Gerber Magda
→ Gerber Pál

MDK

Gerber Magda

Herczeg G.: Vaszary János és az - Ume kiállitás a Hagen-szövetségben. /Bécsi levelek/. Ujság 1928. jan. 15. 6.l.

Gerber Magda
Kávénénike, olaj

1924

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 6 l.

Gerber Magda
Suhancok, olaj

O.M. Kir. Képzőmüv. Főisk. kiáll. 1924. 6 l.

Gerber Magda
Munkás, olaj
Kártyások, "

O.M. Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 6 l.

Gerber Magda
Bajazzók, olaj

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 6 l.

Gerber Magda
Férfifej, olaj

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 7 l.

.Gerber Magda
Öregasszony, olaj

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 7 l.

Gerber Magda

Pirosruhás leányok, olaj.

The sisters, oil.

Nemzeti Szalon

Tavaszi Szalon

1926.

TELEFON JÓZSEF 312-16

DIVALD
GRAFIKAI MŰINTÉZET.
FÉNYNYOMATOK, SZINNYOMATOK, MŰLAPOK,
KÉPESLEVELEZŐLAPOK, KLISÉK, NAGYÍTÁSOK.
BUDAPEST, VIII. JÓZSEF UTCA 16-18.

POSTA TAKARÉKPÉNZTÁR CLEARING 29287

Tekintetes

Müemlékek Országos Bizottságának

Budapest

IX. Rákos-ucca 10.

Gerber Magda

festőnő Budapesten

Ume törzstagja -

re. Középüt elválasztott haja s szemöl-
na. Gyűrűs jobb kezét támlásszéké-
n pihenteti. Fejéke gyöngyökkel van
ók s nyakéke gyöngyfűzér. Allógal-
s szögletesen kivágott (s gyöngyökkel kivarrt) brokátruhája
melyre toll-legyező van akasztva.
lvassuk:

18: 14.5 cm.

Gerber M.

Az UME tagja. volt 1924-ig 1926-ban díjat nyer a. Kut harmadik kiállításán.

UME 1931. évi kiáll. Cat.

mester)

Velencében 1428. Táján + ugyanott 1516-ban

Pg. 17

o Barbarigo arcképe.

A teljes diszben ábrázolt doge mellig lát-
balra néz. Tején a piros belső brokát
alól fehér camaura látszik ki. Bajusza,
s szemöldöke galamböss, szeme barna.
brokát palástján három nagy gomb van.
az ablakon át hegyes vidékre látunk ~~ki~~,
~~bekeritett hely közepén diszlő fa alatt a~~
~~marhát~~ marhát ~~önő~~ pizo két pásztor beszélget.

Fa, méretei 74: 56 cm.
Pyrker János László ajándéka.

Gerber Magda

1925. Sz MPT által díjazott művé-
nek kiáll. N-Szalon.
Jelmezbál, olaj.
Pihenés, olaj.

Sz MPT-tól dicséró elismerés.

– ~~domaházi IV. 137.~~

Gerber Magda

rut. Budapesten 1901 aug. 9.
Rk. 7 gim.
1920/21. I–II. elsőeves mi-
vesznő – Deák Ebner Lajos

Hajdúsámson h. n. III. 131, 132, 134 – 136.

Gerber Magda

l. Dery 1927

12, 24, 49, 51, 54,

71. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

(1830, Versailles).

GERBER *Magda*, festő, * Budapest 1901 aug. 9. A bpesti képzőm. főiskolán tanult. 1925. a Szinyei Társaság kiállításán dicsérő elismerést kapott. 1926. állított ki először a Műcsarnokban Az UME tözstagja.

E. G. I 374 l

Karólynkak helyei (őskori) a perjamosi
~~[illegible]~~ Sánczhalomban VII.-114-120
121, 122,

Gerber Magda

születési

1919

Címnék

1930. 83. l.

Gerber Magda

1920/21 - 1924/25

Ferkèpzomfoiskèvk

85. l.

díszítésében (a dóm híres figurális vízköpőinek egy része C. munkája), *Matteo da Campione* († 1396) pedig a monzai székesegyház gyönyörű homlokzatát építi. Legnevezetesebb szobrászi műveik a veronai Scaliger-síremlékek. A plasztikailag legjelentékenyebbet,

Gerber Magda

Tekvő akt c. képe
repr.

Kut 1926. dec. 31

—

72. Sienai festő, XIV. század eleje: Remeték élete, Tájképháttér. Hátoldalán: × parkettázva. Pietro Lorenzetti: S. Ephrem temetése. Fa, tempera 78×82 cm.

Masslaghy II. 99. szám
Pietro Laureati: Sz. Ephrem temetése.
Bertinelli gyűjt.

—

Rényi 17–18 l.
Lorenzetto

—

Gerber Magda.

Mint Ume tag részt vett a Kut által rendezett harmadik kiállitáson 1926-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Gerber Magda MDK

Fekvő akt

Műcsarnok 1926. Őszi kiállitás

MDK

Gerber Magda

Dicsérő elismerést nyert

N.Szal. 333.kiáll. Díjazott művészek. 1925. márc.
8 l.

MDK

Gerber Magda

Hajnal felé

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 18 l.

MDK

Gerber Magda

Jockey

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 8 l.

MDK

Gerber Magda

Jelmezbál, olaj

Pihenés, "

N. Szal. 333. kiáll. Dijazott müvészek. 1925. márc. 16 l.

MDK

Gerber Magda

A boulevardon

KUT 3. kiáll. Ernst Muz. 1926. márc. 8 l.

MDK

Gerber M.

1926. tagja az egyesületnek.

UME 3. kiáll. N.Szal. 1931. febr.

yemeletes, 6 ablakos, udvarán befalazott

Gerber Magda.

Vasary János növendéke.

Munkája szerepel a Képző-
művészeti Főiskola növendékeinek
kiállításán.

Ujjdag, 1928. Máj. 20.

Gerber Magda,

Vaszary János tanar növendéke.

Festményei szerepelnek a Képzőmű-
vészeti Főiskola növendékeinek
kiállitásán, a Műcsarnokban.

Budapesti Hirlap, 1928. Máj. 20.

Gerber Magda.

Vázsony-növendék.

a Műcsarnokban a Képzőművészeti Főiskola növendékeinek kiállításán munkája szerepel. Műveit különböző kiállításról ismerjük.

Pesti Napló, 1928. május 20.

Gerber Magda

Kiállít a kaheri művéntelep IX. 14-én nyíló kiállításán, mint a művéntelep növendéke.

M. 1924. IX. 12. (Magyarság)

Gerber Magda

szerepelt a főiskolások kiállításán a régi

Műcsarnokban.

Est 1924. dec. 18.

Gerber Magda

Szerepelt a Műcsarnok Őszi tárlatán.

Újság 1926. I. 24.

Gerber Magda.

Vaszary János növendéke.

Festménye szerepel a Képzőművészeti Főiskola növendékeinek kiállításán, a Műcsarnokban.

Pesti Hirlap, 1928. Máj. 23.

Gerber Magda.

Vázai tanulmánya.

Képe szerepel a Képzőművészeti Főiskola kiállításán, a Műcsarnokban.

Keresti Ujság, 1928. Máj. 20.

Gerber Magda.
festőművész

Müve szerepelt az UME első bécsi kiállításán.

Nemzeti Ujság, 1924. jan. 14.

Gerber Magda.

festőnő.

Az Uj Művészek Egyesületének bécsi kiállításán, – melyet a Künstlerbund Hagen termeiben rendeztek, – műrei szerepettek.

Magyarság, 1928. jan. 18.

Gerber Magda.

Vázsony tanár tanítványa.

Képe szerepelt a Képzőművészeti Főiskola kiállításán, a Műcsarnokban.

Az Est, 1928. Máj. 20.

Gerber Magdi.

Munkáját szerepel a Képzőművészeti Főiskola kiállításán.

Magyarság, 1928. Máj. 20.

MDK

Gerber Magda, festőm.

Szinyei M.P.Társ.által díjazott.

Jelmezbál. Olf.
Piheneés. "

Nemz.Szal.333.kiáll. -1925.Márc.15-29. Kat.

MDK

Gerber Magda, festö

Az UME törzstagja.

Az UME I.bp.-i kiállitása. - Nemz. 8 zal. 1928.febr.

MDK

Gerber Magda,

Diesérő elismervényt nyert.

Nemz. Szal. 333.kiáll. -1925.márc.15-29.Kat.
A Szinyei M.P.Társ. által díjazott művészek kiáll.-a.

Gerber Magda Lestő

8 órai Ingság

1924 dec. 18. 8 l.

Serber Magda
Sestő

8 órai Ugrás
1924 szept. 16. 7. l

Serber Magda –
Sestó

8 óran. Nyszág

1925 márc. 15.

MDK

Gerber Magda

Éneklő nő, festm.

Kékruhás nő, "

Mohács emléke, Ernst muz. 84.kiáll. 1926.szept.

12 l.

MDK

Gerber Magda

Bandi gyerek, festm.

Férfiarckép, "

Mohács emléke, Ernst muz. 84.kiáll. 1926.szept.

12 l.

Gerber Magda

Salome, festm.

Feketeruhás nő, "

Mohács emléke. Ernst Múz. 84.kiáll. 1926. szept.

12.1.

Gerber Magda

Bandi gyerek, festm.

Férfiarckép, "

Mohács emléke. Ernst Muz. 84.kiáll. 1926. szept.

12.1.

Gerber Magda

Férfiarckép, festm.

Nagymama, "

Mohács emléke. Ernst Muz. 84.kiáll. 1926. szept.

12.1.

Gerber Magda

Éneklő nő, festm.

Kékruhás nő, "

Mohács emléke. Ernst Múz. 84.kiáll. 1926. szept.

12.1.

MDK

Gerber Magda,

Vacsary János tanár növendéke.

Anyám.

Az Ernst Mus. OMEK Füisk. Relikon kiállitásai.
Az OMEK Füisk. Növ. Munk. kiáll. Bp. 1923 márc. 10-25.
Kat.
15.1.

MDK

Gerber Magda

Munkás, of.

Kártyások, of.

Képzőm.Főisk. ifj.kiáll. Ernst.Muz. 1924.

6. l.

MDK

Gerber Magda

Férfifej, of.

Képzőm.Főisk. ifjuságí kiáll. Ernst Muz. 1924.

7. l.

MDK

Gerber Magda

Bajazzok, of.

Képzőm.Főisk.ifjusági kiáll. Ernst Muz. 1924.
6. l.

MDK

Gerber Magda

Öregasszony, of.

Képzőm.Főisk. ifjusági kiáll. Ernst Mus. 1924.

7. l.

MDK

Gerber Magda

Kávénénike, of.

Képzőműv.Főisk. ifj. kiáll. Ernst Muz. 1924.

6. 1.

MDK

Gerber Magda,

Vaszary János tanár növendéke, rajzaival szere8
pelt a kiállitáson.

Az OMKK Föisk Növ.Munk.kiáll. 1923 márc.18-25. Kat.19.1.
Ernst Muz.

MDK

Gerber Magda .

Suhancok, of.

Képzőm.Főisk. ifj.kiáll. Ernst.Muz. 1924.

6. 1.

MDK

Gerber Magda, festö.

Vaszary János, tanitványa.

(e.a.):
A Képzömüv. Főisk. növ. kiáll. - Mücs.
Ujság. 1928. máj. 26. 22.l.

MDK

Gerber Magda

Férfiarckép, festm.

Nagymama, "

Mohács emléke, Ernst muz. 84.kiáll. 1926.szept.

12 l.

MDK

Gerber Magda

Salome, festm.

Feketeruhás nő, "

Mohács emléke, Ernst muz. 84.kiáll. 1926.szept.

12 l.

MDK

Gerber Magda

Megindult a KUT bomlása. Nemzeti Ujság 1927. ápr. 1. 11.l.

MDK

Gerber Magda

UME bécsi kiáll. 1928.

MDK

Gerber M.

1926.márc-ápr.-ban a KUT harmadik Ernst-Múzeum-ban rend.kiáll.-án szerepelt az UME. Az Uj Művészek Egyesületének ezen kiáll.-án, dijat nyert Gerber M.

Cikk: Az UME, az Uj Művészek Egyesülete.

RátStr. 91, 92.lap

Gerber Magda, MDK

Fekvő akt, olf.

Mücsarnok 1926 őszi kiállitás

Gerber Magda MDK

Fekvő akt, repr.

A Képzőművészeti Főiskola jubileuma.
KUT 1926. I. 6.sz. 13-14.o.

GERBER, Michael

Koppány Tibor

17. SZÁZADI TERVRAJZOK A ZICHY CSALÁD LEVÉLTÁRÁBÓL

A jelentős építtetők közé tartozó Zichyek az 1630-as évektől kezdve a Dunántúl nyugati felében szerzett birtokaikkal kerültek a magyarországi nagybirtokosok közé. Oroszvár és Lébényszentmiklós uradalmai mellé a század közepén kapták meg a Veszprém megyei Nagyvázsony és Várpalota várait, az azokhoz tartozó falvakkal és mezővárosokkal és szereztek házat Győrött, Pápán és Pozsonyban[1]. Az 1650-es években jutottak a Komárom megyei Csicsó britokába, ahol azonnal építkezni kezdtek. Ennek az építkezésnek tanúja az az öt tusrajz, amely a család levéltárában, a csicsói birtokkal kapcsolatos iratok között maradt meg. A rajzok közül kettő az ott emelt kastély, három pedig a templom terve.

A Komáromtól nyugat felé, a Duna mentén fekvő falu eredetileg a komáromi vár tartozéka volt, a 16. századtól királyi adomány alapján győri és komáromi várkapitányok kapták meg zálogbirtokként. A Zichy család kezére először 1630-ban került, ekkor kapta I. Pál győri vicegenerális, több más faluval, szintén zálogként. A komáromi várbirtokból kiemelt kisebb uradalmat III. Ferdinánd király 1650-ben visszaváltotta és Johann Christoph Puchheim grófnak adományozta. Az ő Adolf nevű fia engedte át 1657-ben Zichy Pál fiának, az ugyancsak a győri vicegenerális tisztjét viselő Istvánnak, aki azt 1659-ben ötvenhétezer forint ellenében végleg megszerezte a kincstártól[2]. Az ekkor kiadott királyi adománylevélben kapott engedélyt arra, hogy Csicsón, vagy az ahhoz tartozó uradalom más, arra alkalmas helyén kastélyt építtessen.

A csicsói uradalom és a központjában azt követően, 1660 körül felépített kastély később is a Zichyek birtokában maradt.A múlt század közepén örökségképpen a Waldstein grófoké lett[3]. Szép kastélyáról – amely a szlovák műemlékjegyzék szerint 1776-ból származik és a 19. század első felében épült át jelenlegi klasszicista formájára – Vályi András 1796-ban megjelent, országleíró lexikonja emlékezik meg először[4]. Az 1858-ban a már Waldstein birtokban levő kastélyról Ipolyi Arnold akkor azt írta, hogy „a hely angol kertjéről s régi átalakított kastélyáról nevezetes" és hogy „az itteni régibb kastély egykor szinte vízárkokkal és tornyokkal védett várda volt"[5].

A vizesárkokkal és tornyokkal védett kastélyt ábrázoló két 17. századi rajz közül az elsőn, amely nagyméretű, kettészakadt papíron van, magastornyú és emeletes épület színezett képe látható (12. kép), a négybe hajtott másikon pedig ugyanannak az épületnek az alaprajza, körülötte négy sarokbástyával megépített külső fallal és az azokhoz csatlakozó épületekkel. Ugyanennek a lapnak a felső részén a középső tornyos ház emeleti alaprajzát és az első rajzhoz viszonyítva leegyszerűsített homlokzatát ábrázolták (13. kép). A rajzokon évszám nincs, az elsőn felirat sem található. A második hátán a „Delineatio Castelli Csicsoiensis" felirat, magán a rajzon az egyes helyiségekbe azok nevét írták be németül, az alsó felén pedig öl méretű léptékvonal felett látható a rajzot készítő aláírása: „Mathias Lengerer Bürger Maur Master in Comorra alta"[6].

A rajzok mellett 1673 és 1679 között készült építési iratok, különböző mesteremberekkel kötött szerződések és elszámolások vannak. Ezekhez a szerződésekhez kapcsolható a második rajz, s eszerint az az 1670-es években folytatott építkezés terve, az első pedig a kastély főépületének feltételezhetően azt a formáját mutatja, amelybe az 1659-ben kapott királyi engedély alapján azt Zichy István építtette.

A két rajz közül a meglehetősen naív módon kiállított és színezett első – amint arról már szó esett – az emeletes és tornyos középső lakóházat ábrázolja, a külső védőöv nélkül. A rajzon a főhomlokzat földszintjén háromszakaszos, nyitott tornác van, amely felett az emeleten egy nyitott ív és két ablak foglal helyet. A homlokzat bal szélén ötemeletes torony emelkedik, jobb sarkán sokszög alaprajzú, hagymasisakos kis torony helyezkedik el. A bal oldali nagy torony alsó két szintjén kisebb, a következő kettőn nagyobb ablakok, ötödik szintjén körüljárható és bábos korlátos erkély, a hatodikon óraszámlap van. A hagyma formájú toronysisak egymás feletti két szakasza között szintén bábos korlátos, mind a négy oldalra nyitott és árkádos szint emelkedett. A sisak tetejét két szarvasagancs közötti félhold díszítette, amely a Zichy család címerére emlékeztet, ott ugyanis rövidszárú kereszt foglal helyet a félhold helyett.

A rajz bal oldalán az épület rövidebb homlokzata látható, kissé torzan befordítva, rajta egymás felett két-két ablak, s a párkány felett a tető lekontyolt vége. Az épületet rajzolója fehérre meszelt állapotban ábrázolta, a nagy torony sarkain kék színű, festett kváderezést, szintjeik között egyszerű vakolatsávos, a tető alatt pedig tagozott párkányt rajzolt. Az ablakokat könyöklős és szemöldökpárkányos keretek szegélyezik, bennük az üvegezés kerek tárcsákból készült. A rajz szerint az épület feletti tetőn és a nagy torony hagymasisakján fazsindely fedés volt, a kisebb torony sisakját bádoggal borították.

A festői megjelenésű, földszintjén árkádos homlokzatú, nagy és kis toronnyal ellátott kúriát már építése idején körülvette a második rajzon látható, négysarokbástyás külső védőöv, s azon kívül az Ipolyi által említett vizesárok. Ezek nélkül abban a korban nem felelt volna meg a kastély fogalmának. A török kiűzéséig, az 1690-es évekig kastély szavunk kivétel nélkül fallal és árokkal övezett földesúri lakóhelyet jelentett, amely váratlan támadás ellen fegyveresen védhető volt. Építésüket ezért kötötték uralkodói engedélyhez, amint az a csicsói kastély esetében is történt.

A második rajzon a négysarokbástyás védőövet, az ahhoz épített belső szárnyakkal és az udvar közepén álló, tornyos lakóépülettel, a tulajdonképpeni kúriával ábrázolta Lengerer Mátyás komáromi kőművesmester.

A kastély bejárata a lap alján ábrázolt szárny közepén látható, attól balra – a helyiségekbe beírt, német nyelvű elnevezések alapján – a külső falra támaszkodó szárnyban négy egységből álló részben egy fűthető szoba, a nagy konyha, a kenyérsütő kemence és egy kamra foglalt helyet, jobbra a boltozott kapualjból nyílóan az udvarbíró megint csak négy helyiségből álló lakása, két fűthető szoba, konyha és egy további szoba vagy kamra. A sarkokon elhelyezkedő és a külső falak elé kinyúló, boltozott bástyák terében, akárcsak a hátsókban, gabonát tároltak. Az udvart határoló jobb oldali szárnyban istállók voltak, egymás után kettő lovaknak, egy kisebb az udvarbíró lovainak és egy a teheneknek. A hátsó szárnyban jobbra nyitott, pilléres kocsiszín foglalt helyet, középen újabb, négy helyiséges lakórész kisebb konyhával, bal szélén pedig egy „grosser biliar zimmer", a tekepálya helye. Az udvar bal oldali zárófalához két helyiséges kis épület támaszkodott, amely konyhából és fűthető szobából állt. A hátsó szárny kivételével valamennyi helyiség felett fiókos dongaboltozatot jelölt Mathias Lengerer mester. Az udvar bal hátsó sarkában volt a kút.

A középen elhelyezkedő lakóház az előző, színezett rajzon ábrázolt épületnek felel meg, azzal a különbséggel, hogy amíg ott a kikövetkeztethető alaprajz még csak a nagy és a kis torony között elhelyezkedő helyiségeket tartalmazhatta, ezen a rajzon a nagy toronytól balra további két helyiség van. A földszinten a tornácról előtér nyílik, abból balra kisebb, jobbra nagyobb szoba, mindhármat fiókos dongaboltozat fedi. A hátsó traktusban két,

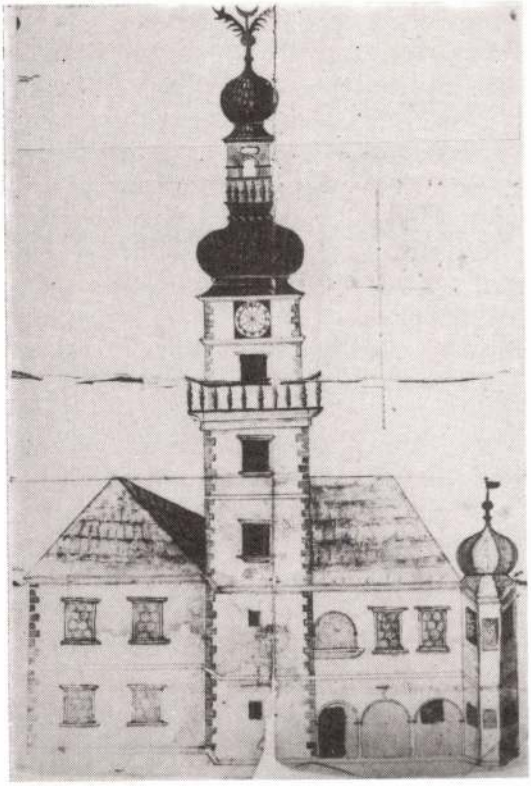

12. A csicsói kastély főépülete 1660 körül

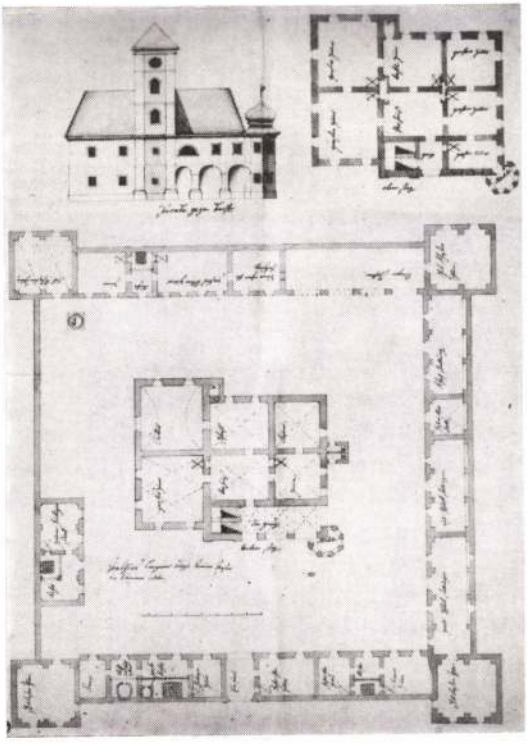

13. A kastély alaprajza és főépületének homlokzata az 1670-es években

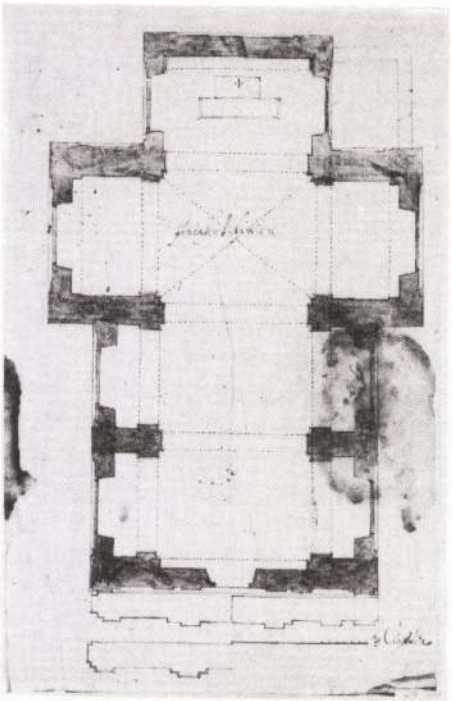

14. A csicsói templom tervezett alaprajza, 1660 körül

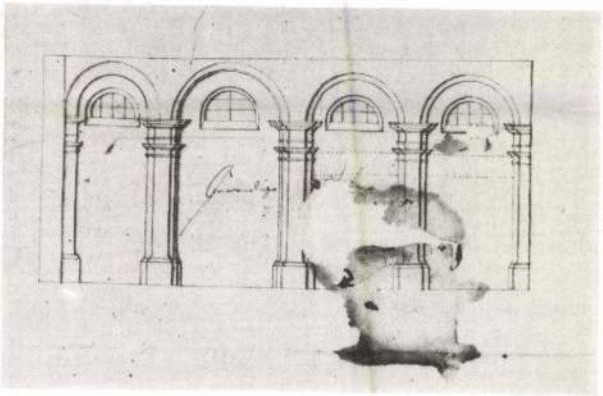

15. A templom hosszmetszete

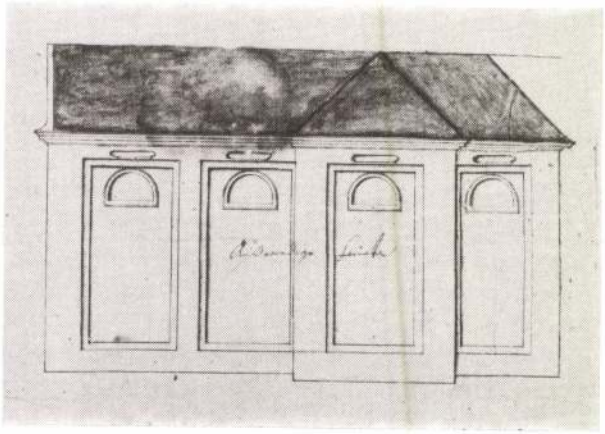

16. A templom oldalhomlokzata

ugyancsak fiókos dongával fedett kamrát és egy dongaboltozatos pincét jelölt a kőművesmester. Az emeletre a nagy toronyban vezetett fel lépcső, két karral. Érkezésénél előtér volt, kifelé nyitott ívű nyílással, ahogy ez a lap jobb felső sarkában elhelyezett emeleti alaprajzon látható. Ennek alaprajzi beosztása megegyezik a fölszintivel. Valamennyi helyisége lakás céljára szolgált, de a földszinti tornác felett is volt egy további szobája, ebből lehetett megközelíteni a kis torony belső részét. Az utóbbit „Rundeln" elnevezéssel illették. A földszinti előtérből hátul és az épület jobb oldalán kívülről árnyékszékek voltak, az emeleten a hátsó traktusból nyíló árnyékszék a földszinti felett volt.

A rajz bal felső sarkában levő homlokzat a korábbi ábrázolástól több lényeges pontoneltérő képet mutat. A legfeltűnőbb különbség a nagy torony formájában mutatkozik. Eltűnt róla a galériás, órás és hagymasisakos felső rész, felülete egyszerű barokk vakolatarchitektúrát kapott, két felső szintjének ablakai már íves záródásúak, a legfelső emeleten ökörszem ablak látható, tetejét egyszerű gúlasisak fedi. A kis torony hagymasisakja megmaradt. Az ablakokat mindenütt sima vakolatkeret övezi.

A lapon az udvart körülvevő épületek homlokzatait nem ábrázolták, feltételezhetően azok a főépülethez hasonlóak voltak.

A két rajz arról tanúskodik, hogy a 17. század közepén emelt kastély alapformája későreneszánsz volt, a magyarországi kastélyokhoz hasonlóan az új barokk stílus még alig jelentkezett rajta. A reneszánsz jelleget elsősorban a második rajzon ábrázolt, négysarokbástyás külső épületöv biztosította. Bástyái – és ez is a magyarországi későreneszánsz kastélyok jellemzői közé tartozott – már nem azok eredeti rendeltetése, tehát a védelem érdekében épültek, nem voltak rajtuk lőrések és falaik sem voltak vastagok, mint ahogy az egész kastélyt körülvevő falak sem vastagabbak a belsőknél. Ez a négysarokbástyás elrendezés, amely az Alpoktól északra az itáliai „villa bastionata" mintájára, olasz építészek közreműködésével terjedt el[7], alaprajzi és tömegformálási eszköz volt csupán, a 17. század közepén működő komáromi mester mintakönyvek alapján tervezhette, mint ahogy a megrendelő Zichy István is ezt várta tőle.

A főépület formálása is reneszánsz jellegű, annak ellenére, hogy a tornyokon már a közismerten barokkos hagymasisakok láthatók. Az első rajzon ábrázolt ablakok és a sarokarmírozások, a nagy torony galériáinak bábos korlátjai, mind-mind a reneszánsz formavilágából valók, a második rajz homlokzati ábráján is csupán a nagyobbik torony felületének kezelése és az ablakok vakolatkeretelése mutatnak barokk formákat.

A rajzok mellett levő iratok közül az első 1673 április 9-én kelt Győrött és egy Hans Reischer nevű ottani téglavetővel kötött szerződést tartalmaz[8]. A második „Michl Gerber Maurer Mäister"-rel a kastély átalakításának kőművesmunkáira 1673 augusztus 20-án kötött szerződés, rajta az 1674 július közepéig kifizetett munkabérek jegyzékével. Ezt a szerződést már az ifjabb Zichy István kötötte[9]. Ugyanő 1674 augusztus 6-án újabb szerződéssel az istállók építésével bízta meg Gerbert, amelyet a dátumok szerint rávezetett összegekkel 1676 szeptemberéig fizettek ki neki. A munkához a mester német nyelvű, tételes költségvetést készített[10]. A kastély második rajzán, a jobb oldali külső falakhoz támaszkodó istállók ezek szerint 1674 és 1676 között épültek. Fennmaradt még az építkezés utolsó szakaszát jelző, a Thűrels nevű komáromi lakatosmesterrel, a meg nem nevezett üvegessel – aki valószínűleg egy másik, évszám nélküli szerződés szerint az ugyancsak komáromi Adolph Erig volt – és a Jeremias Hornung asztalossal kötött szerződés is[11]. Mindezek a második rajzot aláíró, Mathias Lengerer által tervezett átépítéshez tartoztak.

A csicsói kastély építését ifjabb Zichy István 1678-tól folytatta. A következő esztendő május 17-én Borza János kőművessel kötött szerződése az elmúlt évben emelt falak vakolásáról és újabb építkezésekről szól: „En Ifjabbik Zichy Istvan. Adom tuttara mindeneknek a kiknek illik hogy Ezen Borza János böcsületes fundáló Mesterrel alkuttam megh illyen formán. Az Tornyot az kéménnél kétt öllell fellyebb viszi, az Négy Bástyát Négy Szeglethén Mass féll öllell az Edgyik Bástyában valo Botot is.és az Rundélt földtől fogva foll viszi. S az Tavali Épületemmell edgyütt Megh vakolni Minden hozzá tartozando keö Mivés Munkával, ugy hogy allandó légyen tartozzék megh Epiteni, és megh csinalni. Kiért En is ugy mint mind Ezekért az Munkakért atallyában tartozom Neki Száz Tallerokat fizetni és Egy Mutt Búzát. Holott penigh olly Epületet tenni fellyül Emletet fundalo Mestér melly allando nem volna, tartozik maga kötségén uyonnan fölly vinni. Mellynek Nagyobb bizonyságara; Mellynek Nagyobb bizonysagara (kétszer írva!) Ezen Fundáló Mester is atta Ezen Levelit keze irásával Megh erősitvén. Actum Csicso Die 17 May Anno 1679. Johannes Borza".[12]

Végül az utolsó, újból dátum nélküli, 17. századi irat a csicsói uradalmi sörfőzőház tetőzetének újjáépítéséhez készített anyagkimutatás, amelynek aláírója „Philippus Saller kays: Zimmermeister in Comorn"[13]. Az iratköteg záró darabja a következő század elejéről származik és Joannes Votora kőművesmesternek a lóistálló építéséért 1719-ben kifizetett összegek felsorolását tartalmazza[14].

Az iratok között a kstély két rajza mellett további három a ma is álló, 1660-ban idősebb Zichy István által építtetett plébániatemplom terve[15]. Közülük az első latin kereszt alaprajzú templomot ábrázol, pirosra festett, tehát tervezett falakkal, belsejében a „futafent (sic!) linien" felirattal, alatta öl léptékkel. A rajzon torony nélküli, kétboltszakaszos, kétoldalt kápolnafülkés hosszhajó, ezt követően a harmadik boltszakaszban szélesebb kereszthajó, végül a negyedikben egyenes záródású szentély látható, a szentély és a kereszthajó sarkában pedig utólag berajzolt sekrestye. A szentélyben az ismeretlen tervező előlépcsővel ellátott oltárt rajzolt (14. kép).

A négyboltszakaszos elrendezést mutatja a második, töredezett és hiányos rajzon levő hosszmetszet (15. kép), amelyen az egyes boltszakaszok közt az alaprajzon ábrázolt pillérkötegek négyzetes talapzaton toszkán lábazatot és fejezetet viselnek, és ugyanilyen, háromrészes párkányszakaszokat tartanak. Az ezekről induló dongaboltozat végigfut az egész templomon, a kereszthajóban azonban az azt fedő és merőleges irányú boltozat miatt keresztboltozatot alkot. A hosszmetszet második szakaszában az „Inwendige" szó olvasható, amelyhez a belső homlokzatra utaló, de kitört „faciata" szó tartozhatott.

A templom harmadik rajza az oldalhomlokzaté. Ezen lábazaton emelkedő, sima falsávokkal osztott, négyszakaszos felület látható, magasan elhelyezett, félköríves ablakokkal, az ablakok feletti sávban mélyített tükrökkel és afelett tagozott főpárkánnyal, az egész templom felett a szentélynél és a kereszthajó két végén lekontyolt nyeregtetővel. A homlokzat második és harmadik szakaszában az „Ausswendige faciata" felirat olvasható.

Erről a rajzról, valamint az alaprajzról lehet következtetni a bejárati homlokzatra, az utóbbin három variációjú pillérosztást jelölt a tervező. A három rajz alapján rekonstruálható épület a Magyarországon a nagyszombati jezsuita templommal megjelenő barokk templomtípus torony nélküli változata.

A csicsói kastély és a templom megmaradt rajzai egyrészt a magyarországi késöreneszánsz és a korai barokk építészet történetéhez szolgálhatnak újabb adalékul, másrészt a század közepén a főnemesség körébe emelkedett Zichyek személyében újabb, említésre méltó építtetőket vonnak be a kor művészetpártolói közé. Az idősebb Zichy István, a családi nagy-

birtok összegyűjtője, István, Pál és Ádám nevű fiai a csicsói kastélyon és templomon kívül a 17. század folyamán többek között Oroszváron építtettek kastélyt, valamint átépíttették a nagyvázsonyi és a várpalotai várat, valószínűleg a darufalvi kastélyt, és a Pozsonyban, Győrött és talán a Pápán szerzett házakat, miközben a bécsi jezsuiták kollégiumának építését anyagiakkal támogatták.[16]

JEGYZETEK

1. LUKCSICS P.: A gróf Zichy-család zsélyi nemzetségi levéltára. Levéltári Közlemények VII. 1929. 1-2. sz., 215.

2. Komárom vármegye. Magyarország Vármegyéi és Városai. Szerk.: Borovszky Samu. Bp. é.n. (1907), 52-57. – ZICHY I.: Adatok egy XVII. századi katolikus főúri család történetéhez. Regnum V. 1942-43., 737-747.

3. Borovszky i. h.

4. Súpis pamiatok na Slovensku. I. Bratislava, 1967., 276-277. – Mrňa, L'ubomír: Kaštiel' v Čičove. Pamiatký sučasnost'. 2/9. Rocnik I. 18. – VÁLYI A.: Magyar országnak leírása. I. Budán, 1796., 422.

5. Csallóközi uti-képek. Vasárnapi Újság, 1858., 54. és uő: Csallóköz műemlékei. Archaeologiai Közlemények. I. 1859., 57.

6. Az első rajz jelzete: P.707.124. csomó, Fasc. 164 et D.No.1., mérete 29x43 cm, felirat nélküli, színezett tusrajz. A második rajz jelzete: P.707. 124. cs., Fasc. 164 et D.No.7., mérete 47,5x64,5 cm, ugyancsak színezett tusrajz.

7. BALOGH J.: Olasz tervrajzok és hazai késő-renaissance épületeink. In: Magyarországi reneszánsz és barokk. Szerk.: Galavics Géza. Bp. 1975., 55-135.

8. OL. P.707., 124. cs. Fasc. 164 et D.No.4. „der Ziegelbrenner Contract" címmel.

9. U.ott, No.5., Csicsón kelt, a mester lakóhelyét nem jelöli.

10. A szerződés u.ott, No.6. „Maúr Maistern Contract" címmel, a költségvetés a No.2. alatt, a „Specification der Materiallien zu dem Castell nach Chycho" címet viseli.

11. A lakatos szerződése u.ott, No.9., 1673 augusztus 25-én kelt, az 1674 október 24-én kifizetett összegről szóló irat a No.10-12-ben található. Az üveges szerződése 1673 szeptember 1-éről származik: No.16. „Adolphus Erieg Vitrarius Praesidii Comaroñ" latin nyelvű szerződése: No.17. Az asztalosé augusztus 25-éről: No.14. Hornung asztalosnak még 1678 december 12-én is fizettek Komáromban: No.15.

12. U.ott, No.7.

13. U.ott, No.18.

14. U.ott, No.8.

15. A templomra IPOLYI-STUMMER, A.: Beschreibung der Baudenkmale der Insel Schütt (Csallóköz) in Ungarn. Mitteilungen der Kaiserl. Königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. III. Wien, 1878., 159. és IPOLYI A.: Csallóköz műemlékei. Archaeologiai Közlemények. I. 1859., 57. – A rajzok jelzete: OL. P.707.124. cs., Fasc. 164 et D.No.1., négyszer összehajtott, egyenkint 20x31,5 cm méretű papírlap három oldalán, tussal. Mindhárom rajz szakadt, vízfoltos és részben hiányos.

16. Oroszvárra: OL. P.707. Zichy lt. Fasc. 24 et B. No.1.; Darufalvára Harald Prickler: Burgen und Schlösser im Burgenland. Wien, 1972. 31.; Nagyvázsonyra Éri István: Nagyvázsony. Bp. 1969. 38.; Várpalotára: OL. P.707. Zichy lt. Fasc. 234. No.2.; a pozsonyi házra ugyanott, Fasc. 193 et D. fol. 76-77.; a győrire az azt kutató Somorjay Sélysette szíves szóbeli közlése nyomán; a bécsi jezsuiták támogatására: Művészettörténeti regeszták a királyi határozatokból és rendeletekből. Közli Bottló Béla. Művészettörténeti Értesítő, 1960. No.994.

Tibor Koppány: **Baupläne aus dem 17. Jahrhundert im Familienarchiv Zichy**

Das an der Donau, bei Komárom gelegene Dorf Csicsó, das heute unter dem Namen Čičov zur Slowakei gehört, war ab 1659 im Besitz der Großgrundbesitzerfamilie Zichy. König Ferdinand III. schenkte es samt dem dazugehörenden Gut István Zichy, dem Leiter der ungarischen königlichen Raitkammer. Mit der Schenkungsurkunde wurde Zichy auch die Genehmigung erteilt, sich auf dem Gut ein Schloß bauen lassen zu dürfen. In den folgenden Jahre wurde das Schloß, das aus einer mit Wasssergraben umgebenen Außenmauer mit vier Ecktürmern und einem innerhalb der Mauer errichteten Herrenhaus mit Obergeschoß und Turm bestand, auch erbaut. Das erste Bild stellt letzteres dar. Das Original ist eine kolorierte Tuschzeichnung in ziemlich naiver Ausführung. Der gleichnamige Sohn von István Zichy ließ dann nach 1772 das Schloß ausbauen. Unter den Urkunden des Familienarchivs blieben viele Vertäge erhalten, mit denen Maurermeister, Zimmerleute, Glaser, Tischler – teils aus Raab (ung. Győr), teils aus Komorn (ung. Komárom) – für die Bauarbeiten angestellt wurden. Der Entwurf auf dem zweiten Bild zeigt das Schloß in umgebautem Zustand. István Zichy der Ältere ließ im Dorf im Jahre 1660 auch eine Kirche bauen. Ihr Grundriß, Längstschnitt und ihre Seitenfront sind durch die originalen Baupläne überliefert; diese sind auf dem dritten, vierten und fünften Bild zu sehen. Im Unterschied zu dem Schloß, das die Merkmale der Spätrenaissance trägt, weist die Kirche schon die Stilelemente des Barocks auf.

A másik Japán

Az After Dinnertől a Dragon Blue-ig

Az a multikulturális burjánzás, mely a nyolcvanas évek New Yorkját jellemezte, egyre inkább látszik, hogy mind kevésbé vonzó napjaink *no wave* zenészei számára. **John Zorn** az év felét ma már Tokióban tölti, mert „ez az a város, amelyik olyan gyors, mint én". **Fred Frith**, **Hans Reichel**, **Henry Kaiser**, **Jim O'Rourke** (és ki tudja még, ki mindenki) is egyre többet dolgoznak japán avantgárd muzsikusokkal, **Kazuhisha Uchihasi**val **Kazuyuki K. Null**-lal, **Toshinori Kondó**val és másokkal közös improvizációik a műfaj legjobbjai közé tartoznak. Ez a tendencia megfordítva is érvényes: a modern japán zenészek mind nagyobb figyelmet kapnak hazájukon kívül is. Fred Frith 1985-ben összeállított, a Celluloidnál megjelentetett *Welcome to Dreamland – Another Japan* című antológialemeze a hetvenes-nyolcvanas hőskor évtized legfontosabb előadóit mutatja be, **Otomo Yoshihide** és **Tenko Ueno Dragon Blue**-ja az egyik legrangosabb, idén is megrendezésre kerülő kortárs zenei rendezvényen, a kanadai Victoriaville Fesztiválon szerepel. Tenko mellett az **After Dinner**, **Ikue Mori**, a dzsesszfúvós **Kazutoki Umezu** lemezeit amerikai és európai kiadók publikálják a Knitting Factory Workstól a ¿What Next?-en át egészen a svájci RecRecig.

A kilencvenes évek közepére valóban Japán lett a modern zene egyik új, inspirációs forrása. Ez a kultúra képes volt a tradicionális művészetet és életmódot szerves egységbe fűzni a csúcstechnológiával úgy, hogy mindkettőben megmaradjanak a rájuk jellemző sajátságok. Régi és modern közhelyízű kérdése a japánok számára nem a szembenállást jelenti, hanem kelet és nyugat alkotó szimbiózisát. A hagyományt alkotó módon kiaknázók közé tartozik – az **Il Berlione**, a **Tipographica** aprólékosan kimunkált, sajátos rock-dzsesszfúziójú zenéje vagy a romantikusabb hangvételű **Lacrymosa** mellett – az **After Dinner** csoport. Zenéjükben a *no wave*-re olyannyira jellemző mozaikszerűség (amely a japán muzsikában évezredek óta az egyik fő szervezőelv!) a Kurt Weill-i–eisleri „song" (és kuplé) formával párosul. *After Dinner/Live Edition* című CD-jükön még humoros szemléltető ábrát is közölnek az általuk kidolgozott „bio-binaurális" (azaz a két füllel kapcsolatos), intenzív zene hallgatásához: a pillanatról pillanatra változó hangok és effektek a fülhallgatónak hol a jobb, hol pedig a bal csatornájából törnek elő, s így ennek megfelelően kell jobbra-balra rángatnunk a fejünket, míg kellően bele nem szédülünk az egészbe.

A multiinstrumentalista **Otomo Yoshihide** másképp közelíti meg a hagyományt. „A japán nyelvszemléletben a 'mi' névmás a kollektív 'én'-t jelenti. Ez nagyon bizonytalan dolog; a különbség 'mi' és 'én' között nagyon homályos viszonyt takar. Mindig úgy érzem – amikor a japán a 'mi'-t használja –, hogy ez rasszizmus. A személyesség diszkriminációja és elnyomása" – írja Yoshihide a kitűnő muzsikát tartalmazó *We insist?* című CD-jének füzetében. Yoshihide valóban szélsőséges individualista, zenéje vérbeli hagyomány-dekonstrukció, amint ezt néhány munkájának ironizáló címe is mutatja (*Hardcore Chinese Opera, Techno, Thrash, Acid Jazz, Psyche Punk, World Music, Be-bop* stb.). A hangszerek energikus játéka mellett a magnószalagokkal, samplerekkel, lemezjátszókkal végzett rombolás (melyben partnerei az énekes **Yamatsuka Eye** és **John Zorn** is) zene és nyelv századvégi, sajátosan japán megtisztítását kísérli meg.

„Egy különleges ember a doboknál, aki énekes, basszusgitáros, fotós és grafikusművész is, s aki egyike a legérdekesebb és legeredetibb japán zenészeknek – ő **Tatsuya Yoshida**, a kőszobrok szerelmese. Ez az ember a természetfeletti idővel és energiákkal lélegzik együtt" – jellemzi a **Ruins** (azaz összeomlások, romok) együttes vezetőjét John Zorn. Yoshida művészete a japán zajzene csúcsteljesítménye. Hardcore és punk inspirációjú, bonyolult kompozícióiban hallatlan energiák, bombasztikus erejű zenei formák csapnak össze. Különös, Orfftól és Sztravinszkijtól eredeztethető alkotói világát nagyban meghatározta a mára klasszikussá vált francia Magma zenekar alapítójának, Christian Vander dobos-énekesnek extrém zenéje és a szintén tőle átvett, fiktív, asszociációs kapcsolatokon alapuló Kobaïa-nyelv (ezt illusztrálandó egy idézet a Ruins *Burning Stone* című lemezének szövegeiből: „Grèzden Zoviwânna Blist Variôzan / Grèzden Zoviwânna Blist Variôzan / Herrïna Zaspi Höhgen / Herrïna Zaspi Höhgen...).

Az 1987 óta aktív énekesnő, **Tenko** a **Mizutama Shobodan** és a **Honey-moons** nevű nőegyüttesei után most új zajzenekarával (melyben Yoshida dobol, sampleren pedig Yoshihide játszik), a **Dragon Blue**-val koncertezik. Dalaik feszültségét a legradikálisabb zajimprovizációk és a komponált hardcore-elemek egymásutánisága adja. A Dragon Blueban a zenei hangok, a csendek és a zajok a létrejövő muzsika egymással egyenértékű szervezőelvei. A japán avantgárd legjobb zenészeit felvonultató Dragon Blue az az együttes, amely Yoshida és a Ruins mellett a legmarkánsabban képes a világnak megmutatni a számunkra egyre kevésbé bizarr kultúrájú Japán másik arcát.

Sőrés Zsolt

NARANCSFÜL

RIMITTI: SIDI MANSOUR

Kezdetben volt a nomád, arab pásztor. Terelgette nyáját, fújta furulyáját, megérkezett a vásárra. Amíg elkeltek a birkák, kígyóbűvölők, varázslók, komédiások mulattatták. Egy magára valamit is adó beduinnak azonban csak a férfi énekesek (*cheikh*-ek) jelenthettek extázist és megnyugvást. Hallgatta együgyű, szent dalaikat, és magáról meg-megfeledkezve belekiabálta, hogy *Ya rai*, ami nagyjából azt jelenti, mint az *Oh, yeah* a rock'n'rollban.

Íme az algériai *rai* zene hiteles története.

És most menjünk tovább.

A század húszas éveiben a francia–spanyol–arab és zsidó városrészre oszló Orán lett Észak-Afrika központja. A város, mely hazánkban elsősorban Rejtő Jenőnek köszönheti hírnevét, az idegenlégión túl mérvadó multikulturalizmussal, plebejus felhozatallal és virágzó bűntanyákkal bírt. A számkivetettek szinonimáinak legszélesebb skálája próbálta itt az utolsó lapra feltenni az adósságait. Nekik daloltak a kocsmák tájékán azok a lányok (*cheikha*k), akik közül **Rimitti** is való. A név persze bece, ezek a lányok csupa becenéven futottak, akár a prostituáltak. (Nagyjából az iszlámhoz fűződő viszonyban is osztoztak.) A hangszer, a ritmus, a dallam megőrizte a *rai* emlékét, de a szöveg és az extázis az utcáról s a mulatókból táplálkozott. Az árva Rimitti hamar befutott, a *rai Edith Piaf*jaként emlegették, 1936-ban lemezt is készített.

Azóta közel hatvan év telt el, a jóisten sem tudja, hogy Rimitti hány éves pontosan, de hogy 1994-ben az utóbbi esztendők legkiválóbb *rai*-albumát vette fel, az szent. (A World Music Top 50-en a második helyre került éves viszonylatban.)

Úgy adódott, tele lett a tőke azzal, hogy tőle csóreszol mindenféle Cheb Khaled. Így amikor felkereste egy másik oráni legenda, a zeneszerző **Houari Talbi**, nem mondhatott nemet.

Los Angelesben láttak a dologhoz, s az arab muzsikusok mellé néhány rocker is odaállt. **Robert Fripp** a King Crimsonból, **Flea** a Red Hot Chili Peppersből, **East Bay Ray** a Dead Kennedysből, a **Fowler** testvérek a Zappa bendből.

Kell valamit hozzátenni?

Nem kell.

A férfias hangú Rimitti mama ügyelt rá, hogy ne szövődjék puhára az anyag.

Hanem a többiekkel vigyázni kell. Van manapság a *rai*nak egy nyálas, szintipop mutánsa, ami nemcsak forradalmi zenének (vö. *rai* az algériai függetlenségi háború szolgálatában, 1954–62), de még cirmoskoktélnak is kétséges. Ott sütkéreznek a boltokban, Rimitti fényében, és nem sül le a pofájukról a bőr.

Marton László Távolodó

Absolute Records/Exil, 1994

Képzőművészet

Képek és szavak

Gerber Pál kiállítása a Várfok 14 Műhelygalériában

Viszonylag nagyméretű olajkép, kies tájat ábrázol, egy út a kép aljától a centruma felé halad a perspektivikus mélység látszatát is megadva a festménynek, balra egy földszintes épület, talán raktár látható a távolban, jobbra elöl egy villanypózna áll vezeték nélkül. A széles ecsetvonásokkal megfestett mű monokróm: a szürkéskék megannyi árnyalatát felvonultatja. Mi ez? Egy antiromantikus tájkép? Egy fénykép festői átírása? És milyen valósághoz van köze? Az ipari tájak konkrét tapasztalatához? Vagy egy ott fölnőtt nemzedék kollektív világképéhez? És miért ez a (leírva, tudom, paradoxnak tűnő) monokróm festőiség? Oldottság a kiességben? Kovács Attila részben hasonló tematikájú csiszolt acélképeinek tragikus heroizmusa és heroikus tragikuma (ami így *egyszerre*, persze, ironikus lehet csak) helyett letargikus mélázás?

Különös lebegés jellemző erre a képre (mint ahogy a szóban forgó kiállítás másik két festményére és Gerber műveire általában is), amelyben a kép mintha csak félig ábrázolná tárgyát, mintha csak félig vállalna közösséget vele. Kép és tárgy nem egyesülnek, s ezt erősítik a képre festett nagybetűk: A, U, O, alatta pedig N, Y, N. Első pillantásra az *anonym*, névtelen szóra asszociálhatnánk e betűkből, s ez nem is állna messze a kép hangulatának egyik rétegétől. Ám alaposabb tanulmányozás után kiderül, hogy a művész a festmény címének – *Adj Urunk Örök Nyugodalmat Neki* – kezdőbetűit alakította betűszóvá. Ugyanezt tette a többi képen is: az egyiken egy vízlépcsőre utaló „háttér" előtt két T jelenik meg (*Dupla T – Tudatlanság a Tudatlansággal Feketén-Fehéren*), a másikon pedig egy-két épület társaságában a NE szó és egy F (*Ne Félj vagy Ne Fáradj*).

A festmény képjellegét, konstruált voltát erősítő, a képtárgytól idegen dolgok képbe applikálása régóta jellemzője Gerber festészetének. Egyik legszebb képén, *A kereszt barkácsolásán* egy kispolgári miliőbe (fotel, lámpa, festmény a falon) egy, a helyszín arányaitól elütő méretű keresztet, szögeket, kalapácsot festett, illetve egy négyszöget festetlenül hagyott. Betűk viszont most jelennek meg először a képen, ami logikus lépésnek látszik, hiszen „szófestményei" voltak már (például a *Valami van*). A betűk ugyanakkor, ha lehet, az applikált tárgyaknál is lebegőbbé teszik a festményt, hiszen egy attól teljességgel idegen univerzumot, a verbalitását jelenítik meg benne.

A kiállításhoz tartozik még négy további rajz is: ezek kisebbek, karikaturisztikusabb jellegűek, s közvetlenebbül árulják el Gerber formáinak rokonságát. Az egyik például egy villanykörtét ábrázol foglalatban, melynek zsinórja pontosan úgy kanyarog, mint a városból lassan-lassan eltűnő gyönyörű neonreklámok vonalaié. Szép kiállítás ez, megér egy biztos menetet.

Horányi Attila

Várfok 14 Műhelygaléria (I., Várfok u. 14.) A kiállítás május 14-ig, kedd kivételével naponta 10 és 18 óra között látogatható.

Fesztivál

Nomádok

Láthatatlan filmek

Amikor a vándorcirkusz elvonul, elhúznak a lakókocsik és lebontják a sátrat, hatalmas üres kör marad a város szélén, mintha valamely repülő csészealj állomásozott volna ott néhány napig. A cirkusz nomádjai nyomot hagynak maguk után, tűnődhet a helybeli lakosság, valóban itt voltak-e, s merre tűntek élő anakronizmusként egy gyökeresen más szabályok szerint szerveződő világban.

Az Afrika sivatagában vándorló tuaregek nem hagynak maguk után ilyen lenyomatokat. Elfújja a szél, belepi a homok, elhordják az állatok. Oázistól oázisig, határszéltől határszélig tartó útjuk vonalát ősi idők óta meghatározza a hagyomány, éppúgy, mint a tennivalókat, a kecskék, tevék, szamarak ellátását, a málházás és táborverés rendjét. Nomádnak lenni Afrikában nem különösebb érdekesség, a *hátamon a házam* nem otthontalanságot, inkább európai városlakó számára érthetetlenül mély otthonosságot jelöl. A *Láthatatlan Filmek Fesztiválján* hosszú huzavona után mégiscsak láthatóvá lett svájci doku-költemény a *Middle of the Moment*, mellesleg két *német* rendező munkája, ezt az otthonosságot kutatja, a varázslatot, amivel a vándorlás vonzása néha az országútra hajtja, legtöbbször azonban csak fájdalmas és megmagyarázhatatlan sóvárgással tölti el a köznapi emberfiát.

Persze a posztmodern európai tudat számára a világ már egészen picikére zsugorodott, elférhet akár egy kislánykötényben, így az alkotónak nem okozott gondot, hogy egy dallamba szervezzék a francia *O* cirkusz és egy hegyvidéki meg egy síksági tuareg törzs mindennapjainak egymástól nagyon távol eső ritmusait. *A pillanat szívéhez* akartak eljutni, mozdulat és mozdulatlanság időből kiszakított örökkévalóságáig. Két évig éltek együtt a tuaregekkel, hogy túl tudjanak lépni a pusztán folklorisztikus érdekességen. De nem hozzájuk jutottak közelebb, sokkal inkább a cirkuszosokhoz. Afrikából nézve jelentőségét veszti a porond, az számít, ami előtte és utána van. Az arcra gondosan felkent festék, a függöny előtt megfeszülő lábak, a kötélen mozdulatlanul pihenő lány hosszan lecsüngő hajfonata. A városszéli pályaudvar, a bádog vizesedény, a ringatózás a néma zenére a napsütésben, a sínek mentén. Úgy tűnik, messzire kell távolodni ahhoz, hogy magunk építette közhelyeink mögé nézhessünk.

P. S. Bizonyára sok érdekes film volt még a Láthatatlan Filmek Fesztiválján. A finoman szólva „belterjes"-nek nevezhető – értsd: kegyetlenül rossz propaganda miatt ezek többnyire továbbra is láthatatlanok maradtak a valódi közönség számára. Sajnos.

- j -

Film

„...a bánat telje szeret"

Ivan Csonkin közkatona élete és különleges kalandjai

Aki volt valaha katona, órákig tud mesélni arról a tengernyi hülyeségről, amellyel a különböző alakulatoknál találkozhatni, közlegénytől tábornokig, Kamcsatkától nyugat felé haladva a Csendes-óceánig bárhol. Ennél már csak az nagyobb paródiája az életnek, ha egy társadalom egészét hatja át sarkos, utasításra váró, kincstári szellem. Az pedig fokozhatatlanul röhejes, iszonyú kabaré, ha embert tiporni, testet-lelket nyomorítani, sőt, ölni készek egy adott – s mintegy szolgálati szabályzatként működő – hazugságrendszer nevében.

Jiří Menzel csodát valósít meg most bemutatott, *Ivan Csonkin közlegény élete és különleges kalandjai* című filmjében: miközben frenetikus bohózatot rendez (Vlagyimir Vojnovics regényéből), ennek a bohózatnak minden egyes poénja, gegje egy ilyen emberellenes, mélyen és reménytelenül hazug rendszer *valóságos* eleme. A bohózat tárgya maga a hazugságrendszer, a zsarnoki őrület minden polgárra kiterjedő ragálya.

A II. világháborúba éppen belekényszerülő Szovjetunió egy eldugott kis falucskájának társadalomrajza, viszonya az – egyrészt a Párt, másrészt az NKVD által jelentett – felsőbbséghez minden külön kommentár nélkül a szovjet őrület pontos keresztmetszetét adja (nemcsak az odaátiét). Menzel pedig – sem zsarnokságot, sem gonoszságot, sem rettegést figyelmen kívül nem hagyva, mégis: – szeretettel, megértéssel figyeli és mutatja be ezt a – magyar területen legfeljebb Hamvas Béla által megrajzolni tudott – kavalkádot, sőt, igen: *karnevált*. Maszkok, lárvák szédületes, ellenállhatatlanul nevetésre késztető fordulata ez is – s köztük az emberi arc: egy idiótáé. Csonkin, a sárfészekben felejtett, rossz repülőgép őrzésével megbízott, együgyű vöröskatona, és termetes szerelme, Nyúra története anélkül szól a szelíd, örömteli emberségről, hogy abban a legcsekélyebb ideológia volna. Mese, amit látunk, s a meséhez az is hozzátartozik, hogy ez az emberség, ez a derű végül győzedelmeskedjék. A két fiatal tündérmesébe illően, valóságosan is fölemelkedik a földről. Olyan magától értetődő ez a menzeli gesztus, ahogy csak a legnagyobbak, egy Chaplin, egy Clair, egy Tati, egy de Sica mert naiv happy endet csinálni.

Így nevetni s nevettetni, így merni őrülni az életnek csak az tud, aki a szenvedést is ismeri.

Tóth Péter Pál

Ivan Csonkin közkatona élete és különleges kalandjai; színes, feliratos, orosz–cseh–angol film, 1994, 106 perc. Rendezte: Jiří Menzel; írta: Vlagyimir Vojnovics regényéből Zdeněk Svěrák; fényképezte: Jiří Šust; szereplők: Gennagyij Nazarov, Zoja Burjak, Marián Labuda. Bemutatja a Budapest Film.

GERBER

PAL

FILMJEGYZET

Trükkös

Bryan Brown

Nemzedéke válogatja, hogy a mozibolondok közül kinek kitmit jelent ez a név: Devlin. Az idősebbeknek nyilván Cary Grantot, akit így hívtak Hitchcock sokat emlegetett *Notorious*-ában (magyarán: *Forgószél*, 1946), s aki oly nehezen szánta rá magát Rióban, hogy megmentse a beléje, amerikai hírszerzőbe halálosan szerelmes és már épp halálosra mérgezett Ingrid Bergmant. A moziban múzeumilag és művelődéstörténetileg nem annyira érdekelt ifjabbaknak viszont minden bizonnyal semmi és senki nem jut eszébe e névről, s hogyha filmcímben látja, imigyen: *Devlin, a trükkös zsaru*, akkor nem a személynév, hanem legföljebb a jelző juttat eszébe valamit. Éspedig föltehetőleg azt, amire a magyar címadók is célozni bátorkodtak ezzel a fogalmazással, vagyis *A trükkös halál* magyar című, Robert Mandel rendezte filmet, amely elkészülte után egy évvel, 1986-ban volt látható minálunk is, meg a folytatást, a *Trükkös halál 2*-t, amelyet Richard Franklin rendezett, s 1991-ben járta meg a magyar mozikat. Mi köze ezeknek a mostani trükkös filmhez? Csak annyi, hogy éppúgy Bryan Brown volt a főszereplőjük, mint a Flamex friss bemutatójának.

Sejtheti a nyájas olvasó, hogy azért beszélek ennyit jelentéktelen összefüggésekről, mert a jelentőseket nem találom. Hiányoznak, úgy vélem. A *Devlin, a trükkös zsaru* körülbelül a nyolcszázhuszonharmadik olyan film, amelyikben egy böcsületes amerikai zsarut ideiglenesen fölfüggesztenek hivatalából, s nyakába akarnak varrni egy disznóságot, amiben, persze, a főnöke is benne van. A tisztesség azért mondat velem annyit minden bosszankodás után is: tisztességesen van megcsinálva ez a film, végtére is izgalmas thriller, a rendező Rick Rosenthal igyekvően megdolgozott a tiszteletdíjáért.

De az egészben mégis csupán Bryan Brown az, aki miatt a magamfajta (s egy pillanatig sem gondolom magamat az átlagos moziba járók elhivatott szószólójának) végignézi. Mármár röstellem fölhívni rá a figyelmet, annyi hasonló megjegyzést tettem az utóbbi időben, hogy ez a kiváló amerikai színész is – ausztrál. Az utóbbi másfél évtizedben életmentő vérátömlesztést kapott Hollywood ausztrálokból, főképpen rendezőkből és színészekből. Maguk ezek az ausztrálok hazájukért cserébe a világhírt kapják, amire – legyenek bár mégoly tehetségesek, sőt zseniálisak – aligha vergődtek volna otthonukban maradva. Hogy mi a „kis ország", elgondolkodtató. Ha Ausztrália is az...

És még egy töredelemmel tartozom, talán néhány olvasónak is, nemcsak magamnak. Dicsértem régebben a Richard Lester rendezte *Superman II*-őt és *III*-at. Kérem, régen láttam őket. Most megnéztem a héten elővett, annak idején nálunk a többivel együtt szintén nem játszott harmadik részt. Úgy látszik, hirtelen sikerült kinőnöm a hosszúra nyúlt gyermekkorból: a múltkor még jól mulattam ezen a filmen, most már nem. Richard Lester ide vagy oda. Kívánok, persze, a Moképnak sok nálam gyerekesebb, jobb nézőt.

Csala Károly

Romantikus tájak antiromantikus motívumokkal

Fenti cím *Gerber Pál* három ikerképére és a közelükben elhelyezett három ikerjelre vonatkozik. A táblákra egymáshoz hasonló kunyhókat, összerímelő vad sziklákat és jellegükben rokon vihartépázta fenyőket festett alkotója. Bármelyikük kelendő lehetne egy német kultúrkörű vevőre pályázó közép-európai bazárban, amennyiben a ház teteje piros, az ég kék, a fenyő meg haragos zöld. A potenciális vásárló – legalábbis amennyiben a festmény színhelyes – ilyenkor a dióbarna tiroli kakukkos órára gondol, meg az ónfedeles keménycserép kupára és arra, hogy a szívnek kedves vadregények szépen illenének az elektromos kandalló műparazsa fölé. Gerber tájai azonban rávicsorítanak nézőjére. A ház antracitszürke, a szikla ólomfehér, a fa halottfekete. Nyomott és tisztátalan, feszült és barátságtalan ez a kifakított giccstriptichon. Éppen olyan baljóslatúak a deklik, mint sarkukban a furcsa ornamensek. Mintha összegabalyodott meandermotívumok lennének. Vagy márkajelek egy császealjról. Vagy arabeszkelemek egy szőnyegről. De jóságos isten! – hasít belénk a felismerés – ezek *majdnem horogkeresztek*. Épp annyira mutatják lényegüket, mint a kígyótojás hártyavékony bőre alatt a tekeredő hüllőivadékok. Valami készülődik, valami majdnem a szemünk előtt formálódik, valami nagyon bemasírozhat e visszájára fordított és elsápadt alpesi idillbe.

Az év végi nagy stúdiókiállítások mindig hangulatjelentés értékűek. Általában fiatalemberek alkotják és általában fiatalemberek nézik. Fél ecsetvonásokból is értik egymást. Még nem a galériásnak és még nem a minisztériumi főelőadónak dolgoznak. Egymástól – legföljebb volt tanáruktól – várnak elismerést. Ha nem is csúcsszínvonalon, de beépített gátlások nélkül fejezik ki a mindannyiunkban közös élményanyagot. Ezek a tárlatok nem arra valók, hogy itt fedeztessenek föl a korszakos tehetségek. A korszakos tehetségek manapság egyetlen műben meg se figyelhetők, termek sora kell ahhoz. Nem is arra, hogy megjelenítsék a szakmai képzés színvonalát. A szakmai képzés ma már becsület és dicsőség dolga, olykor meg is kerülhető. A *Stúdió* az adott történelmi pillanatról szól, de arról nagyon.

Például arról, hogy szegények vagyunk. *Beöthy Balázs* építkezésekből visszamaradt deszkákkal dolgozik. *Chilf Mária* kiszuperált kémcsövekkel. *Deli Ágnes* leselejtezett parkettákkal. Az *Eperjes–Várnagy* duó cseresznyemagokkal. *Gaál Tamás* ereszcsatorna-bádoglemezzel, *Gerhes Gábor* egy köbméter gyufaskatulyával. Az osztrák *Thomas Jäger* szögekkel és az örmény *Mamikon Jangibarjan* mindennel, ami lomtalanításkor felbukkanhat, szeneskannával, árboccal, madárkalitkával. És további két tucat művész pappundekliből, • hullámpapírból, vattából, csergemaradványból, kotonból, címkéből, tíz- és húszfilléresből variál műfélét.

Jó negyedszázada eminens modern irányzat volt az úgynevezett arte povera, a szegény művészet. Tiltakozásnak készült hajdan Olaszországban, Amerikában a milliomosok ízlése ellen, demokratikus tanúságtevésnek szánatott az elitre és tömegre szétvált kultúra újraegyesítésének reményében. Az az akkori szegénység fakultatív volt és lelki, önkéntes és hitbeli. Ezt a szegénységet a kényszer szülte. Ösztöndíjhiány és a művészellátó horribilis árképzése. A deszkák fele, a hullámpapír kétharmada nem divatból és jópofaságból, hökkenthetnékből és fiatalos extravaganciából ácsolódott, ragasztódott művé, hanem mert különben mesterük kimaradt volna a rendes évi seregszemléből. Ha hunyorítunk, a produkció egyelőre még elmegy az európai ízlésvonal kissé passzé megélésének. De félő, hogy a gazdag európaiak egyre inkább az anyagiakban toprongy, szellemiekben szakadt régió üzeneteként értelmezik a látottakat. A biennálék, dokumenták anyagfelhozatalát figyelve ez a műegyüttes a menekültügy kérdéskörébe vág. Megannyi életjel-bizonyíték és tábori kreativitás. A helyzet – európai olvasatban – valószínűleg enyhíthető segéllyel, de azért kívánatos egy cordon sanitaire-rel, egy egészségügyi határzárral a bakteriális gócot távol tartani a kontinens boldogabb felétől.

Nézem *Stössel Nánda* terrakottából és patinázott bronzból illesztett kompozícióját és *Szórádi Zsigmond* magas fényűre polírozott torzóját. *Barkóczi József* nemesgyapjúból szőtt gobelinjét és *Sándor János* bársonyból, ezüstfestékből, videoból kombinált gazdag installációját. Aggódom értük. Jó lesz, ha az alkotók szemmel tartják majd értékeiket, mert viszonylagos élet/mű színvonaluk bűnre csábít, mint lágerben a fölös kenyéradag és a szalmazsák alatt rejtegetett húskonzerv.

Továbbá arról is szól a Stúdió, hogy szeretnénk a dolgokat valahogy megúszni és kikeveredni a nyomorból. Szerezni egy-két pénztárcát, mindegy milyen áron, csak ki ebből a gödörből. *Hartung Sándor* élére állítja táblaképét, hogy flikk-flakkal engesztelje ki a modern ízlésűeket, de *Angyala* azért poszthollywoodi kellemmel udvarol feltételezett vevőjének, a koloniál-nappali díszítőkedvű lakójának. *Kisléghi-Nagy Ádám* szürreális szigorral bocsát festett fénycsóvát Kálvária-képének Krisztusára, de nem kell feltétlenül az egyházi avantgárd hívének lenni ahhoz, hogy a katolikusoknak eszébe jusson ilyféle vászonnal ékesíteni a templomot. Az életösztön dicséretes dolog, az iparkodás polgárnak, istennek egyaránt tetsző erkölcs. A baj mindössze annyi, hogy Hartung lényegesen alacsonyabb szakmai színvonalon célozza meg az áhított szalont, mint ami a szofisztikált rossz ízlés ünnepi galériáiban akár már nálunk is megfigyelhető. Azaz fantáziában, érdekességben, meg se közelíti rangidős példaképét, Herpai Zoltánt, hogy a „mesterről" Szász Endréről ne is essék szó. És Kisléghi-Nagy nem tudja úgy az anatómiai rajzot, lazuros színfelhordást, anyagszerű festést, hogy apparátusával felidézhesse nagy tekintélyű ideálját, a kora barokk példázatokhoz forduló párizsi Csernus Tibort. Ha a fiatal művészek ezzel a szakmai poggyásszal akarnak piacra menni, polgárt és hivatalosságot, műgyűjtőt és egyházat lázba hozni, könnyűeknek fognak találtatni a megmérettetés alkalmával. Az efféle ambíciók paraméterei kidolgozottak, az összehasonlítás mindenkor adott. Félő, a rostán ki fognak hullani, mint a privatizáció során a puhább fajta magyar édeskonfekció és ipar a falánk Nestlé és a rámenős Levi's stratégiája nyomán.

Részlet Gerber Pál művéből

De az igazságnak tartozunk annyival, hogy a Stúdió azért nemcsak a szegények menekültáboráról és nemcsak a hamvába holt középosztálybeli konszolidációról szól. Nem csak kollektív hangulatunk nyomasztó elemeiről, és nem csak a nyilvánvaló társadalmi kudarcról. Szomorú, hogy idén nagyon rövidre sikeredik a „szükségből erényt faragók" és a „teher alatt növő pálmák" listája, de ne szenvedjenek kárt éppen azok, akik a kelet-európai nyomorúság tanulságaiból és a szakmai erőnlét edzéseredményeiből mégis kikínlódnak valami fontosat. Álljunk meg egy pillanatra tehát *Kentaur (Erkel László)* lepusztult vakolatra festett érzékenyen szép lépcsőfestményénél, a bánatos artisztikum új bizonyítéka előtt. *Rácmolnár Sándor* képregényről szalajtott fesztelen grafikus hőseinél, az új mitológiai figuraképző erő dokumentuma előtt. *Szurcsik József* rosszarcú *Figyelőinél*, a brutalizálódó közállapotok pontos diagnózisa előtt. Valamint *Erőss László Rajzainál*, az alaktalan önkénynek kitett védtelen lény látványa előtt.

Sovány a névsor, szentigaz. De miközben a menedzselő intézmény, a *Fiatal Művészek Stúdiója* ebben az évben kénytelen volt élethalálharcot folytatni fennmaradásáért és az összeomló Művészeti Alap romjai alól a maltert leporolva feltápászkodott és egyesületté alakult, miközben szponzortól szponzorig futkosott, hogy ösztöndíjakat és rendezvényeket, Szent Lukács-díjat és Viznélküli Strandfesztivált szervezzen létét bizonyítandó, miközben csak a katalógus kinyomtatásához annyi szervezőmunkára volt szükség, hogy közben nem maradt energia a résztvevők neveit ábécébe rakni, azért a cég még áll, és ez mai pénzben nem kevés. A temérdek ideges zsizsegés ellenére még így is született olyan mű, amely beleég az emlékezetbe.

Mert ameddig *csak* formálódik a kép sarkában a szvasztika, de *még* nem fejlődik ki, ameddig *csak* unheimlich a táj, de *még* nem rom és üszök, addig mindannyiunk lába az asztal alatt. Addig a Stúdió viharos kronológiája jövőre is folytatódhat és addig a szemleírónak még jövőre is megadatik a kritika – netán fanyalgó hangvételű kritika – írásának a joga. Hogy is mondja a kávéreklám: „ez a legtöbb, mi adható". *(Ernst Múzeum)*

P. Szűcs Julianna

A fővárosi mozik műsora

JANUÁR 1–7.

BUDAPEST FILM

A szövegben a gyártó országot csak kezdőbetűvel vagy rövidítve jelöljük. Egyéb rövidítések: mb: magyarul beszélő; *: 14 éven alul nem ajánlott; **: 16 éven felüli; ***: 18 éven felüli; K: kísérőfilm; H: híradót is játszanak. A budapesti mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt egy órával, aznapra és egy napra előre. Csak délután működő mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt másfél órával, aznapra és három napra előre.

A HÉT FILMBEMUTATÓI:

DEVLIN, A TRÜKKÖS ZSARU (Devlin). Színes, szinkronizált amerikai thriller** **Alkotmány, Duna, Flórián, Kossuth, Metró**

OROSZLÁNSZÍV (Lionheart). Színes, szinkronizált amerikai film** **Átrium, Bartók, Bástya, Corvin, Hunyadi, Kőbánya, Metró, Olimpia, Sport**

SUPERMAN III. Színes, szinkronizált amerikai sci-fi. **Duna, Olimpia, Tisza**

A BUDAPEST FILM
INFORMÁCIÓS SZOLGÁLATA
a Metró moziban (VI., Teréz krt. 62.)
Telefon: 131-7302
Naponta reggel 10 órától este 8 óráig!
Felvilágosítás filmekről, műsorról személyesen vagy telefonon!

ALKOTÁS: A Szépség és a Szörnyeteg (mb. am. rajzf.) 10, 12. **Bumeráng** (mb. am.)* 2, 4, 6, 8. **Reszkessetek betörők II. Elveszve New Yorkban** (mb. am.) 1–3-ig éjjel 10.

ALKOTMÁNY: DEVLIN, A TRÜKKÖS ZSARU (mb. am.)** 4, 6, 8.

APOLLÓ: Átépítés miatt zárva!

ÁTRIUM: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 1-jén 4, 6, 8. 2–7-ig 10, 12, 2, 4, 6, 8. Dolby stereo.

BARTÓK: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 10, 12, 2. 1–2-án éjjel 10 is. **A fűnyíróember** (mb. am.)* Premier előtt! 4, 6, 8.

BÁSTYA: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 1-jén 12, 2, 4, 6, 8, 10. 2–7-ig 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10. Lege stereo.

BROADWAY: A Szépség meg a Szörnyeteg (mb. am. rajzf.) 1-jén, és 5–7-ig f3, f5, 6. 2–3-án 11, f1, f3, f5, 6. 4-én 6. Lege stereo. **Veszett a világ** (am.)** 4-én 8. Lege stereo. **9 és 1/2 hét** (am.)* 1-jén, 5-én 8. Lege stereo. **Revans** (am.)* 2, 6-án 8. **A postás mindig kétszer csenget** (mb. am.)** 3, 7-én 8.

CORVIN: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 4, 6, 8. Lege stereo.

CSOKONAI: Halálos fegyver 3. (am.)* f5, f7, f9.

DUNA: Tom és Jerry – A moziban (mb. am. rajzf.) 1-jén 4. 2–7-ig 10, f12, 1, f3, 4. SUPERMAN III. (mb. am.) 6, 8. DEVLIN, A TRÜKKÖS ZSARU (mb. am.)** éjjel 10.

E-KLUB: K (Rákóczi tér) (magy.) 1-jén 7. **K 2** (Az éjszakai lányok) (magy.) 2-án 7. (Egységes belépőjegyek – a bulira is érvényesek!)

ÉVA: Kikaparod, megkapod (mb. am.) 4. **Fekete macska** (hongkongi)*** 6, 8. **Beethoven** (mb. am.) 1–3-ig 2.

FLÓRIÁN: Reszkessetek betörők 2. Elveszve New Yorkban (mb. am.) f4, h6, 8. DEVLIN, A TRÜKKÖS ZSARU (mb. am.)** 1–3-ig éjjel n11. **A Szépség és a Szörnyeteg** (mb. am. rajzf.) 1-jén f2. 2–3-án 11, f2.

FÓRUM: Christopher Lambert: Fortress (mb. am.)** 4, 6, 8. **Mesés Amerika: Egérke vadnyugaton** (mb. am. rajzf.) 2–3-án f3. VIDEO: **Quasimodo szerelmei** (szexf.)*** 4. **Viva Vanessa** (szexf.)*** 6. **Cicababák** (szexf.)*** 8.

GORKIJ: Férfias játékok (am.)* 1–3-ig 3. **Egyedülálló nő megosztaná...** (am.)* 4–7-ig 3. **Micsoda csapat** (am.) 5. **Cindy meséi** (mb. ausztr. rajzf.) 2-án de. 11. (Matiné: egységes 30 Ft-os belépőjegyek!) **Wayne's world – Wayne világa** (am.) 2–7-ig 1. **Vinny, az ügyű** (am.) 3–7-ig 11. **Jöttem, láttam, beköltöztem...** (am.)* f8.

HORIZONT: A Szépség és a Szörnyeteg (mb. am. rajzf.) 1-jén 12, 2, 4. 2–7-ig 10, 12, 2, 4. Lege stereo. **Bumeráng** (mb. am.)* h6, 8, 10.

HUNYADI: Reszkessetek betörők 2. Elveszve New Yorkban (mb. am.) h4, 6, n9. OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 1–3-ig du. 2, éjjel n11. **Tom és Jerry – A moziban** (mb. am. rajzf.) 2–3-án 10, 12.

KOSSUTH: Terem 1.: Christopher Lambert: Fortress (mb. am.)** 1-jén h1, n3, 4, 6. 2–7-ig h10, n12, h1, n3, 4, 6. DEVLIN, A TRÜKKÖS ZSARU (mb. am.)** 8. **A fűnyíróember** (mb. am.)* Premier előtt! éjjel 10. **Terem 2.: Vadak ura** (mb. am.)* 2–7-ig de. f11. **Az időkapu – Vadak ura 2.** (mb. am.)* f1. **Férfias játékok** (am.)* f3, éjjel 10. **Isten veled, király!** (am.)* f5. **Őrült Stone, avagy 2008 – A patkány éve** (am.)* f7. **Christopher Lambert: Fortress** (mb. am.)** 8.

KŐBÁNYA: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 4, 6, 8. 1–2-án éjjel 10 is. Dolby stereo.

L'AMOUR: Álmoskönyv (am. forró szexfilm)*** **Őrjítő fehérnemük** (am. forró szexf.)*** Előadások: felváltva folyamatosan reggel 9-től, utolsó előadás kezdete este 9, péntek-szombaton éjjel 11.

LUX: Reszkessetek betörők 2. Elveszve New Yorkban (mb. am.) 1-jén 2. 2–7-ig 10, 12, 2. **Bumeráng** (mb. am.)* 4, 6, 8. 1–3-ig éjjel 10 is. A moziban játékautomaták üzemelnek!

METRÓ: DEVLIN, A TRÜKKÖS ZSARU (mb. am.)** 1-jén 4, 6. 2–7-ig 10, 12, 2, 4, 6. **Roncsfilm** (magy.)* 8. OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** éjjel 10. Lege stereo. KAMARATEREM: **A hercegnő és a kobold** (magy.–ang.–jap. rajzf.) 2–7-ig 11. **Tök jó, válnak az óseim!** (mb. fr.) 2–7-ig 1. **Ördög vigye** (magy.)* 2–7-ig 3. **Legyek Ura** (am.)* 5. **Ghost** (mb. am.)* 7. **Where** (am.–magy.)** 9.

MONTEVIDEO: Karácsonyi éjjel (mb. am. forró szexf.)*** 4-én 4. 7-én 6. **A legnagyobb** (mb. am. forró szexf.)*** 4-én 6. 7-én 8. **Bombázók** (mb. am. forró szexf.)*** 4-én 8. **Rózsaszín cicák** (mb. am. forró szexf.)*** 7-én 4.

OLIMPIA: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** f5, f7, f9. Dolby stereo. SUPERMAN III. (mb. am.) 1–2-án éjjel n11. **Tom és Jerry – A moziban** (mb. am. rajzf.) 2–3-án 10, 12, 2.

PUSKIN: Tom és Jerry – A moziban (mb. am. rajzf.) 1-jén 4. 2–7-ig 10, f12, 1, f3, 4. **Hollywoodi lidércnyomás (Barton Fink)** (am.)* 6. **Minden reggel** (fr.)* 8. Lege stereo. **Bumeráng** (mb. am.)* 1-2-én éjjel 10.

SPORT: OROSZLÁNSZÍV (mb. am.)** 5, 7, 9.

TISZA: Christopher Lambert: Fortress (mb. am.)** 1-jén f3, f5, f7, f9. 1–2-án éjjel f11 is. 2–7-ig f1, f3, f5, f8, f9. SUPERMAN III. (mb. am.) 3–7-ig éjjel f11. Január 1-től sci-fi, horror, fantasy a Tisza mozi műsorán!

UGOCSA: Reszkessetek betörők 2. Elveszve New Yorkban (mb. am.) 2–7-ig 4, 6, 8. **Vuk** (magy. rajzf.) 2–3-án f3.

URÁNIA: Reszkessetek betörők 2. Elveszve New Yorkban (mb. am.) 10, f1, 3, f6, 8. 1–2-án éjjel f11 is.

VILÁG: Szűnj meg, Fred! (mb. am.) 2-án 5. **New Jack City** (am.)* 2-án 7. **A hercegnő és a kobold** (magy.–ang.–jap. rajzf.) 3-án f4. **Nikita** (mb. fr.)** 3-án 6. **Kolombusz – A felfedező** (mb. am.) 7-én 7.

ZUGLÓI: Amerikai ninja IV. (am.) 2–7-ig 4. **Kétes döntés** (am. akciófilm) 2–7-ig 6. **A terror útja II.** (am. akciófilm) 2–7-ig 8.

AZ ART-HÁLÓZAT MŰSORA

BEM: Tom és Jerry – A moziban (mb. am. rajzf.) 1-jén 12, 2. 2–7-ig 10, 12, 2. 4–7-ig 4 is. **A brémai muzsikusok** (mb. sp. rajzf.) 1–3-ig 4. **A nagy postarablás** (magy.)* 1–3-ig 6. **A játékos** (am.)* 1–3-ig 8. **Boys** (belga)*** 4–7-ig 6. **A szerető** (fr.–ang.)*** 1–2-án éjjel 10. 4–7-ig 8.

BLUE BOX MOZIKLUB: Megáll az idő (magy.) 1-jén 4. **Jégkrémbalett** (magy.) 1-jén 6. **Egészséges erotika** (magy.) 1-jén 8, 11. **Könnyű testi sértés** (magy.) 2-án 4. **Városbujócska** (magy.) 2-án 6. **Kék bársony** (am.)** 2-án 8, 11. **Sárkány és papucs** (magy. rajzf.) 3-án f3. **Magic – Varázslat – A Queen Budapesten** (magy.) 3-án 6. **Zabriskie Point** (am.) 3-án 8. **Etűdök gépzongorára** (szovj.) 4-én 4. **Ítéletlenül** (magy.) 4-én 6. **Kopaszkutya** (magy.) 4-én 8. **Szarvasvadász I–II.** (am.)* 5-én 4. **„Minden idők legjobb filmjei"** 5-én 7. **Iskolakerülők** (magy.) 6-án 4. **Egy szöszi szerelme** (cseh) 6-án 6. **Hair** (am.)* 6-án 8. **Kutya éji dala** (magy.) 7-én 4. **„Az én tizenkettőm"** 7-én 7. **Lúdas Matyi** (magy. rajzf.) 2-án de. 10. „GYERMEKSZÍNHÁZ" Zengő ABC 3-án de. 11.

EURÓPA: Csapd le csacsi! (magy.)* 2–7-ig f2. **Tengeralattjáró** (ném.) 2–7-ig 3. **Thelma és Louise** (am.)* 2–7-ig f6. **Éjszaka a Földön** (am.)* 2–7-ig h8. KAMARATEREM: **J. F. K. – A nyitott dosszié** (am.)* 2–7-ig h1. **Jákob Lajtorjája** (mb. am.)** 2–7-ig 4. **Salon Kitty** (ném.–fr.–ang.)*** 2–7-ig 6. **Nikita** (mb. fr.)** 2–7-ig 8.

GRAFFITI: Eastwicki boszorkányok (mb. am.)* 2-án 4. **Krisztus utolsó megkísértése I–II.** (am.)* 3-án 3. **Veszedelmes viszonyok** (mb. am.)** 4-én f4. **Kék bársony** (am.)** 5-én f4. **Veszett a világ** (am.)** 6-án f4. **Nagymenők** (am.)*** 7-én f4. **Túl az óperencián** (am.)* **A Halászkirály legendája – The Fisher King** (am.)* 1–6-ig f9. **Távoli hangok, csendélet** (ang.) 7-én f9. VIDEO: **Brian élete** – 1–2-án és 7-én éjjel f11.

HUNNIA: Vízipók, csodapók (magy. rajzf.) 2–3-án 2. **Gyalog-galopp** (ang.) 1–4-ig 4. 4-én éjjel 10 is. **Hullámhossz** (am.) 5-én 4. **A tanú** (magy.) 6-án 4. **Ripacsok** (magy.) 7-én 4. **Legényanya** (magy.) 1–4-ig 6. **Európa kemping** (magy.) 5-én 6. **Éljen anyád!** (magy.) 6-án 6. **Vörös vurstli** (magy.) 7-én 6. **Malevil** (fr.) 1–3-ig 8. **Sörgyári capriccio** (cseh) 4–5-én 8. **Meteo** (magy.) 6–7-én 8. **Dűne** (am.) 1–3-ig éjjel 10. **Angyalszív** (mb. am.)** 5-én éjjel 10. **Csak egy lövés** (am.)* 6-án éjjel 10. **Veszett a világ** (am.)** 7-én éjjel 10.

MŰVÉSZ: Chaplin-terem: Otthonom, Idaho (Gus van Sant) 6, 8. **Atlantis** (L. Besson) f5. **Tarkovszkij-terem: Hamlet** (ang.) 5. **Európa** (dán–fr.) f8. **Huszárik-terem: A szakács, a tolvaj, a feleség és a szeretője** (ang., P. Greenaway) 1–3-ig h4. **II. Edward** (ang. D. Jarman) 4-én h4. **Querelle** (Fassbinder) 5-én h4. **Prospero könyvei** (ang. P. Greenaway) 6-án h4. 7-én 6. **Z00 (Z meg két nulla)** (ang.) 7-én h4. **Amadeus I–II.** (mb. am. M. Forman) 1–3-ig 6. **Zombie és a szellemvasút** (finn) 4–6-ig 6. **A hús** (M. Ferreri) 1–3-ig f9. **A Pont-Neuf szerelmesei** (fr.) 4–7-ig 8.

ÖRÖKMOZGÓ: Lőj a zongoristára (F. Truffaut) 1-jén f5. **Intim megvilágításban** (I. Passer) 1-jén f7. **W. R. – Az organizmus misztériuma** (D. Makavejev) 1, 6-án f9. **Nagy zabálás** (M. Ferreri) 1-jén éjjel n11. **Dermedj meg – halj meg – támadj fel** (V. Kanyevszkij) 2-án f5. **Mystery Train** (J. Jarmusch) 2–3-án f7. **Az ember nem madár** (D. Makavejev) 2-án f9. **Sweet Movie** (D. Makavejev) 2-án éjjel n11. **Az ember magányos hangja** (A. Szokurov) 3-án f5. **Berlin fölött az ég** (W. Wenders) 3-án f9. **A fiatal Törless** (V. Schlöndorff) 4–5-én f5. **A mi nemzedékünk** (A. Wajda) 4-én f7. **A bádogdob** (V. Schlöndorff) 4–5-én f9. **Lenin, az anya és az Úr** (J. Schmidt) 5-én f7. **Régi idők focija** (Sándor Pál) 6-án f5. **Csatorna** (A. Wajda) 6-án f7. **Patyomkin páncélos** (Sz. Eizenstein) 7-én f5. **A gyanú árnyéka** (A. Hitchcock) 7-én f7. **Ran (Káosz) I–II.** (A. Kuroszava) 7-én f9.

SZINDBÁD: Latinovits-terem: Édes mostohám (magy.) 1-jén 4. **Beszélő köntös** (magy.) 2–3-án 4. **Enyém vagy** (magy.) 4–5-én 4. **Sziriusz** (magy.) 6–7-én 4. **Bohémélet** (finn, A. Kaurismaki) 1–3-ig 6. **A nagy kékség** (fr.–am.)* 4-én 6. **Szex, hazugság, video** (am.)** 5-én 6. **Nagyítás** (ang.)* 6-án 6. **Zabriskie Point** (am.)* 7-én 6. **A tél meséje** (fr. E. Rohmer) 8. **Dajka-terem: A skorpió megeszi az ikreket reggelire** (magy.) 1–4-ig f5. **Dali** (sp.) 5–7-ig f5. **Találkozás Vénusszal** (ang.) 1-jén f7. **Bűn és bűnhődés** (finn) 2-án f7. **Mindenki jól van** (ol.) 3-án f7. **Bergyilkost fogadtam** (finn) 4-én f7. **Bohémélet** (finn) 5–7-ig f7. **Claire térde** (fr.)* 1-jén f9. **Éjszakám Maudnál** (fr.)* 2-án f9. **Tavaszi mese** (fr.) 3-án f9. **Pauline a strandon** (fr.) 4-én f9. **Barátnőm barátja** (fr.) 5-én f9. **A férfigyűjtő** (fr.)* 6-án f9. **Toto, a hős** (belga) 7-én f9. A moziban videotéka is várja a kedves vendégeket!

TABÁN: Kipurcant a bébicsősz, anyának egy szót se! (mb. am.) 1-jén f4. **A nagy kékség** (fr.–am.) 1-jén f6. **A hold hangja** (olasz) 1-jén h8. **Szerelmi ügy, avagy a postáskisasszony tragédiája** (jug.) 2-án f4. **W. R. – Az organizmus misztériuma** (jug.) 2-án 6. **Delicatessen** (fr.) 2-án f8. **Münchhausen báró csodálatos kalandjai** (mb. am.) 3-án 3. **Eastwicki boszorkányok** (mb. am.)* 3-án n6. **Nagymenők** (am.)*** 3-án f8. **Bagdad Café** (ném.) 4-én h6. **Az amerikai bivalom hanyatlása** (kanadai) 4-én f8. **Leningrádi cowboyok menni Amerikába** (finn) 5-én f6. **A Nap birodalma** (am.) 5–7. **Effi Briest** (ném.) 6-án n6. **A harmadik generáció** (ném.) 6-án h8. **Atlantis** (fr.) 6-án 6. **Az én szép kis mosodám** (ang.)* 7-én f8.

TOLDI: A tanú (magy.) 2–4-ig 5. **„Rendben" Válogatás a BBS filmjeiből** 5-én 5. **Hószakadás** (magy.) 6–7-én 5. **Aranydió aranykora** (mb. am.) 2–7-ig 7. **Fellebbező fölött az ég** (ném.) 2–3-án 9. **Golyóban** 4–7-ig 9.

VÖRÖSMARTY: Báj – Báj (magy. koncertf.) 4. **A navigátor – A középkori Odisszea** (új-zélandi/au... **Christopher Lambert: Fortress** (mb. am.)** éjjel 10.

Üzenet a Marson?

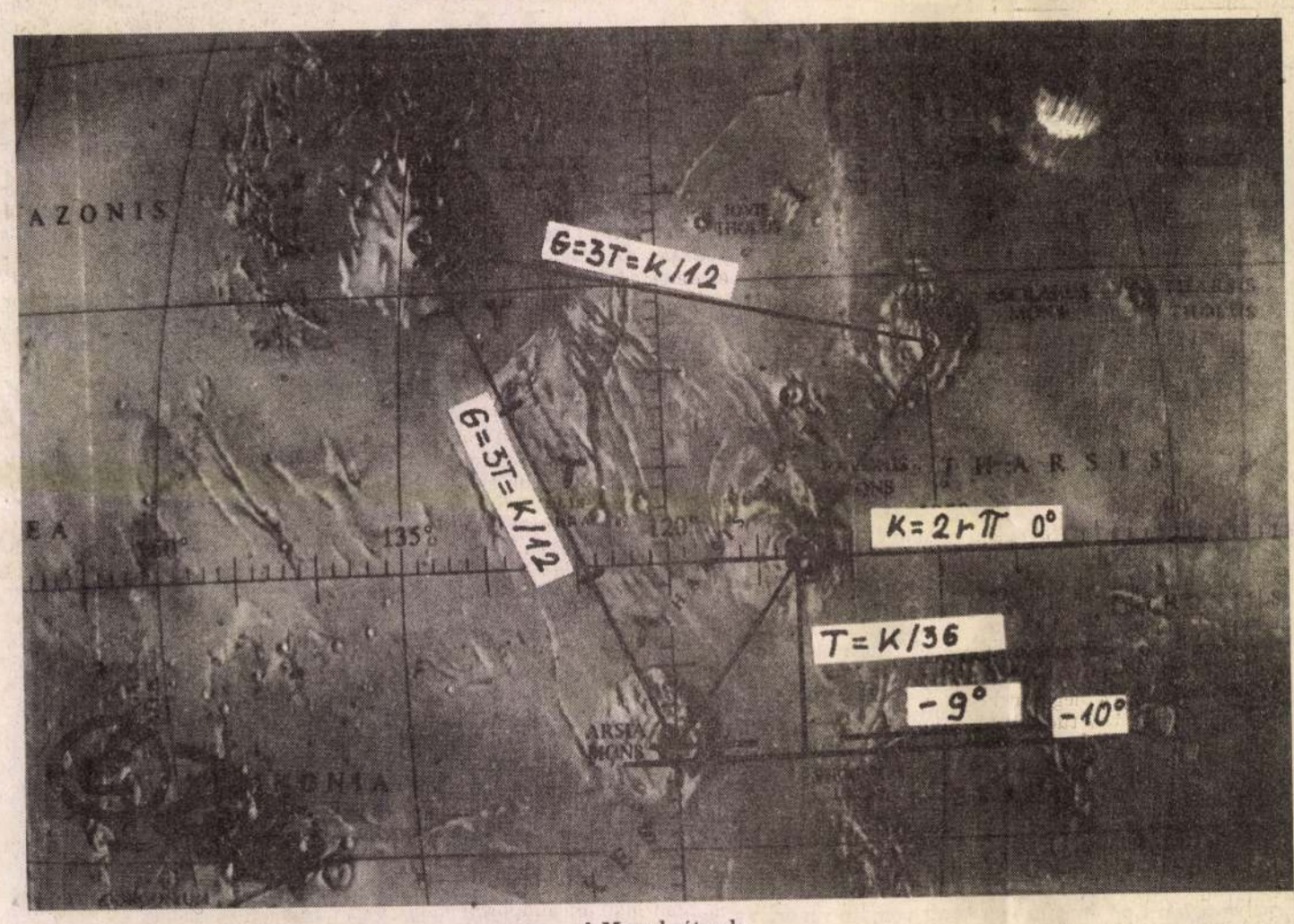

A Mars-kráterek

SCHALK GYULA: Sajnos ebben a kérdésben egyelőre tudományos vitát valóban nehéz lenne folytatni. Az idegen intelligenciáról tanúskodó jelek, jelenségek ma még a hit tárgyai csupán. Így legfeljebb hitvitákba mehetnénk bele. Ennek azonban semmi értelme. Valaki azt állítja, hogy a Földön élnek repülő, piros elefántok, ő látott is ilyeneket, én meg legyek szíves cáfoljam a létüket, ha tudom. Hogyan tudnám ezt cáfolni? Ráadásul a tagadással mindjárt azt az érzetet kelteném, hogy van mit tagadni. Ez így nem megy. Ehelyett inkább azt lenne érdemes vizsgálni: miért hisznek ennyien és éppen most ezekben az üzenetekben, a földönkívüliek rendszeres jelentkezésében, megjelenésében? Ennek társadalmi, gazdasági, lélektani, lelki okai vannak, amellett, hogy Magyarországnak az ufójárás sűrűségét tekintve is illik utolérnie a fejlett nyugatot. Köztudott, hogy válságos korokban megvan a maga jelentősége a Földön túli csodáknak. Másfelől az is történelmi tapasztalat, hogy amikor valami már nagyon a levegőben lóg, mint az 1890-es évek második felében a levegőnél nehezebb repülő szerkezetek megjelenése, akkor szinte mértani haladvány szerint sokasodnak meg az emberek erről szóló látomásai. Az ufók ügyében a tudomány valóban követett el hibát. Évtizedekig azzal intézte el a kérdést, hogy ez marhaság. Ez viszont nem tudományos érv. A Föld a legjobb példa rá, hogy van élet a világmindenségben és semmi tudománytalan nincs abban, ha azt állítjuk: akár holnap is leszállhat egy idegen civilizáció űrhajója a Földre. De ezzel kár lenne riogatni az embereket...

ZOMBORI OTTÓ: Napjainkban nagyon sok kozmikus „felfedezés" születik, és a tudomány valóban nem teszi helyesen, ha ezekről nem vesz tudomást, mert így egy sereg téveszme kap lábra a tájékozatlan közvéleményben. Sajnos a számmisztikával nagyon sok ember képzeletét fel lehet gyújtani, és milyen matematikus az, aki két számból ne tudna egy harmadikat produkálni, de mire bizonyíték ez? Másfelől aligha lehetne jó néven venni azt, ha valaki előáll egy teóriával és azt követeli a tudománytól, hogy cáfolja meg az ő állításait. Ez így nem korrekt, mert azt terheli a bizonyítási kötelezettség, aki állít valamit, nem pedig a másik felet a cáfolási kötelezettség. Itt vannak Földes Attila Mars-kráterei. Én nem vonom kétségbe, hogy az ő számításai és szögfüggvényei helyesek, de azt neki is be kell látnia, hogy a Marson – ami egyébként a legjobban kikutatott bolygó – lehet még másik ötször, vagy tízszer négy olyan krátert kiválasztani, amelyekre hasonló, vagy még eredetibb elméleteket tudnánk kidolgozni. Engem tudományos körökben elmarasztalnak, amiért szóba állok még az ufókutatókkal is, de én azt mondom: ha ennek csak annyi haszna van, hogy egyre több lakásban ott lesz a csillagos ég térképe is és gyarapodnak az emberek csillagászati ismeretei, már megérte. Én elmentem az ufókutatók ózdi konferenciájára és ott azt ajánlottam, hogy ám kutassuk együtt az eget, meg az ufókat is, ha vannak, de eddig még sajnos néhány homályos fotón kívül más, első kézből való bizonyítékot senki nem tett le az asztalra. Akkor meg min vitatkozzanak a tudósok?

Van a Marson négy nagy kráter. Ebből három egy egyenesre esik. Ha az egyenes két végpontját a negyedik, a legnagyobb, ősidők óta kialudt vulkánnal összekötjük, egy egyenlő szárú háromszöget kapunk. A háromszög méretadatainak vizsgálatával Földes Attila szolnoki villamosmérnök döbbenetes megállapításra jutott. A háromszög csúcsában a Napot, alapjának két végpontjában a Vénuszt, illetve a Marsot jelképezik a kráterek. Az alapon nyugvó negyedik valamikori tűzhányó – ez furcsamód épp a marsi egyenlítőn fekszik – nem mást szimbolizál, mint a Földet, amelynek a háromszögbe kódolt üzenet szól. A felfedezésről immár a harmadik könyvet – ezúttal egy színes képes albumot – készül közzétenni az idegen eredetű civilizációk régi kutatója. Állításai azonban mind ez ideig nemigen találtak visszhangra tudományos berkekben. Ennek okairól is szó esik a vele folytatott beszélgetésben, amelyet Tarcali Gábornak, a Magyar Ufókutató Hálózat vezetőjének észrevételei, Zombori Ottó csillagásznak és Schalk Gyulának, az Uránia Csillagvizsgáló főmunkatársának a hozzászólásai egészítenek ki.

F. A.: A tudomány még arra sem veszi a fáradtságot, hogy cáfolja az állításaimat, egyszerűen még azt sem hajlandó észrevenni, amiben cáfolatra érdemes anyag van. Én egy idegen intelligencia üzenetgyanús rendszerét fedeztem fel, amit a Marson évmilliók pusztításainak is ellenálló kráterekbe kódoltak. Ez a bizonyos marsi háromszög méretarányaival és a szögfüggvények nyelvén magas szintű tudásanyagot közöl, ami a mi tangenstáblázatunkkal meg is fejthető. Ez a tudományt nem érdekli. Rendben van. De a tudomány azzal sem foglalkozik, hogy az idegen civilizációknak szánt üzeneteknek milyeneknek kell lenniük ahhoz, hogy azok célba is érjenek.

– Az arecibói óriás rádióteleszkóp kozmoszba sugárzott jelei, avagy a Pioneer–10 űrszonda által vitt, aranylemezre rajzolt ábrák nem célirányosak?

– A mi üzeneteink céltalanul haladnak, nem tudjuk, hol találhatnak idegen intelligenciára, a rádiójelek, az űrszondák elvesznek a kozmosz ismeretlen mélységeiben. Az aranylemez ábrái egy-két millió év múlva láthatatlanokká lesznek. Ezzel szemben a Marson üzenetet hagyók jól ismerhették az evolúció törvényeit, tudhatták, hogy a Földön is megjelenik majd az értelmes lény. Ezért szerkesztették magas szintű technikai civilizáció birtokában, ezt az évmilliókig fennmaradó, elpusztíthatatlan, önépítő jelzésrendszert, amelyet a tudás megfelelő fokán meg is lehet fejteni. Törvényszerű ugyanis, hogy a Földet elhagyni készülő ember legelőször a legközelebbi bolygótárs, a Mars felé fordítja kutató tekintetét.

– Ebben van valami, ám az nem egészen világos, hogy ha ennek a bizonyos civilizációnak a követei a Marsig már eljutottak, miért kezdtek el ott a mesterséges tűzhányók kialakításával vesződni, miért nem jöttek egyenesen a Földre, s teremtettek közvetlenül kapcsolatot velünk?

T. G.: Az ősember barlangrajzainak szkafanderes alakjai, a fáraók korában leírt tüzes abroncs, amelynek belsejéből idegen lények szálltak ki, de a Biblia számos utalása is arról tanúskodik, hogy igenis, eljöttek a Földre is távoli bolygók nálunk fejlettebb civilizációban élő lakói. Csak kapcsolatot nem tudtak teremteni velünk, mert mi erre még mindig alkalmatlanok vagyunk. Az ufókutatók megannyi megfigyelései, közvetlen élményei mind arra utalnak, hogy az univerzum magasan fejlett intelligenciái szigorú törvényt követnek kapcsolatkeresés közben: sem testben sem lélekben nem tesznek kárt. Nálunk viszont még mindig a farkastörvények uralkodnak. 1942. február 6-án Los Angeles fölött 16 azonosítatlan repülő objektumból álló kötelék jelent meg. Az USA légvédelme 30 perc alatt 1430 lövedéket lőtt ki a rajra, amely a támadásra fittyet hányva méltóságteljesen hagyta el a város légterét. A földönkívüliek tisztában vannak azzal, hogy a földlakókkal nem lehet akárhogy kapcsolatra lépni. Szerintem ezért választották a Marsot „üzenetközvetítőnek".

F. A.: A jelzés nem lehet akármilyen. Ha olyan, ami a mi technikai szintünkön is kivitelezhető, akkor azt hamisítani is lehet, lásd a székesfehérvári fiatalok által készített gabonaköröket. Ha jelentősen meghaladja a mi szintünket, észre sem vesszük. Olyasmire van tehát szükség, amit felfoghatunk, de mi magunk még meg nem csinálhatunk. Egyébként nem álltak meg a Marsnál a velünk kapcsolatot kereső idegenek. Az üzenetet a formájukban tulajdonképpen a marsi krátereket leképező gizehi piramis hármas elhelyezésében megismételték. És a piramisok építésének máig megfejtetlen rejtélyének is valahol itt kell keresni a nyitját, anélkül, hogy ufókról beszélnénk.

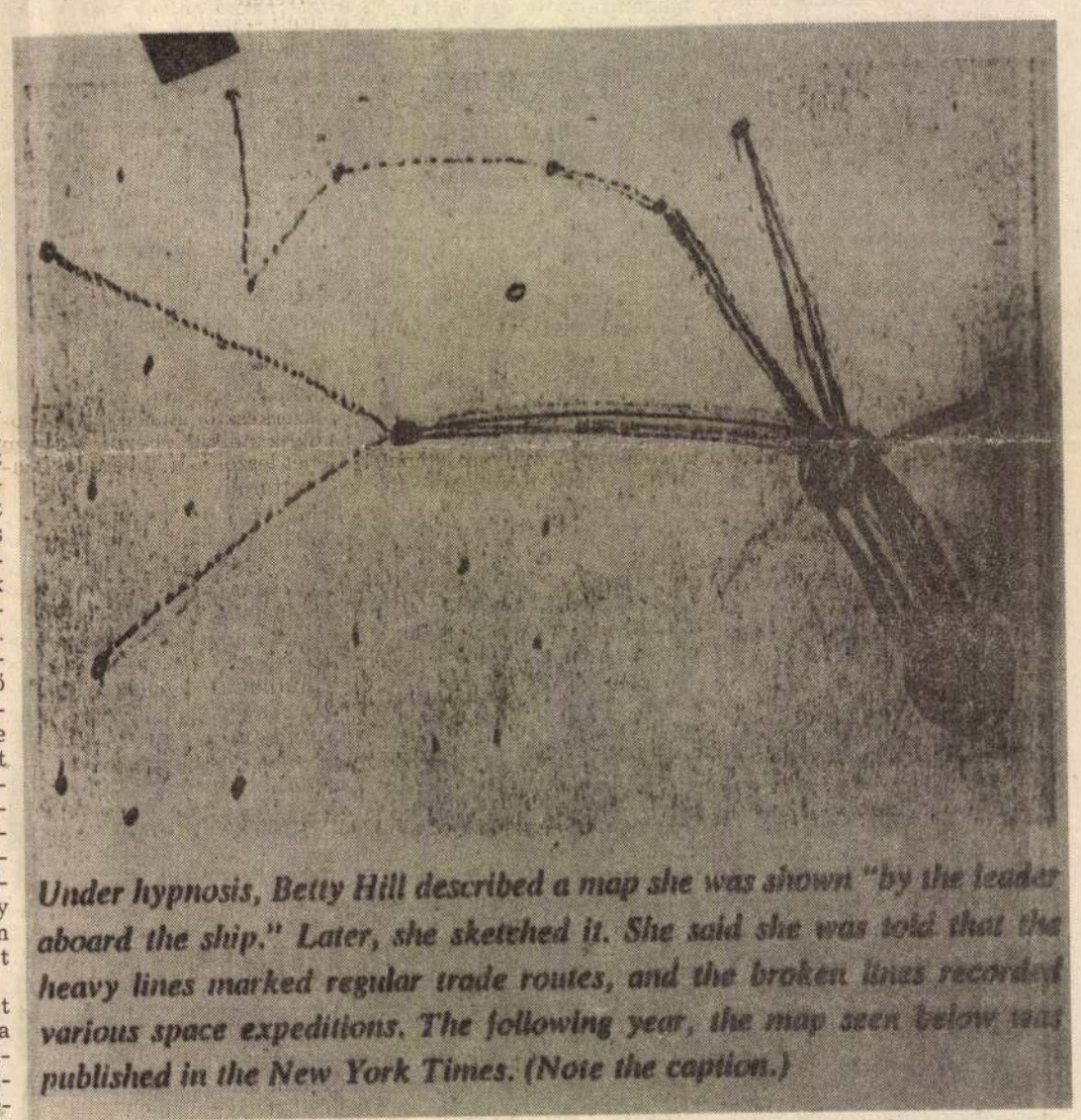

Under hypnosis, Betty Hill described a map she was shown "by the leader aboard the ship." Later, she sketched it. She said she was told that the heavy lines marked regular trade routes, and the broken lines recorded various space expeditions. The following year, the map seen below was published in the New York Times. (Note the caption.)

Ezt a képet 1961-ben, állítólag, egy ufóban mutatták meg Betty Hillnek. Most derült ki csak, hogy a rajz pontjai csaknem tökéletesen fedik a marsi vulkánokba szerkesztett üzenetrendszert

– Értsük ezt úgy, hogy önnek az ufókutatókkal és bejelentéseikkel szemben ugyanolyan fenntartásai vannak, mint önnel szemben a tudománynak?

F. A.: Sajnos az ufókutatás ma már olyan üzletággá vált, ami miatt maga a kifejezés is lekicsinylő értelmet kapott. Én a legutóbbi ufológiai kongresszuson, Ózdon el is mondtam, hogy többé ilyen körben nem vállalok előadást, mert ketté kell választani immár az azonosítatlan repülő tárgyak megfigyelését és a Földön kívüli intelligenciák kutatását. Ez nem jelent fenntartást, már csak azért sem, mert az én felfedezésemet *Betty Hill* 1961-es ufókalandja is megerősíti. Ő ugyanis az ufonautáktól egy olyan térképet kapott, amellyel a csillagászok nem tudtak mit kezdeni. Én viszont rájöttem, hogy Betty Hill abban az időben, amikor a világűrbe induló űrhajót még csak szerelték a Földön, szinte tökéletes rajzát kapta a marsi vulkán-üzenetrendszernek. Ez is véletlen?

T. G.: Egy ember látomása még lehet a véletlen, a megbomlott agy, részeg állapot műve. De ha egymástól függetlenül ezrek látják ugyanabban az időben ugyanazt ugyanúgy és írják le az azonos típusú égi járműveket és az ezeken érkező ufonautákat, akkor az micsoda, ha nem bizonyosság? Jellemző, hogy nemrég Debrecen első számú csillagásza a helyi lapban számolt be arról a szivar alakú repülő tárgyról, amit a saját szemével látott, egy hét múlva pedig letagadta azt is, hogy nyilatkozott.

F. A.: Én is beszéltem már olyan tudóssal, aki négyszemközt elismerte, hogy nagy jelentőségű dolgot fedeztem fel. A *Bradenburg* amerikai tudós által kidolgozott Sydonia-hipotézis szerint is a Marson – a bolygó északi felén hullámzott meleg vizű tenger partján – humanoidszerű életnek kellett lennie, amire az ottani piramisok, a több kilométer hosszú merőleges fal és az emberi tekintetű arcot mintázó hegyek is utalnak. Ennek ellenére ez a tudós nyilvánosan nem állt ki mellettem, csak azt tanácsolta: próbáljam meg előbb külföldi szaklapokban publikálni a felfedezésem, akkor majd a magyar tudomány is foglalkozni fog vele. Egyébként magyar tudományos folyóirat kockáztatta meg tavaly azt a kijelentést a Sydonia-hipotézissel kapcsolatosan, hogy egészen új megvilágításba kerülhetne ez a feltételezés, ha még valami alátámasztaná az intelligencia jelét a Marson. Azt hiszem ezt a dilemmát oldottam meg én, de mit tegyek, ha a tudomány nem hajlandó erről tudomást venni? Sőt, egyes képviselői – tisztelet a kivételnek – anélkül, hogy ismernék felfedezésem lényegét, számmisztikának titulálják azt, a tényeket pedig a hit tárgyainak minősítik.

Kőváry E. Péter

Interspan

SIKEREKBEN GAZDAG, BOLDOG
ÚJ ESZTENDŐT
KÍVÁNUNK
MINDEN KEDVES
MEGRENDELŐNKNEK
ÉS VÁSÁRLÓNKNAK.

INTERSPAN FAIPARI KFT
4800 Vásárosnamény, Ipar utca 1. Pf. 9.
telefon: 42/15-815, 44/71-200, 52/32-100, 44-946
telefax: 52/32-100
telex: 73-239

TÁJTOS REKLÁM

GERBER Pál Gaba

Millenniumi grafikai kiállítás, Műcsarnok

Fekete lyukak és fehér foltok

(folytatás az 1. oldalról)

Ahogy az lenni szokott, a művészek nem tartották magukat szigorúan az előírásokhoz, így jócskán akadtak „méreten aluli" eredetik. Felfogásbeli különbség, ám itt a kép strukturális megjelenését alapvetően befolyásoló tényezővé lép elő, hogy számos művész belekomponálja szignóját a rajzba. A nagyításban ez még erőteljesebben jut érvényre, néhol exhibicionista módon uralva a felületet. Összességében nyilvánvaló: csak kevés művész vette magának a fáradságot, hogy elgondolkodjon a nagyítással járó kompozíciós és strukturális torziók hatásán. A beadott munkák java része olyan rajz, amelyet alkotójuk valahová, valamikor amúgy is elsütött volna, esetleg korábbi munkák kisebb-nagyobb mérvű átiratai. Hiába is keresnénk, a Feketén-fehéren nem ad számot a grafika stiláris-esztétikai törésvonalairól – a falakon egymás mellett szerepel a képfelületet bravúros anatómiai tudás birtokában precízen megrajzolt figurákkal benépesítő rajz, minimalista gesztuson alapuló mű vagy éppen előkészítő vázlatból grafikai munkává avanzsált lap.

Más ugyanis az elrendezés logikája: tudatosan lemond a szokványos művészettörténeti megközelítésről, és meg sem kísérli az anyag tendenciák, irányok és alkotói attitűdök szerinti strukturálását. Azt a folyamatot kívánja megmutatni, ahogy a vonalak, a foltok egyre sűrűbbé válva szervezik a kompozíciót. A sűrűsödés gyakorlatilag a fehér felületek folyamatos fogyásával és eltűnésével egylényegű. Ahogyan egy többhajós templomban a szentély felé haladunk, úgy sűrűsödik-feketedik, kozmálódik a képfelület a Műcsarnok apszisában elhelyezett álló és fekvő formátumú nyomatokig. Ez a fajta „lakberendezői" felfogás leginkább talán a Feng Shui misztikus elveihez fogható. A rendező Gelencsér Rothman Éva (a Műcsarnok művészettörténésze) szemlélete és gyakorlata közel áll a művészek beskatulyázását elutasító felfogáshoz, s minden bizonnyal számos szimpatizánst tudhat maga mellett.

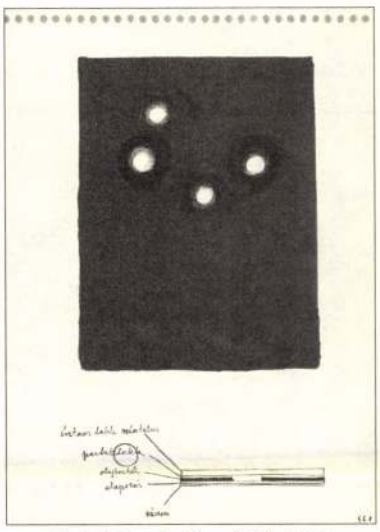

Szabó Dezső: Cím nélkül, 1999
lakkfilc, 240x170 mm

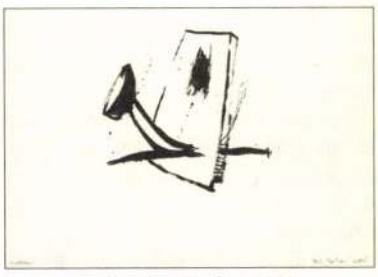

Pál Csaba: Modus, 2000
vegyes technika, 205x295 mm

Fotók: Vízió Kft.

Mégis, hogyan lehet a kurátori koncepciót követő, vállaltan szubjektív, a műveket önkényesnek tűnő elv szerint csoportosító kiállítást feldobni, s a kritikusi-művészettörténeti elit értékítélete előtt megmenteni? Úgy, hogy kicsit felpiszkáljuk, felturbózzuk. Ez is történt: számos művész kapott ösztökélő telefonhívást – s valljuk meg, a hazai képzőművészet „húzónevei" –, hogy ugyan, adjon már be valamit a pályázatra. A koncepció és a rendezés persze szabadon vitatható. De ne feledjük: minden hasonló elveken alapuló kurátori kiállítás mesterséges, laboratóriumi környezetet teremt a műveknek. A koncepció ugyanis többnyire nem abból indul ki, hogy milyen létező jelenségek figyelhetők meg a művészet egy műfajában, szegmensében, hanem annak alapján válogat és csoportosít, hogy mennyiben felelnek meg a művek egy ideának.

A kiállításon feketén-fehéren kiderül az, amit eddig is sejteni lehetett: a grafikával művészetként foglalkozók köre több részre szakadozott. Teljesen máshogy áll hozzá a papírhoz a grafikus-szakma, a kiállítók szigorúan grafikusként ismert hányada, és más világ azoké, akik a különféle technikákat egy szélesebb spektrumban gondolkodó alkotói szemlélet talajáról műfaj helyett egyszerűen művészi eszköznek, médiumnak tekintik.

A kettő közötti szakadék néhol iszonyatosan nagy. Ez is grafika meg az is grafika? – kérdezhetné az egyszeri látogató, akit valószínűleg nem nagyon érdekelnek az esztétikai viták. Ez így együtt a grafika – felelhetnénk bölcsen, de semmitmondóan. Az elmúlt évtizedekben számos változás ment végbe a képzőművészeti grafika terén. A kilencvenes évek egyéb művészeti változásaival párhuzamosan az elemi rajzi formaeszközök médium-kontextualitást nyertek, miközben tovább élnek a hagyományos grafika nyomvonalán felmerült kérdések, szakmai problémák is. A Műcsarnok tárlata – ha lehet – még szemléletesebbé teszi az elvi különbségeket. Nem kell hozzá szakértő szem, könnyen megállapítható, ki honnan jön, honnan veszi mintáit és példaképeit, melyik nemzedékhez tartozik és merre tart.

Nem tisztázott a kiállítás (általában a „millenniumi kiállítások") célkitűzése: vajon széles körű, esetleg totális látleletet kellene adnia, strukturálás és csoportosítás nélküli keresztmetszetet nyújtania a mai grafikáról? A pályázatra beérkezett mintegy 300 mű teljes képet semmiképp sem nyújtana. Mivel a tárlat egy erőteljes koncepció kijelölte utat követ, egyértelműen kurátori kiállításként határozható meg. Ebben az esetben viszont nem ártott volna nagyobb (kizárólagos?) választási és rendezési szabadságot adni kurátorainak kezébe. *(Megtekinthető február 11-ig.)*

KÉSZMAN JÓZSEF

Budapest Galéria Kiállítóháza

Találkozás a nagymamával

Az óbudai kiállítás a legszélesebb körből invitálja az érdeklődőket: nemcsak a képzőművészettel hivatásszerűen foglalkozókat vagy a fiatalokat; hanem az outsider, „laikus", amatőr látogatókat is. De a leginkább azokat, akiket valóban érdekel az „Ez mit akar ábrázolni, kifejezni, jelenteni?" kérdésre adott egyértelmű, közérthető válasz. A kiállított művek ugyanis megmagyarázzák önmagukat, keletkezésük, alkotóik vagy szereplőik történetét; sőt útmutatójuk, magyarázatuk a munkák mellé, a falra függesztve olvasható, s ezzel a szerző, a kortárs művész igazolja, hitelesíti s egyben indokolja művének létjogosultságát.

Cseke Szilárd: Mától kezdve hiszek a horoszkópban, 2001
olaj, vászon, 30x35 cm

A Rövid történetek című kiállítás alkotói fiatal képzőművészek: Beöthy Balázs, Cseke Szilárd, Eike, Erdélyi Gábor, Gyenis Tibor, Hecker Péter, Kerekes Gábor, Keserue Zsolt, Környei Ágota, Kupcsik Adrián, Nemes Csaba, Ravasz András, Szabó Dezső, Szabó Eszter Ágnes, Szacsva y Pál, Szarka Péter, Szépfalvi Ágnes, Szüts Eszter, Wechter Ákos.

A tárlaton szereplő alkotások – képregények, videofilmek, fotók, festmények, valamint installációk – „mellléklete", „illusztrációja" egy-egy, a falon olvasható történet. A kiállított munkák az utóbbi években nemcsak a filmművészetben, de az irodalom területén is megfigyelhető epikus, mesélő, „történeti" jelleget képviselik a hazai képzőművészeti színtéren.

A fiatal művészgeneráció történeteket alkotó kiállítóművészeit gyakran közös események kapcsolják össze. Így jönnek létre a művészpárosok (Szépfalvi Ágnes–Nemes Csaba) vagy művészcsoportok (Cseke Szilárd, Szabó Dezső és Kupcsik Adrián). Gyakran akadnak olyan munkák, amelyek főszereplője is egy vagy több kortárs művész, illetve a „szakma" ismert személye(i) (például: Eike; Cseke, Szabó, Kupcsik; Erdélyi Gábor művei).

A „főszereplők" között több esetben is találkozunk a művész nagymamájával (Gyenis Tiboréval és Szabó Eszter Ágnesével) vagy rokonaival (testvérével, unokatestvérével), híres sztárokkal, közismert személyiségekkel (például David Bowie-val vagy Császár Előddel). Erdélyi Gábor kedvesét szerepelteti portugál szerelmespárokkal együtt a róla készült fénykép hátterében; Szüts Eszter gyermekét; Környei Ágota közeli ismerőseit, barátait – H. Dórát és S. Ákost – idézi meg. Kerekes Gábor XL-es pólóinak főhőse pedig éppen Császár Előd, a saját kis „storyboardjának" képkockáival – a média által már „szaftosított" baleset fragmentumaival.

Az ezredforduló rövid történetei többnyire a generációk, az időbeliség, a véletlen, a nemek, a környezet és a társadalom témaköreit dolgozzák fel oly módon, hogy a szereplők, a művekben résztvevők bármelyikünkkel behelyettesíthetők. *(Megtekinthető február 8-tól március 4-ig)*

B. Zs.

Trafó Galéria, Budapest

A történész öröme

Ha süllyed a hajó, azt mondom, riadó. Ha tehát nem mondom azt, hogy riadó, úgy nem süllyed a hajó.
(G. P.)

Gerber Pál kiállításán szöveges komputerprinteket láthatunk, színes alapon csak szövegeket, valamint kisebb méretű fotókat szorosan egymás mellett, itt-ott szövegekkel megszakítva. A két térfél – nem csak a technikai megvalósítás különbözősége miatt – eltér egymástól.

A kiállítás meghívóján a következő szöveg áll: „A fűtő mint a legjobb zenész, a portás mint a legjobb sejtbiológus." Az obskúrus kijelentést vajon mennyire kell komolyan vennünk? (Melyik esetben a teremőr a legjobb művészettörténész?) A teljes inkompetencia példázásának gerberi megoldásait láthatjuk, vagy egy logikusan végiggondolható alapképletet, amely még csak nem is a lehetetlenségével képeszt el? Aztán a printen olvasható szövegből ismerős szituáció bomlik ki, mintha legalábbis filmben láttuk volna, vagy pedig napilap kis színesei között olvasnánk: szakmája színvonalával elégedetlen értelmiségi a karmesteri pálcát például szívlapátra cseréli, beáll fűtőnek az anyaintézmény alagsorába, hogy megmutassa (Gerbernél: elmondhassa), még a fűtők is jobban értenek a vezénylésshez, mint szakavatott kollégái. A sor folytatódik színésszel, sejtbiológussal, aki portásként, éjjeliőrként, immár hobbiból és demonstratíve gyakorolja hivatását és hozza zavarba a szakmát. Megkönnyebbülünk, hogy nincsenek csodás véletlenek: az állítás igazolta önmagát egy maradéktalanul végiggondolható esetben, mintha mi sem történt volna.

Vagy vegyünk egy másik szöveget, amely fotóval van kombinálva. Kelet-közép-európai turista ül a homokos tengerparton, mellette cipője, oldalán fényképezőgép. Arcát nem látjuk, mert a képszél éppen az álla fölött metszi el, a képen nagybetűs felirat uralkodik: „Micsoda öröm". Alatta ugyanez a kép fekete-fehérben és

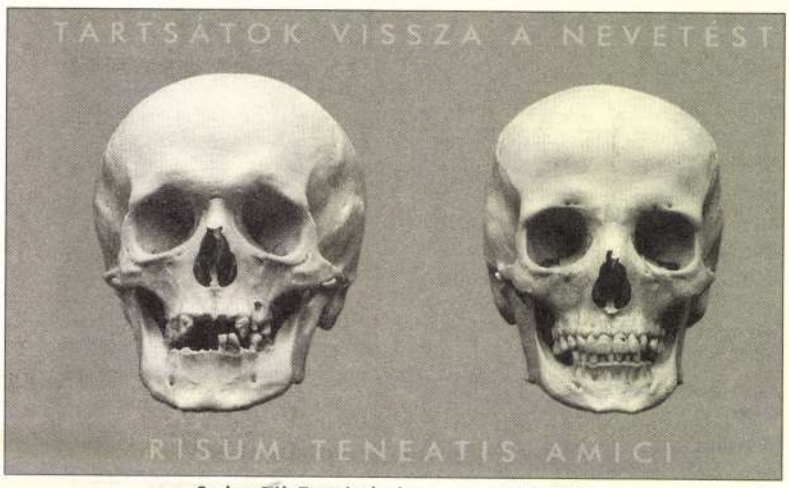

Gerber Pál: Tartsátok vissza a nevetést, 2000
komputerprint, 90x134 cm

keskenyebben a következő szöveggel megismétlődik: „Micsoda öröm egy történész számára, ha hiteles honfoglalás kori öltözetben, hasonmás fegyverekkel és korhű harcmodorban kaszabolják le."

Ha valami különös ezen a képen, az az, ahogyan kép és szövege nem találkozik össze. Az egyetlen megragadható momentum, mondhatni, a hiánykapcsolat. Micsoda öröm tengerparton ülni, de a történész-archeológus leletszerű gondolatai mégsem ezen a fövenyen akadnak fenn. Ha nem ott, akkor hol? Ha nincs alapja a konceptuális ízű képi analízisnek, ha látszólag nincsen semmi, amin szemantikailag fennakadnánk, akkor lehet, hogy éppen az állítás-tagadás-feloldás vizuális és verbális leleményei mögül kikandikáló semmit kell szemügyre venni – már amennyire lehet. A Micsoda öröm protagonistája nem minden irónia nélkül egy vágyott megsemmisülési módot írt le, amit az ülő alak a tengerparton (a világ és az idők végén) romantikusan nyomatékosít.

Lássuk tovább.

Éteri kék alapon – a felfüggesztett térből és időből – két koponya néz szembe a látogatóval, a maguk részéről „odaátról". Felettük rövid mondat olvasható: „Tartsátok vissza a nevetést", alul ugyanez latinul is: „Risum teneatis amici". Ki beszél itt? Ismeretes, hogy a vanitasábrázolások koponyái is beszélnek néha, szentenciózus latin mondatokban – például „emlékezz a halálra" (memento mori), „a halál mindent kiegyenlít" (mors omnia aequat) vagy „nem halok meg egészen" (non omnes moriar) stb. (Persze a nézőnek nem jut eszébe nevetni, még akkor sem, ha a csontozat anatómiája miatt valahogy tényleg minden koponya nevet.) A mondatot elgondolhatja a néző, elmondathatják a koponyák, a létezésen túlról Gerber olvasatában rezignációra semmi ok; rendes sztoikus módjára (kedélyesen) gondol a halálra.

Ha a nagy printeket a csend, a hiány, a tagadás és az időtlenség retorikai fordulatainak tekintjük, akkor a kis fotók és szövegek mint kézzelfogható reáliák villanásnyira foglalnak helyet a tér-idő kontinuumban. Talált kép és tárgy, reális helyszínek, élmények, elkapott mondatok, múltbéli események külön-külön és olykor egymásra vonatkoztatva adják meg a valóság paramétereit, jelzik az időt, adnak formát a formátlannak, végső soron a tagadás helyett igenelnek. *(Megtekinthető február 11-ig.)*

AKNAI KATALIN

Szabad Művelődés Háza, Székesfehérvár

Minden izében van valami

A kiállításcím-adó IZÉ szó többféle jelentés hordozója is lehet. Olyan dolgokra, tárgyakra, fogalmakra utal, illetve helyettesíti azokat, amelyeket nem tudunk vagy nem akarunk kimondani, esetleg hirtelen nem jutnak eszünkbe; de el is takarhat vagy pejoratív felhanggal felerősítve sugallhat valamit, akár zavaró, idegesítő tartalmakat („Ne izélj már!").

A szobrász-tanár Körösényi Tamás szendvicshez vagy hamburgerhez hasonlítja a dzsoli dzsóker-szerű kifejezést, amely a szituációból vagy a szövegkörnyezetből adódóan rejtetten tartalmazza a mondanivaló lényegét, s nem egyértelmű: egyszerre több vagy épp kimondhatatlan, megfogalmazhatatlan jelentést sejtet.

A Körösényi által kiállított IZÉ kutyája nevét viseli: Körösényi Bertáét. A két félig szétrágott és kifordított kék-fehér pöttyös labda maradványa tönkretevőjét és öntudatlan alkotóját, a kutyát képviseli; a kutya neve pedig gazdáját, névadóját.

A tanítványok közül Petrika Kristóf jin-jang jelként, egymásba kapcsolódó, két sematikus fekete-fehér, igennem, homorú-domború, fiú-lány babája a címében (Izélünk?!) a szleng nyelvezetével (is) él. Borsos Róbert pszeudotárgyai professzionálisan kivitelezett IZÉ-k; rikító narancssszínű „hydrosafe" („vízálló") felirattal hite-

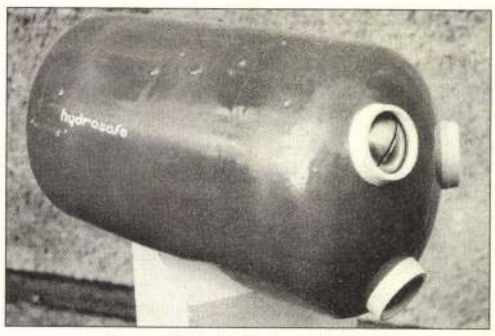

Borsos Róbert: Hydrosafe, 2000
vegyes technika, 25x25x46 cm

lesített palackok, amelyek tökéletesen alkalmasaknak látszanak arra, hogy „nyári időtöltés közben, búvárkodáskor a megtakarított zsebpénzeteket magatokkal vihessétek", mivel a készítő a víz alatt 120 bar nyomásig biztosítja a tárgyak vízállóságát, így a súlyos palackokban található perselyekbe nem juthat folyadék. Hártó Péter a szobrászat mellékterméket állítja ki IZÉ-ként. Az „apró farost relikviák vetekednek a szobrok sziluettjeivel", mivel való(já)ban elkészült művek negatívjai. Takács Szilvia gyerekkori ruháinak emlékképei – saját bevallása szerint – IZÉ-k a memóriájában, amelyek nem egészen pontosan, inkább csak „tükör által homályosan" jutnak egykori viselőjük, egyben rekonstruálójuk eszébe. Előd Ágnes ki nem mondott szándéka szerint a „Király"-nak („aki véletlenül öngyilkos lett") állított emlékszobrot. A piedesztálra helyezett, homloktájt „kilyukadt", kívül arany, belül piros kartonkorona – mellette egy apró vértócsával – helyettesíti és egyben képviseli is a sztárt. Bartalus Ildikó precíz munkájának „pontos funkcióját" (használati utasítása nyomán) a tárgy tulajdonosa határozhatja meg. Egy samottforma kör alakú mélyedését türkiz színű kőporral töltötte fel, s szabályos körvonalak mentén sima felszínné egyengette el. A finom kivitelezésű tárgy lehet akár kultikus célnak megfelelő, akár pipereeszközként is használható, de lehet egy egyiptomi hieroglifa tárgyszerű megjelenése (ikonja) is. Konecsny Emőke rugalmasan himbálódzó szilikongumi plasztikája többszörösen is IZÉ-szerű. Az alkímiai ábrákból ismert, fortyogó halmazállapotú anyagokat tartalmazó lombikok antropomorf, hórihorgas formája nehezen mondható tárgynak; hiszen részben folyékony, részben képlékeny.

Kovách Gergő (akinek egyidejűleg önálló kiállítása látható a Dovin Galériában) ezüstös, szó szerint maroknyi plasztikája a két kézzel közrezárt tér nyomata. A hógolyóként összegyúrt, szilárd halmazállapotúvá tömörített űr belsejében „egy pingponglabdába rejtett tárgy található", de hogy mi, azt a szerző „elfelejtette". *(Megtekinthető február 18-ig.)*

BEKE ZSÓFIA

GERBER Pál

EX LIBRIS

— SZOMBATHY BÁLINT —

Géczi János: Concrete

Concrete, vagyis konkrét. A konkrét költészetnek ma már gazdag hagyománya van Dél-Amerikában, az USA-ban és Európában. Az ötvenes évek derekán indult törekvés Theo van Doesburg festőművész 1930-ban lefektetett művészetelméletét tekinti eszmei támpontjának.

„A konkrét művészet nem fejez ki semmit", hangzik Doesburg ismert maximája. A festészetre és általában a képzőművészetre vonatkoztatott meghatározás nyomán jelentés nélküli művek születtek, olyan alkotások, melyek a nullára redukálták a külső világ jelenségeivel való tartalmi-jelentésbeli kapcsolataikat. Ezek az alkotások magát a nyelvet — annak különféle eszközeit — tematizálták, a festészet esetében a kört, a négyzetet, a vonalat, az alapszínt stb.

A verbális művészet, vagyis az írott és beszélt nyelv területén természetesen nehezebb volt semlegesíteni az alapvetően a közlés funkciójának eleget tevő, meghatározott üzeneteket, jelentéseket továbbító kommunikáció lényegi jellemvonásait, vagyis magát a jelentést, a tartalmi vonzatot. A konkretizmus eszméinek költészeti alkalmazásában a szöveg tartalmává maguk a nyelvi elemek, a betűk, a szavak, a szótagok, a morfémák és fonémák, a jelközök, a betűcsoportosítások váltak, a nyelv önmagát tematizálta, önmagáról szólt, tulajdon természetét vette vizsgálat alá.

A konkrét költészet jellegzetes intellektuális költészet, nem csekély szellemi erőfeszítést és elméleti tudást feltételez, játékosan rejtvényszerű és ennélfogva titokzatos. Inkább folyamatokat szemléltet, mint kész eredményeket, a nyelvi alakzatokat és szerkezeteket örökös mozgásban tárja elénk.

Géczi János 1977-től foglalkozik kísérleti költészettel, s mint nyolcvanhatban megjelent Elemek című kötetében szóvá teszi, első alkotásai — képversei — ösztönösen, „öntudatlan szórakozásként" keletkeztek, „egyáltalán nem publikálandó anyagként, amolyan játéknak tekintettem kezdetben". A folyóiratokban megjelent művek azonban idővel egy mennyiségében is jelentős opust kerekítettek ki, ezekből adott ízelítőt az *Elemek*, majd részben a *Gyónás* című kötet, s ekkor már nem volt vitás, hogy e törekvéseket immár nem a puszta játékosság ihleti, hanem nagyon is tudatos nyelvkísérleti program áll mögöttük.

A *Concrete* — sietek leszögezni — szinte egészében eleget tesz a konkrét költészet műfaji követelményeinek, tudniillik a külső világ tagadásának és egy új, öntörvényű, csak a műben létező valóság igenlésének ad kifejezést. Különböző nyelvi-vizuális szerkezeteket látunk hol tiszta formában, hol egymásba oltottan, kép és szöveg sajátos elegyeként. Géczi felvonultatja a formabontó költészet valamennyi technikai-kifejezésbeli nóvumát, a már klasszikusnak számító kollázsolástól és montázsolástól kezdve a sokarcú alakzatokként zsongó betűrajokig, az inkább vizuális költészet fogalmi tartományába sorolható talált költeményektől (leszaggatott színes plakátfelületek, ismeretlen szerzők sziklarajzai) a számítógépen előállított betűkonstellációkig. Egyes műveiben bizonyítékát adja, hogy a fénymásolón eszközölhető korszerű nyelvi effektusokat is ismeri, mint például a papír elmozdítása által keletkező lágy alaki deformációkat, a lebegés állapotát, azt a nyitott szituációt, amelyben kedvünkre fürkészhetünk, de annak a veszélye nélkül, hogy örökre benne maradnánk.

Polivalens természete ellenére is kiformált mű áll előttünk. A szerző első olyan kötete, amelyben nincsenek szabályosan leírt vízszintes sorok. Ellenben sok-sok asszociáció a kötelező tartalmi rávezetés kényszere nélkül.

(Magyar Műhely, Párizs—Bécs—Budapest, 1991, 80 oldal)

Juhász R. József: Van még szalámi!

(Intermediális szakácskönyv)

A Géczi János képviselte költészetfelfogás extrém példáját nyújtja Juhász R. József (1963) második kötete. A szerző a szlovákiai magyar művészet progresszív szárnyának nemzetközileg ismert alakja, az érsekújvári Stúdió ERTÉ alternatív művészeti társulás vezetője, neves fesztiválszervező.

Művészi érdeklődése — lásd könyvének alcímét — a határtalanságot ostromló széles skálán mozog: a vonalvers, a vizuális- és hangköltészet, a komputergrafika, az akcióművészet és a performance műfaji átmosódásainak képlékeny közegében teljesedik ki. Nyelvi-poétikai szabályokat felrúgó alkati alapvonása *Van még szalámi!* című „szakácskönyvében" hiánytalanul kifejezésre jut.

A kötet szerkezeti felépítése azt az absztrakciós folyamatot mutatja be, amikor az írott verssorok fokozatosan fellazulnak, szómolekuláik és betűatomjaik külön pályára állnak, hogy aztán a képi-ideogrammatikus halmazállapot immár önálló értékeiként állapodjanak meg. Ezek szerint a második fejezetben „a szerző megelégeli viszonyát a lineáris szövegépítkezéssel, a sortól sorig ingadozással", a harmadik, záró szakaszban pedig „megelégeli viszonyát a papírral és kilép a térbe, egyedül marad szavaival és tetteit csakis ők irányítják".

Az utalás Juhász élő művészeti akcióira és előadásaira vonatkozik, amelyeknek képdokumentációjából a kötet bőséges válogatást nyújt, ugyanakkor jelzi a poézis mindenkori jelenlétének fontosságát, azt a képességét, hogy megszabja az alkotó cselekvésének alapmotívumait. A költészet tehát kilép a papírköteg fizikailag kötött nyelvi összefüggéseiből, hogy valóságos, az életben bonyolítható cselekvéseknek váljék mozgatórugójává és eszmei fedezetévé.

A Van még szalámi!-t lapozgatva valóban olyan érzésünk támad, hogy egy ínyenceknek szánt szakácskönyv választékában dúskálunk, olyan ételeket, italokat, illatokat és ízeket gusztálva, melyek fokozatosan felfedik a juhászi boszorkánykonyha alkímiájának lappangó titkait. A kötet a szlovákiai magyar könyvkiadás műfajavató vállalkozása, s ez a tény már önmagában is az értékek sorába iktatja.

(Kalligram, Pozsony — Magyar Műhely, Párizs—Bécs—Budapest, 1992, 124 oldal és 16 oldal melléklet, 167 forint)

Farnbauer Gábor: Az ibolya illata

A magyar próza műfaji kereteit feszegető kötettel jelentkezett Farnbauer Gábor (1957) pozsonyi író, *A hiány szorítása* és *A magány illemtana* című verskötetek szerzője. Az elbeszélő stílus logikáját sutba vágó, cselekvés nélküli *gondolatregény* témája maga a gondolkodás és a gondolkodás nyelvi megnyilvánulásának számtalan kombinációja.

Az ibolya illata önnön nyelvét tematizálja, s „egy történet szavai helyett saját szavainak történetébe bonyolódik, amelynek szereplői egymással konkuráló gondolatok, érzések, reflexiók".

Pedig az írói szándék itt sem más, mint az emberi megismerés, illetve önmegismerés. A materialista filozófia módszertani elveit előtérbe helyező szillogisztikus meghatározások azonban nem adnak megnyugtató végeredményt, mert a tudományos frazeológia tehetetlenségét leleplező tautológiába fúlnak. S amikor a tudomány csődöt mond, az író a költészet idealista mentőövébe kapaszkodva metaszintre emeli az emberi létet, és annak közegét, az életet.

Az egzakt következtetések tartományának és az érzéki világ viszonylagosságokkal teli közegének szembeállítása az ibolya illatának esetében a következő — az egész műre is érvényes — meglátásban összegezhető: „Ha olyan rettenetesen pontos volna a látásunk, hogy képesek volnánk látni az illatmolekulák alakjának azt a jellegzetességét is, amely az ibolya illatának molekuláját megkülönbözteti például a rózsa illatának molekulájától, akkor ez a pontos és kimerítő látvány feltehetően elnyomná azt a felületes és elbűvölő benyomást, ami az illat."

A metafilozófiába torkolló *regény-regény* — mert mi másnak nevezhetnénk? — elsősorban azok érdeklődésére tarthat számot, akik a nagyprózában nem kifejezetten a sztorit keresik, és értékelni tudnak minden olyan próbálkozást, amely az idea szintjén, konceptuálisan fogja fel az emberi lét talányos természetét. Mert a fogalmak világa néha példamutatóbb tud lenni a valóság tényszerű megélésétől.

(Kalligram, Pozsony, 1992, 382 oldal, 250 forint)

Kalapis Zoltán: Betűk és képek

Kalapis Zoltán a délvidéki művelődéstörténet kiemelkedő kutatója, író, publicista. „...írásaiban szellemi örökségünk — nyomdászat-, sajtó-, művészet-, család- és iskolatörténet — nagyrészt feledésbe merült fejezeteit dolgozta fel (...), múltunk értékeit olvasmányos formában népszerűsíti, az adatok és tények gazdag tárházából a mához is szólókat emeli ki", áll a Híd-díj bírálóbizottságának friss jelentésében, amelyben a *Betűk és képek* című kötetet tünteti ki a jugoszláviai magyar szerzők tavaly megjelent művei közül.

Az öt témát feldolgozó könyv legérdekfeszítőbb fejezetében a jugoszláviai fotózás úttörőjének, a becskereki Oldal István „fényírónak" a pályájáról oszlatja el a történelmi homályt, s magánkézben forgó képeinek egy egész gyűjteményét teszi közzé. A képek az ezernyolcszázas évek bánáti világába nyújtanak betekintést, ifjabb Oldal István felvételei pedig a századelő hangulatát idézik.

A szabadkai sajtótörténet század eleji felvirágzásának ezt a pillanatát ragadja ki, amikor Bács-Bodrog vármegye „természetes központjában" — Szabadka ekkor a harmadik legnagyobb város Magyarországon — egyszerre öt napilap jelenik meg, nevezetesen a Szabadkai Újság, a Bácskai Hírlap, a Bácsmegyei Napló, a Bácskai Napló és a Délmagyarország. Ugyancsak sajtótörténeti anyagot dolgoz fel a könyv nyitó dolgozata: Takáts Ráfael XVIII. századi padéi kézi sajtójával foglalkozik, amely az első nyomda volt a mai Vajdaság területén.

A *Bartók család bánáti kapcsolatai* című írásában Kalapis Zoltán a zeneszerző dédapjának, a Délvidékre költöző Bartók Jánosnak az életpályájától vezeti le a torontáli család értelmiségi ágának sorsalakulását, míg *Az első bácskai teljes gimnázium* című fejezetben az 1789-ben megnyílt Regium Gymnasium Neoplantense, azaz az újvidéki királyi gimnázium létrejöttének és megszűnésének körülményeire derít fényt.

A kritika különösen a kötet alapos tárgy- és forrásismeretét dicséri, s hangsúlyozza annak értékfeltáró, hagyományőrző erényeit.

(Forum, Újvidék, 1992, 160 oldal)

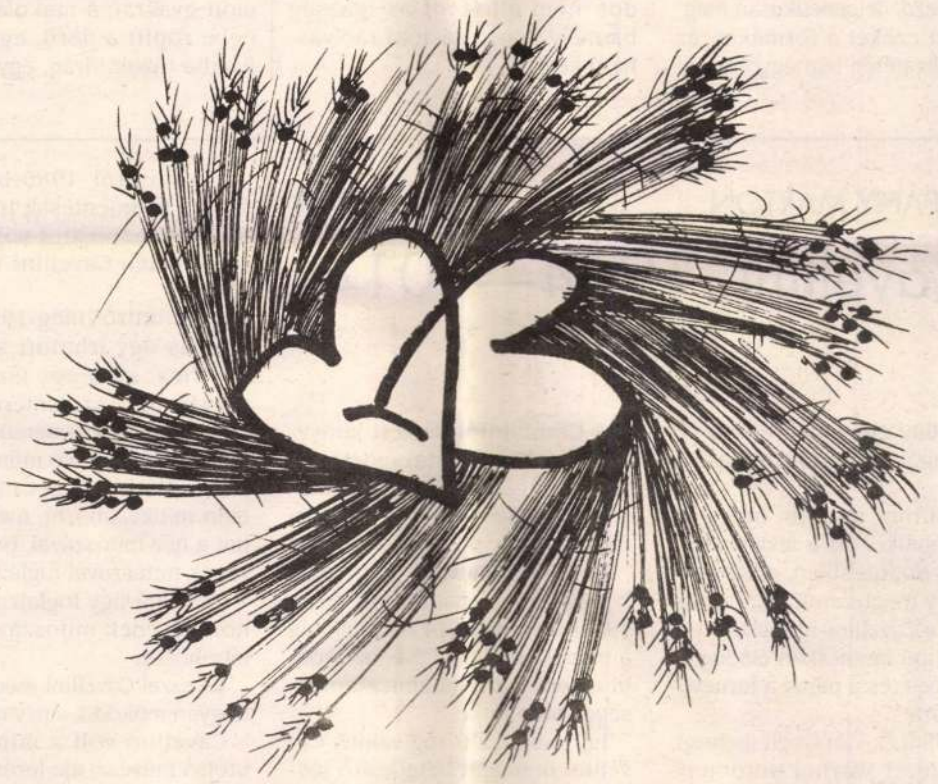

Bernáth/y/ Sándor: Két szív az egy gabonakör

MARKÓJA CSILLA: **Képzőművészet**

A forma genetikája

„Minden, amit látunk, szétszóródik, szökik...", rögzíti valahol Cézanne, s másutt is így fest, nem kisebb riadalommal, a dolog: „...nem szabad egyetlen laza szemnek sem maradnia, egyetlen lyuknak sem, melyen át elszökik az igazság..." Ismerve kritikai attitűdjét, a laza szem itt akár az impresszionistáké is lehetne, mindenesetre az igazság eme szigorú, nem-relativizálható szempontja téveszti meg a nézőt, aki aztán Cézanne-ban a *jó formában* lévő klasszikumot és nem a — Werner Hofmann kifejezésével — nyíltat és a nyugtalant, az *in statu nascendi*-létezőt látja. Pedig a „forma, mint genetikus kibontakozás" a kulcsproblémája ennek a művészetnek, és itt a genetikus egyszerre utal a születésre in actu (cselekmény) és in situ (hagyomány), a keletkezésre és a folyamatosságra, az öröklésre és az örökkévalóságra. A „csinálás" és a sarjadás" művészetelméleti vitájában Cézanne oly *tudatosan* szavaz az utóbbira, hogy utóbb mégis az előbbi pozíciójában találja magát szükségképpen, *tudva*-levőleg nehéz sarjadni, valamivé lenni és nem meg*csinálni* azt, s ebben még a műveltetés/képzés sem segít: „Mindent egyetlen erőfeszítéssel, egyszerre hozok kapcsolatba egymással. Jobbra, balra, mindenütt elhelyezem ezeket a színtónusokat, árnyalatokat, rögzítem, összehozom őket, s azok vonalakat alkotnak, tárgyakká lesznek, sziklákká, fákká, anélkül, hogy gondolnék ilyesmire. Térfogatuk lesz. Vásznam kész, nem ingadozik, hanem igaz, tömör és telt. Ám ha a legkisebb gyengeség is mutatkozik bennem, különösen ha festés közben gondolkodom, ha beleavatkozom, minden összeomlik, minden elveszett." Cézanne gondolkodásában nem a médium-önérzékelés revelatív, vallásossága ismeretében megvan a metafizikai háttér, amely előtt a „világteremtés látnoki szerveként" tündökölhetne, de éppen nem erről van szó: Cézanne-t a forma genetikája érdekli, az, hogy egy befejezett forma mennyiben tartalmazza a kezdést, illetve, hogy befejezettsége nem folyamatos megkezdettség-e, avagy épp kikezdettség (innét a harmonikus Cézanne nagy, fojtott feszültsége), „biztosabbnak érezzük vakon kezdeni", ez a genezis egyfelől, másfelől pedig nincs is: „már a történet közepét mondjuk: »meg voltam kezdve...«

Művészetgenetika, mondanám, ha lenne hozzá *horderőm*, de elég nekem, hogy kezünk *folyton* idegen formákba kezd, s ez akár Pierre Francastel gondolata is lehetne, aki a gyermekpszichológiát és a művészettörténetet kívánja közös nevezőre hozni a „Genetikus tér és képzőművészeti tér" című tanulmányában. Piaget kísérleti pszichológiája és elméleti kutatásai nyomán lehetségesnek látja, hogy a gyermeki térfelfogás elemi fokozatai (szakaszolható fejlődése) és a képzőművészeti térábrázolás módozatai között alapvető összefüggés van; a gyermek első tapasztalatai egy szenzo-motorikus tér megkonstruálásához vezetnek, olyan tér ez, melyet megjelenő és eltűnő, de fel nem idézhető formák népesítenek be, amelyek között nincsen mértéki és elvont kapcsolat, felfogásuk az állapotváltozások, nem pedig a tárgyváltozások megkülönböztetésén alapszik. Ezt a *topologikus* teret, melyet Francastel szerint a primitív vagy dekoratív művészet reprezentál, a gyermek második életévétől egyre inkább egy *objektív-projektív* térszemlélet váltja fel, mely az arisztotelészi logikai osztályok szerint működik; a gyermek itt a közvetlen érzékelések birodalmából az összefüggésekébe lép át, melyben tulajdonságokkal és állandósággal rendelkező tárgyak léteznek. Példája a középkor térszemlélete. A harmadik szakasz az euklidészi geometriai elveken nyugszik, megjelenik a mérce és a szimbolikus-allegorikus fogalma, és bár a reneszánsz ezzel nem él, de revelálódik a tárgyak többszempontúsága, a lehetséges pluralista látásmód is.

„A szem ártatlansága", mondja Cézanne, s hogy „úgy kellene tudnunk látni, mint egy újszülött". A visszaszerzett ártatlanság idiómája ott kísért a modern képzőművészet minden topologikus fordulatában, a kubizmus térlátásában éppúgy, mint a fauve színhasználatban. Kezünk minden fordulatnál idegen formákba kezd, de genetikusan mégis ismeri ezeket a formákat, az örök visszatérés legnagyobb nehézkedése alakít így mindent, másfelől pedig az a paradoxon, ami a gyermekpszichológia szóösszetételben is megnyilvánul: az evidenciát a Perszónán átszűrve közelíteni meg, mikor az a legkevésbé perszonális természetű.

A Várfok Galériában Gerber Pál, Sebastian Weissenbacher és Tóth Csaba közreműködésével olyan kiállítás volt látható július 11-ig, melyet a kiállított művek emblematikus jellege tartott egyben. Az allegorikus forma genetikájában éppúgy ott munkál az „ártatlan szem", mint az expresszionizmus gátlástalan perszonalizmusa, karikaturisztikus, túlzó retorikája, pszichikusban-megrekedtsége; s a topologikus-dekoratív térszervezés éppoly jelentőségre tehet szert benne, mint az úgymond hozzáillő euklidészi, bármennyire is ellentmondjanak ezek az állítások annak, amit szokásosan elképzelünk.

Tóth Csaba Georges de la Tour-t parafrazeáló vallásos-allegorikus festészete és Sebastian Weissenbacher a giccsművészetre reflektáló, a nyugati emblematikára oly jellemzően kritikailag telített ironizáló képei mellett Gerber Pál indirekt kozmikus léptékével tűnik fel. „Egy gólya útja" című, öntapadós tapétából „barkácsolt" képén fellelhetők mindhárom térábrázolási mód elemei, a topologikus szín-háttér, az euklidészi, perspektivikus út (sztráda), melyet villanyoszlopok és kubusok kísérnek, metafizikus tájképet idézve, és az objektív-projektív módon az előtérbe illesztett Gólya, aki az út elején (!) egy lábai köré csavarodott Möbiusz-szalagban (!) botladozik: a genezisnél mindjárt az irracionálisban, a *végtelenben* elakadva, neve (formája) ily módon nem áll távol az igazság bármely konstellációra ráolvasható nevétől.

HELL ISTVÁN: **Fotó**

A szív világossága

Pati Nagy Bence fotóinak kiállítását *„Perbál felett mindig kék az ég"* címmel már láthatták az érdeklődők az elmúlt év szeptemberében a székesfehérvári galériafalon. Az érdeklődésre jellemző volt, hogy a járókelők az utcai gyülekezés láttán tüntetésre gyanakodtak. Pedig hát mit tudhattak a fehérváriak arról, amit magam csak találgatok azóta is, hogy van-e, s ha igen, mi az üzenete a „Perbál fölött mindig kék az ég" félrecsapott kiállításcímnek, mondatnak.

Vannak megfejthetetlen jelentésű mondatok, amelyeket csak a beavatottak vélnek érteni — utólag. Nem a kezdetben oly biztatóan tiszta és világos, makulátlan értelmű mondatokra gondolok, amelyek később megüresednek, kiürülnek, önmaguk karikatúrájává válnak — nem! Most a meghökkentően értelmetlennek tetsző mondatokról beszélek, amelyek egy váratlan pillanatban — gondolom, kitalálójuk számára is eszméletképpen — fénnyel, az ész és a szív világosságával telnek meg.

A városban, amelynek a normális működéséhez Pati Nagy Bence, a nagyszerű fotóriporter lótása-futása is hozzátartozik, persze nem érthetik pontosan a Perbál-feelinget, a Zsámbék-feelinget, amely szociális, közösségvállaló üzenetű — gondolom, Zsámbékon, ahol a képek jelentős része is készült, minden nyilvánvalóbb lesz.

Ha rápillantanak a fotókra, ismerős arcokat is láthatnak a képnézők, vagy éppen jeles zsámbéki helyeket a játszótérről, a Nyakashegy kocsma söntéséből és máshonnan. A klasszikus és időtlenséget sugárzó szociofotóktól az különbözteti meg Pati Nagy Bence képeit, hogy expozícióit gyakran a makulátlan kék égbe röpíti a derű, egy gomblyukba tűzött virág, egy-egy ironikus, de szeretetteljes fényképezőgép-kattintás, a fény szeretetének fénye, a szeretet fényének szeretete...

Ezt még a legsötétebb, legnyirkosabb helyeken is láttatja velünk a fotós. Kedvenc képemen egy négy-öt éves, meztelen seggű kislányt láthatunk, meztelen seggűt, mondom, de fején virágkoszorúval — és feje körül fényfoltal, glóriával — felékesítettet. Mögötte pedig a fal...

Nos, a fal az fal. A hely szelleme, a *genius loci* máris hozzá idézheti — s hozzá is idézi, a kislány mozdulatába is belegondoltatja — az ócska závárok csattanását, a vezényszavakat. Igaz, a kislányra nem csapott célgömb, csak a fényképezőgép lencséje irányul rá, én pedig nem is tudom hirtelen, van-e szálkereszt a tükörreflexes kamerában. A fotó gyorsan és hangtalanul élesít, vezényszó nincs, az expozíció alig hallható, fájdalommentes és töredékmásodpercekig tart.

„Nem a kivégzőosztag, ó nem, csak megörökítnek" — idézhetjük Nagy Lászlótól a drámát feloldó sorokat.

Ha a képnézők észreveszik majd, hogy a meztelen fenekű kislány szüzessége és máriai ártatlansága válik itt időtlenné, s ha máson nem, a virágok asszociációin lépdelve felfedezik a falusi hobó körülötti egek kékségét, akkor megkerül a *meszidzs*, a soha el nem is veszett üzenet: falak előtt és kocsmasarkokban élünk, vagy romokban, szükséglakásokban öregasszonyként, kutyástul, idült vétkekben fertezve, nyomorult kallódásokban — és mindez nemcsak szomorú, de roppant szép is; vidám, esetleg éppen önironikus kaland... Pati Nagy Bence képeiben a derű, az ég világossága, Mária-kékje, a Perbál-feeling és a Zsámbék-feeling a jövő idő.

KOPPÁNY MÁRTON: **KETTŐSPONT**

Cavellini: 1914—2014

(197?)

Cavellini egy műpártolása révén meggazdagodott műgyűjtő volt.

Cavellini, miután maga is megpróbálkozott a festészettel, de nem aratott sikert, elhatározta, hogy megteremti önnön mítoszát: a Cavellini-mítoszt.

Cavellini lassacskán eladogatta a képeit, és a pénzt a hírnevére költötte.

Cavellini és Van Gogh (bélyeg), Cavellini és Warhol (fotómontázs), Szent Ágoston: Vallomások Cavelliniről (festett könyvborító fotómásolata), postázva: múzeumigazgatóknak, kritikusoknak, művészeknek, postázva: mindenkinek, postázva: ...

Cavellini Cavellini-matricáján két évszám olvasható, az egyik 1914, a másik 2014 — az előbbi a művész születési éve, az utóbbi a centenáriumi emlékünnepségek időpontja.

Így válik (vált? fog válni?) Cavellini önmagát beteljesítő jóslattá.

Cavelliniről 1980-ban még csak a bennfentesek tudtak, és fél Pest bennfentes volt, hála a töméntelen Cavellini-matricának.

Cavelliniről még 1993 tavaszán is úgy írhatott az Art in America, mint egy ismeretlen művészről, az ismeretlenség művészéről, az ismeretlenségből művészetet csiholó művészről.

Cavelliniről azért nem lehet nem mitikusan írni, mert Cavellini a név mítoszával, önnön nevének mítoszával foglalkozott.

Cavellini úgy foglalkozott önnön nevének mítoszával, hogy létrehozta.

És ezzel Cavellini megmutatta, hogyan működik a név mítosza.

Cavellini volt a mindenkori utolsó művész, aki lezárja a művészettörténetet, aki után már nem marad semmi, semmi más, csak az életműve.

Cavellini minden megnyilvánulásával a művészetet parodizálta, azzal reflektált önmagára, hogy nem reklektált önmagára: nyilvánvaló volt, hogy nem reflektál önmagára.

Cavellini nyitott volt: egy nyitott Cavellini.

Cavellini nem volt eredeti, mások művein élősködött, mindent fel- és lecavellinizett, amit ért.

Aki Cavelliniről ír, az még kevésbé lehet eredeti, mint Cavellini volt, és ezzel még közelebb áll Cavellini eszményéhez, mint Cavellini.

Mindenki halhatatlan, aki valaha is leírt vagy elolvasott egy szót Cavelliniről, így például maga Cavellini is halhatatlan.

Képzőművészet

A művész visszaló

Gerber Pál kiállítása

A Bartók 32 Galériában volt már a művésznek egy emlékezetes kiállítása; az 1994-ben bemutatott environmentben *(Remény szakmunkában)* egy furcsa asztalosműhelyben zajló, de félbehagyott munkafolyamat végtermékeit – koporsóra és virágládára emlékeztető tárgyakat – láthattunk, és ekkoriban „készült" a *Három használt 1994-es karácsonyfa* (a kidobott, kopasz fenyőfákat felhasználó, az idő múlásával egyre „értékesebb" ready-made) is. Az 1993-ban megrendezett Polifónia fesztivál keretében Gerber nemcsak a Magyar Posta automata bélyegzőjéhez tervezett a postázott levelekre is rákerülő *Feltámadunk* című pecsétet (amelyen egy oldalára döntött, egyik lábától éppen megváló asztal látható), hanem bemutatott egy olyan akciót is, melynek során a résztvevők *Egy ritka női név: Lajos* feliratú, hatalmas és több részből álló transzparenst mutattak fel a járókelőknek.

Fotó: Németh Dániel

Gerber végzettségét tekintve festő, de látható, hogy bár alkotásai igen sokféle műfajban megjelennek, a műveket mégis szorosan összefűzik a talányos műcímek és szövegek. A most kiállított anyag már a különös kapcsolatuk miatt nehezen dekódolható morfémákat tartalmazó cím – *) ∓ (* – és a még furcsább mottó – Én talán nem 250 ml-es Henkellel kenem magam? Én talán nem Hauptregulantot használok? – miatt is enyhe őrületbe kergetheti a befogadókat. Pedig ez csak a kezdet: a teremben mindössze 3 festmény, 2 tárgy (szobor) és 1 fotósorozat, viszont 9 szöveg található. Ha azonban szorosan „olvassuk" a cím egyezményes, de a megszokottól eltérően használt grafikai jelöléseit, úgy látható, hogy a kifelé nyíló zárójelekkel tagolt tartományban megbújó két, egymással ellentétes matematikai műveletet jelölő írásjel éppen az egyértelmű, zárt olvasat helyett a befogadó felé nyitott, többértelmű, gyakran egymást is kizáró interpretációkat erősíti. Magyarul: bármennyire megoldhatatlan rébusznak, felfejthetetlen képrejtvénynek tűnnek Gerber művei, abban mindegyik megegyezik, hogy a művész nem rejt el ezekben semmilyen kitüntetett, felfejthető olvasatot. A játékosan komoly, ironikusan egyszerű, meghökkentően enigmatikus művek elsősorban a befogadó érzékenységét tesztelik – azt, hogy képes-e túllépni megrögzött elvárásain.

Gerber abszurd szövegein keresztül persze a művészet helyzetéről is beszél, sokszor folyamatosan lebegtetve a komoly és komolytalan olvasatot. A kiállítás mottójában felvázolt cselekedetsort a kiállítás legelső képén olvasható *Nagyon fáj* felirat értelmezheti. Ebben az esetben a vendégcím használatával a művész banálissá, egészen hétköznapivá „züllesztí" a magyar irodalom e kultikus versét, nem beszélve arról, hogy szándékosan rontott szöveget (Haut- helyett Haupt- előtagot) használ. A hiba, a roncsolás vihet feszültséget egy szimpla viccnek tűnő szövegbe *(ONKR, ONKR, ONKR, önkritika nélkül élni)*, hasonlóan a mű címe és a tárgyak anyaga közötti ambivalenciához. A falra keresztformára emlékeztető módon felszögelt, fából készült *Két nyakkendő*, az elégett tuskónak látszó tárgyacskából kisarjadó színezett pálcika *(Fekete törzsből zöld levél)* azt a hamisságot mutatja fel, amely a valóság és az azt leképező művészet között feszül, de ugyanez a kétértelműség bontható ki a *FIZETETT MEZTELEN LÁNY* feliratból is – elég csak a képzőművészeti tanulmányokhoz használt akt és a megfizetett kurva, a magasművészet és a pornográfia viszonyára gondolnunk. Miként – olvasható – *AZ ELIT PÉLDÁJA NEM VOLT FELEMELŐ HATÁSSAL A TÖMEGEKRE*, úgy a látvány sem lehet morális példa, s nyilvánvalóan közhelyes és abszurd az a vélekedés, miszerint *A MŰVÉSZ ERKÖLCSI ÉS SZAKMAI KÖTELESSÉGE MEGKÖVETNI ÉS AZ IGAZSÁGTALAN ÜLDÖZÉSTŐL VÉDENI A KISPOLGÁRT*. S míg egy „fizetett meztelen lány" felirat helyettesíthet egy képet, hiszen a művészet történetében számos ábrázolással találkozhattunk e témában, addig az *EZÜSTÖZÖTT ARANY ÉTKÉSZLET* szöveget viselő tábla egy konceptuális, a mű és az elképzelés azonosításán alapuló alkotás – olyan művi valóságot mutat, amit inkább csak elgondolni érdemes, semmint megvalósítani.

A szöveg-képeket néhol átszövi egyfajta, a redundanciát kiforgató vidámság is – például: *A katicabogárról eddig azt hittem, hogy sima, piros és kerek, erre kiderül, hogy sima, piros és kerek* –, mint egy, a kényszeresen értelmező szakmabeliek felé mutatott játékos fricska vagy felkiáltójel. Egy mű elkészítése lehet totálisan öncélú, l'art pour l'art cselekedet is, amelyben a technikai felkészültség és az aprólékos, fáradságos munka a fontos – az efféle alkotás meddősége persze akkor a legfeltűnőbb, ha a fekete alapon sorakozó aranyozott gót betűk egy sportkommentátorok által használt képzavaros közhelyet idéznek meg *(A kimaradt tizenegyes szárnyakat adhat nekik)*. A két, hasonlóan nagy műgonddal megfestett különös jelegyenlet *(! + !*, illetve = + =) a kiállításon látható háromrészes fotósorozathoz kapcsolódik, melyeken magát a művészt láthatjuk, a feje helyén egy behajtani tilos táblával. A táblákon a címnek megfelelően *(Kérdés – válasz – kiáltás)* a kötelezően használandó, a mondatok intonációs-érzelmi funkciójához kötődő mondatzáró írásjelek szerepelnek. A kérdések, állítások és felfokozott értelmezési vágyak célkeresztjébe állított alkotó a kiállítás végpontján elhelyezett szöveg szerint – *A MŰVÉSZ VISSZALÓ* – minden kérdésünket visszaveri. Hiszen a dolgok titokzatosságának, az élet és a művészet értelmének felfejtésében nincsenek kiválasztottak – mindezt mindenkinek magának kell elvégeznie.

Dékei Kriszta

Bartók 32 Galéria, Bartók Béla út 32., nyitva: december 4-ig

zatot arról, hogy Verdi életében hogyan alakult operáinak játszottsága, egy adott évben mely darabokat adták párhuzamosan a világ dalszínházai.

Feltűnő, hogy alig akad olyan operája Verdinek, amelynek keletkezési körülményeit tárgyalva Budden ne utalna a tervezett premier énekeseire. Kiderül – amit eddig csak sejteni lehetett –, hogy Verdi minden egyes darabjánál egészen konkrét szereposztásban gondolkodott, az 1850-es évektől kezdve pedig szereposztási feltételeket is szabott. Ez elsősorban nem is az énekszólam technikai követelményeire vonatkoztatva tarthat igényt az olvasó figyelmére, fontosabb, hogy az énekes személye alapvetően határozta meg a művek dramaturgiáját, a hagyományos szerepháromszögben (szoprán – tenor – bariton) elképzelt viszonyokat, a figurák jellemvonásait, azaz a darab jelentését. Ilyen körülmények között különösen fontosnak tűnik, hogy – ha nem is mindegyiket – néhány korabeli énekest közelebbről is megismerjünk: milyen volt a hangja, milyen szerepeket játszott, mi állt jól neki, vagy miben láthatta Verdi. Aki egy kicsit is ismeri a *Macbeth* vagy az *Otello* zseniális tömörítési technikáját, aki egyszer is átélte a *Rigoletto* sodró expozícióját, vagy olvasott már Verdi librettistákkal folytatott levelezéséből, az tudhatja, hogy a XIX. század legnagyobb színházi zsenijével, a színpadi hatás professzionalistájával van dolgunk. S ezen nem változtat az a tény (sőt!), hogy Verdi nem absztrakt szituációkban, hanem valóságos, hús-vér énekes-színészekben gondolkodott. S ha már a színháznál tartunk: egy alkalommal epésen utal Budden arra, hogy a mai operarendezőknek érdemes lenne tanulmányozniuk a korabeli rendezői produkciós könyveket *(disposizioni sceniche)*, mert elég jól tükrözik Verdi (illetve a korszak) színpadi megvalósításra vonatkozó elképzeléseit. Nyolc opera produkciós könyvét említi a kötet függeléke, Budden viszont egyet sem ismertet, nem veti össze magával a művel, azaz nem igazolja, hogy ezeket valóban érdemes ismerni.

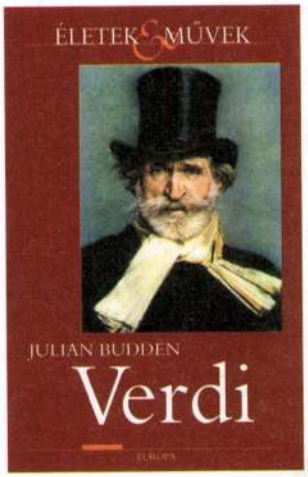

A kötet bő kétszáz oldalas második részében az operákat keletkezésük sorrendjében, hol apologetikusan, hol kritikai attitűddel jellemzi. Néhány megállapítását már az életrajzi részben megismerhettük. Örömteli, hogy külön fejezetben tárgyalja a kamarakompozíciókat (például a dalokat) és a vallásos tematikájú kórusdarabokat, ideértve természetesen a *Requiem*et is. Gondolatmenetét kottapéldákkal is illusztrálja, de nem minden esetben érteni világosan a példák funkcióját, s találkozhatunk (lehet, hogy az eredeti könyvváltozatban is) hibásan írt hanggal is. E könyv alapján Budden nem az érvelő típusú esszéizmus híve. Megjegyzései elsősorban nem tartalmával bosszantanak, hanem azzal, hogy nincsenek megmagyarázva, nem következik belőlük semmi, de leginkább akkor dühítő, amikor maga az állítás sem egyenes. A *Macbeth*ről azt írja például, hogy „ma divat, különösen Olaszországban, Verdi három Shakespeare-operája közül a legjobbnak tartani, azzal az indoklással, hogy a szerző ebben első kézből tapasztalja meg a drámaírót, nem pedig Boito modoros hígításában". Ebben a mondatban legalább féltucatnyi kibontásra, magyarázatra szoruló állítás van, melyek sem itt, sem a kötet további lapjain nem tisztázódnak.

Molnár Szabolcs

Fordította Rácz Judit. Európa Könyvkiadó, 480 oldal, 4200 Ft

---

sére szokták volt felhasználni.) Dawkins a későbbiekben megjegyzi azt is: amennyiben egy keresztény (vagy más egyistenhívő) erkölcsösen cselekszik, azt általában a szent könyvek tanításainak ellenére teszi. A könyv számba veszi – nem éppen a teljesség igényével – az eddig felmerült teológiai-filozófiai istenbizonyítékokat és (némely filozófus kritikusai szerint túlságosan is) könnyed kézzel szétszedi őket – általában a végtelen regresszió elvére hivatkozva. Főbb érveit, melyek szándékai szerint ugyan nem bizonyítanák (ezt maga is lehetetlen feladatnak tartja), de erősen valószínűsítenék isten nemlétét, jórészt a kreacionistákkal való régi vitáiból meríti. S való igaz: az egyszerűsíthetetlen (a könyvben felbonthatatlan) összetettség bizonyítéka, mely szerint egy bonyolult élő organizmus, mintázat, szerv vagy funkció nem jöhetett létre csak úgy, „véletlenül", még nem feltétlenül szól az isteni teremtés mellett. Az evolúciós teória – a valószínűség sokkal rafináltabb kezelése révén – képes meggyőző magyarázatokat adni, míg a kreacionisták ellenvetései általában laza ténykezelésen és félreértéseken alapulnak. Dawkins azonban nem éri be ennyivel, s rögvest úgy érvel, hogy éppen ez a hihetetlen komplexitás teszi egészen valószínűtlenné egy konkrét, ha úgy tetszik emberarcú teremtő létét, elvégre annak e feladat elvégzéséhez még ennél is komplexebbnek kell lennie, ami logikai paradoxonhoz vezet. Ezzel az érvvel sok baj van, leginkább az, hogy korántsem új, ráadásul csekély a meggyőző ereje – egy vallásos embert aligha térítene ki hitéből (habár az ifjú Dawkinsszal állítólag éppen ez történt, midőn megismerkedett a darwinizmussal). Miután Dawkins leszámolt Istennel, rögvest előadja saját elméletét a vallások kialakulásáról és terjedéséről (nyilván sokakat meghökkent azzal, hogy a hitrendszereket vírusokhoz hasonlítja), majd az erkölcsöt próbálja leválasztani a vallásról, s naiv morálfilozófusként kísérletezik új evolúciós elvű etika megalapozásával, miközben szembenéz azzal a kérdéssel is, hogy akkor mi legyen Hitlerrel és Sztálinnal, akik a történeti hiedelem szerint ateisták (Hitler alighanem csupán keresztényellenes pogány) voltak. Dawkins nézőpontja persze visszavonhatatlanul nyugati, sőt angolszász – szinte látjuk magunk előtt, amint katolikus teológusokkal és közép-nyugati prédikátorokkal vitatkozik (sosem személyesen: Dawkins elveti a kreacionistákkal való közvetlen diskurzust, ez ugyanis legitimálná nézeteiket). Amikor szinte minden rémtettet a vallásoknak tulajdonít, rögvest felrémlik bennünk a szovjet blokkban szerzett tapasztalat – márpedig Dawkins egy fél mondattal intézi el a marxista rezsimek viselt dolgait (pedig foglalkozhatna nyugodtan a dial. mat. kvázi-vallásos jellegével – ehhez sem ért kevésbé, mint a metaetikához), s nem is nagyon törődik ezek agresszív ateista kampányaival, amelyek még az említett terminust is hiteltelenné teszik (Dawkins és hívei magukat is inkább *bright*nak, azaz megvilágosodottnak hívják). Dawkins szerint – ebben, meglehet, igaza is van – erkölcsi érzékünk finomodása történeti (habár visszaesésekben gazdag) evolúció eredménye, a változások pedig akár évtizedekben is mérhetők – s mindehhez a vallásoknak csupán annyi közük van, hogy bigott előítéletességükkel igyekeznek hátráltatni e folyamatot.

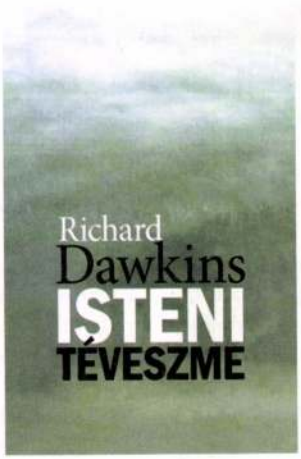

Dawkins kellően sokat csapong ahhoz, hogy könyve úgy legyen szórakoztató, hogy közben újabb kérdéseket is felvet. Bár kötve hisszük, hogy Isten kérdésében éppen ő mondta volna ki az utolsó szót.

Barotányi Zoltán

Fordította: Kepes János. Nyitott Könyvműhely, 2007, 428 oldal, 3580 Ft

GERBER Pál

Hegel mensese

Mozgó Világ 1993. 8.

(monoton tenzió és szín-metafizika Gerber Pál munkáiban)

„Vakációja múltán a termet nélkülözi vadőr öntvényként látta meg a papvilágot, főemlőjén szertornázott, s a hágó-indus pózt erőltetve a vajretekre esküdött, míg átalnap pitét evett."

(Scardanelli: „Az ember, mint Isten morganikus óvszere")

A kb. tizennégy tagra szakadt Ozirin zellerből faragott tüszdrámája Gerber Pál Logisztikus palettáján = a takarékkábon kamatozó aratósztrájk-idolum zárthelyi vázlatának immanens fokozása a kreteno-klasszicista vonásokkal terhelt „Pöbelkunst" kivánatlan rétegeinek lehántása révén. 53

A csendes ősiség azúrján uralkodó krematografikus felhőzet csupán?, vagy ellenpászma az ideális negyedbe lépett hon-esztézis rögzítési pontján. Kérdőjel nincs miért.

A hermetikus szarka intelmeibe montírozott Kreon-kúpszöveg a lehetségbe kitett össz--cájg és a nyúlbőrbe öltözött ünnepi ÖN arányszövetsége a Mythus padkáján.

Simliáner bővítése hűtlen-képp metszi a verbális entitást = primum factum: már megint fogytán a vörös törpe körme! / primum principium: te Gádisban megadott címeden nem találtattál, ő meg söntésmérnök (bugrex bibendi) maradt Budavár hézagán.

Alkalmi hiánjelző-tábla, popeyiánus antidotum a revidealt Runge* kovásztalan totemén:

a színmegtartóztatás függőhídja szkizotematikus osztást tesz a katalán diogenezis végső ruinája mint hasontárgy-világ meg a kamaszfantázia gyűjtőmatracán felejtkező araszpolgári rombusz mint a töredék önkiegészítő táj-figurációja (=Transzonán síkság támberetvával) között.

Gerber e tüneti kvázi-festészet jelében /fékezett absztraktúra a közterpesz mentén/ új perspektivát nyit a csecsnorvég pauperizmus morfogenetikus aszalókamrájáin.

54

Szemethy Imre

*Philipp Otto

Gerber Pál

VAJON MIT SZÓLNA AHHOZ A TÁRSADALOMTUDOMÁNY, A POLITIKA ÉS A MŰVÉSZETI IRODALOM, HA EGY REGGEL MAGYARORSZÁGON MINDENKI EGYSZERRE VÁGNÁ FÖLDHÖZ A KÁVÉSCSÉSZÉJÉT

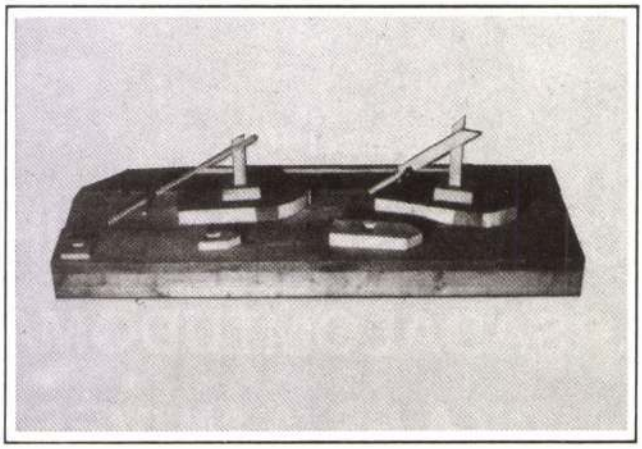

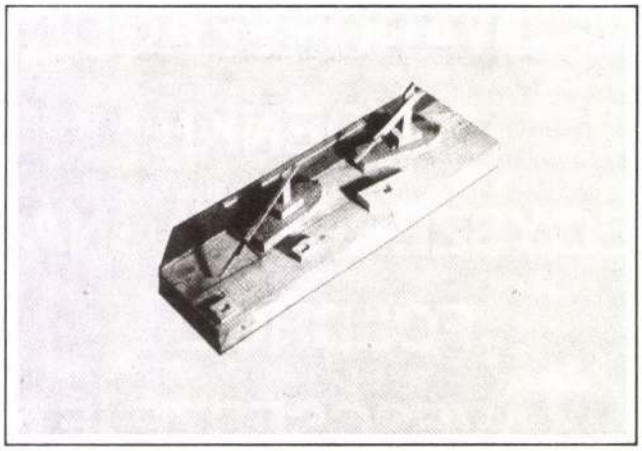

- **A Nőiesség, a Férfiasság, a Házasság és az Igazság hajója törött árboccal hazafelé tart**

- **A Nőiesség, a Férfiasság, a Házasság és az Igazság hajója törött árboccal hazafelé tart**

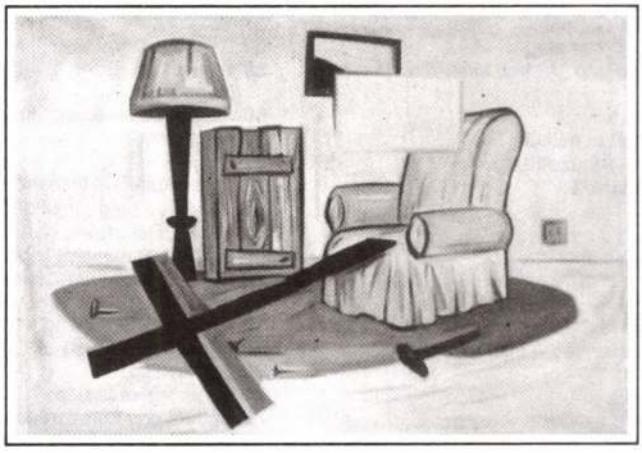

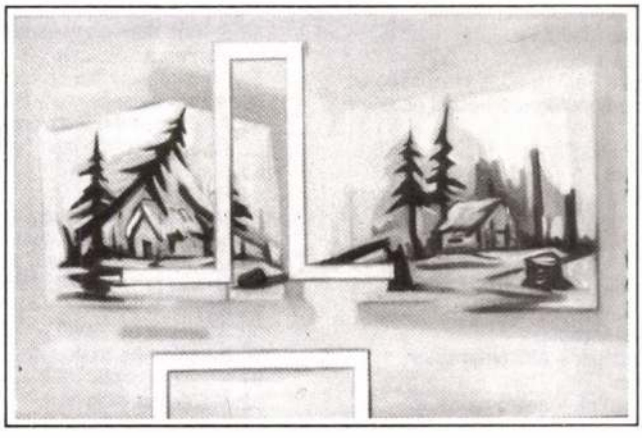

- **A kereszt barkácsolása**

- **Romantikus tájak antiromantikus motívumokkal**

100 cím

1. Veszély – A fecske bekapja a legyet
2. Feszültség
3. Ég és Föld
4. Táj két Nappal
5. Alkony dupla Nappal
6. Szövetség
7. Traverz támogató „A" betűkkel
8. Köszönjük
9. Intellektuális terv
10. Fejtés biztosítás nélkül
11. Érdemjegy – Áthúzott tárgy
12. A zene mindenkié
13. „Ne félj"
14. Vesztőhely
15. A gyermekek napja
16. Presszó
17. Szerelvények – „A fogam fáj, de a fogadalmam köt"
18. Az éjszaka ellenség – Ima
19. Adakozás
20. Sasok tanyája
21. „Állandó harc az élet"
22. Tirol vagy Tibet
23. A muzsika napja
24. Szomorú vasárnap
25. Szomorú vasárnap
26. Szomorú vasárnap
27. A különös év
28. Négy független, önálló tétel
29. Nem élhetünk muzsikaszó nélkül
30. A kereszt felbukkanása
31. Egy többéves terv
32. A Nőiesség, a Férfiasság, a Házasság és az Igazság hajója törött árboccal hazafelé tart
33. Becsületes helytállás
34. Anyai szeretet
35. Repedés és szakadás – Törött remények
36. No mort
37. „Te igazán jó anya vagy"
38. Dupla „A"
39. Egypennys motívum
40. Saturday
41. A kereszt barkácsolása
42. Romantikus tájak – antiromantikus motívumokkal
43. Romantikus tájak – antiromantikus motívumokkal
44. „Mondd, mily csodálatos álmok tartják titkon fogva lelkem"
45. „Én nem szeretem a pesszimizmust"
46. Örök reménnyel
47. Répából kibújni, erdőben, fák között
48. Esti ima
49. Mindenki olyan világban él, amilyent megérdemel
50. Mit kezdesz most széttört edényeddel, miért vagy ilyen sovány, törődött, tested pedig miért zöld?
51. Vallásos közhely
52. Férfi babával, a háttérben lepedővel
53. Feltámadunk
54. Táj baltával
55. A Föld sója
56. „Légy jó mindhalálig"
57. Veronika – légy erős
58. Csend – Okos táj
59. Legyek kényszerpályán – Idegengyűlölet a levegőben
60. Fekete és fehér egy tányéron – Két sütemény
61. Életem
62. A partikuláris létezés félelemmel teli
63. Közeledő hajó fémvitorlákkal
64. Észak, Dél, Kelet, Nyugat
65. A szeretet mindent legyőz
66. Előadóterem keresztbe rakott szőnyegekkel
67. Isten Fugában
68. Olajfolt – Kis ország vagyunk
69. Vigyázat – Furcsa „A"
70. Cigányzene
71. Szomorú vasárnap
72. Védeni egy korszerűtlen eszmét
73. Napról napra egyre jobban és jobban érzem magam
74. Hazai kísérlet – Atom a lakásban
75. Szomorú, aki a szőkét választotta és a barnát szereti
76. Kettős dobütés – Dolgozó imamalmok
77. Táj gyárkéménnyel, az előtérben shiva-lingam
78. Semmi nem nagy és nem kicsiny, hanem minden a körülményeknek megfelelő
79. Okos táj, kezdeti problémával
80. Három balsejtelem – Felemelt kezű gólya
81. A távolban úszik az én hajóm
82. Az építészet poézise
83. Sugárzás
84. Pesszimista ország
85. Nem azért élek, hogy boldog legyek, hanem hogy teljesítsem kötelességemet
86. Locsolt és locsolatlan növény
87. Három fenyő – rögzített évszámmal
88. Ügyes és vidám
89. Szomorú és fáradt
90. Szegény és csalódott
91. Költöző gólyák
92. Mozgatott világ
93. Észak, Dél, Kelet, Nyugat
94. Albán logika
95. Egy gólya útja
96. „Hajladozó növények támasztékot kívánnak"
97. Karácsonyfatalp
98. Sziszifuszból homo faber
99. A·U·Ö·NY·N. – Adj Urunk Örök NYugodalmat Neki
100. A szív termékei nem szépek
101. Ez egy olyan igazság, amit ma nagyon szeretnék elfogadni, de előre tudom, hogy amennyiben ma elfogadom, akkor holnap már nem tartom elfogadhatónak. Tehát már ma nem fogadom el.

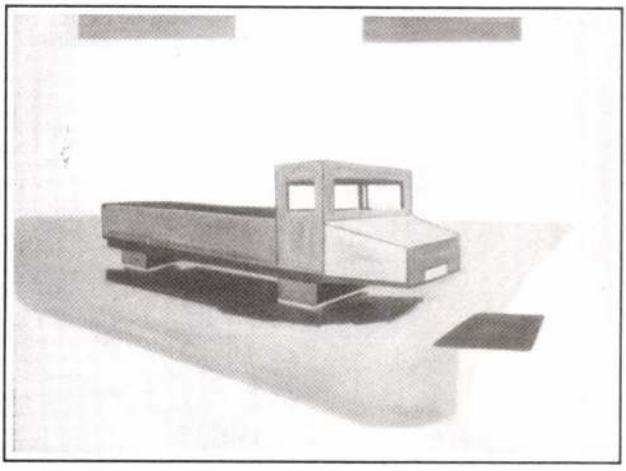

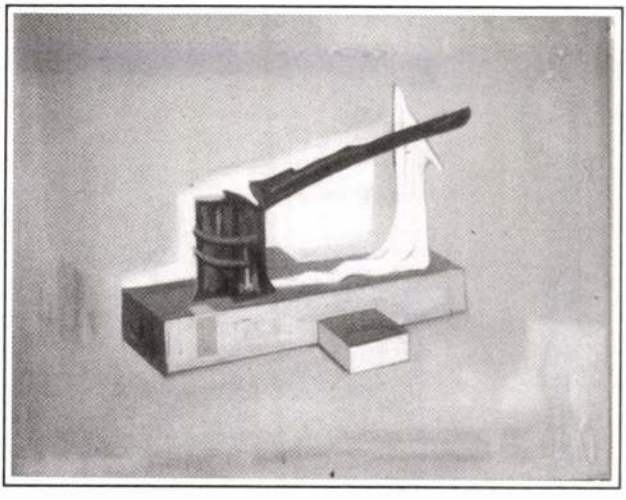

- **Becsületes helytállás**
- **Repedés és szakadás – Törött remények**

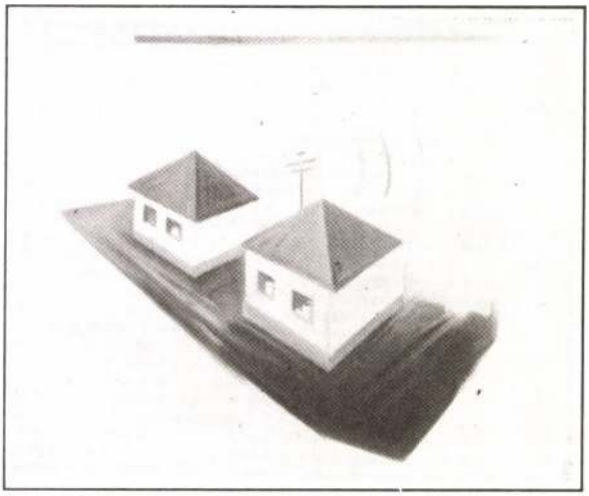

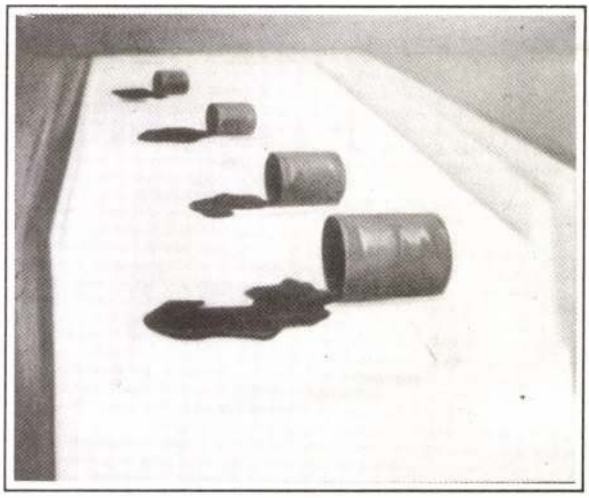

- Sugárzás – rejtett kincsek
- A szorongás edényei

- Fáradozó művészek
- Három balsejtelem – Felemelt kezű gólya
- Okos táj, kezdeti problémával

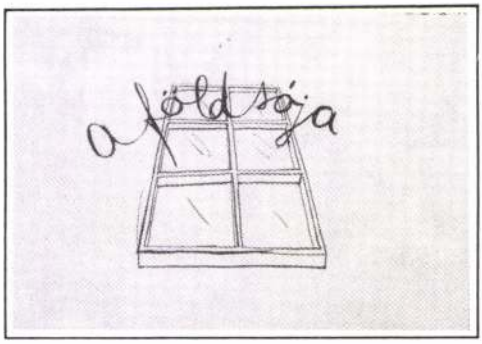
a föld sója

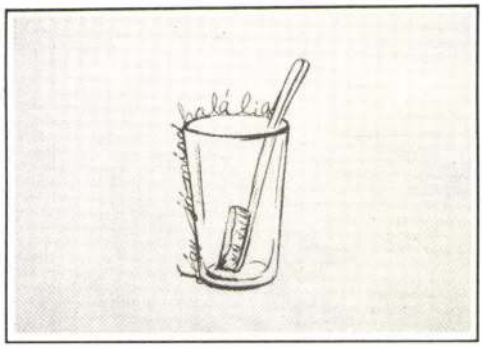
Szalália

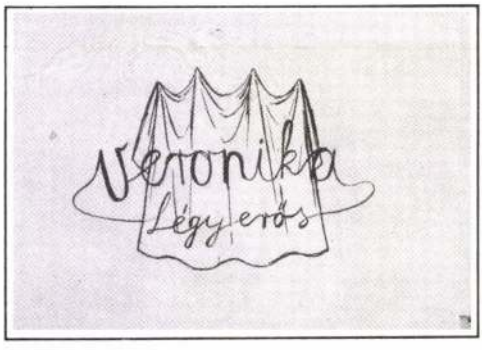
Veronika
Légy erős

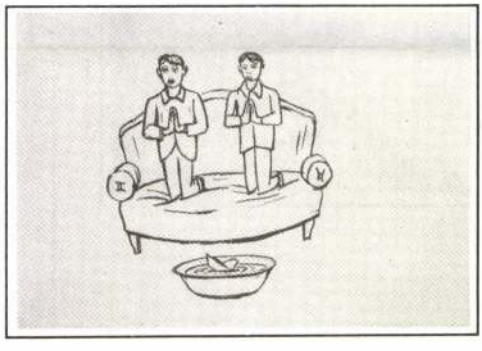

● „Én nem szeretem a pesszimizmust"

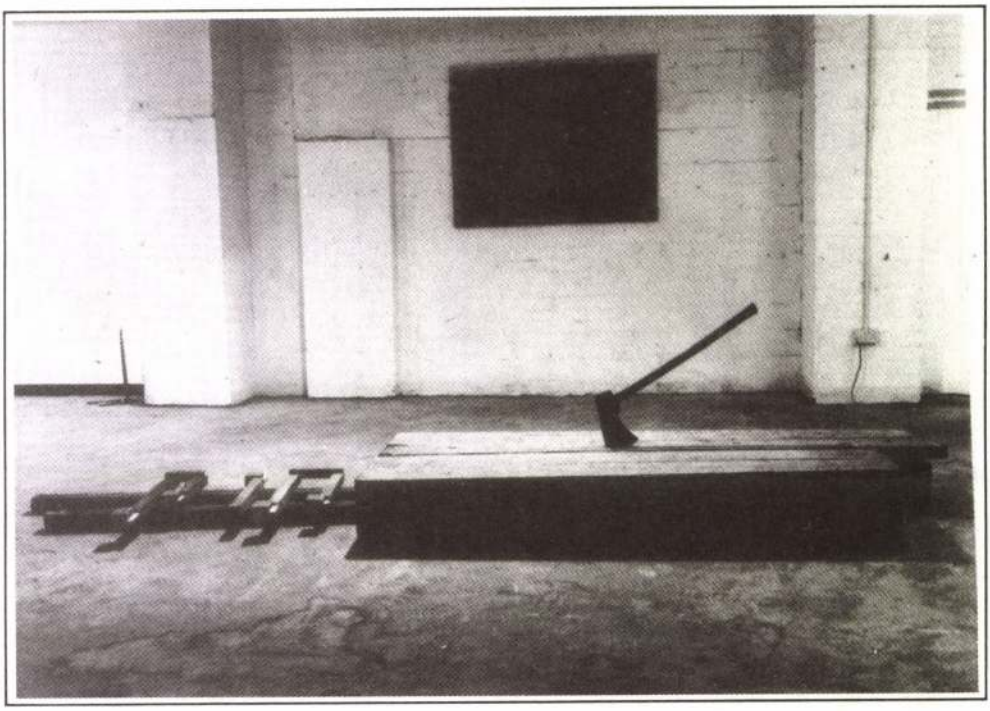

● A muzsika napja

Megelégedtem azzal, hogy a kézirat borítólapjára ráírtam: „R. Ervinnek, aki ennek a történetnek megírására inspirált."

Ervint hosszú évekig nem láttam. Aztán valamikor a hatvanas évek közepén Kolumbiában találkoztunk, ahová hivatalos kiküldetésben utaztam, és ahol ő egy helyi középiskolában francia és spanyol nyelvet tanított. Később, mint értesültem, a Dominikai Köztársaságba került, ahol következetesen Castro ellen foglalt állást, és ahol éhbérért egy karibi szigetország tudatlan népét oktatta nyelvekre és világpolitikára. Zsenialitása lassacskán elsüllyedt egy közömbös közeg érdektelenségének mocsarában.

1990-ben kaptam tőle hírt. Már Budapesten voltam, s közölte, hogy mivel unja Latin-Amerikát, szívesen visszatérne szülőföldjére. Elért már abba a korba, abba a fásult lelkiállapotba, írta, amiben számára már nincs értelme a nyugati félteke szabadságáért való további lelkesedésnek. Pihenni szeretne, és dolgozni valamit, amiből meg lehet élni. Postafordultával válaszoltam. Több lehetőséget mutattam fel neki, és kértem, mielőbb reagáljon. Megírtam neki azt is, hogy Thrasybule történetéből színjátékot írtam, s talán, kettesben, be tudnánk mutatni is a darabot, magyarra fordítva, az egyetlen igazán érdekelt közönség előtt.

Választ már nem kaptam. Hónapokkal később értesültem, hogy Ervin, pontosan egy nappal utolsó levelem kikézbesítése előtt, öngyilkos lett. Ciánkálit vett be, mert nem tudott megbirkózni saját magával és a kétpólusú világrend elvesztésével, amit évtizedek során bizarr és cinikusnak tűnő képzeletei ellenére is áhított, és amely nemcsak rögeszméinek, hanem kreativitásának is nélkülözhetetlen táplálója volt.

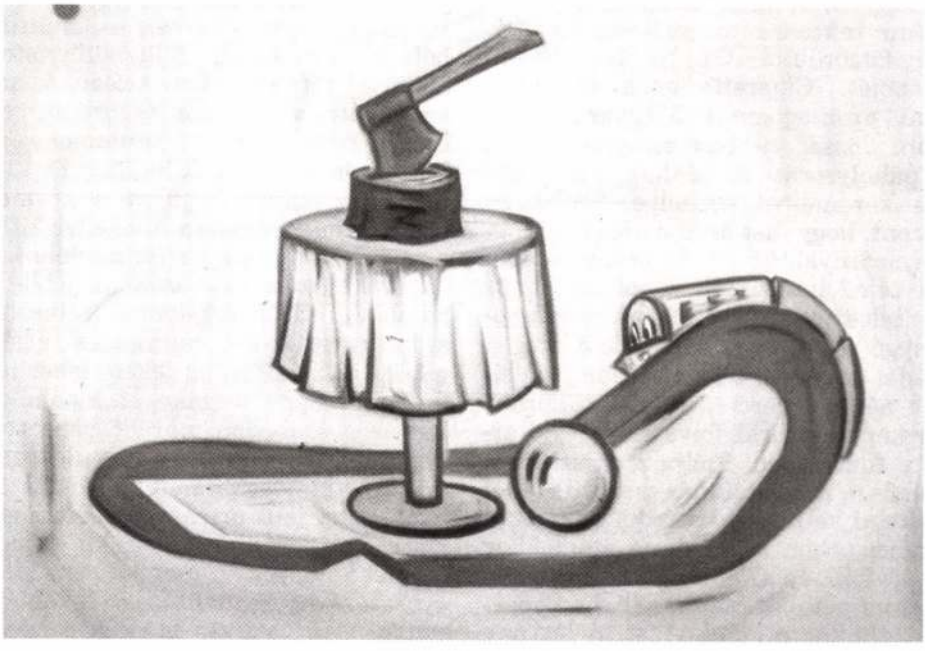

Gerber Pál: **Szomorú vasárnap** (53. o.)

Molnár Gál Péter

Korunk Csárdáskirálynője

Gyárfás Miklós bölcs megállapítása volt, hogy Kálmán Imre Csárdáskirálynő című operettjét bízvást eljátszhatják zene nélkül – prózában is megállná a helyét. A Bánk bán, Az ember tragédiája és a Csongor mellett a Csárdáskirálynő drámairodalmunk reprezentatív darabja. Már túljutott a műveket elmúlással fenyegető első fél évszázadon, közelít a halhatatlanságot bizonyító nyolcadik évtizedhez.

Gyárfás a színház és a magyar társadalom alapos ismerője volt. Meghökkentő kijelentését a kaposvári színházban *Mohácsi János* rendezése igazolta: a Csiky Gergely Színházban prózában adják az operettet. Van ugyan zenekari árok. Benne ülnek a zenészek. Élükön az egyik legszínházibb karmester, *Hevesi András*. A Csárdáskirálynő úgy kezdődik, hogy elmarad a nyitány – ami az irodalomban egyedülállóan taktusra megelőlegezi a függöny fölgördülte utáni No. 1-et, Szilvia belépőjét. Cigarettafüstös orfeumra látni, ez megismétli Magyar Ede és Stahl József 1911-es színpadnyílását és páholysorát. A színház a színházban kézenfekvő közhelye. Szokatlan viszont, hogy füst árad a szétnyíló függönyszárnyak közül. Az orfeumvendégek teledohányozták a helyiséget, és ez a teleszivarozott és cigarettlizett gomolygó füstfelleg nem szakad meg a másfél órás első felvonás alatt, legföljebb néhány percre, mintha tüllön át fényképezett lírai felvételeket mutatna a filmvászon. Tudjuk: ez színpad, nem film, zenés színház színpada, ahol énekelni kell, még ha redukáltatott is a zenei tükör, márpedig a számokhoz levegő kell, és az énekesek, énekesnők azonnal patáliát csapnának, ha kaparná torkukat a dohányfüst. A látvány mégsem a nosztalgia füstje. Nem elhomályosuló tekintet a századelő orfeumvilágára, a békebeli béke utolsó pillanataira, az osztrák–magyar császárság és királyság végnapjaira. Az orfeumfüst nem rendezői kéjgáz, amit üresfejű színházbaszabadultak eregetnek a nézők orra alá a drámailag alánhanyatló végkifejlet pillanataiban. Ennek a füstnek lángja van. A valószerűség és a valódiság máglyáját a századfordulón még Sztanyiszlavszkij rakta meg, ez parázslik a kaposvári színházban, ez az, amit ártatlan lelkek kaposvári titoknak vagy Kaposvár-jelenségnek vélnek, holott csupán körültekintő valószerűség, a valósághoz igazított költészet, s a költészethez igazított valóság.

Telefüstölhetik az orfeumot nyugodtan, ez nem zavarja az énekeseket, hiszen színészek vállalkoznak énekes szólamok valószerűsítésére. Az elszántság, hogy kihúzzák a partitúrából a kórusokat, felbecsülhetetlen előnnyel jár: nem kell szólamok szerint ültetni a hölgyeket és urakat, nem estélyi ruhába húzott kardalnokok és kardalosnők fordítják hájukat és kifejezéstelen cifferblattjukat a karmesternek, zenei végszóra tülekedve kifele a színpadról, tömegszerencsétlenséget okozva a kulisszajárásokban jobb- és baloldalt. Szükségtelenné válnak a szoprán-mezzo-alt nagyságos asszonyok a színen. Csupa fekete-fehér férfipingvin lepi el a székeket, a páholyokat és a szabadon maradt parkettet. Férfimulató. Bajtársi gyülekezde, ürügy a lányfogásra. A lányok, a lányok... kezdetű orfeumhimnikusságot két szembeforduló férfi énekli egymás szemébe mélyedve, cseppet sem kihegyezett homoszexualitással, inkább elrejtve, nem sejtve, hogy a közösen használt éjszakai mulatólányok meny-

Gerber Pál: Cím nélkül, 1991 (53. o.)

Ára: 57 Ft

AQUINCUM ÉRTÉKJEGY I./B

BIZTONSÁG ÉS RUGALMASSÁG

Gazdálkodó szervezeteknek, vállalkozóknak.

INDULÓ KAMAT: 18,5%

/ 8% garantált kamat + kamatprémium /

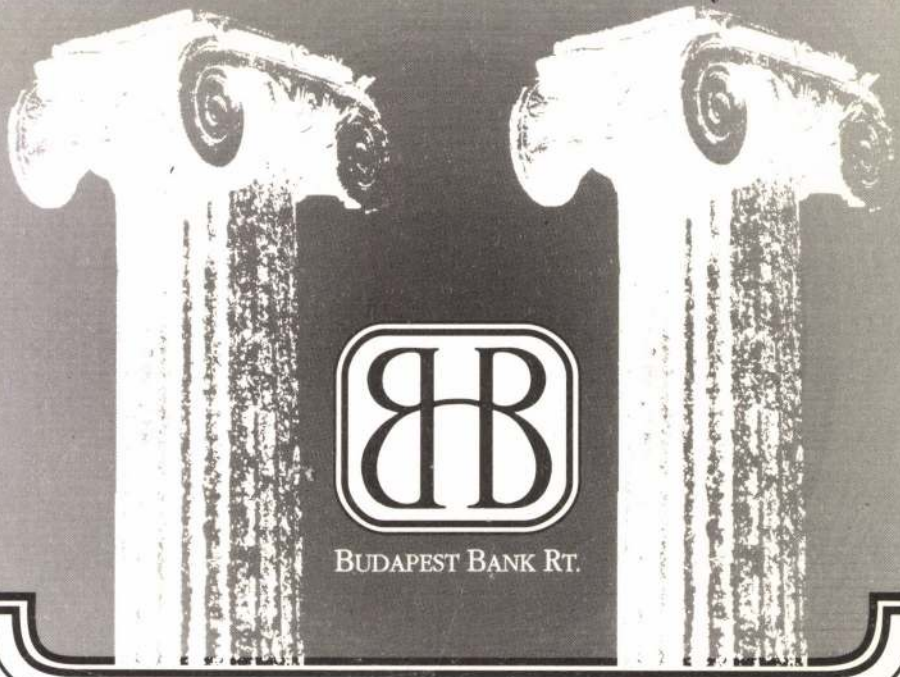

BUDAPEST BANK RT.

a lengyel gyolcs, amely finom udvarházak kézimunkáinak és ingeinek vált alapanyagává. Ennyit a hagyományról. A 2002-ben rendezett második biennálén – amelynek anyagát láthatták Zalaegerszegen, s amelyhez a jelen katalógus is kapcsolódik – már 16 országból érkeztek textilesek, tulajdonképpen kézműiparban mindig is nagy hagyományokkal rendelkező területekről, mint Dánia, Németország, Lengyelország, Olaszország, Izrael, Ukrajna, Finnország, Csehország, Szlovákia, Franciaország, Ausztria, Izland, Litvánia, Egyesült Királyság (Skócia), Oroszország – s Magyarországról egy fő.

Ennél azért jobban állunk, ezért megkockáztatom, hogy talán nem tudtak jeles textileseink a kiírásról?

A nagydíjat lengyel művész kapta, mint az olvasható és látható volt a Múzeumi Hírlevél januári számában közölt cikkben.

Forgassák haszonnal a katalógust, s reménykedem abban, hogy a 2004 augusztusában esedékes idei biennáléról talán Magyarországon is időben értesülünk, annál is inkább, hiszen Krosno Zalaegerszeg testvérvárosa. A vándorkiállítást rendezte, s a katalógust fordította Kostyál László, a Muzeum Rzemiosla w Krosnie pedig a Göcseji Múzeum szakmai partnere, annak ellenére, hogy épp nekik nincs jelentős textilgyűjteményük.

A katalógus, amely az NKA támogatásával magyar és angol nyelven jelent meg, beszerezhető a Göcseji Múzeumban Zalaegerszegen.

M. E.

Dorottya Könyvek

A legújabb kötet *Gerber Pál* festőművész sokoldalú munkásságába avat be, amelyben a különös abszurditás mellett, a humor és a filozófiai mélység ambivalens együttélésére és a kifejező eszközök meglepő sokféleségére egyaránt rálelhetünk.

„Gerber a kortárs magyar képzőművészet középnemzedékének tagja, azok közé tartozik, akiknek pályája a fennálló társadalmi rend végnapjaiban felszabaduló, váratlan magabiztossággal kiszínesedő képművészeti közéletben indulhatott el. Történelmi háttere a bomlásnak indult kispolgári, fogyasztói szocializmus volt és az a folyamat, amelyben a hazai progresszív művészet megtalálta és elfoglalhatta saját helyét a meglévő kiállítási szituációkban, s ezáltal (mintegy „megelőlegezve" a későbbi kulturális-társadalmi változásokat) felgyorsította az intézményi rendszer átértékelődését. Ugyanekkor a kortárs művészetet mélyen érintő radikális művészetszemléleti fordulatot is eredményezett az a kettős folyamat, amelyben a progresszió egyrészt a kelet-közép-európai avantgárd hagyomány szálaihoz kereste kötődéseit, másrészt megpróbált szembenézni a nyugaton zajló, részint csak közvetve megismerhető eseményekkel és a hozzájuk való csatlakozás esélyeivel...

Ormos Imre fotói a Táj-Kert-Fény-Kép c. kiállításból

Gerber művei egyfajta abszurditást képviselnek, amelyben minden egyes kép, részlet, motívum, leírt szó és létrehozott tárgyegyüttes a valóságból merített „tiszta beszéd". Az alkotóelemek külön-külön reálisak és érthetőek: együtt az egész mégis különös, nonszensz. Hol a megmosolyognivaló emberit, hol az önmagát meghatározó mű spekulativitását, hol a városi kultúra aszfalthumorát, hol a filozófiai bölcselet mélységeit véljük felismerni. Látszat és valóság, e kettő képzeletdús ellentmondásosságának szerepjátékai kikerülhetetlenül fontosak műveiben. Logikája felcserélheti a szabályost a szabálytalannal, a megszokottat a szokatlannal, de ugyanígy akár fordítva is a szabálytalant a szabályossal és a szokatlant a megszokottal. Gerber „fordításában" a kizökkent idő a nyelvi, kulturális beidegződések kizökkentésére vonatkozik. A semmit-mondások és a fontosságok tautológiái képein, írásaiban, és akcióiban egyaránt tetten érhetőek. Bármilyen öntörvényű művészete, mégis megtart egyfajta klasszikus mértéket. A kép kép marad, a közlés irodalmi. A képi és az irodalmi mondanivalót eddigi pályáján szorosan egymás mellé helyezte, értékük azonos. Sokszor és előszeretettel fogalmaz irodalmi formában. Írásaiban – hol a kép függvényeként, hol egyedi, nyomtatott formákban – manifesztál. Jelentőségét, nem pedig mennyiségét tekintve elmondható, hogy tevékenységében az írás

kifejezetten mellérendelt szerepet játszik. Szemléletének egész beállítottsága alapvetően elfogadó. „Munkáimmal nem ironizálok, mivel az irónia a dolgokon csak a látszólagos felülemelkedés lehetőségét adja".

„És ilyen térbe költözött „kép" a Három használt 1994-es karácsonyfa. A kilencvenes években, pontosan 1994 szilveszter éjszakáján, egy lakótelepen a hazai szokásoknak megfelelően kidobott három karácsonyfát talált és magával vitte őket. Itt jellemzően azt gyűjti be, ami egyáltalán nem érték, amitől más szabadul, s talán éppen ezért, egyfajta tükörtevékenységként. Nem sokkal később, a Lajos utcai galéria Érintés című kiállításán minden átalakítás nélkül mutatta be a Három használt 1994-es karácsonyfát. Szándéka, hogy huszonöt évenként újra és újra kiállítsa őket, és így az idő függvényében, mint 1994-es karácsonyfa értékelődjön fel a három fenyő, hiszen fenyőfa sok van, de olyan, amely 1994-ben karácsonyfaként szerepelt, több már nem lehet, az idő előre haladtával pedig egyre inkább valószínűsíthető, hogy a '94-es évjáratú karácsonyfák társaságának az ő tulajdonában van az utolsó három példánya. (A kidobott karácsonyfák első kiállításán említette valaki, hogy koncepciója egy létező közgazdasági elméletet illusztrál.)

Visszatérve Heideggerre, azzal folytatja a műalkotás meghatározását, hogy megállapítja: a mű nyilvánosan ismertet meg a dologszerűséggel, de emellett valami más is, és ez a más az, ami a művészit képezheti. A mű készített dolog, de annál több is, ez a többlet Heidegger szerint az allegória. Gerber műveit – „összetéveszthető szanzavéráját", „használt karácsonyfáit" és művészeti tevékenységének egészét tekintve – egy élet- és viselkedésmód allegóriáinak láthatjuk, s ha tetszik, a munkássága által megtestesített művészi többletet ebben a magatartásában ismerhetjük fel."

Info: Hudra Klára: 209 6008
E-mail: hudra@axelero.hu

Konferencia

Kisnemesi Otthonok 3. Országos Találkozója

Békéscsaba, Munkácsy Emlékház
2004. március 30–31.

Első nap 10.00 órától előadások hangzanak el:

- *Pap János* polgármester úr köszönti a résztvevőket,
- *Sisa Béla* építész az emlékház felújítási munkáit ismerteti,
- Magyarország kulturturizmusáról *Horváth Béla* turisztikai szakember számol be,
- Nemesi rétegződés az Alföldön az újratelepítés után – előadó *Kollega-Tarsoly István*, szerkesztő, történész
- Kisnemesi családi képtárakról *Sz. Kürti Katalin* muzeológus beszél,
- Dabas a kúriák városa, felújítások története: *Sztavinovszky Győzőné* tanár, (helytörténész) és *Rácz Nándorné Szente Krisztina* kúriatulajdonos előadása
- Kitekintünk a szomszédos kúria-helyzetre: Erdélyről *Miklósi-Sikes Csaba* múzeumigazgató beszél,
- *Bugár-Mészáros Károly* építész, múzeumigazgató életmódról és kerttörténetről ad elő.

Vacsora és szállás Gyulán lesz.

Második nap kirándulunk: Lőkösházára a Vásárhelyi-Bréda-kastélyhoz *Germán Géza* polgármester úr kalauzolásával, majd Mezőhegyesen a Ménesparancsnokságot, a lovardát, a kocsimúzeumot, a főmagtárat és a Csekonics-parkot mutatja be *Csanádi István* iskolaigazgató (helytörténész).

Érdeklődni a 66/ 442 080-as telefonon lehet.

Mészáros Zsuzsanna

XXII. Országos Műemléki Konferencia

Sopron
2004. április 14 – 17.

Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága tisztelettel meghívja Önt a XXII. Országos Műemléki Konferenciára (témakör: A történeti város és vidéke) és a 2004. évi Műemléki Világnap ünnepi rendezvényére

Előzetes program:

Április 14. (szerda)

10 órától	Regisztráció
14.00 – 17.00	Műemléki séta Sopron belvárosában
17.00 – 18.00	Csatkai Endre emléktáblájának megkoszorúzása
18.00 – 22.00	Bevezető előadást követően nyitó fogadás

Április 15. (csütörtök)

8.00 – 19.00	Tanulmányút
19.00	Vacsora

Április 16. (péntek)

10.00 – 12.30	Plenáris ülés
12.30 – 14.00	Ebéd
14.00 – 18.00	Szekcióülések
19.00 – 20.00	Orgonahangverseny az Evangélikus templomban

1021

Panel a Kernstokban

Idén már másodszor mutatja be alkotásait a Panel „legénység", Gerber Pál, Kungl György, Szunyogh László és Tatai Tibor. A fiatal tatabányai művészek aktivitása már önmagában is tiszteletre indító. A Puskin Művelődési Központ Kernstok-termében kiállítani rangot jelent.

Gerber Pál: Tűzok és Szunyogh László: Férfi macskával című alkotása. (Fotó: enzé)

Sok ötlet, kísérlet ígéretes próbálkozás, s olykor kiforrott műalkotások. Röviden ez látható a tárlaton.

Az alaphangot *Tatai Tibor* színes fotó-testményei kívánják megadni. Fényárnyék I—VI. sorozata átgondolt és mívesen kivitelezett kompozíció. Esztétikus. Tiszta. Az már egyéni ízlés dolga, hogy ki szereti az ilyen kis fotó-költeményeket. Szokták mondani, hogy a fényképezőgép lencséje kegyetlenül pontos. Tatai Tibor bizonyítja az ellenkezőjét: lágyan, érzelmesen fantáziál. Persze nem a lencse. S a felvétel után ott van még a laboratóriumi munka, ahol a kép olyan lesz, mintha festette volna a szerző. Azt is teszi: ecsetje a kamera és az előhívó vegyszerek, a fény, mely annyira megbabonázta. Emlékszem a korábban bemutatott víz alatti felvételekkel is már ezen az úton haladt. Útnak út ez éppen, de hova vezet? Elég, ha az ismeretlenbe?

Szépek *Kungl György* zománcozott, festett szobrai. Lám, ő úgy modern, hogy egészen ókori gyakorlatig nyúl vissza, amikor minden szobrot gondosan kifestettek. Kísérletező — miként a többiek — sőt inkább talán önmaga kárán, sikerein tanuló fiatal művész. Minden ötletet felhasznál —, s leszűri a tapasztalatokat. Az I love Warszaw — vajon miért nem lehetett azt írni címként, hogy „Szeretlek Varsó"? — megérinti a funkcionalizmust is. Akár vázaként is használható. A plasztikákban ugyanúgy van népies íz, mint szecessziós hajlam. Érdekesek.

Szinte teljesen érthetetlenül állok *Gerber Pál* képei előtt. Egy ismerősöm azt kérdezte kételyeimet hallva: „Na, és beszéltél vele?" Nem volt hozzá érkezésem, de véleményem szerint nekem és a többi nézőnek, aki bemegy — az egyébként sajnos gyér látogatottságú kiállításra — Gerber Pál képeivel kell „beszélgetnie". S ez nagyon nehéz, mert ezek a munkák nem akarnak, csak nem akarnak megszólalni. Mondanának ugyan valamit a vízfejűségről, a korlátoltságról, az atomizáltságról, sőt a törvénytelenségek pár évének „korszakából" is sugallanak néhány unalomig hallott tételt, de ez kevés. Nagyon jó példa erre a Tűzok-csibe.

Gerber Pálnak van véleménye a világról, s hangja is, de még sokféle, vagy pontosabban nem letisztult. Képeinek — csak a most, és a tavasszal látottaknak — a megtekintése után az az érzés támadt bennem, hogy hajlamos feláldozni a művészi megformálást a meghökkentésért. Ez roppant nagy veszély. Egy másik festői látásmódot képviselő Motorikus ívek című képe kapcsán viszont leginkább az ízléses tapétatervek jutottak eszembe.

Mindent összevetve azonban nagy hiba volna, ha Gerber Pál legyintene a képeire tett megjegyzésekre, vagy kedvét szegné, hogy munkái nem aratnak egyöntetű tapsvihart. Kifejező eszközeit kereső tehetséges fiatal alkotó. Keressen tovább!

A „négyesfogat"-ból némiképp kilóg *Szunyogh László*. (Elnézést a profán hasonlatért, de én ugyan nem fognám őket egy kocsi elé, mert négyfelé vinnék). Szunyogh László érett alkotó. Érmei és szobrai egyaránt jó mesterségbeli tudásról, anyagismeretről, a tartalom és forma egységének magas szintű megteremtési képességéről tesznek tanúságot. A magyar éremművészet magas színvonalú, a tatabányai fiatal alkotó munkái, az élenjárókkal összevetve is megállják a helyüket. Klasszikusan egyszerűek, de a lágy vonalvezetéssel képesek még ebben az ősi művészeti ágban is újjal szolgálni. (Város, Hajós), Férfi macskával című szobra végtelenül leegyszerűsített, lényegre törő. Világosan látszik, hogy az éremkészítésben kötelező fegyelem, az eleve adott formai határok milyen jó iskolát jelentenek Szunyogh László számára. A Tisztelet a repülésnek a plasztika egy másik lehetőségét mutatják.

A lényeg az, hogy ő is kísérletező, mint társai. De csak tiszta forrásból merít. Ez a tiszta forrás pedig a művészetek mindenkori „főutcája" — ahogy Fekete Gyula mondta nemrégiben egy előadáson — a realizmus!

Nemrégiben írtunk már róla, ennyire fontos a Puskin Művelődési Központ törekvése, hogy felkarolja, segítse az amatőr művészeket. Ezzel a kiállítással — az idei munkát tekintve — feltették a pontot az i-re. A fiatal alkotók élénkülő aktivitására szinte rímel, hogy alkotóközösségek számára országos pályázatot írtak ki. Van még Tatabányán egy mostanában elég hallgatag Turmix képzőművészeti csoport is, s vannak tehetséges fiatal fotósok. Az utóbbiaknak a kertvárosi Bányász Művelődési Ház minigaléria-jában nyílt meg ezekben a napokban a tárlatuk. A Panel jókora lépéssel kétségkívül előbbre jár, mint a többi közösség.

K. P.

Negyven éve történt

A felszabadító ha

1. A helyzet 1944. szept

1944. szeptember

közepén az addigi harctevékenység eredményeként a szovjet—német arcvonal délnyugati szárnya a Keleti-Beszkidek és az Erdős-Kárpátok gerincén megszilárdult, a Priszlop-hágótól kezdődően pedig átszelte a Kárpátokat, és Szászrégen, Marosvásárhely, Torda, Kolozsvár-dél szakaszon, s onnan tovább a román—magyar határ mentén húzódott. A kialakult helyzetet figyelembe véve a szovjet hadvezetés azt a feladatot állította itt harcoló csapatai — a 2., 3. és 4. Ukrán Front — elé, hogy léptessék ki a háborúból Horthy-Magyarországot, és innen, délkeleti irányból is jussanak ki a náci birodalom központi területeire a bajorországi hadiipari körzetekbe. A további feladat volt, hogy együttműködve a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereggel, szabadítsák fel Belgrádot, és teremtsék meg az előfeltételeket Jugoszlávia földjének megtisztítására. Azt is célul tűzték ki, hogy szabadítsák fel Kárpát-Ukrajnát a fasiszta megszállás alól; ezenkívül jelentős ellenséges erők lekötésével könnyítsék meg északon, a Varsó—Berlin hadászati főirányban összevont szovjet csapatok felkészülését a Németország elleni döntő hadműveletekre.

A szovjet hadvezetés csapatainak fő erőkifejtését az Arad—Budapest—Bécs tengely körül tervezte. Ennek során a Nagyvárad—Debrecen körzetében csoportosuló ellenséges erőkre mért csapással kellett utat nyitni Budapest felé, egyidejűleg pedig a szárnyakon szétzúzni a Kárpátokban és Belgrád alatt az ellenség csoportosításait.

E hadászati elgondolás megvalósítása érdekében a 2. Ukrán Frontnak a debreceni hadművelet során el kellett érnie a Tiszát, ezáltal elősegíteni Ungvár körzetének elfoglalását, a 4. Ukrán Front bal szárnyával pedig északról biztosítani a Belgrád felszabadításáért harcoló 3. Ukrán Front csapatait. A 2. és 4. Ukrán Front együttműködésének a Magyarországon harcoló német Dél hadseregcsoport visszavonulási útvonalai elvágását, tiszántúli bekerítését, és főerőinek szétzúzását kellett eredményeznie.

A szovjet—német arcvonal délnyugati szárnyán tehát a hitleri hadvezetésnek számolnia kellett azzal a lehetőséggel, hogy a szovjet csapatok elvágják a balkáni E és F hadseregcsoportok hátsó összeköttetési útvonalait, elfoglalják a Wehrmacht csehszlovákiai, magyarországi, ausztriai, délnémetországi élelmiszer-üzemanyag- és hadianyagforrásait, amelyek döntő fontosságúak voltak számára a háború folytatásához.

E veszélyek elhárítása, vagy legalább késleltetése érdekében a szárazföldi német haderőfőparancsnokság (OKH) új hadászati védelmi terepszakasz létesítését tervezte a Kárpátok és a Kelet-Szerbiai hegység vonalában, amelyre támaszkodva szívósan tartani akarta Magyarország területét, hogy lezárja a szovjet hadsereg előtt az Ausztriába és Németország déli körzeteibe vezető közlekedési útvonalakat. Elhatározta, hogy a szlovákiai A hadseregcsoporttal szilárdan védi az Északi-Kárpátokban, a Keleti-Beszkidekben és a Máramarosi-havasokban kiépített állásokat egyidejűleg a feltöltött és megerősített Dél hadseregcsoporttal visszaveti a hágókon túlra a Keleti- és Déli-Kárpátokon átkelt 2. Ukrán Front csapatait, az F hadseregcsoporttal pedig megakadályozza a 3. Ukrán Front benyomulását Jugoszláviába; ezzel biztosítja az E hadseregcsoport visszavonulásának lehetőségét Görögországból és Albániából. „Döntő, hogy Magyarországon tartsuk a német pozíciót. Ha ott valami belülről elindul — célzott az esetleges kiválási elképzelésekre — akkor ő (a Führer) semmitől, erőszakos beavatkozástól sem riad vissza, hogy a létfontosságú magyarországi állást tartsa" — mondotta, majd Románia Finnország és Bulgária elvesztéséről szólva kijelentette: „E három imént említett ország összeomlása ugyan elég bajjal jár, és ez össze sem hasonlítható Magyarország összeomlásával, aminek bekövetkezte esetén Németország villámgyorsan beavatkozna. A Birodalomnak eltökélt szándéka, hogy az erdélyi székely területeket feladva, a voltaképpeni Magyarország területét és a Vaskapu—Vardar vonaltól nyugatra eső országokat tartani fogja" — nyugtatta meg horvát csatlósát Hitler. Utasítására a német hadvezetés szeptember második felében előkészült az ország területének tartós védelmére. Olyan védelmi rendszer kiépítésével bízta meg Friessner vezérezredest, a Dél hadseregcsoport parancsnokát, amely Szlovákia területén továbbfejleszthető, és csatlakoztatható a Felső-Sziléziában létesített ún. A állásrendszerhez. Ennek megfelelően a Dél hadseregcsoport vezetése az alanyető védelmi rendszer kiépítésére a Bükk—Mátra—Börzsöny—Pilis—Vértes—Bakony—Balaton déli part vonalat s onnan délre a Drávájig húzódó terepszakaszt jelölte ki, a folyóvölgyekben létesítendő reteszállásokkal, és a harckocsiveszélyes irányokban telepített harckocsiakadályokkal. E „Margit-vonal" nevet kapott védelmi rendszer legjobban kiépített része volt az Érd, Velencei-tó, Balaton közti szakasz, amelyet a Budapest keleti oldalát 25—30 km mélységben övező „Attila-vonal" egészített ki. Emellett a hadseregcsoport a védelmi állások kijelölésekor számításba vett minden nagyobb természetes akadályt: a Tisza, a Duna, a Rába, a Lajta-hegység, a Kis- és Fehér-Kárpátok vonalát, támpontok berendezésére pedig számos lakott települést.

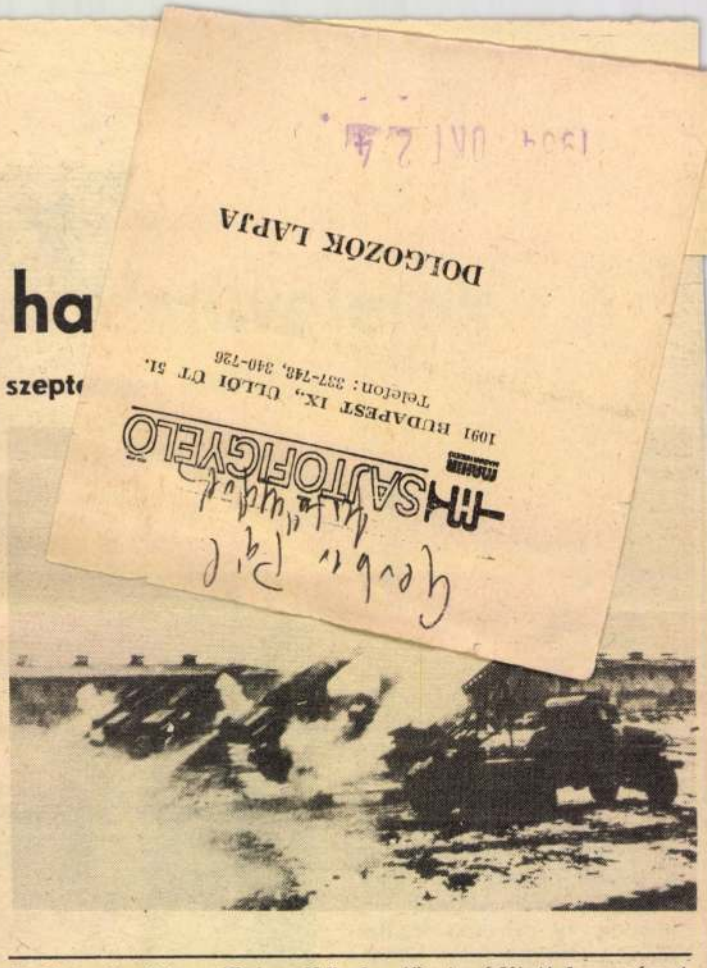

A híressé vált „Katyusák" aknatüzet zúdítottak a német állásokra

A német hadvezetés utasítására a Dél hadseregcsoport parancsnoksága szeptember végén megkezdte a „Cigánybáró" fedőnevű támadó vállalkozás előkészítését azzal a céllal, hogy visszavesse a hágók mögé a Kárpátokon átkelt 2. Ukrán Frontot, és olyan kedvező terepszakaszt vegyen birtokba, amelyet a tél folyamán viszonylag kis erőkkel tartani lehet. Evégett a hadseregcsoport Debrecentől délre egy erős páncélos csoportosítást vont össze, amellyel október 12-én tervezte a támadás megindítását.

Tóth Sándor
alezredes

(Következik: 2. A debreceni hadművelet)

A FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK STÚDIÓJA KIÁLLÍTÁSA A BUDAPEST GALÉRIA LAJOS UTCAI KIÁLLÍTÓTERMÉBEN
1991. XI. 28–1992. I. 15.

A KIÁLLÍTÁS RÉSZTVEVŐI:

Beöthy Balázs • Bukta Imre • Elekes Károly • Gaál József • Gábor Imre • Gerber Pál • Gerhes Gábor • Krizbai Sándor •Kentaur Erkel László • Kungl György • Nagy Árpád Pika • Pereszlényi Rolland •Rácmolnár Sándor •Roskó Gábor • Szurcsik József • Vámai Gyula

Blokk Csoport: Sebestyén Zoltán, Kopasz Tamás, Katona Zoltán, Nagy István, Palkó Tibor

KIÁLLÍTÁSKONCEPCIÓ:
L. MENYHÉRT LÁSZLÓ
(TÁMOGATTA A MAGYAR HITEL BANK „MŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNYA")

MEGNYITÓ
ROSKÓ GÁBOR, L. MENYHÉRT LÁSZLÓ
(KÖZREMŰKÖDÖTT: VASVÁRI BÉLA)

TÁMOGATÓK:
MŰVÉSZETI ALAP,
MAGYAR KÜLKERESKEDELMI BANK

GRAFIKA:
ELEKES KÁROLY

GERBER Pál

Gallery by Night 1992. 03.20. - Gerber Pál és Gerhes Gábor - environmentje

1992.03. 26. Gerber Pál, Kicsiny Balázs, Kerek Béla installációja

l, akit legfeljebb pomológiai hírve-
spökeink tiltakoznának bizonyára
n, s az effajta ábrázolások aligha

lom művészei sértik vallásos meg-
ak idején a sixtusi kápolna Miche-

i templom művészeinek alkotásai-
azt kifogásoljuk, hogy a művészek
meggyökeresedett ízlésének. En-
en bátor, s olyan utat jelöl, melyen
Már mondottuk s most megismé-
nek szabadságát akár fölülről, akár
ból bukdácsoló kacsa lenne.
kirándul. Ezt írja: „Egy, a mi sze-
ik fiatal modern művész azt mond-
űen hozzáfűzi: „egy igazi műértő-
yat vajúdó csimpánznak nevezte".
zobor az élet legnagyobb rejtélyét,
gel, s kétségen kívül a művész leg-
g, s a művészetkedvelő közönség
nos úr minősítette „kétes jelentő-

Kemenes dr. felszabadítójának a
ott make me tired...[2]
ános úr főként hangulati kifogáso-
tikát gyakorolt, még ha egy nagyúr
sokkal irgalmasabb és szerényebb
tanánk állást foglalni, tisztára csak

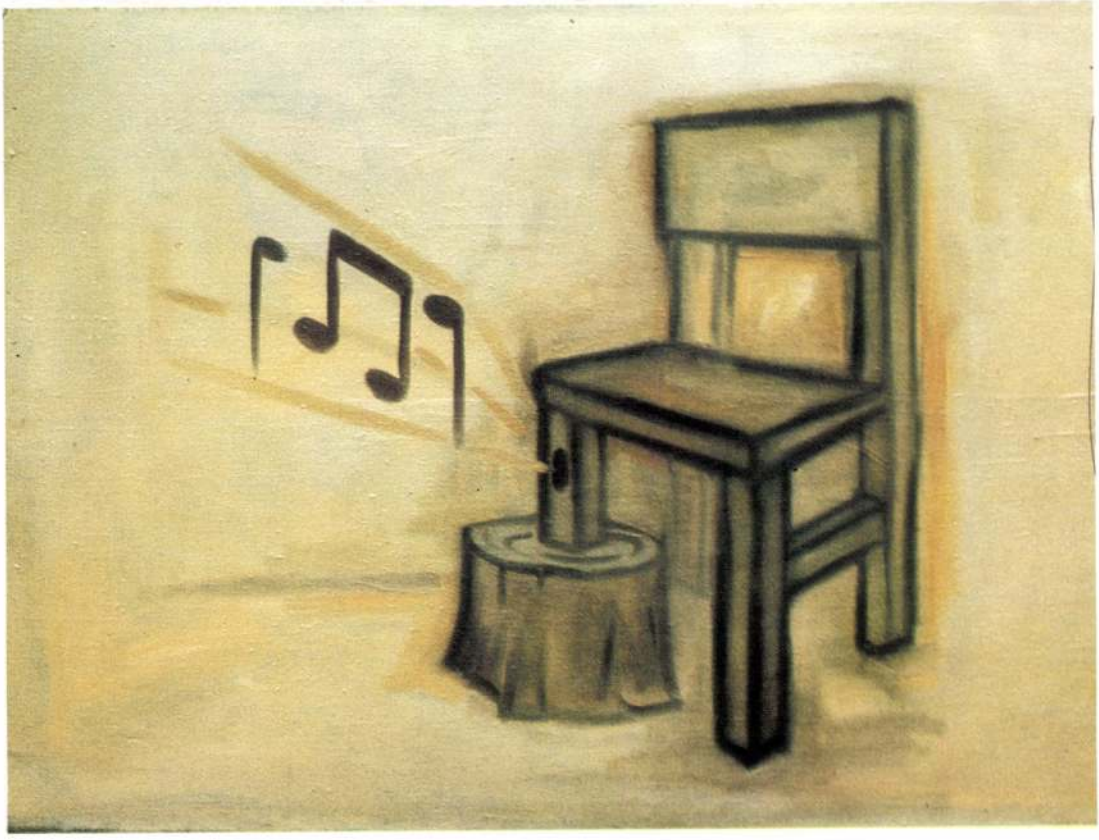

Gerber Pál (1956–)
Alfa Romeo Művek 1992
vászon, olaj, 155×175

MOZGÓ VILÁG 1051 BP. NÁDOR U. 26.

Gerber Pál (1956–)
A zene mindenkié 1990
vászon, olaj, 90×110

MOZGÓ VILÁG 1051 BP. NÁDOR U. 26.

GERBER Pál

GERBER Pál: Vajon mit szólna ahhoz a társadalomtudomány, a politika és művészeti irodalom, ha egy reggel Magyarországon mindenki egyszerre vágná földhöz a kávéscsészéjét. Bev. Szemethy Imre. = Mozgó Világ, 1993, 8. 54-64. ill.

Szemethy Imre

PROKOPPNÉ Stengl Marianna: Esztergom-Belváros : Müemléki séta. Esztergom : Gran Tours, 1993

Gerber Pál (1956–)
„Mindenki olyan világban él, amilyent megérdemel" 1990
vászon, olaj, 150×170

MOZGÓ VILÁG 1051 BP. NÁDOR U. 26.

Gerber Pál (1956–)
„Nem élhetünk muzsikaszó nélkül" 1990
vászon, olaj, 60×70

MOZGÓ VILÁG 1051 BP. NÁDOR U. 26.

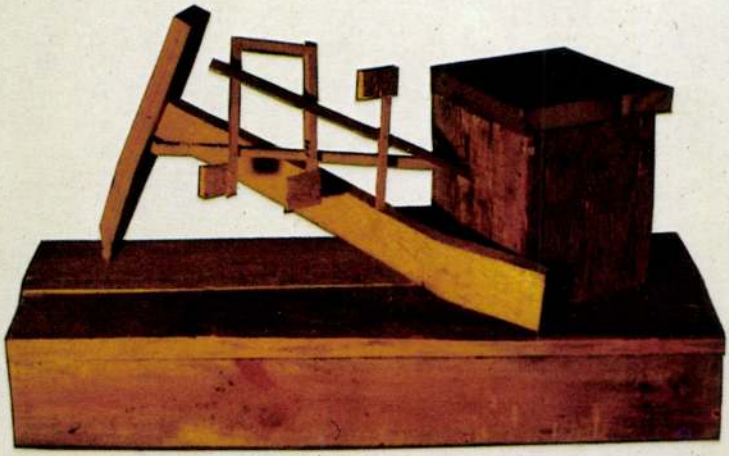

Gerber Pál: A zene mindenkié

1183 Bp., Bartók B. u. 43.

OFFSET ÉS JÁTÉKKÁRTYA NYOMDA – BUDAPEST

GERBER Pál

5. 15. p. – emblematikus törekvésel c. kiáll, 1992

Új Művészet 1992

páros, augsburgi műveszek, *Philipp Drentwett* alkotása 1654-ből. K
udvari ötvöse volt Nádasdy Fere
maga hozta el Augsburgból a magy
készített ötvösműveket. A tál
hűen ábrázolja Esterházy László
szobor, a barokk lovasszorobor t
mására készült. Együttesük az
mércéjével mérve is kiemelkedő m
augsburgi ötvösség történetében
modern ikonográfiai megoldása
László alakja a hasonló dísztálak
mint például Nagy Sándor vagy H
azaz Esterházy László is hozzájuk
meg.[10] Miként a vezekényi tál
Pál Nádasdy Ferenc révén kerü
arcképfestő *Benjamin Blockkal* is.
Esterházy első igazán reprezenta
az ifjú grófot egészalakosan, jellegz
— dolmányban, bő, hímzett újjú

ben, kardosan — örökítették meg
az ábrázolt beállítása az európai
hagyományait követi, s innen szár
forma, egy magasabb társadalmi ra
a különleges fajtájú, hatalmas vadá
is.[11] (5. kép)

Ez a 20 éves Esterházy Pál — 1
egyenrangú tagja a magyar feudá
rétegének. S nemcsak kitűnő, a tör
záló műalkotások mecénása volt,
dően e harc aktív résztvevője is.
például végigharcolta az 1664-es na
s megismerte a török elleni harc oly
sikerek egész sorozatát. Ott volt
a szentgotthárdi csata körüli harco
hette magát sorsfordító eseményei
vevőjének. Ezért — kortársai köz

GERBER PÁL

MEGHÍVÓ GERBER PÁL
KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA
MŰHELY GALÉRIA
1991 JANUÁR 4. 17 ÓRA
BUDAPEST I. VÁRFOK U. 14.

NYITVA 10-TŐL 18-ÓRÁIG HÉTFŐ
KEDD ZÁRVA

VÁR 14 FOK

MŰHELY GALÉRIA

H-1012 BUDAPEST VÁRFOK U 14.

GERBER PÁL

P. SZŰCS JULIANNA:
A CHASMIRE-MACSKA ESETE

<u>ÚJ MŰVÉSZET</u> 1995, 7. § 43-44

hiányosan vannak összegyűjtve. Az ismertek rendszerin társadalmi helyzetű donátorra utalnak. Ilyen Losonci T: évében épül Mária háza Miklós plébános idejében, Tam: Az ifjabb Losonci Tamás tevékenységét *Gácsfalu*ban ö Tamás mester, Tomaj nembeli Dénes fia Tamásnak fia k apszis felirata szerint „E művet véghezvitte Joheanes (donátorok tevékenységéről emlékeznek meg az 1290. és

Cserény plébániatemplomának hajójában található e nemesség votívképeinek felfogásmódjára. A déli melléko volt, mellette a déli falon Szent László alakja pánc jelvényekkel. Jobbján testhez álló nadrágba, fémövvel öss kisebb alak tartja kardját. Más jellegű devóciós jelenet, a térdelő donátor tartozott a *homoródszentmárton*i Szent Cserényben határozottan világi formát öltött: mint apród familiaritás intézményében, amely a köznemesség „védel egyúttal társadalmi felemelkedésének eszköze is volt, sejthetjük. Igen valószínű, hogy a feudális hierarchiána alakította, színezte a nemesi donátoroknak az égi h jámborságuk kifejezésének.

Gerber Pàl

2.12.91 t/m 6.1.9

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK
ÖNT A CSEPELI ISKOLA GALÉRIÁBA
1992. FEBRUÁR 14-ÉN, 17 ÓRÁRA A
KIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJÁRA
MEGKÖZELÍTHETŐ – BORÁROS TÉR –
CSEPELI TANÁCS TÉR – 158-AS BUSZ

Lóska fajos részére

Budapest

Felsőzöld madár út

61-65 A épület.

1025

VÁRFOK 14 műhelygaléria

VÁRFOK 14 műhelygaléria

Kortárs művészeti galéria
Gallery for contemporary art

H-1012 Budapest Várfok u. 14
Phone/Fax (361)-115-2165

Kiállítás és eladás / Exhibition and sales

A galériát támogató alapitvány bankszáma :
Bank account number of the foundation, that aids the gallery:
OTP I. Alagút u. 3 501-012019-3

SINKOVITS PÉTER RÉSZÉRE

(ÚJ MŰVÉSZET SZERK.)

BUDAPEST

BÁTHORY U. 10.

1054

GERBER Pál

E.Nagy Lajos: Három kiállitás. Uj Forrás 1988.4.

70. p.

Gerber Pál erőssége — miként a Hérics Nándoré — az *ötlet*, a bizarr szellemi szikra, ami szerencsés esetben lángot is vethet. Kevésbé a koncepció: munkáik jobbára — kétségkívül alaposan kidolgozott — pillanatfelvételek.

ÁPRILIS

H	K	SZ	CS	P	SZ	V
						1
2	3	**4**	5	6	7	**8**
9	10	11	12	13	14	**15**
16	17	18	19	20	21	**22**
23	24	25	26	27	28	**29**
30						

MÁJUS

H	K	SZ	CS	P
	1	2	3	
7	8	9	10	1
14	15	16	17	1
21	22	23	24	2
28	29	30	31	

OKTÓBER

H	K	SZ	CS	P	SZ	V
1	2	3	4	5	6	**7**
8	9	10	11	12	13	**14**
15	16	17	18	19	20	**21**
22	23	24	25	26	27	**28**
29	30	31				

NOVEMBE

H	K	SZ	CS	P
			1	
5	6	7	8	
12	13	14	15	1
19	20	21	22	2
26	27	28	29	3

GERBER Pál

Diana Kingsley,Lakner Antal,Gerber Pál,
Gerhes Gábos kiállitása : Tatabány;Kernstock
Terem, 1991. november 8-december 8.

und Kapellenkranz im runden Schema erweitert. Hätte man sich bei diesem Umbau an das „viereckige Schema" gehalten und einen Umgang mit einem Kapellenkranz an der Rückwand erbaut, so wäre ein Plan entstanden, der sich von Villard nur in Einzelheiten unterscheidet: In den Kapellen am Abschluß der Querschiffe, dem langen Schiff mit Fassade und den altertümlich oblongen kleinen Seitengewölben. Villards Plan ist ein Pontigny, im quadratischen Schema und im mathematischen Geiste von St. Yved zu Braisne erweitert, und gewinnt damit einen festen Platz in der Kunstgeschichte.

Auf den ersten Blick scheinen die körperlosen Striche, die bloßen Andeutungen der Wände und die spielerische Anordnung der Rippen das Kind eines flüchtigen Einfalls. Man hätte daraufhin gewiß den Entwurf Villard selber zugeschrieben, belehrte uns seine Inschrift nicht eines Besseren. Es stecken jedoch ernste Gedanken und gründliche V o r a r b e i t e n dahinter. Im Chor findet man undeutliche Proportionsstriche, mit denen Villard vielleicht die Tiefe der Trennungswände der Kapellen oder der Strebepfeiler zu ermitteln suchte, und in der Achse sowie links neben der Außenseite werden jene „Mittelrisse" sichtbar, mit denen noch der alte Roriczer jede Architekturzeichnung beginnt. Vielleicht ist es nicht einmal ein Zufall, wenn Villard die Säulen und Strebepfeiler allein im Grundriß plastisch einzeichnet: es sind dies jene Bauglieder, auf deren starke Konstruktion er an anderer Stelle (Taf. 18) besonderen Wert legt.

28 c) *Ves ci l'esligement del chavec me dame Sainte Marie de Canbrai, ensi com il ist d(e) tierre. Avant en cest livre en trouveres les montees dedens (et) dehors, (et) tote le maniere des capeles (et) des plains pans autresi, (et) li maniere des ars boteres.* N. 35

Gerber Pál,

Szegő György: Exodus. Stúdió '88 kiállítás az Ernst Múzeumban.

Gerber Pál heraldikus munkája a proletár ikonográfia elemeivel iromkusan magyarázza „az éppen megfelelő körülmények" elviselhetetlen indokrendszerét. /említve/.

Művészet, 1989. 4., 39-old.

GERBEP Pál

Stúdió 93

P. Szűcs Julianna = Nemzet,
1994. január 29. 13.

ragó és épitőmestereket is, kellő
láshoz, ami elsősorban 1800 után
tanulás főleg Bécsben folyt vagy
távolabb kerültek-e mestereink /P
Pollack Mihály Milánóban, Ferencz
esetenként kell megvizsgálni és k
Főleg a kevésbbé ismert központok
hatása ismeretlen. Az akadémiai t
tényezőként az ábrázoló müvészete
1810-30 közé cső szakaszában vált

Épitészeti oktatás

Az épitészet a maga anyagi,sze
vel fokozottan követelte a rendsz
ban általában a céhek végzik, ami
histen csak igy legetett mesterjo
terén csakhamar általánossá vált,
lyen akadémiai képzésben is része

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIÁBA
1995 április 24-én, hétfőn 17 órától 19 óráig

GERBER PÁL

kiállításának megnyitójára.

A kiállítás május 14-ig tart nyitva, szerdától vasárnapig 10 és 18 óra között.
Szünnap : hétfő és kedd.

VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIA
H - 1012 Budapest, Várfok u. 14.
Tel./Fax: 115 - 2165
Szalóky Károly
/A kiállítást a VOX CAFÉ támogatta/

GERBER Pál

ld. MARKÓJA Csilla: A forma genetikája. = ÉS 1993. aug. 6. 14.

Tisztelettel meghívom Önt a SPIRITUSZ Galériába
1993. május 21 - én 18 órára

GERBER PÁL

/ Magyarország /

és

SEBASTIAN WEISSENBACHER

/ Ausztria /

kiállítására

A kiállítás június 13 - ig tart nyitva, szerdától péntekig 13 - 18 óráig és
szombat, vasárnap 1o - 17 óráig. Szünnap : hétfő és kedd.

SPIRITUSZ / Vizivárosi / GALÉRIA
Budapest, II. Kapás u. 55. Tel: 2O1 - 6925

GERBER Pál

(szegő) /SZEGŐ György/: Müvészet: nonstop. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 66.sz. 1991. március 20. 1.p.

Bp., Studió Galéria, Éjszakai Kiállítások, 1991
Bp., Kőbánya,Szállás u.4. Art Expo, 1991

GERBER Pál

ÉS 1992. márc. 20.

Gerber Pál rajza

Teh… …rra gondolni, hogy az apa szerződött,
a fiú … …zül az apa vette fel az összeget. Éppen
173… …árton a wilheringi apátnak: Euer
Hoch… … gnaden tragen keine Sorg dass ein
ander… …t anlegen werde, sondern hoffe von
Gott … haben solches mit gesund zu verfertigen.…
…is igaz, hogy jó apaként freskóra a
fiát … Márton szinte halála órájáig festett,
nem … hogy a soproni feladatot átruházza
a fiá… …enni, hogy a számadás bejegyzésében
törté… …g kell vallanom, hogy mivel a kép
inká… …mint a fiára jellemző, és a számadást is
megt… …akkor váltottam át Bertalan attribuci… …a kép eddig hozzáférhetetlen jelzését
látta… …rra, hogy még az írásbeli bizonyítékok
melle… …zoros vizsgálatnak alá a műterméket.

Be… …egy hiteles képpel szerepel Sopronban,
Márto… …gy alighanem kiesik. Mert az általánosan
neki t… …kép, a Szent György templom főoltárképe… …ánúsága és megdicsőülése nem tőle való.
A ha… …soknak, a jezsuitáknak naplója szerint
1761-… …tehát jóval Altomonte Márton halála
után … re Vienniensi Apelle expressa effigies,
mond… …s túlzással az írás.[11] A nagyon mérsékel… …a soproni Liszt Ferenc Múzeumban
egy k… …a, egyes részek azonosak. Széchenyi
Miklós … püspök hagyományozta, természetesen
mint … …. Valószínűleg inkább szabad másolata
az ol… …mintsem előkészítője.

Al… …ként szerepel a Storno-múzeumnak
két k… …jezsuita szenttel, a hír szerint a Szent
Györ… …ól valók. Éppen úgy nem találjuk
Alton… …n műveinek, mint más magántulajdon-

nyire Salvatore és mások metszetei után készült vörös krétarajzok, a soproni múzeumban van. Mikor Schauer özvegye 1782-ben meghal, végrendeletében egy sor képet hagyományoz orvosainak: annak a jele, hogy gyüjtenek, vagy legalább is értékelnek Sopronban.

Az 1744—67. években Werl János Jakab szerepel az anyakönyvekben. Később Wörl-nek írják. Vajjon van-e valami kapcsolata az Esztergomban tevékeny Wörle festővel?[12]

1746-ban szerez polgárjogot Sedlmayer András. A bajor Friedbergből származott. Tulajdonképpen aranyozó, de Sopronban freskót is javít, sőt ő faragta a város tulajdonában lévő balfi fürdő kápolnájának oltárát. Pár éve még önarcképe és feleségének képe is megvolt egy soproni gyüjtő birtokában, de a festő leszármazottjai magukhoz váltották. Munkássága egyébként a mai ismert adatok szerint címerekre és feliratos táblákra terjedt ki főleg. Meghalt 1785-ben.

Schramm Lukács 1747-ben háziúr a belvárosban. Építész és festő, sőt úgy látszik templomok berendezését is vállalta, így Sopronban a Szent Jakab kápolnáét 1748-ban és a győri ferencesek templomáét 1763-ban.[13] Ha a soproni kápolna oltárképe, jelenleg a Szent Mihály plébánián, sajátkezű műve, erős bajor iskolázottságra vall; olyan elemek jellemzik, amelyek mint p. o. a keresztben álló fák, a gyengéd bukolikus háttér, hiányzanak Dorfmeister kellékei közül. Természetesen ma is erősen tartja magát a közhit, hogy a kép Dorfmeister,

GERBER PA'L

Az Eötvös József Alapitvány 1991. junius 18-i kuratoriumi ülésén támogatásban részesitett pályázatok. - ÉS 1991. aug. 9. 12.p.

Gerber Pál
Több tételből álló festmény-sorozat elkészítéséhez 8 000 Ft

Gerber Pál

11. Csendélet olaj 19,5 x 29,5 cm

12. Edények festőállvánnyal olaj 90x90 cm

Őszi tárlat 1976 Tata, Vár katalógus

Gerber Pál

a Komáron megjei képzőművészek 1974. évi őszi tárlatán szerepelnek munkái

Welmer Tibor: Kísérletek, próbálkozások, átlagszint az őszi tárlaton.

Dolgozók Lapja /Komárom/, 1974. dec. 15.

VÁR 14 FOK
MŰHELYGALÉRIA
H–1012 BUDAPEST VÁRFOK U. 14.
☎: (361) 115-21-65

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIÁBA
1993. június 17- én 18 órára

GERBER PÁL
/ Magyarország - Budapest /

TÓTH CSABA
/ Magyarország - Szombathely /

SEBASTIAN WEISSENBACHER
/ Ausztria - Bécs /

kiállítására

A kiállítás július 11 - ig tart nyitva, szerdától vasárnapig 1O - 18 óráig.
Szünnap : hétfő és kedd.

Gerber Pál

LE DIRECTEUR DE L'INTSTITUT FRANÇAIS EN HONGRIE VOUS PRIE D'HONORER DE VOTRE PRÉSENCE L'INAUGURATION DE L'EXPOSITION DE PÁL GERBER LE 21 MAI 1990 Á 18H. „PINCE GALÉRIA" INSTITUT FRANÇAIS EN HONGRIE BUDAPEST VI., SZEGFŰ U. 6. TOUS LES JOURS SAUF SAMEDI ET DIMANCHE DE 15 Á 18H. L'EXPOSITION EST OUVERTE JUSQ'AU 7 JUIN.

INSTITUT
FRANÇAIS
EN HONGRIE

A MAGYARORSZÁGI FRANCIA INTÉZET IGAZGATÓJA TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT 1990. MÁJUS 21-ÉN 18 ÓRAKOR GERBER PÁL KIÁLLÍTÁSÁRA. „PINCE GALÉRIA" MAGYARORSZÁGI FRANCIA INTÉZET BUDAPEST VI., SZEGFŰ U. 6. A KIÁLLÍTÁS JÚNIUS 7-IG SZOMBAT ÉS VASÁRNAP KIVÉTELÉVEL, MINDEN NAP 15—18 ÓRÁIG TEKINTHETŐ MEG.

Ami közös hat festőben

El Kazovszkij székesfehérvári kiállításán volt egy festmény, amelyen egy timpanon órája különös időt mutat. A nagymutató állása szerint éjfél (vagy dél) előtt jár az idő, a kismutató azonban az éjfél (vagy dél) néhány perccel való elmúltát jelezte. A sajátosnak, a meditatívnak ilyen feltűnő megnyilvánulására persze még számos motívumot sorolhatnánk fel, és – hogy a tárgynál maradjak, az itt most közösen kiállítók alkotásairól leemelve is. Nem gondolom véletlennek, hogy az itt megmutatkozóknak létezik úgy létezhet – túl az életrajzi mesterjegyeken – közös szellemi sajátjuk, az ilyesfajta elrendeződés manapság normális és szükséges.

Az időhöz való új viszony szintén közös gyökerű, és a kortársi megszokotthoz képest más. Ezek a munkák nem időtlenek – nagyon is konkrét alapúak, s benne vannak a korunkban –, de lehámozták magukról a pillanat nyűgét, és odaállnak a mozgó, mindent szétszerelő, *roncsoló idő* és a mozdulatlanságot, némi teatralitást vagy panoptikumot helyesló *időnélküliség* határsávjára, nemegyszer fél lábbal ide, fél lábbal oda is belógva, nemegyszer pedig az át-ki-el járkálás lehetőségét megmutatva. Az időviszony, amelyre a hagyományos piktúrában a képi történés, az elmondható cselekvés utal, az itteni hatoknál nem ilyen, nem ennyire egyszerű.

Barabás Márton a klasszicizmust rendeli a kortársi avantgárd mellé, ott is jeleket és jeltöredéket egyenlősít, fura módon mégis tereket és funkcionáló szerkezeteket nyer eljárásával. *Szotyory László* saját magának csinálja az életteret, ezért látni és érezni a képein térben és időben a végtelenig. *El Kazovszkijnál* és *Varga Amár Lászlónál* a klasszikus dél-európai mitológiák figuráinak a megnevezett jelenése Kronosszal való saját viszonyra enged következtetni, de *Gerber Pál* keleti kapcsolatokat fölmutató monokromatizmusa és szomorú emblematikussága is magában hordoz egy, a művekben élő, s csak azokban ketyegő időt.

Nekem fontos – mert e munkákhoz így tudtam kapcsolódni – még két motívumcsalád. Szép lenne, ha ezeket az egyes művészek pályaképében majd valaki megvizsgálná, persze kitérne a művek, a pályaszakaszok, a személyiségek egymásba játszására majd, meg a kortársi és nem kortársi, festészeti és szellemtörténeti – lehetséges – viszonyokat fölrajzolná. Én mind a hatuknál ott látom – vagy láttam –, s még csak nem is mellékes vagy esetleges, de mágnesszívű motívumokként a kutyát és a ciprust. Pontosabban: a figyelő testtartású, s kommunikálni csak így képes kutyákat és a sötéten kavargó, szürkékkel örvénylő ciprusféléket. Mit jelentenek ezek az állati és növényi, lélek nélküli, szorgalmas életű valamik vagy valakik? Milyen tájban érzik rosszul és jól magukat? Miért akarnak mindig félelmetesek, szorongatók és távolságtartók maradni? Figyelnek-e arra, hogy miféléket mondunk róluk, hogy jelenlétükkel miket neveznek meg, s mindig ugyanazt vélik és teszik, s akarnak-e az őket körbevevő dolgokkal viszonyba kerülni, hasonlítók vagy hasonlítottak lenni, vagy pedig megvan a saját, kikezdhetetlen, tömbös életük? Miért szeretik a keveretlen színeket, a lesúrolt felületű, hegyes formákat?

A kutyákról sok mondandóm lenne, lassan négy éve tanulmányozom a saját kutyámat, lassan másról sem frok, mint róla. Tudom, amit tudok: kutya nélkül nincs ember. Az emberi kultúra mit sem érne metafizika és ebek nélkül.

A ciprusokról? Amelyek már ott suhognak az egyiptomi falfestményeken, a pompeji és a balácapusztai freskókon, felkavarják – akárcsak az angyalszárnyak – a teljes gótikát, s ott rezegnek a temetőkben, Athénban éppúgy, mint a Holtak szigetén, Ezra Poundnál, Rilkénél vagy Homérosznál. A ciprusok szorongástestűek, kortalanok, az emberi létezésen kívül állók – és talán éppen ezért színpadiasan és mániákusan mindig az emberen túlira utalnak.

A ciprusokhoz – e hat alkotónál – furcsa, nagy testű, árkádos-boltíves formák, épületdarabok, kastélyok, beomlott szemű szobrok, karddal átszúrt dupla napok tartoznak. S mindez – poklával, purgatóriumával, mennyországával együtt – mediterrán. A mű mint élet – gondolata és megcsinálása is az.

Talán ezért – s e hevenyészett motívumfelsorolás után kézenfekvő, kimondható, e hat művészben, köztük *Kicsiny Balázsban* is, van még fontosabb, ami közös: *mindegyik mítoszteremtő tud lenni.* Még akkor is, ha régi és közösségi mítosz töredékeit rendezi újjá, vagy csak imitálja az ismert mítoszi helyzetet. A mítoszcsinálás, ebben bizonyosak lehetünk, a jelentős művészet létrehozásának alapfeltétele. Talán éppen ez az igény, ami egy kiállító társaságot kerített belőlük, ezzel némileg igazolva törekvésük korszerűségét. S azt, hogy egytől egyig rendkívül zárt, érzéki, érzékeny és gazdag, valamint kontrasztos műveket hoznak létre.

A mítosz egyéneknél másmás funkciójáról azonban most ne beszéljünk. Ott biztosan különböző ősokokra bukkannánk, annak ellenére, hogy mégis van egy közös jegy (amely éppen a mediterránságukra üt vissza). Miszerint mindőjük üzenethordozónak, mítoszi tulajdonságokkal felöltöztetettnek állítja saját művészlétét, életet is. Ezért aztán képes önmagát, munkásságát tárgyként, dologként fölhasználni, olyan fehérizzással, olyan szenvedélyesen s olyan elomlással. Vélem, ezért lehetnek intenzívek az elvágyódások, szomorúságok, különösségek. Ezért tudnak olyan sokszor és olyan sokféleképpen idegenszerűek és véglegesek maradni.

De a világot, azt, ami belőle látható, és azt is, ami azon túl, a másik, a harmadik és a negyedik oldalakon van.

De hogy a motívumoknál maradjak, és valami biztatót mondjak, ha kinéznek az ablakon, szemközt néhány növényt látnak. Ciprusnak is gondolhatnánk őket, néhányan állítják, hogy azok is. Háromévesek, szépek, úgy tesznek, mintha itt mediterráneum lenne. De elárulhatom, hogy csak félig mondjak jó hírt: ezek hamis ciprusok.

Géczi János

– Elhangzott hat festőművész – Barabás Márton, El Kazovszkij, Gerber Pál, Kicsiny Balázs, Szotyory László, Varga Amár László – közös kiállításának megnyitóján Veszprémben, a Várgalériában. E hat festő képeit hétfőig nézheti meg a közönség.

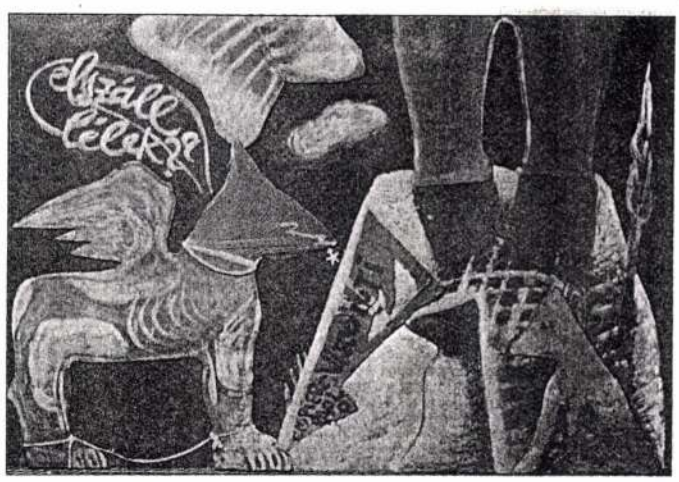

El Kazovszkij: Elszáll a lélek?

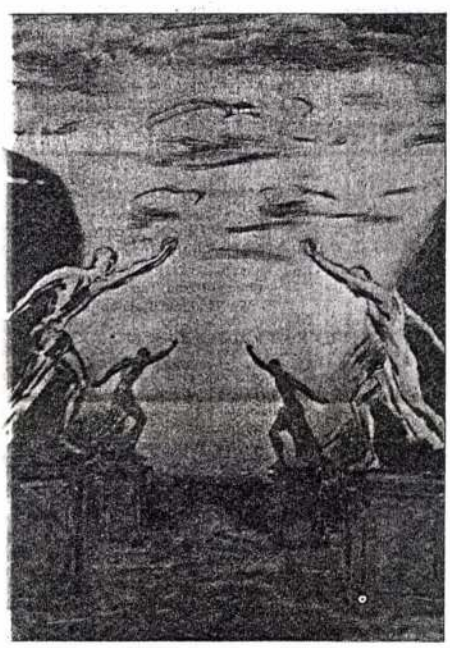

Szotyory László: Mirabell-kert

Néhány bagatell

Végtelen történet

A kórházi szobában a kislány ágyánál az anya és népes rokonsága, kedveskedésükkel percek alatt oldják a kisbeteg elszakadás okozta szorongását. Az alkalmi munkákból élő, elvált apa is hamarosan felbukkan, vidám, nyugosolyog, ám pillanatok alatt meggyőzi a levegő, az undor és a megvetés egyetlen hullámban áramol felé. *Mit csinálsz nekem, apa?* – csacsog a gyerek. *Nem akármit!* – kecsegtet a férfi. Nem kell furakodnia, elhúzódnak a közeléből, szabadon simogathatja vermekét. *Elhoztam a Rexit!* – súgja bizalmasan. *A Rexit?* – élénkül meg a kislányka. *Bizony!* Az apa a levegőbe nyúlt a karjával, s mintha nagy súlyt emelne, kissé szuszogva a takaróra rakja a láthatatlan jó pajtást. *Simogasd meg, nagyon várta, hogy láthasson.* A kislány kinyúl, és kacagva beletapicskol a levegőbe. *Velem maradhat?* – villog a szeme. *Nana! Innét többet el nem csalhatnám.*

A történet megszabott napokon folytatódik...

Ötlet

Létezik egy kisebb ruházati üzlet, amely nem mindennapi ötlettel rukkolt elő, hogy fellendítse forgalmát. A tulajdonos mielőtt bekerült volna a szakmába, egyvalamivel már tisztában volt: többnyire a nők vásárolnak, férjeik legfeljebb kísérők (akkor is, ha nekik vesznek ruhát). A nem mindennapi gondolat akkor fogant meg benne, amikor felfedezte a nőknek azt a szokását, hogy miközben keresgélnek (ilyenkor szinte a tapogató, simogató első három ujjuk fejezi ki lényük tekintélyes részét, a birtoklás vágyát), röpke, ám annál kifejezőbb pillantást vetnek szomszédjuk megkaparintott példányára. Nosza, megbízható, csinos, intelligens nőt keresett, akinek az lett a feladata, hogy a válogató hölgyekhez lép, és barátságosan, enyhe mohósággal a hangjában megkérdezi, hogy szükségük van-e a darabra, mert ha nem, ő nagyon szívesen megvenné. Nagyon ritka, hogy átengednék, ha pénzük nincs, eltetetik. Az üzlet egyre virágzik, aligha van ilyen jól menő bolt a környéken.

Kincs, ami van

Láthatóan valaha jobb napokat is megélt férfi a konténerben kotorász, s mikor megkaparint egy befőttesüveget, a lépcsőre állítja a többi mellé.

– Ebbe káposztát teszek – szól ajkcsücsörítve a WC ajtaját támasztó éltes asszonyhoz. – Kicsit meghagymázom, köményezem. Finom lesz, mi? – Aha – veti oda unottan a térdharisnyás matróna, és oldalra sercint.

A férfi újabb kincsre bukkan, büszkén forgatja a sápadó nap felé.

– Ebbe egészen apró zöldparadicsomot pakolok – magyarázza komolyan. – Meghintem egész borssal. Meghívjam majd?

A hölgy utálkozva fintorog. – Majd éppen maga.

A férfi ismét zsákmányra lel, felcsillan a szeme.

– Nahát! – lelkendezik. – Ebbe karfiol kerül, karikára szelt répa, uborka... és még mi is ?

– A hajába kotor, elfehéredik. – Ezt az asszony tudta. – Fújtat dühében, az üveget a járdaszegélyen fröccsenti szét. – A büdös rimája! – fakad ki. – Annak is most kellett itthagynia.

Bennünk van a nő!

Vasárnap délután két óra. Fő utcai bolt. Egy nyurga, térdénél szakadt farmerű fickó tanakodik a kitárt hűtőláda előtt; megforgat, szemrevételez néhány csomagot.

Nehezen születik meg a döntés. Aztán mégis. Megy pulthoz fizetni, az eladónő barátságos mosolyára kibugyogyan belőle a szó:

– Furcsa, néhány hónapja legfeljebb teát tudtam készíteni. Mióta külön élek a családomtól, tűrhetően megtanultam főzni. – Elmereng, nem tudja, hogyan bökje ki a lényeget. – És képzelje csak! Szeretem csinálni! – Ami ezután jön, az már tényleg képtelenség, nehezen is szánja rá magát közlésére. – És mosni is szeretek. – Nagyot fúj. – És mosogatni. – Ami a felsorolás végére következik, olyan valószínűtlennek hat, hogy zárkózott arcára barátságos vonásokat mélyít a kényszerű mosoly. – És vasalni is szeretnék, ha lenne vasalóm. – A következtetés egy iszonyattal felér:

– Lehet, hogy nővé leszek? – szól, és charme-os mozdulattal végigsimít sötét tincsein.

Nyeríteni szabad

A játékpolc kirakatában a legmutatósabb dobozok függeszkednek szemmagasságban, közülük is a fő helyre egy színes kartonfedél került, rajta egy hámba fogott ló élettől duzzadó portréja csalogatja a pillantásokat. Sörényéből kinőve vaskos betűkkel a dicsekvő jelzők: *nyerít, rohan, szökell.* A doboz oldalán, már cseppet sem hivalkodón, skiccszerű rajzok beszélnek a játék használatáról, melyek így foglalják össze röviden a lényegét: ha a barna filccel ragasztott lófejforma deszkára csavarod a csuklós seprűrudat, és felszabadult mozdulattal kapod a lábad közé, máris rendeltetésének megfelelően cselekszel, utána aztán zavartalanul töltheted kedvedet: erőd szerint, boldog arccal szökellhetsz rohanva. El ne felejtsem, galoppozás közben nyeríteni szabad, sőt kifejezetten ajánlott.

Van egy fickó

...aki virágokat osztogat a nőknek. Nem sokat remélhet másoktól, legfeljebb annyit, hogy őt szeretni kéne. Örökre szóló, ringató, békülékeny öleléssel. Mozdulatai sajátságosak, túljátszottak, már-már szögletesek, érezhetően egyiket sem a pillanat ihlette; ám a tekintete szelíd, befogadó. A nő bizonytalan arckifejezéssel átveszi a csokrot, zavarái értetlen mosolyba oldja. Az enyém? – kérdezi. A másik bólint, mondana valamit, küszködik a belérekedt szóval, rémület kuszálja össze a vonásait, megtörnet nagy teret befogó gesztusai; hamarosan feszengőn tovaröppen a pillantása, keze pillangószárnyként verdes a mell előtt. Feladta.

Van egy fickó, aki virágokat osztogat a nőknek...

Vass Z. Zsolt

116.sz.	Koszta László: A pécsi székeskáptalan Árpád-kori hiteleshelyi tevékenységének kiadatlan oklevelei	47,-	5,-	52,-
117.sz.	Szita László: Újabb adatok az 1687. évi török elleni hadjárat történetéhez	47,-	5,-	52,-
118.sz.	Kiss Z. Géza: Úriszéki adalékok a vajszlói uradalom jobbágyainak mindennapjaihoz	47,-	5,-	52,-
119.sz.	Ódor Imre: Baranya megye és a napóleoni háborúk kori nemesi felkelések	47,-	5,-	52,-
120.sz.	Simon V. Péter: Baranyai mozgalmak 1948 tavaszán és nyarán	47,-	5,-	52,-
121.sz.	Márfi Attila: Pécs szabad királyi város dualista kori egyesületeinek vizsgálata 1867-1918 (I. rész)	47,-	5,-	52,-
122.sz.	Komanovics József: Telepítések Baranyában az 1930-as és az 1940-es években	47,-	5,-	52,-
123.sz.	Rozs András: A Turul Szövetség szervezete Pécsett 1923-1945	47,-	5,-	52,-
124.sz.	Vörös Vince: Az aranykalászos gazdamozgalom Baranyában	47,-	5,-	52,-
125.sz.	Vonyó József: Dokumentumok a "Nemzeti Egység Pártja" Baranya megyei megszervezéséhez és működéséhez	47,-	5,-	52,-
126.sz.	Vargha Dezső: Pécs thj. város szegénysegélyezési tevékenysége a Dunántúlon című napilap tükrében 1929-1944	47,-	5,-	52,-

GERBER Pál
Fejér m. Hiláy

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓ

MARKÓJA

CSILLA

vélnele

(Gerber)

transartexpressz

BalkoN 93/2

EGYED LÁSZLÓ

PRO HELVETIA ALAPÍTVÁNY
1055 Budapest,
Stollár Béla utca 4.
november 18–december 21.

PICASSO PETER LUDWIG GYŰJTEMÉNYÉBŐL

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
Budavári Palota
november 18–február 20.

A vándorkiállítás Barcelona, Köln, Nürnberg után érkezik Budapestre, majd utazik tovább Bécsbe.
Peter Ludwig igen sok előadást, előszót és tanulmányt írt Picassóról. Szerinte Picasso minden egyes műve létrehozásakor egy nagyobb egészet tartott szem előtt. "Jelentős az egyes mű is, de mindig fontosabb az egész sorozat. Goethe-hez hasonlóan ő is úgy akarta ránk hagyni műveinek teljes gyűjteményét, mint példát arra, mi zajlik le az emberben egy hosszú élet folyamán." Ezt az elvet és vezérfonalat követte Ludwig, mint gyűjtő, amikor Picasso munkáit összeválogatta.
A gyűjtés az egészen fiatal Picassóval indult és a 91 éves művész utolsó munkáival fejeződik be.

(Evelyn Weiss:
Picasso és Ludwig)

"TÁLCAKÉPEK" TÓTH GÁBOR KIÁLLÍTÁSA

LIGET GALÉRIA
1146 Budapest,
Ajtósi Dürer sor 5.
november 19–december 3.

ORSZÁG LILI EMLÉKKIÁLLÍTÁS

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
Budavári Palota,
BC épület III. emelet
november 19–december 31.

A Magyar Nemzeti Galéria Jelenkori Gyűjteménye jelentős kollekciót őriz Ország Lili műveiből. A most bemutatott tárgyak nagy hányada a rendszeres kiállítás látogatók számára is ismeretlen.
A kamara-bemutatóra dr. S. Nagy Katalin most megjelenő O. L. monográfiája alkalmából kerül sor.

NÁDLER ISTVÁN

PANDORA GALÉRIA
1081 Budapest,
Népszínház utca 42. I./1
november 20–december 5.

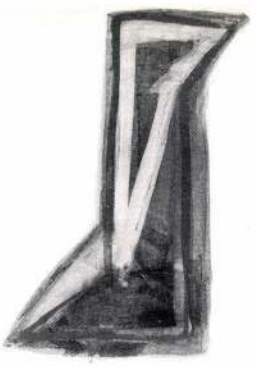

KOVÁCS ISTVÁN

STÚDIÓ GALÉRIA
1054 Budapest,
Bajcsy-Zsilinszky út 52.
november 22–december 11.

MOLNÁR SÁNDOR FESTŐMŰVÉSZ AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓ KIÁLLÍTÁSA

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIA
1036 Budapest,
Kiskorona utca 7.
november 23–december 19.

CSEPREGI GYÖRGY

FMK GALÉRIA
1062 Budapest,
Andrássy út 112.
november 24–december 13.

NAYG ISTVÁN

FMK GALÉRIA
1062 Budapest,
Andrássy út 112.
november 24–december 13.

BORTNYIK SÁNDOR

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM
1053 Budapest,
Károlyi Mihály utca 16.
november 25–december 31.

A Magyar Nemzeti Galéria és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös kiállítása a Károlyi Palotában Bortnyik Sándor művészetének kevésbé ismert alkotásait mutatja be. A több mint 200 művet, nyomtatványt és fotót felsorakoztató kiállítás 16 múzeum és magángyűjtemény anyagából megközelítő teljességgel szemlélteti Bortnyik páratlan grafikusi és könyvművészeti munkásságát. A kiállítást 1994-ben Berlinben is látni lehet.

POLGÁR RÓZSA TEXTILMŰVÉSZ

VIGADÓ GALÉRIA
1051 Budapest, Vigadó tér 3.
november 26–december 19.

GALÁNTAI GYÖRGY

ERNST MÚZEUM
1065 Budapest,
Nagymező utca 9.
október 20–november 28.

RITA McBRIDGE

MŰTEREM GALÉRIA
1071 Budapest,
Dohány utca 16–18.
november 29–december 18.

CHESSLAY GYÖRGY

TŰZOLTÓ UTCA 72.
november 29–december 15.

ROBBIN AMI SILVERBERG ÉS BÖRÖCZ ANDRÁS: "TOJÁSOK"

MŰVÉSZETEK HÁZA
7601 Pécs, Széchenyi tér 78.
október 29–november 29.

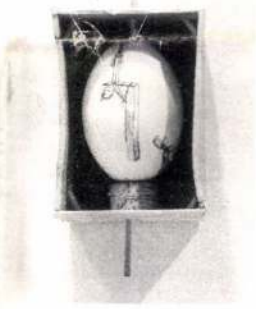

SZABADOS ÁRPÁD KIÁLLÍTÁSA

DUNA MÚZEUM, ESZTERGOM
október 20–november 30.

Szabados Árpád most kiállított rajzai a „fekete litográfiákkal egy időszakban születtek az elmúlt másfél évben, ezért aztán számos egymásra utalást, motívumegyezést, jelrendszer-változást találhatunk már az első pillantáskor a két anyagban. Szabados a litográfiák után ismét a finomabb, érzékibb vonalak, fojtottabb hangulatok, veszélyesebb helyzetek, részletezőbb színek és rajzok felé mozdult el: rendteremtő képessége azonban megmaradt. Ez az, amely látványvilágát tovább egyéníti, s magát pedig a legkiválóbb kortársi rajzosok közé helyezi. Szabados a képi folyamatok követője, krónikása a kis motívumokban megtörténteknek, aki hagyja, hogy a mitoszképző tulajdonságokkal felruházott jegyek szabadon éljenek, működjenek, felszínen tartsák magukat, megcsinálják tenmaguk vackát a papíron, s hassanak képi környezetükre. E műről-műre dokumentált motívumváltozás motívumfejlődés aztán természetes módon képez sorozatot, sorozatokat, amelyek nem egyszer a technikák, műfajok között is áthajolnak.

(Géczi János)

JAKOVITS JÓZSEF

BALASSI KIADÓ
1023 Budapest, Margit utca 1.
október 22–december 1.

A MAGYAR KERAMIKUSOK TÁRSASÁGA

és a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Nemzetközi Kerámia Stúdiója megállapodott, hogy az 1977 óta a Kecskeméten összegyűlt kerámia gyűjteményt, mely kétség kívül nemzetközi hírű, a közeljövőben a nagyközönség számára is nyilvánossá és látogathatóvá teszik. Terveik szerint az állandó gyűjtemény bemutatására a művek születési helye, a sajátos hangulatú Kecskeméti Kerámia Stúdió lesz.

HOMMAGE À SZENTENDRE

ERDÉSZ GALÉRIA
2000 Szentendre,
Bercsényi utca 4.

Október óta látható az új Erdész galéria első kiállítása, "Hommage a Szentendre" címmel, százharminc szentendrei művész bemutatásával rótta le tiszteletét befogadó városának. A három szintes, több mint kétszáz négyzetméteres kiállítóházban Vajda Lajostól napjainkig, a városban dolgozó, élő, vagy a különféle szentendrei művésztelepekhez és iskolákhoz tartozó művészek alkotásait tekinthetik meg a látogatók.

HELYREIGAZÍTÁS:

Előző számunkban a Hans Knollal készült beszélgetés fotóit Kardos Judit készítette.

A FOTÓKAT KÉSZÍTETTÉK:

Gajzágó Jolán 1.
Nagy László 2.
Rosta József 3., 11.
Szelényi Károly 4.
Bernard Faucon 7.
Lugosi Lugo László 8., 11.
Frank Aljona 12.
Pácser Attila 13., 14., 16., 17.
Sulyok Miklós 15.

Gerber Pál

BalkoN

tartalomjegyzék

4 A Stúdió félkarú óriás · Diskurzus a Stúdióról **9** Az 1964-65-ös Fiatal Művészek Stúdiójáról – Gerzson Pállal beszélget Fitz Péter **9** Valami SZTK-nak lettem a fődiszpécsere – Roskó Gáborral beszélget Zwickl András **10** Az abszurd mint koncepció (Jelenetek a magyar koncept art történetéből, II. rész) – Körner Éva **16** A szenvedő kép – Boris Groys · fordította: Jósvai Lídia **19** Mi lehetne egy erőd? – Thury Levente **21** Vélt és valóságos terek · Maurer Dóra és Gáyor Tibor kiállítása – Gállig Zoltán **22** Megyik Jánosról – Kovács Péter **22** Farkas Ádám szobrászművész kiállítása – Papp Zoltán **23** Művészi szabadságharc · Galántai György életmű-kiállítása – Földényi F. László **24** "Ha nem látod is, tudod..." – Gábor György **25** A kocka el van vetve · Egy kiállítás egy képe – András Edit **25** Bukta Imre kiállításai – Varga Koppány **26** A téglákról – Bukta Imre **28** Hanginstallációk · Az Újlak csoport kiállítása a Goethe Intézetben – Szoboszlai János **29** Falfestmény · Köves Éva kiállítása a Ludwig Múzeumban – Merhán Orsolya **30** Nyomjelző lövedékek · Kéri Ádám kiállítása – Szegő György **31** Szabics Ágnes – Tatai Erzsébet **31** Peter Weibel: Virtuális világok, avagy a művészet hipotetikus természetének és a tárgyi világ azonosság-hiányainak bizonyítása · Interaktív komputeres installáció – Mélyi József **33** Ami fehér, s ami fekete, ami elképesztő és ami megint orosz avantgárd · 20 századi orosz művészet a Ludwig-gyűjteményben – Perneczky Géza **35** Gyorskép a keleti partról – Laura J. Hoptman **35** Gyorsfénykép a nyugati partról – Forgács Éva **37** 3. Minos Beach Művészeti Symposion – Geneva J. Anderson **39** Nanban Cipanguban, avagy Japán és Európa 450 éve – Schauschitz Attila **40** Szabad szellemi tartomány · A mutáns egzotikuma. Bolgár posztmodern esszék – Sebők Zoltán **43** Óriásplakát – Kovács Kristóf **44** Derek Jarman szereti az ő Ludwigját · Wittgenstein · Derek Jarman filmje – Nikolaus Gerszewski · fordította: Ambrus Erzsébet **46** Transartexpressz

KORTÁRS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
I.ÉVFOLYAM 2.SZÁM

Főszerkesztő: Hajdu István • Szerkesztők: Fitz Péter, Sebők Zoltán, Zwickl Andras • Laptervező: Eln Ferenc • Fotó: Pácser Attila, Rosta József • Kiadja az Enciklopédia Kiadó Felelős kiadó: F.Almási Éva • A kiadó és a szerkesztőség címe (valamint hirdetésfelvétel): 1113 Budapest, Bartók Béla út 82. • Tel./Fax: 166-3496 • Szerkesztőségi órák: szerdán 16-20 óráig • Nyomda: Nalors Grafikai Kft. 2600 Vác, Eötvös u. 16. • Felelős vezető: Nagy Géza • Képfeldolgozás: GMN Repro Nyomdaipari Kft. 1036 Budapest, Nagyszombat u. 1. Levilágítás: Innova Press, 1027 Budapest, Fő u. 68. • Vidéken kapható a Posta hírlapüzleteiben és a nagyobb könyvesboltokban, múzeumokban, galériákban. • Budapesten terjeszti Posta, az Extra-Hír Kft. a Metró peronszintjén, az Új Passz Kft., a New Press Kft a galériák múzeumok és könyvesboltok • Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben, a Helir-nél (1900 Budapest, Lehel út 10/a.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Helir 219-98636-021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra. • Egy példány ára: 158.-Ft • Előfizetési díj: negyedévre 474.-Ft, fél évre: 948.-Ft, egy évre: 1896.-Ft • ISSN 1216-8890 • Lapunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest Főváros Önkormányzata és a Magyar Hitel Bank Sajtóalapítványa támogatásával készült.

A STÚDIÓ – FÉLKARÚ ÓRIÁS

"NEM AZÉRT ÉLEK, HOGY BOLDOG LEGYEK, HANEM HOGY TELJESÍTSEM KÖTELESSÉGEMET" (G. P.)

DISKURZUS A STÚDIÓRÓL

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívunk 1993. október 12-én, kedden 19 órára a fenti címre a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület eddig érintetlen éves reprezentációs keretének felhasználására, melyet a Stúdióról való beszélgetéssel kötünk egybe.
A beszélgetésről hangfelvétel készül, mely a Tilos Rádióban kerül közlésre, a lejegyzett anyag pedig a most induló Balkon című művészeti folyóiratban jelenik meg, a Stúdió 35. születésnapja alkalmából.

A beszélgetés a Stúdió archív diatárában található anyagok vetítésével kezdődött. Néhány anonim diát találtunk az ötvenes évekből, majd a mai idősebb képzőművész-nemzedék hatvanas, hetvenes években készült munkái keltettek élénk derültséget.

Várnagy Tibor: Szerintem 35 év múlva a mi melóinkon is ugyanígy fognak röhögni...

1958-ban alakult a Stúdió és a Képzőművészeti Alap fennhatósága alatt működött 1989-ig, amikor egyesületté, önállóvá vált. A működéshez szükséges összeg nagy részét azonban továbbra is az Alap utódszervezete, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete adja.
A Képzőművész Szövetség mint elit szervezet, a Művészeti Alap és a Stúdió a három T időszakában a kultúrpolitika aktuális elvárásainak megfelelően működött, az alsó lépcsőfoktól átvilágítható módon lehetett a megfelelő embereket a megfelelő kategóriákba sorolni. A zsűrizett kiállítások, a vásárlások kontraszelektált kiválasztása mellett a hetveneses évek elejétől párhuzamosan egy más képzőművészeti nyelven beszélő, az elvárásoknak megfelelni nem akaró irányzat is jelentkezett, elsősorban a fiatal generáció, az akkori stúdiósok körében. A kétmilliós vásárlások mellett a mindenkori éves Stúdió-kiállításról is vett a minisztérium, ebből jött létre a Stúdió archívuma. Ezt a Művészeti Alap az egyesületi formára való áttéréskor az FKS Egyesület tulajdonába adta. Az archívum azonban a nyolcvanas évek vége óta nem gyarapodhatott.
A Magyar Nemzeti Galéria kortársgyűjteménye az értékesebb és fontosnak tartott alkotásokat folyamatosan elkérte gyűjteménye számára (például Kondor Béla munkáit). A Stúdió szeretné közgyűjteménnyé tenni archívumát, és a gyűjtést is folytatni.
A diatár a nyolcvanas évek végétől teljes, a régebbi időszakból meglehetősen hiányos anyag áll rendelkezésre. Most folyik egy információs bázis, számítógépes adattárhoz kapcsolódó diaarchívum kiépítése. Fontos diáink vannak a hetvenes évek közepéről, például a Vajda Lajos Stúdió korai időszakából.

A diavetítés után a Tilos Rádió magnetofonja működni kezd.

Július Gyula: A dolog nehezebb része most következik, össze kell hoznunk egy anyagot a rádiónak és a Balkon című művészeti folyóiratnak. Provokálni szeretném a jelenlevőket: szerintem semmi értelme a Stúdiónak. Ugyanúgy reprodukáljuk a korábbi helyzetet: az információk nem jönnek sűrűbben, mint az egyesületi formára való áttérés előtt, ha valaki véletlenül megtud valamit, úgy ül rajta, mint az atomtitkon; és továbbra is teljes mértékben függünk azoktól, akik a pénzt adják a működéshez. A közel 300 fős tagságból elenyésző töredék aktív, különösen a különféle csoportok. Nem lenne-e jó a pénzt egyszerűen ezek között szétosztani, így őket a Stúdiótól függetleníteni és a Stúdiót feloszlatni?

Beöthy Balázs: Véleményem szerint egyelőre fenn kell tartani a Stúdiót, addig legalábbis, ameddig valami jobbat nem találunk ki. A Stúdió manapság egyértelműen szociális intézmény, amelyik kis pénzeket oszt, és információkat próbál meg szétteríteni a tagság között. Nem szellemi műhely, nincs egyetértés – különböző önálló alkotók együttese. Ezeknek a pénzeknek, amiket szétosztunk, a Stúdió mint intézmény a garanciája; ha nem lenne a Stúdió és nem így hívnák, akkor nem lenne a pénz az Alaptól, a minisztériumtól, az alapítványoktól, szponzoroktól.

Gerber Pál: Szerintem nem szociális intézmény: zsűrik vannak! Akkor milyen szempontok alapján zsűrizünk?

B. B.: A zsűri a lehető legdemokratikusabb módon működik, azt vetésforgóban a tagság csinálja, a vezetőség nem vesz részt benne. A Stúdió a szociális hátteret biztosítja; szóval nincsenek illúziók, hogy itt jelentős szellemi élet folyna, ez ugyanolyan, mint bármilyen más közösségben, ahol emberek jönnek-mennek. Szóval ez egyértelműen egy szociális intézmény, és nagyon is szükség van rá; ezt bizonyítják a szociális és ösztöndíjkérelmek.

G. P.: De az ösztöndíjkérelmek nem szociális indíttatásúak, ugyanúgy a pénz felosztása folyik, ahogy a Gyula mondja.

B. B.: De iszonyú nagy különbség, hogy nincs protekcionizmus, a tagság maga dönti el, hogy kit támogat, és ebbe a vezetőség nem szól bele.

J. Gy.: Tény, hogy provokatív módon tettem fel a kérdést, tudom, hogy ha valaki két vonalat húz, és képzőművészettel szeretne foglalkozni, máig ez az egyetlen lehetősége, hogy kezdőként támogatást szerezzen és információkhoz jusson. Más művészeteknek is megvan ez a fajta szervezetük: a filmeseknek a Balázs Béla Stúdió, a zeneszerzőknek a FőZőCső, az iparművészeknek a Fiatal Iparművészek Stúdiója, a fotósoknak a Fiatal Fotóművészek Stúdiója.

A Vajda Lajos Stúdió műsora, 1976

El Kazovszkij: Dzsan-panoktikum XV., 1980

Károlyi Zsigmond: Tangram képek, 1983

Széchy Bea: Cím nélkül, 1983

V. T.: Megszűnt!

J. Gy.: Na akkor mesélj erről, mert ez nagyon érdekes!

V. T.: Ez tényleg tanulságos történet. A Fiatal Fotóművészek Stúdióját azért szüntették meg, mert úgy dolgozott, és egy olyan új működési szabályzatot próbált kidolgozni, hogy a működést demokratikusabbá formálja és valami értelmesebb szervezetet alakítson ki – de egy tollvonással megszüntették.

J. Gy.: És mik voltak az új működésnek a fontosabb tézisei?

V. T.: Hát az egyik az, hogy munkaprojektekre adjon pénzt.

J. Gy.: A pénzelosztás módszere változott volna?

V. T.: Az is, a pénzt a Fotóművészek Szövetségétől kaptuk, minden alkalommal minden kifizetést velük kellett engedélyeztetni. Szerettük volna a támogatást egy összegben megkapni és belátásunk szerint használni, saját gazdálkodással, s csak az év végén elszámolni. Problémát okozott még, hogy ki nevezze ki a Stúdió vezetőjét: a tagság vagy a Szövetség?

J. Gy.: Akkor mi sokkal jobban állunk, mert az Alaptól ezt a támogatást már az egyesületté alakulástól kezdve így kapjuk. Stúdiónk vezetőségét és elnökségét '89 óta a tagság választhatja.

V. T.: Nálunk hatalomátmentésről volt szó, mert a Fotóművészek Szövetsége akkor már tudta, hogy meg fogják szüntetni a támogatását is. A Stúdió költségvetése nem volt nagy összeg, és fogalmam sincs, mi van a berendezésekkel, felszereléssel, hogy csináltak-e pénzt belőle egyáltalán, mert a Stúdió névleg még működött vagy talán ma is működik, csak munka és pénzköltés nem folyik benne.

J. Gy.: De alakult pár más fotóművészcsoport.

V. T.: Megalakult az Egyesült Képek Egyesület, egy teljesen maszek egyesület, nem egy amolyan utódszervezet.

B. B.: A teljes tagságból?

V. T.: Tulajdonképpen a tagság 90 százaléka átment ebbe az egyesületbe. No de itt tulajdonképpen csak 20-30 emberről volt szó. Ez egy kisebb szervezet volt.

J. Gy.: És mi van a Balázs Béla Stúdióval?

Révész László László: Nem nagyon lehet párhuzamba hozni ezekkel a stúdiókkal. Valaha volt egy filmes osztály, akik önálló filmkészítési műhelyt akartak létrehozni. Szabó, Sára, Huszárik szerveztek egy független stúdiót. Akkor állami pénzből működtek, most viszont az a helyzet, hogy van egy Magyar Mozgókép Alapítvány nevű szervezet, amihez mindenki fordulhat támogatásért, aki filmet szeretne készíteni. Ennek van egy kuratóriuma, amely megítéli a pénzeket. A BBS nincs elismerve

mint önálló filmstúdió, de itt sokkal nagyobb pénzekről van szó.

J. Gy.: Mennyi az éves költségvetés?

R. L.: Körülbelül 40 millió, de ez elmegy a filmekre, illetve a szükséges alkalmazottakra, a filmkészítő apparátusra. Ez a pénz tízszer annyi, mint a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának éves költségvetése. A BBS előremenekült és megcsípték a Toldi mozit. Mi is csinálhatnánk ilyesmit: csak ez amolyan kipárnázott út – például megcsípnénk a Nemzeti Galériát vagy csak a kupolát, és rögtön egy szuper helyen mutatkozhatnának be a stúdiósok...

J. Gy.: Szóval a lényeg, hogy mi vagyunk a Fiatal Magyar Képzőművészek Egyesülete, és...

Roskó Gábor: Elnézést, nincs benne "magyar".

J. Gy.: Akkor a Fiatal Nemzetközi Képzőművészek magyar tagozata..., és ezzel párhuzamosan minden művészeti ágnak van hasonló szervezete. Ez kiosztott, örökölt szerep, ez az ötvenes években alakult és megy tovább, ezek nekünk már nem problémák, hogy ki nevezze ki a Stúdió elnökét vagy hogy a pénzelosztásban a felettes szervtől aláírásokra van szükségünk. Az egyesületi formában eldőlt, hogy kézbe kaptuk a döntést, önálló gazdálkodással, ami felelősséget is jelent, és előttünk van a kérdés, hogy mivé lehet fejleszteni a Stúdiót, mire startoljunk rá?

R. G.: Meg lehet venni az önkormányzattól a Stúdió helyiségeit.

J. Gy.: Igen, ma két levél érkezett, az egyikben ez a hír volt, de az összeg meglehetősen magas, és a mi jogviszonyunk egyelőre "albérlő", az Alap, illetve a MAOE a főbérlő. A másik levélben a rendőrségi pályázat volt, amiben a BM felkéri többek közt a Stúdiót is, hogy a rendőrséget népszerűsítő kabalafigurákat, tárgyakat, kiadványok arculatát tervezzük meg.

B. B.: Faragjunk fából egy kabátot...

J. Gy.: Így alapvető beleszólásunk lehet abba, hogy milyen legyen a gumibot...

R. G.: Hogy milyen hosszú..., és az etalon ki lenne állítva a Nemzeti Galériában!

B. B.: Ez Szentjóby egyik munkája volt: gumibot hosszúságú ólomcső, csak éppen nem vásárolta meg a Nemzeti Galéria.

Bencsik Barna: De a rendőrség még megveheti.

J. Gy.: Szóval ilyen kihívások érik a Stúdiót, vegyen részt az életben, ami körülöttünk van, holott ennek egy nyugodt szigetnek kell lennie. Például, ahogy az Alap vezetése változott, a körülmények hol bizonytalanabbak voltak, hol... A kérdés a mai napig az, hogy mi legyen a Stúdióval...

B. B.: Szerintem illúzió, hogy bármi legyen. Van egy szociális intézmény, semmi ok, hogy megszüntessük, helyette nem lenne más, és arra sincs semmi jel, hogy ezt meg lehetne változtatni.

J. Gy.: Addig, amíg a tagfelvételre százan-százötvenen jelentkeznek, valóban van értelme fenntartani a Stúdiót, mivel feltehetően ezek az emberek valamit akarnak tőle. A működést kell minél frappánsabban megoldani, például hogy az információ eljusson azokhoz, akiket illet; az előbbi pályázat fél évvel a beadási határidő előtt már ide ért, de sokszor egy – főleg külföldi – kiállításra két nappal a határidő előtt érkezik felkérés.

Tilos Rádió: És tulajdonképpen mit csináltok?

B. B.: Hát vannak tagok, van egy éves keretösszeg, amiből fenntartjuk az irodát, a fennmaradó pénzt meg lehet pályázni szakmai és munkaösztöndíjakra vagy szociális segélyre, erre pontos szabályzatok vannak, hogy hogyan és milyen időtartamra, kiállítások is vannak, amiket a Stúdió szervez, most például van egy folyó ügy, egy lisszaboni kiállítás, van az éves kiállítás és a Stúdiónak egy kiállítóterme, a Stúdió Galéria, ahová szintén pályázni lehet kiállításokkal. Vannak projektek, mint a Strandfesztivál vagy a Gallery by Night-program.

J. Gy.: Van éves fix helyünk az FMK-ban, a Lajos utcai Galériában, Túrkevén művésztelepünk.

T. R.: És csak zsozsóért keresnek meg titeket?

B. B.: Nem, ez nem így megy, évente egyszer tagfelvételt tartunk, és ha az, akit a beadott munkák, dokumentációk alapján a Stúdió-tagságból alakult társaság felvesz, befizette a tagdíjat (évi 1000 Ft), akkor megkapja az információkat, a körlevelet, és pályázhat projektjeivel a támogatásokra.

J. Gy.: Aki a képzőművészeti életben valamit is csinált, az benne volt a Stúdióban 35 éves koráig. Ez a felső korhatár, alsó elméletileg nincs. Van öt műtermünk is, ezt is meg lehet pályázni egy-egy évre.

T. R.: Akkor mi a probléma?

J. Gy.: Az a probléma, hogy meg kell csinálni ezt a cikket a Balkonba.

R. G.: Majdnem mindig ugyanazok a fajta problémák vetődnek fel, de a végső kérdés, hogy milyen formában tudnánk tovább működni. Végső soron mindig eljutunk oda, hogy muszáj nekünk működni, ez valahogy olyan, mint egy szükséges rossz. Még mindig itt van ebből a korosztályból a legtöbb ember, ide tudnak legtöbben eljutni, ehhez a csapathoz. Valahogy más formája még nem született meg ennek a dolognak, ezt tudjuk nyújtani.

T. R.: Milyen formák lehetségesek?

R. G.: Hát, ilyen önszerveződő társaságok vannak, mint a Tűzoltó utca, de ebben az országban még nincs arra mód, hogy hasonló kondíciókkal rendelkezzenek az önszerveződő csapatok, mint a Stúdió. Ők nem tudnak ösztöndíjakat adni, esetleg munkalehetőséget, helyet igen, de pénzt nem. Ez olyan, mint a nehézkedés, egy bejáratott dolog; lehet tudni, ha valamit akarok intézni, akkor írok az FKS-nek, és így előbb-utóbb eljut az információ az érintettekhez, például cégek alkalmazott grafikai pályázatai, iskolákban vagy börtönökben szakköröket szervez valaki, akkor hozzánk fordulnak.

Böröcz András, Révész László: Jelenet, 1987

Kungl György: Ő és Én, 1989

Varkoly László: Jelenet, 1989

Július Gyula: 1992

B. B.: Az Alap ifjúsági szervezete voltunk, és az egyesületi átalakulás után függetlenek lettünk, és az intézményi jelleg leépül ahelyett, hogy erősödne.

R. G.: Ez úgy van, mint a többi ilyen dolognál: mikor már nincs rá szükség, akkor kevésbé fénylik. Annak idején a Lúdas Matyiban nagyon jól csattantak a poénok vagy a politikai kabarék..., valami progresszív ellenzéki hangja volt. Most már szó sincs arról, hogy valami progresszív ellenzéki művészetet lehetne csinálni, vagy ez az intézmény azonosulna valamilyen irányzattal.

V. T.: Várjál, akkor mint intézményt az Alappal kell összehasonlítani a Stúdiót, mert ha ezt teszed, világossá válik, hogy mégiscsak erősen progresszív. A felvételije is olyan, hogy ide bekerülhet olyan, aki az Alap számára nem művész. És ha megnézed azt, hogy az Alaptól hogyan és milyen információk jönnek, vagy kik kapják azokat, a pénzről nem is beszélve, akkor egyszerűen röhögőgörcsöt kapsz.

J. Gy.: Ez az idő kérdése, hogy ez megváltozik-e, ha a mi generációnk kerül az Alapnál túlsúlyba.

V. T.: Igen, ez érdekes kérdés, hogy ez a társaság átveszi-e az Alapban a hangadó szerepet, vagy ugyanitt ülünk valahol 35 év múlva?

J. Gy.: Hát biztos nem, merthogy FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK, ennek egyik oldala, hogy képzőművészek...

B. B.: Lehet, hogy meg fog szűnni ez a szakma?

J. Gy.: Vannak ilyen tendenciák. A másik része pedig, hogy fiatal... szóval a Stúdiónak az egyetlen mozgató ereje, hogy vannak fiatal srácok, akik bejönnek, és akarnak valamit, felfelé törekszenek. De abban egy kis feszültséget érzek, hogy a dolgokat aktívan csak a Stúdió régebbi generációját jelentő, öregebb tagok csinálják. Kicsiben azért sok mindent reprodukálunk a hagyományos "képzőművészeti életből".

R. G.: Jelentkeznek a fejek, mert nincs jobb, de akárkit megkérdezek, senkinek sincs jó véleménye a Stúdióról.

B. B.: Azért, mert illúziókat kergetnek, hogy lehetne jó.

R. G.: Nekem mindenki ezzel jön, hogy ez mennyire ciki, hogy ide rémes bejönni, az egész éves kiállítás szörnyű...

V. T.: Na várjál, mert ha megnézzük, hogy a hetvenes évek végétől kezdve kik azok az úgymond kortárs magyar művészek, akik kortárs magyar képzőművészetet csináltak, akkor kiderül, hogy nagyjából mind a Stúdión keresztül jutottak el odáig, és itt is építették a pályájukat. Ez szerintem nem mindegy. Akkor is, ha nem a száz százalé-

kuk, de mondjuk nyolcvan.

B. B.: Ma az éves kiállítás ügy. Minden tag elvárja hogy legyen, s úgy legyen, ahogy eddig, tehát zsűrimentesen.

J. Gy.: Ez egy aktuális probléma. Az éves kiállítást szokásjog szerint egy jelentős budapesti kiállítóteremben (Műcsarnok, Ernst Múzeum, MNG) rendeztük. Most ezek a helyek elzárkóztak a zsűrimentes kiállítástól. Mi az alapszabályban deklaráltuk, hogy alanyi jogon jár minden tagnak az éves kiállításon való részvétel. Ami egy ideig iszonyú fontos volt.

V. T.: Szerintem az éves kiállítások szükségszerűen rosszak, mert koncepciótlan a dolog, a kérdés csak az, hogyan kerüljön a nagytömegű kép, mint egy massza, a falakra.

T. R.: A kérdés, hogy mi a koncepciója magának a Stúdiónak?

B. B.: Szociális...

T. R.: Akkor vegyetek kenyeret!...

J. Gy.: Nem lehet preferálni egyetlen stílusirányzatot sem, a Stúdió nem akar ezekben az ügyekben dönteni, ez a kritika feladata lenne, nem a miénk. Aki bizonyos szintet megüt, és felvették a Stúdióba, az szabadon csinálhassa a dolgát, és teret is kapjon ehhez. Tény, hogy a zsűrimentes kiállításokon sokkal rosszabb összkép alakult ki, mint a zsűrizetteken, ahol bizonyos politikai, esztétikai, kiállításrendezési aktuális szempontok alapján történt a válogatás.

Be. B.: A zsűrimentességnek egy adott történelmi pillanatban volt jelentősége. Most már a zsűrimentességgel kapcsolatban bizonyos kétségek merülnek fel.

V. T.: Miért gondoljuk, hogy ilyen formában szükség van éves kiállításra? Szerintem nincs. Legyenek kiállítások, frakciók a vásárszerű felvonulás helyett.

J. Gy.: Egy példát mondok. A tavalyi stúdiókiállítás után a televízió a Vallási Szerkesztőségek rovatában az egyik kiállítóval készített riportot. A kiállító olyan attitűddel nyilatkozott meg, mely szerint a vallásos művészet az egyedül üdvözítő, szellemes vágásokkal ellenpontozva az elfajzott művészeti irányzatokat. Amíg ilyen attitűd létezik, addig fontos, hogy akár a fent említett alkotó és a többiek is, egyformán szabadon megjelenhessenek, az egész paletta mutatkozhasson meg az éves kiállításokon. Különben félő, hogy bizonyos emberek elesnének a kiállítási lehetőségtől. Amíg erre esély van, addig zsűrimentes kiállítást csináljunk. De mivel ez alapszabályi kérdés, csak a teljes tagság dönthet róla. Fel fogjuk tenni a kérdést a legközelebbi, novemberi közgyűlésen.

V. T.: Mit szóltok a tavalyi éves után megjelent Gy. P. kritikához?

B. B.: Ha a hetvenes években az ember fontos dolgot akart látni a képzőművészetben, akkor el kellett mennie az éves kiállításra, aztán a nyolcvanas években még fokozottabban, a kilencvenesekben pedig megmaradt rutinként. Tehát nem mennek el a fontos kiállításokra, nem mennek el a Tűzoltó utcába, nem mennek el egyéni kiállításokra, nem megy el a szerző sem. Az éves kiállítást azért mindenki megnézi, a Műcsarnok tavalyi második leglátogatottabb kiállítása volt a Stúdió '92 a Gilbert és George után.

V. T.: Egyszerűen arról van szó, hogy 1988 óta nincs igazán művészetkritika. A tendencia az, hogy a cikkek tárgyszerűtlenek, és tárgy nélküli kritikák. Egy szó sem hangzik el arról, hogy a kiállításokon valójában mi volt. Semmiféle konkrétum nincs, csak ítéletek szerepelnek. Ez szerintem szereptévesztés: a művészettörténészek és a kritikusok úgy vélik, hogy nekik meg kell ítélniük, hogy ami történik az jó vagy rossz - ezzel szemben szerintem arról lenne szó, hogy nekik értelmezniük kellene, nem pedig véleményezniük.

B. B.: Vagy leírni.

R. G.: Nem létezik ebben az országban a leíró kritika.

B. B.: Pedig fantasztikus dolog lenne.

J. Gy.: Az elmúlt pár évben a kiállításkritika arról szólt, hogy az illető kritikus hogy tud talpon maradni, mennyire jó fej az adott politikai helyzetben. Tehát nem az a lényeg, amit lát, hanem a saját pozíciójának megőrzése.

T. R.: És mit tud tenni a Stúdió, hogy ezen az állapoton változtasson?

J. Gy.: Semmit. Dolgoznak tovább a fejek, és kész. Ezzel nem lehet versenyezni, ez az ő bulijuk.

V. T.: Ahány megnyitón voltam, mindig azt láttam, hogy ott vannak a kollégák, de művészettörténészek, kritikusok úgy három százalékban.

B. B.: És nemcsak a megnyitón nincsenek ott: a Liget Galériában olyan teremőr van, hogy mindenkivel aláíratja a vendégkönyvet, és ebből ugyanez látszik.

J. Gy.: De talán összefügghet ez azzal is, hogy megint visszajött az az iszonyú emlék, miszerint ha beszélsz valakivel és nézed a szemét, azt keresed, hogy ő melyik oldalon áll; mindenki tapogatódzik. Egyáltalán: állítólag vannak oldalak, egyszerűen őrület, hogy az emberek szétosztják a világot, és akár a képzőművészetben, akár más területen az a kérdés, ki kihez tartozik. És egyre több embert mozgat ez. A kínos az, hogy a személyes sértődések, törlesztések miatt a mi generációnkban már nem működhetnek egészségesen a viszonyok.

B. B.: A minap beszéltem egy lánnyal, aki azt mondta, hogy ő szívesen írna leíró ismertetéseket kiállításokról, de akkor kicikizik az idősebb kollégák, akik szerint ilyet nem lehet csinálni. Szerintem el kéne kezdeni, nem törődve a környező hangokkal.

J. Gy.: Végül is a Stúdiónak is ezt kell csinálnia, leszarni a környező világot, és egy szigetet teremteni.

Be. B.: Szar-sziget...

J. Gy.: Igen, guanó-sziget, ahol a guanó

Baksai József: TOT, 1991, 91x125, olaj, vászon

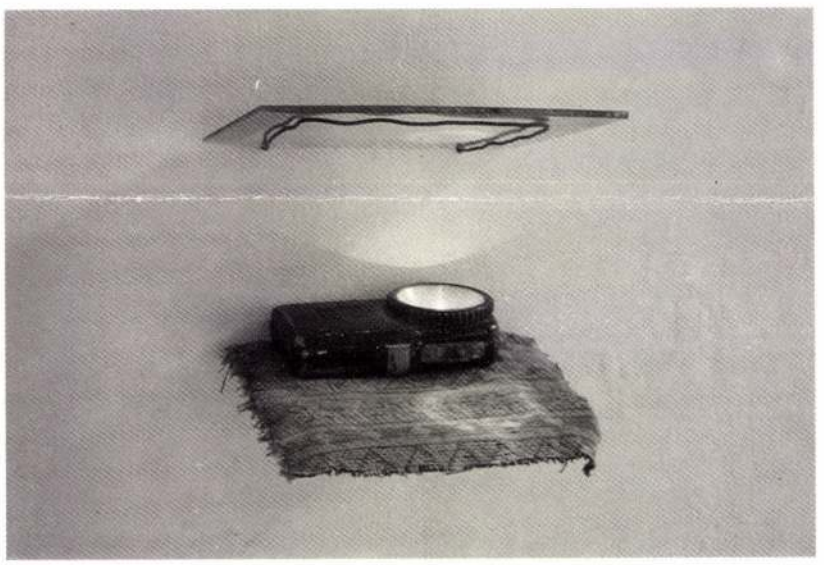

Várnai Gyula: Munka az 1992-es Gallery by Night-on

Kicsiny Balázs: Szent István vértanú, 1992

az ötvenes évektől máig zajló képzőművészeti élet, és ezen élünk mi is.

T. R.: Ez a Stúdió koncepciója?

J. Gy.: Az, hogy legyen egy politikailag független sziget. És esztétikailag a sziget növényvilágában se egyfajta bokor legyen uralkodó. Legyen minél színesebb a flóra.

R. G.: Lehet, hogy ez butaság részemről, de szerintem ezt pont a zsűrimentesség jelenti, ezért ragaszkodom ilyen mereven vagy akár ostobán ehhez a zsűrimentességhez, mert ez az egyetlen, amivel valamiféle függetlenséget lehet kinyilvánítani. Gyakorlatilag azért volt olyan nehéz összehozni az éves kiállítást, mert 4–5 intézmény mondta vissza azonnal a helyet, amint megtudták, hogy zsűrimentes kiállítást tervezünk.

V. T.: Az rendben van, hogy legyen zsűrimentes, de a négy hét alatt miért ne lehet, ne hetente változó anyag, szekciókkal, frakciókkal? Vagy miért ne lehetne több helyen egy időben az "éves"?

R. G.: Létrehozhatunk négy vagy öt szekciót, biztos lesznek, akik kimaradnak, és akiknek egyik sem felel meg. A tapasztalat az, hogy nem lehet felülről erőltetni az önszerveződést.

J. Gy.: Nekünk alkalmakat kell teremtenünk az együttdolgozásra. Művésztelepek, szimpóziumok, fesztiválok: mint ahogy a Strandfesztivál, a Gallery by Night is létrehozott csoportokat.

V. T.: Igen, a Gallery by Night módjára kéne megszervezni az éves kiállítást is.

B. B.: Csakhogy ott a tíz napra pont tíz jelentkező csoport állt össze, több egyelőre nincs, nem tudnánk kitölteni a teret ilyen módon.

V. T.: Úgy is vállalni kéne ezt a formát, hogy nem feltétlenül sikerül összehozni a dolgot, de a következő évben már mindenki eszerint tervezné a munkáit.

R. G.: Ezt csak egy professzionális csapat hozhatná össze.

(Itt egy késve érkező fiatal művészettörténész súgva kérdezi kollégájától:

– Szidták már a művészettörténészeket?

– *Még nem, de félórát adok nekik...)**

V. T.: Azt hiszem, nem mondana ellent a zsűrimentességnek, ha a Stúdió nem vállalná át a szervezést, csak a hátterét biztosítaná ennek. Egyáltalán: el kellene gondolkodni, hogy a Stúdiónak miért kell átvállalnia olyan munkákat, amit az illető művész lusta megcsinálni?

J. Gy.: Eddig is azok maradtak talpon, akik a Stúdió infrastruktúrájához hozzáférhettek, mint például a fax és a telefon.

R. G.: Szóval lenne létjogosultsága több helyen megosztott Stúdió-kiállításnak?

V. T.: Szerintem igen; lehetőleg egy időben, és ezt nem egy központi vezetőség szervezné, hanem csak koordinálná.

J. Gy.: Többször vált kínossá, hogy egy projekt majdnem elmaradt az érdektelenség miatt, a vezetőség adott szinte csak be a kiállításra...

R. G.: Alfa Romeo-pályázat...

V. T.: Szerintem felnőtté lehet tenni a tagságot azzal, hogy tessék, itt a telefon, használhatod a faxot...

Be. B.: De a tapasztalat egyelőre az, hogy a kiállítási helyekre alig van túljelentkezés.

V. T.: De abban a pillanatban, amikor ez versenyhelyzetként merül fel, inspiratív lenne.

B. B.: Én úgy érzem, szociális szempontból még baromi inspiratív, amikor pénzre van szükség, akkor itt van mindenki, amikor nincs ...

Be. B.: Olyan lehetőségeket kell kínálni, amik nem ezeken a szokásos nyomvonalakon haladnak. Külföldi kapcsolatok, cserelehetőségek teremtése; Lisszabonban, Hamburgban kiállítani, ezek most aktuális dolgok, ezekben látnak fantáziát az emberek. Sokkal inkább, mint például Jászberényben kiállítani.

V. T.: Visszatérve az éves kiállítás szervezésére: a Gallery by Night publicitása lenne a minta.

J. Gy.: Fontos volt, hogy a Tilos Rádió a különböző kiállítókkal mind a tíz napon riportokat készített. Az éves kiállítás egy tévé-híradóbeli vagy Stúdió '93-as színes hírt ér csak meg. A többi – és szerintem fontosabb – egyéni kiállításokról soha semmi. Kellene kérni egy önálló blokkot fix időben, hogy legalább információs szinten jelen lehessen valami a médiában. Erre is rá lehetne startolni. Ez a leíró kritikát is pótolhatja egy időre.

V. T.: Szóval nem értem, miért féltek attól, hogy az éves kiállítás más formái ne érdekelnének senkit.

R. G.: Némi rossz tapasztalatunk is van, például az éves közgyűlésen a vezetőségen kívül 3-4 tag van jelen a 300-ból.

V. T.: Ezt ne hasonlítsuk azért az éves kiállításhoz mindig összejön a kétszáz ember, aki behozza a maga kis művét.

R. G.: De tudod, hogy jön ez mindig össze? Könyörgésre, messze a határidőn túl. A katalógusra a határidőre csak negyven ember adott be. Negyven embernek nem lehet katalógust csinálni egy háromszáz fős szervezetben.

V. T.: Dehogynem! Tudod, milyen hatása lenne, ha negyven embertől nyolc-nyolc kép lenne ebből a pénzből a katalógusban?

V. K.: Azért érdemes lenne azon elgondolkodni, hogy akár a kétszáz kiállító közül, akik évről-évre úgy tekintik magukat, mint Stúdió-tagok, hány valóban művész igazából, olyan értelemben, hogy kinek van valóban munkássága, és nem két képet készít évente, amiből egyet bead, hanem tényleg művészként él. Mert ha kiderül, hogy a kétharmad részük kapásból nem tartozik ebbe a kategóriába, le kéne vonni a konzekvenciákat.

B. B.: Valójában a két dolog nem esik egy-

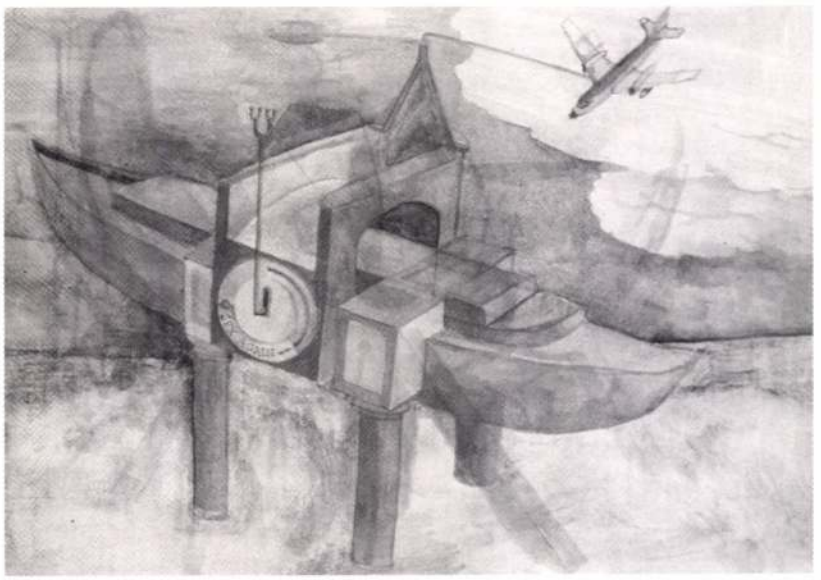

Roskó Gábor: Akvarell, 1992

Pillér Csaba: Szék, Strandfesztivál, 1992

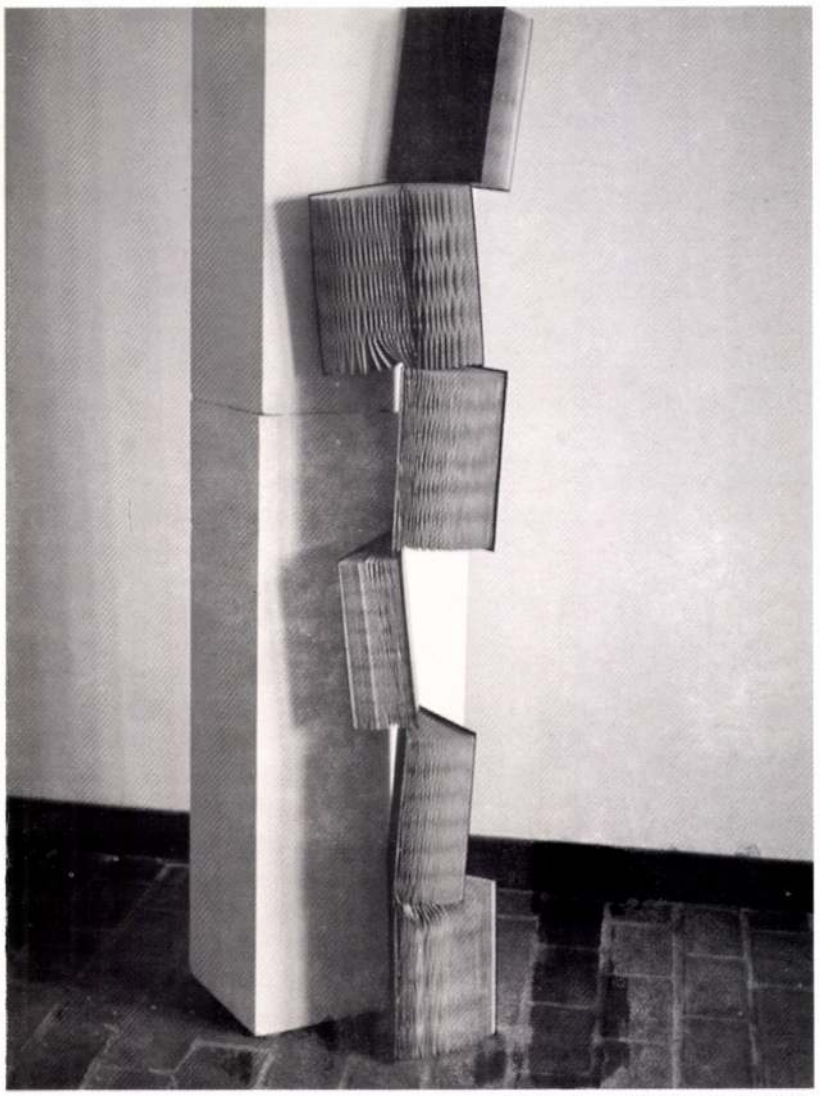

Szil István: 1993, Budapest Galéria

be; csomó olyan művész, aki ténylegesen jó és aktív, rendszeres tevékenységet folytat, nem feltétlenül rohan a katalógusanyaggal ide, de az, aki évente egy-két képet fest, az itt lesz határidő előtt, mert fontos, hogy az az egy megjelenjen valahol.

V. K.: Ha valakiben nincs meg a minimális önmenedzselő képesség, akkor valóban nehéz az ügy. Rengeteg ráfordított energiáról és pénzről van szó.

B. B.: Ezek a lelkiismereti ügyek kiiktathatók egy jól megfogalmazott alapszabállyal; nálunk az alapszabály szerint nem lehet nagyon lobbyzni, a döntéseket nem a vezetőség hozza, hanem a tagság, vetésforgóban. Lehet, hogy az éves kiállítást viszont meg kell szüntetni, és helyette más formát találni, például lehet, hogy elég egy évkönyv.

T. R.: Ha a dolog főképpen az egyéni aktivitáson múlik, minek erőltetni a csoportokat és egyáltalán a Stúdiót? Vannak különböző egyénileg elnyerhető ösztöndíjak (Derkovits-, Eötvös- stb.). Ezen az úton egyénileg miért ne lehetne haladni?

B. B.: Ezeket az ösztöndíjakat azóta kapják nagyobb számban a fiatalok, amióta a Stúdiónak képviselője van a bizottságban; addig csak főiskolát végzettek juthattak hozzá, a mesterük ajánlására.

V. T.: Párhuzamosan nem kaphatsz több ilyen ösztöndíjat.

B. B.: A Stúdió képviselőit minden képzőművészettel kapcsolatos szervezet vagy döntéshozó fórum meghívja. Az, hogy a tagság passzív, az egy örökség is, régen amikor az Alap által kinevezett emberek ültek, akkor mindenki megszokta, hogy ez egy ilyen hülye nyalós cég, mint egy hivatal. Szerintem ennél lazább hivatalt nem lehet ma Magyarországon csinálni, minimális kötöttségek kellenek. Ez így megy, és jó, hogy egyáltalán van.

T. R.: Változatlanul az érdekelne, hogy ha valamit akartok az emberekkel csinálni, bevonva őket az ügyekbe, ahhoz nem kell-e koncepció?

J. Gy.: A háttérből hiányzik az egész képzőművészeti élet egészséges működése.

V. T.: Ha lenne koncepció, akkor ugyanott tartanánk, hogy van egy kultúrpolitikai elvárásunk. Végül is ez egy keretszervezet, ami összegyűjti a fiatal képzőművészeket, akik csinálják a maguk dolgát, és az egészből áll össze valami.

B. B.: Megpróbálnak integrálódni egy átláthatatlan, nagyon nehezen mozduló szakmai közéletbe, amibe nehéz bekerülni, ha főiskolát végzett, ha nem. Nem lehet bejutni a galériákba, nincs információ, nincs kortárs műkereskedelem. Haveri alapon egymás között mennek csak a dolgok. A Stúdió erre jó, hogy ezt a belterjességet olyan módon oldja föl, hogy itt nincs semmiféle baráti vagy szellemi egyetértés.

T. R.: Van-e súlya a Stúdió által szervezett dolgoknak?

V. T.: Van. Mert ha egyéni kiállításokat csinálnak ugyanezek az emberek, senki se figyel oda, se a szaksajtó, se a tömegkommunikáció, de odafigyel akkor, ha mindez a Stúdiónak, mint intézménynek a keretében történik.

J. Gy.: A koncepcióra visszatérve: ez hiányzik a művészetkritikából is, csak tízes listák vannak. Tehát vannak emberek, akiknek ez és ez tetszik. Ami egészséges, csak a dolognak úgy kéne működnie, hogy galériákhoz is kapcsolódna a művészettörténész és kritikus, és műkereskedelemről, pénzről is szó lehetne. Ez egyszer működött, bár paradox módon épp a kultúrpolitikával karöltve, egy tendenciát preferálva és külföldi galériásokhoz csatornákat teremtve: az új festészettel kapcsolatban. Emellett a párhuzamos tendenciáknak is hasonló képességű menedzser-művészettörténész, illetve bemutatkozási lehetőség járt volna.

Be. B.: Arról van szó, hogy mennyi lehetőség, illetve pénz volt, illetve van a képzőművészet egészére nálunk.

V. T.: Művészettörténészek vannak, csak nincs történet. Ha bármelyik művészettörténésznek konkrét kérdéseket teszel fel, például ki csinálta tavaly a legfontosabb installációt, vagy '85-ben milyen akciókat látott, akkor kiderül, hogy nem tudnak rá válaszolni, pedig ez lenne a dolguk.

J. Gy.: Egy olasz vagy nyugatnémet művészettörténész néha jobban tudja és érti az itteni helyzetet, mint helyi kollégáink.

V. T.: Ha nincs olyan ember, aki a történetet le tudja írni, vagy el tudja mondani, akkor valójában nincs történet.

T. R.: És a Stúdiónak nincs lehetősége ez irányba beruházni?

J. Gy.: Három művészettörténészt foglalkoztattunk volna, de úgy látszik hogy a pénz, ami jelenleg a Stúdió rendelkezésére áll, arra elég, hogy a dolgok önmozgását fenntartsa.

T. R.: És nem lehet lépéseket tenni, hogy legalább dokumentálva legyen a történet?

V. T.: A vicc ott kezdődik, hogy már Kosztolányi megírta 1925-ben, október 1-jei dátummal a Nyugat című újságban, hogy nincs irodalomkritika. És elmondta mindazt, ami ma is egy az egyben érvényes. Sajnos ezt nem lehet megoldani, a Stúdiónak nyilván nem az a feladata, hogy a mai magyar közéletet megoldja.

B. B.: A Stúdiónak nem egy izlést kell képviselnie, hanem egy bizonyos érdeklődést, ehhez anyagi és technikai hátteret kell biztosítania.

J. Gy.: Guano-sziget.

B. B.: Na azért nem ilyen siralmas a helyzet, az elmúlt években legalább 40–50 fontos kiállítás és esemény szerveződött, ezeken részt vettek emberek, születtek művek, és ezt folyamatosan dokumentáltuk. Egy profi fotóst foglalkoztatunk, úgyhogy valami megmarad; plusz a katalógusok. Most az a tervünk, hogy a Soros-dokumentációhoz hasonlóan komputeres adatbázist csinálunk. Lehetőség lenne az érdeklődőknek, galériásoknak, művészettörténészeknek naprakész információkat szerezni, szinte állandóan nyitva tartó kiállításként működve. Ebből a pénzből legfeljebb ezt tudjuk megvalósítani.

A magnószalag itt lejárt.
A beszélgetésen körülbelül 30 résztvevő (vezetőségi tagok, művészettörténészek, vendégek) közül az alábbiak szerepelnek a szövegben, monogrammal jelölve.
T.R.: Tilos Rádió, B.B.: Beöthy Balázs, Be.B.: Bencsik Barna, G.G.: Gerhes Gábor, G.P.: Gerber Pál, J.Gy.: Július Gyula, K.B.: Kicsiny Balázs, R.G.: Roskó Gábor, R.L.: Révész László László, V.K.: Varga Koppány, V.T.: Várnagy Tibor

Szerkesztette:
Kovács Ágnes Veronika

Vajda Lajos Stúdió: Téma, 197?

A képek a Stúdió archívumából valók, adatok és a fotósok nevének megjelölése nélkül.

Der Heinz.

Charly Banana
Franz Blaas
Anna und Bernhard Blume
Heiko Bressnik
Götz Bury
James Clay
Achim Duchow
Friedrich Eckhardt
Pál Gerber
Gábor Gerhes
Bettina Gruber
Al Hansen
Brigitte Lang
Martin Praska
Annerose Riedl
Bernhard Tragut
Sebastian Weissenbacher

Galerie station3
Berufsverband Bild. Künstler Österreichs

Mariahilfer Straße 82/1/3
1070 Wien, Tel.: 526 55 01

Di 10-18, Mi 10-18.30,
Do/Fr 10-16, Sa 10-13 Uhr

Ausstellungsdauer:
24. Okt.– 23. Nov. 1996

Der Heinz. DIE ALTERNATIVE ZUM ERNST

Burghart Schmidt
Kunst macht in Humor

Kunst und Humor, dieses Thema erschwert sich daraus, daß man im Deutschsprachigen besonders falsche Vorstellungen von Humor hat. Humor sei, daß man trotzdem lache, dieses läßt den Humor verbittert und verbissen loslachen, macht ihn zu einer missionarisch eifernden Botschaft. Weshalb er einander so gern abgesprochen wird wie die Teilhabe an der wahren Lehre. Dabei nimmt der Humor alles Menschliche in der Welt sehr ernst, eben um es nicht ganz ernst nehmen zu dürfen. Er ist die permanente Abschiedsbereitschaft von Glaubensartikeln, ohne darum ungläubig zu sein. Weil er sich seiner Abschiedsbereitschaft ständig gewiß ist, riskiert er das Glauben durchaus. In dieser Naivität unterscheidet er sich von der Ironie, die stets ausgekocht ist und gar nichts glaubt, und vor allem vom Wiener Schmäh, der in seiner Konversationkünstlichkeit eingefahrener Sittenforderung schlechthin humorlos ist, er muß sich nicht verabschieden weil er nie begrüßt hat. Wenn man die abschiedsbereite Gläubigkeit des Humors begriffen hat, dann ahnt man, daß Kunst in einem völlig verschränkten Verhältnis mit Humor steht. Humorlose Kunst war immer Propaganda und darum keine Kunst. Dem entgegen ist Kunst von jenem Spielcharakter, der aus unserem Träumen stammt, sie ist objektivierendes Mitteilen dieses Träumens, das sich jede Freiheit nimmt, ohne den momentanen Glauben an jedes flüchtig einzelne seiner Bilder und auch so vieler Bildfragmente, Abstraktionen wie Konkretionen sich zu nehmen. Doch schon ist der Glaube, der immer ein schwindender ist, vorüber, doch blitzartig gefolgt von sich selber, sich prüfend. Darum kann Kunst nie direkt virtuell sein, das Virtuelle mag Phasen der Produktion entsprechen, Kunst aber ist stets Realisat auf dem Absprung. Insofern regt sich das Virtuelle in ihr. Ihr Humor ist Abschied vom Verabschiedbaren. Daher gibt es auch kein rein „offenes Kunstwerk". Umberto Eco irrt hier. Er unterschätzt die List der Kunst.

bm:wvk

WIEN KULTUR

WIENER STÄDTISCHE Die Versicherung KULTURFÖRDERUNG

10 ÉVES A SOROS ALAPÍTVÁNY · 10 · 1994 ·

SOROS NAPOK

1994. SZEPTEMBER 10 - OKTÓBER 3.

A Soros Alapítvány Kortárs Művészeti Központ
valamint a Ludwig Múzeum, Budapest

szeretettel meghívja Önt
a Tízéves a Soros Alapítvány
c. rendezvénysorozat alkalmából megrendezésre kerülő

TÖBB MINT TÍZ

kiállításra.

Megnyitó: szeptember 30-án, pénteken 18 órakor

Megnyitja: Soros György

Ludwig Múzeum, Budapest
(Budavári Palota A épület)

1994. szeptember 30- október 23.

Erdély Miklós	1984	Zuzu/Vető
Kelemen Károly	1985	Trombitás Tamás
Bak Imre	1986	Jovánovics György
El Kazovszkij	1987	Ádám Zoltán
Samu Géza	1988	Károlyi Zsigmond
Helyettes Szonyazók	1989	Nádler István
Fehér László	1990	Újlak csoport
Kovács Attila	1991	Gerber Pál
Sugár János	1992	Szűcs Attila
El-Hassan Róza	1993	Szirtes János
Bukta Imre	1994	Varnai Gyula

ben a majdani gyászolók közül sokaknak már nagyon kényelmetlen volt az élő és meg nem alkuvó turini remete…

— Az ön kérdése pontosításra szoruló állítást tartalmaz. Kétségtelen ugyan, hogy az öreg Kossuth valóban csökkenő mértékben hatott a kor magyar politikai életére. De az a nemzet, amely valójában vagy jelképesen utolsó útjára kísérte, nem az agg Kossuth emlékét ápolta, nem a megfáradt, megkeseredett öregemberét. A daliás férfiú képét őrizte, aki fegyverbe szólította a magyar népet 1848-ban, s aki a nemzeti államot, a függetlenségi harcot, az újjászületést jelentette... Maga az uralkodó, Ferenc József enyhén szólva nem rokonszenvezett a temetési ünnepel. Halálán túl is gyűlölte Kossuthot. Megtiltotta, hogy hivatalos politikusok részt vegyenek a temetési szertartáson. A főrendiház tagjai pedig szervilizmusból maradtak távol a temetéstől. Ferenc József azt sem engedélyezte, hogy Fiumén keresztül szállítsák Kossuth tetemét, mert tartott a horvát reagálástól, továbbá el akarta kerülni, hogy az éppen arra utazó német császár szembetalálkozzon akár a halott Kossuthtal. Ami pedig pedig a ködösítéseket, mondhatnánk így, Kossuth szellemiségének a korhoz való asszimilálását illeti, ezt meg lehetett próbálni, ám csak nagyon kevéssé sikerült.

— *Mit próbáltak, s mi nem sikerült?*

— Tudjuk, Kossuth nemcsak a szabadságharcot, tehát „49-et", hanem a békés reformot, a modernizációt, azaz „48-at„ is jelentette. És a 48-as szellemiséggel össze lehetett egyeztetni 1867-et. Mert végeredményben a 67-es rendszer megcsinálta a reformokat és folytatta 1848 örökségét. E tekintetben némi joggal lehetett állítani, hogy Kossuth is a kiegyezés voltaképpeni előfutára. A polgári átalakulás nagy folyamata átfogja a reformkort, 1848-at, a dualizmus korát is. Kossuth mindegyikre rányomja egyénisége bélyegét. Nem lehetett viszont összebékíteni az 1849-es Kossuth Lajost a kiegyezés szellemiségével.

— *Miben különbözik élesen egymástól '48 és '49 esztendeje alatt Kossuth?*

— A reformkori Kossuth egy, a Habsburg-birodalmon belüli Magyarországot képzelt el, amely a gazdasági átalakulás során támaszkodik a nyugati birodalomfélre. Tehát az ő fejében sem a mereven elhatárolódó nemzetállam képe élt. Egységes magyar nemzetállam volt a célja 1848-ban is, amelyet szerves kapcsolat fűz a Habsburg-birodalomhoz, de olyan államé, amely azért önállóan alakítja sorsát. Az 1848-as Kossuth Lajos politikai gondolkodása rokonvonásokat mutat a '67-es kiegyezést kimunkáló politikusok gondolkodásával. Csakhogy az emigráns Kossuth 1848 örökségén kívül makacsul ragaszkodott 1849-hez is. Ez már a szabadságharc kritikus szakasza, amit a makacs Kossuth haláláig változatlanul vállalt. Egyedül a magyar politikusok közül: 1849, a trónfosztás után soha többé nem fogadta el, hogy az országnak bármi köze legyen a Habsburg-birodalomhoz, és a teljes, csorbítatlan szuverenitás mellett érvelt mindhaláláig. Kossuth nem volt dogmatikus. De alapvető kérdésekben nem engedett. Ezért marad örökké morális példakép. Olyan egyéniség, aki mostoha körülmények között is kitart álláspontja mellett, s teszi ezt olyankor, amikor a kor vezető politikusai — itthon és külföldön is — elfordulnak tőle.

— *A Deák Ferencnek 1867-ben küldött nevezetes Kasszandra-levél szellemében politizált élete alkonyán is. Hogyan feledkezhet el bárki a történelmi éleslátás e páratlan bizonyítékáról? Egyetértünk-e abban, hogy az emigráns Kossuth gondolkodásmódjának ez az állomása egyszersmind politikai fejlődésének legragyogóbb bizonyítéka is?*

— Kétségtelen, a Kasszandra-levél az emigráns Kossuth különleges politikai éleslátását és koncepciózusságát mutatta; azért is hat mindmáig. Hiszen 1867-ben, amikor még ez egyáltalán nem volt nyilvánvaló — s szerintem később sem volt törvényszerű — megjósolta, hogy a Habsburg-birodalmat a történelem pusztulásra ítélte, óvta a nemzetet az összeomlásra

GERBER Pál

Gerber Pál, Tóth Csaba, Sebastian Weissenbacher Viall. Bp. Várfok G., 1993

ism. MARKÓJA Csilla: A forma genetikája. = ÉS 1993. július 16. 12.

:LY .....

GERBER PÁL

Gerber Pál
kiállítása

1995. szeptember 14-től október 31-ig. A Szabadművelődés Háza, Székesfehérvár, Fürdő sor 3. Megnyitó: szept. 14-én 18 órakor. Tel.: 22-313028.

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIÁBA
1994. február 4 - én 18 órára

GERBER PÁL

kiállításának megnyitójára

A kiállítás február 27 - ig tart nyitva, szerdától vasárnapig 1O - 18 óráig.
Szünnap : hétfő és kedd.

VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIA
H -1012 Budapest Várfok u. 14.
Tel./Fax:1152-165
Szalóky Károly

GERBER Pál

Tangentiale
Bartók 32 Galéria
1994. ápr. 9-17.

PÁL GERBER

1956 geboren in Budapest, Ungarn
Akademie der bildenden Künste, Budapest
Akademie der bildenden Künste in Glasgow
Lebt und arbeitet in Budapest

1956-ban született Budapesten, Magyarország
a Magyar Képzőművészeti Főiskolán végzett
Ösztöndíjas a Glasgow-i Művészeti Főiskolán
Budapesten él és dolgozik

Ausstellungen

1982 Eocén Klub, Budapest
1988 Groteszk művészet I., Tatabánya
1989 Studio Galerie, Budapest
Liget Galerie (mit Kicsiny Balázs), Budapest
East Side Gallery, Berlin
Richard Demarco Galerie, Edinburgh
Französisches Kulturinstitut, Budapest
1991 Várfok 14 Műhelygaléria, Budapest
Gallery by Night (mit Gerhes Gábor), Studio Galerie, Budapest
1993 Polifónia - Polyphony, SCCA, Budapest
Knoll Galerie, Budapest
1994 Várfok 14 Műhelygaléria, Budapest

Kiállításai

1982 Eocén Klub, Budapest
1988 Groteszk művészet I., Tatabánya
1989 Stúdió Galéria, Budapest
Liget Galéria Kicsiny Balázzsal, Budapest
East Side Galéria, Berlin
Richard Demarco Gallery, Edinburgh
Francia Intézet, Budapest
1991 Várfok 14 Műhelygaléria, Budapest
Gallery by Night Gerhes Gáborral, Studio Galéria, Budapest
1993 Polifónia - Polyphony, SCCA, Budapest
Knoll Galéria, Budapest
1994 Várfok 14 Műhelygaléria, Budapest

«Just in time», 1994, Aluminium, Stoff (260 x 112 x 70 cm)
«Just in time», 1994, alumínium, anyag (260 x 112 x 70 cm)

GERBER Pál

Sajtóközlemény

Kiállítás: ´´ **MINDEN, MI A LÁNYNAK ÖRÖMET ADOTT, KICSI VOLT ÉS ELSZOMORÍTOTTA A FIÚT** ´´
Curated by Diana Kingsley

Knoll Galéria Budapest, Liszt Ferenc tér 10, H-1061 Budapest, Tel + Fax +36/1/1420444
1993.11.20.-1994.01.15.
Megnyitó 1993.11.20, 19.00 óra
Nyitvatartás: hétköznap 14.00-18.30, szombaton 11.00-13.00, vasárnap zárva

Ez a mondat először, ahogy ezek a dolgok történni szoktak,egy este baráti körben vacsoránál bukkant fel, mint egy kiállítás lehetséges címe.Valahogy úgy tűnt, van értelme.Úgy tűnt, van értelme megingatni a csoportos kiállításokról uralkodó képet, mely szerint az csupán nevek gyűjteménye lenne, egy semmitmondó, szinte utólag hozzácsapott egy-két szavas címmel. Még fontosabb volt azonban, hogy úgy tűnt, a témának van értelme. A végtelen tömörülés után, ami a nyolcvanas évek végén a kultúrális örökséggel való mesterkedések, tettetések és az ellen-expresszionizmus (a korszak egyetlen legitim kifejezése) körül kialakult, a kilencvenes évekre számos művésznek nem maradt más, mint az, hogy önmagával és a környezetével való sajátságos viszonyából merítsen munkáiban. (Egyik ember tragédiája a másik kiállításának a címe, megint másiknak pedig mindkettő)
Ezután a kijelentés után hangsúlyozni kell, hogy maga a cím, bár nyilvánvalóan hosszabb és irodalmibb, mint a legtöbb kiállítás-cím, nem annyira egy konkrét szituációt szándékozott kifejezni, mint inkább egy kapcsolat-sémát. Egy sémát , amely elidegenedést, elsorvadást, megrekedést, nyugtalanságot, vágyat és - ami a legfontosabb - humort sugall. Másszóval eléggé nyitott az interpretációra azokon a határokon belül is, amelyen belül a meghívott művészek eddig is dolgoztak: olyan művészeket választottam, akiktől remélhettem, hogy a cím által meghatározott térre fogékonyan reagálnak. Bár nincs bennük közös rögeszméik tekintetében, úgy hiszem, közös bennük a disszonáns iránti érzékenyseg.

Diana Kingsley

Kiállító művészek:
Lauren Lesko (Los Angeles)
Rita McBride (New York City)
Lynn Schwarzer (New York City)
Ingeborg Strobl (Vienna)
Balázs Beöthy (Budapest)
István Szil (Budapest)
Joan Rzadkiewicz (Montreal)
Diana Kingsley (Budapest)
Larry Mantello (Los Angeles)
Rita Bakos (New York City)
Karl-Heinz Klopf (Vienna)
Antal Lakner (Budapest)
Pál Gerber (Budapest)
Beáta Veszely (Budapest)
Zoltán Ádám (Budapest)

További információval és fotódokumentációval is szívesen állunk rendelkezésükre.

GERBER PÁL

SCHNITTLINIEN / METSZÉSVONALAK

Ausstellung von

Markus Zürcher (Schweiz)
kiállítása

unter Mitwirkung von
Makovecz Anna, Gerber Pál, Gerhes Gábor
közreműködésével

2. März – 29. März 1995, 12.00 – 18.00 h

Megnyitó / Vernissage: 2. März, 18.30 h

Bevezeti / Einführung: **Susi Koltai**

Pro Helvetia Svájci Kultúralapítvány
1055 Budapest, Stollár Béla u. 4. félemelet 3.
(Stollár Béla utca – Balassi Bálint utca sarok)
Tel.: 153-3908

Markus Zürcher: Zwei Anschnitte

MARKÓJA CECILIA
1156 BUDAPEST
NÉMETVÖLGYI ÚT 46

GERBER PÁL

BUKTA IMRE – GERBER PÁL – KICSINY BALÁZS – PALKÓ TIBOR
KIÁLLÍTÁSA A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA BARCSAY
TERMÉBEN 1993 NOVEMBER 15-TŐL NOVEMBER 25-IG.
BUDAPEST VI. KER. ANDRÁSSY ÚT 69 – 71. TELEFON: 142-1738
MEGNYITÓ NOVEMBER 15-ÉN 18 ÓRAKOR.

GERBER PÁL

90.91

GERHES G. DIANA KINGSLEY.
LAKNER A. ÉS GERBER P.
KIÁLLITÁSA
A KERNSTOCK TEREMBEN - TA
TABÁNYÁN NOVEMBER 8-TÓL
DEC. 8 IG. NYIT: NOV. 8 DU 6 KO

GERBER PÁL

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIÁBA
1995 április 24-én, hétfőn 17 órától 19 óráig

GERBER PÁL

kiállításának megnyitójára.

A kiállítás május 14-ig tart nyitva, szerdától vasárnapig 10 és 18 óra között.
Szünnap : hétfő és kedd.

VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIA
H - 1012 Budapest, Várfok u. 14.
Tel./Fax: 115 - 2165
Szalóky Károly
/A kiállítást a VOX CAFÉ támogatta/

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIÁBA
1993. június 17- én 18 órára

GERBER PÁL
/ Magyarország - Budapest /

TÓTH CSABA
/ Magyarország - Szombathely /

SEBASTIAN WEISSENBACHER
/ Ausztria - Bécs /

kiállítására

A kiállítás július 11 - ig tart nyitva, szerdától vasárnapig 1O - 18 óráig.
Szünnap : hétfő és kedd.

GERBER PÁL

VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIA
H - 1O12 Budapest, I. Várfok u.14. Telefon/fax: 115 -2165
Szalóky Károly

Gerber Pál: A zene mindenkié

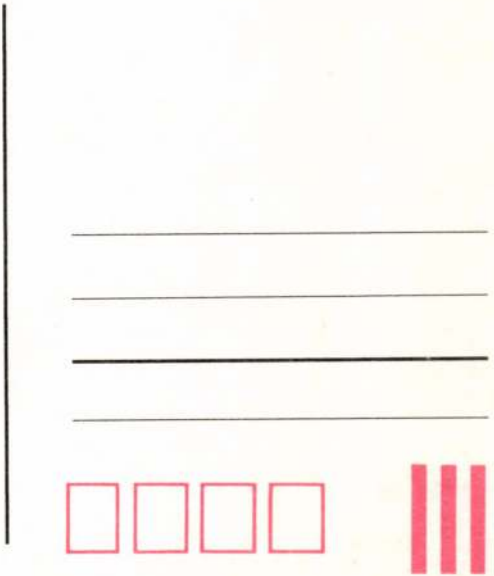

1183 Bp., Bartók B. u. 43.

OFFSET ÉS JÁTÉKKÁRTYA NYOMDA – BUDAPEST

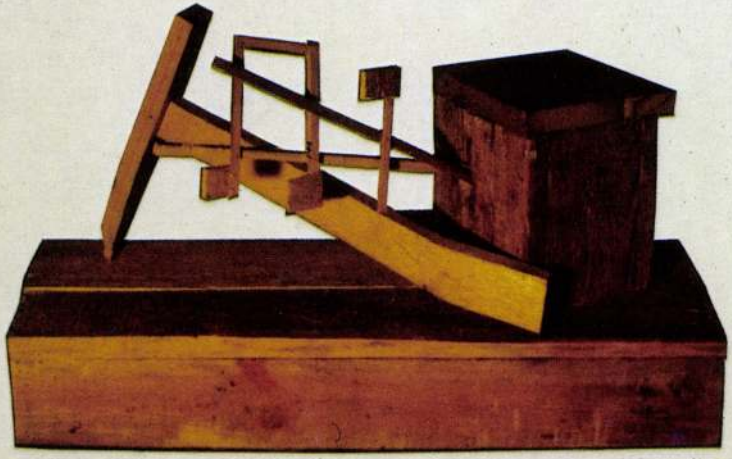

GERBER PÁL

ERNSTOK TEREM

ABÁNYA II., DÓZSA GY. ÚT 55.

elettel meghívjuk Önt és kedves családját

1991. november 8. péntek 17 órára

Diana Kingsley
Lakner Antal
Gerber Pál
Gerhes Gábor

iállításának megnyitójára.

A tárlat megtekinthető:
1991. november 8 — december 8-ig,
hétfő kivételével, naponta 10 — 18 óráig.

GERBER PÁL

BUKTA IMRE - GERBER PÁL -KICSINY BALÁZS
KIÁLLÍTÁSA 1994 JANUÁR 20 - FEBRUÁR 11
UITZ TEREM - DUNAÚJVÁROS - MODERN
MŰVÉSZETÉRT ALAPÍTVÁNY. MEGNYITÓ:
JANUÁR 20-ÁN. 18 ÓRAKOR.

INNOCENS

GERBER PÁL

VÁRFOK 14 műhelygaléria

Kortárs művészeti galéria
Gallery for contemporary art

H-1012 Budapest Várfok u. 14
Phone/Fax (361)-115-2165

TISZTELETTEL MEGHÍVOM ÖNT
1992. SZEPTEMBER 10-ÉN 18 ÓRÁRA
GERBER PÁL
FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁRA
MEGNYITJA: MAROS TAMÁS
A KIÁLLÍTÁS OKTÓBER 4-IG LÁTHATÓ

A galériát támogató alapítvány bankszáma:
Bank account number of the foundation, that aids the gallery:
OTP I. Alagút u. 3 501-012019-3

Kiállítás és eladás / Exhibition and sales

MARKÓJA CSILLA RÉSZÉRE

BUDAPEST

HELESI GYULA ÚT 46.

1156

VÁRFOK 14 műhelygaléria

GERBER PÁL

Résztvevő művészek:
The artists of the exhibition:

Johannes Albers
Attila Csörgö
Róza El-Hassan
Pál Gerber
Melanie Jackson
Jaime Pitarch
Cornelia Schmidt-Bleek
Kerry Stewart
Susan Turcot

A kiállítás rendezői:
Curated by:
Mariele Neudecker
Barbara Thumm

MEGHÍVÓ

A Budapest Galéria
meghívja Önt az

ÉRINTŐK

kiállítás megnyitójára

Időpont: május 18. 17,00

The Budapest Galéria invites you
to the opening of

IN AND OUT OF TOUCH

opening night: 18th of May, 5pm

Budapest Galéria Kiállítóháza, Budapest, III. Lajos
Nyitva: Hétfő kivételével naponta 10–18 órái
Open daily from 10am – 5pm except Monda

GERBER PÁL

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIÁBA
1994. február 4 - én 18 órára

GERBER PÁL

kiállításának megnyitójára

A kiállítás február 27 - ig tart nyitva, szerdától vasárnapig 1O - 18 óráig.
Szünnap : hétfő és kedd.

VÁRFOK 14 MŰHELYGALÉRIA
H -1012 Budapest Várfok u. 14.
Tel./Fax:1152-165
Szalóky Károly

GERBER PÁL

Tisztelettel meghívom Önt a VÁRFOK GALÉRIÁBA
1998. december 17-én, csütörtökön 18 órától 20 óráig

VÁRFOK 14 GALÉRIA

GERBER PÁL

kiállításának megnyitójára.

A kiállítás 1999. január 9-ig tart nyitva, keddtől szombatig 11 és 18 óra között.

A kiállítással azonos időben
a **SPIRITUSZ GALÉRIÁBAN**
/I., Várfok u. 14. „A" lph. fszt. 3./
„Karácsonyi Tárlat" keretében
válogatás látható a galériákhoz
tartozó művészek munkáiból.

VÁRFOK GALÉRIA
H–1012 Budapest, Várfok u. 14. Tel./Fax: 213-5155
E-mail: szalokyk@mail.matav.hu
http://www.datanet.hu/artnet/artnet/varfok
Szalóky Károly
/Támogatók: ÁLLAMI NYOMDA RT., BUDAPEST BORTÁRSASÁG/

Az Ernst Múzeum Dorottya Galériája/Gerber Pál kiállítása/2002. november 19-december 1.
megnyitó: 2002. november 18-án 18 órakor/megnyitja: Bálványos Huba grafikusművész

Dorottya Galéria – 1051 Budapest, Dorottya utca 8./telefon/fax: (36-1) 266-0-877/e-mail: dorottya_galeria@axelero.hu
nyitva tartás: hétfőtől csütörtökig 13-19 óráig/péntektől vasárnapig 11-19 óráig

verjétek le a ronda csillárokat

Tisztelettel meghívom Önt a Várfok Galériába
2000. január 6-án, csütörtökön 18 órától 20 óráig

VÁR 14 FOK GALÉRIA

GERBER PÁL

kiállításának megnyitójára.
2000. január 8-án délután 16 órai kezdettel beszélgetés a művésszel.
Vezeti: P. Szabó Ernő művészettörténész
A kiállítás 2000. január 29-ig tart nyitva, keddtől szombatig 11 és 18 óra között.

A kiállítással azonos időben
a **SPIRITUSZ GALÉRIÁBAN**
/I., Várfok u. 14. „A" lph. fszt. 3./
válogatás látható a galériákhoz
tartozó művészek munkáiból.
Látogatás csak előzetes bejelentkezés alapján.

VÁRFOK GALÉRIA
H–1012 Budapest, Várfok u. 14. Tel./fax: +36 1 213-5155
e-mail: szalokyk@mail.matav.hu
Szalóky Károly
/Támogatók: Állami Nyomda Rt., Budapest Bortársaság/

GERHARD RICHTER

OSZTÁLYVEZETŐT

ORVOST ÉS PÁCIENST... MŰVÉSZT ÉS KÖZÖNSÉGET... OSZTÁLYVEZETŐT

SZÜLNI

Az Óbudai Pincegaléria tisztelettel meghívja Önt és barátait Gerber Pál kiállítására, 2005. október 12-én 18 órára. Megtekinthető november 6-ig, hétfő kivételével 14 és 18 óra között. Budapest, III. Fő tér 1. (Zichy-kastély) NKÖM, NKA Képzőművészeti Kollégium, Fővárosi Képzőművészeti Alap

Gerber Pál

BUKTA IMRE - GERBER PÁL -KICSINY BALÁZS
KIÁLLÍTÁSA 1994 JANUÁR 20 - FEBRUÁR 11
UITZ TEREM - DUNAÚJVÁROS - MODERN
MŰVÉSZETÉRT ALAPÍTVÁNY. MEGNYITÓ:
JANUÁR 20-ÁN, 18 ÓRAKOR.

INCOSERS

SZPONZOR: ALBA VOLÁN RT.

INNOCENS

GERBEP Pál
91 6. 34
91 7. 54

Új Művészet

GABLER
GERBER

Gerber Pál

BARTÓK 32 GALÉRIA

1996 OKTÓBER 18 - 1996 NOVEMBER 3

Bakos Katalin

Budapest
Lecke u. 3.
1119

HERMANN GABLER - GERBER PÁL KIÁLLÍTÁSA ■ MEGNYITÓ: 1996. OKTÓBER 18. 18h ■ NYITVA HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL NAPONTA 2-TŐL 6-IG ■ 1111 BP. BARTÓK B. ÚT 32. TEL./FAX (36-1) 186-9038 ■ GOETHE-INSTITUT ■ XI. KER. KULTURÁLIS ALAP

GERBER Pál

Az Ernst Múzeum Dorottya Galériája/Gerber Pál kiállítása/2002. november 19-december 1. megnyitó: 2002. november 18-án 18 órakor/megnyitja: Bálványos Huba grafikusművész

Dorottya Galéria – 1051 Budapest, Dorottya utca 8./telefon/fax: (36-1) 266-0-877/e-mail: dorottya_galeria@axelero.hu
nyitva tartás: hétfőtől csütörtökig 13-19 óráig/péntektől vasárnapig 11-19 óráig

verjétek le a ronda csillárokat

F E L H I V Á S

Mottó: Géza kék az ég
/Edgar Allen exPoe/

A strandművészet az európai,de nyugodtan és felhőtlen tudattal mondhatjuk,az Egyetemesség kultúrájának szerves és elidegenithetetlen része.Univerzalizmusának hüvös felületén egyetlen homály-foszlány lebeg,amely abból a piciny résből párállik fölfelé,ami a világcivilizáció gömbjén a strandművészeti koordinátarendszerben kicsiny hazánk helyét jelölné. Az évezredes pláza-és piszcintradicióknak ugyanis - bölcs megfontolásoktól vezettetve -csak honunk nem volt részese mindeddig,dacolva kevélyen az idegen hatásoknak,befolyásoknak, influenciáknak. Az ok egyszerü:a magyar nem érzett késztetést arra,hogy felkészületlenül szálljon a habok alá,s józan gyanakvással szemlélte ezredéven keresztül a mondén,frivol,profán - s nem ritkán fölöslegesen vakmerősködő - északiakat,keletieket nyugatiakat és délieket,akik gyakran megfontolatlanul,a magyaros gondolkodásmód érvényét illetően kapkodósan és időnek előtte, mondhatnánk ,valami gyermeki naivitással helyezték el magukat a két közeg határán,a két elem mezsgyéjén,a föld és viz találkozásának szent vonalán.

Az idő azonban megérett.
Most,hogy a kemény és becsületes magyar ujj az Európa-ház lépcsőházában már a liftgombra szegeződik,most,hogy a kemény és becsületes magyar láb felkészült arra,hogy az ajtó föltárulása után szinte azonnal mozgésba lenditse a kemény és becsületes magyar testet,most,tehát most jött el az idő arra,hogy a magyar strandművészet is csirázásba jöjjön.De csak most.
És a kultura univerzalizmusának hüvös felületén föltisztul az egyetlen homály-foszlány is,mert betöltődik az a piciny rés, mely a világcivilizáció gömbjén a strandművészeti koordinátarendszerben kicsiny hazánk helyét jelölte.

Nem arról van tehát szó,hogy a magyar hübelebalázsként fejet hajtana a divat előtt.Épp ellenkezőleg: az egyetemes strandművészet-mely persze pompás értékekkel gazdagitotta az emberiséget,de amely,mint mondottuk,metafizikai értékei ellenére a sok idegen kézen-közön tuláságosan könnyüvé lett-, nos tehát a strandművészet és a magyar gondolat most kellett,hogy találkozzon. Másként fogalmazva:a magyar gondolat most válhat a strandművészet megújitójává,sőt,ne restelljük kimondani,megváltójává.
E nemes ,egyben embert próbálóan felelősségteljes feladatot a

magyar gondolat képes megoldani.
Az első lépés az erők számba vétele lesz. Seregszemle kell, amelyen a magyar strandgondolat megnyilatkozhat, hogy aztán termékenyitőleg hathasson a megfáradni látszó strandgondolatra.

A munkát azonban el kell kezdeni!
A munka dandárját a Hungaromagyar Kft. vállalja magára, akkor, amikor seregszemlét szervez és rendez, melyen megnyilatkozhat a magyar strandgondolat. A magyar strandgondolat megnyilatkozása mindenekelőtt a Kárpát-medence népeinek ünnepe lesz, de ünnepévé válik majd mindenkinek, kik figyelmesek a magyar strandgondolatra mert fölérzik: nincs más!
A Hungaromagyar Kft. erőt és tudást nem kímélve vízre száll tehát a cél, a magyar strandgondolat szertesugárzása érdekében.
Hajnal hasad!

Hajdu István
a Hungaromagyar Kft. üv.

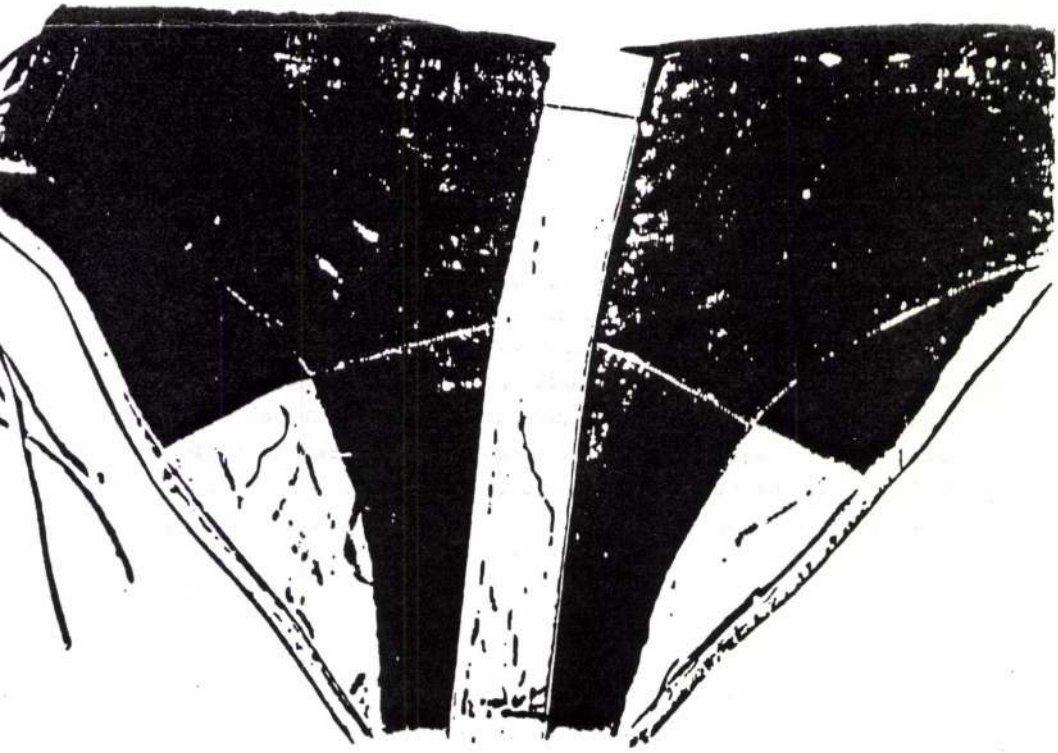

Ötyien Ázsdü professzor /Franciaország/ szivhez szóló bevezetője után, őszinte örömmel értesitünk mindenkit, hogy -- hála a szervezők önző elhivatottságának -- 1992. május 1-jén, 2-án és 3-án a pestszentlőrinci Május 1. Strandfürdő területén végre megrendezésre kerül az ELSŐ BUDAPESTI STRANDFESZTIVÁL, amelyet a HungaroDaDa Hungaromagyar Kft., a Fiatal Képzőművészek Stúdiója, a XVIII. kerületi Önkormányzat, a Fővárosi Fürdőigazgatóság, a Nappali Ház, a Magyar Narancs és a Fekete Doboz lelkesen és nagyvonalúan támogat.

Terveink között szerepel, hogy a Strandfesztivál ideje alatt megszervezzük az első BUDAPEST STRAND EXPO-t, Pestszentlőrinc és ezen keresztül egész fővárosunk müvészeti életének fölvirágoztatása érdekében, valamint azzal a nem titkolt szándékkal, hogy véget vessünk a Budapest Art Expo évek óta tartó egyeduralmának. Meggyőződésünk, hogy az egészséges versenyszellem az expók területén is kivánatos. Ennek érdekében a Fővárosi Fürdőigazgatósággal karöltve a Május 1. Strandfürdő területén lévő kb. 2-3 köbméternyi kabinokat a szokásos bérleti dij ellenében -- napi 25 Ft -- bárkinek rendelkezésére bocsájtjuk, hogy ott müalkotásait mindannyiunk örömére a széles nyilvánosság előtt bemutathassa. Több kabin egyszerre történő bérlése esetén az árból 20% engedményt adunk. A bérleti dij a helyszinen fizetendő. A munkákkal kapcsolatban semmilyen elvárásaink nincsenek, kiállitható bármi, amit az alkotók a Strandfesztivál szellemiségével rokonnak vagy idegennek találnak.

Ezzel párhuzamosan -- látva fuldokló mindennapjainkat -- a közös tenniakarástól sarkallva meghirdetjük az ELSŐ ORSZÁGOS MENTŐÖV PÁLYÁZAT-ot, amelynak nyilvános bemutatására és az ünnepélyes dijkiosztásra szintén az Első Budapesti Strandfesztiválon kerül sor. A pályázat célja az európai és a kortárs magyar mélyvizi kultúra közötti széles szakadék áthiDaDa. Ennek érdekében olyan képzőművészeti, zenei, irodalmi vagy akármilyen müfajú pályamunkákat várunk, amelyek a mentőöv fogalmának minél szélesebb értelmezését adják. Mentőöv lehet bármi, amit annak tartunk vagy nem. Külön fölhivjuk a figyel-

met a téma szociológiai, kultúrtörténeti és mélylélektani megközelitésében rejlő lehetőségekre, de nem ijedünk meg a politikai provokációtól és blaszfémiától sem. A pályamunkákat a helyszinen népes nemzetközi zsüri birálja el Ötyien Ázsdü profeszszor /Magyarország/ vezetésével.

Fődij:	egy üveg száraz pezsgő
Első dij:	egy üveg félszáraz pezsgő
Második dij:	egy üveg félédes pezsgő
Harmadik dij:	egy üveg édes pezsgő

A gördülékeny szervezés érdekében a részvételi szándékot mindkét esetben kéjük feltétlenül előre jelezni 1992. április 15-ig személyesen, levélben vagy telefonon a Fiatal Képzőművészek Stúdiójában /1077 Budapest, Rottenbiller u. 35. Telefon: 142-5380, 122-4698/. Munkák begyüjtése 1992. április 3o-án délelőtt 9 és délután 5 óra között történik a helyszinen: Május 1. Strandfürdő, 1183 Budapest, Üllői út 450.

Az Első Budapesti Strandfesztiválról részletes fotó- és videódokumentáció készül, amelynek felhasználásával később egy könyv kerül kiadásra. A fotódokumentációból télviz idején a Liget Galériában lesz kiállitás.

A szervező HungaroDaDa Hungaromagyar Kft. nevében ezúton szólitunk föl mindenkit, aki a szivén viseli a magyar strandművészet sorsát, hogy terveivel, ötleteivel, személyes részvételével segitse a hazai strandművészeti mozgalom föltámasztását.

Gerber Pál
Gerhes Gábor
Lévay Jenő
kerületi lakosok

Pálos Miklós
HungaroDaDa Kft. ü.v.

A hangzó pályamunkák üzenetrögzitőn is leadhatók csütörtökönként 17-2o óráig a 226-o538-as számon.

Gerber Pál

Új Fhr. 2001. 12. p. 17.

Téma
20

Megbízó	Témaszám/ szerz. szám	Tárgy
IVAX	**20 557-T11**	BNP-166 9 hónapos tox. vizsgálat k
IVAX	**20 557-T12**	BNP-166 peri- és postnatalis vizsgál patkányon
IVAX	**20 561**	**Talampanel**
IVAX	**20 561-CH1**	Szintézis reprodukció, méretnövelés
IVAX	**20 561-CH2**	GMP anyagelőállítás
IVAX	**20 561-CL1**	Klinikai vizsgálat (PD-dyskinesia), F-
IVAX	**20 561-PH1**	Farmakológiai vizsgálatok
IVAX	**20 561-PK1**	Módszer validálás, klinikai minták m
IVAX	**20 561-PK3**	Kutya kinetikai vizsgálatok
IVAX	**20 561-T1**	Karcinogenezis vizsgálat – tápanalíz

Gerber Pál

Gerber Pál

BARTÓK 32 GALÉRIA

1996 OKTÓBER 18 - 1996 NOVEMBER 3

Lóska Lajos
Budapest
Felsőzöldmáli út 61-
65/alh.
1025

HERMANN GABLER - GERBER PÁL KIÁLLÍTÁSA ■ MEGNYITÓ: 1996. OKTÓBER 18. 18h
■ NYITVA HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL NAPONTA 2-TŐL 6-IG ■ 1111 BP. BARTÓK B. ÚT 32.
TEL./FAX (36-1) 186-9038 ■ GOETHE-INSTITUT XI. KER. KULTURÁLIS ALAP

GABLER
GERBER

Gerhes Gábor

Bartók 32 Galéria

Gerhes Gábor:

fekete-fehér TV, színes TV, UFO otthon című kiállítása
1996. november 8-án, pénteken 18 órakor nyílik
a Bartók 32 Galériában.

Bemutatásra kerülnek:
① Lépcsőzetes táj, 3/4 rész fenyővel, TV-vel és történettel
② Lejtőre épült ház, kertre néző ablakkal, és veszély
③ Pánik a párnával
című videoinstallációk.

A kiállítás megtekinthető 1996. november 24-ig, hétfő kivételével,
naponta 14–18 óráig. Cím: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

A kiállítást a XI. kerületi Kulturális Alap támogatta.

Gerhes Gábor

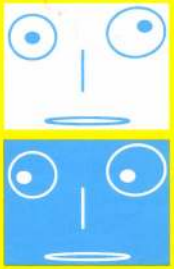

ekete-fehér TV, színes TV, UFO otthon

A dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet tisztelettel meghívja Önt Gerber Pál kiállítására. A megnyitó időpontja: 2005. március 18., 18 óra. Bevezetőt mond: Petrányi Zsolt művészettörténész. A kiállítás megtekinthető 2005. április 8-ig, március 28. és a vasárnapok kivételével naponta 10-től 18 óráig.

ig7

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

MODERN MŰVÉSZETÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
KORTÁRS MŰVÉSZETI INTÉZET
2400 DUNAÚJVÁROS VASMŰ ÚT 12.
ica-d@dunanet.hu, http://www.ica-d.hu, T/F (36) 25 412 220

Budapest XVIII., Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzat
Polgármesteri Hivatal
Oktatási-, Közművelődési- és Sport Iroda
1181 Budapest XVIII., Városház u. 16.
1675 Budapest, Pestszentlőrinc 1 Pf. 49. 1.

"Díj hitelezve"
1675 Pestszentlőrinc 1. Pf. 49.

Markója Csilla
részére!

Gerber F
Budapes
Bartók u
1185

(Küldi
Gerber)

NYOMTATVÁNY

OA'BOR

re'sete

léma az, amit Strauss az újkori politikai filozófia sajátosságának tekint: az a hit, hogy a legjobb államformát meg kell valósítani, hogy a politikai filozófiát a politika és a társadalom szolgálatába kell állítani. Így jelenik meg Macchiavelli mellett Bacon vagy Descartes is a sorban: az aktivista, „tudományos" filozófia képviselőiként, akik e tekintetben együvé sorolhatók Benthammel, Marxszal, sőt – legalábbis az aktivizmus tekintetében – Nietzschével is. Hogy eme legjobb berendezkedést a tudomány, a felvilágosult önérdek, a proletariátus vagy az emberfeletti ember segítségével akarják-e megvalósítani: jóformán mindegy. A fontos az, hogy az újkori filozófia tévhitben él, azt hiszi, hogy a legjobb vagy egyenesen abszolút értelemben jó politikai rendszert meg lehet és meg is kell valósítani.

Strauss másképpen gondolta. A könyvbéli Platón-elemzésben éppen azt mutatja ki, hogy Platón eljátszik az igazságosság közkeletű elképzeléseivel, felveti a legjobb állam kérdését, de ha alaposan végigkövetjük a szövegét, láthatjuk, hogy maga nem hisz e legjobb állam megvalósíthatóságában. Nem hisz benne, mert a filozófusból nem lesz király: a filozófus nem akar király lenni, hiszen nyitva áll előtte a legjobb élet, amely túl és kívül van a politikán. Nem hisz benne azért sem, mert valójában – éppen ezért – nem látja a kiutat a bírált demokráciából.

Ezzel megvan a kötet másik főszereplője is – a filozófus mellett –, ez pedig a demokrácia. A liberális demokrácia nagyon tökéletlen, de ez a tökéletlenség mintegy szükségszerű. Az ember tökéletlen ugyanis. (Furcsán avíttnak tűnik a megfogalmazás? Épp ez a lényeg: ne feledkezzünk el, mondja Strauss, az ember csak vallásilag vagy filozófiailag megfogalmazható tökéletlenségéről.) Egyébként, sugallja Strauss, a liberális demokrácia még mindig a legkisebb rossz: legalább meghagyja a valamivel mégiscsak tökéletesebb ember, a filozófus szabadságát.

A demokrácia baja nem szociális természetű. A demokrácia baja, ha jól értem Strausst, a technicista világképbe és a fogyasztás világába boldogan elmerülő egyforma ember; Nietzsche „utolsó embere", aki Istenben sem hisz már, de filozofálni sem tud; nem tud gondolkodni a jóról, ezért aztán nem tud magasabb értelemben politizálni sem. Ha van a kötetnek igazán erős szála, az az arisztokrácia vonzása. A kötet szerzői – Strauss-tanítványok – szinte minden elemzett szerzőnél kimutatják az arisztokrácia csábítását, a demokráciával való elégedetlenséget s többnyire a vegyes kormányzat kompromisszumát is. (A mai angolszász politikai filozófiát uraló szerződéselmélet, az állam és a társadalom megkülönböztetése s az ezekkel sok ponton összekapcsolódó szuverenitáselmélet egészen háttérbe szorul: olyannyira, hogy a fordítók – nem állhatom meg, hogy szóvá ne tegyem – valami oknál fogva *„populáris fenségnek"* titulálják a népszuverenitást, ha véletlenül mégis előkerül.) A történet a demokrácia hiányosságairól, a dolgok lényegének, *teloszának* és a „jó"-nak az elvi elsődlegességéről szól. Vajon várhatja-e a filozófus, aki a „jó"-val foglalkozik, hogy elképzelései egy napon megvalósulnak? Strauss válasza: nem. De hát a filozófus és a város viszonya nem hasonlít a mérnök és a gép viszonyához – teszem hozzá én, a platóni megkülönböztetések szellemében.

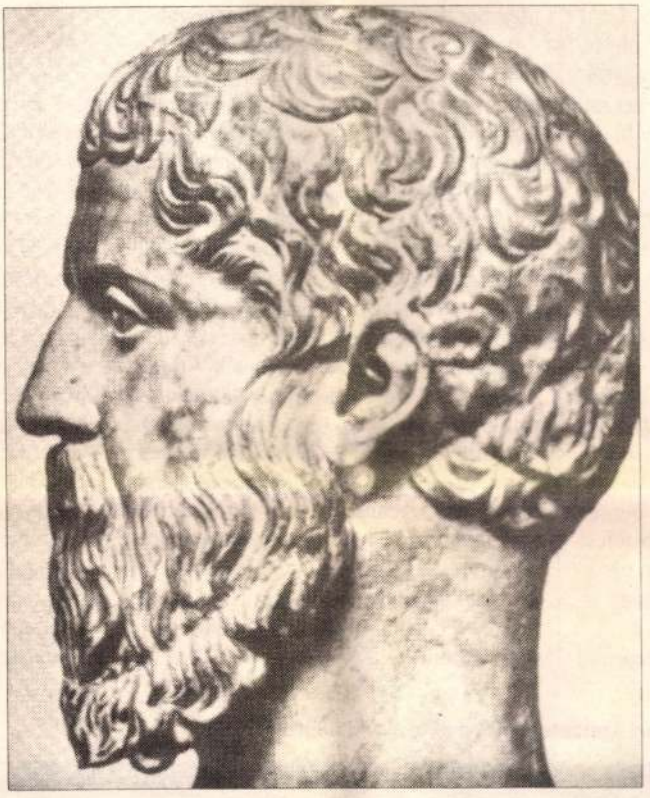

Platón – a filozófusból nem lesz király

Legyen most már szó azért arról is, mit ér ez a könyv, mint a politikai filozófia *„alapvető kézikönyve"*. Noha nem szeretnék a kompetens bíró szerepében tetszelegni, az a gyanúm, szükség van némi óvatos szkepszisre. Hiába a kommentár alázatos műfaja, a tanulmányírók néha szelektíven bánnak a forrásokkal, elfeledkeznek fontos művekről, amelyek alighanem módosítanák az összképet (főképp a Descartes- és a Rousseau-fejezetben tűnt ez fel nekem, de kompetenciám bevallottan korlátos). Azután egyáltalán nem törekszenek rá, hogy legalább futólag utaljanak a filozófiatörténeti kutatás eredményeire és vitáira. Nem törekszenek koherens fogalmi rekonstrukcióra sem, amely egy tucatnyi fogalom segítségével modern szemszögből megerőszakolná, de legalább értelmezhetővé és összehasonlíthatóvá tenné a szövegeket. Sőt, a fogalmak benső történeti folytonossága is háttérbe szorul. Mintha a filozófus könyvének első mondatával kezdett volna gondolkodni, s az utolsóval fejezte volna be: semmi nyoma a hatásoknak, a vitapartnereknek és a közegnek, alig-alig a külső problémáknak. Ezek a filozófusok ennek a könyvnek a lapjain hozzánk beszélnek – hozzánk, beavatottakhoz. A tanítványok, de néha maga Strauss is, pozzá növelik a sorok közti olvasás képességét és követelményét. Rejtélyesen inkoherens kijelentések hangzanak el (nem tudom, mennyiben tulajdonítsam ezt a fordításnak), sokszor éppen a tárgyalt filozófus rejtélyes inkoherenciáiról (talán a Montesquieu-ről szóló fejezet a legelrettentőbb példa). Azaz: aligha lehet ebből a könyvből *megtanulni* a politikai filozófia történetét. Straussnak persze van válasza erre is. A tanítás és a tanulás szerinte nem tankönyvbe foglalt tézisek (érvek, problémák, fogalmak) elsajátíttatása és elsajátítása, hanem *liberal education*, liberális oktatás – arra tanít, hogy nemcsak a filozófusokról, hanem a filozófusoktól is érdemes tanulnunk. (Nem csoda, hogy a Strauss-iskolát bennfentes rajongók szektájának bélyegezték.) De az is biztos, hogy noha a póz bosszantó, a megfogalmazás pedig gyakran idegesítően titokzatoskodó vagy kevéssé explicit, a tanulmányok valóban nagy gondolkodók valóban összetett és sokszor ellentmondásosnak tűnő szövegeibe próbálnak behatolni. Egy ilyen út pedig, szerintem, megéri a fáradságot.

■■■

HAJDU ISTVÁN

Máshol se

(Érintők. Kiállítás a Budapest Galéria Lajos utcai Kiállítóházában)

A mellékmondatos bennfentesség tudatát és valami büszke, a megőrzött intimitás gőgjét sugallja számomra az ÉRINTŐK című kiállítás; egyre gyakrabban érzem, hogy *direkt* semmi közöm a galériákban, a *helyeken* kitett tárgyakhoz, melyek többnyire valami álszerény, a lényeget illetően viszont nagyon is nagyra látó program illusztrációi: ez a kilenc, valószínűleg jobbára fiatal művészt prezentáló tárlat is úgy vonja meg önkörét, hogy az ember végeredményben hívatlan látogatónak, valami zsúrra ismeretlenként és fölöslegesként odatévedtnek érzi magát. Mintha félreértés lenne: minden szó appercipiálható, minden mondat ismerős, a gesztusok a legkevésbé sem szokatlanok, csak és viszont az *egész*, a teljes beszéd annyira távoli, hogy még érintőlegesen is nehéz kapcsolódni hozzá. Mintha pletykát hallgatna az ember anélkül, hogy ismerné a szereplőket.

Ha jól értem, a kiállítás koncepciója a szó legszorosabb értelmében nemzetközi: német, angol és magyar művészeket szervezneknek-rendeznek német, angol és magyar kurátorok (ennek a fogalomnak, lássuk be, a mi országunkban még sokáig semmi értelme sem lesz, de elhihetjük, hogy jó használni, mint valami nagyon vágyott rangot), szóval organizálnak organizátorok, és menedzselnek menedzserek határokon innen és túlra olyan művészeket, akik maguk is saját hazájukon innen és túl – néha meg benne – élnek, hogy adhassanak és adjanak is számot az innen- és túlélésről, a köztes- és közötti-élésről, egyáltalán, az életről. Szóval, ha jól értem, a kiállításnak nincsen is koncepciója, mert hiszen mindenki, a XX. században minden művész valamilyen módon *másutt* él, mindenki, a XX. században minden ember érintett valamilyen módon a kulturális befolyásoktól (amint azt a meghívóhoz mellékelt, meghatározhatatlan műfajú katalóguspótló egyik írása is bizonyítja: a szerző, Bencsik Barna egyenlő arányban vetette magát az olasz Achille Bonito Oliva és a magyar Keserü Katalin hatása alá, sőt valószínű, hogy valamelyik internacionális utazási iroda programfüzetének véletlenül felülkulturált szerzője is inspirálta, s a nyomokat, az impressziókat, a másutt-lét tapasztalatait akarva-akaratlan felhasználja, ma vagy tegnap, s valószínűleg holnap is, óhatatlanul.

Kerry Stewart szerzetesnőjét dajkává szelídítették

De mert a koncepciók nálunk már elég régóta hígak és illékonyak, ne is törődjünk az ÉRINTŐK kiállítás ideológiájával tovább, már csak azért se, mivel az azért eléggé jól érzékelhető, hogy itt egy, az elmúlt hét-nyolc évben már Magyarországon is profi módon működő – a nyugati országokban pedig tradicionálissá lett, jobb szó híján most mondjuk *stipendiumizmus*ként meghatározható – életmódszerű életmód materializálódásáról és vizualizálásáról kapunk híreket. Amúgy és ráadásul arról nem is beszélve, hogy a sutba vágott koncepció nem kér kenyeret, és nem felesel vissza...

Ami már most a londoni, berlini és budapesti művészek munkáit illeti: két, a nyolcvanas évek közepe óta jól ismert tendencia nyilatkozik meg ezen a tárlaton is. Az egyik a kicsinységre való törekvés, a másik az affektálós és illusztratív kommentár-mondás, mely a szívesen színpadra vont Én önmagával bíbelődő gesztusait kíséri (s aminek persze semmi köze a hetvenes évek kemény *body art*jához); az előbbi mintha a személyesség, az utóbbi pedig a posztmodernizmus tárgyiasult szinonimájaként funkcionálna, egyébiránt és tényszerűen pedig rendesen összefüggenek és egymásba játszanak.

Johannes Albers pici agyagfigurái tömegesen zsizsikelve eléggé nagy foltot fednek el ugyan a padlón, mégsem jelentenek többet ügyetlen magánemlékek idegesítő halmazánál,

egyszersmind nem is túl áttételesen mutatnak vissza részint Gromley, részint Cragg törmelékességére és monotóniájára. *Jaime Pitarch* szemében is a pici a szép; pohárka, házika, tenyerecske fogja be a lelket finomkodva és szolidan töprengve, *Melanie Jackson* pedig villanyvonatot meg üveggolyókat alkalmaz tautológiai kísérletéhez a video mellett, aminek létéről és az ideáról a vak képernyő nem, csak egy leírás tud beszámolni.

Gerber Pál ready-made-jei, nyakkendője és karácsonyfái – szó szerinti életnagyságukkal már-már óriásiaknak hatnak – végeredményben áttételes kommentárok: jegyzetek egy idea önkéntelen devalválásának folyamatáról és az Ego kiárasztásának meglehetősen érdektelen, de mindenesetre eléggé akaratos szándékáról. *Cornelia Schmidt-Bleek* nyelvi *ready-made*-jei és városneves trikókkal végrehajtott tautológiagyakorlatai – bár erősen kötődnek a hetvenes évek képzőművészetének, pontosabban a *concept art* nyelvi és szociológiai kísérleteihez – sokkal nagyvonalúbbak, s megőrzik legalább magukat a befúlt, érdektelen, automitománná váló személyességtől.

Talán csak két olyan munka akad, amelyik túlmutat a vázlatosságon és az unalmas, privát lelki útirajzokon: *Csörgő Attila* kinetikus műve legalább meglepő és szép, pontosabban a meglepetés, a váratlanság szépségét tárja a néző elé furcsa „roto-plasztikájával", mely a duchamp-i rotoreliefet „önti", fogalmazza olajba és három dimenzióba; s megkapó *Kerry Stewart* apácája, a Kiállítóház utolsó földszinti cellájának padlóján fekvő életnagyság-közeli plexiszobor. Stewart a jó értelemben vett teatralitásra, a hely és az idea termékeny találkozására ad példát. (Diana Kingsley, a katalóguspótlék másik szerzője a művek között kalauzolja egyenes vonalon leendő nézőjét, a magyarra fordítani igyekvő névtelen(ek) azonban valóságos labirintust varázsolt(ak) a három nyelven publikált szöveg révén: Kerry Stewart szerzetesnőjét például dajkává szelidítették, anyagát hungarocellre nacionalizálták. Ez a néhány oldal, melyen több a fordítási és sajtóhiba, mint a gondolat, az utóbbi évek legkínosabb és legdilettánsabb nyomdai terméke e nemben.)

A kiállítás angol (eredeti?) címe: IN AND OUT OF TOUCH. A kurátorok – Mariele Neudecker és Barbara Thumm – talán belül vannak, innen kintről csak neszezésük hallatszik. Tollászkodás, pici zörejek, majd az útitáska cipzárjának éles kacaja.

■■■

bűnregény

TAR SÁNDOR

Szürke galamb

(Ötödik rész)

A keddi nap nem jó semmire, olyan, mint maga az élet, álmos és unalmas, az emberek még alig élnek, alig ölnek – Molnár főhadnagy (vagy hadnagy) hangosan felröhögött saját szóviccén, aztán vidáman folytatta a gondolatsort, hogy hétfőn legalább még tart a szombati, vasárnapi hangulat, az emberek lazák, felelőtlenek, üdítően másnaposak, vagy éppen ölni tudnának (tessék, már megint), szóval ölni tudnának a családdal eltöltött hosszadalmas és véget érni nem akaró meghitt együttlét után, melyeket csak itt-ott tarkáz egy-egy fojtogatás, konyhakések, forró víz, nyaksál, esetleg a láncfűrész megszokottól eltérő, szakszerűtlen használata. És a szerencsétlenek télen még menekülni sem tudnak a meleg otthon telekézimunkázott, kiporszívózott kelepcéiből, térre, parkba, mint nyáron, egyenesen a kocsmába menni pedig túl látványos, de nincs honnan telefonálni a kurvádnak, hapsidnak, mert azért otthonról mégse. Ha viszont egy fülkébe akarnál leosonni, onnan pedig valami ivósabb helyre, valaki mindig megkérdezi, minek? És valamelyik gyerek okvetlenül veled akar menni, mert már ő is gyilkolni tudna (na!) ennyi családi szeretettől a négy fal között, ha elég nagy, és van elég esze, és eléggé elvadult már ahhoz, hogy még néhány perc, és összetör mindent a lakásban, vagy beleront fejjel a tévébe vagy az anyjába, ha pedig testvére van, az akkorra már nem is él. A gyerek még őszinte, ha elveszti a türelmét.

A hétfő meg azért nem igazi, mert az ember még nem találja magát, értekezletek vannak, eligazítások, kiértékelések, mikor már senki nem emlékezik arra, ami a múlt héten történt, és amiről épp szó van, csak helyesel, és nem győz csodálkozni. Hétfőn a konyha is valami könnyű ételt tálal, ivós és tésztamoslék, ahogy egymás közt szokták nevezni, a hét végén úgyis mindenki telezabálta magát otthon szakadásig, nem árt egy kis méregtelenítés, és az étterem egyébként a hét többi napján sem hizlalda – ezt viszont a szakácsnők szokták kedves mosolyukkal a dolgozók érdeklődésére közölni. Hétfőn csak az idő telik, nemigen dolgozik senki. Keddre viszont beáll a régi, baljós rend, kedden már felöltik megszokott álarcukat, eszükbe jut a járás a folyosókon, lehet hazudni, cselt szőni, áskálódni, minden olyan otthonos, ráadásul hazafelé menet a kocsmába, presszóba is beugorhat az ember, telefonálhat is, ahonnan akar, ha pedig ott

Gerber Pál

téblából a gyerek, meg lehet neki mondani, hogy takarodj innen, mert felrúglak, az anyja úgysem hallja. Molnár örömmel állapította meg, hogy végül is nem tudja, melyik nap lenne igazán jó, ha az ember dolgozni akarna. Valószínűleg egyik sem, így aztán ebből a temérdek gondolatból csak egy dolog biztos, hogy ma kedd van.

Molnár hadnagy (vagy főhadnagy, ő sem tudta mindig biztosan, de úgy rémlett, inkább hadnagy, legutóbb lefokozták, persze) ilyenkor mindig elégedetten nyúlt el rendetlen és büdös lakásának valamelyik rendetlen bútordarabján, ágyon, fotelben, asztalon vagy éppen a szőnyegpadlón, zilált, elfeküdt ruházatban vagy anélkül, esetleg a fürdőszobai tükör előtt áldotta az eszét, hogy soha nem nősült meg, és úgy döntött, ma sem borotválkozik. Ezeknek? Molnárnak meglehetősen lesújtó véleménye volt az emberekről, munkatársairól, viszont azok sem rajongtak érte, Malvin őrmester például kerek perec megmondta, hogy az agyára mennek a viccelődései, és nehogy azt higgye, hogy mindig jópofa. Igazán, kérdezte akkor Molnár, nahát. A kedd viszont az ő számára is a világosság napja volt. Most például az akvárium mellett félig ült, félig feküdt, és félig ruhástól a radiátornak dőlve, és csak arra emlékezett, hogy az előző este biztosan józanul tért haza, hisz ellenkező esetben az is előfordulhat, hogy leveti a ruháit (néha az ablakon át), és az ágyra fekszik, netán az akváriumba. A hatalmas üvegedényben semmi nem volt, víz sem, csak kavicsok az alján, néha egy szőke kisfiú ábrándos arca, mint káprázat, de akkor már nagyon ittas volt. Most nem volt arc, csak erős vizelési inger, és régóta, de ahhoz ki kellett volna caplatni a fürdőszobába, ami azért is hiábavaló, mert már eldöntötte, hogy nem borotválkozik, onnan pedig már csak egy lépés, és ma sem megy be dolgozni a kapitányságra, elvégre rendelkezési állományban van. Szép az élet, gondolta, és dudoraszni kezdett, sőt még egy vázát is elért a kezével a vizeletnek, mielőtt valami komolyabb elzáródása támadt volna a visszafojtástól. Molnár szerette ezeket a nagy, művészkedő edényeket, amelyek különböző bűnesetek révén, helyszínelések során kerültek hozzá, és valamelyikben például százhetven márkája lapult. De vajon melyikben, tűnődött el néha, mikor sürgősen maga elé kellett rántania valamelyik öblös kancsófélét, mint most is. Lehet, hogy ez az, gondolta, vagy az a rücskös? Majd megkönnyebbülve elfelejtette az egészet, és arra gondolt, hogy tényleg szép az élet. Csupa derű, napfény és ragyogás. Szín. Csak az a szerencsétlen telefon nem tudja abbahagyni saját csörgését. Legalább két napja szinte folyamatosan berzenkedik a rárakott párna alatt, de ez már valami műszaki hiba is lehet, mert akinek kell, az tudja, hogy egy csengetés után le kell tenni, majd kevés idő múlva, újabb tárcsázás után türelemmel lenni a három berregésig, mikor a hívott fél, nevezetesen Molnár felveszi, és vár. Ha olyan a hívó, akkor belemorzézi a kagylón a saját számát a kis körmével, ő pedig, ha ismerős, azt mondja, mi a roppant isten van?! Alszom! Vagy: te, vannak most alattam, sürgős?

Dehogy, mondta most például Borbán ezredes, csak látni akarlak, de máris. Latyi, kiáltott fel Molnár még mindig a megkönnyebbülés hangulatában, ily késői órán! Gyere! Igyuk meg azt a kis valamit, amit hozol! Már habozok is, mondta az ezredes kedélyesen, és hirtelen énekelni kezdett: Majd éjfél után... Vedd fel drágám a legszebb ruhád... folytatta Molnár kicsit fals hangján, és abban haljál meg, fejezte be Borbán, ezen nevettek egy kis ideig, aztán az ezredes megkérdezte, hogy vagy, barátom? Molnár nem válaszolt azonnal, ajjaj, nyögte válasz helyett később, akkor tehát baj van. Lefokoznak? Agyonlövetsz? Vagy inkább akasztáshoz öltözzek? Ugyan, mondta az ezredes, a helyzet nem ilyen rózsás. Hanem? Valamiről beszélnünk kellene, mondta az ezredes, csak nem tudom, hogy lehetne ezt nyélbe ütni... Bejönni nyilván nem akarsz... Nem, nem, kapott a szón azonnal Molnár, rendelkezési állományban vagyok, hála istennek. Akkor meg tudod mit, kérdezte az ezredes, mint akinek eszébe jutott valami, menj oda az ablakhoz. Ne oda! Az utcára néző ablakhoz! És tedd le azt az üveget, mert elejted. Na? Sikerült, mondta Molnár egy kis idő múlva, és? Ha már ott vagy, nézz ki az üvegen, ott áll egy autó. Na? Molnár valóban látott lent valami autót, nem is egyet. És, kérdezte gyanútlanul, van itt több is. Az lehet, mondta az ezredes, de az egyikben két morcos kommandós ül azzal a paranccsal, hogy ha öt percen belül nem vagy lent az utcán, menjenek be a lakásodba minden eszközzel, és hozzanak magukkal. Ügyes, ismerte el Molnár, most akadt el a levegőm. Tényleg ennyire sűrű? Hallgatsz te rádiót, kérdezte az ezredes. Szól itt mindig, de nem nálam, mondta Molnár, valamit hallanom kellett volna? Csupa gyarlóság, mondta Borbán, egy csomó ember vérzik errefelé két napja, ma reggel pedig valahogy kiesett egy nő a Sárga Templom tornyának ablakán. Szegény, szaladt ki Molnár száján, megütötte magát? Köhögés hallatszott a vonal túlsó végéről, aztán egy sóhaj, lehet, hogy fel is fázott volna ebben a hidegben, pucéron, de szerencséje, hogy már előtte úgy fél nappal meghalt. Ja, tette hozzá, három perced letelt, és a fiúk úgy tudják, hogy fegyver van nálad. Most tettem el, mondta Molnár, miközben gyakorlott mozdulatokkal öltözött fél kézzel. Negyedik perc, mondta a telefonba az ezredes, de ezt a hadnagy már nem is hallotta, elengedte a kagylót, aztán kalap, kabát, és rohant is ki a lakásból. Ez a kedd mégsem az a kedd, gondolta már a lépcsőn, mégis meg kellett volna borotválkoznom. De minek?

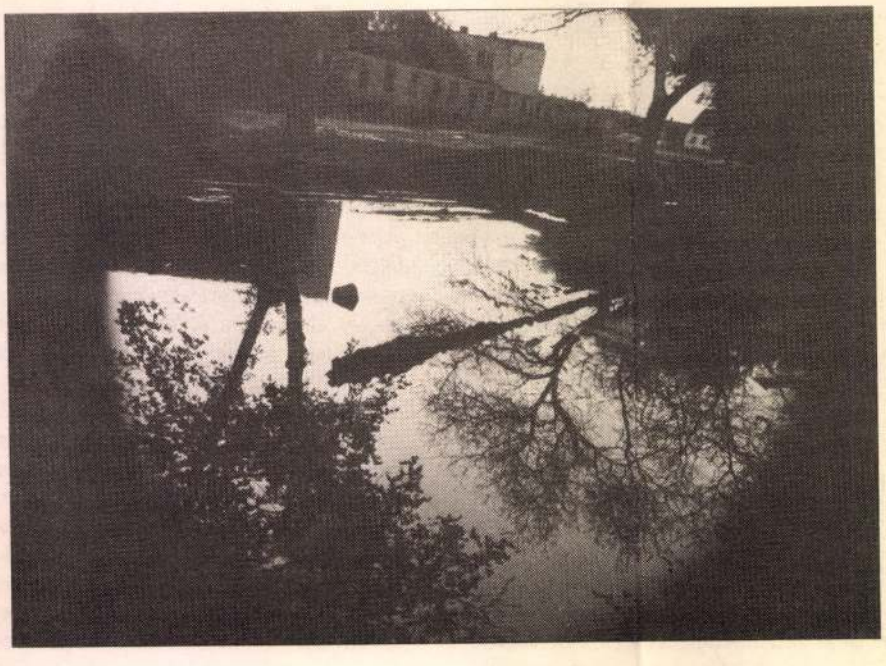

♦

Malvin őrmester, akinek Sági Éva volt a rendes neve, de ezt kevesen tudták, a bü-

A dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet tisztelettel meghívja Önt Gerber Pál kiállítására. A megnyitó időpontja: 2005. március 18., 18 óra. Bevezetőt mond: Petrányi Zsolt művészettörténész. A kiállítás megtekinthető 2005. április 8-ig, március 28. és a vasárnapok kivételével naponta 10-től 18 óráig.

ig7

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

MODERN MŰVÉSZETÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
KORTÁRS MŰVÉSZETI INTÉZET
2400 DUNAÚJVÁROS VASMŰ ÚT 12.
ica-d@dunanet.hu, http://www.ica-d.hu, T/F (36) 25 412 220

GERBER PÁL

ÚJ MŰVÉSZET

1998/jún.

P - 9396

43.0.

asits 432.p.

erül t sor.

Boros Géza

„EGYMILLIÓ NAP ZUHAN AZ ÓCEÁNBA"

Gerber Pál festményei elé

Boros Géza 1960-ban született Miskolcon. Művészettörténész, esztéta.

Gerber Pál 1956-ban született. 1983-ban végzett a Képzőművészeti Főiskola festő szakán. Rendszeresen részt vesz hazai és külföldi kiállításokon.

Ül Klaus Nomi elefántcsont-toronyházában, s a napfogyatkozást figyeli a távolban. Lakótelepek katódsugarai világítanak az éjszakában, a Dalai Láma elektronikus szózatot intéz a néphez, melyben az egységes Európáról beszél. Új szupernovák keringenek az ikonoszférában, mindenki egy video-Armageddonra vár, az állam fénymásolt bankjegyeket ad ki, jegyre és fejadagokban mérik a műalkotásokat, megszűnik a sorbanállás a Purgatórium és a Mennyország között. Totális naplemente a falvédőn, a késő esti tévésorozatok magányos porszívóügynökei mielőtt megerőszakolják a szobainast, a szépség, a komédia és a rémület keverékei a Harmadik Birodalom fogpasztareklámjain. *„Gyémántokat szedek az égről / hogy hazavigyem neked / Lovagolj szorosan mellettem / a jövő kezdetét vette / Ez a harc lesz a végső / egymillió Nap zuhan az Óceánba / különös dimenziók nyílnak /Idegenek vagyunk, de Te / csak vágtass szorosan mellettem / Ezen az élethossziglan tartó napon".*

(Részlet a szerző Tibet-Tirol-Tatabánya című írásából)

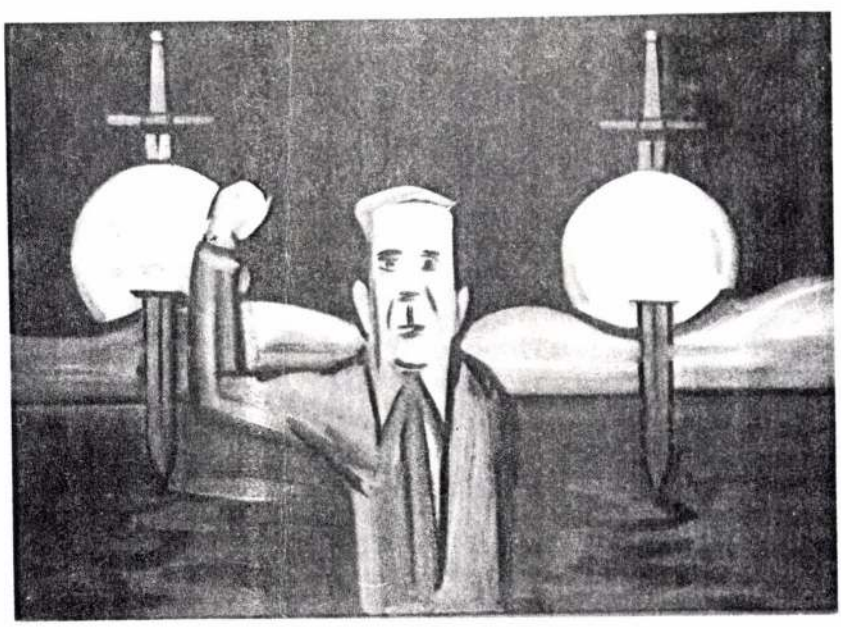

Táj két nappal

GERBER Pál

Nappali Hár 1991/4.

Gerber Tál, festő-grafikusművész

Gyárfás Péter: „Állandó harc az élet". – Stúdió Galéria, 1989. VI. 21–VII. 16.

Gerber Tál Stúdió Galériában rendezett kiállítása kísérlet a festészet és a rajz eszközeivel történő értelmezésre. Gerber az ellentéteket akaja sűrítetten, néhány jelképpel „körülírhatóan" kiemelni. Diktatúra, áldozatok, átmeneti nyugalom és a lelki egyensúly visszaállítása: ezek lehetnek azok a kulcsszavak, amelyek köré a képi látvány fogalmazódik. „Vesztőhely," – „Estő ima," – „Állandó harc az élet" c. rajzok (említve).

„Cím nélkül", olaj, farost, 70 x 100 cm, 1988–89. (repr.)

Művészet, 1989., okt., 4. old.

GERBER Pál

1956-ban születtem.
1983-ban végeztem a Képzőművészeti Főiskola festő szakán. Tagja vagyok a MK Művészeti Alapjának és a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának.

Born on the Ides of March in 1956. He graduated from the painting course of the College of Fine Arts in 1983. He is a member of the National Foundation of Fine Arts and the Studio of Young Artists.

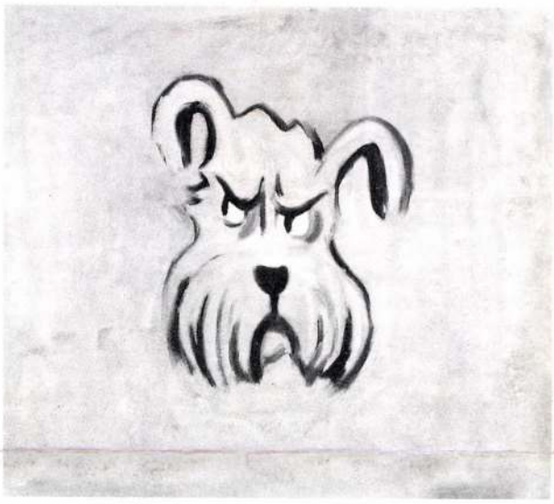

Fontosabb kiállításaim/The Most Important Exhibitions:

1987. ESZV klub
„Akt", Vajda Stúdió Pincegaléria, Szentendre
„Stúdió '87", Ernst Múzeum, Budapest
„Groteszk Art I", Tatabánya
1988. „Groteszk Art I", Tatabánya
„Gravitáció", Vajda Stúdió Pincegaléria, Szentendre
„Groteszk Art II", Dunaújváros
„Stúdió '88", Ernst Múzeum, Budapest
Egyéni kiállítás, Körmend
1989. Nagykőrösi Grafikai Tárlat, Nagykőrös
„Új fétisek", Kernstok Terem, Tatabánya
Egyéni kiállítás, Stúdió Galéria, Budapest
„Kék Acél", Budapest Galéria Lajos utcai Kiállítóháza, Budapest
„Szimmetria és Asszimetria", Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Liget Galéria, Budapest (Kicsiny Balázzsal)
Kék Iron, Duna Galéria, Budapest
1990. Potzneusiedl, Ausztria
Egyéni kiállítás, Francia Intézet, Budapest
„Ecce homo", Vajda Lajos Stúdió, Szentendre
Augsburg
Bécs–Budapest–Köln
„Expanzió II", Vác
East Side Gallery (Falmúzeum) Berlin

GÁSPÁR GYULA 7083 Tolnanémedi, Fő u. 11.

1957 július 15-én születtem Marosvásárhelyen. 1976-ban érettségiztem a marosvásárhelyi Bolyai Farkas Gimnázium humán tagozatán. Hétszer felvételiztem sikertelenül a kolozsvári „Ion Andreescu" Képzőművészeti Főiskola grafika szakára.
1987 decembere óta élek Magyarországon, 1988 januárjától vagyok tagja a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának.

I was born on July 15, 1957 in Marosvásárhely. I graduated from the art faculty of the „Bolyai Farkas" high school in Marosvásárhely. I tried to win admission to the graphic course of the „Ion Andrescu college of Fine Arts seven times, without success, I've been living in Hungary since December, 1987 and have been a member of the Studio of Young Artists since January, 1988.

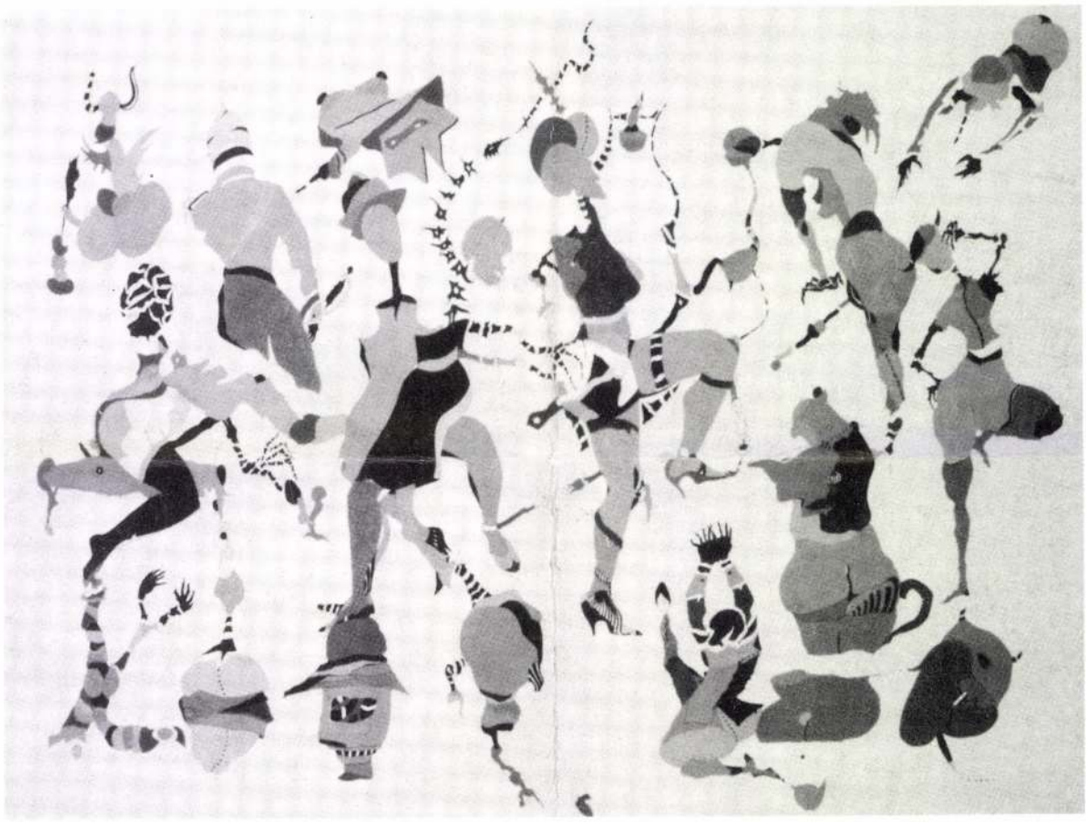

Kiállítások/Exhibitions:

1987. Nemzetközi Grafikai Kiállítás, Óbuda Galéria, Budapest
1989. Csoportos kiállítás, Nagykovácsi
1990. Egyéni kiállítás, Tanárképző Főiskola, Eger

GERBER PÁL

ÚJ MŰVÉSZET

2000/ MÁRC.

P-9765

21.o.

√az adatokhoz? Ne haragudj, h

Gerber Pál, festő-grafikusművész

Longyel László: A Vék Acél, Energiaszelle ment tovu után..."

Egy roppant túlméretezett, tiszteletet kettő, homlokzatú gyárvárosi kocsma – a Vék Acél – portálja díszeleg a Budapest Galéria azonos című kiállításának plakátján. A tárlat koncepciójának kitalálója és rendezője Török Tamás.

1. A kiállítás részlete Gerber Pál munkájával. [repr.]

Művészet, 1989., 11-12., 46-47-old.

Budapest Galéria Kiállítóháza
Budapest III, Lajos u. 158
1995. május 18 – június 18.
18th of May – 18th of June 1995

GERBER Pál

IN and OUT of TOUCH

Támogató:
Supported by:

The British Council

Résztvevő művészek:
The artists of the exhibition:

Johannes Albers
Attila Csörgö
Róza El-Hassan
Pál Gerber
Melanie Jackson
Jaime Pitarch
Cornelia Schmidt-Bleek
Kerry Stewart
Susan Turcot

A kiállítás rendezői:
Curated by:
Mariele Neudecker
Barbara Thumm

MEGHÍVÓ

A Budapest Galéria
meghívja Önt az

ÉRINTŐK
kiállítás megnyitójára

Időpont: május 18. 17,00

The Budapest Galéria invites you
to the opening of

IN AND OUT OF TOUCH

opening night: 18th of May, 5pm

Budapest Galéria Kiállítóháza, Budapest, III. Lajos u. 158.
Nyitva: Hétfö kivételével naponta 10–18 óráig
Open daily from 10am – 5pm except Monday

VÁR 14 FOK
MŰHELYGALÉRIA

H–1012 BUDAPEST VÁRFOK U. 14.

☎: (361) 115-21-65

BODÓCZKY ISTVÁN
BÖRÖCZ ANDRÁS
BUKTA IMRE
EL KAZOVSZKIJ
GERBER PÁL
KONCZ ANDRÁS
REGŐS ISTVÁN
SZEMETHY IMRE
SZIRTES JÁNOS
SZOTYORY LÁSZLÓ
ÚJHÁZI PÉTER

Kortárs magyar képzőművészeti alkotások bemutatása és értékesítése

GERBER Pdl

GERBER Pál

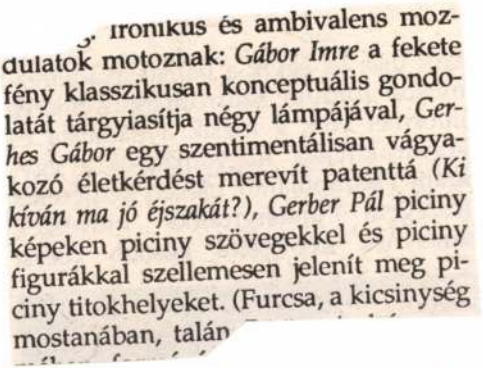

...ironikus és ambivalens mozdulatok motoznak: *Gábor Imre* a fekete fény klasszikusan konceptuális gondolatát tárgyiasítja négy lámpájával, *Gerhes Gábor* egy szentimentálisan vágyakozó életkérdést merevít patenttá (*Ki kíván ma jó éjszakát?*), *Gerber Pál* piciny képeken piciny szövegekkel és piciny figurákkal szellemesen jelenít meg piciny titokhelyeket. (Furcsa, a kicsinység mostanában, talán

Hajdú I. – Beniő 1991. dec. 7. 43.p.

kmormák. Bp, 1950, Építésügyi

szaki előirás gázberendezések ter-
, 1955, Müszaki K.

beton- és vasbetonelemgyártó
sa. 1958.

adó. Pécs, 1941, Egyetemi ny.

kerület kérvénye a magyar or-
az erdélyi róm.katholikus
rgyában kiadott vallás- és
ndelet ellen. Kolozsvár,

GERBER Pál

ÉS 1993. június 4.

Spiritusz Galéria

Június 13-ig látható a Spiritusz Galériában (Budapest II., Kapás utca 55.) Gerber Pál és Sebastian Weissenbacher (Ausztria) kiállítása. Megtekinthető: szerdától péntekig 13-18 óraig, szombat, vasárnap 10-17 óráig.

ABZÄHLREIM — KIS

Eins, zwei	—	Polizei
Drei, vier	—	Offizier
Fünf. sechs	—	Alte He
Sieben, acht	—	Gute N
Neun, zehn	—	Putz di
Elf, zwölf	—	Komme

die Polizei	—	rendőr
der Offizier	—	katona
die alte Hex'	—	az öreg
Gute Nacht	—	jó éjsz
kommen	—	jönnek
der Wolf	—	a farka
die Wölfe	—	farkaso
elf	—	11

HAJDU ISTVÁN

Édességet a földön

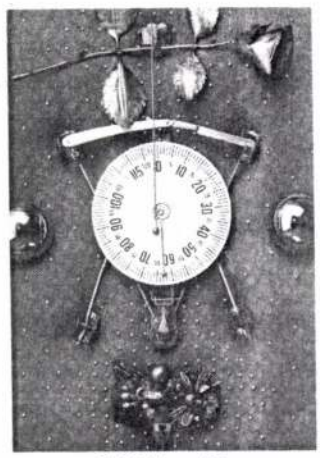

Nyári István munkája

Már a francia új realizmus és az amerikai pop art sem vetette meg az édességet a művészeten (ezt elírtam: egy másik határózóragot, a *-bent* akartam használni, de talán pontosabb mégis az, ami véletlenül adódott); szóval, a hatvanas évek is szívesen nyúlt a cukorhoz bizonyos dadaista hagyományokat követve, a méz azonban mindig epével keveredett, a cukormáz alatt tüskék meredeztek. A látszatmarcipánok a marcipánlátszatra utaltak mindig: a világ, a világegyetem fogyaszthatóságára, a fogyasztás édességére s persze arra, hogy mindez, ez a nagy, színes dínomdánom alapvetően materiális, dologi dolog, s éppen ezért mértéktelenül ideiglenes és ildomtalan. Némiképpen ordenáré.

Sem a franciák, sem az amerikaiak – akkor – nemigen foglalkoztak a szellemi fogyasztással, az ideológia realizálásával vagy poposításával, még kevésbé a hit konzumálásának, konzumálódásának megjelenítésével. (Nem is tudom, aktuális volt-e már akkor mindez, vagy csak később vált azzá, habár az bizonyos, hogy az *elme elcseppenése* nem újdonság.)

A szellem cukra a vásznakon, szobrokon és installációkon a nyolcvanas években csapódott ki igazán. S már nem a tárgyakban és tárgyakért *minősülő* életet reprezentálta, hanem a szellemet magát: az új realizmus és a pop iróniáját az önmagát komolyan vevő édes elégedettség váltotta fel, elkeverve-elegyedve egy különös és eklektikus, negéddel befuttatott világképpel. A transzavantgárd hedonizmusának sajátos terméke lett az érzelmes, gyakran bájolgó, a világot lencsibaba-pillantással befogni igyekvő szemlélet, melynek értelmezése már nem egyszerűen azon múlott, hogy a giccset a giccstudat termékének láttuk-e, hanem hogy minek gondoltuk. Pontosabban: minek *akartuk* tételezni és értelmezni, hiszen a munka önmagában kizárólag önmagára utalva viselkedett. Az iróniát valami patetikus karikatúraszemlélet váltotta föl, s csakis a nézőre bízatott: viccnek-e vagy kegytárgynak fogadja a dolgot. (Azon keresztül pedig magát a művészetet.) A mézesmadzag egyik vége valahol *Milan Kunc* vagy *Kenny Scharf* röhögtető, egyszersmind perverzen infantilis világában rögzült, a másik a klasszikus klasszicizmus anakronizmusát a nyolcvanas években tudatosan vállaló olaszokéban. Az évtized végére – égbe szökkenő képzavarral szólva – kijegecesedett az édesség: *Jeff Koons* (vagy *Jonathan Borofsky* a nyolcméteres, szomorú bohóc fejű balerinájával) a bűvnek és a bájnak addig hihetetlennek látszó magaslataira hágott.

A fölbuzgó melasz forrásai az újra fölfedezett folklórból, a grand art ornamentálissá üresített, patetikus formakészletéből s valami abszurd, századvég-hangulatú, végletes *horror vacui*ból eredtek. (S tagadhatatlan, hogy néha kedvességből is, a szó szoros értelmében.)

Egy másfajta nézőpontból mindez persze felfogható tragikus játékként is, balettként a penge élén. Rendes, nagy szomorúságok vonódtak be cukormázzal, mint a pirulák, főként Közép-Európában, az ittmaradtak vagy az innen emigráltak műtermeiben. Kínos édelgésnek látszottak mindig is a cseh *Jiri Georg Dokoupil* és a már említett *Kunc* festményei, ahogy minden jókedvűsködés ellenére sem voltak igazán vidámak itthon a nyolcvanas évek közepén *Méhes Lóránt* és *Vető János* munkái.

Napjainkra a tendencia kettéválni látszik. A manifeszt édesműipar belekergette önmagát a méretek és a technika által meghatározott formába, s egyre nagyobb, egyre tökéletesebben csillogó cukorfalataival beérte a Disneylandek óriás egereit, disznóit, s már végképp csak arra képes, hogy közölje, a világ habostorta. A szellem borongós, metafizikus kalandjaihoz rekvizitumokat és kulisszákat készítők viszont mind szofisztikáltabb munkákba fogtak.

Ahogy mindenütt, itthon is Kelet és Nyugat egyesült kegytárgyainak csillogása és színessége deríti fel a kiállítótermeket – némi konceptualizmussal élesítve a fényeket –, Kelet és Nyugat kegyessége árad a tankképekről és tanszobrokról a hit édességét sugallva. *Salvador Dali* késői vallásos festményei, bombasztikus katolicizmusa dramatizálódik láthatólag tovább a tarka installációkban, csakhogy most már a tiszta dogmát és kánont az összeelegyített hitek eklekticizmusa váltja fel, mentális és formai értelemben egyaránt. Úgy tudom, Méhes Lóránt tavasszal bemutatott szinkretikus Oltárához készítette a *Fészek Galériában* most kiállított festményeket, melyek valami egészen különös, a látszat szintjén túlságosan egyszerű, a teóriát szem előtt tartva viszont igencsak bonyolult mozdulattal karolják össze az op art, a kraftwerkes komputergrafika és a dekoratív new wave elemeit.

Akadnak persze köztes utak is. *Nyári Istvánt* például valószínűleg nem a hittel teltség, hanem valamifajta új, századvégi szimbolizmus megfogalmazásának akarata vezette, amikor bíborba-bársonyba, aranyba-ezüstbe öltöztette az új meg az ezeréves patenteket. Rózsákból, műszerszámlapokból, jelvényekből, rejtélyes holt hősökből, sokértelmű hétköznapi tárgyakból, csillogó ornamensekből összeszerkesztett *quodlibetjei* oly tisztán és töményen sugározzák a kortárs szépségeszményt, mint az isztambuli vagy karácsonyi ékszerkirakatok éjszakai megvilágításban. Nyári találata hihetetlenül pontos és éppoly fájdalommentes, mint az akupunktúra vagy a fülbelövés, vagy amilyen egy-egy frappáns, kerek és áttetsző aforizma lehet. Hasonló, bár némi régies és népies konceptualizmussal fűszerezett gesztussal él a majd egy nemzedékkel fiatalabb *Gerhes Gábor* is egy Tatabányán látható munkáján. A rózsás kép a talált írás, a talált gondolat, a talált érzelem ironikus sokértelműségét, a talált esztétikum édességét nyújtja tálcán archaikus könnyedséggel.

Tagadhatatlan: virágoskert a mi szívünk (Jeff Koons azt sugallja, az amerikaiaké inkább állatkert), máskor pedig mélyen zengő hegedű, melyen mi magunk vagyunk a vonó. Már csak kandírozni kellene bennünket.

(Méhes Lóránt képei a Fészek Galériában december 6-ig, Nyári Istváné a Dorottya utcai kiállítóteremben december 7-ig, Gerhes Gáboré – Gerber Pál, Lakner Antal és Diana Kingsley munkáival együtt – a tatabányai Kernstok-teremben december 8-ig láthatók.)

GERBER Pál

Gerber Pál

BENEDEK SZABOLCS RIPORTJA:

A színház szolgája

Egy nyári délután találkoztam először vele. A színház lépcsőjén ültünk Évával, ő egy keménytáblás Dosztojevszkij-köteten, én meg csak úgy, a puszta kövön. Kegyetlen hőség volt, negyven fok árnyékban, július és kánikula. Beszélgettünk, már nem emlékszem, pontosan miről, valószínűleg csak úgy mindenféle, mások számára érdektelen dologról és időnként nagyokat nevettünk. Ekkor állt meg előttünk ő.

Látszott rajta, hogy idős már, elmúlt ötven éves, vagy még több is, a korát nem tudtam volna megtippelni, de öregségét igazán csak barázdált arca és ősz haja bizonyította. Fiatalos járása és egyenes tartása pedig éppenséggel szöges ellentétben állt az arcára kiült vénség minden jelével. Amolyan művészmódra öltözködött, a hatalmas hőség ellenére is méregzöld zakót és drapp kordbársonynadrágot viselt, a fejére meg egy sötétbarna, ötvenes évekbeli filmekben látható kalapot csapott. A cipőjére pontosan már nem emlékszem, de úgy rémlik, mintha egy mellényt is hordott volna és a mellényzsebből egy aranyozott, vagy pont arany óralánc fityegett elő, de erre már nem mernék megesküdni.

Amikor úgy hirtelen megállt előttünk, mindkettőnknek a torkára fagyott a szó meg a nevetés. Nem tudtuk hirtelenjében, mit akar itt ez az alak, akit én még soha nem láttam. Mint később kiderült, Éva már ismerte őt. Éva tanár egy gimnáziumban és egy vidéki gimnáziumban mindenkit ismernek az emberek. Nekem viszont, mint már említettem, fogalmam sem volt arról, hogy ez ki és mit akar. Előbb kicsit meg is ijedtem, mert mit mondjak, az arca korántsem volt valami bizalomgerjesztő, de aztán a következő pillanatban már az jutott eszembe, talán csak meg akarja kérdezni, hogy hány óra van, vagy hol van a Jókai ételbár, vagy ilyesmit. Azt se láttuk, pontosan honnan került oda. Csak beszélgettünk és ahogy egyszer felnéztünk, már ott állt.

— Jó napot — mondta az illető.

— Jó napot. — mondta Éva.

— Jó napot. — mondtam én.

— Nagyon meleg van. — mondta a férfi és megigazította a kalapját, de nem vette le, bár az arcán már nagy cseppekben gyöngyözött az izzadság. — És most mondják csak meg, hogy mik történnek manapság. Mert én kérem már nem is tudom, hogy mi hogy van. Alig nézek én tévét, nincsen nekem arra időm. Elfoglalt ember vagyok. Látják, itt dolgozom — és odamutatott a színház bejáratára. — Szóval most is elfoglalt vagyok. Nem is tudom, valaki azt mondta, hogy lehet autót nyerni valami sorsjeggyel.

Itt megállt a beszédben és ránk nézett, vajon mit szólunk hozzá. Furcsa hangja volt. Egyszerre volt rekedt és egyszerre volt benne mégis egyfajta bársonyosság. Egyszerre érződött hangjában a cigaretta és a bor íze. Abban a percben is a szájában lógott valami olcsó hazai dohánytermék.

— Én nem tudom, kérem, Önök erről mit gondolnak, — folytatta, miután látta, hogy nem reagálunk semmit, — de én nem hiszek az ilyenekben. Az egész csak egy fene nagy átverés és semmi más. Ugyan kinek lenne akkora marha nagy szerencséje, hogy azt az autót megnyerje? Senkinek, én mondom, senkinek, nekem elhihetik. Mert nézzék, én elhiszem, hogy nyugati cég, meg hogy van pénze mindenre, az ilyen dolgokra is, hogy egy autót csak úgy odaajándékozzanak bárkinek, de azt kötve hiszem, hogy ezt épp Magyarországon csinálnák meg. Hát nem? Egy ilyen játék nagyon sokba kerül...

Újra megállt, mert én kérdően néztem rá, legalábbis ő így gondolta. Én nem néztem rá kérdően, csak furcsán, mert egy kukkot nem értettem a beszédéből és nem tudtam az egész embert hová tenni.

— Hát tudja, fiatalúr, az a sorsjegy, amivel autót lehet nyerni. Maga nem hallott róla?

Határozatlanul bólintottam, mert mintha rémlett volna egy ilyen reklám, vagy hirdetés, vagy nem is tudom, hogy micsoda, de azt már nem tudtam volna megmondani, hogy milyen autót és hogyan lehet nyerni.

— Nna látja, akkor maguk is csak tudnak erről. Hát én mondom, hogy nagy átverés az egész. Nyugati autó így meg úgy... Nagyon sok sorsjegy kell ám ahhoz, hogy az ember megnyerjen egy ilyen autót. Kötve hiszem, hogy bárki is venne annyi sorsjegyet, amennyi elegendő lenne egy ilyen autót megnyerni.

Közbe akartam szólni, hogy egy ilyen autót akár egyetlen egy sorsjeggyel is meg lehetne nyerni, ha szerencséje van az embernek, de inkább meggondoltam magam. Évára néztem, de ő csak semleges arccal ült a Dosztojevszkij-köteten és a járdát nézte, mintha nem is hallaná az egészet. A férfi pedig egyenesen felém fordult és már csak nekem magyarázott.

— Van egy kevés *elintéznivalóm* ugyan a színházban, csak kijöttem kicsit levegőzni. Kegyetlen meleg van. Éppen most hallgattam a rádiót, fiatalúr, maga nem hallgatta? (Intettem, hogy nem) Nna lássa, jól tette, mert semmi biztató nem volt benne, csak az, hogy holnap is ilyen meleg lesz. Aztán meg utána bejátszották ezt a sorsjegyes reklámot. Hát kérem, én meg nem tudnám mondani, hogy mi ebben az üzlet. Mert hogy semmi üzlet nincsen benne, az biztos. Mert akkor minek ajándékoznának csak úgy ingyen oda akárkinek egy ilyen francos nyugati autót? Én mondom magának, fiatalúr, ebben valami óriási nagy átverés van és semmi más. Éppen elég baj, hogy ilyenekkel szédítik a tisztességes magyar embert, aki dolgozik egész nap... Az ember ugye csak szeretne magának egy ilyen autót, nem, hát fiatalúr maga is biztosan szeretne, (biccentettem, hogy igen), nna ugye. Kell is ám egy ilyen autó az embernek, ez ám az igazi autó, nem pedig azok, amik eddig itt voltak, a Trabant, meg a Dacia. Mert ugye azzal elmegy az ember Pestig, vagy nem is tudom, hová, azt szét is esik. Hát nem tudom... nem egy ilyen sorsjeggyel kéne a tisztességes magyar embereket szédíteni, hanem azzal, hogy ezeket a nyugati autókat nem olyan fene nagy áron árulnák, hanem pont annyiért, hogy becsületes munkával hozzá lehessen jutni. Hogy én is dolgozom itt rendesen a színházban, szolgálom ki a művész urakat, amit csak kérnek, meg ilyesmi, aztán meg amikor kis idő elteltével összegyűlik a pénz, annyi, amennyi kell, akkor én is vehetek sorsjegy nélkül is egy ilyen nyugati autót...

Ebben a pillanatban egy komor arcú férfi lépett ki a színház épületéből és elindult lefelé a lépcsőn, amikor észrevette ismerősünket, aki nagy hévvel magyarázott.

— Hát te? Már meg is jártad? — kérdezte szigorúan.

Ismerősünk ránézett és kicsit idegesnek tűnt.

— Még van pár dolog, amit el kell intézni... nem teljesen...

— Akkor meg mit fecsegsz itt? Lódulj a dolgodra. — azzal a komor arcú férfi nagy fújtatások közepette átment az utca túlsó oldalára. Ismerősünk utána nézett egy darabig, aztán széles mosollyal megemelte a kalapját és szertartásosan meghajolt.

— Bocsássanak meg, fiatalúr, kisasszony, de a munka szólít. Bocsássanak meg, hogy feltartottam Önöket. Viszontlátásra.

— Viszontlátásra. — mondta Éva.

— Viszontlátásra. — mondtam. Ismerősünk sarkon fordult és elindult abba az irányba, amerre a komor úriember is távozott.

Kérdően Évára néztem.

— Marika már mesélt róla. — mondta, miközben a távolodó férfit figyelte. Marika a gimnázium titkárnője és másodállásban a színház jegyirodájában is dolgozik. — Itt van a színházban, itt dolgozik valamit, nem tudom, pontosan mit. Ötvenhatban állítólag nagyon megverték, akkor lett ilyen a szerencsétlen.

— Találkoztál már vele ezelőtt?

— Csak láttam meg meséltek róla. Elég közismert figurája a városnak.

Vége lett a nyárnak, beköszöntött az ősz és megkezdődött az egyetem, így a hétköznapok nagy részét Pesten töltöttem. Ettől függetlenül az ősz folyamán többször is láttam a belvárosban, a színház környékén ismerősünket. Többnyire ugyanazt a méregzöld zakót, a drapp kordbársony nadrágot és a barna kalapot viselte. Egyszer, amikor a városháza előtti gyalogos-átkelőnél a zöldre vártam, pont mellém állt és miközben figyelte a lámpát, hangosan beszél csak úgy maga elé. Máskor meg az úttest túlsó oldaláról láttam, ahogy Michael Jackson-szerű mozgással bemegy egy áruházba. Aztán egy januári hétfő délutánon találkoztam vele újra. Olgával a hideg elől bemenekültünk egy teázóba, nem messze a színháztól. Olga ugyanabba a gimnáziumba jár, ahol Éva tanít és ahová én is jártam. Én beültem egy sarokban lévő asztalhoz, amíg Olga a pultnál teát rendelt. Ekkor vettem észre, hogy a pultnál ott áll ismerősöm is, cigarettázik és bort iszik. Valahogy megérezhette, hogy figyelem, mert hirtelen rám nézett és gyors léptekkel az asztalhoz sietett. Egy pillanatig azt hittem, talán ő is megismert, mindenesetre bicfogni és még mindig nem akarják elhinni, hogy mik történtek itt. Mert negyvennégy októberében, ami itt volt... Nézze, akkor már itt jártak az oroszok, negyvennégy októbere volt és nyilasok voltak mindenütt, emlékszem, ki volt írva oda a falra a színház mellett, hogy dögöljön meg Szálasi és nekünk kellett lefesteni másnap reggel... Értse meg, fiatalúr, ezekről a dolgokról nem beszél senki. Az oroszok ott jártak a közeli falvakban és a népek meg menekültek be ide a városba a falvakról meg a tanyákról meg mindenhonnét. Cigányok is...sok cigány volt itt, kérem. Mondják, hogy Pesten így meg úgy a zsidókat, hát kérem itt meg a cigányokat ugyanúgy, csak erről nem beszél senki.

A pult felé néztem, ahonnan Olga nézett vissza. Míg a teára várt, szemmel láthatólag érdeklődéssel figyelte az egyszemélyes párbeszédet.

— Bejöttek a cigányok ide és ott álltak a városháza előtt a Kossuth téren meg ott arra a Tiszánál is, a színház környékén. Munkát akartak kapni a városban. Kijöttek a nyilasok és egyszerre csak elkezdték lőni őket gépfegyverrel. Még most is emlékszem a fegyverek hangjára. Mert az ilyeneket nem felejti ám el az ember, fiatalúr! Ott feküdt a sok-sok cigány véresen az utcakövön, a nyilasok meg ott álltak és simogatták a fegyvereiket és röhögtek...mert ez így volt, fiatalúr, nekem elhiheti, csak erről ma nem beszél senki... sem a kormányban, sem másutt. Ott feküdtek a cigányok és a nyilasok csak röhögtek. És volt ott egy német tiszt is, úgy hiszem...

Olga megérkezett, kezében tálcával, rajta két csésze teával. Leült mellém és némán vártuk, most mi történik. Ismerősöm megvárta, amíg Olga leül, csak azután folytatta:

— Mert higgyék el, hogy az így volt, negyvennégy októberében.. maga akkor még nagyon fiatal volt, fiatalúr. Hány éves maga?

— Húsz. — mondtam.

Ismerősöm legyintett.

— Ó, hát akkor maga... — és nevetett egy kicsit. — Hát tényleg. Akkor maga aztán tényleg nem tud semmit. De nekem elhiheti ezeket, mert ezek így voltak. Negyvennégy októberében. A tulajdon két szememmel láttam, hogy ott fekszik a sok ide menekült cigány véresen, összelőve a téren, a nyilasok meg csak röhögnek és ott volt az a német tiszt is...

Bevallom, engem kicsit már idegesített ez az ember. Látványos mozdulatokkal kitettem a tálcáról a két csészét magunk elé és jó hangosan megkérdeztem Olgát, hány cukrot kér. Ismerősünk, úgy látszik, észrevette ezt.

— Bocsássanak meg, hogy így feltartom magukat, kisasszony, fiatalúr... Látják, én csak így élek, eljárok dolgozni ide a színhába, megiszom itt a boromat — itt felemelte a kezében lévő poharat —, aztán megyek haza. Kisasszony, fiatalúr, én nem vagyok méltó.. — szertartásosan meghajolt, de a következő pillanatban már folytatta is: — Mert higgyék el ezt nekem, kérem. Ez így volt akkor negyvennégy októberében. A cigányokat itt lőtték agyon a téren, a hullákat meg beledobálták a Tiszába. Kegyetlen világ volt az még akkor, fiatalúr. Látja, maga még csak húsz éves, nem tud ezekről. Meg hogy is tudhatna, senki nem beszél róluk. Nézze, én meséltem már ezt újságírónak is ott bent a színházban, amikor bent volt interjút csinálni az igazgató úrral, dehát mihaszna... Mert a újságíró meghallgatott, én ugyanazt elmondtam, amit itt most magának, fiatalúr, aztán bólogatott, hogy majd utána néz, meg mindezt szépen megírja, ahogyan volt, de már jó sok idő eltelt és még mindig nem írta meg. Hát látja, fiatalúr, hogy is van ez... Voltam én már a polgármesternél is, hogy megmondjam, mi volt itt kérem negyvennégy októberében, mert erről tudni kell, mert erről nem beszélnek itt, csak a mostani disznóságokról beszélnek, de arról, hogy régebben is micsoda disznóságok voltak itt, arról nem beszél még itt senki sem, fiatalúr. Mert ott feküdtek lelövöldözve a cigányok, a nyilasok meg csak röhögtek ott, higgye el. A hullákat meg utána mi dobáltuk bele a Tiszába, most is meg tudom mutatni a helyet, hogy hova. Hát így volt ez itt, kérem.

Ebben a pillanatban a teázó tulajdonosnője a pultról odakiáltott ismerősünknek:

— Itt a borod, nem kell már?

— Bocsássanak meg, fiatalúr, kisassony, látják, maguk még nagyon fiatalok, húsz évesek, de azért jó ha tudják az ilyesmit, mert itt ilyenek is voltak ám, kérem, pontosan ilyenek és erről még nem beszél még mindig senki... Ez itt a nagy disznóság most, kérem és semmi egyéb. Nekem elhihetik, mert én a tulajdon két szememmel láttam az egészet. — újra meghajolt. — Bocsássanak meg, kisasszony, fiatalúr, ha feltartottam volna Önöket.. igazán nem vagyok méltó. ...— megigazította a kalapját, kiitta poharából a maradék bort és odament a pulthoz a újabb pohárért. Aztán már nem is jött vissza mihozzánk, hanem valaki más vendéggel kezdett el diskurálni.

Olgával egy darabig csak hallgattunk és a teát kavargattuk.

— Tudod, ki volt ez? — kérdeztem aztán.

— Ismerem. Egyszer már beszéltem vele.

— Igen? És miről?

— Már nem emlékszem... meg nem is értettem, mit mond...

— Ötvenhatban állítólag nagyon megverték. Azóta ilyen.

Ezt némi büszkeséggel mondtam. Ennyit legalább biztosan tudok ismeretlen ismerősömről.

FARAGÓ FERENC:

A halak beszéde

Két éve, egy meglehetősen piszkos pesti télen vagy őszutón történt, hogy egy óbudai borozóban találkoztam Krúdy Gyulával. A hasonlatosság, már amennyire a fényképek hűen adják vissza egy emberi arc nem papíri vonásait, minden kétséget kizárt. (A fényképek szerint járt már ember a holdon, de járt-e igazán?) Akkoriban olvastam sokadszor újra a Napraforgót, a Vak Bélát, a Szent Mihályokat; akkoriban már és még gyűjtöttem mindenféle Krúdy-kiadást; akkoriban támogató odaadással figyeltem egy barátom abbéli igyekezetét, hogy az emlékülséseken és emlékivásokon kívül nem egészen meghatározott céllal Krúdy-pártot alapítson, talán az államból így kiszippantható pénz miatt; akkoriban vaskos füzetbe másoltam a mondatait, és az egyikről harminchárom oldalas elemzést készítettem, a kifejezetten ilyen hasznos nehezék befogadására alkotott asztalfiók nagyobb dicsőségére („alkonyodott, mint a fáradt szív"); akkoriban hosszas naptári számítások és gasztronómiai tanulmányok folytatásával készültem arra a napra, amikor megfelelő csillagállás és illő étkek együttes jelenlétében végre elvégezhetem azt a kísérletet, mely megadja a választ a hajós legtalányosabb kérdésére: milyen lehet négy deci?; milyen az íze, a zamata, a kiállása, hogyan csúszik le a torkon és milyen démonok szánkáznak le csuhézva a hullámain?; akkoriban, esztelen pökhendiséggel, az irodalom oxigénpalackos búvárai szerint félbemaradt Vak Béla folytatásával kacérkodtam, s ehhez, félreértve, amit félre lehet, naphosszat bámultam Krúdy Gyula fényképeit.

Az ifjú Krúdy, Krúdy a Margitszigeten, Krúdy kislányával, Zsuzsival, Krúdy 1925-ben, Születésnapi ebédje Óbudán, Krúdy íróasztalánál: egymás mellé ragasztottam őket szekrényem ajtajára. Úgy gondoltam, ha van túlvilág, és ott találkozom vele, már száz lépésről felismerem, a járása elárulja, feje félrebillen, mint a koronán a kereszt, termete szálfa, s a levegő körötte erős, sűrű, delejes.

Egyetlen pohár bort ivott egész idő alatt, mint aki már kevéssel beéri.

Felindultságomban, és hogy valami bátorságot öntsek magamba, egymás után vettem a fröccsöket. Itt ülök a vajszín öltönyben megjelent mester közelében, és még csak nem is köszöntöm. Először be kell mutatkoznom, hogy utána mesélhessem: beszéltem Krúdy Gyulával. Kis kitérőt téve a pult felé indultam, és hogy időt nyerjek, rendeltem egy fröccsöt, badacsonyi olaszrizlingből. (Azon ritka helyek egyike volt a borozó, ahol a háromféle boron és a szódán kívül semmit nem tartottak, se telefont, se dohányt, se szendvicset; ha valaki enni akart, a lehozott kolbászt vagy felvágottat kitette az asztalra, és falatozott.) Azonnal kiittam, és a mesterhez mentem, aki leszegett fejjel, mintha sűrű bajusza húzná lefelé, a fa repedéseit nézte, bal kezével pedig, ahogy ez a lassan ivó öregeknek régi szokásunk, a poharat melengette.

Nem mertem megszólítani. Nem mertem megszólítani, ahogy az ember nem meri megszólítani a szfinxet. Mit is mondhattam volna neki? Üdvözlöm, mester. Megengedi, hogy megérintsem. A legnagyobb magyar írónak tartom. Nyugodt lehet, az Ön valódi nagyságát ugyan kevesen ismerik, de azért vannak olyanok, ha a kor tovább züllött is az Ön ideje óta, akik nem érzéketlenek finom művészete iránt.

Ott álltam előtte, és egyetlen hang sem jött ki a torkomon.

Éreztem, hogy vörösödöm és a lábam remeg, mint már egy, az első kérdésnél reménytelen irányt vett vizsgán, ahol még arra sincs kilátásom, hogy teljes tudatlanságomat szépen csengő, ám valós tartalmat nélkülöző mondatokkal leplezzem. (Mikor született Krúdy Gyula, na mikor?) Nem tudom, mennyi idő telt el ebben az örökkévaló pillanatban, ebben a kemencemeleg próbatételben, amikor lassan, ahogy egy fáradt köztéri szobor megmozdulhat esős éjjelen, felemelte a fejét. Rám emelte babiloni tekintetét, melyben a gyíkok hidegsége volt, a hold halványan sejlő másik fele volt, és lassan formálva a szavakat, mintha szája mozdításával egy kriptafedelet kellene arrébb tolnia, ezt kérdezte:

— Nos, fiatalember?

Lábam remegése, mintha nem is lett volna, egyszerre elmúlt. Égő arcomat a bekapcsolt szellőzőből hűs levegő érintette. A kábulatból magamhoz tértem. Nem tudtam semmit sem mondani. Ő volt az, igen, a hangja, ahogy elképzeltem, a bizsergő érzés körülötte, mint egy láthatatlan, vele együtt mozgó erőtér. De semmi mondanivalóm nem volt Krúdy Gyulának. Az égvilágon semmi. Minek is találkoztam vele? A sors forgatókönyvírói ilyen balgák? Miért vezettek engem ide? Olyan tanácstalan voltam, mintha egy ponttyal kellett volna beszélgetnem. Vagy éppen ez történt, beszéltünk, mint a halak, az erdők és a csillagok?

Találkozásunk után többször láttam a környéken. Autóval jártam arra, és épp csak elkaptam, amint lassú eleganciával, botra támaszkodva bandukolt. Nem gondolom, hogy kudarcot vallottam vele, de ha akad valaki, aki többet tudna mondani neki, kérdésekkel ostromolná, és nem félne a hallgatása várfaláról leöntött szurokpillantásoktól, s a levegőtől — mely emlékeim szerint sűrű körülötte, mint egy korai sötétedéssel fenyegető, ködös őszi délután —, annak készséggel megmutatom a helyet, ahol mostanában iszogatni szokott a legnagyobb élő magyar író, Krúdy Gyula.

Az ajtóig elkísérem, de be nem mehetek. Elillanok a sötétben, mint puszta árnyék, mely az imént még lefedett a járdából valamit, de porszem sem mozdult, és nincs sehol.

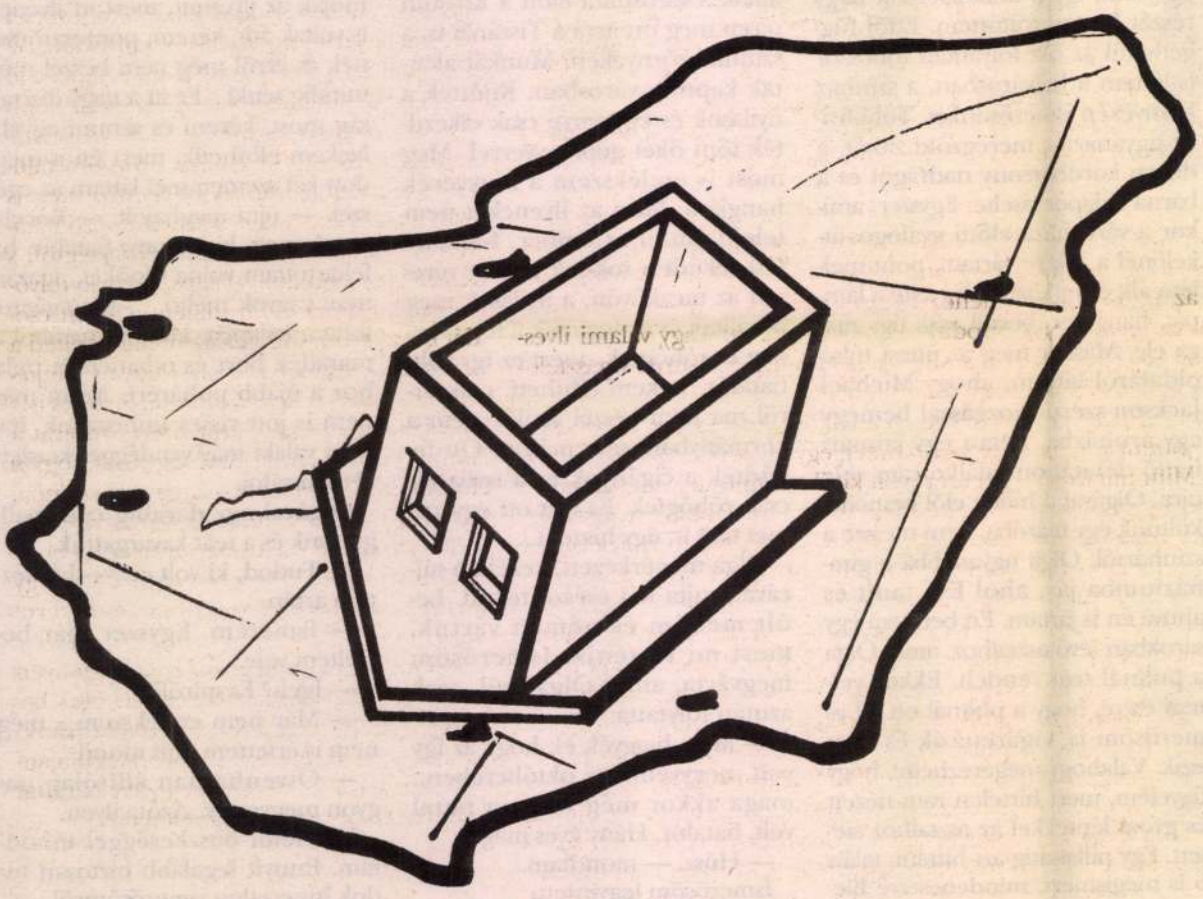

Gerber Pál : Az építészet poézise

UTASSY JÓZSEF:

Pokoli némber

Álmaimnak nagyasszonya,
te,
te pokoli némber,
halálfejes lepkém vagy te,
szélvert fekete lángom,
ijesztő lidércem,
veled vívódom hajnalig,
csókolom lábad előtt a földet,
vessen lángot,
szórjon szikrát,
ha már alattunk bársony
a zöld gyep —
ontsa verejtékét a homlok,
fürödjön tajtékban az ágyék,
mit bánom én,
ha összeomlok,
ha bőröm bőrödre ráég,
csak ontsa verejtékét a homlok,
tobzódjon tajtékban az ágyék,
amíg a vágy ég,
a vágy ég!

Kései tiszteletadás

Előragyog majd az idő,
kardhüvelyből villan a fény,
és fölsebzi a levegő
vén arcára: ki voltam én.

Költőnek lenni

Költőnek lenni: gályarabság.
Robot egy képzelt tengeren!
Nem fúj a szél, a drága passzát,
a zátony is csak sejtelem.

Zöldfülűként vonzott a nagyság
meg a hírnév, a szertelen.
Addig ámultam egy havas fát,
véremet fagyöngy szívta el.

Telente rám tört a tavaszvágy:
— Ó, Március, egyetlenem! —
Ki sem fakadtak a barackfák,
már lombjukat sirattam el.

Tudtam, ha pávák remekítik
a délutáni dombtetőt:
ott Isten is jelen van mindig.
És féltem őt, rettegtem őt.

De csak tarka tollat találtam,
a rebegő, rezgő levegőt.

GERBER Pál

BOROS Géza: „Egymillió nap zuhan az óceánba : Gerber Pál festményei elé. = Nappali Ház, 1991. 4. III.évf. 91.p. és ill.

A DOLGOZÓK MUNKAVÉDELEMMEL KAPCSOLATOS JOG

A dolgozó munkába lépéskor és azt követően
venni ill. az oktatási anyagot elsajátitan
munkavégzésével kapcsolatos munkavédelmi e
Köteles munkahelyén a biztonságos munkavég
megjelenni és igy munkát végezni.
A rendelkezésére bocsájtott gépet, berende
kakezdés előtt megvizsgálni, azt rendeltet
használni.
Munkaterületén a fegyelmet, rendet, tiszta
Köteles a munkavégzés során észlelt veszél
vagy felettesétől ill. adott személytől er
módon.
Balesetet, sérülést, rosszullétet, üzemzav
les. Köteles lehetőségéhez és tudásához mé

Gerber Pál

HAJDU István: Édességet a földön. = Beszélő, II.évf. 48. sz. 1991. nov.30. 44.p.

Bp., Fészek Galéria, Méhes Lóránt kiáll,1991
Bp., Dorotty u. Kiállítóterem, Nyári István kiáll. 1991.
Tatabány, Kernstock Terem, Gerhes Gábpr, Gerber Pál, Lakner Antal és Diana Kingsley kiáll., 1991.

.

Kilián

: Neue Probleme des modernen
1908, Duncker et Humblot

Roma, 1907, Types Vaticanis

des Rothbuchenholzes.

s munkásvédelem és üzembiz-
. Bp. é.n., Monopol

Tisztelettel meghívom Önt a Várfok 14 GALÉRIÁBA
1996 február 22-én, csütörtökön 18.30 órától 20 óráig

GERBER PÁL

festőművész kiállítására.

Megnyitja:
MAROS TAMÁS

A kiállítás március 10-ig tart nyitva, keddtől szombatig 11 és 18 óra között.
Vasárnapi látogatás csak előzetes telefonbejelentkezés alapján.
Szünnap: vasárnap és hétfő

SPIRITUSZ GALÉRIA
H-1012 Budapest, Várfok u. 14. fszt. 3.
Tel./Fax: 115-2165
Szalóky Károly

GERBER PÁL

Várfok 14 Műhelygaléria

1996 május.

GERBER PÁL

Stúdió '90

Ernst Múzeum

Gerber Pál festőművész

Wehner Tibor Képzőművészeti krónika
Komárom megye 1984. szept., okt.

Dr. Forrás, 1985. 1. 2.

Gerber Pál

BRETTER ZOLTÁN:

Aron, itthon

■ *Politikai szabadság és a körültekintés erkölcsisége. Szerkesztette és a fordításokat az eredetivel egybevetette Csizmadia Sándor. Aula Kiadó, 2001. 266 oldal, 2400 Ft*

feLugossy László rajza

Még kevesen tudják, de Raymond Aron hazaérkezett. A Károlyi József Alapítvány és a BKÁE Filozófia Tanszékének kezdeményezése nyomán 2000. október 5–7. között nagyszabású konferenciát rendeztek a Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetemen. Világhírű kutatók, professzorok, gondolkodók és a körvonalazódó magyar Aron-iskola néhány tagja (Csizmadia Sándor, Fekete László, Hahner Péter, Kende Péter, Szénási Éva) tartottak előadásokat, melyek gyűjteményes kötete nemrégiben jelent meg.

Ismerjük Bibó Istvánnak az egész életművön átvonuló, szinte történetfilozófiai rendezőelvként működő fogalompárját – a „túlfeszült lényeglátó"-t és a „hamis realistá"-t –, melyet még azok is föl tudnak mondani, akiknek fogalmuk nincs arról, hogy mit jelent. Azért lehet ez így, mert e két megnevezésben magára ismer jó fél évszázada minden magyar értelmiségi. Pontosabban ellenfelére ismer benne.

Rendkívül hasonló a „francia Bibó" Aronnál „a gondviselés bizalmasa" és a „fejedelem tanácsadója" fogalompár. Az első magatartás emblematikus figurája Marx, a másodiké Machiavelli. Marxot főként a marxisták keverték bajba avval, hogy ellentmondást nem tűrőn hirdették a történelem végét, mintha személyesen pillantották volna meg a gondviselést. Machiavelli azért problematikus, mert a hatalom megszerzésének és megtartásának technikáját olyan kizárólagos érvénnyel írja le, mintha semmilyen egyéb választásunk nem volna, mint e technikák alkalmazása – amennyiben a hatalommal kacérkodunk, vagy akár csak szemléljük azt. Ez végtelen pesszimizmushoz vezet, ahogy Marx a végtelen optimizmus könyörtelenségéhez. Kettejük között igyekszik megtalálni Aron a politikai realizmus el-eltünedező ösvényét.

Aron azt a körültekintést keresi magatartásában és műveiben, mely a fenti fogalompár szorításából kimenekíti őt. (Nem véletlen és igen szerencsés az Aron-konferencia kötetének címe: *Politikai szabadság és a körültekintés erkölcsisége*, melyben több tanulmány is foglalkozik a körültekintés politikai fogalmával, Philippe Raynaudé és Daniel J. Mahoneyé.)

Aron tehát a politikai realizmust akarja újrafogalmazni. Ez egyáltalán nem egyszerű vállalkozás, s éppen azért nem, mert olyan nagy realisták állnak utunkba, mint Machiavelli. Őutána rettenetesen egyszerű volna azt mondani, hogy a politikai realizmus két jellegzetesség révén ismerszik meg. A politikai realizmus – a szűkítő Machiavelli-értelmezésben – egyfelől a hatalmat mint öngerjesztő folyamatot írja le (melynek végpontjában aztán a hatalom önmagát is fölemészti); másfelől ennek a hatalomfelfogásnak minden erkölcsi szempontot ki kell zárnia, amennyiben realista akar maradni – ezt szokás politika és erkölcs szétválasztásának nevezni. De tűrheti-é jóérzésű ember, hogy lemondjon a morális kritika minden eszközéről, s a moralitást legfeljebb a politika eszközeként határozza meg? Vajon beletörődhetünk-é a politika Machiavelli sugalmazta kilátástalanságába? Nem ugyanolyan hiba ez, mint annak ellenkezője, a határtalan és ezért teljesen megbízhatatlan derűlátás, más szóval utópizmus?

Valamilyen belső morális izgágaság van itt születőben, mely aztán – s a politikai realista jól tudja ezt – hamarosan megmérgezi a politikai realizmust, morális megjegyzéseket keverve a tiszta célt eszköz hierarchiába. De mégis: Alessandro Campi szinte sikeres kísérletet tesz arra, hogy Aron politikai realizmusát úgy határozza meg, hogy az egyszerre kerülje el a vulgár-machiavellizmust és a morális szenteskedést.

Ebből, a politikai realizmus szemszögéből kell értékelnünk mindazt, amit az utolsó valódi liberálisnak nevezett Aron a liberalizmusról is ír, gondol.

A felületes szemlélőnek akár túlságosan sivárnak is tűnhet Aron liberalizmusa. *Az elkötelezett kívülálló* című életrajzi interjúban egyszerűen a „politikai pluralizmussal" azonosítja saját liberalizmusát. Nincs szó egyéni jogvédelemről, alkalmasint még szabadságról sem. Az angolszász liberalizmusok megszokott szóhasználata teljességgel hiányzik nála, talán csak a szólásszabadság érdemel meg néhány említést. Sőt, néhány pikírt megjegyzést is kap Arontól az emberjogi politika. A politika általában – mondja az *Elkötelezett kívülállóban* – nem a jó és rossz közötti, hanem az *elfogadható* és *a gyűlöletes* közötti küzdelem. Minthogy az emberjogi küzdelem tiszta célokért folyik, ezért nem is igazi politika. Aki a politikát el akarja gondolni, annak az emberjogi javaslatok politikájától el kell távolodnia (nyilván abban az értelemben, hogy azt elégtelennek minősíti).

Így a szabadságnak nem csak jogi – s elsősorban nem is jogi – biztosítékairól kell, hogy szó essék, hanem a szabadság alkotmányának *intézményi biztosítékait* kell kutatnunk. Az Aron-könyvben evvel a témával Csizmadia Sándor foglalkozik bővebben. (Tegyük hozzá, nem véletlenül, hiszen ő az, aki a *Tanulmány a szabadságjogokról*-t – oly' kitűnően – lefordította.) Más szóval, Aron nem pusztán a hagyományosan liberálisnak elismert „formális szabadságjogokat" tárgyalja, hanem ugyanolyan erővel – vagy tán' még inkább – izgatja őt a „reális szabadság" kérdése. Nem csak jogaink alkotmányos biztosítékai, hanem a jogainkkal való élés lehetősége. Egybecseng ez avval, amit Isaiah Berlin „negatív" és „pozitív" szabadságokként különít el. Az aroni megkülönböztetés azonban a marxi fogalmakat használja. Ami rendkívül sajátossá teszi az aroni kísérletet, hiszen egyszerre érzékelteti, az angolszász – hagyományosnak tekinthető – liberalizmus képtelen bizonyos modern válaszok megfogalmazására, s ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy e liberalizmus hiányosságai (már amennyire egyáltalán hiányosságról beszélünk) a marxi ellenjavaslattal aligha orvosolhatóak.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a marxizmus és a Szovjetunió képviselte kommunizmus óriási hatással voltak a francia értelmiségre, és Aron életművének jelentős részét teszi ki a velük való vita. Anélkül, hogy fölsorolnám a kötetben evvel foglalkozó tanulmányokat, hadd emeljem ki Fejtő Ferenc visszaemlékezését, aki nemcsak kortársként, de eszmetársként is nyilatkozik Aronról. Talán amolyan mottóként elfogadhatjuk, amit Fejtő Aronról ír: „soha nem engedte meg önmagának, hogy a kívánatosról a lehetségestől függetlenül gondolkodjon". De van-é mondanivalója Aronnak az 1989 utáni állapotban is? Mindaz, amit az előzőekben írtam talán máris elegendő bizonyítékot nyújt arra, hogy igenis van. A politikai körültekintés ethosza, a politikai realizmus elméleti keresése, a nem dogmatikus liberalizmus, vagy éppen az „elkötelezett kívülálló" magatartása, mely utat nyit a „fejedelem tanácsadója" és a „gondviselés bizalmasa" között – időszerű tárgyai a tépelődésnek.

Fantasztikus olvasmány a kötet függelékében közölt Aron-interjú, melyet Csizmadia Sándor 1982-ben készített és 1984-ben, a *Filozófiai Figyelő*ben, jelent meg. Már az is meglepetést kelt, hogy annak idején ez a beszélgetés egyáltalán megjelenhetett. Elmerenghetünk most utólag részint a Kádár-korszak cenzúraviszonyairól (talán jobb volna ezt is, amolyan „gulyáscenzúrának" nevezni), másrészt viszont a szellemi ellenállás rejtettebb formáin akkor, amikor ma minden bokorból a Kádár-rendszer vérig sértett antikommunistája bukkan elő, mint a feledésre ítélt japán bozótharcos, harsány „Banzai!" üvöltéssel. Nos, neki is ajánlom Aront és a neki szentelt könyvet – megtanulhatja, milyen is a hiteles antikommunizmus.

KÁROLYI CSABA:

A szörnyek és a Kiserdő

■ *Békés Pál: A Félőlény. Móra Könyvkiadó, 2001. 114 oldal, 990 Ft*

Távol tarthatók. Mármint a szörnyek. Erről szól Békés Pál meseregénye. A tételmondat egész pontosan így szól, főhősünk mondja ki, még Félőlényként, a kötet vége felé: „Sajnos legyőzhetetlenek. Viszont... távol tarthatók."

A történet a Kiserdő körül forog, melyet még nem hódítottak meg a szörnyek. A Kiserdő lakói (Rakonc, Porhany és Csupánc) magukra maradtak. Az odú lakója, aki régebben minden délután tea mellett mesélt nekik a könyveiből, bezárkózott jól, régóta nem jön elő, már nem is olvas, csak fél: a rendes nevét is elveszti, és már csak Félőlénynek nevezik. Legjobb barátja, Csatang elment a Kiserdőből a rémveszély miatt. Mikor visszajön, közli, hogy nincs már szörnymentes hely: „A szörnyeké a világ." Csatang elárul egy titkot: eddig a Félőlény könyvtára miatt nem támadtak a szörnyek a Kiserdőre. De már jönnek! Egyetlen módja van a menekülésnek: váljon a Félőlény is szörnnyé, mert „Szörny a szörnynek nem vájja ki a szemét!" – mondja Csatang, akiről aztán kiderül, hogy már beállt a szörnyek közé, és feladata éppen a Kiserdő meghódítása, amiért szörnynaggyá fogják kinevezni. A Félőlény beletörődik a dologba, elmegy a szörnyfelvételi irodába. Három próbát kell kiállnia (szándéka ellenére legyőzi a Nagy Tökélyt, a Belső Kongót és a Lidércfényt), de a végén mégsem írja alá a belépési nyilatkozatot, mert már „átlát a szitán". Közben Csatang elégeti főhősünk könyveit. A Félőlénynek épp volt barátja szörnynaggyá avatásán jön meg igazán a bátorsága, miután látja már, hogy a szörnyek világa csalásra és hazugságra épül, és Csatang képébe vágja végre – amit már korábban Rakonc is megtett a könyvégetéskor —: „Áruló!" Visszamegy a Kiserdőbe, elzavarja onnan a szörnyeket, és újra mesélni kezd a barátainak. Fejből, hisz könyvei már nincsenek, de rájön, hogy emlékszik az összes történetre. A végén a csoda sem maradhat el: a kidőlt hatalmas tölgyfa föláll a földről és újraéled.

Eddig a történet dióhéjban. Igazi jó történet, remekül megfelelő alap egy komoly meseregényhez. A kisregény szerkezete jól kigondolt, arányos, ügyes a fejezetek kidolgozása. Jó ötlet a késleltetés az első négy fejezetben (a Félőlény igazából csak az ötödik fejezetben „jelenik meg"), felcsigázza az érdeklődést, miközben van idő a szükséges információk adagolására (addigra a főhősről azért már sok mindent megtudunk). Mihelyst pedig a Félőlény valójában megjelenik, már mehet is szembesülni a szörnyek világával (6–14. fejezet), hogy aztán az utolsó, 15. fejezet helyre tegyen mindent. Egyfajta keretes szerkezet érvényesül, és a fejezetek ritmusa fenntartja, sőt fokozza az izgalmakat. Az 5. és a 14. fejezet a Csatanggal való két nagy találkozás, a 6. és a 13. a szörnyfelvételi irodába érkezés, illetve annak otthagyása, közöttük pedig a három próba (izgalmas és eleven) fejezetekben találjuk, közbeékelve egy kis rémrendszertant (hát az is milyen jó), meg két részt, melyben a próbákkal párhuzamosan a Kiserdőben történtekről értesülünk.

Szellemesek a figurák. Találó a névválasztás. Rakonc valami mókusszerű, földön élő lény, aki mindig takarít, porszívózik, rakosgat. Porhany leginkább a vakondokra emlékeztető, föld alatt élő figura, mindig porhanyít. Csupánc a levegőben él, kicsit madárszerű, legalábbis fűrészfogas csőre van, bár inkább a kezében lévő fűrésszel dolgozik: mindig csupál. Leleményesek a szörnyelnevezések: triplatokájú vahordály, kukkoló berregény, hurkoltfarkú csökött saraboló. A Félőlény meg a végén az odújából egy cakkos farkú vahordályfélét (!) zavar el. Máskülönben mindenki gyárthat újabb alfajokat a 7. fejezet kis rémhatározója alapján.

A meseregény nincs híján a komolyságnak és a didaxisnak, egyúttal mégis kellőképpen humoros, a humor oldja fel, menti meg a didaktikus alaptörténetet. Nemcsak nyelvében, hanem helyzetleírásaiban is sok a jófajta gyerekhumor. Mikor például Csatang megpróbálja rávenni a Félőlényt, hogy jöjjön ki az odújából, ezt olvassuk: „ – Tán hét lakatra zártad magadat – évődött Csatang még mindig ordítva. – Tizenkettőre – rebegte a rezge hang, és folytatódott a szöszmötölés. – Ezenkívül van itt még kilenc biztonsági zár és hét retesz meg három különleges lánc is..." Tapasztalatom szerint a gyerek imádja az ilyesmit. A párbeszédek a könyv erősségei, jól jellemeznek is, és közben lendületesen viszik előre a dolgokat.

A három próba a meseolvasó vagy mesét hallgató gyerek alapvető igényét elégíti ki aziránt, hogy a hős, akivel azonosul, győzzön. A kisebbeket aztán kicsit lelombozza, hogy akármit is csinálhatott volna, úgyis csak győzhetett volna (mivel a szörnyfelvétel úgy van megcsinálva, hogy a szörnynek jelentkezők mindenképpen kiállják a próbákat), de ezen könnyen túlteszik magukat, mert aztán lehet lelkesedni, mikor a Félőlény jól elzavarja a végén a gonosz szörnyeket. Nekem egyedül a zárlat nem tetszik, mikoris a Félőlényből egyszer s mindenkorra ÉLŐLÉNY lesz. Kissé átlagos szóvicc ez, de belátom, a gyerekek kifejezetten kedvelik, sőt, a fiam egyenesen remek húzásnak tartja, és a szövegkörnyezetben végül is rendben van.

Rényi Krisztina rajzai érdekesek, finomak, jól illeszkednek a meseszöveghez. Az illusztrátor jócskán hozzá is tesz a műhöz, ugyanis a kisregény nem írja le pontosan, hogyan néz ki a Félőlény (közönséges kisfiúnak gondolnánk), a hegyes orrot és a hegyes fület, meg a süniszerű hajat az illusztráció adja hozzá a figurához, de jól áll neki. Hasonlóképpen érzékeny rajzok készültek a többi szereplőről is, az erdőlakókról, Csatangról és kiváltképp a szörnyekről. A rajzokon a szörnyek nem annyira rémisztőek, mint inkább komikusak, és ez egyáltalán nem áll ellentétben a mese sugallatával. Profi a borító is, ami egy mesekönyvnél sem elhanyagolandó, sőt csak így lenne szabad csinálni.

Miközben valódi jó meseregény ez a mű, amire minden gyerek (azazhogy szülő) figyelmét fel kéne hívni, beszélgethetnének róla érdemben a beszélgetős műsorok, meg lehetne persze filmesíteni, alakulhatnának a Félőlény-klubok, ezzel szemben jelenleg ott tartunk, hogy televíziós műsorokban és napilapok hétvégi mellékleteinek vezető cikkeiben bukkan fel a közéleti beszédre vonatkoztatott, átformált és leegyszerűsített szlogen: ne legyünk félőlények (itt már tényleg rossz, ha a szójáték kifejtést is nyer: hiszen élőlények vagyunk). Érdekes, hogy most került sor a könyv ilyenfajta felhasználására, hiszen ezt a szerző már tíz éve megírta, a mű 1991-ben jelent meg először. Akkor nem túlzottan figyeltek fel rá. Talán a mostani kiadás sikeresebb lesz. Nálunk otthon már sikeres: ezzel a kötetével Békés Pál a kedves házi meseírók közé került.

KÖNYVHÉT

– kéthetenként a könyves újság –

A bölcsesség édes, megnyugtató szavai – beszélgetés Bálint Tiborral

Mezőgazdasági Könyvhónap 2002

Ember és gondolat – Bereczky Loránd

Kertész Ákos: Lehet-e ésszerű az idealizmus

Írófaggató – Petőcz András

KÖNYVHÉT – könyvekről beszélünk...

A könyvhét 2002. évi 24 száma előfizethető a szerkesztőségben: 3456 Ft helyett 2880 Ft. 1114 Bp., Kanizsai utca 41. Tel./fax: 466-0703

SZEIFERT JUDIT:

Tárlat

Natura morte – pittura morte?

Izgatottan vártam a kiállítást, amelyet *Csendélet* címen hirdettek meg, s a meghívó tanúsága szerint kortárs magyar festők, zömében a legfiatalabb generáció képviselői, munkáiból válogattak a rendezők.

Chardin, Paul Cézanne, Georges Braque, Giorgio Morandi – csak néhány név a művészettörténet palettájáról, akiknek művészetében vagy annak bizonyos periódusában meghatározó volt a csendélet, s akik ebben a témában maguk is kimagasló jelentőségű alkotásokat hoztak létre.

A csendélet önálló festészeti műfajjá válását a XVII. századi holland festészetnek köszönhetjük. E képeken általában borral, étvágygerjesztő gyümölcsökkel teli pompás edényeket, hívogatóan elrendezett finom csemegéket, drága porcelánokat láthatunk. Minden ebédlőbe jól illettek az ilyen képek, így festőjük bízvást számíthatott vevőre. A jó csendélet azonban már akkor sem csupán a terített asztal örömeiről beszélt. A művész szabadon válogathatott a tárgyak között: bármit, ami megnyerte tetszését, beállíthatott a csendéletbe, illetve bátran kísérletezhetett saját különleges festészeti, technikai problémáinak megoldását keresve. (Csak egyetlen példaként említeném Willem Kalfot, aki a csendélet ürügyén a színes üvegek fényvisszaverő, fénytörő tulajdonságait tanulmányozta.) Ezek a festők, anélkül, hogy tudomásuk lett volna róla, azt kezdték el bizonygatni, hogy a festmények témája nem is olyan fontos, hiszen közönséges tárgyakról is lehet tökéletes képet festeni. És valóban, biztos technikai tudásuk révén a tökélyig fejlesztették a csendélet műfaját is.

Később, természetesen, a megjelenített csendéleti elemek jelentősége is megnőtt, s szimbolikus tartalmakkal ruházták fel a különböző növényeket, virágokat, tárgyakat. Ezáltal a csendéletek moralizáló tartalmai kerültek előtérbe.

A XX. században a csendélet festészeti stílusirányzatok (például a kubizmus) sajátos festői nyelvezetének, újrafogalmazási kísérleteinek egyik meghatározó műfaja lett. Míg Giorgio Morandi metafizikus festészete által a csendélet, visszakanyarodva a már említett tartalomtól való függetlenedéshez, a művészet, a festői magatartás, a művészettel szembeni alázat szinonimájává vált.

Mit lehet mindehhez hozzátenni? Hova lehet innen továbblépni? Milyen új megközelítést, szemléletmódot találtak fiatal művészeink a témában? Mitől vált aktuálissá ma újra ez a műfaj? Kérdések, amelyekre, úgy gondoltam, ez a tárlat válaszokat ad.

Sajnos azonban csalódnom kellett.

A klasszikus csendéletfelfogáshoz kapcsolódnak Mészáros Szabolcs képei, a *Pisztrángok*, a *Kamra*, valamint a *Konyhaasztal I–II.* című. Velük rokonítható Hajdú Kinga nyers húst ábrázoló, kisméretű olajfestménye. Ezek a művek témaválasztásukban a klasszikus csendéletekhez kapcsolódnak és megjelenítésük módja is realisztikus, azonban a németalföldi festészeti hagyományoktól, illetve az újabban ismét virágzó (s főként fiatal festőink körében kedvelt) hiperrealista szemlélettől vázlatosságuk miatt egyként távol állnak. Lehet, hogy a kidolgozatlanság szándékos festői elv, azonban a klasszikus téma és megjelenítés mellett esetlegesnek hat. A festői megoldásokat nézve az előbb leírtak csaknem mindegyik kiállított műre elmondhatók. Így van ez Páll Tibor Krisztián *Uborkabefőtt* és *Almapaprika* című festményei esetében is, amelyeken a két hatalmas befőttesüveget a természetbe, tengerpartra, illetve őszi levelek közé helyezi, ezzel keltve szürrealisztikus hatást. Fuchs Tamás popos festménye felnagyított, piros öngyújtót ábrázol egy tapétamintára emlékeztető okkeres háttér előtt. A plakátok hatásos festésmódjára emlékeztető módszere meggyőző lenne, ha az kellő precizitással társulna. A bizonytalanságok, az elvarratlan szálak fércmű, vázlat hatását keltik. Azokon a műveken, ahol mindez nem párosul a realista ábrázolás igényével, kevésbé zavaró és jobban érthető az effajta szándékos lezserség. Filp Csaba két kiállított műve a két végpontot képviseli. Fogason lógó ruhadarabokat ábrázoló képén a meggyötört felületek és az elrajzolások ellentmondásosan keverednek, és zavarba ejtik a szemlélőt. Ugyanakkor másik festményén, amely egy konnektorból kihúzott rezsót ábrázol a padlón, egyértelműen látszik, hogy a torzított perspektíva szándékosan alkalmazott kompozíciós megoldás.

A kiállítás tanúsága szerint a csendélet műfajilag továbbra is a hagyományos táblaképpel kapcsolódik össze, ami a klasszikus festészeti eszközök biztos tudását feltételezi. Így a csendélet téma kapcsán a táblaképekről és a festészetről is vall ez a tárlat.

...s a többi néma *csend*. De hova tűnt az *élet*?

(A tárlat a Godot Galériában február 22-ig látható.)

KERESZTURY TIBOR:

Villanófény

Kovácsné mosolya

Özvegy Kovács Istvánné csatakosan ébredt ezen a reggelen. Rosszat álmodott. Ismét elővette a lelkiismeret. Azt hitte, túl van már régen az egészen, de tegnap beszólt neki megint a szomszédasszonya. Hiába, töprengett el kávéfőzés közben, ez már, valószínű, így marad: az emberi irigységgel nem lehet mit kezdeni. Pedig milyen jóban voltak Gizikével, gyakran kölcsönadott neki ezt-azt, s ő is nyugodt szívvel átugorhatott, ha a prézlije elfogyott. De hát, sóhajtott föl, azóta minden megváltozott. Kedvetlenül turkálta a kihűlt rántottáját, aztán bekapcsolta a rádiót, hogy ne kelljen már megint ezen a történeten gondolkoznia, de nem segített a *Reggeli Krónika:* századszor is lepergett előtte újra a jelenet, ahogy az a szimpatikus, udvarias fiatalember megszólítja a villamoson.

Hogy mit szólna hozzá, kedves asszonyom, ha egy jó ügy érdekében rajta lenne a plakátokon. Nem rabolnánk hosszan megérdemelt pihenéssel telő idejét – egy fénykép az egész, és hogy kéri, ne szabadkozzon: higgye el, épp az ő arca kell nekik. Aludjon rá egyet, ne kapkodja el a választ, ha megengedi, átadná a névjegyét, és felírná a néni számát, ha nincs ellene kifogása, maga is a notebookjába: célszerűbb, ha ő jelentkezik, drága a telefon. S hogy el ne felejtse, csinos kis summával járna a néninek a közreműködés, a mai árak mellett, nem kell mondja, ez a szempont sem elhanyagolható. Olyan gyorsan történt az egész... Mire felfogta, már le is szállt ez a kedves, jóképű úr, ő meg zavarában hosszan betűzgette az elegáns névjegyet: Országimázs Központ PR munkatárs. Olyan volt ő is, mint azok a jól öltözött, snájdig fiatalok, akiket annyit mutat a televízió: jót akarnak, s annyira sármosak, különben is csak egy fénykép az egész.

Hát, a megbeszélt napon aztán lett ribillió. Elözönlötte a stáb a lakást, kézbe vették a fodrászok és a sminkesek. Jesszus, hogy azok mit műveltek vele! Átvarázsolták teljesen. Egy bájos kislány – alig volt idősebb, mint az unokája – beleegyezését meg sem várva végigtúrta a szekrényét, s kiválasztotta azt a szép kék blúzát, amit ő is úgy szeret. Hiába tiltakozott, megy egyedül, kedves, annyira még nem öreg, lehúzták a mackót róla, segítettek felöltözni, még ilyet! Bútorokat tologattak, lámpákat állítottak ilyen fehér esernyők elé. Ide üljön, oda nézzen, ne tessék már pislogni a néninek. Mintha itt sem lennénk, csak természetesen! Tisztára egy őrült nap volt, el is fáradt rendesen. Az ura késő délutánig, amíg el nem mentek, ki sem bújt a kisszobából, akkortól meg egyfolytában dohogott a felfordulás miatt. Két napig pakoltak utánuk, aztán újra békében teltek a hetek. Béla is megenyhült, nem kérdezte többször, mire volt jó ez a cirkusz, negyvenhét év jóban-rosszban, mégiscsak, ugyebár. Már-már elfelejtődött az egész.

Egy reggel aztán – míg él, nem felejti el, a Fény utcai piacra ment, zöldborsólevest kívánt csipetkével ebédre a párja – egy hirdetőoszlop előtt földbe gyökerezett a lába: jó a szíve, szerencsére, inkább az emésztéssel van baj, meg néha a vérnyomása rendetlenkedik, de most majdnem infarktust kapott. Azt se tudta, hova bújjon, úgy meglepte, hogy találkozott önmagával, hogy ő mosolyog magára a plakátokon, de ez semmi volt ahhoz képest, amit a kétségkívül jól sikerült, előnyös felvételen olvasott. *Özvegy Kovács Istvánné, 72 éves nyugdíjas tanítónő* – futtatta szemét a sorokon. *„A föld a múltam része”,* kellett később önmagáról megtudnia, lejjebb meg hogy a *Magyar Fejlesztési Bank „Az ország bankja”* volna. A kisbetűs részekhez – a keze is remegett, majdnem elejtette – már fel kellett az olvasószemüvegét tennie: *Október 31-ig élhet a lehetőséggel, hogy eladja külső szövetkezeti üzletrészét* – próbálta rémületében megérteni a szavakat, s felfogni, hogy akkor ez most rá nézve mit jelent.

Özvegy Kovács Istvánnénak egyáltalán nem volt földje, ekképp az a múltja része sem lehetett. Ennélfogva özvegy Kovács Istvánné külső szövetkezeti üzletrésszel sem rendelkezett, így a lehetőséggel sajnos sem október 31-ig, sem semeddig nem élhetett. Özvegy Kovács Istvánné sohasem tanított, a számvitelen dolgozott a vállalatnál, a teljes könyvelés hozzá tartozott. Megbecsülték, nyugdíjba vonulása alkalmából hűségérmet is kapott. Mint azt láttuk, dehogy özvegy, férje a korához képest kitűnő egészségnek örvend, legfeljebb a köszvényére panaszkodik, ha átvonul a front. Özvegy Kovács Istvánnét továbbá egyáltalán nem így hívják, Szegedi Béláné a becsületes neve, és az a szerény összeg, amit hónapokkal később a postás hozott, egyáltalán nem kárpótlás neki azért, hogy azóta azt sem tudja, ő voltaképp kicsoda. Özvegy Kovács Istvánnét, alias Szegedi Béláné Rózsikát utólag csak az vigasztalja, hogy legalább a feltüntetett kora stimmel a plakátokon. Amiként az ura a foga közt, biztatólag megjegyezte: az is valami.

HEGEDÜS ORSOLYA:

Tárlat

Brit Noah – Noé szövetsége

Az Isten és Noé szövetségéről szóló bibliai idézet (Mózes I. 9. 8–17.) az alapideája a Mazsike, a Mazsihisz és a Zsidó Múzeum közös szervezésében létrejött, kortárs képzőművészek alkotásaiból Bálványos Anna által rendezett kiállításnak. A Hajdú István megfogalmazta koncepció alapján 25 kortárs művészt, zömmel festőt kértek fel a szervezők a kiindulásként használt idézethez kapcsolódó 1–1 mű kiállítására. A névsor az itthon, illetve több esetben nemzetközileg is elismert alkotók mellett néhány fiatal, már bizonyított művészt és egy pályakezdőt is magába foglal. A generációs szempontokon kívül nem volt kritérium a művészek stílusbeli és a felekezeti hovatartozása sem. A válogatást az alkotók művészetében fellelhető transzcendenciára való fogékonyság és – mivel ez alapján még számos név szerepelhetne a sorban – a szakmai hírnév és gyaníthatóan a szervezők szimpátiája (mely szempont jogosságát nem szeretném megkérdőjelezni) is irányíthatta. A vállalkozás sikerét mutatja, hogy a képzőművészszakma legnagyobb nevei közül is többen külön erre az alkalomra készítették bemutatott művüket, vagyis egy megfelelő kiállítási koncepció képes megmozgatni még a legnagyobbakat is.

Noé szövetségében Isten és ember szövetsége, általánosabban fogalmazva a transzcendens és a való világ kapcsolata valósul meg. A valóság és a transzcendencia viszonya teszi a koncepciót aktuálissá minden kor számára, a mienkére azért különösen, mert a racionalitás által uralt mindennapjaink érzékelhetően megteremtik az igényt a transzcendensre, a nem e világira, ha ennek az igénynek a kifejeződése mostanság nem is feltétlenül mindig a hagyományos formákban (mint a vallás) történik.

A művészet hagyományosan egyfajta közvetítő szerepet vállalt a valóság és a transzcendencia között az elmúlt évezredek folyamán, sajnálatos módon a mai ember számára egyre kevésbé egyértelmű a művészet effajta attitűdje. A szervezők – talán ezzel is számolva – minden alkotás mellé fél-, egyoldalas műelemzést helyeztek el művészettörténészek, műértők tollából, ami jelentős segítséget nyújt az avatatlan vagy kevésbé avatott szemlélőnek az adott műhöz való közelítéshez, illetve annak interpretációjához.

A művek stiláris heterogenitása ellenére a témamegközelítésben találunk hasonlóságot egyes alkotóknál. Isten és Noé szövetségének jelképe, a szivárvány több művön is feltűnik önálló témaként, mint Maurer Dóra, Radák Eszter, Gáyor Tibor esetében, vagy égi és földi szövetségének szimbólumaként Keserü Ilonánál, Bak Imrénél, Baranyai Andrásnál, Thury Leventénél. Klimó Károly és Bukta Imre szövegidézetet választ címnek a Genezisből, mindkettejüken szerepel is feliratként, Bukta installációja esetében azonban a felirat maga a mű.

Az ember Istennel való kommunikációját hagyományosan az imádság aktusán keresztül valósítja meg, ezt választotta emblematikus műve témájául Fehér László, és az imádkozáshoz közelálló befelé fordulást, révületet dolgozza föl Havas Bálint, Herczeg Nándor és átvitt értelemben Gerber Pál. Az ellentétes szférákat festői módszerekkel ábrázolja Chilf Mária, Dévényi Mónika, Nádler István, Gábor Áron, Magén István és Győri Márton.

A felvonultatott anyag színvonala összességében igen magas, szinte kivétel nélkül erős, a felvetett témára reagáló művek készültek, talán egy-két alkotó kihagyásával még egységesebb lehetett volna a kiállítás, amelyet, remélhetőleg, további, kortárs alkotók munkáit bemutató kiállítások követnek majd a Zsidó Múzeumban.

(Kortárs képzőművészeti kiállítás a Zsidó Múzeumban. Megtekinthető február 8-áig.)

BPR Budapest FM 88.1 Rádió

Open Film Festival 2002.

Véget ért az 5. OFF! Köszönjük a 143 alkotó, az ezernél több látogató, valamint a kilenctagú zsűri részvételét. A zsűri idén a következő díjakat osztotta ki:

Filmek (alkotó: filmcím – Best OFF kategória)

frankbalázs: *Neurózis* – **alternatív**
Andits Petra, Béres Dániel: *Északatlanti vacsora* – **dokumentum**
Monostori Ármin: *Botrányművészet* – **politically correct**
Kalász József: *Japán hordozó* – **lírai szürrealizmus**
Bartos Péter: *Numero* – **dráma**
Késmárki Attila: *Home I* – **legkedvesebb**
Tóth Gergő: *Tojás* – **ötlet**
Le mon: *Jedi shop* – **special effect**
Bernáth Dénes: *Szende* – **kortárs irodalmi adaptáció**
Lóránt Demeter: *Játék* – **filmnyelv**
A három némó: *em* – **jó szem**
L. Maxxmann: *Achilles az újvilágban* – **végefőcím**
Fomanek Csaba: *Koremann a városba érkezik* – **klasszikus**
Bernáth Zsolt: *Sohasevolt glória* – **gengszter**
Ivacs Ágnes: *AGENS történetek* – **portré**
Kittka András: *Higiénia* – **szappan**
Igor és Ivan Buharov: *Hotel Tubu* – **kozmosz**
Sárközy Zsolt: *A klingonok már a spájzban vannak* – **remake**
Bernáth Szilvia: *Clean* – **hangulat**
Dobay Ádám: *VMG Apocalypse* – **ifjúsági**

Ábel Péter, Polmüller László: *Gyurma TV* – **animációs**
Nagy Viktor: *AGG-032* – **atmoszféarteremtő erő**
Völler Ágnes, Politzer Péter: *(Papagáj)* – **vágás**
Boldoghy Borbála *(Kiss Feri tutira megy)* – **női színész**
Dobóczy Balázs: *(Papagáj, Slukk)* – **operatőri fődíj**
Hegedűs Márton: *Kis nagy város* – **városportré**
Rutkai Bori: *Souvenir* – **klippluszvers**
Madarász István: *Morális Bypass* – **megvalósítás ötletgazdagsága**
Fülöp Péter: *Én már mindegy*

Forgatókönyvek

Csókási Szabolcs: *Ganyé*
Tigyi Balázs–Baráth Zoltán: *Kihallgatás*
Krisztián Balázs: *Falubeliek*
Varga Gábor–Molnár Lajos: *Hídtolvajok*

Fődijak

Pertics Róbert: *Li Hu*
Vadócz Péter: *Emberke kalandjai* – **forgatókönyves fődíj (OFFkár-díj)**
Tóth Barnabás: *Kiss Feri tutira megy* – **virtuális fődíj**
Prakter Mariann: *Tojás* – **animációs fődíj (OFFkár-díj)**
Légvári Dániel: *Slukk* – **rövidfilm fődíj (OFFkár-díj)**
Nemes Gyula: *Papagáj* – **fikciós fődíj – (OFFkár-díj)**
Létay Dániel: *edit nélkül* – **fődíj (The Best OFF)**

Gerbhardt a.
Gerdlag

Gerbovits Károly, amator festő

Gerbovits Károly: Kettősség

Kórházi dolgozók alkotásaiból.

Egészségügyi Dolgozó, 1984. aug.

Gerbic Jovan

irod

z

Thieme-Becker

XIII. 444. l.

(Lyka)

Refused.

Gerbić János (Jovan), horvát festő, Svraćkovoban, a Likában született 1736-ban. A gomirjei kolostorban tanult. Minthogy hajlama volt a festészet iránt, az ottani szerzetesek tizenötéves korában Oroszországba küldték, hogy ott a szentkép festést megta-

Gorić Ivan

nulja. Nehány év mulva visszatért, s ettől kezdve sokat dolgozott felső-horvátországi és dalmácziai gör. keleti templomok részére. 1788-ban életének 52. évében halt meg.

Kukuljević-Sakcinski, Ivan: Slovnik umjetnikah jugoslavenskih. Zagreb, 1858—1860. 98. l.

Gerbić Fájnos (Jovan)

horvát festő

L.

Szendrey – Szentiványi

356. l.

Római üvegkorong VI. 281

Gerbicz Ottó, ipari formatermező.

L. Bajnay Zsolt

–: Átadták az idei Rózsa Ferenc, – ... díjakat 4

Nincszabadsag Bp. 1980 dec. 1.

M.D.K.

Gerdano József, órásm.

Győri mester. A céh mesterkönyve semmit sem mond róla. 1803 jan.6-án felszabaditja Stvorl Tamás tanitványát. mint "Klein Uhrmachert". 348.o.

Jenei Ferenc: Régi győri órásmesterek. 345.o.

Arrabona, 7, 1965. A Győri Múzeum Évkönyve. 345.o. Győr-Sopronmegyei Nyomda. Győr.

Gerbner Michael

épitett

1745-49.

Kékesfehérvár cisztercita Templom

A Hekler Ung

106. l.

BUDAPEST

ink áttekintése alkalmával leg-
juk, hogy t. Cim az elvállalt
elszólitás dacára-nem felelvén
vetelésünk behajtásával ügyvá-

gy nem célunk a perlekedés ás
ső esetben lépünk, minthogy
yfeleink érdekeit akként óhajt-
s költségtől és kellemetlenség-
erencsánk tisztelettel értesi-
ának ezen elörehaladott stadiumá
részletfizetéseket elfogadni.
lettel kérjük annálfogva mál
osan teljesitendő részletfi-
ót tenni, melyet mi ha csak le-
ás melynek ellenében a további
eljárást beszüntetjük.-
, válaszát, maradunk
kiváló tisztelettel
KOLCSEY
-nagykereskedési részvény társaság

Gerdas
pálos perjel

l.

Egyházm. Lap.
1883. 239. l.

635/1903 számtoz

PETEREK ÉS WAGNER

SZERKESZTÉSI ÉS ÉPITÉSI VÁLLALAT

Budapesten, I., Döbrentei-utcza 20.

Nagyságos

Schulek Frigyes tanár ur

1902 év, tehát múlt év november h

a halászbástyánál, a régi d

tek. országos műemlékbizot

munkákra vonatkozó 615

ságod kezeihez beküldeni,

En
amidőn
házy M
Sacche
Ezzel k
temény
hogy a
utolsó
sokban
segítség
vágó r

MDK

Fr.Gerdás pálos épitész
szlatkagorai kolostor

Pámer László S.J: Pálosaink a müvészet terén. Katholikus Szemle. XXXI.k.6.f. 1917.jun. 504 l.

Ø

Gerdás, pálos

szerzetes

a szlatkagorai pálos

kolostor épitője

l.

Pamer: Kath. Szemle

1917. jun. 504 l.

Gerdenich Claudin

festö

l.

Schoen 1946

g. l.

ot is hozzana
vetelik tőlünk
tünket az öszava
önzetlen fe áldozathozatal sz
hirdetik ner és törekvések között
tt érdekünk ehezedő gazdasági válsága
áziumi tanulóket, mégis az óhaza irá
ndíjat kölcsö Kollégiumnak még oda
gy dolga, gonostani súlyos megpról
egény tanulóket és örömmel ajá
az adomány kisebb-nagyobb pénza
karlak Benn
midőn a K
azonnal
al kötelezet
fjúság iránt táplált at
n egyházi f
növendékeingasztos missziója iránt m
jótéteménabbá a pusztulásnak indu
s boldogságésének mélységesen emberi
erényt önm
állandósítvnkra tolul most már az
k létesítend kötelezik a közelmultnak
breceni Kollégium mai ifj
andíjmentehogy mindenekelőtt a nem
tehát 4 P- követésére.
entes 2 P-ell múlnia annak az időne
a teljes doklatok hangzanak el, de
, a II. foko éle komoly cselekedet n

kedves ifjú barátaim, ho
tványt a gyüjtő részéről
hála és felelősségtudat,

Gerdenich Claudine

rajztanár

áll. tanítóképző

Pozsony

1905.

a kölcsönvett klisék jegyzékét
a Bizottsághoz juttatni mél-
tóztassék.

Zsp. 1876, jan. 20.

[illegible]

Gerdenich Klaudia

szül. Pécs 1876 Okt.

4 polg.

1895/96. női orvász

Moneta Augusti V. 257.

Gerdenich Claudine

szül. Pécs 1876. Rh.

1896/97 II. é. dec. 22. rajztjel

1897/98 I. III é. "

1897/98 II " —

1898/99 I-II. 4. é. rajztjel

Duna II. 194.

Gerdenich Claudine

zul. Pécsett 1876

1899/900 I-II. vendéglát

Szuvarov orosz hadvezér arczk.

III. 115.

Gerdenich Claudine

1895/96 – 1899/900

Ferkèpzomfoiskèvk

85. l.

CAPELLE, *Jan van de*, holland festő (Amsterdam, 1625 kör.—1679). Simon de Vlieger tanítványa. Gazdag gyáros volt és csak kedvtelésből festett. A Hollandiában oly kedvelt tengeriképfestés legnagyobb mestereinek egyike, aki minden romantikától menten többnyire a nyugodt tengert festette le a legművészibb eszközökkel, a tenger fölött tornyosuló nehéz felhőkkel, a kelő vagy nyugvó nap fényhatásaival. Virágkora a század közepére esik. Angol magángyüjteményeken kívül remekei főleg Amsterdamban, Hágában, Bécsben és Berlinben láthatók. Különösen kiemelendők: Naplemente (müncheni képtár); Kikötőből kifutó hajó (Berlin).

CAPPONI, *Luigi*, milánói származású római szobrász, aki 1485-től a század végéig számos síremléket, oltárdomborművet, tabernákulumot alkotott. Alkotásai kezdetben a milánói iskola, főleg Amadeo hatása alatt állanak, később mindinkább Andrea Bregno stílusához közeledik. Figyelemreméltó alkotása a Bonsi-fivérek síremléke, az elhúnytak elevenen ábrázolt képmásaival.

CAPSA, a középkor első felében használatos, kulcsrajáró, pántolt fadoboz, melyben nagybecsűnek tartott, de elrongyoltságuk miatt az akkori technikai ismeretek mellett be nem köthető kéziratokat őriztek. Díszítése — ha volt — utánozta a könyvtáblák stílusát.

CARADOSSO, igazi nevén *Cristoforo Foppa* (1452—1526), északolaszországi származású szobrász, ötvös és éremkészítő. 1477-ben már Rómában működik, hol a S. Pietro in Vincoli-templom szekrényének, mely Szent Péter láncait rejti magában, ajtócskáit készíti. Szereti a régiségeket és drágaköveket, melyeket, mint ötvös, remekbe foglal. Ötvösművészetét, mitológiai témákat ábrázoló plakett-

Gerdenics József, gyermekszobrán BDG

A X. ker. Úttörőház

„Tere-fere" c. szobra díjat nyert.

T. J.: Országos Lírű gyermekszobrán szakkör a Magyar Televíziókban 10-11. l

Család és Iskola, Bp. 1958. felvonó IX/2

Hanß Gerdting, asztaloslegény

-győri asztalos és puskaműkészítő céh legénykönyvéből, 1675-től: "Hanß Gerdting Von ginß aus nider Ungarn Schiffter gesell". 103.old

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII. században Adatok Győr város asztalosmesterségének történetéhez 93.old

Arrabona, 9.-Antus János Múz. Győr, 1967.-A Győri Múz. Évkönyve

Gere A'-Z's.

Gere

Kiállít

80. U. 932. IX. 4.

özpont meginditotta rotaprintes for-
ó köteteként a
épzőművészeti Élete"
amely a Közoktatásügyi Népbiztosság
a Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
tkozó részét tartalmazza. Ára: 15. - Ft.

kiadványai közül kapható
ok 1954-55."
özpont évkönyve. Ára: 75. - Ft.

ok 1956-58."

ók a Müvészettörténeti Dokumentációs

MDK

Gere Andor, szobrászm.

1901-től a Zsolnay gyárban dolgozott 5 éven át.

Nikelszky Géza: A Zsolnay gyár művészei és kivitelezői. Pécs. 1949.ápr.12.

Gere Andor, szobrász MDK
/1900/

munkájára elismerést szerzett, mint az 1900-as évek eléjén kb.1914-ig részint Abt és Nikelszky -Darilek ~~XXXXXXXX~~ festő - és formázók osztályán dolgozva. A fiatal művészgenerációk tagja.

részint L. Nagy Miklós

Nikelszky Géza: A Zsolnay gyár művészei és kivitelezői.

Pécs. ~~1949.április 12.~~ 1948.nov.16.

MDK

Gere Andor

Györgyi K.: Az iparmüvészeti iskola kiállitása.
Magyar Iparmüvészet 1897/98. 391.l.

Gere Andor MDK

szobrász, kivitelező

a Zsolnay-gyár művészeti munkáiban közreműködött 1901-1906.

70.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

MDK

Gere Andor

Magyar Iparművészet 1897/98. 391.1.

MDK

MDK

Gere Andor

szobrász a Zsolnay-gyárban

Született: Kolozsvár 1879

A gyárban dolgozott: 1901-1906 /Abt mellett/

34.o. és 75.o. 26. jegyz.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

D

Gere Andor

az 1900-as évek
elején a Zoltnay-
gyárban dolgozott.

Nikelszky Sára

Pécsi Képzőmű-
vészek. Baranyai
Magyarság. 1922.
máj. 28.

Gere Andor

diszítő szobrász

A Zsolnay-gyártan van

alkalmazva.

Értimisk 1901/2. 24. l.

Pantocsek dr. VIII.46.

Gere Andor

szobrai

Virágok, repr.

Magyar Iparmüvészet

1897/98. 391. l.

B. 29.

Gerc Andor

nobriz

Elégséges eredmények
végbiz. nyelv.

Értimisk 1900/1901.
23. l.

Ansicht des K.K. Pesther Invalidenhauses.

Ged. im Lith. Institut in Wien.

467/285 m/m.

Pontos felvételerés. Előtte genre-alakok.

Ktr. Univ. Lt. sz. 3194.

Gerl Andor

Nobrán

1898 – 1900 –

Éimisk 1930

83. l.

Benchè l'arte ~~sco~~ ugherese abbia risentito l'influsso di quella francese, fiammina e tedesca, vivendo ~~sull'orizzonte~~ nell'atmosfera degli stili cristiani occidentali, la sua grande maestra fu però l'Italia, ~~senza però che fosse diventata mai, in senso estetico~~, una ~~sua~~ semplice ~~colonia artistica~~. Artisti italiani, seguendo le traccie ~~della grande~~ delle legioni romane della Pannonia, vennero e lavorarono in varie epoche nel nostro paese, e vice versa artisti nostri andarono studiare nella classica terra dell'arte cristiana. I nostri artisti però divennero non imitatori, ma seguaci dei confratelli italiani. e trasformarono a modo loro le forme italiane.

Gere Andor, szobrasz

Apati Abt Sándor tervei a Zsolnay gyar fazonkönyvében
Fazonkönyv,10.-kezdodik 1900.6337-6900 fazonszámig.
6553.-Tatagó hal-vaza.42 cm.mintazta Gere andor.
321.old

Mendöl Zsuzsa: Apáti Abt Sándor és müködése a Zsolnay gyárban 315.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Gere András, grafikus 17 Ok.

A vasasszakszervezet szakköreinek kiállításán szereplő tehetséges amatőr grafikus.

P. J.: Jegyzetek Kiállításokról 9. l

Népszabadság, 1960. nov. 18.

Gere Antal

építész

Kiselejtezett irat

98 25
1925 ápr. 3.

GERE ANTAL
ÉPITÉSI IRODÁJA
VI., NAGYMEZŐ-U. 15.
Telefon: 91-89
Cheque-számla: Fabank R.-T.-nál.
Postatakarék cheque-számla: 4170.

Budapest, 192 5 április 2.

T.

Müemlékek Országos Bizottsága

Tekintetes Titkári Hivatalának

Budapest.

Az ócsai templomnál levö állásfára vonatkozólag a legnagyobb sajnálattal értesitem,, hogy a válságos üzleti viszonyok folytán annak összegét kifizetni ma még nincs módomban, épen ezért annak elvitetése iránt még nem intézkedtem és nem is fogok addig, mig ki nem fizetem. Minden erömmel oda igyekszem, hogy annak árát mihamarabb kifizethessem; amennyiben erre t. Cimnek várnia módjában nincs, az esetben belenyugszom abba, hogy az eladás ezek miatt visszavonatik.

Teljes tisztelettel

Gere

Gere Antal

329. 1924
1924 Dec 2.

GERE ANTAL
ÉPITÉSI IRODÁJA
VI., NAGYMEZŐ-U. 45. II. 15.

Telefon: 11--01.

Cheque-számla: Fabank R.-T.-nál.
Postatakarék cheque-számla: 4170.

Budapest, 192 4 december 16

A Müemlékek Nagyságos Országos Bizottsága

BUDAPEST.

Az ócsai állásfa eladás, illetöleg megvétele tárgyában október hó 23-án kelt b. átiratukra válaszolva, van szerencsém tisztelettel értesiteni, hogy a részemre bár leginkább szükséges állás-pallókból Nagys. Cim 20 darabot az ócsai egyházközség részére átengedett, s ezzel az állásfa ma már csak tulnyomó részben kevésbé használható és rothadásnak indult gömbfa, fenntartom a szeptember 1-én kelt ajánlatomat azzal, hogy az állásfákért az átvétel napján esedékes hivatalos uj faárak 50%át fizetem, tekintettel arra, hogy a faárak az ajánlatom benyujtása ótta némileg estek, s a jövöben pedig ismét jelentékeny áreés elött állanak.

Ily értelemben decemebr hó 10-töl kezdösöleg bármely napon kiküldhetem megbizottamat az átvétel céljából, tisztelettel kérem tehát, hogy az átvételezés napját megjelölni méltóztassanak és maradtam

teljes tisztelettel

GERE ANTAL
építési irodája
BUDAPEST
VI. Nagymező utca 45.
TELEFON. 11—01.

Gére Antal

M.Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium.-

104.238/1924.szám.-
III.a .

Folyó évi október hó 29-én 274 és 275 szám alatt kelt felterjesztésére s a két drb. csatolmánynak ide visszazárása mellett értesitem a tek. Orsz. Bizottságot,hogy jelen kelet és ügyszám alatt Gere Antal épitési vállakozónak /lakása: Budapest, VI.,Nagymező u.45./ az ócsai ref. templom belső festési munkálataiért Tizenkettőmillióhatszázötvennégyezeregyszázharmincnégy /12,654.134/ papirkoronát, a toronytető szerkezete aljának deszka boritással való ellátása és ugyanott hevederfák alkalmazásáért pedig Négymillióegyszáznyolcvanezer /4,180.000/ papirkoronát utalványoztam ki.-

Budapest, 1924.évi november hó 19-én.-

A miniszter h e l y e t t :

h.államtitkár,-

A Müemlékek Országos Bizottságának,

B u d a p e s t .-

328 24.
1924. dec 1.

GERE ANTAL
ÉPITÉSI IRODÁJA
Telefon 11—01.

Budapest, 192 4 ~~november~~ oktober 11.
VI., Nagymező-utca 45.
II. em. 15.

A Müemlékek Nagytekintetü Országos Bizottsága

BUDAPEST.

F.é. julius hó 16-án kelt nb. megrendelésük alapján elkészitettem az ócsai ref. templom belsö festési munkálatait a f.é. junius hó 16-án kelt árajánlatomban irottak szerint enyves festékkel, a menyezetek és oldalfalak csont, az architekturák fehér szinre, a szentélyben levö ókori festmények érontetlenül hagyásával, minden anyag és munka, valamint állványozás hozzáadásával teljesen készen, s vagyok bátor ezen munkálatokat elszámlázni a f.é. julius hó 12-én beküldött nyilatkozatom szerint a következökben u.m.:-

A templom enyves festékkel festve K 25.980.000.-
Felvett elöleg összeg K10.800.000.--
Mátralék összeg Kor. 15.180.000.--

mely összeg ezen idöben kg-ként 3500.- koronás árban 4337 kg pestmegyei buzának felelt meg, mely mai 4450.- koronás árban = ... K 19.299.650.--
10.500.000 + 19.299.650.- = K 30.099.650.- 4½%-os felár . . . . . K 1.354.484.--
Fizetendö összeg Kor. 20.654.134.--

azaz Huszmúlióhatszázötvennégyezeregyszázharmincnégy korona, mely összeg szives kiegyenlitését kérve, maradtam

teljes tisztelettel
Gere Antal
GERE ANTAL
épitési irodája
BUDAPEST
VI. Nagymező-utca 45
TELEFON: 1

Látta:
Dr. Semmelweis
titkár.
Bp. 1924, nov. 13.

Gere Antal
épitém

Kiselejtezett
irat

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
182 1924 szám
Érk.: 1924 év jub. hó 17 n.

GERE ANTAL
ÉPITÉSZ

Telefon ~~11-01~~ 91-89

Budapest, 1924 julius 12.

A Müemlékek Tekintetes Országos Bizottsága

BUDAPEST.

Van szerencsém elismerni a folyó hó 9-én kelt és az ócsai ref. templom belsö festésére vonatkozó megrendelésüket, az 1924 junius hó 16-án benyujtott költségvetési árajánlatom alapján és feltételeim mellett, a menyezetek és az oldalfalak mezöi enyves festékkel csontszinre, az oszlopfejek és általában az architekturák pedig fehér szinre festve.

Tudomásul veszem a b. megrendelö levelükben irott azon feltételüket, hogy a jelenleg kiutalandó 10.600.000.-- koronán felüli összegre f.é. október hó 2-ig bezárólag kell várnom, kikötöm azonban, hogy ezen hátralékos összeg buza alapón fizetendö + 8% kamat összeg megtérítése mellett.

Jelen elismerö levelemmel egyidejüleg tudomásul veszem, Foerk Ernö épitész tanár urnak a torony alsó zsaluzására vonatkozólag mult hét folyamán tett szóbeli megrendelését, azzal, hogy ennek összege ezen munka elkészülésekor, függetlenül a festési munka hátralékos összegétöl, számlám ellenében kifizetést fog nyerni.

Teljes tisztelettel

GERE ANTAL
épitési irodája
BUDAPEST.
VI. Nagymezö-utca 45.
TELEFON: ~~11-01~~ 91-89

Gere Antal

Kiselejtezett
irat

44/924

Mélyen tisztelt Műemlék Bizottság!
Főtisztelendő Előadó Úr!

Gerc Antal építésznek pótköltségvetését azon tisztelettelje kéréssel küldjük be, szíveskedjék azt sürgősen elintézni, mert a gyülekezet lehetetlenségnek tartja azt, hogy amikor a templom teljes kifestéséről volt szó, ugyanakkor nem lett volna megállapítva az, hogy a megrongált falra festeni csak úgy lehet, ha előbb a falat bevakolják, most pedig az történt, hogy több helyen a megrongált és be nem vakolt falat festette be az építész. Minthogy ő arra hivatkozik, hogy Föerk tanár úr csak a padokfeletti munkát adta ki, a mi szinte képtelenség, úgy övele megegyezésre nem juthatván, a Bizottsághoz fordulunk, tisztelettel kérve sürgős intézkedését, hogy itt rendes munka folylyon, a szükséges vakolás elvégeztessék, de ne a mi terhünkre, mert amikor a gyülekezet 60 gyr rozsot megadott a belső festésre, nagyon természetes, hogy külön vakolási díjat nem gondolt és erre fedezete nincsen s amennyiben a tanár úr részéről történt a hiba, hogy a vakolást nem adta ki, úgy a mellékelt költségvetés összegét méltoztassék a vlk. minisztérium tól kérni és a templom rendes festését elvégeztetni, mert a gyülekezet nem teljes egész munkát nem fogadhat el.

Kérjük szíves intézkedését.

Kiváló tisztelettel

Ócsán 1924 évi aug. 30-án

Marosi József
ref. gondnok

Perjessy Károly
ref. lelkész

AZ ÓCSAI REFORMÁTUS EGYHÁZ ... TESZT HIVATALA

GERE ANTAL
ÉPITÉSI IRODÁJA
Telefon 11—01.

Budapest, 1924 ~~november~~ oktober ~~15.~~ 11.
VI., Nagymező-utca 45.
II. em. 15.

A MÜEMLÉKEK
TEKINTETES ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

BUDAPEST.

Az ócsai ref. templom tornyaiban a f.é. junius hó 20-án kelt árajánlazomban irott, a tornyok fedeleinek alapszerkezetein deszkaboritás készités, alatta a szükséges helyeken tartó hevederfák alkalmazásával, az ezen munkálatokhoz szükséges összes anyag és munkadijjal együtt átalányösszegben összesen K 4.000.000.--

Összeg összesen	K	4.000.000.--
4½%-os felár összege	K	180.000.--
Fizetendö összeg Kor.		4.180.000.--

azaz Négymilióegyszáznyolcvanezer korona, mely összeg szives kiegyenlitését kérve, maradtam

teljes tisztelettel
Gere Antal

GERE ANTAL
ÉPITÉSI IRODÁJA
BUDAPEST
VI. Nagymező-utca 45
TELEFON: 11—01.

Látta:
Az Szemeler
titkár.
Bp. 1924, nov. 13.

Gere Antal
ipari művész
90 éves
(szívizomelfaj)
+ 1946. XI. 11
X-her ujhöztemető

Halotti főkönyv
282

Gere Erzsébet

Erzáró kiállítást rendezett a ráckevei Ady Endre gimnázium képzőművészeti szakköre, mely jún. 14.- ig látható. Szerepel munkája a kiállításon.

Losonci Miklós: Diák festők tárlatai

Pestmegyei Hírlap, 1975. jún. 12,

Ø Gere Gizella

l.

Dr Supkáné

Gere Gizella

alatt.

hatállyal:

1./ tiszt

80 fillért a 122623. számu

2./ besze

pengőt a 127.688. számu ki

1931. február hó 25-én. A

Lajos s.k. miniszteri taná

A hiva

m

Gere János, Bp. VIII.Tavaszmező-u.6.

Adressenverzeichniss der ungarischen Medailleure

Ø

Gere János

6 elemi

mjelv. rajztanf.

10 hónap, jeles

tanár Bentheim Artur

I parrajziskola 1911.

Térkép.

Felirata a hadi ék
lötti draperián, a mely fö
TUS TRANSILVANIAE IN SUAS
DES ET REGIONES cum finiti
ciis accurate divisus oper
et Caes.Majest.Geographi Rega
rum memori Norimbergae. E
tator adverte czimmel lati
irattal pedig a Horae Itin
ca 8-ra és a Milliaria Hun

Szines rézmetszet,

Sz.
79
Át.

Gere János

ipam

Ert. 1928

-3718.

3717 Déri Kálmán:
Sz. Bácsban 1859 április

3717. Csendélet.

~~Egy~~ Keleti szőnyeggel
lámpával, a melynek kerek elle
mónak és a rajta fekvő börkötés
kék mázas terracotta füles csész
lyen fedett kanna fogóval és ~~e~~
kával, alatta pedig ~~egy~~ fél iv
helyezett könyvek közül, a hátsó
sárga, mig az innensőnek felira
~~egy~~ szék támlája bontakozik ki,
tárgyon túl, de fölül jobbra k

Vászon, méretei 58.6:
Déri Miksa ajándéka 1

Aj. 1908. Déri

Gere János

nobrász Műcsarnok

1931. tav. tárl. 182.

109

ja bányák, falvak, fűrésztelepek, malmok és gazdaságok vil-
ágítással való felszerelését. Villanymótorok, dinamók, transz-
orok ujonnan való tekercselését. Robbanó mótorok, gazdasági
zakszerű javítása; mindennemű mechanikai munkák elvégzése.
LAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
RÁLY ÚT 56 * SAJÁT HÁZ

Szedte: Lombár László

Gere János

Műcs. kiáll, 1931 tól

Pipics 113. l.

Gere János

Dicierő oklevél
Szobrászati szak-

Éimisk 1914-15.

83. l.

Jelenę nélhülick.

Gere János

nobrás

1911 – 1920

Éimisk 1930. 83. l.

MDK

Gere János

Katonáné Fencz Irénka, of.

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec.

18. 1.

MDK

Gere János szobr.

évvégi iskolai pályázaton dics. okl. kapott

Éimisk 1914-15. 83-84 l.

MDK

Gere János

Gróh István: Könyvtábla aranyozások.
Diszitő Művészet, 1915. II. évf. 1.sz. 12-18 l.

GERE JÁNOS

Épület vizüst. terv.

Éimisk. 1914-15. 31.1.

MDK

Gere János, szobrász

Hoffmann festö neje. Gipsz-szobor.

Nemzeti Szalon.-Öszi Tárlat.1932. szept. Kat.

Gere János MDK

Schóffer A. gipsz

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Gere János

— **Gere János szobrász nyerte a hadviselt vasutasjelvényre kiírt pályázatot.** A Hadviselt Magyar Vasutasok Országos Szövetsége nemrégiben pályázatot írt ki a »Hadviselt vasutasjelvény«-re. 33 pályázótól 92 pályamű érkezett be. A bírálóbizottság *Ney* Ákos miniszteri tanácsos, MÁV igazgató, országos elnök vezetésével most döntött a pályaművekről és az első díjat *Gere* János budapesti szobrász-iparművész tervezőnek ítélte oda. A pályadíjnyertes iparművész a jelvény elkészítését is vállalta és a bírálóbizottság őt bízta meg a jelvény kivitelével is. A jelvények bronzból készülnek.

Pesti Napló

1936 dec. 10

Gere János

Katonane Fencz Irénke

Micsarnok 1939 dec-1940 január

Gere János

Kiállít

P. H. 932. IX. 4.

ózpont meginditotta rotaprintes for-
köteteként a
pzőművészeti Élete"
ımely a Közoktatásügyi Népbiztosság
a Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
tkozó részét tartalmazza. Ára: 15.- Ft.

iadványai közül kapható
k 1954-55."
zpont évkönyve. Ára: 75.- Ft.

k 1956-58."

k a Művészettörténeti Dokumentációs

Gere János MDK

Tanulmányfej, gipsz

Mücsarnok 1931 tavaszi kiállitás

Gere János

MDK

Schäffer A. gipsz

Mécsarnok 1936 Jubileumi kiállítás

MDK

Gere Janos
műve:

"Schaffer A. Patinázott gipsz.Magántulajdon.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 32.l.

Gere János, statikus (Nyírterv).

Színészlakóház és Muvezpresszó, Nyíregyháza. Építész: Bán Ferenc, (Nyírterv.)

Statikus: Wild Péter (Kipszer),
Gere János (Nyírterv).

Magyar Építőművészet, 1986. 4., 37-old.

Gere József, statikus, (Nyírtelv).

Szakszervezetek Háza, Nyíregyháza: Építész: Bán Terezia, (Nyírtelv).

Statikus: Gere József (Nyírtelv).

Magyar Építőművészet, 1986. 4., 35-old.

Gere Margit

A Stúdió helyja

A budapesti pedagógusok Képzőművész Stúdiója 1957-1963
Ber. Vajkai Aurél Bp. 1963

370.

Gere Mihály

az alábbi tervpályázaton megosztott II. díjat nyert 9. számú pályaterv egyik szerzője.

Callmeyer Ferenc: A Budapesti Televizió Adóállomás és Mikrohullámú Központ fejlesztésére kiírt pályázat, 1970. - Magyar Ép.műv. 1971.3.sz.3-6.l.

Gere Mihály

az alábbi tervpályázaton kiemelt megvételt nyert egyik terv egyik szerzője

Dr.Reischl Antal: A budapesti Népliget rendezésének tervpályázata, 1970. - Magyar Ép.müv.1971.4.sz.2-4.l.

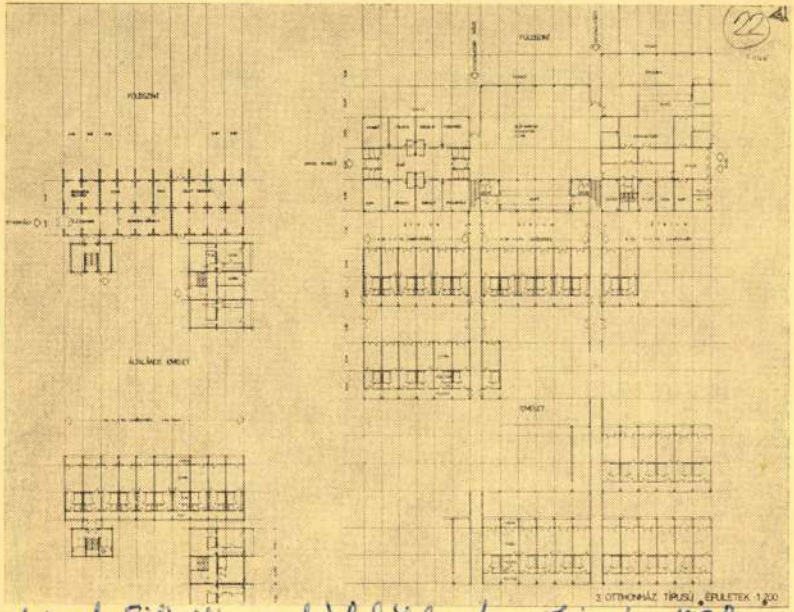

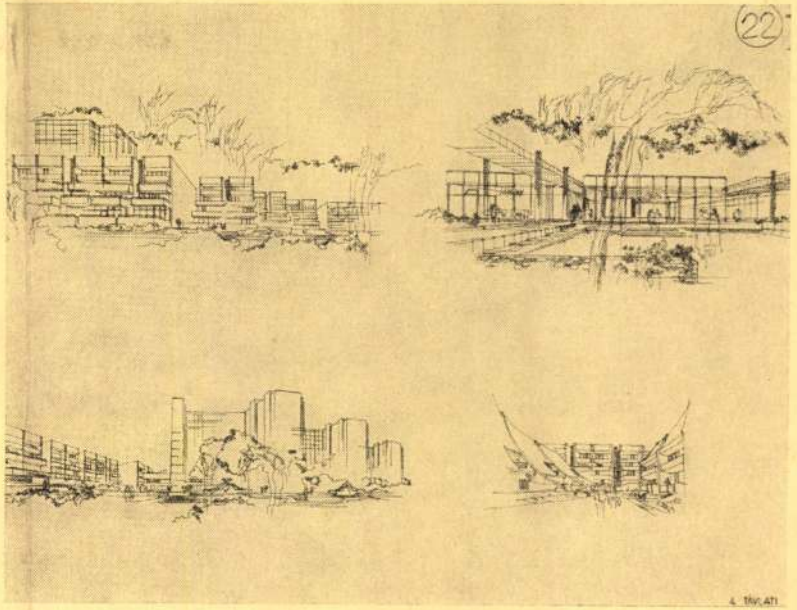

GERE MIHÁLY

Lipest, Fóti úti munkáslakótelep terv pályázata, 1978

Kiemelt megvételt nyert a 22. sorszámú pályamű

Szerzői: **Gere Mihály**
Dózsa Gyula
Varga Nándor

„A pályamű a lakótelep hagyományosan értelmezett fogalmának átértékelési igényével lép fel műleírása szerint. A beépítési tervén ábrázoltakkal azonban ez csak részben sikerült. Az egyébként helyesen kialakított F+3 emeletes teraszházakon alkalmazott magastetős megoldásban helyezték el a tervezők a 4—6 férőhelyes lakásokat; tetőtérbeépítési lehetőségre is gondolva. A beépítés ezen meghatározó elemeként a kelet—nyugat tengelyű úttal párhuzamosan elhelyezett épület tömeggé szervezése azonban túlzó. Az egyes épületszeletek metszetei önmagukban a finoman és gazdaságosan teraszosodó elemekből állva, rövidebb sorokba rendezve, a célzott intimitást jobban szolgálhatták volna. Az építészeti hangsúlyt a Váci út felől telepített három 11 szintes épület képezi. A beépítést a délnyugati részen emeletes sorházak egészítik ki. A sávszerű épületek közötti részen »úsznak« a közintézmények (szolgáltató létesítmények, óvodák, bölcsődék, iskolák, orvosi rendelők, klub, étterem) és az öregek háza; zömmel 1, illetve 2 szintes épületekben elhelyezve. A lakóházakat a forgalmas utaktól, illetve az üzemektől parkolósáv választja el. A belső úthálózat logikus, ésszerű. A megtartandó épületek jól illeszkednek a tervbe és a beépítés a meglevő faállományt figyelembe veszi. Jó gondolat, hogy a fiatalok lakásának egy részét a legfelső szinten helyezik el, a lakások tetőtér felé történő bővítési lehetőségével. Sajnálatos azonban, hogy ennek következményeit lakásalaprajzaiban, formálásban a pályázók nem dokumentálják. Centrikus központ helyett két kiszolgáló alközpontot alakítanak ki. Az iskola elhelyezése az egész lakótelep kiszolgálása szempontjából előnytelen. Az előirányzott technológiák megválasztása helyes —, bár a blokkos technológia alkalmazásának szükségszerűsége a 3 db 5 szintes épület miatt megkérdőjelezhető.

A terv kivitelezés szempontjából egészében véve jól szervezhető."

Összeállította: *Girardi Kornélné*

Magyar Építőművészet 1979/5

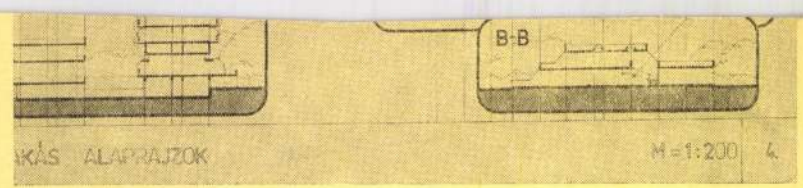

III. díjat nyert 16. sorszámú pályamű

Szerzői: **ifj. Sári István**
Klein György
Tóth Pál
Bunyovszky Attila
Dombovári László
Oszkó Mária

„A pályamű javasolt szerkezete tiszta, területfelhasználási koncepciója átgondolt. Utcaképei mind a külső határoló utak, mind a tömbbelső felől kedvezőek, bár a koncepció teljes érvényesítése érdekében egy megtartandó épületet is lebont.

A tömegközlekedési javaslat átgondolt, a fő gyalogos tengelyek jól szervezik a lakó- és közösségi létesítmények területeit. Az álló gépjárművek elhelyezésére tett javaslat jól tömbösített, korszerű megoldás. A zöldfelületi rendszer kedvező, jól alkalmazkodik a meglevő növényzethez. A különböző korosztályok számára biztosított pihenő- és játszóterek az intenzíven beépített (Fóti úti) lakóépületek környezetében alulméretezettek.

A központképző létesítmények jól csoportosítottak. A tervezett alközpont túldimenzionált, a fedett parkolók kialakítása nem reális. A felépítés kedvező közművesítést tesz lehetővé. A lakóépületek jól szervezettek, fiatalok, illetve idősek otthonházára tett javaslatok újszerű kialakítást nem tartalmaznak.

A közintézményekben érvényesített funkcionális megoldások jól átgondoltak, építészeti kialakításuk kulturált. A lakóépületek földszintjén kialakított közösségi létesítmények mennyisége kevés a kiírásban megfogalmazott igények kielégítéséhez.

A tervnek minden pozitívuma mellett — amely korszerű épített környezetet biztosít az ott élőknek — negatívuma, hogy nem kötődik egyértelműen Újpesthez, nem tartalmazza a munkáslakásépítés sajátosságait, nagyvárosias jellegű. Beépítése a társadalmi térbeli struktúra szempontjából előnyös, a különböző összetételű családok együttélését teszi lehetővé. Vitatható az iskola két egységre bontása. A területen elhelyezett 1838 lakás területszegmenseként technológiák szerint is elkülönülnek."

Gere Mihály

Gere Mihály portrérajzaiból látható válogatás február 27-ig a II., Bimbó út 7. szám alatti Mozgalmi Propaganda Centrumban.

Az Air France—Ville de Paris

Népszabadság, 1986. II. 4

Gyenes Mihály

az alábbi pályázaton II. dijat nyert egyik terv szerzője.

Gallmayer Ferenc: Budapesti televizió és mikrohullám-központ fejlesztés tervpályázata.
Magy.Ép.ip.1971.5.sz. 278-282.l.

Gere Mihály, építész

A szállodát tervező csoport vezetője.
(Debrecen!).

Rácz T. János: Nagyszálló épül Ungvárott 9.
Népszabadság, Bp 1977. máj. 31.

Gere Mihály, építész

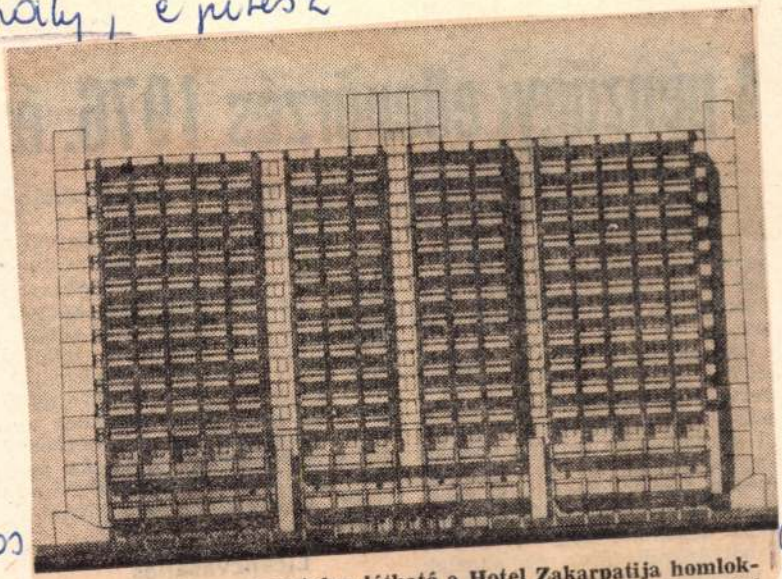

Ma még csak a rajzasztalon látható a Hotel Zakarpatija homlokzati képe, de két év múlva már vendégeket fogad az ungvári nagyszálló.

Magyar vállalatok kaptak megbízást Szovjet-Kárpátontúl székhelye hatszáz vendéget fogadó nagyszállójának, a *Hotel Zakarpatijának* a felépítésére. A fővállalkozó-lebonyolító az Émexport, illetve a Komplex Külkereskedelmi Vállalat, a dokumentációk pedig a Debreceni Tervező Vállalat *Gere Mihály* vezette munkacsoportjának asztalain öltöttek körvonalat, ahol igyekeztek a rajzokat nem is a környék jelenlegi képéhez, hanem már az ungvári centrumnak a szovjet partner által készséggel rendelkezésre bocsátott rendezési tervéhez hangolni. Az ugyancsak Émex-

Rác T. János

Népszab

gazdaságos termékszerkezet kialakítására. A tárcák és a vállalatok között jó együttműködés alakult ki e munkában, s az általuk megtett intézkedések nyomán a pénzügyi revízió tapasztalatai szerint is *csökkent a nem gazdaságos termékek száma és aránya, s az új termékek jövedelmezősége kedvezőbb a régieknél.*

A gyártás- és gyártmányfejlesztést segíti a különféle licencek meghonosítása is. Harmincöt nagy jelentőségű licenc vásárlásával és hasznosításával kapcsolatos vizsálat megállapította, hogy döntő

Gere Mihály, Ybl-díjas építész

Az Építőművészek Szövetségének Székházában ma kiosztották az idei Ybl-Miklós díjakat. – Az ungvári Hotel Zakarpatija, valamint más, házgyári panelekből épülő középületek tervezéséért Gere Mihályt és Mohácsi Pétert tüntették ki. (említve).

Esti Magazin

1980. márc. 31. Kossuth 18.30 (Mf.

Gere Mihály, építész

L: Bajnay Zsolt

–: Átadták az idei Rózsa Ferenc, –... díjakat 4.

Nemszabadság. Br. 1980 ánr. 1.

Gere Mihály építész

L: Komis Dezső

_: Átadták az idei YBL-díjakat

Esti Hírlap, Bp. 1980. márc. 31.

1

Gere Mihály

az alábbi pályázaton részt vett- díjat nem nyert - magyar tervezőcsoportok egyi kének, Miklós Tibor csoportjának egyik tagja.

A belgrádi Operaház nemz etközi tervpályázata, 1971. Magy.Ép.múv. 1972.5.sz.2-11.l.

Gere Mihály, építén

L: Ettér István

–: Követségi kirek

Magyar

Építőművészet

Bn. 1983

10-12

83/4

Gere Zsuzsa

A. Stúdió Tagja

A budapesti pedagógusok képzőművén stúdiója
1953–1963. Bev. Vajkai Aurél Bp. 1963.
38.0

Gede Zsuzsa, grafikus 7 Ok

A Műcsarnok Boldog gyermekkor c. tárlatának egyik kiállítója.

Péter Imre: Jegyzetek kiállításokról

9.l.

bp. 1961. júl. 5.

NÉPSZABADSÁG

05

MDK

Gere Zsuzsa

Dolgozatirás, tusr.

Boldog gyermekévek ... kiáll. Mücs. 1961.

Gere Zsuzsa MDK

Dolgozatirás, tusrajz

Mücsarnok 1961 Boldog gyermekévek kiáll.

Gere Zsuzsa
festő

M.D.K

„Dolgozat ír ás" c. műve.

Maksay László: Boldog gyermekevek
Művészet, 1961. szeptember — 40 l.

Gereb –
Gereben

D. Gerébb Ilona
festő

l.

Szépmüvészet
1943. 83. p.

Ø Gerch József

korsós

Kalocsa

l.

Ezredéves kiáll

XIII csop. 18 l.

Tyiszkhegy, erdő X. 135, 136.

Geréb József

Korsós

l. Közlezrkiáll

1395 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

MDK

Pályanyertes grafikusok

Geréb Klára

Magyar Iparművészet 1922. 4-5.o.

Ø Gerêb Klarâ

Ékítmenyes rajzból
dicsérő okm.

Éimisk 1916/17. 3 i l.

V.

ól.

1909.

ország határát.

rém lélhető, hol

~~szelő~~ Duna, ~~előterében~~ látjuk azt a
h Lajos jobbrafordultan áll, ki
vetett köpenyegét is fogja, kard-
mig kinyujtott baljában lévő tol-
rsai közül egy az evezőt fogja;
pka van, fejét feltámasztva bu-
osi egyenruhát visel és a kormány-
ben, jobbról az innenső hegy olda-
. Az égbolt kissé felhőzött.

55.5 cm.
us 24-én gróf Kreith Bélától 200
etett ugyanakkor az 595 sz. nyug-
. augusztus 26-án 1359 sz. alatt.

Geréb Klára

grafikus

1915-19

Éimisk

1930. 83. l.

COR

RIVISTA DI SCIENZE, LETTERE ED ART

MATTIA

Direzione e amministrazione: BUD

(presso il segretar

Gerèb Klára

Ékitmenyes rajzból
10 K-ás kisaranydíj

Eímisk 1915/16. 45. l.

Gerő Klára

végzős. jó eredm.

Érettségi 1917/18. 32. l.

1348. Pietro Longhi:
Sz. Veneziában 1702-ben.
II. József második neje: Jos

Derékig ~~látható~~, kissé balr
zével virágot illeszt kebléhez; f
ira omlik; hajéke, függői és csok
kás gyöngy lóg le, ékkövesek; kivá
rózsaszinü selyemcsokrok ékesitik
ben korona köti le figyelmünket.

Vászon, méretei 76: 63 cm.
Vétetett A. Glisentitől 189
Elszámoltatott 1895: X. 24-
Az elszámolásra nézve l. az

gyv. IV. 26.

Gerèb Klará

Fejléček, repr.

Éimisk 1917/18.

6-7. l.

ása:

...tőtemplom főoltárának legfelsőbb lépcsőfokán
...jére Simor János hg primás és gr. Andrássy
...eszi: Körülöttük a segédkező főpapok és egyhai-
...n innen s túl a főméltóságok s a zászlókat
...szemben a trónuson a királyné s mögötte s a
...kök, az udvarhölgyek, a külföldi követek, a meg-
...ágpyülés tagjai helyezkedtek el.
...tés vászonra, méretei 39:58 cm.
...ékely Bertalan.
...ly ajándéka.

16795 sz. levrat alapján a Székely kiállítás
...a 1900. IV. 19-én érkezett ...ra (89/900).

Gerék Klára

Gajdos Tibor: Képzőművészeti élet Szabadkán a két világháború között
A szerző kiadása, Szabadka, 1977

GERÉB KLÁRA grafikus és festőművész 1901-ben született Szabadkán értelmiségi családban. Középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd Bécsben és Párizsban iparművészeti grafikát és festést tanult.

Szabadkára visszatérve 1927-ben önálló kiállítást rendezett a Bunjevačka Matica helyiségeiben, melyen grafikái mellett festményeket is bemutatott. Különösen szecessziós hatású litográfiái sé szép meseillusztrációi nyerték el a műértők elismerését.

Később regényeket illusztrált és fedőlapokat tervezett. Több együttes kiállításon is részt vett; szerénységével és barátságos fellépésével számos tisztelőt szerzett. Néhány szépművészeti kritikát is írt.

1944-ben a megszálló hatóságok elhurcolták és az auschwitzi haláltáborban fejezte be rövid életét. Hátramaradt munkáit 1952-ben, a vajdasági magyar képzőművészek tárlatán is bemutatták.

Alkotásainak nagyobb része elveszett. Kevés hátramaradt rajzainak és litografiáinak egy részét a szabadkai Városi Múzeum galériája és magángyűjtők őrzik.

Irodalom: B. Duranci — G. Vojnić: Magyar képzőművészek alkotásai Vajdaságban 1830—1930; Szabadka, 1974 (katalógus). — Cseh Károly: A szabadkai festők kiállítása; Szervezett Munkás, 1927. XII. 4. — Geréb Klára iparművésznő kiállítása; Hírlap, 1927. I. 28. — F. Geréb Klára illusztrálja Diószeghy Tibor regényét; Napló, 1931. VIII. 26.

Gereben Péter, építész

Meghalt 28 éves korában.

Temetése 1973. márc. 19-én
a farkasréti temetőben.

— : Halálozás 11.

Népszabadság, Bp. 1973. március 17.

MDK

G.Gereben Zoltán festő

Az ARadi Képző és Iparmüv. Társ. 1913.évi karácsonyi kiáll. Aradi Közlöny, 1913. dec.21. Aradi müvészek tárlata.

MDK

Gereben Zoltán

Arad és Vidéke. 1913. dec. 21. m.s: Aradi művészek kiáll.

Gereben Zoltán

festő

lásd Gehl Zoltán

Gereben Zoltán

aradi rajzoló,
rövid ideje van Aradon.

21. 1023

Arad és Vidéke.

1913. dec. 25. (m. n.=
Az aradi művészkolónia.)

SÁROSPATAKI SZABADMŰVELŐDÉSI AKADÉMIA

95 - 48. szám.

T.

SÁROSPATAK 48 V. 29 16 B

Dercsényi Dezső urnak

Müemlékek Országos Bizottságánál

Díj átalányozva

Budapest IX.

Högyes Endre ut 1o.

Gereben Zoltán,

a MÉSZ Mesteriskola Előadásai.

VI. ciklus, 1980–82.

Virág Csaba, Scharle Gyula, Gereben Zoltán:

Nagy térelhatároló szerkezetek kiválasztásának korszerű elvei.

Magyar Építőművészet, 1989., 1–2 szám, 5-old.

Gereben -
Gereblyés

GEREBEN GÁBOR

1998 jul. 8.

Régi-új impozáns színfolt a Belvárosban

Centrál Kávéház rekonstrukciója

Újabb, felújított, patinás színfolttal gazdagodik a Belváros. A minap elkezdődött a magyar kultúra egyik fellegvárának, a Centrál Kávéháznak a teljes felújítása. Öt emeleten modern irodaházat, a pincében pedig parkolót alakítanak ki.

A kávéházról – röviden

A Centrál 1887-ben nyílt meg az Egyetem utca 1., ma Károlyi Mihály utca 9. szám alatt és hamarosan a magyar írók, költők, képzőművészek, újságírók egyik legfontosabb találkozóhelye lett. A szellemi élet eme gócpontjában gyakran jelentek meg ismert egyetemi tanárok, művészettörténészek, régészek, nyelvészek és még folytathatnánk a sort. Törzsvendégek voltak többek között a Nyugat, a Hét, a Magyarok, az Újhold című folyóiratok híres szerkesztői, akik ott írtak, szerkesztették és gyűjtötték az anyagot lapjaiknak, természetesen más és más törzsasztalnál. Erre bőven volt lehetőségük, hiszen az egykori Centrálnak a földszinten nyolc terme volt, két játékkaszinója, konyhája. A kávéház gyakori vendégei voltak híres román, szerb, szlovák és más nemzetiségű írók, költők, újságírók, akik barátkoztak, eszmecserét folytattak és néha pedig vitatkoztak magyar és nem magyar pályatársaikkal.

A negyvenes évek végén viszont fekete felhők gyülekeztek a patinás épület fölött. A totalitárius hatalom, az embertelen, nemzeti értékeket romboló diktatúra ezt a kávéházat is bezáratta, majd 1950-től egy ideig a metrót építő munkások üzemi étkezdéje és klubja lett.

Később az egykori kávéházban kezdte el sikeres pályafutását Sztevanovity Zorán, azaz a Metró Együttes és még több beat zenekar. 1967-től a Centrál egykori helyiségei ismét a szellemi élet pezsdülését szolgálták közel három évtizeden át. Itt nyílt meg az ELTE Eötvös Klubja, melynek sokszínű kulturális tevékenységét sok belvárosi fiatal is megismerhette. 1993-tól a régi Centrálból ismét kiköltözött a kultúra. Helyére elektronikus játékok kerültek, egy amerikai stílusú szalont nyitottak, amely 1997-ig működött.

A rekonstrukció előzményei

Dr. Somody Imre (41 éves), az ismert üzletember a magyar tudomány és karitatív szervezetek nagyvonalú támogatója, a Pharmavit Rt. elnök-vezérigazgatója elhatározta, hogy eredeti stílusban életre kelti a Centrál Kávéházat. A július 2-án megrendezett sajtótájékoztatón többek között elmondta, hogy a beruházás előreláthatóan egymilliárd egyszáz millió forintba kerül, mely összeget külön cége finanszíroz. Szerencsére a kommunizmus évei, a funkciók változásai, átalakítások után is annyira megmaradtak a kávéház alapvető jellemzői, beosztása, falburkolatai, lámpái, hogy a Centrál rekonstruálható és másfél év múlva teljes, régi pompájában fogadja látogatóit és nem is magas, hanem megfizethető árakkal. A Centrál Kávéház a régi hagyományokat követi majd, az épület belső és külső kialakítását **Gereben Gábor**, YBL-díjas építész tervezte. Az épület udvarában előcsarnokot képeznek ki, amelyet a negyedik emeleten üvegtetővel „zárnak le". Az egykori függőfolyosók így belső közlekedőkké válnak, megőrizve az udvar megmaradt régi, szép architektúráját.

Minimális kényelmetlenséget okoznak

Az épület felújítására kiírt meghívásos pályázat nyertese a MKI Építő Kft., amely szoros versenyben hat pályázó közül került ki győztesen. A cég ügyvezető igazgatója, **Haranghy Csaba** az építkezéssel kapcsolatosan a következőket ígérte, mondotta:

– Nagy örömömre és bátran mondhatom, egész cégünk dolgozóinak örömére szolgált, hogy elnyertük a Centrál Kávéház felújításának pályázatát. Hangsúlyozom, hogy igen szoros versenyben győztünk. Sokszor éjszakákba nyúlóan dolgoztunk, hogy minél pontosabb és jobb ajánlatot tudjunk adni. Ez a projekt több okból közel áll a szívemhez. Először is jó érzés, hogy a régi Eötvös-klub épületéről van szó, hisz sokunk fiatalkori élménye ideköt. Külön öröm, ha az ember egy régi patinás épület felújításában vehet részt, hisz ezzel is megőrizzük, szépítjük öreg fővárosunk csodálatos műemlékeit. Ezért külön kihívásnak is érezzük szakmailag ezt a feladatot. A Centrál Kávéház igen közel fekszik cégünk irodájához, így nap mint nap szemtanúi lehetünk az építkezés folyamatának, s később közeli szomszédjai leszünk a megújult épületnek.

– Mint ahogy az eddigi munkáink során, itt is törekedni fogunk arra, hogy az építkezés során maximálisan betartsuk az idevonatkozó környezeti védelmi előírásokat, mint például a szelektív sitt elszállítást Geda porzáró sittleeresztőkkel. Ezen túlmenően használni fogunk futószalagokat, 120 és 60 tonnaméteres autódarukat, nehézállványzatokat, Peri kidugóállványokat, csiszoló, polírozógépeket, PTF vakológépeket, stb. Mindenkit megnyugtathatok, hogy modern, a mai követelményeknek megfelelő gépekkel fogunk dolgozni. A felsorolt gépek cégünk tulajdona, de gondosan kiválasztott alvállalkozóink is rendelkeznek hasonlóan korszerű munkaeszközökkel. A lehetőséghez képest szeretnénk minimális kellemetlenséget okozni a környéken lakóknak. Talán említésre méltó, hogy az épület pince szintjén automata parkolórendszert fogunk beépíteni, ami a belvárost jellemző ínséges parkolóhely lehetőségek miatt örömükre szolgál majd az idelátogató autósoknak. Jövő októberben, mikor befejezzük a felújítási munkálatokat cégünk, az MKI Építő Kft. éppen megalakulásának 10. évfordulóját fogja ünnepelni, s mi lenne ennél igazán értékesebb, szebb születésnapi ajándék, mint a Centrál Kávéház sikeres átadása.

—***—

Dr. Somody Imre a sajtótájékoztató végén hangsúlyozta, hogy reményei szerint a felújított kávéházat több korosztályt és társadalmi réteget képviselő vendégsereg minden egyes tagja megtalálja számítását. Impozáns környezetben fogyaszthatják el a háromszázadagos konyha hagyományos ételkülönlegességeit, szolid árakon. Az üzletember tervei szerint az irodaház bevételeiből fedezik a kávéház veszteségeit. Dédelgetett álma, hogy a Centrál az alkotó értelmiségiek, a művészek fővárosi találkozási gócpontja, a jó ízlést és hangulatot kedvelő idősebb és fiatalabb polgárok törzshelye lesz.

Így legyen!

ROXIN ANNA

Partner nyíltvégű befektetési alap

A Befektetési Alapok eredményességi sorrendjében:

1998. június I. helyezés

Partner az átgondolt döntésekben,
Partner a kockázatok csökkentésében,
Partner egy nagyobb hozam elérésében.

Alapkezelő: **WINPARTNER Alapkezelő Kft.**
Letétkezelő: **Raffeisen Unicbank**
Forgalmazó: **WINTRUST Értékpapír Rt.**
Telefon: **327-95-08, 327-95-01**
1053 Budapest, Szép u. 4.

CITY Kábel
Belvárosi Kábeltelevíziós Kft.

Szemelvények a CITY TV műsoraiból:

City Krónika 1998. június 12.
IV. évfolyam 23. szám.
Szerkesztő-riporter:
Dobos Borbála

Csöbörből vödörbe

Az igen alacsony áron eladott önkormányzati lakások tulajdonosai most kezdenek rádöbbenni arra, mit is vettek valójában. A századelőn épült házak, szinte kivétel nélkül felújításra szorulnak. A munkálatok sokszor több 10 millió forintba kerülnek. A hajdan jegyzőkönyvezett felújítási teendők halogatása életveszélyes lehet. Az omladozó vakolat, a megrepedezett tűzfal által okozott balesetekért pedig a lakástulajdonosokat terheli a felelősség.

A lakásprivatizáció kezdetén tulajdonéhségben szenvedtek a bérlők, a piaci ár töredékéért kínált lakások megvásárlásának lehetősége sokukat elvakította, például az V. kerületben a lakások 85%-át megvásárolták.

Konkoly Iván a Vagyonkezelő RT. vezérigazgatója

– Tulajdonképpen mostanra derül ki, hogy a bérlők milyen borzalmas terheket vállaltak magukra. Jelenleg is zajlanak kényszerkezelések, kezelésből kiadások és bizony súlyos milliókat fordítanak arra, hogy az egykoron felvett kezelésből kiadási jegyzőkönyveket teljesítsenek. Nagyon sok épületben a bérlők az elején még odafigyeltek arra, hogy ha az átadott műszaki dokumentációban nem is szerepeltek a problémák, ők azért mégis tudtak róla és ismerték azokat. Ezekben a jegyzőkönyvekben azért nagyon sok munka szerepel. Azok a munkák, amelyek nem szerepelnek, azokról be kell bizonyítani hogy rejtett hibák. Innentől kezdve ezek nagyon nehéz feladatok és én sokszor sajnálom hogyha ki kell mondanom, hogy ezt már nem tudjuk felvállalni, mert egyszerűen nem is lehet. A mi működésünket is rendeletek szabályozzák. Azt kell a bérlőknek eldönteniük, hogy tulajdonképpen milyen formában és hogy valóban itt szeretnének e maradni, mert abban az esetben ki kell kényszeríteni az önkormányzatból olyan jellegű támogatásokat, amellyel ez lehetővé válik.

A házak felújítására az önkormányzat már az elmúlt évben kiírt egy kamatmentes, de visszatérítendő hitelpályázatot, amelyhez 50%-os önerővel kellett rendelkezni, így ez nem volt túl népszerű. Az idén is 100 millió forint a társasház felújítási pályázat alapja, ebből 25 millió a visszatérítendő, 75 millió a vissza nem térítendő kamatmentes hitel összege. Erre már nagyobb az érdeklődés, de vannak olyanok, akik még ilyen feltételek mellett sem tudnak tulajdonosok maradni.

Rózsás István a Vállalkozási Osztály helyettes vezetője

– Az önkormányzat tulajdonképpen felmérte azt, hogy sokan meggondolták a lakások megvásárlását követően a tulajdonszerzést és ezért lehetőséget adtunk arra, hogy visszavásároljuk a megvett lakást, visszaadjuk a befizetett összegeket kamattal együtt és akkor bérlakásként marad a lakás és bérlőként marad tovább a volt tulajdonos.

Eddig hét-nyolc lakás visszavásárlási kérelem érkezett az V. kerülethez, amelyből kettő valósult meg. A Vámház körút 12-es számú ház két lakójától vásárolták vissza a lakásukat.

– Leírták, hogy a közös költség nagyon magas, nincs akire a lakást hagynák, szívesen lennének inkább bérlők, mert a lakbér alacsonyabb, mint a közös költség és az épület felújításra szorul és ennek költségeit sem tudják vállalni.

Az elmondottak ellenére a bérlők továbbra is kitartanak lakásvásárlási kérelmük mellett, például a Semmelweis u. 25. szám alatti épület teljes felújításra szorul, a lakók mégis meg akarják vásárolni a lakásokat. Még a műemlék épületekben lakó bérlők is tulajdonosokká szeretnének válni, pedig ezeknek a házaknak a felújítása több tíz, de lehet hogy száz millióba is kerül.

– Például vannak a kerületben fafödémes lakások is, melyeknek az eladását nem lenne szabad véghezvinni, de a lakók majdnem mindenhol ragaszkodnak hozzá.

City Krónika 1998. június 19.
IV. évfolyam 24. szám.
Szerkesztő-riporter:
Dobos Borbála

Visszaadott lakásért életjáradék

Sok idős, nyugdíjas ember lakása megvétele után nehezebb helyzetbe került, mint amikor még az önkormányzat bérlője volt. Általában a közös költség magasabb, mint a lakbér volt és a házak felújítása is a tulajdonosokra szakadt. Ha valaki meggondolta magát, lehetősége van, hogy életjáradéki szerződést kössön az önkormányzattal és visszaadva lakását ismét bérlő lehessen.

Fürdős István és neje közel jár 80. életévéhez. 1994-ben mégis úgy döntöttek, hogy megvásárolják lakásukat.

– Megvettük ezt a lakást attól való félelmünkben, ami egyébként közszájon forgott, hogy ha valaki nem veszi meg a lakást, akkor egy bizonyos határidőn túl valaki idegen jogot kap rá, hogy megvehesse.

Az már csak később derült ki, hogy a fizetendő közös költség meghaladja anyagi lehetőségeinket, az utolsó lakbér több mint kétszerese és gyermek vagy unoka nem lévén nem is tudják kire hagyni.

– Itt álltunk tulajdonképpen azzal a ténnyel, hogy kiadtunk egy csomó pénzt, fizettük drágábban a lakást, mint eddig volt, ennek nem találtuk értelmét, ezért kérdeztük meg az önkormányzatot, hogy van-e lehetőség arra, hogy ebből a lakásból ismét önkormányzati lakás legyen. Amikor érdeklődtem ez ügyben az önkormányzatban az illetékestől, akkor azt mondta, hogy van egy olyan megoldás, hogy kötnek velünk egy életjáradéki szerződést, ha megfelelőnek tartjuk. Meghallgattuk az ajánlatot, meggondoltuk és elfogadtuk.

Dr. Rónaszegi László osztályvezető, V. ker.-i Önkormányzat Igazgatási Osztály

– A megvett lakásnak a forgalmi értékét figyelembe véve van egy azonnali egyösszegű térítés. Ha velünk szerződik az illető egy 10%-os összeget kap, utána pedig havi életjáradékot, ami a lakás forgalmi értékének 1 ezreléke, de minimum ötezer forint. Ez egy stabil dolog. A havi életjáradék összege minden évben a nyugdíjemelés mértékével, százalékosan automatikusan növekszik. Ehhez járulhatnak különböző kiegészítő szolgáltatások részünkről, attól függően, hogy igényli-e ezt az illető idős személy. Ebbe beletartozik a házi szociális étkeztetés egy kedvezményes formája, a házi gondozáson keresztül a legvégső esetet is figyelembe véve – egy a szerződő által meghatározott – illő eltemetésnek is a költsége, ami összességében azért egy biztonságot tud adni az illető személynek.

Tavaly adókötelessé vált az életjáradék, de ennek összegét is az önkormányzat fizeti.

Amikor megvették a lakásokat, (ez egy nagyon szép nagy lakás és elég sokat ér), az önkormányzat is sokra értékelte fel, eszükbe sem jutott, hogy

GERGELY, Gábor építész

MÁTRAI PÉTER: AZ ESZMEISÉG EREJE.
MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET 1995/2, 56-61

Helyszám:

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

KÉRŐLAP

jelzet:

Szerző, cím, folyóiratcím:

Év, hó, évfolyam, kötet:

Az olvasó neve:
(nyomtatott betűvel)

Dátum:

Foglalkozása:

GEREBEN Gábor épitész

Ybl-díjasok 1992. = Magyar Építőművészet,
83,1992,2-3. 91.ill
1

GERELEN GÁBOR

GULYÁS M.: G. G. A CENTRÁLRÓL
ÉS A „PESTI HÁZAK"-RÓL

<u>SZALON</u> 4. 2000, 2. SZ. 2-5

lfogadja és alkalmunk lesz a személyes

Tisztelettel

Bereczky Loránd
főigazgató

igary – 1250 Budapest P.O.B. 31. Telephone: 3757-533, Fax: 3758-898
350.

fúvószenekar működik, s a környező nyugati országok egyetemein is találkoztunk velük.

– Marosi László (akivel már beszélgettünk e hasábokon) afféle „válogatottat" állíthatott össze. Ám te egy adott régió inkább amatőrnek és félhivatásosnak nevezhető muzsikusaiból verbuváltál ugyanolyan sikeres együttest. Nemzetközileg elismert karmesteri tehetségeden túl mi a titka ennek?

– Nemcsak szakmai okai vannak. Vasutas gyerek vagyok, s a többi vasutas gyerekből lett a zenekar. Van persze fluktuáció, de a mag 15 éve változatlan. Egymás tekintetéből olvasunk. Ha nem volna ez a lelki tartalom, aligha adnák a tagok ennyi idejüket teljesen ingyen ilyen célra.

– Mindebből egy, a szó legnemesebb értelmében vett amatőrizmus olvasható ki. Ám ti nem amatőr színvonalon muzsikáltok, hanem veritek a nemzetközi versenyek mezőnyét, közreműködtök lemezeken. Hogyan lehetett a zenekart a világhírig felépíteni?

– Honnan érted így a fúvószenekarhoz és a vezényléshez?

– Ezzel a zenekarral nőttem fel, gyerekként a dobkocsit húztam, majd trombitáltam benne. Édesapám volt a karnagy. Igyekeztem megfigyelni nagy karmestereket – nemcsak fúvószenekaroknál. Most pedig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola fúvóskarnagyképzőjén Marosi Lászlónál képezem tovább magam. Azt hiszem, erre születtem.

Hollós Máté

Julia Roberts – lemezen is

Diana *King* gyönyörű, I Say A Little Prayer című dalával kezdődik az új Julia *Roberts* – film és a zenéjét tartalmazó album. A lemezen hallható még többek között Jan *Arden*, Amanda *Marshall*, Tony *Bennett*, Mary-Chapin *Carpenter* és Sophie *Zelmani* dala is. A *My Best Friend's Wedding* című új filmet december 4-én mutatják be a hazai mozikban, a Pretty Woman nagy sikere után Julia Roberts igazán ezzel a filmmel tért vissza a filmvászonra.

(r.)

A montmartre-i ibolya

Halasi Imre, a Fővárosi Operettszínház direktora állítja, hogy nem szokta többször megrendezni ugyanazt a darabot. *Kálmán* Imre háromfelvonásos operettje, *A montmartre-i ibolya* kivétel ez alól. Valójában ez volt az első e műfajból való játék, amelyet színpadra állított még 1981-ben a Szegedi Nemzeti Színházban. Másodszor Zalaegerszegen rendezte meg és most harmadszor kerített rá sort a Nagymező utcai teátrumban. A korábbiak kamaraváltozatok voltak, az eredeti először látható Halasi Imre elképzelései szerint. A bemutató *november 29-én* lesz.

A virágáruslány, Teremi Trixi

A párizsi művésznegyedben játszódó történet szerzői Julius *Brammer* és Alfred *Grünwald*, magyarítói *Szenes* Andor, versszövegírója *Szenes* Iván. A főszereplők tehetséges és igen szegény fiatalok, egyikük költőnek vallja magát, a másik komponistának, a harmadik festőművésznek. Szerelmesek és nincstelenek, álmodozók és álmaik a szerencse és a véletlen segítségével valóra válnak.

A játék koreográfusa *Kramer* György, a jellemeket erősítő kosztümöket *Kemenes* Fanni tervezte, a díszleteket pedig *Menczel* Róbert. A zenekart az előadásokon felváltva vezényli *Makláry* László és *Rónai* Pál. A szereposztás nem okozott nagy gondot a rendezőnek, volt kikből választania, főként mert Zalaegerszegről is érkeztek kollégák. A társulat tagjai közül sokan a szokott karácsonyi müncheni és frankfurti turnén vesznek részt, majd a Víg özvegy és a Csárdáskirálynő Japánba repül, január 11-től egy hónapon át a felkelő nap országában tapsolnak a produkcióknak.

Zsadon Andrea és Faragó András

A montmartre-i ibolya közben a pesti közönséget szórakoztatja kettős szereposztásban. Violetta, a virágáruslány *Teremi* Trixi, illetve *Fischl* Mónika. Ninon, a színésznő *Zsadon* Andrea, illetve *Vásári* Mónika, Raul, a festő *Forgács* Péter és *Ábel* János Zoltán, Florimond, a zeneszerző *Faragó* András és *Gyurity István*, Henry, a költő *Bozsó* József és *Buch* Tibor, Spaghetti, a végrehajtó *Bakai* László és *Mikó* István.

Forgács Péter életében nagy lehetőség a számára új műfaj. Először lép a publikum elé operettben.

– A rock és az operett társulata már jóval korábban egybeolvadt, mégis musicalszerepek vártak önre…

– Igazán prózai színésznek vallom magamat – mondja Forgács Péter. *Kazimir* Károly volt a mesterem, *Kubik* Anna, *Bubik* István, *Kulka* János, *Bognár* Erika voltak az osztályársaim. Akkoriban nem gondoltam erre a műfajra. Bonvivánt kellene alakítanom, de úgy érzem, ez egy kemény, az élettel birkózó, a nőket szerető charmos figura. A próbák során rádöbbentem, hogy milyen hiányos a klasszikus énektudásom. A partnereken sok múlik, szerencsémre Zsadon Andrea feledtetni tudja a gondjaimat. Nagy szeretettel foglalkozott velem, talán leküzdöttem a hangommal kapcsolatos gátlásaimat. Bízom benne, hogy a közönség is így tapasztalja majd.

A másik szereposztás szereplői november 30-án lépnek először a nézők elé.

(várhegyi)

Középen Bakai László, körülötte Forgács Péter, Bozsó József és Faragó András

Havran Zoltán felvételei

Vörösborban főtt kakas hagymával

Beaujolais-hetek

Az igazi francia konyhát kedvelők mindig örömmel kóstolják meg igazi francia szakácsok főztjét. A Kempinski Corvinus éttermében a tavalyi hasonló esemény sikerén felbuzdulva most ismét megrendezik a *Beaujolais-heteket*. A hangzatos nevű, jó boráról híres vidék Rhône megyében 60 km hosszúságban és 12 km szélességben terül el, 22 ezer hektár területévente 1 300 000 hl bort ad. A vidék legismertebb bora a *Beaujolais Nouveau,* amely hírnevét korai palackozásának köszönheti. Az igen szigorú francia borszabályok szerint az új szüretből származó nedűt december 15. előtt tilos eladni. E szabály alól csak a Beaujolais Nouveau kivétel, egy 1951-es rendelet alapján ez a bor már november 15-én piacra kerül. E dátumot később *november harmadik csütörtökére* változtatták. Jelenleg *192 országba szállítják ugyanabban az időpontban,* s nálunk is a világgal egy időben kóstolhatják meg a bort kedvelők az új termést. A Beaujolais Nouveau borok csillogó rubinvörös színűek, enyhe ibolyakék árnyalattal. Illatában a friss szőlőszemek és a piros gyümölcsök (málna, ribizli, fekete ribizli) aromája dominál. Korai palackozása ellenére – a közhiedelemmel ellentétben – sokáig eltartható.

Ezért kerül sor nálunk is ebben az időben a beaujolais-i hetekre november 24. és december 6. között. A Corvinus étterem francia főszakácsát, Philippe *Bourdont* újra Frédéric *Carrion* neves francia séf segíti munkájában. A fiatal Carrion étterme, a Le Coq au Vin Lyon közelében, Juliénas-ban van, a Beaujolais-vidéken. A friss vörösborhoz érdekes ételeket kínál: például paradicsomos szárnyasmáj tortát nagymama módra, vagy kacsapástétomot Maraichere módra diómártással. Főételnek a vándorkagylóból és vargánya gombából készült nyársat ajánlja Verjuice szósszal, s persze mindenekelőtt nemzeti eledelüket, a klasszikus *Coq au vint,* azaz vörösborban főtt kakast hagymával, szalonnával és gombával, tagliatelle körítéssel. Desszertjei közül a legérdekesebbek a Tarte Tatin – meleg almás sütemény vaníliafagylalttal körítve, illetve a karamellizált körte csokoládészósszal leöntve.

(r. j.)

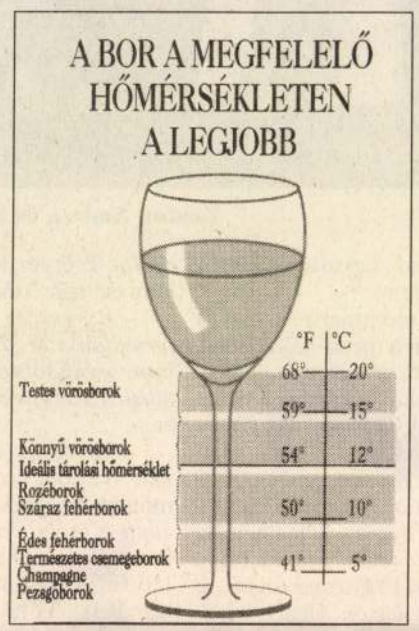

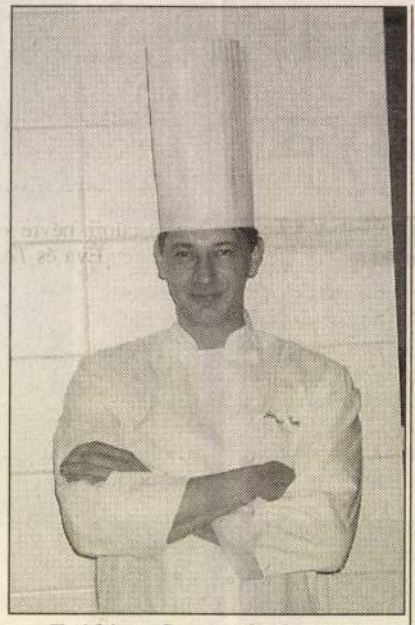

Frédéric Carrion kedvence a Coq au vin

Megnyitó 1999-ben

A jövő évezred kávéháza

A meghívót örömmel és némi csodálkozással olvastam. A cím nagyon ismerős volt, hajdani ifjúságom színtere. A valamikori *Eötvös Klub* a pesti Belvárosban. A Hordó, ahogyan mi egymás között neveztük. A felnőtté válással együtt járó nagy viták, rongyláb rock and rollok és felejthető, valamint felejthetetlen szerelmek helyszíne. Egy korábbi korosztály emlékezetében a *Centrál kávéház,* márványasztalainál az élő irodalomtörténettel. Az utánunk következő generációnak csillogó-villogó játékterem gépekkel, hangzavarral, így szerencsére rövid életű volt. Amikor megnyitották, nagy ünnepséget csaptak, akkor is kaptam meghívót, de nem mentem el, mondván, ezt a megcsúfolását a múltnak nehezen viselném el. Most más a véleményem. Az üzleti sikerei mellett kiemelkedő karitatív tevékenységéről, a magyar tudomány nagyvonalú támogatásáról is közismert dr. *Somody* Imre elhatározta, hogy életre kelti a magyar kultúra, a magyar szellemiség egyik tetszhalott intézményét. Megvásárolta a Károlyi Mihály utca 9. számú házat, amelyben irodák lesznek, a földszintjén pedig az ezredfordulóra újjáéled a Central kávéház. A hagyományőrzésről gondoskodik az épület külső és belső kialakításával megbízott *Gereben* Gábor Ybl-díjas építész. Az elképzelések szerint 1999 szilveszterén már itt köszönti az új évet a leendő törzsközönség, a jövő évezred neves írói, újságírói, a polgárságot reprezentáló kereskedők és vállalkozók. A beruházók a színvonalas építészeti stílus mellett garantálják a sajátos gasztronómiai élvezeteket is a betérőknek. Lesz saját cukrászat, ahol csak a Centrálra jellemző sütemények sorakoznak a tálcákon. Lesz olyan kávékülönlegesség, mely csak itt kapható majd. Természetesen lesznek napilapok és biliárdterem, ahol lökhetik a golyót a játék kedvelői. Szóval lesz egy hely, ahonnan jó szájízzel távozik a vendég és azzal a gondolattal, hogy ide érdemes visszatérni.

(várhegyi)

A Károlyi utca 9. számú ház hajdani homlokzata

Adventi hangulat

A polgári év kezdete nem azonos az egyházi év kezdetével. Az utóbbi karácsony előtt négy héttel kezdődik és Krisztus király ünnepével zárul. Az adventi időszak *felkészülés Jézus születésének ünnepére*. Régente böjti időszak volt, erre utal a „kisbűt" vagy az „adventbűt" elnevezés. A zajos mulatságoktól is tartózkodtak advent idején, kivételt csak a családi disznóvágás jelentett. Az advent kezdetét harangszóval jelezték, ezt a kedves szokást a budai ciszterci templomban felújították.

Az advent igazi hangulatát a *hajnali misék* adják meg. A liturgikus kifejezéssel *roráte* még a középkori liturgia maradványa. Az igazi hangulatot a ropogó hó adja, bár az utóbbi években ez ritkán fordult elő. A havat a templomba menés előtt illett elsöpörni, de ezért nem zúgolódott senki. Néhány vidéken gyerekek járnak körbe a faluban és *csengőszóval keltik a felnőtteket,* hogy ne késsenek a rorátéről. Az erdélyi Csíkban az adventi időben betlehemesek járják a házakat.

A hajnali mise sejtelmes varázsához sok hiedelem is fűződik. Erdélyben úgy tartják, hogy a roráté alatt ajtót-ablakot be kell zárni, mert a boszorkányok állati alakban besurrannak a házakba és kárt okoznak. Főleg a teheneket szokták megrontani. Az Alföldön a rorátéra való harangozás alatt *cukrot vagy mézet eszik* a nagylány, hogy minél több férjjelöltet édesgessen magához. Másutt a *harangkötél kis darabkáját fonják a hajukba,* hogy farsangkor sok kérőjük legyen.

Az advent jelképéhez tartozik az *adventi koszorú*. A kör alak a tökéletességet, az örökkévalóságot szimbolizálja. Az első mai formájához hasonló adventi koszorút Jochan *Wichern* hamburgi lelkész készítette 1860-ban. A vörös és aranyszalagokkal díszített fenyőkoszorún 24 gyertya volt, hogy minden napra jusson egy. Kezdetben a mennyezetről lógatták le, ma inkább az asztal közepére helyezik. A gyertyák száma is négyre csökkent, advent minden vasárnapján meggyújtanak egyet.

Miből készül az adventi koszorú? A legegyszerűbb, ha fenyőgallyat veszünk és abból formázunk koszorút. Díszítésül minden száraz termés vagy színes bogyó alkalmazható, amit az őszi erdő kínál. A díszítést színes szalaggal erősítsük föl a koszorúra, csakúgy, mint a gyertyákat. A színek harmóniájára ügyeljünk. Aki valamennyi pénzt szán adventi koszorúra, az vesz egy szalmából készített karikát – piacon árulják –, és azt díszíti föl kedve szerint. Egy kis séta a közeli erdőben, és máris sok szép díszítő növényt gyűjthetünk be. Sokkal nagyobb örömöt okoz a magunk készítette koszorú, mint a drága, néha agyondíszített adventi jelkép.

(hankó)

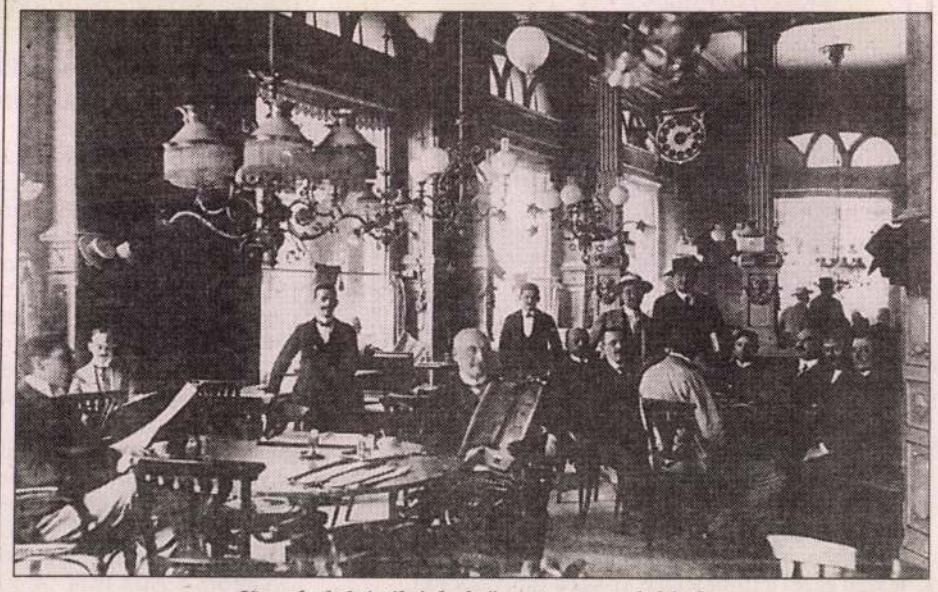

Korabeli kávéházbelső a törzsasztalokkal

Csehov a Várszínházban

Várhatóan különös bemutató helyszíne lesz holnap este hét órakor a Várszínház. Az eredeti elgondolásairól ismert *Gaál Erzsébet Csehov* korai drámáját, a Platonovot vitte színre Apátlanul címen (Komédia Platonovkában – három részben). Írója nem érhette meg, hogy színpadra kerüljön a mű, 1920-ban találták meg a kéziratát, de azóta annál sűrűbben játszták a nagyvilág teátrumaiban. Platonov szerepét *Rékasi Károlyra* bízta a rendezőnő, a többiekét, egyebek közt *Peremartoni Krisztina, Őze Áron, Gregor Bernadette, Mádi Szabó Gábor, Bede Fazekas Szabolcs, Fonyó István, Tóth Sándor, Nagyváradi Erzsébet, Csernuss Mariann, Széles Tamás, Kaszás Géza, Csurka László, Fülöp Zsigmond* játssza. A díszletet vendégként *Antal Csaba* jegyzi, a jelmezeket *Benedek Mari* készíti.

A személygépkocsival érkező nézők sorompónál kapott parkolójegyét a színház hátsó művészbejárójánál a portán érvényesítik.

Örmény gyökerek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülete első magyarországi konferenciáját Az örmény-katolikus egyház története és művészete címmel tartják meg. A két napos (november 22-ig tartó) rendezvényen (Magyarok Háza, Bp. V., Semmelweis u. 1–3.) szakelőadók sokasága beszél az örmény egyházról, építészetről, erdélyi kolóniáikról, az örmény egyházi zenéről stb. A helyszínen Vákár Tibor Ararát ...imfónia c. kiállítása látható.

Újjáéled a Centrál Kávéház

Költők énekelték meg, legnagyobbjaink idézték emlékirataikban. Itt született *Kiss József* lapja, a Hét, s folyamatosan itt szerkesztették munkatársai, itt merült fel *Pethő Sándorban* és társaiban, hogy megindítsák a Magyar Nemzetet, itt írta svédországi agyműtéte után *Karinthy Frigyes* az Utazás a koponyám körül: 1934–38 között törzshelye volt, majdhogynem innen vitték Stockholmba, hogy Olivecrona megoperálja. És jobbára itt készült a Nyugat, a Válasz, a Magyarok. Igen, a Centrál Kávéházról van szó, melyet 1890-ben adtak át a közönségnek, hogy mihamar a szellemi élet központjává legyen. Szecessziós csillárai alatt, márványasztalai mellett vetették papírra a magyar irodalom halhatatlanjai műveik nem kis hányadát. Ott tanyázott *Ady, Mikszáth, Bródy Sándor, Krúdy* (egyedülálló atmoszféráját meg is örökítette), majd *Móricz, Kosztolányi, Tóth Árpád, Babits, Schöpflin, Szabó Lőrinc, Szabó Dezső*. Ott hajoltak össze az úgynevezett népiesek, *Féja, Kodolányi, Illyés, Tamási, Veres Péter*. Az Egyetem utca–Ferenciek tere saroképület kávéházának epitheton ornansai szaporodtak az író-törzsvendégek tollán: szabadegyetem, modern akadémia, egyedülálló intézmény stb.

Idejárt a nagyok bűvkörében önmagára lelni a fiatalabb (harmadik) nyugatos nemzedék: *Ottlik, Rónay György, Weöres, Jékely*. Meg az Újhold alapító-szerkesztőgárdája, *Nemes Nagy Ágnes, Lengyel Balázs, Mándy*, majd *Pilinszky, Rákos Sándor, Rába György, Szabó Magda*. A háború után még romokban hevert Budapest, de az irodalmi élet máris fölpezsdülőben. Persze a Centrálban. Aztán... A diktatúra ezt is elsöpri. Jellemző, hogy 1949-ben a Paprikaközpont Nemzeti Vállalaté lesz a patinás épület. A szellemi élet visszaszorult a kávéházakból (le is tarolták „becsületesen" Rákosiék).

A Centrál Kávéház fénykorában

Újabb szellemi kulturális pikantéria: ugyanitt jött létre később a Metró klub együttese, majd az Omega, miután a metrósok elköltöztek, és sikerült megkaparintania az egyetemnek. Az Eötvös Klub a rendszerváltásig a diákság találkahelye, szellemi központja. Aztán a „Disznófejű Nagyúr" fölbukkanásával a Wizard Játékteremre kapott egy vállalkozó üzemeltetési jogot.

Idáig a múlt. És most a dramaturgiai fordulat: a Centrál, a régi-új kávéház föltámasztásán fáradozik egy elszánt kis csapat. Merthogy *Somody Imre* üzletember megvásárolta az épületet, s az emeleti irodaházrész alatt, a hajdani földszinti-alagsori helyiségekbe vissza kívánják varázsolni – régi ornamentikájával, egykori enteriőrjével – a kávéházat. Mert *kell egy hely*, ahol otthon érzi magát az értelmiség, az irodalom, a művészet kiskatonája éppúgy, mint az elitje, a kispénzű és a tehetős, a baráti társaság, és aki magányában társaságra vágyik. Mindennek *Ráday Mihály* adott hangot, az építkezés előkészületeiről, tervezéséről, szándékaikról és elképzeléseikről tartott sajtótájékoztatójukon. A tulajdonos, *Somody Imre*, mint megvallotta, tudja, ezzel az ingatlanbefektetéssel nem fog keresni, jó, ha nem veszít rajta. De maga is álmodik arról, hogy e tradicionális értéket, nagymúltú kulturális kincset újjáélessze, és társadalmi-művelődési-szellemi találkahellyé avassa újfent. Persze, a mai kor igényeinek megfelelő, ám patinás hangulatot árasztó kávéházi berendezést a legkorszerűbb technikával kívánja biztosítani. Egész a helyben készülő, eredeti süteményekig.

A kulcsszerep *Gereben Gábor* Ybl-díjas építésznek jut, akit megihletett a nem is remélt csoda – a Centrál föltámadása. Megőrizni a régi hagyományt, a hozzá kapcsolódó hangulat kedvéért – és a fölgyorsult élet jegyében megfelelni a mai nemzedék igényeinek is – ennek a szellemében alakítja ki a terveket, amihez már hozzá is fogott. Az építkezést tavasszal szeretnék megkezdeni. Bonyolítja, hogy ehhez át kell strukturálni az ötezer négyzetméteres irodaházat is. A fölavatásra, reményeik szerint, 1999 folyamán kerül sor. Mindenesetre, az ezredfordulós szilvesztert Centrál-estéllyel szeretnék megülni.

Metz Katalin

RÖVIDEN

A Somogy folyóirat ez évi hatodik – az ünnep gondolatkörben szerkesztett – számát mutatják be 24-én, hétfőn délután 17 órakor a Magyar Írószövetség Klubjában (VI. ker., Bajza u. 18.). Házigazda: Tüskés Tibor főszerkesztő.

Frank Bayer német rendező alkotásaiból rendezett retrospektív sorozatot a Goethe Intézet és az Örökmozgó Filmszínház. A sorozat következő programja az 1964-ben forgatott – s a háború utáni Drezdában játszódó – Karbid és sóska című film, amelyet ma este 19 órától a Goethe Intézetben (VI. ker., Andrássy út 24.) láthatnak az érdeklődők.

A zeneirodalom legszebb alkotásaiból jelent meg válogatás Klasz slágerek címmel az EMI-Quint Hanglemezkiadó gondozásában. A klasszikus muzsika iránti világszerte csökkenő érdeklődés okán, a komolyzene népszerűsítése céljából készült albumban 18 klasszikus remekműnek – egyebek mellett – Vivaldi Négy évszakának, Beethoven V. szimfóniájának, Bizet Carmenjének, Orff Carmina Buranájának, Schubert Ave Máriájának, Csajkovszkij Hattyúk tavának, valamint Mozart Kis éji zenéjének legismertebb részei csendülnek fel, ismert előadók, zenekarok tolmácsolásában.

Róna-Tas András akadémikus Honfoglaló magyar nép című könyvéről rendeznek kerekasztalvitát 24-én, hétfőn 16.30-tól a Magyar Tudományos Akadémia Székházának II. emeleti kistermében. Elnököl: Kosáry Domokos akadémikus.

Romantikusok dalban és versben címmel állított össze műsoros estet Brahms, Schubert, Schumann, Strauss és Mahler műveiből Jekl László (ének) és Gráf Zsuzsanna (zongora). Az előadást 24-én, hétfőn 19 órától az Óbudai társaskörben (III. ker., Kiskorona u. 7.) láthatják és hallhatják az érdeklődők.

A magyar lélek formái címmel tart előadást Lükő Gábor néprajzkutató 24-én, hétfőn délután 6 órakor a Szent László Akadémián (Magyarok Háza, V. ker., Semmelweis u 1–3.).

A linzi Johannes Froschauer, Werner Kruglhuber és Johann Weilguni alkotta gitártrió koncertezik 29-én délelőtt 11 órakor a Liszt Ferenc Múzeumban (VI. ker., Vörösmarty u. 35.) Az együttes műsorában Telemann, Farkas, Ferranti, Truhlar, és Gragnani művei szerepelnek.

Klie Annamária alkotásaiból rendeznek kiállítást a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskolában (XIV. ker., Kerepesi út). A december 20-ig látogatható tárlatot Fenyves Mária Annunciáta nyitja meg 27-én, csütörtökön 17.30-kor.

A Sándor Frigyes Kamarazenekar ad koncertet december 1-én, hétfőn 19 órakor a szolnoki Megyeháza Dísztermében. Közreműködik: Bogányi Bernadett (fuvola), Bogányi Bence (fagott), és Bogányi Tibor (cselló).

Az Osztrák Kulturális Intézet december havi műsorát Heinrich Zabehlicky „A bruckneudorfi római villa" című előadása nyitja. A Bécsi Egyetem tanára, a Régészeti Intézet tudós munkatársa december 4-én délután hat órakor várja az érdeklődőket a Benczúr utca 6. szám alatti székházba. A bécsi Serapions Színház „Xanadu" című produkciója pedig december 3–4-én fél nyolckor a Műcsarnokban látható.

...támad az egykori Olcsó Könyvtár-sorozat

Karinthyné kiadót alapított

...rton

– Létezett valamikor – még az én fiatalkoromban – egy úgynevezett Olcsó Könyvtár sorozat, amelyben klasszikusokat jelentettek meg három és tíz forint közötti áron. Ezek a vékony, puhakötésű könyvecskék még zsebben is elfértek, így bárhova el lehetett vinni és olvasni őket. A kiadónk ezt a régen megszűnt – és a mai, csillagászati könyvárak mellett nagyon hiányzó – sorozatot szeretné felélesztení Karinthy Könyvtár néven. Kizárólag magyar klasszikusokat adunk majd ki, *Mikszáth Kálmántól* a Nyugat harmadik generációjáig. A későbbi művekért sajnos szerzői jogdíjat kellene fizetni, így ez egyelőre még megoldhatatlan számunkra. Az elkövetkezőkben – talán már jövőre – egy gyermekkönyvtár-sorozattal is szeretnénk jelentkezni.

– Mi lesz a Karinthy Könytár első kötete?

– *Karinthy Frigyes* legnépszerűbb kisregénye, az Utazás a koponyám körül. Ezen kívül még három mű, *Kosztolányi Dezső* Aranysárkány, *Krúdy Gyula* Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban, illetve Karinthy Ferenc Budapesti tavasz című regényei lesznek az idei kínálatunkban. Később évszakonként három-három kötettel szeretnénk jelentkezni. Már a jövő évi kiadványaink is körvonalazódtak, de a végső döntést majd csak a vásárlói igényeket ismerő terjesztőkkel konzultálva hozzuk meg.

– A Karinthy Könyvtár esetében mit jelent majd az olcsó?

– Szeretnénk négyszáz forint körül tartani a könyveink árát.

(csikor)

A Karinthy Könyvkiadó november 27-én délután 5 órakor a Helikon Könyvesházban (VI. ker., Bajcsy-Zsilinszky út–Hajós utca sarok) mutatkozik be a nagyközönségnek.

...k első tét a Karinthy-album tervezője, ...e volt Hegyiné Déri Erzsébet vetette fel ...gített két évvel ezelőtt. Nekem nyom-...en is. ban megtetszett a gondolat, de ...hat induló tőke hiányában először ...n is csak nevettem az egészen. Ké-...7 és sőbb azonban, miután a kellő ...ás- pénzt is megszerezték, minden ... akadály elhárult az utunkból. Ez ... egy háromszemélyes vállalko-...zás, amelyhez én adom a nevet, ...vaslom a kiadásra szánt köte-...t és készítem el a korrektú-...at. Erzsébet – akinek kiváló ...dai és terjesztői kapcsola-...nak – az előmunkálato-...rvezést végzi, harmadik ...Tóth Bálint pedig fotós-...nedzserként vesz ...ában.

...milyen konkrét cél-...hozásával?

Haladni az idővel, élni a lehetőséggel

Magyar professzorok a Kárpát-medencéből

Ezt tanúsította a Kárpát-medence Magyar Professzorainak első találkozója, melyet a napokban, a három határ szegletében, Nyíregyházán rendeztek meg.

A százhúsz határon belülről – és túlról – érkezett professzor lelkes gyülekezete kifejezte, az ötlet, a gondolat és az ezt követő tett, amely a keleti régióban született, időszerű. A Kárpát Eurorégió Egyetemi Egyesületének elnöke elmondta, hogy jelenleg huszonnégy felsőoktatási intézmény épített ki hasznos együttműködést, elsősorban az információs rendszereket, a távoktatást, a könyvtárakat illetően, és szeretnék ezt tovább bővíteni.

A találkozó keretében minden jelenlévőt érdeklő és érintő témák kerültek a figyelem középpontjába: a felsőoktatási intézmények autonómiája, helyzete, fejlesztési lehetőségei; értékrend a felsőoktatásban, az oktatás és a kutatás színvonala, finanszírozása, a távoktatás helyzete; a hazai és nemzetközi pályázati lehetőségek; a tankönyv és más információs anyagok beszerzésének és cseréjének a megszervezése és természetesen, a Kárpát-medence professzorainak hatékony együttműködése.

A két nap kevés volt ahhoz, hogy valamennyi témát mélyrehatóan, átfogóan elemezzenek, de jó alkalom volt arra, hogy sok-sok javaslatot, ötletet felvessenek, tovább gondoljanak. Ilyen volt többek között, az értékrend megingása, a minőség devalválódása, milyen oktatási szisztémához csatlakozzunk, tudományos műhelyek, iskolateremtő programok kialakítása, amelyekben a földrajzi határok ne legyenek gátjai a szellemi határoknak. El kell jutnunk az egyetemes kultúra színvonalára anélkül, hogy másokat másolnánk.

Mindnyájan időszerűnek ítélték a távoktatást, és egyetértettek abban, hogy a tudomány korszerű közvetítése sokat tehet a a széles látókör, a kreativitás kialakításában. E célból összefogásra, szoros együttműködésre, megfelelő anyagi és erkölcsi támogatásra van szükség a kormányzat és a társadalom részéről egyaránt, amelyre a jelenlévő illetékesek ígéretet is tettek.

P. Csikai M.

Erdélyi színészek kitüntetése a Fészekben

Évről évre kiosztják a díjakat az erdélyi színjátszás legjobbjainak a Szentgyörgyi István Alapítványt tevő Budapesti Székely Kör jóvoltából. Ez ügyben az Alapítvány kuratóriuma dönt.

A Házsongárdi temetőben nyugvó, legendás kolozsvári színész nevét viselő színművészeti díjakat idén is a Fészek Művészklubban adják át.

A ma este hét órakor tartandó, Szentgyörgyi István díjkiosztó ünnepségen neves hazai és erdélyi művészek lépnek föl a Fészekben. Bevezető beszédet mond *Ablonczy László*, a Nemzeti Színház igazgatója.

ADÁSVÉTEL

Eladó egy Peg Perego Milano kétfunkciós, sötétkék alapon fehér mintás babakocsi megkímélt állapotban. Ára: 25 ezer Ft. Érdeklődni: 303-2118.

Hanglemezeket vennék. 137-8978. (B017653)

ÁLLÁS

Milánóba Baby-sitter. Tel.: 06-30-576-807.

Melegkonyhás vendéglőbe két fő mosogatót keresünk. Telefon: 06-30-448-575.

HALÁLOZÁS

Faluhelyi Ferenc hamvait 1997. november 27-én 17.15-kor helyezzük nyugalomra a Szervita téri templomban.

JÁRMŰ

Karambolos, totálkáros autóját megvenném. 06-30–502-637. (B000620)

Kis Polskit, esetleg Trabantot vennék. Telefon: 291-9126. (B017474)

Törött, totálkáros autót vennék 1984-estől. 06-30–440-110. (B008913)

Trabantot, négyüteműt vennék. 295-5924. (B016699)

KÖZLEMÉNY

A POZITOR HOLDING Rt. 1997. XII. 23. napján 17 órára székhelyén, Solymár, Bocskai u. 2. sz. alatt tartandó közgyűlésére az alábbi napirendre részvényeseit meghívja. Napirend: 1. A részvénytársaság székhelyének módosítása, 2. Igazgatósági tag felmentése, 3. Új igazgatósági tag megválasztása.

LAKÁS

Pöttyös utcai metrónál 60 nm-es, 1+2 félszobás, étkezős, erkélyes, vízórás, X. emeleti öröklakás 3,1 millióért eladó. Tel.: 315-1257.

Kis rezsivel nagy lakás eladó. Újlipótváros, Csanády u.–Váci út sarkán. 120 nm-es, IV. emeleti öröklakás, 2 liftes házban. Cirkofűtéses, vízórás, telefonos, jó közlekedéssel, mindenhez közel. Irányár: 8 millió Ft. Érd.: délután 16 órától és hétvégén a 330-7370 telefonon.

SZOLGÁLTATÁS

Korrózióvédelem, homokszórás, festés-mázolás, tapétázás. Tel.: 06-20-392-705.

Családi házak építése és felújítása. Tetőtér-beépítés. Tel./fax: 319-3867.

Parketta: intarziás, csaphornyos, szalag, és kiegészítők. Vatfor-Ca Kft. Nyitva: H–P, 8–18, Sz–V. 8–13. Parkoló az udvarban. Bp. VIII., Üllői út 32. Telefon/fax: 266-1510.

VÁLLALKOZÁS

Magyarországon piacvezető pénzintézet egyedülálló befektetési lehetőséget kínál. Tanácsadó: Hajdú Mária. Tel.: 117-1705.

Belső-Józsefvárosi, 456 nm-es, világos, száraz helyiséggel vállalkozásba társulnék. „Ötlet" jeligére a kiadóba.

Jelenleg is épülő, megtekinthető referenciákkal igényes családi házak komplett kivitelezését vállaljuk. Tel.: (06-23)-416-713, 06-30-441-025.

Hirdessen az Új Magyarország-ban

Tel.: 262-4434, 261-0905.

Tisztelt kárpótlásijegy- és részvénytulajdonosok!

Korona Bróker

PÉNZÜGYI ÉS BEFEKTETÉSI KFT

Cégünk azonnali készpénzfizetés mellett a napi legmagasabb árfolyamon megvásárolja értékpapírjaikat.
Korona Bróker, 1088 Budapest, Múzeum u. 9., I. 5.
Információs telefon: 266-7259

RENDKÍVÜLI AJÁNLAT KÖNYVBARÁTOKNAK!

Az AUKTOR Kiadó egy értékes és egy hasznos könyvet ajánl fel megvásárlásra, melyeket egyenesen az Ön otthonába szállítanak. Az utánvét postaköltségét a Kiadó fizeti!

ROBERT GRAVES: A VITÉZ BELIZÁR

Auktor Könyvkiadó Kft. 1031 Budapest Csónakház u. 10.

A nagyívű történelmi regény az ókori Bizánc, Justinianus császár korába repíti el az olvasót. A könyv az utolsó nagy ókori hadvezérnek, Belizárnak fordulatos élettörténetét meséli el.
Ára: 1198 Ft

HELGA KUHN: TIPPEK ÉS TRÜKKÖK A HÁZTARTÁSBAN

Ez az okos könyv számos ötletet ad a kezdő és gyakorló háziasszonyoknak a háztartás minden csínjához-bínjához.
Ára: 690 Ft

MEGRENDELŐ

Utánvéttel megrendelem az alábbi könyvet (könyveket):
1. A vitéz Belizár .... példány
2. Tippek és trükkök a háztartásban .... példány
Név: .....
Cím: .....
.....
Irányítószám: . . . .
A Kiadó címe: AUKTOR KÖNYVKIADÓ, 1300 Budapest, Pf. 40.

VAKOND KERTBARÁT- ÉS BARKÁCSBOLT

Vetőmagok, növényvédő szerek, műtrágyák, szerves trágyák, virágföldek, locsolótömlők, tartozékok, kertészeti és barkácsszerszámok, borászati anyagok.
Üvegballon, virágládák, cserepek, kaspók, dézsák, háztartási eszközök, tisztítószerek, piperecikkek, festékek, lakkok, ragasztók, háztartási műanyagáruk,
és még sokféle hasznos áruféleséggel,
jó parkolási lehetőséggel,
udvarias kiszolgálással
várjuk kedves vásárlóinkat!
Cím: 1031 Budapest III. ker., Monostori u. 22.
Tel.: 242-2101.
Nyitva: hétfő–péntek: 9–18,
szombat: 8–13 óráig.
E hirdetés felmutatójának 5% kedvezményt adunk

SZENTMIHÁLYI SZABÓ PÉTER REGÉNYEI

Szentmihályi Szabó Péter magyar történelmet feldolgozó regényei nagy sikert arattak az elmúlt években. Mivel ezek a kötetek már nincsenek forgalomban, a Szent István Társulat megfelelő érdeklődés esetén vállalná az újrakiadást.
Az érdeklődés felméréséhez kérjük az Ön segítségét!
Ha úgy gondolja, hogy az alább felsorolt könyvek érdemesek a megjelenésre, kérjük, húzza alá a megfelelő mondatot, s a hirdetését nevével, címével küldje vissza címünkre.

AVAROK GYŰRŰJE
GELLÉRT
A LÁTÓ ÉS A VAK
ÉDUA ÉS KUN LÁSZLÓ
HALÁLTÁNC

Igen, a fent felsorolt regények érdekelnek!
Szeretném, ha a szerző folytatná a regénysorozatot!

Szent István Társulat
1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 1.
Felmérésünk csak tájékozódásul szolgál, vásárlásra nem kötelez.

Név: .....

Cím: .....

A Kairosz Kiadó újdonságai:

Noszlopi László: A titkos erők és tanítások lélektana
– varázslat + álomfejtés + médiumizmus
A/5, 135 oldal, kötve 890 Ft
Válságos korban élünk. Világnézeti bizonytalanság és politikai megrázkódtatások korában. A tanácstalanság és zaklatottság ilyen időszakaiban biztos iránytű helyett az emberek az okkultizmus körében keresgélnek szilárd támaszpont után. A könyv az okkultizmus lélektanának, a parapszichológiának teljes és rendszeres tárgyalása.

Weaver, W.: Szerencse kisasszony
A valószínűség elmélete
Fr/5, 338 oldal, fűzve 950 Ft
A könyv a valószínűségszámítást, a matematikának ezt a gyakorlati szempontból egyik legfontosabb ágát népszerűsíti. A modern világ számos problémájának megközelítésénél nélkülözhetetlen a valószínűségszámítás; a nagy iparágak tervezésee és a biztosítás különböző formái a valószínűségszámítás törvényeire épülnek.

Banga Ferenc–Reményi J. Tamás–Tarján Tamás:
Sírfirkák
Fr/5, 98 oldal, 1000 grafika, kartonáltkötésben 890 Ft
A kötet élő magyar írókat tréfásan, szatirikusan bemutató sírverseket tartalmaz, mintegy 250-et. E gunyoros műfaj az 1950-es évek táján volt közkedvelt, de hagyománya több évszázados a magyar irodalomban. A Reményi József Tamás–Tarján Tamás szerzőpárnak ez az ötödik paródiakötete, mely a manapság elterjedt falfirkákból is merít. A kötetet Banga Ferenc grafikusművész közel 1000 groteszk sziluettrajza teszi igen szép könyvtárggyá, ajándékkönyvvé.

A könyvek minden nagyobb könyvesboltban kaphatók, valamint a kiadónál!
Címünk: Kairosz Kiadó 1134 Budapest, Apály u. 2/B.
telefon/fax: 120-0818

Magas színvonal elérhető áron

JO-KER ÜZLETHÁZ
1053 Bp., Kossuth L. u. 13.
Tel.: 266-9070

Többféle színből és formából választhat!
A *NOLTE* BÚTORCSALÁD
– hálószobabútorok
– gardróbszekrények
– nappalik
– kiegészítő komódok
KÍVÁNSÁG SZERINTI ÖSSZEÁLLÍTÁSAIT KÍNÁLJUK
** panel- kis- és nagylakások * galériák **
** tetőterek * családi házak * panziók **
** szállodák * BERENDEZÉSÉRE.*
Lakberendezési szaktanácsadással segítjük vásárlását!

A Zsámbéki Mezőgazdasági Szövetkezet igazgatósága

a szövetkezet közgyűlését 1997. december 12-én 9 órára a Zsámbéki Művelődési Ház színháztermébe összehívja.

A közgyűlés napirendje:

1. Az igazgatóság és a felügyelőbizottság beszámolója ötéves tevékenységükről
2. Alapszabály-módosítás
3. Tisztségviselők megválasztása

KLUBHÁLÓZAT

MARGITSZIGETI ATLÉTIKAI CENTRUM
LEVÉLCÍM: 1399 BUDAPEST, POSTAFIÓK 642.

Újabb lehetőségek nyílnak a sportolni vágyók előtt
Megkezdte működését
a Margitszigeti Atlétikai Centrumban
az új szabadidős sport klubhálózat!
Futók kocogók figyelem!
Regisztrációs díj 500 Ft
Átöltözési és tisztálkodási lehetőség
Klubtagoknak ingyenes!
Időmérés naponta, 100, 200, 400, 800 méte
Cooper teszt.
Jelentkezés illetve bővebb felvilágosítás telef
vagy személyesen a lelátó alatti recepciós r

Nyitva hétköznap 6–22 óráig,
hétvégén és ünnepnap 8–22 ór

Minden sportolni vágyó érdeklődőt sze
a MARGITSZIGETI ATLÉTIKAI C
TELEFON: 332–8388 TELEFAX

Töltse a szilveszter
az ÚJ MAGYARORSZÁ

Ha november 1. és 30. között előfizet legalább egy
az Új Magyarországra, minden kedves előfizető
2 db olaszországi utat sorsolunk ki. IRÁNY RA

1997. év ..... hónap ..... naptól kezdve
Megrendelő neve: .....
Címe (város, község, kerület): .....
.....
utca, tér, lakótelep: .....
házszám, emelet, ajtó: .....
Az előfizetési díjat a nyugtával jelentkező postai dolgo
Átutalással rendelkezem, számlaszámom: .....
. . .

A megrendelőlapot kérjük borítékban – Buda
1846 Budapest, vidéken: Postah

Gereben Gábor, építész

10. Kékesi László – Gereben Gábor:
Külkereskedelmi Szolgáltatóház, Budapest, 1946. /repr./

Magyar Építőművészet, 1984. 1. 29. old.

Gereben Gábor építész

Hagyomány az Építőművészek Szövetsé-
~~gé~~ben, hogy havonként az ország minden
részéből összejönnek a fiatal építészek, hogy
beszélgessenek az aktuális szakmai gondjaikról,
a mai találkozón Csomai Zsófia és Gereben
Gábor vesz részt.

Esti krónika

1975. IV. 16. 19.00 /11/ V.

Szecsen Gábor

az alábbi pályázaton megvételben részesült 26. számú
terv egyik szerzője

Lehoczky Ödön: Országos vezető módszertani szociális
otthon tervpályázata, 1971.

Magyar Építőművészet, 1972. 1.sz. 2-7.l.

Gerber Gábor

Gereben Gábor, építész 1.) Folytatás

Industrialexport irodaház, Budapest.

Építész: Csomay Zsófia és Gereben Gábor /KÖZTI/.

1-4. A tervezéskor elvetett vázlatok. /repr./

1. A keleti vároldal a Duna túlsó partjáról. /repr./

5. Helyszínrajz /repr./

Magyar Építőművészet, 1984. 6., 17-18-19 old.

Magyar Építőművészet 1977/3

Gereben Gábor (KÖZTI)
Vezető építész: Jánossy György

Gereben Gábor

Született 1947-ben Budapesten. A Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban letett érettségi után az Iparművészeti Főiskola Építész Tanszékén szerzett diplomát. Azóta a KÖZTI-ben dolgozik mint építész.

Több hazai tervpályázaton eredményesen vett részt.

A bemutatott épület első megvalósult munkája.

Külkereskedelmi Szolgáltatóház, Budapest I, Mészáros utca

Építésztervezők :
Kékesi László
Gereben Gábor

Az épület két fő részből áll: a Mészáros utcai frontra telepített 200 db bérelhető irodahelyiséget befoglaló szárnyból, valamint az egyéb változó tereket biztosító szolgáltató épületből.

Az irodaszárny térzsalus —, a szolgáltató épület pillérgerendás vasbeton szerkezettel épült. A homlokzat előregyártott, többrétegű vasbeton panelből és Sopron típusú alumínium ablakokból készült.

A fényképeket Gereben Gábor és Hegedüs Péter készítette

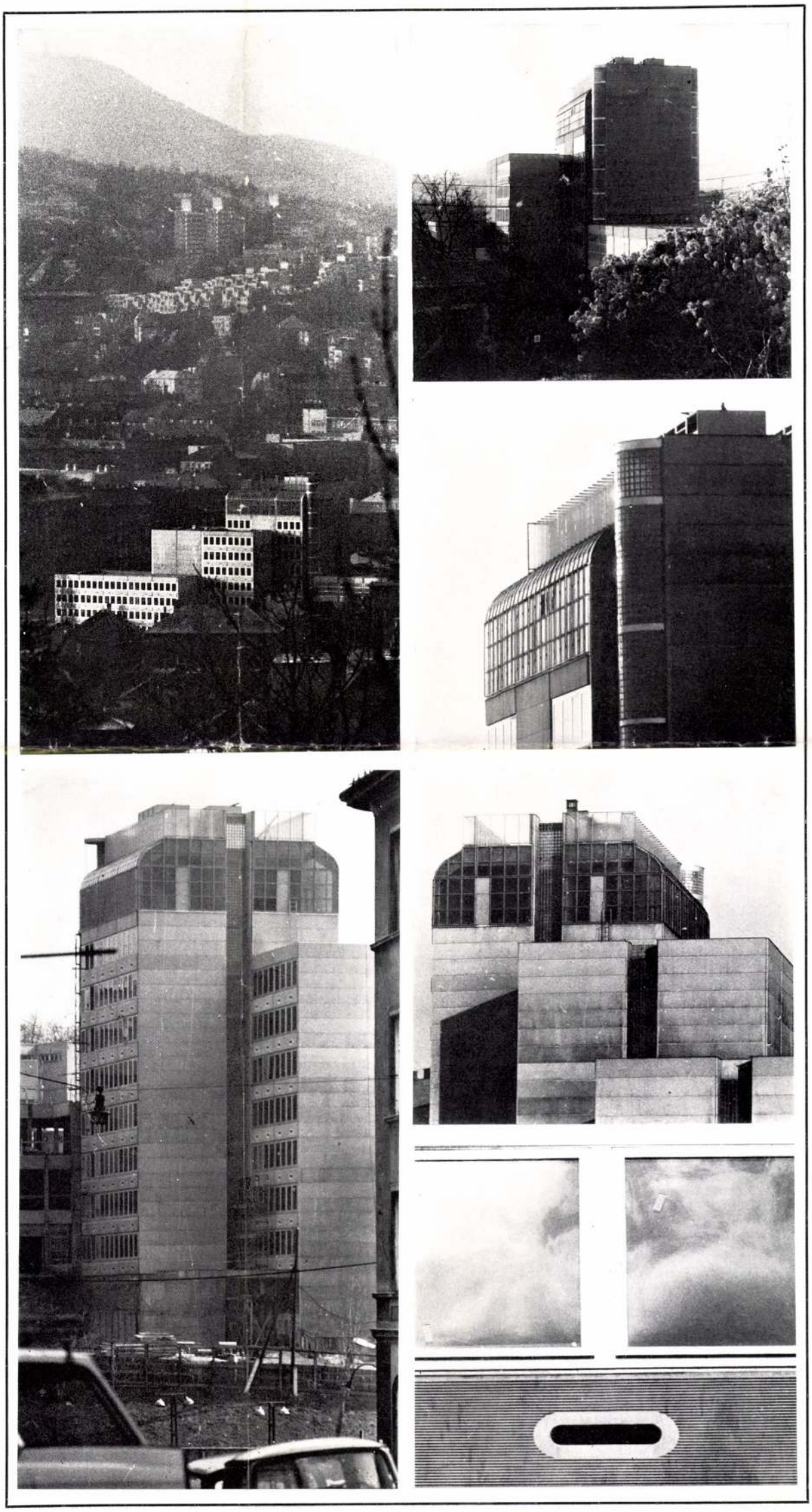

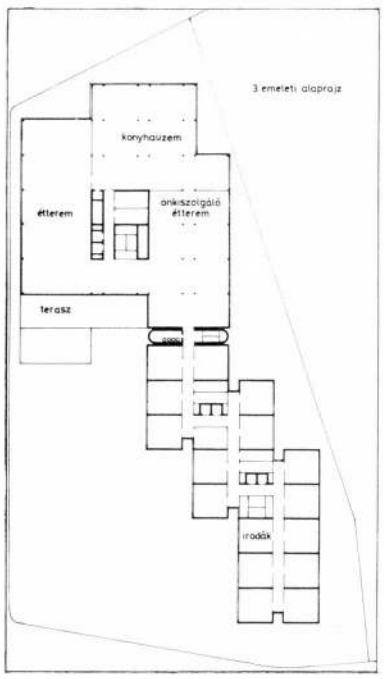

Hegedűs Péter (KÖZTI)
Vezető építész: Jánossy György

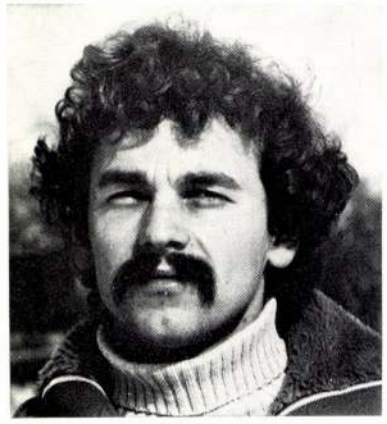

1948-ban született Budapesten. Az Eötvös József gimnáziumban érettségizett. 1972-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán. 1972-től 1974-ig az IPARTERV-ben, 1974-től a KÖZTI-nél dolgozik. Számos tervpályázaton vett részt, többnyire eredményesen.

Főbb munkái

Budapest XIII. IKV-telepe (Janáky István munkatársaként); ELTE—TTK Budapest, Lágymányos (Jánossy György és Makkai Géza munkatársaként); Békéscsabai Megyei Könyvtár (Csomay Zsófiával); Eger, 19 tantermes Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakmunkásképző Iskola és 320 férőhelyes kollégium (beruházási program Makkai Gézával, kiviteli terv: Janesch Rudolffal).

19 tantermes Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakmunkásképző Iskola és 320 férőhelyes kollégium, Eger, Pozsonyi út

Az együttes a kétfajta képzési forma közös érdekeinek figyelembevételével a tantermeken túl a tanműhelyeket is magába foglalja. Diákotthonnal, konyhával és önkiszolgáló étteremmel együtt települ.

Telepítése: lineárisan bővíthető, tércsoportjainak üzemeltetése többvariációs.

Az egyes funkciótípusok méretrendje, felszereltsége jellemzően más, ezek egymással térben, technológiailag és gépészetileg egy monolit „mindenes sáv" segítségével kapcsolódnak, mely a speciális paraméterű funkciók súlyponti gyűjtőhelye. Szerkezetek, anyagok: UNIVÁZ, nagytérlefedés: TT-panel, a monolit épületsáv kisméretű tégla, mely épületszerkezeti szempontból a kis tűrésű előregyártott szerkezetekhez, ill. azok előregyártott burkához plasztikusan idomul.

Az együttes építése 1976 decemberében kezdődött.

Alaprajz

I. Iskola és oktatási kabinetek (általános szint):

1. Tanterem. 2. Szertár. 3. Közlekedő-zsibongó. 4. Ruhatár. 5. W. C.—mosdó. 6. Raktár

II. Diákotthon (általános szint):

1. Háló. 2. Közlekedő. 3. Nevelői lakrész. 4. Mosdó-zuhanyozó. W. C. 5. Kiszolgáló helyiségek. 6. Raktár.

III. Tornaterem-öltöző:

1. Tornaterem. 2. Közlekedő. 3. Öltöző. 4. Vizesblokk. 5. Tornatanár. 6. Szertár

IV. Konyha—tankonyha—étterem:

1. Étterem, tanétterem, többcélú tér. 2. Büfé. 3. Taneszköztároló. 4. Fehér mosogató. 5. Konyhaüzem. 6. Fekete mosogató. 7. Előkészítők, hűtők. 8. Raktárak. 9. Szociális helyiségcsoport. 10. Iroda. 11. Tankonyha. 12. Mosdó. 13. Oktató. 14. Mosdó

V. Monolit-sáv:

1. Porta. 2. Szélfogó. 3. Zsibongó-közlekedő „utca". 4. Szélfogó

Axonometria

Metszet

1. Porta. 2. Szélfogó. 3. Közlekedő-zsibongó. 4. Szélfogó. 5. Klub. 6. Könyvtár. 7. Trafó. 8. Akku. 9. Gépészet (hőcserélők, hidrofor, gázfogadó stb.). 10. Gázkazánház. 11. Szociális helyiségcsoport. 12. Szellőzőgépház

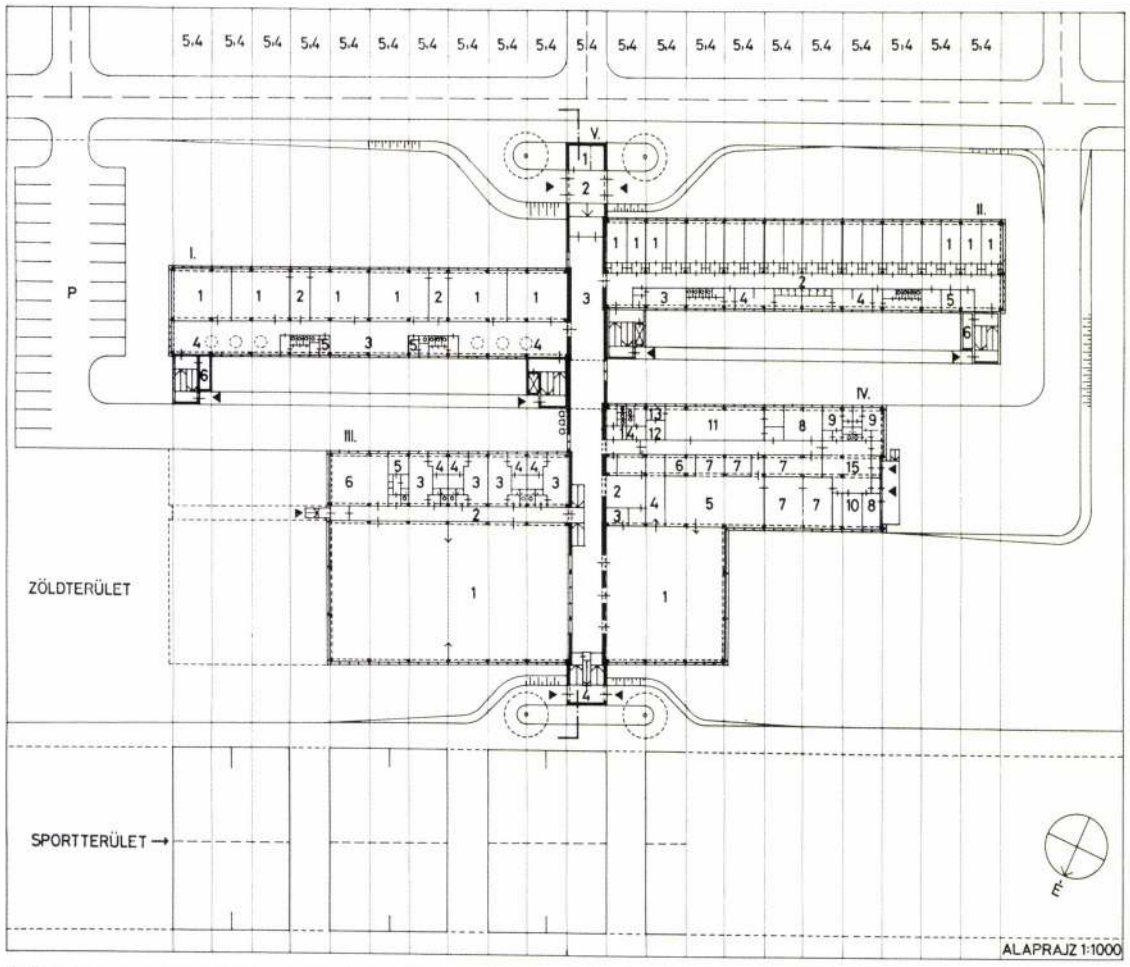

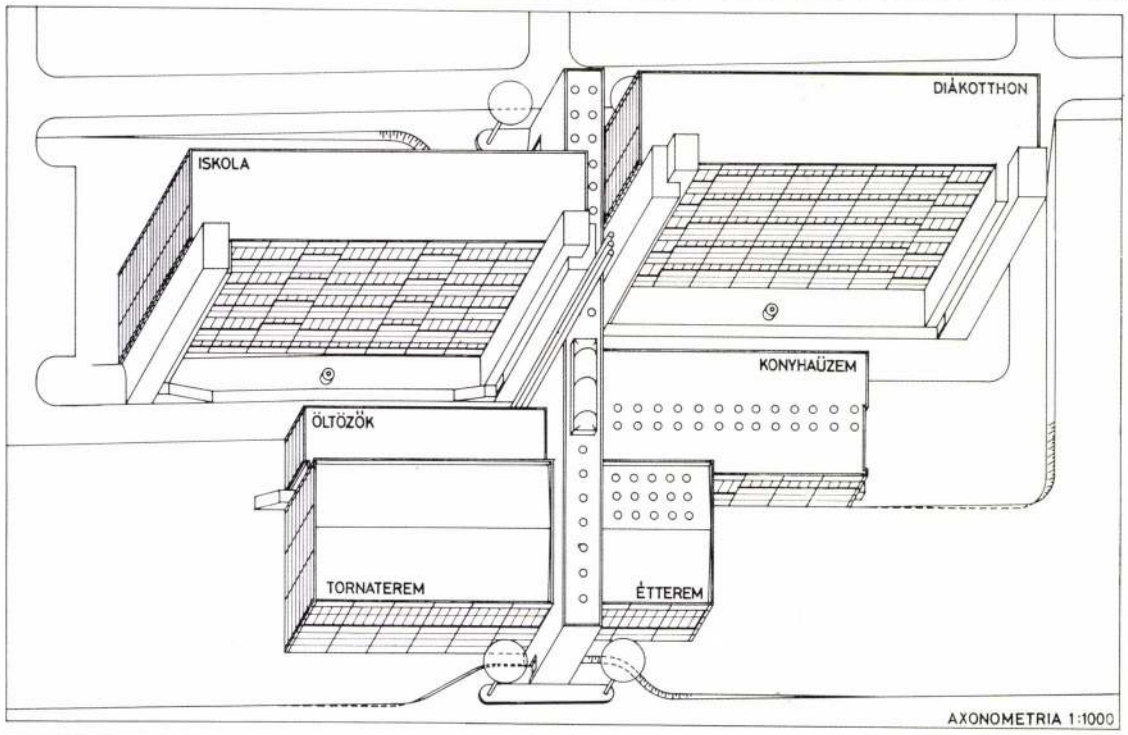

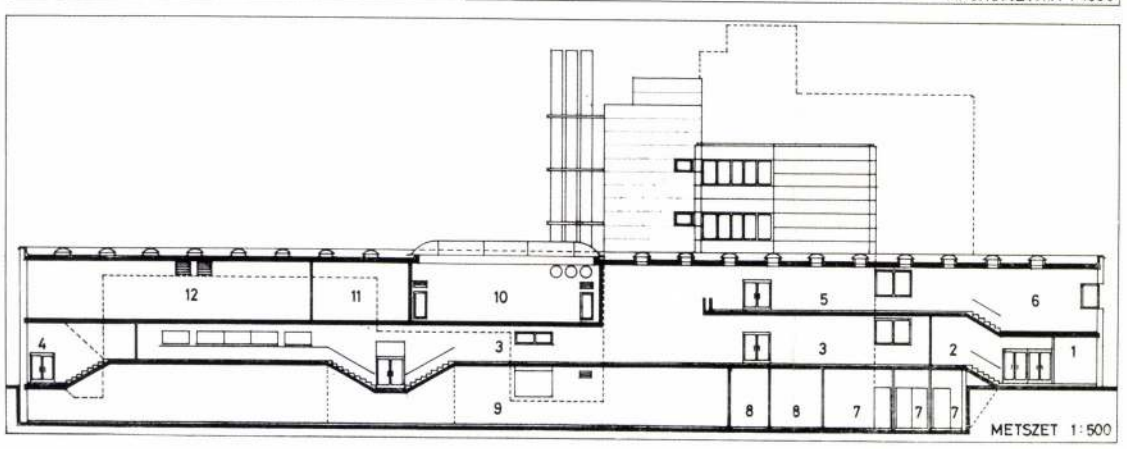

Gereben Gábor, építész 4.) Folytatás.

Industrialexport vodaház, Budapest.

Építész: Csomay Zsófia és Gereben Gábor (Körtvi).

6—7. Földszinti és emeleti (általános szint) alaprajz
1. Porta, 2. előcsarnok, 3. tárgyalók, összenyitva konferenciaterem, 4. étterem, 5. büfé, 6. mosdók, 7. konyhaüzem, 8. számítógépterem, 9. gépészet, 10. mélyparkoló rámpája, 11. középkori rom, 12. belső udvar, 13. irattár, 14. bejárat, 15. tárgyaló, 16. nagyterűsíthető és cellásítható irodák, 17. teakonyha

Magyar Építőművészet, 1984. 6., 19-old.

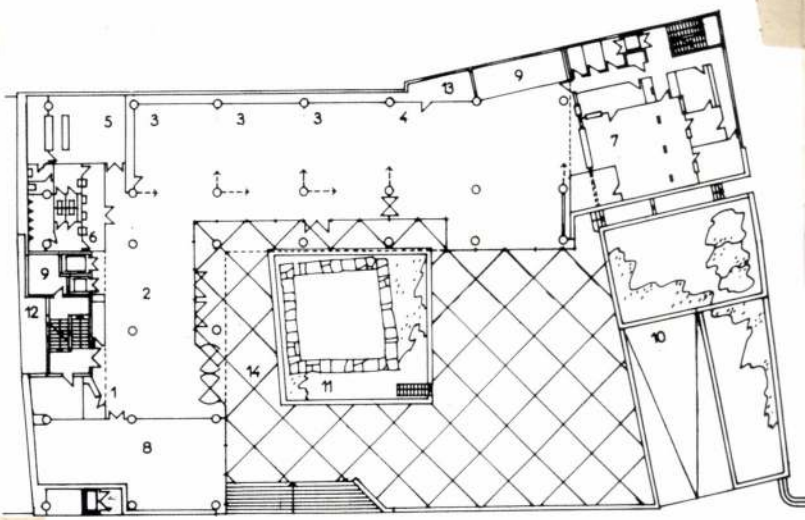

7

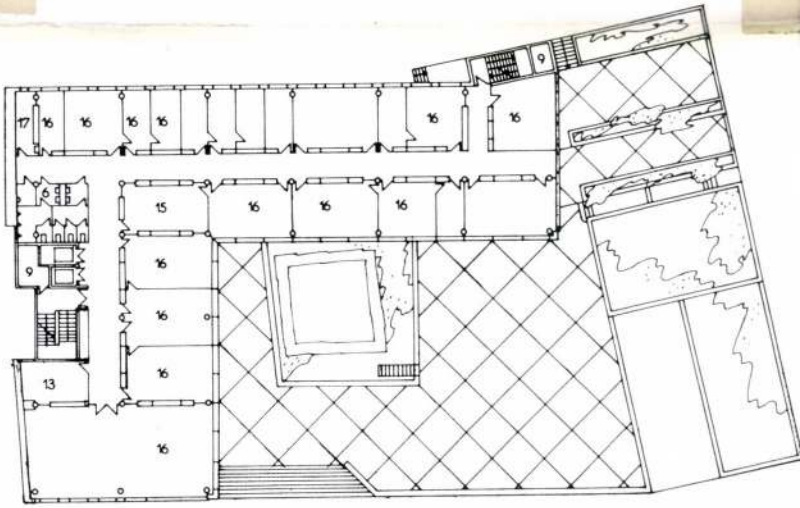

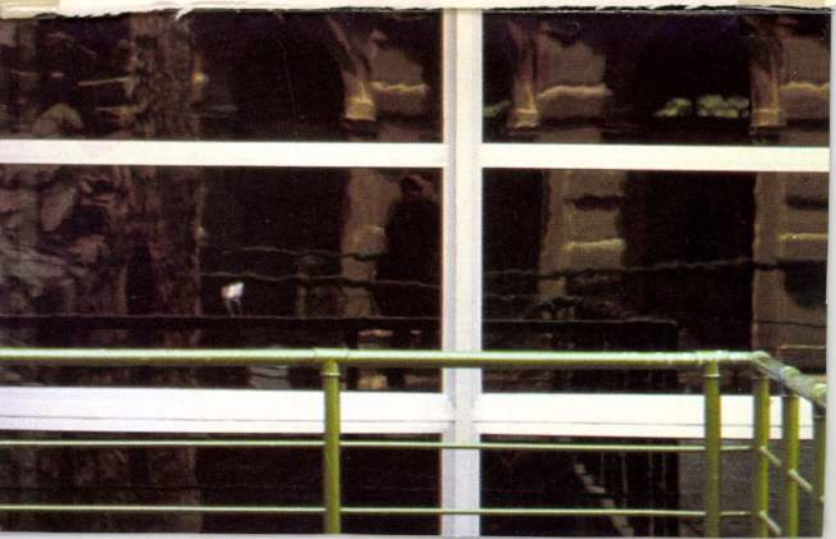

Gereben Gábor, építész 3.) Folytatás
Industrialexport irodaház, homlokzata, Budapest
Építész: Csomay Zsófia és Gereben Gábor (KÖZTI)

1984. 6.
MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET

1

2

3

4

Gereben Gábor, építész 2.) Folytatás

Industriálexportexport irodaház, Budapest.

Építész: Csomay Zsófia és Gereben Gábor

Magyar Építőművészet, 1984. 6., 17 old.

2. Kitekintés az étteremből
Lelkes László felvételei

MEGJEGYZÉSEK:

1. *Genthon—Zakariás: Magyarország művészeti emlékei 3. Bp. 1961.*
2. *A ház befejezetlen maradt: pl. Farkasbíró utcai lépcsőcsatlakozások, földszinti árkádok mennyezetének festése, homlokzattakarítás, más részei elfogadhatatlan kivitelűek, mellvédburkolás, járdahelyreállítás stb.*
3. *Pl. Pintér B.: Hilton szálló.*
4. *A vágás motívum kedvelt gesztus l. pl.: Petrovics L. ELMÜ üzemház 1974 (MÉ 1974/6) Földesi L.: ÉGSZI Székház (MÉ 1978/6).*
5. *Az eredeti elképzelés szerint ezek a homlokzatok nem panelből készültek volna.*

A terület

egy sajnálatos tévedé
három régi lakóház
a Fő utca utolsó előtti b
A lebontott házak ker
ték a Fő utca, Pala-l
utca által határolt terül
kák során a foghíj fók
közé beépülve közép
vány került elő.

A feladat

400 fős külkereskedeln
mel, konyhaüzemmel

A beépítési formát

több, egymástól végleté
összevetése előzte m
A megvalósult beépítés
döntöttünk, mert

— így a Fő utca stru
beépítést alkalma
dulattal, hogy a kö
lése végett a be
tük", és csak a te
téglatámfal futja k
— az épület előtt egy [illegible] terem-
tettünk, ami folytatja a Fő utca más szakaszainak hasonló térfordulatait. (Kapucinus tér, Corvin tér, Szilágyi Dezső tér, Batthyány tér, Bolgár Elek tér, Törökfürdő, Bem József tér),
— a megmaradó középkori lakóházmaradvány az üzenetek sorát gazdagítja,
— az irodaház tűzfalszomszédjának igen magas, és a Szép Ilonka-ház egyszintes párkánymagassága közti feszültség feloldódott.

A felületek

meghatározásánál úgy próbáltunk eljárni, hogy azok a választott beépítési formát értelmezzék. Nevezetesen az utcával érintkező homlokzatok a hagyományos utcaképhez kapcsolódóan téglafelületek, áttört ablakok-

1—4. A tervezéskor elvetett vázlatok

1—4. Les schémas rejetés au cours de l'élaboration du projet

[illegible] vasrács korlát. Klasszicista, 1810."

„Fő utca 16. Ház, egyemeletes, 5 tengelyes, lizénákkal tagolt barokk homlokzattal. Kapualja széles, dongaboltozatos. Udvarán XV. századi épület áll a XVIII. századi szárnyak közé beékelve. Barokk, 1700 körül épült a telken állott középkori épület felhasználásával. Rongált állapotban.

Fő utca 18. Ház, egyemeletes, sarok 3+3+3 tengellyel, a Pala utca 4. szám alatt 5 tengely. Koraklasszicista, 1811-ben épült. Rongált."[1]

Amikor az akkori Gépexport irodaház tervezése kezdődött, már csak a középkori rom állt a területen. A hatóság előírta ennek közterületen való bemutatását.

Az új tér

Az elkészült, (illetve inkább elkészültnek nyilvánított)[2] *épület a Fő utca sajátosan egy-*

4

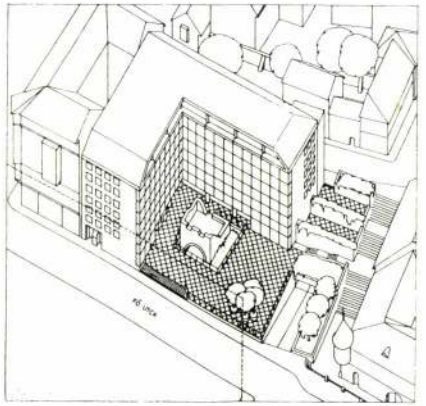

Gereben Gábor, [épitén]

L: Eltér Ishán

~: Közvetségi hírek

10-12

Magyar Építőművészet

Bp. 1983

83/4

Gerlein Gábor, iparművész

- vállalta az épülő orvos-klub belső tervezését.

Soros Ágnes: Négy diákklub növekszik
kötött

Magyar Ifjúság, 1968. IX. 27. 9. l.

Gyetvai Gábor építész [KÖZTI]. 1.) Folytatás
Gerbeaud cukrászda portáljának rekonstrukciója, Budapest.

Magyar Építőművészet, 1984. 6. 32-33. old.

5

5. Homlokzatrészlet. Lelkes László felvétele

Gerlóczy Gábor, építész (közli). 2. Folytatás

Gerbeaud cukrászda portáljának rekonstrukciója, Budapest.

6. Az épület Vörösmarty térre néző homlokzata a rekonstrukció után

Magyar Építőművészet, 1984. 6. sz. 43. old.

Gereben Gábor, építész (KÖZTI). 3.) Folytatás

Gerbeaud cukrászda portáljának rekonstrukciója, Budapest

8. A Vörösmarty téri homlokzatszakasz rekonstrukció előtti állapota

Magyar Építőművészet, 1984. 6., 23-old.

GEREBEN GÁBOR

'))

YBL-dij 1991

Magyar Nemzet, 1991.március 21.

A budapesti FESTO Metritechnik Szolgáltató ház
tervezéséért és kétévtizedes szinvonalas középülettervező
munkájáért

GEREBEN Gábor építész

GEREBEN Gábor: Gerbeaud cukrászda portáljának rekonstrukciója. Építész Gereben Gábor. = MÉpitőművészet, 1984.6. 22.~~44~~p. ill. res.

REIMHOLZ Péter: A Gerbeaud újp portáljáról. =
uo. 22-23.p. ill. res.

Gereben Gábor ajtón

Zsákos oltott mész

310 Ft+áfa

Ömlesztett oltott mész

250 Ft+áfa

Fenyőfűrészáru

cement, tégla, cserép, homok, tűzifa (konyha és kandallófa), valamint különféle eternittermékek kaphatók,

a KALCIUM Kft. telephelyén.

Bp. X., Keresztúri út 122.
Tel.: 177-8438.

53317 LJ

Te is tagja lehetsz a Pizza Hut PIZZA HUT csapatnak!

Ha keményen, becsületesen akarsz dolgozni, jó hangulat és egy amerikai típusú karrierlehetőség vár a májusban nyíló új, belvárosi üzletünkben.
Ehhez azonban a konyhán kell mindent elkezdened.

Bérezésed: 80–100 Ft óradíj.

Jó, ha elvégezted az általános iskolát és elmúltál 18 éves.

VÁRUNK A CSAPATBA!

Fényképes önéletrajzodat küldd azonnal az 1073 Budapest, Erzsébet krt. 58. sz. alatti Pizza Hut étterembe.

73467NP

Az OLCSÓNÁL IS OLCSÓBB árak!

D2 DÉLKER DISZKONT
a PORT csoport tagja

Április 20-30-ig a DÉLKER DISZKONT ÁRUHÁZAKBAN! Megbízható minőség!

Budapesten: XV., Harsányi Kálmán u. 83. XIII., Frangepán u. 44/a. X., Maglódi út 25.
Vidéken: Érd, Bajcsy Zs. út 135. Ajka, Gyár u. 35. Budaörs, Károly Király útja 145. Vác, Dr. Csányi László krt. 33. Balassagyarmat, Rákóczi út 30-36.

Kenyérszalonna 1 kg 89,-	Házi zsír kannás 2 kg 169,-	Finomliszt 1 kg 28,-
Ételecet 10 %-os 1 l 49,-	Adria szardínia paradicsomos 125 g 40,-	Kristálycukor normál 1 kg 69,-
Vegeta ételízesítő 75 g 33,-	Virgin ételízesítő 200 g 59,-	Bedeco kakaó instant 400 g 172,-
PLIDENTA fogkrém 75 g 49,-	BINACA fogkefe 25,-	SELSUN sampon korpásodás ellen 120 ml 184,-
Libero fázis nadrágpelenka csomag 519,-	Hántolt rizs fényezetlen B 1 kg 57,-	Vagdalt sonka dobozos 400 g 157,-
125 g-os olajos és paradicsomos SZARDÍNIA VÁSÁR 40-43 Ft-ig		Safari instant kávé 50 g 70,-

ÁRAINK AZ ÁFÁT TARTALMAZZÁK!

GANZ ANSALDO

keres
Budapesttől 70 km-re épülő telephelyre

műszaki vezetőt.

A sikeres jelentkező vezeti, ellenőrzi és koordinálja az ipari építmény felszerelését, operatív támogatást nyújt az építésvezetőnek.

Az ideális jelentkező

- szakirányú főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkezzen
- legalább 3 év gyakorlata legyen gyárépítés területén
- az angol- és/vagy olasznyelv-ismerete előnyt jelent.

Színvonalas munkáját megállapodás szerinti kiemelkedő jövedelemmel ismerjük el.

Jelentkezését önéletrajzzal a következő címre kérjük:
GANZ ANSALDO Rt. személyzeti igazgatóságára
1024 Budapest, Lövőház u. 39. Telefon: 175-3322/136, 175-7849

PRP

Az első Amerikai-Magyar Biztosító Rt.

Fő részvényese az American International Group (AIG) a világ vezető nemzetközi biztosítótársasága. A világ több mint 130 országában - köztük Magyarországon is nyújt ügyfeleinek különféle biztosítási és pénzügyi szolgáltatásokat.

Ismerkedjen meg Ön is szolgáltatásainkkal!

● *Élet-, nyugdíj- és balesetbiztosítások egyéni és csoportos formában is.* ● *Ifjúsági megtakarítási biztosítás.* ● *Modulrendszerű csoportos baleset- és kórházi biztosítások.*

AHICO

1083 Budapest, Szigetvári u. 7.
Tel.: (36-1) 267 - 1075 ● fax: (36-1) 134 - 2727

A szellem kalandorainak éhes városa

Század eleji magyar korrajzregények címmel bocsátotta útjára sorozatát a Pesti Szalon Könyvkiadó. Eddig négy kötet jelent meg, mindegyik borítóján a cím hátterében jellegzetes századfordulós budapesti kép. Nem tudom, feltűnne-e a könyvesbolt kirakatában, ha csak az egyiket látnám, de így együtt magára vonja a szemem. A sorozat születéséről beszélgettünk, Kőrössi P. Józseffel, a kiadó irodalmi vezetőjével.

– Vannak könyvek, amelyeket felszív a piac, s vannak, amelyek nem tudnak a mai könyvpiac igényeinek megfelelően viselkedni – kezdi Kőrössi P. József. – Úgy kell a kiadó választékát összeállítani, hogy legyenek jól eladható kiadványaink, amelyeknek nyereségéből megengedhetjük magunknak a szívünknek kedves könyveknek a megjelentetését is.

– E sorozat darabjai tehát kedvenc könyvei közé tartoznak.

– Az ötlet nem az enyém. Bodnár György irodalomtörténész kész sorozattervvel jelentkezett nálunk. S azonnal látszott, hogy nagyszerű lehetőséget jelent egy valamennyire is igényes kiadó számára. Ezeknek a könyveknek a nagy része ismeretlen a ma olvasói előtt. Legtöbbjüknek csak egy kiadása volt, és különböző okok miatt nem jelenhettek meg az utóbbi évtizedekben.

– Ritoók Emmára gondol például?

– Például őrá. A szellem kalandorai fontos könyv. Lukács György és Balázs Béla körét mutatja be, de egészen más megközelítésből, mint ahogy eddig ismertük őket. Kicsit féltünk is, hogy támadni fognak minket azért, mert eléggé elfogultan ítélkezik fölöttük. Azután ott van Kóbor Tamás. Sokáig nem értettem, hogy ezt az elegáns novellistát miért nem adják ki a harmincas évek óta. Azután kiderült, hogy megjelent egy könyve még 1919-ben a bolsevizmusról, és nem volt túl jó véleménye róla...

– Az ismert szerzőknek is szinte elfeledett könyvei szerepelnek a sorozatban.

– Még Molnár Ferenc első regénye sem volt hozzáférhető az utóbbi időben. Pedig nemcsak irodalomtörténészeknek érdekes, milyen pontosan látta már 22 évesen az őt körülvevő világ lényegi ellentmondásait. Nemsokára megjelentetjük a szinte teljesen ismeretlen Szabó Dezső-regényt, a Megered az esőt. Babits Kártyavárát sem szokták emlegetni. Egy kötetben adjuk ki majd a Timár Virgil fiával. Szerintem a felsoroltak mindegyike érdeklődésre tarthat számot. A történetek hátterében ott van a polgárosodó Magyarország. Rengeteg mai vitának az ősképével találkozhatunk ezekben a könyvekben. Azonkívül mindegyik kellemes olvasmány. Ha nem is remekművek. De nemcsak az értelmiségieknek való rejtett kincseket kell előbányászni.

– A századelő korrajzát ígéri a sorozatcím. De ezek a könyvek elsősorban Budapestről szólnak.

– A századelő nagy élménye, hogy Budapest nagyvárossá vált. Kicserélődtek a lakói, megváltozott az élete. Ezekben a regényekben megelevenednek a város férfiai és asszonyai. Ki tud ma ilyen nőalakokat teremteni?

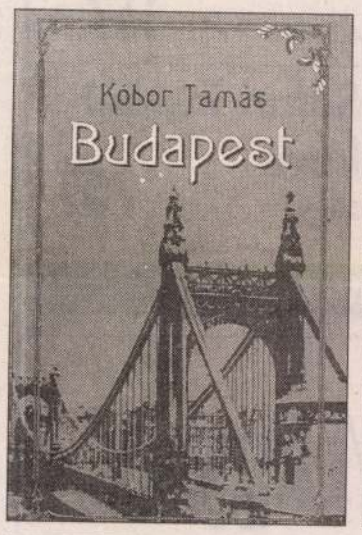

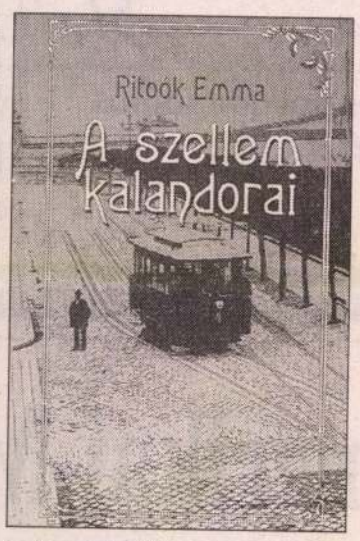

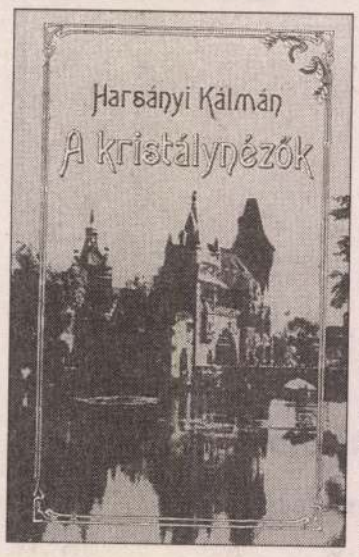

Hacsak nem művészeti kiadványt vásárolunk, a könyvesboltban ritkán gondolunk rá, hogy nemcsak egyszeri olvasásra vesszük meg, ami felkeltette érdeklődésünket, hanem hosszú ideig környezetünk részévé válik majd. A polcon a fejünk fölött ott gyűlnek könyveink, közöttük éljük napjainkat, nem mindegy milyen tárgyak vesznek körül bennünket. Nagyon sokat számít, ha egy könyvet jó megfogni, kézbe venni. Lapozgatásra csábít az ízléses borító, a jól tervezett könyvtest.

A század eleji magyar korrajzregények kötetei – Magyar Béla alkotásai – nagyon szép könyvek. Tudomásunk szerint ez az első könyvterve a fiatal grafikusnak, de olyan sikere van, hogy neves szerző jelentkezett a kiadónál, hogy feltétlenül vele készíttessék az ő művének borítóját is.

Mindegyik könyv kemény táblája más pasztell szín uralkodik. Halványzöld, mályva, szürkébe hajló kék, türkizzöldre váltó sárga. A századfordulóra utaló szecessziós díszítés keretezi a Budapest valamelyik nevezetességét ábrázoló árnyképet. Még bele sem olvastunk, máris elkaptuk a kor hangulatát.

A könyvek pedig megfelelnek a borító keltette várakozásnak.

Molnár Ferenc 1900-ban írt Az éhes városa egy szenvedélyes szerelem történetét meséli el a hatalmas metropolissá váló Budapesten.

Az 1901-es Budapest, Kóbor Tamás regénye az új Belvárosban játszódik. A Koronaherceg utca ugyanolyan főszereplő benne, mint Éva, az államtitkár elhagyott szeretője.

Harsányi Kálmán 1914-ben megjelent könyve, a Kristálynézők nem könnyű olvasmány. Ezoterikus világa azonban nem idegen a mai olvasótól. A véres szerelmi dráma ismerős helyszíneken játszódik, mert ennek a könyvnek is a budapesti utca helyszíne.

Különleges könyv a sorozat negyedik darabja, Ritoók Emma 1921-es A szellem kalandorai című regénye. A vasárnapi kör, a század eleji magyar polgári gondolkodás meghatározó társaságát jelentette. A szellemi vezére, Lukács György ihlette hősök nem egy nevezetes regény fontos szereplői. (Talán elég, ha Thomas Mann Varázshegyére vagy Sinkó Ervin Optimistákjára emlékeztetünk.) Ritoók maga is tagja volt az értelmiségi társaságnak. Közelről mutatja meg, s talán ezért nem látja őket olyan nagynak...

– Ritka, hogy egy könyv külalakja ilyen pontosan tükrözze tartalmát.

– Magyar Béla tervezte a sorozatot. Az idei Szép könyv versenyen díjat is kap érte. Az ünnepi könyvhéten fogják átadni neki. Ennek nagyon örülök. Régóta próbálok küzdeni a Walt Disney-stílus terjedése ellen. Nehéz a helyzet, mert ma 70 ezerért meg lehet kapni egy amerikai könyv teljes illusztrációját, ha hazai grafikákat akarunk, azt nem lehet megúszni félmillió alatt. A magyar művészek alig tudnak megrendeléshez jutni. Pedig a gyerekek nem nőhetnek föl úgy, hogy nem kötődnek a saját kultúránkból szervesen következő illusztrációkkal. A szüleiknek pedig ismerni kell a múltunkat. Ebben is segít a sorozat.

Kelen Károly

Az öregedés haszna

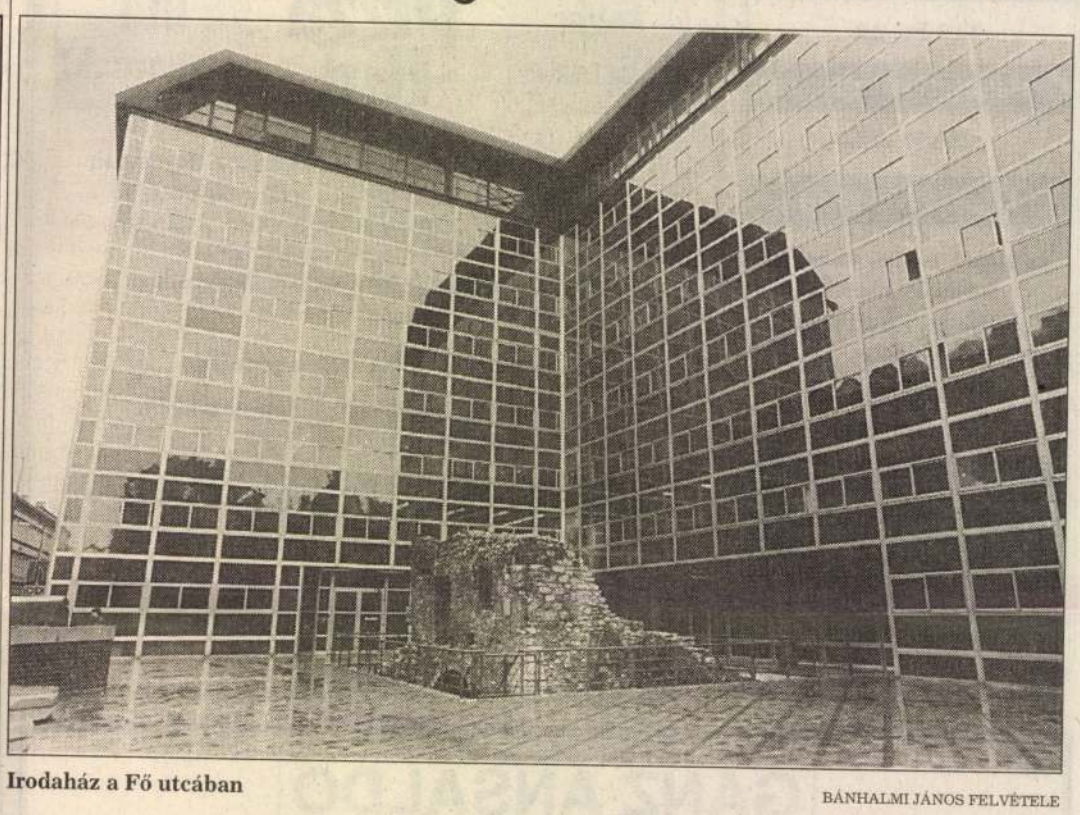

Irodaház a Fő utcában BÁNHALMI JÁNOS FELVÉTELE

Az elmúlt öt-hat év során megépült, s alapvetően a gazdasági rendszer átalakulásának betudható új reprezentációs formákat hordozó középületek – ha léptékeikben szerényebb módon is; többnyire a Nyugat-Európában ma honos építészeti modernitás formavilágát közvetítik. A nem hatalmas állami beruházási programok keretében létrejövő házak zöme nem frekventált helyen, városképileg kevéssé szembetűnő helyen áll. Inkább egy-egy – belvárosi szűk – utca képét, hangulatát határozzák meg. Egyelőre még az e házakhoz tapadó újdonság élménye dominál, de a megszokásukat követően már a városbeli létezés alapélményéhez szorosan hozzátartozó, elszigetelt mikrovilágok szerveződési pontjai lehetnek. A bérirodaházakban, kisebb – házsorba állított – szállodákban a korábbi csöndes utcákhoz képest viszonylag eleven élet zajlik. A gyakori mélygarázsokkal megnövő helyi forgalom olykor pezsgő, máskor zsúfolt hatást kelt. Csak vélt benyomásaink lehetnek arról, hogy e polarizált, sok apró központú élet miféle új városélménnyé áll majd össze. Néhány olyan – még az átkosban felépült – ház azonban, amely apránként beleöregedett a fentihez hasonló városi funkcióba, képet adhat a későbbi átminősülés mivoltáról. A Fő utca elején, közel a Clark Ádám térhez már a nyolcvanas évek elején (1983) olyan irodaház épült, amelynek tömegformálása, anyaghasználata, a várostestbeni elhelyezkedése előrevetített egy keveset a mai átalakulásból. A kétsávos utcát övező viszonylag magas, öt-hatemeletes házsorok csőszerűen szűkített látószögében – autóval érkező számára – hirtelen kitárul itt a tér. Derékszögben megtörő tükröző, homogén függönyfal középkori romot karol át. Az autós alig néhány pillanat alatt fogadja be a látvány kétpólusú (modern és régi) üzenetét, máris gurul tovább. A házsor házainak egynemű sorában egyetlen jellegzetes építészeti gesztus élménye ez, megjegyezhető felkapott-átvett hangulatként magunkban továbbvihető benyomás. Semmi rendkívüli nem történt, pusztán egy apró atmoszférikus elem, parányi íz gazdagította, s hatotta át az észleletek azon sokaságát, amelyeknek a mindennapokban összeálló együttese tesz bennünket elkötelezett helybelivé. Pedig *Gereben Gábor* és *Csoma Zsófia* háza nem rendkívüli. Technikailag – a nyolcvanas évek eleji viszonyokból következően – meg sem közelíti a mai irodaházak komfortját, funkcionális színvonalát. Vörös téglás burkolata, zöld oszlopai és korlátai akkor talán valamiféle frissességet képviseltek, mára az építészeti köznyelv alapszókincsét alkotják. A legfelső, hetedik emeleti szinten elhelyezett gépház szabad láttatása nem csupán a kötelező robbanófelület szempontja miatt jött létre, esztétikai értelemben a high-tech szerkezeti-technikai szépségeszményének érvényesítése miatt is. Ez a motívum mostanra mókásan hat, ha összevetjük az általánosan elterjedt bonyolult és szerteágazó épületgépészeti megoldásokkal. Formailag viszont logikusan következik a függönyfalas rendszerből. Ez az összefüggő tükröző falsík, minden hibája ellenére, ma is helyénvaló. Csupán a minden második vízszintes üvegsáv ablakos megosztása ront a kimért raszterháló belső arányain. Mivel tudható, hogy az épületben nincs légkondicionálás, ennek is érthető oka van; az üvegfalon belüli ablakok biztosítják a kiváló Fő utcai levegő belső áramlását.

A tükrözés, mint a múlt rekvizitumaival, a környék ódon épületeivel szembeni alázatos igazodás szándéka jól érvényesül az épületet körül vevő egységesen kialakított térségen. A háztól kissé távolabb, a járda mellett három zöld színű zászlótartó rúd áll, a szomszédos lépcsős kis utcát szintén vörös téglaburkolatú fal kíséri. Semmi luxus, semmi flanc. Nincs meghökkentő eredetiség, lenyűgöző ötlet sem – mindössze jól példázza azt a folyamatot, amikor egy ház anyaga és a szemlélő (valóságos- és ízlésbeli) optikája összeér. Ez a tendencia azonban a házzal szemközt megépült Francia Intézet, és az azt körül vevő térség kialakításával zárult le. Minden korábbi megoldás ezáltal nyert visszamenőleg is értelmet.

Bojár Iván András

Osztozkodnak az iskolán

Testületi elégtelen

Továbbra is teljes a bizonytalanság az óbudai Bécsi úti Általános Iskolában. Bár az önkormányzat két hete úgy döntött, hogy az elsősöket mégis be lehet ide iratni, erről hivatalos értesítést mind a mai napig nem küldtek az igazgatónak, és a kerületi óvodákat sem tájékoztatták arról, hogy föloldották az „embargót".

Tavaly az óbudai önkormányzat elígérte a Waldorf Alapítványnak az iskolát. A képviselő-testület oktatási bizottságának elnöke, *Kovács Gábor* ezt azzal indokolta, hogy az iskolában a gyerekek száma néhány év alatt csaknem a felére csökkent. Végül úgy határoztak, hogy hagyományos első osztályokat az idén már nem indítanak a Bécsi úti iskolában, s a gyerekeket, akik ide iratkoztak volna be, a kerület más intézményeibe irányítják át. Ugyanez az önkormányzat vette tervbe azt is: az iskola épületét 20-30 millió forintért fölújítja. A terveknek megfelelően az iskolát 15 millió forintért fölújították, az alapítványnak pedig átadták az első két tantermet. Az iskolát a polgármester és a kuratórium elnöke által aláírt megállapodás szerint fokozatosan az alapítvány ingyenes használatába adják, amely a rezsi ráeső részét fizeti, s magára vállalta a fölújítás kisebb hányadát is.

Kovács Gábor szerint az iskola – úgymond – „pedagógiailag" sem kifizetődő. Az egy évfolyamos, jellemzően 16-25 fős osztályokra ugyanannyi „fejpénz" megy el, mint a teltházzal üzemelőkben, ám ezt nem ellensúlyozzák különleges pedagógiai szolgáltatások, például nyelvtagozatok. (Ezzel szemben ez az iskola arról híres, hogy átveszi a kerület hasonló intézményeiben már nem szívesen látott, „statisztikát rontó" gyerekeket. A szülők is szívesen hozzák ide csemetéiket, mert a gyakorlat szerint innen mind a gyöngébb, mind a kiváló képességű gyerekek többnyire továbbjutnak választott középiskolájukba).

A közös élet már eddig sem hozott sok jót: az ingyenes állami gyerekek és a tandíjas alapítványiak kölcsönösen a pocsolyába lökik egymást, ám a pedagógusok véleménye megoszlik afelől, hogy ezért rájuk szabad-e szólni, vagy sem. Ami viszont ennél is kínosabbá teszi a helyzetet, hogy a döntéshozók nemcsak a pedagógiai módszerek ütközését hagyták figyelmen kívül, hanem a szülők tiltakozását is.

Gond, hogy az iskolára a főváros is jogosult, hiszen ha a kerület már nem használja a közérdekű ingyenes és kötelező oktatás céljaira, az erre vonatkozó törvény szerint át kellene adnia. Az óbudai képviselők azonban elfelejtették ezt a passzust elolvasni. A köztársasági megbízott viszont olvasta a testület döntését, s azt visszautasította a plénum elé.

A testület már többször is nekirugaszkodott, hogy tisztázza a helyzetet, de ez máig sem sikerült. Az alapítvánnyal írásos megállapodásuk van, hogy nem oktatnak elsősöket, a törvényellenesnek ítélt határozat után visszaállt eredeti helyzetben azonban mégiscsak kötelező lenne fölvenni a tanulókat. A két héttel ezelőtti testületi ülésen olyan döntés született, hogy akkor engedélyez az önkormányzat elsős osztályt a Bécsi úti iskolában, ha legalább húsz gyerek iratkozik be, és többségük a kerületben lakik. A határozat rendelkezik arról is, hogy a következő tanévben a Waldorf Alapítványnak a jelenlegi kettő mellett még két tantermet ad át az iskola.

E salamoni megoldás csak a következő kérdéseket vonja maga után: ki az a szülő, aki egy bizonytalan sorsú iskolába iratja gyermekét? Ha lesznek ilyenek, de nem jön össze a kellő létszám, mi lesz a már beiratkozott tanulókkal? Ha mégis sikerül első osztályt állítani, honnan teremtenek fölösleges tantermet, amit átadhatnának a alapítványnak? És még egy utolsó kérdés: miért hagyják hogy idáig fajuljanak a dolgok miért halogatják egyre tovább és tovább a végső döntést?

Jakubovits An

Ho-ho

Még hó ült a bokrok alján, amikor Hajóssy Péter látszólag megvadult. Egy nap csillogó szemmel állított be a munkahelyére, hóna alatt nejlonzacskóba tekert dobozzal. A pakkot gyengéden letette az íróasztalára, nyugtatólag megpaskolta, aztán odafordult a mellette ülőhöz: „Megnézed az orsóimat?" – kérdezte.

A szoba aznap csodájára járt Hajóssy orsóinak. Az egyik dán volt, a másik német, féláron jutott hozzájuk, hiába, ha az ember meglehetős rendszerességgel látogatja a horgászboltokat, előbb vagy utóbb ráakad egyre, amelyik éppen tönkremegy.

Az egyébként csendes Hajóssy aznap délelőtt a figyelem központjába került: messzi emeletekről is összeszaladtak a férfiak orsónézőbe. Az „ezzel csak kárászra mehetsz, öreg" kezdetű mondatok összecsaptak az „apukám, nézd majd meg a norvég damilommal" jellegű visszavágásokkal, déltájban már az anekdotáknál tartottak, estefelé pedig, a levezető sörök idején egytől-egyig hatalmas fenevadakról regéltek, melyek áldozatul estek az ellenük felvonultatott egy szál önetetőnek.

Érdekesebb volt az a hatás, amit Hajóssy a hivatalbéli hölgyekre gyakorolt frissen feltört horgászindulataival. Volt, aki röviden elintézte a dolgot („Jézus, szakasztott, mint a férjem"), akadt, aki negyedórákig is képes volt hallgatni az új és új orsók semmihez sem fogható percegését, de Saci a könyvelésről mindegyikükön túltett. Megdicsérte a villantókat, cukinak minősítette a szák színét, száraz kenyeret hordott szakajtószám, és alig sápadt bele egy árnyalatnyit, amikor Hajóssy cserébe felajánlotta, hogy megmutatja neki a friss gilisztákat, reggel vette a boltban.

A hivatal kollektívája már csak a frigy időpontját illetően volt megosztott, amikor Saci irulva-pirulva egy magagyártotta horgászdobozzal lepte meg Hajóssyt. A férfi hosszú percekig szóhoz sem jutott, míg nézegette a zsebekkel, fiókokkal teli ládikót, nyitogatta a rekeszeket és tervezgette, hová helyezi féltve őrzött fenekező horgait, és a hová a kisebb úszókat.

A vacsorát este hétre beszélték meg, Saci csöppnyi lakótelepi garzonjába.

Hajóssy Péter hét óra egy perckor a rántott hal és halászlé összemosódó szagával telített panelfolyosóról visszatántorodott a liftbe. A troli megállójában ocsúdott, s mivel éppen jött egy kocsi, némi habozás után fel is szállt. Azt persze még bevallotta volna Sacinak, hogy édesanyja karácsony este is karajt ránt külön neki, de volt valami, amivel nem tudott szembenézni. A lány ajtaja előtt két horgászbot, két pár gumicsizma, két darab összehajtható kisszék és egy petróleumlámpa állt akkurátus halomba rendezve.

N. Kósa Judit

Gerebes György
rézmetsző
Mohácsról, 1841-ben 20 éves

Gerebes György, rézmetsző, Mohácsról, 20 éves korában, 1841-ben iratkozott be.

lásd
Fleischer Bács 44. l.

tékeny veszteséggel ismét el kell vonulniok. Nem látjátok tehát? bármily nagy és erős volt is a hadsereg, nem volt egyéb kiszáradt lábaknál, amelyek önmagukban tehetetlennek bizonyultak. Az örök Bölcseség csak játékot űzött ilyen tehetetlenséggel, be akarván bizonyítani, hogy nélküle nyert játszma nincs.

Mi tehát a teendő? Leopoldus, a bölcs, az isteni és emberi játékban tapasztalt hős, csakhamar észrevette, hogy az ima fegyvere hiányzik itt, amellyel Isten erejét meg lehet hódítani és meg is lehet tartani. A császár ismeri a Makkabeusok könyvének 3. fejezetét: »a háborús győzelem nem a katonaság mennyiségétől függ, hanem az égi erőtől, amely lelkükbe költözött.« Miután pedig a lotharingiai herceget még egyszer kiküldte, hogy ostromolja meg Buda várát, ő maga székvárosában az ima fegyveréhez nyúlt. Sőt nemcsak térdenállva imádkozott a Legszentebb Sacramentum előtt, mint az osztrák ház legyőzhetetlen pajzsa előtt, hanem gazdag alamizsnát osztott és egész udvartartásával kenyéren és vizen élt. És ugyanezen a napon a császáriak megverték a török segélycsapatokat, röviddel azután pedig dicsőséges rohamban elfoglalták Budát.

Amíg tehát Lipót Mózesként két karját kitárva imádkozik az Oltáriszentség előtt, Jósua, a császári hadsereg generálisa győz Abimelek, a dölyfös török felett. Mohamedet híveivel együtt lebuktatják trónjáról és

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ÉLET ÉS IRODALOM

Gereblyés László

1021

Brenner György: IRODALMI ARCKÉPCSARNOK (XXXIX.)

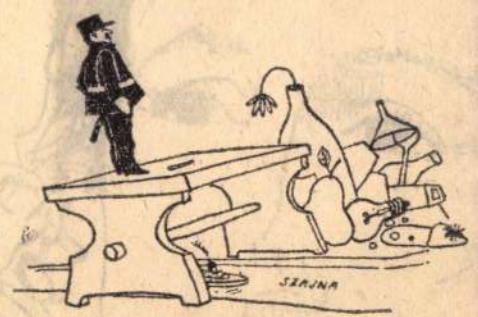

Gereblyés László

Tóth Eszter

Darvas József

Darázs Endre

AZ ÉLET ÉS IRODALOM LÁTOGATÓBAN

PALOTAI BORISNÁL

Idegen tőle minden póz, magasztosság és méltóságos nagyképűség. Könnyed, természetes, közvetlen. Kíváncsi és őszinte. Leleményes és pontos. Ismeri a szavak értékét, a mesterség titkait. Minden, amit leír, találó és formás. A világról és az emberi lélekről sok apró, de nagyon lényeges, halaszthatatlan közlendője van — és mindig többet mond, mint amit éppen elmesél. Palotai Boris harminc könyvet írt eddig és a legkülönbek túlmutatnak az irodalmi hétköznapokon.

— Írásait sokszor nagyon személyesnek, szinte vallomásszerűnek érzi az olvasó. Mégis: az az igazság, hogy alig tudunk valamit is magánéletéről. Azt sem tudom, mikor kezdett el írni.

szerelmes, ott született a fiam, ott ismertem meg a munka ízét, ott lettem szegénypárti. Írásaimba minduntalan kassai emberek kérezkednek, kassai tájak, udvarok. De a valóság csupán arra kell, hogy a képzeletem meglóduljon. Írásaimban néha olyan kassai em-

— Amikor lementem Dunaújvárosba — akkor még Pentelének hívták —, a főszerkesztőm figyelmeztetett, hogyha netán elkerülte volna a figyelmemet, nem vagyok már olyan fiatal, hogy barakkban lakjak tizedmagammal és csajkával a kezemben sorban álljak az utcán. Szerencsére egész idő alatt nem vettem észre, hogy nem vagyok már fiatal. Hét hónapot töltöttem ott, anélkül, hogy anyaggyűjtésre gondoltam volna. Benne éltem az anyagban. Még ma is váratlan emlékek bukkannak fel, amikről rég elfeledkeztem s rámparancsolnak: írj meg! Néha csak akkor jövök rá, hogy honnan vettem az alakjaimat, mikor már a

Gereben Gábor építész

Diplomamunkája: hajógyári lakótelep (emlí)

Somos Ágnes: Küszöbön innen, Küszöbön túl

Magyar Ifjúság 1969 VI. 27

GEREBEN GÁBOR

Magyar Sp. műv. 2003/4

9. dd.

ódás, tépelődés, sokszor kockázatos
letek révén jutottam el, helytelenek
om elhinni. Nam vagyok képes sem
y vérszivó, uzsorás és ártalmas
al foglalkozom, akkor sem tudok
ami bennem ennyi idő alatt leszü-
lettem, megszakitották velem az
m, mert inassal ők nem mehettek
zminiszter azt jelezte, hogy majdnem
be hozzá, de majdnem mind banktiszt-
ma azt irja, hogy volt gimnáziumi
ma reálba jár/, a zsidók nagy-
ól és inasnak megy. Persze nem
ég. De ha az átképzendőknek az ipar
ak bele az ipari pályába, elérhetik
a céljukat? -

Gerebtyés László
író

M.D.K.

„Kézirat és rajz" (repr.)

N. L.: Költők kiránduláson
Élet és Irodalom, 1963. okt 12-11 lap.

GEREBEN GÁBOR

AMAGY. IP. MŰV. AZ EZREDFORDULÓN

37.a

abból, amit raboltak, a szegényeken
osszból szolgáltak a jónak; de ezek
nak a rossznak, s csak azért teszik,
ujtsák. Igy történik meg, hogy a "jó"
szerint kell megitélni, hogy ki
simo, ebből én nem engedek, s engem
mert Mussolini néhány ócska követ
ennek a rendszernek"jó oldalait"
, mely kiásni talán tud, de meg-
b követ se tud, s egy olyan világot
soha többé. Minden porcikám undorodik
akinek nem a szellemi és erkölcsi
nzetiségi v/agy/ felekezeti hovatar-

Gerecze P.

MDK

Gérecz Katalin
iparművész

Herendi mintát rajzol a tányérokra.
(lecke munka a kirakatokban is lát-
ható nemsokára)
(légrády) Ezer fiatal tanulja az iparművészetet
Népszava, 89 évf. 277 sz. 1961 nov 23, 8 l

GERECZE Péter

Kerny Teréziа: Gerecze Péter
fényképhagyatéka = MuSz. 1994/1.
105-116.

+ mellékelt: Gerecze Péter hagyatéka.
MOB 1928/560.

K. Kovács László tiszteletével

Dankó Imre

DANKÓ IMRE

GERECZE PÉTER ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Különnyomat a Janus Pannonius Múzeum
1964. évi Évkönyvéből

GERECZE PÉTER ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

DANKÓ IMRE

1964. november 2-án volt 50 éve, hogy *Gerecze Péter* elhúnyt. Ez a fél évszázad elég volt ahhoz, hogy nevét a közvélemény elfe-

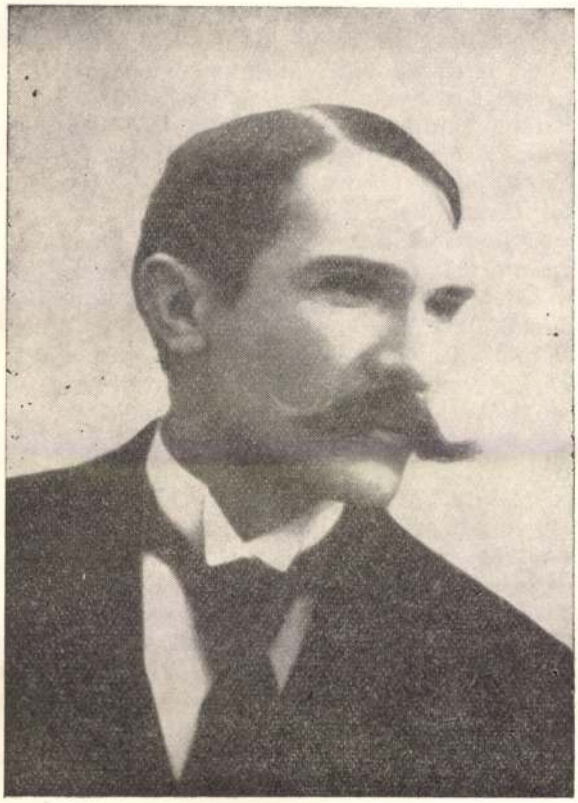

lejtse, hogy munkásságáról csak a szakemberek tudjanak. Sőt még azok se minden esetben, mint ahogy azt Dömötör Sándor is tanúsítja, amikor Katona Lajos pécsi éveiről írva Gereczéről pár mondat után azt írja, hogy többet nem sikerült róla megtudnunk.[1] Figyelembevéve ezt és azt, hogy Gerecze Péter életéről és munkásságáról mindeddig semmiféle ismertetés sem jelent meg, kötelességünknek tartjuk, hogy halálának 50 éves évfordulóját ragadjuk meg alkalmul arra, hogy rá-

[1] *Dömötör Sándor:* Katona Lajos pécsi évei. (1887—1889.) Jelenkor, III. (1961.) 4. Klny. is. 5.

emlékezve, életét és munkásságát is ismertessük.

Az alábbiakban nemcsak kegyeletes emlékezést kívánunk adni, hanem kötelességet is szeretnénk teljesíteni: Gerecze Péter példamutató, önfeláldozó élete megmutatásával ösztönzést kívánunk adni munkánknak, erőt akarunk meríteni mai feladataink elvégzéséhez.

Nem véletlen, hogy Gerecze Péterre éppen itt, Pécsett emlékezünk. Munkásságának javarésze városunkhoz fűzi és főművének a pécsi székesegyházról írt „műtörténeti" monográfiáját, illetőleg az ezzel a tárggyal kapcsolatos sok más közlését, feldolgozását kell tekintenünk. Nem Pécsett született, mégcsak nem is Baranya megyében, sőt nem is itt halt meg. Mégis a legjobb pécsiek, baranyaiak közé számítjuk, mert azok közé tartozik, akiket itt végzett munkájuk tett pécsivé, avatott baranyaivá. Nem érdektelen idevonatkozólag megemlíteni, hogy Pécsett a múlt század végén ugyanúgy, mint a jelenben is, a lakosság felét sem érte el a benszülött pécsiek, az úgynevezett „pécsi tükék" száma. 1894-ben Ágh Timót statisztikát is közölt erről, megállapítva, hogy városunk akkori lakosságából mindössze 41,78% született pécsi.[2] Ezt a kis kitérést azért volt szükséges megtenni, mert Gerecze Péter életében és itteni működésében is felvetődött ez a probléma, ahogy erre még ki fogunk térni.

Gerecze Péter 1856. május 23-án született Erdélyben, Désen. Családja nem volt erdélyi származású, a XVIII. század végén telepedtek oda, Nagykőrösről. A Gerecze család ennek ellenére erdélyszerte ismert és becsült familia volt. Vezetőszerepe ugyan sohasem volt a családnak Erdély közéletében, de a reformkor, majd pedig az 1848—49-es szabadságharc eszméinek bátor képviseletéért és védelmezéséért köztiszteletben állott. A család az 1848—49-es szabadságharcban nagy véráldozatot is hozott. Tagjai sorra estek el a kü-

[2] *Ágh Timót dr.:* Emléklapok Pécs sz. kir. város múltjából és jelenéből. Pécs, 1894. 21.

lönböző harctereken, vagy váltak a vérengzések áldozataivá. 1849-ben a családból egyedül Gerecze Péter édesapja maradt életben.

Gerecze Péter iskoláit szülővárosában, azután Szamosújvárott, majd a kolozsvári líceumban végezte. Középiskolai tanulmányai elvégzése után a kolozsvári egyetemre iratkozott be, a bölcsészettudományi karra. 1881-ben a kolozsvári egyetemen magyar—német szakos középiskolai oklevelet és röviddel utána bölcsészeti doktorátust szerzett. Bármenynyire is élte ebben az időben a kolozsvári egyetem a maga virágkorát és tanítottak benne tudósabbnál tudósabb, az esetek többségében nagyszerű pedagógiai érzékkel is bíró professzorok, Gerecze Pétert nem tudta az egyetem teljes egészében kielégíteni. Már mint egyetemi hallgató is széleskörű tudományos érdeklődésről tett tanúbizonyságot. A szünidőkben bejárta az egész Erdélyt, megfigyelte a népéletbeli sajátságokat, gyűjtötte a régi hímzéseket és megismerte a régi építményeket. Érdeklődése először a néprajz, a folklore tanulmányozása felé vonzotta, s bár ilyen irányú érdeklődése egész életében megmaradt, hamarosan a művészettörténettel, közelebbről a műemlékekkel és ezen belül a középkori építészet és szobrászat kérdéseivel kezdett behatóbban foglalkozni.

Kisebb írásai már diákkorában jelentek meg különböző erdélyi lapokban. Ezekhez az anyagot a szünidőkben tett nagy kirándulásai szolgáltatták.

Tanári működését a pécsi főreáliskolánál kezdte meg. Ez az iskola 1857. október 1-én nyílt meg és második volt az országban. Csupán a pozsonyi előzte meg. Maga az iskolafaj is új volt, a Thun-rendszer hívta életre, a szabadságharc leverése után. Minthogy ezt az iskolafajtát a közvélemény az osztrák törekvések egyik eszközének tekintette, nem örvendezett valami nagy népszerűségnek. Gerecze azonban nem ezt látta benne, hanem azt a haladást, amit a korábban meglehetősen rendezetlen magyar közoktatási viszonyokhoz képest jelentett. Azokat a pedagógiai lehetőségeket látta elsőrenden benne, amit a reális ismeretek tanításával inkább magában hordott, mint minden más korabeli iskolafajta. Nemcsak Gerecze vélekedett így, hanem sok más korabeli érdemes pedagógus is. Ezzel magyarázható, hogy mind a pozsonyi, mind pedig a pécsi főreáliskolának és a későbbiek során létesült főreáloknak is nagyszerű, mondhatni válogatott tanárokból álló nevelőtestülete alakult ki.

Gerecze Péter igen jól érezte magát az iskolában, ahol a tehetséges Dischka Győző igazgatása alatt tanított. Tisztelte és becsülte igazgatóját, tanártársait, akik készségesen segítettek a messziről jött fiatal tanárnak munkája végzésében, a Pécsett való meggyökerezésben. Legkedveltebb és legműveltebb tanártársa Katona Lajos volt, akit már régebbről ismert. Katona később került a pécsi főreálba, mint Gerecze, neki már ő segített a letelepedéssel járó nehézségek leküzdésében. Igen sok közös vállalkozásuk volt, amelyek egyrészéről Katona Lajossal kapcsolatban már van tudomásunk.[3]

Amíg a tantestületen belül, az iskola falai között, jól érezte magát Gerecze Péter, és igazi barátokra talált, addig a város közvéleményéről, közéletéről kevésbé mondható el ez. Itt Gerecze Pétert is úgy tartották számon az egészségtelen lokálpatriotizmusban felejtkezett „tükék", mint egy „jött-mentet." Szorgos kitartó munkával, állandó közszerepléssel igyekezett beilleszkedni a város közéletébe. Kitartó munkájának eredménye is volt, mert működésére felfigyeltek, munkásságát megbecsülték, elannyira, hogy amikor Katona Lajos Pécsre került, Gerecze már mentora tudott lenni. Mindazonáltal bizonyos tartózkodás mindig érezhető volt vele és Katona Lajossal szemben, ahogy azt Dömötör Sándor is megállapította, már említett tanulmányában.[4] Dömötör úgy véli, hogy a Gerecze—Katona által tartott előadásokat, általában közéleti szereplését „alaposan megrágta a pécsi polgári közvélemény, mely nem nélkülözte a fejlettebb nyugati országokba való kitekintés tapasztalatait, s így a Gerecze—Katona „népies" vonal egészséges visszahatást szült".[5] Ezen a visszahatáson az sem változtatott, hogy Gerecze letelepedett Pécsett és eredeti elképzelései szerint élete végéig itt akart maradni. Pécsi polgárlányt, Miller Lujzát, vette feleségül, 1887-ben. Sajnos, házassága tragédiába torkollott, mert felesége 1888. június 12-én szülés következtében meghalt. Családi életének tragédiája is nagyban hozzájárult aztán ahhoz, hogy elhagyta Pécset.

Pedig a fiatal tanár Pécsre kerülve — amint már említettük is, — nagy lendülettel vetette magát bele a város közéletébe. Természetszerűleg elsősorban Pécs kulturális élete érdekelte. Felolvasásokat tartott, erőteljesen kivette részét a korabeli ismeretterjesztésből. Közérdekű, valamint tudománynépszerűsítő újságcikkeket írt a pécsi lapokba és maga is rendezett különböző népművelési alkalmakat. Előszeretettel forgolódott a pécsi Kereskedő Ifjak Egyletében, ahol több felolvasást is tar-

[3] *Dömötör* I. m. 5.
[4] Uo.
[5] Uo.

tott. Gyakori vendége volt a pécsi Kereskedők Önképző- és Betegsegélyző Egyesületének is. Egyike volt azoknak, akik megszervezték a pécsi Első Irodalmi- és Művészeti Estet, amelyen ő maga is szerepelt. Sokat fáradozott a pécsi Nemzeti Színház létrehozása érdekében, előadásokat rendezett és felolvasásokat tartott a pécsi színházalap javára. Rendszeresen írt a Pécs—Baranyai Hírlapba, a Pécsbe, a Figyelőbe és több más lapba is. Ezekben a felolvasásaiban, cikkeiben és előadásaiban főleg irodalomtörténeti és népköltészeti kérdésekkel foglalkozott.

Az iskolai szünidőkben, ugyanúgy, mint egyetemi hallgató korában, hosszú tanulmányutakra ment. Bejárta Német- és Olaszországot, ellátogatott Párisba is. Útjai során felkutatta a műemlékeket, gondosan áttanulmányozta a különböző gyűjteményeket és megfigyelte azokat az eljárásokat, amelyekkel a különböző műemlékeket, műtárgyakat védték a pusztulástól, illetőleg amelyekkel helyreállították azokat. Útjairól, tapasztalatairól minden esetben igyekezett beszámolni.[6] Különösen érdekelték külföldi útjai során az épületek helyreállításának módszerei. Pécsre kerülve ilyenirányú tapasztalatainak különösen nagy hasznát vette. Ekkor folyt ugyanis a székesegyház restaurálása, amelyről Gerecze így írt: „Még jobban sarkallta tudás- és élvezetvágyamat a pécsi székesegyház újjászületése, megifjodása, s ez egyre tovább vitt az ismeretek megszerzésében, melyek az egyes művészeti vonások élvezésére szükségesek. Végre, talán túlbecsülve csekély erőmet, azt hittem, hogy másokban is felkelthetem némileg azt a lelkesedést, és felséges élvezetet, amely ily nagyszerű műnek haladó megújulása láttán bennem felébredt."[7]

Bár kezdeti folklóre érdeklődésének is szép tanújelét adta 1885-ben, az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapokban közölt pécsi bethlemes játékkal, Pécsett érdeklődését igazán már a műtörténet, a középkori építészet és szobrászat kötötte le. Gerecze Péter valóban a pécsi székesegyháznak a múlt század nyolcvanas éveiben folytatott restaurálásából merített ihletet és szerzett indítékot ennek a kiváló műemléknek és különböző maradványainak, múltjának tanulmányozásához. Egymás-

[6] Szent Simeon próféta ezüstkoporsója Zárában. Archeológiai Közlemények XVIII., A művészeti restauratioról Olaszországban és a Rajna vidékein. Budapesti Szemle, 1893.

[7] *Gerecze Péter dr.:* A pécsi székesegyház. Különös tekintettel falfestményeire. Műtörténeti tanulmány. Budapest, 1893. Az ajánlás számozatlan első oldaláról.

után jelentette meg írásait a székesegyházról, amelyeknek nagyszerű összegezésével 1893-ban ajándékozta meg a magyar művészettörténelmi irodalmat.[8] Ez a hatalmas munka,

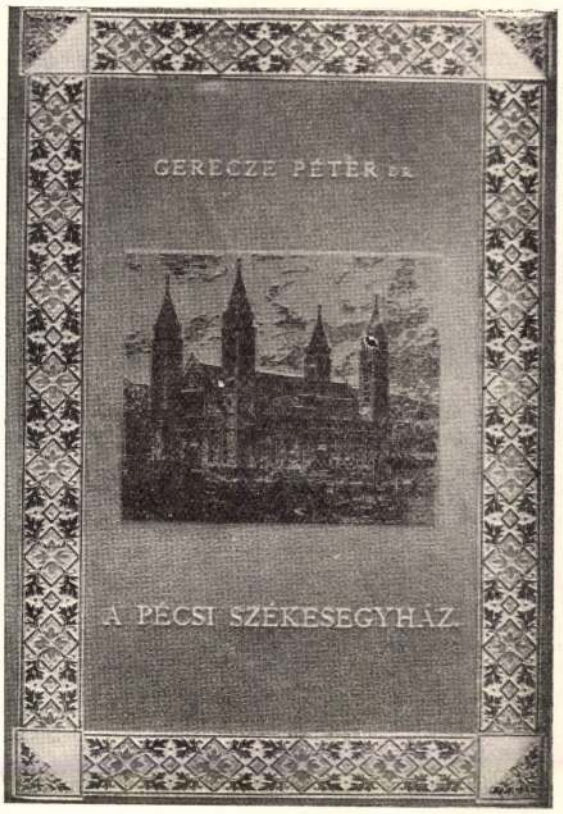

amelyen mintegy évtizedig dolgozott, soha nem látott részletességgel, a minden mozzanatra kiterjedő eredeti kutatásokra támaszkodva dolgozza fel a pécsi székesegyház múltját, művészi értékeit. Munkájában számos új szempontot érvényesített és igen sok új megállapítást közölt, valamint rengeteg téves adatot helyesbített. Sohasem maradt meg az egyszerű leírásnál, vagy az adatok felsorakoztatásánál. Hanem mindig az adott anyagból kiindulva, mélyre ható elemzésekre is sort keritett. Igen érdekes ezt illusztrálandó a következő fejtegetése: „Ismerve már most a decoráló művészet fejlődésének főbb mozzanatait és a színízlés mai állapotát, az a kérdés, hogyan jártak el a mi díszítőink a pécsi székesegyházban? Mennyiben követik a históriai irányt és mennyiben hódolnak a modern ízlés követelményeinek? E kérdésre röviden kimondhatjuk, hogy Bamberger is, a decorativ falfestmények tervezője és a díszítményfes-

[8] *Gerecze* i. m. kiadta Hornyánszky Viktor. 282. p. + 21. t. számos szövegközi rajzzal.

tők is a két iránynak: a történeti stílszerűség és a modern műízlésnek lehető kiegyeztetésére törekednek. Az építőanyag nyers, természetes szine az épületek belsejében mindig a befejezetlenség hatását tette az emberre. Azért a burkolása vagy szövetekkel bevonása, tehát ezek festett utánzatai is természetes díszítménynek mondhatók. Másrészt az épület alkotórészeinek színezés, vagy az anyag színének szebbítése és a kövek érintkezéseinek éles körvonalok által való kiemelése szintén állandó díszítési motívum. Kevésbé észszerű díszítménynek látszik az anyag természetes színének elfödése, vagy az épület részeinek olyan színekkel való kiemelése, melyek az illető rész természetének nem felelnek meg, pl. kék vagy zöld boltív, vagy párhuzamos többszínű sávok az ívek homlokfalán, stb."[9]

Az állandóan kutató és dogozó tanárt 1894-ben nagy megtiszteltetés érte. Ő készítette el a Matelkovics Sándor által szerkesztett Magyarország az ezredik évben című gyűjteményes munka ötödik kötete számára Magyarország szobrászati emlékeinek lajstromát. Ezt később külön kötetben is megjelentette.[10]

Érdeklődése mindinkább az Árpád-kor felé fordult, amiről számos tanulmánya tanúskodik (Épületmaradványok az Árpádok korában, Építészeti emlékek az ezredéves kiállításon, Néhány Árpád-kori templomunk, stb.)[11]

Szenvedéllyel folytatta kutatásait, ásatásai során csodálatos szerencse kísérte — írja róla egyik nekrológja.[12] Különösen jelentősek az aracsi és a somogyvári, valamint pilisszentkereszti feltárásai. Munkáiról igyekezett a legrövidebb időn belül beszámolni, de az igazi, a nagy feldolgozások hátramaradtak.[13] Óriási anyagot gyűjtött össze s úgy gondolta, hogy ezeket nyugalomba vonulva, teljes idejét a feldolgozó munkának szentelve, hasznosítja majd. Szorgalmát és munkabírását leginkább az a hatalmas munka mutatja, amely Magyarország műemlékeinek repertóriuma címen látott napvilágot és ma már, de saját korában is, nélkülözhetetlen forrásmunka volt.[14]

Munkásságát elismerés kísérte, bár ez nem volt teljes és egyértelmű. Miután Pécsről Pestre távozott, tagja, később pedig előadója lett Pest—Pilis—Solt—Kiskun vármegye régészeti bizottságának. Az Országos Régészeti- és Embertani Társulat igazgatóválasztmánya tagjává választotta és rendes tagja volt a Műemlékek Országos Bizottságának is. Magántanári habilitációt azonban nem nyert, jóllehet igen vágyott rá és kétszer is próbálkozott vele. Ásatásait, kutatásait sem igen támogatták, azok kiadásait leginkább maga fedezte. Élete tragédiáját nemcsak az jelenti, hogy tetterős idejében, munka közben, 58 éves korában ragadta el a háborús tífuszjárvány, hanem az is, hogy éppen akkor, amikor nyugalomba szándékozott menni, hogy hatalmas anyagát feldolgozza. A halál megakadályozta abban, hogy létrehozza azokat a nagy összefoglaló műveket, amelyekhez az adatokat több évtizedes kitartó munkával összegyűjtötte s amelyek feldolgozásához minden adottsága megvolt. 1914. november 2-án halt meg Pestújhelyen. November 4-én temették el, az ottani temetőben, nagy részvét mellett. A résztvevők között ott volt Pestújhely nagyközség első vezetősége is. A Pestre költözött Gerecze ugyanis a fővárosban sem vonult félre a közélettől, hanem mint pestúlyhelyi lakos, nemcsak résztvett abban a mozgalomban, amely Pestújhely önállósításáért küzdött, hanem vezette is azt. Ilyen irányú tevékenysége révén vált Pestújhely önálló közigazgatási egységgé és kapott számos olyan intézményt, amely önálló községi létét elősegítette, jelentette.

Visszatérve még élete pécsi vonatkozásaira, csupán azt említjük meg, hogy széleskörű és mélyreható művészettörténeti kutató- és feldolgozómunkája kapcsán hamarosan felfigyeltek rá országosan is. 1893-ban Pulszky Ferenc ajánlatára Budapestre helyezték, az ottani főreáliskolába. Élete végéig ott tanított azután.

Éber László a temetésén elmondott búcsúszavaiban jellemezte Gerecze Pétert legmegfelelőbben. Azt mondta róla, hogy: „Művei mellett ott fog emlékünkben élni egyéniségének képe, a lelkes, fáradhatatlan férfiúé, ki életét végtelen igénytelenséggel szentelte a tudomány szolgálatának, ki a maga számára sohasem kívánt munkánál egyebet... Gerecze Péter neve a magyar művészettörténeti

[9] *Gerecze* i.m. 232.

[10] Szobrászati emlékek Magyarországon, különös tekintettel az ezredéves történelmi kiállítás szobrászati részére. Budapest, 1898.

[11] Archeológiai Értesítő. 1895. 4., 1896. 3., 4.

[12] *Éber László:* Gerecze Péter (1856—1914.) Történeti Szemle IV. (1915). 319—320.

[13] Római lelet Pécsett. AÉ. 1896. 5., A pécsi postapalota alatt kiásott régi falak. AÉ. 1904. 4., A somogyvári Szent Egyed monostor-templom maradványai. Archeológiai Közlemények XX., A Vámosi pusztatemplomról. AÉ. 1896. 1., A debrői altemplom. AÉ. 1898. 5., Falképek Nagy-Libercsén. AÉ. 1899. 4., Dunavecsei ásatások. AÉ. 1910. 2., stb.

[14] Magyarország műemlékeinek repertóriuma. Megjelent a báró *Forster Gyula* által szerkesztett Magyarország műemlékeink helyrajzi jegyzéke és bibliográfiája című kiadványban. I—II. Budapest, 1906.

és archeológiai tudományban mindvégig a legjobbaké közt fog tündökölni".[15]

Munkássága értékelésében mindenki egyetértett, bár rá kell mutatnunk, hogy maga a nekrológokat író és a koporsójánál tőle búcsúzó Éber László is kétféle vélekedést hangoztatott vele kapcsolatosan. Egyszer azt mondta, hogy Gerecze a művészettörténeti és archeológiai tudományok legjobb művelői közé tartozik s hogy „mily sokat várhattunk volna még tőle, holott máris oly sokat köszönhetünk neki".[16] Máshelyt pedig a következőkben látja Gerecze munkásságának lényegét: „Gerecze temperamentuma és szellemi dispisitioja, elméleti képzettsége és munkásságának módja nem volt olyan, hogy azok alapján azokat a tudományos nagy kérdéseket, amelyeket középkori művészetünk története fölvet, megoldásra vihette volna. Inkább széleskörű, mint intensiv tevékenysége azonban bő anyagot nyújtott a további tanulmányoknak és nagymértékben előmozdította azt, hogy korábbi kutatóink eredményeit és elméleteit biztosabb alapon fölülvizsgálni és módosítani lehessen".[17]

A magunk részéről úgy véljük, hogy Éber Lászlónak az utóbbi vélekedésében nincsen igaza. Egyrészt azért, mert Gerecze Péternek korai halála miatt nem volt módja hatalmas anyaggyűjtését feldolgozva, nagy szintézisekhez, összefoglaló monográfiákhoz jutnia, másrészt pedig azért nem, mert Gerecze egy új műfaj, a leíró lajstrom, a topográfiai jegyzék oly nélkülözhetetlen műfaját teremtette meg művészettörténeti irodalmunkban. Voltaképpen életének ezek a legnagyobb alkotásai. Gerecze ugyan eleve segédeszközöknek készítette és tekintette őket egy, a későbbi időkben, esetlegesen általa is, de méginkább a mások által elkészítendő feldolgozások számára, de a lexikalitás felé haladó korunk különösen méltányolja ezeket a munkákat és semmivel sem tekinti alacsonyabb rangú, kisebb értékű műveknek, mint a monográfikus feldolgozásokat. Mégpedig azon egyszerű felismerés alapján, hogy a jegyzék, a lajstrom, a topográfia, a lexikon önmagában is egy bizonyosfajta összefoglalás, szintézis, monográfia.

De nézzük Gerecze egyetlen nagy, klasszikus értelemben is monográfiának számító feldolgozását, a pécsi székesegyházról írt hatalmas munkáját! Kétségtelen, hogy ebben is túlsúlyra jut az adatközlés, azonban az sem tagadható, hogy összegezés, hogy teljességre törekvő monográfia, amely minden vonatkozásban napjainkban is megállja a helyét. Nyilvánvaló, hogy Gerecze Péter több más, hasonló monográfia létrehozására is alkalmas lett volna, annak ellenére, hogy munkamódszere és sajátságos munkaterülete az aprólékos adatgyűjtés, a feltáró- és gyűjtőmunka volt.

Úgy véljük, hogy Gerecze életműve megítélésében akkor járunk helyes úton, ha egyértelműleg a legnagyobb elismeréssel szólunk munkásságáról, amellyel nemcsak kora, hanem a ma és az utánunk következő időszak művészettörténeti kutatójának is nélkülözhetetlen forrásműveket adott kezébe.

[15] *Éber László:* dr. Gerecze Péter: AÉ. 1914. 433—435.

[16] Uo. 435.

[17] *Éber* i. m. Történeti Szemle i. m. 320.

ЖИЗНЬ И ТВОРЧЕСТВО ПЕТЕРА ГЕРЕЦЕ

И. ДАНКО

Петер Гереце родился 23 мая 1856 года в Трансильвании, в Деше. В клужском университете получил диплом преподавателя средней школы и звание доктора философии. Уже в студенческие годы изучал вопросы искусствоведения. Начал работать преподавателем в г. Печ, где обнаруженные при реставрации собора находки побудили П. Гереца к основательному исследованию памятников старины времен Арпада преимущественно в области скульптуры. Заслуга Петера Гереце, что ныне мы располагаем весьма глубокой и всесторонней искусствоведческой обработкой печского собора. Петер Гереце работал очень много, больше всего сил он отдавал наряду с публикацией целого ряда научных данных, статей и научных работ, составлению подробных описательных перечней, топографий. Петер Гереце был выдающейя личностью. посвятившим всю жизнь научной работе.

*

Музей им. Януса Паннониуса посвящает настоящее сообщение 50 летию со дня сметри Петера Гереце (2 ноября 1914 г., Пештуйхей).

Geseare Péter

Geneene Péter

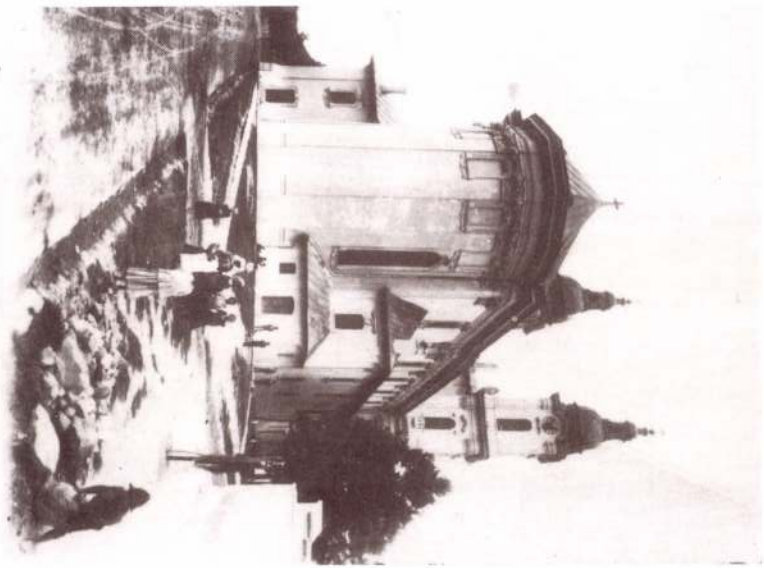

meghívó

Tisztelettel meghívjuk Önt
1993 július 15-én 15 órakor

dr. **G**erecze **P**éter

művészettörténész
(1856-1914)

fényképhagyatékát

bemutató kiállításra

az Országos Műemlékvédelmi Hivatal
(Budapest, I., Táncsics M. u. 1.)
aulájába

A kiállítást megnyitja

Tóth **M**elinda
művészettörténész

A kiállítás megtekinthető:
1993 szeptember 26-ig, naponta 9-17 óráig

X 13

J e g y z ő k ö n y v

Felvétetett 1975. május 29-én az Országos Műemléki Felügyelőség Építészeti Muzeuma hivatalos helyiségében. /Bp. I. Táncsics M. u.1.sz./

Jelen vannak: Gerecze Margit, Bp. VIII. József krt. 35. sz. a. lakos mint eladó
Dr. Borsos Béla osztályvezető
Pusztai László művészettörténész mint vevők
Makk Istvánné jegyzőkönyvvezető

Tárgy: Dr. Gerecze Péter művészettörténész, tanár hagyatékának /személyes jellegü iratok, kéziratok, rajzok, könyvek/ megvásárlása. /á: 4.000.- Ft./

Gerecze Margit, Bp. VIII. József krt. 35. sz. a. lakos eladja örökre és visszavonhatatlanul a jelen jegyzőkönyv melléklete szerinti anyagot 4.000.- Ft. azaz Négyezer forint értékben.

Az Országos Műemléki Felügyelőség mint vevő a jelen jegyzőkönyv mellékletében feltüntetett anyagot 4.000.- Ft, azaz Négyezer forint vételárért megveszi.

Fentnevezett eladó alulirott tanuk előtt kijelenti, hogy az anyag az ő kizárólagos tulajdonát képezi.

A jelen adás-vétel szerinti anyagot az eladó a vevőnek a mai napon átadta, melynek átadását, ill. átvételét a felek jelen jegyzőkönyv aláirásával elismernek.

Az OMF. mint vevő a 4.000.- Ft. vételárnak a kifizetéséről 8 napon belül gondoskodik, mely összeget az OTP. VIII. József krt. 33. sz. alatti fiókjába utal át.

Jelen jegyzőkönyvhöz az eladó hivatalos adó- és Sztk. igazolást csatolt.

Jelen jegyzőkönyv 5 példányban készült és helybenhagyólag aláiratott.

Kmf.

Gerecze Margit
..... /: Gerecze Margit :/

Dr. Borsos Béla
..... /: Dr. Borsos Béla :/ osztvez.

Pusztai László
..... /: Pusztai László :/ művészettörténész

Tanuk:

Dr. Liska Béláné
..... /: Dr. Liska Béláné :/
Bp. I. Disz tér 10.
Szem.ig.sz.: AÜ-III.500312

Lukács Zsuzsa
..... /: Lukács Zsuzsa :/
Bp. XI. Schweidel J.u.37.
Sz.ig.sz.: AU-V. 692361

J e g y z é k

a Gerecze Margittól vásárolandó Gerecze Péter-féle hagyatékról

1./	A pécsi székesegyház freskói, 14 db. pozitiv	280.- Ft
2./	2 db. kézzel irott levél Szalai Imrétől, melyben megbizza Gerecze Pétert az 1896. évi kiállitás románkori kőanyagának felkutatásával	50.- "
3./	4 db. levél a Magyar Mérnök és Épitész Egylettől a milleneumi pályamunkával kapcsolatban	100.- "
4./	Önálló cikkek, müvek bibliográfiája, saját jegyzet	10.- "
5./	Gerecze Péter berlini egyetemi diplomája	50.- "
6./	Gerecze Péter kolozsvári egyetemi diplomája	50.- "
7./	Gerecze tanképesitő diplomája	10.- "
8./	Gerecze középiskolai tanári oklevele	100.- "
9./	Gerecze Földtani és Történeti Társulat-i oklevele	30.- "
10./	Gerecze érettségi bizonyitványa	30.- "
11./	Gerecze gimnáziumi bizonyitványa, 4 db.	40.- "
12./	A heidelbergi egyetem rektorának levele 1886-ból, melyben értesiti Gereczét, hogy az egyetemet látogathatja	10.- "
13./	Gerecze katonai elbocsájtó levele	10.- "
14./	Gerecze szamosujvári iskolai bizonyitványai 1868-69.	10.- "
15./	Gerecze berlini egyetemi bizonyitványa 1894.	10.- "
16./	Az Országos Régészeti és Embertani Társulat oklevele, 1903.	50.- "
17./	Gerecze Péter doktori kinevezése, Kolozsvár, 1877.	20.- "
18./	A pécsi dóm leirása cimü könyv javára begyült összegek számadáskönyve	10.- "
19./	Gerecze jelentése a Muzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségének, melyben ingó és történeti emlékeink elkészitését jelzi, 1913.	10.- "
20./	Gerecze levele Apponyi Albert miniszternek 1907.	20.- "
21./	Inditvány a magyar müemlékek védelme ügyében, 1907.	10.- "
22./	Folyamodvány a müegyetemi előadói állás megszerzésére 1895-96.	10.- "
23./	Gerecze külföldi tanulmányut terve 1885.	10.- "
24./	Kérvény a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, melyben a magyar pedagógusok egyiptomi tanulmányutján való részvételt kéri	10.- "
25./	Folyamodvány Ferenc Józsefhez a kolozsvári egyetem ösztöndija elnyerésére, 1879.	10.- "
	Átvitel:	950.- Ft

	Áthozat:	950.- Ft
26./	Gerecze fizetési könyvei Pécsett, 1881-1890.	30.- Ft
27./	Pálóczy Edgar levele Gerecze Péterhez, melyben Magyarország-i müemléki romokra hivja fel a figyelmet	50.- "
28./	Gerecze Péter levele a pécsi megyés püspökhöz, melyben a románkori dómok helyreállitási korszerütlenségéről ir	10.- "
29./	Gerecze Péter kézirásos részletes önéletrajza	100.- "
30./	Ismeretlen müvész: Gerecze Péter arcképe, ceruzarajz, 1914 október 7.	200.- "
31./	Gerecze fiatalkori fényképe	20.- "
32./	Wurm Antal: egy felvidéki gotikus templom, ceruzarajz /szentély felől/	200.- "
33./	Wurm Antal: " " " /oldalnézet/ 1890.	300.- "
34./	Gerecze Péter portréja, fénykép, 1906.	20.- "
35./	Forster-Gerecze: Magyar müemlékek I, I/1, I/2, III /2 példány/	1.500.- "
36./	Pálóczy Antal: Vignola oszloprendje, épitészeti tankönyv, 1897.	100.- "
37./	Magyar történeti ötvösmü kiállitás albuma,	50.- "
38./	Ungarische Revue, 1895.	100.- "
39./	Karl Lind: Antiphonarium mit Bildesschmunk 1870.	20.- "
40./	Simor album	150.- "
41./	Compte-Rendeu 1876. I-III.	150.- "
42./	A zárai Szent Simon zárda története	50.- "
	Összesen:	4.000.- Ft

M) [Magyar Építészeti Múzeum, Gerecze Péter - hagyaték

X. (1

N a g y m é l t ó s á g u M i n i s z t e r U r !

K e g y e l m e s U r a m !

Rendkivüli ok kényszerit a hivatalos fórumok elkerülésével egyenesen Nagyméltóságod magas személyéhez folyamodni, alázattal kérve: méltóztassék irói honoráriumomból a 85506/III.a. - 1907. sz. a. elintézéssel visszatartott 5253 K 75 fiil-t részemre kegyesen kiutalványozni.

Midőn a Müemlékek Országos Bizottsága által ivenként 100 K-ban megállapitott honoráriumom felét a nm. Minisztérium azon ürügy alatt vonta el tőlem, hogy egyidőben tanári fizetésemet is huztam, e megokolás tarthatatlanságára felfolyamodásomban kellően reámutatni kinos dolognak találtam, s csupán a szabadságoltatásomra vonatkozó tévedést érintettem. De ugyancsak e kérvényemmel kapcsolatban a Müemlékek Országos Bizottsága ügyemet sérelmesnek minősitette, s megmaradt abbeli szakvéleménye mellett, hogy engem munkáimért ivenként 100 K illet meg.

A 85506 sz. a. kegyes leirat mindennek figyelmen kivül hagyásával a hiányzó 50 K helyett ivenként 10 / tiz / K-t utalt még ki részemre, mig a közigazgatási bizottságokhoz szétküldött 18 ivnyi Ideiglenes Müemléklajstromért kivánt 600 K-t végkép mellőzi.

Most már harmadszor vagyok tehát kénytelen alázatos kérésemet ezuttal 5253 K 75 fill kiutalványozása iránt Excellenciád elé terjeszteni. Okaim a következők:

1. Megbizatásaimat azzal a jóhiszeműséggel fogadtam el és teljesitettem, hogy a honorárium, noha csak általánosságban volt említve, meg fog felelni a végzett munka terjedelme, használhatósága és eddigi irói müködésem mértékének, valamint a magas állam tekintélyének. Életemben még honoráriumra nem alkudoztam, s hogy épen a magyar állammal szemben leszek erre kényszeritve; nem is álmodhattam. Jóhiszeműségemet tehát semmi féle biróság ellenem föl nem használhatja,

./.

2. Nem én, hanem a nm. Minisztérium hivatalos szaktestülete a Müemlékek Országos Bizottsága állapitotta meg a honoráriumot 100 K-ban. Én ebben megnyugodtam; csupán az emlitett Ideiglenes Müemlék-lajstromért járó minimális 600 K agyonhallgatását nem hagyha tom szó nélkül; mert ezt a Müemlékek Országos Bizottsága nem tárgyalta, s csak e Bizottság mélyen tisztelt vezetősége hangoztatta velem szemben, hogy e dolgozat csak „előmunkálat" s a többihez tartozik, hol-ott előállitása a részemről külön hónapokra terjedő munkát kivánt. Mindemellett e sérelmes felfogásban belenyugodtam volna, ha a nm. Minisztérium részéről legalább többi munkáim becslésében nem kellene tapasztalnom olyan férfiak véleményének mellőzését, minők Thaly Kálmán, Csánky Dezső s a Bizottság többi tagjai.

3. Megbizatásaimat tisztviselői pragmatika hiányában sem lehet a kirendelt tisztviselő kötelességei közé sorolni. Én megtisztelő s nagy ambicióval teljesitett megbizásokat nem mint középiskolai tanár, hanem kizáróan hosszu szak studiumaim alapján szerzett irói nevem révén kaptam és tanári kötelezettségeimen kivül végeztem. Igaz, hogy a középiskolai ügyosztály utján 13 havi szabadságot élveztem, azaz ennyi idő alatt még lázasabban dolgozhattam, de ezt megbizatásaim óriási terjedelme és sürgőssége tette elkerülhetetlenné, tehát az irói honoráriumom megállapitásával semmi kapcsolatba sem hozható. Hát még az a körülmény, hogy munkám ideje alatt tanári fizetést is huztam?! Ennek bizonyára még kevesebb kapcsolata van irói honoráriumom nagyságával, s a mennyiben e kapcsolat mégis fentartatik: abba a kincs helyzetbe jutok, hogy fegyelmi vizsgálat elrendelését kell kérnem.

4. Az irói honoráriumra nézve kodifikált törvényink nincs, s a gyakorlat óriási eltéréseket mutat. Méltányos ,sőt jogos, hogy a magas állam egy politikai fontosságu cikkért, vagy akárcsak egy tót-iskoláknak szánt Mikszáth-féle olvasókönyvecskéért ezreket ad: sőt kivételesen az is megesik, hogy a Matlekovics-féle Kiállitási Főjelentésbe irt dolgozatért egy Gereczének is ivenkint 120 K-t , a Czobor-Szalay -féle Történelmi Kiállitásról szóló mübeli cikkeiért 200 K-t juttat akkor: midőn ugyanez a Gerecze Az Archeologiai Köz-

./.

lmányekben és Archeologiai Értesitőbe irt szakdolgozataiért csak 80 K-t kap. De már ez utóbbi összegből is levonni, mikor az emlitett szakfolyóiratoktól is azért kénytelen az iró visszavonulni, mivel egy-egy 80 K-val honorált, eredeti kutatásokon, felvételeken alapuló szakcikk utazási és másféle költségeim néha kétszer annyiba kerülnek: valóban nem igazságos, annál kevésbbé méltányos. Nem igazságos a fönnebbi okoknál fogva, de főkép a miatt sem, mivel többi munkatársaim mind többet kaptak ivenként, mint én, és mert szakemberek előtt nem kell emlitenem, hogy mennyivel könnyebb egy ivet folyó stilusban irt szöveggel, mint száz meg ezer helyről összeszedett apró bibliografiai adatokkal megtölteni, kivált ha ez adatokat két hasábos fólióra petit betükkel szedetjük. Kodifikált törvényünk mondom az irói honoráriumra nincs s az önkény tere itt határtalan: de van szokásjogunk, s ha kell birói itéletre hivatkozhatom, amelynek szelleme szerint engem ivenkint 100 K jogosan megillet; az Ideiglenes Müemléklajstromért igen szerény számitás szerint általam kért 600 K pedig tőlem semmi féle okoskodással el nem vitatható.

Különösen kinosan hatott rám, hogy a 85506 sz. a. kegyes leirat csak „kivételképen" és „méltányosságból" emeli fel a félhonorárriumot ivenként 10 K-val. Ez a „kivételes és méltányossági" tekintet illetheti egyéni körülményeimet és munkálataimat. Az előbbi cimen látszólag még ennyit sem kérhettem volna, mert 26 évi tanárkodásommal már eljutottam a VIII. fizetési osztály legfelső fokozatába: sőt saját házamban lakom: valóságos anyagi helyzetemnek szövetkezeti könyvecskék vagy épen zálogcédulákkal való illusztrálásától pedig eltilt a dekorum. De különben „kivételes" tekintetekre nem is reflektálhatok, mert anyagi helyzetemnek kizárólag magam vagyok az oka: vajjon miért kellett nekem 25 év óta minden megtakaritott garasomat külföldi és hazai tanulmányutakra s magyar müemlékek felkutatására, felvételeire és lerására forditanom?! Rideg valóság szerint azért sem kivánhatok semmi „méltányosságot", hogy az utóbbi öt évet utolsó percemig müemlékügyi feladatoknak szenteltem, mert tetszésemre volt bizva, hogy más irányu kutatói és irói munkássággal, esetleg magán óra adással pótoljam felszaporodott családom, s

más csapások miatt teljesen elégtelenné vált tanári fizetésemet. Egy szóval: ha könyörgésem tárgya igazságos: ezért kérem teljesiteni; ha pedig: n e m, "kivételes" és "méltányos" tiz koronásbérfelemelésekre nem vagyok érdemes. Én győzönm az élet terheit, s a mig erőm érzem: gyávaságnak tartom emiatt panaszkodni: de törhetetlen energiával folytatott minden irányu munkámért legalább a hivatottak által igazságosnak jelzett összegre legyen szabad számitanom.

Arra még nem volt eset Magyarországon, hogy valamely szakirónak jogos igényeit, a csak haszonra dolgozó kiadók elutasitották volna. Tehát lehetetlen, hogy a magyar állam mikor kulturális ügyei a legfelvilágosodottabb kezekben van letéve, egyik alázatos alkalmazottját ilyen kérésével végkép, /vagy épen bíróság/ elutasitsa, lehetetlen, hogy az a becsületes irói munka méltányos honorálása iránt kétségbe taszittatásért, mikor én emberfeletti megfeszitett munkával rövid idő alatt nyomós értékü szakmunkákat végzett el, a melyeknek megirására a Müemlékek Országos Bizottsága harminc év óta keres embert, s a melyeknek hálátlan nehézségein egy Ipolyinak, egy Henszlmannak s egy Rómernek energiája törött meg.

Alázatos kérésemet megismételve maradtam

Nagyméltóságodnak

Budapesten, 19o7. évi október hó 18-án

mély tisztelettel

alázatos szolgája

Dr Gerecze Péter

főreálisk. tanár, Müemlékbizottsági tag.

Nagyméltóságu
gróf A p p o n y i A l b e r t
v. b. t. t., vallás és közoktatás-
ügyi m. kir. Miniszter Urhoz
Budapesten

dr. G e r e c z e Péter, főreál-
iskolai tanár, Müemlék Bizottság-i
tagnak
Budapesten

alázatos folyamodványa, mely-
ben a 85506/1907 sz. a. visszatar-
tott 5253 K 75 fill kegyes kiutalvá-
nyozását kéri.

Gépirat.

Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.: 75.15.31.

~~B.~~ (5)

1896-iki

EZREDÉVES ORSZÁGOS KIÁLLITÁS.

I. /Történelmi/ Főcsoport.

4716. sz.

Tekintetes Dr Gerecze Péter Urnak,
a VI. kerül. állami főreáliskola tanárának

Budapest.

Folyó hó 28-ikán kelt beadványára ezennel elfogadom Tekintetességed szives ajálkozását, melylyel az ország különböző helyein elszórtan levő árpádkori épületek romjaiból a nevezetesebb figuralis és ornamentalis plasztikai részleteket saját tanulmányai kiegészitésére felkutatni és lefényképezni szándékozván, azokról az 1896-iki ezredéves országos kiállitás történelmi főcsoportjának jelentést tenni hajlandó.

Ennek kapcsán felhivom Tekintetességedet, hogy kutatásai közben kiváló sulyt legyen szives helyezni azon plasztikai /:figurális és ornamentalis:/ maradványokra, melyek helyükről elmozdithatók s a kiállitás tartamára megszerezhetők.

Kutatásainak elősegitésére a Tekintetességed kérvényében megjelölt vonalakra szóló, gyorsvonatokra is érvényes II. osztályu vasuti időleges szabadjegy engedélyezése iránt az ezredéves kiállitás országos bizottságának elnökénél a m. kir. kereskedelemügyi minister urnál az előterjesztést megtettem s ő Nagyméltósága a kért

szabadjegyet folyó évi junius 15-étől szeptember 15-ikéig tartamra engedélyezni is méltóztatott.

Ezen vasuti szabadjegyen, valamint a Tekintetességed részére a kiállítás igazgatósága által adandó hivatalos ajánló-levél átvétele végett folyó évi junius 10-ike körül nálam jelenteni sziveskedjék.

Budapest, 1895. majus 30án

Szalay Imre
a történelmi főcsoport
igazgatója.

[Kézirásos levél cégjelzéses papiron.
Magyar Építészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.: 75.15.3o.

(6)

Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet

Budapesten

IV. Ujvilág-utca 2. szám.

198/97.

Tisztelt Tagtárs Ur!

Örömmel értesitem, hogy egyesületünknek ezredévi pályázataiban az épitészet szakának biráló bizottsága a Tisztelt Tagtárs Urnak " Saxa loquuntur " jelige alatt beadott programját találván elfogadhatónak, választmányunk - a közgyüléstől nyert felhatalmazás alapján - f. év május hó 29-én tartott üléséből kifolyólag Tisztelt Tagtárs Urat bizza meg a pályamü kidolgozásával. Amennyiben a kész pályamü benyujtási határidejére nézve Tisztelt Tagtárs Urnak előterjeszteni valója volna, méltóztassék azt f. év október hó eleje előtt a titkárságnál benyujtani.

Kartársi üdvözlettel

Budapest, 1897. julius 6.

.....

titkár

Nagyságos Gerecze Péter urnak

Budapest

Kézirásos levél

Cégjelzéses papiron

Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.:75.15.56.

8.

M. Mérnök- és Épitész Egylet
IV. Ujvilág-utca 2. sz. I. em.

Tisztelt Kartárs Ur!

Müszaki irodalmunk tovább fejlesztése érdekében azzal a bizalmas kéréssel fordulunk Tisztelt Kartárs Urhoz, hogy a Magyar Mérnök- és Épitész Egylet Könyvkiadó Vállalatát, - melynek III-ik cyklusát most vagyunk megindítandók - hathatós pártfogásba venni, a mellékelt gyüjtőivet elfogadni, s arra mentől több aláirást gyüjteni szíveskedjék.

Budapest, 1897. december hó.

Kartársi üdvözlettel

....Hollán.....
a K. k. váll. bizottság elnöke.

Ney Béla
szerkesztő

Hieronymi
a Magyar Mérnök- és Épitész Egylet elnöke

Nagyságos Gerecze Péter dr. Urnak

pt) Kézirásos levél
Cégjelzéses papiron
Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.: 75.15.52.

9.

Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet
Könyvkiadó Vállalata Nagys. Szerkesztőségéhez.

Alolirott tisztelettel tudomásul vevén, hogy a Magy. Mérnök és Épitész Egylet alolirt által az Árpádkori ép. Magyarország árpádkori épitéstörténetének megirására tett ajánlatot a bemutatott tervrajzok és mutatvány alapján elfogadván s e munka megirására öt megbizta, a Magy. Mérnök és Épitész-Egylet Könyvkiadó Vállalata szerkesztőségének szóbeli felszólitására ezennen kijelentem, hogy nevezett munkámat Magyarország Árpádkori épitészetének történetét hajlandó vagyok a Könyvkiadó Vállalat számára kiadás céljából tulajdonjogilag áten edni.

1. A müvet az 1899 májusi 1-ére kéziratban benyujtom, s az első kiadás jogáért a Könyvkiadó Vállalatnál szokásos alaku nyolczadrétü nyomtatott ivekért egyenként 38 frttal megelégszem.

Ki kell azonban kötvén, hogy nem csak az összes illustratiok által elfoglalandó iven javamra a mint nyomtatott iven számittassanak, hanem ezen felül minden általam adandó eredeti fényképért és eredeti rajzért, külön darabonként tekintet nélkül nagyságukra legaláb 6 frt, összesen 1500-2000 frt javamra számittassék most eltekintve tömérdek költségü utazásaimtól, minden darab fényképfelvételem legalább 6 frtba került, mivel jóval többet kellett tanulmányi czélból felvenni, mint a mennyire a nyers előállitási költségem is ráment. Már pedig ha egy ivre legkevesebbet 16 képet számitok, /már pedig kétszer ennyi is rá fog sokra menni,/ ezért csak 38 frt honorárium illetne, holott még 16 fénykép magamnak legalább loo forintomban áll.

Egyáltalán, ha a Magy. Mérnök és Épitész Egylet müvemnek illusztrálása tekintetében a szokásos kiadói álláspontnál magasabbra nem emelkedik, nagyköltségü fényképeim összegyüjtésében ily módon nem áll segitségemre, lehetetlen magam anyagi erején e tekintetben a kivánalmaknak megfelelnem. Itt az illustratiok megszerzése egészen más természetü,.....

[A kézirat itt megszakad]

Táblák

1. l. L. Ős és római kor

I.	Tábla	3	
	oldal	29	155
	félold.	15	56
	1/4 old.	9	12
			179

4o

[Kézirásos fogalmazvány
Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.: 75.15.73.

Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet

Budapesten

IV. Ker., Ujvilág-utca 2. szám

Igen Tisztelt Tanár Ur!

Hivatkozással a Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Könyvkiadó Vállalata III. ciklusi bizottságának 1899. márc. 8-án tartott ülésében kelt azon kijelentésére miszerint " Az épités története Magyarországon a XIII. század végéig " cimü munkája, melynek a III-ik ciklus kiadványai közé sorolását kilátásba vettük, annyira kész, hogy a kéziratot bármikor átadhatná, van szerencsénk tisztelettel megkeresni, hogy a jelzet kéziratot a végből, hogy a szakbirálóknak kiadhassuk, mielébb, de legkésőbb f. é. szeptember 15-ig az alulirt szerkesztőnek kézbesiteni sziveskedjék.

Fogadja kiváló tiszteletünk kifejezését.

Budapest, 1900. julius

Lipachay Sándor
biz. elnök

Ney Béla
e. i. szerkesztő

Tekintetes dr. Gerecze Péter
Tanár Urnak

Budapest

Kézirásos levél

Cégjelzéses papiron

Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.: 75. 15.55

10

Magyar Mérnök- és Épitész Egylet

Budapesten

IV. Ker. Ujvilág-utca 2. szám

37/901. sz.

Tekintetes Gerecze Péter

tanár urnak

Budapest

Minthogy az ezredévi pályamü elkészitésére a T. Tagtárs ur által kért határidő már lejárt, egyesületünk választmányának határozata értelmében tisztelettel fölkérem, méltóztassék tudatni, hogy a jelzett pályamüre mikor számithatunk, mert a pályadij födözete dolgában jó előre kell gondoskodnunk.

Fogadja tisztelt Tagtárs Ur hazafiui üdvözletemet.

Budapest, 1901. február 24.

Mihályfi József

titkár

Kézirásos levél

Cégjelzéses papiron

Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.:75.15.54.

17

Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet

Budapesten

IV. Ker., Ujvilág-utca 2. szám

681/901. sz.

Tekintetes Gerecze Péter urnak

Budapest

Egyesületünknek f. é. április hó 9-én tartott választmányi ülésének határozata értelmében van szerencsém értesiteni, hogy március hó 28-án kelt b. értesitését, melyben az ezredévi pályamüvének közeli befejezéséről értesit, választmányunk tudomásul vette, és annak befejezésére illetőleg benyujtására végső határidő gyanánt 1902. évi január hó 1-ső napját állapitotta meg.

Budapest, 1901. április 18.

Mihályfi József

titkár

Kézirásos levél

Cégjelzéses papiron

Magyar Épitészeti Muzeum, Gerecze Péter-hagyatéka. Ltsz.:75.15.53.

13.

Dr. Gerecze Péter bizotts. r. tag felajánlja " Árpádkori épitőművészeti emlékeinkről " irt munkáját mümellékleteivel együtt.

A beadvány kelte: III. 7. 19o8.
beérkezése: III. 21.

Utóirat száma: 249/19o8.
Exp. 19o8. márczius hó 27-én

Nmélt. vall.- és közokt. Min!

Dr. Gerecze Péter főreáliskolai tanár, bizottságunk tagja folyó évi február 7.-én kelt beadványával bizottságunknak kiadás végett fölajánlotta " Épitőművészeti emlékeink az Árpádházbeli királyok idején " czimü munkájának kéziratát, a műhöz tartozó 368 darab eredeti fényképpel és 44 rajzlappal együtt. A fényképek egységárát 18 koronában, a rajzlapokért 25 koronában kéri megállapittatni, olyképen azonban, hogy a 7724 koronát tevő végösszegben + már a mü iróí tiszteletdija is bennfoglaltassék.

Nevezett tanár ajánlatát mai napon tartott ülésünkben tárgyalván, az évek során át nagy buzgalommal és tetemes áldozattal létrehozott munka ~~munka~~ megjelenését annál inkább kivánatosnak tartanók, mert irodalmunkból árpádkori épitészeti emlékeink összefüggő, részletes ismertetése Henszlann Imre 1876-ban

megjelent, de inkább az országgyülés számára tájékoztaóul készült s csak igen kevés müemlékre vonatkozó munkáját nem tekintve - mind a mai napig hiányzik. Kivánatosnak tartanók azt is, hogy e mü, melyet a M. Mérnök- és Épitészegylet looo koronával jutalmazott, bizottságunk kiadványainak sorában jelenjék meg, és ez okból a megszerzést ezennel tiszteletteljesen javaslatba hozzuk. Mielőtt azonban a dijazás iránt érdemleges javaslatunkat előterjesztenénk, szükségesnek láttuk, hogy mind a szöveg, mind a képanyag a kiadás szempontjából behatóan átvizsgáltassék és ezzel mai ülésünkből dr. Éber László előadó és Csányi Károly bizottsági tagokat biztuk meg. Ezek előrebocsájtásával van szerencsénk javasolni, hogy a mü és képanyagának dijazása fejében a bizottságunk mult évi javadalmából esetleg fönálló hitelmaradványt kutalni méltóztassék.

Bp. 9o8 III/24. 2. ülésből

Éber III/24.

+

Gerecze a 368 db. fénykép egységárát 18,

a 44 rajzlap egységárát 25

koronában kéri megállapittatni.

A végösszeg volna tehát

a fényképekért	6624 K.
a rajzokért	1loo
összesen	7724 K.

[Gerecze követelése a ministeriummal szemben , ivenként 8o. kor. alapon 2227. 5o.]

Nagytekintetü Országos Bizottság!

Méltóságos Elnök Ur!

Van szerencsém"Épitőművészeti Emlékeink az Árpádházbeli királyok idején" czimü 5o8 gépirásos folió ivre terjedő munkámat 368 drb eredeti fénykép, és 44 rajzlapon mintegy 6o rajz kiséretében a szerzői joggal egyetemben a Nagytekintetü Orsz. Bizottságnak tisztelettel felajánlani, illetőleg e müvemnek a Bizottság Kiadványai sorába való fölvételét kérni.

Munkám hiányait, fogyatékosságait magam ismerem legjobban, mert előmunkálatok hiányában a gyüjtés és irodalmi kutatás egyaránt engem terhelt; s igy amit nyujtok e téren csak relative lehett kielégitő. Hiszen mióta csak e kézirat készen hever, több Árpádkori müemlék jött napfényre, melyeket a régiek leirásának revideálásával még nyomtatás előtt fogok tanulmány tárgyává tenni. Ezen kivül e munkám elfogadása arra képesitene, hogy hasonló bő fényképi és rajzi felvételek kiséretében csucsiveskori emlékeinket is összegyüjtesem, mert csak némileg kimeritő áttekintés e téren, müemlékeink rohamos pusztulása és átalakitása miatt égetően szükséges. Számos kecses adalék holnap már nem fog létezni, ami ma még bár leirásban megmenthető.

Kérem azért ismételten a Nagytekintetü Országos Bizottságot és Méltóságos Elnök Urat, kegyeskedjék e törekvésemben kegyesen segitségemre lenni.

Mély tisztelettel

Széchényitelep 1908. febr. 7.

Dr. Gerecze Péter
bizottsági tag.

pt) [MOB Iratok 1908/191.

Universität Heidelberg.

Germanisch-romanisches Seminar.

Zeugniss.

Herr Dr. Peter Gerecze aus Ungarn hat während des Sommersemesters 1886 an den Neudeutschen Übungen des germanisch-romanischen Seminars unter der Leitung des Professors Collegienrath Dr. Friedr. Meyer teilgenommen und wurde seinem unermüdlichen Fleisse, wie seinen entsprechenden Leistungen das Prädicat „ausgezeichnet" erteilt, - was hiermit amtlich bezeugt wird.

Heidelberg den 27. Juli 1886.

Der Director des germanisch-romanischen Seminars:

F. Bartsch

12

D.

43260-94

Gerecze Péter

A NAP KÉRDÉSE

Mitől nyugodt most a magyar Forma–1 előkészítése?

Válaszol: Enyedi Nagy Mihály

Évről évre botrányok övezték a Forma–1-es Magyar Nagydíjat. Az idén viszonylag csöndben zajlott a felkészülés és a rendezés. Vajon ez azt jelenti, hogy most minden összejött? Erről kérdeztük dr. Enyedi Nagy Mihályt, az IBUSZ Forma–1-es projektigazgatóját.

— Azon fáradozunk, hogy a versenyt színvonalasan, európai módon hozzuk tető alá. A jegyek elég szépen fogynak, nagyon sok külföldi — elsősorban német — nézőt várunk. De ezt a rendezvényt sajnos, nem lehet igazán nyereségesre fordítani nálunk. Ám nem szabad elfelejteni, hogy a Forma—1-es verseny még mindig az ország legpublikusabb pillanata. Azt gondolom, éppen ezért, ha jól csinálnánk, akkor Magyarország képét javíthatja a világban.

— Mi az, amit nem csinálunk jól?

— Szükséges lenne a pálya privatizációja, a tulajdonjog végleges rendezése. Tőkét kellene bevonni, be kell fejezni sok, szükséges beruházást. Sajnos, az F—1 körül olyan az egész szervezési rendszer és a kiépült érdekstruktúra, hogy nálunk egyszerűen nem lehet nyereségesen csinálni. Nem titok, mi hiányzik: hosszútávú elképzelésre és gazdálkodásra van szükség.

— Van-e a Forma—1-nek jövője Magyarországon?

— A keleti régió gazdasági fejlődése előbb-utóbb el fog indulni. Ha pedig a fellendülés megindul, az óriási mértékű motorizációs fejlődéssel is jár, vagyis a nyugati autók sosem látott elterjedésével. Ezért a Forma—1 reklámértéke ebben a térségben jelentősen felerősödik, hiszen Kelet-Európa még mindig nagyszerű piac (lehet) a nyugat-európai autógyártóknak. Magyarországnak pedig már vannak Forma 1-es hagyományai, ami nagy előny lesz a jövőben.

— Nem számíthatunk konkurenciára? Pletykálják, hogy Szlovákia is szívesen rendezne Forma—1-es versenyt — kerül, amibe kerül.

— Ez is azt mutatja, hogy a Forma—1 jelenléte mennyire fontos egy országnak. Ezt nem lehet eleget hangsúlyozni. Információim szerint Brnóban valóban komoly elképzelések körvonalazódnak egy esetleges szlovák Forma—1-es futamról. De őszintén szólva, nem hiszem, hogy sikeresebbek lesznek nálunk. A Forma—1 elsősorban üzlet, erről szól az egész. És bizonyára meg is vannak a nyertesei.

Lénárt Attila

A LESZ is ott lesz

A LIGA Egészségügyi Szövetsége (LESZ) a 15 egészségügyi szakszervezet közül elsőként csatlakozik a közalkalmazottak törvény szerinti illetményéért fellépő sztrájkbizottsághoz. Erről értesítik a sztrájkbizottságot már júniusban létrehozó három szakszervezetet, a Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók, a Pedagógusok, valamint a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetét. Fellépésükkel a LIGA Tanácsa is szolidáris. A szövetség csütörtöki sajtótájékoztatóján bejelentették azt is, hogy független jogászt bíztak meg az egészségügyi sztrájk törvényes kereteinek kidolgozása érdekében.

Kollektív szerződés a vegyiparban

Munkabéke feltételekkel

Kollekív szerződésre azért van szükség, hogy elébe menjenek a munkáltatók és a munkavállalók közötti leggyakoribb nézeteltéréseknek, konfliktusoknak. Csütörtökön a Magyar Vegyipari Dolgozók Szakszervezete (VDSZ) vegyipari ágazati kollektív szerződést írt alá a Magyar Vegyipari Szövetséggel (MAVESZ).

(Munkatársunktól)

Anélkül, hogy a részletekbe belemennénk, íme mutatóban egy-két példa a kollektív szerződés általános szabályaiból:

„A felek kijelentik, hogy e kollektív szerződéssel elért munkabékét — a munkáltatói részről rendelkezéseikkel, a szakszervezet részéről sztrájkok támogatásával — egyoldalúan nem kívánják megsérteni."

Hasonlóan figyelemre méltó — és sokakat érint — az a rendelkezés, hogy *„A munkáltató átalakítása, privatizációja és bárminemű változása nem érintheti a munkavállalónak a munkáltatónál munkaviszonyban eltöltött időként eddig elismert idejét".*

Főcze Lajos, a VDSZ elnöke elmondta, a szakszervezet legnagyobb sikerének tekinti, hogy túlléptek a szerződésben a Munka Törvénykönyve normatíváin is, egyebek közt a végkielégítés mértékében és a minimálbér meghatározásában.

A VDSZ elnöke kiemelte, hogy az ágazati kollektív szerződésben is rögzítették a veszélyes és egészségre ártalmas munkahelyen dolgozók heti 36 órás munkaidejét, mert néhány helyen az érdekelt munkavállalók még nem kapták meg ezt az egyébként előírt kedvezményt.

Dr. Fehér Erzsébet, a MAVESZ elnöke nagy jelentőségűnek ítélte a szerződés aláírását a munkáltatók részéről, hiszen ezzel ők is garanciát kaptak arra, hogy a dolgozók ne lépjenek fel teljesíthetetlen követelésekkel.

Szeptembertől béremelés a felsőoktatásban

Többet kap a szemetesnél minden adjunktus

Végre zsebébe nyúlt a kormány, és összességében egymilliárd forintot juttat már a tanévnyitóra az egyetemeken és főiskolákon dolgozó oktatóknak és kutatóknak. Erről számolt be dr. Kubovics Imre, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkára, és dr. Kis Papp László, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének elnöke, a csütörtök délelőtt tartott sajtótájékoztatón.

(Munkatársunktól)

Ez átlagosan 10-12 ezer forintos béremelést jelent. Ám még így is csak hatodát kapják az egyetemi tanárok a Nyugat-Európában dolgozó kollégáik bérének. Magyarországon egy adjunktus az egyetemen éppen annyit keres, mint a Gyáriparosok Országos Szövetsége elnökségében dolgozó tisztségviselő egy óra alatt, illetve ennyit kap hó végén a szeméthordó kukás is.

Dr. Kis Pap László elmondta, a teljes bérkeretnek szánt összegből 165 millió forintot elkülönítettek kiegészítő forrásként. Ebből kívánnak tizenhat intézményben a különösen keveset kereső oktatóknak és kutatóknak további 15 százalékos béremelést adni. Továbbá 20 millió forintot szánnak az egyházak, magániskolák tanárainak. A minisztérium javaslata alapján 15 milliót kapnak az egyetemi szövetségek, az idei beiskolázásokra 6 milliót azok az egyetemek, akik a legtöbb hallgatót vették fel, 2 milliót az intézmények első számú vezetőinek bérére különítettek el, és 5 milliót tartaléknak tettek félre az esetleges korrekcióra. A bérfejlesztésre szánt 835 milliónak a 75 százalékát a bértömeg arányában, 25 százalékát pedig a hallgatói létszám alapján juttatják el az intézményekbe.

A pénz a minisztérium számláján van, onnan valószínűleg már a jövő héten az intézményekhez kerül, hogy a felsőoktatási törvénynek megfelelően elosztathassák. A szakszervezet elnöke szerint a közalkalmazotti törvény készítése során javasolták, hogy differenciáltabb legyen a bértábla. Akkor ezt mind a Pénzügyminisztérium, mind a tárca elutasította. Most ismét a parlamenthez fordulnak, mert a törvényben az F-kategóriaként megfogalmazott közalkalmazotti bértábla nem fejezi ki eléggé a több diplomás, tudományos fokozattal rendelkező oktató és a tanársegéd közötti különbséget.

A módosító javaslat őszszel a parlament elé kerülhet. Eszerint a törvény tartalmazna egy G-kategóriát is, amely a magasabb szaktudást jutalmazná.

Késik a vagyon

(Munkatársunktól)

Az Állami Számvevőszék 111 önkormányzat gazdálkodását ellenőrizte átfogóan, további ezernél pedig témavizsgálatot tartottak. Ezek során derült ki, hogy 111 önkormányzat közül 59 csaknem 100 millió forint jogosulatlan többlettámogatást igényelt, a többi százegynéhány önkormányzat *„hozta össze"* a 600 milliós felesleget. Mint a számvevők elmondták: ezek az esetek irritálják a többi önkormányzatot, hiszen azoktól veszik el a pénzt, akiknek igazán szükségük van rá. Arra eddig semmiféle szankció vagy más szabályozás nem volt: hová, hogyan és mikor kell visszafizetni ezeket a jogtalanul igényelt összegeket. Most a Pénzügyminisztérium — végre megfogadva az ÁSZ évek óta ismételt tanácsait — az 1992. évi költségvetés zárszámadásában szabályozza a kérdést. Az alapvető gondot általában a helyi szabályozás *„foghíjas"* volta jelenti, no és az, hogy az önkormányzatok bevételi forrásai 50 százalékban még mindig a központi költségvetésből származnak. Vagyonukhoz — amelyek átadásáról több törvény is rendelkezik — csak lassan juthatnak hozzá, ezért a vállalkozás sem vált még jellemzővé. A helyi adók kivetését is meg kell fontolniuk, hiszen például az iparűzési adót a vállalkozók levonhatják a személyi jövedelemadó alapjából, így a másik oldalon az önkormányzatok kevesebb bevételhez jutnak.

EDU-konferencia

Az Európai Demokrata Unió (EDU) Antall József kormányfőnek, az EDU-alelnökének, az MDF elnökének meghívására szeptember 1-jétől 3-ig Budapesten tartja éves, sorrendben 15. pártvezetői konferenciáját, valamint tisztújításra is sor kerül. Az EDU költségére rendezett zárt tanácskozás három fő témája az új demokráciák helyzete és a kontinens biztonsága, de szóba kerül a közép-kelet-európai régió környezetvédelme is.

Az Európai Demokratikus Unió az európai kereszténydemokrata, konzervatív pártok szövetsége, amely 1978-ban jött létre, és jelenleg 32 párt állandó tagja, 11 pedig állandó megfigyelői státust élvez. Magyarországot 1990 óta az MDF és a KDNP képviseli, és 1992-ben a Kisgazda Történelmi Tagozat megfigyelői státust kapott.

(MTI)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az Építőipari Kivitelező Vállalat

nyilvános, egyfordulós pályázatot hirdet

az ÉKV Csőhálózat-, Víz- és Szellőzés Szerelő Korlátolt Felelősségű Társaságban levő,
97,6%-os, 26 000 E Ft névértékű
üzletrész megvásárlására

Az üzletrész irányára: 9328 E Ft.
Az irányár az áfát nem tartalmazza.
A vagyontárgy csak készpénzért vásárolható meg.
A pályázat benyújtásának határideje: 1993. szeptember 17-én 12 óra, helye: Budapest, Salgótarjáni út 18. 1101, az Építőipari Kivitelező Vállalat titkársága.

A pályázatok felbontása: 1993. szeptember 20-án 10 órakor. Az ajánlattevőnek, a vételi szándék bizonyítására, a pályázati irányár 5%-át a pályázat benyújtásának határidejéig letétbe kell helyeznie a vállalat elkülönített számlájára.
A pályázónak 60 napos ajánlati kötöttséget kell vállalnia.
A kiíró a benyújtási határidő lejártától számított 30 napon belül értesíti a pályázókat a pályázat eredményéről.
A pályázaton való részvétel feltétele a részletes pályázati füzet 10 000 Ft + áfa összegű térítés ellenében való megvásárlása, az Építőipari Kivitelező Vállalat titkárságán (Budapest X., Salgótarjáni út 18.). Telefon: 113-3219.
A jelen pályázati felhívásban nem szabályozott kérdésekben az ÁVÜ versenyeztetési szabályzatának rendelkezései az irányadók.

Az MDF nem tárgyal

Az MDF jelenlegi parlamenti képviselőinek kétharmadát ismét jelölik a helyi választókerületek — jelentette be *Herényi Károly* szóvivő a tegnapi sajtótájékoztatón, amelyen a továbbiakban beszámolt az ügyvezető elnökség szerda éjjeli üléséről is. Az ügyvezetők véleménye abban megegyezett, hogy a választási kampánynak olcsónak és tisztességesnek kell lennie. Ezzel együtt elutasították az MSZP által javasolt megbeszéléssorozaton való részvételt. Mint Herényi mondta, azzal semmiképpen nem tudnak egyetérteni, hogy egyfordulós legyen a választás, de megértik, hogy az MSZP ezt javasolja, hiszen *„többüknek nagy rutinja van az egyfordulós és olcsó kampány lebonyolításában"* — mondta a szóvivő. A másik ok, amiért elutasítják a tárgyalásokat, az, hogy: az MSZP olyan pártokat is meghívott, amelyekel az MDF nem kíván tárgyalni.

A székházeladásból származó pénz sorsáról is döntött az ügyvezető elnökség. Elsősorban a Bem-téri központ bővítésére kívánják felhasználni.

Őrmesterek kerestetnek

Előnyös továbbtanulási és pályaválasztási lehetőséget kínál a Magyar Honvédség a középfokú képzettségű, 25 évesnél fiatalabb férfiaknak, illetve alapkiképzésben részesült sorkatonáknak.

Összesen mintegy 100 tiszthelyettest keresnek parancsnoki, technikai és repülő szakokra. A kétéves képzés ideje alatt a hallgatók teljes és ingyenes ellátásban, valamint illetményben részesülnek. Jelentkezni augusztus 25-éig lehet a lakóhely szerint illetékes megyei hadkiegészítő parancsnokságokon, illetve katonáknak az alakulatuknál.

Sok dinnyés megirigyelheti a hevesi László Lajos bőséges dinnyetermését. A város határában lévő 1200 négyszögöles birtokán két vagon óriási dinnye termett a krimson fajtából, a bőséges öntözésnek köszönhetően. A termés java része 15-20 kg-os

MTI Fotó — H. Szabó Sándor felvétele

Műemlékek aprószentje

Gerecze Péter, a művészettörténet századfordulós aprószentjeinek egyike a maga erejéből fedezte föl a művészetet. Tanárnak készült, de pályája elejétől egyre nagyobb szenvedéllyel folytatott műtörténeti tanulmányokat is. Nem kevés nehézség árán jutott el pécsi szolgálati helyéről Európa nagyobb múzeumaiba, műemlékei közelébe. Hogy aztán maga is nekilásson a honi emlékek feltérképezésének.

Érdeklődése elsősorban az Árpád-kori maradványok feltárására irányult. Leírásai mellé fotográfiákat is készített. A századfordulóra már nagyobb lélegzetű könyveket készített elő, s a Műemlékek Országos Bizottságának tagjává is megválasztották.

Az egykori bizottság mai utódja, a Várban található Országos Műemlékvédelmi Hivatal (I., Táncsics Mihály u. 1., most tisztes kiállításon mutatja be Gerecze Péter fényképhagyatékát. A tudós tanárember nagy gondossággal készített fölvételeket számos neves emlékről, így az ákosi, a bényi, a csütörtöki, a deáki, a dési, a gyulafehérvári, a szászhermányi templomról. Az arácsi, a kerci romról, hogy csak a legnevezetesebbekből (s ma már nehezen hozzáférhetőkből) említsünk néhányat.

Gerecze Péter írásait nem szokás kötelező irodalomként megadni az egyetemistáknak. Műveinek többségét por lepte be. Már a maguk korában sem a módszertani merészség jellemezte őket. Fényképei azonban annak az egyetemes leltározási szándéknak jól használható dokumentumai, amely szándék a történeti emlékek teljeskörű és hiánytalan feltárását tűzte ki célul.

A teljességről mára már lemondtunk; annál is inkább, mert maguk az építészeti emlékek is élik életüket, változnak a korral, az idő viszontagságai és a műemléki helyreállítások szándékai szerint. Így Gerecze szerencsésen fennmaradt fotográfiái sem azt mutatják, milyen volt ezeknek az épületeknek a „hiteles" formája, hanem hogy romlásuk és épülésük milyen állapotában voltak épp a századfordulón.

Tanulságos szemlélnivaló!

Bán András

Kazagoromo

Mielőtt bárki, e rövidke tudósítás különös címén tűnődne, hadd mondjuk el gyorsan: a japáni Kazagoromo szó magyarul szélruhát jelent. Bizonyos értelemben „szélruhában" járják különös, több száz esztendős táncukat a kabuki művészei, akik augusztus 25-én az Operaházban vendégszerepelnek, *Tanimura Yosuke* igazgató vezetésével.

Az előadás — mint megtudtuk — a „szeretet", a szépség és a béke" jegyében fogant, egyaránt tartalmazza az ősi kabuki tánc elemeit, s a hagyományos japán zenére épülő, modern muzsika változatait.

Kitörés

Albertirsa mindössze ötven kilométerre fekszik a fővárostól, mégis csak kevesen tudják, merre található. A nagyközség is a világkiállításban, illetve az ehhez kapcsolódó kulturális és sportrendezvényekben reméli megtalálni a kitörési pontot.

Ám mire erre sor kerül, szeretnék a gyakorlatlanságból eredő hibákat elkerülni. Éppen ezért már idén megrendezik augusztus 20. és 22. között a nemzetközi zenei találkozót. A parádén két olasz, egy-egy erdélyi, szlovák zenekar, valamint az albertirsai állami zeneiskola fúvósai koncerteznek.

Elhalasztott dráma

Schiffer Pál (középen) forgatáson

Tárgyilagos címet adott kétrészes dokumentumfilmjének *Schiffer Pál*. A Videoton-sztori felvételein igazi Videoton-dráma zajlik, egyéni sorsokon keresztül egy gyár összeomlásáról, privatizálásáról, majd' tízezer ember elbocsátásáról.

— Szó volt róla, hogy a tévé műsorára tűzi, ebből máig nem lett semmi.

— Azzal vették le a műsorról, hogy majd a három részt mutatják be. A harmadikon most dolgozunk, a gyárban maradtakról szól. Az ősszel kerül ki a munkanélküli segélyezettek köréből az a majd nyolcezer ember, akit már korábban elbocsátottak, az ő sorsukkal szeretnénk folytatni a sorozatot. Kérdés, hogy lesz-e rá pénz, mert ehhez a témához még remélni sem lehet szponzorokat.

— Hogyan tud létezni a jelennel foglalkozó dokumentumfilm?

— E pillanatban egyedül a Mozgókép Alapítványtól remélhet támogatást, másutt egy fillér sincs rá. A jelent nyomon követő dokumentumfilmnek aligalig van forrása, a műfaj visszakanyarodott egy korábbi állapotába, marad számára a történelmi dokumentáció. Úgy látom, működésbe lépett az a stratégia, amely nem tilt, hanem nem teszi lehetővé a máról szóló filmek megszületését. Ha kevesebbet látunk a máról és többet a múltról, az közvetetten bizonyos stratégiát szolgálhat.

— Az ellenérv a nézők csekély érdeklődése . . .

— Nehéz eldönteni, vajon él-e igény a tévénézőben, hogy saját sorsával szembesüljön a képernyőn. Az azonban tagadhatatlan, milyen rendkívüli szerepe volt a 70-es évek társadalmi-feltáró dokumetumfilmjeinek. Megágyaztak azoknak a felismeréseknek, amelyek azután megfogalmazódtak a 80-as években. A Videoton-sztoriban munkások szólalnak meg, az ő reakcióikat mutatjuk be a kiélezett válsághelyzetben. Meggyőződésem, hogy az ilyen filmek felébresztik a szolidaritás érzését. S annak is jelentősége van, ha egy székesfehérvári munkanélküli látja, hogy az ózdi sorstársa hogyan éli meg ugyanazt a sorsot. Hiszem, hogy a jelen mélyében figyelő dokumentumfilm arra is alkalmas, hogy az értelmiségi középosztályt ráébreszsze, tisztességesen el kell gondolkoznia azon, hogy a saját gondjain túl mennyire más minőségű gondokról szól annak a hat-nyolcszázezer munkanélkülinek a jelene, aki létében érzi fenyegetve magát.

Bársony Éva

Videózó

Szerelmeink

„Mozi, kaja, dugás." E hármas jelszó alapján szervezi a hétvégi szórakozási „láz" programját David és Eli, a két, átlagos külsejű-szellemű New York-i fiatalember. És persze, soha nem jön össze semmi igazi. Marad a mozi, a kaja — és a tequilla, a mexikói „pájinka", amely kellő mennyiség után jótékony mámorba úsztatja-áztatja a két ifjút. De, ha netalántán, mégis összejön valami szerelemféle, hát rögvest felüti fejét a kétkedés, a szorongás, az unalom és a marakodás. Szóval a hölgyek és az urak háborúja.

Fergeteges komédiaként hirdeti legújabb videokazettáját az InterCom. Nos, miközben néztem a filmet, egyre keserűbb lettem. Mert a Nemek háborúja — megannyi kellemes filmes ötlet ellenére — nagyon is reménytelen, hétköznapian kilátástalan játék. Mert jöhet új fiú, új lány, új szerelem — előbb-utóbb minden érzelem és lángolás elkopik, elsatnyul.

A Vico legújabb meséje viszont tényleg habkönnyű vígjáték, pont annyi, amennyit az előzetes ígér. (A Los Angeles-i egyetem számítógépe közös szobára ítéli az ifjú drámaírójelöltet, s a szépreményű színinövendék leányzót. A közös hálószobából, előbb-utóbb közös „hálás" és szerelem lesz.)

A Szerelem albérletben című film hősnőjét *Helen Slater* játssza. Figurája — mármint íróilag megalkotott figurája — némiképpen *Truman Capote* Álom luxuskivitelben című novellájának Hebrents Cilijére emlékeztet. Helen Slater azonban nem hasonlít *Audrey Hepburn-re*, a Capote-novella filmváltozatának hősnőjére . . .

G. I.

Kulturális alappont a pincében

„1993 augusztus tizenharmadika, nem biztos, hogy péntek / Egyedül vagyok, nem biztos, hogy élek" — énekelte jó tíz évvel ezelőtt a Bizottság együttes első lemezén *fe Lugosy László*. És *Bódy Gábor* filmjében is, a Kutya éji dalában. Ma az a nap van, s péntek, fe Lugosy él, Bódy már nem.

— A Kutya éji daláról írtam nemrég a szakdolgozatomat — mondja *Nagy István Sándor*, a mai megmozdulás szervezője. — Felfigyeltem erre a dalra, s kíváncsi voltam, a film súlyos üzenetei és Bódy tragédiája közt van-e összefüggés. Nem találtam, mindenesetre ez a nap alkalmas arra, hogy Bódyra emlékezzünk, s mindarra, amit ez a film jelent. Ma este 11 órakor a Picasso Point pincéjében helyezzük el a kulturális alappontot.

— Akkor végre tudni fogjuk, hol is áll a kultúra.

— Egyelőre a pincében. Minden évben más művészeti ág képviselői fogják öt centit elmozdítani a megfelelő irányba. Persze maradhat a helyén is.

— Mi lesz még pénteken, tizenharmadikán?

— Néhány fővárosi könyvesbolt kirakata megváltozik. Hajdúböszörményben fe Lugosy, ef Zámbó és Wahorn újra eljátsszák az idézett, Kamikaze című dalt. Krk szigetén követ dobnak az Adriába.

M. Gy.

Kornis Mihály

NAPKÖNYV *(részletek)*

Szóval, ahogy lehajoltam, és nyögve megragadtam a kőlapot, lássam, mi van odaírva, bár láttam, hogy az Övé, s meglehet, csupán fel akartam emelni örömömben, vagy kijjebb húzni a temetői fekete földből, ne legyen annyira lesüppedve, egyszóval ekkor támadt egy kósza vágyam: kapkodva enni kezdtem, zabálni a földet, ahogy túrtam fel ott a homokot a tíz körmömmel, hirtelen támadt ötlettel úgy csapatam egy maréknyit a számba, ahogy éjféli hűtőszekrényhez lopódzó pákosztosak harapnak a dermedt sonkahúsba,

vagy akár egy szimatra talált rágcsáló, aki immár képtelen parancsolni magának,

beleástam magam a kupacba, rágás nélkül nyeltem, vagyis szokás szerint zabáltam, kisebb léggyökereket, meg elkorhadt fatörzsrészeket, akár húslevesben a zellert, a porhanyóssá lett gumókat, megpuhult csigavázakat is,

nem a nagypapát! *félreértések elkerülése végett*

ez eszembe se jutott, de nem is találtam belőle semmit, csont-, cipő- vagy ruhafoszlányokat, szörnyű is lett volna, de lehetetlen is, mert két sír között álltam, nem volt ott más, csak ez a jó zsíros fekete föld, ami végtelen határba kínálkozik Rákoskeresztúron, most jóllakom, gondoltam *hátha*, és nem tévedtem: bizony hogy ízlett! úgy tömtem magamba, hogy a nedves sár a szám szélén lefolyt; nem kicsi bűntudattal, mégis sokáig és nagy kedvvel zabáltam, nem tudtam abbahagyni, ami nekem természetesen problémám, ám megtanultam együtt élni vele, és egészen jól el tudom viselni, feltéve, hogy evés közben nem vesz körül a bámész csőcselék, és senki nem tesz rám megjegyzéseket, úgymint *kultúrgút, szórványyzsidó*, meg ilyesmik, úgyhogy bokáig beástam magam a temető földjébe, majd térdig, aztán derékig és kapartam és akartam a földet, kerestem a nedvesebbjét, a jobbját azután feldobtam a fejem fölé, hujjogattam, böfögtem, zokogtam, jól éreztem magam, de aztán visszahánytam a földet, amit kikapartam nagy felbuzdulásomban, nagy hűtlenségben szerelmes gondban, szomorúan magyar *zsidó*, és azon izéltem, hogy miért van az árnyékom az égen

MIÉRT VAGYOK ÉN ILYEN NAGY?

mostanában,

hogy Milánóig (Mailand) is ellátszok

ezzel a rossz kannibálpónemmel

Ami nekem van.

Mert amint a nagyapám földbe süppedt márványtáblájával birkóztam a sírdombok között, uramfia, láss csodát!: megnyúlt az árnyékom, nőtt-nőtt, egyre nőtt, és óriási lett, országnyi, libegős-lobogós, megoldhatatlan.

Nem én, az árnyékom! „Árnymajom. Klein Góliát, a Gólem — mégis láb alatt van. De, hogy lehet, hogy él! Elhullott rég, jött róla távirat, nem? Mit mozog akkor? Hova tart? Mit akar?"

Akár egy Fellini-film főhőse a végén.

Palackból kiengedett szellem. Vész jele. Árnyék a városon. Valami kis baj, amit a kontinens játszva kihever majd — ha ugyan megéri a lábadozás félix-krulli ejtőzéseit! —, de ez a púpos baj, ez a zsidó vegetáció virulens. Még élek.

Én vagyok a baj. A Nagyapám csupán az oka volt.

*

„. . . szóval hirtelen ötlettől vezérelve elemeltem a földtől azt a márványlapot, tántorogva előrehoztam a sűrű gazból, hogy legközelebb könnyebben észrevegyem, meg hát azonkívül is lássák, hogy itt lakik a híres író nagyapja, *hol unokáink leborulnak*, és ahogy lehajolt vele a sírdomb elé megroppant a gerince. Igazán.

Egy pillanatig azt hitte, nem tud felegyenesedni. Azért igyekezett nem törődni vele. Előrehurcoltam a követ, jól van, letettem a bogárfészekkel díszített sír elé, jól van, levertem a port a tenyeremről, krákogtam . . .

Gondolta, most imádkozni kéne.

A Papa örülne, hogy hiszek. Fájt a csigolyája. Mondta a Miatyánkot. Vagy háromszor elmondta. S ahogy mondta, mondtamondta, jajgatta aj beh szépen, ahogy fohászkodni csak a zsidók tudnak, az jutott az eszébe, hogy bezzeg 79-ben, amikor a *Miserere* megírás előtt jött ki fohászkodni porladó eleinek sírja tövébe — sírt is.

Most is sírt."

*

. . . és a Papa számára válogatott emlékköveket is mind az anyám sírján felejtettem! Pedig már a neki gyűjtötteket is ugyancsak az apám sírján hagytam! Mindent elfelejtek. Érdekes, ugyanígy felejtem el a jobbnál jobb gondolataimat, ötleteimet, nemcsak a novellákat, de a megírásuk módját, a felötlő technikai trouvaille-okat is! mind egy szálig, Uram

mind egy szálig.

Nem baj.

RTV-MUSIC

BRAVO Sikerlisták TOP10

NÉMET TOP 10

1. Culture Beat: Mr. Vain
2. UB 40: Falling in Love...
3. Spin Doctors: Two Princes
4. 4 Non Blondes: What's up?
5. D. J. Bobo: Somebody dance...
6. Cut'n'Move: Somebody dance...
7. 2 Unlimited: Tribal Dance
8. Haddaway: What is Love?
9. Haddaway: Life
10. Ace of Base: Wheel of Fortune

AMERIKAI TOP 10

1. UB 40: Falling in Love with you
2. Tag Team: Whoomp! (There it is)
3. SWV: Weak
4. The Proclaimers: I'm gonne be (500 Miles)
5. Onyz: Slam
6. Jodeci: Lately
7. Tony: Toni! Tone!: If had no Loot
8. Janet Jackson: That's the Way Love goes
9. Robin S: Show me Love
10. Tina Turner: I don't wanna fight

ANGOL TOP 10

1. Take That: Pray
2. Freddie Mercury: Living on my own
3. 4 Non Blondes: What's up
4. Chaka Demus and Pliers: Tease me
5. Gabrielle: Dreams
6. Urban Cookie Collective: The Key, the Secret
7. Madonna: Rain
8. Roxette: Almost unreal
9. Haddaway: What is Love
10. Dannii Minoque: This is it

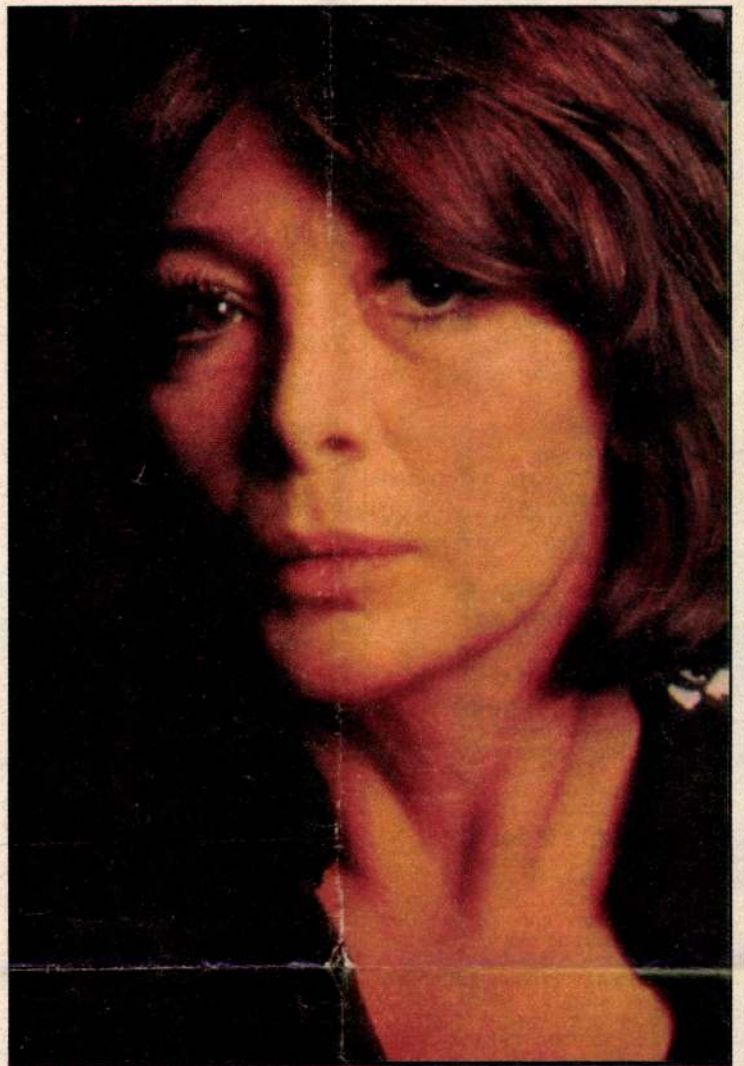

„JUJUBE"

Akik azt mondják rá: Gréco már csak történelem, megfeledkeznek arról, hogy a francia sanzon fekete nagyasszonya többezres tömegeket képes vonzani mindmáig: a belga jazzfesztiváltól a legrangosabb francia zenei seregszemléig, a bourges-i fesztiválig, amelynek közönsége javarészt fiatalokból áll, Japántól Dél-Amerikáig. Visszatérését a műfaj fellegvárába, a párizsi Olympiába egy dupla albummal ünnepelte, amelynek címadó dala, a „Vagyok, amilyen vagyok" egyben Gréco ars poeticája. Juliette-é, alias Jujube-é. Jujube és Gréco mintha két személyiség volna, egymással harcoló, egymást mégis kiegészítő lény: Jujube Juliette gyerekkori beceneve, a nem kívánt jövevényé, aki az élet ráadásaként jön világra korzikai apától, bordeaux-i anyától. Juliette korán megtanulja: férfi módra kell küzdenie azért, hogy elfogadják, hogy létezésének hangot adjon. Menekülések és hitek, megtorpanások, reménységek és félelmek kísérik útján. Művészi találkozásokban, irodalmi élményekben, füstös művészkabarékban, a Saint-Germain des Prés kísérleti boszorkánykonyhájában, kávéházi sarkokban, az egzisztencialisták életformájában érlelődik az a megfejthetetlen, sokarcú, rejtélyes lény, akit Juliette Grécóként ismerünk. Aki a költészet tisztítótüzén keresztül az emberek arcába vágja az igazságot. Gréco megjelenése nem kelt szánalmat, mint Piafé, Gréco nem az egész világnak énekel, neki a kiválasztott szerep jut, az önmagához költőihez, közönségéhez hű „szolgálólányé", aki úgy visz virágot kedves költőinek sírjára, hogy a dalaikat énekli.

A ma Grécója nem a tegnap Grécójának a legendáját írja, hanem a lehetséges holnapokét. Nem ismer sem megbánást, sem nosztalgiát, csak emlékeket, lázadást és lelkesedést egy emberségesebb jövő reményében. Juliette Gréco szeptember 10-én az Erkel Színházban lép fel.

(Szentgyörgyi)

FILMBEMUTATÓK

Szeptember 10–16.

IGAZ TÖRTÉNET FÉRFIAKRÓL ÉS NŐKRŐL
Színes, feliratos német filmvígjáték
Rendezte: Robert Van Ackeren
Főszereplők: Sonja Kirchberger, Gudrun Gabriel
14 éven aluliaknak nem ajánlott!

Merész vígjáték a szerelemről, az illúziókról, vágyakról és arról a kísérletről, hogyan ismerjük ki magunkat a modern párkapcsolatok dzsungelében...
Forgalmazza: Budapest Film

A DZSENTLEMANUS
(The Distinguished Gentleman)
Színes, feliratos amerikai film
Rendezte: Jonathan Lyonn
Főszereplő: Eddie Murphy
14 éven aluliaknak nem ajánlott!
Thomas Jefferson Johnson jól hangzó neve ellenére nem más, mint szélhámos – annak viszont átlagon felüli. A választási kampány épp kapóra jön a nagy dobáshoz: elindul – és bekerül az Amerikai Egyesült Államok legfőbb törvényhozó testületébe...

SOMMERSBY
(Sommersby)
Színes, feliratos amerikai film
Rendezte: Jon Amiel
Főszereplők: Richard Gere, Jodie Foster
14 éven aluliaknak nem ajánlott!
Ismerte az arcát, az érintését, a hangját. Mindent tudott róla... Csak az igazat nem...

SÍRÓ JÁTÉK
(The Crying Game)
Színes, feliratos angol film
Írta és rendezte: Neil Jordan
Főszereplők: Miranda Richard[son], Forest Whitaker, Stephen Rea
Csak 16 éven felülieknek!
Ez a szerelmi történet, amely szerre maró szatíra és zseniáli[s] ler, az emberek játszotta szerepe[k] szól, meggyőződéseikről és az [ő] által produkált, sokkoló meglepetésekről...

TV 2

6.28: Műsorajánlat

6.30: Gazdaképző (ism. – 30')
Házigazda: dr. Bálint György

7.00: Napra-forgó
Magazin a reggelihez (60')
A tartalomból: Időjárás – Tanyázó – Jó étvágyat! – Porcicák – Kapcsolatok – Jegyiroda – Védőháló – Vendégünk
Telefon: 131-1547, 131-6180
Műsorvezető: T. Katona Ágnes. Felelős szerkesztő: Weinecker István. Szerkesztő: B. Révész László. Gyártásvezető: V. Szabó Ildikó. Rendező: Törköly Róbert. Főszerkesztő: Kővári Péter

8.00: Patrin – Üzenet – Vorba
Cigány Magazin (25') Szerkesztő: Daróczi Ágnes

8.25: Hrvatska kronika
Horvát nyelvű nemzetiségi magazin. (25') Szerkesztő: Gugán János

8.50: Unser Bildschirm (25')
Német nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Gerner Éva

9.15: Ecranul nostru (25')
Román nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Boka Tibor

9.40: Slovenski Utrinki (25')
Szlovén nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Doncsecz Ibolya

10.05: Naša obrazovka (25')
Szlovák nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Fuzik János

10.30: Szardínia, az álomsziget
A Tv2 úttfilmje (ism. – 30')
Szerkesztő: Ráduly Margit. Riporter: Zentai Péter. Gyártásvezető: Felber György. Operatőr: Lukin Sándor. Rendező: Born Ádám

11.00: MTK–Ferencváros
Bajnoki labdarúgó-mérkőzés
Közvetítés a Hungária útról (120')

13.00: Família Kft.
95. rész (ism. – 30')

13.30: Útkereső
Vitaműsor kamaszoknak (25')
Arról folyik az eszmecsere, hogy mi[ért] lehet megtalálni a „hangot" a [fi]atalokkal...
Műsorvezető: Marcsa Attila. Szerkesztő: Rick Nóra. Gyártásvezető: [Ko]seh József. Rendező: Dobray György
13.55: Műsorajánlat, időjárás

14.00: Bak-elit
Bakai Mátyás slágerei (25')
Szerkesztő: Bakai Mátyás. Gyártásvezető: Kovács László. Rendező: Hoffmann György

14.25: Csodállatok
A lapáttülű kutya és a bengál törpemacska (20')
Szerkesztő: Palugyai István. Operatőr: Kiss Mihály. Rendező: Dévényi László

14.45: Az egyetlen Föld
Japán ismeretterjesztő filmsorozat
XII/4. rész: **A kőzetbe zárt légkör** (ism. – 49')
Hogyan módosítja a Föld hőmérsékletét a levegő széndioxid-tartalmának változása? – A fokozódó üvegházhatás – Az ősi légkör gázainak előcsalogatása – Guilin és a Nagy Korallgát különös világa.
Sorozatszerkesztő: Vargáné Böröndy Erzsébet

15.35: Nagylátószög (45')
Válogatás a regionális és a határon túli magyar stúdiók műsoraiból
Szerkesztő: Darab Gyula. Gyártásvezető: Cseh József. Rendező: Jáhni Csaba

16.25: Gaia
Ökológiai filmújság
Mi, mennyi? (avagy: a környezetvédelem ára) (25')
Felelős szerkesztő: Hollós László. Operatőr: Babos Tamás. Rendező: Paczolay Béla

16.50: Nézze meg az ember! (10')

17.00: Autó 2
A Tv2 autós magazinja (25')

17.25: Gyerekeknek
Hupikék törpikék (25')
Belga rajzfilmsorozat
A foltos mackó – Az édesszájú törpilla (25')
17.50: Reklám

17.56: Knight Rider
Amerikai tévéfilmsorozat
Erdő (46')
Írta: Gregory S. Dinallo. Fényképezte: H. John Penner. Zene: Don Peake. Rendező: Harvey Laidman
A csőd szélén álló fűrésztelepet a tulajdonos lánya nem egészen egy év alatt virágzó vállalattá fejlesztette. A siker örömére tartott ünnepség azonban hirtelen botrányba fulladt...
18.42: Reklám
18.48: Műsorajánlat, időjárás

18.55: Kék hírek
A Híradó melléklete (15')
Főszerkesztő: Pálfy G. István

19.10: Egy elsüllyedt világ képei
Gerecze Péter fotóhagyatéka (15')
Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Fotógyűjteményének mind a legutóbbi időkig feltáratlan része volt az a több mint 500 darabos üveglemez-hagyaték, amely a történeti Magyarország középkori építészetének emlékanyagát örökítette meg. A felvételeket – a most újra felfedezett művészettörténésztanár, – Gerecze Péter készítette a múlt század utolsó évtizedében.
Szerkesztő-rendező: Szakály István
19.25: Reklám

19.30: Váratlan utazás
Kanadai filmsorozat
XIII/2. rész: **A mesemondó lány rászolgál a nevére** (44')
Írta: Heater Conkie. Fényképezte: Manfred Guthe. Zene: John Welsmann. Rendező: Bruce Pittmann
20.15: Reklám

20.20: Salzburg 1993.
II/1. rész (55')
Idén a magyar zene volt az Ünnepi Játékok homlokterében. Ebből adunk ízelítőt.
Riporter: Koltai Tamás. Munkatársak: Bánki László, Gombos Tamás, Major István, Veszprémi András

21.15: Telesport (40')
Benne:
Ökölvívó-Eb elődöntők
Közvetítés Bursából
Riporter: Gundel Takács Gábor
Atlétika, Mobil Nagydíj döntő
Közvetítés Londonból
Riporter: Erdélyi Péter, Fülöp László
21.55: Reklám

22.00: Esti egyenleg
Napi képes hírösszefoglaló (20')
Főszerkesztő: Bánó András
22.20: Időjárás
22.22: Reklám

22.25: Csak nézünk, mint a moziban... (kb. 125')
Az 50-es évek
Benne:
1956/2.
Amikor szabadlábra helyezték és rehabilitálták Szakasits Árpádot, amikor rendeletet hoztak arról, hogy a háború után Nyugatra távozott magyar állampolgárok 1957. április 4-ig büntetlenül hazatérhetnek, amikor Rákosi Mátyás az MDP budapesti pártbizottságának ülésén elismerte, hogy a személyi kultusz következményeiért ő maga is felelős, amikor Ausztriában 165 361 magyar állampolgár kért politikai menedékjogot a forradalom után és amikor elkészítették, de nem mutatták be „Az eltüsszentett birodalom" című filmet.
Szerkesztő-műsorvezető: Erdős Gábor, Sipos Pál. Szakértő: Pécsi Vera, Varga F. János. Munkatárs: Topits Judit, Sárközy Réka, Stodulka Gábor. Gyártásvezető: Lugosi Péter. Vezető operatőr: Ráday Mihály. Rendező: Kóthy Judit

Kb. 23.05: Az eltüsszentett birodalom
Magyar film (1956 – 81')
Zene: Gulyás László. Vágó: Kerényi Zoltán. Operatőr: Illés György. Gyártásvezető: Teuchert József. Rendező: Banovich Tamás
„A színekből, vonalakból kibontakozik a mesebeli birodalom... Rácsos pinceablak, zegzugos, pókhálós medvebarlanghoz vezet. A veresorrú kegyetlen király ide dobja le áldozatait, ide löki be, a vérszomjas medve karmai közé a délceg juhászfiút is... Banovich Tamás nem fantasztikus elemekből felépített díszlet között készül forgatni, a mesefilm köré reális keretet kerít...

A film szereplőiben emberi karakterek hű rajzára törekszik."
(Halasi Mária – Színház és Mozi, 1955. 30. sz. 18–19. o.)
Király – Tímár József, Királyné – Sennyei Vera, Királylány – Krencsey Marianne, Juhász – **Soós Imre,** Burkus herceg – Csákányi László, Főtitoknok – Apáthi Imre, Udvarmester – Bozóky István, Patkó – Gyárfás Endre, Hadvezér – Szabó Sándor, Bölcs – Makláry Zoltán, Főkincstárnok – Tompa Sándor, Bakó – Rajz János, Burkus lovag – Kozák László, Basilides Zoltán, Vándor József

DUNA TV

16.00: Hírek, műsorismertetés

16.05: Évforduló

16.10: Kánon
Vallás és kultúra
Himnuszköltészet
Szerkesztő: Ézsiás Anikó. Rendező: Kútvölgyi Katalin

16.40: Kismaszat és a gézengúzok
Magyar film
Írta: Rónaszegi Miklós. Operatőr: Illés János. Rendező: Markos Miklós
Szereplők: Bodrogi Gyula, Pásztor Erzsi, Dégi István, Ságodi Bence, Jávor Zsófi, Pálok Sándor, Csőre Gábor, Maronka Csilla, Schlanger András

17.55: Népzenei koncert
A Szirtosz együttes görög népzenét játszik
Közreműködik az Octopus táncegyüttes
Szerkesztő: Birinyi József. Vezető operatőr: Abonyi Antal. Rendező: Tari János

18.20: Mesesarok
80 nap alatt a Föld körül Willy Fogg-gal
Spanyol rajzfilmsorozat
XXVI/18.: **A Pacific vasúton**
Forgatókönyv: Claudio Biern Boyd. Zene: Guido és Mauricio de Angelis. Rendező: Luis Ballester

18.45: Dunahíradó

19.00: Tradíció Magazin
Szerkesztő: Birinyi József. Rendező: Tari János

19.45: Dunasport

20.00: Meghökkentő mesék
Angol tévéfilmsorozat
Mr. Appleby szereti a rendet
Írta: Roald Dahl. Rendező: John Gorrie
Vajon hány feleség volna képes megölni a férjét, ha egészen biztos lenne, hogy elviszi szárazon? – kérdezi az író, s mindjárt ajánl is egy remek, megfontolásra érdemes módszert...
Szereplők: Robert Lang, Elizabeth Spriggs, Cyril Luckham

20.25: Ki mit tud? 1993.
Tehetségkutató amatőr művészeti vetélkedő közvetítése a Madách Színházból
3. középdöntő
Műsorvezető: Antal Imre
Vezető operatőr: Becsy Zoltán. Főszerkesztő: Gál Mihály. Szerkesztő-dramaturg: Rátai János. Rendező: Szőnyi G. Sándor

23.05: Évforduló

23.10: Hírösszefoglaló

Függönyrojt

Adj király katonát!

Elemi iskolás korunkban így játszottuk ezt a játékot: *Farkas István* igazgató-tanító úr (és érces, szép hangú katolikus kántor) két csoportra osztotta az osztályt az iskolaudvaron. A csoportok felálltak láncban egymással szemben. Erősen megmarkoltuk a szomszédunk csuklóját. Egy fiú a sorban elkiáltotta magát: – *Adj király katonát!* A másik sor ezt válaszolta: – *Nem adok!* Mire mi: – *Ha nem adsz, szakítok!* És erre a legerősebb fiú a mi csapatunkból nekirohant a másik sornak, hogy valahol elszakítsa az ő láncukat. Ha a szakítás sikerült, a szétszakított láncszemtől jobbra eső csapatrész átkerült mihozzánk. Ha nem, akkor a „szakító"-nak kellett beállnia a másik sorba. Azaz mi nemcsak hogy nem nyertünk, hanem egy embert (fiút) veszítettünk is, ráadásul az egyik legjobbunkat.

Egyszerű kis játék volt, de elég kemény, olykor a durvaságig az. Megengedett volt ugyanis, hogy a *„szakító"* teljes erőből ráüssön a láncot tartó csuklóra, esetleg – rádobja magát – a láncra. Gyakran elszabadultak a gyerekekben amúgy is erősen meglévő agresszív indulatok, s az igazgató-tanító úrnak kellett közbeavatkoznia. A vita, vetélkedés azonban néha a következő szünetben is folyt; bevert orral, vérző arccal végződött a játék.

Mostanság gyakran eszembe jut az *Adj király katonát!*, mégpedig olyankor, amikor valamely színház valakik által tervezett elfoglalásáról olvasok, hallok. Mint legutóbb is az *Arany János Színház* (már sokadszor felvetődő) *„elszakításáról"*.

Nem tudom, miért éppen ezt a színházat szemelték (szemelik) ki néhányan egy gyors támadó hadművelet céljául, – illetve mégis sejtem.

Jelenleg ez Budapest legszebb, tökéletesen rendbehozott, még egy remek kis stúdiószínpaddal is rendelkező színháza. Nagyszerű helyen van, minden tömegközlekedési vonalhoz pár méterre. Befogadóképessége sem nem túl kicsiny, sem nem túl nagy. Színpadméretei, technikája nagyon jók. Öltözői, kiszolgálóhelyiségei szintén. Hát persze hogy sokkal kívánatosabb egy ilyen friss, üde, szemrevaló leányzó, mint egy öreg, ráncos, roskadozó, romos, megtépett, foghíjas vénkisasszony! Hogy ebben a színházban működik egy társulat, nem is rosszul, és messze nem csak gyerekszínházi profillal (már ha van ilyen profil vegytiszta állapotban), jó, időnként kitűnő előadásokkal? Hát istenkém, annál rosszabb akkor a társulatnak! Majd elmennek, majd találnak maguknak másik színházat. Végtére is, mint köztudott, szép fővárosunk bővében van a jobbnál jobb, s régesrég üresen álló, kihasználatlan színházaknak.

Lehet, hogy így gondolkoznak a színházi *Adj király katonát!* játék erős fiúi. Ha igen, példáért nem kell messzire menniük, csak a Nagymező utcába. Ott egyszer már működött egy hasonló *„szakítás"*.

De az is lehet, hogy, mint hírlik, színtiszta művészi célok vezetik a katonát (színházat) szerezni óhajtókat. A helyzet ez esetben sem jobb. Nem lehet kívánatos elképzelés az, amit csak egy már meglévő és jól működő intézmény kiakolbólításával lehet megvalósítani. Amikor *Ruszt József* és a *Független Színpad* elkezdett Pesten játszani, nem akarta kiebrudalni mondjuk a *kis Madáchot*, az Asbóth utcai *Kamaraszínházat* vagy a *Pesti Színházat*. Megkereste a maga helyét, s ott megteremtette játszási lehetőségeit. A *Rock Színháznak* egy évtizede nincs saját otthona. Most mégis sikerült létrehozni, egy használaton kívül állott moziból, a *Csikk Színházat*. Nem foglalták el rohammal a *Operettet* vagy a *nagy Madáchot*.

Lehet persze, hogy ezért a mamlaszságukért a szakmában sokan lenézik *Rusztékat* és *Várkonyiékat*...

(takács)

Gerecze Péter fényképhagyatéka

Építőművészeti emlékeink – képeken

Az erdélyi falu- és városrombolásról rendeztek kiállítást néhány évvel ezelőtt az Országos Műemlékvédelmi Hivatal épületében, a budai Várban. Talán Segesvárt mutatta be a legtöbb fotó, pontosabban Segesvár hiányait, a fájó, s be már nyilván sohasem gyógyítható sebeket, melyeket a múltat elpusztítani igyekvők ütöttek a város házsejtekből, utca-erekből formálódó testén. Most újra előttünk Segesvár látképe, úgy, amilyennek évszázados fejlődése során kialakult. Láthatók mellette a részletek is, a Városkaputorony, a Hegyi-templom, azután pedig a fotók sora viszik magukkal a tekintetet erdélyi, felvidéki tájak műemlékei felé, hogy a templomok, kúriák, kastélyok sora a tér- és időbeli utazás után újra visszavezessen bennünket a Várba, ahol maguk a fényképek láthatók.

Gerecze Péter fényképhagyatékát mutatta be nemrégiben az Országos Műemlékvédelmi Hivatal kiállítása, s mutatja be a tárlat bezárása után is az a kötet, amely az OMVH Forráskiadványok sorozatában jelent meg *Bakó Zsuzsanna Ildikó* szerkesztésében. A kötetben a kiállításon bemutatható anyagnál jóval több, ötszáztizenöt felvétel kapott helyet, így a válogatás nem csupán azt reprezentálhatja, ha nem is a teljesség igényével, hogy milyen állapotban voltak műemlékeink a századfordulón, hanem érzékeltetheti egy munkásság alakulásának erővonalait, egy tudós elme érdeklődésének irányait is.

A XIX. század közepén (1856-ban) született Gerecze Péter azok közé tartozott, akik, mintegy a műemléki kutatás első nagy generációjaként, rendszeresen kutatták, fényképezték a múlt emlékeit. Gerecze 1898-ban lett a Műemlékek Országos Bizottságának rendes tagja, s hamarosan bekapcsolódott a magyarországi topográfia munkálataiba. Szerelme a művészet, a művészettörténet iránt természetesen jóval régebbi keletű volt. Imponáló az a kitartás, fáradhatatlanság, amellyel a kolozsvári egyetem bölcsészeként végzett, a pécsi főreálban tanító fiatalember a külföldet járta, hogy a múlt legfontosabb épületeit, kora legjelentősebb múzeumait megismerhesse. Németország, Franciaország, Itália szabta meg számára a mércét, s nemcsak a művészetek, hanem a pedagógia szerelmeseként is, hiszen a kor tanítási módszereit is szorgalmasan tanulmányozta.

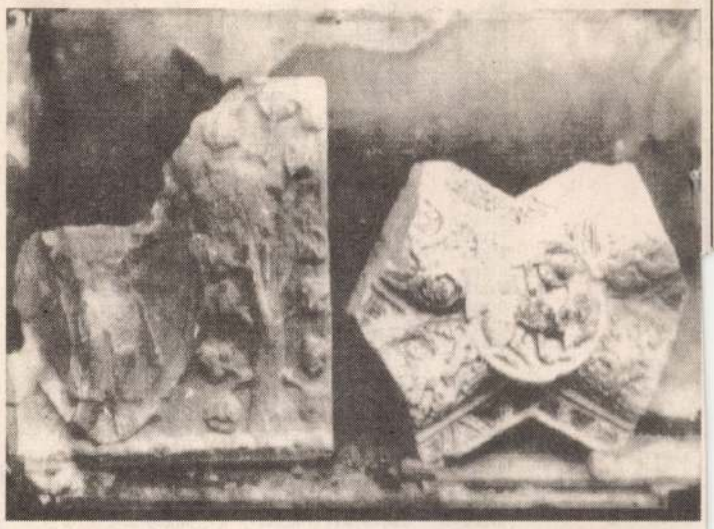

Emberalakos féloszlopfő a pécsi székesegyház déli diadalív pilléréről, 1890 körül

Írásaiban kezdetben pécsi műemlékekkel foglalkozott, majd egyre többet utazva, fényképezve az ország egész területén, érdeklődése a magyarországi román stílusú művészet felé fordult. A művészettörténet szakos hallgatók számára valószínűleg mindig emlékezetes marad a Gerecze név, hiszen a kéziratban maradt, az Építőművészeti emlékeink árpádházi királyaink idején című munka máig kötelező olvasmány. A legtöbb felvétel ehhez az 1908-ban befejezett dolgozathoz készült. A szöveg kiadására valószínűleg azért nem került sor, mert ahogyan a most megjelent kötetben közölt levél, dr. Éber László és Csányi Károly bírálata fogalmaz, hiányzik belőle az az alaposság, amely egy ilyen jellegű munkánál alapfeltétel.

„Az emlékek teljes fölsorolását, pontos, megbízható, kimerítő leírását, ismertetését hiába keressük benne, e helyett odavetett megjegyzésekkel, többé-kevésbé fölületes jellemzésekkel és nem egyszer elhamarkodott ítéletekkel találkozunk" – így szólt a kegyetlen kritika, amely megjegyzi ugyan, hogy „ez némileg módszer kérdése is", amely után azonban, ha a megbírált jelenlétében hangzik el, általában hosszú csönd következik.

A haláláig hátralévő hat évben mintha Gerecze lendülete, munkakedve is csökkent volna, bár dolgozott a pilisszentkereszti feltárásokon, ásatott Pécsett, Zircen, dolgozatokat írt. Szerencsére nem bizonyult megsemmisítőnek a bírálat, s még nagyobb szerencse, hogy ha a dolgozat nem is látott napvilágot nyomtatásban, a szerző fotográfiái – az Országos Műemléki Hivatal Fotógyűjteményében átaludt évtizedek után – most nyilvánosságra kerültek, egy pálya, s a magyar műemlékvédelem-történet egy jelentős korszaka dokumentumaiként.

P. Szabó Ernő

Szponzorparádé

Megemelem a kalapom mindenki előtt, aki hajlandó a kultúrát, a művészetet támogatni. Ám a legszebb, önzetlenebb gesztus jó ízét is megkeseríthetik az otromba, vagy gusztustalan tálalás, teszem azt, ha valaki a saját szobrával is megajándékozza a segélyezettet, vagy más módon tolakszik a művészi produkció és a befogadó közé. Itt volt például az a bizonyos tehetségkutató vetélkedő, amely jó ideig „lázban tartotta" az egész országot. A döntőjét szombat este nyolctól vasárnap hajnaláig élvezhettük a televízió jóvoltából – az eredményhirdetésig. Újfent hangsúlyozom: mérhetetlenül és kimondhatatlanul hálásak vagyunk azoknak az intézményeknek, magánszemélyeknek, amelyek a Ki mit tud megrendezését lehetővé tették, de a támogatók végeláthatatlan fölvonultatását nem csak hosszadalmasnak, nem csupán ízléstelennek, de szervilisnek is éreztem, már-már megalázónak a vetélkedő díjazottjai számára, hiszen a sok szponzor között szinte eltűntek. A megajánlott összeg nagyságrendjétől függetlenül, szinte minden mecénás megjelent a képernyő előtt, szerény mosollyal fogadván el a hálálkodást... Az embernek végül az a szentségtörő gondolata támadt: egyszerűbb lenne, ha csak ők vonulnának a színpadra, egymásnak gratulálnának, egymást köszöntenék és díjaznák. Az a néhány (tíz-tizenkét millió) magyar néző, akit a produkció is izgatott, elolvashatja az eredményt az írott sajtóból, vagy írhat olvasói levelet mondjuk a színes RTV újságnak: tessék mondani, voltak művészek is?

Pósa Zoltán

A téma kihívása győzött

Horrormusical és rémálom-show a Vidám Színpadon

Ma este nem mindannapi zenés bemutató lesz a Vidám Színpadon. *Richard O'Brien* horror-musicaljét, a Rocky Horror Show-t, tűzte műsorára az ez alkalomra szövetkezett alkalmi társulat. *Dávid Zsuzsát*, a Musical rendezőjét kerestem föl kérdéseimmel.

– *Hogy kerül egy horror egy színházba?*

– A Színház és Filmművészeti Főiskolán minden évben megrendezik azt a sanzonversenyt, amely *Neményi Lili* alapítványának köszönhető. Ott fedeztem fel négy ismeretlen fiút, akik nagyon jól énekeltek. Azt javasoltam nekik, hogy csináljunk valamilyen zenés darabot. Mire ők a Rocky horror show-t ajánlották, amiről akkor még semmit sem tudtam. Arról nem is szólva, hogy gyűlölöm a horrort! Csak ezek után néztem meg a musicalből készült filmet, a Rocky horror picture show-t, majd azt mondtam: *hiszen ez nem szól semmiről, nem csinálom meg!*

– *Végül mégis színpadra állította...*

– Addig győzködtek, hogy nagyon jó – a musical zenéje tényleg csodálatos – míg végül elkezdtem foglalkozni a darabbal. Végig kellett néznem ehhez az összes horrorfilmet, amit eddig megúsztam. Végül nem tértem ki a műfaj kihívása elől, tudni akartam, mitől olyan jó ez. (Bevallom, igazából ma sem értem!) Végül úgy döntöttem, hogy belevágok, csak kissé átalakítom a darabot. Nem vagyok képes olyan játékot rendezni, ami számomra nem szól semmiről.

– *Mit mond ezek után a Rocky horror show?*

– Megpróbáltunk dramaturgiailag egy egységesebb történetet kialakítani az egymáshoz fércelt motívumokból. Talán azt mondhatnám, egy picit humanizáltuk a musicalt. Ez az őrült éjszaka két fiatal szerelmes álma, s amikor már felébredve mindenen keresztül mentek, úgy döntenek, másként kell az életet élni, nem a vágyainkat megtagadva, testünket becsapva.

– *A főiskolán nagy sikert aratott.*

– Igen, ezért is döntöttünk úgy, hogy itt a Vidám Színpadon meg kellene ismételni a sikert, és nem másnak engedni át a babérokat. S bár ragaszkodtunk a főiskolás sikercsapathoz, három szereplőcserére sort kellett kerítenünk...

(szémann)

Hetvenöt évesek köszöntése

Az Írószövetségben nemrégiben ünnepelték irodalmunk két meghatározó alakjának *Lengyel Balázs*nak és *Mészöly Dezső*nek a hetvenötödik születésnapját. A két irodalmár pályája sokban eltér egymástól, de, ahogy *Lator László* mondta köszöntőjében: „Mindkettőjük életének egyik jellemző vonása, hogy olyan korban tudták azt csinálni, amit szerettek, amikor az nem volt divatos. S mindezt olyan tiszta erkölccsel, hogy az példa lehet bármely kor szülötteinek." Az ünnepségen *Lakatos István* elmondta: Lengyel Balázsnak azonkívül, hogy mintaszerű kritikusa az irodalomnak, még egy személyes hálával is tartozom, hiszen az ő közbenjárásának köszönhetem, hogy 1956 utáni börtönbüntetésem egy évvel rövidebb lett. Mészöly Dezsőtől a szenvedélyes műfordítótól pedig megtanultam, hogy egy fordítás soha nincs kész, mert azon mindig lehet tökéletesíteni. *Bárány Tamás* köszöntötte az ünnepelteket, mint jeles irodalomszervezőket, hiszen Mészöly nevéhez fűződik a televízió Lyukasóra című műsora, Lengyel nevét pedig az Új Hold folyóirat fémjelzi. Az ünnepség végén olvasták fel *Göncz Árpád* levelét, melyben Lengyel Balázsnak megköszöni, hogy verskritikánk nélküle meg sem közelítené mai színvonalát, Mészöly Dezsőnek pedig azt, hogy tőle sikerült megtanulnia a műfordítás fogásait.

Parcsami Gábor

KÁRPÓTLÁS

Termőföld-árverési hirdetmények

A Somogy megyei Kárrendezési Hivatal **Hollád** községben, a **Dél-Balaton Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Balatonszentgyörgy** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Hollád, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla: (Az árverésen részt venni szándékozókat a meghirdetett időpont előtt egy órával fogadjuk.)

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Hollád		03/11	16 ha 7601 nm	szántó	392,05	
		2304-ből	3860 nm	szántó	10,73	
		03 a-ból	2 ha 7636 nm	rét	115,24	
		03 c	10 ha 4059 nm	rét	262,23	
		08 g	13 ha 4379 nm	szántó	259,65	
		016 b	3585 nm	rét	6,85	
		025/1	8162 nm	rét	34,04	
		026	2227 nm	rét	9,29	
		039 a	7498 nm	rét	31,27	bányasz. j.
		066 b	3489 nm	legelő	1,47	
		066 c-ből	5 ha 7025 nm	szántó	151,64	
		066 f	6 ha 4582 nm	szántó	119,08	
		076 a	6118 nm	szántó	12,79	
		076 c-ből	1 ha 5236 nm	szántó	31,95	
		076 d-ből	7506 nm	szántó	15,69	
		1213	1403 nm	rét	4,39	
		1217/2 b	3129 nm	rét	9,79	
		1218 b	3089 nm	rét	9,67	
		1219 b	1578 nm	rét	4,94	
		1219 d	998 nm	rét	3,12	
		1221/2	864 nm	rét	2,70	
		1221/3	974 nm	rét	3,05	
		1223/2	4052 nm	rét	12,68	
		1224	4103 nm	rét	12,84	
		1234 a	1178 nm	rét	3,69	bányasz. j.
		1235/1 a	1133 nm	rét	3,55	bányasz. j.
		1235/2 a	538 nm	rét	1,68	bányasz. j.
		1238/1 b	1124 nm	rét	3,52	
		1245 b	1840 nm	legelő	0,77	bányasz. j.
		1252/1 a	1976 nm	rét	6,18	
		1276	701 nm	rét	2,19	
		1279	655 nm	rét	1,25	
		031/23	5415 nm	szántó	12,24	
		0125/16	8587 nm	erdő	1,14	*
		073-a	12 ha 918 nm	szántó	235,73	
		015-c	26 ha 7658 nm	szántó	589,31	
		018	3 ha 5882 nm	szántó	112,31	
		0103-b	2427 nm	erdő	0,17	*
		0125/1-c	7874 nm	erdő	0,55	*
		0105-c	2 ha 1486 nm	erdő	1,50	*
	Belterület	570-a	1 ha 95 nm	gyep	10,20	
		570-b	4470 nm	szántó	13,99	
		649	1 ha 9448 nm	szántó	74,29	

* Erdőre vonatkozó jogszabályok.

A Tolna megyei Kárrendezési Hivatal **Sárpilis** községben, a **Búzakalász Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Bátaszék** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárpilis, Általános Iskola
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Sárpilis		0254	6 ha 9571 nm	gyep	96,70	
		0241/8	12 ha 2449 nm	szántó	352,99	
		0164/7	7 ha 6318 nm	gyep	154,09	
	Poszáta	0223/13	5 ha 84 nm	szántó	69,62	
		0213/8	6 ha 9721 nm	szántó	188,13	
		099/4	68 ha 815 nm	szántó	2039,22	
		04/3	2397 nm	szántó	6,66	
		0186/1	4622 nm	szántó	14,84	
		02/5	470 nm	gyep	0,82	
		04/2	1288 nm	gyep	2,24	
		0184/1	437 nm	gyep	0,39	
		0186/3	623 nm	gyep	0,41	
		0109/4	1 ha 7061 nm	szántó	54,77	
		0113/7-c	8 ha 5754 nm	szántó	238,40	
		0113/7-b	3 ha 2499 nm	gyep	33,45	
		0113/7-d	3 ha 5273 nm	gyep	23,28	
		0113/7-f	6 ha 2484 nm	gyep	56,24	
		0113/7-g	2 ha 2604 nm	gyep	14,92	
		0113/7-h	6 ha 3378 nm	gyep	41,83	
		0118/6-c	93 ha 10 nm	szántó	2544,53	
		0154-a	4 ha 6267 nm	szántó	132,92	
		0154-b	1 ha 2956 nm	gyep	39,39	
		0118/6-f	9 ha 8504 nm	gyep	179,28	
		0118/6-g	4 ha 6987 nm	gyep	85,52	
		0118/6-d	3 ha 2608 nm	nádas	33,91	
		0157/2	4954 nm	gyep	9,02	
		0159/2-a	12 ha 6892 nm	szántó	369,96	
		0159/2-b	1 ha 5767 nm	gyep	47,93	
		0209-a	6 ha 3117 nm	szántó	171,17	
		0220/3	1200 nm	szántó	3,85	
		0220/1	981 nm	gyep	0,65	
		0220/5	323 nm	gyep	0,21	
		0223-d	70 ha 7958 nm	szántó	2173,65	
		0223-f	2 ha 934 nm	gyep	52,75	
		0223-g	1 ha 4588 nm	gyep	20,28	
		0137/2	3 ha 1000 nm	szántó	107,00	

A Tolna megyei Kárrendezési Hivatal **Sárpilis** községben, a **Szekszárdi Mezőgazdasági Kombinát** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Sárpilis, Általános Iskola
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 14 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Sárpilis		011/2	41 ha 8298 nm	szántó	1180,07	
		011/3	11 ha 9854 nm	szántó	343,94	
		014/10	2 ha 287 nm	szántó	56,40	
		02/8	13 ha 8901 nm	szántó	360,03	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Csempeszkopács** községben, a **Szombathelyi Állami Tangazdaság, Szombathely** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Csempeszkopács, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Csempeszkopács		012/1	34 ha 3940 nm	szántó	509,03	
		012/2	16 ha	szántó	172,80	
		016/1 a	17 ha 9199 nm	szántó	453,71	
		016/1 c	566 nm	erdő	0,25	
		016/3	2 ha 2807 nm	erdő	10,26	
		016/5	11 ha 1140 nm	szántó	290,07	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Tömörd** községben, a **Csepregi Állami Tangazd., Csepreg** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Tömörd, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Tömörd		0111/4 a-ból a	26 ha 2315 nm	szántó	463,07	
		0114/4 f-ből f	3 ha 52 nm	gyep	18,93	
		0114/4 g-ből g	6 ha 3851 nm	erdő	40,22	
		046/4-ből	15 ha 5938 nm	gyümölcsös	594,53	
		050-ből	10 ha	gyümölcsös	400,00	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Oszkó** községben, a **Kossuth Mgtsz, Vasvár** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Oszkó, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Oszkó		0102	15 ha 8577 nm	szántó	149,06	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Körmend** városban, a **Rába Völgye Mgtsz, Körmend** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Körmend, Polgármesteri Hivatal
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 9 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Körmend		0228/1	7 ha 4018 nm	szántó	296,07	
		0228/1 e	3 ha 99 nm	erdő	14,75	
		0228/1 c	1 ha 1720 nm	erdő	5,74	
		0228/1 d	5932 nm	erdő	2,91	
		0228/3 a	9 ha 7860 nm	szántó	237,80	
		0228/3 c	6 ha 539 nm	szántó	147,11	
		0231 a	2 ha 9097 nm	erdő	14,26	
		0231 c	8744 nm	erdő	4,28	
		0231 d	5816 nm	erdő	2,85	
		0235	25 ha 7218 nm	szántó	625,04	
		0239/12 a	6533 nm	gyep	26,21	magasépítési korl.
		0239/12 b	18 ha 8599 nm	szántó	458,30	
		0239/12 c	9290 nm	gyep	3,72	
		0239/12 d	6244 nm	legelő	6,93	
		0239/12 f	4260 nm	erdő	0,98	
		0239/12 g	1815 nm	szántó	4,41	
		0241 a	25 ha 3792 nm	szántó	616,71	
		0241 b	3746 nm	szántó	14,98	
		0251/2 a	4725 nm	erdő	1,09	
		0251/2 b	3 ha 3319 nm	szántó	80,97	
		0251/2 c	811 nm	legelő	0,90	
		0251/2 f	2436 nm	gyep	9,74	
		0251/2 g	2 ha 1356 nm	szántó	51,90	
		0251/2 j	1371 nm	erdő	0,32	
		0251/2 k	8 ha 1602 nm	szántó	198,29	
		0254/431 a, b	4 ha 5284 nm	szántó	149,31	
		0256/1 a	970 nm	legelő	1,08	
		0256/1 c	688 nm	legelő	0,76	
		0256/1 f	11 ha 3265 nm	szántó	275,23	
		0259 a	4 ha 4359 nm	erdő	21,74	
		0259 b	1 ha 9427 nm	szántó	59,06	
		0259 c	4 ha 6282 nm	szántó	112,47	
		0259 d	3572 nm	szántó	10,86	
		0332/1	12 ha 6242 nm	szántó	547,46	
		036/12	6 ha 518 nm	legelő	67,17	
		036/14	12 ha 4970 nm	legelő	138,72	
		038/2	8 ha 486 nm	legelő	89,34	
		04/12	2 ha 9424 nm	szántó	153,30	
		042/3 b	2 ha 4864 nm	erdő	12,18	
		0435	7 ha 1182 nm	szántó	135,96	
		0437	6 ha 5565 nm	szántó	125,23	
		0439 a	4 ha 342 nm	szántó	77,05	
		0439 b	3123 nm	erdő	1,53	
		0440	3 ha 576 nm	szántó	58,40	
		0442	5 ha 5676 nm	szántó	106,34	
		046	7 ha 138 nm	szántó	280,55	
		048/2	7 ha 1121 nm	szántó	78,94	
		048/3 b	1 ha 3466 nm	erdő	4,71	
		050 b	37 ha 9784 nm	szántó	424,56	
		050 h	23 ha 8124 nm	erdő	230,98	
		0578 b	28 ha 5486 nm	szántó	693,73	
		060 a	4 ha 2583 nm	erdő	20,87	
		060 b	10 ha 5390 nm	szántó	421,56	
		060 d	2 ha 69 nm	erdő	9,83	
		060 f	2 ha 3176 nm	erdő	11,36	
		0634 a	10 ha 8320 nm	gyep	329,30	
		0704	15 ha 6600 nm	szántó	651,93	
		0733	19 ha 4460 nm	szántó	455,00	
		0739/1 a	571 nm	legelő	0,54	
		0739/1 b	25 ha 7782 nm	szántó	600,41	
		0749/7 a, b	25 ha 400 nm	szántó	844,15	
		0817/1	10 ha 290 nm	szántó	243,71	
		4521	3 ha 5874 nm	szántó	186,90	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Magyarlak** községben, az **Állami Erdőgazdaság, Szombathely** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Magyarlak, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Magyarlak		0151	14 ha	erdő	63,00	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Kenyeri** községben, a **Szabad Föld Mgtsz, Pápóc** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Kenyeri, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Kenyeri		0274/3	9 ha 4268 nm	szántó	59,39	

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Oszkó** községben, a **Dózsa Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Olaszfa** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Oszkó, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Oszkó		0105/2	14 ha 2540 nm	szántó	229,06	
		0107/2	10 ha	szántó	313,00	*
		0112/15	464 nm	gyep	0,61	
		0112/16	5610 nm	gyep	7,41	
		0112/19	3561 nm	gyep	4,70	
		0112/20	4 ha 9699 nm	gyep	65,60	
		0112/21	949 nm	gyep	1,25	
		0112/22	304 nm	gyep	0,40	
		0112/23	1 ha 3287 nm	gyep	17,54	
		0112/24	1072 nm	gyep	1,42	
		0112/30	1892 nm	gyep	3,12	
		0112/41	6839 nm	gyep	11,28	
		0112/5 a	5429 nm	gyep	7,17	
		0112/8	2452 nm	gyep	3,24	
		0126 a	72 ha 387 nm	szántó	1001,34	
		0126 b	1 ha 8292 nm	erdő	2,56	
		0126 c	3117 nm	gyep	4,11	
		0126 d	5368 nm	erdő	0,75	
		0126 f	1876 nm	erdő	0,26	
		0126 g	6504 nm	gyep	8,59	
		0126 h	2 ha 3242 nm	erdő	3,25	
		0126 j	9260 nm	erdő	1,30	
		0158/3	1004 nm	gyümölcsös	2,01	
		0158/6	2660 nm	gyümölcsös	5,32	
		0158/8	1983 nm	szőlő	2,93	
		016/21 b	2383 nm	szántó	6,22	
		016/24 b	1 ha 2164 nm	szántó	31,75	
		016/27	2123 nm	szántó	4,05	
		0161	1 ha 9428 nm	erdő	2,72	**
		0164	9 ha 904 nm	erdő	12,73	
		0166	8 ha 3587 nm	erdő	11,70	
		0167	2 ha 6242 nm	erdő	6,82	
		0168	3 ha 5477 nm	erdő	9,22	
		0169	7 ha 5132 nm	erdő	19,53	
		017 a	31 ha 5134 nm	szántó	483,24	
		0171/1 a	25 ha 6827 nm	gyep	35,96	
		0179	21 ha	szántó	132,30	
		0192 a	38 ha 6519 nm	szántó	537,26	
		0192 c	2325 nm	gyep	3,84	
		0192 d	1 ha 4139 nm	erdő	1,98	
		02/11 a	1785 nm	gyep	1,48	
		02/11 b	612 nm	erdő	0,86	
		02/17	1 ha 7712 nm	szántó	33,83	
		0223/8	15 ha 3691 nm	erdő	39,96	
		0227	8 ha 8528 nm	erdő	23,02	
		046/2	4 ha 7871 nm	szántó	66,54	
		048 a	26 ha 3925 nm	szántó	424,06	
		050/3	8 ha 6833 nm	szántó	165,85	
		054/1 a	12 ha 5190 nm	gyep	26,29	
		054/4	15 ha 2255 nm	gyümölcsös	304,51	
		054/8 g	4 ha	gyümölcsös	80,00	
		054/8 h	3 ha 9452 nm	gyümölcsös	78,90	
		084/6	2420 nm	szőlő	3,58	
		086/2	1875 nm	gyümölcsös	3,75	
		086/3	2116 nm	szőlő	3,13	
		086/5	3164 nm	szőlő	4,68	
		090/10	2062 nm	gyümölcsös	4,12	
		092/2	10 ha 4320 nm	szántó	189,20	
		1375	6505 nm	gyümölcsös	13,01	
		1467/2	3493 nm	erdő	0,49	
		1467/2	1 ha 2333 nm	gyep	16,28	

* Földmérési jelek használati joga. ** Vízvezeték-szolgalmi jog.

A Vas megyei Kárrendezési Hivatal **Magyarszombatfa** községben, a **Kerkamenti Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Bajánsenye** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi

1. Az árverés helye: Magyarszombatfa, Kultúrház
2. Az árverés ideje: 1993. október 25., 10 óra
3. Az árverésre kerülő nagyüzemi tábla:

Település	Táblaszám	Hrsz.	Terület	Műv. ág	Ak-érték	Korl. int.
Magyarszombatfa		014/1	4 ha 3225 nm	szántó	15,53	
		014/2A	1 ha 5889 nm	gyep	11,12	
		014/3	1782 nm	gyep	1,25	
		014/4	27 ha 0076 nm	szántó	254,39	
		014/6A	1311 nm	legelő	0,31	
		014/6B	1 ha 6484 nm	szántó	10,38	
		014/6C	2567 nm	erdő	0,80	
		0290/1	3 ha 4012 nm	szántó	53,06	
		0290/3	2 ha 6660 nm	szántó	41,59	
		050/1	3 ha 7151 nm	szántó	34,92	
		050/3	1 ha 3144 nm	legelő	5,52	
		050/5	4 ha 3066 nm	szántó	39,78	
		050/8	2 ha 1030 nm	legelő	8,83	
		069/1	2 ha 2494 nm	gyep	33,29	
		073/1-17	3 ha 1984 nm	gyep	22,38	
		073/17A	2696 nm	gyep	1,89	
		073/17C	2 ha 4995 nm	gyep	17,50	
		073/17D	2914 nm	gyep	2,04	
		0188	8 ha 4872 nm	szántó	96,97	
		0229	47 ha 8595 nm	erdő	216,37	
		0271/1	32 ha 1053 nm	szántó	438,84	
		0271/2	8797 nm	gyep	7,92	
		0271/3	2777 nm	erdő	0,86	
		0272	2200 nm	szántó	2,07	
		0276/1	6 ha 1218 nm	szántó	82,33	
		0276/1/2	8553 nm	gyep	4,61	
		0276/1/3	1 ha 4542 nm	erdő	4,51	
		1277/3	5316 nm	szántó	2,23	
		0277/5/1	5310 nm	szántó	2,23	
		0277/5/2	1915 nm	gyep	0,46	
		0277/7/1	1 ha 5066 nm	szántó	6,33	
		0277/7/2	3555 nm	gyep	2,49	
		0277/9/1	5489 nm	szántó	2,31	
		0277/9/2	1805 nm	gyep	1,26	
		0277/13	1 ha 6285 nm	szántó	15,31	
		0278	1 ha 1642 nm	szántó	14,55	
		0299/12	4 ha 8252 nm	szántó	54,12	

A Veszprém megyei Kárrendezési Hivatal **Gyulafirátót** községben, a **Dózsa György Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, Veszprém** által kijelölt termőföldterületre az árverést kitűzi.

1. Az árverés helye: Gyulafirátót, Művelődési Ház

GERECZE Péter

BAKÓ Zsuzsanna Dorottya: Gerecze Péter fényképhagyatéka. Bp. : OMvH, 1993

M.Ét.
1992. 3/4

Dr. Gerecze Péter biz. tag jelentése a Pilisszentkereszten 1913. november 2—28. végzett tudományos ásatásának eredményeiről

Az első heti próba ásatásról benyújtott jelentésemhez van szerencsém a következőket jelenteni:

Mindenek előtt örömmel jelentem, hogy dr. Békefi Remig zirci főapát úr azon értesítésemre, hogy az ásatást megkezdettem, kérésem nélkül 200 koronát küldött kezemhez az ásatás céljaira. Ez által lehetővé vált, hogy az ásatásokat mind addig folytathattam míg az időjárás megengedte. Így a napszámbérben általam kifizetett 358 koronából 300-at fedeztem a nagytek. Bizottság által rendelkezésemre bocsátott előlegből, a többit pedig, a mi a főapát úr ajándékából még kezemnél van, kora tavasszal fogom felhasználni.

Az Á/ alatt mellékelt helyrajzi vázlat szerint mintegy 90 négyzet méter területen 0.50—1.50 méter mélységre hatolva feltártam egy négyszögű épület belső falait, melyekből a bezárt tér felé irányuló pillérek szöknek elő. A szabályosan keletelt négy szög déli és északi falai 6—6 pillére páronként szemben, a nyugatinak öt és a keleti falnak pedig 2—2 pillére olyképen állnak egymással szemben, hogy az épületet könnyen egy három hajós templom alaprajzává egészíthetnők ki, ha a keleti felén megtalálnók az apsisok maradványait is. De nem csak ezek hiányzanak teljesen, hanem más okok is arra mutatnak, hogy ez nem a templom, hanem tán a zárdabelső négyszögét alkotta. Komplikálja e kérdést a körülzárt tér keleti falának belső falához csatlakozó nyolcszögű épület, melynek tengelye a körülzáró négyszög tengelyétől mintegy 130 cm-re észak felé de azzal párhuzamosan halad.

Ezt a faragott kövekből épült 8.60 széles és 8.60 hosszú területet elfoglaló épületet első tekintetre keresztelő kápolnának kellene tartanunk, mert nyugati falát egy kőcsatorna töri át, ennek külső vége, megtoldva egy vas csővel is egy kőmedencébe torkollik, viszont ennek a kőmedencének nyugati fala is át levén lyukasztva, a bele ömlő vizet átbocsátotta egy padló alatti délre haladó kőcsatornába. Ennek a berendezésnek kiegészitéséül kell vennünk annak a vörösmárvány medencének számos töredékét, mely épen itt egy hatalmas hársfagyökér alól került elő. Ezek a töredékek egy körülbelül 2.50 méter átmérőjű poháralakú medencévé egészithetők ki. Meg van e pohárnak alsó domború tagja, a pohár nyaka és talpa is, habár mészkőből. Több mint 20 darab 12—15 cm átmérőjű csiszolt vörös márvány hengeroszlop töredék is, valamint egy gyönyörű vörösmárvány pillérfejezet lombozata is anyagánál fogva arra vallanak, hogy itt egy díszes keresztelőkápolna, baptisterium maradványaival van dolgunk, mely a felnőttek keresztelésének idejében a XII-ik század végére jól beillenék. De ezt a kérdést is eldöntetlenül kell hagynunk, legalább amig magát a templomot kétséget kizáróan meg nem állapitottuk.

Olyan föld alatti, födött kőcsatorna minő e medence vizét a padló alatt délfelé elvezette, előjött az északi pilléres fal mentén is belől, s ez áttöri a keleti falat, helyesebben annak fundamentuma alatt vezeti ki a vizet, látszólag a magasabban fekvő helyre kelet felé. Így tehát ez is csak a további ásatás révén lesz érthető.

Mind ez a sok probléma azonban együtt véve sem olyan fontos, mint az a hatalmas faragott kövekből gondosan megépitett kőfal, melyen az előbb baptisteriumnak vélt nyolcszögű épület nyugati (sic!) fala nyugszik. Mikor itt az említett csatornák folytán a habarcsba rakott téglaburkolatú talaj nivója világossá vált, minden egyebet lehetett a lefelé haladástól várni csak azt nem, hogy itt a kápolna nyugati fala alatt egy ép faragott kőfal húzódik észak és déli irányban, melynek 25 cm magas 12 cm-re kiszökő épszögű lábazata 1.30 m-rel mélyebben van mint ez említett padló, mely alatt a kőcsatorna elvezet. Ennek a nemvárt, mélyebb nivójú kőfalnak belső fele nem faragott és nem is állt soha szabadon, de hogy eredetileg nem a később föléje emelt kápolna számára épült világosan mutatja az, hogy két vége a kápolna szélességén túl terjed, és hogy a kápolna két szomszédos északnyugati és délnyugati falának föld alatti része nincs bekapcsolva ebbe a nyugatiba, hanem az alapfal faragott kockakövek rendetlen egymásra halmozásából áll. Ezek a kápolna oldalfalainak fundamentumába hányt faragott kövek valószinűleg a kápolna épitésekor itt a feltöltött talajban talált régi falból vannak lebontva.

Ma még e kitárt falak eredete, rendeltetése és kronológiájáról azt hiszem nehéz biztos véleményt mondani, noha a többszáz darab faragványos kőtöredék elég szabatos kormeghatározónak mondható s okmányaink is vannak (Lásd a mellékelt fényképeket). Mind emellett már most rá kell mutatnom a töredékek közt arra a szalagfonatos díszitésü párkánykőre, melyet az erdészlak istálójának ajtaja elől, hol az küszöbkő gyanánt szolgált, szállitottam be a népiskola folyosójára. Ez a Como-vidéki IX—XI századi olasz kőfaragók tipikus díszítő-motivuma, melynek analógiáit a knini ásatásokból ismerjük s a minő faragványokat épen e sorok irója tett közzé több helyről. Ez a párkánykő, s ennek egy kis darab, ma az az erdészház kerítésfalába falazott rokon töredéke a stílusok kronológiája tekintetében semmiképen sem illeszthető a többi, (itt a fényképeken jól megkülönböztethető) XII—XIII századi faragványoktól. Ha tehát azt a lombárd faragványt összevetjük a baptisteriumnak vélt épület alatti falmaradvánnyal, nem tartom kizártnak azt a lehetőséget, hogy itt a Cisterciták épitkezését is megelőző időben állott valami monumentalis épület, melyről a további ásatások aligha nem bővebb felvilágositást fognak nyújtani.

Annyi már eddig is bizonyos, és ez az a mire Excellenciádnak és a nagyérdemű Bizottságnak nagybecsű figyelmét különösen felhivni bátorkodom: hogy ha sok tudományos érdek sürgette immár 40 év óta e romok megbolygatását, most már e szerény keretű próbaásatás eredményei egyenesen elodázhatatlanná teszik a tudományos kincseket rejtő hely rendszeres átkutatását.

Ez a próba ásatás azonban fájdalom arra is megtanitott, hogy nagyobb költséggel jár az itteni nehézségek leküzdése mint azt első jelentésemben proponáltam. Ennek ellensúlyozására a Pestvármegyei Régészeti Bizottság nevében kértem Pilisszentkereszt elöljáróságát s ígéretet nyertem 50 igás fuvar megszavazása iránt a törmelékkihordásra, megállapodtam az ottani vallás és tanulmány alapi erdőmérnökkel, kit az ásatás területhasználati joga illet, a különben is kevés értékü gyümölcsfacsemeték esetleges eltávolitása iránt, gondoskodtam az ottani áll. elemiiskolai igazgató és a tanfelügyelőtől nyert engedély alapján az eddig nyert és az ezután kiásandó épitészeti emlékeknek az áll. iskola zárt folyosóján Bizottságunk tulajdonjogának fentartásával való elhelyezéséről, végül pedig felkértem az elöljáróságot és erdőgondnokságot a feltárt alap falak gondos védelmére is.

A továbbiakra nézve bátorkodom tisztelettel a következőket proponálni. 1. A feltárt és feltárandó alapfalak mint műemlék fenntartandók.

2. Kéressék fel a földbirtokos Vallás és Tanulmányialap a/ 2—3000 Korona ásatási segély kiutalványozására, b/ arra, hogy utasítsa erdőgondnokságát az ásatás vezetőjének lakás és élelmezéssel a Vallásalap költségén való ellátására, mint ez a hivatalos kiküldöttekkel ott szokás, mert a faluban pénzért sem kapható ellátás. (Most e sorok írójáť az erdőmérnök házassága miatt az ottani tanítóság költsön vett ágyneművel az iskolai szertárban helyezte el, élelmezésének módja pedig tavasszal . . . röviden szólva nem ismételhető). c/ Kéressék fel a Vallásalapok vezetősége a kiásandó terület bekerítésére, mert enélkül a falak széthordása a helyszínéről el nem vihető faragványos kövek megrongálása meg nem akadályozható.

3. A feltárandó alapfalak cement burkolattal védessenek meg az elpusztulástól. A feltalálandó oltár helyén esetleg az állítólag itt eltemetett Gertrud királyné sírján állíttassék egy kőkereszt, melynek alapzatára jegyeztessenek fel a nevezetesebb idevágó történelmi adatok.

4. Kéressék fel a magas kormány a negyven évvel ezelőtt e romok feltárására kiutalt 4000 korona újból való kiutalására.

5. Henszlmann annak idején 300 koronát kért csupán szerszámokra a mely kiadás ha ma mellőzhető is, az ásatás vezető felhatalmazandó nehány szál padlódeszka beszerzésére, mert ez az árkok áthidalására ezután nem nélkülözhető.

Elkészítettem az összes alapfalak valamint az összes töredék méreteit is a tagozatok profilvázlataival együtt, de emellett a feltárandó összes alapfalak műszaki felvétele nem lesz mellőzhető.

Tisztelettel idezárva az ottani elöljáróság által láttamozott heti napszámbér kimutatásokat valamint a Dr Békefi Remig főapát úr postautalvány szelvényét és a magam útiszámláit még csupán annyit bátorkodom megjegyezni, hogy az ásatások utáni ott tartózkodásomat a helyszíni felvételek s a töredékek felmérése csoportosított lefényképezése tette szükségessé. Pomázra pedig azért kellett utaznom, mivel egy domborműves padlótégla melynek másai a Pilisi zárdában készültek Pomázról került Bizottságunk birtokába. De erről és az idezárt fényképeken látható becses emlékekről tüzetes tanulmány alakjában fogok beszámolni.

Kérem e rövid jelentésem tudomásulvételét és számadásaim elismerését, végül pedig alázatos propozicióim kegyes figyelembe vételét.

Pestújhely 1913 december 22.

Mély tisztelettel
Dr Gerecze Péter

(Műemlékek Országos Bizottsága 1074/1913. szám)

RÖVIDÍTÉSEK

ÁK Árpád-kori kőfaragványok. Katalógus. Szerk. *Tóth M., Marosi E.* Székesfehérvár 1978.

Aubert 1947 *Aubert, M.:* L'architecture cistercienne en France. I—II. Paris 1947.

Benoit—Wabont 1991 *Benoit, P.—Wabont, M.:* Mittelalterliche Wasserversorgung in Frankreich. Eine Fallstudie: Die Zisterzienser. In: Die Wasserversorgung im Mittelalter. Mainz 1991, 187—226.

Braunfels 1969 *Braunfels, W.:* Abendländische Klosterbaukunst. Köln 1969.

Brooke 1974 *Brooke, Ch.:* The Monastic World 1000—1300. London 1974.

Canivez Statuta capitulorum generalium Ordinis Cisterciensis ab anno 1116 ad annum 1786. Edidit *J. Canivez.* I—VIII. Louvain 1933—1941.

Entz 1966 *Entz G.:* A kalocsai székesegyház faragványai. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts XXVIII. 1966, 134—144.

Gerevich 1971a *Gerevich L.:* A gótikus klasszicizmus és Magyarország. A Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának Közleményei XX. 1971, 55—72.

Gerevich 1971b *Gerevich L.:* Villard de Honnecourt Magyarországon. Művészettörténeti Értesítő XX. 1971, 81—105.

Gerevich 1974 *Gerevich L.:* A kora-gótika kezdetei Magyarországon. A Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának közleményei XXIII. 1974, 146—169.

Gerevich 1977 *Gerevich, L.:* Pilis Abbey a Cultural Center. Acta Archaeologica XXIX. 1977, 155—198.

Gerevich 1981—82 *Gerevich, L.:* Grabmal der Gertrud von Andechs-Meranien in Pilis. In: Sankt Elisabeth Fürstin, Dienerin, Heilige. Katalog. Sigmaringen 1981—82, 334—336.

Gerevich 1982 *Gerevich, L.:* Les fouilles de l'abbaye hongroise de Pilis. In: Mélanges à la mémoire du Père Anselme Dimier. III/5. Arbois 1982, 371—393.

Gerevich 1983 *Gerevich, L.:* Ausgrabungen in der ungarischen Zisterzienserabtei Pilis. Analecta Cisterciensia XXXIX. 1983, 281 skk.

Gerevich 1984 *Gerevich L.:* A pilisi ciszterci apátság. Szentendre 1984.

Gerevich 1985a *Gerevich, L.:* Ergebnisse der Ausgrabungen in der Zisterzienserabtei Pilis. Acta Archaeologica XXXVII. 1985, 111—152.

Gerevich 1985b *Gerevich L.:* A pilisi ciszterci apátság. Régészeti Tanulmányok Pest megyéből XVII. 1985, 541—549.

Grüger 1984 *Grüger, H.:* Cistercian Fountain Houses in Central Europe. In: Studies in Cistercian Art and Architecture. Vol. 2. Ed. *Parsons Lillich, M.* Kalamazoo 1984, 201—222.

Hervay 1984 *Hervay, F. L.:* Repertorium historicum ordinis cisterciensis in Hungaria. Roma 1984.

Hervay 1991 *Hervay F. L.:* A ciszterci rend története Magyarországon. In: *Lékai L.:* Ciszterciek, eszmény és valóság. Budapest 1991, 470—492 (függelék).

Marosi 1984 *Marosi, E.:* Die Anfänge der Gotik in Ungarn. Esztergom in der Kunst des 12-13. Jahrhunderts. Budapest 1984.

Marosi 1985 *Marosi E.:* A pilisi monostor szerepe a XIII. századi magyarországi művészetben. Régészeti Tanulmányok Pest megyéből XVII. 1985, 551—562.

Meer 1965 *Meer, F. van der:* Atlas de l'ordre cistercien. Paris —Bruxelles 1965.

PL Patrologia Latina. Ed. *J. P. Migne.* Paris 1844—1864.

Geserre Péter

Gereda János kép és ipaminveszeli
kiállitás résztvevője

Pásztortűz, 1922. VIII. érf. I. r.

476. l.

Kulturkrónika

Gerecze Péter

Vas. Ujs. - 1898

633 f

Műemlékek tanulmányozása Erdélyben. Az Árpád-házbeli királyok korából fönmaradt műemlékek tanulmányozására a magyar mérnök- és építészegylet, valamint az «Osztrák-Magyar-Monarchia leirása» szerkesztőbizottságának megbizásából dr. *Gerecze* Péter fővárosi tanár legutóbb Erdélyben, *Segesváron* időzött, a hol sok nagyfontosságú és jól fenmaradt régi emlékművet talált, melyek eddig az országban jóformán ismeretlenek voltak. Dr. Gerecze kirándult *Keresdre* is, a Bethlen Bálint gróf tulajdonát képező várkastély tanulmányozása czéljából, melyet Bethlen Gábor gróf a nyolczvanas években Alpár Ignácz fővárosi építésszel restauráltatott. Ezen kastély építési szempontból szintén egyike az ország legnevezetesebb műemlékeinek, melynek eredeti motivumait Alpár a millenniumi kiállításon sokszorosan fölhasználta.

Rokkant- és Nyugdíjegyletében
március hó 27-én, húsvét vasár-
ötött táncvigalmat rendez
n, melyre a tisztelt Címet meg-
utatandó. Kezdete este pontban
ptidíj 8 dinár. Azok a hölgyek,
kaptak, forduljanak a rendező-
szére a meghívó nem kötelező.

napjairól, mivel a sors a jövő titka»

. példa

A Schriftguss A. G. vorm. Brüder Butter, Dresden, betüöntöde díszei: 9. példa: Körzet a Die handschriftliche Linie sorozatból és az F.-M. díszitődarabok Derby sorozatának zárómütyürkéje. — 10. példa: az F.-M. díszitődarabok Derby és Turf sorozatának zárómütyürkéi. Tervezte: Wanko Vilmos, szedték: Lombár László és Schwartz Ottó.

Gerecze Péter dr.

1856—1914.

Nekrolog

l. Arch. Ért.

1914. 433—435. l.

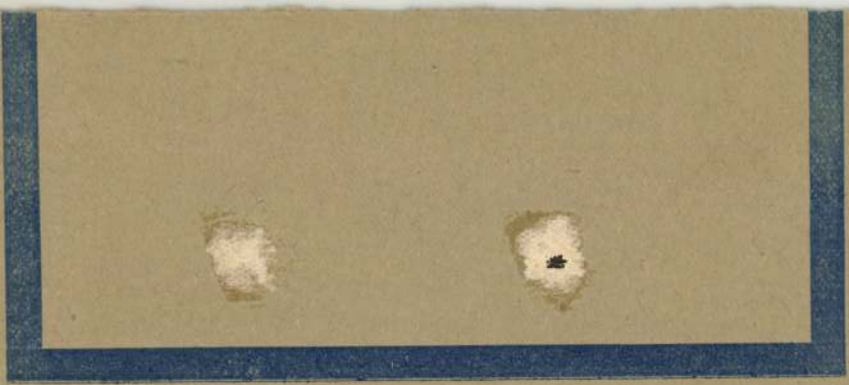

GERECZE Péter

GERECZE Péter: Építőművészeti emlékeink Árpád-há
királyaink idején. = Müemlékvédelem, XXXIV. évf.
2.sz. 1990 89 - 91. p.

Rövid életrajzi összefoglaló az elején

1,0
0,8
0,8
0,2
1,1
1,1
0,8
0,9
0,7
1,2
Kv.
0,7
2,0

GERECZE Péter

tevékénysége a Pest Megyei Régészeti és Néprajzi Bizottságban - titkár

Váci Könyvek 1. 1981 66.p.skk.

Lakcime: Pestujhely, László u. 16. (saját ház)

characterized by thicker strokes. Although bold type
eferable, thick strokes in a small font can cause the
enclosed areas of white space within individual let-
se up, thus reducing typeface legibility in a bold type
e.

momentum, irony, or a conversational tone to your

should be used with discretion. Often, the line inter-
typeface descenders, reducing both typeface attrac-
d legibility.

rPoint includes two Style options not available with Win-
t:

be used for slide titles and short phrases but should
for lengthy phrases.

enhance typeface legibility

Alólirottak a legmélyebb fájdalomtól megtört szivvel jelentik a forrón szeretett, felejthetetlen kedves nő, anya, gyermek, meny, testvér, sógornő, unoka gyermek, illetőleg rokon

Dr. GERECZE PÉTERNÉ,

szül. MILLER LUJZÁNAK

folyó évi junius hó 12-én délelőtt ¾ 12 órakor rövid betegség és a halotti szentségek ájtatos felvétele után éltének 22-dik évében, boldog házasságának 10-ik havában történt váratlan halálát.

A boldogultnak hült tetemei folyó évi junius hó 14-én délután 5 órakor fognak Malom-utcza 16. számu házban beszenteltetni és onnan a budai külvárosi közsirkertbe örök nyugalomra elhelyeztetni

Az engesztelő szentmise áldozat pedig folyó évi junius hó 15-én reggel 9 órakor fog a belvárosi plébánia templomban a Mindenhatónak bemutattatni.

Pécsett, 1888. junius hó 12-én.

Áldva legyen emléke!

Dr. Gerecze Péter
állami foreáliskolai tanár,
mint férj.

Miller Amália,
Miller Melánia,
testvérei.

Gerecze Ferencz Egon,
gyermeke.

Özv. **Miller Józsefné**
szül. **Freitag Alojzia,**
édes anyja.

Gerecze János,
ipa.

Gerecze János,
„ **Pál,**
„ **András,**
„ **Katalin,**
„ **Mari,**
sógor és sógornői.

Klombauer Lénárd,
nagyatyja.

„LALAT“ temetkezési intézet Kis tér 11. sz.

Nyomt. Taizs J. Pécsett, 1888.

Gerecze Péter

= Szinnyei József: Hegyi irodalmi élete és munkái Bp.,

Vallásos erkölcsi nevelés az elemi iskola I. osztályában és Népiskola Verstára.

Petrik Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1882. — *Uj M. Athenás* 150. 496. l.

Gérecz ***Károly***, főreáliskolai tanár, előbbinek fia, szül. 1866-ban Felső-Nyárádon Borsodmegyében; jelenleg a magyar- és franczia nyelv tanára a verseczi községi főreáliskolában. — Munkája: *Villon*. Tanulmány a franczia irodalomból. Sárospatak, 1890.

Rajner Ferencz Tanári Névkönyve 136. l.

Gerecze ***Péter***, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, szül. 1856. máj. 23. Deésen Szolnok-Dobokamegyében; középiskoláit Szamosujvárt Fogarasy Mihály püspök költségén és a kolozsvári lyceumban mint a r. kath. finövelő növendéke végezte el. 1876-ban Bécsbe ment mint egy éves önkéntes, de az évet főkép a Belvedere gyűjteményeinek szentelte. Négy évig volt bölcselet-hallgató a kolozsvári egyetemen, hol egy dolgozatával egyetemi pályadíjat nyert. 1881-ben tanári és doktori oklevelet szerzett és azon év szept. a pécsi állami főreáliskolához kinevezték tanárnak. Az 1882. nagy szünidőt német irodalmi s műtörténelmi tanulmány czéljából Bécs, Drezda, Berlin, Nürnberg és Münchenben töltötte; 1885—86-ban pedig miniszteri engedélylyel ugyan ilyen czélból Lipcsében, Berlinben, Párisban és Heidelbergben időzött és az említett német városokban az egyetem látogatásán kívül az ottani középiskolákban is hospitált és a németországi oktatás rend- és módszeréről, valamint tapasztalásairól a miniszteriumhoz jelentést tett. Műtörténelmi tanulmányait 1887-ben folytatta Velenczében, Torcellon, Bolognában, Ravennában, 1891-ben pedig Romában, Firenzében és másodszor is a Rajna vidékén. — Czikkei a Szolnok-Dobokában (1878. Cornides a deési ó-vári toronyról), az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapokban (Kolozsvár, 1881. Die erste Periode der Magyarischen Kant-Literatur 1781—1881., különnyomatban is: Meltzl, Kantiana Hungarica, Verzeichniss der Magyarischen Kant-Literatur, 1881—82. Erdélyi rumén népdalok a Czibles-hegy tövéből, sorközi fordítással, Goethe und Franz Kazinczy, 1885. Betlehemes játék Pécsről). a Deés és Vidékében (1882. Az 1638. deési országgyűlés határozatai), az Iparosügyi Közlönyben (1882. Pécs ipari különlegességei), a Pécs-Baranyai Hirlapban (1882. A franczia forradalom magyar poétája). a Pécsben (1882. Garay János ifjusága és költészete, 1883. Kaulbach őrültjeinek élete, Narrenhaus cz. festményéhez, 1884. Horváth Ádám kiadatlan verseiből). a Figyelőben (XV. 1883. Palóczi Horváth Ádám), a Budapesti Hirlapban (1888. 263. sz. A pécsi székesegyház falfestményei, öt czikk.) Programmértekezései a pécsi főreáliskola Értesítőjében (1884. Az aesthetikai nevelés általános eszközei, 1885. Mire képesít a kereskedelmi középiskola? 1887. A kedélynevelés általános eszközei), az Életben (I. 1891. Lotz Károly ujabb képei a pécsi székesegyházban), az Építészeti Szemlében (1893. A pécsi székesegyház építés tekintetében, képekkel), a Művészi Iparban (1893. A falfestés technikája a pécsi székesegyházban), a M. Államban (1893. Az egyházi festés jelene és jövője.) A m. tud. akadémiában 1893. jan. 9. értekezett A művészi restauratióról Olaszországban és a Rajna vidékein (kivonatban megjelent az Akadémiai Értesítőben és bővített alakban a Budapesti Szemlében.) Több társadalmi s tárcza-czikk a hirlapokban. — Munkái: 1. *Kazinczy Ferencz vallási és bölcselmi nézetei*. Pécs, 1881. — 2. *A pécsi székesegyház külseje*. U. ott, 1888. (Különnyomat a pécsi főreáliskola Értesítőjéből, VII tábla rajzzal.) — 3. *Székely népballadák fejtegetve*. Felolvasás. U. ott, 1889. — 4. *Madách és az ember tragédiája*. Felolvasás. U. ott, 1889. — 5. *Vezető a pécsi székesegy-*

házban. U. ott, 1891. (U
U. ott, 1891.) — 6. *A péc*
különös tekintettel falfes
történelmi tanulmány.
szövegkép és XXI tábla
Állam 222 sz.) — 7. *Négy*
nácz báró pécsi püspök
Pécs, 1893. (III tábla raj

M. Könyvészet 1889. — *Ho*
vészete 1891. — *Corvina* 18
életrajzi adatok.

Gerenday *Antal*, szo
országos szab. márvány-m
ronás arany érdemkeresz
a budapesti ref. egyház
József egyetemi tanár te
halt 1887. aug. 7. Budap
ben. — Munkái: 1. *Alb*
64. (22 műlap.) — 2. *S*
sek. Mellékletül a «Sire
bumá»-hoz, a vidékbeli
kalmi használatára. U.
gyűjtemény. 221 szám).

Petrik Könyvészete és

Gerenday *József*, orv
egyetemen a növénytan
a füvészkert igazgatója,
Dömsödön Pestmegyébe
tens volt a pesti egyete
vészeti tanszékénél; Sad
után kineveztetett az e
tanszékére s a botanika
lett. József főherczeget a
vel megismertette. Megh
Pesten. — Czikke a M. o
szetvizsgálók Munkálata
kigyókról átalánosan. k
ges és nemmérgesek közö
magyarországiakra vona
dalmi Szemlében (M. G
1846. Könyvbirálat), a
(1852. 857. sz. Az egy
ben virágzó Agave), írt
Iconographiájába is. —
gyar és Dalmát orszá
1839. (Négy tábla rajz
mel is.) — Kéziratban

házban. U. ott. 1891. (Ugyanez németül. U. ott. 1891.) — 6. *A pécsi székesegyház* különös tekintettel falfestményeire. Műtörténelmi tanulmány. Bpest, 1893. (34 szövegkép és XXI tábla rajzzal. Ism. M. Állam 222 sz.) — 7. *Négyesi Szepesy Ignácz báró* pécsi püspök és emlékszobra. Pécs. 1893. (III tábla rajzzal.)

M. Könyvészet 1889. — *Horváth Ignácz* Könyvészete 1891. — *Corvina* 1893. 13. sz. és önéletrajzi adatok.

Gerenday *Antal*, szobrász, első országos szab. márvány-műgyáros, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa s a budapesti ref. egyház presbytere, G. József egyetemi tanár testvéröcscse. Meghalt 1887. aug. 7. Budapesten 69. évében. — Munkái: 1. *Album.* Pest, 1862—64. (22 műlap.) — 2. *Sirkerti nefelejtsek.* Mellékletül a «Siremlékek mű Albumá»-hoz, a vidékbeli ügynökségek alkalmi használatára. U. ott. 1865. (Sírirat gyüjtemény. 221 szám).

Petrik Könyvészete és gyászjelentés.

Gerenday *József*, orvosdoktor, a pesti egyetemen a növénytan rendes tanára s a füvészkert igazgatója, szül. 1814-ben Dömsödön Pestmegyében; előbb assistens volt a pesti egyetem vegytani s füvészeti tanszékénél; Sadler halála (1848) után kineveztetett az egyetem füvészeti tanszékére s a botanikai kert igazgatója lett. József főherczeget a növénytan elveivel megismertette. Meghalt 1862. ápr. 8. Pesten. — Czikke a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VI. 1846. A kigyókról általánosan, különösen a mérges és nemmérgesek közötti különbségről a magyarországiakra vonatkozólag), az Irodalmi Szemlében (M. Gazda melléklapja 1846. Könyvbirálat), a M. Hirlapban (1852. 857. sz. Az egyetemi füvészkertben virágzó Agave), írt még Reichenbach Iconographiájába is. — Munkája: *Magyar és Dalmát* országi kigyók. Pest, 1839. (Négy tábla rajzzal és latin czímmel is.) — Kéziratban maradt terjedelmes magyar növénytana, melyen évek óta munkálkodott.

Gyogyszerészi Hetilap 1862. 15. sz. (Nekr.) — *Kanitz, August*, Versuch einer Geschichte der ungarischen Botanik. Halle, 1865. 206. l. — *Szinnyei* Könyvészete és gyászjelentés.

Gerenday *Tivadar*, m. kir. honvédszázados és tanár, G. József egyetemi tanár unokaöcscse, szül. 1847. okt. 1. Közép-Turon Hontmegyében; 12 éves korától fogva katonai nevelésben részesült a marburgi cadet-intézetben és a bécs-ujhelyi akadémiában, honnét 1866. máj. 9. mint hadnagy a hadseregbe lépett. A custozzai csatában a 39. Dom Miguel ezredben harczolt; a Monte-Croceránál történt rohamnál megsebesült és katonai érdemkeresztet nyert. Felváltva különbféle katonai intézetben tanított. Az említett ezreddel mint főhadnagy Boszniában is harczolt és részt vett a Han-Pirkovác és Dolna-Tuzla melletti ütközetekben, hol nehéz lősebet kapott. Felgyógyulása után átlépett a honvédséghez és mint tanár 1880 óta a Ludovica Akadémiában működik. 1882. nov. 1. óta honvédszázados. — Czikkei a Ludovica Akadémia Közlönyében (1890. A franczia lovasság szerepe Traktir és Solferinonál, Gurko hadjárata a Balkánban. 1891. Thoumas tábornok Causerie militaire cz. munkájának bővebb ismertetése. Harczászati tanulmányok és kiskaliberü fegyverek, úgymint a füstnélküli lőpor elfogadásának következményei. 1892. A német lovasság tevékenysége Metz körül 1870. aug. 15—18., Lannes marsal élete, Thoumas tábornok után, Egy angol államférfi élete a franczia hadseregről. 1893. A lovasság és tüzérség a gyalogság fegyverével szemben.)

Szvoboda Johann, Die Zöglinge der Wiener-Neustädter Militär-Akademie. Wien. 1870. és önéletrajzi adatok.

Gerengel *Simon*, ág. ev. lelkész és 1565-től a soproni evang. gyülekezet alapítója, mely évben hivatott meg As-

GERECZE Péter

91 8 14,16

01 Művészet

Magyar Mérnök és Építész Egylet
Könyvkiadó Vállalata Magyar Szerkesztő-
ségének.

Alólirott tisztelettel tudomásul vevén ~~Magy~~
a Magy. Mérnök és Építész Egylet ~~az 1897 febr. tén~~
~~tejárt~~ ~~Millenniumra pályázatára~~ egyik alólirt
által az Árpádkori és Magyarország átpádkori
építés történeszek megírására tett ajánlatát
a tervrajzat ~~és~~ bemutatás és mutatvány alapján elfogadtán
se munka megírására öt bízta ~~meg~~ meg a Magy.
Mérnök és Építész Egylet Könyvkiadó vállalata
szerkesztőségének szóbeli felszólítása ezennel
kijelentem, hogy nevezett munkámat
Magyarország Árpádkori építésének
történetét ~~nevezett~~ ~~nyel~~ hajlandó vagyok
a Könyvkiadó vállalat szikhely
~~[illegible]~~ kiadás céljából tulajdonjogi-
lag át engedni.

/Magyar Ép. Múzeum./

~~Közjegyzőkönyv~~

1/47. A művet a K. 99 május i~~k~~ 1-én

~~Kézirat~~ban bejegyeztem s

A~~z~~ ~~írta~~ első Kiadásának jogára~~t~~

~~átruházás~~ért a Közgyűlés vállalmá~~t~~

nyolcados alakú nyolcadrétű nyomtatott ívekkel ~~ellátva~~ ~~ellátva~~ ~~ellátva~~

legalább 6 fot ba került művel jóval többel
~~[illegible]~~ kellett tanulmányi csellőt felvenni
~~[illegible]~~ a nyers
minturmegit [illegible]
~~előállítási költségem is ráment~~
ennyire, ~~holott~~ ~~ha~~ Már pedig ha egy ivre legkeverebbet
16 képet számítok (pedig kétszer ennyi-is
ra fogs sokra menni) ezért csak
38 fot honorálom illetve ~~holott~~ mi
16 fénykép magamnak legalább 100
fotomba áll.

— Egy ~~[illegible]~~ ha a Magyar Mérnok és
építész egylet művelem illustrálása te-
kintetében a szokásos kiadói állás
pontonál magasabbra nem emelkedve
nagy költségre fényképem összegyűjtése-
ben ily módon nemáll segítségem
re ~~egyalta~~ lehetetlen magam anyagi
erején e tekintetben a kívánálmak-
nak megfelelnem. Itt az illustrátiv
megszerzése egészen más természetű,

Táblás

1.1.1 Öjesvonaikor

1

Tábla	3	
oldal	29	155
felolv	15	56
1/4 old	9	12

~~179~~

179

40

1896-iki
EZREDÉVES ORSZÁGOS KIÁLLITÁS.

I. (Történelmi) Főcsoport.

4716. sz.

Tekintetes Dr. Gerecze Péter úrnak,
a VI. kerül. állami főreáliskola tanárának

Budapest.

Folyó hó 28-ikán kelt beadványára ezennel elfogadom Tekintetességed szíves ajálkozását, melylyel az ország különböző helyein elszórtan levő árpádkori épületek romjaiból a nevezetesebb figurális és ornamentalis plasztikai részleteket saját tanulmányai kiegészitésére felkutatni és lefényképezni szándékozván, arról az 1896-iki ezredéves országos kiállitás történelmi főcsoportjának jelentést tenni hajlandó.

Ennek kapcsán felkérem Tekintetességedet, hogy kutatásai közben kiváló súlyt legyen szíves helyezni azon plasztikai (: figurális és ornamentalis :) maradványokra, melyek helyükről elmozdithatók s a kiállitás tartamára megszerezhetők.

Kutatásainak elősegitésére a Tekintetességed kérvényében megjelölt vonalakra szóló, gyorsvonatokra is érvényes II. osztályú vasuti időleges szabadjegy engedélyezése iránt az ezredéves kiállitás országos bizottságának elnökénél a m. kir. kereskedelemügyi minister úrnál az előterjesz-

tést megtettem s ő Nagyméltósága a kért szabadjeggyel folyó évi junius 15-étől szeptember 15-iki időtartamra engedélyezni is méltóztatott.

Ezen vasúti szabadjegy, valamint a Tekintetességed részére a kiállitás igazgatósága által adandó hivatalos ajánló-levél átvétele végett folyó évi junius 10-ike körül nálam jelentkezni szíveskedjék.

Budapest, 1895. május 30 án

Szalay Imre
a történelmi főcsoport
igazgatója.

Magyar Építészeti Múzeum

GERECZE Péter

kiáll. Bp., OMF, 1993

ism. BÁN András: Müemlékek aprószentje. = Népszava, 1993. aug.13. 6. ill.

GERECZE Péter

Marcri – Pécri altamplom

AH 1998/2. 357.

UF

épjavításF

, 1-2.

sképi és

llalat,

*rváth*F

. BudapestF

Komárik Dénes

1953

- F*Horler Mi*

szolgálatába

192-199. ill

1955

+++ - Riedel

műemléki viz

1955.

- F*Pogány Fr*

F*Sándor*FF: B

műemlékeinek
Városépítési

GERECZE Péter

kiáll. Bp.,OMvH,1993

ism. P.SZABÓ Ernő: Építőművészeti emlékeink -
képeken. = Uj Magyarország, 1993. szeptember 2o. 7.i

PÁLYÁZATOK

„A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete pályázatot hirdet **képzőművész** — ill. **iparművész tagozati titkári** állásokra.

A titkárok feladata, a választott testületek által meghatározott döntések és feladatok végrehajtása és valamennyi, a tagozatokkal kapcsolatos munka megszervezése.

Az állás betöltéséhez valamely humán tudományos ill. művészeti oktatási intézményben szerzett felsőfokú végzettség szükséges, valamint legalább egy világnyelv közép- vagy felsőfokú tárgyalási szintű ismerete.

Benyújtandó a pályázó szakmai életrajza, a végzettségeket igazoló iratok másolata.

A nyertes pályázók az állást azonnal betölthetik.

A pályázatokat 1993. szeptember 20-ig kell benyújtani a 1054 Bp., Báthory u. 10. II. em. 203. irodában, Tóth Gyuláné hivatalvezetőnél, ugyanitt további felvilágosítás is

Életrajz és irodalmi
dolgozatok jegyzéke

Magyar Építészeti Múzeum
75.15.19

ith
po.
VI

Életrajz.

Gerecze Péter, bölcselet-doctor, budapesti VI. kerületi állami föreáliskolai rendes tanár, M.E.O.B. tagja, született Déésen, Szolnok-Doboka megyében 1856. május hó 23-án, római katholikus vallásu. Elemi tanulmányait szülővárosában, a középiskola alsóbb osztályait néhai Fogarasy Mihály erdélyi püspök költségén Szamos-Ujvárt, a felsőbb osztályokat pedig az erdélyi római kath. statustól nyert alapitványon, mint a kolozsvári szt. József-finövelőintézet növendéke, az ottani rom. kath. lyceumban végezte. 1876 junius havában érettségi vizsgálatot tevén, mint egyéves önkéntes Bécsbe ment, hol rendszeresen látogatta az akkor Belvedere-i képtárt és a többi műgyüjteményeket, ~~Igy már akkor~~ tüzetesen foglalkozott az olasz, német és németalföldi festőiskolák kiválóbb alakjaival, s azoknak a Belvedere-ben a Lichtenstein és Harrach-féle gyüjteményekben található müveivel. Szorgalommal látogatta ezen kivül a Künstlerhaus kiállitásait.

Hadkötelezettségének eleget tevén 1877 novemberében a kolozsvári m. kir. t. egyetem bölcs. nyelv és történettudományi karához iratkozott be a magyar és német nyelv és irodalmi szakcsoportra, s mivel hajlamai a műtörténelem felé vonzották, melynek itt tanszéke nem volt, szaktárgyai mellett a paedagian és franczia nyelven kivül tüzetesen foglalkozott a mü- és művelődés történelemmel- is. A tanárképző intézetnek állandóan „dolgozó" tag-

/.

ja volt, s mint ilyen a kiszabott háromévre volt ebbl
végzett még egy negyediket is, melynek két-két m
1881. junius tizen harmadikán következő ...delberg,
Tankepesitő oklevelet nyert:

Általános müveltség tekinteteben: kitünő
Magyar nyelv és irodalomból (főtárgy) dicséretes.
Német nyelv és irodalomból (mellékt.) dicséretes.

Felsőbb tanulmányait, hasonlóan a középiskolaiakhoz, részben mint a nevezett finövelőintézet növendéke, részben pedig két évig élvezett 300 frtos állami ösztöndij mellett végezte.

Az utolsó tanévben, Az aesthetikai nevelés lélektani alapjai "szimü dolgozatával az egyetemen Kolozsvár város (75 frtól 100 frtra emelt) pályadiját nyerte el. Doctori szigorlatot a magyar és német nyelv és irodalomból sa paedagogiából tett cum laude eredménynyel 1881. deczemberben, szintén Kolozsvárt.

Tanulmányai végeztével, még abban az évben, 19 pályázó közül elsőhelyen jelöltetvén, a pécsi áll. főreáliskolához kapott meghivást, hol a magyar és német nyelv és irodalom tanszékén, több éven át pedig mint a történelem tanára tizenhárom évig működött. Ez idő alatt aztán rendszeresen és csaknem kizáróan a mütörténelem tanulmányára adta magát. E czélből és nyelvismeretei gyarapitása végett, több nagyobb külföldi utat tett. Prága, Hamburg és Nürnbergen kivül két hónapot töltött Dresdában és Berlinben; se városok gazdag közép és újkori festménygyüjteményett rendszeren át tanulmányozta; Münchenben pedig a Glyptotheka- és Brunn müvei alapján a görög plasztika

itteni eredeti műveivel, a két Pinakothekában pedig a modern német festők kiválóbb termékeivel ismerkedett meg. Az 1885/6 tanévet a megelőző és követő két szünidővel együtt rendestanári fizetésének megtartásával, de saját költségén, egészen külföldön töltötte, mely alkalommal a lipcsei, berlini és heidelbergi egyetemeken egy-egy semesteren át németirodalmi előadások mellett (mivel csak e czimen kaphatott egyévi szabadságot), Lipcsében egy csonka semesteren át Owerbeck-, és Berlinben Curtius műtörténelmi és Mommsen római történelmi előadásait is szorgalommal hallgatta, részt vevén előbbinek a gypszgyűjteményekben tartott szemléltető óráin is. Lipcsében Owerbeck Jamsnak a Görög plasztikáról tartott és külön gyakorlati órákkal összekötött kollegiuma és a szakirodalom alapján tollkisérleteket irt a Nike-szobrokról, a Niobidákról, a Mausoleum maradványairól, Hermes Dionysosáról, a knidosi Venusról (később egy hónapot Parisban töltvén a melos-i Venusról is) Ganymedes és Laokoon-csoportról. Berlinben Curtiusnak szintén a Görög plasztika történelme czimü előadása alapján tanulmányozta a mikene-i emléket, Athen alaprajzát, a Parthenont, az Athena-szobrokat, a Muzeumban a pergamon-i oltárt, az ottani eredeti Polyhimniát, a gypszgyűjteményben pedig az egész antik plasztikát.

Mint irodalmi dolgozatainak jegyzéke mutatja, az utóbbi 15-16 év alatt tüzetesen foglalkozott Magyarország középkori művészet történétével

nobrásszet és fesztőművészettel

főkép az építőművészettel is. Segítségére volt ebben a Rajna vidékén és Italiában tett két-két nagyobb útja. A Rajna mellett Heidelberg, Strassburg, Frankfurt, Coblenz és Cöln csúcs íves izlésü épületei mellett legtöbb gonddal a kölni S. Martin – S. Gereon. Maria im Capitol stb és a schwarz-rheindorfi emeletes-templomat, kivált pedig második útja alkalmával a már restaurált román izlésü templomokat tanulmányozta, s a művészi restauratioról irt dolgozatát vázlatosan a Magy. Tud. Akadémiában is bemutatta, mely a Budapesti hem lében jelentmegi.

Italiában első alkalommal (1888). kizáróan a Velenczei Markus-templomát, Torcello, Ravenna és Miláno ó-keresztény, byzanti és román épületeit és a mozaik művészetet, második alkalommal (1891) pedig Róma 38 keresztény bazilikáját és ezek mozaik müveit, s az antik maradványokat tanulmányozta.

Németországban időt szakitott magának továbbá a német középiskolai gyakorlati oktatás, különösen a nyelvi, történelmi és aesthetikai (kézügyesség)-tanitás módszereinek, s a porosz, bajor, badeni és würtembergi oktatásügy rendszerének tanulmányozására, a mennyiben Lipcse, Berlin, Halle és Heidelberg legtöbb kiváló középiskolájában hétekhosszat hospitált, staparztalatairól, összevetve, a mi oktatásügyünk fontosabb kérdéseivel: (osztály és érettségi vizsgálat, ifjusági könyvtárak, játnóterek, szemléltető nyelvoktatás, egyéviönkéntesi jog, stb. stb.) a nmlt. Vallás és közoktatásügyi ministeriumnak jelentést

/.

1

tett. E közben egy hónapot Páris műemlékeinek és műgyüjteményeinek is szentelt.

A ~~mult tanévelején~~, 1894 szeptemberében Budapestre, a VI. kerületi állami Józsefiskolához nevezetvén ki, még több alkalma nyilt művészeti ismereteinek gyarapitására, s ennek alapján megkezdte a pécsi székesegyházban előkerült figurális és ornamentalis szobrászati töredékek leirását és közzétételét. A ~~legutóbbi~~ nagy szünidő alatt bejárta Pécs, Pozsony, ~~Szekes~~-Fejérvár, Esztergom, Veszprém, Somogyvár, Vámos, Vértes-Sit-Kereszt, Csákvár, Felső-Örs, Zala, Sió(vár), ~~Horvát~~ a Krepes-Fejérvár, ~~és több más helységet~~, s utazásainak ~~és~~ Erdély nevezetességeit eredményéről, a mennyiben számos Árpád-kori épitési maradványt lelt, ~~a melyek helyszinéről lerajzolhatók, vagy~~ az ~~Ezredéves Kiállitásunk részletes~~ rendezésére ~~szerkesztendők~~, a Kiállitás Történelmi Főcsoportja Igazgatóságának jelentést tett és ebből a kiállításra illető ~~részek~~ rendezésére megbizást kapott. Ezalatt ~~Időközben~~ a pécsi u.n. népoltár-tanulmányozásával ~~van elfoglalkozva~~, ~~gyüjtőkörét~~ gyüjtötte ~~szaporitotta~~ az idevágó Árpádkori ornamentalis és figurális belső és külföldi analog motivumokat, ~~hogy ezeknek~~ Prestanszáról e nagybecsü gyüjteményből (L. a művészeti műnevek Kiegészítő Megbizásából készitett a Kiállitás épitő müvészi és rajzos részének ~~nyerni lehet ezután hozzájárulnia a magyarországi és külföldi román és átmeneti ízlésű épitészeti~~ ~~és diszitő müvészet viszonyának tisztázásához~~ ~~Ezen~~ e Kiállitási főcsoportról, valamint a Gerlach-Schönfeld-féle Árpádkori épitészeti műnevek ~~tanulmányozásáról~~ jelentést, valamint a M. M. Régészeti Egylet Árpádkori épitő müvészetének történetéről való ~~és~~ munkálatainak pályáján megbizást kapott ~~Ezen~~ e müvészeti ágra, mely jelenleg készben is van szervezés alatt, ~~és~~ ~~szakértői~~ jelentés. Ugyancsak megbizást kapott az Orsz. M. Történelmi és Régészeti Társulat épitő müvészeti megirására, mely mint önálló kötet fog megjelenni. Továbbá a Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet ~~részére~~ a Magyar Művészet ~~részére~~ ~~a~~ Magyar Művészet számára, mely jelenleg dolgozik Pécs 1898-ban ~~kiadandó~~

A mi irodalmi munkásságát illeti: ~~alkalmi~~ alkalmi ~~irodalmi~~ ~~munkásságát~~ ~~illeti~~ ~~:

a műemlékeken 6. fejezet. K bizottsági tól Pest Pe[illegible]
Lok kir K. v. m. műemlékeinek topográfiai leírása és Kapos[illegible]
megírása.

Irodalmi dolgozatainak jegyzéke.

I. Műtörténelmi és aesthetikai tárgyuak:

A). Önállóan megjelentek:

1. A pécsi restaurált székesegyház külseje. 7 fényny omatu táblával. 1887. Különlenyomat a Pécsi áll. Főreáliskola Ért. köt.
2. Vezető a pécsi székesegyházban. Pécs. 1891.
3. Führer im Dom zu Fünfkirchen. Pécs. 1891.
4. A pécsi székesegyház, különös tekintettel falfestményeire. Műtörténelmi Tanulmány. 34 szöveg közé nyomott képpel és XXI. fényny. táblával. Bpest. Hornyánszky biz. K. 8° 282+XXI.t. (Részben Troll F. szimt. és a pécsi megyés püspök úr segélyével, saját költségén).
5. Szepesy Ignácz báró emlékszobra Kiss Győrgy gyűt. 3. tábla. Pécs 1893. 8°. 21 l. (Pécsváros Kiadása).
6. Szt. Simeon ezüst koporsója Zárában 55 ábra és 10 táblával. Külön lenyomat az Archeologiai Közlemények XVIII. k. köt. Bpest. 1895. Folio. 80 l.
7. Ugyan ez németül is. Különlenyomat az Ungarische Revue 1895 V–VIII. füzeteiből. Bpest. 1895 (Sajtó alatt).
8. A pécsi székesegyház régi sírjai. I. Ember és állatalakokat ábrázoló szobor maradványok. Különlenyomat az Archeologiai Értesítő 1895. évf. köt. I–III. füzet.
9. Sajtó alatt: A pécsi [illegible] templom [illegible] maradványai [illegible] és restaurátiója. 13. Az erdélyi [illegible] templom (Pictra. 14 Erdélyi kiállítási [illegible] templom. (Pulszky M. M.) Sajtó alatt 15: [illegible] templom. Sajtó alatt.
10. A somogyvári [illegible] templom maradványai
11. Fotra és restaurációban
12 Bibliai munkát

B). Folyóiratok és hírlapokban.

1. Cornides a décsi ó-vári toronyról. Századok. Dobos. 1878. 27–28.
2. Kaulbach „Hunnen-Schlacht“-nek életrajza. (Kaulbach: Narrenhaus cz. festményéhez. „Pécs“ 1883. 16–19. 21. 25 sz.
3. Munkácsi legújabb képe: Krisztus a Kálvárián. „Pécs“ 1884. 88. 89.
4. Mű festés atlasz-szövetre. „Pécs“ 1885. 3.
5. A pécsi székesegyház belseje. Budapesti Hírlap. 1888. okt. 14. 28.

6. A pécsi székes egyház falképei. Budapesti Hirlap 1888. szept. 1. és „Pécs" 1888 nov. 17. 24. decz. 8.

7. Magyar falfestmények a pécsi székesegyházban. Bpesti Hirlap 1883. szept. 23.

8 Kalotaszegi himzések. „Pécs" 1887. oktob. 1.

9. Pécs. Vasárnapi Ujság. 1888. 31.

10. Pécs és Környéke. Látogatók Lapja. 1888.

11. Zrinyi Miklós arczképe Vizkeleti Bélától „Pécs" 1889. febr. 23.

12. A pécsi székesegyház multjáról. Magyar Állam 1891. jun. 10.

13. A pécsi székesegyház restauratorai. Siklós és Vidéke. 1891. jun. 10

14. Dulánszky Nándor és a pécsi székesegyház. Egyetértés. 1891. jun. 9

15. A pécsi székesegyház épitési diszitményei. Épitészeti Szemle. 1893. 6.

16 A művészi restauratió Olaszország és a Rajna vidékein, különös tekintettel a pécsi székesegyházra. Felolvasás a Magy. Tud. Akadémia 1891. ülésén. Bővitve: Budapesti Szemle 1891. jun.

17. Ujabb épitkezések Pécsett. I–III. Pécsi Ujság. 1893.

18 Szinházunk Geniusa Kiss Györgytől. Pécsi Napló. 1894. márcz. 14.

19. A falfestmények technikája. Művészi Ipar. 1892.

20. Magyar boros kancsó a XVII. százévből Művészi Ipar. 1893.

21. Római emlékkövek a pécsi székesegyházból. Archeologiai Értesitő 1894.

22. A pécsi székesegyházban talált római korbeli faragott kövekről (3 ábra) Archeologiai Értesitő. 1895.

23. Roskovics falképei. Bpesti Hirlap 1894.

24. Zrinyi Sándor festő művészéletrajza. Pécsi Napló 1893. decz. 8.

25. A legrégibb szobrok Magyarországon Bpesti Hirlap. 1895. febr. 7.

26. Épitési maradványok az Árpádok korából. Arch. Ért. sajtóalatt.

27-29. Könyvismertetések, birálatok az Arch. Ért. 1895. febr. aprit. és juniusi füzeteiben.

A M. Tud. Akadémia Arch. Bizottságának 1895. januari ülésén bemutatta a pécsi székesegyházbeli, alt. a felvett és leirt figuralis és ornamentális románkori

szobrászati töredékeket.

Az Ezredéves Országos Kiállítás Történelmi főcsoportjának Igazgatóságától megbízást kapott, hogy legyen jelentést az országban szerteszét található, Árpádkori faragványos kövekről, melyek a Kiállítás czéljaira helyökből kimozdíthatók. (L. Életrajz.)

II. Irodalomtörténeti dolgozatok:

A) Önállóan megjelentek:

1. Kazinczy F. Vallási és bölcseleti nézetei. Pécs. 1881. (Doctori értekezés).
2. Die erste Periode der ungarischen Kant-Litteratur. Külön lenyomat az Összehasonlító Irodalomtört. Lapok polyglott folyóiratból. Kolozsvár.
3. Székely népballadák. Felolvasás. Pécs. 1889.
4. Madách és az ember tragédiája. Felolvasás a pécsi állandó színház javára. Pécs. 1889.
5. Petőfi „Őrültjének bölcselkedése. Felolvasás. Pécs. 1893.

B) Folyóiratok és hírlapokban:

1. Verzeichniss der Ungarischen Kant-Litteratur. Mittheil. d. Zeitschrift für vergleich. Litteratur. Kolozsvár. 1881.
2. Erdélyi rumen népdalok a Czibles hegytövéből, sorközi fordításal. U. ott. 1881. jun. 15. 1882. jan. 15. 3.
3. Goethe und Franz Kazinczy. U. ott. 1882. márcz. 15.
4. Az 1638 diéti ország gyülés határozatai. „Dées és Vidéke" 1882. 8.
5. A franczia forradalom magyar poetája. Pécs-Baranyai Hirlap
6. Katona bucsúja. P. Horváth Á. Pécs. 1882. 3(65. 67. 68 sz. 1882.
7. Garay J. ifjusága és költészete (Kiadatlan levelek alapján). Pécs. 1882. 7-8.
8. Pálóczi Horváth Ádám. (Tanulmány és eredeti adalék). Magy. Figyelő XV. kötet. I-IV. füz.
9. P. Horváth Ádám Kiadatlan verseiből „Pécs" 1884. 10.

10. Bethlehemes játék Pécsről (Kiadatlan) Összahasonlító Irod. tört. Lapok" Kolozsvár 1885 I félév III füz.
11. Die ungarische Goethe-Litteratur. Felolvasás, Berlinben Geiger L. egyetemi tanár German-Seminariumi Kollegiumán 1886. (Kézirat).
12. Entstehung, Entwickelung und Schicksal der Hamburgischen Dramaturgie. Felolvasás Heidelbergben Meyer J. egyetemi tanár German Seminariumi Kollégiumán 1886. (Kézirat).
13. Rozmaring a népnél. (Tárcza) „Pécs" 1885. 2.
14. Faille Kisasszony. (Tárcza). Fr. Soulié után franciából „Pécs" 1887. 33-35.
15. A magyar szinpad küzdelmei százév előtt. (Felolvasó cziklus berekesztő" beszéde). „Pécs" 1889.

III. Nevelés tani és iskolaügyi dolgozatok.

1. Az aesthetikai nevelés általános eszközei. Pécsi Főreáliskolai Értesitő. 1883/4.
2. Mire képesit a kereskedelmi középiskola? A pécsi nyilv. Kereskedelmi iskola Értesitője. 1884/5. Ugyanaz németül is Fünfkirchner Zeitung. 1885. jul. 1.
3. A kedély nevelés általános eszközei: Képzőmüvészet. Ének Zene. Pécsi Főreáliskolai Értesitő. 1886/7.
4. A szülők figyelmébe. (Pályaválasztás) „Pécs" 1884. szept. 1.
5. Az iparos tanulók iskolája Pécsett. „Pécs" 1883. 36.
6. A kereskedelmi középiskolák. „Pécs" 1884. 85.
7. Jelentés a nmet. Vallás és Közoktatásügyi ministeriumhoz külföldön töltött szabadságidőm tanügyi tapasztalatairól. (Kézirat).
8. A kereskedő és iparos tanulók iskoláinak szervezete. A pécsi alsófoku keresked. és ipariskola Értesitője. 1886/7.

9. Játszóterekről. Az Orsz. Közegészségügyi Egylet pécsi fiókosztályának előterjesztése Pécs sz. k. város tanácsához, játszóterek kijelölése és felszerelése tárgyában. Pécs. 1893. dec. 6.

IV. Társadalmi és vegyes tartalmu czikkek.

1. Pécsi ipari különlegességei. Iparügyi Közlöny. 1882. 20. 21.
2. Pécs és a magyarosodás. „Pécs" 1884. 36.
3. A pécsi általános Kiállitás. Vasárnapi Ujság. 1888. aug. 12.
4. A Történettudományi és Néprajzi Társaság ezredéves emlékére. „Pécs" 1889. márcz. 28.
5. Pécsi Képek. Vasárnapi Ujság. 1888. 39.
6. A pécsi Kiállitás vezérférfiai. U. o. aug. 12.
7. A pécsi állandó színház javára a reáliskolai tanárokkal közösen rendezett felolvasó-ciklus alkalmából számos apróbb czikk az ottani lapokban.
8. A Közegészségügyi Egylet. „Pécs." 1893. dec. 6. Pécsi Figyelő 1893. dec. 5.
9. Az Orvosok és Természettudósok VI. nagygyülése Pécsett 1845-ben. (Történelmi visszapillantás. Pécsi Napló 1893. 20. 21. 24. 27. 30.
10. Az Orvosok és Term. tudósok 1893. pécsi nagygyülése alkalmából szerkesztett Emlék Könyvben irta a történelmi és néprajzi részt.

stb. stb.

Budapest. 1895. október 1.

töltvén: a melos-i Venusról is) Ganymedes és Laokoon-csoportról. Berlinben Curtiusnak szintén a Görög plasztika történelme czimű előadása alapján tanulmányozta a mikene-i emléket, Athen alaprajzát, a Parthenont, az Athena-szobrokat, a Műzeumban a pergamon-i oltárt, az ottani eredeti Polyhimniát, a gypsz gyűjteményben pedig az egész antik plasztikát.

Mint irodalmi dolgozatainak jegyzéke mutatja, az utóbbi 15-16 év alatt tüzetesen foglalkozott Magyarország középkori művészettörténetével, főkép az épitőművészettel, szobrászat és festőművészettel. Segítségére volt ebben a Rajna vidékén és Itáliában tett két-két nagyobb útja. A Rajna mellett Heidelberg, Strassburg, Frankfurt, Coblenz és Cöln csúcsíves izlésű épületei mellett legtöbb gonddal a kölni S. Martin – S. Gereon, Maria in Capitol stb. és a schwarzrheindorfi emeletes templomot, kivált pedig a második útja alkalmával a már restaurált román izlésű templomokat tanulmányozta, s a művészi restauratioról irt dolgozatát vázlatosan a Magy. Tud. Akadémiában is bemutatta, mely a Budapesti Szemlében jelent meg.

Itáliában első alkalommal (1888) kizáróan Velencze Markustemplomát, Torcello, Ravenna és Miláno ó-keresztény, byzanti és román épületeit és mozaik művészetét, második alkalommal (1891) pedig Róma 38 keresztény bazilikáját és ezek mozaik műveit, s az antik maradványokat tanulmányozta.

Németországban időt szakitott magának továbbá a német középiskolai gyakorlati oktatás, különösen a nyelvi, történelmi és aesthetikai (kézügyesség)-tanitás módszereinek, s a porosz, bajor, badeni és würtembergi oktatásügy rendszerének tanulmányozására, amennyiben Lipcse, Berlin, Halle és Heidelberg legtöbb kiváló középiskolájában hetek-hosszat hospitált, s tapasztalatairól, összevetve, a mi oktatásügyünk fontosabb kérdéseivel: (osztály és érettségi vizsgálat, ifjúsági könyvtárak, játszóterek, szemléltető nyelvoktatás, egyévi önkéntesi jog, stb. stb.) a nmlt. Vallás és Közoktatásügyi minisztériumnak jelentést tett. E közben egy hónapot Paris műemlékeinek és műgyűjteményeinek is szentelt.

1894 szeptemberében Budapestre, a VI. Kerületi állami főreáliskolához neveztetvén ki, még több alkalma nyilt műtörténelmi ismereteinek gyarapitására, s ennek alapján megkezdte a pécsi székesegyházban előkerült figurális és ornamentális szobrászati töredékek leirását és közzétételét. A nagy szünidők alatt bejárta, Pozsony, Fejér, Esztergom, Veszprém, Somogy, Zala, Szilágy és Erdély megyéit, s utazásainak eredményéről, a mennyiben számos Árpád-kori épitési maradványt lelt, az Ezredéves Kiállításnak Történelmi Főcsoportja Igazgatóságának jelentést tett és ettől a kiállitás illetőleg megrendezésére megbizást kapott. Ez alatt a pécsi ún. népoltár tanulmányozásával foglalkozott s összegyűjtötte az idevágó Árpád-kori ornamentális és figurális bel- és külföldi analog motivumokat, s restaurálta e nagybecsü emlékünket. (L. az irodalmi művek közt.) Megbizásból leirta a Kiállitás épitőművészeti és szobrászati emlékeit az Ezredéves Kiállitási Főjelentés, valamint a *Gerlach* és *Schen*-féle nagy diszmű számára. A M. M. és Épitész Egylet nagy díjára az Árpádkori épitőművészet történetének vázlata és mutatványának pályázatára megbizást kapott e mű megirására, mely jelenleg készen is van s első kötete még ezév folyamán meg fog jelenni. Ugyancsak megbizást kapott az Oszt. M. M. Irásban és Kép. cs. vállalattól egy épitőmű megirására, melyet már szintén benyújtott. Továbbá a Magy. Műkincsek cz. diszmű szerkesztőségétől Np. Magy. szg. műemlékeinek megirására, melyen jelenleg dolgozik. Végre 1898-ban kineveztetvén a műemlékek Orsz. b. tagjává. A bizottságtól Pest-Pilis-Solt-Kiskun v. m. műemlékeinek topográfiai leirására kapott megbizást.

*

Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Magyar Építészeti Múzeumának gyűjteményében található kézirat: ltsz. 75.15.19.

Bakó Zsuzsanna Ildikó

GERECZE PÉTER

fényképhagyatéka

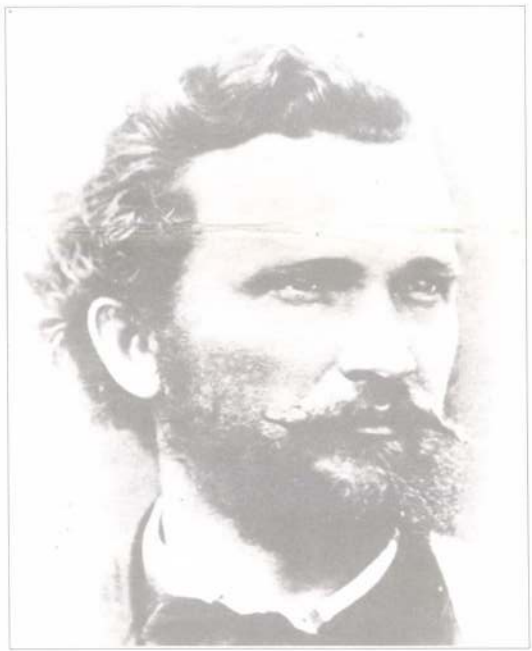

(Gerecze Péter – 1856-1914)

ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL
1 9 9 3

Az alábbiakban olvasható életrajz a „*Gerecze Péter fényképhagyatéka*" c. katalógus része, amelynek késedelemes nyomdai kivitelezéséért ezúton is elnézését kérjük.

A kötet tartalma:

Életrajz
(Gerecze Péter családi hagyatékának kézirata alapján)

Gerecze Péter műemléki hagyatékai

Jegyzet

Péter Gereczes Nachlaß

Gerecze Pétert méltató irodalom válogatott bibliográfiája

MOB iratok

Katalógus

Képek
(a vlsz. általa fotózott, a gyűjteményben fellelhető 518 db kép)

Helynévmutató

Amennyiben a fentiek felkeltették érdeklődését, szíveskedjék ezt a *Vendégkönyben* jelezni, postacíme vagy telefonszáma feltüntetésével.

Bakó Zsuzsanna Ildikó

Életrajz*

Gerecze Péter bölcselet-doctor budapesti VI. Kerületi állami főreáliskolai rendes tanár, M. O. B. tagja, született Dées en, Szolnok-Doboka megyében 1856. május hó 23-án, római katholikus vallású. Elemi tanulmányait szülővárosában, a középiskola alsóbb osztályait néhai Fogarasy Mihály erdélyi püspök költségén Szamos-Újvárt, a felsőbb osztályokat pedig az erdélyi római kath. statustól nyert alapítványon, mint a Kolozsvári szt. József-finövelőintézet növendéke, az ottani róm. kath. lyceumban végezte. 1876 június havában érettségi vizsgálatot tevén, mint egyéves önkéntes Bécsbe ment, hol rendszeresen látogatta az akkor Belvedere-i Képtár és a többi műgyűjteményeket; foglalkozott az olasz, német és németalföldi festőiskolák kiválóbb alakjaival, s azoknak a Belvedereben a Lichtenstein és Harrach-féle gyűjteményekben található műveivel. Szorgalommal látogatta ezenkívül a Künstlerhaus kiállításait.

Hadkötelezettségének eleget tevén 1877 novemberében a Kolozsvári m. kir. t. egyetem bölcs. nyelv és történettudományi karához iratkozott be a magyar és német nyelv és irodalom szakcsoportra, s mivel hajlamai a műtörténelem felé vonzották, melynek itt tanszéke nem volt, szaktárgyai mellett a paedagogián és franczia nyelven kívül tüzetesen foglalkozott a mű- és művelődéstörténelemmel is. A tanárképző intézetnek állandóan „dolgozó" tagja volt, s mint ilyen a kiszabott három éven felül végzett még egy negyediket is, melynek.....1881. június tizenharmadikán következő..... Tanképesítő oklevelet nyert:

> Általános műveltség tekintetében: kitűnő.
> Magyar nyelv és irodalomból (főtárgy): dicséretes.
> Német nyelv és irodalomból (mellék t.): dicséretes.

Felső tanulmányait, hasonlóan a középiskolaiakhoz, részben mint a nevezett finövelőintézet növendéke, részben pedig két évig élvezett 300 frtos állami ösztöndíj mellett végezte.

Az utolsó tanévben „Az aesthetikai nevelés lélektani alapjai" czimű dolgozatával az egyetemen Kolozsvár város (75 f-ról 100 frtra emelt) pályadíját nyerte el. Doctori szigorlatot a magyar és német nyelv és irodalomból s a paedagogiából tett *cum laude* eredménnyel 1881. deczemberben, szintén Kolozsvárt.

Tanulmányai végeztével, még abban az évben, 19 pályázó közül első helyen jelöltetvén, a pécsi áll. főreáliskolához kapott meghivást, hol a magyar és német nyelv és irodalom tanszékén, több éven át pedig mint a történelem tanár tizenhárom évig működött. Ez idő alatt aztán rendszeresen és csaknem kizáróan a műtörténelem tanulmányára adta magát. E czélból és nyelvismeretei gyarapítása végett, több nagyobb külföldi utat tett. Prága, Hamburg és Nürnbergen kívül két hónapot töltött Drezdában és Berlinben; s e város sok gazdag közép- és újkori festménygyűjteményeit rendszeresen áttanulmányozta; Nürnbergben pedig a Glyptotheka- és Brunn művei alapján a görög plasztika itteni eredeti műveivel, a két Pinakothekában pedig a modern német festők kiválóbb termékeivel ismerkedett meg. Az 1885/6 tanévet a megelőző és követő két szünidővel együtt rendes tanári fizetésének megtartásával, de saját költségén, egészen külföldön töltötte, mely alkalommal a lipcsei, berlini és heidelbergi egyetemeken egy-egy semesteren át német irodalmi előadások mellett (mivel csak e czimen kaphatott egy évi szabadságot). Lipcsében egy csonka semesteren át Overbeck-, és Berlinben Curtius műtörténelmi és Mommsen római történelmi előadásait is szorgalommal hallgatta, résztvevén előbbinek a gypsz gyűjteményekben tartott szemléltető óráin is. Lipcsében Overbeck Jánosnak a Görög plasztikáról tartott és külön gyakorlati órákkal összekötött kollégiuma és a szakirodalom alapján tollkisérleteket irt a Nike-szobrokról, a Niobidákról, a Mausoleum maradványairól, Hermes Dionysosáról, a knidosi Venusról (később egy hónapot Parisban

Gerecze Péter

Hanus felvételi
rajza

Gereczerajztár

Nagybeltyini népkdz. V. 61.

Gerecze Péter dr

† 1914. nov. 2.

58 éves korában

Pestujhelyen

Építő Ipar – Építő Művészet

1914. 398. l.

FONTOSABB JEGYZETEK

FONTOSABB JEGYZETEK

GERECZE *Péter*, művészettörténész (1856—1914), a középkori magyar művészettörténet érdemes munkása. Főbb művei a következő címeken jelentek meg: Szt. Simon ezüstkoporsója Zárában, Szobrászati emlékek Magyarországon, A pécsi székesegyház egykori oltársátra és szobrászati maradványai, A somogyvári Szt. Egyed-templom maradványai, A biblia és a művészetek. Kiadta Magyarország műemlékeinek és régi falképeinek topográfiáját és bibliográfiáját s leírta a Műemlékbizottság rajz- és fényképtárát.

E. G. I. 3741

Kehelykiállítás, 1913-ki budapesti,
tanulságai VII. 123 - 132.

Gerecze Péter, művészet-
tört. író, stud. 1856 Désen,
magh. 1914. Kolozsvárt szerzett
tanári Oklevelet, azután évekig
a Külföldön folytatott műtörté-
neti tanulmokat. Több becses
munkát írt a pécsi székesegyházról,
egyéb művei: Szt Simeon ezüst
koporsója Bárában (1895), Szobrászati
Emlékek Magyarországon (1898), A
somogyvári szt Egyed templom
maradonyai (1897), A biblia és a
művészetek (1898), Magyarország
műemlékeinek ~~[illegible]~~ helyrajzi-
~~[illegible]~~ jegyzéke és bibliográfiája stb.

24090 Közs

Ø Gerei Antalos Sandó

1754

l,

Jnl (antalos ok)

Dercsényi: Kőfaragás

Gerei Gyula MDK

Nánási Sándor mellett az iskola társtervezője.

Németh Lajos: A kerepesi uti uj lakótelepről
Müterem 1958 I. évf. I. sz. 34-35 o.

Gereisch A., kőrajzoló a mult század derekán. Művei:

1. Kithonich János arczképe. Felirata: Kozthaniczai Kithonich János / a királyi ügyek Igazgatója. / Született 1561. meghalt 1619. után. / Alatta 2 soros latin idézet. Kőrajz. 4.-r. Jelzése: A. Gereisch.

2. Werbőczy István arczképe. Felirata: Werbewczi István / királyi Személynök. / Született 1460. meghalt 1542 / és még négy sor latin szöveg. Kőrajz. 4.-r. Jelzése: A. Gereisch.

Tört. Képcsarnok grafikai gyűjteménye, Budapest.

MDK

Gerej János

V. Orsz. Iparm. kiáll. Műcs. 1965.

GERELL GYULA dr. festő

Burány Nándor és Radnóti Kovács Árpád festőművészek által vezetett 10 éves szombathelyi Derkovits Képzőmüv. Kör tagjai munkáinak szombathelyi kiállitása a Muz-ban. 1959.jun.20-jul.19.
GERELL GYULA DRa mü is szerepelt azon. 67.old.

---A szombathelyi Derkovits emlékkiallitas 65,old

VASI SZEMLE,Helytörténeti évkonyv, 1959.I.köt.
Szombathely, 1959

Gerely Jolán

MDK

textilles

Nádai Pál: Szinpadművészet és Iparművészet
Magyar Iparművészet 1925. 101-103.o.

Gerely Jolán.

Az Sporművészeti Társaság színpadművészeti kiállításán hímzései-szőttesei szerepettek.

Pesti Hirlap, 1925. Máj. 31.

MDK

Gerely József Bp.

Uj tagok a M.Ipm. Társ. Magyar Iparművészet,
1901. 291. l.

Gerelyes A.

MDK

MÁV mérnök

A II. világháborúban lerombolt hidak újjáépitésén dolgozott.

78.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépitás története. Bp. 1960.

GEREMI HORVÁTH Ferenc asztalos

Szószék, Mózes-szék stb. Balatonfüred, Ref.templom 1826-1830.

Tolnanémedi illetőségű

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének műemlékei. Bp. : OMvH, 1993 81.

Gerely Josef

Kazinczy Ferenc vallási és bölcselmi nézetei (Die religiösen und philosoph. Anschauungen Franz Kazinczys, 1881), A *falfestmények technikája* (Die Technik der Wandgemälde, 1892), *Szent Simeon ezüst koporsója Zárában* (Der silberne Sarg des heil. Simeon in Zara, 1895), A *pécsi székesegyház régiségei* (Die Altertümer der Pécser Domkirche), *Szobrászati emlékek Magyarországon* (Figurale Denkmäler in Ungarn), A *biblia és a művészetek* (Die Bibel und die Künste, 1898), *Magyarország műemlékeinek helyrajzi jegyzéke és bibliographiája* (Topograph. Verzeichnis und Bibliographie der Kunstdenkmäler Ungarns, 1905), A *pécsi székesegyház oltársátra és szobrászati maradványai* (Das einstige Ciborium der Katedrale zu Pécs), A *somogyvári Aegidius-templom maradványai* (Die Überreste der Aegidius-Kirche zu Somogyvár), A *pécsi székesegyház különös tekintettel falfestményeire* (Die Katedrale zu Pécs und ihre Wandgemälde, 1893).

Gerely, Josef, kathol. Theologe, Publizist, geb. am 21. Juli 1871 in Budapest, absolvierte als Zögling des Collegium Pazmaneum in Wien die theolog. Studien, kam nach Budapest zurück, wo er seine kirchl. Laufbahn als Katechet begann und als solcher mit vielen Erfolgen an der Verbesserung des elementaren Religionsunterrichtes mitwirkte. Seine 1895 herausgegebene, prächtig illustrierte *Kleine Schulbibel* war bahnbrechend auf diesem Gebiete und wird – in sämmtliche Landessprachen übersetzt — im ganzen Lande benützt. Von 1899 bis 1902 wirkte G. als Erzieher. Im Jahre 1902 wurde er in das vom ungar. Episkopate zur Umarbeitung des Katechismus entsandte Fachkomité als Mitglied berufen. Im Jahre 1906 wirkte G. als Oberrealschul-Religionslehrer. Seit 1902 ist er Chefredakteur und Herausgeber des Fachorganes des ungar. kathol. Klerus *Egyházi Közlöny* (Kirchenblatt) und von 1906 an auch Redakteur der literar. kritischen Wochenschrift *Magyar Szemle* (Ungar. Revue). Im Jahre 1907 leitete er eine mächtige Agitation im Interesse der kathol. Presse ein, gründete und organisierte den kathol. Presseverein, dessen Angelegenheiten er seither als Generalsekretär führt. Seit 1908 leitet G. als Chefredakteur und Direktor das kath. Tageblatt *Uj lap* (Neue Zeitung). Im Jahre 1912 wurde der verdienstvolle Priester zum Referenten des Landesrates und Oberinspektorates für Museen und Bibliotheken ernannt. Selbständige Werke: *Kis képes Biblia* (Kleine illustrierte Bibel, 1895), *Röm. kath. szertartástan* (Röm. kath. Lithurgie, 1901), *Sion* (eine topograph. Studie über Jerusalem, 1895), *Bibliai Lexikon* (Biblisches Lexikon, 1897, nicht vollendet), A *bibliai tankönyvek reformjáról* (Über die Reform der biblischen Lehrbücher, 1897), *Miatyánk könyve* (Das Buch des Vaterunsers, grosses illustriertes Prachtwerk, auch ins Deutsche, Italien., Czechische und Polnische übersetzt, 1901), *Jezus élete* (Das Leben Jesus, illustriertes Prachtwerk, 1903), A *katholikus sajtópártolás országos szervezése* (Die Landesorganisation der kath. Pressunterstützung, 1907), A *kath. sajtóügy* (Die kath. Pressefrage, 1908), A *sajtókérdés* (Die Pressefrage, 1910), A *katechezis az apostolok idejében* (Die Katechese zur Zeit der Apostel, 1910).

bonne), Mitglied der Société Mathématique de France, des Circolo matematico di Palermo und ungar. Fachvereine, seit 1913 Privatdozent der Budapester Universität. In der Fachpresse des In- und Auslandes entfaltet er eine äusserst rege schriftsteller. Tätigkeit, besonders über die Quadratur gekrümmter Flächen. Er bestimmte als erster das Oberflächenmass der Fläche $z = f(x, J)$. Einschlägige Studien: *Quadrature des surfaces courbes* (1907), *Contribution á la quadrature des surfaces courbes* (1911), *Sur la quadrature des surfaces courbes* (1912), *Recherches générales sur la quadrature des surfaces courbes* (1912/13), *Adatok a z = f (x, J) felület quadraturájához* (Daten zu $z = f(x, J)$ der Quadratur der Fläche, 1908), A *felszinmérés elméletéről* (Über die Theorie der Messung der Fläche, 1913), A *területmérésről* (Über die Messung der Flächen, 1912).

Geőrch, Elias, Rechtsgelehrter, geb. am 28. Sep. 1772 in Etrekarcsa, gest. am 31. Juli 1835 in Pest als Advokat. Von seinen zahlreichen jurid. Werken besass: *Honnyi törvény* (Heimatliches Gesetz) als die erste systemat. ungar. Bearbeitung der Gesetze Ungarns Interesse.

Gere, Siegmund, Schauspieler, geb. am 10. Jan. 1881 in Páhi, absolvierte, nachdem er zwei Jahre Jus studiert hatte, die Landes-Schauspielerakademie, wirkte dann fünf Jahre auf grösseren Provinzbühnen und gehört seit 1909 dem dramat. Verbande des *Magyar Szinház* an. G. ist auch schriftstellerisch tätig. Selbständiges Werk: *Színészhistóriák* (Schauspielerge-

Geréb, Josef, Schriftsteller, geb. 1. Mai 1861 in Szabadka, absolvierte seine Studien in Budapest, dann in Berlin, München und Paris und machte mehrere grössere Auslandsreisen. 1885 wurde er zum Professor des Staatsgymnasiums in Losoncz, 1906 an das Übungsgymnasium des Budapester Professoren-Bildungsinstitutes zum ordentl. Professor ernannt. 1912 erhielt er den Titel eines Direktors. Selbständige Werke: *Aristoteles Poëtikája* (Die Poetik des Aristoteles, 1891), *Görög vallás és művészet* (Griech. Religion und Kunst, 1891), *Herodotos történeti könyvei* (Die histor. Werke Herodot's, die erste komplette Übersetzung dieses Werkes in der ungar. Literatur, 1892/94), *Olympos görög-római mythologia* (Olympos griech.-röm. Mythologie, 1893), *A rómaiak története* (Geschichte der Römer), *Klaszszikus világ és modern műveltség* (Klassische Welt und moderne Kultur). Ausser diesen schrieb er auch mehrere Lehrbücher.

Gerecze, Peter, Kunsthistoriker, geb. am 23. Mai 1856 in Dés, erlangte an der Kolozsvárer Universität das Professorendiplom und das phil. Doktorat, wirkte bis 1894 an der Pécser Oberrealschule und ist seither in Budapest als Oberrealschulprofessor tätig. G. studierte an den Universitäten von Berlin, Leipzig und Heidelberg Kunstgeschichte, war Arrangeur der Gruppe für romanische Bauten der 1896-er Millenniumsausstellung, stellte eine Bibliographie der Kunstdenkmäler Ungarns zusammen und leitete mit grosser Umsicht mehrere archäolog. Grabungen. Bekanntere Studien: *Die erste Periode der magyarischen Kant-Literatur* (1881), *Goethe und Franz Kazinczy* (1882)

.renser

Gerencsér Anna

tanítóképzőintézeti
rajztanári oklevél

Ferkpzomfoiskèvk

1935-36. 86. l.

szegedalsóvárosi plébános,

szentferencrendi házfőnök.

Nagyságos

Dr. Szentiványi Gyula ur,

Budapest,XI.Lágymányosi utca 16 sz. félemelet.

Gerencsér Anna

l. Budapesti rajziskola

1934-35. I. 31 l

Ok Könyvtár

) 39.

ágos Bizottsága

ny
- száma: 61.275, 61.261, 60769, 1939.
- kelte: VII/19, VII/19, V/22 1939.
- beérkezése: VII/10. 1939.

k száma:

elintézett szám:

áma:

áma:

sta:

Gerencsér Anna

IV. é.

tanári vak

Ferkèpzomfoiskèvk

1933-34. 46. l.

A MAGYAR KIR. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISTERIUM

A hivata

osztalytanacsos.

n.

313 29.
1929. szept. 10.

Gerencsér Anna

képz. főisk. II. é. n.

ösztöndíj

Evkképzőisk

(P31-32.87.l.

ÉNZÜGYMINISZTERTŐL.

e n t i v á n y i Gyula urnak

ir.főtiszt

BUDAPEST

I.Lenke tér 7.V. 5.

Gerencsér Anna

VI. e.

tanári nak

Ferk. pzomfoiskàvk

1935-36. 74. l.

a maga és az egész rokonság nevében, hogy

nyi Istvánné

Erzsébet

a szentségek felvételével megerősitve az Úrban

Gerencsér Anna

Képzőm. polik. kiáll. 1937

1 alakrajz

Tanár: Benkhard A.

OLYAM

e 1

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMÁSA
RADI-UTCA 8

Gerencsér Anna

fametszetei a kör-
kiadványban

Képzőművészeti Főiskola

graf. oszt. munkáiból.
1935-36. Bpest 1936

Gerencsér Anna

1930/31 – 1932/33

Ferképzomfoiskèvk

85. 1.

ban 1514—21 között. Tole vannak a Stanza della segnaturában A sybillai könyvek megtalálása és elégetése (1508—11), a Stanza d'Eliodoróban alul az allegóriák (1512—14), a Constantinus-teremben jelenetek Constantinus életéből, valamennyi szürke szürkében (grisaille). Dekoratív freskóinak tárgyai jelenetek a bibliából és a római történetből, továbbá általános dekoratív kompozíciók (csaták, áldozati jelenetek, antik istenek, trofeák stb.), némi nyomok Rómában (Pal. Milesi, ma Lancelotti). Nápolyi freskói is jórészt elpusztultak. Két fontos tájképi freskója szenttörténeti staffage-zsal a római S. Silvestro al Quirinale-templomban. A képtárakban előforduló XVI. sz.-beli olasz monochrom-képeket sokszor neki tulajdonítják (Procris halála, Bécs, Kunsthist. Mus.). *Fónagy.*

CARBONERO, *José Moreno*, spanyol festő, * 1860 Malaga, a modern spanyol történelmi festészet nagymestere. Gérôme tanítványa volt Párizsban. Nagyszabású képeit fölényes tudás, a kompozíció kiválósága és igen hatásos kolorit jellemzik. Legismertebb képe a Gandia herceg megtérése, Madrid, Modern Muzeum; u. o. Viana hercege c. híres festménye.

CARDI, *Lodovico*, l. *Cigoli*.

CARDUCHO (ejtsd: *kárdúcsó*), *Carducci*), 1. *Bartolomeo*, olasz-spanyol festő, * Firenze 1560, † Madrid 1608. Rómában a Capella Paolina, továbbá Firenzében a dómkupola stukkóinál Federigo Zuccaro segédje, akivel II. Fülöp meghívására (1585) az Escorial kifestésére öccsével együtt Madridba megy (freskók az Escorial könyvtárában és keresztfolyosóin).

C., 2. *Vincente*, olasz-spanyol festő, *Firenze 1578, † Madrid 1638. Előbbi öccse, tanítványa és segédje Madrid-

MDK

Gerencsér Anna

polg. isk. rajztanári oklevelet kapott.

Ferképzőmfőisk 1933-34. 60.l.

MDK

Gerencsér Anna

Mucsi A.: Kiáll. Esztergomban. SzM.1955.
231.l.

M.D.K.

Gerencsér, keramikus

A siklósi várban 1959-ben rövid ideig kiállitása volt a Jan. Pann. Múz.-nak, a Népr. Osztájnak. Egy kis termben 6 vitrin, ebből 3 a Gerencsér kerámia. 304.o.

Mándoki László: Néprajzi Kiállitásaink. 295.o.

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve. 1966. Pécs. 1967
Somogymegyei Nyomdaipari Váll. Kaposvár

Gerencsér László, [népművész] 17 Ok

A Kaposvári Kör tagja. A somogyi
parasztművészet hagyományainak
folytatója. (Fa- és csontfaragás.)

P.T.: Vasutas = Képzőművészek Kiállítása
8. l

Sp. 1961. jul. 18.

NÉPSZABADSÁG

GERENCSÉR ERZSÉBET,festő

Burány Nándor és Radnóti Kovács Árpád festőművészek által vezetett 10 éves szombathelyi Derkovits Képzőmüv. Kör tagjai munkáinak szombathelyi kiállitása a Muz-ban. 1959.jun.20.-jul.19.
GERENCSÉR ERZSÉBET mü is szerepelt azon. 67.old

---A szombathelyi Derkovits emlékkiallitas 66,old

VASI SZEMLE,Helytörténeti Évkönyv, 1959.I.köt.
Szombathely, 1959

Gerencsér Ferenc épitész M.D.K.

A H viz-tófürdő tervpályázaton 5ooo Ft-os költségmegtéritésben részesült

Társtervező: Kőváry György- Zsombok Lajos-
Horváth Attila- Karácsony Péter-
Vetési Emil

Magyar Epitőművészet 1966/2. 2-5 .l.

GERENCSÉR FERENC

KIÁLLÍTÓK:

BADA MÁRTA

DOMBRÁDI-HORVÁTH GÉZA

FEKA LAJOS

GERENCSÉR FERENC

KOSZTICS LÁSZLÓ

RÉZMŰVES GYULA

SZ. KALÁNTAI ÁKOS

TÚRÓ ZOLTÁN

Pèli Tamás Roma Képző-
művészeti Egyesület
kiállítása

Gödöllői Galéria
1998.

Gerenczér Ferenc, építész MDK

Horváth Iván és Zentai Zoltán építésszel együtt a Budapesti Kövlajipari Gépgyár szerelőcsarnokát tervezte.

– Gyarapodik az ország

Népszabadság, Bp. 1959. jún. 5. 5. l

Hirdető
OFIGYELŐ
V., Petőfi S. u. 17.
n: 188-295, 188-307
Dunántúli Napló

csiekkal. Apu remen, hogy
másznak a nyakáról. Most
van a kedvük, kijókodhatják
velünk. Én borzasztóan örü
mondani se kell. Imádom
táviát, és imádom aput.
hogy már nem
ersze, a Sándo

Gerencsér Gábor

"Környezetünk védelme" cimmel rendezett kiállitáson szerepel a gázálarcos embert idéző plakátja, melyet a bioszféra veszélyeztetettségének kihangsulyozására készitett.
Szabó György: "Tanulságok, két forintért" c. kritikájában számol be a tárlatról a TIT Studióban. A kiállitó termet a fiatalok kezdeményezésére a Zrinyi Nyomda, a Magyar Hirdető és a Műcsarnok segitségével hozták létre.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. juli. 8.
XVI. évf. 28. sz. 4. lap.

Gerencsér Ferenc

méprajzi fotókiállítása nyilt meg VI21-én

Napadon a klubkönyvátárban.

Magyar Hirlap 1975/171/13

Gerencsér Ferenc

képeit mutatják be Napadon, aklubkönyvtárban VI21-én nyilt néprajzi fotókiállitáson.

Magyar Hirlap 1975/171/13

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Dolgozók Lapja (Komárom)

1975 FEB 2
Gerencsér Ferenc
1021

Fölfedeztük? A holnapok döntik el!

— Felfedeztünk egy tehetséget! Nézd meg ezt a Mona Lisát!

A nagyméretű kép grafitszürke árnyalataival a dorogi művelődési ház irodája falának támaszkodva árasztotta szét nyugalomtekintetét, híres mosolyát. Igen, a mosoly ott bujkált a száj szögletében.

Ugratnak — fordult meg a fejemben, amíg messziről szemléltem a képet, aztán közelebb bátorkodtam hozzá: semmi kétség, nem ipari reprodukció. Kézzel, ceruzával „szőtték" a ruha díszeit, alakították a kéz lágy vonalait, a redőket. Mona Lisa grafittal! Aztán papírtekercset terítettek szét az asztalon: Már idéztem is a verset:

„Már egy hete csak a mamára gondolok mindig,
meg-megállva.
nyikorgó kosárral ölében"
ment a padlásra, ment
serényen."

A képet József Attila portréja uralja, de úgy a háttérben, s homloka előtt: *„...a ruhák fényesen, suhogva; keringtek, szálltak a magosba."* A padlásra vezető létrán „nyikorgó kosárral az ölében" a mama. Ő meg lent, ahogy

„Már egy hete csak a mamára gondolok..."

írta: *„ordítottam, toporzékoltam. Hagyja a dagadt ruhát másra. Engem vigyen föl a padlásra."*

A harmadik kép ihletője *Radnóti: Erőltetett menet* je.

Ki hát ő, aki úgy nyúl a ceruzához, hogy levelező lapról így másolja Mona Lisát,, s költők gondolatát, érzelmét, így igyekszik képivé formálni?

Gerencsér Ferenc, a dorogi bányagépgyár szerkezeti lakatosa. Húszesztendős. Kiscsévi származású, most Dorogon él, és egyelőre a rajzszerszámok tulajdonságaival is ismerkednie kell, de ami benne van, már feltör. Belső kényszer gyanánt készteti arra, amit ma nyújtani képes.

A művezető *Kuncz József* irodájában beszélgettünk.

— Hozd csak be a rajzaidat, biztatott Józsi bácsi — mesélte el, hogy kerültek a képek a művelődési házba, s lett belőle néhány hete a képzőművész szakkör tagja. Behoztam, aztán máris mentünk a kultúrházba, ahol éppen a vállalati szakszervezeti bizottság ülésezett.

— Meglepett, hogy Józsi bácsi ennyire sürgeti az ügyet, hiszen látták ezeket a képeket már az öntődében is, ahol korábban dolgoztam.

— Én laikus vagyok — szólalt meg a művezető —, de úgy éreztem, hogy tehetséges a gyerek. Az ember a saját érdekében rendszerint nem cselekszik, segíteni kell Gerencsér Ferinek. Tán szégyenlette volna, bekopogtatni. Állapítsák meg a szakemberek mi lakozik benne, hogy lehetne egyengetni útját, ha arra érdemes. Nincs nehéz keze, pedig semmi könnyítést nem élvez. De rajtunk ne múljon, ha tehetsége van a művészethez.

Gerencsér Ferenc a Zimmerer István szocialista brigád tagja. A közösség figyelt fel rá, és kalauzolta oda, ahol mindazt megkaphatja, amire a fejlődésben szüksége van.

— Gyermekkorom óta rajzolgatok, de úgy ahogy most, tán egy éve fogtam hozzá. Sokat, nagyon sokat téptem össze, másokat elajándékoztam barátaimnak, ismerőseimnek. Ezek maradtak meg.

— Nekem muszáj rajzolnom! Erről nem tudnak le-

Mona Lisa grafittal

beszélni. Nem lehet értelmetlen, ha az ember a fantáziájában megszületőt le is rajzolja. Jó érzés.

— És a Mona Lisa?

— Láttam egy képet, aztán próbára tettem magam, hogy mennyire tudnám megcsinálni? A második nekifutásra így sikerült.

Most a felesége ül modellt, az ő portréját önti formába. Mik foglalkoztatják? Az öreg horgásztól a napóleoni csatarészletig, a hajótöröttől az őserdő bujaságáig minden.

Gerencsér Ferenc tehát az első felfedezés után eljutott a képzőművész szakkörig, ami tanulást, művelődést, mesterségbeli ismeretszerzést, készségfejlesztést jelent számára. Az igazi felfedezést a holnap dönti el. Rajta is múlik.

Gordos Géza

„... a hold ma oly ke rek! Kiálts rám! s fölkelek!

Fazekas Lajos:

Rokon csillagok

Micsoda erők tartanak
engem! —
mint föld a fát, melyet
teremni, hűsöt adni
kertjében
a gazda ültetett.
E föld a hazám. — Most
körülöttem
ősz van, az éjszakák
deret terítenek az avarra
s majd a tél havát.
Micsoda erők tartanak
engem! —
meg tudnak tartani,
midőn törni s dönteni
akarnak
az ég viharai.
A füvekkel sóhajtok az
őszben
s török a tavaszba.
Megfáradva utamon, pihenek
fejem rögre hajtva.

Micsoda erők tartanak
engem! —
értő s értett szavak,
csalódva, szeretve, gonddal,
hittel
a csillagok alatt.
Égető láz, dermesztő fagy,
kín s baj
bilincsébe foghat;
szállok vagy zuhanok,
megtart e föld
rokon csillagoknak.

Becze József:

APÁM

Forradalmat vívtál itt az életért,
gonddal marakodtál csillagpénzedért.
Lötyögő szekéren fényes tarisznyádat,
már az égen látom arany taligádat.
Angyalok, mennyei kisasszonyok jönnek
tufa-kisszékedről tőlünk elpörölnek.

Képviselőink 30 éve az országgyűlésben

6. „Szé… a padso…

Az 1945-ben vívott széncsata hírei, eredményei még élnek az idősebb nemzedék emlékezetében. A fiatalabbak tanulmányaikból tudják, hogy a bányászok a legmostohább körülmények között érték el, majd szárnyalták túl a második világháború előtti termelési szinteket. Napjaink munkáshatalmát alapozták meg. A bányák tőkés tulajdonosai minden eszközt, fórumot felhasználtak, hogy visszaforgassák a történelem kerekét. Állt a „széncsata" a Nemzetgyűlés padsoraiban is.

A kibontakozás útját a Magyar Kommunista Párt mutatta meg, amikor *Révai József* a nemzetgyűlés 4. ülésén, 1945. december 4-én, felszólalásában a többi között ezeket mondotta: *„Amikor mi követeljük, nyomatékkal követeljük a szénbányák államosítását, akkor nemcsak az ipari munkásság nevében és érdekében követeljük ezt; államosítást követelünk és ez az állam, amelynek tulajdonába kell, hogy átmenjenek a bányák, a parasztság állama is."*

Az MKP javaslata nagyon világos és egyértelmű volt: *„A nemzetgyűlés utasítja a kormányt, hogy a nemzetgazdaság érdekében a legközelebbi ülésszakon terjessze be a szénbányák államosításáról szóló törvényjavaslatot, és addig is bocsásson ki rendeletet a szénbányák haladéktalan állami kezelésbe vételéről."*

Nálunk Komárom megyében teljes pontossággal szükséges felidéznünk, hogy a Magyar Kommunista Párt javaslatát megtárgyalásra a Nemzetgyűlés a 6. ülésén 1945. december 6-án — ez csütörtöki nap volt — délután negyed három körül fogadta el. A kormány rendeletét követő törvény csaknem fél évet váratott magára. Megindult a küzdelem az ülésteremben, a színfalak mögött.

Zgyerka János nemzetgyűlési képviselő 1946. május 24-én a 38. ülésen mondott beszédében cáfolta a tőkések és híveik álláspontjainak néhányát. Szembeállította ezekkel a bányászok véleményét.

— A bányák államosításáról szóló törvényjavaslatot pártom nevében elfogadom. Elfogadom nem elsősorban azért, mert ezzel a bányamunkásokon segítünk, hanem legfőképpen azért, mert az egész nemzet érdekeit szolgálja... a magántőke nem azért folytatta a bányatermelést, hogy a nemzet kincseiből mindenkinek jusson. Tudom ezt abból, hogy amikor mi bányászok kenyér nélkül voltunk, a parasztok pedig szén nélkül voltak, a bányatelepeken halmokban égett a szén — szólt a Nemzetgyűlés plénumán Zgyerka János, majd így folytatta.

— A bányák állami kézbe vételével a bányamunkások régi óhaját fogjuk teljesíteni. De ugyanígy kell eljárnunk a bányákhoz tartozó többi üzemekkel is. Gondolok elsősorban az erőműtelepekre... Az ellenkező oldalon. (A bányák tőkés tulajdonosai. A szerk. megj.) *mindent megpróbálnak elkövetni annak érdekében, hogy a bányákat függővé tegyék azok bizonyos tartozékaitól. Csak annyi erőműtelepet akarnak államosítani engedni, amennyi mindennap szükséges. Így ha az üzemben vagy a bánya erőműtelepén mégis előadódnék valami baleset, akkor mindjárt a magántőkéhez kellene szaladni, és velük kellene alkuba bocsátkozni, hogy legyenek szívesek segítségül jönni. Ezzel természetesen csak ráfizetéssel tudnának az állami bányák termelni. De az ellenkező oldalon éppen ezt akarják bizonyítani, hogy a bányák államosítása ráfizetést eredményezne.*

— Ki akarom egészíteni az elmondottakat az iszapolásra való utalással. Előttem felszólaló képviselőtársam (Brunszvick István kisgazdapárt. A szerk. megj.) *beszélt arról, hogy vannak süllyedések is. Süllyedések voltak addig, amíg a bányászatban nem vezették be az iszapolást. Mi bányászok tudjuk azt, hogy mi a helyzet*

Csipetnyi bors

Egy újságíró arról kíváncsiskodott Brigitte Bardotnál, hogy történt-e életében olyasvalami, ami miatt esetleg szégyenkezik. A negyvenedik életévét betöltött, de még mindig rendkívül csinos filmsztár némi gondolkodás után bátran válaszolta:

— Szégyenlem, hogy gyermekkoromban egyszer — gyümölcsöt loptam!...

★

Frank Sinatra a minap Párizsban vendégszerepelt. Az Orly-i repülőtéren a francia vámőr megkérdezte tőle:

— Konyak? Whisky?

Mire Sinatra elmosolyodott:

— Köszönöm, barátom, délelőtt sohasem iszom... helyen kell-e bediktálnom az adataimat...

★

A manapság olyan divatos körkérdések egyikében egy francia filmlap megkérdezte a filmszínészeket és színésznőket: „Milyen rendkívüli, de mégis kedvező változást vár a 2000. évtől?"

A körkérdésre a francia film új csillaga, Marlene Jobert így felelt:

— Brigitte Bardot akkor már hatvanhat éves lesz...

★

Henry Fondának egy időben igen sok gondja-baja volt gyermekeivel. Különösen a

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Gerencsér Gábor

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

JAN 10.

kintélyt. 1955

1021

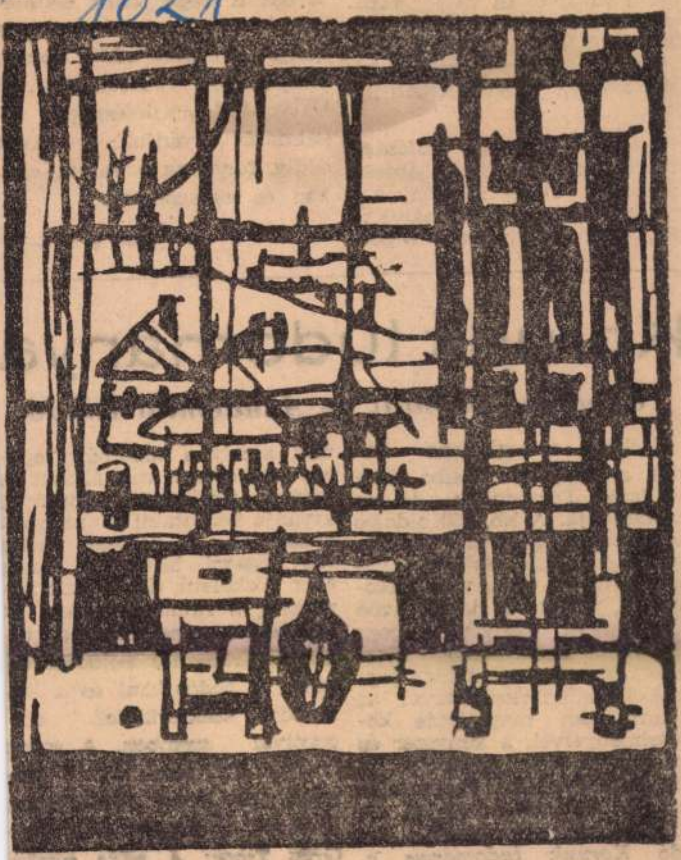

GERENCSÉR GÁBOR MŰTEREM
(LINOLEUMMETSZET)

cisztikáinak sz
ket a fővárosi
lapok, irodalmi
lapok közöltek.
kásságát 1954-
jutalmazták Jó
jal.

Az élet izga
iránti fáradhatatlan érdek-
lődés süt át az írásain, áb-
rázolva és egyben formálva is
azt, ami népünkben végbe-
ben és egészségben.

(— t t —)

Korunk tudománya

Új sorozatot indít az Akadémiai Kiadó

Ezekben a napokban került a könyvesboltokba *Szabó Imre: Társadalom és jog* c. munkája. A kb. 150 oldalas könyvecske népszerű formában foglalkozik az állampolgároknak a joghoz való viszonyával, vagyis a jogtól való idegenkedés okaival, a jogszabályok ismerésének kötelezettségével, a szocialista jogfejlődés ellentmondásaival, az állampolgári magatartás követelményeivel, a kényszer és az önkéntesség szerepével, a jog és az erkölcs kapcsolatával. A Társadalom és jog első kötete az Akadémiai Kiadó *Korunk tudománya* c. új ismeretterjesztő sorozatának, amely a tudomány egy-egy területének mai állását és várható fejlődésének irányát kívánja bemutatni a nagyközönségnek. A sorozat meg fog ingatni bizonyos még elég közkeletű, de elavult nézeteket, s rámutat azokra az igényekre, amelyeket a tudomány rohamos fejlődése támaszt a tudósokkal és a különböző szakterületek dolgozóival szemben. A soron következő kötetek közt szerepel *Sós József Táplálkozás, egészség, betegség. Erdey-Grúz Tibor: A világ anyagi szerkezete.*

Gerencsér Judit plakátművészet

1021

1973. nov. 8. Televizió 18.35 /11/ M.

T É K A.

-Amint Hári GYÖRGYtől hallottuk az iménti plakát kiállitáson a plakáttörténetről ad némi áttekintést.

Az a kiállitás amely november 14-én Budapesten a Stúdió Galériában nyilik majd meg a legmodernebb, a legmaibb reklámgrafikai törekvéseket nyujtja majd.

A kiállitó művész Gerencsér Judit reklámgrafikus, itt köszöntöm a stúdióba, ez az önálló első kiállitása. Hát bizarr már a kiállitásra invitáló plakát is.

1971

1973. nov. 9. Televisió 18.15 /11/ H.

T É K A .

-Amint Hári GYÖNGYTŐL beleszünk az ismétl plakát kiállításom a plakáttörténetről ad mini áttekintést.

Az a kiállítás amely november 14-én Budapesten a Stúdió Galóriában nyílik majd meg a legszerzebb, a legszebb reklámgrafikai törekvésaket nyújtja majd.

A kiállító művész Gerencsér Jenit reklámgrafikus, itt küszöntöm a stúdióba, és az Ünnelő első kiállítása. Hát bizarr már a kiállításra invitáló plakát is.

Szerencsés tiszteletben

- A plakátomnak az ötletét a bibliai Judit adta, a bibliai Judit Holofernesz fejét visszirozárban. Én amikor a néző elé állok, pontosan így érzem magam a saját fejemet kinálom a közönségnek.

A legnagyobb tömegekhez szóló képzőművészeti ágazat azt hiszem a reklám-grafika, amivel az ember lépten nyomon az utcán is találkozik. Azt hiszem ez nagy felelősséget is ró a művészre?

- Igen a TV mellett a vizuális kultúrának egyik leghozzáférhetőbb területe a plakátművészet. Az utcán állandóan küstik járunk A reklám nemcsak az árut kinálja, hanem a jó közérzetet is, a jövőt, a leendő jobb világot, ez a reklámnak a természetes közege, és itt van a reklámnak a társadalomformáló szerepe.

- A festő festő és a szobrász is gyakran dolgozik megrendelésre, de a reklám-grafikus minden esetben. Mennyire köti ez a szabad alkotói fantáziát?

- Minden megbizásnak amit a grafikusok kapnak nagyon sok külső meghatározója van. Természetesen, hogy elsősorban a megbizó igényét kell kielégiteni, a megbizó is kötve van abban, hogy mennyi pénze van a munkára, azonkivül a lehetőségekhez is alkalmazkodni kell, ezzel szemben viszont az ember szeme előtt van a szakma legjobbjai által diktált szinvonal és az az egyéni elképzelés amit szeretnék megvalósitani, saját izlésem. Hát ezeket a szempontokat összeegyeztetni nehéz és majdnem minden munka egy kicsit kompromisszum is.

- Ez az összeegyeztetés, amiről nézőink is meggyőződhetnek Gerencsér Judit esetében, mert jó néhány plakát megtekinthető itt most a stúdióban is, bizonyára van közülük olyan is, ami különösen közel áll a szívéhez?

- Mindegyik közel áll, de ha ír előre kérdezni akkor az életbiztosítás plakát, amit tavaly fogadtak el a Biztosítónál, ez kedvenceim közé tartozik. Eztaz ~~összetett~~ ötletet és nagyon nehezen fogadták el és azóta még olyan siker is mondhatok neki, hogy az 1972-es év legjobb plakátjai között dicséretet kapott és idén az egyik nyugat-német lapban közölték.

- Helyes a kisgyerek, aki most néz ránk a képernyőről.

- Azóta már nagyon megnőtt a fiam, akkor egy éves volt, most már három. Láthatja ilyen a nyomi átfutás kb.

Gerencsér Gábor
grafikus

A Lenin portré pályázatom
a plakát kategóriában a
III. díjat kapta.

— s —

Művészet, 1970. február – Glap

Gerencsér Gábor

MDK

„Műterem" - linóleummetszet

Napló, 1965. jan. 10. 10. lap

Gerencsér Gábor
plakátjai valóban a levegő és a víz szeny-
nyezettségét veszik célba. Környezetünk vé-
delmeért csinnel nyílt kiállítás a TIT. ter-
mészettudományi stúdiójában.

Havas Lujza: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/171 11 old.

Gerencsér Gábor

A Tudományos Ismeretterjesztő ~~Va~~ Társulat stúdiájában rendezett Környezetünk c. kiállításon plakátja szerepel, amely a szennyezett víz, levegő, a bioszféra pusztítása ellen emel szót.

Láttuk, hallottuk, 1972. VI. 22.
Kossuth, 21.08/11/K.J.

Cercucsér Gábor

A plakát műfajában az egyik III. díj nyertese.

Vadas József: A Lenin-portrépályázatról; Magyar Hírlap 1970. jan. 17. 9. l.

MDK

Gerencsér Graff Lajos, éremvésö emlitésreméltó szakmájában.

Dr. Procopius Béla: A Magyar Emlékérem- és Plakettmüvészet. MI. 1934 125-127.1.

Körplasztika

Gerencsér J. "Béke őre "szobra

Müvelt Nép, 1951 II.éf.4.sz.13.

Vsutas képzőmüv.kiáll.

Gerencsér Gyula, szobrászművész

A Képzőművészeti Kivitelező Vállalat műtermében restaurálják a közeljövőben ismét közintézményeinket ékesítő szoborcsoportokat. –

Az ismeretlen mester száz évvel ezelőtti szoborkompozíciója, a „Kígyós nő" a véplizeti Planetárium előtti kutat díszíti majd. Újraformázója Gerencsér Gyula. (említve és repr.)

Köszobrászok.

Esti Hírlap, 1984. jan. 30.

Gerencsér Gyula, szobrászművész

A Képzőművészeti Kivitelező Váll. városligeti telepén faragják az országban újonnan felállításra kerülő szobrokat. – Kalló Viktor szobrászművész az egri székesegyház homlokzatát díszíti majd a „Hit, remény, szeretet" c. 7 méter magas kompozíciója. — Gerencsér Gyula kőszobrász süttői mészkőből faragja a „Hit"-kompozícióját. /repr./

Esti Hírlap, 1983. aug. 4.

Gerencsér József.

A Vasutas Képzőművészeti Szabadiskola kiállításán „A béke őre" c. szobra szerepelt. (repro.)

Művelt Nép, 1951. Ápr.

Gerencsér József szobrász

"A béke őre " szobra

Müvelt Nép, 1951 II.éf.4.sz.13

Gerencsér Judit

A sóstói művésztelepen dolgozik

N.N.: Nemzetközi festőtábor Sóstón

Kelet magyarország 1971 VIII. 10

Gerencsér Judit
grafikus

„Fabulon"
" (repro)

f.a.: Az utca tárlata a Múcsarnokban.
Nők Lapja, 1972 április – 16 szám

Gerencsér Judit

Plakátján "egy karonülő reneszánsz kisgyerek hamvas feneke" ezzel a szöveggel kínálja az arckrémet: "...mint a bébipopsi - selymesen üde, ragyogóan fiatal arcbőr - fabulon",-idézi Szabó György: "Plakátok - csak a Műcsarnokban" c. kritikájában a hatodik Országos Plakátkiállításon-többek között-szereplő művet.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. ápr. 1.
XVI. évf. 14. sz. 13. lap.

Gerencsér Judit

Grafikus

Kiállítás a Studio Galériában

Magyar Hirlap 1973 XI. 314

Gerencsér Judit

Zeklényografikus

Kiállítása november 14-én

nyílik a Studió Galériában

Magyar Nemzet 1973 november 13

4. old

Gerencsér Judit

plakát és katalógusterve
szerepel a Studió 72 kiállításon

Kritika 1973 március
27. old.

M. Gerencsér Judit
reklámgrafikus

Művészekről készült portréi egy
része ismerős a közönség körében,
kiállítási katalógusokról.

-----: Kiállitási naptár.

Müvészet, 1973.november - 46.oldal

M. Gerencsér Judit
vekbaingrafikus

A művésznő tevékenysége első
éveiben plakát grafikával foglal-
hozott. De sehérrel foglalhozott a
művészi fotóval is.

-----: Kiállitási naptár.

Művészet, 1973.november - 46.oldal

Gerencsér Judith, grafikus

A Studió Galériában megnyílt plakátkiállításának ismertetése.

Nagy Zoltán: A reklám birtokba-vétele 11.

Népszabadság, Bp. 1973. nov. 30.

Gerencsér Judit, grafikus

A Stúdió Galériában megnyílt kiállításának ismertetése. – A művésznő 1944. aug. 8-án született Sopronban. 1962-ben érettségizett. A főiskolát 64-ben végezte. Műveivel többször nyert díjat.

– hüs –: Róma a pisztolycsőben 2.

ESTI HIRLAP Bp. 1973. nov. 26.

Gerenczér Judit, grafikus

Egy plakátja [„Na Judith"]:

Repr.

—hü:— : Rózsa a pintokyczőben 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. nov. 26.

M. Gerencsér Judit
reklám grafikus

Kiállításán láthatók kiállítási darabok, amelyek még nem jelentek meg más helyütt. És vannak már megjelent, ismert munkái

-----: Kiállítási naptár.

Művészet, 1973.november - 46.oldal

M. Gerencsér Judit
reklamgrafikus

A művésznő kiállításán bemutatott legújabb „csempeplakátot" amely segít megoldani a művet problémát.

-----: Kiállítási naptár.

Művészet, 1973.november - 46.oldal

M. Gerencsér Judit
reklámgrafikus

A művesmő kiállításan a bemutatott anyagtéma szerint, politikai, hereshe-delmi, felm, rendezvényi és egyéb plakatok.

---------: Kiállitási naptár.

Müvészet, 1973. november - 46.oldal

M. Gerencsér Judit
reklamgrafikus

M. Gerencsér Judit reklam-
grafikus első önálló kiállí-
tása a Stúdió-Galériában
volt.

------:Kiállítási naptár.

Művészet, 1973.november - 46.oldal

M. Gerencsér Judit
reklámgrafikus

A művésznő a Képzőművészeti
Főiskolát 1962-ben Konecsni
György tanítványaként végezte.

-----: Kiállitási naptár.

Művészet, 1973.november - 46.oldal

Gerencsér Judit reklámgrafikus

A hét közepén nyílik meg a Stúdió Galériában, a kiállítása a fiatal grafikusnak.

Népszava, 1943. nov. 14.

Gerencsér Judit grafikusművész

A Stúdió Galériában nov.-ben állította ki plakátterveit, többnyire olyanokat, amiket utcán nem láthattunk. Gyakran használ fotót, reprodukciót s azt igazítja hozzá mondanivalójához. Példa erre Fahulon-reklámja: klasszikus reprodukció fekete-felírben, csupán a karonülő gyennek popsija van belemontírozva színes fotóból. (említve és repr.)

Miklós Pál: Képzőművészeti krónika.

Jelenkor, Pécs, 1974. febr.

Gerencsér Judit

a Stúdiógalèria idei kiállitási programjában szerepel a művész bemutatkozása.

Nógrád, 1973. ápr. 3.

Gerencsér Judit

A Studió Galériában rendezett kiállitásáról-
Vadas József:"Tárgyaktól a tárgyilagosságig"
c. több kiállitást ismertető kritikája- szá-
mol be. Félig képzőművészeti, félig iparművé-
szeti tárlatként emliti, ahol a plakátok mel-
lett fényképek, plasztikák és egyéb tárgyak.
Munkái jelképesó értelmüek. Majdnem minden mü-
ve közéleti állásfoglalás. Megemliti a Fabulon
és a nőnapi reklámozó plakátjait.

Élet és Irodalom, Bp, 1973. dec. 1.
XVII. évf. 48. sz. 12. lap.

Gerencsér Judit

Nyíregyházán aug. 30.-án megnyílt „a sóstói művésztelep múltja és jelene" c. kiállítás, melyen szerepelnek művei.

Keletmagyarország, 1973. aug. 30.

Gerencsér Júlia, grafikus

Megemlítve: katalógus borítója.

Székely Judit: Stúdió '73

7.

Népszabadság, Bp. 1973. dec. 28.

Gerencsér Judit

Rajzát,-mely revolvert ábrázol a csövéből kinyuló rózsaszállal- "Illusztráció" cimmel hozza a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. okt. 5. 40. sz.
XVIII. évf. 13. lap.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

19 4 OKT. 51

Gerencsér Judit

1021

ET

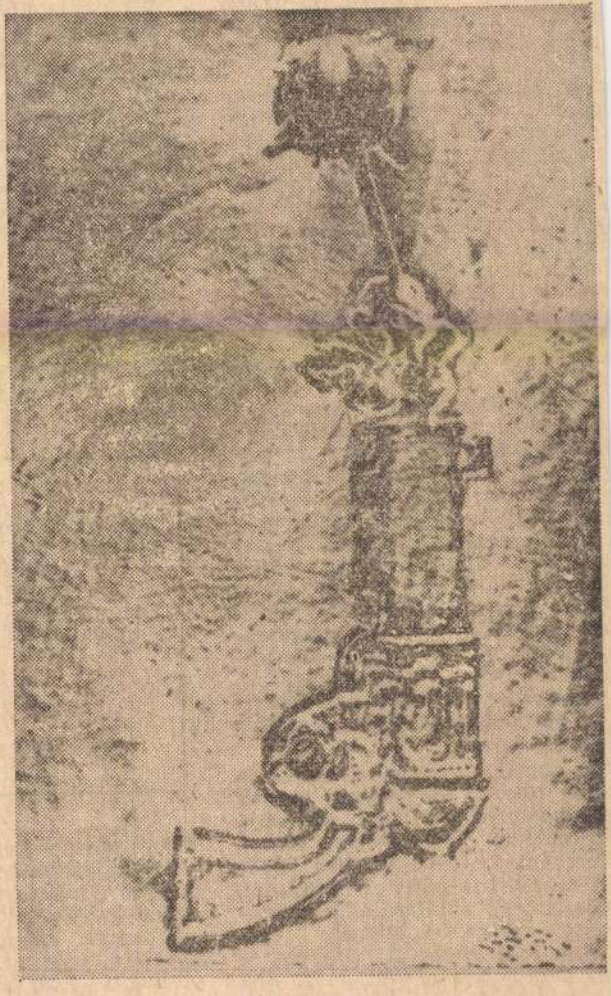

Gerencsér Judit: Illusztráció

lt már több k
emben maradt t
könyvek mellé, és újra felé fordul-
már mindegy volt, mit gondolok.
ne észre rajtam semmit, mert elfog-
, a beteljesülés igézete. Az utolsó
etkezett, a végső bizonyíték, hogy
gyok. Azonos gondolkodásúak kö-
rmészetes.
k óta készültem erre a találkozásra.
töttem minden értesülést, amely
. Ismerni akartam a véleményét,
a nézeteit. El kellett sajátítanom
ızt akartam, hogy higgyen nekem.
tudtam, hogy mindez nem elég.
s kellett mindabban, amiben ő
különben nem sikerül megtéveszt-
Minden megtévesztés kiderül egy-
inná kell válnom, mint ő, szóban,
ben és gondolatban. Akkor úgy
nekem, hogy nem kell megtéveszt-
z, amit rólam hisz, azonos azzal,
ık.
beszélgettünk, s én elmondtam,
a szükségem — a segítségét kérve
lolkozva figyelt az íróasztala mö-
os öklét izmos állkapcsához tá-
emiatt ültében kissé előredőlt,
es szinte volnalzóval húzott —
a vízszintessel enyhe szöget zárt
csontozatú — kissé ovális — fejét
rafésült haj fedte. Puszta, jófor-
talan arcán a szemöldökvonalak
ei: az egyik valamivel magasab-
mint a másik. Csak ez a szabály-
avarta meg a kiegyensúlyozott,
vonásokat, némiképp enyhítve is
áradó határozottságot és száraz
tást.
ogy annyira igyekeztem azonosul-
talán túlzott figyelem okozta,
elzsibbadtam —, úgy éreztem,
arcbőröm elvált volna tőlem,
álarcként szorosan tapadva vonás-
ki nézett, azt hihette, engem lát,
udtam, hogy az álarc és a mögöt-
nások azonossága ellenére nem
van szó: én belül vagyok, és
ar, nem velem azonos, még ha
ntra megegyezik is velem. A szi-
rtya fedezéke mögül pillantottam
bogár, [illegible]

jével, mintha biccentett is v
hátratolta a székét, és az íróa
Még nem öltözött át, nemré
haza; lovaglónadrágjának két
fölött legyezőszerűen szétállt,
megmozdult, lépéseinek vala
magakelletŏ jellege lett, a pa
ahol ennek a járásnak fonto
mert a győzelemről, a fölény
Ott állt, az íróasztal mellett
jú, süppedt szőnyeg szélén, s
kis mosoly.
— Rendben van — mond
úgy, hogy már meg is van, a
— Köszönöm — mondtam
kedves.
— Semmiség — legyintett.
Neki semmiség, hisz nem s
ilyet kérjen.
Hasonlónak érzett már mag
csak azért, ahogy hozzáfordu
hogy milyen), elhitetve maga

UNGVÁRY RUDO

EG

fiatal, hasznos kapcsolatokra i
vány hajlandóságát, főképp az
násaim iránti ösztönös — s úg
lóban kezdettől fogva meglevő
sa (melyet szándékosan nem
javamra, vagy a káromra
okozhatta, hogy magához haso
ez a rokonszenv teszi, hogy v
ván azonnal, az első pillantásr
mint szavaz egy-egy arc, embe

GERENCSÉR Judit építész

Skill 1998. júli. 1- MÉSZ

MU 1998. júli 2

Gerencsér Judit

1973. nov. közepén a Stúdió Galériában kiállítása volt.

Népszava, 1973. nov. 14. 101. ép. 266 sz. Sp.

Gerencsér Judit

1973. nov 14 - dec. 1 - ig a Stúdió Galériában kiállítása volt.

Népszava, 1973. okt. 26. 101. evf. 251 sz. 6n

Serenczér Judit, grafikus

A Studió Galériában szerepel.

Gabulon-reklámja: Repr.

(171. kapon.)

Miklós Pál: Képzőművészeti krónika 165–173.

JELENKOR, Pécs, 1974. Február

XVII/2

Gerencsér László, építész

Pályázók, 1986.

Puhl Antal: „Ahol az építész munkatársaim nincsenek megnevezve, ott – különböző felállásban – Guczogi György, Gerencsér László, Táhy Árpád, Stempel Jan, Viszlai József építészek és Anda Emília iparművészeti főiskolás építész voltak."

Magyar Építőművészet, 1987. 4–5 szám, 89-old.

Ø Gerencsér Károly

nobrány

1897

Éimisk 1930.83.1.

VINA

DELLA SOCIETÀ UNGHERESE-ITALIANA

CORVINO

APEST, I., Horthy Miklós-út 49

dott. L. ZAMBRA.)

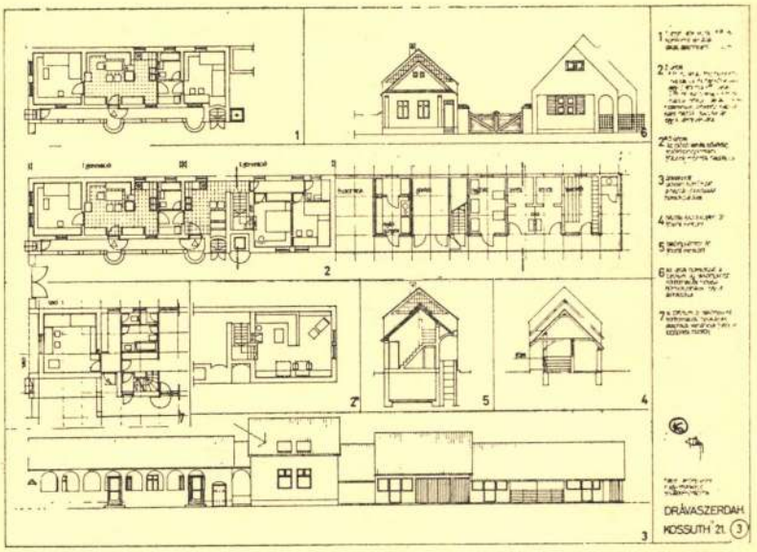

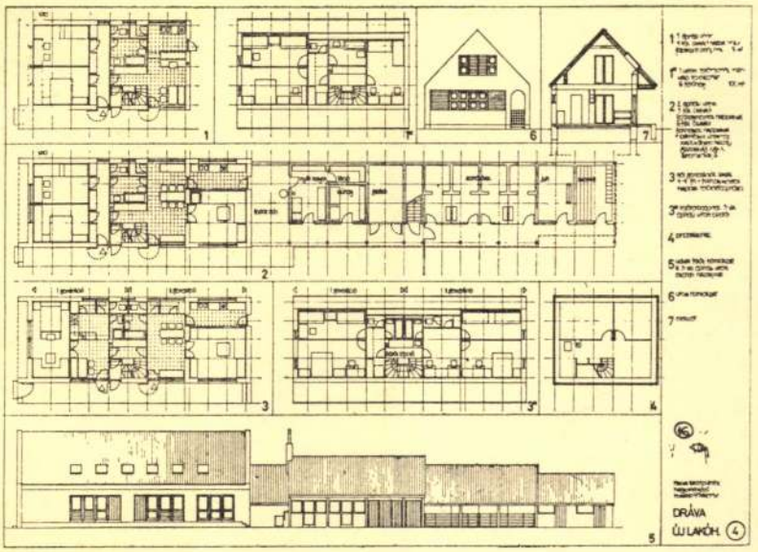

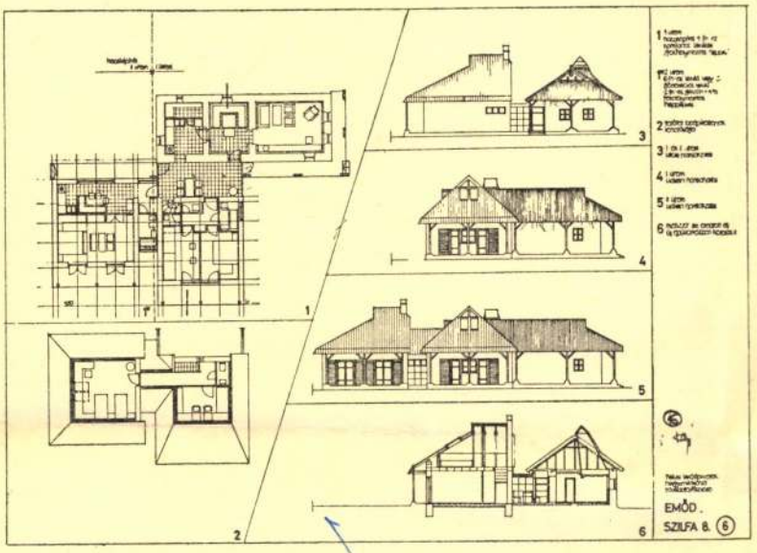

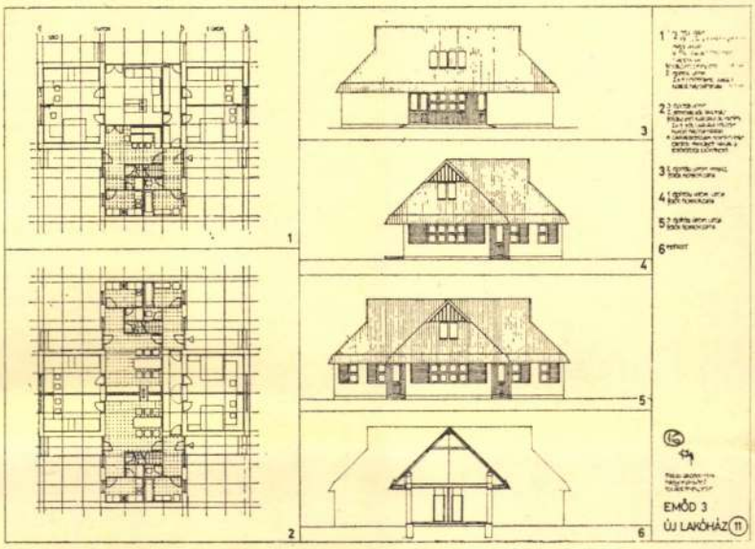

Rangsorolás nélkül II. díjat nyert a 16. bírálati sorszámú pályamű
Szerzői: Reischl Gábor, Braxatoris Andrea, Molnár Tibor

jegyekkel való kiegészítésére együtt tettek javaslatot. A bíráló bizottság nem tartotta jónak a falu hagyományos épülettömegeitől teljesen eltérő tömegformálást, vagy olyan homlokzatképzést, mely még áttételesen sem utal hagyományos előképekre — hagyományokon elsősorban a mai faluképben még fellelhető elemeket és nem a magyarság előtörténetéből ismét felújításra szánt formakincseket értve.

Az épületek bővítésénél és az új épületek kialakításánál a két helyszín eltérő tradíciói építészetileg is differenciált megközelítést igényeltek. A tervpályázat — az ilyen törekvések sikertelenségével is — bizonyította, hogy a két különböző környezetbe azonos épületek telepítése nemcsak a helyi történeti, beépítési hagyományokkal ellentétes, hanem építészeti szempontból is alapvetően hibás koncepció. A bíráló bizottság egyetértett a hagyományos falusi formakincs jegyeinek új épületeken való, korszerű formában történő megjelentetésével, de csak a fizikai értelmű funkcionális használhatóság párhuzamos biztosítása mellett.

3. Szerkezeti szempontok

— a meglevő épületek szerkezeti korszerűsítésére tett javaslatok (falak, födémek, gépészeti szerelvények, szigetelés stb.),
— az új épületek szerkezeti javaslatai,
— a gazdaságos üzemeltetés, fenntartás, karbantartás szempontjai.

A pályaművek, jellegükből következően — általában nem tértek ki a konkrét szerkezeti megoldásokra, az erre vonatkozó javaslatokat többnyire a műszaki leírások tartalmazták. A szerkezeti megoldások a pályaművek egy részében elnagyoltak, vázlatosak, ez elsősorban a fedélszékek bemutatásában tapasztalható (1., 3., 4., 10., 11., 13., 20., 22. bírálati sorszámú pályaművek), vagy a műszaki leírásban nem szerepelnek és a tervrajzokban sematikusak (15., 25. bírálati sorszámú pályaművek), vagy a hiányos rajzi bemutatás a műszaki leírásban egészül ki (5. bírálati sorszámú pályamű), kivételnek mondható a 24. bírálati sorszámú pályamű, amely tervrajzban is, műleírásban is általában elfogadhatóan utal a szerkezetre, vagy a 3. bírálati sorszámú pályamű, amely reális javaslatokat is tartalmaz, továbbá a 23. bírálati sorszámú pályamű, amely a hazai építőanyagok felhasználására törekszik.

Egyes javasolt megoldások a régi épület szinte teljes tönkremenetelét vonják maguk után, pl. a kb. 50×50 cm méretű vasbeton pilléreket tartalmazó 7. bírálati sorszámú pályamű, amelyben a pályázó nem kellőképpen mérlegeli a megbonthatóságnak és az alap, ill. a talaj egyenletes terhelhetőségének problémáját. Különösen problematikusnak mutatkozik több tervben a nyaktagok szerkezeti megoldása. Az új épületek lefedésének megoldásaképpen előfordul a szalma, ill. a nád. A törekvés ma irreális, mert igen költséges, nincs megfelelő számú szakember és az alapanyag (pl. rozsszalma, nád) beszerzése is problematikus. A vizesblokk kialakítása vályogfalú épületben rendkívül alapos ismeretet és gondos kivitelezést kíván, ennek a kérdésnek épületszerkezeti részleteire a pályázók nagy része nem fordított kellő figyelmet. A pályaművek egy részében a pályázók megemlítik a korszerű falszigetelés alkalmazásának lehetőségeit, pl. a szilikofob anhidro eljárást a 9. bírálati sorszámú pályaműben.

A háztáji gazdaság szervezésének, üzemeltetésének szempontjai:

— az állattartási épületek műszaki megoldásai,
— a technológiai folyamatok szervezése,
— a háztáji gazdaságok szerepének értelmezése.

A pályaművek azt igazolták, hogy a pályázók többsége nagy figyelmet fordított a korszerű faluképbe jól beleillő háztáji gazdálkodás célszerű kereteinek megállapítására és helyes megoldásainak megfogalmazására. Számos pályázó nagy részletességgel dolgozta fel a kérdéskört, és a műszaki leírásban nem csupán a tervezés kiinduló adatait rögzítette, hanem azokat a közgazdasági környezet elemzésével elméletileg is megalapozta. Több pályázó a kistermelés újszerű formáinak (családi, ill. kisvállalkozás) lehetőségeit is feltárta, ill. alternatív javaslatként szerepeltette. E tekintetben elismerést érdemelnek a 12., 25., 28. bírálati sorszámú pályaművek szerzői.

A pályaművek azt is igazolták, hogy a háztáji termelést kiszolgáló funkciók akkor oldhatók meg jól és fogalmazhatók meg helyesen, ha a pályázók a feladat teljes körű áttekintése alapján az általános jellegzetességeket alapul véve építik fel a teljes rendszert, ha a rendszerszemlélet érvényesül. Azok a pályázók közelítették meg legjobban a helyes megoldást, akik az általános sémát pontosították az adott telkek speciális adottságaira és nem megfordítva (12., 17., 21. bírálati sorszámú pályaművek). A rendszerszemlélet alkotó alkalmazása egyúttal biztosította a bővíthetőség lehetőségét is.

A háztáji termelés célja az önellátás, ill. az ezen felüli mennyiség értékesítése, tehát az árutermelés. A piac értékítélete határozza meg a kistermelés nagyságát. Azok a pályázók készítettek jó pályaműveket, akik ezt a termelési funkciót a kisgazdaságok beruházási képességének és üzemeltetési költségfeltételeinek összefüggésében vizsgálták és alakították ki. Több pályaműben a nagyüzemi technoló-

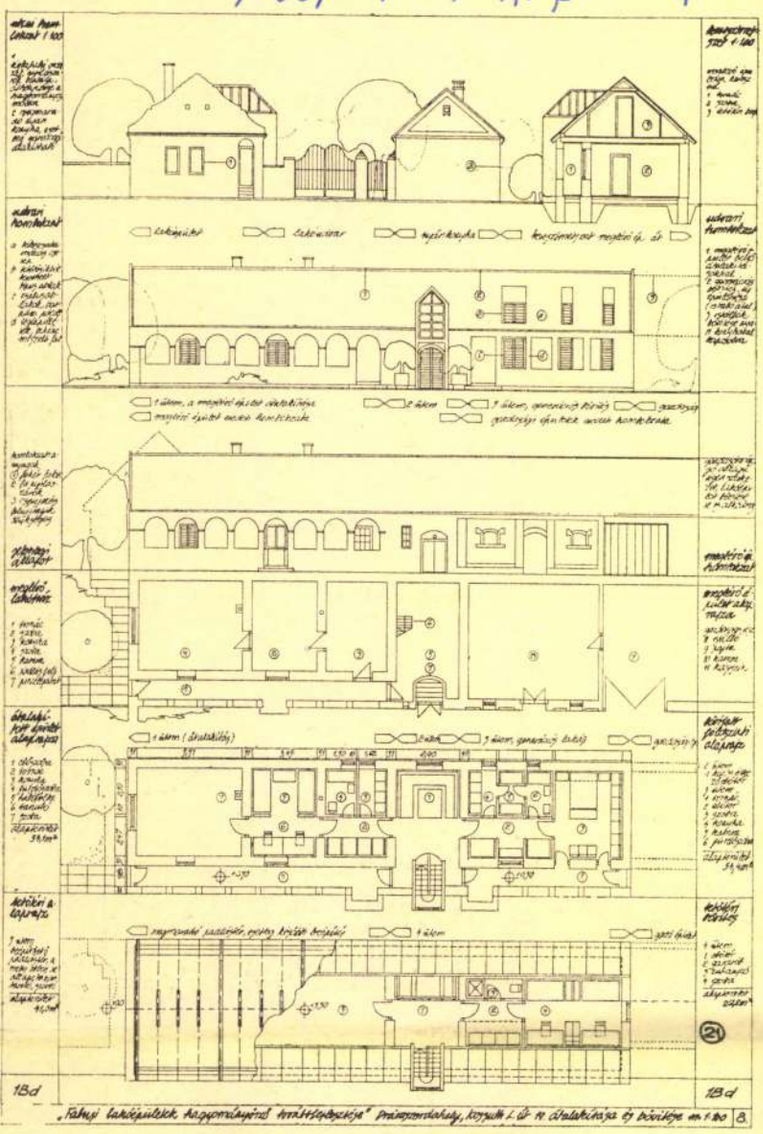

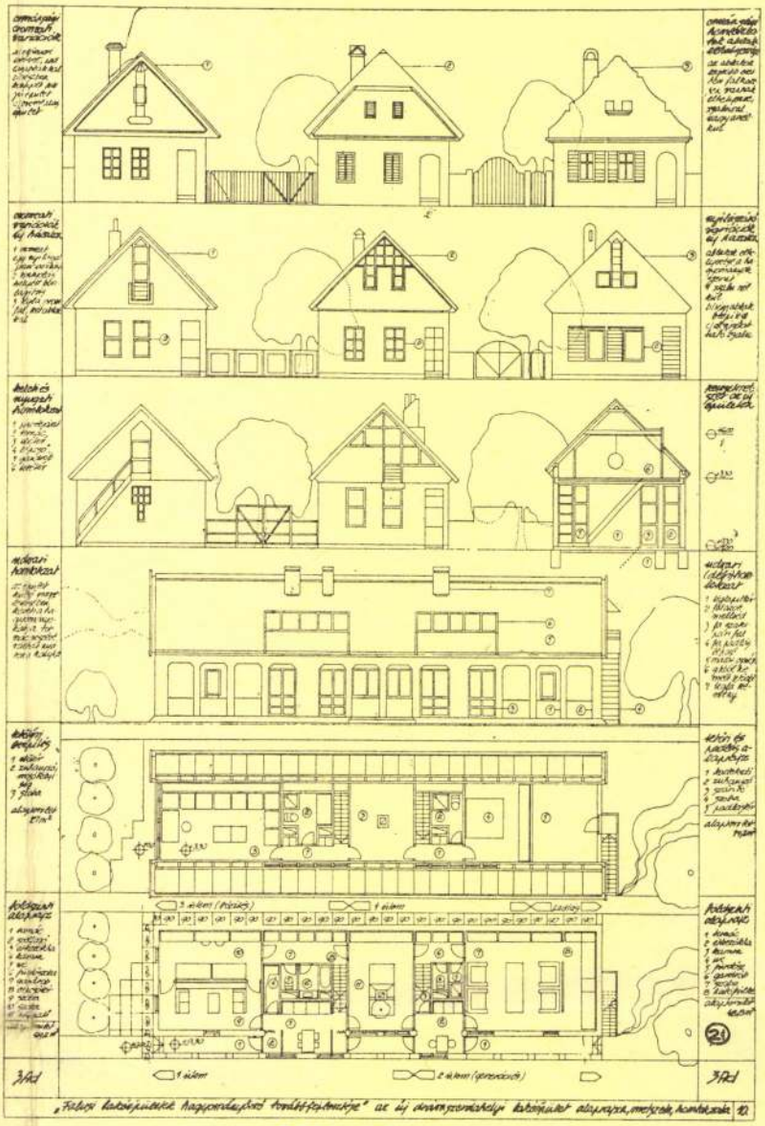

I. díjat nyert a 21. bírálati sorszámú pályamű
Szerzői: Gerencsér László, Guczogi György, Puhl Antal, Stempel Jan, Balázs György

lása az utca felől is viszonylag elkülönítetten megoldható. Természetesen mélyebb telkek esetén nem közvetlenül a gazdasági épületek, hanem az udvarhoz csatlakozó konyhakert mögött indokolt lehet egy tisztán szolgalmi jogra alapított és csak az érdekeltek által használt gazdasági átjáró biztosítása, amely a telkek telekkönyvi egységét változatlanul fenntartja. Ennek azonban szabályozási háttere kidolgozatlan. A régi paraszti telkeknek lakó- és gazdasági udvarrá történő összezsugorítása a háztáji gazdaság követelményeivel nem egyeztethető össze.

Összefoglalva a bíráló bizottság telepítési szempontból azokat a pályaműveket tekintette jól megoldottnak, amelyek a telken folyó háztáji gazdasági tevékenység technológiailag is jól szervezett rendszerét össze tudták hangolni a korszerű falusi lakásnak a hagyományosnál jóval magasabb igényű egészségügyi és összetettebb funkcionális követelményeivel.

2. Építészeti szempontok

A hagyományok figyelembevétele:

— a megadott épületek építészeti értékeinek mérlegelése,
— a rendelkezésre álló szerkezetek és anyagok felhasználása és átértékelése,
— a szerkesztési elvek, homlokzati és formajegyek értékelése és hasznosítása,
— funkcionális hagyományok feltárása, értékelése és továbbvitele.

Az új építés szempontjai:

— a meglevő épületek bővítésének és korszerűsítésének megoldásai,
— az új épületek alaprajzi szervezése,
— az új épületek környezetbe és tájba való illesztése,
— a régi és új épületek homlokzatkialakítása és tömegképzése.

Az építészeti-funkcionális szempontokat tekintve az emődi meglevő épületek bővítésére azok a megoldások bizonyultak helyesnek, amelyek a bővítés ütemét szabadon álló hozzáépítéssel, de funkcionálisan is indokolt épített kapcsolattal oldották meg, s a megmaradó épületet olyan helyzetbe hozták, hogy azt szerkezetileg ne kelljen átalakítani funkcióváltás miatt (8., 18. bírálati sorszámú pályaművek). Hátrányosak voltak az olyan megoldások, amelyek a Szilfa u. 8. és 16. sz. épületek közösségi vagy más nem lakójellegű (pl. műhely, garázs, gazdasági épület stb.) felhasználására vagy éppen bontásukra tettek javaslatot, mert a pályázat célja olyan javaslatok beszerzése volt, amely az ilyen jellegű épületeket eredeti lakófunkciójuk fenntartása mellett tudják megmenteni.

A drávaszerdahelyi épületek bővítésénél a pályázat általános elvként igazolta, hogy a fésűs beépítés esetén a meglevő épületszárnyra merőleges, az utcai telekhatártól távol eső bővítési szárny jó megoldás, mert az utcaképet nem változtatja meg, a ház generációs lakás szeparálására kis közlekedőterületek mellett is alkalmassá válik, és mert ezzel az elrendezéssel a gazdasági udvar és lakóudvar jól elkülöníthető egymástól. A drávaszerdahelyi mintájú épületek hosszirányú bővítése sem idegen a történelmi faluépítészettől.

Ebben a kategóriában jó megoldást adott a 18. bírálati sorszámú pályamű, amelyik a meglevő és bővítmény lakóépület közé „átriumot" tervez, s így lehetővé teszi, hogy a bővítmény a tényleges igényeknek megfelelő nagyságban épüljön meg, vagy akár a későbbiekben átépüljön. Jó megoldások mindkét helyszín esetében lehetővé tették, hogy a toldalékok kétszintes épületrészek legyenek, tetőtérbeépítéssel, a tornácok beüvegezése nélkül.

Az épületek alaprajzi szervezésénél több pályamű rendszerelvű megközelítésből indult ki (21., 12. bírálati sorszámú pályaművek). Ez a megközelítés didaktikus feldolgozásmóddal párosulva külön is hasznosítható ugyan, a bíráló bizottság véleménye szerint azonban igazi értékét csak alternatíváiban, végeredményeiben, a telekhasználatban, az épületek építészeti formálásában és funkcionális kialakításában realizálható előnyei jelenthetik.

A lakásfunkciók vonatkozásában a legtöbb pályázó — a bíráló bizottság szerint — arra törekedett, hogy a meglevő épületrészek átalakításakor a háromosztatú alaprajzot ne bontsa meg. A pitvar funkciójának elemzése a korszerű kiszolgáló helyiségek kialakításában a pályázókat, értelemszerűen, újszerű funkciókapcsolatok felismerése felé terelte. Ilyen a bejáratok, lakóelőterek hangsúlyos kezdése (18., 27. bírálati sorszámú pályaművek), sőt több pályamű esetében még az is jó megoldás, ha az eredeti funkcióegységek megtartása érdekében a tervező zsákszobát alakít ki, természetesen ajtónyitással a tornácra. Az új funkcióértelmezés sokszor zavart is okozott, pl. több pályaműben W. C.-t, vagy W. C.-s fürdőszobát nyitnak az étkezés céljait is szolgáló előtérbe (2., 17. bírálati sorszámú pályaművek).

Az építészeti formaképzés terén a pályázat során, építészeti szempontból a legfontosabb formai problémát a hagyományok értékelése és építészeti feldolgozása, megjelenítése adta. A különböző megközelítések közül a bíráló bizottság elsősorban azokkal értett egyet, amelyek a megadott régi épületek főbb, karakteres jegyeinek megtartására és egyben azoknak a ma korszerűnek ítélt újabb forma-

Gerencsér László, kovácsmester.

Kettős kamaratárlat nyílt Kecskeméten Gerencsér László helybeli kovácsmester és Faragó József kiskunfélegyházi fafaragó munkáiból.

Népszava, 1982. jún. 23.

Gerencsér László építén

L. Eltér Ishán

– követségi kérek

Magyar

Építőművészet Bp. 1983

10-12

83/4

Gerencsér László, építén

L. Puhl Antal

–. Mesterisholán

28

Magyar Építőművészet, Bp. 1983

83/5

Gerencsér Miklós - festő

Veszprém megyei

1987. ápr. 25.

Írói irodalmi arcképcsarnok

A balatonfüredi Art East Galériában a napokban nyílt meg az Aszófőn élő *Gerencsér Miklós* író Irodalmi arcképek című kiállítása. A pasztellképek az elmúlt években készültek, egy időben azokkal a feltáró történelmi dolgozatokkal, amelyek új összefüggéseket kutatva, magyarságunkat, nemzeti tudatunkat védik.

A tárlaton harminc portré látható. A sorozat egyedülálló képzőművészetünkben. Huszonkilenc író és egy politikus, akinek bírált, vitatott élete mindörökre összekapcsolódott a magyar tollforgatók sorsával, a nagy mellőzésekkel és a fényes magasztalásokkal. Mindenképpen egységes ez a tárlat, legfeljebb attól keletkezhet hiányérzetünk, hogy szívesen néznénk még egyszer ennyi írót klasszikusaink vagy kortársaink közül. De a modellek kiválasztásának nyilván alapos oka volt, ez a művész magánügye. Gerencsér Miklós ismerte, ismeri modelljeinek zömét, tisztában van erényeikkel és gyarlóságaikkal, elfogadja vagy kritizálja munkásságukat, ám krétarajzain kötelességszerűen alázatos. Nem gúnyolódik, nem hódol be, egyedül csak a karakter érdekli, az írók életkorát és társadalmi környezetét, morális állapotát, művészi vállalását, attitűdjét ábrázolja hűséggel, kifinomult eszközökkel. Elég, ha a felülemelkedett Márai Sándorra, a választékos Kosztolányi Dezsőre, Tamási Áron Ábel-arcára, a mértéktartó Illés Endrére, az opportunizmusától megereszkedő arcú Illyés Gyulára, a szelíd Németh Lászlóra és a tüneményes Szécsi Margitra tekintünk. Életrajzokat és műveket mondanak el Gerencsér képei, belső világokba, lelkekbe pillantanak; a megrajzolt vonások és tónusok megannyi egyéniséget állítanak sorba ebben a panteonban.

Írói alaposságát, körültekintését, megbízhatóságát Gerencsér Miklós rajzai is őrzik. Nyoma sincs rajtuk a divatnak, a befolyásoltságnak, az önző megkülönböztetésnek, legfeljebb a főhajtásból, a feltétlen tiszteletből fakadó emócióból jut több néhol a kompozíciókon. De az alkotó itt is ügyel az arányokra, az elegancia, a szellem sugárzása nem túltengő, mint ahogy másutt sem parttalan vagy aszimmetrikus a kifejezés ellentétes formája. Az ész fölénye soha nem gyűri le a jellem fogyatékosságait. És fordítva is igaz. Értékké éppen emiatt válnak Gerencsér alkotásai, ám a mérlegelés precizitása nem kimódolt, inkább ihletetten racionális, megmagyarázhatatlanul találó, cáfolhatatlanul öntörvényű és hiteles. Veres Péter bölcs magyarsága, Déry Tibor megfejthetetlen tűnődése, a kultúrát mohón zabáló Aczél György tátottszájúsága, a fanyar Cseres Tibor, Juhász Ferenc konoksága, Karinthy Ferenc kétkedő derűje, Vas István tengermélyű líraisága, Nagy László szomorúsága és a dölyfös, bölény Szabó Dezső fogva tart bennünket, csak nagy sokára vagy egyáltalán nem szabadulhatunk a reánk tekintő vagy a messzeségbe, az időtlenségbe révedő arcoktól. Gerencsér irodalmi panteonjával káprázatot csal elénk.

„Ember viseljen el mindent, ne sopánkodjék és ne pityeregjen, s ha nem tud erősebb lenni, mint a sorsa, hát legyen türelmes. Van egy kivédhetetlen fegyvere, az Értelem" – írta Márai Sándor a naplójában. Gerencsér Miklós aszófői magányában nyelvünkért, fennmaradásunkért hadakozva, zokszó nélküli türelemmel kitárt egy képzeletbeli képeskönyvet. Azzal a szándékkal tette, hogy ki-ki kedve, energiája, lelkiismerete és szellemi orientációja szerint éljen az életre szóló kaland lehetőségével. Mert a portrék mögött változatlanul ott masíroznak az olvasókra váró kötetek. A veszélyes technikai áradat ellenére ugyanis még létezik az olvasás gyönyörűsége – a kitaposott, jól bevált út az emberi értelemhez.

Kellei György

Gerencsér Miklós író a Szépirodalmi Könyvkiadó egykori igazgatójának, Illés Endrének a portréjával

Fotó: Áfrány Gábor

ÁLLÁST KÍNÁL

Székesfehérváron a Zanzibárba és a Pillangóbárba táncos, ill. konzumhölgyeket felveszek, szállást biztosítok. Tel.: 06-20-465-486. (216288/2K)

Füstölgyártelepi húsboltomba eladót azonnali belépéssel felveszek. Érd.: 06/30/469-171, 06/88/363-141. (244351/3K)

Konyhamészárost (hentest), vizsgázott éjjeliőrt keresek szezonüzletbe. 06/30/473-261. (244605/3K)

Takarítónőket keresünk szezonális zánkai munkára. Beugrók jelentkezését is várjuk. Tel.: 87/340-108. (244778/1H)

Felvételre keresünk fiatal veszprémi antialkoholista ács szakmunkást. Tel.: 88/403-851. (244849/2K)

Májustól októberig üzemelő badacsonyi étterembe keresek szakácsot, felszolgálókat, konyhai kisegítőt. 87/432-473 délután. (244961/1H)

Az Ajka Kristály Üvegipari Kft., 8400 Ajka, Alkotmány u. 4. felvesz termelésirányítói (vasipari, feldolgozói) munkakörbe fiatal, agilis, jó szervezőkészséggel rendelkező munkatársakat. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezés személyesen a munkaügyi osztályon. Telefon: 06/88/311-400/292. (245001/2H)

Balatonfüredi és badacsonyi árusításhoz korrekt fizetésért munkatársakat keresek. Autó, vállalkozói igazolvány előny. Érd.: 06/87/412-972. (245184/2T)

Gépészmérnököt keresünk főállásban célgéptervezői és kivitelezés-irányítási munkára. Nyelvtudás és számítógépes ismeretek előnyt jelentenek. Pályakezdők jelentkezését is várjuk. Érdeklődni: munkaidőben a 06/88/428-461-es telefonon lehet. (245101/2H)

A megye városaiban újonnan induló képviseletet nyitunk. Ha vezetői vagy képviselői állást szeretne betölteni, részletes, fényképes önéletrajzot kérünk. Jelentkezését diszkréten kezeljük. Cím: 8301 Tapolca, Pf. 89. (245134/3H)

Skandináv világcég munkatársakat alkalmaz főállásban, csúcsminőségű termékek forgalmazásához. Szükséges: saját, üzemképes személyautó, jó megjelenés, határozottság, kézzel írt önéletrajz. Jelentkezés a mai napon 10–15 óráig személyesen autóval! Veszprém, Kodály Z. u. 1. (Felvétel korlátozott számban, érkezési rend szerint.) (245182/2H)

Balatonfüredre május 15-től eladót keresek. Telefon: 06/30/378-355, 06/87/342-747. (245190/2H)

Cukrászdába szakképzett eladónőt alkalmaznék szeptember 30-ig. Tel.: 87/343-157. (245300/1H)

Balatonalmádi üzletbe, szezonális munkára németül beszélő eladót keresek. Tel.: 06/20/275-241. (245301/1T)

Hidraulikus kotrógépre gyakorlattal rendelkező gépkezelőt keresünk. Tel.: 06/30/463-199. (245273/2K)

Balatonfüredi üzletbe szezonális munkára németül beszélő eladót keresek. Tel.: 06/30/365-970. (245302/1T)

Kőművest felveszünk. Érd.: 06/20/213-813. (245322/2K)

Építőipari kereskedelemmel foglalkozó veszprémi cég kereskedelemben jártas munkatársat keres építőipari vagy kereskedelmi felsőfokú végzettséggel. Fizetés jutalékos rendszerben. Jogosítvány szükséges, nyelvtudás előnyt jelent. Szakmai önéletrajzot és pályázatot 1997. május 15-ig várunk „Styrofoam" jeligére a reklámirodába, Veszprém, Szabadság tér 15. (245356/2H)

BAU-SZALAY ÉPÍTŐANYAG-KERESKEDELMI KFT.
Balatonfüredről
és vonzáskörzetéből keres
főállású **takarítónőt**
Jelentkezni lehet: telefonon történt egyeztetés után személyesen
Telefon: **87/342-639**
(245637/1H)D

Építőipari kivitelezéssel foglalkozó veszprémi cég felsőfokú végzettségű épületgépész munkatársat keres árajánlatok készítésére és kivitelezési munkák szervezésére. Jogosítvány szükséges. Szakmai önéletrajzot és pályázatot 1997. május 15-ig várunk „Gépész" jeligére a reklámirodába, Veszprém, Szabadság tér 15. (245358/2H)

Belépési lehetőség Oriflame natúrkozmetikai üzlethálózatba! 96/355-246, 13 óra után. (245380/2H)

A Danone Kft.
szezonális munkára
tehergépkocsi-vezetőket
keres
Jelentkezni május 5-ig, a Danone Kft., 8200 Veszprém, Kistó u. 11. címre küldött önéletrajzzal lehet
(245480/1H)A

A Pápai Hús Rt.
felvételre keres Pápán üzemelő húsboltjaiba
boltvezető
munkakör betöltésére
munkavállalót
a következő feltételekkel:
– középiskolai végzettség
– üzletvezetői szakképesítés
– 5 év szakmai gyakorlat
– hús-, hentesáru-ismeret
– erkölcsi bizonyítvány
– szakmai önéletrajz
Jelentkezni lehet a Pápai Hús Rt. termeltetési és kereskedelmi igazgatójánál személyesen, Pápa, Kisfaludy u. 2.
(245365/1H)A

Biztosítási módozatok értékesítéséhez üzletkötőket, csoportokat keresünk a Balaton-felvidékről. Két hónap próbaidő alatt garantált jutalék, majd szerzési jutalék, folytatólagos jutalék, célprémium, gépkocsihasználat. Érd.: munkaidőben 87/342-621, Este 87/446-348. (244870/2H)

Számítástechnikai ismeretekkel rendelkező, lehetőleg műszaki munkatársat keresünk veszprémi munkahelyre, CAD-ismeret előny. Leveleket „Megbízható 405396" jeligére a reklámirodába kérjük küldeni, Veszprém, Szabadság tér 15. (244910/2H)

Épületgépész munkatársat keres veszprémi tervezőiroda. Jelige: „Változatos munka", Veszprém, Szabadság tér 15. (244911/2H)

A MAGYAR FEJLESZTÉSI BANK Rt.
tulajdonában lévő
PÁPAI TEXTILGYÁRTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG IGAZGATÓSÁGA
pályázatot hirdet
az Rt. **VEZÉRIGAZGATÓI**
munkakörére

A vezérigazgató feladata:

A közgyűlés és az igazgatóság határozatainak keretei között az Rt. napi tevékenységének teljeskörű irányítása, eredményes vezetése, valamint a stratégiai és vállalatfejlesztési döntések előkészítése, az igazgatóság munkájának elősegítése. Gyakorolja a munkáltatói jogokat a társaság alkalmazottjai felett
A munkakör a pályázatok elbírálását követően azonnal betölthető

Szakmai és személyi követeleményrendszer:

- felsőfokú textilipari műszaki/közgazdasági végzettség
- a textiliparban szerzett legalább 10 éves vezetői gyakorlat
- idegen nyelv ismerete (angol és/vagy német)
- jó fellépés és kapcsolatteremtő képesség
- 40–50 éves kor
- előny: másoddiploma megléte

Fizetés és egyéb juttatások megállapodás szerint
A pályázó fényképes, részletes szakmai önéletrajzát, előző munkahelyek és munkakörök felsorolásával, iskolai végzettséget tanúsító okleveleinek és nyelvvizsga-bizonyítványának másolatával, érvényes erkölcsi bizonyítványával zárt borítékban a

PÁPAI TEXTILGYÁRTÓ RT.
8501 Pápa, Pf. 179
(245915/1H)D

INTERgraf
DUPONT

A budapesti székhelyű **Intergraf Kft.** nyomdaipari anyagok és gépek eladására

VISZONT-ELADÓT

Termékek köre:

- DuPont nyomdaipari filmek és vegyszerek
- Polychrom ofszetlemezek és kidolgozó-vegyszerek
- DuPont Cromalin proof anyagok
- Supercolor íves ofszet és vizes bázisú flexo festékek
- Jomac nedvesítőharisnyák
- DuPont fotopolimer nyomólemezek flexo nyomtatáshoz
- Kliséragasztók

MEGHÍVÓ

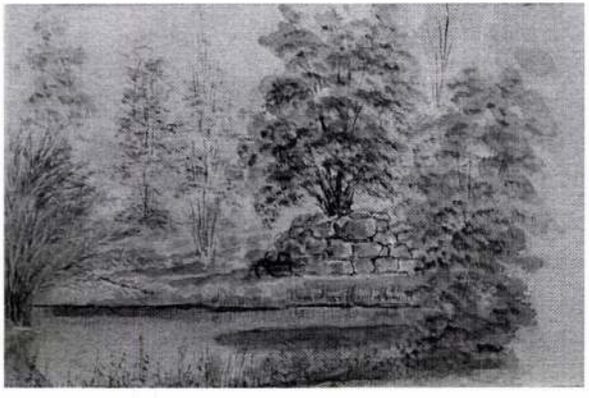

Magyar Kultúra Alapítvány
1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Tel: (36-1) 224-8100
Fax: (36-1) 375-1886
E-mail: mka@mail.datanet.hu
Honlap: www.mka.hu

A **Magyar Kultúra Alapítvány**

tisztelettel meghívja Önt, Családját
és Barátait

Gerencsér Lajos

festőművész

akvarell kiállításának
megnyitó ünnepségére.

Időpont:
2007. október 8. (hétfő) 18:30 óra

Helyszín:
Magyar Kultúra Alapítvány
1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

A vendégeket köszönti:
Dr. Koncz Gábor Ph.D.,
a Magyar Kultúra Alapítvány
igazgatója.

A kiállítást megnyitja:
Gáspár Ágnes, *művészeti menedzser.*

Közreműködik:
Lakó János *előadóművész és*
Horváth Csaba *fuvolaművész.*

A kiállítás 2007. október 31.-ig,
minden nap, 10 és 18 óra között
tekinthető meg.

Gerencsér Lajos 1933-ban, Zalaegerszegen született. 1956-ban külföldre távozott és azóta Ausztriában él. Gyermekkora óta fest, egy ideig Bernáth Aurél tanítványa volt. Eddig közel 300 kiállítást rendezett különböző országokban – Norvégiában, Dániában, Svédországban, Finnországban, az USA-ban, Svájcban, Németországban, Kanadában és természetesen Ausztriában. Itthon Budapesten, Zalaegerszegen, Szombathelyen, Sárváron, Keszthelyen és Körmenden mutatta be a képeit. Ismertté vált a vízimalmok, pincék, tornácos házak, gólyafészkek, valamint a romantikus tájak festőjeként. Több mint 20 éve van egy saját atelierje Burgenlandban. Azóta a festészetből él. Az eddigi mintegy 1000 látogatója sok örömet talált a művészetében.

Gerencsér Lajos nemcsak tájképeket, hanem portrékat és csendéleteket is fest. Főleg olajképeket készít, de akvarelljei és pasztellképei is sokakat megörvendeztetett.

A művész nagyon szereti a természetet, ezért a legtöbb képét ott,

helyben festi. *Mottója: „Egy kép többet mond, mint ezer szó."*

Gerencsér Lajos

Gerencsér László, építész

Gerencsér László – Gruzsoji György – Puhl Antal – Fiala István: Rangsorolás nélküli megvétel. 122. sz. pályamű. [rep.]

„Fejleszthető" családi házak, 1983. Tervpályázat.

Magyar Építőművészet, 1984. 2. 5-old.

Gerencsér Mária, Harangozó Imréné

A Stúdió tagja

A budapesti pedagógusok képzőművén stúdiója
1953-1963. Bev. Vajkai Aurél Bp. 1963
37.0

Kitrinni

Gerencsi Sebestyén forgatos

Művelt Nép, 1952. dec. 17. 22. old.

Gerencsér Sebestyén

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

Szabad Nép

1956 JUL 10.

470 ÚJJÁÉPÜLT SIKLÓS VÁRA

(Tudósítónktól.)

Nemzeti múltunk becses emléke a siklósi vár, a délvidéki nép alkotó munkájának, győzelmekben és csatavesztésekben gazdag történelmének néma tanúja.

A magyar délvidék egyik erőssége volt ez a vár hét-nyolc évszázadon át. A XIII. század végén épült. Régi iratok tanúsítják, hogy falai között Zsigmond király is vendégeskedett. Nem saját jószántából ugyan — rabtartói akaratából. Corvin János, Mátyás fia is birtokolta valamikor a siklósi várat. A XVI—XVII. században, csaknem másfélszáz évig volt a törökök kezén. Zrinyi Miklós a vár alatti sikságon nyert csatát. Vívott érte a költő Zrinyi is — sikertelenül.

1705-ben Vak Bottyán portyázó kurucai vették birtokukba a várat. Egy évig tartották. 1849-ben Batthyány Kázmér miniszter birtokolja, s Világos után elkobozzák a családtól. A század végén a Benyovszkyaké lesz a vár, amely a századok alatt újabb és újabb részekkel gazdagodott, de meg is rongálódott.

A háború után hosszú ideig gondozás nélkül pusztult tovább. Ujjáépítését 1955 februárjában kezdte meg a Baranya megyei Tanács, a munka azóta folyamatosan halad. Teljesen helyrehozták többek között a Batthyány-címeres kaput (a képen éppen a címert mutatja Német Béla, a vár gondnoka és az építkezés vezetője — honvédlátogatóknak). Az Építésügyi Minisztérium műemlékcsoportja a napokban fejezte be a várkápolna restaurálását.

E gyönyörű emlékmű már most, újjáépülése idején, sem kihasználatlan. Helyiségeiben kiállítások vannak. Az egyik szobában helyet kapott Gerencsér Sebestyén siklósi fazekas-népművész kiállítása. Több helyiségében az Országos Iparművészeti Múzeum közép-keleti iparművészeti tárgyai vannak és emlékek a török hódoltság idejéből. A szomszédban a magyar fegyverzet fejlődését szemléltetik eredeti íjakkal, nyilakkal, buzogányokkal, kardokkal, pisztolyokkal, puskákkal. Ezek a várnak mintegy állandó kiállításai. Most néhány hete képzőművészeti kiállítás is gyönyörködteti a látogatókat. Havonta mintegy kétezer érdeklődő keresi fel az újjáépülő várat.

(Gondos Ernő felvétele)

munkájuk. Már az első naptól kezdve munkaegységre dolgoztak és a maguk szorgalmával helyreállítottak mindent. Az egyéni gazdaságokban már meglevő gazdasági erő, emberi akarat és szorgalom szövődött itt csomóba — és ez az erő csodákra képes!

Az első bevételek

P. Németh Ferenc, a tsz elnöke, a falu egyik legtekintélyesebb középparasztja. Egyéni korában 14 holdon gazdálkodott. Mindig jól számolt, soha nemcsak dolgozott, hanem gazdálkodott is a földön.

— Hát annyi gondom soha nem volt, mint amikor megalakultunk — mondja P. Németh Ferenc. — Pénz kellett hol erre, hol arra, apró kiadásokra. Segítettünk magunkon, ahogy tudtunk. Fuvaroztunk a postának, a tejbegyűjtőnek — pénzt kaptunk érte. Ezek voltak az első bevételeink.

És azóta is, a gazdasági munkákon kívül is kihasználják a lovakat. Persze a bevételi források újabbakkal gyarapodtak. A júniusi könyvelés bevételi rovatában ilyeneket olvashatunk: fuvarokból: 5306 forint, kertészetből: 3596 forint, tejeladásból: 16 670 forint. És e két utóbbi jövedelemforrás máris a gazdálkodás eredményességét bizonyítja.

Azt mondják a Rákóczi Tsz-beliek kertészükről, *P. Németh Józsefről*, hogy aranykezű ember.

— Úgy növekszik az ő keze alatt a paradicsom, paprika, zeller, karalábé, hagyma, mint eső után erdőben a gomba.

Együtt számolgatunk itt az elnökkel és a kertésszel: mennyi jövedelmet is hoz a 8300 négyszögöl kertészet. A hagymát már néhány hét óta hordják a jánosházi piacra, így már itt a biztos adat: négyszögölenként 14

olyan tulajdonságuk amit módon, de jó lenne elplántál annyi nemrég alakult, vagy termelőszövetkezet vezetőine ben. Ez a tulajdonság: *bizo emberekben*, a termelőszöv egyszerű tagjaiban.

Ahogy beszélgetünk a tsz v vel, s aziránt érdeklődöm, ugyan miként találtak minden ra megfelelő embert ebben a g létrejött nagy szövetkezetben, szinte csodálkoznak a kérdésen.

— Hát gazdák, parasztok voltunk mi azelőtt is.

Csak ennyi a felelet, de ez a rövid mondat sok mindent elárul. Módosabb és szegényebb gazdák társultak ebben a tsz-ben is csakúgy, mint másutt. A 917 hold föld a földrendezésig vagy 900 darabban van szerteszét a határban. Nagy gond hát a széna betakarítása, a kapálás, az aratás — vagyis csaknem minden szántóföldi munka megszervezése. Ehhez olyan brigádok és munkacsapatok kellenek, amelyek gyorsan és szervezetten tevékenykednek. Nos, a dukaiak megteremtették az ilyen brigádokat és munkacsapatokat. Igaz, hogy kissé különös módon — de hát, ha Dukán ez így jó, mert a tagság így akarta, akkor biztosan nekik van igazuk. A tagság akarata pedig annak idején az volt, hogy egy-egy munkacsapatba nagyjából azonos korú férfiak vagy nők kerüljenek. Ezt az akaratukat azzal indokolták, hogy az ilyen emberek értik meg legjobban egymást, a közülük való vezető szavára hallgatnak leginkább. Nem biztos, hogy minden új tsz-ben beválnék a munkaszervezetek ilyenféle kialakítása, de hogy Dukán egyelőre jól bevált, azt már bizonyítja négyhónapi tapasztalat.

A vezető posztokra is teljesen a tagság akarata szerint kerültek az

[illegible]

A munka megszervezése bizony nagy gond egy ilyen új és nagy termelőszövetkezetben. De a dukaiak ezt is jól csinálják.

Esténként összeül a „haditanács". A vezetőség tagjai, a brigád- és a munkacsapat-vezetők megbeszélik a másnapi tennivalókat. Pontosan megbeszélik, hogy hová hány ember szükséges. A munkacsapat-vezetők már kora hajnalban talpon vannak, sorbajárják a hozzájuk tartozó embereket és mire a nap kél, mindenki a helyén van. Ilyen egyszerű az egész. De hogy mindez úgy gördül napról napra, mint egy jól olajozott csapágy, ennek is megvan a maga titka. Ez sem valami különleges dolog, hanem olyasmi, amit leírtunk és elmondtunk már sok ezerszer és két szóval így fejezhetjük ki: szövetkezeti demokrácia. Dukán minden tag mindennap, sőt minden órában beleszól a tsz ügyeibe. Nincsen a vezetőségnek olyan elhatározása, amelyet anélkül hoznának, hogy már előzőleg ne tudnák: mi a tagság véleménye. A havi közgyűléseken kívül nem hívnak ők össze külön közgyűlést, nem rendeznek hajnalig tartó vitákat, hanem egyszerűen, munka közben megbeszélnek mindent. Dolgoznak, gazdálkodnak, mert tudják, hogy amit elkezdtek, annak saját maguk látják majd hasznát.

Horváth László

Gerencsér Sebestyén fazekas művész

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

DUNÁNTÚLI NAPLÓ
1966 MÁR 25

1021

Baranya lesz a népi kerámia központja

Gerencsér Sebestyénről elnevezett országos pályázatot hirdetnek meg

A népművészet a felszabadulás után teljes szépségében bontakozott ki. Sokoldalú kutatások indultak meg, amelyek felelevenítik a hagyományokat és továbbfejlesztik azokat. A népművészet különböző ágainak meg felelően gondozó központok alakultak ki: Mezőkövesden a népi himzésé, Somogy megyében a népi faragásé, kiállítások, pályázatok reprezentálják a népművészek munkásságát.

A népi fazekas mesterségnek még nincs ilyen centruma és gondozója. A Népi Iparművészeti Tanács és a Baranya megyei Tanács között nemrég megállapodás született, hogy ezt a jelentős kulturális missziót megyénk vállalja és otthona lesz a népi kerámia mestereinek.

Baranyát nagy múltja predesztinálja erre a kezdeményezésre. Óbánya, Kisvaszar, Mohács, Siklós népművészei országszerte ismertek. Közülük is kiemelkedik Gerencsér Sebestyén a Siklóson élt és aránylag fiatalon, 1955-ben elhunyt fazekas. Díszes tányéraival, kancsóival, fűszertartóival, antikformájú korsóival, kedves gyermekjátékaival rendszeresen megjelent az országos népművészeti kiállításokon. Művészetét már életében megismerte Moszkva, Berlin, Párizs és szívesen vásárolta termékeit. A karcsú bokályok az ország más részein ilyen formában ismeretlenek, korsóinak formája, gazdagon írókázott díszítései a siklósi hagyományokhoz való hűséget mutatják, mázasedényeinek csillogó színei magas művészi és mesterségbeli tudásról tanúskodnak.

Róla, Gerencsér Sebestyénről nevezik el azt a pályázatot, amelyet minden évben országos méretekben hirdetnek meg. Két első, négy második és hat harmadik díjat adnak ki, összesen mintegy húszezer forint összegben. Külön háromezer forintos emlékdíjjal jutalmazzák a pályázatra beérkezett legkiválóbb művet, amely Gerencsér Sebestyén nevét viseli. A részletes pályázati feltételek rövidesen megjelennek — amely szerint az ország valamennyi fazekasmestere elküldheti munkáit, a megyei tanács gondoskodik arról, hogy megőrizze, majd pedig a szakmai zsüri elé bocsássa.

A pályadíjak átadására 1966. október 16-án kerül sor Pécsváradon, a Baranyai Vasárnapok keretében megrendezendő Pécsváradi Leányvásár programjaként. A következő években is ez a pécsváradi ünnepség lesz a népi fazekas mesterség fellendítésére kibocsátandó pályázat eredményhirdetésének a helye. Ennek kapcsán a rendező szervek meghívják ide a pályadíjjal kitüntetett népművészeket és vendégül látják őket. A járási művelődési házban október 14—21 között bemutatják valamennyi beérkező népművészeti alkotást, külön megjelölve a díjazottakat. A tervek szerint külön kiállítást rendeznek Gerencsér Sebestyén művészetéről. E program keretében találkoznak majd itt a baranyai népművészek és beszélik meg közös dolgaikat, valamint ugyancsak itt kerül sor az előadó népművészek országos fesztiváljára is.

Pénz előre szükséges. Magyarürögi út 61. 21—23-as busz, Lajkó megálló.

Gondnoki állást keres házaspár hét éves gyakorlattal, szakmásított jogosítvány is van. „Gondnokság" jeligére a Sallai u. hirdetőbe.

Eladó 500 négyszögöl hiányos szőlő részben beültetve fiatal fával, építési lehetőséggel, olcsón. Megtekinthető este fél 5 után, — szombaton 2-től, vasárnap egész nap. — Közép-Dalnoki 99. sz. Csiszmadia.

Elcserélném újmecsekaljai 2½ szobás, összkomfortos, erkélyes lakásomat bárkivel, városhoz közel, ahol jószágtartás engedélyezve van és kis kert is van hozzá. „Érc-bánya dolgozó" jel gére a Sallai u. hirdetőbe.

Kertes családi ház beköltözhetően, szőlővel eladó. Kozásmiklény, Hunyadi út 37. Érdeklődni Vörösékné.

900 négyszögöl szántó pellérdi elágazásnál bérbeadó. Érdeklődni: Alkotmány u. 36. sz.

Takarmányrépa 30 q eladó, Szava, Fő u. 23. sz.

Jugoszláviában újvidék—belgrádi vasútvonalon, Vrdnik községben, egyszoba, konyha, mellékhelyiséggel, kertes, gyümölcsös családi ház beköltözhetően — Pécs és környékén cserében, vagy — adásvétel alapján is megegyezhetünk. Turistaházzal szemben, gyógyfürdő 60 méterre. Bővebb megbeszélés: Alkotmány u. 76., délután 3 óráig. **Hegedüs Imréné.**

jeligére a Sallai u. h rdetőbe.

Egy hold szántó, patak mellett eladó. Ajánlatokat „Gyárváros" jeligére a Sallai u. hirdetőbe.

12 kalapácsos daráló villanymotorral, 4 lépcsős szivattyú villanymotorral, 70 fm 5/4-es vascső eladó. Érdeklődni: vasárnap Pécs, Pacsirta u. 25.

Eladó 1541 négyszögöl szántó Pécsett. Érdeklődni: Balassa Bálint u. 7. (Budai vám).

Kispostavölgyben 460 négyszögöl, szép szőlő eladó. — Érdeklődni: Nagyárpád. Hámán u. 2. sz.

Uj szőlő parcella kb. 650 négyszögöl, barack fákkal, házhelynek is alkalmas, eladó. — Kremper, Makárteto 6. sz.

Háromszobás családi ház melléképülettel, kis kerttel beköltözhetően eladó. Lakáscserével is. Gyárváros, Ságvári Endre u. 8. sz.

Uj állapotban levő Volga személygépkocsi eladó, Pécsbányatelep, Debreceni Márton u. 24. sz.

Eladó házhelynek megfelelő 568 négyszögöl telek a pellérdi elágazásnál. Érdeklődni: Pécs, I. Középmenes, Bocskay u. 106.

Eladó (vissonteladok kivételével) kisipari, masszív, 7 darabból álló konyhabútor, oldalajtós szekrény, 180x180 cm Irányár: 2100,— Ft, 1 darab háromlángú Petrofor. Irányár: 70,— Ft. — Megtekinthető: hétközap 17 óra után, Sallagyi Dezső u. 38. Kovács

más, családi Város! áram va Gaál M II. Küt

50 da anyajuh adó. Se I., u. 16

Barackos értő szak lesbe kia út 75

Nagypostavölgyben — buszmegállóhoz közel eladó pince, szőlő, házhely, szántó. Érdeklődni: Megyeri út 4. sz.

Keresek szoba-konyha, éléskamrás lakást — megegyezéssel vagy életjáradékkal. Vállasat levélben: Tomás István, Pécs, III. ker. Budai Nagy Antal u. 14. sz.

Eladó gázolajkályha, villanymotorok, Trabant gumik, méhkaptárak, szekér, Kertváros, Gárdonyi u. 39/a.

Azonnal beköltözhető családi ház Pellérden, Dózsa u. 118. sz. alatt eladó. Érdeklődni a helyszínen.

Házhelynek való szőlőrész, 700 négyszögöl, autóbusz megállónál, Kismélyvölgyben eladó, vagy bérbeadó. Érdeklődni: Pécs, Katalin u. 10. sz. alatt lehet, az emeleten.

Eladó 800 négyszögöl szőlő barackfákkal, különálló házzal, gazdasági épületekkel, főberleti lakást beszámítok. Kigóder-dűlő 13. sz.

Kettőszoba, összkomfortos, garázsos ház beköltözhetően eladó. Sándor u. 19/1.

Komplett fürdőszobaberendezés, párosággyak, asztal, székek és több bútor eladó. Felszabadulás u. 1. Pájánné.

Konyhabútor, háló, kombinált szekrény, rekamié, garnitúra, fotelek, heverő eladó. Alkotmány u. 7. Bútorüzlet, Kózház térnél.

Continental táskaírógép igényesnek eladó, kitűnő állapotban. — 3600 forint jeligére a Jókai u. hirdetőbe.

Singer varrógép, modern, süllyesztős, megbízásból eladó. Jókai u. 5. Bútorüzletnél.

Beköltözhető öröklakás központban, háromszobás, összkomfort, eladó. Tel.: 27-34.

Megélhetést nyújtó szőlő, gyümölcsös, beköltözhető kétszobás házzal, megosztva is eladó. Pécs, Csurgótető 4. Tubolv, Érd.: szombaton, vasárnap.

Opel Kadet 6000 forintért sürgősen eladó. Fürst Sándor u. 44.

Édes nagypapát, mamát keresek, lakást örökös gondviselést adok annak, aki építkezésemhez hozzásegít „Nagypapa, mama" jeligére a Jókai utcai hirdetőbe.

Háromszoba, összkomfortos, emeleti fél házrész, külön kapubejárattal, garázs lehetőséggel, eladó. Kisebb cserével beköltözhető. Cím: Nagyvárad utca 18. Érdeklődni a Sallagyi Dezső utcai **kapunál**,

futószönyeg, csillár eladó. Orsolya u. 17.

Kandaló 3 ajtóval, hősugárzóval, csaus színben, keveset használt 611 Budapest televízió olcsón eladó. Cím: Orsolya u. 17.

Beköltözhető kétszobás, összkomfortos házrész eladó. Hunyadi János u. 1. Széchenyi tér. Wébel.

Eladó kétszobás családi ház melléképülettel, azonnal beköltözhető. Ugyanott 400 n.-öl szőlő házhelynek is alkalmas Érd.: Pécs, III. ker. Patacs melletti Nefelejcs u. 14. sz. alatt.

Eladó szép szőlő Nagy-Dalnoki 49. Buszmegállónál, két út között, egyenes, kőmentes, sok gyümölcsfával, küttal, 1600 n-öl parcellázva házhelynek alkalmas, Alkotmány 82. Balatonyiné.

Modern konyhaberendezés, hálóbútor, rekamié, fotelek, szelon, könyvszekrény, heverő eladó. Molnár, Felsővámház u. 2.

Egy rádióval egybeépített televízió eladó, Bővebbet: Pécs, Széchenyi tér 11. szám alatt, Kollégium portáján.

Szőlő 480 n-öl hatvan barackfával, új épülettel, Patacson eladó, Ujmecsekalja, Kórósi Csoma S. u. 1/a. II. cm. 1.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
SZABAD FÖLD
1966 MÁR 6.

1021

KÉTEZER TÁRGY

a népi iparművészet tárlatán

Harmadízben nyílik az idén, a budapesti Műcsarnokban, a magyar *népi iparművészet* tárlata. A színhely, s az időpont (amely felszabadulásunk évfordulójával esik egybe) egyaránt ünnepi rangossága, önmagában is jelentős esemény. A *Népi Iparművészeti Tanács* s a *Háziipari Szövetkezet* irányításával ma hazánkban hivatásszerűen hetvennégy vidéki, falusi iparművészközösség alkot és csaknem hatszáz népi iparművész (közülük hatvanhárman a népművészet mesterei!) készülődik e hetekben az országos seregszemlére.

A Népi Iparművészeti Tanács titkárától, egyúttal a kiállítás főrendezőjétől, *Kiss I. Sándortól* kértünk néhány időszerű kérdésre részletesebb választ.

— A magyar népművészet hagyományainak megőrzése, a népi alkotók felkutatása és foglalkoztatása, már-már eltűnő tájegység-kultúrák felújítása a két irányítószerv közös feladata. A népi iparművészet *első* országos kiállítását a Műcsarnokban nyolc évvel ezelőtt rendeztük meg, amely a hagyományos formák modern felhasználását ismertette. Az 1961-es *második:* a népművészet és környezetének bemutatását választotta alapgondolatául. Az idei *harmadik* skálája szélesebb: a népi iparművészet fejlődésének útját követve egész a jelenig, megmutatja valós helyét a mában. Szerepel, helyet kap valamennyi tájegység, a legújabban „felélédtek" is.

— Melyek ezek, és mit jelent a macskakörmös hangsúly?

— A felújítás: az intézményes kedvteremtés, lehetőségteremtés a népművész-tevékenység folytatásához olyan helyeken, mint például *Sárospatak* vagy *Siklós*... Ahol egy-egy, a táj alkotóhagyományait saját munkáiban kiteljesítő nagy népművész, mint a pataki *Szkircsák* néni, a siklósi *Gerencsér Sebestyén* halála után az eddig általuk virágzásban tartott helyi népművész-tevékenység hanyatlani kezd, vagy utánpótlás híján megszűnik. Tanfolyamok megindításával, a létrehozott művészszövetkezetek ösztönzésével sietünk a hivatástudat és hozzáértés segítségére. A „fehér foltok" kiszínezésére olyan vidékeken, mint Göcsej, ahol szinte már teljesen eltűnt a gyakorlati népművészet. Visszatérve az előzőkre: jelentős helyet kap a mostani kiállításon a *sárospataki*, a *sümegi*, a *siklósi* kerámia, a *kunsági* hímzés, a szőttesek.

— Maradjunk hát a tárlat anyagánál.

— Amelynek ezekben a napokban csupán a szállítása tart még. Van időnk beszélni az előzményekről: a felkészülésről, legalább annyit, hogy **egyéneknek** s szövetkezeteknek szóló konkrét megbízások seregével igyekeztünk változatosabbá, gazdagabbá tenni a kiállítási anyagot. A március eleji zsürizés után mintegy ezer *textília*, ötszáz *kerámiatárgy*, kétszázötven *faragás*, csaknem száz *kovácsmunka*, ugyananynyi *halasi csipke*, fonott használati eszközök, kisbútorok töltik meg a Műcsarnok termeit. Láthat a kiállítás közönsége eredeti *parasztbútorokat*, falusi kályhákat, s meggyőződhet az úgynevezett alkalmazott népművészet lehetőségeinek kiméríthetetlen gazdagságáról — az eredeti népi díszítőelemeket viselő blúzokon, ruhákon.

— Mi lesz a kiállított tárgyak sorsa?

— Többségük a budapesti Régiposta utcai mintatermünkbe kerül majd, ahol mostanáig is csoportos és egyéni látogatók, kíváncsi érdeklődők sokasága fordult meg a kiállítások alkalmaitól függetlenül is; de ahol az idei nyártól kezdődően árusítás is lesz ezután. Múzeumunk egyébként évente mintegy 20—25 külföldi kiállítás során igyekszik határainkon túl sikerrel terjeszteni a magyar népművészet hírnevét, amelynek belföldi növekedését remélhetően e harmadik tárlat gyorsítja még tovább.

(h)

Új szemlélet a biológiában

TUDOMÁNY TECHNIKA

Manapság mind gyakrabban hallunk arról, hogy a biológiai tudományokban óriási változások mennek végbe. Egyesek a biológia forradalmáról beszélnek és az ismeretek ugrásszerű halmozódását, az új szemléleti mód kialakulását ahhoz a fejlődéshez hasonlítják, amely századunk elejétől napjainkig az atomfizika kibontakozásával és szédületes fejlődésével a fizikában ment végbe. Vajon mi e változások mozgatóereje, amelytől sokan azt remélik, hogy a jövő századot a technika korszaka után a biológia századává avatja?

Az elmúlt 15—20 év alatt a biológia és a kémia határterületein egy új tudományág fejlődött ki, amelyet molekuláris biológiának nevezünk. E fiatal tudomány az életjelenségek alapját képező molekuláris folyamatokkal foglalkozik. Kutatói máris jelentős eredményeket értek el az öröklés titkainak megfejtésében, a vírusok (a legkisebb ismert élőlények) életfolyamatainak felderítésében, az életjelenségekhez nélkülözhetetlen óriásmolekulák vizsgálatában.

Ezekről az eredményekről olvasunk az újságban, hallunk a rádióban, de szinte nincs lehetőségünk, hogy lépést tartsunk a fejlődéssel és eligazodjunk a sok új fogalom között. Pedig ahogy ma már az elméleti fizika általános érvényű megállapításai a modern ember világképének részévé lettek, legalább olyan fontos, hogy helyet kapjanak a közműveltségben az életjelenségek mozgatóerőiről szerzett új ismeretek is.

Ehhez kíván hozzájárulni most kezdődő sorozatunk.

A biológiai tudományok központi kérdései: az élet és halál, a szaporodás, az öröklés jelenségei az embereket egészen közelről érintik, ezért e kérdések vizsgálatát mindig nagy figyelemmel kíséri a közvélemény. Ugyanakkor az is tény, hogy viszonylag keveset tudunk ezeknek a jelenségeknek az okairól, mechanizmusáról, mint az élettelen természetben lezajló folyamatokról. A biológusok sokáig csak az észlelt jelenségek *megfigyelésére*, leírására szorítkozhattak, nem voltak ugyanis megfelelő eszközeik az életfolyamatokért felelős mechanizmusok milyen kémiai folyamatok teszik lehetővé egy-egy tulajdonság öröklődését. A kutatások azonban itt is arra az eredményre vezettek, hogy az öröklés lényegét mindaddig nem érthetjük meg, amíg az óriásmolekulákat alkotó *nukleinsavak* szerkezetét, tulajdonságait nem vizsgáljuk.

Joggal felmerül a kérdés: van-e vagy lesz-e valamilyen gyakorlati haszna a molekuláris biológiának?

Induljunk ki talán először a várható elméleti eredményekből. Fel kell deríteni az alapvető biológiai folyamatok ezeket a folyamatokat és az emberi szükségletek szerint irányítsuk őket.

Régóta vitatkoznak azon a különféle tudományágak művelői, jut-e vajon a jövőben elegendő táplálék a növekedő létszámú emberiségnek?

A molekuláris biológia lehetőségeinek figyelembevételével nagyon könnyű erre a kérdésre válaszolni.

Nézzük csak!

Egy tehén 500—700 kg súlyú és jó körülmények között naponta (tehát 24 óra alatt) 15—20 liter egészen hideg vizes fehérje oldatot, azaz tejet termel, de ezt a mennyiséget sem folyamatosan.

Ugyanakkor egy megfelelően kezelt baktériumtenyészet 100

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1966 JUL 24
DUNÁNTÚLI NAPLÓ
Gerencsér Sebestyén
1021

Október 16.

Leányvásár Pécsváradon

Pályázati díjak átadása — Látványos táncjáték

A baranyai vasárnapok nagyrendezvény-sorozat ez évi utolsó eseménye lesz a pécsváradi leányvásár. Az előkészítő bizottság pénteken Pécsváradon tartott ülést Takács Gyula, a Megyei Tanács művelődésügyi osztályának vezetője és Bruck József, a Pécsi Járási Tanács elnökének vezetésével.

A program a hagyományos Lukácsi vásár népi elemeit eleveníti fel, művészi feldolgozásban, jellegében a környék folklórját ápolja. Az októberi Lukács névnap alkalmából ugyanis háromnapos népi ünnepség színhelye volt a község, amelyre a környék lakossága is eljött, sőt több sárközi településről is csoportosan érkeztek vendégek. A kialakult szokásnak megfelelően az első nap Zengővárkonyban ünnepeltek, majd Pécsváradon és a harmadik napon ismét visszatértek Zengővárkonyba. Ezt a hagyományt elevenítik fel Lukács napjához legközelebb eső vasárnap, október 16-án.

A tervek szerint a program három részből állna. A megyei Tanács még az év első első felében több közreműködő szervvel együtt meghirdette Gerencsér Sebestyén híres siklósi fazekas népművészről elnevezett országos fazekas pályázatot. A pályázat eredményét Pécsváradon hirdetik ki, s ezután az országban itt lesz a népi fazekasművészet központja, mint ahogyan a népi faragásé Siófok vagy a hímzésé Mezőkövesd. Erre meghívják a pályázaton részt vett népművészeket, valamint a megyében élő és dolgozó népművészeket is és tapasztalataikat országos jellegű megbeszélésen cserélik ki. Ugyanakkor ide invitálják az előadó népművészeti ágak országoshírű képviselőit is, akik a szabadtéri színpadon mutatkoznak be műsorukkal a közönségnek.

Természetesen a nap leglátványosabb eseményének a Lukácsi vásár köré épülő művészi műsor igérkezik. A bizottság tagjai hangsúlyozták, hogy elsősorban nem a kereskedelmi, hanem a népi jellegét kívánják kiemelni. Központjában a Mecsek Művészegyüttes a hagyományokat felelevenítő táncjátéka állna, amely tulajdonképpen felölelné valamennyi elemét: ismerkedést, szerelmet, leányszöktetést, a szülők alkuját. A koreográfiát Simon Antal, az együttes vezetője készíti. Mintegy száz-százhúsz táncos szereplése mellett szükségesnek tartják, hogy a táncjátékban vegyenek részt az ilyenkor népviseletbe öltöző környékbeli lakosok is. Az előzetes elképzelések szerint a mozgalmas táncjáték a kultúrház környékén elhelyezett hatalmas szabadtéri színpadon bonyolódna le, körülötte foglalnának helyet a nézők és távolabb mintegy körülfogná mindezt a vásárokon szokásosan megjelenő népművészek, iparosok, lacikonyhák pavilonjai, sátrai. Nem marad el az állatvásár sem, amelyet egy későbbi időpontban kijelölt helyen tartanak meg.

A programot kiállítások egészítik ki. Bemutatják a fazekas pályázatra érkezett műveket és Népi életképek címmel képzőművészeti kiállítást rendeznek.

Az első megbeszélés eredményeként az illetékes szervek, a járási és a községi tanács tervet készít a műsor lebonyolítására, a kereskedelmi szervek felkészülésére és a község csinosítására. Az utóbbi munkában számításba veszik a község lakóinak hagyományosan megnyilvánuló összefogását is.

...celjai, amelyeket július 12-én White Sulpher Springsben fogalmazott meg Johnson elnök, *„radikális szakítást”* jelentenek az amerikai politikai vonallal.

A Fehér Ház pénteken este válaszolt a szenátornak a kormány politikája ellen intézett támadására. Mint az AFP rámutat, a nyilatkozat, amelyet Bill Moyers, a Fehér Ház szóvivője olvasott fel, olyan kemény hangon, amelyre szinte sosem volt példa az elnök és a kongresszus viszonyában. *„Az elnök úgy gondolja, rendkívül nehéz megérteni, mit akar mondani a szenátor*

Montsieto vallom... nekelőtt megmutat... (az Egyesült Álla... ponti Hírszerző... szennyes afrikai... gét. A CIA egy... megvásárolt ügynök... zott az újságírók... hogy rajtuk keres... szervezze és megv... országban a demokratikus rendszer, a szocializmus ellen irányuló rágalomhadjáratot. A vádlott beismerte, hogy állandó kapcsolatot tartott fenn Barry Bellow-val, a brazzaville-i amerikai nagykövetség katonai attaséjával, aki ellátta kormányellenes anyagokkal. A katonai attasé ezenkívül po-

Milutin Tanjevicset nevezte ki belügyminiszterré és Bozsidar Bulatovicsot belügyminiszter-helyettessé.

A személyi változások összhangban állnak a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Központi Bizottságának Brioniban tartott plénumán hozott határozatokkal.

...ek ragyogó csillagi“

...tya után

uccse, mi is alig tudtuk megkülönböztetni egymást! Szerencsére mi lovon voltunk. Igen ám, de a zajra a törökök is elmetélték jatagánnal a lovak békóit, s lóra pattantak. Ekkor kezdődött csak az igazi haddelhadd! Neki a lovasoknak! Vagy százat levágtunk és azután...

— És azután.

— A török lóháton nem nekünk támadt, mint ahogy mi gondoltuk, hanem futásnak eredt. Mindenki mentette az irháját. Közben feljött a hold. Urunk megparancsolta, hogy nem szabad üldözni a törököt. Egyrészt, mert tőrbe csalhatnak bennünket, másrészt, mert addigra felriadt már az egész tábor. Gyorsan összekapkodtuk, amit a sátrakban találtunk és aztán vissza.

— És maga, Ferenc, mit hozott magával?

— Lószerszámokat, két sisakot, egy lófarkas zászlót és még valamit. Olyan dolgot, amit most még nem mutathatok meg.

— Maguk közül senki sem esett el?

— Amikor már bezárult a kapu mögöttünk, akkor vettük észre, hogy Garai András közvitéz hiányzik közülünk. Vagy eltévedt, vagy elfogták a törökök.

— És maga, Ferenc, hány törököt vágott le?

— Csak négyet. A többi elfutott tőlem. De jön még a kutyára dér!

— Hát feketeszemű bulával nem találkozott kegyel-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

DUNÁNTÚLI NAPLÓ
1966 OKT 7.

Nagy érdeklődés a Gerencsér Sebestyén pályázat iránt

Gerencsér Sebestyén siklósi fazekas, a népművészet mestere emlékére nyilvános, országos pályázatot hirdettek. Célja az volt, hogy feleleventsék a siklósi cseréphagyományt, továbbá olyan népművészeti fazekas alkotásokat hozzanak létre, melyek a különböző tájegységek hagyományait őrzik, s e hagyományok korszerű tovább fejlesztését tükrözik. Pályázni csak új alkotásokkal lehetett, s a beérkezett művekből kiállítást is terveztek.

Most, a beküldési határidő lejárta után kiderült: a pályázat rendkívül sikeres volt. Összesen 281 mű érkezett be, Nádudvartól Mezőberényig az ország minden részéből. Pontosabban az első kategóriába százkilenc, a másodikba 172 alkotás érkezett. Az első kategóriába egyébként pontosan a tájegység forma és diszítő hagyománya alapján készített edényeket kértek, míg a másodikba a hagyomány felhasználásával alkotott használati edényeket.

A zsüri eldöntötte, hogy kinek ad díjat. Eszerint mindkét kategóriában hat díjat adnak ki. Ezen felül kiadják a Gerencsér Sebestyén-díj emlékplakettjét is háromezer forinttal együtt. Mindkét kategóriában egy három, 2 másfél és három egyezer forintos díj nyer majd gazdát. A kiosztás: Pécsváradon a Zengői leányvásár napján, vagyis október 16-án.

Nagyjavításra váró C
és a személyautók so
pon

lehet. A fiatalok — óvatossággal persze — kal több órát fordítottak ennek a munkának elvégzésére, mint a gyakorlott, idősebb szakmunkások.

Ennél a pontnál hajtották végre az átszervezést. A csapágyazást most a tapasztalt szakmunkások végzik, rendszeresen. A többit a fiatalok. Az eredmény lemérhető két számadattal: a napi másfél motor helyett **négy** motor kerül ki kezük alól. Bővítették itt ugyan a létszámot is, de a létszámemelés csak minimális mértékben befolyásolta ezt az örvendetes termelésnövekedést.

Amivel elkezdtem, azzal fejezném be: a zsúfoltságon és az ebből adódó kedvezőtlen munkakörülményeken a gazda- segít. A gépkocsipark szinte hatványozottan emelkedik. Csak a személykocsitulajdonosok száma is lassan eléri a százezret. A vállalat kapacitásának hatvan százalékát a tehergépkocsik nagyjavítása köti le, de a vevő-szolgálati igények is egyre nőnek. A vásártéri új komplex-telepen a XIV. Autójavító Vállalat is kap egy üzemrészt, odatelepítenék a teherkocsik javító részlegét. De a Munkácsy Mihály utcai vállalati telephely, így is szűknek bizonyul. Kap-e az Autójavító új telepet, valahol a város területén? A program kész, a kivitelezési típustervek is készek. Csak e tervek végrehajtása késik ...

R. F.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
SZOLNOK MEGYEI
NÉPLAP
1966 37 p 3

1021

Új karcagi kerámiák

Szeptember második felében Pécsváradon rendeznek népművészeti kerámia kiállítást Gerencsér Sebestyén, a híres siklósi fazekas emlékére. A kiállítást a Baranya megyei tanács és a Népi Iparművészeti Tanács által meghirdetett pályázat anyagából állítják össze. Ezen a pályázaton a Gerencsér Sebestyén plaketten kívül három kategóriában osztanak ki díjakat.

Russói István, a népművészet mestere, a karcagi Agyagipari Népművészeti HTSZ tervezője most készítette el két új művét, amelyeket a pályázatra küld el. Az egyik a mester ismert László-király gyertyatartóinak új, háromszögletű változata, a másik ugyancsak újdonság, egy **kerámia lámpatest.**

A pályaművek bel
határideje szeptembe

...yem: szalmiákszesz (ol-
...), vagy folttisztító.

...jássárgája

Mosó anyagok, pamut, gyap-
...: langyos szappanos vizes
...osás utána háromszázalékos
...drogén-hiperoxidos oldattal
...mosni.
Nehezen mosható anyagok.
...lyem: a foltot lekaparjuk,
...nzinnel bedörzsöljük.

...jásfehérje

Szövet: a foltot először hi-
...g vízzel átmossuk, ha a folt
...zel nem kezelhető (régi
...detű), akkor szalmiákszesz
...attal átmossuk, utána víz-
...öblítjük.

...u, len: meleg szap-
...sás, szalmiákszesz.
...szalmiákszesz oldat.
...n kapható folttisz-
...megforrósított bur-
...bedörzsölés, utá-
...got puha kefével
...a lisztől.

...gyszínű anyagok:
...átmossuk a foltot.
...xtília: régi, foltot.
...sz oldattal, vagy
...iperoxidoldattal ke-
...jabb foltokat vasta-
...örunk sóval, néhány
...sót az anyagon hagy-
...a kimossuk.

szélességben horgoljuk,
szen az ujjakig.

1. sor: Láncszemsor ...
ráhajtásos pálcával v...
behorgolva.

2. sor: 5 láncszemet e...
ráhajtásos pálcával l...
tünk a 3-ik pálcára, 3 lá...
szem egyráhajtásos pá...
az előbbivel azonos pál-
cára öltve egyráhajtásos
pálca a harmadik pálcára,
a kettőt egyszerre fejezzük
be. 3 lánc, egyráhajtásos az
előzővel azonos pálcára
egyráhajtásos pálca a har-
madik pálcára; a kettőt
egyszerre fejezzük be, is-
métlünk.

4. sor: ahol a második
sort befejeztük, onnan 7
láncszem rövidpálca a 4-ik
pálcára (a 7 pálca 4-ik pál-
cájára), 5 láncszem rövidpál-
ca a következő negyedik
pálcára, ismétlés, s végül
2 láncszemet egyráhajtásos
pálcával leöltünk a máso-
dik sorra, fordulunk.

5. sor: 7 láncszem után

Gerencsér László építész terve.
Torányi Tábor: A Mesteriskola IX. ciklusának felvételi terv-
pályázata: a Magyar Építészete Múzeum.

5 5. Homlokzat. Gerencsér László terve.

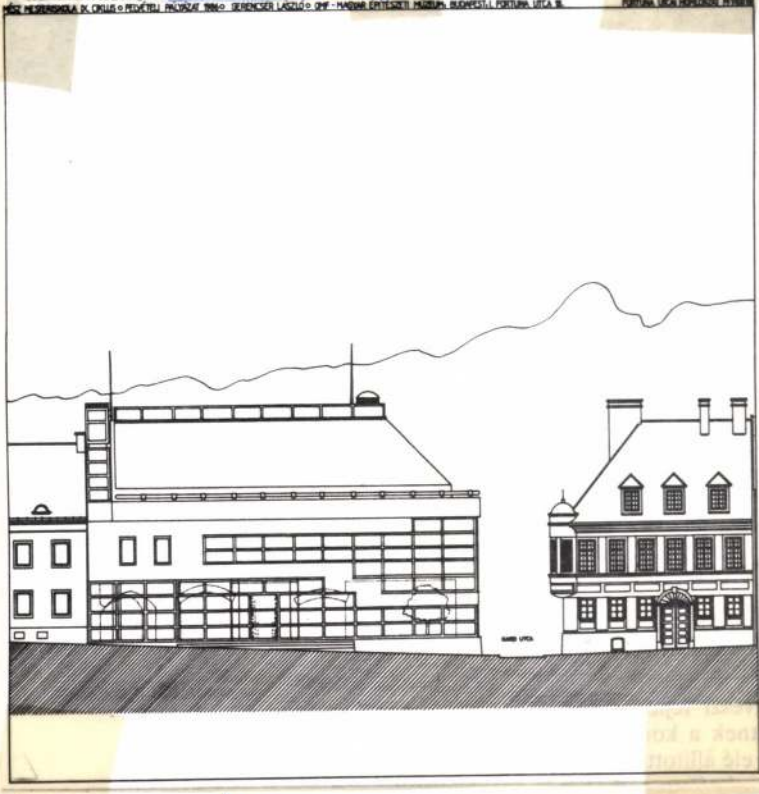

Magyar Építőművészet, 1987., 6., 7-old.

MDK.

Gerencsér Sebestyén

Kiállitási kritika

Dunántuli Napló 1965 ápr. 17.lap -

Gerencsér Sebestyén

Siklósi farekasmester

Molnár László: Farekasság - Bp. 1963

26.

Gerencsér Sebestyén farekasmester

Siklósi bokály
20. n. 17 cm magas
magángyűjt
Repr.

Molnár Lánló: Farekasság. Bp. 1963.
32.o

MDK

Gerencsér Sebestyén fazekas siklósi

munkái szerepelnek a Műcsarnok augusztus 20-a tiszteletére megnyílt népművészeti és iparművészeti kiállításán.

Dégh Linda: Népművészeti és iparművészeti kiállítás.

Nők Lapja, Bp. 1953. augusztus 27. [6.l.]

Gerencsér Sebestyén

síklósi fazekas

– neve emlitve –

„Népi iparmüvészet"

Magyar Nemzet 1970 február 8.

11. old.

MDK.

Gerencsér Sebestyén

Müvészetéről

Zalai Hirlap 1966 okt.21.

Gerencsér Sebestyén, fazekas MDG

A róla elnevezett fazekaspályázatom

35 népművész 280 művel vett részt.

10.

–: Hír

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. szept. 4.

Gerencsér Sebestyén, [fazekas népművész] Mosh

Országos fazekas pályázatot alapítottak emlékére.

R. L.: Leányvásár Pécsváradon 11.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. okt. 15.

Gerencsér Sebestyén farekasmester

„Gyüdi bika" Siklósról.
1950-es évek
10 cm magas
magángyűjt
Repr.

Molnár Kánló: Farekosság. Bp. 1963.
33.o.

Gerencsér Sebestyén, népi kerámikus

Siklóson kiállítják a ~~[illegible]~~ Gerencsér Sebestyénről elnevezett fazekas pályázat anyagát.

— : Népszűvészeti Letek 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. aug. 19.

GERENCSÉR FERENC építész

ERÉNYI Iván: Menyhárd István. Bp. : Akad.K.,
1990 65.p.
67 p.

Bartók, Derkovits és Józs
alkotni, mint előttük, a
birálásánál még sokáig a
kus stilus problémái fogl
természetelvüséghez ragas
festészetben Bernáth és D
szobrászatban Pátzay és M
megindult, évente tiz fia
ösztöndij elbirálásának i
dókben. Ez erősen gátolta
nagybányaias festészet hu
felé forduló, minden gond
megrázkódtatástól ösztönö
alkalmas új társadalmi mo

Gerencsér Selestyén

Emlékére ornágos fazekas kiállítás a Baranyai Vásárnapok során.

Magyar Nemzet, 1967. III. 12. 9

Gerencsér Sebestyén

Említve

Tóvár András: A gelencsér mucka
Zalai Hírlap, Zalaegerszeg 1970. nov. 20.

Gerencsér Sebestyén farekasmester

1953-ban a „népművének mestere" címet kapta.

Molnár László: Farekasság. Bp 1963.
29.o.

M.D.K.

Gerencsér Sebestyén
falekos

A közelmultban elhunyt falekos
a népművészet mestere ennek
kapta.

Dr. Kodolányi János: A baranyai népművészet mai helyzete
Szimantali Napló, 1955 ~~apr.~~ 25 - 4 lap
mops

M.D.K.

Gerencsér Sebestyén
farekas

1955 márcisában halt meg
Sibtóson Gerencsér Sebestyén.
Az egész ország ismerte mázasait.

—: Farekasok
Dunántuli Napló, 1955. ápr. 1 – 4 lap

M.D.

Gerencsér Sebestyén
farehas

A sihlási kiteintetett népművész
füles rötyhéket állított ki.

P.E.: Képzőművészeti és népművészeti kiállítás,
Dunantuli Napló, 1954. december 5 - 6 kap.

M.D.Ú

Gelmeser Sebestyén
farekas

Az Országos Népmű vészeti Kiállítás-
hon vészt bett a mester. Moszkvában,
Kínában, Párizsban ismerik cserepét.

—. Farekasok

Dunantuli Napló, 1955. apr. 1-4 kep

MDK

Gerencsér Sebestyén, fazekas

Tavaly ősszel volt Pécsváradon az országos Gerencsér Sebestyén fazekaskiállítás.

Rósa László: Forog a korong 6

Népszabadság 1967 [illegible] 5.

GERENCSÉR SEBESTYÉN

keramikus /Siklós/ XX. sz.

Iparművészeti Muzeum évkönyve V. évf. 1962. 44. l .

mdk.

Gerencsér Sebestyén fazekas népművész
a népművészet mestere

A Sárköz hagyományos fazekasművészeteinek gyűjtője, tovább-fejlesztője volt.
Munkai közül legismertebbek a sötétbarna alapszínű sárga, piros, fehér, zöld szinekkel díszített bokáljai.

B. Gy: Bucsu Három Népművesztől
Népművelés, 1955, 2. évf. 4. sz 242-43. l

M.D.K

Gerencsér Sebestyén
népművész

A híres mórágyi és síklósi korsóipar
művelője.

Gyurkó László: Népművészet és iparművészet
Élet és Irodalom, 1961. szeptember 2. – 10 l.

Gerencsér Sebestyén, Siklós

Játékkorsó,	cserépedény
Játékkanna,	"
Kisbokály	"
Gyüdi bika,	"
Gyüdi kakas,	"
Fehér bokály,	"

Ernst Muzeum. I. iparmüvészeti kiállitás. 1952.

17 l.

Gerencsér Sebestyén

Népi iparművészeti kiállítás

Mgr Nemat 1983. IX. 17.

Gerencsér Sebestyén, fazekas

L: Kapoli Antal

–: Fővárosi népművészeti kiállítások 8.

Esti Hírlap 1981 szept. 9.

MDK

Geremcsér Sebestyén

III. Ipar- és Népművészeti kiáll. Iparmüv. Muz. Bp. 1955. 13 l.

Gerencsér Sebestyén, Siklós

Korsó,	cserépedény
Kancsó,	"
Bokály,	"
Kis korsó,	"
Cukortartó fedővel,	"
Tál,	"
Játéktál,	"
Játékkulacs,	"

[illegible] Iparművészeti kiállítás. 1952.

István, Mátyás király di
Rómában megfordult. Biző
jesen olasz jellegü rene
tileg két homlokzati tor
Visitatio szerint akkor
boltozták, munkába vetté
rom három oltárát emliti
egy Szt.Család-képet ped
1847-ben, 1896-ban és 19
Jellege: Késógotikus, kl
Külseje: A homlokzatot k
re, a kösépsőben tégalap
szemöldökpárkányu, hason
kőből rakott torony ül.
tört párkányu, neoreneszá
va. Nyolcszögletes, hegy
három kis ablak, a szent

Gerencsér Sebestyén

siklósi fazekas

Irod

Népművészeti iparművészeti kiállítás. Műcsarnok. 1953. aug-okt. 12. lap.

A siklósi és mórágyi fazekasművészet valamennyi formáját feléleszteni és mai életünk új tartalmának megfelelően továbbfejleszteni.

+1955

Harsányi

Szerencsés Sebestyén népi fafaragó

Siklós 1892 VII. 30

Kiliti Nepomuki, Pécs, Bp.

1934. Gr. ig. érmet érmet 1247 arany okl

MAGYAR ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

XX Fg 1824 szám

1934 IV. negyed Ho. i. ü.

lékek Országos Bizottsága részére

GI BUDAPEST"	á 1000.-	60,000.- K.
12 db./	"12000.-	720,000.- "
umban	"12000.-	588,000.- "
		1,368,000.- K.
bizományidij		342,000.- "
nzben fizetve :		1,026,000.- K.

r. 23.

Gerencsér Sebestyén

Tardos

— **Gerencsér Sebestyén** fazekas, a népművészet mestere hosszas szenvedés után elhunyt, vele a magyar fazekas népművészet egyik kiváló tagját veszítette el. Temetése március 14-én, délután volt Siklóson.

Magyar Nemzet

1955. márc. 15.

Gerencsér Sebestyén

siklósi parasztkas

lásd

Szabad Művészet
1952. 12 sz. 617 l.

Gerencsér Sebestyén, fazekasmester

A Pécsi Janus Pannonius Múzeumban rendezett művészeti kiállitások 1945-1974 között:
1970-ben rendezett kiállitás: Gerencsér Sebestyén fazekaskiállitása, 386.old

Sarkadi Eszter: A Jan.Pann.Múz.vázlatos története a Felszabadulástól napjainkig 373.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Gerencsér Sebestyén, népművész

Az egyik leghíresebb siklósi fazekasmester emlékére háromévenként rendezett fazekaspályázat anyagát ma a siklósi várban állítják ki

Tüskés Tibor: Népzőművészek Műhelyében. Alkotótelepek.

Jelenkor, 1977. 3. 258. old.

GRÉNCSER SEBESTYÉN, tűzekasmester

A Pécsi Janus Pannonius Muzeumban 1970-ben időszaki kiallitasa volt. 375.old

---- A Baranya Megyei Múzeumok 1970.évi működése 371.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve. XIV-XV.köt. 1969-70. Pécs, 1974

Gerencsér Sebestyén, fazekas

— **Az utolsó siklósi fazekasról,** az 1898-ban született és 1953-ben elhunyt Gerencsér Sebestyénről jelentetett meg könyvet a siklósi tanács. A híres népi keramikus magas művészi színvonalra emelte az ősi fazekasmesterséget, s kiemelkedő munkássága elismeréséül 1954-ben az elsők között kapta meg a Népművészet mestere címet.

— : Hír

14

Népszabadság, Bp. 1976. szept. 19.

Gerencsér Sebestyén fazekas

Siklós híres mestere

Siklós tanácsa könyvet adott ki a község neves szülöttéről, az utolsó siklósi fazekasról, az 1898. és 1955. között élt Gerencsér Sebestyénről. A híres népi keramikus magas művészi színvonalra emelte az ősi fazekasmesterséget, és kiemelkedő munkássága elismeréséül az elsők között kapta meg — 1954-ben — A népművészet mestere címet. Emlékére alapították a Gerencsér Sebestyén országos fazekaspályázatot, amelyre eddig hat alkalommal került sor. A legszebb, legértékesebb alkotások a Gerencsér Sebestyén-emlékdíjat kapták, illetve kapják. A fazekaspályázatok anyagát minden alkalommal kiállításon mutatják be a népművész szülőhelyén, Siklóson.

— : Siklós híres mestere 3

Esti Hirlap, Bp. 1976. szept. 18

Gerencsér Sebestyén

GERENCSÉR SEBESTYÉNRŐL, a híres népi keramikusról, a népművészet mesteréről könyvet adott ki Siklós nagyközség tanácsa. Az utolsó siklósi fazekasmester emlékére alapították a Gerencsér Sebestyén — emlékdíjat.

Magyar Hirlap 1976/222/13

Gerencsér Sebestyén, kárelás mester

L: Rétfalvi Sándor

Tüskés Tibor:Képzőművészek mühelyében 253-261.o.

JELENKOR, PÉCS 1977. márc. 3 / XX .

Gerencsér Sebestyén fazekasnépművész

Negyedszázados a Népi Iparművészeti Tanács, a NIT. - Sokat jelentettek az elmúlt negyedszázadban a pályázatok, ezeket az 1950-es évek végétől folyamatosan alapítottak. Id. Kapoli Antal nevét viseli a fafaragó- és Gerencsér Sebestyénét a fazekaspályázat.

Kovai Iván: A művészet tiszta forrása. Szövetkezet, 1978. aug. 23.

Gerencsér Sebestyén, fazekas

Siklósi fazekasmester, a népművészet mestere. Emlékére minden esztendőben országos pályázatot rendez nek 1966-tól.

Katona Imre: Néprajzi utikalauz 90 – 96.

Forrás, kecskemét, 1979. június XI/6.

Gerencsér Sebestyén, farekas

Megemlítve.

Katona Imre: Népnajci útikalauz 90 – 96.
II. A nyugati végeken
Népművészet [... 93.]

Forrás, Kecskemét, 1979, febr. XI/2.

Gerencsér Sebestyén

AZ UTOLSÓ SIKLÓSI FAZEKAS, Gerencsér Sebestyén emlékére kiállítást rendeztek szülővárosában halála 25. évfordulója alkalmából. A híres népművész életművét bemutató tárlat szerdán nyílt meg a vár lovagtermében és május végéig láthatják az érdeklődők.

Magyar Hirlap 1980/3/13/8

Gerencsér Sebestyén, fazekas

GERENCSÉR SEBESTYÉNNEK, az utolsó siklósi fazekas halálának 25. évfordulóján kiállítást rendeztek szülővárosában. A népművész életművét bemutató tárlat szerdán nyílt meg a siklósi vár lovagtermében, és május végéig láthatják az érdeklődők.

– Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1980. március 13.

Gerencsér Sebestyén, porcelláns

d: Gádor János

8.

Tomás E.: A siklósi Gádor-múzeum
Népszabadság, Bp. 1980 márc. 2.

Gerencsér Sebestyén, parasztok

AZ UTOLSÓ SIKLÓSI FAZEKAS, az 1898 és 1955 között élt Gerencsér Sebestyén emlékére márványtáblát helyeztek el hajdani lakóházán.

– :Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1978. okt. 6.

Gerencsér Sebestyén, Jurekas

Szerepel az inventetésben.

Vadas J.: Népi iparművészet, avagy 11-12

Kritika, Bp. 1978 szept. 9

Gerencsér Sebestyén, Jarekas

„Siklóson .... 1945 után ő volt az egetlen Jarekas..... 1954-ben a Népművészet mestere ...”

Hallama Erzsébet: Népművészet vagy 130-141

Jelenkor, Pécs, 1979, február

XXII/2

Gerencsér Sebestyén, pazekas

L. Badár Balázs

Kresz M: Merre tart... ? 86-93.

Jászkunság, kolnok, 1978 nov. XXIV/3-4.

Gerencsér Sebestyén, népművész

Példaként említve.

Lengyel György: Hagyomány és népi iparművészet M. 7.

Népszabadság, Bp 1973. júl. 15.

Gerencsér Sebestyén fazekas

A népi iparművészet ma című tárlaton szerepelt.

Magyar Hirlap 1981/9/18/6

Gerencsér Sebestyén, fazekas

● EMLÉKKIÁLLÍTÁS.
A hírek fazekas, Gerencsér Sebestyén munkáiból emlékkiállítás nyílik ma délután a Siklósi várban.

-: O Emlékkiállítás

8.

Esti Hírlap, Bp. 1980. március 12.

Gerencsér Sebestyén, népi kerámikus

Kerámiaüzemet épített a tsz

A Mecsek hegyei között fekvő kishajmási Hegyalja Tsz kerámiaüzemet épített, amelyben

agyagból formált, kézzel festett dísztárgyak és használati tárgyak készülnek.

A mecseki kerámia a legnemesebb baranyai hagyományokat őrzi, elsősorban *Gerencsér Sebestyén* művészetét. A Siklóson élt híres mester munkái a néprajzi múzeumok féltve őrzött kincsei. A Hegyalja Tsz a Gerencsér Sebestyén-hagyományt újította fel és fejlesztette tovább kis gyárában. A kishajmási kerámiák alapszíne fekete, díszítésük fehér, zöld, piros és sárga;

motívumuk leggyakrabban virág, amelyet írókával rajzolnak.

A fiatal kerámiaüzemnek máris híre van, az itt készült különféle dísztárgyak, tálak, tányérok, kancsók és italkészletek keresett ajándéktárgyak. (MTI)

4.

75. aug. 28.

A legtöbb döntés a kisembert sújtja

Tele vagyunk önjelölt, önmagukat politikusnak nevező karrierista egyénekkel. Pedig ők nagyon messze vannak a politikától. Kérdem én: hol voltak ők akkor, amikor mi a gesztenyét kapargattuk?

Már Deák Ferenc is megmondta, hogy aki politikus akar lenni, annak vagy nagyon sok eszének, vagy nagyon sok pénzének kell lenni. Úgy látom, amikor az észt osztogatták, nemigen tolakodtak egyesek, vagy kilökték őket a sorból. A parlamentben olyan dolgokon vitatkoznak felnőtt emberek, amihez egy átlagintelligenciával rendelkező ember esze is elég lenne. Javaslom a parlamentben a bélyegzőóra bevezetését, a hiányzást pedig vonják le a képviselők tiszteletdíjából.

Dúl a hatalmi harc a pártok és személyek között. Az elmúlt időszakban még nem hoztak olyan döntést, ami ne a kisembert sújtotta volna. Napokig lehetne sorolni a felelős beosztású egyének helytelen döntéseit.

A gazdaságot az állami és a magánmaffiák irányítják. Minden évben és időszakban magvannak a hiánycikkek. Gondolok itt a búzára, amit két éve még el akartak tüzeltetni, ma pedig hiánycikk.

Pár szót a győri telefonügyről. A Matáv 30 ezer forintot akar kérni egy fővonalért, az eddigi 12 ezer forint helyett. Tudomásom szerint 6 százalékos áfá-val együtt max. 25 százalékot emelhet. Ez is csak 15 ezer forint összesen. A Matáv arra hivatkozik, hogy kényszerhelyzetben van, mert belekezdtek egy új fejlesztésbe, ami állítólag a telefonigénylők nyomására jött létre, s ami erejüket és lehetőségüket meghaladja.

A demokrácia egyenlő kötelesség és jog. A két fogalmat szigorúan tilos felcserélni. Aki a kötelességét nem teljesíti (kivétel ez alól az önhibájukon kívüli becsületes munkanélküliek), annak ne legyen joga sem. De nálunk sajnos ez a népréteg van legjobban tisztában jogaival, aki a kötelességét nem teljesíti. Ráadásul még őket támogatják az adófizetők pénzéből. Van, aki taxival jár felvenni a segélyt. A polgármesteri hivatalok jobban kezelhetnék az adófizetők pénzét. Csak annak szabadna segélyt adni, aki önhibáján kívül szorul rá. Aki már korábban tett valamit a közösség asztalára. Olyanokat ne támogassunk, akik zavarják a nyugalmunkat, leütik és kiraboljják a becsületes embereket.

K. Zoltán
Győr

Elégedett gyerekek, nyugodt szülők

Olvastuk a Kisalföldben, hogyan telnek a gyerekek napjai a napközis táborban. Mi most egy hasonló, de mégis egészen más napköziről szeretnénk írni és egyben hálánkat, köszönetünket kifejezni.

A győri Szent Imre-templomban az idén már második alkalommal vállalkozott a plébános úr és több segítője napközi megszervezésével, a szülők gondjainak enyhítésére. A két hétig tartó napköziben rendkívül változatos a program a gyermekek részére. Minden nap van kirándulás pl. a püspökvárba, Hédervárra, Bakonyba, Lébénybe, Sopronba. Mindez térítés nélkül, a szülők csak a minimális útiköltséget fizetik. A gyerekek örömmel mennek a változatos élményt nyújtó napközibe.

A nyugodtan dolgozó szülők

Lakásépítésre már nem jut

Meghívó a miniszterelnöknek

Sokfelé fordultam már panaszaimmal, de sehol sem találtam meghallgatást. De nem is a panaszaimról szeretnék írni, hanem a felháborodásomról.

Szeretném tudni, hogy miért olyan emberek akarnak dönteni az abortusztörvényről, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy mi is az a szülés, vagyis gyermeket világra hozni. Ne csodálkozzanak azon a tisztelt urak és hölgyek a parlamentben, hogy a fiatalok nem akarnak gyereket szülni. A fiataloknak nem tudnak lakást biztosítani, és nincs meg sok helyen a megfelelő anyagi háttér ahhoz, hogy gyereket vállalhassanak.

Néha szívesen cserélnék azokkal az emberekkel a parlamentben, akik havi 60 ezer forintért beülnek ásítozni, rágózni, nevetgélni, könyvet olvasni. Vajon ők elgondolkodnak azon, hogy milyen is annak a családnak az élete, akik kis jövedelemmel rendelkeznek és fizetéstől fizetésig elég a pénzük?

Én egyedül nevelek két kiskorú gyereket havi 12 ezer forintból. Hogy ez miért van így, ezt fájdalmas volna részletezni. Sajnos szociális segélyt is nagyon nehezen akarnak adni, akár csak lakást. De azt nem értem, hogy az országnak sok olyan dologra van pénze, ami nem lenne szükséges, viszont lakásépítésre ebből a pénzből már nem jut. Ez hogyan lehetséges?

Ha Antall József olyan jó miniszterelnöknek tartja magát, mint azt sokan állítják róla, akkor szánjon annyi időt a mosonmagyaróvári anyákra, hogy egynéhány kérdésre személyesen válaszol. Ha az újságban megjelenik ez a levél, remélem a miniszterelnök urat nem fogja visszariasztani attól, hogy egy vitadélutánra leutazzon Mosonmagyaróvárra. Remélem, hogy egy délutánt ránk tud szánni az idejéből, hiszen minden napját nem tölti a parlamentben.

Vitéz Lászlóné
Mosonmagyaróvár,
Háromtölgy u. 2.

Telefonközelben...

Napjainkban sokan várják Győrött is, hogy évtizedes várakozás után lakástelefonhoz jussanak. A telefonnal rendelkezők bosszankodnak, ha nem kapnak tárcsahangot, vagy a hívott fél helyett más jelentkezik. A számla összege esetenként túl magasnak tűnik, emelkednek a díjtételek. Az utcai nyilvános készülékek közül háromból jó ha kettő működik. Többek felelőst, vétkest, bűnbakot keresnek, s azt a versenypiaci helyzetbe kerülő szolgáltatónál, a Magyar Távközlési Rt. valamelyik egységénél vélik megtalálni.

A szolgáltató a rendkívül heterogén (kézi kapcsolású és digitális központokból álló) rendszerére, a COCOM tiltó szabályainak késői oldódására, a rendszer időszakos túlterheltségére van utalva. A hároméves távközlés-fejlesztési programmal kapcsolatban országosan 500–750 ezer állomás bekapcsolását célozta meg 1991–93. között a cég. A privatizációból származó bevételek elmaradása ellenére is csaknem maradéktalan megvalósításról, az arculat átformálásáról adhatnak számot.

Mit tehetünk? Folytassunk állóháborút, melynek csak vesztesei lehetnek? Mérlegeljük partnerünk indokait is, bízzunk hozzáértésében és felelős magatartásában, együttműködve segítsük elő közös céljaink megvalósulását? Napjainkban a második, kooperatív magatartást, alapállást célszerű magunkévá tennünk életünk számos területén.

Megítélésünkben kulcsfontosságú lehet, ha ismerjük az egy telefonállomásra jutó létesítési költségeket. Információim szerint ez mintegy száztízezer forintot jelent. Ha lakótelepi lakásállomásunkért a 12 ezer forint belépési díjat megfizettük és a szerelés 400 forintos számláját is kiegyenlítettük, a maradék 97.600 forintos távközlési befektetés elsődlegesen készülékünk használatából, a forgalomból térülhet meg.

Szélsőséges esetben, ha lakástelefonunkat csak a létfontosságú esetekben használjuk, s fizetjük a havi előfizetési díjat, a megtérülés 23 év. Ha a maradványt csak a 20 százalék alapkamat figyelembevételével számítjuk, évi 19.520 forintot kapunk, amit az évi előfizetési díjjal szembeállítva, ebben az esetben megtérülésről már nem is beszélhetünk.

Természetesen telefonunk közvetett haszna ebben az esetben is jelentős lehet: életet menthet, biztonságot adhat. Kik fizetik meg a különbözetet? Mivel a telefonköltség beépül a termékek és szolgáltatások árába, ezért mindannyian, amikor cipőt, ruhát, élelmiszert vagy mást vásárolunk, adót fizetünk. Csodálkozhatunk-e azon, ha a távközlés a lakossági belépési díj emelését mérlegeli? Csodálkozhatunk-e, hogy a magasabb belépési díjat fizető, nagyobb forgalmú vállalkozók elsőbbséget élveznek?

Megyénkben és városunkban is magas a nyilvános készülékeknél a rongálási kár. A készülékeket a távközlés műszerészei rendszeresen megjavítják, de nem lehet minden telefonhoz, a nap 24 órájában sem műszerészt, sem rendőrt állítani. A terjedő kártyás készülékek megrongálóit már csak a pénzszerzési lehetőség elmaradása miatti bosszú, a vandalizmus motiválhatja.

Hogyan javíthatunk a nyilvános telefonok használhatóságán? A távközlés és a rendőrség céltudatos erőfeszítései mellett egy új kultúrával, a vandálok és tolvajok megfékezésével. Ha a készülék hibáját a 03 számon a hibabejelentővel közöljük, annak gyors megjavítását segíthetjük elő. Ez pénzünkbe nem kerül, mivel a 03 díjmentes.

Korábbi lapszámukban Babics Emil, a Győr-Moson-Sopron Megyei Távközlési Üzem helyettes üzemvezetője nyilatkozott. A nyáron a húszezer helyi állomással üzembelépő új digitális győri központtal, állomások átterhelésével a távközlési szolgáltatás minőségének érezhető javulása kezdődik meg. Ez mindannyiunk számára felüdülést jelenthet.

A hálózat kiépülésével (további pénzeszközök, hitelek bevonásával) jövőre a jelenlegi fizetőképes győri várakozók többségének igénye kielégíthető lesz. Az új központ épületében további 35 ezer állomáshoz szükséges berendezés telepíthető, így városunkban a világkiállításig a kínálati piac e téren is kialakulhat.

Pontos név és cím a szerkesztőségben

A ráfizetés nem a kapuvári klubnál kezdődött

Mint a kapuvári Autóklub volt dolgozói, felháborodva olvastuk a július 5-i Kisalföldben az *Autóklub-zökkenő Kapuváron* című cikket.

Szerintünk *Borsányi úr* valótlan dolgokat állított az írásban. Ebben ugyanis az áll, hogy az új tulajdonos a szolgáltatások magasabb színvonalát garantálja. Ebből annyi valósult meg ez idáig, hogy se vizsgáztatás, se CO-mérés még a mai napig sincs. A vizsgajoggal és a CO-mérés-engedéllyel rendelkező dolgozókat elbocsátották. Egy sem önszántából mondott fel, hanem felmondtak az összes dolgozónak, kivétel egy fő, akit a sárgaangyal-szolgálatra továbbra is alkalmaznak.

Kíváncsian várjuk, hogy az új tulajdonos hol fog találni ilyen engedéllyel rendelkező dolgozókat, és mikor teljesíti az állítólagos szerződésben elfogadott feltételeket? Hiszen egyelőre a szerviz helyén még csak a tulajdonos már meglévő autókereskedése üzemel. Az aláírt szerződést természetesen senki nem látta, és a feltételeket sem olvasta, mivel a főnökség szerint nem a dolgozókra tartozik. A bérbeadási összegről épp így nem tud senki.

De ha már az anyagi oldalt előhoztuk, azt sem hagyjuk titokban senki előtt, hogy a ráfizetés nem a kapuvári Autóklubnál kezdődött. Meg lehetne kérdőjelezni azt a hasznot is, hogy a soproni főnökség miért bérelt magának egy lakást irodának, amikor a fertőszentmiklósi szervizt már bezárták. Vagy mindenki úgy gondolja, hogy pár dolgozó irányítására egy egész lakásra van szükség?

Ha egy dolgozónak nálunk óránként 450–500 forintot kellett teljesíteni, ami meg is volt, s ebből egy fő fizetése bruttó 20 ezer forint, plusz 3.000 főtől klubtagsági díj. Nem kell hozzá sok számolás, hogy kiderüljön, ezen mennyit nyer a klub.

Ha lehet, még egy példát felhozunk a mentségünkre, miszerint nem a dolgozók tehetnek a veszteségről, mégis mi lettünk a vesztesek, és nem a főnökség.

Tavaly Borsányi úr közzétett olyan hirdetést, hogy ha egy klubtag befizet évi 500 forintot, egész évben ingyenes javíttatásra jogosult. Szerencsénkre nem sokan, a 3000 tagból 285-nek jutott a tudomására. A befizetett összeg 142.500 forint, az ingyenes javíttatás 448 ezer forint, tehát a ráfizetés 305.500 forint. Talán erről is a dolgozó tehet?

Még hosszan lehetne sorolni a soproni vezetőség rossz irányításából származó haszontalan dolgokat, de gondoljuk, ez is elég ahhoz, hogy megcáfoljuk Borsányi úr nyilatkozatát. De ha ők a kiadásokkal védekeznek, azt is tudniuk kell, hogy három éve nem adtak munkaruhát a dolgozóknak. A klubnak ez nyereség volt, de azt nem kell ecsetelni, hogy a dolgozóknak mekkora veszteség, amikor egy munkaruha háromezer forint, és az csak egy ruha volt. Nem beszélve arról, hogy az meddig tartott.

Végezetül azt kívánjuk Borsányi úrnak, hogy a saját szavaival éljünk, ő is önként hagyja el a bársonyszéket, amiből az Autóklubot tönkretette, mert szerinte a munka nélkül maradt dolgozók tették.

Zsirai Lajos és
négy aláírás
Mihályi, Hunyadi u. 52.

(Egy állítás, egy tagadás – bízunk abban, hogy a Magyar Autóklub soproni szervezetének vezetése tiszta vizet önt a pohárba – számukra is nyitva állnak ezek a hasábok! A szerk.)

A kormánynak a Dárius kincse sem lenne elég

Ebben az országban nem lehet normálisan élni. A kormány és a parlament nem a népet, hanem a saját hasznát nézi. Hová tűnnek a pénzek? Ezekről olyan nagyvonalakban beszélnek, hogy az átlagpolgár egy-két szón kívül ne értsen semmit. A kormánynak és a parlamentnek a Dárius kincse sem lenne elég.

Van már áfánk, privatizációnk, adók tömkelege. A szovjet csapatok távozása után már nem kell eltartani őket, pedig az sem volt kis feladat. Tehát ez az „apró" is megmarad a kormánynak.

A múlt rendszerben még volt a munkásnak becsülete, de ma már csak a rabszolgaság van. Az emberek dolgoznak, fizetik az áfát és a többi adót. Ez csak a felszín, de a felszín alatt is emberek vannak, akiknek családja és unokája van, s akik már az utolsó fillérjüket és tartalékukat élik fel. Mi jöhet utána? Belegondolt ebbe a kormány és a parlament? Nem hiszem. Ha belegondolt volna, akkor rájöhetett volna arra, hogy eljött a számvetés ideje.

Tisztelt kormányzati és parlamenti urak! Addig, amíg önök utazgatnak, növelik bankszámlájukat, addig az országban rendetlenség és fejetlenség van. Látni lehet, hiszen már hatvan forintért is ölnek embert, mint az az újságból kiderül.

A nyugdíjas fagyjon meg télen, vállalkozók és termelők lesznek öngyilkosok a kilátástalan helyzetük miatt. A munkanélküliek közül jó néhányan elmenekülnek, itthagyják az országot, a családot, mert itt a megélhetés bizonytalan. Ezt lehet békés átmenetnek nevezni?

Nagyon jó lenne, ha a kormány és a parlament a népre is gondolna, nem csak magára. Levelemet július 8-án, a parlament reggeli tudósítása után írtam, kissé ideges voltam.

Etl Béla
Győr, Ikva u. 16.

Augusztus végéig látogatható

Tárlat a Minigaléria

Augusztus végéig látogatható a fiatal soproni képzőművészek tárlata a Minigalériában.

A kiállítás anyaga változatos. *Soltra E. Tamás*, a Menny és a Pokol című, egyenként öt-öt darabból álló plakettjeitől kezdve, *Mende Zsolt* fekete-fehér és színes tusrajzain, *Gerencsér Tamás* meglepő ötleteket, változatos technikákat együttesen alkalmazó képein keresztül, *Kovács-Gombos Gábor* gyönyörű olajfestményeit is megtekinthetik az érdeklődők.

A közelmúltban elhunyt *Szabó Alajos* grafikusnak (bár ő az idősebb generációhoz tartozott) és *Gergátz Bertának* is (keserű kényszerűségből) emléket állít a kiállítás, így a rendező igazi soproni képzőművészeti keresztmetszetet tár a látogatók elé.

Kovács-Gombos Gábor, Danae című képén, a finom ecsetkezelés nyomán, elénk tárul a mitológia szerint földüregbe zárt Danaét körülölelő sötétség, s ezt a sötétet sejtelmesen áthatolhatóvá tévő, aranyesőcsepp formájában érkező Zeusz sejtelmesen körvonalazatlan alakja.

A kiállítás egyik legérdekesebb darabja Gerencsér Tamás „Mozaikablakom" című alkotása, amely egymás mellé szerkesztett diaképek „szimmetrikus szintézise" során igazi, a látogatók megfejtésére váró rejtvény.

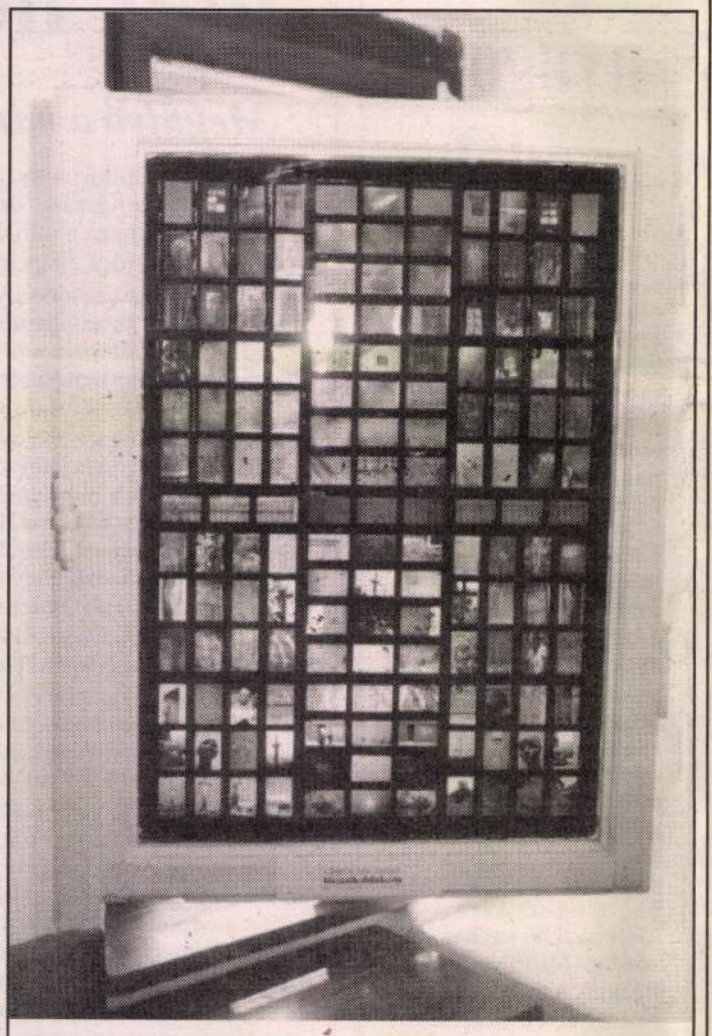

Gerencsér Tamás: Mozaikablakom

Soltra E. Tamás sorozatai a lét értelmét s értékeit a keresztény kultúrában honos galamb jelképével szimbolizálja, amely a Mennyben, lassan kitörölve az ember korlátait, részévé válik az „én"-nek, míg a Pokolban az örvénybe merülő kezéből elszállva, annak pusztulását közömbösen kívülről szemléli.

Megrázó élményt nyújt Gergácz Berta utolsó képeibe zárt harmónia, és Szabó Alajos határtalan meghittséget sugalló soproni utcarészleteinek vizsgálata.

Meg kell még említeni Mende Zsolt témaválasztásban megnyilvánuló fiatalos lendületét.

Mindezek után nyugodtan állíthatjuk, hogy az igazán színvonalas, minden korosztály számára érdekes kiállítás nem fog csalódást okozni azoknak, akik vállalják a Bécsi domb megmászását, hogy eljussanak a Sopron Szálló Minigalériájáig.

T. J.

Soproni Ünnepi Hetek

Térzene és színházi előadás

Ma este 6 órától a soproni *Városi Fúvószenekar* térzenéjét hallgathatják meg az érdeklődők. Vezényel: *Fohner János.*

Este 8 órától a *Civitas* Pinceszínház társulata a „Villon, a szakadt és Vastag Margot" című középkori kabarét mutatja be. A darab rendezője: *Kövesi György*, zeneszerzői: *Magyar Attila* és *ifj. Kövesi György*, szereplői: *Ulrich Judit, Horváth Jolán*, Kövesi György, *Papp Attila*, Magyar Attila, ifj. Kövesi György, *Lentavits Éva, Crincz János* és *Fördős József.*

Lázban Kelet és Nyugat kutatói

Új magyar találmány: a sztereokonverter

Amerikában már bejegyezték

Szenzációsnak ígérkező, a tudományos élet egészét érintő felfedezést tett *dr. Stuber István kutató*, amikor tízéves munka után megalkotta a sztereokonvertert.

A tudóssal Sopronban beszélgettünk, s kértük ismertesse meg olvasóinkat találmánya lényegével.

– Bizonyára ez az elnevezés, hogy „sztereokonverter" keveseknek mond sokat, de talán érthetőbbé válik, ha a hagyományos optika egyik alaptételére gondolunk, amely szerint egy optikai nagyítórendszerben (pl. mikroszkópos vizsgálatok során) a vizsgált tárgy nagyításának növelésével a mélységélesség (az a térbeli réteg, amelyről egyidejűleg éles képet alkothatunk) egyre csökken.

Érezhetjük, hogy az a felfedezés, amely ezt a törvényszerűséget sutba dobva, az eddiginél ötszörte nagyobb nagyítás mellett hoz létre az eredeti nagyításhoz tartozó mélységélességen belül éles képet, jelentős felfedezés.

A találmány lényege egy egyszerű doboz, amelyet a mikroszkóp objektívje és okulárja közé iktatunk, amelyben egy motor által meghajtott matt üveglemezre vetül a kép. Ezt a sztereokonverter saját objektívje és az egész összetett optikai rendszer okulárja úgy nagyítja tovább, hogy az eredeti mélységélesség fixálódik.

Ugyanezt a folyamatot sztereovetület formájában, két szög alatt megismételve, a hagyományos fénymikroszkóp a sztereokonverter alkalmazásával, az eredetinél ötször nagyobb nagyítású és egyidejűleg rendkívül nagy mélységélességű sztereomikroszkóppá alakul át.

Az így kapott éles, és nagy nagyítású sztereoképeken ezután a geodézia egyik ágazata, a sztereofotogrammetria módszereit alkalmazva, egyszerű technikákkal háromdimenziós méréseket lehet végezni, és így a mikroszkópos struktúrák térbeli koordinátái nagy pontossággal meghatározhatók.

Ennek a technológiának a kidolgozásában a Magyar Tudományos Akadémia soproni Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézetének munkatársai, elsősorban dr. Halmai Endre, és tavalyi váratlan halála óta, a fiatalabb munkatársak is jelentős részt vállaltak.

Ha a térbeli képen belül egyes felszíneket elég sűrűn borítunk be háromdimenziós mérőpontokkal, ezeket a számítógép CAD-rendszerekkel, borítófelülettel vonhatja be, s így a komputer képernyőjén a struktúrák árnyékolt „szobrai" jelennek meg.

Mindez lehetővé teszi a mikroszkópos képletek működésének (pl. idegsejthálózatok, hajszálérkeringés, rosszindulatú daganatok növekedése) modellezését, s ugyanakkor e folyamatok filmszerű megjelenítését, a számítógép segítségével.

Alapvetően ennyiből áll a felfedezés, amely lázba hozta Kelet és Nyugat kutatóit. S hogy mi a következő lépés?

A szabadalmat Amerikában és Ausztráliában már bejegyezték és számos további országban folyik a szabadalmi eljárás, megtörténtek az előkészületek a sztereokonverter gyártására; megkezdődött a vizsgálórendszer alkalmazása az orvostudományi kutatásokban (pl. a Stockholmi Karolinska Intézetben, a Párizsi Sorbonne-on, és az Amszterdami Egyetemen).

E módszerek alkalmazása azonban a természettudomány egyéb területein, illetve a műszaki életben és az iparban is robbanásszerű eredményekhez vezethet.

E tudományos rendszernek az orvostudományban történő alkalmazása a következő évek során megteremtheti a „sejtsebészetet", de hasonló ugrásszerű változás várható az elektronikai technológiákban, a mikromechanikában is.

Ősszel kezdődik az az előadás-sorozat, amelynek során Stuber doktor és munkatársai Európa, majd Amerika és a Távol-Kelet legnagyobb egyetemein bemutatják e háromdimenziós optikai – geodéziai – és komputeres kiértékelő rendszert.

Arra a kérdésre, mennyire lesz ez „magyar találmány" Stuber doktor elmondta, hogy szinte teljes mértékig, minthogy többek között munkahelyének a Magyar Testnevelési Egyetemnek (amelynek Orvostudományi Tanszékén ma is dolgozik), lelkes támogatásával – a számos nyugati vételajánlat ellenére – minden eddigi kísérlet Magyarországon történt, s a gyártás is itt kezdődik el.

Csak most, hogy a rendszer már teljesen létrejött, adják át felhasználásra a többi nemzet tudósainak, hogy érdemei, és a benne rejlő lehetőségek szerint alkalmazzák saját szakterületükön.

A dicsőség azonban Magyarországé, és nem kis részben Sopronié marad.

(Tornay)

„A világ forog"

Azok az idők csak „átmenetiek" lehetnek?!

„A művészeti kultúra – s ezzel kapcsolatban –, a zeneiskolák fejlődésének talán sohasem voltak olyan súlyos akadályai, mint napjainkban. A mai korszellem nem ismeri el a szépség, s ezzel kapcsolatosan a művészet vezető szerepét az emberi élet kialakításában, s éppen csak a hajnal hasadását látjuk az olyan szempontok kialakulásának, amelyek belátják, hogy semmi sem volna olyan fontos és sürgős, mint az esztétika törvényeihez, a szépség uralmához, a művészetekhez való visszatérés. De ez természetes is ma, amikor nem az egyén belső szellemi élete, hanem a tömegmozgalmak kötik le az általános érdeklődést.

(...)

Ma, a tömegmozgalmak korában az uniformizálódás korában, a művészet elveszítette vezető szerepét és irányító hatalmát. Szerepét sokkal könnyebben felismerhető nyers erők és primitívebb szórakozások töltik be, amelyek sokkal könnyebben hozzáférhetők, közérthetőbben, és ami a legfontosabb: nem kívánnak semmi szellemi erőfeszítést, tehát teljesen megfelelnek a nagy tömegek kívánalmainak.

Hogy mindez hová fog vezetni, azt persze ma még csak sejteni sem lehet. De, hála Isten, a világ forog, és tudjuk azt, hogy azok az idők, amelyekben az egyén élete csak kivételesnek számít, csak átmenetiek lehetnek."

(*Horváth József igazgató gondolatai a zeneiskola első Értesítőjéből, 1934/35.*)

Nagy Alpár

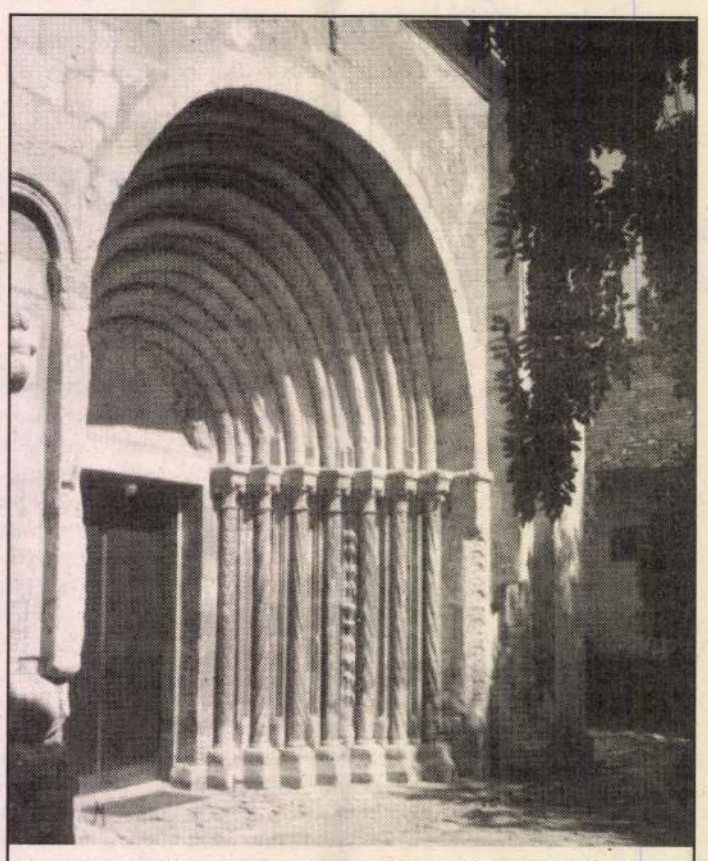

A sopronhorpácsi – Szent Péterről és Pálról elnevezett – román stílusú, 1230 körül épült katolikus templom bejárata.

Fotó: P. T.

Avatóünnepség, búcsúztatással

Szakmunkásavató ünnepség a fogyasztási szövetkezetben. Fehér asztal, szendvics, kóla, feketekávé, a felnőtteknek sör és bor. Ünneplőbe öltözött fiúk, lányok az asztal körül. Az asztalfőn ülő elnök végigsimítja őszülő fejét, feláll és papír nélkül kezdi ünnepi beszédét:

– Kedves fiúk és lányok! Köszöntelek benneteket abból az alkalomból, hogy immáron szakmunkásként léptek ki a nagybetűs életbe. Gondoljatok arra, hogy a kereskedelem nagyon szép szakma: emberekkel foglalkozni nemes feladatot jelent. Szakmunkás-bizonyítványotokon még alig száradt meg a tinta, de az idősebb kollégáktól majd megtanuljátok a szakma mesterfogásait...

Eme ünnepi pillanatban azonban az egyik szemem sír, a másik nevet. Örülök annak, hogy helytálltatok a vizsgákon, ugyanakkor szomorúsággal tölt el, hogy a legtöbben nem nálunk álltok munkába. Sok sikert kívánok új munkahelyeteken. Most, a búcsú percében kívánom, hogy mindnyájan megtaláljátok számításotokat és boldoguljatok az életben!

A beszéd után ajándékosztás, kézfogás. Amikor elkezdődik az eszegetés-iszogatás, az elnökhöz fordulok:

– Miért hagyják itt a fiatalok a szövetkezetet?

– Miért, miért, mert elcsábították őket a maszekok! Kétszer annyi fizetést ígértek nekik, mint mi. De talán jobb is, hogy így történt!

– Hogyan?

– Őszintén bevallva, nem tudnánk nekik munkát adni! Egy avatóünnepségen azonban mégsem illő erről beszélni! Most az egyszer jól jött a konkurencia!

K. T.

Nem helység!

GERENCSÉRVÁR (Komárom)

Gerencsérvár

Kértes?

VÁRROM, 13×9 m négyszögű, toronyszerű épület, vizesárok nyomával. 24 m. magas, lépcsője a vastag falban.

Csák Ugrin építtette. A XII. szban árpádházi királyaink lakták. Nagy Lajos, Zsigmond után a Rozgonyiaké, Ujlakiaké, ma az Esterházy grófoké.

Gerencsér vár

Arch. Közl

XXII. 130 l.

Könyöki

616, 617 l.

Gerencsér várrom

(Fehér vm)

l.

Polgárdy Szérest

46, 47 l.

Gyerencser vagy

Csepvár

Fejérm.

Arch. Közl

1876. X. k. 2. f.

Arch. Közl

1899. XXII.

119–165 l.

hordeum sprabancum

vad'árpa

Gerend
Gerendai

MTA MKCS

Gerend

a régi templom és
a Kemény-kastély
képével.

Erdélyi Muzeum

1933. 11. l.

Kemény József gr
szülőháza Gerenden

u. o. 1933. 129. l.

MAGYAR KIRÁLYSÁG
30

<Gerendi templom>

Téglás István:

A < >.

Aranyos és Vidéke

1906.

Gerendi ref. templom

romankori

Torda mellett.

Kővári Erdéjeml.

272. l.

718. *Klapka György.*

Derékon alólig láthat
Bal kezével az oldalán lógó
nek markolatát fogja. Haj
zsakálla fekete, szeme szü
vénye diszíti. Nyakravalój
és hajtókájú atillája zsinórz
pedig piros bélésű.

Vászon, méretei 99·5 : 79
60 K. — Vétetett a gr. Kre
A megszerzésére vonatkozó a
lelt. sznál. — Átvétetett 1895 ár
jegyzék 11. — Az átvételt tu
8-iki 14895 sz. leirat (159–96).

Gerendi kastély

Torda mellett

Kővári Erdélyemlék.

228. l.
229. l.
képpel.

11786.

...rt koronával s vértje felett palást-
...n ábrázolva, a melyet czimereket
...sznek körül. Felirata a keretre csa-

...17'3 cm.

Kº 1.

Gerendi templom

(Tordaaranyos vm)

l.

Szabóárpép

347. l.

Oberarzt Dr. Mengler

Chirurgische Klinik

Prof. Dr. [illegible]

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Gerenday Ágnes

NÉPSZABADSÁG

1965 JUN 3.

Átadták az isztambuli nemzetközi gyermekrajzpályázat díjait a magyar győzteseknek

1071

Nedim Ermcer, a Török Köztársaság budapesti rendkívüli követe, meghatalmazott miniszter, szerdán házi ünnepségen adta át az *isztambuli nemzetközi gyermekrajzpályázat* díjait a magyar győzteseknek. A *Dogan Kardes török nyomdai vállalat* rendezte meg a pályázatot, amelyre 25 országból több száz gyermek küldte el a rajzait, köztük a magyar iskolák tanulói is.

Minden országból a három legjobb pályamunkát jutalmazták; a magyarok közül *Gerenday Ágnes*, *Tóth Tibor* és *Czutor László* — mindhárman a Cukor utcai gyakorló általános iskola VII. osztályos tanulói — nyertek díjat.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NEPSZABADSAG

időkozben *létrejött*
az amerikai kormán
eljövendő dominik
rendezés „jellegét" i
rint a helyzet mérleg
az Imbertet támoga

Az SZKP küldöttsége Sukarnónál

Szerdán *Sukarno* elnök fogadta az SZKP küldöttségét, amely *Rasidovnak*, az Üzbég KP Központi Bizottsága első titkárának, az SZKP elnöksége póttagjának vezetésével részt vesz az Indonéz KP 45 éves jubileumán. Sukarno

Rasidov hangoztatta: az indonéz pártvezetőkkel és egyszerű emberekkel folytatott találkozások alkalmával bebizonyosodott, hogy Indonézia népe baráti érzéseket táplál a szovjet nép iránt.

GERENDI-GAINA ANIKÓ

Sz: 1952. I. 20. Kolozsvár (Cluj)

T: KKA 1976.

C: 3700 Oradea, str. Avram Iancu, nr. 2. et. I. ap. 9. Tel.: 40.91.39808

M:

1. Seb (festett papír + k. - 3 db - 80/60 cm - 1988.)
2. Felró (festett papír - 30 db - 1988.)
3. Bukdácsolás (tr. - 140/100 cm - 1989.)

GERENDI-GAINA ANIKÓ

Geb: 20.01.1952 Cluj

S: ABKC 1976.

A: 3700 Oradea, str. Avram Iancu, nr. 2. et. I. ap.9. Tel: 40-91-39308

L:

1. Wunde /MP + KO - 3 St. - 80/60 Cm - 1988/
2. Anrechnet /MP - 30 Sy. - -1988/
3. Stolperung /G - 140/100 Cm - 1989/

GAINA-GERENDI DOREL

Sz: 1953. II. 12. Nagyvárad (Oradea)

T: KKA 1977.

C: 3700 Oradea, str. Avram Iancu, nr. 2. et. I. ap.9. Tel.: 40.91.39308

M:

1. Démonok (fp. - 15 db - 1988.)
2. Kígyók könyvei (tr. - 5 db - 1989.)

GAINA GERENDI DOREL

Geb: 12.02.1953. Oradea

S: ABKC 1977.

A 3700 Oradea, st. Avram Iancu, nr. 2. et. I. ap. 9. Tel.: 40-91-39308

L:

1. Dämonen
2. Die Bücher der Schlangen

GRAUR TEODOR

Sz: 1953. Pogaceaua (Mures)

T: BKA 1978.

C: 75166 Bucuresti, str. Cuza-voda nr. 152. bl. 57A. ap. 79. Tel.: 40.0.734526

M:

1. Lenin (ov. - 110/110 cm - 1990.)
2. Installáció (1990.)

GRAUR TEODOR

Geb: 1953 Pogaceaua, Mures

S: ABKB 1978.

A: 75166 Bucuresti, str. Cuza-voda nr. 152. bl. 57 A. ap. 79. Tel: 40-0-734526

L:

1. Lenin /ÖL - 110/110 Cm - 1990/
2. Installation / - 1990/

Gerendai

1.

Gerenday

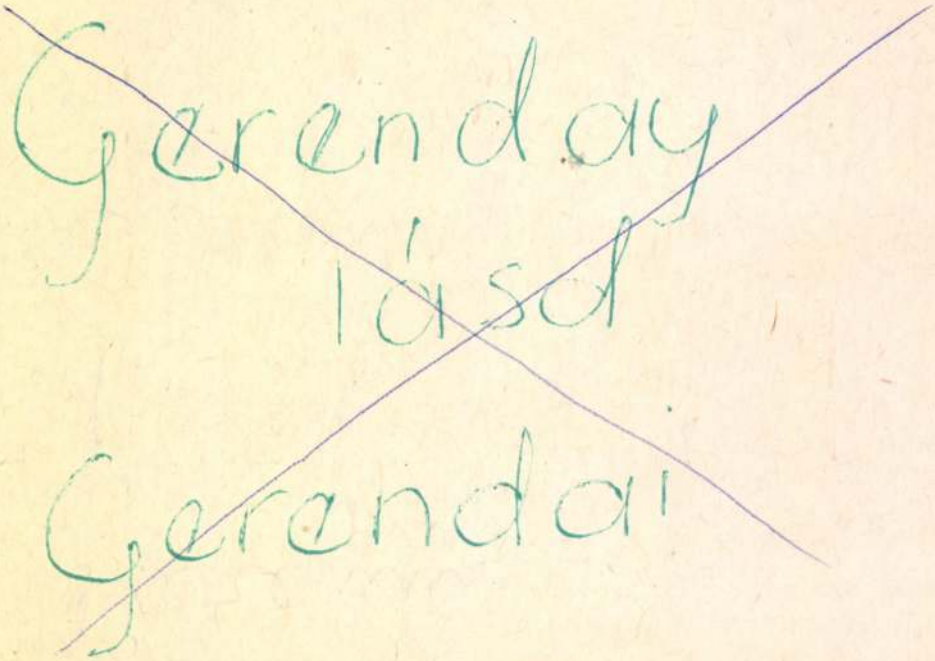
Gerenday
lásd
Gerendai

Gerendássy György festő"

Szabad Művészet, 1949

III. évf. 6. sz. 262.o. kiállítások.

Gerendássy György festő

Szabad Művészet, 1949

III. évf. 5. sz. 216. o. Kiállítási kalauz.

40. szám.

Vasárnapi Ujság.

Ötödik évi folyam.

Pest, oktober 3-án 1858.

A **Vasárnapi Ujság** hetenként egyszer nagy negyedrétben egy és fél iven jelenik meg. — **Előfizetési dij** julius—decemberig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten **házhoz küldve** vagy **postai uton** a **Politikai Ujdonságokkal** együtt **4 ft. pp.**— Az előfizetési dij a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utcza 4. szám) bérmentve utasitandó.

Vörösmarty siremléke.

A pesti u. n. kerepesi temető kriptasorának vége felé egy tiz láb magas siremlék áll a legszebb kékfajta mauthausi gránitból görög stylben faragva.

Ez emlékkö, kupján aranyos lanttal, kinyulik a temető keritésfalán, mellybe fekete földdel tömött márvány-medencze van illesztve, honnan az arany lantot mindig fris borostyán folyja körül.

Az egész emlék egyszerüsége, és azon nemes izlés által hat meg, melylyel azt jeles köfaragónk Gerenday tervezte és felállitotta. A derékban három láb négy hüvelyk- és ezen felül két láb kilencz hüvelyk széles emlékkövet, három láb magas öntött vasrostélyzat folyja körül, tiz láb hosszu 4 és ½ láb széles kisded téren, mellyet a nyolczadfél hüvelyk magas talapkö egészen befed. A talapkövön áll az öt láb hat hüvelyk hosszu és két láb széles veres márvány koporsó. Mind a talapkö, mind a koporsó a legfinomabb „kivert“ mü, tükörsima szegélylyel. Az emlékkö és koporsó közt fentartott parányi téren áll a két láb magas lámpa, mellynek fénye minden évben egyszer, a „halottak napján“ szokott világitani.

A siremlék homlokán egy kicsiny arany kereszt, s középütt a gránit kék tükrén arany betükkel a következő szavak :

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

született 1800. dec. 1.
meghalt 1855. nov. 19.

Illyen a magyar költök királyának siremléke! Illyen az a temetöben!

VÖRÖSMARTY SIREMLÉKE.

De ne lenne az az emlék a legkeményebb gránit, ne állanának rajt az arany betük, mellyek jelentik, hogy ki fekszik ott, — grániterösen és aranynál fényesebb betükkel volna a „Vörösmarty“ név még akkor is a költészet nem avuló pergamenjére, s ennél egy maradandóbb helyre, a nemzet szivébe bevésve.

Mindaddig mig szeretett, tisztelt, söt imádott lesz a hazának „fenséges“ nyelve, emlékezni fogunk e nyelv „fenséges“ irójára.

Mindaddig mig az ifju megkérdezi szerelmesét : *„hová merült el szép szemed világa?“* mondani fogjuk az ifju szivek dalnokával : *„egész világ nem a mi birtokunk, a mennyit a szív felfoghat magába, sajátunknak csak annyit mondhatunk.“*

Mindaddig mig a kesergö édes anya keresni fogja gyermekeit, felel neki a viszhang : *„jár számkivetetten az árva fiu . . .“*

Mindaddig mig magunkban elborulva kérdezni fogjuk a történet szellemétöl : *„régi dicsőségünk hol késel az éji homályban?“* felel nekünk a viszhang : *„az nem lehet, hogy annyi szív hiában onta vért . . .“*

Mindaddig mig nemzeti önérzetünknek vértjén nyilást keres a kicsinylés vagy guny nyila, buzditólag kiált nekünk a költö : *„Cserhalom a te tetőd, diadalnak büszke tetője!*

A szerelem, ez el nem muló érzés, a vitézség, e hódoltató indulat, a hazaszeretet, e legtermészetesebb és mégis legpolgárisultabb ösztön, mihelyt bennünk megszólal, ama nemes és emelkedett hangon szólal meg, melly a Vörösmarty neve-, kifejezése- és emlékétöl elválaszthatlan, — ugy hogy önkénytelenül is *öt* nevezi meg, mint az elöször megszólamló gyermek rendesen az „atya“ nevet mondja ki.

Ollyan uralkodó érzés, tiszta sugallat, és fenséges szellem lakozik az *ő* müveiben.

Dalai és hösénekei megannyi pyramisok, mellyek örök időkre tartják fenn emlékét.

És ihletve áll meg a nemzet e pyramisok előtt, mellyek az ö nagyságát is hirdetik.

Illyen a magyar költök királyának siremléke a temetön kivül! Illyen az a magyar nemzet és emberiség előtt!

A „Hazánk“ VI—VII. füzetéből. ***Székely József.***

Gerenday Antal

Kimentem én is kora reggel. . . .

Kimentem én is kora reggel,
A nap még jól fel sem sütött;
A lányok már régen daloltak
A harmatos kévék között.

Megálltam a határfa mellett,
Lemosolygott az ég reám;
A hűs szellő pirosra csókolt,
Vagy inkább a dalok talán.

A félálom még egyre tartott,
Ébredni olly nehéz vala!
Mint lánykaarcz égett, piroslott,
A természet nagy távola.

Mit álmodott! Oh, szép az álom,
A mellynek illy mosolya van!
A kék égből, a hajnal hozza
Magával azt bizonyosan!

A kis dombról, mellyen megálltam,
Beláttam az egész határt;
Csend lett megint . . a fürj se szólott,
A szellő csak suttogva járt.

Reszkettek a buzakalászok,
Égett a kis pipacs feje . . .
Egyszerre, mint friss zápor áradt
A dal ismét a földre le.

Fölpillanték. Onnan szakadt az!
De csak az ürt lathattam ott;
Szivem megtelt. Oh tán az égből
Gyöngyöztek e szelid dalok!

Minő gyönyör! A dalra itt lenn
A föld ujabb dallal felelt!
Ünnep volt ez, magasztos ünnep,
Melly meghatott minden kebelt.

Soha sem volt illy szép a reggel!
Az érzés sirt a fün s a fán;
Majd elnémult egyszerre minden,
A harangot hallám csupán.

Dalmady Gy.

Zrinyi a költö.

Életrajz, irta PAULER GYULA. *)

Sciant . . . obsequiumque ac modestiam, si industria et vigor adsint, eo laudis ascendere quo plerique per abrupta . . . ambitiosa morte inclaruerunt. Tac. Agr. 42.

I.

(Zrinyi születése, neveltetése. Csatározásai a törökkel, Rákóczyval és a svédekkel.)

Zerinvári gróf Zrinyi Miklósnak életét szándékom elmondani, ki hanyatló századában a magyarnak végső támasza, reményének központja volt; ki harmincz éven át harczolt a hazáért, s midőn meghalt, győzedelmeinek emlékein kivül halhatatlan művet hagyott nemzetére. Megkisértem elmondani, milly tettek vivták ki számára Európa tiszteletét; tették őt kedvessé a magyarnak, rettentővé a töröknek. Megemlitem, miként érdemelte ki az udvarnak kegyét, miként fokozódott az, és mint vált az végre határozott gyülöletté. Közbe fogom szöni, millyen volt Zrinyi az ember : bámulatra, szeretetre egyaránt méltó. Meg fogom érinteni végre azon gyászos sorsot, melly halála után nemzetségét megsemmisitette.

Vétkeknél időzni nem leszek kénytelen. Ha ezt másról mondanám, tartanék hogy a hizelgés vádja ér : Zrinyi Miklósról emlékezvén, e félelmem elenyészik. Vannak emberek, kikről roszat épen nem mondhatunk. Számuk csekély, legcsekélyebb az államférfiak között; mert a dolog természetében fekszik, hogy életük erkölcsi tekintetben ritkán szeplőtelen. Zrinyi Miklós a tiszteletre méltó kivételek közé tartozik. Tehetségeit jóakarat vezérlé, azért bünt nem találunk életében. Kevés botlása az emberi gyarlóságnak róható föl. Ezredéves történetünknek Hunyady Jánossal ő legtisztább jelleme.

A Zrinyi név az Anjoui királyokkal egykoru; maga a család már az Árpádok korában virágzott. Története egy a magyarok történetével. Fiait erély, nem ritkán zordonsággal párosult harczi bátorság jellemzé. Legfőbb fényét a nemzet legszomorubb napjaiban érte el. A hazáért vivott harcz, melly megszenteli a közember emlékét, hervadatlan babérokat fon a hatalmasoknak. A szerencsétlen mohácsi csata, a gyászos belviszályok kaput tártak a töröknek Magyarországra. A 130 éves támadó vagy védő magyar-török harcz 170 éves élethalál-harczczá változott. A Dunának, Tiszának partjain, Bécsnek, Budának falai alatt megujult a küzdelem, melly 34 évvel előbb Granada alatt véget ért. A spanyol és maur lovagok helyébe magyar és ozmán hősök léptek. Ugyanazon hitvallás találkozott egymással, de nem ugyanazon szellemü nemzeteket lelkesitett. Az ozmán zordonság nem ismerte az arabok lovagiasságát és magukat a magyarokat is elvaditotta. Ali, ki Szondyt megsiratta, utánzóra nem talált. Ahmednek, Losonczy hitszegő gyilkosának példáját számos honfitársa követte.

Ezen harczokban a Zrinyiek, mint a Muraköz urai, mint bánok, a magyartartományoknak délnyugoti — az Adriáig lenyuló, nem hibájuk miatt keskeny — szegélyét védelmezék. A folytonos háboruban elpusztult az ország, de szabadságát valamennyire megtartotta.

Zrinyi Miklós csatározások közt született 1617 Csáktornyán; családjának muraközi lakhelyén. Anyja ***Széchy Katalin***, atyja ***Zrinyi György*** volt, a szigetvári hősnek unokája, vitéz, diadalmas hadvezér, de a tudományokban járatlan férfiu. A gondviselés, melly neki olly jeles fiat adott, megvonta töle az örömet, nagyságában gyönyörködhetni. Wallenstein mérge (1626) megfosztá Magyarhont egyik hősétől, és árvaságra juttatá a kilencz éves Miklóst, a még ifjabb Pétert.

Mind azt, mit atyjában vesztett Miklós, mostoha atyjában Szomszédvári Malakóczyban föltalálta. Harczossá, mire a hazának legnagyobb szüksége volt, már György gróf képezte : a tudományokba, mellyekhez lánglelke vonzódott, mostoha atyja vezette be. Neveltetéséről keveset mondhatok : csak eredményeiből ismerjük. Bizonyos, hogy Olaszhont látta, ott férfi-korában is megfordult; nyelvét sajátjává tette; költészete lelkét megragadta. Virgilius, Tasso és Homérosznak munkáit gyönyörrel olvasgatta. E rokon szellemek érlelék benne a költői szikrát, mellyet a természet keblébe oltott. Hazai nyelvén kivül a horvátot, tótot, németet, latint, olaszt és törököt tökéletesen birta, ugy hogy kortársai szerint nehéz volt meghatározni, mellyik legyen anyanyelve. Sokféle ismeretét munkáiból következtethetjük. Ugy látszik, hogy mind eszére, mind lelkére kitünő volt a gond; mert lett belöle nemcsak kemény harczos, müvelt tudománybarát, hanem egyszersmind tiszta lelkü, minden hazugot, aljast gyülölő, minden szépre fölbuzduló, adakozó, nagyratörő és mégis szerény ifju. A tudományokra saját hajlama, a csatamezőre öseinek példája, a haza szorongatott állapota is szólitá. Korán kardot kötött. Már atyja életében török vér festé kardját; festette ezután majdnem naponként. Alkalom nem hiányzott. A végbeliek minduntalan összecsaptak, harczokban, mellyekre — mind magyar, mind török részen — vagy többen szövetkeztek, vagy csak valamelly hatalmasabb ur vagy vár csapatja kezdett meg. Fölperzselni az ellenség lakait, elhajtani marháit és rabokat ejteni, a kikért járó váltságdij néha nevezetes jövedelemforrás volt, volt e portyázásoknak rendes czélja. Vallási, nemzeti érzület, dicsvágy, kincsvágy, minden emberi szenvedély egyesült, a békét a végekről mindenkorra számüzni.

Ez apró, sok leleményességet és bátorságot kivánó harczokban kitünni, dicsőség volt, annálinkább, mert a zsitvatoroki béke nagyobb csatáknak véget vetett, a kölcsönös sérelmek megtorlására ez volt az egyedüli eszköz, mellyet a zultán nyiltan, a császár hallgatva helybenhagyott. Igy leve Zrinyi, az alig husz éves, hadi érdemei miatt zalai és somogyi főispán, miután fényes családi neve már a tizenhárom évesnek a fölovászmesteri hivatalt megszerezte.

Részleteket e csatározásokról nem tartott fenn számunkra a történet, inkább nagy számuk, mint emlékezésre méltó tettekbeni meddőségük miatt. Zrinyi Miklós első hadi tettét azonban Tollius megemliti, ki azt lerajzolva, a már diadalkoszoruzott férfikoru bánnál látta. Portyázáskor egy török az ifjut hátulról, dolmányánál megragadta és leakarta verni, de ez még jókor visszafordult és a támadónak fejét lecsapta. *)

Ezalatt Némethonban a harmincz éves háboru dühöngött és Magyarország szomszéd tartományait is lángba boritotta. A kösz-vényes, de lángeszü svéd ***Torstenson*** Morvát és Sziléziát szorongatta (1643). III. Ferdinánd a magyarokhoz fordult, fegyverre szólitotta a nemzetet, de Eszterházy Miklós nádor buzgalmának daczára nem a kivánt sükerrel. — A dunántuli urak Batthyány, Erdödy, Zrinyi voltak az egyedüliek, kik a határnapra, (aug. 30.) Pozsonyba siettek. — Azonban Torstenson már septemberben elvonult, anélkül, hogy a magyarokkal megmérközött volna.

Következő évben lángra kapott Magyarhonban a rég lappangó elégületlenség. I. ***Rákóczy György***, Erdélynek fösvény és önző feje-

*) Figyelmeztetjük olvasóinkat szép reményekre jogositó fiatal toll sok tanulmánynyal s higgadt hazafiui lelkesedéssel irt művére. Nem szokásunk czégért kötni az általunk kiadott czikkek homlokára, de ez alkalommal szükségesnek látjuk örömünket kifejezni a felett, hogy a mai kor magyar fiatalsága is nemcsak méltó utódja akar lenni az elmult koroknak tanulmányban és érzelemben, hanem, felhasználva az idők tapasztalatait, zorgalomban s az előadási forma müvészetében, azt Istennek hála! felül is mulja. E meggyőződésünk egyik szép bizonyitványát üdvözöljük a fiatal szerző jelen művében.

Szerk.

*) Toll. Ep. It. 6. 241.

Gerendy Ágnes, gyermekrajzoló

MDK

A Cukor u.-i gyakorló ált. iskola VII. o.-nak tanulója. Díjat nyert.

–: Átadták az intambuli nemzetközi gyermekrajzpályázat díjait a magyar győztesek nek

4.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1965. jún. 3.

ÉRCNÉL MARADANDÓBB

Vörösmarty Mihály síremléke

1855 novemberében, amikor Vörösmarty Mihály betegségtől, depressziótól gyötörten elhunyt, a Kerepesi úti temető még Pest város egyik köztemetője volt, nem is a legjelentősebb, ám az egyetlen, amely nem küzdött krónikus helyhiánnyal. Ide vezetett nagy költőnk utolsó útja, olyan sírkertbe, amely meglehetősen távol esett Pest akkori centrumától. Vörösmartyt az első olyan neves személyként szokás emlegetni, aki itt kapott nyugvóhelyet. Ez azonban csak akkor állja meg a helyét, ha a „neves személyek" közé nem sorolható be például Zoltán János, a forradalom belügyi államtitkára, Czech János, a nagy historikus vagy az 1849 áprilisában, hetekkel a sírkert hivatalos megnyitása után itt eltemetett, az isaszegi csatában megsebesült és Pesten elhunyt honvédek.

Vörösmarty méltóságteljes, szép, eredeti állapotában fennmaradt síremléke 1858-ban, három évvel a temetés után készült el a kor legfontosabb pesti sírkőfaragó cégénél, a Gerenday-műhelyben. Terveit az alapító, az inkább szobrászvállalkozóként, mint művészként ismert id. Gerenday Antal készítette. Vörösmartyt – ellentétben a temető számos nagy, XIX. századi halottjával – később soha nem exhumálták, pedig „méltóbb helyre" való áttemetésének és egy méltóbb síremlék felállításának gondolata többször felvetődött. Maga a hely azonban, ahol a sírkő áll, beszorítva a módos pesti polgárcsaládok síremlékei közé, akkora szimbolikus értékkel bír, hogy a csaknem másfél évszázada itt nyugvó hamvak megbolygatása a tradíciók semmibevételét jelentené.

Vörösmarty temetése ugyanis nem egyszerű gyászszertartás volt, hanem az abszolutizmus kori Pest-Buda egyik legfontosabb eseménye, amely tömeges gyűlésre és az önkény elleni méltóságteljes, néma, ám félreérthetetlen politikai protestálásra adott alkalmat a főváros polgárainak. A önkényuralom időszakában általános volt a nemzeti azonosság nyílt vállalása – szemben a törvénytelennek tekintett, idegen, elnyomó államhatalommal –, de elsősorban a kulturális és a rituális szférában, hiszen politikai véleménynyilvánításra nemigen nyílt alkalom. A legfontosabbak a kor nagy temetései voltak, a temetők nyújtották azt a közterületet, ahol a tömeges egybegyűlést a hatóságok képtelenek voltak megakadályozni.

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Öt évvel később hasonló volt Forinyák Géza temetése, szintén a Kerepesi úti temető falsírboltjainál. A joghallgató 1860. március 15-én kapott halálos sebet, amikor a tömeg a megszokott ünnepi koreográfia szerint éppen a Kerepesi úti temető honvédsírjaihoz tartott, s a katonaság a felvonulók közé lőtt. Forinyák néhány nap múlva meghalt, és április 4-i temetésén hatalmas tömeg gyűlt össze: Pest-Buda lakosságának negyede.

A Vörösmarty-sírbolt a költő temetése után nem nyílt meg többé. Felesége, Csajághy Laura a falsírboltok távolabbi pontján kapott nyughelyet, s később édesanyja mellé került a két gyermek is: Vörösmarty Béla, az egykori igazságügyi államtitkár, illetve Vörösmarty Ilona, Széll Kálmán miniszterelnök felesége,

Tóth Vilmos

PLAZAFÍLING

Vérszomjas vonzerő

Mindenki ismeri a történetet: a tanító néni megkérdezi a gyereket, mi borítja a csirke testét, mire a városi kölyök rávágja: folpack. A mai urbanizált kisiskolások kinevetik a felnőtteket, ha a gólyát szaporodásbiológiai összefüggésben említik, de a tejről tőgy helyett a doboz jut eszükbe. Ezért azon sem szabad meglepődni, ami egy óvodában hangzott el, amikor az óvó néni arra volt kíváncsi, hol él a cápa. – A Kampóóónában – zúgták a kicsik kórusban.

A cápa kereskedelmi vonzereje vitathatatlan. A bevásárlóközpont már régen megnyílt, amikor néhány bérlője fellázadt a bérbeadó ellen, mondván, a beígért számú vásárlónak csak töredéke téved az objektumba, pedig cápát is ígértek, amely fellendíti majd az üzletmenetet. A cápák viszont nem jöttek, és az üzlet kezdett bedögleni. Amikor pedig végre megérkeztek a nagy halak, özönleni kezdett a nép a Tropikáriumba, és ha már ott volt, szétnézett az üzletekben is. Mivel azonban az épület látogatottságával nem nőtt észrevehetően az üzletek bevétele, arra a következtetésre kellett jutni, hogy a Campona vonzereje a cápában keresendő, és mivel a Tropikárium belépője extra tételnek számít egy átlagos családi költségvetésben, az üzletekben a közönség nagy része éppen csak annyi figyelmet szentelt a portékáknak, mintha azok is cápák volnának.

De azért a kereskedőknek se jöttek rosszul a vérszomjas ragadozók. A Campona valóban a városrész nevezetessége lett, elhomályosítva a budafoki borok fényét és az egykori nagytétényi disznóhizlalda mint átható ingerforrás emlékét. A Tropikárium emberek ezreit vonzza, és aki a Camponában jár, különösen ha gyerekkel érkezik, be kell néznie a trópusi esőerdős, akváriumos labirintusba.

Nem fog csalódni, a hely valóban varázslatos. Bár sokakat érhet csalódás a ragadozók láttán, ha amolyan Spielberg-féle, hátborzongató méretű dögökre számítanak, de hát kis nemzet vagyunk, be kell érnünk közepes cápákkal is.

Az üzletközpont azonban nemcsak ismeretterjesztő, hanem tájékoztatáspolitikai feladatot is vállalt. Innen jelentkezik az egyik kereskedelmi csatorna talán túlságosan is könnyed reggeli és déli műsora, amelytől azonban a szerkesztők dicséretesen távol tartják a napi politikát. Mivel az emberek szeretnek híresség lába nyomába lépni, sokan megtekintik a stúdiót, mert ilyen – remélem, nem tévedek – nincs más bevásárlóközpontban. Ugyanakkor az egyik közelben lakó barátom nyáron minden reggel a plaza gondolatával ébredt. Hajnali negyed héttől fertályórán át egy helikopter körözött az üzletház fölött, az is lehet, hogy nem körözött, de meglehetősen hangos volt. E kellemetlenség miatt alábbhagyott barátom lelkesedése a Campona és még inkább a reggeli műsor iránt, de ennek nincs jelentősége.

Én valójában nem tudom, milyen hely ez a Campona. A város másik végén élek, mégis jártam már ott néhányszor. Igaz, csak az elcápásítása után. Nem emlékszem, hogy valaha vettem volna valamit, talán a Debenhamsban, akció idején. Egyszer bowlingoztunk is, egész jó volt. Feltűnt, hogy a parkolóban és az épületben soha nem volt tömeg, aminek a kereskedők nyilván nem nagyon örülnek, szemben a vásárlókkal, akik viszont igen. Lehet, hogy ennek köszönhető a rend és a tisztaság,

Őszintén szólva nem tudom, hogy eljutok-e valaha is a Camponába, ha nincsenek a cápák. Kisfiammal mindenesetre tisztáztam ezt a folpack- és Kampóóna-kérdést.

F. Hegyi István

A szokásosnál nagyobb volt a mozgás a toplistán. Ennek egyik oka az, hogy három „listaképes” filmet mutattak be a forgalmazók. A másik ok pedig az, hogy a múlt héten még stabilan a második helyen álló *Majmok bolygójának* nézettsége ötven százalékkal zuhant, ami most csak a hatodik helyhez volt elég. A nyolcadik hétre prolongált *Bridget Jones naplóján* sem győzök csodálkozni, de más miatt: a kétszázezer nézőn túl is stabilan toplistás alkotás.

Az első helyen debütáló *Tök állat:* tökhülye film. Alapszituációja az, hogy Marvin (*Rob Schneider),* a töketlen balfácán meghal autóbalesetben, de egy őrült professzor feltámasztja. Ő… összefoltozza, a szétroncsolódott emberi szerveket állatiakkal pótolja, minek következtében Marvin állatszerűen kezd viselkedni. Rob Schneiderről a *Tök alsó* után azt gondoltam, hogy jó fej. A Tök állat után, úgy érzem, ezt kissé felül kell vizsgálnom, bár ő még mindig szimpatikusabb „humorista”, mint mondjuk a Farelli fivérek. Elég szomorú, hogy manapság elsősorban testnedvekről és állati ösztönökről forgatnak vígjátékokat. A Tök állat női főszerepét egyébként a hazánkban is nagy sikerrel vetített Survivor című reality show egyik szereplője, *Coleen Haskell* alakítja. Meg kell hagyni, nem rossz bringa, és

Kíváncsi vagyok, hogy az egyik hazai tévécsatornán jelentkező *Bár* szereplőit viszontláthatjuk-e valamilyen magyar filmben.

A *Neveletlen hercegnő* című vígjáték keményen próbára teszi a néző tűrőképességét. Ha az ember odafigyel rá, a ritka unalmas kliséhalmaz közel két óra alatt zombivá változtatja: rég láttam olyan filmet, amely még a minimális gondolkodás lehetőségétől is ennyire megfosztott volna. Pedig *Gary Marshalltól,* A Micsoda nő! rendezőjétől sokkal többet vártunk. Különösen, hogy megszellőztették: *Anne Hathaway* személyében felfedezett egy nagy tehetséget (végül is Marshall fedezte fel *Julia Robertset* is). A történetet is sokszor hallottuk, láttuk már, tulajdonképpen a Pygmalion alapszituációjának halovány adaptációja. Mia, a csúnyácska amerikai kislány tizennyolc éves korában megtudja, hogy királyi vér csörgedezik az ereiben. Jön a szupernagyi, hogy kikupálja a kiscsajt. Ennek persze nem örül Mia még csúnyább barátnője. Kis konfliktus, találd meg önmagad című giccses jelenetsorozatok után újra szent a béke, és Mia elfogadja hercegnői mivoltát. De azért megmarad szépnek, visszacsúnyulni nincs kedve.

A *Corelli kapitány mandolinja* szerzői szerelmi drámaként határozták meg filmjük műfaját. A *Szerelmes Shakespeare* rendezője új filmjének javára szól, hogy nagyon jó a szereposztás, kimagasló az operatőri munka, és Louis de Bernierest azonos című regénye filmre való történet. Mindezek alapján lehetett volna kimagaslót alkotni, de sajnos nem így történt. *John Madden* rendező, úgy látszik, jóllakott az Oscar-díjaival. A Corelli kapitány csupán átlagos, a kelleténél csipetnyivel hosszabb és cseppfolyósabb szerelmi háromszög.

Csákvári Géza

AZ OKTÓBER 11. ÉS 17. KÖZÖTTI HÉT TÁJÉKOZTATÓ ADATAI

	A film címe (forgalmazó)	Hetl jegybevétel (ezer Ft)	Hetl nézőszám	Hány hete játsszák?	Össz-nézőszám	Az összes bevétel (ezer Ft)
1.	(új) **Tök állat** *(InterCom)*	23 150	28 205	1	29 476	24 369
2.	(új) **Neveletlen hercegnő** *(InterCom)*	17 884	22 388	1	22 388	17 884
3.	(2.) **A. I.** *(InterCom)*	12 957	15 908	2	50 217	40 256
4.	(új) **Corelli kapitány** *(UIP)*	10 027	13 185	1	13 185	10 027
5.	(3.) **Bridget Jones naplója** *(UIP)*	7 345	9 608	8	212 627	160 384
6.	(2.) **Majmok bolygója** *(InterCom)*	6 295	7 600	4	97 756	77 111
7.	(5.) **Moszkva tér** *(BudapestFilm)*	5 085	6 717	3	41 911	30 532
8.	(4.) **Jurassic Park III.** *(UIP)*	4 711	5 894	6	152 107	120 664
9.	(6.) **Dr. Dolittle 2.** *(InterCom)*	2 734	3 465	8	156 320	118 675
10.	(9.) **Get Carter** *(Best Hollywood)*	2 049	2 319	3	15 611	13 167
	A Top 10 összesített eredményei:	92 237	115 289			
	Budapest összesen:	107 257	140 774			

A zárójelben lévő számok az előző heti helyezést mutatják.

Forrás: Filmforgalmazók Egyesülete NÉPSZABADSÁG-grafika

November 10-ig az Opel Astra* vásárlásakor
200 ezer Ft árelőny + 1 év casco, Opel Vectra
esetében 350 ezer Ft árelőny + 1 év casco!

Az ajánlat minden 2001. november 10-ig megrendelt Astrára* és Vectrára vonatkozik!
A részletekről érdeklődjön márkakereskedésünkben!

* Kivéve Astra Viva modellre

OPEL

OPEL DI-FER
2030 Érd, Fazekas dűlő
Te/Fax: 23/365-407
www.di-fer.hu, difer@axelero.hu

SCHILLER OPEL
1138 Budapest, Váci út 113.
Tel.: 452-1100, Fax: 452-1134
www.schilleropel.hu,
schilleropel@schiller.hu

OPEL WAGLER
2083 Solymár, Mátyás kir. út 45.
Tel.: 26/560-630, Fax: 26/560-634

OPEL WALLIS
1106 Budapest, Kerepesi út 85.
Tel/Fax: 261-7777
wallopel@elender.hu

OPEL TOTH
1191 Budapest, Üllői út 194.
Tel/Fax.: 282-3158
toth@opel-toth.hu

OPEL TOTH
2200 Monor, Vasadi út
Tel/Fax.: 29/412-121

OPEL MOLNÁR DUNAHARASZTI
2330 Dunaharaszti, Soroksári u. 65/c
Tel.: 24/462-222 Fax: 24/260-251
info@opelmolnar.hu, www.opelmolnar.hu

OPEL MOLNÁR M0 CSEPEL
"M0" autóút, Csepel-Halásztelek lejáró
Tel/Fax: 24/475-220
m0@opelmolnar.hu

OPEL GOMBOS
1039 Budapest, Szentendrei út 237-243.
Tel.: 430-3000, Fax: 453-4749
www.gombos.hu, opel@gombos.hu

OPEL BELVÁROS
1052 Budapest, Szervita tér 8.
(parkolóház)
Tel.: 484-8050, Fax: 267-5792
belvaros@gombos.hu

OPEL INTERAT
2092 Budakeszi, Budaörsi u.
Tel.: 23/451-749, Fax: 23/535-747
www.opel-interat.hu, info@interatkft.hu

OPEL MAXABO
1037 Budapest, Bécsi út 254.
Tel.: 250-7373, Fax: 367-3590
opel@maxabo.hu, www.maxabo.hu

OPEL MAXABO
1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 32.
Tel.: 200-7200, Fax: 200-6820

OPEL DANUBIA
1118 Budapest, Budaörsi út 62.
Tel.: 310-0010, Fax: 310-2880
info@opeldanubia.hu,
www.opeldanubia.hu

OPEL IVANITS & BÁRKÁNY
1173 Budapest, Pesti út 237.
Tel/Fax.: 257-6064
opel.ivanits-barkany@axelero.hu

OPEL KÖVESDÁN
1221 Budapest, Hajó u. 1.
Tel.: 229-2500, Fax: 229-2523

...ja) 15-én f7. **A postás mindig kétszer csenget** (am., B. Rafelson) 15-én f9. **Mi, húszévesek I–II.** (orosz, M. Hucijev) 16-án f6. **Maria szerelmei** (am., A. Koncsalovszkij) 16-án f9.

...munkásCirkusz (6 – Rebukor cirkusz cs...nov. 20-i jegyek érv.). **Vígszínpad:** Az iglic (ker. 6). **Színház:** Kövekkel a zsebében (7 – Roboz-bérl., 1. ea.).

...kai pite 2. (English version, eredeti nyelven, magyar felirat-

...adon

...egség: a rossz dra-
...szul időzített, sok-
...párbeszédek szét-
...ényt.
...ezren ültek be a
...rendkívülire. Ben
...zása – a rendezés
...repet is eljátssza –
...ív, hogy az már
...agyatlan emberek
...ma kellemesen el-
...órán át. Egyébként
...lander figurái any-
...archetípusok, hogy
...em lehet kötni. Le-
...zeretni vagy utálni,
...ár nem.
...om másik művész-
...ó is jutott. Bacsó Pé-
...cigarettavég című új
...díva Karády Katalin
...övegíró G. Dénes
...s Zsüti életének egy
...utatja be. A veterán
...ákája igen korrekt al-
...ön öröm, hogy még a
...feljutott.
...szonegyen látták a Fe-
...önnyei című thai mo-
...ől kiderül: hazánktól
...még manapság is na-
...sak az érzelmek. A
...zenvedély még egy
...leti jellegű gengszter-
...jelentős dramaturgiai
...egzotikum.
...rthetetlenül, nulla rek-
...y kópiával került for-
...z „O" című film. Tim
...son rendező fiatal, te-
...ínészekkel, kísérletező

A Sikoly és társai

Nálunk is népszerűek a tinihorrorok

A kilencvenes évek második felének tinihorrorhullámáért egyetlen film a felelős. Mikor már mindenki elfelejtette a horror műfaját, a „félelem nagymestere", Wes Craven 1996-ban új, viszonylag kis költségvetésű filmjével divatot teremtett. A Sikoly váratlan sikere öt éven át tartó divathullámot teremtett: egymás után készültek a veterán rendező művének kaptafájára készült tinihorrorok. A Tudom, mit tettél tavaly nyáron két része, a Rémségek könyve sorozat, Az invázium vagy a Bosszúból jeles hazánkban is tarolt.

Wes Craven, a Rémület az Elm utcában megalkotója, fejébe vette, hogy megfilmesíti egy fiatal, kezdő forgatókönyvíró, Kevin Williamson Scary movie (Félelmetes film) című könyvét. A bizarr történet, amelyben két középiskolás a hollywoodi horrorfilmek szabályai alapján halomra gyilkolja társait, nem igazán ragadta meg a nagyobb stúdiók pénzembereit. A filmet végül, Sikoly címmel a Miramax egy kisebb leányvállalata, a Dimension Films gyártotta le. Ami végül mindenkit megdöbbentett: a kész mű frenetikus siker lett, sőt még a kritika is pozitívan nyilatkozott róla. A kilencvenes évek második felében rengeteg epigont szült Craven munkája.

A rendező sokat merít Hitchcock-tól. A Sikoly után rögtön eszünkbe jut a Psycho. Craven is átveri a nézőt. Ahogy Norman Bates brutálisan lemészárolja az ...oddig főszereplőnek hitt titkárnőt,

Gyilkos vagy barát? Timothy Olyphant és Neve Campbell a Sikoly 2.-ben

Tori Spelling játssza majd őt, noha egy másik szereplő szerint legalább Meg Ryan kellene a szerephez. A másik eredeti dolog, hogy a Sikoly gyilkosai saját motivációjukat igazából nem fedik fel. Sőt hollywoodi filmhősöket hoznak fel példaképpen, mikor tetteikkel szembesítik őket („Norman Batesnek voltak indítékai?").

De Craven nemcsak általánosan a hollywoodi gépezetet bírálja, hanem magát a horror műfaját is. A Sikoly szereplői utálják a műfaj kliséit. Akárcsak a mai fiatalok, kifejezetten buta filmeknek tartják a horrorokat. A Sikolytól a sajtó is megkapja a magáét. A bűntények helyszínén rögtön feltűnnek a riporterek, akiktől szinte csak ironikusan ostoba kérdéseket ...hogy tegnűleg az, hogy a legmenőbb fiatal tévészínészek játszottak benne. Ugyanebben az évben került a mozikba a Sikoly második része is. Ebben a Craven–Williamson páros még képes volt az első részhez hasonló intelligens megoldásra. A történet két évvel az első rész cselekménye után játszódik: a szereplők életét ezúttal éppen a velük történt eseményekből készült film bemutatója borzolja fel; ennek nyomán újabb fiatalok őrülnek meg. A második rész a UIP Dunafilm forgalmazásában Magyarországon is siker volt, többen látták, mint az elsőt: csaknem százhétezer jegyet adtak el rá.

A történet akkor lenne kerek, ha ezen a ponton megálltak volna a szerzők, de sajnos elkezdték futószalagon gyártani a rosszabbnál

ÉRCNÉL MARADANDÓBB

Kisfaludy Károly síremléke

Jókai Mór Eppur si muove című regénye, mely a XIX. században kibontakozó fővárosi irodalmi életről ad képet, a főszereplő, Jenőy Kálmán újratemetésével zárul.

Jókai arról a művészről mintázta hősét, aki valóban hatalmas érdemeket szerzett Pest kulturális központtá válásában, irodalmi tevékenysége mellett főként az Aurora-kör megszervezésével: Kisfaludy Károlyról (1788–1830). 1836-tól Kisfaludy nevét viselte a leghosszabb életű hazai irodalmi egyesület, melynek alapításában oroszlánrészt vállalt a híres „triumvirátus" – akik egykor a névadó halálos ágyát állták körül a Váci utcai volt Kappel-házban –, Toldy Ferenc, Bajza József és Vörösmarty Mihály.

Kisfaludy eredetileg a mára felszámolt pesti sírkertek legismertebbjében, a Rudolf Alt metszetén is megörökített Váci úti temetőben kapott nyugvóhelyet (Jókainál ellenben a régi ferencvárosi temetőről van szó). Síremléke, mely 1853-ban került ki a Gerenday-műhelyből, hátoldalán Vörösmarty szerezte eredeti sírverssel, eleve nagy szimbolikus értékkel bírt, melyet megtöbbszörözött, hogy Kisfaludyt 1859 novemberében temették át a Kerepesi úti temetőbe, az abszolutista időszak legforrongóbb periódusában, amely 1860–1861-ben a „kis forradalommal" érte el tetőpontját.

Ezekben az években a nagy gyászünnepségek, temetések és újratemetések nemcsak kegyeleti, hanem sok esetben politikai célokat szolgáltak, hiszen másutt alig nyílt lehetőség tömeges összejövetelekre. Kisfaludy Károly síremléke és hamvai előbb a majdani Batthyány-mauzóleum közelébe, majd abba a díszparcellába kerültek, ahol ma is láthatók.

A XIX. század derekán állított kicsiny, puritán síremlék beszédes ellentétben áll a körülötte lévő, néha hivalkodóan hatalmas századfordulós sírboltokkal.

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

A Váci úti sírkertet, bár a Kerepesi úti temető megnyitásakor lezárták, véglegesen csak az 1870-es években számolták fel. Addigra sokakat áttemettek a Kerepesi útiba – például Dunaiszky Lőrinc szobrászt vagy Horvát István történészt –, végül valamennyi földi maradványt áthelyezték egy új közös sírba, melynek korabeli emlékoszlopa ma is itt található. Mégis sok egykori neves Váci úti sír végleg eltűnt, köztük a nagy komikusé, Megyeri Károlyé is.

Kisfaludy bátyja, Sándor korábbi művészgeneráció jellegzetes képviselője volt. Végső nyugvóhelyük kiválasztása is jelképes: Kisfaludy Sándor, hasonlóan a tradicionális rendi társadalom nemesi íróihoz, vidéken nyugszik, ahová birtokai kötötték. A XIX. század első felében nagy íróink többségét, például Kazinczyt, Berzsenyit vagy Kölcseyt, ha különböző okból is, de egyaránt vidéken temették el. Vitkovics Mihályt, Verseghy Ferencet, Virág Benedeket követően Kisfaludy Károllyal vált igazán rangossá azok névsora, akiket a reformkorban, a romantika virágkorában kialakuló új kulturális centrumban, Pest-Budán temettek.

Nagy íróink többségét 1849 után már a Kerepesi úti temetőbe kísérték utolsó útjukra, az 1850-es években a Kisfaludy Társaság alapítói közül többeket is: előbb Vörösmartyt, majd Bajzát, Bártfay Lászlót és Szontágh Gusztávot.

Tóth Vilmos

Pesti Napló 2002 január 10

Gyermekrajz pályázat

bb.36. átadták az istanbuli nemzetközi gyermekrajz-pályázat díjait a magyar győzteseknek

t áe/tné/n/cz

1965. június 2.

nedim erincer, a török köztársaság budapesti rendkívüli követe, meghatalmazott miniszter szerdán háziünnepségen adta át az istanbuli nemzetközi gyermekrajz-pályázat díjait a magyar győzteseknek. a pályázatot a dogan kardes török nyomdai vállalat rendezte meg nemrégiben, amelyre 25 országból többszáz gyermek küldte el a rajzait, köztük a magyar iskolák tanulói is. minden országból a három legjobb pályamunkát jutalmazták. a magyarok közül gerenday ágnes, tóth tibor és czutor lászló - mindhárman a cukor utcai gyakorló általános iskola 7. osztályos tanulói - nyertek díjat.

az ünnepségen részt vettek a külügyminisztérium és a kulturális kapcsolatok intézetének képviselői is./mti/

.-.

bb. 37. utvonal-módositás a 40-es, az 53-as, a 87-es és a 140-es autóbuszjáratoknál

k hbj/gg/vg/gy/cz 1965. junius 2.

a budaörsi utnak a máv-aluljáró és a villányi ut közötti szakaszát utépitési munkálatok miatt a forgalom elől elzárták. ezért a fővárosi autóbuszüzem a 40-es, 53-as, 87-es, 140-es járatok kocsijait junius 3-án - csütörtökön - üzemkezdettől előreláthatólag december végéig elterelt utvonalon közlekedteti.

a 40-es járat budaörs felé:

móricz zsigmond körtér - villányi ut - karolina ut - bocskai ut - daróczi ut - hamzsabégi ut - ajnácskő utca - budaörsi ut - tovább eredeti utvonalon;

a móricz zsigmond körtér felé:

budaörsi uton a máv aluljáróig változatlan - majd ajnácskő utca - hamzsabégi ut - karolina ut - villányi ut - móricz zsigmond körtér végállomásig;

az 53 - 53/a járatok a hó utca felé:

Gerenday Antal

Kossuth Lajos édesatyjának siremlékét, melyről többször volt szó lapunkban is, mult vasárnap, e hó 21 én szállitották el Budapestről Alsó-Dabasra. Olvasóink emlékezni fognak, hogy e siremlék Zlinszky Istvánné kezdeményezésére készült, ki a honleányok körében már régebben kezdett gyüjtést e czélra, mire az alsó-dabasi közbirtokosság e napokban gyülést tartván, szintén jelentékeny összeggel járult a költségekhez, s a lelkes kezdeményezővel egyesülve, megállapitá a terv kivitelének módozatait. A közbirtokosság által kiválasztott bizottság, melynek elnöke dr. Halász Géza, eszközölte a siremlék kiszállitását és felállitását. A siremlék 9 láb magas mauthauseni sötét gránitból készült obeliszk, Gerenday Antal jó hirü márványmű-

* *

gyárában készült Budapesten, s előlapján aranyozott betükkel a következő fölirás olvasható:

KOSSUTH LAJOS ÉDESATYJÁNAK

KOSSUTH LÁSZLÓNAK

EMELTÉK

TISZTELŐI.

SZÜL. 1763.

† 1839.

Vas. Ujs. 1879

627, 628 l

Ferences Zárdafőnökség
Vác.
Postatakarék csekkszám: 19225.

Magy. Kir. Belügyminiszter úr 57.823/1939. V. a. sz. gyüjtési engedélye. 1939. július 15— november 15. terjedő időtartamra.

Kegyes Jótevőnk!

Dicső emlékezetű gróf Koháry István több, mint 200 éve létesítette a Duna partján a váci Szent Ferencrendi templomot és kolostort. A két évszázados mult viharai annyira megviselték a műemlékszámba vehető hatalmas épülettömböt, hogy már-már biztos pusztulásnak néz eléje, hacsak idejében meg nem kezdjük a legsürgősebb javítási munkálatokat.

Mi, szegény Ferencrendi szerzetesek azonban anyagiakkal nem rendelkezünk és elszorult szívvel vagyunk kénytelenek nézni a lassú pusztulást.

Gerenday Antal

Vas. Lap. 1878

528 l.

A szigetvári emlék. Szigetvár és vidékének kö zönsége szép emlékmüvet készittetett, melyet Zriny halálának évfordulóján, szept. 7-én lepleznek le Az emléket *Gerenday* készité, s egyike a legsikerül tebbeknek. Magas talapzaton egy fölingerült orosz lán áll, hadi jelvényeken, s első lábával egy török zászlót tipor. A talapzat halvány vöröses márvány, 8 láb magas, 8½ láb hosszu és 4½ láb széles. Az oroszlán érczből készült s Vandrák S. öntötte Budapesten. A talapzat jobb oldalán e fölirat van:

„Zrinyi Miklósnak Szigetvár és vidéke. Szigetvár hősi védelmében elesett 1566. szept. 7-én. Ez emlék felállittatott 1878."

A baloldalon pedig a költő eme négy sora:

„Honfi! ha fellépendsz düledék várára Szigetnek,
Sirva ne emlits szót sajnos eleste felől;
Ott hős Zrinyi körül bátor daliái nyugosznak,
Gyönge panasz szózat bántja nagy álmaikat."

Gli elementi che compongono la personalità del poeta sono straordinariamente ricchi. Ady è un vero maestro delle contraddizioni (che però sa docilmente riconciliare); ed altrimenti non potrebbe essere, dato che la formula della vita è precisamente l'intreccio apparentemente irriconciliabile delle antitesi. Ady, che in un aspetto della sua essenza spirituale appare pura filosofia e misticismo, — appare in un altro suo aspetto, mera sensualità e tellurismo. In una poesia definisce la sua individualità di poeta: «trastullo di belle idee umanitarie, ma la vera passione dell'anima mia sono la Politica e l'Amore». Le parole dei poeti non vanno prese mai letteralmente; Heine, accennando ai personaggi dei romanzi e dei drammi di Goethe, osserva giustamente che fra essi il più importante è sempre il personaggio di cui si fa parola, colui che agisce o parla; altrettanto può dirsi della lirica di Ady: il più importante fra i suoi pensieri e sentimenti è sempre quello che egli sta per esprimere, quello che lo domina nel tempo. Non esagera però il poeta quando mette in rilievo la Politica e l'Amore [illegible] della sua esperienza. La

Gerendai Antal

— **Honvéd-emléket** lepleztek le e hó 11-én Sepsi-Sz.-Györgyön, a Háromszékről való elesett honvédek emlékét, a város főterén. Az egész környékbeli birtokosság mind összegyült e nap S.-Sz.-Györgyön, s a székháztól, a szék lobogójának előlvitele mellett, indult meg a menet a szoborhoz. Ott volt a szék és város hatósága, különböző felekezetbeli papság, hon-

VASÁRNAPI UJSÁG.

védségi tisztek, az ipartársulatok, iskolák zászlók alatt. A Szózat éneklése, harangok zugása és taraczkok dörgése közt bontották le a leplet a szoborról, melyet aztán fehérbe öltözött lánykák virágfüzérekkel koszoruztak meg. Molnár Mihály plébános avatta föl kath. szertartás szerint, Kiss Mihály unitárius, Göde Károly református és Popovics Elek román lelkész imákat és áldást mondtak. Az alkalmi beszédet pedig Nagy Sándor volt tüzérhadnagy tartotta. Az ünnepélyt lakoma követte, este pedig tánczvigalmat tartottak. Az emlékszobor a fővárosban Gerendai műtermében készült szürke márványból és 18 láb magas, alant két oroszlánnal karrarai márványból. A föliratok következők: „Az 1848 9-diki szabadságharczban Háromszéken és Háromszékről elvérzett honvédek emléke. Ők a szabadságért s a hazáért küzdve esének. Addig él örök emlékük, mig él a magyar, él a szabadság. A népjog és önálló haza vértanuinak emelé ezen szobrot emlékül a hálás utókor.“ — A szobor 2664 frtba s a leszállitás, fölállitás és rácsozat 1000 frtba került.

mikénti gyakorlása tárgyában az igazgatóság fog szabályzatot alkotni.

30. §. A 17. §. 6. és 7. pontjai szerint hozott határozatok végrehajtás előtt fölterjesztendők a m. kir. belügyminiszterhez.

31. §. A m. kir. belügyminiszter az egyesületet az esetben, ha az alapszabályokban megszabott hatáskörét be nem tölti vagy túllépi, amennyiben működésének folytatása az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdekeit veszélyeztetné, haladéktalanul felfüggesztheti s a felfüggesztés után elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlathatja, vagy feloszlatás terhe alatt az alapszabályok szigorú megtartására kötelezheti.

Gerenday Antal

Vas. Lyc. 1879. 308. l

Kossuth atyjának sirja. Az alsó-dabasi sirkertben a napokban fogják fölállitani a sirkövet Kossuth

19. SZÁM. 1879. XXVI. ÉVFOLYAM.

atyjának hamvai fölé. A sirkő Gerenday műtermében való, kilenczedfél lábnyi magas obeliszk sötétszürke gránitból s 400 frtba került. Körülte csinos vasrácsozat lesz. A sirkő felirata ez: „Kossuth Lajos édes atyjának *Kossuth Lászlónak* emlékére emelték tisztviselői 1879. szül. 1763. † 1839.“

Gerenday Antal

Vas. Ujs. 1870. 409. l.

27

lom.

— **(Pákh Albert siremléke)** a Schmidt és Schulz épitész urak szivességéből nyert tervek szerint Gerenday Antal márványmű-termében már elkészült s e napokban a kerepesi temetőben a boldogultnak hamvait magában rejtő sir fölébe fel is állittatott. Csupán a fölirat hiányzik még a siremlékbe helyezett fekete márványlapról. Nehány nap mulva a fölirat is be lesz metszve helyére, s akkor mind a sirkőnek, mind az Izsó által művészileg készitett és a nemzeti muzeumban már előbb elhelyezett fehér márvány mellszobornak rajzát közölni fogjuk, s ugyanazon alkalommal a bejött adományokról és a két műemlékre forditott költségekről teljes végszámadást terjesztünk a „Vasárnapi Ujság“ olvasói elébe, kiknek kegyelete tisztelte meg azokkal a feledhetlen iró és szerkesztő emlékezetét.

Hunyad megye.

1. **Demsus,** gör. kel. templom.
2. **Déva,** várrom.
3. — Magna Curia.
4. **Guraszáda,** gör. k. templom.
5. **Malomvíz,** kápolnarom.
6. **Őralja-Boldogfalva,** ref. templom.
7. **Sztrigy-Szentgyörgy,** gör. k. templom.
8. **Tordas,** ref. templom.
9. **Vajdahunyad,** gör. kath. templom.
10. — vár.
11. **Várhely,** amphitheatrum maradványai.
12. **Zeykfalva,** gör. k. templom.

Gerenday Antal 88, 148, 152 szobrász
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

Knihy
Ars (Bratislava)
Památky archeologické (Praha)
Slovenská archeológia (Bratislava)
Umění (Praha)
Vlastivedný časopis (Bratislava)
Výtvarná kultura (Praha)
Výtvarný život (Bratislava)
Zbornik slovenského národného
Ochrana pamiatok
Arch Historica
Západné Slovensko

Alte und moderne Kunst (Wien) Magaz
Burgenländische Heimatblätter (Eisenst
Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen

Nov. Lap. 1868.

a huszár-lóger és a falu tornya közt volt valami — egy csapat szállászcsináló lovas kozák. Négyen voltak — Kotyogó Gyuri pedig azt gondolta, hogy früstökre való ez a négy kozák. Közéjök keveredett, az egyiket sziven lőttc, a másikat le-

Szolnoki honvédemlék.

vágta, a hátramaradt kettőt pedig elkezdte befelé hajtani a falunak. A kardlappal dirigálta őket hátulról, mint a karnagy a bandát. A falu szélén aztán az atyafiak gondoskodtak róla, hogy legyen gúzsaly, mivel összekötözni a két rimánkodó kvár-

zsavizébe mártott toll kellene annak leírásához, a mi ezután történt.

Hogy megnőtt! Milyen nyalka vitéz vált belőle! hogy megszépült, hogy megkomolyodott! — sopánkodtak a szomszédok.

— Messzi utról jövök Rózsim, egy kis bajom is akadt ezekkel a fránya muszkákkal. Rózsi, kinálj meg először egy csókkal, aztán meg egy korty borral.

Rózsi kipirult, kis arcáját eltemette a huszárdolmányba, aztán beugrott a kis szobába leakasztani a csutorát.

Az agyonkinzott két muszka csakugy öltögette a nyelvét, és szorongatta a nyeldeklőjét.

A huszár szive megesett a két istennyomorékján.

— Kináld meg az istenadtákat Rózsi — szólt a jószivü huszár kérges tenyerét a leányka vállán pihentetve, — hadd legyen ezeknek is jó napjuk! — Bocsássa meg nekik az isten, a mit ellenünk vétettek!

A szolnoki honvédemlék.

„Hazafias tisztelettel van szerencsém a honvédelmi bizottmánynak jelenteni, hogy Szolnokot tegnap elfoglaltam s az ellenséget futamlásra kényszeritettem. A megrémült ellenség szaladásában sok hadi szerelvényeket, sőt a 2-ik vasas ezred pénztárát is hátra hagyta. Négy száznál több fogoly, ezek közt törzs- és főtisztek, tizenegy darab hat- és tizenkét-fontos ágyu, 20 lőszer- és társzekér, jelentékeny mennyiségü lőszer, fegyver s a fent emlitett pénztárban 7000 ezüst forint jutottak birtokunkba. Az ágyuk és társzekerek lovastúl foglaltattak el, melyeknek száma száz darabra megyen. 1849. márcz. 6. — *Damjanics.*“

A dicső emlékü tábornok jelentését azzal egészitjük ki, hogy az ellenséges sereg vesztesége emberekben 800 főre ment; részünkről két százra, azok közt aránylag legtöbben a könnyü fövegü lengyel dzsidások. A csata, márcz. 5-én, méltó volt Damjanics és elhiresült bátorságu serege hirnevéhez. Volt része a számitásnak, cselnek, meglepetésnek is: tévegezésül ágyuzott Vécsey a Tisza hidjára, mig Damjanics Tószeg felől közeledett óvatosan: de végül mégis a szurony, Damjanics és honvédei kedvencz fegyvere, döntött. — Kertek és sóházi raktárak által fedezett ágyukból szórták tüzöket az ellenség ágyui, fedezetlenül a sikon közeledő seregünkre. A heves vezér nem pusztitá emberei lelkesedését és vérét hosszas állingálásban; rohamot vezényelt azonnal: és keresztben működő ágyukkal, biztos helyen 20 lépésről tüzelő vadászokkal szemben, szuronyt szegezve rohant a diadal-ittas legénység diadalmas vezére szavára.

eti Gusztáv.

E nagy fontosságu ütközetet határozottan a szurony döntötte el.

A csata után eltemették a halottakat, külön sirba a mieinket, másba az ellenséget, — tisztességes hadi diszszel utóbbiakat is.

A szolnoki temető egy jeltelen sirjában kétszáz hős testvérünk nyugszik. Azok emlékére fognak diszes szobrot állitani 1869. márcz. 5-én,

huszadik évfordulóján a szolnoki győzelemnek. E szobor rajzát mai számunkban veszik olvasóink; Gerenday készitette a legkeményebb sóskúti kőből. Magassága 16 láb és 6 hüvelyk, az alsó része 10 láb 3 hüvelyk quadrátban. Tetején négy felé ugyanazon katonai jelvények; legfölül egyik oldalon Magyarország czimere, másfelől Külső-Szolnokmegyéé, cserkoszorúval köritve. — A szobor tervét Borosnyai László, K.-Szolnokmegye hon elnöke adta; kivi ele Gerenday érd

Föliratai a következők:

I. oldalon:

A haza szabadságáért,
a szolnoki harcztéren
márczius 5. 1849.
elesett honvédek emlékére, a b
hálás honfiak és leányok
MDCCCLXVIII.

II. oldalon:

Memoriae heroum
pro libertate patriae
in Campo Szolnok
die 5. Martii a. 1849.
Caesorum
Consortes, patriotaeque g
pos. a. 1868.

III. oldalon:

Vad kényt, zsarnokparancsc
Lánczot nem tűrtenek,
S szabadság, te szép égi lé
Érted vérzettenek.

IV. oldalon:

Hol legtöbb honfivér lepé
A harczi síkokat,
A népszabadság ott tenyé
Legszebb virágokat.

A szobor maga 1200 forintba összeget Szolnokmegye polgárai, ség nélkül gyüjtöttek össze. Ha műkedvelői szinjátszásokat rende a szolnoki dalárda egy előadáss szerzett; gyüjtőivekkel fáradoztak megye községei közül néhány a ket forditá e czélra. Igy kétszere gye közönségének kegyeletéé is.

Egyesek közül b. *Wodianer* meg, mint ki az alaphoz 6000 dara dékozott és szállitott. — *Erlich* adott. Az államvaspálya ingyen, a csekély dijért szállitá a 275 mázs rot.

A szobor alapja folyó évi n tétetett le ünnepélyesen, nagy tá tében, Blaskovich Miklósné, szü Marianna urhölgy által. Az alapba, kőbe vésett czin ládába Horváth Mihálytól „Magyarország függetlenségi harczának története“ helyeztetett.

Ezeket tartottuk följegyzendőknek a kegyelet és nemzeti dicsőségünk ez emlékéről, melyben ma része van az egész megyének, az intézésért és a létrehozás körüli buzgalomért nagy részben Borosnyai Lászlót, a megyei honvédegylet derék elnökét illeti az elösmerés.

Nincs szebb, mint midőn az életben maradt vitéz szeretettel emlékezik elhullott társaira, s a béke áldását élvező polgár azokra, a kik éltöket áldták övéik jólléteért, szabadságáért.

Ilyen hősök még sokfelé nyugosznak hazánkban jeltelen domb alatt. Minden vidék követnetné Szolnokmegye példáját; saját nemesebb érzelmei emlékét is fölemeli azzal. *Réthi L.*

Alcsút.

Székes-Fehérmegye sok egyhangu tájéka közepette a legkellemesebb benyomást teszi reánk az ugynevezett „váli völgy“, mely nem vadregényességével ragad el, hanem kedvessége által köt le; mely nem a romok és bérczek komorságával, hanem a csaknem egymást érő falvak idylli csendével, a völgymedencze élénk virányával s a távolabb kékellő Vértes hegység körrajzaival hagy mátra lelkünkben maradandó képet.

De mégis elfeledjük ez *egyszerü szépség* utóhatását, ha Alcsút kastélyát, angol-kertjét, európai hirü mintagazdaságát s ez utóbbinak szebbnél szebb majorságait megnéztük. — Földi paradicsomban képzeljük magunkat, midőn az alcsúti határ egyes részeit bebarangoljuk, a hol minden lépten-nyomon ölelkezik az emberi szorgalom a természet termelő erejével.

Ha Székesfehérvár felől, tehát nyugati oldaláról, jövünk Alcsútra, távolról semmi feltünőt nem látunk, s csak midőn a gyönyörü palota tárul el szemeink előtt: akkor kiáltunk fel a meglepés akaratlan hangján. S méltán. Mert Fehérmegyében sok szép úri lak van, de az alcsútihoz tá-

Nagy-Kükülő megye.

1. **Almakerék,** ev. templom.
2. **Apold,** erődített ev. templom.
3. **Asszonyfalva,** erődített ev. templom.
3. **Baromlaka,** « « «
5. **Berethalom,** « « «
6. **Búzd,** « « «
7. **Eczel,** ev. templom.
8. **Felmér,** erődített ev. templom.
9. **Halmágy,** ev. templom.
10. **Homoród,** erődített ev. templom.
11. **Kőhalom,** vár.
12. **Medgyes,** ev. templom.

riavölgy, Hatvan, Vérth-Szent-György, Kinza, Göböljárás, Bányavölgy. Mindegyiknél csinos, svájczi modorban épült gazdasági épületek s a felügyelők számára berendezett lakházak vannak Ezek körül különböző faju gyümölcsfa-, u. m. dió, cseresznye, alma, körte stb. erdők vannak.

Kimondhatjuk egyszóval, hogy Alcsúton a szép össze van kötve a hasznossal és czélszerüvel. Kastély, kert, külgazdaság s ennek fajai mind erről tesznek tanuságot. S ez annyival inkább bámulandó, mivel ez uradalom csak 1819-ben jutott királyi adomány folytán József nádor birtokába, s az előtt elhanyagolt birtoka volt a tanulmányi alapnak. 1819 előtt a jelenleg létező dolgoknak még hire sem volt, sőt terméketlen kopárság volt az egész, de József nádor kifáradhatatlan buzgalma, munkakedve és akarata legyőzte a nehézségeket, s ma a legszebb mintagazdaságok egyike daczára azon körülménynek, hogy 1848 óta [illegible] nem részesül[illegible]

Gerenday Antal

Vas. Ujs. 1876. 61 l.

— **Honvéd-emlékoszlop.** A nagysarlói csatában 1984 april. 19-én elesett honvédek emlékére pompás gránit emlékoszlopvt emelnek. A szobor Migazzi gróf, mint a barsmegyei szoborbizottság elnökének megrendelésére már készül, Gerendaynál Budapesten, s 30 lábnyi magas lesz.

Gerenday által

** *(Fölállitandó emlékkö.)* *Zipser* András sirjára Beszterczebányán a magyar orvosok és természetvizsgálók marosvásárhelyi nagygyülése tavaly emléket határozott állittatni, mely az illető központi bizottmány közbejárása által e napokban készült el Gerendaynál Pesten. Ez emlék 7′ 9″ magas pyramis, melyen a következő felirat van: „A magyar orvosok és természetvizsgálók X. gyülése határozatából dr. Zipser Andrásnak 1865. Született 1783. nov. 25. Meghalt 1864. február 20.“ — Az emléket rendeltetése helyére már utnak inditották.

Vas. Ujs. 1865. 44. l.

Gerenday a.

20. **Ráth György emléktáblája.** Fehér márvány. A Gerenday-gyár műve. Felirata: Ráth György emlékére, ki nagy értékű régi magyar könyvtárát 1896-ban a M. Tud. Akadémiának ajándékozta.

Divald Akad. palotája

101. 1.

ELSŐ RÉSZ

Gerenday Antal

Irodalom és művészet.

** *(Egy emlékkönyv)* hagyta el közelebbről a sajtót, mely kedves lesz mindazok előtt, a kik a mult évi Kölcsey-ünnepélyen részt vettek. Czime: „Kölcsey Ferencz emlékezete, Szatmáron 1864. szept. 25-dikén, a szatmári Kölcsey-szobor leleplezési ünnepélyén.“ A füzet magában foglalja a szatmári Kölcsey-szobor rövid történetét, a leleplezési ünnepély leirását, Gyene Károly szoborbizottmányi elnök és Greguss Ágost akadémiai küldött ez alkalommal mondott beszédeit, valamint Ilyés Bálint és Zombori Gedő verseit. Ez emlékkönyvet a szatmári gazdasági egyesület adta ki.

** (E...

Vas. Ujs. 1865. 41. l.

Perugino

Velhagen & Klasing

I/2 pdc.

— Semmi mozdulat, sugá. A tigris ugranék s végünk van.

Mozdulatlan álltunk mindhárman. A tigris lassu léptekkel közeledett. Szemei mereven voltak ránk szegezve; feje mozdulatlan magasra emelve; félelmes szája, borzasztó fogaival s kilógó nyelvével, nyitva.

Már csak tiz lépésre volt a kapitánytól, a ki legelül állt hármunk közt. Hod, egész valóját szemeibe összpontositva, mozdulatlan állt, mint egy szobor. A borzasztó küzdelem, mely előtt álltunk, a veszély, melyből talán egyikünk sem szabadul meg élve, az ő kezét nem remegtette meg, az ő szivét nem hozta gyorsabb dobogásba.

E perczben azt hivém: a tigris ugrásra készül. Alig birtam tartóztatni magamat, hogy rá ne kiáltsak a kapitányra: lőjön már, az istenért.

A vad még öt lépést tett előre. De a kapitány puskavégre akarta bevárni, ez volt a menekvés egyetlen lehetősége, hogy szemeibe lőjön . . . Még három lépés s a vad már közvetlen előttünk állt.

E perczben erős dördület hangzott el s rögtön reá a második. E második dörrenés azonban nem a puskacsőből jött, hanem az állat testében történt, mely két-három ugrás és fájdalom-orditás után, páráját kiadva, esett viszsza a földre.

— Csoda! kiáltá Hod kapitány. Puskám tehát golyóval, és pedig robbanó golyóval volt töltve; köszönöm Fox, ezuttal köszönöm a tévedést!

— Lehetséges-e? kérdém.

— Nézze!

S ezzel kihuzta a töltést a másik csőből, mely golyóra volt töltve.

Most minden ki volt magyarázva: a tegnapi eltévesztett lövés a leopárdra, s a mai csoda. Fox tévedésből fölcserélte a vadászpuskák tölteményeit. A tévedés tegnap a leopárd életét mentette meg, — ma a mienket.

— Ugy van, mondá Hod kapitány, pedig soha közelebb a halálhoz nem állottam.

Félóra mulva a tanyán voltunk. Hod elmondta Foxnak mi történt.

— Kapitány uram, szólt a becsületes inas, a kétnapi szoba-áristom helyett most már négyet érdemlek, mert kétszeresen tévedtem.

— Igaz; de azért, mert megmentetted életemet, neked adom ez arany guinét.

Igy lőtte le Hod kapitány a negyvenegyedik tigrist. Junius 12-kén este vonatunk egy kis városka mellett szállt meg; másnap pedig uj erővel indultunk a százötven kilométernyi távolnak, mely még a nepóli hegységtől elválasztott.

(Folyt. követk.)

KOSSUTH LÁSZLÓ LAKÁSA ALSÓ-DABASON.

EGYVELEG.

* **Villamos vasutat** épitenek Berlin szélesebb utczáin 10—10 méter távolságban levő oszlopokon, hasonlóan a new-yorki utczai vasutakhoz. A villamnak ilynemű használatát a bécsi kiállitáson 1873-ban Fontaine kisértette meg s egy pár gyártelepen már alkalmazva van, de nyilvános vasutat először itt készitenek a hires Siemens kezdeményezésére. Ha sikerül, nevezetes mozzanat lesz a villamosság használatában.

* **A villamosság** gyakorlati hasznára vonatkozólag Siemens tanár ujabb kisérleteket tett s most már nemcsak azt állitja, hogy a villamosság a növények virágzását elősegiti, hanem a gyümölcsérést is. Ugyancsak az ő nézete szerint a villamosság az éjjeli fagyot képes meggátolni.

* **A hires british muzeum** természetrajzi nagy gyüjteményét tér hiány miatt átviszik a Kensingtonmuzeum e czélra épitett uj osztályába. Az áthelyezés valószinüleg már ez évben megtörténik. Az igy nyert helyen archaeologiai gyüjtemények lesznek kiállitva, legelőször azok, melyek eddig a roszul világitott pinczehelyiségekben voltak szükségből elhelyezve.

ESZTERGOMI HONVÉD SIREMLÉK. — BESZÉDES SÁNDOR FÉNYKÉPE UTÁN.

* **A kölni dom** épitésével már csaknem egészen készen vannak s szeptemberben fölszentelik. Most e templom lesz a legmagasabb a világon, mert a hamburgi Sz.-Miklós templomnál öt lábbal magasabb. A templom talapzatától a torony 524 láb s 11 hüvelyk magas, a sz. Péter templom 469 láb 2 hüvelyk, mig a legnagyobb pyramis 449 láb 5 hüvelyk. Az angolok legmagasabb temploma Sz. Pál (Londonban) csak 365 láb s a Notre Dame templom Párisban 232 láb.

* **A tengeralatti alagut** a calaisi csatornánál jól halad s remélhető, hogy 3—4 év alatt készen lesz. A kellő mélységet már elérték s mintegy 18 hó alatt legalább két kilométernyi alagut is készen lesz.

* **A panamai csatorna terve ellen** egy lelkes amerikai polgár emlékiratot nyujtott be az Egyesült-Államok kongresszusához, figyelmeztetvén őket, hogy Lesseps valódi terve, hogy a meleg Golf-áramot, mely tudvalevőleg főoka annak, hogy Angliának oly mérsékelt égalja van, más irányba terelje s igy az angolul beszélő nemzetet, a franczia k fővetélytársát megbénitsa. E politikai merényletet szerinte minden eszközzel meg kell akadályozni.

* **A sidneyi kiállitás** bevétele 450,000 forint volt, s habár 50 ezer forinttal több volt a költségvetés, valószinü, hogy a kiadások utólagos bevételekből fedezve lesznek. A látogatók száma 1.022,000 volt, több, mint a mennyire számitottak.

* **Uszóverseny kutyával.** Londonban nemrég az a különös eset történt, hogy valami Smith Rikhard nevü uszómester egy «Now Then» nevü kutyájával, mely a vizből már több embert mentett meg, versenyt uszott. A London-hidtól Woolwichig usztak fogadásból 250 forintért. A fogadást egyik fél sem teljesitette, mert a Towernál a kutya már jól elhagyta Smithet, ugy hogy az 47 percz alatt négy angol mérföldet uszva, belátta a küzdelem sikertelenségét s Limehousenál partra szállt. A kutya egy óráig uszott s Depsfordnál ment ki a vizből. A jutalmat gazdája nyerte.

A Vendôme-szobor lerontása miatt annak idején Courbet-t, a hires festőt 300,000 frank kártéritésre itélték el. Courbet testvére és örököse, Juliette kisasszony most Párisba utazott, hogy a 300,000 frank megfizetése ügyében egyezséget hozzon létre. Az itélet szerint az összeg harmincz év alatt lett volna fizetendő; Courbet kisasszony azt kéri, hogy az egész összeg nyugtatása mellett az összeg harmadrészének lefizetését fogadják el s engedjék meg, hogy a hátralevő tartozást művészeti dijakra fordithassa. Neki az az előnye van, hogy Courbet nagy becsü művei mind nála vannak Svájczban, s ha az állam nem fogadja el ajánlatát, akkor a kincstár semmit sem fog kapni.

* **Érdekes bonctani esetet** konstatáltak az orvosok s különösen Denis-Dumont a caeni (Francziaország) kórházban egy ott elhalt 17 éves leány felbonczolásánál. A leánynak mellrészén fekvő szervei mind meg voltak forditva. A melyeknek rendes viszonyok között baloldalt kellett volna lenni, jobboldalt voltak s megforditva. A sziv is a jobboldalon volt s az ütér arra ágazott ki. E csodálatos helyzetet kivéve azonban minden szerv ép volt. A rendkivüli esetet tudományosan részletesen fejtegették.

* **Különös divat** kapott lábra ismét Párisban. Természetes virágokból óriás kigyóalakot készitenek, mely balfelé kanyaritva a nők melle körül tekergőzik.

* **A japáni legyezőkből** Hiogó s Yokohama kikötőkből a mult évben 3 milliót hoztak ki, mig az előtt évenként csak 10,000-et. Egy legyező ára 12—100 forint s igy e kereskedés nagy forgalmat okoz. A legolcsóbbat Tokióban készitik bambuszból s japáni papirból.

nyughelye, kiket a felebaráti szeretet sebjeikben ápolt és a magyar nagylelküség hősei sirgödrébe temetett.»

Hátulsó részén: «1848—49».

«Esztergom a haza védőinek. 1861.»

E közgyülési, szóról szóra átvett határozat egyszersmind leirását adja képünknek.

Maga az emlék Gerenday műhelyében készült és 715 frtba került.

Többször emlékeztek meg ezentul a bajtársak e szent föld csöndes lakóiról.

Igy 1867. julius 1-én az esztergomi honvédegylet, Bartha Endre 48-as őrnagygyal és Rényi Rezső főhadnagygyal élén, nagy ünnepélyt rendezett, mely alkalomból nemcsak a megviselt emlék javittatott ki, hanem egy csinos kereszt is állittatott fel, melynek javára az egylet alapitványt is tett.

Ujabban a temető és emlék épentartására és évenkinti tatarozására az esztergomi műkedvelők egylete 1879-ben előadást rendezett, melynek jövedelmét, 116 frtot, az egylet elnöke Rényi Rezső, a megye kezelésére bizta. Ezzel a honvédemlék fentartása biztositva van.

y . . . i.

A GŐZHÁZ.

VERNE GYULA REGÉNYE.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

A Hod kapitány hőstettei.

Másnap, junius 9-kén, Hod kapitány, Gummi és én vadászatra indultunk ki, a félnapi pihenés örve alatt, melyet Banks rendelt. Egész reggel esett, de délfelé az ég kissé kitisztult, s nehány órai tiszta időre lehetett számitani.

Ezuttal Hod nem is nagy vadra vezetett, csak sütni való apró vadra számitott. Csöndes hajtást akart véghez vinni a sűrűben, Black és Fann segélyével. Parazard jelentette, hogy az éléskamra üres s elvárja ő nagyságától, hogy ő nagysága megtegye a szükséges lépéseket annak megtöltésére. Hod kapitány elszánta rá magát s meg is indultunk, egyszerü vadászfegyverekkel. Két óra hosszan vadásztunk, a nélkül, hogy nehány fogolynál s egy pár nyulnál egyebet vertünk volna föl, azokat is oly távolban, hogy egyetlen egyszer sem lőhettünk rájok, bármennyire biztatók voltak is ebeink csahólásai.

Hod kapitány nagyon roszkedvü volt. Sem szálas erdő, sem igazi cserje, csak bozót (az sem *az igazi*) közepett, nagyobb vadra nem is számithatva, nem remélt kárpótlást a tegnap elhalasztott leopárdért. Nem a mi hibánk volt. Délutáni négy óráig egyetlen egyszer sem volt alkalmunk kisütni a puskánkat. Száraz szél fujt s a mi szárnyas vadat láttunk is, lövési távolon kivül röppent föl.

— Barátom, mondá Hod, határozottan nincs ma szerencsénk. Önért sajnálom ezt leginkább. Azt igértem önnek, mikor Kalkuttából elindultunk, hogy gazdag vadászatunk lesz — s ime: semmi!

— Ej, kapitány, — mondám — nem kell kétségbeesni. Majd a nepóli erdőségekben kárpótoljuk magunkat.

— Ugy van, felelt a kapitány. Ott, a Himalája első lépcsőin jobb világ lesz. Tudja-e, Maucler, én fogadni mernék, hogy vonatunk, elefántunk, gőz-okádó ormányával ijeszti el a vadakat, jobban mint egy vasuti vonat elijesztené. S ez igy lesz, mig uton leszünk. Majd ha megállapodunk valahol, szerencsésebbek leszünk. Igazán, e leopárd-história engem boszant. Soha meg nem bocsátom Foxnak azt a vétséget a töltéssel! — Hány óra lehet?

— Mindjárt öt.

— Öt óra, s még egy lövésünk sem esett!

— Csak hétre várnak vissza. Talán addig.

— Nem! a szerencse ellenünk van. Pedig a szerencse a siker fele.

— A másik fele pedig a kitartás, mondám; azért csak egyezzünk meg, hogy üres kézzel nem megyünk haza. Tetszik?

— Áll; veszszen a ki megmásitja! Részemről egy mezei egeret vagy mókust viszek inkább haza, mintsem üres kézzel menjek.

Mind a hárman ebben az elhatározásban maradtunk. A vadászatot azért jobb ügyre méltó kitartással folytattuk, de ugy látszik, mintha a legártatlanabb természetü madarak is kitalálták volna szándékunkat. Egyetlen egy sem röppent fel előttünk. Igy gázoltunk a nádas bozótjai között, majd egyik, majd másik oldalán az utnak verve ösvényt, s vissza-visszatérve, hogy szállóhelyünktől igen messze el ne távolodjunk. Esti félhétkor még valamennyi töltényünk érintetlen volt, — akár csak bottal sétáltunk volna!

Hod kapitány boszusan, összeszoritott fogakkal lépdelt előre. Arczán egy mély sötét redő elfojtott haragot árult el. Ajkain, melyek görcsösen reszkettek, elfojtott átkozódás lebegett minden tollas és tollatlan vad ellen, mely puskájára jönni megátalkodottan késlekedik. Kedve lett volna puskáját akármire, egy kődarabra vagy fatörzsre is kisütni.

— A kapitányt megüti a guta, ha ez igy tart, sugá nekem Gummi.

— Ugy van, felelém — s szivesən fizetnék 30 shillinget egy ártatlan házi galambért, mely lövésre jőne.

De se 30, se 60, se több shillingért semmiféle szárnyas vagy négylábu vad nem mutatkozott, a tér elhagyott, néma volt közel és távolban; sem tanya, sem falu nem mutatkozott sehol. Kész lettem volna már pénzen venni valahol egy tyukot, csakhogy odadobhassam a Hod kapitány puskája elébe!

Az éj azonban közeledett. Egy óra még, s oly sötét lesz, hogy ha jőne is lövésre valami, meg sem látnók, czélba sem vehetnők. Elhatározásunkat a legjobb akarat mellett sem foganatosithatjuk s fogadásunk ellenére üres kézzel kellend a tanyára visszaszégyenkeznünk, ha csak az éjet a vadonban tölteni nem akarjuk. Pedig az éj esővel fenyegetőzött s Munro és Banks, ha vissza nem térünk, nagy aggodalomban lennének miattunk.

Hod kapitány meredtre nyitott szemekkel, jobbra-balra vetve pillantásait, tiz lépéssel előre járt és pedig tanyánktól távolodó irányban. Lépteimet gyorsitám, hogy utolérjem s megmondjam neki, hagyjunk fel sikertelen igyekezetünkkel — midőn egyszerre erős szárnysuhogást hallék jobbom felől. Odanéztem. Egy fehéres tömeg emelkedett nem messze tőlem, egy sűrü bokros fölött.

Hirtelen vállhoz emeltem fegyveremet, s kilőttem egymásra mind a két csőt. Az ismeretlen madár nagy csörtetve bukott le a bokor mellé. Fann, a kutya, egy ugrással rajta volt s a kapitányhoz vitte a vadat.

— Végre, kiálta Hod, ezzel legalább Parazard ur ki lesz elégitve!

— Ennivaló vad? kérdém.

— Persze, ha jobb nincs.

— Szerencséje, Maucler ur, mondá Gummi, hogy senki sem látta önt.

— Mi hibát követtem el?

— Fehér vad pávát lőtt le, az pedig szent állat India egész területén!

— Ördög vigye a szent madarakat s a kik szentnek tartják is! — dörmögé Hod kapitány. Ezt meglőttük s meg is eszszük; egész áhitattal, ha ugy kivántatik, nem bánom, — de megeszszük.

Valóban a páva, Nagy Sándor kora óta, szent állat a hinduk előtt, kik Saravasti istennő képviselőjét tisztelik benne, a ki a házasságok és születések védistene. A páva pusztitását erős törvények tiltják.

Áldozatunk pompás madár volt, s Hod kapitány, kezeibe véve, láthatólag gyönyörködött benne, a mint csillámló tollain az alkony sugarai, érczfényben, visszaverődtek. Farka a legdiszesebb legyezőül szolgálhatott volna bármely királynénak.

— Most haza! mondá Hod kapitány.

— Meg van ön elégedve, kapitány? kérdém.

— Megelégedve? — meg, önnel, édes Maucler, de magammal teljességgel nem. Az én balszerencsém még egyre tart s már be kell várnom, mig elmulik. De megyünk!

Mintegy három kis mérföldnyire lehettünk a tanyától és sietnünk kelle, hogy egészen el ne sötétedjünk, mig oda visszajuthatunk. A bozótos sürűben csak egyenként mehettünk, egymásután mint a ludak. A nap még nem áldozott le egészen, de sürü felhők boriták lementét s félhomályban kelle keresnünk az utat a sürűben.

Egyszerre rémitő orditás rázta meg a csöndet a szomszéd sürűből. Oly váratlanul jött s oly ijesztő volt, hogy akaratlanul összerezzentem reá.

Hod kapitány megragadta kezemet.

— Tigris, — mondá. — S rögtön rá elkáromkodta magát: Ezer mennykő! puskáink csak serétre vannak töltve!

S ez igaz volt; egyikünknél sem volt egyetlen golyó-töltény sem, mivel nagy vadra nem is készültünk. Egyébiránt nem is lett volna időnk ujra tölteni fegyvereinket. Tiz másodperczczel az orditás után a vad kiugrott a sürűből s egy hatalmas ugrással husz lépésnyire esett az utra le.

Felséges tigris volt, abból a fajból, melyet a hinduk «emberevő»-nek neveznek, félelmes

LÁTHATÓLAG GYÖNYÖRKÖDÖTT BENNE.

fenevad, mely évenként százakkal számitja áldozatait.

Helyzetünk rémületes volt.

A puska — megvallom — reszketett kezeimben, a mint a vadállatot czélba vettem. Nyolcz-kilencz láb hosszu volt, narancsszin bőrü, fehér és fekete csikokkal tarkázva. Ő is ránk szegezte szemeit, melyek villogtak a félsötétben; farka lázasan csapkodta a porondot. Összehuzta magát, hogy ránk ugorhassék.

A TIGRIS LÉPDELVE JÖTT FELÉNK.

Hod nem vesztette el hidegvérét. Puskáját arczához emelte s czélzott, mialatt magában mormogá:

— Hatos seréttel, tigrisre, ezt sem próbáltam még. Ha töltésem a szemébe nem megy, el vagyunk —

Be sem fejezhette. A tigris mást gondolt s lépdelve jött felénk, mig mi rászegezett csövekkel vártuk. Eszembe jutott, hogy puskám mindkét csöve ki van löve; tölténytartómból egy töltényt akartam kivenni, de Hod észrevette.

H. G.

TÁVIRATI STÍLUSBAN

VISSZAKERÜLT ERDÉLY legelső Kossuth-szobra eredeti helyére vasárnap a romániai Bihardiószegen. A Kossuth- emlékév alkalmából tartott ünnepségen jelen voltak a román és a magyar kormány képviselői, az RMDSZ országos és helyi vezetői, egyházi méltóságok. Gerenday Béla alkotását eredetileg 1896-ban a millennium alkalmából avatták fel, most harmadszor került vissza a helyére. *(MTI)*

ÉLETÉT VESZTETTE két cseh katona, három pedig könnyebben megsebesült szombaton Koszovóban, amikor az albánok lakta tartomány északi felében fekvő Sajkovac falu mellett balesetet szenvedett páncélozott járművük – közölte a cseh hadsereg vezérkarának sajtóosztálya. A KFOR kötelékében teljesít szolgálatot a I. cseh–szlovák zászlóalj mintegy ezer katonája. *(MTI)*

EMLÉKMŰVET EMELTEK a kelet-csehországi Teplice nad Metujíben a második világháború után a csehszlovák katonák által meggyilkolt 23 helyi szudétanémetnek. A megbékélés keresztjének felavatásán részt vett a cseh törvényhozás mindkét házának elnöke és az országból kitelepített szudétanémetek németországi szervezetének elnöke is. *(MTI)*

BÉKETÁRGYALÁSOK kezdődtek ma a Srí Lanka-i kormány és a tamil felkelők között, semleges helyen, Thaiföldön. A két évtizede tartó függetlenedési harc több mint hatvanezer életet követelt, egymilliónyian lakóhelyük elhagyására kényszerültek. *(Reuters)*

Idézőjel

„A kapitalizmus azonos a szervezett bűnözéssel."
A hét végi pozsonyi globalizációellenes tüntetés jelszava.

Francia–német–brit vetélkedés a Bagdad elleni lépések kapcsán

Az Európai Unió belső erőviszonyait is átrajzolja az Irak elleni újabb háború – vélik európai elemzők. Brüsszelben biztosra veszik azt is, hogy Szaddám megbuktatása új helyzetet teremt a Közel-Keleten, és általában az Amerikához képest középhatalmak kapcsolatában.

BRÜSSZELI TUDÓSÍTÓNKTÓL

Irak kérdése újra felszínre hozta a három nagy európai állam egymás közti viszonyának problémáit – vélik lapunk kérdéseire válaszolva brüsszeli elemzők, akik szerint Bagdad amerikai megtámadása – amit egyébként biztosra lehet venni – óhatatlanul átrajzolja az EU-n belüli erőviszonyokat is. A német–francia–brit háromszögben egymás rovására helyezkednek, s a tolakodásból az kerülhet ki győztesen, akinek „igaza lesz" Irak ügyében. Ha a háború viszonylag gyorsan véget ér, és sikernek minősíthető, akkor London pozíciói javulnak, s Párizs mellé fog állni. *Schröder* német kancellár ezért vállal óriási geopolitikai kockázatot, amikor nyíltan ellenzi az amerikai terveket. Ám megtörténhet, hogy az Irak elleni háború elhúzódik, vagy utána káosz tör ki, s akkor London szorul Berlin mögé. Ezek az erőviszonyok befolyásolják majd az Európai Unió intézményi reformjának vitáit is, sőt: részben ezen múlik, hogy az új tagállamok, köztük hazánk, milyen feltételekkel és milyen unióba csatlakozik. A britek ugyanis politikailag lazább, gazdaságilag liberálisabb uniót szeretnének, s ha ők lesznek a három közül „vezető" ország, akkor ennek az esélyei nőnek. Berlin viszont föderatívabb és szabályozottabb piacú uniót akar, s ha Németország lesz az „első az egyenlők között", akkor ez utóbbi felfogás kerekedhet felül.

Párizs kivár, s a valószínű győztes mellé áll majd, miközben folytatja erőfeszítéseit uniós politikai vezető szerepének visszaszerzésére. Ebben hol az Amerikától való (többnyire látszólagos) függetlenedésre játszik, hol ellenkezőleg, mint most Irak esetében. Ha már a németek egy pillanatra üresen hagyták Amerika legfontosabb kontinentális barátjának helyét, akkor a franciák gyorsan elfoglalják: *Jacques Chirac* ezért ért most egyet, feltételekkel persze, Szaddám Huszein eltávolításával. A legfontosabb feltétel az volna, hogy Párizs szerepet kapjon a Szaddám utáni rendezésben.

Brüsszeli szakértők szerint a háború legkésőbb november végén megkezdődik, addigra negyedmillió amerikai–brit katona áll készen az inváziónra. Előbb négy hadműveleti részre vágják Irakot, majd az ország elfoglalása után egységkormányt alakítanak, amelyben a síita és a kurd kisebbség is részt vesz.

Füzes Oszkár

Az iraki válságról is tárgyalt Kovács László Amerikában

Az ENSZ közgyűlésének ülésszakán a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem, és az Irak elleni fellépés ügye dominált. Kovács László szerint az amerikai elnök felszólalása fontos elmozdulást jelzett: az USA kész együttműködni a Biztonsági Tanáccsal.

Az előzetes tervek szerint az ENSZ közgyűlésének 57. ülésszakán vasárnap este lapunk zárta után került sor a magyar külügyminiszter felszólalására, amelyben a külügyminiszter a magyar diplomácia prioritásait tekintette át. *Kovács László* lapunknak nyilatkozva azt mondta, a közgyűlés a várakozásoknak megfelelően elsősorban a nemzetközi terrorizmus elleni harccal, és ennek kapcsán az Irak által jelentett fenyegetésre adandó válasszal foglalkozott. *George W. Bush* felszólalása Kovács szerint fontos elmozdulást jelzett az amerikai politikában. Az Egyesült Államok hajlandó együttműködni a Biztonsági Tanáccsal, bár egyben hangsúlyozta is az ENSZ és a BT felelősségét. *Kofi Annan* beszédéből azt tartotta fontosnak, hogy az ENSZ-főtitkár szerint Iraknak azonnal, feltételek nélkül be kell engednie a fegyverzetellenőröket, s ha nem ezt teszi, akkor a Biztonsági Tanácsnak le kell vonnia a megfelelő következtetéseket.

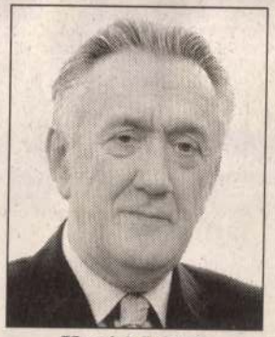

Kovács László

Kovács László elmondta, hogy a Fehér Házban és az amerikai külügyminisztériumban kedvezően fogadták a Bush-beszédre adott magyar reagálást. A külügyi tárca vezetője egyetért abban, hogy *Szaddám Huszein* rezsimje veszélyes – és mint kifejtette –, Magyarország szövetségeseivel együtt kész fellépni egy világméretű terrorellenes koalícióért. Az informális beszélgetések során amerikai illetékesek megerősítették, hogy november 6. után az Egyesült Államokba várják *Medgyessy Péter* miniszterelnököt.

Az ENSZ közgyűlése által nyújtott alkalmat kihasználva, Kovács László részt vett egy japán–ausztrál–holland kezdeményezésre létrejött külügyminiszteri konferencián, ahol az általános atomcsendegyezmény ratifikálását sürgették – elsősorban azon országok részéről, amelyek rendelkeznek atomfegyverrel. Az öt nap alatt New Yorkban lebonyolított 12 hivatalos, és jó néhány informális találkozó során a magyar külügyminiszter megbeszélést folytatott több európai uniós kollégájával, és a soros EU-elnök, Dánia kormányfőjével is. Ezeken a találkozókon megismételte, hogy Magyarország a korábbi tagokkal egyenlő jogokat és kötelezettséget vár el.

Kovács László hivatalos találkozót bonyolított le ukrán, szlovén és horvát partnerével. Az Ukrajnával közösen megrendezett kulturális estre nyolc külügyminiszter mellett eljött az ENSZ-közgyűlés, illetve a Biztonsági Tanács soros elnöke is. A magyar diplomácia irányítója tárgyalt indiai, perui és koreai kollégájával.

Horváth Gábor

George W. Bush amerikai elnök azzal a kéréssel fordult orosz kollégájához, hogy Moszkva egyelőre ne bombázza Grúziát. – Azt mondtam *Vlagyimir Putyinnak:* esélyt kell adni Grúziának, hogy elérje azt, amely oly fontos mind Moszkva, mind Tbiliszi, mind az Egyesült Államok számára, azaz megtalálni az al-Kaida gyilkosait és megbüntetni őket – közölte Bush Camp Davidben. Az amerikai elnök nem hagyott kétséget afelől, hogy információi szerint al-Kaida-harcosok is a Pankiszi-szorosban rejtőznek. Hozzátette ugyanakkor, hogy a grúz hadsereget az antiterrorista akcióban amerikai katonai szakértők is segítik.

NÉPSZABADSÁG-grafika

Putyin orosz elnök, mint ismeretes, a múlt héten küldött üzenetet az ENSZ Biztonsági Tanácsának. Ebben kifejtette: Grúzia saját erejéből nem tudott eredményt elérni a Pankiszi-szorosban rejtőző csecsen fegyveresekkel szemben, ezért Moszkva fenntartja magának a jogot a cselekvésre, beleértve egy katonai akciót is. A grúz külügyminisztérium agressziós fenyegetésnek minősítette az ultimátumot. A tbiliszi parlament pedig válaszul határozatot fogadott el az ország NATO-csatlakozására való felkészülés megkezdéséről. A hét végén megérkezett Moszkvába *Sevardnadze* Putyinhoz címzett levele is, amelyben a grúz elnök tárgyalásos rendezést sürget.

Grúzia tárgyalási pozícióit semmiképpen sem erősíti, hogy szombaton megszökött a kórházból azon csecsen fegyveresek egyike, akiket a múlt hónapban fogott el a grúz határőrség.

Szalai Zoltá

GERENDAY Béla

Napsorb 20002 Sept 16

nak a brüsszeli [illegible]
küliek" közül elsőként az afgánok számíthatnak hazautaztatásra: a mintegy százezer menekült visszatérésére hárommillió eurós alapot hoznak létre. **18. oldal**

Az osztrákok nem engedélyezték Lovas Sajtóklubját

Elmaradt szombaton Lovas Istvánék burgenlandi Sajtóklubja. Az Esterházy Alapítvány nem engedélyezte, hogy az ő területükön – az osztrák Szentmargitbánya (St. Margarethen) római kori kőbányájának parkolójában – tartsák meg az összejövetelt. A tiltás ellenére oda érkező magyar autósokat az osztrák rendőrök elküldték a helyszínről.

KIKÜLDÖTT MUNKATÁRSUNKTÓL

Az ATV egykori Sajtóklubját *Lovas István* vezetésével Burgenlandban akarták megrendezni szombaton. A műsor szereplői korábban azt nyilatkozták, hogy ezen a napon politikai menekültnek tekintik magukat Ausztriában.

A rendezvényre több magyar városból is útra keltek a Lovasékkal szimpatizálók. Sopronban szombat délelőtt háromnegyed órát kellett várakozni az átkelésre. A Sajtóklubra igyekvő hazai autósok úgy vélték, hogy a magyar hatóságok akarják nehezíteni átjutásukat Ausztriába.

A hosszú várakozást azonban az okozta, hogy az osztrák hatóságok szigorított ellenőrzést rendeltek el. Kiküldött tudósítónkat a határcsendőrök arról tájékoztatták: az alaposabb vizsgálatnak semmi köze Lovas Istvánék nem engedélyezett burgenlandi fórumához, a szigorításokat az Ausztriában tartandó európai csúcstalálkozó miatt vezették be.

Az osztrákok... folytatás az 5. oldalon

770133 175012 02216

leadni. Ez év végén tehát az [illegible]
adópapírokat lehet a szemétkosárba dobni. Az elévülési idő hat hónappal emelkedhet, ha az adóhatóság végrehajtást rendel el. Ha pedig az adóhivatal határozata bíróság elé kerül, az ítéletig eltelt idő sem számít bele az elévülésbe. Az öt évből tehát ma is könnyen lehet akár hét is.

A hivatalos elévülési idő megduplázása viszont arra kényszerítené az adózókat, hogy 11-12 évig megőrizzék számláikat, szerződéseiket, bizonylataikat.

Tíz... folytatás a 11. oldalon

Közép-európai kormányfők Pozsonyban

Medgyessy Péter miniszterelnök a pozsonyi CEFTA-találkozón sürgette az agrárpiac mielőbbi liberalizálását. Sikerült véget vetni a magyar–lengyel agrárvitának. Adrian Nastasével áttekintették a nemzeti kisebbségek helyzetét. A román kormányfő december elején Budapestre látogat.

POZSONYI TUDÓSÍTÓNKTÓL

A Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA) tagországainak együttműködése jelentős mértékben segíti az érintett államok európai uniós csatlakozási törekvéseit. Közös céljuk, hogy az agártermékek kereskedelmében is akadálytalanul érvényesüljenek a közösen elfogadott elvek. Ezért is nagyra értékelik a magyar–szlovák kereskedelemben felmerült gondok megoldásának módját és a szlovák–cseh vámunió létrejöttét – áll abban a közös nyilatkozatban, amelyet a társulás kormányfői írtak alá szombati csúcstalálkozójuk végén Pozsonyban.

Medgyessy Péter a tanácskozáson kifejtette: kormánya szerint létezik olyan politika, amely nem szétválasztja az összetartozót, hanem megerősíti az együttműködést. Térségünkben a CEFTA a kölcsönös megértésen és bizalmon alapuló szomszédkapcsolatok egyik fontos eszköze – mondta.

Medgyessy... folytatás a 11. oldalon

Székes fővárosi botrány

A rendőrség tizenöt szurkolót állított elő a szombati Ferencváros–Újpest mérkőzésen garázdálkodók közül. A FTC „kemény magja" transzparensén gyilkosoknak nevezte a rendőröket, akik erre retorziót alkalmaztak. Elszabadult a pokol, a fradisták székeket hajigáltak a pálya szélére, az újpesti szurkolók petárdákkal válaszoltak. A durva rendzavarásokkal tűzdelt mérkőzésen a közönség kevés focit láthatott. Verekedés volt a székesfehérvári Videoton–Győr meccsen is. (Részletek a 22. oldalon)

FOTÓ: GÁRDI BALÁZS

Bush cselekvésre buzdítja az ENSZ-t Irak ügyében

George W. Bush amerikai elnök visszautasította, hogy Bagdad feltételekhez köti a nemzetközi fegyverzetellenőrök visszatérését Irakba. Az amerikai elnök Irak-ellenes lépésekre ösztönzi az ENSZ Biztonsági Tanácsát, miközben alelnöke *Dick Cheney* vasárnap kilátásba helyezte: Washington egymaga is megteszi a szükséges lépéseket a Szaddám-rezsim megbuktatására.

A Fehér Ház közben biztatónak nevezi a nemzetközi közvélemény Irakkal kapcsolatos legújabb reakcióit. Szinte minden ország az ENSZ közös fellépését sürgeti, abban azonban egyetértés mutatkozik, hogy a bagdadi rezsimet meg kell rendszabályozni. Legújabban az eddig mereven elzárkózó Szaúd-Arábia jelentette be, hogy ENSZ-felhatalmazás esetén hajlandó felvonulási terepet nyújtani az Irak-ellenes koalíciónak.

Tárik Aziz iraki miniszterelnök-helyettes megerősítette a hét végén: a fegyverzetellenőrök akkor újíthatják fel helyszíni szemléiket, ha az USA nem támadja meg az országot, az ENSZ pedig beszünteti az Irak elleni gazdasági szankciókat. A Fehér Ház egyik névtelenül nyilatkozó illetékese szerint az iraki miniszterelnök-helyettes szavai azt mutatják, hogy Bagdadnak van takargatnivalója.

Részletek a 2. oldalon

Gerenday A. és fia

Gerenday A. és fia kőfaragó mester, építészmérnök, művészi síremlékek, VIII. Fiumei-út 7
131-554

Bptávb 1940 szept.

Kecskemét, 1929. november 16.

...ni Péter Úrnak,

Pozsony.

...ssal f. hó 12-én kelt levelére

a küldött váltót

...éj. febr. 5. I/Kertész és Tsa, Bpest

Kiváló tisztelettel

Kecskeméti Hengermalom RT.

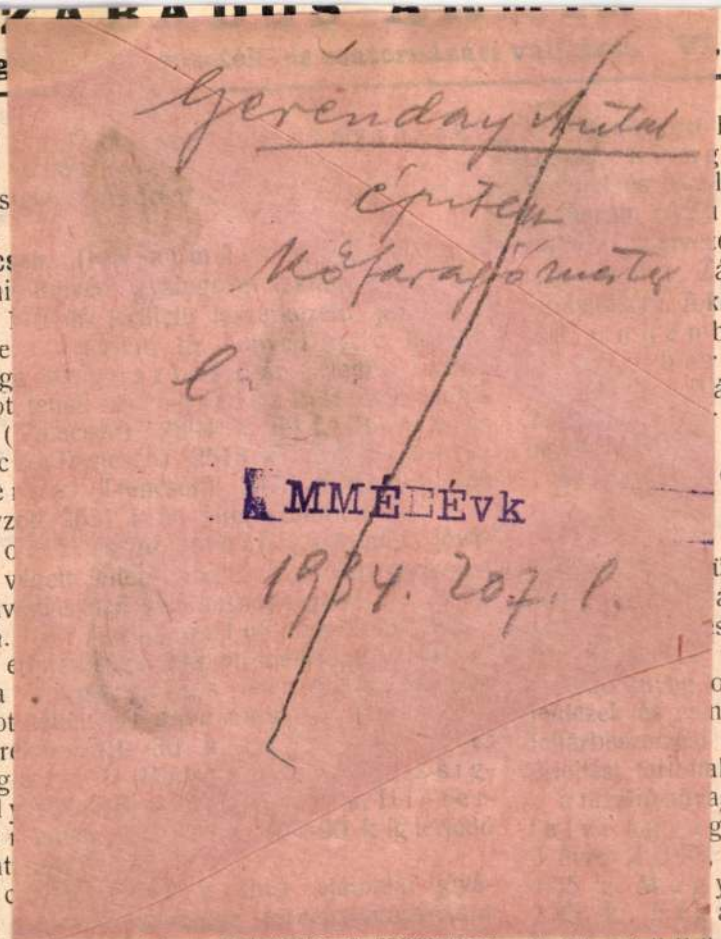

sztik, ha a képviselőtestület a szerződést
gadja.

ony. [Győr m.] (Óvoda építés.) Kóny
ségben létesitendő állami óvoda építését az
gusztus 5-én tartott árlejtésen Aller
ef kónyi vállalkozó nyerte el az előirány-
9424 k-val szemben 8890 k-ért. Pályáztak
: ifj. Biringer Lipót (Kapuvár) 8890
adics József (Szany) 8895 k-val.

es. (Szálloda kibővités.)
város tanácsa julius 21-én tartotta

Kőszenban
2·10 k, Deuts
600 k, (7000 m/m)
a tüzálló tégla s
falvi agyag
3 évre 3·80 k,
Magyar ker
Elkán és Bo
bánya és té
a hővédőanya
Sándor (csak 10

nazott

ár R.-T.

s Bokmayer

erceg Sándor-tér 4. sz.

o Gyár: Kőbánya.

Parafa-asbest pad

ruganyos, meleg, könnyen tiszt

:: :: :: tartható. :: ::

Földfeletti jégverme

sörhütők, borpincé

tervezése.

Műszaki irod

a parafakő anyag célszerü alk

mazására vonatkozó tervezés

. . . . kivitelére. . . .

l julius 31-ik
lattevők hiányában

elyreállitás.)
uton levő 7. sz. hid
f) a székesfehérvári
us 28-án árlejtést
vits és Botos
téssel, Bebessi
nyzattal. Az utóbbi

A mád—stósz—
-112 km. szakaszán
ére a lőcsei m. kir.
gusztus 3-án
ek: Modestó G.
k az alépitményi
e te Fülöp (Kassa)
f-rel.
delemügyi minister

ás.) A komáromi
tának megujitására

levő 44. sz. hid ujból épitésére (4985 k
a beregszászi m. kir. államépitészeti
augusztus 5-én árlejtést tartott. Ajá
tettek: Eisdörfer Jakab (Kishidvég) 5
99 f, Alter Dávid és Brand Mózes
5081 k 63 f-rel. Az utóbbi ajánlatot fogad

Zalaegerszeg. (Műtárgyak és korl
javitása.) Az alsólendvai járási th.
utakon levő 8 drb. faműtárgy és két k
szakasz javitására a zalaegerszegi m. kir. á
épitészeti hivatal által augusztus
tartott árlejtésen egyedül Csernkó
zalaegerszegi vállalkozó tett ajánlatot az
irányzott 3276 k 94 fillérrel, melyet elfoga

Nagykároly. (Utépités.) A Borvál
községből a borválaszuti vasutállomáshoz
vicinális közut kiépitésére (19327 k 43
nagykárolyi államépitészeti hivatal aug
tus 3-án árlejtést tartott. Egyedül Hir
Mór nagybányai vállalkozó tett ajánlatot 19
51 fillérrel, melyet jóváhagyás végett felte
tettek a kereskedelemügyi ministeriumho

Torvaj. [Somogy m.] (Szegé

Gerenday Andor, szobrász

Makkai László lapjuk ez évi 6. számában szép cikkben emlékezett meg a

MAGYAR PROTESTÁNS PRÉDIKÁTOROK

gályarabságáról. A *Háromszáz éve történt* című írással kapcsolatban hadd mondjam el, hogy e prédikátorok emlékét a mai napig kegyelettel ápolják Debrecenben. Különösen azóta, hogy Hegyi Mihályné módos polgárasszony 1895-ben díszes oszlopot állíttatott emlékezetükre.

Ez az emlékmű a Nagytemplom és a Református Kollégium között, az úgynevezett Emlékpark keleti oldalán áll. A Gerenday Andor és fia, Béla szobrászművészek tervezte oszlop tetejét egy csillagdíszes földgömb ékesíti. Ez alatt — a keleti oldalon — eme feliratot olvashatjuk: „DE RUYTER MIHÁLY hollandi tengernagy, a szabadító. 1676. febr. 11." Az oszlop négy oldalán a negyvenegy gályarab nevét is megörökítették. Ezek: *Selyei, Czeglédi, Bugány, Komáromi, Leporini, Otrokocsi, Szódói, Simonyi, Zsedényi, Harsányi, Alistáli, Kálnai, Körmendi, Nikléczi B., Szentpéteri, Szomódi, Turóczi, Jablonczai, Kocsi, Bátorkeszi, Karasznai, Köpeczi, Nikléczi S., Szalóci, Steller, Újvári, Miskolczi, Szecsei, Borhidai, Szilvási, Huszti, Gócs, Füleki, Paulovics, Kórodi, Ilyés, Mazari, Tinkovics, Lányi, Simonides, Masnicius.*

Az emlékművet díszes vaskerítés övezi, s éjjelente ki van világítva. A Debrecenbe látogató hazai és külföldi turisták közül sokan megtekintik. Gyakran látni rajta pirosfehér-kék holland nemzeti színű szalaggal és holland felirattal ellátott koszorút is. A szabadító emlékét külön utca — a Szabadság telepi Ruyter utca — hirdeti Debrecenben.

É. Kiss Sándor

— : Kedves

578.

Élet és Tud ... 26.

XXXI/13.

Gerenday Béla
testem

Érdemes bízni a tisztességben

Évek óta Ausztriában élő menyem hazai bevásárlókörútján betévedt a Wesselényi utca 47. szám alatti sportboltba, ahol a kisfiának karateruhát vásárolt. Csak órák múltán vette észre, hogy hiányzik a pénztárcája. Visszarohant a sportboltba, de szombat lévén, az már kora délután bezárt. Menyemnek másnap feltétlenül haza kellett utaznia. Megkért, menjek el hétfőn helyette az üzletbe, hátha... Bevallom, kétkedve indultam útnak. A fiatal eladónő meghallgatott, majd szó nélkül átnyújtotta az erszényt. Éppen csak belepillantottam, szégyelltem volna megszámolni a pénzt, persze egy fillér sem hiányzott.

És én még kételkedni mertem a tisztességben!

Soós Mihályné
Budapest

Toshiba fénymásoló

Lemásolhatatlan

A Hanson's Guidelines 1994-es felmérésében a vásárlókat arra kérték, hogy az alábbi négy szempont szerint osztályozzák a fénymásolókat:

1. Könnyű kezelhetőség.
2. A vevőszolgálat minősége.
3. Az árhoz mért teljesítmény.
4. A legkevesebb begyűrt papír.

A Minolta két 2. és egy 3., a Ricoh három 3., a Xerox és a Canon egy-egy 2. helyet tudott elérni.

A Toshiba a négy első helyet szerezte meg.

De nem csak ez szól mellette.
Ha cégünktől 1996. május 15-e után vásárolt Toshibája az első 100 000 másolás során egyszer is begyűrné a papírt, Önnek térítésmentesen egy iratmegsemmisítőt adunk.

Toshiba fénymásológép
A mintaszerű másolat

TOSHIBA

Toshiba magyarországi képviselet. Technotrade Kft.
1147 Budapest, Öv u. 185. Tel.: 252-0455, fax: 252-6470

Eger: 3300 Lenkey János u. 4–6. Tel./fax: 36 411-585 · **Győr:** 9024 Liezen-Mayer u. 25. Tel./fax: 96 433-730 · **Kecskemét:** 6001 Irinyi u. 17. Tel./fax: 76 484-651 · **Nagykanizsa:** 8800 Ady Endre u. 37/A. Tel./fax: 93 310-395 · **Nyíregyháza:** 4400 Kereszt u. 3. Tel./fax: 42 310-277 **Pécs:** 7633 Dr. Veress Endre u. 11. Tel./fax: 72 251-589 · **Sopron:** 9400 Bartók Béla u. 7. Tel./fax: 99 319-634 · **Szarvas:** 5540 Szabadság u. 23. Tel./fax: 66 312-197

MediaComm

LEVÉLTURMIX

Mátyási Andrásné (Tiszavasvári): A sok, igencsak nyugdíjkorhatár fölötti honatya miért nem adja át a helyét a fiataloknak? De ha már ilyen görcsösen ragaszkodnak a képviselői székhez, legalább ne halmoznák az ilyen-olyan másodállást, bizottsági, szakértői tanácsadói posztot.

Papp Rezső (Vác): Megkapó volt M. G. P. megemlékezése az általam is nagyra becsült Lehotay Árpád születésének 100. évfordulójáról (április 27.). De vajon valóban a századik? Ábel Péter, Filmlexikon: 1890–1953; Hont Ferenc, Színházi Kislexikon: 1898–1953; Németh Antal, Színházi Lexikon: 1890–; Csíkvári Antal, Legújabb Lexikon: 1890. Melyik dátum az igazi?

Várkonyi László (Budapest): Olvasom, hallom az információt: jelentős létszámleépítésre készülnek a bankszférában. A hír önmagában nem rendítene meg, de ha arra gondolok, hogy például a Moszkva tér–Retek utca sarkán levő OTP-ben is létszámleépítésre kerül sor, bizony nem örülök. Itt ugyanis gyakoriak a tumultuózus jelenetek, s az ide tartozó ügyfeleknek legjobb esetben is egy-másfél órát kell várakozniuk.

Markó László (Mezőnyárád): Tartalmasnak, informatívnak találtam az energiaprivatizációról készített Magánenergia című mellékletet. Kár, hogy naprakészségét a fotók avittsága lerontotta, például a bükkábrányi lignitbányáról közölt felvétel, amely legkevesebb tíz évvel ezelőtti.

Az olvasói leveleket a szerzők előzetes hozzájárulása nélkül, mondanivalójuk tiszteletben tartásával, rövidítve jelentetjük meg. Névtelen, címhiányos leveleket nem közlünk. Az itt megjelent vélemények nem okvetlenül azonosak a szerkesztőségével.

Üzenetrögzítőnk telefonszáma: 250-1680/346-os mellék.

Lovasnosztalgia

„Az Úr 896. éve." Eltelt 1100 év – így kezdődik az Itthon melléklet Honfoglalók és kalandorok című írása, amelyben a mai fiatalok rekordkísérleteiről, nagyratörő álmairól volt szó (május 9.).

Az Úr 1971. éve. Eltelt 25 év. 1971-ben katona voltam, tartalékos katonaorvosként vezényeltek a negyedszázaddal ezelőtti Tarpa–Tenkes lovastúrára: „Tizennégy gyerek lóháton végigjárja az országot, és neked csak annyi a feladatod, hogy vigyázz rájuk." Jó katona lévén teljesítettem a parancsot. A túra csodálatos volt. Tarpától Tenkes hegyéig (Harkány) több mint ezer kilométeres távon bejártuk Kelet- és Délkelet-Magyarország legszebb területeit lóháton. A gyerekek roppant fiatalok voltak, a legidősebb 13 éves lehetett, a legfiatalabb 10 körül, és csodálatosan bírták a napi 20–40 kilométeres lovaglási távokat. Mondanom sem kell, hogy nem a gyerekekre kellett vigyáznom, hanem emberorvos létemre a lovakat kellett gyógyítanom. A gyerekek akkor még (25 évvel ezelőtt) csodálatosan bírták a terhelést. A túrát egyébként a magyar úttörőszövetség szervezte, Örsi Ferenc író (a Tenkes kapitánya szerzője) kezdeményezésére.

Úgy hiszem, hogy ezek a gyerekek is honfoglalóknak vagy „kalandoroknak" minősíthetők.

Dr. Vetró Gábor
Budapest

Vonultunk

A gyermekszervezetek sajnos végképp kiszorultak az újságok látóköréből. Május elsejét azért alkalmasnak találták, hogy közvetett módon szót ejtsenek az ötvenéves úttörőmozgalomról.

Kitűnő időzítés, hiszen éppen 1946. május elején jelent meg először a nyilvánosság előtt Budapesten hatezer egyenruhás úttörő. A jubileum alkalmával nem lett volna szentségtörés azokkal is beszélni, akik részesei voltak a bemutatkozásnak. A „Vonultam..." (általam tisztelt) szerzője ügyesen sejteti az úttörőmozgalom úgymond kirekesztő voltát, holott 1951 őszén magam tapasztaltam, hogy például a Békés megyei Kamutpusztára kitelepített családok gyermekei is tagjai voltak az úttörőcsapatnak.

Dr. Nádházi Lajos
Veszprém

Aki arra jár, megsüvegeli

Felújították a százéves técsői Kossuth-szobrot

A millenniumi ünnepségek évében, 1896 májusában leplezték le a világ köztéri Kossuth-szobrainak sorában a hatodikat Técsőn (Felső-Tisza-vidék, Kárpátalja). A két és fél méter magas, gránit talapzaton álló szobor Gerenday Béla alkotása, amelyet Joszovics mester máramarosszigeti műhelyében öntöttek bronzba. A természetes méretű mellszobrot, amely a técsői magyarság kezdeményezésére, közadakozásból készült, a város egyik központi terén, a Kossuth nevét viselő utca kiszögellésében helyezték el, arccal a városnak.

A korabeli feljegyzések, visszaemlékezések arról adnak hírt, hogy azon a szép tavaszi vasárnapon ott volt a város és környékének apraja-nagyja, tiszteletbeli vendégekként képviseltették magukat Kossuth városai: Monok, Cegléd, Debrecen, Budapest. Egész napot betöltő program keretében ökumenikus istentisztelet, lovassági felvonulások és -bemutatók voltak, színielőadások, egyházi és világi dalárdák szórakoztatták a nagyszámú közönséget. A Kossuth-szobor itt, a kárpátaljai csángók földjén egy évszázada jelképezi a hovatartozásunkat.

Átvészelte a két világégést, ám 1947-ben elmozdították eredeti helyéről, mert ott díszsírhelyet jelöltek ki az erőszakos kollektivizáció meggyilkolt agitátorainak. Kossuth Lajos szobrát a perifériára vitették ki, háttal a városnak állították fel. Majd fél évszázados szilencium után került vissza eredeti helyére, 1989. március 15-én százak gyűltek össze a szobor mellett és környékén, itt hangzott fel újra a Szózat, ide jött az elsős, itt búcsúzott az érettségiző, és így azóta minden évben talapzatára helyezik a tavasz első virágait, előtte vezet el az életből eltávozott utolsó útja. Előtte elhaladva fejet hajtanak és megsüvegelik a técsőiek, a városon át igyekvő idegenek.

Aztán 1992. január 7-re virradóan, az ortodox karácsony szent éjszakáján, amikor a szeretet hatalma az egekig ér, Kossuth Lajos szobrát meggyalázták: ledöntötték és az útszéli árokba dobták. Hála a féltő kezeknek, amelyek kiemelték a sárból és visszahelyezték a szobrot.

1994. június 17-én Ajtai Sándor, Szligán Ferenc, Szöllősy László és e sorok írója leemelték a szobrot a talapzatáról, Ajtai Sándor kőfaragó mester műhelyébe szállították, aki többnapos igyekezettel megtisztogatta, s visszaállította eredeti szépségét. A történtek miatt Ajtai Sándor „tette tisztázásának érdekében" több órán keresztül a helyi rendőrség „vendége" volt...

Dr. Szöllősy Tibor
Técső

Népszabadság
1996 május 14

MAGYAR SUZUKI

Fuss, Forest, fuss!

Forest Green – tavaszi premier a Suzukinál

Az én nevem Forest.

Forest Green a Suzukitól.

A mama azt szokta mondani, hogy a 4 alufelnimmel olyan gyorsan futok, ahogyan a szél fúj. Meg azt is, hogy szörnyen büszke rám meg körülbelül 1199 társamra,* amiért a környezet ilyen jó barátunk. Ha kedvem szottyan muzsikát hallgatni, csak elhelyezkedem a vagány ülésben, bekapcsolom a rádiós magnómat, meg minden. Lefogadom bármibe, hogy a fényezett lökhárítómon sem ütközöl meg.

*A Forest Green négy- és ötajtós változatban is készül.

SUZUKI. Ezt megnézheti!

hat

Táncol-e Bóbita?

Az elmúlt fél évtized irodalmi tendenciáit fürkészve az ember nem rejthet véka alá bizonyos aggodalmakat. Folyóiratok megszűnése, rovatok átalakulása, könyvkiadók látványos születése és elmúlása közepette talán épp a legfogékonyabb, a jövőt tekintve legfontosabb korosztály, a gyerekek veszítettek a legtöbbet.

Köztudomású, sajnos, hogy egy lap, ha összébb kell húznia azt a bizonyos nadrágszíjat, a kulturális közleményeket ritkítja meg legelőször. Ezen belül is az ifjúságnak szóló irodalmi művek közzétételét. Sajnálatos, de így van. És akkor még nem is szóltunk a könyvkiadás dilemmáiról. Nem egy és nem két esetet tudnék felsorolni, hogyan maradtak és maradnak folyamatosan kéziratban remek ifjúsághoz szóló regények, mesék és versesköteték, azon egyszerű oknál fogva, hogy nincs a közzétételükhöz elegendő pénz, a szerkesztőkben és a kiadókban pedig kellő kurázsi, a kockázatvállalás gesztusa.

Ami a könyvtámogató alapítványok tevékenységét illeti, a működésük szintén felemás. Ha olykor támogatnak is ifjúsági kiadványt, ez szinte kivételnek tekinthető. Általános – és eléggé el nem ítélhető – vélekedés szerint ugyanis az ifjúsági irodalmi műveknek „önfenntartóknak", értsd rentábilisaknak kellene lenniük. Kellene, ám ritkán azok. Amik mégis, azokról viszont többnyire elmondható, hogy nem épp a legnívósabbak: látványos albumok, giccses meseféleségek, tarkabarka, sokszor az elemi jó ízléssel is hadilábon álló leporellók, melyek ugyan lehet, hogy kapósak, de az igencsak kétséges, alkalmasak-e a legifjabb korosztály szépérzékének csiszolására. Van egy-két fórum, mely dicséretesen állja a sarat. Mindenekelőtt a Kincskereső, a hat-tíz éves korosztály nívós folyóirata. Ám kérdéses, eljut-e mindig azokhoz, akiknek készül.

Karácsonykor Atilla az Erkel Színházban

Nem értékek alapján dőlnek el a dolgok

Szörényi Levente háttérbe húzódásának okairól

Szörényi Leventét az elmúlt négy évben divat volt szidni. Persze ő is tett, írt és mondott egyet s mást, ami sokak szemében szálkává vált, még ha nem is szánta annak, de azért bizony sokszor igazságtalanok voltak vele szemben. S tény, hogy észrevehetően fogy körülötte a levegő. Az Atilla tavaly augusztusi bemutatója óta alig látni, hallani. A múlt héten azonban ő is ott volt fia, Szörényi Örs első önálló lemezének sajtóbemutatóján.

FOTÓ: TALUM ATTILA

– Nem félted fiadat ettől a pályától? – kérdeztem tőle, miután az ilyenkor szokásos nyüzsgés egy kicsit alábbhagyott.

– Dehogynem, de nem akarom visszatartani attól, amit nagyon szeret. Pedig már évekkel ezelőtt felhívtam figyelmét a veszélyekre, legfőképpen azért, mert nagyon jól ismerem ennek a műfajnak a belső összefüggéseit. Féltem ugyanakkor azért is, mert nem szeretném, ha az én ellenzőim és ellenségeim esetleg rajta élnék ki magukat. Ez egyelőre nem következett be, de továbbra is fennálló veszély. Harmadsorban pedig nagyon nem szeretem, ha családi vállalkozássá válik egy-egy művészi pálya. Éppen ezért teljesen kivontam magam az egészből. Ugyanakkor kíváncsi is voltam, hogy eléggé „megátalkodott", eléggé küzdőképes-e a gyerek. Csak annyit „segítettem", hogy amikor megmutatta a dalait, akkor vagy bólintottam, vagy sóhajtottam egyet.

– Zeneileg hogyan tetszenek fiad dalai?

– Hadd ne mondjak semmit, mert az nagyon fura mellékzöngét kaphatna. Természetesen nem tehetségtelen a gyerek, s a legfontosabb, hogy – a mai zenészvilágban szokatlanul – van szíve és lelke. Kívánom neki, hogy elfogadja és meg is szeres[illegible] a közönség [illegible] természetesen úgy érzi, hogy jó ideig nem tud újra megszólalni. És nem is szabad. De ez a hallgatás – megítélésem szerint – kizárólag rajtam múlik.

– Mennyire tudtad, ha egyáltalán lehetett, feldolgozni magadban a bemutatót követő, jobbára kedvezőtlen sajtó- és társadalmi visszhangot?

– Nem volt nagyon nehéz, mert körülbelül ezt vártam. Miért történne más ezen a területen, mint az úgynevezett nagypolitikában? Itt nem értékek alapján dőlnek el a dolgok, hanem hihetetlen agresszív és görcsös igyekezetek irányítják a véleményalkotást. De ha valaki venné a fáradságot, s az elmúlt néhány évben a velem kapcsolatos beszélgetéseket és nyilatkozatokat áttanulmányozná, akkor rájönne arra, hogy nekem most, itt már nem lehet igazán új mondanivalóm. És nem zavar az sem, hogy ezekhez Bródy „nem tudott zenéket írni", mert az bizony egy kissé hamis lett volna.

– Pedig úgy tudom, karácsonykor az Erkel Színházban újra színpadra állítjátok.

– Igen, s talán nem tűnik szerénytelenségnek, de egészen biztos vagyok benne, hogy az előadásokat ismét tömeges érdeklődés fogja övezni. Azzal a különbséggel, hogy míg tavaly nyár[illegible] egy ismeretlen, új dolgot pr[illegible] fogadni az embe-tog szellemi, érzelmi muníciót adni az embereknek. Legfeljebb csak betiltani lehet, ha már nem fér bele az összképbe, eltörölni soha.

– Ez a mostani felújítás pontosan mit jelent? Esetleg változtattál valamit a darabon?

– Nem írtam és nem is írom át, mert nincs rá szükség. Mindössze egy-két dramaturgiai kigazítást teszünk csak. A zárt, a szűkebb színpad miatt ezek elsősorban szcenikai és koreográfiai újítások lesznek.

– A szereplőgárda sem változik?

– Nem. A gárdával legutóbb a [illegible]gyar Rádióban felv[illegible] két *reakciójáról? Arról, hogy a viszonyotok azóta igazán rossz, amióta a köztetek meglévő feszültség nem maradt az asztal körüli vitáknál, hanem manifesztálódott egy olyan műben, az Atillában, amellyel ő semmiképpen nem tud egyetérteni. Hogy „rossz társaságba keveredtél", s ezek után igen nehéznek véli a közös művészi munka folytatását.*

– Ezt a sztereotípiát évek óta szajkózza Bródy János, s nem igazán szeretném minősíteni, de olyan, mint azok a versszövegei, amikor nem jutott eszébe semmi, és egy átlagos szlogent ismételgetett. Inkább arra lennék kísen Bródy használta ki a vele rokonszervező liberális újságírást. Atillával kapcsolatban pedig korábbi nyilatkozatai igazolják, hogy meg akarta írni a darabot, és lényegében azonos koncepcióval, mint ahogy színre került. Csak később. De mikor? Majd ha újra visszajönnek az oroszok?

(„Atilla egy olyan kiindulási pont a mi történelmünkben, amely iránt különösen nagy a nemzetközi érdeklődés – szól újra Bródy... Az is kiderül tetteiből, hogy a félelmetes hadúr nemzeteket összefogó béketeremtő-

Gerenday Antal szobra

A százéves

A siómarosi Kossuth-szobor felállításának 100. évfordulójára emlékeztek szombaton a Balaton-parti településen. Ez volt a világon az első köztéri Kossuth-szobor: 1894. június 26-án leplezték el az akkor 200 lelket számláló faluban. A polgárok annak idején 640 forintot adtak össze a *magyar szabadság legnagyobb apostolának* állítandó mellszobor elkészítésére. Megformálója a budapesti *Gerenday Antal* műszobrász és fia volt. Az avatóünnepségen *Miklós Endre* történész, valamint *Pápai Lajos*, a Kossuth Kör elnöke méltatta Kossuth érdemeit, akinek a neve a település lakóinak számára egyet jelentett a jobbágyfelszabadítással, a szabadsággal.

A falu két lelkes polgára ágyút öntetett a nagy nap tiszteletére, és el is dördült egy lövés, ám a falu elöljárója tiltott fegyverhasznála-

Főegyházmegyei zsinat Esztergomban

Méltóan Krisztus evangéliumához

A keresztény élet magyarországi megújítása a célja, s Szent Pál apostol szavai – Éljünk méltóan Krisztus evangéliumához – a jelmondata a vasárnap Esztergomban megkezdődött Esztergom-Budapesti Római Katolikus Főegyházmegyei Zsinatnak, illetve más szóval szinódusnak.

Az egyhetes eszmecsere – tudta meg a szervezőktől az MTI tudósítója – minden bizonnyal fontos mérföldkő lesz a legnagyobb hazai egyház történetében, hiszen ezt megelőzően 1941-ben, azaz több mint 50 évvel ezelőtt rendeztek zsinatot Magyarországon. Emellett a II. Vatikáni Zsinat óta ez az első egyházmegyei szinódus hazánkban, ezért példát is mutathat, mivel a jövőben több magyarországi egyházmegye is tervezi zsinatának megrendezését. Az esztergomi eszmecsere előkészületei 1988-ban kezdődtek meg. Megtartását helyeselte *II. János Pál* pápa 1991-ben, hazánkban tett látogatásakor. A zsinat megtartásának az ideje a magyarországi egyházmegyék határainak múlt évi módosítása miatt tolódott mostanra.

A szinódus mintegy 200 résztvevőjének 40 százaléka egyházmegyés pap, 20 százaléka szerzetes, illetve szerzetesnő, a többiek pedig világi hívők. Az előkészületek során csaknem 20 ezer, s főként a hitélettel kapcsolatos kérdéseket tartalmazó íveket osztottak ki a papság és a hívők között. A válaszokból összeállított munkadokumentum több, például az evangelizációval, az egyházmegyei szervezettel, a papi élettel, a hitélettel, a keresztény családdal, az ifjúsággal, a szociális tevékenységgel foglalkozó fejezetekre oszlik. Az egyhetes eszmecserén elhangzó tanácsokat, illetve javaslatokat lelkipásztori tervben összegzik, melyet várhatóan októberben hoznak nyilvánosságra.

A zsinaton megfigyelőként más egyházmegyék és felekezetek tagjai, valamint a határon túli katolikus magyarok képviselői is részt vesznek. A tanácskozás szombaton hálaadó szentmisével zárul az Esztergomi Bazilikában. A főtemplomnak, az ország legnagyobb római katolikus templomának a múlt év szeptember 5-én leégett tetőszerkezetét e rangos tanácskozás tiszteletére újjáépítették, s ezen a szentmisén lesz annak ünnepélyes megáldása is.

Gyógyteák Angliába

Angliába és Írországba szállít majd kozmetikumokat a Herbária. A cég vezetői a londoni Intrinsic Beauty céget ruházták fel a Herbária termékek szigetországra vonatkozó kizárólagos forgalmazási jogával – tájékoztatott Ujlaky Zoltán, a Herbária képviselője.

A keretmegállapodás szerint első évben 250 ezer font értékű gyógynövény alapú kozmetikumot értékesítenek az Egyesült Királyságban és Írországban. A londoni székhelyű partner nemcsak lerakatokkal rendelkezik, hanem számos biobolttal és na-

Bőrpingálás

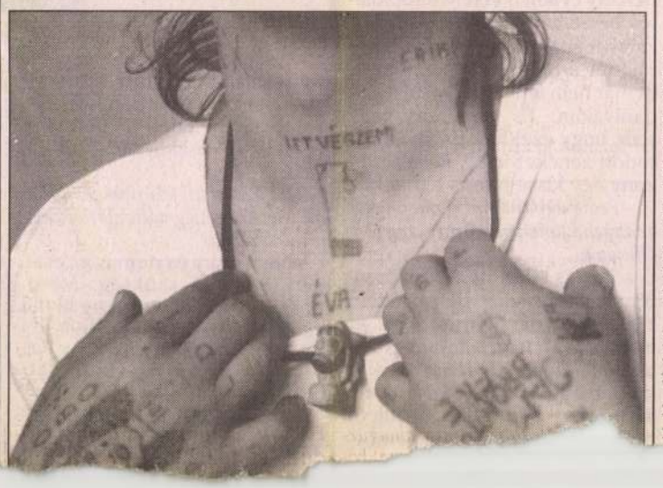

NAPLÓ

FOCI VB I. Egy fecske nem csinál nyarat, csak *tizenegy*.

*

FOCI VB II. A kispadon ülő játékos gyakran olyan, mint a keserű tök: *dísznek* használják.

*

FOCI VB III. A dopping a sportolók AIDS-vírusa. (Lásd Maradona)

*

EVOLÚCIÓ. Toldi Miklósokat ma már minden évben választanak. Nem *teremnek*.

*

ANTROPOLÓGIA. A sikerektől megnő az ember, a balsikerektől összezsugorodik.

*

ÜRÖM. Újra kiadják a Sportlexikont, egyelőre az első kötetet, A-tól K-ig. Lehet, hogy megnő a *sértett* emberek száma A-tól K-ig?

*

SPORTKÖZVETÍTÉS. „Ez a babaarcú lány... leány, babaarcú... Az arca olyan, mint az alma... Az almához hasonlít az arca... *Babaalmú...*"

*

ELLENTMONDÁS. A tiszta levegőért! – hirdették a környezetvédők demonstrációs öltözékükben Budapest utcáin. Dögöljetek meg! – hirdették a busz- és teherautósofőrök demonstrációs öltözék nélkül Budapest utcáin.

*

TÁBLÁK. 1. Strandkönyvtár. 2. Kutyát a partra vinni és fürdetni tilos! 3. A strand területén labdázni tilos! Várom a következő táblát: Kedves vendégeink! A strand területén vízbe menni tilos!

*

ÖRÖKKÉVALÓSÁG. Minden cikk 24 órát él. Utána egy mellékhelyiségbe kerül – meghalni. Aki örökkévalóságot emleget, úgy jár, mint a papné, aki könyv akart lenni az ura kezében, de az csak kalendáriumnak nézte és évente kicserélte.

(kő)

Finnugor népek

Nem tudom, mennyire hiteles a ténymegállapítás, miszerint ma húsz finnugor nép él a földön. Bizonytalanságom, netán tamáskodásom oka egyszerű: rokonnépeink némelyike épp a közelmúltban tűnt el a földgolyóról. Évszázadokon át tengődtek idegen, náluk nagyobb népek tengerében, míg nyelvüket, önismeretüket végképp elveszítették.

Talán két évtizede sincsen, hogy a legutolsó szajáni szamojéd öregasszony meghalt. Nyelvészek és néprajztudósok még idejében kifaggatták népe titkairól, melyekről már csak egymaez a félvak, meglassult beszéd-

felszívódást jelölték ki „internacionalista" célul.

Tavaly a Magyar Írók szövetsége szervezésében megrendezték nálunk, Eger városában a finnugor írók világtalálkozóját. A hanti, komi és más illetőségű rokonok nyilatkozatait hallgatva és olvasva meggyőződhettünk róla, hogy e kis – évszázadokon át balsors sújtotta – népek igenis élni akarnak. Öntudatban megerősödve kívánják megőrizni nyelvüket és másokéval összetéveszthetetlen kultúrájukat.

Két esztendő múlva, sejthetően a világkiállítás keretében, leg-

Gerendy Antal, építész

Szatmárcseke, Kölcsey faluja

Hazánk északkeleti csücske nagyon szép vidék: itt találkoznak a lápmaradványok a Tisza kanyarjaival, a Szamos és a Túr régi és mai medrével. A festői táj egyik települése Szatmárcseke, *Kölcsey Ferenc* faluja.

Kölcsey Ferenc 1790-ben született Sződemeteren, Debrecenben végezte iskoláit és a fővárosban tanult jogot. Álmosdon gazdálkodott, majd élete nagy részét a mai Szatmárcsekén töltötte. Itt élt 1815-től 1838-ban bekövetkezett haláláig. Itt írta a Himnuszt. 1823-ban.

Hatoszlopos síremlék a szatmárcsekei temetőben. *(Balogh P. László felvétele.)*

Kölcsey hajdani kúriájának helyén művelődési ház áll, itt rendezték be emlékszobáját. Íróasztal, székek, úrasztala — melyet egykor Kölcsey adományozott a templomnak —, néhány kötet könyv — a Muzarion példányai, és három-négy gótbetűs kötet. A vitrinben első kiadású könyvek és Kölcsey-művek. Az egyetlen szobában 1965 óta állandó emlékkiállítás látható, mely jó áttekintést nyújt Kölcsey pályafutásáról. Metszetek, versek, kéziratok nagyított fotói, a reformkor egyik legjelentősebb politikusának, híres szónokának, a magyar értelmező próza megteremtőjének szellemét idézik.

Kölcsey síremlékét 1856-ban állították fel, mely kőből készült csonka oszlop volt. Azt mondják, ennek felállításakor hangzott el először hazánkban a Himnusz. A református temető a maga nemében páratlan hazánkban. Hatalmas fák borulnak a kelet—nyugati irányú fejfás sírhalmokra. A költő régi síremlékét a művelődési ház udvarán tekinthetjük meg. Ma a kopjafák fölé ógörög stílusban készült, hatoszlopos, dunántúli homokkőből épített síremlék magasodik, melyet halálának századik évfordulóján, 1938-ban emeltek, *Gerendy Antal* építész tervei szerint. Az emlékművön minden évszakban koszorúk, virágok jelzik, hogy a védett, műemlékké nyilvánított temetőben sokan keresik fel Kölcsey sírját.

Ismerik, tisztelik és szeretik Kölcseyt Szatmárcsekén, Berky Nándor készítette mellszobrát, mely az iskola előtt áll. *Marton László* szoborkompozíciója a fatörzsön ülő költőt ábrázolja, a művelődési ház kertjében kapott helyet. Ezt a Himnusz megírásának 150. évfordulóján avatták fel.

Szente Erzsébet

kellyteleinek voltunk olcsón eladni. A múlt évben vásároltunk egy faaprító gépet, amely nemcsak feldarabolja, hanem ventillátor segítségével továbbítja is a hulladékot a kazánba, és így most már a nagyobb fadarabokat is el tudjuk tüzelni. Így egy év alatt további százötven tonnányi fűtőolajat tudunk megtakarítani.

A jó eredmény újabb lépésekre ösztönöz bennünket. Gondolkozunk rajta, hogy ezt a módszert bevezetjük azokban az üzemegységekben is, amelyekben sok ilyen nagy kalóriájú hulladék keletkezik. Ez még akkor is megérné a befektetést, ha újabb gépet kellene vásárolnunk, hiszen a beruházási költség rövid idő alatt megtérülne a további fűtőolaj-megtakarítás révén.

tályok felé áramló kondenzátumot, amelynek hőmérséklete száz fok felett van. Ez a lecsapódott gőz és forróvíz eddig felhasználatlanul visszaáramlott a kazánház tartályába. Most az irodák és egyéb helyiségek fűtőrendszerébe irányítjuk, s azzal a vízzel olyan helyiségeket fűtünk, amelyek fűtésére korábban friss gőzt használtunk. Évente így 1600 köbméter vizet, s nyolcvan tonna fűtőolajat takarítunk meg.

Üzemünkben az energiatakarékosság lehetőségei még korántsincsenek kimerítve. De a fenti két példa is igazolja, hogy ha jobban figyelünk, körülnézünk, mindig találunk olyan lehetőségeket, amelyek e fontos feladat megoldását segítik.

Báblics István

energetikus Szék- és Kárpitosipari Vállalat mohácsi gyáregysége

A nemesfém minden grammjáért

Az Állami Pénzverő ezüstáru-üzemében elismerés és megbe-

ban. Találtunk is olyan módszereket, amelyek megvalósításával

Gerenday Antal

pitott árt. — **A Gerenday-féle** siremlékgyárban több nagy siremlék készült el; köztük a gr. Nádasdy Lipót nagy sarcophagja mauthauseni szürke gránitból s Polgár Mihály magas obeliszkje ugyanolyan anyagból. — **A svábhegyi vaspályát** april 15-én nyit-

Fővárosi Lapok
1875. 234. l.
Ifjabb

ták meg. — **Nyáry Pál** siremlékét, mely magas sziklatömböt fog ábrázolni, Gerenday Antal 1880 frtért készíti el mauthauseni gránitból s mivel e célra hatezer forint gyült össze, a fenmaradó összeget a nyáregyházi iskolának adják azzal a kötelezettséggel, hogy annak előljárósága viselje gondját az emléknek s az azt környező nyolcszáz négyszegöles kertnek. —

U. o. 244 l.

Kemény Mária

Ars Hungarica 1983/1

A GERENDAY-FÉLE SÍRKŐGYÁR TÖRTÉNETE (1847-1952)

Ez a tanulmány a több mint száz éven át fennállt Gerenday-féle sírkőkészítő és kereskedő cég történetét dolgozza fel. A cég a magyar sírkőszakmában mindvégig vezető helyen állt s a név, márkajelzésként szerepelhetett ebben az időszakban. Az első részben gazdaságtörténeti szempontok alapján követjük nyomon a cég történetét, a második részben bemutatjuk, hogy milyen művészeti tendenciák jellemezték sírkőkínálatát.

A GYÁRALAPÍTÁS TÖRTÉNETE 1864-IG

Az alapító, Gerenday Antal, 1818-ban született Dömsödön. 1832 és 1836 között kereskedőtanonc volt Pesten, majd 11 éven keresztül, 1847-ig „mint kitanult kereskedő, a legmegbecsültebb kereskedőházaknál állt szolgálatban".[1] E 11 év alatt Michael Kraftnál, Sonleitnernél, majd Karl Jacobsohn ácsmesternél volt alkalmazásban, akitől 1847-ben annak teljes sírkőkészletét, valamint a sírkőkereskedelemhez való jogot megvásárolta, s így önálló kereskedővé vált. 1851-től a kereskedők szokásos adóját is megfizette a városi hatóságnak.[2]

Az előrelendülő városiasodási folyamattal párhuzamosan Magyarországon ekkor kezd kialakulni a polgárság körében tömegesen az az igény, hogy maradandó kősíremléket állíttassanak. Korábban a jelentősebb főúri-nemesi síremlékeket külföldi szobrászok készítették, s a mennyiségileg még nem jelentős, s leginkább Nyugat-Magyarországon jelentkező polgári sírkőszükségletet a helyi céhek kőfaragómesterei ki tudták elégíteni.

1848-ban nyitják meg Pesten az első nagyobb köztemetőt a Kerepesi út mellett. Addig mind Pesten, mind Budán az egyes kisebb településrészek lakosai különálló kisebb temetőkbe temetkeztek. Ilyenek voltak például az 1930-as években megszüntetett vízivárosi és krisztinavárosi temetők.[3]

Ebben az időszakban kezd kialakulni a temetkezés és ravatalozás egyházaktól független jogi és egészségügyi szabályozása is. Megszüntetik a templomokba, illetve templomok köré temetkezés ősi szokását, és Pesten már ekkor, vidéken pedig fokozatosan igyekeznek elérni, hogy a halottakat ne lakóházakban ravatalozzák fel, hanem a temetőben külön e célra létrehozott épületekben.

A növekvő sírkőigény kielégítésére egy önálló szakmai kör először a kereskedelemben, majd az iparban specializálódik. Az 1850-es évek elején még csak szórványosan találunk

olyan kereskedőket, akik sírkövek eladásával is foglalkoznak. Ekkor még az az általános, hogy a megrendelő közvetlenül a kőfaragóhoz fordul. Ennek megfelelően kialakulatlan még szakmailag is a sírkőkereskedelem hovatartozása. Gerenday egy 1856-ban kelt levelében felsorolja azokat, akik az országban márványból készült sírkövek eladásával foglalkoznak. Pesten Georg Krauss, az Árpád utcában, Emmanuel Figdor, akinek szakmája aranyműves, J. Schuller kőfaragólegény (Steinmetzgeselle, azaz nem bekebelezett kőfaragómester a céhnél, de feltehetőleg önálló műhelyt fenntartó, „saját kezére dolgozó" kőfaragó), Joachim Sternberg vésnök, valamint a Dunaiszky-testvérek. A pestiek között említi Josef Solari és Josef Kelndorfer piszkei, illetve weindorfi földbirtokosokat is. Budán a „jól ismert" Komorner már 20 éve folytat sírkőkereskedelmet, rajta kívül egy zsidó részvénytársaság működik még. Még változatosabb azonban azoknak a felsorolása, akik vidéken űzik a sírkőkereskedelmet: Baján Josef Ott kötélverőmester, Temesvárott J. Eiteles bútorkereskedő, Apatinban N. Beile hajóács.[4] Végül, maga Gerenday is egy ácsmestertől vásárolja meg annak sírkőkészletét, amivel cégét megalapozza.

Tisztázatlan a sírkőkereskedelem helyzete a fennálló ipari, illetve kereskedelmi szabályozás szempontjából is. Az 1851-től érvényes Ideiglenes Iparrendtartás az építő- és építőanyagipart a korlátozott iparágak közé sorolja, s ezekben az iparágakban mind az 1850-től működő Kereskedelmi és Iparkamara, mind pedig a helyi hatóságok erőteljesebben érvényesítenek olyan jellegű megkötéseket, amelyek a korábbi céhes iparszabályozás sajátosságai voltak.

A felbomlóban levő céhrendszer merev kereskedelmi és termelési korlátai ebben az időben már tarthatatlanokká váltak. A céhes kézműipar elsősorban mennyiségileg vált képtelenné az igények kielégítésére. Nem tudott azonban konkurrálni a főképp külföldről származó gyári termékek alacsonyabb áraival sem, s a termelési technika színvonalának elmaradottsága és az általános tőkeszegénység következtében nem tudott elindulni a nagyipari fejlődés útján sem.[5] Mindez a 40-es évek végén egyre sürgetőbben veti fel az iparszabadság szükségességét, erre azonban, éppen a kézművesrétegek gyengesége miatt, nem kerülhetett sor. Mind a kézművesek körében, mind a társadalom egyéb rétegeiben erős félelem élt attól, hogy a nagyipari termelés korlátlan uralma következtében az egész iparosréteg proletarizálódni fog.

Az 1850-es évek iparszabályozását éppen ezért kettősség jellemzi. Fenntartja a céhes intézményrendszert, de megszünteti a céhek iparkorlátozó lehetőségeit. A céhes intézményrendszer fennmaradása továbbra is érvényesíti a privilégiumok jogalapján álló gondolkodásmódot, s a helyi hatóságok, melyekhez a céheknek ebben az időben már fordulniok kell panaszaikkal, sokszor a céhek védelmében lépnek fel a bepanaszolt kereskedőkkel, iparosokkal szemben. Ugyanakkor az iparszabályozás több olyan lehetőséget teremt, amely mindezektől a korlátozásoktól mentes, szabad utat biztosít a nagyobb ipari vállalkozás, a gyáripar számára. Ezek egyike volt a gyárszabadalom megszerzése. A gyáralapítás azonban nem jelenti ekkor még technológiai értelemben az ipari alapok, a gépesítés megteremtését, a gyár fogalma mögött inkább egy iparpolitikai, iparirányítási eszköz húzódik meg.

Az 1850-es években 8000 pFt[6] alaptőke igazolásával gyárengedélyt lehetett szerezni. A gyárengedély (Landesfugte Fabriksprivilegium) tulajdonosa a Monarchia területén bárhol lerakatot nyithatott, termelésének, és értékesítésének nagyságát nem korlátozták a helyi céhek szabályai, s az adókedvezmények mellett egyik legnagyobb előnye az volt,

hogy sem az anyagvásárlást, sem az értékesített áruk fajtáját, sem pedig az alkalmazott legények, mesterek szakmáját illetően nem kötötték a céhek korábbi, merev határai. A kereskedelmi tőke behatolását könnyítette az a tény, hogy a gyáralapításhoz nem volt szükséges szakirányú képzettség, csak az üzleti könyvek rendszeres vezetését írták elő.

A gyárengedélyesek és a céhes iparosok érdekeinek ütközése, a feudális keretek között kialakuló nagyipar ellentmondásos tendenciái magyarázzák, hogy a helyi hatóságok következetlenül foglalnak állást a felmerülő vitákban. 1855-ben Gerenday Antal, Feszl József és a Dunaiszky-fivérek ellen pert indít a pesti vasárusok grémiuma, mert a kőáruval együtt a síremlékek részeként öntött vasból készült díszítményeket és kereszteket is értékesítenek. A vaskereskedők testületének panaszát a városi tanács jogosnak véli, s a három sírkőkereskedőt eltiltja a vasáruk forgalmazásától.[7]

Gerenday a budai Császári-Királyi Helytartósághoz fellebbez a határozat ellen: „... mert én a vasárusok szabadalmát nem sértettem, mivel én nem vasat árulok, hanem síremléket, a vasárus testületnek pedig síremlékek árulására szabadalmuk nincsen, a vasárus a vaskeresztet nyers állapotban, font vagy mázsaszámra árulja, én pedig aranyozva, ornamentírozva, talapzattal, mint egyik vagy másik monumentumnak kiegészítő részét adom el, és ha lehet a kárpitosnak a divanhoz és székekhez kivántató asztalos műveket árulni, meg nem foghatom, hogy én ki síremlékekkel kereskedem, mért ne árulhatnám a vaskeresztet."[8]

Egy hónap múlva Gerenday gyárengedélyért folyamodik a budai Helytartósághoz.[9] Kérvényére 1855 novemberében elutasító választ kap. Az indoklás szerint a sírkőkészítés az építőiparok körébe tartozik, s ezen a területen csak a szakképzettség igazolása esetén lehet gyárengedélyt szerezni. Gerenday, aki 1847-től önálló sírkőkereskedő, ezek szerint eddig is engedély nélkül állított elő sírköveket. Amennyiben a sírkövek gyártását tovább kívánja folytatni, a céhnek három hónapon belül remekfeladatot kell kitűznie számára. Sírkőkereskedelemmel a pesti céhek érdekkörének megsértése nélkül továbbra is foglalkozhat.[10]

Gerenday nem nyugszik bele ebbe a döntésbe, s újabb folyamodványára, melyben hangsúlyozta, hogy sírköveinek anyaga nem kő, hanem márvány, s ezért nem tartozik, s eddig sem tartozott a kőfaragócéh érdekkörébe, hanem szabad iparként tartották számon, kedvező választ kap.[11] Ezt a döntést 1856 januárjában ugyanaz a hatóság hozza, amely néhány hónappal korábban elutasította a kérelmet.

A gyárszabadalom megszerzéséhez szükséges volt annak bizonyítása, hogy a kérelmező rendelkezik az előírt alaptőkével, s üzleti forgalma, raktári készlete is megfelelő. Ezért a Kereskedelmi és Iparkamara minden esetben bizottságot küldött ki ennek megvizsgálására, s a bizottság részletes jelentést készített a kérelmező vállalatáról. A jelentés szerint Gerenday árukészletének értéke 46543 o. é. Ft-ot tesz ki, évi forgalmának becsült nagysága 67742 o. é. Ft. Főműhelye a terézvárosi Király utcában, raktára a Wurm utcai Rupp-házban található. A bizottság mindkét helyen fehér, vörös és carrarai márványból készült különböző fajtájú szépen díszített és fényezett sírkövekből nagy választékú és bőséges készletet talált. A hivatalos üzleti könyv szerint 1851 januárja és 1855 júniusa között az elkészült síremlékek és egyéb kőmunkák száma 6513 volt. Ez évente 1200–1600 darab előállítását jelenti. Pesten ebben az időben 32 alkalmazott dolgozott a Gerenday cégnél, de ekkor már Gerenday több bányát (kőfejtést) bérelt Piszke és Lábatlan

környékén, s az ott dolgozó munkásokkal együtt az alkalmzottak száma megközelíti a 200 főt. Fellebbezésében Gerenday arra is hivatkozik, hogy ezek a munkások kenyér nélkül maradnának, ha neki nem engedélyezik a termelés folytatását.[12]

1860-ban Gerenday úgy hirdet a Pester Lloyd évkönyvben, mint az Első Császári és Királyi Szabadalmazott Márványműgyár (Erste kaiserlich-königliche landespriv. Fabrik für Marmor-erzeugnisse) tulajdonosa. Raktárában gránit, márvány, mészkő és öntöttvas síremlékekből minden fajta megtalálható. Készít különböző típusú és stílusú keresztelőmedencéket, kálváriákhoz stációképeket, kandallókat, valamint fodrászüzletek és kávéházak berendezési tárgyait. Pesten 3 telephelye van, az egyik a Wurm utcában, a másik a lipótvárosi Árpád utcában, a harmadik a Kerepesi úton. Ezeken kívül ebben az időben Debrecenben és Bécsben is volt lerakata.[13]

1856-ban kér engedélyt a városi tanácstól Árpád utcai házának felépítésére. Az építkezést Hild Károly vezeti. A nyitott udvart körülfogó három szárnyban kőfaragóműhely és raktárak helyezkednek el. Ezt a házat 1863-ban 51 426 o. é. Ft-ra értékelik,[14] amikor Gerenday Antal 15 000 o. é. Ft, 30 éves lejáratú kölcsönt vesz fel a Pesti Hazai Első Takarékpénztártól.

Mint már az 1855-ös Iparkamarai jelentés is utal rá, a Piszke környéki kőfejtések közül Gerenday már ekkor bérelt néhányat az esztergomi káptalantól, illetve Esztergom vármegyétől. Piszkén ő volt az italmérési jog regalebérlője [15] is ebben az időben, s ez azért érdekes számunkra, mert a gyér forgalmú vendégfogadót átalakíttatta kőfaragóműhellyé,[16] itt dolgozzák fel a bányák vörösmárvány kőanyagát. „A növekvő üzleti forgalom következtében nemcsak a cég piszkei telepe volt ellátva rendeléssel, hanem más piszkei és környékbeli műhelyek is."[17]

1863-ban a Dunagőzhajózási Vállalat új kikötőt nyit Piszkén. A Vállalat főmegbízott ügynöke Piszkén Gerenday Antal lesz. A kőfaragóműhelyben elkészült árut ezután hajón szállítják Pestre.

1865 és 1868 között Gerenday Antal szántóföldeket vásárol Kőbányán, a Maglódi út, Kozma utca és a Sírkert utca között, valamint a Mosonyi úton. Ezek a területek közel estek a későbbi nagy köztemetőhöz; nagy előrelátással a nyolcvanas évektől itt működő telepek számára vásárolta őket.

Az 1860-as évek elején Piszkén is egymás után vásárolja az ingatlanokat. A kőfaragóüzemmé átalakított vendégfogadó helyett 1864-ben újat építtet, s ezt bérbeadja.
Az üzem és a bánya munkásai helybeliek, s a helyi kisbirtokosság is hivatalt vállal a Gerenday-üzemben. A piszkei jegyző például a Gerenday-érdekeltséghez tartozó kikötő állomásvezetője lesz. A környékbeli kisnemesség összefogására Gerenday Antal megalapítja a piszke-karvai Olvasókört, mely nem más, mint az úrikaszinók helyi változata. Elvállalja, s a család legidősebb férfitagjai számára továbbörökíti a szomszédos falu, Lábatlan református templomának világi gondnoki tisztét.

Gerenday Antal tevékenysége jól szemlélteti a magyarországi iparfejlődésnek azt az útját, amelyben a kereskedelmi tőke gyors növekedése a nyersanyagra települt kisműhelyek megszervezéséhez, és az ipari üzem csíráját magában hordó nagyobb műhely telepítéséhez vezet.[18] Ugyanakkor Gerenday Antal természetes módon vállalja el Piszkén azokat a társadalmi reprezentációs és organizációs feladatokat is, amelyek tradicionálisan a feudális birtokost illették meg.

A CSALÁDRÓL[19]

A család történetének, törekvéseinek, szellemi arculatának, valamint a magyar társadalom feudális elemekkel sűrűn átszőtt polgáriasodó világának ismeretében nem meglepő számunkra, hogy Gerenday Antal, a tőkés, néhány év alatt oly könnyen talál bele a földesúr hagyományos szerepkörébe.

A család ahhoz az elszegényedett kisnemesi réteghez tartozott, melynek tagjai nagyon korán léptek értelmiségi pályákra. Már 1820-ban „theológus kandidátusról" esik említés, néhány évvel később a pápai teológia egyik tanáráról, nagykunsági megyei orvosról, félegyházi főkapitányról, szekszárdi főszolgabíróról, kunhegyesi lelkészről, gyógyszerészről, városi tisztiorvosról stb. A család nőtagjai lelkésznek, tanítónék lettek.

A reformkorban ez a kisnemesi származású értelmiség volt a legfontosabb képviselője mind a szellemi megújulásnak, mind a nemzeti mozgalmaknak. A Gerenday család sem érintetlen ezektől a mozgalmaktól. Gerenday Antal apja, Gerenday József a Nemzeti Színház pénztárnoka volt Pesten, s 1838-ban az árvíz idején sikerült megmentenie a színház pénzvagyonát, s ezért később elismerésben is részesült. Ifjabb Gerenday József, Antal bátyja pedig egyetemi tanár lett, botanikus, ő volt a pesti Füvészkert alapítója. Egy magánállatkertet is fenntartott, melyet a közönség csekély beléptidíj ellenében a Füvészkertben látogathatott.[20]

A család feltehetően nemesi származású volt, de ezt hiteles iratokkal igazolni nem tudta. Nemesi tudatát mindvégig megőrizte, életmódjában, politikai meggyőződésében, szemléletében a földjét vesztett, hivatalnokká–értelmiségivé váló kisnemesi réteghez igazodott. A család majd 100 éven át lankadatlanul törekedett a társadalmi státusban és szokásjogilag (házasságok) elismert nemesség *de jure* megerősítésére.

Még id. Gerenday József idejéből, 1844-ből származik az első olyan irat, mely arra utal, hogy a család törekedett az elveszett nemeslevél felkutatására, vagy ami ugyanazt jelenti, a nemesség királyi kegyelmi jog alapján való megerősítésére. Az ehhez szükséges dokumentumok gyűjtése több mint 20 éven át foglalkoztatta Gerenday Bélát, Antal fiát az 1880-as, 90-es években. Lelkészekkel, levéltárakkal és a família vidéki ágaival folytatott levelezésének nagy része, valamint az általa összeállított családfák fennmaradtak a Fővárosi Levéltárban őrzött hagyatékban.[21] 1933-ból való az az utolsó dokumentum, amely mutatja, hogy még mindig nem adták fel az elveszett nemeslevél megtalálásának reményét.

Láttuk, hogy Gerenday Antal jó érzékű kereskedő volt, aki kitapintva egy kialakulóban levő tömegigény konjunkturális lehetőségét – mint 1864-ben Albumának bevezetőjében írja[22] – „pótolni akarta azt a hiányt ami e czikkben (sírkő) érezhető volt". A sírkőipar jelentős kulturális, művészeti, illetve ideológiai értékek és tradíciók hordozójaként mindenkor lehetőséget adott arra, hogy a család politikai-ideológiai állásfoglalását közvetlenül kifejezze, másrészt pedig, hogy mindenkor tükrözze az átalakuló városi-polgári társadalom vezető rétegeinek igényeit. A cég egészen az első világháború végéig nagy súlyt fektetett a propagandára, s egy ideológiai-politikai tartalmaktól erősen színezett képet igyekezett kialakítani magáról. Ennek középpontjában mindvégig a nemzeti lét, a nemzeti öntudat áll, ez teremti meg folyamatosságát.

A családnak azok a tagjai, akik a cég élére álltak, mindig öntudatosan vállalták is az ennek megfelelő szerepkört. A cég minden propagandaanyagában szerepel, hogy Geren-

day Antal 1848-ban honvédnek állt, s részt vett a harcokban. A hazai sírkőgyártás megteremtése nemzeti jelentőségű tett, egy olyan iparág megszületését segíti elő, amelynek termékei a nemzet nagyjainak emlékét is hivatottak megörökíteni. A korabeli sajtó kommentátora szerint: „Valóban épen olly emberi, mint hazafiui kötelesség a szellem szövétnekével nemtők gyanánt előttünk járt honfitársaink nyughelyét örök időkre szólólag megjelölni s feldiszíteni, másrészről e kövek egyszersmind polgárisodásunk és korunk magasabb érzületének megannyi jelei, mellyek a nagy halottak emlékén kívül mirólunk is hozandnak hireket a késő utókornak."[23] Valóban, Gerendayék készítik a 19. század második felében a vezető nemzeti törekvésű művészértelmiség jelentős részének sírkövét,[24] s az 50-es évek végén induló köztéri szobrászatban is kezdettől fogva feladatokat vállalnak.[25]

A cég később is hű marad ehhez a politikai tradícióhoz, s mondhatjuk, hogy a Függetlenségi Párt hivatalos emlékműszállítójává válik, vagyis kiszolgálja mindazokat az igényeket, amelyek a párt propagandakampányai során felmerülnek. Ennek eredménye a Gerenday-cég honvédemlékeinek, Kossuth-szobrainak sorozata. Ők készítik a volt 48-as honvédek síremlékeit is, akik az 1870–80-as években – halálukkor – már jelentős közéleti személyiségek. Ezeket az emlékműveket és síremlékeket a cég – tekintettel a nemes nemzeti célokra – mindig árengedménnyel készíti. 1909-ben Gerenday Béla felajánlja, hogy a nevesebb személyiségek, színészek, írók, akadémiai tagok sírköveit a kiürítésre szánt parcellákból, saját költségén és kijavíttatva áthelyezteti a nemzeti pantheon kijelölt területére. Ez nemes gesztus, de jó propagandafogás is, hiszen a sajtó révén közismertté válik, s akkor értjük meg igazán jelentőségét, ha tudjuk, hogy ezeknek a sírköveknek a nagy része az 1850-es, 60-as években Gerendayéknál készült.

A család tagjai a századforduló után is a felső-középréteghez tartoznak, viszonylag magas értelmiségi, vagy vezető posztokra kerülnek. Jelentős szerepük van a sportéletben, az előkelőbb klubok elnökei, alelnökei. Gerenday Béla, Antal fia, aki a gyárat 1887-ben, apja halála után átveszi, 23 éven át tagja a Főváros Törvényhatósági Bizottságának, a Pesti Kereskedelmi és Iparkamarának, az Ipartestület Kőfaragó Szakosztályának elnöke, megalakulásától fogva vezeti a Sírkőkészítők és Sírkőkereskedők Szövetségét, 1918-ban, a cég fennállásának 70. évfordulója alkalmából m. kir. udvari tanácsossá nevezik ki.

1864–1875. KÍSÉRLET AZ ÉPÍTŐANYAGIPARI KONJUNKTÚRA KIHASZNÁLÁSÁRA ÉS A NAGYTŐKÉSSÉ VÁLÁSRA

Az 1850-es évek végére tehát a Gerenday sírkőgyár megszilárdul és túl van már első nagy szakmai sikerein is. 1859-ben a Lendvay-síremlék felállításakor a Vasárnapi Újság terjedelmes cikket közöl Gerenday Antalról és gyáráról,[26] ekkortájt jelenik meg neve mellett a sajtóban az epitheton ornans: „művészi törekvésű és hazafias érzületű szobrászunk".[27] Vörösmarty Mihály síremlékének mintájával a cég részt vesz a londoni Világkiállításon,[28] majd 1867-ben a párizsin is,[29] „ahova egy rendkívüli méretű vörösmárvány tömböt küldtünk".[30]

1864-ben Gerenday Antal litografált sírkőalbumot ad ki.[31] A piszkei műhely, a kőbányák élete, megrakott ökrösszekerek, serénykedő munkásemberek, s a dunai kikötő a füstölgő gőzhajóval jól látszik az Album címlapján (48. kép), melyet Haske Ferenc, a

korabeli lapok kedvelt rajzolója, kőnyomdatulajdonos készített. A rajz az életképek bőbeszédűségével, részletezőkedvével mutatja a „gyárat", ahol azonban a kőtömbök sokaságán kívül semmi nem utal a gépi ipar jelenlétére, éppen ellenkezőleg, a hagyományos emberi és állati erő alkalmazását, az „iparkodást" tárja elénk. Ez az Album fontos dokumentum a cég és a kor sírkőstílusának megítéléséhez, itt azonban más minőségben szeretném felhívni rá a figyelmet.

A cég az 1860-as évek elején országos ügynökhálózatot szervezett. Ennek működését segítette az Album, mely a modern áruházi árjegyzékek funkcióját töltötte be. Az Albumhoz mellékelt árakat tartalmazó kis füzet német nyelvű volt. Ez az ügynökhálózat csak a 80-as évek végén, 90-es évek elején szűnt meg, amikor már kiépült a vidéki sírkőipar, s ezáltal megerősödött a helyi konkurrencia.[32]

Az Album megjelenésekor, 1864-ben viszonylag egységes stílusértékű sírkőkészlet állt rendelkezésre, melyben az ornamentális anyag már határozott jelleget öltött és kialakultak bizonyos típusok is. Az Album formakincsét a második részben elemezzük, most a bevezetőt idézzük, amely a tulajdonos üzleti öntudatát és piacszervező tevékenységének céltudatosságát sugározza:

„. . s midőn a gyászhelyet valamely emlékjellel kitüntetjük, némán hirdetjük a világnak, hogy az – ki e jel alatt nyugszik – egy letört láncszeme érzéki életünk kötelékének, és hogy e jel az élet és enyészet határköve, mely előtt hideg kezekkel ragadja meg ember kebelét a semmiségnek érzete, s a merész lélek szárnyaszegetten törpül el a mulandóságnak e mutatóujja előtt.

Ily érzelmektől valék áthatva, midőn 16 évvel ezelőtt Pesten egy síremlék-raktárt nyitottam, mi által egyrészt pótolni óhajtván azon hiányt, mely e czikkben érezhető volt; – de másrészt feladatul tűztem ki magamnak e műiparágat – a közönség igényeinek folytonos észlelése mellett – oda fejleszteni, miszerint abban mindenki, a szegény úgy mint a gazdag kedves halottjának emlékéhez méltó, s a viszonyainak megfelelő sírkövet minden időben találhasson. A nemesebb műízlésnek e téreni terjesztése által igyekeztem továbbá előmozdítani azt is, miszerint a hazai temetők a fokozatos díszesítés által azon ünnepies alakban tűnjenek ki, mely a vallásosság és kegyelet érzelmének ébresztésére és táplálására hathatósan befolyást szokott gyakorolni, s midőn e helyen felemlítem, hogy mindazon emlékek összessége – melyek általam a fővárosi és vidékbeli temetőkben a haza, a művészet, a tudomány s magán családok kedves halottjainak emlékére e 16 évi működésem ideje alatt felállítva lettek – a 10 ezeret túlhaladja: csak élő kifejezést adok ezzel azon megtisztelő bizalomnak, mellyel vállalatom a nagyérdemű közönség részéről szerencsés volt találkozni; – s éppen e nagybecsü bizalom iránti hódolatom költé fel bennem azon kötelesség érzetét is, miszerint a tisztelt közönség nagyobb kényelmére vállalatommal egy oly intézményt hozzak kapcsolatba, melynek közvetítése által a vidék legtávolabb eső helyén is a megrendelések könnyen és biztosan eszközölhetők legyenek.

E czélt legbiztosabban hittem elérhetni egy Album kiadásával, mely számos különféle alakzatú s nagyságú sírkövek és emlékszobrok mintarajzait foglalván magában az ország minden vidékbeli városában és népesebb helységében azon czélból leend nyitott könyv gyanánt letéteményezve, hogy abból mindenki a tetszés szerinti mintarajzot kijelölhesse, s a kívánt emléket ezen alakban az ugyanott kéznél levő árszabályhoz képest ugyanott tettleg meg is rendelhesse.

Hogy továbbá a jelen műben egyúttal a hasznos a széppel is párosíttassék tért nyitottam ugyanabban a vallásossági s a házi körbeli követelményeknek is, miután a síremlékek mintarajzait a megváltás szent jelvényeivel s a házi építkezés körében előforduló kiválóbb czikkek mintarajzaival is összhangzatos kapcsolatba hoztam..."[33]

Gerenday Antal tehát már 1864-ben foglalkozott azzal a gondolattal, hogy üzletkörét „a hazai építkezés körében előforduló kiválóbb czikkekkel" bővítse. Az Album rajzainak tanúsága szerint márvány lépcsők, padlóburkolatok, homlokzati konzolok, lába-

zat- és homlokzatburkolólapok, valamint külső és belső falikutak tartoznak e cikkek körébe. Ezzel a hatalmas építkezési konjunktúra lehetőségeit akarja kihasználni. Az üzletkör bővítésének ezzel az irányával nem áll egyedül, Johann Kauser, aki a kőfaragócéh tagja, kitanult kőfaragómester, 1860-ban feladott hirdetésének tanúsága szerint kő és vas síremlékek, templomi berendezések, kálváriák, útszéli keresztek készítése mellett balkonok, teraszok, ajtókeretek, oszlopfők, sőt egész homlokzatok készítését és tervezését is vállalja.[34]

Az építkezési konjunktúra hatására nagyipari tömeggyártásra alkalmas új technológiát vezettek be a téglagyártásba, és az 1860-as évek végén jelentős iparrá fejlődik a cementgyártás is. Ezeket az iparágakat Pesten a korábbi fafeldolgozó üzemek tulajdonosai tartják kezükben (Luczenbacher, Neuschloss).[35] A kőipart ekkor még nem gépesítik, ezért nem tekinthető az építőanyagipar technológiailag dinamikusan fejlődő ágazatának.

1868-ban Esztergom megyében, Lábatlan vidékén építőanyag nyerése és értékesítése céljából részvénytársaság alakul. Célja „mindennemű építési anyagok előállítása... s az ehhez szükséges gyárakat, raktárakat, s egyéb építményeket, valamint elszállító vasutakat saját költségén és saját céljaira felállítani".[36]

Ehhez a részvénytársasághoz csatlakozik 1869-ben Gerenday Antal. Részvénytőkéjének nagysága (50.000 Ft) meghaladja az összes többi alapítótag egyénenkénti hozzájárulását. Csatlakozásakor 100.000 Ft-tal megnövekszik a befizetett alaptőke (a másik jelentős csatlakozó ekkor Ybl Miklós, aki 30.000 Ft-ért vásárol részvényeket), s az Első magyar építési anyag termelő rt-ről Gerenday féle emlékmű és építési anyag rt-re változtatják a társaság nevét. Az alapító tagok között ott találjuk még Feszl Frigyest, Henszlmann Imrét, Reitter Ferencet, Marschalkó Jánost, Harvey C. Clarque-ot, Bürgermeister Antalt. A társaság első elnöke Stempf Károly volt, a Magyar Éjszaki Vasútpálya Társaság igazgatója. Az igazgatói tisztet rövidesen Gerenday Antal kapja meg.[37]

Gerenday ezzel lehetőséget kapott arra, hogy a sajátjánál lényegesen nagyobb tőke felett gyakoroljon ellenőrzést, s a sírkőüzem, a kőanyag és a sírkőraktár felajánlása fejében (azt felételezzük ugyanis, hogy részvényeit nem készpénzfizetés, hanem termelési kapacitások ellenében kapta) a lényegesen dinamikusabban fejlődő építőanyagipari ágazatba léphessen át.

A részvénytársaság alaptőkéje 600.000 Ft volt, a részvények száma 3000, egyenként 200 Ft névértékkel. Az építőanyagipari részvénytársaságok közül ez a legnagyobb ekkor, csak malmok, közlekedési és szénbányatársaságok előzik meg.[38]

A vállalat nagy beruházási tevékenységbe kezd, üzemeiket, s a vaspályát a piszkei kőbányák közelében építik fel. E beruházások még nem hozhattak eredményt, amikor az 1873-as pénzkrízis „a társulat egész üzletkezelését oly merev pangás állapotába helyezte",[39] hogy képtelen volt váltói beváltására, s nem „volt lehetőség a már több oldalról fenyegető törvényes lépéseket feltartóztatni".[40]

A társulat, annak ellenére, hogy előnyös megrendelések voltak a kezében, nem tehet egyebet, mint hitelezőitől moratóriumot (a fizetési kötelezettségek elhalasztását) kérve, a társulati közös vagyon eladását határozza el. Erre azonban a válság hónapjaiban nem kerülhet sor, s 1875-ben „a részvényesek a hitelezők beleegyezésével a liquidationalis eljárást megszüntetve az üzlet folytatása végett újból igazgatóválasztmányt választottak".[41]

Ez az újabb vállalkozás sem hozott üzleti sikert, a vállalat ellen 1875 júniusában a m.

királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéknél csődpert nyitottak, mely egészen 1881-ig elhúzódott, s akkor teljes vagyonhiány miatt szüntették meg.[42] Ez utóbbi adatból értesülünk arról, hogy a társaságnak mégis sikerült vagyonát értékesítenie, mielőtt arra a hitelezők rátehették volna a kezüket.

Gerenday Antal az 1873-as pénzkrízis idején Kortsák József és Bürgermeister Antal igazgatósági tagokkal együtt megpróbálta saját vagyonát biztosítékul felajánlati a társulati váltók beváltásának érdekében: „nevezett (váltó)forgatók elkövettek mindent, hogy a társulatot s a koczkán forgó saját magányvagyonukat megmentsék..."[43].

Ezzel egyidőben azonban megpróbált elmenekülni a süllyedő hajóról: készpénzért hajlandó lett volna a sírkőkészletet a társulattól visszavásárolni: ezzel látszólag mindkét fél jól járt volna, a társulat törleszthette volna fenyegető adósságait, Gerenday pedig némi áldozat árán hozzájuthatott volna a sírkövekhez, s most már függetlenül folytathatta volna a sírkőkereskedést. A sírkőkészletért azonban olyan alacsony árat ajánlott, amelyet a társulat közgyűlése nem fogadott el.[44]

A sírkőkészlet, s a társulat által épített két és fél mérföldnyi vasútvonal, amely a bányákból a Dunához vezetett,[45] a későbbiekben mégis Gerenday Antal tulajdonába került. A memoáríró szerint: „Már kezében volt a pest-budai rakpart kőmunkáinak megrendelése, ami megmenthette volna, de nem kapott rá időt. A részvénytársaságot fel kellett számolni... Ha sok minden el is veszett, a vevők körében megmaradt az üzlet jó híre, és ez neki elég volt ahhoz, hogy ismét talpraállhasson..."[46] A sírkőkészítő vállalat tehát továbbra is működőképes maradt, a sikertelen részvénytársasági kísérlettel azonban a Gerenday család előtt végleg lezárult az a lehetőség, hogy nagytőkéssé váljék és bekerüljön a pénzarisztokráciába.

1875–1917. A TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOKKAL ÖSSZEFÜGGŐ ÍZLÉSVÁLTOZÁS GAZDASÁGI KÖVETKEZMÉNYEI

A csőd után néhány évig a veszteségek pótlása volt Gerenday Antal fő célja. Sem az áruválasztékban, sem az üzletmenetben nem mutatkozik lényeges változás a kilencvenes évek elejéig.

1887-ben halt meg Gerenday Antal, s ekkor a céget egyik fia, Gerenday Béla vette át. Gerenday Béla a reáliskola elvégzése után a Mintarajztanodában két évig Huszár Adolf tanítványa volt, majd Milánóban, a Brera Akadémián tanult. Ez után egy évet Carrarában töltött a kőanyag alaposabb megismerése céljából. 1885-ben és 1886-ban kiállított a Műcsarnokban, édeskés gyermekszobrainak sikere volt.[47]

Az a tény, hogy Gerenday Béla nem Bécsben vagy Münchenben folytatta szobrászati tanulmányait, arra is utal, hogy a cég szakítani készült az alapítástól fogva érvényes stílustendenciával. Eddig ugyanis a sírkövek tömbformáit egy kispolgári tradicionális igény, még a barokkban, illetve a klasszicizmusban kialakult formai hagyomány határozta meg, míg a díszítő motívumokat a gótizáló-romanizáló romantikus formakincsből merítették. Ez a formakincs inkább a németországi ízléskörhöz kapcsolta Magyarországot. A 80-as évekre azonban az építészetben nyilvánvalóvá válik a neoreneszánsz és a neobarokk előretörése, s ez – bár a sírkövek műfajának sajátos konzervativizmusa folytán majd két évtizednyi késéssel – a századfordulóra e területen is alapvető változást hoz.

A kulturális orientáció megváltozása mögött társadalmi változások húzódnak meg. A reformkor társadalmi mozgalmaiban olyan kulturális egység jött létre Magyarországon, mely egységesíteni tudta a polgáriasodást kívánó nemességet, a többnyire idegen ajkú, de a magyarságba beolvadni kívánó polgárságot, s e kultúra tartalmának meghatározóját, azt a vezető értelmiségi hivatalnokréteget, mely a hatvanas-hetvenes években a nagy oktatási, közigazgatási és infrastrukturális reformok végrehajtásával a modernizálódás alapjainak megteremtője lesz. Ez a kulturális egység a romantika talaján áll, amelyből a nemzeti sajátosságokat kereső művészeti törekvések formai elemeiket is merítik.

Abban a mértékben, ahogy szertefoszlik a magyar társadalomban a történelmi osztályok szerves polgárosulásának reménye, és ahogy a középnemesség elveszti a progresszióval való kapcsolatát, úgy hullik széjjel ez a kulturális egység, s a kultúra jellegét néhány évtizedig olyan rétegek határozzák meg, melyek saját belső értékeik híján elsősorban látványosságra, monumentalitásra törekszenek, s a történelmi arisztokrácia fényűző világának külsőségeit szeretnék maguk köré varázsolni. Ennek a kultúrának a hordozója egyrészt a pénzarisztokrácia, másrészt a birtokosi származású vezető hivatalnokréteg. Ezekből a rétegekből kerül ki a századforduló táján a Gerenday cég vevőköre.

A megváltozott igényeknek és ízlésnek megfelelően átalakulnak a síremlékek is. Változik a kőfajták választéka, az olcsóbb anyagok, pl. a piszkei vörösmárvány és mészkő háttérbe szorulnak. Egyre keresettebb lesz a gránit, s a carrarai márványnak erős konkurrenciát támaszt a ruszkicai kő, mely jobban bírja a magyarországi éghajlatot. Megnövekszik a síremlékek mérete, s egyre kedveltebb a monumentális figurális díszítés is. Részben ez idézheti elő, hogy a közönség és a szakma figyelme az olaszországi temetőkultúra felé fordul, s viszonylag hosszú időn át kap onnan inspirációt.

Mindez erőteljesen érinti a Gerenday céget gazdaságilag is. A síremlékek méretének és az anyagok értékének megnövekedése nagyobb tőkebefektetést igényel, a hazai, olcsóbb kőfajták kiszorulása pedig növeli az importot. A figurális szobrok nagy részét a századforduló táján egyébként is Olaszországból szállítják, mert Carrara környékén tömegesen állítják elő a síremlék-szobrokat. Ennek következtében a Gerenday cég elszakad a kőipari alapoktól. Fokozatosan kivonja a tőkéjét a bányából, a kőkitermelésből, a nyerskövet kereskedelmi úton szerzi be, a sírkövek díszítőfaragását pedig saját műhelyében kézi munkával végzi.

A kőipart Magyarországon egészen a századfordulóig nem gépesítették. A sírkőkészítés – azaz a kitermelt nyerskőtömbök megmunkálása – nem igényel gépi technológiát. A kő előkészítése építőipari felhasználásra, vagyis kőlapok, lemezek előállítása azonban nem képzelhető el gépek nélkül, tehát megvalósíthatatlan jelentősebb tőke bevonása nélkül. A hazai tőkeszegénység azonban megakadályozta a nyersanyagra épülő kőfeldolgozó ipar kialakulását, s így a hazai építőipar importra kényszerül.[48] Gerendayék a százaforduló táján megpróbálkoznak Piszkén egy körfűrészüzem létrehozásával, de az nem megy jól, veszteséggel kell túladni rajta. Ezzel egyidőben véglegesen megszűnik a bányabérlet is Piszkén, s ettől kezdve újabb termelési célú befektetésről már nem tudunk.

Az 1850-es évek forrásaiból arról értesülünk, hogy Gerenday Antal közel kétszáz munkást foglalkoztatott gyárában, s ez a szám a későbbiekben mindvégig csökkenő tendenciát mutat. 1910-ben 60–70 munkást alkalmaznak heti 12–15 Ft keresettel,[49] 1926-ban a munkáslétszám 13 fő.[50] Ezzel a létszámmal már nem vállalhatnak nagyobb

munkát, ezért csak a befejező munkákat végzik el a készen vásárolt köveken, valamint a betűvésést és a sírkövek temetői felállítását.

A cég termelésének üteme sem nőtt jelentős mértékben. Az 1855-ös gyárengedélyezési kérelem idején az előállított kövek száma évi 1200–1500 darab volt, s ezzel egyező számot kapunk, ha a cég ötvenéves fennállásának alkalmából megjelentetett kiadvány[51] adatát vesszük figyelembe. Eszerint ugyanis 50 év alatt 70 000 síremléket állítottak. Az ütem tehát nem változott. A tényleges termelési eredmény azonban lényegesen nagyobb az első időszakban, mikor a kő kitermelésétől kezdve a szállításon keresztül a felállításig minden műveletet a cég maga végzett, mint a későbbiekben, amikor csak a díszítőfaragás készült a cég műtermeiben.

1914-ben Gerenday Béla csere útján megszerzi a Fiumei út 7. számú bérházat. A következő két évben az épületen nagyszabású átalakításokat végeztet, s egy nagyméretű, elegáns teremsort alakít ki, amelyben a faragószobrász-műterem elhelyezésén kívül a szobrok és sírkövek bemutatására is lehetőség van. Szép, szecessziós portált terveznek, villanyvilágítású felirattal, az udvaron pedig tolódarut szerelnek fel a kövek mozgatásához.[52] 1916-ban költözött át a cég ezekbe a felújított helyiségekbe a korábbi, Rákóczi úti telephelyéről.

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy az 1850-es évek elejétől a részvénytársaság bukásáig a Gerenday cég gyorsan, dinamikusan fejlődött. Ennek alapja egyrészt a sírkövek iránt ekkor fellendülő polgári fizetőképes kereslet, másrészt a teljes termelési vertikumot átfogó, jól szervezett „gyár" működése volt. A tőkefelhalmozás e kezdeti időszakban olyan gyors, hogy lehetővé tenné egy fejlődőképesebb iparág esetleges finanszírozását is. A cég kísérletet is tesz erre, ez azonban kudarccal végződik. A későbbiekben, amikor a cég áruválasztékával a nagypolgári reprezentációs igényeket kívánja kielégíteni, ennek gazdasági következményei elszakítják a hazai nyersanyagtól és az ehhez kapcsolódó termelési alaptól is. Utolsó nagyobb beruházása nem termelési célú, hanem a kereskedelmi reprezentációt szolgálja (az új üzlethelyiségek kialakítása).

Az I. világháború után „az elszegényedett ország vevőköre (különösen vonatkozik ez a felsőbb középosztályra, mely egyik legfontosabb vevőrétegünk volt), már nem a kvalitást kereste, hanem – kényszerűségből – az olcsó árakat. Ezzel versenyképességünk egyik fontos alapja vesztett jelentőségéből, és a konkurrencia megnehezült" – olvashatjuk a memoárban.[53] Beszerezhetetlenné válik a gránit és a ruszkicai márvány (ami azelőtt belföldi áru volt), helyüket az olcsóbb mészkő foglalja el, majd fokozatosan tért hódít a műkő is. Mindazok a tényezők megváltoznak tehát, amelyekre a cég a megelőző 30–40 évben kereskedelempolitikáját építette.[54]

A SÍRKÖVEK STÍLUSÁNAK FORRÁSAI

AZ ALBUM ÉS A KÖRÉHEZ TARTOZÓ SÍREMLÉKEK, 1847–1890

Gerenday Antal nem volt kitanult kőfaragómester, tehát nem kellett résztvennie az inasok számára kötelező rajzoktatáson. Nincsenek adataink arra, hogy hol tanult rajzolni, hogy milyen forrásból szerezte motívum- és stílusismereteit. Az Album rajzait a feliratok tanúsága szerint ő maga készítette. Az Album a raktáron levő árukészletet ábrázolta,

illetve azokat a díszítőmotívumokat tartalmazta, amelyeket Gerenday Antal ajánlott a részben már megmunkált kövekre. Nem az Album rajzolójának ábrázolásbeli kvalitásai érdekesek számunkra, hanem az, hogy milyen képet kapunk a sírkőkínálatban jelentkező stílustendenciákról.

A 19. század közepétől az egyik legismertebb és legalapvetőbb építészeti motívumgyűjtemény Karl Möllinger kétkötetes műve, az Elemente des Rundbogenstiles, illetve Elemente des Spitzbogenstiles.[55] Ebben a két kötetben szinte teljes gazdagságában megtaláljuk a romantikus építőstílus formakincsét. A Gerenday-hagyatékban két olyan sírkőmintakönyv van, amely szorosan kapcsolódik ezekhez a művekhez. A rokonság nem csupán stilárisan mutatható ki. Az egyik mintakönyv nyomatainak készítője azonos a Möllinger-kötetekben található nyomatok készítőjével, a másikat pedig ugyanaz a kiadó adta ki, mint Möllinger munkáját. Az összefüggések alapján mindkét műről feltételezhető, hogy 1840 és 1860 között készült, tehát forrásul szolgálhatott Gerenday terveihez. Mindkét mintakönyvben Möllinger gazdag motívumanyagának alkalmazott és lényegesen leegyszerűsített változatait találjuk meg, mindkettőben vannak azonban a klasszikus motívumkincsből átvett elemek is. Az L. Wind építész rajzait tartalmazó Sammlung von Grabmälern in Stein, Holz, und Metall[56] az egyetlen az általam ismert sírkőmintakönyvek közül, amely az öntöttvasból készíthető motívumokkal is foglalkozik. A Gerenday-hagyatékban két kötet van meg a Mustersammlung für Steinmetzen című füzetsorozatból,[57] amelyekben leegyszerűsített, sematizált rajzokat találunk. Ez a sematizálási tendencia erősebben érvényesül a romantikus körbe tartozó mintarajzokon, míg a klasszikus motívumokat felhasználó terveken inkább a hangsúlyozottan gazdag díszítést figyelhetjük meg. Az itt előforduló romantikus alapmotívumok – a jellegzetes, néhol lépcsőzetes oromzati és lábazati formák, a gyakori ívsoros motívumok, néhány gótikus mérműelem, s végül a klasszikus keretelések hiánya – tulajdonképpen logikai vázát adják annak a formakincsnek, amely Gerenday Albumában jelentkezik.

Nem szerepelhetett Gerenday forrásai között J. Engelhorn Musterbuch-ja,[58] hiszen 1875 és 1888 között jelent meg Stuttgartban.[59] Mégis, ebben a munkában a Gerenday Album 42-es, 89-es, 91-es (52. kép) és 118-as rajzainak egészen közeli analógiái vannak.

1860 után jelent meg Carl Riess Grabmonumente c. rajzgyűjteménye Stuttgartban.[60] Carl Riess a stuttgarti Königliche Bauwerkschule tanára volt.[61] Nem valószínű, hogy az Album keletkezése előtt ismerte volna az ő rajzait Gerenday, hiszen ő az Album egyes lapjait már 1862-ben és 1863-ban elkészíttette, csak a címlap, s maga a kötet készült 1864-ben. A Riess-féle mintakönyv is tartalmaz neoreneszánsz jellegű rajzokat, sőt egyes ábrákon némi klasszicizálást is érezhetünk, de a Gerenday rajzokkal közös vonás ismét csak a romantikus sírköveken van meg, mégpedig a jellegzetesen zömök, nehézkes arányokban, a mélyített tükrök kezelésében, az oromzatok tört formáiban.

Ezek az analógiák és hasonlóságok azért fontosak, mert érzékeltetik, hogy a Gerendayék által képviselt magyar sírkőízlés milyen nagy mértékben simult bele a kor általánosabb vonulatába, amelyet itt a délnémet példákkal mutattunk be.

Feltétlenül értelmeznünk kell azt a tényt, hogy Gerenday rezisztens maradt a mintakönyvekben, s így az európai stílusáramlatokban is mindenütt jelen levő neoreneszánsz tendenciákkal szemben. Az 1860-as évek elején már nálunk is megjelennek a neoreneszánsz hívei, bár inkább az arisztokrata körökben. Bizonyítja ezt az Akadémia épületének stílusáról folytatott nyilvános vita is.[62] A Gerenday cég vevőköre azonban ekkor

még a gazdagodó kispolgárságból, s a vele szoros kapcsolatban levő értelmiségi, kisnemesi körből került ki. E réteg ízlését tükrözik Gerenday rajzai. Ez az ízlés nem mentes bizonyos lényegretörő egyszerűsítésekben megnyilvánuló provincialitástól, tradicionalizmustól, s a nemzeti törekvések mélyén rejlő romantikus történelemszemlélet és gondolkodásmód határozza meg.

Utalnunk kell azonban itt egy konkrétabb összefüggésre is, mely meghatározó lehetett ebben a vonatkozásban. A Gerenday-család már a negyvenes-ötvenes években kapcsolatban állt azzal a határozott szellemi arculatú, teoretikus képzettségű és hajlamú építésztársasággal, melynek Henszlmann Imre volt a vezetője, s tagjai közé tartozott Feszl Frigyes, Gerster Károly, Frey Lajos.[63] Határozott törekvésük volt az egyre szárazabbá váló klasszicizmus hagyományának megtörése, s a nemzeti építőstílust romantikus elemekből kívánták megteremteni. Henszlmann ideológiájában alapvető volt a noereneszánsz elutasítása.[64]

1868-ban az alakuló Gerenday-féle részvénytársaság tagjai között ott találjuk Feszl Frigyest és Henszlmann Imrét is. Ezzel a körrel kapcsolatban állt Vecsei Imre debreceni építőmester is, akinek házában Gerenday debreceni lerakatát elhelyezte.

Az Album mintarajzainak elemzésekor elsősorban a sírkövek zömök arányai tűnnek szembe, egy olyan formálás, melyben a *népies* barokk sírkőművészet tradíciójának megőrzését láthatjuk. (VIII. Lap 53–57. rajz, VI. Lap 37.) Nem idegenek ezek az arányok a romantika ún. rundbogenstil irányzatától sem, felismerhetjük a kubusos formálást, a zártságra, tömörségre törekvést.

A díszítmények ezeken az alapformákon kissé önkényesnek és applikatívnak tűnnek. Alkalmazásukban az a külsődleges szándék látszik, mely az áruválaszték bővítését célozta: „mindenki ... kedves halottjának emlékéhez méltó, s viszonyainak megfelelő sírkövet minden időben találhasson".[65]

A díszítőelemek alkalmazása gyakran eklektikus; a barokkból átértelmezett elemek keverednek a leegyszerűsített, rundbogenstil elemekkel. Erre jó példa az V. Lap 26-os (50. kép) rajza, amelyen barokk tükör aediculára emlékeztető keretelést kap, az oromzati forma azonban nagyon lapos, s benne megjelenik az ívsoros díszítés. A IX. Lap 63-as rajzán a barokkos tükörforma fölé jellegzetes romantikus tört oromzat kerül.

A romantikus építészetben a gótikus és romanizáló elemeket gyakran alkalmazzák egymás mellett.[66] Megtaláljuk ezt a Gerenday Albumban is. A IX. Lap 59. rajzán, vagy a XII. Lap 81. rajzán nagyon egyszerű gótikus mérműmotívumok kerülnek rundbogenstil környezetbe.

Az oszlopok ezeken a sírköveken teljesen elvesztik klasszikus és architektonikus értelmüket. Mind arányaikban, mind egyszerű fejezeteikben, sokszögű lábazataikban a romantikus formálás jegyeit ismerhetjük fel. Megjelenésüket egyrészt funkcionális szerepük – az írott táblák keretelése – másrészt a tradíció indokolja. Az egyetlen olyan terv, mely a klasszikus formakincsből épül, a XIII. Lap 88. ábráján (52. kép) látható. Ez a terv klasszikus oszlopcsarnok gondolatát idézi, felvételével talán reprezentatívabb igények kielégítése volt a cél. Itt az oszlopok valóságos térben jelennek meg, s rendeltetésüknek megfelelően architrávra helyezett oromzatot támasztanak alá. Ez a síremléktípus sokáig használatban maradt, legközelebbi analógiájával egy 1890 körül kiadott bécsi sírkőmintakönyvben találkozhatunk,[67] itt azonban már csak falhoz simuló architek-

tonikus elemként jelentkezik az oszloppár. Említést érdemel az I. Lap 2. számú rajza, amelyen a rundbogenstil irányzat arab–mór változatának hatását érezhetjük.

A barokk díszítőhagyomány és formagazdagság az öntöttvas kereszteken érvényesül a legerőteljesebben, de ezeken is megjelennek már a romantikus motívumok (XI. Lap, 74. rajz). A technikai sajátosságok (pl. áttörtség) miatt azonban nem érezhető a nehézkesség, zártság tendenciája (XI. Lap).

A jelképes ábrázolások egyszerűek, szinte csak jelzésszerűek. Leggyakoribb motívumok: lefelé fordított fáklya, koszorú, fűzfa, koporsó. A mulandóság jelképeként csak egyszer jelenik meg a koponya a lábszárcsonttal, s néhányszor a félbetört oszlop. A kézfogás motívuma szintén csak egyszer bukkan fel az Albumban. (Drapériával letakart kereszt: I. Lap 1., XV. Lap 103. Drapériával letakart váza: I. Lap 2., XV. Lap 105., XIII. Lap 88. Lefelé fordított fáklya: VII. Lap 43., VIII. Lap 51., IV. Lap 21., XV. Lap 104. Koszorú: II. Lap 7., IV. Lap 20., 21., 25. Koporsó: III. Lap 14. Fűzfa: IV. Lap 24., VII. Lap 40., 46. Kézfogás: VII. Lap 43. Koponya és lábszárcsont: VII. Lap 49.) A jelképi anyagot épp olyan véletlenszerűen, pusztán a változatosságra törekedve alkalmazta Gerenday Antal, mint a díszítőmotívumokat, s ezért nem is tartalmi, hanem díszítőelemként hatnak az Album rajzain. (49., 52. kép)

Egyetlen olyan síremléktípus van Gerendayék Albumában, mely többrétegűen értelmezhető, és elemei összefüggő jelképi tartalmat hordoznak: a romantika mulandóságképének kissé vulgáris összegezése ez. A természetes sziklát imitáló kő alapzaton fatörzset utánzó kőkereszt áll, s erre mintegy véletlenszerűen fonódik az élővirágot idéző koszorú. A háromféle anyag az idő, a mulandóság három szféráját jelenti. Itt minden utánzat, elveszti valódiságát még a szilárd, a maradandó is, hiszen benne éppen a mulandó ölt formát. [VI. Lap 34., XIII. Lap 87. (52. kép) és Cosman Pejakovits síremléke 1850-ből.[68]]

A magyarországi romantikus építészet egyik sajátossága a rundbogenstil túlsúlya.[69] Ez tükröződik a Gerenday Albumban is, ahol összesen két gótizáló terv található: XIII. Lap 89. és 91. számú (52. kép). A gótizálásnak mind az építészetben, mind a sírkőművészetben bizonyos reprezentatívabb jelentésárnyalata van.[70] A klasszikus architektonikus formakincs kereteléseként, háttérként szolgál, míg a gótizáló építmény minden egyéb motívum nélkül képes arra, hogy az „emlékszerű"-ség érzetét keltse, a monumentum funkcióját ellássa.[71] Sírköves mesterek számláin, hirdetésein, ahol kis helyen, szűkszavúan kell a síremlék képzetét felidézni, többnyire gótizáló emlékeket láthatunk:[72] a fiálémotívum díszes változatait. Ez a síremlék gondolatának legadekvátabb kifejeződése a hatvanas, hetvenes években.

Az Albumban van néhány szobrokkal díszített síremlékterv is [XII. Lap 82., 83., 85. (51. kép) és XVI. Lap 100., 101., 102.]. A halottat gyászoló nőalak, és a lélek mennybemenetelének ábrázolása a két ismétlődő motívum. A rajzokon a figurák mozdulatai esetlenek, a test arányai rosszak, ezek az ábrák inkább a korabeli sajtó naiv ábrázolásmódjához közelítenek, vagy a közkézen forgó egyházi könyvek képeihez hasonlítanak, így az elkészült művek plasztikai kvalitásaira nem következtethetünk belőlük. A kilencvenes évekig nagyon ritkák a szoborala kok Gerendayék elkészült síremlékein. A mennybemenetelt ábrázoló jeleneteken az Albumban a népies barokk formálás érvényesül.

Az Album tanúsága szerint Gerendayék vállalkoztak Kálváriák felállítására is. A stációképek (XVII. Lap) kompozíciója tömött, kissé zavaros, legfőképpen az epikus elemek

pontos visszaadására törekszik. A corpusok (XVIII. és XIX. Lap) megoldásai a hagyományos rutinmunkák ismétlései.

A megvalósult síremlékek[73] közül a legkorábbi Csányi Lászlóé (9. sz.) 1849-ből, egyszerű szürke gránit obeliszk. Ebből a korabeli szóhasználat szerint piramisnak nevezett típusból nagyon sok készült. A gránit- és márványobeliszkek karcsúbbak, és négyzetes keresztmetszetűek (2, 17, 28, 30, 39, 51, 59, 60, 63, 77, 85, 93, 94. sz.), míg a kőből készültek zömökebbek, inkább sztélészerűek, és keresztmetszetük keskeny téglalap (1, 3, 4, 14, 15, 24, 29, 48, 61, 62, 73, 83, 79, 86. sz.). Az obeliszkeken gyakori a kő- vagy bronzrelief (például Jókainé Laborfalvy Róza síremlékén – a bronzportrét Zala György készítette – 39. sz., vagy Reményi Antal volt szabadságharcos sírkövén, amelyet három bronzrelief díszített, ezek azonban már elpusztultak). Garay János költő obeliszkjének (20. sz.) csúcsára a költészetet jelképező áttört bronzmotívum került: sasfejű lant koszorúval. Ezt a sírkőtípust a mai napig nyomon követhetjük.

Külön csoportot alkot az a főleg színészek körében gyakori síremléktípus, amelynek példáit megtalálhatjuk a kezdeti időszaktól egészen a 20. század első évtizedéig. Ennek alapmotívuma az „összerótt szikla" (a természetes szikla utánzata), amit általában homokkőből faragtak, s színészjelképekkel (maszk, babérág, lant, könyv) díszítettek. A bemélyített, nemesebb kőből készült táblán jelezték a nevet. A romantikus gondolatnak megfelelően az idő ezeket a málékony anyagból faragott köveket pusztította leginkább, több helyen kiesett a tábla,[74] a formák elmosódottak, alig felismerhetőek. E csoportban találjuk az Album 34. (VI. Lap) rajzának egy megvalósult változatát, a kereszt előtt térdelő nőalakkal (Ismeretlen színész síremléke, 38. sz.). Ide tartozik Szerdahelyi Kálmán, Szathmáry Árpád és Szigeti József színészek (80, 74, és 81. sz.), valamint Csernátony Lajos újságíró (10. sz.) síremléke. A romantikus kőhalmot alkalmazták talapzatként is, így Egressy Béni síremlékén (13. sz.), amelyen élére állított kocka a szerencse forgandóságát kívánja jelképezni. Ennek terve az Album XII. Lapjának 84. rajzán látható (51. kép).

Régi hagyományt őriz Naum Bozda (8. sz.) és Kisfaludy Károly (43. sz.) síremlékének formája. Mindkettő még az Album megjelenése előtt készült, és ebből a típusból több változat is van az Album rajzai között (VIII. Lap 50, 57. rajz). Szintén még 1864 előtti Fáncsy Lajos síremléke (16. sz.), s az Album megjelenésével egyidejű Kövér Lajosé (45. sz.). Ugyancsak az alapmotívumnak – a talapzatra helyezett keresztnek – romantikus formálású példája az V. Lap 29-es rajza, amelynek alapján készült Tasner Antal (84. sz.) sírköve 1861-ben.

Két érdekes, jellegzetesen romantikus formai elemeket alkalmazó síremlék készült még az Album megjelenése előtt. Mindkettőn megtalálhatjuk az Album számos motívumát. A Bottlik és Rajkovics család sírboltja az első temetkezés időpontját figyelembe véve 1853 utáni (7. sz.). Formai analógiáját a Riess-féle mintakönyv[75] tartalmazza. A Riess-könyvben megvan a két egymást keresztező lefelé fordított fáklya-motívum is. A három tagból álló síremlék középső részének variánsai az Album 13-as (49. kép), 27-es (50. kép) és 87-es (52. kép) rajzai, s alatta olvashatók a feliratok. A Krisztusfej, a 6-os rajzhoz hasonló módon helyezkedik el. A fő tömeg két oldalán egy-egy talapzatra helyezett váza áll, mely formailag a 156-os rajzon látható kút medencéjéhez kapcsolódik. A középső tag gyakori a 19. század második felének sírkőanyagában, a hatást itt jelentősen fokozza a két kísérő elem.

A Sebastiani család sírkápolnájának két oldalán áll Gerenday József és Jordán Ernesztina két egyforma emlékoszlopa 1862-ből (21. sz.). Itt is lényeges az ismétlődés és a szimmetria. Az Album rajzai közül a lábazati motívum a 97-esen (53. kép), az oszlop és letakart váza kombináció a 105-ösön jelenik meg. E szép arányú oszlopokat a cég maga is olyan sikeresnek érezte, hogy a következő évben, 1863-ban egészoldalas hirdetésük képének előterébe ezek ábrázolása került.

Érdekes problémát vet fel Lendvay Márton síremléke (54. kép), mely 1858-ban készült (46. sz.). Ez hozta az első jelentős sajtósikert Gerendayéknak. Felavatásakor terjedelmes cikk jelent meg a gyárról a Vasárnapi Újságban,[76] s ez nemcsak a Lendvay emléket ismertette, hanem a korábbiak közül is néhányat, így Vörösmartyét (90. sz.), Garayét, Egressy Béniét, Kisfaludy Károlyét. A cikkíró szerint Lendvay síremléke „sóskuti márványból a legtisztább byzanti stylben" készült, s „kellemes benyomású műkincs gyanánt emelkedik ki". Középen „két oszlop emelkedik négyélű talapból", köztük Lendvay „jól talált arckép domborműve". A mű „teljesen önálló építészeti styllal bír", s felvonultatja a színészjelképek többségét.[77]

A síremlék egyedi terv, elgondolás alapján készült, és nyoma sincs rajta azoknak a leegyszerűsítő, sematizáló tendenciáknak, amiket a Gerendayéknál készült többi síremléken felismerhetünk. Tömege monumentális, de formailag jól tagolt. A tagolást romantikus formálású építészeti elemek biztosítják. Mind az építészeti elemek ilyen tiszta és érett alkalmazása, mind pedig a fantáziagazdag ornamentika szokatlan Gerendayéktól ebben a korai időszakban. Mindezek alapján felvetődik az a gondolat, hogy ezt a síremléket valaki más tervezte, s a Gerenday-műhelyben csak kivitelezték.[78] Az Album 59. és 100. rajzán láthatunk hasonló növénydíszes akroterionokat, és a Lendvay-emléket idéző oszloplábazatot, illetve fejezetet.

Pákh Albert szép romantikus síremlékének (55. sz.) tervezőit is ismerjük.[79] Eredetileg ide szánták Izsó Miklósnak Pákhról készített portréját, de amikor az az elhatározás született, hogy a szobor a Nemzeti Múzeumba kerül, meg kellett változtatni az eredeti tervet. A levéltári hagyatékban fennmaradt egy terv, amely a Pákh-síremlék alapján készült 1887 előtt,[80] és azt bizonyítja, hogy Gerendayék adaptálták a náluk kivitelezett síremlékek terveit.

A sírkápolnák közül kettőt érdemes megemlítenünk. A Rupp család piszkei vörösmárványból készült sírkápolnájáról annyit tudunk, hogy még Gerenday Antal életében, tehát 1887 előtt készült. Egyszerű, téglány alaprajzú épület, egyetlen bejárati ajtóval, lapos sátortetővel. A főhomlokzatot háromszögű oromzat zárja, középen kereszt, két sarkán akrotérion-díszítés. Az oldalfalakon egyszerű, romantikus motívum. Hangsúlyozott egyszerűségében, zártságában a romantika kubusos formálású építészeti tendenciája ismerhető fel (65. sz.). Hasonló sírkápolnát ábrázol a hagyatéki anyagban található egyik terv, azonban ott a díszítőmotívumok klasszikusak.[81]

1871 után készült a Gozsdu család öntöttvas sírkápolnája (26. sz.). Az Album rajzainak elemzésekor már említettük, hogy az öntöttvasból készült emlékek más stílustendenciát mutatnak, mint a kőemlékek. Ezen a síremléken mind építészeti alapgondolatát, mind részletformáit tekintve a neoreneszánsz érvényesül, mentes a romantikus formálástól. A 19. század vasépítészetének könnyedségét, karcsúságát sugározza ez a kupolás kis oszlopcsarnok.[82] Közelében két másik hasonló emlék található, az egyiket biztosan Gerendayék állították fel: ez a Lyka család sírboltja (49. sz.). Ezek a síremlékek

nem készülhettek Gerendayék műhelyében, hiszen semmi nyoma annak, hogy vassal, vagy bármi más fémmel ők maguk foglalkoztak volna. Ebben az esetben ők vállalkozók voltak, esetleg a síremlékek felállítói, az oszlopcsarnok tényleges készítői névtelenek maradtak.

Az Album számozását még a 70-es évek végén, 80-as évek elején is használták az üzleti levelekben. Ez arra is utal, hogy az Album rajzain megjelenő egyszerűbb, intimebb, tradicionálisabb sírkövek nagyon sokáig, még talán a 80-as évek második felében is ki tudták elégíteni az igényeket. Ebből az időszakból viszonylag kevés síremléket ismerünk.

Az Album hosszú használatát bizonyítja, hogy Gerendayék a képes hirdetéseikhez a címlap jobb alsó sarkában látható részletet használják fel. Még 1894-ben is ez a kép kerül a Kerepesi úti temetőt ismertető kis füzet hátlapjára.[83] Ezt a brosúrát Gerendayék megbízásából adják ki, s külön fejezetben ismerteti a gyár történetét.

KÖZTÉRI EMLÉKMŰVEK ÉS A KOSSUTH-SZOBROK TÖRTÉNETE

Említettük már, hogy a Gerenday cég kezdettől fogva részesült a köztéri szobrászatot pártoló hazafias mozgalmak közadakozáson alapuló megrendeléseiből.

Gerenday Antalt, aki forrásaink szerint nem tanult még kőfaragást sem, a magyar közvélemény és a sajtó szobrásznak tekintette. Idézzünk abból a cikkből, amelyet 1859-ben a Lendvay-síremlék kapcsán a Vasárnapi Újság jelentetett meg. „... e hazai művészünk az emlékművi (monumentális) szobrászatot 12 év óta olly mértékben műveli, hogy nem mondunk róla sokat, ha azt állítjuk, hogy a művészet ez ágának nálunk egészen új megváltozott alakot adott ... művészi hivatottsága, hazafiúi buzgalma, áldozatkészsége által... Gerenday Antal, aki gránitból, vörös és szürke márványból faragott fentebbi művek méltóságos nagyszerűsége által monumentális szobrászi tehetségének már olly szép jeleit adá" érti a módját „... mint kelljen az érzéketlen követ mint egy átszellemíteni, s annak igazán művészeti, maradandó értéket szerezni".[84] A kritika általában megelégszik az emlékművek tárgyszerű leírásával, s már a felállítás tényét is dicséretesnek tartja. Sokkal inkább közvetíti az emlékművet felállító közösség büszkeségét, s tartja kötelességének a szép szándék értékelését, mintsem hogy megengedhetné magának a mű szobrászi kvalitásaira vonatkozó esetleges bíráló megjegyzéseket. Ritkán jelentkezik csak a szigorúbb hang. A szatmári Kölcsey-emlékoszlop kapcsán: „gömbölyű oszlop a párizsi Vendome szobor mintájára a legkeményebb szürke bajor márványból..."[85], „az oszlop tetején pedig a mellszobor, carrarai márványból, melynek gyönyörű tisztasága kárpótlást nyújt a nem éppen hű vonásokért".[86] A hatvani honvédemlékről pedig 1869-ben így számol be a tudósító: „Nem imposans, de csinos, és helyzeténél fogva – több ezer négyszögölnyi tér közepén, mesterségesen készített földemelkedésen – szembetűnő."[87]

E kezdeti időszakban (1860–1870) több portréval díszített emlékszobor készült Gerendayék műtermében. A kiskőrösi Petőfi-szobor 1862-ben (175. sz.), a Kazinczy-emlék Érsemlyénben, 1863-ban (170. sz.), az említett Kölcsey-emlékoszlop Szatmárban 1864-ben (171. sz.), majd a két Kisfaludy-szobor Sümegen, 1870-ben (157. sz.). Nemcsak a közönség, hanem a szakértők is megelégedtek ezekkel a portrékkal, amelyek egy nagy rutinnal és sok tradicionális forma alkalmazásával dolgozó sírkőfaragó-műhely pro-

dukciói voltak. Erre éppen a sümegi Kisfaludy Sándor-portré szolgáltat példát. „Míg a pénzgyűjtés még javában folyt, jutalomdíjas pályázatot hirdetett a bizottmány, s annak eredményének megbírálására a pesti Képzőművészeti Társulatot kérte fel. Ez Gerenday Antal tervének adta az elsőséget, mire ezt a bizottmány tétovázás nélkül el is fogadta."

A honvédemlékek felállítása a kiegyezés után kezdődhetett meg. Gerendayék az elsők között vannak, akik honvédemléket készítenek. A kő formáját tekintve ezek mindig nagyon egyszerűek, leggyakrabban obeliszkek, esetleg oszlopok vagy téglalap alaprajzú, párkányokkal szintekre osztott, tükrökkel díszített tömbök. Jelképi eszköztáruk hagyományos: cserkoszorú, babérág, s a fegyverek: kard, puska, ágyú, ágyúgolyó. 1868-ban állították fel a szolnokit (190. sz.), 1869-ben a már említett hatvanit (173. sz.), 1875-ben a háromszékit (174. sz.), s 1877-ben a tabánit (166. sz.). Ez utóbbi „gúla alakú szürke márvány síremlék, négy golyón nyugodva, tetején égő bombát ábrázoló jelvénnyel. Egyszerű sírkő csak, monumentális igények nélkül, de egyszerűségében is nemes és kifejező."[89]

Mind a honvédemlékek, mind az emlékszobrok leggyakoribb formái megjelennek már az Album rajzai között is: II. Lap 7. (49. kép), III. Lap 16., 17., illetve XIV. Lap 92., 93. és 94. (53. kép) rajzokon.

1894-től indul a Kossuth-szobrok felállítására irányuló mozgalom.[90] A Gerenday cégnek sikerül megállapodásra jutnia a Függetlenségi Párttal, mely ennek a mozgalomnak kezdeményezője és irányítója, s a Párt azoknak a kisebb községeknek, amelyeknek nem volt jelentősebb anyagi alapjuk, Gerendayékat ajánlotta. Ehhez sikerült megszerezniük Kossuth Ferenc támogatását is.[91] 1894 és 1903 között 21 Kossuth-emlékszobrot állítanak fel az ország különböző városaiban és falvaiban. 1903 után azonban már nem kapnak több megrendelést. Ekkor már reprezentatívabb, egészalakos, egyedi, szobrászművészek által készített emlékműveket állítottak.

Gerendayék Kossuth-szobrai bronzból vagy bronzírozott cinkből készültek kőtalapzattal és szállították hozzá a kovácsoltvasból készült kerítéseket is. Két mintát ajánlottak,[92] az egyik az 1848-as forradalom idején ábrázolja Kossuthot, a másik öregkorában. Az 1848-as szobor ideálportré, az öntőmintát Kiss György készítette, ez a Magyar Nemzeti Galériában levő gipszszobor alapján igazolható.[93] A másik szobormintát, amelyet Gerendayék sorozatban öntöttek az emlékszobrokhoz, inkább tekinthetjük öregkori ideálportrénak, mint tényleges arcképnek. Jóval merevebb, mint az a nagy jellemzőerővel készült öregkori mellkép, amit ugyancsak Kiss György készített és szintén a Galériában van.[94] Kiss György neve azonban nincs rajta a szobrokon és nem említik a nyilvánosság előtt sem. Erre a korban – s éppen Kiss György esetében – találunk más példát is. A Zsolnay-gyár például csak „olyan hivatásos szakemberek művészetét vette igénybe, akik kifelé nem helyeztek súlyt nevük megemlítésére".[95]

A hagyaték rendezetlen tervcsomójában[96] két olyan rajz található, amely fali emléktáblákhoz készült. Ezek megvalósulásáról eddig nem tudunk.

A SZÁZADFORDULÓ ÉS A SZECESSZIÓ

Utaltunk már azokra a változásokra, amelyeket az arisztokrata ízlést követő újgazdag nagypolgárság igényeinek kielégítése a cég stílusorientációjában, s az anyagok alkalma-

zásában a századforduló táján okozott. Egyre több a figurális szoborral díszített síremlék, s a méltatók szavai szerint ezek az emlékek a milánói vagy a genovai temetőkbe illenének. A köztudatban ekkor igen erősen élt az olasz temetők képe. Jókai fantáziáját is megihlette ez a tárgy, és Sírkőalbum című regényében foglalkozott vele. Ez a regény Jókai gyengébb művei közül való, csak a hátrahagyott művek kiadásakor jelent meg 1912-ben.[97] Vérfagyasztó, orosz tárgyú krimi, az orosz tél és az orosz politikai viszonyok minden egzotikumával, a halottaknak mégis az olasz temetőkben állítanak gazdagabbnál gazdagabb síremlékeket. „Egyetlen roppant malachit obeliszk, hasonló két lépcsőtalapzattal. A sötétzöld drágakő lapra alabástrom nemtő alakja borul, baljával fejéről a fátyolt fölemelve, jobbjával az író stylust a kőlapra illesztve." „Fekete gránit egyiptomi portale volt, melynek lépcsőin egy fehér márvány nőalak lép fel lefátyolozott arczczal, két kezében hamvvedret emelve, melynek nyakát cserlomb és máktokból font koszorú köríti. A portale közepén egy bronzajtó, mely a kriptába vezető lépcsőkre nyílik. Azon is egy allegóriai dombormű."[98] E néhány sorban Jókai szinte összefoglalta a kor síremlékeinek jellegzetes szimbólumait.

A milánói és a genovai, illetve a bécsi temetők századforduló táján készült síremlékeit összehasonlítva azt látjuk, hogy az olasz sírkőművészetben nagyobb szerepet kap a figurális szobrászat, míg a bécsi temetőkben inkább az architektonikus elemek dominálnak.[99] A figurális szobrászatban rejlő közvetlenebb kifejezőerőt fokozzák az expresszív és érzelmes gesztusok, a szobrok virtuóz faragása és a naturális anyagkezelés.[100] A magyar közönség nem a reprezentatívabb, de kevesebb kifejezőerővel bíró architektonikus síremlék típusát, hanem az érzelmileg erőteljesebben ható olasz mintát választotta, ezért lendült fel az olaszországi szobrok importja. A hagyatékban fennmaradt az a szoborkatalógus, amelynek alapján rendelt a cég.[101] Ezek több példányban előállított, tagonként változtatható, összerakható szobrok voltak. Ebből a készletből került ki Beniczkyné Bajza Lenke- (3. sz.), a Sányi- (72. sz.), a Hekler- (33. sz.), a Gorzsik- (25. sz.) és a Vargha-síremlék (88. sz.) (55. kép) angyalalakja. Feltételezhető, hogy a Horánszky Nándor kereskedelmi miniszter sírján levő angyalfigura is olasz gyártmány (35. sz.).

Ezek a síremlékek gyakran két hangsúlyos elemből állnak. Az egyikkel a monumentalitás hatását kívánják elérni, míg a másik, a figura hordozza az érzékekre, érzelmekre ható tartalmakat. Kezdetben ezt még nem hangsúlyozzák az anyagok kontraszthatásával (ilyen a Vargha-síremlék), a későbbiekben viszont már kifejezetten építenek erre a hatásra is (pl. Horánszky- vagy Sányi-síremlék).

Beniczkyné Bajza Lenke sírjára lankadt fájdalommal borul az angyalfigura, de többnyire borongós meditációnál többet nem közvetítenek ezek a szobrok (Vargha-, Horánszky- és Gorzsik-síremlék). A Hekler-síremlék egyszerű talapzatára a halálról mit sem sejtve érkezik könnyed szárnycsapással a rózsát hozó angyal, a Sányi-síremléken pedig mozdulatlan közönnyel áll.

A szecesszió hatásának erősödésével párhuzamosan megváltozik a monumentális szobor szerepe a síremléken. Az érzelmileg talajtalan, de mégis hangzatos és a síremlékhez külsődlegesen kapcsolódó angyalfigurák helyét olyan nőalakok veszik át, amelyek kompozicionálisan beilleszkednek a síremlék egészébe. Bár gesztusaik nem mentesek az érzelgősségtől, formai megoldásaik, plasztikai kezelésmódjuk is többet árul el tartalmi vonatkozásaikból, mint a korábbi angyaloké. Azt is mondhatjuk, hogy egyfajta szekularizáció játszódik le a szemünk előtt. Eltűnnek az angyalszárnyak, s eltűnik velük együtt

a már üressé vált vallásos halálértelmezés, hogy helyt adjon a halálhoz való új viszonyulásnak [Hoffmann- (34. sz.) és Huitius- (37. sz.) síremlékek].

E folyamatban átmenetet jelent a Hegedüs család sírboltja (31. sz.) (56. kép), ahol szecessziós formaadású, mozaikkal díszített környezetbe vallásos áhítatot sugárzó angyalalak kerül, s a kompozíciós megoldás is elég kényszeredett. A Borbás-síremlék (57. kép) hatása elsősorban a szín- és formakontraszton nyugszik. A két ellentétes anyag – a fekete gránit és a fehér márvány – a puha szórt fény és a tükrös csillogás plasztikailag is ellentétes megoldásokat kíván. E síremlék gránittömbjének jellegzetes, tört ívű kontúrja még azt a tendenciát jelzi, amely a szecesszió dekorativitás igénye szerint kezeli ezt a kemény, nehezen megmunkálható anyagot is (6. sz.).

Néhány év múltán, az 1910-es évek második felében azonban egy másik tendencia válik uralkodóvá. A gránittömböket architektonikusan formálják meg, súlyos, nehéz tömegekből alakítanak ki archaikus hatású kapuépítményeket. Jókai szavai jutnak eszünkbe: „Fekete gránit egyiptomi portale volt ..."[102] A formavilág tartózkodó és szűkszavú, a kontúrok zártak, a nagy, sík felületeken az anyag szépsége érvényesül. A többnyire kannelúrázott pillérek, illetve oszlopok nehéz teherként viselik az eltúlzott arányú, megbontatlan tömegű, háromszöges lezárású áthidaló elemeket. A fejezetek, lábazatok vagy elmaradnak, vagy lappá egyszerűsödnek.

Persenszky Lajos síremlékén (56. sz.) ehhez az architektonikus kerethez hagyományos módon kapcsolódik a hagyományos kialakítású figura. A Scheuring család síremlékén (58. kép) a szecesszió formai hatását tükröző, a mozdulat kifejezőerejét túlzottan hangsúlyozó síró nőalak és az architektonikus keret aránya az alak törékenységét, a keret monumentalitását hangsúlyozza (69. sz.).

A Kerepesi temető árkádsorában és közvetlen közelében több olyan architektonikus síremlék is van, amelyen nincs monumentális figura. Ezek közül kiemelkedik a Schunda család síremléke, amelynek bronz domborművét Beck Ö. Fülöp készítette (71. sz.), és Bezerédj Viktor síremléke (5. sz.).

E monumentális síremlékek mellett továbbra is készültek egyszerűbb, kisebb méretű sírkövek. A hagyatékban szép, összefüggő tervsorozat maradt fenn 1909-ből,[103] mely a szecesszió közkeletű formakincsét hasznosítja. Érdekes nyomon követnünk, hogy a szecesszióban nemcsak a díszítőformakincs alakul újjá, hanem megváltozik a kövek befoglaló formája is, oldottabbá válnak a kontúrok. A tömb zártságát, tömörségét bontják meg a gyakran alkalmazott üvegmozaik betétek.

A tervek mellé írt megjegyzések arról tanúskodnak, hogy sok megvalósult közülük. A Kerepesi temetőben kettő található ezek közül: az egyik Gerle Lajos építész sírján (23. sz.), ahol egyszerű márványsztélére a kővel egybefaragott gyászoló női félalak borul, a másik a Knopfer család sírboltján (43. sz.), ahol gránittömbre kerül az üvegmozaik díszítés.

Gerendayék tervei és síremlékei között alig találunk olyanokat, amelyek *formai* elemeikben is kapcsolódtak volna a nemzeti törekvésekhez, csak az 1909-es tervkönyvben van néhány példa.

1904-ben több terv készült az Andrássy grófok krasznahorkai sírkápolnája számára.[104] Ezek szép, neobarokk tervek, a hagyományos formakincs alkalmazásának első bizonyítható példái Gerendayéknél. Formailag hozzájuk kapcsolódik egy neobarokk tervsorozat,

amely talán szintén a századforduló táján készült. A tervek finom arányúak, érettek, nem túldíszítettek.

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A húszas években még több olyan síremléket állítanak fel, amelyek a korábban kialakult típusokhoz kapcsolódnak (Neczpáli Justh Gyula, 41. sz., Knopfer család síremléke, 43. sz., Waigand sírbolt, 92. sz.).

A hagyaték egyik tervkönyve az 1926 és 1932 közötti terveket tartalmazza.[105] Az alaphang a finom díszítésű neobarokké, de néhány klasszicizáló tervet is találunk. Közéjük tartozik annak a síremléknek a terve, amelyet ifj. Gerenday Antal rajzai alapján 1938-ban állítottak fel Kölcsey szatmárcsekei sírja fölé (59. kép). Egy szabályos hatszög alaprajzú hasáb, élein sima törzsű, egyszerű növénydíszes fejezetű oszlopok állnak. Az oszlopok párkányt hordanak, amely a síremlék tengelyében megszakad. Az így kialakuló bejáratot az oszlopok tetején levő két karcsú váza is hangsúlyozza. Az oszlopcsarnok közepén áll az egyszerű síremlék, szintén váza motívummal (158. sz.).

Gerenday Bélának 1937-ben állítottak síremléket a Kerepesi temetőben (22. sz.): klasszicizáló architektonikus keretben szentimentális Krisztus-alak áll. Ugyanígy nem illeszkedik a két elem a Schöpfer-síremléken sem (70. sz.). A figura e két síremléken mind a kompozícióban elfoglalt helyét, mind a kifejezni kívánt tartalmakat tekintve közelebb áll a századforduló hiteltelen szobraihoz, mint a szecesszióban már elért formai és kompozicionális egységhez.

A cég harmadik vezetője, ifj. Gerenday Antal építész lett. Pályaválasztását memoárjában így indokolja: „A cég hozzájárult ahhoz, hogy a sírkövet állító közönség figyelme a szobrok felé forduljon, és ebből meg is volt a maga haszna, de profitáltak maguk a szobrászok is. Mindinkább előfordult, hogy a rendelő, aki szobrot akart, egyenest egy kiállító szobrászművészhez fordult. Azonkívül a szobrászok szervezkedtek is, és elérték, hogy közületi, vagy gyűjtött pénzből csak náluk lehessen megrendelni. Ezzel a versennyel ezúttal már nem szobrászt, hanem építészt kellett szembeállítani."[106]

Az utolsó tervkönyben[107] van néhány szép arányú geometrikus terv is, amely hasábokból, álló és fekvő lapokból szerkesztett. Ezekről így szól a memoár: „... kidolgoztam egy művészeti gondolatmenetet a formák elvont kifejezőképességéről, és ennek alapján is készültek tervek, amelyek igen korán, és a honi piacon egyedül nálunk képviselték az abstrakt stílust".[108] A Farkasréti temetőben található néhány megvalósult darab e modern felfogású síremlék-tervek közül.

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy az az egyszerű, kisméretű romantikus elemekkel díszített síremléktípus, amellyel Gerenday Antal Albumában találkozunk, egészen az 1880-as évek közepéig általános Magyarországon. Ezek a síremlékek kielégítették a kor puritán igényeit és romantikus formálásukkal a nemzeti törekvések kifejezőivé is válhattak.

Az 1880-as évek végétől kezd kialakulni a reprezentatív, figurális szoborral díszített eklektikus síremlék, melynek kompozicionális megoldatlanságaira a szecessziós síremlékek keresik és találják meg a választ. A kisméretű, egyszerű síremlékek hagyományos díszítése és befoglaló formái is átalakulnak a szecesszióban. A szecesszió hatásának el-

múltával a síremlékművészet újra a hagyományos motívumkincsből meríti formáit, de a kor igényeinek megfelelő jelentős síremléktípust a Gerenday cég működése alatt már nem hozott létre.

FÜGGELÉK

JEGYZÉK A GERENDAY-HAGYATÉKBAN LEVŐ NYOMTATOTT KIADVÁNYOKRÓL

Architecture funérairre par Mr Cesar Daly architect. Tombeau Cimetière de Colombe par Rabau architect. Huguelin, é.n. (A terveken látható legkésőbbi évszám 1868.)

Atelier pro práce umelecké a hrbitovani architekturu. Sajk. (30-as évekből származó cseh eredetű fényképes kiállítási sírkőkatalógus)

Atlas zur Zeitschrift für Bauweisen. Herausgegeben unter mitwirkung der Königlichen technischen Bau-deputation und des Architekten Vereins zu Berlin. Jahrgang IV. Berlin, 1854. Verlag von Ernst und Korn

Document sur l'art décoratif Français du IXe au XIXe siècle. Matériaux et documents d'art Décoratif. Libraire d'Architecture et d'art Décoratif. Armand Guérintet, éditeur, Paris, é.n. (Századforduló körül.)

Gerenday Antal: Album. Kiadja az első országos szabadalmazott márványműgyár tulajdonosa. 1864.

Isten kardja, hősök emléke. A Hősök Emlékét Megörökítő Bizottság kiadványa, 1916.

A Kerepesi-úti temető. Útmutató és tájékoztató húsz ábrával és az egész temető térképével. Szerkesztette és kiadta Kovács Dénes. Budapest, 1894.

Modern sírkőalbum. Kiadja Balázs Károly, Óbecse, é.n. (20-as, 30-as évek fordulóján)

Myskovszky Viktor rajzalbuma. Erdély és Felvidék művészeti emlékei. é.n.

C. Percier et P. F. L. Fontaine: Recueil des décoration intérieures ... Paris, 1801.

Rajzalbum a császárkori Róma emlékeiről. Pontos építészeti részletrajzok egyes tagozatokról is. Minden megjelölés és szöveg nélkül.

Mustersammlung für Steinmetzen zu finden bei Bergmann und Roller. Heft II. és III. München. é.n.

Alte Volkstümliche Grabmäler aus Norddeutschland. Text von Ludwig Lindner. Verlag Alexander Schöpp, Eberfeld, é.n. (Gerendayékhoz 1928-ban került.)

Sammlung von Grabmälern in Stein, Holz und Metall, nebst den Details hiezu gezeichnet von L. Wind, architekt. Verlag Braun und Schneider, München, é.n.

JEGYZÉK A GERENDAYÉKNÁL KÉSZÜLT EMLÉKMŰVEKRŐL ÉS SÍREMLÉKEKRŐL

A jegyzék nem teljes. Az első rész a Kerepesi temetőben található jelentősebb síremlékeket tartalmazza. A következő két részben a forrásokban említett vagy a tervanyagban dokumentált ismeretlen helyű, illetve vidéken felállított síremlékeket soroljuk fel. A jegyzék utolsó két részében a köztéri emlékművek és a Kossuth-szobrok vannak.

A jegyzék a következő adatokat tartalmazza:

A halott neve, ha ismert, *foglalkozása, születési-halálozási évszáma, a síremlék készülésének ideje*, ha eltér a halálozási évtől. *Temetői cím:* az első szám a parcellát vagy parcellarészt jelöli, a második a sort, a harmadik a sírhelyet. *Sajtóközlés. Fénykép, terv vagy szöveges említés* a Gerenday-hagyatékban. *Analógiák*

Rövidítések:

VU: Vasárnapi Újság

KD: A Kerepesi úti temető. Szerkesztette és kiadta Kovács Dénes. Budapest, 1894.

Alb.: Gerenday Antal: Album. Kiadja az első országos szabadalmazott márványműgyár tulajdonosa. 1864.

Ádámfy: Ádámfy József: A világ Kossuth-szobrai. Népművelési Propaganda Iroda, é.n. (1980.)

HT: Terv a Gerenday-hagyatékban

HF: Fényképalbum. Gerenday Antal és fia académiai szobrászok Márványmű gyárában saját tervei szerint készült síremlékek a Kerepesi út melletti sírkertben.
HU: Album az újságcikk kivágatok számára, 1896–1913.
A: Analógia
fm: fal mellett

1. Bajza József, író 1804–1858.	1/34
KD, 13. o. Képpel.	
2. Beniczkyné Bajza Lenke, 1842–1905.	3/29–1–39
Fényképalbum az Olaszországból megrendelhető szobrokról. Hagyaték.	
A: Luigi Larghi: Guida de Cimiterio Monumentale di Milano. 1923. 51.o.	
Kép: Famiglia Tantardini.	
3. Beöthy László, író, +1857.	1/29–1–3
VU, 1859. 526. o.	
4. Bezerédj Viktor, 1885–1915.	Árkád, bal
5. Borbás család sírboltja. Készült 1875.	bal fm. 303
KD, 42.o.	
6. Deéteri Borbás Vince, egyetemi tanár, 1844–1905	
HU, 1913.	1/19–1–5
A: Moderne Wiener Grabdenkmälern. Erste Serie, 24-es kép.	
7. Bottlik és Rajkovich család sírboltja. Első temetés: 1853.	Bal fm 103
KD, 42. o.	
Alb: V. Lap, 27-es rajz.	
A: Carl Riess: Grabmonumente... Blatt 15, és Jegyzék a vízivárosi temető ...	
Andreas Siemayer sírja, 1876. Képpel	
8. Naum Bozda, görögkatolikus egyházfő, 1784–1853	
(Cirill betűs felirattal)	5–1–1
Alb. VIII. Lap 50-es	
9. Csányi László, +1849	29
10. Csernátony Lajos, újságíró, 1823–1901	28–2–1
Relief arcképét készítette: özv. Szendéné Dárday Olga (Már nincs a helyén)	
VU, 1902. 731. o. Képpel.	
HU,	
Lyka Károly: Szobrászatunk a századfordulón. Budapest, 1954. 77. o.	
11. Daur és Salzer család sírboltja	Árkád, bal
(Készült 1912 és 1921 között)	
12. Ditrich Károly, 1827–1911	19–1
A: Luigi Larghi: Guida de Cimiterio Monumentale di Milano. 1923. 59. o.	
Kép: Coningi Frey, 1911.	
13. Egressy Béni, zeneszerző, +1851 (Élt 37 évet)	1/34–1–36
VU, 1859. 526. o. Képes Újság, 1859. 174–175. o. Képpel.	
KD, 18. o. kép.	
Alb. XII. Lap, 84-es.	
14. Egressy Gábor, színész, 1808–1866	1/29–2–29
15. Erkel Elek, főzeneigazgató, +1893 (50 éves korában)	
KD, 42. o.	1/34–3–7
16. Fáncsy Lajos, színész, 1809–1854	1/29–1–12
Alb. VIII. Lap, 52-es.	
17. Földváry Mihály, 1824–1895. Készült felesége halálakor, 1904-ben	29
HU, 1904.	
18. Füzéressy Géza: 1881–1909.	18
19. Garadja György, herceg, 1848–1914.	18
20. Garay János, költő, +1853.	1/29–1–38
VU, 1855. 269. o. „... az obeliszk alján levő fülkében négy zöldkötetű	

könyv van igen természethíven márványból kifaragva" – már nincsenek a helyükön.
VU, 1859. 526. o.
Képes Újság, 1859. 174–175. o. Képpel
KD, 42. o.

21. Gerenday József +1862 (Élt 49 évet) — bal fm 48, sarok
Jordán Ernesztina +1862 (Élt 17 évet) — bal fm 48, sarok
Két egyforma emlékoszlop a Sebastiani-sírbolt két oldalán.
Pester Lloyd Kalendar, 1863. IX. hirdetés.

22. Gerenday Béla, 1863–1936. — 2/26, sziget
23. Gerla Lajos, építész, 1863–1910 — 10–1
HT Tervkönyv, 1909.
HU, 1911.

24. Glósz család sírboltja. Első temetés: 1863. — Bal fm 53.
25. Gorzsik Lajos, 1887–1904. — 29–3
(Nem jelzett. Csak a motívumok alapján Gerenday)

26. Gozsdu Manó sírboltja. 1802–1870. — Bal fm 101
HF
KD, 42. o.
A: John Gloag: Victorian Taste. Some social aspects of Architecture and Industrial Design, 1820–1900. London, 1962. 147. o. Az 1861-es londoni kiállításon szereplő Edward White készítette *óra*: felépítése, ornamentikája és arányai alapján.

27. Gruz Albertné Erdei Róza, +1915 — 20–1
28. Győry Elek +1904 — 1/48–1–27
HU, 1904.

29. Hajnik Pál, országgyűlési képviselő, 1808 (?) – 1864
HU, 1904. — 1/29–1–7
30. Hegedüs Lajos, író, színész, +1860 — 9–4–57
HU

31. (felsőeőri) Hegedűs család sírboltja — Bal fm 86
Első temetés: 1870. Készült 1904 és 1913 között.

32. Hegyi Aranka, színésznő, +1906 — 3/29–1–80
Második sírköve, készült 1913-ig.
HU, 1913.

33. Hekler Károly, műszaki tanácsos, +1902 — 1/29–1
(Élt 43 évet)

34. Hoffmann család sírboltja. Első temetés 1858. — Árkád, jobb.
Készült 1903 és 1910 között.
HU, Budapesti Hírlap és Pester Lloyd, 1910. III. 20.

35. Horánszky Nándor, kereskedelmi miniszter, 1838–1902
VU, 1904. 765. o. Képpel. — 28–1
HU, 1904
HT, 1902-es dátummal

36. Hudetz János családja. Első temetés 1907. — Árkád, jobb
37. Huitius család sírboltja. Első temetés 1870. — Árkád, jobb
Készült, 1909.
HU, Budapesti Hírlap és Pester Lloyd, 1910. III. 20.

38. Ismeretlen színész síremléke. — 1/34–3–22
Színészjelképek. A névtábla kiesett. A Gerenday tábla a helyén maradt.
Alb. VI. Lap, 34-es.

39. Jókainé Laborfalvy Róza + 1886 — 2/34–2
A bronzdíszítményt Zala György készítette.
VU, 1904. 765. o. Képpel.

KD, 21. oldalon kép, 42. o.
A: Moderne Grabsteine und Grabmonumente von Wiener Friedhöfe. Blatt VIII. No. 15.

40. Jungfer család sírboltja. Első temetés: 1908. — Árkád, bal.
A bronzdíszítmények a család műhelyében készültek.

41. Neczpáli Justh Gyula, 1850–1917. — 1/10–1–18
A: Moderne Wiener Grabdenkmälern. Erste Serie, 22-es kép.

42. Kisfaludy Károly, +1830. Készült: 1853. — 2/29–1–2
A ma álló talapzaton kereszt volt.
Alb. VIII. Lap 50-es
Színes kőnyomatos rajz a hagyatékban
VU 1859, 526. o. Képes Újság, 1859. 174–175. o.

43. Knopfer család sírboltja. Első temetés: 1879. — Árkád, jobb.
Valószínűleg 1921 után készült.

44. Köllő Miklós, szobrász, 1861–1900. — 28–21–55
HU, 1904.

45. Kövér Lajos író, ügyvéd, 1825–1863. — 1/29–1–9
HU, 1904.
Alb. VIII. Lap, 57-es.

46. Lendvay Márton, színész, 1807–1858 — 1/34–2–22
VU, 1859. 526. o. Lendvay síremléke a pesti temetőben (Gerenday Antal emlékművei). Aláírás: kempf.
Ui: 532. o. Kép.
KD, 23. o. Kép
A: Musterbuch für Bildhauer. Eine Sammlung von Grabmälern, ... 106. kép.

47. ifj. Lendvay Mártonné Fáncsy Ilka, 1840–1904. — 1/34–2–26
(Csak a motívumok alapján Gerenday)

48. Lisznyay Kálmán költő, 1823–1863. — 1/29–1–14
HU

49. Lyka család sírboltja. Első temetés: 1871. — Bal fm 128.

50. Markfy Sámuel, 1860–1902 — 1/29–1
HU, 1904.

51. Mészöly Géza festőművész, 1844–1887 — 1/34–1

52. Molnár M. György színész, +1891. — 1/34–3–17
Készült 1896.

53. Paulay Ede színházigazgató, 1836–1894. — 1/34–1–2
Relief: Margó Ede.
HU

54. Pauler Tivadar miniszter, egyetemi tanár — 1/34
1816–1886.
KD, 42. o. Alb. XII; Lap 80-as rajz változata.

55. Pákh Albert, a Vasárnapi Újság szerkesztője, 1823–1867. — Jobb fm 239
VU, 1870 586. o. 589. o.: Kép
Tervezte: Schmidt Frigyes. Módosította: Schulz Ferenc

56. Persenszky Lajos, 1851–1912 — 18–1
A: Luigi Larghi: Guida de Cimiterio Monumentale di Milano. 1923. 59. o.
Coningi Frey, 1911. Kép.

57. Planér család sírboltja. — Bal fm 365
KD, 42. o.

58. Polyák Béla sírboltja, első temetés, 1918. — Bal, árkád
HU

59. Puskás család sírboltja. — Bal, fm 339.
KD, 42. o.

60. Püspöky család sírboltja — Bal, fm 574.
KD, 42. o.
61. Reguly Antal nyelvész, akadémiai tag, 1819–1904 — 1/29–1–2
HU, 1904.
62. Remellay Gusztáv, +1866 — 1/29–2
HU
63. Reményi Antal szabadságharcos, közíró, 1825–1913 — 1/29–2
Az obeliszken 3 bronzrelief volt.
HU, 1913.
64. Reviczky Szevér, 1840–1864. — 9–4–55
Hazánk s a Külföld, 1865. 232–233. o. Kép: Haske
VU, 1865, 116. o.
HU
65. Rupp család sírboltja. Készült 1887 előtt — Jobb fm 149
HF
66. Sárossy Gyula költő, 1816–1861 — 1/29–1–6
HU, 1904.
67. Scheuring János családi sírboltja. Első temetés, 1914 — Árkád, jobb
68. Schöpfer Aladárné +1938 — 34–1
Középen hiányzik egy kannelúrázott kőtábla és a fölé állított kereszt.
69. Schunda család sírboltja. Első temetés: 1883. — 19–1
Készült: 1911. Dombormű: Beck Ö. Fülöp.
HT: a dombormű motívumához hasonló ábrázolás
HU
70. Simonyi család sírboltja. Készült 1913. — 18–1
Barbácsi és vitézvári Simonyi József (1773–1832)
(Simonyi óbester) bronz büsztjével. A portrét a Szépművészeti Múzeum
(ma valószínűleg MNG) olajképe után mintázták.
HU, 1913.
A: Moderne Grabsteine und Grabmonumente von Wiener Friedhöfe. Blatt
XXVIII; No. 51.
71. Srányi János, 1803–1874 — 19–1
1890 előtt nem készülhetett.
72. Szalay László író, 1813–1864. — Jobb fm 134
Ország tükre, 1864, 370. o.
Családi Kör, 1864, 105. o.
73. Szathmáry Árpád színész +1901 — 28–8–1
HU
74. Szathmáry György, 1848–1898 — 28–1–3
75. Szájbély család sírboltja. Első temetés: 1911 — Árkád, bal
76. Szász Károlyné Bibó Antónia, 1837–1900. — 28–1–14
77. Székási Sacelláry család sírboltja, 1932. — Bal fm 63
78. Szendrői Borsodi Endre, 1801–1861. — Bal, fm 62
79. Szentpétery Zsigmond színész, 1798–1858 — 9–4–56
VU, 1859. 587. o.
HU
80. Szerdahelyi Kálmán színész, 1829–1872. — 9–1–67
Lehmann Róbert terve.
HU
81. Szigeti József színész +1902 — 1/34–3–21
Aranyozott kereszt volt rajta. Névtábla leesett.
HU
82. Szivák család sírboltja. Első temetés: 1912. — Árkád, bal
HU, 1912.

83. Szontágh Gusztáv filozófus, 1793–1858. 1/29–1–11
HU, 1904.
84. Tasner Antal író, 1808–1861. 9–4
Alb. V. Lap 29-es rajz.
85. Tóth Lőrinc +1902 28–1
VU, 1904. 765. o.
HU, 1904.
86. Vachot Sándor akadémiai tag, 1818–1861 1/29–1
HU, 1904.
87. Vadnai Károly író, 1832–1902 29–1–16
HU
88. Vargha Imre miniszteri tanácsos. Első temetés: 1901 29–3
HU, 1904.
Fényképalbum az Olaszországból rendelhető szobrokról.
A: Luigi Larghi Guida de Cimiterio Monumentali di Milano. 1923.51. o.
89. Vécsey Tamás jogász, egyetemi tanár, +1912 10–1–1
HU, 1912
90. Volkmer család sírboltja. Első temetés: 1913 Árkád, bal
91. Vörösmarty Mihály, 1800–1855. Jobb fm 82.
Hagyatékban színes litográfia.
VU 1858. 469. o. Kép: az előbbi kép fekete-fehérben.
VU, 1859. 526. o.
Képes Újság, 1859, 174–175. o.
VU, 1863. 303. o. Londoni kiállításon szerepel a minta.
KD, 42. o.
Alb. VI. Lap, 33-as rajz.
92. Waigand Ferenc családi sírboltja. Első temetés: 1918 Árkád, bal
93. Zilahi Kiss Károly író, újságíró, 1808–1864 9–4–66
VU, 1865. 189. o.
94. Zuckermann Gyula, 1861–1936 10–1

ISMERETLEN HELYEN FELÁLLÍTOTT, FORRÁSOKBAN EMLÍTETT GERENDAY-SÍREMLÉKEK

95. Antall Géza sebész, +1889 KD, 42. o.
96. Antonio család sírboltja. KD, 42. o.
97. Bálint-féle sírbolt. Gerenday hagyaték. Családi iratok.
98. Barna Izidor, +1913. HU: Farkasréti temető, Margó Ede dombormű.
99. Brandtner Ilonka, HF és HU
100. Bruck Lajos, HU, 1913.
101. Brugavizky Anna, HF
102. Chmel család sírboltja. KD, 42. o.
103. Jeszenovai Csaplovics Pál, HF
104. Csernovics György, HF
105. Dvorák György, HT, rendezetlen egyedi tervek. Megrendelés. Farkasrét (?)
106. Fenyvessy Ferenc veszprémi főispán, HU, 1904.
107. Ferenczy József, HF
108. Forster May bárónő. Rendezetlen egyedi tervek. Megrendelés. Farkasrét (?)
109. Dr. Földváry István, +1910. HU, 1911.
110. Fráter Jenőné Kelty Emma, HT, rendezetlen egyedi tervek.
111. Gasperini család sírboltja. KD, 42. o.
112. Göndöcs István zeneszerző, +1912. HU, 1912.
Kerepesi temető nyilvántartásában 10–3–51 sírhelyen szerepel.

113. Gränzenstein Béla államtitkár, HU, 1913.
114. Harmath Hedwig színésznő, HU, 1912.
115. Hegedüsné Bodenburg Lina, +1860. VU, 1860. 492. o. Kép.
116. Hinka József, HF
117. Jakab Péterné, HT rendezetlen egyedi tervek, 1913.
118. Kállay család sírboltja, KD, 42. o.
119. Kandó Kálmán, KD, 42. o.
120. Kapyváry Kapy Miklós, HU, 1913. Farkasrét. Relieffel.
121. Kehrer Pál, HF
122. Kempelen Győző, VU, 1865. 568. o.
123. Királdi Hercz Zsigmond udvari tanácsos, HU, 1904.
124. Kmoskó-sírbolt. Gerenday hagyaték. Családi iratok. 1915–17.
125. Kovács Sebestyén Endre sírboltja, KD, 42. o.
126. Kürthy Sándor 48-as honvéd. HF. A Kerepesi temető nyilvántartásában 629–1–85-ös számon szerepel.
127. Lakatos Miklós 48-as honvéd. A Kerepesi temető nyilvántartásában 3/29–1–85-ös számon szerepel. HU, 1913.
128. Langheinrich család sírboltja. HF. KD, 42. o.
129. László László, HU, 1912.
130. Léway Gyula egyetemi tanár, HU, 1912.
131. Lukács Antal főrendházi tag, HU, 1912.
132. Lumnitzer Sándor sebész, egyetemi tanár. KD, 42. o. A Kerepesi temető nyilvántartásában 2/34–1–48 számon szerepel. 1892.
133. Madarassy László író, HU, Kispesti temető.
134. Madarász család sírboltja. KD, 42. o.
135. Maywald József kegyesrendi tanár. HU, 1912.
136. Dr. Nagy Emilné, HU, 1912.
137. Nagybaráth Huszár-sírbolt, HF, KD. 42. o.
138. Nedeczky Ödön kúriai bíró, +1905. HU, 1913.
139. Nehrebeczky Sándor, HF, KD, 42. o.
140. Peterdy Lajosné Rotter Irma, az Operaház tagja. HT rendezetlen egyedi tervek.
141. Prónay államtitkár +1884. KD, 42. o.
142. Sárkány József törvényszéki elnök. HU, 1904.
143. Schodelné (Klein) Rozália, VU. 1859. 527. o.
144. Sirály Ede, HF
145. Splényi Ödön HU, Budapest, 1911. október 29. Lyka Károly: Szobrászatunk a századfordulón. Budapest, 1954. 87. o.
146. Szemenyei Tibor. HF
147. Székely Imre zeneszerző, +1887. HU
148. Szolner Antal miniszteri tanácsos, HU
149. Szőnyi Pál, HF
150. Anna Tauzer, HF
151. Udvarhelyi Miklós színész, +1864. HU A Kerepesi temető nyilvántartásában 9–4–7 számon szerepel.
152. Uhrl Józsa. HT rendezetlen egyedi tervek. Több változat, 1907.
153. Visi Imre író, a Nemzet szerkesztője. KD, 42. o.
154. Weninger Kamilla, HF
155. Wenczel család sírboltja, KD, 42. o.

VIDÉKI SÍREMLÉKEK

156. Andrássy grófok részére készült tervek. HU, 1904. Krasznahorka, családi sírbolt. HT rendezetlen egyedi tervek.

157. Kisfaludy Károly síremléke és szobra volt lakóháza előtt. Sümeg. 1870.
VU, 1870. 352–353. o. Két kép.
158. Kölcsey síremléke, Szatmárcseke.
I. 1855. Divatcsarnok, 1855. 960. o.
II. 1938. Több terv a rendezetlen tervek között. HT
HU: fénykép az elkészült síremlékről
159. Nagy Péter, református püspök, Kolozsvár.
KD, 42. o.
HU, Magyar Ipar, 1910.
160. Nyáry Pál, Nyíregyháza. KD, 42. o. és HU, Magyar Ipar 1910.
161. Rosányi család sírboltja. Bély, Hont megye.
Terv a rendezetlen tervcsomagban
162. Török Pál református püspök, Kolozsvár. HF és HU, Magyar Ipar, 1910.
163. Vajda Péter, Szarvas. VU, 1861. 189. és 251. o.

KÖZTÉRI EMLÉKMŰVEK

164. Ácsteszér, Táncsics-szobor gránitalapzata.
MTA MKCS Adattár. Képpel. A szobor másolata a Kerepesi temetőben Táncsics Mihály sírján. (Andrejka-Blahó)
165. Berzece. József főherceg 1000. szarvaslövését megörökítő emléktábla. HU, 1911.
166. Buda, Tabán, Honvédemlék. VU, 1877. 337–338. o. Képpel. HU, Magyar Ipar, 1910.
167. Debrecen, Gályarabok emlékoszlopa. 1895. HU.
MTA MKCS, Adattár. Kép.
168. Derecske, 1848-as emlékmű. 1898. MTA MKCS Adattár, Kép.
169. Esztergom, Honvédemlék. 1880. VU, 1880. 402–404. o. Kép.
170. Érsemlyén, Kazinczy-emlék. VU, 1863. 267. o.
171. Szatmár, Kölcsey emlékoszlop. 1864.
VU, 1864. 336, 384, 417–418. o. Kép.
Ország tükre, 1864. 286. o.
Családi Kör, 1864. 166. o.
172. Gödöllő, Petőfi emléktábla. MTA MKCS Adattár.
173. Hatvan, Honvédemlék. VU, 1869. 204. o.
174. Háromszék, Honvédemlék. VU, 1875. 134. o. Kép.
175. Kiskőrös, Petőfi Sándor mellszobra, VU, 1862, 393. és 400. o. Kép.
176. Kiskunfélegyháza. Emléktábla Petőfi gyermekkori lakóházán. VU, 1861, 214. o.
177. Komárom, Honvédemlék. HU
178. Köbölkút, Mária-szobor. HU, 1904.
179. Miskolc, Templom (?) Pálóczy László emléktáblája. VU, 1865. 89. o. Kép.
180. Nagykáta, Honvédemlék. VU, 1897. 233. o. Kép. HU
181. Nagykőrös, Tetétleni domb, Árpád-emlék. HU
182. Nikla, Berzsenyi-szobor, talapzat. VU, 1857. 75. o. VU, 1860. 128. o.
183. Orsova. Rákóczi-emléktábla. HU, Újság, 1907. IX. 25.
184. Sepsiszentgyörgy, Honvédemlék, KD, 42. o.
185. Szabadszállás, Petőfi-mellszobor, 1948 (?) MTA MKCS Adattár. Kép.
186. Szederkény, I. világháborús emlék, 1924.
MTA MKCS Adattár, kép.
187. Szeghegy, Honvédemlék. HU
188. Székesfehérvár, Vörösmarty-szobor talapzata. VU, 1863. 1. o.
189. Szigetvár. Oroszlán. 1878. VU, 1878. 648. o. Kép.
Csak a talapzat. A bronz oroszlán Vandrák pesti gyárában készült.
Magyarország s a Nagyvilág, 1878. 593. o. Kőoroszlánt említ.
KD, 42. o.

190. Szolnok, Honvédemlék. VU, 1868, 621. o. Kép.
Terv: Borosnyai László, a Honvédegylet elnöke.

KOSSUTH-SZOBROK

191. Balmazújváros, 1898. (Az öregkori portré.) HU
Ádámfy, 38. és 55. o.
192. Báránd, 1896. HU. Ádámfy, 37. és 53. o. Kép: Köztéri mellszobrok: 7.
193. Berekböszörmény, 1898. HU, Budapest, 1908. II. 16.
Ádámfy 38. és 54. o. (1897-re datálja.)
194. Bihar-Diószeg, Románia, 1896. HU
Ádámfy, 37. és 53. o.
195. Bihar-Sarkad, Románia. 1902. HU, Budapest, 1908. II. 16.
196. Bihartorda, Románia. 1898. HU, Budapest, 1908. II. 16.
Ádámfy, 38. és 55. o.
197. Borsodmezőkeresztes, 1902. HU, Ádámfy, 41. és 61. o.
198. Dunapataj, 1894. KD, 42. o. Ádámfy, 37. és 52. o.
199. Kemecse, 1902. HU. Ádámfy, 40. és 59. o.
200. Kenese, 1899. HU. Ádámfy, 39. és 57. o. Kép: Köztéri mellszobrok: 10.
201. Kölesd, 1897. vagy 1898. Ádámfy, 38. és 54. o.
202. Monor, 1901. VU, 391. o. Kép. Ádámfy, 39. és 58. o.
HU. Lyka Károly: Szobrászatunk a századfordulón. Budapest, 1954. 87. o.
203. Ómoravica vagy Bácskossuthfalva, Jugoszlávia, 1896.
HU, Budapest, 1908. II. 16.
Ádámfy, 38., 54. o.
204. Salgótarján. HU. Gerendayék üzleti levelét közli a Salgótarjáni Lapok. (Valószínűleg nem készült el.)
205. Sarkad. 1902. HU. Ádámfy, 40. és 59. o.
206. Siómaros (Balatonszabadi), 1894. VU, 1894. 453. o.
KD, 42. o. Ádámfy, 37. és 52. o.
207. Szentes, 1898. HU, Budapest, 1908. II. 16.
Ádámfy, 38. és 55. o. Ez volt az első szobor, később bekerült a tanács épületébe.
208. Tarpa, 1902. HU. Ádámfy, 40. és 60. o.
209. Técső, Szovjetunió, 1896. Ádámfy, 38. és 53. o. Kép: Köztéri mellszobrok: 9.
210. Tenke, 1899. Románia. HU, Budapest, 1908. II. 16.
Ádámfy, 39. és 57. o.
211. Tiszalök, 1902. HU. Ádámfy, 40. és 60. o.

JEGYZETEK

Budapest Főváros Levéltára = BFL; Tanácsi Iratok = TI; Országos Levéltár = OL
1. BFL TI 5506/1855. május 12.
2. BFL TI 2463/1856. január 26.
3. Jegyzék a tabán-krisztinavárosi temető fenntartani javasolt sírjairól és síremlékeiről. 1931.
Jegyzék a vízivárosi temető fenntartani javasolt sírjairól és síremlékeiről. 1931.
4. BFL TI 2463/1856. január 26.
5. Dóka K.: A Pest-budai céhes ipar válsága. (1840–1872) Budapest, 1979.
6. uo. 176. o. Volt ún. kisebb gyárengedély is, ami a Lajtántúli tartományokra nem adott jogokat. Ehhez kevesebb tőke is elegendő volt.
7. BFL TI 5506/1855. május 31.
8. BFL TI 5506/1855. 9520/1855. Dátum nincs.
9. BFL TI 5506/1855. május 12.

10. BFL TI 5506/1855. november 29.
11. BFL TI 2463/1856. 9794/1856. Dátum nincs.
12. BFL TI 5506/1855. 1855. július. és 1855. augusztus 31. 2463/1856. 1856. január 26.
13. Pester Lloyd Kalendar. 1860. XXXIV. hirdetés
14. Az erről szóló szerződés a BFL-ben őrzött Gerenday-hagyatékban. Lásd a 19. jegyzetet.
Építési engedély és tervrajz az Árpád utcai házhoz: BFL TI VI. 244/1856 1856. november 26.
15. Az italmérési jog 1848 után is a földbirtokosok kezén maradt. Hasznosítása regálebérletek útján történt.
16. OL Statthalterei Abtheilung, Ofen 4878/1857
17. Gerenday A.: Egy darab pesti múlt a Gerenday cég évszázados íróasztala mellől nézve. Kézirat, 1972. Xerox-másolata a Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében. Az alapító Gerenday Antal külföldön élő unokájának memoárja.
18. Mérei Gyula: Magyar iparfejlődés 1790–1848. Budapest, 1951. 271–301. o.
19. Mind a családról, mind a gyárról szóló adataink java része a BFL-ban őrzött Gerenday-hagyatékból származik. Levéltári címe és jelzete: Gerenday-féle sírkőgyár iratai. XI. 812.
A hagyaték a következő részekből áll:

1. Családi iratok:
Levelezés a családfa feltárása ügyében;
Ingatlanvásárlási és hitelügyek (Piszke, Pest);
Bérházak átalakítási tervei és a kivitelezők számlái, 1915–1941;
Gerenday György magánlevelezése;
Egyéb családi levelezés.
2. Másolókönyvek 1872–1906. (A kimenő üzleti levelek másolatai.)
3. Főkönyvek 1917–1952, hiányosan. (Kiadások és bevételek, évi tőkeleltárak.)
4. Tervrajzkönyv, 1909.
5. Rendezetlen egyedi tervek, 1916 előtt.
6. Tervrajzkönyv, 1926–1932.
7. Fényképalbum. Gerenday Antal és fia académiai szobrász Márványmű gyárában saját tervei szerint készült síremlékek a Kerepesi út melletti sírkertben. (1887 után)
8. Fényképalbum. Ferrara, Firenze, Milano, Genova, Bologna temetőiben található síremlékekről, a szobrász és a fényképész megnevezésével, 1833-tól, de zömmel az 1870-es évekből. A kötet végén ókori építészeti emlékek képei.
9. Fényképalbum az Olaszországból megrendelhető szobrokról. Az album végén kimutatás a szobrok méreteiről, és a gyártó cégek címeiről. Feltételezésem szerint 1895-től 1905-ig volt használatban.
10. Album újságcikk-kivágatok számára. Rendszerint csak a szöveg van beragasztva, így nem tudni a dátumot, és hogy milyen lapban jelent meg.
Lásd még a Gerenday-hagyatékban levő könyvek jegyzékét is.

20. Vasárnapi Újság, 1863. 347. o.
21. Lásd 19. jegyzet. 1. tétel.
22. Gerenday A.: Album. Kiadja az első országos márványműgyár tulajdonosa Pesten. 1864. Készült Haske Ferenc kőnyomdájában. Rajz: Gerenday Antal. Címlap: Haske Ferenc.
23. Vasárnapi Újság, 1859. 526. o.
24. Lásd a síremlékek jegyzékét.
25. Lásd a köztéri szobrokról szóló részt és a jegyzéket.
26. Vasárnapi Újság, 1859. 526–532. Lendvay síremléke a pesti temetőben. (Gerenday Antal emlékművei) Kép az 532. és az 537. oldalon.
27. Vasárnapi Újság, 1860. 492. o.
28. Vasárnapi Újság, 1863. 303. o. és A Kerepesi úti temető. Szerkesztette: Kovács Dénes. 1894. 41. o.
29. A Kerepesi úti temető... uo.
30. Gerenday A.: Egy darab pesti múlt ... 6. o.
31. Lásd a 22. jegyzetet.
32. Gerenday A.: Egy darab pesti múlt... 10. o.
33. Lásd a 22. jegyzetet. Bevezetés.

34. Pester Lloyd Kalendar. 1860. XXXII. hirdetés, képpel.
35. Magyarország története 1848–1890. Budapest, 1979. 576. o.
36. OL 14649/1875. Részvénytársasági alapszabály.
Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Miniszter
37. uo.
38. Mihóok S.: Magyarországi pénz-, hitel- és iparintézetek. 1873. 82. o. 57.
39. OL Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium 14649/1875. A részvénytársaságot feloszlató közgyűlés jegyzőkönyve, 3. o. 1873. július 8.
40. uo. 4. o.
41. OL FIKM 14649/1875. június 15.
42. BFL 37098/1879. IX. ügyosztály
43. OL FIKM 14649/1875. A részvénytársaságot feloszlató közgyűlés jegyzőkönyve. 3–4. o.
44. uo. 3. és 7–8. o.
45. Adress-Kalendar von Pest, Ofen, und Alt-Ofen. Herausgegeben von Gebrüder Pollak. 1870. XXXIX. o. Hirdetés, képpel.
46. Gerenday A.: Egy darab pesti múlt ... 7. o.
47. Szentiványi-Szendrei: Magyar Képzőművészek Lexikona. 1915. 557. o.
Kő és Műkő. 1937. 2. szám.„Gerenday Béla halálakor megjelent méltatás
48. Magyar Kő és Márványújság. 1906. március 15.
49. Magyar Ipar, 1910.
50. Ipari címtár. Összeállította: Koffler Károly. 1926. 810. szám.
51. BFL Gerenday-hagyaték. Családi iratok között.
52. BFL Gerenday-hagyaték. Fiumei út 7. ház átalakítási tervei és számlái.
53. Gerenday A.: Egy darab pesti múlt... 12. o.
54. A cég egészen 1952-ig fennállt, akkor megvonták tőle a működési engedélyt.
55. Karl Möllinger: Elemente des Rundbogenstiles für Schulen und zu technischen Zwecken sowie aus Anleitung zum Selbstunterrichte für Architekten, Bildhauer, Maler, Steinmetzen, usw. München, 1846.
Karl Möllinger: Elemente des Spitzbogenstiles. Systematisch entwickelt nach den vorzüglichsten Bau und Kunstdenkmälern aus der Ganzperiode des Mittelalters für Schulen ... München, 1845.
56. Sammlung von Grabmälern in Stein, Holz und Metall, nebst den Details hiezu gezeichnet von L. Wind architekt. München, é.n.
57. Mustersammlung für Steinmetzen zu finden bei Bergmann u. Roller. Heft II. és III. München, é.n.
58. Musterbuch für Bildhauer Eine Sammlung von Grabmälern, Kaminen, Plastischen Ornamenten, etc. aus allen Stilen. Stuttgart, é.n.
59. 1875: a rajzokon szereplő legkésőbbi évszám.
1888: Hivatkozás a Musterbuchra Franz Sales Meyer: Handbuch der Ornamentik c. könyvében. 1. kiadása: 1888. Karlsruhe.
60. Grabmonumente. Eine Sammlung von Grabsteinen, Stelen, Grabkreuzen, Obelisken, etc. in verschiedenen Stilarten. Etnworfen und Gezeichnet von Carl Riess. Professor an den Königliche Bauwerkschule in Stuttgart. é.n.
61. A Thieme-Becker Künstlerlexikon szerint (28. kötet, 344. o.) Carl Riess 1860-ban lett a stuttgarti Königliche Bauwerkschule tanára.
62. A vita 1861-ben folyt. Résztvevői: Ipolyi Arnold, Henszlmann Imre és gróf Waldstein János,Ung vármegye főispánja. A vitát ismerteti: Divald Kornél: A Magyar Tudományos Akadémia palotája és gyűjteményei. Budapest, 1917.
63. Komárik Dénes adatai szerint Feszl Frigyes egyik házasságkötésekor a Gerenday család egy tagja volt a tanú. Szóbeli közlés.
64. Komárik D.: Romantikus építészet Magyarországon. Kandidátusi disszertáció. Kézirat, 1978.
65. Gerenday A.: Album. Bevezetés. L. 22. jegyzet.
66. Komárik D.: Romantikus építészet ...
67. Moderne Grabsteine und Grabmonumente von Wiener Friedhöfe. 30. Blatt. Lichtdruck. Wien, é.n. Blatt VI. No. 11.
68. Cosman Pejakovits síremlékének képe: Jegyzék a tabán-krisztinavárosi ...

69. Komárik D.: Romantikus építészet ...
70. Ez a kicsengése Henszlmann véleményének az Akadémia vitában is, de a templomépítészet számára is ezt tartották a legmegfelelőbb stílusnak. Lásd pl. a Religio c. egyházi folyóirat A magyarországi városok physiognómiája catholikus szempontból c. 1853-ban megjelent cikksorozatát. Az emlékművekre vonatkozóan pedig a legkézenfekvőbb példa a volt budai Hentzi-emlék.
71. Moderne Grabsteine und Grabmonumente ... L. 68. jegyzet és ugyanabban a kiadásban: Moderne Wiener Grabdenkmälern. Die Künstlerische Ausschmückung der Wiener Friedhöfe durch Werke der Bildhauer ... mit einem Vorwort von Albert Ilg. Erste Serie: 1891, Zweite Serie: 1894.
72. A Dunaiszky testvérek számlájának képes hátoldala, 1867. és Schuster K. számlájának képes hátoldala, 1874. Mindkettő a Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének Aprónyomtatványtárában.
73. Lásd a mellékelt jegyzéket is. A jegyzék tartalmazza a halott születési és halálozási évszámát, a síremlék készítésének évét, ha ismert, pontos helyét a Kerepesi temetőben, továbbá a sajtóközleményeket, forrásokat, terveket és az ismert analógiákat.
74. Érdekes jelenség: a színész nevét jelző tábla kiesett, de Gerendayék cégjelző táblája a helyén maradt. (39. sz.)
75. Grabmonumente. Eine Sammlung ... L. 60. jegyzet Bl. XXVII.
76. Vasárnapi Újság, 1859. 526–532. o.
77. uo.
78. Komárik Dénes véleménye szerint esetleg Feszl tervezte.
79. Vasárnapi Újság, 1870. 586. o. Kép: 589. o. Tervezte: Friedrich Schmidt, módosította: Franz Schulz.
80. Gerenday-hagyaték. Rendezetlen tervcsomag.
81. Gerenday-hagyaték. Rendezetlen tervcsomag.
82. Meg kell jegyeznünk, hogy mind a három említett sírkápolna rendkívül rossz állapotban van, pedig megérdemelnék a restaurálást.
83. A Kerepesi úti temető. L. a 28. jegyzetet.
84. Vasárnapi Újság 1859. 527. o.
85. Vasárnapi Újság 1864. 336. o.
86. uo. 417. o.
87. Vasárnapi Újság, 1869. 204. o.
88. Vasárnapi Újság, 1870. 352–353. o. Képpel.
89. Vasárnapi Újság, 1877. 337–338. o. Képpel.
90. Lásd erről bővebben: Ádámfy József: A világ Kossuth-szobrai. Népművelési Propaganda Iroda, é.n. (1980.)
91. Kossuth Ferenc levele a Gerenday céghez. 1897. február 12.
„Amióta hazámba visszatértem, az országnak különböző részein több oly ünnepélyben volt alkalmam részt venni, mely boldogult Atyám emlékének volt szentelve. Örömmel tapasztaltam, hogy azok az emlékszobrok a melyeket ezen alkalmakkor lelepleztek, s amelyek az önök műtermében készültek, a hazafias kegyeletnek megfeleltek."
BFL Gerenday-hagyaték. Családi levelek.
92. 1897-ben egy kis füzet készült, amelyet mindazoknak elküldtek, akik a Kossuth-szobrok iránt érdeklődtek. Két fénykép illusztrálta a két mintát.
„Két ábrát van szerencsénk bemutatni, az egyik Kossuth Lajost élete delelőjén ábrázolja, mikor mint a 48-as idők lánglelkű vezére küzdött a nemzet jogaiért és hazánk függetlenségéért, a másik öreg korából ábrázolja nagy hazánk fiát."
BFL Gerenday-hagyaték. Rendezetlen tervcsomag.
93. Kiss György: Kossuth ideálportréja az 1848-as forradalom idejéből, 1892. MNG, ltsz: 52886. Gipsz, 77 cm. Képét közli: Ádámfy ... 84. o.
94. Ádámfy József könyve szerint az öregkori mintát is Kiss György készítette. (55. o.) Ez azonban a fénykép és a Magyar Nemzeti Galériában levő öregkori portré (Ltsz.: 52911, Gipsz, 32,5 cm, 1882) összevetése alapján nem azonos. Ádámfy nem nevezi meg mire alapozza ezt a feltevését.
95. Bucsky M.: Kiss György. Pécs, 1975. Idézi Nikelszky G.: A Zsolnay gyár művészete, 1959. c. könyvét. 106. o.

96. BFL Gerenday-hagyaték, rendezetlen tervcsomag.
97. Jókai Mór: Sírkőalbum (Kathlánneth). Jókai Mór művei. Centenáriumi kiadás. Budapest, 1932. 93. kötet.
98. uo. 119. és 188. o.
99. Luigi Larghi: Guida de Cimitario Monumentale di Milano. 1923.
Gerenday-hagyaték. Fényképalbum az olaszországi temetőkről.
L. még 68. és 72. jegyzet is.
100. Fred Licht: Tomb sculpture. In: The Romantics to Rodin. French Nineteenth Century Sculpture from North American Collections. Los Angeles, Country Museum of Art. 1980. 96–108. o.
101. BFL Gerenday-hagyaték. Fényképalbum az olaszországból rendelhető szobrokról.
102. Jókai Mór: i.m. 188. o.
103. BFL Gerenday-hagyaték. Tervkönyv, 1909.
104. BFL Gerenday-hagyaték, rendezetlen tervcsomó. Datált. A megrendelő azt kívánta, hogy az Andrássyak mantovai síremléke alapján készüljön a terv. Gerenday Béla az Andrássyak költségén utazott ki Mantovába.
105. BFL Gerenday-hagyaték. Tervkönyv, használatban 1926-tól 1932-ig.
106. Gerenday A.: Egy darab pesti múlt ... 14. o.
107. BFL Gerenday-hagyaték. Tervkönyv, 1926–1932.
108. Készültek olyan tervek is, mint pl. egy lángra emlékeztető nonfiguratív motívum, amelyet kívánságra elő lehetett állítani „abstrakt" vagy stílszerű, barokkizált változatban is.

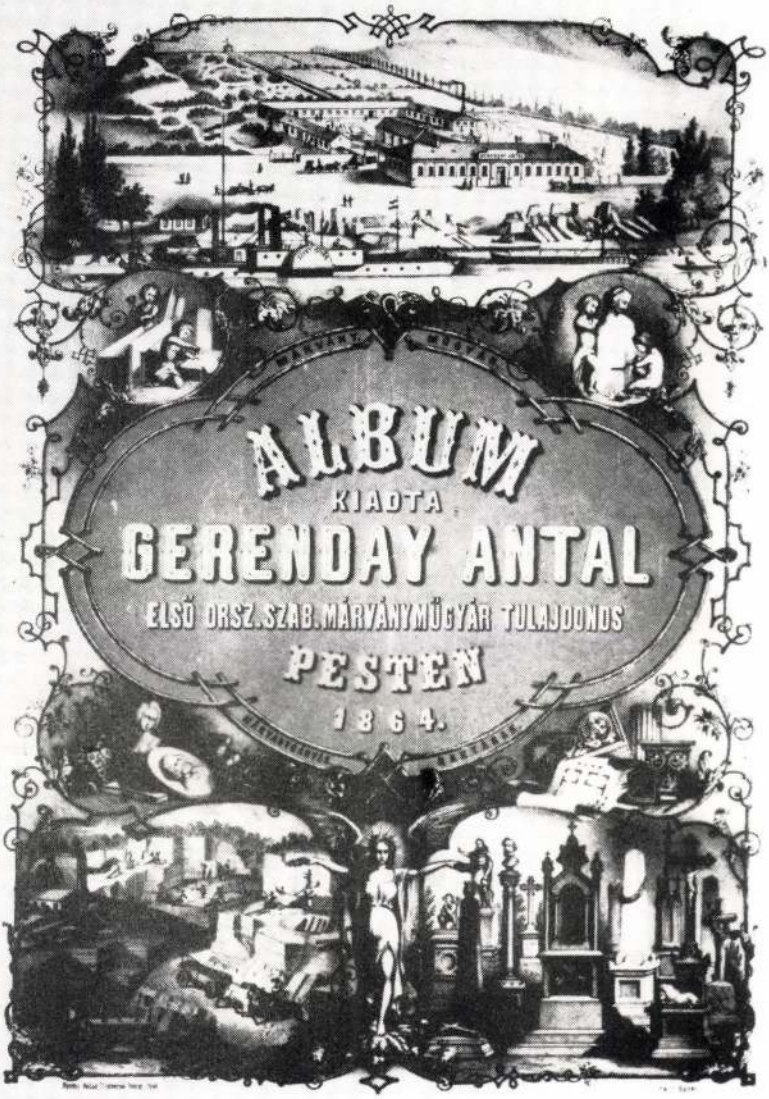

48. Gerenday Antal: Album. 1864. Címlap

Kemény

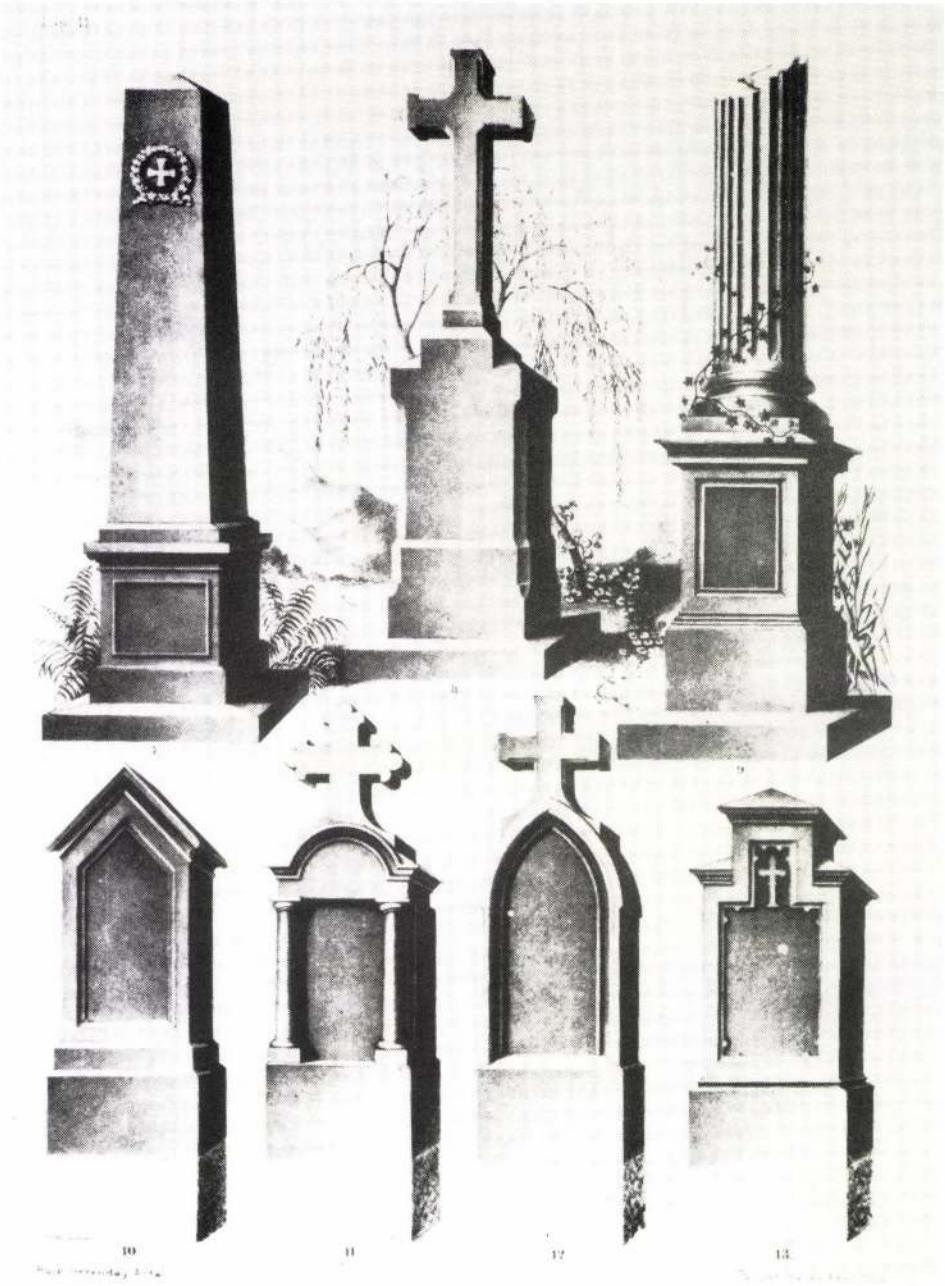

49. Gerenday Antal: Album. 1864. II. Lap

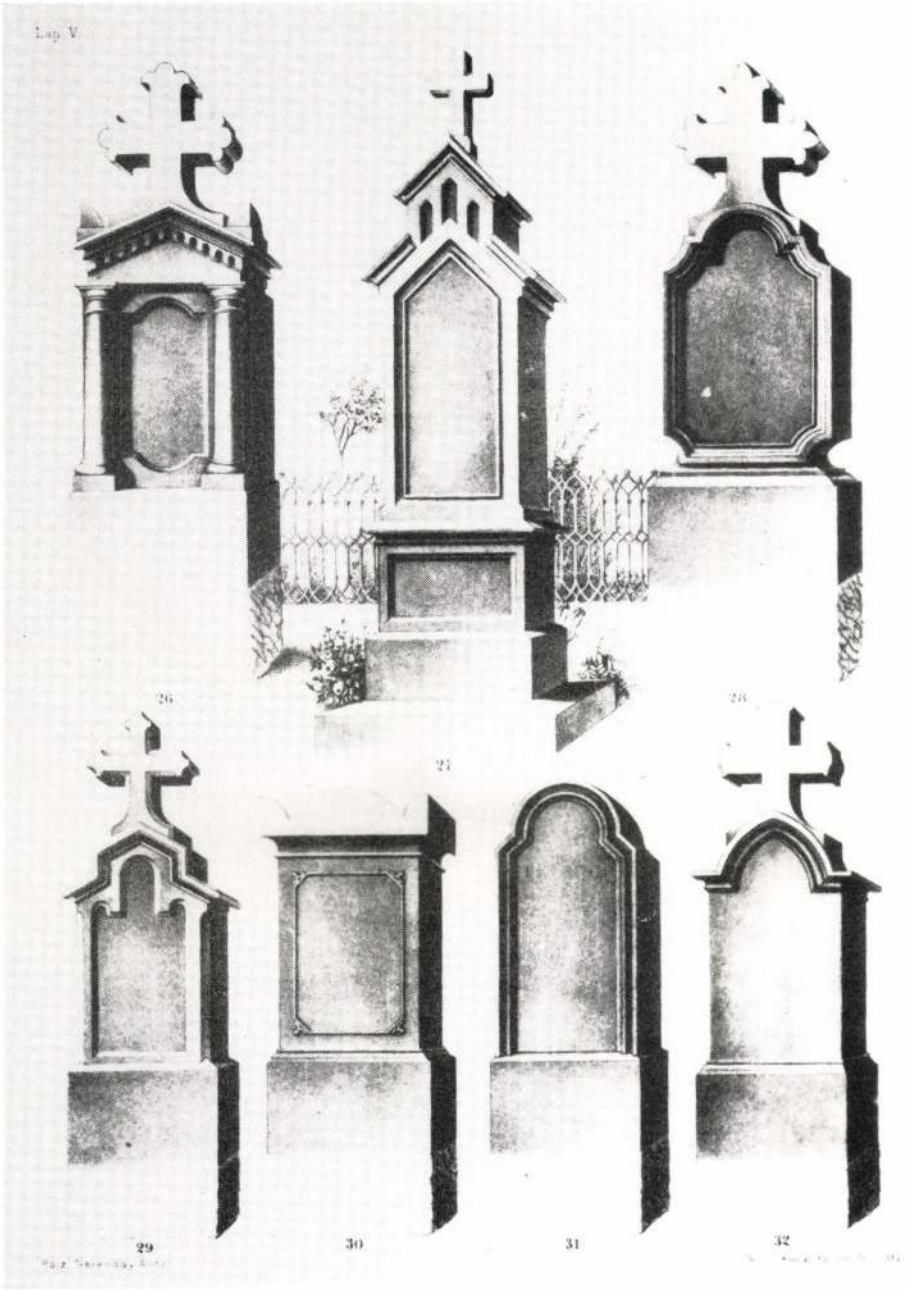

50. Gerenday Antal: Album. 1864. V. Lap

51. Gerenday Antal: Album. 1864. XII. Lap

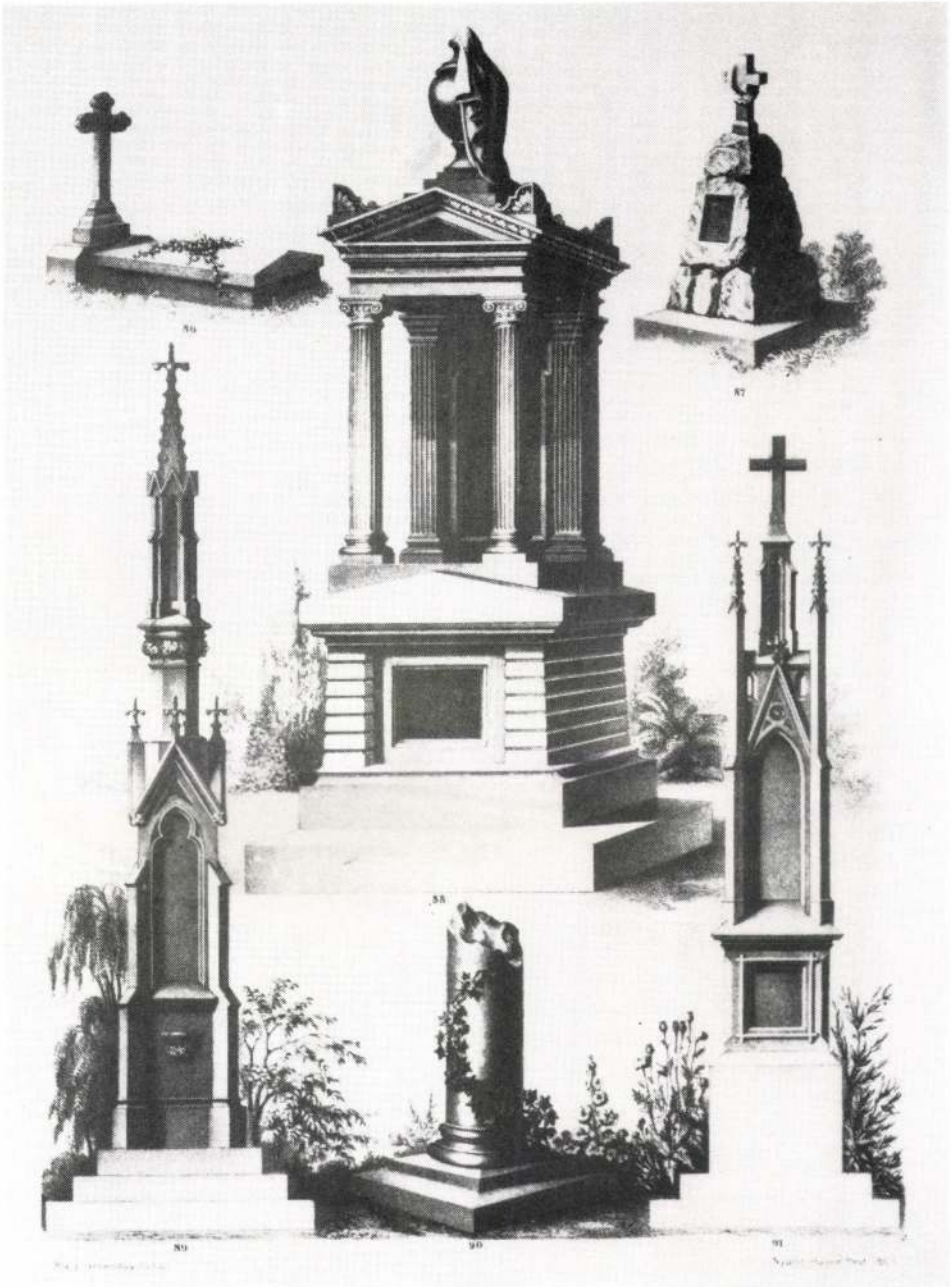

52. Gerenday Antal: Album. 1864. XIII. Lap.

Kemény

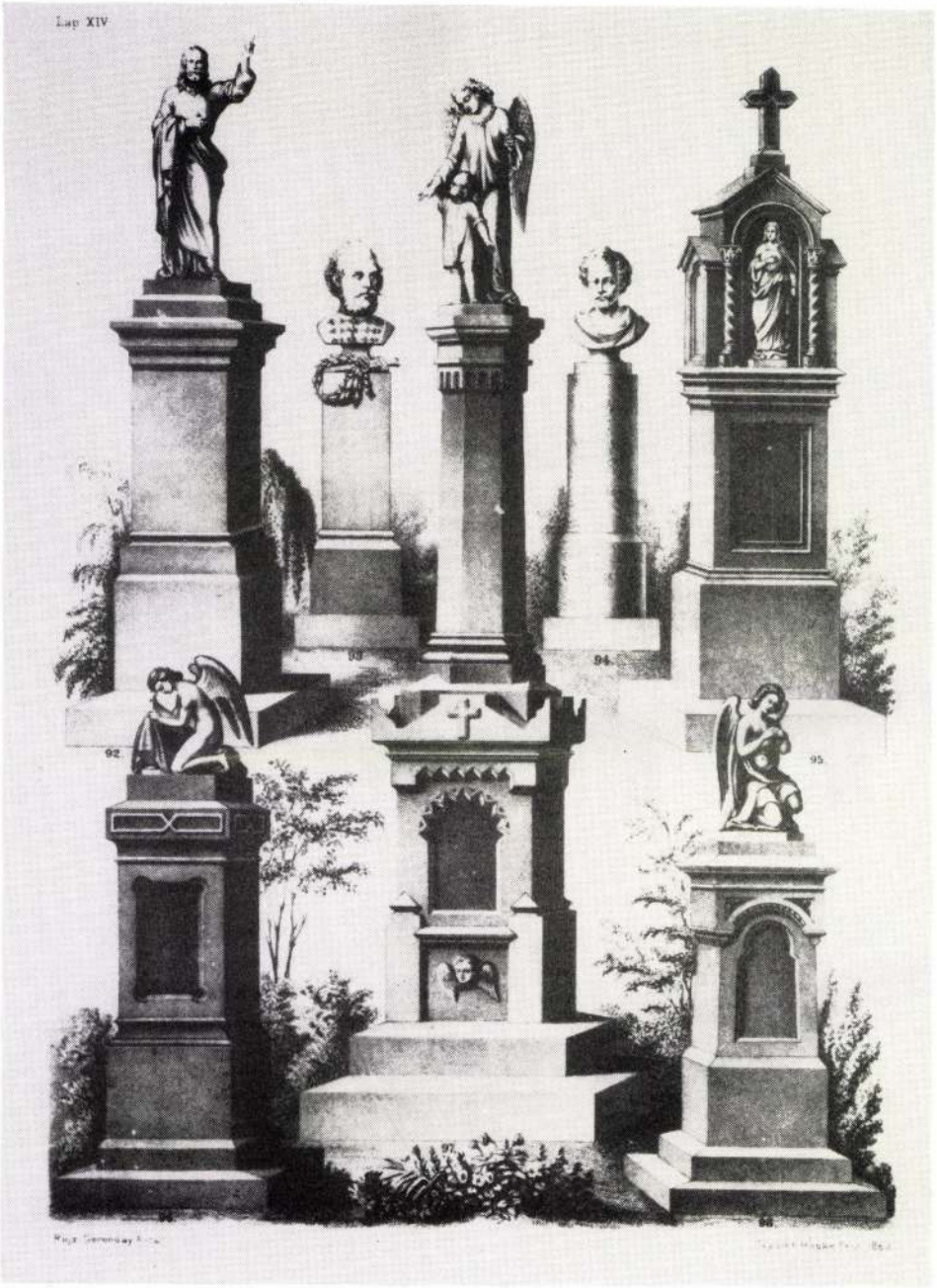

53. Gerenday Antal: Album. 1864. XIV. Lap

54. Lendvay Márton síremléke, 1858. Síremlékjegyzék: 46. sz.

55. Vargha Imre síremléke, 1904. Síremlékjegyzék: 88. sz.

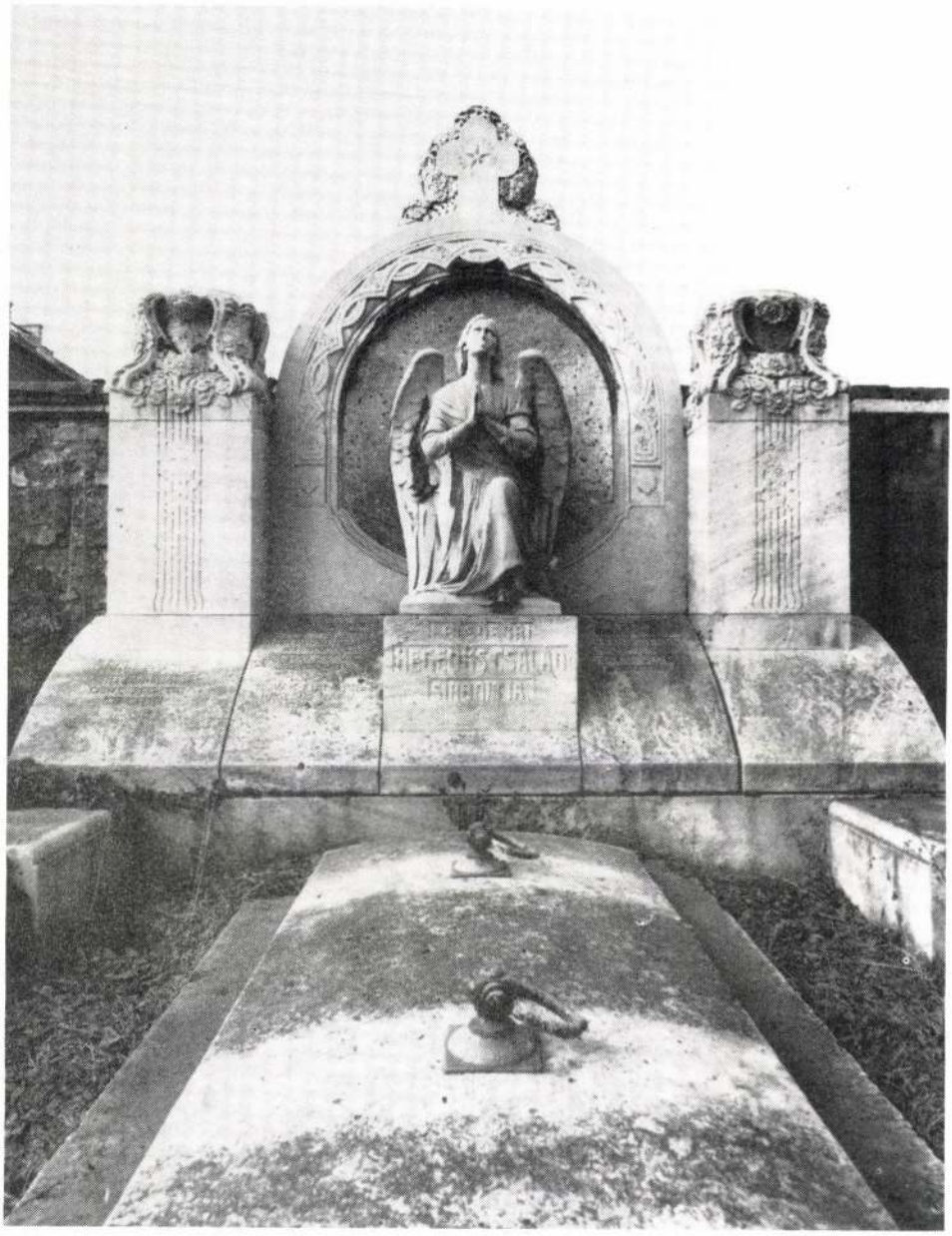

56. Hegedüs család sírboltja, 1904 és 1913 között. Síremlékjegyzék: 31. sz.

Kemény

57. Borbás Vince síremléke, 1913. Síremlékjegyzék: 6. sz.

58. Scheuring család sírboltja, 1914. Síremlékjegyzék: 69. sz.

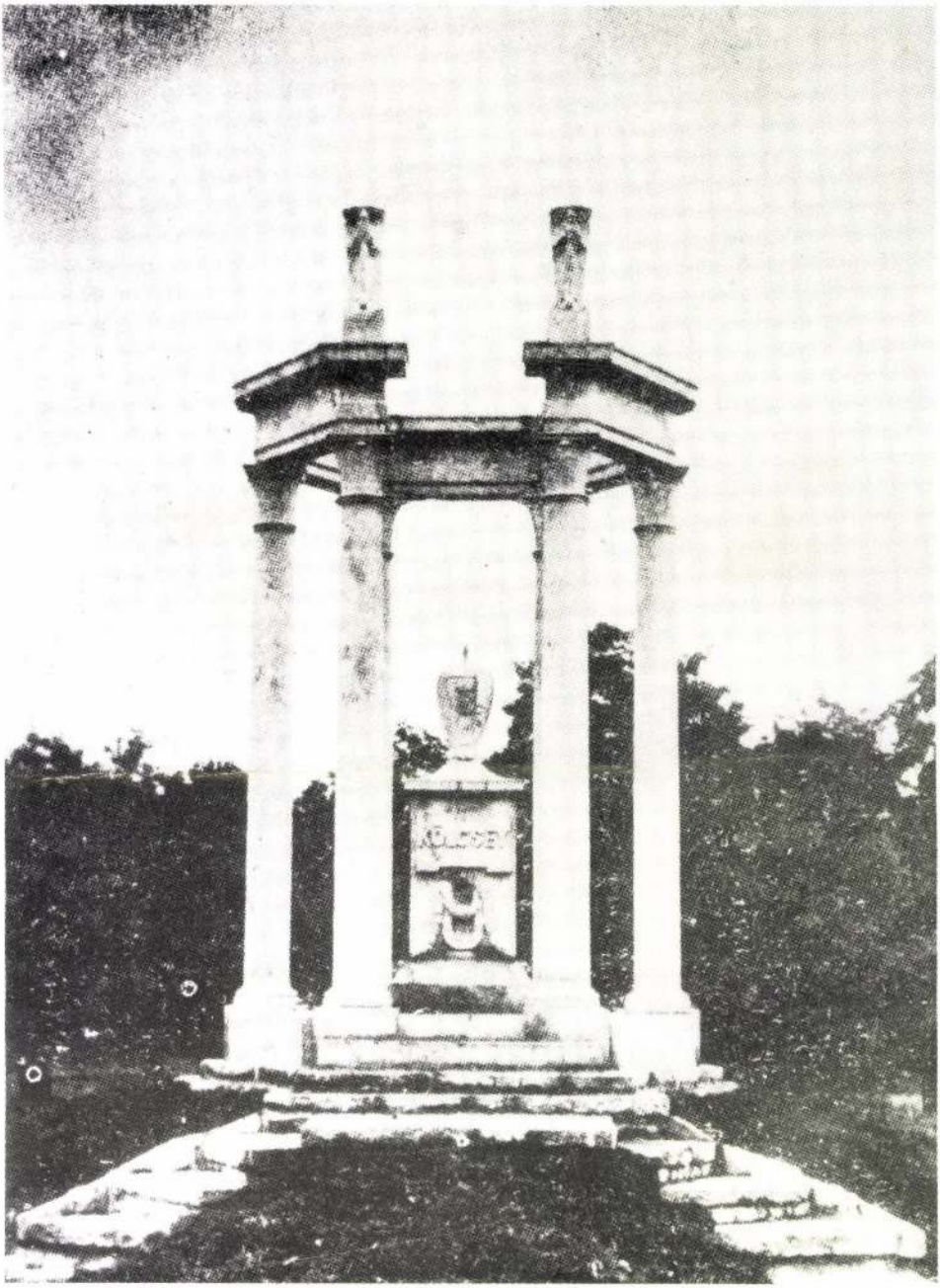

59. Kölcsey szatmárcsekei síremlékének terve, 1938. Hagyaték. Síremlékjegyzék: 158. sz.

GERENDAI ANIKÓ

ROMÁNIA, 3700 NAGYVÁRAD, str. Avram Iancu Nr. 2.

1952-ben születtem Kolozsváron. A kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola design szakát végeztem el 1976-ban. Több évig fényképeztem és rendszeresen részt vettem romániai és külföldi kiállításokon. 1984 óta rajzolok és objekteket készítek. Kiállítok a romániai országos tárlatokon. Első önálló kiállításom 1990-ben volt Bukarestben.

KÜLFÖLDI KIÁLLÍTÁSAIM:

Rieka
Hirosima,
Wroclaw,
Mexico-City,
Budapest, Szombathely.

I Was born in Cluj (Kolozsvár), 1952. I graduated the Ion Andreescu institute of Fine Arts-Design. I made photos and I participated in photo exhibition in Roumania and abroad. I've been drawing and I've been making objects since 1984, I've been exhibiting in Republican Graphic Exhibitions and in a Dot of Group exhibition. My first personol exhibition was in Buchurest, 1990.

EXHIBITIONS ABROAD:

Rijeka (Yugoslavy)
Hirosima (Japon)
Wroclaw (Poland)
Mexico-City (Mexico)
Budapest, Szombathely (Hungary)

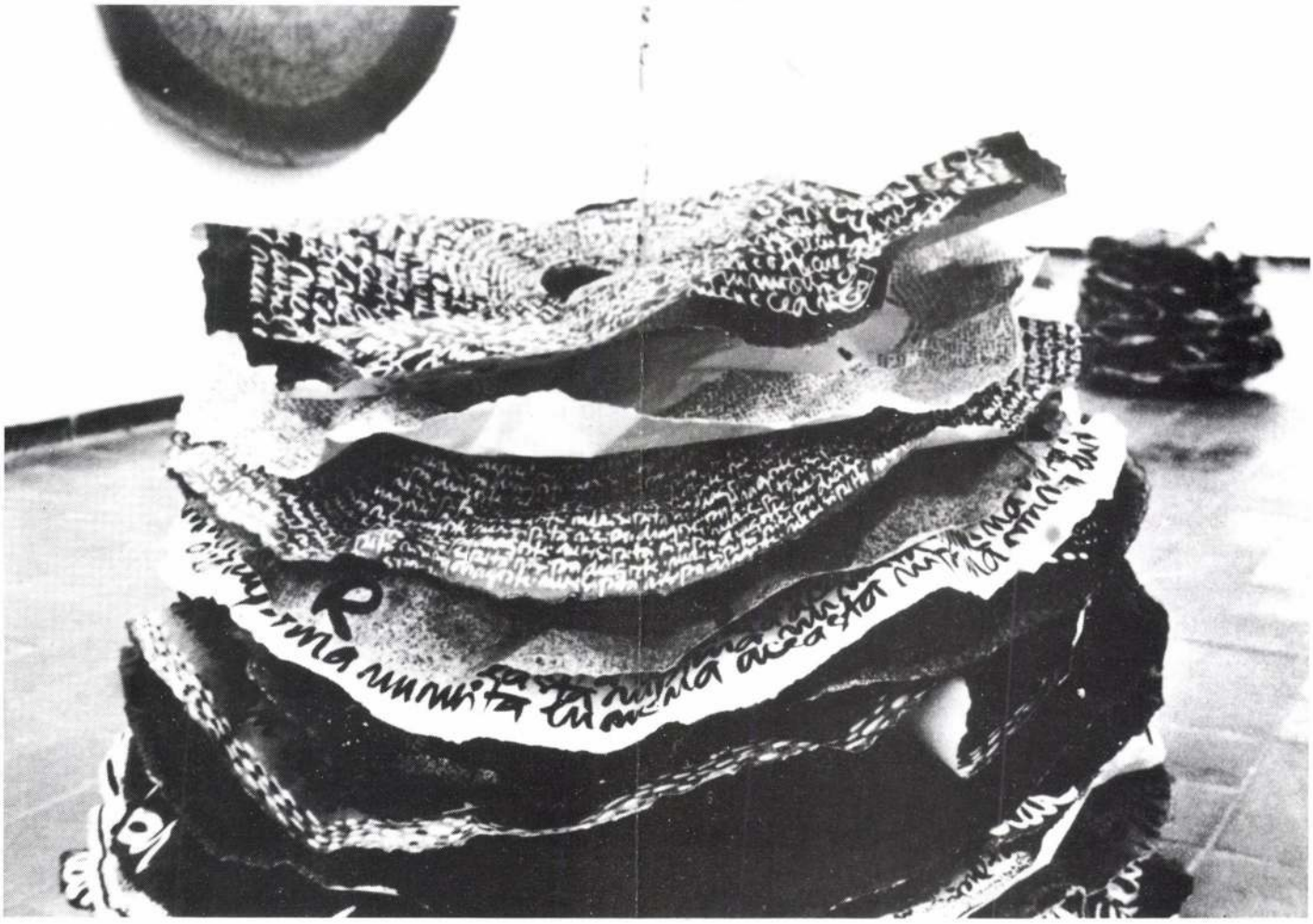

Gerendi Anikó: Máglya (1991., egyedi technika, 20 x 20 x 15 cm)

MÚMIA

BÁB

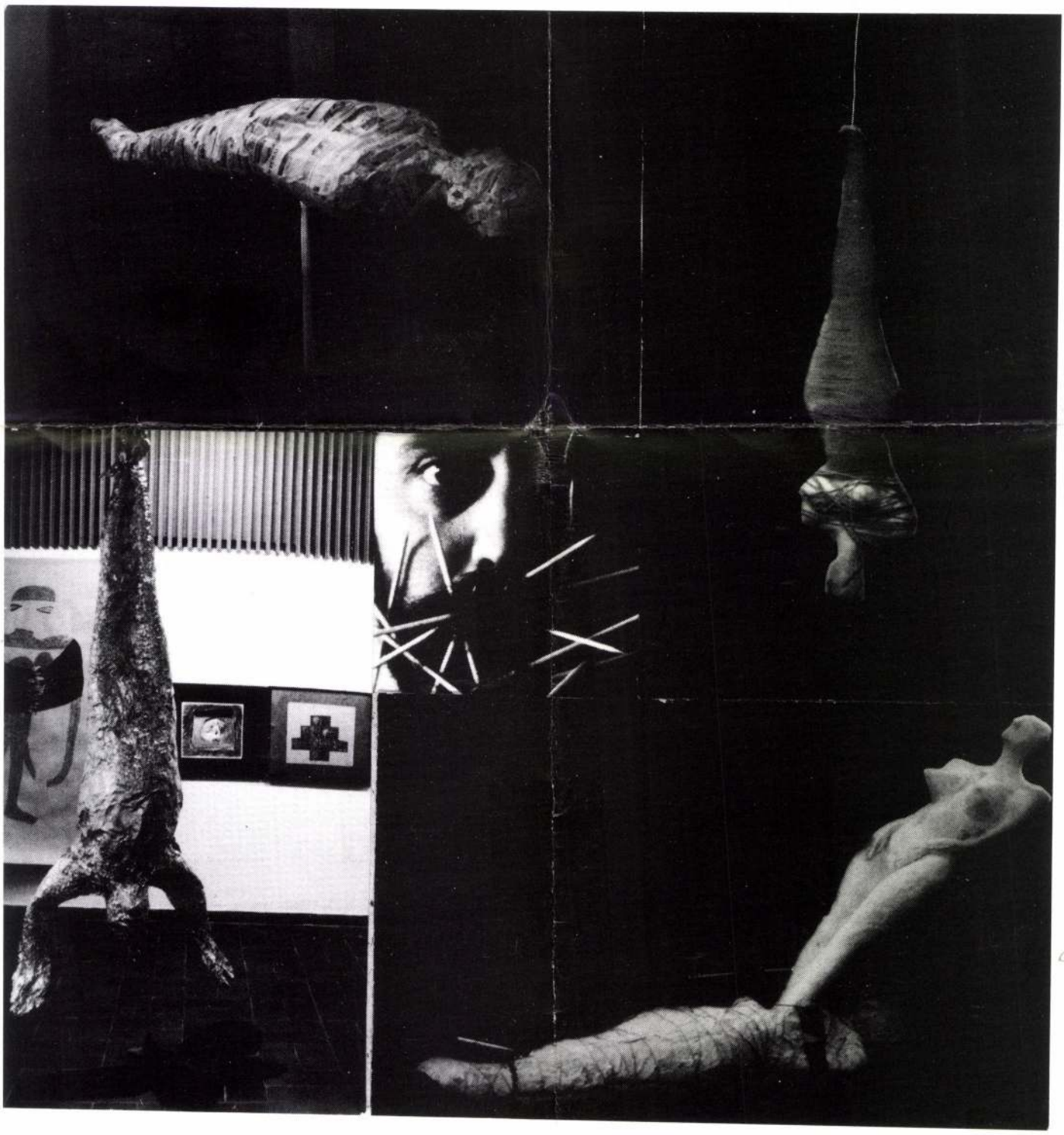

KIKELÉS II.

KIKELÉS I.

Gerendai Anikó

Segmentum. Vác, Görög kompleks, 1992

Gerenday Antal, szobrász; szül. 1818-ban, megh. 1887 aug. 7-én Piszkén (Esztergom megye). Síremlékek készítésére Pesten gyártelepet létesített, mely sokáig első volt az egész országban. Főleg annyiban érdemel említést, hogy három évtizeden át számos jelesünk sírja fölé ő emelt emléket, s az ez idő alatt készült szobrok talapzatai is jobbára az ő műhelyéből kerültek ki. Jelentékenyebb művei Garay János síremléke (1855), Vörösmarty Mihály síremléke (1858), Beöthy László síremléke (1858), Egressy Béni, Lendvay Márton (1859), Szentpétery Zsigmond (1859) és Kisfaludy Károly síremlékei, a Berzsenyi-szobor talapzata (1860), Hegedűsné Bodenburg Lina (híres színésznő az 1850-es években) síremléke (1860), Petőfi Sándor kiskőrösi emléke (1862), a székesfehérvári Vörösmarty-szobor talapzata (1863), a szatmári Kölcsey-szobor (1864), Szalay László síremléke (1864), Reviczky Szevér síremléke (1865), Palóczy László emléktáblája Miskolczon (1865), a szolnoki honvédemlék (1868), a cserei honvédemlék (1868), Kisfaludy Sándor síremléke a sümegi temetőben (1870), Pákh Albert síremléke (1870), a háromszéki honvédemlékoszlop (1875), a budai (tabáni) temetőben levő honvédemlék (1877), a Zrinyi-emlék Szigetvárott (1878) és az esztergomi honvédemlék (1880).

Album. Kiadta Gerenday Antal első orsz. szab. márványműgyár tulajdonos. Pesten, 1864. Folio. — *Az Ország Tükre.* 1864. 286, 370. l. — *Bozóky János:* Kisfaludy Sándor emlékszobrai Sümegen. *Vas. Ujs.* 1870. 352. l. (képpel). — *Családi Kör.* 1864. 166, 1051. l. — *Hazánk s a Külföld.* 1865. I. 232—234. l. (képpel). — 1868. 711. l. — *Képes Ujság.* 1859. 174—175. l. (képekkel). — *Magyarország és a Nagyvilág.* 1878. 38. sz. (A szigetvári Zrinyi-emlék, képpel.) — *Napkelet.* 1858. 496. l. — —*rs.:* Zrinyi Miklós emléke Szigetvárt. *Vas. Ujs.* 1878. 648. l. (képpel). — *Réthi L.:* A szolnoki honvédemlék. *Vas. Ujs.* 1868. 621. l. (képpel). — *Séra Tamás:* A háromszéki honvéd-emlékoszlop. *Vas. Ujs.* 1875. 134. l. (képpel). — *Szinnyei József:* Magyar írók. III. 1149. h. — *Vasárnapi Ujság.* 1855. 269. l. — 1858. 40. sz. (képpel). — 1859. 526, 532 (képpel), 534—538, 587. l. — 1860. 128, 492. l. (képpel). — 1861. 214, 251. l. — 1862. 29. sz. — 1862. 400. l. — 1863. 1. sz. — 1863. 267, 303. l. — 1864. 336, 384, 417—418 (képpel), 532. l. — 1865. 88—89, 116, 568. l. — 1870. 589. l. — 1877. 22. sz. (képpel). — 1887. 554. l. — *y . . i.* Az esztergomi honvéd-emlék. *Vas. Ujs.* 1880. 402—404. l. (képpel).

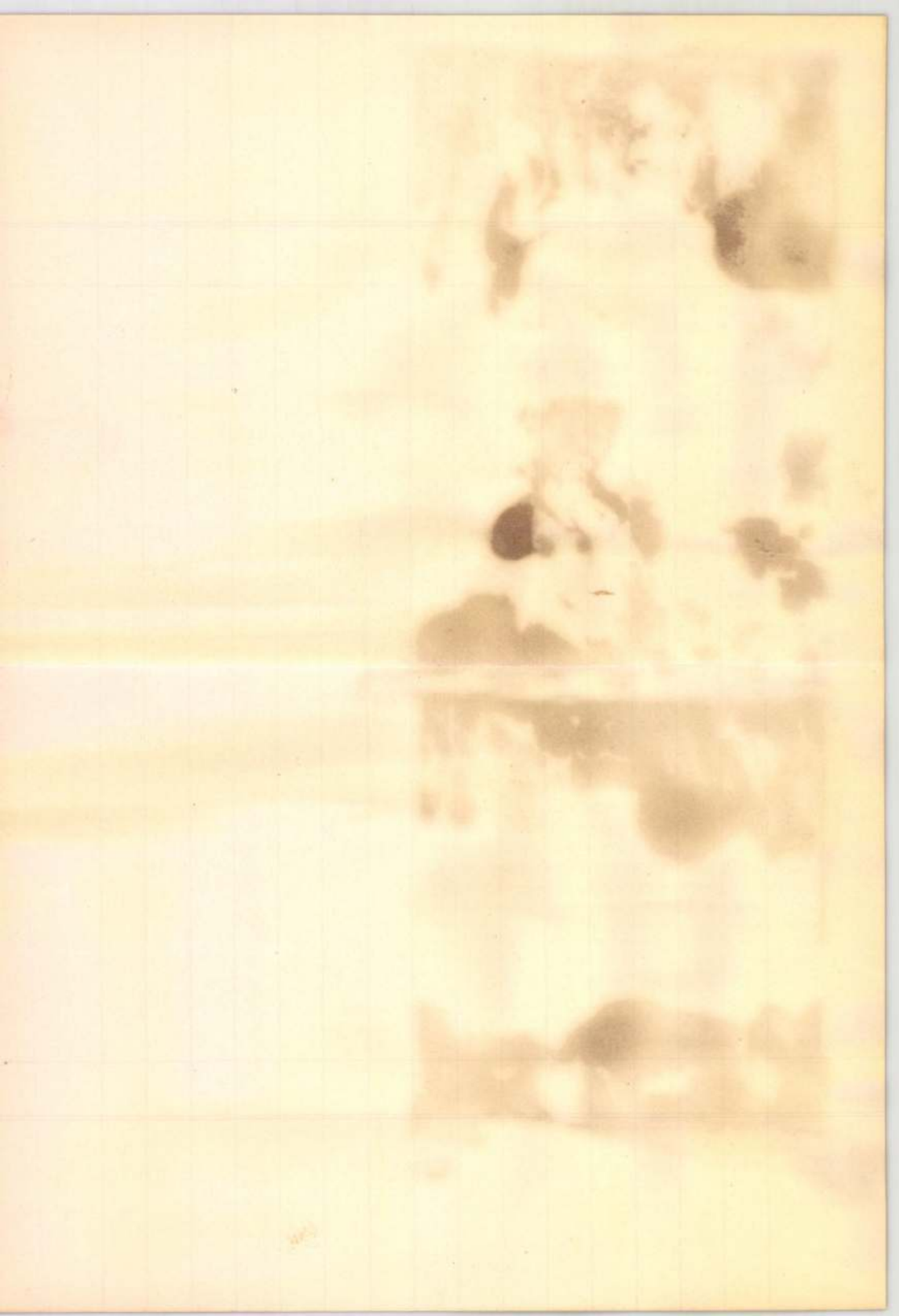

A katulyák az itt látható és hivatalosan letett védjegyekkel vannak ellátva.

MOLL SEIDLITZ PORA

Kitüntetve jutalom - emlékpénzzel a párisi világkiállitásban 855-ik évről.

ŏzponti szállitási rakhely a „gólyához" czimzett gyógyszertár Bécsben.

ÓVAS. Azt tapasztalván, miszerint a **Seidlitz-porok** oly használati utasitványokkal adatnak el, melyek saját utasitványaimmal szóról szóra azonosok és saját nevem aláirásával vannak hamisitva, s igy külalakra nézve gyártmányaimmal könnyen összetéveszthetők, — minélfogva azon észrevétellel óvok mindenkit ezen hamisitványok megvételétől: **hogy az általam készitett Seidlitzporok minden egyes skatulái, valamint az adagok papirjai hivatalosan letéteményezett védmárkkal vannak ellátva.**

Ára egy bepecsételt eredeti katulyának 1 ft. 25 kr. — Használati utasitás minden nyelven.

E porok, rendkivüli s a legkülönbözőbb esetekben bebizonyult gyógyhatásuk által minden eddig ismert házi-szerek között tagadhatatlanul az első helyet foglalják el; — mint azt sok ezer, a nagy császári birodalom minden részeiből került s kezeinknél levő hálairatok a legrészletesebben tanusitják, hogy e porok **rögzött szorulásoknál, emésztéshiány és gyomorhévnél**; továbbá: **görcsök, vese- és ideges bajokban, szivdobogásnál, idegesség** okozta **főfájasnál, vértódulásnál, csuzos fogfájdalomnál,** végül **hysteriára, búkórra és huzamos hányásra hajlamnál** stb. a legjobb sikerrel alkalmaztattak, s a legtartósb gyógyhatást eredményezték. — Az ez értelembeni igen is kiterjedt levelezés számos bizonyitványt tartalmaz oly betegek részéről, kik, miután nálok minden, gyakran allopathikus és hydropathikus gyógymód eredménytelenül kimerittetett, ez egyszerü házi-szerhez folyamodtak, és ebben rongált egészségöknek helyreállitására oly soká eredménytelenül keresett gyógyszert meglelék. — Ez elismerőiratok szerzői között a társadalomnak csaknem minden osztályai, u. m. munkások, tanitók, kereskedők, iparosok, müvészek, mezei gazdák, tanárok és hivatalnokok, sőt gyógyszerészek és orvosok, valamint mindkét nembeli oly egyének is képviselvék, kiknek ezelőtt még a leghirhedtebb gyógyforrások sem okoztak legkisebb könnyebbülést, és kiknek egészségök csupán csak a Seidlitzporoknak rendes használata által állittatott helyre.

A főraktár létezik:

PESTEN { **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész urnál, király-utcza 7-ik szám alatt. **UHL JÓZSEF** ur kereskedésében, gránátos-utczában.

Ezen czégek alatt szintén megrendelhető:

a norvégiai Bergen városból való valódi Dorsch-májhalzsirolaj is.

Ára egy nagyobb üvegnek 1 ft. 80 kr., egy kisebbnek 1 ft. a. é.

Az üvegcsék el vannak látva védmárkommal és kimeritő használati utasitással. — Ez az egyetlen faj, mely minden töltés előtt vegytanilag megvizsgáltatik és czinkupakkal elzárt üvegekben küldetik el. — Ezen legtisztább és leghatályosbb májhalzsir-faj a Dorsch-halaknak leggondosabb egybegyüjtése és kiválogatása által van megnyerve, és egyátalában semmi vegytani kezelés alá nem vonatott, hanem a **bepecsételt üvegekben levő folyadék egészen épen és azon állapotban van, miként az közvetlenül a természet által nyujtatott.** — E való i Dorsch-májhalzsirolaj Európának minden orvosi tekintélye által mint legjelesb gyógyszer **a mell- és tüdőbajokban, scrophulus és rachitis, köszvény és csúz, idült bőrkiütés, szemgyuladás, ideg-** és több más **bajokban** alkalmaztatik

MOLL A., gyógyszerész Bécsben, „zum Storch", Tuchlauben.

1597 (40 – 50)

Titkos 2166 (2 – 1)

betegségeket

még makacs és üdült bajokat is ugy kórodában, mint magán gyakorlat folytán **több ezer betegen** legjobbnak bizonyult mód szerint, sokszor **a nélkül hogy a beteg hivatásában vagy életmódjában gátoltatnék, gyökeresen, biztosan és gyorsan** gyógyit

Med. dr. Helfer Vilmos

Pest, király-utcza 27. sz. Medetzházban, 1-ső emelet, délelőtt 7 9-ig, délután 1 – 4 óráig

Dijazott levelekre azonnal valaszoltatik, s kivanatra a gyogyszerek is megküldetnek.

Haszonbéri hirdetmény.

Barsvármegyében Nagy-Málason Reinprecht örökösöket illető tagositott s összesen 3 darabból álló birtok, mely 334½ holdat 1100 ölivel számitva tesz, — és csupa használható szántóföldből áll, — 1867. november 1-től, egyik része pedig már Szent-Mihály napjától kezdve 6 évre haszonbérbe bocsáttatik, — a vállalkozni kivánók a biztositékul leteendő félévi haszonbérrel ellátva Érsekujvárban Nedeczky Flór primási uradalmi főügyésznél mindenkor szerződhetnek, és általa irásbeli ajánlatok és kérdezősködések is elfogadtatnak. 2167 (3 – 3)

Ház-telek és há

Pesten, a Terézvárosban eladandó. E tárgybani bővebb tudósitást ad a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatala, egyetem-utcza 4. sz. a.

Előfizetési felhivás

REGÉLŐ

1867-diki második félévi szakaszára.

Különös kedvezmény azok számára,

kik a „Regélővel" együtt divatlapot is szándékoznak járatni!

Miután alulirnál 1867-iki január elejétől kezdve **K. Benyiczky Irma asszony** szerkesztése mellett

DIVATVILÁG

czim alatt egy igen életrevalón rendezett divatlap jelenik meg,

s a „Regélőnek" sok olvasónője előtt kivánatos lesz szépirodalmi lappal együtt divatlapot is járathatni, elhatároztuk magunkat, azok részére, kik a „Regélőre a Divatvilággal együtt" fizetnek elő, **olcsóbb előfizetési árt** léptetni életbe.

Előfizetési feltételek:

A **„Regélő"** minden hóban kétszer, 15-kén és 30-kán, jelenik meg. Mindenik szám legnagyobb alaku 8-rétben, 64 két hasábos lapból, s ezenkivül boritékból álland.

Előfizetési ára postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordatva:

A **Regélőre**	Januártól deczemberig (egész évre)	6 ft.
	Juliustól deczemberig (félévre)	3 „
A Regélőre a Divatvilággal együtt	Januártól deczemberig (egész évre)	12 ft.
	Juliustól deczemberig (félévre)	6 „
	Juliustól szeptemberig (negyedévre)	3 „
A **Divatvilágra** külön	Januártól deczemberig (egész évre)	8 ft.
	Juliustól deczemberig (félévre)	4 „
	Juliustól szeptemberig (negyedévre)	2 „

A Regélőhöz minden évben adandó két kisebb vagy egy nagy műmellékletet a „Divatvilág" összes előfizetői is, a szállitási költség lefizetése mellett, ingyen kapják meg. A szétküldés évenkint november hóban történik.

Gyüjtőknek minden egyszerre előfizetett tiz példány után egy tiszteletpéldánynyal s az illető műmelléklettel szolgálunk.

Az előfizetési pénzeket **bérmentesen** kérjük az alulirt kiadó-hivatalhoz intézni.

A „Regélő" 1865. és 1866-ik évi folyamaiból teljes számu példányok levén, ujonnan belépő előfizetők a két évfolyamot, és pedig az 1865-ikit **5** ftért, az 1866-ikit **6** ftért a műmellékletekkel együtt megkaphatják.

Pest, juniusban 1867.

A Regélő és Divatvilág kiadó-hivatala.

(1 – 3) (Pesten egyetem-utcza 4-ik szám.)

Előfizetési hirdetés

a

FALUSI GAZDA

1867. évi 7-ik évfolyamának II. felére.

Folyó évi julius kezdetével **„Falusi Gazdank"** hetedik évfolyamának második felébe lép.

A lefolyt évek, ugy hiszszük, szükségtelenné teszik a hosszas és részletes programm szerkesztését, s mi inkább a már ismert irány, mint a még betöltendő jövő által iparkodunk t. gazdaközönségünk figyelmét kiérdemelni.

Törekvésünk, tendentiánk mint eddig, ugy jövőre is mindenkor gazdászatunk és ezzel kapcsolatban jobblétünk felvirágoztatására irányoztatik, szemeiőtt tartva gazdatársaink igényeinek, a lehetőleg megfelelni, respective azokat kielégiteni.

Hogy ezen törekvésünket kitelhetőleg megközelithessük, több helyről érkezett megkeresések folytán tudatjuk t. olvasóközönségünkkel, miszerint lapunk eddigi megjelenését **háromszori megjelenésre** változtattuk át, **a régi igen csekélyre** *szabott ár mellett.* Nem tekintve az által reánk háramló kiadások öregbedését, tisztán gazdászatunk előhaladását tartva szemeink előtt, azon reményben, miszerint *kivivandjuk a t. gazdaközönség méltánylását s tömeges pártfogását.*

Egyik legmelegebb ohajtásunk volna az, vajha mielőbb azon anyagi helyzetbe juthatnánk, hogy lapunkat *hetilappá alakithatnánk vissza!* Ennek valósitása pedig a mélyen tisztelt gazdaközönségünk elismerő figyelmétől s pártfogásától függ.

Most, midőn hazai közügyeink végre valahára rendezettebb állapotba jutottak; midőn a lefolyt sanyaruságok után ujra hajnalodni kezd, mind socialis, mind anyagi érdekeink terén: azon megnyugtató remény által buzdittatunk, miszerint közmivelődésünk előmozditására szánt törekvésünk tisztelt olvasóközönségünknek meleg pártfogásával találkozand.

Midőn tehát **Falusi Gazdánkat** *mint gazdászatunk közlönyét a mélyen tisztelt gazdák pártfogásába ajánlanánk,* maradunk hő tisztelettel

Pest, junius 1. 1867.

Heckenast Gusztáv. kiadó tulajdonos

Jeskó Gusztáv, szerkesztő

Julius 1-től lapunk havonkint háromszor jelenik meg, és pedig a hónak minden 10, 20 és 30-ik napján.

Előfizetési dij a régi: és pedig:

Egész évre	4 forint
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

Teljes számu példányokkal, január 1-től kezdve szolgálhatunk.

A „Falusi Gazda" kiadó-hivatala

(2 – 3) (Pest, egyetem-utcza 4. sz. a.)

vas. ujs. 1867.

HIRDETÉSEK.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, (egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Koronázási emlékkönyv.

I. Ferencz József osztrák császárnak

Pesten, junius 8-án

Magyarország királyává koronáztatása emlékére.

Fametszvényekkel, negyedrétben, ára **20** kr.

KORONÁZÁS-KÖNYV.

Irta

Bozóky János.

Negyedrét, boritékba füzve **50** krajczár.

Die Krönung.

der ungarischen Könige und Königinen im Allgemeinen, die Kron-Insignien, und die Krönung Ihrer Majestäten

Franz Josef und Elisabeth.

Negyedrét, fametszvényekkel, ára **20** kr.

Budapest legujabb térképe

1867.

Neuester Plan von Pest und Ofen.

Von **Fr. Friwisz,** städt. Ingenieur.

Nagy ívrétben, boritékban **2** ft. Vászonra huzva könyvalakban **4** ft. Vászon rudakkal **4** ft.

KÁNYA JÓZSEF

(előbb **Böhm** és **Kánya**)

Pesten, József-tér 10-ik sz. a.,

ajánlja

minden évszakra

dúsan ellátott

legujabb bel- és külföldi

női-divatáru

raktárát.

2031 (4—6)

Pezsgőborok!!

közvetlen Francziaországból vámmentes ládákban 10 palaczkjával s feljebb.

Louis Roederer à Reims: carte blanche; Jacquesson et fils à Chalons: Crême de Bouzy 2 ft.

Napoleon grand vin; Moët & Chandon à Epernay: Crémaut rosé 2½ ft. A fentebbi fajokból ½ palaczkokban 1½ ft. 2097 (10—24)

A pénzösszeg bérmentes beküldése vagy postai utánvét mellett szétküldetnek

Floch Sándor által

Bécsben, Ober-Döbling Nr. 28.

A szüléket érdeklő.

Hosszu időt igénybe vett szorgos tanulmányozásomnak sikerült a gilisztabetegségnek, mely a gyermekek sorából oly tömérdek áldozatot ad a sirnak, az általam feltalált „**Giliszta-csokoládémban**“ tökéletes gyógyszert állitni elő. Használati módja a szeletek göngyölén olvasható.

Kapható **Pesten: Török József** gyógytára és **A. Thallmeier** és társa kereskedésében, s ezenkivül számos bizonylatokat tartalmazó könyvecskémben jegyzett t. bizományosimnál. 2170 (2—12)

Ára egy darabnak 20 kr., nálam helyben 6 darab egy forint.

Megrendelhető posta-utánvéttel az egész birodalomba.

Kröczer Ágost s. k.

gyógyszerész Tokajban.

Gyógyszerész-gyakornoknak

kerestetik egy 5—6 osztályt végzett fiatal ember igen kedvező föltételek mellett.

Maléter Albert,

2172 (2—2) gyógyszerész **Jolsván.**

Márvány-gránit- s másnemü kövekből készült

SIREMLÉKEK,

emlékszobrok, feszületek, keresztelőmedenczék, asztaltáblák, épületmunkák s egyéb márványmükészitmények, közvetitett megrendelhetésének czéljából az ország különböző vidékein s a dunafejedelemségekben ügynökségeket állitván fel: van szerencsém az illető ügynök urak névsorát azon értesités mellett itt közzé tenni, hogy az érdeklett megrendelések az általam ép e végből kiadott s minden ügynökségnél megtekinthető **rajzkönyvnek** nagy választéku mintarajzai után és az ezekhez mellékelt nyomatott árszabályzat szerint minden alább megnevezett helyen elfogadtatnak s pontosan teljesittetnek.

Az illető ügynök urak névsora következők:

Abonyban: Székány István.
Abrudbányán: Remetey Ignácz.
Alsó-Jász-Szentgyörgyön: Galovics J.
Alsó-Kubin: Freud Ábrahám
Apathinban: Weidinger Zsigmond.
Aradon: Andrényi Károly.
Uj-Aradon: Orth A. J.
Almáson: Beck Mór.
Bátaszéken: Koller Istv. J.
Besztercze-Bányán: Palkovics Lajos.
Békésen: Konsitzky János.
N.-Becskereken: Schäffer Péter.
Belgrádon: Bukovalla és Mejovics.
Bezdánban: Schwell E. T.
Bisztriczen: Kelp Frigyes.
Bogsánban: Blaschuti és fiai.
Bonyhadon: Straicher Benő.
Beodrán: Karácsonyi Miklós.
Brassón. Zürner Ferencz.
Broodon: Dimovits D. N.
Brailán: Sréten Illics.
Bukarestben: Stuhr Károly.
B.-Csabán: Singer D. A.
N.-Csanádon: Telbisz János.
Czegléden: Gombos Pál.
Csongrádon: Marsics Ignácz.
Dályán: Weiss testvérek.
Dettán: Frey A. fia.
Deésen: Krémer Samu.
Devecser: Steuer József.
Dobsinán: Gömöry Gusztáv.
Dömölkön: Turcsányi Andor.
Dunaföldváron: Nathera Pál.
Eleken: Szál Antal.
Egerben: Polereczky Gyula.
Eperjesen: Pölt Ferencz.
Erzsébetvárosban: Szenkovits Z.
Eszéken: Flambach Alajos.
Fehérgyarmaton: Balika Sándor.
Fehértemplomon: Schescherko Ant.
Felső-Bányán: Husovszky Gyula.
Félegyházán: Molnár Alajos.
Fogarason: Novák János.
Galaczon: Metaxa A.
Giurgevoban: Waldner Wilmos.
Göllniczen: Szentistványi F. J.
B.-Gyarmaton: Gazdick Lajos.
Gyöngyösön: Kozmáry János.
Gyulán: Dobay János.
Halason: Hirschler David.
Hátszegen: Lengyel és fia.
Hódságon: Rausch Antal.
Hold-M.-Vásárhelyen: Szokolovits Illés.
Hőgyészen: Rausz özvegye és fiai.
Jassiban: Baumgartner Frigyes.
Jászberényben: Holczer testvérek.
Iglón: Schwarz A. V.
Ipolysághon: Mikulásy Gyula.
Kassán: Jermi Károly.
Karansebes: Engels Mátyás.
Kaposvárott: Laipzig.
Károlyvárott: Fröhlich Albert.
Károlyfehérvárott: Materny Emil.
Kalocsán: Loidl József.
Krajován: Vidacs István.
Késmárkon: Szopko C. N.
Kezdi-Vásárhelyt: Csiszár Mihály.
N.-Kikinda: Kiszlinger Mátyás.
Kis-Körösön: Teichner Illés.
Kolosvárott: Tauffer Ferencz.
B.-Komlóson: Csernik Gusztáv.
Kulan: Bosnyák J. utóda.
Kun-Szent-Miklóson: Leschitz Mátyás.
Kun-Szent-Mártonban: Nitsch Márton.
Körmöcz Bányán: Jánosy János özv.
Lippán: Winternitz és Büchler.
Léván: Missik J.
Lompalánkán: Rojesko J.
Losonczon: Geduly Albert.
Lovrinban: Krausz Péter.
Löcsén: Schmidt K. Lajos.
Lugoson: Schisler Antal
Makón: Böhm Albert.
Maros-Vásárhelyt: Fogarasy Döme.
Megyesen: Guggenberger F. J.
Miskolczon: Bede László.
Mohácson: Witt Károly.
Mooron: Haan Károly.
Munkácson: Tóth Károly.
Nagy-Károlyban: Nasch és Weisz.
Nagy-Körösön: Szikszay L.
Nagy-Kun-Szent-Miklóson: Karl Nánd.
Nagy-Kanizsán: Schwarz Adolf.
Nagy-Kállóban: Mandel Salamon.
Nagy-Bányán: Haracsek N. János.
Nagy-Enyeden: Jakabfy Albert.
Nagy-Szombaton: Balázsovits János.
Nagy-Schenken: Pototzky Gergely.
Nagy-Váradon: Sdravits János.
Nyir-Báthorban: Lagányi Ede.
Nyiregyházán: Kralovánszky László.
Nyitrán: Fülberger R. A.
Oraviczán: Becker József.
Orsován: Bőhme Károly.
Oroshazán: Vángyel Mihály.
Ószödön: Fábián Mihály.
Pakson: Weisz Fülöp.
Palánkán: Rosenstock Salamon.
Pápán: Bermüller József.
Pécsett: Obetko Zsigmond.
Péterváradon: Lang Mátyás.
Petriniaban: Schmidt M. f. fia.
Perjámoson: Bäumel testvérek.
Radujevácz on: Büchele J.
Rimaszombatban: Dapsy József.
Rozsnyón: Pekár Sándor.
Rusztsukon: Woititz Zsigmond.
S.-A.-Ujhelyt: Szentgyörgyi József.
Sárospatakon: Rosenblüh J.
Segesvárott: Misselbacher fiai.
Selmeczen: Dimák J. E.
Szabadkán: Demerátz Albert.
Szatmarott: Jaracsko Dániel.
Szamos-Ujváron: Harugay István.
Szarvason: Jánosy János.
Szász-Régenben: Wachner Trangot.
Szegeden: Reinitz Vilmos.
Szegszárdon: Fejős J. M.
Szentesen: Dobray János.
Szent-Tamáson: Manojlovits J.
Szebenben: Dinger Nándor J.
Székelyhidon: Szabó István.
Szilágy-Somlyón: Breszler János.
Szigetvárott: Kohárits Ferencz.
M.-Szigeten: Tyrnauer György.
Tischolczon: Küchta Dániel.
Tulcsán: Bauer János.
Tordán: Osztián testvérek.
Topolyán: Ettinger D.
Tokajban: Kröczer Ágoston.
Temesvárott: Weisz Bálint.
Turmoxurellóban: Aumüller Ferencz.
Turnseverinban: Dinelli és társa.
Tittelben: Kresztics Mihály.
Uj-Verbáczon: Szmiha A.
Ujvideken: Menráth Lőrincz.
Sz.-Udvarhelyt: Dobray Nándor.
Ungváron: Landau Dávid.
Uj-Becsén: Kugler József Ede.
Vág-Ujhelyt: Zobel és Sterner.
Varasdon: Koterba Vincze.
Verscheczen: Schlemmer József.
Veszprémben: Guthard Tódor fiai.
Viddinben: Joannovits J.
Vingán: Augustinov Antal.
Vukovárt: Birra György.
Zágrab: Kroschel M. C.
Zentán: Győrffy Iván.
Zilahon: Orbán Károly.
Zimonyban: Vasilievics Vazul.
Zsombolyán: Schnur Frigyes.

2144 (3—5)

GERENDAY ANTAL,

első orsz. szab. márványgyártulajdonos.

**

Vasárnapi Ujság 33-ik számához 1862.

TÁRHÁZ.

A Petöfi-emlék felállitása Kis-Körösön.

Kis-Körös, aug. 6.

Becses lapjaiban már a mult évben volt jelentve, hogy Kis-Kőrös, Petőfi szülőhelye, ország és világhirü nagy fia iránti kegyeletből, egy szerény erejéhez mért emléket akar emelni. — Tudjuk mi jól, hogy Petőfinek az egész haza, a hon szivében, Pesten, fog a hazához és nagyhirü fiához méltó emléket emelni, — de ez nem zárja ki, hogy Kis-Kőrös, Petőfi szülővárosa, külön is ne bizonyitsa dicső fia iránti kegyeletét. A kis-kőrösi emlék tehát nem *országos*, hanem csupán *kis-kőrösi* emléknek terveztetett, s azért felállításához is csak Kis-Kőrös és vidéke járult.

Az emléknek már mult évben kellett volna felállittatnia, — de Kis-Kőrösnek most egy éve oly kellemetlen napjai voltak, melyekhez hasonlókat senkinek sem kivánunk, s milyenekben csakugyan hazánk kevés községe részesült, — s azóta hiában várjuk, hogy majd derül. — Ezen körülmények az emlék felállitását mindig tovább és továbbra halasztották, – mig végre jobbnak láttuk, azt már későbbre nem halasztani, s felállitását elrendelni, mielőtt egészen elsetétednék — mit ne adjon Isten.

Midőn e tárgyban utoljára tanácskoztunk, két vélemény merült fel. Az egyik rész a jelen körülményeket nem tartá alkalmasaknak olyan ünnepély rendezésére, milyennek a Petőfi-emlék leleplezési ünnepélyének lennie kellene, s azért az ünnepély elhalasztását ohajtá; a másik rész lehető ünnepélyesen kiváná a leleplezést eszközölni. Már-már el volt határozva, hogy a leleplezés egész ünnepélyességgel történjék: midőn azonban a részletekre jöttünk, Isten tudja hogyan, egyszerre csak azon vettük magunkat észre, hogy a nézetek megváltoztak. Mindinkább tanácsosabbnak találtuk, hogy a tervezett Petőfi-ünnepély remélhető jobb időkre halasztatván, jelenleg az emlék egész csendességben állittassék fel.

Felállittattuk tehát az emléket egész csendességben, s az már jelenleg Kis-Kőrös legszebb helyét disziti. Petőfi szobra az evangelikus diszes iskola-épület előtti térről néz a főpiaczra, s azon és egy mellék-épületen át a házra, melyben Petőfi született, s melytől alig pár száz lépésnyi távolban áll.

Remélem, hogy rövid időn az emléknek photograph rajzával kedveskedhetem: — ez leghivebben fogja visszaadni az emléknek és környezetének hű képét, — ha, mint hiszem, tisztelt szerkesztő ur e képnek becses lapjaiban helyet adand.*) Most egyelőre elég lesz annyit megjegyezni, hogy a mű derék Gerendaynk ismert emlék-gyárából került ki. Az emlék-kő, melyen Petőfinek csinosan készült s fehér kőből faragott mellszobra áll, mintegy 10 lábnyi magas, és sóskúti kőből van készitve; — az egész emlék a mellszoborral együtt 14 lábnyi magas. — Az emléken azon egyszerüt de mindent kifejező szavak vannak vésve: „*Petőfinek Kis-Körös és vidéke.*“

Közli *Sárkány János*.

Vidéki közlemények.

Csajágh (Veszprém-Mezőföld) aug. 5. (*Pusztitó tüzvész.*) Csajághot, a Mezőföldnek ezen egyik népesebb, s a benn ez előtt három évvel végbement tagositás óta, az anyagi jólétben észrevehetőleg előhaladt községét, f. é. jul. 3-án oly csapás érte, mely azt jelenleg porba sujtotta, s melynek utófájdalmai alatt tán évtized mulva is keserüen nyög a keményen látogatott nép. Ugyanis, az emlitett nap délelőttjén 9 óra tájban egy, a község nyugati sora közepén fekvő udvarban a szérün — valószinüleg könnyelmü dohányzási vigyázatlanságból — az ágyás melletti szalma kigyuladván, a lángok a rendkivüli északi szél által ragadtatva, egyszerre elborították a szomszédságbani sürü asztagokat és házakat, s nehány percz alatt, — mire a nép a vészt jelző harangszóra oltószerekkel összefuthatott — a fojtó füst, fulasztó forróság s lángözönnel elárasztott hosszu, szoros udvarokon, sőt még a szél irányának keresztben fekvő utczáin is lehetetlenné vált az oltószerekkeli közelités, csak távolról a jelentéktelenebb pontokon lehetett az oltási kisérleteket tenni, mit azonban a dühöngve pusztitó szélen kivül a kutakra is csakhamar bekövetkezett vizapály is meghiusitott. S igy történt az, hogy egy óranegyed letelte előtt már, a községnek a kigyuladás helyétől egész a déli faluvégig nyuló, s keresztben is szélesen elágazó lakházuk s más épületekkel rendezetlenül teleépitett asztagokkal, takarmánynyal sürün megrakott része egy tüztengerré vált, mely kiáradt a falun kivüli közel szérüskertekbe is, s az oda betakaritott nagymennyiségü terményeket is fölemészté.

Kiszámithatlan a kár, mert a tüzvész nagyobbrészt tehetősebb gazdáinkat, s akkor érte, mikor azok teljesen bevégezték már bő terméssel áldott földeikről a nyár áldásinak betakaritását, s igy csak maga az elégett termények értéke is igen nagy, mihez hozzátudva még a nagyobbára használhatlan romokká lett épületeket, a lakházak-, kamrák- sőt pinczékben is bennégett butor, ruha- élelemszer- s gazdasági készleteket, nehánynak ládáikban tartogatott, s a vész bősz rohama miatt ki nem ragadhatott tőkepénzeiket, könnyü számitással is a 200,000 forintot meghaladja. A vész utáni inség pedig, mely most károsult gazdáinkra sulyosult, rajzolhatlan. A legtöbbnek, betü szerinti szoros értelemben, lakja romjain, asztaga s takarmánya hamvain, s letakaritott földjén kivül nem maradt egyebe, testén volt ruhájánál s marháinál, egész évre kenyérről, hajlékról, ruháról, takarmányról, vetőmagról, tüzelő- s alomszalmáról kell gondoskodni azoknak, kik nehány nappal előbb még mindezzel bőven el voltak látva, s kik most egy fillér nélkül maradtak, — a jövő aratásig csak kiadásra, bevételre pedig még csak kilátások sem lehetvén. Minő helyzet ez egy falusi gazdán, ki helységenkint koldulni nem indulhat el, mert gazdaságát nem hagyhatja — sem marháit el nem adhatja, mert mikkel mivelné ekkor meg földjeit? érteni fogja, ki előtt csak némileg ismeretes is a falusi kisebb gazda sorsa.

Nagyon sajnos, hogy biztositva csak — tudtommal — egy ház volt, ez sem magánosé, hanem az állami egyházi alapitványé, — mert a rendszeresebb gazdálkodást csak a pár éves tagositás óta folytató, s azóta elemi csapásoktól kimélt nép mulasztotta még eddig a biztositási öszletet évenkinti rendes kiadásai közé számitni, — most azonban a gyászesemény után a megkiméltek egymásután nemcsak lakházaikat, de csüreiket is biztositatják. A reform. egyházzal együtt, melynek középületei ugyan nem, de évi kiadásait fedező összes terménye szintén porrá égett, 68-ra megy a károsult családok száma. Közölök 10 gazdának csak háza s házi ingóságai égtek el, termése, mert más vidékre volt takaritva, megmaradt, — 13 szintén gazdának háza ugyan megmaradt, de háza értékével felérő, vagy néhol az azt még tul is haladó termése porrá égett, — 20-án kisebb módu zsellérek s nagyobb részint aratók, szintén aratási részöket gazdájok csürébe takaritván be, minden téli kenyerektől megfosztattak a lángok által, — mintegy 5 más fedele alatt lakó zsellér, szintén minden házi holmijeiket, mi egész értéküket tette, elvesztették. Elégett és beégett betü szerint a községháza is s benn a legkisebb részletig hamuvá lett a jegyző mindene s a község egész levél- s hivatalos könyvtára, — 24 család pedig mind vagyonos közbirtokos, vagy telkesgazda, testén maradt ruháján, marháján s földjén kivül mindenét vesztve, setét aggodalmak közt néz a jövő elé, mert nem vár egyéb rá, mint az, hogy kisebb módu földmüvest könnyen tönkre juttató eladásódásba keverje magát, hacsak különösen nem könyörül rajtok az Isten!

Azonban biztat a remény, hogy az Ur, ki most ily sulyosan látogatta meg, nem engedi azért elveszni e munkás s jámbor népet, nem engedi, hogy ez azért atyái ősi telkéről eladósodása miatt az idegenek által leszorittassék, hanem mindenütt, hova szerencsétlensége hire elhat, támaszt számára lelkes emberbarátokat, kik könyöradományaikkal sorsa enyhitésére hatni fognak. Erősitik e részbeni reményemet a szép példák, a szomszéd helységek szép példái, s a bennök lakó azon lelkes jóltevőké, kik mindjárt a szerencsétlenség napján s a következő napokon, hozzám küldött liszt, kenyér, gabona, főzelék és pénzbeli kegyes adományaikkal siettek károsult társaik nyomora enyhitésére, s kik közől a' lepcsényi, fülei, kajári, enyéngi, kovácsi sopornyai községeket, s fülei ref. lelkész m. t. Takács József. — Küngösi t. Kenessey Ferencz, t. Molnár János urakat s. t. b. Özvegy Bencsikné asszonyságot, valamint tisztelt Nagy Károly, Nagy József, Purgli Sándor uraságokat a' hála parancsolja, hogy a nyilvánosság terén, a szerencsétlenekkel rögtön közlött jelentékeny jótéteikért, tisztelettel kiemeljem. Vajha távolabbról is, hol eddig neve is ismeretlen volt községünknek, ismertté vált gyászsorsa kinyujtatná felénk a távolságot nem ismerő felebaráti szeretetnek segitő karjait, hogy általok különösen mindeneket vesztett főbb károsultaink a végromlás örvényéből, mit önerejéből közölök csak kevésnek sikerülend kikerülni, kiragadtatnának.

Bátorkodom is tisztelettel felkérni gyásztartalmu közleményem t. olvasóinak kegyes részvétét e sulyosan látogatott szerencsétlenek számára, biztosithatván előre a kegyes jóltevőket, hogy olyanoknak nyujtandják pártfogoló segélyüket, kik azt megérdemlik, kiknek mig balsorsuk órája nem ütött: készséggel adták ki mindig a' szerencsétleneknek az Ur által nálok letett részt, 's kik ha jelen sajgó sebeiket a részvét szelid keze csak némileg gyógyitandja is be, jóltevőik kegyeit bizonyosan nemes példájok követésével fogják meghálálni.*)

S . . .

*) Jelenthetjük, hogy a rajzot azóta már más uton megkaptuk, s közelebb lapunkban is közzé fogjuk tenni. *Szerk.*

△ (*Bocskai Papp Lajos „Hajdusági naptár-“ra*) nyit előfizetést A naptár tartalmát teendik a szokott naptári részen kivül: 1) Történelmi tár; 2) Szépirodalmi rovat; 3) Életrajzok, népszokások; 4) Gazdasági rovat; 5) Egyházmegyei teljes tiszti névtár; 6) Adomák; 7) Vásárok jegyzéke; 8) Egyveleg. A mintegy 10 ivre terjedő naptár előfizetési ára 40 kr, mely szept. 15-ig Bocskai Papp Lajoshoz Hajdu-Nánásra küldendő. A tiszta jövedelem harmadrésze az alsó szabolcsi és hajdu-kerületi tanitói gyámintézet alaptőkéjéhez fog csatoltatni. — Ugyancsak Bocskai Papp Lajos „*Történeti elbeszélések az ifjuság számára*“ czimü müvének 2-ik füzete Telegdi Lajos debreczeni könyvárusnál megjelent s kapható 30 krért. Tartalma: Mikép itéltek a régiek? A nemzet sirja. A drégelyi várnagy. Losonczi és a csonka vitéz. Nyári Lőrincz. Dobó István és az egri nők. A maga keze verte meg.

\+ (*„Pest et les Hongrois.“*) Ily czimü munkát irt *Bolnai* franczia nyelven, mely Párisban fog megjelenni. Magyar nyelven is megjelenik — ha megjelenhetik.

⊙ (*A „Tatár Péter“ czimü bohó lap*), a kiállitását illető változtatások miatt, csak oktober első vasárnapján indul meg ujra rendesen. Előfizetési ára negyedévre 1 ft. 50 kr., mely a nevezett lap kiadóhivatalába küldendő.

\+ (*Az „Erdöszeti Lapok“ 8-ik füzete*) következő tartalommal jelent meg: Zólyommegye erdőségei. A favágás legelőnyösebb idejéről. A selmeczi bányász- és erdősz-akademia történetének rövid vázlata. Különfélék. — Az életrevaló folyóiratot ismételve ajánljuk.

⊙ (*Uj vidéki lap van keletkezöben,*) mely „*Bihar*“ czim alatt politikai, társadalmi és kereskedelmi tartalommal, *Györffy Gyula* szerkesztése mellett okt. 2-tól kezdve hetenkint kétszer fog megjelenni. *Hollósy Lajos*, nagy-váradi kiadónál. Előfizetési ára egész évre 10 ft, félévre 5 ft, negyedévre 2 ft. 50 kr.

\+ (*Uj zenemüvek.*) Rózsavölgyi és társánál megjelentek: „*Bánk bán,*“ nagy dalmü *Erkel Ferencz*-től; kis kivonat két kézre; ára 1 ft 50 kr. „*Irencsárdás,*“ zongorára szerzé *Munczi Lajos*; ára 54 kr. „*Két Mazur,*“ zongorára *Chalupeszky Marótól*; ára 30 kr.

\+ (*Népszinmüi pályázat.*) Papp Antal, mint lapunkban is hirdetve volt, régebben 60—60 aranyos két rendbeli pályadijt tüzött ki népszinművekre. Most oda nyilatkozik, hogy a két szinmüre kitüzött 60—60 aranyból álló összeg olvadjon össze, s a 120 arany legyen annak jutalma, ki közhasznu nemzetgazdászati eszmék terjesztése végett, a tagositást és biztositást főalapeszméül véve, legjobb népszinmüvet irand. A pályamüvek a budai népszinház igazgatóságához 1863. január 1-ig küldendők be.

\+ (*Jámbor Pál,*) iroi nevén *Hiador*, jelenleg a magyar irodalom történetén dolgozik a főiskolai ifjuság számára. E műből két füzet még ez év folytán fog megjelenni. Ugyanő nagyobb költeményeit is sajtó alá adta, melyek nemsokára megjelennek.

Egyház és iskola.

⊙ (*Zsidó gymnasium.*) A pesti zsidó gymnasium felállitását tervezik. Minő tannyelvvel?

△ (*A kecskeméti kegyesrendü főgymnásium*) a legközelebbi tanévben már teljes leend, miután az ottani igazgató jelentése szerint, oktober elején a nevezett tanintézet 8-ik osztálya is megnyittatik. A kötelezett rendes tantárgyakon kivül a franczia nyelv, a rajz, műének s mindennemü hangszer zenéje, ez intézetben oktatás tárgya leend.

\+ (*Tábori lelkészek száma a cs. k. osztrák hadseregben.*) Legujabb kimutatás szerint, a cs. k. osztrák hadseregben jelenleg 266 lelkész van alkalmazva, és pedig 1 apost. püspökhelyettes, 1 tábori consistorialis igazgató, 9 tábori főpap, 8 első rendü, 55 másodrendü s 160 harmadrendü tábori káplán. Ezeken kivül van 16 egyházi tanár a katonai akademiák és hadapródok intézeteinél, 7 evang. helyőrségi lelkész, és a tengerészeti clerus, mely egy főpap és 8 káplánból áll.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

\+ (*Világkiállitás Bécsben.*) Ha az Isten is ugy akarja, mint a bécsiek, 1865-ben Bécsben is lesz a londoni példájára világkiállitás, legalább a bécsiek nagyon rajta vannak; csakhogy a közmondás szerint: sokat akarnak Bécsben, de elrontják az égben.

\+ (*Szőlőbetegség.*) S. A. Ujhelyről irják, hogy a Hegyalján a szőlőszemeken uj betegség mutatkozik; vörös pettyek támadnak ugyanis rajtuk, melyektől a szem lassankint evesedésbe megy át, s kórját elragasztja szomszédjaira is, s igy az egész fürtre [illegible]

kérnek az egylet által rendezendő sorsjátékra, mert ugy mondják, a lakosok olvasván a „Vasárnapi Ujság“-ban e szent czélu sorsjátékról, ők is ohajtanak abban résztvenni. E sorsjegyek átalában a legjobb keletnek örvendenek, s vidékre naponkint ujabb meg ujabb szállitmányokat kérnek. Annál meglepőbb tehát, hogy némely tősgyökeres magyar község tanácsa, mint például a *szabad-szállási*, az eladás végett odaküldött sorsjegyeket mindjárt másnap visszaküldte, azon indokolással, hogy ott az emberek nem szoktak effélékre pénzt kiadni. Borsodból is történtek visszaküldések, és pedig oly helyekről, honnan legkevésbbé vártunk volna ilyesmit. Másrészről örömmel jelenthetjük, hogy a sorsjegyek *a legnagyobb keletnek örvendnek* s a központi pénztár maholnap a megrendeléseknek alig lesz képes megfelelni. A nyereménytárgyak is szaporodnak s köztök igen nagy értékűek láthatók.

\+ (*Boér Ignácz*) pesti uri-utczai kisdedovódájában (alapnövelde) e hó 9-én a szép számu hallgatóság örvendetes ünnepnek volt tanuja. Ugyanis e napon a nevezett intézetben próbaünnepély tartatott, mely alkalommal az e tekintetben gazdag tapasztalatokkal biró nevelővel mindenki sietett elismerését tudatni, azon rendszer fölött, mely által a kis csemetéket mulatva oktatja és mindenekfölött hazafias szellemben neveli.

△ (*Szentes József finevelöintézetét*) f. évi sz. Mihály-napkor a lipót-utczai 3-ik számu házba teszi át.

△ (*A pesti leányárvaház összes tőkéje*) a hivatalos kimutatások szerint 34,567 ft 50 kr. Ebből a f. évi jul. végeig begyült adományok kötelezvényekben 25647 ft 50; a Deák Ferencz-alapitvány (arczképekből) 4200 ft s az Ebner-házaspár alapitványa 2500 ft, végül a készpénz 2220 ftot tesz.

⊙ (*A román irodalmi társulat*) Brassóban legközelebb tartott közgyülése alkalmával a magyarok közől gr. Mikó Imrét, Várady Ádámot és Finály Henriket tiszteletbeli tagjaiul választotta.

Közlekedés.

△ (*Engedélyek vasuti elömunkálatokra.*) A cs. kir. kereskedelmi miniszterium a magyar udv. kanczellária s a cs. kir. hadügyminiszterium egyetértésével *b. Wenkheim Béla, b. Eötvös József, Trefort Ágoston és gr. Károlyi Sándor* uraknak egy, Mezőtur vagy Gyomáról Szarvas és Orosházán keresztül a Tiszáig vezető vaspálya vagy szárnypályák elömunkálataira, melyek Endrődről Szarvasra és Csabáról a Tiszáig, illetőleg Szegedig vezetnének, ebbeli beadványuk folytán, egy év tartamára az 1854. sept. 14 ki vaspályai törvény értelmében engedélyt adott. — Ugyancsak a cs. kir. kereskedelmi miniszterium *Riche* belga épitési vállalkozónak egy összekötő pálya elömunkálataira a tiszai pálya és a Ferdinánd császár északi pálya közt Kassától Oderberg felé, a vasuti törvények értelmében hat hóra oly töltétel alatt adott engedélyt, hogy a dunai irányban tervezett elömunkák iránt a határozat később fog következni.

Balesetek, elemi csapások.

\+ (*Az aszódi szerencsétlen tüzvészt*) röviden már emlitők; most részletesebb tudomással birunk róla. A tüz f. hó 9-én éjfél tájban, *Rojko* ügyvéd és árvákatyja házában ütött ki, ki épen nem volt otthon. A házból, az árvákat illető hivatalos irományokon kivül, mitsem lehetett megmenteni. De a mi a szerencsétlenséget szivszaggató eseménynyé tette, az: hogy a család három tagja is a lángoknak áldozatul esett. Ugyanis a háziurnak 70 éves édesanyja, továbbá egy 10 éves fia s egy huga, ki csak nem rég ment férjhez s most látogatóban volt otthon, — épen a kapun át az utczára akartak menekülni, midőn az égő szalmafödél egy része leszakadt, s a boldogtalanokat eltemette. Az öreg nő, midőn a parázsból kiszabaditák, már korommá volt égve, az ifju másnap reggel adta ki lelkét, s ugyanekkor már a fiatal nő is haldoklott.

⊙ (*Borzasztó rablógyilkosság*) történt m. hó 20-án éjjel a Fehértemplom melletti Uj-Russova helységben. 8 rabló ugyanis Paskota Gligorie házára tört, s a házigazda mezitlen hátára és lábaira forró zsirt öntöttek, és fejét késsel megsebezték, ugy hogy életéhez semmi remény. Nejét megfojtva az ajtószegre akasztották, melyek után 13 ftot elrabolva, a kivülről hallott zajra tovább álltak. A kegyetlen haramiák, egynek kivételével, már mind fogva vannak.

— (*Mindenféle szerencsétlenség.*) Nógrád-Verőczéről aug. 1-éről irják: Helységünkben mult héten egy csinos fiatal menyecske elvesztette férjét T. F-et, kivel 4 évig boldog házasságban élt; ez ugyanis a vasuti munkák vezetője levén, midőn ezek a vassineket egy helyről a másikra hordották, az ezen munkához rendelt három ember alig birt egy sindarabot tovább vinni, mire az érintett vezető boszankodva oda megy, és korholja őket, állitván: „hogy ő maga képes azt tova emelni, ők pedig olyan nagy historiát csinálnak vele.“ Ebből szóbeli versengés támadt, később fogadás, melynek következtében a 3 ember által fölemelt vassinnek közepére állott, és azt vállára vevén, kivánta: hogy azok, kik a két végét tartották, ereszszék el; ez megtörtént, ő megindult, de már a második lépésnél összerogyott; az esés következtében a sin nyakára esvén, azt ugy összelapintotta, hogy midőn róla ledobták, az ember többé meg sem moczczant; csupán az ujjait rázta meg, de ez csak egy másodperczig tartott. — Egy más szerencsétlenség Váczon történt. Egy szép és fiatal pesti leány az ottani szőlőhegyekben egy uri rokonánál tartózkodván, ebéd után napernyőt és könyvet vesz magához, állitván: hogy ő a kertbe megy olvasni. Kevés időre rokona megy utána, keresi mindenhol, de hasztalan; mind azon, mind pedig a következő napokbani kutatás eredménytelen lőn, — mig ötöd napra egy hullát találtak a Dunában, melyben a fülbevalókról, és ujján volt gyűrűről azon sze-

Gino közelebb inté öt s a deszkalapról levoná a boritékot.

— *Per Dio!* hisz ez a „Szigall“ a smirnai öbölben! kiáltá gyermekies örömmel s még egyszer megbámulva, lábujjhegyen a mint jött, távozott az ajtó felé.

— A mint látom — szólt Drago — az ur házasember. Hát neje is vele utazik ?

— Nem — válaszolt Gino — már több év óta özvegy ember.

— Ki számára van hát e tündérlak ?

— Jer, hadd mutassam meg! s ezzel Dragót az ur hálószobájába vezeté s ott egy olajfestményre mutatott.

Egy alig 16 éves leánykát ábrázolt ez.

Tiszta, szép vonásait márványszerü halványság boritá, mit az éjsötét hajzat még feltünőbbé tön. Csak az égszinkék szemek adtak némi szinezetet s élénkséget e méla arcznak.

— Szép, mint egy Madonna — jegyzé meg Drago, Gino felé fordulva.

Ez nem válaszolt; arcza szokatlan komorrá lön, s Drago ösztönszerüleg megérté, hogy itt minden kérdezösködés, gyöngédtelenség volna. S most jerünk reggelizni s aztán igyekezzünk, ha lehet, még ma, Cattaro alá jutni.

Egy óra mulva Drago a kormányos mellett állt, oly elégülten, mint még soha éltében, szemét Ginóról egy perczig sem véve le s várva a vezényletet. De szavak helyett csak egyes, hol éles, hol vontatott fütty hallszott. A horgony egyhangu kelepeléssel emelkedett ki, a vitorlák egymásután tárultak fel, beölelve a még friss reggeli szelet. Egy hang, egy szó nem hallszott a legénység között, mint megannyi eleven gép mozgott s müködött az.

Alig tiz percz s a hajó már tova sirülni kezdett a sötétkék vizszönyegen. A vitorlás bárkák s csónakok egész raja kelt versenyre vele, de a „*Sea-gull* nevének megfelelve, mind levitorlázta öket s nemsokára az öböl egy fordulatánál, mint a délibáb oly sebesen a mint jött, tünt el, a partra kitolult bámuló nép szemei elöl.

Eördegh Jenő.

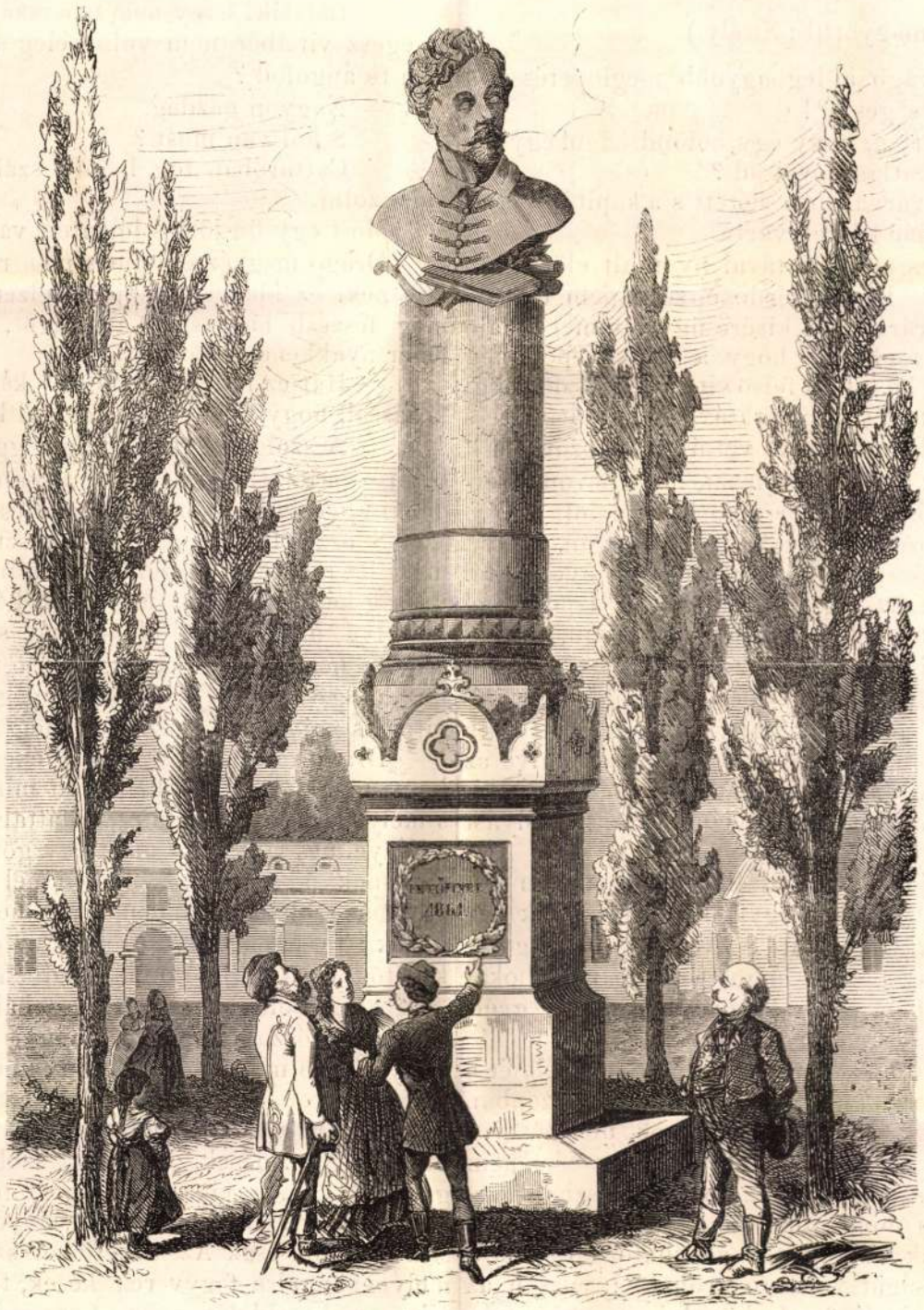

Petőfi emlékszobra Kis-Körösön.

Petőfi emlékszobra Kis-Körösön.

Lapunk mult számában volt emlitve azon csendes ünnepély, melyet a mult hetekben Kis-Körös város és vidékének lelkes lakossága elhunyt nagy költönk emlékének szentelt. Pestmegyében Kis-Körös *Petőfi Sándor* szülőhelye.

Sokáig eltérő s ingatag nézetek uralkodtak e tekintetben, főkép miután egyesek nyilatkozataiból, söt magának Petőfi müveinek is egyes helyeiből az sült ki, hogy gyermekkori éveit Petőfi csakugyan más helyeken, Félegyházán, Szabadszálláson stb. tölté; azonban nehány évvel ezelött épen e lapoknak sikerült, a kiskörösi ev. egyház t. lelkészétől nyert keresztlevél bemutatása által, az e tárgy körüli homályt felderiteni, miből kisült, hogy Petőfi Sándor Kis-Körösön 1823. január 1-én született, hol akkor szülői is laktak, bár kevéssel a gyermek születése után ... egyházára költöztek.

Méltánylattal nézi most a haza Kis Körös lakosainak kegyeletes érzelmeit, melyeket városuk nagy szülöttje iránt tanusitának azáltal, hogy emléket emelének neki, mely a lángész és hazafiui erények tiszteletét hirdesse most és az unokáknak, nemzedékről nemzedékre.

Az emlék, melynek rajzát itt közöljük, a kis körösiek költségén Pesten, Gerenday Antal szobrászati mütermében készült sóskuti terméskőből, s diszes talapzaton egy oszlopot mutat, melynek tetején a költészet jelvényei (lant, koszoru stb.) felett Petőfi jól talált mellszobra látható.

Az egész mü magassága 14 lábnyi s Kis-Körös legszebb helyét disziti, az ev. iskolaépület előtti térről nézvén a főpiaczra s a csekély távolságban álló azon házra, melyben a költő született.

Hogy ez emlék jelentőségét megitélhessük, szükség figyelembe vennünk azon szempontot, melyből azt maguk a felállitók tekintik.

„Tudjuk mi jól — irja lapunk mult számában kis-körösi tudósitónk —, hogy Petőfinek az egész haza, a hon szivében, Pesten fog a hazához és nagyhirü fiához méltó emléket emelni, — de ez nem zárja ki, hogy Kis-Körös, Petőfi szülővárosa, külön is ne bizonyitsa dicső fia iránti kegyeletét.

„A kis-körösi emlék tehát nem *országos*, hanem csupán *kis-körösi* emléknek terveztetett, s azért felállitásához is csak Kis-Körös és vidéke járult.“

Fogadják a kis-körösi hazafiak teljes elismerésünket lelkes buzgalmukért, melylyel nagy fiok emlékét az utókornak átadák.

Önként merül fel bennünk a kérdés : az országosan tervezett Petőfi-emlék mikor lép már komolyan előtérbe? s az e czélra begyült összegek mikor nőnek oly summává, hogy a mü létesitéséhez hozzá lehessen fogni?

A bakui tüzimádók.

Baku, mely a „baadku“ (hegyi szél) persa szóból ered, erődített kikötőváros a Kaspi-tenger nyugati partján, az Aspheron félsziget déli részén, mely az egykor persa, most orosz hatalmat uraló Shirvan tartományhoz tartozik.

Bakunak mintegy 6000 lakosa, s egy görög-orosz, s egy örmény templomon kivül, több mecsetje és jelentékeny vendégfogadója van. Egyéb épületei közől említésreméltó a sakknak a város észak-nyugati részén egy halmon levő palotája. Baku, minthogy jeles, soha be nem fagyó réve van, főállomáshelye a kaspi-tengeri orosz hajóhadnak, s Astrakanon kivül legjelentékenyebb kereskedőváros a Kaspi-tenger mellett.

Baku legfőbb nevezetességét a közelében levő kőolaj- (naphta) források s az örökké égő tűz képezik. E kőolaj-források, melyek már K. u. 912. évben ismeretesek voltak, egy $^3/_4$ óra hosszaságu s 1000 lépés szélességü sikságon találtatnak. Mélységök különböző, némely forrásoké 90 lábnyira is

Vas. Ujs 1862.

...ye vevé a vizsgálók figyelmét, ...lázatával. Teste hosszu s éles metszetü ...gas árboczai nem hordtak keresztfákat, s dene... alaku roppant vitorlá', a hajónak oly szokatlan s fantastikus alakot adtak, hogy a két öreg tengerész, birálgatás helyett, mit minden uj dolog a tengerészet terén leginkább föl-idéz, csak bámulattal tudá szemlélni.

Egy *schooner* volt ez.

S valóban a hajó-épitészet haladásának egy oly szép példánya, elöször látva, szakembernek meglepő ujság is.

A két öreg egymás kezéből ragadá ki a távcsőt, hogy jobban szemlélhesse, annak minden mozdulatát figyelemmel kisérve.

Most a hátulsó árbocz hegyére egy angol lobogó repült fel s az elsőre egy más keskeny s hosszu zászló, a hajó nevével.

A kapitány ezt igyekezett felismerni s végre sikerült kiolvasnia:

„*Sea-gull.*“ (magyarul : Sirály.)

— *Szigall!?* — kiálta Drago a legnagyobb meglepetéssel s érdekeltséggel. Dio mio! lehetséges-e?!

— S mi volna abban lehetlen, hogy egy bolond angol egy ily csodálatos hajónak ép oly szokatlan nevet ad ?

Drago e feleletet be sem várva, tova sietett s a kapitány csak a parton éré be, hol a bárka már készen várta.

A „Sea-gull“ ezalatt teljes vitorlázatával nyomult előre, jóllehet már a rév közepén volt. Dragót érdekeltsége nem engedé ülni bárkájában, de ennek orrára állva kiséré figyelemmel a hajó minden mozdulatát, fel nem foghatva, hogy a rév közepén még egyetlen vitorláját sem vonja be. „Le a felső vitorlákkal! dörmögi fogai között, de a „Sea-gull“ teljes vitorlázatával nyomult előre s csak midőn azon ponton volt, hol horgonyt vetni szádékozott, hallszott egy éles fütty, melyre az összes vitorlázat, mint bevont esernyő hullott össze ; a hajó egyet fordult orra körül s mielőtt Drago bárkája oda ért volna, már mozdulatlan feküdt horgonyán.

A két öreg, a csodálkozás egy felkiáltását el nem nyomhatá.

Midőn a bárka a hajó alá ért, egy legény már a lépcsőt helyezé ki, s a hajó párkánya fölnyitott ajtaján, egy ifju, iratokkal kezében, várta a kikötői hivatal személyzetét

Drago élesen nézett az ifjura, de föl nem ismerheté, csak midőn ez e szót kiáltá: „Drago,“ mintegy villanyozottan rohant föl a lépcsőn, inkább keze mint lábai segélyével, s egy percz mulva az ifjut tartá karjai között. Egy szót, egy hangot nem volt képes kiejteni, s fejét az ifju vállára hajtva, könyeinek szabad folyást engedett.

A révparancsnok, segédje s a körülállók meghatottan bámulák e jelenetet, jóllehet az indokot egyik sem érté. Csak midőn Drago elmondá, hogy ez Gino, kit 8 év előtt mint gyermeket hagyott el, s most mint egy angol hajó parancsnokát találja, vehettek részt örömében, mely az öreget valóban gyermekké tevé.

Idő kellett, mig visszanyeré szokott nyugalmát s figyelmét a Gino után legérdekesebb tárgyra, *hajójára*, fordithatá. Itt azonban az öregre egy kis csalódás várt. Mindazon javitások, utasitások s tanácsoknak, melyeket ő kedvenczének adni remélt, itt tért nem találhatott, mert a hajó egész szervezetén valami oly összhangzás, a kivitelben annyi finomság s mindenfelé annyi előtte uj dolog volt, hogy birálat helyett csak bámulattal adózhatott. Csakis a hajókötelek szokatlan vékonyságát vélte megróhatni; jelesen az árboczok feszitő köteleit, melyek 3—4 hüvelyknyi vastagság helyett alig egy hüvelyknyiek valának. De a mint kezeivel érinté, csak ujabb bámulat várt reá : e kötelek mind vassodronyból voltak.

Ezalatt Gino is kész lőn iratai bemutatásával s Dragóhoz sietett, hogy körülhordozza hajóján. Leginkább a gépek, melyekkel e roppant vitorlák oly könnyüséggel kezeltettek, lepék meg őt, miután a hajó alakját illetőleg bátran kimondá, hogy ennek a „*Perla*“ is csak árnyéka lehet.

Aztán a delejtüt bámulá, mely vizzel telt szekrénykébe volt foglalva a hajón levő sok vasanyag miatt; meg a kormányt, melyet rud helyett egy öntöttvas kerék a legnagyobb könnyüséggel forgatott.

— Kapitány Gino, — szólt végre az öreg, kinek leirhatlan örömére szolgált, kedvenczét igy szólithatni — most már látom, hogy Marco kapitánynak igaza volt, midőn arról beszélt, hogy a kor tulszárnyal minket öregeket. Ha ő itt volna, nemcsak rajtam volna a sor, bámulni s mi tagadás benne! bizony tanulni is.

Ezalatt a hajó orrára értek. A legénység tisztelettel állott fel s voná le fövegét. Drago végig nézett rajtuk. Mind fiatal arczok, bajusz s szakál nélkül, csak egy volt idősebb a „*mate.*“ Öltözetük fehér nadrág s kihajtott galléru kék ing volt; csak az idősebb hordott felöltönyt, fényes gombokkal.

Drago szeretett volna szóba eredni velök, de ezek mind Albion fiai voltak s igy csak a *nostromonak* szoritá meg szótlanul kezét, mit ez nagy tisztelettel fogadott.

— Minek hát e sok nép — kérdé Drago — ha a gépek annyi kart megkimélnek? E hajón 8 ember is sok.

— Nekem is csak annyi van a hajózatra — válaszólt Gino — a többi az ur szolgálatjára áll s ezeknek csak fele van most a hajón.

— Látszik, hogy nem teherszállitással keresitek kenyereteket; az egész vitelbér nem volna elég a fizetésre sem. Hát oly gazdag az a te angolod ?

— Nagyon gazdag.

— S hol van most ?

— Cattaróban fog hajóra szállni, hová, remélem, te fogsz kalauzolni.

Most egy fiu jött s jelentett valamit a kapitánynak.

Drago megnézte e fiut s nem rejtheté el nevetését, oly csodás volt neki ez alak egy hajó födélzetén. A fiu feszes fehér kabátot, még feszesb hasonszinü nadrágot, magas száru fényes csizmát s fehér nyakkendőt hordott.

— Hát ez miféle teremtés? kérdé Drago oly őszinte csodálkozással, hogy Ginonak is nevetni kellett.

— A szolgák egyike, ki a reggelit jött jelenteni — válaszolt Gino — s minthogy révben vagyunk, az ur akaratja szerint, mindenki egyenruháját hordani köteles.

S ezzel Dragót a hajó lakosztályába vezeté. A meglepetést, mely itt reá várt, képzelhetni, ha megemlitjük, hogy ez egy angol uraság kéjhajója volt. mindazon kényelemmel, izléssel s fénynyel kiállitva, mely napjainkban már senkinek sem ujság, de akkor a maga nemében is ritkaság, bensö tengereinken pedig épen páratlan dolog volt. Akkor gözösök még nem hasiták a tenger sikját s vitorlás hajón, a fényüzésnek még árnya sem volt található.

Drago meglepetése már a lépcsőnél kezdődött, mely a helyett hogy meredek lett volna, mint mindenik, melyet valaha ő látott, s melyen, mint a létrán csak háttal előre juthatni le — menedékes s kényelmes volt, mint most egy gözösé. A lépcsővel szemben a parancsnok lakszobája, kényelemmel s izléssel kiállitva. E mellett egy más szobában minden, a parancsnok számára szükséges eszközök : térképek, távcső, delejtü, órák, hajózati könyvek, egyes kikötők rajzai stb. voltak rendben s czélszerüséggel elhelyezve.

A jobb oldalon az ur lakszobái voltak.

A hálószobát kivéve, annyi csodás tárgygyal elhalmozva, hogy Drago méltán kérdheté : mindez mire való? Sajátos gyüjteménye is volt ez, régi s csodás alaku fegyverek, faragványok, kődarabok, rajzok, kitömött madarak, kövévált növények, törött urnák, jegeczedések, csonkitott szobrok s egy sereg ilynemü tárgyaknak. Az egyik szoba egészen a vadászat kellékeinek volt szánva. Egy kisded kerek márványoszlopra egy pár óriás szarvasszaru, minőt csak Ázsia beljéből szerezhetni — volt reá erősitve, melynek ágaira fegyverek, kések, tarisznyák stb. voltak akasztva, mig a szoba oldalát, roppant sas-szárnyak, s vadállatok bőrei csaknem elboritták. Szóval, Nimródhoz méltó tanya volt ez.

A tágas terem a hajó fenekén volt, kényelmes divánok, támlásszékek s könyvtárral ellátva.

A hajónak volt még egy más lakosztálya, mely annak közepe felé nyult be.

Ide Gino is némi kegyelettel lépett, mert még Drago is rögtön felismeré, hogy ez itt női lak. Ha a tulsóban izlés s kényelem volt, itt ezenkivül a fényüzésnek is tere nyilt. Drago a pompás szönyegre reálépni sem mert s csak fejét nyujtá be az ajtón s ugy bámulá, hihetöleg a terem egész oldalát boritó aranyos szegélyü tükröt, melyben annyi csodálatos tárgy tükröződött vissza s sokszorozta magát. A terem egyik zugában egy rajzoló állvány volt egyszerü fenyüfából, melyre egy nagy deszkalap volt fektetve. Erre mutatott most Drago, mintegy kérdöleg, hogy ilyes ronda butor hogy kerülhet ide ?

*

Gerenday A. és fia

A Kossuth- és honvédemlékművekre a lakosság adta össze filléreit. A művek tervezését, az avatás körüli teendőket szoborbizottságok végezték. Pályázatot írtak ki, gyűjtést indítottak, többnyire be is mutatták a közönségnek, az adakozóknak a pályaterveket. Az avatóünnepségeken, a koszorúzások után beszédek és társasebédek követték egymást. Az ünnepségeken gyakran megjelent *Kossuth Ferenc* is. A szoborállításokat és a Kossuth nevet a kormány ügyesen használta fel a 48-as eszmék átértékelésére és a millenniumi társadalom belső ellentmondásainak takargatására. *„Az alföldi, tiszántúli városok, elsősorban Kossuth 48-as toborzóútjának állomásai, siettek emlékművekkel kifejezni függetlenségi érzületüket"* – írja *Vayer Lajos*. Bárándon Kossuth Ferenc jelenlétében leplezték le a mellszobrot, amelynek talapzatára a következő felirat került: *„Kossuth Lajosnak, a szabadság, testvériség, egyenlőség apostolának emelte Báránd község polgársága, 1896"*. Berekböszörményben *„a jobbágyság felszabadítójának emlékét"* őrzi a szobor, Bihartordán – a magyar szabadságharc 50. évfordulóján – a szabadságharc vezéréét. Bihartorda, Báránd, Berekböszörmény főterén, más-más talapzattal és felirattal, de ugyanaz a mellszobor áll. A fiatal Kossuthot ábrázoló bronz büsztök a finom, de energikus arcú férfit állítják elénk. Valamennyi szobor szignó nélküli, csak a talapzaton áll „Gerenday A. és fia" cégjelzés. A korabeli újságok, ill. egy 1908-ban

Vas. Ujs. 1861. 25. 1

Gerenday Antal

+ (*Vajda Péter emlékének leleplezése Szarvason.*) Május 8-kán d. e. ¼10 órakor a közönség a főiskola előtt összeseregelvén, zeneszó mellett vonult a város főutczáján keresztül, mig a sirkertbe érvén, itt az ünnepelt honfi és iró siremléke előtt megállapodott. Az ünnepélyt a főiskolai ifjuság dalárdája a Hymnusz zengésével nyitá meg; ezt követé *Tatay István* főiskolai igazgató jeles emlékbeszéde, melynek végeztével Vajda Péter egyik imadala „Isten a zivatarban" olvastatott fel, s befejezésül a Szózat énekeltetett az egész közönség által, mialatt a siremlék a helybeli lelkes hölgyek által megkoszoruztatott. E siremlék 10 láb magas, fölül öntött lantban végződő granitszobor, s homlokán e felirat olvasható: „*Vajda Péternek a honfikegyelet 1861. „Az igazság szava áthatóbb a mennydörgésnél, s az igaztalanság villámot hord keblében.*" (E jelige Vajda imadalából van átvéve.) A hátlapon ez áll: „*Született Vanyolán 1808. † Szarvason 1846.*" Az emlékkövet, műbecsén alóli árért Gerenday Antal készité. (Nem egészen hatodfélszáz ftba került.) Az ünnepélyt közebéd követte, melyben lelkes felköszöntések mondattak Kossuth, Klapka, Türr s átalában az egész emigratióra, Teleki Lászlóra, mint a magyar nemzet Mózesére (még akkor nem tudták, hogy a nagy hazafi e nap reggelén már halva volt); Schuselkára stb. Elhatároztatott, hogy Tatay emlékbeszéde kinyomatván, az egész hazával közöltessék.

bakugrásai maradnának el belole. Egyelore ennyi concessioval is megelégednénk, miután az 1848-iki törvények nem jogositnak fel, többet követelni. A szinház ma is megtelt. Megjegyzendő, hogy sokan csak akkor jöttek, midőn a balletet már végig ugrálták.

Vasárnap, május 19. A szinház zárva volt.

Hétfő, máj. 20. „*A vén bakancsos és fia a huszár.*“ Eredeti népszinmű 3 szakaszban, *Szigeti Józseftöl.*

Kedd, május 21. „*Rigoletto.*“ Opera 4 felv. *Verditöl.*

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre .. 12 frt, félévre .. .. .. 6 „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre .. .. 8 frt, félévre .. .. .. 4 „ | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre .. .. 6 frt, félévre .. .. 3 „

26. szám. — 1876. Budapest, junius 25. XXIII. évfolyam.

A NAGY-SALLÓI CSATA EMLÉKE.

Lassanként, habár idő multával, a kegyelet meg-megemlékezik a mult idők szép napjairól. Rónán, halmon megjelöli a helyet, hol a magyar lelkesedés egykor csodákat művelt; hol a magyar bátorság, a magyar hősiesség napja ragyogott; hol a honszerelmet annyiak vére pecsételte meg.

Egy ily helyet jelölt meg Nagy-Sallón Barsmegye közönségének hazafias kegyelete azon emlékkővel, melyet e hó 5-én nagy ünnepélyességgel lepleztek le.

A 27 év előtt vivott szabadságharcz egyik jelentékeny győzelme volt az, melyet a magyar sereg a kétszeres számu ellenség fölött Nagy-Sallónál nyert. Az osztrák sereg a komáromi vár fölmentésére támadólag előre nyomuló magyar haderőt minden áron igyekezett visszanyomni. A felsővidéki megyékből néhány győzedelmes ütközet után a magyar sereg már a Garam folyóig hatolt, szemben állt vele mintegy 15 mérföldnyi vonalon a túl számu osztrák erő, zömével Nagy-Salló városában s környékén. Az összecsapás elkerülhetetlen volt. Az osztrákok a győzelmet a magok részére bizonyosnak tartották, mert értesülésük szerint a magyar sereg csak két helyen kelhet át a Garamon. A lelkesedés azonban mintegy varázsütésre nyolcz átjáró hidat rögtönzött, s igy lehetséges volt a honvédeknek az ellent minden ponton egyszerre teljes erővel megtámadni. Az ütközet kora reggel kezdődött s dél felé az ellenség oldalt s nemsokára hátban is meg volt támadva. A csata leghevesebben folyt bent Nagy-Salló városában. Mig a magyar tüzérek a várost föl nem gyujtották, az ellen nem hátrált. A kettős tüzet nem birva kiállani, a közeli Zálogos nevü erdőbe huzódott. Itt folyt le a csata végjelenete. A magyar tüzérek ugy irányoztak, hogy az ágyugolyók a fák sudarait törjék le. Az ellenséget a fejére hulló galyak futásra késztek. Délután 4 órakor a csata véget ért. Eredménye az volt, hogy Komárom vára fölszabadult.

Ha a Duna felől jöve tartunk Nagy-Sallóra, midőn a dús termésü Garam-völgyet szegélyző magaslatról végig tekintünk a köröskörül magas hegyekkel határolt sikságon, a távolban magasra fölnyuló oszlopot pillantunk meg, melyet folyton látunk, mig csak mellette el nem haladunk. Ez a győzelmes csata jelvénye.

Az emlékkő az esztergom-lévai ut mellett egy nagy térség központján van. E helyen hajdan gabnás vermek voltak s roppant sok munkával járt ezek betöltése s a helynek kissé halmossá tétele. Még maig sincs a tér rendezése befejezve, a mi ha megtörténik, fákkal fogják beültetni, s a nagy-sallóiaknak árnyas sétahelye lesz. Az emlékkő hátterében van a reform. templom s a lelkészlak.

Az impozáns emlékoszlopot *Gerenday* Antal készitette, kinek sok hasonló műve közt ez a legnagyobb és legdiszesebb. Alsó része 8 láb négyszögben (2 méter 60 cm.) A gula-alaku 5 öl 4" (9 méter 90 cm.) magas oszlop mauthauseni kitünő granitból készült igen csinosan; tetején bronzból öntött cserkoszoru van. Az oszlop a talapzaton kivül — négy darabból áll, s mintegy 600 mázsát nyom. A szállitás a Dunától nagy fáradsággal járt s ezt az érsekprimás, Hunyady Kálmán gróf s Leidenfrost Kálmán minden dij nélkül eszközöltették. Az emlékkő

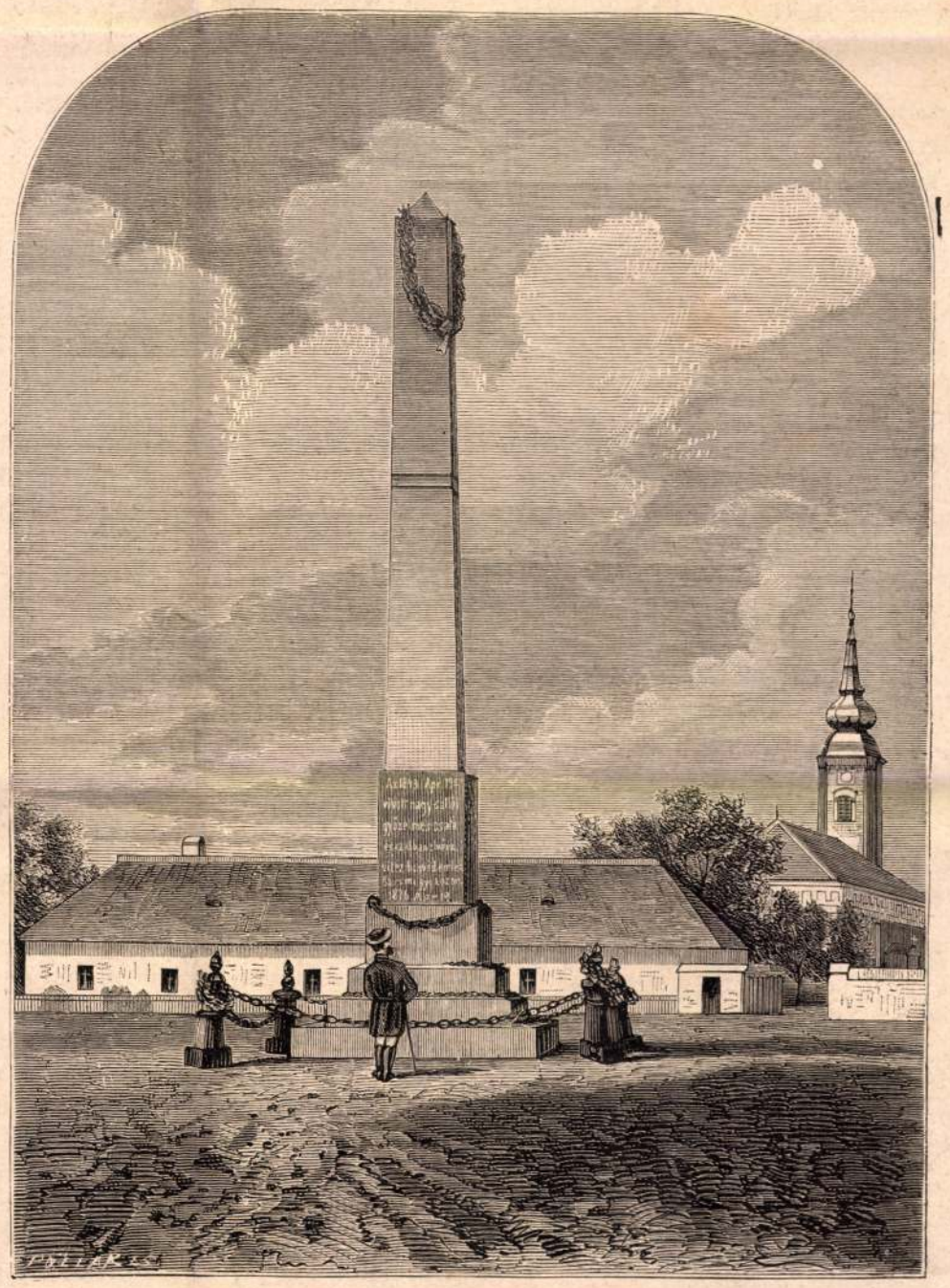

A NAGY-SALLÓI CSATA EMLÉKOSZLOPA.

a fölállitással együtt 4000 frtba került, mely adakozás utján gyült össze. Az alapkőbe számos szabadságharczi pénz s emlékirat van letéve.

Az oszlopon a következő aranybetüs fölirat olvasható:

„AZ 1849. ÁPRIL 19-ÉN
VIVOTT NAGY-SALLÓI
GYŐZELMES CSATA
ÉS AZ ABBAN ELVÉRZETT
VITÉZ HONVÉDEK EMLÉKÉRE.
BARSMEGYE KÖZÖNSÉGE
1876. ÁPRIL 19.“

Az oszlopot vasláncz köriti, a sarkokon ágyut jelképező öntött vas czövekekkel, mindegyik tetején ágyugolyó kitörni látszó lánggal.

Az emlékkő fölállitásában igen sokan buzgólkodtak, de a főérdem *Fába* Zsigmond szolgabiró urat illeti.

A leleplezés nagy ünnepélyességgel folyt le. Hont, Nyitra, Zólyom megyékből sokan voltak jelen az ünnepélyen. Esztergom és Komárom-megyék küldöttség által voltak képviselve. Ott volt Barsmegye szine java, mindössze közel 12 ezeren. Az emlékkővel szemben fölállitott emelvényen a hölgyközönség foglalt helyet. A házakon „1848 - 49. Éljen a haza!“ felirással ellátott nemzeti szinü zászlók lengtek. A menetben képviselve volt a megye hatósága, a községi elöljáróság s az ipartársulatok, a lévai dalárda s tüzoltóegylet, a helybeli s vidéki gazdák, a szoborbizottság disz-magyarban, élén elnökével Migazzi Vilmossal, a megyei országgyülesi képviselők, a megye szép hölgyei közül tizennégyen fehérbe öltözve egy nagy cserkoszorut vittek, melynek hosszu fehér selyem szalagját négyen tarták; a szalag felirata: „A hazafiságnak és bátorságnak“. Ott voltak a 48—49-ki honvédek nagy számmal, testületek, az uj honvédség tisztikara, küldöttségek stb.

Az elindulás előtt a dalárda énekelt, azután a zene szólt s a taraczkok durrogtak. A szobornál a „Hymnus“ eléneklése után *Katona* Gyula megyei főjegyző mondott alkalomszerü hazafias beszédet, melyet zajosan megéljeneztek. Ezután *Gerenday* átadta az emlékoszlopot a szoborbizottság elnökének, mire a föliratról lehullt a lepel, a dalárda dics-éneket zengett, a taraczkok megszólaltak s a hölgyek a nagy cserkoszorut a fölirat köré helyezék. Majd a szoborbizottság elnöke átadta az emlékkövet Nagy-Salló község elöljáróságának, mire *Vida* János községi biró szivből fakadt szavakkal igéré a dicső emlék kegyeletes megőrzését. Végül a dalárda a „Szózat“ két versszakát elénekelve, az ünnepély véget ért.

Az ünnepély után lakoma volt, melyet táncz követett.

Igy folyt le e hazafias ünnepély, mely nem csak a mult idők győzelmi jelvénye, de egyszersmind a lelkes Barsmegye hazafias kegyeletének emléke is.

—*ch.*

Cseli csárda.

Cseli csárda, cseli csárda,
Villám, hullám összejárta.
Hol a mennykő, hol az árviz,
Nem is egy, de legalább tiz.

Nád az eresz, sár a kémény,
Az is egyre lefelé mén.
— Hej, gazd'uram! hol a vályog?
Szegény gazda hol kóvályog? . . .

Valamikor — hajdanában
Ablak is volt a falában.
Rozmaring is nyilt előtte,
Mig a pandur le nem lőtte.

Rozmaringot az ablakról,
Czifra kancsót az asztalról —
Sisa Pistát még a mellett,
Csaplárosné lánya mellett.

Egy pocséta a kút tája,
Se oldala, se kávája.
Zöld a vize, — ha még benne
Egy italra való lenne.

Kidűl, bedűl . . . de ki bánja,
Mióta a csaplár lánya
Beléhalt egy sötét éjjel
Bánatával — szégyenével . . .

Benn az ivó kiholt, néma,
Csak a szélvész járja néha;
Lábatlan pad, törött asztal,
Még bujdosót se marasztal . . .

Benn, a tulsó kis szobában,
Két szék busul csak magában.
Mintha most is rajta volna
Csaplárosné koporsója.

Lánya után ment el szegény,
Most pihen a sír fenekén.
Senki se járt itt azóta,
Pohár nem cseng, se' a nóta . . .

Udvarát a gaz benőtte,
Alig áll még ki belőle
Ingóbingó kapufája,
Egy vén szilfa hajlik rája.

S mert szomoru idők jártak:
Abból telt ki a gazdának
Vándorbotja . . . koldusbotja . . .
Merre jár? — az Isten tudja! . . .

Cseli csárda, cseli csárda . . .
Csak búbánat lakja már ma.
Maga lenni az is átall,
— Elbujdosott a gazdával!

Váradi Antal.

Az 1671-ki vértanuk.

Pauler Gyulától.

(Vége.)

Ápril 30-án már kora reggel nagy készülődés mutatkozott Bécsben. A város minden kapuját bezárták. Az őrhelyeket a Péter-téren és a Hofon megerősiték. A Grabent, Zsidópiaczot és a Hohemarkot a városi őrség megszállta, mig a Pio-gyalogezred 4 százada és a Heister-féle lovasok két százada a Hofon, Neuemarkton, Lugecken és az alsó jezsuiták mellett fekvő Kistéren, vagyis az Egyetemtéren foglaltak állást, a városi polgárság pedig a városházát állta körül és zárta el lánczokkal minden külközlekedéstől. Magában az épületben a stadtguardia és polgárság őrködött. A belvárosi lakosságnak meg lőn parancsolva, tartson minden házban a padláson vizet készen, ha tüz találna kiütni, a külvárosiak pedig maradjanak honn, tartsák zárva ajtaikat, mig a halálharang — kivégzés jele — el nem kondult. Nádasdy már reggeli 5 órakor talpon volt, misét hallgatott, megáldozott és baljában feszülettel, jobbjában égő gyertyával megkapta az absolutiot, melyet neki a pápa egykor in articulo mortis adott vala. Nagyon le volt verve és csak a vallásos érzés tartá fenn. Bucsut vett a papoktól, a császártól. Bocsánatot kért átalában mindenkitől, kinek valaha vétett, valamint ő is megbocsát mindenkinek és nem gondolna boszura, ha még 100 évre nyulna is élete. Már ekkor azonban oly gyengének érzé magát, hogy egy kis bort és piskótát vőn erősitőül; gyóntató atyja tanácsára 3 darabkát a borba mártott, az atya, fiu és szentlélek Isten nevében, jeléül, hogy ez utolsó táplálékot is neki ajánlja fel. Midőn pedig a kivégzés órája eljött, a két baráttal, katonák közt, kezében feszülettel és olvasóval, buzgó imával ajakán lement a kivégzés helyére.

A palló fekete posztóval volt bevonva, közepén fekete karszék állott, oldalvást egy kis oltár és a fekete székkel szemben vörös emelvény, melyen a városi biró, kezében ezüsttel kivert pallossal és fekete pálczával, oldalán pedig a városi törvényszék tagjai foglaltak helyet. A néhány néző, ki bebocsátást nyert, köztük Souches tábornok, Daun, Ugarte, Pio marchese és egy Bécsben időző török csausz Budáról, Hadsi Ibrahim, a terem hátulján korlátok mögött állott. Nádasdynak le kellett ülni a karszékbe, midőn Schober János, a városi irnok (Schrannenschreiber) a halálos itéletet felolvasá, mely után mindjárt tudtára adták, hogy a felség által az utolsó pillanatban — még ápr. 29. Laxenburgból — a kézcsonkitás elengedtetett. Miután még térdre rogyva az oltár előtt kissé imádkozott, ismét leült és a feszületet baljával szivéhez szoritá, jobbjában az olvasót tartá, mig apródja Győrfi Ferencz ruháját felnyitotta, haját rendbeszedte, szemét bekötötte. „Jézus, Mária József!“ rebegé hétszer és a rákövetkező halotti csendben a hóhér, Langmann Mihály, hozzá vágott.

A fej lerepült. A városi biró ijedtében kiejté kezéből a pallost. A fejetlen test a széken ülve maradt, mig 4 beburkolt férfiu levette és koporsóba téve, a városház udvarán, egy fekete állványon — 2 órára — közszemlére kitevé, ámbár Nádasdy gyermekei, egy német levélben kegyelemért, vagy ha már az nem adatik meg, legalább azért könyörögtek a császárnak, hogy a holttest ne tétessék ki a dühös pórnép csodájának. Este a hullát a Landstrasson levő augusztinianusokhoz vitték, onnan pedig a jövő év elején, a család kérelmére, Lékára, az általa alapitott augusztinianus kolostor sirboltjába, hol még most is láthatni az egykor oly hatalmas országbirónak külön vált fejét és egészen meztelen holttestét.

Ugyan az nap Németujhelytt is bezárták a városnak még nyitva levő egyetlen kapuját és fegyveres polgárság megszállá a város piaczát. Az első, ki a vérpadra lépett, Zrinyi volt. Már korán reggel, a harmadfél napi böjt folytán, az óriási férfi annyira elgyengült, hogy elájult, de egy kis alkermes és balzsam magához térité; még egyszer misét hallgatott és azután 8 óráig imádkozott, midőn a biztosok hozzá eljöttek. Zrinyi átadta nekik a nejéhez szóló levélkét e német felirással „Meiner Herzallerliebsten Frauen Gemahlin anjetzo Wittiben Frauen Anna Catharina Gräfin von Zrin!“ és mindnyájától bocsánatot kért és elbucsuzott. Nála is, mint Nádasdynál, megjelent Dornhofer Ákos az alsó-ausztriai nemesség határozatával, mely Zrinyit és maradékait az osztrák nemesség köréből kizárá. Zrinyi eleve nem értette, mit akar, és mondá: jól van, csak fiát ne foszszák meg az osztrák nemességtől, ki egészen ártatlan, de Abele felvilágositá, hogy épen azt éri a büntetés, mert ily nagy bünöknél a szentirás szavai szerint: savanyu szőlőt ettek az apák és a gyermekek foga vásik bele. „Egyébiránt, vigasztalá, ez csak formalitás és a fiu, ha

E templomot Ramses minden utóda, sőt ha a még látható fóliratoknak hinni lehet, a Ptolemaeusok és a római császárok közől is többen nagyobbitották és ékitették. Mint a mai napig is fennálló kapuk, oszlopok, sphinxek, obeliskek, szobrok és kőfalak mutatják, e hely elpusztulása előtt közel négy millió négyszög lábnyi tért foglalhatott el.

A luksori templom, — a nagy III. Amenophis műve, kit a görögök Memnonnak neveznek, — a karnaki Ammon-templomnak nagyszerűségben és szépségben keveset enged. Ajtajához 600 sphinx hosszu sorától környezett uton jut el az ember, melyeknek fejeit nagyrészt letörte a várost elpusztitott földrengés. A templomajtó előtt két magas obelisk áll, a fal oldalán pedig belől, tisztán látni a nagy lyukakat, melyekbe az óriás ajtókat tartó sarkok illesztve voltak. A luksori oszlopcsarnok is képekkel van boritva.

Karnak és Luksor romjainak nevezetességeit átvizsgálva, ötödik nap a Nilus másik partjára eveztünk. A folyó épen apadóban volt, s vizállása oly csekély, hogy közepén apró szigetek emelkedtek, melyeken krokodilok sütkéreztek a napon. Mig a folyam keleti partja az arab határokig termékeny sikságban terül el : addig a nyugati parthoz közel a libyai hegyláncz emelkedik; de ezt a partot is a templomok hosszu sora foglalta el, s e részt a régiek Memnoniának, vagy diszépitményeknek nevezték el.

Pompás látmány volt, a mint a lemenő nap sugarai a kevélyen fölmagasló obeliszkek hegyén s a pálmák lombkoronáján visszaverődtek, mig a roppant épületromok alját szürkés homály kezdte körülölelni. E parton van a többek közt azon épület, melyet a görögök Osymandyas sirjának neveztek. A halottak hajlékában most élő emberek keresnek menekülést a szél, zivatar és az adóbehajtó hivatalnokok üldözései elől. Távolabb a sikságon állnak az ugynevezett Memnon-szobrok, melyek a hajdankorban oly nevezetesekké lőnek, mig a libyai hegyláncz sziklái emelkednek a háttérben.

E szobrok a hajdankorban mesés bámulat tárgyai voltak. Az egyiket, a mely északra fekszik, „beszélő szobornak“ tartották, s hozzá temérdek regét kötöttek. E szobor, a mint kiszámitották, fejétől a lábig 45 és fél láb magas. A tőle egészen külön álló talap 13 láb 7 hüvelyk, mely alá még 3 lábnyi lépcsőzet volt helyezve. Igy a szobor egészben véve 60, a Faraók királyi koronájával, a psineussal együtt pedig, — melyet bizonyosan fején viselt, — 70 láb magas lehetett. Nagyságáról kellő fogalmat nyujtunk, ha megmondjuk, hogy lába $10^2/_3$ láb hosszu, s hüvelykujja oly vastag, mint egy jól megtermett férfi czombja. A kemény mészvegyülék, melyből a szobor készült, ezer repedést mutat, s fölületét az idő pusztitása annyira meglyuggatta, hogy tajtkőhöz hasonló.

Miként szállitották ide ez óriás tömegeket, még mi is alig vagyunk képesek fölfogni, kik napjainkban már a gőz hatalmát is ismerjük. Egy szeretetre méltó angol mérnök ugy okoskodik, hogy óriási lápokon hozták oly alkalommal, midőn a Nilus rendkivül megáradt. Lehet hogy igaza van. Annyi bizonyos, hogy a Nilus áradása a szobor alját minden évben vizbe boritja.

A görögök e szobrot a Trójánál elesett, s Homer által megénekelt Memnon szobrának, Eos a hajnal fiának tartották s a következő mondával hozták kapcsolatba : „A mint a rózsás ujj. Eos, a hajnal, az égen megjelen, a Memnon szobor sziklamelle édes hangokat ad, mintegy a fiu a szelid anyának, üdvözletül; és Eos, a ki fia kora elhunytát sajnálja, annak üdvözlésétől megindulva, a szeretet könyeit hullatja rá : a *harmatot*.“

Bármily szép is e monda, történeti alapja nincs, s a buvárkodások azt mutatják, hogy az északi szobor nem Memnont a hajnal fiát, nem a trójai szövetségest, hanem III. Amenophis királyt ábrázolja. Ezt a görögök közől is tudták némelyek az egyiptomi papoktól, de a száraz valónak nem akarták áldozatul ejteni a szép csalódást.

A mi a szobor beszédét illeti, arról a következő adatok szólnak. A szobor feje 27 évvel Krisztus előtt egy hatalmas földrengés alkalmával lehullott az óriási vállakról. Husz évvel később Strabo Egyiptomot meglátogatván, azt irja, hogy a szobor mellett hallott ugyan valami hangot, de hogy azt a kő vagy pedig társainak egyike adta-e, nem tudja bizonyosan. Beszélő tulajdonságáról különösen Néró alatt lett hiressé, s erről több akkori iró is emlitést tesz. Hadrian saját fülével hallotta; de a mint Septimius Severus fejét ismét helyreállittatá, a szobor elnémult; igy hire csak 250 évig tartott. Ezen is látszik, hogy a mondva csinált dicsőség nem tartós. Az arabok azt hitték, hogy a szoborba óra van befalazva, mig sokan természetes okokból akarták kimagyarázni, de valódi okára jönni nem tudtak. Most a nyereségvágyó vezetők egy kis borravalóért mégis megszólaltatják a néma szobrot, ugyanis, neki vetkőzve, egy nyiláson annak belsejébe hatolnak s kalapáccsal annak bizonyos helyére ütve, a szobor érczhangot ad.

A szobor talapzatába temérdek látogató neve van bevésve; az apró emberek e szoboróriás által akarják nevöket átadni a halhatatlanságnak; de mi az emberi hiuság ez apró műveit mellőzve, csak azon hyerogliph értelmét adjuk, melyet a szobor alapitója annak kövébe vésetett s mely a következő :

„A hatalmas Farao, a fejedelmek fejedelme, a napkirály, az igazság ura, a nap fia, a korona ura, Amenophis készitteté ez emléket, atyja, Amnon tiszteletére; ő állittatta szilárd kőből e hatalmas szobrot.“

A Kölcsey-ünnepély Szatmáron.

Szatmár, szept. 25.

A megye és haza nagy fia, Kölcsey Ferencz szobrának ünnepélyes leleplezése tegnap ment végbe, s az eredmény teljesen igazolta, sőt több tekintetben felülmulta azon nagy várakozást, melyet ezen ünnepélyhez kötöttünk. — Mint legörvendetesb mozzanat, azon rendkivüli érdekeltség emelendő ki, melyet nemcsak a város és környék, hanem az egész megye, sőt a szomszéd megyék lakossága is tömeges megjenése által tanusitott. S nemcsak az ugynevezett értelmiség, hanem a közrendü földmives osztály is. A szatmáriak alig győzték befogadni a sok vendéget.

Az emlék a nagy piaczon áll, arczczal a megyeház felé fordulva. Legalja egy nagy koczka, ezen egy sugár oszlop szürke porosz márványból, az oszlop tetején pedig a mellszobor, carrarai márványból, melynek gyönyörü tisztasága némi kárpótlást nyujt a nem épen hű vonásokért. A mellszobor óriási mérvü s az egésznek magassága, talpától kezdve, 19 láb. Koczkatalapzatának északi oldalán, szemben a megyeházzal, olvassuk :

Kölcsey Ferencznek.
MDCCCLXIV.

Keleti oldalán, a székesegyház felé :

Hass, alkoss, gyarapits
S a haza fényre derül.

Dél felé :

Isten, áldd meg a magyart.

Nyugatnak :

A haza minden előtt!

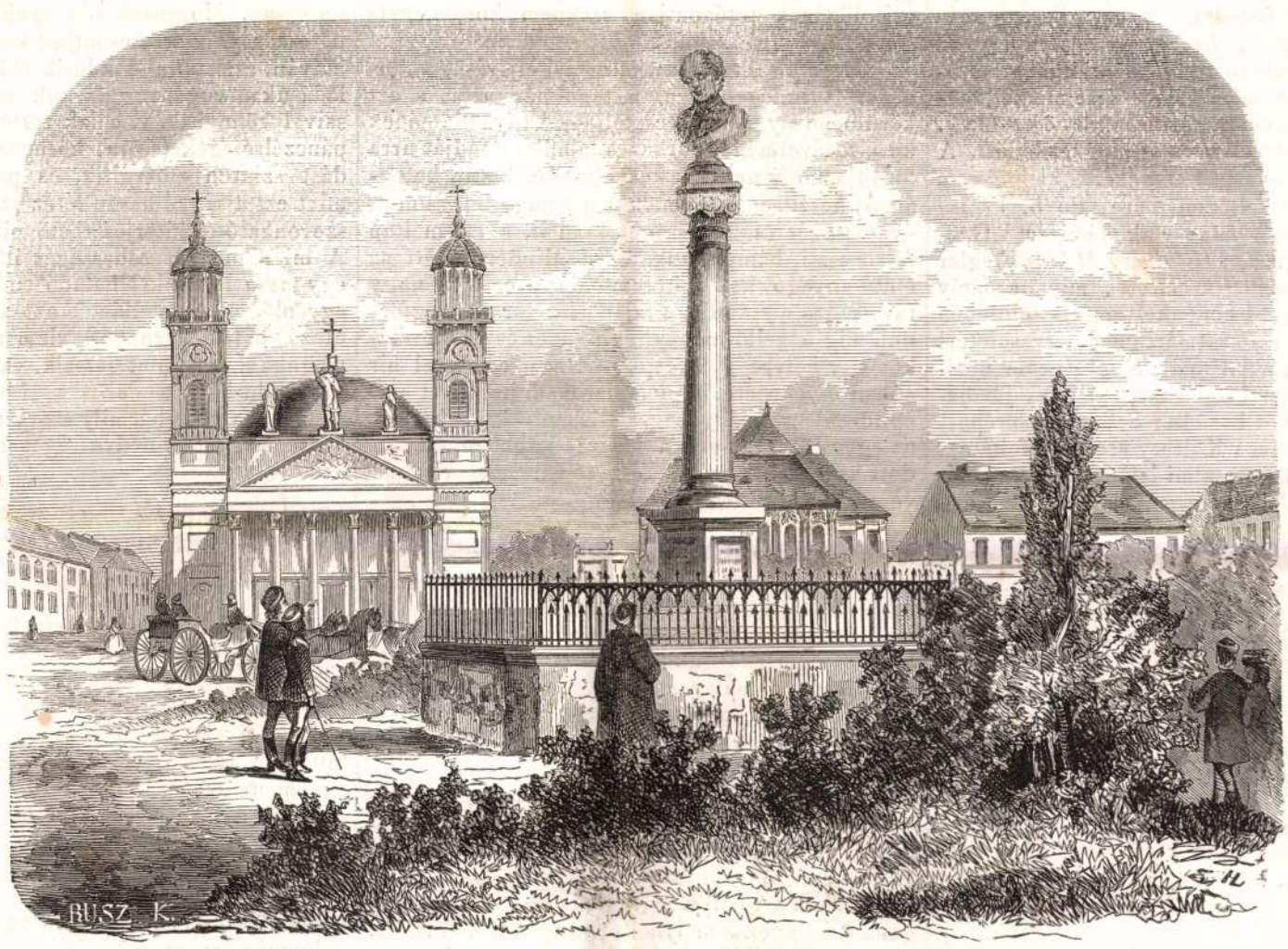

Kölcsey emlékszobra Szatmár főpiaczán

Az ezreket, melyekbe a szobor került, Szatmármegye s némely szomszéd megyebeliek lelkes adakozásai teremtették elő; s annál fájdalmasabban esik megjegyeznünk, hogy a dusgazdag K. gr., a különben oly sok érdemü honfi, ezen adakozásokban nem vett részt. Az ügyet a szatmármegyei gazdasági egylet vevén kezébe, annak erélyes előmozditása és sikeres végrehajtása, különösen a buzgó s fáradhatatlan *Gyene Károlynak* köszönhető.

A város már tegnap előtt, szombaton, pezsgő életet mutatott s ünnepi szint öltött. A gazdasági-, nő- és egyéb egyletek e napra kitüzött közgyülése s az ekeverseny nagy mozgásba hozta a lakosságot. Este, a fényesen kivilágitott s válogatott közönséggel megtelt szinházban működedvelők három kis vigjátékot adtak elő; ezen előadás jövedelme szintén a szobor költségeinek fedezésére levén forditandó. A házakról, kivált a téres szép piaczon, s a középületekről szintugy, mint a magán lakokból, számtalan zászló lengette a nemzeti szineket.

A város minden bejáró utczája végén ügynökök voltak fölállitva, kik az este haladtával mind sürübben érkező vendégeket fogadták s elszállásolták. A magyar akadémia küldöttei, *Greguss Ágost*, s a távol Nürnbergből jött *Flegler Sándor* s rendező-bizottság elnöke, *Gyene Károly*, vendégszerető házánál szállásoltattak el s minden részről a legelőzékenyebb figyelem és szivesség tárgyai voltak.

A mi magát az ünnepélyt illeti, az vasárnap délelőtti tiz órakor kezdődött. A szobor előtt néhány ölnyi távolságban egy sátor volt diszesen fölállitva, e sátor meg az emlék közt a szónokok számára egy emelvény, az emelvény körül székek és padok, de a közönség legnagyobb része számára csak a négyszögü piacz szabadon hagyott nagy tere. A szatmári gazdasági egylet, a megyében levő négy nőegylet, a szomszéd szabolcsi gazd. egylet, a czéhek stb. testületileg jelentek

meg, s az összes jelenvoltak számát bátran tehetjük 8—10,000-re. Jelen volt a püspök is több főpappal, s ugyanő az ünnepélyt követő lakomában is résztvett.

Az ünnepélyt a dalárda nyitotta meg Kölcsey — azaz hogy a nemzet hymnuszával. Ezt követte *Gyene Károly* leleplezési beszéde, Kölcseyt magasztaló s a szobor keletkeztét előadó, mi közben a lepel kötelékeit, melylyel az le volt boritva, eloldván, a lepel lehullott, s a hófehér márvány arcz a nép ezreinek szeme elé tárult. A második beszéd *Greguss Ágost* akadémiai küldötté volt, ki Kölcseyt mint irót jellemezte, a harmadik *Luby Zsigmond* a megye volt alkotmányos főjegyzőjeé, ki róla, kivált mint politikai férfiról szólott. *Greguss* és *Luby* beszéde között *Ilyés Bálint* lelkész olvasá föl „Kölcsey emlékezete" czimü költeményét. *) A szóbeli előadások közeit mindig a dalárda éneke s ágyuzás töltötte ki. Nem akarjuk az egyes szónoklatokat egyenkint részletezni, a tisztelt szerkesztőségnek bizonyosan lesz alkalma, azokat egész terjedelmökben olvashatni, s itt csak annyit jegyzünk meg, hogy az előadások átalában nagy lelkesedést idéztek elő.

Az ünnepély után következett lakomát különösen az tette kellemessé, hogy benne a szépnem bájos tagjai közül is számosan résztvettek. A nagy piaczi Zöldfavendéglő, lombokkal s Kölcsey képével földiszitve, nem volt képes valamennyi vendéget magába fogadni, s azok, kik egy másikba szorultak, *Rába István* n.-károlyi ügyvéd vezetése alatt küldöttségileg jelentek meg, vezetőjök tolmácsolván azon közös érzelmeiket, melyek őket a nagyobb társasággal összefűzik. Ezzel a felköszöntések sora is megkezdődött. A szatmári gazd. egyesület tevékeny alelnöke, a minden közügynek lelkesen élére álló b. *Vécsey József* legelőször is a magyar akadémiáért s Gregussért emelte poharát; *Ujfalussy Miklós* Flegler Sándorért; *Greguss* Szatmárért, mint a mely Kölcseynek nyilvános emlékkel megtisztelésében megelőzte Pestet, s a szatmári gazd. egyesületért mely megelőzte az akadémiát; *Flegler* német nyelven, nagy tetszés mellett, a magyar haza jövőjeért; *Domahidy Pál* a hazáért; *Schmotzer* prépost s nagybányai plébános Kölcsey szelleme föltámadásaért; *Kis Áron* porcsalmi lelkész Kölcsey emlékeért; *Domahidy Ferencz* Deák Ferenczért, Teleki László emlékeért, a nőkért; ismét b. *Vécsey József* a többi vendégekért s különösen a szabolcsi gazd. egyesületért, *Ujfalussy Miklós* báró Vécsey Józsefért, id. *Mándy Péter* a Kölcsey-nemzetségért, stb.

Délután népmulatság a sétányon, este fényes kivilágitás és ismét műkedvelői előadás képlettel: Kölcsey képének megkoszoruzása a múzsák által; ezután *Zombori Gedő* tanár verses szavalata a szobor előtt, végül tánczvigalom.

Ime néhány vastag vonással a szatmári Kölcsey-ünnepély képe, mely, hiszszük, az egész hazában visszhangot fog kelteni, azok szivében pedig, kik részesei voltak, örök emlékül s buzdító ihletül fog fennmaradni.

Az ünnepély ezen leirását a „Magyar Sajtó" gyors tudósitója után közöljük s örvendünk, hogy mellékelt képünkben egyuttal Kölcsey szatmári szobrának rajzát is adhatjuk, a mint ez most már a derék magyar város főpiaczát disziti.

Fészekrakó halak.

Az állatok birodalmában kétségkivül a madarak osztálya az, melyet az anyatermészet művészi tehetségekkel legdusabban fölruházott, a mennyiben ezen osztály tagjai nemcsak mint kitünő énekesek remekelnek, hanem az épitésze et is kiváló avatottsággal és aránylag legnagyobb mérvben gyakorolják.

Mert hogy azon gyakran oly bámulatos alkotmány, melyet mi fészeknek nevezünk, a maga nemében valódi és páratlan remekmű, azt senki sem fogja kétségbevonni, a ki az épitmény szemlélésekor az épitőmestert, s annak korlátolt eszközeit is tekintetbe veszi. — Csalódunk azonban, ha a fészekrakás mesterségét kizárólag a madarak tulajdonának tekintjük, még akkor is, ha némely emlősöknek, p. az egérnek, házinyulnak, s több kisebb ragadozóknak s almából, vagy galyakból készült nyughelyeit elmellőzzük, miután ezeket a madarak fészkeivel semmiképen sem lehet egy szinvonalba helyezni.

A mint ugyanis az ujabb vizsgálatok megállapitották, a halak között is vannak tulajdonképeni fészekrakók, melyeknek alkotmánya a lég lakóinak jelesebb műveivel is versenyezhetik. Erről már két évezred előtt a figyelmét mindenre kiterjesztő Aristotelesnek is volt némi tudomása, s igy annál meglepőbb, hogy róla eddigelé az ujabbkor buvárai mitsem tudtak.

Nehány év előtt Coste természetvizsgáló tartott e tárgy fölött érdekes fölolvasást a franczia akademiában, mely alkalommal különösen a nálunk is honos *szálkás durbancs* „fészekalkotási modoráról" kimeritőleg értekezett. — A durbancs a *mellcsontosok* családjához tartozik, azon családhoz, melynek fajai közt a fészekalkotás leginkább divatozik. — A durbancs ezenkivül még több tekintetben nevezetes. — E kis hal ugyanis a legharcziasabb és legvakmerőbb vizi-lakók egyike; harczias természetével testalkata is összhangozik, a mennyiben gyomrát mindkét oldalról erős csontpaizs védelmezi, hasát és hátát pedig ládzsaféle kinövések fegyverezik. — Meleg és jéghideg, tengeri- és folyóvizben egyaránt megél, s a kaméleon és némely politikusok módjára szinét a külviszonyok szerint változtatja. — A fajfönntartási tevékenység idejében, valamint tusák és vérengzések alkalmával halvány szürke szinezete fölváltva fehércsikos biborvörös, és pirossal vegyült világos-zöld szinekbe megy át, sőt harczi dühének tetőpontján csaknem koromfekete szint ölt.

Ezen kis állat fészekalkotási eljárását a fönnevezett tudós hosszasan tanulmányozta, s azt körülbelől ily módon ecseteli. — Az ivás idejének közeledtével a hím durbancs minden gondját arra forditja, hogy nejének kényelmes és biztos beteggyat készitsen, s e mellett oly nagy buzgalmat, óvatosságot és ügyességet tanusit, a mi méltán fölébreszti bámulatunkat. — Mindenekelőtt az épitő-anyagot kell előteremtenie; e czélból nagy távolságra elszáguld, s talán százszor is megfordul, mig a kellő mennyiségü füvet és galyacskákat egy helyre gyüjtötte. — Nagy érdekkel bir abbeli igyekezete, hogy a vizroham hatalmát s az épitő-anyag könnyüségét ellensulyozza. E végre az egyes fűcsomagokra kis részletekben előhordott kövecseket rak, s fészkét valamely vizi növény ágai köré feszíti.

A megkivánt anyagot egy helyre halmozván, a szálak és levélkék egybefüzéséhez fog. — A ragasztó anyag megszerzése nem sok fáradságába kerül, ezt t. i. saját bőréből izzadja ki. Ezen kiizzadása nyálkás, szivós anyag, mely idővel tökéletesen megszilárdul. Az alkatrészek egyberagasztását oly módon eszközli, hogy testét folytonosan a rideg növényszálakhoz dörzsöli, mely munka őt annyir elkábitja, hogy gyakran nehány perczre munkaképtelenné válik.

Legelőször az alapot készíti el, s miután ezt kellőleg a vizi növény ágaihoz erősité, az oldalfalak épitésére tér át. E végből egyenes és szilárd ágacskákat keres s azokat oszlopok gyanánt az alap széleire tüzi. Ezen eljárás az, mely legtöbb gondot igényel, s melynél a művész kitünő izlést, és szigoru lelkiismeretességet tanusit. A nagy pontossággal letüzött ágakat műitészeti szigorral szemléli ti, s azután egyenkint ismét kiszedegeti, csak azért, hogy $^1/_4$ hüvelykkel tovább rakja le őket. Szépészeti buzgalmában gyakran annyira megy, hogy a roppant fáradságot nem tekintve, művének egész önálló részeit elrombolja, csupán azért, hogy egyetlen egy oszlop helyét megváltoztassa, vagy ujonnan fölfedezett, jobb épitőanyagokat alkalmazzon. Ilyenkor az elvetett anyagot előbb messzire elhordja, hogy az ujitásnál utjában ne álljon. Midőn végre az oszlopok állása ellen nincs több kifogása, hajlékony füszálakkal szépen egybefüzi őket, s az ilymódon elkészült oldalfalakat saját veritékével összeragasztja. Ezután még csupán a födélzet van hátra, s ezt tökéletesen az alap mintája szerint épiti, csakhogy megforditott helyzetben.

Az igy befejezett művet addig egyengeti és nyomogatja, mig az gömbalakuvá nem válik, ugy hogy a kész fészek üreges labdát képez, melynek oldalain két, egymással szemközt álló kerek nyilás létezik. Falai tömöttek és vastagok, s az egész mű lehetőleg szilárd és ellenállásra képesitett, mert a durbancs nejének betegágyát egyszersmind várnak is tekinti. A gondos férj ugyanis minden pillanatban számithat rája, hogy tunyább rokonai kényelmes hajlékát ostrom alá veszik, ezért tehát mellette mindaddig őrt áll, és heves tusák közt védelmezi, mig az ikrák ki nem kelnek, s az uj nemzedék szabadon uszik tova a hűs elemben.

A durbancs, a mint mondottuk, a kisebb fajok közé tartozik, s ezek között átalában, különösen pedig a *mellcsontosok* között a fészekrakás leginkább szokásban van. A nagyobb fajbeliek között azonban szintén találtatnak fészekrakók, s ezek közül különösen a Guiana tavaiban és folyóiban honos *doras costata* méltó a megemlitésre. A *dorasnak* két faja van, a gömbölyüfejü és a laposfejü, amaz fűből, emez levélkékből alkotja fészkét. Ivás idejekor e halak seregesen a part felé tódulnak, s szabályszerü, csinos fészkeiket ennek tövébe rakják, s szintén igen vitézül védelmezik. Az ilyen fészektelep fölött a viz szinét sürü tajték boritja el, s miután e hal husa a nép kedvencz eledelei közé tartozik, a négerek e tajték által figyelmeztve, könnyü módon kézre keritik. Tenyerükkel t. i. a fészket elfödik, s midőn a hím dühösen odarohan, szabad kézzel nyakon csipik.

A *doras* különben nem annyira fészekrakási tehetségénél, mint inkább egy más sajátszerü tulajdonánál fogva nevezetes, melyet ugyan eleintén mesének tartottak, de mely később ténynek bizonyult be. Ezen hal ugyanis a forró évszak beálltával, midőn a kisebb tavak és folyók fenékig kiapadnak, éltető elemétől megfosztatván, a partra mászik, s a szárazföldön mélyebb vizek fölkeresésére indul. Ezen utazás rendesen éjjel történik, s több óráig tarthat, sőt az indiánok szerint egyes csapatok néha egész éjen át vándorolnak. Mozgásuk oly módon történi , hogy uszószárnyaik erős csontjait karok gyanánt használván, ezek által lökdösik előre magukat, s haladásukat ruganyos farkuk evezőféle hajlongásaival könnyitik. E halak testét továbbá kemény pánczélrétegek (scata) környezik, s ezek a haladást szintén elősegitik, és pedig olyanformán, mint ezt a kigyó hasán létező, tetszés szerint összevonható és kiterjeszthető pikkelyek eszközlik. A mi a mozgás sebességét illeti, az körülbelől egy lassu léptekkel haladó ember gyorsaságával egyenlő. — Az indiánok azt állitják, hogy ezen utazó halak bizonyos vizmennyiséget visznek magukkal, s a mint látszik, van valami a dologban, minthogy a *doras* a vizen kivül is sokáig nedves marad, s bármily szárazra törüli az ember, csakhamar ismét nedvességet izzad. *H—l Béla.*

A párisi magyar egylet.

Páris, szept. 19.

Társaság az ember természetes szüksége. Itt talál a megszomorodott szív vigasztalást, a szenvedő gyógyirt, az ingadozó támaszt és a szükölködő segedelmet. De soha oly nagy szükségünk nincs a vigasztalásra és segedelemre, mint akkor, midőn a hazától távol más országok szokásait, tudományát, iparát igyekszünk elsajátitani, hogy a mi jó és czélszerü, átplántáljuk saját hazánk földébe. A munka közt meglephet a betegség s ennek folytán a nyomor; mily jól esik, ha ekkor van egy biztos hely, a hová annál bátrabban folyamodhatunk, mivel mi is tagjai vagyunk. Fájdalmunkat megenyhiti, könyeinket felszáritja már csak azon tudat, hogy a segély rokon keblek adománya, hiszen e társaság magyar. Igen, mert ime a kétes jövő örvendetes multtá vált, az alakulandó magyar egylet megalakult. És ez annál örvendetesebb, hogy Párisban történt. E tömérdek világvárosban, — e közel két millió nép között ugy elvesz egy ember, mint egy csepp viz a tenger nagy tömegében. Itt az élvezet s gyönyör, a munka és fáradalom öszpontositása miatt mindenki csak önmagára van utalva s igazán betelik a költő szava:

„Kit érdekel a más sebe?
Elég egy szivnek a magáé,
Elég, csak azt köthesse be!"

Hogy ez *egy sziven* — magyar sziven — netalán ejtendő seb behegesztésénél másra ne szoruljunk, elhatároztuk *egygyé* lenni, társaságot alkotni. Ezen társaság lesz menedékünk, ha testünk erejét pusztitó betegség akarja felemészteni, s ha szivünk melegét megsemmisitéssel fenyegeti a részvét hiánya, — de más felől e lesz a kapocs, mely lelkünket szüntelen összefüggésben tartja a szeretett hazával. Ime a párisi magyar-egylet czélja, a mit alapszabályunk e szavakkal fejez ki: „Az egylet czélja: segiteni a szükségben levő honfiakat" és „összetartani a magyarokat." És itt természetesen merül fel azon kérdés: honnan vesszük az erre szükséges pénzösszeget? . . . . „részvények, — büntetések, — aláirások, — és *adományokból.*" A tagok havi részvénydija egy frank huszonöt

---

*) E költeményt, szerző szivességéből, lapunk mai számában már közölhetjük. (Lásd fenntebb.) *Szerk.*

Gerenday Antal

Nyáry Pál siremléke Nyáregyházán.

Az erős jellem mindenkor kiváló tisztelet tárgya volt minden jóravaló népnél, akár a magán, akár a közéletben nyilatkozott. Annál szükségesebb, hogy a jók épen a mai korban a tisztelet és elismerés jeleivel adózzanak az oly jellem emlékének, minőnek Nyáry Pál a közügyekben, minden kisértések között is, rendithetetlenül bizonyult. Pestmegye augusztus 19-énnem csupán megyei, hanem országos ünnepet ünnepel, melyben a jelenlevőkön kivül az ország sok távollevő fiának kegyeletes emléke is megjelenik. Mert Nyáry Pál élete nem csupán a megyéé volt, de az egész hazáé, s halála felett nem csak Pestmegye érezett fájdalmat, hanem mindnyájan.

De ha mindnyájan kegyelettel ragaszkodunk emlékéhez, kétszeresen érzi azt az a megye, a melynek oly hosszu ideig éltető lelke volt, a melyet ő emelt fénypontjára. S hogy Pestmegye hálás tud lenni nagy fiához, hogy tudja mivel tartozik az országgal szemben is e nagy halottja emlékének: azt azon emlékek által bizonyitotta be, a melyeket Nyárynak emelt.

A megye lakosságának áldozatkészségéből gyült fillérekből készült Nyáry Pálnak Than Mór által festett életnagyságn arczképe, mely most a megye termét disziti Széchenyi István és Teleki László arczképei mellett, ugyanezen adományokból alakitott a megye két alapitványt, melyek egyike a Nyáry Pál fáradozása által teremtett nyáregyházai iskola tanitójának, s másika ugyanazon iskola szegénysorsu tanulóinak segélyezésére szolgál; s ugyancsak ez összegből létesült az az emlék, a melyet ma ad át kegyeletes ünnepélylyel a megye a nagy közönségnek.

Az emlék Gerenday Antal műve, s egy természetes szikladarabot ábrázol. E gondolat által Nyáry szilárd és egyszerü, nemes jellemének hódolt a megye. Tömör, kemény gránitból készült, melyen nem fog az időjárás szeszélye és a viharok rombolása, mint nem fogtak Nyáry Pál lelkületén az idők viszontagságai s az élet viharjai.

A 11 láb magas emlékkel jelölt sir, s illetőleg az azt magában foglaló sirkert nemrég még elhagyott s elhanyagolt terület volt; de a megye, a mely az egész terület birtokát megszerezte, ezt is átalakitotta és izléssel tervezett kertezés fog méltó keretet képezni az emlékhez. Jelenleg azonban még ültetvényeken, fákon, gyepen stb. meglátszik, hogy a rendezés nem régi idők műve, s hogy a lefolyt évek szárazsága nem kedvezett a homokos talajba helyezett növényzetnek.

Az emlék átadását Dalmady Győző emlékbeszéde kiséri, ki ez alkalommal átalános vonásokban az elhunytnak hü és nagy gonddal összeállitottt életrajzát adja elő.

Legyen ez életrajz buzditó példa mindazok számára, a kik a nyilvános életben a közügyek terén szentelik munkásságukat a hazának.

—*y* — *n.*

ÁN.

oldjam. Időtelve Vajasdiné teljesleg elhitette magával, hogy a Smierer büntényе egy kis könnyelmüség, jelentéktelen, sőt uriembert épen megillető amolyan kihágás, a mit senkinek szemére nem vethetnek, a mitől lehet képviselő, magas rangu hivatalnok, ha nem épen miniszter is. Engem pedig épen azért kezdett megvetni, hogy nem voltam bankóhamisitó!

„Utóvégre“, monda Vajasdiné, „sok más megtenné a mit a szegény lelkemadta megtett, ha tudná. Bármi volt is ő, de alattomoskodó nem volt, aztán ugy bánt az emberekkel, hogy még a kefeseprő szivét is meg tudta volna nyerni. Hogy az ő ötösei, egyesei hamisak voltak, mit vétett azzal? Elég bőkezüleg szórta, mintha polyva lett volna. Fizetett mint egy herczeg, a számla mindig jó volt neki, soha se számitotta ujból. Bezzeg nem ugy tesznek ám mások!“

Utóvégre én se tehettem egyebet: felmondtam a szállást. Azóta se Vajasdinét, se Bácskit, akarám mondani Páncsovait, vagyis helyesebben Smierer Benjámint nem láttam, hanem megtanultam, mekkora igazságot foglal magában ez a három szó:

„Foemina, foemina; punctum!!!“

(Átdolgozás angolból.)

Belényesi Gábor.

GERENDAY ANTAL (Dömsöd, 1818 – Piszke, 1887)

A XIX. század közepétől sírkőfaragó szobrász Pesten. Az 1850-es évek elejétől már virágzó díszítőszobrászati és kőfaragóműhelye, sírkőtelepe volt a Kerepesi (ma Rákóczi) út végén. Innen került ki a Kerepesi temetőbe Garay János, Vörösmarty Mihály, Lendvay Márton, Szentpéteri Zsigmond síremléke, Szarvasra Vajda Péteré, Csekére Kölcsey Ferencé. Számtalan emlékmű fűződik nevéhez. Figurális emlékszobrokat is készített. (Kölcsey mellszobra Szatmáron.) A kiegyezés után felállított 48-as Honvédemlékek legjelentősebbjeit Gerenday műhelyében készítették. Mind síremlékein, mind emlékművein a klasszicizmus formáitól való szabadulás figyelhető meg.

1864-ben saját költségén litografált albumot adott ki, melyben korszerű síremléktípusait adta közre.

85. Album. Kiadta Gerenday Antal, Első Országos Szabad Márványműgyár Tulajdonos, Pesten, 1864 *73.*

Felirata a fedőtábla belső borítóján: A Széchenyi Országos Könyvtárnak szentelé Gerenday Antal 1865 év Április 12-én.
A belső címlapon: Nyomtatott: Pollák testvérek, Rajz: Haske.
OSZK Itsz. 490 691

Az album, a kezdő dekorációs lap és az előszót tartalmazó szöveges oldalon kívül 20 római számmal jelölt litografált lapot tartalmaz. Bemutat összesen 158 különféle márványmunkát, melyek között síremlékek, emlékművek, kálváriák, keresztelőmedencék, hálaadó táblák, udvari falikutak, lépcsők, kőmozsarak stb. szerepelnek.

Az általunk kiválasztott, a kiállítás szobrászati anyagához legjobban simuló XIV. számú lapon közölt ábrázolások bemutatják az ún. alakos síremlékeknek korszakunkban megtalálható legjelentősebb formai változatait. Az egyes típusokból kitűnik, hogy mind a szimbolikus, mind a vallásos tárgyú síremlékeknél az ábrázolás tárgyai (Búslakodó géniusz, angyalfigurák) még erősen kötődnek a klasszicizmus ábrázolásvilágához s csupán az alakok beállításában, megjelenésében figyelhető meg változás. A történeti személyiségek alakos (portrés) síremlékei egyre jobban közelítenek az egyszerűbb, szabad térre szánt emlékművekhez, mondhatni a határ közöttük szinte el is mosódik.

Gerenday szobortípusai a XIX. század 50-es éveitől kezdődően széles körben elterjedtek az országban. Ennek magyarázata az album előszavából tűnik ki, mely szerint Gerenday a hazai síremlékkultúra egységesítése érdekében az Album egy-egy példányát az ország akkori városi könyvtáraiban letétként elhelyezte.

P.L.

83. Kígyóval küzdő lovas, 1850–55 *50.*

viasz üveglapon, 9,8 cm átm.
MNG Itsz. 56.1472 – P

A kerek alakú éremvázlat alsó részén padlószerű alátámasztás. A lovon ülő férfialak jobb kezében bárdot tart. A lovat és a lovast megtámadó kígyó, rátekeredve a ló nyakára és testére, a lovast készül megmarni. A megtorpanó ló, hátsó lábaira támaszkodva fejét felemeli, lovasa a küzdelemben hátradől, felemelt bal kezével a kígyó testét tartja és a jobbjában tartott bárddal lesújtani készül. A mozgalmas kompozíciójú és felületkezelésű éremterv feszültségeket rejtő sajátosságaiban az idős művész újszerű próbálkozásait figyelhetjük meg. Van az éremvázlatnak olyan értelmezése is, mely szerint a mű jelentése személyes vonatkozású, (allegória saját életére).

A viaszvázlat a Ferenczy hagyatékkal került a SZM-ba, majd 1957-től a MNG-ba. Jelenleg az MNG éremkiállításának állandó darabja.

Irod: Meller 1905, 359–362; Csengeryné 1971, 30.

P.L.

GASSER HANS (Eisentratten, 1817 – Pest, 1868)

Osztrák szobrász, Münchenben tanult, később Bécsben élt, a bécsi Akadémia tanára volt. Izsó Miklós egyik mestere. Élete utolsó éveit Pesten töltötte. Magyarországi vonatkozású művei a rossz emlékű Hentzi szobor, Markó Károly, Petőfi Sándor, Széchenyi István mellszobra.

84. Az Önfeláldozás alakja az egykori Hentzi emlékműről, 1850 *50.*

öntöttvas, 120 cm
Hadtörténeti Múzeum

Az emlékművön a neogótikus baldachin alá helyezett szoborcsoportot a baldachin körül hat allegorikus alak vette körül. (A vallás, Hűség a zászlóhoz, Bölcsesség, Önfeláldozás, Éberség, Nagylelkűség). Ezeket – mint az itt bemutatott Önfeláldozás is mutatja – tudatos középkoriasság, kiegyenlített,de eléggé közömbös plasztikai formavilág jellemzi. Komikus attributum a katonai sisakon elhelyezett töviskoszorú.

A Hentzi szobrot a nyolcvanas években Szeless Adorján hírlapíró megkísérelte felrobbantani. Szándéka nem sikerült, de a francia hatóságok – éppen robbantási kísérle-

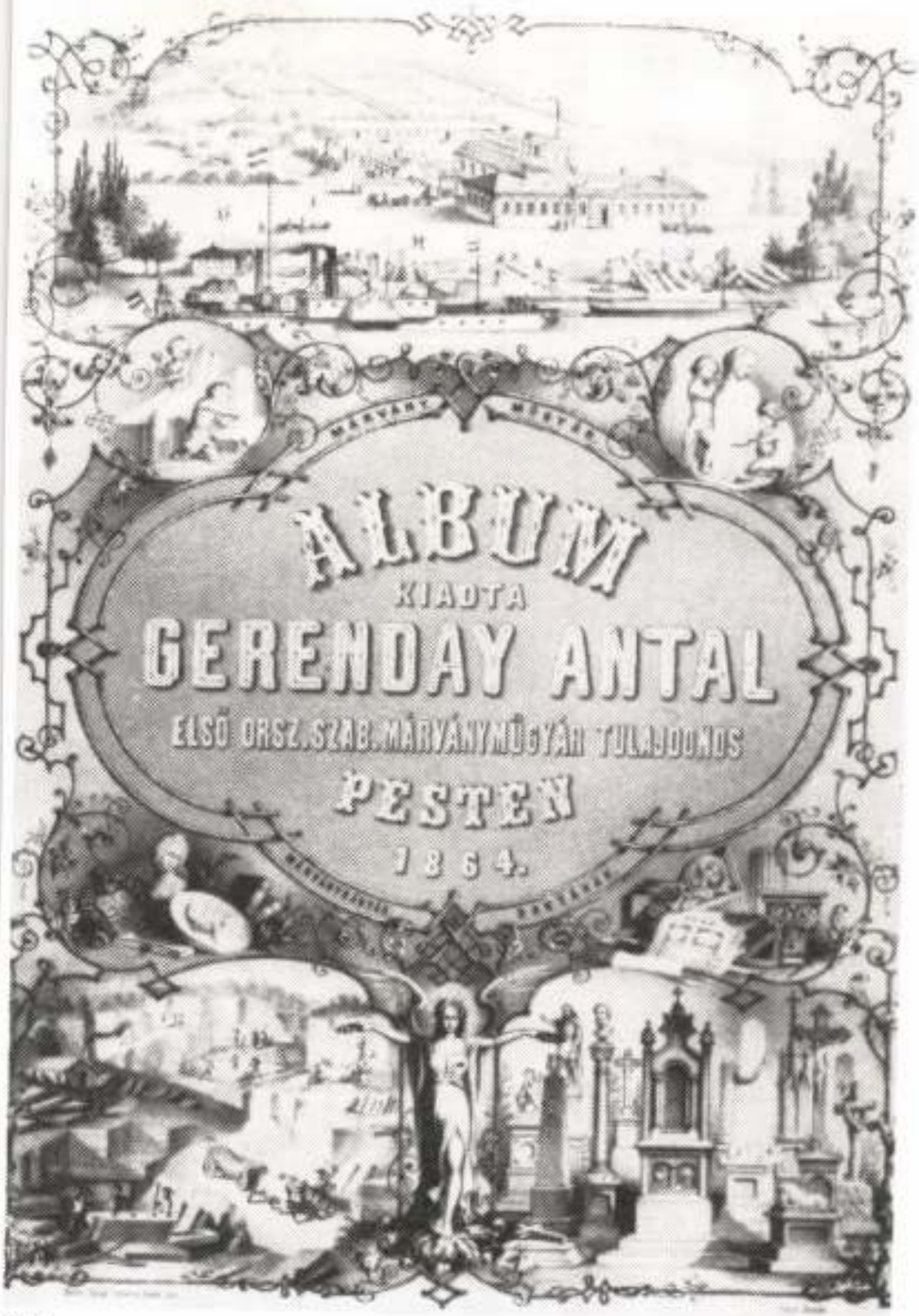
ALBUM
KIADTA
GERENDAY ANTAL
ELSŐ ORSZ. SZAB. MÁRVÁNYMŰGYÁR TULAJDONOS
PESTEN
1864.

95/a

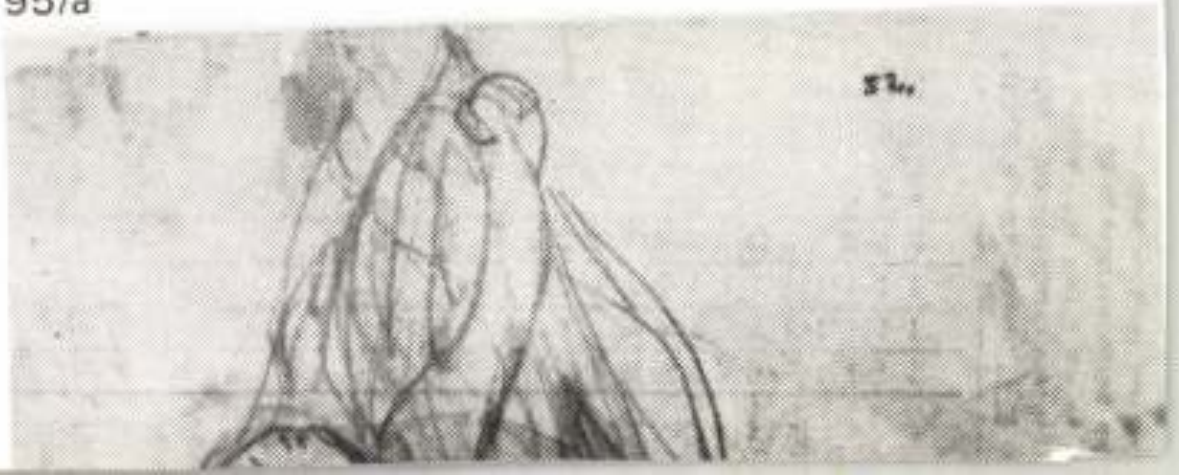

Gerendayt

** *(Zilahy Károly siremlékét)* a mult héten álltották föl a kerepesi temetőben. Gerendaynál készült egyszerü szürke márvány pyramid, melynek főérdeke az, hogy a még ifjan előbb elhunyt Bajza Jenőéhez mindenben hasonló. A két barát, kik oly elválhatlan ragaszkodással voltak az életben egymáshoz csatolva, sirjokban is egyforma emlék alatt nyugszanak. De a kőnél nevezetesebb emléke lesz Zilahynak munkái összege, mely sajtó alatt van s a jövő hóban meg fog jelenni; miért is munkáira az előfizetések a jövő hó elejéig elfogadtatnak.

Vas. Ujs. 1865
189. l.

isme découle de ce matérialisme sans
espoirs. Comment l'honnêteté de la vie
-elle être sauvegardée par ceux qui
e et la liberté?
s capables de le combattre. Le commu-
ens que nécessitent l'urgence et la
être la croisade des honnêtes gens qui
mais contre la criminalité et l'in -
e la barbarie déchaînée. Toute absten
on-intervention est injuste, toute con-

e communisme comme Aristote a combattu
rdinand Lassalle, commes les sociolo-
x, comme Léon XIII a combattu le socia
emps.
nière plus efficace, on le combat en
des problèmes sociaux qui occasion-
justifient pas, c'est-à-dire,qu'on le
es inconvénients qui rendent oppressive
autorité, tyranniques les lois et spé
ages de richesse, c'est-à-dire ces
, sang qui circule dans le corps de la
pas sur la voie du salut lorsque,

Gerenday Antal

Vas. Lyc., 1865. 568 l.

** *(Kempelen Győző siremlékét)* okt. 30-ikán állitották föl a kerepesi ut melletti temetőben. A hamuszin márványból készült sirkő mintegy 8 láb magasságu pyramist képez. A rajta levő egyszerü siriratot a boldogult még életében megirta, betöltvén abban egyszersmind az évszámot is. A sirkő Gerenday Antalnál készült, kinek elismerést érdemel azon méltányossága is, melyet az árszabásnál tanusitott, midőn megtudta, hogy a sirkő magyar iró hamvai fölé emeltetik. Az emlék 220 ftba került. „Kempelen Győző munkái"-ból, melyet e napokban küldenek szét az előfizetőknek, s melynek jövedelme e sirkő állitására volt szánva, 80 ft. tiszta jövedelem folyt be.

Sopron, Wittnyédi káptalanház

516

érdekelvén, e kérdés eldöntése a legközelebbi közgyülést illeti, melly jövő mart. 2-án fog tartatni.

— Pesti könyvkereskedéseink ez év folytán ismét meg fognak egygyel szaporodni, mit annak jeleül veszünk, hogy a könyvportékának, hálistennek, végre nálunk is nagyobb kelete támad. Az uj könyvárus *Ráth Mór* fiatal hazánkfia, ki nemcsak szakában bir teljes képzettséggel, hanem irodalmilag is mivelt férfiu, miről már több, nyomtatásban megjelent, magyar és német dolgozata tesz tanuságot. Legközelebb a Magyar Sajtó tárczájában mutatta be magát mint ollyan ember, a ki nyelvünket tisztán érti s szépen irja és könyvárusi szakmájára nézve sok józan nézettel bir. Boltja a város egyik legszebb részén, a váczi-utczai „Vastuskó"-féle ház sarkán lesz.

— A magyar akademia kihirdette a *Teleki-jutalomdíjat*. 1857-re száz arany van kitűzve a legjobb *vígjátékra*, 1858-ra ugyanannyi a legjobb szomorujátékra.

Mi ujság?

x* A temesvári ujság szerint Ő csász. kir. Felségét *Erzsébet* császárnét magas látogatásakor egy régi nemes birtokos olly nyakékkel szándékozik meglepni, melly *Gizela* első magyar királyné, sz. István feleségének sajátja volt, a miről az ékszerhez csatolt okmányok elég hitelesen tanuskodnak.

x* *Polgári zárt vigalom a mókusnál.* A kik szeretik szivöket egy két pohár jó és olcsó borral felviditani, s ismerik Pesten a dörgést, rendesen ollyan kisebbszerű vendéglőbe tartanak, a hova családos polgárok, kézmüves mesterek járnak esténkint, s ha betér az ember, nem lökdösik illyen helyütt egymást a felfodrozott, fátermörderes pinczérek, hanem a vendéglős a bor körül, a konyhában pedig felesége teszi a főszolgálatot, s ollyan családias bizalomban állnak vendégeikkel, mintha együtt nőttek volna fel. — Illyen vendéglő van jelenleg azon szöglet házban, melly a kecskeméti kapura, s országutra szolgál. Haszonbérlője *Nagy* Imre ur, ollyan értelmes ember, a kiről mernénk fogadni, hogy több *magyar lapot* hordat, mint akárhány pesti hôtelben található. Vendégei átalán véve magyar iparosak, többnyire családapák, a kik számára mult vasárnap zárt vigalmat adott a derék vendéglős. Mi is betekintettünk a mulatók közé, épen az „elfogyott a nótát" huzta Kecskeméti bandája, legalább egy óra hosszáig, s öröm volt látni azt a tisztességes vidám mulatságot, mellyben nem a tulzásig vitt fényüzés, pompa; hanem a valóságos derült kedv viditott fel mindenkit s tánczra ugratott nem egy családapát saját feleségével vagy leányával is. Étel, ital, kiszolgálás, mind jó volt, még a fánkon is megvoltak a szép fehér abroncskák, az is bölcsen volt intézve, hogy pezsgő helyett jóféle *tokaji* járta; csak az kár, hogy nem sámfáztatta ki Nagy uram ez estén még egyszer akkorára a termet, mert mikor az a „kiki párjával" kedv lábra kapott, akkor ugyan még gázduramnak is meg kellett volna forgatni a szép ifju asszonyt, ha tágabb lett volna a hely.

Toldy János ismét Pesten készül a legizmosabb legényeket jó pénzért földhöz veregetni.

x* A behamvazott farsangról följegyezzük, hogy az Pestre szánkázás nélkül érkezett, a nélkül folyt le és mult ki a farsangok sorából.

x* A k. m. természettudományi társulat a nemzeti muzeumnak adta át gyüjteményeit s az ez által fölöslegessé vált szekrényeket, asztalokat stb. mult csütörtökön délutáni órákban elárverezteté a köztelken.

x* *Szegeden* egyéb farsangi vigalmak sorában érdekes helyet foglal azon tánczmulatság, mellyet a szándékban levő protestans templom épitésének elősegitésére tartottak.

x* *A miskolczi nemzeti szinházépitő részvénytársulat igazgatósága*, azon ohajtásának kifejezése mellett, hogy a szinházat valószinüleg f. é. máj. 16-án megnyithassa : az ivtartókat arra kéri, hogy a náluk levő iveket az eladott részvényjegyek árával, s a fennmaradt részvényekkel együtt f. évi *március 15-éig beküldjék*, melly határidőntul kimaradott részvényeket ugy tekintendi, s *„ugy veendi számba, mint az ivtartók által hazafiui áldozat készségből saját részükre feltartottakat."*

x* *Gr. Mikó Imre*, jelen korunkban egyik legtiszteletre méltóbb fia a két testvér hazának, ki olly bőkezűleg veté meg az erdélyi muzeum alapját, s minden közérdekű vállalatnak élén áll tettel, adakozással s bölcs tanácscsal Erdélyben, még a Királyhágon innen is kiterjeszti áldással müködő jobbját. Legközelebb a miskolczi szinházi részvényekből 20 darabot vásárolt meg s a visszafizetési jogról teljesen lemondván, az egész pénzértéket az érintett szinházra ruházta. Örülni fogunk, ha e nemes példa minél több lelkes követőjét lesz alkalmunk bemutatni.

x* *Szilágy-Somlyón az erdélyi muzeum javára* f. hó 12-én tánczvigalmat rendezett a „Társalgási egylet." A mulatságot kedélyesnek, a tánczosnőket szivhóditó szépeknek, az összesereglett közönséget népesnek, s a szép kezek által készitett nagy számmal összegyült kézmüveket, mellyek ez alkalommal sorsolás utján jutottaka vigadók birtokába, szépeknek és becseseknek irja tudósitónk.

x* Az erdélyi muzeumra adakozó hazafiuk tiszteletre méltó neveik kevés számából hiányzanak nagy lapjainknak, a mi egy részről buzditásul szolgálhat ollyanoknak, kik még eddigelé nem járultak filléreikkel e nemzeti oltárhoz, más részről pedig örvendetes tanuság arról, hogy a hirtelen ellobbanó hires szalmatűz helyét tiszta izzó parázs, melly sokáig hevit, foglalá el a magyar keblekben.

x* A „Kolozsvári Közlönyben" egyfelől *Jakab Elek* jeles tollal mutogatja : hogy egyik közéletkérdés Erdély szellemi terén : „a tervben levő maros-vásárhelyi szinház fölépitése s ez által a magyar szinészetnek ott és Kolozsvárt egymást segitve állandósitása" : ugyanazon számban a szinházi tudósitó a fölött sopánkodik, hogy egy idő óta nagyon meglohadt a közönség száma, mellynek megszaporodását Komlósi Ida vendégjátékaitól s a rég betegeskedő *Priel* Kornelia felgyógyulásától reméli.

x* *Háromszéken* a székelyfői és szentkirályi lakosok között egy darab erdő miatt, mellyet mindegyik község a magáénak vitat, keserű összeütközés történt, csépekkel, villakkal, s több efféle el nem sülő, de fejhorpasztó házi kézbeliekkel. Oh! bárcsak sohase hallanók testvérszomszédok közötti keserű harcz hirét.

Adakozások. A „Vasárnapi Ujság" szerkesztőségéhez *Ordódi* István Károly ur Markófalváról az erdélyi nemzeti muzeum számára 5 pftot; továbbá a nemz. szinház nyugdijintézet számára *Szekerák* Vincze ur Pestről 2 pftot, *Szentes* Károly ur Sz. Annáról 1 pftot küldtek be.

Ez alkalommal több t. cz. hazánkfiát előlegesen értesitjük, hogy küldeményeik pontosan kezünkhez érkeztek, u. m. :

Nádosy István, Vecsey Sándor, Purgly János, Purgly Sámuel, Ebner Ede, Karczag B., Simonyi A. M., Zsivora György, Szentiványi Miklós, Szentiványi Károly, Rőth Sándor, Ullmann Bernát, Lednitzky Mihály Pestről; Szontagh Mátyás Csobokáról, Fejes János Kecskemétről, Kovács Ferencz tanár Komáromból, soproni ev. főgymn. és theol. ifjuság, n.-kőrösi ref. tanitóképezdei ifjuság, Többen Szegszárdról, Polyák Gergely s több szabómester és szabólegény Csongrádról; Hubaffy Sándor, Kállay Manó, Kállay Ákos, Korányi Frigyes, Némethy József, Kállay Leopold Nagy-Kállóból. — Részletesen jövő alkalommal.

Halál-hir.

x* *Szathmáron* febr. 16-án kisérték örök nyugalomra *Sztanaczki Andrást*, kiről ugy nyilatkozik a közvélemény, hogy mióta fönáll e város, nem volt hozzáfogható erélyes, becsületes polgármestere. A köztiszteletben volt derék férfiu hült tetemeit minden jelenvolt papi, (valláskülönbség nélkül) katonai és polgári hatóság teljes diszruhában kisérte. — Adjon Isten a megszomorodott városnak erélyben és erényekben hasonló utódot az elhunyt hivatalában.

Szerkesztői mondanivalók.

1031. **Gulyás. Szemölcs elleni** szer. **Adomák.** Mind régi dolgok. „Már te azzal, Jancsi szivem, ne gondolj!" mondja az ön nótája. Ujabbakat kérünk.

1032. **Lenóra. Élet és halál** stb. A forditásokat sem magunk nem használhatjuk, sem másnak jó lélekkel nem ajánlhatjuk. Sem költői nyelvet, sem a műforma jelenleg jogosan megkivántató szabályait azokban nem találunk. Ön visszaadja az értelmet, egyszerűen, szárazon, prózailag, de önben nincs költői lelkesültség, a mi bizonyos mértékben még a forditóban is megkivántatik. Az adomák között sok jó van. — A kérdéses „kézikönyv" sajtó alatt van. — Jókai barátunk arczképeért annyi oldalról ostromolnak, hogy előbb utóbb még is csak kiadjuk, bármint szabadkozzék is ellene-szerkesztőtársunk.

1033. **Kakas Turibius.** „Sok kezdő azt hiszi, Ő is Vörösmarty — Mig megsugják neki, Hogy ő csak zöld Marczi!" — . . . Tu dixisti . . De azért még lehet belőle valami.

1034. **Velencze.** A jeles beszély forditásának folytatását tárgyhalmaz miatt visszautasitani vagyunk kénytelenek.

1035. **Kázmér megaláztatása.** Nem adható.

1036. **Göcseji párbeszéd.** Hasonló közleményeket szivesen veszünk.

1037. **Fatális vendég.** Nem a mi házunkba való.

1038. **Szent-Jánosra.** Ön tudja, hogy a kérdéses közlemény nem a mi czikkünk, hanem hatósági rendelet volt. Mint ollyat közöltük s kivántuk foganatositását. Annak vitatásába, vajjon a harangozás megtiltása világi vagy egyházi hatóságot illet-e, nem bocsátkozhatunk. Ez egyházi lap dolga.

1039. **H. M. Vásárhely T. L.** Nem egészen ujak biz azok, de talán használhatók.

1040. **Nyiregyházára.** A „népdal" igy végződik :

„Ha te is elhagysz még engem,
Ugy magam leszek egészen!"

Ez igaz lehet, de nem rim. — „Kun László" igy végződik:

„Meghalt, meghalt László király
Három lúk van mejébe."

Ez is igaz lehet, de nem orthographia. — Ajánljuk Greguss Ágost „Verstanát", a m. akademia „Helyesirási szabályait", Erdélyi Indali Péter „A B C"-jét s több illy hasznos könyvet.

1041. **Dávidházára.** A közleményt használni fogjuk. A naptárügyet elintéztük magán uton. Reméljük, eddig rendben van a dolog.

1042. **Nagy-Mihályra.** Ha mi a „czimeket" tudtuk volna! Bocsánatot kérünk, de azért az még most is nagyon „heroicum!" — ámbár ott jelent meg, a hova inkább való. A „jeruzsálemi" régen várja a szedést. A „kömetszés-" nem adható Visszaküldjük.

1043. **A kaponya.** — hajmeresztő dolgok, de nem költészet, s még kevésbé vers, midőn valaki igy indul meg :

„Ki az, ki a roskadt sirhantokat
Ásó műszerrel bolygatja fel?
Sirásó az, ki gyász müködésit
Végzi közönbös érzetével." —

Azután meg nem is sirásó az, hanem — szerkesztő.

1044. **Szent István király**
1045. **A gályarab**
1046. **Királyválasztás**
1047. **Bus juhasz**

} nem használhatók.

1048. **Zsengei.** Pozsony. Néhány jó.

1049. **Győr vidéke 1853.** Adni fogjuk.

1050. **Nagy Kun Madarasra.** Önök is várják a „Gazdasági Naptárt." Illy nemű felszólitás már több oldalról érkezett hozzánk, a nélkül hogy segithettünk volna a bajon. Az alatt **Vas Gereben** kinyilatkoztatta egy helybeli lapban, hogy a Gazdasági naptárt azért nem adhatta ki, mivel annak kiadója, a ki az előfizetési pénzeket felszedte, Számvald Gyula „megszökött." Biztatja azonban az előfizetőket, hogy kárpótlásul „Tárczanaptárt" küld nekik. A dolog elég szomoru és sok épületes elmélkedésre nyujt alkalmat, mit annak idejében el is fogunk mondani. Mindenesetre kérjük az illetőket, hogy e tárgyban egyenesen Vas Gerebenhez fordulni sziveskedjenek. (Lakik szénatér 1 szám).

Melléklet : Előfizetési jelentés a Vasárnapi és Hétköznapi könyvtár ügyében.

Felelős szerkesztő : **Pákh Albert.**

Kiadótulajdonos : **Heckenast Gusztáv.** — Nyomtatja **Landerer és Heckenast**, egyetem-utcza 4-ik szám alatt Pesten.

kenyek, és igen óvatosnak kell lenni az embernek a tevék miatt, ezeknek nem lehet olly könnyen kitérni. Hetivásár alkalmával sok gyümölcsöt hoznak a tevéken, és egyébb áru czikkeket, a zöldségek neme olcsó, a buzának köble 9 ezüst forint, egy font hús 8 ez. kr., 8 darab tojás 5 ez. kr,, egy itcze tej 10 ez. kr., egy itcze legjobb pálinka 12 ez. kr.; egy itcze legfinomabb bor 10 ez. kr. A tehénhús itt nem olly jó, de a bárányhús igen jó. Magyarországban hasonlót nem kaphatni. Vaj, nyárban itt nem kapható, a vajat az olaj pótolja, melly itt minden zsiradék fölött áll. Itt az a divat, hogy a legmiveltebb, leggazdagabb osztályból valók maguk járnak és vesznek a piaczon, magam láttam egy gazdag orvost, kinek vagyona a 400,000 ezüst forintot meghaladja, s ő maga, az orvos t. i. vett tyúkot hármat, s a piaczon keresztül vitte egész lakásáig. A viz, a mitől féltem, itt igen jó, a ruházat olcsó, csak a bútorok drágák, mert kevés a mester; a nők minden gond nélkül élnek, és örökké csak sétálnak. Most Isten veletek, nőm s gyermekeim! közelebbről majd megint irók; irjatok nekem, lakásom nem messze az ugynevezett fájdalom utczától van, közel a postához stb. *V. J.* *) — Közli Ungból *Nostradamus*.

Kakas Márton a szinházban.

XXXIX. Levél. *Mátyás diák*. Nyugdijazottak föllépte.

Az egyszeri tót pap azon kezdé mondását: „minthogy ma vagyon Szent Istvánnak az ő napja, tehát fogok beszélni az káromkodásrul", én is illyenformán kezdem: „minthogy ma vagyon farsang utolsó hétfője, fogok én beszélni a szinházi tapsokról." Mi a taps? Két tenyérnek egymáshoz ütődéséből származott hang. Tessék bővebben magyarázni! Tehát megmagyarázom bővebben. Egy este egyik fiatal igyekező és tehetséges szinészünket három, nagyon bizonytalan külsejű fiatal ember megszólitá a Beleznay kertben, épen a roszprádli mellett illyenformán: „ön ma fölségesen játszott." — ‚Képzelem, rekedt voltam.' — „Még is millyen keveset tapsoltak önnek." — ‚Azt bölcsen tették.' — „Lám pedig X-nek, Y-nak mennyit tapsolnak akármit játszik." ‚Az gusztus dolga.' — „Nem annak a dolga az, mert az a mi dolgunk." Már erre a szóra a fiatal szinész kezdte odább huzni a poharát a beszélő elől, attul tartva, hogy beleiszik. Ez pedig folytatá: „lássa ön, mikor X. vagy Y. szerepel, akkor az minekünk mindig ad egy-egy bilétet a karzatra, meg öt garast, s azért mi aztán kihivjuk minden felvonás után kétszer, háromszor, a hogy jön; ha ön is spendirozna rá, önnek is megtennők szivesen." Az ifju szinésznek nem volt kedve tovább vacsorálni; ott hagyta a roszprádliját, fizetett és futott. Nekem azután elbeszélte ezt az esetet, mellyet nem csak ő egyedül hallgatott végig. És azóta nekem, valahányszor ama karzatromboló tapsokat hallom, mindig eszembe jut az *„egy bilét és öt garas"* a jókedvű szinészek pedig odafenn a függöny mögött nevetve mondják egymásnak, mikor X. és Y. szereplései alkalmával az olymp *„mindnyájan!"*-t kiabál: „gyerünk ki mind! ez most ugy sem a mi költségünkre megy." Egy bilét és öt garas! Illyen olcsó nálunk a taps, a koszorú, és a hirlapi dicsőités: mind (de nem mindenütt) megszerezhető egy bilétért, egy pénzért, egy nyájas kézszoritásért (ez az utóbbi legbolondabb, mert semmi *exact* dolgot nem képvisel). És ez annyival gonoszabb állapot, mert a hamisak mellett vannak igazi tapsok, koszorúk és dicsőitések, és mert az igaz lelkesülés tapsát a bérencz tenyércsattogásaitól, a megtisztelő koszorút attól, a mit a művész maga vesz magának a piaczon, épen nem lehet megkülönböztetni, és ez fáj annak, a ki kapja, fáj annak a ki adja; s ollyan jól esik azután közönségnek és művésznek, mikor egy-egy ihletett pillanatában a költői lelkesülésnek, néző és játszó egy gondolatba olvad, s midőn felzendül az igazi taps riadója; a művész gondolhatja magában: „Ez az én szivem dobogása; az én tulajdon lelkem tapsol nekem."

Illyen ritka órák egyike volt farsang utolsó hétfőjén a szinházban. Ez estve urak, urfiak és szegény legények dalidói mindenfelé; a szinházban bérletszünet és „Mátyás diák" az előadás, a mit már mindenki tud könyv nélkül. És mégis tele volt a szinház. A szinészi nyugdíjintézet javára volt ez előadás s három nyugdíjazott tagja ez intézetnek lépett fel abban: Kovácsné, Szilágyi és Balog. Az antik mindig szép marad. A szépség megvénül, de a müvészet soha. Ez Kovácsnén bebizonyult ma. Hány hirhedett színpadi szépség járt térdig a koszorúban, mikor ő évek előtt szinte ezen mulatságos, kedélyes, nevettetni való szerepeket adta, és lám azoknak a koszorúi már elfogytak, és neki még mostanra is maradt. És az igazi koszorú volt, és azok igazi tapsok voltak. Kovácsné egy háladatlan alárendelt szerepkörből, minő a komikai vén hölgy-alakoké, művészi értékkel birót, mindig emlékben maradót tudott alkotni, mellyből utódai csak torzképeket és mázolt ijesztőket csinálnak; azt a furcsa szendeséget, apprehendáló kifejezést, finom mérgelődést; természetes affectatiót; nevettető pathost, alakitási ügyességet még csak utánozni sem tartják érdemesnek. Azért vele együtt az a szerepkör szép lassan le is marad a színpadról; mikint egyike legtermékenyebb és legkedveltebb színműiróinknak maga mondá előttem, hogy a mint irtak eddig Kovácsné kedvéért szerepeket, ugy nem fognak irni ezután s az egész szerepkör megy az antikok közé a muzeumba: oda, a hol Megyeri szerepköre fekszik bebalzsamozva. A jó közönség érzeni látszott ezt a gondolatot, azért tapsolt ma olly igazán. Az Isten áldja meg érte. Bizonyosan még azután a jelenlevők mind dalidókba mentek, s tánczaik öröméből szakitának el néhány órát e szinházi ünnepély számára. Az Isten őrizze meg őket a farsang után a grippétől és a szabó kontotól.

Kakas Márton.

*) És igy a „Via dolorosa" mellett; ez azon utcza, mellyben Üdvezitőnk kinoztatott, — kezdődik Pilátus házától közel az István kapuhoz, és végződik a sz. sírnál, körülbelől 800 lépés, a neveztesebb események sz. Ilona királynő által itt köben faragvák, vagy némelly házak falaiba vésvék. — Ott, hol ez utczába egy más kisebb utcza nyilik, mutatják ama helyet, hol Mária Jézussal találkozván, ájultan összerogyott. (Közel a porta judiciariához.) *N.*

Iskolai hirek.

x* A „W.Z." bécsi hivatalos lap arról értesit, hogy: „A m. cs. k. közoktatási miniszterium kinyilatkoztatta, miszerint a pozsonyi ev. gymn., a selmeczi ev. lyceum, a losonczi ref. főgymnasium s az ugyanottani ev. algymnasiumnak nem adathatik meg a gymnásiumi nevet viselhetési és bizonyitvány kiszolgáltatási jog, s hogy mindezen tanintézetek ezentul és mindaddig, mig a törvényes határozványok teljesitésében alapitott igényüket nyilvános gymnásiumul elismertetésükre meg nem szerzik, az 1850. jul. 27-iki császári rendelet határozmányai szerint, egyszerüen magán intézetekül tekintetnek.

x* Beküldetett hozzánk *Marmak István Sándor kereskedelmi iskolájának programmja*, melly egészben németül van fogalmazva, de van benne angol, olasz és franczia nyelven irt egy-egy szám.

x* *Alsó-Némedi község* a mélt. váczi püspök adakozó hozzájárultával csinos uj kath. iskolát épitet, mellynek két világos tanszobája van, s tűz ellen cserépfedél védi. Az épitkezési költségek fedezéséhez 400 pfttal járult a *temető*, olly formán, hogy a temetőben volt nagy fákat kivágatván, négy száz forintot vettek be annak árából. Ebből pedig nemcsak az a tanulnivaló, hogy ismét egygyel több az ujjászületett iskolák száma; hanem az is, hogy ha ollyan földet, melly tulajdonképen semmi rendes haszonvétellel nincs összekötve, fával beültetünk, ha már magunk nem is, de gyermekeink szép hasznot huzhatnak azokból, kivált ha ollyan közszükség fedezésére forditják, mint a némediek az apáik sirjai fölött felnőtt fákat fölhasználták, mellyek helyett bizonyosan uj csemetéket fognak ültetni.

Irodalom és müvészet.

— A mai lapunkban előforduló hirdetés szerint a *Vasárnapi könyvtár* 2-dik évi folyamának első és második kötete megjelent. Tartalma: *Mesék* franczia után *Lovásztól*, ujra szerkeszté *Czuczor Gergely*, összesen 60 képpel. Örömmel tapasztaljuk, hogy ez irodalmi vállalat, mellynek első évi folyama olly rendkivüli részvétre talált, minőt irodalmunk eddigelé felmutatni nem képes, kitüzött feladatának, s igy a t. közönség várakozásának lehetőleg megfelelt. Reméljük ennélfogva, hogy e népszerü vállalat második évi folyama iránt a részvét annyival inkább öregbülni fog, miután a kiadó részéről annak emelésére minden elkövettetik, mi a t. közönség méltányos igényeinek kielégitésére szolgálhat. — Felhozzuk ez állitásunk bizonyságaul a most megjelent két első kötetet, melly fölötte hasznos és tanulságos, csinos képekkel ellátott, meséket olcsó áron juttat az olvasónak kezébe, azon meséket, mellyek eddigelé csak drága pénzen voltak megszerezhetők. — Ajánljuk azért e hasznos vállalatot a magyar olvasó közönség pártfogásába, és figyelmeztetjük azokat, kik az előfizetéssel netalán elkéstek, hogy az, a hirdetésben foglalt föltételek szerint még folyvást elfogadtatik, u. m. helyben 2 pft., vidékre bérmentesen küldve 2 ft. 30 kr. — Tiz, egyszerre, ugyanazon postaállomásról beküldött előfizetés után 20 fttal pengőben.

x* *Kováry* László „Erdély történelme" czimü munkájára Stein János előfizetést nyitott. A munka négy kötet lesz. Az első kötet tartalma következő: Az ős időktől a magyarok kijöveteléig. — A magyar vezérek korszaka. — Az Árpádházi királyok alatt, a szászok bejöveteléig. — Szászok bejövetele. — Tatárdulások. — Az Árpádok és vajdák. — Előfizethetni egy-egy kötetre 1 ft. 30 krral, a két első kötetre 2 ft. 40 krral, mind a négy kötetre pedig 5 pfttal. — Az erdélyiek velünk egy csontból, egy vérből való édes testvéreink, szép kis országuk annyi nagyszerű történeti eseménynek, véres, hős viadalnak volt színhelye, a mennyivel kevés akkora része dicsekhetik kerek e földnek. *Kováry* László irodalmi munkássága, buzgalma, nemzeties érzülete s tudományos készültsége olly igen szép oldalról ismeretesek, hogy minden további ajánlás mellőzésével elégnek tartjuk, a nemzeties érdekű irodalmi vállalat pártolására olvasóinkat, csupán e tudtuladó sorokkal buzditani. — Az előfizetési pénzeket *Stein* János könyvkereskedőhöz kell czimezni *Kolozsvárott*.

x* A bukaresti magyar iskolának Szeberényi Lajos, b.-csabai tanár, egy-egy példányt ajánlott a „Néptanitók könyvének" 1856-iki folyamából, s a „Tanitók és anyák könyvéből."

x* Berzsenyi D. számára, kinek hamvai a niklai temetőben nyugszanak, *Somsich* Pál ur által egy 1200—1500 ft. értékü síremléket rendeltek meg Pesten Gerenday derék szobrászunknál, az elhunyt nagy nevü költő tisztelői. — Vajha minden köztiszteletet érdemlő jelesünk sírja fölött olly emlékeket látnának utódaink, mellyek az ő jelességük hirdetése mellett, a mi kegyeletünkről tennének hozzánk és korszellemünkhöz méltó tanuságot.

x* Két igen jeles szépirodalmi művel szaporodik legközelebb nemzeti irodalmunk. Egyik b. Kemény Zsigmond „Özvegy és leánya", mellynek harmadik kötete már elhagyta a sajtót, másik b. Eötvös legujabb regénye, melly szintén már sajtó alatt van.

x* *Jókainé*, *Egressi* és *Tóth* nemzeti szinházunk tagjai mult csütörtökön Kecskemétre utaztak egy szini előadásra, mellynek tiszta jövedelme „Bánk bán" halhatlan szerzőjének, *Katona Józsefnek síremlékére* lesz szentelve.

x* *Kisfaludy Sándor emlékét* több lelkes hazafi Zalában a közkegyeletnek még más jelével is akarja örökiteni azon kivül, mellyet Ranolder veszprémi püspök ő msga saját költségén fog emeltetni a sümegi sirkertben.

x* *A m. akademia nyelvtudományi* osztályülésében *Bugát* Pál az összetett betük hasznosvoltát taglalva, kinyilatkoztatta ezen betük egyszerüsitésének szükségét, de azt is elismervén, hogy az jelen körülményeink között gyakorlatilag lehetlen, s nem helyeselvén, hogy csupán a *cz* helyett egyszerü *c* használtatik egy idő óta az akademia által is, kivánta az akademia minden kiadványába a cz betüt ujra tölvenni; mire több tag felszólalván *Tóth* Lőrincz inditványa fogadtaték el, melly abból áll, hogy e tárgy az összes akademiát

29-ik szám. Kilenczedik évi folyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, julius 20-án 1862.

A **Vasarnapi Ujság** hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1½ iven jelenik meg. **Előfizetési dij** Buda-Pesten **házhoz küldve** vagy **postai uton** külön a **Vasarnapi Ujsagra** félévre **3 ft.**, a **Politikai Ujdonsagokkal** együtt **5 ft. ujpénzben.** — Az előfizetési dij a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utcza 4. szám) bérmentve utasitandó.
(Szerkesztőségi iroda: egyetem-utcza 4. szám, 2-ik emelet.)

Vörösmarty siremléke a londoni kiállitáson.

Hogy a világ mütárlatában hazánk legkitünőbb márványkőfajai is képviselve legyenek, azon fajokból, melyek tömörségük, szép szinök, s tartósságuk által hosszu tapasztalás folytán legkiválóbbaknak bizonyultak be — jelesen ismert pesti szobrászunk, Gerenday Antal minden fajból egy-egy példányt küldött a londoni kiállitásra; de hogy egyszersmind azok becsét s a szobrászati czélokra szolgálható hasznát is kitüntesse: ugyanazokból egy szobrászati mü vecskét is állittatott ki. Ugy hivé, hogy édes hazánkat s ennek márványgazdagságát nem képviselhetné méltób ban a nagy világ előtt, mint ha Vörösmarty Mihály pesti siremlékének miniaturjét elkészitteti. Ezen mü az emlitett nyers kőfajok mellett fel is állittatott, s ha egy müértő a kiállitáson egy ködarabot kezébe vesz, s azt az emlék valamelyik részletében feldolgozva és kisimitva látja, bámulat közt fogja elismerni nemcsak a nyers anyag jelességét, hanem azon fáradságos munkát is, melylyel a vésünek minden egyes márványmorzsán küzdenie kellett, mig a kivánt formát kiidomitotta. Többi között a sirkő keretén látható rácsok, az emlékoszlopon olvasható kiálló betük, s az oszlopon nyugvó lant hurjai, s az ismét a felett levő borostyánkoszoru faragása — a kézbe alig fogható parányiságuk s a kő keménysége miatt méltó elismerést képesek kivivni.

Vörösmarty siremléke a londoni iparmükiállitáson.
Gerenday Antal pesti müteremből.

Ezen kis emlék alkatrészei pedig következők:

1) Egy talpazat s ezen a négy pilaszter (oszlopzat) *vörös* márványból — mely a tardosi bányának (Esztergommegyében) terméye; — hossza 1′ 10″, szélessége 1′ 1″.

Ezen nyugszik

2) a koporsó s emlékoszlop; mindkettő *hamuszinü* márványból, mely egészben ki van fényesitve; s a bisznityi bányának (Esztergommegyében) terménye. — Az oszlopon, mely 1′ 8″ magas, a kiálló betük, valamint az emlék tetején álló s ugyanazon kőfajtából faragott lyra és koszoru, a magyar szobrászatnak bizonyosan dicséretére válnak; ugy nem kevésbbé

3) a kis négyszegü keret kiállitása is, mely a legritkább s gránit keménységü *fehér* márványból készült, s rácsokkal van ellátva. E kő a krassómegyei ruszbergi bánya terméke.

Ezen több hónapi munkát igénybe vett

mű által a fennebbi czélokon felül még az is el lesz talán érve, hogy a világ minden részeibe el fog hangzani azon fényes és ünnepelt név, mely a „Szózat“-ban magát a magyar szivben megörökitette; s ez lehet majd legjobb tolmácsa nemzetünk történetének, mely a „Szózat“-ban kevés szóval oly érthetőleg van megirva; — ez lehet legjobb szószólónk mindazok előtt, kik egyes ember s nemzet iránt a szerint tudnak tiszteletet és becsülést érezni, a mint azok hazaszeretetéről vannak meggyőződve

Mellékelt rajzunk a beküldött szobrászati mű hű fényképi másolata után készült.

Miska.

Lenau Miklós után.

Ott honában a magyarnak,
Hol Tiszának szőke habja
Bodrogot vigan zajogva
Tág ölébe befogadja;
Hol mosolygó szőlőfürttel
Tokaj hegye s völgye telve — —
Hárman mennek, vig huszárok,
Csendes éjben énekelve;
S a halász, ki holdas estve
Hálóját veté ki addig, —
Elmereng a hősi dalra,
Mely a völgybe' visszahangzik.
Hallja, mint vegyül a dalba
Lókörömnek dobbanása,
A Tiszának mormolása,
És a viszhang játszva, csalva.
Majd az ének lassan elhal,
És a fegyver messzebb csillog,
S a haboknak felszökése
Hangzik még csak néha itt-ott.
— „Jól megy a huszárnak dolga,
Ülhet büszke ménnek hátán,
Baj s veszélylyel szembeszállván,
A hazáért vérét ontja,
S győz vagy meghal hősileg;
S a halásznak élte épen
Mint a hullám ott a mélyben,
Egyhangulag elsiet.“
— Ezt gondolja, s eltekint a
Vigan lejtő habfodorra . . . . .
És a képzelem világa
Vágyait lefesti sorra.
S im, a mint a habra hab kél,
Elhuzódnak titkos árnyak . . . . .
Fegyver csillog, a vitézek
Harczra készen rendbe állnak,
S ugy tünik fel, hogy a mélyből
Dörgő hangok feltörének — —
Harczi lárma, kürtrivalgás,
Büszke győzedelmi ének.
És sokáig álmodik még
Tarka képről, egyremásra — —
Hálóját is benn felejti,
Nem gondolva halfogásra.

Messze vannak már a hárman,
Messze, lenn a völgyhatárban;
Harsogóan nem dalolnak,
Mindenik csak ugy magának —
Ott a szivben folytatódik,
Mit az ajkak elhagyának.

S ugy tünik fel pillanatra,
Hogy a széltől szárnyra kapva
Hegedünek czimbalomnak
Lágy zenéi összefolynak.
„Miska húzza és a banda!“
— Szólt az egyik; s ott teremnek
Tiszaparti csárda mellett —
És leszöknek fürge talpra.
Majd belépnek, egyet intve, —
„Miska húzd rá, bort a pintbe!“
Gyönyörüen tudja huzni
Sok derék czigány a honban —
De ki Miska párja volna,
Az a mester merre, hol van?
S ez a húrokat felhúzza,
Végig simul rajtok újja,
A vonót is érte gyánta,
Barna fürtit hátra hányta;
Hegedüjét állra kapja,
S int sötétes pillanatja . . . . .
És a banda rája kezd az
Ősi lassu harczdalokra,
Mely a lelket visszavonja,
Vissza messze, századokra, —
Mely hangzott az éjszakákon
Testhalom közt, harczi torba' . . .
Hogy a vadság szolganépe
A keresztyén földre ronta.
És a czimbalom verése
Majd lesz vészek orgonája,
Majd alighogy venni észre, —
Épen ugy, miként a szellőt,
Mely a harcz után ha eljött,
Sirva száll az éjszakára;
Csókját mély sebekre hinti,
S haldokló fürtit legyinti.

S a bőgőnek mormolása,
Mintha minden gondot és bút
A sötét, mély sirba ásna.
S a vitézek tánczra kelnek
A gyönyörtől elragadva,
Állhatatlan vonja őket
A hangok titkos hatalma.
Borral telt üveg a balban,
És a jobb-kezökben kard van;
Torkukat a bornak lángja,
Lelküket a dal átjárja;
Közbe peng a sarkantyujok,
És ajkukról szól az ének . . . .

Szabados.

Tollrajzok a tengeri életből.

(Folytatás.)

II.

„A chinai vizeken valánk, a Borneo s a Philippini szigetektől keletre, s mivel az é. k. monsoons szelek idénye volt, e két nevezett szigetet kellett keleti oldalról megkerülnünk, hogy Bashee s Formosa szigetek között Chinába juthassunk. Azonban még septemberben szélcsend lepett meg, holott a monsoonsra oktober elejeig számithatni. Septben gyakran változékony ott e szél, mig az oktoberi ujhold vagy holdtöltére, mint heves délnyugati ront elő; igy reményünk volt, hogy a szélcsend tartós nem leend. De csalódtunk. Nap nap után telt s mi India forró napjától perzselten egy széllendület nélkül veszteglénk.

Már e helyezet is elég nyomasztó vala; de e kényszerült tétlenségből egy rémes ujság vert fel: a legénység között a cholera morbo kiütött! s még az nap elvivé első áldozatát; másnap már hármat s harmadnap ötöt.

Hogy mindazt, mit elővigyázattal igényelt s a helyezet megengedé, elkövetők, képzelhető. Orvosunk igen tapasztalt s e mellett szilárd jellemü férfi volt. Ügyességével a bizalom, melyet maga körül terjesztett, karöltve járt. Parancsnokunk áldozatkészsége mindent felülmult, s mi tisztek csak követni tudtuk őt.

De mit ért mindez!? minden arczon csak csüggedés s rémület s mindenki, a legbátrabbtól, ki annyi évek viharát s veszélyét nyugodtan élte át, az utósó hajófiig, egy s ugyanazon rémes gondolattal vesződött — a haláléval! Az első három nap alatt elsodrott 9 áldozat után, pár napig szünetet tartott e rémes ellen, de csak azért, hogy ujult erővel duljon, s ujra kezdett öldökléseinek első áldozata egyik legkedveltebb tisztünk vala; aztán a hajó biztosa, utána egy pár cadet s ismét a legénység hosszu sora.

Eleinte a temetés körül még némi szertartással járánk el. A lelkész s mindnyájunknak forró imája kiséré hullámsirjába az áldozatot; de mentől gyakoribb lett e szertartás, vigasz helyett csak a közös rémületet nevelé az. Már egy hét mulva csaknem titokban sülyesztők el az ujabb áldozatot. Szerencsénkre Barba Drago a másodnostromo, fia, s egy pár legény példás kitartással voltak segélyünkre.

Oh egy ily helyzet hü képét adni lehetlen! Csak ki átélte, értheti azt; a képzelet messze marad a szomoru valóságtól!

Körültünk a végetlen s élettelen sikság, mint roppant ónlap dermedten terült el. A nap, ez ezreknek áldást osztó fény, nekünk mint öldöklő tüz jelent meg az ég boltozatán s futá meg egyetlen felhőfolttal meg nem homályositott pályáját. A reménytelenség, az elhagyottság képe ez! s a kietlenség ez egyetlen élő pontján, a hajón, a halál öldöklő angyala üté fel zászlaját. A vitorlák, mint madárnak megtört szárnyai, csüngöttek le: sem a korány, sem az alkony egy fuvalata meg nem lendité azt. Mint egy óriás koporsó dülengezett igy tova e hajó, s az egész födélzetet beárnyaló tenda, mint szemfödél boritá azt . . .

Bizonyára élve eltemetettnek vélhetők magunkat, várva s mégis félve a megváltás óráját. Mert más dolog, szemébe nézni a halálnak, ha az, mint nemes ellen jő s csatára hí; vagy jő, ha az óra hivja, mint az enyészet nagy mestere s a számolásra visz. De igy, egy öldöklő vész képében, a mint óránkint, perczenkint, szemed közé vigyorg, — ki nem merülnöd lehetlen! Igy látók a hajó népét kevesebbre, mint felére olvadni le, a megmaradtak nagy része részint a félelem, részint a kór sulya alatt nyögve. Könnyitésükre — az orvos javaslata folytán — a födélzetre, deszkák- és vitorlákból egy külön kórházat alakitánk. Egy jókora magas négyszögü kaliczka volt ez, melyben betegeinket, három sorban, egymásfölé helyezhetők. Igy, egy kevés léghuzamnak inkább kitéve, némi enyhülésüket remélők.

Igy jött el a második vasárnap. E napon egy halottunk sem volt. Déltájt könyörgésre szólott a hajó harangja, s mi buzgó imát emelénk ahhoz, kitől egyedül remélheténk segélyt, mert mit emberi erő tehetett, azt sikertelen meritők ki.

Délután őrtisztségen valék. Egyedül bolyongék a födélzeten, mely, mióta a kórházat ide helyezők, ha lehet, még elhagyottabb volt. Csak a betegek kimerült nyögése s lépteim kopogása volt hallható. Olykor meglendült a kórház egyik vitorla-oldala s egy-egy beteg nyujtá ki kezét; vagy egy másik fejét próbálá kiemelni, de ez egy nehéz sohajjal lankadtan ismét visszahullott. Oly szomoru volt körültem minden . . . . . s én, mintegy vigaszt keresve, pillanték az égre fel. A nap mint tüzforrás önté árját a láttérre, mely, mint olvadt ón, hömpölygett nehézkesen vakitó fényében. Egyetlen felhő nem uszott az űrben, csak egy kis folt, alig kivehető, mint egy üveglemezen egy fekete pont, ragadá meg figyelmem. Mintha csak szemem káprázata volt volna!

E kis pont azonban perczenkint sötétült, s igy kivehetőbb lett. Árnya mindig szélesebb, s mintha uj szárnyait terjesztené ki, s iránypontul hajónkat tüzve ki, rohanna felénk.

Helyzetünk- s kedélyállapotunkból kifolyólag, kevéssé feszi-

Gerenday Antal

Vas. Ujs. 1881. 252. l.
(Gróf Mikes János sír-
emlékе.)

KÖLNI MESTER (XIV. SZÁZAD)

GERENDAY Antal - szobrász

1865. ~~75~~. ápr. 19. Gerenday Antal márványmű albuma.
Szerzemény.

M. Ért. 1991. 1-2.

GERENDAY

BUZA Péter: Sirkertet mérünk. [Keropesi temető] = Budapest, 1983/7.
34.p.

Vita volt a Gerenday-síremlék körül is. Ez az árkádsoron található. Gerenday híres kőfaragó volt, és fia, aki szintén ezt

a szakmát választotta, készítette el síremlékét. A vita ellenére védelmet kapott. Hogy nem érdemtelenül, arra bizonyság: két évvel később a Nemzeti Galéria ezt az egy szobrot kérte kölcsön a temetőtől egy kiállításra

Gerenday Antal

Hefedüsné
tiremlèke.
Vas. Ujs

1860 49 r. l.
Kappel

Ing. Dr. Otto Kletzl
Marburg-Lahn (Deutschland)
Kunsthistorisches Institut

Gerenday Antal

Vas. Ujs. 1864. 384 l.

A Kölcsey-ünnepély Szatmáron, szeptember 25-kén.

I. Meghivás.

Kölcsey szobra a hon, — közelebbről pedig Szatmár megye lelkes fiai, s leányai kegyeletes fillérein Gerenday Antal pesti márványkő gyárában elkészült, s rendeltetése helyére nagy részhen már le is szállittatott.

Az alap a nagypiacz-téren a megyeház előtt letétetett s biztos a remény, hogy nehány nap multával már hirdetni fogja a felállitott szobor, hogy hazánk nagy fia Kölcsey Ferencz érdeme örökitésére a hálás elismerés, és tisztelet áldozata, ha késett is — de nem maradt el.

A leleplezési ünnep szeptember 25-re van határozva. — Az ünnep programmja ki van adva.

Nincs egyéb hátra, mint az, hogy e nevezetes ünnep nagy napja adattassék tudtára a hazának, — hivassék meg reá a haza minden polgára, — különösen pedig azok, kikre örökségül van hagyva a nagy férfiu emlékének őrzése, *a nagy reményü ifjuság*; — azon buzgó hazafiak, honleányok, kiknek kegyeletes fillérei alapján emeltetett a leleplezendő egyszerü szobor. Én tehát e szent kötelességet a midőn hazafiui örömmel, s teljes készséggel teljesitem, s az illetőket felkérve tisztelettel meghivom, — egyszersmind forró köszönetem nyilvánitását csatolom azon buzgó hazafiaknak s honleányoknak, kik e szobor felállitásához a legnemesebb segélyadással járulni szivesek voltak. — Szatmár, sept. 2-án, 1864. *Gyene Károly*, mint megbizott ügykezelő.

II. Az ünnepély rendje.

a) Sept. 25-én reggeli 10 órakor kezdődik a leleplezési ünnepély a nagy piaczon felállitott szobor előtt, ágyulövések mellett;

b) az ünnepélyt a dalárda nyitja meg az ismeretes néphymnussal;

c) ezt követik a szónoklatok, dalárdai énekek;

d) zárbeszéd, s dalárdai vég-ének;

e) a közönség szétoszlása alatt az ágyuk szólanak, s zenekar müködik;

f) az ünnepély végével a társas ebéd a zöldfa vendéglőben;

g) délután népünnepély a sétatéren;

h) estveli 7 órakor a működedvelők által szini-előadás, s Kölcsey megkoszoruzása a muzsák által;

i) szinház alatt a nagy piacz kivilágitása, kijövetelkor pedig a kivilágitott szobor előtt szónoklat, és a zenekar működése.*)

Gerenday A

Vas. Ujs. 1864. 336 l.

Kölcsey szobra Szatmáron.

A napokban készült el Gerenday pesti szobrász műintézetében *Kölcsey* Ferencznek azon diszes szobra, melyet elhunyt jelesünk emlékére szülővárosában *Szatmáron* emelnek.

Alig pár éve, hogy Szatmárban gyüjtést kezdettek e czélra, s a mult évben már 1500 ft. volt a szoborbizottmány kezében, midőn annak elkészittetésével *Gyene* Károly urat megbizták. A diszes szobor 3 ölnél magasabb gömbölyü oszlop, a párisi Vendôme-szobor mintájára, a legkeményebb szürke bajor márványból, melynek tetején Kölcseynek a legfehérebb karrarai márványból készült mellszobra diszlik, mely maga 3 lábnyi magas s az életnagyságot jóval fölülhaladja. A munka Gerendaynak becsületére válik. A szobor most indul utnak Szatmárra, hol azt nemsokára meghatározandó napon a tornyos városházával szemben, a piaczon fogják fölállitani. Debreczenig vasuton szállitják, onnan az egészet b. Vécsey József saját szekerén viteti tovább, s Nagy-Károlyig leendő szállitásáról egyes hazafiak már gondoskodtak. Több mint bizonyosnak tartjuk, hogy Szatmármegyének annyi fogattal rendelkező fiatalsága, azután sem fogja engedni, hogy Kölcsey szobrát béres szekéren vontassák be szülöföldére.

A szobor ára s egyéb költségek az eddig begyült összegből nincsenek ugyan még fedezve, de remélhető, hogy a leleplezés napján tartandó szini előadás és megnyitandó aláirási ivek utján, a még hiányzó, mintegy 300 ft. is fedezve lesz.

Mindenesetre dicséret illeti Szatmár lelkes fiait, kik jeleseik s az egész haza jelesei emlékezetének megörökitésében ily szép példával mennek előre.

szinhelyére, hogy a közlekedés lehetlenné vált; a rendőrség hiába ügyekezett szétoszlatni. Azon pillanatban, midőn a tömeg legsűrűbb volt, a beroskadt épület ropogni kezdett s az egész templom beszakadt. A beroskadó falak közt tömérdeken veszték életüket, kiket részint a leomló kövek zuztak agyon, részint a kirohanáskor tapostak össze. Emelte az egészznek iszonyatosságát a jajveszéklés és sikoltás, mely a menekültek ajkáról hangzott. Az áldozatok száma alig tudható.

** *(A föld elpusztulása,)* bizonyosan oly kérdés, hogy nem tartjuk lakói előtt érdekteleunek, följegyezni, mit jövendölnek felőle a tudósok. *Buffon* a földnek fagyás általi elpusztulását jövendöli, mi igazán és valóban meg fog történni. — 90,000 év mulva. *Gruithuisen* a melegség által akarja elpusztitani. „Minden siet, ugymond, megszilárdulni, azután meggyulad; a föld égve egy millió évig fut a nap körül, és kiégve zuhan anyai barátnéjának ölébe.“ Dr. *Olbers* vizbefulást jövendöl neki, mivel egy üstökös-csillag nyomás által a föld vizét mind magasra fogja szoritani, s igy a földet el fogja meriteni — valami 220 millió esztendő mulva. Be kellene várni, vajjon melyiknek lesz igaza?

— *(Termö szilva- és baraczkfák az asztalon ebéd alkalmával.)* Párisban nagy divatban van, hogy ebéd alkalmával termő szilva- és baraczkfácskákat raknak fel az asztalra, melyek törpe növésökkel és függő érett gyümölcseikkel igen nagy diszére vannak az asztalnak. E csinos kis fák elegáns porczellán cserepekben vannak, melyek aranyrajzolatokkal vannak felékesitve. Az ily fácskákat nagyon drágán vásárolják és egy *Maupoil* nevü párisi kertésznek nagy szerencséje van azok tenyésztésében, ki néhány év óta kizárólag efféle czikkek mivelésével foglalkozik. Hogy minél törpébb tőkre tegyen szert, és azok termőképességét előmozditsa, a nemesfaju gyümölcsöket, melyek a törpemivelésre különösen alkalma-

Gerenday Antal

irod

Séra Tamás: A há-
romszéki honvéd-emlék-
oszlop. Vas-Ujs. 1875.
133, 134 l. (Képpel.)

Sepsiszentgyörgyön

Gerenday által

Vas. Ujs. 1876. 38. l.

— **A nagy-sallói honvédemléket** e hó 5-dikén leplezték le ünnepélyesen. Ugy Bars, mint Nyitra, Zólyom, Hont, Esztergom és Komárom megyéből résztvevők nagy számmal gyültek be, mint szintén a megye bizottság élén Bodó Lipót alispán, a megye országgyülési képviselői Kürthy Simon és Migazzi Vilmos, Kosztolányi Móricz honvéd-alezredes s több notabilitás disz-magyarban. Utánok a lévai dalárda, a nagysallói iskolás gyerekek, ipartársulatok, fehérbe öltözött leánykák haladtak. Katona Gy. főjegyző nagy hatásu beszédet tartott, s a Gerendai által készitett emlék-oszlopot leleplezték s cserkoszoruval diszitették föl. Erre Vida János községi biró szólt röviden, s az ünnepet a „Szózat" elénekelésével fejezték be. Az oszlop mauthauseni márványból készült, 13 méter magas, 600 mázsa sulyu, gúla alaku, tetején bronz cserkoszoru, s három darabból áll. Négyezer forintba került, az ünnepélyesség költségei pedig ezer forintba. Létrehozásában főrésze van Fába Zsigmond szolgabirónak. A leleplezés diszét emelni Bárczy Sándor főhadnagy 156 honvédet vezényelt ki Lévárol.

Gerenday A é fia

l.

Ezredes kiáll.

XI. csop. 20. l.

T. 202.

s in Bogschan felső részén a terve-
ztmetszetét, alól pedig térrajz-
tünteti föl. Jelzése alól jobbra:

33.2 cm.

G e r e n d a y A n t a l

Lyka Károly: Szoborkalandok. Uj Idők. 1934.ápr.8. (Képekkel.)

G e r e n d a y

Fővárosi Lapok.1868.aug.5. /Fővárosi hirek./

G e r e n d a i

Fővárosi Lapok.1868.szept.1. /Fővárosi hirek. Rövid hirek./

G e r e n d a y

Fővárosi Lapok.1868.szept.17. /Fővárosi hirek./

G e r e n d a y

Fővárosi Lapok.1868.szept.20. /Fővárosi hirek./

G e r e n d a y A n t a l

Fővárosi Lapok.1869.aug.26. /Vidék./

Gerenday Antal †

Évekig bírta a prímási uvadalmak márvány-bányáit, Piszkén, 69 évs korában hunyt el.

Vas. Ujs. 1887. 554 l.

Gerenday Antal

1.

Weisz Anna:

Izsó Miklós élete és
művészete. Bpest,
1939. 55. l.

Gerenday Antal

Pest

az alábbi nemzetk.

kiállitáson bronz

érmet Egyb

Exp. Paris 1867

(Exposants 15. l.)

Vác megyei város közműveitől

136/1945. közmű sz.

T. fogyasztónk!

Értesítjük t. fogyasztóinkat, hogy a felemelt díjak megnövekedett kiadásaink ideiglenes fedezésére szolgálnak mindaddig, míg a Közellátási miniszter úrnak az árrendezésre vonatkozó s minden a díjakat érintő árténvező figyelembevételével megállapítandó díjak mértékéről rendeletileg nem intézkedik. A jelenleg engedélyezett szorzószám a multévi díjaknak tízszerese. A vízdíjaknál a szorzószám április és május hóra egyenkint ötszörös, június hótól kezdve tízszeres.

Vác, 1945 július 4.

Vác m. város közművei üzemvezetősége

Pestvidéki Nyomda Vácon 336/45

Gerenday Antal

az 1867 ki párisi
kiállítás magyar
osztályának vende-
zése körül szerett
érdemeiért királyi
kitüntetést kapott

Nefelejts 1868.

238. l

3·27
16·80
3·14

23·21

Gerenday Antal

lásd

Vas. Ujs. 1865

244. l.

e g y t i s z t e l e t p é l

k é p e n n y u j t s

mikor a Révai Kis Lexikona megte
rad és a mellékelt utalványt - a
tól független - nb. aláirásával

A Révai Kis Le
teljesitmény, amilyenhez fogható
igen hosszu idő óta nem találkoz
talmában, amely 15 rendes kézikö
gában, k ö z é p l e x i k o n

A csodálatosan
értékei mutatják, hogy a Révai K
ménye a magyar, sőt mondhatnók a

Abban a remény
Önt a Révai Kis Lexikona megteki
zölni, vagyok

Gerenday Antal 1
akad. szobrász
irod

Kovács Dénes: A

Kerepesi-uti temető.
Utmutató és tájékoztató.
Bp. 1894. 37–44. l. Képekkel.
Született Dömsödön 1818
márc 5-én. Mint végzett
akadémiai szobrász 30 éves korában 1848-ban alapitotta tirem-
lékgyárát Pesten. Termékei
lassanként kiszoritották a kül-
föld enemű iparcikkeit az
országból. Több mint 60.000 em-
lékkő került ki e gyárból. Az
1860-as évektől kezdve minden
világkiállitáson résztvett és igen
sok kitüntetésben részesült.
A bécsi gazdasági kiállitáson,
a párisi világkiállitáson arany-
érmet, I. Ferenc József király-
tól arany érdemkeresztet kapott.
Az 1867-ki párisi világkiállitá-
son egy óriási méretű már-
vány lappal keltett feltüntést,
melyet a British Museumnak

...utiszcze.

Dr Pósztelek
copytemi ny. r. tanár,
igazgató.

ajándékozott.

Nálam nem említett művei: a nagysarlói honvédemlék, a sepsiszentgyörgyi honvédemlék (azonos a háromszéki honvédemlék ontoppal?), az első Kossuth mellszobor Siómaroson, dunapataji Kossuthemlék (1894). Nyári Pál siremléke Nyöregyházán, Tóth Kálmán, Táncsics Mihály, Prónay államtitkár, Kandó Kálmán, Pauler Tivadar, Jókainé Laborfalvi Róza, Thaisz Elek és Török Ianos főkapitányok siremlékei, Nagy Péter ref. püspök kolozsvári siremléke, Rácz Pál, Berkes Lajos siremlékei. A kerepesi uti sírkert számos díszes sírboltját és ő készítette: Erek Huszár, Romeiser, Nemeshegyi, Kovács Sebestyén Endre, Gozsdu, Chmel, Lipig, Kállay, Gasperini Bene, Pűrt báró, Planer, Madarász, Rajkovits, Strassenreuter, Puskás Tivadar sebi családok sírboltjai.

Gerenday Antal

l -

Magyarország
Képes Albuma
Bp. év és lapszám
nélkül

MÜE... ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
297. 1927. szám
Ér... 1927 év augusztus hó 6. n.

ekkszámla terhére utaljon ki, Budapest,

. A miniszter helyett: Kertész K. Róbert

A hivatalos másolat hiteléül:

miniszteri s.hiv.igazgató.

Gerenday Antal

rint vett az alábbi
templom Kőfaragó
munkáiban (1855-56)

Vadász Ede:

A pesti zsidótem-
plom első ötven évi
Bp. 1909. 10. l.

Cáró Forster Ny

„Műemlékek számlá

Ezennel ..... példányban,

Meissner Miklós

Egyszázötven k

fizet ..... le pénztárunknál, mely összeget külön

..... számláj ..... javára könyveljük.

K 150.—

Ma

Gerendayi Antal

irod

Thieme-Becker

XIII. 449. l.

(Lyka)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Gerenday Antal
nobrasz

irod
=

Szücs István =

Szabad kir. Debrecen
város történelme.
III. k. Debrecen, 1871.
1035. l.

Gerenday Antal

l. .

Szana Tamás. Izsó
Miklós élete és munkái.
Bp. 1897. 91+l.

en folgende Institute und Gesellschaften:

Auskunft und nähere Angaben sind zu erhalten von:

Gerenday

1.

Schoenkörpvárosh

9. l.

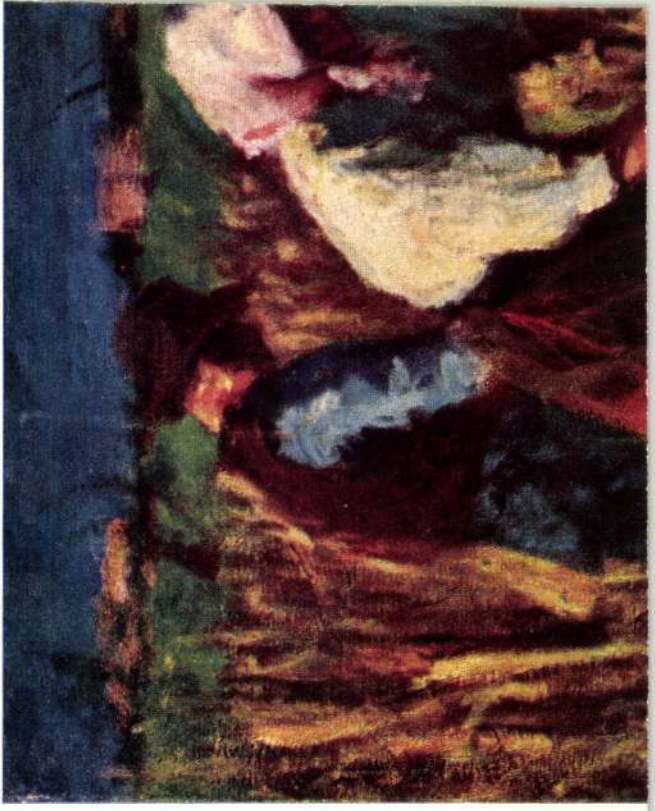

Gerenday Antal

nobrair XIX. 3.

l.

Schoenzentharóm

B. l.

1789-909-1

Kiállitási-terem

221. ~~Fal~~-szekrény (Fali)

Két darab fali szekrény, mahagoni lemezeléssel, simara fényezve, elöl kilencz mezönyre osztva és üveggel boritva. Belül polczozott.

Ára.....per 1710 K.....3420 K

Készitette Csepreghy János és fia 1905: I. 25-én kötött és 1905: III. 23-án 17753 sz. alatt jóváhagyott szerződés alapján (1431-907).

Méretei: 580 cm. hosszú és 170 cm. magas.

Gerendai

l.

Lykanemzr romantika
36.71,243,253.l.

R Ajánlott

Budapest 5

954 /bi

Europa Film-,Könyv-,Lapterjesztő és
Könyvkiadó Rt.

AJÁNLOTT

AJÁNLOTT

Budapest.

Visegrádi u.36.

K. 1.

Gerenday Antal

laid
2
Lyka = Magyar
mesterek.
[Bp 1941] 163.1.

Gerenday Antal

nobrász

l.-

Ferenczi E M Petőfi-Tsen

29. l.-

ajék elszámolásaink helyességét és a kiu

Kiváló tisztelettel

Nagy és Tsa

Gerenday Antal

Simonyi József hu-
szár ezredes (?) sírem-
léke a kerepesi uti
köztemetőben

Thirring Bpest

128. l.

Gerenday Nolván

(Lendvay sirenlék)

tród

Rédey Tivadar:

A Nemzeti Hinkár

története. Bp. 1937.

266. l.

Gerendai Antal

1864. Pest.
első orsz. szabadalm.
marványművek gyárá-
nak tulajdonosa

V Bp 461

~~Beszterczebánya Városi Múzeum~~

~~(berendezési államegység) IV. 179~~

Gerenday Antal

Vas. Ujs. 1879. 710. l.

(Dr. Kovács-Sebestyén Endre síremléke a Kerepesi uti temetőben.)

Gerenday Antal

vród

Vas. Ujs. 1881. 369. l.
(Rákóczi emléktáblája
szülőházán)

A figurális rész
Huszár Adolftól

IRAT
atal: VIII., Főherceg Sándor-tér 3. 3—4. SZÁM

ezések. Oszkár Fuchs. — Rippl-Rónai József
Béla dr. — Osztályépítészet. Gerő Ödön. — Az
. — JEGYZETEK: A Kéve kiállítása. — Pór
utcán és a nyilvános helyeken. — ILLUSZ-
lapest szék.-föv. mérnöki tervtárából és a székes-
építészeti művei. — A keleti művészeti kiál-
ıez 1816-ból. Kasselik Ferenc. — Pór Bertalan,
- Építésengedélyezési beadvány, mellékletek-

.son)
E D'ART
ılstration: VIII., Főherceg Sándor-tér 3. Nos 3—4

ES:

ömötör. — Bâtiments. Oscar Fuchs. — Souvenirs
à Paris. Dr. Béla Lázár. — Architecture des
ions de la scène au théâtre. Arthur Bárdos. —
n. Pór et l'art moderne. — Maison des Arts. —
NS: Anciens plans et documents des archives
'exposition de la Société artistique »Kéve«. —
ale. — APPENDICE: Projet de construction
e) de Barth. Pór. — Portrait de Anikó Hivatal
ppendice de l'année 1815.

ouse)

A Polgármesteri Hivatal-
nak

Szolnok

Hivatkozással f. évi márc.
21-én kelt 5240/1947 sz. iratára, értesí-
tem, hogy a MOB a szol-
noki 1848/49-iki honvéd-
emlékeket megvizsgáltatta,
s azok állapotáról és a hely-
reállításnál követendő el-
járásról a következőket közli.

I. Honvédemlék.

Gerenday Antal pesti
szobrász műve, készült
1868-ban, anyaga sosku-
ti kemény mészkő.
Eredetileg egy lépcső ma-
gasságban egyszerű vasrács-
csal volt körülvéve, mely-

ner ma már nyoma sincs.
Ettől a szinttől három lépcső
vezet a változatos profilu,
felfelé keskenyedő pillér-
hez, melynek oldalain táb-
laszerű kiképzésben mind a
négy oldalon feliratok van-
nak. A pillér tetején van
az ellenségtől elvett zászlókból,
ágyúcsövekből s egyéb hadiszerektől összeálli-
tott, mind a négy táj felé
nagyjából azonos kiképzésű
győzelmi emlék, legfelül Kül-
zőszolnok megye címere az egyik
és a koronás magyar címer
a másik oldalon. Az alapba,
kőbe melyitett cinkládába
Horváth Mihály: Magyarország
függetlenségi harcának
története c. műve van el-
helyezve.

A mai állapot a víz,
a fagy (és a háboru) rombolásának számos

jelét mutatja – A lép-
csők mészkő hasábjai között a kő-
tőanyag sok helyen el-
pusztult, az eső víz az alapozás-
ba folyt, a téglafalazás meg-
bomlott, a felette lévő kőha-
sábok megbillentek. E ha-
sábok szélein sok helyen a
kifagyás következtében kelet-
keret hiányok mutatkoznak.
A pillér feliratos törzsén
számos kisebb nagyobb sérülés
van; részben ujból kifa-
gyott macsekolás és bomba-
repeszek nyomai. A pillér
tetején álló cimeres tro-
feák közül kettőn a kifagyás
nyomai láthatók. A egész
emlékmek szép egyenletes szür-
ke patinája van.

A helyreállítás nak óvakodni
kell attól, hogy az emléket
ujjá alkossa. A kövek át-

faragása, vagy stokkolása feltétlenül mellőrendő. Súlyt helyezném a patina megőrzésére is. A lépcsőzet, amely részben úgyis a levegőben lóg, szétbontandó, s az alatta levő alapozás ugyanazon anyagból ujraépitendő. A lépcsőhasábok ugyanoda helyezendők a hol voltak, Célszerű tehát a szétbontás alkalmával várlatot készíteni s az egyes kövek helyzetét azon és a köveken számozással megjelölni. A patina megovása miatt a köveken a számozás csak ott alkalmazható, ahol az a visszahelyezés után nem látható. Az a néhány hasáb, amelyen nagyobb sérülés van, esetleg megfor-

-l ható, ha a kő erre alkalmas. Kisebb sérülésekés kifagyások kiegészítése feleslegés. Ahol okvetlenül szükséges, a kő saját anyagából készített darakőből és kevés cementből készített habarcs alkalmazandó. Ugyanez áll a pillér törzsén lévő sérülésekre. Amennyiben a feliratokban a sérülések folytán hiányok mutatkoznának, módunkban van az eredeti szövegek másolatát megküldeni. A trofeák alaki párkány egy helyen sulyosabban, másikon kevésbé van megsérülve. E részeket macsekkel pótolni nem szabad. Bizonyára akad a lépcsőzet szétbontásakor olyan eredeti mészkő darab, melyből a hiányzó részek kifaraghatók és behelyette-

sithetők.

Utoljára hagytuk, bár célszerű legelőször elvégezni a trofeák karbahozatalát. A kifagyások itt alig észrevehetők, tehát pótlásuk teljesen felesleges, csak a konzerválásukról kell gondoskodni, s azt 6-8 évenként megismételni. A konzerválásra a fluatot ajánljuk. Azt a nehány kilót, ami szükséges, bizonyára bármely nagyobb kőfaragó cég rendelkezésre bocsátja (kilójának ma 40 frt az ára), s a használati utasítást is közli. Legalább négyszeri, fokonként erősített fluatozást tartunk szükségesnek.

II. Damjanich-szobor

Szobrászati rész Radnai Bélától, építészeti rész Gondos J. Imrétől, készült 1911-12-ben. A figurális rész fehér márványból, a diadalív haraszti mészkőből.

A fővalak szemét, orrát sapkájának előrészét és szemvédőjét kalapáccsal levertek, kardjának alsó részét letörték. ☹,

A diadalív zárókövének az ívhez csatlakozó két oldalán a kőtömeg részben kiázott, s az a veszély fenyeget, hogy a márvány sulyán a zároko a szobrra ásik. Megerősítése nélkül nincsen gondoskodni kellene

E brutális szándékos vonatkozásban egy kőfaragó helyreállítása gáncsot is kivívott nehéz munkájáért. Vérmaje volna kiérdemlő

Gerenday Antal

Radnai Béla

Avvábbi-
tással

Szobrák ügyében
a MOB átirata
Szolnok város
polgármesteréhez
Fogalmazvány.

8)

Az építészeti rész oldalain ~~részein~~ kifagyásokvannak. Ennél ~~is~~ nagyobb kárt okoznak az oda telepedett gombák s az állandó tanyát vert moha. Ezek sürgősen eltávolítandók. Nem kell hozzá más, mint nehány vödör víz és egy erős gyökér kefe. Ha a fluat olcsóbb lesz, szükséges lesz az egész diadalivet fluatozni.

Bpest. 1947 máj. 15.

Gerenday Antal

irod

Hazánk. 1858. I.
cvf. 526 – 527. l.
(Vörösmarty emlékre,
kéjmellékletet.)

A sölto sirenlé-
kéről szól.

Budapest
Franklin-Társulat, 1876

Glrenday Antal

Modern circular saws, repr.

Képzőművészet

1934. 163. l.
164. l.

Gerenday Antal

pesti szobrász

Zipser András sírem-
lékét fenti készítette.
Felállították Beszter-
cebányán a a ma-
gyar orvosok és ter-
mészetvizsgálók 10-ik
marosvásárhelyi ülé-
sének határozatából

Nefelejts 1865. 315. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Gerenday Antal

elkészítette Reviczky
Szever sírcsutéret.

Nefelejts. 1865. 94. l.
238, 239. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Gerenday Antal

Schmidt Frigyes épí-
tész tervei szerint ki-
vitelerte az alábbi
síremléket.

Nefelejts 1868.
430. l. (Pákh al-
bert síremléke.)

Magyarázat VI. 230.

6/1917

3/1917

1917. IV. 13-án.

1917. IV. 14-én.

Gerenday Antal

okl. építész, kőfarágó
mester
számos síremlékterve
repr.

Rosner síreml
képekkel

Gerenday Antal
építész

Szül. Budapest 1900.
Oklevelet nyert 1925.

Műegyetem 7. l.

10 6

30
ferde

10 30

12 11½ 6 12 11½ 6 12 11½ 6

11½ 35 12 11½ 18 6 11½ 18 12

Gerenday Antal

építészmérnök.

ajándéka a Nemzeti Múzeumnak.

MMÉE közl.

1938. 312. l.

(Magyar Nemzeti Múzeum.)

5805

40.214. — K. M. E. Ny.

Gerenday

nobrán

Zrínyi Miklós

jemlékre, 1878.

Szigetvár (Somogy vm)

Jul

~~Felso - Moesia VIII. 207~~

Gerendai
szobrai
Szigetvári Zrínyi-
emlék 1878.

Hauptmann Pál:
Hal Pál:
Szigetvári kalauz.
Szigetvár, 1925.
36 l.

Gerenday A. és Fia

ieg készitette
az alábbi emlékoszlopot
a vele 1898. január
havában kötött szerződés
alapján. Pataky Imre
kecskeméti rajztanár
terve alapján

irod A pusztaszeri millenáris emlékszobor ügye.
Különlenyomat a Pestmegyei Hirlap 1898. okt. 30.
számából. Kecskemét,
1898. 31. l.
34. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Gerenday Antal

Kisfaludy Sándor szobra Sümegen szülő és lakóháza előtt fentitől –

Irod.

Timár Kálmán: Kisfaludy Sándor siremléke. Győri Szemle 1930. 268 l.

TESTVEREK
BUDAPEST

Gerenday Antal

l.

Szinnyei X

1001. h.
Többvár

Gerenday Antal

A kiskőrösi Petőfi szobor nem a városháza előtti téren, hanem a elemi iskola épülete előtti kertben áll. Az idő erősen megrongálta. A neogotikus esetlen talapzat a helyén marad, a költő mellszobra, pedig Petőfi szülőházába kerül.

Láttam 1949.
junius 2.

Másod példány

...ib

...: Egyszáztizennégy
...mely összeget a mátra-
...helyreállítási munkák
...Alajos ig. tanító urtól
...élkül átvetten.

...junius 26-án

Nagrandla ...

Gerenday Antal

piszkei kőfaragó

készítette az eszter-
gomi honvédemléket
1861-ben.

Körösy László dr

Esztergom. Esztergom
1887. 174. l.

s Bizottsága

u. 10.

Gerendayt.

áll. ezüst érem

[Közlezrkiáll]
1233 l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Gerenday Antal

Ivód

Vas. Ujs. 1881. 607. l.
(II. Rákóczi Ferenc
emléktáblája.)

Külöházán, nincs
szó arról, hogy ezen Ha-
szár Adolf valamit
csinált volna.

A «Magyar Hiradó» című
Aktuális Filmujság» kiadója
Filmfelvételek · Előhivás
Másolás · Saját laboratórium ·
Műtermi és egyéb fényképfelvételek

Telefon: 1-455-10

Budapest, VIII, Sá

M.D.K.

Gerenday Alajos, szobrász

műhelyében (Molnár u. 4) nem régiben elhészült Zrinyi Miklós emlékezetére Szigetváron felállitandó emlékmű mely három lépcsős, görögstilusban tartott talapzatori egy hatalmas, bronzból öntök oroszlánt ábrázol, mely egyik mancsát egy zászló hegyen tartja.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1878. VII.évf. 33 sz.

229. old.

Gerenday Antal MDK

szobrász

Müvészet 1942. 88.o.

Gerenday Antal

Lyka Károly: Szoborkalandok. Uj Idők. 1934. ápr. 8. 15. sz. 52o l.

Gerenday Antal

A lipótmezei elmegyógyintézet építésénél /Zettl-Mayr/1859-67/ a kőfaragó munkákat végezte.

Repr. 143. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

76.1.

MDK

Gerenday A. siremlékgyáros

Eldöntött pályázatok. Magy. Iparmüvészet. 1909. 107 l.

MDK

Gerenday Antal

[illegible] és [illegible] [illegible]1. 1928. X. 28. 299.1.

Gerenday A. kőfaragó

MDK

Pályázatok. Magy.Iparművészet, 1920. 95-96.l.

Gerenday A.

xcxcxcxcxcxcxcx cxcxcxcxc cxcxcxcxcxcx

Pályázatok. MI 1920. 95 l.

M-D.K.

Gerenday . . . bolrán

Budapesti. A Tenkei Kossuth nobor
készítője. A nobrot lelepleztés 1899-ben

Emlékkönyv a Kossuth nobor lelepleztési ünnepélyről. Tenke 1899, 14

M.D.K.

Gerenday

Szobrászmüvész 1878-ban Zrinyi Miklós emlékére készült Oroszlán emlékmü Szigetváron van. Illusztráció.

Városok Lapja 1940. XXXV.évf. 13.szám. 153.oldal

dr Medriczky Andor: Szigetvár a történelmi nevezetességü városis nagyközség.

Gerenday

A müvész Kölcsey szobrát mintázza, mely/a költő lakhelyén, Csekén kerül felállitásra,-közli a Budapesti hirvivő c. rovat.

Családi Kör. Bp. 1864. febr. 14. V. évf. 7. sz. 166. lap

Geren day

Szatmár városa számára a müvész egy ujabb Kölcsey szobrot mintázott, melyet Szatmáron a tornyos városházzal szemben, a piacon állitanak fel. A disze szobor három ölnél magasabb, gömbölyü oszlop a párisi Vendome-szobor mintájára, szürke bajor márványból. A tetején "a legfehérebb carrarai márványból Kölcsey mellszobra diszlik, mely az életnagyságot jóval felülhaladja",-közli a Budapesti hirvivő c. rovat.

Családi Kör. Bp. 1864. aug. 21. V. évf. 34. sz. 811. lap

Gerenday Antal szobármüvész

"Csányi László, -az 1848.-i alkotmányért vértanuságot szenvedett- dicső hazafinak, Zala megye lelkes fiai és leányai gránit emlékszobrot"emelnek, melynek elkészitésével a müvészt bizták meg.

Családi Kör. Bp. 1868. ápr. 5.
14. sz. 331. lap.

Gerenday Antal
nobráz 1869

ivod

Keky Lajos = A
nazeves Kisfaludy-
Taisaság. (1836-
1936). Bp. 1936.
140 il.

MDK

Gerenday Antal kőfaragómester

Az igazi Petőfi és a szobrai. Hirlap, 1949. jul. 16.
3. l.

MIK

Gerenday Antal

Berzsenyi Dániel bronz mellszobra. Vay Miklós
Talpazat Gerenday Antal.

1860.

Bp. Muzeumkert.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

161.1.

M.D.K.

Gerenday Antal, szobrász

résztvett a béhéscsa-
bai Kossuth-szobor pá-
lyázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.
dec. 28. sz. 8. old.

Gerenday Antal szobrász

1864 áprilisában helyeztek el az általa készített szürke márványtáblát, melyet Palóczy László az 1848-i és 1861 évi országgyűlés képviselőháza kezelőtének emlékül képviselőtársai emeltek.

ifj. Horváth Béla: A miskolci Avas műemlékei
Bp. Képzőm. Alap 1964 25. old

Plasztika, alkalmazott plasztika

Petőfi emléktábla Félegyházán, Gerenday Antal

Divatcsarnok, 1861.19.sz.boritéK

Főváros és vidék

M.D.K.

Gerenday A. [lajos] szobrász

Készítette azt a Honvéd-emlékművel „melyet az elmult héten a Krisztina-városi temetőben ünnepélyesen felavattak." Az emlékmű 3-lépcsős talapzaton álló műkő obeliszk.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1877. VI.évf. 22. sz.

163. old.

Gerenday Antal

Sz. Rgy. 19 n. 2.

1864 litografált albumot ad ki a nádra zapható zíszövetsel. 158 zirenlét zép.

Anyakvi sz.: .....

Név: .....

Lakcim: .....

Szaktárgyak: .....

Évfolyam: ..... Vallás: ..... Szül. év.: .....

Szaktárgyain kivül tud .....

.....

Tanitást vállal: helyben — vidéken.

Kapott-e már állást a Segitőtől és milyen esetekben: .....

Megjegyzések: .....

M.D.K.

Gerenday Antal, pesti sírkő-faragó

az istenmerejei r.k. templom homlokzati márványkövét 1855-ben faragta

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old.

Gerenday Antal

A "Bel és külföldi Hirek c. rovat közli:
Gerenday szobrász-müvész saját költségén
"Schodelné asszony sirja fölé diszes emlék-
követ állitott".
A lap véleménye szerint ez az örömhir azért
szomoru, mert „aminek nemzeti ügynek kellene
lenni, egyesek lelkesülésévé válik."
Külön hivatkozik a Hölgyfutár c. lap véle-
ményére is.

DÉLIBÁB, Bp. 1855. juli. 8.
4. sz. 47. lap.

Gerenday A. /17

A temetők művészetével foglalkozik Petrik Albert, egyéb művészeti és tudományos ismeretterjesztő munkái mellett. "A Kerepesi temető" c. tanulmányában a művészi siremlékekről, a temetői épitőművészetről számol be. Felsorolja az árkádos sirokat tervező épitőművészek és a siremlékeket készitő szobrászművészek nevét: Stein Aurél, Nagy Sándor, Kriesch Aladár, Donáth Gyula, Zala György, Bethlen Gy. és Fritz O., Radnai Béla, Stróbl Alajos, Kallós, Mátray, Damkó, Gerenday A.
Az itt szereplő művészek közül Stein Aurél, Nagy Sándor és Kriesch Aladár az árkádos sirok kupoláinak mozaik képeit terveztek.

ÉLET, Bp. 1910. okt. 30. II. évf. 42. sz. 555-568. lapokon.

Gerenday Antal

Képfaragó müvészeink közül két nevet emlit meg a lap, akik „haladó izléssel, a magasabb igényeknek megfelelően üzik müvészetüket". Gerenday Antal és Dunaiszky szobrászok temetőbeli ujabb siremlékeikkel dicséretesen bizonyitják tehetségüket. Budapesti Szemle c. rovat kiemeli a két müvész alkotását.

DÉLIBÁB, Bp. 1857. nov. 8.
45. sz. 539. lap.

Gerenday Antal

Kölcsey Ferenc rokonai "a buzgó hazafiságáról ismert szobrászt" kérték fel, hogy készitsen a költőhöz méltó siremléket a Csekén, /Szatmármegyében/ nyugvó Kölcsey sirhalmára.
Bel és Külföldi Hirek c. rovat közleménye.

DÉLIBÁB, Bp. 1855. aug. 12.
9. sz. 1o5. lap.

Gerenday Antal

Bulyovszky Gyula emlékezik meg a lapban a szobrászművész „kegyeletes tettéről, amellyel sirkővel emlékezett meg Garay János hamvai fölé. Egy magányos polgári Gerendayé, aki Schodelné sirkövét is emelte. A siroknál talán egy meleg gondolat jut a honfinak, aki a siremlékeket állitotta, de nem fog benne vágy ébredni, hogy magyar müvész legyen, kit a közbecsülés legjobb esetben a sirjáig kisér, s azután könnyelmüen fordul vissza."

DÉLIBÁB, Bp. 1855. aug. 5. 8. sz. 94. lap.

/27

Gerenday A.

Az /17 sz. cédula folytatása a Kerepesi temető siremlékeinek müvészeiről.
Varga Imre siremlékét bemutatja a lap, melyet a müvész készitett.
Az emlék lépcsőn ülő angyalt ábrázol, harsonával a kezében.
Repr.

ÉLET, Bp. 1910. okt. 30. II. évf. 42. sz. 555-568. lapokon.

M.D.K.

Gerenday A. szobrán

Sebestyéni Kovác Andrásnak a kerepesi temetőben állitott síremlékét kiemelt helyen, hosszan ismerteti a lap.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1879. VIII.évf.

okt. 26. sz. 337.old.

M.D.k=

Gerenday A [lajos], szobrász

Készítette Petschacher Gusztáv szemléket a Kerepesi temetőben, mely egy letört oszlopot ábrázol, rajta az elhunyt relief-jével, melyet Schrödl Emil mintázott

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1890. XIX. évf.

dec. 20. sz. 285 old.

MDK

Gerenday, kőfaragó

/bár a karácsonyi ajándékul kínálkozó tárgyak között szokatlanul hatnak/ G. kisméretü síremlék-mintái kevés törekvést mutatnak a síremlékeknek művészi megoldására.

A karácsonyi iparmüv.kiáll.

Magyar Iparművészet. 1908. 14.1.

1906.

Gerenday

Brown Alfréd sirjának márványemlékét készitette a Kerepesi temetőben, -irja P. Szathmáry Károly "Egy kézszoritás" c. beszélyében.

Családi Kör. Bp. 1864. dec. 25. V. évf. 52. sz. 1230-1234. lap

Gerenday

Szalay László siremlékét faragta ki a müvész. A nyolc láb magas gránit szobrot a Kerepesi temetőben a sirnál készitette, -mint a Budapesti hirvivő c. rovat irja.

Családi Kör. Bp. 1864. okt. 30. V. évf. 44. sz. 1051. lap.

MDK

Gerenday Antal szobr.

Gyurmán Adolf siremléke

Melléklet a Vas. Ujs. 47. sz.hoz 1869. nov.21.

Patak Jenő

Kölcsey Ferenc szobra Gerenday Antal

"gyárában elkészült.

Fővárosi Lapok 1864.I.128.old.

Plasztika, körplasztika.

Kölcsey siremléke, Gerenday Antal.

Divatcsarnok, 1855. aug. 3o. 48.

96o.

Művészet.

Plasztika, körplasztika.

Garay siremléke, Gerenday Antal.

Divatcsarnok, 1855. aug. 5. 43.

841-844.

Császár Ferenc: Garai siremléke.

Gerenday A. szobrász mórványsiskőtelepe, Budapest

Pesti Hirlap. 1885. ápr. 19. Hirdetés

Sirmalék-rendelések nagy választékban...

Gerenday

A lap "Főváros és Vidék c. rovata elismeréssel ir a müvész sikerült siremlékéről, melyet Szentkirályi Zsigmond részére készitett

Divatcsarnok, Bp. 1859. dec. 13.
6. sz. 47. lap.

MDK

Gerenday Antal

A halhatatlan lélek/siremlékterv/. Repr.

Siremlék, repr.

Képzőművészet 1934. 163.l.

Gerenday Antal

alkotta a VIII. Múzeum körút Gerzsenyi Dániel szobor szürke gránit talapzatát. /1860/.

Benza László, Bernát György, Erdei Ferenc, szerk.: Budapest lexikon, Budapest 1973.

1335

8048

M.D.K.

Gerenday

"Fürdő gyermek" c. művét szorgalmas tanulmány-
nak nevezi dr. Berényi Pál: "Az Országos Ki-
állitásról" c. beszámolójában.

Képes Családi Lapok, Bp. 1885. juni. 28.
7. évf. 4o. sz. 637. lap

GERENDAY Antal szobrász

Kisfaludy Sándor szobra, 1880
Berzsenyi emlék, Vikár

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének műemlékei. Bp. : OMvH, 1993 181.

202

XXXXXXXXX
Patak Jenő

Plasztika.

Kölcsey Ferenc szobra. Gerenday szobrász müve Szatmáron.

Fővárosi Lapok 1864. I. VIII. 17. 781. o.

GERENDAY Antal

Csongrád, Szent Orbán pápa szobra
1856

Mozaikok Csongrád város történetéből
1989. Csongrád, 1993. 188-189.

Plasztika, alkalmazott faragvány
Vörösmarty siremléke, Gerenday Antal

Divatcsarnok, 1858. aug.3. 493.
Budapesti társasélet

Gerenday Antal nobrán M D.K.

Nikla, temető Berzsenyi Daniel
síremléke.

Genth. Mücml. 1959 I. 126.

Gerenday Antal kolván M.D.K.

Sümeg, Kisfaludy Sándor mellszob-
ra. 1869.

Genth. Kücml. 1959 I. 331

Gerenday Antal

Kölcsey Ferenc diszes siremlékét
készitette a csekei temetőben nyugvó költő
"hamvai jelölésére",-közli a Müvészet c. rovat

Divatcsarnok, Bp. 1855. aug. 3o.
48. sz. 96o. lap.

Gerenday Antal

A "Nemzeti Irodalom" c. rovat közli, hogy a müvészt kérték fel a korán elhunyt neves költő, Obernyik Károly siremlékének elkészitésére.

Divatcsarnok, Bp. 1855. szept. 1o.
5o. sz. 998. lap.

Gerenday Antal

Schmidt Frigyes bécsi templomépitész elkészitette Pákh Albert siremlékének terveit. A mellszobor fekete márvány fülkében áll, körülötte vörös márvány oszlopokkal. A siremlék elkészitésével a müvészt bizták meg.
Budapesti hirvivő közleménye.

Családi Kör, Bp. 1868. szept. 6.
36. sz. 858. lap.

Gerenday Hatal M. D. K.

nobrász

Sümeg, temető: Kisfaludy Sándor siremlike. 1869.

Gentle. Müemel. 1959 I. 332.

MDK

Gerenday ? szobrán

1868. Sümegen két tervet kénit Kisfaludy Sándor siremlékére.
A sümegi siremlékbizottság kéri a KT-t zsüri kiküldésére.

A zsüri tagjai: Barabás M., Engel József, Izsó Miklós,
Landhár Károly, Dunaiszky László

MDK-A-I-1/464.

Gerenday Antal

Kisfaludy Sándor siremléke, a költő mellszobrával. /1869./

120.o.

Entz Géza - Gerő László: A Balaton környék műemlékei. Bp. 1958.

Plasztika, alkalmazott faragvány

Beőthy László siremléke, Gerenday Antal

Divatcsarnok, 1858.aug.3.493.
Budapesti társasélet

Gerenday Antal, főszobrász.

Divatcsarnok, 1855. aug. 5. 43.

841-844.

Császár Ferenc: Garai siremléke.

Gerenday Antal kőszobrász.

Divatcsarnok, 1855. aug. 3o. 48.

96o.

Müvészet.

Gerenday Antal, szobrász

Életképek, 1876. juni 9. I. k. 7. sz.
65. l.

Vegyes közlemények.

GERENDAY Béla szobrán

Moravica, Kornilh-emlékmi 1896

(1985-ben bukkant fel ugyból)

Kalapi 1995 210-211.

GERENDAY Antal robain

Gerenday Antal i fia

Balaupág - Kindersprunta, Kovács Józef
48-as honvéd síremlike 1865.

H. Szabó Lajos: Történelmi emlékhelyek
Pápán i környékén. Pápa, 1996 32.

Gerenday Antal

„Paulay Ede", dombormű profil, arc-
képe, márvány, 1897

Magyar kinész portrék 2. Cenner Mi-
hály: Festmények, kobrok, dombormű-
vek a XIX század. Budapest, 1966. kata-
lógus, 56 l.

Gerenday Antal

„Id. Lendvay Márton", dombormű profil képe, mészkő, 1859, (síremlék).

Magyar színészportrék 2. Cenner Mihály: Festmények, szobrok, domborművek a XIX. Század. Budapest, 1966. Katalógus, 55 l.

MDK

Gerenday Antal, ép.
Szül. Budapest. 1900-ban.

Oklevél kelte: 1925
" száma: 8893

A m.kir.József Müegyetemen okl.-t, absolut.-t vagy okl.honositást nyert épitészek névjegyzéke.1873-1928 -ig.
ÉI-ÉM 17.1. 1931 jan.15.

Gerenday Antal

l.

Dívald Akad. palotája

32. l.

101

MDK

Geremday Antal, kőfaragó

faragta az Akadémia épületének oszlopainak törzsét.

Divald: Akadémiai Kalauz. -Az Akadémia emléktáblája.
29-34 l.

GERENDAY Antal szobrász

sümegi Kisfaludy szobrai

HŐGYÉSZ László: Sümeg évszázadai. Veszprém : Eötvös Károly M. Kvt., 1989 213. 215.p.ill.

GERENDAY Antal pesti sirkőfaragó. Az istenmezejei rk. templom homlokzati márványkövét 1855-ben faragta.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Gerenday Antal nobrán M.D.K.

Szigetvár, Zrinyi Miklós emlékmű

1878.

Gentl. Mikul. 1959 I. 362.

M. D. K.

Gerenday Antal nobrán

készítette 1894 ben a Balatonszabadi
Siómatosi Kossuth emlékművet.

Gentr. Műeml. 1959 I. 29.

AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁSBÓL: FREYSTÄDTLER LOVAG KIÁLLÍTÁSA A MEZŐGAZDASÁGI CSARNOKBAN.

kevés történt a közegészségügy javítása terén. Ugyanazok a bajok, a hiányok ma is, mint egy évtizeddel ezelőtt voltak. Ezekre rámutatni, javításukat sürgetni gyűlt össze Budapestre e hó 14-ikére a közegészségi és orvosügyi kongresszus. Nagy és díszes testület volt ez, benne jeles egyetemi tanárok, tudós hírű orvosok, a miniszteriumok képviselői.

A kongresszust *Korányi* Frigyes elnök nyitotta meg az ünnepélyek csarnokában, mely szépen megtelt. Az elnöki megnyitó a kongresszus fontos czéljait emelte ki, s inditványozta, hogy a kongresszus intézzen üdvözlő táviratot a királyhoz. *Gerlóczy* Károly polgármester a főváros nevében üdvözli a kongresszust s szivéből kivánja, hogy a kongresszus munkálkodásai az ország és a főváros javára a legjobb eredményűek legyenek. *Wlassics* Gyula kultuszminiszter levélben üdvözölte a kongresszust.

A megnyitó ülésre következett a közegészségügyi és orvosi szakosztályok együttes ülése dr. *Kétly* Károly egyetemi tanár elnöklete alatt. A délelőtti ülésen előadásokat tartottak *Breuer* Armin dr. hevesmegyei főorvos az egészségügyi közigazgatás szervezéséről, *Molnár* Antal dr. és *Reisz* Gedeon közegészségügyi felügyelő. A délutáni ülésen *Ruffy Fál* Bars vármegye alispánja tartotta az első előadást, a ki a szegényügy és a kórházügy rendezése érdekében nyujtott be határozati javaslatot. Dr. *Schützenberger* Endre dunaföldvári községi orvos a törvény által szentesitendő reformokat kiván az egyöntetű és rendszeres közigazgatás érdekében és 13 pontban foglalja össze javaslatait.

Szept. 15-ikén folytatták az előadásokat és a a tanácskozásokat dr. *Chyzer* Kornél miniszteri tanácsos elnöklete alatt.

A tanácskozás első tárgya volt az «egészségügyi statisztika». Az első előadást e tárgyban dr. *Thuróczy* Károly, Nyitramegye t. főorvosa tartotta. Utána dr. *Faragó* Ödön, Szeged t. főorvosa értekezett a városok egészségügyi statisztikája tekintetében. Az előadások után megindult a javaslatok fölött a vita. Felszólaltak: dr. *Ixl* Soma, *Kőrösi* József, dr. *Löw* és dr. *Fodor* József.

Most áttértek a *szegényügy* szervezésének kérdésére. Az elnöki széket gróf *Teleki* Géza foglalta el, a ki néhány hatásos szóval hivta fel a kongresszus figyelmét a szegényügy fontosságára. Az első előadást dr. *Tabódy* Jenő, Ungmegye főjegyzője tartotta. Utána gróf *Teleki* Géza foglalta el az előadói széket, s érdekes előadásban ecsetelte az elhagyott gyermekek sorsát.

A délutáni tárgyaláson az orvosügyi szakosztály tartott ülést. A tanácskozás tárgya: *a betegsegélyező egyesületek és pénztárak* kérdése volt. Az ülést *Purjesz* Zsigmond kolozsvári egyetemi tanár nyitotta meg. Az első előadó *Petz* Lajos dr. győri tiszti főorvos volt, megtámadva a betegsegélyző egyesületeket, melyek sok visszaélést követnek el és sértik az orvosi tekintélyt. Még dr. *Prochnow* József és dr. *Tihanyi* Mór m. kir. rendőrorvos tartottak előadást, s ez előadásokhoz hosszu vita füződött.

Szept. 16-ikán tovább folytak a tanácskozások. Az előadások sorát dr. *Csatáry* Lajos kezdte meg. A fertőző betegségek terjedésének meggátlásáról szólott, melyben törvényhozási intézkedéseket sürget és fölöttébb szükségesnek tartja, hogy a nép a fertőző betegségekről kellően felvilágosíttassék s annak elfojtására serkentessék. *Frank* Ödön dr. volt a második előadó, a ki hasonló értelemben szólott. A harmadik előadó dr. *Jósa* András, megyei tiszti főorvos (Nyiregyháza) volt, a ki azt hangoztatta, hogy a nép körében a járványok elleni védelem módjait ismertetni kell. A tanitókat ki kell képezni az egészségügy átalános ismereteire.

Másik tárgy volt az ingyenes segélynyujtás, melyről *Csapodi* István egyetemi tanár értekezett, s többen hozzászóltak. Dr. *Fodor* József a lakások egészségügyéről adott elő nagyérdekű dolgozatot. *Gerlóczy* Károly alpolgármester azokat az intézkedéseket ismerteté, a melyek a lakásügy rendezése érdekében a fővárosban tétettek a legutóbbi időkben, s a melyek egészségügyi szempontból kétségtelenül jó eredménynyel jártak.

Ezzel a kongresszus napirendje véget ért, s következett a befejező ülés. *Korányi* Frigyes elnök köszönetet mondott mindazoknak, a kik a három napos tanácskozáson közreműködtek, a kik azt támogatták: a miniszteriumoknak, a fővárosnak, a közoktatásügyi miniszternek, a ki személyesen résztvett a tanácskozásokon, az egyes előadóknak, a kik tartalmas beszédeikkel emelték a kongresszus szinvonalát és végül köszönetet mondott a kongresszus tagjainak azért a bámulatos türelemért és higgadtságért, a melylyel a tanácskozásokat kisérték. A kongresszus tagjai éljenzések közt oszlottak szét.

A Vaskapu megnyitására előreláthatólag óriás közönség gyűl össze Orsován és vidékén. A Herkules-fürdőbeli ünnepélyen azonban csak azok vehetnek részt, kik meghivót kapnak.

A *király* szept. 26-ikán d. u. 3 órakor érkezik Orsovára, s ünnepélyes fogadtatás lesz. A királyi erdészeti hivatal épületében ő felsége a küldöttségeket fogadja, aztán visszavonul a «Ferencz József» díszhajóra. Másnap reggel 8 óra 20 perczkor a *szerb király*, 8 óra 35 perczkor pedig a *román király* érkezik, kiket uralkodónk fogad a pályaudvaron, s aztán a gőzhajóhoz kocsiznak. Ugyanezen hajóra szállnak a külföldi udvarok képviselői és a meghi-

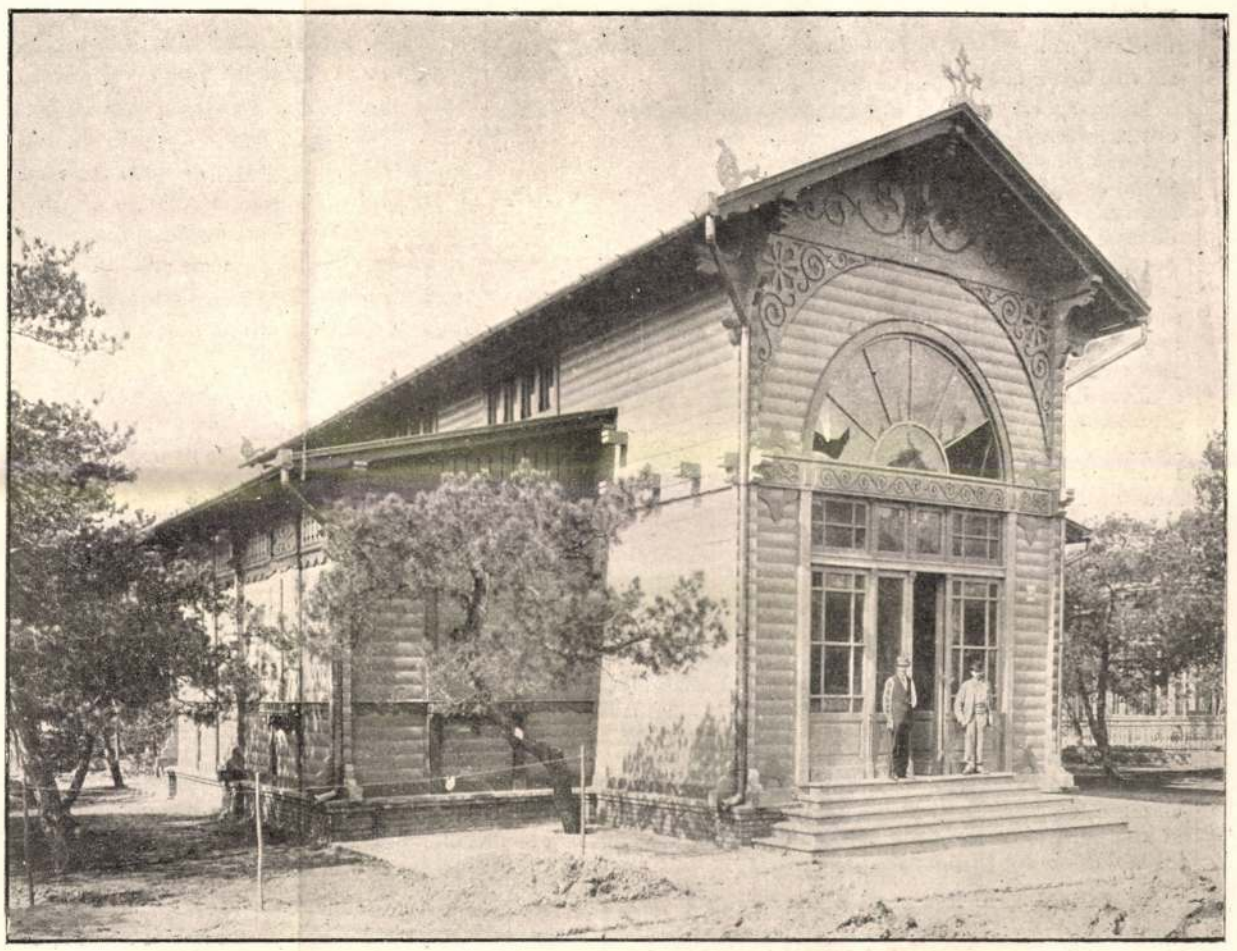

AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁSBÓL: A THONET-TESTVÉREK PAVILLONJA.

vott előkelőségek, a törvényhozás tagjai. A «*Ferencz József*» gőzhajó 9 óra 30 perczkor indul a Vaskapu új csatornájának torkolatához, utána sorakoznak a többi hajók. A felségeket vivő hajó miután elszakította a csatornát elzáró virágfüzéres kötelet, elsőnek hatol be a csatornába, mire ágyúk dörögnek, *Dessewffy* csanádi püspök pedig a többi püspökök segédlete mellett rövid áldással a csatornát beszenteli. *A király* erre áldomást mond s koczint a két fejedelemmel. A hajók a Kazán-szoros felső végéig mennek, onnan visszafordulnak. 11 órakor villás reggeli a hajón; 2 órakor megérkezés Orsovára; a fejedelmek azonnal a Herkules-fürdőbe utaznak, hova 3 órakor érkeznek. Ő felsége itt a katonai és polgári hatóságokat fogadja. 6 órakor udvari ebéd a fürdő nagytermében. 8 órakor elutazás. Ő felsége a román királylyal együtt indul *Bukarestbe*.

A tetétleni Árpád-emlék. *Nagy-Kőrös* városa is hozzájárult az ezredév emlékszobraihoz. Nagy obeliszkkel jelölte meg a városhoz tartozó *Tetétlen* pusztán azt a halmot, mely körül — a hagyomány szerint — Árpád serege tanyázott hosszabb ideig, s egészen a Tiszáig terjedt. A Névtelen említi a «Mons Teteutlen»-t, a tetétleni hegyet. Hol volt ez, eleget vitatkoztak rajta, a Kecskeméthez tartozó tetétleni puszta halmát hegynek elfogadni sokan nem akarták, de mások azzal érveltek mellette, hogy épen mert nem magas, azért «tetőtlen», mint a Névtelen is irta. Nagy-Kőrös hazafisága nem is hagyta jel nélkül a helyet. Augusztus 30-ikán leplezték le a csinos kő obeliszkot, szép ünnepélyel. Pestmegye városai, községei, Nagy-Kőrös egész környéke összegyült délelőtt a tetétleni pusztán. A szobrot *Gerenday* Béla fővárosi akadémiai szobrász készítette.

Az ünnepélyt a kőrösi dalárda éneke nyitotta meg. Az ünnepi beszédet *Póka* Kálmán polgármester tartotta, miközt a magas obeliszket leleplezték. *H. Kiss* Kálmán ref. tanítóképzőintézeti igazgató mondott még beszédet, visszapillantva az ezer év küzdelmeire. *Molnár* Gedeon városi jegyző pedig felolvasta az alapkőbe helyezendő iratot, mely így végződik:

Ma csöndes már a tábor helye s ők
Alusznak régen a honkeresők.
De te virulj lábuk nyomán Tetétlen,
Boldog nép lakozzék téreden.
Mondd a világnak: hogy él és akar
Élni végtelenig itt a magyar!
S álljon ez emlék a multak jele,
Kimélve bánjon a vész is vele!

A dalárda erre elénekelte a «Nemzeti zászló» czimű dalt, mire *Dayka* Gábor elszavalta *Telekes* Béla pályadijat nyert alkalmi ódáját. *Eötvös* Károlynak, a város országgyülési képviselőjének hatásos beszéde fejezte be az ünnepet, és *Filó* Lajos ref. lelkész mondott imát és áldást. A meghivott vendégek aztán a város által rendezett lakomára gyültek össze.

Az időszaki sajtó a kiállításon. A kiállítás közművelődési és sajtó-csoportjának juryje szept. 12-én ülést tartott, melyen *Rákosi* Jenő megtette jelentését az időszaki sajtóról.

A lapok ott vannak a közművelődési pavillon olvasó csarnokában, majd mindenik megirta röviden történetét, a mi négy kötetnyi terjedelmet foglal el. Nincs valamire való város, melynek hirlapja ne volna. A legrégibb lapok németek voltak, de újabb időben a magyar lapok rohamosan szaporodnak. *A fővárosi hirlapok* frissebbek, elevenebbek, változatosbak, mint Európa legtöbb országainak hirlapjai. *A vidéki sajtó* a maga gyöngébb anyagi ereinek korlátai közt, ezek lehetősége szerint él. Mégis egészben, ott, a hol tehetsége engedi, a fővárosi hirlapok fejlődésének irányát követi. Egyes városokban pedig, minő Szeged, Arad, Debreczen, Pécs, Kassa, Nagyvárad, Kolozsvár, szinte fővárosi szinvonalon áll az ujságcsinálás művészete. Aradon, Pécsett és Kassán a német sajtóval való sikeres versenyben emelkedett föl a magyar újságirás. A jelentés kiemeli a *szakirodalom* gazdagságát, s ezután így szól: «Szegénynek csak a képes lapok dolgában mondhatjuk időszaki sajtónkat és a szorosan vett szépirodalmi lapokban. Néhány évtizeddel ezek voltak az érdeklődés tárgya, ugy, hogy a hatvanas években egy jeles irónk sikerrel indított meg egy szépirodalmi napilapot is — a mi bizonyára egyetlen dolog volt a maga nemében tán az egész világon — és ma, mintha az előző évtized visszahatását szenvednők, a szépirodalom egyelőre elvesztette önállóságát. Mégis képes lapjaink közül ki kell emelnünk mint régi, szolid, eredeti vállalatot, a *Vasárnapi Ujságot.*»

Az edinburghi herczeg Budapesten. *Alfréd* edinburghi nagyherczeg, az angol királyné fia, e hó 16-ikán kiséretével Budapestre érkezett és a Royal-szállodában vett lakást. A nagyherczeg a fővárosban pár napot tölt a kiállítás tanulmányozása végett és azután Sinajába, Romániába, utazik, hogy leányát, a román trónörökös nejét, meglátogassa.

Gömöriek a kiállításon. Gömörmegye *tornaaljai* járásából mintegy 561 főből álló csoport érkezett a kiállítás megtekintésére Osváth Dániel főszolgábiró vezetése alatt. Mind magyarok. Velük jött a sajógömöri 30 tagból álló földmivesdalárda, mely a kiállítás falujában hangversenyt rendezett. A kiállítás közönségét kellemesen lepte meg az egyszerü földmivesek szépen és művészi izléssel előadott éneke. A gömöriek Kossuth sirját is megkoszorúzták.

Kiállítási emlékek vásárlása. Az országos iparegyesület nevében gr. *Zichy* Jenő elnök és *Gelléri* Mór aligazgató következő felhivást intéznek a közönséghez:

Az ezredéves országos kiállítás általánosan elismert erkölcsi sikerét nagy mértékben előmozditaná, ha a hazafias közönség a kiállító iparosok által hozott áldozatokat kellőképen méltányolná. Ez természetesen első sorban a kiállított tárgyak megvásárlásával történhetik. Előkelő köreink és általában nagy fogyasztó közönségünk a kiállításon meggyőződhettek a magyar ipar versenyképességéről és számos oly kitünő tárgyat találnak az ipari csoportokban, a melyeknek megvásárlásával jelentékeny szolgálatot tehetnek a kiállításban részt vett iparosoknak. Az ezredéves kiállítás messzeható jelentőségénél fogva is bizonyára sokan kivánnak egy-egy emléket szerezni, hogy a későbbi nemzedékek méltánylását is biztositsák a nagy nemzeti ünnep e méltó kerete számára. Felhivjuk tehát a mélyen tisztelt közönséget, hogy a kiállítás hátralevő rövid idejét egyrészt szükségleteik fedezésére, másrészt emléktárgyaik bevásárlására a legjobban felhasználni sziveskedjék, hogy a hazai ipar iránt való elismerését az ezredéves ünnep alkalmából méltóképen kifejezésre juttassa.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Erdélyi Béla költeményei. Budapest 1896. A diszes kiállítású tizenkét íves kötetet Váradi Antal látta el előszóval. Az ily bemutatás nem kritika, hanem nekrolog forma, mely éles világításba helyezi a jó tulajdonságokat, a hibákra ellenben fátyolt borít. Váradi a birálatot költői hasonlatba burkolja: «Jár, jár fel s alá — mondja Erdélyi Béláról — azon a Jákob-létrán, mely a kövön álmodók lelkét a menny felé vezeti, hol lejebb, hol feljebb ragadja meg egyik-egyik fokát, s habár a mennyet magát el nem éri, de a föld poráig sem száll le soha». Ez prózára fordítva annyit tesz, hogy Erdélyi Béla komoly törekvésű iró, kit jó ízlése, irodalmi műveltsége megóv attól, hogy gyönge dolgokat irjon; de viszont nem az az igazi, erős költői tehetség, mely maradandót tud alkotni. A kötetből mi is ezt a benyomást merítettük. Csinos, ügyes, hangzatos költeményeket ir, de lelkünket nem tudja mélyen megindítani, képzeletünket felgyújtani. A kötet tartalma változatos. Vannak benne kisebb-nagyobb alkalmakra irt költemények. Mindjárt elején egy ily alkalmi költemény, az ezredévi kiállítás megnyitására irt «Fohász». Nem hiányzanak ebből a szép strófák, s a meleg hazafias érzés, de az egész, bár hymnusz akar lenni, még sem tud fölemelkedni. A túlzás sem válik előnyére. Való igaz, hogy nincs széles e hazában magyar ember, a ki igazi szeretettel ne zárná szivébe királyunkat; de mégis midőn Erdélyi Béla azt mondja:

«*Egyetlen* szentem: Apostoli Királyom!
Emeld fölénk áldáshozó kezed!»

többet mond, mint kellene. Hát Árpádot, Szent Istvánt, Szent Lászlót s annyi szent és nagy nevét a magyar történelemnek megtagadja? Az őszinte tisztelet királyunk iránt s történeti nagyjainknak igazi kultusza, egybe forrva él a magyar ember szivében. A kötetben sok a könnyed életképi rajz, romantikus szerelmi költemény, heinei románcz, stb. Az előadás általában könnyed, a nyelv választékos, a külső forma pedig talán a kelleténél is jobb. Nem akarnánk félreértetni. Teljes mértékben méltányoljuk a vers lejtésének rythmikus zenéjét s a rímek fülcsiklandó kedves csengését; de mégis előbbre teszszük a kifejezések erejét, plasztikáját. Erdélyi Bélánál ellenben a rím a fő, a kifejezés mellékes s a jó rímeket olykor hajánál fogva rángatja elő, pl.:

«Mézet rabolni jött e had,
Napfénybe játsza szárnya;
És jött utánok vakmerőn
Egy egész *méhkaszárnya*».

A keresztrímeket ép ilyen túlhajtott virtuozitással kezeli:

«Ritkán virradva bús napokra, —
Ha könny is öntözné talán,
A boldogságnak rózsa bokra
Viruljon házatok falán».

Ez a házfalon viruló rózsa-*bokor* kissé képtelen kép; inkább elengednők a pompás rímeket. De e kifogásaink daczára is készségesen elismerjük, hogy a kötet érdekes gyűjtemény, mely méltó az elolvasásra. Mutatványul álljon itt a kötetnek utolsó — s szerintünk legszebb — darabja.

Sejtelem.

Szivemben minden érzelem,
Agyamban minden eszme
Kihűl majd egykoron velem —
Eltűnik nyoma-veszve.

És elfelejtenek hamar.
Gyorsan rohan e század.
Minden emléken rozsda mar.
Ha föld alatt a házad.

Hol fölvirágzott sok dalom,
Kis könyvem lapja széthúll,
Mint falevél, domboldalon
Ha zúgó, őszi szél dúl.

S hogy egyet fordúl a világ,
Mi megmaradt a télen, —
Taposva jár a nagy világ
A tavalyi levélen.

Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredévi országos kiállításon. E czimmel közel ezer lapra terjedő kilenczszáz ábrával és képpel ellátott vaskos kötet jelent meg. A nagy terjedelmű munkát a hadtörténeti csoportbizottság megbizásából *Szendrey* János előadó állította össze. A szerző munkájában a hadtörténeti csoport tervezetét követi, különkülön részben tárgyalva és ismertetve a honfoglalás és vezérek korából, az Árpádházi királyok, az Anjou és a vegyes házbeli királyok korából a török hódoltság, Rákóczy Ferencz, Mária Terézia és az insurrekczió, a függetlenségi harczok és az alkotmányosság visszaállítása korából fenmaradt és kiállított hadtörténeti emlékeket. A munka előszavában ismerteti a szerző azt a tevékenységet, melyet a csoport bizottság a történeti kiállítás szervezésében kifejtett. Két évi buzgó munkálkodás eredménye az. A jelen munka szerzője mint a bizottság egyik előadója átkutatta Ausztria, Olaszország, Németország és Konstantinápoly figyelemreméltó fegyvergyüjteményeit, már néhány évvel előbb összeirván Franczia országnak és Belgiumnak hazánk történetét érintő emlékeit. A munkában két nagy gyüjteményt találunk leirva minden egyes darabjában; az egyik Esterházy Pál herczeg gyüjteménye, a mely egy XVII. századbeli magyar főuri várnak, a fraknóinak, fölszereléséről nyujt teljes képet, a másik Batthyány-Strattmann Ödön herczegnek a körmendi kastélyban elhelyezett gyüjteménye, mely viszont egy magyar XVII. századbeli hadvezérnek török hadizsákmányát és gazdag fegyverkamaráját mutatja. A nagyterjedelmű könyv a kereskedelmi miniszternek mint a kiállítás országos bizottsága elnökének kiadásában jelent meg, a Franklin-nyomda által diszesen kiállítva. Ára 6 frt.

A Szilárd Testek Statikája. Irta dr. *Petersen* Gyula, a kopenhágai műegyetemen a mathematika tanára, a dán királyi tudományos akadémia tagja, fordította *Halász* Ernő. A statikának ez az első kézikönyve, mely magyar nyelven napvilágot lát. A nagyhirü dán tanár e munkája különösen az előadás tömörsége, világossága s fejtegetéseinek eredetisége által tűnik ki más hasonló tárgyú munkák felett. A fordító a jeles szakmunka sikerült átültetése által jó szolgálatot tett a műegyetemi hallgatóknak, kik eddig e tantárgyra nézve idegen nyelvű munkákra voltak utalva. A Franklin-nyomda által szépen kiállított könyv ára 1 forint 50 kr.

Az operaszinház az épen szinházi idénynek nem valami nagyon kedvező ezredéves nyár végén egy kis eredeti ujdonsággal állt elő. E hó 13-ikán került színre a «*Corvin Mátyás*» egyfelvonásos népies opera.

Szövegét irta *Grosz* Károly, alapul véve Vörösmarty Mihály «Szép Ilonka» czimű költeményét, melyben a költő szépen megírta, hogyan szeret bele

Gerenday Béla

November első napján politikai életünk s hirlapirodalmunk kiváló harczosának, *Csernátony* Lajosnak síremlékét leplezték le, melynek költségeit *Gajári* Ödön kezdeményezésére adták össze a nemrég elhunyt publiczista tisztelői.

Csernátonyról a következő jellemző sorokat irja nekünk közéletünk egyik szereplője, a ki az elhunytnak régi jó barátja volt:

«A szürke ruhájú öreget, a ki az utóbbi évek napsugaras délelőttjeit a Vigadó körüli korzó egyik lóczáján töltötte, másfél évvel ezelőtt vitték ki a kerepesi temetőbe. Sokakat túlélt azok közűl, a kikkel éles harczban állott. Ha életbenvoltak is, a kiket valaha támadott, ott voltak koporsójánál. A harag már rég kihült szivükben. Meggyőződtek, hogy a kiméletlen harczos nem magáért,

Ny Síremlékek a Kerepesi temetőben Vas. Ujs 1902. 731, 732 l. (Képpel)

hanem elvesztett kuzdott.

«Barátai is, a kik sírját kegyelettel megjelölték, a sok díszes márvány-szobor közepett egyszerű homokkőből állítottak neki emléket. Az egyedüli fényűzés ez emléken az a sikerült relief-arczkép, a mely az elhunyt vonásait nagy élethűséggel adja vissza. Ezt is gyöngéd női kezek végezték. Özvegy Szendéné szül. Dárday Olga vállalkozott e feladatra, mintegy kiengesztelésül azért, mert a sors nem adta meg a magányos öregnek, hogy fáradt pilláit rokoni kezek foghassák le.»

Az emlékművet, mely-

ás. [illegible] rész Geren-

va találtuk ágyá- kegyeletes

gyötrődve halt y barátai s

lyi Palival kivál- lenlétében.

Gerenday Béla

Vas. Ujs. 1901. 391 l.

KOSSUTH LAJOS SZOBRA MONORON.

A magyar nép kegyelete ismét szobrot emelt Kossuth Lajosnak.

Monor község főterén áll ez az új bronz mellszobor, rácscsal elkerített emelvényen. A művet, mely Kossuthot élete delén ábrázolja, *Gerenday* Béla szobrász készítette.

Vasárnap, junius 9-én volt a leleplezési ünnepély. A vasútnál kétszázötven főnyi bandérium várta a fővárosból jött vendégeket, a kik tiz óra tájban érkeztek meg *Kossuth* Ferencz vezetése alatt. Hosszú kocsisorban vonúltak be a feldiszített főtérre, a hol már akkor ünneplőbe öltözött nagy sokaság várta őket, a község jóravaló, lelkes magyar népe. *Balla* Lajos református lelkész volt az első szónok, a ki a szobor történetét mondotta el. Majd *Lukács* Gyula a kerület országgyűlési képviselője mondott beszédet, melynek végeztével lehullott a lepel a szoborról. Az énekkar ezután egy hazafias dalt énekelt, *Kossuth* Ferencz pedig meleg szavakkal köszönetet mondott a szobor megalkotóinak. Még *Pósa* Lajos szavalta alkalmi költeményét s a jelen volt országgyűlési képviselők közűl is többen szónokoltak. A Kossuth-nóta eléneklése fejezte be az ünnnepélyt.

[illegible] ténység és a rólnak pogányság kuzdelmének [illegible] jelenezett. Egy-egy kötetének ára vászonkötésben egy korona.

Férfi divat. Ily czímű lapot szerkeszti Mangold Béla Kolos és ad ki Várady Béla Budapesten. Sok érdekes közleményt találunk benne a férfi divat kolgairól, ezeken kívül divat-újdonságokat, apróságokat, stb. Előfizetési ára évenként két korona, megjelen évenként négyszer: márczius, június szeptember és deczember közepén.

»Foszlányok« lesz a czíme egy szépirodalmi kötetnek, melyre a szerkesztő *Dugonics-társaság* hívja fel az olvasóközönség figyelmét, s maga adja ki előfizetés útján. Sümegi Kálmánnak, a két év előtt elhunyt írónak, ki mint elbeszélő és szerkesztő hosszú ideig egyik jó munkása volt az irodalomnak, irodalmi hagyatéka lesz a kötetben. A könyv augusztus havában fog megjelenni mintegy 12—13 ívon, díszes kiadásban. Előfizetési ára 3 korona. A gyűjtőket a Dugonics-társaság felkéri, hogy az előjegyzési íveket, valamint az előfizetési összegeket a magyar általános biztosító-társaság szegedi főügynökségéhez szíveskedjenek beküldeni, a hol a kiadás pénzügyi részét kezelik.

A szinházak nyári szünete. Budapest állandó szinházai e hó 15-ikétől szünetet tartanak augusztus közepéig, vagy — mint az Operaszinház — szeptember elsejéig. Ez alatt a szellős szinkörök [illegible]

minőkből született a mester sok nagy alkotása, azok a földöntúli hangok, lázas sóhajok, örök sovárgás, bánat, öröm, remény . . . S ha ekkor tekintünk a mesterre, megértjük Klinger eszméjét, melyet ez arczczal ki akart fejezni: a teremteni tudó örök akaratot, az ismeretlen világot járó hatalmas szellemet, földöntúli érzései közt, a teremtés lázálmaiban.

És ezt az eszmét hatalmas erővel ki is tudta fejezni.

Lázár Béla.

EMLÉKSZOBOR LELEPLEZÉS BÁCS-KULÁN.

Hazafias ünnepélyek színhelye volt Bács-Bodrog vármegye egyik nagyközsége: Bács-Kula, hol márczius 15-ikén a szabadságharcz viharos napjainak áldozatúl esett vártanúk emlékére felállított szobrot leleplezték, melyet a község vegyesajkú lakosságának adakozásából és az e czélra rendezett műkedvelő-előadások jövedelméből állítottak fel.

Az emlékkő, melyet a budapesti Gerendai-czég készített, négy méter magas obeliszk, tetején kereszttel, előoldalán pálmaággal és babérkoszorúval. A talapzaton márványlapba vésett aranybetük hirdetik Kula közönségének hazafias áldozatkészségét.

Az ünnepély két részből állott. Az első rész a községben, — a második rész a temetőben, a hol t. i. az emlékkő a vértanúk sírjai mellett fölállíttatott, folyt le.

Délelőtt 9 órakor a róm. kath. templomban dr. Hoffmann Károly apátplébános ünnepi gyászmisét tartott, melyen a hatóságok, egyesületek, a tanúló-ifjúság testületileg vettek részt, a közönség pedig teljesen megtöltötte a templomot.

Délután két órakor a községháza udvaráról mozsárlövések jelezték az ünnepély kezdetét, melyet a helybeli dalárda nyitott meg. Azután Deák Béla ügyvédjelölt hosszabb ünnepi beszédben méltatta a nap jelentőségét. Majd Léderer Dezső joghallgató szavalt. Végűl pedig az «iparos-dalárda» énekelt hazafias dalokat.

Ezután a közönség a temetőbe vonúlt ki, a hol Borovánszky Gyula községi jegyző tartott ünnepi beszédet. Beszéde alatt lehullott a lepel az emlékkőről. Erre Mezey Zsigmond kir. közjegyző fölkérte dr. Hoffmann Károly apátplébánost, hogy az emlékoszlopot vegye gondozásába, a mit az apátplébános lelkes szavakkal megigért, majd Beringer Endre cservenkai plébános segédletével beszentelte az emléket.

Este nyolcz órakor az összes egyesületek hazafias ünnepélyeket rendeztek.

Az emlékszobron csak három vértanúnak a neve van megörökítve ú. m. Sorok Sándor bácsmegyei szolgabíró, kit 1849 február 6-án a betört szerb bizottmány itéleténél fogva végeztek ki; továbbá Zdrahal János parabatyi és Fogt József szilbási állami ispánok, kiket május 16-án agyonlőttek.

Ezeken kívűl azonban még 37 vértanúnak a neve fordúl elő a kulai róm. kath. egyház anyakönyvében, kiket különböző alkalmakkor kivégeztek.

Említésre méltó, hogy a kulai szerbek is élénk részt vettek a most lefolyt ünnepélyeken.

Az emlékszobrot megkoszorúzták: a kulai úrhölgyek, a «Népkör» és a kaszinó.

Csajági Bernát.

MISS ISADORA DUNCAN.

Hetek óta sokat beszéltek már nálunk társadalmi körökben Miss Isadora Duncanról, a ki nemrég egy zártkörű társaság előtt bemutatta saját maga által komponált görög stilusú tánczait s élénk érdeklődést keltett velük azokban, a kik látták. Most végre április 19-én nyilvánosan is fellépett az Uránia-szinházban, s nagy közönség előtt mutatta be művészetét.

Duncan kisasszony kaliforniai származású; nyúlánk, karcsú, magas termetű hölgy, plasztikus idomai, megnyerő kifejezésű, élénk tekintete mindjárt rokonszenvet keltenek iránta a nézőben. Az előadás rendezése emeli a hatást: az egyes tánczokat zene kiséri, melyben a hárfának jut a főszerep, előttük a Magyar Szinház egy művésznője verseket szaval, Horatiusból elmélkedő ódát, majd játszi modern dalt, opera-szövegrészeket, ókori pásztor-idyllt. Közbe-közbe karéneket is hallunk. A fiatal művésznő alakját, a mint a szinpadon megjelenik, szivárványos fény veszi körűl, a háttér szinfalai tavaszi tájat, majd később görög diszítésű termet ábrázolnak.

Duncan kisasszony teljesen mezítláb tánczol, görög szabású lenge ruhában, tunikában és chlamysban. A tánczokat az előadást megelőzőleg felolva-

A KIRÁLYI PALOTA BRÜSSZELBEN.

A BELGIUMI ZAVARGÁSOK.

Szinte forradalmi jelleget öltöttek azok a zavargások, melyek a legutóbbi hetekben Brüszszelben és Belgium egyéb helyein is az általános szavazati jog körül folyó parlamenti harczok alkalmából kitörtek. A harcz a belga parlament két legnagyobb pártja, a kormányon levő klerikálisok és a szocziálisták között folyt nagy elkeseredéssel. A klerikális kormány új választási törvényjavaslatot terjesztett be, a mely ellen a szocziálisták az általános és egyenlő választási jog alapján állva, minden eszközzel küzdenek. A harcz heve kicsapott a parlamentből az utczára s ebből olyan utczai jelenetek lettek, a melyek élénken emlékeztettek a nagy forradalmak kezdő jeleneteire.

Az első sulyosabb természetű összeütközés a zavargók és a rendőrség között április 8-án volt a «*Népház*»-ban tartott népgyűlés után. A népgyűlésben részt vett négy spanyol republikánus is: három képviselő és egy ujságiró, a kiket a kormány kiutasított Belgiumból, a mi az ingerültséget még jobban fokozta. Utczai harczok törtek ki, melyekben többen elestek és sokan megsebesültek mindkét részről. A zavargások ezután napról-napra ismétlődtek egész 13-ikáig, a mikor az izgalom kissé lecsillapult. A tüntetők bejárták a város utczáit, kihágásaikkal sok kárt okoztak. Izgalmas jelenetek játszódtak le a királyi palota környékén, a mely előtt lovasságot és tüzérséget gyűjtöttek össze, hogy szükség esetén megvédjék a zavargók ellen. A szocziálisták ekkor más eszközhöz folyamodtak: általános sztrájkot kezdtek az egész országban, a mi, tekintve hogy Belgiumban mily sok az ipari, bánya- és egyéb munkás, ugyancsak erős fegyver a kezükben.

A szocziálisták vezére *Vandervelde* képviselő, egyuttal az általános szavazati jogért való küzdelem főrendezője. Ő adta a hangot a Népházban tartott népgyűléseken és az utczai tüntetéseknél, melyeket igyekezett a békés határok közt megtartani, de szava nem birta megfékezni a szenvedélyeket. A klerikális kormánypárt vezére *Woeste* volt miniszter, a kit Belgium leghatalmasabb emberének tartanak, a kinek akarata szerint igazodik minden kérdésben a kormány. Kemény, erélyes ember, túlzott klerikális politikája miatt kellett lemondania rövid hivataloskodás után miniszteri állásáról, azonban most is ő a kormány legfőbb tanácsadója. A mostani zavargások elfojtására tett szigorú intézkedéseket is neki tulajdonítják.

A harcz kezdete óta a szocziálisták nem hagytak felhasználatlanúl semmi fegyvert az izgatásra az általános szavazati jog mellett. Tömérdek nyomtatványt osztogattak szét, melyeknek tartalma és képei mind az általános szavazati jogért lelkesítettek. Különösen egy naptár, a «Calendrier du peuple» jutott nagy népszerűségre, a mely a szocziálista párt főembereinek képeivel volt illusztrálva. Ezt a naptárt sok ezer példányban terjesztették s alig van munkás vagy földmíves-lakás, melyben meg ne volna.

Az izgatás gyújtópontja a brüsszeli *Népház*, a szocziálisták gyülekező helye. Egy legnagyobb részt vasból készült nagy épület ez, alkalmasan berendezve különböző czélokra. Felső részén

Gerenday Béla

Vas. Ujs. 1897. 66. l.

Paulay Ede siremléke. A nemzeti szinház volt érdemes igazgatójának, Paulay Edének a kerepesiuti temetőben nyugvó hamvai fölé szeptember 26 ikán állították föl a diszes siremléket. Megjelent *Perczel* Dezső belügyminiszter is. Az ünnepélyt Festetits Andor gróf, a nemzeti szinház igazgatójának beszéde nyitotta meg, a ki méltatta Paulay érdemeit. A beszéd végső szavainál lehullt a lepel az emlékről, mely magas márvány obeliszk. A feketés márványból emelkedik ki Paulay Edének

fehér márványból faragott domború mellképe. Ezt Margó Ede mintázta, mig a siremlék Gerenday Béla akad. szobrász műve. Az obeliszken ez a fölírás: «*Paulay Ede 1836—1894.*» S alatta ez az idézet:

«Az eszmék erősbek
A rossz anyagnál. Ezt ledöntheti
Erőszak, az örökké élni fog.» — *Madách.*

A leleplezés után *Somló* Sándor drámairó emlékbeszédet mondott. A beszéd után a sirra tették az özvegy, a nemzeti szinház, a vigszinház és az orsz. szinészegyesület koszoruit, a mivel a kegyeletes ünnep véget ért.

[illegible] érkeznek

Rudas

317,380/

Gerenday Béla

PH 1936 IX.10

— **Halálozás.** *Gerenday Béla* akadémiai szobrász, udvari tanácsos folyó hó 7-én Piszkén elhunyt. Temetése Budapesten folyó hó 10-én d. u. 5 órakor lesz a Kerepesi-ut melletti temető halottasházából.

PH 1936. IX. 10.

Gerenday Béla

Est 936. IX-11.

A **Sírkőkészítők és sírkőkereskedők Orsz. Szövetsége** mély megrendüléssel tudatja, hogy elnöke

méltóságos

Gerenday Béla úr

m. kir. udvari tanácsos, akadémiai szobrász, síremlékgyáros

elhalálozott. Temetése e hó 10-én délután 5 órakor lesz a kerepesiúti temetőben.

Szövetségünk mindnyájunktól szeretett vezetőjét veszítette el, aki ügyeinket megalakulásunk óta bölcs higgadtsággal és lebilincselő tapintattal irányította és aki elnöki minőségében egy emberöltőt öltött el a kar érdekeinek önzetlen szolgálatában.

Emlékét kegyelettel fogjuk megőrizni.

Est 1936. IX. 11.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726
1976 MÁR 16
HAJDU-BIHARI NAPLÓ

Gerenday Béla
Bárándon

1021

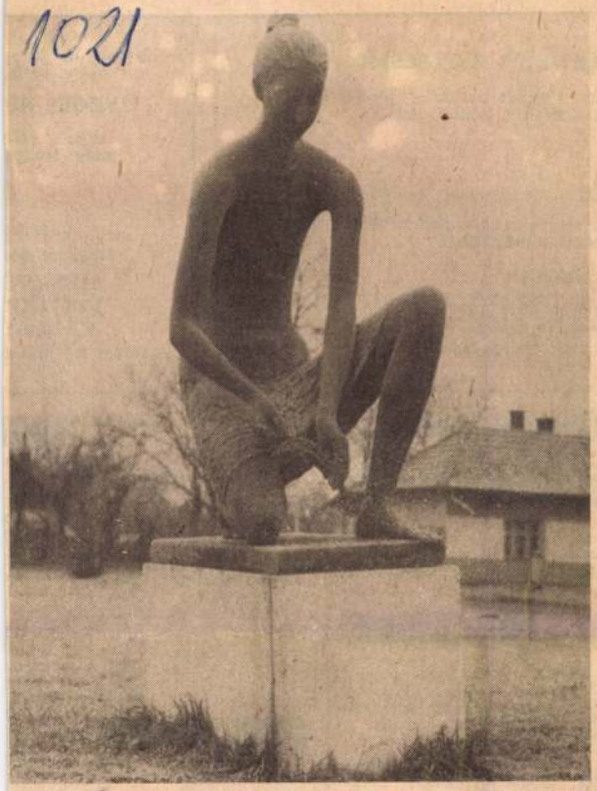

Józsa Bálint Virágot szedő lányka című szobra Püspökladányban

Gerenday Béla Kossuth-szobra Bárándon (Fotó: Fekete Gáborné)

A múlt értékeinek megbecsülése

SZOBORNÉZŐBEN PÜSPÖKLADÁNY KÖRNYÉKÉN

Szobrokban, épületdíszítő alkotásokban nem gazdag a püspökladányi járás, de a községek terein, falain levő domborművek, emléktáblák, szobrok a hagyományok ápolásáról, a múlt értékeinek megbecsüléséről tanúskodnak.

Püspökladány főterén több, különböző korból származó emlékmű áll. Legrégibb *Horváth Géza* (1879—1948) I. világháborús hősi emlékműve, amelyet 1927-ben avattak. A kétalakos bronz szobor erőteljes formaadásról, nagyvonalúságról tanúskodik. Egyetemesebb így mondanivalója, mint a művész Nádudvaron levő hősi emlékének, amely vidékünk népviseletében jeleníti meg apa és fiú alakját.

Szovjet tisztek sírjai mellett az új felszabadulási emlékmű idézi 1945 emlékét. *Mikolás Tibor* (1924—) egyszerű architekturális terve tágas téren, jó környezetben monumentális hatású.

Mögötte, a kollégium emeleti fali fülkéjében látható *Kóthai Nándor* (1921—) alumínium szobra, amely a község szülöttének, Karacs Ferenc rézmetszőnek állít emléket, halála 121. évfordulóján, 1959-ben helyezték el az életnagyságúnál nagyobb szobrot az akkori Karacs Ferenc Gimnázium homlokzatán. Előzőleg, 1938-ban a volt lakóház, a Petőfi u. 14. sz. ház falán hirdette Karacs emlékét az egyszerű emléktábla. Új épületek rendeltetéséhez lazán kapcsolódik két fiatal szobrász plasztikája. Egyik a gimnázium előtti „Virágot szedő lányka" c. bronz szobor, *Józsa Bálint* (1935—) műve, másik *Gömbös László* (1926—) „Anya gyermekkel" c. haraszti mészkő szobra. Az SZTK előtti faragvány csak messziről és egy nézetben jó. Közel menve bántónak tűnik a lábak vaskossága, az arc durvasága. A Százados úti Művésztelepen élő fiatal szobrász gondatlanul végezte a befejező kőfaragást, vagy ilyennek érzi vidékünk paraszti szépségideálját. Élt a Százados úton egy nagy magyar szobrász, aki jól ismerte a Debrecen környéki embert, s művein számtalanszor megörökítette. Az erőteljességet, a nagyságot nem elnagyolt durva formákkal, hanem belülről jövő monumentalitással juttatta érvényre. Különösen tiltakozott az „elefántlábak" ellen. A neve: Medgyessy Ferenc. Szobraiból ma is lehet tanulni.

A központot elhagyva, a Farkas-szigeti erdészeti kísérleti állomás főépülete előtt látunk két portrészobrot. Egyik Kaán Károlyt, az Alföld fásításának úttörőjét ábrázolja, másik Magyar Pált, az erdészeti ökológia megalapítóját. Az előbbit 1958-ban készítette *Palotai Gyula* (1911—), az utóbbit 1975-ben faragta *Ungváry Lajos* (1902—) Kossuth-díjas szobrász.

Bárand főterén, az emlékkertben két jelentős szobor áll. Egyik kora, másik az ábrázolt személye miatt különösen becses. A szépen helyreállított szoborfülkében Nepomuki Szt. János patinázott mészkő szobra áll. Ez a XVIII. századi provinciális barokk szobor egyedülálló érték megyénkben, restaurálása sürgető feladat. Innen pár lépésre, magas talapzaton helyezték el 1896. március 15-én Kossuth Lajos szobrát. Mint ismeretes, a bárándi szobor nemcsak vidékünkön korai, hanem országosan is. 1894-ben két mellszobor került felállításra hazánkban, a harmadik a bárándi volt, s ezt 1897 és 1898-ban követte a berekböszörményi, majd a balmazújvárosi és a bihartordai. Mind a négy emlékművet Gerenday A. és fia állította fel talapzattal együtt, a mellszobrokat (amelyek közül a három bihari azonos egymással és a monorival is), *Gerenday Béla* (1863—1936) mintázta Kiss György modelljének felhasználásával. E korai Kossuth-szobrok azt bizonyítják, hogy a bihari falvak bátran és hazaszeretettől fűtötten őrizték a szabadságharc emlékét. A nagyvárosok és fővárosunk csak évtizedek múlva állították fel Kossuth-szobraikat. Igaz, hogy Aradon, Debrecenben, Budapesten több alakos, monumentális művek születtek, a falvakban csak kisméretű mellszobrok, de a kezdeményezés, a bátorság, a lelkesedés ma is kivívja csodálatunkat.

Első világháborús hősi emlékműveket látunk Sápon, Földesen, Kabán. Szovjet hősi emlékoszloppal, tisztek sírjaival szinte minden község főterén találkozunk.

Középületek falán emléktáblák hirdetik a nagy történelmi események és a község nagyjai emlékét. Így Tetétlenen Barcsa János helytörténésznek *(Váró Márton* portré domborművével), Kabán Mácsai Sándornak *(Némethy László* portréjával), Sárrétudvariban költő Nagy Imrének *(Szabó Iván* terakotta domborművével) állítottak emléket.

Sz. Kürti Katalin

MAGYAR GÖRDÜLŐCSAPÁGY MŰVEK FELVÉTELRE KERES

LÉGKALAPÁCS-KEZELŐT

Jelentkezni lehet MGM DEBRECEN, Szabadság útja 113. Munkaerő-gazdálkodási csoportnál

SZAKMA NÉLKÜLI

Forgácsoló üzemünkbe 18 éve munkavállalókat hárm

betanítunk esztergá

betanulási kedvezménnyel, jó

Megfelelő gyakorlati idő letöltése után szakmunkásképesítés megszerzését támogatjuk.

Jelentkezés

BUDAPESTI MEZŐGAZDASÁGI GÉPGYAR DEBRECENI GYÁRA

Híd utca 4. sz. Munkaügy.

rendelk

Megrendelé

DEBREC ÉPÍTŐIP VÁLLAL

címére kérjük m

HÁZ

ládi ház malmas, gyü- ös nagy telekkel, mel- ületekkel beköltözhe- eladó. Felső-Józsa, u. 201.

dúszoboszló mellett a l-főcsatornán hétvégi ürgősen eladó, ugyan- db vasúgy, komplett - Telefon: 13-917.

erélem szoba, kony- kertes házam 2 szo- . Szepesi u. 25.

dom kétszobás, kertes li házam másfél szo- , lakáscsere beszámí- . Debrecen, Nagy Pál

dom vagy elcserélem brány, Szentanna- belterületén levő csa- házamat 629 négyszög- ekkel, betelepített mál- „Minden érdekel" re a kiadóba.

ai u. 27. házrész be- hető 2 szobás lakás- adó.

ánd, Ady Endre u. számú ház, 2 szoba, a, pince, mellékhe- ekkel 1270 négyszögöl el, kertészkedésre al- s eladó. Érdeklődni ia u. 8.

dúszoboszlói üdülő el- vagy debreceni lakásra, házra cserélem. „Tel- kész" jelgére a kiadó.

omszobás házat ven- észpénz + havi 2000 örlesztés, esetleg egy b értelmiségi személy ását vállaljuk. „Agrár pár" jelgére a kiadó.

városi szoba, konyha s házrész beköltözhe- adó. Érdeklődni: Ság- E. u. 9. IV. em. 8.

tes családi ház eladó. cen, Akadémia u. 14.

ládi ház 600 négy- telekkel, szőlővel be- eladó. Téglás, Nyár- 19.

LAKÁS

obás garázsos központ- éses lakásomat Nagy- környéki építési telek- erélném. „Jó fekvésű 5" jelgére a Hirdető-

mas Mann utcai, na- földszinti, másfél szo- sszkomfortos, gázfűté- ővetkezeti lakásom el- em déli fekvésű ki- kertes házra vagy szo- nyhás, különálló ház- . Komfort nélküire, vízvezeték legyen. Fel- lehetőséggel. OTP- alást + költségtérítést k. „Zöldövezet" jelgé- kiadóba.

APRÓHIRDETÉSEK

Kétszobás, gázfűtéses szövetkezeti lakás eladó. Mata János u. 21. IV/18.

Kétszobás, konyha, nyárikonyhás házfelügyelői lakást cserélek egyszoba, konyha, összkomfortos tanácsira. Béke útja 27., házfelügyelő.

Budapesti 1 szoba, teakonyhás főbérletem elcserélem hasonló debrecenivel. Debrecen 2. posta, Pf.: 100. Irányítószám: 4002.

Eladó vénkerti 2+2 félszobás, loggiás, III. emeleti összkomfortos, szövetkezeti lakás 250 ezer kp. + OTP. „Júniusi költözés" jeligére a kiadóba.

Balassagyarmati 2 1/2 szobás tanácsi lakásomat elcserélem debrecenire, hajdúszoboszlóira, vagy budapestire, költségtérítéssel. „Hegyvidék" jeligére a kiadóba.

Elcserélem másfél szobás, összkomfortos, távfűtéses lakásomat. Lift van. 1+2 összkomfortos lakásra. Petőfi tér 10. III. em. 26.

80 000 Ft kp. + OTP-átvállalással lakásmegoldást keresek. „Szövetkezeti" jeligére a kiadóba.

INGATLAN

Martinka 94. szám alatt 1 hold szőlő, gyümölcsös, lakással sürgősen eladó, megosztva is. Érdeklődni Apafa u. 39.

Eladó Nyulason 400 négyszögöl gyümölcsös. Érdeklődni lehet: Böszörményi út 131. sz. alatt.

500 négyszögöl gyümölcsös felébe vagy bérbe kiadó, városhoz közel. „Szakértő" jeligére a kiadóba.

1500 négyszögöl szőlő felébe kiadó. Iker mély gyermekkocsi eladó. Monostorpályi út 78.

400 négyszögöl föld és széna eladó. Bellegelő 8. GÖCS mögött.

ALBÉRLET

Központi fűtéses, külön lakrész, szoba, fürdőszoba, bútorozva kiadó. (28-as busszal). Babits u. 7.

Diáklányhoz szobatársat felveszek, azonnal. Hámán K. u. 58. V. 17.

Bútorozott albérleti szobát keresek fürdőszobahasználattal belvárosban. „Férfi 480 138" jeligére a hirdetőbe.

Egyetemista lányt albérlőnek felveszek. Csapó u. 4. III/52.

Keresünk egy másfél vagy kétszoba összkomfortot hosszabb időre. Válaszokat „Lehetőleg üresen" jeligére a kiadóba kérjük.

ÁLLÁS

Beteg nő mellé megbízható gondozónőt keresek délelőtti órákra. Dimitrov u. 2. III/12.

Nőbeteg mellé éjjelre-nappalra gondozót keresek, esetleg bentlakással. Vasvári Pál u. 8.

Női fordász segédet állandóra felveszek. „Virág" jeligére a kiadóba.

Egyetemista angolt tanít, korrepetál. Vörös Hadsereg útja 28/A. III. em. Fleiszné, délután 6-tól.

3 éves egyermekem mellé gondozónőt keresek. Halász Óhajósok tere 3. III/10. Érdeklődni 6 óra után.

Kisfiúhoz megbízható gondozónőt keresek. „Másfél éves" jeligére a kiadóba

JÁRMŰ

125-ös MZ, táskairógép eladó. Vörös Hadsereg útja 71. Hátul az udvarban.

Trabant 601-es eladó. Debrecen, Fényes udvar 7. VII. 30.

Barkas mikrobusz eladó. Debrecen, Vámospércsi úton 5-ös km kőnél, Víkend csárda.

P—21-es 14 000 km-rel, oldalkocsival, utánfutóval, részletfizetésre is eladó. Érdeklődni: Bethlen u. 49. 12. em. 2. ajtó, egész nap.

HÁZASSÁG

43 éves özvegyasszony megismerkedne házasság céljából intelligens, jó megjelenésű férfival. Kalandorok kíméljenek. „Őszinteség" jeligére a kiadóba.

32/162 cm magas, barna, szakmunkás, társaság hiányában megismerkedne 24-27 év közötti lánnyal házasság céljából „76 ősz" jeligére a kiadóba.

Lengyel heverő, szekrénysor, kombinált szekrények, kétajtós, háromajtós szekrények, két- és négyszemélyes rekamiék, garnitúrák, fotelek, heverők, dohányzóasztalok, hálóbútor, étkezőasztal, konyhaasztal eladók. Arany János u. 13.

2 db új Pillangó heverő eladó. Érdeklődni 5 órától Vörös Hadsereg útja 34. III. emelet 2.

Íróasztal székkel együtt eladó. Boka K. u. 3. III/14. (Dobozi lakótelep). Érdeklődni hétköznap 5—7 óráig.

BÚTOR

Szép szekrények, rekamiék, heverők, asztal, fotel, szék, fotelágy, ágyneműtartó, hálóbútor, konyhabútor, teatűzhely olcsón eladó. Attila tér 1.

Szekrénysor, heverő, négy- és kétszemélyes rekamié, NDK sötét kombinált szekrény, ágynemütartó, fehérneműs szekrény, heverő, garnitúra, étkezőasztal, szék eladó. Öt malom u. 2/B. Domb u. folytatása.

Kétszemélyes rekamié, Nova villanyfőző sütővel eladó. Eötvös u. 43.

Mindenféle szép bútor vétele és eladása. Arany János u. 13. Telefon: 11-896.

KULTÚRCIKK

Eladó páncéltokos rövid zongora. MÁV-kolónia IV. ép. 3. ajtó.

ÁLLAT

Német juhász kölykök kitűnő szülőktől eladók. Gáspár, Debrecen, Simonyi u. 7.

Színes King galambok eladók. Árva u. 14.

Naposcsibe vegyes színű kapható és előjegyezhető. Vass Pál u. 6. Tócóskert.

Toll, du vásárlása, udvarban.

Bélyeggy eladó. „B a kiadóba.

Menyas csönzés új u. 4. Hon

Termelj ga disznó zetmétere kis befekt hetőségek megrendel 2941 Ács,

Súlyzó u. 31. 8.

Bethlen típusú g deklődni gyar Hirc 2/B. Tele

Menyas csönzés. ja 34. Ce letti laká

Modern betéttel e 65.

Dolgozókat alkalmaz

Technikumi végzettséggel rendelkező raktárost azonnali belépéssel felvesz a TIGÁZ debreceni üzemegysége. Bérezés megegyezés szerint. Középfokú raktárgazdálkodási vizsgával rendelkezők előnyben. Jelentkezés: Mikepércsi út 2.

A Tiszántúli Talajjavító és Talajvédelmi Vállalat Hajdú-Bihar megyei Irodája azonnali belépéssel alkalmaz mezőgazdasági gépszerelőt, lakatost, hegesztő vizsgával, autóvillamossági szerelőt, gépkocsivezetőt „D" és „E" kategóriával, valamint műhelysegédmunkást. Jelentkezés Debrecen, Balmazújvárosi úton (mészégető mögött) a műszaki vezetőnél, vagy telefonon 12-081, 13-988.

Munkakönyvvel rendelkező női és férfi dolgozókat főállásba lakóépületek és járdák takarítására azonnal felvesz az Ingatlankezelő Vállalat. Jelentkezés a házkezelési osztályon. Péterfia utca 25. szám.

A TIGÁZ debreceni üzemegysége azonnali belépéssel felvesz kubikosokat. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezés: Kálvin tér 4.

Takarítónőt felveszünk. Egészségügyi könyv szükséges. Jelentkezés Tejüzem. Postakert u. 2.

Villanyszerelőt, műszerészt, lakatost, vízvezeték-szerelőt felvesz a Tejüzem. Egészségügyi könyv szükséges. Jelentkezés Postakert u. 2. Főmechanikusnál.

A TIGÁZ debreceni üzemegység azonnali belépéssel felvesz cseretelep-vezetőket. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezés: Mikepércsi út 2.

Azonnali belépéssel takarítónőt alkalmaz az Általános Iskolai Diákotthon Debrecen, Bajcsy-Zs. u. 31. sz.

Vízkutató és -fúró Vállalat Debrecen, Monostorpályi út 29. felvesz változó munkahelyre gépkezelőket és segédmunkásokat. Jelentkezni lehet a vállalat munkaügyén szombat kivételével.

A Hajdú megyei Á gi Vállalat felvételre betonszerelő, heges kezelő (különleges szakmunkásokat, va zókat, kubikosokat é sokat. Munkásszállás tosítva. Jelentkezés gazdálkodáson Debre 11.

Csokonai Színház a villanyszerelőt világ körbe, díszletező mu segédmunkásokat és lányt sminkes munk egy éven belül két m tozása volt, ne jelent kezés március 18-án óráig a színház portá

Közületek és lakosságtó elkészítési ha vállalun

KÁRPIT MUNK

ajtó kárpit függöny kés kárpitozott b felújítás bútor és gép védőhuzat ké vászonredőny

Debreceni A

ENGEDMÉNYES VÁSÁR!

MÁRCIUS 28-IG

A TŰZOLTÓSÁG ÚJ KASZÁRNYÁJA BUDAPESTEN.

A múlt vasárnap adták át hivatásának az új tüzoltókaszárnyát, mely a Kún-utczában, az Újvásártér sarkán épült. Az átadás ünnepségek közt folyt le annyival inkább, mert a városi tüzoltóság ezen a napon ünnepelte fennállásának huszonötéves jubileumát is. Az intézmény az elmúlt negyedszázad alatt a tökéletességnek oly magas fokára emelkedett, hogy valóban európai hirnévre tett szert.

Az új laktanya igazán méltó a fővároshoz. A főváros emeltette azt tüzoltóinak, hogy a kik a polgárság életét és vagyonát a saját életük veszélyeztetésével védik, azoknak alkalmas otthonuk legyen. Az új laktanya tornyos homlokzata az új vásártérre néz. Az épületben minden neven nevezendő helyiség kellő számban, arányban és nagyságban van meg. Az épületrészek a lehető legalkalmasabb berendezésűek; az óriás szertár homlokzata csupa kapuból áll. Minden egyes kapu mögött egy-egy szerkocsi van elhelyezve, úgy, hogy a mint tüzet jeleznek s a kocsikba befogtak, a fogatok egymás után a legnagyobb könnyűséggel roboghatnak ki, mert minden egyes kocsi külön kapun át indúlhat.

A legénység lakása tiszta, egészséges helyiségekből áll. Van külön őrszoba, hivatali iroda, sőt az állandó készenlétnek is teljesen külön helyisége van, épen a szertár mellett. Az udvar tulsó felén vannak a tartalék-szertárak, oldalt a mintaszerűen berendezett istállók. A szertár kapuin kivűl van az épületnek még két más kapuja, és pedig mindakettő oly rendkivűl tágas és magas, hogy még az óriás létra-kocsi és a gőzszivattyú is könnyen elfér a boltozata alatt.

A TŰZOLTÓSÁG ÚJ KASZÁRNYÁJA BUDAPESTEN.

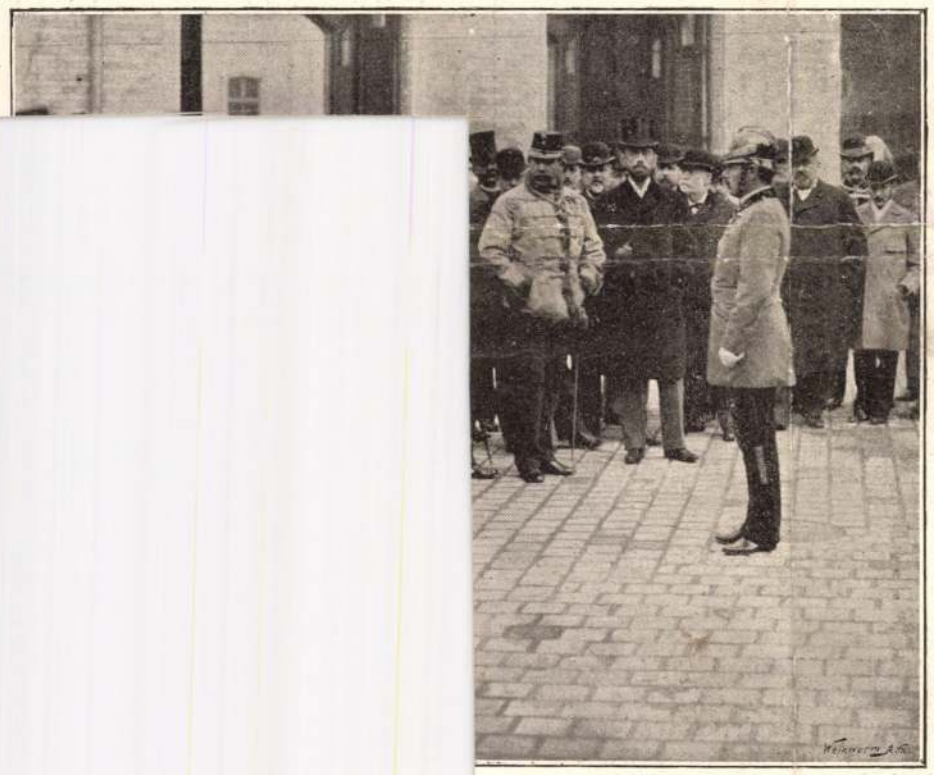

NEPÉLYÉN MEGJELENT VENDÉGEK.

kár, stb.) A társaság egybegyültekor *Szerbovszky* főparancsnok jelentést tett a polgármesternek, s kezdetét vette az ünnepély, a melynek minden egyes pontja kitünően sikerült.

Az ünnepély programmját ügyesen és leleményesen állították össze. Kitünő ötlet volt, hogy mielőtt nagy tökéletességgel kiképzett tüoltóink bemutatták volna rendkivüli gyorsaságukat, ügyes készenlétüket, katonás viselkedés[illegible] gatartásukat, a programm egyik száma [illegible] előtt szemlélhetővé tette azt, hogy milyenek voltak a polgári tüzoltók, huszonöt évvel ezelőtt, akkoriban, a mikor most a jubiláló testület megalakúlt.

Az érdekes «hajdani tűzoltást» a Ganz-gyári tűzoltók és számos kéményseprő mutatta be. A harangok félreverése után a lakosságot jelképező férfiak eszeveszetten futkostak az udvaron, rémesen kiabálva, hogy «tűz van! tűz van!» A nagy lármára mintegy százan összeverődnek s rohannak a szertárhoz, a hol a két fecskendőt őrzik. Igen ám, csakhogy e szertár kapuja gondosan be volt zárva s nem lelték a kulcsát sehol. «A kulcsot, a kulcsot!» kiabálja a sok összejött ember, s mert a kulcs nem került elő, végre is betörték az ajtót s diadalmas kiabálás közt kihuzták a fecskendőt. Mi sem természetesebb, minthogy a fecskendőknek

Weinvurm Antal fényképei után.

A TŰZOLTÁS RÉGI MÓDJÁNAK ÉS ESZKÖZEINEK BEMUTATÁSA.

782. e

vízzel megtöltve kellene állaniok a szertárban, s ime most a veszedelem idején nemcsak hogy víz nincs bennük, hanem még tele is vannak rakva burgonyával, káposztafejekkel, s most, a mikor minden pillanat drága, előbb ki kell hajigálni a káposztát s csak azután lehet hozzá látni a vízzel való megtöltéshez. Végre mindezeken túl esnek, de csak ekkor áll elő a legnagyobb baj: beszáradt a szivattyú, lyukas a tömlő, nem jön egy csepp víz sem. Ilyen körülmények közt természetesen háromszor is elég hetett volna az egész épület, míg a polgári tűzoltók csak vízhez jutottak. Sok derültséget keltettek a kéményseprők is, a kik minden egyes sajtár vízért a háztetőről le-leszaladtak a kúthoz.

A régi szánalmas állapotokat bemutató jelenet után következett az új állapotok bemutatása. A polgármester megnyomta a vészcsengetyűt s két és fél percz mulva sorra robogott ki a nyolcz kocsiból álló őrség.

Az ünnepélyt az egész városi tüzoltótestület katonás elléptetése zárta be. Ez is oly szépen sikerült, hogy a polgármester mögött álló térparancsnok, *Rohonczy* tábornok, nem győzte dicsérni — mint ők szokták mondani — a legénység magatartását.

A polgármester, mikor az ünnepélyt bezárta, azt a reménységét fejezte ki, hogy ebben az új palotában is huszonöt éven át szerzett és őrizett hagyományokat híven, bátran, buzgón, szakértelemmel fognak szolgálni tűzoltóink.

S a ki ismeri őket, jól tudja, hogy ez másképen nem is lehet.

VILMOS NÉMET CSÁSZÁR RAJZA.

A németek élénk vérmérsékletű császárja, II. Vilmos, tudvalevőleg minduntalan mond vagy cselekszik olyasmit, a mi a közvéleményt meglehetősen foglalkoztatja. Nem oly régen dalt szerzett, most pedig egy képet rajzolt s azt tisztelete jeléül az orosz czárnak külön követtel küldötte el, e mellett a képet a birodalmi nyomda egyik osztályában fénymetszetben sokszorosíttatta s nyilvánosan árultatja.

Ezt a képet, melynek részletes kidolgozását Knackfusz Herman tanár végezte, bemutatjuk mi is olvasóinknak, kik bizonyára érdekkel nézik meg azt nemcsak azért, mert a földgömb egyik leghatalmasabb uralkodója készítette, hanem mivel tárgya is politikai czélzat, a mint az a Vilmos császár sajátkezűleg írt aláírásából «Völker Europas, wahret eure heiligsten Güter!» («Európa népei, őrködjetek legszentebb javatok felett») világosan kivehető.

A kép tárgya Európa nagy hatalmainak őrállása a keletről jövő vad és műveletlen népek támadása ellen. Érdekes, miként allegorizálja a német császár ezeket a nagy hatalmakat. Mindegyiket egy-egy nőalak jelképezi. Elől természetesen német áll, szőke fején sassal díszített sisakban, kezében kivont kard és erősen tartott paizs, tehát az erő jelképe. A német alaknak vállára teszi kezét, tehát kiváló jó baráti viszonyát akarja ezzel kifejezni, Oroszország, egy sötét hajú alak, közelükben lándzsára támaszkodva Franciaország van, mely mintegy habozva, ernyőül emeli fel balkezét szeme elé. Hátrább van Ausztria-Magyarország mellpánczéllal s kettős sassal; ő vezeti mintegy a közös munkához a habozó paizsát és lándzsáját, hanyagúl tartó Angliát, míg Olaszország merész ifjúként jelenik meg, egy másik alakot vezetve kezénél fogva, kinek jelentősége bizonytalan.

Mindezek az alakok egy magas, sziklás fensíkon állanak, előttük Mihály arkangyal, ki harczias mozdulattal mutat a közelgő ellenségre; felettük a Megváltónak dicssugaras keresztje látszik, részben annak kifejezéséül, hogy a nagy hatalmak közös kapcsa a kereszténység, részben pedig az európai művelődés példálozásául, hogy a harcz a vallás nevében folytatandó. Mihály arkangyal mellvértjén is Krisztus monogrammja van. A fensík alatt látszanak Európa műveltségének jelképei: a várak és templomok, köztök a Hohenzollernek vára.

Ezt az egész csoportot egy széles folyó választja el a kissé homályosan rajzolt ellenség csoportjától, mely észrevehetőleg hasonlít az ördögök középkori ábrázolásához. Ellenséges indulatokat mutatja egy felgyújtott város füstfellege. Az ellenség vezére Buddha alakjában van ábrázolva, melyet khinai sárkányok tartanak. Ugy látszik, Vilmos császár a legutóbbi khinai-japáni háború alkalmával alkotta meg e kép eszméjét, melylyel az európaikat előre figyelmezteti, hogy jó lesz egyetérteniök, mert belső viszályaiknál fontosabb megőrizni a keresztény vallást és műveltséget az esetleg betörő ázsiai hordák ellen.

A kép tiszta jövedelme természetesen jótékony czélra szolgál s az Amsler és Ruthardt-féle berlini műkereskedés árusítja.

EGY ÚJ EMLÉKOSZLOP DEBRECZENBEN.

Debreczenben a református felekezetnek egyik buzgó híve, özv. *Hegyi* Mihályné Józsa Eufrozina úrnő, ki eddig is számos jelét adta jótékonyságának s közczélokra való bőkezű adakozásának, emlékoszlopot emeltetett azoknak a szerencsétlen egyházi és iskolai férfiaknak az emlékezetére, a kiket a XVII. század vallási türelmetlensége és erőszakoskodása a két protestáns egyházban elfoglalt hivatalos állásaikból törvényszék elé, majd pedig gályarabságra hurczolt s csupán azért, mert üldözőikkel nem

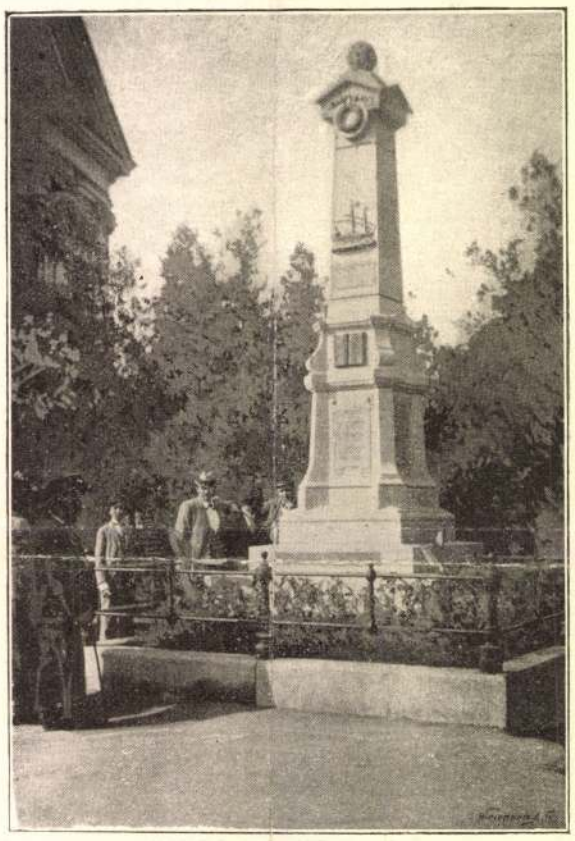

A magyar protestáns gályarabok emlékoszlopa Debreczenben.

egy hitet vallottak. Nemzeti történelmünknek az a gyászos lapja, mely ezekről a szomorú időkről szól, mélyen meghatotta a buzgó lelkű nőt s elhatározta, hogy ama sokat szenvedett férfiak hitbeli buzgóságát, önfeláldozását és törhetetlen kitartását kőoszloppal megörökítve újítja föl a mostani és tartja fenn a későbbi nemzedékek emlékezetében. Tervét Debreczen egyházi és városi elöljáróságainak erkölcsi támogatása mellett ki is vitte s ma már ott áll az emlékoszlop Debreczen városának egyik díszes terén.

A 4½ méter magas gúlaalakú oszlop, melyet csinos vasrács körít, Gerenday budapesti műtermében készült. A emlékoszlop csúcsát a földgömb tetőzi be s alatta a keleti (fő) oldalon a halhatatlanság koszorúja van. Ez alatt egy háromevezős gálya van domború faragással, bronz színezéssel bevonva. Alább Ruyter Adorján hollandiai tengernagy, a gályarabok kiszabaditója s a kiszabaditás ideje: 1676, febr. 11. Ugyanezen az oldalon egy nyitott biblia van, II. Tim. IV: 7. versét tartalmazó lapra nyitva. Ez alatt 10 gályarab pap neve, s végül: «Készíttette özv. Hegyi Mihályné.» Az éjszaki oldalon ez a fölirás van: «Hitökért Nápolyban gályarabságot szenvedett prot. lelkészek emlékoszlopa.» Ez alatt 10 gályarab neve. A nyugati oldalon ez van: «*Emeltetett 1895-ben.*» Alatta ismét 10 gályarab neve. A déli oldalon latin fölirás és 11 gályarab neve.

Negyvenegy méltatlan szenvedőnek a nevét örökíté meg ez az oszlop, mely bizonyára utolsó emléke lesz az olyan sötét időknek, melyekben az embertestvérek hitökért üldözték egymást.

KOSSUTH LAJOS EGY LEVELE A PRÁGAI NÉPRAJZI KIÁLLÍTÁSON.

Lapunk egyik munkatársa, *Melich* János, meglátogatván a múlt nyáron a cseh néprajzi kiállítást, annak egyik osztályában, hol a nevezetesebb cseh irók dolgozószobái és munkái is be voltak mutatva, szemébe ötlöttek *Frič* J. V. iratai s azok közt több nevezetes magyar embertől származott ereklye, nevezetesen levelek Irányi Dánieltől, Klapka Györgytől; sőt magától *Kossuth* Lajostól is volt ott egy sajátkezűleg irt levél, meg egy gyászkeretű névjegy a hátlapjára irt nehány sorral. A levél németül, a névjegyen való sorok francziául vannak irva. Kossuthnak Frič cseh íróhoz intézett német nyelvű levele fordításban igy szól:

32, Uppan gowen Street, 1859 jún. 14.

Tisztelt Uram!

Semmi esetre sem fogok megfelejtkezni. Hogy is tehetném? Az érdekek nagyon is fontosak, hogy gondom és figyelmem szünetlenül rájuk ne lett volna irányozva.

Mióta Önt láttam, a politikai láthatár — fájdalom — borongós lett.

Kezeim tele és perczeim megszámlálva vannak.

Mindazáltal szeretném tudni, hogyan lehetne valami értekezletet megindítani az Ön hazájában a tényleges működésre nézve.

Ha Ön e tekintetben nekem fölvilágosítást és tanácsot tud adni, tiszteljen meg, kérem, látogatásával holnap *szerdán pontban 11 órakor délelőtt.*

Egy félórára szünetet fogok tartani az Ön számára.

Őszinte tisztelettel hive

Kossuth.

A névjegyre irt sorok tartalma a következő:

«*Kossuth* otthon lesz holnap déltől 3 óráig és szívesen látja Frič urat, ha látogatásával meg fogja tisztelni. Július 21.»

KÖNYÖRTELEN MOZIZÁS...

Elnéző pillantással nyugtázza, hogy a Jókai Klub közönsége nem annyira rá, mint inkább legutolsó filmjére kíváncsi. A beszélgetés amolyan ráadás csupán. Azután, ahogy telnek a percek, megnyeri a maga számára azokat, akik a nézőtéren foglalnak helyet. Legendákról, barátságokról beszél, elképzelésekről, s mintha simulékonyabb lenne, mint máskor, főleg munka közben. A legutóbbi film, a *Miss Arizona* reméli, diadalmaskodik nemcsak ezen az estén a Szabadság-hegyen, hanem nézőt csalogat majd ősztől a mozikba, megértik határainkon kívül is.

*Sándor Pál*lal Kolozsi Béla beszélget, a közönség felesel. Természetesen a legfontosabb most a Miss Arizona. A pletykák, a jól értesültek rosszmájú kijelentései, a rendező igazsága. Tudjuk:

Sándor Pál, a „könyörtelen", rendezés közben

amíg a híres mulatótulajdonosok történetét filmszalagra rögzítették, megjelent Rátonyi Róbert könyve ugyanerről, s a szerző azzal vádolta Sándor Pált, hogy az ő ötlete nyomán, de más forgatókönyvéből dolgozik. Pedig Marx Józsefnek jutott eszébe az, hogy a vásznon megjelenjen az a furcsa világ, fényével és sötét színeivel, amit hajdan a Nagymező utcai épület jelentett a kulisszák előtt és mögött. Sándor Pál életében ez az első olyan alkotás, amelyiknek a témáját nem maga választotta. De izgatta a legenda, s talán kárpótolta is a bemutató a soha be nem fejezett Karády-filmért.

Honnan jött, hogyan választotta saját hivatását? A kérdésre röviden ennyit válaszol: a moziból. Magyarázatképpen hozzáfűzi azt, hogy valóban rendszeres látogatója volt a filmszínházaknak. Csütörtökönként, amikor újabb alkotásokat vetítettek, az iskolából is távol maradt. Nem volt jó tanuló, és ahogy ez gyakran előfordul, eszébe sem jutott a filmcsinálás. Ma viszont már el sem tudja képzelni azt, hogy más nyelven szóljon az emberekhez. Mert szólni akar, mesélni, fölkelteni az érdeklődést. Mondhatnánk: reflektorfényben él. Elismerik és bántják. Akadnak, akik azt állítják, kezdetben, amikor még „hályogkovácsként" dolgozott, nézhetőbb mozit csinált. Ő állítja, hogy ez nem igaz, persze tudja azt, hogy mint minden, ez is pillanatnyi idegállapot, felkészültség kérdése. Természetesnek veszi, hogy szigorúan bírálják. Hogy a magyar filmesek érdeklődnek egymás iránt, magasra teszik a mércét. Annak viszont már kevéssé örül, hogy lassan kivész-bevész belőlük a tolerancia.

Sokat költünk filmgyártásra. S ha arra gondolunk, milyen a végeredmény, olykor valóban türelmetlenné válunk. Sándor Pál másokkal együtt most azért cselekszik, hogy öneltartóként készítsenek művészi, ugyanakkor közönségnek tetsző alkotásokat.

Záporoznak a kérdések: nem unalmas-e mindig ugyanazokkal a színészekkel dolgozni? Ő úgy véli, erről a közönséget kellene megkérdezni. Azonos típusú filmekhez azonos karakterek kellenek. De időről időre fölfedez új arcokat ő is. Vannak persze tartozásai, amelyeket, tudja, soha sem fog törleszteni. A rendező élete véges, a lehetőségek behatároltak. Hírlik: Sándor Pál munka közben könyörtelen. Mert vallja, hogy csak annyit követelhet másoktól, amennyit ő is megtesz. Természetesnek véli, hogy forgatás közben izzik a levegő, vitatkoznak, mindenki igyekszik saját álláspontját körömszakadtáig védeni. „A szakállam a *Szabadíts meg a gonosztól* című film forgatása alatt őszült meg. Psota Irénnel hadakoztunk, ki tudja mennyit..." A végén viszont legendás alkotás született, s ez a fontos.

Nem fél attól, hogy egyszer leáll a „motor". Állítja: százhúsz évig fog élni, egyezkedett az égiekkel. Opera- és színházrendezésre készül, stúdióátépítéssel is törődik, és keresi következő filmjének lehetséges témáját. A Miss Arizonát vetítés előtt így konferálja föl: „Nem tudom, hogy sikerült, azt sem, hogy tetszik-e, de én remekműnek akartam csinálni."

FAZEKAS ÁGNES

ZENEI NAPOK

Augusztusban gazdag programmal várja a zenét kedvelőket Nyírbátor. A zenei napok keretében 19-én este Mérk—Vállajban, a katolikus templomban hallható Erkel Hunyadi László című operájának nyitánya, Kodály Galántai táncok, Beethoven Karfantázia és Muszorgszkij Egy kiállítás képei című műve. Augusztus 20-án a nyírbátori református műemlék templomban szól toronyzene, utána itt is hallhatók lesznek az előző napi művek. 21-én a toronyzene után mutatják be Händel D-dúr concerto grossóját, Mozart G-dúr hegedűversenyét és Kodály Budavári tedeumját. A nyírbátori zenei napok zárókoncertjét augusztus 27-én tartják, amikor a műemlék templomban lengyel vendégművészek a varsói operaház szólistáinak közreműködésével bemutatják Henryk Mikolaj Gorecki Beatus virjét és Beethoven C-dúr miséjét.

Nyírbátor, az augusztusi koncertek fő színhelye

TEST

Ez a címe annak a kiállításnak, amely augusztus 28-ig látható a Duna Galériában. A közös tárlaton bemutatkozik Bozsogi Ágnes keramikus, Barta Zsolt fotó- és Kalász István festőművész. A kiállított művek a XIII., Rajk László utca 95. szám alatt tekinthetők meg.

FAVICS PÉTER FELVÉTELE

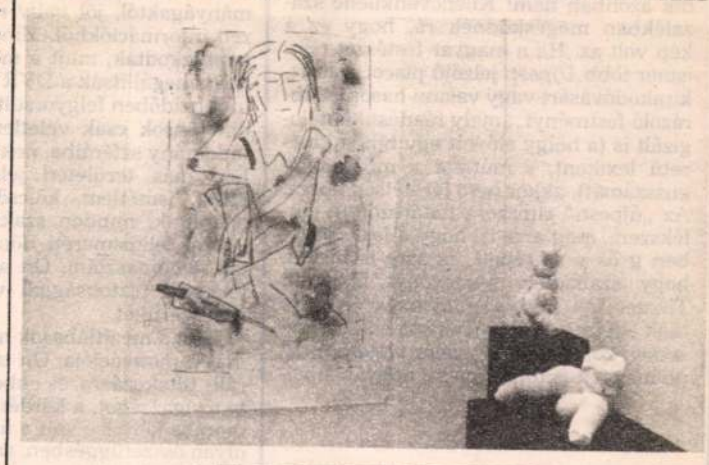

KONCERTEK A MENEKÜLTEK JAVÁRA

Jótékonysági gálaműsor lesz a Petőfi tér előtti Duna szakaszon, vízi színpadon, 1988. augusztus 20-án 19 órától.

Belépődíj nincs, de a kihelyezett gyűjtőládába bedobva ki-ki képessége szerint adományával segítheti a Magyar Vöröskereszt segélyalapját az Erdélyből áttelepültek javára. A műsorban fellépő művészek, közreműködők és lebonyolítók munkájuk értékével járultak hozzá az esethez.

Közreműködik: Hamari Júlia, Hegyes Gabriella, Kincses Veronika, Moldován Stefánia, B. Nagy János, Bárány-Paál László, Bende Zsolt, Éliás Tibor. A BM. Duna szimfonikus zenekarát Králik János vezényli.

*

Az Erdélyből áttelepült fiatalok kulturális rendezvényeinek támogatására esti koncertet ad a Kiscelli Múzeumban (II. ker., Kiscelli út 10.) a Concerto Armonico kamarazenekar.

Augusztus 21-én vasárnap 19 órától Bach-műveket hallhat a közönség.

Vélemények, viták, válaszok

A TÖRTÉNELEM KERESTETIK

(1988. 24. szám)

A fenti című cikkben az egyik tárgyalt műkincs Pörge Gergely: Újpesti piac című festménye. Ahogy az újságfotót nézegetem, valamint a nevet és a műcímet emlékezetemben felidézni próbálom, azt hiszem, hogy nyomra vezető adatokkal szolgálhatok.

1974 nyarának második felében, júliusban-augusztusban, esetleg szeptember elején (?), Nagyváradon a magyar nyelvű Fáklya napilapban, az apróhirdetésekben márkás festményeket kínáltak eladásra. Név és cím közöltetett. Mint érdeklődő megjelentem. Negyven-ötven év közötti értelmiségi hölgy fogadott, közölte: áttelepül Magyarországra, ezért kénytelen megválni a képeitől, mert a román rendszer nem engedélyezi az elvitelüket. Három képet akart eladni, kettő érdektelen volt a számomra, a harmadik azonban nem! Kilencvenkilenc százalékban megesküdnék rá, hogy ez a kép volt az. Ha a magyar festészet nem ismer több *Újpesti* jelzőjű piacot, vásárt, kirakodóvásárt vagy valami hasonlót ábrázoló festményt, amely ráadásul katalogizált is (a hölgy elővett egy biblia kinézetű lexikont, s mutatta a mű katalógusszámát), akkor nem fér kétség hozzá. Az „újpesti" címszóra határozottan emlékszem, meg arra is, hogy a festő nevében g és y szerepelt, és arra is biztos, hogy szabadtéri gyülevényt ábrázolt. Tízezer lejt kért a tulajdonos érte, de csak együtt a többivel akarta eladni, összesen 25 ezerért. Így nem vettem meg; no meg, én is töprengtem, hogyan sibol-jam ki azt abból a zárt birodalomból. A kép mérete kb. 35-40 × 25-30 cm lehetett.

Tisztelettel
Paul Klein
Bécs
Engert str. 235.

KÉRDEZÉS VAGY VÁD?

(1988. 30. szám)

Nyílt levél dr. Kozák Miklós egyetemi tanárhoz

Tisztelt Professzor Úr!

Csak gratulálni tudok a Kérdezés vagy vád? címen megjelent írásához, amelyben két vállra fektette kollégámat, Szász Imrét, és azt a szakképzetlen közvéleményt, amely a dunai vízlépcsőrendszer (DVR) ellen olyan konokul, megrögzötten harcol. Végtére is ön a tudomány fellegvárából fölényes biztonsággal osztogatta csapásait, megadásra kényszerítette a dilettánsokat, az írók, színészek, muzsikusok mezítlábas hadát. Fölényes biztonságtudata, s a játszi könnyedség, amellyel jobbra-balra vagdalkozott, bizonyítja, hogy évtizedek óta elmélyült képviselője az ügynek. Képzeletemben a megalázott had horpadt vértjeiben nyüszít, s merem remélni, megfordította ezzel a szellemi akrobatamutatvánnyal az ország közvéleményét. Engem legalábbis elbizonytalanított a tekintetben, hogy nyomós érveivel szembeszegüljek, úgy éreztem, ki kell tűznöm a fehér lobogót.

Ámbátor egy lesújtott ember, akinek lelkiismeretét átverte néhány nyílvessző, még felsóhajthat, s az utolsó szó jogán elmondhatja véleményét. Hadd rebegjem el, fölényes stílusát bántónak éreztem; a tudós alázata mindenesetre hiányzott soraiból. Ami ugyan nem kötelező, de talán szimpatikusabbá tette volna írását.

Azt ugyebár kölcsönösen tudjuk, hogy a szakképzetlenek – a zöldek, a kékek kisebb-nagyobb csoportjai – csak kölcsönözték érveiket a különböző tudományágaktól, jól vagy rosszul értelmezett információkból. Minden érvbe belekapaszkodtak, mint a mentőövbe, csakhogy megállítsák a DVR munkájának az utóbbi időben felgyorsult ütemét. Ezek a dilettánsok csak véletlenül tévednek a tudomány szféráiba, nekik a DVR merőben más területen jelent problémát. Ezért, ismétlem, kölcsönvett érvekkel operáltak, minden szakszerűnek látszó érvvel lelkiismereti döntésüket próbálták alátámasztani. Ön azért tudta ilyen fölényes biztonsággal visszaverni érvrendszerüket.

Mert a mezítlábasok hadának egészen más a motivációja. Ön is hivatkozik morális tiltakozásra, és ebben megközelítette az igazságot, a kérdés kezdettől fogva morális kérdése volt a mozgalomnak, és olyan összefüggésben, amint erről Kodolányi Gyula írt.

Ön, tisztelt professzor úr, azt állítja, hogy „az utóbbi évek egyetlen nagy beruházását sem vitatták meg ilyen időtávlatban (35 év) és annyi különböző szakbizottság előtt, mint a vízlépcsőt". Ez így igaz, főként, ha az ön által említett egyéb beruházások összefüggésében vizsgáljuk a kérdést. De ne legyünk naivak! A politikai atmoszféra az elmúlt évtizedekben nem tette lehetővé a beleszólást, noha a társadalom ösztönösen megérezte, hogy rossz helyen herdáljuk el a pénzt. Professzor úr is pontosan tudja, milyen gyakorlat alapján mentek végbe a dolgok. Akárcsak a DVR-program. Először döntött a politika, azután jöttek önök és a szakbizottságok, és önöknek egyetlen feladatuk lehetett, megerősíteni a politika döntését.

Bizonyos vagyok abban, hogy egyetlen hidrológus, legyen az professzor vagy mérnök, nem csapott a fejére, hogy „heuréka", megtaláltam az egyetlen helyet a Dunakanyarban, ahová feltétlenül vízlépcsőt kell építeni! A dolog fordítva volt: egy adott koncepcióhoz kellett érveket szolgáltatniuk. Akkor pedig nem lehet azon csodálkozni, hogy írók, művészek vagy a társadalom nagy része meghökkent és legalább vitába szállt önökkel.

Ezek előtt a dilettánsok előtt azért mégis illik kalapot emelni. Önt, tisztelt professzor úr, a DVR kimunkálásáért, szaktanácsaiért kitüntetik, ha már eddig ki nem tüntették. Őket azonban szétzavarták és esetenként orron vágták. És mit tudnak tenni? Felzarándokolnak a visegrádi magaslatra, elsiratni a természet jóvoltából kapott tüneményt. Ha Széchenyi ma élne, esküdni mernék, nem áldozta volna fel a Dunakanyart egy vízlépcsőért.

És ha az ön logikáját nyomon követem, akkor itt van az erdélyi kérdés. Harminc év óta ön is tudta, mi történik a román felségvizeken. Szóvá tette? Nem, mert a politika nem nyitott zsilipet ahhoz, hogy sajnáljuk azokat, vagy „hangosan" érezzünk együtt azokkal, akik hontalanokká váltak saját hazájukban. Ma hangosan zokogunk. Egyesek képmutató módon. S meg fogunk siratni minden székely kaput, falusi portát és templomot. Fennen hirdetjük, hogy az emberiség elleni merénylet a Karthago-koncepció, a buldózerpolitika. Ellenben önnek nem szabad könnyeznie. Az ön érvrendszerében ez a koncepció felismerhető. Nem szeretném megbántani, de óhatatlanul ez a kép ötlött szemembe, amikor néhány napja Visegrádnál a buldózerek lomha, könyörtelen araszolását szemléltem. A bukaresti konduktor nevethet a markába: vizet prédikálunk és bort iszunk. A mi eszköztárunkban igen előkelő szerepet játszik a buldózer.

S végül bevallom, minden társam között én vagyok a legdilettánsabb. Nem értek tehát ahhoz, mennyi megawattal leszünk gazdagabbak, mennyivel növekszik adósságterhünk, mi haszna származik a népgazdaságnak eme beruházásból. Tartok tőle, hogy túl sokat nem várhatunk a DVR-től. Még a mézesmadzag sem csábít, hogy Budapestről átszállás nélkül utazhatunk világútlevelünkkel Frankfurtba, vagy versenyképes áruink olcsó vízi úton kerülnek a vadnyugati piacokra. De egyet tudok, ha ezt a rombolást kalap alá hozzuk, ennél drágább mulatságban ritkán volt része a magyar nemzetnek. Az ösztönöm diktálja, ha ezt a természeti csodánkat elherdáljuk, nincs az a pénz, amellyel visszavásárolhatnánk, visszacsinálhatnánk. Társadalmunkat megszoktatták, hogy ilyen kérdésekben szemet kell hunyni, majd később kesereghetünk a hibás döntéseken. Majd később!

Köszönöm, hogy meghallgatott és maradok őszinte tisztelője.

Rédey Pál

MEGFEJTÉS — NYERTESEK

A 22. számban megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése: Apa arcképe — Pipás férfi — Híd a tavon — Kék ruhás nő — A Marne partja — Húshagyó kedd — A Marne hídja — Reggeli a szabadban — A nagy fenyő.

Könyvjutalmat nyertek: Badacsonyi Zs. 1156, Claus A.-né 1023, Erdei A.-né 1015, Koós P.-né 1122, dr. László I.-né 1181, Lengyel E. 1078, Nadabán P.-né 1056, Nagy M. 1115, Szabó E. 1165, Török M.-né 1117 Budapest; Burnóczki J. Pannonhalma; Cselik I. Kalocsa; dr. Erdélyi S. Hódmezővásárhely; özv. Hegedüs K.-né Pápa; Kocsis K.-né Szabadszállás; Kulcsár E. Zalaegerszeg; Must I.-né Gárdony; Patonay J.-né Esztergom; Plánky F. Almásfüzitő; Tóth I. Miskolc.

A nyereményeket postán küldjük el.

Küldjön egy képet

ISMERŐSÖK AZ IVÓKÚTNÁL

A csoportfelvétel, amit itt mellékelek, számomra egyszerre történelmi és családi érdekességű. Azonkívül bizonyára fotótörténeti értéke is van, hiszen a fényképezés első évtizedeiben, 1851-ben készült a hajdani parádfürdői ivókút pavilonja előtt. Több asszony látható rajta, mint férfi, és ez nemcsak azért lehetett így, mert a parádi fürdőkúrát már akkor is inkább nőknek ajánlották, hanem azért, mivel azokban az esztendőkben bizonyos férfiaknak még nem volt tanácsos nyilvánosan mutatkozni. *Bajza József* például *Vörösmartyval* együtt bujdosott a szabadságharc után, és itt is csak felesége van jelen, meg az akkor tizenegy éves kislánya, Lenke, a későbbi *Beniczkyné* (6-os és 8-as), aki népszerű regényíró lett. *Vörösmartyt* is felesége képviseli, meg az utána következő generációból *Vörösmarty Béla*, valamint kisleánya, a későbbi *Széll Kálmánné* (10-es, 11-es, 9-es). A hölgyek a kor divatja szerint nyáron is földig érő selyemruhában, főkötővel; az urak a melegben is mellényesen; legfeljebb annyi könnyítést engedtek meg maguknak, hogy a merev kalapot felcserélték egy könnyű sapkára.

Családi szempontból pedig azért erekllye számomra a kép, mert dédanyám látható rajta, *Borhy Györgyné* (az 5-ös szám mögött jobbra), valamint leánya, Rozália (a 6-os szám mögött jobbra), akit később a lap más helyén (1988. 31. szám) emlegetett *Gerenday Antal* kőfaragó-vállalkozó nagyapám vett feleségül. A házasságból öt fiú született, köztük édesapám fivére volt *Gerenday Béla* szobrászművész, aki feleségül vette *Szőllőssy Alice*-t, a 3-mal jelzett *Szőllőssy Ottilia* unokahúgát. A kép kuriózuma, hogy teljesen véletlenül három olyan személyt is feltüntetett, akik majd *később* rokoni viszonyba fognak kerülni. Egyebekben Szőllőssy Ottilia közvetlenségi leszármazója, unokája lesz később az a *Kun Anna*, akit *Mikszáth Kálmán Albert fia* vesz feleségül.

Hozzátehetem még, hogy a Gerenday-ház mindig is fogadott íróvendégeket. Hogy a Nagy Paróc járt-e ott, arra nem emlékszem, Albert fia azonban korai halála előtt a húszas években többször is. Még az elmúlt évtizedekben is megfordult ott például *Füst Milán* és *Hajnal Anna*. Ezen a nyáron ismét a ház vendége lesz az immár 96 éves Annika, Mikszáth Albert özvegye, Szőllőssy Ottilia unokája.

GERENDAY MARGIT

Gerenday Béla

megjelent összesítés szerint, de analógiás alapon is *Gerenday Bélát,* Gerenday Antal szobrász, kőfaragó fiát kellene a szobor készítőjének tartanunk. A Művészeti Lexikon adata szerint ugyanis az ő műve az 1900-ban avatott monori szobor, amely teljesen azonos a megyénkben lévő bárándi, berekböszörményi, bihartordai büsztökkel. Ha azonban a Magyar Nemzeti Galériában őrzött (és a Vasárnapi Újság 1894. március 20-i számában reprodukált) Kossuth-mellszobrot megnézzük, azon *Kiss György* szignót látunk.

Alföld 1977/9 24.o.

s Kürti Katalin: Kossuth szobreink története

Gerenday Béla
nekrológ

A **Sírkőkészítők és sírkőkereskedők Orsz. Szövetsége** mély megrendüléssel tudatja, hogy elnöke

méltóságos

Gerenday Béla úr

m. kir. udvari tanácsos, akadémiai szobrász, síremlékgyáros

elhalálozott. Temetése e hó 10-én délután 5 órakor lesz a kerepesiúti temetőben.

Szövetségünk mindnyájunktól szeretett vezetőjét veszítette el, aki ügyeinket megalakulásunk óta bölcs higgadtsággal és lebilincselő tapintattal irányította és aki elnöki minőségében egy emberöltőt öltött el a kar érdekeinek önzetlen szolgálatában.

Emlékét kegyelettel fogjuk megőrizni.

Az Est 1936. sept. 11.

GERENDAY *Béla*, szobrász, * Budapest 1863 dec. 15. Itt és Milánóban tanult. 1885. A fürdő gyermek c. márványszobrával szerepelt először a Műcsarnokban. Jelentékenyebb művei: a nagykátai honvédemlék (1897), a monori Kossuth-szobor (1901), Csernátony Lajosné (1902) és báró Splényi Ödön (1910) síremlékei a kerepesi-úti temetőben.

E-G. I. 375. l.

Kanál agyagból, őskori VII. 90, 94, 100

Gerenday Béla

Gerenday Béla, szobrász, szül. Budapesten 1863 december 13. A mintarajziskolát elvégezvén, Milánóban Barzaghi Ferenc műtermében dolgozott, egyúttal az akadémiát is látogatta. Milánóból Carrarába s onnan hazajövet atyja műmárványgyárának vezetését vette át. L.: IV., Váci-u. 61.

Gulhi J. Tőv, almanach
1904. 23. l.

DEMBINSKY B.
BUDAPEST,
II. Zsigmond ucca 8.

Kp.

D. Szentiványi Gyula úr

Pest

országos iparokt. bizottságnak. Igazg. tagja a hirlapírók nyugdíjintézetének, a magy. szabadkőmivesi páholy főtitkára, az „Otthon" kör alelnöke. L.: VI., Uj-utca 4.

Gerber Béla, magánhivatalnok. L.: IX., Rákos-u. 11. sz.

Gerenday Béla akad. szobrász, sz. Budapesten 1863 december 13. A mintarajziskolát elvégezvén, Milánóban Barzaghi Ferencz műtermében dolgozott, egyuttal az akadémiát is látogatta. Milánóból Carrarába s onnan hazajövet atyja műmárványgyárának vezetését vette át. A Saskör igazg. tagja, keresk. tanácsos, a koronás aranyérdem k. tulajd.; a Magy. atlétik. és Pannonia evezős club alapitó tagja. Temető Költészet cím alatt remek sírvers kötete jelent meg. Árvaszéki ülnök. L.: IV., Károly-körut 10.

Gerlei Lajos, nős, szül. Szarvason 1869 évben; kereskedelmi iskolai tanulmányainak befejezése után a Hardtmuth iróngyár irodájába, onnan az első magyar sertéshizlaló részvénytársasághoz, majd a kőolajfinomitó gyár részvénytársasághoz került mint tisztviselő. Ezen utóbbi intézet kötelékében volt, midőn meghivást kapott, hogy vegye át a budapesti központi tejcsarnok szövetkezet vezetését, ami 1901 év elején meg is történt és azóta az intézet ügyvivő igazgatója. Ezenfelül agilis tagja a VII. kerületi egyesült községi demokrata pártnak és számos kulturális, jótékony egyesületnek választmányi, illetőleg rendes tagja.

Glattfelder Jakab, a Józsefvárosi Kör egyik régi oszlopos tagja. L.: VIII., Magdolna-u. 4.

Glück Frigyes, szül. 1858-ban Budapesten, a Pannonia-szálloda tulajdonosa, reált és keresk. iskolát végzett; 21 év óta főv. biz. tag; az uj községi demokrata párt egyik kiváló vezére; a háztartási iskola alelnöke, a Stefánia-kórház elnöke, a pincér-szakiskola elnöke, az orsz. gyermekvédő egyes. alelnöke, a józsefvárosi ált. közjótékonys. egyes. igazgatója, több jótékonysági egylet alapitó tagja és alelnöke, a vendéglős ipartársulat elnöke stb.

Glücksthal Samu dr., szül. 1864-ben Turóc- Szt-Mártonban, nős, ügyvéd, 1903 óta biz. tag, 1896-ban az orsz. keresk. és iparcsarnok titkárává választotta és azóta közhasznú tevékenységet fejt ki a közgazdasági téren. Résztvett a magy. gabonakereskedők és a gabonaalkuszok egyletének megalkotásában. Jelenleg az O. M. K. E. központi főügyész, továbbá a magyar gabonakereskedőd és malmok védegyletének titkára. De ezenfelül nagy szerepet játszik a székesfőváros V. kerületének politikai életében is. Szervezője a legutolsó képviselő- és községi választásoknak. Alelnöke az V. ker. iskolaszéknek. L.: Akadémia-utca 3.

Goldberger Leó doktor, III. kerületi bizottsági tag, mérnöki oklevele van. Az ország egyik első kékfestő-gyárának tulajdonosa. A Goldberger S. és fiai cég vezérigazgatója, tanulmányait a budapesti és lipcsei egyetemen végezte. L.: VI. ker., Lendvai-u. 18. Az ó-budai kerület társadalmi életében előkelő szerepe van és számos jótékony, kulturális intézménynek tagja. A fővárosi ügyek után már hosszú évek óta melegen érdeklődik.

Goldberger Sámuel dr., nagyiparos, szül. Budapesten. 24 év óta bizottsági tag, a 45-ös bizottságban működik; a III. o. vaskorona-rend tulajdonosa. L.: III., Lajos-utca 138.

Goldmann József, tejnagykereskedő, az Erzsébetvárosi Kör oszlopos tagja, több jótékony intézetben fejt ki üdvös tevékenységet.

Goldschmied Bernát, szül. 1855. Budapesten, nős, könyvkereskedő, 1903. óta biz. tag, árvaszéki ülnök és iskolaszéki tag, az Aufrecht és Goldschmied cég főnöke. L.: Eötvös-utca 32.

Gombár Tivadar, háztulajdonos, az I. ker. társadalmi életében előkelő szerepe van. L. I., Uri-u. 39.

Guthi J. Főv. Almanach. 1907–9.

Gonda Dezső dr., ügyvéd és jogtudor, az ujonnan alakult józsefvárosi ellenzéki községi párt egyik vezére. L.: VIII., József-körút 23.

Göőz József dr., igazgató-tanár, a II. ker. új párt vezérembere; számos kiváló irodalmi mű szerzője stb. L.: II., Zárda-utca 39.

Grauer Vilmos dr., ügyvéd és jogtudor, szesznagykereskedő, a pálinkamérők stb. szövetségének elnöke, számos kulturális és jótékony egylet tagja. L.: VIII., Kerepesi-út 45.

Grecsák Károly kuriai biró; több jogi szakmunkát irt. L.: VII., Kertész-utcza 18. sz.

Grossmann Miksa, hordógyáros és nagyiparos, a Józsefvárosi Kör egyik népszerű, oszlopos tagja; a jótékonyság terén ismert neve van a VIII. kerületben. L.: VIII., Népszinház-u. 27.

Grünbaum Miksa, a Belvárosi Saskör régi tagja. L.: IV., Ferencz József-rakpart 8.

Grünfeld Miksa, likőrgyáros, az Erzsébetvárosi Kör egyik régi oszlopos tagja. Sz. 1867-ben Szenicén. Keresk. akadémiát végzett, 1891-ben önállósitotta magát; gyára egyike az ország legelső ilyen iparvállalatának; 1897 óta biz. tag, 1906 óta rendes tag; az adókivető bizottság tagja; a kereskedelmi kamara beltagja, az Erzsébetvárosi Kör választm. tagja. Számos jótékony, társadalmi és kulturális egyesület igazgatósági, választmányi és rendes tagja. Háztulajdonos és földbirtokos. L.: VII., Alsóerdősor 3.

Grünwald Mór, magánzó, L.: VII., Ovoda-utca 19.

Gundel János, szállodás és vendéglős, szül. Bajorországban 1844-ben; a 60-as években telepedett meg Budapesten; a főváros egyesítése óta bizottsági tag, az élelmezési, pénzügyi és szegényügyi bizottságokban működött; 1876 óta elnöke a szállodások és vendéglősök ipartársulatának; a hajléktalanok menhelyének gondnoka; a vendéglősök országos szövetkezetének elnöke; a Ferenc József-rend lovagja. L.: V., Akadémia-utca 1.

Günther Béla, nagykereskedő, szül. Eszéken 1859-ben; iskoláit Budapesten végezte; 1903 óta biozttsági tag, a katonai albizottságban működik. L.: III., Zsigmond-u. 41.

Gyulányi Adolf, igazgató-tanitó, az ó-budai közoktatás ügyének fejlődése körül kiváló érdemei vannak. L.: III., Timár-utca 16.

*

Hahóthy Sándor, igazgató-tanár, szül. Kunóban 1850 augusztus 20-án, iskoláit Kecskeméten, Kolozsvárott végezte, Budapesten a bölcsészetet és az egyetemi hadtudományi tanfolyamot hallgatta. 18 év óta bizottsági tag, a tanügyi, közjótékonysági, közlekedésügyi és fürdői bizottságokban működött. Nagy érdemei vannak a közoktatás fejlesztésében, amennyiben ő kezdeményezte a felsőbb leányiskolák és női kereskedelmi tanfolyamok szervezését; több értékes pedagógiai munkát irt. Elnöke az országos polg. iskolák tanár egyletének; a belvárosi „Sas"-körnek elnöke. L.: IV., Váci-utca 43.

Hainiss Géza dr., szül. Budapesten; nős; orvosegyetemi m. tanár, gyermekorvos; Szt.-Rókus-kórházi rendes orvos; 1897 óta biz. tag. A VIII. ker. politikai és községi mozgalmaiban élénk részt vett. A közegészségi bizottságban fejti ki szakmáját illető kérdésekben munkálkodását. A közjótékonysági orvosrendi ügyek, a józsefvárosi társadalmi élet fellendítésén fejt ki hasznos működést. L.: VIII., József-körut 34.

Hajdu (Háberfeld) Marcel dr. ügyvéd, született Turolukán, Nyitramegyében, 1871. december hó 23-án. Gymnásiumi tanulmányait Pápán és Budapesten végezte. Jogi tanulmányait a bpesti és heidelbergi egyetemeken folytatta. Doktori oklevelet a budapesti m. kir. tudományegyetemen szerzett; ügyvédi cenzurát pedig Marosvá-

városi Kaszinó egyik régi számottevő tagja, pénzintézeti igazgató. L.: VI., Andrássy-ut 20.

Füredi Mór dr., ügyvéd és háztulajdonos, szül. S.-A.-Ujhelyen 1863-ban. Tizenhárom évig mint előkelő hirlapiró működött az Egyetértés, Magyar Hirlap és Pesti Napló-nál. Részt vett a stockholmi, lissaboni, bécsi és liègei hirlapiró-kongresszusokon, valamint tagja volt a párizsi büntetőjogi kongresszusnak. Számos kiváló jogi cikket irt. A Demokrata-Kör és Terézvárosi Kaszinó választmányi tagja. Párizsban nősült. A közgyülésen, főképen a közlekedésügyi és jogi természetü ügyekhez szól hozzá — számottevő sikerrel. L.: Andrássy-ut 25.

Fürst László, maróthi, nagykereskedő; a lipótvárosi kaszinó egyik kiváló tagja; számos kulturális és jótékony egyletben fejt ki buzgó, üdvös tevékenységet. L.: V., Sas-u. 20.

Gajári Ödön, publicista, Az Ujság főszerkesztője, a New-York biztositó társaság vezérigazgatója, szül. Komáromban, 1852 szept. 10. A jogot Pesten elvégezvén, Kalocsa főjegyzője lett: 1875-ben szervezte Kalocsa szabadelvü pártját. 1884- s 1887-ben a dunapataji választókerület, 1884-ben pedig Sepsi-Szent-György orszgy. képviselővé választotta. Mint szabadelvüpárti képviselő minden fontosabb kérdésben szerepet játszott; a Pester Lloydba is irt politikai cikkeket, azonkivül több pénzügyi, közlekedési és politikai munkát irt. L.: Erzsébet-körut 9.

Gál Károly, szül. 1858-ban Budapesten; nőtl. Keresk. akad. végzett; a közúti vill. vasút r.-t. cégvezetője; hét év óta biz. tag; a középitési biz.-ban működik; a kisiparosok és kiskeresk. csarnokának alapitója és alelnöke; a demokratapárt és a közp. demokrata-kör egyik alapitója és társelnöke; a magántisztv. otthonának alelnöke, a közjótékonysági egylet alelnöke; a tőzsdetagok segélyző-egyletének egyik alapitója és vál. tagja, a Budapesti Bank r.-t. alapitója és igazgatója, villatulajdonos stb. L.: Lipót-körut 22. sz.

Gamauf Gyula, nős, családos, háztulajdonos, régi vagyonos budai családból származik, mint mészárosmester a vásárcsarnok és vágóhidak ügyét szakszerüen ismeri. L.: I., Attila-u. 9.

Garai Samu, sebészeti műszergyáros, szül. 1845-ben, 5 év óta bizottsági tag, katonaügyi bizottságban működik; a Sas-kör egyik régi, kipróbált tagja; a kerület közjótékonysági életéből kiveszi részét. L.: IV., Kossuth Lajos-utca 1.

Gaszner Pál, közjegyző, a Ferencváros társadalmi életében előkelő szerepe van. L.: IX., Fővámház-tér 8.

Gebhardt Károly dr., ügyvéd. L.: Lónyay-utca 60.

Gebhardt Rezső, műszaki keresk. Szül. 1867. Budapesten; keresk. akadémiát végzett, a III. ker. demokrata-kör egyik alapitója és alelnöke. Számos kulturális és jótékony egylet tagja. L.: III., Fő-tér 2.

Gelléri Mór, iró, iparegyesületi aligazgató, szül. Apátfalván, 1854 január 14. Iskoláit elvégezvén, az orsz. iparegyesület aligazgatója. Az ipar és kereskedelmi irodalom terén nagy munkásságot fejtett ki. Tagja az országos ipartanácsnak, az országos iparokt. bizottságnak. Igazgató tagja a hirlapirók nyugdijintézetének, a magy. szabadkőmivesi páholy főtitkára, az „Otthon" kör alelnöke. A honi ipar fejlesztése körül szerzett kiváló érdemei elismeréseül Ő felsége a királyi tanácsosi cimmel tüntette ki. L.: VI., Gróf Zichy Jenő-utca 4.

Gerber Béla dr. orvos, egyike a főváros ismert nevü sebészeinek, régi, jónevü lipótvárosi orvos. L.: V., Hold-utca 6.

Gerenday Béla, akad. szobrász, sz. Budapesten 1863 december 13. A mintarajziskolát elvégezvén, Milánóban Barzaghi Ferenc műtermében dolgozott, egyuttal az akadémiát is látogatta. Milánóból Carrarába ment s onnan hazajövet atyja mű-

Gróthi J. Föv. Almanach 1910-12

márványgyárának vezetését vette át. A Saskör igazg. tagja, keresk. tanácsos, a koronás aranyérdem k. tulajd.; a Magy. atlétik. és Pannónia evezős-club alapító tagja. Temető-Költészet cím alatt remek sírverskötete jelent meg. Árvaszéki ülnök. L.: Károly-körut 10.

Gerlei Lajos, nős, szül. Szarvason 1869. évben; kereskedelmi iskolai tanulmányainak befejezése után a Hardtmuth irógyár irodájába, onnan az első magyar sertéshizlaló részvénytársasághoz, majd a kőolajfinomító gyár rszvénytársasághoz került mint tisztviselő. Ezen utóbbi intézet kötelékében volt, midőn meghivást kapott, hogy vegye át a budapesti központi tejcsarnok-szövetkezet vezetését, ami 1901. év elején meg is történt és azóta az intézet ügyvivő-igazgatója. Ezenfelül agilis tagja a VII. kerületi pártnak és számos kulturális, jótékony egyesületnek választmányi, illetőleg rendes tagja. L.: VII., Rottenbiller-utca 31.

Girárdi József az ismert előkelő női divat és konfekció üzlet tulajdonosa. L.: VIII., Baross-utca 34.

Glück Frigyes, szül. 1858-ban Budapesten, a Pannonia-szálloda tulajdonosa. reált és keresk. iskolát végzett; 24 év óta főv. biz. tag; a Józsefvárosi Hüvös-párt egyik kiváló vezére; a háztartási iskola alelnöke, a Stefánia-kórház elnöke, a pincér-szakiskola elnöke, az orsz. gyermekvédő-egyes. alelnöke, a józsefvárosi ált. közjótékonys. egyes. igazgatója, több jótékonysági egylet alapító tagja és alelnöke, a vendéglős ipartársulat elnöke stb. L.: VIII., Rákóczi-ut 7.

Glücksthal Samu dr., szül. 1864-ben Turóc-Szt-Mártonban, nős, ügyvéd, 1903 óta biz. tag, 1896-ban az orsz. keresk. és iparcsarnok titkárává választotta és azóta közhasznú tevékenységet fejt ki a közgazdasági téren. Résztvett a magy. gabonakereskedő és a gabonaalkuszok egyletének megalkotásában. Jelenleg az O. M. K. E. központi főügyésze, továbbá a magyar gabonakereskedők és malmok védegyletének titkára. De ezenfelül nagy szerepet játszik a székesfőváros V. kerületének politikai életében is. Szervezője a legutolsó képviselő- és községi választásoknak. Alelnöke az V. ker. iskolaszéknek. A közgyülésen a kerületi és kereskedelmi érdekeknek egyik lelkes harcosa, beszédeit az alapos készültség, mély tudás és ideális tárgyilagosság karakterizálja. L.: Akadémia-utca 3.

Goldberger Leó doktor, III. kerületi bizottsági tag, mérnöki oklevele van. Az ország egyik első kékfestő-gyárának tulajdonosa. A Goldberger S. és fiai cég vezérigazgatója, tanulmányait bpesti és lipcsei egyetemen végezte. Az ó-budai ker. társadalmi életében előkelő szerepe van és számos jótékony, kulturális intézménynek tagja. A fővárosi ügyek iránt már hosszú évek óta melegen érdeklődik. L.: VI., Lendvay-u. 18.

Goldmann József, tejnagykereskedő és jéggyáros, az Erzsébetvárosi Kör oszlopos tagja, több jótékony intézetben fejt ki üdvös tevékenységet. L.: VII., István-ut 11/a.

Goldschmied Bernát, szül. 1855. Budapesten, nős, könyvkereskedő, 1903 óta biz. tag, árvaszéki ülnök és iskolaszéki tag, az Aufrecht és Goldschmied cég főnöke. L.: Eötvös-u. 32.

Gombár Tivadar dr., ügyvéd és háztulajdonos, az I. ker. társadalmi életében előkelő szerepe van. L. I., Uri-u. 39.

Grauer Vilmos dr., ügyvéd és jogtudor, szesznagykereskedő, a pálinkamérők stb. szövetségének elnöke, számos kulturális és jótékony egylet tagja, igen előkelő szerepe van az izraelita hitközségben, amelynek egyik előljárója. L.: VIII., Rákóczi-ut 45.

Grecsák Károly kuriai biró; több jogi szakmunkát irt. L.: II., Margit-körut 18. sz.

és politikai tevékenységeken. L.: VII., Rottenbiller-u. 15.

Gerber Béla dr., szül. Kilitiben (Somogy megye), 1861-ben, A Charité Poliklinika sebész főorvosa, a Foncière pesti biztositó intézet baleset-osztályának főorvosa. 1906. óta sz. vál. bizottsági tag az V. kerületben. A közegészségügyi bizottságban müködik. Kezdeményezésére történt a kórházi fizetéstelen osztályos rendelő orvosi állások helyébe fizetéses főorvosi állások szervezése, az óbudai Margit-kórház kibövitése és a tejvizsgálatok szigoritása. Számos kulturális, társadalmi és közjótékonysági intézmény vezető tagja. L.: V., Hold-utca 6.

Gerenday Béla akad. szobrász, márványmü-gyáros. szül. Budapesten 1863-ban. Középiskolát, és szobrászati akadémiát végzett Milánóban. 1897 óta vir. biz. tag. A temető bizottságban és az árvaszéknél müködik. Carrarában a bányák, Olasz- és Németországban pedig temetők tanulmányozása céljából hosszabb tanulmányutakat tett. A sirkő készitők orsz. szövetségének ügyvezető elnöke, az ipartestület kőfaragó szakoszt. eln. L.: IV., Károly-körut 10.

Gerlei Lajos, szül. Szarvason 1869. évben; kereskedelmi iskolai tanulmányainak befejezése után a Hartmuth iróngyár irodájába, onnan az első magyar sertéshizlaló részvénytársasághoz, majd a kőolajfinomitó gyár részvénytársasághoz került mint tisztviselő. Ezen utóbbi intézet kötelékébe volt, midőn meghivást kapott, hogy vegye át a budapesti központi tejcsarnok-szövetkezet vezetését, ami 1901. év elején meg is történt és azóta az intézet ügyvivő-igazgatója. 1894. óta vir. biz. tag; a közélelm. biz.-ban müködik, t. b. árvaszéki ülnök. Ezenfelül agilis tagja a VII. ker.-i pártnak és számos kulturális, jótékony egyesületnek választmányi, illetőleg rendes tagja. L.: VII., Rottenbiller-utca 31.

Ghillány Mihály dr., szül. Nagy-Tapolcsány (Nyitram.) 1869-ben, ügyvéd. Hosszabb tanulmányutakat tett észak-, dél és nyugat Európában. 1912. óta I. ker. vir. tag. A szabad. polg. pártjának tekintélyes tagja, több kulturális és közjótékonys. intézményben vesz részt. A jogügyi biz.-ban müködik. L.: II., Fő-utca 42.

Girárdi József, az ismert női divat- konfekció üzlet tulajdonosa. 1900. óta vir. biz. tag, a közlek. biz.-ban müködik. A Belváros politikai és társadalmi életében, valamint a kerületközi érteekezleteken igen szép szerepe van, a belvárosi kereskedők lelkes szószólója és vezére; a Ferenc József-rend lovagja, kir. tanácsos, cs. és kir. udvari szállitó stb. L.: IV., Koronaherceg-u. 1.

Glósz Ferenc dr., ügyvéd, a Kereskedelmi Bank jogtanácsosa, az Ehrlich párt tagja. 1909. óta pót, 1916. óta rendes vir. biz. tag. L.: VII., Rákóczi-ut 16.

Glück Erhardt (Erős) János, szül. Budapesten, 1864-ben, szállodás és vendéglős. Keresk. akad. végzett. Nagyobb tanulmányutat tett Svájcban, Francia-, Angol- és Németországban; VII. kerületi virilista biz. tag, az Ehrlich-párt régi oszlopos tagja. Több jótékony intézmény igazgatósági tagja. L.: VII., Keleti pályaudvar. Étterem.

Tanulmányutakat tett Német-, Francia-, Angol-, Svéd-, Spanyol-, Olaszországban stb. stb. A Terézvárosi Kör, Demokrata Kör választmányi tagja. Otthon Kör, Fészek tagja. Gyermekvédő, Jogvédő, Mártha-egylet stb. tagja. A közgyülésen többször szólalt fel nagy tetszés mellett a hatósági cselédközvetitő, halotthamvasztás, Népopera, dohányzási tilalom villamosokon, felső vezetékes vasutak ügyében stb. A közügyek tántorithatlan védője. L.: VI., Andrássy-ut 25.

Fürst László maróthi, nagykereskedő; 1900 óta vir. biz. tag; udvari tanácsos. L.: V., Sas-utca 20.

*

Gaár Vilmos dr., kir. curiai biró, szül. Györszigeten 1862., jogtudor, közés váltóügyvéd, 1912 óta sz. v. biz. tag. A jogügyi bizottságban működik. A belvárosi Sas-kör elnöke. A belvárosi második közgyámi körzet elnöke. A Belvárosi jótékonysági egyesület választmányi tagja. A Budapesti birói- és ügyvéd-vizsgáló bizottság tagja. A Magyar Jogász Egylet bizottsági tagja. A jogirodalom terén országos neve van. L.: IV., Molnár-utca 26.

Gamauf Géza bankigazgató, háztu-

tagja. Keresk. Akadémiát végzett. Számos tanulmányutat tett az idegenforgalom, füdrö- és közlekedésügy tanulmányozása céljából. Igy a többi között: Svájcban, Németországban, Olaszországban, Törökországban, Egyiptomban stb. 1910 óta IV. ker. szab. v. biz. tagja. Közgazdasági és közp. idegenforg. bizottságban működik. Kezdeményezésére alakult meg a városnál az idegenforgalmi bizottság. A Belvárosi politikai és társadalmi életében elökelö szerepe van. Számos közmüvelödési és jótékony intézmény tagja. A közgyülés egyik legszorgalmasabb bizotts. tagja és kedvelt szónoka. Több fontosabb inditványt tett, amit el is fogadtak. L.: IV., Városház-utca 16.

Gebhardt Károly dr., régi, jónevü ferencvárosi ügyvéd, a Springer-párt tagja. 1910 óta sz. v. biz. tag, a közp. vál.-ban és a közrendész. biz.-ban működik. L.: IX., Ráday-utca 61.

Gellért Jenő nyug. föreáliskolai igazgató, szül. Puszta-Nyéken (Fehérm.) 1857-ben. Gymnásiumi érettségi és a bpesti Tudomány Egyetemen szerzett középiskolai oklevele van. 1906 óta vir. biz. tag. A közoktatásügyi, képzömüvészeti és a sociálpolitikai bizottságokban müködik. Müvészeti és tudományos célból Németországban, Franciaországban és Olaszországban járt. A Nemzeti Szalon Müvészegyesületnek alapitó, választmányi és igazgatósági tagja. A VII. ker. Erzsébetvárosi körnek ügyvezetö igazgatója. A VII. ker. Általános Közjótékonysági Egyesület igazgatósági tagja. A közgyülésen már több életrevaló inditványt tett. A háboru kezdetétöl 12 hónapon át tevékeny részt vett a hadbavonult családtagoknak és iskolás gyermekeknek élelemmel való ellátásában. Az 1914/15. tanévben dijtalanul tanitott a IV. ker. közs. föreáliskolában. Részt vett a VII. kerület minden jótékonysági

Gelléri Mór, iró, iparegyesületi igazgató, szül. Apátfalván, 1854 január 14. Iskoláit elvégezvén, a közgazdasági szakirodalomnak adta magát és e réven az Országos Iparegyesülethez jutott, ahol előbb titkár majd igazgató lett. Az ipar és kereskedelmi irodalom terén nagy munkásságot fejtett ki. Tagja az országos ipartanácsnak, az országos iparokt. vámügyi, közlekedésügyi hivatalos tanácsoknak, megalapitója az Orsz. kiállitási központnak. Igazgató tagja a hirlapirók nyugdijintézetének, a magyar szakirók egyesületének elnöke, az „Otthon" kör alelnöke. A honi ipar fejlesztése körül szerzett kiváló érdemei elismeréseül Ő felsége a királyi tanácsosi cimmel és harmadosztályu vaskorona renddel tüntette ki. L.: VI., Gróf Zichy Jenő-utca 4.

Gellért Jenő középiskolai tanár; az Erzsébetvárosi Kör régi, agilis tagja, eddig póttag volt. L.: VII., Rottenbiller-u. 15.

Gerber Béla dr., szül. Kilitiben (Somogy megye), 1861-ben, nős; l.: Hold-u. 6. A Charité Poliklinika sebész főorvosa, a Foncière pesti biztositó intézet baleset-osztályának főorvosa. 1906. óta sz. vál. bizottsági tag az V. kerületben. A közegészségügyi bizottságban müködik. Kezdeményezésére történt a kórházi fizetéstelen osztályos rendelő orvosi állások helyébe fizetéses főorvosi állások szervezése. Az óbudai Margit-kórház kibővitése. A tejvizsgálatok szigoritása. Számos kulturális, társadalmi és közjótékonysági intézmény vezető tagja.

Gerenday Béla, akad. szobrász, sz. Budapesten 1863 december 13. A mintarajziskolát elvégezvén, Milánóban Barzaghi Ferenc mütermében dolgozott, egyuttal az akadémiát is látogatta. Milánóból Carrarába ment s onnan hazajövet atyja mümárványgyárának vezetését vette át. A Saskör igazg. tagja, keresk. tanácsos, a koronás aranyérem k. tulajd.; a Magy. atlétik. és Pannónia evezős-club alapitó tagja. Temető-Költészet cim alatt remek sirverskötete jelent meg. Árvaszéki ülnök. L.: Károly-körüt 10.

Gerlei Lajos, nős, szül. Szarvason 1869. évben; kereskedelmi iskolai tanulmányainak befejezése után a Harthmuth iróngyár irodájába, onnan az első magyar sertéshizlaló részvénytársasághoz, majd a kőolajfinomitó gyár részvénytársasághoz került mint tisztviselő. Ezen utóbbi intézet kötelékébe volt, midőn meghivást kapott, hogy vegye át a budapesti központi tejcsarnok-szövetkezet vezetését, ami 1901. év elején meg is történt és azóta az intézet ügyvivő-igazgatója. Ezenfelül agilis tagja a VII. kerületi pártnak és számos kulturális, jótékony egyesületnek választmányi, illetőleg rendes tagja. L.: VII., Rottenbiller-utca 31.

Ghillány Mihály dr., szül Nagy-Tapolcsány. (Nyitram.) 1869-ben, nős, ügyvéd. Hosszobb tanulmányutakat tett észak-, dél és nyugat Európában. I. ker. vir. tag. A szabad polg. pártjának tekintélyes tagja, több kulturális és közjótékonys. intézményben vesz részt. L.: II., Fő-u. 42.

Girárdi József, az ismert előkelő női divat és konfekció üzlet tulajdonosa. A Belváros politikai és társadalmi életében valamint a kerületközi értekezleteken igen szép szerepe van s belvárosi kereskedők lelkes szószólója és vezére; a Ferenc József-rend lovagja, kir. tanácsos, cs. és kir. udvari szállitó stb. L.: IV., Koronaherceg-u. 1.

Glück Erhardt (Erős) János, szül. Budapesten, 1864-ben, nős, szállodás és vendéglős. Keresk. akad. végzett. Nagyobb tanulmányutakat tett Svájcban, Francia-, Angol- és Németországban; VII. kerületi virilista biz. tag az Ehrlich-párt régi tékony intézmény igazgatósági tagja. L.: VII., Rákóczi-ut -0.

Glück Frigyes, szül. 1858-ban Budapesten, nős, a Pannonia-szálloda tulajdonosa. Reált és keresk. iskolát végzett; 27 év óta főv. biz. tag; a Józsefvárosi Hüvöspárt egyik kiváló vezére, a Ferenc József-

Gyulai J. Főv. almanach 1913-15.

a főváros jogügyi bizottságának. L.: V., József-tér 1.

Friedrich Vilmos dr., orvos, az orsz. betegs. pénztár főorvosa, egyetemi m.-tanár. A Hüvös-párt tekintélyes tagja. A közegészs. bizotts.-ban müködik. Kir. tanácsos. L.: IV., Kossuth Lajos-u. 4.

Frisch Ignác igen jó nevü, régi divatáru kereskedő a Rákóczi-uton. Az Ehrlich-párt népszerü tagja és számos jótékony egyesületben működik. L.: VII., Rákóczi-ut 50.

Frivaldszky Sándor, született 1845-ben Szolnokon; nős. Ügyvéd; 1895. óta biz. tag és mint ilyen, a közigazgatási, jogügyi bizottságban és a 41-ös választmányban működik, a belvárosi bizottsági értekezlet jegyzője, a Saskör oszlopos tagja stb. L.: IV., Ferenc József-rakpart 24.

Fülöp Károly dr., ügyvéd és jogtudor. A jogügyi bizottság tagja; a VI. kerületi egyik adókivető bizottság elnöke, a Terézvárosi Kaszinó egyik régi számottevő tagja, pénzintézeti igazgató. L.: VI., Andrássy-ut 20.

Füredi Mór dr., ügyvéd és háztulajdonos, szül. S.-A.-Ujhelyen 1863-ban. Tizenhárom évig mint előkelő hirlapiró müködött az Egyetértés, Magyar Hirlap és Pesti Napló-nál. Részt vett a stockholmi, lissaboni, bécsi és liégei hirlapiró-kongresszusokon, valamint tagja volt a párizsi büntetőjogi kongresszusnak. Számos kiváló jogi cikket irt. A Demokrata-Kör és Terézvárosi Kaszinó választmányi tagja. Párizsban nősült. A közgyülésen, főképen a közlekedésügyi és jogi természetü ügyekhez szól hozzá — számottevő sikerrel. L.: Andrássy-ut 25.

Fürst László, maróthi, nagykereskedő; a lipótvárosi kaszinó egyik kiváló tagja; számos kulturális és jótékony egyletben fejt ki buzgó, üdvös tevékenységet. L.: V., Sas-u. 20.

Gaár Vilmos dr., budapesti kir. itélőtáblai biró, mély tudásu jogász, aki csak most foglalkozik intenzivebben városi ügyekkel, kiváló szónok, a Saskör tagja; a jogügyi bizottságban működik. L.: IV., Molnár-u. 26.

Gál Károly, szül. 1858-ban Budapesten; nőtl. Keresk. akad. végzett; a közuti vill. r.-t. igazgatója; tiz év óta biz. tag; a középitési biz.-ban müködik; a kisiparosok és kiskeresk. csarnokának alapitója és alelnöke; a demokratapárt és a közp. demokratakör egyik alapitója és társelnöke; a magántisztv. otthonának alelnöke, a közjótékonysági egylet alelnöke; a tőzsdetagok segélyző-egyletének egyik alapitója és vál. tagja, a Budapesti Bank r.-t. alapitója és alelnöke, villatulajdonos stb. L.: Lipót-körut 22. sz.

Gálos Kálmán szül. Rába-Pordonyban, 1872-ben, nős. Az Idegenforg. és Utazási váll. r.-t. igazgatója; több r. t. igazg. tagja. Keresk. Akadémiát végzett. Számos tanulmányutat tett az idegenforgalom, fürdő és közlekedésügy tanulmányozása céljából. Igy a többi között: Svájcban, Németországban, Olaszországban, Törökországban, Egyptomban stb. 1910 óta IV. ker. szab. v. bizotts. tagja. Közgazdasági bizottságban működik. Kezdeményezésére alakult meg a városnál az idegenforgalmi bizottság. A Belváros politikai és társadalmi életében előkelő szerepe van. Számos közmüvelődési és jótékony intézmény tagja. A közgyülés egyik legszorgalmasabb bizotts. tagja és kedvelt szónoka. L.: IV., Városház-u. 16.

Gamauf Géza, nős. családos, háztulajdonos, régi vagyonos budai családból származik, mint mészárosmester a vásárcsarnok és vágóhidak ügyét szakszerüen ismeri. L.: I., Attila-u. 9.

Gaszner Pál, közjegyző, a Ferencváros társadalmi életében előkelő szerepe van. L.: IX., Fővámház-tér 8.

Gebhardt Károly dr., régi jó nevü ferencvárosi ügyvéd, a Springer-párt tagja. L.: IX., Ráday-utca 61.

Gerenday, Béla, Bildhauer.

◇

geb. am 13. Dez. 1863 in Budapest, absolvierte seine Kunststudien in Budapest und Mailand. Bekanntere Werke: *Das badende Kind, Kossuthstatue* in Monor.

Knackfuß I. 389. l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Gerenday Béla

teljes mértékben beváltja az alcím igéretét. Kevés könyv okozott olyan örömöt és szerez majd szerzőjének maradéktalan megbecsülést és elismerést mint ez. A kerámia az elmúlt évtizedben nagy haladáson ment keresztül. A nagy és konzervatív gyárak a mindinkább elhatalmasodó iparművészet hatása alatt több és több művészt vontak munkakörükbe, nagy technikai apparátusukat rendelkezésükre bocsájtották és felfrissítették régi és túlhaladott formáikat. Ez a felfrissülés vonul végig ezen a köteten, mely kitűnő tagozásban az asztali edényeket, a konyhaedényeket, az egyes darabokat és a kerámiai szobrászatot mutatja be. Tizenöt nemzet legjobb gyárai és művészei vonulnak fel előttünk és igen büszkék lehetünk, hogy ebben a nagy versenyben művészeink milyen jelentős helyet foglalnak el. Gádor István tíz, Kovács Margit kilenc, Gorka Géza és Márkus Lili két-két munkája szerepel a kötetben. Milyen sajnálatos, hogy porcellángyáraink, modern asztali edények híján egyáltalán nem szerepelhetnek. Ha elgondoljuk, hogy egy olyan régi gyár, mint Wedgwood milyen friss és mai tervek szerint gyárt a konzervatív Angliában, úgy nem értjük gyáraink elzárkózását a haladó művészi és korszellem elől. RK.

AIR FRANCE REVUE. Hogy az Arts et Métiers Graphiques, minden művészeti lapok legtökéletesebbike és legváltozatosabbika egy új folyóiratstílust alapoz meg, az előrelátható volt. De hogy kihatása meddig terjed, azt legjobban akkor állapíthatjuk meg, ha a kezünkbe vesszük a művészileg és szellemileg egyaránt kitűnően és változatosan szerkesztett negyedévenként megjelenő Air France Revue-t. Itt nem egy háziújság, hanem egy művészeti magazin mintaképet találjuk, melynek

Urbányi Vilmos, Deák István és Helbing László titkárok.

Ligeti Miklós elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta, majd bejelentette a választmány megalakulását. Napirend előtt dr. báró Szalay Gábor üdvözölte Szablya Frischauf Ferenc tiszteletbeli alelnököt, Ligeti Miklós és Seenger Béla alelnököket magas kormánykitüntetésük alkalmából, kérve őket, hogy továbbra is szeretettel munkálkodjanak a társulat fejlődésén. Ligeti Miklós elnök meleg szavakkal köszönte meg mindhármuk nevében a megtisztelő üdvözlést, majd az újonnan megválasztott választmányi tagokat, különösen pedig azokat, akik először választattak be a társulat választmányába, üdvözölte, kérve a választmánynak a jövőben is lelkes munkásságát a társulat érdekében. Ezután beterjesztette a jelölőbizottság javaslatát a választmány által egy évre pótlólag beválasztandó 10 választmányi tagra vonatkozólag. A választmány egyhangú hozzájárulása után határozatilag mondotta ki, hogy M. Kiss Erzsit, Klausz Gyulát, Kórody Györgyöt, Kölber Dezsőt, Latabár Károlyt, Mátrai Lajost, Tóth Gyulát, Végh Gusztávot, Zadubánszky Irént és Zrinszky Józsefet a választmány egy évre tagjaivá választotta. Folytatólag ismertette a jelölőbizottságnak az igazgatóság és a bizottságok választására vonatkozó javaslatát. A választmány az 1937. évi rendes közgyülésig terjedő megbízatással az igazgatóság tagjaivá Hosszú Istvánt, dr. Hültl Dezsőt, Lakatos Arthurt, Schóber Józsefet és dr. báró Szalay Gábort, a gazdasági bizottság tagjaivá Bodon Károlyt, dr. Gulden Gyulát, Fenyő Gyulát, Breitenstein Ottót, fa-

a társulat kiküldötteit. A díszvacsorán mintegy 150-en vettek részt. A kiállítás iránt igen nagy volt az érdeklődés. Jelentését a választmány egyhangúlag tudomásul vette. Szablya János javaslatára a választmány jegyzőkönyvben mondott köszönetet dr. vitéz József Ferenc királyi hercegnek a győri kiállítás megnyitásáért, valamint Lakatos Arthurnak, a kiállítási bizottság elnökének, Urbányi Vilmos helyettes elnöknek és Jálics Jánosnak, az installáció tervezőjének és a kiállítás rendezőjének azért a nagy munkáért, amelyet a sikerült kiállítás érdekében végeztek. Szukováthy István több kérdést intézett az elnökséghez a háziipari ügyekkel kapcsolatosan. Nevezetesen a Domus K. f. t., a háziparosokújabb csoportjának megalakulása, a háziipari utcai árusítás megszüntetése, a háziipari üzletek zárórameghosszabbítása, az igazolt háziiparosok listájának felülvizsgálása, a japán selyem behozatala és végül a milánói vásáron elveszett kiállítási tárgyak értékének megtérítése ügyében. Szablya János ügyvezető alelnök a feltett kérdésekre kimerítő felvilágosítást adott, amely szerint a Domus K. f. t. választmányába a társulat nem küldi ki megbízottait, mert a Domus ezirányú megkeresése a gyakorlatban nem érvényesült. A társulatnak nincsen módjában megakadályozni újabb csoportok keletkezését, mert az egyesületi jog szerint annyi egyesület alakulhat, amennyit a belügyminiszter engedélyez. A háziipari utcai árusítás ügyében a társulat még annakidején előterjesztést tett az illetékes minisztériumban. A háziipari üzletek zárórájának meghosszabbítása ügyében az elnökség lépéseket fog tenni, azonban a kérés teljesítése egyelőre kivihetetlennek látszik.

• IN MEMORIAM •

GERENDAY BÉLA m. kir. udvari tanácsos, akadémiai szobrász hetvenhárom éves korában hosszú szenvedés után elhúnyt.

Közel három évtizedig volt buzgó, lelkes tagja társulatunknak és komoly, meggondolt tanácsaival, ügybuzgó munkásságával nagyon sokszor támogatta a társulat céljait és munkásságát.

Emlékét őszinte kegyelettel fogjuk mindenkor megőrizni.

POELZIG. A mai építészet úttörő munkájának minden igaz barátja fájdalmas érzéssel vesz tudomást Poelzig Hans haláláról. Mert egy korszak képviselője volt, amely igen nagy alkotásokkal szolgálta nemcsak nemzetének, hanem az egész emberiség haladásának ügyét. Valamikor, indulásának idején egyszerű, de angolos kényelmű házakkal s főként családi házakkal tette ismertté nevét. Boroszló s Kelet-Poroszország volt működésének akkori területe. De a háború előtti évtizedben hirtelen nagyot lendült előre: azok a gyárépületek és csarnokok, melyek Posenben létesültek, már korszakosak és tehetségét a legnagyobb német építőművésznek, Behrens Péternek alkotásai mellé állítják. Nagy konstruktív egyszerűség, az épülettömegnek erős kézzel való összefogása s a nyersanyagoknak szinte brutális kifejezőereje nagy hatással voltak az egész német indusztriális építészetre. Fejlődésének további állomásain csak finomodott kifejezésmódja. A breslaui kiállítás (1913), azután a hannoveri gyárépület

Gerenday Béla, szobrász; szül. 1863 decz. 15-én Budapesten. Az előbbinek fia. 1878—80-ig a budapesti mintarajziskolában, azután Milanoban tanult. A Képzőművészeti Társulat kiállításain A fürdő gyermek cz. márvány szoborművével 1885-ben szerepelt először. Ezt a szobrot Klotild főherczegnő vette meg. 1887-ben A kis tüntető cz. gipsz-szobrát állította ki. Ugyanez évben átvette atyja vállalatát, melyet most is vezet. Jelentékenyebb művei: a nagykátai honvédemlék (leleplezték 1897 ápr. 4-én), a monori Kossuth-szobor (1901), Csernátony Lajos síremléke a kerepesi-úti temetőben (1902), Splényi báró, Blaha Lujza színművésznő férjének síremléke (1910) stb.

Kiáll. tárgymutatók. — *Műcsarnok.* 1901. 121, 307. l. — *Révai Nagy Lexikona.* VIII. 480. l. — *Vasárnapi Ujság.* 1890. 702. l. — 1894. 453. l. — 1897. 233. l. (képpel). — 1901. 391. l. (képpel). — 1902. 732. l. (képpel).

Gerenday

Uj sírok 1904-5. XI. 5.

Gerenday műve
HORÁNSZKY NÁNDOR SÍRJA
a kerepesi temetőben

UJ SÍREMLÉKEK

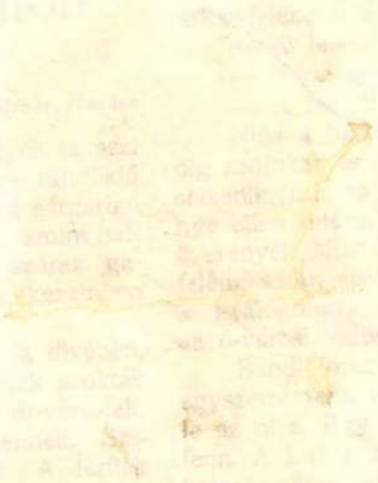

Gerenday Béla

rod
Z

Thieme - Becker

XIII. 449. l.

(Lyka)

Gerenday Béla

nobrait

ujabb munkái

Révai XXI, 383. l.

Gerenday Béla

nobrán

szt. 1863.

ined

z

Krück I. 388.l.

Köeszkőjök, őskori VI. 14.

Gyerenday Béla

l. Lykaozabor 96-14

32, 39. l.

79

Gerenday Béla

nobrász

rád

2

Keleti G. cikke

Kel 1885

IV. k. 4. f. 761. (

Gerenday Béla

1878/79 - 1879/80

Ferkèpzomfoiskàvk

85.l

lála után pedig utódja mint udvari festő. 55 nagy képből álló ciklusa (Karthausi történetek a paulari kolostor részére) Madridba került és onnan különféle spanyol múzeumokba (Prado stb.). Képei Spanyolországon kívül: Szt. Ferenc látomása (1631), Bpest, Szépm. Múz.), Szt. Gonzalo Szt. Ferenccel és Bernardinnal (1630, Drezda). Dialogos de la Pintura c. (Madrid, 1633) munkája a festészet első tankönyve volt Spanyolországban.

CARIANI, tkp. *Giovanni de' Busi*, olasz festő, * Fuipiano (Bergamo mellett). működött 1480—1550. Főleg Velencében, átmenetileg Bergamóban élt. Mestere talán Palma Vecchio, kivel képeit gyakran összecserélik, a valóságban mindketten közös forrásból (Giov. Bellini, Giorgione) merítettek. Jelzett és hiteles képei: Keresztvivő Krisztus (Bergamo képt.), Madonna Szt. Sebestyénnel (Párizs, Louvre), Ifjú arcképe (Berlin). Későbbi képe Madonna a gyermekkel (London, National Gallery), továbbá Giov. Benedetto da Caravaggio tudós arcképe (Bergamo, képt.), Mária látogatása Erzsébetnél (Bécs, Művészettört. Múzeum).

CARLÈS (ejtsd: *karlé*). *Jean-Antonin*, francia szobrász, * Gimont 1851. Kemény, élesen hangsúlyozott kontúrok, nagy stílusérzék, biztos anyagkezelés jellemzik. Képmás-, genre- és történelmi szobrai egyformán egyéniek. Ismertebbek: Az ifjúság (márvány, Luxembourg-múz.), Hazatérés a vadászatról (bronzcsoport, Tuileriák kertje), Fegyveres hírnök a XVI. sz.-ból (a párizsi városházán). A szöcske (1897).

CARLIER (ejtsd: *kárlié*), *Émile Joseph Nestor*, francia szobrász, * Cambrai 1849 jan. 3. Eleinte sokat foglalkoztatott portretista (Berlioz, V. Massé mellszobrai a párizsi Nagy Operában).

Gerenday Béla

nobrair

l.

Ki-Kicsoda?

247. l

NYOMTATVÁNY

Budapest

úrnak

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután ½6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Gevenday Béla

akad. szobrász

szod

z Kovácskerepesi temető

43 — 44. l.

Olaszországban Barzaghi szobrász-tanártól tanult. Azután Firenzében, Carrarában és Rómában végzett tanulmányokat.

os Bizottságának.

Budapest.

o szerény anyagi viszonyai nem
ényvtárunkat a legszükségesebb-
ek Orsz. Bizottságának kiadásá-
ság Műemlékei"-re intézetünknek
hvésénél, tudományos hivatásá-
éu, tisztelettel kérjük annak
küldését

908. III/14.-én

emányegyetem Érmészeti és

Gerendai Béla

vod

Kővárymillen

186 · 1

FÉNYVES

Gerenday Béla
Nobrass

teljes élete.
Lásd

Erődi-Bodnár

Nagy kálai
Tisza, füredi) 184. l.
Tetetlení (cyrdeivi emb. 1896

~~kossuth Mennor 1901~~

Bácskula szab. szokor

FŐSZÉKESEGY

ÖTVÖ

OVÁLIS FARAGVÁNY (230. kép)
hegyikristályból, erősen domború, homorúan m
szett Kálvária Szűz Máriával, Sz. János evan
listával, Nappal és Holddal. Sz. János alakja eg
korúan javítva.
Metz, IX. század.
A hasonló darabok legkorábbika. 6·5×5 cm.
Pazaurek, Gustav E.: Glas- und Gemme
schnitt im ersten Jahrtausend Belveder
XI., 1932., 15. l. (Képe 29. és 30. kép) -
Genthon: AZEFK, 6. l. — Lepold—Li
pay 38. l. — Lepold Katalógus, 1. sz.

OVÁLIS KRISTÁLY,
faragatlan.

Gerenday Béla

l.

Közlekedés

157. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Gerenday Béla

l.

Közlegyskiall

188. l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Gerenday Béla.
akad. osobrást

Fővárosi Lapok 1896. aug. 30., 6. old.
(Újdonságok. A tetétleni eszedévi
emlék teleplezése.)

Kalmár

Gerenday Béla
akad. szobrász

Fővárosi Lapok 1896. szept. 10., 7. old.
(Ujdonságok. Tisza-Füred ezredévi ünnepe.)

Kalmi

Gerenday Béla
[akad. szobrász]

Tővárosi Lapok 1926. szept. 13., V. old.
(Tisza-Fund ünnepe.)

Karlmán

Gerenday Béla

monori Kossuth-
szobor

l.

Bar Bpertbalp

50. l.
52

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Gerenday Béla

1897-ben kiszitette
az 1849-apr. 4-iki
csatabon elesett hon-
vedek nagykátai
emlékoszlopát.

Bar Bpestbalp.

52. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Gerenday Béla

1878/9. I. vendéglátogató
Stul. Budapesten 1863 dec. 13
Evang. 4 reál -

1878/9. II. vendéglátogató

1879/80 I. " "
szobrászakar lenni

1879/80. II. ~~[illegible]~~
vendéglátogató

Wien vor der Marke porcellán

V. 197.

Gerenday Béla

1906. graf

Kiáll. Nemzeti Szalonban

könyvjegy.

Vahot Imre X. 201.

Gerenday Béla

akad. szobrász
márványmúgyáros

* 1863. Bpesten. Milano-
ban vegette a szobrászati
akadémiát. 1897. vir-
bir. tag Bpesten Carrará-
ban a bányák, Olasz- és Né-
metországban a temetők
tanulmányozása céljából
hosszabb tanulmányutakat
tett. A sírkő készítők
orsz. szövetségének ügyve-
zető elnöke, az spartes-
tulet kofarago szakosít.
elnöke.

Gritli 481.

Bronzkori sírlelet, dunapentelei

U. 16.

Gerenday Béla

a nagykátai csatá-
ban elesett honvédek
emlékszobra fentitől;
leleplezték 1897
ápr. 4.

Vas. Ujs. 1897. 233. l.
(Szoborleleplezés Nagy-
kátán; képpel.)

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

MÁJUS

31 nap — 18. hét

1 Vasárnap	
2 Hétfő	
3 Kedd	
4 Szerda	
5 Csütörtök	
6 Péntek	
7 Szombat	

Gerenday Béla, szobrászművész (1863–1936).

A szentesi Kossuth-szobrot a Rossi emlékek közül való. Tudja a város honpolgárai különös szeretettel fogták hozzá a nemzet nagy fia emlékének megörökítéséhez. 1898-ban már állt a város főterén Kossuth márványból, Kiss György–Gerenday Béla alkotása. (emlékmű)

Szobrok Csongrád megyében.
Csongrád Megyei Hírlap, 1983. szept 8.

GERENDAY Béla

korinthoszi oszlopon öt ágyugolyó, Nagykáta, honvéd-emlék (1897)

SZÜCS György: A millennium emlékműszobrászata. In: A bánhidai Turul. I. Tatabánya, 1992

45.

...ebben a közvetlenségben, amellyel Rembrandt alak-
ti életüket érzékeltetik, rejlik az is, amit realizmusnak
evezhetnénk, s ami közömbössé teszi a szépség speci-
kumával szemben."[8] A klasszikus szépség fogalma —
mit sztereotíp módon tiszta harmónia-törekvésekkel,
letve egy ideáltípus általánosításával jelölhetünk —
embrandtnál nem érvényesíthető. Az ő szépségfogal-
a nem klasszikus, mert az a levésnek alávetett szemé-
viség egészéből nő ki. Simmel elveti tehát a szép hegeli
eghatározását és Kantig megy vissza; ezzel egyben el-
eti az esztétikának mint tudománynak a létét és ezt a
iszciplinát „a szép kritikájaként" értelmezi, mert nincs
talános törvény, mellyel az egyes műalkotást mérni
hetne.

*(Georg Simmel: Velence, Firenze, Róma. Művészetel-
életi írások, Atlantisz-Medvetánc, 1990.)*

LÁNCZ SÁNDOR

JEGYZETEK

A kötet tanulmányait Berényi Gábor válogatta és for-
dította.

Lukács György: Nietzsche mint a fasiszta esztétika elő-
futára. Ford. Tandori Dezső. Keletkezési ideje 1934. Újra-
közlés in: Adalékok az esztétika történetéhez. Magvető,
1972. 377. l.

uo. 393. l.

GERENDAY Béla szobréász

Kossuth szobra. Técső

DESCHMANN Alajos: Kárpátalja müemlékei.
Bp. : TKM, 1990 194.p.

Gerenday Béla, nobrán

L.: Gerenday Andor

– : Kedvey Élet és Tudomány!

578.

Élet és Tudomány, bp. 1976. márc. 26.

XXXI/13.

Gerenday Béla szobrász (1863–?)

Pesti Hirlap. 1885. VI. é. máj. 5. 9–10.

Radó Antal: Szobrászetünk és festészetünk a Kiállításon

Gerenday Béla MDK

A kis tüntető, gipsz

Mücsarnok 1887. őszi kiáll.
II. sorozat

Gerenday Béla MDK

A fürdő gyermek, márvány

Mücsarnok 1885. Bpi.orsz.ált.kiáll.

M. D. K.

GERENDAY Béla szobrász

A fürdő gyermek. kávóny (. Dept.)

Boák. Tárgymut. Bp. 1885. 41., 159. l.

MDK

Gerenday Béla

szobrász, az iskola v. növ.

Iskola történeti kiáll. 1954. jun. 15. l.
Eötvös József gimn. loo éves fennállása

Gerendai Béla

Szobrász. A Pusztaszeri Árpád-halmon felállítandó emlékoszlop ~~k~~ elkészítésével megbízták, 4520 Frt felajánlásával. Az emlékoszlop sóskuti kőből, a hét vezér reliefje bronzból készül.
(említve)

Pusztaszeri emlékoszlop.
Pestmegyei Hírlap, Kecskemét, 1898. Február 12. 2. lap.

Gerenday Béla MDK

A fürdő gyermek. repr.

Mücsarnok 1885. Bpi. orsz. ált. kiáll.

MDK

Gerenday Béla

"Segitség". Vasárnapi Ujság 1887.21.sz. 353.l.

Gerenday Béla MDK

A kis tüntető, gipsz

Mücsarnok 1887. őszi kiáll.
II. sorozat.

MDK

Gerenday Béla szobrász

Kossuth Lajos szobra , bronz

Kossuth-szobor Monoron.
Műcsarnok, 1901, 307 l.

MDK.

Gerenday Béla festő

Pécsi tárlaton:

„A kis tüntető" c kép. 1888.

MDK-A-I-1/2222.

M.D.K.

Gerenday Béla, szobrát

„Fürdőző fiu" - ját emli-
ti a lap mely az ~~Erredeves~~ Erzsébet
kiállitáson (fehér márványból
kifaragva) 800 ft-ért meg-
vásárolható. A szobor feliratán
az olvasható, hogy „jaj de hideg" -
amikor cikkiró kiányolja a vizi ábrázolását

Budapester Ausstellungs-Zeitung, Bp. 1885.

IX. 20.sz. 273 old.

MDK

Gerenday Béla

Kossuth szobor, Monor

Lyka: Müv. krónika. Uj Idők, 1901. VII. 543.l

MDK

Gerenday Béla
Jaj, de hideg a viz, szobormű

V-r: A kiállitás vásárlói. VU 1885. XXXII.évf. 678 l.

MDK

Gerenday
Róbert

Kisebb Kossuth mellszobrot készít.

Vayer Lajos: A Kossuth kultusz a magyar művészetben

M.M.M. Évkönyve 1952, 171 l.

M.D.K.

Gerenday Béla szobrász és keresk. tanácsos

Budapesten született 1863-ban. A Mintarajz-tanodában Huszár Adolf vezetése mellett tanult. Később Olaszországban, Milánóban és Carrarában fejezte be tanulmányait. Azután átvette atyja -1848-ban alapitott- siremlékmü gyárának vezetését, s "a temető-kultuszát a legmagasabb nivóra emelte" -irja a lap és hozza a müvész fényképét.

Magyar Salon, Bp. 1910. jan. hó. 27. évf.
12. lap

SZANTORINI,

A SOKNEVŰ SZIGET

Égnek törő sziklafal tetején egymásba kapaszkodó hófehér házak. A tenger felől ez a látvány fogadja a látogatót a görög Kikládok legdélibb szigetén.

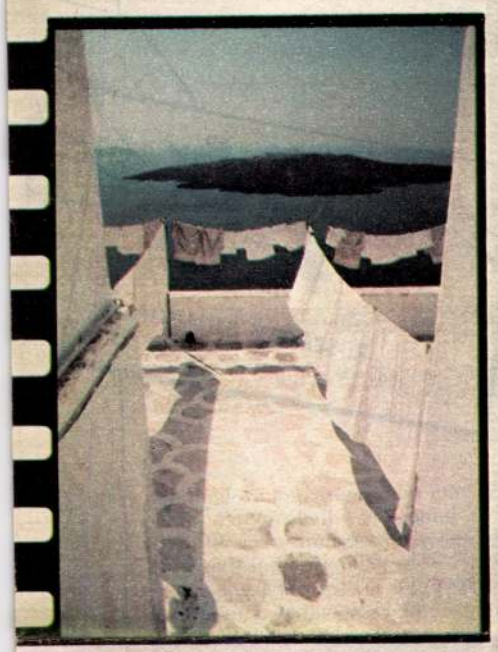

A hiedelem szerint az argonauták Tritontól kaptak ajándékba egy rögöt, így született a sziget.

Első neve az ókorban Sztrongili, vagyis Kerek. Kalliszti, azaz Szépséges néven emlegették később. Théra, amiből később Thira lett, a spártai gyarmatosító Thérász emlékét őrzi. Szantorini a velencei uralom idejéből, a sziget védőszentjének, Santa Irénének a nevéből alakult az idők folyamán. Fouqué keresztelte el a történelem előtti idők földközi-tengeri Pompejijének. Hasonló katasztrófa sújtotta ugyanis a szigetet i. e. 1500 körül. A hatalmas vulkánkitörés után kiürült, beomlott tűzhányó elsüllyedt a sziget középső részével együtt. Csak egy karéja maradt meg, ami ma is látható. Némely kutatók szerint ez a kitörés rombolta le az alig 120 kilométerre fekvő krétai knósszoszi palotát, és ennek a következménye a minószi civilizáció pusztulása. Atlantisz legendáját is az elsüllyedt szigethez kapcsolják.

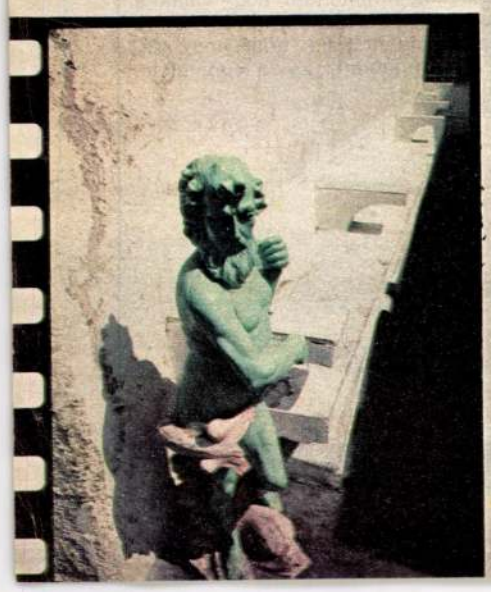

Kihalt, labirintusszerű utcák, teraszokon száradó fehérneműk, bizarr színű kapuk és vázák... és mindenütt a tengerre feszülő ragyogó kék ég. Mindez a szemlélődőben szürrealista festmény benyomását kelti, itt úgy érzi az ember: Szantorini szigetén fényből van minden.

Írta és fényképezte:
SOLTÉSZ ÉVA

táján faragóműhelyt létesített a híres süttői márvány lelőhelyének közelében, majd később Pesten is. Jelentős szerepet játszott az első magyar kőfaragó céh létrehozásában. A vállalkozás történetét nemrég akadémiai tanulmányban dolgozták fel. Nem volt ő sem arisztokratamajmoló, sem dzsentri, korának az a ritka típusa volt, aki büszkén vallotta magát kereskedőnek, sem többnek, sem kevesebbnek nem akart látszani, de szép nagy kúriájában családja és barátai körében szeretett jól élni.

A tornác előtt lila fürtökben virágzik a japán akác, a közelben díszkút csonkjai. A szobákban a bútorok szinte kinyújtóznak a bezúduló fényben, ahogy a spalettákat kinyitjuk. Gyönyörű öreg darabok, régi mesterek keze nyomát őrzők, egy gazdag élet megkopott tanúi. Ülőgarnitúra sziámi fotellel, empire íróasztal sok kicsi fiókkal, asztalkák, szekrények, heverők a biedermeiertől az eklektikuson át a szecesszióig. Festmények, mindenekelőtt az erős, szép és bölcs nagyszülők és az öt Gerenday testvér portréi a falakon. És férjek, feleségek, unokák: zsinóros menték, mély dekoltázsok, igazgyöngysorok és rubintűk a bársonykivágásokban... Antik csipkék a fotelok karfáján, hímzett párnák, hervatagságukban még inkább vonzóak. Egy Krúdy-regény tömény atmoszférája. A könyvszekrényben Goethe és Schiller, természetesen díszkötéses német kiadásban, Heine és mindenki más, akiket a gyönyörű kertben ráérősen lehetett olvasgatni.

A kiegyezés évében a nagyapát lefényképezték, éppen negyvenkilenc évesen. A fénykép az egykori hálószobában, az ágya fölött függ. A képkeretben még nyomdai betűkkel a neve és alatta: „A Piszkei–Karvai olvasókör alapítója". Karva? Átellenben, a Duna túlsó partján van, ma Csehszlovákiában. Egykoron ráérősen áthajóztak polgárai az olvasókörbe kártyázni, olvasgatni, eldiskurálni. Azóta sok víz lefolyt a Dunán; kimerülőben a piszkei vörös márvány, sőt Piszkét sem találjuk már a térképen. Lábatlannal összevonták. A tízszobás öreg kúria azonban áll még, és ez az „új" épület is, amit most körbejárunk, és amit 1905-ben építtetett a család. Stefinek, Babának és Mariettának ez volt a nyaralója. Persze a piszkei képeslapokon, amiket a helyi Hangya szövetkezetben árultak, annak idején Gerenday Antal nyaralójaként szerepelt.

A hajdani kert és fenyőfaiskola a mai autótérképen s a szakkönyvekben arborétumként szerepel. Az öt fiú közül az egyik, Gerenday Dezső, kertészmérnökként szolgált a fővárosnál. Így a kert fejlesztése, a fenyőfaiskola az ő gondolata volt vagy ötven évvel ezelőtt. Az első különleges fenyőt a nagymama Marienbadból hozta az esernyőjébe rejtve. Dezső, a fia, már harminc-negyven örökzöld fajtát neveltetett, Hollandiából hozatva az ezüstfenyőféléket. Díszkerttel egészült ki a fenyőfaiskola, ahol a vevő a fejlett, szép példányok alapján választhatott, amit aztán a fenyőnevelő táblákból kiemeltek számára. A kertalapító igen jó szakember volt, a millenniumi világkiállítás érméje tanúskodik róla.

A család tavaly fölbecsültette az arborétum értékét, a százhetven darab egyedi örökzöldet. A feketefenyők például negyvenévesek, a tíz példány kilencvenhatezer forintot ér. Az ötven darab ezüstfenyő összesen kétszázötvenkétezer forintot. Viszont az Ohlendorffi önmagában százhúszezer. Összértékük meghaladja az egymilliót.

Baba néni sétabotjával előttünk jár az elvadult kerti utakon. Szemével körbefogná két és fél hektárnyi birodalmát, és mutatja a jelenlegi károkat. A tisztásoknál meg-megáll, ahol szőlőlugasok pompáztak valamikor, a legjobb csemegefajtákból összeválogatva. A fügefák termése vetekedett a legédesebb olasz fajtákéival. Többször említi a fehér tölgyet, amit a buzgó ostobaság derékba vágott. Felidézi az orgonasort, a virággruppokat és állítja, hogy angolkertté lehetne varázsolni ismét, ami egykoron angolkert volt. A locsoláshoz motorral hozták föl a Dunából a vizet, hiszen Dunaparti telküket a folyó közepéig tűzték ki, akkori szokás szerint. A levegő szinte feszíti a fővárosi bűzhöz szokott tüdőnket. Bizony, jó lenne, ha ezen az iparilag nagyon igénybe vett lábatlani területen valaki tényleg gondjaiba venné ezt a kissé elhanyagolt oázist: nemcsak a védettségét, de a helyrehozatalát és pótlását is vállalva; látogatható piheniőparkot varázsolva belőle. Bár a helyi tanács vezetői és a megyei intézmények eddig is minden támogatást megadtak, saját erőből azonban édeskeveset tehettek. Baba néni pedig, ha nem is könnyen, de megválna tőle. Így, együtt a házzal, az antik bútorokkal, portrékkal. Szívesen átadná már, az eddig kis nyugdíjból vállalt gondokkal együtt, értékszerető magánosoknak, vállalatnak vagy intézménynek, mielőtt az enyészet könyörtelenül rátenyerel. Az öreg kúriában létre lehetne hozni egy kőfaragó-múzeumot. Az elsőt az országban. (A Kőfaragó és Épületszobrászipari Vállalatnak is nagyon tetszik az ötlet.) Továbbá egy helytörténeti meg talán egy családi múzeumot. Hiszen a família épen maradt másfél százados szellemi és tárgyi hagyatéka szinte kiált a nyilvánosság után.

Baba néni ölében „nyári" macska dorombol. Hiszen ő csak nyaranként van itt. Egyébként a lehetőségek zárt ajtók mögött szunnyadnak.

ÓNODY ÉVA

Győzelem

Az öregember jutott az eszembe. A botjába kapaszkodó, rogyott nadrágú öreg a szélfútta, ősz hajával, amint ott sasszézott az autók meg a villamos között. Jó egynéhány éve mutatta a tévé, némán ránk kacsintva: lehet nevetni bátran, úgy kell az ilyen renitens öregnek. Meg a többiek mind, nézzék, micsoda kerge csorda, gyerekek, hasas kismamák, hogy nem szégyellik magukat! Ott rohangásznak át a tilosban a villamosmegállóhoz, mert smafu nekik a rend meg a testi épség, azt nézik csak, merre közelebb, kényelmesebb, mint az erdők oktondi vadjai! Pedig, mutatta fejcsóválva a tévé, íme, száz méterre ott a biztonságos zebra, vagy amott ötvenre a pazar, új aluljáró. A felsőbb ész mindent kigondolt, jóságosan és tüzetesen. Babakocsi-lehajtót ugyan momentán nem gondolt az aluljáróba, sem mozgólépcsőt, rogyott nadrágos öregeknek, de hát nem Krőzus ő, csak egy egyszerű felsőbb ész a maga kétségbevonhatatlan igazával.

Tiszta véletlen, hogy nem szerepeltem abban a tévériportban. Talán épp fél órával előbb vagy később rohantam át a körúti hatoshoz, mindig ott megyek, merthogy szerintem meg ott ésszerű, kényelmes, szóval nem vagyok jobb a roggyant öregúrnál, különösen amióta magam is kismamahasat viselek.

Az évek során kialakult a technikánk. Nemcsak az átkelési, bár annak is ezer a csínja-bínja, inkább a tilosban járási. Kezdetben lebuktunk folyvást. Hamvas rendőrtanoncok ugrottak elő a hirdetőoszlop mögül, s már gyűjtötték is a személyit, a kétszáz forintokat. Szürke közterület-fenntartók surrantak ki homályos kapukból, a mellékutcában URH-kocsi lapult, sőt megesett, hogy a rendőr odaát várt ránk, a járdaszigeten, kaján mosollyal.

Akadtak balesetek is, szép számmal. Nem minden öregúr úszta meg egy filmfelvétellel, szirénáztak a mentők, olykor már csak a csomagolópapír szélét lebegtette az úttesten a szél, furcsa kupacok fölött.

Mégsem tértünk jobb belátásra. A közös ügy váratlan szolidaritást virágzott: ismeretlenek segítették át egymást, vagy figyelmeztették a leselkedő közegekre. Arcunk derűs volt és elszánt. Nem adtuk fel.

Az öregember jutott elsőként az eszembe most, hogy megláttam az épülő átkelőhelyet. Nincs még fölfestve a zebra, de állnak a jelzőlámpák, pontosan ott, ahol a csapást vágtuk. Még néhány nap, s tilos utunk felsőbbségileg jóváhagyott, sőt kívánatos lesz – néhány hónap, s csatáinkra, az áldozatokra senki sem emlékezik már. A tévének nincs emlékezete, se lelkifurdalása, ő nem vállalhat felelősséget senki roggyant nadrágosok nyilvános kinevettetéséért. Ő mindig hatályos jogszabályok szerint nevettet ki, és dorgál, a tévé különben sem hasas kismama, hogy ne bírna aluljárólépcsőket mászni. Tegnap úgy volt, ma így van – hozzászokhattunk. Előbb-utóbb minden helyrezökken, ki kell bírni addig, a legkevesebb bírsággal, lehetőleg csomagolópapír takaró nélkül.

Még néhány hét (hónap? év?), és lefogadom, nem is emlékszünk például a „huszonötezres rendeletre". Egyné-, mely vállalat jajong majd már csak, meg örökké felhős homlokú közgazdászok, akik imádják kimutatni, hány milliárd veszteséget, hány év lemaradást produkált, mikor egy felsőbb elme azzal vélt rendet tenni, hogy megtiltotta a személyi számítógépek magánimportját. Addig persze látunk még néhány tévériportot mohó és agyafúrt hazánkfiairól, amint izzadva pakolják ki kocsijuk csomagtartójából a darabokra szedett gépeket. Láthatunk meggörnyedt hátakat, szánalmas ülepeket, lehet nevetni, kacsint a kamera, vagy öklöt rázni, gusztus szerint.

Lám, alig egy éve voltam tanúja, amint az utcán fiatal fiúval acsarkodott a rendőr, azt akarta, hogy a fiú vegye le ingéről a Duna-kör jelvényét. A helyi csoportosulás persze csak annyit látott, hogy egy ifjú „huligánt" kaptak el, „biztosan pénztárcát lopott". Lám,

neki azóta némi igazságot szolgáltatott a tévé. Ismerősei fölfedezhették a bős–nagymarosi vízi erőmű ellen tüntetők sokezres sokaságában, ahol már nemcsak jelvényt, de transzparenseket és nyíltan kétkedő szavakat is meg lehetett fogalmazni. Még néhány hónap (év?), s esetleg az is kiderül, hogy a fiúnak meg a tüntetőknek volt igazuk, bár addigra szinte mindegy, legalábbis a Dunának és nekünk. Az már annyi csak, mint halálra gázolton a csomagolópapír. Vagy, mondjuk, mint a személyi jövedelemadó-rendelet későbbi korrigálása annak az öreg suszternak, aki, mint a rádióban hallom, sokezredmagával bezárja inkább a boltot. Hazamegy, lefekszik az ágyba, s nemigen akaródzik neki többet fölkelni.

Hol húzódik a határ vajon, mikor egy téves döntés még szép csendben megmásítható? Amikor még csak tévedés és nem bűn. Hány bírság, baleset, mennyi rombolás az elfogadható hibaszázalék, s mikortól kéne egy kamerának a felelőst is megkeresnie? Hadd derüljünk a makogásán, hadd tudjuk, kire rázzuk az öklünket, hadd lássuk, amint bírságot fizet vagy szép csendben leköszön hivatalából.

Mostanában ugyan már megértük, hogy a felsőbb ész némely letéteményesei a nyilvánosság előtt vállalják *felelősségüket* korábbi s még csak csírázó tévedéseikért. De jó is lenne tudni, mit jelent ez! Mert susztertől fölfelé még nemigen hallottam, hogy valaki a tanulságokat levonva hazamegy, fejére húzza a paplant, s úgy dönt, hogy számára ezentúl már ez lesz a legmegfelelőbb hely.

kus érveim vannak mellette. Elvileg nincs olyan programja a tudományos szocializmusnak, hogy egyetlen politikai párt vezérletével kell a szocialista társadalmat megcsinálni. De ezt a játékot akkor logikailag is végig kell vinni. Hogyan jöhetne itt most létre többpártrendszer? Úgy, hogy a hatalmon lévő párt maga mellé kigondolná a partnerpártokat? Ez egy komédia lenne, komolytalanabb, mint a jelenlegi helyzet, és semmiféle hitele nem lenne, ismerünk ilyen kísérleteket a szocializmusban. A másik eset: egy spontán társadalmi mozgalom hoz létre pártokat. Ez viszont oly mértékben destabilizálná az országot, hogy az a csekély cselekvőképesség, ami most úgy-ahogy gyülekezik és szerveződik, az is megszűnne hosszú időre, és akkor egy ország a politikai stabilitás összesöprögetésével lenne kénytelen 10 esztendőn keresztül foglalkozni. Tehát ami mondandóm van, az csak ennyi: én nem zárom ki egy többpárti berendezkedés távlatát sem, de ez organikusan jöjjön létre, ne valamiféle ötletmozgalom nyomán, vagy ne valamiféle őfelsége ellenzéke kiagyalmány formájában.

H. Cs.: Fiatal műszakiak körében voltam a minap és ott játszottunk e kérdés kapcsán. Egyikük azt mondta, hogy ő létrehozná a vállalkozók pártját. És modellezte. Elmondta, hogy ide azok lépnének be, akik számára bürokratikus, szűk és nehézkes az állami nagyvállalatok mozgástere, elviselhetetlen a hierarchiája. Ide azok lépnének be – mondta –, akik másodmagukkal vagy tizedmagukkal dolgoznak, tudják, mit akarnak, legalább középtávú konkrét műszaki gazdálkodási elgondolásuk van, gyártani akarnak és eladni. A másik megkérdezte tőle, hogy azoktól a nagyvállalatoktól, amelyek tudnak vállalkozni, kik lépnének be ebbe a pártba. No, száz szónak is egy a vége, összekeveredett ez a gondolatkör, nem jutottunk dűlőre. Az idézett példa is azt igazolja, hogy ma Magyarországon egy ténylegesen működő többpártrendszernek nem tisztázottak sem a társadalmi, sem a politikai alapjai – még az esetleges és lehetséges résztvevők számára sem. Nem hiszem, hogy nagyobb lenne ennek a társadalomnak a teljesítménye a következő néhány esztendőben, hogyha több pártot szerveznénk. Azt viszont fontosnak tartom, hogy a meglévő társadalmi szervezetek politizáló jellege erősödjön és – adott kérdésekben – kvázi pártként működjenek. Nagyon fontosnak tartom, hogy nagy társadalmi kérdésekben saját véleményük legyen, azt nyilvánosan képviseljék, vitatkozzanak másokkal, egymással is. Ez valódi politikai működési terepet jelenthetne már a következő hónapokban is, mert jó csírái és kezdeményei társadalmunkban már ma is megvannak.

A. Gy.: Több könyvben leírtam már, hogy az „egypárt- vagy többpártrendszer nem alapkérdése a szocializmusnak", sok ok miatt alakult így ki, ez önmagában nem érv. Itt érv a jelen helyzet. Én azt hiszem, hogy a társadalmi pluralizmus összes igényeit az egypártrendszer körülményei között is lehet teljesíteni. Bizonyos plusz nehézségekkel és bizonyos plusz könnyebbségekkel. Például a lobbyk meg hasonlók nélkül, amik sokszor a pártokkal együtt járnak. A lobbyk különböznek, az ideológiák nem. Az Észak-amerikai Egyesült Államok két nagy pártja közt például nekem még soha senki semmilyen ideológiai különbséget nem tudott fölfedezni.

K. L.: Más is a funkcója e pártoknak.

A. Gy.: De Magyarországon itt van a lehetőség, ha önállóan dolgozna a szakszervezet, segítené a pluralizmust. Van egy differenciálódó ifjúsági szövetség, amelyik sok mindent teljesíthet. Működik a TOT. Alakul a környezetvédelemnek több különböző csoportja. A gazdasági kamara meg bizonyos menedzserpártfélét alkothatna. Nem írhatók elő ezek kottában, de engedni kell a társadalom szerveződését nagyon konstruktív módon. Miközben a pártban már magában is teljesülnie kell a sokszínűség igényének, közben a társadalomba még becsatlakoznak a pártjellegű érdekképviseletek, és véleményem szerint messze túl Magyarország határain is használható megoldások tanulságai születhetnek meg, ha ezt okosan, jó önmérséklettel és bölcsen csináljuk meg.

P. I.: Még egy rövid megjegyzést. Remélem, rövidre sikerül. Egyetértve a Hámori Csaba és Aczél György elvtárs által elmondottakkal, hagyni kell a szerveződést, ezeknek a szerveződéseknek autonómiával kell rendelkezni. A többpárti szerveződésnél én pillanatnyilag időszerűbbnek és reálisabbnak tartom a hatalommegosztás következetes keresztülvitelét és a hatalom ellenőrzésének a rendszerét megteremteni, mégpedig úgy, hogy a hatalom ellenőrzéséhez ne a hatalmon levők hozzájárulására legyen szükség, mert különben fából vaskarika az egész. Ennek az intézményi formáit pedig pillanatnyilag, úgy hiszem, a törvényalkotásban, a törvényhozó találhatja meg, egy új alkotmánnyal, amely kimondja, hogy egy szervezet, intézmény és egyén se helyezheti magát felül a törvényen egy országban.

K. L.: Tehát az egész struktúránk a szocialista jogállamiság felé mozdulna?

P. I. De ez a pluralizmus elindítását jelenti.

K. L.: Számomra nagyon érdekes volt a három gondolatmenet, mert mindegyik kiegészítette a másikat. Önök járnak mind a hárman az országban. Pontosan tudják, hogy nincs olyan fórum, ahol ezt meg ne kérdeznék az embertől. Ugyanakkor a politikai nyilvánosság meg mint a tűztől, úgy szokott félni a többpártrendszer problémájától.

P. I.: Ezt én soha nem tekintettem tabunak, de a jelen levő barátaim is, azt hiszem, hogy így voltak vele, mert ahogy ismerem a nézeteiket és...

K. L.: Az rendben van, hogy önöket nem hozták zavarba ebben az országban. De sokakat eléggé elítéltek azért, hogy egyáltalán fölvetették magát a problémát. Akár például a négy, pártból kizárt esetében, akiknek kizárása annak idején elég szorosan összefüggött a politikai alternatívakeresés problémájával. De erről majd egy más alkalommal beszéljünk.

A véleményekből azt hámoztam ki, hogy lezárult a sztálini modell végső kifutása. Úgy látszik, hogy az a társadalompolitikai berendezkedés, amelyiknek itt most a politikai oldalát feszegettük, kimerítette összes tartalékát. Az embereknek sincs türelmük már ezt viselni, még kevésbé munkájukkal, erőfeszítéseikkel finanszírozni. Ugyanakkor nincsenek garanciáink arra, hogy helyette valami más modellt találtunk volna. De maga az a felismerés, hogy egy történelmi helyzet előtt állunk, hogy másik modellt kellene találnunk, nos, úgy látom, hogy ez a gondolat a magyar politikusok körében is mindinkább nyilvánvalóbbá vált. A kérdésem ehhez kapcsolódik. Melyik az a pontja a magyar társadalomszerveződésnek, ahol a megbukott vagy mindenképpen végnapjait élő modell helyett egy másik berendezkedés keretei között lehet keresni az átmenetet, a kiutat, a megoldást, a politikai megoldást? Magára vállalja-e valaki a válasz kezdését? Pozsgay Imre?

P. I.: Elkezdem én akkor. Csak azért tipródtam itt, mert divatjamúlt szavak és elkoptatott frázisok is fölötlenek, de én ezeket most nem fráziskent mondom. Az alulról építkező társadalomra gondolok, amelynek jogi, közjogi feltételeit meg kell teremteni. Ám hogy félelem nélkül és döntésre képes módon építkezzék ez a társadalom, és létrejöjjön az egyesülések, egyesületek, közösségek szövedéke, ahhoz a biztonságot nemcsak a jog adhatja meg, hanem bizonyosfajta személyes függetlenség. Ahhoz tulajdon kell, de nem feltétlenül magántulajdon, nehogy félreértsen bárki, bár az sem rossz, bizonyos értelemben annak is megvan a történelmi helye, még a mai viszonyaink között is, az egyébként illeszkedik egy szocialista program távlataiba. Ez a fajta függetlenség és biztonság kell ahhoz, hogy ez a szövete a társadalomnak létrejöjjön, miközben a központilag és politikailag kiépült szocializmus nem adja föl magát, csak alkalmazkodik ehhez a helyzethez, átrendezi a saját viszonyait, megváltoztatja a viszonyát ehhez a társadalomhoz, vagyis nem egy államilag kreált társadalom, hanem egy társadalom által kreált állam veszi át ezt a szerepet, és ebben az esetben a jogalkotás a törvényhozás előtt állna most. Ahogyan az országgyűlés legutóbbi ülésén éppen az utolsó percekben ez végül is szóba került és a kormány erre jól válaszolt. Egy demokrácia-csomagtervet kellene, mégpedig a közeli jövőben, előterjeszteni. Ebben a dologban pedig nem a tudáshiányt tartom a legfőbb akadálynak, az országban felhalmozódott már ilyen ügyekben annyi tudás, amennyit használni lehetne, hanem politikai úttörőmunkát kellene végezni. A politikai úttörést kellene elvégezni, hogy ez a hatalmi körön belül is érvényesüljön.

K. L.: Tehát, ha jól értem, akkor a jogi eszközökkel igen gyors intézményteremtési lehetőség nyílik azoknak a társadalmi energiáknak...

P. I.: ...de egyéb biztonsági feltételeket is kell adni az önrendelkező állampolgár számára. Ezt egy-két év távlatában érzékelhető módon meg lehetne csinálni anélkül, hogy a társadalom maga féljen az anarchiától, mert egy társadalom, amelyik elkezd félni az anarchiától, az maga adja a megbízatást a diktatúra számára.

K. L.: És ez a gyors lépéssorozat felszínre tudja hozni azokat a társadalmi energiákat, amelyekre ma egyáltalán nincs rálátásunk, mert nem fér bele a mai berendezkedésbe?

P. I.: Csak ebből lehet társadalmi energiát termelni. Az előbb már említettem, hogy minden tartalékunkat kimerítettük, föléltük erőforrásainkat, a külsőket is. Tehát az a személyiség tud valamilyen energiát hozni ennek a társadalomnak, akiben kezdeményezőerő van, és lehetőség is rá, hogy kezdeményezzen.

H. Cs.: Lehet, hogy Pozsgay Imrének ebben igaza van; ez szó szerint értendő: lehet. A magam rangsorában első helyre a teljesítményelv érvényesítését teszem. A dolgokat mérni kell és a mérési eredmény szerint kell minősíteni. Lehet, hogy ez földhözragadt műszaki szemlélet, de úgy gondolom, a politikában is értelmezhető. A teljesítményelv a politikusok esetében bonyolultabban ugyan, de lényegében egyértelműen kidolgozható. A politikus tevékenységében az általa hirdetett szavak és a tényleges tettei közötti egység megléte vagy meg nem léte adhatná a teljesítményelv alapjait. Ehhez persze nyilvánosság kell. Ettől lesz a politikusnak arca. Amint ez a követelmény elhangzott nemrégiben Pécsett is: „Legyen minden politikusnak arca – de csak egy."

A gazdasági szervezetek világában a valódi teljesítmény mindinkább mérhetővé válik, s úgy hiszem, hogy gazdasági viszonyaink tendenciái e téren feltétlenül tisztulni fognak.

A közéleti tisztuláshoz pedig az járulhat hozzá, hogy a társadalom ténylegesen választhat a teljesítményeiben megméretett politikusok között. Ez az a pont, amelyben összekapcsolódik – és pozitív módon – a társadalom és az őt irányítók érdeke. Én a teljesítményelv széles körű érvényesítését, harcok árán előrejutását és érvényesítését tartom olyan találkozási pontnak, amiben a vezetés és a tömegek egymásra találhatnak.

A. Gy. Fontos érzékelnünk, hogy világtörténelmileg más helyzetbe kerültünk, Gorbacsov fellépése óta, s kivált most a szovjet pártkonferencia után. A párt, a mozgalom, amely válasz volt a kapitalizmusnak az embertelen, elviselhetetlen korszakára, visszaadta most az embereknek a reményt azzal, hogy nyilvánvalóvá tette: képtelen elviselni a múlt borzalmait, föl akarja tárni azokat és változtatni akar rajtuk. A világtörténelemben ilyen még nem volt, hogy egy mozgalom a saját múltjának minden szemetét, szennyét önmaga akarja föltárni. Ez a mozgalomban önmagában rejlő mély humánum győzelmét mutatja. Ez világtörténelmileg megkönnyítette a mi útkeresésünket és azt, hogy visszatérjünk ennek a mozgalomnak az eredeti kiindulópontjához, s válaszolni tudjunk a mai kor, a mai tőkés rendszer kihívásaira, távlatot kínálva az embernek, az emberiségnek. Az egyik angol lexikonban 1923-ban már azt írták, hogy ez az az eszme, amiért a legtöbben haltak meg eddig a történelemben. Így van-e, nincs így, egy biztos: az emberek nem azért haltak meg, hogy állami tulajdonba vegyék a termelőeszközt, hanem egy más, megújult emberi életért. És véleményem szerint – most visszatérve a mai realitásokra –, egy más történelmi helyzetbe kerültünk, és Magyarország akarva, nem akarva kísérleti laboratóriumává vált a jövőnek, hogy megszüntesse a mi társadalmunkban is föllépett elembertelenedést, elidegenedést, a szocializmus eredeti céljainak megfelelő értelmes emberi életet biztosítson, az értelmes berendezkedésre adja meg a lehetőséget, dolgozza ki ennek az egésznek szerkezeti és szervezeti feltételeit is. Sokféle megoldás van. Ehhez kell egy mozgalom, ehhez kell a szellemi munkának egy másfajta becsülete, az értelemnek egy megváltozott helyzete, az emberi kapcsolatok szervezett és szervezetlen részének a változása, egyszóval el kéne indulni egy olyan dinamikus stabilitás felé társadalmi és gazdasági téren egyaránt, amire hosszú ideje nem volt példa. 1850-ben az angol bankárok összeültek és azt mondták, hogy Magyarországon nem érdemes beruházni, mert nincs politikai stabilitás. Ha mi megteremtjük ezt a dinamikus stabilitást, akkor belső és külső erők mozgatásával, én is azt hiszem, hogy rövid idő alatt nem gyökeres változást, hanem a gyökeres változás útját lehet az emberekkel éreztetni, amikor mindenki egészen másképp fog élni és dolgozni. A közérzete, a légköre mindennek megváltozhat.

K. L.: Nekem lassan nem marad más hátra, mint megköszönni a türelmüket. Egy dolog azért foglalkoztat, mielőtt elbúcsúznék: önök mindig ennyire egyetértenek?

P. I.: Mikor adtak nekünk lehetőséget arra, hogy a nyilvánosság előtt találkozzunk?

A. Gy.: Először találkoztunk ebben a felállásban.

H. Cs.: Először találkoztunk. Különben sokat beszélgethetnénk.

P. I.: És kiderült, hogy fontos kérdésekben egyetértünk.

Uj Tükör, XXV.évf.31.sz.1986

GERENDAY mügyüjtemény

Baba néni sétája

SÁFÁR TIBOR FELVÉTELEI

EGY HAGYATÉK GAZDÁT KERES

Baba néni, a Gerenday-arborétum tulajdonosa, fanyar humorú, élénk szemű hölgy, aki a legutolsó divat szerinti kosztümben ül a kocsiba. Mostanában azon boszszankodik, hogy már le kell írnia a telefonszámokat, ugyanakkor a század első évtizedei frissen élnek emlékezetében. Tát és Nyergesújfalu között például arról mesél, hogy a húszas években milyen észbontó sebességgel (óránként negyven kilométerrel) száguldottak itt az automobilok, mivel ez volt Magyarország első versenypályája. Közben mi nyolcvannal cammogunk, és Baba néni kacarászik ezen. Én úgy érzem, inkább a nagybetűs IDŐN, amin 1904 óta oly igen jól kifogott.

A három Gerenday nővér: Stefi, Baba és Marietta általában a bécsi hajón tette meg ezt az utat Budapest és Piszke között – természetesen a számos nagybácsi vagy azoknak családtagjai kíséretében, a kor illeme szerint –, mert a Duna Gőzhajózási Társaság szabadjegyet biztosított számukra. Sőt, évi két ezüstkoronát is fizetett a családnak a társaság, hiszen a hajóállomás váróterme és pénztára a Gerenday nagyapa telkén volt. A derék, vállalkozó szellemű kereskedő maga szervezte a hajóállomás felépítését Piszkén (a helyi polgárok nem kis örömére), mert a vízen könnyebben és bizonyára olcsóbban szállíthatta a márványt Pestre, mint stráfkocsival. A Jókai-hősnek beillő, merész ember a múlt század közepe

Holland ezüstfenyők

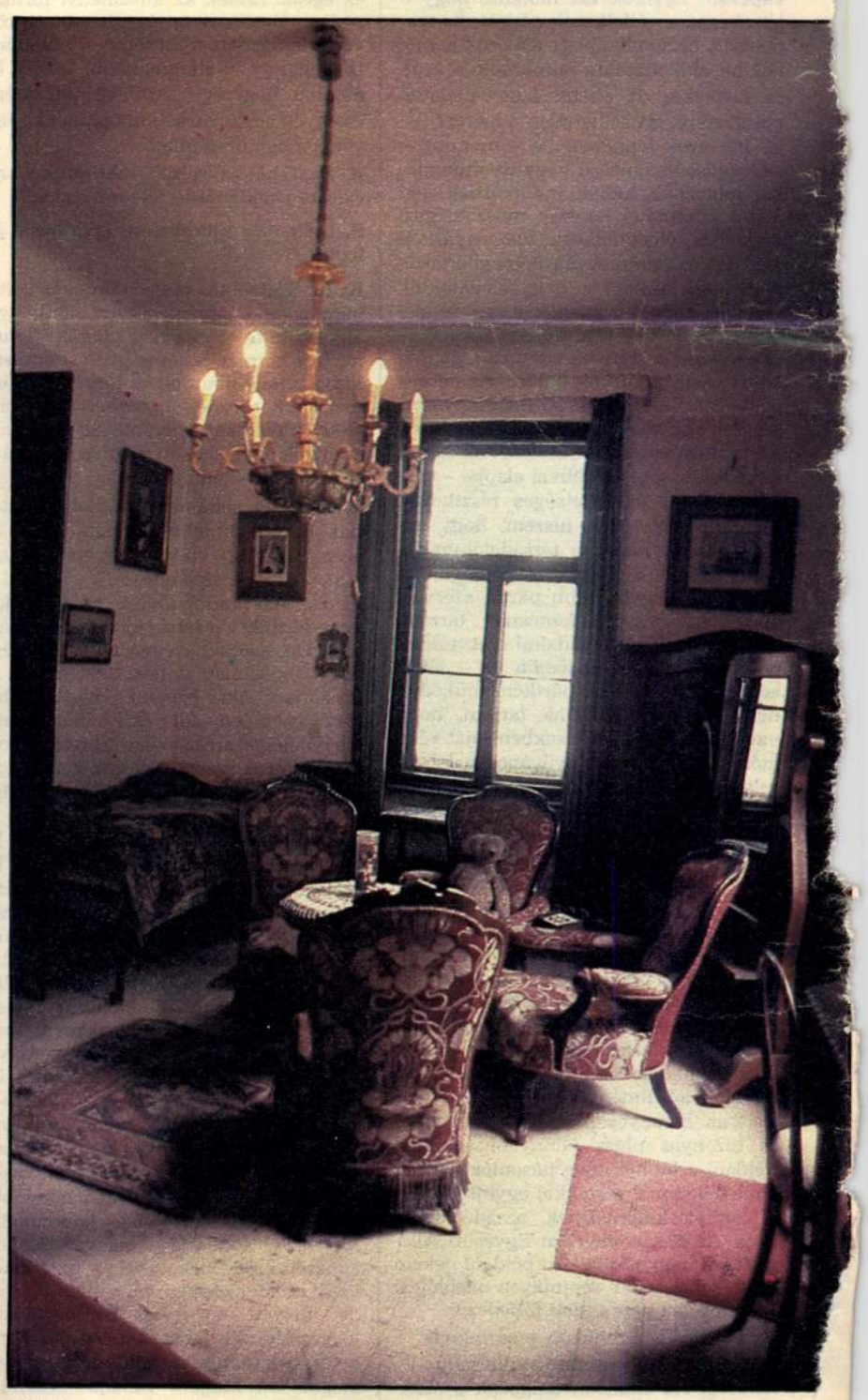

Sziámi fotel az ülőgarniturában

...etrék, az erős, szép és böles nagyszülők

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

Lapunk barátait, az amatőr-fényképészeket és fényképészeket arra kérjük, hogy ha vidékükön valamely országos érdekü esemény történik, amely az Uj Idők olvasóit érdekelné, szíveskedjenek nekünk arról fényképet küldeni. Mi mindig szívesen közöljük a bevált fényképeket és kívánatra kiírjuk a kép alá a szerző nevét is. Az amatőr-fényképészek figyelmébe ajánljuk azt is, hogy ha esetleg festői szép fényképeik vannak, amelyek nem vonatkoznak éppen valamely nagyobb jelentőségü eseményre, de szépségüknél fogva érdekesek, azokat szíveskedjenek beküldeni, a javát s ami köztük valóban érdekes, közölni fogjuk.

Kis kiváncsi. 1. Krétapor és ecettel kell jól megdörzsölni s aztán szárazra törülni. 2. Mintázó-agyagot kap minden festékkereskedő révén. 3. A kérdezett folyóirat előfizetési ára negyedévre (3 füzet) 3 kor. 60 fillér, portóval 5 kor. 10 fillér. Kapható Singer és Wolfner könyvkereskedésében.

Ilma. Caprice-arc? Ezt a kifejezést nem ösmerjük magyar szólásformában. Talán durcás, duzzogó arcot akart az illető mondani. Német tájszólásban szerepel ez az összetétel: Capriciertes Gesicht. Ott durcást jelent.

M. G. A Mintalapok egy-egy füzetének ára 3 korona, megrendelheti Singer és Wolfner könyvkereskedésében Budapesten. A Mintalapok formátuma körülbelől négyszer akkora, mint az Uj Időké, sok szines és egyszinü kép van benne magyarázó szöveggel.

D. M. Azok a beszédek mind megjelentek nyomtatásban.

Napsugár. Minden postamesteri állásra kiírt pályázatnál azt is megmondják, hogy a postamester mennyi rendes vagy külön biztosítékot tartozik letenni. A postamester állásának elfoglalásakor, illetőleg már a szerződés megkötésekor köteles a tiszti biztosítékot lefizetni.

J. F. *Szeged.* A mintarajziskolába rendszerint a középiskola hatodik osztályu bizonyitványával veszik föl a növendéket, de ha a jelentkező különösen kiváló tehetséget tanusit: az igazgatóság véleményezése alapján s a kultuszminiszter engedelme révén a polgári iskola negyedik osztályu bizonyitványával is fölveszik. Bővebb tájékoztatásért tessék az intézet igazgatóságához fordulni (VI., Andrássy-út 71.). A mintarajziskola végzett növendéke egyéves önkéntes is lehet.

Tudatlan. Szőlőzsirt tessék használni.

K. P. *Szarvas.* Általánosan dicsérik s úgy mondják, hat hónap alatt tökéletesen meg lehet tanulni. Egész éven át tanitanak. A kurzus igazgatósága szivesen megküldi az útbaigazitást.

Gyöngyvirág. Ez esetben arról a helyről küldi meg azt, amire a szokás révén köteles.

Királyhelmec. A karmelita-apácáknak Bánfalván (Sopron mellett) van kolostoruk. A Mi Asszonyunkról címzett apácáknak Pozsonyban, az Orsolya-apácáknak Nagyszombatban, a szent Erzsébetrendi irgalmasnénéknek Budapesten (II., Fő-utca 24.), a Szent Szivről címzett szerzetesnőknek Budapesten (VII., István-út 53.), a keresztény szeretetről címzett nénéknek Esztergomban, az Isteni szeretetről címzett nénéknek Budapesten (IX., Soroksári-utca 36.), a szent Keresztről címzett nénéknek Aranyos-Maróthon, az Üdvözitőről címzett nénéknek Érsekujváron, a Jó Pásztorról címzett apácáknak Budapesten (Ó-Buda), és a Szent Ferencrendi címü nénéknek Cifferben van rendházuk. Bővebb útbaigazitásért tessék a rendházak főtisztelendő főnöknőjéhez fordulni.

Excentrikus. 1. Azok a müvek nem jelentek meg magyar fordításban. 2. Eddig nem tudtuk kideriteni, de majd utánajárunk. 3. A sógorát bátran keresztnéven szólithatja. 4. Az mindig a körülményektől függ. Legjobb, ha valamely közös bizalmas ismerőse vagy rokona révén megtudakolja attól, akinek az ajándékot szánta. 5. Látogatóba csak szülei előleges beleegyezésével és az ő nevükben hivhatja meg. 6. Ime egy példa: madarászszal és nem madarásszal.

Hekate. Rendes körülmények közt nem illik az eltört dísztárgyat pótolni, de kedveskedhetik a háziasszonynak valami kézimunkával. 2. A körmön támadt fehér foltocskák rendesen légüres részek. Ha gondosan tisztogatja a köröm-kaváját, úgy valószinü, hogy ezek a foltocskák eltünnek. 3. Legcélszerübb valamely díszesebb terrakotta-vázába helyezni a virágtartót. Sokan szines papirosból készitett köpenykét borítanak köréje, de ez a gyakori öntözésnél hamar elromlik.

Kiváncsi. 1. A leány iránt való érdeklődésének akar ezzel a fiatalember kifejezést adni. 2. Háziszert erre a bajra, sajnálatunkra, nem ajánlhatunk. Tessék bőrgyógyitó orvoshoz fordulni 3. Az estéli mosakodás hasznos.

Alapítvány. Levelére bőven válaszolunk legközelebbi számunkban.

H. Á. Csakugyan megérzik rajta, hogy első kisérlete, inkább a magánlevél, mintsem a novella hangján van irva. Ennélfogva kissé terjengős, a karakterisztikus részek elvesznek a fölösleges mondatok közt. A tempója lassu, olykor fárasztó. Ezeket a hibákat jó izléssel, gyakorlattal le lehet küzdeni.

A. Ma már a polgárosztálybeli férjes asszonyt általában nagyságos asszonynak szokás címezni. Ez szokás, divat, a társaságbeli ember pedig alkalmazkodik hozzá. Mert ha van valami, amiben kellemetlenségek elkerülése miatt a divathoz kell ragaszkodnunk, igy bizonyára a címzés az.

Kutasi. Babos Kálmán: Közhasznu magyarázó szótár. Ára négy korona. Megrendelheti Singer és Wolfner könyvkereskedésében.

Vadvirág. 1. Ha tudatta önnel eljegyzését, úgy néhány egyszerü, keresetlen sorban gratulálhat neki. 2. Noblesse oblige-nek az értelme az, hogy aki kiváltságos ember, annak ezzel járó külön kötelességei vannak. Például a gazdag arisztokrata a noblesse oblige-nél fogva is kötelesnek érzi magát jótékonynak lenni. 3. Vadkan. 4. Mi ilyen szereket nem ajánlhatunk, mert bizony nincs bennük jártasságunk.

D. L. Az *Adrián* címü költeményt a közlendők közé soroztuk.

F. J. *Búcsu.* Hangulatos, szép vers. Az első két sor miért rövidebb a többinél? Nincs rá semmi elfogadható ok. Javitsa ki s küldje be újólag.

K. S. *Bolyongok ... Ki-ki szoktam járni ... Tiéd a derü ... Őszi verőfény ült ... Elborult ... Ha rám ...* Ki-kicsendül egy-két szép sor mindegyikből, de egyik sem üti meg egészen a mértéket. A rimekre meg egyáltalában nem fordit gondot. Főnév főnévvel, ige igével rimel majdnem állandóan. Csak aztán legalább ezek jól összehangzanának! Hallgassa csak: ragyog—lobog, zokog—vagyog, patakparton—gondolatom. Van aztán másfajta rimelés is: minden—reményem, virága még—hogyne sirnék. Aki ilyen kevés gondot fordit a vers dallamosságára, inkább ne irjon. Pedig kár, mert úgy vesszük észre, hogy volna mindig valami mondanivolója.

Z. A. *Mese.* Hibás alapra épitett költemény. Miért ne adhatna kedves kis hugának is, jó édesanyjának is egy-egy rózsát kinyilott kerti rózsafájáról, ha olyan szépen kérik. Annak a barna kis leánynak meg mindjárt szakaszt egyet. Lehetne ez a költemény szép is más alapra épitve. A másik nagyon gyakran elhasznált téma a szokott hangulatocskával.

Nem közölhetők. Ha már szived enyém... Hallgasd meg ... Aida. Majálisi álom. Az álom. Vallomás. Mért oly későn ... Esik eső ... Lehullott csillag. Poéta-sors. Versek Lilihez. A jegyes. Régi szerelmem. A harc után. Kinozzatok! Oliviához. Dal. A lázas vallomása. Ábránd. Lemondás. Fehér virágok.

Tartalom

Szöveg: *Pogányok.* Irta Herczeg Ferenc. — *Hamupipőkéről.* Irta Malonyay Dezső. — *A kis tücsök.* Irta Lukács Gyula. — *Az Andrássy-uton.* Irta Balla Miklós. — *Faun.* Irta Pécsi Jenő. — *Régi művészet és modern izlés.* Irta Diner-Dénes József. — *Hogyan lettem színésznő.* Irta Prielle Kornélia. — *Rovatok:* Mindenféle. — A szerkesztő üzenetei.

Képek: Szövegkép. — Rét. Mihalik Dániel festménye. — Cigányok. Ferenczy Károly festménye. — Az afforii Leonardo da Vinci-kép. — A Budapesti Torna-Klub versenye a Csömöri-uton. — A Magyar Atletikai-Klub versenye az Orczy-kertben. — Mihálkovics Géza tanár szobrának leleplezése a budapesti poliklinika bejárójánál. — Bur parancsnokok Budapesten (két kép). — Úrnapi körmenet Budapesten, a Terézvárosban. — Hohenberg hercegnőnek, a trónörökös hitvesének uj címere. — A monori Kossuth-szobor a leleplezés után.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: Singer és Wolfner.

Szerkesztőség és kiadóhivatal.

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 10. szám.

Ha őszül a haja,

használja a „*Stella*“ vizet, mely nem fest, hanem a haj eredeti szinét adja vissza. Üvegje 2 korona, Zoltán Béla gyógyszertárában Budapest, Sétatér-utca, Szabadság-tér sarkán.

MEGAY

Bohéme-tortája a legjobb torta! 2 kor 50 fil. beküldése után Megay Róbert cukrász Miskolcon, megküldi önnek bérmentesen. Kapható Budapesten: Szenes Ede cs. és kir. udvari szállító, Seidl József és Szimon István uraknál, Budán: Gaizler Béla, udvari szállító. Aradon: Ring Zsigmond, Szombathelyen: Kikaker János, Fehértemplomon: Stefanovics János, Debrecenben: Geréby utódai uraknál, Nagy-Váradon: Kádár János uraknál.

Köszvényt, reumát, fejszaggatást, ischiast biztosan gyógyit a már sokszorosan kitüntetett

MIRACULIN.

Egy üveg ára két korona. Kapható *Török József* gyógyszertárában, Budapest, Király-utca 12., továbbá az ország összes gyógytáraiban.

A női szépségről. Szép asszonyok az életben, úgy mint a szalonokban, az első helyet foglalják el. Minden Évalánya, ki ezen legmagasabb jól örökölte a Teremtőtől, szerencsésnek mondható. Mit tesznek azonban a természet mostohagyermekei? Világosságra vezetik a szemet; van egy remény, ami lehetővé teszi azt megszerezni, amit a természet megtagadott. Igen, minden leánynak és minden asszonynak lehet szépnek lenni. A közmondás három jó tárgyról ámbár itt nincs helyén, mert itt öt van, melyek használata fölülmulhatatlan szépséget ad az egész élettartamra. Ki ne hallott vagy olvasott volna *Schaffer Róza* Wien, Kohlmarkt 6, Poudre, Crém, Eau ravissantéjáról, szépségszappan, a Kinoir és a szabadalmazott homlokkötőjéről. Ki nem értesült még e különlegességek csodálatos voltáról és azon elsőségről, melyet a szépség terén kivivott. Minden kételkedő forduljon Kohlmarkt 6. sz. alá és győződjék meg magáról a föltalálónőről, ki viruló szép arcát megtartotta Hanz Makart, egyike a legszigorúbb asszonyszépség megitélője, kényszerítve érezte magát a föltalálót ecsetével megörökiteni. Egy hölgy se mulassza el ezen csodálatos szereket használni.

Zsolnay-szobor esete, amelyet nyomról-nyomra ösmertettünk. A legutolsó fázis az, hogy a pécsiek Strobl tanárt bízták meg a nagy keramikus szobrának elkészítésével. De a magyar művészek összesége sérelmesnek mondotta az egész zsürizést és ezt a nézetet a magáénak vallotta Strobl is és visszautasította a megrendelést. Most már itt állanak a pécsiek Zsolnay-szobor nélkül, holott oly kegyeletes buzgalommal rakosgatták össze a pénzt erre a célra. Az egész pedig azon mult, hogy nem ült össze a teljes zsüri. Szóval néhány elhalasztás s ma már vígan mintázza X vagy Y az új Zsolnayt. Kár volt ezzel a néhány nappal fukarkodni.

Sérelmes szellők fújnak: alig tárgyalódott le oly módon — legalább ideiglenesen — a Zsolnay-ügy, íme itt terem a parlament-ügy. Ennek a veleje is sérelem. Az új országházára még egy sereg szobornak kellene kerülnie az eredeti megállapodás szerint. Ámde az államkassza azt mondja: kevés a pénz, legyen tehát kevés a szobor is. Szóval jusson kifejezésre a kassza apálya plasztikai úton is. Pedig oly sok magyar szobrász várta már ezeket a megrendeléseket, mert ha sűrűbb is ma a szoboravatás, mint annak előtte, hát több a szobrász is. A parlamenti szobrok ügyét épp most hányják-vetik meg a szobrászok, amiből valószínüleg egy deputáció fog kiformálódni, amely frakkot ölt s a kormány felé veszi útját. A művészet tehát egy rövid vizitre be fog vonulni a pénzügyminisztérium rideg falai közé.

De bevonul egy másik minisztériumba: a Wlassicsba is. A Képzőművészek Egyesülete felküldi oda azokat a tagjait, akiket az új Képzőművészeti Tanácsba választott. Mert ez a testület, számban hatalmasan megnőve, mihamarább megkezdi a működését. A király már szentesítette szervezetét, a kinevezések egy része már meg is történt, ősszel elkezdődik a munka. Hol reménynyel, hol aggodalommal tekintenek eléje, mert sok életbevágó kérdésről kell a Tanácsnak tanácsot adnia. A többi közt fóladata lesz az állami művásárlások megejtése is, ami most, a tavaszi tárlaton, egy ad-hoc bizottság révén történt. Az ad-hoc bizottság pedig megvásárolta a magyar haza részére Ferenczy, Mihalik, Vaszary, Telcs, Olgyay, Kézdi-Kovács, Zemplényi, Bosznay, Paczka, Révész, Boruth, Poll, Nádler, Aggházy, Coulin egy-egy művét, amelyek közül a két elsőt ezuttal bemutatjuk reprodukcióban. Még néhány mű ügyében tárgyalások folynak.

Az iparművészetnek is eseményteljes hete volt. A magyar művésznők kiállításán bemutatták Huszár Ilona bárónő szép bútorait, amelyeket a művésznő a budai királyi vár irószobája számára készitett. Java mahagónifából készült asztalok, szekrények, az elmés formáju pamlag pedig liberty-selyemszövettel van bevonva. Ezek az érdekes és művészi bútorok újra kicsalogatták az Iparcsarnokba a közönséget, amely már egyszer élvezettel nézegette ott a magyar művésznők változatos munkáit.

Az Iparművészeti Múzeum palotájában is volt kiállítás: a Társulat a kereskedelemügyi miniszter kezdeményezésére pályázatot hirdetett egy ebédlő, egy hálószoba, egy szőnyeg, egy csillár, egy tintatartó, egy gyertyatartó tervére. A beérkezett pályaműveket aztán kiállították. Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy ez a pályázat nem mutatja be iparművészetünk igazi színvonalát. Ha csak ennyire vittük volna ezen a téren, akkor ugyan semmi okunk sem volna a reményre. De miért is vonulnak vissza java tervelőink az ilyen igazán jól dotált pályázattól? Mi is, mint mások, a pályázati föltételek hibás és érthetetlen koncepciójában találjuk az okot. A föltételek ugyanis azt kivánták, hogy a pályaművek magyarok és e mellett modernek

A monori Kossuth-szobor a leleplezés után
Gerenday Béla műve

legyenek. Mit kell ezalatt érteni? S egyáltalán ki érti ezt meg? Hogy minő kínos vergődés lett belőle, arról a pályamunkák jórésze tanuskodik. Csináltak néhány modern szerkezetü bútort s ráragasztottak szegfüt, sujtást stb. Ha ezt kívánták a föltételek, akkor jobb pályázatot sem hirdetni. Mert az ilyesmi ellenkezik minden elemi művészeti principiummal. Az Iparművészeti Társulat részéről eddig nem tapasztaltunk hasonló balfogást, most a kereskedelmi minisztériumot kell arra kérnünk, hogy hasonló követelésekkel ne állja el útját iparművészetünk fejlődésének.

L. K.

Búr parancsnokok Budapesten. Vasárnap a budapesti Tattersallban népes búrpárti gyülés volt, amelyen beszédet mondott két búr parancsnok is: az ifjabbik De Wet és Valentin. A két búr küldött európai körútjában hozzánk is eljött, hogy, úgymond, legalább a magyar nép rokonszenvét vigyék afrikai hazájukba, ha már Európa erőteljes közbelépésére nem számíthatnak. A búrok keresik a békét és a háboru befejezését s e célból pártatlan itélőszék, választott bíróság elé óhajtják vinni ügyüket, úgymint arra a hágai konferencia pontjai módot is adnak. A gyülés népes volt és szép lelkesen folyt le, hisz a búr szabadság iránt kevés nemzet érdeklődik oly melegen, mint a magyar. Kedden a búr parancsnokok elutaztak s magukkal vitték azt, amit kerestek: rokonszenvünket.

Mindjárt ideérkeztük után szép koszorút helyeztek Petőfi szobrának talapzatára. Erről a jelenetről, valamint a tattersalli népgyülésről egy-egy pillanatnyi fényképet mutatunk be e számunkban.

Hohenberg hercegnő címere

Chotek Zsófia grófnőt, Ferenc Ferdinánd főherceg trónörökös feleségét a király Hohenberg néven még a mult év julius első napján hercegi méltóságra emelte.

A legfelsőbb kézirat azonban a rangemelésen kívül csak az új hercegnő predikátumának meghatározására szorítkozott s a címerről említést sem tett.

A trónörökös felesége a Hohenberg hercegi címhez most kapta meg a hercegi címert. A címer tervét a főkamarási hivatalban készítették el s röviddel ezelőtt mutatták be a királynak. Ő felsége Liechtenstein főudvarmesterrel tekintette meg a címert s jóváhagyta: úgy hogy Krahl Ernő udvari heraldikus és címerrajzoló már el is készítette az új címert.

A Hohenberg hercegi címer egy négyrészre osztott paizsból áll. A címer-paizs felső baloldali negyedén aranymezőben egy korona nélküli kétfejü sas, a jobboldali felső negyedén pedig kék mezőben ezüstoroszlán látható.

A címerpaizs alsó baloldali negyedén kék mezőben ezüstoroszlán a jobboldali negyedén pedig aranymezőben korona nélküli kétfejü sas van rajzolva.

A paizs felső felének közép átmetszetén a Habsburg-Lothringeni címerpaizs korona nélkül, míg a paizs alsó felének átmetszetén a Chotek-család címerpaizsa (szintén korona nélkül) van elhelyezve.

Az egész címer-paizsra a hercegi koronával (Fürstenkrone) fedett fejedelmi palást borul.

Új könyvek

Az Uj Idők szerkesztőségének a következő új könyveket küldték be:

Mikszáth Kálmán: Uj Zrinyiász, Révai Testvérek kiadása, Budapesten.

Mikszáth Kálmán: Tót atyafiak, A jó palócok, Révai Testvérek kiadása, Budapesten.

Mikszáth Kálmán: Prakovszky, a siket kovács, A körtvélyesi csiny. Révai Testvérek kiadása, Budapesten.

Úrnapi körmenet Budapesten, a Terézvárosban — Az Uj Idők fényképe

Hogyan lettem színésznővé

Írta PRIELLE KORNÉLIA

Egy kis irodalmi körben fölmerült a kérdés, hogyan lett a mi kiváló művésznőnk: Prielle Kornélia színésznővé. Egy kedves kis kézirat volt a válasz; onnan került ki abból az interieurből, melyben csendes napjait éli a mi „nagymamánk".

De mikor elolvastuk a gyöngyírással irogatott sorokat, meglepetve láttuk, hogy a véletlen oly dátumot juttatott a kezünkbe, amely elkerülte sokak figyelmét. Épp a napokban volt hatvan esztendeje, hogy a kiváló művésznő, szinivilágunk e büszkesége, megkezdte pályafutását.

Önkéntelenül fölmerül ily évforduló hallatára a jubileumi eszme. De mi megelégszünk azzal, hogy a véletlenségből erre ráterelhetjük mások figyelmét.

A válasz, amelyet Prielle Kornéliától kaptunk, a következő:

Volt nekünk a negyvenes években egy jónevü színigazgatónk, úgy hívták, hogy Tóth István. Ma már ritkán esik szó róla, de valamikor, Döbrentey és Fáy igazgatása idején, megfordult még a Nemzeti Színháznál is. Olyan szerepekben aratott tetszést, mikben Fáncsy volt a közönség kedvence. Nagy volt az ambiciója és ő egyike az elsőknek, akik Shakespeare Lear királyát játszották magyar színpadon. Utóbb megpróbálkozott a színigazgatással is és így került el hozzánk, szülővárosomba: Máramaros Szigetre.

Nos, ez a Tóth István, megismerkedve szüleimmel, gyakran volt a mi családunk vendége. El-elbeszélgetett nekünk sok mindent arról az általunk is oly kedvelt szép világról, mit úgy hívnak, hogy színpad. Milyen áhítattal hallgattam én ezeket a csodás történeteket, azokat az epizódszerü eseményeket, miket ez az országot bejárt, kedvelt színigazgató elmondogatott.

S ha valamikor áldott jó anyám vissza-visszatartogatott az előadásoktól, hol mint tízéves leányka azt a fölfedezést tettem, hogy a műkedvelők és az igazi színészek közt az a különbség, hogy ezek festik magukat, azok pedig nem és magamnak sem volt egyéb vágya, mint inkább urakkal játszani, mert azok ezt jobban értik, — egyszerre csak azt vettem észre, hogy most már inkább érdekel mindaz, amit Tóth István beszél.

Persze, hogy ez érdeklődést nem is titkolhattam a mi szivesen látott barátunk előtt. És egy szép napon azzal állt elém, hogy nem jönnék-e közibük. Hallotta felőlem, hogy néhányan összeállva, már a „Botcsinálta doktor"-t, meg egy „Bolygó Laci" zsiványhistóriát is eljátszogattunk; biztatgatott tehát, hogy menjek velük, legyek színésznő.

Természetesen szüleim hallani sem akartak erről. Dehogy adták volna oda az ő „pünkösdi rózsájukat". Bár akkor édes apámnak már rosszul ment sorja, ott veszítette el pénzét a galiciai bőrvásárlásokon, nem akart megválni az ő szemefényétől. Sőt egyszer, mikor Tóth István újra próbálgatta a szerencséjét, majd hogy nem „nagy jelenés" lett belőle.

Ott üldögéltek az asztal mellett, egyik szó követte a másikat s mikor Tóth István váltig csak azt hangoztatta, hogy próbálkozzam meg a színészettel, mert apám nem tudja méltányolni az ő szándékát, bizony édes apám botot fogott reá. Utóbb, mikor házunknál összekerült a két öreg és jóideig kedélyes asztaltársak lettek, hányszor elbeszélgettek arról az estéről, mikor a fölemelt bot akaratlanul mégis csak pályát mutatott.

Mert nemsokára, szigeti vásár idején (1841 juniusában), mikor véget értek a színielőadások és a társulat Szatmárra készülődött, én is elmentem oda velök.

Még ma is, ha visszaemlékszem, miként váltam meg a szülői háztól, szinte meg nem állom elérzékenyedés nélkül.

Apámat, ki ott feküdt az ágyon mélyen aludva, éppen csak hogy megcsókolhattam... S magam előtt

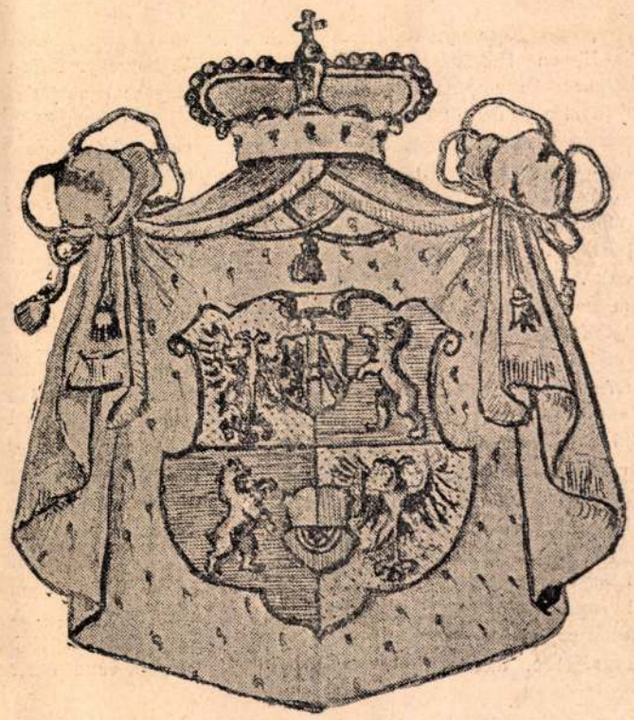

Hohenberg hercegnőnek, a trónörökös hitvesének új cimere

Uj Idők 1901. VII. 543. l.

látom édes anyámat, könyező szemekkel, áldó tekintetével, amint odadült a karfához, hogy össze ne roskadjon . . .

Szegény édes anyám mintha érezte volna, hogy alig néhány hónap mulva csak halálos ágyán láthatom viszont . . .

De azért ez az áldó tekintet — óh, hányszor gondoltam vissza reá — volt pályám védangyala . . .

Beértünk Szatmárra. Szaklányiék, ez a derék házaspár, kiknek jó nevük volt a korukbeli színészek közt is, vettek pártfogásuk alá. Ott az ő őrző szárnyuk alatt készülődtem az első szerepre.

Szóljak-e arról, mit éreztem akkor, midőn junius tizedikén először álltam közel a perchez, hogy az igazi színpadon egy tizenegyéves kis fiucska szerepét játszam el a fölkapott rémdrámában: a Két gályarabban?! S megemlékezzem az első igazi tapsról, ami oly jólesett az én gyermekleány, tizenötéves lelkemnek?! Csak ismétlésekbe esnék, mert nálam is csak úgy volt, mint mindazoknál, kik e tűzpróbán — az igazi színpadon először — átestek.

Aztán elkezdtem játszani, ma már névleg is alig ismert darabokban (Lepke vagy Mátkanézés) és bevallom őszintén, sokszor kacagott rajtam a közönség. Hiszen olyan csitri kis leányka voltam! Filigrán teremtés, kit táncra is úgy vittek átkapkodva a színpadról a mécsessel világított nagypáholyba. Bizony furcsa volt az, mikor azt kellett mondanom: „férjhez megyek", hisz én voltam a társulat „kicsikéje" . . .

De nem sokáig tartott Szatmárott Tóth István dicsősége. Hiába küldözgettük szét mindenfelé a darabonként krajcárjával írogatott színlapokat, hiábavaló volt a primo amoroso: Kőszegi meg-megújuló színpadi sikere, fölvettük a vándorbotot, bejártuk a környéket (Nagy-Bánya, Felső-Bánya, Zilah, Szilágy-Somlyó, Nagy-Károly), de Tóth István két évnél nem bírta tovább.

Elkerültem azonban ekkor Kilényi Dávidhoz, anyai ágról rokonomhoz és ott találtam Dérynét, aki oly szeretettel fogadott és sok jóra tanított, hogy mondhatnám mesterem lett . . .

Így kezdődött az én pályám.

Volt részem sok jóban, dicsőítésben, de hogy így folyt le, azt neked köszönhetem, drága jó anyám . . .

A szabadulás

Beöthy Zsolt a Kisfaludy-Társaság legutóbbi ülésén szép beszéddel emlékezett meg annak százéves fordulójáról, mikor Kazinczy Ferenc a fogságból kiszabadult és a magyar irodalom újjáteremtéséhez foghatott.

Azonban Kazinczy akkor csak a börtönből szabadult meg. Hat esztendővel annak előtte élete is hajszálon függött. A Martinovics-féle összeesküvés vitte börtönbe Kazinczyt s vele az akkori irodalom számos kiválóságát. Német János, az emberi mezt öltött fenevad, aki a vizsgálatot vezette, Kazinczynak is fejére áhítozott. Halálra ítélték, a hétszemélyes tábla helybenhagyta a halálos ítéletet, időközben Martinovicsot és öt társát ki is végezték. Csak a királyi kegyelem segíthetett rajta.

Junius 1-én (1795-ben) belép Kazinczyhoz az őrség parancsnoka, egy főhadnagy s elfordult képpel megszólal:

— Herr Kazinczy, kleiden Sie sich an. Die Herren Hofräthe sind da Ihnen die königliche Antwort zu verkunden.

(Kazinczy úr, öltözzék föl, az udvari tanácsos urak itt vannak, hogy kihirdessék önnek a királyi választ.)

„Az elfordított bús ábrázat — írja Kazinczy naplójában, — az a königliche Antwort elijjeszte . . . Kilépve szobámból, megnyitá (a tiszt) Verseghi ajtaját, vitte. Én akkor láttam, hogy fejem, zsebkendőm véres (napok óta folyt Kazinczy orra vére), visszatértem, hogy tiszta kendőt vegyek. A tiszt Verseghivel már a refectoriumban volt. Végigmenve a folyosón, a szeglethez érve, megláttam két sebészt az ajtó előtt, kezökben vala az érvágó és a veres posztó, hogyha valamelyikünk elájulna, eret nyithassanak. Ez a rossz Német még a jót is kegyetlenül tette."

„A Tábla mellett csak ketten ülnek, Somogyi protonótárius, a nemeslelkü, és a mi vérszomjas Karaffánk. Somogyi bús képpel szemét papirosára függesztve, Német a maga hidegségében, dicsőségében, kegyetlenséggel legeltetvén szemeit Szentjóbi Szabó Lászlónak és Verseghinek látásokon, lesvén, hogy azok mit gondolhatnak."

„Én nyugalommal lépék be s meghajtám magam minden szó nélkül, szüntelen orrom előtt tartván fehér kendőmet, mert itt is vérem folyt."

„Csörge a lánc . . . visszatekinték s egy kis termetü kövérke ember, félig ősz, gömbölyü szakállal, nyugalmas lélekkel és lassu léptekkel jött s közel hozzám megállott . . . Szén Antal. Egykor egyik tanítója herceg Esterházy Pálnak.

„Tizenháromszor csörgött így lánc, amíg a halálra ítéltek mind megjelentek. Aztán fölolvasták a királyi leiratot, mely Őz Pál és Szolárcsik Sándor kivételével a többinek halálos ítéletét megváltoztatta várfogságra.

A derék Somogyi a parancsot még egyszer fölolvassa . . .

Vrchovszky egyet lép előre, meghajtá magát s egy elkészült rithmusban köszönte meg a kis kegyelmet s kérte bíráit, tántorodását tekintsék ifjuságának s Hajnóczyvali közeli rokonságának . . . Elcsendesülve Vrchovszky, Német szóllala meg, kinyujtva fenyegető jobbját rám:

— Caveat Sibi, caveat Sibi, prope fuit ad mortem! (Vigyázzon, vigyázzon, közel volt a halálhoz!)

Engem illete ez? — kérdem magamba.

— Ipse, ipse, Szén."

Ez volt Kazinczy első szabadulása, — de akkor a halálból. A mily nyugodtan türte a vizsgálatot és a halálos ítéletet, épp oly férfiasan nézett a jövendő elébe. Junius 10-én a Gárdaházba vitték, abba a szobába, melyben a vértanu Hajnóczy raboskodott. „Belépve a szobába, — írja — Novák kapitány (a parancsnok) azt kivánta, hogy a falon a kemence mellett csókoljak meg egy foltot, nékem a kivánság különösnek tetszett s nem engedelmeskedtem ám.

— Megköszönni fogja, — mondja Novák, — ha megmondom, micsoda volt az.

Megcsókolám. A kemény télben, amilyen egy század alatt nincs, a fázékony Hajnóczy magára vette aszódi kék gubáját s a fal a kék bundától piszkot kapott. Kérdeztem, melyik ágyban hált Hajnóczy és elfoglaltam azt . . ."

K.

Művészeti krónika

A szobor egy kicsit divatba kezd jönni nálunk. Míg azelőtt ritkán ékesítette föl magát a főváros valamely plasztikus művel, most egyremásra következnek a szoboravatások Budapesten. Nincs túlságosan sok tere ennek a városnak, roppantul fukaran cirkalmaznak ki a városatyák egy-egy zugocskát s kárpótlásul legföljebb valamely hangzatos névvel ruházzák föl. Úgy hogy néha bizony nagyon fáradságosan próbálnak helyet találni egy-egy jeles kőembernek vagy bronzembernek. Most keresnek posztot a világhírü Semmelweiss számára. Multkor meg a Klotild-paloták előtt próbálgatott egy bizottság két szobormintát: ülő vagy álló alak legyen-e. Azonközben a poliklinika bejárója előtt lehullott a lepel Mihálkovics orvos-tanár szobráról, melyet Ligeti Miklós szépen mintázott meg. Félig tudományos, félig művészeti esemény volt: egy jelentékeny doktor emlékét rögzítették meg a magyar orvosok az utókor számára, Ligeti pedig az ő ismert fürge kezével karakterisztikusan alkotta meg a bronzmellképet. Ismét kitünt, hogy nagyon jó portré-szobrász, aki hamar tisztába jön emberének fiziognomiájával.

Alig mult el ez a szobor-ügy, következett egy másik: a Vörösmarty-szobor munkabizottsága ült össze, hogy megcsinálja a nagy összeadást, a szobor létesítésének ezt a fontos fázisát. Mindenestül csaknem kétszázezer koronára tehető az az összeg, amelyet a magyar haza Vörösmarty emlékének szentel: ritka eredmény, kitelnék belőle három jó szobor is. Most következik majd a szoborpályázat módjainak meghatározása s hiszszük, hogy 1902-ben már állani fog a Szózat költőjének alakja Budapestnek egy még meg nem határozott terén.

A pályázati módozatok megállapítása nem kis fejtörésre ad okot nálunk, mert hisz tapasztalásból tudjuk, hogy mi mindenféle fonákságot követtek már el egyes szoborbizottságok. Némelyik pályázatból igen gyönge művet halászott ki a zsüri, másik meg meddő maradt egyéb okokból. Ilyen például a pécsi

Gerenday László
(:Laci de Gerenday:)

Alkalmazta Finta Sándor révén a fényhatásokkal kapcsolatosan szerzett tapasztalatait egy művénél, melyel a New York-i Amerikai Művészeti Akadémia első díját nyerte el.

Alfonz Lengyel: The life and art of Alexander Finta, Washington, 1904. 23 l.

Gerendai Sándor M.D.K.

iparművész

és Schäffer Béla nyer-
tek el a Mag. Epitő és Ipar-
művészeti Rajzolók Gra.
Egyesületének ~~két-két~~
egy-egy díját.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

máj. 24. sz. 12 old.

Ø Gerendai Géza

l

Epitészet és Iparmi-
vészet

1912. 6 n. 9 l.

LANTOS

Könyvesbolt és tud. antiquarium | Modern and antiquarian booksell
Áll. eng. aukciók | Sales by auction
Metszetek — Kéziratok | Rare books — Autographs
Kiállítási terem | Engravings

BUDAPEST, IV., MÚZEUM-KÖRÚT 3

Telefon: 87-5-01. Postatak. csekksz. 16.560

T.

Tis

a következő müvet:

Fischer A.K. I
thale u
Zeit. M
lustrat
8° 433

B.k
vet megtekintésre is.
Szo

Gerenday Géza

építész

l.

Forum. 1931. 213. l.

Gerendai István, szobra

Az idén százéves a főtéren álló híres oroszlánszobor, *Gerendai István* szobrászművész alkotása. A város és a környék lakói 1873-ban állíttatták fel a félholdas zászlóra és egy ágyúcsőre taposó bronzoroszlánt, *Zrínyi Miklós* és katonái bátorságának jelképéül. A centenárium alkalmával az emlékművet megkoszorúzzák.

A várban levő dzsámiban hangversenyt rendeznek

és kiállítás nyílik a Szigetváron élő *Zágon Gyula* képzőművész történelmi tárgyú műveiből. A TIT tudományos emlékülést tart.

-; Zrínyi - emlékünnep

8.

Esti Hírlap!

Ø

Gerenday József dr

a botanika egyetemi tanárának servei szinét letesült a botanikus kert, a Ludovika Akadémia szomszédságában A kivitelezés 1851-ben kezdődött

Haeufler 1854

I 312. l.

Fenti a botanikai intézetnek is igazgatója volt.

OBERSTHO

Sr. kais. u. kön. Hoheit

Erzherzogs

A

DAS GEEHRTE PRÄSIDIUM DER LAN

BAUDENKMALE I

1987

VI városliget

Gerendai Kornél

Gerendai Kornél okl. építész-mérnök, rep. műsz. tisztv., II Do náti-u. 13 353-272

Bptávb 1940 szept.

gezlünk számukra
tnyújtjuk 897 számú kötö
hogy az átvételt igazoló
posta fordultával vissza jut-
k.

Önöket, hogy igen nagy-
egbizásuk legpontosabb
i és vagyunk

kiváló tisztelettel
Magyar Ágytoll Rt.

Gerenday László

* **Magyar szobrász amerikai sikere.** Fiatal magyar szobrászművész sikeréről érkezik hír Amerikából. Ifjabb *Gerenday* Lászlót a szövetségi kormányzat megbízta a *Tell City*-i postaépület művészi reliefjének elkészítésével. Gerenday László *Finta* Sándor világhírű magyar szobrászművész növendéke volt.

Magyarság

1938. sept. 3

8176 sz.

Genthon István uscul

Mücml. Orn Bir.

ció nämla nerinti

ünyt

ó ..... nap.

KIRÁLYI MAGYAR
EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST

KÖNYVESBOLT IV, Kossuth Lajos-utca 18.
Telefon : 1-895-40 és 1-862-81.

MDK

Gerendai Lajos, [szobrász]

Petőfi első szobrát Gerendai Lajos kiskőrösi „kőfaragómester" készítette 1861-ben. A mellszobor eddig a község egyik terén volt, most a Petőfi-házban helyezték el.

—: Újdonságok a kiskőrösi Petőfi-házban 7

Népszabadság, 1967. aug. 9. [Vidéki]

D Gerendás István

építész

szül. 1914. Debrecen

bpesti műegyetem

Szabó Ernő jegyzéke

Gerendás István, építész

Likke. (Alcíme: Világkiállítás és Futurológia.) fényképekkel, vázlatokkal.

Dr. Gerendás István: EXPO '70 Osaka
1702-1708.

Élet és Tudomány, Bp. 1970. szept. 4. XXV/36.

dr. Gerendás István, építész, tanár.

Ybl Miklós-díjasok, 1976.

dr. Jakkics Emil, Ybl-díjas építész 1964-ben kétt építészmérnök, két évig a Somogy m.-i ÁÉV építésvezetőjeként dolgozott. Volt tanárai, dr. Gerendás István biztatására az akkor újjászervezett Magasépítési tanszékre került, ahol tanársegédként, később adjunktusként vett részt az oktatásban.

Magyar Építőművészet, 1976.4., 50-old.

Gerendás István

építész

az Ipartevben

lárd

Ma Ép. Orsz. Kongr. 1951

104, 175. l.

h. állemtitkár.-

hiteléül:

eri s.hiv.igazgató.-

...ítta a számtalnok...

...apest, 1924 évi januar hó 29 n.

...

Az ütemnek nem szabad megtörnie!

Ez a jelszó a sikvölgyi-akna bányászai között

Sikvölgyi-akna, 1951 február.

(A Kis Ujság kiküldött munkatársától)

Mindössze hét kilométernyire fekszik a Sikvölgyi-akna Tatabányától, de az út, mely odáig vezet, csöppet sem barátságos. Elgyönyörködnénk a táj szépségében, a hegyek-völgyek hullámzásában, a titkokat rejtő téli erdőt is megcsodálnánk, ha autónk nem huppanna időnként nagyokat és nem kellene minden pillanatban attól félni, hogy a kerék farral egyet s az árokban találjuk magunkat. Mintha a kóborfelhők minden páratartalmát, a kúszó köd minden nedvességét magába szívta volna a salak-útburkolat, mely a sok használatban szétmált, annyira csúszós-sáros. Gépkocsivezetőnk vigasztalásként megjegyzi, hogy ez az út télen-nyáron egyformán rossz és ők, a gépkocsivezetők is félnek Sikvölgyre indulni, mert a tengelytörés réme állandóan körülöttük lebeg.

A Sikvölgyi-akna vezetői is azt hangoztatják, hogy

egyik szük keresztmetszetük: a közlekedés.

Tatabánya-Sikvölgy között rossz az út, Környebányáról és Vértessomlyóról pedig *gyalog kénytelenek a bányászok megtenni naponként az utat.* Pedig ha ez a kérdés megoldódna, *kevesebb lenne a műszak-mulasztás.* A közlekedési problémák megoldásával közelebb kerülne a munkahely a dolgozók otthonához.

Az üzemvezető, *Vajk* Miklós mérnök a továbbiakban bemutatja az aknát, ahova pár perc mulva majd lemegyek két-háromórás bányajárásra:

— Az akna születési éve: 1933. Ahogy megkezdődött benne a munka, a régi rendhez méltóan azonnal a függőleges akna közelébe eső szénpillérek fejtéséhez láttak hozzá, — valóban kapitalista módszer szerint. Számunkra a távolabbeső szénmezők jutottak, ott folyik most a termelés. Egyik nehézségünk tehát az, hogy a távolabbeső szén miatt hosszú vágatokat, földalatti folyosókat kell fenntartanunk, továbbá, hogy kissé vízveszélyesek a munkahelyek. Ennek ellenére erőteljes ütemben folyik a termelés és remélhetőleg még jobb lesz, mégpedig

a ciklikus munkamódszer bevezetésével és a munkafegyelem további megszilárditásával.

Közben bányajárásra átöltözött már *Balázs* József körzetvezető aknász is, aki kísérőm lesz a földalatti kiránduláson. Néhány perc mulva zuhan a kas velünk, s siklón, földalatti domboldalon igyekszünk megközelíteni a munkahelyeket, így *Bús* Géza munkahelyét, aki csapatával együtt ciklikus munkamódszer szerint dolgozik. Elmondja a csapatvezető vájár.

— Mi a ciklikus munkamódszert *egy* műszakon belül vezettük be. A módszerünk a következő: két munkahelyünk van. Az első ciklusban az I. számú munkahelyen fejtünk, a II. számú munkahelyen pedig biztosítunk. Áccolatot készítünk. A második ciklusban az I. számú munkahelyen biztosítunk, a II. számú munkahelyen fejtünk.

— S mi ennek a munkamódnak az előnye?

— Az egyik helyről mindig küldünk ki szenet. Ellentétben a régi módszerrel, a fejtésen dolgozóknak, de a biztosításban foglalkoztatottaknak is folyamatosan akad munkájuk,

nem kell egy percig sem tétlenkedniök egyiküknek sem.

A műszak minden egyes percét kihasználhatjuk.

— S az eredmény?

— Még csak a napokban vezettük be ezt a munkamódszert, máris megmutatkozik sikere. Az eddig 10 csille fejenkénti átlagot sikerült már 12—13 csillére felemelünk. *Nagyon jelentős ez a többtermelés terén.*

Tölcsi István vájár és *Rigó János* vájár, akik ugyancsak a csapat tagjai s a II. számú munkahelyen dolgoznak, közbeszólnak:

— Igen jelentős ez a kezdeményezés. Sikere lesz nalunk.

Hangsúlyozzák azt is, hogy a robbantás utáni füst-szellőztetés idején is találnak most magukrak munkát, nem vész kárba sok drága perc, amit a multban kénytelenek voltak tétlenül eltölteni.

A csapatvezető vájár még egy szempontra hívja fel a figyelmet:

— Régente, ha egy vájár vagy segédvájár gyengébb volt, mint a többi, magáramaradottságában sehogysem tudott előbbrejutni, képtelen volt javítani a munkamódszerén. A ciklikus munkamódszer azonban

...öbbre viszi a gyengébbeket is

...tja mindenki a munkaütemet, mert ...nben megzavarodna a ciklus. ...n ezért a gyengébbeket tanítjuk, ...ugyanolyan munkaütemet teljej...k, mint a többi.

János vájár szól hozzá:

— *A Szovjetunióban is így van. Ott is nagyon bevált!*

— Ezt honnan tudja?

— *Jártam ott.*

Szívesen beszél erről. Elmondja, hogy a bűnös fasiszta háború őt is a frontra szólította s hadifogságba esett. Szovjet bányába került hetett, mikor megmondotta, hogy ő bányász és a donyecmedencei szénbányákban dolgozott. Ott látott ám csak igazán érdekeset:

jól gépesített bányákat, melyek fel vo tak szerelve alapos...
réselő-géppel és gumi-szalagokkal.

Hosszú-hosszú földalatti folyosókon gumiszalag szállította a frontfejtésekből a szenet, de úgy, mint ha egy folyó áradt volna meg és erős sodrással hömpölyög előre. S a különböző munkamódszerek is nagyban segítették a termelés fokozását. Így például a ciklikus munkamódszer is. Azért is örül, hogy az elsők között lehet, aki a sikvölgyi aknában már így dolgozik.

— Nálunk is így lesz! — szólnak többen.

A ciklusnak nem szabad megállania, ütemének nem szabad törést szenvednie, úgyhogy búcsúzunk is az új munkamódszer dolgozóitól. Utunk most más tájakra vezet, megnézzük az *ereszke fejtést.* Lefelé, a föld mélye felé mélyítenek egy hosszabb folyosót, itt *Král* János és *Richter* János dolgozik. Arról szólnak ők, hogy bizony a gépesítésre igen nagy szükség van. Látják ők ennek fontosságát a saját munkájukban. Míg nem volt „vitlájuk" (motor, mely egy dob segítségével a lejtő mélyéből felsőbb szintre húzza fel a teli csillét s közben az üreset leengedi), addig bizony kínlódtak eleget. Most azonban már nagyszerűen megy a munka.

— Mennyi a napi termelésük?

— Az előirányzat 9 csille, de megtermelünk fejenként 12—13 csillét is. A pártkongresszus tiszteletére vállaltuk, hogy további fél csillével emeljük a termelésünket.

— Sikerül?

— Kell, hogy sikerüljön.

Sikolón föl, csúszkán le, oldalfolyosókon, légjáratokon át járunk a sikvölgyi aknában. Az egyik munkahelyen valaki utánam kiált:

— *Hé, adja ide azt a könyvet.*

Egy lány szólt utánam, aki a földalatti domb aljában a csilléket irányítja.

— Nem könyv az, csak füzet.

— *Ja, az kár.*

De most már nem szabadul olyan olcsón. Beszélgetni kezdünk, elsősorban is arról, hogy minek neki a könyv. Van egy kis szabad ideje néha, akkor szeretne lapozgatni benne, meg este, munka után olvasna. Elfelejtett tegnap hozni a könyvtárból, most estére nem lesz szórakoznivalója.

Vigh Mártának

hívják ezt a lányt, aki hat hónap óta dolgozik itt lenn, másik aknában is dolgozott hat hónapig, így hát *már egy éve bányász-lány.* Arra kérdésemre, hogy szereti-e a munkáját, az a válasza: — Hát lehet ezt nem szeretni. Fele-otthonának érzi a bányát, mint mondja, úgy elszalad egy „sikt", hogy észre sem veszi. Szeretik a dolgozók, keres is szépen. Hogy meddig marad a bányában? Mint valami nagy titkot súgja meg:

— Van valaki, egy tatabányai fiú, tiszt lesz belőle, hátha...

S huncutul nevet.

Messziről kiáltanak: — *Csille!*

A lány munkához iát.

Mi meg indulunk tovább. A Sikvölgyi-akna munkahelyeinek látogatására. Oda, hol a többi szénért harcolnak...

Horváth B. Jenő

HIREK NYUGATRÓL

5000 literi kaktuszpálinka

Végre egy jó hir is érkezett MacArthur főhadiszállására: Nicaragua köztársaság kormánya táviratozott, hogy ők is segítik az ENSZ ügyét Koreában s ha már hajót küldeni nem tudnak (mert mind a nyolc vitorlásbárkára maguknak is nagy szükségük van, lévén pont most nagy szardiniaszezón) és ha már katonaságot sem nélkülözhetnek (mivelhogy a nicaraguán hadfiak még odahaza is inkább csak napozni szeretnek, hasmánt és mezítláb, s idegenkednek mindennémű fegyverforgatástól, pláne jeges távoli vidékeken, ahol megfázhat az ember és még hozzá lövöldöznek is) — nos, ezekután a respublika kormánya elhatározta, hogy mégis megtesz minden tőle telhetőt az amerikaiak támogatására és 5000 (ird és mondd: ötezer) liter pálinkát küld a macarthuri harcosoknak az egész nicaraguai lakosság szivélyes üdvözletével e ye-temben s kívánják a 38-ik szélességi foltájak csatárainak — váljék kedves egészségükre!

Ridgeway tábornok fellélegezhet a behavazott koreai harcmezőkön: Nicaragua segít s jön az ötezer literi banánlikőr, agávépálinka és egyéb pálmasnapsz. Minő új koktéllehetőségek nyílnak a törzstiszti kantinok bármixerei számára nemdebár, s minő örvendetes, hogy a propagandacikkekben ezután a hűs cseppet nyujtó hű Nicaraguát is fel lehet sorolni a komoly katonai segítségnyujtásra felsorakozott államok között!

Meg is érdemelné a derék köztársaság, hogy revánsként talán egy kis marshallizáló gyógyuszasszban részesítsék a gazdaságilag fejletlen országokról szóló hirhedt trumani recept szerint.

Egyelőre nem látványosak

azok a hadműveletek, amelyek csapataim arcvonalán folynak — közölte az amerikai Almond tábornok, egy koreai frontszakasz parancsnoka. Nem tudjuk, mit ért az amerikai tábornok úr látványosság alatt, miért rezeg hangjában szomorkás mélabú, hogy az ő frontszakasza nem elég látványos. A sajtónak tett nyilatkozatából arra kell gondolnunk, hogy az agresszorgenerális irigyli kollégái „látványos sikereit": a védtelen falvakat felperzselő gyujtóbombás repülőtámadásokat, a fedélzeti fegyverekkel lekartácsolt polgári lakosság hekatombáit, a képeslapokban közölt kivégzéseket, a földre sorjában elültetett levágott emberfejeket, az amerikaiak koreai harcmodorának egyéb látványosságait...

Almond tábornok ne aggódjék. Lesz még része neki is látványosságból. Olyanból, amilyenre nem is vágyott. De amelyet az igazság győzelme fog produkálni.

A Zöld Szél Klubjában

zajlott le a legújabb toklói találkozón, amelyen a háborús uszítás 1. számú utazó nagykövete, John Foster Dulles némi kis bizalmas politikai eszmecserét folytatott a japán felsőház legókonzervatívabb és legreakciósabb pártjának, a fasiszta Ryokufukai pártnak vezetőivel.

Dulles, akinek lábanyomában agressziós lángok csaptak fel Korea felperzselt földjén, ezúttal a japán néb hőrére alkuszik. A macarthuri főhadiszálláson tett látogatása után sietett át a japán fasiszták vezérkarához, a dallamosan Zöld Szél Klubja nevet viselő párthelyiségbe. Hogy ott miről tárgyaltak, arról nem jelent meg hivatalos közlés.

A beavatottak azonban már elégedetten dörzsölgetik kezüket s a tenyerük közé simuló sárga százdollárosok kötegeit . . . Amiből nyilvánvaló, hogy a magas tárgyaló felek megállapíthatták „nézeteik" teljes azonosságát. Ahogyan ez már így szokás régóta mindennemű zöld szelek klubjában s ama lyukakban is, melyből e bolond szelek fujdogálnak.

Hirek Tito Jugoszláviájából

„Titkos" fegyverszállítások

Legutóbb nyilvánosságra került, hogy Nyugat-Németországból Ausztria nyugati megszállt övezetén keresztül nyilvánosan és titkosan fegyvereket és hadifelszerelést szállítottak Jugoszláviába. Most újabb részletek kerültek nyilvánosságra: a Jugoszláviába szállított rádiótechnikai felszerelések szállítója a bécsi „Dvorzsik"-üzem és ugyanez az üzem titokban repülőgépmotorokat is akart Jugoszláviába szállítani. A bűnösöket ugyan leleplezték, de az angol és amerikai imperialisták jóvoltából szabadlábon maradtak és lehetővé tették számukra azt, hogy továbbra is fegyvereket szállítsanak Jugoszláviába.

A jugoszláv ifjúság védelmezi a nép érdekeit.

Nemrégiben tartották meg Belgrádban a titóista ú. n. „Népi Ifjúsági Szövetség" plénumát. Ezen az ülésen az ismert titóista lakáj, Miljan Neoricsics beszélt. A régebbi dicsekvő beszámolóktól eltérően, Neoricsics az alkalommal azon kesergett, hogy az ifjúság körében a „demoralizáció", „apathia", „perspektívanélküliség" hangulata uralkodik. A beszámoló szavai szerint a „lelkesedés hiánya vehető észre az ifjúságnál azoknak a feladatoknak a megoldása alkalmával, amelyeket a kormány állít az ifjúság elé."

Ezt a képet Neoricsics egyes kisebb vezetők „gyenge munkájával" próbálta megmagyarázni. Az ifjúság passzivitásának igazi oka, hogy nem hajlandók résztvenni azokban az akciókban, amelyeket a Tito-klikk tűz az ifjúság elé. Ma, amikor a jugoszláv hadsereget a háborús uszítók zsoldos seregévé változtatták, nincs olyan jugoszláv ifjú, aki önkéntesen és lelkesen építené a katonai repülőtereket, stratégiai vasutakat és utakat, gyárakat és üzemeket, amelyek fegyvert és hadianyagot gyártanak egy vérontáshoz.

A jugoszláv ifjúság nem hajlandó az ország felszabadítója, a Szovjetunió ellen harcolni.

A jugoszláv ifjúság széles tömegei nincsenek demoralizálva, nem estek apátiába, nem vesztették el a perspektívájukat, hanem éppen ellenkezőleg: egyre határozottabban lépnek a jugoszláv hazafiak harci sorába és egyre inkább tudatában van annak, hogy az ország felszabadulásának egyetlen útja a titoista-fasiszta rendszer megdöntéséért folytatott tényleges harc.

Az „ajándék"-kölcsön

Tito bandája eddig már több mint 400 millió dollár új imperialista kölcsönt vett fel. Persze, titokban tartják azokat a feltételeket, amelyeknek fejében a kölcsönöket kapták, sőt úgy tüntetik fel a kölcsönt, mintha ajándékok lennének.

Ez az eltussolás azonban nem sikerült. A jugoszláv nép saját bőrén érzi, hogy amióta Titóék imperialista kölcsönöket kapnak, a nép egyre nehezebben él, a nyomor egyre elviselhetetlenebbé válik. Látják, hogy a kölcsönök nem jelentenek segítséget, sőt még jobban kirabolják az országot. Hogy milyen súlyosak e kölcsönök feltételei, arra elég egy példát felhozni. Annak a 300 millió dolláros kölcsönnek, melyet Tito az amerikai kézben lévő Nemzetközi Banktól vett fel, az volt a feltétele, hogy Jugoszlávia fizesse meg nemcsak Amerikának, hanem az összes többi kapitalista országoknak is mindazokat a kölcsönöket, amelyeket a háborúelőtti Jugoszlávia népellenes rendszere, sőt a valamikori szerb királyság vett fel. Ezek a tartozások a háború előtt több mint egymilliárd 130 millió aranyfrankot, 3 milliárd 160 millió háborúelőtti francia frankot, 100 millió amerikai dollárt, 35 millió font-sterlinget, stb. tett ki. Természetesen az elmaradt kamatokat és jutalékokat is ki kell fizetni. Így fest az „ajándékként" kapott kölcsön.

És ezt tudja a nép is. Utcasarkon beszélik: „A titóisták úgy eladták az országot, hogy minden gyerek, amikor megszületik, máris tartozik az amerikaiaknak 25 ezer dinárral."

KÖNYVSZEMLE

N. Vasziljev: Három év Amerikában. *(Szikra-kiadás.)* „Utazásaim során kialakult bennem az a meggyőződés, hogy Amerika még az emberiség tegnapját éli" — írja a szerző, aki három évet töltött Amerikában és 1944-től 1947-ig bőséges alkalma nyílott az amerikai politikai és gazdasági, „kulturális" és mindennapi élet megfigyelésére. Vasziljev éles szemmel lát, a felületi jelenségek mögött is felfedezi a lényeget és kivételes stílus-készséggel adja vissza benyomásait. Műve éppen ezért az egyik legjobb könyv Amerikáról, az emberiség tegnapját élő országról, amelynek hírverői semmiféle propagandával nem tudják leplezni sokat magasztalt „életformájuk" embertelenségét és alacsonyrendűségét. Hiába harsog Amerika Hangja, ha ugyanakkor hivatalos statisztikai adatok szerint az Egyesült Államokban *minden huszonnegyedik másodpercben történik valamilyen komoly bűntény: minden századik másodpercben betöréses lopás, minden harmadik percben autólopás, minden kilencedik percben rablás és minden negyvenegyedik percben előre megfontolt szándékkal elkövetett gyilkosság.* A szerző ehhez hasonló adatokat és tényeket sorakoztat egymásmellé, kiegészítve saját megfigyeléseivel, s a történetírói hűséggel és riporteri frisseséggel megírt műve feltárja az olvasó előtt Amerika igazi arcát *A kapcsok fényűző életét és a tömegek nyomorúságát, az ál-kultúra hangos önreklámját, az amerikai hétköznapok és ünnepek egyazon sivár ürességét* — és **mindenek hátterében a dollárt, az üzletet.** Vasziljev mély történeti távlatot is ad művének, amikor bemutatja, *milyen változást, jobbratolódást jelentett Amerika politikájában Roosevelt halála* és Truman uralomrajutása.

Nem feledkezik meg Vasziljev a *másik Amerikáról, a dolgozók Amerikájáról* sem, azokról, akik a fasizálódó Egyesült Államokban rendkívül nehéz körülmények között is a haladás és a demokrácia védelmezői, akiknek száma egyre nagyobb és *„hangjuk mindinkább bizakodóan és egyre hangosabban csendül meg."*

Nemzetközi kérdések-sorozat *(Szikra-kiadás)* két új füzete *Irán,* illetve a *Fülöp-szigetek* helyzetét ismerteti a második világháború alatt és a háború után. P. *Milov* Iránról szóló tanulmányában leírja, hogyan kerítette hatalmába ezt a Szovjetunióval határos országot először a hitleri fasizmus, majd az amerikai imperializmus. Irán vezető körei a reakció hálójába kerültek s ezzel párhuzamosan az USA terjeszkedési politikája Iránban is megnyilvánult. De ugyanakkor kifejlődött az iráni demokratikus mozgalom is a munkások, parasztok és nemzeti kisebbségek körében s ezek egyre határozottabb politikai fellépéssel harcoltak a külső és belső reakció egyesült erőfeszítései ellen. A reakciós kormányzat törvényen kívül helyezte az Iráni Néppártot, betiltotta a demokratikus sajtót és szavával vetette börtönbe az iráni hazafiakat. Hiába számítottak azonban arra, hogy ezzel megerősítik helyzetüket: *Irán népei fokozott erővel folytatják a jobb jövőért vívott harcukat.* Ennek tudható be, hogy az iráni kormány a múlt év végén kereskedelmi egyezményt kötött a Szovjetunióval.

I. *Zaboz.ajeva* monográfiája a fülöpszigeti nép függetlenségi harcát ismerteti. A japán megszállás a fülöpszigeti tömegek megpróbáltatásának súlyos korszaka volt. De az elnyomatás ugyanakkor felnyitotta a fülöpszigeti dolgozók szemét és az új, amerikai gyarmatosítással szemben a Kommunista Párt vezetésével nemzeti ellenállást szerveztek. Az amerikai imperialisták erőszakkal folytatták gyarmatosító politikájukat, azonfelül katonai, tengerészeti és légi támaszpontokat építettek a Fülöp-szigeteken. Látszólag „függetlenséget" adtak az országnak, de ennek mibenlétére jellemző, hogy az amerikai katonai megszállást 99 évre tervezik. Az imperialisták koreai agressziója után magasra csapott a fülöpszigeti nép szabadságharcának lángja. A fülöpszigeti dolgozók a Kommunista Párt vezetésével sikeres harcokat vívnak országuk felszabadításáért és a béketábor délkeletázsiai szakaszának megszilárdításáért.

Jön! Csütörtöktől Jön!
Világos út
Egy sztahanovista szövőnő története
Vidám, zenés szovjet film

Ragyogó sportesemények a Pártkongresszus tiszteletére

A disztornán a legjobb magyar női és férfi versenyzők vonulnak fel

Február 17-én, délután 6 órakor a *Sportcsarnokban* ragyogó disztornát rendeznek a *Pártkongresszus* tiszteletére. A disztornán a legjobb női és férfi versenyzők mutatják be a szabadon választott különböző gyakorlatokat, amelyek

az olimpiai, a világbajnoki és a főiskolai világbajnoki műsor alapjai.

Február 18-án két kongresszusi sportesemény lesz. Délelőtt 10 órakor tartják meg a motorosok az idei *első* tereptornát. Délután 6 órakor az Előre tornacsarnokában *súlyemelő* verseny lesz, melynek keretében súlyemelőink a Pártkongresszus tiszteletére

rekordjavításokat

kísérelnek meg. Február 25-én a magyar válogatott birkózócsapat leutazik

Dunapentelére

és a dolgozók számára bemutatják a birkózó sport sok szépségét. Ugyanez nap a Vegyipari Szakszervezet *teke*versenyt rendez a legjobb női és férfi versenyzők részvételével. A négy legjobb női és férfi

röplabdázó csapat

villámtornát bonyolít le a *Pártkongresszus* tiszteletére.

Nagy cikkekben foglalkoznak a román lapok a IX. Téli FVB kiértékelésével

(MTI) A *Román Népköztársaság* sajtója nagy cikkekben részletesen foglalkozik *a pojánai IX. Téli Főiskolai Világbajnokság* eredményeinek kiértékelésével, közlik a résztvevő országok sportolóinak nyilatkozatait.

A *Scanteia*, a Román Munkás Párt központi lapja az első oldalon *képekben* mutatja be a küzdelmekben résztvett versenyzőket.

A *Bukaresti Népsport* „A pojánai eredmények széljegyzetei" című cikkében megállapítja, hogy az egész találkozót a *baráti* együttműködés és *békeharc szelleme* hatotta át. *A szovjet versenyzők fölényes tudása ismét a szovjet sport emelkedett színvonalát bizonyította.* Részvételük nagymértékben emelte a versenyek jelentőségét.

Foglalkozik a lap a magyar *Nagytestvérpár* szereplésével, akik *fölényes technikai tudásukkal*, egyöntetű, harmonikus mozgásukkal biztosították maguknak a Főiskola Világbajnokságot.

A Romániai Magyar Szó vezércikkében a következőket írja:

„A résztvevők itt tartózkodásuk minden pillanatában érezték a román dolgozók együttérzését a békéért vívott hatalmas harcban."

A Sportul Popular *„Jó utat kívánunk nektek, drága barátaink, akik a béke követei vagytok"* című vezércikkében így ír:

„A moszkvai diákok éppen úgy, mint a londoniak, a szófiai diáklányok éppen úgy, mint a helsinkiek, akik itt voltak és résztvettek a pojánai hatalmas ifjúsági világversenyen, nemcsak a sportvetélkedésben mérték össze erejüket és tudásukat, hanem a világ ifjúsága között őszinte együttműködés mellett is kiálltak."

Foglalkozik a lap a IX. Téli FVB eredményeivel, kiemeli a versenyzők sikeres szereplését és hangsúlyozza, hogy a *sportkombinát létrehozatala is a békeharc egyik eredménye.*

A Romániai Libera egész oldalas cikkében felsorolja a *Főiskolai Világbajnokság* kimelkedő eredményeit, dicséri a *Nagy*-testvérpár és *Szendrődi* Ildikó szereplését.

Dorogi vezeti a Textiles-Kinizsi-mérkőzést

A bajnoki futball-nyitány előtt *vasárnap* délelőtt 11 órakor az *üllői úti* sporttelepen a *Textiles SE* játszik a *Kinizsi* csapatával. A barátságos mérkőzést, amely a soronkövetkező bajnokság egyik főpróbája, *Dorogi* Andor vezeti.

Előtte a *Postások* mérkőznek a *Kinizsi Lendület* együttesével *Fehérvári* bíráskodása mellett.

Vasárnap délután 3 órakor a népligeti *Vasas Stadionban* a *Budapesti Vasas* az *Elektromosokkal* játszik. A meccsen *Révész* László lesz a bíró.

Fejlődést várnak a második válogató törvívóversenyen

Győrben a kardvívó utánpótlás mérkőzik

Minden vasárnapra jut egy-egy értékes és érdekes sportesemény a vívásban. *A vívósport meg is érdemli az érdeklődést*, mert a kisversenytől kezdve a nagy versenyig mindenütt valóban felkészülten,

nagy harci készséggel mérkőznek az első helyért

és a helyezésekért. Vasárnap a *Budapesti Lokomotiv* rendez törvívóversenyt, amelyet a *Magyar Vívó Szövetség* válogató versenynek minősített.

Negyven vívó

lép a porondra. Általában úgy látják, hogy a győztes *Berzsenyi, Tilly, Gerevich, Sákovits* és *Dunay* közül kerül ki. Meglepetés is történhet. Egyébként a második válogató törvívóversenyen törvívósportunk fejlődését várják. *Gerevich* Aladár formájáról igen jó hírek hallatszanak. A legutóbbi versenyen az *ötödik* helyen végzett, de ezt azzal magyarázták, hogy az olasz tőr helyett most

francia tőrrel verekszik.

Az új stílus egyelőre visszavetette, de az edzéseken már a *francia tőrt* is igen jól tudja kezelni. Mialatt törvívóink mérkőznek az elsőségért, azalatt a *Győri Vasas* a kardvívó-utánpótlás részére rendez nagyszabású viadalt, amelyen *az ország minden számottevő II. osztályú kardvívója* is *thoz* áll. A Vívó Szövetség gyászjelentést adott ki abból az alkalomból, hogy

Karvázi István,

a főiskolai világbajnoki magyar kardvívócsapat tagja hosszas szenvedés után elhúnyt. *A tehetséges fiatal kardvívó elhalálozása nagy részvétet keltett.*

Vegyes sport

Diósgyőrött *Zsákai* (Ózd), *Nyalka II.* (Ózd), *Tóth* (Salgótarján), *Kiss* (Diósgyőr), *Fejes* (Diósgyőr), *Bogácsi* (Salgótarján), *Lővei* (Diósgyőr), *Kalocsai* (Miskolc) győztek a SZOT szabadfogású birkózó bajnoki versenyén.

A győrmegyei Testnevelés és Sportbizottság megalakult és megkezdte munkáját.

Minden sporttal lelkesen foglalkoznak a MAVAG-ban

A *MÁVAG* sportirodájában lendületes munka folyik. A sport minden vonalán kiveszik a részüket

az úszástól a labdarúgásig.

Sipos Ferenc sportfelelős elmondotta, hogy az alapfokú tornász csapatbajnokságra *18 férfi és két női csapat* is nevezett. A második és a tizedik számú férfi csapatuk már *tovább* jutott és a második *női* csapatunk is biztosította a bajnokságban való további részvételt.

Izmos, erős birkózókat állított ki a MÁVAG a SZOT birkózóbajnoki küzdelmeire.

Az a reményük, hogy jól szerepelnek. Az *ökölvívó* szakosztály március első négy napján országos meghívásos *ifjúsági* versenyt bonyolít le a MÁVAG-kolónia földszinti helyiségében. Az úszószakosztály, amely egyre terebélyesedik, vasárnap, február 18-án este 7 órakor

nagy tömegversenyt rendez a Sportuszodában.

A *Magyar Úszó Szövetséget* és a társegyesületeket kérték fel a tömegsportot jelentő úszóversenyen való segítségre. A *MÁVAG* és a *Csepeli Autógyár* dolgozói szerepelnek ezen az úszóversenyen. Érdekessége, hogy

csak az a dolgozó indulhat, aki nyilvános versenyen még nem vett részt.

Az ilyen tömegmegmozdulások arra is alkalmasak, hogy a szakértők *új tehetségeket fedezzenek fel.* Rendbehozzák a MÁVAG-ban az atletikai pályát. A nyári idényben mindig nagy tömegeket mozgat a MÁVAG

az atletikai sporthan is.

Az idén még fokozni akarják az atletikai versenyeken résztvevők számát. *A legfiatalabb korosztállyal ugyancsak meg akarják kedveltetni az atletikát.*

Döntő mérkőzések következnek a Téli Kupa vízilabda-mérkőzéseken

A vízilabdázók *Téli Kupájának* három csoportjában befejezéshez közeledtek a selejtező mérkőzések. Az utolsóelőtti fordulót *szombaton* és *vasárnap* bonyolítják le a *Nemzeti Sportuszodában.*

A következő mérkőzések lesznek szombaton: *Vörös Meteor—Szolnoki Dózsa II., Művészeti Dolgozók SE—Építők KSE, Tipográfia—Standard, Postás—Siemens.*

Vasárnap a *Gyárépítők* a *ceglédi* csapattal mérkőznek, a *Siketnémák* sportegyesületének pedig a *MÁVAUT* lesz az ellenfele.

Jelenleg az I. csoportban a *Szolnoki Dózsa II.* veretlenül vezet, de veretlen az utána következő rosszabb gólarányú *Vörös Meteor* is. A II. csoportban a *Tatabányai Bányász* áll az élen 8 ponttal és ugyancsak 8 pontja van a *MÁVAG*-nak, amely szintén veretlen. A III. csoport első helyét már a *MÁVAUT* biztosította. A második helyért a *Gyárépítők* és a *ceglédiek* mérkőznek.

Elmarad a szerda estére hirdetett Vörös Meteor—Kinizsi I. osztályú jégkorongbajnoki mérkőzés. Helyette a Vörös Meteor—Kinizsi *ifjúsági* éremmérkőzést játsszák le.

Színházak szerdai műsora

Operaház: Walkür (B. 9., 7). — **Nemzeti** Ljubov Jarovája (fél 7). — **Városi:** Mindenki muzsikája (Harmónia, 7). — **Magyar:** Szerelmi házasság (NKO V., 7). — **Madách:** Liliomfi (7). — **Belvárosi:** Üzenet az élőknek (Krecsányi-bérlet, 7). — **Fővárosi Operett:** Aranycsillag (7). — **Vidám:** Zűrzavaros éjszaka (7). — **Ifjúsági:** Sérelem (Jacobi-bérlet, 7). — **Üttörő:** Erős János (4). — **Zeneakadémia:** Romantikus bérlet 1. est (8). — **Állami Bábszínház:** A csuka parancsára (délelőtt 10). A nyúl meg a kandúr (3, 5). — **Fővárosi Varieté:** Jó reggelt Budapest (fél 8). — **Kamara Varieté:** Akinek nem inge... (7).

Mozi

A KINAI NÉP GYŐZELME: (színes film) FELSZABADULÁS (Flórián-tér 3) ½4, ¾6, 8, v. ½2. — TÁTRA (F.-erzs.) ½6 ½8, v. ½4. — KORZÓ (Ujpest) 4, ½7, ½9. — ROYAL (Kispest) 6 ½9, v. ½4.

TŰZ ÉS FERGETEG: (történelmi film) SZIKRA (Lenin-krt 120) 4, ½7, 9. — DÓZSA (Róbert K.-krt. 61) ½4, 6, ½9. — MÁJUS 1 (Mártírok-útja 55) 4, ½7, 9. — MUNKÁS (Kápolna-utca 3b) 5, ½8, v. ½3. — BRIGÁD (P.-lőrinc) ½6, 8, v. 3.

TITKOS MEGBIZATÁS: (magyarul beszélő szovjet film) VÖRÖS CSILLAG (Lenin-krt. 45) ½5, ¾7, 9, v ½3 (prol.!) — SZABADSÁG (Bartók B.-út 64) 4, ½7, ½9 — ÓBUDA (Selmeci-u. 14) ½5, ½7 ½9 v. ½3.

ÖRDÖGSZAKADÉK: (lengyel film) SAVOY (Üllői-út 4) ½4, ½6 8. TANCSICS (Csepel) 5, ½8 v. ½3 — BETHLEN (Bethlen-tér 3) 4, ½7, ½9, v. ¾2.

TARKAKOCKÁS: (német film) MARX (Landler J.-u. 39) ½4, ½6, 8. — ZUGLÓI (Angol-u. 26) ½5, ½7, ½9. — UGOCSA (Ugocsa-u. 10) 4, 6, 8.

A TRUBADUR: (Verdi operája olasz filmen) DUNA (Fürst S.-u. 7) ½5, ¾7, 9, v. ½3 prol.) — FÓRUM (Kossuth L.-u. 18) 4, ½7 ½9, v. ¾2.

VIGAD AZ ERDŐ: (rajzfilmsorozat) UTTÖRŐ (Bajcsy-Zs.-út 38) 4, 6, vas.: 10, 2, 4, 6 (prol.)

HARC A BÉKÉÉRT: (dokumentfilmek) FÁKLYA (Lenin-krt. 88.) d. u. ½5-től este 11-ig és vas. d. e. ½11-től este 10-ig folytatólag. — ALKOTÁS (Alkotás-u. 11) ½5, ½7, ½9, v. ½3.

POTYOMKIN PÁNCÉLOS: (a szovjet filmművészet halhatatlan alkotása) JÓZSEF ATTILA (Kálvária-tér 7.) 4, ½7, ½9.

BERLIN ELESTE I., II. rész: (magyarul beszélő színes film) KULTÚR (Kinizsi-u. 28.) 4, 7. — KRISZTINA (Krisztina-krt. 155.) 4, ½8.

VIHAR GRUZIÁBAN II. rész: (történelmi film) BÁSTYA (Lenin-krt 8.) 11, 1, 3, 5, 7, 9 (prol.)

KIS KATALIN HÁZASSÁGA: (vígj.) KOSSUTH (Váci-út 14) 4, ½7, ½9, vas.: ¾2.

KÁRHOZOTTAK ÖSSZEESKÜVÉSE: (magyarul beszélő színes szovjet film) PETŐFI (Rottenbiller-u. 37.) ½4, ½6, 8. — OLYMPIA (Lenin-krt. 26) 4, ½7, ½9, vas.: ¾2

ISTENEK TANÁCSA: (német film) ADY (Somogyi B.-út 8.) ¾4, ½7, ½9., vas.: 2. prol. — BODOGRÁF (József-krt. 63.) ½4, ¾6, 8.

GÁT (csehszlovák film) PÁTRIA (Népszínház-u. 13) 4, 6, 8. — TINODI (Nagymező-u. 8) ½5, ½7, ½9., vas.: ½3. — GLÓRIA (Thököly-út 56.) 4., 6., 8.,

AZ OROSZ KÉRDÉS: (magyarul beszél) ADMIRAL (Mártírok útja 5.) ¼5 ½7, ½9., vas.: ½3

KATKA STÚDIÓ (Akácfa-u 4) 4, ½7, ½9, v. ¾2. — ELIT ½5, ½7 ½9.

SZUHE BATOR: (a mongol nép hőse) HAZÁM (Váci-út 150) 4, 6, 8, v 2.

LEGÉNY A TALPAN: (Szimonov színművéből) PHÖNIX (Rákóczi-út 68.) 11, 1, 3, 5, 7 9. — HIRADÓ MOZI (Lenin-krt. 13.) 1. Magyar Híradó, 2. **AZ ELSŐ TRAKTORKEZELŐ LEÁNY**, 3. Szovjet híradó, 4. **GYORSOLVASZTÁROK**, 5. **KÉNYESKE**. Reggel 9-től este 11-ig folytatólag.

FÉNY (Ujpest) 1. Magyar híradó, 2. Szovjet híradó 3 **SZTALIN-HID**, 4. **A MUNKA HŐSE**, 5. **SZOVJET PARASZTKÜLDÖTTSÉG MAGYARORSZÁGON**, 6. **NYUL FERKÓ**. D u. 5-től este ½10-ig folytatólag és vas. d. e. ½11-kor és d. u. ½1-től este ½10-ig folytatólag.

Csütörtöki ügetőversenyek

Kezdete fél 4 órakor.

I. A nagy formában lévő Kerner papiron kitűnő esély, de Nádor és Primadonna hajtóengedménye révén komoly ellenfél lehet. Rosalinda már esedékes. Badalló most állandóan jól szerepel.

II. A munkaformák alapján nehéz elképzelni Lusse vereségét, legkomolyabb ellenfele a félévi szünet után induló Csak rajta lehet. A hajtóengedmény még növeli esélyét. Riadó ezen a távon nagyon jó. Kyra Sus ugrás nélkül küzdelemben lehet. Pacific a meglepetés lova.

III. Az idén először induló Híradó kitűnően dolgozott Zwillinger kezében s könnyen lehet, hogy első startjára győz. Nurmi élről indulva elszaladhat annyira, hogy nem érik utol. Rikkanes ugrás nélkül könnyű nyerő lehet. Lis Voló fokozatosan javul.

IV. Kazinc élről indulva bevezethet. Ha Napoleon formát üget, nem lehet megverni. Geoffrey állandó bizalommal indul. Ha Miseta elbír Neróval, akkor küzdelembe kerülhet. Lila Sport már esedékes.

V. Love Story most olyan jó, hogy 90 méter előnyével megverheti a klasszisokkal jobb Ulit. Lobogót utolsó versenye előrehozta. Repülő minden futása helyezés.

VI. Cousine Louison ismét megoldható feladatot kapott, ha nem hibázik, nehéz megverni. Cigánybáró vasárnap nyerő pozícióban hibázott. Gyuri ebben a mezőnyben némi klasszist képvisel s még ilyen beállítás mellett sem esélytelen. Talisman II. legutóbb az utolsó méterekig nyerő volt.

VII. Az utolsó formák szerint Gazella lenne az első esély, de mi inkább Janika és Andrea D. küzdelmére számítunk. Caroline M. már nagyon esedékes. Hódító a meglepetés lova. Gyöngyvirág lassan megérik.

VIII. Louise Roy lenne a legjobb esély, de mindig megverni valami. Becsked fia a táv miatt érdemel figyelmet. Merészt legutóbbi versenye előrehozhatta annyira, hogy itt komoly ellenfél legyen. Demure minden futására javul.

IX. A bombaformában levő Hildát itt nehéz megverni. A jól dolgozó Etus, az élről szívesen ügető Romeo és Lady Hammer lehet az ellenfél. Fruska a meglepetés lova. Rianás titkos tip volt vasárnap.

I. III. oszt handicap.

2 Dacos	(Gál 20)	2100
4 Fenegyerek	(Simkó)	2140
5 Rosalinda	(Marschall)	2160
7 Nádor	(Pál 20)	2180
8 Badallo	(Fried)	2180
9 Kerner	(Kovács J.)	2180
10 Primadonna	(Fülöp 20)	2240

Tip: KERNER — BADALLÓ — ROSALINDA

II. IV. oszt. handicap.

1 Csak rajta	(Vilcsek A. 20)	1700
2 Cincér	(Rothfischer)	1700
5 Riadó	(Galla)	1720
6 Zsivány	(Fülöp 20)	1740
7 Kyra Sus	(Fried)	1740
8 Lusse	(Zwillinger)	1740
9 Labda	(Nagy)	1760
10 Pacific	(Sziklai 20)	1760

Tip: LUSSE — CSAK RAJTA — KYRA SUS

III. IV. oszt. handicap.

1 Rikkanes	(Paulovitz)	1700
2 Lajos	(Tassonyi 20)	1700
3 Nurmi	(Gulber 20)	1720
4 Kacér III.	(Vilcsek A. 20)	1740
6 Lis Volo	(Fried)	1760
7 Miss Engl.	(Marsch. R.)	1760
8 Bujdosó	(Szabó 20)	1760
9 Híradó	(Zwillinger)	1760
11 Lady Astute	(Marschall)	1800

Tip: HIRADÓ — NURMI — RIKKANCS

IV. III. oszt. handicap.

1 Kazinc	(Gaál 20)	2100
3 Napoleon	(Dékmár)	2120
6 Lila Sport	(Wampetich)	2180
7 Honvágy	(Váradi)	2180
8 Geoffrey	(Csurka 20)	2180
9 Ariane M.	(Simkó)	2180
10 Nero	(Miseta 20)	2180

Tip: KAZINC — NAPOLEON — NERO

V. Villámhandicap.

2 Love Story	(Kovács II.)	1600
6 Lucky Star	(Zwillinger)	1640
7 Repülő	(Jónás)	1640
9 Lobogó	(Kovács I.)	1640
10 Uli	(Marschall)	1690

Tip: LOVE STORY — ULI — LOBOGÓ

VI. V. oszt. handicap.

1 Cousine Louison	(Marsch.)	2000
2 Tündér	(Menyhért 20)	2000
3 Talisman II.	(Hévizy)	2020
7 Cigánybáró	(Zwillinger)	2040
9 Főnök	(Jónás)	2060
10 Sanyi	(Fülöp 20)	2080
16 Caia f. n.	(Simkó)	2120
18 Gyuri	(Paulovitz)	2160

Tip: COUSINE LOUISON — CIGÁNYBÁRÓ — GYURI

VII. II. oszt. handicap.

1 Clairfontaine	(Simkó)	2000
2 Hódító	(Marsch. R.)	2000
3 Gyöngyvirág	(Paulovitz)	2020
4 Gazella	(Horváth)	2020
6 Urfi II.	(Jónás)	2040
7 Caroline M.	(Rothfischer)	2060
8 Andrea D.	(Váradi)	2060
9 Lucy Frisco	(Hévizy)	2080
11 Janika	(Wampetich)	2080
12 Dione	(Filyó)	2080

Tip: JANIKA — ANDREA D. — GAZELLA

VIII. Nemzetközi handicap.

2 Guy Rosecroft	(Simkó)	2020
4 Merész	(Máté)	2020
7 Joli	(Wampetich)	2020
11 Louise Roy	(Konta)	2040
12 Becsked fia	(Horváth)	2040
13 Demure	(Jónás)	2060
17 Laci	(Hévizy)	2060

Tip: MERÉSZ — LOUISE ROY — BECSKED FIA

IX. II. oszt. handicap.

1 Romeo	(Jónás)	2000
3 Brugós	(Horváth)	2020
5 Rianás	(Filyó)	2040
7 Fruska	(Konta)	2060
8 Lady Hammer	(Simkó)	2060
10 Etus	(Marschall R.)	2080
12 Hilda	(Rothfischer)	2100

Tip: HILDA — ROMEO — LADY HAMMER

UJBUTOROK
Sztopka képesített asztalos üzletében Vidékre csomagolás Király-u. 82 Fióküzlet nincs Cimre ügyelni. Hálók, kombinéltak, konyhák

ADÁS-VÉTEL
FAJ A TYUKSZEMED? Anticorn tyúkszemirtót használjon biztosan elmulasztja Ára 3.80 forint Nagy drogéria Budapest VIII., József-körút 19

Gyümölcsfát mielőtt rendel, kérje kedvezményes árlapomat. Szabó faiskola, Orosháza.

Szőlőoltványokat azonnali szállításra termelői áron rendelhet Kiss szőlőtelepről, Abasár.

RUHÁZAT
HORRIBILIS árat fizetek férfiruhákért, kabátokért saját üzletem részére. FROST Kazár-utca 5 Hívásra lövök Telefon: 227—317

KÜLÖNFÉLE
Keresek nyugdíjas, özvegy vagy más független, jobb családból 40—50 év körüli nőt, lakás és ellátásért vidékre Választ Nagy Anna, Bánk, Nógrád m. kérek.

BUTOR
Vogel csillárüzemtől részlet. javítás felülvegezés Horváth Mihály-tér 1. (Baross utca sarok.)

Üzleti polcokat pultokat galériát egészséges deszkát, berendát veszek Telefon: 935—535

Anzeigenpreise
1 szó hétköznap 50 fillér
1 szó vasárnap 1 forint
Legkisebb hirdetés tíz szó
Az első szó és a vastagon szedett szó duplán számít
A Kis Ujság hirdetési osztálya: Budapest Bajcsy Zsilinszky út 34. Telefon: 125 340

SZŐNYEG
Mindenfajta szőnyegek vétele, eladása Ungár Rákóczi út negyvenkettő Telefon: 224—343

Szőnyeget, ponyvát POKRÓCOT ÉS RUHÁT VESZEK. VIDÉKRŐL IS! FALUS (FREUND) Ecseri-út 4 Telefon: 13—58—12.

BUNDA
Bundák szőrmebélések olcsón Szemere szűcsnél. Lenin-körút huszonhat. Bundát veszek!

KIS UJSÁG
5. évfolyam 38. szám
Kiadja a Független Kisgazda Párt
A kiadásért felel KATONA JENŐ felelős szerkesztő
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Eötvös-utca 12. Telefon: 420—760.
Hirdetési osztály: Bajcsy-Zsilinszky-út 34. Telefon: 125—340
Csekkszámlaszám: 61.080
Az előfizetés ára havonként 12 forint. Csekkszámlaszám: 61023.
Nyomatott: Független-nyomda, Bp., VI., Eötvös-u
Felelős: Földi Vilmos

A Szendrei-Szentiványi-féle Nagy Magyar Müvészlexikon
tekintetes Szerkesztőségének,

Budapesten.

A "Szabad Müvészet" f.évi szeptemberi számában közzétett felhivásukra alulirottan, közlöm a kért életrajzi adatokat:

Név: Gerendássy György. /festőművész/
Születési adatok: Budapest, 1915.augusztus 29.
Studiumok: Gulyás Sándor, Aba-Novák, Gállé Tibor, Gábor Moric. Osztöndijjal Párisban, dolgoztam André Derain, Pablo Picasso és G.Braque, vmint Maurice Utrillo mütermeiben és tanultam a l,école des beaux-arts-on.
Kiállitottam: Páris, Barcelona, München, Belgrád, Bukarest, Sofia, Budapest.
Dijaim: Párisból bronz-plakett, Barcelonából bronz-plakett, Siemens-magyarországi üzemeinek bronz-plakettje, Pestvármegye Ujjáépitési bronzplakettje.
Jelentékenyebb müveim cimei és hollétük: Parlag /Barcelona/, Falu /Budapest,Socdem Párt/, Nyomor /Bpest,Szocdempárt/, Müteremben /Bpest Magy.Kommunista Párt/ és igen sok kép, portrait külföldi és belföldi magánosoknál.
Müködési irányom: expressivnizmuson és dekorativ kubizmuson, vmint a realizmus legmélyebb karakterizálásán keresztül egy kissé a misztika és absztrakció felé.

Nagykovác si, 1947.szept.18.

Tisztelettel
Gerendássy György.
/ Gerendássy György/
festőművész,
Nagykovácsi.

MAGYAR TÁVIRATI IRODA
Külföldi Sajtószolgálat Főosztály
FIGYELŐSZOLGÁLAT
Budapest, VI. Dalszínház-u. 1.
Tel.: 227-681 és 227-488.
Gerendássy
KIS ÚJSÁG, BUDAPEST
1951 OKT 28

276

Az építő

(Gerendássy rajza)

sági elhatározását ötlete
oldja. Tudjuk, hogy a mag
történelmi multját kifejező *B*
a magyar tragédia megteren
azért szőtte a cselekménybe, l
zal a darab eszmei monda
teljessé kerekítse. Ám szerintü
sem helyénvaló, hogy Déryn
szíves, jóakaratú szavának ö
helyettesítse Katona József
ihletét, — hiszen *ez a film*
színjátszásunk történetét
ször a népi köztudatba.

Ahány szerep — ha nem is nagy szerep —, annyi alkalom olyan alakításra, amely emlékezetünkben él és ott folytatja képzeletbeli életét, feledhetetlenül. Mindjárt *Tolnay Klári* egyszerűségében, bájos, de ugyanakkor Déryné ihletettségét kifejező, meggyőző játékára gondolunk, akinek áriáit és dalait *Gyurkovics Mária* énekelte csillogó szépségű hangján. Am különösen valószerűek és a korhangulatot, társadalmi viszonyokat elhitetően felidéző jellemképek: *Rajnay Gábor* Benke Józsefe, az úttörő, lelkes, öntudatos magyar színészeknek dús színekkel megformált hősi alakja, *Deák Sándor* komoran szenvedélyes, daccal és kitartással küzdő Kulcsár Istvánja, a beszédében és egész magatartásában máskép el sem képzelhető újságszerkesztő táblabíró, *Szabó Sándor*, Déry Istvánnak a durvaságig indulatos személyét átélő egyénítése, *Bilicsi Tivadar* ízesbeszédű, kedélyességében is harcias Murányija, *Gombaszögi Ella* utolsó filmszerepének (Déryné anyja) komikai pillanatai és *Sárdy János* dévaj, rokonszenvesen mozgékony, dalostermészetű Szentpéteryje, aki ugyan nem egyezik a *Szigligeti* adta jellemrajzzal, de erről nem ő tehet. *Molnár Tibor* Katona József alakját mintázta meg annyi komorsággal és elképzeltetéssel, amennyit a szövegkönyv számára engedett, a szűkszavú költőből nagyon is beszédes szereplőt formálva. Kiemelkedik *Honthy Hanna* her-

gozó nép megteszitett harcat a szocializmus építéséért, a béke megvédéséért.

Nagy érdeklődés nyilvánul meg a kiállítás iránt, amelyre képzőművészetünk majdnem teljes egészében felkészült s a kiállításon a »beérkezett« festők és szobrászok művei mellett sorakoznak majd fel *a legifjabb nemzedék* alkotásai is. Minden bizonnyal nagy érdekessége és értéke a kiállításnak, hogy a magyar művészek nesztora, *Csók István* is elküldte legújabb művét. A tavalyi kiállításon Csók mester egészségi állapota miatt nem vett részt, pedig azon a háromosztású festményén, melyet most a dolgozók elé visz, több mint két éve dolgozik. A triptichon címe: *Háború és béke.*

Egy korábbi műteremlátogatásunk során volt alkalmunk a legújabb Csók-festmény vázlatát látni. A középső rész szénagyüjtést ábrázol. *A békés munka szépsége, a tettre-*

A szevill

Felújítás az

Három kiemelkedő sikert eredményezett az Operaházban *A szevillai borbély* új betanulása. *Majorossy* Aladár betanítása és vezénylése, *Remsey* Győző Almavivája és *Melis*

S azt a lelki érzékenységet tükrözik, amelytől *Bacho* egyik haikuja juthat eszünkbe: „Figyelmes szemnek / pásztortáska virágzik / kerítés tövén."

És ezek után szóljunk az ellentétes pólusról, az újvadakról. Anyaggyűjtésem során érdekes volt megfigyelni, hogy milyen elemi hévvel igyekeztek bizonyítani a romániai művészek, hogy ami világdivat, az náluk az alkotóművészeti és társadalmi szituáció szükségszerű következménye. Vácott *Joan Muresan* képviselte ezt a művészetszemléletet, s ő is egyetlen sorozatával, a *D'Ivry herceg csodálatos órái* című, hét műből álló alkotásával. Úgy tűnt, hogy a herceg az *Ezeregyéjszaka* buja vi-

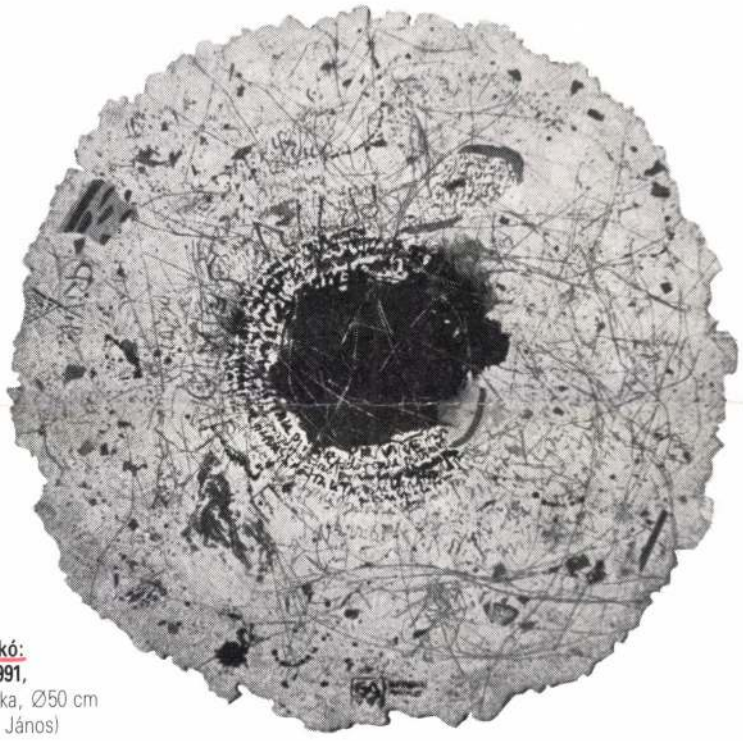

Gerendi Anikó:
Tekintet I, 1991,
egyedi technika, Ø50 cm
(Fotó Halpert János)

lágából bukkant elénk, tündökletesen, színpompásan és rendkívül érzéki körülmények között. A képek meséi nem is szólnak másról, mint az érzéki gyönyörök rafináltságáról. Holott korábbi műveit is ismerve, tudható, hogy ennél sokkal árnyaltabb, az emberi psziché tragikus oldalára is érzékeny alkotót tisztelhetünk benne. Tavaly, 1991-ben három nagyváradi művészt ajánlott Románia a nemzetközi Sao Paolói Biennálén való részvételre, *Dobriban Emilt*, *Pop Ioan Augustint* és *Ioan Muresant*. Közülük a nemzetközi zsűri végül Ioan Muresan részvételét kérte. Immár nem a nagyváradi művészetet gazdagítja műveivel Dan Perjovski, akinek erőteljes figurális grafikai művészete akár külön cikket érdemelne, időközben ugyanis Bukarestbe költözött.

Röviden még négy művészről kell szólnunk, Ferenci Károlyról, Egyed Juditról valamint Vreme Sorin és Gina Hora tevékenységéről. *Vreme Sorin* 1991-ben Ujvárossy Lászlóval együtt Budapesten mutatkozott be, s azon túl egy-egy munkájával különböző tárlatokon — így a *Várakozás és kitörés*en is — találkozhattunk. A művész grafikai lapjain növényi részletekből építkezik, sorozatokat készítve, és az analizált elemekből egy-egy művet ismét egybeszerkesztve. Természetközeli szemléletét néhány akcióval is érzékelteti. *Gina Hora* számára viszont az emberi portré a fő kifejezési eszköz. Portrésorozatain nem konkrét személyekről fogalmaz képet, hanem egy-egy portré válik nála egy-egy karakter általános kifejezési lehetőségévé. Munkáiban sok van a *Dubuffet*-féle art brut gondolatából. *Ferenci Károly* művészetében a festői és az installációs tevékenység váltakozik. A *Médium 1*-en Sepsziszentgyörgyön a *Dialógra* készített *Delacroix-parafrázis*a ragyogó volt (gyufaskatulyán jelent meg a Delacroix-féle szabadság géniusza, miközben a forradalmi hevületből gyufaláng — se — maradt). Szombathelyre *Malevics* hommage-t küldött *Megfeszített vászon* címmel, a vásznat négy sarkánál kötözte meg, s fekete szalaggal keresztbe átkötötte. *Egyed Judit* szobrászatát a tömbökből alig kibontott formák jellemzik. A *Hegyi kristály álma* című műve a nagy tömegben rejtőző csodára hívja fel a figyelmet, amely mindig meglelhető, ha szemünk, érzékenységünk van hozzá. Mint ahogy a nagyváradi művészet is kikristályosította azokat az értékeit, amelyeket ezen írásban felvillantani igyekeztem.

HAGYOMÁNYŐRZÉS SZOLNOKON

A művésztelep 90 éve • *Kovács Ágnes Veronika*

Az 1902-ben alapított szolnoki művésztelep 1992-ben ünnepelte 90 éves fennállását. Ebből az alkalomból kiállítást rendeztek a Szolnoki Galériában. A képeket és kisplasztikákat, melyek az elmúlt majd egy század művészi tevékenységét idézik fel, az épület adottságait kihasználva, két részre osztották: az első emeletre kerültek az I. világháborúig Szolnokon alkotók művei, egy emelettel feljebb pedig a kortárs képzőművészek alkotásai kaptak helyet.

A szolnoki művésztelep alapításának gondolata a XIX. század utolsó évtizedében fogant. Az alföldi város akkor már évtizedek óta vonzotta a tehetséges festőket — elsősorban az osztrákokat —, akik az alföldi romantikus tájat, nemzeti viseletet, népi szokásokat idézték vásznaikra. A francia gyökerű plein air festészet ez időben vált elterjedté az osztrák piktorok körében. A Szolnok környékén elterülő végtelen síkság, a minden mesterkéltségtől mentes, szabad természetben való alkotás vágya hívta ide az újítani vágyó művészeket. A plein air intenzív fényhatásokon, érzékletes reflexen nyugvó festészet, mely nyitott, természetes környezetet igényelt, s ez újabb indok volt az osztrák és magyar „lázadóknak", hogy Bécs, München helyett a magyar Alföldre, Szolnokra induljanak festeni.

August von Pettenkofen: Álló férfi

Az elsők között érkezett ide az az *August von Pettenkofen*, aki *Ferdinand Waldmüller* tanítványaként lett a plein air híve, és 1855—81-ig rendszeresen járta az Alföldet téma után kutatva. Így születtek meg a *Vándorló cigány*, a *Szolnoki vásár*, az *Álló férfi* című munkái. A *Szolnoki vásár* már sokkal oldottabban festett mű, mint a korábbi, pontos beállításokkal, precíz kidolgozással készült képei. Az emberek arcvonásai csak sejthetők, foltokban jelennek meg az árnyékok is, és ettől a kép délibábossá válik. Az alapítóként számon tartott festő magával csábított néhány osztrák és német piktort (*Adolf Shchleiger, Adolf von Velden*), de vele együtt került Szolnokra *Borsos József, Aggházy Gyula, Deák-Ébner Lajos, Bihari Sándor* és *Fényes Adolf* is.

A művésztelep munkásságára végig rányomta bélyegét e korai stílus. A későbbi alkotók igyekeztek hagyománnyá változtatni a francia gyökerű plein air festészetet, mellyel elsőként Pettenkofen, Deák-Ébner és Bihari próbálkozott az Alföldön. Nagy hatással volt a szolnokiakra *Munkácsy Mihály* plebejus szemlélete és Fényes Adolf „weimari szegényember-festészete" is.

Az alföldi légkör sajátosságai különös fényviszonyokat teremtettek, s a plein air festők rajongva festették itt képeiket. Ennek ellenére sem nyújtott azonban Szolnok és vidéke huzamosabb ideig témát a művészeknek. Az ökrösszekér, a talajművelés „egzotikus" primitív formái, a népviselet természetesek voltak a magyar művészek számára. Inkább egy-egy különleges helyzet ragadta meg őket, így készült Bihari Sándor *Bíró előtt* című képe, amely mentes minden szentimentalizmustól, romantikától. A kiállításon sajnos ez a kompozíció nem látható, s másik jelentős alkotása a *Programbeszéd* sem, csak ennek egy tanulmány-előzménye.

Deák-Ébner *Tutajosok* és *H. Mattioni Eszter Munkásportré* című képe azonban szerepel a tárlaton. Az általuk képviselt irányzatnak a művésztelep egyik legerősebb

GERENDI Anikó

1. 18. p. + ill.; Szegmentum c. Ziell. Vác, 1992

Ünj Mív 1993

M.D.K.

Dr GERENDi Béláné

1931-ben Nagybányán a Szépművészeti Iskola tagja

Réti: Nagybánya.. Bp. 195.. 340.l.

Dr. GERENDI Béláné M.D.K.

1933-ban Nagybányan a Szépmüvészeti Tak
l[illegible]tagja

Réti: Nagybánya... Sp. 1954. 341.1.

MDK

Gerendi Miklós, ~~[illegible]~~

szarkadi templomépitkezésről szóló oklevél 1310.

252.o.

Entz Géza:Müvészek és mesterek az erdélyi gótikában.

KelemenEml. 249-264.o.

Gerendkeresztúri

ref. templom.

távlati képe,

Torongajtó feletti

felirat.

Harang.

Debreczeni László

1931. 127. l.

MDK

Gerenger Sebestyén

Tyemerin,Sz: M.Népm. és Ipm. kiáll. Moszkvában.
Sz.M. 1954. 139 l.

Gerendi templom
és kastély
Repr.
Kerdélyi Múzeum
1933. 11. 1.

IWOSEGI DURD 1707 felirattal.
ics Ipolyi 129. szám.

24-ből.
ics Ipolyi 100. szám.

zabócéhé IO: SIPKOVSKI : MA :
IO : SILADI : IO : SCZICZA : —
S : KUKLIS : M : D : TOMAS :
I : SO : 1725 felirattal.
ics Ipolyi 124. szám.

JHANES LACKA 1726 felirattal.
ics Ipolyi 125. szám.

61-ből.

korsó, XVIII. század.

z Ipolyi-gyüjteményből.
ich PA, 258. l. — Gerevich IPGY,

PROFILKÉPE,

ázad.

Ó ÉS KANÁLKA,
rép, figurális dísszel.
ázad.

Gerendássy György

V. Lacina: Kísértetjárása várkastély ban
c. novellákhoz 2 illusztráció (repr)

Irodalmi Újság 1955 nést. 32 n. aug. 6. 7 l.

MDK

Gerendássy György

n.t: Hét festő. Kis Ujság, 1949. máj.7.

Gerendássy György, festö

Feleségem. Olajf.

Bpesti Föv.Képtár.-Képzömüv. Ip.müv. és Foto kiáll.
1948.jan.3.-22. Kat.

MDK

Gerendássy György, festö

Müteremdarok. Olajtempera.

Föv.Kpt.-MKSzSz.-II.Szabad Nemz.Kiáll. 1947. márc.16.-
ápr.6. Kat. lo.1.

Gerendássy György

festő

Nagykovácsi

Jency u. 487.

MKSz 1947

Gerendásy György

festő

l.

Szabad Művészet

1949. 262 e.

Gerdmpi
Gerer
Gerera
Geresi

MTA MKCS

Gerény helyreállítás Ungh m.

r. k. templom

Ismeretlen herő.

1) alapraja

2) kerentmetnet és nyugati homlokzat.

Ktehlo 1894.

1) alapraja és kerentmetnet 1:100 1) a U. a fejmás alapon

2) hosmetnet. 1:100

3) Reconstrucció és kerentmetnet 1:100

ablakvács 1:10

4) Déli homlokzat h. előtti állapot.

5.) alapraja hosmetnettel 1:100

helyreállítás.

6. ugyanarról fejmásolat 1:100.

7. hentéjmetnet 1:50 és 8) másolata.

9. czerurarája 1:10. alapraja

10. hosmetnet 1:50 czerurája

11. Tanúlmayok 2 db másolópapiron

Ha Szentes 1909 bis helyreállítva 1911.

32.

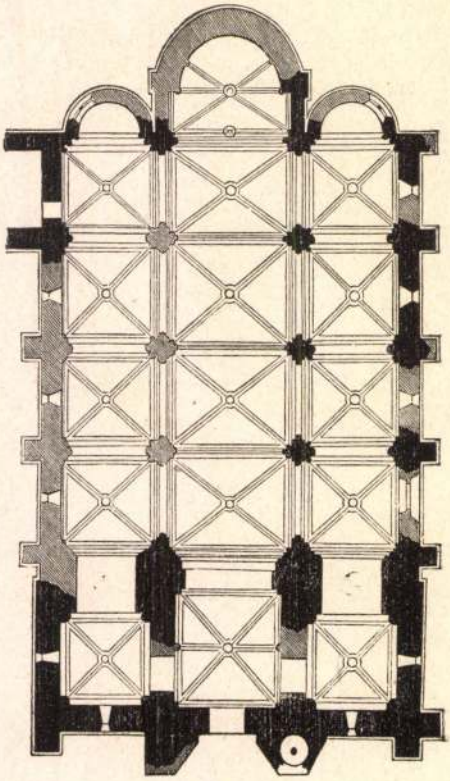

54.

VÁCI-KÖRUT 80. SZ.

melléktartományai részére a hires **konstanci vasön-**
-t. (Rieter & Koller) legujabb

ÁRTÓ-GÉPEIT.

gyártó gépek és készülékek a legujabb kivitelben vannak
0 évi tapasztalatok alapján.

ebb készülékek cserepek gyártásához!
etések és külön katalogusok!

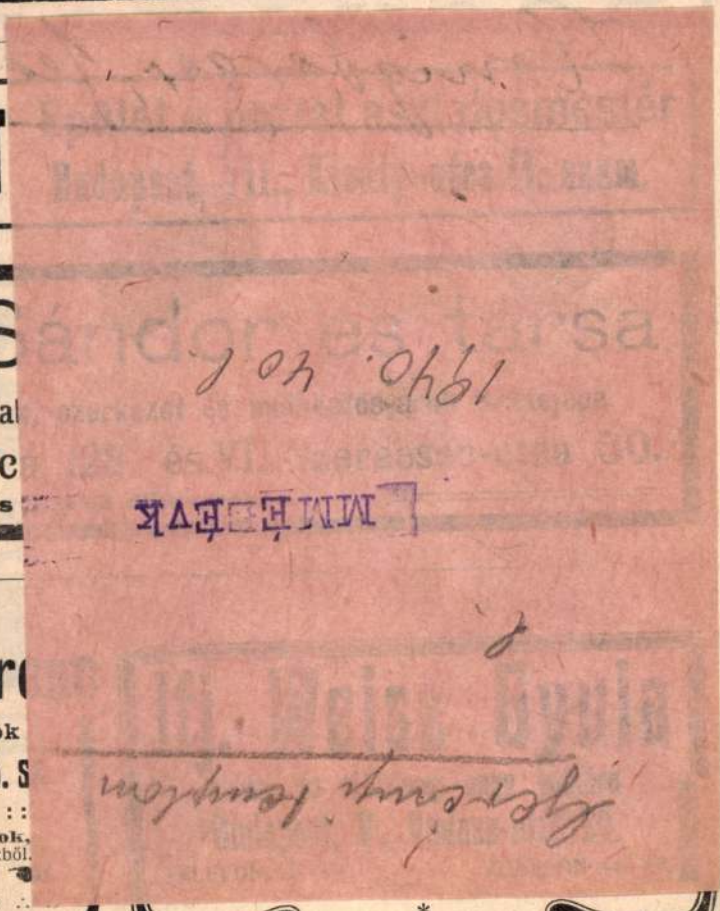

*

Onalin falburkolat lapok alabastrom

BUDAPEST I., KERULET. ALAGUT-UTCA

STRASSER VILMOS BET El B

POSNANSK

Városi iroda: VI., Podmaniczky

Aszfaltmunk

Kátránypapirlemez, kátránymentes „GLÓRIA“ cement tetőfedés. Nedves falak szárazzá tétele. — Szab. hőv elszigetelése beválit re

Telefon 28—29.

Beton keve

Modern szerkezetek!

Komplet épitészeti gépczikke

Prima referenczíák

Általános Epül

Budapest

Szondy-u. 98a. VIII.

33.221/908. tan. sz.

Árlejtési hirdetmény.

Temesvár szab. kir. város közönsége a várterület váltásával járó és folyamatban lévő pótépitkezéseknek, n igazgatósági épület, zab raktár, liszt és termény raktár é

Gerése Nagy Márton
acs
1775, 76

l.

Arch. Közl 1864.
IV. k. 3. füzet 158. l.

A Műemlékek ország

Gérczi Nagy Márton

ács

1775-76. Ákos

Balzlel 13 i. l.

53. l.

~~Szabó: Erdélyi mes-~~
~~serkedők.~~
~~Ethnographia~~

BUDAPEST
2 III. 15 10
SV 62 SB

sselényi Miklós, 50. Mérey Sándor tart.
rolyi György, 53. Döbrentei Gábor, 54. Szon-
naczkovits Platon B. g. n. e. po, 57. G. Dessew-
i Jósef alnádor, 60. Oeffner Ferenc budai
ka Sámuel, 63. B. Sina Simon, 64. Tasner
ffy Emil, 67. G. Teleky Lápló, 68. G. Teleky
l Gábor, 71. Gr. Mikó Imre, 72. B. Eötvös
Ferenc, 75. Simonesics János, 76. G. Rháday
s Miklós, 79. Somssich Pál, 80. Csernovics
meghatározásához szükséges alakokat szem-

73.

Gérecsi Vag Márton
ácsm. 1775
l.
Balogh Jakornyok
1774 l

A Lánczhid alapkövének letétele.

Barabás Miklós hasonló c
csa az egyik felén: 1. S
hály, 4. Petőfi Sándor, 5. S
8. Toldy Ferenc, 9. Erdélyi
12. Érdi János, 13. Székács
Pál, 17. B. Jósika Miklós, 18
ty Mihály; 21. Vásárhelyi P
24. gr. Batthyány Emma, 2
chy Ödön, 27. Gr. Forayné, 2
29. William Thierney Clar
ép: vez: kőmíves, 31. gr. K
zsef főherczeg, 34. Gr. Széche
Károly főherczeg, 37. B. Le
dor főhg; másik felén pe
40. Ürményi Ferenc, 41.
pácsy József primás, 44. M
Jorvás, 46. G. Keglevich Gábor fő

MDK

Gerets Sándor

Erdő részlet

Vázlat

Budai Képzőműv. csop. MKM 1949. febr.

Gerevich Éva művészettörténész.

A Magyar Nemzeti Galériában vasárnap délelőtt tárlatvezetést tart Csontváry-Kosztka Tivadar, Mednyánszky László és Munkácsy Mihály alkotásainál.

Budapesti Közlekedési Hírlap, 1973. jan. 18.

Gerencyi falkepek

l.

Balogh Erdélyi ven

45/52 l.

Gerenyi templom
egyik falképe
Oltalmazó Mária
(Ung vm.)
Repr.
Bal XV-XVI. szűr
II. 543. l.

Szerény templom
falképei
a MOB 1912-ben
konzerváltatta.

Magyarországi
II. 661. l.

Kivel?

ERIE Volume 1 (XXXI)

INA

ALO-UNGHERESI

PEST, XI., Horthy Miklós-út 49
L. ZAMBRA)

Gereinigt vk.

semplom

falkepe

Köpenyeges Mária

Repr.

Arch. Ert 1912.

317. l.

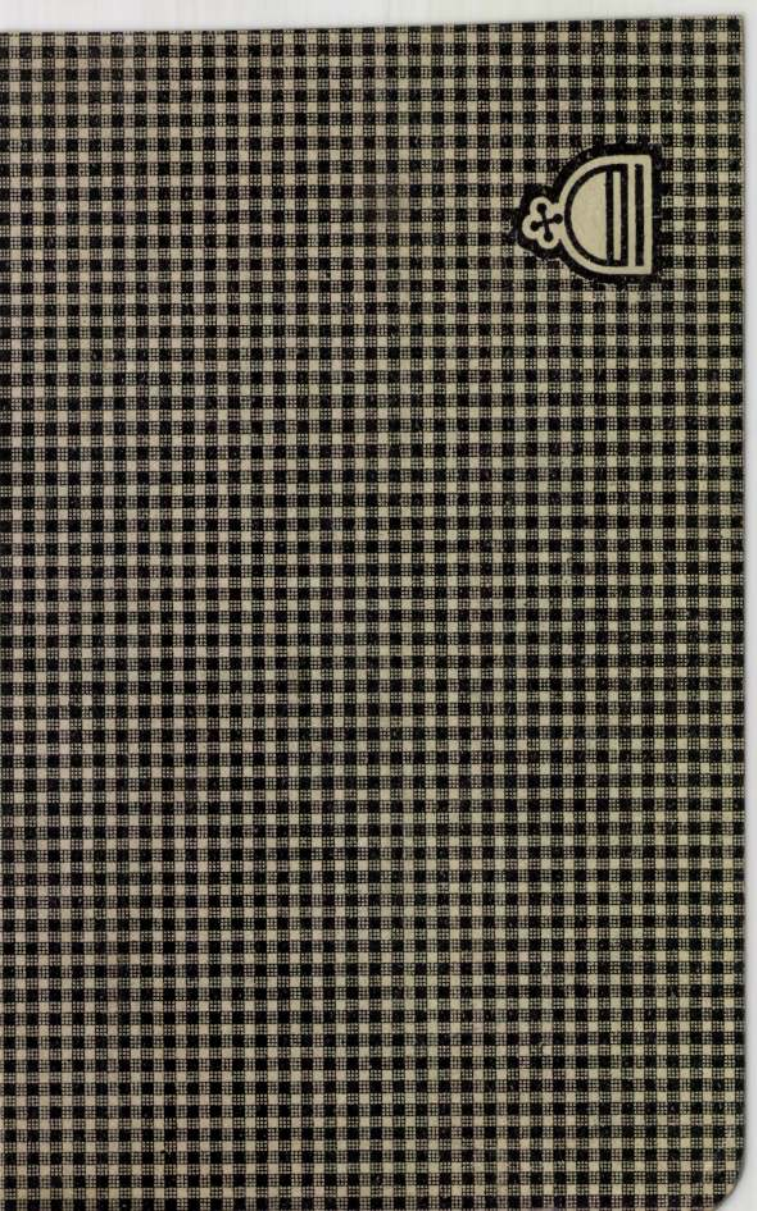

Gerenyi ösrégi
templom
(Ungvm.)

kéje repr.

Kiskikl. kath. Magy

1019. l.
1020. l.

Székesfehérvár, Múzeum

283

Gerenyi rk. templom
falképei
Ung vm.

l.

Gereczefalképek

535, 536-h.

Ém fényképeztettem
Petrással a MOB
részére.

Szentiványi

T. EUROPA RT.

Az Önök terjesztésében lévő kiadványokból részemre az alanti példányszámot kérem küldeni:

Collisban vagy
Postán *(nem kívánt rész törlendő!)*

Magyar Nemzet		Film, Szinház, Irodalom	Független Magyaror.	Képes Sport	Rejtv. Ujság	Sztár			
köznap	vasárnap								
			8						

Kelt Bárs borsod 1942 II 11 ösv.

Bárs Jánosné
aláírás.

Gerenyi kt Anna
templom

(Hořany Ung m.)

l.

GerMRE 33. l.

3061

51. Raffalt Ignácz:

(Sz. Weisskirchenben 1800-ban. + Ha

Tájkép utazókkal.

A dombos vide
szekér követi, a melybe
s a rúdon lámpás lo
~~Bakján a kocsis jobb~~
reczczel és batyuval
bakján férfi és nő
pedig ennek tal oldalán
földre telepedett vándor
kezével ta ttja, hátra
del. Öltözetek: piros
rimás kalap, sötétk
bolt borus. Jelzése

Fa, méretei 4
~~Erny Mih. ho~~
~~Ara 130 ft.~~
M Kiert ~~Ros. 241.~~
~~Ug. sza. 171.~~
~~VII: 51~~

VII: 331.

Gerenye rk.

templomot

1912. ben restaurálták

s ekkor restaurál-

ták a falképeket

is. Kern Péter

restaurálta ??

Lásd a MOB

irattárát ez

évből.

N. Dr. Szentiványi

Gyula úrnak, festő-
művész, a M.O.B. főtitkára

Budapest XI

Ligymányosi u. 16

Sélem

Gerer, Jakob

vérmüves

l.

Coal-Frey Öst. Kunstk.

XXIV. k.

175. l

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
410

Ipolyi - Stummer. Schematismus historicus dioecesis Neosoliensis.
Neosolii, 1876.

Vaisz. 1 drb.

M.D.K.

Gerera Ila

Ruhaterveit hozza a lap "Kis ruhák tavaszra" cimmel.
Három rajz.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1944. márc. 2-8
VII. évf. lo. sz.

M.D.K.

Gerera Ila divattervező

Két kosztümtervét bemutatja a lap a "Budapest Divatváros" c. rovatban.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1940. juli. 26.-aug. 1. III. évf. 30. sz. 24-25. lap

.A.C.

Seres János

M.D.K.

Méltatás.

Magyar Nemzet, 1959. nov. 3.

4l

Hajdu Béla: Mozaikkép az V. miskolci országos.....

különvonaton Nagy-Marosra, hova 6 óra 10 perczkor fog megérkezni. Hat perczczel később érkeznek oda a Bécsből különvonaton jövő *Arnulf* bajor herczeg, *Ferencz Szalvátor* kir. herczeg és az összes katonai attachék. Innen déli 12 órakor utaznak *Balassa Gyarmatra.* Ő Felsége 4 órai utazás után délután 4 órakor érkezik Balassa-Gyarmatra. Balassa-Gyarmaton még az napon fogadja az udvari méltóságokat, a papságot, a tiszteket, a hatóságokat és egyidejüleg a Hont- és szomszéd vármegyék küldöttségeit. A király szeptember 18., 19. és 20-án részt vesz azután a 4. és 6. hadtest hadgyakorlatain és szeptember 21-én este 8 óra 30 perczkor hosszabb tartózkodásra *Gödöllőre* utazik.

A Kossuth-gyász költségei. Budapest főváros számvevői hivatala már összeállította az év első felében történt kiadásokat. A kimutatásnak legérdekesebb tétele az, a mely a *Kossuth* Lajos hazaszállításának és temetésének költségeit mutatja ki. A tétel CXII. sorszám alatt szerepel a számvevőség kimutatásában s e szerint a nagy halott hazahozatalára és temetésére a székes főváros *65.224 forint 61 krajczárt áldozott.*

Mohács évfordulója. 368-adszor tér vissza e hó hó 29-én a mohácsi gyásznap évfordulója. A mohácsi kalvária-kápolnában ez alkalommal egyházi emlékünnep lesz, melyen magyarúl Kozáry Gyula pécsi jogakadémiai hitszónok, németül Erdélyi Károly mohácsi káplán és horvátul Lipovcsevics Laurus mohácsi kolostorfő fognak szónokolni.

Rákóczy Ferencz szobrára. *Miskolcz* város tanácsa Borsod vármegye fölhívása folytán 50 forintot utalványozott ki azzal a megjegyzéssel, hogy ha a szobor fölállítása csakugyan ténynyé válik, még újabb megfelelő összeg iránt is fog előterjesztést tenni a képviselőtestületnél. Ugyancsak erre a czélra a városban hatóságilag rendezett gyüjtés eredménye 54 frt 25 kr.

A pápa sírja. *Rómából* írják: XIII. *Leo* pápa követve elődei példáját, még élte korában gondoskodott síremlékről. E napokban ugyanis Macarai szobrásznál megrendelte a Szent Péter templomban felállítandó monumentumot, mely egészen carrarai fehér márványból készül. A szobrász már bemutatta a pápának az emlék vá latát, mely a pápa tetszését nagyon megnyerte. A siremlék sarkofágján egy oroszlán áll, mely lábai közt a tiarát tartja. Jobbra van a Hit szimboluma, kezében a bibliával, balra az Igazság, egyik kezét a pápa nemesi czímerén nyugtatva. Az oroszlán felett, a sír oldalán egyszerű tábla, melyre fekete betűkkel ezek a szavak vannak írva:

HIC. LEO. XIII. P. M.
PULVIS. EST.

Külföldön elhalt budapesti énekesnő. Pichler Jusztina, egy budapesti születésű német operett-énekesnő halt meg a napokban Brombergben, Poroszországban, a hol mint operette-primadonna kedveltje volt a közönségnek. A széphangú és tehetséges művésznő a budapesti zeneakadémiában szerezte első zeneismereteit s mint készülő operaénekesnő itt is figyelmet keltett hangjával és csinos énekével. Külföldre és az operett-

vasutak miskolczi üzletvezetőségének forgalmi előadója, *Adriányi* Vilma kisasszonyt, Adriányi Kálmán tolcsvai birtokos leányát.

Feleségül vette: *Weisz* Adolf fővárosi kereskedő f. hó 20-án *Burger* Ilka kisasszonyt Budapesten. — *Muraközy* Endre állami kulturmérnök *Torkos* Margit kisasszonyt, Torkos László tanár leányát. — Hegymegi és barakonyi *Barakonyi* Sándor dr., budapesti műtőorvos szunyoghi *Szunyog* Dezső műszaki tanácsos leányát Annát, Sátoralja-Ujhelyen. — *Payer* Endre dr., szomolnoki bányaorvos *Merell* Bertát Budapesten. — *Kolpaszky* István dr. *Moll* Aranka kisasszonyt, Goll János leányát, Budapesten.

GYÁSZROVAT

BARTHOS JÁNOS

A magyar közéletnek egy derék, munkás embere halt meg a mult héten: szigethi *Barthos* János, ki az ötvenes években kedvelt novellistája volt a magyar közönségnek, utóbb hosszú hivataloskodásával a közügyek terén értékesítette sokat érő tulajdonait.

Sátoralja-Ujhelyen született 1821-ben. Atyja házánál találkozott gyakran Kazinczy Ferenczczel, a kinek elő-

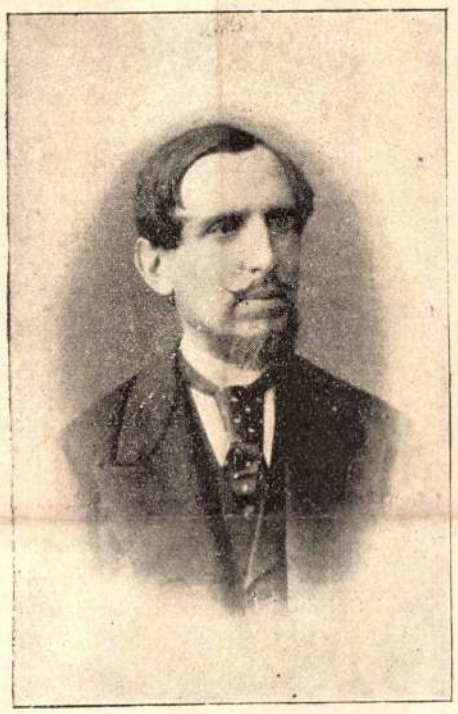

kelő szelleme nagy befolyással volt a gyermekifjú fejlődésére. Tanulmányait szülővárosában kezdte, Egerben folytatta, főiskolai studiumokra Pestre jött. Itt jogász korában sokat érintkezett Vörösmartyval, Szemere Pállal, Wesselényi Miklóssal, Bajzával s ennek a társaságnak a hatása alatt tette meg első irodalmi kisérleteit a novel-

Minden elegáns nő toilette-asztalán

ott kell ma már lennie — a jó ízlés bizonyítékaképen — egy doboz *Sarah Bernhardt Diaphana-rizspoudernek,* melyet a *finom világ* pouderjének kereszteltek el. *Fleur de Riz*ből való gyógyhatású készitési módja felülmúlhatatlan, semminemű ártalmas részeket nem tartalmaz s habár erősen tapad a bőrhöz, még is teljesen láthatatlan. Hogy a *Sarah Bernhardt-pouder* a különböző arczoknak és izléseknek megfelelő legyen, tekintettel az *Odorat*ra, ez is a *Parfumerie Diaphana 32, Avenue de l'Opéra, Páris* által négyféle szinben, u. m. fehér, rózsa, hús-szin, Rachel-szinben készül és négyféle illatszer, u. m. Maréchal, Violette, Heliotrop és Ylang-Ylang készittetik belőle. Kapható minden finomabb illatszer- és fodrász-üzletben. 2

Kovald Péter és fia mű-selyemfestő és vegyészeti tisztitó intézetében (Budapest, fő-üzlet: VII., Szövetség-utcza 37. sz. Fiók-üzletek: II., Fő-utcza 17., IV., Kecskeméti-utcza 5., IV., Kis-Korona-utcza 6., VI., Andrássy-út 26., VI., Akáczfa-utcza 50., VIII., Rökk Szilárd-utcza 18. szám) legszebben és tartósan festetnek vagy vegyileg tisztíttatnak mindennemű női, úri- és gyermek-ruhák fejtetlen állapotban is. Nemkülönben meglepő eredménynyel festetnek butorszövetek, szőnyegek, függönyök, mindenféle színehagyott szövetek és végárúk a legjutányosabb árakon, a hol egyuttal az idényszin, mintalapok is megtekinthetők. Kovald Péter számos éremmel van kitüntetve s általánosan el van ismerve, hogy az általa festett és tisztított ruhák és szövetek oly szépek, hogy egészen újaknak látszanak. Különösen ajánljuk t. olvasóinknak e czéget, hol nemcsak a helybeli, de a vidéki megrendelések is gyorsan és lelkiismeretesen teljesittetnek

Vellay Imre szij- és nyereg-gyártó üzletét kecskeméti-utcza 6. szám, ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Makó Mihály 1825-ben alapított *vaskereskedését* Budapest, Üllői-út 2. szám (Kálvin-tér és Üllői-út sarkán) különösen ajánljuk olvasóink becses figyelmébe, a hol mindennemű háztartási és konyha-felszerelési czikkek, gazdasági eszközök, kályhák, tűzhelyek e szakmába vágó tárgyak és más egyéb a legelőnyöseben szerezhetők be.

Gresz Lajos jóhirű *kárpitos- és díszitőmester* minta- és készbutor-raktárát (Budapest, VIII. ker. József-körút 17) kiváló figyelmébe ajánljuk t. olvasóinknak, a hol a legszilárdabb készitésü teljes szobaberendezéseket szerezhetik be a legjutányosabb árakon.

Pedálos czimbalmok, jobbak és olcsóbbak, mint bárhol és már 80 frtért kitünő szép szalon pedálos-czimbalom kapható *Varga* Pálnál a *Herkules-czimbalom* feltalálójánál, Budapest, Akáczfa-utcza 5. sz.

Hegedüs J. és társa diszmüárú-raktára Kossuth Lajos-utcza 17, ajánlja nagy raktárát alkalmi ajándékokban, utazó czikkekben, sétabotok stb., továbbá új találmányú koronatárczáját, mely eddig a legczélszerűbbnek bizonyult.

Pontrejtvény.

*Schlesinger Gyula*tól.

. . . . . ● . . . . . Város Déltirolban
. . . . . ● . . . . . Folyó Észak-Amerikában
. . . . . ● . . . . . Folyó Elő-Ázsiában
. . . . . ● . . . . . Város Queenslandban
. . . . . ● . . . . . Folyó Szibériában
. . . . . ● . . . . . Város Canadában
. . . . . ● . . . . . Sziget a N.-Antillák csoportjában
. . . . . ● . . . . . Kinai kikötő.

A helyesen megfejtett rejtvényben a vastag pontokkal jelölt betük egy nagy franczia bölcs nevét adják.

Ezen rejtvény helyes megfejtői közt *De la Motte Foqué Undine* czimü pompás diszművét sorsoljuk ki.

IRODALOM

EGY ÉRDEKES MEMOÁR

Hulló levelek. Irta: *Várady* Gábor II. füzet. Mármaros-Sziget 1894.

Kötetnek is nagyon beválik ez a füzet s a szerény czím irodalmunk egyik legértékesebb memoárját rejti.

A szabadságharcz vitéze menekült, úgy mint a többi, az országból. De visszavágyott a hazájába s megkisérelt minden utat-módot, hogy számkivetéséből visszatérhessen.

Érdekes már azon küzdelmeknek a leirása is, melyeken átment a szerző, hogy útlevelet eszközölhessen ki a maga és családja részére.

Talán meg se adják neki, ha ki nem derül, hogy hosszabb időn át Bécsben tartózkodik már, a nélkül, hogy a policzáj megsejtette volna. Ezt a blamázst el ketlett tusolni, legjobb mód rá az, hogy Várady kérését teljesítették.

Hogy visszatér Mármarosba, agilis szelleme nem hagyta nyugodni. Lelket önt az ottani társadalomba és egyre szítja a magyar érzést a legnagyobb germanizálás ellenében is.

Ez a rész, mely a könyvnek különben is legnagyobb quantumát teszi, legvonzóbb és legszebb; kitünő leirása a magyar törekvéseknek abban az időben, mikor mindenütt el akarták fojtani a magyar szellemet. Egy vérnélküli, látszólag apró fegyverekkel folytatott harcz ez az osztrák uralom ellen, mely végre is a mi győzelmünkkel végződött.

S Várady könyve kitünő képet ád erről a kitartó mozgalomról. Látszik, hogy nem törekszik mesterséges hatásokra, nem színez rikitóan, nem fest egy detailt gondosabban, mint a másikat. Egyszerűen, ötletszerűen elmondja emlékeit azokról az időkről.

S könyve igy még jobban hat. Közvetetlensége megadja leirásainak azt a színt, a mit esztergályozottabb toll sem adhatna meg. Levegője, lüktető élete van ennek a képnek s nincs részlete, a mit szivesen, gyönyörködve ne olvasnánk.

Értékes munkát végezett *Várady* Gábor a *Hulló levelek*kel s érthető várakozással nézünk a folytatás elébe. ©

József kir. herczeg egy tűzoltó-könyvről. *Markusovszky* Béla fővárosi tűzoltó-segédtiszt, a *Tűzrendészeti Lapok* szerkesztője négykötetes szakmunkát irt a tűzoltásról. Az első kötethez, a mely az országos tűzoltó-szövetség támogatásával már nehány nap múlva megjelenik, *József* kir. herczeg irt előszót, a melyben szól a magyar tűzoltóság fejlődéséről, fölemlíti, hogy van már több tűzoltói szakmunkánk, de azért, mint tűzrendészeti munka, ez a könyv hézagpótló. Végül a legmelegebb szavakkal ajánlja a művet tűzoltóknak és másoknak is.

A svéd király könyve. Mint *Stockholmból* irják, nemsokára megjelenik II. Oszkár király irásainak hetedik kötete, mely a trónralépésétől kezdve máig elmondott beszédeit foglalja magában. A beszédek legnS Gracza az érdekes munka ezt a részét is könnyen, vonzóan irta meg, úgy hogy a legnagyobb élvezettel olvassák. A füzet képei közt ismét több olyan van, a mely eddigelé még sehol sem jelent meg. A képek a következők: Schweidel József honvédtábornok. (Egykorú rajz.) Eszék város pénzutalványa 1849-ben. Kmetty György honvédtábornok. (Eredetije az orsz. ereklye-muzeumban.) Hauslab Ferencz osztrák altábornagy. Pöltemberg Ernő honvédtábornok. (Egykorú festmény után.) A »Charivári«-ból. (Andrássy Manó gróf rajzaiból.) Aradi fogoly faragványa. (Eredetije az 1848—49-iki orsz. ereklye-muzeumban. Gróf Zichy Jenő elfogatása. (Eredetije az 1848—49-iki orsz. ereklye-muzeumban.) Kossuth a táborban. (Egykorú festmény után.) A szabadságharcz nevezetesebb szereplői a honvédség köréből.

Magyar Baedecker. *A vasút mentén* czímmel adta ki a Franklin-Társulat egyik legujabb kiadványát. A könyvet ocskói *Ocskay* Gusztáv irta, a ki e műben megfelelt a kitűzött föladatnak, hogy Magyarországnak a vasutak mentén fekvő vidékeit, városait, falvait, érdekes világitásban állitsa az utazó közönség elé. A könyvet változatos tartalma, a szöveg közé szőtt anekdoták, a történelmi visszaemlékezések túlemelik a száraz Baedeckereken. A magyar kir. államvasutak, továbbá a győr-sopron-ebenfurti és eperjes-bártfai vasúton és e vasutak vidékein vezeti keresztül a könyv irója az olvasókat, mindenütt pontos adatokat szolgáltatva. Egész kis, dióhéjba szoritott, érdekes történelem és ethnographia van ez érdekes könyvben, a melyet ajánlhatunk az utazó közönség figyelmébe. Ára vászonkötésben 1 frt o. é.

Megjelent és szerkesztőségünkhöz beküldött könyvek és füzetek: A *Természettudományi Közlöny* 1894. évi augusztusi füzete. Hosszabb, rövidebb köz leményekkel találkozunk benne Sajó Károly, dr. Kuthy Dezső, Pfeifer Ignácz, Sziegert János stb. tollából. — *Knorr* Alajos *Önügyvéd*jének V. kiadásából, a 22-ik füzet. Hasznos jogi tanácsadó minden rendű ember számára. Ára füzetenkint 20 kr. — Az *Akadémiai Értesítő* 56. füzete, az akadémia támogatása mellett megjelenő folyóiratok szemléjével s a nyári szünet előtti utolsó ülések jegyzőkönyvével.

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

A Nemzeti Szinházban szeptember 4-én a nemzetközi és demografiai kongresszus tagjainak tiszteletére Madách *Ember tragédiája* kerül szinre *általános bérletszünetben*. A második félévi bérlet — e körülménynél fogva — nem szeptember 1-én, hanem egy nappal előbb, vagyis augsztus 31-én (pénteken) kezdődik.

Az Opera szezonja szeptember elsején nyilik meg. Az első előadás *Sába királynéja* lesz *Szilágyi* Arabellával a czimszerepben. Mindjárt a szezon elején *Wagner* két nagy operája kerül szinre: *Szigfrid* és *Mesterdalnokok* és utána közvetlenül egy érdekes reprise: *Doppler* Ferencz *Vanda* czimű dalműve.

a hol eleinte a naiv szerepkörben működött, később a drámában is tett sikeres kisérleteket. Az utóbbi időben letünt neve a szinlapról: férjhez ment és teljesen visszavonult a szinpadtól. Mint Weber Jánosné halt most meg, férjén kivül egy tizhónapos fiúcskát hagyva maga után. Tegnap volt Balatonfüreden a temetése, a fürdőközönség nagy részvéte mellett.

Az orsz. szinművészeti akadémián a beiratások szeptember 4., 5. és 6-ik napján lesznek, a felvételi vizsgálatok 7-én d. u. 3 órakor. Bővebb értesitést ad az intézet igazgatósága (kerepesi-út 1. szám).

Rákosi Szidi szinésziskolájában szeptember 3-án, kezdődik a tanitás. A beiratáshoz jelentkezni lehet a művésznő lakásán (Rökk Szilárd-utcza 4. sz. 3. em. 17. ajtó) naponkint délután 3 órától 5-ig.

Fái Szeréna szinésziskolája. *Fái* Szeréna szeptember elsején nyitja meg szinésziskolájában a tanitást. Jelentkezni lehet naponkint 2—3 órakor Szövetség-utcza 2/c. sz. I. em. 18. ajtó.

»Huszárosan«. Ez lesz a czime a budai szinkör legközelebbi ujdonságának, mely először augusztus 31-én kerül szinre. A háromfelvonásos operett zenéjét *Barna* Izsó, a nagyváradi szinház karmestere, a szöveget pedig *Rónaszéky* Gusztáv irta hozzá.

Molnár László, kinek kitünő sikerű vendégszereplése a nemzeti szinházban még mindnyájunknak élénk emlékezetében van, e hó 15-kén kezdte meg vendégszereplését Halmai társulatánál Egerben. Onnan ugyane társulattal Szabadkára megy, hol jan. 1-ig marad. Ez időszaktól kezdve remélhetőleg a nemzeti szinháznál fogjuk látni.

Cain Ágost Miklós halála. *Cain* Ágost Miklós, Franczia-ország egyik legnevesebb szobrásza meghalt. *Cain* 1822-ben született Párisban, mint szegény emberek fia, a kik asztalosmesterségre fogták őt. Később Cain fametszést tanult s ezenközben mutatkozott nagy szobrászi tehetsége: kitünően tudott apró állatokat faragni. 1846-ban egy csoport kendericzét állitott ki, melyek fészküket védik egy patkánynyal szemben. A munka nagy tetszésben részesült. Cain azután nagy madarakat, különösen ragadozókat faragott s nevezetesen az élethűséggel utánzott sasok keltettek általános feltűnést művészi és műértő körökben. Utóbb mindenféle nagy állatot mintázott Cain s nyugalmukat és harczi küzdelmüket egyaránt mesterien ábrázolta. Nevezetes munkái: egy oroszlán a luxemburgi kertben, egy himoroszlán veszekedése a nősténynyel egy vaddisznóért, egy tigris-család stb. Az 1878-ki kiállitáson Cain két tigris harczát mutatta be s egy bikát faragott a Trocaderon lévő kutra, melyek természeti hűsége általános bámulatot gerjesztett.

ZENE

A nemzeti zenedében a növendékek beiratása augusztus 27-től szeptember 2-áig az intézet helyiségében (IV., Koronaherczeg-utcza 10. sz. I. emelet) naponkint délelőtt 9—12 óráig történik. Ezen időn túl csakis külön igazgatói engedély alapján *Bartay* Ede lakásán (IV., Zöldfa-utcza 7. szám II. emelet). Mindkét nembeli növendékek felvétetnek az ének, zongora, orgona, az összes vonós és fúvóhangszerek, továbbá az összhangzattani, zeneszerzési, zenetörténeti és esztétikai tan-

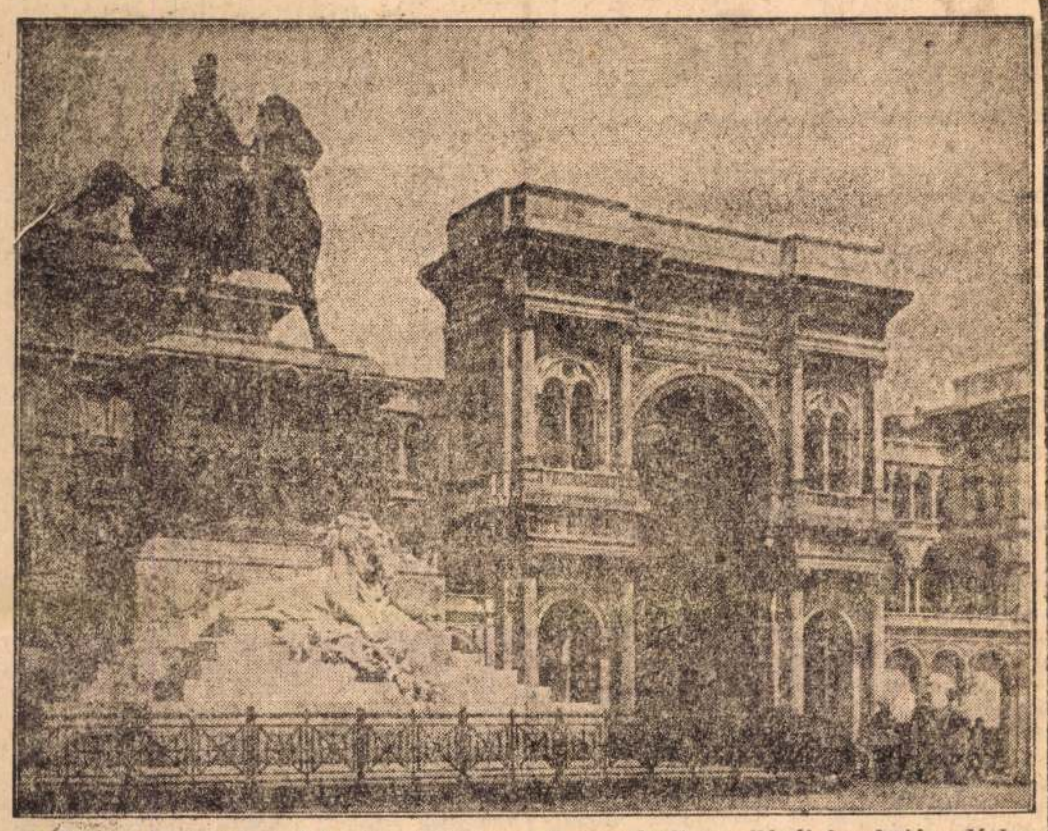

A Viktor Emanuel-diadalív és oszlopcsarnok megsérült a milánói bombatámadáskor

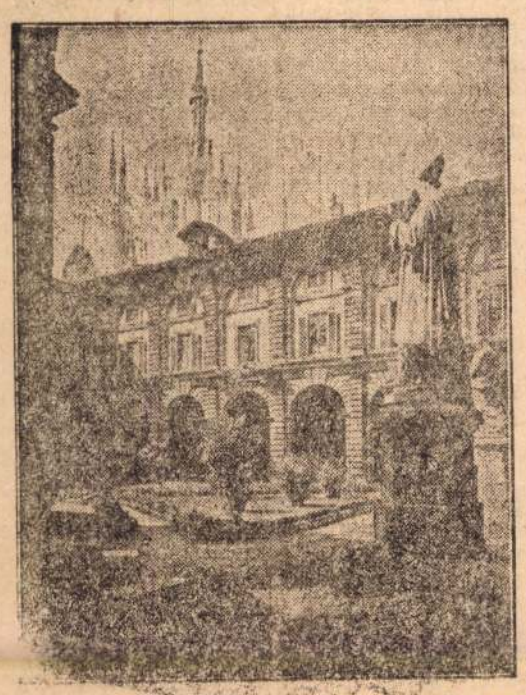

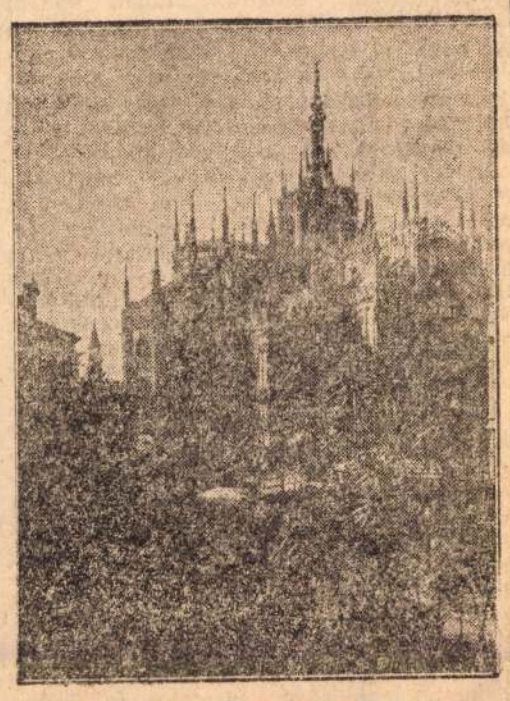

Bombák estek a milánói érseki palotára, a dóm apszisa is megrongálódott

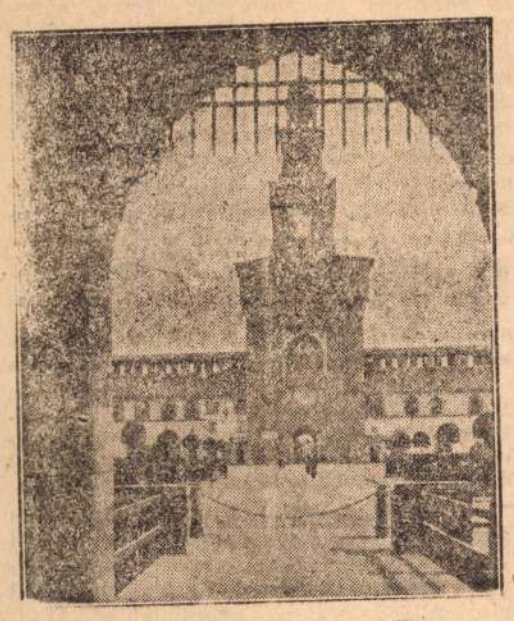

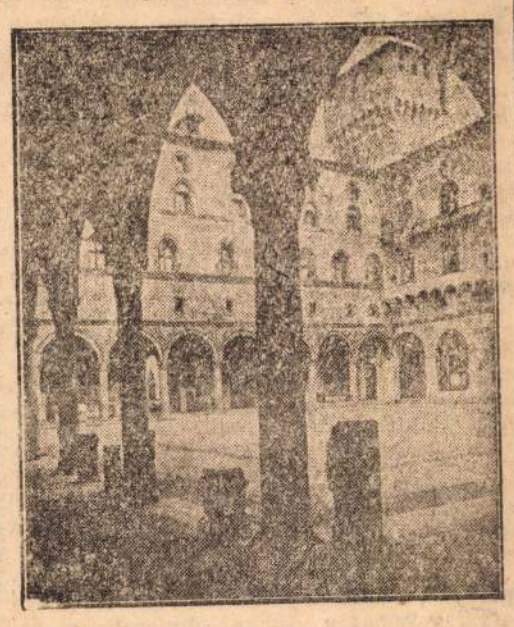

Az elpusztult Sforza-kastély egyik tornya és belső udvara

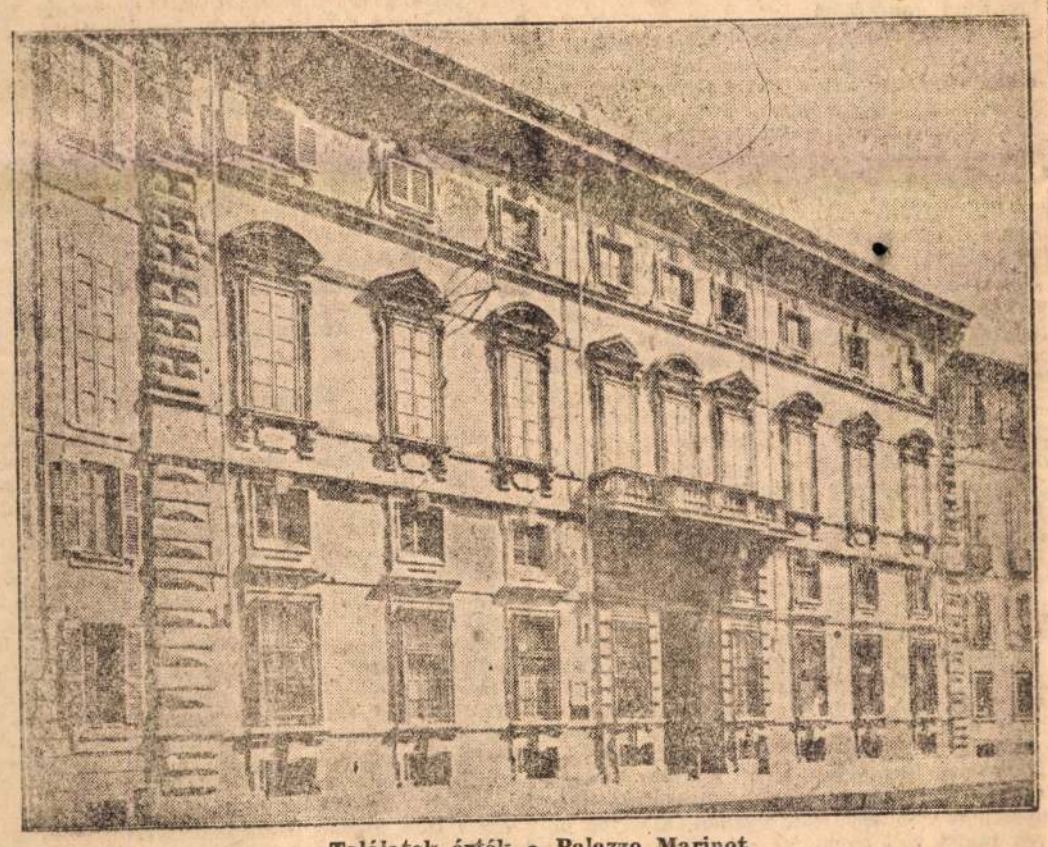

Találatok érték a Palazzo Marinot

Színház, Film, Müvészet

Bordy Bella terveiről beszél
a tánc-, ének-, film-, dráma-, és szubrettélmények sikerei után

Bordy Bellának, operaházunk örökké mosolygó táncecsillagának körülbelül négy évvel ezelőtt jelent meg az első filmje s azóta már jó egynéhány nagysikerű magyar filmben játszott főszerepet. Eközben nyilt titok volt, hogy Bordy Bella *teljes szívvel és lélekkel énekstudiumokat folytat,* a hozzáértők szerint kellemes mezzoszoprán hangja van. Operaházunk azután egyszercsak váratlanul felléptette *a Denevér című operett egyik prózai szerepében* az elmult színházi évad elején pedig a Madách Színházban, *Darvas* József „Szakadék" című drámájában *drámai színésznőként mutatkozott be.* Hogy azonban teljes legyen a sor, tavasszal az Uj Magyar Színház Fedák Sári-operettjében, a *„Tábornokné"-ban szubrettszerepet játszott,* s mint ilyen természetesen énekelt is, táncolt is. Igy végeredményben is visszakanyarodott oda, ahonnan elindult: a tánchoz.

Bordy Bella a „Tábornokné" előadássorozata után *eltünt Budapestről,* egy erdélyi fürdőhelyen nyaralt, néhány nap mulva azonban vissza kellett jönnie, de amint itt, a „nyaraló" bútorok között bejelenti, *másfél nap mulva ismét hírét hamvát sem fogjuk látni a fővárosban.* Ezután a sokirányú művészi munka után mit kérdezhetünk mást Bordy Bellától, mint azt:

— Hol fog „kikötni?"

Határozottan válaszolja:

— *Még magam sem tudom.* Meg aztán nem is jó, ha az ember „kiköt". Kikötni csak egy értelemben lehet: *a siker mellett.* Hogy mi hozza meg a sikert, abban a nagy véletlen is közbejátszik. Viszont, ha valaki elkezdi aratni a siker babérait, *mindig talál kifejezési formát,* hogy azt megőrizze Mindaz, amit csináltam, olyan érzést váltott ki belőlem, hogy *szorosan hozzátartozik a színházhoz.* Nekem olyan természetes volt, amikor elkezdtem énekelni tanulni vagy filmezni. Mindezt *a színház határtalan szeretete* ébresztette fel bennem. Igaz, nagy dolog volt az, amikor a „Szakadék" női főszerepében jelentem meg a színpadon. *Talán az állt a tánctól legmesszebb.* Viszont mindenki mondta, hogy ebben a szerepben is érvényesült az, hogy táncolok: *jól mozogtam a színpadon.* Ez pedig nagy dolog kezdő színésznőnél. Egyszóval azt mondhatom: *nekem természetes volt mindaz, amit csináltam.* Akkor volna furcsa, ha eredetileg például nem táncolnék, hanem ruhát varrnék.

— És kedves művésznő, ezekből a más irányú fellépésekből milyen viszonteredményt szür le a tánc számára?

— *Nagyon szeretek táncolni!* De ahhoz, hogy a táncban színpadra vitt alakot *teljesen élővé* tudjam tenni, rengeteg sok benyomásra és élményre van szükségem. Úgy érzem, hogy azokat a tanulságokat, amelyeket filmezésben, operettben és drámában szereztem, *nagyon is hasznositani tudom a tánc terén.* És higyje el: nemcsak én kacsingatok a másik kifejezési forma felé. Fordítva is igaz ez. *Duse* nagyon szerette a táncot, sok tánccal foglalkozó könyvet olvasott el. Greta *Garbo* is rajongója a táncnak. Emlékezetes még az a filmje, amelyben oly nagy művészettel keltette életre Mata *Hari* alakját. És sok pesti színésznőt és színészt tudok, *akik szabad idejükben a tánc művészetének áldoznak.* Hogy ne szeretném én pedig — a *színészetet* ...

— Hogy lehetne ezt a kettőt egy alkalommal *teljes mértékben közös nevezőre hozni?*

Felragyog az arca:

— Tudja, számomra az lenne roppant érdekes, ha a tánc és a színészet, *mindegyik a maga legteljesebb értékében egy darabban találkoznék,* és annak a női főszerepét játszhatnám is, táncolhatnám is. Komoly és értékes táncra gondolok ezzel kapcsolatban, *nem valami balerina-szerepre.*

— Tervek?

— Sok terv van velem kapcsolatban. Azonban nem akarok a dolgok elébe vágni. Elsősorban is *az Operaházban szeretnék egy nagy magyar balettet táncolni.* Két operettszereplésről is van szó. Remélem, azokra is sor kerül. Egyelőre azonban jobb nem beszélni róla, *csak azután majd sikert aratni.* Hogy drámai szerep lesz-e ismét, azt nem tudom biztosan. Csak annyit mondhatok: *a drámaiság mindig nagyon érdekelt.* A táncban is a drámai szerepekben voltak sikereim. Viszont nevetni is nagyon szeretek. — egészségeset kacag. — az a legnagyobb jótétemény a földön, *hogy az ember sokszor jóizűen kacaghat...*

— Kérünk egy nyaralási élményt?

— Hát bizony már ez alatt a négy nap alatt is akadt. **Most, hogy visszafelé indultam,** *zsufolt autobuszon mentem be Szászrégenbe.* Sállal volt bekötve a fejem s egy hatalmas napszemüveget tettem a szemem elé. Szászrégenben a vasútállomás csak úgy feketéllett az emberektől. Egyszer csak megszólal mellettem egy ideges hangú, középkorú hölgy: *„Rengeteg ez az utas!"* Majd hirtelen hozzám fordul: *„Nem látta a Bordy Bellát? Azt mondják ő is itt van."* Olyan jólesően meglepődtem, hogy elfelejtettem felelni ... (d. l.)

Kedden el kell dönteni, hogy a Vigben vagy a Madáchban próbáljon-e Fényes Alice

Tudvalevő, hogy a Vígszínház *Fényes* Alicet átengedte a Madách Színháznak, amely a művésznőt évadnyitó darabjában, a „Hamlet"-ben, Ofélia szerepében akarta felléptetni. Mikor egy héttel ezelőtt Fényes Alice szabadságáról visszaérkezett és a Madách Színházhoz próbára sietett, a Vígszínház telefonon értesítette arról, hogy *nem vállalhatja a vendégszereplést,* mert szeptember elején a Pesti Színházban kell játszania. A két színház között affér támadt, amelynek választott bírósági határozata vet majd véget. Fényes Alice *egész héten próbálta Ofíliát a Madáchban,* s most a helyzet úgy alakult, hogy a választott bíróság még nem ült össze a döntésre, viszont *a Pesti Színházban kedden már megkezdik a „Warenné mestersége" próbáit.* Fényes Alice tehát e pillanatban még nem tudja, mihez tartsa magát. A hírek szerint a bíróság *kedden délben tárgyalja az ügyet* s határozata vet majd véget a két színház között fennálló bizonytalan helyzetnek.

Ma 7-kor Operaest, Pataky Kálmán

Páka Jolán. Vez.: Fricsay, Mozart, Rossini, Puccini müvek. Főv. Zenekar, Főv. Képtár. (Harmónia.)

*** A Gyöngyösbokréta első bemutatója.** A Gyöngyösbokréta szerdán este tartja idei első bemutatóját. Tizenkét bokrétás jelenik meg a Magyar Művelődés Háza színpadán, mégpedig a bocsárlapujtői, garampáldi, nádasdaróci, cigándi, ballókői, kalocsai, nagykállói, mezőkövesdi, széki, váraljai, gombosi bokréta s lesz egy férficsoport, amelyben a polgáriak, somogyudvarhelyiek és szanyiak mutatják be ősi táncaikat. Ugyanezek a bokréták szerepelnek a 19-i, csütörtöki és a 20-i, pénteki előadásokon is.

*** Csütörtökön nyit a Fővárosi Operettszínház.** A Szent István-hétre a Fővárosi Operetszínház rövid nyári szünet után megnyitja kapuit és folytatja az „Egy boldog pesti nyár" sorozatos előadásait, Honthy Hannával, Turay Idával, Csikós Rózsival, Csortos Gyulával, Kertész Dezsővel, Somogyi Nusival, Latabár Kálmánnal és Gozmány Györggyel a főszerepekben. A megnyitó előadás csütörtökön este lesz.

*** A September végén sajtóbemutatója.** A sajtó képviselői előtt a Forumban mutatták be az érdeklődéssel várt „Szeptember végén" című filmet, amely tuvalevőleg Petőfi Zoltán életének tragédiáját örökíti meg. A filmet egyhangú tetszéssel fogadták a jelenlevők, ami Szabka Károly rendező és a színészek lelkes munkáját dicséri.

*** „Csavargók" címmel** legközelebb jóízű párisi humort árasztó vígjátékot mutatnak be, amelynek Michel Simon a címszereplője. Mellette Lemonnier és Jean Pierre Aumont játszanak nagyobb szerepeket.

Millenniumi hangképsor a rádióban

A rádió Szent István-heti műsorának egyik kiemelkedő száma lesz a „Millennium" című kétórás hangképsor, amelyet kedden este 7 órakor közvetítenek Budapest I. műsorán. *Innocent Vincze* Ernő összeállításában elevenedik meg az ezeréves Magyarország boldog ünnepe, a nagy kiállítás képei, a Stefánia-úti kocsikorzó s mindazok az események, amelyek nemzetünk alkotóerejét, dicsőséges multját és jövőbe vetett reménységét hirdették. A közvetítés alkalmával közreműködik *Egry* Mária, *Lukács* Margit, *Nagy* Izabella, *Orosz* Vilma, *Páka* Jolán, *Komváry* Gertrud, vitéz *Gozmány* György, *Hoykó* Ferenc, *Lázár* Tihamér, *Lehotay* Árpád, *Radó* Árpád és *Szabó* Sándor. A rádiózenekart *Vincze* Ottó vezényli.

— **Albrecht főherceg jelenlétében avatták fel a pélmonostori hősi emlékművet.** A „Béla király" honvéd gyalogezred második zászlóalja a mostani világháborúban a keleti harctéren hősi halált halt bajtársai emlékére a pélmonostori laktanyában emlékművet emelt, amelyet ünnepélyes külsőségek között vasárnap lepleztek le. Az ünnepségen megjelent Albrecht főherceg, Nikolics Mihály, Baranya vármegye és Pécs főispánja, vitéz Kudriczy István vezérőrnagy és vitéz Horvát István alispán. A résztvevők először tábori misén vettek részt, majd sor került az emlékmű leleplezésére. Az ünnepi beszédet Albrecht főherceg mondotta. Szavai után lehullt a lepel az emlékműről, amelyet Klein Tivadar címzetes kanonok megszentelt és Harsányi László református lelkész megáldott. Végül Tóth Dezső villányi főszolgabíró átadta az emlékművet a zászlóalj parancsnokának. Az ünnepség befejezéseképpen a csapat harctéri parancsnoka a kormányzó úr kitüntetéseit nyujtotta át a zászlóalj tisztjeinek.

— **Személyhajózás megnyitása a Körös folyón.** A Mefter közli, hogy a Körös folyón Csongrád és Békés között mindkét irányban augusztus 15-től kezdődőleg csütörtök kivételével, naponta két motoros hajóval személyszállító járatokat indít. Indulás Csongrádról és a vonal végállomásáról, Békésről egyideüleg 5.30 órakor, érkezés Békésre, illetve Csongrádra 18.10 órakor. Közbenső hajóállomások: Bökényi duzzasztómű, Szelevény, Kunszentmárton, Almássy-major, Öcsöd-Mesterszállás, Békésszentandrási duzzasztómű, Szarvas, Mezőtúr, Mezőtúr II. sz. rév, Endrőd—Peres, Endrőd, Gyoma, Köröstarcsa. A kiosztott menetrendekben a fenti helyeken kívül felsorolt békésszentandrási vitéz Horthy István-duzzasztóműnél utasoknak beszállni, vagy kiszállni ezidőszerint nem lehet.

— **Beiktatták az esztergomi nagyprépostot.** Császrky István prelátus-kanonokot, akit a pápa az esztergomi székesfőkáptalan nagyprépostjává nevezett ki, szombaton délelőtt iktatták be méltóságába az esztergomi bazilikában a székesfőkáptalan tagjainak és a hatóságok képviselőinek jelenlétében.

Hivjon! Jöjjön!

Veszek legelőnyösebb áron férfiruhát, női ruhát, egyenruhát, fehérneműt, bundát, szőrmeket, bútort, zongorát, szőnyeget

Gerstl G. Telefon: 427-122, Erzsébet-körút 32

— **Reggel az ember magasabb, mint este.** *Az ember — mint egy német szaklap legfrissebb száma írja, — nem akkor a legmagasabb, amikor áll, hanem amikor elnyúlva a hátán fekszik. A magasságkülönbözet a két helyzet között a két centimétert is elérheti. Ha valaki naphosszat áll vagy járkál, este kisebb lesz, mint reggel volt. Ennek egyszerű oka az, hogy a gerincoszlop csigolyái között levő porcos korongok a testnek huzamos rájuknehezedése következtében összenyomódnak. Természetesen a testnek ez a megrövidülése pihenés után eltűnik. Ezzel függ össze az a jelenség, hogy reggeli felkeléskor az ember testhossza valamivel nayobb, mint esti lefekvéskor.*

— **Grősz József kalocsai érsek Ujvidéken.** Grősz József titkos tanácsos, kalocsai érsek, szombaton délelőtt 11 órakor gépkocsin Beresztóczy Miklós pápai kamarás, miniszteri tanácsos és Ijjas Antal érseki biztos kíséretében megérkezett Ujvidékre, hogy résztvegyen a Cecilia egyházi énekkar fennállásának 50. évfordulóján rendezett ünnepségen. A háborúra való tekintettel ünnepélyes fogadtatás nem volt. Grősz József a plébániára hajtatott és először az ujvidéki papságot, majd az egyházközség képviselőtestületét fogadta. Hangoztatta, hogy a bizalom igéjét hirdeti és hiszi, hogy az Uristen, aki ezer év óta minden bajunkban és szenvedésünkben mellénk állott, most sem hagy el bennünket.

Házasság

Néhai *Darányi* Kálmán dr. volt miniszterelnök és felesége, *Szemere* Márta (de genere Huba) leányát, *Mártát* eljegyezte *Máriássy* Mihály dr. országgyülési képviselő és felesége, néhai *Hübner* Melanie grófnő fia, *Máriássy* Mihály okleveles vegyészmérnök.

Bíró Pál dr. postafőigazgató leányát, *Gabriella*-*Mit* augusztus 16-án este 7 órakor vezette oltár elé a Bécsikapu-téri evangélikus templomban *Rádoci Boda* András dr.

Kisbaconi *Benedek* Éva és *Rozgonyi-Roessler* Dénes augusztus 16-án délután fél 7 órakor tartották esküvőjüket a budapesti Kálvin-téri református templomban.

Oroszfáji *Mikó* Mihály és felesége, iklódszentiványi és gálfalvi *Szent-Iványi* Gabriella leánya, *Anna*, augusztus 19-én délelőtt tartja esküvőjét Jedden vattai és szentmártonkátai *Battha* Sándor és néhai *Lobinger* Lujza fiával, *Battha* György huszárszázadossal.

Rigó Nelly és *Gaál* Gyula m. kir. tüzérfőhadnagy augusztus 8-án tartották esküvőjüket Gyomán.

Nyárádgálfalvi-nagyfalusi *Fekete* Kálmán és *Schrott* Mária augusztus 21-én délután 7 órakor tartják esküvőjüket a Koháry-utcai unitárius templomban.

Rétlaky Margit és *Ihn* István dr. augusztus 18-án, szerdán tartják esküvőjüket a Szent Imre herceg-úti római katolikus templomban.

Napi hirek

Két ráncosarcu,

fehérhajú anyóka „kelt át" nagy körülményesen a Horthy Miklós-úton. Egyikük tartotta az esernyőt, de úgy, hogy a másik is árnyékban legyen. Ugy látszott, hogy minden különösebb zavaró incidens nélkül érnek át a túloldalra; mikor hirtelen, szinte orvul, de mindenesetre váratlanul elkapta őket a nagyvárosi közlekedés vad forgataga. A mellékutcából két magánautó kanyarodott ki, a 49-es villamos feléjük dübörgött s a téglákkal megrakott teherautó is egészen közel volt már hozzájuk. A két kis öregasszony mélabúsan egymásra nézett. Látszott rajtuk, hogy ezzel a pillantással mindörökre elbúcsúztak egymástól, s mindattól, ami számukra az életet jelentette. Készen állottak ott. A villamosvezető mérgesen csöngetett s kéretlenül, lenéző nyilatkozatot adott a körötte állóknak a női nemről általában, különösen annak idősebb korosztályairól. A soffőr türelmetlenül dudált s a szája sebesen mozgott. A két kis öregasszony mindebből persze semmit sem hallott. Amelyikük az esernyőt fogta, azt valami megmagyarázhatatlan ösztönnel — összecsukta s behúnyta a szemét. De nem történt semmi. A villamos is, teherautó is baj nélkül, félmilliméterrel eldübörgött a két kis öreg mellett. Azok egymásra néztek s megkönnyebbült mosollyal kis madárarcukon, óvatos, lassú tipegéssel tartottak a budapesti közlekedés ellen legalább részben védelmet nyujtó járda felé. Mikor visszanéztem rájuk, nem láttam többé őket. Csak az esernyő nagy, fekete gombája imbolygott a járókelők feje felett s borult védően a két kis öregasszony fölé. (—ly)

— **Beiktatták a győri főispánt.** Hagyományos ünnepség keretében iktatták be Győr, Moson, Pozsony vármegyék és Győr város főispáni székébe Kászonyi Richardot. Az ünnepségen megjelent Radocsay László igazságügyminiszter és Antal István nemzetvédelmi propagandaügyi miniszter is. Délelőtt szentmise volt a bencés templomban, amelyet Kelemen Krizosztom pannonhalmi főapát pontifikált, azután a vármegyeházán tartottak díszközgyülést. Telbisz Miklós alispán megnyitószavai után Balogh Jenő nyug. igazságügyminiszter búcsúztatta a távozó Polniczky Lipót főispánt, majd Kelemen Krizosztom főapát vezetésével küldöttség hívta meg a díszközgyülésre az új főispánt. Az eskü letételével Haan Géza főjegyző a vármegye nevében köszöntötte Kászonyi Richardot, aki ezután székfoglaló beszédet tartot. Hangoztatta, hogy az ország jövője érdekében fontosnak tartja mind a mezőgazdaságban dolgozó lakosság, mind az iparos és kereskedő munkáját. A destrukciót, a káros eszméket távol kell tartani a magyar társadalomtól. A honvédség meghozta kinn a fronton áldozatát, nekünk idebent az a kötelességünk, hogy tartani tudjuk a belső frontot. Az ünnepség a városházán folytatódott, ahol Koller Jenő polgármester nyitotta meg a díszközgyülést. A város közönsége nevében Ajtony István főjegyző köszöntötte a főispánt, a távozó Polniczky Lipót érdemeit pedig Füves Károly felsőházi tag méltatta. Kászonyi Richard az eskütétel után itt is elmondta székfoglaló beszédét, majd küldöttségeket fogadott, amelyeknek élén Apor Vilmos báró megyéspüspök mondott üdvözlő szavakat.

— **Lófői rang- és nemesség-igazolása.** A belügyminiszter lófő tusnádi Pálffy Lajos színházi titkár, színésznek, ősi székely lófői rangját és a „tusnádi" előnév viseléséhez való jogát hivatalosan igazolta.

— **Drága szoptatósüveg.** *Mint jelentik, egy belgrádi gyógyszerész 120 dinárért adott el egy szoptatósüveget. Árdrágításért feljelentették. Az uzsorabíróság 100.000 dinár pénzbüntetésre ítélte.*

— **Beiktatták Háromszék vármegye új főispánját.** Szentiványi Gábort, Háromszék új főispánját rendkívüli törvényhatósági közgyülés keretében iktatták be tisztségébe. A főispánt elsőnek Virányi András polgármester, majd vtiéz Barabás Andor alispán üdvözölte. A főispán válaszában hangoztatta, hogy megbizatását a legnehezebb időben kell vállalnia, de munkájához erőt ad a sokat szenvedett székely nép kimondhatatlan szeretete és megbecsülése. Magamat tagadnám meg, régi és annyiszor ismételt elveimtől eltérően, ha hangzatos tervekkel, szivárvány-elgondolásokkal keresném a pillanatnyi hatást. Dolgozni, tenni, építeni akarok itt, szülőföldemen a szeretet, a megértés és a testvéri együvétartozás szellemében. Ma csak barátokat ismerek, ellenségnek majd csak azt tekintem, aki ebben az elhatározásomban zavarni akar, fejezte be szavait az új főispán.

— **Oshima japán nagykövet vezető német személyiségeket tüntetett ki.** Berlinből jelentik: Oshima japán nagykövet a japán nagykövetségen fogadta azokat a német vezető személyiségeket, akik a németj-japán együttműködés terén érdemeket szereztek maguknak és érdemrenddel tüntette ki őket. Oshima nagykövet ebből az alkalomból rövid beszédet mondott, amelyben a háromhatalmi szerződés tagállamainak harci elszántságát a közös győzelem előfeltételéül jelölte meg.

— **Kitüntetések.** A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére Worschitz Antalnak a főváros elektromos művei nyugalmazott főfelügyelőjének egyházi és társadalmi téren szerzett érdemei elismeréséül a kormányfőtanácsosi címet adományozta. — Czirák Sándr. I. osztályú postaaltisztnek a postaaltisztek egyesületi életében két- és félévtizeden át kifejtett érdemes munkássága elismeréséül a magyar ezüst érdemkeresztet adományozta.

— **Fegyvercsempészet miatt elítéltek két angol katonát.** Jeruzsálemből jelentik: A hadbíróság két angol katonát fegyvercsempészés miatt 15 évi börtönre ítélt. A tárgyalás során kiderült, hogy a vádlottak 300 fegyvert és 100.000 darab pisztolytöltényt csempésztek Egyiptomból Palesztinába. A fegyvereket és a lőszert egy zsidó szervezetnek szánták, amely állítólag kísérletet tett arra, hogy az angol hadsereg fegyver- és lőszerraktáraiból nagyobbmennyiségű pisztolyt és lőszert lopjon el. Elterjedt Jeruzsálemben az a hir, hogy zsidó és arab titkos szervezetek Palesztinában nagy fegyverkészleteket halmoztak fel, hogy a jelenlegi háború befejezése után megvívhassák a harcot a Palesztina feletti uralomért.

— **Szerdán tartják a debreceni nyári egyetem záróünnepélyét.** A debreceni nyári egyetem nemzetvédelmi előadássorozatában Eszterhás István miniszteri titkár „Támadás és védekezés a propagandában" címmel tartott előadást. A magyarságtudományi előadássorozatban Kovács Máté, az országos közoktatási tanács igazgatója „A magyar irodalom mai szemmel" című előadásában kifejtette, hogy a magyar lelket legtökéletesebben irodalmunk mutatja. Juhász Géza író Debrecen lelkiségéről beszélt. A nyári egyetem egyébként szerdán délelőtt tartja záróünnepélyét, amelyen szepesváraljai Haendel Vilmos dr. záróbeszéde után Hankiss János kultuszállamtitkár méltatja a tanfolyam jelentőségét, majd Milleker Rezső, a nyári egyetem igazgatója mond búcsúszavakat.

— **A domonkosrendiek generálisa a pápánál.** Vatikánvárosból jelentik: A szentatya szombaton magánkihallgatáson fogadta Stanislas Martint, a Szent Domonkos-rend generálisát.

— **Szent István-napján fellobogózzák a hajókat.** A budapesti révkapitányság elrendelte, hogy augusztus 20-án napkeltétől napnyugtáig a révkapitányság hatósági területén tartózkodó minden hajót és úszó művet fel kell lobogózni.

— **Kiásták a gerényi Drugeth-várkastély maradványait.** A kassai felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum Tomcsányi Vilmos Pálnak, Kárpátalja kormányzói biztosának meghívására még junius havában ásatásokat kezdett az Ungvártól három kilométernyire levő Gerényben. Már az első napokban bozóttal benőtt domb alól várkastély alapépítményei kerültek elő. Ezekről megállapították, hogy a Drugeth-családnak a XIV. század végén épült várkastélyának maradványai. A várkastély valószínűleg robbanás következtében pusztult el. Eddig 900 köbméter földtömeget mozgattak meg. Az ásatásokat Szent István ünnepe után gyorsabb ütemben folytatják.

— **Véget ért a muraközi nyelvi tanítói tanfolyam.** A kultuszminiszter a Muraközben működő anyaországi tanítók részére négyhetes továbbképző tanfolyamot rendezett Csáktornyán. A tanfolyam záró ünnepélyén Lehmann György miniszteri osztálytanácsos mondott beszédet, amelyben a Muraköz művelődéspolitikai szükségleteivel foglalkozott. — Ujvidéken ugyancsak most fejezték be a tanítók számára rendezett négyhetes szláv nyelvű továbbképző tanfolyamot, amelyen ötven tanító vett részt.

Semmi sablon...

Hogy a haszonleső önkénynek
Egy suszter se láthassa kárát,
Uj rendelettel szabályozták
A kaptafák s a számfák árát.

S mivel szélesebb skálán mozog
A különböző számfák ára,
Látjuk: ma még egy rendelet sem
Készül — ugy-e? — egy kaptafára...

Bényi Kálmán

— **Finnországban felemelik a húsadagot.** Helsinkiből jelentik: A közellátásügyi minisztérium közlése szerint előreláthatóan még ebben a hónapban felemelik a húsadagot. A felemelt húsadagok szeptemberig maradnak érvényben, szeptemberben, amikor a legelőkről a nyájat hazahajtják, újabb emelés lesz. Azzal számolnak, hogy különösen a disznóhúsban lesz nagy kereslet.

— **A magyar dolgozók Szent István napja Székesfehérváron.** Augusztus 20-án az Emszo központ és a székesfehérvári hivatásszervezet a városban ünnepi napot rendez Szent István király emlékére. Az ünnepségen a helyi dolgozókon kívül népes budapesti munkásküldöttség és a környék Kalot-csoportjaiba tömörült földmíves ifjúság is résztvesz. A nap programjának kiemelkedő része lesz a Vörösmarty-színházban rendezendő díszelőadás, amelynek műsorát munkás színjátszók adják elő. Az ünnepi beszédet Közi-Horváth József képviselő tartja. A munkásküldöttségek a hagyományos körmenet után tisztelgő látogatáson jelennek meg Shvoy Lajos megyéspüspöknél. A székesfehérvári ünnepi napra vendégek is utazhatnak. Jelentkezni augusztus 18-ig lehet az Emszo központnál (Irányi-utca 21., tel.: 183-210).

— **Az önkéntes tűzoltóság nemzetvédelmi munkája.** A budapesti önkéntes tűzoltóság vasárnap őrszolgálatot tartott az ereklyés országzászlónál, ahová három budapesti kerületének egybevont százada és tisztikara vonult fel. Az ünnepélyen Techlar Ernő pénzügyi tanácsos mondott ünnepi beszédet, amelyben ismertette a 81 éves önkéntes tűzoltóság szerepét és nemzetvédelmi munkáját. Az Eonb nevében Javorniczky Jenő miniszteri tanácsos, társelnök méltatta a testület érdemeit.

— **A méhek csalhatatlan időjósok.** *A méhek kiváló időjósok — írja egy német szaklap —, de ezt a tulajdonságukat a nagyközönség alig ismeri és csak a méhészek tartják számon. Jóslási képességük azonban egyoldalú, amennyiben csupán a küszöbön álló rossz időt jelzik. Tapasztalati tény, hogy ha eső vagy zivatar van keletkezőben, a méhek láthatatlan erőtől űzve, valamennyien elhagyják a kaptárt és hatalmas zümmögéstől kísérve, nyugtalan ide-odaröpködéssel kavarognak a kas előtt. Mozgalmas gomolyságuk rendszerint a kora délutáni órákban jelentkezik. A méhész ilyenkor tudja, hogy a rákövetkező napon esni fog. A méheknek ezt a különös viselkedését és megérző képességét a szakemberek a levegőben felhalmozódó villamos feszültségnek tulajdonitják.*

Brillánst ARANYAT, EZÜSTÖT legmagasabb árban VESZEK

Schwarcz Dániel ékszerész, IV., Károly-körút 16. sz.

— **Nagykőrösön új Oncsa-házak épülnek.** Az országos nép- és családvédelmi alap nagykőrösi szervezete elhatározta, hogy sokgyermekes, szegény családok részére újabb 12 kertes családi házat épittet.

— **Az Egyesült Államok szintétikus gumitermelése.** Az Observer című angol lap lisszaboni jelentése szerint az Egyesült Államok kormánya a japánok által megszállt keletázsiai nyersgumitermő vidékek kiesésével előállott hiány pótlására szintétikus kaucsukot akar termelni. A tervek szerint 1943-ban évi 250.000 tonna szintétikus kaucsukot kellett volna előállítani. Ezzel szemben az év első felében mindössze 25.000 tonna kaucsukot termeltek. A jövő évben 850.000 tonna gumi előállítását tervezik szintétikus úton. Az USA évi gumiszükséglete békében 600.000 tonna volt. A háborús szükségletek természetesen felfokozták a gumielhasználódást.

— **A Hármas-Körösön megindult a hajózás.** A Hármas-Körösön megindult a hajózás. A személyforgalmat Csongrád és Békés között a Mefter motoroshajói bonyolitják le.

Halálozás

Nemes *Kéry* Károly dr. rendőrfőtanácsos szombaton, életének 69-ik évében elhunyt. Temetése 17-én, kedden délután hat órakor lesz a rákoskeresztúri temető halottasházából, a római katolikus egyház szertartása szerint.

Csikszentsimoni *Endes* Gábor okl. gépészmérnök, pilóta, augusztus 13-án repülőhalált halt. Földi maradványait augusztus 17-én, kedden délután 4 órakor a római katolikus egyház szertartása szerint szentelik be Pestszenterzsébeten, az újtemető halottasházában. Temetése Szigligeten, augusztus 18-án délután négy órakor lesz. Az engesztelő szentmiseáldozatot 19-én délelőtt fél 10 órakor Budapesten, a szentferencrendi atyák belvárosi templomában mutatják be.

Mátéffy Miklós volt takarékpénztári tisztviselő, tart. zászlós, hadirokkant életének 45-ik évében, augusztus 11-én elhúnyt.

Gerénye templom

Milegyhatál 59 l.

The church of Gerénybe, from the time of the Árpád dynasty. At present belonging to Czechoslovakia. — Chiesa di Gerénybe dell' epoca di Árpád (Territorio czeco). — Gerénybei Árpádkori templom. (Cseh megszállás).

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszt

16.436/1939.III.
szám.

A Müemlékek Orsz.Bizottsága t. Elnökségének,

Budapest. IX.Hőgyes E

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.

Gerevich

MTA MKCS

Gerevich

József

László

Tibor

Gerevich József

16 KEDD

17.30

KLUB

„Az alvás az, ami álmodik és tisztán lát"

– A. Breton és P. Eluard –

Miért hatott Freud és a pszichoanalizis a szürrealistákra?

Előadó: Gerevich József

Magyar Nemzeti Galéria,
1982. November

Gerevich József

20 PÉNTEK

17.30
KLUB
Interferenciák
Az emberi kapcsolatok rendszere
Előadó: Gerevich József

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. január.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188—296, 188—307.

MAGYAR NEMZET

Gerevich László

Kedd, 1968. február 13. Magyar N

1021

BUDAPESTÉRT

Kiosztották a fővárosi tanács Pro Urbe és Pro Arte aranyérmeit

Budapest felszabadulásának évfordulóján, azon a napon, amikor elhallgattak a fegyverek a sokat szenvedett, romos város utcáin, az idén harmadízben került sor a főváros aranyérmének kiosztására. A tanács dísztermében gyülekeztek az ünnepség részvevői, a város vezetőin kívül megjelent *Trautmann* Rezső dr., építésügyi és városfejlesztési miniszter, *Orbán* László dr., a művelődésügyi miniszter első helyettese, *Szépvölgyi* Zoltán, a budapesti pártbizottság titkára, *Dobozi* Imre, az írószövetség főtitkára és közéletünk számos vezetője.

Sarlós István vb-elnök ünnepi beszédében megemlékezett a múltról, az évszázados küzdelmekről, a háború rombolásairól és a felszabadulásról. Budapest nemcsak egy ország fővárosa, hanem szimbóluma is az évszázados fejlődésnek. Bizodalom és reménység kapcsolódott mindig Budavár és Pest nevéhez. S akik most kitüntetést kapnak, azok egy szebb cél szolgálatába állították munkájukat, amit így fogalmazhatnánk meg: *»Élni és alkotni a fővárosért!«*

— Hitből valljuk, hogy az ország hajnala a szovjet hadseregnek köszönhető. A felszabadulás olyan új szabad életet tett lehetővé, amilyenről Táncsicsék csak álmodni mertek — mondotta, majd bejelentette, hogy az évfordulón eddig a főváros *Pro Arte* — a művészetért — emlékérmet osztotta ki két alkalommal. Az idén, amikor hadmadszor kerül sor az aranyérmék kiosztására, a *Pro Urbe* — a városért — érmet is alapítottak, ezeket azok kapják, akik a művészet határán túl is hasznos munkát fejtettek ki Budapestért.

Ezután sor került az aranyérmek ünnepélyes átadására. *Pro Urbe* aranyérmet kapott *Harrer* Ferenc dr., Budapest ny. alpolgármestere, *Gerevich* László dr., régész, az MTA régészeti csoportjának igazgatója és *Lindenmayer* Kálmán, a Fővárosi Vízművek igazgatója.

Pro Arte emlékérmet adományozott a főváros *Mesterházi* Lajos Kossuth-díjas írónak és *Bernáth* Aurél Kossuth-díjas festőművésznek.

A kitüntetettek nevében Harrer Ferenc mondott köszönetet. »A sors egész életemre eljegyzett a fővárossal. Közéleti cselekedeteimet mindig a közérdek vezette!« hangzott hitvallásként.

Harrer Ferenc

A matuzsálemi korú férfi egész pályája során ezért a városért, »pro urbe« élt.

Édesapja a városrészek egyesítése előtt Óbuda polgármestere volt. *Harrer* Ferenc 1918-ban Budapest alpolgármestere lett.

A Monarchia széthullása után, négyszáz éves osztrák áfium múltán, ő lett az első magyar követ Bécsben. *Károlyi* Mihály köztársasági elnöksége idején a külügyminisztériumot vezette.

A forradalmak bukása után esztendőkön át belső emigrációban élt. 1925-ben törvényhatósági bizottsági taggá választották. 1936-ban a városrendezési törvényt készítette elő. 1947-ben a Radikális Párt elnöke lett, 1948-ban országgyűlési képviselő és a T. Ház korelnöke. Közel húsz éve országgyűlési képviselő, s több mint negyven éve ugyanabban a házban, a budai Garas utcában él. A T. Ház legidősebb tagja; több mint kilencven éves. Megszámlálhatatlanul sok bizottság tagja vagy elnöke; tagja a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, elnöke a Magyar Tudományos Akadémia településtudományi bizottságának, fővárosi tanácstag és tagja a fővárosi tanács végrehajtó bizottságának.

Német és francia ősöktől származik. Családja kétszáz éve magyar.

Pontosan kilencvenedik születésnapján fejezte be emlékiratait. Két kötetben, 1000—1000 oldalon át megírta Egy magyar polgár életét.

A magyar polgárság felemelkedése, uralkodása, hanyatlása, végül beolvadása a népbe: erről szól a könyve. Erről szól az élete is.

E kétmilliós város kevés fia azonosult ilyen mélyen korával. És városával. Harrer Ferenc mindig »pro urbe« élt.

Budapest szolgálatában. Budapestért.

Gerevich László

Gerevich László Kossuth-díjas régész és művészettörténész, a budai várpalota feltárásáért és ezt a hatalmas munkát összefoglaló, elemző, eredményeit értékelő könyvéért, A budai vár feltárása című — tavaly megjelent — műért részesült a Pro Urbe díjban.

E nagyívű tudományos pálya, amelyre Gerevich László a régi budai királyi palotakomplexus feltárásával tette fel a koronát több mint harminc esztendővel ezelőtt, századunk 30-as éveinek közepén indult. Gerevich László érdeklődése ekkor fordult — máig érvényes erővel és intenzitással — hazánk középkori művészete felé. Magas igényű, sokoldalú pályája azonban a felszabadulás után bontakozott ki teljes gazdagságában, amikor 1946-ban — alig 35 esztendős korában — megkapta a megbízást a magyar régészet eddigi leghatalmasabb munkája, a budai királyi vár feltárása vezetésére.

Az 1946-ban megindult ásatás fényes eredményeket hozott. Napfényre került a palota csaknem minden részlete, az írásos anyagok, oklevelek és történelmi források alapján pedig meghatározták a maradványok rendeltetését is.

A budai vár feltárása című könyv ezzel a hatalmas munkával és eredményeivel ismerteti meg olvasóját, aki lapjait forgatva a szerző nyomában végigjárja a régi palota minden részletét, megismerkedik történetével, művészi jelentőségével — a tudományos alaposságú fényképanyag, az alaprajzok, s a rekonstrukciós rajzok révén pedig eleven élményt kap a csaknem elpusztult történelmi épületek egykori szépségéről.

Lindenmayer Kálmán

Budapest kétmillió lakójának mindennapi éltető szükséglete a víz. A főváros sokféle szerteágazó vízügyi problémájának egyik nagy tudósa, ismerője és orvosa is a Vízműveknek most Pro Urbe aranyéremmel kitüntetett főmérnöke, *Lindenmayer* Kálmán. A százesztendős intézmény élettörténetéből *36 dolgos, nehéz év, problémákkal teli időszak fűződik e kiváló szakember nevéhez.* Csak a Vízművek dolgozói tudják, hogy mennyire egybeforrott neve és egyénisége az intézménnyel, hiszen ő volt az, aki 1944-ben megmentette a Vízműveket, amikor a németek fel akarták robbantani. És 1962-ben az ő tervei és elképzelései nyomán avathatta fel a Vízművek a káposztásmegyeri homokbuckák tövében a nagy fontosságú, első felszíni vízművet, hogy a főváros lakosságának és szaporodó gyárainak szinte napról napra növekvő vízigényét kielégíthessék.

Lindenmayer akkor nyugdíjba akart menni. A fővárosi tanács vezetői és munkatársai kérték fel, hogy széles körű irányítókészségét az addig volt igazgató, mint főmérnök kamatoztassa tovább, így maradt ott és dolgozott tovább és vesz részt azóta is a Vízművek nagyszabású műszaki fejlesztésében. Kiváló gépészmérnök és vízügyi szakember. Irányításával tervezték meg az elmúlt négy év alatt a Vízművek munkatársai a második felszíni vízművet és épül a harmadik ötéves terv időszakában a Surány-szigeti új nagy vízmű, hogy Budapestnek az évek további nagy lakásépítkezései és iparosodása során ne hiányozzék majd a közel kétmillió köbméter víz.

Mesterházi Lajos

Budapest szerelmese. Innen indult el, itt végezte egyetemi tanulmányait és kényszerű külföldi megszakítás után ide tért vissza. Ebben a városban volt szerkesztője egy érdekes, a népművelést a kultúra rangjára emelő folyóiratnak, a Művelt Népnek, majd az ellenforradalom után az Élet és Irodalomnak. És ma várbeli otthonában azt a díszes külsejű, tekintélyes folyóiratot szerkeszti, amely címében hordozza programját: *Budapest.*

De Mesterházi nemcsak él Budapesten, hanem szívesen, kitárt érzelmekkel vall is Budapestről. A fővárosról persze előtte is sokan és sokat írtak, érzelmesen és kritikusan, elágyulva és dermedt szigorral. Mesterházi Lajos azonban nem a köveiben, műemlékeiben, óbudai idilljeiben élő városról ír, hanem azokról az emberekről, akiknek itt élniük, halniuk kell. Az erkölcs foglalkoztatja, a nagyvároshoz kötve: az egykor örök hűséget fogadó hét »thébai« barát, a gazdag professzorné, a híres szobrász és az elvetélt művész erkölcse.

Tekintélyes irodalmi munkásságát, közélettel ölelkező művészi tevékenységét több József Attila-díj és a Kossuth-díj jelzi. A fővárosi tanács Pro Arte érme azt az embert jutalmazza, aki egész életében, műveiben hű maradt szerelme tárgyához, Budapesthez.

Bernáth Aurél

Derűsnek mutatja magát; ettől nyugtalan. Öt hete nyomja az ágyat, gipszben a lába. Azon a január eleji napon kilépett a ház kapuján, és elcsúszott a jeges járdán. A diagnózus: törés a bal bokán.

Hétfő délelőtt küldöttség kereste fel betegágyánál: a fővárosi tanács vb-elnöke, helyettese, s a szakminisztérium illetékes miniszterhelyettese. A »Pro Arte« díjat hozták. A diagnózis: »A fővárosi tanács végrehajtó bizottsága Bernáth Aurélt budapesti festményeiért és a „Történelem" című falfestményéért Pro Arte díjjal tünteti ki.«

Miért nyugtalan?... A kitüntetést megszokhatta. Harminckilenc éve nyerte el a Szinnyei Társaság nagydíját, és tíz éve, hogy a brüsszeli világkiállításon *»Budapest látképe«* című pannójával aranyérmet nyert.

A tervei:

— Festő dolga, hogy fessen. Az enyém még hozzá, hogy írjak is. Be kell fejeznem elkezdett képeimet és meg kell írnom a regény ötödik kötetét.

Somogyban született, Marcaliban, 1895-ben. Hetvenhárom évesen, tört lábbal is fiatal maradt. A szárnyai nem törtek el. És fővárosi lett. Ezt vették észre most. És kitüntették érte.

l versenye
ri előtt

Az első két koncerten elhangzó 12—12 dalból a zsűrik tagjai személyenként hét—hét dalra adhatták le szavazataikat. A legtöbb pontot elért hét—hét dal került a harmadik, döntő koncertbe, ahol már csak három dalra adhatták le a zsüritagok szavazataikat. A szavazások eredményeit a San Remó-i Casino koncerttermének közönsége részére hangszórón közvetített telefonbeszélgetések útján szerezték be (jellemző, hogy a sztrájkoló telefonszemélyzet lelkesedésből kizárólag erre az eseményre külön telefonszolgálatot tartott), és azok összesítése alapján került tizennégy dal a döntőbe.

A döntő eredménye a következő: 1. CANZONE PER TE; 2. CASA BIANCA és 3. CANZONE.

A San Remó-i fesztivál tisztára üzleti vállalkozás, mert jórészt ennek eredményétől függ az, hogy melyik számokból lesz nagy sláger, melyik lemezből adnak el hét- vagy nyolcszázezer, esetleg egymillió lemezt csak Olaszországban és esetleg négymilliót világszerte. Az utolsó koncert tizennégy dala a fesztivál alatt *hatszor hangzik el* a televízió és rádió egyenes adásaiban, a három győztes dal pedig az eredményhirdetéskor *még kétszer* hangzik el, tehát olyan propagandát kapnak, hogy botfülű kell hogy legyen, akinek nem marad mindegyikből valamely zenei emléke.

Érkezésem utáni napon, január 31-én kerültek az összes hanglemezek a kereskedelembe. Minden áruházban vagy hanglemezkereskedésben állandóan az új San Remó-i dalokat lehetett hallani. Hangsúlyozom azonban, hogy ez a közvetítés mindenütt rendkívül csökkentett és nagyon élvezhető hangerővel történt. Hogy nemcsak a győztes dalokból lesz sláger, ezt az is bizonyítja, hogy február 5-én estig az eladásokban a listavezető a »La TRAMONTANA« című dal volt, 150 000 eladott lemezzel. Hogy a zsüriket döntésükben az énekesek személye egyáltalán nem befolyásolta, mutatja az is, hogy olyan világhírű énekesek, mint például Tony *Renis*, Domenico *Modugno*, Shirley *Bassey*, Udo *Jürgens*, Paul *Anka*, *The Cowsills*, Sacha *Distel*, Nino *Ferrer*, *The Rokes*, Eartha *Kitt*, Pino *Donaggio* és Timi *Yuro* nem kerültek a döntőbe.

Nem lenne teljes a beszámolóm, ha nem említeném a San Remó-i fesztivál »szürke eminenciását«. Ladislao Sugár urat, a »Messageri Musicali« és a világhírű »Suvini-Zerboni« komoly zeneműkiadó és számos más cég és hanglemezgyár tulajdonosát, aki az olasz

Két bemutató
a Gyermekszínházban

»Teljes számban megjelentünk, / nem Amerikából jöttünk, / csak Budáról, Pestről jöttünk, / buszon, taxin, kocsin jöttünk, / mesterségünk címere: Esz, Jé / Színházat játszani!« — éneklik a prológ részvevői, Arthur *Fauquez* zenés játéka, a

Toronyóra lánccal

szereplői vasárnap délelőttönként, a Gyermekszínház színpadán.

S a commedia dell'arte-jellegű kezdet hasonló folytatást ígér. A szereplők egymást kérdezgetve, énekelve mutatkoznak be hat—tízéves nézőiknek.

»— Te mit játszol? / — Lusta fickót. / — Mi a neved? / — Mandulino« — ismerkedünk meg a darab »főhősével«, a falucska tréfáskedvű vendéglősével, aki a sütésnél, főzésnél, mindennél jobban szeret: lustálkodni! Ez a szenvedélye okozza aztán a bonyodalmat. Egy szép napon elhatározza: ellopja az időt, ami csak nehezíti, felszabdalja, megcsúnyítja az emberek életét.

És valóban »összegyűjti« a falu valamennyi óráját — Bóbita, a szolgálólány hatalmas piros ébresztőjét, Szinyóra, a szomszédasszony szép kakukkos óráját, Sorompoló, a vasúti őr stopperjét, Kolompoló, a szeméthordó napóráját, sőt a rádióantennát, a harang nyelvét és a toronyóra mutatóit is.

Mulatságos kalandok sorát éljük át, amíg kiderül: ki a falu réme, a rend felforgatója. Mandulino bűnbánóan szabadkozik, amikor a falu népe számonkéri, miért tette: *»Nem bírtam elviselni, hogy az életemet darabokra vagdalják. Kilenc óra, tíz óra, tizenegy és így tovább. Reggeltől estig és estétől reggelig... Úgy gondoltam, egészen jól meg lehet lenni óra nélkül is. Jót akartam az egész falunak, de most már belátom, hogy tévedtem, hogy idő nélkül nem lehet élni!«*

Megbocsátanak Mandulinónak, s ha a boldogító toronyórát lánccal nem is, de a szép, fiatal szolgálóleány, Bóbita kezét elnyeri. Természetesen a méltó büntetés sem marad el. Maga Bóbita ítélkezik Mandulino felett; ő lesz a falu órája, amíg helyre nem állítják mindazt, amit tönkretett. Élő ingaóraként, a virágágy hintajában ülve kell számolnia a másodperceket és félóránként jelezni a pontos időt.

Az ötletet, a mondandót tekintve, akár felnőtt darab is lehetne. Megvalósítása, előadása, sok-sok huncutságot, gyerekekkel összekacsintást, »beszélgetést« magába rejtő játékossága azonban igazi gyermekdarabbá teszi a belga író mesejátékát, Európa szinte valamennyi gyermekszínpadának népszerű produkcióját, amely az 1965-ös londoni gyermekszínház fesztiválon a brüsszeli együttes előadásában aranyérmet nyert.

A magyar előadás ügyesen él a modern commedia dell' arte lehetőségeivel; a kötött szöveg ellenére is improvizáló, a közönség reagálásától függően alakuló, felszabadult játékot látunk. A játék játékosságát hangsúlyozzák az előadás sikeres alkotóelemei is: *Tamássy* Zdenko kedves zenéje, a kitűnő, igazi gyermekváros-hangulatot teremtő, sok ötlettel egyszerűvé, »rögtönzötté« varázsolt stílszerű díszletek és az ezzel remek összhangban levő, szinte »beszélő jelmezek« (*Csinády* István, illetve *Rimanóczy* Yvonne munkája), *Vargha* Balázs bájos versbetétei, s a darab stílusát legjobban érző színészek — *Csákányi* László, *Harkányi* Endre, *Lehoczky* Zsuzsa és *Tábori* Nóra — játéka. A világhírű darab *Bartha* András által magyar színpadra alkalmazott változatát *Békés* András rendezte.

A tíz—tizennégy évesek új bemutatója *Kolozsvári-Grandpierre* Emil kétrészes vígjátéka. A

Csillagszemű

— történelem és népmese sikeres ötvözete.

A földesúr és a török ellen egyszerre harcolni kényszerülő jobbágyság — történelmi valóság. A zsarnokság ellen sikerrel küzdő jobbágyfiú — a nép képzeletének szülöttje. Grandpierre Csillagszeműje az ellenség eszén ésszel, leleménnyel túljáró, hús-vérré vált népi hősök, Till Eulenspiegel és Ludas Matyi rokona.

Valóságos történelmi erőkkel és eseményekkel kell megküzdenie, s ez ad különös izgalmat a cselekménynek. Kolozsvári-Grandpierre darabjának — amely nem a népszerű regény színpadi változata, hanem Csillagszemű új, színpadra írt kalandjainak sora — sex appealje a pergő cselekményen, a színes nyelvezeten, a realista és szatirikus elemek remek keverésén túl a sok humorral ábrázolt figurák sora. A »negatív hősök« sem ördögi vonásokkal, hanem a humor eszközeivel válnak azzá, ami. A darab legízesebb figurái közé tartozik például a kegyetlen földesúr, »Bikóházy urunk« és a vele összejátszó, gazdag Flórián deák, Csillagszemű menyasszonyának elrablója, aki — a lány szavaival élve — »bolondnak is tökéletlen«. Élő emberek mozognak hát a színpadon, nem mesefigurák.

A Gyermekszínház repertoárjának legnagyobb sikerei közé emelkedett előadást *Lengyel* György rendezte — pontosan érezve és érzékeltetve a népi komédiák és a realista elemek érdekes, színes keveredését, anélkül, hogy bármelyik irányba elcsúszott volna. *Kocsár* Miklós népdalfeldolgozásokkal tarkított, tehát a népi hangvételt erősítő zenéje is jól sikerült.

Fehér Miklós színes, szellemes díszletei között, *Vágó* Nelli kedves, sok szeretettel megkomponált jelmezei között játszanak a színészek. Három alakítás emelkedik ki az együttesből. Mindenekelőtt *Raksányi* Gellérté, aki földesúr figurájával szinte egy magyar Falstaffot teremtett. *Cs. Németh* Lajos lírát és vagabundságot ötvöző Csillagszeműje is kitűnő, akárcsak *Sinkó* László ravasz, mégis oktondi Flórián deákja, aki valóban szavak nélkül is, egy-egy szemvillanással vagy mozdulattal érzékeltetni tudja az események mögött húzódó fondorlatot.

Heimann Ildikó

MEGNYÍLT
A PESTIEK KEDVELT MOZIJA
A
MÁTRA
DÉLUTÁNI MŰSORA:
Ezek a fiatalok...
BANOVICH TAMÁS NAGY SIKERŰ ZENÉS FILMJE
Koncz Zsuzsa, Zalatnay Sarolta, Illés-, Omega-, Metró-együttesek
☆
KEDD ESTE, A 8 ÓRAI ELŐADÁSON A FILM
1000000. nézőjét
AZ ILLÉS-EGYÜTTES ÉS SZÖRÉNYI LEVENTE ÜDVÖZLI, ILLETVE AJÁNDÉKOZZA MEG!

Gerevich Lánló dr, mův. történén

Kossuth díjas.
Pro Arte kitüntetést kapott
a budai Várhegy ásatásainak
vezetéséért

Nagymaros 1968 feb. 13 hold

1021

1975.XII.19.Televizió 21.35 Gné
Művészeti Magazin 75/12

Jó estét kivánok kedves nézőink. Ebben a késő esti müsorban a Művészeti Magazin ez évi utolsó müsorában nagyon családias hangulatot szeretnénk varázsolni az Önök otthonába. Számunkra ezt a főváros reprezentativ része, a Vár, a Szentháromság tér és a Szentháromság utca, biztositja majd és otthont kaptunk a hire Fehér Galamb vendéglőben. Hát valamikor mondjuk 150 esztendővel ezelőtt az akkori üzletvezető nyilván, hogy ilyen főkötős, mideres, hosszuszoknyás meg cilinderes sétapálcás hölgyeket és urakat látott volna vendégül, hiszen abban az időben ilyen látógatóknak a lépte koppant a Vár utcáin. Most is azonban változatlanul itt a televiziós müsor alatt változatlanul folyik az étterem élete, a vendégek azt hiszem, hogy keveset törődnek most velünk, hiszen ki-ki a saját társaságával van elfoglalva. Szeretném azt, hogyha ében a müsorban vendégeink révén, hiszen itt asztaltársaságok gyültek össze, bemutatom majd őket az adás során, legtöbbjüket jól ismerik televiziós müsorokból, szeretnénk egy kicsit megismerni a Várnegyednek pontosan ezt a központját a Szentháromság tér históriáját és jövőjét is. Én persze könnyen beszélek itt bent a fütött Fehér Galambban, de Kopeczki Lajos kollégám bizony mondom az adás végére megfagy majd.

- Nem igen hinném, mert akkor ennek az adásnak itt hiánya mutatkoznék, hiszen nem tudnánk beszélgetni, mint például most is Takács Vilmosnéval. Ugye kitartunk most már.

- Most már a végsőkig.

- Kitartunk, Takács Vilmosné idegenvezető. Hát gyakran fordul meg itt fent, mióta vezet idegeneket hazaiakat és külföldieket egyaránt?

- Hát 11 éve végzem ezt a rendkivül szép és gyakran nagyon nagyon hálás munkát. 11 éve mutathatom meg ugy a hazai, mind a külföldi turistának ezt a csodálatos szép fekvésü, nagy multu, érdekes történelmi várost.

- Hát gondolom, hogyakkor amikor bemutatják ezt a várost egyébként nem tudom, hogy ilyenkor este vezetett már itt csoportot?

- Igen gyakran feljövünk éppen azért, mert a Várnegyed olyan csodálatosan szép kivilágitva,

- De igy kivilágitva.

- Igy még én sem láttam, ugyhogy engem is lenyügöz.

- No most, hogyha most jönnének ide külföldiek, hazaiak, vendégek, ugy mégis mit mondana el, hogyan vezeti őket.

- Hát a vendég, aki idekerült nem az égből pottyan a Várnegyedbe, hanem elözőleg már résztvett egy városnézésen, megismerte a történelmet a város fekvését, város történetét, ugyhogy ha most ide feljönnénk este akkor először is megragadná az egész

térnek és a negyednek a szépsége, és valószinü, hogy mesélnék a történetéről, a történelméről és kérdeznénekfeltétlenül az itt látott szép épületekről, de a hatás az mindig lenyügöző és a hangulata az ami megfogja az embereket.

- Az biztos, hogy Ön szereti, nagyon szereti a Várat, szereti Budapestet, de hogyan tudja megszerettetni másokkal, mennyire kell megszerettetni, tehát a puszta látványon kivül mit kell még mondani, milyen hangulatot kell adni ehhez?

- A hangulati aláfestés tulajdonképpen a története és a történelme, mert nem mindig azt látja, amit mondjuk várt, mert itt talán mást várt volna. De a hangulata annyira tükrözi az egész város történetét.

- Mondott nekem valamit és ne haragudjék érte, hogy ezt most talán kifecsegem. Hogy azóta szerette meg igazán a Várat, amióta csoportokat vezet.

- Nemcsak, hogy megszerettem, talán még sokkal jobban tudom érzékelni, azóta mióta látom, hogy milyenosztatlan sikert okoz az emberekben ez a látvány. És mennyire tudják becsülni. Addig is szerettem, hát mindnyájan szeretjük, végeredményben a fővárosunk, ismerjük minden kövét a Várnegyednek, de azóta százszorta jobban tudom becsülni.

- Nagyon szépen megköszönöm. Most itt ez a rövid idő nem alkalmas arra, hogy mint idegenvezető végigvezessen bennünket, viszont gondolom, hogy a történeti és a müemléki áttekintés az nagyon fontos ahhoz, hogy hát megismerjük, hogy hol is vagyunk, erre most nagyszerü alkalom nyilik, hiszen ott bent már Rapcsányi kollégámmal szakavatott emberek tudnak erről többet mondani. Köszönöm szépen.

- Hallgatjuk ezt az egész történetet és egy kis huncutság van itt, azért én ezt már sejtem. Engedjék meg, hogy bemutassam a vendégeinket. Horler Miklós, Ybl-dijas épitész, a Müemléki Felügyelőség osztályvezetője, Major Máté akadémikus, Gerevics László akadémikus a Tudományos Akadémia Régészeti Intézetének a vezetője, valamennyien a Vár szerelmesei. Na most a huncutság ott van, és kedves Gerenvics László, Ön figyelmeztetett erre, hogy itt beszélünk arról, hogy Szentháromság tér, pedig tulajdonképpen, ha a históriáját nézzük ennek a térnek, szinte az utolsó időszakban, alakult ki. Fussunk végig egy kicsit, a Vár centrumának a Szentháromság utca és tér környékének a kialakulásán.

- Igen hát én azt hiszem az a különössége, ennek azadásnak, hogy egy olyan térről kell beszélni, ami nem volt soha tér, legalább is a mi vizsgálataink szerint, bár meg kell mondanom, hogyha mint középkori kutatónak kell hozzászólnom, hogy én ez a legkevésbé kutatott területe Budapestnek, és Budának, a legkevesebb régészeti emlék van talán a Mátyás templomot kivéve, egyáltalán a kutatás itt nem nagyon folyhatott, de nem is nagyon ismerjük ennek a történetét, de talán ez ad, azt az iz-

galmat adja meg, amit egy kevéssé ismert probléma adhat meg számunkra, és a sokkal ismertebb kevésbé.

- Itt alattunk mi van, bocsájtson meg.

- Itt alattunk legalább 3 emeletes pince van ugye ami azt mutatja, hogy a város ugyan ugy, mint a középkori városok egyik legfontosabb hát produktuma a bor helyezkedett el, amit a budai szőlőkbe hát különböző gazdák szüreteltek, no lehet mondani, hogy minden polgár minden igazi polgárnak volt szőlője és ezt egész évbe itta, ez az egészség megóvásának alapfeltétele volt s nem hiszem, hogy itt ülhetnénk, hogyha a bort idejében nem találják fel, mert a mérgezett viz ugye főleg a baktériumos viz nem ugy mérgezett, mint a mai, egészen másképpen voltak ezek a vizek rosszak, de minden esetre a viz az már akkor is hát nem volt ivásra alkalmas.

- Nagy hiba, hogy nem bort tettünk az asztalra.

- Igen. Én szeretném azért mégis bár azt hiszem az a célja az egész mai bemutatásunknak, hogy Budapest közepén ez a tér majdnem a közepén van Budapestnek, sőt Budának a Budai Várnak a közepén terül el, és talán a legszebb látványok közé tartozik, bár nagyon sok korszaknak a szülötte, én azért mégis szeretném megmondani, hogy ez a ennek az elhelyezése elhelyezkedése ennek a városnak minek köszönhető, miért pont itt alakult ki, talán néhány szóval természetesen. A Duna az egyike a legfontosabb európai folyóknak, tudjuk hogy mit jelent nem akarom magyarázni ős vadon sztyeppe szerü övezetekben amikor ugye idejöttek az őseink, hát szinte a folyó volt az egyetlen jó ut, jó hajózható, amely önmagától lefele különösen szállitotta az árut. Éppen azért a partján helyezkedtek el azok a fontos városok, amelyeknek később döntő szerepe volt az államok kialakulásába, ez Budapestnek a története, tehát a legfontosabb pönton a Duna nagy kanyarában alakultki,,ahol a nyugatról keletre irányuló és forditva lebonyolódó kereskedelemnek szinte a központjában volt, ahol át kellett az árukat rakni, telelni, a települések létrehozták a városnak a gazdasági lehetőségeit. Na most az átkelésnek, ami kb több helyen játszódott ez le, de talán legfontosabb pontja ennek Pest, a mai Plébáni templom mellett e fölött helyezkedik el ez a Várhegy, tehát ennek egy nagyon fontos ellenőrző pontja volt enél a fontos kereskedelmi utra. Eljutottunk a Budai Várba. A Budai Várnak a központi tere nem ez volt érdekes módon, hanem egy kicsit lejebb van, disztérnek nevezett Szent György tér, ez volt egy nagyobb tér, ennek ellenére a legfontosabb templom amit a király épitett és ami szinte egyedüli középkori emléke ma ez a Mátyás templom.

Új képzőművészeti könyvek, új reprodukciók

Művészeti könyvkiadásunk az utóbbi években sok reprezentatív művet adott a közönségnek. Műemlékeinkről, festészetünkről, szobrászatunkról és művészeti életünk más ágazatairól olyan magas színvonalú albumok, reprodukciók jelentek meg, amelyekkel a külföld előtt is büszkélkedhetünk.

A *Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata* az elmúlt évben 35 kiadványt jelentetett meg 121 000 példányban. Jelentős fejlődés ez a művészeti könyvkiadás területén. Számos művészeti könyvnek olyan nagy sikere volt, hogy az első kiadás hetek alatt elfogyott és újabb kiadásokra került sor. A múlt évben megjelent művek közül *A magyar festészet a XIX. században* című album elnyerte az 1955. évi könyvművészeti verseny első díját. Ezt a művet a *Corvina* több nyelven is kiadta. Nagy sikere volt a *Száz kép a magyar történelemből* című reprodukciós albumnak, amely *Aradi* Nóra válogatásában jelent meg. A gyönyörű *Munkácsy-album* második kiadást ért el az elmúlt évben. Nagyon értékes és hézagpótló művészeti munka a múlt év végén megjelent, *A magyar építészet 1945—1955* című album.

A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának 1956. évi programja mennyiségileg a tavalyihoz hasonló számú művészeti könyv megjelentetését tervezi. Számos kiemelkedő mű szerepel a kiadásra kerülő munkák jegyzékében. *Fülep* Lajos akadémikus szerkesztésében két kötetben, kötetenként 20 ív terjedelemben megjelenik a *Magyar művészettörténet*. Az első kötet, amely a barokk-korral zárul, *Gerevich* László, *Dercsényi* Dezső, *Garas* Klára és *Balogh* Jolán tanulmányait tartalmazza. Számos színes és egyszínű kép illusztrálja az értékes kötetet.

Megjelenik az év első negyedében 15 ív terjedelemben *Győrffy* István posthumus műve, amely tíz év gyűjtésének eredményeként a matyó népviseletet ismerteti.

Művészettörténeti irodalmunk mestere, *Lyka* Károly is újabb művel gazdagítja eddigi alkotásainak sorát. Rövidesen megjelenik *A magyar festészet a két világháború között* című tízíves munkája, bőséges illusztráló anyaggal.

A nagysikerű művészettörténeti könyvsorozatokat további kiadványokkal bővíti ez évben a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata. *Az élő művészekkel foglalkozó olcsó életrajzsorozat*, amelyben eddig Pór Bertalan és Mikus Sándor monográfiái jelentek meg, ebben az évben újabb három kiadvánnyal bővül. *László* Gyula Medgyessy Ferencről, *Kopp* Jenő Kisfaludi Strobl Zsigmondról, *Dávid* Katalin Domanovszky Endréről ír.

A realizmus nagy mesterei című sorozat szintén két újabb kiadvánnyal egészül ki. *Meller* Péter Leonardo da Vinci, *Pogány* Ö. Gábor Velasquez életrajzát és főbb műveit ismerteti, sok képpel illusztrálva.

A *Magyar mesterek* sorozatban *Lajta* Edit Brocky Károly, *Bodnár* Éva Tornyai János monográfiáját írja meg. Megjelenik ebben az évben *Németh* Lajos *Hollóssy Simon és kora* című nagyterjedelmű tanulmánya.

Átütő sikere volt az elmúlt évben az olcsó *Műemlék*-sorozatnak. Eddig Zsámbék, Feldebrő, az Egri Lyceum és a Margitsziget leírása jelent meg ebben az olcsó sorozatban. 1956-ban további négy füzet kiadását tervezik. Megjelenik *Szilágyi* Jánosnak az aquincumi amfiteatrumról, *Héjj* Miklósnak a nógrádi várról, *Gerő* Lászlónak a belvárosi plébánia templom történetéről szóló írása és kiadják a Műemlék-sorozatban a Parlament ismertetését is.

A *Magyar műemlékek* sorozata már terjedelmesebb műveket ölel fel. Tavaly Sopron gazdag emlékműveit dolgozta fel egy értékes kötet, amely eddig két kiadást ért el. Ebben az évben *Fitz* Jenő, a székesfehérvári múzeum igazgatója Székesfehérvár műemlékeit ismerteti, *Dercsényi* Dezső szerkesztésében Esztergom műemlékeiről szóló kötet jelenik meg.

A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata a képzőművészet népszerűsítése terén máris nagy eredményeket ért el magas színvonalú — a külföldiekkel egyenrangú — *reprodukcióival*. A múlt évben 330 000 példányban *85 féle reprodukció* jelent meg. Nagy sikere volt legutóbb e művészi reprodukciókból rendezett kiállításnak. Ebben az évben a kiadóvállalat reprodukciókban jelenteti meg a Szépművészeti Múzeum legértékesebb műkincseinek és klasszikus külföldi mestereknek a műveit. Többek között Goya, Raffael, Velasquez, Rembrandt képei kerülnek forgalomba méltó művészi reprodukciókban. Ezen kívül reprodukálják a klasszikus és az élő magyar mesterek műveit is. Sok ezer példányban jelennek meg reprodukcióban Derkovits Gyula, Ferenczy Károly, Tornyai János, Mányoki Ádám, Székely Bertalan, Madarász Viktor, Szőnyi István, Domanovszky Endre, Bencze László, Szabó Vladimir és mások legjobb művei.

(G. J.)

már kilenc helyi központot cserélt ki korszerűbbre, több száz induktoros készüléket pedig tárcsásra. Budatétényben is rövidesen befejezik a központ cseréjét, azután Nagytétényben korszerűsítik a hálózatot és a központot.

— **A társadalmi tulajdon védelméről** tartottak ankétot Veszprémben a Magyar Dolgozók Pártja Veszprém megyei bizottsága, a Hazafias Népfront megyei bizottsága és a megyei ügyészség rendezésében. Az ankéton Halmai János, a Veszprém megyei bíróság elnöke tartott beszámolót.

— **Az amerikai délsarki expedíció** egyik felderítő repülőgépe szombat reggel óta nem tért vissza kiindulási pontjára. A New York Times szerint az expedíció központi táborhelyén felfogták az eltűnt repülőgép SOS-jelzéseit.

Mérséklődik a hideg

Budapesten hétfőn 12 órakor a hőmérséklet mínusz 5 fok, 21 órakor mínusz 7 fok

Várható időjárás kedd estig: Felhős idő. Több helyen kisebb havazás. Kedden élénkebb északnyugati szél. A hideg keleten is mérséklődik.

Várható legmagasabb nappali hőmérséklet kedden nyugaton mínusz 2—mínusz 5, máshol mínusz 4—mínusz 7 fok között.

A Duna vízállása hétfőn reggel Budapestnél 210 centiméter.

A fűtés alapjául szolgáló várható középhőmérséklet kedden mínusz 4 fok alatt.

Baráti Társaságba

A *Le Monde* jelenti: Francois *Mauriac*, a világhírű Nobel-díjas katolikus regényíró bejelentette, hogy belép a Francia—Szovjet Baráti Társaságba. A társaság díszbizottságába vette fel Mauriac-ot.

— **Villamos állatnyírógépet** szerkesztettek a Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézet kutatói.

Pályázati felhívás az 1956. évi aspirantúrára

A Tudományos Minősítő Bizottság pályázatot hirdet az 1956. évi aspiráns-felvételekre. Aspirantúrára jelentkezhet minden főiskolát vagy egyetemet végzett egyén, aki 40. életévét még nem töltötte be. (Levelező aspirantúrára való pályázat nincs korhatárhoz kötve.) A felvételi kérelmeket a TMB titkárságához (Budapest, V., Széchenyi rakpart 3.) kell beküldeni. Felvételi űrlapok itt kaphatók.

A kérelmet annak az intézménynek vagy szervnek a személyzeti osztályához kell benyújtani, ahol a pályázó jelenleg alkalmazásban áll. Az a pályázó, aki jelenleg alkalmazásban nem áll, kérését közvetlenül a TMB titkárságához küldje be. A pályázat beadásának határideje 1956. február 25.

A felvételi vizsga tematikáját az egyetemek bocsátják a jelentkezők rendelkezésére.

Az aspiráns képzésének idején ösztöndíjban részesül: ennek összege havi 1180 forint, amit indokolt esetben a TMB 1770 forintig emelhet fel. A kandidátusi vizsga sikeres letétele után az ösztöndíj indokolt esetben 2120 forintig emelkedhet. A levelező aspiráns munkaviszonya a tudományos képzésre való felvételével nem változik meg, tehát ösztöndíjat nem kap.

HÁZTARTÁSI ALK.

Ujságíró háromhónapos kisgyermeke mellé és háztartási munka végzésére azonnali belépésre komoly, gyermekszerető bejárónőt keres. Jelentk. 4—6 óráig. V., Egyetem u. 5. II. 5/a.

Bejáró takarítónőt keresek heti háromszori elfoglaltsággal. XIII., Gogol u. 23. Klein.

Mindenesnek min-

Keresek intelligens bejárónőt könnyű napi 7—8 órai elfoglaltsággal. Tel.: 329—240.

IRÓ- SZÁMOLÓGÉP

Irógép, amerikai, nyolcszázért eladó. Majakovszkij u. 47. II. 18.

Táskairógép ezernégyszázért, húzókocsi négyszázért sürgősen eladó. Lázár u. 13. II. 28.

Odhner svéd számológép, kifogástalan állapotban, XI., Ter-

Keresek megvételre egy háromlépcsős centrifugál szivattyút. Babó. II., Filler u. 49.

Eladó hidraulikus prés húsz tonna nyomásig, műanyag préselésre is alkalmas. Máthé. Utász u. 7.

SZŐNYEG

Magyarperzsa eladó (100x183) selymesfényű, bordó, kézimunka. Fő u. 90. IV. 1. (355—026.)

Szőnyegét külön-

Zongora, javítás, eladás, vétel, becslés. Deme Klauzál u. Rákóczi útnál 396.

Zongora, p harmónium eladás vétel becslés, h Sasvárinál. krt. 21. Tel. 819

HANGSZE javítás hangolá **HANGSZ**

Gerevich László

Ha egy dolgozó kap, mindenki jogosult rá

Olcsóbb, mint a béremelés

Az önkéntes nyugdíjpénztáraknak szánt tagdíjak fizetési kötelezettségét a munkaadó részben vagy egészben átvállalhatja, akár a teljes összeget is állhatja a magánszemély helyett. A gyakorlat szerint azonban az önkéntes pénztárak szerződést kötnek a vállalatokkal, konkrétan a bérek százalékában meghatározva azt a külön összeget, amelyet a cég rendszeresen befizet a kedvezményezettje számára, mintegy külön hozzájárulásként a dolgozó nyugdíjaskori jövedelméhez.

Az egyén azonban csak úgy részesül ebben a munkahelyi támogatásban, ha maga is szerződést köt valamely pénztárral, s vállalja, hogy hónapról hónapra állja legalább a minimális tagdíjat. Ennek mértékét a pénztárak alapszabályukban rögzítik. Az összeg a hazai gyakorlatban átlag ötszáz és kétezer forint, a havi bér 6–12 százaléka között mozog, míg a munkahelyi hozzájárulások nagysága többnyire 3000-4000 forint.

A nyugdíjpénztár munkáltatói támogatása egyfajta béremelésként is értelmezhető, s ekként a béralku részét is képezhetik. Összességében tavaly a pénztárak tagdíjbevételének több mint a fele, 8 milliárd 330 millió forint származott a munkáltatóktól, négy és fél milliárd az egyéni befizetésekből, s egymilliárdnál több az egyéb támogatásokból.

Ahhoz, hogy egy cég hozzájárulásra méltassa dolgozóját, legalább hat hónapi ott eltöltött munkaviszonyt szab feltételül, más megkülönböztetést nem tehet, s annak a pénztárnak kell fizetnie, amelyikkel a munkatársa szerződést kötött. Ha a munkáltató bármely dolgozóját eff[illegible] nyugdíj-hozzájárulási kedvezményben részesíti, akkor az valamennyi dolgozóját megilleti, attól függetlenül, hogy mely pénztár tagja.

A munkahelyi szerveződésű nyugdíjpénztárak persze nem veszik szívesen, ha valamely dolgozójuk él a szabad választás lehetőségével, kivált akkor, ha a pénztár alakulásakor helyiséget, szakértőket adtak, adminisztrációs segítséget nyújtottak, s a számítógépes eszközöket ingyen biztosították. De azt sem nézik jól a szemmel, ha alkalmazottjuk nem az általuk kiválasztott és szerződéskötésre érdemesnek tartott pénztár taglétszámát kívánja gyarapítani. Mindezt azonban, ha dolgozójuk mégis ragaszkodik a saját maga által kiválasztott pénztárhoz, nem gátolhatják meg.

Ha azonban a munkáltató csak eseti támogatási kötelezettségeket vállal magára, azaz kiegészíti a pénztár működési, fenntartási alapját, és támogatja a pénzintézet infrastruktúráját, akkor ennek előnyeiben a küldöttek nem, csak a „házi pénztárhoz" tartozók részesülnek.

A vállalatoknak egyebek között azért éri meg a nyugdíjpénztárakkal szerződést kötve munkáltatói hozzájárulást fizetni, mert a tagdíjátvállalások összege levonható a vállalat társasági adóalapjából, ráadásul nem kell társadalombiztosítási, és munkáltatói járulékot sem fizetni a havonta fölvállalt (de maximum 20 ezer forintos) tagdíj erejéig. Olcsóbb tehát, mint a béremelés, és a támogatás erősíti a dolgozóban a munkahelyhez kötődés érzését is.

A dolgozó számára azért is előnyös a pénztári tagság, mert a befizetett összeg fele (maximum 100 ezer forint) levonható az adóból. A teljes adókedvezményt tehát csak akkor és úgy lehet érvényesíteni, ha a pénztártag évi 200 ezer forintnyi tagdíjat fizet. A kedvezmény egyrészt a munkáltatói befizetésekre is vonatkozik és az egyénnek jár akkor is, ha a pénztártag csak az év utolsó hónapjában fizet be egy nagyobb összeget tagdíjként, s így éri el a 200 ezer forintos határt.

Hogy sok-e vagy kevés az ötvenszázalékos, ám összegében maximált adótámogatás? Erről szakmai berkekben eltérő a vélekedés, mind a mai napig nem zárult le az ezzel kapcsolatos polémia. Az infláció ugyanis hamar elértékteleníti ezt a támogatást, s a magasabb tagdíjbefizetésekhez viszonyítva elenyészően kicsi a jótékony hatása.

Az önkéntes pénztárak tagjai az egyéni számlán nyilvántartott összeget elvileg tízévi várakozás után vehetik fel, igaz, akkor adózott jövedelemként. A nyugdíjkorhatár elérésekor pedig adómentesen – ez esetben még akkor is, ha valaki háromféves pénztári tagság után, ám még a tízévi megtakarítás lejárta előtt válik nyugdíjassá. Az egyéni számlán felhalmozott pénzhez járadékként vagy egy összegben, netán a kettő kombinációjaként juthat hozzá, ezt kiki a saját életviteléhez mérten dönthet el.

Mire figyeljenek a leendő pénztártagok?

A nyugdíjpénztár-felügyelet által közrebocsátott intelmek szerint a belépni szándékozó pénztártagoknak tanácsos tájékozódni arról, hogy van-e az pénztárnak tevékenységi engedélye. Utána tisztázzák, milyen (munkahelyi vagy területi, ágazati) szerveződési elvek szerint dolgozik, kiépítette-e országos hálózatát, s az miként érhető el, mekkora a pénztár taglétszáma, hány munkáltatóval kötött szerződést, s kik a vezető tisztségviselői. Ismertségük, morális tisztaságuk egyfajta biztosítékul is szolgálhat. Érdemes rákérdezni, hogy mekkora a pénztár vagyona, ki a vagyon- és letétkezelője, bankszámlavezetője, milyen intézményi háttér garantálja a pénztár folyamatos munkáját. A minimális-maximális tagdíj ismeretén túl azt is érdemes figyelembe venni, van-e mód a tagdíjfizetés szüneteltetésére s más pénztárakba való átlépéskor milyen költségek terhelik a pénztártagot, mekkora hozamot tervez a pénztár, mely elvek alapján alakította ki befektetési politikáját, s milyen időközönként történik a hozamok jóváírása a tagok egyéni számlájára. S ami ma talán a legfontosabb: ki kell deríteni, hogy a munkáltató fizet-e bármely dolgozójának nyugdíj-kiegészítő hozzájárulást, mert az a frissen belépőt is megilleti, s ekként a havi fölhalmozott forintok akár meg is duplázhatók.

Biztató jövőkép

Félmillió tag, 27 milliárd forintos vagyon

Több mint félmillió tagja van már az önkéntes nyugdíjpénztáraknak, vérmes remények szerint az ezredfordulóra a hatszorosára növekedhet a létszám, s így a hajdan hárommillió koldus országából akár a hárommillió önkéntes nyugdíjpénztártag hazájává is válhatunk. Ez a jövőkép persze csak a kamaszodó nyugdíjpénztárak működtetőit hozza lázba, a tagság és a frissen belépők még inkább azon morfondíroznak, helyesen választottak-e maguknak pénztárat, s az öngondoskodás ezen formája mellett kitartva e szűk perspektívájú világban érdemes-e hosszú távlatokban gondolkodni. Bár a pénztáralapítási láz alábbhagyott (idén csupán három új alakult), a tagok létszáma továbbra is folyamatosan (átlag havi harmincezerrel) emelkedik, s az összvagyon eléri a 27 milliárd forintot.

Az önkéntes pénztárak gyors elterjedésének egyik oka nyilvánvalóan az – ellentétben az állami nyugdíjrendszerrel –, hogy a tőkefedezeti forma látható összefüggést teremt az egyéni befizetések és az ellenükben elvárható szolgáltatások között.

A pénztártagok a felhalmozási szakaszban adókedvezményben részesülnek, többségük pedig munkáltatói hozzájárulásra is számíthat. A munkaadók is fantáziát látnak a civil pénztárakban: ugyanis, ha a magasabb bér helyett a majdani nyugdíjhoz nyújtanak rendszeres hozzájárulást, annak összegét menet közben költségként leírhatják, és mentesülnek a társadalombiztosítási járulék fizetése alól.

Az önkéntes, nonprofit, önkormányzati működésű pénztárak persze sokak számára már ma is gyümölcsöző üzletet jelentenek. A nonprofit jelleg nem zárja ki, hogy a pénztárak a bevételeik közvetlen vagy közvetett befektetései révén ne a lehető legnagyobb haszonra törjenek. Így aztán a befektetésre szakosodott cégek, pénzintézetek között már megindult a vetélkedés a civil pénztárak vagyon-, illetve letétkezeléséért – ezen a piacon meghatározó szerepet szerzett magának például a Creditanstalt Értékpapír Rt., a Postabank Értékpapír Rt. vagy a Magyar Külkereskedelmi Bank. A tagtoborzás módszerei közé – s ez kevésbé üdvözlendő – befészkelte magát az úgynevezett piramiselv is: az új tag beszervezéséért fejpénz jár, pontosabban jutalék. Mindezt azt teszi lehetővé, hogy az új tag belépti díjat fizet, ennek mértéke változó, de elérheti az ezerötszáz forintot is. A tagtoborzásra szakosodott ügynök pedig – akinek nem az egyéni, hanem a vállalati szerződéskötés a gyümölcsöző – a rossz nyelvek szerint felezi a hasznot a vállalati döntéshozóval. Így aztán már most jól meg lehet élni abból, hogy valaki nyugdíjas éveiben meg akar élni az öngondoskodással fölhalmozott forintjaiból.

Az sem titok, hogy a civil vagy más néven elismert pénztárak közül több mint egy tucat azt reméli, hogy jövőre, ha elkülönülten is, de átveheti a kötelező nyugdíjpénztárak szerepét.

Az önkéntes pénztárak – csakúgy mint a későbbi tőkefedezetiek – várhatóan jótékonyan hatnak majd a gazdaság egészére is. Mivel hosszú távú megtakarításokat halmoznak fel, s azok biztonságos befektetésére törekszenek, stabilizáló hatásuk jelentős lehet, a tőkepiac résztvevőiként pedig hozzájárulhatnak a gazdasági fellendüléshez.

a biztos | Tag[illegible]

A másik fél igazsága

Mit akar az Antiokhia-iskola?

Losonczyné Mészáros Márta, az Antiokhia Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium igazgatója a közelmúltban arról tájékoztatta a sajtó munkatársait, hogy a XVI. kerületi, Újszász utca 47. szám alatti épületben – amelyet még két év használati jog köt az *Ikarus Rt.-hez* – működő oktatási intézményt a művelődési minisztérium, az *ÁPV Rt.* és a *Magyar Labdarúgószövetség* is támogatta, az Ikarus Rt. vezetőjével, *Széles* Gáborral azonban nem sikerült megegyezniük, az intézményt ellehetetlenítő bérleti díjat nem hajlandó a vállalat vezetése elengedni. Ezzel szemben az Ikarus Rt. szerkesztőségünkhöz is eljuttatott levelében azt állítja, hogy az iskola első jelentkezésétől fogva segítőkészen igyekeztek bérleti szerződést kötni. A kezdetben kilátásba helyezett havi nyolcszázezer forintos bérleti díjat háromszáztízezerre mérsékelték, idén pedig a szerződés által egyébként lehetséges díjemeléssel nem élt a részvénytársaság. Értéknövelő beruházásnak ismerték el azokat a munkákat, amelyek elvégzése az iskola alaptevékenységének hatósági engedélyezéséhez szükségesek voltak. Az Ikarus tavaly novemberben az iskola bérleti tartozásából elengedett, hozzájárult, hogy a fennmaradó összeget részletenként, átütemezve fizesse. A kedvezmények mellett sem tett maradéktalanul eleget az Antiokhia-iskola a kötelezettségeinek, nem egyenlítették ki az energiaszámlákat sem. Az Ikarus ennek ellenére nem élt a bérleti szerződés rendkívüli felmondásával. A vállalat jóindulatát és türelmét az iskola vezetősége is elismerte tavaly novemberi levelében: *„Intézményünk igen nagyra értékeli az elnök úr és az Ikarus Rt. irántunk tanúsított türelmét, megértését, jóindulatát és segítőkészségét. Ennek hangot is kívánunk adni riportokban s egyéb szervek előtt"* – írta az igazgató.

Ezek után meglehetősen furcsának találja az Ikarus Rt. vezérigazgatója, hogy az Antiokhia-iskola vezetője a járműgyártó vállalatot vádolja az oktatási intézmény ellehetetlenítésével, és az épület tulajdonjogának megszerzéséről az Ikarust megkerülő tárgyalásokat folytat az ÁPV Rt.-vel. További együttműködést ajánlanak az Antiokhia-iskolának, hajlandók használati jogukról lemondani, amennyiben az iskola kifizeti eddig felhalmozott adósságát, megközelítőleg 3,7 millió forintot és leválik az ipartelep közműhálózatáról.

(rosdy)

Balla Demeter bagatalljei

Dalok a labdatérről

Czető Bernát László és a győztes HBO-forgatókönyv

Czető Bernát László, az HBO forgatókönyvíró-pályázatának idei győztese nyerte meg a nemzetközi *Hartley–Merill* pályázatot *Dalok a labdatérről* című munkájával – amint arról már hírt adtunk az elmúlt héten. Czető Bernát László magyartanárként és etnográfusként kapott diplomát a budapesti *Eötvös Loránd Tudományegyetemen*. Ezután dramaturgként dolgozott az *MTV zenei és szórakoztató*, majd a *drámai főosztályán*. 1986–87-ben kitalálta és kifejlesztette a Szomszédok című sorozatot, majd a harmadik rész után távozott. Két éven át szerkesztette az *Új nyitott könyv* című sorozatot, aminek három epizódját nívódíjjal, utolsó elkészült darabját a kritikusok *Az év legjobb tévéjátéka* címmel jutalmazták. Közben a debreceni *Csokonai Színház*, majd az egri *Gárdonyi Géza Színház* dramaturgja volt, és ugyanebben a minőségben dolgozott *Gothár* Péter *A részleg* című filmjében. A díjátadás után a forgatókönyvírás tudnivalóiról beszélgetünk.

– Aki írni tud, az már forgatókönyvet is írhat?

– A forgatókönyvírás külön szakma – mondta Czető Bernát László –, komoly angolszász szakirodalma és ezer szabálya van. Ezeket mindenképp ismerni kell, bár néha át is kell hágni őket.

– Magyarországon hogy működik a forgatókönyvírás?

– Magyarországon nem tanítják sehol. Drámaírók, prózaírók, rendezők írják a forgatókönyveket, ezért általában követhetetlenek a filmek, nem mesélik el a történetet. Pedig a nézőnek szüksége lenne erre. Lassan kivesznek az ötven feletti forgatókönyvírók, akik értenek ehhez. Fiatalok nincsenek. Ráadásul Magyarország legfeljebb három-négy forgatókönyvírót képes eltartani, őket is csak rövid ideig. A filmgyártás általában negyvenmilliós lélekszám fölött lehet rentábilis. Ha ez nem működik (és nálunk ez a helyzet), akkor az állam beavatkozik, ami mesterséges helyzetet teremt.

Czető Bernát László: Minden filmben felépül egy mítosz

– Hogyan kezdett forgatókönyvet írni?

– Az egyetemen, néprajz szakosként szent meggyőződésem volt, hogy a filmnek a folklórral szoros kapcsolata van. Hogy miért, azt nem tudtam megmagyarázni öt éven keresztül még a professzoromnak sem. A filmekben ugyanolyan, a tudat minden részét érintő mítoszalkotás történik, mint a folklórban. Talán még az opera ennyire komplex műfaj. Minden filmben felépül egy mítosz, s a mitikus lény a színész!

– Magyarországra is érvényes ez a megállapítás?

– A magyar filmekben a rendezők saját mítoszokat próbáltak (próbálnak) teremteni. A színészek nem emberi mivoltukban, hanem megváltozott minőségükben válnak mítosszá.

– A szappanoperákban is ez történik?

– Természetesen. Egyszer csak előttünk áll valaki, egy ember, aki véleményalkotásával, magatartásával belénk veri, hogyan kell gondolkodnunk. Ilyen *Zeuszként* áll előttünk a *Szomszédokban Kulka* János. Aki nem ismeri a mítosz mechanizmusát, az ösztönből ír. Ahhoz, hogy ebből színvonalas mű szülessen, szerencse kell. Ilyen szerencsés találkozásból születtek *Bereményi* Géza szövegei a hetvenes években, amelyek *Cseh* Tamásból teremtettek mítoszt az akkori értelmiségnek. Az embereknek szükségük van ilyen mítoszokra, ezek segítenek eligazodni, megmutatják, hogy hova tartozunk.

Vida Barbara

A RÁDIÓ MELLETT

Panasz és dicshimnusz

Más egy ország alulról és fölülről nézve. Akik fentről tekintenek lefelé az eseményekre, látják (bár lehet, hogy csak látni vélik) a nagy ívű folyamatokat, a tendenciákat, és táplálja őket a remény, a társadalom egyszer eljut a jólétig. Mivel azonban nincsen idejük és alkalmuk sem arra, hogy „lent" körül is nézzenek (jól t[illegible] vidámító történetet nem mondanak. A magyar szereti sajnáltatni magát, ám ha csak a felét elhisszük annak, amit hallunk, az is sok. Igaz, eddig is tudtuk, olvastuk: az ország egészségi állapota katasztrofális, az emberek elkeseredettek, napi filléres gondokkal küszködnek, és reményvesztettek, mert nem látják a ki[illegible]

Elhunyt Gerevich László

Életének nyolcvanhetedik évében, pénteken elhunyt *Gerevich* László Kossuth-díjas akadémikus – tudatta a *Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és történettudományok osztálya*.

Gerevich László a *Pázmány Péter Tudományegyetemen* művészettörténetet, régészetet és magyar irodalomtörténetet hallgatott, fiatal kutatóként a *Fővárosi Múzeumoknál* (a mai Budapest Történeti Múzeumnál) kezdett el dolgozni. Nevéhez fűződik a középkori budai vár és palota feltárása, amelyért Kossuth-díjjal tüntették ki. Ő vezette a pilisszentkereszti és a dömösi királyi központ régészeti ásatását, ennek a munkának az eredménye *A pilisi ciszterci apátság* című kötete. Az *MTA Régészeti Intézetének* megalapítója és első igazgatója volt. Művészettörténészként a középkor és a reneszánsz építészetével foglalkozott. A *Budapest Régiségei sorozat*, majd a *Studia Archeológia* szerkesztője és a *Magyarország Régészeti Topográfiájának* főszerkesztője volt.

Gerevich László a középkori Magyarország régészetének és művészettörténetének itthon és külföldön is elismert kutatója volt, az angol, a német és a francia régészeti társaság tiszteletbeli tagjává fogadta. A *Csehszlovák Tudományos Akadémia* 1975-ben *Palacky-aranyéremmel* tüntette ki.

A Magyar Tudományos Akadémia Gerevich Lászlót saját halottjának tekinti, temetéséről később intézkednek.

(r. t.)

Száz éve született Korda Vince

A *Korda fivérek* meghatározó egyéniségei voltak a világ korai filmművészetének és filmiparának. A legfiatalabb, Vince a film-

Népszabadság 10 p. 1997. június 24., kedd

GEREVICH László

Elhunyt a régészet nagymestere

Életének 87. évében elhunyt Gerevich László Kossuth-díjas akadémikus, régész – tudatta az MTI-vel a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és történettudományok osztálya. Az Akadémia Gerevich Lászlót saját halottjának tekinti, temetéséről később intézkednek.

Gerevich László a magyar középkor régészetének talán legavatottabb ismerője volt. Hogy a kor nyelvén fejezzük ki magunkat: igazi nagymester. Neve elsősorban a második világháborúban elpusztult budai Várpalota feltárásához és helyreállításához kötődik. De a magyar nemzet számára oly fontos kegyhelyek, mint a dömösi Árpád-házi kúria és királyi prépostság ásatása is az ő tudományos eredménye. És akkor még nem szóltunk az olyan, történelmünk ismerete szempontjából kivételes jelentőségű helyszínek kutatásáról, amilyen a pilisi ciszterci apátság, ahová Gertrúd királynét temették.

Tudósi különlegessége abban rejlett, hogy igen fiatal korától – már a harmincas évek végétől – az úgynevezett komplex módszerrel végezte kutatásait. Ennek egyik leglényegesebb eredménye, hogy általa lényegében rekonstruálható a Kárpát-medence hiteles településtörténete. Gerevich László, aki a Kossuth-díjon túl számlálhatatlanul sok hazai és külföldi érdemrend tulajdonosa volt, világossá tette: a magyar nép a középkorban képes volt a nagy európai civilizációk peremvidékén önálló kultúrát teremteni.

H. L.

Egy marék szög

Álmokkal nem lehet jóllakni – szisszen fel Sándor, majd a kapával beletúr a virágágyásba. Híres kétnyakú Gibson-gitárja lényegesen jobban áll a kezében, az élet azonban folyton közbeszól. Sosem volt elveszett ember, mindig megfogta a munka végét, ha kellett, festett, tapétázott, nyomdai fényképészként vagy postai alkalmazottként dolgozott. Miközben huszonöt verejtékes és részletgazdag esztendőt húzott le a nagy magyar rock and roll cirkuszban.

Cziránku Sándor egyike Magyarország legtehetségesebb gitárosainak. A nagyközönség kevésbé ismeri, nem az a kimondott médiaguru, ahhoz játéka és gondolkodása túl független és következetes. Szerénysége és szegénysége pedig megmentette a rockcsillagok körében szinte sorszerű elhülyüléstől.

Lehetetett volna ünnepelt sztár, hiszen olyan korszakos

igyekeztem hasznos gyakorla
tanácsokkal szolgálni a fiatalol
nak, rendszerek használatár
pentatóniáról, bartóki mode
lekről, nyolc- és tizenkét fok
ságról, valamint arról, hog
mindez hogyan valósítható m
pengetős hangszeren. A nyár v
gén belenéztem a tükörbe, és r
jöttem, ez a mű ma Magya
országon egyetlen kiadót sem é
dekel. Azt pedig nem vállalh
tom tovább, hogy a passzióin
miatt a családom nélkülözzö
Véletlenül bukkantam erre a
állásra, és a sors különös fintor
hogy éppen egy ének-zenei álta
lános iskolában.

Báró Eötvös József kultuszmi
niszterként már a múlt század
ban szorgalmazta az erdei isko
lák építését. Elgondolása évtize
dek múltán is követőkre talál
és amikor a harmincas évek vé
gén a Magyar Hollandi Ban
parcellázása nyomán elkezd

Gerevich Lánló: A pilisi ciszterci apátság. Szentendre, 1984

ism. Slivka, Michal = Slovenská Archeológia, 33, 1985, 2. 455-456

Gerevich L.

Gótikus házak Budán – kőpli a ház gótikus ablak keretvésplettét

Seitl: Budai tár 1957. 316. o.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Gerevich László

K. A.

A középkor kutatója
Gerevich László hetvenöt éves

Magyar Hírlap. 1986. ápr. 7. 6.

emizmusig, a naturalizmustól a
tól az éppen születő aktivizmu-
e volt. (Számunkra Szinyei, Kö-
ándor, Rippl-Rónai, Berény, Ti-
tűnik fontosnak, mások talán
Márk Lajosnak, Benczúr Gyulá-
örültek). A katalógus két válto-
egy luxuskiadásban készült el.
tanulmányokat közöl, ezek kö-
*rto Boccioni*nak a fő művekből
emutató tanulmánya és *Bölöni*
ya a magyar festészetről. Ez csak
állított műveket. Korrekt hang-
kácsy, Paál, Szinyei alkotásainak
bemutatja a nagybányaiakat, de
angja, amikor első igazi festői
festészetét jellemzi, majd be-
Kernstokot, Berényt, Tihanyit,
embeállítja őket az akadémikus
nagas szinten Benczúr képviselt

jai lettek. Tanúként volt nyilas kollégákat vonultattak fel. Érdekes lenne néhánynak a nevét megemlíteni.

Voltak művészek, akik koncepciós perek áldozataiként többévi börtönt szenvedtek, s szabadulásuk után mint megbélyegzettek kerültek a művészeti élet perifériájára. Művészek — köztük igen kiválóak —, akik megsejtve az eljövendő eseményeket, sietve elhagyták az országot. Halott művészeknek sem kegyelmeztek. Aba Novák Vilmos nevét húsz évig csak gyalázkodva volt szabad említeni. A műtermét szétdúlták, és a pártnak tett „hasznos szolgálatokért" egy fiatal szobrásznak adták.

Zolnay László *Hírünk és hamvunk* című művében (1986) így emlékezik egy sor mellőzött művészről: „... Még 1961-ben odaadtam Pogány Ö. Gábornak, a Művészet szerkesztőjének egy listát azokról a magyar képzőművészekről, akiket jobban ismertem. Ezeknek a művészeknek jó részét az ötvenes évek krudélis művészetpolitikája kiszorította kiállítási csarnokaink falairól. Ilyen volt Kassák, Gadányi Jenő, Frank Frigyes, Vén Emil, Szabó Vladimir, Basilides Barna, Bartha László, Márffy Ödön, Freytag Zoltán, a szobrászok közül Tar István és Andrássy Kurta János, meg egy sereg más kitűnő művészünk, a derékhadból. Ők, s még sokan mások övön aluli ütéseket szenvedtek el a szocialista realista irányzat művészetpolitikájától; műveik jó ideig nem kerülhettek a kiállítási termeink falára." Zolnay ebben a visszaemlékezésében, ami egyébként sok téves adatot tartalmaz, az 1961 előtti állapotra utal. De 1961 után is folytatódott ez az „övön aluli öklözés", csak ezután inkább rafináltabb módszerek alkalmazásával.

1961-ben végre a Műcsarnok kamaratermében én is kiállítási lehetőséghez jutottam. Látszólag minden simán ment, csak a megnyitó körül támadtak zavarok. A Műcsarnok vezetősége kijelentette, hogy kiállításomat magánjellegűnek tekinti; ők senkit nem állítanak, aki a kiállítást ünnepélyesen megnyitná, de felkérhetek valakit. Felhívtam Pogány Frigyes építész szakírót, hogy vállalná-e a megnyitást? Közölte, hogy kitüntetésnek tekinti. Másnap expresszlevelet kaptam, amiben sajnálattal értesít, hogy a kiállítás megnyitásának napján vidékre kell utaznia. Nem gondoltam semmi rosszra, hanem felhívtam régi barátomat, Gerevich Lászlót, a Régészeti Intézet főigazgatóját. Gerevich vállalta a feladatot. Két nap múlva tőle is megérkezett a levél: neki is pont azon a napon vidéken lesz halaszthatatlan dolga. Kiállításomat egyszerűen a kapu kinyitásával nyitottuk meg. Nagy sikere volt. A sajtó egy része lelkesedéssel írt róla. Egy riporter elmondta, hogy a sajtómeghívón három szöveg áll: ajánljuk, mérsékelten ajánljuk, nem ajánljuk. Az en kiállításomat a riporter közlése szerint nem ajánlották. A sikerért nagy árat fizettem. Egy évig nem kaptam megbízast, majd pedig a kereseti lehetőségemet a felére csökkentették. 1966-ra új kiállításra kértem engedélyt, amit meg is kaptam. Erre a kiállításra harminc új művet és kb. hatvan festményt, posztert és rajzot vittem. A megnyitó napjára időzítve rendőrségi idézést kaptam bűnügyben. A sajtót leállították. Egyedül a *Magyar Nemzet*nél jelenhetett meg egy cikk, H. Gy. monogrammal. Egyetlen mű megemlítése nélkül, csak általánosságban ledorongolt. Egy szép méltatás mégis megjelent Szakonyi Károlytól a *Kortárs*ban.

A H. Gy. monogrammal sok év után újra találkoztam. A Tudományos Akadémia égisze alatt az Aradi Nóra vezetésével működő kutatócsoport remekeként 1985-ben megjelent *Magyar művészet 1919—1945* című „művészettörténetében" grófot csináltak belőlem. „Andrássy Kurta János (1911—) szegény sorban, jóllehet egy Andrássy gróf fiaként született a Bihar megyei Kiskoh községben. Tízéves korában már a maga kenyerén élt, kőművesek között napszámoskodott..." — Ki hinné, hogy abban az átkos úri Magyarországban a grófi gyerekeknek ilyen sanyarú volt a sorsuk?

A kiállítás legmegdöbbentőbb epizódja az volt, amikor elindult a telefonáradat, és a telefonálók részvétüket fejezték ki a feleségemnek váratlan halálom miatt. Kiderült, hogy a *Népszabadság*ban és a *Magyar Nemzet*ben a kiállításomat *emlék*kiállításnak hirdették.

Úgy látszik, valakik mindenáron halottat akartak csinálni belőlem. 1945-ben az Andrássy út 60-ban akartak agyonveretni; M. István, ki a zsürorként jött hozzám, közölte velem: „56-ban nagyon figyeltünk rád, mert ha a legcsekélyebb okot láttuk volna, senki mást, de téged felköttettünk volna." Mivel sem agyonveretni, sem felakasztani nem sikerült, hát elevenen holttá nyilvánítottak.

A kiállítás után a keresetemet évi 20 000 forintra szállították le, mégpedig úgy, hogy ha év végén még esedékes járandóságom túllépte volna ezt az összeget, akkor azt már nem folyósították. Két iskolás gyermekem volt. Ilyen körülmények között alkotó munkáról — aminek biztosítását oly nagy hangon hirdette Kádár is — szó sem lehetett, mert nemhogy anyagra, de még egy véső éleztetésére sem telt. Ez a hadjárat, amit ellenem és mások ellen is folytattak, nem kevés pénzébe került az államnak.

A szövetség pedig, mintha mit sem tudna ezekről, hallgat. A májusi közgyűlésen leköszönt elnök nem érezte szükségét, hogy a sérelmeket szenvedett művészekről szót ejtsen. Pedig neki és az előző elnököknek tudniuk kellett ezekről, hiszen 1949 óta részt vettek a szövetség tevékenységében. Hogy bizonyos nagy befolyású személyek magánkezdeményezései lettek volna ezek az ügyek, nem fogadható el.

A szövetség semmiképpen nem dicsekedhet makulátlan múlttal, sőt, jelennel sem. Mert mi történt a májusi közgyűlésen? Azt vártuk volna, hogy ezt az alkalmat felhasználják egy becsületes, őszinte önkritikára, megkövetik a sok halott és a kevés élő kollégát, és így némileg tiszta lappal léphetnének be a demokráciába. Ezzel szemben nemhogy nem tagadták meg sztalinista múltjukat, hanem azt a Németh Lajost választották elnökké, aki a Rákosi-korszakban a pártközpontban tevékenykedett. Hogy az régen volt, azóta ő is „demokratizálódott", a művészettörténeti tevékenysége ezt a feltételezést nem támasztja alá. A pártszempontú művészettörténelem-írásnak ő az egyik legjelentősebb atyamestere. Pogány Ö. Gábor, Végvári Lajos és kortársaik még egy általánosabb érvényű, etikusabb értékrend szemléletét szívták magukba, és ebből igyekeztek átmenteni, amennyit lehetett. Elég csak összehasonlítani a Pogány Ö. Gábor vezette Nemzeti Galériát a jelenlegivel.

Tehát a szövetség maradt, ami volt. Túl vastag a bőre, nem tud kibújni belőle. Félreértés ne essék, én senkinek a fejét nem követelem. Kártérítésre sem tartok igényt az elszenvedett sérelmekért, a nélkülözésekért. Ma, amikor pár hónap múlva a 80. évembe lépek, szomorú szívvel tekintek vissza az elmúlt 45 évre, mennyi szépet és nagyot lehetett volna alkotni, ha nem verik ki kezemből a szerszámot, és nem csinálnak belőlem élőhalottat. Ma már nyugodtan kiírhatom a kapura: NINCS FÖLTÁMADÁS. Mert az én koromban már nem pótolhatók a meg nem született művek.

BIHARI LÁSZLÓ

Finggal nem lehet húsvéti tojást festeni

E hír igaz. Ellenőrizhető. Mélyebb igazságok dörgedelme is megszólal benne, ha vagyon fülünk a képletes beszédhez, és eléggé finnyás orrunk, hogy megkülönböztessük az ördög szellentését a tömjénfüsttől. Ha nem, hát nem.

Mindez arról jutott eszembe, hogy elmaradt a taxisok blokádja, pedig emelkedett a benzin ára, sőt annak adótartalma is, amit oly sokan sérelmeztek. Bölcs volt-e a kormány és a parlamenti többség döntése? Ki tudja? Ki lát a jövőbe? Talán a magyarok istene. És országos egyetértés fogadta-e az áremelkedést? Vajon mondhatjuk, hogy *aki magyar, velünk tart, és helyesli az áremelkedést*? Nem. Hülyeség ilyesmit feltételezni. Mindössze az történt, hogy az érdekegyeztető fórumokon kemény viták folytak arról, hogy a terheket milyen mértékben viselik/viseljék különböző társadalmi csoportok; a kormány eltökélten képviselte a saját álláspontját, ezt megerősítette a parlament, a rendőrfőkapitány pedig felkészült egy esetleges polgári engedetlenségi akció letörésére, és erről jó előre értesítette is a közvéleményt. — Valószínű, hogy most se a legjobb megoldást választotta a kormány és a parlament, de a döntést mindenki tudomásul vette, és nem emelkedtek barikádok. Mindenki belátta, hogy a kormány a választásokon nem ígért tévedhetetlenséget, hibátlan döntéseket, csak azt, hogy megfontolt döntéseket hoz. (Ha azok tévesnek bizonyulnak, hát emberek vagyunk.) Az áremelkedés bevezetése törvényes volt, mentes a hatalom arroganciájától, amely a taxisblokád időszakában tapasztalható volt. A kemény döntést tudomásul kell vennie annak is, aki netán más megoldás híve, vagy esetleg jobbat tud. Ez így rendben is van, ha helyzetünk nem szívderítő is.

Kiváló politikusunk, publicistánk és írónk, Csengey Dénes a taxisblokád okát abban látta, hogy időben nem fejtette ki véleményét a magyarok istene, aki ez irányú állásfoglalásait a nemzet pásztorainak szájába szokta volt adni vala. Most nincs taxisblokád, nem emelkedtek barikádok. Elképzelhető, hogy a nemzet pásztorai nem lustálkodtak és általuk testet öltvén az ige, megszólalt a magyarok istene?

Csúnya dolog, ha egy frázis igazságtartalmát kérik számon a politikustól, de olykor hasznos. Csengey Dénes cikkében két gondolatot vélek felfedezni. Az egyik az, hogy a kormány döntéseit egy egységes, kormánypárti nemzetnek kell helyeselnie, tekintet nélkül arra, hogy azok milyen érdekcsoportok előnyére vagy hátrányára történnek. A másik gondolat az, hogy az írók, az akadémikusok, a honatyák, az értelmiség a nemzet pásztoraként az egységes magyar igazság hirdetője, ezért soraikban vita nem lehet. Az általam igen nagyra becsült Csengey Dénes több funkciója révén akár a pásztorok királya is lehetne. Engedtessék meg, hogy távolból némi iróniával figyeljem azt, hogyan terelgeti nyáját, fújja furulyáját.

Cikkében szomorúan írja, hogy „cseng a fülünk a csendtől. Kong a szívünk a csendtől." Ehhez hadd tegyem hozzá, az is baj, ha kong a fejünk a frázisoktól.

ANDRÁSSY KURTA JÁNOS

A Képzőművészek Szövetsége nem változik

Tavasszal örömmel olvastam, hogy a kommunista rendszer áldozataivá vagy sértetteivé vált írókat, építészeket, tudósokat rehabilitálták. Igaz, legtöbbjük már halott, de legalább gyermekeik, unokáik örülhetnek. Számos barátom nevét is olvashattam az illusztris névsorban

A rehabilitációkat az illetékes szövetségek és a Tudományos Akadémia kezdeményezték, márcsak azért is, mert a saját lelkiismeretüket is tisztába kellett tenni. Ezek után — bevallom, nem önzetlenül — kíváncsian vártam, hogy a Képzőművészek Szövetsége követi-e a tiszteletre méltó példát? Várakozásom hiábavalónak bizonyult. A Képzőművészek Szövetsége hallgat, mintha semmi mondanivalója nem volna múltjáról. Csak itt-ott hallatja hangját, mikor a politikai szobrok mellett emeli fel szavát, hangoztatván: „Meggyőződésünk ugyanis, hogy az elmúlt negyven évben született szobrokat »politikai tartalmától« függetlenül a megbízott művész a legjobb tudása szerint alkotta." Elhangzottak olyan megnyilatkozások is, hogy ezeket a műveket is a nemzeti kultúra részének kell tekinteni, és kíméletet követelnek számukra. Én sem vagyok híve a szoborrombolásnak, mint ahogy nem lelkesedtem a könyvek égetéséért vagy bezúzásukért sem. De ízléstelennek tartom, amikor azok tiltakoznak a saját műveik miatt, akik — vagy jogelődjeik, nem akarok neveket emlegetni — maguk is elkövették e „durvaságokat". Megfeledkeznek arról, hogy a magyar nép nemzeti vagy vallási érzelmeit sértve hány szobrot — a Sztálin-szobor miatt templomot is — romboltak le; köztük a nyíregyházi *Háború* című, menekülő anyát ábrázoló szobromat, azzal a váddal, hogy Kelet felől menekül. A könyvbezúzásban is érintett vagyok, mert *A magyar nép szobrászata* című könyvemet a közkönyvtárakból — mint narodnyik művet — zúzdába vitték.

Na persze, ekkor még nem volt a szövetség, az csak 1949-ben szerveződött. De a szövetség akkor sem hallatta a szavát, amikor az én *Háború* című szobromat tüntették el, pedig ez már 1956 után történt. De nemcsak a személyes sérelmeimről akarok szólni, és ha mégis többször kitérek ezekre, azért teszem, mert ezek képet adnak egy nemzetellenes rendszer módszereiről.

A Képzőművészek Szövetsége úgy érzi, a múltjáról nincs elszámolnivalója. De vajon így gondolnák-e azok a ma már nem élő művészek is, akik között volt olyan, akit beidéztek az Andrássy út 60.-ba, és „elfelejtett" kijönni onnan? Engem csak a kezelőorvosom, aki akkor egészségügyi államtitkár volt, mentett meg az agyonveretéstől, sürgősen szanatóriumba küldve. De oda is utánam jöttek. A sok képtelen vád között volt egy valódi is. Úgy közlöm, ahogy a jegyzőkönyvből a nyomozó felolvasta: „Magyar szobrászati stílus kialakítására törekedett!" Kik voltak a följelentők és a vádak megfogalmazói? A Képzőművészek Szövetségének jogelődje, a Képzőművészek Szakszervezete vezető káderei, kik 1949-ben a Képzőművészek Szövetségének alapító tag-

jai lettek. Tanúként
Érdekes lenne néhá

Voltak művész
többévi börtönt szer
bélyegzettek kerülte
szek — köztük igen
dő eseményeket, sie
szeknek sem kegyel
évig csak gyalázko
szétdúlták, és a pár
fiatal szobrásznak a

Zolnay László
(1986) így emlékezik
1961-ben odaadtam
kesztőjének egy list
akiket jobban ismer
az ötvenes évek kru
állítási csarnokaink
nő, Frank Frigyes, V
na, Bartha László, M
szok közül Tar Istv
sereg más kitűnő mű
kan mások övön alu
realista irányzat mű
kerülhettek a kiállít
visszaemlékezésében
talmaz, az 1961 előtt
dott ez az „övön alu
tabb módszerek alka

1961-ben végre
állítási lehetőséghez
ment, csak a megny
nok vezetősége kije
gűnek tekinti; ők ser
pélyesen megnyitná
gány Frigyes építész
Közölte, hogy kitünt
kaptam, amiben sajn
tásának napján vidé
rosszra, hanem felhí
a Régészeti Intézet f
tot. Két nap múlva t
azon a napon vidéke
mat egyszerűen a ka
kere volt. A sajtó egy
ter elmondta, hogy a
juk, mérsékelten ajá
a riporter közlése sz
árat fizettem. Egy é
a kereseti lehetőség
kiállításra kértem en
állításra harminc új
és rajzot vittem. A m
zést kaptam bűnügy
*gyar Nemzet*nél jele
rammal. Egyetlen m
ságban ledorongolt.
konyi Károlytól a *K*

A H. Gy. mono
A Tudományos Aka
sével működő kuta
lent *Magyar művés*

Gerevich László

Leállították a bősi Duna-csatorna hajóforgalmát

Tovább tart az ítéletidő Európában

(Folytatás az 1. oldalról)

A készültség elrendeléséről a lehullott csapadék mennyiségének függvényében döntenek majd. A kormányzat a központi költségvetés általános tartalékából az első félévben 300 millió forint pluszköltséget biztosított az ár- és belvízvédelemre; az év második felében várhatóan további 500 millió forintot fordítanak az általános tartalékból hasonló célokra – jelentette ki *Hajós* Béla, a közlekedési tárca helyettes államtitkára Debrecenben.

A napok óta tartó országos esőzés miatt a szlovákiai folyók vízszintje is jelentősen megemelkedett. Sok helyen árvizek alakultak ki. Kedden feborult és nyomtalanul eltűnt egy patak megáradt vizén evező kajakos. *A Duna szlovákiai szakaszán és a bősi erőmű hajózási csatornájában a hajóforgalmat leállították.*

A legveszélyesebb árvízhelyzet a Pozsony fölötti Dévénynél a Dunába ömlő Morava folyón alakult ki. A Morava vízszintje hétfőről keddre egy métert emelkedett, és a szlovák-cseh közúti határátkelő hídját komoly veszély fenyegeti. A folyó további harminc centiméter áradás után átlépi a gátat. *A térség egyik falujának lakosságát már kitelepítették.* A Dunán egyelőre első fokú, a Vágon másodfokú árvízkészültséget rendeltek el, de több kisebb folyó és patak termőföldeket, réteket árasztott el, és sok helyen, így a zsolnai járás néhány falujában kedden délután már *a lakóházak küszöbét is elérte az ár.*

A Garam, az Ipoly, a Rima és a Sajó medrében megnyugtató a helyzet, de az észak-szlovákiai telt. A legújabb három halálesetet a sumperki járásból jelentették. Számos ember eltűnt.

Észak-Morvaországban, Kelet-Csehországban és kedd óta immár Dél-Morvaországban is mintegy 30 járást öntött el a víz, s az árvíz sújtotta területről becslések szerint legalább 50 000 embert kellett kitelepíteni és más vidékeken elhelyezni.

A délelőtti órákban kritikussá *vált a helyzet Ostravában,* ahol hétfő óta leállt a tömegközlekedés, s most pedig három nagy iparvállalatot is elöntött a víz, s evakuálni kellett mintegy kétezer embert.

sek nyomán fellépő árvízzel. Az osztrák kormány keddi ülésén válságstábot hozott létre, s kedden délben Viktor *Klima* kancellár – a parlament ülését elhagyva – a katasztrófa sújtotta területre utazott, s a kormány katasztrófaalapjából a károsultaknak anyagi támogatást ígért – jelenti az *MTI*. A legsúlyosabb a helyzet Alsó-Ausztriában, ahol az utóbbi napokban két halálos áldozatot követelt az árvíz. Egyes falvakból *a katonaság harckocsikkal és helikopterekkel menekítette ki az embereket.* Melknél már le kellett állítani a vízi erőművet, s újabb erőmű leállí-

nyugati határvidék több pontjáról is. Budapest is fázott, hiszen az 1956. július 7-én mért 17,8 fokos napi maximumhőmérsékletet a mostani is nagyon megközelítette, a hőmérő mindössze 18,5 fokot mutatott.

A zamárdi *Autós I.* kempingben, a déli part második legnagyobb sátorozóhelyén a rossz idő ellenére ugyanannyian vannak, mint tavaly ilyenkor: a kemping 1200 férőhelyéből 830 már foglalt, és a 340 lakókocsihely közül is a legtöbb megtelt – tudtuk meg *Fekete* Annától, a nyaralótelep vezetőjétől. Ezt annak tulajdonítja,

A Bécs melletti Wopfing települést már elmosta az esőzés
(MTI külföldi képszolgálat – AP)

Václav Klaus cseh miniszter- tását tervezik. Bécsben az éjszaka hogy vendégeik négyötöde kedvezményt élvező „törzsgárdatag”,

Hasznosítási terv a Vár barlangjairól

A Dísz tér alatt új bejáratot „fedezett fel” a víz

Négyméteres gödör támadt az elmúlt hét végén a Dísz téren, amikor eltört egy kétszáz milliméteres vízcső. A város más pontjain is gondokat okoz egy ilyen csőtörés, a Várban azonban a szokásos következményekhez sajátos veszély is társul, hiszen itt a mélyben hatalmas barlangrendszer kanyarog. Nagy részét már feltárták és aládúcolták, vannak azonban még csak leírásokból ismert vagy teljesen ismeretlen részei is. A mostani csőtörés például újabb „ismerettel” gazdagította a barlangkutatókat: a betörő víz kimosta a törmeléket a Dísz tér 16. számú ház alatti barlang nyílásából. Előkerült a barlang bejárata, amit ki tudja, mikor tömtek el kövekkel, hogy megszüntessék az átjárást más barlangokból.

A csőtörésért egyébként nem a talaj s nem a barlangrendszer a felelős, egyszerűen *elöregedtek a csövek, amelyek* nem mindig bírják a megnövekedett terhelést. Mint *Szűcs* Beáta, az I. Kerületi Önkormányzat építési irodájának munkatársa elmondta, ezért is kérték a vízműveket, hogy rugalmasabb, *gömbgrafit csöveket használjanak,* amely jobban követi a talaj mozgásait. Felhívással fordultak a lakóházak, intézmények tulajdonosaihoz is, hogy a későbbi problémákat elkerülendő ellenőriztessék a saját vezetékeik állapotát.

A barlangrendszert egyébként folyamatosan ellenőrzik és elvégzik a szükséges karbantartási, aládúcolási munkákat. Komolyabb balesetet nem okoztak még a föld alatti járatok, itt-ott beszakadt az út, s meg kellett erősíteni az úttest alatti szerkezetet. Jelenleg nem fenyeget sehol veszély, de kellemetlen meglepetések előfordulhatnak, már csak azért is, mert újabb feltáratlan szakaszra bukkanhatnak. A rendbe hozásra tetemes összegeket fordítanak: a Dísz tér 13. alatti barlangrendszert nemrég újították fel, s idén adták át a közönségnek a *nagy labirintust.*

A Vár kerület képviselő-testülete a közelmúltban tárgyalta a Vár barlanghasznosítási tervét. Egyetértés volt abban, hogy keresni kell a terület felhasználásának módjait, de a konkrét megoldások attól is függnek, milyen vállalkozói igények vetődnek fel. Az önkormányzat természetesen nem támogatna olyan elképzeléseket, amelyek következtében a barlang károsodnék, vagy ha a tervezett funkció zavarná a lakosság nyugalmát. Felvetődött például egy *borbemutató* létesítése, de a barlang esetleg alkalmas lehetne gyógycélokra is.

(javorniczky)

Horn Gyula levele magyar tudósokhoz

Tengernyomok a Marson?

A *NASA* tudományos szakértői arra a következtetésre jutottak a *Pathfinder* űrjármű és a *Sojourner* Mars-szonda felvételeken, s ők úgy hiszik, só okozhatta, és olyan üledék, amely ott maradt, amikor a víz visszahúzódott.

Ma

Napkelte: 4 óra 57 perc, napnyugta: 20 óra 41 perc.

Lukrécia, Veronika és ***Marina*** nevű olvasóinkat köszöntjük.

A Lukrécia latin név, jelentése: nyereség, megnyerő, vonzó. A leghíresebb Lukrécia VI. Sándor pápa leánya volt, története a krimi műfajába sorolható.

A Veronika görög, latin eredetű, jelentése: győzelmet hozó, igaz kép. Kincses Veronika ismert az operabarátok körében. A szentek soraiban is megtalálni e nevet. Ma az egyház Giuliani Szent Veronikára emlékezik, aki testén Krisztus sebeit (stigmáit) viselte.

A Marina latin név, jelentése: tengerész. Ritka nálunk. Marina Vladi filmszínésznő neve ma is fogalom, s egy kedves sláger is idézte e nevet az elmúlt években.

Évforduló

A mai napon, 640 évvel ezelőtt IV. Károly cseh király, német-római császár (1346–1378) nagyszabású városépítési programjának részeként lerakták a prágai Károly híd alapkövét, a korábbi Judit híd helyett, amelyet 1342-ben elsodort az árvíz. Az építkezést a XV. században fejezték be. A híd hossza 520 méter, szélessége majd 10 méter, 16 pillér tartja, anyaga csehországi fehér mészkőkváder. Védelmében tornyokat is emeltek, díszítésére szobrokat helyeztek el.

– Eltemették Gerevich László akadémikust tegnap a Farkasréti temetőben a görög katolikus egyház szertartása szerint. A Kossuth-díjas régész, művészettörténész június 20-án, életének 87. évében hunyt el.

– Megbírságolták a Lakáskassza Rt.-t. A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása miatt 600 ezer forint bírságot szabott ki a Gazdasági Versenyhivatal versenytanácsa a Lakáskassza Rt.-re. A bírság mellett a versenytörvénybe ütköző magatartás folytatásától is eltiltotta a részvénytársaságot. A Lakáskassza Rt. a lakástakarékossági hirdetéseiben olyan kifejezéseket használt, amelyek alkalmasak a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolására. Ilyen például a „legmagasabb elérhető szerződéses összeg", a „legelőnyösebb törlesztőrészletek" és a „legrugalmasabb konstrukció" használata.

– Bekapcsolja az Intercity közlekedési hálózatába Zalaegerszeget, Keszthelyt és a Balaton déli partjának nagyobb településeit a MÁV. A vasút vasárnaptól napi három vonatpárt közlekedtet majd Keszthely és Budapest között, Balatonszentgyörgy, Fonyód és Siófok érintésével; ezek révén a menetidő a több mint három óráról 2.21 órára csökken. Zalaegerszeg és Budapest között – mivel a vasúti szakasz csak részben villamosított – az Intercity közlekedését szokatlan módon oldják meg: Zalaegerszegtől Balatonszentgyörgyig buszok szállítják az utasokat, onnan pedig vonat. A jegy árát a MÁV tarifái alapján számítják ki (az ár 1418 forint lesz), és a buszra is érvényesek lesznek a vasúti kedvezmények. E távolság megtételéhez 3.10 órára lesz szükség, a jelenlegi 3.50 óra helyett.

– Abban a személyiségi jogi perben, amelyet Porubszky István – közismert nevén Potyka bácsi – indított Mester Csaba, a Martin Luther King Egyesület elnöke ellen, nem született határozat tegnap a Pesti Központi Kerületi Bíróságon. A felperes, az '56-os Antibolsevista Szövetség elnöke azokat a sajtónyilatkozatokat sérelmezi, amelyek a kőbánya-kispesti metró-

– A magyarországi Fulbright Bizottság és az Erős Gyula Alapítvány közösen szponzorálja az 1998–99-es tanévtől, egy, az Egyesült Államokban banki-pénzügyi területen posztgraduális tanulmányokat folytató magyar hallgató tanulmányi és megélhetési költségeit. A kiválasztás szempontjai ugyanazok, mint amelyeket a Fulbright Bizottság érvényesít ösztöndíjai odaítélésénél.

– Sztrájkot kezd ma hajnaltól a British Airways 55 ezer alkalmazottja közül 7500 utaskísérő, ugyanis szövetségüknek nem sikerült megállapodnia az új bérezési rendszerről. A BA mindent megtesz a forgalom biztosítására, de Heathrow-ról a járatok 55, Gatwickről pedig csak a járatok 35 százalékát tudják biztosítani. Péntekig Budapest és London között csak egy-egy BA-járat közlekedik.

– Minden trükköt megpróbál a díjbeszedő, csak hogy bejusson a lakásba!

Balogh Lajos rajza

– Kiterjedt embercsempészhálózatot derített fel a Zala Megyei Rendőr-főkapitányság szervezett bűnözés elleni osztálya.

– Csalás alapos gyanúja miatt eljárást kezdeményezett a Heves Megyei Rendőr-főkapi-

– Ápolási és szülésznői WHO oktatási központ kezdi meg működését Szombathelyen. Az egészségügyi világszervezettel 1992-ben kezdődött az ápolástudományi együttműködés, amikor is a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen létrehozták a magyarországi centrumot. Azóta tizenöt szakterületen sikerült megvalósítani különböző programokat. Az új oktatóbázisnak a POTE egészségügyi főiskolai karának helyi tagozatán megvannak a személyi, tárgyi és elméleti alapjai.

– Gáz nélkül maradt több száz békéscsabai lakás kedden reggel nyolc órától, miután az épületek lakóinak (tulajdonosainak és bérlőinek) egy része másodszori felszólításra sem tudta kifizetni tartozását a Dél-alföldi Gázszolgáltató Rt.-nek. A szegedi központú Dégáznak a cég szerint több millió forinttal tartoznak a nyolc tömbház lakói, ám a helyi sajtó értesülései szerint a gáztól megfosztott társasháziak szerint az elszámolás rossz, tartozásuk minimális, így érthetetlen a részvénytársaság lépése.

– Kigyulladt és teljesen leégett egy magyar turistákat szállító busz a dél-spanyolországi Aguadulce településen tegnapra virradóra. Az 51 utas időben elhagyta a járművet, így senki sem sérült meg. A tüzet feltehetően műszaki hiba okozta.

– Megkezdte a Progressz M–35 teherűrhajóval küldött felszerelés átrakodását tegnap a Mir űrállomás személyzete. A földi irányítóközpont közlése szerint a jövő héten űrsétát terveznek, amelynek során megkezdik a júniusi baleset következtében megsérült Szpektr modul, illetve az energiaellátó rendszer javítását. Az elöregedett, tervezett élettartamának kétszeresén túl lévő űrállomás tízéves történetének legsú-

50 éve írtuk

A magyar bor lassan és nagy nehézségekkel visszaszerzi régi külföldi piacait. A közeli napokban állapítják meg az angol behozatali kvótát, és azt követően megindulhat a szállítás. Egyiptomba pedig már elindultak kisebb próbaszállítmányok.

Afrikai telefon

A Ferenciek terén áll egy fekete férfi, fél kézzel a falnak támaszkodva. Göndör hajú afrikai, fehér vászonruhában. Kezében mobiltelefon.

Fiatal apa érkezik a térre, kézen fogva vezeti kisfiát. A gyerek ámulattal szemléli az afrikai telefonálót, fülel is közben, de nem érti a beszélgetést.

– Apa – kérdezi –, kivel beszélget a bácsi?

Az apja menne tovább, de a gyerek visszahúzza, nyűgösködik.

– Kivel, kivel? – mondja végül türelmetlenül. – Hát az anyukájával.

– És mit mond a mamájának?

– Mit is? – fülel ő is a beszédre, persze ő se érti. Aztán mégis kivágja magát. – Most azt mondja éppen, hogy ne felejtse el lefekvés előtt megitatni a zebracsikókat.

A gyerek arcán csodálkozás suhan át, aztán elfogadja a választ. Megnyugszik. Én is.

(illés)

– A Szentendrei Teátrum igazgatósága közli, hogy a Sámán Színház július 9-én és 10-én este fél kilencre tervezett Virrasztás című előadását a kiszámítha-

Bajvívás volt itt: az ifjú Minden
Keresztüldöfte Titok-dárdával
Az én szívemben a Halál szívét,
Ám él a szívem és él az Isten.

Ady Endre

A Magyar Tudományos Akadémia és a gyászoló család
mély fájdalommal tudatja, hogy

GEREVICH LÁSZLÓ

az MTA rendes tagja, az MTA Régészeti Intézete ny. igazgatója, az MTA Régészeti Bizottsága egykori elnöke, a The Society of Antiquaries of London tiszteleti tagja, a Deutsches Archäologisches Institut levelező tagja, az Association Villard de Honnecourt tagja, a Kossuth-díj, a Csehszlovák Tudományos Akadémia Palacky-aranyérme és a Pro Urbe aranyérem kitüntetettje

1997. június 20-án, életének 87. évében elhunyt.

Személyében a középkori Magyarország régészeti és művészettörténeti kutatásának kiemelkedő alakja távozott körünkből.

Temetése 1997. július 8-án, kedden 13 órakor lesz a Farkasréti temetőben a görög katolikus egyház szertartása szerint.

EMLÉKÉT KEGYELETTEL ÉS TISZTELETTEL MEGŐRIZZÜK.

Táviratcím: Gerevich, 1016 Budapest, Fenyő u. 11.

GEREVICH LÁSZLÓ

Bajvívás volt itt: az ifjú Minden
Keresztüldöfte Titok-dárdával
Az én szívemben a Halál szívét,
Ám él a szívem és él az Isten.

Ady Endre

A Magyar Tudományos Akadémia és a gyászoló család
mély fájdalommal tudatja, hogy

GEREVICH LÁSZLÓ

az MTA rendes tagja, az MTA Régészeti Intézete ny. igazgatója, az MTA Régészeti Bizottsága egykori elnöke, a The Society of Antiquaries of London tiszteleti tagja, a Deutsches Archäologisches Institut levelező tagja, az Association Villard de Honnecourt tagja, a Kossuth-díj, a Csehszlovák Tudományos Akadémia Palacky-aranyérme és a Pro Urbe aranyérem kitüntetettje

1997. június 20-án, életének 87. évében elhunyt.

Személyében a középkori Magyarország régészeti és művészettörténeti kutatásának kiemelkedő alakja távozott körünkből.

Temetése 1997. július 8-án, kedden 13 órakor lesz a Farkasréti temetőben a görög katolikus egyház szertartása szerint.

EMLÉKÉT KEGYELETTEL ÉS TISZTELETTEL MEGŐRIZZÜK.

Táviratcím: Gerevich, 1016 Budapest, Fenyő u. 11.

GEREDICH LASZLÓ

Gerevich László

Kubinyi András: In memoriam
Gerevich László (1911-1997).
=M. Műemlnk 1997/3. 63.:ill

Községházán

1. Zászló 1678-ból.

2. Két lábbilincs.

3. Egy rossz pisztoly, kovás.

4. Egy jó pisztoly, kovás.

5. Pacificale rézből, rokokó.

6. Faládában 1823-ból városi jegyzőkönyv 1531. bőrkötéssel, szabadalomlevelek Zsigmond, Mátyá királyoktól

Gerevich László dr

Dr. Gerevich László /1911, Budapest, gör. kat./ műtörténész, /Gerevich Tibor prof./. Tanulmányutja alatt foglalkozott az olaszországi városi muzeumok anyagával, gyüjtési irányelveivel, organizációjával, kiállitási technikájával, végül a muzeumkutatás módszereivel. Foglalkozott ezenkivül Olaszország gotikus szobrászatával, mely tanulmányait a magyarországi gotikus szobrászat megirásánál kivánja értékesiteni. Tanulmányokat folytatott a következő városokban Román kivül: Firenze, Prato, Pistoia, Pisa, Lucca, Arezzo, Siena, Viterbo, Orvieto, Verona, Ravenna, Bologna, Modena, Ferrara, Cremona, Pavia, Parma, Padova, Milano, Venezia, Napoli, Salerno, Amalfi, Ravello, Vercelli. Rómában műtörténeti tanulmányokat végzett még a Palazzo Venezia könyvtárában és a Herzianaban.

Az 1936/37. évben a római magyar intézet ösztöndíjas tagja volt.

Kelt 1937 őszán

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1966 FEB 21.

LOBOGÓ

Gerevich László

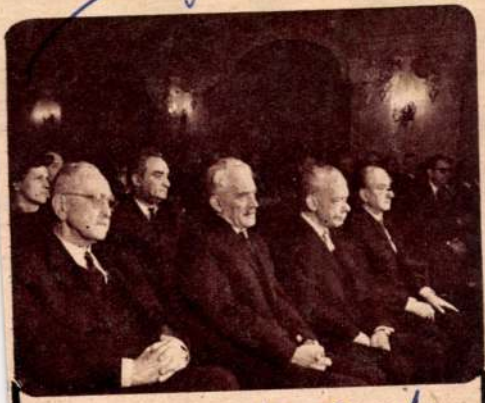

Pro Arte és Pro Urbe aranyérmet osztottak ki Budapest felszabadulásának évfordulóján a Fővárosi Tanács dísztermében. Pro Urbe — a városért — aranyérmet kapott dr. Harrer Ferenc nyugalmazott alpolgármester, Gerevich László régész és Lindenmayer Kálmán, a Fővárosi Vízművek igazgatója. Pro Arte — a művészetért — emlékérmet adományozott a főváros Mesterházi Lajos írónak és Bernáth Aurél festőművésznek. Az utóbbi betegsége miatt nem volt jelen az ünnepségen

1021

dr. Gerevich József,
Klub:

16
kedd

Klub

17.30 "A jövő összeolvasztja az álmot és a valóságot"
Beszélgetés dr. Gerevich Józseffel a szürrealizmus pszichológiai és patológiai vonatkozásairól

Magyar Vemzeti Galéria Rendezvénynaptár,
1982. Március hó.

Dr. GEREVICH LÁSZLÓ

A kőfaragójelek rajzait publikálás céljából megkapta a cikk szerzőjétől

Várnai Dezső: Pozsony /Bratislava/ ferences templom melletti János evangélista kápolna kőfaragó jelei

MŰEMLÉKVÉDELEM, 1973/4. h. 199-201.1.

Gerevich László MNK

Az óbudai királyi vár maradványait/Cálvin köz/ 1908-11 Lux Kálmán, 1933-35-ben Lux Kálmán és Nagy Lajos tárta fel.
1949-ben Gerevich László vezetésével hitelesitő ásatás folyt.
A feltárás nincs befejezve.
Repr. 144. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 79.1

Gerevich László, művészettörténész, régész, Kossuth-díjas

Szentendrén látható az a gyűjtemény, aminek címe: A 800 éves pilisi régészeti emlékei. – Gerevich László akadémikus óriási munkásságának az eredménye ez, aki munkatársaival mind ezeket már 1967–1981-ig a napvilágra hozta. Ez a kiállítás nov. 11-ig látható lesz.

Világvasárnap.

1984. aug. 26., Kossuth 9.00 /Kné/.

MDK

Gerevich László

Budaszentlőrinci Pálos-kolostor romjai.
/Bp. II. Budakeszi ut 91-93-95/

Dissitőrészletein Kassai István dolgozott.
Épült Vince pálos szerzetes terve szerint.
1934-ben Garády Sándor ásta ki az alapfalakat.
1949 őszén Gerevich László vezetésével ujabb
ásatások folytak.
1958-ban Nagy Emese ásatása négy épitési perio-
odust állapitott meg.

Zakatiás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
67-68.l.

MDK

Gerevich László

Chut /Csőt/ középkori község egykori templomának alapfalait ásta ki /Nagytétény, a Budafoki Gyufagyár mellett/ 1942-ben.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.

192.1.

Gerevich László MDK

Szent György tér . Volt királyi Palota.

Gerevich László vezetésével ásatások tárják fel a gótikus és reneszánsz részleteket.

A romokban levő ujabb palota Krisztinavárosra néző szárnyának helyreállitása Janáki István és munkatársai tervei szerint nagyrészt elkészültek.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

42-43.l.

Gerevich Tibor

Irod

Veridicus: Magyar

műemlékvédelem.

Magyar Szemle

1943. 1. szám

GERGELY BÁLINT
dohányárudája
TASS

Gerevich Éva művészettörténész.

a Magyar Nemzeti Galériában vasárnap délelőtt a XIX. és XX. századi festészet és az alföldi festészet legszebb alkotásait mutatja be a művészettörténész.

(V.v.): Vikend a múzsákkal.

Népszava, 1943. jún. 22.

ROMÁNKORI MŰVÉSZETÜNK

GEREVICH TIBOR ÉS ÚJ KÖNYVE

A MAGYAR MŰTÖRTÉNETÍRÁS ritka állomáshoz érkezett, mely nagyon alkalmas eddigi fejlődése, kialakult módszerei és feltárt értékei feletti eszmélkedésre. Gerevich Tibor könyvére gondolunk, mely Magyarország románkori emlékeiről jelent meg, mint a Műemlékek Országos Bizottsága által Magyarország művészeti emlékei gyüjtőcím alatt kiadott sorozatnak első kötete. A 844 lapra terjedő, 264 képtáblával, számos szövegközti ábrával és 40 alaprajzzal kiállított munka oly káprázatos gazdagságot tár elénk, mely még a szakember, az irodalom alapos ismerője számára is lépten-nyomon meglepetéseket tartogat. Az eddigi szakirodalomról gondosan összeállított tudományos apparátus és külön jegyzék tudósít. Hiábavaló fáradozás volna, ha a könyv eredményeiről egy ismertetésen belül megközelítő fogalmat akarnánk nyujtani. A bírálat az ilyen művek előtt amúgyis eléggé kényelmetlen helyzetben van. Az eddig szinte általánosan érvényben levő gyakorlat is bizonyos elvi nehézségek elé állítja. A dícsérő jelzők már annyira kopottak, annyi kézen mentek már keresztül, oly minden tudományos osztályozást megcsúfoló módon nyertek alkalmazást, hogy szégyenkezés nélkül nem igen használhatjuk azokat. Gerevich nagy teljesítménye követelhet magának annyi tiszteletet, hogy ugyanazzal a komolysággal és lelkiismeretességgel közeledjünk feléje, mint amilyennel ő feladatát tekintette. Szónoki hévvel nem róhatjuk le elismerésünket, nem is illene a könyv folyamatos és szellemes, mindvégig nyugodt és előkelő hangjához, világos és tágas légköréhez. Olyan hangulat vonul végig a könyv egész előadásán, melyet a modern építő- és iparművészet jellemzésére használt vezérszóval új tárgyiasságnak nevezhetnénk.

A bevezetésben világosan kidomborodik a magyar művelődés- és művészettörténet kettős folytonossága, a magyar föld és a magyar nép régészeti örökségének párhuzamossága. A nagy homály a klasszikus emlékanyag és a román stílus között a Pannónia földjén egyre szaporodó ókeresztény leletek révén lassan tisztulni kezd. Ennek a fejlődésnek egyik lényeges láncszeme éppen legújabban került elő a Műemlékek Országos Bizottsága gondozásában kiásott és e munkába már belefoglalt V. századi szombathelyi Szent Quirinus-bazilika esetében. Kevésbbé folyamatosnak és szervesnek érezzük — a szerző fejtegetéseit követve — ezzel szemben a keleti-nomád szemléltető és ábrázoló módnak beolvadását a keresztény-európai közösség forma-

Magyar Szemle 1939. XXXV. k 2.

Megerősítették ezt a kétféle módszerrel elért következtetést azok a vizsgálatok is, amelyek a lakosság egészségi állapotára vonatkoznak. Ilyenfajta vizsgálatokat Neuber Ede bőrgyógyász vezetése alatt végeztek a debreceni egyetem klinikai telepén. Az itt kapott eredmények átvizsgálása azt mutatja, hogy az iskolásgyermekek igen nagy része olyan különböző kisebb-nagyobb fokú megbetegedésben, vagy legalább is fiziológiai értékcsökkenésben szenved, amely a védőtápanyagok csökkent fogyasztásának a következménye.

Az elmondottakból világos, hogy mind az egyén, mind a nemzet számára a fejlődés és anyagi boldogulás nélkülözhetetlen alapfeltétele a fiziológiailag helyes táplálkozás. Különösen vonatkozik ez a fejlődés életkorára. A táplálkozás új tudománya elérkezett arra a szintre, hogy minden egyes nemzet számára elő tudja írni a megfelelő táplálkozást. Sőt a fejlődés ennél messzebbre ért. Nemcsak a követelményeket tudja megmondani, hanem az azok kielégítésére szükséges eszközöket is.

Ezt a tételt, jóval azelőtt, hogy elérte volna a kísérleti pontosságnak azt a fokát, amelyben most van, egy francia ember intuitív zsenialitása szabatos aforizmába öntötte. Brillat-Savarin mondásáról van szó, aki a „Physiologie du goût" című szellemes compendiumában mondja, hogy egy nemzet sorsa sokkal inkább függ táplálkozásának mint kormányának helyes megválasztásától.

BEZNÁK ALADÁR

nyelvébe és feladatkörébe. Pedig ezek az elemek is szinte észrevétlenül simulnak a XI. század épületornamentikájához. A veszprémi, pilisszentkereszti, szekszárdi töredékek szépen igazolják ezt a folyamatot, de már a következő században ez az örökség teljesen elmerül a nyugati idomok között.

Amit a továbbiakban kapunk, az ennek a fontos történeti területnek a dolgok mai állásánál fogva nemcsak lehetőleg tökéletes összegezése. Ez már maga is nem csekély érdem volna. De még avval is csak keveset mondunk, ha az összehordott emlékeket és adatokat, következtetéseket és eredményeket évtizedekre ható kutatási kiindulópontnak és alapnak tekintjük. Sőt a kutatás előreláthatólag egyelőre az egész felépítmény alapszerkezetét alig fogja megváltoztatni. Talán későbbi idők megváltozott korhangulatát és növekedő emlékismeretét feltételezve, bizonyos részleteket majd másképpen látnak és értékelnek. A megszállott területekről még remélhetünk némi pótlásokat, bár az ismeretes nehézségek mellett szinte megfoghatatlan, hogy új felvételekben mennyi újat és mennyi régit sikerült a szerzőnek éppen ezekről a vidékekről összehordania. Hogy például Gyulafehérvárt, melynek székesegyháza a még manapság is várjelleget viselő és féltékenyen őrzött városkerületben áll, magyar kiadvány számára annyi fénykép hogyan készülhetett, az a szerző titka. Ám az olvasó és élvező szemében mindenesetre meglepetés és csodálat tárgya. De különben is a könyvnek 700-nál több képmelléklete szinte teljesen új felvétel. Gerevich így az emlékek és adatok óriási tömegét adja át a szakköröknek és érdeklődőknek, páratlan bőkezűséggel és minden szűkkeblű fenntartás nélkül, fölényesen mellőzve az újabb műtörténeti kiadványainkban lábrakapott féltékeny „Copyright by N. N." megszorítását.

A MAGYAR KŐÉPITÉSZET és ezzel a magyar műgyakorlat találkozása az első európai vagy legalább is nyugati stílusközösséggel egykorú a kereszténység felvételével. A stíluskialakulás hordozói a templomépítkezések voltak olyannyira, hogy minden, még a legradikálisabb szerkezeti téralakítási és díszítő újítás is az egyházi építészetből indul ki. A kőtechnika az egyházi feladatokban nagyon gyorsan váltotta fel a faépítkezést. Ez a folyamat a világi építészetben csak fokozatosan, évszázadokra nyúló lassú fejlődés folyamán ment végbe. Az új műveltségi és művészeti helyzet szellemi forrásai Róma, Montecassino, Cluny, fontos közvetítői Aquileja, Ravenna, Salzburg, Passau. Majdnem teljesen hiányzik Bizánc. Ezzel megdőlt egy régi dogma, mely Kelet-Róma kisugárzásait az első századokra nézve minden vonatkozásban túlsúlyban levőnek hitte és a művészetben is egészen a XV. századig ki akarta mutatni. Pedig erről, az elefántcsontfaragványok útján terjesztett nagyon is részleges, csakis a kisplasztikára és az iparművészetre szorítkozó hatásoktól eltekintve, nem igen lehet beszélni. A magyarországi román művészetnek legfontosabb éltetői a felsőitáliai lombárd műhelyek voltak, mellettük a dalmát formák és minták is jelentékeny szerepet játszottak. Később a XII. század közepe óta sűrűbben jelentkeznek francia, kivált délfrancia, de mellette

normann kisugárzások is. Érdekes jelenség, amire Gerevich ismételten rámutat, hogy ezzel szemben a német befolyás aránylag háttérben marad és legfeljebb szórványos bajor műhelygyakorlatok formájában található. Ennek magyarázatára szolgálhat talán az a helyzet, hogy a szomszédos osztrák területek építőművészete ekkor maga is még a tanulás stádiumánál tartott, azonfelül pedig közvetlen kapcsolatok a német román művészetnek kissé akaratos, a festőiségig feloldott csúcsteljesítményeivel (a rajnavidéki császárdómok, továbbá Maria Laach, Limburg a. d. Lahn) történetileg is nehezen képzelhetők el.

Jellemző a sajátos magyar térkompozícióban érvényesülő nyugodt józanságra és világos áttekinthetőségre, hogy az ismeretes emlékek és romcsoportok közül úgyszólván minden más szerkezeti lehetőséget elnyomó túlsúlyban van a hosszhajós templomtípus. Tudatos és félreismerhetetlen központi elrendezésű épületek csak nagyon ritkán fordulnak elő, feltűnően kisméretűek is, közvetlen utódai a Pannóniában már két példányban ismeretes római-ókeresztény cella trichora típusnak (lóhere alaprajzú temetőkápolnáknak) és természetesen hasonló célokat is szolgálnak. Ilyeneket találunk Rábaszentmártonban, Papócon, Jákon, Öskün stb. De a hosszhajós templomépületek keretében is szinte félve tartózkodnak minden irányzattól és hozzáadástól, mely ezt a világos és tömör bazilikás rendszert megzavarná és egy központosító szándék irányában módosítaná. Ezért eltekintenek a legtöbb esetben a kereszthajó alkalmazásától és egyéb központi részek kihangsúlyozásától. A máshol gyakran szereplő négyzettoronnyal így csak kivételesen találkozunk (Demsus, Felsőszombatfalva). Ennek megfelel a legtöbb esetben a lapidaris és zárt homlokzati megoldás, kéttornyos rendszerrel, mint Szepeshelyen, Türjén, Ákoson stb. vagy egytornyos sémával, kivált kisebb méretű falusi templomoknál. Ezekből az alapokból fejlődnek aztán ki a remekbe készült homlokzatképek mint Ják, Lébény stb. Gazdagabban tagolt alaprajz rendesen festőibb külső épületburkolattal jár, mint a francia és rajnavidéki mintáktól érintett kalocsai második székesegyház, az ócsai és kisebb arányokban a kisbényi templom.

A MAGYAR ROMÁN MŰVÉSZETET eddig szinte kizárólag építészettörténeti kérdésnek tekintették. A díszítő épületplasztikát is inkább abból a szempontból vizsgálták, vajjon mennyivel támaszthatja alá az architektonikus tényálladékból levont következtetéseket, illetve más, tisztán építészeti támpontok hiányában az ornamentikából kerestek feleletet szerkezeti, alaprajzi vagy térkompozíciós összefüggésekből eredő kérdésekre is. Az épületdíszítésben mutatkozó tanuságokról természetesen Gerevich sem mondhatott le, de ezeket az emlékeket külön fejezetben, a díszítő és ábrázoló művészetek sajátos törvényeinek figyelembe vételével külön csoportban tárgyalja. És valóban csodálatos világ tárul itt elénk, természetből és fantáziából fakadó fauna és flóra, az egész középkori természetrajz (Physiologus és Bestiariumok) és ezenfelül az Árpád-kor egész gondolatvilága, tapasztalatkincse és élettartalma megkapóan szemléltető változatgazdagságban és szinte

áttekinthetetlen szélességben. Már e jelenségeknek szentelt alfejezetek címei is fogalmat nyujthatnak a témák és formák óriási területéről: növényi kelyhek, bimbós és növénydíszek, emberi alakok és egész jelenetek, sas, galamb, oroszlán, sárkány, keverékformák, stereometriai jellegű minták, hogy csak a pillérfejezeteknél maradjunk. Az emberi alakokat is felhasználó jelenetek és kompozíciók a biblikus tárgykörből, a legendákból és kivált a középkori szimbolikából merítik témájukat. Igy a fantasztikus és jelenetes ábrákban különösen gazdag vértesszentkereszti maradványok között (jelenleg a csákvári Eszterházy-parkban) egy Ádám és Éva-jelenet, valószerűtlenségében félelmetes kígyóval. Nagyon gyakoriak a harci és vadászjelenetek, szinte kivétel nélkül jelképes fogalmazások, nem ritkán a jó és a rossz principium viadalát (pszichomachiát) példázzák, legvilágosabban és legszemléltetőbben egy esztergomi oszlopfejezetben. A nyilván hazai mester kezétől származó és magyarruhás alakokat szerepeltető kisbényi vadászjelenetről ez a szimbolikus álcázás már az utolsó foszlányig lehullott és marad egy megkapóan közvetlen, a természetből ellesett életkép.

Ezek között az épületplasztikai adalékok és az önálló szobrászat között élesebb határvonalakat húzni nem lehet; ezeket csak az áttekintést és csoportosítást szolgáló módszertani kényszer diktálja. Önálló vagy szabad szobrászatról különben is a román korszakban csak fenntartással szólhatunk. Az átmenetek hullámzók, a témák, technikák, források és természetesen a kivitelezők azonosak, a szemléltető és ábrázoló készség egyenrangú. Gerevich Tibor különös szeretettel, éles szemmel és kifinomult érzékkel tárgyalja ezt a részt, a magyar szobrászat hőskorát, régi művészetünknek úgy történeti helyzete, mint művészi értéke miatt és nem utoljára töredékes, de páratlanul gazdag és változatos emléktömege (ez utóbbi kizárólag e kiadvány érdeme) révén legfontosabb és legértékesebb hagyatékát. Ennek a műgyakorlatnak egyik messzire kimagasló és teljes jelentőségében csak újabban kibontakozott gócpontja Esztergom volt. Az esztergomi műhelynek III. Béla alatti vezető szerepéről inkább csak épületplasztikai maradványok, de ezek aztán teljes érvénnyel, tanuskodnak. A már említett pszichomachián kívül nyomatékosabb figyelmet érdemel két emberfejes oszlopfejezet, kivált arcalkatával és szakállviseletével félreismerhetetlenül a magyar fajiság jegyeit eláruló darab. Monumentális hatású, sok magyarországi társa közül rangban első a vörösmárványból faragott kapuoroszlán. Építészeti, szobrászati és mozaiktechnikai remekműre engednek következtetni a „porta speciosa" különböző töredékei, tökéletesen igazolva a Klimó esztergomi kanonok és későbbi pécsi püspök megrendelésére festett régi olajfestmény adatait. Jelentéktelenebb szobrászati zsákmánnyal jártak a székesfehérvári ásatások. A pécsi domborművek körül folyó majdnem évszázados vitát is végre nyugvópontra juttatja ez a könyv, mely két mester feltételezésével egy csapásra tisztázza a hozzászólók által összezavart helyzetet.

A gyulafehérvári szoborművek elemzésével nyert szemléleti magasságból most nagyszerű távlatokat kapunk román művészetünk helyzetére, lelkiségére és esztétikájára, szerves kialakulására és egész

élettanára. Kihatásai a szűkebb erdélyi körzeten belül épp oly lényegesek és érdekesek, mint szövevényes összeköttetései a legtávolabb nyugatmagyarországi művészeti erőgócokkal. Felette jellemző a magyar románkori művészet egységes vérkeringésére és élő organizmusára az a szinte kísérteties természetesség, mellyel a gyulafehérvári hagyományok belekapcsolódnak a jáki műhelyközösségbe. Román szobrászatunk utolsó szava ez. Az olasz (Fidenza, Cremona), francia (St.-Gilles, Moissac, Autun) és német (Bamberg) hatások úgyszólván nyom nélkül beolvadnak az újabb önértékű egység nevében, semmi mással össze nem téveszthető külön történeti és nemzeti síkon. A jáki csoportnak szentelt lapok nem kevesebb mint 40 képpel felszerelt, remekbe készült külön értekezés arányait és színvonalát érik el és a könyv előadásának s egyszersmind a nagy fejlődési vonalaknak csúcspontját jelzik.

Ezzel a magaslati ponttal azonban még korántsem érkeztünk a munka végéhez, a tulajdonképpeni meglepetések úgyszólván csak most kezdődnek. A magyar román korszaknak valamennyi eddigi tárgyalása az aránylag késői Ják—Lébény—Zsámbék csoportra fektette a főhangsúlyt és rendesen benne rekedt az építészeti kérdések taglalásában. A részletező tanulmányok általában kimerültek az idegen hatások utáni rejtvényfejtésben. A román emlékcsoport igazi értékeinek összegező szemléletét csak most kaptuk. A kőemlékek által meghatározott kissé merev és rideg keretek most valamennyi egyéb művészeti tevékenység bevonása révén melegséget, színt és életet nyernek. Az alakos szobrászattal kapcsolatban elénk tárul a fém-, elefántcsont- és kisplasztika gazdag régészeti hagyatéka. E téren még az anyaggyüjtés legelemibb kezdetei sem álltak rendelkezésünkre. Tekintettel arra, hogy a honfoglaló magyarság legsajátosabb, legelterjedtebb, szinte kizárólagos művészeti termelése a fémművesség volt, feltehetjük, hogy fejlett technikával és gyakorlott ízléssel fogtak hozzá az új keresztény életközösség feladataihoz. Csak így tudjuk megérteni a későbbi magyar ötvösség nagyszerű helyzeti erejét és történeti dinamikáját. A velence-bizánci és limoges-i műhelygyakorlatok által közvetített és itt-ott felbukkanó hatások mellett és felett ez az örökség a románkori és az egész későbbi magyar fémművességnek minden más közrejátszó tényezőt elhomályosító erőforrása. A nem nemes fémből készült emlékanyagban biztos útjelzőt kapunk a három évszázadon keresztül követhető számos körmeneti keresztben, az egykorú, külföldön is magyar eredetűnek ismert „magyar keresztekben" (Ungarnkreuze). Fémszobrászatunk legbüszkébb termékei a kerekplasztikai ereklyetartók (Szent Kálmán fejreliquiáriuma Melkben) és a fej-, állatformában vagy fantasztikus összetételekben jelentkező liturgikus kézmosóedények (aquamanilék), külsőleg legszerényebb emlékei a pénzveretek, melyek azonban a történeti megismerésre, a pontos datálásra és ezzel a formakialakulás menetére nézve felbecsülhetetlen értéket jelentenek. A nemesfémből készült munkákban, liturgikus felszerelési tárgyakban és ékszerekben, de kivált a koronázási jelvényekben a legméltóbb formákat és típusokat mutatja a büszke magyar arany- és ezüstművesség. Szent István koronájának sorozatos részlet-

felvételekkel illusztrált leírása zárja be a kötetet; ennek tüzetes megvizsgálását a mostani jubileumi évi nyilvános közszemlére tétele tette lehetővé. Ebben bizonyos jelképességet érezünk. A könyvben tárgyalt emlékek végig az első magyar király által teremtett lelkiségnek állandó anyagban és külső formákban jelentkező vetületei. „Mert a nem-művész — itt saját szavaimat idézem a Magyar Szobrászat Kezdeteiből — és a szó megszokott értelmében nem is mecenás Szent István király döntő elhatározásának következményei mellett elhalványul minden művészi befolyás, tett, alkotás, lángelme, mely ezer év óta a magyar művészetben hatott."

Több viszonylatban egészen új tájakra vezet a román falfestészetnek szentelt fejezet. A kézikönyvekben, de még részlettanulmányokban is olykor szereplő, teljesen elszigetelten álló egy-két próba helyett felsorakoztat egy körülbelül harminc, nagy műértéket és szinte szédületes történeti távlatokat tükröztető töredékből álló, zárt emlékcsoportot. Ezek a szám szerint ma is szegényes festmények látszólag még szervesebben nőttek ki a klasszikus pannoniai anyaföldből. Körvonalazást, ecsetvezetést, sőt színadást közvetlenül ebből az örökségből merítenek. Majdnem nyílegyenes útvonal vezet a pannoniai pogány és ókeresztény festett faldíszítésektől a XIII. században készült jáki freskókig. Még a népvándorlás sem jelentette a fejlődési vonal lényeges megszakítását.

E festői maradványok elemzésében a szerző finoman kicsiszolt stíluskritikai módszere igazi fényben csillog. Még az egyes freskócsoportokon belül is kiemelkednek bizonyos iskolahagyományok, sőt stilisztikailag pontosan körülhatárolható művészegyéniségek. Igy az eddig úgy datálásban, mint értékelésben az ókeresztény korszak és a XIII. század között ingadozó feldebrői freskókra két különböző művészkéz kimutatása, illetve működésük gondos elkülönítése egy csapásra világosságot derít. A Káin- és Ábel-jelenet mesterének művészetében tovább él a katakombafestészetből, bizánci mintaképekből és legfőképpen a veszprémmegyei balácapusztai és egyéb pannóniai falfestményekből áradó ihlet. Az apszis mestere, aki szintén a XIV. században dolgozott, korábbi és részben még a késői hellenisztikus-római illuzionizmusban gyökeredző társával szemben már a zártabb, szigorúbb, modern stílus képviselője, melyet főleg rómavárosi művészek műveltek (Sta Maria Antiqua, San Clemente stb.) Az ornamentális maradványok technikája megint a Káin és Ábel-mesterhez áll közelebb. A jáki apátsági templom festett faldísze alakos maradványainak vizsgálata is két művészkéz megállapításához vezetett. A Szent György-kép temperamentumos művésze érzékeny hangulatú, finom körvonalazással dolgozó, bizánci emlékezésektől körülzsongott kompozíciót nyujt. Ezzel szemben a déli toronycsarnokban fennmaradt angyalok, donátorok, Krisztus az apostolok között és Mária halála tárgyú töredékek alkotója nehezebb, hieratikusabb, a rómavárosi monumentális felfogástól érintett stílusfokot képvisel. Az újabban gyönyörűen konzervált veszprémi Gizella-kápolna falfestményeinek mestere is minden önállóságának és egyéni értékeinek ellenére félreismerhetetlenül lekötelezettje az olasz Dugentónak.

A tagadhatatlan külföldi formai biztatásoknak és analógiáknak ellenére Gerevich már a kezdetekre nézve és minden műtevékenységben a hazai elemek erős részvételével számol. Indokoltan, mivel az idegen befolyások hordozói nem szükségszerűen külföldi mesterek voltak. Mivel pedig az első nagyszabású tervek feltétlenül a bencésrendben tömörült nagy kozmopolita tudós, művész és munkás-„res publica" tagjaiból származtak, a hazai energiák beilleszkedése csak a segítő erőktől a kivitelezőkön keresztül az alkotó mesterekig vezető sorrendben történhetett. Hozzátehetjük, hogy a művészek és kőfaragók nemzeti hovátartozósága a magyar románkori művészet félreismerhetetlen önállósága, a gondolkodási és alkotási folyamatok kollektív zártsága mellett ebben a korszakban nem is bír azzal a döntő fontossággal, melyet rendszerint tulajdonítanak neki. Ha az ilyen kérdéseket gyakran leplezetlen rosszakaratból beleviszik az egyetemes európai műtevékenységnek ebbe a korai szakába, úgy ez bizonyos szemszögből nézve óriási kortévesztésnek mondható. A román stílus világtörténeti szerepe az első páneurópai művészi nyelv kialakításában rejlik. Az összetevő energiák ismerete, kivált az elsőrangúan fontos kora-olasz és francia művészetben érezhető jártassága végigkíséri a könyv előadását vesződséges útjain, túlnyomó részben alig megmunkált tájakon. A teljesen indokolt, sőt életbevágóan fontos igyekezete a szerzőnek, hogy a magyar emlékeket és a magyar művészet területét elválassza a szomszédos osztrák művészettől (más szomszédunknak egyenrangú vagy egyáltalában említésre méltó műgyakorlata akkor nem is volt) és aránylag nagyfokú függetlenségét a német fejlődéstől bizonyítsa, itt-ott az utóbbinak bizonyos mérvű leértékelésére vezet. A magyar tudományos irodalomban jártasak azonban érzik és tudják, hogy ebben tulajdonképpen csak valami egészséges visszahatás jelentkezik. Tudományos kutatásunk és munkamenetünk szinte túlzott arányban a német irodalmat használja és német módszereket követ. Még ha ennek hasznát és előnyeit elismerjük is, az ár, amit érte fizetünk, az egyoldalúság. Ne felejtsük el, hogy a német tudomány maga is válogat, most jobban és tudatosabban mint valaha. Páratlan nagy üzemében nem halad csukott szemmel a külföldi eredmények előtt, de azokat saját lelkiségéhez szabja, saját értékelésének veti alá. Ezt kell megtanulni tőlük, nem pedig eredményeiket szolgai módon átvenni. Ami nekik tökéletesen megfelel, arról még nem biztos, hogy kiállja-e a magyar szellemi életfeltételek diktálta tűzpróbát is. A német tudomány nem gondolkodhatik és értékelhet helyettünk és érettünk. Ezt nekünk kell elvégeznünk. A jó szolgálatot méltóan azzal sem viszonozhatjuk, ha a német tudományosság vagy akár a nagy közönség számára írt németnyelvű kiadványainkban a tőlük kapott eredményeket, módszereket, értékítéleteket változatlan állapotban visszaajánljuk, illetve csak olyan hangnemben írunk, minőt a nyelvében aposztrofált nép megszokott és éppen ezért szívesebben hallgat. Ez vonatkoznék természetesen francia, olasz, angol kiadványokra is, csakhogy ez a helyzet ritkábban áll elő. Még ritkábban találkozunk az illető tudományos irodalom ismeretével és bedolgozásával magyar művekben. Gerevich

beállításának így a szűkebb értelemben vett műtörténet határain túlmenő jelentősége is lehet, a magyar tudományosság átfogóbb igazodását és egyenesen a magyar műveltség egyensúlyát is érinti. A román művészet tárgyalásánál pedig ez a „román" nézőpont szinte természetesnek látszik. De a fenntartás nélkül elismert megihletések, módosítások és keresztezések ellenére a magyar műtörténet szaka külön és önálló művészeti provincia marad sajátos életfeltételekkel, okozati reakciókkal és értékskálákkal.

A NAGY MUNKA MINDEN SORÁBÓL sugárzó, a szerves történeti kialakulást szolgáló eleven fogékonyságnak, a történetíró hatodik érzékének mondana ellent, ha az előadott következtetéseket és ítéleteket újabb megingathatatlan dogmáknak, illetve azok örökre érvényes klisirozásának vennők, ami a jövendő kutatóit és a jövő nemzedékeit felmentené a továbbkutatás és továbbgondolkozás feladata alól, bár ez is még jóideig az itt megszabott keretek és irányok szerint fog menni. Mint minden tudományos mesterműű, ez is az adatismeretek nagyarányú gyarapodása mellett a kutató módszerek számára lényegbe vágó változásokat és haladást jelent. A tudomány menete állandó mozgást mutat, amit a magyar műtörténeti kutatás esetében éppen Gerevich Tibor egyéni tudóssorsa meggyőző didaktikával példázhat. Ez a könyv így nemcsak emlékezetes esemény a magyar műtörténetírásban, hanem kétségkívül Gerevich kutató és írói munkásságának tetőpontja.

Gerevich tanítómestere Pasteiner Gyula volt és ő nem is mulasztja el, hogy őszinte háláját szóban és írásban, ahol csak lehet, kifejezze. Annak történeti pozitivizmusa valóban lényegesen elősegítette óvatos módszerei kialakulását. Tudománytörténetileg azonban közvetlen Ipolyi Arnold vállain áll és annak még a romantikában gyökeredző eszméi, módszerei és értékelései itt születtek korszerűen és termékenyen újjá. Innen vezetnek egészen szerves kapcsolatai a modern szellemtörténeti módszertanhoz is, mely későbbi munkáit áthatja, bár annak szónoki hirdetésétől és divatos túlzásaitól, „kulisszafestészetétől" észrevehetően idegenkedik. Ebben is csak biztos érzéke vezeti, miként mindenben, amire műtörténetünknek, mint tudománynak szüksége van. Ahol még annyi emlékanyag vár feltárásra, elhamarkodott szintézisek sem segíthetnek. A szoros viszonylat a tudós életpályája és tudományágának története között itt csak szerves kontaktust és érzékeny kulturális lelkiismeretet jelent és nem téveszthető össze a nálunk sem ismeretlen „homo unius libri" típusával, aki a módszertant és terminológiát a különböző külföldi vezérművek vagy könyvsikerek szerint és azok sorrendjében válogatja és változtatja.

Tudományos egyéniségének kialakulása egyenes vonalban, egy eredményekben és külső sikerekben gazdag életkereten belül folyt le. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után három teljes évet töltött külföldi tanulmányúton. Utána a Nemzeti Múzeum szolgálatába lépett. 1910-ben egyetemi magántanár, 1923-ban a Római Magyar Intézet igazgatója, majd a Római Magyar Akadémiává átszervezett és Collegium Hungaricum-mal egybekötött intézmény kurátora lesz.

1924-ben egyetemi nyilvános rendes tanár Budapesten, 1928-ban meghívást kap a római egyetemre, de megtartja budapesti tanszékét. Azóta tömérdek bel- és külföldi kitüntetés és megbízás jelöli azt a magas értékelést, melyet a tudományos és művészi életben nagy erudíciójával és biztos műítéletével kivívott magának.

Aránylag fiatal korban, már jóhangzású neve volt külföldön is. A ferrarai festészetről, a bolognai trecentoművészetről írt tanulmányai felkeltették a szakkörök figyelmét és osztatlan elismerését. Az egész nemzetközi műtörténetírásra oly központi fontossággal bíró Thieme-Becker-féle művészlexikonnak az olasz címszavaknál csakhamar egyik főmunkatársa. Jóval előbb, hogy a barokk-láz elfogta a művészettörténetet, erről a kérdésről több olasz és magyar értekezést írt, többek között egy beható és megfontolt tanulmányt a fejlődéstörténeti szemszögből nézve döntő fontosságú bolognai barokkról, melyet 1910-ben a Rómában tartott Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszusnak mutatott be.

Mint több, más nemzetekhez tartozó kutató, Gerevich is a világháborút követő összeomlás után mondott búcsút a művészet klasszikus hazáját érintő csillogó és hálás témáknak és egész erejét a hazai műtörténet felkutatására és történeti magyarázatára vetette latba. A külföldi szakirodalomban szerzett és jól kiérdemelt hírnevét azonban itthon egyelőre csak megnemértésre és rosszakaratra cserélhette be, mert e feladat két okból kifolyólag is különösen hálátlannak bizonyult. Először érvényt kellett szereznie az ilyen fáradozás életjogosultságát hangsúlyozó igényeknek, a magyar művészet fejlődésének és értékrendszerének, még annak művelőivel szemben is. Utat kellett törnie az elő- és tévítéletek áthatolhatatlannak látszó bozótján, de mindenek előtt — és ez volt a másik hálátlan feladat — a félreismert, kellő tekintetbe nem vett vagy nagyobbrészt teljesen ismeretlen emlékek széles területeit kellett feltárnia. Történeti és művészeti örökségünk felfedezése, meghatározása és átértékelése elsősorban az esztergomi Keresztény Múzeum anyagába kapcsolódik, melynek sokféle egyéb hivatalos elfoglaltsága mellett is hűséges gondozója, gyarapítója és rendezője maradt. Ebből a felette alkalmas hadállásból indultak ki előtörései a magyar művészettörténet meghódítására. Az ottani kincstár is mindig vonzotta, ahogy a régi magyar ötvösség problémái is végigkísérik kutató, feltáró és feldolgozó pályáján. A múzeum és kincstár fontos darabjairól manapság közkézen forgó nézetek szinte kivétel nélkül az ő megállapításait követik. Ezt már azért sem lehet eléggé aláhúznunk, mivel egy-egy, az idők távlatánál és a mai műtörténeti nagyüzemben, az analógiai ismeretek világánál tévesnek bizonyult meghatározása egyes kül- és belföldi kritikusokat jobban izgatja és érdekli, mint a feldolgozása révén tudományos közkinccsé vált pozitív és maradandó értékek tömege. Hasonló felderítő és úttörő munkát végzett a kivált olasz quattrocento munkákban oly gazdag krakkói Czartoricky-képtár feldolgozásával és publikálásával, úgyszintén rendezte és katalogizálta a bolognai Museo di S. Stefano-t. Később is visszavisszatért első szerelméhez, az olasz művészethez, így a római S. Gregorio Magno templomról írt monográfiában. De viszont az ola-

szokat is megörvendeztette egy olasznyelvű munkával, ahol a régi magyar művészeket ismertette.

De az a két műve is, melyet egyes művészegyéniségeknek szentelt, Kolozsvári Tamásnak és Antonio Abbondionak, minden más mint monografia a szó leíró, életrajzi értelmében. Az utóbbi munkában egy a bőséges magyar viszonylatai révén nagyon fontos medailleurnek gondosan összeállított munkásságát adja XVII. századi művészi lehetőségeink keretében és óvatos okfejtéssel foglalkozik az „osztrák művészet"-tel, mely akkor nálunk és Ausztriában szívesen hangsúlyozott jelszó volt. Az első magyar táblafestőről írt munkában pedig távlatokat nyujt egy egész korszaknak színektől és árnyalatoktól sziporkázó művészeti szövedékébe, felidézve szemléletét és tudását a magyar művészettörténet egyik legmagasabb csúcsát jelentő, névleg is ismeretes magyar festő teljesen hiteles főművének tükrében. Zsigmond király korának kulturális és művészeti áramlatai találkoznak itt egy nagyfeszültségű erő centrumában. Művészetének olasz (Lorenzo Monaco, Gentile da Fabriano), rajnavidéki (a kölni Klára-oltár mestere) és burgundi (Melchior Broederlam) árnyalatokban csillogó összképét bizonyos külföldi oldalról szívesen tompítják, újabban a cseh kultúrkörbe utalják, s az erős itáliai hatásokat elhallgatják, hogy az oltárművet a magyar fejlődésből kiemeljék. Ugyanazok, kik Kolozsvári Márton és György XIV. századbeli szobrászok esetében a helységnév németes formájában döntő bizonyítékot látnak a művészek nemzetiségére nézve, Tamás mesternél zavartalanul haladnak el a magyar névforma mellett. Sőt egyes magyar kutatók a régi magyar festészet e legnagyobb mesterének még az egyéniségét is eltüntetik és a külföldi írók által is még érintetlenül hagyott nagy oltárművet darabokra tépik. Ez a vita különben nemcsak a garamszentbenedeki táblák körül folyt, hanem Gerevichcsel és Kolozsvári Tamással együtt az egész régi magyar pikturát is magával akarta rántani a metszetkölcsönzések módszertani csodaszere jegyében. E nézetek azonban inkább csak egy fiatal oláh egyetemi tanárnál találtak kedvező fogadtatásra. A számottevő külföldi szakkörök Gerevichet éppen a magyar történeti művészetet jellemző előadásai (Róma, Perugia, Milánó, Genf, Varsó stb.), de kivált a Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszusokon (Brüsszel, Stockholm, Svájc) való szereplése révén jobban ismerik és már 1930-ban az ezeket előkészítő állandó bizottságnak főtitkárává választották, mely megbizatása a váltakozó belga, svéd, svájci és angol elnökök mellett még most is változatlanul fennáll.

Nemzetközi összeköttetései, nyelvismerete, megnyerő modora és didaktikai rátermettsége eredeti típusú kultúrdiplomatává képesítik. Már 1919-ben Mombelli tábornok, olasz katonai főmegbízott útján megakadályozta a Nemzeti Múzeumnak a román csapatoktól megkísérelt kifosztását. A kulturális és művészi ügyek előadója volt a magyar békedelegációban, Trianonban. Az ő nevéhez fűződik olyan magyar szellemi javak megmentése, mint az egykori nagyváradi Ipolyi- és a San Marco-gyüjtemény. Ő tárgyalta le az olasz kormánnyal a modenai Korvin-kódexek visszaajándékozását. Nem egy fontos külföldi kiállítás magyar kormánybiztosa volt, az 1932-ben rendezett

páduai Nemzetközi Egyházművészeti Kiállítás nagy aranyérmét nyerte. Kihatásaiban talán legfontosabb eredménye a római Fraknói-villa visszaszerzése és ezzel kapcsolatban a római Magyar Történeti Intézet és jogutódjának, a Magyar Akadémiának megszervezése. Itt egész tudósnemzedék nyert az ő útmutatásai szerint módszeres kiképzést, az örök város légköréhez mért tág látókört és biztos irányítást. A fiatalságra gyakorolt befolyása különben sem csak iskolát alkotó tanári működésében merült ki (bár minden múzeumban és kultúrintézetben találkozunk már Gerevich-tanítványokkal), hanem nyomatékosan érvényesül a megerősödő római intézet nevelő hatása révén legújabb művészetünk képviselőiben, „a római iskola" neveltjeiben. Igaz, hogy az ő fiataljai már harminc- és negyvenévesek és nagy részben már alkotásuk teljében és mesterségük élén állanak. Ez a koedukációs rendszer, művészek és műtörténészek s egyéb történeti és nyelvészeti szakok művelőinek szoros együttélése mindkét részre nézve üdvös hatással volt. Ez a helyzet a művészetekhez való közvetlen viszonylatot, a kvalitásérzéket, az élő művészetben való közvetlen részvételt és személyes érdeklődést állandóan táplálta. Itt Gerevich példájának is nagy hatása volt. Mindkét lábbal napjaink művészetpolitikájában állva, a rómaiakért mindig bátran kiáll. Azok a panaszok, melyek zsűrizései nyomán felmerültek, hogy t. i. elfogult a rómaiakkal szemben, csak akkor volnának jogosultak, ha az ő oldalukon valóban nem a tehetségesebbek állanának.

Munkássága a tanári teendőkkel tágabb feladatkört ölelt fel. „A magyar művészet európai helyzete" és „A magyar művészet jelentősége" című értekezéseiben saját kutatásai és megállapításai alapján új alkalmas utakat és módszereket igyekezett kidomborítani a magyar művészettudomány számára, annak sajátlagos feladatköréből és problematikájából. Ipolyi Arnoldról szóló szép centenáris megemlékezésében, kinek, úgy érzi, ő is örök lekötelezettje, annak a mi korunkra is érvényes, termékeny és útmutató elveit idézi fel és ajánlja követésre. Végre pedig a Hóman Bálint szerkesztésében megjelent „A magyar történetírás új útjai" című történetkutatói metodológiában az elért eredményeket és a jövő feladatait egy tartózkodó szellemtörténeti beállítás jegyében formulázta meg.

A helyzetet tisztázó és a további kutatás útjait megjelölő fontos adalékai után barátai és tisztelőitől türelmetlenül elviselt hosszabb hallgatás következett. De ebben a csendben nemcsak gondolatok, belátások és elhatározások érlelődtek, beleesik ebbe az időbe az 1933 óta általa vezetett, addig meglehetősen patriarkálisan működő Műemlékek Országos Bizottságának kiépítése elsőrendű tudományos kutató intézetté. Egyedül fényképarchivuma négyezerről huszonkétezerre gyarapodott, legnagyobbrészt modern, a legkényesebb igényeknek megfelelő felvételekkel. Egészen új műszaki szakosztály létesült, mely ma már húszezernél több pontos műszaki felvétellel rendelkezik. A szakkönyvtár állománya aránylag rövid idő alatt háromszorosára nőtt,magyar műtörténeti kiadványokban ma a legteljesebb gyüjtemény, de külföldi emléktopográfiai, építészeti és általános jellegű művészettörténeti munkákban is már oly gazdagon felszerelt és annyira rendszeresen

kiépített apparátus, hogy nemcsak gyakorlati, műemlékgondozó és kutató feladatoknak, hanem messzemenő tudományos igényeknek is megfelel. Ezek a segédeszközök és az ezekkel rendelkező, azokat gondozó, gyarapító és főleg felhasználó kiváló hivatalnoki kar a MOB-ot a magyar műtörténetnek egyik legelső, de vitathatatlanul legelevenebb őrhelyévé avatja. De nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy műemlékeink lelkiismeretes és hatékony gondozása a hivatalos feladatok és az adminisztratív teendők hihetetlen feldagadását hozta magával és hogy ezen túlmenően Gerevich sürgetésére az esztergomi királyi vár kiásása és helyreállítása és a székesfehérvári régi bazilika alapfalainak tökéletes tisztázása, ennek nyomán pedig az ottani romkert felállítása vált lehetségessé. És ennek a modern szellemtől fűtött emlékhivatalnak ezek csak legszembeötlőbb és legnépszerűbb teljesítményei. Mellettük fel kell még sorolnunk a szombathelyi Szent Quirinus-bazilika feltárását, a jáki, veszprémi, feldebrői, kőszegi, sümegi freskók restaurálását stb. Gerevich elnöksége alatt a MOB 70—80 különböző esetben vetette latba teljes erejét és hozta helyre a kérdéses művészeti és történeti emlékeket a legújabb elvek szerint.

Fenti fejtegetéseinkben sok mindent elmondottunk, ami „nem áll a könyvben", ami a román emlékekkel csak laza összefüggésben van, de ami valahogyan mégis csak a munkához tartozik, e monumentális tudós mű megértésére hasznosnak és talán szükségesnek is látszik. A vonalak a régi magyar művészet eredeti értékeihez, mélyen fekvő erőforrásaihoz és sajátos feszültségeihez Gerevich munkásságában már több mint egy emberöltő óta követhetők. Az elért csúcsot messzire kimagaslóan a román emlékek jelzik. Nem olyan könyv ez (soraim végén sóhajtva állapítom meg), melynek értékeiről még oly bőséges ismertetés is csak hozzávetőleges fogalmat adhatna, vagy hogy elolvasását feleslegessé tehetné. Ezt a művet el kell olvasni, ehhez újból és újból vissza kell térni, e nélkül tudásunk és szemléletünk (nemcsak emlékismeretünk) az Árpád-korról mindig nagyon hiányos lenne. Most előttünk fekszik ez a nagyszerű anyag, gondosan kikészítve műtörténészek és történészek, tanárok és tanítványok, építészek és művészek és nem utolsó sorban a művelt laikusok használatára. Tudományos jelentőségén felül történeti tudatunk nagyfokú emelését szolgálja. Nem vágyálmokat hajszol, hanem teljesen hiteles, kézzelfogható, szemet gyönyörködtető bizonyítékokkal dolgozik. A nagy munkát azzal az érzéssel tesszük le, hogy a magyar műtörténet egyik fontos fejezetének modern, módszerű feltárása teljesen itt sikerült első ízben. Hozzá kell tennünk, hogy a román kor a magyar művészetnek leghosszabb, legegységesebb és legsajátosabban magyar korszaka, a szerző szavaival „korban és rangban első idejének stílusa" volt.

HORVÁTH HENRIK

Gyertyán Tibor

A JUGOSZLÁVIAI VÁLASZTÁSOK

A DECEMBER 11-én megtartott általános képviselőválasztások, nehány kisebb helyi incidenstől eltekintve, országszerte rendben folytak le.

A feloszlatott Szkupstina 370 képviselője közül a parasztdemokrata koalíció határozatához híven mindvégig, tehát az egész cikluson át 51 nem vett részt a nemzetgyűlés munkájában, a többi 319 képviselő közül 12 pártonkívüli volt, 307 pedig nem kevesebb mint 9 különféle párthoz tartozott és e pártok képviselőházi klubjának volt a tagja. A Stojadinović alapította Jugoszláv Radikális Egység-Párt képviselőházi klubjának 176 tagja, a Djordjević Vojislav-féle, kormányt támogató földmíves klubnak 10 és az ugyancsak kormányt támogató „szkupstinai többség" klubjának 8 tagja volt, úgyhogy a Stojadinović-kormány a Szkupstinában 194 főnyi biztos többséggel rendelkezett. Ezzel szemben Jevtić pártja, a Jugoszláv Nemzeti Párt, melynek az 1935. évi választások után 303 mandátuma volt, a folytonos el- és átpártolás következtében egy mindössze 56 tagból álló képviselőházi klubbá zsugorodott össze.

A Szkupstina feloszlatása után nyomban teljes erővel megindult a szervezkedés és a választási harc, melyben a választási törvény okozta különös nehézségek miatt csak három országos jelöltlista küzdött a szavazópolgárok bizalmáért. Stojadinović országos jelöltlistájával szemben, melyen a saját pártján kívül a tárcanélküli miniszterként a kormányba bevett Hodjera jugoszláv néppártja és a Djordjević Vojislav vezette földművespárt is helyet kapott, még két ellenzéki lista is indult: Ljotić Dimitrijének, a fasiszta jellegű és antiszemita „Zbor"-párt elnökének és Maček Vlatkonak igen tarka összetételű országos jelöltlistája. Ez utóbbi voltaképpen egy ad hoc választási szövetkezés közös listája volt, mely alkalmi szövetkezésben programmjuk feladása és a jövőre való minden elkötelezés nélkül a következő pártok vettek részt: Maček pártja, vagyis a horvát parasztpárt és a vele koalícióban levő független demokratapárt, az Egyesült Ellenzék 3 pártja: az Aca Stanojević vezette óradikális párt, Davidović demokratapártja és Jovanović Joca szerb földművespártja, továbbá a Jevtić és Zivković vezetése alatt álló Jugoszláv Nemzeti Párt (JNS), aztán Topalović szocialista csoportja és végül a Kramer vezette Szlovén Egyesült Ellenzék, mely alapjában nem más, mint a JNS szlovéniai tagozata. Ebben a kény-

Iró és olvasó

Magyarország Művészeti Emlékei

Gerevich Tibor könyve Magyarország románkori művészeti emlékeiről

A *Műemlékek Országos Bizottsága* az elmult év folyamán elhatározta, hogy az *Egyetemi Nyomdával* karöltve több egymásután, *sorozatosan megjelenő kötetben feldolgozza Magyarország művészeti és történeti emlékeit*, oly módon, hogy az nemcsak a tudományos igényeket elégítse ki, hanem a nagyközönség szempontjait is tekintetbe véve, általános nemzetnevelési feladatot végezzen. A sorozat első kötetét *Gerevich* Tibor, a *Műemlékek Országos Bizottságának* elnöke, a kiváló művésztörténész-professzor írta.

A könyv négy nagy fejezetre tagozódik: *építészet, szobrászat, festészet és iparművészet*. A *románkor* művészete Magyarországon egybeesik az Árpádok uralkodásával. Négy évszázadot ölel fel messze távlatokba nyúló tekintettel, bámulatos anyagi ismerettel, széles szellemi felkészültséggel és odaadó szeretettel ez a munka.

„Monumentális építészetet az ősmagyarok nem hoztak magukkal, ilyennel a germán és a szláv barbár népek sem birtak", írja az építészetet tárgyaló rész bevezetésében. Mégis nagy buzgalommal kutatja fel azokat a nyomokat, amelyek halványan, de bizonyítják, hogy a sátorépítés sajátos művészete mellett volt némi ismeretük a szilárd jellegű építésről is. A *„sátorlakó honfoglaló magyarokból egy évszázad multán jó építészek lettek"*. Azzá tette őket a keresztény műveltség befogadása, a templomok emelésének szükséglete, a nyugati életformák bevezetése s a királyság intézménye folytán beállott társadalmi átalakulás. Rámutat *Gerevich Tibor* arra, hogy miként a kereszténységet is elsősorban latinoktól, olasz bencésektől tanultuk, úgy a monumentális építészet első példáit is azoktól vettük.

A magyarság nagy készséggel és milyen elsőrendű képességekkel látott hozzá az építkezéshez, aminek emlékein kimutatja a tudós szerző azokat a szálakat, amelyek román művészetünket szoros szálakkal füzik a honfoglaló magyarság ősi művészi hagyományaihoz. A fejlődés fonalán, *az olasz és francia kapcsolatok érdekes és meggyőző erejű bizonyításán keresztül* jut el könyvének legérdekesebb és legizgalmasabb részéhez, azokhoz a lapokhoz, amelyeken *az esztergomi ásatásokról*, az ottani napszínre hozott királyi palotáról, a ma már modern szakszerűséggel helyreállított maradványokról, a királyi várkápolnáról és a III. Béla idején szintén átalakított, de azóta már teljesen elpusztult ősi székesegyházról ír. *Esztergom* nemcsak a magyar politikai élet központja volt közel három évszázadon keresztül, hanem innen sugárzott szét a magyar művelődés és a művészet is az ország minden részébe, sőt az ország határain túlra is. Olyan művészi iskola alakult ki Esztergomban, amely nemcsak az országban, hanem nyugaton, Ausztriában is éreztette hatását. Ennek a művészi iskolának a gyökerei egyébként Itáliába és Dél-Franciaországba nyúlnak vissza, azokra az ősi kultúrtájakra, amelyekből a német románkori művészet is sokat táplálkozott.

Az iparművészetet tárgyaló részben a szerző a legvilágosabban bizonyítja be az ősi magyar művészi hagyomány folytonosságát. Ez a terület ugyanis az, amely minden zökkenő, nagyobb jelentőségű változások nélkül folytathatja azokat a hagyományokat, azokat a mesterségbeli adottságokat, amelyek a honfoglaló magyarok iparművészségét is jellemezték.

Gerevich Tibor a tudományosság minden jellemvonása ellenére is a nagy közönség számára nemcsak érthető, de *élvezetes módon, avatott, művészi tollal* írta meg könyvét.

Régen vártunk erre a könyvre, amely a nagyon megrongált, elpusztult állapotban ránkmaradt emlékekből meg tudta rajzolni annak a dicsőséges magyar kornak a művészi életét, gazdag, mint ez a könyv bizonyítja, nagyon is gazdag művészettörténetét.

V. N. Z.

...i üzenetek

...sztőség kéziratokat nem őriz
... megcímzett és felbélyegzett
...ekre válaszolunk.

...egjelenik. — **K. R.-né, Deb-**
...kedőtől kaphat szakszerü fel-
...edésben megkaphatja. — **U.**
... el az Országos Társadalom-
...z, VIII., Fiumei-út 19. sz. —
...sak magyar állampolgár kap-
...z állatkertben vásárolhat. —
...i biztosítási törvény alapján
... tarthat igényt, aki a meg-
...ulékrészleteket befizette. Ha
... tagja s maga az édesanyja
...ot ő sem kaphat. Ha ön köz-
...y ilyen nyugdíjas, akkor a
... vagyontalan édesanyja után
...k 9. §-a alapján a 7000/1925.
... fejezet 70. pontja értelmében
...ét kérheti. Csatolni kell ható-
...gy úgy anyja, mint ön és fele-
...édesanyját kizárólag ön tartja
...nálló keresettel bíró családtag
...vosi bizonyítványt arról, hogy
...és keresetképtelen. — **Erdélyi.**
... magyar állampolgár. Tessék
...n kapja meg, forduljon a bel-
...aros 50." A nyári szabadságát
...i. — **K. J., Porrog.** A sors-
... halasztották. — **V. S., Bihar-**
...heti. 2. Többszöri permetezés-
... **Mezőkövesd.** Feltétlenül meg-
...zgatóságához, VIII., Fiumei-út
...anizsa. Forduljon az Egészség-
... Veres Pálné-utca 9. szám. —
...nyesítő szer van. Fogalmunk
..., amelyiket budapesti tartózko-
...k önnek. — **Sz. G., Budapest.**
... keresztség által lesz keresz-
...d. A 9900/1938. M. E. számú
...ak 1. bekezdése A/a. és B/a.
...BÁ-nak tagjai a Nem Állami
... Nyugdíjintézetének kötelékébe
...zül azok, akiknek az OTBA
...yjogosultságát a pénzügymi-
...ktatásügyi miniszterrel egyet-
...nézve, hogy ez a megállapítás
...m, a nyugdíjat számfejtő hiva-
...ehát kérdésével oda forduljon.
...elöljáróság útján adjon be kér-
... — **F. P., Budapest.** A száz-
...yit jelent, hogy az illető tel-
...telen. — **Vártüzér, Tótkomlós.**
...., **Hortobágy.** A Függetlenség
...zoltunk önnek. — **J. P., Hejő-**
...gedélyezve, úgy nem is müköd-
...róság útján kérvényezze. —
... Bármelyikben, csak szemé-
..., **Kismarja.** Az illetékes ipar-
... **K., Tataháza.** Még nem üti

Apróhirdetések

Szavanként hétköznap 14, vasárnap 24 fillér. Legalább 10 szó fizetendő. Vastagbetűs szavak két szónak számítanak.

Bútor

ELŐLEGNÉLKÜLI, leghosszabb lejáratú részletfizetésre sezlonok takaróval hatvanöt, válogatott ebédlőszőnyegek huszonnyolc pengőtől. ...
fotelá...
gek, f...
tek.
utca 1...

ÖSSZ...
sodro...
legolc...
Zichy...
út 7.

NEGYV...
Részlet...
utca 7...
kombi...
konyha...

Baross...
ebédlő...
bák, ...
kunk...
ségért...
RÉSZL...

GARA...
árban, ...
Moder...
79. ...
cserel...

B...

MÁRIA...
LÓK ...
luxusk...
HASZN...
zónokb...
300-tól.
HASZN...
sek 23...
HASZN...

Lakást keres

KÉTSZOBÁS, komfortos lakást keresek, Berlini-tér—Bazilika környékén. Ajánlatokat „Elsejére" jeligére kiadóba.

ÖNFÉLÉK.

a körülményt figyelmen kívül hagyták mindazok, kik Vosmaertől kezdve Rembrandt műveivel foglalkoztak. Legújabban az amsterdami muzeum lajstromában Bredius utal egy kis képre a brit muzeumban, mely Rembrandt festményének egykorú, de kis méretű másolata, s készítette Gérard Lundens festő. Durand-Gréville e másolatot összehasonlítva az eredetivel, kétségen kívül helyezi, hogy a kép baloldalán még két alak állott, a jobb oldalon pedig a dobos alakja egész volt. Tehát a szerző számítása szerint a vászon szélességéből a baloldalon 52, a jobb oldalon 16, magasságából fölül 18, alul pedig 10 centimeter széles szalagot vágtak le. Nem kevésbbé érdekes az is, hogy Fromentin *Maître d'autrefois* czímű művében Rembrandt e festményét birálta, s noha sejtelme sem volt a csonkításról, a kép szerkesztésének részleteiből azt még is kiérezte, a mennyiben az ábrázolás hibájáúl a szerkesztésben épen azokat rója meg, a mely hibákat a csonkítás idézett elő. Fromentin azonban nem állott nagy kritikus hírében.

Lionardo da Vinci kézirataínak

Gerevich Tibor

Pesti Napló 1939. ápr. 23

— **Megnyílt a varsói magyar képzőművészeti kiállítás.** *Varsóból* jelentik: Szombaton nyílt meg Varsóban a Magyarország kormányzója és *Moscicki* lengyel köztársasági elnök védnökségével rendezett magyar képzőművészeti kiállítás. A kiállítást a lengyel köztársasági elnök nyitotta meg, aki *Gerevich* Tibor egyetemi tanár vezetésével megszemlélte az anyagot és nagy tetszéssel nyilatkozott reprezentatív gazdagságáról. A kiállítás első terme a Szépművészeti Múzeum 19. századbeli nagy mestereinek legértékesebb kincseit mutatja be, a második és harmadik terem a mai magyar művészet keresztmetszetét adja, külön termekben szerepel a magyar népművészet és iparművészet, végül a legutolsó helyiségben egyházművészeti tárgyakat állítottak ki. Az ünnepélyes megnyitás után *Szvientoszlavszki* lengyel kultuszminiszter bankettet rendezett a magyar előkelőségek számára. A kultuszminiszter pohárköszöntőjében *Horthy* Miklós kormányzót és a *lengyel—magyar kulturális kapcsolatokat* éltette. *Jelsoviczky* Károly államtitkár *Hóman* kultuszminiszter képviseletében rámutatott arra, hogy a kiállítás a magyar—lengyel kulturális egyezmény megvalósításának fontos mozzanata. Szombat este *Hory* András varsói magyar követ estebédet adott a lengyel és magyar előkelőségek tiszteletére.

em! Egy órával előbb, vagy egy órával
. De én akkor jöttem, amikor éppen nála járt
szobafestő leszek, szobafestő — vigyétek ezt
enért. Mindig az a fő, hogy jókor jöjjön

zsonyi országgyűlést nézi és valami hazafias
l?
rintot.
ek!
hogy Róth azt hitte, az állam vagy Pozsony
ronáért . . . Már adósságokat is csinált rá . . .
am, sem Pozsony városa, dühbe jött és össze
. . . Én megvédtem a képet saját testemmel
n, hogy megmentsem . . . Róth azután húsz
g tizet. Most már nem mer a képéről beszélni,
t.
A többit is így szerezted?
ált lelkű emberek, mindegyikkel máskép kell
ni a képét, akkor előbb-utóbb bekövetkezik
magát és a művészetet és örül, ha elviszik
Ezt a pillanatot el kell találnia a műbarátnak.

GEREVICH TIBOR

A Műemlékek Országos [illegible] Bizottságának elnöke.

Képzőművészet, 1934. 187.oldal

MŰEMLÉKEINK VÉDELME

A *Szépművészet* 1943. évfolyamának első számát a magyar műemlékek ügyének szenteli, abból az alkalomból, hogy a Műemlékek Orsz. Bizottsága a mult év nov. 25—dec. 13 között rendezett, nagyobbszabású kiállításban számolt be átszervezése 1934 januárja óta végzett munkájáról. A kiállítást különösen időszerűvé tette, hogy Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr a képviselőházban, tárcája költségvetésének tárgyalásánál bejelentette az új műemléki törvényjavaslat elkészültét. Az új javaslat szoros kapcsolatban áll közel egy évtizedes munkánkkal, amennyiben annak tapasztalatait szűrte le.

Az 1881. évi XXXIX. törvénycikkben foglalt, jelenleg is érvényben lévő műemléki törvény, a maga korában jól elgondolt alkotás, az azóta eltelt több mint hat évtized alatt több lényeges pontjában elavult, s nem is történhetett máskép, tekintve, hogy ezen hosszú idő gyorsütemű leforgása alatt gyökeresen megváltozott nemcsak a műemlékek gondozásának egész felfogása, hanem nagy átalakulásokon ment át a jogfejlődés is. Európaszerte a korral haladó új műemléki törvények készültek, ami éppúgy figyelmeztetésül szolgált számunkra, mintahogy egy korszerű és minden kívánalomnak megfelelő új törvény előkészítését kötelességünkké tette a megnagyobbodott s műemlékeiben is gyarapodott ország felelőssége, az ősi földön kulturális hivatásunk tudata.

Történelmünk zivataraiban sok műemlékünk elpusztult, több mint Európa bármely más országában. A gondatlanság és az érzéketlenség, a hozzánemértő, dilettáns restaurálás kártevése hozzájárult a pusztuláshoz. Mindezek ellenére is még mindig szép számban maradtak fenn, emlékeztetnek történelmünk eseményeire, hőseire és hősi korszakaira, sugározzák régi műveltségünk fényét és művészetünk szépségét. A Műemlékek Orsz. Bizottsága, újjászervezése, 1934 óta, jórészt csak a trianoni csonka országra szorítkozva 1568 műemléki ügyet intézett el, ami egymagában rávilágít műemlékeink nagy számára s arra a munkára, állandó gondoskodásra, amelyet védelmük igényel.

A műemlékek védelme több mint kétezeréves multra tekint vissza. Az ókori Róma szigorú törvényeket hozott rá. A római jog a műemlékeket köz-műnek (opus publicum) tekintette, amelyért a tulajdonos felelősséggel tartozik. Kemény szankciókat iktatott törvénybe. A rongálásokat a bűnös kéz levágásával büntette. A kereszténység még fokozottabban óvta műemlékeit, hiszen templomait Istentisztelet céljaira emelte, azok díszítése és berendezése a liturgiát és a hívek okulását szolgálta. A Kr. u. IV. században Nagy Konstantin császár, aki a kereszténységet államvallássá tette, elrendelte a műemlékek összeírását: ez volt az első műemléki lajstrom. A pápák a művészeteknek nemcsak bőkezű pártfogói, hanem a művészet emlékeinek védelmezői is voltak. X. Leo Rafaelt Róma régészeti felügyelőjének nevezte ki: a műemléki tisztviselők büszkék lehetnek ősükre.

VII. Pius rendeletére, államtitkára, Bartolomeo Pacca bíboros 1820-ban készítette az első nagyszabású műemlékvédelmi törvényt, az ú. n. Lex Paccát, amely az újabb műemléki kodifikációnak az egész művelt világon ma is alapja. Ennél is régibb, ha koránál fogva természetesen kezdetlegesebb és szűkebb szavú Szent László királyunknak, a magyar törvénykönyv első lapját díszítő rendelkezése. Szent László ugyanis decretuma első könyvének 7. és 8. fejezetében „a háborús időkben elpusztult, vagy leégett és a régiségük miatt rombadőlt egyházak újjáépítését" rendeli el. A keresztény kornak valójában ez az első műemlékvédelmi törvénye, amely élénk fényt vet Árpád-kori műveltségünk magas igényeire.

A műemlékvédelem az utóbbi évtizedekben igen nagy változásokon ment keresztül, külön tudománnyá lett. A mult század romantikus restaurálásai helyébe józanabb és konkrétebb, egyúttal történetibb felfogás lépett. A feladatot ma nem annyira a helyreállításban, mint inkább a megmaradt, hiteles részek megőrzésében és biztosításában látjuk. Ellenezzük a képzeleti kiegészítéseket, bármennyire stílszerűek és hatástkeltők legyenek. Hitelességre törekszünk úgy műszaki, mint esztétikai tekintetben. A cél nem a mai elképzelés kielégítése, hanem az illető kor formáinak minél hűebb megőrzése. Az építész önálló műveiben csillogtassa alkotó erejét és képzeletét, ne pedig a műemlékek és a régi mesterek rovására. Nem az elpusztult műveket akarjuk ma feltámasztani, hanem a meglévőket életben tartani, a még ép részek életét meghosszabbítani. A mult század helyreállításai és kiépítései Európaszerte sok kárt tettek a műemlékekben. A helytelen restaurálási elvek a mi emlékeinket sem kímélték. A legkiválóbbakon is helyrehozhatatlan károkat okoztak, aminek néhány kirívó példáját mutattuk be a kiállítás egy csoportjában, amelyet a helyes és a helytelen restaurálási elvek szemléltetésére szántunk. A Szent István korában alapított pécsi székesegyházat a XIX. század első felében Pollack Mihály, a neoklasszikus Nemzeti Múzeum építője újgótikus, a század második felében pedig a bécsi báró Schmidt Frigyes az eredeti román stílben, de nem az eredetinek megfelelően állította helyre, illetve építette újjá. A budavári Nagyboldog-

Szépművészet
1943. 1. szám.

asszony-templomot, a Mátyás-templomot a zseniális Schulek Frigyes forgatta ki eredeti jellegéből, a magyar gótikára jellemző zártabb faltömegeit feloldotta, tornyát, kapuzatait önkényesen képezte ki (az eredeti oldalkapu ma az Epreskertben porlad), úgyhogy a Mátyás-templom mai megjelenésében egy kiváló XIX. századi építésznek, megvesztegetően szép alkotása, mint restaurált műemlék azonban egyike a legnagyobb, helyrehozhatlan tévedéseknek. Egy másik hazai kiválóságunk, a dunaparti Parlament tervezője, Steindl Imre

„ŐRIZZÜK, GYŰJTSÜK ÖSSZE EMLÉKEINKET. NEHOGY VÉGLEG ELVESSZENEK S EZÁLTAL IS ÜRESEBB LEGYEN A MULT. SZEGÉNYEBB A JELEN. KÉTESEBB A JÖVŐ" (IPOLYI)

„AZON NEMZET, MELY EMLÉKEIT VESZNI HAGYJA, EZZEL SAJÁT SÍREMLÉKEIT KÉSZÍTI." (IPOLYI)

A NAGYVÁRADI SZÉKESEGYHÁZ ÉPÍTKEZÉSE SZENT LÁSZLÓ ALAKJÁVAL A KÉPES KRÓNIKA ALAPJÁN

a legszebb magyar gótikus emléken, a kassai dómon végzett erőszakos, helytelen átalakításokat, szerkezetét sem kímélve: a háromhajós templomot öthajóssá változtatta, a Szent Jánosról elnevezett északi kápolnát lebontotta, viszont egy soha nem létezett, ú. n. huszártornyot emelt; a régi faragott kövek egy nagy részét olyan újakkal pótolta, amelyek azóta jobban tönkrementek, mint az eltávolított középkoriak, mint pl. a szentély külső részén és a külső párkányzaton, ahol a restauráláskor behelyettesített, a remekművű eredetieket utánzó kőrózsák és áttört mérművek elporladtak; a restauráláskor eltávolított, ma is időtálló szép faragványokat, most félszázad után gyűjtögetjük össze magánhelyekről, udvarokból, kertekből, ahová mint hangulatos romdíszek kerültek; a hatalmas, díszes, orgonakarzatot egy műbarát osztrák főúr vitette el Bécs melletti várába, ahol ma is őrzik, míg a kassai dómban másolatát helyezték el. Mátyás király kolozsvári szülőházának homlokzatát, hasonló időben Gyalus László önkényes tagozatokkal alakította át, tetejét a bécsi Szent István-templom mintájára tarka mustrás cseréppel fedte újra; a kincses város visszatérte után kötelességünknek éreztük, hogy Koós Károllyal eredeti alakjában állíttassuk helyre. A helytelen restaurálások számos más elrettentő példáját idézhetnők még. Középkori templomaink egész során — Ják, Lébény, Pozsony, Eperjes, Bártfa stb. — ha mást nem, a tornyot vagy tornyokat alakították át népszerű külföldi példák nyomán vagy a restauráló építésznek szabadjára engedett fantáziája szerint. A legnagyobb műemléki bűnt mégis a frigyesvágási (Szepes megye) kastélyon követték el, melynek műrészleteit lefaragták, s a felsőmagyarországi reneszánszépítészetnek ezt a jellegzetes, tömör építészeti formáiban is pompás emlékét ormótlan magtárrá építették át.

A szomorú tanulságok szemléltetése céljából külön csoportban mutattunk be néhány ilyen téves, jórészt helyrehozhatatlan restaurálást a multból, egymás mellé helyezve az eredeti állapotot feltüntető fényképeket, vagy rajzokat és a restaurált műemlék felvételét.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a hibákért sok esetben nem az építész, hanem maga a kor, a XIX. század második fele volt a felelős, amely időre a műemlékeket inkább veszélyeztető, semmint megóvó helyreállítások túlnyomó része esik, ámbár a legkirívóbb, a frigyesvágási kastélyon már a mi századunk rovására irandó. Az utóbbit, barbár elbánásban csak az aranyosmeggyesi (Szatmár m.) kastély múlja felül, melyet az oláh megszállás után tetejétől, ajtó- és ablakkereteitől megfosztva, falain is a pusztulásnak indulva kaptunk vissza, aminek helyrehozásához sürgősen hozzáláttunk. Az egykori Lónyay-kastély az idegen uralom alatt kincstári birtok volt.

A régebbi műemléki felfogásnak egy további téves elve az volt, hogy a műemlékeknek, eredeti stílusuktól eltérő, későbbi, reneszánsz vagy barok korbeli átalakításait és toldásait eltávolították, vagy az elpusztult eredetinek, már csak képzeletileg rekonstruálható stíljében pótolták. A történeti stílusváltozásoknak ezek az emlékei a mai felfogás szerint éppúgy jogot tarthatnak a megőrzésre, éppúgy hiteles történeti és műemléki dokumentumok, mint az elsőleges építmények, sőt ezeknél művészileg nem egyszer magasabb fokon állanak. A maga korában műemléki purizmusnak nevezett ezzel az eljárással sok történeti és esztétikai értéket pusztítottak el, s ma éppúgy hamisításnak tekintjük, mint a megrongált műemlékek „stílszerű" kiépítését.

A modern műemlékvédelem nem új műemlékek létesítését, hanem a régiek mennél hűebb megőrzését tekinti feladatának. Az elpusztultakat fel nem támaszt-

hatjuk, minden gondunkat a még meglévők életben tartására kell fordítanunk. A műemlékek gondozásának nagy hasznára válnak az újabb építési anyagok, kivált a vasbeton, mert kellő igénybevételük a megőrzendő épület szilárdságát fokozza. Azért is alkalmasak, mert nem ejthetik tévedésbe a szemlélőt s kivált az utókort abban a tekintetben, hogy a sztatikai biztosításra használt új anyag, esetleg toldalék a mai kor műve. A Műemlékek Orsz. Bizottsága szigorúan követte ezt az elvet, s a legkényesebb esetekben is, mint pl. a nagyszabású esztergomi munkálatoknál a szerkezeti szempontból elengedhetetlen kiegészítéseket, az eredeti építő-, vagy díszítőanyagtól eltérő s a laikustól is első tekintetre megkülönböztethető anyaggal — betonnal vagy külön e célra égetett téglával — eszközöltük. Elveink helyességét a külföldi szakértők is elismerték. Az esztergomi királyi palota erények-termében a XVI. századvégi ostrom alkalmával bedőlt s tönkrement boltozatot nem pótoltuk, mert szerkezetére nézve nem maradtak kellő kiindulási pontok, hanem a betonba ágyazott, modern, lapos üvegfedést alkalmaztuk, mintegy muzeális vitrint, melyben az eredeti falrészeket és freskókat megőriztük. A székesfehérvári királyi bazilika feltárásánál előkerült nagyszámú kőtöredéket a bazilika lombard stílhangulatában tartott, a régit nem utánzó, hanem mai építészeti érzéssel felidéző, céljának megfelelő gyakorlati rendeltetésű kőmúzeumban helyeztük el. Hasonlóképen, az 1937—41. években kiásott szombathelyi ókeresztény bazilika alapfalaira s páratlan értékű szép padlómozaikjai fölé nem rekonstruáltuk a felépítményében elpusztult templomot, hanem egyszerűen szerkesztett, világos, bőven üvegezett védőépítményt helyeztünk föléje.

Nemcsak a műemlékeket védjük, hanem azok környékét, egész tereket, utcákat, esetleg városrészeket, aminek példájául a Műemlékek Orsz. Bizottsága ellenőrzésével végzett várbeli helyreállításokat, kisebb-nagyobb tatarozásokat említjük, amelyek az utóbbi években oly kedvezően alakították ki a főváros e régi patinás negyedének általános képét.

Régebben a műemlékvédelem jóformán csak a középkorra, kivált a gótikára szorítkozott, ami még a romantikus kornak és történetszemléletnek volt a következménye. Később terjedt ki a figyelem a reneszánszra s csak újabban a barokra és az új klasszikus emlékekre. Ma már a mult századi épületek s egyéb emlékek, díszítések, falképek is gondozást, tatarozást igényelnek, s ilyen feladatokkal is bőven foglalkozunk. A műemlékké válás folyamata állandóan tart. Minden perc a történelemé, s a legaktuálisabb pillanat is gyorsan multtá válik.

A meglévő műemlékek gondozása mellett az ásóval a föld rejtekéből számos és valóban nagyfontosságú emléket hoztunk napfényre. Köztük olyanokat — Árpádházi királyaink esztergomi palotáját, a székesfehérvári királyi bazilikát, Szent István alapítását, Mátyás király reneszánsz pompájú visegrádi palotáját, a IV. században emelt szombathelyi Szent Quirinus-bazilikát —, amelyek a legkiválóbb s történetileg is különleges értékű hazai emlékek sorába tartoznak, s az európai művészet legszebb alkotásaival vetekszenek. Feltámasztásukkal, mintha az isteni Gondviselés a trianoni sötét korszakban vigasztalást akart volna nyujtani a nemzetnek és bátorságot önteni belé, s kultúránk

erejét, multunk szépségét, európai hivatásunkat és hivatottságát a külföld előtt is dokumentálni. S mi, akik nap-nap mellett figyelemmel kísérjük feltámadt műemlékeinket, együtt éljük velük meghosszabbított életüket, tanúságot tehetünk róla, mily nagy mértékben járultak és járulnak hozzá ódon köveik néma beszédével nemzetünk külföldi megbecsüléséhez.

Különös gondot fordítottunk a műemlékekkel szorosan összefüggő, azokon élő díszítések, falfestmények, faragványok karbantartására, helyreállítására, felkutatására. Itt is azokat az elveket alkalmaztuk, mint az épületeknél: megőrizni a mi fentmaradt, előhívni, ami rejtve volt, az előkerült maradványokat nem csalóka módon átalakítani, átfesteni vagy átfaragni, hanem ezektől inkább megszabadítani. A pécsi ókeresztény freskóktól, a veszprémi Gizella-kápolna, a jáki apátsági

templom, az esztergomi királyi kápolna, a kassai dóm, a kolozsvári Szent Mihály-templom és a budapest-belvárosi templom későközépkori, az esztergomi királyi palota reneszánszstílű, a győri és sümegi barok freskókon keresztül Lotz Károlyig terjedt ez a munkánk.

A díszítő és figurális épületplasztikára is figyelemmel voltunk, felderítésükről és szakszerű konzerválásukról gondoskodtunk. Csak néhány példa. A jáki templomnak, félszázad előtti restaurálásakor elkallódott s már elveszettnek hitt faragványos töredékeit, köztük a díszes főkapunak eredeti timpanon-domborművét felkutattuk. Konzerváltuk, osztályoztuk, szemléltetően felállítottuk az esztergomi és a székesfehérvári ásatások kincsesbányáiból előkerült darabokat, s megmentettük az enyészettől a kassai dómnak, Mátyás királytól adományozott, már-már szétmálló, kecsesművű kő örökmécs-oszlopát. A Közmunkatanáccsal karöltve felszínre hoztuk s rekonstruálni megkíséreltük árpádházi Boldog Margit margitszigeti síremlékének remek márványtöredékeit, s a belvárosi templomnak, a bőkezű kegyúr, a Székesfőváros megbízásából végzett restaurálása során megmentettük a pazarszépségű, gótikus szentségházat, amelynek különös érdekességet kölcsönöz, szinte egyedülállón ritka emlékké teszi a díszítésnek az a módja, hogy az egész gazdagon színezve van, s hogy faragott kőrózsák mellett szenteket ábrázoló freskók is ékesítik. Összeállítottuk Zrínyi Miklósnak, a költő és hadvezérnek, a hazatért délnyugati országrészen, a zalamegyei Szent-Ilonán nemrégen előkerült vörösmárvány síremlékét, a magyar késő reneszánsz plasztikának jelentékeny alkotását, amely erőteljes plasztikai formákban ábrázolja a halhatatlan költő és nagy hadvezér páncélos alakját. Lelőhelyéről felhozattuk a kiállításra, s Nagy Lajos királyunknak ugyancsak vörösmárványból, a régi magyar plasztikának e kedvelt anyagából faragott székesfehérvári síremléktöredékével szemben állítottuk fel. Bemutattuk továbbá II. Rákóczi Ferenc rodostói ebédlőjének, magától a fejedelemtől színes stukkóval díszített falburkolatát, annak hármas tagozatban ismétlődő részletét. A ritkabecsü egész falburkolat, 1906, a nagy fejedelem hamvainak hazahozatala óta ládákba csomagolva hevert, s Rákóczi városának felszabadulása után a színeiben elsötétedő, korhadó burkolatot nagy gonddal, eredeti ragyogó szépségébe visszaállítottuk, s remélhetőleg mihamar az egész ebédlőt fel tudjuk állítani, az ugyancsak a Műemlékek Orsz. Bizottságától restaurált s kultuszminiszterünktől alig néhány hete múzeummá avatott Miklós-börtön szomszédságában, az ú. n. Hóhérbástyával kapcsolatban, azon a módon, amint kiállított terveinken bemutatjuk. A bűvös szépségű, művészeti és történeti szempontból egyaránt nagyfontosságú emlékről, helyreállítója, dr. Lux Kálmán, a Műemlékek Orsz. Bizottságának építészeti főtanácsosa, külön cikkben számol be.

A helyes restaurálásnak első feltétele a jó felvétel. Ez biztosíthatja a helyreállítandó emlék tökéletes ismeretét, a restaurálás ellenőrzését munkaközben és után. Építménynél a pontos felméréseken alapuló műszaki rajzokra, alaprajzra és metszetekre, szerkezeti és formai részletek megrögzítésére éppúgy szükség van, mint jól beállított, bőséges fényképfelvételekre. Ugyanígy elengedhetetlen a jó fénykép a műemlékek szobrászati és festészeti tartozékainak, díszítő faragványoknak, falképeknek stb. restaurálásánál, mégpedig azok állapotáról munka előtt, a megtisztítás és az ép szükséges helyreállítás után, sőt bonyolultabb és fontosabb eseteknél a restaurálás egyes fokozatait is fényképezni kell.

A dokumentált műemléki felvételezést munkamódszerünk alapjának tekintjük. Hogy milyen súlyt helyeztünk rá, mutatja gyüjteményeink számszerű gyarapodása azon idő, 1934. január 1-e óta, midőn a magyar műemléki ügy vezetését átvettük. E nyolc év alatt fényképtárunk 5010 darabból 27.345-re emelkedett, a gyarapodás tehát 22.335. Lemezgyüjteményünk 4786 darabbal szaporodott, mai állaga 10.732. Műszaki rajzfelvételekben 1800 a gyarapodás. Szakkönyvtárunk 3707 művel lett gazdagabb, 8767 művet foglal magában. A fényképek kartonra ragasztva, topográfikus rendben, dobozokba osztva állanak rendelkezésre. Átrendeztük s lajstromoztuk lemez- és rajzgyüjteményünket is. A szakkönyvtárnak úgyszólván egész állagát átköttettük.

Serényen dolgoztunk műemlékeink lajstromozásán és kiadásán is. Nyaranta fényképészünk, Petrás mester bevonásával felderítő utakat teszünk, hogy az ismert műemlékeket s azok felvételezését ellenőrizzük és az ismeretleneket felkutassuk. Kiváló előadónk, a jelenleg Rómában fontos szolgálatot teljesítő Genthon István elkészítette Budapest műemléki jegyzékét, főtitkárunk, Szentiványi Gyula pedig, akinek különleges feladata a falképrestaurálások ellenőrzése is, számon tartja s állandóan kiegészíti az országos lajstromot. Megindítottuk „Magyarország művészeti emlékei"-nek nagyszabású kiadványsorozatát, amelyből eddig három kötet jelent meg, míg a várainkat felölelő negyedik, sajtó alatt van. Nyomdában van egy másik alapvető és nélkülözhetetlen kiadványunknak, Magyarország műemléki topográfiájának, az esztergomi műkincsek leírását tartalmazó I. kötete, s feldolgozás alatt vannak a Kassának, Kolozsvárnak és Pécsnek szentelt további kötetek.

Végzett munkánkról éppúgy, mint a történeti Magyarország főbb műemlékeiről áttekintést nyujt a kiállításon bemutatott, s cikkünhez is mellékelt az a

A MŰEMLÉKI KIÁLLÍTÁS KÉT NÉZETE. FENT KÖZÉPEN MÁTYÁS KIRÁLY KÚTJÁNAK GIPSZÖNTVÉNYE.
Ansichte aus der Denkmalausstellung. — Interni dell'Espozizione dei Monumenti.

A MŰEMLÉKI KIÁLLÍTÁSRÓL. FENT KÖZÉPEN A BUDAPEST BELVÁROSI TEMPLOM SZENTSÉGHÁZÁNAK TÖREDÉKEI. LENT BALRÓL RÉSZLET RÁKÓCZI RODOSTÓI EBÉDLŐJÉBŐL.

Ansichte aus der Denkmalausstellung. — Interni dell'Esposizione dei Monumenti.

DEÁKI
BENCÉS APÁTSÁGI TEMPLOM, ÉPÜLT 1228 ELŐTT.
Benediktiner Kirche, vor 1228. — Abbazia benedettina, prima del 1228.

BUDAPEST
A BELVÁROSI TEMPLOM A SZENTÉLY FELŐL, XIV. SZ.
Pfarrkirche der Innenstadt, XIV. Jh. — Chiesa parocchiale della città interna, sec. XIV.

JÁK
APÁTSÁGI TEMPLOM, ÉPÜLT 1256 ELŐTT.
Abteikirche, vor 1256. — Abbazia, prima del 1256

ZSÁMBÉK
AZ EGYKORI PREMONTREI TEMPLOM ROMJA, XIII. SZ.
Ruinen der einst. premonstr. Kirche, XIII Jh. — Rovine della chiese degli premonstratensi, sec. XIII.

ESZTERGOM

MAGYAR KŐFARAGÓ FEJE. OSZLOPFŐ A KIRÁLYI KÁPOLNÁBAN, XII. SZ.

Selbstbildnis eines ungarischen Steinmetzes, Kapitel in der Burgkapelle, XII. Jh. — Autoritratto di tagliapietre ungherese, capitello nella Capella Palatina, sec. XII.

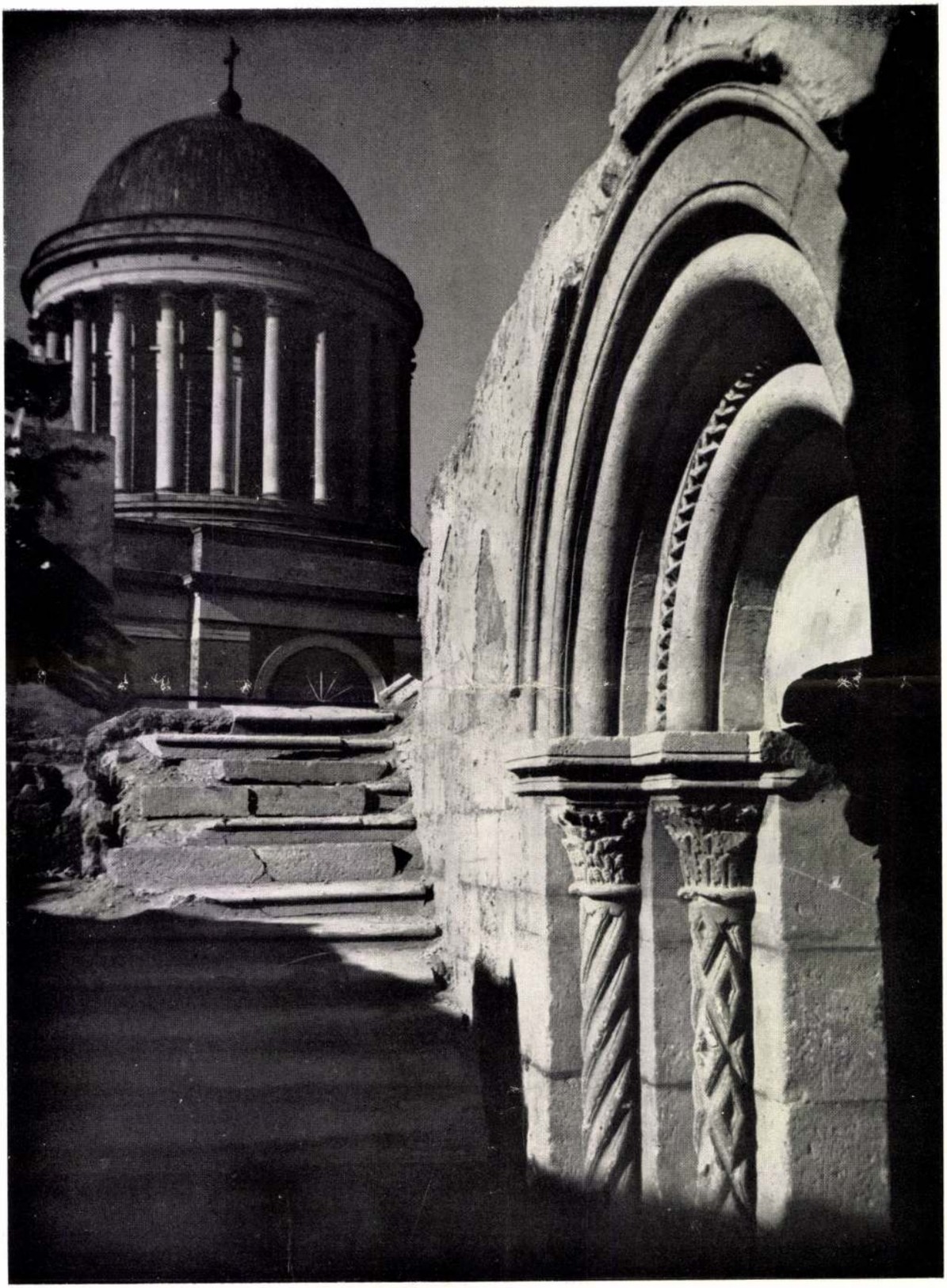

ESZTERGOM
A KIRÁLYI KÁPOLNA (XII. SZ.), HÁTTÉRBEN A MAI BAZILIKA, (XIX. SZ.).
Die Burgkapelle (XII. Jh.) im Hintergrunde die Kathedrale (XIX. Jh.). — La Capella Palatina (sec. XII.) nel fondo il Duomo (sec. XIX.).

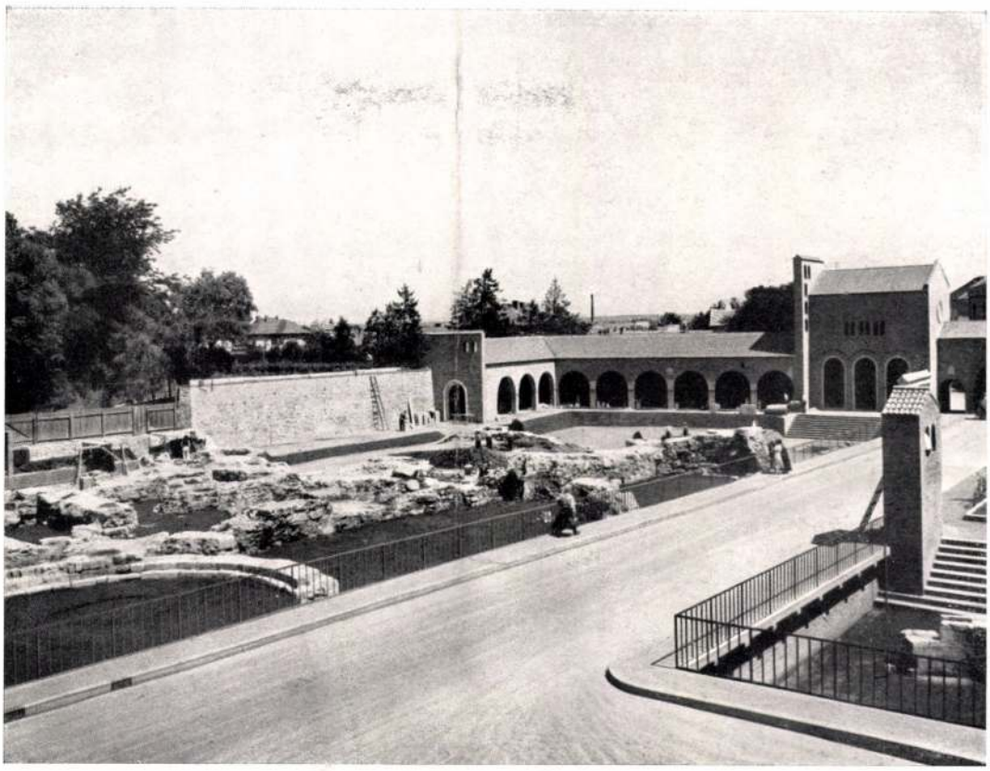

SZÉKESFEHÉRVÁR
SZT. ISTVÁN BAZILIKÁJÁNAK ALAPFALAI, HÁTTÉRBEN A SZT. ISTVÁN MAUZÓLEUM ÉS KŐMÚZEUM.
Grundmauern der Basilika des Hl. Stefanus. XI. Jh., Lapidarium und Mausoleum. — Resti della basilica di S. Stefano sec. XI.

VISEGRÁD
A KIRÁLYI PALOTA DÍSZUDVARA MÁTYÁS KÚTJÁVAL.
Hof des Palast des Mathias Corvinus. — Cortile del Palazzo del Mattia Corvino.

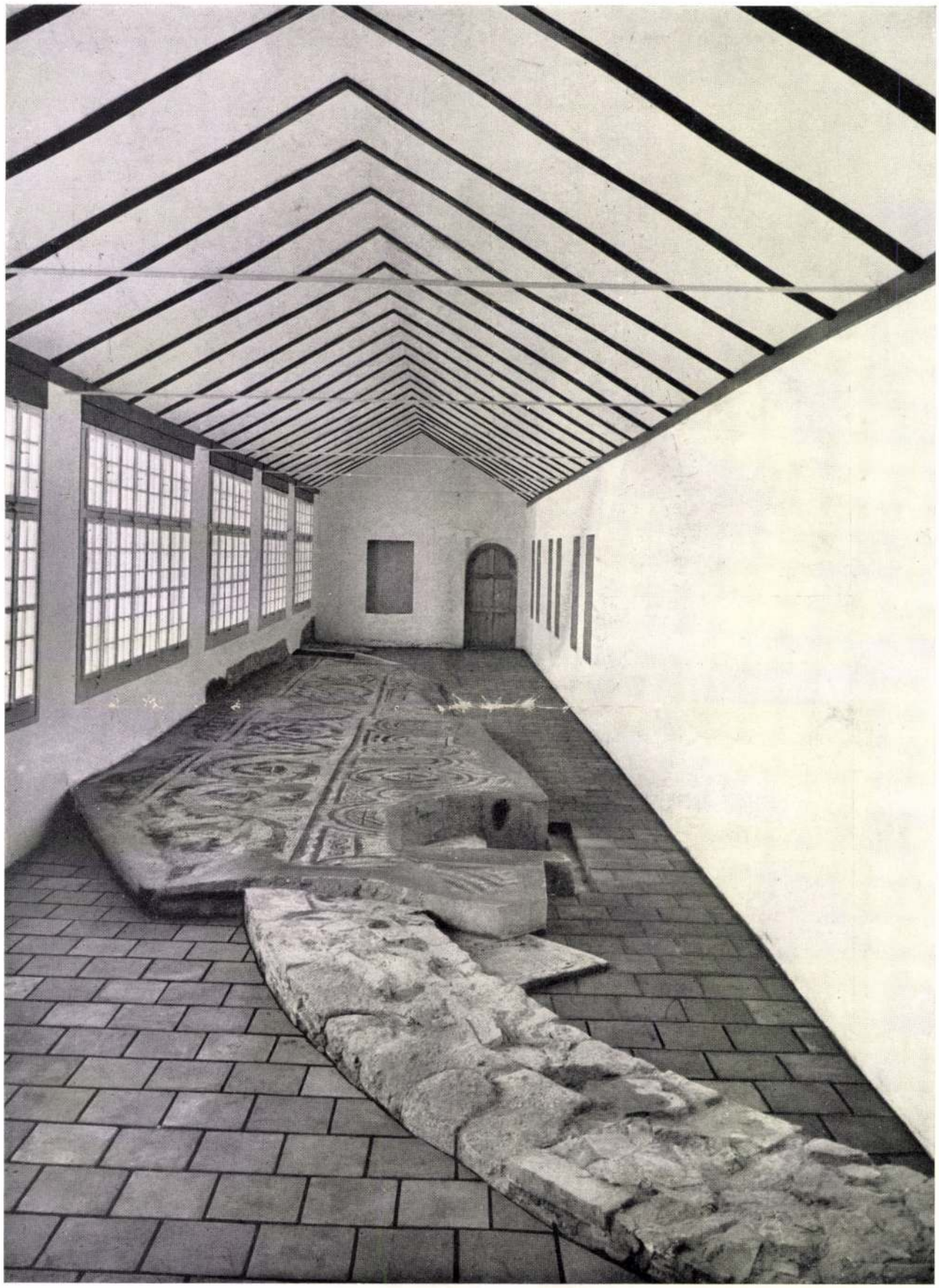

SZOMBATHELY (Savaria)
SZENT QUIRINUS BAZILIKÁJÁNAK MOZAIKPADLÓJA, IV. SZ.
Mozaikboden der Basilika des Hl. Quirinus, IV. Jh. — Pavimento di mosaico della Basilica di S. Quirino, sec. IV.

EGREGY
RÓM. KAT. TEMPLOM XIII. SZ.
Kirche, XIII. Jh. — Chiesa, sec. XIII.

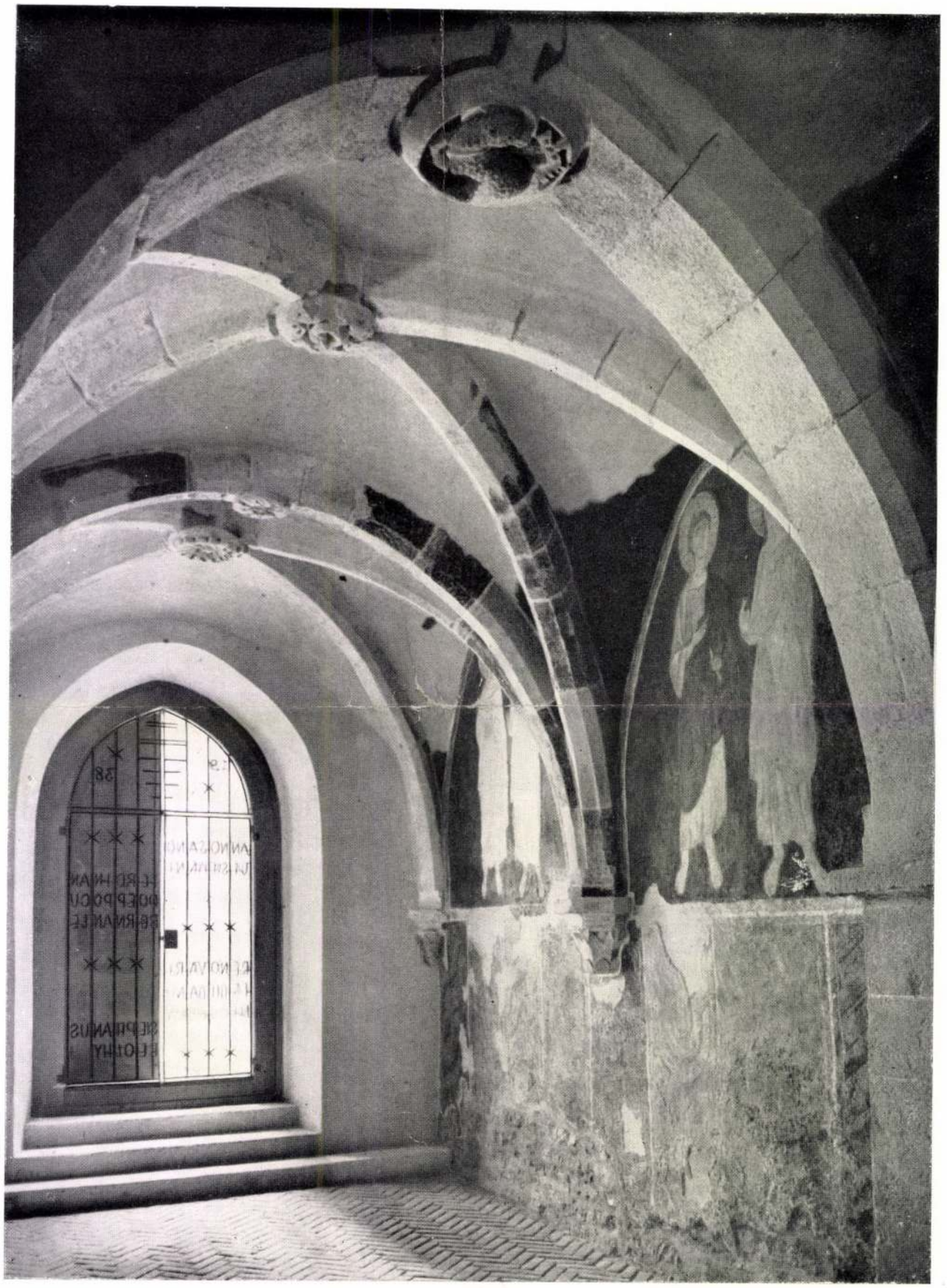

VESZPRÉM
A GIZELLA KÁPOLNA BELSEJE, XIII. SZ.
Inneres der Gisella-Kapelle, XIII. Jh. — Interno della capella di Gisella, sec. XIII.

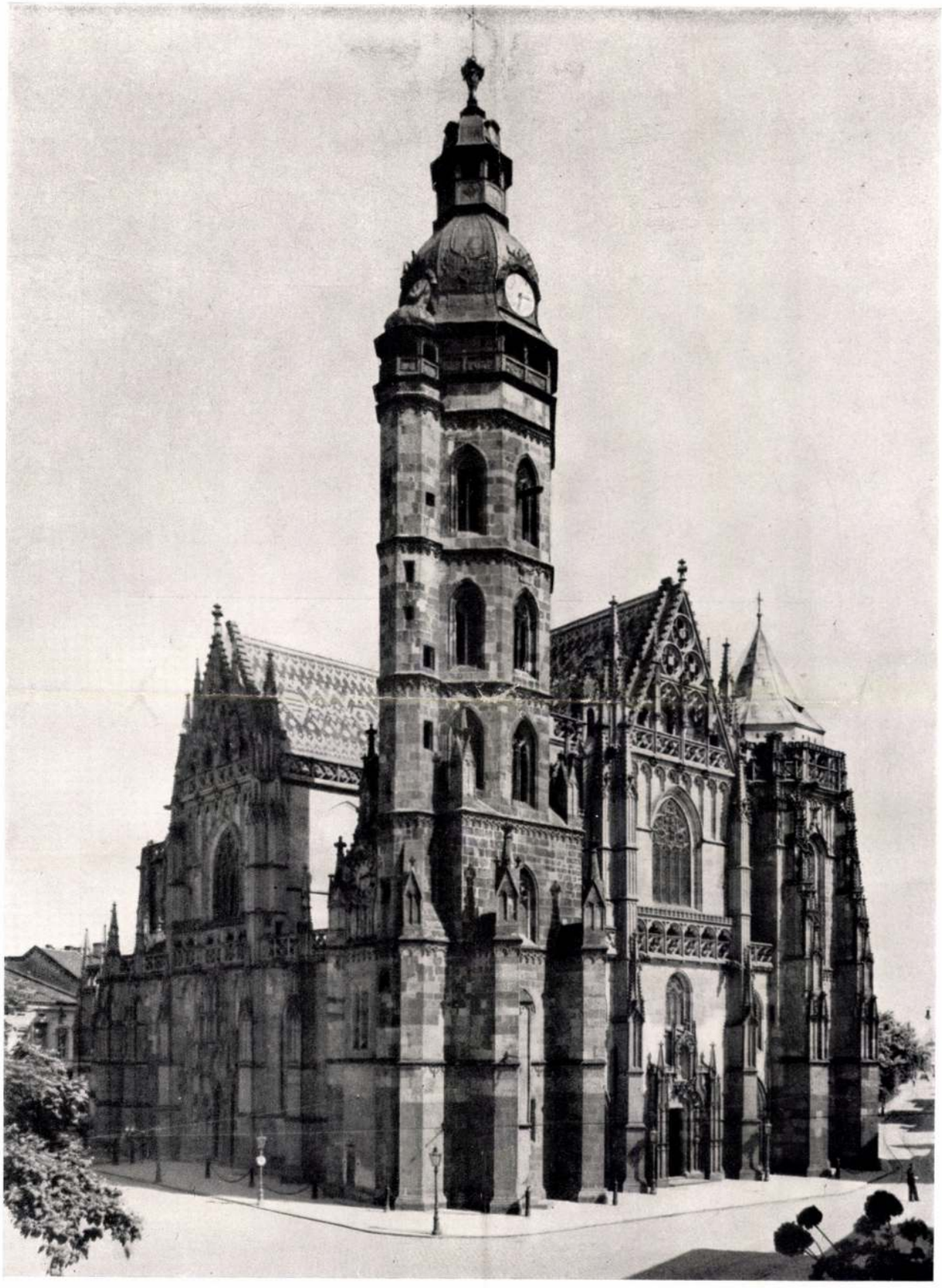

KASSA
SZENT ERZSÉBET SZÉKESEGYHÁZ, XIV.—XV. SZ.
Kathedrale der Hl. Elisabeth von Ungarn, XIV.—XV. Jh. — Duomo di S. Elisabetta d'Ungheria, sec. XIV—XV.

KASSA
MIKLÓS-BÖRTÖN, XVI. SZ.
Bürgerhaus, XVI. Jh. — Casa, sec. XVI.

ARANYOSMEGGYES
EGYKORI LÓNYAY-KASTÉLY, XVII. SZ.
Lónyay-Kastell, XVII. Jh. — Castello già dei Lónyay, sec. XVII.

ESZTERGOM

A KIRÁLYI KÁPOLNA XII. SZÁZADI IKERFÜLKÉJE, NICCOLO DI TOMMASO FALKÉPEIVEL, XIV. SZ.

Aus der Burgkapelle (XII. Jh.), mit Fresken des Niccolò di Tommaso (XIV. Jh.). —

Dalla Capella Paéaltina (sec. XII.), con affreschi di Niccolò di Tommaso, sec. XIV.

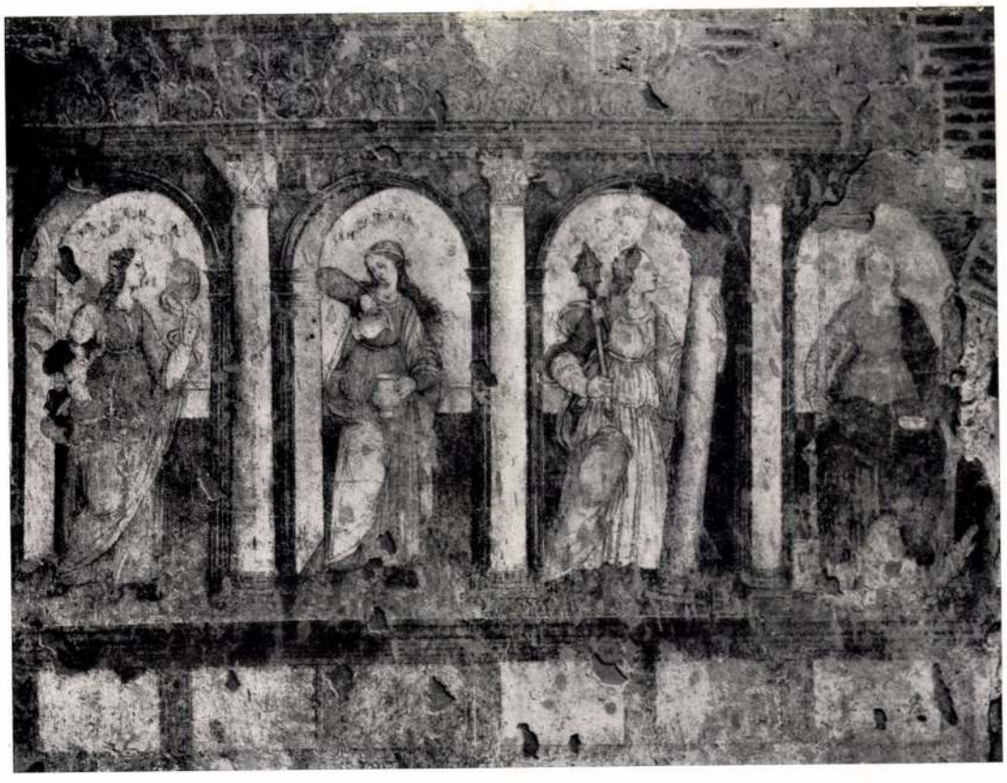

ESZTERGOM

ERÉNYEKET ÁBRÁZOLÓ XV. SZÁZADI FALFESTMÉNY A KIRÁLYI PALOTÁBAN, FILIPPINO LIPPI ISKOLÁJA.

Wandbild im Königlichen Schloss, Schule des Filippino Lippi, XV. Jh. — Affresco con le Virtù, scuola di Filippino Lippi, sec. XV.

KASSA

KRISZTUS FELTÁMADÁSA, FALKÉP A SZÉKESEGYHÁZBAN. XV. SZ.

Auferstehung Christi, Wandbild im Dom, XV. Jh. — Cristo risorto, affresco nel Duomo, sec. XV.

RÉSZLET GRÓF ZRINYI MIKLÓS (†1664) A KÖLTŐ ÉS HADVEZÉR SZENTILONAI (ZALA M.) SÍREMLÉKÉRŐL.
Vom Grabstein des Grafen Nikolaus Zrinyi (†1664). — Particolare della tomba del conte Niccolò Zrinyi (†1664).

SÜMEG
RÓM. KAT. TEMPLOM SZENTÉLYE MAULBERTSCH FALKÉPEIVEL, XVIII. SZ.
Fresken von Maulbertsch, XVIII. Jh. — Affreschi di Maulbertsch, sec. XVIII.

térkép, melyen Jeges Ernő finom ecsettel, távlati képben tüntette fel az egyes emlékeket. Látnivaló rajta, hogy a történeti határait még mindig el nem ért országnak alig van olyan nevezetesebb emléke, amelyen az utóbbi nyolc év alatt nem dolgoztunk volna. De sok más érdekes tanulságot is nyujt a monumentális Magyarországnak ez a térképe.

Az elért eredményekért mély hálával tartozunk elsősorban a kormányzatnak, amely költségvetési gondoskodásával, megértésével és bölcs intézkedéseivel adta és adja meg számunkra a munka lehetőségét. Hálával gondolunk Hóman Bálintra, aki nemcsak mint miniszter támogatott bennünket s rendelte el a Műemlékek Orsz. Bizottságának korszerű átszervezését, hanem mint a történetírás nagy mestere is segített munkánkban. S nem a mindenkori hatalom tömjénezése indít bennünket a hála és a köszönet kifejezésére a jelenlegi vallás- és közoktatásügyi miniszter Úr, Szinyei Merse Jenő irányában, amit megtennénk akkor is, ha ma nem ő lenne a magyar kultúra legfőbb őre; mert mint a kultusztárca régebbi képviselőházi előadója, különös szeretettel foglalkozott a műemlékvédelem ügyeivel, amelyeket más alkalmakkor is jóindulatú figyelmében és támogatásában részesített. Mint miniszternek első tényked̈ései közé tartozott a XVI. században épült és régi alkatába helyreállított kassai Miklós-börtönnek, eredetileg polgári lakóháznak és fazekasműhelynek felavatása, valamint Rákóczi rodostói ebédlőjének felállítása. Midőn a Műemlékek Orsz. Bizottságának vezetését 1934-ben átvettük, évi javadalmunk mindössze 19.000 pengő volt; fokozatos emelkedés után, amit kivált esztergomi és fehérvári sikeres ásatásainknak köszönhetünk, az 1942. évi rendes és rendkívüli javadalom nyolc év alatt több mint tizenkétszeresére, 230.000 P-re emelkedett s az ez évi előirányzat további emelkedést mutat. Ezen összegekhez járul az egyházak és más közületek, vármegye és város, ritkábban a magánosok áldozatkészsége. Jólesően állapíthatjuk meg a műemlékek iránti érzék és érdeklődés terjedését. Sokat és példaadóan áldoz műemlékeire a Székesfőváros, amely ilynemű feladatait Bizottságunkkal mindenkor karöltve oldja meg.

Végül, de nem utolsónak, a legnagyobb elismeréssel kell kiemelnem kiváló és szeretett munkatársaimnak érdemeit, a már említetteken, Szentiványi Gyulán és Genthon Istvánon kívül különösen Lux Kálmánéit: a munkából, sikerből övé az oroszlánrész. A magyar műemlékvédelem újabb korszaka elvitathatatlanul forrott össze a Lux Kálmán nevével, szaktudásával, ízlésével, fáradhatatlanságával. Buzgón látják el az ország növekedésével egyre szaporodó munkájukat a kitűnően képzett fiatalok: dr. Dercsényi Dezső és a jelenleg az orosz harctereken küzdő dr. Csabai István, s itt kell megemlékeznem dr. Lux Gézáról is, aki, bár nem tisztviselője a Bizottságnak, utolérhetetlen finomságú felvételi rajzaival, terveivel, szakvéleményeivel egyik legbensőbb munkatársunk. Elismeréssel tartozunk vidéki munkatársainknak is, akik megbízásunkból nemcsak ellenőrzik a helyi munkálatokat, hanem figyelemmel kísérik vidékük műemlékeit: Esztergomban Lepold Antal, Kassán Mihalik Sándor, Kolozsváron Koós Károly, Pécsett Gosztonyi Gyula, Szombathelyen Géfin Gyula, Debrecenben Paulovics István professzor, budatétényi és szombathelyi ásatásaink vezetője. A még folyamatban lévő, nagyjelentőségű visegrádi feltárások vezetőinek, Zsitvay Tibornak és Schulek Jánosnak nevét is fel kell jegyeznünk. Eger műemlékeinek őrzőjével, néhai Szmrecsányi Miklóssal szemben már csak a kegyeletes megemlékezés adóját róhatjuk le. Működésének, tudásának, ízlésének, lelkességének köszönhetjük, hogy Eger ma az országnak műemlékileg egyik legjobban karbantartott városa.

A kiállításunkon szerepelt fényképek és műszaki felvételek túlnyomó része a Műemlékek Orsz. Bizottságának gyüjteményeiből származik. Nagyértékű rajzokat, a saját felvételeiket bocsátották rendelkezésünkre Wälder Gyula, Kotsis Iván és Friedrich Loránt építész-professzorok. Csányi Károly tanszékének gyüjteményéből a jáki Krisztus és apostolok gipszöntvényeit kaptuk. A székesfővárosi múzeum és régészeti intézet a saját ásatási anyagának átengedésével és felállításával volt segítségünkre. Dícséret illeti dr. Bajó Gyulát, aki terveinek alapján a kiállítás installációját végezte.

A kiállítás célja nemcsak beszámolás volt, hanem a társadalom felvilágosítása és nevelése is műemlékeink megértésére és szeretetére. Ugyanezt a célt szolgálják jelen soraink, s a *Szépművészet* egész januári száma. Műemlékeink az egész nemzet szellemi tulajdona, kincse. Multunk megbecsülésére intenek, a nemzeti öntudatot nevelik, amire a mai sorsdöntő időkben különösen nagy szükségünk van. Történelmünk leghitelesebb okmányai. Országszerte szétszórtan, multunk megismerésének nagy kőlevéltárát szolgáltatják. De nemcsak a történet eseményeinek tanúi, leolvasható róluk a nemzet sorsának változása éppúgy, mint ízlése, egész lelke. Szeretnünk, ápolnunk, védenünk kell őket, ha multunkat ismerni, jövőnk töretlen vonalát biztosítani akarjuk.

Ajánljuk műemlékeinket a nemzet féltő szeretetébe.

GEREVICH TIBOR
a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke

RÁKÓCZI RODOSTÓI EBÉDLŐHÁZA KASSÁN

1862-ben utazott Rodostóba Kubinyi Ferenc, Henszlmann Imre kiváló régész építészünk és Ipolyi Arnold műtörténész, későbbi püspök társaságában, hogy felkeresse azokat a helyeket, hol Rákóczi és bujdosó társai élték le számkivetettségük keserű éveit. Különösen Henszlmann ösztönzésére tette meg tanulmányútját 1888 év őszén Thaly Kálmán Rodostóba, hol az egykori bujdosók leszármazóival találkozott, kik büszkén őrizték meg a bujdosók tárgyi emlékeit s mutatták meg élő emlékezetből az összes házakat, melyekben a bujdosók éltek és megfordultak. A bujdosók egyikének leszármazottja volt — édesanyja Kőszeghy Cecilia révén — Aslan Péter osztrák-magyar konzul is, ki teljes hitelességgel bizonyította a Rákóczi ebédlőház, a Bercsényi ház azonosságát, valamint a bujdosók többi lakóhelyeit.

Thaly Kálmán rodostói útjáról, szerencsés felfedezéseiről a „Századok" hasábjain számolt be, leírta Rákóczi ebédlőpalotáját, melynek szépségéről a legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozott. Azóta rajongó lelkesedéssel fáradozott azon, hogy a száműzött fejedelem mindinkább pusztuló ebédlőházának művészi értékeit megmentse. E törekvésében kitűnő munkatársa volt Szádeczky Lajos egyetemi tanár. Kezdeményezésükre szerezte meg a magyar kormány 1905-ben a rodostói ebédlőház művészi részleteit, azokat szakszerűen leszereltette s 29 ládába csomagolva Kassára szállíttotta oly célból, hogy a rodostói ház mását Kassa alkalmas helyén felépíttesse s abban állítsák fel eredeti összefüggésükben a Rodostóból hozott művészi részleteket.

Ám mikor a rodostói művészi részleteket tartalmazó ládák már Kassán voltak, derült ki, hogy az ebédlőház szakszerű felmérését elmulasztották, aminek alapján a ház mását fel lehetett volna építeni. Utólag bízták meg tehát Möller Istvánt, a későbbi műegyetemi tanárt a műszaki felmérés elvégzésével és a felépítési tervek elkészítésével. Möller Rodostóban már csak a művészi részleteitől megfosztott házat mérhette fel s felmérési adatai alapján 1907. év tavaszán készítette el az építési terveket. A tervek nyomán kiderültek a rodostói ház kicsiny arányai s lehetetlennek bizonyult, hogy a ház mását az eredeti elgondolás szerint a Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum melletti kertben a múzeum sablonos, de nagy arányokat mutató épülete mellé építsék fel, mert az valósággal eltörpült volna mellette: tekintve azt, hogy a rodostói kétemeletes ebédlőház tetejének felső gerince nem érte volna el még a múzeumépület emeleti ablakainak könyöklő magasságát sem.

Egy másik elgondolás szerint a kassai főutca közepére akarták helyezni, tekintet nélkül arra, hogy forgalmi akadályt okoz-e s tekintet nélkül az utcakép megbontására. Felmerült egy nagyszabású Rákóczi-múzeum épületcsoport építésének ötlete is, melynél a rodostói ebédlőház a múzeum komplexumnak csak kis részlete lett volna.

A meddő tervezgetéseknek véget vetett az első világháború, majd a bekövetkezett cseh megszállás, mely idő alatt a ládákba csomagolt rodostói műrészletek Bródy Frigyes főutcai házának pincéjében voltak elrejtve.

Kassa városnak régi hazájához való visszatérése után Rákóczi rodostói ebédlőházának pompás művészi részleteit a kassai Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum igazgatója, dr. Mihalik Sándor a ládákból kiemeltette.*

Egymásután kerültek napvilágra a terem szebbnélszebb gipszrácsos ablakai, a hajdani falmezőket színes virágokkal ékesített stukkó lapok, különböző alakú gyümölcsös-kosarakkal díszített stukkótáblák, szépen festett pipatartó állvány, festett tarka virágcsokrokkal ékes nagy almáriom, díszesen festett ablakkeretlécek, ámlák, fakorlátok, csinos faragások, festett famennyezetrészletek a legnagyobb gazdagságban, de sajnos részint súlyosan megrongált állapotban.

A stukkótáblák a szállítás folytán majd kivétel nélkül összetöredeztek, egyesek pedig száz darabra is törtek. A faalkatrészek a kence festéktől elbarnultak, részben lehorzsolódtak, a nedves pince levegőjétől megkorhadtak, málladoztak s szúrágás következtében porladoztak.

Rendkívül óvatos és körültekintő munkába került, míg e részletek visszanyerték eredeti szerkezeti épségüket s hajdani fínom színpompájukat. Ezt a felelősségteljes restauráló munkát Szentiványi Endre és Farkas Tibor végezték el kiváló szakértelemmel, dr. Szentiványi Gyula utasításai szerint. A vörösbarna kencével bevont és elpiszkolódott festett falécek és tagozatok visszakapták eredeti elefántcsontszínűket s gyönyörűen érvényesülnek rajtuk a ráfestett virágok, indák, levelek csodás színekben tündöklő csoportjai, díszítményei, melyeket Rákóczi sajátkezűleg varázsolt oda. A stukkómezőknek a síkból lágy plasztikával kiemelt rózsái, virágcsokrai, gyümölcsöstálai eredeti színükben pompáznak. A körülfutó színes indadíszítmények megelevedtek s régi hatásukban keltek új életre.

* Ismertetését közölte a „Szépművészet" 1941. évfolyamában, 84—87. l. „Kassai Rodostó" cimmel.

Gerevich

Az esztergomi királyi palota rekonstrukciója (tux-sal) (jegyzet)

Müemlékvédelem 74/3 132-0

Gerevich Tibor

Dr. Gerevich Emil, a kassai állami főreáliskola igazgatója, a kassai tanári kör elnöke, 49 éves korában meghalt Kassán. A magyar tanügyi irodalom egyik hasznos munkása és kiváló tanár volt. Több matematikai szakmunkát irt és állandóan dolgozott a napilapokba is.

Vas. Ujs 1902. 862.

AZ UJ IDŐK MELLÉKLETE.

IBOL

GEREVICH Tibor

Ujváry Gábor: Tudományszeretés – tötérelhutatás – forrásbritika. Klebelsberg Kuno és a Bécsi Magyar Tötérelti Intézet. Győr, 1996
32, 45–67

ae, Georgius
bech dictus,
Rex et Proto
Constantinus
ival. Accdius.
gariae, Titus
Bathory Rex
ecső fölött két
ldalon Árpád,
négyszögletes
rgách czímer/
szű tetejéből,
ben arcaturás
k, ezek felett
n 1574. Ez a

ÉT

torkom kiszárad, nyelvem száraz tapló, mintha beledagadt volna a számba, és kifelé türemlene. A gyomor tájékán ájulás jelei húzódnak fölfelé. Iszonyatosan szomjazom. Egy kis vizet — sóhajtom. Mire az operáló orvos kegyetlen, de szükséges realitással a valóságra döbbent. Mit gondol, most abbahagyjuk itt a szemén a műtétet azért, hogy két korty vizet igyon? A hang megnyugtat, a rosszullét múlik, néhány perc múlva be is fejeződik az operáció.

Szemem elől elveszik az addig ott lebegő fátylat. A műtő mennyezetén sok száz gyertyafényű erővel világít a lámpa. Én egy villanásnyira egyetlen kis gyertyafényt látok, nagyon távolról. De látok.

✸

Beszélgetés az adjunktussal. Uram, ez ma már rutinműtét. Elvileg sikerülnie kell.

Elvileg igen. De nálam, a gyakorlatban?

✸

Varázsszemüveg. Közönséges napszemüveg, belül fekete papírral borítva, rajta gyöngyszemnyi lyuk. A gyöngyszemnyi lyukak varázslatot hoznak létre. Tízfillérnyi nagyságú kör, úgy érzem a homlokom közepén, egyszemű Küklopsz, azon látom a velem szemben ülőt, a szoba távolabbi sarkát, de csak a tízfillérnyi nyílás behatárolta mezőben. Nézek ki a második emeleti ablakon. Az utca túlsó felén, némi erőlködéssel (csak az orvosok meg ne tudják) el tudom olvasni: VIII. kerület, Mária utca. Mikor lesz az, hogy az ablak nyújtotta perspektívát kitágítva, a körülölelő végtelenségből a két szem ki tudja ragadni a látható perspektívát a látóhatárig terjedően, s a képzeletben, messze azon túl is. Ám most nem a velencei Szent Márk teret, nem a párizsi Eiffel-tornyot vagy a londoni Piccadillyt szeretném látni, hanem a józsefvárosi háztetőket, vakolt vagy csupasz tűzfalakat.

✸

Másnap, a tapasz levételekor már kontúrokat látok. Csak a hangok igazítanak el, kik állnak körül, de a fekete gumilabda eltűnt, helyette ismét ott a szemem.

✸

Eszembe jut a régi babona, amit akáclevéllel játszottam gyerekkoromban. Sokan ismerik bizonyosan. Tépdestük az akáclevelet: szeret, nem szeret, mi jön ki a végére? Ezt játszom én is pizsamám három gombján. Sikerült, nem sikerült, sikerült. Mindig a sikerült jön ki, mert három gombnál nem lehet tévedni. De vajon ha marékszám számolom a gombot, ugyanez lenne az eredmény?

✸

Másnap újabb vizsgálat. Mintha vízzel teli üvegen szemlélném a körülöttem ülőket, de már felismerem az arcokat, meg tudok különböztetni tárgyakat.

Igaza van a három gombnak?

Műtét után a negyedik nap végleg lekerül a kötés a szememről. Újra ismerkedem a világgal; próbálgatom a járást, az ülést, a jobb oldalra fordulást, mert négy napig hanyatt fekve kellett — nem pihenni, mert nem pihenés — heverni, és ha néha-néha elszunnyadtam, akkor sem volt szabad megfordulnom. Felhúztam a lábam, kezemmel átkulcsoltam, ez volt a biztosítás, nehogy elszunnyadva, akár csak jobb oldalamra is forduljak, mert bal oldalra egyáltalán nem volt szabad.

✸

Ezredszer, tízezredszer a gombkiszámolás.

Sikerült. Nem sikerült. Sikerült. Sikerült. Nem sikerült. Sikerült. Sikerült. Nem sikerült. Sikerült.

De jó lenne, ha az utolsó szó végén a gépelés közben alig észrevett, olvasásnál gyakran figyelemre sem méltatott felkiáltójel kerülne. Menynyire megváltozna mindennek az értelme. Ha szövegben olvasom „Heuréka", nem jut eszembe mindaz, ami akkor zsong fel bennem, amikor a szó végén ott van a felkiáltójel. Az öröm, a siker, a befejezettség jele. Ezért várom, hogy a harmadik gombon kijött Sikerült végére végre felkiáltójel kerüljön.

Simon Lajos:

CSAK AZ ENYÉM!

Gyermekkorom megírta Illyés,
szenvedéseim Váci Miska,
játékaimat Kormos Pista,
szerelmeimet Hárs Gyuri,
botrányaimat Soós Zoli,
keserűségemet Ladányi,
és uramisten, oly sokan!
Miről beszéljek?
Még mi van!
De az enyém, csak az enyém,
oszthatatlan tulajdonom,
akár szívem, akár az elmém,
se fondorlat, se hatalom
el nem veheti immár tőlem,
mert nem adom, mert nem adom:
már a mellőzött kávéházban,
még a mellőzött Kassák úrra
télikabátját feladom.

Kalász Márton:

EGY KERTBEN

olyan, igazán percre csak —
a legapróbb fűszálat föl se érjem;
vakondtúrástól meszes porcokig
döbbenten a távolságot bemérnem
gyermek se, mint pitypang alatt —
mécsük vékony nyákkal
egybekötötted;
útrakelni, nap árad, szél süvít
megtízszerezett zúgással fölötted

Jurij Voronov:

KÍVÁNJ MUNKÁT

Bölcselkedjenek mások:
Baj van — ha nincs siker.
Sikert nagy munka ád csak,
Szívem mást nem hisz el.
Még saját verseimnek,
Lírámnak, mely enyém,
Se hiszek, ha a rímet
Meg nem szenvedtem én.
A vers — csügged a kedvem —
Makacs, mint rendesen.
Ne kívánj sikert, lelkem,
Kívánj munkát nekem!

GARAI GÁBOR *fordítása*

AKIT SZERETNEK

az ismeretterjesztésről és az életről

konkrétumokat nyújtottunk volna. Több mint húsz éve vezetek egyetemi előkészítő tanfolyamot fizikából. A gyerekek feladatmegoldási készsége óriásit fejlődött, de néha a legegyszerűbb kísérleteket sem ismerik. Elvonatkoztatni pedig a konkrétól lehet, és nem fordítva. Tudniillik mindig megvan a veszélye annak, hogy amiről azt hisszük, értjük, kiderül, hogy nem jól értjük. Célszerű olyat magyarázni, aminél a reális megértésnek a reménye megvan. Azt érdekesen. Érdekes pedig maga a természet.

A fizikának nem az a célja, hogy tudományt űzzön, nem azért jött létre. Az emberek egyszerűen a természetet akarták megismerni. Ma is ez a cél. A konkrét kísérletekből kell következtetéseket levonni, s abból az általános törvényekhez eljutni. Így azután érdekes lehet, és akkor meg fognak tanulni sok olyat is — mert van ebből bőven —, ami fáradsággal jár. Ha nem, nehéznek találják, nem fogja őket érdekelni. Pontosan ebben lehet nagy szerepe az ismeretterjesztésnek, hogy ezt a hiányt pótolja. Egyszer egy kérdőíven válaszolnom kellett, mit értékelek jobban: ha a vizsgázó hallgató tud, vagy ha jól gondolkodik. Megmondom, erre nem tudtam válaszolni. Valahogy úgy gondolom, aki tud, az nem tud mindent, aki gondolkodik, mindenre rájöhet, ha eleget tud.

— Beszélgetésünkre készülve, megvallom, tartottam tőle, hogy az túlságosan szakmai lesz, erősen „fizikai" beállítottságú. Eddig érve látom, ön nem tartozik azok közé, akiket „szakbarbárnak" szoktak emlegetni. Gondolom, ennek az is oka, hogy mindig is érdekelték a módszertan, az oktatásmódszertan kérdései. Itt, munkahelyén is a módszertani kérdésekkel foglalkozik elsősorban.

— Ez csakugyan így van, mert hiszen a módszertan amúgy is jobban megkívánja az általánosabb kitekintést. Azután van egy másik tényező is: amíg manapság még mindig szinte sikk, hogy egy humán értelmiségi ne értsen a fizikához, a matematikához, az egzakt tudományokhoz, egy fizikus esetében nem bocsátják meg, ha nem érdeklődik legalább a humán területek iránt. Nekem erre hajlamom és kedvem is volt mindig. Hiszen az előadásaimat is igyekszem történelmi vagy irodalmi adalékokkal élénkíteni — ez egyszerűen az előadó érdeke is. Mert ha éppen az a feladata a diáknak, hogy számítsa ki, mondjuk, az Eiffel-torony feltételezett hőtágulását, miért ne mondjam el neki, hogy éppen 1789 lépcső vezet fel a csúcsáig — ez a szám megegyezik, mint tudjuk, a francia forradalom évszámával.

— Nem beszéltünk eddig arról, hogyan lett fizikus, hogyan került a pályára. Kiktől tanult élete során a legtöbbet?

— Gyerekkoromtól fogva érdekeltek a gépek. Nagyapám amolyan barkácsoló mozdonyvezető volt, akitől sok mindent megtanultam elkészíteni. Az alapokat szülővárosom, Kaposvár gimnáziuma adta. Az itteni tanáraimra máig nagy hálával emlékezem — ők voltak az alapozók. Ugyanilyen „nagy alapozó" tanárom volt már az egyetemen Baintner Géza docens. Jánossy professzor pedig, akinek a tanszékén egy ideig dolgoztam — már a végzés után — afféle fáklyagyújtó, szárnyakat adó tudós volt, aki szintén nagy hatással volt rám. Nemcsak rám, hanem mindenkire. Aztán ott van Öveges professzor, akitől megint nagyon sokat tanultam. De hát még nagyon sokakat említhetnék. És ha már erről esett szó, nem maradhat említés nélkül az az egy év, amit elsőéves matematika-fizika szakos hallgatóként az Eötvös Kollégiumban töltöttem, amely aztán — sajnos — megszűnt.

— Hogyan és kiktől lehet megtanulni az ismeretterjesztést, azt, hogy valakiből jó előadó legyen?

— Adottság kérdése is, de sokat tesz a gyakorlat, a tapasztalat. A példaképeket sohasem szabad egy az egyben lemásolni. A saját adottságokból és képességekből kell kialakítani az egyéni arculatot. Gombocz Zoltánból a hagyományos értelemben minden olyan hiányzott, ami népszerűvé avathatta volna. Mégis hatott, mert volt valami vonzó, valami utolérhetetlen szeretnivaló az egyéniségében. Az hat, akit szeretnek.

— Ön hogy érzi? Szeretik?

— Erre nem illendő válaszolnom. Az jólesik, amikor — egy-egy előadás után — megkeresnek levélben vagy személyesen, akár a témával kapcsolatos dologban, akár más, egyéni természetű problémával. Mert ilyen is előfordul. A televízió főként nagy népszerűsítő faktor, de ennek nem szabad túlzott jelentőséget tulajdonítani.

— Milyen ütemet diktál a gyorsuló idő Sas Elemérnek, és milyen ütemet diktál ő saját magának?

— Nem panaszkodom elfoglaltság hiányára. Úgy adódott, hogy az egyetemi oktatómunka mellett számos társadalmi feladattal is megtiszteltek. Az egyetemi fizikusi alapszervezetben pártvezetőségi tag vagyok, a fizikatanár-továbbképzés felelőse, a felvételi-előkészítő bizottságban fizika szaktárgyi felelős az ország TTK-in. A TIT-ben, ahol 1954 óta tevékenykedem, ügyvezető elnökségi tag és az országos fizikaválasztmány elnöke vagyok (ide tartozik a fizikai és a meteorológiai ismeretterjesztés ügye). Nyolc éven át az Eötvös Loránd Fizikai Társaság főtitkárhelyettese voltam. Aztán még nem is említettem a tévét, a rádiót, a cikkeket, a publikációkat.

— Mikor ér rá kikapcsolódni, olvasni, van-e valamilyen hobbija?

— Az olvasásra, a felkészülésre a késő esti órák maradnak. Ez meglehetősen hullámzó — nyáron igyekszem pótolni sok évközi elmaradást. Hobbi: korábban a korcsolya volt, ma már nem futja rá az idő. De még ma is szívesen énekelek — baráti körben, tanszéki összejöveteleken. E műfajban legnagyobb sikeremet egyszer Svédországban arattam. Egy TIT-küldöttség tagjaként ott járván, a búcsúesten, amelyen részt vett az akkori svéd szociáldemokrata kultuszminiszter, Hortobágyi Tibor professzor zongorakísérete mellett a Bánk bánból a bordalt énekeltem el, mert vendéglátóink Erkel-operát kívántak hallani. És hogy el ne feledjem: gyerekkoromban futballkapus voltam.

— Köszönöm a beszélgetést.

Tripolszky László

GEREVICH TIBOR

RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS:

FELJEGYZÉS A HOMÁLYBÓL

— mármint abból a homályból, amelyben Pesten éltünk a háború alatt. Nem regényrészlet, nem emlékirat, csak száraz tényközlés: jelzése annak, ami megírandó volna. Rajzlapot feszítek magam elé, itt-ott kitűzködök egy-egy gombostűt: a slágvortokat. Csak mert sietnem kell vele: hiszen az alább előforduló szereplők közül már igen-igen kevesedmagammal élek. S máskülönben örök homályban maradna, visszasüllyedne a tengerfenékre valami, ami dokumentumként a kor rajzához tartozik, s az utókornak átadnunk nem fölösleges.

Szakaszosan éltem: egy-egy leszerelés és egy-egy újabb behívó között. Ahányszor szabadlábon voltam, ideiglenesen mindannyiszor helyreállt az a bizarr állapot, amelybe egy hosszan tartó társadalmi optikai csalódás helyezte az embert. Mihelyt leszerelési cédulát hordott a zsebében, legott a gentleman látszatát kelthette ismét, bejárással mindenüvé, azokba a kávéházakba is, ahová „legénységi állományú egyéneknek" a lábukat is tilos volt betenniök. Egy pervertált társadalom hű ábrája volt ez, egészen a német bevonulásig.

De hiába voltam ilyenkor itthon, hiába nem kellett csajkával vételeznem a híg levest, élni csak a szüleim nyakán éltem, hisz' évekig nem kerestem egy fillért sem. Más keretek közé kerültem. Ideiglenes civil, akinek civil élete sem hasonlított többé a régihez.

A régibb szabású éjszakázásoknak, a lapzárta utáni újságírói kávéházazásoknak vége volt. Hiszen nem volt lapzárta, nem volt lapom sem. Nem mentünk már le a József körúti Miénk kávéházba, ahol népszavás kollégákkal kibiceltünk Weltner Jakabnak, amint a gépszedőkkel sakkozik. Nem volt már miért, ugyancsak éjszaka, az oktogoni Zsigmond kávéházba lemennünk (a mai Filatélia-bolt helyén), nem volt ott már látható a Pesti Hírlap Gál Lászlója és Réti Lajosa, akiket túlélt a lapjuk, sem pedig Gergely bácsi, az érdemes, ős-népszavás Gergely Győző, akiből vértanú, majd utcanév lett Pesten. Biliárdozni sem jártunk már slussz után különféle mellékes kávéházakba Szántó Rudival. Éjszaka már a Centrálba sem mentem el, ahol olyankor az Új Magyarság munkatársa, Diószeghy Miklós, a részeg és kövér Dió azzal szokott sírva a nyakamba borulni, hogy „voltam én becsületes ember is, a Világ munkatársa, Purjesz Lajos meg Feleky Géza keze alatt!" Sarkaiból kifordult ez a világ.

Már a Japánba, ifjúságom babérligetébe sem tettem be a lábam, sem nappal, sem éjszaka, hiszen a bejárattól jobbra üres volt már rég József Attila asztala, Nagy Lajos emigrált a Bucsinszkyba, Hunyady Sándor a Fészekbe, Németh Andor Párizsban maradt, s ott maradt Forgács Anti is, hogy ott érje el a Fenyő László sorsa, aki már éppoly ritkán bukkanhatott fel a Japánban, mint Zelk vagy Rejtő Jenő; nem maradtak ott már, csak az öreg festők és a kedves színészek, azok is jól megtizedelve. S végképp nem lehetett már szó a Duna-parti Mignon teraszáról, munkaidő előtti, kora délutáni tanyánkról a Népszava leendő vértanúival, Mónussal, Kásztel Andrással, Gosztonyi Lajossal, Gaál Andorral, az Esti Kurírtól Ignotus Pállal, Gáspár Zoltánnal és a szerepéből még ki nem esett Horváth Bélával, sajtón kívüli tájakról Bókával, Vághidi Ferenccel, az intrikus Just Bélával, az egyenes, derék Füsivel; ennek lett vége mindnyájunk számára még a Japánnál is hamarább.

Legelőször, igaz, a Liszt Ferenc tér másik sarkán a Japánnal szomszédos Balázs kávéháznak lett vége (korábbi nevén Éden, legkorábbi, klasszikus nevén Palermó kávéháznak), ahol a mindentudó Danczinger, azaz Agárdi Ferenc oktatta kommunistaságra „őrnagyomat", azaz Rácz Kálmán nyugállományú huszárőrnagyot és országgyűlési képviselőt, aki valamikor, mint ifjú gömbösista tiszt, Károly királyt akarta Tatán megölni, sőt egyszer különbejáratú nyilaspártot is alapított. „Nem érti maga a dolgokat, őrnagyom" — mondta Danczinger, s Rácz Kálmán Oroszországnak mind buzgóbb tisztelője lett, könyvet írt róla a felszabadulás után, de aztán elment, Svájcban van a sírja. 1943 végén vagy 1944-ben tőle hallottam először, hogy egy Auschwitz nevű város mellett embereket fojtanak meg gázzal s égetnek el. De ez még messze volt.

Egyelőre mindez összedőlt mögöttem, más világba léptem, nem is egybe. Az is összedőlt aztán mind, egymás után. S 1944-ben az egész. Arról itt nem is írok.

Kásztel Andrással, a leendő kommunista vértanúval, 1936 óta legjobb, legnemesebb barátommal már 1940-ben részt vettünk annak a kis konspiráló társaságnak összehozásában, amelynek középpontja Zsolt Béla volt, s amely minden héten másutt ülésezett. Kassák, Szakasits, Ries István voltak ennek tagjai és a szociáldemokrácia két legjobb publicistája, Faragó László és K. Havas Géza, rajtuk kívül a még kommunista Pálóczi Horváth Györgyre, a tudós Gáspár Zoltánra és az Újság munkatársára, Nádor Jenőre emlékszem, sokkal többen nem is igen voltunk. Ezt csakhamar szétugrasztották. Mind többünket lőtt ki belőle a behívó, s miután elhurcolták Zsolt Bélát is, vége lett az egésznek, szétverték, szétvérzett. De azért ennek maradványaiból sarjadt ki később, még a háború alatt, Gáspár Zoltán, K. Havas Géza és Vághidi Ferenc szerkesztésében az a *Mai Enciklopédia* című nevezetes kis könyvünk, amelyről nemegyszer írták meg aztán, hogy amaz idők egyetlen marxista szempontú lexikális kísérlete volt. A Pesti Hírlap konzervatív, öreg Csetényi Józsefe adta hozzá főszerkesztőként a nevét.

A másik, a legfontosabb, sokunknak legszebb emlékű társaság 1943 őszéig Reinitz Béla körül gyülekezett, a ma Marx, azaz akkor Berlini téri Viktória kávéházban, amely korábban Vígszínház kávéház volt, s amelyből tejvendéglő lett mindjárt a felszabadulás után. Rendeltetése azóta többször változott.

Este gyűltünk ott Béla bácsi köré, s együtt voltunk éjszakáig, hajnalig. A háborús zárórán is kifogott a kedves emlékezetű, utóbb elpusztított tulaj, Reiner István, aki (a társtulaj Alter Oszkárral egyetértésben) záróra után lehúzott redőnyök mögött tartott bennünket együtt, megszervezve a künn cirkáló rendőrök szemethunyását is, úgyhogy Béla bácsi kedvére bömbölhetett benn hajnalig, legfeljebb beszólt a rendőr, hogy „csendesebben, doktor úr, az istenért!"

Reinitz Béláról, szív és elme páratlan tüneményéről, akitől azt a fényes medáliát kaptam, hogy egy levélben „apahelyettesemnek" nevezte magát, költeményt kellene írni, prózában többször próbáltam is. Viktória kávéházi asztaláról pedig regényt. Ezt ő igazi emigránskávéházzá varázsolta, amilyenek az ő régi bécsi és berlini emigránskávéházai voltak: ezúttal belső emigráció kávéházává.

Kik is vettük ott körül? Fantasztikus, tarka gyülekezet, ma már szinte hihetetlen névsor, rendetlen bokréta, de náciutálat pántlikájával egybekötve. A kommunista Major Tamás, Lázár Vilmos, Demjén József, Berczellerék, a katolikus Barankovics István, a „törzsökös magyar" Makay Miklós, a még javában szlavofil Gogolák Lajos, az egykori bulvárlapszerkesztő Fehér Árpád, a Károlyi-kormány hajdani Pest megyei főispánja, a szabadkőműves Földes István, a muzsika világából Lányi Viktor és a karnagy Fischer Sándor, a színművészetéből Majoron kívül még Olty Magda, Mály Gerő és a deszkákról lekergetett Egri István, Ráday Imre, Huszár Pufi, a költők lugasából Devecseri Gábor, sőt — aki olykor be-benézett — maga Szép Ernő. S rajta kívül még két klasszikus, noha szintén ritkábban: Szomory Dezső (aki különben a Luxorban tartott külön udvart) és Heltai Jenő (aki a Rózsadomb kávéházban). Ez mind.

„Nézze, uram, a marxizmus..." — bömbölte rábeszélőleg Reinitz. „De Béla bácsi, a természetjog..." — búgta az ellentézist méltósággal Barankovics. Reggel már a Berlini téri padon szavalta Major huszonötödször Vörösmartyt, a Gondolatok a könyvtárbant — és Béla bácsi még mindig nem volt vele megelégedve. Harminc év múlva hallottam Majortól, hogy mennyit tanult tőle. Én még többet. Még fel is kerekedtünk éjszaka a kávéházból a Népszínház utcába, Olty Magdához, ahol zongora volt. Béla bácsi odaült, verte rajta, brummogva énekelte is Ady-dalait, mint valamikor a századelő éjszakáin Adynak. Aztán újabb műveit, a József Attila-dalokat. Végül azt, amelyet az *Internacionálé* költőjének, Eugène Pottiernek *Jean Misère* című nyomorballadájára szerzett. A könyvet Major hozta neki, még Párizsból, a verset Béla bácsi parancsára alá kellett a muzsikának műfordítanom. S hogy mind e dallamokkal, kottáikból mi lesz? „Majd kiadják az oroszok!" — dördült el Béla bácsi az elfüggönyzött szobában, a pesti éjszakában, a hitleri „Európa-erőd" közepén. De nem érte meg.

1943 októberében Béla bácsi halálával ennek is vége lett, nem volt kiért a Viktóriába mennünk, szétrázták, szétesett. Temetésén voltunk utoljára mindannyian együtt; ott csatlakozott hozzánk Kodály Zoltán, akiből Reinitz Béla, két forradalom zenei kormánybiztosa csinált 1918—1919-ben a Zeneakadémián aligazgatót.

Délutánonként a Centrál kávéház volt magányos tanyám. Ott legfeljebb Katona Jenővel, több mint negyven éven át, 1978-ban esett haláláig egyfolytában meghitt jó barátommal dugtuk össze a fejünket, akkor vitatkoztunk a legkevesebbet. Legfeljebb még Gerevich atya — így aposztrofáltuk Gerevich Tibort, a művészettörténet professzorát — szólított asztalához, s legfeljebb egy rozoga tüzérhadnagy, ifjúságom csodált költője vonult el, fejét elfordítva, asztalom előtt. De különben csendes, gondolatokat dajkáló, jó magány volt ez. Rázott az undor mindattól, ami körülöttem Budapesten szellemiekben s a szellem erkölcseiben elterült, s ádáz fordulatszámmal járt bennem a motor, a gondolaté, mármár szétrázta a karosszériát. Mélyen kergettek magamba, ahol fülledt légkör voltam is már magamnak. Sok spanyolviaszt találtam fel magamtól újra, de nemcsak spanyolviaszt: aki ma vagyok, annak ott, kemény és konok elmemunkában, nem kis része született. De csak azért említem, hogy nyoma meglegyen itt is, ahol amaz időknek nem lélekrajzát, hanem csak helyrajzát vázolom. S a Centrál e topográfiához is hozzátartozik.

Volt aztán még egy társaság, a vadregényes és viharzó Reinitz-félénél szelídebb-szolidabb, filozopteribb, budai kertvendéglőkben, ahová Rónay György hívott, Keresztury Dezső, Mátrai László, Zemplén Jolán, Székely Júlia, Staud Géza, Major Róbert és Gogolák közé. A zongora később ifjan elhalt páratlan virtuózát, a művésznek, férfinak, barátnak egyformán tüneményes Faragó Györgyöt vettük ott körül. Varázsa volt ennek a gyönyörű fiúnak, már kiskorában is, amikor Nemecsek volt a filmen. S hadd idézzem fel most csak az 1943-ról 1944-re forduló szilveszteréjt. Faragóéknál voltunk, körülbelül a fenti társaság.

Faragó néni ragyogó szemmel nézte apollói fiát, poharainkat emeltük, hogy 1944-et, akkori szilárd hitünk szerint a szabadságot meghozandót köszöntsük.

S amikor tizenkettőt vert az óra, Faragó Gyuri hirtelen a zongorához ült.

A Fauré-verseny győztesének hangszerén — a pillanat roppant ihletével, mely ujjaiba szakadt, mint a tűz — felszárnyalt a *Marseillaise*.

Soha ilyen fényesen, soha ilyen hatalmasan. Szikrája átpattant rajtunk, lenyűgözve, megajándékozva álltunk, boldogan. Mert boldog percek voltak: a szabadság közelgett a dalban — s egy élet legnagyobb zenei élményében közelgett. Egy élet mindmáig legnagyobb zenei élményében — mert több volt az, mint zenei. Vissza-viszszacsapott Faragó a refrénre, minden zsenialitását beleremekelte, soha, mondom, soha, sehol *így* nem szólt az a tündöklő, szabadító nagy zene.

Faragó 1944 szilveszterét nem érte meg.

Ugyanegy évben születtünk, ő és Rónay meg én, még együtt voltunk ott hárman, s kettőnktől ő már harmincegy évesen elmaradt. Tőlem aztán, most pár éve, Rónay is. Kettejüket most egybesirathatom.

Betegágyán a szabadító ágyúdörgést hallotta még Faragó: úgy halt meg, mint a kis Nemecsek, aki tudta már, hogy győztek a Pál utcai fiúk.

Rónayt hatalmas versre ihlette akkor mindjárt. Bennem akkor csak hörgött a líra. De goethei pillanat volt az — olyan, amelyről Goethe írta, hogy meg kellene állítani, szépségében örökre megmarasztalni —, amikor ott támasztottuk ketten, Faragóval szemközt, azt a szilveszteréji zongorát.

Azt a *Marseillaise*-t hallgatom ma is.

(Körös-körül vér és szenny örvénylett, időnként hol ezt, hol azt húzta be közülünk. Ahányszor ki-kivergődtem a partra, így éltem akkor, ezek között a díszletek között. Hiszen amit itt újra felállítgattam: csak a díszletek. Még hátterük is hiányzik: mindaz, ami mögöttem volt már akkor, a század harmincas éveiben. S az egész dráma is hiányzik, amelynek ez díszlete volt. Itt meg sem érintettem, csak futkostam, rakosgattam a színpadon. Még mindig nem tudom, futja-e majd többre is. De mert szorongat az idő s a tartozás: hát ennyi máris fussa tőlem legalább. Máskülönben elvész talán még ez is.)

Gerevich Tibor és Géza, fiai úgy a maguk, valamint unokái, dédunokái és az egész rokonság nevében mélységes fájdalommal tudatják, hogy forrón szeretett felejthetetlen jó Édes Anyjuk

özv. dr. Gerevich Emilné sz. Ilniczky Ilona

folyó hó 27-én, életének 95-ik évében a haldoklók szentségével megerősítve csendesen elhunyt.

Drága halottunk földi maradványait folyó hó 31-én délután 3 órakor fogják a farkasréti temető halottasházában a gör. kath. egyház szertartása szerint beszentelni és ugyanazon temetőben örök nyugalomra helyezni.

Az engesztelő szentmiseáldozatot a megboldogult lelkiüdviért április hó 1-én reggel 9 órakor fogják a Fő-utcai gör. kath. templomban a Mindenhatónak bemutatni.

Budapest, 1948 március 30.

Gerevich Aladár
Gerevich László
Gerevich Emil
ifj. Gerevich Tibor
unokái és hét dédunokája

Gerevich Gézáné
menye

Gerevich Aladárné
Gerevich Lászlóné
Gerevich Emilné
ifj. Gerevich Tiborné

Drága lelke közöttünk él.

Budapest Székesfőv. Köss. Temetk. Intézet II., Bathyány-u 2. Jakab-nyomda II., Székely-u. 2-4.

Gerevich Tibor

MKÉ 8. 1914

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Alfonso Rubbiani. † Mult év őszén az az olasz műemléki ügy egyik legkiválóbb és legdolgosabb szellemét vesztette el. Alfonso Rubbiani, mint az építészeti emlékek helyreállítója, oly tulajdonságokat egyesített magában, melyeket együtt alig találunk meg a régi építészet még egy gondozójában és földerítőjében s melyek külön-külön is elegendők lettek volna arra, hogy nevét tisztelettel említse az utókor. A helyreállítandó épületek történetét és eredeti alakját levéltárakban, kézirattárak régi rajzai között, fölhasználva kútfők leirásait, maga kutatta ki. Maga készítette a tervrajzokat s vezette a helyreállítási munkákat, melyekről kitünő tanulmányokban számolt be. Nagy agitáló és szervező erő lakott benne. Helyreállítási terveinek érdekében mindent megmozgatott. Ujságczikkekben buzdított, tudományos folyóiratokban és önálló köteteiben a szakköröket győzte meg. Állam, egyház, község, magánosok anyagi támogatását járta ki. Műemlékek védelmére egyesületeket alakított, melyeknek vezetésében haláláig tevékeny részt vett. Hozzá mint tanár is működött, az építészeti szakot látva el a bolognai Collegio Venturoliban, mely az egykori magyar-illir collegium házában székel.

Munkásságának javát szülővárosának, Bolognának, a közép- és renaissancekori olasz építészet ez erős egyéni, helyi szinezettel biró nagy múzeumának szentelte. Első helyreállítási munkálatai a mult század 80-as éveinek elejére esnek s ezidőtől fogva sorra állította vissza eredeti szépségükbe a város nagyszerű régi építkezéseit. Igy a S. Francesco templomot, az olasz gotikának e pompás és sajátos emlékét, mely a kiegyenlítő középutat jelenti Középolaszország antigotikus csúcsives templomai és Északitáliának hűbéresen északi gotikája között; a Mercanziát, mely a bolognai gotikának a világi építészet terén legkiválóbb emléke; a homlokzatán Sperandio terracottáival ékes Corpus Domini — oratoriumot, a hatalmas S. Giacomo Maggiore szentélyét, a Sanuti-Bevilacqua palotának, a bolognai renaissance e legpompásabb fönmaradt emlékének kettős oszlopcsarnokos udvarát s a régi községi öntudat zord szépségű megkövült emlékeit, a Palazzo Comunalet, a Palazzo dei Notait és az ú. n. Palazzo di Re Enzo-t, melynek falai között II. Frigyes fia lakott a fossaltai csata után, 1249-től haláláig, 1272-ig mint fogoly. Utolsónak a Palazzo del Podestà helyreállításába fogott, melynek eredeti renaissance homlokzati tervét Aristotele Fioravanti, Mátyás királyunknak is építésze, tervezte. Mint restaurator inkább a puristák irányához tartozott, anélkül, hogy szigorúan dogmatikus lett volna s mindent minden áron restaurálni akart volna. Az emlékek idők folyamán megváltoztatott részeinek és toldásainak történeti jogát csak akkor ismerte el, ha ezek kiváltságukkal az integráns eredetinek qualitásait elhomályosították. Rendkívüli egyénisége nemcsak a multat varázsolta vissza, hanem hatással tudott lenni a jelen építészeti fejlődésére is. Tanítványai, így elsősorban a korán elhunyt Tartarini, továbbá Colamarini, Zucchini és Evangelisti a mester útmutatásai mellett Bolognában és vidékén oly stilt fejlesztettek, mely a régi helyi építészet motivumain inspirálódik s annak mintegy szerves folytatása.

Rubbianival ismét megfogyatkozott egygyel ama társaság tagjainak száma, mely a mult század utolsó negyedében Bolognát az ifjú egységes Olaszország első intellektuális városává tette. Carducci volt vezére a társaságnak, mely székét az azóta csendes Caffè delle Scienzeben tartotta. Az izzó fantáziájú költőn kívül ide tartozott Giovanni Pascoli, Stecchetti, Oriani, mindannyian ma már halhatatlan alakjai az olasz irodalom történetének, Panzacchi, a szónok-eszteta, a bolognai egyetemen a művészettörténet tanára, később államtitkár, Minghetti, Ráfael biografusa és utóbb miniszter, Nerio Medici Malvezzi gróf volt földmívelési miniszter, Corrado Ricci,

akkor bolognai könyvtáros, most szépművészeti főigazgató Rómában, Francesco Malaguzzi Valeri gróf, az időben levéltáros, most a milanoi Brera őre, Olaszország egyik legalaposabban dolgozó művészettörténésze s végül a felejthetetlen Rubbiani. Ahányan voltak, jóformán annyi szellemi és politikai irányt képviseltek; az irányokon, egyéni véleményeken fölötti magasabbrendű kapocs kötötte őket össze egymást buzdító, egymás szárnyait növesztő társasággá. Carducci az antik pogány világ szépségeiből merített ihletet s hangjának a «terza Italia» újonszületett energiája kölcsönzött aczélos erőt. Egyenesen ellentéte volt költőtársa s egyetemi tanszékének örököse, Giovanni Pascoli, akinek lelke az egyszerű intonációjú, de mély hangulatok felé hajlott s akinek hangja gyöngédségében vetekedett a madarakkal társalgó szent Ferencz szavával. Az Oriani romanticizmusával szemben állott a Stecchetti verizmusa. Panzacchi és Minghetti haladó politikai felfogása mellett Malvezzi a konzervativebb árnyalatot képviselte. Az ékes szavú Panzacchi méltató művészettörténeti modorával ellentétes volt Riccinek és Malaguzzinak levéltári kutatásokon s összehasonlító emléktanulmányokon alapuló módszere. Carducci esküdt ellensége volt az egyháznak, a pietizmusra hajló Rubbiani IX. Pius halála után Alfonso Malvezzivel lapot alapított az Egyház és az állam kibékítésére. Amaz antik mitologiai képekkel tűzdelte tele költeményeit, Rubbiani a próféták könyveiből szeretett idézni. A nemes társaságban, Carduccin kezdve, közös volt a soktornyú város művészeti emlékeinek szeretete, melynek ébrentartására Rubbiani restaurálásai újabb és újabb anyagot szolgáltattak. Mintha a nagy restaurátor tevékenységének apotheozisét zengenék azok a szavak, melyekkel Carducci a várost a műemlékek helyreállítási munkájának folytatására ösztönözte. «Bologna szép — mondta a költő — de az olaszok nem csudálják érdeme szerint szépségét: merész, fantasztikus, formás és plasztikus XIV. és XV. századi építészetét, terracottáival, könnyed loggiáival, ketté osztott, keretes ablakaival. Mily csudásak lehettek a cinquecentoban festményekkel elhalmozott vörös falai! A papok, a spanyol secentisták és a settecentisták megrontották, bemeszelték, álöltözetbe bujtatták. Ma a szabadság fényében lassankint leválik a hamis vakolat, lehull az álarcz, előbukkan a régi pompa. És Bologna szépségeit mosolyogva sugározza be a nap.»

Az új franczia műemléki törvény.

A modern építkezési spekuláczió és a műkereskedelem egyre fokozódó étvágya sok államot arra birt, hogy régi műemléki törvényeit és intézkedéseit revideálja s azokat a megváltozott viszonyoknak megfelelően és a műemlékek történeti, művészeti és nemzetgazdasági fontosságának fokozott tudatában újakkal pótolja. Az első nagy klasszikus művészet hazája, Görögország érezte először ily irányú lépés megtevésének kötelességét s 1899-ben egységesen átgondolt, bár kissé túl radikális műemléki törvényt alkotott, melynek alapgondolata, hogy az ország területén talált minden műemlék a nemzeti vagyon része és a polgárok közös tulajdona. A görög törvény szerint az államnak joga van az ásatások útján előkerült tárgyakat értékük egyharmadán, a magángyüjtőktől megszerzetteket pedig fele értéken megváltani. A különös becscsel biró emlékeket tilos az országból kivinni, a többiek után 10% kiviteli vám fizetendő. Tíz évvel utóbb, 1909-ben, Olaszország készített nagy körültekintéssel új műemléki törvényt, az ú. n. lex-Rosadit, melyet e hasábokon annak idején részletesen ismertettünk s mely azóta kitünően bevált. Kevéssel utóbb hazánkban báró Forster Gyula, műemléki ügyünk nagy konczepczióju és fáradhatatlan vezére dolgozott ki ingatlan műemlékeink védelmére törvényjavaslatot, mely azonban, kedvezőtlen pénzügyi viszonyaink miatt, mindezideig törvényerőre nem emelkedett. Legújabban, a mult év utolsó napján a franczia állam adott ki új műemléki törvényt.

Franczia országban a nagy forradalomtól okozott pusztítások tettek elsősorban szükségessé műemléki intézkedéseket. 1834-ben Guizot miniszter a franczia történelem okmányainak kiadására és a régészeti és művészeti emlékek leltározására bizottságot nevezett ki. 1837-ben megalakították a Történeti Emlékek Bizottságát (Commission des monuments historiques), melynek feladatául a műemlékek osztályozását tűzték ki.

Ez intézkedések azonban a műemlékvédelmi munkának csak első részét, az emlékek fölvételét, lajstromozását jelentették; a második lépésre, a tulajdonképeni védekezésre a műemlék rombolók és fosztogatók ellen csak

Gavrich Tiba

GEREVICH Tibor

MEGHÍVÓ

„Vagy megtartjuk legdrágább nemzeti örökségünket: müveltségünket, vagy törölnek bennünket az önálló nemzetek sorából" *(Gróf Klebelsberg Kuno, 1923)*

A GRÓF KLEBELSBERG KUNO ALAPÍTVÁNY

tisztelettel meghívja Önt

Baráti Kör estjére
a Budapest Szálló Joker termébe

(félemelet)

Az est védnöke:
Dr. Kosáry Domokos
A Magyar Tudományos Akadémia korábbi elnöke,
a Klebelsberg Alapítvány tiszteletbeli elnöke

időpontja:
1996. október 3. csütörtök 18 óra

PROGRAM

18:00
Dr. P. Szűcs Julianna:
GEREVICH TIBOR

18:20
Dr. Prohászka László:
PÁTZAY PÁL és KLEBELSBERG

18:40
Dr. Granasztóiné Györffy Katalin:
MŰEMLÉKVÉDELEM KLEBELSBERG MINISZTERSÉGE IDEJÉN

19:00
Dr. Czelnai Rudolf:
EZREDFORDULÓ:
AZ IRRACIONALIZMUS NAGY VISSZAVÁGÁSA

19:20 **BESZÉLGETÉS**

Kadocsa . . .

Írta: Szalay László

Ahogy megdelelt a ménes a hűs tőszélen s a harangoskanca síró csengője elpihent, Kadocsát, a vént, biztatgatni kezdték a bojtárlegények:

— Mondja má', apó!...

— No?

— Hogyan is lött a tormos nagy ház, körülötte a ház-csibékkel?

— A templum?...

— Hát!... Mög a házak!...

Ebben az időben már sokan felvették a keresztséget... Sátrak meg levelesszínek helyett többnyire házakban laktak s mindenütt ott fehérlett a tornyos istenháza, a rónák, rétek felett...

Az öreg áttekintett a szellősimogatta réten s fáradt szeme neheztelön nézte a tornyot, pogány lelke sóhajtó keserűségével:

— Becsaptak minket!...

A három legény titokban összekacsintott... Bennük nem éltek fájó emlékek:

— Ahun-e!...

Az öreg bánatosan bólintott:

— Én abba' vélek...

A levegőből sas csapott le lapító nyúlra... Rázuhant és kimarkolta egyszerre mind a két szemét... A nyúl visítva rugódozott, mire hozzácsapdosott a fejéhez — aztán elröpült vele...

— Osztán hogyan?... Mondja má', apó!...

Az öreg lemondóan legyintett és kedvetlenül mondta:

— Minek azt tudni?...

— Hát csak úgy... Okolásul...

— Ettől ugyan nem lesztek okosabbak!...

— Hátha...

— Mer' amit én nem tudok, attul nem fáj az én fejem... De ha ti máskép vélitek — legyen...

A három legény közelebb húzódott a vénhez, a delelő ménesre még egy gyors pillantást vetve...

— Még ezelőtt nem is olyan rég, más volt itt a világ, a szokás, meg a nép — legyintett —, de nem is érdemes erről beszélni...

Elhallgatott... Nyelte a keserűséget... S mikor leküzdte a gyengeségét, tovább folytatta:

Az atyák a környék legnagyobb egymást, a három bojtár szíjostoraikat kongatva szaladt feléjük... Mire elbocsátották egymást, de búcsúzóul még összerúgtak...

— No folytassa, apó!...

— Jól van, no... Foglalás után, mikó' mindönkinek osztottak, megjelölték a határokat is, amiket nem legeltetett, vagy szánthatott túl senki... Így osztán a határ a népet helyhöl kötötte...

— Hát mikó' a népet hátárhol erőltették, etanájjátok-e, hogy hol igyeközött sátrat verni?

— Hát a szentfánál!...

— No látod, úgy igaz... Mer' hogy a' körül ütötték föl a sátrakat meg a levelesszínt...

— A toromról meg a templomról szóljék má' ke'!...

— Megállj má' no... Mostan osztán történt, hogy a telepünkre bebotlott a rumisztáni vén: Pétör barát...

— Nem rumisztáni az, ha' római!...

— Hát legyen római — az se segít má' mirajtunk...

— Oszt' csak úgy egyedül?...

— Másodmaga... Mer' hogy egy nagyfülű szamár is vót a társaságába'...

— Osztán mér' nem csapták agyon?... Legalább az egyiket?...

— Nem lehetett ám, hallod-e, mer' nem volt nála fegyver!...

— Osztán mi jót hozott?... Mongya má'!...

— Nem hozott az jóformán sömmit, csak szerszámot... Hát...

— Oszt' minő szerszámot?...

— Hogy minőt?... Hát aminővel asztalt, székőt, ágyat eszkábált össze, mer' addig nem volt ám bútor, tudod-e...

— Hát akkor okos embör vót!...

— Az a... Sok mindönhöz értött... Falat rakni, házat építeni is ő tanított...

— Hát a térítés?... Aztat mondja má'!...

— Hát tudod, az mönt neki a legnehezebben... Mer' azér', hogy az öreg Acsa, a táltos is résön vót, oszt' ahol a rumisztáni fölemelte a szavát, ő is odarontott, oszt' nem

högyösödik vagy fölgömbölyödik az égig, Isten dícséretére!... A barát: Építök én olyan tormot néktök, ami jobban fölhögyösödik, mint a jegenye, vagy ha köll, dómot, ami fölgömbölyödik magasabbra, mint a tölgyfa!... Oszt a szentfa is begyünne a templomba!... Hogyhogy?... Szent oltárt faragnánk belüle!... Te is Isten szolgája lennél! Te vigyáznál a sákramentumokra, az aranykelyhekre, ezüstfüstölőkre, meg a miseruhákra!... Csinálj ám a kese öregapádból sekrestyést, nézd csak!... Napokig civakodtak, közben a szelídebb magyarok elkezdték hordani a követ a templomépítéshez... Mikor ezt a szilajabbak észrevették, fölpöndörödtek egész háznépükkel, barmaikkal egyben, oszt messze künn a pusztán vertek szállást, tanyát, oszt télön-nyáron át ott pásztorkodtak, szántottak-vetettek...

— Be se gyüttek többet a közsigbe?...

— De be azok, mikó' búcsú vagy sokadalom vót... De akkó' is mindíg összeverekedtek...

— Ahun e!... Osztán ki nyert?

— Hát ki nyert vóna?... Senki!... Mer' ha ezt az ujjam vágom, ha azt az ujjam vágom, csak nekem fáj, mert mindkettő az enyim!...

— Hát jól mondja... Úgy igaz...

Kivágtak a szarvascombból egy jókora szeletet, tüzet raktak és elkezdték bükkfanyárson sütni...

— Hogy mongyam csak apó: hászen abbúl, amiket ke' itt elmondott, nem tanálunk mi semmi nehézményöset a körösztény hitre!...

— Nem is azér mondom, hanem tudjátok, sajnálja az embör...

— Mit sajnál?... Hogy a sátrak helyett házakat, meg bútort kaptunk, oszt a szentfa helyett templumunk van?...

— Nem aztat sajnálom...

— Hát mit sajnál?... A jó Isten most is csak a régi, még fia is van, aki möghalt értünk!...

— Ide hallgassál: azt sajnálom én, ami elmúlt... Mert így van már ezzel mindön öreg... Visszasírja a hátamögött való fiatalságát, mög azt, ami akkó' vót... De úgye, megmondtam nektek, hogy ne faggassatok, hogy elmúlt dolgokat nem köll hánytorgatni!...

Ott ültek, hallgatva a tűz körül... A nap húnyóban visszamosolygott rájuk... Darvak éke húzott az inokai rétek felé...

Az öreg elnézte őket könnyes tekintettel...

MORZSÁÉK

REGÉNY

Irta:

Kosáryné Réz Lola

6

A zene elhallgatott. Pihentek a gyors keringő után. Egy nagyorrú kislány a zongorához ült és Gergőt, a feketeképű fiút, aki azelőtt táncolt Mártival, unszolták, hogy énekeljen. Végre ráállt. Ezt énekelte és Mártira nézett:

Nem való bokréta türött süveg mellé,
Nem való a szép lány szegény legény mellé,
Minek jár utána, kinek nincsen módja
Ráncos rokolyára, selyem suhogóra,
Puccos viganóra...

. . . Végre, végre, úgy két óra tájban, meghallotta Morzsáné, hogy zörög odakint a zárban a kulcs. Felkelt, magára kapta a pongyoláját és kiment, hogy lássa épségben a két kis haszontalant. Jókedvűek voltak, nem volt semmi bajuk.

— Jól mulattatok? Nem vagytok éhesek? Ne hozzak egy kis hideg húst?

Megtörtént, hogy Karcsi farkaséhesen jött haza tánc után és megevett egy nagy tányér hideg főzeléket, amit a kamrában talált. De most a fejét rázta.

— Egy falatot sem bírnék lenyelni. Te Márta — szólt oda a hugának, aki a kesztyűjét és táskáját dobta a zongorára —, ki volt ez a közepesnő abban a zöld ruhában? Vörösné azt hiszi, hogy amiért megvacsoráztat, minden teknősbékával táncolni fogok? Súlyos tévedés.

Márti oda sem hallgatott.

— Anyu — szólt és gondosan felhúzta halkan percegő kis karkötőóráját —, a napokban fel fog jönni egy fiú látogatóba. Régi ismerős. Kórósi Micunak hívják.

Morzsáné egy pillanatra megállt, pedig már be akart menni a hálószobába.

— Kórósiék... Pesten vannak?

— Az öregek csak három napra jöttek fel. De Lenke meg Micu itt tanulnak. Jó éjszakát, anyukám!

Bement a szobájába és betette az ajtót.

IV.

Kezdődött a szokott reggeli zsivaj. A fürdőszobába egyszerre szerettek volna bejutni hárman: Márta, Jancsika, meg az öreg Sándor. Rozi, aki az ebédlőbe vitte be a kávét, odasúgta az asszonyának:

— Tessék bemenni, mert egyik sem lesz kész. Az úr olyan ideges, mint valami hal, amit most hoztak a vásárcsarnokból. Folyton ugrál.

Morzsáné máskor rászólt Rozira az ilyen hasonlatokért, de most nem vesztegette az időt. Sietett be, hogy rendet teremtsen. Mártit és Jancsit kihívta. Micsoda tiszteletlenség az, hogy nem engedik előre az apjukat?

— Apuka nem kap ki, ha elkésik — szipogott Jancsika.

— Nem fogsz elkésni — biztatta az anyja. — Látod, még a cipőd sincs befűzve. Rendben van a táskád? Kihozom a szájmosópoharadat meg fogkefédet, moss szájat a konyhában a vízvezetéknél.

— Az olyan utálatos — morogta Jancsika és inkább a cipőjét fűzte. Mire készen lett, már jött is ki a fürdőszobából az apja. Sietve, szó nélkül, állva itta meg a kávéját, húzta a kabátját, sárcipőjét. Indult az ajtó felé. De mielőtt elment volna, egyszerre körülnézett.

— Hol a feleségem? — kérdezte Rozitól. Az asszony most jött ki. Morzsa Sándor kezet csókolt neki és elsietett.

Rozi meg az asszony pillanatra összenéztek. Mióta Rozi egy cifra hölggyel látta tavaly előtt az urat, azóta nem vette semmibe. Kiabálhatott, beszélhetett, meg sem haragudott érte. Egyik fülén be, másikon ki. Felelőtlen elemnek érezte. Nem volt tekintélye előtte. De most...

— Hát mégis jó ember az úr — mondta engedékeny hangon s vitte a hálószobába a seprőt.

Morzsáné még mindig ott állt. Mit jelenthet ez a szokatlan kézcsók? Jót, vagy rosszat?... Ki tud a férfilélek rejtelmeibe belátni?

*

Csönd lett a lakásban. Elment Márti és Jancsika is. Morzsáné arra gondolt, hogy most aztán telefonál az életvédelmi osztályra és a kórházakba. Nem hagyta nyugodni ez a dolog. Akkor jött rá egyszerre, hogy Karcsi még otthon van. Tudta, hogy olyan a füle, mint a hiúznak, minden szót meghall három ajtón keresztül is.

Bement hozzá, a fülkébe, ahol tavaly ilyenkor még Sanyi feküdt, hosszú lába mindig kibújt a rézágy rúdjai között. Karcsi nem volt olyan magas, mint a bátyja, de csontosabb. Két jókora kezét összetette a feje alatt, úgy feküdt a hátán. Fekete volt, borzas volt, hunyorgott — valami varjúfiókához hasonlított nagy orrával, éles sötét szemével.

— Mikor mégy be az egyetemre, Karcsikám? — kérdezte az anyja és letelepedett egy pillanatra az ágy szélére.

— Tízkor vagy tizenegykor.

— Tízkor vagy tizenegykor? — ütődött meg Morzsáné. — De fiam, hiszen máskor mindig nyolcra mégy be!

— Az máskor van. Most itthon van a helyem. Ha nem is bízol meg bennem úgy, mint Sanyiban, mikor még itt volt, utóvégre már másodéves orvostanhallgató vagyok és kötelességem, hogy melletted álljak.

Összeharapta a száját és a fal felé fordította a fejét. Keserű féltékenység égette. Persze. Sanyi, az elsőszülött . . . neki mindent elmondott az anyjuk. Ő volt a kedvenc... Jancsika a legkisebb, azt azért kényeztetik. Márti meg egyetlen leány. De ő . . . középső fiú, négy gyerek közül a második, neki jut a legkevesebb a szeretetből, kényeztetésből, mindenből. Most, hogy Sanyi megházasodott, joggal várhatta, hogy ő veszi át a helyét. Kitünően érettségizett, most már másodéves orvostanhallgató s mint orvos, eo ipso mindent megérthet és mindenben segítenie kell. De nem, az anyja úgy tesz vele is, mint a többi gyerekkel. Mintha még kicsi lenne. El akarja küldeni hazulról...

— El akarsz küldeni hazulról — mondta ki rekedten.

— Én? — álmélkodott nem egészen tiszta lelkiismerettel az anyja. — Miért akarnálak én elküldeni, fiacskám?

— Mert idejön az a leány, vagy mert te akarsz elmenni valahová és . . .

— Milyen leány?

— Ugyan kérlek! . . . Ha az éjszaka, amikor hazajöttünk, szóltál volna nekem, ha csak felényi bizalommal lettél volna hozzám, mint Sanyihoz . . . A házmester elmondta, míg felfelé jöttünk a liften . . .

— Márti előtt?

— Márti oda sem figyelt. Egy szót sem hallott. De én hallottam.

— Karcsikám . . . de hiszen egészen jókedvű voltál, mikor hazaértetek . . .

— Csak nem fogom mutatni, mit érzek és mit gondolok? Vártam, hogy te szólj. De különösen Márti előtt! Örültem a liftben, hogy úgy elábrándozott, akármennyire bosszant máskor.

Morzsáné hallgatott egy pillanatig. Aztán simogatni kezdte haragos, elkeseredett fiacskája borzas fekete fejét.

(Folytatjuk)

Könyvesház

Gerevich Tibor: Magyarország románkori emlékei

A magyar művészettörténet, amely a régmultban oly bántóan szemponttalan volt, mostanában izgatottan hajlik a nemzeti művészet problémája fölé. A kutatók munkáit éppen ezért a túlzások jellemzik: vannak, akik elvakult és elfogult önimádatban szeretnének minden rezdülésben nemzeti elemeket felfedezni s vannak, akik ugyanilyen elvakultsággal és elfogultsággal egyszerűen tagadni próbálják azt, hogy egyáltalában létezik öntörvényű magyar művészet.

Pedig a probléma mindössze csak annyi, hogy nálunk a művészet nemzeti formáinak felösmerése nehezebb, a magyar művészettörténet nemzeti ritmusának megérzése bonyolultabb és több elmélyedést kíván, mint a boldog Nyugaton: nálunk az emlékek egy igen nagy része elveszett, ami megmaradt is, töredékes s így a velük foglalkozótól fokozottabb mértékben megkívántatik, hogy történész legyen, a multnak finom szemű értője és tiszta és mély logikájú magyarázója, nem pedig csak műkedvelő esztéta vagy mozgó adatinventárium, amivé oly sokszor züllik le éppen a művészettörténész.

Ebben az összefüggésben azt kell mondanunk, hogy Gerevich Tibor professzor könyve, amely éppen régi művészetünk legfontosabb, legérdekesebb részével: a románkorral foglalkozik, tehát az Árpád királyság művészetével, valósággal küldetésszerű hivatást kell, hogy betöltsön. Először sikerült ebben a könyvben a magyar művészet egyik korszakáról összefüggő, sokoldalú, szintétikus képet rajzolni. Gerevich Tibor évtizedes kutatások gazdag tanuságát szűri le a pompás kiállítású, bőséges képanyaggal bíró kötetben, amelyben talán először kapunk szenvedélymentes feleletet is a magyar nemzeti művészet égető problémájára.

Mindenki, aki a magyar kultúra fejlődésének valamely területéhez nyúl, szükségszerűen szembetalálja magát a magyar megtérés problematikájával. Ez művészettörténetileg azt jelenti, hogy a Keletről jött, perzsa eredetű művészi kultúrával bíró vándorlovas vitéz, aki lengő sátrakban élt végnélküli pusztaságokon, most szembetalálta magát a kereszténységgel s ami velejárt: az épített kőházzal, a várossal, a letelepedett életformával. Régi műgyakorlatának egyes elemei átivakodtak ugyan ebbe az új kultúrkörbe is, mégis a régitől teljesen el kellett szakadnia s a nagy korszakváltást a magyarság minden más néphez viszonyítva jóformán surlódásmentesen és hasonlíthatatlan rugalmassággal vitte véghez.

Gerevich rámutat arra, hogy két út nyílt a magyar számára, aki „a nagy keleti nomád gyermek csudálkozó tekintetével" állott egy új világ előtt: az északi vagy a déli út. Észak maga is egy a barbárból kereszténnyé szelidülő kultúrkör hazája volt; oly népé, amelyben örök maradt a kielégületlen belső harc barbár alaplényege és a klasszikus dél felöltött formái közt. És Dél, a klasszikus dél művészi formakincse: Róma világa. Ez a kultúrzóna „a latin népeket foglalta magában, az ő képzeteik és képzeletük kifejezője volt. Művészi megnyilatkozásait nemes formaérzék, kiegyensúlyozottság, világos előadás, csiszolt kivitelezés tünteti ki."

A magyarság számára, amely már ősi hazáiban is a déli magas műveltségek hatókörében élt, nem volt nehéz a választás. „Ismerte már a német öklöt, mely fejét beverte Mezseburgban és Augsburgban." Így tehát latin területről fogadta el a művészeti impulzusokat is, oly földről, ahonnan nem érhette politikai veszedelem. E módon került a legrégibb magyar művészet az olasz és francia kultúra sugárkörébe s ez a hatás jellemző maradt reá mindvégiglen.

„Az olasz szobrászattól vette át a tömeges plasztikai érzéket, a kötömb megérzését s követelményeinek érvényesítését, a franciától a nagyobb műgondot és sok esetben a finomabb hajlékonyságot." És éppen itt a mintákkal való összehasonlítás nyomán lép elő végre egészen tiszta fogalmazásban a mi sajátos, nemzeti művészetünk jellemzése. Mi tehát az, ami ezt a magas színvonalú művészetet egyedül itt a Kárpátokon belül elképzelhető kulturális jelenséggé tette?

A magyar művészet „a magáéból adta a világos és egyszerű előadást, az epikai elbeszélés kedvét, a nyugodt és tiszta plasztikai kiképzést, az erőnek határozott, de sohasem vad és nyers kifejezését. Természetlátása beérte a tiszta, logikai formákkal... Ritmusérzékét a nyugodt metrum jellemezte. Emberábrázolásában inkább a méltóságot, az erkölcsi nagyságot és szilárd erőt, sem mint a szenzuális ellágyulást vagy a modoros kellemet, az akademikus korrektséget kereste. E mélyen rejlő lelki hajlamaiból fogalmazta meg legjobb műveiben szépségtípusait, vetítette kőre az Árpádházi magyar lelket."

Olyan ez a rész, mintha Arany János jellemzését olvasnók. S ez az önkéntelen asszociáció nem kicsiny mértékben emeli a magyar nemzeti jelleg permanens értékeiben való hitünket.

Gerevich a többi közt még egy fontos s ma különösen aktuális tényre hívja fel a figyelmet: a magyarországi nemzetiségek saját művészi hozománnyal nem bírnak és mindig a gazdanemzettől kapják a buzdítást, a lehetőségeket és a művészi formát a saját alkotásaikhoz. Nagyon fontos ez a megállapítás azért, mert egészen új megvilágításba helyezi a natio Hungarica középkori fogalmát s megerősíti abban, hogy a nemzet és idegenajkú vendégei egy úton jártak. „Külön utakat a művészetben sem jártak" — mondja Gerevich — „a román korban legkevésbbé, *amidőn a nemzet még valóban lelki és erkölcsi fogalom volt.*"

Végül tömören és multat és jövőt felnyitó gondolattal búcsúzik tőlünk a könyv: „Árpád királyi háza szilárdan alapozta meg művészetünk nemzeti jellegét s kimúltával oly örökséget hagyott hátra, melyen a művészetünk születésében és megerősödésében addig is segédkezet nyujtó, Itáliából jött rokoni új dinasztia biztosan építhetett tovább s vezethette művészetünket újabb szép korszakai felé."

(fym)

Dénes Gizella: Két sor ház

Egy zárt és dús élményvilágú asszony írása ez a könyv. Az írás halkszavú, lágy és ötletes formája másutt alig fellelhető édességét adja a soroknak. A regény az írónő életlátásának két kifejező fázisát mutatja meg: — a könyv hősei egyképp nagy valószerűséggel rajzolódnak ki a nyomortanyák éhségben és kínban forgó világának és a falu vontatott nyugalmú életének hátteréből. A regény egy vallásosságban megrendítő erejűvé nőtt szerelem hőskölteménye, de a lélek s az aszszonylélek olyan csodás dallamain énekelve el, ahogy kevesen énekelték. Alakjai olyan erősek és oly mozgékonyan ábrázoltak, hogy e rajzok asszonyi jellegének kedves sajátosságai fölött egy másik tudat erősödött meg bennünk: — asszonykezek írták papirra ezeket a sorokat, de a mi formáik mögött lelküket sugallta, egy erős és nagyszerűvilágú ember lelke. A könyv elbeszélésformája kétségkívül sokkal inkább szenzitív, mint logikai. De az írónő az élmények színességében is megtalálja a mértéket, — képei nem zavartak, vagy túlszínezettek, hanem megokoltak és reális méretűek, olyannyira, hogy azt kell mondanunk, a mű belső logikája e helyesen felfogott szentimentalizmusból született. Az írónő nyelvezete millieuszerű, megtalálja a városszéli nyomortanyák hangjának jellegzetességét és helyesen beszéli a

Jankovics Marcell: Kikötők

(Franklin Társulat)

Örök szép igazság, amit Jankovics Marcell új könyvének egyik legszebb részében, a „Szivárvány a füstben" című fejezetében bevezetőül mond: a legszebb földi gyönyörűség, hogyha a természet és az ember kezet fognak. Jankovics tizenöt fejezetből álló könyve műfajilag nem tartozik az útleírások szabványos kategóriájába, mert olyan ez az írás, mintha tizenöt különálló és a benső kapcsolat folytán mégis szorosan összetartozó költemény volna a természetről és az emberről. Szívvel és lélekkel nézi a tájat, éles szemmel figyeli az embert. Érzékeny intelligenciájú, meglátásaiban Rhodos, Damaskus, Korfu, Málta, Analfi, Marathon, Athén, Istambul, Odessza, Pathmos, Tunis, Alger, Malaga, Venezia, Taormina, Tanger csodálatos elevenségű színekben pompázik előttünk. Vele megyünk, bolyongunk, mint az élet szomorú vándorlegényei és keressük a szívük mélységét. Különös megszállottja ő a szépségnek, akik minden éjjel a csillagok bengáli tüzében élik végig egy-egy új Atlantis süllyedését... Követjük ízzó nyárban, éjszakában, tengerparton; parton és tengeren, ködben is, szubjektiv érzéseinknek hangulathullámzásain művelt és tájékozott kalauzunk ő. Könyve mindvégig érdekes, lenyűgöző. Miután letettük kezünkből, még sokáig kisért bennünket emléke és örülünk, hogy elolvastuk. Szép volt. Ma különösen jól esik ez a könyv, emlékezni a kikötőkre. Nekünk is... Az emlékezés a legédesebb feledés, mert emlékezni régiekről annyi, mint feledni a ma kisérteteit. Erős benyomásokkal gazdagabb, aki elolvasta és valami nyugtalan vágy csalogatja lelki kalandra, útazásra, messzi kikötők szépséges ölébe.

B. A.

Kovács György: Erdélyi tél

Hogy Kovács György húszegynehány esztendős gyerekemberségét hangsúlyozottan emelik ki szinte kivétel nélkül az „Erdélyi tél" összes bírálói, úgy érezzük, a gesztus nem pusztán a mű várakozáson felüli teljességének, értékének szól, hanem kissé az író személyétől függetlenül is, érzékeltetése annak a világnézeti iránynak, lelki átformálódásnak, amellyel a két évtizedes bénaság után az erdélyi ifjú író- és értelmiségi osztály történelmi tanulságokon okulva és történelmi kényszerűségek hatása alatt az új és remélhetőleg az eszményibb, teljesebb nemzeti élet felé elindult. Népi demokrácia, — ez az új világnézet Erdélyben ma. S bár e hitvallás az örök demokrata Transzilvánia levegőjébe is beledob némi forradalmiságot, — ez a forradalmiság fuvallatszerű és szelid, egészséges és gyógyító, mint a tavaszi szél. Az „Erdélyi tél" e csöndes forradalom, mély és hangtalan társadalmi átalakulás vágyában íródott meg.

Az esemény a székely havasok alján játszódik le, ahová a nemzetmentés tragikus, erőtmeghaladó és sokszor reménytelennek tetsző gondolatával telepszik le az ifjú magyar orvos. Furcsa és barbár hely ez az Istentől is elhagyott, árva székely falu. Embereit, inaskarú, bicskás férfiait, megkínzott asszonyait, kegyetlen, metsző légkörét csak az értheti, csak az érezheti teljes mértékben át, aki már hallotta a havasok nyögését, aki ismeri a magányos léleknek azt a telítettségét, amelyben már nincsenek disztinkciók, árnyalatok, skálák, csak mérhetetlen szakadékok vannak, amelyekben eszméletlen harcot vívnak a nagy tisztaságok, nagy jóságok és a nagy bűnök. Kovács György írói ereje azonban talán éppen ezen a kényes és titkos talajon mutatkozik meg legrikítóbban: csodálatos érzékkel találja meg a hangot, a szavakat, képeket, amelyekkel szinte másodpercek alatt elővarázsolja és ösmerőssé teszi a másfajta táj légkörét és hangulatát. Más kérdés, — és itt csak részletkérdés — hogy ezzel az erővel adja vissza, érzékelteti a székely lelkiséget is? Ezt talán nem is akarja, de nem is adja vissza a maga csodálatosan különálló valóságában, maradéktalanul. Tökéletesen érezteti azonban a székely lelkiállapot mai fázisát, amelyet végzetesen és talán örökre determinált a történelem s az induló, a föld mélyében csírázó szelid forradalom. Amíg Nyirő és Tamási a székely lelkiséget a fajtestvér szentimentálizmusával kissé idealizálva igyekszik megmutatni, addig Kovács György, a legifjabb székely regényíró keményebb, zordabb és kritikusabb szemmel nézi fajtája életét. S ez az élet valóban véres és komoly. Ebben az életben már nemcsak a folyton dúló természeti erők játszanak döntő és irányító szerepet, ebbe a szegény és megkínzott életbe már az orkánok kegyetlenségével, a havasi förgeteg megsemmisítő, alattomos erejével szólnak bele a csendörökön, jegyzőkön, adószedőkön keresztül a román nemzetesítő törekvések is.

A regény kompozíciója erőteljes, majdnem tökéletes. Nagy kár, hogy az egyenletes, egyszerű stílus néha amatőrök páthoszában bicsaklik ki. Kovács György eszközei még elmaradnak a nyirői és tamásiároni eszközök mögött. De az „Erdélyi tél" már nem csak ígéret: az írói elhivatottság komoly tanúságtétele.

Udvary Gyöngyvér

Jerevich Tibor művészettörténész

Szabad Művészet. 1951 V. 2. 69-74

Ankét a kritika feladatairól
és a magyar képzőművészeti
kritika munkájáról

Gerevich Tibor
Magyarország
1938 jún. 16.

Váratlanul elhalaszto a Madách-szoborpálya döntését

Június 17-én kellett volna a Madách-szobor bíráló bizottságának *végleges döntést* hozni a Madách-szobor pályázatának ügyében. Most, pár nappal a határidő előtt *váratlan fordulat történt. A pályamunkák elbírálását bizonytalan időre elhalasztották.* A bíráló bizottság elhatározta, hogy ebben a kedvezőtlen légkörben, — melyet annak az öt szobrászművésznek a levele idé *Gerevich* professzor z len tiltakoztak — nem nosság elé.

A pályázat határide lasztották és közölték rászokkal, hogy a *mun nek helyéről és idejér tést fognak kapni.*

tták

ázat

zett elő, akik
sűritagsága el-
lép a nyilvá-

jét tehát elha-
a pályázó szob
kák beküldésé-
ől majd értesí-

ezrest!

és a felső oktatás közötti különbséget. Kérdezem, hogy népiskola létezhet-e tanítóképzés, tanítóképzés létezhet-e tanárképzés és tanárképzés létezhet-e egyetem nélkül? Létezhet-e állategészségügy állatorvos nélkül és állatorvos állatorvosi egyetemi fakultás nélkül? *A nemzetnevelés szerves egész.*

— *A népnek mindenki tagja, a népi oktatás és a felső oktatás között válaszfalakat létesíteni nem lehet.* Az egész népi oktatás vízbe fúl, ha felsőoktatás nincs. Hogy itt vagy ott, egyikre vagy máskira néha több pénzt kell fordítani, azt egy esztendő költségvetéséből megítélni nem lehet, hanem csak egy periódus költségvetéséből. Egyformán kevés a népiskola, az egyetemi intézet és a mikroszkóp, amelyek nélkül nem lehet az Alföldön lefolytatni azokat a vizsgálatokat, amelyek a *tuberkulózis* megelőzését célozzák.

„Praktikussági hullám"

— Foglalkozni szeretnék még egy kellemetlen kérdéssel — folytatta a kultuszminiszter. — Ez a *praktikussági hullám*, amely úgy nálunk, mint másutt végigvonul a társadalmon és amelyben, őszintén megmondom, nem osztozom. Ez nem azt jelenti, hogy nem teszek meg minden erőmmel mindent, a praktikus oktatás érdekében, de *kénytelen vagyok hangsúlyozni az elméleti oktatás fontosságát.*

— Ezt sem ma találtam ki. 1937 januárjában a felsőházban azt mondottam, hogy *a gyakorlati oktatás legjobb módja az elméleti oktatás, amely az embereket gondolkodni tanítja.* Én láttam a latinnak és a matematikának óriási észképző erejét, amikor harminc esztendő után újra átléptem a középiskolák küszöbét, mint a közoktatásügyi tanács elnöke.

— Ha el is felejtjük azt, amit latinból vagy matematikából megtanultunk, akkor is megmarad ezeknek a tantárgyaknak *elmeélesítő* hatása. 1938 áprilisában pedig azt mondottam, hogy én nem vagyok híve és bámulója az úgynevezett csak praktikus oktatásnak, amely csak *mesterfogásokra* és *részletkérdésekben való ügyességre tanít.*

A „sofőrlélek"

— Nem vagyok barátja ennek az oktatásnak, szemben az elméleti oktatással, amely az elmét élesíti, a jellemet neveli, és általános műveltséget is ad. Különösen nem vagyok barátja az ilyen oktatásnak ma, az *általános választójog* korában, mert *nemcsak szakemberek, hanem állampolgárok nevelésére is szükség van.*

— Arra is gondom lesz, hogy a gazdasági középiskolákban az elméleti oktatás rövidséget ne szenvedjen. Onnan is *érett fiatalemberek* kerüljenek ki, akik valóban érettek. Az iskolában *általános életfelfogást* tegyenek magukévá, ne csak ügyességet és kézügyességi fogásokat. *Ne a sofőrlélek, hanem az állampolgár lelke* érvényesüljön. (Nagy taps.)

— A középiskolai tanterveket, amelyeket nagyrészt már készen találtam, azonnal kibocsátottam, hogy a középiskolai oktatás terén *nyugalmi helyzetet* teremtsek. Nem kívánok változtatni ezeken a terveken, csupán még ki nem épített részeit kívánom kiépíteni. Súlyt kívánok helyezni *a tantárgyak szorosabb kapcsolatára*, a felsőbb osztályokban az alsóbb osztályok ismereteinek ellenőrzésére, hogy *az érettségiző ifjúság valóban nyolc év tananyagából leszűrt ismeretekkel hagyja el az iskolát.*

— A felső mezőgazdasági iskolákat szeptember elején már *mezőgazdasági középiskolákká* alakítják át, a felsőkereskedelmi és felsőipariskolák átszervezése egy évvel később történik meg. Módot fogok találni az *idegen nyelvek* fokozottabb tanítására és különösen nagy súlyt helyezek *a magyar nyelv elmélyültebb és eredményesebb oktatására.*

Kétezer új tanterem

— Öt esztendő alatt 1150 elemi iskolai tanterem épült, öt év alatt *még 2000-el kívánom szaporítani a tantermek számát.* A *vándortanítói* intézmény bevezetése megtörtént. Az intézmény maga helyes, csak a részletekben folyik még a kísérletezés.

— A tanonciskolákban általában *óraadók* tanítanak. Ezeknek váltakozása nem válik semmiféle iskolának az előnyére. Ezen a helyzeten javítani fognak, mert a tanonciskoláknak nagy fontosságuk van.

Nem barátja a *túlságosan sokféle iskolatípusnak*, de a túlságos egységesítés sem mindig helyes.

Szó volt a vita során a *felekezeti iskolákról* is. Nagyra tartja a felekezeti iskolák fontosságát. Nem hiszi, hogy a többféle felekezetek iskolái széthúzást jelentenének. Amennyire tőle telik, *a felekezeti iskolákat istápolni fogja.*

A polgári iskolákra 300.000 pengő hitelt vettek fel. A tanítóképző törvényt nemrégiben hozták meg, ezt most kell kiépíteni. Ezt a törvényt szerencsésnek tartja, reméli, hogy igen egészséges, életképes iskolát lehet majd alkotni. A tanítóság így az eddigi kiképzésnél is *alaposabb kiképzésben* részesül.

A miniszter kollégájának tartja a tanítót

— A tanítóság rangemeléséről is beszéltek. Ő már a felsőházban elmondta erről a kérdésről véleményét, kifejtette, hogyan vélekedik a tanítók munkájáról. *Kollégáinak tartja őket*, mert egyiküknek a munkája sem kevesebb, mint a másiké. A tanítók rendjéhez tartozik ő is.

— A tanítók anyagi helyzetének javítása szívén fekszik, bár ígéreteket tenni nem tud. A nem állami tanítóknak az OTBA-ba való kapcsolása s a kántortanítók fizetésjavvítása pénzkérdés, megoldására gondja lesz.

A kultuszminiszter a kisebbségi kérdésről

A kisebbségi kérdésre vonatkozólag idézte a miniszterelnök beszédének idevágó részét. Hozzátette, hogy ő maga is ezt az elvet vallja, különben nem lenne tagja a kormánynak. *Mindenkinek vitathatatlan joga anyanyelvét, szokásait, tradícióit ápolni és a magyar állam kötelessége a nem magyar anyanyelvű polgárokat e törekvéseikben támogatni.*

A nemzeti kisebbségek kulturális jogának biztosítása *szentistváni tradíció*, amely nem más, mint belehelyezkedni a keresztény gondolatba és magyar józansággal az európai életbe, amelyhez, mint olyanhoz, alkalmazkodni kell.

A kisebbségi iskolákról szólva kijelentette, hogy ezt a kérdést tető alá kell hozni, *meg kell fékezni az e kérdésben folyó akcióit*, de meg kell szüntetni az e kérdésről való *idegenkedést* is.

Meg kell oldani ezt a kérdést, hogy a *feszültségek* megszünjenek. A kisebbségi iskoláknak egységes oktatási rendszerre való áttérését rövid idő alatt keresztül viszi.

Hangsúlyozta ezután a kultuszminiszter az új tantervvel kapcsolatban, hogy nem az a fontos, hogy *mit* tanítanak, hanem az, *hogyan* tanítanak. Erre kívánja helyezni a legnagyobb súlyt. Bejelentette, hogy *az új tantervi utasítás egy-két hét multva megjelenik.*

— Én a *humanista műveltség előharcosa* vagyok, — jelentette ki emelt hangon Teleki kultuszminiszter — ezt előbbrevalónak tartom *a realista műveltségnél, mert a klasszikus műveltség az alap.* Harmincöt éves professzori és politikusi működésem tapasztalatai alapján ettől a felfogásomtól nem tágítok. (Helyeslés.)

Öntudatos tanárnevelés

A tanárság kérdéséről is beszélt. A minisztériumban történt bemutatkozó beszéde során azt mondotta, hogy mindenféle melléktekintetet, az úgynevezett *protekciót* ki akarja kapcsolni.

— Személyes gondom lesz arra, hogy *a rangsorlistákat* végignézzem — folytatta a kultuszminiszter. — A rangsornak melléktekintetek nélkül való érvényesítése mellett honorálni kívánom *a hazafias magatartást, a pedagógiai értékeket, a hazafias nevelésben elért sikert, az erkölcsi és vallásos érzést, a tanítási készséggel párosult nagyobb tudás elsőbbségét*, valamint azt, hogy az *ösztöndíjakat* ki milyen sikerrel használta fel.

— Általában érvényesíteni kívánom a *tudatos tanárnevelés* eredményét. Meg akarom szüntetni azt, hogy egyesek hat—nyolc évig is kényelmesen várni, amíg végleges tanári állásba kerülnek.

A megtanulhatatlan helyettesi cím

A kultuszminiszter hangoztatta, hogy *két évnél hosszabb ideig senkinek sem szabad óraadóhelyettes tanárnak lenni.*

— Ennek az állásnak annyi címe van, hogy eddigi kultuszminiszterségem nem volt elég, hogy mindezt megtanuljam — mondotta nagy derültség közben Teleki kultuszminiszter. — *Négy év alatt a rendes tanárságig kell mindenkinek eljutnia.* Amit eddig lehetett tenni, az ezen a téren meg is történt.

Ezután a kultuszminiszter arról beszélt, hogy a tanárokat mentesíteni kell az adminisztratív munkák alól.

„Óratúltengésben szenvedünk"

— Szeretnék *minél kevesebb mechanizmust, minél kevesebb robotembert*, — mondotta. — Egyik képviselőtársam felvetette azt a gondolatot, hogy iktassunk be a tantervbe egy órát, amelyen a gyakorlati pályákra való hajlandóságot fejlesztenék az ifjúságban.

— Ez is mutatja, hogy meddig jutottunk már ezen a téren. *Mi úgy gondolkozunk, hogy mindent egy órában osztunk be.* Láttam már olyan előterjesztést is, amely a hazafiasságra való oktatást is úgy kezelte, mint *egy tantárgyat.* Ha így haladunk,

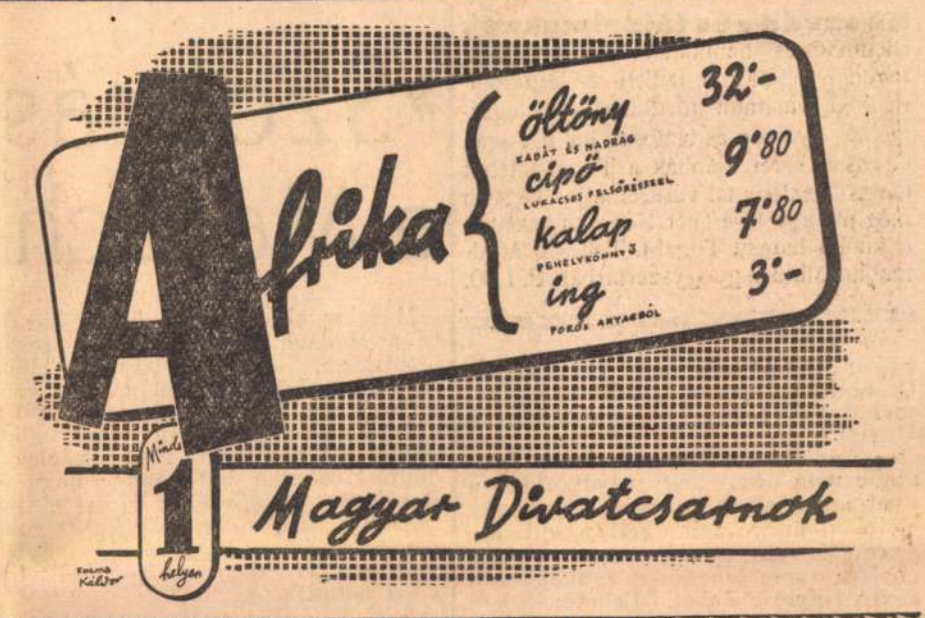

KALMÁR TIBOR
a Rózsakert étteremben
COLUMBUS UCCA 43
Asztalrendelés: 296-866

GÁZHŰTŐSZEKRÉNY

72 havi részletre, havi részlet 6.-50 P

Kérjen díjtalan felvilágosítást, prospektust, helyszini szemlét az igazolt gázszerelő mesterektől, vagy a gázművektől.

VII. Rákóczi út 18. ⇒ I. Alagut u. 3.

Köszvényes fájdalmaknál, rheumatikus bántalmaknál, idegfájdalmaknál, fejfájásnál, izületi- és tagfájdalmaknál, valamint meghűléses betegségeknél, gyorsan és biztosan hat a Togal. Orvosok ezrei ajánlják a Togal-t, tehát Ön is bizalommal vásárolhatja. Tegyen még ma egy kísérletet. Kérje kifejezetten a kiváló hatású Togal-t. Teljesen ártalmatlan. Minden gyógyszertárban. P. 1.60.

akkor *óratúltengésben* szenvedünk. Órában nem lehet megtanítani a gyermekeket arra, hogy valamihez kedvük legyen.

— *Nevelni órában nem lehet.* Legalább nem úgy, hogy prédikálnak a gyermekeknek, különösen úgy, hogy előírják, hogy mit kell prédikálni. Igazán nevelni *példával* lehet, igazán nevelni nem lehet osztályokat, csak egyes gyermekeket. Lehetővé kell tenni a tanároknak, hogy nevelhessenek az iskolán kívül is.

— A tanárképzésben szeretném felhasználni az Olaszországgal, Németországgal, Lengyelországgal és a többi államokkal kötött kulturális egyezményeket.

A kultuszminiszter ezután áttért az egyetemek problémáira. A *túlzsúfoltság* tényleg nehéz kérdés és nemcsak nálunk van, hanem világszerte. Azt hiszik az emberek, *ha egy bizonyítványt kaptak, akkor tudnak is és hogy a bizonyítvány egy váltó, amelyet az államnak be kell váltania.* Nálunk nagyon sokat beszélnek jogokról, de nagyon keveset kötelességekről.

A felsőoktatás reformja küszöbön áll.

„Elfajulás" a bajtársi egyesületek kérdésében

— *A bajtársi egyesületek kérdéséhez nem szabad brutális kézzel hozzányúlni.* Ami ezen a téren elfajulás van, nem mind, sőt nem is nagy részben irandó az egyetemi ifjúság rovására.

Rassay Károly: Hanem a politikusára, akik kihasználták őket.

Andaházi Kasnya Béla: Ne tessék beengedni egyetemi hallgatókat ilyen szervezetekbe.

Teleky Pál gróf kultuszminiszter: Ezt meg is fogom tenni.

— A bajtársi egyesületekben a dominuszok, az öregurak igen hasznos munkát fejtenek ki sokszor. Természetes, hogy *egészen másfajta egyesület kötelékébe a bajtársi egyesület nem tartozhat.*

— *A bal- és jobboldali szélsőséges izgatás* immár a gondjainkra bizott ifjúság körébe is beférkőzött. Megértéssel állok az ifjúsággal szemben és *az ellenszereket szeretettel, a szerető szülő szigorával kívánom alkalmazni,* amely szigorúság egyes esetekben kemény, fenyítő szigorúsággá is lehet.

— De ez a szigorúság mindig *a szülői lélek gondozásához* igazodik.

— Sokkal súlyosabban esik a latba és komolyabb megítélés alá kerül ebben a tekintetben *atanárság.* Nekik különösképp kell jó példát adniok az egész életükkel.

Borzalmas dinamitmerénylet egy orosz kőolajtelepen

Stockholm, június 11.

Moszkvai jelentés szerint a Donecmedence kőolajtelepén eddig ismeretlen tettes *dinamittal telt bombát* dobott arra a felvonóra, amelyen Vaszili *Naaro,* a Donec-medence kőolajtermelési biztosa három másik emberrel együtt le akart szállni az egyik petróleumkút aknájába. A robbanás ereje oly nagy volt, hogy *a négy ember testét valósággal atomjaira szaggatta.* A GPU emberei körülzárták az aknát és sok embert letartóztattak, köztük *Berkhan* Dávidot, az ukrajnai GPU vezetőjét is, akit azzal vádolnak, hogy nem fejtett ki elegendő terrorista erélyt.

Csillárt Meteor csillárgyár üzletelben vásároljon! Központ: Podmaniczky ucca 27

»Szobrászlázadás« a Madách-pályázaton

Március elején gyült össze döntésre a Madách szoborbizottság bírálóbizottsága, hogy a legmegfelelőbb Madách-szoborra kiadja a megbízást. A majdnem kétszáz pályamű közül a bírálóbizottság azonban nem tudott választani, nem hozta meg a végleges döntést és úgy határozott, hogy *öt darab 1500 pengős díjat kioszt a pályázók között, ezeken a díjazott szobrászművészeken kívül pedig még öt szobrászt hív meg egy további zártkörű pályázatra.*

Július 17-én kell benyujtani a szűkebbkörű pályázatra a tíz szobrásznak a pályaműveket, azonban az utóbbi napokban *különös bonyodalmak keletkeztek a pályázat körül.*

Az öt szobrász, akiket *kiegészítésül meghivtak,* megbeszélésre gyült össze és a megbeszélés eredménye egy levél, amelyet *Ravasz Lászlóhoz, a szoborbizottság elnökéhez intéztek.* A levélben a zsűri egyik tekintélyes tagja, *Gerevich Tibor egyetemi tanár ellen panaszt emeltek,* hangoztatták bizalmatlanságukat és arra kérték Ravasz püspököt, legyen segítségükre abban, hogy *Gerevich professzor helyett szakértő szobrászművész választassék a zsűribe.*

A kiszivárgott hírek szerint az öt szobrászművészt az indította a levél megírására, hogy Gerevich professzor mindig a római iskola mellett szállt síkra és ezért elfogultnak tartják.

Ravasz László püspök még nem döntött a szobrászok kívánságáról és mint újabban értesülünk, a művészek újabb megbeszélésre gyültek össze és *újabb levelet intéztek Ravasz Lészlóhoz, melyben közölték, hogy amennyiben Gerevich professzor helyett nem delegálnak más szobrászművész-szakértőt, a pályázatokat elkészítik ugyan, de nem küldik el a megadott helyre.*

Művészi körökben nagy érdeklődéssel várják Ravasz László válaszát, mely remélhetőleg békét fog teremteni a Madách-pályamű pályázói és a megtámadott kiváló professzor között.

A fejfájás és a migrén, akkor, ha ezek a bélműködés és a gyomoremésztés zavaraiból erednek, gyakran már egy kis pohár természetes »Ferenc József« keserűvíz használata után is megszűnnek. Kérdezze meg orvosát.

Földrengés Londonban, Párizsban és Brüsszelben

A brüsszeli felhőkarcolók meginogtak

Brüsszel, június 11.

(A Magyarország és a United Press tudósítójától.) Egész Belgiumban földrengés volt, amely déli 11 óra 58 perckor kezdődött és 30 másodpercig tartott. Brüsszelben olyan erős volt a földlökés, hogy *felhőkarcolók láthatólag inogtak, kémények ledőltek és a villamos kocsik az uccákon megállottak.*

A mentők alig győzték a munkát, olyan sokszor hívták őket első segítségre. A sebesültek számát még nem állapították meg, haláleset nem történt. Nagy bérházak főfalai repedeztek meg. *A telefonforgalom a városban meg van zavarva.*

Párizs, június 11.

(A Magyarország és a United Press tudósítójától.) Földrengés rémitette meg ma délben a francia főváros lakosságát. Az emberek első rémületükben az *uccára menekültek.* A földlökések azonban sem anyagiakban, sem emberéletben nem okoztak kárt.

London, június 11.

(A Magyarország és a United Press tudósítójától.) Néhány perccel déli tizenkét óra előtt *Londonban erős földrengést éreztek, amelytől meginogtak a házfalak.* Közelebbi hírek még nincsenek, hogy *okozott-e kárt a földlökés.*

A cseh kormány hivatalos javaslatait kedden ismerteti a szudétanémet párttal

Prága, június 11.

Pünkösd előtt hivatalos helyen kijelentették, hogy Hodzsa miniszterelnök már e héten megkezdi tárgyalásait a nemzetiségek képviselőivel, de a tárgyalásokra nem került sor. Pártkörökben a jövő hétre várják az érdemleges megbeszélések megindulását. A cseh kormány kedden fogja ismertetni a szudétanémet párttal a hivatalos javaslatokat a nemzetiségi kérdésben.

Két alapon folynak a tárgyalások

Prágai kormánykörökben hangsúlyozzák, hogy a *tárgyalások* **két alapon** *folynak,* még pedig a *kormány* részéről előkészített nemzetiségi szabályzat és a *Henlein-párt* részéről *Kundt* képviselő útján előterjesztett emlékirat alapján. **A tárgyalások mindkét okmány alapelveinek figyelembevételével folynak.** A szudétanémet párt sajtóirodájának közlése szerint a *Hodzsa* miniszterelnök és a szudétanémetek képviselői között eddig folyt tárgyalások *hétfőn* **konkrét alakot öltöttek.**

A párizsi sajtó egybehangzóan úgy ír, hogy **Prága hajlandó a kisebbségi tárgyalások kiinduló pontjául elfogadni Henlein emlékiratát.** A közvélemény megállapítja, hogy bár fáradságos tárgyalások állnak küszöbön, *a megegyezés lehetősége mégis fennáll.*

Osusky párizsi cseh követ, aki hazautazott, részletes megbeszéléseket folytatott a kormány vezetőivel s megbeszélései után Prágában kijelentették, hogy *a hároméves katonai szolgálat bevezetése jelenleg nem időszerű.*

A párizsi *Excelsior* prágai jelentése szerint *Pares* és *Reichenberg* angol megfigyelők a *cseh fővárosba érkeztek.* Egyikük katonai szakértő. A két megfigyelőt tegnap az angol követ bemutatta *Krofta* külügyminiszternek és a cseh kormány a megfigyelőket valamennyi községi hatóságnál bejelentette.

Az egyesült magyar párt a magyar községekben *teljes erővel folytatja a választási propagandát.* A magyarság mindenütt egységesen sorakozik a párt mögé. A hatóságok mindenütt *nehézségeket* támasztanak a párt gyűléseinek megtartásával szemben. A párt *csapi* gyűlését az első szónok beszéde közben *feloszlatták* és feloszlatták a gyűlést *Géresen, Szentmárián* és *Nagykövesden,* míg *Debrődön* nem engedélyezték a párt gyűlését.

Szinte mindennap sor kerül a szudétanémet vidéken **kisebb incidensekre,** amelyekről a német sajtó a legnagyobb megütközéssel számol be. A német sajtó részletesen beszámol *a cseh katonák valamennyi túlkapásáról* a szudétanémet vidéken és hangsúlyozza, hogy *a német lakosság fegyelmezettségének köszönhető, ha az ilyen incidensek nem fajulnak el.*

x A Bari Vásár szeptember 6—21. közt tartja meg IX-ik nemzetközi bemutatóját, melyre már nagy előkészületek történnek. Tavaly 42 nemzet vett részt ezen a világkereskedelem szempontjából is jelentős megnyilatkozáson. Érdeklődőknek a Bari Vásár magyarországi megbízottja, IX., Soroksári út 16, telefon 138—203, szívesen szolgál bővebb felvilágosítással.

Érettségi találkozó. A Szilágyi Erzsébet leánygimnázium VIII. B) osztályát 1932—33-ban végzett növendékek ötéves találkozójukat június 19-én, vasárnap délután öt órakor tartják a Russwurm-cukrászdában.

Felkérem a volt cs. kir. Bosnyák Hercegovinai gyalogezred Magyarországon élő volt tisztjeit, altisztjeit és legénységét, hogy címüket velem közöljék: Miletits János, Budapest, V., Vésző ucca 7.

Zsíros, korpás haj kitünően ápolható a dr. med. László-féle Hajkorpaszesz és Resorcin-gyógyszappannal. Egyedárusítás: Múzeum-patika, IV., Kossuth Lajos ucca 22.

Jó néhány évtizeddel ezelőtt a híres pesti gavallér belebolondult a nagy operette primadonnába. Óriási orchidea csokrot küldött a művésznőnek, de diszkrét ember lévén, mint az akkori gavallérok általában — az első rohamra nem akarta elárulni kilétét.

Megtiltotta hát „leib-hordárnak", — akivel a virágot a művésznőnek küldötte — hogy inkognitóját leleplezze.

A művésznő azonban kíváncsiskodott, leborravalózta az öreg hordárt, aki végül így vágta ki magát: „Kérem, nekem a Szepetneki gróf úr megtiltotta, hogy eláruljom, ki küldte a virágot".

A Pesti Futár 30 éves jubileuma alkalmából el szeretném mondani, milyen nagy tehetséggel, ízléssel, körültekintéssel és nívósan csinálod három évtizede lapodat.

De sajnos — Nádas Sándor felszólító soraiban, melyekben jubileuma alkalmából nyilatkozatot kért, — megtiltotta, hogy dicsérjem, hát hallgatok.

Bpest, 1937. VII. 20. **Góth Sándor.**

Gyenes Tibor

Gusztusom, nem gusztusod. Gusztusod, nem gusztusom. Támadtál eleget, én is belédtámadtam egyszer-másszor. Volt úgy, hogy Ady miatt kaptunk hajba, akit Te nem sokra becsültél. Az Ady-kérdésben, mint nem egyszer mosolyogva bevallottad nekem, ma már **Adysta** gyermekeid is nekem adnak igazat. Nem mondok le a reményről, hogy előbb-utóbb egyebekben is igazam lesz. Mégis el kell ismerni, hogy nagy fórban vagy fölöttem. Mert tekintet nélkül arra, hogy igazam van-e vagy sem, Te unod, amit a magamfajta olyan kérdésekről ír, melyeknek fölvetése **Téged,** ép oly kevéssé érdekel, mint megoldása. Engem ellenben mulattat, amit olyan dolgokról írsz, melyek engem ugyan rendes körülmények közt nem igen foglalkoztatnak, de a Te patent-talentumos feldolgozásodban, két hetenként egyszer, nagyon is érdekelhetnek, mert különben bizonyára nem vásároltam volna meg a **Pesti Futárt:** Bécsben, Berlinben, Párisban, Rómában, mindenütt, ahova csak a számüzetés nyolc keserves éve sodort s ahova egyes-egyedül, csupán a Te lapod hozta nekem a nehezen nélkülözött **vesetaposó** éjszakák izgalmát és a szívbéli, jó meleg, pesti dumák, örökre elveszetteknek vélt gyönyörűségét.

Ezért a sok jó óráért hálásabb vagyok Neked, mint azért a kétségkívül jószándékú és hasznos védelemért, melyben alulírott és lekötelezett védencedet fordulatos élete folyamán, egy-két esetben, nem egészen kedve és ízlése szerint részesíteni oly kegyes voltál.

Az úgynevezett utókor sem lesz velünk másképp, mint mi vagyunk egymással. Engem bizonyára igazolni fog, de a jövő **„Hatvanyja",** mégis csak a **Pesti Futár** évfolyamait lesz kénytelen olvasni, ha meg akarja tudni, hogy Magyarországon miről beszéltek és pletykáltak 1907-től 1937-ig, azazhogy, mint igaz szívből kívánom Neked, még további harminc-negyven esztendeig, 1967-ig vagy akár 1977-ig is!

Ezekután vagyok, aki voltam, olyan régi **„ellenfeled",** hogy az már régi barátság.

Hatvany Lajos.

hangulatának, építészeti lelkének megérzése és megértése. Nádas Sándor remekművű cikkében ösztönös biztonsággal oly szempontokat vet föl, amelyek a legmodernebb és leghelyesebb műemléki elveknek felelnek meg. Ilyen például az, hogy az egyik házon kifogásolja a homlokzat profilját megzavaró telefonhuzalokat, egy másikon pedig a kirivó hirdetőtáblát. Egyet értek a levéltári épület tekintetében is.

Szívből kívánok a Futárnak és nagyrabecsült szerkesztőjének további szép jubileumokat, s öreg köveinknek, a magyar műemléki ügynek sok hasonló, megértő barátot.

Gerevich Tibor
a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke.

A mult szezón elején történt. Egy este, ahogy a színházból hazajövök, feleségem a következővel fogad:

„Képzeld, a Futár is megdicsért!" — Tisztelt főszerkesztő úr! Azt hiszem, hogy ebben az egy mondatban benne van a Pesti Futár egész harmincéves multja.

Gárdonyi Lajos.

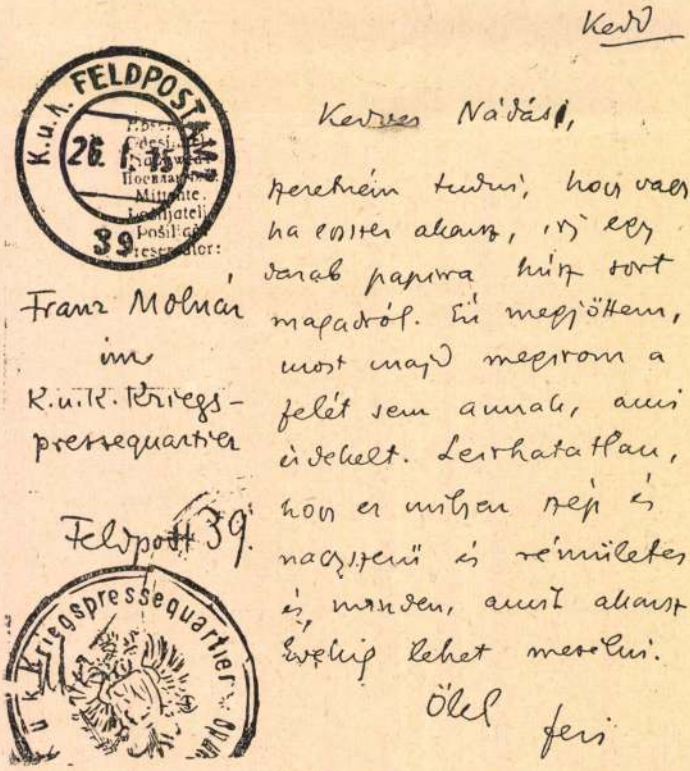

Kedv

Kedves Nádási,

szeretném tudni, hogy vagy, ha egyszer akarsz, írj egy darab papírra húsz sort magadról. Én megjöttem, most majd megírom a felét sem annak, ami érdekelt. Leírhatatlan, hogy ez milyen szép és nagyszerű és rémületes és minden, amit akarsz. Évekig lehet mesélni.

Ölel Feri

Molnár Ferenc levele a Kriegspressequartierről.

desve a hólyagokat, nevén nevezve a korlátoltságokat, viszont tisztességtudóan kalapot emelve, ha úgy érezted, hogy ember, szó, cselekedet megbecsülést érdemel. „Történelemről csak az ítélhet" — mondja Goethe — „aki maga is történelmet él át". Te ezt a háromszor harminc esztendőt igazán átélted, mert minden a lelked mélyéig érdekelt, mindenhez közöd volt, mindenről véleményed alakult — néha talán vitatható vélemény, de mindig igazságra törekvő és — kifejezési módjában mindig irodalom. Igy van aztán, hogy a „Pesti Futár" ennek az emberöltőnek tartalmas, érdekes, instruktív dokumentumává vált, melynek jubileuma túlnő a baráti megbecsülés keretein s közéleti eseményszámba megy. Szíves kézszorítással

Fenyő Miksa.

A Pesti Futárt évek óta olvasom. Furcsa írásmű ez a lap s az erős világnézet által irányított embernek néha tetszik, néha nem; de az elismerést még a magamfajta ember sem tudja megtagadni tőle. A Pesti Futár szerkesztője kiváló, Nádas Sándor mindég gondoskodik arról, hogy az ellenfél is itt-ott megkapja a magáét. A belső, legrejtettebb gondolatokat illetőleg én biztos a szerkesztő úr ellenlábasa vagyok, mert nekem legtöbbször az tetszik a Pesti Futárban, ami a Szerkesztőjének nem okozhat túlságos nagy örömet.

Gróf Festetics Domonkos.
országy. képviselő.

Nem tudnám pontosan megmondani, hogy Nádas tisztában van-e legsajátabb lényével. Én inkább azt merném állítani, hogy nem ismeri önmagát. De nem ismeri őt igazában publikumának nagy része sem. Őt igen sokan nagyon félelmetesnek tartják, vannak, akik felforgatónak, radikális embernek. És talán ő maga is így vélekedik önmagáról.

Megmerem mondani, tévedés. Mert ő az igazságot keresi, ostoroz, reformálni törekszik, de nem rombol, semmi áron, még akkor se, ha azt az igazság keresése megkívánja. Ha ő azt látná, hogy az igazság keresése veszélybe döntené azt a mai világot, szépségeivel és rútságaival egyetemben: akkor ő megfordul, odaáll a mai világ oldalára, és az igazság bajnoka ezt az átformált jelmondatot írná zászlajára — fiat mundus, et pereat justitia. Mert az igazságot ebben a mai vétkező világban keresi, szerinte minden igaz, ami létezik, a fűszál, a virág, a szép, sőt még a rút is. Még az igazságtalanság is. Igaz, mert van. Egy ilyen világfelfogás persze elhalványodik olyan korszakban, amikor ismét előtörnek az Apokalypsis lovasai, akik tüzes leheletükkel minden életet fölperzselnek maguk előtt. Akik nem ismernek barátot, nem testvért, nem Istent, csak legázolnak mindent, hogy megszülethessék egy új világ. Nádas nem en-

nek a testetlen, szellemvilágnak az előhírnöke, ő az igazságot ebben a a világban és csak ebben a világban keresi. Ebben áll az ő összeforrottsága az élettel és a valósággal. Nem pedig abban — és itt ismét kénytelen vagyok neki ellentmondani — hogy ridegen és fotografus módjára kopirozza a világot. Ellenkezőleg, az ő egyénisége keresztültör a képen és a legszárazabb leíráson átrezdül egy meleg hang, amely a szív hasadékain keresztül jut fel, és kibuggyan egy könny, amely oly nagy, mint amilyet csak kis gyermek szemében lehet látni, ha nagy örömében vagy nagy bánatában sírvafakad.

Dr. Friedmann Ernő
egyet. nyilv. rendes tanár.

Az elmult 30 év változatos alakulása alatt a közvéleménynek bőségesen volt alkalma meggyőződést szerezni arról, hogy Nádas Sándor véleményét lapjában mindig bátran meg meri mondani és azért helyt mer állani akár népszerű, akár népszerűtlen a felfogása. Ha hibákat ostorozott, meg volt győződve arról, hogy azok tényleges hibák, ha dicsért, azt is meggyőződésének megfelelően tette. Nem véletlen, hogy fenti tulajdonságaival párosult tehetségével, lapjának a lefolyt 30 év alatt súlyt tudott adni és ki tudta úgy magának, mint a „Pesti Futár"nak azt a poziciót vívni, melynek megtartását és továbbfejlesztését ebből az örvendetes alkalomból szívből kívánom neki.

Fellner Pál
országy. képviselő.

A harmincéves Pesti Futár és — ami szorosan egyet jelent — Nádas Sándor új stílust hozott a magyar közélet, egész szellemi életünk kritikájába. Az előítélet nélküli ítéletnek, az igaz és bátor szó szépségének, az éles szem és mély emberi látás érzékenységének stílusát.

Nádas Sándor iránti meleg rokonszenvem talán abból a generációérzésből is fakad, hogy ugyanahhoz a nemzedékhez tartozom, amely őszülő fejjel sem tagadja meg ifjúkori ideáljait, azt a magyar humanizmust, amelyben szellemileg felnőttünk, s amelyért küzdeni még elég erőt érzünk magunkban. Hisszük, hogy ez hozza meg a magyar lelki feltámadást, amiből minden más következik.

Ha a magam mesterségének körében keresem a visszaemlékezést, mindig örültem, ha a Futár szót emelt még nem márkázott fiatal művészek mellett, ami nekem is szívügyem. S csodáltam Nádas Sándornak azt a széles síkon rezgő fogékonyságát, hogy az aktuális, friss művészet mellett a nemes patináért is tud lelkesedni, ami — vagy ennek fordítottja — nem minden szakembernél se jár együtt. Megkapott a mult évi karácsonyi számnak szinte tanulmányszerű, gazdagon illusztrált cikke a Vár műemlékeiről. Műemléki riport, a szó legjobb értelmében, de ennél is több. Nem is annyira jól informáltsága, az adatok bősége és pontossága imponált, mint inkább a Vár

Pesti Futár 1937. dec. 15.

MŰVÉSZETI ÉLET

Amint T. olvasóink jelen számunk címlapjáról megállapíthatták, a SZÉPMŰVÉSZET szerkesztésében némi változás állott be, amennyiben alulírott közreműködést vállalt benne, míg szerkesztőnk, Mariay Ödön a folyóiratot ezentúl mint felelős szerkesztő is jegyzi, dr. vitéz Nagy Zoltán pedig, az átszervezés folytán a szerkesztőség titkáraként működik tovább.

A folyóirat nem változtat irányt, csak programmját igyekszik gazdagítani. Nagyobb teret óhajt szentelni az élő művészetnek, s a multból leginkább a mi korunkat közvetlenül megelőző XIX. századra fog figyelmet fordítani, amely a magyar művészet egyik legfényesebb százada, s amelyet nem elfelednünk, hanem kultuszát, nagyjait és tanulságait inkább ébrentartanunk kell. A régibb koroknak, vagy épp a régészetnek művelése a szakfolyóiratok feladata. Lehetetlen, hogy nemzeti életünk egyik legfontosabb megnyilatkozásának, élő művészetünknek, amellyel méltán büszkélkedhetünk és amely missziót teljesít idebent és a külföldön egyaránt, ne legyen teljes érvényű, nagyobb szabású, önálló orgánuma. Ezt a feladatot vállalnunk kell, s a régibb művészet történetéről annál inkább lemondhatunk, mert a Magyar Tudományos Akadémia elhatározta ilyen jellegű folyóirat kiadását, az ókori régészet pedig, a nagymultú Archaeologiai Értesítőben kitűnő szakközlönnyel rendelkezik. Csak annyiban fogjuk majd érinteni, amennyiben mai művészi életünkkel s nemzeti közművelődésünkkel szorosabb kapcsolatban áll. Addig is, míg az Akadémia folyóirata megindul, a művészettörténetnek legkiemelkedőbb, újabb eredményeire és kiadványainak nyilvántartására, régi művészetünk egy-egy fontos kérdésének megvilágítására, egy-egy magyar mestermunka méltatására szorítkozunk, anélkül, hogy a mai művészettől teret vonnánk el.

A rendelkezésre álló helyhez képest nagyobb cikkekben és tanulmányokban szeretnők a mai és a XIX. századi magyar művészet esztétikai és technikai kérdéseit, történeti és társadalmi vonatkozásait tárgyalni, egyszersmind azonban a különböző rovatokat változatosabbá és hasznosabbá tenni. A hazai művészi élet eseményei mellett figyelemmel fogjuk kísérni a külföldet, mert erre kötelez művészetünk európai rangja, s mert a mai háborús viszonyok között magánosok nehezebben tájékozódhatnak róla. Épp azért kiépítjük külföldi levelezésünket, tudósítókat kértünk fel Rómában és Firenzében, Berlinben és Münchenben, Párisban, Zürichben s egy-egy kiváló művészről, új művészi irányról vagy kérdésről külföldi írók tollából is közlünk cikkeket. Bővíteni és a külföldi irodalomra kiterjeszteni óhajtjuk a könyvismertetéseket, s a folyóiratokat is felölelő, rendszeres bibliografiai tájékoztatót nyujtunk.

Munkára hívjuk a művészeti írókat, magukat a tollat forgató művészeket is, akiknek írásai különleges, dokumentáló értékkel bírnak s fognak bírni a jövő műtörténészei számára. Különös szeretettel hívjuk a fiatalokat, akik talán fogékonyabbak az új korérzések iránt, mint a régibb rétegekbe gyökerezett öregek, bár az ő mérsékletüket, tapasztalatukat, kiegyensúlyozott szemléletüket sem nélkülözhetjük. Egyik főfeladatunknak tekintjük a fiatal kritikusok nevelését, alkalmat adni nekik, hogy véleményüket a nyomtatott betű felelősségében nyilvánítsák, bátorságukat tiszta légkörben edzzék, tudásukról, ízlésükről, hivatottságukról bizonyságot tegyenek. A polémiát nem fogjuk ellenezni, ha valóban a művészet javát, elvi, esztétikai vagy technikai kérdések tisztázását, személyi érdek és elfogultság nélkül célozza, s ha a művészet nagy ügyéhez méltó hangon szólal meg. A SZÉPMŰVÉSZET irányok felett áll. Csak a jó és a rosz művészet abszolut kritériumát ismeri el. Célja a magyar művészet és művészi kultúra hűséges szolgálata. Mindenkit egyformán fogunk szolgálni, kiszolgálni azonban senkit. Művészetünk a legteljesebb odaadást érdemli s a legmagasabb és legtisztább kritikai mértéket igényelheti. A magyar művészek közlönye akarunk lenni, bármely esztétikai tájhoz, csoporthoz tartozzanak is. De a közönségé is, amelynek művészi nevelése szívünkön fekszik.

Bízunk benne, hogy célkitűzéseinket, a magyar művészek és a művészetet kedvelő közönség segítségével fokozatosan meg tudjuk valósítani. De a tartalom tökéletesedése mellett a folyóiratot külső megjelenésében is szebbé és gazdagabbá szeretnők tenni, ami elsősorban olvasóink bizalmától és támogatásától függ.

GEREVICH TIBOR

A KOLOZSVÁRI MŰVÉSZETI HETEK MEGNYITÁSA

Május 9-én, a Mátyás király Diákházban irodalmi est vezette be a gazdag műsort. Egész Erdélyből s az ország szívéből összesereglett nagy és előkelő közönség színe előtt hangzott el Tasnádi Nagy András, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács elnökének megnyitója:

„Soha nem hallottunk annyit beszélni európai hivatásunkról, a szentistváni Magyarországról, melyet a mult dicsőségének szimbóluma gyanánt állítanak elénk, mint éppen napjainkban. Érthető ez, mert nagyszabású történeti átalakulásnak vagyunk a szemtanúi és természetes módon keressük a hivatásunk legjobb betöltéséhez vezető utakat. Tekintetbe kell azonban venni, hogy más volt a helyzetünk, amikor hazát alapítani bejöttünk ide, más Szent István korában, megint más volt rendeltetésünk az Anjouk alatt, de a legnagyobb európai feladat Mohács bekövetkeztével nehezedett ránk. A legnagyobb európai magyar feladat a Bocskaiaké, a Bethleneké és a Rákócziaké volt, a „két pogány között".

Az elveszített háború után csak most, elveszített területeink javarészének visszatérése után vagyunk ismét abban a helyzetben, hogy újra fogalmazzuk hivatásunkat. Európai magyar hivatásunk megfogalmazására szolgálnak ezek a Művészeti Hetek is, melyekre sokan összesereglettek Erdélyből és az egész országból. A Művészeti Hetek keretében rendezett ez első irodalmi estet a sajátos színű és zamatú erdélyi irodalomnak szenteltük. S így alkalmat ad ez az este a hálás visszaemlékezésre. Mert amikor ránkborult Trianon éjszakája, a magyar szellemnek ez az erdélyi fénye akkor is töretlenül és biztatóan ragyogott.

Sokszor felvetődött a kérdés: lesz-e erőnk feltámadni? De aztán jöttek az írók, a szellem fáklyájának hordozói, jöttek a magyar dalosok, az erdélyi magyar iskolaépítések, a nőszövetségek áldott munkája. Jött Marosvécs, a Helikon, jöttek át az országba az erdélyi magyarság lelki kiküldöttei, írók és képzőművészek és jöttek a Szervita-téri szép magyar könyvnapok.

Erre már nemcsak hitünk erősödött meg, de tudtuk is, hogy Erdély magyar, igazán magyar és az is marad mindig, mert a szellemnek győznie kell a nyers erőn, mert a szellem magasabbrendű és átvészeli a sötét korszakokat.

Szépművészet 1942. 6. füz.

biztatják a lovakat, vagy pedig nagy, darabos kezükkel becézik és simogatják azokat, parasztok, akik elárulják szeretetüket a velük együtt élő állat iránt. Ismét másutt a katonákat tisztjeik buzdítják. A háború sok más kis, emberi epizódját villantatja meg: tüzérek a tűzharc szünetében vidáman fecsegnek egymásközt, öszvéreket hajtanak, repülők készülődnek, ágyúk torlódnak, tábori misét mondanak.

Dazzi mégsem merül el a részletekben. A formákat a természettől el nem vonatkoztatott, egészséges, erőteljes plasztikai hatású szintézisbe fogja. Előadása ugyanannak a szintetikus naturalizmusnak egyenes síkján mozog, mint amely a Novecento egész nemzedékét, festőket mint szobrászokat jellemzi s törekvéseiket közel hozza az olasz korai Quattrocento művészeihez.

Mintegy pihenésképen a fáradságos tíz év után, melyet e hősi emlékműveken fajtája erényeinek felmagasztalásában töltött, kissé a játékos szórakozás kedvéért és azért, hogy elmélyült természeti szemléletét az ecsettel is kifejezésre jutassa, festeni kezdett. A velencei kiállításon mutatkozott be mint festő.

Tájképein újra megjelentek költői világának a természetből merített motívumai, közvetlen, egyszerű és tiszta formákban, üde, derült színekben, távol minden okoskodástól és túlfinomultságtól. Festményeiről is az az Istentől adományozott ösztönösség és öröm sugárzik, amely őt a környező világhoz és dolgokhoz kapcsolja.

Dazzinak az 1936-i római Quadriennalén kiállított képei a színkezelés még elmélyültebb ismeretéről tanúskodtak. Bár megőrizte rajtuk a szobrászi tömegességtől és testiségtől való függetlenséget, a napfénytől itatott formák mégis az élet erejével hatnak, mintha maga a természet alakította volna őket. Különös figyelmet érdemel Lovak a tengerben c. képe, amelynek előzménye Carlo Carrà nagyszabású ló-kompozíciója. Megkap rajta a képszerkesztés biztonsága és összhangja, valamint a világos zöldes reggeli világítás tiszta ragyogása. A római kiállításnak egyik legszebb darabja volt egy ifjú fínom és kecses alakja, könnyed, merengő tartásban, kiegyensúlyozott formákban. Amennyire tömbszerű, összefogott és szilárd szobrászi modora, annyira könnyed, árnyalt, lírai festői nyelvezete, amely olykor a legjobb franciákra emlékeztet (bár nem ismerte őket közvetlen szemléletből), s még inkább emlékezetünkbe idézi a felejthetetlen Armando Spadiust, az újabb olasz festészetnek oly korán elhúnyt, legdúsabb festői vénájú mesterét.

A sestrierei S. Edoardo-templom bronzkapuján, amelyen a szentek alakjában Edoardo Agnelli fiait mintázta meg, Dazzi zárt, nemes formákban, nagyszabású felfogásban, a maga módján újraéli a reneszánsz klasszikus és naturalista stílusát. A családot ért dráma súlyát az idősebb fiú látszik viselni, aki a Jacopo della Quercia Ilaria-síremlékének komor puttóira emlékeztető kis öccsét hordja vállán. A felső mezőkben az idősebb leányok meghatott és könnyes imája enyhíti a hangulatot, a reneszánsz formaérzésnek modernül áthangolt plasztikai tisztaságával és lágyságával. Ugyanebben a templomban a szenteltvíztartón, a kapun is előforduló bárányok archaizáló stilizálásával lep meg. A bárány, a Megváltó jelképe, egyúttal az adományozó Agnelli-családnak névadó szimboluma és címer-állatja.

Szimbolikusan fogta fel a rádió-szobrát is, egy halkléptű, s kezében az emberiség szívét tartó ifjú nő alakjában. A Brescia főterén elhelyezett, ernyedten fekvő Óriásának ünnepies monumentalitásával szemben itt a megnyúlt alak fínom ritmussal készül a mennyi szférákba emelkedni; arcának bája kíséri a mozdulat könnyedségét. A milánói Igazságügyi Palota hatalmas és erőteljes domborművét nagy és zárt formákban faragta meg. Középen stilizált pálmaág osztja függőleges irányban két részre a képmezőt. Fent balról a csak fejükkel és kis szárnyaikkal ábrázolt angyalok kara énekli az Atyaisten hatalmát és dicsőségét, lent pedig lóháton Gábor arkangyal alakja jelenik meg, amint Lucifert legyőzi. Jobbról fent az angyal kiűzi a paradicsomból a bűnbeesett első emberpárt, amely fáradt léptekkel lép ki egy kopár és sivár sziklakapun. Végül a jobb alsó zónában az ószövetség igazságtevő jelenete: a salamoni ítélet. Az egyes jelenetek folyamatosan helyezkednek el a pálmaágtól képviselt középpont köré, amely az egész dombormű szerkezeti gyujtópontja. A mozgalmas hátterül szolgáló szikla élénk atmoszférikus hatást kölcsönöz az egyes jeleneteknek, amelyeket Dazzi a kő anyagának és technikai lehetőségeinek páratlan kiaknázásával dolgozott ki. Egyike azon keveseknek, akik munkáikat márványban vagy akár a legkeményebb kőben maguk faragják ki. Ennek köszönheti, hogy szobraiból a legkülönbözőbb felületi hatásokat tudja elővarázsolni, aminek folytán azok mindig elevenen hatnak.

Befejezés előtt áll Dazzinak, Costanzo Ciano emlékét megörökítő, hatalmas méretű szobra, amely Livornóban, a Contenero ormán fog emelkedni. Az elementáris plasztikai erő, a hősnek nagy formákban tartott alakja korábbi emlékműveinek erényeivel ékes. A monumentális epikai kifejezés fog uralkodni a Marconi zseníjét dicsőítő, piramisalakú s domborművű jelenetekkel ellátott, készülő emléken is.

Dazzi emlékművein az olasz faji erényeket, a hősi áldozatkészség és kitartás époszát zengő, zárt kőformákban, erőtől duzzadó nyelven énekli. De egész életműve is az erő és a szépség szétbonthatatlan frigyén alapul.

GIACOMO BALDINI

Nem lesz gondja

hogy mit ajándékozzon, ha megnézi **Jolie** divatékszerboltjának tündöklő kirakatait. A divat-ékszerek olcsó, szabott árakkal vannak megjelölve.

Ízelítő
olcsó karácsonyi árainkból:

Különleges, aranyszínű poudrier 6.—
Háromsoros szép thekla gyöngy, fülklipsszel . . . . . 10.—
Tenyésztett igazgyöngysor csattal 22.—

Jolie divatékszerboltjában
Kigyó-utca 4-6

Tettenértek egy notórius zsebtolvajt

— *A Hétfő Reggel tudósítójától* —

Gazdag János munkás vasárnap reggel az egyik vendéglőben fizetni akart, amikor *észrevette, hogy valaki kotorász a zsebében* A vendéglő közönsége rávetette magát a tettenért zsebtolvajra, majd rendőrt hívtak, aki előállította a főkapitányságra. Kiderült, hogy *a legveszedelmesebb zsebtolvajt sikerült elfogni. Fulmes* József 51 éves foglalkozásnélküli egyén személyében, aki már eddig *tizenegyszer volt büntetve zsebtolvajlásért. Alig van olyan állam, amelynek börtönében nem ült volna!*

— **Kifosztottak egy trafikot a Vilma királynő-uton.** A Vilma királynő-ut és Bajza-utca sarkán van *Bencze* Emilné trafikja. Vasárnap reggel észrevették, hogy az éjszaka a trafikot feltörték és kifosztották. A tettes leverte a trafik lakatját, álkulccsal felnyitotta az ajtót, majd az üzletbe behatolva, onnan *ezer pengő értékű dohányárut vitt magával. A finomabb cigarettagyártmányokat szedte össze,* az olcsóbb cigarettákhoz hozzá sem nyúlt. A rendőrség keresi a vakmerő trafikbetörőt.

— **Kivételes hadigondozási igazolványok.** A Budapesti Közlöny vasárnapi száma közli a honvédelmi miniszter rendeleteit *a munkaképtelen hadirokkantak és a 24. életévüket betöltött volt szülőtlen hadiárváknak „kivételes hadigondozási igazolvánnyal" való ellátásáról* és a munkaképtelen tüzharcost eltartó családtagjának *az alkalmaztatási kedvezményekre* feljogosító igazolvánnyal való ellátásáról.

— **Verekedés éles hentesbárddal.** Vasárnap délután véres verekedés játszódott le *Pestszentlőrincen* a Pókay Árpád-utcában két hentesegéd között. *Csomor* Gyula összeverekedett *Tóth* Rezsővel. *Csomor a nála levő élesre fent hentesbárddal Tóthot fejbesujtotta,* majd a karjára is több ütést mért. *Tóth* a bárdcsapások alatt a földre zuhant és eszméletét veszítve terült el. A kispesti mentők *Tóthot* sulyos, életveszélyes állapotban a Szent István kórházba szállították. Csomor ellen megindult az eljárás.

— **Házasság.** *Földes* Ily és *Vajna* László vasárnap házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.) — *Szekeres* Anikó és *Reich* Tibor jegyesek. — *Fáber* Vilma és *Somkuti* Vilmos szombaton este fél 6-kor tartják esküvőjüket a VIII. kerületi plébániatemplomban.

Rómától New-Yorkig, Budapesttől Tókióig feltárul a világ a

rádió-

hallgatónak

Kérdezze meg ismerősét, miért nincs még rádió'a!

Régi pesti rímek

Irta: Farkas Imre

Karácsonyi ünnep táján,
Régmult idők mesefáján
Kigyul az én mécsem is,
Mintha ujra ifju lennék —
Szép ajándék, drága emlék
Kijut itt-ott nékem is.

Váci-utca, tündérálom:
Marton boltját megcsodálom
— Képet, márványalakot —
Emitt Porfi, amott Quentzer,
Itt veheti meg az ember
A divatos kalapot.

És divatot aki diktál,
Jó Grommon, az államtitkár
Gomblyukában ibolya,
Jó Emma, a szőke csoda —
Amott ragyog doktor Boda
Barátságos mosolya.

Mindenfelé nyájas arcok.
Itt Polonyi Géza harsog
Sorsunkról, mely „szolgai" —
Gerbaud felől, át a téren
Ki érkezik fiákkeren?
Köszönj neki — Jókai!

Ujabb kocsi... vigan kiszáll
Könnyü frakkban Szapáry Pál.
Ékes dámák környezik —
Jó a kedves, bodros Küry
— Szemek kereszttüzét türi —
S Ujházink uj nőt les itt.

Ezer csomag, szép ajándék,
Megy haza a gyerekjáték:
Kocsi, bábu, katona.
Szóló szöllő, csengő dió —
Nincs gramofon, nincs rádió
S repülőgép-masina.

Itt járok a régi Pesten
Ezer emlék az uttesten
Vélem együtt áthalad —
S fölriaszt egy bugó jajszó:
Soffőr tülköl — két nagy autó
Fékez... jaj, még rámszalad!...

KARÁCSONYRA!

Kosztüm-, kabát- és ruhakelmék, tiszta selyem- és műselyem-anyagok, mosókelmék, flanellek *leszállított árakon!*

BINÉT és BARNA

Deák Ferenc-utca 18

Kétszáz árdrágitási ügyben folyik a vizsgálat

— *A Hétfő Reggel tudósitójától.* —

A valutaügyészség Szent István-körúti helyiségében folyik a munka az *árdrágítók ellen tartott razziák és az árdrágitások ügyében érkezett feljelentések kivizsgálására.* Vasárnap beszéltünk

dr. Kotsis Miklós ügyészségi alelnökkel

a valutaügyészség vezetőjével, aki a következő tájékoztatást adta:

— A legnagyobb körültekintéssel folytatjuk a vizsgálatot minden árdrágító visszaélés ügyében.

Eddig 200 ügyben folyik a vizsgálat.

A karácsonyi vásár idején még fokozottabb figyelemmel kisérjük a közszükségleti cikkek áralakulását

Ötven detektiv kizárólag az árdrágító visszaélések ügyében nyomoz és vesz részt az ugynevezett árellenőrző razziákon, amelyeket a közel jövőben meg fogunk ismételni.

Elsősorban textiláruk, ruhaneműek, élelmiszerek és más közszükségleti cikkek árát vizsgáljuk és ahol árdrágító visszaélést tapasztal az ügyészség, nyomban megindítja az eljárást. A törvény szigoru büntetést szab ki az árdrágitókra:

öt évig terjedhető börtön a maximális büntetés,

ezenkivül az iparigazolvány elvonását mondhatja ki és 10.000 pengadást szabhat ki a bíróság. Az árbíróság *soronkivül* tárgyalja ezeket a büncselekményeket.

Budapesten bujkál a miskolci gyilkos

— *A Hétfő Reggel tudósitójától* —

A budapesti rendőrség péntek éjszaka óta üldözi a miskolci gyilkosság gyanusitottját, *Debnár* György 36 éves miskolci soffört, aki *a miskolci Népkertben agyonlőtte Gáspárfalvy Ferenc OTI-tisztviselőt.* A miskolci rendőrség megállapitása szerint *Debnár* soffőr, aki *valóságos specialistája a szerelmes párok megzsarolásának,* a merénylet után *nyomtalanul eltünt miskolci lakásáról.* A jelek szerint *gigjárták azokat a helyeket, ahol* több rokona lakik. A miskolci rendőrség rádiókörözése után

a detektivek serege inditotta meg a hajszát Debnár kézrekeritésére.

Szombatra virradó éjszakán razziát rendeztek a külvárosban, *végigjárták azokat a helyeket, ahol a gyilkossággal vádolt soffőr megbujhat, de nem akadtak nyomára.* Vasárnapra virradó éjszaka is folyt a razzia és ekkor már több olyan adatra bukkantak a detektivek, amelyek kétségtelenné teszik, hogy

a zsaroló soffőr a fővárosi alvilág segitségével igyekszik eltünni a rendőrség elől.

Több helyen látták Debnárt megfordulni az éjszaka folyamán. A személyleirás, amelyet a gyilkos soffőrről kaptak a detektivek, igy szól: *szürke ruhát, felöltőt és szürke micisapkát viselő, 160—165 centiméter magas, nyirott bajszu, barnahaju fiatalember. Az orrán régott sebhely látható.* A személyleirás pontosan ráillik arra az egyénre, akit

az éjszaka több helyen láttak megfordulni.

Mindenütt csak néhány percet időzött, majd tovább menekült. A detektivek felkeresték *Debnár* budapesti rokonait is, de *a soffőr eddig egyik rokonánál sem jelentkezett.* Vasárnap hajnalban már azt hitték a detektivek, hogy sikerül a miskolci gyilkost elfogni, mert olyan értesitést kaptak, hogy *Debnár* az egyik angyalföldi kocsmában tartózkodik. Kisiettek a detektivek a megjelölt helyre, de kiderült, hogy *az illető hasonlit ugyan Debnárra, de nem azonos vele.*

A gyürü mindjobban szorul Debnár György körül

és valószinüleg hamarosan kézrekerül. Miután cselekményét lőfegyverrel követte el, kézrekerülése esetén *a statáriális biróság itélkezik felette.*

2200 szegény gyermeket ajándékozott meg a TÉBE

A *Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete* vasárnap délelőtt rendezte tizennyolcadik, hagyományos gyermekfelruházó karácsonyi ünnepségét a Tőzsde kupolacsarnokában. *Budapest legszegénybb gyermekei kaptak ez évben is ajándékokat, télikabátot, cipőt, kötött kabátot és cukorcsomagocskát.*

Összesen 2200 szegénysorsu gyermek részesült a TÉBE adományaiban.

A kormányzó hitvese ebben az esztendőben is kitüntette a fővárosi pénzintézeteket a karácsonyi ünnepélyen való megjelenésével.

A főméltóságu asszony a sorfalat álló gyermekseregelőjenzése közben haladt fel a kupolaterembe,

ahol a fővárosi pénzintézetek vezetői fogadták. *Hegedüs* Lóránt, a TÉBE elnöke fehér szegfücsokrot adott át Magyarország első asszonyának, akit hódoló szavakkal üdvözölt. Kiemelte, hogy különös jelentőséget ad az ünnepségnek, hogy *most először állitott fel a TÉBE magyar karácsonyfát:*

a Kárpátokból érkezett a többméteres fenyő.

Ezt a főméltóságu kormányzó urnak köszönhetjük! Hegedüs után *Szebeny* József, a főváros közjótékonysági ügyosztályának vezető-tanácsnoka intézett köszönő szavakat a főméltóságu asszonyhoz.

A karácsonyfaünnepélyen megjelentek között ott volt a többi közt *Reményi-Schneller* Lajos pénzügyminiszter, gróf *Teleki* Pálné, *Keresztes-Fischer* Ferencné, *Baranyay* Lipótné. A közoktatásügyi minisztériumot *Huszka* miniszteri tanácsos képviselte, a főváros részéről ott volt *Felkay* tanácsnok is. A tőzsde tanácsát *Tormay* Béla alelnök képviselte. A pénzintézetek vezetői között ott láttuk: *Fabingi* Tihamért, a Hitelbank vezérigazgatóját, *Lamotte* Károlyt, gróf *Romanelli* Guidót, *Ruberti* Szilviót, *Iklódi Szabó* Antalt, *Madarassy-Beck* Marcell bárót, *Walkó* Lórántot, *Rapoca* Jenőt és még másokat.

Hat öngyilkosság — egy éjszakán

— *A Hétfő Reggel tudósitójától* —

Vasárnapra virradó éjszakán és a hajnali órákban

hat öngyilkosság és öngyilkossági kisérlet történt a fővárosban.

Mészáros Erzsébet 21 éves leány a Gergely-utca 46. sz. házban *megmérgezte magát.* — *Szabó* János 36 éves postaaltiszt, aki a Dob-utca 51. alatt lakik, *ismeretlen méreggel kisérelt meg öngyilkosságot.* — *Rezső* Jenő 60 éves vendéglős Belső-Jászberényi-ut 16. alatti lakásán *kinyitotta a gázcsapot* és már eszméletlen volt, amikor rátaláltak. — Egy *tizenhatéves leány* az Egresi-ut 20. számu ház

második emeletéről a kövezett udvarra vetette magát

és *életveszélyesen* megsérült. — Az *Epreserdőben,* közel a Soroksári-uti vámházhoz, hajnalban *felakasztva holtan találták Pelle Ferenc 39 éves gyárimunkást.* — *Szigeti* Ilona 29 éves *varrónő* Cseklész-ut 17. alatt *nagymennyiségü méreggel kisérelt meg öngyilkosságot.* Állapota *sulyos.*

— **Gyermekfelruházás az Erzsébetvárosi Polgári Szabadság Pártban.** Mint minden esztendőben, ugy ez évben is, *100 szegény gyermek kapott meleg téli ruhát* az Erzsébetvárosi Polgári Szabadság Pártban. A felruházási ünnepélyen *Magyar* Miklós mondott beszédet.

— **A hadirokkant üzletszerzők, utazók és a zsidótörvény.** Az üzletszerzőket és utazókat a kormány, hir szerint, nem általános érvényü rendelettel, hanem *egyes vállalatok felterjesztésére* fogja a második zsidótörvény hatálya alól mentesiteni, *mindenkor a közgazdasági élet zavartalanságának figyelembevételével.* A mentesités *meghatározott személyekre* fog szólni, különösen azokra, akik tekintélyesebb iparvállalatok *hazai termékeinek elhelyezésével* foglalkoznak több mint egy évtized óta. Egyenlő feltételek mellett, értesülésünk szerint, a *hadirokkantak* lesznek előnyben részesitendők, továbbá azok az üzletszerzők, akik *már az első zsidótörvény életbelépte-kor is ezt a foglalkozást folytatták.*

— **A fehérsport hivei** ajándékot kaptak a hazatért Kárpátaljától. Az Engadin és Tirol siterepeivel vetekedő fenyvesekkel szegélyezett és méteres porhóval boritott alpesi simezőkön a sisport minden szépsége megtalálható. Kőrösmező a Kárpátalja legmagasabban fekvő ideális télisporthelye.

Nikotex-Darling — karácsonyi csomagolásban!
Szivart, cigarettát karácsonyra! Külön karácsonyi Memphis készül!

2 órán belüli igazolványképek 3 darab összesen 2 pengő
„PÁRISI FOTO"
KOLB ELEK, Párisi Nagy Áruház épületében

Tangóharmonika
40 pengőtől
Marnitz Tangóharmonika szakuzlet
VIII, József-körút 37 39
Képes árjegyzék ingyen!

Az olasz óceánjárók rendszeresen közlekednek

HÉTFŐ REGGEL

Mária Ilona

Szép német film a magyar szabadságharcról

Ez a Mária Ilona fiatal magyar hölgy. Bécsben ment férjhez s hamar megözvegyült. 1848 tavaszán egy udvaribálon — ahonnan egyébként kiutasitják a magyar tiszteket — megismerkedik *Schwarzenberg* herceggel, a politikussal. Egymásba szeretnek. Schwarzenberg külügyminiszter lesz s szeretne egyezséget kötni a magyarokkal. Mária Ilonát küldi *Kossuthoz* és *Görgeyhez*. A fiatal asszony elvégzi feladatát, de már késő: a jóságos, de tutyi-mutyi Ferdinándot lemondatták. Windischgrätz hadai megindultak Pest felé.

Itt kezdődik a dráma. Mária Ilona ugy érzi: *eszköznek* használták, *becsapták*. Szereti a herceget és szereti hazáját. *Választ kell*, s ennek a választásnak minden izgalmát, drámaiságát, szépségét megmutatja a film második fele.

Megvalljuk, féltünk kissé ettől a Neu-Babelsbergben készült magyar filmtől, de *kellemesen csalódtunk*. Szögezzük le mindjárt, hogy *magyar szempontból kifogástalan*, s egy-két anakronizmus, apró történelmi tévedés nem esik sulyosan a latba. (Az egyetlen, ami néhány másodpercre zavar: Kossuth és Görgey *tulságosan is poroszos és hebehurgya németséggel* beszélnek...) A magyar szabadságharc jelenetei *felségesen szépek*. Sokáig nem fogjuk elfelejteni *a magasraemelt, szüzmáriás lobogóval vágtató magyar huszárokat*, amint a trombita trarájára, a Rákóczi-induló himnusszá fokozódó hangjai mellett, kivont karddal rontanak az ellenségre!... (Egy-két magyar rendező tanulhatna belőle...)

Mária Ilonát *Wessely* Paula játssza. Még sohasem volt ilyen jó. *Erő* van benne, az a furcsa, kivülről nem látható *asszonyi* erő, amely még igy, filmen keresztül is elragadja és föllelkesiti az embert. Ez az okosarcu kis bécsi asszony *drámaiságot* visz a fakóbb jelenetekbe is, az igazi drámai pillanatokban pedig valósággal lángralobbantja a filmszalagot. Willy *Birgel* fess és férfias, mint mindig, viszont *a szokottnál sokkal-sokkal kedvesebb, jobb*. Hörbiger Pál V. Ferdinándja.

A hölgyek a sajtóbemutatón *könnyeztek* is, de mosolyogtak is. Azt mondják, *ebből lesz az igazi siker*.

Jazz olimpiász a Zeneakadémián. Karácsony első napján, közreműködnek többek közt: Békeffy László, Anita Best, Feleki Kamil, stb. és 24 tagu jazz-zenekar.

A
legnagyobb siker !!!
Zsúfolt házak

A kirchfeldi pap

harmadik héte is prolongálva
kizárólag az
OMNIÁBAN

Színház Mozi Szórakozás

Mi a magyar?

Napok óta mindenhova magammal cipelek egy vaskos könyvet. Munka közben belepillantok, ujság helyett ezt veszem elő a villamoson és rég kihült már a kalyha, amikorra éjszaka abbahagyom. Olvasás közben gyakran az az érzésem, hogy ezt a mondatot, vagy azt a részt *plakáton kellene kiragasztani, hadd tudja meg mindenki.* A könyv cime *„Mi a magyar?"*, *Szekfü* Gyula szerkesztette és tizenhárom iró s tudós irta. Furcsa s a mai időkre jellemző, hogy az első tanulság a hatszázoldalas könyv nyomán — *negativum*. Először csak azt látja az ember tisztán, mi *nem* magyar. *„Csak?"* Kár is ezt lebecsülni. Ma talán ez a *fontosabb*.

Tudni kell, hogy *nem magyar* az az elmélet, amely kizárólag a *faji származás* alapján akarja eldönteni, ki a magyar! *Nem magyar az* a gondolkozás, amely azt nevezi nemzetinek, ami más földön nemzeti. *Nem magyar az*, aki kiabál, amikor beszélhetne s beszél, amikor hallgathatna. S legföképpen nem magyar az, aki *sajátmaga és cimborái számára kizárólagossági joggal ki akarja sajátitani a magyarságot.* Ilyen *„szabadalmazott magyarok"* első hangjukkal elárulják, hogy *külföldi patentot szabadalmaztattak*. Sőt a hatalmas kötet egyik nagy tanulsága ez is: aki *egy-két szóval, szólammal hamarjában rávágja, mi a magyar*, annak fogalma sincs a magyarságról, de az emberségről sem.

A könyv talán nem is elsősorban azoknak iródott, akik nem tudják, mi a magyar, hanem azoknak, akik *azt képzelik, hogy tudják!* Aki igazán tudja, nem beszél róla, *nem házasitja össze pártprogrammal*, hanem egyszerüen, becsületesen *éli* és életével mutat példát a tétováknak. Ilyenek a könyv irói maguk is. Előljáróban mindannyian bevallják, milyen óriási küzdelem után tudták csak irásba foglalni azt, amit tudnak, éreznek és élnek a magyarságról. A *nemzet kevesekben él* — mondogatták nálunk negyvennyolc után. Akik e kötetet irták, ezekhez a kevesekhez tartoznak.

Magát a szerkesztőt kell elsőnek emliteni! *Szekfü* Gyula *„A magyar jellemről történetünkben"* irt. A szabadságszeretetet állitja történetünk tengelyébe s ezzel tanulmányát *forrón időszerüvé teszi. A külső szabadságot elválaszthatatlannak tartja a belső szabadságtól:* ismét követeli a *„szegénység szociális nagykorusitását"*. A „Mi a magyar?" kérdésre a választ legösszefoglalóbban *Babits* Mihály gyönyörü, legnagyobb verseinek hőfokán tüzelő tanulmánya adja meg. Felejthetetlenek például a magyar lakosságról irt szavai. Iskolában kivülről meg kellene tanitani a gyerekekkel befejező szavait: *„Nemzet vagyunk*, a szó régi, szellemi, jogi, erkölcsi értelmében: *nem pedig faj* a tülekedő fajok között, se nem valami nyomorult kicsiny erőlködés a nagy erők félelmetes csataterén. Csak nem akarunk ilyenné válni? *Meg kell maradnunk nemzetnek, léleknek, szabadnak, nemesnek, alkotónak*. Nem átváltozásra, magunkból való kikelésre van szükségünk. Inkább magunkhoz való *visszatérésre*. Magunkbaszállásra."

A magyarság külföldi arcképét ezer esztendő irásos bizonyitékai alapján *Eckhardt* Sándor foglalja össze szellemesen. Az egész kötet az önismeret szolgálatában áll: *Keresztury* Dezső a „Magyar önismeret utját" vázolja fel, helyenkint vörösmartyas mélységeket érve el. *Bartucz* Lajosnak, az európai hirü, neves antropológusnak tanulmánya *a legszakszerübb és a legcsattanóbb felelet minden fajmitoszra. Zsirai* Miklós és *Zolnai* Vilmos a magyar nyelv és a stilus mibenlétét elemzi. *Kerecsényi* Dezső és *Farkas* Gyula a költőket hivja tanuságtételre és *„egy se birta mondani, hogy éljen Eduárd"*... *Viski* Károly a néprajz tükrében vizsgálja a népi jelleget. *Kodály* Zoltán irása legszebb kompozicióihoz méltó tisztaságban, szépségben, magyarságban. Ennek az irásnak módja, a gondolatok fordulása, a mondatok füzése egymagában is felelet a kérdésre: mi a magyar. *Gerevich* Tibor a müvészetről ir, sok szép képpel is megvilágitja *mi a müvészetben az igazán magyar*.

Ezt a könyvet nem lehet elolvasni, állandóan *olvasgatni* kell benne, mint Petőfiben, Adyban. S ha majd három-négy emberöltő távolából egy igaz s tiszta magyar korunkat fogja tanulmányozni, *az egyetlen könyv eltakarja majd előle napjaink sok embertelenségét s magyartalanságát.*

Boldizsár Iván

Tarzanból — nagyfilm lett

Azonkivül: Tarzannak fia is „született"

1. Eddig olyasféleképpen voltunk a Tarzan-filmekkel, mint a detektivregényekkel. Mindenki olvassa őket, de senki sem vallja be. A Tarzanokat is megnéztük nagytitokban valamelyik kisebb moziban, de utána nem nagyon beszélgettünk róla a társaságban. Hát ez most Tarzan mester uj filmjével egycsapásra megváltozott. Tarzan szalonképes lett!

2. Elsőrangu a rendezése, jó a meséje és végre sikerült elhagyni azokat a gimnazista-fantáziára való öserdei grand-guignolokat, amelyek a Tarzan-filmeket másodrendüvé fokozták. (Megmaradt persze Tarzan hires-nevezetes üvöltése, meg a liánokon való ugrálás fáról-fára.)

3. A film fő-fő vonzóereje ezuttal nem Jonny Weismüller dzsungel-akrobatikája, nem is Maurcen O'Sullivan háziasszonyi szorgoskodása, sőt még csak a rengeteg szelid s vad állat sem. Hanem egy öt éves kisfiu, Tarzan fia. Amit ez a kisfiu csinál, egyenesen lélegzetállitó! Ugyanugy lendül fáról-fára, mint Weismüller, ugyanugy kuszik, mászik, fut, birkózik és ugyanugy tud bánni az állatokkal. Igazán vétek ezt a gyereket meg nem nézni!

4. Két jelenetre hivjuk még fel a figyelmet. A egyikben Tarzan és fia a viz alatt bujócskát játszik. Ennél szebb, festőibb képeket még nagy revükben sem láttunk. A másik Tarzan támadása elefántjaival az ellenséges néger törzs ellen. Ragyogó és félelmetes!

ŐSZINTE MOZIKRITIKA

****

4 toll

Monumentális Korda-film

Félelmetesen nagyszerü ez a film! Hibát még keresve sem lehet benne találni. Minden jelenete színészi és rendezési remekmü, az egész pedig a férfiasságnak, a bátorságnak és a hazafias érzésnek pátosz nélküli hőskölteménye. Meséje elsőrangu. Tele van finomságokkal, emberismerettel, okos nemzeti Propagandával: ugylátszik, mégis több a pletykánál, hogy Korda Sándor filmjeinek első számu tanácsadója, sőt talán társszerzője Sir Robert Vansittart, a brit kormány legfőbb külügyi tanácsadója... A történetet még vázlatosan sem lehet elmondani. Ugy kezdődik, hogy egy hires angol katonacsalád fia kedve és meggyőződése ellenére katonatiszt lesz. Mikor ezredét Egyiptomba vezénylik a lázongó dervisek ellen, lemond rangjáról, s otthon marad. Három legjobb barátjától, tiszttársától az indulás napján három fehér tollat kap. Ez Angliában azt jelenti: „Gyáva fráter vagy, megvetlek." Még aznap megkapta a negyedik tollat is, menyasszonyától. Erre ő is elmegy Egyiptomba, hogy visszaadhassa barátainak a tollakat. Álruhába öltözik és leirhatatlan kalandok után — stop. Egy szót se többet! Tessék a filmet megnézni, miután elővételben gondoskodtak jegyről. Ugyis hiába mondanók el a történetet, még csak megérzékeltetni sem tudnók a sivatagi szines felvételek tikkasztó élethüségét, a kartumi ütközet hallatlanul érdekes jeleneteit (a legjobb csatajelenet, amit filmen eddig láttunk!), vagy a vidéki angol kastélyok tölgyfaburkolatos, ódon termeit, amelyek szépsége, romantikája megsokszorozódik a szines képeken. Joggal lehetünk büszkék a három Korda-fivérre, akik ezt az óriási és nagyszerü filmet alkották. *(Scala.)*

****

A férj közbeszól

Siker, siker, siker

Nem is kellett valami nagy kritikusi tudomány ahhoz, hogy a mult héten megjosoljuk ennek a tündéri, bübájos, szellemes, csipősen mulatságos bohózatnak átütő sikerét. Minden benne van, amit a mozilátogató, különösen pedig a pesti nézö szeret: vidámság, izgalom, fordulatos mese, nagyszerü színészek s ráadásul még egy kis magyar iz is. A közönség ugy mulat, mint egy békebeli francia vigjátékon a Vigszinházban... Claudette Colbertnél jobb vigjátéki színésznő ma nincs is! (Corso.)

*

A gorilla

Nevetünk is, bosszankodunk is

Emlékeznek arra az elemista viccre: *„Fán függ, zöld és ketyeg: mi ez?"* — „A falevél." — *„Jó, de miért ketyeg?"* — „Hogy nehezebb legyen kitalálni." Nagyjából ilyen a 3 Ritz uj filmje. Bünügyi bohózat akarna lenni, a grand-guignol egy-két ügyes kicsúfolásán nevetünk is, de hiányzik a Ritz-filmek éltetőeleme: *az ötlet*. Közben *nem értjük mi történik*, a végén pedig minden ugy összezavarodik, hogy elölről kellene kezdeni az egészet. (Azaz, hogy — *ezt inkább mégse.*) A Ritzek igazi müfaja a dzsesszes, táncos komédia, ebben a „prózai" szerepben, folytonos ijedezésükkel egyhanguakká válnak.

KAMARA VARIETÉ Teréz-körut 46 T.: 119—363, 121—845

ÓRIÁSI SIKER!

KICSUDA MAGA?

Gerard, Halmay, Dolly Hopkins, Gábor Magda, Kemény Erzsi, Dán Klári és 12 attrakció felléptével!

Naponta ½6 és ½9 órakor, vasárnap ½3 órakor is.

Karácsonyi gyermekmatinék: dec. 25, 26 és 31, jan. 1-én d. e. ½11-kor.

A
VIGSZINHÁZ
Karácsonyi ujdonsága
Szombaton, december 23-án először
PÉTER
egy tisztességes ember komédiája
3 felvnásban.
Irta: Aszlányi Károly
Személyek:
Ureghy Demeter . . Góth Sándor
Klára, a leánya . . Muráti Lili
Etel néni . . . . Ladomerszky Margit
Egressy Odön . . . Rózsahegyi Kálmán
Ureghy Péter . . . Dénes György
Viktor, Péter inasa Altay Andor
Dr. Kovács Péter . Szilassy László

a Nemzeti Szinházban Racine-jubileum

Nemes hagyományaihoz hiven a klasszikusok kultuszát szolgálta a *Nemzeti Szinház* Racin trecentenáriuma alkalmával az *Andromache* és a *Pereskedők* előadásával. Előbbit *Kállay* Miklós, utóbbit *Illyés* Gyula forditotta magyarra. A két különböző müfajhoz tartozó irodalmi értéket hiba volna mai mértékkel mérni, hiszen előadásukkal nem a mindennapi „fogyasztó közönségnek", hanem a klasszikus irodalomnak és önmagának is tartozott a szinház. Természetes, hogy a beszámoló sem terjedhet ki egyébre, mint a keretre, amelybe a rendezés ezt az antik képet beillesztette, továbbá az előadásra, a színészi munkára. Mindkettő méltó volt az ország első szinpadához. *Mátray* Erzsi festői megjelenésü, halkszavu Andromachéja mellett *Tőkés* Anna félelmetes drámai erővel, tökéletes hangmuzsikával, a lélek világát beszédesen kifejező arcjátékkal mintázta meg a királyian pompás Hermionéi. A legnagyobb drámai feladatok megoldására hivatott *Szabó* Margit és *Eőry* Kató alakitása teljes elismerést érdemel. *Abonyi, Lehotay, Forgács* és *Onody* a Nemzeti Szinház régi klasszikus előadásainak forró levegőjét hozták a szinpadra. A *Pereskedőket* groteszk kabaréstilusban hozta szinre a rendezés. Az a kár, hogy a fordító *rüzsről és bárról beszélteti Racin embereit*. A szinház fiatal gárdája, *Gobbi* Hilda, *Olty* Magda, *Makláry, Ungváry, Apáthy* és nem utolsó sorban az egyuttal rendező *Major*, bebizonyitotta, hogy ezt a komédiát ugy kell játszani, ahogyan a Nemzeti Szinházban eljátszották.

Farsangi esküvő

Hagyjatok otthon minden kényesebb irodalmi követelményt és nagyon jól fogtok mulatni! Ha ennek a felhivásnak eleget tesz a közönség, sokáig fog jól mulatni *Szalay László* zenés szindarabján, amelyet a *Belvárosi Szinház* mutatott be és amelyhez zenét *Buday* Dénes szerzett. A jólismert öreg *Szuhay* praktikáival, szinte gyermekiesen naiv komikus helyzetekkel állunk szemben, amelyeket a szerző régi irásaiból jól ismerünk. A magyaros nyelvü szerény kis szinpadi munkát a szinészek játéka viszi a siker felé. Elsősorban *Eszenyi* Olgát kell emliteni. Kitünő *Egyed* Lenke, *Dánis, Gárday, Boray, Sármássy*, mig *Bilicsy* elbibázott maszkban játszott. *Kiszely* Ilona, *Simon* Marcsa, *Tompa, Bánhidy* és *Görbe* jeleskedett.

V. gy.

Megérkezett a „Csapda". Megérkezett Párisból a legujabb francia filmszenzáció a *„Csapda"*. Ennek a filmnek majdnem minden szerepét sztárok játsszák, élükön Maurice *Chevaliervel*, Eric von *Stroheimmel*, Pierre *Renoirral* és Marie *Déával*, a francia film legujabb és talán legszebb felfedezettjével.

Gyermekek

önként kérik a hashajtót, ha egyszer Darmolt kaptak. A Darmol ize kitünő és fájdalom nélkül hat. Ezért szereti a gyermek. DARMOL

Tudja már, hogy karácsonyra hol vesz olcsón és jól szőnyeget?

Klein Ödönnél IV., Kossuth Lajos u. 2 (Városház-utca sarok)

Óriási választék elsőrendü, általam készitett békésszentandrási magyar perzsa, szinpompás torontáli, továbbá gyári szőnyegekben

Gerevich Tibor művészet-
történész, Máramarosszigeten szül. 1882. A bpesti
egyetemen Pasteiner Gyula tanít-
ványa, ~~[illegible]~~ 1908-tól a N. Múzeum
tisztviselője, ~~[illegible]~~ volt majd esztergomi
~~[illegible]~~ primási kaptár ugazgatója
lett. Jelenleg a keresztény arches-
logia tanára a bpesti egyetemen.
~~[illegible]~~ és ugazgatója a pó-
nai Magyar Tört. Intézetnek.
Főleg az olasz festészet történe-
tével foglalkozik. Önálló
művei: Az aranyosiag
elméletének és gyakorlatá-
nak története a művészet-
ben (1904) Lorenzo Costa (1912) A
Krakó Czartoryski-kép-
tár olasz mesterei (1917) stb.

égi nyomda Budapest.

MDK

Gerevich Tibor, egy.tan.
a Müemlékek Orsz.Bizottságának elnöke

irta " Magyarország müvészeti emlékei" c. könyvet. /Árpádházi királyaink korá[illegible] müvészetének teljes anyaga, [illegible] román[illegible]kori magyar müvészet, stb. - Rengeteg uj anyagot tartalmaz, amely a középkori müvészeti kulturánkat legjobb nyugati szinvonalon mutatja be. /

Nemzeti Ujság. 1938 okt. 30. 28.1.

MDK

Gerevich Tibor műtörténész a Magy.Nemzeti Muz. igazgató-őre

Tagja volt a Monzában rend.iparműv.kiáll.nemzetközi biráló bizottságának.
Olasznyelvű előadást tartott a kiállitáson a magyar iparművészet reneszánszkorbeli gazdagságáról és mai vezető szempontjairól.

Cikk: Kiállitások.

Magyar Iparművészet, 1924. 37.l.

MDK

Gerevich Tibor

Móricz V.dr.: Tavaszi kiállitások. Kelet Népe 1941. márc. 15.

MDK

Gerevich Tibor

Zámborszky Ilona: A magyar Országház. Bpest. 1937. 47.l.

GEREVICH Tibor

Az Országos Egyházmüvészeti Tanács megalakulásában
jatszott szerepéről

l A püspöki Kar tanácskozásai.
Bp. 1984 163-164., 169. p.

1987-ben megjelent. A beszámo
kéziratát az Akadémiai Kiadón

A megjelent kötet kritika
vegyesnek mondható: jelzi a m
hasonló,nagy vállalkozások er
tatását. A munka nagyságának
ez a szakmai közvélemény magá
célkitüzést vonja kétségbe, s
szerü adatgyüjteményekkel, a
monografikus/ formáival. E sz
kivül jogos - forrása a hazai
/ezen belül az Akadémiai Kiad
nézve ugyan - ujabb befejezet
konkrét tapasztalattal.

A szintézist azonban a h
/és több mint egy évszázada e
tartjuk, elkészitését fontos

A szintézis munkálatainak
fennállásának elsődleges ért
valamint az egyes témakörökbe
megfontolandónak itéljük.

Gerevich Tibor, művészettörténész, akadémikus (1882–1954).

Supka Magdolna művészettörténésznek az egyetemen Gerevich Tibor volt a professzora, kapott ösztöndíjat, leküldték öt Rómába.

Studió '84

1984. IX. 18. TV-1. 20.55 (Kereker).

GEREVICH TIBOR

Műemlékvédelmi Szemle
1993/1.

Entz Géza

EGYHÁZ ÉS MŰEMLÉKVÉDELEM A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

A magyar műemlékvédelem első négy évtizede tevékenységének fő területei Erdély, a Felvidék és a nyugati határvidék voltak. Tehát azok a történeti országrészek, amelyek kívül estek a hódoltságon, hiszen ott maradtak meg viszonylag sűrűn és túlnyomóan sértetlenül a korábbi századok építkezései. Ezek láttán szinte megelevenedik a 16. század három részre szakadt országa, középen a nagyrészt teljesen elpusztult hódoltsággal. E körülmény aligha csodálható, mivel nyilvánvaló, hogy a védelem is oda vonzódik, ahol a műemlékek tömegesen megvannak. A középső terület ugyan nem teljesen maradt ki a védelem és a helyreállítás hatósugarából, de az említett területek előnyben részesedett műemlékeihez képest kétségtelenül háttérbe szorult. A hazai műemlékvédelem kezdeteinek e sajátsága azt is jelentette, hogy a helyreállítások folytán lényegesen több ismeret tárult fel a többékevésbé peremvidékeken, mint az ország középső hányadán, ahol hajdan a legfontosabb művelődési és művészeti központok helyezkedtek el. Ezek pusztulása, mondhatnók eltűnése következtében a nyugati, felvidéki és erdélyi országsáv a helyi fejlődésen túl, nagy részben csupán a művészi központok kisugárzásáról tettek tanúságot, maguk a központok azonban valóságos mivoltukban ismeretlenek maradtak.

Az ország I. világháborút követő szétesése következtében a hazai műemlékvédelem tevékenysége természetszerűen az addig e szempontból kevéssé figyelembe vett középső területre összpontosult, amelynek túlnyomó hányada a 16—17. század folyamán leginkább letarolt hódoltsággal azonos, és az ország műemlékekben legszegényebb térségének bizonyul. Hozzá képest a megnyirbált ország nyugati fele, a Dunántúl is lényegesen gazdagabb, de ez is jócskán elmarad Erdélyhez és a Felvidékhez képest. Szemben ez utóbbi tájak városaiban, mezővárosaiban és falvaiban az I. világháború előtt szerzett műemlékvédelmi tapasztalatokkal a Trianon utáni ország — néhány kiemelkedő emlékétől eltekintve — szinte terra incognitaként jelenik meg. A magyar műemlékvédelem 1920 utáni legfőbb kényszerű feladata tehát e lényeges hiányosság felszámolása lett.

Kis túlzással megállapítható, hogy a maradék országban első lépésben meg kellett keresni a műemlékeket abból a célból, hogy velük foglalkozni lehessen. Így került fokozatosan előtérbe a forrás- és helyszíni kutatás, a tervezés és kivitelezés el nem engedhető előfeltétele, valamint a korábbi hasonló kísérletek után bekövetkezett helyreállítási módszerek követelménye. Műemlékvédelmünk munkaterületének erőteljes csökkenése szervezeti változást is hozott, amennyiben az addigi bizottsági tevékenységet a Gerevich Tibor által vezetett hivatal vette át. Az új szervezet céltudatosabb működést tett lehetővé. Megkezdődött néhány különösen értékes közép-

kori épület helyreállítása a húszas évek folyamán, például Szegeden a Demeter templom tornya, Feldebrőn a 11. századi plébániatemplom, Budán a domonkos templom tornya. Ezután következtek a harmincas évek ásatásokkal előkészített, illetve kísért igen jelentős munkái Székesfehérvár királyi bazilikájában, Óbudán, Visegrádon és főként Esztergomban, a királyi palotákban. Ezek egyedi fontosságukon túl megtették az első döntő lépéseket a történeti Magyarország föld színéről évszázadokra eltűnt művészeti és művelődési központjainak feltárására és bemutatására. E munkák a helyreállítások korszerű módszereinek kialakításában és meghonosításában is példamutató eredményeket értek el. A nagyszabású feladatok megoldásában kiemelkedő szerepet kaptak a magyar műemlékvédelem vezetőinek szoros olaszországi kapcsolatai. A helyreállítások módszerében már határozottan megjelent a tudományos kutatás igénye, amely mind erőteljesebben vonta be a forrás- és helyszíni kutatás kifejlesztését. Megjelentek az első korszerű feldolgozások az ország román kori emlékeiről, a főváros műemlékeiről, az ország kastélyállományáról, az esztergomi Keresztény Múzeum gazdag történeti és művészeti gyűjteményeiről, előrevetítvén a magyar műemléki topográfiai munkák szükségességének és halasztást nem tűrő megindításának követelményét. Az óbudai katonai amfiteátrum feltárása és bemutatása, a szombathelyi, savariai császári palota ásatása és feldolgozása jelentős római kori építészeti alkotásokat vontak be a hazai műemlékvédelem működési körébe. A középkori művészi központok feltárása mind a műemlékvédelem, mind a hazai építészet és művészettörténet számára új, igen lényeges távlatokat nyitott. Az áttörést e szempontból a székesfehérvári és főként az esztergomi munkák jelentik. Mindkettő a harmincas években meglepően gyorsan végrehajtott és magas színvonalú, ma is mintául szolgáló teljesítményt nyújtott. Mindkettő korai román stílusú egyházművészetünk kulcsfontosságú példája. Nemcsak önmagukban és hajdani művelődési szerepükben jelentősek, hanem keletkezésükben és hatásukban is. Egy csapásra rávilágítottak a magyarországi román kor alig ismert, európai értékű kezdeteinek korszakára, a királyi hatalom és a korabeli egyházi szervezet példás kulturális együttműködésére. Ez utóbbi a feltárás és a helyreállítás műemléki gyakorlatában ugyancsak lényeges szerepet játszott, és annak sikerét hathatósan elősegítette. A két hatalmas feladat megoldása méltó emléket állított Szent István 800 éves halála évfordulójának valamint az első magyar király születése és nyugvóhelye tiszteletének. Az államalapító uralkodót és korát megörökítő, terjedelmes három kötetet magában foglaló emlékkönyvet maga az esztergomi érsek szerkesztette, tanulmányait a korszak legilletékesebb szakemberei írták. Az esztergomi királyi, majd érseki palota feltárásával és helyreállításával kapcsolatos szellemi és gyakorlati munkában Lepold Antal prelátus kanonok végig együttműködött a műemlékvédelem kiváló vezetőivel: Gerevich Tiborral és Lux Kálmánnal. Gondos kutatás alapján megírta az említett emlékkönyvben István király ikonográfiáját és születése helyének történetét. A székesfehérvári, Szent István alapította Mária- bazilika feltárását és konzerválását nagyrészt az akkori megyéspüspök megértő támogatása tette lehetővé. Az 1930-as évek két kiemelkedő értékű műemlékvédelmi munkája nemcsak szigorú szakmai, hanem az állam és az egyház gyümölcsöző kulturális együttműködése szempontjából is követendő és fejlesztendő példájaként tartható számon.

E rövid áttekintés meggyőzően bizonyítja, hogy az I. világháború utáni mélyreható történeti változás a magyar műemlékvédelem történetében is fordulópontot jelentett. A két világháború közötti két évtized a kezdeti megtorpanás után fokozatosan megteremtette az ország hajdani, addig közvetlenül megismerhetetlen művészeti központjai feltárásának megkezdése, helyreállításuk és bemutatásuk korszerű módszereinek kifejlesztése által egy olyan koncepciózus és az új helyzethez alkalmazkodó tevékenység létrejöttének lehetőségét, amely minden lényeges feladat további kiindulását meghatározta, és egyúttal előkészítette azokat a törekvéseket, amelyek kibontakozása a II. világháború után minden nehézség ellenére a magyar műemlékvédelem számára, további cselekvése szakmai vezérfonalaként értékelhető.

Sit honor antecedentibus.
Illesse tisztelet azokat, akik előttünk jártak.

Géza ENTZ

KIRCHE UND DENKMALPFLEGE ZWISCHEN DEN BEIDEN WELTKRIEGEN

(Vortrag, gehalten in der Konferenz der Ungarischen Kirchengeschichtlichen Enzyklopädie-Stiftung und des Ungarischen Landesdenkmalamtes, am 24. November 1992.)

Die organisierte ungarische Denkmalpflege war seit der Gründung der Landeskommision der Baudenkmäler im Jahre 1872 bis zum ersten Weltkrieg noch auf dem ganzen, das Karpatenbecken völlig ausfüllenden Gebiet des historischen Ungarns tätig. Da die Mitte des Landes infolge der Türkenherrschaft grösstenteils zerstört wurde, wurde die denkmalpflegerische Tätigkeit überwiegend in Siebenbürgen, im damaligen Nordungarn und im westlichen Grenzgebiet verrichtet, in Gebieten, deren Baudenkmäler der in der Mitte des Landes erfolgten Zerstörung im Grunde genommen entgangen sind. Obzwar die denkmalpflegerischen Arbeiten nicht einmal in dieser letzteren Region wöllig fehlten, konnten sie sich damals noch nicht auf die beinahe völlig verschwundenen Kunstzentren des mittelalterlichen Landes erstrecken. Nach dem Zerfall des Landes, der dem ersten Weltkrieg folgte, konzentrierte sich die Denkmalpflege naturgemäß auf die bis dahin weniger beachteten mittleren Gebiete des Landes. So konnte unter anderen die archäologische Freilegung der alten Kunstzentren und die mit der Wiederherstellung verbundene Forschung der anderen erhaltengebliebenen Baudenkmäler in Angriff genommen werden. Die Forschung wurde ein grundlegender Faktor der modernen Denkmalpflege. Neben den profanen Zentren sind auch kirchliche Denkmäler in den Vordergrund gerückt, die sich von der bisherigen Unbekanntheit zwar fragmentarisch, aber eigentlich doch loslösten. Diese Arbeiten wurden von der Kirche wirksam unterstützt. Für die Zusammenarbeit boten der Erzbischof von Esz-

tergom und der Bischof von Székesfehérvár hervorragende Beispiele. In Esztergom muß die Mitwirkung des Prälaten und Domherren, Antal Lépold bei der Wiederherstellung des Esztergomer königlichen, später erzbischöflichen Palastes und bei der Bearbeitung der dortigen denkmalpflegerischen Tätigkeit erwähnt werden. Zwischen den beiden Weltkriegen bereitete so die von Tibor Gerevich und Kálmán Lux geleitete Denkmalpflege jene wissenschaftlichen und methodischen Perspektiven vor, die sich für die Denkmalpflege nach dem zweiten Weltkrieg zur weiteren Tätigkeit als geistige und praktische Leitfäden erwiesen.

Géza ENTZ

THE CHURCH AND THE PROTECTION OF HISTORIC MONUMENTS BETWEEN THE TWO WORLD WARS

(Paper read on the conference „Ecclesiastical History and Protection of Historic Monuments" 24th November 1992, organized by the Hungarian Ecclesiastical Historical Enzyclopedia Found and the Inspectorate of Historic Monuments.)

Following the foundation of the National Committee of the Historic Monuments in 1872, organized Hungarian protection of historic monuments was active on the territory of the historic Hungary in the Carpathian Basin. As the central part of the country was destroyed during the Turkish invasion, the protection of historic monuments was restricted mainly to Transylvania, to Northern Hungary and to the Western boundaries at that time; in territories, which were preserved from the destroying of other parts. Although the central part of the country did not totally lack protection work, but it was not present however in the artistic centres of the medieval country almost completely vanished since then. Following the First World War as a result of the division of the country, protection of historic monuments became centred on the central territories. Among others, this was the start of the archeological excavations of ancient artistic centres and research work in connection with the restoration of other remaining historic monuments. Research work became one of the basic factors of the protection of historic monuments. Beside secular centres religious ones were also discovered, and although fragmentarily, displayed. These works were assisted by the Church. The archbishop of Esztergom and the bishop of Székesfehérvár are outstanding examples of this cooperation.

A special mention should be made of Antal Lepold canon prelate in Esztergom having contributed to the restoration of the Royal and later Archiepiscopal Palace and the treatment of works of the protection of historic monuments there. Protection of historic monuments between the two World Wars led by Tibor Gerevich and Kálmán Lux thus prepared the scientific and methodological views which after the Second World War proved to be ideological and practical guideline for the further work of protection of historic monuments in Hungary.

római Accademia di Santa Luca tagja (t. 1937). Corvin-koszorú (1935). – Az Eötvös Kollégium tagjaként bp.-i, majd a berlini egy. en tanult, 1904-ben a bp.-i egy.-en bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1904–06-ban külföldön, főként Bolognában művészettörténetet tanult. 1908-tól az OSZK gyakornoka, 1911-től az MNM régiségtárának segédőre, majd őre 1911-től a bp.-i egy.-en az olasz műtörténet magántanára, 1924-től haláláig a művészettörténet ny. r. tanára; 1925-től a Római M. Akad. ig., majd kurátora. Az Esztergomi Ker. Múz. ig. A két vh. között vezető szerepet játszott a hivatalos művészetpolitika

irányításában. Segítette a „római isk."-nak nevezett műv. irányzat kibontakozását, melynek képviselői az irányítása alatt álló Római M. Akad. ösztöndíjasai voltak. A két vh. között a Velencei Biennále m. kormánybiztosa. Jelentős szerepet játszott az esztergomi kir. palota feltárásában. Az olasz művészeten kívül a m. művészet történetének egyes részterületeivel foglalkozott. A *Corvina* (Zambra Alajossal, 1921–38), a *M. Kat. Almanach* szerk. (1926–30). – **F. m.:** Az arányosság elméletének és gyakorlati alkalmazásának története a művészetben (Athenaeum, 1904); Donatello és az újabb művészettörténeti kutatás (Athenaeum, 1908); Tracce di Michelangelo nella scuola di Francesco Francia (Bologna, 1908); Le relazioni tra la miniatura e la pittura bolognese nel trecento (Rassegna d'Arte, 1909); A miniatúrafestészet, tekintettel a Corvin-kódexekre (Bp., 1911); A barokk festészet művészi fejlődése (Bp., 1912); A krakkói Czartoryski-képtár olasz képei (Bp., 1918); Egyházművészetünk jövője (M. Iparművészet, 1920); Kolozsvári Tamás, az első magyar képtáblafestő (Bp., 1923); Ipolyi Arnold (1823–1886) (Bp., 1923); A régi magyar művészet európai helyzete (Pécs, 1924); Alte ungarische Malerei (Berlin, 1924); Antonio Abondio császári és királyi udvari szobrász, festő és éremkészítő (Gr. Klebelsberg Kuno Emlékk. Bp., 1925); Ipolyi Arnold emlékezete (Bp., 1925); A modern egyházművészet (M. Kat. Almanach, 1927); Esztergomi műkincsek (Bp., 1928); L'arte antica ungherese (Roma, 1930); Művészettörténet (A m. történetírás új útjai. Szerk. Hóman Bálint. Bp., 1931; újra kiad.: A m. művészettörténet-irás programjai. Szerk. Marosi Ernő. Bp., 1999); Pasteiner Gyula emlékezete (Bp., 1933); Magyarországi művészet Szent István korában (Szt. István Emlékk., III. Bp., 1938); Magyarország románkori emlékei (Bp., 1938); A magyar művészet szelleme (Mi a magyar? Szerk. Szekfű Gyula. Bp., 1939; repr. 1992). – **Irod.:** Emlékkönyv G. T. születésének 60-ik évfordulójára (bibl.-val; Bp., 1942); Genthon István: G. T. (Műv.tört. Ért., 1955); Vayer Lajos: A korszak művészettörténetírásáról (Műv.tört. Ért., 1973); Tímár Árpád: A magyar műkritika főbb tendenciái a két világháború között (Műv.tört. Ért., 1973); Dercsényi Dezső: G. T. (Életünk, 1980); Dercsényi Dezső: G. T. születésének századik évfordulójára (M. Műemlékvédelem, 1984); Tímár Árpád: A korszak művészetszemlélete (M. művészet, 1919–1945, I. Szerk. Kontha Sándor. Bp., 1985); Bozóki Lajos: Politika és tudomány. A Műemlékek Országos Bizottságának megújulása G. T. irányítása alatt (1934–1945) (A m. műemlékvédelem korszakai. Szerk. Bardoly István, Haris Andrea. Bp., 1996); Pásztor Lajos: G. T. a Római Magyar Történeti Intézet működéséről 1924–1926 (M. Egyháztört. Vázlatok, 1996); P. Szűcs Julianna: A művészettörténész mint kultúrpolitikus. G. T. vonzásai és választásai (Kritika, 1997); Gosztonyi Ferenc: Akadémiai emlékbeszéd mint önarckép. G. T. és a „Pasteiner Gyula emlékezete" (Ars Hungarica, 2000).

GERÉZDI Rabán; 1937-ig *G.* János, 1935-ig *Scheidt,* *Kaposvár, 1914. szept. 26., †Bp. 1968. jan. 8.: irodalomtörténész. – Az

irodalomtud. kandidát
ban mint veszprémegy
veszprémi piarista gir
veszprémi hittud. fő
1937-ben belépett a p
dek-rendbe, ahonnan
től a pannonhalmi b
majd Rómában tanul
hallgatója, ahol 1942-
nári, 1943-ban bölcsés
zett. 1942-től a kispes
majd h. tanár, 1945-tő
1948–54-ben az Egy.
zetője, emellett 1945-
irodalomtört. int.-ébe
proszeminárium-veze
számára az ősnyomta
adásokat. 1956-tól az
régi m. irodalom osz
gyilkos lett. Főként a k
reformáció kori m. iro
lalkozott. *Balassi* Bál
ráfiájából csak az éle
(1968). – **F. m.:** Régi
és énekek. Clauser Mi
magyar humanista:
ságtudomány, 1942);
Benedek (Regnum, 19
és magyar barátai (M.
írók Katona Józsefig.
isk. tankönyv; Bp., 19
Sándorig. Baróti Dezs
fel (középisk. tanköny
és az erdélyi unitári
Irodalmi nyelvünk ki
dok. Horváth János Er
Pannonius válogatott
1953); Nagyszombati
1958); Benczédi Szé
világnak jeles dolgai
A magyar világi líra
Erasme et la Hongrie
littérature européenn
Pannonius (MTA N
Oszt. Közl., 1964); Ja
Ungheria. Bp., 1967
Balassi Bálintig (mű
1968). – **Irod.:** Bán
Közlm., 1968); Lukác
lára (ÉS, 1968); Tar
Kvszle, 1968); Varja

irodalomtud. kandidátusa (1963). – 1929–33-ban mint veszprémegyházm.-i papnövendék a veszprémi piarista gimn. tanulója, 1933-tól a veszprémi hittud. főisk.-n teológiát tanult; 1937-ben belépett a pannonhalmi Szt. Benedek-rendbe, ahonnan 1941-ben kilépett. 1937-től a pannonhalmi bencés hittud. főisk.-n, majd Rómában tanult, 1938-tól a bp.-i egy. hallgatója, ahol 1942-ben m.–latin szakos tanári, 1943-ban bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1942-től a kispesti áll. gimn.-ban óraadó, majd h. tanár, 1945-től az OSZK tisztviselője, 1948–54-ben az Egy. Kvtár kézirattárának vezetője, emellett 1945–51-ben a bp.-i egy. m. irodalomtört. int.-ében *Horváth* János mellett proszeminárium-vezető, a könyvtár szakosok számára az ősnyomtatványokról tartott előadásokat. 1956-tól az MTA Irodalomtört. Int. régi m. irodalom osztályának vezetője. Öngyilkos lett. Főként a középkori, reneszánsz és reformáció kori m. irodalom történetével foglalkozott. *Balassi* Bálintról tervezett monográfiájából csak az életút vázlatát tette közzé (1968). – **F. m.:** Régi Szent István himnuszok és énekek. Clauser Mihállyal (Bp., 1938); Egy magyar humanista: Váradi Péter (Magyarságtudomány, 1942); Az erazmista Komjáthy Benedek (Regnum, 1944/46); Aldus Manitius és magyar barátai (M. Kvszle, 1945); Magyar írók Katona Józsefig. Baróti Dezsővel (középisk. tankönyv; Bp., 1945); Magyar írók Petőfi Sándorig. Baróti Dezsővel, Waldapfel Józseffel (középisk. tankönyv; Bp., 1946); Erasmus és az erdélyi unitáriusok (Irod.tört., 1947); Irodalmi nyelvünk kialakulásáról (M. századok. Horváth János Emlékk. Bp., 1948); Janus Pannonius válogatott versei. Kiad., bev. (Bp., 1953); Nagyszombati Márton (Irod.tört. Közlm., 1958); Benczédi Székely István: Krónika ez világnak jeles dolgairól. Kiad. (Bp., 1960); A magyar világi líra kezdetei (Bp., 1962); Erasme et la Hongrie (Littérature hongroise – littérature européenne. Bp., 1964); Janus Pannonius (MTA Nyelv- és Irodalomtud. Oszt. Közl., 1964); Janus Pannonius (Italia ed Ungheria. Bp., 1967); Janus Pannoniustól Balassi Bálintig (műveinek bibl.-jával; Bp., 1968). – **Irod.:** Bán Imre: G. R. (Irod.tört. Közlm., 1968); Lukácsy Sándor: G. R. halálára (ÉS, 1968); Tarnai Andor: G. R. (M. Kvszle, 1968); Varjas Béla: G. R. (Kritika, 1968); Szuromi Lajos: G. R.: Janus Pannoniustól Balassi Bálintig (Kortárs, 1969); Holl Béla: G. R. (M. Kvszle, 1970); Horváth Iván: Szöveg (2000 [folyóirat], 1994).

GERGEI Albert; *Gyergyai,* 16. sz.: szép-história-szerző. – A *História egy Árgirus nevű királyfiról és egy tündér szűzleányról* c. história szerzője. Személyéről semmi bizonyosat nem tudni. Nevét a kezdő versszakok versfői (ALBERTVS G[Y]ERG[Y]EI) rejtik. Sokáig a Görgői olvasat alapján a Torna m.-i Görgőt tartották szülőhelyének. A Gyergyai értelmezés nyomán erdélyinek vélték (Gyergyó), akik viszont Gergeinek olvasták, a Szepes m.-i Görgey családdal hozták összefüggésbe. Társ. helyzetére a műből próbálnak következtetni: némelyek az egyszerű nyelvezet és a népmesei párhuzamok alapján alacsonyabb rangú szerzőt feltételeznek, mások számára viszont a főúri lírával rokon vonások magasabb körökre utalnak. – **F. m.:** Árgirus históriája. Kiad. Stoll Béla, bev. Nagy Péter (Bp., 1986). – **Irod.:** Volf György: Hogy hívták az Árgirus szerzőjét? (Egyet. Phil. Közl., 1882); Stoll Béla: Az Árgirus-széphistóriához (Irod.tört. Közlm., 1955); Kardos Tibor: Az Árgirus-széphistória (Bp., 1967); Szilágyi Ferenc: Árgirus széphistóriánk keletkezési helyéről és szerzőjéről (Irod.tört., 1980); Nagy Péter: Az Árgirus-kérdéshez (Irod.tört., 1983); Stoll Béla: Újabb adatok az Árgirus-széphistóriához (Irod.tört. Közlm., 1983); Horváth Krisztina: Egy elveszett breton „lai" nyomában. Az Árgirus história eredetéről (Fil. Közl., 1992); Ludányi Mária: Középkori motívumok G. A. históriájában (Eszterházy Károly Tanárképző Főisk. Tud. Közlm., Tan. az irodalomtudomány köréből, 1993); Kathryn Milun: Translating Argirus (Hungarian Studies, 1993).

GERGELY, Bene fia, *?, †?, 1168 után: ispán. – 1165-ben sikeresen védte az I. Manuél császár vezette bizánci sereg ellen Zimony várát. Amikor meghiúsult az a reménye, hogy felszabadítja a várat, *III. István* békedelegációt küldött a császárhoz, aki azonban az alkudozások idején is ostromolta a várat, melyet be is vett. ~ a békefeltételeknek megfelelően mezítláb, nyakán kötéllel jelent meg a császár előtt, akinek keserű szemrehányásokat tett. A császár csak Alexiosz hg. – a

m.), 1903. júl.
-en vegyész-
1930–31-ben
15., r. 1958.
ikusok Egye-
bp.-i műegy.
m Gyógyszer
szaki és gaz-
kör magántа-
ben a Gyógy-
fi egy. alkal-
miai techno-
ezával közö-
erkezetének
gyógyszer-
Kutatásai ré-
ultraszeptil
a m. gyógy-
erves kémiai
sított ki szá-

(Berichte der
Konstitution
Berichte der
gen Rhodens-
schen Gesell-
Zucker. Zemp-
Gyógyszerké-
Kémiai Tud.-
M. Windholz-
1968; 5. kiad.
ek, 1968).
Á.-ra (Kémiai

A Kémiai Tud.
l. Elhangzott:

M. L.

20., régész,
tori oklevé-
tora (1964).
h-díj (1954).
947-től oszt.
-i egy.-en.
A Régészé-
zépkori m.
apátság ré-
prépostság
inek megis-
isi prépost-

ság feltárásával nemcsak addig vitatott tört.-földrajzi kérdéseket oldott meg, hanem a mo.-i gótika tört.-ének fordulópontját, a Gertrudis-szarkofág maradványainak megismerését is hozta. 1956-tól a *Bp. Régiségei*, 1966–82-ben a *Magyarország régészeti topográfiája* szerk.

F. m.: A kassai Szent Erzsébet-templom szobrászata a 14–16. században (Bp., 1935); A felvidéki szobrászat stílusfejlődése (Bp., 1943); A kassai Szent Erzsébet templom szobrászata a XIV–XVI. században (Bp., 1945); A budai várpalota története. Gerő Lászlóval (Budapest műemlékei, I. Bp., 1950); Mittelalterliche Baukunst und die Spätgotik (Acta Historiae Artium, 1958); A budai vár feltárása (Bp., 1966); A gótikus klasszicizmus és Magyarország (MTA Filozófiai és Tört. Tud.-ok Oszt. Közleményei, 1971); The art of Buda and Pest in the middle ages (Bp., 1971); Budapest története. I–V. Többekkel. Főszerk., I–II. szerk. (Bp., 1973); Die mittelalterlichen Städte im Zentrum Ungarns (Vor- und frühformen der europäischen Stadt im Mittelalter, II. Göttingen, 1974); Pilis abbey, a cultural center (Acta Archaeologica, 1977); A pilisi ciszterci apátság (Szentendre, 1984; 2. kiad. 1987).

Irod.: Marosi Ernő: G. L. (M. Tud., 1997).

Székfoglaló: A gótikus klasszicizmus és Magyarország. Elhangzott: 1971. febr. 25. (MTA Filozófiai és Tört.tud. Oszt. Közleményei, 1971); A koragótika kezdetei Magyarországon. Elhangzott: 1974. ápr. 26.

M. L.

GEREVICH TIBOR, *Máramarossziget (Máramaros vm.), 1882. jún. 14., †Bp., 1954. jún. 11., művészettörténész. – Az Eötvös Kollégium tagjaként a bp.-i, majd a berlini egy.-en tanult, 1904-ben a bp.-i egy.-en bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1904–06-ban külföldön, főként Bolognában művészettört.-et tanult. Az MTA tagja (l. 1922. máj. 11., r. 1934. máj. 11., ig. 1948. jún. 6.–1949. júl. 24., tanácskozó 1949. okt. 31., r. tagsága visszaállítva 1989. máj. 9.). 1919-től a Szt. István Akad. r. tagja. 1932–48-ban a Műemlékek Orsz. Biz. elnöke; az Orsz. Egyházművészeti Tanács ügyvezető alelnöke; az Orsz. Régészeti és Művészettört. Társulat és a Corvin Mátyás Egyesület elnöke; a Nemzetközi Művészettört. Biz. állandó titkára. A római Accademia Pontificia, a nápolyi Kir. Akad. tagja. 1935-től a Belga Kir. Tud. és Művészeti Akad. külső tagja. Corvin-koszorú (1935). – 1908-tól az OSZK gyakornoka, 1911–25-ben a M. Nemzeti Múzeum Régiségtárának segédőre, 1911-től az olasz műtört. magántanára a bp.-i egy.-en. 1924-től haláláig a művészettört. ny. r. tanára a bp.-i egy.-en; 1925-től a Római M. Akad. ig., majd kurátora. Az Esztergomi Keresztény Múzeum ig. – A két vh. között vezető szerepet játszott a hivatalos művészetpolitika irányításában. Segítette kibontakozni a „római iskolá"-nak nevezett művészeti irányzatot, melynek képviselői az irányítása alatt álló Római M. Akad. ösztöndíjasai voltak. A Velencei Biennálé m. kormánybiztosa. Jelentős szerepet játszott az esztergomi kir. palota feltárásában. Az olasz művészeten kívül a m. művészet tört.-ének egyes részterületeivel foglalkozott. 1921–38-ban a *Corvina* (Zambra Alajossal), 1926–30-ban a *M. Katolikus Almanach* szerk.

F. m.: Az arányosság elméletének és gyakorlati alkalmazásának története a művészetben (Bp., 1904); Donatello és az újabb művészettörténeti kutatás (Athenaeum, 1908); Tracce di Michelangelo nella scuola di Francesco Francia (Bologna, 1908); Le relazioni tra la miniatura e la pittura bolognese nel trecento (Rassegna d'Arte, 1909); A miniatúrafestészet, tekintettel a Corvin-kódexekre (Bp., 1911); A barokk festészet művészi fejlődése (Bp., 1912); A krakkói Czartoryski-képtár olasz képei

(Bp., 1918); Egyházművészetünk jövője (M. Iparművészet, 1920); Kolozsvári Tamás, az első magyar képtáblafestő (Bp., 1923); A régi magyar művészet európai helyzete (Pécs, 1924); Alte ungarische Malerei (Berlin, 1924); Antonio Abondio császári és királyi udvari szobrász, festő és éremkészítő (Klebelsberg Kuno-Emlékkönyv. Bp., 1925); Ipolyi Arnold emlékezete (Bp., 1925); A modern egyházművészet (M. Katolikus Almanach, 1927); Esztergomi műkincsek (Bp., 1928); L'arte antica ungherese (Róma, 1930); Művészettörténet (A magyar történetírás új útjai. Szerk. Hóman Bálint. Bp., 1931); Pasteiner Gyula emlékezete (Bp., 1933); Magyarországi művészet Szent István korában (Szent István-Emlékkönyv, III. Bp., 1938); Magyarország románkori emlékei (Bp., 1938); A magyar művészet szelleme (Mi a magyar? Szerk. Szekfű Gyula. Bp., 1939; reprint kiad. 1992).

Irod.: Emlékkönyv G. T. születésének 60-ik évfordulójára (bibl.-val; Bp., 1942); Genthon István: G. T. (Művészettört. Ért., 1955); Dercsényi Dezső: G. T. (Életünk, 1980); Dercsényi Dezső: G. T. születésének századik évfordulójára (M. Műemlékvédelem, 1984); Pásztor Lajos: G. T. a Római Magyar Történeti Intézet működéséről 1924–1926 (M. Egyháztört. Vázlatok, 1996); P. Szűcs Julianna: A művészettörténész mint kultúrpolitikus. G. T. vonzásai és választásai (Kritika, 1997).

Székfoglaló: A régi magyar művészet európai helyzete. Elhangzott: 1923. márc. 12. (Minerva, 1924); A régi kassai festőiskola. Elhangzott: 1935. márc. 26.

M. L.

GERGELY JÁNOS, *Karcag (Jász-Nagykun-Szolnok vm.), 1925. dec. 13., orvos, immunológus. – A debreceni és bp.-i egy.-en tanult, 1950-ben a BOTE-n szerzett orvosi diplomát. Az orvostud. kandidátusa (1957), doktora (1967). Az MTA tagja (l. 1982. máj. 7., r. 1990. máj. 21., elnökségi 1998 óta), 1980–86-ban a Biologiai Tud.-ok (VIII.) Oszt. elnöke, 1998-tól a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma elnöke. 1993-tól az Európai Akad. (London) és a Román Orvostud. Akad. tagja, a European Federation of Immunological Societes (EFIS) alelnöke (1978–80), elnöke (1980–83); WHO-szakértő, a Purkyně Társ. tagja. 1971–78-ban a M. Immunológiai Társ. főtitkára, 1978–86-ban elnöke, 1986 óta vezetőségi tagja. 1994–95-ben M.–Amerikai Oktatási Csereprogram Biz. elnöke. 1998-tól a M. Természettudományi Társulat Biológiai Szakoszt. elnöke. 2000-től a TIT alelnöke. Munka Érdemrend ezüst (1973) és arany fokozata (1987), Akadémiai Díj (1975), Széchenyi-díj (1992). – 1951-től az Egészségügyi Tudományos Tanács, 1953–1963 között a BOTE (később SOTE) III. sz. belklinika munkatársa. 1963–73-ig az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Int. Immunokémiai Oszt. tud. oszt.vezetője. 1973–1993 között az ELTE TTK immunológiai tanszék tszv. egyetemi tanára, 1996-ig egyetemi tanára, 1996–99-ben kutatóprof., 1999-től prof. emeritusa. – Immunológiai alapkutatásai a magasabbrendű szervezetek humorális védekezésében központi szerepet betöltő ellenanyag-molekulák, elsősorban az IgG-molekula szerkezetének, a szerkezet és a funkció kapcsolatának megismerésére vonatkoznak. Elsőként számolt be az IgG-molekulák papain emészthetőségében megfigyelt különbségekről. Kompetitív H–L-lánc rekombinációs vizsgálatokban igazolta, hogy a láncok konformációja befolyásolja a preferenciális lánckapcsolódást. Munkatársaival együtt elsőként igazolta, hogy a C3 komplement komponens hasításakor képződő C3b fragmentumok az effektor, ill. célsejtek között hidat képezve befolyásolják az effektorsejtek sejtpusztító funkcióját.

Gerevich Tibor

talában többet mutatott szellemi gazdagságban, társadalmi előkelőségben és származásban annál, ami valójában volt. A kárpátaljai görög katolikus papok unokája s egy kassai és besztercebányai derék felsőbb leányiskolai igazgató fia 1919–20 után pompázó világfiként jelentkezett nagy, lobogó üstökével, amit később elhanyagolt, és nem tartott tisztán; magas, nagydarab, szinte szabályosan szép férfi volt, latinos jellegű, senki sem érezte rajta a ruszin eredetet...

Gerevich eközben a megalakult és elterpeszkedett ún. katolikus sajtó (*Központi Sajtóvállalat, Nemzeti Újság, Új Nemzedék, Képes Krónika, Új lap* stb.) munkatársaként is fennen hirdette a magyar–olasz barátság ideáját, és úgy jelentkezett, élve és visszaélve kiváló olasz nyelvtudásával, mint a Vatikán bizalmasa és felkent irodalmi-művészeti szóvivője. Mint ilyen, belevitte a „jobboldali", a „keresztény" tudatba a novecento művészetének fontosságát, megfújta a harci kürtöket a párizsi, impresszionista és „zsidó hatásokkal infiltrált" nagybányai és szolnoki művészet ellen is. Igen „klerikális" és „egyházi" volt, és szívesen térdepelt Csernoch János, majd Serédi Jusztinián hercegprímás előtt, e magyar kardinálisok bíborát éppúgy fiúi alázattal csókolva, mint Szekfű Gyula. Eközben persze nem mulasztotta el sejtetni utóbb velem is meg a bűbájosan szemtelen Brelich dall Asta fiúkkal, hogy bejáratos a római kuplerájokba, s időnként módja van csintalankodni Margherita Sarfatti asszonnyal, aki – állítólag – előbb Mussolini szeretője volt, majd életrajzírójává avanzsált; e biográfiát díszmű gyanánt adta ki épp az idő tájt a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, hogy „előadásom" a történtekkel foglalkozik.

Mindezek után a *Magyar Szemle* köréhez tartozó s a Szekfű Gyulával legintimebb összeköttetésben álló Gerevich Tibort természetesen meghívta még az első, a legmagasabb rendű garnitúrával magához Kornfeld Móric báró. Kíséretében jelen volt Genthon István is, aki az ő fanyar szellemével végigélvezte a következő pompás kultúrhistóriai és műkereskedelmi érdekű jelenetet... Kornfeld Móric báró körbevezetvén az ebédlőben a majdnem európai hírű magyar műtörténészt, akkoriban még a magyar nagyipar által buzgón vallott fasiszta kultúrpolitikai orientáció vezéralakját, és fel-felmutogatván az ebédlő falán függő fél vagy egész életnagyságú szentekre, mondotta sorra: „Kérlek, ez egy lőcsei munka. Kérlek, ez rajnai Szent Hildegárd. Kérlek, ez itt Magdeburgi Machtild a XIII. századból. Kérlek, ez itt egy salzburgi Szent Rupertus. Kérlek, ez itt egy nyugat-morvaországi Szent Vencel IV. Károly császár korából" – és így tovább, Gerevich pedig minden magyarázat után ezt felelte: „Kérlek, kedves Móric, ez sajnos hamis. Kérlek, sajnos ez is. Ne haragudj, kérlek, de ez a nő ott az attribútumok nyomán eleve nem is lehet Bingeni Hildegárd" – és nagydarab, mégis finom ívelésű keze minden mozdulatával csak legyintett, legyintett: „Sajnos, már megbocsáss, ezt alighanem mind Dél-Tirolban vagy egy salzburgi herrgottschnitzlernél gyártották – gépileg." Genthon szívélytelen közlései szerint Kornfeld Móric báró nagyokat nyelt, és szomorúan nézett ennyi elutasító szakértelem, ennyi művészettörténeti megvetés hallatán – s a végén így szólt: „Hát kérlek, nem baj. Legalább a Meller Simon jól keresett rajtam." [...]

Tehát ott voltunk most Kornfeld Móric báró monumentális és dekoratív ebédlőjében, melynek fényessége minden vendéget – származtanak bár a történelmi arisztokrácia ifjabb évjárataiból vagy az intellektualizált, magasabb középosztályból – elképesztett és elkápráztatott. Később hallhattam az oly sokoldalú és sokféle értelmezésre kész Szekfű Gyulától, aki a hatalmasokkal és gazdagokkal szemben mindenkor takarékoskodott kritikai ítéletével, mely más esetekben oly merészen szárnyalt – kiváltképp

Halmi 2001/4

az elesettek hulláival fedett régi és újabb csatamezőkön! –, hogy nézzem csak a „báró urat", nemcsak hogy művelt ember, ám mily „puritán" is, mert hiszen „nem vett önmagának, családjának és utódainak palotát a Várban, mint oly sok hivalkodó pénzarisztokrata". Nékem ekkor már Hatvany Lajosra kellett gondolnom, Hatvany kétségtelenül szép házára a Bécsi kapu téren, mely eredetileg éppoly „lerobbant" régi polgárház volt, mint mellette az a másik, amit gróf Esterházy Móric vett meg, s nem csekély költséggel éppúgy lakhatóvá tett, mint Hatvany Lajos – csupa egyszerűség és mértéktartó reformkori ízlés, magyar-vidéki, úri-biedermeier, megható metszetek Pest-Budáról a múlt század 30-as, 40-es éveiből stb. Nem, Kornfeld Móric báróék Lendvay utcai lakása egyáltalán nem volt „puritán", amint ezt szolgálati viszonyának szubaltern szédületében szegény jó Hazánk legnagyobb történetírója szenvelegte és dédelegte. [...]

Az ebédlő, amely mint mondám, laikus imateremnek is használható lett volna, valóban ragyogott. A stukkós, de nem aranyozott fehér plafonról velencei csillárok lengtek alá, s csiszolt üvegdíszeik még ihletettebben ragyogtak az asztalon, a nehéz ezüstkandeláberekben fel-fellobbanó illatos viaszgyertyák fényében. Ám e nyolcágú ezüstkandeláberek vakítóan nyugtalan fényükkel arra is alkalmasak voltak, hogy az egymással szemben ülő felek esetleges rokonszenvező társalgását lényegesen megnehezítsék. Különben is az ebédlőasztal rendkívül széles volt, nem éppen azért, hogy helyet adjon az étkek sokaságának; az étkeket a lakájok hordozták balett-táncosi ügyességgel és kecsességgel, körbekínálva; az asztalon pedig ezüstvödrökben vagy a szervizhez illő porcelánvázákban virágok illatoztak – mely csokrok úgyszintén nagyban hozzájárultak a társalgás meggátlásához. Nem emlékszem pontosan, hogy ez alkalommal mely porcelánnal terítettek; azt hiszem, nem volt sem kék hagymás meisseni, sem virágos, nemesebb karlsbadi, sem pedig bécsi Augarten; ám könnyen lehet, hogy az egész szerviz – egymaga is óriási érték! – talán régi drezdai, ún. „vieux saxe" volt. Elhelyezkedvén kellően ünnepélyes és megilletődött félszegséggel az asztalnál, öntudatlanul is szemügyre vettük, majd mindjárt kézbe is vehettük a nehéz evőeszközöket; minden kanál, kiskanál, villa, kisvilla, nagykés, kiskés stb. nyelén a bárói címer volt látható 1909-ből: egy hármas halmon kiterjesztett szárnyaival fészkelő pelikán, amint ennen vérével táplálja három fiókáját. (Katona Jenőtől jóval utóbb hallhattam magyarázatát e címerpelikánnak: „Kornfeld Móric báró tulajdon vérével táplálja a keresztény-nemzeti sajtó különféle válfajait!") A nehéz és ragyogó damasztabroszon természetesen metszett kristálypoharak álltak minden teríték mellett; s magát az abroszt aranyszövésű finom háló borította – bár sosem jöttem rá, miért is, mi célból. Minden teríték előtt jobbról-balról egy-egy szürkéskék, kínai porcelánszobrocska bájolgott. Egyszer, jóval később, Szekfű Gyulával együtt jöttünk el a báróéktól, s a langy tavaszi estében elkísértem Hazánk legnagyobb történetíróját a földalatti Bajza utcai megállójáig. „Majd csak a Vörösmarty tértől veszek taxit, úgy olcsóbb. Nem akartam a báró úrnak szólni, mert különben előhívatta volna, tudod, az Aréna úti garázsból az egyik családi autót, nem akartam háborgatni a sofőrt, aki már biztosan aluszik. Igaz is, mondd, kérlek, miért van a bárónál az abrosz mindig leterítve azzal az aranyhálóval? – az ember szinte fél tőle, mindig megakad benne a kés meg a villa. És mondd, kérlek, te mit gondolsz, vajon mit jelentenek minden teríték előtt ezek a kínai szobrocskák? – ugye mindenki fél, hogy feldönti miattuk a sörös- meg a borospoharát?" – S miközben így motyogott a vacsorán átélt pompától megilletődve Hazánk legnagyobb történetírója, valami cinikus gúnyt láttam a szemében, s láttam a sajátos gúnymosolyt kissé érett, ám

hogy Weiss Manfrédnak engedje el a taxát, és ragaszkodott annak maradéktalan megfizetéséhez. Ezek után persze csodálkoztak a teljesen hülye és dezorientált, dilettáns magyar (főúri és kalandori) monarchisták-legitimisták, hogy a zsidó vagy krisztianizált nagytőke és fináncarisztokrácia egy huncut vasat sem adott a legitimista mozgalom s a király félszeg hazatérési kísérleteinek finanszírozására.

Mellesleg kissé elhamarkodott volt iménti állításom, hogy „többé nem láttam" Imrédy Bélát közelről... Dehogynem láttam – láttam őt az 1938-as Szent István-év ünnepi megnyitóján! Miként az Abbázia kávéház előtt bámészkodva láthattam fekete és színes papok végtelen sora közt Pacelli bíboros, a későbbi XII. Pius megejtően elegáns alakját is a Hősök terére vonuló processzióban; láthattam a Kormányzó úr őfőméltóságát is, sőt hallhattam a feléje áradó egyértelmű lelkesedés boldog zenéjét – a meggondolatlan revízió küszöbén... Ugyanitt láttam azután a menetben magányosan, komoran és sötéten Imrédy Béla miniszterelnök karcsú figuráját meggyszín díszmagyarjában, ahogy ment, csak ment, előreszegett fejjel, nem nézve se jobbra, se balra, nem reagálva semmiféle ünneplésre. Mert akkor és ott sok-sok reménykedés Imrédy Bélára fixálódott; s emlékszem a hozzá fűződő rendkívül kedvező várakozásra és reményteli véleményekre is, melyeket pl. Kornfeld Móric bárótól, Szekfű Gyulától, Pethő Sándortól hallhattam. (Vajon megzsarolták-e a hitleri németek Imrédyt állítólagos zsidó származásával?) Pethő Sándor egyszer dakszlikutyája társaságában való egyik Dunakorzói sétánkkor a tőle megszokott illuzionizmussal ecsetelte nékem Imrédy igazi magyar és náciellenes hivatástudatát – szokott szkeptikus kérdéseimre azt felelvén, hogy mindezt nem magától Imrédytől hallotta, hanem Imrédy soproni eredetű sógorától: Nelky Jenő rk. követ és meghatalmazott minisztertől. Tehát ezúttal is felületes illúziókban ringatták magukat a különben belvárosi kávéházi fogantatású remények és értelmezések. [...] Még azután is hallhattam, hogy Imrédy Bélából mindig valami különleges szuggesztió áradt; amerre nézett, a mosoly és életöröm megfagyott, valami jeges rémület lett úrrá a szíveken. S ez korántsem utólagos, 1945–46 utáni lélektani magyarázat; már a kortársak, akik Imrédyt akár a Nemzeti Bankban, akár a Pénzügyminisztériumban mint Gömbös pénzügyminiszterét vagy mint miniszterelnököt megélték, ezt mondták róla. Mint szónok kiáltozva, merev hangon, minden művészet és emfázis nélkül beszélt, semmi hatása nem volt a tömegekre, minden betanult volt nála, így az a beszéd is, amit a miniszterelnökség erkélyéről mondott Erdély „hazatértekor" a fáklyásmenettel felvonuló s a boldogságtól – mily rövid boldogság volt is ez! – túláradó ifjúsághoz intézve.

Nos, így vonultak most Imrédy és Kornfeld Marianne báróné egymás karján az ebédlőszálába, mi pedig, a többi vendég – valamennyien immár „történelmi személyek", magamat is beleértve! – a nyomukban Kornfeld Móric báró vezetésével. Az öreg lakáj és a két ifjabb spencerben, eleganciájukkal minden értelmiségit és bálfiút felülmúlva hűvös udvariassággal mutatták meg helyünket a terített asztalnál. Ó, Istenem!, ilyen gyönyörű, csodás, talán túlságosan is szép ebédlőt mindaddig még sose láttam, elvégre a mi osztályaink sosem emelkedtek a gazdagság és a fényűzés oly fokára, mint amilyent itt Kornfeld Móric báróék ebédlőjében tapasztalhattam. Nálunk, Budapesten szinte hontalanul és gyökértelenül tengő, bár nem „kenyértelen" és nem is „szegény" rokonságunknál, felvidéki atyafiságunknál s azoknál az erdélyieknél, akikkel kapcsolatunk volt, minden egyszerű volt, szolid, néha természetesen kopott is, részben az infláció, részben az 1917–18-as mélybe zuhanás következményeként; így joggal kápráztatott el engem is e pompa ebben az óriási ebédlőben. Mint utóbb hallhattam, nemcsak engem, de más, „jobb körökből" való ifjabb és idősb pályatársaimat is, így Szekfű Gyulát vagy Deér Józsefet, a jómódú, „keresztény" (evangélikus), nagypolgári fiút avagy az enyémhez hasonló miliőből való Genthon Istvánt, aki mint kiváló itáliai magyar ösztöndíjas mesterével és főnökével, Gerevich Tiborral a legmagasabb római és velencei arisztokratakörökbe is bemenetelt nyert. Bemenetelt és meghívást nyervén később, ifjú szabadelvű publicistaként és nagy reményű államférfi(jelölt)ként én is más, szintén nagykapitalista körökbe, mint legelőbb is Hatvany Lajoshoz és a valóban frivol és immorális hírű Hatvany Endréhez (aki a Hatvany családhoz került várbeli Erdődy-palotát lakta) vagy másokhoz is, sosem tapasztaltam a berendezés efféle pompáját, mint Kornfeld báróéknál (vagy pár évvel később közeli rokonaiknál, Chorin Ferencéknél, az Andrássy úti villában, melyben egykor Jókai lakott).

Az ebédlő ajtajait sötétbarna, bélelt bársonyfüggönyök takarták, s minden függönyre gyönyörű, hímzett miseruha vagy pluviále volt ráapplikálva. S ami engem külön is elképesztett, az az ebédlő falainak dekorációja volt! Az aranybrokát tapétán körös-körül gótikus vagy barokk szentek és madonnák szobrai csüggtek, majdnem életnagyságúak, már-már kiszorítva a vendégeket az ebédlőteremből, minden szépségükkel és bájukkal mégis nyomasztóan hatva ránk. Emlékszem Radvánszky Tompusz bámuló tót paraszt arcára, amint beléptünk az ebédlőszálába; emlékszem Deér József tágra nyílt szürke szemére; emlékszem Pukánszky Béla riadt elképedésére. Mindhárman evangélikusok voltak, és bár Luther és Melanchton mértéktartást tanúsítottak az egyházi dekorációval szemben, Karlstadt türelmetlensége és romboló dühe ellen, mégis szokatlan volt számukra, gondolom, kik valóban együtt éltek egyházukkal, hogy ódon szárnyas oltárokról vagy egzaltált barokk oltárokról leszedett szentek legyenek jelen egy tisztán társadalompolitikai érdekű étkezésnél, melynek célja csakis a reprezentáció volt, s amely semmiképp sem lett volna agapénak vagy szeretetvendégségnek nevezhető. Néhány nap múlva a Centrál kávéházban a rakoncátlan és ironikus Genthon István természetesen kikérdezett a díszvacsoráról – és én természetesen megfelelően tálalva elmondtam élményeimet, legalábbis, hogy úgy éreztem magam az ebédlőben, mintha egy laicizált templomban lettem volna. Erre Genthon elmondta a következő anekdotát: Úgy másfél évvel azelőtt – ne feledjük, most 1929 vége felé járunk, és a *Magyar Szemle* 1926–27-ben indult meg, tehát a díszvacsorák Kornfeld Móric bárónál is csak ez idő tájt kezdődtek! – az itáliai sikereit éldelő Gerevich Tibor is természetesen meghívást kapott a Lendvay utcába...

Gerevich igen mulatságos, kalandori jellegű (ál)tudós volt; nagy tudású, ám igen-igen felületes és könnyelmű, dekoratív, nagydarab férfiszépség. Megörökölte Pasteiner Gyula tanszékét; ez a jeles és komoly, bár igen maradi férfiú atyja volt ama Pasteiner Ivánnak, aki Hóman Bálint stb. barátsága és protekciója, továbbá gr. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter odahajlása révén – minden tudományos működés nélkül, csakis világfiúi eleganciával élve, a kiváló Ferenczi Zoltán (Deák Ferenc élete I–III., Petőfi-tanulmányok stb. stb.) halála után az Egyetemi Könyvtár igazgatója lett 1944-ig, amikor is rosszul választott kegyence, Mátrai László örökölte meg az elhagyott állást. Gerevich különben állandó izgalomban élt szakkollégája, a görög művészet kissé túl pontos tudósa és magyarázója, a Berlinben is igen elismert Hekler Antal miatt, aki szintén Klebelsberg kegyence, sőt felesége (ti. a nagyon polgári eredetű Klebelsbergné) által távoli rokona is volt. Gerevich különben egykor Szekfű Gyula, Kodály Zoltán és Szabó Dezső lakótársa volt a régi, Csillag utcai Eötvös-kollégiumban, majd a laza erkölcsű nemzeti múzeumi régiségtár és könyvtár tisztviselője lett – és ál-

Gerevich Tibor

Háború a Nilus országában

Így kezdődött:

...Perzsel a szeptembereleji trópusi nap Kairó utcáin. Déli 1 óra. Az élet elbújt a lefüggönyözött ablakok mögé. Csak néhány villamos zakatol üresen és néha egy-egy elszántabb konfliskocsis noszintja előre elnyűtt lovát és kémleli a járdát, hátha akad valahol egy elgyötört gyalogos, aki előbb akar hűsre kerülni. A Rue Fouad sarkán, a városnak egyébként legforgalmasabb helyén, meghúzódva a boltok kipányvázott vászna alatt, az arab rendőr bágyadtan törölgeti izzadt homlokát.

A nyitott Excelsior-bárban, hatalmas, zúgó ventillátorok alatt angol katonák viskiznek, szótlanul. Néha egy-egy szakállas hindu kopog végig a járdán, olyan életuntan, mintha a saját temetésére menne.

Csend. Szokatlan nagy csend. Mintha az egész város visszafojtaná lélegzetét és úgy figyelne valamire, ami minden pillanatban bekövetkezhetik. A lefüggönyözött ablakok mögött most nem alusznak az emberek.

Egy perc még, aztán minden oldalról zeng az utca. Pöttömnyi arab rikkancsok bömbölik a szenzációt: Szuplémentó! Szuplémentó! Rendkívüli kiadás! Anglia hadat üzent Németországnak! Kitört a háború!

Felpattannak az ablakok redőnyei. Izgatott, sápadt fejek buknak ki az utcára. A házakból tódul a nép. A hatalmas rohamgyűrűkben a rikkancsokból már alig látszik valami. Csak elnyujtott, rekedt hangjukat hallani még: Filusz! Filusz. Effendim! A pénzt kérik. Ők a háború első vesztesei. Ki gondol most a pénzre? A gutát osztogató szikrázó nap sem. Hajadonfőt, mozdulatlanul állnak az emberek és a forró napsugár nehéz cseppeket gyöngyöz ki rajtuk.

A villamosok leállnak. A kocsivezető meg a kalauz olvas. A sarki rendőr fogott magának valakit, aki felolvas neki, mivel ő csak rendőr és nem járt iskolába.

Az angol katonák nyugodtan viskiznek tovább a bárban. Háború van? All right. Még egy pohárral. Így kezdődött.

Gázálarc-konjunktúra

Alig egy óra mulva megjelenik az első arab katonai járőr. Utána a többi. Minden katona oldalán gázálarc. A középületek előtt helyezkednek el. Hatalmas sivatagjáró Ford-kocsik robognak az utcákon, megtömve angol és gyarmati katonákkal.

A nép jósol és készülödik.

Egyiptom Anglia szövetségese és talán egy óra mulva már fejünk felett zúgnak el Itália gépmadarai. Hiszen az kétségen felül áll, hogy Olaszország szintén belép a háborúba. Az üzletek ostrom alatt állnak, mindenki gázmaszkot akar, ami eddig ingyen sem kellett senkinek.

Ki kivel lesz? Ki ki ellen? Mi lesz az egyiptomi 80.000 olasszal? A 4000 némettel? Hová viszik az egyiptomi franciákat harcolni? És főleg mi lesz velünk, magyarokkal? Ellenség vagyunk-e avagy barát? Internálás, kiutasítás vagy talán még ennél is rosszabb következik? Van itt közöttünk orvostanár, bankigazgató, kereskedő, iparos, gyáros, munkás, zenész, filmrendező, festő, Egyképpen robotosai, kulijai ennek a forró keleti kazánnak. Egyképpen hazavágyó, a jóban is örökké hazafelé sóvárgó szomorú lelkek, akik most ebben a sorsforduló nagy pillanatban egymás szeméből lesik a vígasztalást és egymás szívéből lesik azt a keserűségben is felcsillanó örömet, hogy most végre hazamegyünk. Akárhogyan, zsuppon, kitaszítva, itthagyva mindenünket, de haza, mégis csak haza...

A nép jósol. Mindenki tud valamit és mindenki szívesen hallgatja a másikat. A próféták órája elérkezett. A tanácsadók most az egyszer kedvükre kitombolhatják magukat. Viszont ilyen keserű sorsközösségben, a végzetes egymásrautalás emelégdrámaibb pillanatában a legroszszabb tanácsadónak is megvan legalább az az értéke, hogy helyettünk gondolkodik és megkímél bennünket saját sötét képzeletünktől.

Talpon ez a nehézlendületű város.

Harminckét nemzet fiai futkosnak ebben a zűrzavaros keleti metropolisban, amely holnap esetleg hadszíntér lesz, ahol le kell tagadni a barátokat, mert parancsszóra ellenség lesz belőlük és ahol az otrombán zuhanó bombák ellenséget éppúgy pusztíthatnak, mint barátot.

Ugyanez este már a fényszórók vakító sugarai hasítottak a magasba és kutatták a felhökben kóválygó halálmadarakat. De csak a csillagok ragyogtak odafönt békésen. És lemosolyogtak a nyugtalan városra, ahol ez éjjel alig aludt valaki.

Mindenki kémgyanus!

Az első napok döbbenete után a helyzet lassan tisztázódik. Egyiptom kitart Anglia mellett a montreux-i egyezmény szellemében, csupán az nem világosodik meg, hogy vajjon ekképpen Anglia védi-e Egyiptomot avagy Egyiptom Angliát. És mindjárt e napokban, csakhogy még zavarosabbá tegye a helyzetet, előlép az akkor ellenzékben lévő népvezér, Nahas pasa és az egész montreux-i politika felszámolását követeli a kormánytól, annak a politikának felszámolását, melyet ő szentesített névaláírásával Montreuxban, ahonnan mint nemzeti hős tért vissza, győzelmi zászlóval: a fennen lobogtatott függetlenségi nyilatkozattal a kezében.

Meglendül a politikai élet, miközben megkezdődik az idegenek vándorlása Egyiptomból és Egyiptomba. Befelé katonák igyekeznek: brit, indus, ausztráliai, újzélandi és rhodéziai harcosok, ugyanakkor az idegen kolóniák: németek, olaszok, franciák, angolok, japánok elhagyják az országot. A németek, mintegy négyezren, valamennyien elköltöznek.

A szállodák és penziók ürülnek, de telnek a kaszárnyák és az internálótáborok.

Mindenki kémgyanús. A hevenyészve megszervezett levélcenzúra megkezdi működését. Másnap már százakat idéznek a rendőrségre. Az egyiket azért, mivel a nagynénje az irúnt érdeklődött levelében, hogy vajjon miből él az öcskös a Pháráók országában, ami már szerfölött gyanús, a másikat azért mert egyik ábrándos jóbarátja fényképet kért tőle a piramisokról, ami már több, mint gyanús. A magyar leveleket egy Pesten élt néger dzsesszdobos cenzúrázza, aki szókincsünk könnyűfajsúlyú: bár-, lekál-, illetve zsargonnyelvezetén kívül nem igen férkőzött anyanyelvünk közelébe és így előfordult, hogy egyik hazánkfia azért került a hatóságok elé, mivel féltő asszonya könnyelműen ezt írta neki: „Te csak légy egész nyugodt, Édeském". Az „Édeském"-ből a *kém*-et megcenzúrázta a szemfüles dzsesszdobos s ezzel eggyel megszaporodott a rendőrl felügyelet alatt állók száma.

Nyugat felől?

Közben a gazdasági helyzet érezhetően rosszabbodik. A mindent külföldről beszerző ország csak csökkentett mértékben látható el ipari cikkekkel és nyersanyaggal. Előbb a cukor, aztán a kenyér hiányzik, később már, ami mindennél fontosabb, ha nem is a polgárok, de a katonák és főleg az angol katonák számára: eltűnik a whisky. Aztán whisky újra van, de kenyér annál kevesebb.

A hangulat azonban bizakodó. A sivatag felől, tehát Líbiából nem érheti veszedelem Egyiptomot. Ez a közfelfogás. Nyugat felől még sohasem sikerült Egyiptomot megbódítani. Ez Egyiptom hosszú és harcos történelmének tanulsága. Sem a harminc dinasztia, sem a hikszoszok, sem az asszírok, sem a perzsák, sem Nagy Sándor, sem a Lágoda királyok, sem Cleopátra, sem Mehemed Ali uralkodása alatt ez soha senkinek nem sikerült. (Azóta született Rommel.) A tenger felől pedig szintén nem érheti baj az országot, hiszen ott van Anglia és ezáltal Alexandria kikötője bevehetetlen.

Ám az ellenzéki arab lapok, élükön az *Al Balagh*-gal szinte naponta intéznek támadást a kormány politikája ellen és sürgetik a semlegességi nyilatkozatot, ugyancsak egy olyan megoldást, hogy Anglia ugyan maradjon katonáival Egyiptomban, azonban itt egyetlen puskalövésnek se szabad eldördülnie.

A helyzet az, hogy sem az ellenzék, sem a kormány nem tudja világosan körvonalazni, hogy mit akar és hogy amit akar, azt nem tudja, hogyan kellene csinálni. Így azután inkább rábízzák magukat Angliára.

*

Azóta sok minden megváltozott a Nilus országában.

A békés ország hatalmas katonai gyüjtőtéleppé alakult át, ahol a kenyér és a cukor még kevesebb lett, a cenzúra bőlcsebbé szigorodott, a politika még titokzatosabbá vált és ahol ma kevesebb gázálarcot látni.

Ungvári Jenő

Boldogk, akiknek szivök tiszta, mert ők az Istent meglátják.
Máté 5, 8.

Balázs Jenőné fájdalomtól megtört szívvel jelenti, hogy férje, egyetlen jó fia, sógora

Balázs Jenő

rövid, súlyos szenvedés után itthagyta. Temetése kedden, f. hó 7-én d. u. fél 3-kor lesz a ref. egyház szertartása szerint a kerepesi-úti temetőben. Jánikánkat mindnyájan gyászoljuk, siratjuk: szülei, bátyja, rokonai és barátai.

Részvétlátogatások mellőzését kérem.

Terménytőzsde

A *budapesti terménytőzsdén* hétfőn csak mustármagban és biborherében volt csekély forgalom. *Kötések: Mustármag* 1 q 230, ab feladóáll. *Biborhere:* 47 q, ab feladóáll., a K. M. által megállapítandó áron.

Magpiac

A Magyar Magtenyésztési Rt., Budapest – Monor hétfőjelentése. Az újkermésű biborhere és expresszborsó mintája már megjelent a piacon; néhány kötés is létesült már a hivatalosan megállapítandó áron. Borsóból nagy és mindenképpen jó termés várható. Egyéb ültermésű cikkekben még nem volt forgalom. — Hivatalos nyersáruárak per 100 kg ab feladóállomás: Köles, fehér, vörös, japán, Bpest 32.60, Hajdina 36.60, Kendermag, szokványszerű 80, magasnövésű belf. vetőmag 120, Mák, kék 160, Mustármag, fehér 170, fekete 110, Köménymag 400, Koriandermag 90, Borsó, Viktoria, steril, 55, expressz-steril, 47, Lencse, steril, kisszemű 52, közepszemű 62, nagyszemű 72, Bab fehér, szokvány, sárgány 57, Lóheremag, nyers, arankás 90% Bpest 230, Lucernamag, nyers, arankás, 90%, Bpest 230, Baltacimmag 90% 80, Fehérheremag, 90% 320, Biborheremag 96% 150, Komlóshucornamag, 95% 200, Svédheremag, 96% 300, Nyúlszapukamag 88% 200, Somkórómag, 95% 150, Szarvaskerepmag, 92% 250, Muharmag, 95% 40, Szudánfűmag 95% 70, Bükköny, 96%, szőszös 115, pannon 50, tavaszi, Bpest 40, Csillagfürt, 96%, édes 35, keserű 28, Borsó, 94%, tavaszi (bomoki) 65, őszi (mezei) 60, szeges, 95% 40, Cirokmag, 95%, sperőcirok 28, cukorcirok 40, Csibehúrmag, 96%, órjás 55, aprószemű 50, Gombormag, 96% 65, Csomósebir 200, Franciaperje 240, Olaszperje 200, Réticsenkesz 200, Téli komócsin 220, Angolpérje 240, Juhecsenkesz 300, Rétiperje 400, Tarackostippan 330, Ligetiperje 600, Tarajos cincor 410, Réti csetkapázsit 400, Sóványperje 420, Aranyzab 700, Magyar rozsnok 200, Tarackos vörőcsenkesz 270, Csicseriborsó 53, Csikóréparmag 280, Takarmányrépamag 160, Tarlóréparmag 200 pengő

Harminckilenc diák nyári munkája az erdélyi szövetkezeteknél. Az erdélyi szövetkezeti hálózat a mult évben sikeres kereskedelmi tanfolyamot rendezett a falusi székely ifjúság számára Marosvásárhelyen. Az erdélyrészi Hangya az idén is folytatja ezt a munkáját. Eddig már 39 főiskolai hallgató kezdte meg a nyári munkát a gyümölcstelepeken. Ezek közül a kertészeti akadémisták és az egyetemi hallgatók havi 250 pengőt és lakást, a kereskedelmi iskolások havi 150 pengőt és lakást kapnak vakációbeli munkájukért.

Gazdasági hírek

Ügynökök arcképes igazolókönyve

A *Magyar Távirati Iroda* jelenti: A kormány rendeletet adott ki, amelynek értelmében iparosnak (kereskedőnek) ügynöki (utazói, üzletszerzői, képviselői minőségben olyan személyt szabad foglalkoztatnia, illetve üzlete körében csak olyan személy ügynöki ajánlatát, közvetítését szabad elfogadnia, ügynöki munkát is csak olyan személynek szabad végeznie, akinek az illetékes iparhatóság által kiállított ügynöki arcképes igazolványkönyve van.

Ilyen igazolókönyvet csak az kaphat, aki igazolja, hogy 1. ügynöki tevékenység önálló folytatására jogosítványa van, vagy 2. a jelen rendelet hatálybalépésekor iparosnak (kereskedőnek) alkalmazotti minőségben ügynöki munkát végzett, vagy 3. iparos (kereskedő) vele alkalmazotti minőségben ügynöki munkát kíván végeztetni. Aki a rendelet hatálybalépésekor megbízotti minőségben végzett ügynöki munkát, csak mint önálló iparűző, vagy mint alkalmazott kaphat arcképes igazolókönyvet. A rendelet hatálya nem terjed ki a biztosítási ügynökökre. Az ügynök arcképes igazolókönyvét tevékenysége közben magánál tartani és kívánatra felmutatni köteles.

A rendelet augusztus 5-én lép hatályba.

A biztosítási pályázat eredménye

Az *Első Magyar Általános Biztosító Társaság* által az elmult évi „Biztosítási Napok" alkalmával kiírt pályázat bírálóbizottsága most tartotta utolsó ülését, amelyen megállapította, hogy nem érkezett be olyan munka, amely a pályázat feltételeinek megfelelően az I. díjjal kitüntethető volna. A pályaművek közül a bírálóbizottság három találta egyenlő értékűnek és méltónak a II. díjra. Ezért úgy határozott, hogy az I. díjat nem adja ki, hanem az arra fordítható 2000 pengőt és a II. díj jutalmazására szánt 1000 pengőt, összesen tehát 3000 pengőt az alábbi jeligéjű három pályamű között osztja fel: „Számoljunk fel azzal, ami rossz; javítsuk meg azt, ami javítható", „Non ex libris", „Előrelátó gondosság". Ezenkívül a bírálóbizottság megdicsérendőnek találta az „Évszázadok mulasztását sorra, száz levélnek egybekötött csokra; ezer eszköz — ime — helyrehozza" és „A szónokok mélységüket terjengősségükkel szokták vótolni" jeligés pályaműveket. Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság igazgatósága elhatározta, hogy a bírálóbizottság által dicséretre ítélt pályaműveket is egyenként 500—500 pengővel jutalmazza. A BIOSZ elnöke felhívja a nyertes pályaművek szerzőit, hogy amennyiben jeligés levelükben közelebbi címüket nem közölték, úgy szíveskedjenek ezt pótolni, hogy a jutalmak *postai úton történő folyósítása* ne ütközzék akadályokba.

Ezt írja az Olvasó

A kárpitosmunkások helyzete

Kaptuk az alábbi levelet:

Tekintetes Szerkesztőség!

A *Magyar Nemzet* „Időszerű beszélgetés egy kárpitossal" című cikkéhez szeretnék néhány szót hozzáfűzni. Nagyon helyesnek tartom *Arató* András célkitűzését: megismertetni egy társadalmi réteg életkörülményeit a többivel. Közelebb hozhatjuk ezzel a különböző társadalmi osztályokat, megismerhetjük életkörülményeit, gondjait, kívánságait. A cikkíró azonban nem olyan egyént választott ki, akinek életkörülményeiből következtethetünk osztályhelyzetére. Kezdjük a legfontosabb kérdésen, a munkabéren. Az önálló kárpitossegéd munkabére ma 1.50—1.80 P óránként és gyakorlott munkásé 1.20—1.40 P körül van. Az előbbitől megkövetelik a szabásban való teljes jártasságot, amit hosszabb gyakorlat után lehet csak elérni. Különben a munkaadó a munkást nem a segédként eltöltött évei, hanem tudása, szorgalma és megbízhatósága szerint értékeli szakmánkban.

A kárpitosmunka intelligens embert kíván. Már a tanoncszerződtetésnél előnyben részesítik azt, aki legalább négy polgárit végzett. Munkásaink közül sokan Franciaországban, Németországban tökéletesítették tudásukat és *több nyelven beszélnek.* A szériaállványokat kárpitozó segéd (commercemunkás) munkája átmenet a kézműves és gyáripar között.

Egy kárpitos ifjú munkás.

Napjaink, napjaink...

• • • • • • • •

Becsukják? Ne csukják?

Estefelé a mindennapi gondoktól elgyötört ember — aki ha véletlenül éppen meleg van, akkor a meleget nem bírja ki, ha pedig beborult az égbolt, hát soha sincsen nyár! felkiáltással eszi a saját életét — elszánja magát, hogy pontot tesz a gondokra. Befejezi a napot. Ebből neki elég.

És elandalodva ballag valamely kiskocsma felé, ahol törzsvendég. És ahol a csapostól a főnökig csak a neki kijáró mosolygással köszöntik.

Mindenkinek van törzskocsmája Pesten. A miniszteri tanácsosnak éppúgy, mint a boltiszolgának. Törzskocsmája, amelyet gondos szemlélődés közepette kiválasztott, amelyre esküszik és ahol jobban esik a három deci, mint máshol.

Fújtatva és elkeseredetten érkezik a kiskocsma ajtajához, alig várja, hogy a hűvös, savanykás spriccert leöntse. A spriccert, amely kellemesen megmelegíti a gyomrot és mégis lehűl utána az ember a melegben.

Aliogy a kocsma ajtajához érkezik, egyszer csak látja — leeresztve a rolló. Becsuktak.

— Irgalmas Isten, csak nem bukott meg ez a kocsma tegnap óta? — morfondirozik magában.

Tehetetlenül álldogál. Máshová menjen? Ahhoz semmi kedve nincs. Beülni egy idegen kocsmába! Inkább hazaballag. Elkeseredetten, mérgesen. Otthon összevész a feleségével, megbőgeti a gyerekeket, a vacsora nem ízlik, ingerülten rángatja a szalvétáját és a végén sértődötten félrevonul. Mindenképen úgy érzi, hogy igazságtalanság történt vele.

A vendéglős pedig ezalatt éppolyan elkeseredetten rágja lelkét, hogy miért kell neki becsukni, miért nem lehetett volna azért nyitvatartani? Hiszen bor elég van, nemcsak sört iszik mindenki! Kovács úr máshová talál menni és Pintér úr szintén és a tanácsos úrnak tüstölt karajt igért és van még egy kis remek sajtja... mindenért kár. Elromlik a vendég is, meg az étel is.

Az elkeseredett tulajdonos a következőképen önti ki szíve bánatát:

— Hogy miért csukják be meglehetősen rendszertelenül a kocsmákat a vendégek orra elől? Mert az ipartestület úgy határozott, hogy nekünk is hetenként egy nap szünetelni kell. Egyszer egyik, máskor másik kocsmát zárják be, ahogyan éppen a körzetben rá kerül a sor. A vendég hát sohasem tudja előre, hogy az én kocsmám, mondjuk, szombaton nincs nyitva. Előre megmondani pedig? Az nem megy. El is felejti a vendég és ha nem jön be vagy két napig, akkor hogyan mondom meg neki? Azonkívül kivételezések lesznek, egészen biztos. A restiket, a Dunaparton a helyiségeket, a gyógyfürdőkhöz tartozó vendéglőket fogadom, nem csukják be. Már most aztán tessék kiszámítani, hogy *egy évben ötvenkét szabadnap menngibe kerül?* Ez kétszázpengős napi átlagbevételnél *tizezernégyszáz pengő* forgalmi kiesés. Ki engedheti ezt meg magának? Az adóhatóság bizonyosan nem fogja figyelembe venni ezt a minuszt az adó megállapításánál. Nem hinném, hogy takarékossági szempontból volna erre szükség, mert hiszen ma már a korlátozások precizen működnek és csak azt a mennyiséget lehet eladni, ami van. Az pedig úgyis elfogy. Mindegy, hogy ötszáz helyen vagypedig négyszázhuszonnyolc helyen mérik ki. Ennél a kényszerszünetnél sokkal jobb megoldás lenne a fakultatív rendszer. Aki akarja, zárjon be... de erre rákényszeríteni senkit sem lehet.

A vendéglősnek görcs van a szíve tájján, ha Keszeg úrra gondol. Jaj, még átmegy a konkurrenciához és felfedezi, hogy ott jobb a pörkölt! Azonkívül van egy egészen könnyű sillerbor...

És Keszeg úr tényleg átmegy a másik helyre. A pörköltben csupa semmirevaló sovány hús van, amikor ő pont a zsírosat szereti. A bor is rossz, gyenge lőre, uriember nem iszik sillert.

Sóhajtva gondolnak egymásra. A vendéglős és a vendég.

Szép, modern, reménytelen szerelem ez.

Izsáky Margit

Gerevich Tibor:

Örök Róma – örök magyarság

Bár hatvan év magában még nem érdem s talán nem is jelent vállainkon akkora súlyt és terhet, mint sokan képzelik, *Gogolák* Lajos, nagyrabecsült kedves barátom és volt tanítványom szíves volt a *Magyar Nemzet* vasárnapi számában, hatvanadik életévem betöltésével kapcsolatban, rólam, érdemeimet messze meghaladó módon megemlékezni. A túlzott méltatást, mint a jóleső tanítványi hála és ragaszkodás jelét, talán elnézhetem, nem veszi azonban rossznéven, ha a cikknek beszélgetés alakjában közölt részeihez néhány megjegyzést fűzök, ami egyébként tanári szokásom a kollokviumokon is, anélkül, hogy tanítványaim egyéni felfogását gátolni akarnám. Ezt annál is inkább meg kell tennem, mert midőn az egyetemen, a régi falak között szíves volt látogatásával megtisztelni, nem volt okom azt hinni, hogy beszélgetésünk interjú formájában meg fog jelenni. Az olvasó mindenesetre nem vesztett azzal, hogy az én igénytelen szavaim helyett Gogolák Lajosnak mindenkor érdekes, színes, lendületes és művészi tollal megírt fejtegetéseit élvezhette a szóbajött témákról, azaz az örök Itáliáról és a velencei kiállításról. Ha már azonban e kérdések a cikk keretében, egy irodalmi invenciójú beszélgetés formájában előkerültek, szabad legyen róluk véleményemet kevésbbé színesen ugyan, de szabatosabban, röviden előadnom.

Velencéből hazajövet,

olasz kapcsolataimból és tanulmányaimból kifolyólag is, beszélgettünk természetesen az örök Itáliáról és Rómáról, a magyar—olasz szellemi kapcsolatokról és a magyar Róma-eszméről, amely végigkíséri történelmünket, a pannóniai előzményektől mind a mai napig. Szent Istvántól Mussolinig, a nyugatrómai műveltséget átültető bencésektől a római magyar akadémiáig és a pannonhalmi olasz gimnáziumig. Beszélhetünk a magyarországi latin kultuszról s kiváló tudósaink a legutóbbi időben is a középkori magyar—francia szellemi kapcsolatoknak mind több nyomára bukkannak. Tudott dolgok a német hatások is, Gizella királynétól kezdve s irodalmunkat éppúgy megtermékenyítették, mint művészetünket. A magyar szellem erejét bizonyítja azonban, hogy a külföldi hatásokat képes volt átgyúrni, a maga egyéniségére formálni. Műveltségünk történetét nem kisebbítette, hanem inkább emelte és gazdagította a külföldi szellemi áramlatok befolyása s azt is bizonyítja, hogy Európában élünk, hogy az európai eszmék alakításában részt vállaltunk, azokat nemzeti egyéniségünk félreismerhetetlen bélyegével láttuk el. De adósok sem maradtunk a külföldnek: cserébe mi is adtunk Európának tudósokat, írókat, művészeket. Tudományos műveimben ezeket a hatásokat és kölcsönhatásokat kutattam, kimutatva régi s újabb művészetünknek e hatások ellenére megnyilatkozó nemzeti vonásait s rámutatva, hogy az európai kultúra és művészet két fő formájának: a latinnak és a germánnak egyensúlyozó hatóereje mennyiben szolgálta szellemiségünk önállóságának és sajátosságának megőrzését.

Olasz utam után

természetesen beszélgettünk Gogolák barátommal a mai olasz állapotokról s elragadtatásomnak adtam kifejezést arról a rendről, elszánt akaratról és lelkes hangulatról, amely a testvéri olasz népet a világküzdelem e döntő napjaiban áthatja, arról a zavartalan életről, amely Olaszországban folyik. Csodálattal tölt el a fasiszta Itáliának a háború közepett is lüktető, fokozott szellemi élete, aminek fényes bizonyítékat adja a tíz nemzet részvételével mintaszerűen megrendezett velencei képzőművészeti kiállítás is, olyan kulturális helytállás, amilyenről az ellenséges országokban nem hallhatunk. Beszéltem azokról a mélybenyúló történeti erőkről, amelyeknek bekapcsolása csak fokozza Itália ellenállását és missziójának tudatát az új Európában. Ez magyarázza a renaissance- és risorgimento-kutatások fellendülését, ami annál is inkább érthető, mert Mussolini fasizmusa szellemi értelemben maga is egy új olasz renaissance s új risorgimento, új szabadságharc a most vívott háború. Hosszasabban szóltam arról, hogy a modern olasz művészet is multja felidézésével tudta kivédeni a háború utáni Párizsba sodródott kozmopolita szélső áramlatoknak az egész Európát esztétikai anarchiával fenyegető ostromát s kialakítani új nemzeti stílusát, a Novecentót.

A romlott művészi ízlés

árja leginkább a weimári Németországot öntötte el, amely szintén régi, gyökeres művészetének útmutatásait követve lábolt ki a hínárból. Ezért fordult rokonszenve XV. és XVI. századi művészei, majd a XIX. századi romantikusok, köztük a biedermeier felé s figyelt fel a nagy középkori dómok hősi szobor alakjaira, amelyek méltó utódaival találkozunk a velencei kiállítás német pavillonjában.

Hasonló krízisen ment át a 20-as években a magyar művészet, különösen a festészet. Az École de Paris, azaz a Párizsban működött idegen művészek csoportjának zagyvaságaival szemben a „római magyar iskolának", az egészséges olasz légkörben edzett bátor és nagytehetségű avangardja vívta meg, mintegy tíz éve a győzelmes közelharcot s, szorította vissza előtörését. Ez ma már vitathatatlan művészettörténeti tény. Azóta jobban értékeljük saját művészi hagyományainkat, Munkácsyt, Paál Lászlót s akik nyomukban utánuk következtek és a nagybányaiakat. Párhuzamosan megtanultuk régi művészetünket is jobban ismerni és becsülni. Ifjú római művészeink a klasszikus Itália földjén nem váltak az olasz Novecento utánzóivá. A magyar művészi érzés tolmácsai maradtak. Rómából csak a nagy olasz mesterek tanulságait, több ízlést és nagyobb tudást hoztak magukkal haza, a magyar fejlődés javára. Az olasz hatás soha nem volt idegen elem művészetünkben és műveltségünkben. Római akadémistáink ezeréves magyar hagyományhoz hívek, amidőn az olasz művészet ihletését, példáját és hasonlíthatatlan tanulságait szívjük magukba. Pannónia földjén Róma öröksége ma is kamatozik. Augustus, a pápák és Mussolini Rómáját jobban érezzük, dús erkölcsi és szellemi adományait jobban értékeljük, mint némely más nép, amely kétes filológiai alapon latinnak, római utódnak véli magát. Az „örök Róma" magyar hitvallás, az örök magyarságnak ezer év óta segítője és megértője.

Hatvan évem jó részét, felejthetetlenül szép szakaszát töltöttem e meggyőződés szolgálatában. Tudományos munkásságom egyik fő sínpárja is ezen a vonalon halad. A fenti néhány mondatban összefoglalt fejtegetéseimet nem is egyszer, talán százszor is leírtam vagy előadtam, a régi és az újabb magyar művészettel, az olasz—magyar kulturális és művészeti kérdésekkel kapcsolatban. Épp mert életem és szerény munkásságom summájának tekintem, éreztem a szükségét, hogy glosszaként Gogolák barátom szép és jóleső vasárnapi cikkéhez hozzáfűzzem.

Az újvidéki társadalmi egyesületek munkaközösségének gyűlése

Újvidékről jelentik: Hétfőn délelőtt a katolikus kör nagytermében az újvidéki társadalmi egyesületek munkaközössége értekezletet tartott, amelyen megjelentek vitéz dr. *József Ferenc* főherceg, *Antal* István nemzetvédelmi-propagandaminiszter, vitéz *Bonczos* Miklós államtitkár.

Krámer Gyula elnöki megnyitója után az egyes társadalmi szervezetek képviselői az újvidéki problémákat ismertették.

Antal István nemzetvédelmi-propagandaminiszter hosszabb beszédben válaszolt a felszólalásokra. Kimerítően ismertette az ország időszerű közéleti, társadalmi, szociális és nemzetiségi kérdéseit. Hosszasan foglalkozott azzal a fejlődéssel, amelyen a magyar nemzet — a céltudatos államvezetés jóvoltából — az elmult esztendők során mind közéleti, mind hatalmi, mind gazdasági, társadalmi és szociális téren keresztülment.

— Az ország az elmult esztendők során — mondotta a többi között — a fejlődésnek és az előrehaladásnak olyan eredményeire hivatkozhatik, amelyek szinte páratlanul állanak legújabbkori történelmünkben, sőt nemzetközi vonalon is kiállják az összehasonlítást bármily más nagy európai ország fejlődésével. Amit ez a nemzet az elmult esztendők során küt- és belpolitikai vezetés tekintetében, katonai erői kiépítésében, gazdasági energiái megszervezésében, a magyar társadalmi erők céltudatos kifejlesztésével, valamint a szociálpolitika terén elért, az valóban jogot és biztosítékot ad számunkra a jövő iránti teljes bizalomra. Ezért kell a legélesebben elítélni azokat a ressz-indulatú kritikákat, a lekicsinylésnek és a kútmérgezésnek azt a szellemét, amellyel néha itt-ott találkozunk, s amely nemcsak hogy nem értékeli kellőképpen az elért eredményeket, de igen sokszor nem helytálló összehasonlításokat tesz.

— Tudomásul kell vennünk, hogy azok az eredmények, amelyeket az elmult évek során elértünk, felveszik a versenyt az Európában tapasztalható legmagasabbfokú fejlődéssel, sőt ha tekintetbe vesszük, hogy a mi országunk honnan indult el és milyen korlátozott eszközök állottak rendelkezésére, akkor egyenesen csodálatraméltónak kell tekintenünk a fejlődésnek azt a fokát, amelyet rövid idő alatt elértünk.

— Ha más nem is, ezek a számszerűen kimutatható eredmények, amelyek hatalmi gyaravodásunkban is érezteték hatásukat, kell, hogy meggyőzzék az ország közvéleményét, de a külvilágot is arról, hogy a magyarság előretörő, a fejlődés, a felemelkedés legbiztosabb útján haladó nemzet, amely joggal követeli magának az őt megillető helyet az új Európában. Annál is inkább, mert ezeket az eredményeket tisztán belső erőink segítségével értük el s a jövőben is akkor járunk helyes úton, ha elsősorban saját erőinkre támaszkodva munkáljuk a magyar jelent és a magyar jövendőt.

Antal István miniszter beszédét a jelenlévők igen nagy tetszéssel és többször megismétlődő lelkes tapssal fogadták.

A mindvégig emelkedett hangulatban lefolyt gyűlés *Fernbach* Péter főispán zárószavaival ért véget.

Szinyei Merse Jenő hivatalbalépése

A *Magyar Távirati Iroda* jelenti: A vallás- és közoktatásügyi minisztérium tisztviselői kara hétfőn délben üdvözölte Szinyei Merse Jenőt, a hivatalába lépő kultuszminisztert. A tisztviselői kar nevében Stolpa József államtitkár mondott üdvözlőbeszédet.

Az államtitkár nagy tetszéssel fogadott üdvözlőbeszédére Szinyei Merse Jenő kultuszminiszter hosszabb beszédben válaszolt

— Mélyen meghatva és megindultan állok itt — mondotta —, ahol ntoljára 16 évvel ezelőtt a nagy magyar kultuszminiszter és a jövőbelátó nagy magyar államférfi, boldogemlékű gróf Klebelsberg Kunó mellett a személyi titkári teendőket végeztem. Szeretett és nagyrabecsült volt miniszterem, aki engem baráti jóindulatával tisztelt meg, volt az, aki arra bíztatott volt, hogy a politikai élet útjára lépjek.

— Néhai gróf Teleki Pál és közvetlen elődöm, Hóman Bálint volt miniszterek bizalmából számos törvényjavaslatnak és négy éven át a tárca költségvetésének voltam parlamenti előadója. E tények és körülmények azok, amelyekből merítettem az erőt és a bátorságot, hogy gondos, lelkiismeretvizsgálat után és bízva a mindenható Isten segítő kezében, elvállaljam e megtiszteltető, de nehéz és felelősségteljes megbízást. Mert ebben a minisztériumban valóban nehéz és felelősségteljes munka folyik. Kötelességeink és felelősségünk mértéke és súlya óriási, ha számbavesszük, hogy a tárca keretébe tartozó nagy feladatok, a nemzetnevelés, a vallásügyekben való kormányzati illetékesség és a magyar kultúra irányítása a legszorosabb kapcsolatban és összefüggésben van a magyarság megerősítésével, a nemzet erkölcsi, szellemi értékeinek gyarapításában a magyar jövendővel.

— Nagy elődeim maradandó értékeket alkottak, nagy értékeket őriztek és mentettek át az örök nemzet számára. Ezeknek az értékeknek további gondos megőrzését, ott, ahol szükséges, még gazdagabb tartalommal kitöltését, legelsőrangú kötelességemnek fogom ismerni. Tartózkodni fogok a minden áron való újítástól. Mert bármennyire erőt és energiát érezzek magamban, azért, hogy bizonyos újítások és alkotások az én nevemhez fűződjenek, nem vagyok hajlandó újítani. Természetesen az élet nem ismer megállást és mindig újabb és újabb feladatok elé állít bennünket. A nemes magyar hagyományok helyes útmutatásait a legmesszebbmenően kívánom megtartani és másokkal is megtartatni.

— Még egyet tartok szükségesnek külön is a lelkekre költeni, a visszatért területek ügyeinek megértő és gyors elintézését. A szó legszorosabb értelmében soronkívüli intézkedést várok meg ezekben. Érezzék a sok megpróbáltatás és szenvedés után visszatért testvéreink szeretetünket és örömünket necsak szavakban, hanem tettekben is.

Az ünneplés végével a kultuszminiszter fogadta a megjelentek tisztelgését és mindenkivel külön-külön kezetrázva, pár szívélyes szót váltott.

1 perc beporozás
2 perc bedörzsölés
2 perc kikefélés
összesen 5 perc alatt
haja ragyog, selymes, puha, lágy és tőleg tiszta a
„FIX"
víz és szappan nélküli
hajmosópor által.
Drogériában és illatszertárban kapható.

A bukovinai székelyek hazatérésének első évfordulója

Évfordulót ünnepelnek a bácskai székelyek. Egy esztendeje hagyták oda a bukovinai földet, amely közel kétszáz esztendőn keresztül önkéntes száműzetésük földje volt. Tizenháromezer bukovinai székelyt telepített le a magyar kormány egy esztendővel ezelőtt Bácskában, hogy ez a magyarságában megpróbált és kipróbált nép művelje és védje a bácskai földet. Fellobogózott vonatokon, hittel és imával szívükben tértek vissza egy esztendővel ezelőtt a bukovinai székelyek a magyarság kebelére. Ezt ünneplik meg most a költői nevű kis bácskai falvakban: Istensegíts, Hozottisten és a többi székely községben s erről a legendás hazatérésről dalol ma a *székely tengerszem*, amely hiven visszatükrözi az egyetemes magyarság nagy vízének minden szépségét, erejét és egységét...

Hogyan élnek a bácskai székelyek?

A bácskai székely telepesek életéről érdekes adatokat kaptunk *László* Antal istensegítsi vikáriustól, aki a július 5-i ünnepségekre utazott haza a Bácskába. *László* Antal három bácskai székely község papja, Bukovinában született és ott hirdette Isten igéjét egészen az elmúlt év júliusáig. Csak novemberben tért haza Magyarországba, igen kalandos körülmények között: *sikerült magával hoznia a bukovinai Andrásfalva elárvult katolikus templomának felszerelését;* egész vonatszerelvényre való szent, a bukovinai székelyek verejtékéből összehozott rakományt...

— *A bukovinai székelyek élete most is nehéz,* — mondja az istensegítsi vikárius; piros képű, erőteljes alkatú, fiatal székely, — *mégis úgy élünk, mint Isten tenyerén...* Tudjuk, hogy itthon vagyunk, testvéreink között és az áldott bácskai földet művelhetjük. És tudjuk, hogy *hivatásunk is van* s büszkék vagyunk arra, hogy a keleti határok védelmében évszázadokon keresztül megpróbált székely fajta most a déli határok védelmét biztosíthatja...

Szemüvege mögül ravaszul csillan meg szúrós székely-szeme és bujkáló mosollyal folytatja:

— Igaz, hogy mondtak most ránk egyetmást, hogy lusta a székely, nem szeret dolgozni, a hasára süt a nap, amikor felkel s a nap még nem nyugodott le, amikor már ágyba bújik... Hát ez nem igaz, kérem, ismerem én jól a híveimet, s a kezem is tűzbe teszem értük!

A bácskai székelyek ellen hangoztatott kifogások egy része igaz volt, ezt László Antal tisztelendő úr is beismeri, de megvolt az oka annak, miért nem dolgoztak eleinte szívvel-lélekkel a székelyek.

— *Magyar tulajdonság az, nem kell szégyelnünk, hogy csak a maga földjét szereti igazán a székely.* Eleinte *„kalákába"* dolgoztak, közösen, s az *ilyen parancsszóra való munka nem magyarnak való!* Ősszel aztán kiosztotta a kormány a földeket, s ettől fogva az a székely, aki azelőtt 8 órakor kelt fel, hajnali 3 órakor már kint volt a saját földjén és szószerint: látástól-vakulásig dolgozott.

Az eredmény persze még nem olyan, mint amilyennek lennie kellene, mert a bácskai székelynek ismerkednie kell a földdel. Leginkább burgonyát, káposztát, hagymát termeltek Bukovinában, elvétve rozsot és búzát is, itt meg a búzatermelés a legfontosabb. Egyelőre tehát csak *„kísérleteznek"* és a legnagyobb baj, hogy *mindent saját kárukon kell megtanulniok.* Nincs, aki szakszerű tanácsokkal látná el őket, *nincs aki értene a földhöz és a földmunkához a vezetők között.*

— Senki sem mondta meg nekik például, hogy a kukorica megfagy a góréban — meséli az istensegítsi lelkipásztor —, ilyen kukoricát vetettek el, csoda-e, ha nem kelt ki a tizedrésze sem?

A magyar lelket magukkal hozták...

A kultúrára terelődött a szó, egyelőre ez is csak a kezdet kezdetén áll. Bukovinában volt dalegyletük, legényegyleteik, s más tömörülésre alkalmas szerveik is voltak. *Itt még csak szervezkednek.* Aztán templomuk sincs még, csak olyan szükség-hajlék: a kultúrházakban tartanak vasárnaponként istentiszteletet. A bukovinai székelynek a templom volt mindene, a szó legszentebb értelmében számukra *magyar volt az Isten...*

László Antal három bácskai telepes-község lelkipásztora: egyik vasárnap *Istensegítsen,* másik vasárnap *Istenhozotton,* a harmadik vasárnap pedig *Istenvelünkön* misézik.

— És az iskola? — kérdezzük tovább.

— A magyar tanítók mind megvannak elégedve a székely gyermekekkel — válaszolja büszkén. — Kellemes meglepetés volt számukra, hogy azok a gyermekek, akiknek *dédapjuk is Romániában* született, gyönyörűen olvasnak, szavalnak magyarul, kiejtésük tökéletes és írásuk sokszor kaligrafikusan szép! Egy esztendő alatt ezt nem lehet elsajátítani, *a bácskai székely gyermekek a magyar lelket magukkal hozták — Bukovinából!*

Ahogy elmeséli a lelkipásztor, ez valóságos csoda! Hiszen Bukovinában *összesen hat magyar tanítója volt a székelységnek* s ezek is románul kellett, hogy tanítsanak az iskolában. *Román nyelven tanítottak — magyarul...* Magyar nyelven csak a hitoktató taníthatott, az is csupán székely ravaszsággal környékezte meg a mindenható román bírót, csendőröket, jegyzőt...

Íme, a bukovinai magyarság valóban *tengerszem* volt, tengerszem, amely 177 éves számkivetés hosszu ideje alatt is mindvégig megőrizte, hiven visszatükrözte az egyetemes magyarság lelkét...

Csányi Piroska

Bácsjózseffalva egyéves

Bácsjózseffalva község most ünnepelte egyéves fennállását. A bukovinai székelyekkel és vitézi családokkal benépesített délvidéki község ünnepségén valamennyi bácskai székelytelepes község képviseltette magát. Az ünnepség délelőtt 9 órakor tábori misével kezdődött, melyen dr. *Ijjas* József bácskai érseki helynök emlékezett meg az ünnep jelentőségéről. Ezután felszentelték az ereklyés országzászlót. Délután 3 órakor ezer szereplővel székely életképet adtak elő.

Az országzászlót az ENOB nevében dr. *Daniel* Áron, a sajtókamara főügyésze avatta fel. Beszédében kiemelte a település nemzeti jelentőségét.

Átvettem

a Patz-féle vendéglőt: **VI., Hajós-u. 31.** Ezúton értesítem kedves vendégeimet és kérem szíves pártfogásukat.

BOROS NÁNDOR
vendéglős,
Savoy-kávéház volt főpincére

GEREVICH Tibor

A Bath. nyári egyetem felkért előadója
1933. jún 25 – július 5.
1934.

A pünkösdi kar tanárkarának. Bp. 1984.
205. p. 213. p.

kutatásokra. A kutatások szer
a keretintézeti modellhez: az
munkáján alapul, akiknek irány
bel- és külföldi biztositását
Aztán első kéziratok már elké
kutatási eredmény értékelése
1991 végén esedékes. Valószín
keretében kialakult team a kö

A II. osztály által gondo
jellegü munkák, hozzájuk kapc
zások, belső, és nyilvános vit
kapcsolódtak. Ezek nyomán a k
elkészült, ~~kikerült~~, A kötet
megengedi, hogy 1991. végi le
befejezésére gondoljunk.

A legtöbb, aktuális probl
Ehhez nagy rész kézirata elké
hiányoznak is. A kötet anyaga
értékelése egy ideje az, aktuá
politika fókuszában áll. E pr
explicit formában - már a bes

GEREVICH Tibor

VUKOV Konstantin: Egy lépcső kórtörténete.
= Pavilon, 9. 1991 8 -13.p. ill.

Esztergomi királyi palota reneszánsz lépcsőjének feltárásáról

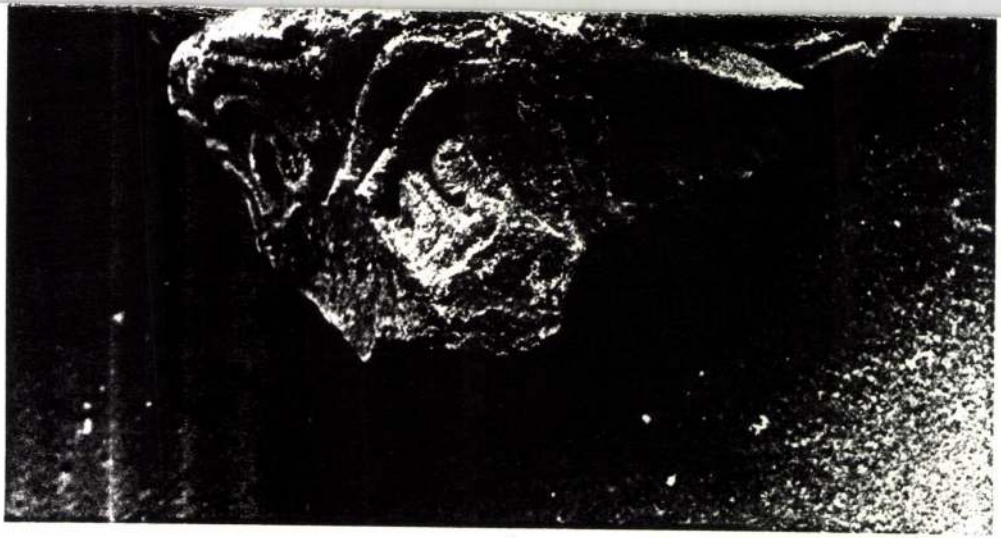

GEREVICH Tibor

„Gerevich Tibort szerette, de senki sem gunyolta ki olyan gonosszul, mint ő, a háta megett is."

Bóka L.: Szekfü Gyula. = Válogatott tanulmányok
Bp. 1966. 1058. p.

GEREVICH Tibor

G. és Farkas Elemér az Egységes Párt
művelődéspolitikai szakértője

l. Béka L: Válogatott tanulmányok.
Bp. 1966. 912-913. p.

Gerevich Tibor

1934-ben Lux Kálmánnal együtt régészeti kutatással-tárta fel az árpád-kori esztergomi palota törmelékekkel betemetett helyiségeit, majd a régit és az újat világosan elhatároló rekonstrukcióval állította helyre azokat.

Műemlékvédelem.

1942. VII. 5. Tv. 22.20 Ka. (11)

GEREVICH TIBOR

44, 110-113, 204, 211, 221, 224

Oltványi 1991

belül a munkavédelmi megbizott kö-
ére felhivnia. A kárigény bejelenté-
adni részletes indoklással.
ónyezéséről - a munkavédelmi megbi-
atároz.
lább agy napi keresőképtelenséget
nyvet kell felvenni, 1 pld. az SZTK

k részleteit a 2/1980 (VII.31.) KSH

VÉGZETTSÉGE

gozó és adminisztrativ munkakörben dolgozó

ötelezettségüknek a rendelkezésükre
kavédelmi ismereteket tartalmazó -
yilatkozat formájában tesznek eleget.
nként meg kell ismételni az időközben
n átdolgozott ismeretanyag alapján.

GEREVICH TIBOR
918 40

Új Művészet

Gerevich Tibor

MŰVÉSZETTÖRTÉNET – MŰEMLÉKVÉDELEM

A MAGYAR MŰEMLÉKVÉDELEM KORSZAKAI

TANULMÁNYOK

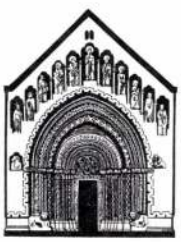

ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL
1 • 9 • 9 • 6

Bozóki Lajos

Politika és tudomány. A Műemlékek Országos Bizottságának megújulása Gerevich Tibor irányítása alatt (1934–1945)

A huszadik század első harmadára a magyar műemlékvédelem fordulóponthoz érkezett: korábbi tevékenységének fő területei (Erdély, a Felvidék, a nyugati végek) az első világháborút lezáró béketárgyalások nyomán elvesztek. Ennek következtében a műemlékvédelmi tevékenység súlypontja az addig szinte „Terra Incognita"-nak[1] számító középső területekre kényszerült áttevődni, arra a vidékre, amely a történelmi Magyarország műemlékekben leginkább elpusztított régiójának számított. A megmaradt országrész műemlékeinek feltárása, konzerválása s esetleges rekonstrukciója újfajta helyreállítási módszereket követelt meg, melyekben a helyszíni kutatásnak, dokumentációnak sokkal nagyobb szerep jutott, mint a korábbiakban. Adott körülmények között lényegesen fontosabbá vált az el nem csatolt országrész műemlékeinek felkutatása, nyilvántartása illetve tudományos publikációja. Mindez olyan feladat elé állította a hazai műemlékvédelmet, melynek a régi keretek között egyre nehezebben tudott megfelelni.

A harmincas évek elejére a MOB testületi jellegű szervezete elavult, a bizottsági forma gyakorlati hatékonysága a tagok számának növekedésével mindinkább csökkent. Noha az 1933-as reformkísérlet[2] a MOB szervezeti szabályzatának megváltoztatására az új, korszerű műemléki törvény hiányában eleve kudarcra volt ítélve, a tervezet nyomán mégiscsak megindulni látszott egy önálló szakhivatal kialakulása. A vallás- és közoktatásügyi miniszter utoljára 1932-ben nevezte ki a MOB rendes és levelező tagjait, de őket egyre ritkábban hívta össze (egy alkalommal 1934-ben, illetve 1935-ben mikoris utoljára került sor a teljes bizottsági ülés összehívására).[3] Az 1934–1935-ös személyi változások[4] is azt célozták, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága korszerű, hatékony intézménnyé váljon.

Az 1934. január 11-én kinevezett Gerevich Tiborral egy nagy műveltségű, nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező s a politikában is jártas szakember,[5] került a MOB élére, aki képesnek mutatkozott arra, hogy a magyarországi műemlékvédelem ügyét az akkori viszonylagos stagnálásból kimozdítsa s erre kultúrpolitikai elkötelezettsége is motiválta.[6] Gerevich első lépésben a szakhivatali lét technikai kereteit és személyi feltételeit próbálta megteremteni. Hivatali helyiségnek megszerezte az Iparművészeti Múzeum egykori főigazgatói lakását, s a rendelkezésre álló pénzalapot fokozatosan a többszörösére emelte.[7] 1935-ben a MOB előadójává neveztette ki egykori tanítványát, Genthon István nemzeti múzeumi segédőrt és egyetemi előadót, ezzel párhuzamosan Lux Kálmánt, mint javadalmazott bizottsági építészt foglalkoztatta. Gerevich világosan látta a hazai műemlékvédelem hiányosságait.[8] Lux Kálmán és Genthon István kinevezésével Gerevich szakmai és tudományos alapját kívánta megvetni a további munkának, melynek egyik pillére a

Gerevich Tibor (1882–1954). 1934. Győri-Boros felvétele. Magyar Nemzeti Múzeum ltsz. 25.773.

hazai emlékekről egy szakszerű, pontos nyilvántartás és műemléki topográfia elkészítése, ami részletes és pontos felvételezésen alapul.[9]

A Magyarország Művészeti Emlékei sorozat első kötetei lényegében a Gerevich Tibor által irányított többéves gyűjtőmunkának köszönhetők. A sorozat első kiadványa, az 1938-ban megjelent Magyarország román kori emlékeit bemutató könyv[10] Gerevich Tibor reprezentatív munkája.[11] Ebben szinte önálló tanulmányként tárgyalja a nemrég lezárt eszergomi ásatások eredményét s az abból levont messzemenő következtetéseit.[12] A főváros művészeti emlékeit bemutató könyv Horváth Henrik munkája.[13] A kötet a historizmusig tárgyalja az építészet, a szobrászat és az iparművészet emlékeit. Az egyes tételek a tömör leírást, esetlegesen a feltárás helyét, s a vonatkozó irodalmat tartalmazzák. A Rados Jenő által írott harmadik, a magyar kastélyokat ismertető kötet a szerző korábbi munkájának a korszerűbb követelményekhez igazított, bővített átdolgozása, építéstörténeti adatokkal, rövid stílusjellemzéssel.[14] Ezen kívül két kisebb, topográfiai jellegű munka,[15] és 1942-ben Dercsényi Dezső: A székesfehérvári királyi bazilika c. kötete jelent meg.[16] Csak 1948-ban sikerült kiadni a Magyarország Műemléki Topográfiájának Esztergom műemlékeit bemutató kötetét, amely a Keresztény Múzeumot, a Régészeti Múzeumot, a Főszékesegyházi Kincstárat és Könyvtárat írta le.[17] Mint a Gerevich Tibor által írott bevezetőből kiderül, további tizenkét kötet kiadását vették tervbe.[18]

A szakszerű műemléki munkának másik fontos alappillére lett volna a műemlékvédelmi tevékenység jogi hátterének megteremtése. Az 1881-es műemléki törvény egyik hiányossága volt, hogy nem rendelkezett az ingó emlékek védelméről. Az idők folyamán számos, ezt megoldani szándékozó kísérlet fulladt kudarcba.[19] Ahhoz, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága valóban szakhivatalként működhessen nemcsak a vallás- és közoktatásügyi miniszter hallgatólagos jóváhagyása kellett volna, hanem a MOB működését és jogkörét szabályozó törvény is. A múzeum-, könyvtár- és levéltárügy néhány kérdését szabályozó 1929. évi XI. törvénycikk után az a sajátos helyzet állott elő, hogy az építészeti emlékek védelmével megbízott Műemlékek Országos Bizottságának nem volt jogköre az ingó emlékek felett: azok védelme múzeumi feladat volt. A MOB Gerevich Tibor irányításával e régóta tarthatatlan állapot rendezésére készítette el törvényjavaslatát 1942-ben. A javaslat szerint létrehozandó a Művészeti és Történeti Emlékek Országos Főfelügyelősége, mely a vallás- és közoktatásügyi miniszter közvetlen felügyelete alatt működik. A főfelügyelőség mellett tanácsadó testületként kell létrehozni a Művészeti és Történeti Emlékek Országos Tanácsát, melynek szakembereit a főfelügyelő javaslatára a miniszter nevezi ki. Az ingó és ingatlan művészeti és történeti emlékeket a törvényjavaslat a miniszter nevében eljáró főfelügyelőség védelme alá rendeli, mely jogosult ásatásokat folytatni és engedélyezni az ország egész területén. Védett emlék esetében a tulajdonos köteles annak állagvédelmét biztosítani, annak ingó tartozékaival együtt. Az épület állagának bárminemű módosítása csak a főfelügyelőség előzetes engedélyével történhet. Amennyiben a tulajdonos az ingó emlékek fennmaradását veszélyezteti a főfelügyelőség jogosult azt lefoglalni. A törvényjavaslat védendőnek nyilvánította a „művészeti és történeti emlékek" építészeti és táji környezetét, a történelmi jellegű földműveket s a tudományos szempontból értékkel bíró őslénytani objektumokat, továbbá meghatározott korszakig a kéziratokat s a nyomtatványokat. Védendőek ezen kívül még az ötven évnél nem régebbi objektumok (a kortárs művészek alkotásai kivételével), minden kor művé-

szeti és történeti ingó és ingatlan emlékei, ezekről tízévenként nyomtatott listát kell kiadni. A törvényjavaslat rendelkezik arról is, hogy az emlékek lajstromozását, nyilvántartását, felvételét, törzskönyvezését a főfelügyelőség végezze. Szintúgy a tudományos és népszerű ismeretterjesztést. A törvénytervezet, noha Gerevich többször említi, sajnos sohasem került a parlament elé.

A korszerű műemléki helyreállítás elveit illetően is válaszút elé került a hazai műemlékvédelem. Az olyan emlékek feltárásánál, mint az esztergomi és a visegrádi királyi palota, a szombathelyi Szent Quirinus-bazilika, a margitszigeti domonkos apácakolostor romjai stb. a régi helyreállítási módszereket nyilvánvalóan nem lehetett alkalmazni: új eljárásokra, módszerekre, s nem utolsó sorban új elvekre volt szükség. Ebben a tekintetben, hazai vonatkozásban is döntő jelentőségű volt az 1931-ben megszövegezett Athéni Carta, amely tételesen megfogalmazta szembenállását a korábbi gyakorlattal, illetve kimondta a már hellyel-közzel alkalmazott új elveket. A Carta egyik legfontosabb tétele szerint a helyreállítás során tiszteletben kell tartani a múlt történeti és művészeti alkotásait anélkül, hogy bármely korszak stílusát száműznék, s ennek érdekében akár a teljes visszaállításról is le kell mondani. Romos emlék esetében (ez különösen lényeges a hazai gyakorlat szempontjából), csupán állagmegóvás szükséges. Ha a rom állaga s a körülmények adottsága lehetővé teszi, a Carta javasolja az anastylosist, vagyis az elemek eredeti helyére történő visszahelyezését. Az e célra felhasznált idegen anyagnak azonban jól felismerhetőnek kell lennie. A Carta ezenkívül a modern építészeti anyagok és eljárások alkalmazását is ajánlja, különös tekintettel a vasbetonra, ám azt is javasolja, hogy mindezeket az eszközöket rejtve kell alkalmazni.[20]

1934-től a Műemlékek Országos Bizottsága Gerevich Tibor irányítása alatt megváltozott intézményi keretek között igyekezett eleget tenni a kor szabta követelményeknek. Erről adott számot az a reprezentatív kiállítás, melyet 1942. november 25. és december 13. között rendeztek a Nemzeti Szalonban. A kiállítás kapcsán Gerevich Tibor összegezte az eltelt nyolc és fél év tanulságait.[21] Tanulmányának elején fogalmazta meg a műemlékvédelem elvi álláspontját: „A feladatot ma nem annyira a helyreállításban, mint inkább a megmaradt, hiteles részek megőrzésében és biztosításában látjuk. Ellenezzük a képzeleti kiegészítéseket... A cél nem a mai elképzelés kielégítése, hanem az illető kor formáinak minél hűebb megőrzése. Az építész önálló műveiben csillogtassa alkotó erejét és képzeletét, ne pedig a műemlékek és a régi mesterek rovására".[22]

A kiállításon külön, mintegy elrettentésképpen, szerepeltek a korábbi, purista elvek alapján helyreállított emlékek. Gerevich ezek említése után sorolja fel azokat a főbb helyreállításokat, amelyek a már megváltozott gyakorlatot tükrözték. A MOB tevékenységi körébe nemcsak a magyar történelem hőskorának emlékei tartoztak, hanem a 19. századi díszítések és falképek gondozása is. A tudományos munka alapföltétele, írja Gerevich, a műszaki felvételezés és inventarizáció. A fotótár több tízezres növekedése és rendszerezése, a felvételi rajzok 1800 darabbal történt gyarapodása, a publikációk szaporodása mind azt jelzik, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága mindinkább egy olyan szakintézménnyé vált, amely legfőbb feladatának tekintette a műemlékekkel való tudományosan megalapozott foglalkozást. Ezt a szellemet tükrözték a korszak publikációi is. Így Lux Géza a pesti Belvárosi plébániatemplom helyreállítása kapcsán hangsúlyozta, hogy a restaurálás korszerű gyakorlata lényegesen különbözik a korábbi praxistól, jelenleg a res-

taurálás egyúttal kutatást is jelent, mely egyedüli bázisa lehet az esetleges helyreállításnak.[23] Csányi Károly az 1943-ban publikált Mérnöki Továbbképző Intézet tananyagában tárgyalta részletesen a műemlékvédelmi elveket és ismerteti a korábbi gyakorlatot.[24] Ez utóbbitól való szinte fáradhatatlanul hangsúlyozott elhatárolódás olykor sajátos elképzelésekhez vezetett. Rados Jenő a kolozsvári Szent Mihály-templom restaurálása kapcsán – messzemenően radikálisan megfogalmazott állásfoglalása mellett – tett javaslatot a főszentély átboltozására.[25] Ezen épületrész barokk kori, nyomottabb záradékú, bordás boltozatát kellett volna felváltania „... a mai művészi elgondolásnak ... Éppen a Szent Mihály-templom gótikus terének barokk oltárai és szószéke mutatják, mily pompás művészi összhatást nyújthat két egymástól eltérő stílus, ha alkotásai szellemben és felfogásban megfelelően egybe hangolódtak. Helyesebbnek véljük tehát, ha a kőbordás, gót boltozati forma helyett oly megoldást választunk, mely sem az anyag, sem a kor utánzására nem törekszik, hanem alakjában is nyiltan hirdeti, hogy 1942-ből származik. E követelményeknek egy sűrűbb osztású, bordák nélküli cella boltozat felelne meg legjobban, mely váltakozó felületeinek fény- és árnyékhatásában, a mai kor kifejezési eszközeivel juttatná érvényre a gótika légies magasba törését".[26] A terv különböző okok miatt nem valósult meg.

A helyreállítások gyakorlati problémái elsősorban a romok feltárásakor kerültek előtérbe.[27] A megvalósult óbudai katonai amfiteátrum részleges rekonstrukciója immár az Athéni Carta szellemében történt. A feltárt római emlék helyreállító építésze, Gerő László, a romok érthetőbbé tétele érdekében úgy döntött, hogy az amfiteátrum legjobban elpusztult részén kell rekonstruálni a nézőtér egy kisebb szakaszát, hasonló ismert épületek analógiája alapján. Annak érdekében, hogy a felépített rész megkülönböztethető legyen, a faltömegeket e helyütt szabályos falsíkhatárokkal alakították ki, a rekonstrukció romhatásának elkerülése érdekében.[28] Némileg más elvek alapján jártak el, a Paulovics István által feltárt szombathelyi Szent Quirinus-bazilika bemutatásánál.[29] Itt az előkerült falazatok egy részének és az ókeresztény mozaikoknak bemutatására, Lux Kálmán tervezett egy minden történelmi stílustól mentes védőépületet.

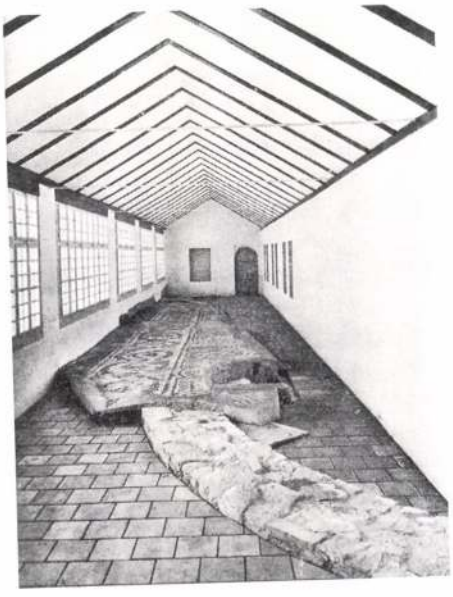

Szombathely, Szent Quirinus-bazilika védőépülete, tervezte Lux Géza. 1938. Megjelent: Magyar műemléki kiállítás a Nemzeti Szalonban. Bp., 1942. I. tábla

Komoly kihívást jelentett az esztergomi királyi vár feltárt részeinek konzerválása és rekonstrukciója, mely kihívásnak Lux Kálmán és a MOB vezetése a kor színvonalán álló legmodernebb eszközökkel igyekezett megfelelni.

Az esztergomi ásatás egyike volt azon három, korszakos jelentőségű feltárásnak, amely a MOB égisze alatt 1934-től zajlott. Itt a palotakápolna, a Fehér-torony és a belsővár nagy részének napvi-

Esztergom, palotakápolna, nyugati homlokzat, feltárás közben. OMvH Fotótár neg. sz. 6729.

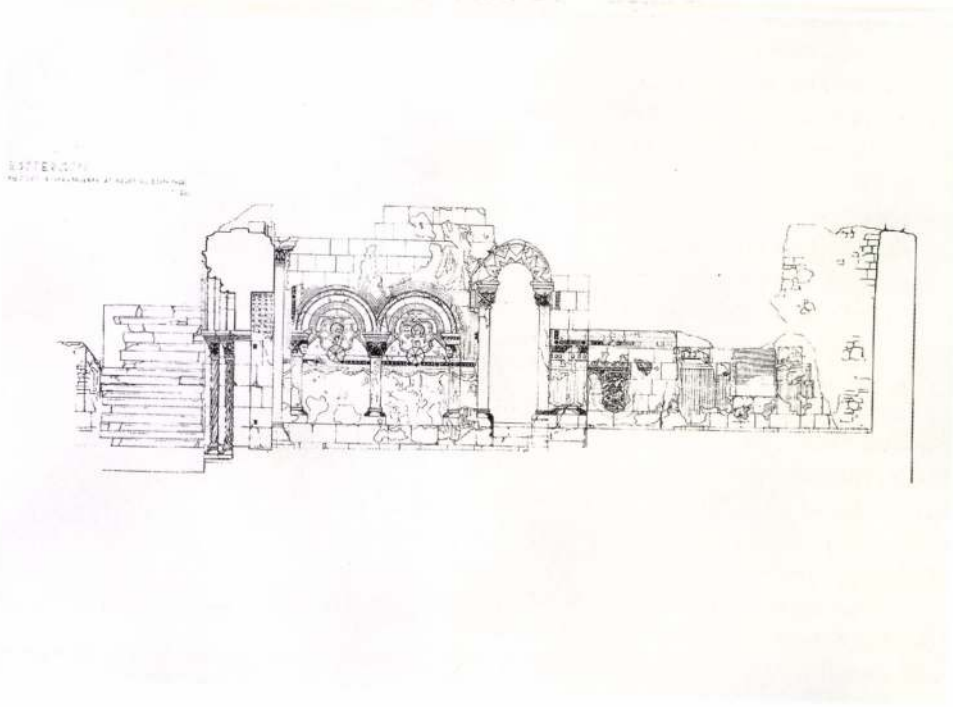

Esztergom, palotakápolna, északi hosszmetszete. Lux Kálmán felmérése. OMvH Tervtár ltsz. 1523.

Lux Kálmán, Hóman Bálint, Serédi Jusztinián, Gömbös Gyula, Lepold Antal, Gerevich Tibor, Túri Béla az esztergomi palotakápolna előtt. 1935. OMvH Tervtár, Lux-hagyaték.

lágra kerülése annak volt köszönhető, hogy a várhegy déli erődítésfala, a házakra hulló kövek miatt, veszélyessé vált.[30] Szőnyi Ottó ekkor Lux Kálmánt kérte fel helyszíni szemlére, aki alaposabb vizsgálódás után javasolta a bizottságnak a belsővárban történő feltárásokat.[31] A feltárási munka, melyet Alaxa Kálmán, Toldy János, majd Várnai Dezső vezetett, igen gyors ütemben haladt. Szeptemberre napvilágra került a kápolna nyugati homlokzata,[32] novemberre a teljes kápolna, s a „Vitéz studiolo".[33] Az év végére már sürgető problémává vált a feltárt részek konzerválása, a freskók rögzítése, illetve téli fagy elleni védelme. Mindez olyan nehézséget jelentett, amit a MOB akkori, 19 000 pengős évi javadalmából képtelenség lett volna finanszírozni. A hazai falkép restaurátori gyakorlatban e példátlan feladat megoldására nem voltak adottak a megfelelő technikai és személyi feltételek. Az akkori politikai ideológia s az egykori királyi palota történelmi jelentőségének sajátos interferenciája[34] tette lehetővé, hogy a konzerválásra és a helyreállításra sikerült megteremteni az anyagi alapot. Az előkerült viszonylag nagy mennyiségű és felületű falkép megmentése érdekében[35] Gerevich Tibor Ettore Modiglianihoz, a milánói Brera igazgatójához fordult segítségért.[36] Noha Gerevich már 1935. január 28-án írt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek Mauro Pellicioli restaurátor jövetele ügyében,[37] Pellicioli októberben érkezett,[38] s a konzerváláshoz szükséges vegyszerek pedig csak 1936. augusztusában.[39] Pellicioli Dex (Déd) Ferenc festő restaurátorral október 10-én látott munkához.[40] A kápolnaépület és a román kori részek helyreállítása az Athéni Carta elveivel összhangban történt.[41] Magából a kápolnából olyan mennyiségű festett kőfaragvány került elő, hogy azt anastylosissal rekonstruálni lehetett.[42] Az állami dotációnak köszönhetően a feltárt és helyreál-

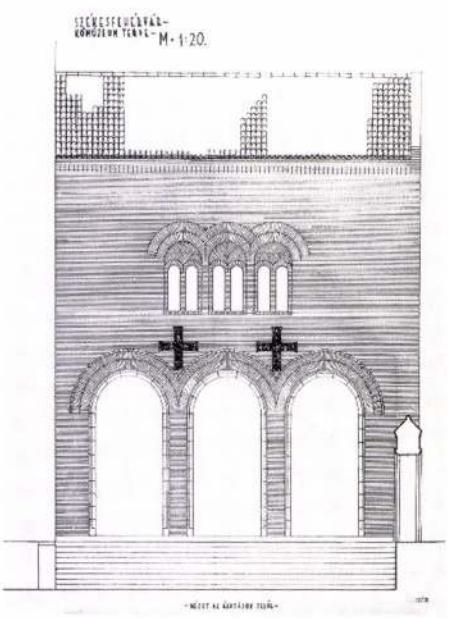

Lux Kálmán: Székesfehérvár, a kőtár és a Szent István-mauzóleum terve. 1937. Tus, pausz, 860×680 mm. OMvH Tervtár, Lux-hagyaték ltsz. 7316.

Szentiványi Gyula (1881–1956) és Dercsényi Dezső (1910–1987) a székesfehérvári kőtárban. 1943.

lított részek már 1937 áprilisában belépődíj ellenében látogathatóak voltak.[43] Az ünnepélyes megnyitóra 1938. augusztus 15-én került sor.

A székesfehérvári királyi bazilika ásatása részben a Henszlmann Imre által visszatemetett részeken kezdődött 1936-ban, Hóman Bálint miniszter támogatásával. A kutatás egyik célja a már Czobor Béla által megkérdőjelezett[44] Henszlmann-féle elmélet felülvizsgálata volt a templom építéstörténetére vonatkozóan, különös tekintettel a bazilika Szent István-kori formájára. A másik elérendő cél a feltárt romok konzerválása és bemutatása első koronázott királyunk halálának közelgő 900-ik évfordulójára. Lux Kálmán és Genthon István által irányított ásatás, a már korábban feltárt részeken kívül, immár teljes egészében napvilágra hozta a bazilika Mátyás-kori keleti bővítésének maradványait s a déli oldalon egy kápolna apszisát.[45] 1937-ben a Hóman Bálint vezetésével tartott helyszíni szemlén döntötték el a terület keleti részét lezáró kőtár és az ehhez csatlakozó Szent István-mauzóleum építését. A római iskola és a román kori faltagolás egyes elemeit elegyítő épületkomplexum Lux Géza tervei alapján készült. A mauzóleum szabad teret engedett a római iskola épületdíszítő programjának látványos kibontakozásához.[46] Az építő és tereprendező munka a téli hónapokban sem szünetelt, hogy a romkert és a mauzóleum az 1938. évi ünnepségekre elkészülhessen.[47]

A korszak emlékhelyteremtő tendenciájának szülötte a visegrádi Alsóvár dunai erődítésrendszerének rekonstrukciója is. 1937-től Schulek János vezetésével történt a parti torony és környékének újabb feltárása,[48] s ugyancsak az ő tervei alapján készült a helyreállítás nyomán kialakított historizáló épületkomplexum is.

Visegrád, királyi palota, díszudvar feltárás közben, háttérben Schulek János. 1944. OMvH Tervtár, Lux-hagyaték ltsz. 26.994.

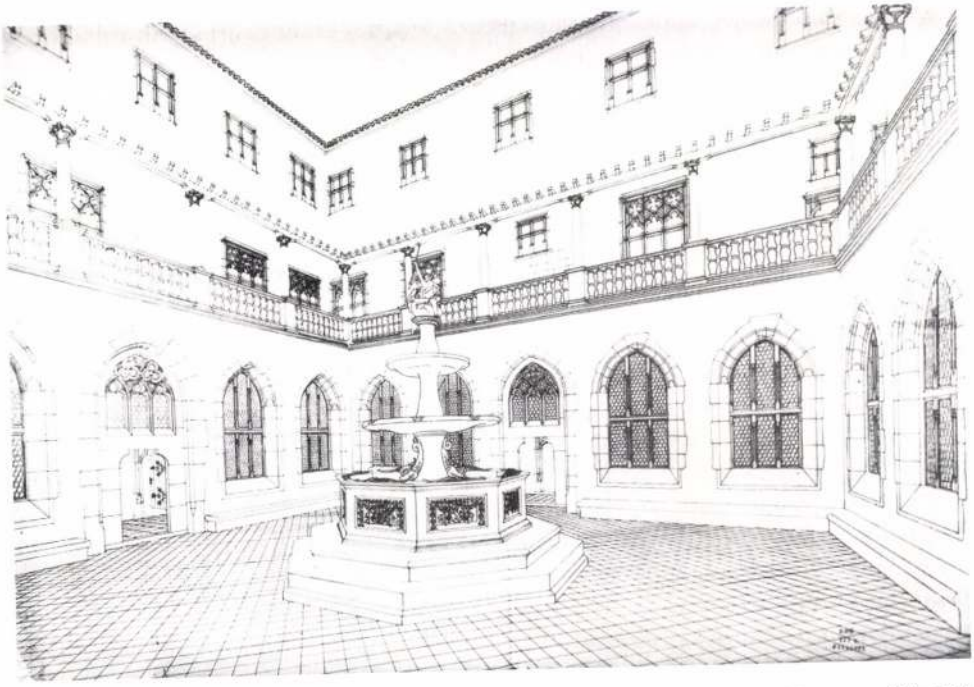

Lux Kálmán: Visegrád, királyi palota, díszudvar a 15. században, elméleti rekonstrukció. 1944. Tus, pausz, 960 × 1500 mm. OMvH Tervtár, Lux-hagyaték ltsz. 25.996.

Tác-Fövénypuszta, ásatások. 1934. OMvH Fotótár ltsz. 7270.

A visegrádi királyi palotára szintén Schulek János talált rá 1934 szilveszterén.[49] Az 1933-as sikertelen kísérlet után ekkor s az ezt követő hónapokban végre középkori, festett vakolatú, profilált lábazatú falazat került elő. Gerevich Tibor, Lux Kálmán és Genthon István a helyszíni szemle nyomán, 1935 augusztusában úgy döntöttek, hogy az ásatást tovább kell folytatni.[50] 1943-ig Schulek feltárta a palota díszudvarát a Herkules-kúttal, s az ehhez csatlakozó helyiségeket, továbbá a kápolna szentélyét és nyugati oldalát. 1944-re a munkálatok olyannyira előrehaladtak, hogy Gerevich arra biztatta Schulek Jánost, hogy addigi eredményeit dolgozza fel a Magyarország Művészeti Emlékei soron következő kötetében.[51] A feltárások folytatását a háború, a publikáció megjelenését Schulek János 1948-ban bekövetkezett halála akadályozta meg.

Korszakunkban a felsoroltakon kívül még számos helyszínen folyt feltáró és helyreállító munka. Ebben az időszakban nemcsak a középkori, hanem a római kori emlékek feltárása is megnövekedett. Az említett Szombathelyin kívül szintén Paulovics István tárta fel Nagy Lajossal Nógrádverőcénél a római limes egy szakaszát s a késő római hídfőt. Ugyanebben az évben, 1934-ben fontos részek kerültek elő a Marosi Arnold által vezetett tác-fövenypusztai ásatások során, illetve Nagytétényben és Horányban, ahol egy castrum feltárásához kezdtek hozzá. Néhány fontosabb a középkori emlékek feltárása közül: Möller István halála után Lux Kálmán folytatta a zsámbéki premontrei kolostor kutatását (s a templom boltozatmaradványainak vasbeton megerősítését), valamint az egri várszékesegyház falainak feltárását, Pálosi Ervinnel és Pataki Vidorral. Lux vezette a diósgyőri és feldebrői míg Garády Sándor a budaszentlőrinci pálos kolostor romjainak feltárását.

Helyreállítások folytak Szegeden az alsóvárosi ferences templomban Cs. Sebestyén Károly, Bélapátfalván Csemegi József, a győri székesegyházban és a nyírbátori református templomban Csányi Károly, Székesfehérvárott a püspöki palotában, a Szent Péter-székesegyházban és a Szent Anna-kápolnában valamint Pécsett a belvárosi templomban Garády Sándor irányításával. Budapesten a Belvárosi plébániatemplomban Lux Kálmán, a budavári Nagyboldogasszony-templomban Schulek János vezetésével. Ez utóbbi tornyának felső zónáját és a sisak nagy részét ki kellett cserélni és újra faragni. Az esztergomi freskók konzerválása és helyreállítása nyomán föltámadt restaurálókedv az ország számos falképének megújulásához, vagy éppen romlásához vezetett. Esztergom után Pigazzini és Pellicioli Jákon, Dex Ferenc Feldebrőn, Kőszegen, Veleméren, Pécsett és változó sikerrel Veszprémben a Gizella-kápolnában tevékenykedett. A pesti Belvárosi plébániatemplom falképeinek feltárása és konzerválása Szentiványi Gyula, a győri székesegyház Maulbertsch freskóinak restaurálása pedig Medvey Lajos nevéhez fűződik.

Kőszeg, Szent Jakab-templom, Köpenyes Madonna. 1938. Restaurálta: Dex Ferenc. OMvH Tervtár, Luxhagyaték ltsz. 23.173.

A MOB műemléki munkájának külön csoportját képezték azok az emlékek, amelyek az elszakított területek visszacsatolásával kerültek a Bizottság hatáskörébe. Az 1938-as első bécsi döntéssel Magyarország visszakapta Szlovákia és Kárpát-Ukrajna déli övezeteit. Még ebben az évben Lux Géza és Kiss Tibor negyedéves építészhallgatókkal kisebb utat szervezett a műemlékek állapotának megszemlélésére, előkészítésül az addig feltáratlan emlékek feldolgozására.[52] Kassán pedig a MOB, a Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeummal közösen fogott hozzá a helyreállítási munkához. Első s legfontosabb feladatuk a Szent Erzsébet-templom szentélyének restaurálása volt. Ennek során Szentiványi Gyula a szentélykápolnákban nagy méretű, összefüggő, késő gótikus falképeket tárt fel.[53] Helyreállításra került ezen kívül a Miklós-börtön késő gótikus épülete (mely később otthont adott a Rákóczi Múzeum fiókintézményének),[54] a Lőcsei ház, a püspöki palota, a Rákóczi-palota barokk épületei, az Orbán-torony „kerengő"-je s Lux Kálmán tervei alapján kezdett épülni a Hóhérbástyánál Rákóczi rodostói ebédlőjének rekonstrukciója.[55]

1940-ben a visszacsatolt Észak-Erdély műemlékei a MOB hatáskörébe kerültek. Többszöri helyszíni szemle nyomán a bizottság elkészítette az 1941-es erdélyi költségvetést,[56] és ebben tervbe vették az aranyosmeggyesi Lónyai-kastély, a kolozsvári Mátyás-ház és Szent Mihály-templom, a marosvásárhelyi vártemplom s több kisebb falusi templom – közöttük a gelencei – helyreállítását is, beleértve ez utóbbi falké-

Aranyosmeggyes, Lónyay-kastély, helyreállítás után. 1942. OMvH Fotótár neg. sz. 66.469.

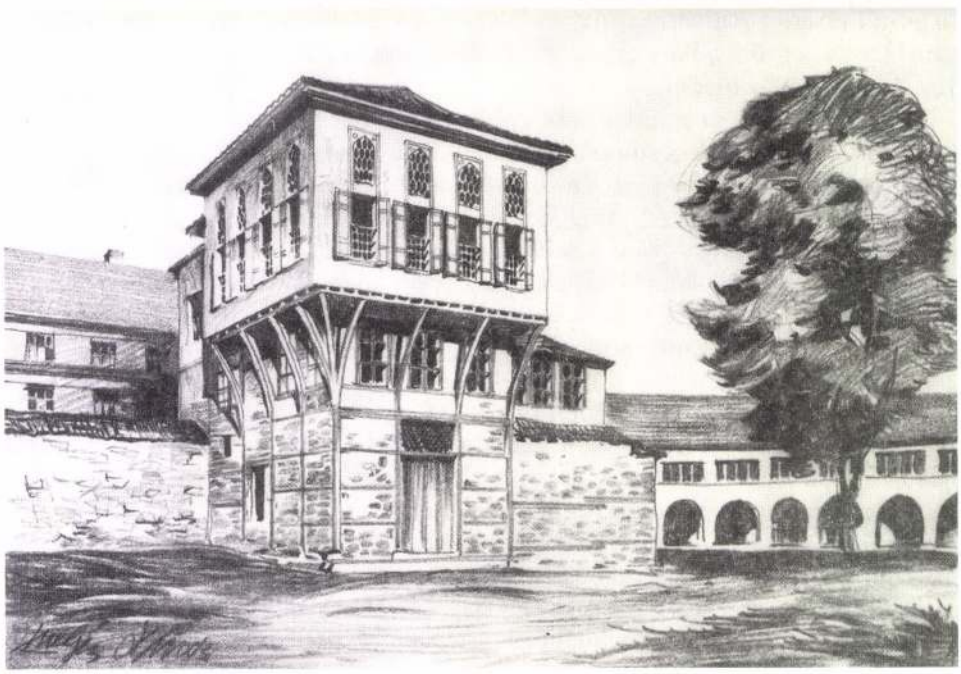

Lux Kálmán: Kassa, Rákóczi Ferenc Rodostói házának rekonstrukciója. 1942. Kréta, pausz, 325 × 430 mm. OMvH Tervtár, Lux-hagyaték ltsz. 12.464.

peinek teljes feltárását és restaurálását.[57] Gerevich tervei között szerepelt Erdély műemléki topográfiájának kiadása. Rados Jenő és tanítványai ennek jegyében fogtak hozzá Kolozsvár műemlékeinek felvételezéséhez.[58]

Jelentősebb műemléki tevékenységnek semmi nyoma a viszacsatolt déli területeken, mindenesetre a műemléki nyilvántartás megszületésének irányába tett első lépésként értékelhető azonban az a kiadvány, amely topografikusan ismerteti a visszatért délvidék műemlékeit.[59]

Az a sokirányú tudományos igényű műemléki munka, amely a MOB tevékenységét korszakunban jellemezte, 1944 folyamán megszakadt, s a háborús éveket követő időszak új típusú feladatok és megpróbáltatások elé állította a hazai műemlékvédelmet.

JEGYZETEK

[1] *Entz Géza*: Egyház és műemlékvédelem a két világháború között. Műemlékvédelmi Szemle 1993, 1. 105–107.

[2] A szabályzatot módosító tervezet a bizottság testületi jellegét csökkentve részint egy ütőképes szakapparátus létrehozását kívánta előmozdítani az előadót tehermentesítő, főtitkári státusz létrehozásával, részint négy főre kívánta növelni a csökkentett létszámú végrehajtó bizottságon belül a hivatásos műemlékvédők számát. *Barcza Géza*: A magyar műemlékvédelem fejlődése a jogyszabályok tükrében (1847–1949). Magyar Műemlékvédelem 1963–1966. Bp., 1969. 12–16.

[3] 1934. június 20-án és 1935. január 26-án. Mindkét ülés fő témája a pesti Belvárosi plébániatemplom körüli tereprendezés, a közlekedés megoldása, illetve az épület ennek érdekében történő elmozdítása, pontosabban lebontás nélküli eltolása volt. MOB irattár 1934/269. 1935/78.

[4] Gerevich Tibor 1934. január 11-én vette át elnökhelyettesi kinevezését Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi minisztertől. MOB irattár 1934/19. 1935. január 10-én kelt Szentiványi Gyula drámai hangvételű levele a miniszterhez: „Bátor vagyok Nagyméltóságodnak magas figyelmét felhívni arra a sajnálatos körülményre, hogy a Műemlékek Országos Bizottságának a státusa a teljes fölbomlás állapotában van … Építésze nincs a bizottságnak stb". Majd Szentiványi javasolja bizottsági építésszé Lux Kálmánt, előadóvá Genthon Istvánt, titkárrá önmaga kinevezését, illetve állandó tényleges alkalmazását, s a gyűjtemények kezelésére két szakgyakornoki állás létesítését. MOB irattár 1935/29.

[5] Gerevich Tibor 1882. június 10-én született Máramarosszigeten. Tanulmányait Kassán kezdte, majd a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen Pasteiner Gyula tanítványa volt. 1904-ben doktorált, s itáliai tanulmányútja során ismerkedett meg Arduino Colassantival, aki később az olasz műemlékvédelem egyik irányítója lett. 1907-ben a Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárában volt segédőr, majd 1910-ben Csernoch János esztergomi érsek megbízásából rendezte a Keresztény Múzeum gyűjteményét, melynek később igazgatója lett. Az első világháborút lezáró béketárgyalásokon, mint a múzeumi és a kultúrális ügyek előadója vett részt, illetve az azt követő nemzetközi perben (mely az általa Budapestre menekített Ipolyi-hagyaték s a román jóvátétel ügyében zajlott) szakértőként működött közre. (Bandholtz és Mombelli tábornokok emléke a Nemzeti Múzeumban. Beszélgetés Gerevich Tiborral. Budapesti Hírlap 1934. december 30. 7. *Szücs György*: A Vigilia beszélgetése Dercsényi Dezsővel. Vigilia 53 (1988) 134.) 1923-ban Fraknói Vilmos hagyatékának felhasználásával szervezte meg a Római Magyar Történeti Intézetet, melynek igazgatója, s 1927-től a Palazzo Falconieriben működő Római Magyar Akadémia kurátora lett. 1926-tól a keresztény archeológia nyilvános és rendes tanára. A MOB-nak 1921-től volt rendes tagja. *Genthon István*: Gerevich Tibor (1882–1954). Művészettörténeti Értesítő IV (1955) 123–124.

[6] Gerevich-nek húszas-harmincas években megjelent publikációi is tükrözik kultúrpolitikai orientációját. Ebben az időszakban kimondottan megnövekszik politikai, világnézeti tartalmú, s ezzel kapcsolatban a magyar művészet helyzetéről alkotott véleményét reprezentáló írásainak száma. Ezek a publikációi s kultúrpolitikai szerepvállalása a Trianon utáni Magyarország kultúrális önlegitimációjának a Klebelsberg Kunó által képviselt álláspontjával áll szoros kapcsolatban: „A trianoni béke következtében a lefegyverzett Magyarországban a kultúr tárca tulajdonképpen honvédelmi tárca is. Honvédelmi tárca olyan értelemben, hogy most elsősorban a szellem, a művelődés fegyverével kell védeni hazánkat és ezekkel az eszközökkel kell mindig újból és újból bebizonyítani a világ nemzetei előtt, hogy a magyar viszontagságos életének második ezer esztendejében is életképes erős..." A kultúrtárca programja, 1925. február 20. In: Tudomány, kultúra, politika. *Gróf Klebelsberg Kunó* válogatott beszédei és írásai (1917–1932). Szerk. *Glatz Ferenc*. Bp., 1990. 332.

[7] Az első világháború utáni évek 19 000 pengőjéhez képest az 1942. évi rendes és rendkívüli jövedelem 230 000 pengő volt. *Gerevich Tibor*: Műemlékeink védelme. Szépművészet IV (1943) 5.

[8] „Hibája a legújabb magyar barokk-kutatásnak a topográfiai rendszertelenség is, ami sajnos, az egész magyar műemlékkiadási ügyre jellemző. A rendszeres műemlékfelvétel még mindig a magyar éjszaka homályában késik, ami a magyar művészettörténetnek egyik legfájóbb pontja. A műemlékekben leggazdagabb elszakított területek felvételezésétől egyelőre lemaradtunk, ha nem is mondunk le arról, hogy velük lehetőség szerint foglalkozzunk. Amikor a rendszeres leltározást elvégezhettük volna, elmulasztottuk, s ha újra módunkban lesz, bizonytalan, vajjon helyükön találjuk-e még régi szobrászatunk, festészetünk, ötvösségünk sok kiváló emlékét, s nem lesznek-e idegenben, idegen művészetekben elkönyvelve, amint azt máris gyaníthatjuk." *Gerevich Tibor*: Művészettörténet. In: A magyar történetírás új útjai. Szerk. *Hóman Bálint*. Bp., 1931. 111–112.

[9] A topográfiát előkészítő munkálatok már 1934-ben megkezdődtek: „A magyar művészeti topográfia régóta húzódó ügyében is megtörténtek a kezdeményező lépések. Az e hónapban tartott albizottsági ülés megkezdte a topográfia előkészítését. Egyelőre az eddig megjelent műemléki irodalom feldolgozása kezdődött meg, melyet 43 kutató önzetlenül elvállalt. Csak a műemléki irodalom teljes feldolgozásával (mely ily szép számú munkatárs segítségével hamarosan megtörténik) kerülhet sor a munka tulajdonképpeni részére, a helyszíni kiszállással kapcsolatos feldolgozásra..." (MOB irattár 1934/554.) Az ország műemléki szempontból régiókra osztott területeit egy restaurátor és fényképész társaságában művészettörténész és műemléki építész járta be, s helyszíni szemle nyomán rögzítette tapasztalatait. Magyarország Műemléki Topográfiája. Szerk. *Gerevich Tibor*. I. Esztergom műemlékei. Bp., 1948. Gerevich Tibor bevezetője 2.

[10] *Gerevich Tibor*: Magyarország románkori emlékei. Bp., 1938. (Magyarország Művészeti Emlékei, I.)

[11] Gerevich itt a román kori művészet kapcsán fogalmazza újra nézeteit a magyar művelődés és művészet helyzetéről, annak küldetéséről. Ezek a teóriák Gerevich kultúrpolitikai eszméinek régóta lényeges részei voltak. Már a klebelsbergi felfogásban is egy olyan szellemiség tükröződött, amely a kultúrpolitikusi funkciót egyfajta misszióként értelmezte. A magyar felelős értelmiségi legfontosabb feladata tehát annak propagálása, hogy a magyar nemzeti kultúrának az adott földrajzi régióban sajátos küldetése van, azaz predesztinálva van arra a speciális szerepre, melyet az európai kultúrális és művészeti áramlatok hálózatában betölt. A régi magyar művészetnek és egyben a magyarság kultúrájának „...európai hivatása abban mutatkozott, hogy Közép-Európában egyéni elegyítésben összegyeztette az európai művészet két fő áramlatát a latint és a germánt ... Kelet felé utolsó gócpontja és kisugárzási fókusa volt a nyugati keresztény művészetnek". (*Gerevich Tibor*: A magyar művészet jelentősége. Magyar Szemle I (1927) 250.) A kultúrpolitikus és kultúracsináló feladata tehát nem más, mint az önálló magyar művelődés és művészet identitásának hirdetése az adott körülmények között. Gerevich Tibornak szinte egész életművében újra és újra előbukkan ez a motívum. Már 1923-as akadémiai székfoglalójában a magyar művészetet mint a nemzeti karakter egyfajta stílus objektivációját határozta meg. (*Gerevich Ti-*

bor: A régi magyar művészet európai helyzete. A Magyar Tudományos Akadémiában 1923. III. 12. bemutatott székfoglaló értekezés. Bp., 1924.) E karakterológia fontos elemei voltak a nyugodt természetszemlélet, a belső kifejezésnek túlzó hangsúlyoktól mentes mértéktartása, a részletekben el nem merülő összevont látásmód és a táj szeretete. Közel másfél évtizeddel később, a háború küszöbén, módosulni látszik Gerevich álláspontja a magyar művészet orientációját illetően: „A látási formák tisztasága és zártsága, a tömör egyszerű előadás, a tartalmi kifejezés érthetősége a magyar művészi akaratnak kezdettől fogva a némettől eltérő, azzal ellentétes vonása". (*Gerevich Tibor*: A magyar művészet szelleme. In: Mi a magyar? Szerk. *Szekfű Gyula*. Bp., 1939. 440.) Ugyanitt Gerevich a kalocsai királyfej nyugodt formaadását állítja szembe a braunschweigi „tépett és torz" Krisztus-fejjel. A MOB gondozásában megjelent román kori művészetünket tárgyaló kötet időnként szinte tendenciózusan reprezentálja ezt a gerevichi gondolatot. A magyar emlékanyag java e szerint arról tesz tanúbizonyságot, hogy a magyar stílusakarat a klasszikus hagyomány alapján álló latin népek nemes kiegyensúlyozottságához igazodott szemben a germán vaskossággal, mely frissítőleg hatott ugyan az elöregedő klasszikus kultúrára, ám később különböző hatások nyomán „...nyers, rendkívül jellegzetes, sokszor torz kultúrképletet és művészi stílusérzéket hozott létre". (*Gerevich* i. m. 1938. 15.), mely az egész román korban másodlagos szerepet játszott az olaszhoz és a franciához képest. Eme nyilvánvalóan politikával is színezett állásfoglalás mellett Gerevich, mint számos írásában, itt is egyik legfontosabb feladatának tekinti annak bemutatását, hogy a magyar művészet (a román kortól a kortárs egyházi művészetig – római iskola) mindig a leghaladóbb európai tendenciákkal párhuzamosan, annak közvetlen hatása alatt alakult, s e hatások nyomán olyan művészeti produktumokat hozott létre, melyek méltán tartoznak az európai művelődés élvonalába.

[12] *Gerevich* i. m. 1938. 75–105.

[13] *Horváth Henrik*: Budapest művészeti emlékei. Bp., 1938. (Magyarország Művészeti Emlékei II.)

[14] *Rados Jenő*: Magyar kastélyok. 2. bőv. kiad. Bp., 1939. (Magyarország Művészeti Emlékei IV.)

[15] *Genthon István – Lux Géza – Szentiványi Gyula*: Szabolcs megye művészeti emlékei. Bp., 1939. és *Genthon István – Szentiványi Gyula*: Abaúj-Torna vármegye és Kassa műemlékei. Bp., 1940.

[16] *Dercsényi Dezső*: A székesfehérvári királyi bazilika. Előszó: *Gerevich Tibor*. Bp., 1943. Csányi Károly végezte egyébként a Balaton felvidék műemlékeinek műszaki felvételezését 1933–1934-ben. MOB irattár 1933/144. *Csányi Károly*: A Balaton környékének középkori templomai. Bp., 1935.

[17] Magyarország Műemléki Topográfiája. Szerk. *Gerevich Tibor*. I. Esztergom műemlékei. Bp., 1948. A kötetnek a Képtárat tárgyaló részét Gerevich Tibor és Genthon István, a Könyvtárét T. Berkovits Ilona, a Régészeti Múzeumét és Kincstárét Balogh Albin és Lepold Antal írta. A Keresztény Múzeum iparművészeti tárgyait Csányi Károly, a gobelineket Dutka Mária, az érmeket Huszár Lajos írta le és katalogizálta. A kötet már 1937-ben nyomdakész állapotban lehetett, legalábbis az 1937-es éves jelentés szerint a kiadására hamarosan sor került volna. MOB irattár 1938/340. 1942-ben Gerevich újból, mint nyomdában lévő kiadványt említi meg. Magyar műemléki kiállítás a Nemzeti Szalonban, 1942. Bev. *Gerevich Tibor*. Bp., 1942. 12.

[18] *Gerevich* i. m. 1948. 1. Gerevich ugyanitt azt is ígérte, hogy a magyar gótikát és ötvösséget bemutató kiadványok előkészületben, illetve a hazai falképeket és várakat ismertető kötetek nyomdában vannak.

[19] Erről bővebben *Barcza* i. m. 11–20.

[20] Az Athéni Carta szövegének fordítása: Az Atheni Carta szövege (1931). Műemlékvédelem VIII (1964) 210–211.

[21] *Gerevich* i. m. 1943. 1–5.

[22] *Gerevich* i. m. 1943. 1. Érdekes egyébként, hogy Gerevich álláspontja szinte szóról-szóra megegyezik Forster Gyula 37 évvel korábban megfogalmazott véleményével: „Nem az a feladat, hogy az építész az ő tehetségét, az ő phantasiáját a műemlékek átalakítása, megújítása körül ragyogtassa, hanem az, hogy a műemlék styljének alapos ismeretében az eredeti építész szellemi művét a legnagyobb tiszteletben

tartva szeretettel és minden kitelhető gonddal iparkodjék a műemléket eredeti állapotában megvédeni s fenntartani". *Forster Gyula*: A műemlékek védelme a magyar és külföldi törvényhozásban. 2. kiad. Bp., 1906. 221.

[23] *Lux Géza*: Újabb nagyértékű leletek a pesti belvárosi templomban. Építészet II (1942) 60–62.

[24] *Csányi Károly*: A műemlékrestaurálás. Bp., 1943.

[25] „Nemzeti kultúránk s a történelmi felelősség ellen vét tehát az, aki a múlt megszentelt emlékének, bármily kis részét is kicseréli, ha azt a szükségesség nem parancsolja. Az okmányhamisítást törvényeink súlyosan megtorolják, azonban a kőben és kultúrális felsőbbrendűségünket igazoló alkotásokon elkövetett hamisítást még nem büntetik." *Rados Jenő*: A kolozsvári Szent Mihály templom restaurálása. Technika 23 (1942) 144.

[26] *Rados* i. m. 1942. 147. Rados Jenő javaslatát egyébként élesen utasítja el Bíró József művészettörténész, aki szerint ez a boltozatterv „...még ha 1942-re is mutat, s megtévesztési szándék nélkül nyíltan hirdeti saját építésének korát, semmiféle erdélyi hagyományt, vagy erdélyi ízlést nem képvisel". *Bíró József*: Erdély műemlékeinek sorsa a belvederei döntés után. Hitel 1943. január, 10.

[27] Az aquincumi katonai amfiteátrumot Budapest Főváros Régészeti Intézete tárta fel 1935-től 1940-ig. *Gerő László*: Az Óbuda-Királyhegyen feltárt római katonai amfiteátrum helyreállítása. Technika 22 (1941) 317.

[28] *Gerő* i. m. 323.

[29] A feltárásról bővebben *Paulovics István*: Szent Quirinus savariai bazilikájának feltárása. Vasi Szemle V (1938) 138–152.

[30] 1934. január 29-én kelt Serédi Jusztinián esztergomi érsek, hercegprímás levele a MOB-nak ez ügyben. MOB irattár 1934/41.

[31] „A vár déli oldalán az úgynevezett Szent István kápolna épülettömbjében rendkívül érdekes archeológiai kutatások kínálkoznak. A Szent István kápolnájától északra számított második szomszédos helyiségben egy nagy félköríves kőkeretű ajtó felső részét bontották ki, mely lehet későgót, de lehet esetleg románkori is. Az ajtókeretnek teljes kibontása ad erre a kérdésre választ. Az észak felől csatlakozó szomszédos helyiségben tipikus későgót ajtó és ablak kőkeret látható a maga eredeti helyén." A továbbiakban Lux javasolja, hogy a bástyák megerősítéséhez s a kutatáshoz a MOB 500 pengőt folyósítson. (MOB irattár 1934/249.) Nem sokkal később a helyszínre látogatott Gerevich Tibor, Szőnyi Ottó, Lux Kálmán, Lepold Antal prelátus társaságában s megállapodtak, hogy „azok a földnyílások feltárassanak, melyek folytatásában eddig ismeretlen föld alatti helyiségek vannak...", illetve a feltárást követően a vár teljes műszaki fölvétele megtörténjen. MOB irattár 1934/335.

[32] Feltárult a nyugati kapuzat timpanonjában lévő késő gótikus Mettercia-ábrázolás, s a reneszánsz lépcsőterasz. OMvH Könyvtár, Várnai Dezső-hagyaték, K 843/7.

[33] A kápolna román kori és 14. századi falképein kívül előkerült a hajóban egy 1471-es évszám a hozzátartozó olvashatatlan felirattal. OMvH Könyvtár, Várnai Dezső-hagyaték K 843/10.

[34] Gömbös Gyula miniszterelnök, honvédelmi miniszter 1935 elején 300 ezer pengőt (az évi állami költségvetés mintegy 10%-át!) biztosította a feltárásra és a helyreállításra. Ezt úgy tudta előteremteni, hogy aratási idényben évente szabadságra küldte a magyar hadsereget. (*Dercsényi Dezső*: Gerevich Tibor 1882–1954. Életünk 17 (1980) 1089.) A dolog hátterében egy sajátosan feloldott felirat állt. A „Vitéz studiolo" Justitiát ábrázoló falképe alatt egy csuklyás figura látható, jobb kezében mondatszalagot tartva, melynek felirata, Lepold Antal olvasata szerint: „Utero Amissa Gessit". Ezt Lepold úgy értelmezte, hogy: „Csak az az igazságos, aki Emese méhéből született". Ez olyannyira megtetszett a helyszínre látogató Gömbös Gyulának, hogy „Nekem ez mindent megér!" megjegyzéssel hamarosan folyósította a munkálatokhoz szükséges pénzalapot. *Szűcs* i. m. 132.

[35] A falképeket Nikássy Lajos tárta fel és csomagolta be ideiglenesen a fagy ellen. MOB irattár 1935/17.

[36] Ettore Modigliani egyben a lombardiai műemlékek főfelügyelője is volt, akit talán Gerevich régi barátja és kollégája, Arduino Colassanti ajánlott a MOB vezetőjének.

[37] MOB irattár 1935/81.

[38] MOB irattár 1935/473.

[39] Az „Intercontinentale" Szállítmányozási és Közlekedési RT ekkor értesíti Gerevich Tibort, hogy a Luziano Francosini milánói cégétől küldött két láda vegyiterméket átvétele hiányában hamarosan megsemmisíti. MOB irattár 1936/596.

[40] Dex Ferenc és Pigazzini restaurátorok Pellicioli vezetése alatt leválasztották, s vászonra ragasztották a „Vitéz studiolo" leszakadt boltozatának zodiákust ábrázoló falképtöredékét, s ugyanígy vászonra ragasztották a kápolnaszentély 14. századi freskóinak egy részét, hogy a román kori falkép láthatóvá váljon. Leválasztották továbbá a kápolna északi hajófalának nyugati fülkéjében lévő falképet is, mert mögötte a falazat salétromos nedvessége a freskót leválással fenyegette. (OMvH Könyvtár, Várnai Dezső-hagyaték K 841/16.) Dex a falképek mellett a kövek restaurálásával és ragasztásával is foglalkozott. (OMvH Könyvtár, Várnai Dezső-hagyaték K 844/2.) A milánóiak hazatérése után Magassy Németh Gábor festővel folytatták a munkát. (OMvH Könyvtár, Várnai Dezső-hagyaték K 844/2, 11. és MOB irattár 1937/539.)

[41] „A királyi palota helyiségeit muzeális követelmények szerint lapos, felülvilágítóval ellátott vasbetonmennyezettel fedtük le, miután felismertük, hogy összeállításokkal a palota helyiségeinek olymértékű kiegészítése, mint a várkápolnáé, nem volt lehetséges az odavaló faragott kövek hiánya folytán." *Lux Géza*: Az esztergomi ásatások építészeti feladatai. Építészet II (1942) 79.

[42] Az egész szerkezetet egy vasbeton konstrukció tartja össze, mely lehetővé teszi az utóbb előkerült részek esetleges visszaillesztését. A hiányzó falazatokat s a boltsüveget külön erre a célra legyártott speciális méretű téglából pótolták. Ahol úgy vélték, hogy az eredeti boltozatot nem lehet visszaállítani, ott betonfödémet alkalmaztak.

[43] 1936. december 4-én Gerevich Tibor Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi minisztertől kérte a feltárt maradványok műemlékké nyilvánítását, (MOB irattár 1936/788.) ami december 18-án meg is történt. (MOB irattár 1937/3.)

[44] *Czobor Béla*: A székesfehérvári ásatások. In: III. Béla magyar király emlékezete. Szerk. *Forster Gyula*. Bp., 1900. 19–20.

[45] A bazilika kutatástörténetének összefoglalását *Dercsényi* 1943. i. m. (1943) 1–20.

[46] A mauzóleum belsőt Aba Novák Vilmos falképei és Árkayné Sztehló Lili üvegablaka díszítette, a homlokzati domborművek id. Madarassy Valter munkái voltak.

[47] MOB irattár 1937/301. A MOB 1936-ban folyamodott felterjesztéssel Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a romok műemlékké nyilvánítása érdekében. (MOB irattár 1936/787.) Hóman egyébként Székesfehérvár országgyűlési képviselője is volt.

[48] Ekkor újították fel a parti erődítést részben eltemető országutat és töltötték fel az őrtorony alatti partszakaszt egy új hajóállomás létesítése céljából.

[49] Ekkor vált szabaddá a Fő u. 33. sz. telken álló támfalhoz épített dongaboltozat válla. Schulek hamarosan megegyezett a telek tulajdonosával, hogy próbaásatást végezhet. (Schulek János levele Sarlai Ilonának, 1935. I. 15. Visegrád, Mátyás Király Múzeum Adattára) A palota ásatástörténetéhez *Zsitvay Tibor*: A visegrádi királyi palota és díszudvar feltárása. Bp., 1942. Lapidarium Hungaricum 2. Pest megye I. *Buzás Gergely*: Visegrád, királyi palota. 1. A kápolna és az északkeleti palota. Bp., 1990. 14–20. *Balla Árpád*: Palota a föld alatt, a visegrádi királyi palota ásatásai 1934–1944. Visegrád, 1993.

[50] Schulek János évi összefoglaló jelentése a MOB-nak 1935. december 30. Visegrád Mátyás Király Múzeum Adattára.

[51] Gerevich Tibor levele Schulek Jánosnak 1944. március 10. Visegrád Mátyás Király Múzeum Adattára.

[52] *Kis Tibor*: Építészeti tanulmányút a visszacsatolt Felvidéken. Technika XX (1939) 290–295. *Lux Géza*: Építészeti tanulmányút a visszacsatolt Felvidéken II. Technika XX (1939) 329–334.

[53] *Mihalik Sándor*: Öt év műemlékvédelme és múzeumi munkája. 1938–1943. Kassa, 1943. 10–11.

[54] Az épület ásatása nyomán kerültek elő egy 16. századi fazekasműhely maradványai s számos egyéb lelet, melyeket azután a helyszínen mutattak be. A múzeumot Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter nyitotta meg 1942. szeptember 27-én. *Mihalik* i. m. 17–19.

[55] Az ebédlő belső berendezését s faldekorációját 1905-ben szállították Kassára. A 29 ládába csomagolt festett s faragott faburkolatokat, stukkós ablakkereteket, belső berendezéseket csak 1939 októberében csomagolták ki. Az erősen romlott állagú tárgyakat Szentiványi Gyula konzerválta és restaurálta. *Mihalik* i. m. 23. *Lux Géza*: Rákóczi rodostói ebédlőháza Kassán. Szépművészet IV (1943) 6–7.

[56] Az 1941 évi erdélyi költségvetés 60 000 pengő volt, ebből 20 000 lett előirányozva az aranyosmeggyesi kastély, 8 000 a kolozsvári Mátyás-ház s 6 500 a kolozsvári Szent Mihály-templom helyreállítására. Ez utóbbi szentélye megsüllyedni látszott, s falai veszélyesen kifelé kezdtek dőlni, a külső tagozatok kifagytak. (*Rados* i. m. 1942. 145. *Bíró* i. m. 7–9.) 1942-ben némileg kevesebb, 40 000 pengő jutott Erdély műemlékeinek a MOB költségvetéséből.

[57] A kolozsvári Szent Mihály-templom falképeinek restaurálását Szentiványi Gyula irányításával Szentiványi Endre és Farkas Tibor végezték. Mátyás király-szülőházának s a Farkas utcai református templomnak a helyreállítását Kós Károly vezette.

[58] Kolozsvári műemlékek. Bp., 1942. (A Magyar Királyi Állami Felső Épitő Ipariskola 1941–42. évi szünidei felvételei, 12.)

[59] *Pálinkás László*: A délvidék visszatért műemlékei. Bp., 1941.

Lajos Bozóki
Politik und Wissenschaft. Die Erneuerung der Landesdenkmalkommission unter der Leitung von Tibor Gerevich (1934–1945)

Um das erste Drittel des 20. Jh. stand die ungarische Denkmalpflege vor einem Wendepunkt. Nach dem Frieden von Trianon verblieb unter der Zuständigkeit der Landesdenkmalkommission lediglich jenes Gebiet Ungarns, welches als das an Denkmälern am meisten verheert galt. Die Erschließung, Konservierung und etwaige Wiederherstellung der Denkmäler des verbliebenen Landesteils forderte neuartige Restaurierungsmethoden, bei denen die in situ Forschung und Dokumentierung eine viel gröflere Rolle zufiel, als früher. Ab 1934 trachtete die Kommission unter dem Vorsitz von Tibor Gerevich, sowie unter Fachleitung von Kálmán Lux, István Genthon und Gyula Szentiványi danach, unter den veränderten Umständen den Forderungen der Zeit genüge zu leisten. Die Erschließung und Konservierung der Ruinen der königlichen Schlösser von Esztergom und Visegrád, sowie der königlichen Basilika in Székesfehérvár geschah nach den Grundsätzen der damals für maßgebend geltenden Carta von Athen.

Die körperschaftliche Organisation der Kommission entsprach nicht mahr ihrem veränderten Tätigkeitskreis. Der Leitung der Kommission stellte sich die Aufgabe, aus dem früheren Ausschuß ein wirksames wissenschaftliches Fachmat zustande zu bringen. Den Erfolg der Sammel- und Registrierarbeit wiederspiegeln die erschienenen Bände der Bücherfolge Ungarns Kunstdenkmäler.

Eine wichtige Vorbedingung der fachgemäßen Denkmalpflege hätte die Schaffung des rechtlichen Hintergrundes sein sollen. Das Denkmalschutzgesetz von

1881 hatte über zahlreiche wichtige Fragen nicht verfügt. Unter der Leitung von Tibor Gerevich verfaßte die Kommission 1942 eine Gesetzvorlage, die sowohl in der Organisation, als auch in der rechtlichen Befugnis radikale Veränderungen geschafft hätte.

Über die unter neuen Bedingungen geleistete Tätigkeit der Kommission gab 1942 die Ausstellung in der damaligen Nationalgalerie Rechenschaft, deren Katalog Tibor Gerevich verfaßte.

Eine ernste Herausforderung bedeutete für die Kommission die Pflege der durch die Wiener Entscheidung zurückgewonnenen Gebieten stehenden Denkmäler. In Nordungarn und Nordsiebenbürgen begann die Registrierung und Restaurierung unter Leitung von Gyula Szentiványi, sowie von Kálmán und Géza Lux. Ihrer Tätigkeit bereitete jedoch die Verwandlung Ungarns zum Schauplatz des Weltkriegs II. ein Ende.

Akasztófákkal és gyüjtőtáborokkal „kormányoznak" a csehek és ukránok a vérző és éhező Kárpátalján

Kassa, november 26.

Huszti jelentés szerint a csehcsendőrök féktelen garázdálkodása és az éhínség miatt az elkeseredett lakosság körében lázadás volt kitörőben. A cseh csendőrség a lázadás előkészítőit elfogta és mintegy hatszáz embert Homonnára szállított, ahol gyüjtőtáborban helyezte el őket.

Ungvár, november 26.

A csonka Kárpátaljáról érkezett menekültek elbeszéléséből és a kerülő utakon átszivárgó hirekből kitűnik, hogy *a kárpátorosz nép ellenséges érzülete kormánya ellen már gyülöletté fokozódott. Volosin, Bacsinszky* és *Révay* végképp népszerütlenné váltak és elveszte.ték minden hitüket, mert az ukrán gondolat istápolása és erőltetése végzetes útra sodorta csonka Kárpátalja népének életét.

Az idegen érdekeket szemelőtt tartó és szolgáló Volosin-féle ukrán uralom terhére irja mindenki, hogy a felforgató elemek a felszabadult kárpátorosz területről áthúzód ak a még cseh uralom alatt maradt Kárpátoroszországba és a cseh-ukrán kormány védő szárnyai alatt kaptak menedéket. *Az a sokezernyi cseh és ukrán „hazafi", aki a felszabadulás előtt az egész Kárpátoroszországot tartotta megfélemlités alatt, most csonka Kárpátalján garázdálkodik anélkül, hogy a kormány bármiképp is beavatkoznék véres tevékenységükbe.*

Az ukránok gondolkodását jólismerő kárpátorosz vezető emberek, akik könytelenek voltak a cseh terror elől menekülni, egyöntetűen megállapitják, hogy *az ukrán politikusok a pillanatnyi érdekek alapján cselekszenek és az elmult húsz esztendő alatt éppen úgy törtek a német, vagy az orosz érdekek ellen, mint a világháború éveiben.*

A Kárpátoroszországból menekült kárpátorosz vezető emberek egyhangúan a legnagyobb keserűséggel nyilatkoznak a cseh politikáról, hangoztatva, hogy *1910-ben a hivatalos statisztikai számadatok szerint mindössze 230 volt a Kárpátoroszországban élő csehek összes száma, 1921-ben már húszezer, 1931-ben pedig harmincezer.* Képzelhető, hogy azóta milyen mértékben lepték el cseh hivatalnokok és katonák Kárpátoroszországot. Ez a hatalmas tömeg most csonka Kárpátalja szegény vidékein összezsúfolva várja, hogy visszatérhessen a történelmi Csehország határai közé. Minthogy azonban az élelmezési nehézségek egyáltalában nem enyhülnek, a katona- és hivatalnoksereg mindent megenged magának a védtelen lakossággal szemben.

Az általános rosszabbodó helyzet következtében a kárpátorosz népnek csonka Kárpátaljáin maradt vezetői *a legélesebben követelik a népek önrendelkezési jogának alkalmazását és a népszavazás megtartását.* Arra hivatkoznak, hogy a magyar uralom óta a kárpátorosz népnek nem volt alkalma véleményét egyetlen egyszer sem szabadon nyilvánitani és hogy *azok, akik a kárpátorosz nép nevében beszéltek és beszélnek, egyetlen egy esetben sem voltak képviselői az igazi kárpátorosz népnek, amely tovább küzd igazságáért.*

A *Karpatorusskij Golos* cimü lap arról számol be, hogy a cseh hatóságok *felakasztattak egy huszti görögkatolikus papot,* mert Kárpátoroszország Magyarországhoz való csatolása érdekében tevékenykedett. *Alsóverecken* a kárpátorosokkal együttérző egyik *katonai osztag felkelést és megölt több cseh tisztet.* A lázadás megtorlása alkalmával tizenegy katona halt meg. A kárpátorosz katonák tömegesen szöknek meg a cseh ezredekből az erdőségekbe és csapatokat szerveznek a csehek ellen. A cseh hatóságok betiltották a *Tisa* cimü kárpátorosz lapot, amely Nagyszőllősön jelent meg és szerkesztőjét, *Seltkovskit* letartóztatták azzal a váddal, hogy propagandát fejtett ki a Magyarországhoz való csatlakozás javára.

Beregszász, november 26.

A kárpátorosz földről a csehek százszámra utasitják ki az őslakókat, főleg a magyarokat. Számtalan családnak *10 percen belül* kellett elhagyni otthonát, még a legszükségesebbeket sem hozhatták magukkal, sőt *sokan harisnya és cipő nélkül érkeztek a magyar határra.* A kitelepitetteket ideiglenesen a beregszászi és munkácsi menekülttáborokban helyezik el, ellátásukról pedig a „Magyar a magyarért" akció gondoskodik.

Tiszaujlak, november 26.

A csehek százával utasitják ki azokat, akik a most Magyarországhoz került területeken birnak illetőséggel. Hatalmas tehergépkocsik hozzák a kiutasitottakat, férfiakat, asszonyokat és gyermekeket. A csehek azzal indokolják a kiutasitást, hogy *az illetőknek nincs állampolgársági igazolványuk.* A kiutasitottaknak azt mondják, hogy a magyarok az 50 cseh koronánál nagyobb pénzösszeget elveszik tőlük, éppen azért, ami pénzük ezen felül van, hagyják a csehéknél.

Amerikai ruszinok ujabb segitségkérő távirata vitéz Imrédy Bélához

Vitéz *Imrédy* Béla miniszterelnök a következő sürgönyt kapta a New-Jersey államban fekvő New-Arkból:

„Imrédy Béla m. kir. miniszterelnök úr őnagyméltóságának, Budapest. Ruszin testvéreink ezrei kénytelenek elmenekülni Ruszinszkóból a cseh rendőrség kegyetlen bánásmódja miatt. Kérjük Nagyméltóságodat, tegye lehetővé ottani testvéreinknek, hogy elszakadhassanak Csehszlovákiától és egyesülhessenek Ruszinszkó déli részével, amely most ismét magyar terület lett. Excellenciádhoz fordulunk, hogy segitse hozzá a ruszin népet még a cseh uralom idején ahhoz a jogához, hogy jövő sorsa felől semleges felügyelet alatt történő népszavazással dönthessen s igy megszünjék ruszin testvéreinknek Ruszinszkó újabb felosztása miatt való szenvedése és elvérzése. A Carteretben, New-Jerseyben és annak környékén élő valamennyi ruszin képviseletének nevében: Medveczky Elek, a Szent Illés ruszin egyház lelkipásztora és Stenko Mihály."

Sirovy rendeletére szerdán meg kell választani az uj csehszlovák elnököt

Prága, november 26.

A cseh-szlovák ellentéteket ugyan nem sikerült még a köztársasági elnöknek adandó felhatalmazás alkotmányjogi részével kapcsolatosan rendezni, de *Sirovy* tábornok, mint a köztársaság ideiglenes elnöke, szombaton délután ennek ellenére kiadta rendeletét a nemzetgyülés összehivására. *Szerdán, november 30-án, délelőtt tizenegy órakor ül össze a két ház az uj köztársasági elnök megválasztására.*

A kihirdetett tárgysorozat szerint az elnök mindjárt le is teszi az esküt a nemzetgyülés előtt. *Sirovy intézkedése meglepetést keltett szlovák körökben,* mert szombaton délelőtt még úgy tudták, hogy a pénteken meghiusult tárgyalásokat hétfőn folytatják és akkorra mind a cseh, mind szlovák részről magukkal hozzák azokat a módositásokat, amelyeknek alapján a megoldást lehetségesnek tartják. A nemzetgyülés összehivására a pénteki megbeszélés értelmében csak azután kerülhetett volna sor.

Pozsony, november 26.

Karmasin szlovákiai német államtitkár vezetésével szombaton német küldöttség kereste fel *Tiso* miniszterelnököt és a szlovákiai németek kivánságait tolmácsolta. Tiso kijelentette, hogy a németség mindenütt, ahol többséget alkot, megfelelő arányú képviselethez jut az állami közigazgatásban. *A szlovákiai németek szabadon vallhatják a német birodalommal való népi összetartozásukat, viselhetik a horogkeresztes jelvényt és vallhatják a nemzeti szocialista világnézetet.*

Pacelli biboros fogadta a magyar zarándokokat Rómában

Róma, november 26.

A *Serédi* Jusztinián hercegprimás vezetése alatt és a magyar püspöki kar részvételével Rómában tartózkodó hálaadó országos zarándoklat szombatra kitűzött pápai kihallgatása *a Szentatya betegsége miatt elmaradt.* Noha *XI. Pius* pápa állapotáról szombaton már *jobb hirek érkeztek,* mégsem akarták hosszadalmas kihallgatás fáradalmainak kitenni, ezért a pápa nevében *Pacelli bíboros-államtitkár fogadta a magyar zarándokokat.*

A fogadásra a hercegprimást és a magyar püspököket *Thierry* Heribert, a szentszéki magyar követség ügyvivője és *Luttor* Ferenc kánonjogi tanácsos is elkísérte. A zarándokok a vatikáni palota Sala Ducalejában gyülekeztek és nagy éljenzéssel fogadták *Pacelli* bíborost, akit előbb *Serédi* Jusztinián hercegprimás üdvözölt latin nyelven, majd *átadták neki a budapesti tudományegyetem díszdoktori oklevelét.* A Pázmány-tudományegyetem tanácsa ugyanis legutóbb teológiai díszdoktorává avatta a bíborost. A díszes kiállitású pergament oklevelet Kenéz Béla prorector nyujtot a át és latin nyelvü beszédében igy szólott:

— Határtalan örömmel vettük a Szentszéknek azt a határozatát, amellyel a XXXIV. eucharisztikus kongresszus szék-

Pyjamák, pongyolák
nagy választékban **SZÉKELY JENŐ** cégnél
IV., Petőfi Sándor-utca 9. és IV., Váci-utca 7.

helyéül szent évünkben hazánk fővárosát jelölte ki. Mi, a Pázmány-egyetem tanárai nem felejthetjük el, milyen nagy érdemeket szerzett a bíboros államtitkár úr ifjúságunk és népünk nevelése terén. A mindenható Isten még a kongresszus esztendejében *kiterjesztette felénk karját és Felsőmagyarországból egymillió gyermekét hozta vissza az anya kebelére.* A lelki kapcsolat egyetemünk és a bíboros államtitkár úr között már a kongresszus alatt megszületett és hogy ennek látható jelét is adjuk, legmélyebb hódolattal választotta az egyetem tanácsa tiszteletbeli doktorává a bíboros államtitkár urat.

A díszoklevél átadása után *Pacelli* bíboros a Szentatya áldását osztotta ki a zarándokoknak, majd magyarul mondotta:

— *Dicsértessék az Ur Jézus Krisztus! Éljen Magyarország!*

Serédi Jusztinián hercegprímás felkérte a bíboros államtitkárt, *adja át a Szentatyának a zarándokok ajándékát, XI. Ince pápa bronzszobrát.*

Thierry Heribert báró, a Szentszék ügyvivője, a követség termeiben szombaton este fogadást rendezett, amelyen Pacelli bíboros vezetésével megjelentek a budapesti eucharisztikus kongresszuson résztvett hivatalos pápai küldöttség tagjai. A külföldi papságot *Heylen* namuri püspök és *Noots* Hubert, a premontrei rend főapátja képviselte.

Gerevich Tibor Magyarország románkori emlékeiről

Smaragdszínű súlyos könyv. Magyarország románkori emlékeinek előttünk fekvő példánya, már külseje is a román építészet monumentális formáira emlékeztet. Az elegáns címlap közepén kis ezüst embléma a jáki templom homlokzatát ábrázolja. S ez a kis kapu vezeti be az olvasót a nagy könyv bámulatosan gazdag anyagába. A nyolcszáznegyven lapnyi kötetnek körülbelül kétharmada illusztráció. Gyönyörű nagy fényképek románkori építészeti emlékeinkről, szoborműveinkről és freskóinkról. Nem hagyja a szerző figyelmen kívül a pompás miniatűröket, ötvösmunkákat, pecséteket és elefántcsontszobrászatot sem. A legújabb esztergomi ásatások, székesfehérvári műemlékek, a nemrég feltárt szombathelyi mozaikok éppen úgy megtalálhatók a felvételek gazdag anyagában, mint a megszállott területek templomai. A közismert jáki, zsámbéki, gyulafehérvári, pécsi templomok új beállítású eredeti fényképei mellett a sopron-horpácsi, kisbényi, holcmányi, szemeti, csempeszkopácsi és a többi kisebbméretű emlékek is mind együtt vannak a gazdag képanyagban. A reprodukciók a különösen figyelemreméltó részleteket külön kiemeli, egy-egy jellegzetes fejjel ellátott gyámkövet, mely különben elkerülné a néző figyelmét az oszlopok tetején, egy-egy szép Krisztus-profilt, vagy egy térdelő angyal szénvonalú hajlását, amiből a szerző szeretete és művészi odaadása látszik, a tudós alaposság mellett.

Egy festőművész-ismerősöm kijelentése jól jellemezte a könyv jelentőségét, ahogy belenézett, az első felületes pillantásra felkiáltott:

— Nem is tudtam, hogy ilyen szép románkori emlékeink vannak!

De nemcsak élvezetet szerez a könyv a nagyközönségnek és a művészeknek, hanem az egyetemi nyomda nagyszabású „Magyarország művészeti emlékeinek" ebben a kötetében a hivatásos műtörténész és tudós is páratlan alaposságú és minden részletkérdésre megfelelő tájékoztatást kap, ami felér egy szakkönyvtár anyagával. A szerző bámulatos tudása és Európa művészetének a legmélyebb, minden nüanszig elható ismeretének birtokában írta meg nagy művét.

A honfoglalás korának állapotából indul ki és a magyarok magukkal hozott díszítőművészeti ízléséből következtet az építészeti ómagyar ornamentumokra. Rendszerbe foglalja s így áttekinthetővé teszi románkori emlékeinket, kimutatva egy-egy nagy építkezési centrum, például az esztergomi hatását, a környező vidékre, szemünk elé vetíti a fejlődést hazánk határai között s a jáki templomban jelöli meg a román-magyar templom-stílus legteljesebb példányát. Az egyházak épületei után áttér a várakra, a védelmi rendszerre és a királyi palotákra. Nyomon követi a román kor külföldi alkotásait s közéjük állítva a magyar művészetet, bebizonyítja, hogy a mi románkori építészetünk is elérte a nyugati államok színvonalát.

A képzőművészet ebben az ómagyar korban jobban kifejezi magát, mint az irodalom. A művészet lett a szegények bibliája, tolmácsként áll a külföldről behívott térítő-szerzetesek és a pogány magyar nép közé. Igaz, hogy átvettük a külföldi formanyelvet, de megfigyelhető, hogy sajátos magyar stílusjegyek foglalják össze a határon belül keletkezett árpádkori műveket, úgy hogy még az osztrák szomszédságra is hatást gyakorlunk. (A bécsi Szent István-templom.)

Gerevich Tibor az olasz benedekrendi szerzetesek és a francia cisterci kolostorok hatását mutatja be bazilikákon és monostorokon és elénk tárja, hogy a magyar művészet „románabb", mint a német, hiszen nemcsak a szerzetesek és udvari emberek hoztak magukkal latin szellemi műveltséget, hanem tudnivágyó ifjaink a párisi, páduai, bolognai egyetemre jártak s királyaink nem egyszer francia királyleányokat vettek feleségül, III. Bélának az egyik legnagyobb építtető fejedelmünknek mindkét felesége francia származású volt.

Gerevich Tiborhoz szólnak a kövek, „saxa loquuntur" és ő másoknak számára is megszólaltatja őket és feloldja kissé komor hallgatásukat. Az impozáns könyv gazdag tartalma megerősíti nemzeti öntudatunkat, bemutatja, hogy az Árpádok korában a ravennai és veronai bazilikák nyomába lépő szent csarnokaink épültek és mindig magán hordozta árpádkori építészetünk a királyi jelleget és tudományos értékével Európahírű szakmunkáink sorába lép.

R. Sörédi Ilona

(Felvételek a Vasárnapi Ujságban.)

Az uj szabadságszobor

(A nagy parlamenti győzelem emlékére emelték a Pesti Polgárok.)

(Pintér Jenő rajza)

BETHCEN: Milyen kár, hogy idő előtt lefújtok a lepel...

Gerevich Tibor

cikkei a Mus. és Kit.

Erdes, Tóben

Gerevich Tibor dr.: Alfonso Rubbiani †. VIII. 223, 224. — Az új franczia műemléki törvény VIII. 224, 225. — Az elberfeldi városi múzeum VIII. 225, 226. — A drezdai múzeum VIII. 226. — A velenczei patriarka pásztorlevele a templomi műkincsek védelmének érdekében VIII. 226. — A firenzei Uffizi önarczkép-gyűjtemény VIII. 227. — Spelloi múzeum VIII. 227. — Az assisii Museo Francescano VIII. 227. — A római hamis Ruisdael VIII. 227. — Numizmatikai gyűjtemények VIII. 2[illegible]

MDK

Gerevich Tibor

Fiala F.: Hogyan lehetne eltólni a belvárosi plébánia-templomot? Uj Magyarság nov. 27. 8.l.

GEREVICH Tibor

TÁJÉKOZÓDÁS

Ars Hungarica 1978/1

Zádor Anna

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT JUBILEUMA

Rövid megemlékezésünk készitése közben a Társulat életének számos érdekes mozzanatára és saját visszaemlékezéseinkre is lelhettünk. A most 100 éves évfordulóját ünneplő Társulat — érdeklődési területe következtében — a tudományok egy szükebb területével foglalkozik, ezért sem a tudományos, sem a társadalmi életben nem játszhatott olyan fényes szerepet, mint például a Természettudományi Társaság. Egy százados története a maga jellegzetes fordulataival és változataival pontosan követi a tudományok összességének, különösen pedig a társadalomtudományok fejlődésének, társadalmi rangja kialakulásának menetét.

Az 1878-ban véglegesen megalakult Társulat önállósulási törekvései vagy három évtizedre nyulnak vissza. Az 1840-es évek végétől kezdve az orvosokkal és természetbuvárokkal együttmüködve rendeznek felolvasó üléseket és kiállitásokat, amelyeken a hazai földből előkerült tárgyakat, töredékeket mutatták be, hozzáférhetővé téve ezeket a szélesebb közönség számára. Ez érteti meg azt a — nemcsak nálunk, hanem a szomszédos országokban is megfigyelhető — közös vonást, hogy a müvészettörténet a régészettel együtt, de inkább mellékesen szerepelt. Viszont a régészet sokszor társult antropológiai, általában természettudományi bemutatásokkal. Ezen annál kevésbé csodálkozhatunk, mert e tudományágak nagyon lassan váltak szét és fejlődtek az önállóság szintjére. Mivel azonban a régészet — már Henszlmann Imre ásatásai óta — a középkori régészet müvészettörténeti értékü alkotásainak feltárását és tanulmányozását is jelentette, semmiféle erőszak nem volt szükséges ahhoz, hogy a müvészettörténet szempontjai, lassanként a kialakuló saját módszere is helyet kapjanak a Társulat munkásságában. Ezt nagy mértékben támogatta és segitette az a szerencsés körülmény, hogy a fent jelzett kérdések legjobb szakértői és tudományos müvelői, mint például Henszlmann, Ipolyi és Rómer, a Társulat megalakulásának ebben a — mondhatni — előtörténeti szakaszában ezekkel az összetartozó és mégis különálló disciplinák mindegyikével foglalkoztak. Talán Pulszky Ferenc volt az, aki az 1878-ban Országos Embertani és Régészeti Társulat cimen megalakult társulatban a legnagyobb következetességgel képviselte a müvészettörténet érdekeit. Mint másodelnök érdeklődési körének tágassága és szavának sulya segitséget nyujtott az akkor még csak bontakozó müvészettörténeti tevékenységnek.

Az általában havonta tartott felolvasó üléseket a Tudományos Akadémia kistermében tartották, akadémiai támogatás segitségével jelenhetett meg máig élő rangos tudományos folyóiratuk, az Archaeologiai Értesitő. A korszak tudományos életének kezdeti voltát és a rendelkezésre álló anyagi erők szerénységét tekintve, ez igen

nagy teljesitmény volt, amit a vezetőség és a tagság lelkes magatartása, erős társadalmi összefogása nélkül nem lehetett volna elérni.

A megalakulás után megindult élénk társulati élet gazdag programjával, párhuzamosan müködő osztályaival, amelyek önállóak és egymással mégis kapcsolatban állók voltak, bizonyitják, hogy a hazai körülmények megértek ilyen célu Társulat létesitésére. Köz- és magángyüjtemények legszebb tárgyainak bemutatása éppugy sorra került, mint a legujabb leletek tudományos megvitatása. Minden jel arra vall, hogy a Társulat ekkor már elfoglalhatta igazi helyét a társadalomban. Nemcsak a szakterületek müvelőinek adott lehetőséget eredményeik bemutatására, hanem a szélesebb körü közönséggel kialakuló kapcsolat is mindjobban fokozódott. A Társulat felolvasó ülései és kirándulásai sok tekintetben eseményszámba mentek. Ekkor már az egyetem is rendelkezett megfelelő tanszékekkel és igy a tudományos világgal való kapcsolatok is izmosodtak. Ennek köszönhető, hogy noha az első korszakban oly fontos szerepet játszott vezető egyéniségek egymás után elhaltak, 1897-ben maga Pulszky Ferenc is, a Társulat e fényesnek nevezhető első korszaka nagyjában az első világháboruig tartott. A mi szempontunkból jelentős körülmény, hogy a vezetőségben müvészettörténész tag is müködött és ez az elv — sok változás és átszervezés ellenére — máig érvényesül. Oroszlán Zoltán alapos összefoglalása a Társulat történetéről, ami a 85 éves fennállás alkalmából jelent meg, helyesen emeli ki, hogy a Társulatban képviselt tudományágak iránti érdeklődést felkeltette és közvetitette e tudományágak munkája és a nagyközönség között.

A háboru befejeztével, 1920-ban történt az első lényeges alapszabály-változás, amikor Kuzsinszky Bálint elnöklete mellett Gerevich Tibort és Hekler Antalt vonta be a vezetőségbe. Ezzel nemcsak a kor legjobb fiatal tudósait mozgósitotta, hanem — ritka kivételként — a müvészettörténetnek is vezető helyet biztositott. Ettől kezdve a korábban régészet-centrikus Társulat a müvészettörténet hazai fejlődésének megfelelően ügyelt az arányok helyes megtartására. Ha a két tudományág módszerének és szemléletének eltéréseit e korai szakaszban olykor teljes összhangba hozni nem mindig sikerült, a Társulat érdeme, hogy ehhez a legtöbb alkalmat nyujtotta.

E kedvező körülmények okozta fellendülés egyik jele volt az ujabb kiadvány, a társulati Évkönyv kiadása. Noha csak két izben valósulhatott meg, a benne foglalt igényes tanulmányok máig fontos anyagot jelentenek és példát szolgáltattak. A huszasharmincas évek társulati munkájának további eredménye — ami a mindjobban romló társadalmi légkör ellenére érvényesült — hogy a Társulat előadásainak látogatottsága egyre növekszik. Nemcsak komoly tudománypépszerüsitő munkát teljesitett, hanem rangjelző jellege is erősödött. Alig volt e kornak fiatal kutatója, aki ne tartotta volna jelentős élménynek és tudása értékmérőjének, ha a Társulatban előadást tarthatott. Az előadások tematikája is bővült, amennyiben egyforma sullyal igyekezett bemutatni fővárosi és vidéki gyüjteményeket. Külföldi kapcsolatainak erősitésére nemcsak az egyetemes régészet és müvészettörténet területéről választott előadások szolgáltak, hanem neves külföldi tudósok meghivása gazdagitotta a személyes kapcsolatokat. Az előadások látogatottsága szinte mindig meghaladta a száz főt. A kirándulásokon sem csökkent a létszám.

A Társulat rangjelző funkcióját a Gerevich Tibor által 1941-ben rendszeresitett emlékérmek adományozása is biztositotta. Évente kettő-kettő a régészet és müvészettörténet kutatóinak volt szánva, ez a szép elismerés máig fennáll és örömöt szerez.

A második világháboru okozta majd egy évi szünet és különféle háboru okozta nehézségek ellenére a Társulat az 1920-ban kialakult formájában 1949-ig müködött. Ekkor vált aktuálissá — a többi társadalmi intézménnyel egyetemben — ujjászervezése. A Társulat kapcsolata a Magyar Tudományos Akadémiával szorosabbá vált, nevét Magyar Régészeti, Müvészettörténeti és Éremtani Társulatra változtatta, a Numizmatikai Társulat magábaolvasztását is jelentette. Később kiderült, hogy ez utóbbinak oly eltérő profilja és a másik két tudományterülettől különváló közönsége van, hogy helyesebbnek mutatkozott önállóságát ujra helyreállitani.

A felszabadulás után kialakult lényegesen kedvezőbb és a Társulat müködését hatékonyabban segitő körülmények biztositották a további fejlődés lehetőségeit. A szakosztályokra bontás folytatódott, az eddigi kettőhöz joggal párosult harmadikként az iparmüvészeti szakosztály. Kialakult az előadásoknak egyenletes időpontokra elosztott rendje, ami folyamatosságával előnyös helyzetet teremtett. Ugyanakkor az általános fejlődés megsokszorozta a tudományágak müvelői számára rendelkezésre álló lehetőségeket, a Társulat immár nem volt az egyetlen alkalom uj eredmények bemutatására. Noha ez csökkentette a Társulat vonzerejét, főleg a fiatal kutatók előtt, rangjelző jellege tovább is fennállt. A Társulat nemes hagyományai és vezetőségének önzetlen és eredményes tevékenysége reményt nyujtanak arra, hogy ezt a kissé megkopott fényt és vonzerőt sikerül ujra helyreállitani. A legutóbbi évek ily irányu kedvező jelenségei erre minden jogos kilátást megengednek. Idézzük Oroszlán Zoltán munkájának azt a passzusát, amellyel legközelebbi feladatként jelöli ki "a legjobb utat megtalálni a Társulat most meginduló felvirágoztatásához". Bizom abban, hogy ehhez az évforduló nyujtotta figyelem és érdeklődés is segitséget fog nyujtani.

Anna Zádor

ON THE CENTENARY OF THE NATIONAL SOCIETY OF HUNGARIAN ARCHEOLOGISTS AND ART HISTORIANS

In preparing our commemoration we could find numerous interesting moments from the life of the society and our own recollections as well. The society now celebrating it's 100 years anniversary — due to it's field of interest — deals with a restricted domain of the sciences, for this reason it could not play such a bright role in the scientific or social life as for example the Society of Natural Sciences. This 100 years history with it's typical turning points and alterations precisely follows the development of all sciences, especially that of the social sciences, through the process of the evolution in their social status.

The society has been formed definitively in 1878, it's aspirations for independence reach back to about 30 more years. From the end of 1840 on, they organized readings and exhibitions in cooperation with physicians and naturalists in which they presented articles and fragments found in Hungarian territories, making them accessible for a wider audience. In Hungary and in the bordering countries it is a mutual characteristic, that art history appears together with archeology, but rather as subor-

dinate to it. On the other hand archeology often joined with anthropological and – in general – natural scientifical showings. This is not unusual, considering the rather slow process of division between the sciences in their evolution to reaching the level of independence. However, since archeology – from the excavations of Imre Henszlmann and on – has also meant the discovery and study of medieval works of art, that had an art historical value, no particular effort was necessary to establish the standpoint and evolving proper method of history of art within the activity of the society. This was also aided by a fortunate circumstance, namely that the outmost experts of upper questions, such as Henszlmann, Ipolyi and Rómer have engaged in all of these connected, yet also separated disciplines in the period, the Society was formed. Possibly it was Ferenc Pulszky, who was most consequent in representing the interests of history of art in the event of the forming of the society named the National Anthropological and Archeological Society, in 1878. As vice-president, the wideness of the circle of his interests and the weight of his words were a help to activities of history of art, that at the time were at a beginning stage.

Generally they held monthly readings in the small hall of the Academy of Sciences, also with the support of the Academy they published their well – ranked monthly, the Archeological Bulletin, that still exists. Considering the initiative conditions of scientific life of the era and the modest financial resources this was quite a great achievement, it coluld not have been reached without the enthusiastic attitude of the members and the board of directors or without a strong social cooperation.

The lively activity of the society with it's rich programme, the parallelly functioning independent but at the same time connected Departments, that followed the initial forming, are a proof for the national circumstances to have matured for the creation of a society with such aims. They have exhibited best pieces of public and private collections as well as held scientific discussions over the latest findings. All signs show, that at this time the society could yet find it's real position in the social life of the country, not only did it provide a chance for those working in specialized fields to show their results, but also it had an increasing connection with a wider audience. The readings and excursions of the society were in many aspects great events of the kind. By this time the University has also had respective faculties, this way the connections with the scientific world have become stronger too. Due to this, even if during his first period those leading personalities playing such an important role, have passed away, in 1897 Ferenc Pulszky too, the bright period of the society has lasted until the First World War. From our point of view it is an important circumstance, that an art historian member was also part of the board of directors, and this principle, in spite of the many changes and rearrangements, is still valid today. The thorough summary of the history of the society by Zoltán Oroszlán published in occasion of the 85 years anniversary of the existence of the society, rightly points to the fact that it has aroused interest for those scientific branches represented within, and transmitted between the work done in these and the audience.

After the end of the war, in 1920 came the first important change in the statute, when on the side of the president Bálint Kuzsinszky, Tibor Gerevich and Antal Hekler were also initiated into the board of directors. With this action, not only the best young scholars of the period were activated, but also, – as rare example – a leading position was secured for the history of art. From this on, the formerly archeology-centered society in accordance with the evolution of national history of art made a

Tükör. V. évf. 6x.

A MAI OLASZ FESTÉSZET

Írta GEREVICH TIBOR

A mai olasz politikai, társadalmi és gazdasági megujhodásnak széles frontvonalához szorosan csatlakozik az újjászületett szellemi és különösen a művészi élet. Olaszország, a művészet áldott klasszikus földje már több renesszánszt ért meg, s a mait is méltán tekinthetjük annak. A XIX. század művészi tespedése után ma újra az európai művészi fejlődés élére került és segíti e század első évtizedeinek művészi káoszát megtisztítani, az új európai művészetet az izmusok labirintusából kivezetni. Egyidejűleg a kubizmussal az olasz futurizmus is hadat üzent a múlt század elaggott akadémizmusának, a brutális és szellemtelen materializmusnak, a Szalonok felületes ízlésének. A futurizmus és lelkes vezére, Marinetti döntötte le az öreg falakat s tárta ki az ablakokat, hogy a fülledt légkörbe friss szellő áradjon. Az olasz művészet épp úgy, mint az egész európai fejlődés ma már túljutott a stíluskeresés első heroikus korszakán. A futurizmus megtette kötelességét, amidőn éles hangon tiltakozott a múlt megmerevedett formuláinak ismétlése ellen, bátor kereséssel próbált új programmot adni. Merész kísérletei ma már leszűrődtek és sok hasznos útmutatással szolgáltak különösen a dekoratív művészetek számára. Absztrakt formalátásuk újra telítődik a valósággal. Kezdetben szokatlan színharmóniái sok új akkorddal gazdagították a festői előadást.

Az olasz festészet sok kísérlet és küzdelem után tért vissza a valósághoz, amit más utakon ér el, mint a régi akadémia. A valóságnak új, a kor érzésétől áthatott új szintézisét adja, magasabb, költői, művészi valóságot, amely méltó tolmácsa a mai ember érzésének, a mai kor eszményeinek.

Az új olasz festészet nemcsak a saját közvetlen multjának reakciójaként született meg, hanem ellenszegül a külföldről s főképp Párisból beszivárgott esztétikai tanításoknak. Szembehelyezkedett a l'art pour l'art teóriájával s újra keresi a témát, a művészet emberi, érzési, gondolati tartalmát. A kor eszményeinek tolmácsa akar lenni s nem egyszerű optikai gép, vagy rutinos kéz. Így jutott el saját nagy művészi multjának felfedezéséhez, találta meg tanítóit, a régi nagy mesterek s különösen a trecento és a quattrocento nagy mesterei között. Rájött, hogy a spirituális, a tartalmi és a tartalmas művészi ábrázolás gyökeres vonása az olasz művészi géniusznak, s művészettörténete ennek köszönheti legfényesebb lapjait. Tudatos szemlélődéssel kereste meg művészeti multjában azokat a kifejezési eszközöket, amelyek szellemiségének és művészi képzeletének legjobban megfeleltek, s amelyek az olasz művészi alkotó erő mélyén gyökereznek. A multat nem utánozza, csak követi, abból elvi tanulságokat von le, amiket korszerűen érvényesít. A francia impresszionizmussal és utódaival szemben a felületi ábrázolás helyett plasztikai térértékeket keres, a reálitást magasabb fogalmazásban idézi fel. Elszenvelgő finomkodások helyett erőteljes kifejezésre tör, nemzeti sajátságait ellenállhatlan erővel juttatja érvényre,

Severini: Csendélet

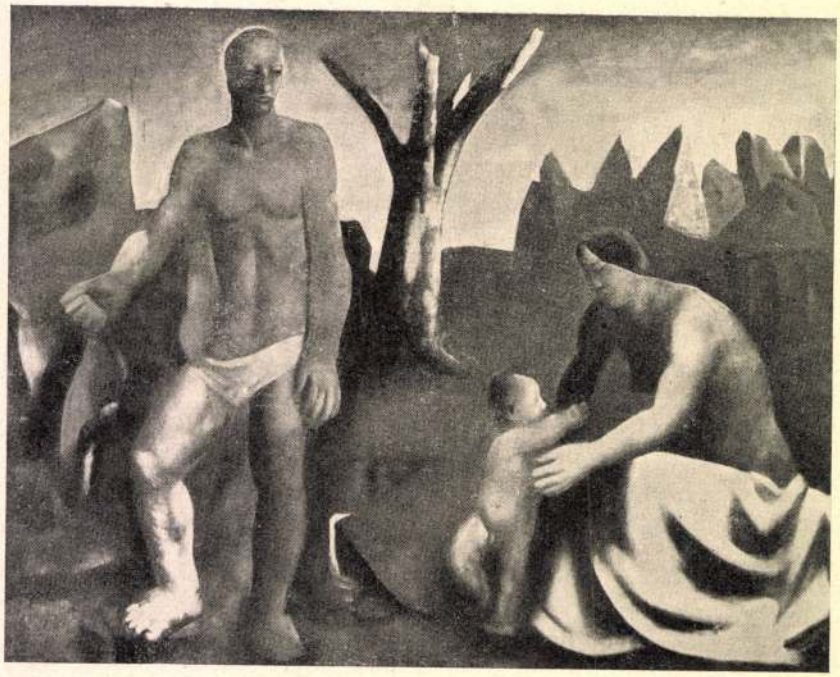

Sironi: A család

mint az a kor, amelynek művészi kísérője és a nemzet egyéniségének többi megnyilvánulásával egyenértékű kidomborítója. A fasizmusban megújhodott Olaszországot épp úgy kifejezi, mint akár politikája vagy új intézményei.

Ebben a programmban, ebben az általános művészi törekvésben egyesülnek a mai olasz festészet különböző csoportjai, iskolái, vidékei és egyéniségei, egyesül a mai olasz festészet egész iránya és stílusa, amit összefoglaló szóval Novecentónak neveznek.

Jellemző, hogy a mai olasz festészet több vezető mestere a futurizmusból indult ki, s jutott el a valóság új kifejezéséhez, az elvont formulától a konkrét ábrázoláshoz, s tette meg ugyanazt az utat, mint az egész legújabb olasz festészet. Futurista volt Carlo Carrà, egyik első megindítója és kiváló teoretikusa a valóság új átfogalmazásának, a tér- és tömegelemekből megszervezett képlátásnak. Különösen tájképein fogalmazta meg, szinte didaktikai tisztasággal az új irányt. Gino Severini a legszélsőbb futuristák közé tartozott, s kiegyensúlyozott képeit ma plasztikai térértékeken, ritmikai tömeghatásokon építi fel. Művein a robogó mozgást a nyugodt látás leszűrt, tiszta formái váltják fel. Egyik megújítója a modern olasz egyházművészetnek, különösen a nagyszabású falfestés és faldiszítés terén, s itt újra igénybe veszi, mint a koraközépkor nagy mesterei, a mozaikot. A megtérők közé tartozik a firenzei Soffici, aki igazi toszkán érzéssel vetíti elénk a Firenze környéki táj szépségeit. Az új stílus megalapításában nagy része van Felice Casoratinak. Térszemlélete és plasztikai formaadása, képeinek szilárd szerkezete, a quattrocento korai mestereinek, Uccellónak, Castagnónak Piero della Francescának tanulságait szűri át. Hasonló tárgyilagos látás, zárt formai felfogás és szerkezeti gond jellemzi Ubaldo Oppit, kissé melegebb és színesebb interpretálásban Cipriano Efisio Oppot, robusztus formai erővel Mario Tozzit és finom tónusérzéssel Achille Funit. Ezt az egész csoportot, Carrà és Soffici kivételével, neoklasszikusnak is nevezhetjük, elsősorban a tiszta előadásért, a nemesebb formakultuszért és a szigorúbb képszerkesztésért. Ide sorolhatjuk a trieszti festők egy kisebb csoportját, élükön Carlo Sbisàval és a fiatalabb s nagy kolorisztikus érzékkel megáldott Guido Marchiggal, jelenleg a firenzei akadémia tanárával.

Hallatlan erő ütközik ki Mario Sironi képein. Barna színfoltokban mintázza, építi meg monumentálisan konstruált, darabos, de rendkívül kifejező alakjait. A kolorizmust mellőzi s mély sötétbarna tónusba ágyazza képeit, ami csak fokozza az erő benyomását. Egyik legfrappánsabb kifejezője a mai olasz szellem aktív erejének. Ujságrajzaiban hosszú évek óta illusztrálja a fasizmus eseményeit s egyszerű zárt előadásmódjával kitűnően fejezi ki dübörgő erejét, váltja át modern szimbolumokká dinamikáját. Falképei a mai olasz festészet legmagasabbrendű alkotásai. Freskó vagy mozaik technikával s mint olajképein, ezeken is barna, sötét tónusokkal, drámai hatással zengi el a fasizmus nemzedékének epopeáját. Újszerű monumentálításában megkapó a római új egyetem, a Citta Universitaria aulájának hatalmas freskója, amelyen a mai Olaszország érzésével és allegóriáival dicsőíti a fasizmus munkáját, szellemét és megujított római ideáját. A milánói Triennale lépcsőházában hasonló festői eszközökkel, új művészi retorikával rakta fel nagy allegórikus mozaikját, a munka és az ipar heorizálását.

Mint Sironi és Severini, több más olasz festő, köztük a nemzedéknyitó Casorati, sőt

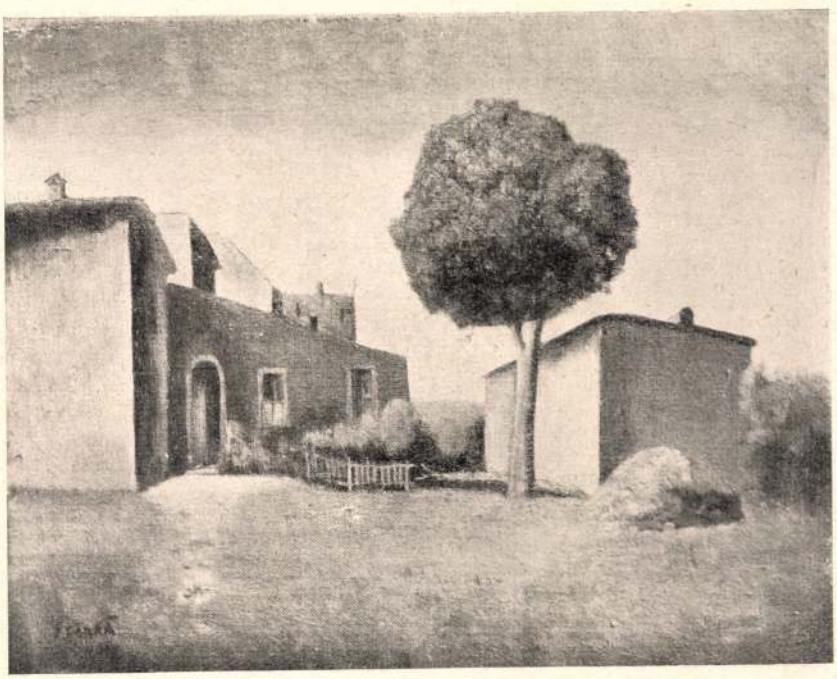

Carrà: Téjkép

az ex-futurista Carrà is keresi a falat, felujítja a freskót és a legnagyobbszerű faldekoráció technikáját, a mozaikot. A kis függő képek többé nem elégítik ki és nem bírják el a nagyszabású elgondolásokat. A modern olasz építészet fellendülése bőven juttat ilyen feladatokat s neveli rá a festőket a mai építészet elgondolásainak megfelelő új díszítési módra. Az épületek belső tereit nem véletlenül odakerült képekkel aggatják tele, hanem oda tervezett s az építészeti gondolat egységébe foglalt, technikában is ahhoz alkalmazkodó festői dekorációval oldják meg. Mintaszerűt nyújt ebben a tekintetben az egész olasz művészet, a festészet épp úgy, mint a szobrászat. A magasabb stílusgondolkozás azon fokára jutott el, amelyen az olasz művészet nagy korszakai, az ókeresztény, a trecento, a renesszánsz és a barokk legnagyobb sikereit és leghatásosabb korkifejezését érte el.

A mai olasz festészet nem tagozódik annyira iskolákra és vidékekre, mint a régi, a középkori és a renesszánsz olasz festészet, de még mint a XIX. századi sem. Az egységes nagy stílusakarat és az új Olaszország egységes atmoszférája elmosta az egyes vidékek közti különbségeket s a tagozódás inkább esztétikai irányok szerint történik. A neoklasszicizmus mellett mindinkább érvényre jut egy új realista stílus, amely különösen a fiatalabb művészek közt hódít. Ennek képviselője Ferruccio Ferrazzi, a római akadémia tanára, aki elfogulatlan és éles szemmel nézi a valóságot s annak hű formáiba lelket is tud vinni. Természeti studiumok mellett képszerkesztési problémák foglalkoztatják.

Carena: A nyár

Funi: Leány

Újabban falkárpitokat is tervez, s ezzel a nagystílű faldekorációnak egy másik fajtáját támasztja fel. Ebbe a csoportba tartozik a rendkívül színes, festői Alberto Salietti, aki tetszetős tud lenni, anélkül hogy banálításba süllyedne, továbbá, a bolognai akadémia tanára, Virgilio Guidi, aki új valóságlátással keresi meg a lényegformákat s ezeket színben is egységes vizióvá olvasztja.

A fasizmus nagy feladatok elé állítja a mai olasz festőket, akik teljes szellemi beleérzéssel és modern interpretálással örökítik meg az olaszság e nagy korszakának eseményeit. Koruk történetét a kortárs hitelességével, nem reprodukciószerűen, vagy a régi történeti festészet díszletező külsőségeivel, hanem a lényegnek hatásos megragadásával vetítik vászonra. A Marcia su Roma hősi vállalkozását örökítette meg a firenzei Primo Conti, a nápolyi Cascella, a génuai Sant 'Agata. Az olasz festészet, hasonlóan az egész, legújabb európai művészethez, rátért határozott témák tolmácsolására. Újra jogot nyert a kor nagy egyéniségeinek festői méltatása. Szinte programmszerűen fordulnak a falu felé, a falu igazi, mai problémái felé. Az olasz népet nem az idegen turisták számára készült tarantellás beállításban, hanem a maga mai valójában látják meg. Giuseppe Montanari, Gisberto Ceracchini falus képei fedezték fel a festészet számára a mai olasz falusi népet.

Ebből az eleven felpezsdülésből, az olasz festészet új renesszánszából az egyházi művészet is kiveszi részét. Nem volt könnyű Olaszországban sem elszakadni az iparszerűen készült egyházművészettől. Kiváló tehetségeknek köszönhető, hogy az olasz egyházi festészet párhuzamosan az egyetemes olasz művészi fejlődéssel újjáalakult. Severini templomi fal- és mozaikképei ideálisan mutatják meg, miképpen kell összeegyeztetni a modern művészet követelményeit az egyház és a liturgia előírásaival. Ubaldo Oppi, egyike az első újklasszikusoknak, novecentistáknak, újabban kizárólag templomok falain dolgozik szerzetesi elvonultságában. Kitűnő freskókkal díszítette Róma egyik új stílusú templomát, a Piacentinitől tervezett «Cristo Re» templomot Achille Funi. Casorati tanítványa, Fra Pistarino, az ifjú dominikánus szerzetes, fra-angelicói mély érzéssel festi épp oly modern, mint ájtatos és bensőséges oltárképeit. A trecento érzése rezdül Mario Toppi Madonnáin. A szelid sanremoi pap, Don Angelo Rescalli rendkívül fínom, misztikus érzést visz egyházi kompozicióiba, körmeneteibe, templomi vedutáiba. Ferruccio Pasqui, a firenzei iparművészeti múzeum igazgatója, egész iskolát teremtett a modern egyházművészet legigényesebb feladatai számára.

A fasiszta Olaszország festészete az egész vonalon újjászületett. Sikerének titka abban a kettőségben rejlik, hogy a mai kor érzését és művészi kifejezési eszközeit gyökeresen olasz módon szólaltatja meg, s a legújabb törekvéseket, az olasz művészettörténet folytonosságába zökkenés nélkül iktatta be.

PIRANÓI EMLÉK

Mezítláb lépeget
a víz szinén a hold,
bárkája mély ölén
hever a holt halász

Megmerevedett két
fogsora mögött még
a kósza szélből ül
egy végső harapás.

Fölötte tapsoló
vitorla térdepel,
nyitott szemén ezüst
ködökből szőtt lepel.

Gyöngyöt izzad rajta
a már parányi hő
s testére hűvöset
lehel a hűs idő.

Radnóti Miklós.

hogy számbaveszi, leírja és analizálja a magyar, román és átmeneti kori építészet, szobrászat, fal- és miniaturafestészet és iparművészet (ötvösség, textil, pecsétek-éremvésés és pénzverés, kerámia, elefántcsont- és fafaragás), minden fennmaradt, minden lényeges és lényegtelen emlékét, végül teljes és kritikailag feldolgozott korpuszát adja a korszak művészi tevékenységének. A könyv azonban nem áll meg az emlékek felsorolásánál, leírásánál és azok művészettörténeti meghatározásánál. Mint minden szintétikus, a fejlődés nagy vonalát kereső és egy-egy korszak művészi célkitűzését és problematikáját megfogalmazni akaró szellem számára, az egyes műalkotások az ő kezében is csak eszközök, amelyekkel és amelyeken keresztül megragadó és szuggesztív képet tud rajzolni a tárgyalt kor művészetéről, kultúrájáról és szellemiségéről.

Ehelyütt nem mehetünk bele e kép ismertetésébe. De erre nincs is szükség. A magyar mult iránt érdeklődő minden olvasónak azt ajánljuk, hogy ha az Árpád-kor szellemét megismerni óhajtja, olvassa el Gerevich Tibor könyvét ; a rajz, amelyet e korról kapni fog, nem is egy nemzedék számára készült, hanem hosszúéletű standard work-ja, legfeljebb részleteiben kiegészíthető, de alapjában és rendszerében megváltozhatatlan leírása marad a magyar mult legfontosabb fejezeteinek.

Gerevich Tibor könyvének azonban nemcsak a nagyszerű szöveg adja meg nagy jelentőségét : a könyvnek szerves része a szöveghez csatlakozó 264 képes tábla, amelynek illusztrációs anyaga vizuálisan is elénkvetíti a magyar középkor minden fontosabb alkotását. E képanyag felvonultatásáról külön és hangsúlyozottan meg kell emlékeznünk, mivel az ábrák szinte kivétel nélkül új felvételek alapján készültek, és pedig oly fényképfelvételek alapján, amelyeket a szerző személyes utasításai alapján készítettek el a fényképészek. Az illusztrációs anyag összeválogatásának szempontjaiban és kivitelezésében ugyanazt a szellemet találja meg az olvasó, amit a szövegrészben. A tartalmi és tudományos eredmények mellett a műnek ez a teljes belső harmóniája adja meg Gerevich Tibor művének nagy jelentőségét. *P. A.*

Medvey Lajos: Vezető Budapest szobrai megtekintéséhez. Csányi Károly műegyetemi ny. r. tanár előszavával.

Medvey Lajos érdekes munkát végzett, amikor kerületenkint összeállította Budapest szobrait és domborműveit, mégpedig nemcsak azokat, amelyek közterekben vannak elhelyezve, hanem az épületek belsejében lévő szobrokat és emlékműveket is. Bámulatosan gazdag anyagot hordott össze, minden egyes szobornál az adatok egész tömegét sorolja fel, a szobor ismertetését, a művész nevét, a felállítás időpontját stb. Mellőzte a templomok és múzeumok szobrait, mert ezek legnagyobbrészt külön is katalogizálva vannak és egészen bizonyosan külön kötetet igényelnének. Tulajdonsága az adatok rendkívüli bősége és a gyakorlati használhatóság. Budapest szobrászatának úgyszólván egész multja feltárul az olvasó előtt ebből a könyvből és bizonyos, hogy a gyakorlati célok mellett művészettörténeti szempontból is nevelő hatása lesz. A kis kötet értékét fokozza a két tárgymutató (művészek, műtárgyak). Kár, hogy a kötet kiállítása meglehetősen kezdetleges: néhány illusztráció is elkelt volna.

Új verseskötetek. Az az öt verseskönyv, amely a legutóbb szerkesztőségünk asztalára került, mindennél beszédesebb bizonyságot tesz irodalmunk életerejéről, arról a lendületről, amely fiatal és legfiatalabb lírikusainkat mind többet igérő fejlődés felé viszi, de amely ugyanakkor egyre érőbb folytatása annak a nagyszerű költői hagyománynak, amelyet Ady, Babits, Tóth Árpád s Kosztolányi neve jelez. Nem költői iskolát látunk, hanem a líra igazi jelentőségének azt a felismerését, amely eltiltja a költőt a múló problémáktól, a hangosabb, de felületesebb hangtól, s amely, ha a ma életkérdéseit szólaltatja is meg, mégis minden vonatkozásában örök problémákat érint. E költők közül *Fenyő László* tekinthet vissza a legtöbb sikerre ; «Hűség» címmel hatodik kötetét adta most ki. Korábbi verseinek ideges keserűsége egyre mélyül, sorai nyugodtabbak, de csak azért, hogy tiszta hangjukban a mai kor legtragikusabb hangulata nyerjen kifejezést. *Weöres Sándor* az a költő, aki úgyszólván nem ismer megoldhatatlant. «A teremtés dícsérete» című új kötete fejlődésének nagyszerű állomása. A végtelen költője, telve bölcselkedő hajlamokkal, de mégsem «filozófáló költő» ; friss, dallamos formáiban tiszta költészetté válnak a legelvontabb problémák is. Egy-egy verse mai irodalmunk legérdekesebb és legérettebb terméke. *Radnóti Miklós* leheletkönnyű verseiben súlyos és gyötrő életkérdések jutnak szóhoz. Az ellentét a mély problémák s a törékeny, játékosságtól sem tartózkodó, csipkés forma között valami különös ízt, érdekes egyéni hangot ad verseinek. Egy-egy nagy zeneszerző tudta csak ily kristálytiszta harmóniába önteni meghasonlottan tragikus életérzését. «Meredek út» című kötete egyik legkomolyabb nyeresége mai irodalmunknak. *Vas István* humanista költő. Verseinek élményanyaga ugyanannyira a könyv, mint, merőben ellentétes problémáival, az élet. Egyike legkulturáltabb költőinknek, bár új kötete, «A menekülő múzsa» arról tesz bizonyságot, hogy a könyvek szépségei sem nyújtanak

szétszedi apró részletek tömegére, újra összeállítja, hogy valami új lesz belőle, rendet csinál a részletek tömkelegében, ennek formát ad — az író aztán megfogalmazza, leírja, ami a képzeletében mondhatni magától, rejtelmes belső erők hatása alatt kialakult.

Hogy ez aztán alkalmas-e arra, hogy másokat is érdekeljen, hogy értéket találjanak benne, elhigyjék — az persze más kérdés.

Gerevich Tibor: Magyarország románkori emlékei. (Magyarország Művészeti emlékei I.) Műemlékek Országos Bizottsága. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda 1938.

A magyar művészettörténet néhány esztendő óta a részletkutatás, az analízis korát éli. Van oka rá : a magyar szellemi tudományok között talán egy sincs, amely a multban saját kutatási lehetőségeit megtagadva ilyen közönnyel fordult volna számára idegen területek felé. Csak a háborút követő tragikus idők hozták meg a nagy fordulatot, a magyar művészet létének tudatosítását s az ebből következő szükségszerű fejlődést : az egyes emlékek meghatározásának, a forrásanyag feldolgozásának, a műemlék és az írott forrás kapcsolatbahozatalának keveset mutató, de mindennél értékesebb korszakát. Azonban — mint a tudománytörténet ilyen gyűjtő korszakában gyakran — már az analitikus munkával párhuzamosan történtek az összefoglalásra is kísérletek, amelyeknek jelentősége főleg abban állott, hogy időről időre megmutatták : a magyar művészettörténet mely korszakaiban van szükség egyre mélyülő, fínomodó kutató munkára. A *valódi* szintézisek azonban — szükségszerűen hiányoztak. — Régi művészetünknek nemcsak egész története, de még egyes korszakai sem találták meg azokat az írókat, akik önálló kutatásokból építették volna fel egy-egy stíluskorszak teljes, minden emlékanyagot számbavevő és feldolgozó, mégsem részletekbe elvesző szintétikus képét.

A magyar művészettörténetnek első ilyen, módszer és eredmények szempontjából egyaránt korszakalkotó és irányt mutató összefoglaló monografiáját Gerevich Tibor alkotta meg. Könyvében nem az egész magyar művészettörténet anyagát dolgozta fel, hanem annak csak első három századát, a XI—XIII. századot, tehát azt a kort, amelyről a legbizonytalanabb ismeretekkel, a legkisebb tájékozottsággal rendelkeztünk. Pedig az Árpád-kor művészetének problémája mindig izgató kérdés volt. Egyrészt, mivel e kor mutatja meg, melyek azok a formai elemek, amelyeket a magyarság nomád korszakából át tudott menteni a végleges megtelepedés, a kereszténység felvétele utáni időre, másrészt mivel talán egy korszaka sem volt a régi magyar művészetnek, amelynek emlékei, stílusa és szelleme — a tatárjárás, a török hódoltság és a XVII. század második felének felszabadító hadjárata folytán, oly mértékben elpusztultak volna és kivesztek volna a magyar tudatból, mint éppen az Árpád-kor művészete.

Gerevich könyvének legnagyobb jelentősége éppen e két probléma megragadásában és felvázolásában van. Tiszta és világos feleletet ad arra a kérdésre, mit használt fel a keresztény magyar művészet a pogány magyarság formakincséből, milyen művészi emlékeket talált a honfoglalás idejében új hazájában, tehát mik voltak azok a nemzeti és helyi erők, amelyek az új keresztény művészet kialakulásában szerepet játszottak. Másrészt azzal,

Jön a Stühmer
Marika
csokoládé!

Vihar után

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar a Zeneakadémián – túl vannak a mélyponton

Még sohasem tűnt fel, hogy az oboa hangja éppen olyan, mint amikor vihar után az utolsó, magányos esőcseppek földet érnek. Amikor már elcsitult a vihar, a szél sem süvít, és a mennydörgés is csak távoli moraj. Több száz kilométert kellett ehhez utaznom, egészen Spanyolországig, ahol a Nemzeti Filharmonikus Zenekar két Liszt-darab mellett Richard Strauss Alpesi Szimfóniájával koncertezett.

– Nézzük a vihar végétől még egyszer! Szokatlan ez a terem, megzavar titeket az akusztika, de figyeljetek jobban oda ezekre a finom lassításokra, gyorsításokra! – A barcelonai L'Auditoriban ülünk, ahol *Kocsis Zoltán* karmester vezénylete alatt zajlik az első koncert főpróbája. Kicsit zsúfolt a hatalmas, több mint kétezer férőhelyes, faborítású koncertterem színpada: a szélgépet, orgonát, a legelők hangjait idéző kolompokat is felvonultató Strauss-szimfóniához ugyanis több mint száz zenészre van szükség – a zenekar állandó tagjai mellett fiatal művészeket kértek fel külön erre az alakalomra, mert a távolból (a színpad mellől) hallatszó vadászkürtök megszólaltatásához nem voltak elegen. A zenészeken kívül ott nyüzsög az orgona beállításán fáradozó technikai személyzet, a most is dolgozó turnémenedzser, a főigazgató, a helyi koncertszervező. S persze az újságíró, akit azért hívtak meg, hogy megnézze, milyen is egy turné a kulisszák mögött.

Laikusként a főpróba tűnt számomra a legfontosabbnak, kivéve persze a koncertet. Ezt a hitemet erősítette a hétfői délután is: ekkor áll össze a műsor végleges formája. Hiszen meg kell találni, hogyan szól a legjobban a kinti kürtszó, milyen hangos legyen az orgona, itt derül ki, mennyire befolyásolja a zenészeket az akusztika. Kocsis szigorú, diplomatikus karmesternek bizonyul. Újra és újra visszatér azokhoz a részekhez, amelyekkel elégedetlen, miközben türelmesen, gyakran humorba csomagolva közli, mi nem tetszik, mit, hogyan kellene megváltoztatni. Könnyedsége azonban megtévesztő, hiszen hamar kiderül, hogy amint súlyosabb hibát tapasztal, tömör, veretes mondatokban közli egyáltalán nem megszépített véleményét. Végül azonban mindig eléri, amit akar: egy-két nekirugaszkodás után a zenekar pontosan azt játssza, amit a karmester hallani szeretne. Nem is próbálják végig az egész műsort, csupán a fontosabb részeket, a többi nem okozhat problémát.

A szigorú és diplomatikus karmester: Kocsis Zoltán

A technika, a logisztika viszont az utolsó pillanatig megnehezítheti a dolgukat. A művészek mellett egy teherautónyi hangszert kell a megfelelő helyre szállítani a megfelelő időben, és ez nem mindig rajtuk múlik. Egy korábbi turnén például egyszerre érkeztek meg, csakhogy a zenekar az Egyesült Államok keleti, a hangszerek pedig az ország nyugati partjára. Ennél persze léteznek kisebb, de ugyanúgy kreatív megoldást igénylő problémák is: megesett már, hogy az egyik zenész csak fehér zoknit hozott magával, és ez az utolsó pillanatban derült ki. Végül fekete szigetelőszalaggal oldották meg a helyzetet. A fenti és hasonló történetek fényében már megértettem, miért mondta *Kovács Géza* igazgató, hogy ez egy nyugis turné. Hiszen a koncert esti kezdetére elcsendesedett a vihar: a kinti, valódi, és a megérkezésünk körüli is. Bár ez utóbbi inkább csak kis zápornak számított: csupán annyi történt, hogy az átlagosnál jóval tovább tartott, amíg kiszállhattunk a charterjáratból, majd két elveszett csomagot kellett megkeresni.

Így estére valóban csak egyetlen „probléma" maradt: akkora volt az érdeklődés, hogy a zenekarral érkezett vendégeknek alig jutott jegy. Barcelonában és másnap este Zaragozában is telt házas koncertet adott a társulat. Idősek, középkorúak és egészen fiatalok is voltak szép számmal, így annál inkább meglepődtem, amikor megtudtam: több európai országban kutatást kezdenek, hogy kideríts ék, hová tűnt a (fiatal) közönség. Zaragozában már másnap lelkes kritika jelent meg Grande y gran orchestra (Nagyszerű és nagy zenekar) címmel, az előadás mellett dicsérve a műsorválasztást is. Ez utóbbi egyébként részben a hangversenyszervező cég, az IberCamera vezetőjének érdeme, aki néhány éve a Tavaszi Fesztiválon hallotta az Alpesi Szimfóniát, és már akkor kijelentette: kerül, amibe kerül, Spanyolországban is szeretné hallani. Bár az is igaz, hogy a két Liszt-mű, az Előjátékok és a *Ránki Dezső* zongorajátékával felhangzó Haláltánc után is csak lassan csendesedett a taps.

A turné alatt úgy éreztem, a társulat ismét magára talált, mára minden a helyére került. Túl vannak a mélyponton, megújult a vezetés, a zenészek, rendeződtek az anyagiak, és hamarosan új helyre költöznek, hiszen jövő év elejétől már a Művészetek Palotája hangversenytermében játszanak. Mindezt persze nem adták könnyen, elveszítették helyüket több rangos koncertteremben, fesztiválon. Kovács Géza szerint azonban mára visszaszerezték korábbi pozíciójukat, megesik, hogy időhiány miatt kell nemet kell mondaniuk egy-egy felkérésre. A külföldi turnék mellett CD-ket is készítenek, nem kis sikerrel. A Bartók-lemez megjelenése után a legnagyobb amerikai komolyzenei portál főszerkesztője kijelentette: a korábbi Bartók-felvételekkel az volt a baj, hogy a zenekarok nem játszottak elég jól, most viszont nem kell ettől tartani, a lemez kitűnő – tízből tizenegy pontot érdemel. A társulat újabb lemezeket tervez, a koncertek minden nehézség ellenére telt házasak, évekre előre gyűlnek az előjegyzések.

Vagyis úgy tűnik, a Filharmonikusok körül is elül a vihar.

SERFŐZŐ MELINDA

HIRDETÉS

MOZGÓ VILÁG

ÍZELÍTŐ A MÁJUSI SZÁMBÓL

Európa előszobájában: Bozóki András: Az európai csatlakozás dilemmái – Konrád György: Belépőbeszéd – Pataki Ferenc: Az európai identitás kérdőjelei – Ludassy Mária: Antinómiáink. Széljegyzetek Bibó István Az európai társadalomfejlődés értelme című művéhez – Endreffy Zoltán: Kant, kétszáz év után – Frontrendszerekbe tömörült társadalom (Rádai Eszter interjúja Lengyel Lászlóval) – Aki a semmiből kormányzó pártot csinált: Torgyán József (Ifj. Korsós Antal: Politikus jogászok VIII.) – Szabó Eszter Ágnes munkái, Várkonyi György bevezetőjével – Csengery Kristóf, Tatár Sándor, Tolvaj Zoltán, Pál Dániel Levente, Kiss Judit Ágnes versei – Péterfy Gergely és Podmaniczky Szilárd prózája – Varga Imre: Mákmetsző Máté fénybe száll, jégre száll (szociográfia) – Zsámboki András: A beleérzés iskolája – Barna Imre, Almási Miklós, Rózsa Gyula, Takács Ferenc, Fáy Miklós, Győrffy Iván, Hajdu Tibor kritikái.

Az udmurt asszony

Harminchét vers mindössze, de teljes költői életműve egy asszonynak. Nálunk most jelent meg kötetben, az udmurt eredetin kívül – Bede Anna fordításában – magyarul is.

A könyv március végén lelkes fogadtatásban részesült a permi nyelvek tizedik izsevszki nemzetközi konferenciáján. Okkal. Fontossága alig felmérhető, ráadásul Asalcsi Oki versei szülőföldjén még ma is szinte hozzáférhetetlenek.

A Miért hallgat az udmurt nő? című karcsú könyvecske távolabbi-közelebbi történetét a kötetet összeállító és hozzá előszót író *Domokos Péter*, az ELTE egyetemi tanára mondta el.

– Asalcsi Oki 1896-ban Akulina Veksinaként született. Aktív részese volt az 1917 utáni udmurt nemzeti kibontakozásnak. Sok társához hasonlóan ő is a kor eszméinek jegyében változtatta a nevét az addig kötelező oroszról udmurtra. A vezetékneve, az „asalcsi" egy kedves virág neve, keresztneve, az „Oki" pedig az Akulina becézett udmurt változata. Költőtársából, Kuzma Pavlovics Csajnyikovból így lett Gerd Kuzebaj, a másik permi nyelv, a komi híres lírikusából, Viktor Szavinból Nyobdinsza, azaz Nyobdin faluból való Vittor, az ugyancsak komi költő és nyelvtudós Vaszilij Iljics Lütkin így vette föl az Ilja vezetéknevet és a Vasz keresztnevet.

Asalcsi az 1920-as években írta a mindennapokról, a tájról, a szerelemről, a város neki idegen voltáról szóló költeményeit. Azok többsége 1925-ben udmurtul, 1929-ben Gerd Kuzebaj fordításában oroszul jelent meg. Asalcsi azonban akkor már – megrettenve a körülötte látottaktól – letette a tollat. Költőbarátját 1932-ben letartóztatták, 1937-ben pedig kivégezték. Asalcsit szintén gyanúsnak tartották az állambiztonsági szervek, még akkor is megfigyelés alatt tartották, amikor a háború éveiben szemorvosként a fronton vette ki a részét a győzelemből. A háború befejezése után folytatta orvosi hivatását, sokat tett a trachomás betegek gyógyításáért. Tollat azonban már nem fogott a kezébe.

Verseinek egyetlen „bűne" az volt, hogy nem orosz, hanem udmurt nyelven születtek – márpedig a harmincas években a hatalom tudatosan és kíméletlenül üldözte a szovjetunióbeli kisnépek, köztük nyelvrokonaink kultúráját, értelmiségét. Ennek ellenére néhány költeménye népének dalává nemesedett. Az izsevszki konferencia utáni napokban meggyőződhettem róla – mondta Domokos Péter –, hogy idős falusi asszonyok ma is éneklik őket.

Asalcsi versei Magyarországon sem voltak teljességgel ismeretlenek: némelyüket a húszas években magyarul adta közre Munkácsi Bernát. Ő a költőnőről akár a már említett Lütkintől is hallhatott, aki a húszas években Magyarországon találkozott nagy tekintélyű nyelvész kollégájával. Lütkin, aki nemcsak a Kalevalából fordított komira, hanem Petőfit és Adyt is tolmácsolta anyanyelvén, a hatvanas években újra megfordult nálunk. Nem is egyedül, hanem a feleségével, Tyepljasina Tamarával, a legismertebb udmurt nyelvésszel. Az izsevszki konferencia a permi nyelvekről, az udmurt és komi hagyományokról, kultúráról szóló előadásaival az utóbbi előtt is tisztelgett 80. születésnapja alkalmából.

Amikor Asalcsi Okinak a *Pusztay János* szerkesztette Minoritates mundi sorozatban megjelent kötetét bemutattam Izsevszkben, a résztvevők a meghatottságtól szinte szólni sem tudtak. A nálam lévő félszáz példányt egy pillanat alatt elkapkodták.

DANISS GYŐZŐ

Zene

A kövérség dicsérete

FÁY MIKLÓS

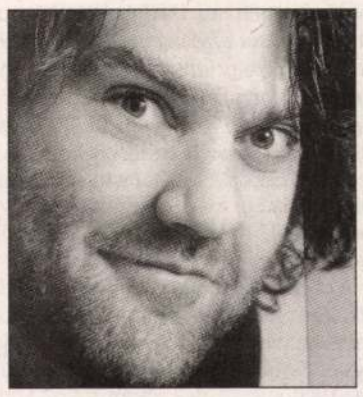

Bryn Terfel

Van egy hivatalosan is jó hír: Bécsben a Falstaffban nagy szerepet, Nannettát énekelt Keszei Borbála, vagyis, úgy tűnik, most már hivatalosan is Bori, és többnyire nem lóg ki az előadás női szereplői közül. Nem annyira hivatalosan azt is tudni kell, hogy nem a nők viszik el ezt a Falstaffot, Keszei Bori pedig tartja magát, amíg lehet, ám a harmadik felvonásban az ária necces, a magas, tartott hangok mozognak és elhalkulnak, az éneklésnek egy kicsit ciripelésjellege lesz, de ez tényleg sokkal kevesebbet számít, mint hogy az előadás végén őt is várják a művészbejárónál. Fotózzák, az aláírását kérik, szeretik, és ez egyelőre igen kevés magyar énekesnek adatik meg.

A bécsi Falstaff azonban nem annyira egyszerű, hogy csak úgy vállvonogatva legyen egész jó vagy á, ezek sem tudnak sokkal többet nálunk. Az egész közepén, a címszerepben Bryn Terfel furcsa, de lényeges kérdéseket tesz föl az operaéneklésről általában. Tudjuk, ki ő: walesi bariton, talán inkább basszbariton, második helyezett volt Cardiffban az énekversenyen, aztán egyszerre megindult a pályán, korszakos jelentőségű Leporello és Figaro, hallgattuk a lemezeit, és csóváltuk a fejünket. Ez a fiú mindent túl gyorsan csinál, és közben észrevehető az is, hogy a hangja már hanyatlik, már nem olyan jók a magasságai, mint öt évvel ezelőtt.

Aki látta őt színpadon, az tudja, hogy mindez marhaság. Igaz, de nem fontos. Bryn Terfel elementáris színházi élmény, puszta megjelenése a színpadon olyan szeretethullámot indít el, ami magával sodorja a nézőt. A szerepet természetes módon, erőlködés nélkül formálja át önmaga képére, Verdi Falstaffjából lényegében eltűnik minden borongósság, minden polgárellenes él és a tűnő nagyság fölötti búsongás. Nem tűnik a nagyság, hiszen ott van a színpadon, és úgy néz ki, mintha örökre ott maradna. Nem kell könnyeken áttörő mosolyokkal nézni az öreg, hájas lovag erőlködését, mert a darab Terfel szerint vígopera. Nevetni kell rajta, és lehet is, a közönség szorgalmasan veszi le a poénokat Terfel alakításából, és a nagy műélvezetet folyton megtöri a nézőtéri nevetéshullám. Miközben mégsem csúszunk át humorkodásba, a játék és a mű méltósága sértetlen.

Ami a lemezekről nem derül ki: Terfel nagy hang, egészségesen, nagyot szól, erőlködés és talán szándékosság nélkül énekli le maga mellől a Fordot játszó, különben nagyszerű Carlos Alvarezt. De nem a hangerő a fő különbség kettejük között, hanem a viszonyulás a hanghoz, az operához. Alvarez is nagy énekes, szép, vaskos, kerek hangú, klasszikus bariton, de mégiscsak egy operaénekes. Terfel több ennél. Nem azzal, hogy „énekes-színész" mert Alvarez is az, nem is azzal, hogy micsoda színpadi tehetség és jelenség, hanem ahogy énekel, ott nem a hang számít, nem a kétséges magasságok, mert a hang csak úgy van. Nem azért, hogy szóljon, hanem hogy elmondjon valamit. És ez a valami túlmegy szerepen, művön, vagy akár Verdin is, mert arra való, hogy közösséggé formálja a sokfelől odakerülő, sokféle öltözékű és érdeklődésű közönséget, akik az előadás végén mind azt mondják: láttam Terfelt a Falstaffban.

Terfel után az ember mást gondol az operaéneklésről, mert érzi, hogy a hang csak hang, mást gondol, mert jobban tetszik neki a természetes nyerseség, mint a kiművelt, zöld, bársony orgánum. Sőt, jobban meg lehet érteni a régebbi idők nagy, de nem kifejezetten szép hangúnak számító énekeseit, egy Dietrich Fischer-Dieskaut vagy egy Tito Gobbit. Bryn Terfel után az ember magáról is mást gondol. Előtte azt érzi, hogy egy szerencsétlen, szürke, magányos kis pojáca, beledobva az ellenséges világba. Utána rájön, hogy van neki egy barátja, aki helyette és a nevében is megmutatja, és nincs többé egyedül, és nem is lesz, mert azok közé tartozik, akik látták Bryn Terfelt a Falstaffban.

Gerevich Tibor

Csokonai pesti híve

Amikor 1800 májusában, öt évvel a kollégiumból való kicsapatása után Csokonai hazatért Debrecenbe, sem a professzorok, sem a diákok társaságát nem kereste. Egyetlen kivételt tett: barátságot kötött a nála öt esztendővel fiatalabb Domby Mártonnal, a diákönkormányzat egyik vezetőjével, aki utóbb a legfőbb tisztséget, a szénioré is elnyerte.

Csokonai 1805. január 28-án halt meg. A másnapi temetést édesanyjának kérésére a jó barát, Domby intézte, és az is az ő közbenjárásának volt köszönhető, hogy a debreceni diákság egyáltalán ott lehetett a Hatvan utcai temetőben. A kollégisták – írta később – „gyanítván előre, hogy Csokonaynak nem fog megadattatni… hogy neki az egész ifjúságot tisztességtenni kirendeljék, seregenként jöttek hozzám az eránt, hogy az ő tisztességtévő megjelenhetéseket csináljam ki…" Domby rögtönözte a „száraz fára" festett latin sírfeliratot is, amelyben – mint Kazinczy Ferenc epésen megjegyezte – „megovidiusozta", azaz a nagy római költők méltó utódának nevezte az elhunytat.

1806-ban a 28 éves Domby Márton külföldi tanulmányútra indult. Göttingában, majd Párizsban sem feledkezett meg Csokonairól. A német egyetemi város lapjaiban cikkeket helyezett el a magyar poétáról, a Szajna partján pedig alkalma volt „a hold világánál némely ott

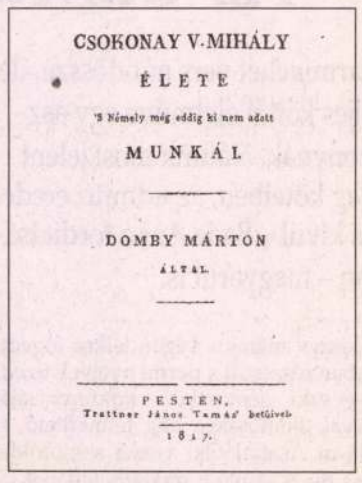
CSOKONAY V. MIHÁLY
ÉLETE
's Némely még eddig ki nem adott
MUNKÁI.
DOMBY MÁRTON
ÁLTAL.
PESTEN,
Trattner János Tamás' betűivel.
1817.

Személyes élmények alapján íródott

lakó felvidult magyaroktúl, sőt a magyar dalba szeretett franciáktól danolni hallani a Csikóbőrös kulacshoz írt énekét".

Hazatérve Pesten telepedett le, ahol jogászi praxist folytatott. „Előbeszédet" akart írni Csokonai műveinek 1816-os kiadásához, de akkora műgonddal dolgozott, hogy elkésett vele, így aztán a következő évben önálló kötetben jelentette meg Csokonay V.Mihály életét a pesti Trattner kiadónál. Bármennyire kimódoltak is Domby esztétikai fejtegetései, a személyes élmények élvezetes olvasmánnyá teszik az életrajzot. Ki más írhatta volna a költőről, hogy „már maga a természet rendkívül érzékennyé formálta, őnéki sovány, gyenge, delikát, fáin szálacskájú, s csaknem csupa érzékenységből álló testet adván".

Ki más ismerhette volna fel: Csokonai „nem azért szeretett, hogy a szerelem édességével éljen, hanem hogy az után csak áhítozzon, epekedjen, reszkessen, sopánkodjon, őrizze, de hozzá ne nyúljon". És ki más mutathatta volna be így az olvasóközönségnek a titokzatos Lillát: „Nekem volt szerencsém 1806-ban és 1808-ban nála lenni. Ő derék termetű, kinyílt homlokú s szívű, kellemetes interesszáló ábrázatú, szőke, s meglehetősen magas. De már akkor gráciáiból, melyekkel Csokonayt megigézni hatalmas volt, sokat vesztett."

Fennmaradt leveleiből tudjuk, hogy Domby 1835 végén a legkiválóbb pesti szobrászokkal, Ferenczy Istvánnal és Uhrl Ferenccel tárgyalt Csokonai tervezett síremlékéről. A jeles történetíró, Horváth Mihály pedig egy reformkori politikai anekdotát jegyzett fel róla, elismeréssel adózva az ügyvédi furfangnak, amellyel tisztára mosta a felségsértéssel vádolt Bars megyei követet, Balogh Jánost.

Domby Márton 86 esztendős korában halt meg Pesten, 140 éve, 1864. május 11-én.

TORDA ISTVÁN

Dokumentum

Asztaltársaságok bűvkörében

Bevilaqua Borsodi Béla vízivárosi krónikája (6. rész)

Krónikásunk az első világégés előtti boldog vízivárosi békeidőket eleveníti fel, és egyben szelíd nosztalgiával emlékezik vissza saját fiatalkorára is. A korcsmák asztalainál egybegyűlt társaságokra, melyeknek nem egy tagjából később híres tudós, művész lett, és akik fiatal, bohém éveik jelentős részét itt töltötték, a nyugalmas vendéglőkben és az ódon hangulatú szűk kis utcákban. (Közreadja: Fodor Béla.)

A régi Víziváros kiskorcsmáit elözönlő pesti emberekről nincsenek pontos statisztikai adataink, ezért csak azon rétegről írunk, melyhez 1907 és 1914 között e sorok írója, az egykori pesti ifjú is tartozott. E réteg a pesti szellemi élet „aranyifjúsága" volt, a múzeumok, könyvtárak huszonéves gyakornokai, akik öregségükre országosan is ismert nevek lettek, de már hármójuk kivételével, mind odajutottak, ahová a legrégibb magyar nyelvemlék a Halotti beszéd mondja: Mind ahhoz járók vagymunk!

Az alább elsoroltak, mind ifjú doktorok, a hét minden szombat estéjén átkeltek a Dunán, és a régi Víziváros egyik legkedvesebb ódon utcája, az Ötpacsirta (ma Csalogány) utca finom rokokó stílű házában, a volt Pacsirta vendéglő udvarán vacsoráztak.

Ott volt a dalmata származású fiatal Gerevich Tibor, utóbb európai hírű műtörténész, egyetemi professzor, a római Magyar Intézet igazgatója. Ott volt az olasz származású Zambra Gino, utóbb az olasz irodalom professzora a pesti egyetemen, ott volt a horvát katonacsalád utóda, Jakubovich Emil, utóbb a Nemzeti Múzeum levéltárának főigazgatója, Bajza Jóska, a poéta Bajza József atyjafia, szintén egyetemi professzor. Ott volt a Nemzeti Múzeum románszakértője, az erdélyi Constantiu Sulica, utóbb a szegedi egyetem könyvtári főigazgatója, Holub Jóska, a historikus, utóbb a pécsi egyetem professzora. Ott ült köztünk Madarassy Laci, utóbb kiváló etnográfus, Harsányi Pali, utóbb a Nemzeti Múzeum éremtárának vezetője. Ott volt Rédey Tivadar, utóbb az Akadémia tagja, a Napkelet című folyóirat szerkesztője, Trócsányi Zoltán, sok kitűnő kötet szerzője, utóbb a pesti Orosz Intézet megszervezője, Fitos Vilmos filozófus, Tóth Zoli, utóbb a Nemzeti Múzeum régiségtárának igazgatója, ott volt a Nemzeti Múzeum főtitkára, a svájci francia emigráns hugenotta utód, Isoz Kálmán, a magyar zenetörténész, Pasteiner Iván, utóbb az Egyetemi Könyvtár főigazgatója. Ott volt e sorok írója is, szintén a Nemzeti Múzeum könyvtári gyakornoka.

Egy másik társaság 1914 előtt a Naphegy oldalán volt Hét Rózsaszál kocsmában gyűlt össze: Dömötöri Halász Gyula fordító, a regényíró Újhelyi Nándor, a poéta Turchányi Elek.

Az 1920-as években Szabó Dezső író és társasága: Rozványi Dezső, Lendvai István újságíró, szerkesztő, Farkas László botanikus a Hadnagy utcában volt rác Marada korcsmában gyűlt össze. A krisztinavárosi Zöldfa vendéglő állandó vendége volt a törvényszéki írásszakértő Blockner-Balázs Dezső és sok pszichológus barátja.

A Pestre átszármazott budai öregdiákok tanyája a Csalogány utcai Zöld Hordó volt. Az egyik társaság Cigánypecsenyések néven nevezte magát az Arany Kacsa asztalánál. A korcsmák előtt fiákerek és konflisok százai álltak.

A vidékről felrándultak úgyszólván soha el nem mulasztottak egy vízivárosi vacsorát. Vacsora után pedig elözönlötték a budai kávéházakat: a kedélyes Philadelphiát, az öreg Beigelbeck bácsi Színkör kávéházát, a Pozsonyt és a többit. Az Iskola utcában volt Noé Bárkája vendégei valóban olyan tarkák voltak, mint a mindenféle állattal Noé apánk bárkája: hosszú padokon bécsi módra egymás mellett ült a penzionátus generális, a kéményseprőmester, a miniszteri tanácsos, a diák és a kiskereskedő.

Ezt a vízivárosi életet az első világháború elsodorta. 1919 őszén már megjelent itt is az amerikaias új élet, a jazz, a tangó, a shimmy. A háború előtti pesti értelmiségiek helyét a börze új keletű spekulánsai foglalták el a Vízivárosban is. Azután jött a defláció, és sepert tovább. „Sic transit gloria mundi!" – Így múlik el a világ dicsősége! Így múlt el a Víziváros egykori élete kedves, egyszerű, régimódi romantikája.

A várva várt ADSL mostantól csak Önre vár!

szórakozás információ kommunikáció

ADSL akció ISDN és kapcsolt vonali előfizetőknek

- Ha meg szeretné tapasztalni otthonában az internetezés valódi élményét, akkor eljött az Ön ideje! A szélessávú ADSL- internet mostantól a 29-es körzetben is rendelkezésére áll!
- Jelenlegi ISDN2 és dial-up-os előfizetők június 15-ig 50%-os kedvezménnyel, azaz 10 000 forintos akciós áron rendelhetnek ADSL szolgáltatást.

További információ, megrendelés:
1229
www.monortel.hu
MTT Monor Telefon Társaság a UPC csoport tagja

1. IIR MEET the BEST Fórum
Magyar topmenedzserek válaszai a globalizáció kihívásaira
2004. május 18-19.
Bajnai Gordon
Dr. Beck György
Czakó Borbála
Deák Ferenc
Dr. Farkas Ádám
Fodor István
Jaksity György
Palásti József
Poros Gábor
Dr. Ránky Katalin
Straub Elek
Wáberer György
IIR- Szakfórum
Jelentkezés:
Web: www.iir-hungary.hu Fax.: 06/1/459-7301
conference@iir-hungary.hu
Institute for International Research

HIRDETÉS

A UPC bemutatja:
Fonográf KONCERT 2004
A Fonográf együttes tagjai: Bródy János, Móricz Mihály, Németh Oszkár, Szörényi Levente, Szörényi Szabolcs, Tolcsvay László legutoljára 1984-ben, a Budapest Sportcsarnokban léptek együtt színpadra. 20 év elteltével 2004-ben újra "szól" a Fonográf. A koncerten az együttes legnépszerűbb dalai hangzanak el.
Kisstadion, 2004. június 4., 20[30] óra
JEGYEK KAPHATÓK:
A Zikkurat Színpadi Ügynökségnél (1137 Bp. Szent István krt. 2. IV/23., tel.: 329-30-11, www.zikkurat.hu) és az ismert jegyirodákban
SZERENCSEJÁTÉK Rt. PEUGEOT Sláger Rádió MagyarRádió MagyarNemzet

GEREVICH TIBOR

Farkasrét

2003.

147.o.

blk= kue
3000= 40137164
3100= Demeter (1522)
3105= Demetrius lapicida
3140= m
3162= Steinmetz
2194= Ungarn
3200= Ungarn
3300= 1522
3320= Szeged
309a= MagyK,pLex, 1915
kenn= hg
redk= Nov ky, A^B0gnes
9906= un
9908= H
katg= 6
9900= 16.08.99
revi= created 15 Jul 1998/BRANDT
9990= oder ex
knde= kndakl

Gerevich Tibor

L. P. [Legendy Peter]: [Gerevich Tibor] =
Havi M-Forum, 8, 2000, 9. 71.

RAZENEKAR *KONCERTJE*
ZUSI TERMÉBEN
ságház u. 28.)

-én. 19^{30}-kor

. 196. nyitány
, C-dúr
" hegedűverseny

, D-dúr
zenekarra átírta Allen Robet Gross)
3. "La Roxelane"

ész
ész

rvező: ARTS and ARTISTS MANAGEMENT
Tel/Fax:3400-081

SZÉPMŰVÉSZET

1941. 3. szám

MODERN EGYHÁZMŰVÉSZET

Nincs nemesebb művészet mint az, amely Isten szolgálatában áll. A legfőbb jó, a legmagasztosabb eszmény, az egyetlen tökéletes: a világ teremtője és igazi ura felé száll, s az Ő magasságába emeli az embert. Ez nemcsak ideológiai igazság, hanem a művészettörténet legszebb alkotásai, legnagyobb remekművei, a középkori dómok, Botticelli és Ráfael Madonnái, Michelangelo Sixtus-kápolnai freskói, Tician Assuntája, a Péter-templom kupolája is ezt bizonyítják. De ha végigfutunk a mi magyar művészetünk gazdag történetén, a legmagasabb csúcsokat ott is a keresztény kultusz és a vallásos ihletésű művészet alkotásai képviselik: a pécsi és a kassai székesegyháztól, a jáki apátsági templomtól, a Kolozsvári testvérek Szent György szobrától, M. S. mester táblaképeitől, a káprázatos szépségű kassai főoltártól, egészen Székely és Lotz templomi falképeiig és Munkácsynak Krisztus Pilátus előtt c. halhatatlan művéig.

A művész nem találhat szebb feladatot az Isten házának építésénél és díszítésénél, a liturgiát és a hívek ájtatosságát, lelki felemelkedését szolgáló alkotásoknál. S a lelkészkedő papság fontos feladata a gondjaikra bízott templomok Istenhez méltó építése, felszerelése és művészi díszítése. Tanításra, példaadásra mind a két irányban szükség van. Szükséges a művészeket a dogmatika és a liturgikus előírások követelményeire figyelmeztetni, nem ritkán pedig a papságot és a hivőket a magasabbrendű művészet megértésére rávezetni. A művész és egyházi műve éppúgy alá van vetve a dogmának, a keresztény hitnek és erkölcsnek, mint a katolikus egyház minden más tagja és megnyilatkozása. A lelkész pedig ismerni tartozik a művészet nagy szerepét a liturgiában, a templomok díszítésében, a hívők tanításában és ájtatosságában, ismerni tartozik az Egyház nagyszerű művészi alkotásait története során, becsülni és megbecsülni az igazi jó művészetet, legyen az régi vagy új. Szükséges ez az oktató munka különösen napjainkban, midőn az új művészeti irányok kezdeti zavara alighogy tisztulni kezd, sok túlzása és ízlésbeli eltévelyedése alighogy alábbhagyott. Ezeket az Egyház nem hagyhatja jóvá a legjobb szándék esetében sem, mert az ízléstelenség vagy a még kiforratlan kísérlet nem méltó a templomhoz, éppoly kevéssé, mint letűnt művészi irányok léleknélküli, banális ismétlése, vagy a jóízléstől szintúgy távolálló giccs. De a modern művészet kinövései miatt az Egyház nem száműzi a mai művészet letisztult alkotásait, amennyiben előírásait tiszteletben tartják. Nagyszerű régi emlékeinek nem utánzására, de utolérésére, szépségük követésére buzdítja. Az Egyház a templomi művészet gyakorlására csak irányelveket állít fel, amelyek tanításaiból és szent küldetéséből következnek. Stílust nem ír elő, ezt teljesen a művészek szabadságára bízza, s tőlük csak a liturgai követelmények betartását, a hit tisztaságát és őszinteségét kívánja meg. Egyik művészi stílus, irány, vagy technika mellett sem köti le magát, mintahogy fölötte áll a politikai irányoknak és pártoknak. A történeti stílusokat éppúgy elfogadja, mint a modern törekvéseket, amennyiben a fenti kívánalmaknak megfelelnek. Nincs tehát külön, szabadalmazott egyházi stílus, minden stílus jó lehet számára, a különböző nemzetek sajátos stílusai egyaránt, ami természetes is, tekintve az Anyaszentegyház egyetemességét.

Az Egyház szívesen fogadja a mai nyelven megszólaló művészetet, ha az a nyelv valóban pallérozott. A mai embertől, a kortárstól megértett mai művészi nyelv éppúgy hivatott az Evangéliumnak hirdetésére és szemléltető tolmácsolására, mintahogy mai nyelven prédikál a pap a szószéken. Az Egyház megszenteli a jóirányú modern művészi törekvéseket, szeretettel öleli magához a Krisztushoz térő modern művészeket, mintahogy a multban is foglalkoztatta, inspirálta,

magáénak mondta az új szépséget hozó művészetet, amit dicsőségének tarthatunk. Akik tehát a kor stílusát követik az egyházművészetben, az Egyház hagyományait követik. Krisztus egyháza örök, s korántsem fejezte be misszióját a művészetben sem. Hivatott a mai művészetnek nemcsak felkarolására, hanem irányítására is, mintahogy maga hozta létre a mult nagy korstílusait, a román, a gótikát, a barokot. Az Egyháznak a modern ember számára is van mondanivalója. A modern művészet spiritualizmusa megtalálta az Egyházhoz vezető utat. Kezdeti nehézségei, kilengései után, kiegyensúlyozott, nemes művészi szépre törekszik, s méltó formákban képes a vallás magasztos eszméinek, érzésének kifejezésére, a templom díszítésére, akár a régi stílusok. Ráfael Madonnái sem jöttek létre előzmények, stíluskeresések, primitív kezdések nélkül. A régi korszakokban is Cimabue és Giotto, Duccio meg Simone Martini lépcsőfokain emelkedett az egyházi művészet a reneszánsz nagyjainak magaslatára.

A modern művészet negyedszázad előtti kényszeredett neoprimitívizmusától, szándékolt torzításaitól azonban tartózkodott az Egyház, mert ellenkezett a keresztény esztétika alapelveivel, amely a tomisztikus filozófia azon tanításában gyökerezik, hogy a művészet a legfőbb jónak és a legszebbnek, magának Istennek visszfénye, következőleg nem lehet rút. A mai egyházművészet ezzel tisztában van. Ügyelni kell arra is, hogy formanyelve világos és közérthető legyen, mert az Egyházhoz hasonlóan, minden hívőhöz szól, a koldushoz éppúgy, mint a gazdaghoz, a műveltheż, mint a műveletlenhez, nemcsak ahhoz a néhányhoz, aki otthonos bizonyos félmult művészi irányok és kísérletek rejtélyeiben és rejtvényeiben. A művésznek tudatában kell lennie, hogy templomi műveivel segítője, részese lesz a tanító Egyháznak, ami igen magas és felelősségteljes hivatás. Még a legtisztább művészi meggyőződésből és kutatásvágyból folyó, általánosan nem érthető művészi kísérletekkel sem szabad a hívőket megzavarnia, esetleg akaratlanul is megbotránkoztatnia. Mindig emlékeznie kell rá, hogy ő a templomban a lelkipásztor világi társa, a világi pasztoráció apostola. Az igazi művész egyébként, mégha újító egyénisége eleinte sokak előtt idegenszerűen hat is, csakhamar mindenkit meggyőz, a feltűnésre vágyó gyöngébb tehetséget pedig a divat elmultával a feledés menthetetlenül elsodorja.

A templomi művésznek nemes felfogásra, a vallásos érzés ihletett tolmácsolására, a legjobb művészi kvalitásra és technikai gondosságra kell törekednie, mert csak ez méltó Istenhez. A legjobbat kell adnia, amire képes. Elsietett, elmázolt vagy elvázolt, hevenyészett vagy befejezetlen művek nem valók az Isten házába, ha a műtermi munkához tartoznak is, s a művészi alkotás folyamata szempontjából érdekesek lehetnek. De magában a szép formák nem elégítenek ki, ha lélek, hit, vallásos érzés nem hatja át azokat, sőt e nélkül magában a vallásos téma sem teszi a jó egyházművészetet. Az egyházművészet igazi nyersanyaga nem a puszta természet, a materiális valóság, hanem a lélek, célja nem az optikai gyönyörködtetés, hanem az integer katolikus hit és lélek kifejezésre juttatása. Az optikai hedonizmus pogány vonás. A katolikus egyházművész igazi műterme nem négy zárt fal, hanem a lélek végtelen metafizikai világa. Számára a művészet gyakorlata imádság. A hit és a művészi képesség frigye szüli az igazi egyházművészetet, a legnemesebb alkotásokat. A modern művészet tagadhatatlan spirituális iránya, a századforduló megmerevedett, a felület csillogó látszataiban megrekedt materiális akadémizmusának élénk ellenhatásaként, szükségszerűen találta meg a kapcsolatot a legnagyobb spiritualizmussal, a vallással és a lélekformálás legnagyobb mesterével, az Egyházzal.

Se a naturalizmus, se az impresszionizmus nem volt képes komoly egyházművészetet létrehozni, amelytől lelkileg is távolállott. Manet próbálkozott vele, egy-két vázlatos kísérletet tett siker nélkül. Puvis de Chavannes klasszikus falképstílusával társtalanul magaslott ki ennek a kornak, a XIX. század második felének lélektelen, mechanizált egyházi festői közül. Csak az impresszionizmus utáni spirituálisabb művészi irányok tértek újra a helyesebb egyházművészet útjára, élükön Puvis de Chavannes követőjével, a Szent Domonkos harmadrendjéhez tartozó, ma is élő Maurice Denisvel, aki kritikai munkásságával is egyik főelőharcosa volt a 80-as években megindult művészi felszabadulásnak. Messzire világító példát adott a mély hittel áthatott s nemes formaiságot sugárzó, eszközeiben pedig teljesen korszerű, modern egyházművészet számára. Jellemző tünete volt a modern művészet megújhodásának Maurice Denis személyében nemcsak Franciaországban, hanem mondhatni az egész európai művészetben, szobrászatban és festészetben, hogy számos úttörő tehetsége az egyházművészettel is behatóan foglalkozott. Az olasz Novecento vezető festői közül Oppi, Severini és Funi, szobrászai sorában Andreotti és Wildt, a német Barlach, a belga Minne és Woestyne stb. legjelentékenyebb műveiket épp az egyházművészet terén alkották. Nálunk is hasonló a helyzet, bár egyházművészetünk újabb reneszánsza, különösen a római iskolával, némileg később virágzott ki. S az újabb építészeti törekvések ismerői tudják, mit köszönhet a modern architektúra épp az egyházi építészetnek, Perret, Bosslet, Holzmeister stb. templomainak. Az Egyház, a régi nagy századokhoz hasonlóan, újra erősebben érezteti hatását a művészet fejlődésére, ami csak üdvös lehet

magára a művészetre éppannyira, mint a lelki válságokkal küzdő egész kultúrára és emberiségre.

A magyar egyházművészet korszerű megújhodása az utolsó évek során, legizmosabb ifjabb művésztehetségeink vonzódása az egyházművészethez, egyik örvendetes jelensége a magyar művészi életnek, s régi egyházművészetünkhöz méltó újjal kecsegtet. Öröm tölt el, hogy legjobb művészeink legjobb erőiket szentelik a nagy és szent célnak, igyekeznek elmélyülni az egyházművészet különleges feladataiban, megérteni és követni az Egyház előírásait, s ezek szolgálatában művészi kifejezési eszközeiket tökéletesíteni. Nagyszerű vallásos szobrok és festmények — egy-egy Munkácsy, Fadrusz halhatatlan művei — a közelmultban is felfénylettek művészetünkben. Többnyire nem voltak igazi egyházművészeti alkotások, inkább csak tárgyukban s gyakran szellemükben is vallásos művek, amelyek rendszerint kívül maradtak a templomokon. Még kevésbbé volt abban az időben kialakult magyar egyházművészeti stílus. Voltakép az utolsó egységes egyházművészeti stílus hazánkban a barokk korszakban virult. A mult század harmadik negyedében Ipolyi Arnold áldozatos törekvése művészileg megrekedt a vértelen neogotikus historizmusban, s csak a vallásos történeti festészetben nyert némi lendületet. Századunk elején a gödöllőiek Kriesch Aladár és Nagy Sándor vezetésével indítottak el, stílusban és elvekben az angol prerafaeliták hatása alatt egy szép és komoly kezdeményezést, amelynek azonban a két vezető mester kiváló alkotásain kívül alig volt érdemleges folytatása. A mai korszerű művészet alapján s másrészt az egyházi rendelkezések figyelembevételével az új római magyar Akadémia fiatal művészei, mintegy 10—12 éve friss fogékony tehetségüket nagy buzgalommal állították e cél szolgálatába, s az újabb ösztöndíjasok azóta is, nem lankadó kedvvel merülnek el az egyházművészeti problémákban. Hazatérve, mind nagyobb megértéstől és elismeréstől kísérve, folytatják a szép munkát, egymásközt önként kialakult lelki és esztétikai közösségben, amely ennek a római csoportnak munkásságát a közös stílus nevezőjére hozta. Csak természetes, ha ez a megújhodás Róma szent földjéről indult ki, az ókeresztény bazilikák, a keresztény művészet legmagasabbrendű alkotásainak, az Egyház látható fejének, az egész Vatikánnak ihletet sugárzó légkörében. Idehaza ezek az új római törekvések rokon régebbiekkel és újabbakkal találkoztak s egyre szélesebb fronton, kiterjedve a templomépítéstől, a monumentális szobrászaton és festészeten, a liturgikus szerelvényeken keresztül szinte a legkisebb szögig, egységes stílusérzésű, liturgikusan kifogástalan új magyar egyházművészeti stílust érleltek ki. Külön is ki kell emelni Megyer-Meyer Antalnak, úgyis mint a Képzőművészeti Főiskola tanárának és volt rektorának, az állami és a székesfővárosi iparművészeti iskolának és kiváló vezetőinek, tanárainak, az építészettel kapcsolatos plasztikában a kitűnő Ohmann Bélának érdemeit. A Nagyméltóságú Püspöki Kartól életrehívott Orsz. Egyházművészeti Tanács és Hivatal e mozgalmak egységesítésével, helyes egyházi és művészi irányításával, az egyházi hatóságok szolgálatával, s az egyes művészekkel való állandó, szinte nap-nap melletti szeretetteljes érintkezéssel és tanácsadással, a közvélemény alakításával szolgálja az ügyet.

Ezeknek az elveknek érvényesítésére, a korszerű magyar egyházművészet fejlesztésére rendezte meg az Egyházművészeti Tanács a Nemzeti Szalónban első kiállítását, melynek a „*Szépművészett*" jelen számát szenteli. A kiállítás rendezői szem előtt tartották mindazokat a kívánalmakat, amelyeket az Egyház előír és azokat a magas művészi igényeket, amelyekre a kétezeréves Egyház éppúgy kötelez, mint az ezeréves keresztény magyar kultúra. A rendezésnél az egyes termeknek más és más szerepet szántak. A benyíló első nagy termet, ideiglenes eszközökkel templomszerű belsővé alakították, amelyben az ilyen rendeltetésű tárgyak funkcionális szerepükben, építészeti összefüggésükben s együttes hatásuk áhitatában jelennek meg. A főfalon egy szimbolikus főoltár és a kápolnaszerű fülkékben nyolc mellékoltár, teljes liturgikus felszereléssel áll. Az oltárt tették a kiállítás főtémájává. Külön termet szántak a házi ájtatosságnak, a templomon kívüli vallásos művészetnek, hogy jó példákat adjanak a katolikus családok otthonának s rávezessék arra, hogy a többnyire külföldről behozott selejtes, komerciális ájtatossági képeknek, kis szobroknak stb. helyébe méltóbb jó magyar művészek alkotásait helyezni. Egy másik terem a magyar népi lélek és a csodálatosan gazdag magyar népművészet inspirációját mutatja be egyházművészeinknél s az egyházi iparművészet termékeit öleli fel. Hatásos felállításban szerepel a monumentális egyházi szobrászat, s külön terem jutott az építészetnek és az azzal kapcsolatos művészi díszítéseknek. Az előcsarnokban árpádházi magyar szentek szoboralakjai fogadják a belépőt. A kiállítás kiterjeszkedett az egyházművészet minden fajára, technikájára és aktuális problémájára, nemcsak annak bizonyítására, hogy mily gazdag rétegzésű a modern magyar egyházművészet, s hogy a legkülönbözőbb megoldásokra képes, hanem azért is, hogy a különböző művészegyéniségek ellenére egységesen kialakuló stílustörekvéseit, mint a magyar művészetnek egyre teljesedő szép hajtását érzékeltessék.

Az új magyar egyházművészet külföldi kiállításokon már több ízben szerzett babért a magyar művészetnek. Az 1934-ben rendezett nagyszabású római nemzetközi egyházművészeti kiállításon emlékezetes nagy sikert

vívott ki, s ami különös megnyugvásra szolgálhatott, a Szentatyának, a nagyemlékezetű XI. Pius pápának, az egyházművészet megújítójának és irányítójának kegyes elismerését is elnyerte. Idehaza a modern magyar egyházművészetnek ez volt az első hivatalos bemutatkozása, amely — bátran állíthatjuk — egészen rendkívüli s a római kiállításhoz méltó sikert aratott. A babérokon azonban nem szabad pihenni. Az első lépést sok továbbinak kell követnie, hogy előre jussunk a minél helyesebb, teljesebb, minél magasabb színvonalú magyar egyházművészet útján. Szívből kívánjuk, hogy a szép kiállítás tanulságai szétáradjanak a magyar templomokba s eredményei buzdítsák művészeinket.

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Egyházművészeti Tanács világi elnöke

MODERN MAGYAR EGYHÁZI ÉPÍTÉSZET

Négy évvel ezelőtt a svájci Das Werk folyóiratban Peter Meyer a svájci modern katolikus templomépítészetet ismertetve azt fejtegette, hogy a mai korban a templom tulajdonképen a kültelkek építészeti problémája s ebben a környezetben az egészen szegényes szükségtemplom felel meg leginkább hivatásának. Szerinte ma, a városrendezés, forgalomszabályozás, utak, hidak, pályaudvarok, repülőterek, gyárak és áruházak gigászi arányú építkezésének korában a művészi templom tulajdonképen anachronizmus.

Ez a felfogás csak ily világos megfogalmazásban egyéni vélemény. Mint ki nem mondott tendencia ott lappang tisztára evilági irányú civilizációnk életalakító törekvéseiben. S éppen ezért nem mehetünk el mellette szótlanul, ha alapvető jelentőségű tévedéseinek részletes feltárásával most nem is foglalkozhatunk. Hisz az egész humánumot figyelembe vevő s a szellemet értékelni tudó gondolkozás előtt nem lehet kétséges, hogy ez a technikai haladás mezébe öltözött felfogás gyökeresen maradi jellegű s ha sikerülne neki az új világot teljesen a maga képére alakítani, diadala a szellemi Európa csődjét jelentené. Ezzel már azt is kimondottuk, hogy művészetellenes. Mert hisz értékelése tisztára quantitatív, tehát egészen alacsonyrendű s vak a szellemi értékek meglátására. Forradalmisága teljesen negatív s ellene mond a művészettörténet bizonyságának, mely szerint az építőművészet nagy alkotásainak lélekemelő szépsége, még ha a világi hatalom nagyságát ünnepli is, végeredményben a templomra vezethető vissza. Ez a megállapítás nemcsak a régmult ködtakarta távlataiba utal, hanem egész közeli valóságokra. A stuttgarti pályaudvar, a modern német építészet elindítója, egészen feltűnő rokonságot tart a templommal s a stockholmi városháza, a modern építészetnek sokak szerint eddig legkiválóbb alkotása sem képzelhető el a keresztény templom belső téralkotásának hagyományai nélkül.

Mindebből pedig az következik, hogy mindazok, kik a katolikus hitet vallják és ennek a hitnek korok fölötti küldetéséről meg vannak győződve, akik egyháziak, akik világiak, a templomépítészet kérdésében nem hanyagolhatják el az építészetnek mint eszmei hatótényezőnek jelentőségét. Félreértene, aki szavaimat a napjainkban annyira divatos propaganda értelmében magyarázná. Nem propagandáról, hanem arról van szó, hogy a templomot, mint a kultusz és a hit építészeti kifejezését a mai ember életébe állítsuk, maivá tegyük azzal, hogy az ősi hitről a mai művészet nyelvén teszünk bizonyságot, nem a lelki ráhatás eszközét látva a mai művészetben, hanem lelki szükségletet, a lélek művészi megnyilatkozásának számunkra egyedül adott lehetőségét. Ez volt minden korok keresztény művészetének programmja. Minden kor más stílus nyelvén vallotta ugyanazt az egy hitet. Nem azért, mintha a megelőző nem lett volna tökéletes, hanem mert elmondotta, amit mondani tudott s ezzel kiélte lehetőségeit; mert törvény, hogy az aratásra megérett termés betakarítása után új vetés következzék. Korunk művészetének zavaros jelenségei — a lelki válság vetületei —, nem lehetnek okai a félreállásnak, hanem inkább külön indítékai a tisztulás és kibontakozás keresésének.

Ez a pozitív beállítottság a modern templomépítészeti törekvésekkel szemben hiányzott nálunk, amintahogy sokáig nélkülözni volt kénytelen azt világi építészetünk is. Ez a körülmény magyarázza, hogy háború utáni templomépítészetünk mérlegében a modern templomok kis számban szerepelnek. De máris bebizonyosodott, hogy ez a kevés számú templom mutatja a jövő és az élet útját.

Külföldön már szép eredményeket mutatott fel a korszerű templomépítészet, amikor minálunk első jelentős és iránymutató alkotása létesült Árkay Aladár győrgyárvárosi templomával ezelőtt tizenkét évvel. Az

Marosi Ernő

A 20. század elejének magyar művészettörténetírása és a bécsi iskola

Amíg — vázlatos feldolgozásoktól eltekintve — megíratlan a magyar művészettörténetírás története, jobb híján használható munkahipotézisnek kínálkozik, hogy párhuzamba állítsuk a bécsi művészettörténeti iskolával. E párhuzam mellett szól indulásuk számos közös eleme, kölcsönhatásuk, közelségük, a személyi és intézményes kapcsolatok, a közös kulturális szféra stb.[1] A párhuzam azonban semmiképpen nem jelenethet függőséget, csak az összehasonlításra teremthet - inkább külső és önkényesen választott — alkalmat. Mindenekelőtt nem léphetünk fel azzal az igénnyel, hogy a bécsi mintájára vagy azzal kapcsolatban valamiféle magyar iskolát konstruáljunk.

Utólagos, konkrét tudománytörténeti szituáció szülte, formájában erősen historizáló-nosztalgikus konstrukció a „bécsi iskoláé" is, amelynek el kell fogadnunk azt az immár klasszikus és általában akceptált elhatárolását, amely Julius von Schlossernak ilyen címmel, 1934-ben publikált cikkében történt meg. Ennek a cikknek nem titkolt polemikus éle a bécsi egyetemi tanszéknek 1909-ben, Franz Wickhoff halála után, Dvorák és Strzygowski egyidejű kinevezésével történt megosztása és az utóbbi személye ellen irányul. Schlosser történeti áttekintéséből kirekeszti a Strzygowski-féle, I. sz. művészettörténeti intézetet, s megállapítja, hogy *„Das „zweite", seiner Geschichte nach das „erste" und in Personalunion mit dem Institut für Geschichtsforschung, eben jenem oft genannten alten Sitz der „Wiener Schule" verbunden, setzt tatsächlich in ununterbrochener Kontinuität deren Tradition fort."*[2] Ez a Joseph Daniel Böhmre és Rudolf Eitelbergerre visszavezetett tradíció a művészet kutatásának történeti szemléletét és a történettudománnyal való szoros kapcsolatát jelenti. Célja múzeumi és műemlékvédelmi szakemberek képzése, s e *„Kunstbeamten* legitimálásának eszköze az egyáltalán nem könnyű, a klasszika archeológiát, történeti segédtudományokat, filozófiát magába foglaló *Staatsprüfung*. Schlosser az Eitelberger összbirodalmi történeti-művészettörténeti koncepciójának szellemében vallja a bécsi „régi történeti iskola" hagyományát, amelynek dicsősége az a Max Dvorák, aki „származása szerinti nemzetiségét sohasem tagadta meg", „igazi szellemi hazájához azonban mindvégig hű maradt".[3] Így veszi számba azokat az absolvenseket, akik a régi és új Ausztriában, illetve a monarchia utódállamaiban hivatalnokként foglalkoznak a művészettel. A magyar művészettörténetírás koncepcióját éppen ez a szempont különbözteti meg már kezdeteinél a bécsi iskolától. Böhm tanításainak itt éppolyan nagy volt a hatása, mint Bécsben. Eitelberger személyes szerepe is igen jelentős volt az 1850-es évekbeli osztrák abszolutisztikus közigazgatás, továbbá a bécsi *Centralkommission* ebből következő, a magyar műemlékek kutatására is vonatkozó illetékessége idején. Az egyetemességnek az Eitelberger-féle „összmonarchia"-koncepcióból következő szempontjával szemben a magyar művészettörténetírás és önálló intézményrendszere 1860 körüli megszervezésétől kezdve azonban a nemzeti művészettörténet aspektusa dominál.

A bécsi iskola Thausing, Wickhoff illetve Sickel működése által meghatározott, döntő fázisához csak a magyar művészettörténetírás második, az 1880 táján az alapítók módszereivel élesen szembeforduló generációja közeledett. A bécsi elvekkel párhuzamos elem kriticizmusukban a történetiség és a történeti kritika erőteljes hangsúlyozása, mindenekelőtt a pozitivizmus módszereinek megfelelően. E generáció egyik legfontosabb feladata a modern magyar múzeumi rendszer kialakítása, mindenekelőtt az addigi, hagyományosan sokoldalú Nemzeti Múzeum mellett az Iparművészeti, majd a Szépművészeti Múzeum megszervezése volt. Mindkettőben fontos szerepe volt Pulszky Károlynak, akinek működése az átmenetet képezte a hagyományos *conoscitore"* tevékenysége és a morelliánus stíluskritikára támaszkodó történész módszerei kö-

Sub nationis minervae praesidio. Bp. 19

GEREVICH Tibor

tettük, mit jelent létezni..." jegyzi fel 1850-ben Koppenhágában Sören Kierkegaard Einübung im Christentum, Neuaufl. Regensburg 1951. 128.)

13. Daisetz Taitaro Suzuki: Der westliche und der östliche Weg. Frankfurt 1957. 60. Részletesebben: Rudolf Otto: West-östliche Mystik. 3. Aufl. München 1971.Bibliográfia Eckhardt mesterhez in: Ernst Soudek. Stuttgart 1973.
14. Franz Marc: Schriften. neuaufl. Köln 1979. 118.
15. Paul Klee: Tagebücher 1898-1918. Köln 1957. 360.
16. Alexej Jawlensky 1864-1941. Städtische Galerie in Lehnbachhaus. München 1983. 117.
17. Emil Nolde: Jahre der Kämpfe. Flensburg 1949. 106.
18. Paul Tillich: Systematische Theologie II. Stuttgart 1977. 99.
19. Karl Rahner: Strukturwandel der Kirche als Aufgabe und Chance. Freiburg im Breisgau 1972. 100.

zött. A Morelli-módszer legfontosabb magyarországi műhelye a 20. század elején, megalapítása után legdinamikusabb korszakát élő Szépművészeti Múzeum lett. Az ott dolgozó művészettörténészek módszertani helyzetére mi sem jellemzőbb, mint az a tény, hogy Bécs is Wickhoff idején vált a morelli-módszser fellegvárává. ugyanekkor, a század elejétől vált aktuálissá a magyar műemlékvédelemben is az a szemléleti fordulat, amely filológiailag is igazolhatóan a Riegl és Dvorák által meghirdetett elvekben gyökerezik. Ez elvek magyarországi megjelenése annál jelentősebb, mivel nem sokkal előbb, 1896-ban, a millenniumi ünnepségeken diadalünnepét ülte a purisztikus historizmus művészetszemlélete és műemlékkultusza.[4]

Ennek a mindmáig kevéssé ismert magyar reformgenerációnak egyik kulcsalakja Pasteiner Gyula, aki már 1875-ben határozott, Comte, majd Taine filozófiájára hivatkozó pozitivista programmal jelentkezett. A normativitás elvetését és az elfogulatlanság követelményét jó részt topografikus műveiben valósította meg. Tevékenységének súlypontja alighanem egyetemi munkásságára esik — ennek témáiról, módszereiről viszont alig tudunk valamit. Hosszú működése során (1919-ig) azonban rendkívül fontos szerepet játszott: minden 20. század eleji magyar művészettörténész végső soron az ő iskolájából került ki."[5]

Ez időszak magyar művészettörténetírását és esztétikai gondolkodását azonban nemcsak Bécsből, másfelől is érték lényeges hatások. Igen jelentős volt már korán Wölfflin, utóbb Worringer műveinek magyarországi visszhangja. Éber László erőteljesen támaszkodott Vöge illetve Emile Mâle műveiből szerzett impulzusokra. Lukács György fiatal kori pályájának, berlini és heidelbergi kapcsolatainak, Max Weberhez fűződő barátságának adatai a művészettörténetírás története szempontjából is értékesek. Érdemes idézni egy 1910-es, Babits Mihályhoz írott levélből, amelyben a bécsi szellemi élettel való kapcsolatait tisztázza: „Ön Bécsbe helyezett engem — pedig sem azok, akiket tárgyalok (Storm holsteini, Novalis szász, George Rajna-vidéki, Kierkegaardról és Sterne-ről nem is szólva) nem bécsiek, de még Kassner vagy Beer-Hofmann, akik Bécsben születtek, sem „divatosak" ma Bécsben, mint Ön írja..." — S Kassnerről: „ami bécsi benne, azt én nem tudom élvezni".[6] Ennek az elhatárolásnak a tartalmáról pontosan szól az az ajánlás, amelyet ugyanebben az időben a filozófus Zalai Béla érdekében írt Fülep Lajoshoz, mint A szellem szerkesztőjéhez: „Z. a mi emberünk: antipszichológus, antipozitivista, metafizikus stb."[7] Az 1910-es évből való egy másik dokumentum is e progresszív magyar kör szellemi orientációjáról: Popper Leó Lukácshoz írott beszámolója berlini tanulmányairól: „sokat járok egyetemre Simmelhez, Cassirerhez. Wölfflin, amint megjósoltam, tényleg egészen hülye."[8]

De másfelől a bécsi művészettörténetírás magyarországi befolyása sem szorítkozik egyedül a Schlosser értelmezése szerinti „iskolára". E tekintetben a legfontosabb az a hatás, amelyet Strzygowski elmélete és tanítása gyakorolt a magyar művészettörténetírásra és archeológiára. Már a tizes években fellépett tanítványa, Supka Géza, aki a pannóniai római és népvándorláskori emlékeket kezdte vizsgálat alá venni a Strzygowski-féle kérdésfeltevés, az *Orient oder Rom?* szellemében, a Wickhoff-Riegl-féle evolucionizmussal szemben keresve a magyarországi hagyaték keleti gyökereit.[9]. Ez a szemléletmód még nagyobb jelentőséget kapott a magyar művészet őstörténetének és középkori fejlődésének szempontjából, mivel történetírási tradíciókknak is megfelelt, s határozott formulát is jelentett a magyar nemzeti fejlődés Közép-Európán belüli elkülönítő sajátosságainak hangsúlyozására. Így alkalmazta Fettich Nándor a honfoglalás-kori magyar művészet interpretálására,[10] s így váltak közkeletűvé a Strzygowski etnikai kategóriáinak nyomán kialakított magyarság-kritériumok mindenekelőtt a két világháború közötti művészetírás gyakorlatában. Alkalmazásuknak tápot adott a Strzygowski által meghirdetett „összehasonlító módszernek".[11]

Am Strzygowskinak a mediterrán, északi és keleti konstitucióról alkotott teóriája csak egyik forrása volt azoknak az elképzeléseknek, amelyek a két világháború közötti magyar művészettörténetírásban a stílus meghatározását — s vele a magyar művészet autochtoneitásának alapját — a nemzeti alkat konstans elemeiben keresték. E nézetek mindenekelőtt Gerevich Tibor munkásságában találták meg pregnáns megfogalmazásukat. Nézetei a harmincas években heves vitákat váltottak ki. A magyar művészet karakterológiai alapon való meghatározásával fordult szembe a szigorú módszerű stíluselemzés és a kompozíciók eredetének filológiája alapján Hoffmann Edith.[12] Az ő követelménye a szigorú tudományos módszeresség iránt visszhangzik abban az éles kritikában is, amelyet a Schlosser-tanítvány Bodonyi József írt Genthon Istvánnak Az új magyar festőművészet története című könyvéről. Bodonyi itt egyebek között az ún. „romantikus realizmusnak" az állandó tényezőnek tekintett magyar faji jellemből való

levezetését kifogásolja, igazolva, hogy az út csak fordított lehet: csupán az emlékekből közelíthető meg a „nemzeti géniusz" problémája is. Bodonyi a nyelvtudományra, mindenekelőtt Vosslerre hivatkozik, amint recenziójának legfontosabb részében is a kultúra különböző jelenségeinek egyűvé tartozását s nem külsőséges összekapcsolását kéri számon. Áttekintve a modern magyar művészet történetének irodalmát, annak csúcspontját Fülep Lajos „művészettörténet-filozófiai" módszerű munkájában állapította meg.[13]

A tragikusan megtört pályafutású, majd éppoly tragikusan eltűnt Bodonyi az utolsó azoknak a magyaroknak a listáján, akik Schlosser 1934-es áttekintésének függelékében szerepeltek. A Bécsben végzett, tehát a Schlosser fogalmai szerint a bécsi iskola tagjainak tekinthető magyarok száma nem nagy, s soruk csak 1914-gyel kezdődik. Dvořák promoveálta Antal Frigyest és Wilde Jánost, majd Julius von Schlosser Gyárfás Júliát, Tolnai Károlyt, Fenyő Iványt és Bodonyit. Közülük csak Fenyő Iván működött Magyarországon, s itt ment veszendőbe Bodonyi tehetsége és műveltsége is. A többiek külföldön váltak naggyá, olyannyira, hogy jelentőségük bemutatására itt nincs is szükség.

A bécsi iskola magyar tagjainak indulása és részben egész művészettörténeti problematikája szempontjából meghatározó az a jelentőség volt, amelyet a művészettörténész a századforduló táján nyert el a magyar szellemi életben. Bőségesen nyílott alkalom a művészettörténet anyagának átértékelésére. A legjelentősebb változást a romanikától örökölt nemzeti művészettörténetírás hagyományos súlypontjaival, a romantikától a reneszánszig terjedő, nemzeti virágkornak felfogott szakasszal szembeni tematikai bővülés jelentette: az addig lebecsült és mellőzött késő reneszánsz és barokk emlékanyag kutatása, a szintén meglehetősen félreismert késő gótikus alkotások — főként szárnyasoltárok — értékelése és gyűjtése, az addig elhagyagolt ikonográfiai dokumentumok kutatása. Ebben a munkában sokkal jelentősebb a nemzetközi szakirodalom figyelemmel kísérése, mint valamely meghatározott tudományos iskolához való közvetlen kapcsolódás. A budapesti Szépművészeti Múzeum alapítása körüli és utáni években pl. igen fontos szerepet játszott — mindenekelőtt a múzeumi képtárnak szoborgyűjteménnyel való kiegészítésében — a kor jelentős múzeumi szakembereinek, így a berlini Bodénak, Planiscignak példája, módszere. E példákkal egyenrangú Meller Simonnak tudományos munkássága.[14] Ugyanezekben az években a fiatal Gerevich Tibor szakirodalmi tevékenysége olyan stíluskritikai: stúdiumokkal indult — e tevékenység legjelentősebb eredménye a krakkói Czartoriski-képtár szakkatalógusa —, amelyeknek módszerét a Morelli utáni olasz művészettörténetírás, mindenekelőtt Adolfo Venturi és Giuseppe Fiocco példái határozták meg.[15]

Az új művészettörténész-generáció törekvéseinek egyik fontos, a magyar múzeumok anyagának korszerűsítésével karöltve fellépő eleme az az igény volt ezekben az években, hogy foglalkozzanak a 19. századi és az egykorú képzőművészettel, figyelemmel kísérjék a művészeti életben végbemenő átalakulást. Ez a kortársi illetve a közelmúltra irányuló érdeklődés a 20. század eleji magyar művészettörténetírásnak egyik olyan sajátossága, amely pl. a bécsi iskolának előkelő és konzervatív tartózkodását tekintve csak Dvořák, majd Tietze gyakorlatában oldódott. Antal Frigyes Dvořákhoz írott, 1914-es disszertációja, *Klassizismus, Romantik und Realismus in der französischen Malerei von der Mitte des XVIII. Jahrhunderts bis zum Auftreten Géricaults* nemcsak saját későbbi, már idős korában írott tanulmányait anticipálta, de kiindulópontja volt 1917—18-as budapesti tevékenységének is. Ekkor Antal Cézanne-ról és a Cézanne utáni festészetről, majd a modern festészeti kompozíció és tartalom kialakulásáról tartott előadásokat. Baráti körébe tartozott Nemes Lampérth József, akinek másik művészettörténész barátja Hoffmann Edith volt. Ugyanennek a progresszív magyar szellemi körnek szobrász tagja, Ferenczy Béni, az 1920-as évek végén, Bécsben művészéremsorozatában a század eleji magyar progresszió költő vezéralakja, Ady Endre mellett Egon Schielének és Nemes Lampérthnak tervez medáliát.[16] Ebben a tervben mintegy a magyar művészettörténetírás Dvořák-iskolájának szellemi pantheonja öltött testet, azokban az években, amikor Antal, Tolnai és mások Bécsben tevékenykedtek, s azután, hogy Wilde János részt vett Dvorák irodalmi hagyatékának kiadásában. Ferenczy stílusa annak a klasszikus szobrászati stíluskoncepciónak a megvalósulása, amelyet mindenekelőtt Adolf von Hildebrand munkája, a Das Problem der Form in der bildenden Kunst hirdetett (1910-ben megjelent magyar fordítását a fiatal Wilde János készítette).

A tízes évek fiatal magyar művészettörténész-generációja nyitottságra törekedett, a kor magyar szellemi progressziójával, az irodalom, filozófia, társadalomelmélet, esztétika törekvéseivel keresve kapcsolatot. A kezdeményező szerepet a szellemi életnek ezek a területei játszották. Fontos szerep jutott Fülep Lajosnak, aki már 1906 elején megírta *Modern akadémia* című cik-

két, kimutatva, hogy az impresszionizmus újításai a mesterségbe és az akadémizmus újjászületésébe torkolltak. E felismerés alapja az 1906-os Salon d'Automne élménye, mindenekelőtt Cézanne és Gauguin munkáinak retrospektív bemutatója. Már legelső, róla írott cikkében benne van Cézanne-értékelésének, új festészet-koncepciójának magva: az anyagi jelleg tézise, amelyet egy helyen „materiális szenzáció"-ként jellemez. Louis Guillaume portréja kapcsán írja: „... a levegőn keresztül érzem az egész miliőt, melyben ez a fej a természetben élt; a fej nincs kivéve a miliőből, sem belehelyezve *egy bizonyos* levegőbe; azért itt hiába akarok operálni olyan frázisokkal, mint: hogy van kivágva, hogy van térbe helyezve stb.; itt a levegő maga az abszolút, egy, a végtelen levegő és ilyen a tér is."[17] Ez a felismerés vált Fülep kritikai és „művészettörténet-filozófiai"-nak jellemzett álláspontjának alappilérévé. Abban az 1918—1922 közötti cikksorozatban, amely Magyar művészet címen jelent meg önálló kötetben, ugyancsak Cézanne szolgáltatja a mértéket: „A szellem kifejezésének eszköze a művészetben a test, ahogy a görögök és Michelangelo értették; és ahogy Cézanne értette. Soha festő a testek anyagát és masszivitását olyan szenvedélyesen nem hangsúlyozta, mint ő."[18] Az itt vázolt történeti kép Fülep triadikus felépítésű művészettörténet-konstrukciójának sémája.

Nyilvánvalóak azok a szemléleti előfeltételek, amelyek Fülep történeti koncepcióját párhuzamba állítják a bécsi iskola művészettorténeti felfogásával, mindenekelőtt az impresszionizmus Wickhoff-féle, a Bécsi Genezis kiadásának bevezetőjében kifejtett elképzelésével.[19] Ugyanezen a szálon érintkezik a wickhoffi evolúcionizmussal is: Fülep lényegében az objektív és a priori szükségszerű alkotásból kifejlődő fenomén-világra építi fel a művészet múltbeli történelmét. Itt a leglényegesebb az egybeesés Riegl Spätrömische Kunstindustrie-jával is, amelynek fejlődésképe hasonló kategóriákon és hasonlóan, a görög klasszikus kor után a szubjektivitás irányában bekövetkezett változásokon alapul. Ugyanakkor nem hallgatható el, hogy az az anyagi masszivitásra alapozott Cézanne-értelmezés, amelyet Fülep kifejtett, messzemenően egybeesik Berenson elgondolásával a „tactile values" esztétikai jelentőségéről[20] — közös bennük az az elem is, amit Fülep ismételten hangsúlyoz, hogy Cézanne megfelelője és mértéke Giotto művészete. Az előfeltételek azonosságán túl azonban lényegesek az eltérések is: ezek mindenekelőtt a fejlődés elképzeléseiben állnak. Azt az evolúciós kontinuitás-elképzelést, amely Riegl és Dvorák művészettörténetírásának közös vonása, Fülepnél a kontinuitás és diszkontinuitás dialektikája helyettesíti. Fülep számára „...a művészi alkotás helyzete paradox, ... hasonlóan a kor: művészete minden pillanatban célnál van, mert minden alkotása örök és időfeletti, mégis lemerül az idő sodró folyamába, minden pillanata más, mint az előző, s csak vele való összefüggésben érthető. Az örök idea időben való megvalósulásának, az esztétikai abszolút és a történeti relatív korrelációjának problémája ez."[21] Ezzel a felfogással szembeszegheto Dvoráknak a művészettörténetet a történelemmel azonosító állásfoglalása 1907-ből: „Man könnte ruhig die Kunstgeschichte, dieses Herzenskind des Dilettantismus, aufgeben, wenn sie über den angestrebten gesteigerten ästhetischen GenuB der Kunsterzeugnisse der vergangenen Perioden hinaus nicht unmittelbar auch die Erkenntnis des allgemeinen Verlaufes der historischen Entwicklung fördern würde."[22]

Fülep Cézanne-értelmezése és egyben az a törekvése, hogy a művészet csúcspontjain örök esztétikai értékprincipiumok érvényesülését keresse, nem maradt hatás nélkül. Nem sokkal az 1906-os kritikáiban kifejezésre jutott nagy fordulat után Popper Leó folytatta elméletét, az idősebb Peter Brueghel művészete kapcsán fejtve ki Cézanne és Brueghel lényegi rokonságának tételezésével. Popper legeredetibb tétele a festészet ősanyagának definíciója: „Ősidők óta minden festészet az anyagok sokfélesége helyett, amelyek mind különféle súlyúak, egy különleges, egységesen specifikus súlyú anyagot adott; egy könnyű vagy nehéz anyagot, amelynek önkéntelenül az a misztikus szerep jutott, hogy egyesítse, amit Isten szétválasztott, amely anyag azonban, ha szép volt, a legkomolyabban megoldotta ezt a feladatot, és mint valami „univerzális anyag", minden anyagot ki tudott fejezni."[23] Poppernek ez a teremtés kiindulópontjául szolgáló protoplazmával azonos természetű „Allteig"-je Cassirer szimbolikus formájának a szubsztanciájával azonos: benne elválaszthatatlan egységben vannak az érzéki tapasztalatok és ezek jelentései. Lukács György Popper-nekrológja helyezi barátja gondolatát szélesebb ismeretelméleti keretbe: „A forma abból keletkezik, hogy minden kifejezőeszköz minden egyes anyagot meghamisít; szegénységünkből és korlátozottságunkból születik a megváltás. Popper Leó művészetfilozófiájában a technika elmélete metafizikává válik."[24] Ez az értelmezés hívja fel a figyelmet a Popper elgondolásában rejlő ismeretelméleti-interpretációs probléma lényegére, amit ugyanő ekkor a fent már idézett módon az „antipszichológus, antipozitivista, metafizikus" jel-

zőkkel illetett.[25] 1910 körül ennek a bécsi művészettörténeti iskola elveivel csak az antipozitivizmus törekvését osztó magyar szellemi törekvésnek kristályosodási ipontja A Szellem volt; az első világháború éveiben képviselői a Vasárnapi Körben és a Szellemtudományok Szabadiskoláján találtak maguknak fórumot.[26] Ez utóbbi kör neveltje volt a fiatal Tolnai Károly, akinek Brueghel-, Michelangelo-, Leonardo-, Greco- és Rembrandt-értelmezése mindvégig a Popper Leó által megalapozott *Allteig* principiumából indult ki.[27] Tolnai 1918-ban iratkozott be a bécsi egyetemre, Dvorákhoz. Pályafutása világosan mutatja, hogy nem csak a véletlen vezette a tízes évek magyar progressziójának művészettörténész képviselőit a húszas években Bécsbe, Dvořák örökségének gondozására illetve folytatására. A késői Dvořák-művek, a *Greco und der Manierismus* illetve az *Idealismus und Naturalismus in der gotischen Skulptur und Malerei* interpretációs problematikája kedvezett a leginkább az 1918—19-es forradalmak előtti magyar művészettörténeti gondolkodás folytatásának.

Antal Frigyes is a késői Dvořák-körben talált indíttatást manierizmus-értelmezésének első kidolgozásához. A németalföldi manierizmus problémáiról írott cikke éppúgy tartalmazza a „ritmikus-periodikus" stílusfogalmak koncepcióját, mint másik tanulmánya, a *Gotik im Quattrocento*, amelynek fogalmi apparátusában már megtalálhatók az 1948-as Florentine Paintingben szociológiai értelmezéssel ellátott kategóriák.[28] A húszas évek magyar művészettörténetírásában is erőteljesen visszhangoztak a bécsi iskola koncepciói az immanens stíluskategóriák visszatérésében mgnyilvánuló fejlődési kontinuitásról. A művészettörténeti irodalom perifériájára tartozik két viszonylag jól ismert, mert idegen nyelveken is publikált mű. Egyikük Lehel Ferenc műve, amely *Haladó művészet*, illetve franciául *Morphologie comparée des Arts* címen jelent meg. Ennek végkövetketetése szerint „Dans l'avenir prochain, l'évolution artistique universelle ... sera la continuation du simultanéisme jusqu' à ce qui soit accompli le schéme trimorphe géant qui a commencé par l' époque glacière." A „schéma trimorphe" Lehel értelmezése szerint a primitív, klasszikus és barokk típusainak periodikus ismétlődéseiben áll.[29] Ugyancsak a periodicitás elvében keres vigaszt a spengleri Untergang fenyegető pesszimizmusára, grafikai sémái révén a Lehelénél nem kevésbé bizarr formában Ligeti Pál, akinek műve az architektonikus principium visszatérésében látja a művészetek túlélésének a lehetőségét. Ennek előjeleit a húszas évek képarchitektúra-törekvéseiben sejti. A későbbi német nyelvű kiadás címében feltett kérdésre: *Der Weg aus dem Chaos* szinte választ ad az eredeti magyar szöveg címe: Új Pantheon felé.[30]

Ezeket a wölfflini vagy a riegli stílustörténet immanens kategóriából építkező s a Dvořák által tételezett evolúció meggyőződésével telített utópiákat már csak azért sincs okunk lebecsülni, mert a húszas évek művészettudományában általánosan elterjedt megoldást képviselnek. Tendenciájuknak megfelel az a rövid életű folyóirat-vállalkozás, amely Budapesten megkísérelte a háború és forradalmak előtti magyar művészettörténeti hagyomány már szétszóródott képviselőinek, továbbá e hagyomány hordozóinak: többek között Fülep Lajosnak, Éber Lászlónak, Gyárfás Júliának, Tolnai Károlynak és a bécsi iskola képviselőinek, köztük Hans Tietzének, Hans Sedlmayrnak, Otto Beneschnek és Otto Baldassnak egyesítését, Pogány Kálmán folyóirata, az *Ars Una* (1923—24.).[31] A megjelent folyóiratszámok két legjelentősebb közleménye Fülep Lajos nagy tanulmánya, a Művészet és világnézet, valamint Tolnai Károly Cézanne-tanulmánya: egyszerre adózás Fülep és Popper elméleteinek és előlegezése saját érett interpretációs módszerének.

Az interpretáció Diltheyben gyökerező történetfilozófiai problémája az, amely a legerőteljesebben összeköti Fülep művészetfilozófiáját Dvořák problematikájával.[32] Ez a kapcsolat a legvilágosabban épp az 1923-as Művészet és világnézet lapjain tudatosul, ahol a gótikus építészet és szobrászat értelmezésében Fülep Dvořák Idealismus und naturalismus-tanulmányára hivatkozik.[33] Utóbb 1931-ben, a szellemtörténet Babits Mihály-féle értelmezését vitató cikkében foglalkozott direkt módon a bécsi iskolával, mindenekelőtt a Riegl-féle Kunstwollen-fogalomnak világnézet-történetként való értelmezésével s Dvořáknak ilyen magyarázatával.[34] Fülep szellemtörténet- és világnézet értelmezése az 1923-as tanulmányban így fogalmazódott meg: „A szellem konkretálódása a világ, illetőleg az a rendszer, az az értelmi összefüggés, az a jelentést adó „forma", melyben a világot fölfogom, szóval — legtágabb értelmében, mely felöleli a metafizikát, vallást, etikát stb. —: a világnézet."[35] S ugyanitt, az interpretációs kérdéshez, a művészi reflexió alapkérdéséhez: „...az élet és természet maga is már valamilyen fokig való formálás".[36] E nézetek visszamennek A Szellem c. folyóirat alapításának időszakára, arra az időre, amikor Fülep Benedetto Croce intuició-elméletével, a kifejezés fogalmára alapozott

esztétikájával s az esztétikának linguistica generaleként való felfogásával szemben fejtette ki elméletét az emlékezés szerepéről a művészi alkotásban. Croce (és a Crocéra támaszkodó Schlosser) történet-felfogásával[37] szemben Fülep itt fejti ki interpretációs módszerének és egyben történetszemléletének alapgondolatát: „Nem az a kérdés, hogy hogy lesz az időből örökkévalóság, hanem hogy hogy lesz az örökkévalóságból idő,... nem az, hogy hogy lesz a természetből művészet, hanem hogy lesz a művészetből természet."[38]

A művészet történetének relativisztikus felfogása más aspektusban, az egyetemesség és a nemzeti művészet funkciójának kérdésében is érvényesült Fülep munkásságában: a legvilágosabb kifejtésben a már többször idézett, Magyar művészet című nagy tanulmánysorozatában. A bécsi iskolától függetlenül, eltérő úton, nem történeti, hanem elsősorban történetfilozófiai levezetés során itt ismét olyan koncepció jött létre, amely megfelelő elméleti bázist alkothatott a nemzeti művészettörténetírás értékrendje számára. Erre a két világháború közötti hivatalos magyar művészettörténetírásban nem került sor: benne a szellemiségnek a sajátos stílussal, a szellemtörténetnek a stílustörténettel való azonosítása vált általánossá. Igen jellemző, hogy a fülepi koncepciót a középkori magyar művészet történetében a Dvořák példájából kiinduló Hoffmann Edith valósította meg. Amikor az 1920-as évek elején a középkori magyar könyvfestészet emlékeinek feldolgozását elkezdte, számára nemcsak a Dvořák által indított könyvfestészeti corpus volt példaadó, hanem az a módszer is, amelyet Dvořák korábban, Johannes von Neumarkt-tanulmányában a cseh 14. századi művészet egyetemes művészettörténeti helyzetének meghatározásában alkalmazott.[39]

Jegyzetek

1. Die ungarische Kunstgeschichte und die Wiener Schule 1846—1930. Collegium Hungaricum Wien, September 1983, kiállítási katalógus.
2. *Schlosser, J.v.:* Die Wiener Schule der Kunstgeschichte. Rückblick auf ein Säkulum deutscher Gelehrsamkeit in Österreich. Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungsband XIII, Heft 2. 1934. 195.
3. *Schlosser* i.m. 196.
4. Vö.: Ungarische Kunstgeschichte 1983. (1. jegyzet) passim
5. *Gerevich T.:* Pasteiner Gyula emlékezete. Budapest 1933.
6. 1910. november 18. körül: Lukács György levelezése 1902—1917. Budapest 1981. 120. sz., 277.
7. 1910. november 9. uo. 116. sz. j. 268.
8. 1910. február 17.: uo. 72. sz., 176.
9. *Supka G.:* Lehel kürtje. Budapest 1910 és a nagyszentmiklósi kincsről szóló munkái, különösen: Das Rätsel des Goldfundes von Nagyszentmiklós, Monatshefte für Kunstwissenschaft 1916. 13—23 és Zur Herkunft der Tierschalen im Schatze von Nagyszentmiklós. Studien zur Kunst Asiens und Europas J. Strzygowski zum 60. Geburtstage gewidmet. Wien 1923. 251—255.
10. *Fettich N.:* Az avarkori műipar Magyarországon. Budapest 1926; A honfoglaló magyarság művészete. Budapest 1935. (Die altungarische Kunst, Berlin 1941) — L. még uő: Joseph Strzygowski 1862—1941. Nouvelle Revue de Hongrie 1941. 463—467.
11. *Strzygowski, J.:* Die Krisis der Geisteswissenschaften, vorgeführt am Beispiele der Foschung über bildende Kunst, Wien 1923. főként 47 skk.
12. Vö.: Ungarische Kunstgeschichte 1983. (1. jegyz.) 86. skk.
13. A magyar művészettörténetírás új útjai? Budapesti Szemle 1936. 266 skk. — *Genthon I.:* Az új magyar festőművészet története 1800-tól napjainkig c. könyvének recenziója. Budapest 1935. — a címhez v.ö.: *Gerevich T.* tanulmányát: A magyar történetírás új útjai. Budapest 1931.
14. *Meller, S.:* Die deutschen Bronzestatuetten der Renaissance, München 1926; Peter Vischer der Ältere und seine Werkstatt, Leipzig 1925.
15. *Gerevich T.:* A krakkói Czartoriski-képtár olasz mesterei. Budapest 1918.
16. V.ö.: Ungarische Kunstgeschichte 1983 (1. jegyz.) 95—96. sz., 102.
17. „Salon d'Automne" 1906. október 31, id.: *Fülep L.:* A művészet forradalmától a nagy forradalomig. (Szerk. Timár Á. Budapest 1974. I. 420.)
18. Magyar festészet 1922. — i.h. 1974 (17. jegyz.) I. 360 sk.
19. *Kalavrezou-Maxeiner, I.:* Franz Wickhoff: Kunstgeschichte als Wissenschaft. Akten des XXV. Internationalen Kongresses für Kunstgeschichte, Wien 4—10. September 1983, Bd. 1. Wien und die Entwicklung der kunsthistorischen Methode, Wien 1985. 20 sk.
20. *Berenson, B.:* The Florentine Painters of the Renaissance, New York — London 1898. 3 skk.
21. *Fülep L.:* Magyar művészet i. h. (18. jegyz.) 256.
22. *Dvorák, M.:* Spanische Bilder einer österreichischen Ahnengalerie 1907. — Id.: *Frey, D.: Max Dvořák's Stellung in der Kunstgeschichte. Jahrbuch für Kunstgeschichte I(1921—22) 12, Vö. Uo. 13. skk.*
23. *Popper L.:* Esszék és kritikák. (Szerk. Timár Á.) Budapest 1983. 75.

24. *Lukács Gy.:* Ifjúkori művek 1902—1918. Budapest 1977. 561.
25. L. 7. jegyz.
26. A Vasárnapi Kör. Dokuementumok. (Szerk. Karádi É. — Vezér E.) Budapest 1980.
27. *Tolnay, Ch. de:* Pierre Bruegel l' Ancien. A l' occasion du quatre centième anniversaire de sa mort. Evolution générale et développement régionaux en historie de l' art, Actes du XXIIe Congrès International d' Histoire de l' Art, Budapest 1969. Budapest 1972. Tome I. 31. sk. — L. még. *Tolnay, Ch. de:* Leo Popper und die Kunstgeschichte. Anmerkungen zu einem vergessenen ungarischen Kunstkritiker. Acta Historiae Artium XVII(1971) 3 skk.
28. *Michalski, S.:* Zur methodologischen Stellung der Wiener Schule in den zwanziger und dreissiger Jahren. Akten 1985. i.m.: (19. jegyz.) 83. sk.
29. *Lehel F.:* Haladó művészet. Budapest 1929, id. a francia kiadásból: Morphologie comparée des arts avec une esquisse d'un systeme evolutif. Paris 1930. 157.
30. *Ligeti P.:* Új Pantheon felé. A kultúrák élete a művészet tükrében. Budapest 1926. — Id.: Der Weg aus dem Chaos, eine Deutung des Weltgeschenes aus dem Rhytmus der Kunstentwicklung. München 1931.
31. *Szabó J.:* Pogány Kálmán, tudománytörténetünk elfelejtett alakja. Művészettörténet — tudománytörténet. Budapest 1973. 203—215.
32. *Frey:* i.m. 1922. (22. jegyz.) 11. skk.
33. *Fülep L.:* Művészet és világnézet. Cikkek és tanulmányok 1920—70. (Szerk. Timár Á.) Budapest 1976. 281, 1. még: *Fülep, L.:* Écrits sur Cézanne. Acta Historiae Atrium XX(1974) 107—124.
34. Uo. 323 skk.
35. Uo. 273.
36. Uo. 302.
37. *Croce, B.:* Zur Theorie und Kritik der Geschichte der bildenden Kunst. Übersetzt und eingeleitet von Julius von Schlosser, Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte 1926; *Schlosser, J.v.:* „Stilgeschichte" und „Sprachgeschichte" der bildenden Kunst. Ein Rückblick. München 1935.
38. I.m.: 1974. (17. jegyz.) 649.
39. *Hoffmann, E.:* Henrik csukárdi plébános miniátor. Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei IV(1924—26) 4—90.

MDK

Gerevich Tibor

Végleg elintéződött a Madách-szoborpályázat ügye.
Pesti Hirlap 1938. okt. 15. 15.1.

MDK

Gerevich Tibor

Művészkörökben nagy meglepetéssel fogadják a Madách-emlékmü döntését. Uj Magyarság 1938. okt. 19.
6.l.

MDK

Gerevich Tibor

A "Céhbeliek" jub. kiáll. Nemzeti Ujság 1934. jan. 14.

Gerevich Tibor, művérzettörténész, egyetemi tanár, akadémikus.

1975. a műemlékvédelem éve volt Európában. Díjat is alapítottak ebből az alkalomból, a Műemléki Európa díjat, amellyel elsők között Sopron városát tüntették ki. A díj átadására 1975. okt. 14.-én került sor. A TV. filmet hérzített ebből az alkalomból és megszólalt többek között Dercsényi Dezső művérzettörténész is. Elmondja, hogy Gerevich Tibor professzora 1933-ban átvette a Műemléki Bizottság vezetését és gyökeresen átszervezte. Elsősorban vábízta legjobb tanítványára, ~~Zsántón~~ Genthon Istvánra a hivatal vezetését. Maga mellé vette Lux Kálmánt, és annak később meghalt tehetséges fiát, Lux Gézát és mekilátott a korszerű műemlékvédelem megvalósításának.

Az építészet ürügyén.

1980. VII. 18. TV. 2. műsor, 22.20 /S. J./

Gerevich Tibor, MDK
a Müemlékek Orsz.Bizottságának elnöke

meghivta Mauro Pellicciolit, milanoi konzervátor, később a római áll. restaurálási iskola müszaki vezetöjét, h. néhány magy. restaurátor a falképfestésre és konzervválásra vonatkozó ismereteket elsajátitsa. G.T. megszervezett egy 3 hetes tanulmányutat az országban lévö falképek állapotának s a további velük kapcsolatos tennivalók megállapitására.

Szentiványi Gyula:Falkép restaurálások.
Szépmüvészet.1943.1.sz. 8-11.l.

MDK

Gerevich Tibor

Képzőművészet 1930. 27. sz. 35.1.

MDK

Gerevich Tibor

/Fym/.: A "Műterem" kiállitása. Magyar Nemzet 1938. szept. 25. 26.l.

MDK

Gerevich Tibor

Kisfaludi-Strobl Zs. Madách szobrát állitják fel a Döbrentey-téren. Nemzeti Ujság 1938. okt. 19.
13.1.

MDK

Gerevich Tibor

A kiállitás rendezője Gerevich Tibor.

Modern Monumentalis Művészet a juniusi ünnepi hetek keretében a Nemzeti Szalonban 1937.

Rajzoktatás, 1937. 4-6.sz. 56.l.

MDK

dr. Gerevich Tibor, ig.

mintaszerü felállitásában a Keresztény Muzeum képtára bir nagy jelentőséggel az ötvöskincsek kivül.

Czakó Elemér: Vidéki közgyüjtemények.
A Mügyüjtő: 1928. 8-9.sz.

MDK

Gerevich Tibor

Gerevich Tibor: Uj magyar templomépitészet.
Magyar Epitőművészet 1941. 12. sz.

MDK

Gerevich Tibor

Dr.B.V.: Magyar kastélyok. Tér és Forma 1939.
6. sz. 1o7.l.

1/. dr. Gerevich Tibor MDK

A Müemlékek Orsz.Bizottsága által rendezett kiállitás több mint müvészeti esemény. A kiáll.-nak számtalan kassai vonatkozása van Dr.G.T. nyolc éve, 1935 jan.óta elnöke a Müeml.B.-nak .A kiáll. anyagát G. munkatársaival gyüjtötte össze. Érdekes fényképsorozat mutatja be a kassai Dóm régebbi és jelenlegi restaurálási módjait é felfogásait.

Nemzeti Szalon.

Forgách Géza: Kassa a magyar müemlékek budapesti kiállitásán.
Felvidéki Ujság. 1942 dec. 3. 274.sz. 4.l.

MDK

Dr. Gerevich Tibor,

a kiáll. bizotts. tagja.

A M.Kir.Vall.és Közokt. Min. ált.rend. Nemz.Képz.m. kiáll. bizotts. tagjainak névsora. 1933 ápr.ápr.-19-máj.25. Kat.

MDK

Gerevich Tibor

Kisfaludi Strobl Zs. a Madách-szoborpályázat nyertese. Pesti Hirlap 1938. okt. 19. 7.1.

A Müemlékek Orsz.Bizottsága által rendezett kiállitás több mint müvészeti esemény.

Az érdeklödés középpontjában állanak ugyancsak a restaurált kassai Miklós-börtön fényképei, a Dóm freskói és a Mátyás-lá,páról felvett tökéletes képek.

Nemzeti Szalon.

Forgách Géza: Kassa a magyar müemlékek budapesti kiállitásán.
Felvidéki Ujság. 1942 dec. 3. 274.sz. 4.l.

MDK

Gerevich Tibor

Művészet 1913. 143.l.

MDK

Gerevich Tibor

Gerevich T.: Római magyar művészek. Magyar Művészet 1931.

MDK

Gerevich Tibor

Magyar müemlék-kiáll. a N. Szalonban. Magyar Nemzet 1942. dec. 7. lo.l.

Gerevich Tibor

MDK

Gerevich Tibor

Magyar Művészet 1930. 58.l.

MDK

Gerevich Tibor

Gulácsy Lajos és Liebl Ervin hagyatéki kiáll. kat. N. Szalon 1936. okt.

MDK

Gerevich Tibor

Sz.J.: A Magyar Betlehemes Mozgalom Uj Szobor-csoportozata. Nemzeti Ujság 194o.jan.6. 11.l.

MDK

Gerevich Tibor

Magyarország müvészeti emlékei I. Szerk. Gerevich T. Magyar Iparmüvészet 1939. 19.1.

MDK

Gerevich Tibor

Magyar Iparmüvészet 1937. 245.l.

M.D.K.

Gerevich Tibor

A Római Magyar Akadémia kiállitásán fényképét bemutatja a lap, amint a római magyar ösztöndijas müvészek tárlatára érkező olasz uralkodót fogadja.

Film Szinház Irodalom, Bp. 194o. juni.7-13. III. évf. 23. sz. 2o. lap.

Gerevich Tibor, MDK
a Müemlékek Orsz. Bizotts. elnöke

A kiállitás célja nemcsak beszámolás volt. /Evvel foglalkozik a Szépmüvészet egész januári száma/. - Müemlékeink az egész nemzet tulajdona. Multunk megbecsülésére intenek.

Müemlékeinket cikkének végén a nemzet féltö szeretetébe ajánlja.

Gerevich Tibör: Müemlékeink védelme. - Müeml. kiall. Képekkel
Szépmüvészet. 1943. 1. sz. 3-9.1.

MDK

Gerevich Tibor, egy.tan.

a milanoi VII. nemzetközi iparmüv.kiáll. rol tartott elöadást a M.Ip.Társulatban. Magyarország kezdettől fogva részt vett a háromévenként megrendezett nemzetközi kiállitáson.

Gerevich Tibor elöadása : A Milanoi Triennale címmel. MIP. 1940 .144.l.

MDK

Gerevich Tiber,

a megindítója a rendszerezésnek a nagy anyag-
ban. Az egynemünek látszó nagy festményanyagot kép-
csoportokra szétoszva ,ugy rendezték,h. a stilusra
rokonképek külön csoportokat alkotnak. G.T. dolgozta
fel elöször a primási képtár anyagát.

Ő mutatta ki,h. a Garamszentbenedekröl a Siner- gyü
teménybe került nyolc oltárfestmény annak az egyko
szárnyoltárnak része, melyet 1427-ben Kolozsvári Ta-
más nevü festő festett.

Elek Artur;-Esztergom, a müvészet kincsesvárosa.

Ujság. 1934. aug. 12. 7,8.l.

MDK

Gerevich Tibor

Gerevich T.: Korunk művészete. Szabad Egyetemi előadás 1932-1933.

Száz éve született Gerevich Tibor

Száz esztendeje, 1882. június 14-én született Máramarossziget en Gerevich Tibor művészettörténész, egyetemi tanár, akadémikus. A budapesti Tudományegyetemen Pasteiner Gyula tanítványa volt, majd bölcsészdoktori oklevelének megszerzése után a Nemzeti Múzeum kötelékébe lépett, s az esztergomi Keresztény Múzeumot igazgatta. Külországi, kivált itáliai tanulmányútja után egyetemi magántanár lett, 1924-től a budapesti Tudományegyetem professzora. A római Magyar Intézet igazgatója 1925-től, később kurátora. A Műemlékek Országos Bizottsága elnöke lett 1932-ben, majd a Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszus állandó főtitkáraként is munkálkodott. A harmincas években művészetpolitikai szerepet is játszott: az olasz novocentismo irányzatát akarta idehaza is érvényre juttatni. Támogatásával és sugallatára szerveződött meg a magyarországi újklasszicista irányzat, amelynek képviselői főként egyházi témájú képeikkel tűntek fel. A római iskolának is nevezett irányzathoz tartozó művészek valahányan a római Magyar Intézet ösztöndíjasai voltak. Gerevich tanulmányaiban sokat foglalkozott az olasz festészettel, főként a bolognai iskolával, de a miniatúra története is érdekelte. Későbbi munkásságát jórészt a magyar művészetnek szentelte. A Corvina című olasz nyelvű folyóirat és a Szépművészet szerkesztőjeként ugyancsak fontos szerepe volt a kor művészettörténeti irodalmában, nevéhez fűződik a Magyarország Művészeti Topográfiája című vállalkozás megindítása és szerkesztése is. Jelentős része volt az esztergomi királyi palota és kápolna régészeti föltárásában, műemléki helyreállításának munkálatait is ő irányította. Az egyetemen művészettörténész nemzedékek nevelődtek föl Gerevich tanítványaiként. Számtalan kiállítást rendezett külföldön, magyar művészek munkáiból. Könyveit ma is haszonnal forgatjuk: 1938-ban közreadott Magyarország románkori emlékei című munkája ma is példamutató vállalkozás. Gerevich Tibor 1954-ben hunyt el, Budapesten.

K. K.

Ifjabb Kapoli Antal zselici pásztorfaragó, megkapó szépségű rajzai ezekben a napokban Pest megye városaiban és falvaiban láthatók kiállításon. A kiállítássorozatot Mándoki László pécsi néprajzkutató rendezte.

◆

Az Északfinn Múzeumnak a XX. századi finn festészetet bemutató kiállításával nyitották meg szombaton Siófokon a város új kamara-kiállítótermét a VI. magyar—finn baráti hét alkalmából.

Magyar Nemzet 1982. VI. 13.

kes vonás, az írói magatartás feszes önfegyelemre való vonása. A történetek bármelyike tartalmaz annyi írói matériát, amelyből négyszázötszáz oldalas nagyregény is kitelnék, akár lélektani szövéssel, akár a ma ismét divatba lendülő kolportázsregény fűszeres izgalmával, de az író nem engedi elcsábítani magát. Olvasva a könyv oldalait, az ember néha ráfeledkezik a mondatok csobogó ízére, s az az érzése támad, hogy a szerző most gondtalanul cseveg, azután jön

A MEZÉPSZER Vállalat (Budaörs)

szabad kapacitásától függően, bérbe adja az alábbi gépeit magánkivitelezőknek, társasházépítő közösségnek, gazdasági munkaközösségeknek:

autódaruk:
7 tonnától 30 tonna teherbírásig;

földmunkagépek:
K—161, L—200, Poclain;

betonszállító mixergépkocsik, stb.

Érdeklődni lehet:
Budaörs.
Építők útja 2—4.

MEZÉPSZER.
gépészeti osztály.
Telefon: 668-666/54.

értékelés azonban csak esztétikai szempontokon alapulhat. Megvizsgálva, hogy a költő — hivatkozzunk József Attila szavaira — *mennyiben élte át a szocializmust mint költészetet*, eszmei tartalmát mennyiben sikerült lelkivé váltania. Serfőző Simon új verseiben az ideológiai tény nem mindig alakul át *lelki ténnyé*, a magánvilág élménye nem mindenütt nő egyetemessé. A költeményben a politikai igazságnak művészi igazságként kell érvényre jutnia. Éppen a „messzire néző hitek" követelik így. Túllépve a látszaton, azt megmutatni, *hogyan* akad föl egy gallyon a lendület. A múlt tényeinek felvonultatása, letűnt korok felemlítése még nem jelent költői történelemszemléletet. A kötet igazán figyelmet érdemlő versei akkor születnek, ha összhangba kerül saját élmény és a nagyobb látószög igénye. A *Nem az vagyok* személyes jellegét a gyermekkori emlékek biztosítják. Az apa—fiú kapcsolat ábrázolása szerencsésen találkozik az életformaváltás kérdéseivel *(Idő előtt)*. Életérzés és kötődés összefonódásának szép példája a *Mintha* című vers, melyben népdalok íze érződik. Innen lehetne építkezni tovább. Az olvasó rokonszenves elfogultságában magasabbra helyezi a mércét. Sokkal többet várhatunk még Serfőző Simontól, ha reménye valóban a „gyökeret verő fáké". Következő verseivel meg kell tanítania pironkodni a fanyalgó kritikát.

Apáti Miklós egy szerelem történetét tárja fel új kötetében. A cím *(Szerelmi történet)*

Gerevich Tibor

GEREVICH TIBOR PROFESSZOR KITÜNTETÉSE. A magyar tudományos és művészi élet képviselői nagy örömmel vettek hírt arról a kétféle kitüntetésről, mely a művészettörténelem nagynevű egyetemi tanárát érte. Gerevich Tibor dr.-nak a Kormányzó Úr Ő főméltósága a Corvin-koszorút adományozta. Majdnem ezzel egyidejűleg a Műemlékek Országos Bizottságának is elnöke lett. Egy nagyszerűen felfelé ívelő tudományos pálya méltó kitüntetése ez. Gerevich Tibor három évtizedre visszanyúló irodalmi s tanári működésével halhatatlan érdemeket szerzett magának a keresztény magyar középkor művészi emlékeinek felfedezésével, ismeretlen magyar festők alkotásainak feltárásával, de azonkívül a krakói Czartoryszky-képtár és az esztergomi múzeum műemlékeinek népszerűsítésével. Előadásának közvetlen, meleg tónusa nemcsak tanítványaira, hanem a szabad egyetemek hallgatóira is mély, sugalló hatással volt mindig. Az iparművészet ügye, épp úgy, mint minden nemes irányú modern művészi mozgalom is lelkes propagálóra talál benne.

Magyar Iparművészet
1935. 79. l.

FESTTAGE DER UNGARISCHEN VOLKSKUNST UND DES UNGARISCHEN KUNSTGEWERBES IN WIEN. Dieser Artikel beschäftigt sich mit der Eröffnung jener Volkskunst- und Kunstgewerbeausstellung, die durch den Österreichischen Kulturbund mit Unterstützung der Ungarischen Regierung, des Ungarischen Geschichtlichen Museums und der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstaltet wurde. (Abb. auf S. 70—72.)

Die Ausstellung wurde am 2. März 1935 nachmittag 5 Uhr in den neu umgestalteten Sälen des Wiener Hagenbundes eröffnet. Die Umgestaltungen wurden durch Wilhelm Urbányi, den Referenten der Ausstellungssektion der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe aufs glänzendste vorgenommen. Um die Erschaffung der Ausstellung erwarb sich Jolande Jacobi, die in Wien lebende ungarische Schriftstellerin grosse Verdienste. Von Seite des Hagenbundes halfen die Maler Carry Hauser und Georg Meyer Márton mit. Die dekorativen Wandmalereien sind Glanzleistungen des Malers Anton Diósy. Die schönen Plakate wurden durch Gitta Mallász u. Hanna Dallos angefertigt. Anlässlich der Eröffnung der Ausstellung wurden die erschienen Gäste von Br. Josef Loewenthal, dem Präsidenten des Kulturbundes begrüsst. Für die herzlichen Worte dankte der ungarische Kultusminister Dr. Valentin Hóman in warmen Worten, wobei er auf die Notwendigkeit der kulturellen Beziehungen zwischen Österreich und Ungarn hinwies. Bundeskanzler Dr. Kurt Schuschnigg verlieh seiner grossen Freude Ausdruck darüber, dass Ungarn gerade anlässlich der Unterschrift des Österreichisch-Ungarischen Kulturvertrages in der

IV.4.932.IV.2.

Gerevich Tibor

— **Gerevich Tibor előadása a régi magyar ötvösségről Romában.** *Rómából* jelentik: *Gerevich* Tibor egyetemi tanár, a római magyar akadémia kurátora, pénteken nyitotta meg az intézet ez évi előadássorozatát a régi magyar ötvösségről tartott olasznyelvü szabadelőadásával. A nagyszámu közönség zsufolásig megtöltötte az akadémia előadótermét. Ott volt *Cincero* biboros kiséretével, *Hory* András quirináli, *Barcza* György vatikáni magyar követ a követségek személyzetével, *Parpaiolo* osztályfőnök, az olasz kultuszminiszter képviseletében, *Gioachino* Volpe az olasz királyi akadémia képviseletében, *Stotzinger*, a bencés rend római apátprimása, P. *Schrotty*, a Ferenc-rend generális titkára, *Luttor* Ferenc prelátus, kánonjogi tanácsos, *Noseda* tábornok, több képviselő, egyetemi tanár, iró, a római külföldi intézetek vezetői és a magyarbarát olasz egyetemi ifjak küldöttsége. *Gerevich* Tibor vetitett képek kiséretében vázolta legnemzetibb müvészetünk történetét és kitért a magyar ötvösség olasz kapcsolataira. Bemutatta az elcsatolt részek, különösen Erdély gazdag ötvösmüvészeti kincseit. Végül szemléltette a római magyar akadémiában legutóbb készült kelyheket, amelyek, a mai kornak megfelelően, kitünnek nemes egyszerüségükkel. A nagyszámu közönség élénk tetszéssel fogadta *Gerevich* Tibor előadását, a melyről a római lapok nagy elismeréssel irnak.

N.L.-932.IV.2

Gerevich Tibor.

A Nemzeti Szalon alelnöke 1923 év utáni időben.

Bende J:

A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat

Express hirdetések

Ebbe a rovatba délelőtt 10 óráig fogadunk el hirdetést. — A szombati és hétfői lapok részére a hirdetések már előző nap feladandók. — A legkisebb hirdetés ára 4 pengő.

Női mosóbőrkesztyű
kitünő minőség, 2 gombbal, csak kis számokban
párja **1.90** pengő
FENYVES
KÁLVIN TÉR 7

8 BÉRAUTÓ P temetőbe. Óránként 3 P
Általános bérautó 254-35

Használt ruhákért
ceodálatos árakat fizetek vagy a legfinomabb gyapjúszövetre becserélem. **Fischbein,** Dob u. 25. Tel. 354-22. 1030

LUXUS BÉRAUTÓ
km 26 fill. Tauber
Temetőbe 8 P 83-8-24

RUHACSERE! Használt férfiruháit elsőrendű szövetre becseréli vagy drágán megveszi **Wertheimer,** VI., Teréz körút 29, I. 8. Tel. 27-7-32. — Hívásra házhoz jövök. 1764

ARANYERT
fazónt fizet, zálogjegyet, ékszert magas árban vesz **Varjas** ékszerész. Károly körút 22, udvar. 954

Választásokra
komoly **6-üléses autók**
lefoglalhatók. Vilmos császár út 65.

VISELT RUHÁIT
külföldi megbízásból, eredeti angol divatszövetre **cserélem** ki vagy a legmagasabb áron megveszem. Tel. 418-97

Használt, de jó állapotban lévő
szerszámokat keresek
megvételre, központi fűtések és **vízvezetékek** szerelésére. Ajánlatokat „Szerszám" jeligére Blockner hirdetőbe, Vilmos császár út 33, kérek.

Fényképészügynököt
külfelvételekhez is **felvesz SEBES,** Erzsébet körút 20. 1767

RÓZSADOMB
legelőkelőbb helyén **kettős,** egyenként egy db **4-,** illetve **3-szobás családi ház** felépítéséhez résztvevők kerestetnek. Tervek, LÁB-kölcsön biztosítva. (Telefon 542-93) 950

Üzemhelyiség
városszívében **telepengedéllyel,** gőzkazánnal **kiadó** vagy **eladó.** „Olcsó bér 1765" jeligére a főkiadóba

Adómentes bérház
a körút mellett, 17.000 jövedelemmel 140.000 P-ért **eladó.** Tel. 969-15

Vennék csakis jóállapotban lévő
motortriciklit
készpénzért.
Ajánlatok „Kifogástalan 715" jeligére a Vilmos császár út 62, fiókkiadóba.

Háromszobás modern, összkomfortos, világos, kéterkélyes, Rákóczi térre nézö lakás május elsejére **átadó.** Érdeklődni lehet: **426-85**

BÉRAUTÓ
1 órára 3 pengő
Budapesten vámon belül. Temetőbe és kirándulási helyekre megegyezés szerint.
UNITAS Rt.
Telefon: A 923-85

A kitünő
„Balilla" gyermek sporting
új mintákban!
KOVÁCS VICTOR
IV., Petőfi Sándor ucca 11.
VI., Király ucca 2.

Hölgyeim!!
BON-MARCHE-nál
kis pénzért nagystílüen
öltözködhetnek
IV. ker., Váci ucca 11/B, félemelet

Aranyért, ezüstért
zálogjegyért **legtöbbet fizet** *Schwartz,* Múzeum körút 7 és 21.

Használt ruhákért óriási árakat fizetek.
Spiegel, Erzsébet körút 29, földszint Telefon: 12-6-77. **Hívásra jövök.**

Teljes zsíros TAVASZI JUHTÚRÓT
5—10—20 kg-os bödönökben vagy pergament csomagolásban, a legolcsóbb napi áron utánvéttel szállít:
Felvidéki Tejtermékipar
Sátoraljaújhely. Postafiók 23

Felhívás! Megvettem Alsóerdősor ucca 3. kávémérést, az esetleges hitelezők 8 napon belül jelentkezzenek, mert ntólagos reklamációkat nem veszek figyelembe. Jelentkezés a kávémérésben

Választásra
székeket, asztalokat olcsón eladok és **kölcsönzök**
Rosenfeld, Népszínház u. 31. T. 368-74

Papp faiskola, Csengele
(iroda Szeged). Gyümölcsfacsemeték, szőlővesszők és szőlőoltványok legolcsóbb és legmegbízhatóbb beszerzési helye.

Férfiruhát
vagy
felöltőt
40 és 50 pengőért
mérték után, divatos szöveteimből Készítek.
László úriszabóság,
Erzsébet Körút 1, I. em.

Magas áron veszünk
BRILIÁNS arany és ezüstöt
KLEINBERGER Váci ucca 10

Ebéd házhoz-szállítás!
Rendeljen egy próbaebédet
telefon: 86-1-49
Olcsósága dacára **ízletesebb és finomabb** a legjobb **házikosztnál.**

Drótszőrű foxikölyök
fajtiszta **eladó!** Eötvös ucca 9, földszint 2

Siófok és Világos között
partonfekvő telket esetleg villával **keresek** megvételre. T. 434-03-ra kérek 955

Szűrőprés
megvételre kerestetik
Ajánlatok „Szűrő" jeligére Tenzer hirdetőjébe, Szervita tér 8

10 drb friss lámpázott
TOJÁS 48 fillér
a Párisi Nagyáruházban

Gyermek-
tavaszi kabátok
és **ruhák** egyes darabok
rendkívül leszállított árakon
Székely Jenő cégnél
IV., Petőfi Sándor ucca 9

Képviselő-választáshoz
ajánlunk 4- és 6-üléses nyitott és csukott kocsikat mérsékelt áron
Mercedes-Benz Automobil RT.
Budapest, VI., Csata ucca 29.
90-8-90

Garden Penzió
V., Vécsey u. 4 és Nádor u. 31 bejárattal
Kellemes otthont nyujt szolid árak mellett
Napi penzió P 5.—. Telefon: 16-4-06

Papírsapka, álarc, konfetti, szerpentin, hólabda. **ALFA** papírüzem r. t. Budapest, Kisdiófa ucca 4. A **Klauzál térnél**

„IDEAL" KOZMETIKAI INTÉZET
Budapest, VII., Rákóczi út 68.
Legmodernebb arcápolás, mindennemű szépséghibák, hajszálak végleges eltávolítása; sovány ítás, különleges púderek, krémek, rúzsok.

Csemege főtt kukorica
1 doboz 20-30 cső ára P 3.50. **Ladányi konzervgyár,** Budapest, VIII., Nagytemplom ucca 22/H. Telefon: 40-6-95.

Lakkcsiszolt háló
keveset használt, ülőgarnitúrával együtt..... **P 250**
Ébnernél, VIII., Karpfenstein ucca 2/a.

Választáshoz
mindennemű sokszorosítást gyorsan, olcsón. ***TEMPÓ irodában,*** Koháry ucca 4. Telefon: *13-2-12*

Bármely újdonság bevezetőjének egész országban terjesztendő hatásos
REKLÁMOT
szolgáltatok hasznrészesedés ellenében. Ott Attila, Újpest, Anonymus u. 14

Az **olaszliszkai főrabbi** neje ápoltatása miatt tartózkodását meghosszabbítja e hó 14-ig, híveit fogadja Laudon ucca 9, I. 3. 1766

SAROKBÉRHÁZ Lövölde térnél, háromemeletes, 250 ölön körülépített, teljesen **modern,** újonnan tatarozva, **33.000.—** alacsony bérhozadékkal, **180.000-ért.** Zwillinger, Erzsébet körút 17, négyszázhárom-tizenhárom.

Főúri villa Kelenhegyi úton,
37. sz. alatt, a Gellérthegy déli lejtőjén, **eladó** vagy **bérbeadó.** Legmodernebb luxuskivitel, 9 szoba, melegvízfűtés, déli fekvés, 900 négyszögöles gyönyörű park. Telefon: 68-4-01 délelőtt.

Gyanusítottak és tanuk kihallgatása a valutaügyészségen a Szepes-ügyben

Újra detektívek utaznak külföldre

— Az Est tudósítójától —

A valutaügyészségen annak a közönséges bünügynek a nyomozásától, amely a *Szepes*-féle machináció körül megindult, egészen független a Szepes-üggyel kapcsolatos

valutatranzakciók

felderítése. A valutaügyészség úgyszólván alig törődik az állítólagos hamisításoknak a kikutatásával, csak annyiban foglalkozik ezzel, amennyiben ez *az állítólagos valutavisszaélések felderítése szempontjából* szükséges.

A valutaügyészségen most már meg vannak győződve arról, hogy *Szepes László ügyeinek hátterében nagyarányúnak látszó valutatranzakciók állnak* és a valutaügyészség elsőrendű kötelességének tartja, hogy ezeket a visszaéléseket kikutassa. Éppen ezért a valutaügyészség detektívjei napok óta

bizalmas és kiterjedt nyomozást folytatnak.

Valutadetektívek utaztak külföldre, többek között *Ausztriába és Svájcba,* ahol különböző bankokban próbáltak puhatolózni. Az osztrák és a svájci rendőrség segítségével igyekeztek kinyomozni, hogy *milyen valutacselekmények állnak Szepes László ügyeinek hátterében.* Ezek a detektívek tegnap visszaérkeztek Budapestre és referálták megállapításaikat dr. *Kotsis* Miklós ügyészségi alelnöknek a valutaügyészség vezetőjének.

Összeegyeztették adataikat a budapesti detektívek nyomozásával és megállapították, hogy az ügy olyan

páratlanul bonyolult,

hogy annak kibogozása még hosszú időbe kerül.

Annyit máris megállapítottak, hogy *újabb külföldi utazásra* van szükség, a külföldi nyomozást nem lehet befejezettnek tekinteni és ezért néhány detektív az elkövetkező napokban ismét elutazik.

Közben itt Budapesten

a valutaügyészségen tovább folynak a kihallgatások.

A detektívek egymásután idézik be a különböző bankbizományosokat, tőzsdéseket, egy ügyvédet és néhány közismert sibert. A beidézettek egy részét *tanuként* hallgatják ki az ügyészségen, de egy részük máris

mint a Szepes-féle valutaügy gyanusítottja

szerepel. Ez a néhány gyanusított — a feltevés szerint — tudott Szepes László üzelmeiről, segédkeztek neki és főként Szepes László valutaügyeiben vettek tevékeny részt. A közeli napokban dől el, hogy *a gyanusítottak száma kibővül-e és hogy a gyanusítottak közül letartóztatásba kerül-e valaki.*

Erős éjjeli fagy

— A Meteorológiai Intézet jelentése —

BUDAPESTEN MA DÉLBEN —1 C. FOK VOLT A HŐMÉRSÉKLET. Várható időjárás a következő 24 órára: Északi szél, változó felhőzet, helyenkint még havazás, esetleg hófúvás is. A nappali hőmérséklet nem változik lényegesen, éjjel továbbra is erős fagy.

Tovább tart a kemény tél

Remek hóviszonyok a hegyeken

— Az Est meteorológiai tudósítójától —

A szokatlanul késői tél *változatlanul tovább tart.*

A fővároskörnyéki hegyeken is van *10—12 cm kitünő állapotban levő, sportolásra alkalmas hó,* a magasabb hegyeken, így a Dobogókőn, a Mátrában és a Bükkben pedig *egyenesen ideálisak a hóviszonyok.* A Dobogókőn 25 cm.-es friss porhó van, a Kékesen pedig a hó vastagsága a régivel együtt helyenkint *a félmétert is meghaladja.*

Lényeges változást egy-két napig nem is várhatunk, úgyhogy *még a vasárnap is minden bizonnyal alkalmas lesz a téli sportokra,* sőt — legalább is az ország déli részein — újabb havazásra is van kilátás. Az élénk északkeleti—keleti szél hófúvásokat is okozhat. *A hőmérsékleti viszonyok nem változnak lényegesen.*

Az időjárási elemek várható értékei Budapesten: legalacsonyabb éjjeli hőmérséklet —4, —6 fok, déli hőmérséklet holnap: fagypont körül.

T. G.

Értéktőzsde

— Az Est tudósítójától —

Az értéktőzsdén véleményes vásárlásokat bonyolítanak le, mert az aranypiac már nem nyugtalanítja az értéküzletet és az aranypiacon felszabaduló tőkék is itt próbálnak elhelyezkedni.

Napóleon beváltási ára 34.75. Színarany 5980.

A *fixpiacon* emelkednek az árak.

A *valutapiacon* az irányzat szilárdulásra hajló. Zürichben emelkedett a nyugati fizetőeszközök ára.

Az értéktőzsdén a hivatalos forgalom *nagyon szilárdan* indult.

Bauxit (95.5) 99—101, Kőszén (315) 325, Salgó (25.5) 26.25, Urikányi (55.7) 57—57.5, Fegyver (66) 67.5, Ganz (17.8) 18, Rima (34.6) 36.25—36, Nova (19) 19, Tröszt (73.4) 75.5—75.7, 1935. évi pénztárjegy (100) 100, 1914. évi fővárosi kötvény (335.5) 340.5—342.5.

Gabonatőzsde

— Az Est tudósítójától —

A gabonatőzsdén szilárd a hangulat, mert a kis kínálattal szemben megélénkült a vállalkozási kedv. A *takarmánypiacon* a készárutüzlet magas árai miatt a határidőüzletben is javult áron lehetett elhelyezni a felajánlott tételeket. A *magpiacon* jelentéktelen eltolódások vannak. A hangulat nyugodt. A *lisztpiacon* nem változtak az árak.

Felelős szerkesztő és kiadó: Salusinszky Imre
Szerkesztő: Kemény Simon
Kiadótulajdonos: Az Est lapkiadó r.-t.
Igazgató 1910-től 1930-ig: Sebestyén Arnold
Az Est-lapok bécsi fiókkiadóhivatala: Wien, I., Kohlmarkt 7.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem adunk vissza

Ma a 15. oldalon is közlünk Express hirdetéseket

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat nyomása. (Nyomdaigazgató: Wózner Ignác.)

A Corvin-rend koszorús tagjának jelölte Molnár Ferencet és Gerevich Tibort

— *Az Est tudósítójától* —

A *Corvin-rend* megüresedett helyeinek betöltése hetek óta folyamatban van. Jó forrásból úgy értesülünk, hogy az elmult napokban ismét *két koszorús hely betöltésével foglalkozott ez az irodalmi és művészeti rend* s elhatározta, hogy

a rend koszorújával tünteti ki Molnár Ferencet, a világhírű drámairót, továbbá Gerevich Tibor egyetemi tanárt,

a kiváló műtörténészt. A szabályzatnak megfelelően a határozatot a kabinetirodához küldik, mert a kinevezést a rend javaslatára a kormányzó teszi meg.

Molnár Ferenc

Gerevich Tibor

MŰSOROK

Péntek, március 8.

Színház

OPERA: *Tristan és Isolda* (½7). — NEMZETI: *Az utolsó szerep* (A. bérlet; ½8). — VIG: *A három sárkány* (E. bérlet; 8). — MAGYAR: *Viki* (8). — BELVÁROSI: *A vallomás* (8). — VÁROSI: *Nincs előadás.* — FŐVÁROSI: *Én és a kiscsém* (8). — KAMARA: *Százhuszas tempó!* (8). — ANDRÁSSY-UTI: *Egyszer vagyunk fiatalok!* (9). — TERÉZKÖRÚTI: *Annyi baj legyen!* (9). — BETHLEN-TÉRI: *Főúr, fizetek!* (½9). — ROYAL: *Mimi* (½9). — KOMÉDIA: *Új műsor* (9).

Mozi

ADMIRAL FILMSZINHÁZ (Margit körút 5. T.: 537—07): Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll). Jud Süss (Conrad Veidt). Börtöntöltelék (Hacsek és Sajó). Híradó (½4, ½7, ½10). — **ALKOTÁS** (Alkotás u. 11. Tel.: 553—74): Bécsi csalogány (Eggerth Márta). Alkonyati vihar (Elissa Landi). Kisszakasz Amerikába (rajzfilm) (½4, ½7, ½10). — **BELVÁROSI** (Irányi u. 21. T.: 833—29): Búcsúkeringő (Wolfgang Libeneiner). Woronzev herceg (Brigitte Helm) (Jobbterem: 5, ½8, 10; balterem: ½9). — **BUDAI APOLLÓ** (Csalogány u. 46. Tel.: 51—5—00): Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll). Nagyvárosi éjszakák (Gustav Fröhlich). Híradó (½4, ½7, ½10). — **CAPITOL** (Baross tér. Keleti pályaudvar mellett. Tel.: 343—37): Őnagysága ügyvédje (Renata Müller). Híradók (½4, ½6, ½8, ½10). — **CASINO FILMSZINHÁZ** (Eskü tér 5. szám. Tel.: 831—02): Bál a Savoyban (Alpár Gitta, Bársony Rózsi). Hallali (az örkényi lovaglóiskola falkavadászata). Híradók (½4, ½6, ½8, ½10). — **CITY** (Vilmos császár út 36. szám. Telefon: 111—40): A táncos dámák (Ruby Keeler). Ping-Pong és pajtása (legújabb rajzfilm). Szöktetés a garázsból (zenés trükkfilm). Híradó (4, 6, 8, 10). — **CORSO** (Váci ucca 9. szám. Telefon: 874—62): Őnagysága ügyvédje (Renate Müller). Híradók (Délelőtt ¾12, délután ¾2, 4, 6, 8, 10). — **CORVIN** (József körút és Üllői út sarok. T.: 395—84): Táncos dámák (káprázatos filmrevü). Híradók és kísérő műsor. (½4, ½6, ½8, ½10). — **DÉCSI MOZGÓ** (Teréz körút 28. szám. Tel.: 213—43): Asszony a vonaton (Claudette Colbert). Híradók (4, 6, 8, 10). — **ELIT** (Lipót körút 16. T.: 161—51): Péter (Gaál Franciska). Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll) (4, 7, 10). — **FÓRUM** (Kossuth Lajos u. 18. T.: 897—07): Pál uccai fiúk (Molnár Ferenc regénye). Híradó. Mi ujság a nagyvilágban? (½4, ½6, ½8, ½10). — **JÓZSEFVÁROSI FILMPALOTA** (VIII., Kálvária tér 7. szám. Tel.: 346—44): Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll). Frasquita (Jarmilla Novotna). Síoktatás (Hans Schneider síbajnok előadása) (4, ¾7, ¾10-től folyt.). — **KAMARA** (Dohány u. és Nyár u. sarok. Tel.: 440—27): Asszony a vonaton (Claudette Colbert). Híradó (4, 6, 8, 10). — **METRO-SCALA FILMPALOTA** (Teréz körút 60. T.: 26—0—00): A vig özvegy (Lehár Ferenc operettje; főszereplő: Maurice Chevalier). Bababál (színes trükkfilm). Híradó (2, 4, 6, 8, 10). — **NYUGAT** (Teréz körút 41. Tel.: 271—62): Rohamcsapat előre! (Az ismeretlen katona hősi éposza). Ez történt egy éjszaka (Clark Gable). (4, ¾7, ¾10). — **OLYMPIA** (Erzsébet körút 26. T.: 429—47): Péter (Gaál Franciska, Hans Jaray). Frasquita (Jarmilla Novotna). Híradók (4, 7, 10). — **OMNIA** (József körút és Kölcsey ucca sarok. Telefon: 301—25): A pünkösdi hercegnő (Sylvia Sidney). Hamupipőke és Gyerünk a dsungelbe (színes rajzfilmek). Híradó (4, 6, 8, 10). — **OTTHON FILMSZINHÁZ** (VIII., Beniczky u. 3. Baross u. 87. T.: 367—96): Woronzev herceg (Brigitte Helm). Búcsúkeringő (Wolfgang Libeneiner). A kalózok réme (Micki-attrakciók csodafilmje) (4, ¾7, ½10-től folyt.). — **PALACE** (Erzsébet körút 8. T.: 365—23): Negyedik hétre prolongálva! A meseautó (Perczel Zita, Gombaszögi Ella, Kabos Gyula). Híradó (4, 6, 8, 10). — **PÁTRIA** (Népszínház u. 13. T.: 456—73): Péter (Gaál Franciska). Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll) (4, ¾7, ¾10). — **PHÖNIX** (Rákóczi út 68. T.: 379—10): Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll). Alkonyati vihar (Elissa Landi). Híradó (4, ¾7, ½10). — **RÁDIUS FILMPALOTA** (Nagymező u. 22—24. T.: 220—98 és 292—50): Híradók. Fox varázsszőnyeg: Aranykapu városa. Vándorbüffé (rajzos trükkfilm). Utolsó szerelem (Bassermann, Michikó Meinl) (3, 5, ¼8, ½10). — **ROYAL APOLLÓ** (Erzsébet körút 45. Tel.: 419—02 és 429—46): Századunk tragédiája (Az elmult 30 év történelmi riportja eredeti felvételekben). Tündérkert (színes trükkfilm). Híradó. Mi ujság a nagyvilágban? (4, 6, 8, 10). — **TIVOLI** (Nagymező u. 8. T.: 230—49): Péter (Gaál Franciska). Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll). Híradók (½4, ½7, ½10). — **TURÁN** (Nagymező u. és Mozsár u. sarok. T.: 264—20): Péter (Gaál Franciska). Frasquita (Lehár-operett). Híradó (¾4, ½7, ¾10). — **URÁNIA** (Rákóczi út 21. T.: 460—45): Harmadik hétre prolongálva! Iglói diákok (Gervay Marica, Kabos, Jávor). Híradók (5, ¼8, ½10). — **VESTA** (Erzsébet körút 39. T.: 32—6—39): Ez történt egy éjszaka (Claudette Colbert). Peches ember szerencséje (Szőke Szakáll) (½4, ½7, ¾10).

HOLNAP jelenik meg a
SÁRGA RÁDIÓ
a
MAGYARORSZÁG
ingyen melléklete.
Kritizál, irányít, hangot ad a közönségnek, beszámol az eseményekről, tervekről és rajzos technikai cikkeket nyujt amatőröknek és laikusoknak
Közli a szpíkerek heti beosztását!
Szereposztásos magyar műsor
Az eddiginél is részletesebb, egyetlen órabeosztásos külföldi műsor!

RÁDIÓ

Ma este 8 órakor Gömbös Gyula beszél a rádióban

Péntek:

Budapest I.: 4.10 Diákfélóra. — 5.00 Cs. Szabó Kálmán előadása. — 5.30 Zenekari hangverseny. — 7.00 Gyorsirótanfolyam. — 7.30 Zenés részletek Grace Moore »Dalol a szerelem« c. filmjéből. — 8.00 Gömbös Gyula beszél. — 8.20 »Mimi«. Közvetítés a Royal Orfeumból. — 11.35 Jazz.

Budapest II.: 6.00 S. Bokor Malvin ifjúsági felolvasása. — 6.30 Cigányzene. — 7.35 Kertész Kálmán előadása. — 8.10 Gere Lola énekel.

Külföld. Hangversenyek. Strauss-est (Bécs, 7.30). IX. szimfónia (Bukarest, 8.10). Szimfónikus hangverseny (Varsó, 8.15). Victor de Sabata vezényel (Milánó, 9.00). Prokovjev zongorázik (Bécs, 10.30).

Nemsokára öreg hölgyek is nyugodtan röpködhetnek Európa és Ausztrália között

Beszélgetés a Himalája átrepülőjével Budapesten

— *Az Est tudósítójától* —

Tegnap este Budapestre érkezett T. H. W. *Etherton* ezredes, *a Himalája világhírű átrepülője.* Előadásokat tart Magyarországon a Himalája-expedícióról.

Tagbaszakadt, vállas, pirosas arcú, angolbajuszos ember az ezredes, életrajzi adatai szerint hatvanéves, de lényegesen fiatalabbnak látszik. Csendes, szerény, kevésszavú és kevésmozgású angol ember.

— Harmadszor jövök már Magyarországra, — mondja, — nagyon szeretek itt lenni, jól ismerem az országot, különösen a Balaton vidékét. Budapesten, Pécsett és Szegeden tartok előadásokat, *körülbelül egy hétig maradok itt.*

— Mint működésemből és cikkeimből tudhatja, két dolog érdekel: *a földrajzi kutatás és a repülés.* Himalája-expedicióm célja a földrajzi kutatás volt. Korunk kutatóeszköze a repülőgép. Ennek segítségével felderíthetünk olyan területeket, melyek másképpen megközelíthetők nem volnának.

A világ legmagasabb hegycsúcsának, a Mount Everestnek átrepülése közben térképeztem.

Erre az expedícióra egy lelkes angol hölgy, Lady *Houston* adott pénzt. Két angol tiszt vezette a gépet: lord *Clydesdale* és *Mc Intyre* hadnagy.

A Mount Everest átrepülése három és egynegyed óra hosszat tartott.

Olyan területeket pillanthattunk meg ezalatt az idő alatt, amilyeneket *ember még sohasem látott.*

— Meggőződésem szerint

a nagy hegyeken túl még több felderítetlen terület van.

Ezeket is *csak repülőgépen lehet megközelíteni.*

— Engem most *a hosszútávrepülések érdekelnek.* Tavaly Dél-Amerikában

átrepültem Amerika legnagyobb hegyláncát, az Andeseket.

A *Graf Zeppelin* utasa voltam, Eckener kapitány vendége. Repülőgépen is repültem azonban Dél-Amerikába: *egy alkalommal egy nap alatt 4000 kilométernyi utat tettem meg.* Továbbra is ezek a kérdések foglalkoztatnak. Megoldásra várnak az olyan problémák, hogy például

hogyan lehetne Budapestről Ausztráliába repülni leszállás nélkül.

Ma már *a repülés egyre nagyobb biztonsággal történik.* Rövidesen el fogja érni azt a biztonsági fokot, hogy *öreg hölgyek is nyugodtan röpködhetnek Európa és Ausztrália között.*

— Legközelebbi programom tehát *a távrepülés.* Részletesebben nem akarok még beszélni terveimről.

Etherton ezredes úgylátszik nemcsak kitartó repülő, hanem *kitartó előadó is.* Ma délután a tisztikaszinóban *kétszer egymásután tartja meg vetített előadását:* ½6-kor és ½8-kor. Az előadásokat *Magyar* Sándor óceánrepülő tolmácsolja. Ő kalauzolja egyébként Budapesten az ezredest.

6800 méter magasságból ugrott le egy ejtőernyős pilóta

Leningrád, március 8
(Az Est külön tudósítójától)

A leningradi repülőtéren *Kaitanov* orosz ejtőernyős pilóta új rekordot állított fel.

6800 méter magasságból

ugrott le és szerencsésen ért földet. Ennek a rekordnak sportértéke annál nagyobb, mert *ebben a magasságban 41 fok hideg volt.*

Gerevich Tibor

Express hirdetések

Ebbe a rovatba délelőtt 10 óráig fogadunk el hirdetést. — A szombati és hétfői lapok részére a hirdetések már előző nap feladandók. — A legkisebb hirdetés ára 4 pengő.

A mosónők összesúgnak: »Nincs párja a **HYPO** lúgnak!«

Szőnyegjavítás PREIS KATA iparművésznél, Rákóczi út 30. sz. Telefon: **404-23**

Bérház direkt **Dunaparton** adómentes, hatemeletes, liftes, melegvízfű éses, luk-zuskivitelben 8% nettó hozadékkal, 230.000-ért, kedvező feltételekkel. Zwillinger, Erzsébet körút 17, négyszázhárom-tizenhárom. 1769

Úri és női fodrászüzlet forgalmas helyen, eladó. Érdeklődni lehet a tulajdonosnál Bezerédi ucca 5, I. em. 2/a, d. u. 1—3-ig, este 8 órától.

4-szobás vill.lakás komfortos május 1-re VII, Stefánia út 17 sz. alatt. Évi bér 1800.— pengő. kiadó!

BÚTORELADÁS Kivételes olcsó árak! Legmodernebb kombinált bútorok, hálószobák, ebédlő és garnitúrák nagy választékban. **BOG-MIL bútoráruház,** VI., Vilmos császár út 43. (Báthory uccával szemközt.)

BÉRHÁZ Lánchídfőnél, adómentes, melegvízfűtéses **nettó 9%** hozadékkal, **egyszázezerért,** átírásmentesen. Zwillinger, Erzsébet körút 17. Negyszázhárom-tizenhárom. 1769

Ipari **részvénytársasági keretet** magvételre keresek. Ajánlatot „Részvénytársaság 1768" jeligére főkiadóba kérek.

Vennék egy tizenkétszemélyes **ebédlőasztalt,** csakis privátból. Értesítést Kender ucca 10, III/20

Növényklinika pálmáit, Kaktuszait, egyéb szobanövényeit **ütányosan, szakszerűen ápolja, átülteti.** Növények ápolására szakszerű tanácsot adok Németvölgyi út 10. Tel. 54-4-47. Hívásra házhoz jövök. — Kertészeti telep: Pestszentlőrincet (Klinger-major).

Makacs **székrekedésnél** bélzavaroknál, epe-, veseköveknél kitűnő eredményt nyu t az újonnan átalakított **dr. Mandler szanatóriumban** (VI., Szobi u. 3) a legmodernebb **bélfürdő** Darmbad Tel.: 276-56

Gránit- és ásványőrlőüzem napi egy vagónteljesítménnyel **tőkés társat keres.** A vállalat adósságmentes, tőkeszükséglet 5000 P. Kereskedelmi tevékenység jellegével. Csak közvetlen érdeklődők írjanak „Gyors lebonyolítás 21924" jeligére **Blocknerhez, Andrássy út 4**

„Henna" hajfestőmester aranyplakettel kitüntetve, **elsőrangú hajfestést biztosít** VI., Szondy ucca 41/a. Bajnok u. sarok

Pestkörnyéken hegyes vidéken **négyszobás** kifogástalan állapo ban levő **családi házat keresek.** Ajánlatokat **„Ház és ár 11"** jeligére Az Est kiadóhivatalába

Gerevich Tibor

A Corvin-lánc és Corvin-koszorú új kitüntetettjei

A kormányzó a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Karlovszky* Bertalan magyar királyi kormányfőtanácsos, országos magyar királyi képzőművészeti főiskolai tanár, festőművésznek, a magyar művészet terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül a *Magyar Corvin-láncot*, *Harsányi* Zsolt és *Molnár* Ferenc íróknak a magyar irodalom, *Kiss* Ferenc színművésznek, a Nemzeti Színház tagjának és *Rudnay* Gyula országos magyar királyi képzőművészeti főiskolai tanár festőművésznek a magyar művészet, dr. *Gerevich* Tihor budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi nyilvános rendes tanár, művészettörténésznek, dr. *Révész* Imre debreceni Tisza István tudományegyetemi nyilvános rendes tanár, egyháztörténésznek a magyar tudomány terén s dr. *Szily* Kálmán magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár, természettudós és kultúrpolitikusnak a magyar tudomány terén és a magyar nemzeti művelődés fellendítése körül szerzett kiváló érdemei elismeréséül a *Magyar Corvin-koszorút* adományozta.

Pesti Napló 1935. március 14.

cédulára!

... II. 236. l. —

HÖCHLE JOH. NEP. német festő és kőrajzoló. München, 1780 — Bécs, 1835. Münchenben Kobell tanítványa, majd a bécsi akadémián Fügertől és Wutkytól tanul. 1820-ban résztvett a magyarországi hadgyakorlatokon, amikor tömegével készítette katonarajzait, amelyek igen fontos helyet foglalnak el művészetében. Ebből az időből származik „Darst. der k. k. österr. Armee mit allen Chargen . . . in 36 Heften . . . 1823." Joseph Trentsenskynél litografált sorozata, amely számtalan magyar viselettörténeti vonatkozása miatt érdekel bennünket. Egyéb magyar vonatkozású litográfiái: „Karolina Auguszta királynő koronázási menete Pozsonyban", 1825. Jelz.:: Gez. von Höchle, lith. v. Kriehuber. — „Ferenc császár életének kiemelkedő eseményei" (Hauptmomente aus dem Leben des Kaisers Franz). „Sechs Momente aus dem Leben eines Hussaren" (jelz.: Höchle del. Kriehuber lith.). A toborzó, a gyakorlás, a rajztanítás, a hőstett, a megjutalmazás, a hazatérés. — Bibliográfia: Gilh-Ranschb. Kat. 1911. nov. — Lantos X. A. Kat. 428, 481, 2, 3, 597. — Der Spiegel, Pest, 1831. 535. l. — Th-B. XVII. 180—181. l. —

HÖSCHL JÓZSEF kőrajzoló Pesten a 19. század 20—30-as éveiben. Az 1825-ben megnyílt Trettsensky-féle kőnyomda vezetője volt. Amikor Tréntsensky szüneteltette üzemét, Höschl litográfiai vállalat felállításáért és privilégiumért folyamodott, de a Helytartótanács elutasította kérését. Később ismét vezetője lett a Trentsensky-féle vállalatnak. 1831-ben politikai röpirat kinyomása és terjesztése miatt a városi tanács 8 napra becsukatta, s a Helytartótanács elvette iparengedélyét. Ezután még hol Trentsenskynél, hol a saját felszerelésével működött, engedély nélkül. Trentsenskynél Walzel Frigyes Ágost lett utóda. Művei közül ismerjük: Aurora 1828. és 1829.

IRODALMI NAPLÓ

Emporium

Tallózás egy olasz revű magyar különszámában

Végre megértük, hogy a magyar politika hivatalos irányvonala is a nemzet természetes, ősi relációi szerint kezd igazodni, a szentistváni államalapító bölcsesség, a nagylajosi fény és a korvinus humánum elnyomhatatlan életű törvényei és büntetlenül nem fumigálható útmutatásai szerint. A magyar szellemiségnek talán sikerült magát végkép átrágnia a német kultúra behemót kásahegyén, végre nyílik talán számára egy kis rés, melyen át immár szabadon áradhat be hozzánk Róma és Párizs velünk egyetlenül rokon fénye, a boldog latin világosság.

Örvendezzünk rajta, hogy így van s ugyanekkor vigyázzunk — nagyon vigyázzunk, nehogy elragadjon bennünket a túlságos devóció; nehogy, — amint ez német vonatkozásban egyszer már majdnem megesett — lelkes örömünkben észrevétlenül, vagy szíves udvarlásból öntudatlanul önmagunkat az inspiráló külországi szellemiség vazallusaivá süllyesszük. Erre ebben az esetben sincs semmi okunk. Meg is óvhatjuk magunkat tőle, ha nem feledjük, hogy például a *mai* olasz irodalom, a *mai* olasz festészet, a *mai* olasz szobrászat egyáltalában *nem* különb a magyarnál, ha nem feledjük, hogy *a magyar líra olyan rangú mesterműve Európának, mint az orosz regény*, a mai magyar szépprózа világklasszis s a mai magyar képzőművészet közvetlenül és szorosan áll a francia mögött. Amiben Itália épúgy, mint Franciaország elébünk vág, az egész más és sorsszerű dolog. Az, hogy náluk, odakünn születnek meg s indulnak el azok a nagy és korszakos irodalmi, művészeti és egyéb szellemi áramlatok, melyek a mi kicsinységünkben meg sem születhetnek, vagy ha igen, akkor úgy járunk vele, mint a Jedlik dinamója, vagy a Szinyei Merse impresszionizmusa; *nálunk csak nagy emberek és nagy művek születnek, de nem iránymutató eszmék.*

Tehát és azonban: vigyáznunk kell, nehogy a magyar szellemkincs egyes jóakaratú külföldi népszerűsítők *à la discretion* felhasználható nyersanyagává váljék, nehogy megessék az, ami ezúttal, ebben a gyönyörű, most ideérkezett *Emporium* című revűben még szerencsére nem esett meg, csak annyira, hogy minden rossz gondolatunkat csupán egyetlen cikke keltette fel, amelyről — hogy egyébirányú igaz örömünket ne rontsa — csak a végén szólunk.

Az *Emporium* című olasz művészeti és kulturális revű Bergamóban jelent meg az *Istituto Italiano d'Arti Grafiche* kiadásában s most áprilisi számát teljes egészében a magyar művészetnek és irodalomnak szentelte. Öröm forgatni ezt a remekbekészült füzetet, amelynek simított papírosra nyomott és gyönyörű illusztrációkkal zsúfolt hatvan oldala elé báró *Villani* Frigyes kvirináli követünk írt előszót s amely a nyomdatechnika remekléseivel szolgál, amint egyszínű mélynyomásban és pazarul színes műmellékleteken bemutatja az esztergomi ásatások freskóit, a budapesti Szépművészeti Múzeum reneszansz-remekeit s a legjobb mai magyar festők, szobrászok, építészek munkáit.

A füzet legfontosabb cikke kétségkívül az, amelyben *Gerevich* Tibor professzor »*La moderna pittura ungherese*« címen az új magyar festészetről ír. Hallatlanul és intuitíven érzékletes, élvezetes az az egyszerű, de nagyon finom eszközökkel dolgozó esztétikai analízis, amellyel Gerevich professzor a magyar piktúrát az olasz olvasó számára beállítja a századok perspektívájába és eligazítja a mai magyar művészi törekvések között.

Gerevich professzornak ezen a téren méltó társai a reprezentatív különszám többi munkatársai is. Giuseppe *Delogu* a legjobb képzettségű, igazi olasz műtörténész felkészültségével mutatja be az olasz reneszansz magyarországi emlékeit s a budapesti szépművészeti múzeum olasz anyagát. Ugo *Nebbia* exaktul, tájékozottan s alig némi hiányossággal referál a mai magyar szobrászatról, Agnoldomenico *Pica* pompásan összefogott s a lényegre helyesen rálátó módon beszél az új magyar építészetről, Franco *Abbiati* pedig megbízható, pontos vademecummal szolgál a magyar zenéről.

Helyes tehát a beszéd, finom, igaz és jó, amíg a szellem olyan produktumairól van szó, amelyek dimenzióikkal, anyagukkal, közlésmódjukkal nemzetközi jelentésűek és a külföldihez épúgy szólnak, mint hozzánk. Mihelyt azonban olyan nyelvi börtönbe zárt kincsről kerül szó, — Giacomo *Prampolini* »*La letteratura ungherese contemporanea*« című cikke — mint az irodalom, a hangszóró nyomban recsegni kezd, torzít, — ne kerülgessük: *hamis* hangot ad. Kezdődik a cikk az Árpádok idejével s végződik a német »*kurze Darstellung*«-okból ismerős »*misterioso spirito della puszta*« kitétellel s közben olyan elképesztően hiányos, elhibázott, zavaros, naiv és tökéletesen hamis képet ad irodalmunkról, amellyel vitába szállni abszurd s amelyet részletezni reggelig tartó, kilátástalanul szánalmas dolog volna. *Aki ezt a cikket írta, egyetlen magyar sort még nem olvasott*, legfeljebb néhány állami támogatással megjelent fordítást — s megható az a filológusi pontosságú munka, amit ebbe a cikkébe fektetett s ami mind kárbament.

Nem is ez a baj itt, mondjuk, nem követelhetjük meg olasz barátainktól s ettől a kétségkívül jószándékú és jótollú Prampolinitól, hogy egyszeriben megtanuljanak magyarul. Az a baj, hogy ezek a lelkes, modern fiatal olaszok nem tehetnek róla, hogy — mondjuk ki magyarán — »*bedőlnek« a helytelen s egyoldalú információnak.* Ők erről persze nem tehetnek. De tehet róla a hazai információ, hogy ugyanazt a politikát követi, — fordításokban, ismertetésekben, mindenben — amellyel egyszer már majdnem sikerült a magyar irodalmat Német- s majdnem Franciaországszerte diszkreditálnia, az exotikum és érdektelen regionalizmus hírébe rágalmaznia. Még szerencse, hogy ha képről, szoborról, épületről, zenéről van szó, a külföldi szemét, fülét nem lehet becsapni. Mert ez a bámulatosan állhatatos hazai információ úgylátszik még most sem hajlandó tudomásul venni, hogy amit ő a külföldnek kínál, az zavaros és gyermeteg áru, ami a külföldnek nem kell, amit a külföld mosolyogva visszautasít s már-már nem is gyanakszik, hogy nálunk talán jobb is terem, mert hát mért ne hinnék el, ha »maguk a magyarok« olyan következetesen hirdetik, hogy nincs európai értelemben jelentős irodalmuk.

Nem rekriminálják a mult történelmi bűneit, nem hánytorgatjuk föl, hogy idebent csinálhatnak velünk, amit akarnak, de ami odakünn történik, az már a nemzet jóhírére megy. Csak kérjük, az Isten szerelmére! hogy *most, csak most ne! ne kövessenek el újabb bűnöket.* Itt van, végre megnyílt előttünk egy hatalmas, új kultúrterület, egy gyönyörűnek ígérkező kultúrtörténeti kapcsolat beláthatatlan perspektívája, a mi igazi szellemi anyaföldünk: Itália s — majd! — a többi latin ország. *Ne rontsák el!* Ez nagyon fontos, fontosabb, mint a német volt — s most még nem késő. Ne süllyesszük magunkat egyenrangú félből, akik vagyunk, erővel vazallusi sorba! Elég keserves a nyelv börtöne — ne tegyenek rá külön, később már letörhetetlen hivatalos lakatot. Csak most ne, most ez egyszer — *kérjük!...*

Rónai Mihály András

☐ **Dr. Szilágyi Ágota: A 20. század angol regénye.** A korról, amelyben élünk, alig lehet történelmet írni. Még azt sem látjuk: miből lesz történelem, ama bizonyos történelmi távlat nélkül. Dr. *Szilágyi* Ágota nem is kísérli meg ezt a lehetetlen feladatot *a 20. század angol regényéről* írott könyvében. Sokkal nagyobb judiciummal rendelkezik a kiváló nyelvész és irodalomtörténész, semhogy ítéletein könnyű támadási felületet hagyna. Nem ítélkezik, csak *vezet és magyaráz.* Nagy tudással és biztos érzékkel hozza közelebb hozzánk a mai angol lelket. Beleszánt az angol gondolat ősi termőföldjébe, amelyet a mai szellemi áramlatok újabb termőerőkkel gazdagítanak. Kulturált ízléssel válogatta össze századunk angol és angollá lett íróinak regényeit, azokat, amelyek a mai fejlődésre hatással vannak. A magyar átlagközönség számára nagyobbrészt ismeretlen és nehezen hozzáférhető terület az, amelyen *Szilágyi* Ágota kalauza végigvezet. Külön érték a tanulmányokat kiegészítő lelkiismeretes kis lexikon. *(s. f.)*

☐ **Görömbei Péter: A felekezeti béke és a kánoni törvénytár intézkedései.** Debrecenben kis füzet jelent meg *Görömbei* Péter református lelkipásztor tollából, amely a felekezeti harcok okát kutatja. A szerző a kormány szemére hányja, hogy míg a felekezeti békét sürgeti, tűri a római katolikus egyház protestánsellenes intézkedéseit. Görömbei Péter a római katolikus egyházat teszi felelőssé a békétlenségért, felsorolja azokat a kánonjogi intézkedéeket, amelyek a vegyesházasságokat igyekeznek megakadályozni, megállapítja, hogy ezek a rendelkezések ellentétben állanak a magyar állam tételes törvényeivel, fölháborodik azon, hogy a katolikus egyház a katolikus nevelést és vallást magasabbrendűnek tartja, mint a protestánst, végül kijelenti, hogy a felekezeti béke kulcsa: a béke megzavaróinak törvényes megfékézése.

☐ **Egy folyóirat körül.** Valaki egyszer azt a maliciózus megjegyzést tette szakfolyóiratainkra, hogy azokat könnyű szerkeszteni. A kéziratok a beérkezés sorrendjében jelennek meg. Örömmel regisztráljuk, hogy véletlenül kezünkbe került egy folyóirat, szakfolyóirat, a Királyi Tanfelügyelők Országos Egyesületének hivatalos lapja, a Népoktatási Szemle (1935. ápr.—szept. szám), amely kitűnően cáfolja azt a kósza ítéletet. Ennek a folyóiratnak minden lapja a céltudatos munka bélyegét hordozza magán. A kitűnő szerkesztő (Angyal János nevet olvassuk a címlapon) ezt az egész számot a művészi nevelés problémájának szenteli. Előbb kitűnő művészeket szólaltat meg: Glatz Oszkárt, Istókovits Kálmánt, Rudnay Gyulát, Margó Edét, Pátzay Pált és Teles Edét. A mai nyilatkozatok után jön a mult. Tobisch Irén kitűnő összeállítást nyujt arról, mit mondanak a nagy gondolkodók a képzőművészetről. A probléma tudományos rendszerezése (A képzőművészet a népiskolai nevelés szolgálatában) Mitrovics Gyula debreceni egyetemi tanár és Sugár Béla elemi iskolai igazgató munkája. Ezután igen érdekes följegyzések következnek: gyermekek képek és szobrok között. Adorján Józsefnek ezt a cikkét érdemes volna kidolgoztatni minden iskolában. Dr. Ösz Béla érdekes tanulmányt közöl a külföldi iskolafelügyelet köréből. Egy csomó művészi és pedagógiai tárgyú könyv ismertetése és jó lapszemle fejezi be ezt az igazán kitűnően megszerkesztett számot. Érdeklődve várjuk a következő számot: ennek központi problémája a népiskolai tankönyvek dolga lesz. E száma már előre jelzi, miről lesz szó a tankönyvszámban. Valóban az itt közölt tartalom e munka legszebb dicsérete. **Rb.**

☐ **A nyiri kultúrkuruc.** Szabolcsmegyei legenda, amely valóság, ez Jósa Jolán könyvének — *Dr. Jósa András és elődei* — tárgya, célja és jelentősége. Legszebb hazafiság a »helyi hazafiság«, — a franciák nagymesterei ennek — amely nem az általános szólamok, a többé-kevésbé az egész országot átfogó mozgalmak, a virágos nyelvű »felszólalások« s inkább a szóképek, mint a valóság síkján mozog. A helyi hazafiság a családi tűzhelynél kezdődik, amelynek felmagasztosítása előbb az uccát, aztán a várost, a megyét s végül az egész országot beragyogja. Ez a helyi, itten szabolcsi hazafiság hívta életre ezt a vonzó könyvet, amely nem magában foglalja, hanem amelynek kereteit szétrobbanással fenyegeti Jósa András különös és kedves alakja. Jósa, az ezermester, a nagyhírű orvos, a kitűnő régész, a nagyvonalú »helyi államférfi« nagyszerű élete bomlik elénk itt, mint átmenet a pátriárkális magyar nemzeti multból a sokféleképpen dúlt jelenbe s ez az élet, amely 1834-től 1918-ig terjed, mintegy a nagy magyar átalakulás történetét adja dióhéjban, egy sokrétű élet tükrében. »A nyiri kultúrkuruc« pályája valóságos nemesi, sőt nemzeti panoráma, mozgalmas körkép, amelynek háttere 48, a Bach-idők, 67, a 80-as évek fellendülése a 90-es évek modernizálódása, a századkezdet villódzásai s a világháborús esztendők, az előtérben pedig ott sürög-forog ez a talpig magyar nemes, aki vidám szabolcsi, modern törekvésű nyiri kuruc, nagyhírű orvos, újító gyógyító-tudós, szenvedélyes ó-magyarság kutató, szolgálatkész barát, derűs paterfamilias megyei büszkeség, országoshírű diagnoszta, fúró-faragó boszorkánymester, szociális reformátor volt egy kalap, mégpedig nem vaskalap alatt. A magyar nemesség legszebb fellángolásainak egyike Jósa András, akinek élete olyan, mint egy Jókai-regény, amelyet azonban az izzólelkű Horváth Mihály írt meg. Bár több ilyen könyv jelenne meg más, hasonló magyarokról — a magyar önmegismerés kiteljesítésére. **Lg.**

☐ **Neubauer Pál: Mi közöm hozzá?** *Neubauer* Pál Stüsser Mátyás nevű hősének élettörténetét írja meg. Stüsser szardonikusan vigyorgó, ádáz, zord és démonikus férfiú, aki többé-kevésbé önvédelemből gyilkosságot követ el és ezt próbálja megemészteni előbb kevesebb, majd több sikerrel. De a regény témája voltaképpen ürügy s csak arra szolgál, hogy a szerző a világegyetemről, forradalomról, kommunizmusról és egyebekről elmélkedhessék, véleményét elmondhassa. A »sátánian gúnykacagó« Stüsser és tagbaszakadtan ördögi társai egyre tobzódnak, de ez csak csel, amellyel a szerző meg akarja vesztegetni olvasóját a tobzódásokat követő húszharmincoldalas homályos és szenvedélyes fejtegetések legyőzésére, a fejtegetéseket valószínűleg követő új tobzódásokkal kecsegtetvén őt. Bővebb megemlékezést a könyv inkább azért érdemel, mert típusa az okos és művelt ember kétségbeesett kísérletének gondolatai közlésére. Sajnos, máig csak két, esetleg három lehetőségét ismerjük az eszmék közvetítésének: a művészi utat (ehhez művésznek), a tudományosat (ehhez tudósnak kell lenni) és a társalgás útját, amelyhez mindössze társaságba kell járni. Mindig meghiúsul a kísérlet, ha a tudós művészetet, vagy ha a művész tudományt próbál csinálni és duplán sikerületlen a kísérlet, mikor művészetet és tudományt egyszerre akar csinálni valaki, aki a jelekből ítélve sem nem tudós, sem nem művész. Ez Neubauer Pál esete. Az okos szerző az írott szó problémáival szemben tehetetlenségében bonyolult szimplifikációkban feneklik meg s mikor rossz lelkiismerettel par excellence regényes eseményekkel akar kárpótolni, valószínűtlen alakjainak valószínűtlen tettei és valószínűtlen szavai csak untatnak. Neubauer Pál veszedelmes dilettáns: a művészi kérdéseket pukkanó petárdákkal keni el, de a félénkebb olvasóval esetleg elhiteti, hogy a durrogás pergőtüzzel azonos. Neubauer Pál semmit sem ért el regényében, amit akart. Nem derül ki, volt-e joga Stüssernek ölni, nem igazolja, hogy a forradalom jó-e, vagy rossz, hogy az emberek jók-e, vagy rosszak és még csak az sem derül ki, hogy olyan emberek, amilyeneket leír, léteznek-e. Ellenben valósággal csodálatos az, hogy könyvében, amelyben jóformán minden megtörténik és amelyben mindenki szerepel, csak pillanatokra tudja az olvasó múló érdeklődését felkelteni. *ja.*

☐ **Lengyel László: Magyar Országgyűlési Almanach.** Pár hónappal ezelőtt hirtelen elhúnyt ujságírótársunk, dr. *Lengyel* László kéziratban hagyta itt élete utolsó nagy munkáját, a *Magyar Országgyűlési Almanachot.* Nem adatok száraz halmazán keresztül mutatta be írásaiban az országgyűlés két házának tagjait, hanem írói megjelenítő erővel készült művészi portrékban vetette papírra képviselők és felsőházi tagok emberi és politikai méltatását. Ezer meg ezer adat köré az írás művészetének erejével húsból és vérből építette fel a magyar politikai élet tényezőinek arcképcsarnokát, amelynek ismerete nélkülözhetetlen mindenki számára, akinek érdeklődése bármilyen érzelmi vagy értelmi rugók által vezéreltetve a közélet felé irányul. *Lengyel* László hagyatékát szerkesztőségi barátai vették gondozásukba, *Vészi* József irányításával sajtó alá rendezték és most kiadták a nagy munkát. Az almanach komoly nyeresége politikai irodalmunknak.

Elindult világtörténelmi szerepének színhelyére India új alkirálya

Milyen feladatokat vállalt Lord Linlithgow a fényűzés és a veszedelmek birodalmában?

London, április.

(A Pesti Napló londoni szerkesztőségétől.)

Néhány nap előtt *karcsú, negyvenötesztendős úr utazott el Londonból.* Számos barátja kísérte a pályaudvarra és búcsút vettek tőle, amint általában búcsúzni szokás valakitől, aki hosszú útra megy. A karcsú úr felesége és vidáman nevetgélő három leánya virágcsokrot szorongatott kezében. Talán ez volt az egyetlen ünnepélyesebb mozzanat ebben az egyszerű elutazásban. A nagy útra induló angol úr, más közönséges halandókhoz hasonlóan keresgélte csomagjait, ujságot vásárolt és azután kihajolva még soká integetett a tengerpart felé robogó vonat ablakából. Így hagyta el Londont lord *Linlithgow*, akinek neve az angol arisztokrácia legjobb nevei közé tartozik, de nem a különösebben ismertek közül való. Hiszen a lord, bár élete két és fél évtizedét közszolgálatban töltötte el és sok fontos küldetésben munkálkodott a brit birodalomért, a nagy nyilvánosság előtt nem sokat szerepelt. A napi politika hírnevet szerző harcaitól távolmaradt, olyan tisztségeket töltött be, melyek bár jelentősebbek sok politikai jellegű állásnál, de a nagy tömeg képzeletét nem igen foglalkoztatják. *A brit világbirodalom távoli országainak mezőgazdasági megszervezésével* foglalkozott, számos nagyipari vállalkozás termelését irányította és különböző tudományos intézmények élén tevékenykedett.

Az „India-bill"

Rövidesen, amikor lord Linlithgow és családja hosszú út után megérkezik *Delhibe*, India fővárosába, *az egyszerű utasból a világ egyik leghatalmasabb — uralkodója lesz.* Időhöz kötött uralkodás, de időtlen világtörténelmi jelentőségében. *Öt esztendeig lord Linlithgow lesz India alkirálya* és mingyárt hozzá is tehetjük, sokkal tovább nem is bírná ki e ragyogó méltóság megpróbáltatásait. Talán túlzottan hat, amikor India alkirályát mint a világ egyik leghatalmasabb uralkodóját említem. Hiszen igaz, hogy nem saját nevében uralkodik India fölött, hanem *csak Budapest körülrajongott velszi hercegét helyettesíti, aki ma VIII. Edvárd néven nemcsak angol király, hanem India császára is.* Öt esztendeig azonban az indiai császár hatalma a *Viceroy of India* kezében egyesül.

Háromszázötven millió ember sorsa és jövője az ő bölcsességétől, tapintatától és erélyétől függ. Így volt ez már elődeinél is, akik között olyan történelmi csengésű nevek szerepelnek, mint Lord *Curzon* és *Reading* márki, az egykori *Rufus Issac* (talán a világ legnagyobb zsidó karrierje), de kétszeresen áll ez az új alkirályra, aki a legkritikusabb időben foglalja el az ázsiai császárság uralkodói trónusát. *Reá vár a nagy feladat, hogy a feudális fejedelemségekből és a gyarmati függőségben álló indiai tartományokból megteremtse a jövő új Indiáját, az önállóság felé fejlődő alkotmányos birodalmat.* Az »*India-bill*«, a mult esztendőben elkeseredett politikai küzdelmek után elfogadott India-törvény, Lord *Linlithgowon* keresztül válik papirosra rögzített paragrafusokból világtörténelmi kihatású élő valósággá. Reá vár, hogy *megteremtse az önkormányzattal rendelkező, közös parlamentben egyesülő új tartományokat, reá vár, hogy a számtalan India-fejedelemséget, melyeknek élén a mesegazdagságú maharádzsák és rádzsák uralkodnak, beforrassza India egységes államéletébe. Lord Linlithgow a világtörténelem egyik leghatalmasabb kísérletének végrehajtója lesz.* A fajok, vallások és kasztok egész Indiát aláaknázó örök ellentétéből, melynek felcsapódó lángjait már nem egyszer tűzbeborították a nagy ázsiai birodalmat, új fejlődést kell kikényszeritenie, neki kell megvetnie a modern India alapjait.

Pompa, gazdagság

Talán már ebből a néhány szóból is kialakul az új alkirályra váró feladat súlya és nagysága. De az európai ember számára még megerőltetőbb *a külső életforma*, melyet ez a páratlan méltóság viselőjére kényszerít. Lord Reading, aki zseniálisan áthidalta alkirálysága politikai nehézségét, a szó szoros értelmében kétségbeesett a mellőzhetetlen pompakifejtés és emberfelettien ragyogó reprezentáció fölött, mely az alkirály kormányzását jellemzi.

India alkirálya tulajdonképpen hatszázhúsz kisebb-nagyobb indiai fejedelem felett uralkodik. Egynéhányat az aranyban duskáló indiai maharádzsák közül megismert Budapest is *A kasmiri, a patialai, a barodai, gvaliori, hyderabadi, mysorei fejedelmek országai kiterjedésben felülmúlják a legtöbb európai államot. Hyderabadnak*, a legnagyobb mohamedán fejedelemségnek tizehárommillió lakója van. Mindezek a távolkeleti uralkodók a legendákat is felülmúló pompa és ragyogás között élnek (ha ugyan nem turistáskodnak szívesebben Európában, mint oly sokan közülük). *Az indiai alkirály tekintélye megköveteli, hogy lehetőleg ne maradjon el az alája tartozó fejedelmek életmódja mögött.*

Igy tehát európai mértékkel mérve *fizetése is óriási. Négyszerannyi, mint amennyit Anglia miniszterelnöke kap.* Évi húszezer font tehát több mint *félmillió pengő.* Külön megtérítést igényelhet reprezentációs költségei egyrészéért is. De mit jelent mindez, amikor *a gazdagabb indiai fejedelmek sok százezer font évi jövedelmet élveznek és a szegényebbek sem igen cserélnének az alkirály bevételeivel.* A legnagyobb méltóság, amit a brit birodalom egyik polgárának adhat, végeredményben az alkirályra súlyos anyagi megterhelést jelent. *Magánvagyonát kell mozgósítania, hogy viselhesse a reája háramló szörnyű költségeket.*

Az alkirály udvara

A delhii Viceroy-Palace, melynek európai építőmestere azon igyekezett, hogy felülmúlja a Kelet minden fényűzőpompáját a maga roppant méreteivel, szertelen diszítésével elrémíti minden új lakóját. Lord Reading szinte beteg lett, mikor be kellett költöznie. Az alkirályt megillető másik palota a »*Lodge*«-nak nevezett *simlai nyárilak* olyanféleképpen hat, mint valami felnagyított skóciai lovagvár. Csakhogy ennek a lovagvárnak ablakai a világ leghatalmasabb he—ségének a *Himalájának mindig hóborította ormaira néznek.*

Lord *Linlithgow* udvartartásával nincs európai udvar, mely vetekedhetne. Nemes indus harcosokból álló testőrségét színarannyal átszőtt skarlátvörös, drágakőgombos egyenruhák burkolják. Gyémántforgós turbánú apródok kuksolnak trónszéke mellett. Hivatalosan sohasem mutatkozhat pompázó kísérete nélkül. Ünnepélyes közlekedési eszköze, *a selyemszőnyegekkel borított elefánthát.* Mint valami földöntúli jelenség, ring az aranykantárzatú óriás állatra ágyazott trónszéken a tömeg feje felett. Miután Keleten minden úrnak sereg szolgája van, *az alkirály nem lehet meg néhányszáz fényes egyenruhájú szolga nélkül.* Több adjutánsa, szárnysegéde van, mint akár az angol királynak. Ha egy-egy várost meglátogat, a koronás uralkodót megillető ágyúlövések dördülnek el tiszteletére. Díszruháját oly gazdag ezüstpaszomány fedi, hogy *az egyenruha nemesfémburkolata megmentette egyszer egy alkirály életét. A merénylő golyója lepattant az ezüstről.* Sehol a világon nem fordul meg annyi vendég, mint az alkirály palotáiban. Lord *Curun*, amikor egyideig Kalkuttában tartott udvart, *egy hónap alatt háromezerötszáz előkelőséget látott vendégül.*

Aranybafoglalt elefántcsont trónusokon foglal helyet az alkirály és felesége a nagy fogadtatásokon. Az alkirályné diadémje *ragyogóbb, mint a királynéi korona.* Azt is meg kell szokniok Lord Linlithgowéknak, hogy *minden lépésüket szolgák kísérik* óriás vörös ernyővel kezükben. Az ernyő Indiában a fejedelmi pompa mellőzhetetlen kelléke.

Mindez a felülmúlhatatlanul ragyogó külsőség azonban *csak az alkirály emberfölöttien nehéz munkáját keretezi.* Fényes polcán végeredményben a brit világbirodalom őrtálló katonája. És ma jobban kell vigyáznia, mint eddig bármikor. *India végtelen határain új veszedelmek leselkednek.* Öt év alatt sok minden megérhet, ami ma még leplezett előkészület. *A bolsevizmus Ázsiát behálózó tervei elsősorban Indiát fenyegetik.* Egyre elszántabban készül Ázsia uralmára a másik nagy vetélytárs is — *Japán.* Lord *Linlithgow* küldetése — világtörténelmi szerep, de három mosolygó fiatal leánya számára csak az ezeregyéjszaka valóra vált meséje...

Ráskay László

„Vissza kell csinálni a forradalmat!"

A szabadság látszat, az egyenlőség csalás, az általános választójog fortély Tardieu szerint, aki új könyvében államreformot sürget A volt francia miniszterelnök éles támadása a parlamentarizmus ellen — Miért mondott le mandátumáról Tardieu?

(Saját tudósítónktól.) A *Pesti Napló* jelezte már, hogy a francia kövélemény milyen nagy érdeklődéssel várja André *Tardieu* új könyvét, melyről már megjelenése előtt bőségesen írtak a francia lapok. Ez az érdeklődés érthető, hiszen *nem volt még példa arra, hogy egy államférfi, aki tizenegyszer volt miniszter és tizenháromszor miniszterelnök s kis megszakításokkal hosszú közéleti pályáján tagja volt a képviselőháznak, egy szép nap lemondjon mandátumáról, de nem azért, hogy visszavonuljon a politikától, hanem ép ellenkezőleg: azért, hogy mandátum nélkül szabadabban és szerinte eredményesebben küzdhessen politikai elveiért.* Ezt tette André Tardieu, aki belforti választóihoz írott levelében röviden kifejtette, milyen okok késztették arra, hogy képviselői megbizatását visszaadva, teljesen függetlenül harcoljon egy új Franciaországért.

»*La révolution à refaire*« a címe Tardieu új könyvének, amely tulajdonkép egy könyvsorozat első kötete. *Öt kötetre tervezi nagy művét Tardieu* és ezekben részletesen fel akarja tárni a francia politika válságának mélyén rejtőző okokat és jelenségeket, s ugyanekkor kifejteni azokat az *érveket*, amelyek szerinte igazolják a francia alkotmány teljes megváltoztatásának szükségességét. *Vissza kell csinálni a forradalmat!* — körülbelül ezt jelenti Tardieu könyvsorozatának gyüjtőcíme, *le kell számolni a nagy francia forradalom hagyományainak minden hazugságával*, mert ezek a hazugságok tartják bénultságban a mai francia életet. A francia forradalom csalásai és ámításai nyomán támadt közéleti atmoszféra a mai ájult helyzetébe züllesztette a francia népet. Tardieu eldobta magától a képviselőséget és a mai megítélés szerint *feláldozta egész politikai karrierjét azért, hogy elveiért harcolhasson.*

Nem sok újat ír könyvsorozatának most megjelent első kötetében Tardieu azokról az okokról, amelyek őt a nagy fordulatra késztették. Számos nyilatkozatában részletesen beszélt már ezekről az okokról. *Inkább széles ecsetkezeléssel a nagy francia forradalom hagyományait teszi kritika és vizsgálat tárgyává* és kemény szavakkal mond ítéletet azokról az eszmékről, melyek az 1789-ben megindult forradalom véráldozataiból születtek. *Százötven év óta a francia nép vezetői — Tardieu szerint — mindent elkövetnek, hogy álmából fel ne ébredjen ez a nép.* Szabadság? *Látszat* Egyenlőség? *Csalás.* Általános választójog? *Fortély*, amely csak arra jó, hogy olyanokat hagyjon érvényesülni, akik a francia nép egytized részét sem képviselik. Különösen ezen az utolsó ponton támadja Tardieu élesen könyvében a francia parlamentarizmust, amely *szolgaságban tartja a népet.* A francia népnek *fel kell szabadulnia a parlamentáris szolgaság alól és nagyszabású alkotmányváltoztatással haladni előre az úton.*

Ridegen és szárazon sorolja fel Tardieu azokat az okokat, amelyek a belforti levél megírására késztették. Egyrészt mint miniszterelnöknek és miniszternek, aki egyaránt jól ismeri a közmunkaügyi, a tengerészetügyi, a belügyi, a földmüvelésügyi, a hadügyi és a külügyi tárca minden legapróbb vonatkozását, bőséges alkalma volt arra, hogy *mélyen belepillantson a mai államigazgatás gépezetébe.* Ez a gépezet teljesen elavult. *Uj gépezetre van szükség.* Másrészt a következő »*megdöbbentő emlékek*« kényszerítették őt az új fordulatra: 1. A háború után *Clemenceau* csúfos kibuktatása és háttérbeszorítása. 2. A radikálisok »politikai gyilkossága«, melynek áldozata 1928-ban *Poincaré* lett. 3. A szenátus eljárása, ahogyan *őt magát 1930-ban »kifüstölték«.* 4. A baloldali pártok ügynökeinek 1932-i agitációja Genfben Franciaország politikája ellen. 5. *Doumergue* előzése 1934-ben.

Tardieu Herriot-t is támadja, aki őt hol »közönséges kondottierenek«, hol »neo-boulangistának« nevezte. De könyvében ő sem riad vissza az erős és szigorú kifejezésektől. »*Demagóg oligarchiának*« nevezi a mai törvényhozást, a végrehajtóhatalmat és a választójogi rendszert. A mai állapot szerinte »*a vak és ostoba despotizmus diadala*«. Tardieu könyvsorozatának első kötete, mely főként börtönnek igyekszik beállítani Franciaországot, nagy fogháznak, melyben a parlamentarizmus bilincsekben tartja a népet, vádirat nemcsak a francia forradalom hagyományai ellen, hnem *az egész mai francia alkotmány ellen.* Súlyos veszedelmeket és tragédiákat jósol arra az esetre, ha nem történik meg az az államreform, melyet ő már évek óta sürget.

GEREVICH Tibor

„Óhajtja a püspöki kar, hogy a Pázmány papnevelde növendékei dr. Gerevich Tibornak, a Lorántffy archaeologia és művészettörténelem tanárának előadásait hallgassák." 1926. okt. 8.

A püspöki kar tanácskozásai. Bp. 1984. 132. p.

ég alig valami, vagy éppen semmi sincs rajtuk.

Ennek megvan a maga tudományos magyarázata, e erre itt most nem térhetek ki, elég, hogy magát a tényt ündnyájan ismerjük. Nos a metszések helyes vezetésével, a túlsűrű beporzások ritkításával már ezen a téren s vannak eredmények. De ez még nem kielégítő. A tavalyi 949-es esztendőben almából hektáronkint 300 mázsa ermett a mlejevkai gyümölcsösökben, de most éppen zért kevesebb lesz a termés. Már pedig arra kell töreedni, hogy a gyümölcstermelésben is valamelyes tervzerűség és állandóság legyen és ez a telep az új fajták, tömegtermelésre alkalmas, ú. n. „standard" fajták itenyésztése mellett ebben az irányban is kísérletezik.

Vetésforgó-rendszerükben, a köztes művelésnél a kapás ertivetemények, tök, uborka, paradicsom, káposzta mellett 48 különböző fűfajta keverékével is kísérleteznek. A füveket és a lucernát természetesen nem a fák alá, anem a sorközökbe vetik. A fák alja teljesen tiszta és llandó művelés alatt áll.

Egy kísérleti területen bemutatták nekünk a trágyáás és műtrágyázás szemmel is látható hatását. A hosszú veken át trágyázott és műtrágyázott fák nagyobbra, atalmasabbra nőttek, lombjuk zöldebb, egészségesebb, allyaik frissebbek, életképesebbek, a termésük össze-

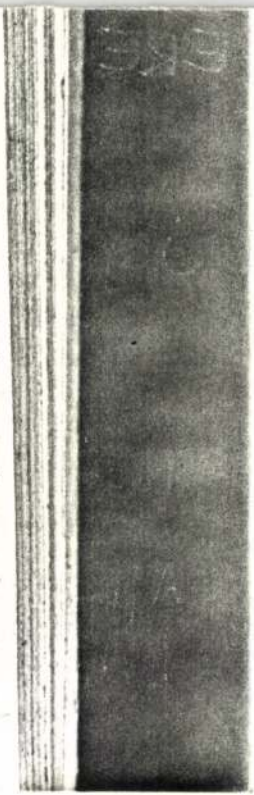

MDK

Gerevich Tibor, egy. tanár

a világhires milanói triennálén magyar szereplés elökészitésére felkért kormánybiztos. /G. a Müemlékek Orsz. Bizottságának elnöke, a Római Magyar Akadémia igazgatója, a Corvin Mátyás Társaság elnöke./

Dr. Ujlaki Andor: A magyar müvészet nagy bemutatkozása XXX Milanóban. Milanó. VII. nagy Nemzetközi Iparmüv. kiáll. Nemzeti Ujság 1940 III. 24.

Gerevich Tibor

Mv 1997

Granasztóiné Györffy Katalin

AZ INTÉZMÉNYES MAGYAR MŰEMLÉKVÉDELEM JUBILEUMA

125 évvel ezelőtt, 1872. április 4-én *Pauler Tivadar* vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte a Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottságának a létrehozását a magyarországi műemlékek megmentése érdekében. Ez a fontos esemény, amely a régóta várt intézményes keretet biztosította a műemlékvédelem számára, több évtizedes előkészítés után következett be. A magyar tudóstársadalom legkiválóbbjai harcoltak az 1820-as évektől azért, hogy a múlt emlékeinek megőrzése, fenntartása ne csak lelkes amatőrök ügye legyen, hanem a törvényhozás támogatásával szervezett formában történjen. A természettudományok gondozására 1841-ben létrehozott Orvosok és Természetvizsgálók Társasága 1844-ben felvette szaktárgyai közé az archeológiát, és 1846-ban a kassai nagygyűlésén, megismerve a kassai műemlékek, elsősorban a Szent Erzsébet-templom romlásnak indult állapotát, felkéréssel fordult a Tudományos Akadémiához, hogy tegyen meg mindent a pusztuló hazai műemlékek megmentése érdekében. Elsősorban *Henszlmann Imre* (1813–1883) – korának egyik legkiemelkedőbb tudósa: orvos, építész, régész, művészettörténész – középkori emlékek iránti elkötelezett lelkesedése mozgósította a társaságot. De *Rómer Flóris* (1815–1889) bencés rendi szerzetes, természettudós, régész, művészettörténész és *Ipolyi Arnold* (1823–1886) pap, néprajztudós és művészettörténész munkássága is, amelynek során egyes vidékek, megyék középkori emlékeit kutatták fel, jelentősen hozzájárult a tudományos közvélemény ér-

Vajdahunyad, vár északnyugati oldala helyreállítás után (Hollenzer és Okos felvétele 1902 körül)

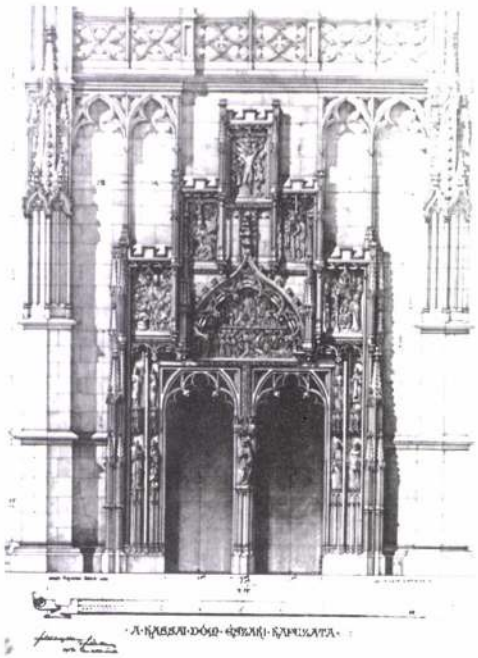

Kassa, Szt. Erzsébet-templom északi kapuzata (Myskovszky Viktor rajza, 1887)

deklődésének felkeltéséhez. Alapító tagjai közül *Arányi Lajos* orvos saját költségén kezdeményezte az 1853-ban leégett vajdahunyadi vár helyreállítását.

A műemlékek és újonnan felfedezett régészeti emlékek fenntartásáért küzdő társaság működésével egy időben, 1853-ban az Osztrák-Magyar Monarchia területén a császárság központi kormányszerveként létrejött a Central-Comission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. A bizottság elsősorban a történeti és művészeti értékkel bíró építészeti alkotások összeírására és osztályozására törekedett, de 1860 után a megváltozott politikai helyzetben a magyarországi emlékekkel már nem foglalkozott. Az Orvosok és Természetvizsgálók Társasága ismételt felhívásainak köszönhető, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1858-ban Archeológiai Bizottmány felállítását határozta el, amelynek egyik legfontosabb feladata a magyar múlt maradványainak számbavétele és megismertetése volt. A bizottmány tagjai között a magyar régészet és művészettörténet „nagy Triász"-át, Henszlmann Imrét, Ipolyi Arnoldot és Rómer Flórist is megtaláljuk, akik mindent megtettek annak érdekében, hogy törvény szülessen a műemlékek védelmére. Törvényjavaslatuk egyelőre nem került megtárgyalásra, de kitartó küzdelmüknek köszönhetően 1872-ben létrejött a Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottsága, amelynek előadója Henszlmann Imre lett, s tagjai között Rómer és Ipolyi mellett felsorakozott Arányi Lajos, *Pulszky Ferenc* (1814–1897) és két építész: *Schulek Frigyes* (1841–1919) és *Steindl Imre* (1839–1902). A bizottság legfontosabb feladatának az ország területén található műemlékek lajstromozását, felvételét tekintette, amelyet csak külső szakemberek és lelkes műemlékvédő személyek bevonásával tudtak megszervezni, akik a szétküldött, sokszorosított felvételi lapokat kitöltötték, s rajzokat, térképeket, később fényképeket mellékeltek. Ezekből a személyekből tevődött össze a bizottság úgynevezett levelező tagsága, amelyet a

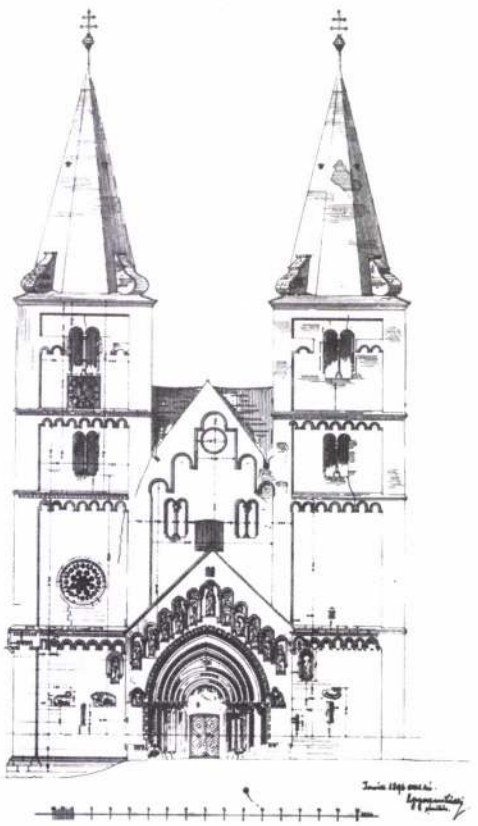

Ják, apátsági templom nyugati homlokzata (Gyalus László rajza, 1896)

Gyulafehérvár, székesegyház-belső (Hollenzer és Okos felvétele)

vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezett ki ötéves időtartamra. A műemlékek számbavétele mellett megindultak a nagy helyreállítási munkák, amelyeknek többsége Schulek Frigyes és Steindl Imre építészek irányítása alatt folyt. Steindl nevéhez fűződik a kassai Szent Erzsébet-templom, a bártfai Szent Egyed-plébániatemplom és a vajdahunyadi vár „stylszerű restaurációja". Schulek a budavári Nagyboldogasszony-templomnál és a visegrádi Salamon-toronynál szintén a purista helyreállítás módszereit alkalmazta, igyekezett az épület középkori formáját visszaállítani, sokszor figyelmen kívül hagyva a megmaradt középkori részleteket.

Henszlmann Imre is szorgalmazta a műemlékek fenntartásáról szóló törvény megalkotását, amelyet kitartásának, valamint *Trefort Agoston* vallás- és közoktatásügyi miniszter támogatásának köszönhetően az Országgyűlés 1881. május 28-án megszavazott. A XXXIX. törvénycikk részletesen intézkedett a műemlékek, azaz „a földben vagy a föld szinén lévő minden olyan építmény és tartozéka, mely történeti- vagy művészeti emlék becsével bír" fenntartásának módjáról, s létrehozta a Műemlékek Országos Bizottságát, amely elődjéhez hasonló szervezeti keretek között működött. Sajnálatos módon vezető személyiségei az 1880-as évek végén meghaltak. Ipolyi, Rómer, Arányi mellett különösen Henszlmann Imre 1888-ban bekövetkezett halála jelentett nagy veszteséget a műemlékvédelem számára.

A műemlékvédő szakemberek első nagy generációjának eltávozása azonban nem járt együtt a nagy lendülettel és lelkesedéssel meginduló tevékenység megszakadásával. *Forster Gyula* (1846–1932) a MOB-nak 1886-tól másodelnöke, majd 1906 és 1922 között elnöke, *Czobor Béla* (1852–1904), majd 1906–1921 között a művészettörténész *Éber László* (1870–1935) előadóként ugyanavval a hatalmas szakmai tudással, elkötelezettséggel és széles látókörrel irányították a hazai műemlékvédelmet, mint elődeik.

A műemléki helyreállítások számát és mélységét meghatározta az akkor is korlátozott állami támogatás nagysága. A század végéig folytatódott a kassai és pécsi székesegyház, a budavári Nagyboldogasszony-templom restaurálása. A pannonhalmi apátság *id. Storno Ferenc* által irányított helyreállítására több szakaszban került sor, de

Budapest, Nagyboldogasszony-templom restaurálás közben

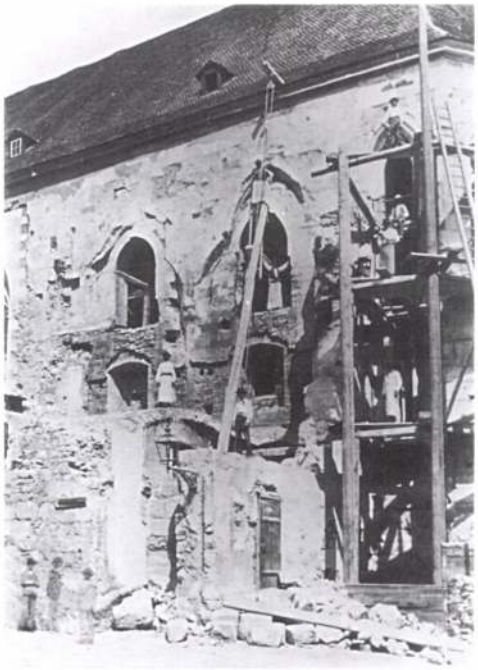

még az 1880-as években is folyt. Ugyancsak Storno tervei alapján állították helyre a körmöcbányai vártemplomot. A 80-as évek végén kezdődött az ócsai református templom *Tandor Ottó* által és a jáki apátsági templom Schulek és *Gyalus László* által irányított helyreállítása, amely a következő század elejére is áthúzódott. Az idősödő Steindl mellett egyre több feladatot kapott tanítványa és purista stílusának követője, *Sztehló Ottó* (1851–1923), aki hosszú évekig töltötte be a bizottság másodépítészi posztját. Nevéhez számos helyreállítás fűződik: a zólyomi vár, a keszthelyi ferences templom, a csütörtökhelyi kápolna, a bártfai városháza stb. *Möller István* (1860–1934) építész is már az 1880-as években bekapcsolódott a bizottság munkájába, átvéve a vajdahunyadi vár hosszan elhúzódó restaurálását, majd a zsámbéki templomrom konzerválása következett, amely visszatérő feladata lesz pályafutása során. Számos jelentős középkori emlékkel foglalkozott: gyulafehérvári székesegyház, kolozsvári ferencrendi zárda refektóriuma, lékai vár stb.

Az első világháború kitörése, majd a magyarság számára oly tragikus trianoni békekötés megszakította azt a lendületet és töret-

Budapest, Nagyboldogasszony-templom déli oldala restaurálás közben

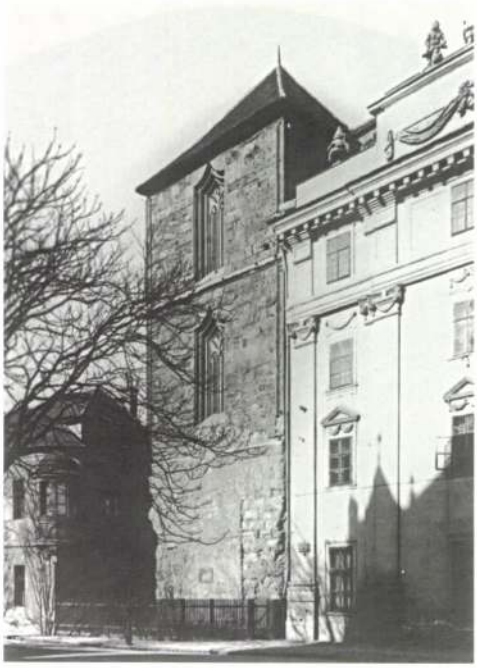

Budapest, Hess András tér, Domonkos-templom tornya

len folyamatot, amely a magyar műemlékvédelmet addig jellemezte. Nehézségek, kudarcok, ma már erősen bírálható helyreállítások természetesen ebben az időszakban is voltak, de különösen az első évtizedeket jellemezte a társadalom széles rétegeinek önzetlen, önkéntes részvétele az emlékek felkutatásában, pusztulásuk megakadályozásában. Tanárok, néptanítók, plébánosok, orvosok, tisztviselők, földbirtokosok, tudósok, politikusok, egyházi emberek tekintették kötelességüknek, hogy felhívják a MOB figyelmét a közvetlen környezetükben lévő értékes emlékekre.

A védendő műemlékek köre lassan bővült. Eleinte csak a középkori és reneszánsz emlékek összeírását szorgalmazták. Az első, teljességre törekvő kb. 4000 műemléket tartalmazó műemlékjegyzéket *Gerecze Péter* állította össze, s meg is jelent a Forster Gyula által szerkesztett Magyarország Műemlékei sorozat második kötetében 1905-ben. A jegyzékben szereplő emlékek közül azonban csak 48 számított okvetlenül fenntartandónak, a törvény védelme csak ezekre vonatkozott. 1916-ban Éber László kezdeményezte újra a fenntartandó műemlékek

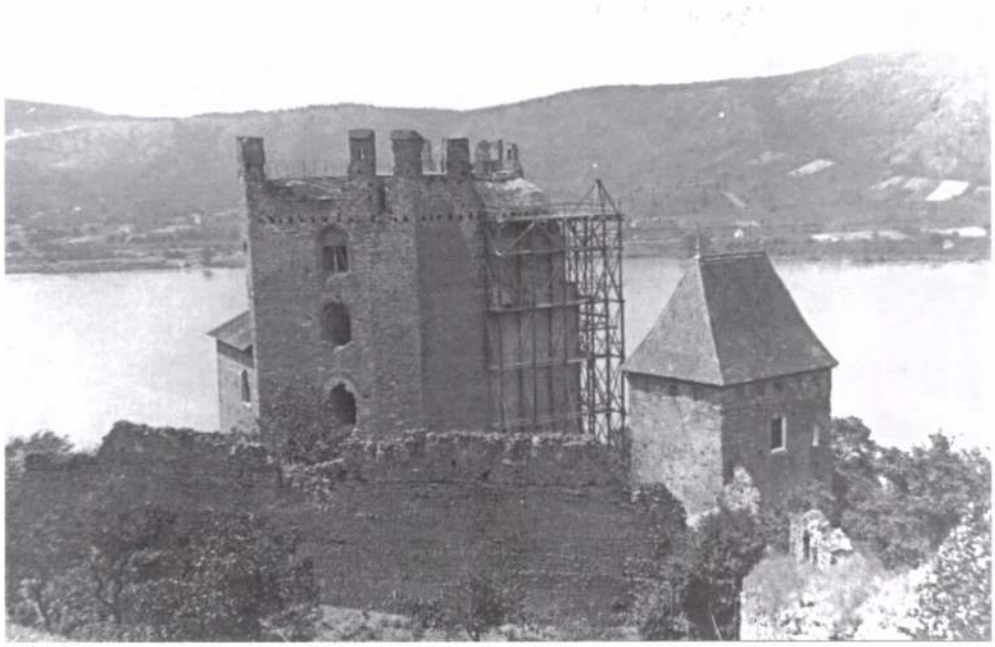

Visegrád, Salamon-torony helyreállítása (Schulek János, 1929)

jegyzékének összeállítását. Az állandó és levelező tagok véleményének kikérése után 703 emléket javasoltak védelemre. Éberhez hasonlóan *Lechner Jenő* is fontosnak tartotta, hogy a legjelentősebb barokk emlékek mellett a XIX. századi építészet emlékei is, elsősorban a nagy kastélyok, középületek, templomok a listára kerüljenek. Lechner volt az, aki 1922-ben Budapest műemlékeinek összeírásával párhuzamosan javaslatot tett az utcaképek, műemlékileg jelentős területek egységes védelmére.

Az első világháborút lezáró trianoni békekötés után az Éber László által összeállított műemlékjegyzék érvényét vesztette, minthogy az egyharmadára csökkent ország elvesztette műemlékeinek legjavát, elsősorban legjelentősebb középkori templomait és várait. Az új viszonyok között új értékrend alakult ki, amely egyre nagyobb figyelmet szentelt a középkori kis, falusi templomoknak, amelyekkel kapcsolatban sokszor felmerült, hogy „művészeti érték becsével nem bírnak". Ebben a korszakban fedezték fel a feldebrői, a tarnaszentmáriai, a rudabányai, a mátraszőllősi, a szentsimoni, a csarodai stb. templomok értékeit, különös tekintettel falképeikre. A legjelentősebb barokk templomok, mint például a pesti Egyetemi és ferences, az egri minorita, a debreceni Szent Anna-templom helyreállítása, a barokk köztéri szobrok, Szentháromságemlékek és kálváriák restaurálása is az 1920-as években indult meg. Folytatódott a visegrádi Salamon-torony és Fellegvár helyreállítása, újra napirendre került az ócsai református templom nyugati tornyainak s a zsámbéki premontrei templomrom kiépítése. De a századvég purista helyreállításaival szemben egyre nagyobb hangsúlyt kap a „konzerválni, nem restaurálni" elv.

Ennek a korszaknak is megvoltak a kiváló szakemberei. A MOB előadója 1922–1934 között *Szőnyi Ottó* művészettörténész, az állandó és levelező tagok között számos kiváló építészt találunk: Möller István, *Lux Kálmán, Schulek János,* Lechner Jenő, *Foerk Ernő, Sándy Gyula, Wälder Gyula* tevékenységét kell kiemelni. A még mindig aktív Möller mellett Lux Kálmán (1880–1961) munkássága a legjelentősebb. A margitszigeti premontrei romok megóvását, a budavári Szent Domonkos-templom tornyának, a türjei premontrei templom nyu-

Esztergom, palotakápolna északi ülőfülkéinek feltárása (1934-es felvétel)

Esztergom, palota, lakótorony feltárása (1934-es felvétel)

gati homlokzatának, a feldebrői, gyöngyöspatai és még számos templom megőrző helyreállítását köszönhetjük neki.

Lux Kálmán és *Gerevich Tibor* (1882–1954) művészettörténész neve jelképezi a Műemlékek Országos Bizottságának utolsó nagy korszakát, az 1934–1945 közötti időszakot. Gerevich Tibort, a kiváló tudóst és kultúrpolitikust 1934-ben a MOB elnökévé nevezték ki. A bizottság átszervezését, korszerű szakhivatallá alakítását tekintette legfontosabb feladatának. Lux Kálmán lett a bizottsági építész, és előadónak a fiatal művészettörténészt, *Genthon Istvánt* (1903–1969) választotta. A műemlékvédelem alapkérdései vetődtek újra fel. Az 1881-ben megalkotott törvény korszerűsítésre szorult, ezért új törvényjavaslatot dolgoztak ki 1942-ben, amely azonban nem került az Országgyűlés elé. Gerevich elképzelése szerint a védettség az ingó emlékekre is kiterjedt volna, amit korábban a MOB részéről, elsősorban Forster már többször kezdeményezett. Először merült fel a műemlékek építészeti és táji környezetének védelme, s a védendő épületek korhatárát is kiterjesztették volna a századfordulóig. Az Európaszerte megváltozott helyreállítási elveket 1931-ben az Athéni Chartában foglalták össze. A hazai gyakorlat is ezekhez alkalmazkodott, törekedve a műemlék eredeti történeti és művészeti értékének megőrzésére, a kiegészítések megkülönböztethető módon való bemutatására. Az 1930-as évek második felében Esztergomban, Visegrádon és Székesfehérváron meginduló nagy ásatások váratlan, a magyar művészettörténet számára egyedülállóan fontos eredményeket hoztak, amelyeknek konzerválásával és építészeti bemutatásával Lux Kálmánt bízták meg, aki munkáinak nagy részét fiával, *Lux Gézával* közösen végezte. A Lux-féle restaurálási módszerek példaértékűek voltak, és több évtizedre meghatározták a műemlék-helyreállítások arculatát. Az esztergomi kápolnában és palotában előkerült falképek restaurálása is az építészettel összhangban, a legkorszerűbb elvek szerint, az olasz *Mauro Pellicioli* irányítása alatt folyt. Ebben a korszakban tártak fel számos jelentős római emléket, többek között a szombathelyi Szent Quirinus-bazilikát, a tác-fövenypusztai római tábort stb.

A Gerevich Tibor által irányított új utakon elinduló, fiatal szakemberekkel

Esztergom, palotakápolna ideiglenes helyreállítása (1935-38)

(Dercsényi Dezső, Gerő László) megerősített bizottság tevékenységét a háború megakasztotta. 1945-ben az ostrom után a MOB még változatlan szervezeti formában újrakezdte működését, s miközben legfontosabb feladata a háborúban súlyosan megsérült vagy romba dőlt műemlékek megmentése volt, nem tudta figyelmen kívül hagyni a műemlékvédelem alapproblémáinak sürgős megoldását. A védendő, vagyis fenntartandó épületek összeírása, új törvénytervezet benyújtása, a MOB műemléki hatósági szerepének biztosítása már 1946-ban napirenden volt. A kezdeményezések azonban kudarcba fulladtak, mert az Elnöki Tanács 1949-ben a 13. számú törvényerejű rendelettel megszüntette a Műemlékek Országos Bizottságát, a műemlékvédelem önálló szervezetét. Ezt követően a műemlékvédelem különböző intézményekhez tartozott, 1949–1953 között a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja, 1953–1956 között egymást követően a Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztálya, az Építészeti Tanács Titkárságának műemléki csoportja, az Országos Építésügyi Hivatal műemléki csoportja,

Feldebrő, altemplom lejáratának feltárása (1934 körül)

Budapest, Nagyboldogasszony-templom déli oldala (1945. április)

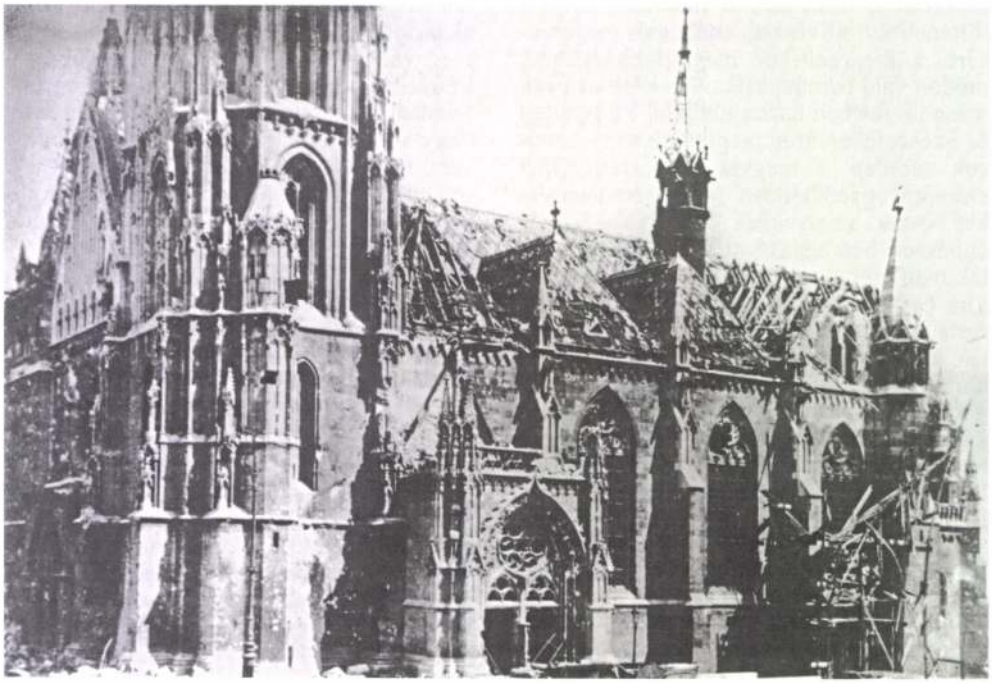

Rádiószózatot intéz a nemzethez Horthy Miklós kormányzó

A Magyar Távirati Iroda jelenti: Vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, vasárnap, délután tizennyolc óra harmine perckor a rádió utján szózatot intéz a magyar nemzethez.

A miniszterelnök a kormányzónál

Darányi Kálmán miniszterelnök szombat délelőtt negyedtizenegy órakor *kihallgatáson* jelent meg *Horthy* Miklós kormányzónál, akinek az *időszerü kormányzati ügyekről* szokásszerüleg jelentést tett. A miniszterelnök kormányzói audienciája után *Imrédy* Béla, *Reményi-Schneller* Lajos és *Röder* Vilmos miniszterekkel tárgyalt a Sándor-palotában. Délben a lengyel kiállitás megtekintésére ment Darányi Kálmán.

Eckhardt Tibor hétfőn beszél a Házban

A választójogi javaslat általános vitájának a Ház hétfői ülésén *Eckhardt* Tibor, a független kisgazdapárt vezére lesz az első szónoka. Eckhardt Tibor mindjárt az ülés kezdetén, délelőtt tiz órakor beszélni fog és előreláthatólag egyórás beszédet mond. A kisgazdapárt vezérének beszédével érdemben véget is ér a választójogi javaslat általános vitája és amennyiben lesz is még kormánypárti szónok, a Ház hétfőn föltétlenül befejezi a javaslat általános tárgyalását és utána nem kétséges, hogy a javaslatot általánosságbn meg is szavazza. Bár a javaslat részletes tárgyalása során közel 200 módositás kerül előterjesztésre, ugy számitanak, hogy a részletes vita is föltétlenül véget ér a jövő hét folyamán. A Ház hétfői ülésére egyébként az összes parlamenti pártok a Házba kérették tagjaikat és igy előreláthatóan egészen rendkivüli nagy érdeklődéssel hallgatják meg a képviselők Eckhardt Tibor fölszólalását.

Eckhardt Tibor egyébként a jövő héten üdülésre az Adria mellé utazik. Husvét után tér vissza és veszi kezébe a kisgazdapárti uj szervezkedés irányitását. A párt addig is tart szervezőgyüléseket, többek közt Egerben, ahol a jövő vasárnap *Soltész* János és *Nagy* Ferenc szólal föl.

Széchenyi György grófkilépett a keresztény pártból

Azok az ellentétek, amelyek *Széchenyi* György gróf és a keresztény párt közt már régebben felmerültek, szombatra Széchenyi György grófnak *a pártból való kilépésével intéződtek el.* Csütörtökön *Zichy* János gróf, a keresztény párt elnöke levelet intézett Széchenyi György grófhoz s a levélben *a párt politikai keretéből való kilépésre kérte fel* Széchenyi Györgyöt. Széchenyi György gróf erre szombaton *válaszlevelet* intézett Zichy János grófhoz. A levél irója hivatkozott Zichy János gróffal folytatott régebbi megbeszélésére, amelyben *Csilléry* András, *Ernszt* Sándor és *Meizler* Károly *visszavonulását, illetve távozását* kivánta. Hangoztatja Széchenyi György gróf, hogy Zichy Nándor haladó konzervativ irányzatát ma is állja, a szélsőségekkel szemben azonban kompromisszumokra nem hajlandó. Hivatkozik arra, hogy „az ellentétek kezdetét a kékkereszt szélsőséges jobboldali agitációja és a városi párt elnökének kilengései okozták: Ernszt Sándor pedig Csilléry mellé állott és igy *a jobbszélsőség felé* tolta el a párt irányát. Nem vagyok hajlandó — irja levelében Széchenyi György gróf — *kalózlobogó* alatt vitorlázni, „keresztény" zászló alatt szélsőjobboldali törekvéseket továbbra is előmozditani. A levél irója végül bejelenti kilépését a pártból, mert „nem vállalhatja a felelősséget lelkiismerete előtt többé azért az irányért, amely felé a párt vezetői törekszenek".

Az OTI felszólitása Matolcsy Mátyáshoz

Az OTI igazgatósága pénteken tartott rendes ülésén többek között *Matolcsy* Mátyás országgyülési képviselő legutóbbi képviselőházi beszédének azzal a megállapitásával is foglalkozott, hogy „az OTI-nál telekspekulációkkal és egyéb spekulációkkal kapcsolatban szörnyü visszaélések voltak s ezekért az igazgatósági tagoknak is vállalniok kell a felelősséget". Annak megállapitásával, hogy az OTI igazgatóságának tagjai *ebbeli működésükért semmiféle bármi néven nevezhető dijazásban nem részesülnek*, az igazgatóság *közérdekünek* tartja az elhangzott képviselői kijelentés *alaposságának* sürgős megvizsgálását, miért is *a nyilvánosság szine előtt felkéri* Matolcsy Mátyás országgyülési képviselőt, hogy *a képviselőházon kivül* hozza nyilvánosságra, *mikor és milyen vagyontárgyakkal összefüggésben* spekulált az OTI és ezekkel az állitólagos spekulációkkal kapcsolatosan *mikor és mimódon fordultak elő visszaélések*, amelyekért az igazgatóság lenne felelős.

Antal István államtitkári kinevezése

A kormányzó az igazságügyminiszter előterjesztésére *Antal* István dr. volt államtitkár, országgyülési képviselőt államtitkárrá kinevezte.

Darányi beszédének visszhangja Párisban

Darányi Kálmán miniszterelnök képviselőházi beszéde jó hatást keltett Párisban. A lapok megállapitják, hogy a miniszterelnök indokolatlannak nyilvánitotta a magyar politikai és gazdasági körökben mutatkozó idegességet.

A *Temps* a miniszterelnök beszédéből kiemeli azt a mondatot, amely szerint a kormány teljes bizalommal tekint az ország jövője elé és le fogja törni a fölforgató elemeket, valamint azokat, akik a mesterségesen előidézett zavarosban akarnának halászni.

A *Journal des Debats* szintén kiemeli, hogy Darányi miniszterelnök bizalommal tekint az ország jövője elé. A lap a beszédet ezzel a cimmel közli: *Darányi megfenyegette a rendzavarókat.*

A miniszterelnök beszédét ismerteti a *Temps*, a *Journal des Debats*, a *Figaro*, a *République* és a *Petit Bleu.*

Felsőházi ülés

A felsőház április 7-én, csütörtökön délelőtt tiz órakor ülést tart a következő napirenddel: 1. Az igazgató bizottság jelentése. 2. A mentelmi bizottság jelentése *Szontagh* Jenő felsőházi tag mentelmi ügyében. 3. A 33-as bizottság jelentése az 1937 julius 1-től december 30-ig terjedő idő alatt kifejtett müködéséről. 4. A kivételes telekkönyvi eljárások egységes szabályozása tárgyában benyujtott javaslat. 5. Az igazságügyi szervezet körébe tartozó rendelkezések tárgyában benyujtott javaslat. 6. A gyakorlati irányu középiskoláról szóló javaslat. 7. A tanitóképzésről szóló javaslat. 8. A pénzügyminiszter jelentése a biztositó magánvállalatok dijtartalékának elhelyezése tárgyában kiadott 4000/1937. M. E. számu rendeletről. 9. A cukor gyártásának és eladásának szabályozása tárgyában Londonban 1937 május 6-án kelt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről szóló javaslat. 10. A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztositásáról szóló javaslat.

Álmodozó szivü magyarok és szálfatermetü bocskoros erdélyi románok egyformán tragikus sorsát irja meg Ignácz Rózsa uj regényében.
DANTE Kötve: P 7.50 Füzve: P 5.80

A kormány külön szervet állit fel a nemzeti közvélemény kialakitására

Politikai körökben elterjedt hirek szerint a kormány olyan szerv, illetve intézmény felállitását tervezi, amely *a nemzeti közvélemény egységes és helyes kialakitását szolgálná.* Ha valahol, hát nálunk és a mai sulyos időkben parancsoló szükség az egységes nemzeti közfelfogás megteremtése ama nagy eszmei zürzavar és üres jelszavak hatásának megszüntetésére, amelyeknek fertőző és romboló hatását nap-nap mellett fájdalmasan tapasztaljuk. De szükséges a magyar nemzeti gondolat és szemlélet kialakitása *szemben* azokkal az *idegen szellemi áramlatokkal*, amelyek minden oldalról ostromolják nemzeti kulturánkat és politikai közéletünket. Mindezeket csakis az erőteljes és éber magyar nemzeti gondolkodás szürőjén keresztül szabad eszmevilágunkba beengedni és abból csupán azt magunkévá tenni, ami teljes összhangban van nemzeti jellemünkkel, lelkünkből fakadt történeti intézményeinkkel, különleges helyzetünkkel és legsajátabb érdekeinkkel. Épp oly kevéssé szabad szellemi gyarmattá sülyednünk, mint eszme-zürzavar kiterjesztését megengednünk, amelynek ködgomolyagában irányt veszthet magyar nemzeti célu tájékozódásunk.

Ilyen közvéleményalakitó és egységesitő intézményt az utóbbi időben számos országban állitottak fel, nem mindig egyetemes nemzeti célok munkálására, hanem föképpen egyoldalu pártpolitikai célok szolgálatára és a szellemi szabadság elnémitására. Példát erre a közelmultban nálunk is találunk, amikor a Károlyi-kormány a forradalmi eszmék terjesztésére külön propagandabizottságot szervezett radikális és marxista vezetés alatt. Viszont a forradalmak után a keresztény nemzeti kormány szükségét látta annak, hogy az elkövetett szellemi fertőzés káros hatásának ellensulyozására és kiküszöbölésére átmenetileg külön propagandaminisztériumot állitson fel Haller István vezetése alatt, amelynek feladata volt az elnyomott keresztény és nemzeti gondolatot jogaiba ujra visszaültetni.

A felállitandó magyar szerv hasznos müködése attól függ, hogy vele milyen cél elérését tüzi maga elé a kormány és hogy annak élére valóban *makulátlan magyar érzéstől, szellemiségtől, történelmi öntudattól és hitvalló keresztény gondolkodástól áthatott egyéneket* helyez. Kivánatos volna, hogy az egységes nemzeti közvélemény kialakitásának nem könnyü és időt igénylő felsőbbrendü feladatán kivül ez a szerv — szerényebb feladatként — közrehatna abban a tekintetben is, hogy a kormányhoz és pártjához közelálló sajtóban valóban a kormány által meghirdetett program és vallott elvek találjanak *állandó* és *következetes* szolgálatra és megszünjék az a *zavart keltő kétértelmüség*, amely a kormány által vallott elvektől, módszerektől *eltérő*, sőt *azzal ellentétben lévő* fölfogásoknak és törekvéseknek hol nyilt, hol a sorok közül kiütköző *támogatásában* nyilvánul meg.

A felsőház közoktatásügyi bizottsága elfogadta a középiskolai oktatás és tanitóképzés reformjavaslatait

A felsőház közoktatásügyi bizottsága szombaton délelőtt tiz órakor *Serédi* Jusztinián biboros hercegprimás elnöklésével ülést tartott, amelyen a gyakorlati irányu középiskoláról, valamint a tanitóképzésről szóló törvényjavaslatokat tárgyalta. Mindkét törvényjavaslatot *Sebes* Ferenc előadó ismertette.

Teleki Pál gróf szólt hozzá elsőnek a javaslathoz. Szerinte a gazdasági középiskoláknak nagy értéke az, hogy a szélesebb és magasabb müveltséget általánosabbá teszik és a szakképzés és a gimnaziális végzés közötti társadalmi ellentéteket letompitják. Rámutatott még, hogy a jobb oktatás legkardinálisabb kérdése, amely egyébiránt pénzügyi kérdés, a kisebb osztályok rendszerére való áttérés, félannyi gyermekkel egy osztályban, mint ma. Végül rámutatott a valláserkölcsi nevelés nagy fontosságára, amelynek nagyobb teret kellene adni és amelyet individualizálni kellene.

Sigmund Elek általában örömmel üdvözli és elfogadja a törvényjavaslatot, melynek célja, hogy a középiskolai ifjuság egy részét a szellemi tudományoktól a gyakorlati pályára terelje.

Kapi Béla evangélikus püspök sajnálattal látja, hogy a középiskolából a tanitóképző akadémiába való bejutás lehetetlenné van téve. Kivánatosnak látná ennek áthidalását. Az egyházak elsőrendü feladata a felekezeti tanitóképzés. Kivánatosnak látná, hogy a törvény e munka kiépitésére lehetőséget adjon. Az iskola-közigazgatásban szintén az egyházi autonómia megörzését kéri.

Steiner Miklós csornai prépost szükségesnek és időszerünek tartja az uj iskolafajok bevezetését. Az életkörülmények lényegesen megváltoztak, szükséges tehát, hogy hivatá-

Ha a bal: akkor nyilván emlegetnek engem és azt a finom uzsonnát, amellyel vendégeimet megkináltam. Még ma is dicséréttel emlegetik azt a remek **Franck**-kávépótlékkal készitett **Kneipp**-malátakávét, — amely oly kitünő volt, pedig csészéje csupán néhány fillérbe került...

A sors kifürkészhetetlen szeszélyei, fordulatai

EGY KISGAZDA, szegény ember, de jó szónok, egy vasárnap annyit beszélt a falubelieknek az osztálysorsjáték intézményéről, hogy összeadtak 28 pengőt és vettek egy sorsjegyet. Mi a véletlen, a sorsjegyen nyertek 20.000 pengőt. Hogy most az egész környéken alig van ember, kinek ne volna sorsjegye, — az természetes...

EGY HIVATALNOK vett egy sorsjegyet. Kellett neki a pénz. Társat vett hozzá, sőt később az egész részét eladta egy barátjának, de kikötötte, hogy nagyobb nyeremény esetén 10%-ot kap. Egy hónappal később a szegény hivatalnok kapott a barátjától 5000 pengőt, mert a sorsjegy nyert 50.000 pengőt.

B. J. FALUSI JEGYZŐ 70.000 koronát nyert, ingatlanirodát nyitott és pár év alatt tönkrement.

K. TISZTVISELŐNŐ évek hosszu sora óta szerelmes volt, de nem tudott férjhez menni. Olvasta az osztálysorsjáték hirdetéseit, elhatározta, hogy vesz egy sorsjegyet. A szerencse istenasszonya meghallgatta imáját és nyert legutóbb 20 000 pengőt. Rövidesen megtörtént az esküvő és ma boldog asszony.

EGY VILLAMOSKALAUZ 120.000 koronát nyert, egy elárverezett birtokot vett a Balaton partján — most is szépen gazdálkodik és áldja az osztálysorsjátékot.

UJPESTEN egy divatárusleány nővérével vett egy sorsjegyet. Kihuzták 300.000 koronával, ingatlant vettek és ma is boldog háztulajdonosok.

EGY PÉNZÜGYŐR nyert 50.000 koronát. Kis házat vett és ma is pontosan szolgálja az államot.

EGY FŐPINCÉR nyert 60.000 koronát, kibérelte a Margitszigeten azt a vendéglőt, hol évekig dolgozott.

EGY RÉSZVÉNYTÁRSASÁG szegény tisztviselője álmodott egy számot, megtudta a Pénzintézeti Központnál, melyik főárusitónál vásárolható meg az a sorsjegyszám. Érdeklődésére azt a felvilágositást kapta, hogy a kivánt szám egy egész sorsjegy. Erre összeállt az egész tisztviselőkar és megvették a sorsjegyet. 30.000 pengőt nyert és igy 12 embert, illetve családot segitett meg Fortuna istenasszony.

HÁROM SZEGÉNY GYÁRI TISZTVISELŐ együtt vett egy sorsjegyet és a várt csoda megtörtént, megnyerték a főnyereményt. Az egyik nőtlen fiatalember most megnősül és önállósitja magát, a másik nyerő menyasszony, most boldog, van kelengye, butor stb. és rövidesen meglesz az esküvő. A harmadik szerencsés férjes asszony, családi házat pesz és kifizeti adósságait.

A BELVÁROSBAN sétált egy külföldi, meglátott egy osztálysorsjegyet, tetszett neki a szám, megvette — és ami a véletlen! Másnap nyert 10.000 pengőt.

EGY TAKARÉKOS KERESKEDŐ évekig játszott egy számmal, pontosan megujitotta mindig sorsjegyét. Később beteg lett, azonban sorsjegyének megujitásáról nem feledkezett meg és 3 nappal az utolsó huzási nap előtt — mikor kihuzták 100.000 pengővel sorsjegyszámát — meghalt és igy gyermekei kaptak meg az óriási összeget.

EGY SOFFŐR nyert 80.000 koronát, autót vett, garaget épittetett és kitünően keres. Évente ezreket ad jótékonycélra és reméli, hogy még fog nyerni az osztálysorsjátékon.

EGY NYUGDIJAS nyert 40.000 pengőt, kifizette adósságait, segélyézte összes rokonait, barátait. Pénzét jól kamatoztatja. Okosan, jól, de takarékosan él. Keres most egy vidéki kis birtokot.

EGY KÜLFÖLDI, ki évek óta játszik az osztálysorsjátékon, nyert 20.000 pengőt. Budapestre jött, egy hónapig itt jól élt, elvásárolta az egész összeget.

EGY SZEGÉNY ASSZONY, kit már gyermekével együtt a lakásából ki akartak tenni, egy nyolcad sorsjeggyel nyert 10.000 pengőt és igy egyszerre megszabadult a további nélkülözésektől.

EGY FODRÁSZ nyert 20.000 pengőt, adósságait kifizette, üzletét megnagyobbitotta és fényesen berendezte.

K. I. TISZTVISELŐNŐ, aki kétszer nyert az osztálysorsjátékon, 80.000 pengőből megvásárolta Szabó Sándorné földbirtokos jászkarajenői ötvenholdas birtokát. A korábbi főnyereményből is vásárolt 20 holdat és emellett házat is épit Nagykőrösön. K. I. legközelebb tartja esküvőjét.

L. Gy.

Luchonban várja sorsát 6000 köztársasági katona is, akiknek a spanyol—francia határon lévő *Cerberébe* kellett volna menniök, hogy onnan visszatérjenek köztársasági területre. A katonák ellenszegültek az utasitásnak és kijelentették, hogy behódolnak *Franco* tábornoknak. A hangulat olyan tulfütött lett, hogy a milicisták zendülésétől lehetett tartani. A francia kormány álláspontja az, hogy minden menekültnek saját tetszésére kell bizni, hová akar visszatérni, nemzeti vagy köztársasági területre.

Franco tábornok elfogadta a fogolycsere tervét

Londonból jelentik: Sir Philipp *Chetwood* tábornok egy angol küldöttség élén rövidesen Spanyolországba utazik, hogy a polgárháboru hadifoglyainak kicserélését vezesse és ellenőrizze. Franco tábornok hozzájárult a fogolycseretervhez és kész az angol cserebizottságot végső döntőbiróul elfogadni. A bizottság költségeit kizárólag az angol kormány fedezi.

Lengyel kiállitás a Mücsarnokban

A lengyel müvészetet külföldön terjesztő társaság (lengyel kezdőbetüsszóval TOSSPO) tiszteletreméltó áldozatkészséggel és nyilván megérezhető irányokfeletti nagylelküséggel ezuttal már majdnem századik nagy külföldi városba látogat el nagyarányu és nagyértékü anyagával, hogy a lengyel müvészetet ismertesse. Lengyelországnak nagyszerü életjogát a leghóditóbb szellemi fegyverekkel bizonyitsa. Megjárták már az öt földrész minden jelentősebb városát, 1927-ben, megalakulásuk évében ellátogattak már Budapestre is. Ezuttal még teljesebben kiépitett, némileg még a magyar közönséghez is alkalmazott anyaggal, mintegy 80 festő, 10 szobrász, 30 grafikus és számos iparmüvész müveivel látogatnak hozzánk, megtöltve a Mücsarnoknak majdnem egész területét.

A kiállitás célja a lengyel müvészetnek s általa a lengyel léleknek müvészettörténeti fejlődésében s minél jellegzetesebben nemzetegyéni alkotásokban való megmutatása. Bemutatják nagyobb vonásaiban a lengyel müvészetnek aránylag nem nagyon régi időkbe, a magyarral körülbelül egyforma távlatokba visszanyuló multját (és itt nem is hivatkoznak a magyar—lengyel multközösségből átlagközönségünk előtt is közismert Mányokyra és Kupeczkyre), aztán a nálunk is hasonló időtájakban kialakult irányokat mutatják be, melyeknek forrásai történeti részükben a magyarral szintén közösek: Bécs, München és Páris iskolái, végül megmutatják kiállitásuk legfőbb részében a háboru után kialakult főbb irányok képviseletét nevekben és müvekben. A közelmultból itt szerepel a mi átlagközönségünk előtt is jólismert *Matejko* két képe: Az oroszok hódolata Báthory István előtt, mely kép a szoborterem egész hátterét betölti, mig Matejkónak a Várnai csatáról festett és iskoláskönyveinkből is jólismert képét Szépmüvészeti Muzeumunk kölcsönözte ide.

A főbenyomás, amely az előttünk tagadhatatlanul aránytalanul ismeretlen nagy nevek és müvek előtt való első végigjárásunk után összegezőn fennmarad: a szintén észak és dél között, München—Páris—Bécs és Olaszország között járó lengyel müvészetnek a mienkénél határozottabban kialakult nemzetegyénisége, sőt önáluk tán igy is inkább merhetjük mondani: faji-egyénisége. (Vagy talán ők is világosabban látják és megállapitják meg ugyanezt mirólunk, inkább mimagunknál?) Mélyen érzik bennük az alighanem szlávközösségi naturalizmusra való hajlamosság még az abstrakciókban is, továbbá a népies elem közvetlenebb volta, amely nemcsak dekorativ müvészetüket gazdagitotta meg, hanem behatolt a születéselőtti fogantatások ihletésébe, a gondolat legelső formálásába is és a kivitelben zavartalanabbul, erőltetés nélkül tudott érvényesülni. A szlávos naturalistahajlam óvhatta talán meg őket az abstrakció mai végletes tultengéseitől, a klasszicizálásban is ez tarthatta meg inkább nemzeti jellegüket. Tanulságos róluk annak látása is, hogy iparmüvészetük mennyire közvetlen kapcsolatban él az anyamüvészetekkel, festészettel és szobrászattal. Végül megérzik a kiállitáson a hosszas elnyomás utáni felszabadulás megindult komolysága, életöröme, rajongó nemzetiessége.

Nem volna sok értelme teremről-teremre haladva neveket és müveket sorolnunk itt fel a látogató közönség figyelmének felhivására, jobban elvégzi ezt helyettünk a lengyelek gondos magyarnyelvü tárgymutatója: Mieczyslaw *Treternak* kitünő bevezető történeti tájékoztatójával, meg a *Magyar müvészet* folyóiratunknak ez alkalommal kiadott áprilisi lengyel száma, melybe *Oltványi-Ártinger* Imre, *Gerevich* Tibor és *Genthon* István irtak közönségünk számára igen hasznavehető ismertető cikkeket. Csak pár csatlakozó benyomásunkat említenők még itt befejezésül. A Mücsarnok cour d'honneurjében igen alkalmasan előre meghatározza a kitünő rendezés a lényeget, amit az egész kiállitás elérni akar, méltóságos nagyszerüséggel töltenek el a *Mehoffer* gót üvegfestménytervezetei, Zolfa *Stryjenska* Husvét-képsorozata a lengyel nemzet megváltói felszabadulásáról (lengyel paraszti Krisztus alakjával), ugyanitt van elhelyezve a lengyel naturalizmust számunkra leginkább éreztető Matejkonak Várnai csatája is. A kabinetek közötti folyosón lenyügöznek Wawel *Dunikowsky*-beli fafejszobrai szinte szilaj jellemző erejükkel. Itt emlitjük meg Zofja *Kaminskának* tisztastilusu famadonnáját és Jan *Szczepkowskynak* kubizmusból kinőtt ugyancsak nyerserejü fenyőfa mélydomborműveit. Meglep *Borowsky, Hannytkiewicz, Lasowsky, Malczewski, Noakowski, Pankiewicz, Pruskowski, Slendzinski* és még számos mü, mig a szobrászati részben lehetetlen nem hivnunk fel a figyelmet *Karny, Kuna, Rzeckiwittig* meglepő alkotásaira. Legteljesebb elismerésünkkel kell adóznunk a mi fejlett és ötletes plakátmüvészetünket is ugyancsak tulszárnyaló lengyel plakátmüvészet friss erejének, megállitó hatásosságának. Közönségünk nagy érdeklődéssel fogja végignézegetni népmüvészeti eredetü szöveteiket, kilim, len és félselyem szőtteseiket és szönyegeiket is.

Mindent egybefoglalva, testvéri hálával és köszönettel tartozunk ezért az áldozatkész és számunkra bizonyára gyümölcsöző kiállitásrendezésért.

B. A.

★

Horthy Miklós kormányzó szombat délben ünnepélyes külsőségek között nyitotta meg a lengyel kiállitást. A megnyitáson megjelent *József* főherceg, *Darányi* Kálmán miniszterelnök, *Széchenyi* Bertalan, a felsőház elnöke, *Orlowszky* budapesti lengyel követ, *Borowski* festőmüvész, a kiállitás rendezője, *Zsindely* és *Wlassich* államtitkárok. *Ugron* Gábor és még nagyszámu előkelőség.

A kormányzót *Orlowski* lengyel követ üdvözölte, mire a kormányzó rövid beszéddel megnyitotta a kiállitást. Beszédében melegen emlékezett meg varsói látogatásának tapasztalatairól, a krakói muzeum csodálatos mükincseiről s a lengyel és magyar nemzetnek a müvészet terén való baráti kézszoritásáról, mely további bensőséges viszonyuknak is köteléke marad. Köszönetét fejezte ki a lengyel köztársaság elnökének a kiállitás legfőbb védnökségéért.

Beszéde végeztével a kormányzó és kisérete végigjárta a kiállitás termeit és a látottakon őszinte elismerő csodálatát fejezte ki.

Véres harcok Leridáért

Bilbaóból jelentik: *Lerida* birtokáért még szombaton is folytak a harcok. Leridától északkeleti, északi és északnyugati irányban a nemzetiek kiterjesztették állásaikat a katalán területen. A lerida—huescai országut a kiindulópontja a további keleti irányu átkarolásnak. Az ellenfél itt is erősen akadályozta a nemzetiek átkelését a csatornán. *A nemzetközi csapatok tagjai közül egyre többen szöknek át a nemzetiekhez*, még pedig olyanok, akiket a köztársaságiak eddig „megbizhatóknak" tartottak.

Aragon tartomány északi részében a nemzetiek eredményesen folytatták a *Pireneusok* Jacatól keletre levő részeinek megtisztitását. A köztársaságiak még ellenállást fejtenek ki a francia határ közelében. A *Pireneusok* vidékén felszabaditott falvakban a nemzetiek bevonulása előtt a köztársaságiak százával gyilkolták le a lakosságot. A meggyilkoltak között *különösen orvosok, papok és a nemzeti érzelmü pártok vezetői voltak nagy számban.*

Moscardo serege, amely Leridától északkeletre folytat hadmüveleteket, szombaton reggel elfoglálta a barbastro—leridai országut és vasutvonal mentén fekvő Almacellas községet. Az utvonalat a nemzeti csapatok most egész hosszában elvágták és a két város között töretlen a nemzetiek arcvonala.

Burgosi jelentés szerint szombaton reggel öt órakor a nemzeti csapatok elfoglalták a tengerparttól negyven kilométerre fekvő *Gandesát. Kétezer fogoly került a nemzetiek kezére.* A navarrai dandár elfoglalta a jelenlegi támadás szinhelyétől északra fekvő Olivant. A kormánycsapatok mielőtt elhagyták *Biescast*, felgyujtották a várost. A nemzetiek elfoglalták a Cinda folyótól keletre Castarlenast, *Puebla de Montét*, a *San Pedro* és *Arriba* hegységeket és öt ágyut, valamint ezer puskát zsákmányoltak. Elfoglalták továbbá Torreladronest, Fatariellát, Villabarcost. A foglyok száma ezer. Tizenkét órakor a nemzeti csapatok ötkilométernyire vannak délre Almacellas előtt.

A köztársasági menekült katonák ellenszegültek a visszaszállitási parancsnak

Párisból jelentik: A *Matin* jelentése szerint péntek este a luchoni pályaudvaron több szerelvényt állitottak össze, hogy *Barcelonába* szállitsák azoknak a menekülteknek az első csoportját, akik a spanyol köztársasági milicia kötelékében harcoltak. Összesen 1900 menekültet készültek felvenni a vonatokra.

sokra való képzésük ezekkel lépést tartson. Jónak tartja, hogy a gyakorlati középiskolákban is lehet érettségit szerezni, mert ezt tartják általában a müvelt ember kellékének. Kiemeli, hogy nagy érdeme a javaslatnak, hogy az összes iskolafajokban alapul vette a vallásos és hazafias nevelés biztositását és tekintettel volt az egyházak autonomiájára is.

Pekár Mihály és *Balogh* Jenő felszólalása után *Glattfelder* Gyula felvilágositást kér arra, vajjon a törvény által megállapitott szám keretein belül az egyházak tanitóképző állitási joga szabadon érvényesül-e? Óhajtja, hogy a miniszter a pedagógiai elgondolását teljes siker koronázza, de meggyőződése, hogy az csak akkor fog bekövetkezni, ha az élet és iskola harmoniája helyreáll s a szakiskolákból kikerülő értékes fiatalság számára megfelelő elhelyezkedési lehetőség kinálkozik majd a gazdasági pályákon.

Ravasz László kéri a minisztertől, hogy akár a végrehajtás során, akár a parlamenti tárgyalásnál észszerü nyilatkozat formájában tegye lehetővé, hogy tanitóképesitő államvizsgára főiskolai tanárok is mehessenek elnökül, valamint olyan egyházi férfiak, akik az egyházi tanügyi igazgatásban végeztek olyan munkát, amelyet a törvény az állami közoktatásügyi igazgatás mezején végzett szolgálatban megkiván.

Serédi Jusztinián örömmel üdvözli a két törvényjavaslatot. Maguk a törvényjavaslatok objektive tökéletesen megfelelnek az általános kivánalmaknak. Az egyházak minden vonatkozásban gondoskodni kivánnak arról, hogy a tanitóképzőkben a magyar hagyományozhoz: a munkaszeretethez és főképpen a valláserkölcsi neveléshez mindenképpen ragaszkodjanak.

Az elhangzott felszólalásokra *Hóman* Bálint kultuszminiszter kimeritő és megnyugtató felvilágositásokat adott s ezután a bizottság mindkét törvényjavaslatot ugy általánosságban, mint részleteiben elfogadta.

Filléres könyvek!

Mezőfi László dr.: Főnök és alkalmazott . . . . . —.80
Kallós György dr: Az uj magánalkalmazotti törvény . . . . . 1.—
Pongrácz Jenő dr.: Az alkalmazottak munkaidejéről . . . . . —.60
Lakbérleti szabályrendelet, Budapest utmutatójával . . . . . —.40
Gerő Ernő dr.: Házasságfelbontó okok 1.—
Vályi Félix dr.: Anglia, Ausztria, Magyarország és a Habsburg-kérdés . —.40
Werkmann Károly dr.: Ottó . . . . —.96
Stern Samu: A zsidókérdés Magyarországon . . . . . —.60
Lendvai István: Katolicizmus és zsidókérdés . . . . . —.40
Klapka István: Vörös ködben . . . —.56
ifj. Roósz József: Kapitalizmus vagy kommunizmus? . . . . . —.50
Mik a legsürgősebb pénzügyi reformok? . . . . . — 20
Ajtay József: Választójogi reform pártközi megegyezés alapján . . . 1.—
Bosnyák Zoltán: Zsidókérdés törvényes rendezése . . . . . —.50
Fehst Hermann: Bolsevizmus és zsidóság . . . . . —.60
Somogyi Ferenc dr.: Zsidójogunk fejlődésének áttekintése . . . . . 1.—
Russ Károly dr.: A kanári . . . . . 1.—
Verebélyi T. dr.: A rákbetegségekről —.80
Kosáryné Réz Lola: Egy lány a sok közül . . . . . 1.—
Bónyi Adorján: Kaland a Rivierán . 1.—
Bokor Malvin: Szülők . . . . . 1.—
Anne Bridge: Diplomaták Pekingben 1.—
Csathó Kálmán: Barátom Bálint . . 1.—
Gosztonyi Ádám: Különös eset . . . 1.—
Abbot: Éjféli halál . . . . . 1.—
Blake: Gyilkosság a tulvilágról . . . 1.—
Child: Köztünk van a gyilkos . . . 1.—
Child: Az emberrabló . . . . . 1.—
Morland: A leopárd utcája . . . . 1.—
Qeen: A kétlelkü Gimball . . . . . 1.—
Rogger: A fekete láda . . . . . 1.—
Sylvester: A halálfejes orchideák . . 1.—
Werner: A Q-csapat . . . . . 1.—
Latimer: Rejtély a halottasházban . 1.—
Robberts: A bosszu utja . . . . . 1.—
Halvany Bertalan: A kinai kérdés története . . . . . —.80
Horner Miklós: A palesztinai kérdés —.80

Beszerezhetők a **Magyarság** könyvosztályában, Budapest, Eskü-ut 6. szám.

A pénz bélyegekben is beküldhető! Vidékre darabonként 8 fillér portó!

Gerevich Tibor

DOKUMENTUM

TELEVÍZIÓS INTERJÚ BOGYAY TAMÁSSAL

„az embernek van egy kenyérkereső szakmája és van egy szakmája..."

26. Bogyay Tamás. (MTV fotó Tóth György)

[Bogyay Tamás a második világháború végétől negyven éven át külföldön élt és dolgozott. Magyar művészettörténész barátaival és kollégáival szorgalmasan levelezett, publikációkat és különnyomatokat cserélt, velük külföldön jártukban és nemzetközi kongresszusokon találkozott. A hazalátogatáshoz szükséges engedélyt azonban sokáig nem kaphatta meg; még 1981-ben, a Magyar Nemzeti Múzeumban a magyar koronáról és koronázási jelvényekről rendezett nemzetközi konferencia alkalmából sem. Hivatalosan először 1985 őszén, a Magyar Tudományos Akadémia vendégeként, a Művészettörténeti Kutatócsoport meghívására térhetett haza. Ezután látogatásai rendszeresekké váltak, jelenléte – különösen tudományos rendezvényeken – úgyszólván magától értetődő. 1988 nyarán, az akkor rendezett Szent István–emlékülés idején budapesti tartózkodását a Magyar Televízió egy, a Szent István–évforduló kapcsán hamarosan sugárzott beszélgetést vett fel vele. A szerkesztő *Ézsiás Anikó*, a rendező *Szakály István* volt, riporterként *Szénási Sándor*, beszélgetőtársként *Marosi Ernő* működött közre. Az alábbiakban – csak a vágatlan felvétel jellege által megkövetelt módosításokkal (ezeket a sajtó alá rendező, *Laczkó Ibolya* végezte) – a beszélgetés szövegét közöljük. A dokumentumnak rendelkezésünkre bocsátásáért a televíziós alkotóknak tartozunk köszönettel.]

– Tudom, hogy német nyelvterületen külön koreográfiája van annak, hogy kit hogyan szólítanak. Ausztriában például mindenki doktor és professzor. Önt hogyan szólíthatjuk?

– Hát elég nehéz kérdés, de hogy úgy mondjam, az Eötvös Kollégiumban az volt a szokás, hogy mindenki tanár úr volt, nem volt különbség, és azt lehet mondani, hogy ez talán énnekem is a legkedvesebb. Mert én sosem voltam professzor, egyetemi katedrán csak vendégszerepeltem, de nem vizsgáztattam. Legfőljebb disszertációkat köllött bírálni, de egyéb közöm az egyetemhez nem volt. Úgyhogy az Eötvös kollégiumi „tanár úr"-ral nagyon meg volnék elégedve.

– Az Eötvös Kollégium egyébként meghatározó volt az életében?

– Hát, azt lehet mondani, hogy a szellemi pályafutásom során talán a legfontosabb.

– És miért?

– Az előzmény is mindig fontos. A kanizsai piaristáknál végeztem, és ami talán a legkülönösebb lehet, hogy a gimnázium és az Eötvös Kollégium között semmiféle törést nem éreztem. Mondjuk, hogy ugyanúgy tanítottak gondolkodni. Mind a kettőben megtanítottak kritikusan gondolkodni minket. Az Eötvös Kollégiumban például az volt az elv, hogy a tanáraink, akik részben már működő egyetemi tanárok voltak, arra tanítottak minket, hogy semmit se fogadjunk el anélkül, hogy magunk le nem ellenőriztük, hogy tényleg igaz-e az, amit ők állítanak.

– Tanár úr esetében ez történeti forráskritikát és részben művészettörténeti forráskritikát jelent.

– Mind a kettőt. Sőt, azt lehet mondani, hogy az egész gondolkodásmódra ez volt a jellemző, hogy az embernek nem szabad tekintélyalapon elfogadni semmit.

– Mondja, Tanár úr, ezzel a gondolkodásmóddal, ezzel az állandó kritikával, kételkedéssel hogyan lehetett megélni a magyar művészettörténet dzsungelében?

– Hát, hogyan lehetett... Meg lehetett élni, de az biztos, hogy nem volt könnyű, mert minden attól függött, hogy kivel áll az ember szemben. Nekem szerencsém volt, hogy olyan professzorom volt, mint Hekler Antal, aki ezt szinte elvárta. Csak egy példát mondok, a disszertációm esetében, melynek a témája azért volt érdekes, mert én az ötletet voltaképp nem a művészettörténetből vettem, hanem Horváth János irodalomtörténeti óráiról. Illetve onnan jött az ötlet, hogy Horváth János, aki olyan kedvesen el tudott monologizálni közben, azt mondta egyszer, hogy érdekes volna megnézni azt, mit jelentett költőnek lenni a középkorban? Akkor nekem eszembe jutott, hogy vajon mit jelentett művésznek lenni a középkorban?[1]

– Az Ön számára pedig az volt a kérdés, hogy mit jelent középkorral foglalkozni a jelenben? Azért gondolom, mert legalábbis az eddigi pályáján voltak ennek hullámzásai. Például mivel kezdett el először foglalkozni, erre miféle reakciók voltak az Ön szakmájában, miféle összecsapások, miféle jellemző konfliktusok voltak?

– Konfliktusokra nem emlékszem. Végeredményben Hekler Antal elfogadta a témát, de nem lelkesedett érte, mert ő akkoriban a magyarországi barokkal foglalkozott.

– Ismerve a művészettörténet kedvenc témáit, tulajdonképpen a koraközépkor nem annyira Hekler iskolájának, mint inkább a párhuzamos tanszék professzorának, Gerevich Tibornak volt a területe. Hogy alakult ez?

– Erre nehéz válaszolni, mert Gerevich eredetileg a keresztény régészet címén kapta meg a tanszéket, és ő azért többet írt, ugye a középkorról. Van neki a nagy munkája a román korról.[2] **Hekler szabadságot adott a tanítványainak, és én ezt azért is akarom hangsúlyozni, mert az az eset történt, hogy én a disszertációmban ellent mondtam Heklernek, és nem említettem meg a nevét. Amikor ő elolvasta a kéziratot, fölszólított; azt mondta, hogy írjam ki a nevét, cáfoljam meg, mert a doktorátuson nem mint tanár és tanítvány, hanem mint egyenrangú felek állunk egymással szemben.**

– Azért ez jó szellem volt, nem?

– Ez szerintem a legszebb lecke volt, amit tőle kaptam. Hekler arról volt nevezetes, hogy ő nem kívánta azt, hogy valaki őneki hízelegjen. Kimarta kíméletlenül például a szemináriumból azokat a hallgatókat, akikben azt látta, nincs komoly érdeklődés, a komoly munka szándéka. Úgyhogy Heklernél sokkal kevesebb doktorátus volt, mint a másiknál.

– Úgy emlékszem – valaki a Hekler–tanítványok közül említette ezt – ennek egyik oka az volt, hogy Heklerhez nem igen lehetett doktorálni önálló forráskutatás, lehetőleg levéltári felfedezések nélkül.

– Tény az, hogy ő – éppen ami a magyarországi barokkot illeti – ráirányította erre a tanítványait. És a barokk olyan terület volt, ahol tényleg nem lehetett levéltári kutatás nélkül akkoriban újat produkálni.

– Lehet, hogy ez az indítás közrejátszik abban, hogy Tanár úr mindmáig történészként is dolgozik? Nehéz is lenne csak művészettörténésznek tekinteni.

– Énnekem az az érzésem, hogy a történeti érdeklődésem még régebbről való, azt lehet mondani, hogy szinte gyerekkori örökség. Sőt, volt idő, amikor például rendkívül érdekelt az archeológia, még gyermekkori játékaimban is, tehát énbennem ez már megvolt, már gimnazista koromban is, a történeti érdeklődés. De a művészeti, az talán, mondjuk onnan jöhetett, hogy ügyesen rajzoltam és megnyertem valami gyerekrajzpályázatot, és akkor fölmerült az a gondolat, hogy festő legyek. De én tudtam, hogy festő nem leszek, mert éreztem, hogy ahhoz olyan elhivatottság kell, olyan szenvedély kell, ami bennem nincs. Tehát hiába rajzolok jól, hiába tanulom meg a mesterséget, nem nekem való pálya, nem is elégítene ki, és éppen azért soha komolyan nem gondoltam arra, hogy képzőművészetire menjek.

– Tanár úr, ebben a nagyon kemény mezőnyben, amelyről beszélt, azért volt egy nagyon jó gárda, nagyon jó kritikai szellem, hogyan sikerült a tanítványi szerepkörből kikerülnie, tehát voltaképpen mi volt az a dolgozattéma, az a tárgy, amivel először érezhette azt, hogy most kibújt a főnöke varázsló–köpenyéből, csinált valami önállót, amely ellentmond annak, amit ő korábban állított?

– Ez az egész – a disszertáció témája – voltaképp művészetszociológia volt, tehát egy olyan, ahol nem az alkotásokról volt szó, hanem arról, hogy az alkotás hogyan jön létre, és ki van az alkotás mögött? Tehát, azt hiszem, nagyon kevés művészettörténeti disszertáció volt, ahova egyáltalán nem kellett kép. Észrevettem, hogy Hekler szívesebben látott volna valami barokk témát, sőt hogy mennyire ez volt az eset, azt később tapasztaltam, amikor én lekerültem a zalaegerszegi tanfelügyelőségre, az első fizetett állásomba, s kaptam tőle egy levelezőlapot: a zalaegerszegi templom monográfiáját minél előbb látni akarom. Sose készült el az a monográfia. Engem a barokk akkor sem vonzott.

– Tanár úr most a Szent István ülésszakra érkezett Budapestre, és ha jól tudom történészként, úgy, mint Szent István egyik legutóbbi monográfusa.[3]

– Ide valóban történészként jöttem. A Szent István monográfiám, hogy úgy mondjam rendelésre készült, elég kicsi, de gazdagon illusztrált könyv volt.

– De hát tegyük hozzá Tanár úr, az igazság kedvéért, ha jól tudom, megelőzte Györffy György könyvét.[4]

– Mondjuk, majdnem együtt, valamivel a Györffy előtt jelent meg. Én tudtam a Györffy munkájáról, de az enyémnek a célja egészen más volt.

– És ki rendelte meg?

– Bécsben akkoriban alakult meg a Szent István emlékbizottság, és ők rendelték meg.

– Miért ír az ember Stephanus Rex címen németül Szent István–monográfiát?

– Bécsben székelt ez a bizottság, és éppen a kívülállók tájékoztatására, de persze a magyaroknak is. A Herold kiadó, azt lehet mondani, egy jó nevű kiadó, habár elég sok probléma volt a könyv körül, ezt el kell mondani, illetve nem szabad elhallgatni, de végeredményben szépen megcsinálták. Technikailag nagyon szép a képanyag. Szőts István volt a képszerkesztő, aki mint filmes, nagyon szépen megoldotta a feladatot, és ővele nagyon jól össze tudtunk dolgozni. A Stephanus Rex éppen azért lett, hogy magyarul és németül is kiadják. Először németül írtam meg és csak utána magyarul, mert ezt már tapasztalom, hogy az embernek nem szabad fordítani, mert akkor rossz lesz a szöveg. És éppen azért, mert magyar az anyanyelvem, tehát azt hagytam másodikra. Magyarul a bekezdések megfelelnek, de a mondatok már nem biztosan.

– Milyen példányszámban jelent ez meg?

– Azt hiszem 1500, vagy ilyenféle. Nem tudom. Általában nyugaton sokkal kisebb példányszámok vannak, mint itt.

– Ehhez adódik természetesen most már a magyar példányszám is.

– Budapesten most már az Ecclesia kiadó kiadja, én éppen azt írtam a válaszomban, hogy itt a Szent István–ülésen lehet aztán a részleteket annyiban megbeszélni, hogy a bécsi kiadásban maradt egy–két hiba, ugye, azokat korrigálni kell, természetesen, és a függeléket, a bibliográfiát egy kicsit modernizálni kell.

– Tanár úr referátuma Szent Istvánról és Szent Adalbertről szól. Ez egy rendkívül izgalmas, azt lehet monani, hogy egy sorsdöntő kérdést tartalmaz, mert tartalmazza István megkeresztelkedésének, világnézetek választóvonalának, kultúrák választóvonalának kérdését. Mi lesz ebben az előadásban?

– Én ezt a témát, ha jól emlékszem 1976-ban egy elég hosszú tanulmányban földolgoztam, mert tudniillik ez a „Stephanus Rex"-nek a mellékterméke volt.[5] Akkor nekem, habár korlátozva volt a terjedelem, de át kellett néznem az egész forrásanyagot, és akkor láttam, hogy itt Adalbert és éppen a keresztelés, bérmálás és a többi probléma körül bizony elég sok a tisztázásra váró kérdés. Azt meg is írtam abban, ahol az egész kutatás történetét áttekintettem, most azt lehet mondani, hogy annak az eredményeit akarom összefoglalni. Azt, ami tapasztalatom szerint még máig se ment át, azt lehet mondani, még a szakkörök tudatába sem, hogy ott a források értelmezése körül milyen hibák történtek. Van például olyan hiba, amit négyszáz év óta kézről–kézre, nemzedékről–nemzedékre adnak.

– Az már lehet, hogy nem is hiba, az már egy valóságos tévedés...

– ... és például ez élt száz évig, ez a tévedés, pedig már a múlt század végén megcáfolták, de még azóta sem vesznek róla tudomást, hogy az a forrásértelmezés képtelenség.

– Tanár Úrnak akkor vannak itthon, az itthoni kollégáival komoly szakmai vitái? Tehát, hogy mondjam, az előadások körül várható egy kis szakmai vihar is?

– Lehetséges, de azért nem hiszem, mert például Györffy már idézi ezt a cikket, de mondjuk úgy, komolyan beledolgozva még nincs, de ő már jelzi a függelékben, hogy ez van. Az volt az érdekes, hogy ismeretlen emberek kértek tőlem különnyomatot Magyarországról, és küldtem is nekik. Viszont még a legújabban megjelent munkákban is, azt lehet mondani, hogy a négyszáz éves tévedés még mindig él.

– Azt tudom, hogy azért korábban voltak vitáik például Dercsényi professzor úrral. Sokat leveleztek és veszekedtek.

– Hogyne...

– Ez már részben művészettörténet–történeti probléma.

– ...és Szent István korának művészettörténete, ő úgy tűnik a magyar művészettörténet–írásnak nagy szívügye...

– Hát igen...

– 1938, 1943, Gerevich Tibor, Dercsényi Dezső[6] nevéhez fűződik a Szent István–kori művészet elképzelése. Tanár úr sokat segített, éppen kritikai szemléletével ennek az összképnek egyfajta módosításában. Ez az összkép nagyon sokszor nem is emlékekre, hanem írott hagyományokra alapul; például Hartvik győri püspök Szent István legendájában nagyon szépen leírja a székesfehérvári bazilikának a szentélyét, a szentély berendezését. Mi erről Tanár Úrnak a véleménye? Menynyire vehetjük szó szerint ezt a leírást?

– Persze, ezek a leírások, a mozaikok és a sok arany edény, táblák, meg minden, bizonyos tekintetben közhelyek is, de az egész biztos, hogy a székesfehérvári bazilikának nagyon gazdagnak kellett lennie. A mozaikokból pár szemecske megvan, de azért, hogy mit ábrázoltak, arról fogalmunk sincs. Nem tudjuk, hogy az oltárok hogyan voltak díszítve, és a liturgikus eszközök milyenek voltak.

– A művészetszociológiai kérdés feltevéséhez nemcsak az tartozik hozzá, hogy milyen volt a művész helyezete a korai középkorban, hanem az is, hogy a mű milyen szerepet töltött be. Tanár úr egyik korai tanulmánya először beszél nemcsak kőtöredékekről, hanem ezeknek a kőtöredékeknek – például a zalavári töredékek esetében – oltárként játszott szerepéről.[7] Honnan támadt ez az ötlet?

– Az ötlet, azt hiszem onnan támadt, hogy amikor olvastam az idevonatkozó irodalmat – és erre nagyon jól emlékszem – Divald Kornélnak volt az az állítása, hogy a nagyváradi székesegyházban, nem tudom hány, de hihetetlen nagy számú szárnyasoltár volt. Akkor döbbentem rá, hogy itt voltaképpen a forrásokat rosszul olvassák, mert amikor a nagyváradi székesegyház oltárai föl vannak sorolva, akkoriban a szárnyasoltárt Európában még nem is ismerték.

– Hiszen azok a szárnyasoltárok, amelyeknek Divald nagy kutatója volt – a felvidéki szárnyasoltárok – mind XV. századiak, XVI. század elejiek.

– Igen. Pontosan ez az eset irányította a figyelmemet arra, hogy meg kell nézni a forrásokat, például éppen Hartvikot.

– Hartvik győri püspöknek a Szent István legendájáról, és ott a székesfehérvári bazilika leírásáról van most szó.

– Igen, hogy mi a realitás ezekben a leírásokban, és a másik oldalon pedig a kőtöredékek, hogy ezeknek mi volt a funkciójuk, hogyan látták őket az akkori emberek, hogyan használták föl.

– Itt egy zalavári kődarabról van szó, ha jól emlékszem ez a szombathelyi múzeumban hevert.

– Igen. Amikor én lementem oda a pincébe, akkor ott hevert a jáki templom kiváltott faragványainak, mit mondjak, az óriási többsége, teljesen rendezetlenül. Egyszer csak megláttam ezt a követ, és nyilvánvaló, hogy ez nem jáki, hogy ez egy egészen más kor. Ránézésre elég piszkos volt, de lehetett látni, hogy ugyanaz a motívum, ami a Szent István koporsón. Ez indított arra voltaképpen, hogy a Szent István koporsóval is elkezdjek foglalkozni.

– Hogyan lehet datálni egy ütött-kopott kőtöredéket, ami ráadásul nem is teljes?

– A datálás volt a könnyebbik probléma, mert világosan kivehető volt a szalagfonat–keretnek a rajza és a technikája is, ahogyan csinálva van, hogy az ugyanaz a technika, ugyanaz a motívum, mint ami a Szent István koporsón is található. Na most ami fontos volt, és ami érdekes volt: hogy kerül az oda, Szombathelyre? Akkor én már ismertem, és Gerevich is közölte a nagy románkori könyvében a zalavári töredéket, ahol ugyanaz a középbizánci jellegű szalagfonat van. Akkor én kővizsgálatot csináltattam, egy kis darabkát letörtem a szombathelyi kőből. Zalaapátiban, az apátság udvarában álltak a zalavári kövek – egy volt osztálytársam volt az igazgató–tanító, az nekem mindegyikből letört egy darabot, és a Műegyetem egyik kőzettanásza megvizsgálta és azt állapította meg, hogy ezek alpesi márvány–, Salzburg vidéki márványtöredékek.

– Ennek van valamiféle jelentősége abból a szempontból, hogy Szent István koporsóját mikorra lehet datálni, hogy ki feküdt benne, hogy az övé volt-e?

– Hát pont a kőanyagnak nincs, mert tudniillik Szent István koporsója aquincumi volt, budai mészkő, de nagyon finom, úgy hogy eléggé érthető, hogy azt a középkori források a Szent István legendákban márvány koporsónak nevezik.

– Időközben Szent István szarkofágjáról be is bizonyították, hogy római szarkofágot faragtak át. Ezzel próbálták magyarázni azt a legendákban található szöveghelyet, hogy sietve kellett eltemetni Szent Istvánt. Időközben azonban kételyek merülek föl a szarkofág és Szent István temetése vagy az ő szentté avatása utáni eltemettetése körül. Tanár úr ezekkel kapcsolatban, az utóbbi időben sokszor foglalt állást...[8]

– Amennyire én a forrásokat átnéztem és próbáltam értelmezni, itt elég sok kérdőjel van. Szóval, a legendáknak az az állítása, hogy Szent Istvánnak a holttestét voltaképpen el kellett rejteni... és az, hogy több évtizeden át pihent... és ahogy leírják a kiemelést... Nem szarkofágból emelik ki, hanem a földből, egy mély sírból, és ez megmagyarázza azt, ami a legendában van, hogy állandóan megtelik vízzel, tudniillik a talajvíz belement. Ennek persze nem tudták magyarázatát adni. Tehát én azon a véleményen vagyok, hogy ez a koporsó tényleg Szent István számára készült, de ebből azután őt egy mély sírba helyezték.

– És azután onnan exhumálták a szentté avatás idején?

– Igen.

– Tanár úr egy nagyon érdekes szituációban és időben tartózkodik most Magyarországon. A Szent István konferenciára érkezett 1988-ban, Szent István évében. De hát Ön megélte Szent István 1938-as évét Magyarországon. Érdekes lenne tudni, hogy akkor miről vitatkoztak a magyar középkorosok, és most mi az, ami vitakérdés?

– Ahogy én emlékszem, akkoriban vita voltaképpen nem volt. Amit akkor Szent Istvánról tudtak, tartottak, azt a nagy három kötetes Szent István emlékkönyvben összefoglalták. Abba kitűnő szakemberek megírták a maguk véleményét, és például az egyik legérdekesebb cikk, a Szent Koronáról Moravcsik Gyulának a cikke, amiben ő már nyíltan rámutatott problémákra, kérdőjelekre.[9] Szóval az akkori szakemberek meglátták a problémákat, de voltaképpen viták nem voltak.

– Vajon ma mindenben elfogadható-e az a kép, amit 1938-ban történészeink Szent István koráról fölvázoltak? Ezt különben azért kérdem, mert Tanár úr is írt Szent István monográfiát...

– Hát persze, hogy ma nagyon sok részletben többet lehet tudni, bár új forrás voltaképp azt hiszem nem is került elő, ellenben nagyon fejlődött a forráskritika, illetve a források értelmezésének a tudománya.

– Hogy áll a dolog ezekkel a forrásokkal, tulajdonképpen az ember nem is érti. Új adatok nem nagyon kerülnek elő. A régiek gondolkoztak volna annyira másképpen, hogy nehéz őket értelmez-

nünk, vagy pedig bennünk van a hiba, hogy évtizedeken át félreértettünk bizonyos dolgokat? Mi az igazság?

– Tényleg úgy áll a dolog, hogy a régiek másként gondolkoztak, és sokszor azt lehet mondani, hogy a mai embernek nehezére esik belehelyezni magát az akkori ember szemléletmódjába. Ezt kell megtanulni, és ezen a téren az utolsó évtizedben a forráskutatás nagyon sokat haladt.

– Voltaképpen az empátiánk nőtt, nem?

– Igen, tudjuk, hogy az akkori fogalmak az akkori embernek mit jelentettek. Mondjuk, hogy szó szerint egészen könnyen lehet fordítani azt a szöveget, de hogy azon fogalom alatt az akkori ember voltaképp mit értett, az persze nem csak egyszerű nyelvi kérdés. Ehhez például ismerni kell az egész akkori liturgiát. Tegyük fel, a szentek legendáinál, vagy akárminél... És mindig kell tudni, hogy azt a szöveget mire szánták.

– Tanár úr voltaképpen azt mondja, hogy folyamatos félreértések vannak a források körül, ugye?

– Vannak. Általában a történettudományra szinte jellemző, hogyha valaki – mondjuk egy népszerű szerző – leírt egy véleményt, ami az ő véleménye volt, akkor ezt az utódok, mint tényt állandóan másolják, generációkon át. De nemcsak a forrásoknál, hanem a történettudományban más területen is nagyon sok ilyen eset van.

– Nem akarok semmiféle oldalvágást tenni, de ez érvényes volt, mondjuk Pauler Gyulára is, aki hát rokona volt önnek.

– Pauler Gyulának is voltak olyan nézetei, éppen Adalbert missziójával kapcsolatban, amelyeket még ma is ismételnek. Holott tény az, hogy akkor ő ott tévedett.

– Szent Adalbert most speciálisan foglalkoztatja a Tanár urat, hiszen előadást fog tartani Szent István és Szent Adalbert kapcsolatáról.

– Igen. A Szent Adalbertről szóló magyar képet részben még ma is, mondjuk Pauler határozza meg. Az érthető, hogy ő akkor miért tekintette jelentéktelennek Szent Adalbert szerepét, mert akkoriban jöttek rá arra, hogy a különböző korú és különböző eredetű források között milyen ellentétek vannak, hogy a Szent István legendák és az egyéb, külföldi források mennyiben nem vágnak össze. Pauler pedig rendkívül kritikus egy valaki volt, szkeptikusan gondolkodott. Tudta azt, hogy minden dolognak meg kell nézni minden oldalát, és akkor abból meg lehet mondani, hogy mi az a minimum, amit tudunk. Szóval túl kevésre becsülte. És azóta kiderült, a források nagyobb részének a vizsgálata során, hogy Szent Adalbertnek mégiscsak sokkal nagyobb volt a szerepe és a jelentősége, mint ahogy több generáción át gondolták.

– Ha jól értem, Tanár úrnak az a véleménye, hogy egy régi szöveg, amelyet mi forrásnak nevezünk, kommentár és jegyzetek nélkül ma már olvashatatlan.

– Hát, a gyakorlatban az.

– Ugye Tanár úr gyakorlata szól itt most, hiszen rendkívül sokat foglalkozik magyar történeti forrásoknak német nyelven való kiadásával. Hallhatnánk erről a tevékenységről?

– Ez úgy kezdődött, hogy egy magyar ember, Iványka Endre volt az, aki a Styria kiadót rávette arra, hogy indítsanak egy sorozatot a bizánci történelem forrásairól.

– Ugyanaz az Iványka Endre ez, aki Gellért Deliberatiójával foglalkozott?

– Avval is foglalkozott, és kiváló bizantinista, a grazi egyetem professzora volt, és a grazi kiadó indította el a bizánci történeti sorozatát, melynek célja az volt, hogy a bizánci történet forrásait a német nyelvű közönség számára közel hozza, megfelelő kommentárokkal. Utána elindították az oszmán történet forrásait, majd a szláv történetírókat is, és az ő gondolata volt, hogy a magyarokat is ki kéne adni. A Styria belement, és akkor Iványka Endre engem ajánlott a kiadónak, hogy szerkesszem ezt a sorozatot, el is vállaltam, és ebből három kötet jelent meg. Az első évben a Szent királyok címmel, amelyik a XI. századra vonatkozó magyar források válogatása volt. Ebben a Szent István legendák, aztán a Gellért legenda, Szent László legenda és a krónikaszerkesztésekből is voltak.

– Nincs ennek valami fordított haszna is? Úgy értem, nekünk is nem lehet valami hasznunk, hogy hozzájuthatunk olyan nyugati forrásokhoz, amelyekről eddig esetleg nem tudtunk? Tehát, hogy amikor Ön ezeket a forrásokat kiadja, kommentálja, értékeli, akkor esetleg talál olyat is, ami Magyarországon nem ismeretes?

– Csak megjegyezném, hogy ez nem az én egyéni munkám volt, mert nekem erre munkatársakat kellett verbuválnom, ezt egy ember nem is tudná megcsinálni, úgyhogy például a Szent kirá-

lyok kötetben dolgozott Bak János, Gabriel Silagi, aki Szent Gellért–szakértő, a Szent István legendákat pedig én kommentáltam.[10]

– Természetesen az illetékes német és osztrák kutatók mindegyik kötetben részt vesznek. A tatárjárás forrásaira gondolok.

– Az utolsó kötet volt a Tatárjárás,[11] amelynek a javarészét egy fiatal német történész dolgozta föl, egy forrást pedig egy fiatal amerikai történész, aki annak a dalmáciai forrásnak a kritikai kiadását készíti elő. Én mindig igyekeztem a legjobb szakértőket megnyerni erre és ez hál' istennek nem is volt olyan nehéz munka. Mert mindegyik szívesen beszállt.

– Már ez a szervező munka is fenntartja az érdeklődést újabb történészgenerációkban is a magyar történelem kérdése iránt.

– Hát, mondjuk, ezt reméljük. De sajnos a Styria az összes sorozatot beszüntette. Úgy látszik, kicsit talán túlméretezték. A bizánci sorozat nagyon jól bevált, de annak megvan a szűk, nemzetközi közönsége. Ellenben azután utoljára a románokat csinálták. Szóval az volt a vége, hogy valami huszonnyolcezer példányuk volt a raktáron.

– Körülbelül hány ezer volt az eladatlan magyar könyv?

– Hát a magyar sorozat azért ment, de, mondjuk, nem lett bestseller. Azért minden évben eladtak valamennyit, főleg az egyetemeken.

– Miért vállalták el Párizsban, Londonban, Tókióban, nem tudom én, ahol Ön járt, ezek a külföldi szakértők, hogy együttműködnek önnel egy ilyen szűk területen?

– Hát pont az volt a területük...

– Na de Magyarország?

– Miért? Hát sokkal többen vannak külföldön, akikről azt lehet mondani, hogy a magyar történelemmel foglalkoznak, mint itt esetleg sejtik. És az az érdekes, hogy olyanok is, akiknek egyébként semmi közük a magyarsághoz, akik azért tanulnak meg magyarul, hogy tudjanak evvel foglalkozni. Hát, a tudós, a történész egy kicsit olyan furcsa fajta. Ezeknek is vannak bogaraik. Hát ezekről a történészekről, akiknek, azt lehet mondani, hogy a bogaruk a magyar történelem, magam is szeretném tudni, hogy mi indította el őket, de eddig még nem jöttem rá...

– Pusztán szakmai érdeklődés...

– Pusztán szakmai érdeklődés, és úgy általában azt lehet mondani, a legtöbb tudományban mindig van, hogy az illető valamit keres, valamit meg akar fejteni és pont azért, mert a magyarság Európában egy olyan különleges színfolt, hát őket ez érdekli és hát éppen a tatárjárás–kötetet feldolgozó két munkatárs, az egyik westfáliai, aki tisztára privát érdeklődésből...

– Hát őket soha nem fenyegették a tatárok.

– Soha nem fenyegették, és Hans Gerd Göckenjan kitűnő munkát írt, ez volt a disszertációja, a középkori magyar katonai segédnépekről és határőrökről.

– Nagyon jó hallani Tanár úrtól ezekről a nemzetközi kutatásokról, amelyeknek eredményei hellyel–közzel elérkeznek a magyar történettudósok tudatába, könyvtárainkba is. De vajon hatnak-e ezek a külföldön élő magyarság tudatára? Mennyi jut el hozzájuk ebből?

– Hát az igazat megvallva, ugye, erről énnekem az az egyéni véleményem és benyomásom, hogy a külföldön élő magyarságnak nagyon kis rétege érdeklődik ezek iránt. És, hogy nem is foglalkoztatja őket.

– Viszont mi úgy vesszük észre, hogy nagyon határozott történeti tudata van a külföldön élő magyarságnak. Honnan táplálkozik ez?

– Hát, mondjuk, nem mindig a legjobb forrásokból, az a benyomásom...

– Nekem még ráadásul az is a benyomásom, hogy saját forrásból táplálkozik, szerintem az az időpont áll meg bennük, amikor eljöttek az országból és nyilván annak az érzelmi kötődését, az akkori érzelmi hullámokat, viharokat őrzik meg magukban. Sajnos, a történettudomány is úgy jár ezzel – a középkor–tudomány is, mint bármiféle tudomány – hogy átpolitizálódik. És innen ered egy borzasztó rossz kérdés, de föl kell tennem: mi a haszna mindennek a jelenben? Hogy a jelen hogyan befolyásolja ennek a történettudománynak az alakulását, az elfogultságait, vagy az elfogulatlanságait.

– Hát az egészen biztos, hogy meghatározó tényező az, mikor jöttek el, de hát ez nem új jelenség, ez már a múlt századi kivándorlóknál is így volt, és például, hogyha megnézzük az amerikai magyar sajtót, az egész tipográfia, minden, sokszor múlt század végi, és ez öröklődik. Amennyire én látom, itt egy sajátságos, pszichológiai probléma van, ami mindig megvan azoknál, akik idegen

környezetbe kerülnek, ha nem találják meg az egzisztenciájukat igazán, akkor valami kisebbségi érzetük van, és azt megpróbálják túlkompenzálni.

– Arra gondoltam, hogy nyilván ezeknek az embereknek nem tényekre van szükségük, hanem érzelemre. És amikor a történettudomány fejlődik, és eljutott ebbe a szakaszába, amikor részletekkel foglalkozik, amikor egyre objektívebb lesz, azt hiszem, akkor lesz érdekes módon egyre idegenebb bizonyos emberek számára.

– Ezzel a problémával idehaza is sokat viaskodunk, különösen az utóbbi időben, nemcsak történészek, művészettörténészek is. Arra a sokféle vitára gondolok, amit Tanár úr nagyon jól ismer, hiszen a legkitűnőbben tudja bibliográfiailag áttekinteni ezt a területet, ami a hazatért magyar korona körül bontakozott ki a köztudatban, a népszerű történetírásban; s ami tulajdonképpen a kutatásoknak egy nagyon éles kiritkájával is együtt jár a közvélemény oldaláról, vagy a közvéleményre hivatkozva. Ezek nagyon sokszor úgy éleződnek ki, hogy van egy hivatalos kutatás amelyik elhanyagolja az „objektív" vizsgálatokat. Helyette tulajdonképpen olyan „elfogulatlan" emberekre van szükség, akik ezeket a kutatásokat most rögtön elölről elkezdik és végrehajtják. Mi a véleménye Tanár úrnak ezekről a koronával kapcsolatos kérdésekről?

– Hát erről a véleményem az, hogy az a bizonyos ma népszerű irány az, melyet én egy cikkemben, egy megjegyzésemben úgy jellemeztem, hogy vak vezet világtalanokat vakvágányon. A korona rendkívül összetett probléma, egyrészt, mint műtárgy, másrészről hihetetlen történelmi szerepet játszott a magyar történelemben. Semmiféle más uralkodói jelvénynek, azt hiszem, hogy a világtörténelemben nem jutott olyan szerep, mint a magyar szent koronának. Tehát ehhez csakis úgy szabad hozzányúlni, hogy ha valaki minden oldalát megnézi a problémának.

– Tanár úr tehát azt mondja, hogy az ötvösök könyve[12], vizsgálatai, megállapításai, hogy mondjam finoman, nem összetettek, nem eléggé differenciáltan közelítettek a dologhoz?

– Hát azt lehet mondani, hogy ha fizikailag vesszük, tizedmilimétereket is mértek talán, ellenben azt lehet mondani, a mellékmondatokból kiderül az, hogy őnáluk sokszor előbb volt meg az eredmény, mint voltaképp a vizsgálat. Hogy ők kerestek bizonyítékokat...

– Tanár úr most arra az aránytendszerre gondol, amit sok rajzon szemléltettek?

– Mondjuk, az is. Például, olyan matematikai műveleteket tételeznek föl a középkori ötvös munkájánál, amiről az illetőnek halvány sejtelme sem volt. Hát ugye, az nem tudott négyzetgyököt vonni, vagy köbre emelni, vagy ilyet. Esze ágában sem volt...

– Ha jól emlékszem, az egyik örökös érv a Fibonacci-féle számsor. Annak az ismerete sokkal későbbi.

– Az én véleményem körülbelül az, amit Kovács Éva és Lovag Zsuzsa már megírtak[13], amit lehet tudni, és amit, azt lehet mondani, meg kell látnia mindenkinek, akinek van jó szeme, és akinek van bizonyos stílusérzéke, tehát nemcsak az anyagot látja, hanem a formát is. Mert például az ötvösöknél olvasni olyanokat, hogy nincs bebizonyítva, hogy az alsó rész bizánci lenne.

– Szeretnek egy „Geobitzás" névvel és az uralkodókat ábrázoló zománclemezeknek a különválasztásával játszadozni. Moravcsik Gyulának mondanak ellent, ha jól tudom.

– Az lehet mondani, fogalmuk sincs a középkori görög filozófiáról és a bizánci történelemről. Sőt, azt lehet mondani, hogy sokszor hihetetlen hibákat követnek el a technikai vonalon. Például egyet mondok: nagyon jól meg van írva Csomor Lajosnak a könyve, amit a Vay Ádám Múzeum adott ki. A tizenhetedik oldalon avval kezdi, hogy ezeknek a pártadíszeknek, a korona alsó részén, a technikája az úgynevezett transzlucid zománc. Ez az első lépés az ő okoskodásában és bizonyításában. Utána megállapítja, hogy a franciaországi Conques-i apátság kincstárában őrzött Pipin-bursa hun hatást, vagy avar mintákat követ, s ott is transzlucid zománc van. Ebből derül ki, hogy nem tudja, mi a transzlucid zománc.

– A korona ötvösségtechnikai kérdései, vizsgálatai, azzal a kimondott szándékkal indultak meg, hogy a korona egységét, a korai, lehetőleg X. századi jellegét bizonyítsák. Tanár úrnak tudom, határozott véleménye van. Össze lehetne foglalni ennek a lényeges elemeit? Mi az, amit ma biztosan tudunk a korona történetéről?

– Az alsó rész bizánci. Ez biztos. Minden kísérlet eddig, ami azt akarta bizonyítani, hogy a három uralkodó–kép, a szentek és Krisztus képe nem egykorúak, hát bizony, csütörtököt mondott.

– Eddig a kutatás I. Géza király uralkodásának éveivel próbálta meg egyezteteni a bizánci történelem ismert dátumait. Moravcsik Gyulának például ez a kiinduló pontja. Újabban ennél még szűkebb időhatárok javaslatai merültek fel.

– **Raimund Kerbl javaslata, hogy I. Géza mellett voltaképpen Dukasz Mihály császár illetve társuralkodójának személye az igazán kordöntő.**[14] **Csak KON van rövidítve. Ez lehet Konstantinos és Konstatios is. Vajay Szabolcs véleménye szerint, ami nagyon valószínűnek látszik, ez Dukasz Mihálynak a testvére lehet, aki csak egészen rövid ideig, körülbelül nyolc hónapig volt uralmon.**[15]

– 1067-ben.

– **Tehát ebből az következik, hogy az egész dísz voltaképp bizánci politikai propaganda, Géza trónigényének támogatására. Tehát akkor még nem király, de Bizánc már, azt lehet mondani, hogy elismeri az ő igényét a magyar királyságra.**

– Ez tehát az úgynevezett korona graeca, a korona alsórésze. A felső rész ezek szerint mindenképpen külön állt. Mi lehetett ez a darab?

– **Hát ez az, amit lehet, hogy biztosan soha nem fogunk megtudni. Itt csak valószínűségeket lehet mérlegelni. Szóval az a föltevés, hogy ez eredetileg teljesen lapos lett volna. Csak, hát, úgy látszik, ma már ez így nem tartható, de az biztos, hogy sokat szenvedett az a tárgy.**

– Mindenekelőtt nagyobbnak kellett lennie, hiszen csak nyolc apostol van rajta.

– **Persze, próbálták ezt is magyarázni azzal, hogy ez szándékos, de itt is még olyan, részben technikai vizsgálatokra lenne szükség, amelyeket elfogulatlanabbul végeznének, mint, ahogy az ötvösök csinálták.**

– Bocsánat, Tanár úr, azért egy dolgot mondjunk meg, hogy az ötvösök kihívása nélkül egy csomó részletkérdésre nem derült volna fény, szóval ennyiben azért ezt adjuk meg nekik, mert hát az ilyen kihívásokra önöknek és a tudománynak nagy szüksége van. Nem biztos, hogy igazuk van, de hát önök is, ne haragudjon, elmulasztottak egy csomó kérdést megvizsgálni.

– **Erre én azt mondanám, hogy Csomor Lajos a könyvében a mottót tőlem vette. Ez az a bizonyos '81-es, el nem hangzott előadás vége volt.**

– 1981-ben tudniillik a hazatért koronázási jelvényekről első ízben a Nemzeti Múzeum és a korona kutatásával foglalkozó bizottság által szervezett nemzetközi konferencián tárgyaltak. Ennek a konferenciának a kiadott anyagában Tanár Úr tekintette át a koronával kapcsolatos eddigi elméleteket.[16] Úgy tűnik, éppen a korona kutatásában kezdünk elfelejtkezni Deér József nevéről, aki mégiscsak a kutatástörténet egyik legjelentősebb figurája. Tanár úr ismerte is Deér Józsefet.[17]

– **Nagyon jól ismertem. Énnekem is az a véleményem, hogy az ő könyve nem csak terjedelmileg a legnagyobb mű, de annak, aki a koronával foglalkozik, nemcsak történetileg, hanem technikailag is, ezt a könyvet ismernie kell. Azt lehet mondani, a legapróbb részletét is, jegyzetét is el kell olvasnia, mert soha még senki olyan alaposan nem foglalta össze a koronára vonatkozókat. 1966-ban jelent meg. Más kérdés az, hogy ő egy olyan elméletet állított fel, ami vitatható, illetve amit én sem hiszek.**

– Ez tulajdonképpen a két rész egyesítésére vonatkozik.

– **Igen, csak arra, hogy a két részt mikor egyesítették.**

– Hadd lépjek ki a szakmai részletekből, persze könnyű nekem. Az érdekelne, hogy a Tanár úr érdeklődését mi tartotta meg a magyar középkor iránt. Szóval, rendben van, hogy az ember művészettörténész és történész, de hát nyugaton él, és azért kutatni való is van bőven, ami nem Magyarországra vonatkozik. Mi ez a – nem is tudom – mánia, ami megtartja önt nekünk is egy kicsit?

– **Hát én ezt nem nevezném mániának, mert először is volt egy időszak, a háború utáni évek, amikor azt lehet mondani, hogy a külföld és Magyarország közötti voltaképpeni kapcsolat, kulturális, szellemi, tudományos kapcsolat majdnem, hogy nulla volt. Viszont azt tapasztaltam, hogy megvan az igény. Szóval, ők akarnak tudni valamit a magyarokról, és azt lehet mondani, az új nemzedék, akik éppen akkor jöttek vissza a frontról, olyan élettapasztalatot szerzett, hogy sokkal elfogulatlanabbul nézte a dolgokat. Ők örültek, ha van valaki, aki a kérdéseikre választ tud adni.**

– Ez kétoldalú volt. Amennyire én át tudom tekinteni a tevékenységét, Tanár úr volt az, aki évtizedeken keresztül a magyar kutatásnak az eredményeit első kézből ismertette a nemzetközi folyóiratokban recenziók formájában, és számos lexikont látott el magyar anyaggal, magyar kutatási eredményekkel. Ha jól emlékszem, Magyarországon ugyanazon a kutatási területen tevékenykedett Dercsényi Dezső, akivel évtizedeken keresztül a legszorosabb volt az együttműködés, egymás kritizálása, egymás munkájára való reagálás.[18] Ennek egyik nagyon szép terülte volt a már emlegetett, Jákkal kapcsolatos számos vita.

– Igen. Dercsényi Dezsővel a baráti kapcsolatom már az egyetemen kezdődött végeredményben, és nekem nagyon kedves emlékem az, hogy a Kultuszminisztériumban műemléki referens voltam egy ideig. Ez volt az utolsó magyarországi tisztségem, és akkor a Műemlékek Országos Bizottságának Dercsényi volt a vezetője. Akkor olyan prímán együttműködtünk, mint talán még soha, persze véleménykülönbségek voltak. Pont Zalavárral kezdődött, amikor ő Zalaváron a Radnóti Aladár által kiásott récéskúti bazilikát a salzburgi érsek által építtetett Szent Adorján templommal azonosította, én ezt nem tudtam elfogadni.[19] Akkor már Zalavár különben is a bizonyos oltártöredék miatt érdekelt, s ekkor kezdett a történeti része még sokkal erősebben érdekelni, és ebből egy csomó cikk született. A Karoling-kor akkor kezdett el igazán foglalkoztatni.[20]

– Éppen Bogyay Tamás volt az, aki 1943-ban már megírta mindazt, amit ma tudunk, vagy amit ma esetleg árnyalhatunk Jákkal kapcsolatban. Ják, bármennyire közismert műemléke a magyar román kornak, a legelhanyagoltabb emlékek közé tartozik. Bogyay Tamás hogyan kapcsolódott be Ják kutatásába?

– Hát ez érdekes. Azt lehet mondani, szinte véletlen volt. Megismerkedtem Pável Ágostonnal, aki Szombathelyen volt reálgimnáziumi tanár, rendkívül jó néprajzos és szenvedélyes szülőföldkutató. Ő szerkesztette, és ő is adta ki – voltaképp honnan szerezte a pénzt, nem is tudom – a Vasi Szemle című rendkívül színvonalas szombathelyi folyóiratot, amit aztán Dunántúli Szemlévé bővített. Az ő gondolata volt az, hogy Jákról kellene valami komoly dolgot csinálni. Én akkoriban inkább a XII. századdal foglalkoztam. Zalaegerszegen éltem, avval a környékkel könnyű volt foglalkoznom, de Ják is, mint általában minden középkori és románkori dolog, érdekelt és ő fölvetette az ötletet. Hát erre azt mondtam, jó. Én benne vagyok, menjünk neki. Azt mondta ő vállalja a kiadást. És akkor engem közben fölhelyeztek a minisztériumba, úgyhogy aztán már onnan jártam le hétvégenként Jákra és Szombathelyre. Akkor kellett a múzeum pincéjét átkutatni. A feladat elég nehéz volt, mert azt mondta, hogy nem lehet szó tudományos monográfiáról, ami csak a szakembereknek szól. Olyan valamit kell csinálni, amit a nagyközönség is használhat vezetőnek. Megpróbáltam ezt a két szempontot egyesíteni, valahogy összhangba hozni azáltal, hogy nagybetűs és apróbetűs részekre osztottam. A nagybetűs elég az idegenvezetésre, az apróbetűst olvassa el az, aki szakszempontból érdeklődik.[21]

– Ezek az apróbetűs részek azután tovább foglalkoztatták Tanár Urat, hiszen – már Németországban – egyrészt egy disszertánsnak, Ingeborg Hoefelmayr-Straubénak adott nagyon lényeges útmutatást a magyarországi román korral kapcsolatos kutatáshoz, másrészt a háború utáni művészettörténeti élet első nagy kongresszusain éppen Jákkal és az úgynevezett normann invázióval kapcsolatos tételeket bírálta.

– Ingeborg Hoefelmayr-Straube disszertációja még Magyarországon indult el, tudniillik az ifjú hölgy itt érettségizett a német birodalmi gimnáziumban és magyarul alig tudott valamit. Viszont beiratkozott a pesti egyetemre, és akkoriban itt volt vendégtanár Friedrich Gerke, a berlini egyetem professzora, akit Hekler halála után, az ő tanszékére hívtak. Nagyon jó ókeresztény régész volt és műtörténész.

– A sümegi Maulbertsch freskókról írt nagyon szép monográfiát.[22]

– Igen, én vittem át Sümegre annakidején és utána badacsonyi borral megitattuk. Szóval az eredmény kijött a könyvben, és amikor Hoefelmayr-Straube beiratkozott, Gerke mondta nekem, hogy a lánynak nagyon jó dekoratív érzéke van. Azt mondta, hogy nagyon jó szeme van, és proponáljak neki valami témát. És akkor én adtam neki az ötletet: mi lenne, ha földolgozná a normann ornamentikát Magyarországon? Persze, ő kapott rajta. Közben, mivel német állampolgár volt, a háború végén kikerült Bécsbe és Sedlmayr tanítványa lett. Hans Sedlmayr, aki magyar vonatkozásban is érdekes, mert magyar állampolgárnak született Burgenlandban, és haláláig jól beszélt magyarul...

– Többek közt Ferenczy Béni barátja volt a húszas évek végén.

– Az is. Hoefelmayr-Straube vitte magával a témát, de onnan is menekülniük kellett a szüleivel Svájcba. A zürichi egyetemre került, és az ottani professzor azt mondta, hogy igaz, hogy ehhez nem értek, de a téma érdekes, hát írjon. Úgyhogy, végül Zürichben készült el a Normann ornamentika Magyarországon című disszertáció, Ják és a normann ornamentika.[23] Ebben az időben állandó levelezésben álltunk. Rajtam kívül a másik segítője Csemegi volt.

– Csemegi József kitűnő építészet–kutatónk volt. Húsz éve éppen, hogy meghalt. Tanár úr, úgy hiszem, nagyon korán megismerte.

– Korán megismertem, még az egyetemi évek alatt, vagyis hát amikor én díjtalan gyakornok voltam a doktorátus után, és ő is akkoriban végzett a Műegyetemen, és bejárt Heklerhez, azután írt is az Archaeológiai Értesítőbe, mert Hekler annak a szerkesztője volt. Onnan eredt az ismeretségünk és én valahogy megérztem, hogy nekem nagyon jó lesz egy ilyen barát, aki ért a technikai dolgokhoz. Ahogy engem érdekelt az a disszertációmból, hogy voltaképp mi a társadalmi háttere annak, akit ma művésznek nevezünk, de éppen úgy érdekelt az, hogy hogyan jön létre az a műalkotás, az az épület, és ezt mi az egyetemen nem tanultuk.

– Csemegi már akkor foglalkozott az úgynevezett szerkesztéstechnikai kérdésekkel, a tervezés technikájával...

– És éppen ez volt az, amit ő a Dunántúli Szemlében írt, a jáki cikk, amelyik az első, bizonyos fokig modern építészettörténeti jellegű összefoglalás volt a jáki templomról[24]. Ebben állította föl azt a tételt, hogy a jáki templom alaprajzában két különböző réteg van, szóval, hogy másképp tervezték és másképp fejezték be.

– Két, különféle módszerrel tervezték.

– Igen, és éppen az, hogy az egyik korábbi. Az első terv négyzetháló által van meghatározva, és az, ahogy befejezték, az egyenlőoldalú háromszögek hálójával határozható meg. Ő akkoriban már evvel a kérdéssel sokat foglalkozott, és erről egy csomó cikket írt az építészeti szaklapokba. Én ezt tőle átvettem, mert úgy láttam, hogy ez nagyon plauzibilis.

– Tanár úr Jáktól függetlenül is foglalkozott épp a négyzethálós szerkesztéssel.

– Ha jól emlékszem 1953-ban, nem tudom pontosan...

– A párizsi művészettörténeti kongresszuson.[25]

– Igen. Szóval azelőtt pár évvel megjelent Pierre Du Colombier nevű francia építészettörténésznek a katedrálisok építőműhelyéről szóló könyve[26], és abban meglátok egy képet, egy cluny-i miniatúrát, hogy egy Gunzo nevű apát megálmodja azt, hogy hogyan kell fölépíteni a templomot, és, hogy Cluny patrónusai Szent Péter és Pál megmutatják neki. És mi látható a képen: nem egy templomalaprajz, hanem egy nagy kötéltekercs van az egyik szentnek a karjára föltekerve, és egy ilyen négyzethálót húznak ki. Ez egy ténylegesen gyakorolt praxis volt.

– És ez igazolta vissza Csemegi elméletét.

– Igen. Hát, ami igazolja azt, hogy amikor terepen voltak, és ki kellett mérniük a templom alaprajzát, akkor ők nem azt csinálták, hogy a templomalaprajzot rajzolták ki, mert ez egy rettenetesen komplikált munka lett volna, hanem csináltak egy hálót és az meghatározta a fő pontokat. Ezt kitűzték, kicövekelték, és azáltal, hogy átlókat csináltak, biztosítva volt, hogy a falak párhuzamosak lesznek. Például Csemegitől tanultam meg fölmérni. Ő figyelmeztetett arra: sose tételezd föl, hogy két fal párhuzamos, mert mindig meg kell mérni. Akkor én megtanultam filosz létemre körülbelül azon a színvonalon az építészetkimérési technikát, ahogy a középkori építészek.

– Az imént, a Szent Korona kapcsán, ha jól értettem, úgy foglalt állást Tanár úr, hogy nem kell túlságosan bonyolult dolgokat feltételezni a középkori művészről. Lehet, hogy épp ez a fajta módszer mutatja meg, hogyan dolgozott igazán a középkori művész?

– Ez ugye, egy olyan fajta módszer, amihez nem kell semmiféle komplikált matematika. Nem kell mindenféle modern eszköz. Ott a híres francia rajzkönyv, Villard d'Honnecourt albuma, ahol például ő megmutatja, lerajzolja, hogyan kell egy templomnak vagy egy falnak a magasságát a földről megmérni. Én magam, amikor fölmértem, ugyanazzal a módszerrel dolgoztam.

– Vannak most is ilyen barátai Tanár úrnak, akik hasonló módon tudják kiszélesíteni a gondolatait? Vagy ezek az emberek már, sajnos, mind elmentek?

– Csemegi sajnos elment. Ő, aki képzett építészmérnök volt, sokkal magasabb színvonalon állt a statikai számítások terén, mint egy középkori építész.

– Csemegi, mint építészkutató is nagyon lényeges pontokon működött együtt Tanár úrral. Az egri székesegyház feltárására gondolok; ez Ják megítélését nagyon lényegesen befolyásolta.

– Hát persze, nem működhettünk együtt, azt ő tárta föl, én csak az eredményeket kaptam. Fölhívta a figyelmemet arra, hogy ott előkerült egy olyan párkánytöredék, ami még Jákon van meg. Úgy tűnik, lényeges új meglátások születhettek, hiszen az addigi, különösen német kutatás vándorló normannokról beszélt, akik útjuk legvégén nagyon későn értek Jákra.

– Tanár úr épp itt szólt bele a kutatásba...

– ...ebbe akaszkodtam bele, ez tény. Richard Hamann, aki a húszas éveknek a nagy német építészettörténésze volt, ő alapította a híres marburgi fotótékát, amelyik ma is Európának az egyik

legnagyobb ilyen építészettörténeti, művészettörténeti fotó-gyűjteménye, például a húszas években Jákot, mindent végigfotografált. Ő állította föl ezt a teóriát, hogy ezeket a normannokat a gótika előzi, és akkor ezek mindig jönnek keletebbre, és minél messzebb jönnek, annál régiesebbek lesznek. Tehát, hogy Ják meg Lébény, ezek mind a XIII. század második felébe eső kövületek, amit ezek a szerencsétlen emigránsok itt hagytak.[27] Én erre egyedül az mondtam, ez lehetetlen, mert ez egyszerűen elképzelhetetlen történeti szempontból. Megpróbáltam a Jákon szerzett tapasztalatok felhasználásával megoldani, és ebből született meg a Normann invázió – a bécsi építőpáholy és a magyar romanika című cikkem.[28]

– Végül is sikerült bebizonyítania, hogy akkor már létezett magyar építőművészet?

– Hát ezt pont nem kellett bizonyítani. Viszont azt sikerült bebizonyítani, hogy ami Magyarországon akkor román építészet volt, az nem egy ilyen késői, periférián lévő valami. Amellett volt még egy másik tétel, ami akkor külföldön eléggé divatban volt, az a bécsi építőpáholy tétele volt, Richard Kust Doniné, aki szerint Bécs lett volna a központ, és ezek a szép román templomok ennek a kisugárzásai.[29]

– Ez nyilván egy későbbi nézet visszavetítése, nem?

– Végeredményen nem volt nehéz rámutatni, hogy ezeknek az elméleteknek mi az alapvető hibájuk: hogy mi mindent, sem a forrásokat, sem pedig az egyes épületeket nem veszik kellőképpen figyelembe.

– Magát Bamberget sem...

– Bamberget sem. Akkor láttam, hogy mennyire sikerült, amikor egyszercsak kaptam egy levelet Edgar Lehmanntól, aki a kelet-berlini tudományos akadémia művészettörténeti intézetének volt akkor az egyik vezető embere, amiben azt írja, hogy olvastam a tanulmányát, és teljesen meggyőzött. Ez volt a véleménye.

– Azt hiszem, még egy alapvető érvet is hozott Tanár úr akkoriban a magyar építészeti hagyománynak a folyamatossága mellett. Itt Vasvárnak, Nagykapornaknak a példájára gondolok.

– Én akkor olyan emlékeket ismertettem, amikről külföldön fogalmuk sem volt, hogy léteznek. Az egyik a Vasváron kiásott prépostsági templom, a másik pedig a kapornaki egykori bencés apátsági templom, aminek a főszentélye és a két tornya ma is áll.

– Ezeknek az ismerete Tanár úr akkori hivatali tevékenységével is összefüggött.

– Annyiban, hogy Zalaegerszegen a tanfelügyelőségnél voltam, és alkalmam volt oda eljutni. Kapornak egy XIII. századi apátság volt, tehát olyan korból, amiből nincs valami sok emlékünk. Az egerszegi levéltárossal jóban voltam és ő mutatta egyszer Giulio Turco XVI. századi olasz hadmérnök fölvételeit, alaprajzait Zalavárról, a kapornaki várról meg ezekről. 1560 körül fölmérte a végvárakat. És látom, hogy ez egy gyönyörű, román kori kolostoralaprajz, és akkor elmentem Kapornakra, ahol rájöttem, hogy Rómer Flóris volt az, aki látta Kapornakot, de voltaképp nem írta meg, csak valami mellékes helyen említette. S egyszerűen bemegyek, hát a padláson is, a tornyokban is, a gyönyörű román ikerablakok várnak. Akkor ott még felelőtlenül ásattam is, sikerült megtalálni, hogy az a XVI. századi alaprajz pontos.[30] Tehát, itt van a kezünkben egy olyan XII. századi templom, amelyikben már Lébény is megvan. Vasvárat aztán később ásták ki.

– Hát éppen ilyen dolgok miatt lett volna jó, ha Tanár úr továbbra is Magyarországon foglalkozhatott volna a középkorral, de hát elment Magyarországról, és azt gondolom nem kerülhetjük el azt a kérdést, hogy miért?

– A Szépművészeti Múzeum műkincs–szállítmányával kerültem ki, annak voltam az egyik kísérője. Ennek a szállítmánynak a története meg van írva Hahn Sándor: A Szent Korona útja és sorsa című könyvében. Amikor közreműködtem a restitucionak az előkészítésében és úgy volt, hogy az első szállítmánnyal jövünk vissza a feleségemmel együtt, akkor egészen váratlanul egy katonai szerelvényhez csatolták, amire senki civil föl nem szállhatott, mi sem, sőt a Magyarországról kiküldött Oroszlán Zoltán, a múzeumi igazgató sem mehetett azzal vissza. Aztán még egy lehetőség lett volna, akkor egy kórházvonattal, akkor viszont a restitúciós misszionak a vezetője állított le, kihúzott engem a névsorból. Azt mondta, kell neki valaki, aki ért a műtárgyakhoz.

– Értem, szóval ez akkor inkább ajánlat volt.

– További magyar műtárgyakat őriztek, állandóan keresték őket, mert nemcsak a Szépművészeti Múzeum szállítmánya került ki, hanem mindenféle más tárgyak is voltak, s ezek mind meg vannak a Hahn Sándor könyvében írva. Még rengeteg egyéb műtárgy volt és valószínű van még ma is.

– A magyar közvélemény tulajdonképpen nagyon keveset tud arról, hogyan zajlott a műtárgyak összegyűjtése a háború után.

– A háború után az amerikaiak az ő zónájukban fölállítottak egy központot. Collecting Point címmel Münchenben, az egyik régi pártépületben rendezték be, és akkor ők ott minden műtárgyat, kultúrtárgyat, amiről föltehető volt, hogy a háború alatt illegálisan került ki, azt ők lefoglalták és odahozták. Szóval ide került az egész magyar műkincsszállítmány is, és akkor ők eköré szervezték egy szakértő törzset, német szakemberekből, akik tudták, hogy voltaképp hogyan kell ezeket kezelni. Az országokat fölszólították, küldjenek oda ki szakembert.

– Ilyen megbízott volt Oroszlán Zoltán magyar részről.

– Domán Andrea és Oroszlán Zoltán. Domán Andrea volt az állandó megbízott és Oroszlán Zoltán jött ki.

– Például mit jelent az, hogy kereshették a műkincseket, hisz ezeket összegyűjtötték egy központba...

– Viszont nem volt minden összegyűjtve...

– És honnan tudták, hogy mi hol van?

– Éppen ezt kellett nyomozni, ez hihetetlen, és azt hiszem még mindig lehet, amit természetesen magán tapasztalatból tudok. Hozzám ugye akkor fordultak. Például a híres Herzog gyűjtemény, ami Magyarország egyik legnagyobb magángyűjteménye volt, ami aztán szétoszlott, és a Weiss Manfréd családjának a kezére került egy örökség révén egy része. Weiss Alfonzzal én is kapcsolatban voltam, mert segítettem neki ebben, hogy keressük a dolgokat, mert már az ő tárgyaik nem voltak a hivatalos magyar szállítmányban, ami ott volt, azzal nem volt probléma.

– És nagyon sok olyan műtárgy van, amit nem találtak meg?

– Hát az hiszem elég sok...

– És értékesítették...

– Akkor én közzétettem a német műkereskedők lapjában egy hirdetést, hogy a Weiss Alfonz gyűjteménye mit keres, de azok közül tudtommal semmi sem került elő.

– Ennek a gyűjtőpontnak a története bekerült valahol a korona–kutatás történetébe is.

– Hogyne, mert ott volt a korona is. Kelleher, aki egy amerikai művészettörténész volt, tiszti uniformisban, akkor a koronát kézbe vehette, vizsgálhatta. Ez lett a disszertációja.[31]

– Meddig számított Ön a magyar kormány hivatalos megbízottjának?

– Én soha nem voltam a magyar kormány hivatalos megbízottja. A probléma pont az volt, hogy hivatalos megbízottnak az amerikaiak csak olyat fogadtak el akkreditálásra, akinek érvényes útlevele van. Nekem volt útlevelem, viszont én nem a háború után jöttem ki.

– Akkor másképp kérdezem. Mikor adta föl Tanár úr a reményt, hogy érdemes kutatni az eltűnt műkincsek után?

– Én a rendelkezésükre álltam, tőlem kapták meg a leltárakat például az amerikaiak és a magyarok is. Amikor ez a második lehetőség elesett, akkor már jött a fordulat éve, és nekem akkor már nem volt kedvem...

– Mivel kezdett el foglalkozni, hova ment dolgozni?

– Sok mindennel, először egy fémipari műhelyben – amit erdélyi magyar katonák állítottak föl – dolgoztunk a feleségemmel együtt, ahol aztán előléptem levelezővé.

– És utána, végül is, hogy mászott ki a levelezői állapotból?

– Megmondjam? A Szabad Európához mentem, ott ajánlottak föl állást.

– És utána?

– És utána onnan nyugdíjba mentem.

– Eközben Tanár úr persze folyamatosan publikált mint művészettörténész...

– Én ezt már megtanultam idehaza, hogy az embernek van egy kenyérkereső szakmája és van egy szakmája. Nagyon rövid volt az az idő, amikor a kettő egybeesett, például, amikor a minisztériumban voltam.

– Azon csodálkozom, hogy végül is Nyugat-Németországban miért nem sikerült magának olyan állást találni, ahol a szakmáját gyakorolhatta volna.

– Hát éppen találhattam, de ezt csak utólag tudtam meg, és olyan keveset fizettek volna, hogy ebből nem lehet megélni... Akkor itt nincs nagy különbség, nem tudom, Marosi Ernő ismeri a hazai fizetéseket, de nem gondolom, hogy túlságosan magasak...

– Azzal a különbséggel, hogy ma kevéssé keresnének magyar munkatársat külföldön. Ellenben nekem most jut valami eszembe. Az ötvenes, hatvanas években, mikor Tanár Úr nemigen jöhetett haza Magyarországra, sűrűn foglalkozott olyan muraközi, Murán túli jugoszláviai emlékekkel, amelyek valamilyen módon a vasi tájat képviselték odaát. Domonkosfára gondolok[32], vagy azokra az Aquila János által kifestett templomokra, Bántornyára, Mártonhelyre[33], amelyek valamilyen módon a hazai tájat képviselték. Nem játszott ebben a választásban szerepet a honvágy is?

– Hát lehetséges, habár az igazat megvallva én valahogy honvágyat nem éreztem, mert általában az a tapasztalatom, hogy aki szakmailag valamiképp megtalálja a külföldi szakkörökkel a kapcsolatot, akkor ilyenféle problémák nincsenek.

– Amellett, azt hiszem a hazai irodalomtól sem szakadt el Tanár úr soha.

– Nem, és hogy én ezekkel tovább is foglalkoztam abban annak is része lehetett, hogy Jugoszláviával jó kapcsolataim voltak.

– Tehát odajárt, oda utazott...

– Már a háború előttről, és hát a háború után Zalavár miatt tanultam meg szlovákul. Szóval, nem volt akadálya, hogy én ehhez az anyaghoz hozzájussak.

– Magyarországra mikor jött először, mikor talált ismét kapcsolatot magyar kutatókkal?

– 1985 őszén. Meg voltam hívva 1981-ben, de akkor elszaboltálták a vízumot. Föl voltam véve a programba és a vízum azon nap délután érkezett meg Bonnba, amikor énnekem tizenkettőkor a Nemzeti Múzeumban elő kellett volna adnom.

– Ez volt a koronázási jelvényekről szóló konferencia.

– Igen.

– Ön említette, hogy mekkora baj volt, amikor az elzárkózás hosszú éveiben magyar kutató nem juthatott hozzá a frissen megjelent nyugati publikációkhoz. Ön ezekben az években utazott, tanulmányutakat tett Olaszországban, azt hiszem Franciaországban is. Szóval valahogy az európai kultúra véráramában keringhetett, találkozhatott különféle emberekkel. Mennyiben sikerült ezzel Magyarországot, a magyar középkort jobban elhelyezni Európában?

– Példának mondhatnám a már említett Normann inváziós cikket, az ilyen volt. Aztán alkalmam volt német kollégákkal konzultálni...

– Szóval, voltak olyan esetek, amikor bizonyos dolgokra rájött, amire csak egy magyar jöhetett rá, de egy olyan magyar, aki kint él Európában...

– Én most nem tudnék erre konkrét választ adni, de az biztos, hogy volt olyan eset, ahol az én szerepem az volt, hogy meg tudtam mondani, hová kell fordulni. Bamberggel kapcsolatban volt például ilyen eset, ahol egy címert nem tudtak megfejteni, és akkor megkértem Vajay Szabolcsot, aki rögtön megmondta. És ilyen apróságok. Az ember ezeket nem is tartja számon, mert magától értetődő szívességek.

– Soha nem érzett valamiféle sznobizmust, visszautasítást a kollégái körében, azzal kapcsolatban, hogy ön nem ül sehol egy múzeumban, nem tulajdonosa egy képtárnak stb?

– A németeknél egyáltalában nem. A háború előtt voltam például Franciaországban, Olaszországban, akkor, ösztöndíjasként még Németországban is az volt a tapasztalatom, hogy a németeknél sose nézték a nációt, csak azt, hogy az illető milyen szakmát képvisel. Akkor minden ajtó megnyílt, és mindent megadtak. Az olaszok voltak aránylag nehezen kezelhetők, de azért velük is könnyű a szellemi vagy a személyi kapcsolatot kiépíteni, aztán megy. A franciák, ha francia témáról volt szó, mindent megadtak.

– Persze, az Ön családja tele van professzionális kutatóval, hát gondoljunk csak Paulerre, és ha rá gondolunk, akkor érdekes lenne megtudni Öntől, hogy végül is ezeknek az embereknek a szelleme mennyire segítette Önt, mennyire hatott Önre, mennyire volt fontos egyáltalán, ebben a mi kis XX. századunkban?

– Az anyai ágon, ott voltak kutatók, apai ágon nem. Apai ágon jóformán mindenki katona volt. De hát anyai ágon Pauler Gyula a nagyapám volt. Ő történész volt, az ő fia Pauler Ákos filozófus volt. Én már nagyapám halála után hat évvel születtem. Más hatást nem gyakorolhatott rám, csak az emlékével, illetve a környezettel, mert az ő badacsonyi háza, ugye az volt nekünk a második otthonunk. Mi egyébként Kanizsán laktunk. Az iskolákat ott végeztem, aztán végül Badacsonyba költöztünk, és az ő könyveinek a jó része még ott volt, és Pauler Ákos filozófiai könyvtárának jó része is odakerült.

– Mi lett ezekkel a könyvekkel?

– Pauler Gyula hagyatékát halála után, úgy tudom, az Egyetemi Könyvtár kapta, és azt hiszem, Pauler Ákos hagyatékát, illetve könyvtárát, most nem tudom biztosan, az Akadémia...

– De megmaradt, ez a lényeg?

– Megmaradt...

– Csak Önnek nincs ebből egyetlen példánya sem.

– Pár, amit én használtam. Például a Pannonhalmi rendtörténetnek egyes, például a zalavári kötete, az a Pauler Gyuláé volt, most is használom.

– Van kire hagynia ezt a könyvet?

– Igen, van: a Magyar Intézet, az Ungarisches Institut, aminek én voltam az első vezetője. Nekem kellett fölépíteni. Ők szívesen vesznek ilyenféle dolgokat. A családban nincsen, akiket érdekelne.

– Ez azt jelenti, hogy Ön kezdte szervezi a Magyar Intézetet?

– Hát a gondolat egyáltalán nem tőlem ered, ez az ottani magyar értelmiségi emigrációban merült föl, hogy voltaképp Nyugat-Németországban nincs semmiféle utóda annak a Magyar Intézetnek, ami Berlinben volt, és Kelet-Berlinbe került. Kellene egy ehhez hasonló intézmény. Akkoriban volt Bonnban egy ilyen menekült szervezet, és ezek pénzelték a különféle emigráns szervezeteket. Eleve úgy gondolták, ennek a segítségével kéne megcsinálni. És akkor eljöttek hozzám, hogy én vállalnám-e ezt, hogy kézbeveszem a szellemi irányítását, ők a pénzt megszerzik. Én mondtam, jó, elvállalom. No, de hát már azért is mertem, mert a berlini Magyar Intézetben én is dolgoztam valamikor. Tudtam, hogy micsoda. És akkor került egy kis helyiség, került egy kis könyvtár, megvettek egy hagyatékot. Abban az ottani magyar katolikus főlelkésznek volt nagy része, aki valahogy alkalmilag egy ilyen egész jó hagyatéki könyvtárt megvett, amiben sok jó történettudományi munka volt. A szépirodalmat, azt úgy elcseréltük. Azért közhírré tettük, hogy aki hoz egy jó magyar, vagy ilyen érdekű szakkönyvet, az kap érte szépirodalmat. És én rögtön az elején megmondtam, hogy csak akkor lehet életképes ez az intézet, ha át lesz állítva nem menekült és nem emigráns, hanem német állami vonalra.

– Ez most egy német állami tulajdon?

– Illetve úgy volt, hogy a Bajor Kultuszminisztérium szubvencionálja, az adja a pénzt.

– És mi folyik ott abban az intézetben? Mivel foglalkoznak?

– Van egy évkönyve, és aztán egy könyvsorozata, ami most már harminc nem tudom hányadik kötetnél tart, a Rozgonyi Péternek a disszertációja a második publikáció volt, ezt még én csináltam.

– Meghívnak időnként Magyarországról is embereket előadni, beszélgetni?

– Most például a Széchényi Könyvtárral állandó kapcsolat van. A Magyar Intézetnek van a legnagyobb úgynevezett nyugati sajtó–, magyar sajtó–gyűjteménye. A Széchényi Könyvtár most már ugyancsak gyűjti őket, egy csomó dolgot a Magyar Intézettől kapott meg.

– Szóval, lassan csatlakoznak Rozgonyi Péterhez, akinek viszont a legjobb kelet–európai anyaga van, úgy tudom.

– Ő más vonalon dolgozik, amit mi nem kezdtünk el. Nekünk az volt a szerencsénk, hogy Pálinkás László, aki a Magyar Intézetnek volt a vezetője, a háború után, amikor Rákosi megszüntette, de a Pálinkás kint maradt, és ő elkezdte gyűjteni a sajtót, mi átvettük és folytattuk.

..

– Aztán mit mondhatnék még? Általában az volt az elv, hogy senkit sem kényszerítettek semmiféle pályára. Mindenki maga döntse el, és az biztos, hogy az anyai ágnak a szellemi légköre volt az erősebb. Soha semmi kedvem nem volt arra gondolni, hogy katona legyek.

– Ez a légkör, ez a szellem, az amit otthon kapott, a gyerekkor, valamiféle élmények, valamiféle tapasztalatok, ezek segítették Önt?

– Ott voltak a könyvek és különben az egész zalai táj. Voltaképpen én Zala alatt értem a Balaton északi partját, ami csak ma tartozik Veszprémhez, és azt mondják, hogy legokosabb volna a többit is visszacsatolni. Annyira tele van történelemmel, ahol azt lehet mondani, minden kőnek, minden dűlőútnak van valamiféle hagyománya.

– Tanár úr igen sok építészeti emléket is publikált még a harmincas években, a negyvenes évek elején. Ennek a tájnak az emlékei közül, ha jól emlékszem ilyen a Szent György–hegyi kápolna.[34]

– Igen, a Szent György–hegyi kápolna ott van Badacsonytól egy ugrásra.

– Talán gyerekkori emlék?

– Ha utaztunk, mentünk be Tapolcára, az ember mindig látta azt a romot, ott a Szent György-hegy oldalában. Minden nyárhoz hozzátartozott néhány kirándulás, az, hogy na, most menjünk föl a Szent György–hegyre, menjünk föl Csobáncra, menjünk föl Szigligetre. Egyszer, amikor a Szent György–hegyre innen megyünk föl, ott esik egy egészen kis kitérő, nézzük meg, mi ez a rom, micsoda, miért úgy néz ki. Akár egy rombadőlt présház is lehetne. És akkor bemegyek, és látom, hogy ez egy gótikus keresztboltozat a szentélyben!

– Tanár úr, egy nyugati riporter biztosan föltenne egy ilyen haszonelvű kérdést, hogy sikeresnek érzi-e az életét, hadd tegyem föl én is.

– Én azt hiszem, hogy volt értelme. Azért csináltam valamit, nem volt üres élet... Nekem ez az érzésem és ez jó érzés.

– Min dolgozik most, Tanár úr?

– Most a legnagyobb munka a magyar művészettörténet első kötetének lektorálása[25].

– Talál benne nagyon sok hibát?

– Nem. Hát azt igazán nem mondhatom.

– Van-e olyan, amiben a fiatalabb generációhoz tartozó íróknak a szempontjain, megközelítésmódján csodálkozik?

– Mondjuk, hogy van, amire azt lehet mondani, különösképp tetszik...

– És amit kifogásol?

– Az inkább egy–két részlet, fogalmazásbeli, mondjuk nem elég világos. Van például a tudománytörténeti részben olyan, amire én emlékszem, de amiről a mai generáció nem tudhat.

– Ez az én bűnöm.

– Ugye, nem tudhat, mert az, mondjuk, nincs megírva...

– Úgy gondolom, az ilyenfajta beszélgetések azért nagy ajándékai a sorsnak, mert a későbbiek olyanokkal kerülhetnek kapcsolatba, akik mindazt, ami minket érdekel, még tapasztalhatták.

– És hát, mondjuk, azért is van értelme az ember életének, ha így visszatekint, ugye, hogy ezeket a tapasztalatokat át tudja adni...

JEGYZETEK

1. A művész a korai középkorban. Bp. 1932.

2. Magyarország románkori emlékei. Bp. 1938.

3. Stephanus rex. Versuch einer Biographie. Wien 1975; magyar kiadása Wien 1976; Bp. 1988.

4. GYÖRFFY Gy.: István király és műve. Bp. 1977. – V.ö.: Bogyay, Thomas von: Zum Stand der Sankt–Stephan–Forschung. Bemerkungen zu Györffys „István király és műve". Südostforschungen XXXVIII (1979) 240–257.

5. Adalbert von Prag und die Ungarn – ein Problem der Quellen–Interpretation. Ungarn–Jahrbuch 7 (1976) 9–36.

6. XI. századi kőfaragóműhely Budán. Budapest Régiségei XIII (1943); A székesfehérvári királyi bazilika. Bp. 1943.

7. Szent István korabeli oltár töredéke Zalavárról a Vasvármegyei Múzeumban. Dunántúli Szemle VIII (1941) 88–93.

8. Der Sarkophag des hl. Stephan und seine Ikonographie. Das Münster XXV (1972); Über den Stuhlweissenburger Sarkophag des hl. Stephan. Ungarn–Jahrbuch 4 (1972)

9. A magyar szent korona a filológiai és történeti kutatások megvilágításában. Szent István–Emlékkönyv III. Bp. 1938. 426–472.

10. Die heiligen Könige. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von Th. von Bogyay, J. Bak, G. Silagi, Graz–Wien–Köln 1976. (Ungarns Geschichtsschreiber 1.)

11. Der Mongolensturm. Berichte von Augenzeugen und Zeitgenossen 1235–1250. Hg. Thomas von Bogyay, übersetzt, eingeleitet und erläutert von Hansgerd Göckenjan und James R. Sweeney. Graz–Wien–Köln 1985. (Ungarns Geschichtsschreiber Bd. 3.)

12. Magyarország Szent Koronája. Írta és rajzolta: Csomor Lajos A Korona–vizsgálatban és a könyv szakmai fejezeteinek kidolgozásában alkotó módon részt vettek: Lantos Béla, Ludvig Rezső, Poór Magdolna. Vaja 1986.

13. KOVÁCS É., LOVAG Zs.: A magyar koronázási jelvények. Bp. 1980.

14. Byzantinische Prinzessinnen in Ungarn zwischen 1050–1200 und ihr Einfluß auf das Arpadenkönigreich, Wien 1979.

15. Byzantinische Prinzessinen in Ungarn. Bemerkungen zu Raimund Kerbls Wiener Dissertation. Ungarn–Jahrbuch 10 (1979) 15–28.

16. Über die Forschungsgeschichte der heiligen Krone. In: Insignia regni Hungariae I. Bp. 1984. 65–89.

17. DEÉR, J.: Die heilige Krone Ungarns. Wien 1966. Ism: Ungarn–Jahrbuch 1 (1969) 225–226.

18. Die kunst- und kirchengeschichtliche Bedeutung der Ausgrabungen von Mosapurc–Zalavár. Referat an der Internationalen Tagung zur Kunstgeschichte der 1. Jahrtausends n. Chr. in Mainz 1950. Forschungen zur Kunstgeschichte und christlichen Archäologie I. neue Beitrage

zur Kunst des 1. Jahrtausends 2. Halbband: Frühmittelalter. Baden–Baden 1954; Mosapurc und Zalavár. Eine Auswertung der archäologischen Funde und schriftlichen Quellen. Südostforschungen XIV (1955); Die Kirchenorte der Conversio Bagoaiorum et Carantanorum. Methoden und Möglichkeiten ihrer Lokalisierung. Südostforschungen 19 (1960) 52–70.

19. Tíz év középkori ásatásainak művészettörténeti eredményei. Századok 78 (1944).

20. Zum Problem der Flechtwerksteine. Forschungen zur Kunstgeschichte und christlichen Archäologie III. Karolingische und ottonische Kunst. Werden–Wesen–Wirkung. Wiesbaden 1957; Eine karolingische Schrankenplatte von der Fraueninsel im Chiemsee. Das Münster 13 (1960).

21. A jáki apátsági templom és Szent Jakab kápolna. Szombathely é.n. (1944) 106.l. Megjelent még: Dunántúli Szemle X (1943) 21–30, 95–113, 205–221, 302–314. XI (1944) 55–63, 182–191.

22. GERKE, F.: Die Fresken des Franz Anton Maulbertsch in der Pfarrkirche zu Sümeg. Mainz, 1950.

23. HOEFELMAYR–STRAUBE, I.: Ják und die normannische Ornamentik in Ungarn : Eine stilkritische Untersuchung der Bauten von Ják, Lébény, Esztergom und Buda (1190–1260). Schloss Birkeneck bei Freising, 1954.

24. A jáki apátság temploma. Vasi Szemle VI (1939) 12. skk.

25. Observations sur une miniature du manuscrit B.N.Lat. 17716. Une pratique d'origine francaise de quelques chantiers romans en Europe Centrale et Centre–Orientale. Actes du XIXe Congres international d'histoire de l'art Paris 1958. Paris 1959.

26. Les chantiers des cathédrales. Paris 1953.

27. Deutsche und französische Kunst im Mittelalter Bd. II. Die Baugeschichte der Klosterkirche zu Lehnin und die normannische Invasion. Marburg 1923.

28. Normannische Invasion – Wiener Bauhütte – ungarische Romanik. Forschungen zur Kunstgeschichte und christlichen Archäologie II. Wandlungen christicher Kunst im Mittelalter Baden–Baden 1953. 273–304.

29. Romanische Portale in Niederösterreich. Jahrbuch des Kunsthistorischen Instiuts der k.k. Zentralkommission für Denkmalplege IX (1915), uő: Das Riesentor bei St. Stefan in Wien. Monatsblatt des Altertumsvereines zu Wien XI (1916); uő: Normannisches am mittelalterlichen Bau des Domes zu St. Pölten [1935].

30. A kapornaki egykori bencés apátság XII. századi bazilikája. Történetírás II (1938) 153–161.

31. KELLEHER, P.J.: The Holy Crown of Hungary. Rome 1951.

32. Der Löwe mit dem Kreuz. Das Tympanon von Domanjsovci (Domonkosfa) und verwandte Denkmäler. Zbornik za umetnostno zgodovino N. V. V/VI (1959) 147–176. (Lavreae F. Stelő)

33. Donatorska slika iz 1. 1383 v Turniscu II. Koga kazejo podobe donatorjev na turniski sliki. Zbornik za umetnostno zgodovino (Ljubljana) I (1951); Die Selbstbildnisse des Malers Johannes Aquila aus den Jahren 1378 und 1392. Stil und Überlieferung in der Kunst des Abendlandes. Akten des 21. Internationalen Kongresses für Kunstgeschichte im Bonn. Bd III. Berlin 1967. 55–59.

34. Két Árpád–kori timpanondombormű Zala megyéből. Technika 1941, 6. sz.: A Szent György–hegyi Szent Kereszt–kápolna. Technika 1943, 4. sz.; Elpusztult és átépített középkori templomok a Balaton vidékén. Balatoni Szemle II (1943), III (1944).

35. A Magyarországi Művészet Története I. kötetének (Magyarországi művészet 1300 tájáig) kéziratáról van szó (szerk. Dercsényi Dezső), amelynek addig elkészült részeit Bogyay Tamás 1985-ben lektorálásra átvette. Mivel a kéziratot nem sikerült kiegészíteni a hiányzó részekkel, a megegyezés szerint az egész műről várt lektori megjegyzések sem készültek el.

Fernsehinterview mit Tamás Bogyay

Als der in München lebende Tamás Bogyay im Juni 1988 anläßlich der Konferenz über Stefan den Heiligen von Ungarn nach Budapest kam, wurde mit ihm ein Interview für die kunsthistorische Sendung „Janus" des Ungarischen Fernsehens gemacht. Vorliegende Publikation enthält den Wortlaut der ungeschnittenen Aufzeichnung dieses Gesprächs (Ibolya Laczkó); nur die zufälligen Sprechfehler bzw. Wiederholungen wurden korrigiert oder weggelassen. Der Reporter war Sándor Szénási, der Gesprächspartner von Tamás Bogyay war Ernő Marosi. Die Sendung wurde am 16. August 1988 im Ungarischen Fernsehen ausgestrahlt.

Im Interview spricht Tamás Bogyay über den Anfang seiner Laufbahn, über den Geist des Hekler–Lehrstuhls und des Lóránd–Eötvös–Kollegiums und – im Zusammenhang mit den von ihm bearbeiteten transdanubischen Denkmälern, vor allem mit dem von Ják, – über die Gestaltung der Erforschung der ungarischen frühmittelalterlichen Kunst. Die Frage der mittelalterlichen Quellenkritik und Quellenpublikation, der in der Tätigkeit von Tamás Bogyay als Historikers und auch als Betreuers der deutschsprachigen Publikation der ungarischen mittelalterlichen Quellen eine zentrale Rolle zukam, wird ausführlich diskutiert. Tamás Bogyay verließ im Jahre 1945

Ungarn, als er die Kunstgegenstände begleitete, die aus dem Museum der Schönen Künste geborgen wurden. Nach dem Weltkrieg tat er viel für die Auffindung der aus dem Lande verschleppten Kunstschätze. Im Gespräch werden auch noch die Probleme der Erforschung der ungarischen Krönungskrone angeschnitten.

MOZI FILM
MŰSOROK

Harun Al Rasid

A jeges vasárnap délutáni napsütésben, Allah sugallatára, a magyar királyi Operaházba kukkantottunk be néhány percre. Úgynevezett balettelőadás volt, mi már csak a harmadik rész, a »Magyar ábrándok« első két képét láttuk. Természetesen nem a rendes bejáraton kerültünk be a nézőtérre, hanem a hátsó művészbejáron keresztül és a bűvös és titokzatos öltözőfolyosók nézőtérre vezető vasajtaján át vezettek bennünket, először a rendezői fülkébe, amelynek ablaküvegén keresztül csak úgy láttuk az előadást, mint egy periszkópon keresztül. Az ügyeletes rendezőhöz itt rádió közvetíti a színpad hangjait s amit lát, azt csak annyira látja, mint egy televíziós készüléken keresztül. Úgynevezett békebeli hangulat uralkodott a telt nézőtéren, szolid, polgári publikum töltötte meg a széksorokat és a miniszterelnöki páholyban ott láttuk a miniszterelnök családjának három hölgytagját is.

A mi Operaházunk Európa összes hasonló műintézetei között is magas rangot visel, ami most már köztudomásúan Márkus László, a kitűnő zenekaron és énekgárdán kívül elsősorban két zseniális fiatal művészünknek, Oláh Gusztáv főrendezőnek és Nádasdy Kálmán rendezőnek köszönhető. Bevallom szégyenemet: eddig egyiket sem ismertem személyesen. Oláh Gusztáv elbűvölő egyéniség, van valamilyen érdekes Medici-vonás egész megjelenésében, csöndes és halk beszélgetés közben mint egy hárfa és olaszosan kreol arcához minden bizonnyal jobban állna valamilyen selyem- vagy brokát-öltözék — mint az angol zakó, amelyet visel... (Velencei diplomatának, vagy álruhás hercegnek vélnéd.) Nádasdy Kálmán egyénisége nyíltabb, vidorabb, magyarabb.

De beszéljünk a színpadról. Szinte lángól a szüreti kép rozsdabíbor színekben tartott gigantikus szőlőhegye, amelynek díszletében Operaházunk balettkara, élén Harangozó Gyulával, igazán remekel. Az oroszokéhoz annyira hasonlító csárdásmozdulatokból stilizált magyar koreográfia Nizsinszkij nevét juttatja eszünkbe. Ez a fiatalember oly magától értetődő grációval és könnyedséggel táncolja »részeg táncát« a színes ballerinacsoportok fűszálderekú sellői között. A következő, »Szembekötősdi«-kép főballerinája a hóvirágfehér, finom kis Bordy Bella, aki guvirozott, dús fehér selymekben és pillangós papucsban járja gazella-kecsesen a menyasszonytáncot. Nem is értjük, hogy a papucs hogy nem esik le a lábáról, nyilván a talpacskájához van ragasztva.

Ebből a kis vasárnapdélutáni kóstoló vizitből valósággal társszékérnyi büszkeséget hoztunk ki magunkkal dagadó keblünkben. **(e. z.)**

JEZABEL
Egy szenzációs amerikai színésznő

Bette Davis a neve. Ő a nagy sikere ennek a filmnek, melyet Párizsban hónapok óta játszanak. Az amerikai filmakadémia nagydíjának idei nyertese a fiatal művésznő. Mindez lehetne »publicity« is, egyszerű reklám. De amióta »Jezabel«-t láttuk, tisztában vagyunk vele, hogy *Bette Davis a hollywoodi ég egyik legragyogóbb csillaga*. Mindenekelőtt is: semmit sem amerikaias. Szemben a lefogyasztott, dupla fogsoros flepper-jelenségekkel: lionardósan lágy, gömbölyű vonásai vannak. Régi olasz festményekre emlékeztet ez a fej, a latin bájtól sugárzó szemek. Annyi kifejezés, amennyit valaha csak egy Duse Eleonorától láttunk. *Igen, a »szőke Duse« nevet lehetne Bette Davisnak adni.* És a hangja, mily pontosan fedi megjelenését, e bársonyos gyerekhang szinte ellentétben áll a megszokott hollywoodi nyelvvel.

Bette Davis *nagy színésznő, nem pedig hollywoodi sztár.* Még a »Jezabel« amerikainál amerikaibb meséje sem változtat e tényen.

Pedig a film *külön is szép.* William *Atler*, a rendező, egy pillanatig sem ragadtatja el magát túlzásokra. Csendes, finom atmoszférát teremt, különösen az első fele a filmnek remek. A levegő párázik a szerelemtől, igazi *regényillat* terjeng itt szét, amellett, hogy *sohasem beszélnek erről.* Henry *Fonda* és Georges *Brent* előkelő színészek, éppen úgy, mint kivétel nélkül a mellékszereplők is. Külön megemlítem a fotografust is, *szintelenben ily színes*, gyönyörű felvételeket rég láttunk. E képekben *lélek* van, ez optikai lélek némán simul a bűbájos hősnő túlfinomult alakjához.

A téma *nem mindig áll közel* hozzánk, hiszen természetes is, hogy egy a mult században játszó amerikai film számunkra legfeljebb érdekesség lehet. Tulajdonképpen az Egyesült Államok északi jellege áll itt ellentétben a «délvidék négeres, meleg szokásaival. A romantikus Amerika szemben a jegesen józan Newyorkkal.

A kis Bette elkényeztetett szépség, szeszélyei néha felháborodást keltenek a gazdag és *»precieux«* társaságban. Piros ruhája egy bálon kihívásnak számít. (Ugyanis fehér szín a kötelező.) Csendes bojkott a felelet a szép Bette »botrányos« megjelenésére. Olyannyira, hogy vőlegénye, Brest, emiatt szakít vele.

Tragikusra fordul itt a történet, Bette csak most jön rá, *mennyire szerelmes Brestbe.* Egy évig kínlódik. Bár méltóságteljesen viseli el epedő szenvedését, — Bette Davis talán itt játszik a legátszellemültebben — *bizton visszavárja* szerelmesét. Brest valóban meg is jelenik az év elmultával, de magával hozza — feleségét is. Newyorki lányt vett el, ez még élesebbé teszi Bette fájdalmát. Néma harc kezdődik a két nő között.

A »nagy« amerikai filmek követelményei szerint *elemi csapás* következik: *kitör a sárgaláz és a pestis.* Ijesztő képek kergetik egymást. Járványbetegekkel, halottakkal zsúfolt kocsikaraván vonul fel. A menthetetleneket *egy szigetre deportálják*, ahonnan nincs visszatérés. Brest-et, aki férfiasan résztvesz a mentési munkálatokban, utoléri a halálos kór, betegen, a járvánnyal vívódva hánykolódik ágyán. Az orvos deportálás mellett dönt. Gyönyörű jelenet, mikor a két asszony azon verseng, hogy *melyik* kísérje el az imádott férfit a halál szigetére. *Bette győz a feleség felett.* Látjuk a nagyszerű színésznőt a pestises betegekkel megrakott kocsin szerelme oldalán ülve .. A megrázó látvánnyal azután vége a filmnek.

Feiks Jenő

Heti filmtanácsadó

»A VÁLÓPERES LEÁNY« *(Corso, Décsi)* *Korda* Sándor és *Biró* Lajos szines vígjátéka, amelyet az angol filmgyártás *legszellemesebb, legszórakoztatóbb, legművészibb filmjének tartunk. Elragadó kép, veszit vele, aki nem nézi meg.*

»A KISÉRTÉS ÓRÁJA« *(Átrium, Kamara, City).* Joan *Crawford* és Margaret *Sullavan* a főszereplői ennek az amerikai társadalmi színműnek, amely mindvégig lebilincselő, érdekfeszítő. Megnézendő!

»ENGADINI KALAND« *(Fórum).* Luis *Trenker* sífilmje ma megy utoljára a Fórumban. Gyönyörű havasi felvételek, Herr Trenker gorombasággal »főzi« a nőket. *Ski-Heil!* — mondják a filmben lépten-nyomon. Ma este háromnegyedtizig még meg lehet nézni.

»A LÁZADÓ HŐS« *(Omnia).* Kosztümös, történelmi film, a *Robin Hood* mintájára, de fájdalom, nem egészen a Robin Hood kvalitásaival. A női főszereplő Miss Whealen elragadó kis fecske-pofácska. *Megnézhető.*

»EGY PESTI ÉJSZAKA« *(Radius).* Danielle *Darrieux* Budapesten készült filmje. *Sikerült kép, remek rendezés, briliáns színészi játék. Megnézendő.*

»A NAGY KERINGŐ« *(Royal Apollo).* A grandiózus amerikai »valcerfilm« Luise *Rainerrel* a női főszerepben. Gyönyörű montázsok, bécsi romantika amerikai átstilizálásban, de áldozatkészséggel és monumentalitással is. Isteni zene. *Megnézendő.*

»SZAJNAPARTI SZERELEM« *(Scala).* Rendkívül finom eszközökkel elkészített francia film a férfibarátságról, amely több mint a szerelem. Jean *Gabin* remekel a filmben. *Megnézendő.*

»BORS ISTVÁN« *(Uránia).* A nagy *Hunyady*-siker. *Megnézendő.*

Gunár Pista kimult

Nagy szomorúság van a Nemzeti Színházban. Erről a bánatról a következő házi gyászjelentést adták ki:

»A *Ludas Matyi* című színdarab művészei, a Nemzeti Színház műszaki személyzete és zenekara elszomorodott szívvel jelentik, hogy *Gunár* István, a *Ludas Matyi* főszereplője, életének harmadik évében, súlyának 15-ik kilójában pénteken tragikus körülmények között, hivatásának teljesítése közben *jobblétre szenderült.* Földi maradványait a kegyeletre való tekintettel nem fogyasztották el, hanem szabályszerüen elföldelték.«

Utánajártunk a liba tragikus kimulásának és *Dékány* István, a *Ludas Matyi* szerzője a következőket közölte velünk elszomorodott szívvel:

— Gunár Pista törökszentmiklósi előkelő lud-családból származott s a Nemzeti Színház 15 pengőért vásárolta (kilónkint 1 pengőjével) a darabom számára. Mindenki megszerette ezt a derék, csőrös művészt, »aki« Jávor Pállal kötött intim barátságot, de mindenki rajongott érte és ha csak lehetett, *tömték a sokféle jóval, amit magukkal hoztak számára.* A Ludas Matyi legutóbbi előadásán a színpadon egy statiszta meg akart győződni arról, hogy Gunár Pista tényleg 15 kiló-e? Emelgette s eközben leejtette. Pista *oly szeszerencsétlenül esett a hasára, hogy azt se mondta »gá« és vége volt.* Ott mult ki, az ország első színpadán. Halálát számtalan libuska ivadéka gágogja.

Mikor elterjedt Gunár Pista kimúlásának híre a Nemzeti Színház műszaki személyzetének körében, először nagy volt az öröm, mert arra gondoltak, hogy a portás feleségét megkérik, készítsen belőle remek libapörköltet. A művészek azonban annyira felháborodtak a terven, hogy azt megakadályozták. Jávor Pál indítványára rendesen elföldelték Gunár Pistát. Egy falusi küldöttség — mint halljuk — két új libát hozott Jávornak ajándékba és a legközelebbi előadáson már *új ludszereplővel játsszák a »Ludas Matyi«-t...*

A pesti állatszereplők úgylátszik nem bírják a színpad izgalmait. Gunár Pista után vasárnap *meghalt Fridolin*, a Magyar színház kanáriszereplője, »aki« *kilencvenötször énekelt az »Erzsébet« előadásán.* Fridolin meghült és szegényke már nem érhette meg a százas jubileumot.

(K—f)

*** Egy betiltott film.** A filmcenzúra nem engedélyezte a Fox filmgyár »Dawn Patrol« című filmjét, amelyet »*A repülő oroszlán*« címmel akart bemutatni.

(144—800. Thököly-út 56. **Kék róka** (Zarah Leander). Adriai tenger mélyén (kultúr) Híradó. (1/25 3/47 9; szomb. 1/24 1/26 1/28 1/10; vas., ünn. 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10.) — **HOLLYWOOD** (142—455. Bethlen tér 3.): **Réztábla a kapu alatt** (Robert Donat). Híradó. (1/24 1/26 1/28 1/10; V Ü 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10.) Vasárnap d. e. 1/11 órakor: **Botrány az Operaházban** (Gaueso, Csikó, Harpo). — **HOMÉROS** (296—178. Hermina-út 7. szám.) **Az aréna hősei** (3 Ritz Brothers). Az alarcos grófnő (Claire Trevor). Nagytakarítás Kikuéknál (rajzfilm). Híradó. (1/25 7 1/10; V Ü 1/22-től folyt.) — **IPOLY** (292—626. Csáky-u. 65.): **Csak egyszer vagy fiatal** (Mickey Rooney). Stan és Pan, az árverési hiénák. Híradó. (1/24 1/26 1/28 1/10; V Ü 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10.) — **JÓZSEFVÁROSI** (134—644. Kálvária-tér 7.): **Leányvágyak** (Errol Flynn). Híradó (1/24 1/26 1/28 1/10; vas., ünn. 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10.) Vas. d. e. 1/11 órakor, Matiné. — **KAMARA** (Telefon: 144—027. Dohány utca és Nyár-utca sarok): **Kisértés órája** (Joan Crawford). Sasok éneke (Mi bandánk: burleszk). 6 8 10; Sz V Ü: 4 6 8 10.) — **KULTÚR** (286-198. Kinizsi-utca 16.): **Rozmaring** (Turay, Páger) **és a kisérő műsor.** (5 1/48 1/10; V Ü 1/42 1/44 3/46 3/48 1/410.) — **LLOYD** (111-994. Hollán-utca 7., a Szent István körútnál): **Réztábla a kapu alatt** (Rosalind Russel). (Mindennap. 3 1/46 1/28 3/410.) — **NYUGAT** (127-162. Teréz-körút 41. szám): **Gyimesi vadvirág** (Tolnay Klári, Greguss Z.). Stan és Pan válik. H (1/25 7 1/10; Sz 4 6 8 10; V Ü 2 4 6 8 10). — **ODEON** (130-263. Rottenbiller-utca 37/b.): **Gyimesi vadvirág** (Tolnay Klári, Timár). Tevéről a versenyautóig (sportf.). Cirmos az emberevők közt (trükkf.). Serapi úrfi kalandjai (műszaki film). Híradók. (Folyt. előad. 1/45 3/47 1/410; V Ü 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10). Vas. d. e. 1/11 órakor matiné. — **OLYMPIA** (342—947. Erzsébet-körút 26.): **Táncolj és szeress** (Ginger Rogers). H (Mindennap: d. e. 11; d. u. 2 4 6 8 10). — **OMNIA** (130-125. József-körút és Kölcsey-utca sarok): **A lázadó hős** (Warner Baxter). Kieg: Telivérprimadonnák. H (5 1/48 1/10; Sz V Ü: 4 6 8 10). — **ORIENT** (114-926. Izabella-utca és Aradi-utca sarok): **Nehéz apának lenni** (Szeleczky Zita, Páger). **Charlie Chan Montecarlóban.** (Folyt. előad.: 1/45 3/47 1/410; V Ü: 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10). — **OTTHON** (146-447. Boniczky-u. 3. és Baross-utca 87. sarok): **Táncolj és szeress** (Fred Astaire). H (1/44 1/46 1/48 1/410; V Ü: 1/42 1/44 1/46 1/48 1/410.) Vas. d. e. 10 és 1/12-kor matiné. — **PALACE** (136-523. Erzsébet-körút 8. sz.): **Ködös utak** (Jean Gabin). H (4 6 8 10; Sz V Ü: 2 4 6 8 10.) Vasárnap d. e. 11-kor: Matiné. — **PÁTRIA** (145-673. Népszinház-utca 13.) **A aréna hősei** (a 3 Ritz Brothers) és a humoros kisérő műsor. (3/44 3/46 3/48 3/410; vasár. és ünnepnap: 3/42 3/44 3/46 3/48 3/410.) Vasárnap délelőtt 1/411-kor: Matiné. **PHÖNIX** (144—454. Rákóczi-út 68.) **Gyimesi vadvirág** (Tolnay, Greguss). Jack Denny zenekara. Száz kutya egy sorban. Híradó. Folyt. előadások mindennap d. e. 11; d. u. 1 3 5 1/48 1/10.) — **RÁDIUS** (122—098, 120—564. Nagymező-u. 22—24.): **Egy pesti éjszaka** (Danielle Darrieux Budapesten készült filmje). Híradó. (3/46 3/48 3/410; Sz V Ü 3/44 3/46 3/48 3/410.) — **REX** (139—416. István-út 39.) **Zsák-utca** (Sylvia Sydney) Ódon városok. H (1/25 3/47 9; Sz 1/24 1/26 1/28 1/10; V Ü 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10). — **RIALTO** (139-497. Rákóczi-út 10. sz.): Leányvágyak (Errol Flynn). Afrika kapuja (színes kultúrf.) H 1/411 1/21 3/43 5 1/48 1/10; Vasárnap, ünnepnap: 10 12; délután 2 4 6 8 10. — **ROYAL APOLLÓ** (141—902, 342—946. Erzsébet-körút 45.): Harmadik hétre prolongálva! **A nagy keringő** (Great Waltz: Luise Rainer) Híradók. (1/46 1/28 3/410; szomb., vas., ünn. 4 6 8 10.) — **SAVOY** (146-010. Kálvin-tér sarok. Üllői-út 2.): **Csodék csodája** (Sonja Henie). Ismeretlen katona. Trükkfilm. (1/24 1/26 1/28 1/10; V Ü 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10.) — **SCALA** (114-411. Teréz-körút 60. szám): Szajnaparti szerelem (Vivian Romance). Híradó. (1/46 1/28 3/410; Sz V Ü 3 1/46 1/28 3/410.) — **SIMPLON** (268—998 268—999. Horthy Miklós-út 62.): **Süt a nap** (Nagy Aliz, Olasz János) **és a kisérő műsor.** Pápakoronázás. (1/24 1/26 1/28 1/10; V Ü: 1/22 1/24 1/26 1/28 1/10). — **STUDIÓ** (140-840. **Akácfa-u. 4.**) Hetedik hétre prolongálva! **Alexander's Ragtime Band** (Alice Faye). Híradó. (Mindennap d. e. 11; d. u. 2 4 6 8 10.) — **TIVOLI** (123—049. Nagymező-u. 8.): **Gyimesi vadvirág** (Tolnay Klári, Mály). Tevétől a versenyautóig (sportfilm). Kuba, a boldogság szigete. Híradó. (1/45 7 1/10; Sz 1/44 1/46 1/48 1/410; V Ü 1/42 1/44 1/46 1/48 1/410.) Vasárnap délelőtt 11-kor: Matiné. — **TURÁN** (128-401. Nagymező-utca és Mozsár-utca sarok): **Aréna hősei.** (3 Ritz Brothers) és a kisérő műsor. (4 6 8 10; V Ü: 2 4 6 8 10: Szombat délelőtt 11-kor: Anthony Adverse; Vasárnap d. e. 11-kor: A rend katonái. — **URÁNIA** (146-046. Rákóczi-út 21.): Utolsó hétre prolongálva! **Bors István** (Páger Antal, Tolnay Klári). Híradó. (5 1/48 1/10; Szombat V Ü: 3/43 5 1/48 10).

HIREK

Március 21.

1915. *Petrik Géza, volt trencséni 15. honvéd gyalogezredbeli zászlós, a San folyó felső völgyében fekvő Zatvarnicánál vívott súlyos harcok alatt századparancsnok volt és mint ilyen 1915 március 21-én visszavonulásra kapott parancsot. Alig kezdte meg százada a hátrálást, mikor észrevette, hogy becslése szerint 2 orosz zászlóalj támadásba kezdett és a századot mintegy 500 lépésre máris megközelítette. Erre nyomban visszafordítva a századot, felvette a tűzharcot, mellyel feltartóztatta az orosz túlerőket és lehetővé tette, hogy a már elvált részek idejében visszaérkezzenek és védelemhez tervszerűen elhelyezkedjenek. Petrik zászlóst kezdeményező és a harcászati helyzet alakulására mentesítő kihatással volt derekas magatartásáért, figyelembe véve, hogy már három hónapja minden alkalommal kiválóan vezette századát, az arany vitézségi éremmel tüntették ki.*

— **Vasárnap megnyílt Varsóban a magyar képzőművészeti kiállítás.** *Varsóból* jelentik: *Krakkóban* ma nyitották meg ünnepélyesen a *Horthy* Miklós kormányzó és *Moscicky* Ignác köztársasági elnök védnöksége alatt rendezett *magyar képzőművészeti kiállítást.* A megnyitó ünnepségen a magyar kormány képviseletében *Gerevich* Tibor egyetemi tanár jelent meg, a lengyel külügyminisztériumot *Wdziekonski*, a külügyminisztérium sajtóosztályának főnökhelyettese képviselte, megjelent továbbá a krakkói művészeti akadémia részéről *Pautch* rektor, a varsói magyar követség képviseletében *Divéky* Adorján egyetemi tanár, ott voltak továbbá a polgári hatóságok és a művészvilág képviselői. *Walter* egyetemi tanár bevezető beszédében kiemelte, hogy a magyar és a lengyel népet évszázados barátság szilárd kötelékei egyesítik. *Pautch* képzőművészeti főiskolai rektor kidomborította a lengyel és a magyar nép nemzeti sajátságainak rokonságát és kijelentette, hogy *ez a két nép úgy tűnik fel, mint egy nemzethez tartozó két törzs, amelynek csak nyelvtér el. Dambrowski* egyetemi tanár kifejezte azt a reményét, hogy ez a kiállítás újabb láncszem lesz a *lengyel-magyar művészeti közösség* hagyományainak hosszú láncolatában. *Divéky* Adorján kijelentette, hogy *Krakkó* egyeteme a magyar diákság szemében a vágyva óhajtott Alma Mater-t jelent. *Gerevich* egyetemi tanár végül a magyar kormány nevében köszönetet mondott a kiállítás rendezéséért. A megnyitó ünnepséget követő társasebéden pohárköszöntők ben *ünnepelték Horthy Miklós kormányzót és Moscicky köztársasági elnököt.* A kiállításon a magyar művészeknek körülbelül *négyszáz alkotása* szerepel.

— **Vázsonyi-serlegvacsora.** A Központi Demokrata Kör vasárnap este rendezte 500 teritékes *Vázsonyi serlegvacsoráját Vázsonyi* Vilmos emlékezetére, melyen az ünnepi beszédet *Kadosa* Marcell mondta, aki beszédében *Vázsonyi* nagyságát méltatta. Vasárnap délelőtt a Kerepesi-temetőben megkoszorúzták *Vázsonyi* Vilmos sírját.

— **Megválasztotta tisztikarát a Kőművesmesterek és Kőfaragók Ipartestülete.** A Budapesti Kőművesmesterek és Kőfaragók Ipartestülete vasárnap közgyűlést tartott. *Kovatsek* Ferenc elnök rámutatott arra, hogy állandóan csökken az építőipar munkalehetősége s ehhez a világgazdasági helyzeten kívül nálunk még belső okok is csatlakoznak. *A közmunkákat minél előbb meg kell indítani.* Bejelentette, hogy még e hónapban megjelenik a légoltalmi óvóhelyek építésével kapcsolatos tatarozási adókedvezményrendeletek. Közfelkiáltással elnökké ismét *Kovatsek* Ferencet, alelnökké *Niesner* Ferencet és *Seenger* Bélát, székelnökké *Stulcz* Ferencet választották meg. A közgyűlés hódoló táviratot küldött *Horthy* Miklós kormányzónak és *XII. Pius* pápának. Üdvözölték gróf *Teleki* Pál miniszterelnököt. *Szendy* Károly polgármestert és *Éber* Antalt, a kereskedelmi- és iparkamara elnökét.

— **Eltemették Szarka karpaszományos tűzmestert.** Tizenötezer ember kísérte utolsó útjára tegnap Pestszentlőrincen *Szarka* István karpaszományos tűzmestert, aki január 6-án, a munkácsi orvtámadáskor elvérzett. Pestszentlőrinc *Balogh* Géza polgármester kezdeményezésére exhumáltatta és hazahozatta szülővárosába.

A díszes ravatalt a Hősök terén állították fel. Tömérdek koszorú és virágcsokor volt a ravatalon. Tizenegy órakor kezdődött a gyászszertartás, de már tíz órakor igen sok ember volt a Hősök terén. A térre vezető utakat is beláthatatlan embertömeg lepte el. A református egyház szertartása szerint temették el *Szarka* Istvánt. *Pajor* Miklós országgyűlési képviselő *Jaross* Andor felvidéki miniszter nevében mondott gyászbeszédet. A helyi frontharcosok nevében *Hangay* Sándor frontharcos elnök beszélt. A Hangya szövetkezet nevében, ahol *Szarka* István tisztviselő volt, *Wünscher* Frigyes elnök-igazgató búcsúztatta a halottat. A gyászbeszédek után a zenekar a Rákóczi indulót játszotta, majd elindult a menet az új temető felé. A sírnál a »Rongyos Gárda« nevében *Radd* Árpád és *Hubay* Kálmán országgyűlési képviselő, valamint *Balogh* Géza polgármester beszélt.

A Himnusz hangjai mellett eresztették le a koporsót a sírba. A temetésen résztvett a honvédelmi miniszter és a honvédvezérkar kiküldöttje is.

— **Házasság.** *Hirschl* Kató (Budapest) és *Fischer* Andrija (Zagreb) házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

— **Albrecht főherceg és gróf Esterházy János mond ünnepi beszédet a pozsonyiak díszhangversenyén.** A *Pozsonyvárosi és Vármegyei Egyesület* díszhangversenyt rendez pozsonyi származású művészek közreműködésével március 29-én a Zeneművészeti Főiskolában. A hangverseny teljes jövedelmét a szlovákiai magyar házak javára fordítják. Bevezetőt *Albrecht* főherceg, ünnepi beszédet gróf *Esterházy* János mond. Az estélyen közreműködik *Basilides* Mária, *Berlin* Alba, *Dohnányi* Ernő, *Gregor* Klára, *Rajter* Lajos és mások.

— **Szép Ernő előadása a Cobden Szövetségben.** A *Magyar Cobden Szövetség* szemináriumában *e hó 21-én, kedden este Szép Ernő »Egy érdekes emberről«* címmel előadást tart. Az előadást a *Magánmérnökök Országos Szövetsége* (VI., *Andrássy-út* 23. I. em.) előadótermében tartják és pontosan 3/4 7 órakor kezdik.

— **Grósz Emil és Pataky Arnold előadása a Parthenon Társaságban.** A Klasszikus Műveltség Barátainak Egyesülete (Parthenon) e hó 28-án (kedden) délután 6 órakor tartja a M. Tud. Akadémia heti üléstermében *huszonötödik évi jubileális közgyűlését.* A közgyűlésen *Grósz* Emil elnök megemlékezik az egyesület negyedszázados működéséről, majd kihirdeti az idei görög tanulmányi verseny eredményét. Az elnök megnyitója után *Pataky* Arnold *»Az apostolok cselekedetei és az egykori görög világ«* címen tart előadást.

— **Dalmady Zoltán emlékünnep.** A Budapesti Orvosok Turista Egyesülete dr. *Dalmady* Zoltánnak, a nagyhírű orvosturista, természettudós, balneológusnak emlékét évenként díszgyűléssel ünnepli meg. Ezévben dr. *Gorka* Sándor egyetemi ny. r. tanár »A szervezetek élettartamának törvényszerűségei« címen március 23-án este 7 órakor a Poliklinika (VII. Szövetség-u. 14.) tanácstermében tartja a Dalmady emlékelőadást. Belépődíj nincs. Vendégeket szívesen látnak.

---

x **A m. kir. osztálysorsjáték** főárusítói kérik azon t. üzletfeleiket, kik sorsjegyeiket *személyesen* szokták átvenni, szíveskedjenek haladéktalanul intézkedni, mert a nagy kereslet miatt a *fentartott sorsjegyek* nem rezerválhatók tovább, csak március 28-ig.

x **Hogyan vegyük be az Aspirin-tablettákat:** 1. 1—2 tablettát félpohár vízbe tesszük, 2. a szétesett tablettákat felkeverjük, majd felhajtjuk, 3 néhány korty vizet iszunk utána. Igy fokozhatjuk az Aspirin-tabletták hatását. **Minden Aspirin-tablettán a »Bayer«-kereszt látható, ez különbözteti meg az utánzatoktól.**

— **Smigly-Ridz marsall távirata Horthy kormányzóhoz.** A *Magyar Távirati Iroda* jelenti:

Horthy Miklós kormányzónak *Smigly-Ridz* tábornagy, Lengyelország marsalljához, a közös magyar-lengyel határ megvalósulása alkalmából intézett táviratára a következő válasz érkezett:

Őszintén köszönöm Főméltóságod baráti üzenetét, amelyet abból az alkalomból méltóztatott hozzám intézni, hogy országaink közös határán hadseregeink felvették a barátságos érintkezést. Ugyanekor boldogan tolmácsolom Főméltóságodnak a lengyel hadsereg nagyrabecsülése és mély tisztelete kifejezését Magyarország államfője és vitéz hadserege iránt. *Smigly-Ridz.*

— **Főzőgyakorlati előadást az** Elektromos Művek V., Honvéd-utca 22. sz. alatti villamos konyhájában hétfőn, csütörtökön és pénteken délelőtt fél 10 órakor. főzőbemutatót szerdán délután 5 órakor tartanak. Program: diós mákostekercs, leveles-vajastészta, kuglóf, parfé, hal- és különféle húsételek.

— **A kassai újoncok letették a honvédesküt.** Kassán vasárnap délelőtt ünnepség keretében tették le a kassai *és a Kassára bevonuló újoncok a honvédesküt*, a Dóm melletti Orbán torony előtt, II. Rákóczi Ferenc emléktáblája mellett. Az ünnepi beszédet *Tost* Barna prelátus tartotta, majd az eskütétel következett, azután pedig a honvédcsapatok díszmenetben vonultak el vitéz *Heszlényi* József vezérkari ezredes, dandárparancsnok előtt.

— **Gyászrovat.** Özv. csalai *Déry* Józsefné, született *Téry* Etelka ny. királyi ítélőtáblai bíró özvegye ezévi március hó 17-én 63. életévében meghalt. Temetése március 20-án, hétfőn délután ½5 órakor lesz a pestszentlőrinci temető halottasházából.

— **Autóbaleset érte Bereg-Ugocsa megye vezető tisztviselőit.** *Fekésházy* Zoltán, Bereg-Ugocsa vármegye alispánja, *Horváth* Dezső főjegyző és *Stéger* László másodjegyző autón szolgálati úton voltak. Bene község határában a gépkocsi a síkon úton megcsúszott és az útszéli árokba szaladt. A vezetőnek — Pileczky vármegyei útmesternek — sikerült az autót az útra hozni, ahol azonban *a kocsi felfordult és a benne ülők megsebesültek. Fekésházy* Zoltán alispán könnyebb agyrázkódást és homloksérülést szenvedett, *Horváth* Dezső főjegyző jobb szemén sérült meg, *Stéger* László másodjegyző a fején szenvedett súlyosabb zúzódásokat, az autóvezető könnyebben megsebesült. A sebesülteket a beregszászi kórházba szállították. Fekésházy Zoltán alispán, magas kora ellenére, első segélyben való részesítése után a hivatalába ment, hogy a mai történelmi időkben a munka pillanatra se akadjon meg.

— **A Belvárosi Takarékpénztár Rt.** március 18-án tartotta dr. *Héder* Lajos elnökletével 46-ik rendes közgyűlését. Az igazgatóság évi jelentését, melynek adatait már alkalmunk volt ismertetni, valamint az előterjesztett mérleg- és eredményszámlát a közgyűlés egyhangúlag elfogadta. A mérlegben kimutatott *332.853.86 pengő tiszta nyereség* felhasználása tekintetében a közgyűlés az igazgatóság javaslatára egyhangúlag elhatározta, hogy a külpolitikai és gazdasági helyzet bizonytalanságára, valamint a Beruházási Hozzájárulásra teljesítendő befizetésekre tekintettel az osztalékfizetést ezidén még nem kezdi meg, hanem *a kimutatott tiszta nyereséget az intézet belső erőinek gyarapítására fordítja.* Ehhez képest elhatározta, hogy abból a rendes tartalék javára 50.000 pengőt, a Beruházási Hozzájárulás tartaléka javára 100.000 pengőt, az ingatlan-értékcsökkenési tartalékalap javára 60.000 pengőt, a nyugdíjpénztár javára 25.000 pengőt, a tisztviselői jóléti alapok javára 10.000 pengőt fordít, a fennmaradó 87.853.86 pengőt pedig az 1939. üzletév számlájára viszi át. A választások során a lelépő igazgatósági, felügyelőbizottsági és választmányi tagokat a közgyűlés újból megválasztotta, az igazgatóság új tagjaivá dr. *Mössmer* Pál kereskedelmi főtanácsost és dr. *Tóth* László kormányfőtanácsost, a választmány tagjaivá pedig dr. *Angyal* Pál egyetemi nyilvános rendes tanárt és *Sztojka* József szövetkezeti igazgatót választotta meg. A napirend után a részvényesek nevében dr. *Pap* József felsőházi tag és *Sántha* Ernő nyug. miniszteri tanácsos fejezte ki elismerését a takarékpénztár igazgatósága és tisztviselői karának.

Kolosváry-Borcsa Mihály beszélt a Pátria Club szabadságlakomáján. Vasárnap este tartotta meg a Pátria Magyar Írók, Hírlapírók és Művészek Klubja márciusi szabadságlakomáját. Az ünnepi beszédet *Kolosváry-Borcsa* Mihály miniszteri tanácsos, országgyűlési képviselő mondotta.

— **Megjelent a »Magyar Szárnyak« legújabb száma.** A magyar repülés szaklapja, a *Magyar Szárnyak* e havi száma a sportrepülés fejlesztésének jegyében jelent meg. A kiváló szakcikkekkel, konstrukciós rajzokkal ellátott repülőszaklapban még a repüléstől távolabb esők számára is sok érdekes olvasnivaló van.

— **Főszerkesztők nagygyűlése.** *Nizzából* táviratozzák: A földközitengeri egyetem központi palotájában vasárnap reggel nyílt meg a főszerkesztők nemzetközi szövetségének nagygyűlése. A nagygyűlésnek 125 résztvevője van, ezek közül mintegy hatvan külföldi, mégpedig az angol, a délamerikai, a magyar, a szerb, a hollandi, a lengyel és a skandináv sajtó képviselő.

— **Hamis-e a macska, vagy sem? Erről** közöl érdekes cikket a természet. A macskáról a köztudatban két teljesen ellentétes vélemény alakult ki. Az egyik szerint azért üldözik a macskát, mert rosszindulatú, hamis állat, mások szerint azért kényeztetik és tartják — az egérfogáson kívül — mert legkedvesebb és játékos állatok közé tartozik. *A macska hamissága már közmondásossá vált, pedig ez éppen olyan téves, mint a szamár butaságáról szóló szólásmondás.* A macskának ugyanis teljesen más a természete, mint a többi húsevő rendhez tartozó állatoknak, mint például a kutyának is és ehhez képest más bánásmódot is kívánnak. A kutyánál látjuk, hogy ősi formájában élő testvérei a farkasok, csapatokban élnek, csapatosan ejtik el zsákmányukat is és e társas életrenddel együtt bizonyos alárendelt érzet alakul ki benne. Ez dominál a kutyának, mint háziállatnak emberhez való viszonyában. Ezzel szemben a macskafélék sokkal önállóbbak, természetes szabadságbanélésük folytán öröklött büszkeség van bennük, előkelőbben, nemes b'en viselkednek. Éppen nem hamisak, sőt *megfelelő bánásmód mellett nagyon hűek, ragaszkodóak.* Azonban a hűség és a ragaszkodás csak addig tart, míg az őt megillető bánásmódban részesítik. Ha kutyául bánnak vele, elidegenedik, elvadul. Csak egyet kell szem előtt tartani: igyekezni kell olyan táplálékot adni a macskának, amely ősi életkörnyezetének legjobban megfelel s akkor közmondásossá fog válni a *»macskahűség«.*

— **Munkásházat épít a »Magyar a magyarért« akció.** *Sátoraljaújhelyről* jelentik: *Ladamóc* község lakóinak nagy része a cseh uralom idején a legnagyobb nyomorba jutott: számos család földbevájt barlangokban volt kénytelen meghúzódni. A járás vezetősége előterjesztést tett a vármegye főispánjának. A főispán intézkedésére most 10—15 család befogadására alkalmas modern munkásházat építenek. Ennek költségét a »Magyar a magyarért« akció keretéből biztosítják.

— **Gázolt az autó.** A 397. számú luxusautó, amelyet *Herczeg* Gyula kormányfőtanácsos földbirtokos vezetett, elgázolta Kispesten *Ambrus* József 32 éves pestszentlőrinci lakost. Életveszélyes állapotban volt, amikor a mentők a Szent István kórházba szállították.

— **Egymásba rohant két autó.** Vasárnap délben a Pannonia-utca és a Légrády Károly-utca sarkán összeütközött az AH 872 és az AK 841 rendszámú magánautó. Az elsőt *Stern* László üzemvezető vezette, a kocsiban *Dezső* Klára és *Dezső* Júlia magántisztviselőnők ültek. A másik kocsit *André* János orvos vezette. Az összeütközés következtében Stern kocsija felborult, a két lány a kocsiból kiesett az úttestre. Őket a mentők a Rókus kórházba vitték, André és Stern könnyebb sérüléseket szenvedett, a mentők elsősegélynyujtásban részesítették őket. A rendőrségen a karamból ügyében megindult a **nyomozás.**

Gerevich Tibor, művészettörténész, egyetemi tanár

Vidovszky Béla interiőrjeit, melyeket Gerevich Tibor európai színvonalúaknak tartott, nemegyszer hasonlították kritikusai a XVII. századi hollandusainak alkotásaihoz.

Láng Miklós: Vidovszky Bélára emlékezve.
Békés Megyei Népújság, 1983. júl. 2. 8.- old.

GERVICH Tibor

Ferdynandy Mihályvisszaemlékezései

ld. Vigilia,1990.10.sz. 778 - 779.p.

g

terháß

ern.

MDK

Gerevich Tibor.

és Jalsoviczky magas kitüntetésében adott át a genovai herceg.

a velencei központi nagycsarnokban szerepel a kiállításon Magyarország XIX.sz.-i festészete.

Magyarok a két velencei képzőművészeti kiállításon
Magyarság. 1938.jun.4. le.l.

GEREVICH Tibor

Dercsényi Dezső: Gerevich Tibor születésének századik évfordulójára. - Magyar Müemlékvédelem, IX.évf. 441 - 443.p.

ik megítélni. Tenindig elsődlegeér nép érdekeit tarlőtt, mindig felisleselkedő veszélye-

mányos és közéleti különös gonddal tőhogy a nemzet eremi megújulását is m véletlen, hogy és államférfi olyan totta a cserkészeg nevelését, hogy a kben egyre inkább lső építkezése felé gossá vált előtte, Németország és a

felől támadhassák meg német csapatok. Aggodalommal teli kétséggel érzékelte, hogy a határkiigazítások hogyan teszik az országot külpolitikai értelemben a Harmadik Birodalom politikai szövetségesévé, vagy ha úgy tetszik, részben politikai foglyává. Amikor a Jugoszláviával megkötött egyezmény után a kialakuló politikai viszonyok végső választ elé állították, Teleki Pál már nem látott más kiutat, mint az öngyilkosságot. Tettével nem csak Magyarország, hanem a világ előtt is áldozatot kívánt hozni — mondta befejezésül Antall József.

ncz Árpád a gyászmisén

negtelt a Szent Istzerda este hat óraa miniszterelnök, a lnök és a cserkészezetői jelenlétében rik püspök Teleki gyászmisét celeb-

a szertartás során t arról, hogy a migyik kezdeményezőonhalmi gimnázium , és egész életét átúság iránti szeretet. d köztársasági el-

nök a politikusra és tudósra emlékezett. Figyelmeztetett arra, hogy egy államférfi hibázhat ugyan, de tudatosan nem követhet el becstelenséget. Teleki Pál nagyon nehéz történelmi helyzetben vállalta a kormányzást, és hazája becsületéből egy szemernyit sem áldozott fel.

Az emlékbeszéd után a jelenlévő állami és egyházi vezetők a Szent Jobb kápolnába vonultak, ahol a püspök megáldotta Teleki Pál emléktábláját.

(n. k. j.)

Sír a domboldalon

mindenütt hívtak a
Itthon is, külföl-

— Elviszlek valahová.
Nem mondott többet. Kocsiba

külpolitikai
vírozásnál
metelleness
Ugyanakko
megfontolá
azon „tény
akik szorga
lemondását
személyes
szólt: az al
kell őrizni
vényes vol
játszma a
hatalom k
Mindezt
ahhoz, hog
hessük és
foglalkozot
előtti *Mag*
emelten Te
az alábbia
lemző szen
volából.
Jellemző
ban is, am

A legjol
a nemzet
vében tör
Amikor a
követ el a
nel szemb
magasztos
son a nem
zatul kívá

— írja Pa
telenségű"
Arany Já
lálára íro
ami aztán
átvonul *E*
tató beszé
cot küzde

GEREVICH Tibor

Banner János. Béla-Kolozsvár-Jászberény-Szeged. Gyula, 1990. 39-40.

Tomisa 1992. ism. Kőhegyi Mihály = MEV 6, 1994, 1-2.
262-263.

Somorjai Ádám: Bencés monostorok Magyarországon a X-XVI. században. = 8, 1996/1-2. 9-14.

Pántor Lajos: Gerevich Tibor a Római Magyar Történeti Intézet működéséről 1924-1926. = MEV 8, 1996, 1-2.
333-350.

Mons. Sec. ism. Püspöki Nagy Péter = 8, 1996, 1-2. 366-373.

GEREVICH Tibor

Generich Tibor

Marosán Gyula - Toronto

Magyar Szemle, 1986. VII. 8.

Gerevich Tibor

nevűl a kassai Szt. Erzsébet templom legfiatalabb középkori része, a neulóky Zsigmond korából származik. – Elítéli a Steindl-féle restaurálást, mert ennek eredménye az, hogy a mai épületnek az eredetihez alig van köze.

Marosi Ernő: Tanulmányok a kassai Szent Erzsébet templom középkori építéstörténetéhez.
/Művtört.Ért., 1969. 1. sz, p. 1-45./

p. 2., 41.

Gerevich Tibor

a XII. sz. II. feléből származtatta az Esztergomi Kőtárban őrzött érseki trón másványbeszakásos kartámlatöredékét

Magyar Kódexek Bp. 1965. 4.o.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Gerevich Tibor

Erdélyre a Csatári Bibliának a magyar
művelődésbe való beillesztése

Magyar Kódexek Bp. 1966. 17 o.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Gerevich Tibor, művészettörténész, akadémikus. (1882-1954).

Az esztergomi Keresztény Múzeum több mint százéves multra tekint vissza. Mai helyére 1882-ben került, az érseki palotába. – A múzeum tényleges kifejlesztése Ipolyi Arnold, a neves műgyűjtő és művészettudós érdeme. – A gyűjtőmunkát századunk első felében Leopold Antal prefektus folytatta Gerevich Tiborral együtt – aki 1916-ban igazgatóvá a kiállítást – elsősorban azzá törekedett, hogy újabb képek megszerzésével a gyűjtemény magyar anyagát a történeti teljesség irányába építse ki. Leopold nevéhez fűződik a San Marco-féle hagyaték megszerzése is.

Tasnádi Attila: A régi magyar művészet kincsesháza.
Népszava, 1984. márc. 28. 9-old.

MDK

Gerevich Tibor

Gerevich T.: Erdélyi magyar müvészet. Erdély. Athenaeum, 194e. 131-159.l. LXII.tábla. Szépmüvészet 194e. 24.l. /Könyvismertetés/.

MDK

Gerevich Tibor

Szent István lovasszobrának bemutatása Sidló Ferenc műtermében. Pesti Hirlap 1938.jan.18.

MDK

Gerevich Tibor

Az egyházmüvészeti tamács müvészértekezlete. Szép-
müvészet 1942. 267.l.

MDK

Gerevich Tibor

Szépmüvészet 1941. 12. sz.

GEREVICH Tibor

LÁNG Miklós: Békés megyéből indult el... Vidovszky Béla 1883-1973.
Uj Auróra 1983/1. 90.p.

Vidovszkyt Gerevich a mai Európa legkiválóbb enteriőr festőjének nevezi.

GEREVICH Tibor

PALETTA

AZ IDŐ URAI címmel órakiállítás nyílt a Polgár Galéria és Aukciósházban (V., Váci utca 11/B, félemelet). A tárlat május 5-ig, 10 és 18 óra között látható.

HACKI TAMÁS műsora lesz ma este fél nyolckor az IBS Színpadon (Buda Stage – II., Tárogató út 2-4.). Közreműködik: Wolf Péter.

A TUDÓS NŐK című Moliere-darabot játssza kedden, délután hat órakor a Biztonsági Sáv Csoport a Szkéné Színházban (XI., Műegyetem rakpart 3.). Az előadás része a 8. Alternatív Színházi Szemlének.

A FINN PAAVO RÖNKKÖ fotókiállítása nyit április 24-én, délután fél ötkor a Szabados & Társai Kft harangjáték-készítő telephelyén (X., Gyömrői út 128.)

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Stúdió: Bábelna (7). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** A pókasszony csókja (7). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:** Haramiák (7). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Frankie és Johnny (fél 8). **Budapest Bábszínház:** A legkisebb boszorkány (10). Rigoletto (6, fél 9). **Budapest Bábszínház Játszó-tér:** A varázsfuvola (3). **Buda Stage:** Öz, a nagy varázsló (fél 4). **Koncert:** Hacki Tamás műsora (fél 8). **Budapesti Operettszínház:** Elisabeth (7). **Fővárosi Nagycirkusz:** Cirkusz és varázslat! (3, 7). **Játékszín:** Az öltöztető (7). **József Attila Színház:** Léni néni (7). **Katona József Színház:** Távoli vidék (7 – bem. ea.). **Komédium Színház:** Stílusgyakorlat a 401-től (7). **Kolibri Színház:** A két Lotti (10). **Kolibri Fészek:** Retemetesz (3). **Kolibri Pince:** Scabaret (7). **Magyar Állami Operaház:** Così fan tutte (7). **Erkel Színház:** A denevér (7 – Tóth/7. bérl.). **Merlin Színház Kamaraterem:** Galla-próbaest (fél 8). **Mikroszkóp Színpad:** Leggyengébb láncszemek (fél 8). **MU Színház:** Hősök (8). **Nemzeti Színház:** Az ember tragédiája (fél 8). **Pesti Magyar Színház:** Téli rege (7 – Ladányi Ferencbérl. 2. ea.). **Pesti Magyar Színház Sinkovits Színpad:** Csütörtöki hölgyek (7). **Radnóti Színház:** A kripli (7). **R. S. 9. Színház:** A puszta ország (7). **Szkéné Színház:** Változatok (10). **R Klub:** Ördögök (8). **Thália Színház:** Kerületi Táncművészeti Kkt. vizsgaelőadása (fél 6, fél 9). **Thália Színház Új Stúdió:** Kean (fél 8). **Új Színház:** A csoda alkonya (7). **Vidám Színpad:** Süsü, a sárkány (fél 11). **Vígszín-** [illegible] **Pesti Színház:** An-

Gyilkos szerelmi játékok

Lukáts Andor és Szirtes Ági FOTÓ: KOVÁCS BENCE

A Távoli vidéket, Arthur Schnitzler egyetlen tragikomédiáját ma este hét órakor mutatják be a Katona József Színházban.

Egy bécsi baráti társaság Baden üdülőhelyen töltené a nyári szezont, azonban egy temetés a városban tartja őket. Kivéve Geniát (Szirtes Ági), Hofreiter gyáros (Lukáts Andor) feleségét, aki bevallja, hogy reménytelenül szerelmes volt belé az öngyilkos zongoraművész, Korszakov. Az elhunytra utólag is féltékeny Hofreiter flörttel kárpótolja magát feleségе titkolózásáért, s ezzel másoknak is kedvet csinál a szerelmi kalandokhoz – többek között saját nejének. Bár a középkorú szeretők már rutinosak, és óvatosabban balanszíroznak az érzelmek kavalkádjában, egy in flagranti Hofreiternek is elegendő indok a párbajhoz.

Máté Gábor rendezésében a többi főbb szerepet *Bodnár Erika, Nagy Ervin, Ujlaki Dénes, Csákányi Eszter, Pelsőczy Réka, Elek Ferenc, Tóth Zoltán, Fullajtár Andrea, Dévai Balázs* és *Szacsvay László* játssza.

Forrás-est a Zeneakadémián

Szegedi Anikó Liszt-díjas zongoraművésznő és *Patrice Fontanarosa* hegedűművész, valamint a Budapesti Vonósok Haydn-, Schumann- és Mozart-műveket adnak elő a Forrás Estek-sorozat mai hangversenyén, a Zeneakadémia nagytermében.

A jelenleg Párizsban élő Szegedi Anikó – aki legutóbb megnyerte a zwickaui Schumann-versenyt – rendszeresen koncertezik az európai nagyvárosokban, valamint a francia fővárosban, ahol mesteriskolát is vezet. Játékát egyesek *Clara Haskilehez* hasonlították. Az olasz Fontanarosa több nemzetközi verseny díjazottja, éveken át volt tagja az I Virtuosi di Roma kamaraegyüttesnek és a Francia Nemzeti Zenekarnak, ahol olyan karmesterekkel dolgozhatott együtt, mint Abbado, Maazel, Muti, Ozawa vagy Solti György. A Budapesti Vonósokat a világ legjobb kamarazenekarai közé sorolják. Az 1982-ben megnyert belgrádi verseny után a világ nagy seregszemléinek – Karintiai Nyár, Danubius-, Cricklade-, Vallon Fesztivál – közkedvelt vendégei. A ma esti hangversenyen Haydn L'isola disabitata című művének nyitányát, Schumann a-moll zongoraversenyét [illegible] és Mo-

Juhhéj!

Gyapjúnap a skanzenban

A fenti indulatszó a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum programszervezőinek használatában egyszerre utal vidám időtöltésre és a küszöbönálló rendezvény tematikájára. Vasárnap ugyanis gyapjúnap lesz a skanzenban, ahol többek között a juh „héja", a bárányból hagyományos feldolgozását mutatják be.

A régi népi életformában Szent György napján (április 24.) hajtották ki először a legelőre az állatokat. A közeledő időpont alkalmából vasárnap a múzeumi bárányok is megszabadulhatnak bundájuktól. A szentendrei skanzen a gyapjú feldolgozásának technikáit mutatja be. A növényi festékkel színezett fonalból eleink maguk hímeztek, szőttek és kötöttek; a fonatlan gyapjúból nemezkalap készült, újabban pedig ágyneműk melegét biztosítja a hőt közismerten jól tartó matéria.

A gyapjúnapon kiderül továbbá, mi a különbség a guba, a szűr, a ködmön és a bekecs között; lesz fekete- és aranyszőrű bárány, a birkabőrből készült duda hangja mellett pedig juhsajtot, juhtúrót kóstolhatnak a látogatók.

A programok reggel kilenctől délután öt óráig zajlanak. A Kisalföld tájegységben az érdeklődők nyomon követhetik a gyapjú feldolgozásának folyamatát, szemtanúi lehetnek például az anyag színezésének. Lesz birkanyírás a nagykunsági tanyán, gyapjúkártolás mint technikatörténeti kuriózum a Kisalföld tájegységben, és nem maradnak el a szokásos kézműves-bemutatók sem. Nemezelés, nemezkalap-készítés, szövés, fonás látványa és gyakorlata a kínálat. A gyerekek számára (ugyancsak a Kisalföld tájegységben) nyitva áll a játszóház, ahol maguk is kipróbálhatják a nemezelést vagy a guzsalyas gyapjúfonást.

Az említett népzenei kóstolót délután háromtól négyig a Magyar Dudazenekar műsora kínálja, előtte a nagykunsági állattartó tanyán délután egytől kettőig Kinn a bárány címmel bárányos mesékből rendeznek vásári játékot. Akik pedig vásárfiát is szeretnének hazavinni, a Kisalföld tájegységben gyapjúfonalak, ágyneműk, juhtejből készült finomságok közül válogathatnak.

R. V.

SZALON

Padlásreptér

Ajánló: Kótai Tamás
festőművész

Nagy Gábor György képzőművész Római csendéletek című tárlata ezen a héten nyílt a Fészek Művészklubban; a Római csendéletek II. pedig április 22-től a Kass Galériában várja a közönséget. Az első kiállítás festményanyaga a második fotóinak az alapja.

Sokszorosító grafikát tanult a főiskolán Nagy Gábor György, szép hidegtűnyomatokat készített, aztán pasztellel dolgozott. Számítógépen átengedett fotói, printjei, nagyításai szintén tetszenek. Érdekes folyamat, amikor az egyéniség különböző technikákkal találkozik. Küzdeni kell az anyaggal – ahány eljárás, annyiféle mentalitást igényel. Gábornak mindig sikerül akkor váltania, amikor a technika még nem uralkodik el a gondolaton, hanem a kifejezett tartalmat szolgálja.

Mostani kiállításainak témája az úgynevezett kockológia, a beállítás utáni ábrázolás, amellyel egy két hónapos római ösztöndíj nyomán született eredményt mutat be. A klasszikus térgeometriai testeket óriási méretűre növeli, ugyanakkor megjelennek a külföldi tartózkodás emlékei is. Itt egy apácaruha-drapéria, ott egy római épületelem, amott egy lámpafüzér.

Szintén a héten nyílt Szacsvay Pál fotókiállítása az Óbudai Társaskörben. A művész – összes limlomjával együtt – egy padlás világát fotózza először, amelyre rávetíti mondjuk a párizsi reptér vagy a londoni metró látványát. Az egészet még egyszer lefényképezi, így keletkeznek a belső intim és a külső nyilvános tér ötvözetének különös képei.

Lejegyezte: Pados Vi[illegible]

A Szent István-bazilika nagyharangja

A déli torony alatt fagerendákon helyezték el az örökzölddel és nemzetiszín szalagokkal ékesített 75 mázsás óriást

Schopper György rozsnyói püspök 1892. április 19-én szentelte fel a lipótvárosi Szent István-bazilika 75 mázsás nagyharangját. A fővárosi születésű püspök pappá avatásának ötvenedik évfordulója alkalmából ajándékozta a Bazilikának a saját pénzén öntetett óriás harangot. A 2,2 méteres harang Walser Ferenc gyáros budapesti harang- és fémöntödéjében készült, ez volt a kétezredik az ott öntöttek közül. Az öregharangot az adományozó püspök védőszentjéről, Szent Györgyről nevezték el.

Az ünnepélyes harangszentelést több ezren kísérték figyelemmel a helyszínen. A lipótvárosi plébániatemplom előtti téren, ahová csak a meghívottakat engedték be, díszruhás rendőrök tartották fenn a rendet. Az egyházi szertartáson a székesfőváros képviseletében megjelent Ráth Károly főpolgármester, Gerlóczy Károly polgármester, a törvényhatósági bizottság több tagja és számos magas rangú fővárosi tisztviselő. Jelen volt két felsőházi tag és két országgyűlési képviselő is.

A déli torony alatt fagerendákon helyezték el az örökzöld növényekkel és nemzetiszín szalagokkal ékesített óriás harangot, oldalán latin nyelvű feliratokkal és a Szentháromságot ábrázoló domborművel. A bronzóriás mellett egy kisebb harang is állt, szintén Schopper püspök készíttette, de nem a lipótvárosi bazilika, hanem saját egyházmegyéjének egyik temploma számára. A két haranggal szemben állították fel a bíborszínű püspöki díszsátrat. A szertartáson a budavári, a lipótvárosi, a budai királyi palotai, a belvárosi és a terézvárosi plébános segédkezett, közben az operai tagokból álló énekkar zsoltárokat énekelt. „Tizenegy órakor megkondult az északnyugati torony öreg harangja [Mária-harang], és a templomul szolgáló sekrestyéből körmenetben vonult elő a papság" – írta a nevezetes esemény másnapján a Budapesti Hírlap.

„Az ősz Schopper György püspököt – folytatta az újság –, ki infulával [püspöki süvegben], pluviálében [díszes papi palástban], pásztorbottal jelent meg, két oldalt támogatták az asszisztáló papok. A püspök helyet foglalván a mennyezet alatt [a díszsátorban], a klérus elrecitálta a Misereret és a 28-dik zsoltárt, mire kezdődött a szentelés. A főpap szentelt vízbe mártott izsóppal körülmosta a harangot, majd kívül és belül összesen hétszer, kereszt alakjában fölkente a betegek olajával [krizmával], végül pedig megfüstölte és megáldotta. A nagy haranggal együtt benedikált [felszentelt] egy kis harangot is, mely a rozsnyói egyházmegye egyik falusi templomáé. A szép szertartás tizenkét óra előtt véget ért."

A Szent György-harangot április 21-én külön állvány segítségével, az óbudai hajógyárban vert kötéllel húzták fel a Bazilika déli tornyába. A legfelső szint nem bírta el az óriási terhet, ezért a harangot lejjebb, 36 méter magasan helyezték el. Walser Ferenc gyáros, harangöntőmester saját maga irányította a három óra hosszat tartó kényes műveletet. Április 23-án hét órakor szólalt meg először a nagyharang, hangját a Bazilika előtt és a Váci körúton (ma Bajcsy-Zsilinszky út) összesereglett emberek kíváncsisággal vegyes áhítattal hallgatták. Ősi szokás szerint előbb a régi harangokat húzták meg egymásután: a kis lélekharangot, a 9 mázsás Ave Mária- és a 36 mázsás Mária-harangot. Végül négy férfi megkondította az új, Szent György-harangot is, melynek mély zengő hangját csak azért nem lehetett hallani az egész fővárosban, mert a közeli magas házak útját állták. A korabeli lapok beszámoltak arról is, hogy az öregharang a tervezett F hang helyett a valóságban fél hanggal mélyebben szólt.

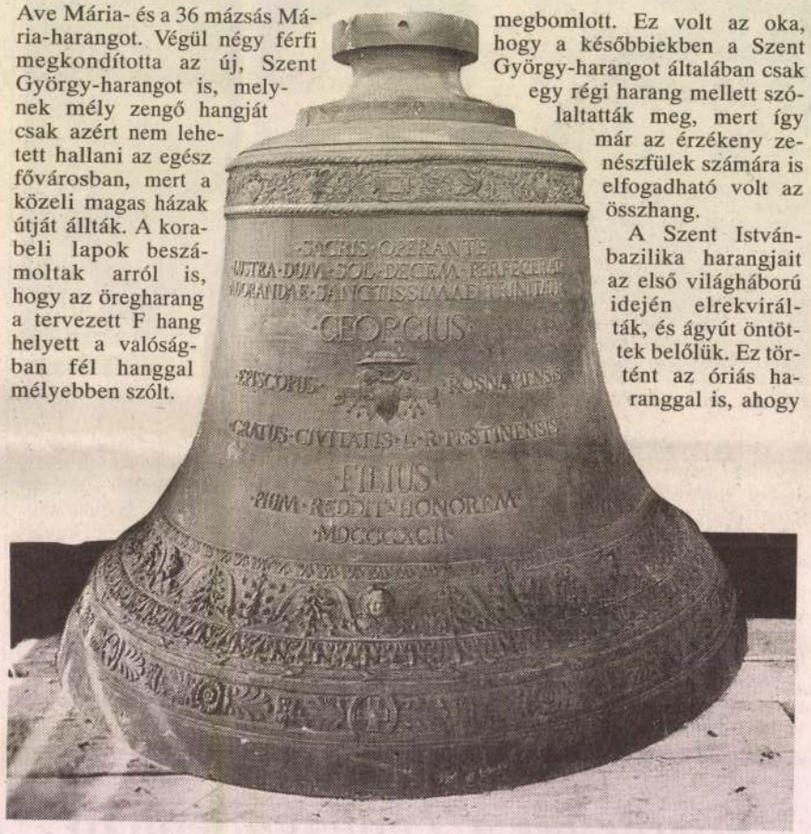

FORRÁS: FSZEK BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY

Zenetörténeti érdekesség, hogy a Bazilika harangjainak egyik része a bécsi, a másik a párizsi normál A hang (diapason normal) szerint volt hangolva, ezért ha az új nagyharang a két régivel felváltva szólt, akkor a B-dúr összhang megbomlott. Ez volt az oka, hogy a későbbiekben a Szent György-harangot általában csak egy régi harang mellett szólaltatták meg, mert így már az érzékeny zenészfülek számára is elfogadható volt az összhang.

A Szent István-bazilika harangjait az első világháború idején elrekvirálták, és ágyút öntöttek belőlük. Ez történt az óriás haranggal is, ahogy akkoriban mondták: az öregharang „bevonult". Egyedül a Mária-harangnak kegyelmezett a hatóság. A Bazilika csak 1930-ban, a Szent Imre jubileumi év alkalmából kapott új nagyharangot: április 27-én szentelte fel Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek a 80 métermázsás Szent Imre Hősök harangját, amely Gerevits Tibor professzor tervei alapján Szlezák László öntödéjében készült. Május 11-én kondították meg először az új óriás harangot, ezzel nyitották meg a Szent Imre-ünnepségeket. De a Szent Imre-harang sem kerülhette el sorsát: a második világháborúban, 1944-ben a Magyarországot megszálló német csapatok lefoglalták és hadizsákmányként magukkal vitték. Ezután csaknem fél évszázadon át nem volt hasonló nagyságú harangja a Szent István-bazilikának.

1990-ben a német katolikus hetilap, a Neue Bildpost olvasóinak adományai tették lehetővé, hogy ismét óriás harang kerüljön a Bazilika déli tornyába. A Neue Bildpost által szervezett közadakozást Helmut Kohl német szövetségi kancellár és a bajor miniszterelnök is támogatta, így köszönve meg Magyarországnak, hogy a magyar kormány 1989-ben Ausztria felé megnyitotta a határt a keletnémet állampolgárok előtt. Az adományokból cirka kétszázezer márka gyűlt össze, ebből készítették el a passaui Perner testvérek öntödéjében az új, Szent Istvánról elnevezett harangot, amelyet azután a Mozart nevű hajó a Dunán szállított a magyar fővárosba. A 90 mázsás nagyharangot 1990. augusztus 20-án szentelte fel és áldotta meg Paskai László bíboros, prímás, esztergomi érsek. Az f-moll hangzású Szent István-harang az első szabad augusztus 20-i körmenet befejezésekor kondult meg először, ezért a rendszerváltás, a szabadság egyik jelképévé vált.

Török Albert

Egy tégla Bem apó budai szobrának lábánál

LELŐHELY

Kísértet a Honvéd utcában

Exportunk ausztriai kontingensét biztositottuk a német piacon is

Imrédy Béla miniszterelnök ezután hangsúlyozta, hogy az árkormánybiztos az utóbbi napokban *megakadályozta a kenyérár emelését*, s a bőrnél 8—14 százalékos, az üvegáruknál 4 százalékos, a papíráruknál 4—5 százalékos, a jutacikkeknél 5 százalékos csökkenést ért el. Külkereskedelmi politikánkban elsősorban *a természetes piacokat kell kultiválnunk.* Mezőgazdasági exportunk 53 százalékát a német piac, 15 százalékát Olaszország veszi fel. Szarvasmarhaexportunk 70 százaléka az olaszoknál nyer elhelyezést. Itt a konturokat a valutáris viszonyok szabályozzák. A jegybank közreműködésével ezen a téren sikerült bizonyos *rugalmasságot teremteni.* Megnövekedett a távolabbi piacokra való kivitelünk is. 1925-ben Nagybritanniába és Irországba 10 millió pengőn alul vittünk ki, 1937-ben ez a szám már 12 millió pengő volt, Franciaországban 4 millióról 12 millióra emelkedett, a közeli keletre 1.7 millióról 16 millióra, a távoli keletre 1.8 millióról 10 millióra. Az Egyesült Államokba és Kanadába irányuló kivitel 2.5 millióról 17.8 millióra emelkedett, ami azt mutatja, hogy *a magyar termények megállják a helyüket a külföldi versenyben.* Miután a külkereskedelem deviza- és kereskedelmi korlátozásokkal kapcsolatos és miután helyzetünk távoli piacok felkeresését is szükségessé teszi, nyilvánvaló, hogy *a kivitelt és a behozatalt nem lehet szabadjára engedni, hanem irányítani kell, s ennek az irányításnak ki kell terjednie az értékesítés lebonyolítására is.* Miután nemcsak a tekintély államokban, hanem például Csehországban is bevásárló egykézzel állunk szemben, amellyel *csak egykéz-kínáló veheti fel az érintkezést.* A kivitelorganizáció fenntartására tehát ilyen körülmények között szükség van. Nem szabad olyan iparágak felállítását megengedni, amelyek nem tudnak belföldi piacot találni. A német és osztrák szerződéseknek egy keretbe való egyesítését célzó *német tárgyalások lezárultak és a volt ausztriai kontingenseket biztositottuk a német piacon is. Olaszországgal* a közeli napokban kezdődnek a kereskedelmi és fizetési egyezmények lebonyolítására vonatkozó tárgyalások, *az angol piac jelentősége egyre növekszik* és ha megfelelő kvalitású árut tudunk produkálni, akkor ezen a téren még *jelentős eredményeket érhetünk el. Svájcban* szintén jelentős piacunk alakult ki. *Svédország és Norvégia* főleg iparcikkeinket veszi fel, *Dánia és Finnország* mezőgazdasági terményeinket importálja. *Románia és Délszlávia,* mint nehézipari piacok jönnek tekintetbe, *Csehország,* mint sertéspiac, a második helyen áll. Mind a három államból fontos alapanyagokat, fát, vasércet és ásványolajat kapunk. A kereskedelmi kormányzat törekvése arra irányul, hogy *külkereskedelmünket a Balkán felé is kiterjessze, mert ez a természetes fejlődés iránya.* A közlekedésügyi program a honvédelem után második helyen áll a győri programban. A milliárdos keretből 210 milliót irányoztak elő ilyen célokra. A közbeeső vámok lebontását is programba vettük. *(Helyeslés és taps.)* Júliusban megindul *a bekötőutak építési munkája.* Máris körülbelül négyezer munkás állott munkába ezen a munkaterületen s ez a szám a következő napok folyamán *emelkedni fog.* A hídépítés terén az óbudai és a tiszapolgári híd munkálatai vannak soron. A kormány a közeli napokban állapítja meg a sportrepülés fejlesztésére szolgáló kereteket. A győri program lehetővé teszi, hogy a költségvetésben beállított kerettel együtt ebben az évben 38 millió pengőt fordítsunk államvasúti beruházásokra. Gépkocsi-állományunk 1937-ben tetemesen megnövekedett, a növekedés *személygépkocsikban 2464, tehergépkocsiknál 210.* A Mefter újjászervezése befejeződött. A következő évben két vontatót, egy motoros áruszállítót, egy kerekes vontatót, 12 tengeri uszályt, egy Tisza-személyhajót és több kisebb hajótestet szerez be a kormányzat. A csepeli kikötő forgalma 1936-ban meghaladta a 7 millió tonnát. A posta beruházásai 20 milliót tesznek ki, de a kereskedelmi tárca keretében öt év alatt még 25 millió pengőt fordítanak postaberuházásokra. A telefonállomások száma 1934 április 1-től 78.000-ről 118.000-re emelkedett. A rádióelőfizetők száma a mult esztendőben 18.000-rel emelkedett. Eredményes gazdaságpolitika csak úgy képzelhető el, ha *egységes szempontok irányítják a mezőgazdaságot, a kereskedelmet és a közlekedést.* Az összefogás szintézise azonban tovább kell, hogy folytatódjék és *érvényesülnie kell a szociális haladásnak, a népjólétnek és a közélet jelszavak nélküli szolgálatának,* mert azon az úton kell haladnunk, amelyet a nemzet jól lemért érdeke diktál. Megható volt látni, hogy a cinikusnak nevezett főváros mennyire átszellemült az eucharisztikus kongresszus alatt. Köszönetet kell mondani a megszervezésben résztvevő minden tényezőnek, a rendőrségnek, a vasutaknak és a postának és az egész magyar közönségnek, amely *példát adó fegyelmezettséggel állott a nagy gondolat szolgálatába.* Kérte a költségvetés elfogadását. *(Hosszantartó lelkes taps és éljenzés, a miniszterelnököt számosan üdvözlik.)*

Lányi Márton elnök javasolta ezután, hogy a Ház legközelebbi ülését *pénteken* délelőtt tíz órakor tartsa, napirendjén a hátralevő tárcák költségvetéseinek tárgyalásával. Ezzel az ülés este hét óra után néhány perccel véget ért.

— Az ülő életmód következtében jelentkező bajoknál, különösen renyhe bélműködésnél, aranyeres bántalmaknál és emésztési zavaroknál, reggelenként éhgyomorra egy-egy pohár természetes „Ferenc József" keserűvízzel igen jó eredményeket lehet elérni. Kérdezze meg orvosát.

Kornis Gyulát, Lányi Mártont és Teleki Mihály grófot ünnepelték a nemzeti egység pártjában

A nemzeti egység pártja csütörtökön este pártvacsorát tartott, amelyen üdvözölte hivatalába lépése alkalmából a képviselőház új elnökét, *Kornis* Gyulát, új alelnökét, *Lányi* Mártont és *Teleki* Mihály gróf földmívelésügyi államtitkárt. A vacsorán megjelentek *Imrédy* Béla miniszterelnök, *Kánya* Kálmán, *Keresztes-Fischer* Ferenc, *Sztranyavszky* Sándor, *Teleki* Pál gróf, *Bornemisza* Géza, *Hóman* Bálint, *Reményi-Schneller* Lajos, *Mikecz* Ödön és *Rátz* Jenő miniszterek, *Karafiáth* Jenő főpolgármester, vitéz *Bobory* György, a Ház alelnöke és *Rákóczi* Imre, a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetője.

Szinyei-Merse Jenő, a párt ügyvezető alelnöke köszöntötte a Ház új elnökét és alelnökét. Megemlékezett arról az intelemről, amelyet Kornis Gyula székfoglaló beszédében a szenvedély és az ész viszonyáról mondott, majd meleg szavakkal méltatta Lányi Márton érdemeit. A nagy tetszéssel fogadott beszédet *Kornis* Gyula köszönte meg és *Tasnádi Nagy* Andrásra, a párt elnökére, Szinyei-Merse Jenőre, a párt alelnökére és az egész pártra ürítette poharát.

Kornis Gyula nagy tapssal fogadott szavai után *Bárczay* János szeretettel és bizalommal üdvözölte *Teleki* Mihály grófot, aki válaszában hangsúlyozta, hogy igyekezni fog megfelelni az előlegezett bizalomnak. Azt vallja, hogy *a falut meg kell ismerni és becsülni kell, mert a falu munkájából a város is él.* A párt tagjai Teleki Mihály gróf szavait éljenzéssel fogadták.

A határok közössége
Berlin és Róma baráti szövetségének ujabb tényezőjét biztositja
Olaszországnak Magyarországgal már régóta fennálló kapcsolatai az idők és események során egyre jobban megerősödtek

Róma, június 2.

Ciano gróf külügyminiszter csütörtökön délelőtt a milánói Sforza-palotában *Mussolini* nevében megnyitotta az olasz külpolitikai intézet második országos értekezletét, amelyen a szenátus, a képviselőház, a fasiszta párt, az olasz akadémia, a miniszteriumok és az egyetemek képviselői vesznek részt. Az értekezleten négy témakört tárgyalnak: 1. Olaszország politikája a Balkánon. 2. Autarchia és nemzetközi árucsere. 3. A nagyhatalmak politikája a Csendes-óceánon. 4. Olaszország alkotmányjogi fejlődése.

Megnyitóbeszédét *Ciano* gróf így kezdte:

— *A fasiszta Olaszország hű marad a berlin-római tengely elvéhez és folytatja azt a politikát, amely a nemzeti szocialista Németországgal való szoros együttműködésen és baráti szövetségen alapul.* Ez a barátság már kiállta a próbát és nehéz órákban megerősödött. Ma az eszmék és érdekek közösségén túl *az új határok közössége újabb tényezőjét biztositja két ifjú nemzet és két ősi nép között a kölcsönös megértésnek, összetartásnak és egymás iránti megbecsülésnek.* Az olasz-német összetartás első ízben akkor nyilvánult meg tevékenyen, amikor a két ország együttesen határozott állást foglalt a bolsevizmus ama kísérlete ellen, hogy Európát hátbatámadva, Spanyolországban támaszpontot teremtsen a Nyugat erkölcsi és társadalmi felbomlasztására irányuló széleskörű akciója számára. Eljön a nap, amikor mindenki látni fogja, hogy ez a küzdelem, amely ma is folyik és amelyben annyi olasz vér hullott, *Európa történelmi ellenállását jelentette a felforgató erőkkel szemben.* A bolsevistaellenes küzdelemben *Németországhoz és Olaszországhoz csatlakozott Japán is.* Ezt a hármas együttműködést az antikomintern-egyezmény szentesítette. Olaszország a Japánnal való együttműködésnek a legnagyobb jelentőséget tulajdonítja és biztos abban, hogy a japán nép hasonlóképpen gondolkodik. A távolkeleti háborút is tulajdonképpen a bolsevista erők bomlasztó munkája okozta. Kina szövetkezett ezekkel az erőkkel, elfelejtve, milyen súlyos felelősséget vállal magára minden ország, amely a vörös internacionáléval szövetkezik.

Olaszország dunai és balkáni politikájáról szólott ezután a külügyminiszter és ezeket mondotta:

— *A Duna-vidékhez és a Balkánhoz Olaszországot nem múló körülmények, hanem állandó földrajzi és történelmi helyzete fűzi* s ebből következik Olaszország dunai és balkáni politikája. *A fasiszta Olaszország az őszinte együttműködés és megértés szellemében tartja fenn ezeken a vidékeken a régi barátságait és ezek mellett ujakat teremt anélkül, hogy hatalomra törő vagy önző céljai lennének. Igy Magyarországgal és Albániával a már régóta fennálló kapcsolatok az idők és események során egyre jobban megerősödtek, Délszláviával pedig a belgrádi egyezmények teremtették meg a mélyreható és tartós barátság alapjait.*

Ciano gróf a továbbiak során megemlékezett *az angol-olasz viszonyról* és kijelentette, hogy az olasz nép lelkében a legmélyebb visszhangot keltették *Chamberlain* angol miniszterelnöknek az angol-olasz megegyezésről az alsóházban tett kijelentései. Az angol-olasz megegyezés a két birodalom közötti viszonyt *a lojalitás* alapjára helyezte és ez az egyetlen mód a nemzetközi kapcsolatok tartós rendezésére. *Nem vágna a fasiszta Olaszország stílusába, ha olyan mesterkélt nemzetközi kombinációkhoz csatlakoznék, amelyek nem felelnek meg a reális követelményeknek. A nemzetközi kapcsolatok csak az egyetértésen és a kölcsönös elismerésen nyughatnak.*

Egy galiciáner irányította a nemzetközi valutaüzérek budapesti központját

Évek óta tart a kötött valutagazdálkodás nyomán kialakult nemzetközi siberfront felgöngyölítése. Az ügyészség állandó megfeszített erővel dolgozik a csempész utakon folytatott üzérkedés felderítésén és ennek a munkának a nyomán egyre szűkebbre szorul a hurok a siberek titokban működő serege körül. A szisztematikus nyomozómunka eredményét igazolja az ügyészség valutaosztálya által csütörtökön kiadott hivatalos jelentés, amely nagyjelentőségű sikerről számol be: *leleplezték és ártalmatlanná tették a nemzetközi valutasiboló banda budapesti vezérkarát.* A valutaügyészség hivatalos közlése a következőket tartalmazza:

A budapesti királyi ügyészség valutaosztálya fizetési eszközökkel elkövetett visszaélés büntette miatt előzetes letartóztatásba helyezte *Fand Géza-Getzel megierovi születésű, izraelita, lengyel állampolgár, ócskaruha nagykereskedőt, Miernik Jakab sztropkói születésű, izraelita, háztulajdonost, Friedmann Henrik Tibor* budapesti születésű, izraelita, szövőüzemtulajdonost és *Strum* Lázár budapesti születésű, izraelita, állástalan kereskedősegédet. Ezekkel a letartóztatásokkal az ügyészség valutaosztálya évek óta működő sibertársaságot leplezett le. A társaság tagjai a tiltott értékpapirkereskedelem nemzetközi központját képező Wohl & Comp zürichi bankházzal állottak összeköttetésben, amelynek vezetője egy Lengyelországból származó *Landau* nevű bankár. A csempésztársaság egy budapesti kávémérésben tartotta összejöveteleit és *néhány hónap alatt közel félmillió pengőt kitevő zugforgalmat* bonyolítottak le a Wohl & Comp bankházzal, valamint lengyelországi zugbankokkal.

A szervezet *legfőbb irányítója* Fand Géza-Getzel, *lengyel állampolgár* volt, aki önállóan rendelkezett a Wohl-cégnél lévő titkos bankszámla felett és két hónap alatt több mint 370.000 pengő értékű forgalmat bonyolított le. Magyarországról futárok útján juttatta el a pengő bankjegyeket és valutákat, a sibertársaság genfi központjába, a Wohl & Comp céghez, ahol ezeket az értékeket titkos jeligés számlákon helyezték el. A nyomozás a letartóztatások után is teljes erővel folyik és remélhető, hogy a hírhedtté vált zürichi Wohl & Comp cégnél vezetett *titkos számlák magyarországi tulajdonosainak évek óta folytatott visszaéléseire teljes fény derül.*

Ezzel az üggyel kapcsolatosan néhány nappal ezelőtt kihallgatták a valutaügyészségen a most őrizetbe vett *Strum* Lázár fivérét, *Strum* Sándor budapesti déligyümölcskereskedőt, aki kihallgatása után egy őrizetlen pillanatban kettős üvegablakon keresztül az utcára vetette magát és a kövezeten halálrazúzódott..

A letartóztatott sibervezér, Fand Géza-Getzel lakásán *házkutatást* is tartottak, ahol egész rakomány üzleti könyvet és levelezést foglaltak le. Ezekből az adatokból a valutaügyészség detektívjei megállapították, hogy mintegy *száztagú nemzetközi társaság foglalkozik a kötvények és valuták csempészésével, illetve kifizetések eszközlésével.*

Sopronmegye közgyülési termében ünnepélyesen kifüggesztették a feszületet

Sopron, június 2.

Sopron vármegye csütörtöki közgyülésén a közgyülési teremben *ünnepélyes keretek között kifüggesztették a feszületet. Steiner* Miklós csornai prépost egyházi ornátusban végezte a szertartást, majd emelkedett beszédet mondott. *Högyészy* Pál főispán annak a reményének adott kifejezést, hogy *a kifüggesztett kereszt szelleme hatja át az ősi intézmény minden tagját.*

Ezután egyhangú, zajos és lelkes ünneplés közben fogadták el azt az indítványt, hogy *a közgyülés vitéz nagybányai Horthy Miklóst születésnapja alkalmából hálával és hódoló felirattal köszöntse, kérve a kormányzóra az Isten áldását.*

A lelkes ünneplés elcsitultával egyhangúlag elfogadták *Fricke* Valér képviselőnek azt az indítványát is, hogy *Darányi Kálmán volt miniszterelnököt munkásságának elismeréseként a közgyülés üdvözölje. Simon* Géza indítványára, ugyancsak lelkes ünneplés közben, *üdvözölték és bizalmukról biztositották az Imrédy-kormányt.*

ANNABELLA és Lukács Pál együttes filmje
Randevu a Ritzben
Ma estétől: DÉCSI • KAMARA

A főváros diszközgyülésen hódolt Szent István emlékének

Szendy Károly polgármester a közgyülési teremben kifüggesztett kereszttel szemben mondotta el ünnepi beszédét

A keresztény községi párt kezdeményezésére a főváros törvényhatósági bizottsága csütörtökön délután ünnepi díszközgyülést tartott Szent István halálának 900 éves fordulója alkalmából. Az ünnepi közgyülés külsőségei fényesek voltak, a bizottsági tagok, tanácsnokok és a közgyülés vezetősége ünnepi feketében jelentek meg, az újvárosházát fellobogozták, a lépcsőházat beborították nemzeti színü drapériákkal, a feljáratnál egész délszaki galériát épitettek, a közgyülési terembe pedig bevonultak a Bocskay-ruhás hajduk, a főváros zászlaival. Az elnöki emelvénnyel szemben transzparensek ragyogtak, a város és az ország címere, *középen pedig neoncsövekből összerakva izzott a kereszt, ezúttal először a közgyülési teremben.* A kereszttel szemben állt fel helyéről *Szendy* Károly polgármester és tartotta meg ünnepi beszédét Szent István királyról. Ez a beszéd volt a rendkivüli közgyülés egyetlen napirendi pontja.

Karafiáth Jenő főpolgármester nyitotta meg az ünnepi közgyülést, hogy a törvényhatósági bizottság lerója a szent király iránti háláját és tiszteletét.

— Szent István új hitet, új alkotmányt, új müveltséget adott a nemzetnek, — mondotta a főpolgármester. — A székesfőváros törvényhatósági bizottsága együtt ünnepel a nemzettel, amikor a mai díszközgyülést a hónalapító nagy király emlékének szenteli. *A szentistváni gondolat adjon biztatást továbbra is a sok megpróbáltatásból okult késői nemzedéknek, a jobb jövőt munkáló erő teljes kifejtésére.*

Mikor a magyar politika a keresztény nemzeti alapra helyezkedett, Szent István történelmi útmutatásához téri vissza

Ezután *Szendy* Károly polgármester tartotta meg ünnepi beszédét, kiemelve, hogy *a magyar főváros az ünneplők közt a legelső akar lenni.* Szent István intelmeit ujitsuk fel napjainkban. A nemzeti öntudat soha el nem muló hálájának akarunk iránta ünnepélyes kifejezést adni. Méltatta Szent István apostoli, államalkotó, nemzetszervező és hadvezéri tulajdonságait. Benne kifejezésre jutott minden olyan különleges tehetség, amelyet a magyarság századokon át az állami, politikai és katonai vezetésben felmutatott. *Glóriás alakja leghatalmasabb erényeinket képviseli a világtörténelem itélőszéke előtt.* A kereszttel a nyugati civilizációt tüzte ki a magyar élet ormára s a nyugati civilizációnak védőbástyát épitett a Duna-Tisza táján. Ezt a szerepünket a századok történelme igazolja. *Olyan örökséget hagyott reánk, amely a második ezredévben is szilárd alapja marad életünknek.* Népét letelepitette, megalapozta a többi néppel való együttmüködést, a magyarság belső tagozódását megszüntette, a törzsekből egységes nemzetet, a nemzetből államot alkotott. Diplomáciájával biztositotta a magyarság független életét és önálló fejlődését minden más külföldi hatalommal szemben. Kemény kézzel verte ki az országból a támadó ellenséget, például Konrád német császár hadait, de éppen ilyen kemény kézzel végzett a belső lázadásokkal és pártütésekkel is. Csak a pápaság lelki vezetését ismerte el, de itt is kiváltságos jogokat biztositott az országnak.

Méltatta a polgármester Szent István különleges államalkotó intézkedéseit és törvényeit, amelyeket mind a vérszerződés szelleméhez igazitott. Vázolta a királyi földbirtokok megszervezését, az állami igazgatást, az ispánságok létesitését, amelyekből a vármegye rendszere épült ki. Közjogi szervezetének alapgondolatából nőtt ki az önkormányzat eszméje is. Kiemelte, hogy milyen nagy nemzetnevelő volt. Fiához intézett intelmeiben mondja: *„Vitézlő rend legyetek, ne szolgarend."* Az ősi intézményekhez való ragaszkodását az „intelmekből" vett idézet alapján a polgármester külön is részletezte. A magyar alkotmány valóban a szentistváni alapokon fejlődött mind a mai napokig.

— A keresztény nemzeti királyság eszméje — mondotta tovább a polgármester — a vármegye, illetve a törvényhatósági rendszerbe kiépitett *önkormányzati gondolat túlélte a századokat.* A magyarságnak Szent István adta az állameszmét, az ő koronája szimbóluma a nemzeti létnek és forrása minden magyar jognak. *Ez az állameszme hordozza a jövőt is, amelyben ma is rendületlenül hiszünk és reménykedünk.* Szent István fejedelmi adományokkal támogatta az egyházat, tiz püspökséget alapitott. Ugy szabályozta az egyház tevékenységét, hogy ez a tevékenység teljesithesse kulturális hivatását. *A kereszténységgel vértezte fel a nemzetet az életre, a krisztusi erkölcsel: s nekünk is ez ma az utunk.*

— *Csak hitében és szellemében megnyugodott nemzet oldhatja meg nagy történelmi feladatait. (Nagy taps.) Olyan közszellem kell, amelyben a társadalmat és az egyént is az élet mély erkölcsi felelőssége irányitja. (Lelkes taps.) Mikor a magyar politika a keresztény nemzeti eszme alapjára helyezkedett, Szent István történelmi útmutatásához tért vissza. (Hosszantartó taps.)* Az ő legfőbb politikai eszménye a nemzet függetlensége, országának önállósága és szabadsága volt. Ma is e nagy célokért küzdünk. Ez a gondolat ad erőt a talpraállásra és feltámadásra.

— Külön hálával is tartozunk a nagy királynak, tőle kaptuk azt a nagy örökséget, mely a milliós magyar világvárost létrehozta. Az önkormányzat alkotmányos gondolatát hagyta reánk szellemi kincsei között. Szent István hitében és örökségében ünneplünk, mikor nevéről városrészt nevezünk el. Mélységes meggyőződéssel érezzük ezen az ünnepnapon, hogy *a főváros valóban a dobogó szív a szentkorona testében.* Ezt a várost szentistváni lélek teremtette az autonómia erejével és a polgárság munkájával. Ez a város Trianon után a csonkahazában is megtarotta nagyvárosi szinvonalát, mert *a szentistváni eszményekről és célokról lélekben soha nem mondott le. (Lelkes taps.) A magyar főváros Szent István birodalmának fővárosa akar lenni! (Hosszantartó, lelkes taps.) Ezt a hitet valljuk, ezt a célt szolgáljuk és Szent István szelleme adjon hitet és lelkesitést a további munkára.*

Az emelkedett és nagy hatást tett szavak után a közgyülés tagjai helyeikről felálltak, a karzaton a dalárda a Himnuszt énekelte és ezzel véget is ért az ünnepi közgyülés.

Szent István legszebb hagyatéka számunkra a töretlen és törhetetlen egység

Gelei József rektor beszéde a szegedi egyetem évzáró közgyülésén

Szeged, június 2.

A Ferenc József-tudományegyetem csütörtökön délben tartotta évzáró ünnepi közgyülését, amelyen megjelent vitéz *Mérey* László altábornagy, vegyesdandárparancsnok, *Pálfy* József polgármester, *Tóth* Tibor Máv-üzletigazgató és több más előkelőség.

Az egyetemi énekkar Hiszekegye után *Gelei* József rektor emelkedett szavakkal emlékezett meg a Szent István-évről, Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár Nobel-dijas kitüntetéséről, Mr. Lathrop és Mr. Snow diszdoktorrá avatásáról, majd meleg szavakkal búcsúzott a nyugalomba vonuló Erdélyi László és Menyhárt Gáspár egyetemi tanároktól. Beszédét ezután igy folytatta:

— *Szent István-esztendőnknek nehéz és mély tanulsága volt a szomszédunkban lezajlott nagy német egyesülés.* Egy népnek a történelem során szétszakadt fiai egyesültek egy nagy birodalomban. *Ez az egyesülés örök tanuságtétel volt az egységesült erők nagy hatalma és nagy vonzalma mellett,* jelképe az élők világában is létező nehézkedési erőnek, a nagy biológiai gravitációnak. *Mi 900 esztendővel előztük meg példaadásunkkal azt, hogy a nemzeti egység a nemzet hatalmának mekkora támasza és biztositéka. Példaadók voltunk, mert Szent István magyar történelmi és világtörténelmi jelentősége azonkivül, hogy e népet kereszténnyé tette, abban van, hogy történelmi nemzetségeit egységbe kovácsolta törvényeivel belső hatalmát örökre megalapozta.* Csak három dolgot nem adott Szent István király, mert nem kellett adnia: bajtársi becsületet, kardvivó vitézséget és teremtő készséget.

A rektor megemlékezett ezután a szegedi egyetemi ifjúságnak arról a mozgalmáról, amely az összes egyetemi bajtársi egyesületek tagjait egységbe akarja tömöriteni. *Örömét fejezte ki afelett, hogy az egyetemi ifjúság felismerte, hogy számunkra Szent István legszentebb hagyatéka a töretlen és törhetetlen egység.* Köszönetet mondott a tanári testületnek és az egyetem tanácsának azért, hogy az egységre irányuló törekvést támogatják.

A rektor beszéde után *Fröhlich* Pál, a matematikai és természettudományi kar dékánja, „Válságban van-e fizikai világképünk?" címmel tartott előadást. *Horváth* Barna, a jog- és államtudományi kar dékánja, hazafias ünnepi beszédében az egyetem hősi halottairól emlékezett meg.

A pályadijak kiosztása és Gelei József rektor zárószavai után az ünnepi közgyülés a Himnusz hangjaival ért véget.

ÚJ MAGYARSÁG Szinház Zene.film Művészet

A magyar művészeti kiállitás nagy sikert aratott Velencében

Velence, június 2.

A velencei nemzetközi művészeti kiállitást szerdán délután nyitotta meg ünnepélyes keretek között a genovai herceg. *Magyarország hatalmas anyaggal szerepel a kiállitáson.* A magyar pavillon előtt a genovai herceget, aki *Volpi* gróf, a kiállitás elnöke, *Bottai* nemzetnevelési miniszter és *Federzoni*, az akadémia elnöke kiséretében érkezett, *Villani* Frigyes báró római követ, *Gerevich* Tibor, a kiállitás kormánybiztosa és *Jalsoviczky* Károly, a kultuszminisztérium képviselője fogadta.

A magyar pavillon díszcsarnokát az idén *Árkay* Bertalan tervei alapján átalakitották és a csarnokot a jubileumi esztendő emlékére Szent István és Szent Gellért dicsőitésének szentelték. *Aba-Novák* Vilmos, *Molnár* C. Pál, *Medveczky* Jenő nagy falképei és *Borbereky* Zoltán, valamint *Madarassy* Walter szoborművei diszitik. A freskók Szent István és Szent Gellért életének legfőbb jeleneteit mutatják be. *A főfal közepén Aba-Novák Vilmos hatalmas falképe áll, amely Szent István megkeresztelését és a szent korona átadását ábrázolja. A falikép alatt áll babérlombokkal és örökzöldekkel övezve Horthy Miklós kormányzó mellszobra.* A többi terem magyar művészek festményeit, szobrait, metszeteit és akvarelljeit tartalmazza. Plakátgyüjtemény és könyvkiállitás egészíti még ki a gazdag és változatos kiállitást.

A genovai herceg kiséretével együtt részletesen megtekintette az egész magyar pavillont és látogatása után a kiállitás rendezőjének, Gerevich Tibor egyetemi tanárnak, valamint Jalsoviczky Károlynak a közoktatásügyi kormány kiküldöttének magas olasz kitüntetést nyujtott át.

A kiállitás általános tetszést aratott és már az első napon is sok magyar mű talált gazdára.

Ugyancsak a genovai herceg nyitotta meg szerda délután a központi nagycsarnokban rendezett kiállitást, amely a XIX. század tájképfestészetét mutatja be. Ezen a kiállitáson Magyarország a szépművészeti múzeum átengedett gyüjteményével szerepel fényesen. A gyüjtemény felvonultatja a magyar tájképfestészetet *Markótól* kezdve *Szinyei-Merse* Pálig és különösen *Munkácsy, Pál* László, Szinyei-Merse Pál remekműveit fogadta a közönség nagy sikerrel és elismeréssel.

* **A „Teatrum" első értekezlete.** A margitszigeti színpad vezetésével megbizott „Teatrum" a fővárosi közmunkák tanácsának üléstermében most tartotta első értekezletét, amelyet Bessenyey Zénó dr., a közmunkák tanácsának elnöke nyitott meg. Kaffka Péter miniszteri műszaki tanácsos ismertette a margitszigeti színpad tehnikai munkálatait és bejelentette, hogy a munkát még ezen a héten befejezik.. Németh Antal dr. művészeti igazgató bejelentette, hogy a Teatrum a Szentivánéji álom, Csongor és Tünde, Árpádházi Szent Margit, János vitéz és különböző gyermekelőadásokkal kezdi meg margitszigeti színházi szezónját. A sajtóbemutató június 14-én, kedden este 8 órakor lesz s ekkor a filmiroda hangosfilm-felvételeket készit. A magyar rádió valószinüleg félórás műsorban fogja ismertetni a kész színpadot. A margitszigeti színpad sajtófőnöke beszámolt a vállalat eddigi munkásságáról s ismertette, hogy az eucharisztikus kongresszus alatt 37 állam hivatalos sajtómegbizottja és 11 külföldi rádióigazgató tekintette meg a színpadot. A jegyek eladásával a magyar fürdők, üdülőhelyek és városok információs irodáját és Torday jegyelárusító irodát bizták meg. A margitszigeti színpadon az első előadást június 18-án este tartják.

* **A fővárosi nagycirkusz új műsora.** Az új műsorban ötletesen összeállitott cirkusz-revü keretében vonulnak fel a világotjáró artisták legjobbjai, köztük a Rivels-család, amely tavaly is nagy sikerrel szerepelt, de most minden eddigi szereplését felülmúlva, kifogyhatatlan humorral, jókedvvel, szellemes ötlettel nevetteti a közönséget. A tiz Rivels-gyerek mindegyike valósággal csodagyermek. Kiváló artisták lesznek belőlük. Rivelséken kivül egytől-egyig nivós, érdekes attrakciók szerepelnek a műsoron. Truzzy kisasszony lovasmutatványai, Delfini komikus kerékpárjelenetei, Miss Dánia izgalmas trapézmutatványa, az ördöngösen ügyes kinia csoport zsonglőrködése, a Kárpáthy-duo, Nello és Natal akrobataprodukciói, szép cirkuszi estét szereznek mindenki számára. Hacsek és Sajó nem illenek ebbe a környezetbe. Tréfáikat hüvösen fogadta a közönség. A cirkusznak egyébként régen volt ilyen gondosan összeválogatott, jó műsora.

* **Magyar est Frankfurtban.** A frankfurti magyar főiskolai hallgatók szépen sikerült magyar estet rendeztek a Frankfurtban élő külföldi diákok klubjában. Szabó István az ezeréves magyar kultúráról tartott előadást. Solymossy Béla és Dienes Éva táncokat mutattak be, ifj. Csák Zoltán pedig magyar dalokat adott elő hegedün. A magyar esttel kapcsolatban magyar népmüvészeti kiállitást is rendeztek. A frankfurti lapok elismeréssel számolnak be a magyar diákok szerepléséről.

* **A Belvárosi Színház levele Orbók Attilához.** A Belvárosi Színház levette műsoráról Orbók Attila „Székely kapu" cimü egyfelvonásosát, amelyet az eucharisztikus kongresszus alkalmából mutatott be. A színház levelet intézett Orbók Attilához és köszönetét fejezi ki azért, hogy a szerző módot nyujtott a művészettel megirt, megható és csudálatosan szép miniatür játék előadására.

A „Liliomfi" felujitása

Hosszú esztendők után csütörtök este került a Nemzeti Színházban ismét előadásra a régi szöveggel és beosztással a „Liliomfi." A felújitás most is beigazolta azt, hogy *Szigligeti* Ede vigjátéka klasszikus értéke színpadi irodalmunknak, egy elmerült, részleteiben romantikus kor kedves és hangulatos szatirája. Liliomfi úr és Szellemfi mester, valamint Szilvay professzor nagyszerüen megrajzolt figurák és éppen ezért kell örömmel üdvözölni a klasszikus műsorban régi formájában felújításra került darabot, mert igy jobban látni *Szigligeti* Ede szándékát: nevettetni és oktatni alakjainak különösségével. Szilvay Tódort először játszotta *Bodnár* Jenő. Érdekesen fogta fel szerepét és érdekesen is oldotta meg: elődeinek karikirozásával szemben inkább a nehézkes, konzervativ, önző, de életteljesebb tipust hangsúlyozza. *Gózon* Gyula Szellemfi szerepében is kitünő volt, *Uray* Tivadar teljes hittel élte bele magát kedvenc szerepébe, *Somogyi* Erzsi művészete és kedvessége őszinte derüt hozott a nézőtérre. Jó volt a régiek közül Gobbi Hilda, Apáthy Imre, Matány Antal, Gabányi László, Hosszú Zoltán és Olthy Magda. Az új játékmester, *Szilassy* Gyula nem hozott semmi eredetit, de becsületesen megtartotta a „Liliomfi" hagyományos formáját.

* **Filmmúzeum lesz Budapesten.** A Mozgóképüzemi részvénytársaság elhatározta, hogy a külföldi filmarchivumokhoz hasonlóan, megalapitja a magyar filmmúzeumot. Már eddig hatalmas anyag gyült össze a film feltalálása óta eltelt negyven esztendő filmtermeléséből és úgy kor-, mint kultúrtörténeti szempontból felbecsülhetetlen értéket képvisel ez az anyaggyüjtemény. A Mozgóképüzemi rt. felkéri a nagyközönséget, hogy akinek birtokában régi filmek vagy történeti momentumokat megrögzitő felvételek vannak, adja át azokat megfelelő ellenszolgáltatás ellenében a filmmúzeumnak.

* **Utlevélbe Express foto szép, olcsó, Váci-u. 19**

* **Délszláviából különvonat érkezik pünkösdkor Pécsre.** A pécsi ünnepi játékok szombaton kezdődnek meg. Ujházi György dramatizált miséje, a „Missa Solemnis" Liszt Ferenc kisérő muzsikájával kerül színre. A szabadtéri játékok iránt külföldön is nagy érdeklődés nyilvánul meg. Legutóbb Délszláviából érkezett értesités, hogy a pünkösdi ünnepekre kultúrvonat érkezik, amely közel kétezer utast hoz magával. A vendégek három napot töltenek Pécsen.

* **A „Megvédtem egy asszonyt"** mütermi felvételeinek elkészitése után egy rózsadombi villában, majd egy héten át Pest környékén folytatták a külső felvételeket. A rendezővel az élen, csütörtökön érkezett vissza a „turnéról" az egész együttes: Páger Antal, Lázár Mária, Mezey Mária, Ajtay Andor, Vizváry Mariska és Donáth Ági, akik valamennyien főszereplői a filmre vitt Bókay-szindarabnak. A felvételek befejezése után most már a laboratóriumi munkákra kerül a sor és ezt annál sürgősebben készitik el, mert a „Megvédtem egy asszonyt!" még a nyári szezonban bemutatják.

Gerevich Tibor
egy. tanár.

— **Magyarország résztvesz a firenzei nemzetközi kiállitáson.** A magyar kormány eleget tesz a firenzei meghivásnak és *Gerevich* Tibor egyetemi tanárt bizta meg a magyar anyag kiválogatásával. *Fáy* Dezső Dante-illusztrációi, *Molnár* C. Pál fametszetei, *Csók* István, *Szőnyi* István, *Jaschik* Álmos litográfiái és *Reiter* László könyvmüvészeti munkái kerülnek bemutatásra. A magyar pavillont *Zambra* Alajos dr. egyetemi tanár, kormánybiztos személyesen rendezi.

N. N. 932. III. 23.

EGYHÁZMŰVÉSZETÜNK JÖVŐJE

IRTA GEREVICH TIBOR

A magyarság ezeréves műveltségtörténetének egyik fő tanulsága, hogy a magyarság ügye egy volt a keresztény műveltség ügyével. Magasba lendüléseinek részese volt és tragikus elbukásaiban is osztályosa. A magyar műveltség Szent István óta keresztény műveltség volt, melynek folytonossága akkor sem szakadt meg, mikor romboló álkultúrák rést ütöttek rajta.

A magyar művészet a legújabb időkig jórészt keresztény művészet volt, mintahogy a kereszténység megalapítása óta művészet és kereszténység legtöbbször egyet jelentett. S bátran állítható, hogy Krisztus óta a művészet nemcsak keresztény, de több mint felerészben egyházi művészet volt.

Az egyházművészet fogalma új keletű. Hosszú századokon át külön megjelölése felesleges volt, szüksége csak a művészetnek a liberális korszakban bekövetkezett elvilágiasodása folytán állt be. A mult század harmadik negyedében a francia Rio, az olasz de Rossi és a német F. X. Kraus vezetik be a külön keresztény és egyházi művészet fogalmát a köztudatba. Hasonló időben hazánkban Simor és Ipolyi hintik el a magyar egyházművészet csíráit. Amaz nagyarányú műpártolásával, az esztergomi keresztény múzeum alapításával és az első magyar üvegfestészeti műhely felállításával, emez egyházrégészeti kutatásaival, kivált a felsőmagyarországi bányavidéket felölelő műemléki gyűjtésével és serkenő művészeti életünkben az egyházművészet felkarolásával. A két egyházfő művészeket foglalkoztat, egyházművészeti témák feldolgozásával bíz meg, ösztöndíjakat adományoz, pályadíjakat tűz ki. A primás, a legkiválóbb külföldi egyházművészek mellett Szoldaticscsal, Liezen-Mayerrel, Paczkával, a besztercebányai püspök Molnárral, Kovácscsal, Lotz-cal dolgoztat. A magyar história egyházi vonatkozásaira helyezték a fősulyt. Szent István, magyarországi Szent Erzsébet, Hunyadi János, Kapisztrán életéből vett jeleneteket festtettek. Az építészetre és szobrászatra, egyházi szerelvényekre és a templomok helyreállítására is kiterjedt figyelmük. Simor félszáznál több templomot építtet, helyreállítja a Szent István- és a Bakács-kápolnát, befejezi és gazdagon felszereli az esztergomi bazilikát, a kincstárat pedig kiváló darabokkal gyarapítja. A szerényebb javadalommal bíró Ipolyi a besztercebányai vártemplom Borbála-kápolnáját, az ugyanottani Szent Erzsébet-templomot, a körmöcbányai vártemplomot, a túrócszentmártoni, privigyei és bajmóci templomokat állíttatja helyre; egyházi ötvösműveket készíttet s bevezeti egyházmegyéje szemináriumába a keresztény régészet tanítását. A buzgólkodásukra életre hívott magyar egyházművészet stilje az akkor európaszerte divatozó históriizmusba kapcsolódott. A festészetet illetőleg, ha előadásmódban nem is, de a tárgy és a lélek tekintetében sikerült a nemzeti jelleget biztosítani. Az egyházi ötvösségben pedig, régi ötvösségünk sajátos formáinak és technikájának felélesztésével tiszta nemzeti stilt fejlesztettek ki.

A mag el volt vetve, a szépen növekvő fa azonban csakhamar elszáradt s máig sem tudott, friss nedvekhez jutva, terebélyessé nőni. Bár a nagy magvetők halála után Fraknói, a római művészház felállításával s újabban a mostani primás a keresztény múzeum feltámasztásával és minden egyházművészeti ügynek felkarolásával, valamint a boldogult Fieber nagy buzgalmú propagandájával tovább őrizték és élesztették a szent tüzet: az egyházi művészet terén fejlődés helyett visszafejlődés következett be, mert a hazai művészet újabb alakulása, egész újabb szellemi és művészeti közéletünk nem kedvezett az egyházművészetnek s mert maguk az újabb művészeti irányok is gyakran alkalmatlanoknak mutatkoztak egyházművészeti feladatokra. Már a belső, lelki ellentét miatt is, mely egyfelől az egyház és a vallás, másfelől pedig a dívó művészi felfogás közt fennállott, a kettőnek összeegyeztetésére irányuló törekvésnek el kellett vetélnie. Ez okok hatottak közre, hogy az utolsó harminc év alatt keletkezett ugyan egy-egy kiváló egyházművészeti alkotás, történt egy-egy mecénási kezdeményezés, sőt — mint említettük — kompromisszumos kísérlet is, kiterjedt, állandó, önmagában való, iskolát kitevő magyar egyházművészete e

Magyar Iparművészet 1920. 4–7. füz.

kornak nem volt s ilyenről — az üvegfestészetet kivéve — ma is alig lehet beszélni. Az impresszionizmus, a l'art pour l'art korszakának az egyházművészet nálunk is mostoha gyermeke volt. Materialista korszak volt ez, a Zola, a Haeckel, a Combes korszaka, melynek művészete is az anyagelvűségnek hódolt. A *miként*-et fölébe helyezte a *mi*-nek, a kifejezési eszközt a kifejezhető eszmének. Az önmagában jelentéktelen témát kereste, formában a formátlant, sőt a csunyát. A kompozíciót lenézte, technikában, a szín- és fénykezelésben kész receptekkel korlátozta a művészi szabadságot. Egyik harcos célja az akademizmus letörése volt s maga minden akadémiánál szigorúbb dogmatikával bírt. Gondolat közlését, eszme kifejezését nem tartotta a művészet feladatának. Ezért két legkedvencebb műfaja a tájkép és a csendélet volt. Az ember csak mint természeti jelenség érdekelte, mint lelkes lény alig. Az impresszionista-művészet az embert leszállította szellemi piedesztáljáról. Eredendő bűnei magában szülőhazájában is csakhamar lejáratták. Egyeduralkodó legnagyobb sikereinek idejében sem volt; a történeti kritika ma már megállapította, hogy a francia festészet ú. n. impresszionista korszakának legnagyobb mesterei (Puvis de Chavannes, Moreau, Carrière stb.) nem impresszionisták voltak.

Hozzánk az impresszionizmus is, mint az utolsó évtizedek legtöbb nyugati áramlata, egyoldalúan, túlozva s bizonyos célzatosságokon átszűrve jutott el. Uralkodó művészeti iránnyá lett s — bár anakronizmusnak hangzik — bizonyos fokig ma is hatóságilag favorizált iránynak tekinthető. Kritikusaink a közönséget az impresszionizmus esztetikájára nevelték. Dacára nagy elterjedésének, nemzetivé nem fejlődött. Nem is lehetett a nemzeti lélek kifejezője, nem válhatott a nemzeti lélek tolmácsává, mert a belső kifejezését, a tartalmat programmszerűen mellőzte, sőt perhorreszkálta s mert következésképen internacionális volt. Uralma művészetünkben ép azért volt tartós, tartósabb mint bármely más országban, mert kedvére volt az az atmoszféra, mely szellemi életünknek utolsó két évtizedét épp az elnemzetietlenedés, a sajátos nemzeti vonások elkerülése, sőt megtagadása és kigúnyolása által jellemzi. Ha egy kor művészetének mozgató erőit teljesen ismerni akarjuk, a művészetet a többi szellemi megnyilatkozások összefüggésében is vizsgálnunk kell. S e tekintetben a hazai impresszionizmus története és általában újabb művészeti közéletünk sok oly tanulságot nyújt, melyről mindeddig nem adtunk magunknak számot.

Az impresszionizmus ma már nálunk is a multé. Egész Európában új művészeti orientáció előtt állunk. A futurizmus kísérlete csődöt mondott, a nyugati nagy művészeti centrumokban soha nem is vették komolyan. Az expresszionizmus belefult túlzásaiba. Mint külön iránynak nem is volt létjogosultsága, hiszen minden igaz művész bizonyos mértékig expresszionista: a valóság rideg másolásán túl a mondani valójához szükséges formákat kiemeli, hangsúlyozza. Még nem alakult ki az új stil. A jelek arra mutatnak, hogy ez belső élményeket, eszméket kifejező, nyugodt, nagyvonalú, monumentális lesz. Franciaországban az Ingres hatása erősebb, mint valaha. A lelkiséget monumentális eszközökkel kifejező Puvis de Chavannes iskolája folytatódik, nem a fény-zsonglőr Manet-é. Az olasz művészetben új klasszicizmus alakul ki.

Magyarországon egyelőre teljes a szélcsend és a pangás. A művészet mezején a lelkek szunnyadnak. Festenek és faragnak, de művészeti élet nincs. Ami látszólag van: a közelmult sémáinak meggyőződés nélküli ismétlése, arra a spekuláció tette rá kezét. Magyarországon a mecénás egyelőre meghalt s örökébe lépett a spekuláns. A magyar művészet legújabban a belföldi lánckereskedelem és a külföldi valutaspekuláció kedvenc tárgya. Ez természetesen csak átmeneti állapot, mert az új korszakkal, új szellemmel az új művészet is meg fog születni, új, friss művészeti élet is fel fog pezsdülni. A legelfogulatlanabb szem is megállapíthatja, hogy Magyarországon keresztény és nemzeti felbuzdulás van. Új korszellemünknek ez két legfőbb jelzője. E reneszánsz megnyilatkozik politikában, társadalmi életben, irodalomban; művészete még nincs. A művészeti megújhodás késedelmének több oka van; az egyik főok kétségkívül a komoly munkaalkalom hiánya. Az új közszellem — ha még nyers formában is — megvan s várja, hogy az új művészetet megtermékenyíthesse.

Az új magyar közszellem bizonyára alkalmas talaj lesz a magyar egyházművészet kibontakozására is. Mily eszközökkel

mozdíthatjuk ezt elő? Nevelni kell a művészeket s nekik munkát adni, nevelni a közönséget s megszervezni az anyagi feltételeket.

A művészeket elsősorban foglalkoztatni kell, de foglalkozni is kell velük. Húsz év óta kritikusaink a *l'art pour l'art* tanait hirdetik s egyoldalúan befolyásolják úgy a közönséget, mint a művészeket. A nyugaton már rég kimustrált dogmatika szerint a festészetben a technikát — és különösen az impresszionista műhelyek technikáját, — az iparművészetben a cél- és anyagszerűséget állították a művészi megítélés főelvéül. Új művészethez új kritikát kérünk. Az impresszionizmus és a ruskinizmus kelléktárából vett elméletek ma már lomtárba valók. Meg kell érttetni, hogy a technika csak kifejezési eszköz — mindenesetre fontos tényező, — de nem a lényeg; hogy a célszerűségen túl is van iparművészeti szándék; hogy az anyag nem imperativum, s bár a művésznek alaposan kell ismernie és vele bánni tudnia, még sem bír oly törvényekkel, melyeket a művészi fantázia át nem törhet, mert a szellem fölötte való az anyagnak. Számos példával szolgál erre a művészettörténet s szolgálnak maguk a legnagyobb mesterek. A pillér díszíthet és tagolhat, a faltömegeket szabályozhatja statikai szerep nélkül (Alberti, Michelangelo), nemcsak hordozás és alátámasztás a rendeltetése. A festett architekturának épúgy meg van a művészi jogosultsága, mint a kőépítészetnek. A barok mennyezetek és kupolák festett távlatai a lelket is magával ragadó magasságba törekvésnek ugyanazt a hatását érik el, mint a gótikus templomok támrendszere. A pármai *Teatro Farnese* faanyagban másolja a kőarchitekturában született reneszánsz szerkezetet és formákat s művészi hatását ez az „anyagszerűtlenség" nem zavarja, sőt könnyedségével fokozza. Anyagszerűen jár el a középkori szobrászat, amidőn a nagy katedrálisok Madonnaszobrait aprólékos anatómiai részletezés nélkül, redukálva átviszi a különben finom részletmunkára kínálkozó elefántcsontba? És Simone Martini, a lelki gyöngédség és sensibilitás legfinomabb művészi kifejezője, midőn deszkaképein ugyanazon színezést és technikát alkalmazza, mint a miniatűrökön? vagy sok más trecentista, ki szentképein az aureolákat az ötvösségtől kölcsönzött poncokkal ékesíti?

A műtörténelem sok, művészetileg ma is értékesíthető tanulságot nyújt. Tanulmányozása nemcsak a tudománynak, de az élő művészetnek is hasznot hajt. A régi nagy mesterek műveiből a legmodernebb művészek is okulhatnak. A művészet fejlődése folytonosság, melynek a régi művészet vívmányai is továbbalakító részesei. A művészetek története során nem egyszer a régi mesterek példája irányította helyes mederbe a fejlődést, mérsékelte a túlzó kilendüléseket, mutatta meg a tespedésből kivezető utat. Hogy az impresszionizmus Franciaországban nem esett túlzásokba, nem vált mindent elsodró egyetemes stillé s hogy mihamarabb továbbfejlődés következett be, annak főoka — az impresszionizmus korlátozottságán kívül — a francia művészet két nagy tradiciójához: a nemzeti művész-ősökhöz — Ingreshez, Delacroixhoz, Watteauhoz — és az olasz klasszikusok nemesítő hatását közvetítő École de Romehoz való ragaszkodás volt.

Nem a mult, a régi mesterek utánzására akarok buzdítani. Ne másoljuk a multat, de tanuljunk belőle. Az eredeti leleményt a művészetben sem lehet utánérzéssel pótolni. Minden művészetnek szükségkép a maga korát kell kifejeznie. A művészetnek fejlődnie kell, amivel korántsem ellentétes a régiek megbecsülése. A nemzeti megtisztulásunkat megelőző aera irtózott a multtól, — talán mert félt annak magyar lelkiismeretétől; ma már túl vagyunk ezen. Mily más lett a felhők járása! Rájöttünk, hogy a multba tekintés nem visszaesés oda, hanem erő, új élet forrása. Midőn a középkor végén a gótika kiélte magát s Alberti és Brunelleschi az antik művészethez fordult, senki sem becsmérelte őket retrográdoknak, hanem ujjongva üdvözölték a klasszikus hagyományokhoz visszatérő „arte nuová"-t.

Ha művészetünk a tegnapi és mai anarchia után új erőre akar kapni, nem nélkülözheti a kipróbált nagyok tanácsait. Új művészetünknek elsősorban ízlését kell majd a régiekhez látogatnia. Nemcsak művészetünkben, de egész szellemi és közéletünkben az ízlés rég kiment a divatból. Helyét a szokatlan, újszerű, a különös és a különcködés bámulata foglalta el. Budapesten az tűnt fel, ami feltűnő volt; a mindenáron új tetszett, ha nem is volt művészi; az csinált karriert, aki új blöfföt eszelt ki. Mintha Courbet Pestnek mondta

volna: *épater le bourgeois.* Egyéniség és feltűnési kórság közt nem tettek különbséget. Budapest bevette és tömjénezte Zuttot, Gombaszögit, a Rippl-Rónai irkarajzait és a nyolcakat csakúgy, mint Szép Ernőt és Szomorit s fölényesen megmosolyogta Benczúrt és Szabolcskát. Munkácsy már „teatrális" és „bitumos" volt. Hódolt Gauguin tahitii paralizisének s hidegen ment el Puvis de Chavannes mellett. Nem vette tudomásul Maurice Denist, mert egyházi festő is volt s rajongott Bayros márkiért, mert több volt benne a pornográfia, mint a művészet. Felületességével, tradició nélküliségével, cinizmusával sok jobbsorsra érdemes tehetséget rontott meg s inficiálta a vidéket is. Magyarországon a tradiciókat nem a forradalom döntötte le, apránkint már előbb megtörtént, októberben csak proklamálták a tényt.

Ha magyar egyházművészetet akarunk teremteni, fel kell élesztenünk régi művészetünk hagyományait s a nemzeti folytonosságot helyreállítva, az új fejlődést ezekbe kapcsolni. Egyházi művészetünk nemzeti is legyen.

Mennyi tanulság, ma is használható motívum, ujjmutatás rejlik műemlékeinkben! Hogy félre ne értessem: újra hangsúlyozom, nem másolásra, egyszerű átvételre ösztökélek, mert ebből életképes mag nem sarjadzanék. Régi művészetünkből a nemzetien sajátos elemeket kell kiválasztanunk s új izlésben tovább fejleszteni. Mennyi ily sajátságot tüntet fel régi építészetünk! Román bazilikáink, a hajótestbe beépített tornyokkal, átmeneti stílű kisebb templomaink, középkori szerzetesi monostoraink, az ötletes szerkezetű kassai Mihály-kápolna, az erdélyi erőd-templomok, a mármarosi és beregi fatemplomok, magas sisakú tornyaink, a sisak alsó négy sarkán egy-egy fiatornyocskával, a felsőmagyarországi reneszánsz magas oromfalaival és széles, magyaros sgrafittóival s általán a hazai reneszánsz-építészet gazdag díszítményes készlete stb. Ez elemekből, modern hangszereléssel igazabb magyar építészeti stílt lehetne alakítani, mint a szerkezetben hindu és arab, ornamentikában pedig a falusi ködmöntől és pruszliktól kölcsönző Lechner-féle építészet. A népies elem a falu egyházművészetében találna bőven kiaknázható talajra. A székelyek faszerkezeteiből eredeti, hangulatos s a nép igényeinek és ízlésének az építészeti mintalapokból másolt sablonos templomoknál mindenesetre jobban megfelelő falusi templomokat lehetne konstruálni.

A festészetben Szent László-legendás középkori falképeink és dekorativ szépségű szárnyas oltáraink ihlethetik meg egyházi művészeinket. Ha a kedélyre a primitívek egyszerű, közvetlen eszközeivel akarunk hatni, ha a nyugodt, közérthető monumentális stíl elemeit a középkori formanyelvben tanulmányozzuk, — mint annyi külföldi mester — forduljunk a magunk „praerafaelistáihoz." Szobrászatban, középkori kőtöredékeink mellett megint csak a szárnyasoltárok tanulmányozása kecsegtet sikerrel, technikai tekintetben is. Ne a mieinknél sokkalta szegletesebb, modorosabb középkori német szárnyasoltárokat utánzó tiroli fafaragókat másoljuk, hanem a magunk emlékeibe való elmélyedéssel segítsük a sajátos magyar egyházművészeti stíl létrejöttét. Grafikában a népies elemek mellett középkori kódexeink és a Korvina repertoárjához fordulhatunk; ezek motívumai szinte kínálkoznak a modern átstilizálásra. Még gazdagabb aratás vár régi ötvösségünkben. Az ötvösség volt a régi magyar művészet legnemzetibb műfaja, mely nemcsak formákban, de technikában is eredetit nyújtott s mely kifelé is hatott és iskolát csinált. Régi művészetünk felhasználása ne legyen egyszerű kompiláció, azaz a különböző motívumok új összeállítása, hanem dolgozzuk át azokat az új formanyelvnek megfelelően. Közvetlen kölcsönzés nélkül is meríthetünk régi művészetünkből. Elemezzük ki sajátos stíljegyeit, vigyük át azokat elvileg a mai művészetbe és fejlesszük benne tovább.

Az egyházművészet, mint minden jó művészet, technikai készültségen és formai tudáson kívül lelki elmélyülést, a témával való együttérzést kíván. Enélkül minden művészet rutinná sűlyed. Csak az a művész nyúljon az egyházművészethez, akinek ez lelki ügye, aki szeretettel és a hit pátoszával alkot. Az egyházi művészet vallomástétel, hittevés, mint ahogy minden művészet végeredményben világszemlélet kifejezése, állásfoglalás a világhoz, természethez, élethez, amit mennél kiválóbb művész valaki, annál világosabban és meggyőzőbben tud művészi eszközeivel kifejezésre juttatni. Vasari feljegyzi, hogy Fra Angelico, mielőtt munkához fogott

AZ ÚJ FÉNYŰZÉSI ADÓ

ÍRTA DR. WILDNER ÖDÖN

A nemzetgyűlés június végén törvénycikket alkotott „a fényűzési forgalmi adóról," amely a kormányzó kihirdetési záradékával ellátva július 16-án, mint 1920. évi XVI. t.-c. immár törvényerőre lépett.

A pénzügyi kormányzat ezzel új jövedelmi forrást akart nyitni az államháztartás számára. Hogy államháztartásunk bevételeinek fokozására példátlan módon rászorul, azt mindenki tudja, aki a hatesztendős világégés pénzügyi pusztításaira csak egy tekintetet is vet. A jelen és legközelebbi jövő olyan terheket ró az államra, amelyeknek legjobb esetben is csak kis részét ellensúlyozhatja a legleleményesebben és legszigorúbban kezelt adóprés is. Új adókból a kormány kb. 800 millió többletbevételre számít — ami a kiadásokat alig néhány hónapra fedezi, — s ebből 140—150 millióra teszi a szóbanforgó ú. n. fényűzési forgalmi adó várható hozadékát. A bevételfokozás *fiscalitási* célzatán kívül a kormány *erkölcsi és szociális* indító okokkal is támogatta javaslatát, hogy t. i. az új adóval szembeszálljon a háború alatt és után egyes körökben elterjedt mértéktelen fényűzéssel s a „pazarlásra és hiúságra való hajlam ellensúlyozásával a közönséget lehető nagy takarékosságra szoktassa." A pénzügyminiszter egyenesen ki is mondta, hogy a hadimilliomosokat érti a szertelen pazarlókon.

Az új adó csak egy láncszeme a tervezett új adók egész sorának s csak egyik kategóriája az *általános forgalmi* adónak, amellyel Németország már négy éve próbálkozik más és más kiterjedésben és alakban s amelyet a cseh-szlovák köztársaság nemrég léptetett életbe, Ausztria pedig most tárgyalt. Sőt csupán egyik alosztálya a tulajdonképi fényűzési adónak is, amelyet pénzügyminiszterünk már szintén beígért s amely „külső, tárgyi ismertető jegyek alapján kívánja a költekező életmódot megadóztatni." Szerinte ezúttal inkább a „nélkülözhető" cikkek és tárgyak forgalmi adójáról van szó, amely a vagyonosabb, „bővebben élő osztályok" nagyobb gazdasági szolgáltatóképességét akarja utolérni és az állam számára hasznosítani. Ha az új — és folyóiratunk közönségét is közelebbről érdeklő — adó tárgykörét nézzük, egészen kaleidoszkopszerű, végtelen tarka képét látjuk a legkülönbözőbb tárgyaknak. Valóságos futurista festménynek nevezi egy ötletes bécsi író. (Mert tudnunk kell, hogy Ausztria, régi hagyomány szerint, megint megelőzött ezzel a javaslattal s hogy, kevés kivétellel, ezt a pénzügyi futurista festményt importálták hozzánk is. Viszont mindkét állam csak Németország nyomdokaiba lépett, némileg enyhítvén annak szigorúságát, mely még a ma termelő, élő művészeket sem kíméli meg, amit a mi törvényünk legalább megtesz.) A törvényünkben felsorolt tárgyak 34 csoportját még szűkebb csoportokba kell vonnunk, hogy az áttekintést megkönnyítsük. Így azután a következő főcsoportokat kapjuk: ékszerek s egyéb ötvösművek; élő, vagy kevesebb mint 5 éve elhunyt művésztől való szobrászati, festészeti, grafikai tárgyak; régiségek; régi (1850. előtti s 50 K-nál értékesebb) és bibliofil nyomdatermékek, autogrammok, kéziratok; drágább könyvkötés; iparművészeti műtárgyak; helyiségek díszítő eszközei; ritkább fa, bőr, selyem, bársony, csipke, brokát, bronz-anyagú berendezési és díszítő tárgyak; drágább anyagú textilkészítmények (szőnyegek, ruhák stb.); prémek; játékszerek; hangszerek; fényképészeti cikkek; csiszolt üvegtárgyak; luxus lovak és egyéb luxus állatok; bélyeggyűjtemények; éneklő- és díszmadarak; cukrászipari s luxus vendéglői cikkek stb.

Az adó azonban csak a kereskedelemben való eladásra terjed ki, amikor ez az eladó (átruházó) kereseti tevékenységi körébe tartozik s a vevő az árút abból a célból szerzi meg, hogy azt magának megtartsa. Tehát nem sújtja a magánforgalmi átruházásokat. Kivéve az árverés útján való átruházást, mert árverés esetén akkor is beáll az adókötelezettség, ha sem az eddigi tulajdonos (megbízó), sem az árvereltető nem folytat kereseti tevékenységet, vagy ha a vevő a tárgyakat keresetszerű továbbeladás céljából szerezte meg. (Az adót a vevő fizeti.) Egyesületek, társulatok, szövetkezetek minden esetben a

volna, előbb imádkozott s valahányszor feszületet festett, könnyekkel áztatta orcáit. Munkáját Isten dicsőítésére szánta, mint a legtöbb középkori művész. „Chi fa cose di Cristo, con Cristo deve star sempre" — „aki műveiben Krisztussal foglalkozik, mindig Krisztussal kell lennie" — szokta volt mondani. Rendtársainak celláit festményekkel díszítette, hogy azokat meglepje és meghassa. Mily más az ily művész lelki élete s ennek művészi tükröződése, mint sok modern művészé, ki a piacnak, a spekuláció számára dolgozik.

Hogy magyar egyházművészet keletkezzék, ahhoz a művészek, vagy azok egy csoportjának lelki összehangolása szükséges. Oly lelki atmoszférának kell létrejönnie, mely meggyőződésből vezeti a művészt az egyházművészet ösvényére. Magyar egyházművészeti telep létesítése lebeg szemünk előtt, hol a hivatottak elmerülnek az egyházművészet problémáiba s csak ezeknek élnek. A főváros sok szempotból alkalmatlan ily telep létesítésére. Esztergomra gondolunk, Szent István szülőhelyére, melynek nagy egyházi és történeti tradiciója, gazdag képtára, kincstára, festői fekvése minden kelléket készen nyújt. Minden előírás nélkül, önként kialakulhatna itt a várva-várt magyar egyházművészet. Néhány mester, kik egyet akarnak, kiknek néhány odaadó tanítvány — nyaranta a fővárosból fölránduló művész- és iparművésznövendék, — művészi hajlammal bíró klerikus vagy fiatal szerzetes segédkezik s kik ezekből egy összeiskolázott művésznemzedéket nevelnek.

Egyházművészetünknek a nagy feladatok mellett ki kell terjeszkednie az egyházi szerelvényeken át az apró ájtatossági tárgyak előállítására is, hogy ne szorítkozzunk a sokszor selejtes s szinte gyárilag készített külföldi árúra, hogy a legigénytelenebb egyházművészeti tárgyakban is a magunk munkáját szeressük, a magunk művészi igyekvésére ismerhessünk. Egyházi iparművészetünket a gyári üzem helyett a munka megértését, individualizálását jobban előmozdító s annak minőségét is inkább biztosító műhelyrendszerben kell megszerveznünk.

Figyelmet kell fordítanunk a nép s különösen a falusi nép egyházművészeti igényeire. Meg kell értenünk és megközelítenünk a nép művészi és vallási fantáziáját. Ne tévesszük szem elől, hogy csak a legnagyobb művészi alkotások bírnak azzal az erővel, hogy a műértőt és a járatlant egyaránt megragadják. Az egyszerű hívőket nem szabad oly művészi problémákkal feszélyezni, melyeket nem ért. A vallás és a templom minden hívő léleké. Ne legyen a templom elvont s hatásában ki nem próbált művészeti problémák kisérleti állomása. Az a jó egyházművészeti alkotás, amely nemcsak a műértőnek nyújt élvezetet, hanem a hívőnek is elmélyülést az ájtatosságban, vígaszt és erősítést a hitben; az, amely nemcsak esztetikai érzékünket, hanem vallásos érzésünket is kielégíti.

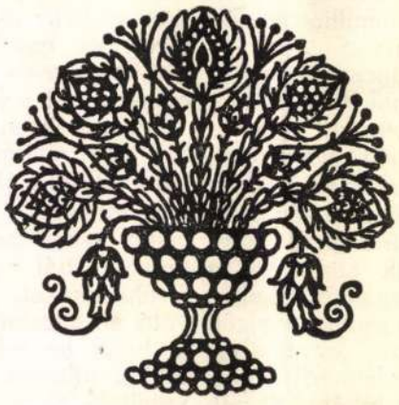

Gerevich Tibor

— **Elhalasztották a Madách-szoborpályázat döntését.** Megirtuk, hogy a Madách-szoborra kiirt zárt pályázat eldöntése komoly akadályokba ütközött, mert a megpályázásra felszólított müvészek közül hatan kifogásolták, hogy *Gerevich* Tibor egyetemi tanár tagja a biráló bizottságnak. A hat szobrász levélben értesítette *Ravasz* László református püspököt, hogy pályamüveiket nem küldik el a meghatározott terminusra, ha Gerevich részt vesz a pályamüvek elbirálásában. Ez a terminus junius 17-én járt volna le, de a szoborbizottság szerdán tartott ülésén ugy határozott, hogy bizonytalan időre elhalasztja a pályamunkák elbirálását, mert a kedvezőtlen légkört nem tartja arra alkalmasnak, hogy a pályamunkákkal a nyilvánosság elé lépjen. A bizottság határozatát csak helyeselhetjük. Az *Ujság* megértéssel méltatta szerdai cikkében a hat szobrászmüvész állásfoglalását s ha el is ismertük Gerevich professzornak a zsürizésre való hivatottságát, az ügy érdekében mégis kivánatosnak tartottunk egy olyan megoldást, amely a professzor urat felmenti a zsürizés terhes és felelősségteljes munkája alól. Reméljük, hogy a szoborbizottság szerdai határozata az első lépés e megoldás felé, amely meg is hozza majd az elbiráláshoz megkivánt nyugodtabb atmoszférát.

Ujság 1938. jun. 16.

A klima szerepe a politikában

Két óriási jégtörő épül a Jeges-tenger hajózásának elősegitésére

Öregebb emberek az időjárás szeszélyei ellen zugolódva nem egyszer döbbennek rá arra, hogy a megszokott, normális éghajlat megváltozott. Az évszakok mintha teljesen eltolódtak volna, ahhoz képest, hogy volt az ő fiatal korukban. Mintha a szokottnál hidegebb, vagy forróbb irányzatot vett volna az éghajlat. És ez nem is csak az öregebb kornak a maga idejével elégedetlen, ifjuságát visszaáhitó érzékcsalódása. A klimában bizonyos általános és hosszu, sokszor évszázadokra, sőt inkább évezredekre terjedő szakaszok mellett, sőt azokon belül, vannak hirtelen jött és rövidebb tartamu változások. De a tudomány eddig nem igen vette ezeket figyelembe.

Például mikor a jégkorszakról, Észak-Európa, Grönland és Észak-Amerika és Szibéria elgleceseresedéséről beszélünk, hosszu, fokozatos folyamatokat értünk, amelyekben kisebb hőmérsékleti és klimaingadozásoknak jelentőségük alig van, legalább is egy élő nemzedék viszonylag parányi időegysége szempontjából.

Pedig a dolog egyáltalában nem igy áll. Nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a hosszu szakaszokra terjedő klimaváltozások mellett rövid tartamuak is vannak. Ezek ugyan kevésbé mély geológiai vagy régiségtani nyomokat hagynak, vagy egyáltalán nem is marad utánuk semmi észrevehető nyom. Ami azonban az embereknek társas és politikai életét, mozgási lehetőségét, általában lakóhelyváltozásait és történelmi dinamikáját illeti, mindezekre ezek a rövid, gyorsan jött esetleg gyorsabban muló változásoknak sokkal nagyobb befolyásuk van, mint a hosszu lejáratuaknak.

Ezekkel a rövid természetü változásokkal függ össze az az élénk tudományos kutató tevékenység, amelyet Oroszország mostanában a Jeges-tenger szféráinak sarki vidékein folytat. Látszólag szigoruan természettudományos köpönyeg alatt folynak ezek a kutató vizsgálatok, a tudományos kulisszák mögött azonban egészen más természetü, sokkal messzebbre tekintő célok huzódnak meg. S ezek alapján határozottan állitható, hogy a Föld északi félgömbjének és pedig a sarki zónáknak mai klimája szorosan összefügg az orosz politikával. Nem is olyan nehéz ezt az összefüggést szemmelláthatóvá tenni.

A Bosporus és a Velenceiöböl is befagyott 1621-ben

Vizsgáljuk meg csak Európa és Észak-Ázsia éghajlatát. Ismeretes, milyen erős hatást gyakorol ennek alakulására a Golf-áramlat. Ez a meleg áramlás a Mexicói-öbölből indul el és három ág kifutójában végződik. Egy déli ág az Azori-szigeteken át Észak-Afrika partjainak tart, de mielőtt azt elérné, az Atlanti-óceán mély vizeiből feltörő hideg áramlások lehütik. A középső ág a Biscayai-öbölben felkanyarodó Rennel-áramlatban vesz el. Viszont az északi ág érinti végig Európa egész északnyugati partvidékét s a januári zérusfokos isothern-vonalat, amely csaknem egész Észak-Amerikát a 40-ik szélességi foknál metszi, felhajtja az Északi fok tájékán a 70-ik szélességi fok alá. Ez teszi lehetővé, hogy — *ami az egész világon egyedülálló dolog* — itt *ez alatt a szélességi fok alatt, ahol különben másutt sarki hideg honol, még civilizált élet lehetséges.*

Nem egyszer felmerült már az a spekulativ kérdés, *mi történnék Európában, ha egyszer a Golf-áram irányát megváltoztatná?* Az emberek mint nem valószinü távoli föltevést vetik fel magukban ezt a kérdést és nem is gondolnak arra, hogy ilyen változások alighanem előfordultak már és előfordulnak ma is és a hőmérsékletnek a szokástól lényegesen eltérő emelkedését és csökkenését vonták maguk után. Megfigyeltek már a multban is nagyon hideg és nagyon meleg periódusokat. Statisztikai feljegyzések természetesen nem készültek ezekről a változásokról. Bizonyos rendszert vagy törvényszerüséget nem lehet bennük megállapitani. De igen lényeges adatok állnak már rendelkezésre, amelyeket összefüggésbe lehet hozni bizonyos történelmi tényekkel, népmozdulatokkal, szóval az éghajlati viszonyoknak politikai következményeit vonhatjuk le.

A geodinamikusok évszámok szerint hosszu táblázatokat állitottak össze olyan hőmérséklethullámzásokról, amelyeknek nyomuk maradt feljegyzésekben is. Itt csak néhány igen jellemző adatot ragadunk ki. Kr. u. 600 körül igen enyhe időjárás volt egész Európában. Utána kétszáz évvel, *800 körül olyan hideg következett, hogy a Nilus is befagyott és Európát hat hónapon át hótakaró födte.* Kilencszáztól ezerig megint enyhe periódus következett, de azután megint rendkivül hideg. Az 1000-ik évet követő században a Nilus és a Fekete-tenger is több izben befagyott. A XV. században is általában olyan hideg időjárás uralkodott, hogy a Keleti-tenger teljesen beállt és kocsival közlekedtek rajta. Gyula pápa 1503-ban tüzérséggel kelt át a befagyott Pón, *1517-ben vastag jég boritotta Marseille kikötőjét.* 1573-ban közvetlen összeköttetés volt még pünkösdkor is a Baltitenger jegén át Reval és Svédország között. *1621-ben a Bosporus és a Velenceiöböl is befagyott,* 1750 igen különös esztendő, Smyrna kikötőjét jég boritja, de ugyanakkor (január 28-ikán) Upsalában 8 fok Celsius a meleg.

Természetesen közbeeső és későbbi időszakokból is vannak észleletek, ha töredékesek is. De ezekből a töredékes adatokból is megállapithatók bizonyos tények.

Európaszerte övezetszerüen vonul végig bizonyos visszaütési zóna, amely körülbelül egybeesik a jégkorszaknak európai glecser-zónájával. Megállapitható bizonyos ingaszerü lengés, amely abban áll, hogy a *hideg periodusok nem lépnek fel egyszerre az egész zónaterületen, hanem vagy az északi, vagy a déli tér felén erősebbek.* Végül az ilyen hideg visszaütések ugrásszerüek és rendesen rövidebb tartamuak.

Az ugrásszerü klimaingadozások befolyásolják az életet

A szakértőt a hideg és meleg periodusok ingaszerü változásai érdeklik, mert ebből következtethetnek a Golf-áram változásaira. Viszont müvelődéstörténeti politikai szempontból sokkal fontosabb a változások ugrásszerüsége.

Hosszu lejáratu, lassu folyamatként bekövetkező hőmérsékletváltozások sokkal kevésbbé befolyásolják az emberi életet és annak dinamikáját, mint a hirtelen rövid változások. Ez természetes is. A hosszu, lassu változásokat van ideje megszokni az embernek, védekezni ellenök. De a hirtelen változások többé-kevésbbé katasztrófaszerüen érik. Ilyenkor csak kettő között van választás, menekülni, vagy megsemmisülni. S ez annál inkább áll, mennyivel közelebb áll m az emberi civilizáció a természethez, amikor tehát nem áll rendelkezésére a technika és a tudomány, hogy a természet erőinek ostroma ellen a harcot felvegye.

A népvándorlás magyarázatánál még számos történetiró ma is a legfantasztikusabb adatokra hivatkozik, ahelyett hogy természeti, gazdasági vagy politikai okokra vezetné vissza nagy néptömegek megmozdulásait. Az északi népek vandorlásának okát például az észak tulnepesedésében és ezeknek a népeknek nomád hajlamában keresik. Ez misztikus magyarázat s olyan titokzatos hajlamot tételez fel az északi népeknél, amely bizonyára bennük nem volt nagyobb mértékben, mint más népekben hasonló körülmények között. Valószinüleg a hideg visszaütésének ilyen elviselhetetlen korszakai kényszeritették őket arra, hogy a mostoha természet kegyetlen keze elől menekülve, az enyhébb délen keressék a boldogulást.

Más esetben viszont az enyhe idő megnyitotta az utakat Észak felé. Mikor a pápa a 16-ik században kétrészre osztotta a világot spanyolok és portugálok között, akkor a két másik tengerész-népnek, az angolnak és hollandnak figyelme és tevékenysége Észak felé irányult. Északkeleti irányban Szibériát körülhajózva, keresték a hajóutat Kina felé. Amint már megállapitást nyert, a XVI. században igen kemény idő járt délen. Marseille kikötője befagyott és a Po-t is vastag jég boritotta, de Észak-Európában aránylag az egész században igen enyhe volt a tél. Nemcsak az Északi Jegestenger hajózása vált lehetővé az angol és holland vitorlás fagályáknak, hanem behatolhattak még a Fehér-tengerbe is, amely kiszámithatatlan jégviszonyaival ma is nehézzé és veszedelmessé teszi a hajózást.

A következő században azonban másfelé lendül az inga. A XVII. és a XVIII. század kegyetlen hidegeket hoz és az északi hajóvállalkozások a hirtelen kiterjedő jégzóna következtében sorra kudarcot vallanak. Igy megfeneklik 1653-ban a dánok északi expediciója, 1678-ban az angol John Woodé. Csak a XVIII. század vége hoz ismét enyhülést s egyben a megjelenő géperő is segitségére van az embernek északi vállalkozásaiban.

Ma a sarki hajózásnál a tudományos technika csakugyan nagy segitségére van az embernek. De még a mai technikai felkészültség mellett is sokszor keresztül huzhat minden számitást egy el nem hanyagolható tényező: az időjárás. *A kedvező klima is igen sokban hozzájárult azokhoz az eredményekhez, amelyeket a sarki hajózás napjainkban elért.*

A XIX. század és a XX. is általában enyhe időket hozott. B. J. *Birkeland* norvég meteorológus igen érdekes észleleteket végzett a Spitzbergákon, ahol a Golf-áramlás ingaszerü lengésének hatása legszembetünőbben megmutatkozik. Birkeland megállapitja, hogy 1900 óta jelenté-

KIJÖN A TYUKSZEM!

Fáj az ujja, ha a cipő nyomja | Tyukszem képződik, ha elhanyagolja | Zino-pad védi az érzékeny helyet

UJ HÁRMAS HATÁSU ELJÁRÁS

Nincs hasonló metódus, mely ezt a különleges hármas hatást nyujtaná: 1. a fájás azonnal megszünik, 2. a tyukszem vagy bőrkeményedés gyorsan, biztosan elmozditható, 3. az ok megszüntetésével megóvja a tyukszem visszatérését vagy ujnak a képződését.

10 másodpere alatt alkalmazható ez a puhitó, hüsitő, lágyan párnázott tapasz, mely mintegy varázsütésre megszünteti a fájdalmat; elháritja a cipő okozta nyomást és dörzsölést. A csomaghoz mellékelt külön flastrommal együtt alkalmazva rövid idő alatt kemény, makacs, öreg tyukszemet is megpuhit, meglazit. A tyukszem mindenestül, fájdalom nélkül kijön.

Tyukszemre, talpon levő bőrkeményedésre, ujjak közötti tyukszemre, bütyökre, külön-külön csomagban 2 pengőért patikában, drogériában kapható.

Főlerakat: KÁRMÁN MARCEL, Budapest, IV., Piarista-utca 8. (Váci-utca sarok).

Jlv a Corvin

UTAZÁSI- ÉS FÜRDŐIRODÁNK:

Debrecen (Hortobágy), Eger (Bükk), Gyöngyös (Mátra), Kőszeg, Pécs (Mecsek), Sopron, Szombathely, Veszprém (Bakony) városok fővárosi idegenforgalmi képviselete.

Minden felvilágositás és szobafoglalás dijtalan.

Pongyola, jó, mosható müselyemből, szép szinekben, kis méretekben – P 4.20

Női-ruha, müselyempikéből, angolos fazónok, szép disszel és bőrövvel, fehér, rózsaszin, világoskék és sárga szinben, I. II. III. nagyságban – – – – – – P 13.80

Női-ruha, müselyem matt marocainből, kézi himzés- és azsurdisszel, sok szép divatszinben, I. II. III. nagyságban – – – – – – – – – – – – – – P 21.80

„Radjah" női-kalap, Gloria-forma, fehér és több szinben, ízléses disszel, 54-57 fejbőség – – – – – – – – – – P 2.98

Asszonykalapok, „Radjah"-anyagból, több formában, finoman diszitve, fekete, sötétkék és barna szinben, 55-60 fejbőség – – – – – – – – – – P 3.90

Angolos filckalapok szalagdisszel, fekete, s.-kék és barna szinben – – – P 4.80

Női, fehér „Formosa" kalapok, különféle formákban, elegáns diszitéssel, 55-58 fejbőség – – – – P 5.80

Női hálóing, müselyem-lavable vagy müselyem-tricot, himzéssel, csinos fazónok – – – – – – – – – – – – P 5.90

Crepe-Marocain, különlegesen szép nehéz müselyemminőség, hatalmas szinválasztékban – – – – – – 1 m. P 1.98

Fahéncs- és Marocain-imprimék, 1938 évi uj minták, jó müselyemből 1 m. P 2.90

Crepe-Georgette imprimé, kitünő müselyem-minőség, a legkellemesebb nyári ruhaanyag – – – – – 1 m. P 3.90

Mosómuszlin, magyaros dirndli-mintázattal, dus választékban, kb. 70 cm. széles – – – – – – – – 1 m. P 1.18, 0.98

Kashmirette, nem gyürődő mintázott nyári ruhaanyag, kb. 70 cm. széles 1 m. P 1.68

Nagypárna, fehér vagy szines, himzett, 70×80 cm. nagyságban – – – – – P 1.98

Női divatkesztyük, bőrből, a legujabb fazónokban és divatszinekben párja P 4.80, 3.28

Müselyem női divatkesztyük, ízléses nyári mintákban, fehér, fekete és szines párja P 1.78, 1.58

Női müselyemharisnya, középszálu, hibátlan, – – – – – – – párja P 1.98, 1.30

Női hajszálvékony müselyemharisnya, sima vagy azsuros, hibátlan, párja P 1.98

Férfi-zokni, hibátlan, flórból, párja P 1.30, —.98, maccoból – – – – – – – – párja P 0.58

Női raffia divat-cipőkülönlegesség bőrtalppal, különféle szinekben, párja P 6.50

Női vászoncipők, magyaros, szines kézihimzéssel – – – – párja P 6.40, 5.80, 4.80

Divatkendő tisztaselyem-muszlinból, kis nyomási hibával, kb. 70×70 cm P 3.90

Napozó vagy nyári fejkendő, divatmintás, háromsarkos – – – – – – P 0.48

Női zsebkendő, nyári, tarka mintás, szines alapon – – – – – – P —.38, 0.24

Férfi zsebkendő divatmintás, sötét alapon – – – – – – – – – P —.58, 0.38

Kényelmesen feladhatja megrendelését telefonon is: 14-55-27 szám alatt. Kérje a „Telefonszolgálat"-ot!

CORVIN
AJÓ MINŐSÉGEK ÁRUHÁZA

Kirakataink a legujabb nyári cikkeket mutatják be!

Lásd még Medgyesy Ferenc alatt.

Köztisztviselő!
BUTORT, SZŐNYEGET, CSILLÁRT
nálunk megbizhatón, olcsón és **részletre** vehet
KÖZTISZTVISELŐK SZÖVETKEZETE
Budapest, VIII., József-körut 70

kény enyhülés mutatkozik az északi klimában. *A hőmérsékleti ingadozás téli hónapokban átlagban 7 fokos eltérést mutat. Olyan óriási különbség ez — egyedülálló is az egész világon —, amilyen például Velence és Oslo normális téli hőmérséklete között mutatkozik.* Más megfigyelések is igazolják ezt az erős hőmérséklet emelkedést. Igy a *Sadko orosz jégtörő*, amelyet G. A. Usakov vezetése alatt a Spitzbergáktól és a Ferenc József-földtől északra uralkodó légköri és vizrajzi viszonyok megállapitása végett küldtek ki. 1934-ben a 80. szélességi foktól északra nyilt tengert talált. Az északi sarkon állomásozó orosz megfigyelő 1937-ben 700 méternyi mélységben meleg áramlatot állapitott meg. A Golf-inga tehát ezidőszerint is pozitiv irányban működik és ez igen fontos a jegestengeri politika szempontjából.

Oroszország felhasználja ezt a jó alkalmat és óriási tevékenységgel kutatja át óriási sarki gyarmatbirodalmát. Ennek a kutatásnak legfőbb irányitása a *Glavsermorputj*, az északi tengeri ut főkormányzóságának kezében van. A kutatás és a tevékenység gerince az északi tengeri ut. Ezen a téren csakugyan hatalmas eredményeket értek el az eddigiekkel szemben. Bizonyos, hogy a rohamléptekkel fejlődő technikai felkészültség nagyban elősegitette ezeket az eredményeket, de erősen hozzájárult a század rendkivül kedvező klimája is, amit az orosz propaganda természetesen agyonhallgat.

Oroszország lázasan dolgozik, hogy ezt a kedvező időt kihasználja, hiszen politikailag rendkivül fontos számára egy ilyen északi viziut szabaddá tétele. De felkészül egy hideg periodus kedvezőtlen visszaütésére is. *Oroszországban ez idő szerint két óriási jégtörőt épitenek. Mindakettő 12,000 tonnás és 10,000 lóerős. Eddig a legnagyobb Krassin csak 8700 tonnás és 3000 lóerős volt.* a Jermak még kisebb. Reméli, hogy ezekkel sikerül kicsikarnia a sarkvidékektől azt, amit az eddig hareba vetett erőknek nem sikerült. Ha csak nem jön a hideg reakció, amikor ezek a hatalmas gépezetek is defenzivára szorulnak. *Birkeland* tudományos anyagára támaszkodva azt állitja, hogy ez az ingaszerü visszalendülés föltétlen előbb-utóbb bekövetkezik, sőt jelek vannak arra, hogy hamarosan számolni kell vele.

Fordulat előtt a Fő-utcai bankrablás ügye

A rendőrség lankadatlan erővel folytatja a nyomozást a Fő-utcai álarcos bankrabló kézrekeritésére. Hat gyanusitottat tartanak még őrizetben, akiknek a kihallgatása még nem ért véget, mert szerepüket nem sikerült teljesen tisztázni.

Szombaton este egyébként fordulóponthoz érkezett a nyomozás. Mint megirtuk, a rendőrségen egy szerelőt is gyanuba vettek, akinek személyleirása feltünő módon megegyezik a bankrablóéval. A késő esti órákban olyan adatok birtokába jutottak a detektivek, amelyekből *a gyanusitott szerelő tartózkodási helyére lehetett következtetni.* A rendőrség emberei most ezen az uj nyomon folytatják a kutatást és remény van arra, hogy a szerelő személyében rövidesen kézrekeritik a vakmerő bankrablót.

Szobrászok, akik a zsürit is meg akarják mintázni

Az egész művészvilágot egy merőben szokatlan, nemcsak a művészi biráskodás elveivel össze nem férő, de önmagában is ildomtalan lépés tartja izgalomban. Öt szobrászművész, akiket utólag szólitottak fel, hogy a Madách-szobor szükebbkörü pályázatán résztvegyen, beadvánnyal fordult *Ravasz* Lászlóhoz a szoborbizottság elnökéhez, amelyben bizalmatlanságukat fejezik ki *Gerevich* Tiborral, a zsüri egyik tagjával szemés azt követelik, hogy helyette más szakértőt válasszanak be a zsüribe.

Mióta képzőművészeti pályázatok vannak és mióta azokon zsüri dönt, soha még ilyen eset nem fordult elő. Példátlan dolog ez a művészet történetében, nem is mehetünk el mellette szó nélkül.

Határozottan meg kell mondani azt a véleményünket, hogy a művészeket a legteljesebb mértékben illetékteleneknek tartjuk erre a lépésre. A zsürinek összeállitása nem a pályázó művészek dolga, nincs is semmiféle jogcimük arra, hogy az összeállitásba beleszóljanak, vagy arra bármilyen befolyást gyakoroljanak. A pályázó művészeknek jelen esetben az a feladatuk, *hogy jobb pályamunkát készitsenek*, mint az első pályázat alkalmával. Ezzel az eggyel van joguk és módjuk befolyásolni a zsürit, de nem a tagok kicserélésével. Természetesen, ahhoz is joguk van, hogy ne vegyenek részt a pályázaton, de ezt a jogukat, ugylátszik, nem kivánják érvényesiteni. Sőt inkább az a törekvésük minden megengedett és meg nem engedett, illetéktelen eszközzel, hogy *eredményesen* vegyenek részt a pályázaton.

De különösen bántó és a magyar művészet minden igaz barátjában élénk visszatetszést kelt, hogy éppen Gerevich Tibor ellen fordul s lépésével az ő személyét próbálja kisebbiteni a nyilvánosság előtt az a beadvány, amelynek célja, ha nem is kifejezetten, de burkoltan a szoborbizottság terrorizálása. Éppen Gerevich Tibornak kell elszenvednie ezt az inzultust, aki ugy itthon, mint külföldön annyit fáradozott a magyar művészet ügyében, aki olyan erőteljes, külföldön is elismert nevü magyar művésznemzedéket nevelt fel és aki olyan kitünő szakértője a művészeteknek, hogy állandóan beválasztják nagy külföldi pályázatok zsürijébe is. Köztudomásu különben az is róla, hogy mindezt félig hivatásán kivül — hiszen ő elsősorban művészettörténész és archeologus —, teljesen önzetlenül, tisztán a magyar művészet iránt érzett szeretetből és lelkesedésből tette.

De nem is fog ennek a példátlan támadásnak senki igazat adni, aki látta a Madách-szobor pályázatra beküldött műveket. Nem adhatnak igazat azok sem, akik végigsétálnak Budapest utcáin és terein és látják itt azt a — kevés kivételtől eltekintve — igazán sok elhibázott és rossz szobrot, amelyek seregestől termettek eddig nálunk. Ne akarja hát senki az uj pályázat zsürijából éppen azt kiterrorizálni, aki ezen a fonák helyzeten szeretne változtatni.

A szobor végrehajtó bizottsága egyébként hétfőn tart értesülésünk szerint ülést. Ezen fog határozni az öt szobrász beadványa fölött. Remélhetőleg egyszerüen napirendre tér a lehetetlen kérés fölött.

Lányának tökéletes kiképzését biztositja a Dr. Förstner-féle **»Bulyovszky-utcai leánynevelő intézet«.** Telefon. 115—693.
Gyakorlati nőképzője. Bentlakók, bejárók. 1. Titkárnőképző (1 év. Diploma). 2. Ruha- és anyagtervezés (1 év). 3. Idegennyelvü továbbképzés. 4. Zene, sportok. 5. Háztartás, varrás, iparművészet. 6. Előkészités az összes iskolai tipusokban. 32. tanév. Prospektus. Budapest, Bulyovszky-utca 10.

A Szent István heti ünnepségek programja

A Szent István-heti ünnepségek propagandáját *Kovácsházy* Vilmos tanácsnok, a városgazdasági ügyosztály vezetője irányitja. Már az év elején megkezdték a külföldi propagandát. A többnyelvü propagandafüzetek közölték a külföldi érdeklődőkkel, hogy a *Szent István*-hétre milyen utazási kedvezményeket biztosit a rendezőség. A végleges szentistvánheti prospektus a közejövőben készül el, mégpedig négy nyelven. A prospektus külső képe is hangsulyozza a *Szent István Jubileumi Esztendő* jelentőségét. A városgazdasági ügyosztály a művészi kivitelü füzeteket még ebben a hónapban szétküldi.

Az ünnepségek központjában a *Gyöngyösbokréta* áll. Ebben az évben a *gyöngyösbokrétások* falujukból sok értékes népművészeti és háziipari tárgyat hoznak fel. Az anyagot a bokrétások szervezője, *Paulini* Béla válogatja ki. A népművészet és a háziipari holmikból a *gyöngyösbokrétások* a főváros támogatásával érdekes kiállitást rendeznek *„Népi Vásár"* cimmel a *Nemzeti Szalonban*. Szó volt arról, hogy a *Gyöngyösbokrétát* a *margitszigeti* uj szabadtéri szinpadon léptetik fel. A szakértőknek azonban az volt a véleménye, hogy zárt helyen jobban érvényesülnek a gyönyörü szines képek és táncjelenetek. Ezért ugy döntöttek, hogy az elmult évekhez hasonlóan az előadásokat idén is a *Városi Szinházban* rendezik. Ez évben elmarad a *Mátyás*-templom előtti szabadtéri hangverseny. Helyette a főváros különböző terein, a parkokban s a *Dunaparton* hangversenyt és térzenét adnak. A végleges zenei programot most állitja össze az ügyosztály. A főváros közbenjárására az ünnepi hét alatt *az összes budapesti muzeumok*, az eddigi gyakorlattól eltérően, nemcsak délelőtt, hanem *délután is nyitva lesznek. Szent István* napján este a főváros ujból megrendezi hagyományos tüzijátékát a *Szent Gellért*-hegyen. A tüzijáték sikere érdekében a főváros 30 hazai és külföldi céget szólitott fel ajánlattételre s a közeljövőben dönt a rendezőség, hogy a nagyszabásu produkcióval kit bizzon meg. Felmerült az a kivánság is, hogy a szentistvánheti ünnepségek alatt az Operaház előadásokat tartson. Az illetékes minisztérium értesitette a fővárost, hogy pénzügyi akadályok miatt az Operaház az ünnepi héten előadásokat nem tarthat. A *Tattersaal* vezetősége közölte a városgazdasági ügyosztállyal, hogy az ünnepi hét ideje alatt látványos lovasmutatványokat rendeznek. Az *Eucharisztikus Világkongresszus* ünnepségei alatt több uj világitási megoldást rendszeresitett a főváros, ezeket a kivilágitásokat a szentistvánheti ünnepségek alatt is megismétlik.

AZ IFJABB KIRÁLY

— REGÉNY — 21

IRTA: GESZTESI ÖDÖN

— Azt bizd rám. Vagy talán azt állitod, hogy a föld alatt csusztam a vár kapuja elé?

Sándorfia lenyelte az ellenérvet. De ujabb kérdéssel támadt.

— Fejedelmünk tudta nélkül akarsz távozni?... Csák Péternek, vagy Kozmának sem szólsz?

— Értsd meg, ha megtudják a tervet, még arra is képesek, hogy megbilincseljenek. Ismerem a felfogásukat: azt mondanák, hogy vesztembe rohanok és a saját érdekemben lándzsásokkal őriztetnének.

A másik kedvetlenül vállat vont.

— Merre vennéd utadat?

— Budára, onnan Esztergomba... Meglásd még segitségtekre lehetek. Ha megtudok valami fontosat, gondolkodás nélkül visszatérek, csak most engedjetek el, mert... mert... őrülésbe kerget a kárhozatos tétlenség a levegőtlen falak közt.

— Csinálj, amit akarsz, de ha igazi barátod lennék, akkor torkom szakadtából orditanék az őrség után, hogy fogjon le és ne engedjen szabadon, mig le nem mondasz kalandos tervedről. Csak az ellenséged tudna örülni ennek az öngyilkos tervnek...

A beszélgetés itt megszakadt, mert többedmagával Csák Péter sétált arra. Amikor elhaladtak előttük, Sándorfia Sándor azt tanácsolta, hogy kettőjük titkát fedjék fel Kozmafia Kozma előtt is. A nemes Guth-Keled, mint az ifju király bizalmas barátja alvezéri szerepet töltött be a várvédők maroknyi seregében. Ő segitségükre lehet, hogy a lovat és lovasát feltünés nélkül csempészhessék ki a várból. Azután Itemérfia hirtelen és bejelentést mellőző távozását is ő fogja közölni a fejedelemmel. Igy elkerülik a botrányt.

Kozma ugyanugy esztelenségnek mondta a tervet, mint Sándor, de azért tetszett a merész vállalkozás és meglgérte segitségét. A három összeesküvő titokban mindent előkészitett, csak az alkalmas éjszakára vártak, amikor utjára bocsáthatják Imrét. A lovas felszerelését és fegyvereit bekészitették az istállóba, Vihart az ajtó közelébe, külön állásba helyezték el és esténként türelmetlenül lesték az ég alját. Lesz-e csillagtalan, vaksötét, viharos éjszakájuk? Itemérfia a kapubástyáról naphosszat a kiszemelt utat tanulmányozta. Emlékezetébe véste a fák távolságát, a felszin egyenetlenségeit, a földből kiugró sziklatömböket, hogy a látást bénitó éjszakában se tévessze el a menekülés ösvényét.

Szemernyi félelmet sem érzett. Vakmerőségét és önbizalmát vértforraló szerelme képtelen feladatok megoldására sarkalta. Ha lehunyta szemét, Kata mosolygós arcát varázsolta eléje a játszi képzelet. Ezért a délibábos tüneményért az életét százszor is feláldozta volna.

Végre megérkezett az esős, szeles idő. Nappal ködök feküdtek a keskeny völgyekben, éjjel a vizetzúditó, tömött felhők csaknem a Feketehegy alatt jártak. A három nemes ifju tudta, hogy itt a sorsdöntő éjszaka és Imre felkészült. Az őrparancsnokságot Sándorfia Sándor vette át és az őrszemet megbizatással elküldte a várba. Kozmafia Kozma is éppen akkor végezte ellenőrző körutját, amikor Imre rongyokba burkolt patáju lovát kivezette az istállóból.

Vihart óvatosan átvezették a döngő padlóju felvonóhidon, azután a hátramaradók megölelték halálraszánt barátjukat, letépték Vihar patáiról a hangfogó szövetet és látniigyekvő szemmel néztek Imre szélnekfeszülő sötét alakja után. Fehér éjszaka volt, amikor jött, sáros és fekete, amikor eltávozott. Vajjon a vaksötétség nem a reménytelen kaland kegyetlen végét jósolta?

Mindhárman a Teremtőben reménykedtek.

Sürü zápor mosta a várfalakat, a szélrohamok vadul vágtattak a hegyek utvesztőjében és csattogva tördelték a halott erdő száraz ágait. Kozma és Sándor az itéletidő elől visszasiettek a várba.

VII.

Heteken át nyüzsgött a tengernyi hadinép Esztergom alatt. Fülöp érseknek sok fáradságába került, mig az önállóskodó nagyurakat, akik a királyt elkisérték a pottenburgi esküvőre, rábirta, hogy fegyvereseik nagyrészét bocsássák Adalbertus rex rendelkezésére. Pók Móricnak, a befolyásos udvari embernek ékesszólását és Wolfhard kapitánynak, az elismerten kiváló katonai szaktekintélynek erélyes fellépését nem nélkülözhette.

A déli étkezések után mindhárman helyet foglaltak a nagytanácsterem asztala mellett és ők tartották szóval a társaságot. A várkapitány előadásokat rögtönzött a hadihelyzetről és meglehetősen sötét szinekkel vázolta az erdélyi sereg sorsát. Kétségtelenül eltulozta az országbiró helyzetét, de erre szükség volt, ha utnak akarta inditani azt a sereget, amely már hetek óta a vár alatt tétlenkedik és feléli a környéket. Nem sejtette, hogy a valóság még komorabb, mint ahogyan azt szónoki fogásból az ország elei elé tárta. Később felelőtlenül és gazdátlanul furcsa hirek terjedtek el az udvarban. Eleinte csak suttogva adták tovább a szolganépség és a cselédség körében. Senki nem vállalt értük felelősséget, nem akadt gazdájuk, de hullámai fokozódó erővel ostromolták az ország fővárosát. Végre az aggasztó hireket már a királyi asztalnál beszélték.

— Szétzüllik az országbiró sok lovasa, ezernyi gyalogosa.

A másik hozzáfüzte:

— Ha nem megy gyors segitség, a beszoritott és a világtól elzárt lázadó megszökik.

Az egész udvarban hiába kerestek embert, aki valami bizonyosat mondhatott volna, a hirek mégis erősen tartották magukat. A kancellár megelégedéssel látta, hogy a kósza pletykák nyomán támadó ijedtség mint kovácsolja össze az Erdélybe küldendő sereget, de később ben már aggódott. Hátha az az igazság, amit az emberek szájról-szájra adnak?... Ugyanigy volt a tatárháboru előtt. Ostoba és oktalan rémületkeltésnek tartották a kikutathatatlan utakon terjedő vészhireket, amelyekre a lakosság fejétvesztve menekült. A valóság később borzalmasan igazolta azokat, akik hittek... A kancellár, a tárnokmester és a várkapitány ezekben a napokban sokat tanácskozott. Farkas alkancellár szállitotta a legujabb hireket. Amit a várban és a városban beszéltek, rövid idő alatt tudomására jutott, mert iródeákja, Kézai Simon, jó szimatjával minden pletykát felkutatott és halomba hordta urának.

Fülöp érsek komor arccal hallgatta a jelentéseket és felvetette a kérdést legbizalmasabb munkatársai előtt.

— Miért maradnak távol Esztergomtól Keményfia Lőrinc jelentőlovasai?... Miért nem cáfolja meg az országbiró a kétségbeejtő hireket?

A tárnokmester, az alkancellár és a kapitány hallgatott. Érezték a fogós kérdés jogosságát. Az érsek folytatta:

— Én megfelelek az urak helyett... Vagy megverték a dölyfös országbirót, vagy nem mer balsikerekről beszámolni. Hiszen tudjuk, hogyan vonult ki innen a várból: félvállról, lekicsinylő mosollyal mondta, hogy rövidesen szétveri az ellenállást... Azt hiszem, mostanra kissé megváltozott ez a pökhendi hang. Egy bizonyos: baj van... Határoztam! A királyhoz megyek és sürgetni fogom a segitőcsapatok haladéktalan utnak inditását.

A három férfi csak helyeselni tudta a kancellár inditványát.

(Folytatása következik.)

A felvidéki magyarság nagy győzelme

695 községben magyar többség érvényesült — Komárom közigazgatását a magyar párt veszi át

Prága, junius 13.

(A Nemzeti Ujság tudósitójának jelentése.) **A felvidéki magyarság mint egy ember állt az Egyesült Magyar Párt mellé s az egész magyarságnak több mint 95 százaléka szavazott magyar listára, a községi választások vasárnapi harmadik menetén. A hivatalos jelentés nem nyujt igazi képet a magyarság erejéről, mert a községek százainak nem állt módjukban, hogy önálló magyar listával indulhassanak. Ennek ellenére is 535 községben magyar többség, 160 községben egyhangu választási többség árvényesült. 695 község magyar többségének érvényesülése erőteljes előretörést jelent, amelyet Prágának csak ugy, mint az egész európai közvéleménynek tudomásul kell vennie. A Magyar Párt mandátumai jelentékenyen szaporodtak. Győzelmet arattak Csehországban a szudéta vidéken a németek, az északi határon a lengyelek, a Felvidéken a szlovákok. A magyarság mintegy népszavazásszerüen foglalt győzelmes előretörésével állást jogai mellett. A pozsonyi, a komáromi és általában a Duna mentén tegnapra elrendelt választások minden szónál ékesebben igazolják, hogy az erőszak és idegen befolyás nem tudja megtörni az elszakadt magyarság egységét s bátran és önfeláldozóan eggyek a magyar egyetemes érdek szolgálatában.**

*

A csehszlovákiai községtanácsi választások harmadik menetének eredményei az egész európai közvélemény elé állitják azt a többé le nem tagadható és el nem sikkasztható tényt, hogy *a felvidéki magyar lakosság imponáló egységben szállt sikra életjogaiért.* A felvidéki községek hosszu sorában még a cseh részről alkalmazott választási visszaélések és tulkapások ellenére is a magyarság tömegei ragyogó győzelmet arattak. 695 község magyar többséget kapott és különösen jellemző a komáromi szavazás eredménye, ahol a magyar pártok több, mint 50 százalékos többséget kaptak és az eddigi 12 mandátummal szemben 23 mandátumot nyertek. Komárom kormányzását igy a magyarság veszi át. A községtanácsi választások elemi erővel cáfolnak rá a cseh népszámlálási „statisztikák" hamis adataira, *amelyekkel egyszerüen el akarták hitetni a tájékozatlan nyugati közvéleménnyel, hogy a csehszlovákiai magyarok száma alig számottevő és amelyekkel egy hamis áldemokrácia álarca alatt ama bizonyos 20 százalék alá szoritották a magyarságot még ott is, ahol — mint a mostani választások is bizonyitják — a magyarság nagy többségben él.* Ez az ámitás és ferditás most megszünt és egész Európának és Prágának tudomást kell vennie arról, amit a felvidéki községtanácsi választások eredményei igazolnak!

Az Egyesült Magyar Párt döntő sikere

Pozsony, junius 13.

A magyarlakta vidékeken az *Egyesült Magyar Párt* a vasárnapi választásokon mindenütt *döntő sikert aratott.* Sok helyen *a mandátumok abszolut többségét* is megszerezte. A magyar területeken minden terror ellenére az *Egyesült Magyar Párt* aratott megsemmisitő győzelmet a cseh kormányt támogató *kommunista, szocialista és egyesült cseh pártok* felett. Különösen érdekes az eredmény *Komáromban*, a *Csallóközben*, *Pozsonyban.*

Komáromban leszavaztak összesen 8760-an, ebből a *magyar pártok* 5206 szavazatot kaptak, több mint 50 százalékot. Az *Egyesült Magyar Párt* 4760 szavazattal 21 mandátumot (volt 12) és az ezt támogató *Magyar Városi Párt* (uj alakulat) 446 szavazattal 2 mandátumot, összesen 23 mandátumot nyertek. Az *egyesült cseh pártok* 1245 szavazattal 5 mandátumhoz (volt 4), a *kommunisták* 1680 szavazattal 7 (volt 10), a *szocialisták* 1078 szavazattal 5 (volt 9), a *zsidópárt* 511 szavazattal 2 (volt 4), összesen 17 mandátumhoz jutottak. *Igy a város kormányzását az Egyesült Magyar Párt veszi át. A magyar párt annyit nyert, mint amennyit a kommunisták, szocialisták vesztettek, a cseh egyesült párt szaporulata aránylagos a zsidópárt vesztességével.* Mely pártnak a listavezetői a zsidó hitközség elnökei, *régi, komáromi lakosok.* E baloldali pártoknak agitátorai az *„Alkotás" név alatt egyesületbe tömörült ifju (haladó) zsidó őslakosok.*

A *Csallóközben* hasonlóak az eredmények. *Apácaszakálason* 11 (volt 6), *Bogya* 11 (volt 8), *Ekecs* 19 (volt 12), *Ekel* 14 (volt 7), *Füss* 10 (volt 4), *Alsógellér* 9 (volt 7), *Felsőgellér* 12 (abszolut győzelem), *Guta* 22 (volt 10), *Izsap* 6 (volt 4), *Kamocsa* 16 (volt 11), *Keszegfalva* 20 (volt 7), *Nagykeszi* 12 (volt 7), *Lak* 9 (volt 6), *Kolozsnéma* 12 (volt 5), *Nemcsócsa* 17 (volt 11), *Örsujfalu* 13 (volt 5), *Szilas* 10 (volt 6), *Turiszakálas* 8 (volt 4), *Szimő* 13 (volt 8) *mandátumot* nyertek a választáson leadott szavazatok arányában.

Pozsonyban az önkormányzati pártok nagymértékben előretörtek és a kormánykoalicióval, valamint a kormányhoz közelálló más pártokkal szemben szótöbbséget kaptak s *elnyerték az összes mandátumok felét.* Az *Egyesült Magyar Párt* Pozsonyban megtartotta szavazóinak számát, de mivel a mostani választásoknál egy-egy mandátum eléréséhez több szavazat volt szükséges, mint legutóbb, 9 mandátum helyett 8-at kapott. Szavazatainak száma 11.700 (1931-ben 9681). A *Henlein-párt* 10 mandátumot kapott összesen 13.283 szavazattal. *A legutóbbi községi választásokon a szudétanémet párt Pozsonyban még nem szerepelt;* a kisebb német pártok akkor 2 mandátumot szereztek. Az 1935-i parlamenti választáson a Henlein-párt már résztvett Pozsonyban, 5907 szavazatot kapott. Ezt a számot most megkétszerezte. Egyébként kaptak a *cseh fasiszták* 146, az országos *keresztény német párt* 872, a *kommunisták* 2857, a *kárpáti német párt* (Henlein) 13.383, az *egyesült zsidó párt* 2065, a *keresztény földmivesek* és *munkások* polgári pártja 91, az *antifasiszták* 1049, az *egyesült magyar pártok* 10.838, a *nemzeti liga* 63, a *tót néppárt* (Hlinka) 8132, a *házfelügyelők, portások* stb. listája 64, a *német szociáldemokraták* listája 802, a *cseh-szlovák egység* pártja 25.298, a *munkanélküliek* pártja 185 szavazatot kapott. Összesen mintegy 63.807 érvényes szavazatot adtak le.

Egyéb eredmények:

Zseliz (zselizi járás): A magyar párt 16 mandátumot kapott az előző 5 helyett. A magyar párfra leadott szavazatok száma 999 (az 1931-i községi választásoknál 261, az 1935-i parlamenti választásoknál 806 volt).

Csata (zselizi járás): A magyar párt 25 mandátumot kapott (előzőleg 10 volt): a szavazatok száma 948 (1931-ben 348, 1935-ben 680).

Jolsva (nagyrőcei járás): Kapott mandátumok száma 17 (a párt legutóbb nem állitott jelölteket); a szavazatok száma 737 (1931-ben 0, 1935-ben 381).

Palást (korponai járás): 20 mandátum (előzőleg 8); szavazatok száma 866 (1931-ben 366, 1935-ben 548).

Vága (galántai járás: 22 mandátum (előzőleg 12); szavazatok száma 856 (1931-ben 440, 1935-ben 673).

Alsószeli (galántai járás): 14 mandátum (előzőleg 12); szavazatok száma 639 (1931-ben 488, 1935-ben 553).

Felsőszel (galántai járás): 21 mandátum (előzőleg 12); szavazatok száma 1465 (1931-ben 737, 1935-ben 1067).

Torna (szepsi járás): 13 mandátum (előzőleg 3); szavazatok száma 377 (1931-ben 108, 1935-ben 350).

Tallós (galántai járás): 24 mandátum (előzőleg 10); szavazatok száma 740 (1931-ben 299, 1935-ben 558).

Taksony (galántai járás): 32 mandátum közül a magyar párt 26-ot kapott (előzőleg 20); szavazatok száma 951 (1931-ben 675, 1935-ben 754).

Rozsnyó: 21 mandátum (előzőleg 16): szavazatok száma 1967 (1931-ben 1378, 1935-ben 1366). Itt a kommunisták 12 mandátumból 6-ot elvesztettek.

Tardoskedd (Érsekujvár mellett): 26 mandátum (előzőleg 16); szavazatok száma 2210 (1931-ben 1314, 1935-ben 1767).

Sók (vágsellyei járás): A Magyar Párt 12 mandátumot kapott. (Az előző választásoknál 10 mandátumot). A szavazatok száma 573 volt (az 1931-i községi választásoknál 385).

A kommunisták a nemzetiségi vidékeken a vasárnapi választásokon *igen erős veszteségeket szenvedtek,* amelyeknek aránya helyenként az *50 százalékot is meghaladta,* addig a *cseh* vidékeken a baloldali pártok és nem utolsó sorban a kommunista mandátumok száma emelkedett. A szélsőbaloldali lapok kimutatást közölnek arról, hogy *40 cseh helységben a kommunisták általános nyeresége meghaladja a 15 százalékot.*

Virginio *Gayda* a *Giornale d'Italiában „Tények"* cim alatt vezércikkben foglalkozik az eredményekkel. Az első következtetés — irja —, amely a rendelkezésünkre álló eredményekből levonható az, hogy a csehek által lakott területeken a *kommunisták nyomultak előre,* mig a nemzetiségi területeken a *nemzeti autonomista irányzatok erősödtek meg* a kommunista és internacionalista irányzattal szemben. A cseh belpolitikai helyzet tehát a következő képet nyujtja: *Az egyes nemzetiségek nemzeti egyedisége erősen kidomborodik és centrifugális irányban fejlődik,* mig a többiek felett uralkodó cseh elemen belül a *kommunizmus hóditott tért.* Ezek a tények még inkább európai keretbe állitják a cseh kérdést. *Gayda* kiemeli a *magyar párt pozsonyi választási sikerét* és utal arra, hogy a *magyarság többszáz felvidéki községben teljesen ura a helyzetnek.* Végeredményben tehát megállapithatjuk — fejezi be cikkét Gayda —, hogy a választások *az egyes nemzetiségek követeléseit megerősitették,* amelyek most már a tények világánál is igazolást nyertek.

A szudétanémetek nagy előretörése

Prága, junius 13.

A vasárnapi községtanácsi választások *a nemzetiségek ujabb nagy előretörésére vezettek.* A szudétanémet vidéken 1948 község választott. Ezek közül 904 községben nem is került sor választásra, a többi 1044 községben *a szudétanémet párt 80—90 százalékos többséget kapott.* A berlini lapok vezető helyen méltatják a választás óriási sikerét. A *Völkischer Beobachter* megállapitja, hogy *a lefolyt községi választások tiszta képet nyujtottak a cseh állam tényleges politikai helyzetéről.* Prágán mulik, hogy *levonja ebből a következtetéseket és hozzájáruljon állama benső megelégedéséhez és Európa megnyugvásához.* A Felvidéken *Hlinka néppártja nagy mértékben tört előre.* A lengyelek a terror ellenére 117 mandátumot kaptak, ami 1935-tel szemben 45 százalékos emelkedést jelent.

*

A sorozatos választási *tulkapásokból* három eset emelkedik ki. Morva-Schönbergben a cseh államrendőrség *a legnagyobb brutalitással lépett fel a felvonuló német választókkal szemben,* aminek során 42-en megsebesültek, köztük egy 75 éves öregasszony is. A szudétanémet párt *legélesebb tiltakozást* jelentett be Hodzsa miniszterelnöknél. Pozsonyban a tót néppárt a *Slovak* szerkesztősége előtt tüntetést rendezett abbeli örömében, hogy *a Felvidék három nemzeti pártja, a tót néppárt, az egyesült magyar pártok és a kárpáti német párt lehengerlő győzelmet aratott a választásokon. Sidor* tót képviselő beszédet mondott, a tömeg magyar, német és tót népdalokat énekelt. Amikor az összegyültek hazafelé készülődtek, a cseh rendőrség rajtuk ütött és *gumibotokkal és egyéb ütőszerszámokkal rátámadtak a tömegre, még azokat is tovább verték, akik a földre buktak ütéseik alatt.* A három nemzetiségi párt vezetői éleshangu *közös táviratban* tiltakoztak a kormánynál.

Egymás után futnak be a választási panaszok. A pozsonyi választáson *hamisitott választási igazolvánnyal* dolgoztak, a szabálytalanságokat a cseh kormány hétfőn el is ismerte. Ilyen hamisitott választási igazolványokat használtak *Kárpátalján, Pilsenben* és *Iglau* városában is. A szudétanémet párt ragaszkodik ahhoz, hogy *Iglauban uj választást tartsanak, még pedig nemzetközi ellenőrzés mellett.*

Henlein Konrád a községtanácsi választások befejeztével *kiáltványt adott* ki, amelyben hangsulyozza, hogy a párt rendületlenül kitart a teljes önkormányzat mellett, mert *nem lehet tovább halasztani az olyan követelések teljesitését, amelyeket egy népcsoport 90 százaléka tesz magáévá.*

Baleset vagy büntény történt az Erzsébet királyné hajón?

A rendőrség rejtélyes baleset ügyében indított nyomozást hétfőn délelőtt. Még vasárnap történt, hogy Nagymaros közelében az Erzsébet királyné hajóról a Dunába zuhant *Enedics* Árpád bélyegzőkészitő. Enedicset kimentették a vizből, partra vitték, majd a vármegyei mentők a Rókus-kórházba szállitották. A kórházban megállapitották, hogy *Enedics* karja eltörött, azonkivül fején és testén sulyos zuzott sérüléseket szenvedett. Mikor eszméletre tért, előadta, hogy *a hajóról a Dunába löktek. Enedics* a Nemzeti Front szélsőséges jobboldali pártnak tagja, vallomása szerint politikai merénylet áldozata. A hajón felekezeti kérdésekről vitatkozott több utassal s ezek dobták a Dunába. A rendőrség politikai osztálya már hétfőn befejezte a nyomozást és megállapitotta, hogy *Enedics* „balesetének" nincs politikai háttere. A büngügyi osztály azonban folytatja a nyomozást a különös baleset ügyében.

TISZTA GYAPJU
szövetek
KÖZVETLEN A GYÁRBÓL.
Funkhahn
POSZTÓGYÁR VI. TEREZ KÖRUT 8
IX. PROHÁSZKA OTTOKÁR UTCA 8. SZ.
ÚJ BOLTJAI
II., MARGIT-KÖRÚT 50 ÉS VII., BAROSS-TÉR 15

RÁCZ
KECSKEMÉTI U. 6
Kézi hadisnyja

GONDTALANUL ÓHAJT NYARALNI...?
UTAZZÉK 2 ÉS 4 HÉTRE
NEMZETI UJSÁG, UJ NEMZEDÉK
SZÜNIDEI VONATOKKAL
I. vonat: 1938 julius 2—17.
II. vonat: 1938 julius 16—31.
III. vonat: 1938 julius 30.—augusztus 14.
IV. vonat: 1938 augusztus 13—28.
Az I., II. és III-ik vonatoknál 2 hetes meghosszabitás!
Részvételi dijak 2 hétre:
A) ABBAZIA v. LAURANA — — — — — 170 P-től
B) CRIKVENICA v. NOVI — — — — — 247 „
C) BLED (510 m.) — — — — — — — — 228 „
D) VENEZIA—LIDO — — — — — — — — 275 „
E) ROMA—RICCIONE — — — — — — — 273 „
F) ST. MORITZ (1800) — — — — — — — 351 „
G) SANREMO — — — — — — — — — — 263 „
Sürgősen jelentkezzék:
Christophoros
a Nemzeti Ujság és Uj Nemzedék utazási és menetjegyirodája Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 5. sz
Telefon: 18—78 52 és 18 95 33
A M. N. B. 1049., 1053. és 1055. eng.

1938

Pénzbüntetésre itélték Csik Lászlót büntevő feldicsérése miatt

A mult év nyarán — mint emlékezetes — a vizsgálóbiró lefoglalta *Szálasi* Ferenc egyik röpiratát és *Szálasi* Ferencet letartóztatták, majd később a Tábla szabadlábra helyezte. A letartóztatás után történt, hogy vitéz *Csik* László főorvos, fővárosi törvényhatósági bizottsági tag a *Virradat* cimü lap augusztus 9-iki számában „Szálasi röpiratában nincs semmi lázitás" cimmel nyilatkozott. A közlemény tartalma miatt vitéz *Csik* László ellen a kir. ügyészség *büntett és büntevő feldicsérésének vétségéért* vádat emelt és a büntetőtörvényszék dr. *Kovács* Miklós biró elnöklete tévei hétfőn tárgyalta az ügyet. A főorvos tagadta bünösségét, majd dr. *Lee* Tibor kir. ügyész tartotta meg vádbeszédét, inditványozta a főorvos megbüntetését és hangoztatta, hogy a vádlott a büntevő és büntett feldicsérését elkövette.

Dr. *Csik* László végül még arra hivatkozott, hogy tisztán politikai szempontból foglalkozott Szálasi egyéniségével, nem mint büntettest dicsérte. Több mint tizennyolc éves politikai multja kizárja azt, hogy büntevőt dicsérjen fel.

Hosszas tanácskozás után hirdette ki *Kovács* Miklós elnök a törvényszék itéletét, amely szerint bünösnek mondotta ki vitéz *Csik* Lászlót büntett és büntevő feldicsérésének vétségében és ezért *ötszáz pengő pénzbüntetésre itélték*. Megállapitotta a törvényszék, hogy *Szálasinak az a röpirata, amellyel a vádlott foglalkozott, a parancsuralmat követeli, már pedig ez a cselekmény kimeriti az izgatást s ezt a büncselekményt Csik László feldicsérte.*

Az itélet ellen *Csik* László fellebbezést jelentett be és megfellebbezte az itélet indokolását is. A királyi ügyész sulyosbitásért fellebbezett.

Gerevich Tibor bennemarad a Madách-szobor zsürijében

A Madách-szoborpályázat végrehajtóbizottsága hétfőn este 6 órakor tartott ülésében tárgyalta az öt szobrászmüvésznek az egyik zsüritag ellen irányuló kérelmét, amelyet vasárnapi számunkban már részletesen ismertettünk és az alábbi döntést hozta.

A bizottság először is sajnálkozással észlelte, hogy a müvészek részéről a végrehajtóbizottság belső ügyét érintő kérelem annak elintézése előtt a nagyközönség elé került. A végrehajtóbizottság megállapitotta, hogy a beadványnak a nyilvánosság elé jutása nem a bizottság tagjai, vagy szervei utján történt.

A beadvány érdemét illetően megállapitotta a végrehajtóbizottság, hogy egy zártkörü pályázatnál az összes pályázókkal a pályázat kiirásakor közölt birálóbizottság megváltoztatásának nem lehet helye, legkevésbé a pályázók egy részének kérelmére.

A végrehajtóbizottság álláspontja az, hogy a pályázó müvészek részéről a birálóbizottság egyes tagjaival szemben gyakorolt ilyen előzetes birálat nem folyik a pályázók jogaiból és ellenkezik a pályázatok szellemével. Megállapitotta a bizottság, hogy *Gerevich* Tibor egyetemi ny. r. tanár urat maga hivta meg a birálóbizottságban való részvételre s azokat az indokokat, melyek miatt a végrehajtóbizottság részéről meghivott szakértők között Gerevich Tibor egyetemi ny. r. tanár ur közreműködését látta az ügy érdekében állónak, ma is egészében helytállóknak tartja.

Mindezek alapján a végrehajtóbizottság ugy határozott, hogy a zártkörü pályázatra a birálóbizottságot eredeti összeállitásában fogja összehivni.

Előrelátható volt ez a döntés. A szoborbizottság nagyon helyesen határozott igy, mert nemcsak egy teljesen illetéktelen beavatkozást utasitott el, hanem a magyar müvészéletet is megmentette egy olyan precedenstől, amely csak káros hatásu lehetett volna. Ugy a pályázóknak, mint a magyar müvészeknek helyesen felfogott érdeke az, hogy *Gerevich* Tibor ebben a zsüriben helyet foglaljon. Éppen azért a döntést ugy a magyar müvészvilág, mint a közvélemény helyesléssel és megnyugvással fogadja abban a helyes meggyőződésben, hogy pályázó müvészeknek valamely pályázat körül más szerepük nem lehet, csak hogy jó pályaműveket készitsenek.

A VÁROSHÁZA HIREI

Uj ügyrend

A közigazgatási bizottság hétfői ülésén *Karafiáth* Jenő főpolgármester elnökölt. Rögtön az ülés megnyitása után közölte a főpolgármester, hogy életbelépett a közigazgatási bizottság uj ügyrendje. Az uj ügyrend logikusan egésziti ki a közgyülési és szakbizottsági ügyrendet. Az uj ügyrend két rendelkezésével szemben dr. *Nagy* László kereszténypárti bizottsági tagtól irásbeli észrevétel érkezett, amelyet a főpolgármester illetékes helyre továbbitott. Ettől függetlenül *Nagy* László önálló inditvány alakjában is előterjesztett két módositást, kérve az uj ügyrend második és negyedik szakaszának megváltoztatását. Ez arra vonatkozik, hogy a polgármester és a főpolgármester egyidejü akadályoztatása esetén az alpolgármesterek is elnökölhessenek s ne kelljen az elnöki teendők ellátása iránti intézkedést a belügyminisztertől kérni. Kifogásolta *Nagy* László azt is, hogy az uj ügyrend szerint a rangban első alpolgármesternek kellene a bizottság jegyzőjének lennie. Kijelentette a főpolgármester, hogy Nagy László önálló inditványát felvette a tárgysorozatba. Felhatalmazást kért végül arra, hogy a bizottság albizottságait szükség esetén havonta többször is összehivhassa, hogy a hátralékos ügyek elintézhetők legyenek. Bejelentette végül *Karafiáth* Jenő elnök, hogy *Lamotte* Károly az ügyrendben biztositott jogánál fogva jegyzőnek *Szebeny* József főjegyzőt jelölte ki a jegyzői teendők ellátására.

A bizottság ezután a polgármesteri jelentést tárgyalta. *Bánóczi* László az élelmiszerárak emelkedése miatt a tulzott export megakadályozására kérte a polgármestert. *Gadr* Vilmos méltatta az Eucharisztikus Kongresszus nagy sikerét, ezután javasolta a fogaskerekü viteldijának leszállitását. Kérte, hogy az 1-es autóbusz a régi utvonalán járjon. *Fábián* Béla a tisztviselői fizetésekről beszélt. *Szendy* Károly polgármester válaszolt a felszólalásokra. Hangoztatta, hogy az export-ügyekben a kormány intézkedését kell megvárni. Az üzemek alkalmazottainak fizetésrendezésére a főváros ujabb 500.000 pengőt fordit. Az 1-es autobuszvonalat nem változtatják meg, mert nagyon jól bevált. *Nagy* László megokolta ezután beterjesztett inditványát, majd a főpolgármester kijelentette, hogy *Nagy* László inditványának szellemében már előterjesztést intézett a belügyminiszterhez.

Uj közkórházi rend

A polgármester szabályrendeletet készitett a fővárosi közkórházak szervezeti és müködési ügyeiben. Az első szabályrendelet 1798-ban látott napvilágot, amikor a Rókus-kórházat megnyitották. A másodikat 1842-ben, a harmadikat 1868-ban, mig a ma érvényben lévőt 1892-ben adták ki. Az uj szabályrendelet a kórházak orvosi és gazdasági igazgatását teljesen szétválasztja. A kórházak gazdasági vezetését a közgyülés tagjaiból választott tiz tagu bizottsága fogja ellenőrizni. A kórházak gazdasági igazgatásáért a kórház-gondnok lesz felelős, aki a jövőben csak érettségizett és államszámviteli vizsgát tett tisztviselő lehet. Az egyes kórházi csoportoknál teljes ellátásban részesülő szigorló orvosok tanulhatnak. Állandósitják a kórlapirodát, amely 32 évig megőrzi a kórházakban ápolt betegek adatait. Uj rendelkezés a szabályrendeletben, hogy ha a kórházi beteg meghal, holttestét nem viszik rögtön a hullaházba, hanem a boncterembe, hogy esetleges tetszhalál esetén az illető visszariasztó környezetben térjen magához. A kórházakban ápolónőképző tanfolyamot létesitenek. Ujonnan szabályozzák a betegfelvételt, az ápoltak gyógykezelését és az ápolás időtartamát. Bevezeti az uj szabályrendelet a járóbeteg kezelést, ami eddig nem volt rendszeresitv Külön fejezet foglalkozik a rádium őrzésével és kezelésével.

A könyvpiac szenzációja!

Molière

Irta: Balassa Imre

a „W. A. Mozart csodálatos élete" szerzője

Csalók a villanyfogyasztóknál

Az utóbbi időben ismét szélhámosok járnak lakásról-lakásra, akik magukat az Elektromosművek alkalmazottainak tüntetik fel és a fogyasztóktól, nyugta ellenében, egy-két pengőt szednek be azon a cimen, hogy az Elektromosművek *a hibásan jelző fogyasztásmérőt kifogja cserélni.* A szélhámosok, beérkezett panaszok szerint, főként Budán, a Budaörsi-ut és Sasadi-ut környékén garázdálkodnak. Az Elektromosművek felhivják a közönség figyelmét, hogy az Elektromosművek alkalmazottainak *havonként lebélyegzett arcképes igazolványuk van*, tehát mindenkit, aki mint a Müvek alkalmazottja jelentkezik és magát kellően igazolni nem tudja, *a rendőrségnek kell átadni.*

Moscicki köztársasági elnök olaszországi utja

Varsó, junius 13.

A *Lengyel Távirati Iroda* értesülése szerint *Moscicki* köztársasági elnök junius közepén utazik Olaszországba üdülésre. A lengyel államfő családjával együtt Trieszt közelében egy tengerparti fürdőhelyen fog tartózkodni. Polgári és katonai kabinetirodájának tagjai szintén elkisérik utjára. Olaszországi nyaralása *mintegy hat hétig fog tartani.*

GOMBAMÉRGEZÉS: négy halott

Jónás István döbröközi lakos szombaton gombát vitt haza családjának. Az elkészitett gombától *Jónás* István és felesége, valamint négy gyermekük rosszul lett. Sulyos állapotban vitték őket kórházba, ahol a tizenkétéves Mária és a hétéves Ferenc már szombaton meghalt. Jónás István és felesége hétfőn szintén belehaltak sulyos mérgezésükbe. A másik két gyermek a halállal vivódik.

AZ IFJABB KIRÁLY

— REGÉNY — 22

IRTA: GESZTESI ÖDÖN

Télen a katona a várakba huzódott, vagy hazatért falujába és otthon töltötte a hideg hónapokat. A téli hadjáratot nem ismerték, a katona csak nyáron verekedett. Az ellenség sem támadt máskor. Most mégis télviz idején hagyta el a várost a sereg, mert belátták, hogy a halogatás csökkenti, sőt elértékteleniti a segitséget. Ha későn érkeznek, a szétkergetett menekülőkön kivül a szorongatott csapatot már meg sem találják.

Hirnökök száguldottak a főurakhoz, hogy fegyvereseiket Buda alatt csatlakoztassák a derékhadhoz.

Mielőtt az uj sereg elhagyta a fővárost, egy kényes kérdést kellett megoldani. Ki lesz a hadvezér?... Henrik nádor élemedett kora ellenére is magának követelte a fővezérséget. Béla király tekintélyére volt szükség, hogy a hiu öregembert eltéritsék szándékától. Pók Móric haditetteiről senki sem tudott, most mégis az esélyes pályázók közé számitotta magát, de mivel szövetségeseire való tekintettel nem akarta a széthuzását fokozni, visszalépett. Talán, ha Wolfhard kapitánynak felajánlják, a bátor katona elfogadja a magas tisztet, de ő az országos méltóságok mellőzésével nem lehetett vezér, mert a megbántott urak visszavonták volna csapataikat és a kapitány egyedül lovagolhatott volna Transylvániába.

A visszatetsző tülekedésben csak egy ember nem vett részt. Távoltartotta személyét a nevetséges taktikázástól, udvari ármánykodástól, sőt egyenesen kerülte a tanácsterem vetélkedő urait. Igaz, hogy azok kimért és kötelező udvariassággal fogadták, amikor Béla herceg esküvői menetéhez csatlakozott és ez a hüvös viszony azóta sem változott meg. Az udvar nem felejtette el ugyanis ennek a tiszteletet parancsoló fellépésü, erőszakos ember hirében álló, de elismerten kitünő katona Miskolc-nembeli Panyitnak, hogy István hive volt. A végső szükség napjaiban mégis őrá esett Béla király választása, mert az erőskezü és fékezhetetlen indulatu kényurnál megfelelőbb vezért keresve sem találhatott. A hadjáratokban edzett katona és a külföldi udvaroknál járt diplomata nemcsak fegyveres segitséget vihetett Keményfia Lőrincnek, akinek hadvezéri tudásában Béla király hite megingott, hanem okos tanácsaival támogathatta a tétlenkedő vezért.

Miskolc Panyit főhajtással vette tudomásul megbizatását és azonnal bizalmas embereit osztotta a legfontosabb helyekre. Az alvezéri méltóságokba kinevezett főnemesek és nemesi urfiak Panyit hivei mellett csak a tartalom nélküli csillogás bábembereinek szerepét játszhatták. A vezér feltétlen engedelmességet követelt abban a rövid beszédében, amelyet a csapatokhoz intézett nem sokkal az Esztergomból való kivonulás után.

Nyugalmas téli napok köszöntöttek a városra, amely a tüzhelyek barátságos fénye mellett megkezdte falak mögé zárkózott életét. Béla király elutazott Budára, hogy kedves leányánál, a szeretett Margitnál megpihenjen a dominikána apácák Nyulak szigetére épitett kolostorában. Mária királyné pedig ezalatt átvette az udvarban a felebbezhetetlen parancsnoklást. Maga köré gyüjtötte a fővárosban élő főurakat és kegyes fejbólintással vette tudomásul, ha a délelőtti kihallgatáson Farkas alkancellár jelentette, hogy a nemesi világ előkelői közül néhányan Budáról is feljöttek az esztergomi udvarba hódolni a királynénak...

A mindenkori hatalom előtt térdethajtó urak jól számitottak, amikor az egynapi járóföldre eső királyi udvarba igyekeztek, magukra vállalva a süppedő hóban és a metsző hidegben való utazás kellemetlenségeit. Az alkancellár jelentése utáni napon már a büszke asszony elé vonulhattak és meghivást nyertek az udvari ünnepségekre.

Farsang volt. Hét nap alatt legalább egyszer a délután korai sötétjétől éjfélig világitottak sápadt sárga fényükkel a palota hártyával fedett ablaksorai. Zeneszó zümmögött az első emeletről és a felszolgáló jobbágyok libasorban jöttek-mentek a főzőház, a borospincék és a meghivottak hangos vidámságától visszhangzó termek között. Béla király bizalmáért versengő urak a királynénak bemutatott hódolatukon keresztül igyekeztek célt érni. Ismerték a görög császárleány erélyes fellépését; akit kegyeibe fogadott, annak érvényesüléséért férje ellenkező véleményével is szembeszállt.

A pöffeszkedő és egymással versenyző urak azonban a muzsikás éjszakákon nemcsak a királynét szórakoztatták sokszor merészen gáláns szerelmi történetekkel, hanem a daliás Subich Márknak és jókedvü apródtársainak alig leplezett bosszuságára az udvarhölgyek és a királyné nemeskisasszonykái körül is tették a szépet. A fiatalemberek felháborodottan tárgyalták, hogy a pohos öregek ajándékokkal kedveskednek a leányoknak és annak fejében a szemük láttára bizalmaskodnak.

A farsangi mulatságokon a termeket a sárgásvörös fényben lobogó fáklyák gyéren világitották. A homályos sarkok felől, boroskupákkal elsáncolt asztalok mellől gyöngyöző asszonyi kacagás és leányos sikoltás sejtette, hogy a nagyurak az udvar szépeit nemcsak szóval szórakoztatják. Az eddig egyeduralkodó udvari fiatalság durcásan félrevonult és amikor a leányok megkérdezték, mi a hirtelen hangulatváltozás oka, még gorombáskodtak is.

A fiatal Márk elpanaszolta bajukat Katának... „Az öregek éket vertek a kétnembeli fiatalság közé"... Kata mosolyogva hallgatta az elkeseredett ifju Mérhetetlenül távolinak érezte ezeket az apró udvari szerelmi baleseteket. Nem érdekelte, mi történik körülötte... Gondolatai ismeretlen messzeségben kóboroltak, valamerre Sárospatak tájékán. Aggódó szeretete Imrét óvta és kereste. Simon diák, aki hallgatólagos megegyezés szerint Kata önkéntes védelmezőjének csapott fel, az udvarba érkező futároktól és átutazó nemesektől szorgalmasan kérdezősködött Itemérfia Imre után, de sajnos, fáradozásai ellenére sem tudta felhajtani a legkisebb hirecskét sem a fél évvel ezelőtt eltávozott ifjuról. A nyomtalan eltünés másokat kétségbeesett búskomorságba hajtott volna, Kata azonban rendithetetlenül bizott a viszontlátásban.

Imre megigérte. A Teremtő meg fogja segiteni, hogy adott szavát betarthassa.

Kata tartózkodása egyszer mégis csak feltünt Mária királynénak. A leány szeliden és engedelmesen követte urnőjét, amikor az kisérete élén bevonult a pompásan feldiszitett termekbe és amig a zajos mulatság meg nem kezdődött, addig kötelességszerüen a királyné közelében maradt, noha barátnői ilyenkor már alig várták az alkalmat, hogy észrevétlenül eltünhessenek a lakmározók, éneklők és táncolók áttekinthetetlen forgatagában. A hivatalos fogadás után a királyné kegyesen elengedte kiséretét és Kata ilyenkor visszalopózott a hatalmas palota másik szárnyán lévő szobájába. Ez a következetes eltünés bosszantotta a királynét, aki nemes kisasszonykáit különös pártfogásába véve, számukra álandóan férj-jelölteket keresett az udvarban megforduló tekintélyes urak között. Sándor Katával egy alkalommal már felsült: Keményfia Konrád hirtelen és eredmény nélkül távozott az udvarból és utána sokáig különféle pletykák keringtek a levegőben. Az igazat — valamilyen párbajról beszéltek —, természetesen senkisem ellenőrizhette. (Folyt. köv.)

A július 7-iki rejtvénypályázat nyertesei:

A július 7-én megjelent rejtvények megfejtését képes mellékletünk a „Vasárnapi Ujság" mai számában közöljük.

A nyertesek névsora a következő:

1—1 művészi rézkarcot nyertek: Szabó Gabriella Budapest, Péteri Józsefné Székesfehérvár,

1—1 női illatszercsomagot (3 szappan-, 1 doboz púder-, 1 kölni-tartalommal): Nikovits Teréz, Gerő Klári, Koller Ferencné budapesti nyertesek, Szőnyi Virgilné Szolnok, Popper Livia Nagykanizsa,

1—1 férfi illatszercsomagot (3 darab szappan-, 1 doboz Hezolite-borotvakrém-, 3 penge-, 1 timsó-tartalommal): Csepeti Péter, Róbert Zsigmond, Deák Tivadar Budapest, Weisz József Balatonalmádi, Fürst Kálmán Debrecen,

1—1 Diskay fényképész-céghez szóló fénykép-utalványt nyertek: Polacsek György, Katona Istvánné dr.-né, Áts Frigyes, Gonda Béla, Nádor Józsefné budapesti nyertesek.

1—1 szépirodalmi könyvet nyertek: Korentsy Ferencné Szakmár, Tomcsányi Zsuzsó Vásárosnamény, Vucskics Zoltán Sárbogárd, Vagyon Árpád Győrszemere, Dörgő Ferencné Csillaghegy, Frey Gábor Szeged, Kálmán Ilona Szolnok, Bakos Ödön Siófok.

A nyereményeket a budapesti nyertesek csütörtök estig vehetik át kiadóhivatalunkban kellő igazolás mellett, a vidékieknek postán küldjük el bérmentetlenül.

Mi a KOBONA?

Természetes eredetű erősítőszer, mely az afrikai kóladióból készül. Jóízű, mint a csokoládé. A KOBONA fokozza az idegerőt és teljesítőképességet. Gyógyszertárban kapható.

— **(A japán hadirepülés súlyos veszteségei.)** Tokióból jelentik: A Nicsi-Nicsi című lap jelentése szerint *a japán hadirepülés* az év első hat hónapjában *súlyos veszteségeket szenvedett.* Nem kevesebb mint *harmincegy gép* zuhant le és *negyvenhat* repülő vesztette életét. Az elmúlt esztendőben légi baleseteknél *kilencvennyolc repülő* vesztette életét.

— **(A Nemzeti Munkaközpont Húsipari Szövetségének nagygyűlése.)** A Nemzeti Munkaközpont Húsipari Szövetsége július 21-én, *vasárnap* d. e. fél 10 órakor a *MOVE*-székház dísztermében (VI., Podmaniczky-utca 45.) nagygyűlést tart, amelyen felszólalnak *Molnár* Sándor, vitéz *Oláh* Béla dr., *Kováts* Árpád és *Herik* István.

SILLE üzemek a **WORTHI TÓNÁL** (Ausztria) **Reifnitz** Strandhotel, **Mar a-Wörth** Hotel Linde és Pension Hauptmann napi pensio ..... S **7.**—tő

× **(Nyáron a nap égető sugarainak),** valamint a szél és a strandon szálló por behatásának kitett bör fokozott gondozásra szorul. A Caola vitaminos krém nemcsak megakadályozza a bör fájdalmas felégését és a kellemetlen börhámlást, hanem vitamintartalmánál fogva a börszöveteket megfelelő tápanyaggal látja el és így a bör frissességének, rugalmasságának fenntartását elősegíti. A Caola vitaminos krémben lévő vitaminok megfelelő zsíranyag segítségével a börben könnyen felszívódnak és így ott jótékony hatásukat kifejthetik.

* **(Vasárnap kezdődik a munka a Filmiroda műtermében.)** Vasárnap délelőtt kezdődik meg a munka a második filmgyári studióban, a Magyar Filmiroda műtermében. Szombaton már álltak az összes díszletek, amelyeket *Bán* József tervezett, és *Vajda* László rendező, *Gál* Ernő producer és *Székely* István művészeti vezető társaságában az utolsó előkészületeket tette meg a *Halló Budapest!* első felvételeihez. Vasárnap már olyan jelenetek készülnek, amelyekben *Bársony* Rózsi és az összes főszereplők dolgoznak.

— **(Elítélték a nemzetközi devizacsempészek két elfogott küldöncét.)** Berlinből jelentik: A berlini esküdtbíróság szombaton hozta meg ítéletét a Párizsban működő nemzetközi devizacsempésztársaság két elfogott küldöncének bünügyében. A két küldönc közül az egyiket, *Zingle* János 22 éves francia állampolgárt két és félévi, társát, *Finkelstein* József hatvanhat éves román állampolgárt pedig 1 évi börtönre ítélte a bíróság.

— **(Országos kiállítást rendeznek a vidéki bélyeggyüjtők.)** Az ujpesti Bélyeggyüjtők Klubja *szeptember 29-től október 6-ig* megrendezi a vidéki bélyeggyüjtők első országos kiállítását, amelynek keretében fog lezajlani az idei filatelista nap is. Az előkészítő bizottság *Árky* Zoltán elnöklésével dolgozik és mindent megtesz arra, hogy a kiállítás sikeres legyen. Részvételre augusztus 15-ig lehet jelentkezni Ujpest, Erkel-u. 26. szám alatt, ahol a klub főtitkára mindennemű felvilágositást megad.

Régi világ

A Budapesti Hirlap irja 1885 július 21-én

CSEHEK A MAGYAROKHOZ. A magyar szabadságért lelkesülő csehek jönnek ezrivel Budapestre s hangversenyt adnak a szabadságszobor javára. Ez az a szabadság, melyért fegyverrel harcoltunk negyvennyolcban, törvénnyel hatvanhétben. A csehek a magyar szabadsággal kibékültek, üdvözlik azt, mint a fényes napot, mely itt kelt fel, hogy Prágában is világítson. Valóban Ausztria népeinek szabadsága a magyar szabadságból ered és azon sarkallik. Ha Magyarország lenyügöztetnék, nem volna szabadság Ausztriában. A csehek hasonló szabadságra vágynak, milyennel mi magyarok birunk: mi magyarok nem vesztünk azáltal semmit, ha a csehek szabadok lesznek.

REICHSTADTI TALALKOZAS. Megbizható forrásból jelentik, hogy III. Sándor orosz cár és Ferenc József császár és király szeptember hó 3., 4. és 5-én fognak itt Reichstadtban találkozni. A felségekkel lesznek minisztereik és kiséretük. A fogadásra már most teszik meg az előkészületeket. Vilmos császár látogatására az agg uralkodó egészségi állapota miatt eleitől fogva nem számitottak. Nincs azonban kizárva annak lehetősége, hogy Bismarck szintén jelen lesz a találkozáson.

TRÓNÖRÖKÖS ÉS UJSÁGÍRÓ. A trónörökös pár, mint a napokban jelentettük, az antwerpeni kiállításon való tartózkodása alkalmával részt vett az ottani osztrák-magyar kiállítás bankettjén. Ez alkalommal *Rezső* trónörökös nagyhatású beszédet mondott, az ipar haladására emelve poharát. Az óriási lelkesültséget keltő beszéd a trónörökös személyes közreműködésével, szóról-szóra került a hírlapokba. Az „Antwerpeni kiállítási lapok" levelezője jelen volt a banketten s jegyzett a trónörökös beszédje alatt de följegyzései csak töredékesek voltak, Ezért *Bombelles gróf* főudvarmesterhez fordult a beszéd irott szövegéért. A főudvarmester azonban kijelentette, hogy irott szöveg nincs, mert a trónörökös rögtönözve beszélt. Ajánlotta tehát a hírlapírónak, hogy forduljon felvilágosításért egyenesen a trónörököshöz, akinek ő majd rögtön bemutatja. A bemutatás megtörtént s a hírlapíró előadta kérelmét. A trónörökös rögtön elkérte tőle a jegyzeteket, tollat kért s maga egészítette ki a beszédből hiányzó részeket. Azután fölkérte a hírlapírót, hogy kövesse Laekenbe, ahol majd még egyszer átnézi a beszédet. A hírlapíró erre megjegyezte, hogy azt nem teheti, mert akkor a reggeli lapok számára elkésik a távirat. — „Jól van tehát, — válaszolt a trónörökös — legyen szíves most követni a pályaházba, ott még van egy kis időnk, azalatt majd a kocsiban átolvasom a beszédet." Úgy is történt, ahogy a trónörökös mondta és a beszéd a trónörökös korrekciójával látott napvilágot.

A KAVÉSOK ÉS VENDEGLŐSÖK ellen panasz emeltetett, hogy a hatósági szabályrendelet ellenére az üzleti helyiség elé *virágokból, folyondárból, más efféléből a vendégek kényelmére hüs helyeket csinálnak, mi által a járóhelyek nagy részét elfoglalják.* A tanács utasította a mérnöki hivatalt, hogy kerületenként járjon el és irja össze az ily kávéházakat és vendéglőket. A mérnöki hivatal e megbizásban már eljárt, a szabályrendelet ellen vétőket bejelentette, kiket a tanács az érvényben lévő hatósági szabályrendelet értelmében pénzbüntetéssel fog sujtani.

NYARALÓ SZÍNMŰIRÓK ÉS SZÍNÉSZEK. *Rákosi* Jenő egész családjával már e hó elején Hont megyébe utazott. *Almási* Tihamér Gödöllőn üdül s a Nemzeti Színház számára drámát ir; — *Csiky* Gergely Visegrádon tölti a nyarat. — A Nemzeti Színház tagjai közül szabadságukat élvezik: *Helvey* Laura, *Jászay* Mari, *P. Márkus* Emilia, *Nádai* Ferenc s *Szigeti* József; az Operaházból: *Maleczkyné, Turolla* Emma, *Coppini* Zsófia, *Bignio* Lajos, *Hajós* Zsigmond, *Pauli* Rikárd és *Maleczky* Vilmos; végül a népszinháztól: *Hegyi* Aranka, *Pálmay* Ilka, *Vidor* Pál, *Solymossy* Elek vannak szabadságon, a legutóbbi Párisban.

AZ EGYLOVAS OMNIBUSZOK. Fabricius Józsefné, kinek háza előtt a Múzeum-körúton az egylovas omnibuszosok tanyázni szoktak, azzal a kérelemel fordult a közgyűléshez, hogy az omnibuszosokat eddigi állomáshelyükről tiltsa el. A közgyűlés a kérelemnek helyt nem adott. Fabriciusné most a tanácshoz fordult, de a tanács elutasította.

OLASZ ANARKISTÁK. Mantuna jul. 18. Az itteni lakosság között nagy a rémület a mindennap előforduló tűzesetek miatt. Az anarkista bizottság tömegesen terjeszti a fenyegető leveleket, melyben az anarkisták azzal fenyegetőznek, hogy felrobbantják a városházát.

AZ ÚJ ORSZÁGHÁZ területét elzárták a nagy közönség elől s javában folynak a mérési próbák, az épület határvonalainak megjelölése. Az épités vezetősége a föld- és kőmivesmunkákra zárt ajánlati versenyt irt ki. A részletes ajánlati tervezetet az épitési irodában lehet megtekinteni. Az ajánlatok beérkezésének határidejéül szept. 1-jét tüzték ki. Magát az épitést ez évben nem kezdhetik meg, mert az ajánlatok tárgyalása eltart a késő őszig is.

— **(Meghalt Csiky Károly, a régi Arad egyik jellegzetes alakja.)** Pénteken este 87 éves korában Aradon meghalt *Csiky* Károly nyugalmazott városi tanácsos, a régi világ egyik jellegzetes és jelentős alakja. Csiky Károly *unokaöccse volt Csiky Gergelynek,* a hirneves magyar színmüirónak, aki a korán árván maradt Csiky Károlyt felnevelte. *Csiky* Károly maga is foglalkozott irodalommal, számos kitünő belletristikai és publicistikai cikke jelent meg az aradi lapokban. Halála Arad város közönségéből mély részvétet váltott ki.

— **(Síremlék-megáldás.)** Horváth Lajos, v. Máv. üzletvezető-igazgató, fővárosi bizottsági tag *síremlékének egyházi megáldása július 21-én,* vasárnap délután 6 órakor lesz a rákoskeresztúri újtemetőben. (166-os parcella első sor, 41. sirhely.)

CSAK EREDETI ÜZEMI TÖLTÉSŰ

O.M.T.K. TEJFELT

vegyen.

2 DCL. PAPIRPOHARBAN

— **(Az angol képviselők kedvezményes repülőgépjegyet kaptak.)** Londonból jelentik: Az angol alsóház tagjainak elsőosztályú szabadjegyük van a Londonból kerületükbe vezető vasútvonalra. A jövőben az angol képviselők repülőgépen utazhatnak kerületükbe, ha nem is teljesen ingyen, mert a különbözetet az I. osztályú vasúti jegy és a repülőút ára között meg kell fizetniök.

× **(Finom arcbőr),** vonzó megjelenés, szép nő el sem képzelhető a világhirü *Hudnut* arc- és ajak-rougeok használata nélkül. Ezen Hudnut készitmények fél évszázados tapasztalat alapján a legképzettebb vegyészek közreműködésével készülnek és minden arckarakternek megfelelő modern színárnyalatban kaphatók.

— **(Eötvös Lóránd-kollégiumi tagok.)** A vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1935/36. tanévre a báró Eötvös Lóránd-kollégium tagságát *Jeszenszky* Béla, *Kónya* Albert és *Márkus* Jenőnek adományozta.

PÖRTSCHACH AM WÖRTHERSEE

PENSION VILLA LUGG IN SEE

Olcsó árak! Olcsó árak!

— **(Könyvsorsolás.)** A Magyar Könyvnappal kapcsolatos „könyvsorsolás" július 24-én d. e. kilenc órakor lesz a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete székházában (IV., Magyar-u. 50.). Jelen lesznek: a székesfővárosi és pénzügyigazgatósági kiküldött és a két rendező egyesület, az IGE és a MKKOE megbizottai.

— **(Szülők figyelmébe!)** A hatvankét éve fennálló Bölcsészettanhallgatók Segitő Egyesülete kéri a szülőket, hogy instruktorért, korrepetitorért és a Ludovikára való előkészitőért saját érdekükben az egyesülethez forduljanak. Kipróbált, huzamosabb gyakorlattal bíró erők állanak az egyesület rendelkezésére. Helyben és vidéken egyaránt vállalunk oktatást. Az egyesület címe: Bölcsészettanhallgatók Segitő Egyesülete, Budapest, VIII., Múzeum-körút 6—8., II. udvar. Hivatalos órák: d. e. 10—1-ig és d. u. 4—6 óráig.

— **(Pályázat könyvtári gyakornoki állásra.)** Liber Endre h. polgármester pályázatot irt ki a könyvtári tudományos szakon megüresedett egy *ideiglenes gyakornoki állásra.* A pályázat határideje *augusztus 2.* Állampolgársági, születési, erkölcsi, hatósági orvosi bizonyitványt, főiskolai oklevelet és nyelvismereteket igazoló iratokat kell a kérvényhez csatolni.

— **(A tatai sakkverseny eredménye.)** Tatáról jelentik: A nemzeti sakkverseny mai tizenegyedik fordulóján Szabó vezércselben váratlan kombinációval 33 lépésben legyőzte Lovast és ezzel — veretlenül — megtartotta a vezetést. Becker vezércseljátszmában 61 lépésben legyőzte Merényit. Sacconi szabálytalan megnyitású játszmában 59 lépésben győzött Balla ellen. Gereben sziciliai védekezéssel mint sötét 44 lépésben győzött Balogh dr. ellen. Sterk mint sötét angol megnyitású játszmában 38 lépésben győzött Müller ellen. Döntetlenül végződött a Boros—Kluger sziciliai játszma 56 lépésben, a Szigeti—Havasi vezércseljátszma 82 lépésben, a Kóródy—Steiner Endre vezércseljátszma 62 lépésben. A Snosko Borovsky—Steiner Lajos sziciliai játszma döntetlenre mutató állásban félbemaradt. A versenyzők állása: Szabó 9½, Becker 8½, Gereben, Sacconi 8, Havasi 7½, Kluger 7, Steiner Lajos 6 (1), Müller 4½ (1), Boros, Lovas, Kóródy, Sterk 4½, Steiner Endre, Snosko—Borovsky 4 (1), Merényi, Szigeti 3½, Balla 3, Balogh dr. 2. A meghívásos amatőrverseny állása a tizenegyedik forduló után: Barcza 10, Erdész 9, Füsté 8½, Soóky, Berkes 7, Jaáky, Köberl 6½, László dr. 5½, Schwabbauer 4, Bernáth 3, Hennel, Kiss, Reiner 2½, Hacker 1½.

MODERN SZÉPSÉGÁPOLÁS

végleges villanyos szőrtelenités, szemölcsirtás, quarz:

Pollák Sarolta kozmetikus ANDRASSY-ÚT 32. I

„Miracle" szépségápolószerek. — „Miracle" szőrtelenitő szétküldése utasitással. Kérjen prospektust.

— **(Budapest Székesfőváros Elektromos Művei)** figyelmezteti az augusztusi negyedben lakást változtató fogyasztóit, hogy a költözések nagy tömegére való tekintettel, a folytatólagos áramszolgáltatást csak az esetben tudja biztositani, ha a fogyasztók a költözködést legalább két héttel előbb személyesen jelentik be az Elektromos Müvek bejelentési osztályánál: V., Honvéd-utca 22. sz. alatt. A helyes adatok könnyebb beszerzése végett célszerű, ha a fogyasztó az utolsó havi áramszámlái egyikét magával hozza. Ha a fogyasztó a bejelentések elvégzésére megbizottját küldi el, a megbizottnak irásbeli felhatalmazást kell felmutatnia.

— **(Névmagyarositás.)** W. Herbszt Géza hirlapiró, a Magyar Távirati Iroda munkatársa, akinek szépirodalmi müvei *Igmándy* Géza névvel jelentek meg, most a belügyminiszter engedélyével családi nevét *Kisigmándy*-ra változtatta.

Vegyen szab. és összerakható **„MARI NÉNI"** KIRÁNDULÓ TÜZHELYET! Kisebb P 3.50, nagyobb P 4.—. Kapható vaskereskedésekben, valamint Révész, Vértes és Társa Budapest, VI., Csengery-utca 76. szám.

— **(A bécsi verseny.)** A bécsi júliusi miting első napján, szombaton *Schejbal* két győzelmet aratott *Bona filia,* illetően *Bonaparte* nyergében. A részletes eredmény:

II. Seilern gróf *Bona filia* (4:10) Schejbal első. Csák chick (3) Heiling második. Futott még: Vivo, Vienna, Tünemény, Batzabbai. Tot. 10:13, 11, 11. — III. Kinsky U. *Happu Go Lucky* (2) Tuss első. Roxan (4) Heeller második. Al Capone (1½) Valentin harmadik. Futott még: Mágnás, Pallastwache, Spleen, Zylmurbaffi. Tot. 10:19, 11, 15, 11. — IV. Vries *Bonaparte* (6) Schejbal első. Castor (8) Weckermann második. Xantha (2¼) Gosztonyi harmadik. Futott még: Leda, Fundus, Pengő, Nergal. Tot. 10:60, 22, 15, 15. — V. Mr. Five *Favoritin* (7) Patzák első. Heliane (1½) Heiling második. Futott még: Günstling, Palcsi. Tot. 10:75, 45, 24. — VI. Vries *Sibiria* (2) Weckermann első. Vihar (3) Gosztonyi második. Futott még: Bachylides, Phere-nike, Torda. Tot. 10:28, 35, 35. — VII. Stall Schiller *Ruby* (8) Tóth B. első. Fram (3) Valentin második. Wiedersehen (2) Schejbal harmadik. Futott még: Feirefiz, Charles, Kid, Virgo Regis, Frl. Priell. Tot. 10:68, 28, 58, 25.

HÁZASSÁG

Gyürki T. Sándor és neje Germán Blanka leányát, *Juliát* szerdán, július 24-én délután 6 órakor a Szent István-bazilikában vezeti oltárhoz lovag Maria Guido *Guidi* (Róma).

Keresztes Mia, és *Dausz* Ferenc orgonaművész, állami tanitónőképző-intézeti tanár július 23-án déli 1 órakor tartják esküvőjüket a sárvári római kat. plébániatemplomban, Sárvár—Budapest. (Minden külön értesités helyett.)

Ehnfeld Boriska és *Kálmán* Sándor jegyesek. (Minden külön értesités helyett.)

Illethfalvi és zokoli *Csutor* Kálmán nyug. miniszteri számvevőségi főtanácsos és neje, Horváth Lili leányát, *Ilonát* eljegyezte *Kósa* Pál rákoskeresztúri evangélikus lelkész. (Minden külön értesités helyett.)

Béri (Brenner) István fia és *Bereznay* Sári július 20-án Budapesten házasságot kötöttek. (Minden külön értesités helyett.)

— **Ha fáj a feje és szédül,** ha teltséget, bélizgalmat, gyomorégést, vértódulást szorongást vagy szivdobogást érez, igyék minél előbb valódi „Ferenc József" keserüvizet, mert ez a gyomor és a belek működését előmozditja, az epekiválasztást fokozza, az anyagcserét megélénkiti és a vérkeringést felfrissiti.

ESŐS IDŐ

M. C. P.

A Meteorológiai Intézet jelenti július 20-án este 9 órakor:

Az óceán felől a Brit-szigeteken át viharos erővel áramlik a hűvösebb levegő a szárazföldre. Az időjárás egész Nyugat-Európában és Közép-Európa nyugati felén esős, zivataros. Az esőfront már az Alpok keleti oldaláig jutott el.

Hazánkban ma nem volt sehol sem eső. A hőmérséklet mindenütt 30—32, Kaposvárott 34 Celsius-fokra emelkedett.

Budapesten este 9 órakor a hőmérséklet 25 Celsius-fok, a tengerszintre átszámított légnyomás 757 milliméter, gyengén süllyedő irányzatú.

Várható időjárás a következő huszonnégy órára: Nyugatra forduló szél. Nyugat felől felhősödés. Zivataros esők. A hőmérséklet ugyancsak nyugat felől kissé süllyed.

— (Angelo Rotta pápai nunciust megoperálták.) Angelo Rotta budapesti pápai nunciust szombaton az Irgalmasok kórházában megoperálták. A műtétet *Müller* Imre dr. tartományi rendfőnök felügyelete alatt *Sailer* Károly dr. egyetemi magántanár, sebészfőorvos végezte. A műtét, amelynél *Lendváry* István dr. és *Sármány* János dr. rendi orvosok segédkeztek kitűnően sikerült, úgyhogy az egyházfejedelem rövidesen elhagyhatja a kórházat.

— (Rembrandt-rajzok és Van Gogh tájképe a Szépművészeti Múzeumban.) A rotterdami *Boymans-Múzeum* új épületének megnyitása alkalmából a múzeum igazgatója, D. *Hannema,* rendkívül érdekes kiállítást rendezett a nagy delfti művésznek, Jan *Vermeernek,* valamint más XVII. századi delfti festőknek alkotásaiból. *Hannema* igazgató a kiállítás keretében *a budapesti Szépművészeti Múzeum Vermeer-képét,* a világhírű „Női képmást" is be kívánta mutatni. Többszöri megkeresésnek engedve, a Szépművészeti Múzeum vezetősége még június közepén megegyezett a nevezetes műkincs kölcsönképpeni átengedése tekintetében, azzal a feltétellel, hogy holland részről ugyanerre az időre viszonzásképpen értékes műalkotásokat küldenek Budapestre, itteni kiállítás céljából. *A Szépművészeti Múzeum Vermeer-képe már Rotterdamban van.* A Rotterdamból viszonzásképpen Budapestre küldött műalkotásokat a Szépművészeti Múzeum szintén bemutatja közönségének. A Régi Képtár egyik elsőemeleti helységében nyert elhelyezést *Rembrandt tizenkét elsőrangú rajza.* Ez alkalommal a Szépművészeti Múzeum ismét bemutatja a saját tulajdonában lévő, Rembrandt-tól és néhány Rembradt-követőtől származó pompás rajzait. Egy másik kölcsönkapott műtárgy, egy Vicent *Van Gogh*-féle tájkép, viszont a Modern Képtár egyik oldalvilágítású helyiségében kapott helyet. Az expressionizmus nagy előfutára (1853—1890) e képét 1884-ben még Hollandiában, Neunen-ben festette.

— (Filléres vonat Szegedről Fonyódra.) A magyar kir. Államvasutak igazgatósága közli, hogy július 28-án, legalább ötszáz utas jelentkezése esetén, a következő filléres gyorsvonatot indítja: *Szeged, Kiskunfélegyháza, Kecskemét* és *Nagykőrösről Fonyódra.* Ez a vonat a Balaton mentén Siófok, Balatonföldvár, Balatonszemes, Balatonlelle és Balatonboglár állomásokon áll meg. Budapesten fel vagy leszállani nem lehet. *A menet-térti jegy ára 6.80 pengő.* — A fenti vonatnál mindennemű kedvezményes vagy szabadjegy *érvénytelen.* Közelebbi felvilágosítást a tekintetbe jövő menetjegyirodák nyujtanak, melyeknél a jegyek is megválthatók. A jegyeket az utazás megkezdése előtt *tintával alá kell írni.*

|× **(Ideges embereknek és lelkibetegeknek)** az igen enyhén ható, mindig megbízható, természetes *„Ferenc József"* keserűvíz — reggel éhgyomorra egy pohárral bevéve — rendes bélműködést, jó emésztést és elegendő étvágyérzetet teremt.

— (Befejeződtek a középiskolai tanárok továbbképző tanfolyamai.) Az új középiskolai törvény szerint a latin nyelvet minden fiú- és leányközépiskolában tanítani fogják. Ezért a budapesti m. kir. Középiskolai Tanárképzőintézet, *Hóman* Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére az idei nyári szünetben *háromhetes latinnyelvi és irodalmi tanfolyamot* rendezett középiskolai tanárok részére. A tanfolyamon *hatvan középiskolai tanár* vett részt. Az előadások egy része a *classica-philologia* újabb tudományos eredményeit ismertette, az előadások másik csoportja gyakorlati útmutatásokat nyujtott arra, *hogyan kell a latin nyelvet és irodalmat tanítani.* A latinnyelvi előadásokon kívül a filozófia középiskolai tanítása is tárgya volt a tanfolyamnak. Ebből a tárgykörből *Kornis* Gyula egyetemi ny. r. tanár, a Tanárképzőintézet elnöke tartott előadásokat. A tanfolyam előadásai július 20-án, szombaton fejeződtek be. *Melich* János egyetemi ny. r. tanár, a Tanérképzőintézet elnökhelyettese, a tanfolyamot bezáró beszédében rámutatott arra, hogy a középiskolai tanároknak szükségük van arra, hogy szaktárgyaik tudományos haladásáról állandóan tájékozódjanak, s ezen a téren végzett munkájukat az egyes tárgyakból időnként rendezett tanfolyamokon szakemberek útmutatásai alapján kiegészítsék. A tanfolyamon résztvevő tanárok nevében *Pintér* Lajos köszönte meg a közoktatási kormánynak és a Tanárképzőintézet vezetőségének a tanfolyam rendezését.

— (Halálos villámcsapás.) Szentesről jelentik: Pénteken délután a szegvári határ felett nagy vihar vonult át. *Bodor* Imre hetvenhárom éves földmíves, fia, ifj. *Bodor* Imre harminckét éves gazdálkodó és *Szollát* Etelka tizennégy éves leányka a korogyoldali tanya istállójába húzodtak be a vihar elől. A villám becsapott az istállóba és *ifj. Bodor Imrét éppen a fején érte.* A fiatal gazdálkodó összeesett és nyomban meghalt. *Szollát* Etelka az ijedtség következtében elvesztette beszélőképességét, és állapota különben is súlyos, úgyhogy beszállították a szentesi kórházba.

— (SZAZ ALARCOS MEGLINCSELT EGY NÉGERT.) Newyorkból jelentik: Fort Lauderdale-ban száz álarcos ember a rendőrség kezéből kiragadott egy négert. A négert azzal vádolták, hogy késsel rátámadott egy fehér asszonyra. A lincselők a négert az erdőbe cipelték és ott egy fára felakasztották.

JARDIN
VII., Erzsébet királyné-út 1. Tel. 97—0—07.
ALBA spanyol és cigány láncosnő és még 6 kiváló internacionális szám!

— (A Nemzetközi Művészettörténeti Szövetség ülése.) A Nemzetközi Művészettörténeti Szövetség a mult hét első napjaiban tartotta üléseit *Párizsban és Brüsszelben Van Buyvelde* egyetemi tanár, a brüsszeli múzeumok főigazgatójának elnöklésével. Az üléseken többek közt résztvettek Paul *Vitry,* a Louvre szobrászati osztályának igazgatója, J. *Constable* londoni egyetemi tanár, A. E. *Brinckman* berlini egyetemi tanár, Paul *Ganz* berni egyetemi tanár, *Swane* kopenhágai egyetemi tanár, Lionello *Venturi,* G. *Thiss,* a norvég nemzeti múzeum igazgatója, *Gerevich* Tibor budapesti egyetemi tanár, a nemzetközi szövetség titkára. Az ülések napirendjén szerepelt a jövő év szeptemberében Svájcban tartandó kongresszus előkészítése, amelynek megállapították részletes műsorát. A kongresszus *Bernben, Zürichben, Freyburgban és Genfben* tartja üléseit, s közben műemléki kirándulásokat rendez. A szövetség legközelebbi ülését jövő husvétkor *Budapesten tartja,* amidőn a szövetség tagjai megtekintik a nagyérdekű esztergomi ásatásokat is, továbbá a zsámbéki és más magyarországi műemléki munkálatokat. A Műemlékek Országos Bizottsága ezen alkalomból fénykép és műszaki felvételeiből kiállítást rendez.

*** (Berky Lili — A nagymama.)** A Hunniafilmgyárban most folyó felvételek után, amelyek a Budai cukrászda című *Zágon*-vígjáték jeleneteit örökítik meg, *A nagymama* című új film forgatását kezdik meg. *Csiky* Gergely vígjátékát *Siklósi* Iván ültette át modern miliőbe és *György* István rendezi. A címszerepet *Berky* Lili játssza.

— (Elárverezik a június 30-ig lejárt zálogtárgyakat.) A Postatakarékpénztár árverési csarnokában a június 30-ig lejárt és ki nem váltott, vagy nem rendezett zálogtárgyakat *augusztus 1-től kezdve elárverezik.* Árverésre kerülnek ezenkívül augusztus 6-án délután 3 órakor az 1934. május 31-ig aukcióra és önkéntes árverésekre beadott, de el nem kelt és ezideig el nem szállított tárgyak. Az ékszer-zálogtárgyak közül azokat, amelyeket a központban, illetőleg a 14. számú fiókban zálogosítottak el az árverési csarnok Baross Gábor termében hétfőn délutánonként árverezik, az ingó tárgyak árverése pedig a hét minden napján délután a Hegedüs Sándor-teremben történik.

Vörösek és feketék

az emberek a strandokon. Már messziről megismerni, hogy ki használja a legújabb, dióolajjal telített „Rosita" krémet, amelylyel a közismert Johann Maria Farina gegenüber dem Rudolfplatz szinte forradalmasította a napozó krémek piacát. A „Rosita"-krém a legnemesebb alkotórészeket tartalmazza és egyesíti magában a jó bőrápoló krém előnyét. Feleslegessé teszi a sokszor oly kellemetlenül ható olajok használatát. A bőrt üdévé és bársonyosan puhává teszi, mert zsírtartalma dacára teljesen felszívódik és mégsem zsíroz. Dióolaj tartalmánál fogva pedig a legkitűnőbb barnító szer. Ezen színben is újszerű barna krém Rosita kölni vízzel van illatosítva. Doboza P 0.60, 1.20, 2.20.

Szétküldi a Rudolfplatz magyarországi vezérképviselete Markovits drogéria, Andrássy-út 81. Kívánatra mintát küldünk.

A BALATONRÓL

a régi időkről és mai napokról ír rendkívül színes lírai cikket, Bohuniczky Szefi, a Budapesti Hirlap e heti mellékletében, a

VASARNAPI UJSAGBAN.

Nadányi Zoltán Donna Manna szöktetését énekli meg nyolc énekben. Nyirő József, a kiváló novellista Lakodalom Lövétén címmel néhány képet ad. Sértő Kálmán kedves emlékezésének Zivatar után a címe. Kasszandra a modern ősemberek életéről ironizál, míg Péter Pál elárulja, hogyan ír ujságot. Toldalaghy Pál két verse és irodalmi miniatürök egészítik ki a melléklet irodalmi részét. A mellékletből nem hiányzik Gáspár Antal oldalas, humoros rajza, a népszerű Asszonyrovat, a gyerekek B. H.-ja, a Mi kertünk, a Bridge és rejtvénysport sem. A mélynyomásos rész többek között a német vasút jubileumáról számol be a Vasárnapi Ujság magasszínvonalú számában.

— (Eltemették Kiss István evangélikus püspököt.) Szombaton délután temették el Kiss István dr. dunáninneni evangélikus püspököt a sámsonházai temetőbe. Raffay Sándor püspök vezetésével negyven lelkész jelent meg a ravatalnál. Raffay püspök mondott mélységes gyászbeszédet, majd Mihálovits Samu főesperes búcsúzott szívbemarkoló szavakkal legjobb barátjától. A sírnál Kovács Sándor egyetemi tanár mondott gyászbeszédet, majd Baross József alispán búcsúzott a megye főpapjától.

— (Kétszáz csillagász nagygyűlése.) Bernből jelentik: Az 1865-ben alapított nemzetközi csillagászati társaság *július 23-án* ül össze Bernben ötnapig tartó XXXI. nagygyülésére. A nagygyülésen az európai és tengerentuli államokból mintegy kétszáz csillagász vesz részt. A nagygyülés tagjai abból az alkalomból tanulmányi kirándulást tesznek a Jungfraura és megszemlélik az ottani nemzetközi kutató intézetet.

— (Párizsi frontharcosok a kormány mellett.) Párizsból jelentik: A nemzeti frontharcosszövetség párizsi kerületi csoportja nyilatkozatot közöl, amelyben felszólítja tagjait arra, hogy az ország érdekében viseljék el azokat a terheket, amelyeket a kormány rájuk ró. A különböző frontharcos-szövetségek közös szervezete hétfőn hozza meg határozatát.

× **(Napozáshoz, strandoláshoz, sportoláshoz)** Johann Maria Farina gegenüber dem Rudolfplatz „Rosita Napozókrémet" használjon, mely dacára nagy zsírtartalmának, azonnal felszívódik, megakadályozza a bőr felégését és az ennek nyomán keletkező bőrhámlást. Dióolajkivonat tartalmánál fogva elősegíti az egyenletes lebarnulást. A barnaszínü „Rosita Napozókrém" doboza —.60, 1.20, 2.20. Kapható jobb szaküzletekben és a Rudolfplatz magyarországi vezérképviselőjénél, Budapest, VI., Andrássy-út 81. Markovits drogéria.

— (A jövő évben lesz a kétezredévre visszatekintő Augustus-kiállítás.) Rómából jelentik: Az Augustus-emlékkiállítás, amely két ezredévre tekint vissza, *1936 szeptember 23-án* nyilik meg és *1937 szeptember 23-án* zárul.

Prima jégszekrények már 40.- P-től
Villamos hütőkészülékek, sörkimérőkészülékek, fagylaltgépek
HENNEFELD jégszekrénygyár, VI. Ó-utca 6
Árjegyzék ingyen és bérmentve

× **(Egy divatos női kalap 85 fillér.)** Ilyen és hasonló árakat hall, ha fölkeresi a *Kálvin-téri Fenyves Áruház* nyári vásárát. Szinte csodálatos, hogy hogyan lehetséges ilyen árakon árusítani, például finom női és férfi fürdötrikókat láttunk 1 pengő 95 filléres áron, asztalkendők 60/60 cm. nagyságban, darabja 48 fillér, igen csinos selyem burett női ruhák, darabja 4 pengő 90 fillér, jól mosható mintás női pongyolák 2 pengő 45 fillérbe kerülnek, női hálóingek, gyönyörü mintás müselyemből 2 pengő 25 fillér, strandszandál börszíjjazattal 1 pengő 25 fillérbe kerül. Nagyon érdekes ajánlat az áruház úri divatosztályán a finom, mintás pupliningek 2 külön gallérral, amely összesen csak 3 pengő 90 fillérbe kerül, továbbá a mosókelme osztályon: mintázott müselymek, delének egységes ára méterenként 58 fillér.

NEM TALALJAK A LUSITÁNIAT

Az „Ophir" nevü mentőhajó kifutott a tengerre, hogy kutasson a Lusitánia roncsai után. A Lusitániát, mint ismeretes, a németek egyik tengeralattjárója a háború alatt torpedóval elsüllyesztette. Az Ophir eddig teljesen eredménytelen kutatási kísérleteket végzett az irországi Kinsale magasságában. A kutatás sikertelensége főkép arra a körülményre vezethető vissza, hogy az angol szakértők véleménye az elsüllyesztés helyére nézve megoszlik és így a hajónak hatalmas vízfelületet kell átkutatni, amely Kinsale közelében terül el.

A ROTSCHILDOK MA IS GAZDAGOK

A hírneves Rotschild-család még ma is töretlen vagyonhelyzetére érdekes fényt vet az az adat, amely szerint a most elhúnyt Lady Emma Louise Rotschild, az első lord Rotschild özvegye és a jelenlegi peer anyja, nem kevesebb, mint 1.18 millió font sterlingnyi vagyont hagyott hátra. Minthogy Angliában az örökösödési adó erősen progresszív, az örökösöknek 465.000 fontot kellett a hatalmas vagyonból befizetniök az állampénztárba. Hányan elégednének meg csupán a Rotschild-örökség adójának összegével?

NEGYVEN TONNA ÉS EGY GRAM

Ritka jubileumot ünnepelnek a napokban Joachimstalban: az állami rádiumgyár fennállása óta a századik gram rádiumot termelték ki. Ezt az eredményt harminchét év alatt sikerült elérni; ennyi ideje annak, hogy a zseniális Curie-házaspár az első rádiumot nyerte a joachimstali uránium-kátrányércből. Egy gram rádium kitermeléséhez tíz tonna uránium-kátrányérc és harminc tonna különféle vegyszer szükséges. A rádiumtermelés módszerei a tudomány fejlődésével javultak ugyan, de a mai napig Joachimstalban nyert egész rádiumtömeg kitermeléséhez így is legalább ezer tonna uránium-kátrányércet és háromezer tonna vegyszert, összesen tehát négyezer tonna nyersanyagot kellett feldolgozni. Fogalmat alkothatunk magunknak e nyersanyag mennyiségéről, ha tudjuk, hogy négyezer tonna nyolc, egyenként ötven kocsiból álló teljes tehervonat rakományának felel meg. A belőle nyert rádiummennyiség viszont elférne egy kis palackban.

AHOL A SHORT-NAK NINCS JÖVŐJE

Londonból jelentik: Az egyiptomi Wakuf a kegyes alapítványok minisztériuma elrendelte, hogy mohamedán mecsetbe csak tisztességesen öltözött nő léphessen be. Ki vannak tiltva különösen a mélyen kivágott vagy ujjtalan ruhát, rövid szoknyát viselő, vagy „felháborítóan kifestett arcú" nők a mecsetekből.

EVŐVERSENY

Londonból jelentik: Az amerikai „Kövér Emberek Szövetsége" evőversenyt tartott a Massachussetts állambeli Wilmingtonban, összesen tizenhét tonna súlyú élő hájtömeg ülte körül a versenyasztalt. John Delaney, a szövetség százhuszonhat kilogramm súlyú titkára volt a győztes a következő teljesítménnyel: két és fél kilogramm súlyú pulykapecsenye, két kilogramm kenyér, fél kilogramm sajt, huszonöt olajbogyó, két köteg zeller, két liter fagylalt, huszonöt vegyes sütemény, két liter feketekávé, tizenöt palack sör.

MOSZKVABÓL SAN-FRANCISKÓBA — LESZÁLLÁS NÉLKÜL

Vakmerő repülőútra készül három szovjetorosz pilóta. Moszkvából San Franciskóba akarnak repülni megszakítás nélkül, mégpedig az Északi Sarkon keresztül. Nem puszta sportteljesítményről van szó; azt akarják megállapítani, hogy nem lehetne-e az Amerika és Oroszország közötti közvetlen légiösszeköttetést rendszeresen az Északi Sarkon keresztül lebonyolítani, ami igen előnyös lenne, miután ez az útirány jelentékenyen rövidebb a kelet-nyugati járatnál. A szovjetrepülők, akik tervüket, mihelyt alkalmas az időjárás, meg akarják valósítani, a Moszkva, Északi Sark, Wilkesland, Port Simon, Vancouver, Sanfrancisco útirányt akarják követni. A légi expedició vezetője Lovanevszki, a híres szovjetpilóta lesz, aki annakidején a „Cseljuszkin" szovjetjégtörő legénységének megmentése körül szerzett hirnevet.

Görögország Berlin balkáni politikájának gyujtópontjában

Az olasz követelések A bolgár igények

Berlin, augusztus 16
(A Pest berlini szerkesztőségének telefonjelentése)

A szerdai légitámadásokról szóló összefoglaló jelentés

a délangliai kikötők és ipartelepek ellen végrehajtott bombázások egész sorozatáról

számolt be.

Csütörtökön is bombázták a német gépek Délkelet-Anglia fontos katonai célpontjait.

Angliában legutóbb német ejtőernyőket találtak. Ennek nyomán különböző híresztelések keltek szárnyra, amelyeket most német részről erélyesen cáfolnak.

Az athéni német követ tegnap behatóan megbeszélést folytatott a görög külügyminisztériumban. Az erről szóló jelentés rendkívüli feltűnést keltett, mert a tárgyalások során a követ az albán kérdésre vonatkozó német álláspontot ismertette meg az illetékes görög tényezőkkel és ezek során

bizonyos követeléseket is terjesztettek elő.

Egyes adatok szerint, amelyek igen figyelemreméltó forrásból származnak, az előterjesztés azt követelte, hogy

Görögország mondjon le az angol garanciáról és ehelyett csatlakozzék a tengelyhez.

Az illetékes német tényezők álláspontja szerint a Wilhelmstrasse az olasz-görög ügyet abból a szempontból nézi, hogy Németország Olaszország szövetségese. Görögország ezen a magatartáson azért sem csodálkozhat, mert hiszen elfogadta annakidején Nagybritannia garanciáját.

Ez az utóbbi megjegyzés szintén alátámasztani látszik azt a fentebb említett feltevést, hogy az athéni német követ által előterjesztett követelésekben az angol garanciáról volt szó. Ezenkívül a német diplomata rámutatott

az albán kérdés

rendezésének szükségességére is.

A rendezés Korfu szigetére és Epirusz tartományra vonatkoznék.

Ha eddig bizonyos berlini jelenségekből arra lehetett következtetni, német részről nem óhajtják, hogy az albán-ügy drámai fordulatot vegyen, egyúttal az is világos volt, hogy a kezdeményezést az olasz politika tartotta kezében. Most

az athéni lépéssel a német külpolitika csatlakozott szövetségese fellépéséhez.

Ami a területi követeléseket illeti, errenézve a berlini semleges megfigyelők nem tévesztik szem elől, hogy a Telegrafo legutóbb éppen Epiruszt jelölt meg olyan tartományként, ahol túlnyomó többségben albánok laknak. Figyelmet keltett Gaydának az a kijelentése is, amelyben a vezető olasz publicista az egész probléma gyors megoldását kívánta.

Hírek vannak arról is, hogy

Németország Bulgária érdekében is szót emelt Athénben.

Ezzel ismét úgy alakult a helyzet, hogy német részről támogatják Bulgáriának az égeitengeri kijáratra vonatkozó követelését. Bulgáriának nemcsak korridort kell kapnia az egyik égeitengeri kikötőhöz, hanem Németország támogatja azt az igényét, amely Trákia egy részének átengedésére vonatkozik.

Otto von Heydebrech

A BUDAPESTI TŰZOLTÓK »VÍZFÜGGÖNYT« MUTATTAK BE TEGNAP A BUDAI ALSÓ RAKPARTON

Vasárnap utazik Berlinbe gróf Teleki Mihály

Gróf *Teleki* Mihály földmüvelésügyi miniszter *vasárnap délben egy órakor Berlinbe utazik.* A földmüvelésügyi miniszter *Darré* német közélelmezésügyi miniszter látogatását adja vissza. Darré német közélelmezésügyi miniszter a mezőgazdasági kiállítás alkalmával járt Budapesten.

Gróf *Teleki* Mihályt berlini útjára elkíséri *Ivády* Sándor miniszteri osztálytanácsos, *Battha* Pál miniszteri osztálytanácsos, *Vaszary* László miniszteri titkár, a miniszter személyi titkára, *Pettkó-Szandtner* Tibor ezredes, a bábolnai ménes parancsnoka és *Párvy* Adolf Iván őrnagy, a kisbéri ménes parancsnoka.

A földmívelésügyi miniszter először Berlinbe megy, ahol hivatalos gazdasági tényezőkkel folytat eszmecserét, majd ellátogat *Kelet-Po oszországba* és megtekinti az új német településeket is.

A földmívelésügyi miniszter egy hétig marad Németországban.

Ismeretlen tengeralattjáró elsüllyesztette a „Hellé" görög cirkálót

Athén, augusztus 16

Csütörtökön reggel 8 óra 30 perckor a Cikládokhoz tartozó Tinos sziget közelében ismeretlen tengeralattjáró három torpedót lőtt ki a Hellé nevű görög cirkálóra. A hadihajó a Nagyboldogasszony ünnepén szokásos zarándoklat színhelye közelében teljes zászlódíszben horgonyzott. Egy torpedó eltalálta a hajót, kettő a rakpartnak ütközött és ott robbant fel. Az a torpedó, amely a hajót találta, felrobbantotta a kazánt és a tüzelőszerraktárt. A Hellé fedélzetén tűz ütött ki. A cirkáló parancsnoka kísérletet tett, hogy parti hajókkal a rakparthoz vontassa súlyosan sérült hajóját, de a tűz következtében

a vontatókötelek elszakadtak,

úgy hogy a Hellé-t sorsára kellett hagyni. A parancsnok és a tisztek utolsónak távoztak a teljesen lángbaborult hajó fedélzetéről.

A támadó tengeralattjáró mindvégig a víz alatt maradt és eltávozott anélkül, hogy nemzetiségét fel lehetett volna ismerni.

A cirkáló fedélzetén egy ember meghalt, huszonkilenc megsebesült. Az izgalmas látvány következtében a parton

a nézők között szívszélhüdést kapott egy asszony.

A Hellé 2150 tonnás cirkáló 1912-ben Amerikában épült. Görögország 1914-ben vásárolta meg. Személyzete rendes körülmények között 232 főből áll.

Metaxas miniszterelnök jelentést tett az eseményről a királynak.

Papen Inonünél

Ankara, augusztus 16
(Reuter)

Inonü elnök csütörtökön este fogadta *Papen* német nagykövetet. A kihallgatás 75 percig tartott *(MTI)*

Isz anbul, augusztus 16
(A Pest külön tudósítójától)

Inönü állami elnök csütörtökön többizben tanácskozott a hadsereg, a haditengerészet és a légihaderők vezetőivel és kihallgatáson fogadta a görög követet is. A »Beni Saba« című lapban egy befolyásos török képviselő azt írja, hogy ha Görögországot megtámadják, Törökország nem fog tétlen maradni.

Ujabb letartóztatások Romániában

Berlin, augusztus 16

A német lapok bukaresti jelentés alapján beszámolnak arról, hogy *Romániában újabb letartóztatások történtek*, mégpedig most elsőízben azon a címen, hogy a letartóztatottak *»irredenta propagandát űztek és megsértették a román nemzetet«.*

Svájci lapok közlik, hogy Bukarestben sorozatos eljárásokat indítottak *külföldi lúrláptudósítók* ellen. *52 külföldi tudósítót letartóztattak vagy kiutasítottak.*

Bukarest, augusztus 16

Az *A tra Romana* érdekkörébe tartozó, ugyancsak angol érdekeltségü *Shell Company of Roumania* felszámol. Bukarestben *új német vállalat akult* olajmagvak ipari feldolgozására.

Az aradi magyar népközösség lépéseket tett, hogy az állástalan magyar tanerők munkahelyhez jussanak. Ezzel kapcsolatban kérik, hogy az államilag fentartott magyar iskoláknál váltsák fel az ott alkalmazott és magyarul sem tudó román tanerőket, egyben pedig *állítsák vissza a megszüntetett magyar iskolai tagozatokat.*

A bukaresti ügyvédi kamara felszólította tagjait: igazolják, *nem tartoznak-e a zsidótörvény hatálya alá*, illetve joguk van-e valamelyik abban megállapított kivételes elbánáshoz. Aki ezt ne mtudja igazolni, azt *törlik a kamara listájáról.*

Leugrott a harmadik emeletről

Ma hajnalban a *Ferenc-körút 33.* számú ház harmadik emeletéről az épület világítóudvarára vetette magát *Gelbmann* Olga 35 éves magántisztviselőnő. Mire a mentők megérkeztek már halott volt. A rendőri bizottság búcsúlevelet talált, amelyben az öngyilkos nő állásvesztésével magyarázza tettét.

Erdély

történeti és politikai valóságáról ad hiteles rajzú, felejthetetlen ragyogású körképet az a hatalmas kötet, amely most jelent meg a Magyar Történelmi Társaság kiadásában. Most, vagyis: soha jobbkor. Hiszen Erdély neve — mint távoli-közeli kürtszó — ott zeng ma minden vágyva várakozó magyar gondolat, minden megrezenő magyar érzés mélyén. Magyar szivek dobogásában él ma Erdély, jobban, mint valaha. Nevének ritmusára lejt a vérünk, száll a sóhajtásunk, horgad föl a reményünk. Időszerűbb magyar könyvet hát keresve sem találhatnánk ennél, ezekben a fojtott nyugalmú, ádventi hangulatú napokban. A legkiválóbb magyar tudósok, a legkomolyabb magyar szakemberek tárgyilagos írásai sorakoznak föl a remek kiállítású, pompás képekkel díszített kötetben, megragadó erővel vetítve élénk Erdély multját és jelenét, népeit, műveltségét, tájszépségeit és természeti kincseit, történelmi hivatását és geopolitikai jelentőségét, a Kárpátoktól koszorúzott, ezeresztendős magyar élet egységében. S ami a legfontosabb: az egészben nincs semmi olcsó célzat, divatos propaganda, vagy elfogult magyarázkodás. *Itt maguk a tények beszélnek önmagukért és értünk,* az örök magyar igazságért, elsősorban és legfőképpen Erdélynek Magyarországgal való természetes, megbonthatatlanul szerves kapcsolatairól. Három nyelven jelenik meg egyszerre ez az értékes könyv. A magyar eredetit nyomon követi a német- és olasznyelvű kiadás, hogy így a külföld közvéleménye is tiszta képet nyerhessen arról: mi az igazság, a kristálytiszta igazság Erdély sokat emlegetett, de valójában kevéssé ismert kérdésében? Gróf *Teleki* Pál és *Hóman* Bálint — akik a magyar tudományos életnek is legjelentősebb vezető elméi — nem mint politikusok szólalnak meg itt, hanem a tudós higgadt tárgyilagosságával, megbízható komolyságával és alapos felkészültségével. De ugyanez az elfogulatlanság jellemzi *Makkai* Sándor, *Mályusz* Elemér, *Viski* Károly, *Lukinich* Imre, *Gerevich* Tibor, *Imre* Sándor, *Eckhardt* Ferenc, *Deér* József s a kötet többi, kitűnő munkatársának értékes tanulmányait is, amelyeket a M. Kir. Honvéd Térképészeti Intézet tökéletes térképanyaga egészít ki. Végül — ám nem utoljára — az *Athenaeum* európai színvonalú nyomtató- s könyvkötő művészetéről kell teljes elismeréssel megemlékeznünk. Arról a páratlan technikai fejlettségről és nemes ízlésről, amely tartalmához méltó pazar köntösbe öltöztette ezt a minden izében és minden vonatkozásában nagyszerű, értékes, szép magyar könyvet.

ERDÉLY

A Magyar Történelmi Társulat kiadványa

A magyar történelemtudományi irodalomban szinte páratlanul áll az az alkotás, amellyel az ország legtekintélyesebb tudományos társasága, a mult század közepén alapított Magyar Történelmi Társulat most a nyilvánosság elé lépett. Az erdélyi probléma valamennyi kérdését felöleli ez a kivül-belül hatalmas arányú munka. A leghidegebb kritikával megmért tudományos alapon sorakoznak egymás mellett a mű fejezetei Erdélynek Európában és a Kárpátok medencéjében elfoglalt geopolitikai és történeti helyzetéről, népeiről s betelepedésükről, az örökké és változatlanul magyar Erdély életéről, művészetéről, irodalmáról és tudományáról, végezetül pedig a két évtizedes román uralomról.

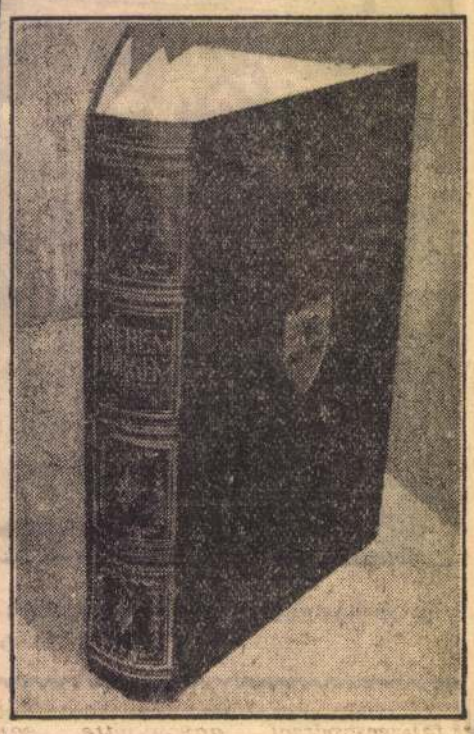

A tanulmányokat a mai magyar tudományos élet legragyogóbb képviselői írták: gróf Teleki Pál, Hóman Bálint, Alföldy András, Mályusz Elemér, Pukánszky Béla, Tamás Lajos, Kniezsa István, Viski Károly, Elekes Lajos, Lukinich Imre, Eckhardt Ferenc, Berlász Jenő, Deér József, Tóth András, Gerevich Tibor, Makkai László, Fitz József, Imre Sándor, Rónai András, Kovács Alajos és Makkai Sándor.

Nincs az az ellenséges propaganda, amely ennek a műnek akár egyetlen sorába is bele tudna akaszkodni. Azok, akiknek munkájából ez a hatalmas történelemtudományi mű összetevődik, feltétlen szakértői tudmoányúguknak és írásuk minden betűjéért, a térképek minden egyes kis vonalkájáért nyugodtan kiállhatnak a legelkeseredettebb vitára is, mert adataik és megállapításaik alátámasztására olyan bizonyíték-halmazzal rendelkeznek, hogy nincs az a diplomáciai fogásokon kiélesedett eszmebeli esűrés-csavarás, amivel ezeket az igazságokat ki lehetne forgatni való formájukból.

Nem propagandamunka. Alkotói nem értenek a hamis ismeretterjesztés eszközéhez és nincs az a politika, amelyért az igazságtól eltérnének. Tudományuk mezetlen igazságával elmondják, amit Erdélyről tudnak. De soraikat átfűti a magyarság Erdély felé forduló vágyakozásának heve, amelyet lobogássá hevít a feltétlen igazság elmélyült tudata. A tanulmányok írói között azokat is ott látjuk, akiket a vállukra átháruló államvezetés gondja időlegesen elszólított a katedráról, de még ez a mérhetetlen felelősség és munkatömeg sem akadályozta meg őket abban, hogy tudományukat kartársaikkal és tanítványaikkal együtt csatasorba ne állítsák.

Erdély és a Kárpátmedence

Gróf Teleki Pál tanulmányában Erdély európai és a Kárpátmedencén belüli szerepét vizsgálja, kifejtve, hogy Erdély a Kárpátmedence tájegységének kicsinyített mása, belőle kiszakíthatatlan és hivatásának így részese.

Hóman Bálint ennek a hivatásnak megnyilatkozását tárja fel a magyar történelem eseményeiben. Ez a hivatás a nyugati művelődés védelmezésében és terjesztésében mutatkozot meg hosszú századokon át és belekapcsolódott az idegen kultúrákból magyar földre került népek nyugateurópai színvonalra emelésének nagy hivatása.

A dákok és a rómaiak viszonyával és a dáciai romanizmus fennmaradásának esélyeivel Alföldy András foglalkozik és megdönthetetlen érveivel vita nélkül eltüntet minden olyan elméletet, amely eddig azt hangoztatta, hogy római származékú kultúra maradt volna fenn mind a mai napig Erdély területén, alapját rántva ki ezzel a bizonyítás-sorozattal az úgynevezett dákó-román elméletnek. Hóman Bálint, Mályusz Elemér és Pukánszky Béla az erdélyi kultúra megteremtőinek, a székelyeknek, magyaroknak és szászoknak sorsával foglalkozik, világossá téve, hogy Erdély kultúrmezővé való kialakítása és a magyar államiságba való bekapcsolása már régesrégen befejeződött, amikor a XIII. század elején a beszivárgó új nép első szórványai feltüntek az erdélyi havasokban.

Az oláh nép és nyelv balkáni eredetű és mélyreható az a műveltségi és kultúrakülönbség, amely ezt a pásztortörzsi szervezetű nomád jövevénynépet Erdély többi lakóitól a kezdet kezdetén elválasztotta — fejti ki Tamás Lajos az oláh népről szóló származástani tanulmányában, nyomon követve egyre nagyobb arányokat öltő beszivárgásukat és a magyarság rovására bekövetkező térhódításokat. Ezt a települési képet Kniezsa István nyelvészeti megállapításai egészítik ki, térképen is bizonyítva, hogy Erdély földrajzi nevei lehen gerelő többségükben magyar, vagy szász közvetítéssel kerültek a jövevény oláhság nyelvébe.

Viski Károly Kniezsa tanulmányához kapcsolódva nyomról-nyomra bebizonyítja, hogy az oláh ház- és népviselet az erdélyi három nemzet: a magyar, a székely és a szász kultúra ősi formáit és típusait utánozza, megcáfolhatatlanná téve azt az igazságot, hogy az erdélyi oláh kultúra csupán másodlagos jellegű. Az Erdélybe telepedő oláh népre gyakorolt magasabb kultúrhatást Elekes Lajos dolgozta fel és rávilágít arra a döntő befolyásra, amelyhez a középkori magyar nagyhatalom jutott az első oláh államalakulatok megszervezésében. Tamás Lajos egy másik dolgozatában azokat a művelődési hatásokat tárja fel, amelyek az erdélyi oláh nyelvet irodalmi nyelvvel, könyvvel, iskolákkal, sőt nemzetiségi öntudattal ajándékozták meg.

Lukinich Imre Erdély önálló állami életét és történeti szerepét vizsgálja. Eckhardt Ferenc az erdélyi állam belső berendezését felépítő magyar hagyományokat csoportosítja. Barlász Jenő az erdélyi gazdasági fejlődés megszakíthatatlan nyugati kapcsolatait teszi világossá. Deér József pedig arra a hatalmas különbségre világít rá, amely a magyarság magatartása következtében az erdélyi szászok és más egyéb keleteurópai német népcsoportok életkörülményei között fennáll. Tóth András viszont az erdélyi oláhság helyzetének kialakulását boncolgatja a rendi korszak és a XIX. század ideje alatt.

A művelt Erdély

Erdély magyar jellege azonban még az előbb említett tanulmányoknál is világosabban mutatkozik meg a művelődési vonatkozásokat feltáró fejezetekben. Gerevich Tibor a képek le nem tagadható és megcáfolhatatlan sorozataival erősíti meg azt az igazságot, hogy Erdély művészete tősgyökeres magyar jellegű és az anyaország művészetével soha meg nem szakadó szerves kapcsolatban áll. Makkai László a régi erdélyi irodalomban mutatja ki ugyanezt a hatást, amit Fitz József az erdélyi könyvkultúra fejlődésével és reprezentáns alkotásaival erősít meg.

Imre Sándor tanulmánya Erdély különleges iskolaügyi és közművelődési viszonyainak taglalásával tárja fel az erdélyi kultúrélet magas fokát. Évszázados nyugati kultúrélet után került Erdély a trianoni békével a román élettérbe. A különbségre Rónai András vet fényt, felsorakoztatva, hogy mit veszített a magyarság Erdély elcsatolásával, területben, népben és gazdasági javakban és milyen volt a román közigazgatás és iskolapolitika szelleme, amellyel a kisebbségi sorba süllyedt magyarság szembetalálkozott.

Ugyancsak Rónai András ismerteti egy másik tanulmányában az erdélyi magyarság és ezzel végeredményben az Erdély ellen irányuló román gazdaságpolitika ellenséges behatásait. Kovács Alajos a román statisztikai tudomány bíráló ismeröje, Erdély népesedési viszonyainak elemezését adja, a magyar és az oláh statisztika felállításának kritikai összehasonlításában. Makkai Sándor az idegen rendszer társadalombomlasztó és új magyar szolidaritást fejlesztő hatásáról fest képet a kisebbségi magyarság küzdelmes életében. Az új erdélyi szellemiség kialakulásának legkiáltóbb bizonyítéka az az erdélyi magyar irodalom, amelyet a kötet zárótanulmányában Makkai László ismertet.

Németül, olaszul és magyarul

Óriási munka ez, amit tudósaink itt felsorolt csoportja végzett. Nem lehet eléggé megbecsülni ezt a művet, mert a magyar igazságnak ennél súlyosabb és megdönthetetlenebb bizonyítékát, még nem láttuk az elmult húsz esztendő alatt.

A munkát az Athenaeum rt. készítette el. Német nyelven 3500, olasz nyelven 2500, magyarul pedig 4000 példányban jelenik meg, kétfele kiállításban. A díszpéldányok teljes borjúbőrkötésben, aranyozva, a táblán Erdély hétszínű zománcozott címerével készülnek, míg a többi példány barna egész vászonkötésű, a legfinomabb ballonvászonból, dús aranyozással. A könyv német kiadása 312 szövegoldalt tartalmaz, mellette 8 lap színes, 118 lap fekete és 12 lap mélynyomással készült műmelléklet, valamint 16 színes és 5 fekete térkép és a könyv hátsó tábláján elhelyezett tasakban három egészíves térkép teszi teljessé a mellékleteket. A térképek a Honvéd Térképészeti Intézet pompás műalkotásai.

A mű gyorsasági rekordot is jelent a magyar könyvnyomtatás történetében. Előállításának könyvnyomdai részét az Athenaeum r. t. tisztviselői és munkásai Jellen Gusztáv vezérigazgató irányításával mindössze két hét alatt végezték el, ami páratlan teljesítmény volt.

A vasuti kocsi két ütközője szétzúzta egy vasutas fejét

Szolnok, augusztus 16

(A Pesti szolnoki tudósítójának telefonjelentése)

Megdöbbentő halálos szerencsétlenség történt tegnap este a ceglédi pályaudvaron. *Gajdó* József 46 éves MÁV fékező egy tehervonat utolsó kocsijáról le akarta emelni a lámpát, amikor a tehervonatra ratolatott egy mozdony, hogy néhány kocsit lekapcsoljon róla. A MÁV fékező le akart ugrani, de *feje megakadt a tehervonat ütközőjén.* Épp abban a pillanatban csapódott rá a másik kocsi ütközője. *A két ütköző szétlapította Gajdó fejét. Holtan esett a sínek közé.* A vizsgálat megindult.

Megverték és levetkőztették

Egy pestszenterzsébeti kocsmában mulatozott ifj. *Kecske* Ferenc 28 éves kertész két társával. Amikor ittasan hazafelé mentek, az utcán találkoztak *Szecsei* Kálmán 35 éves szobafestővel, akivel *összetűztek.* Szecseit *megverték, majd levetkőztették és bedobták a Kossuth Lajos-utca 164. számú ház kertjébe,* ruháit pedig a közelben *eldobták.* A megtámadott férfit reggel meztelenül, eszméletlen állapotban találták meg és magához térítették. Az éjszakai verekedők ellen megindult az eljárás.

Megmérgezte magát

Ma hajnalban kihívták a mentőket a Gömbös Gyula-út 15. számú házba, ahol lakásán hozzátartozói eszméletlenül találták *Náday* Lajos magántisztviselő 31 éves feleségét. Ismeretlen méreggel *megmérgezte magát.* A mentők bevitték a Rókusba. Állapota *súlyos.* Öngyilkosságának okát nem tudják.

Prince of Wales BAR
megnyitása MA PÉNTEKEN
Szőnyi Lenke és Salamon Csöpi
elléptével
Zene: KISFALVI VÉCSEY W. LARRY

MDK

Gerevich Tibor

Gerevich T.: Müemlékeink védelme. Szépmüvészet 1943. 1. sz.

Gerevich Tibor

l.

E. G. I. 375. C

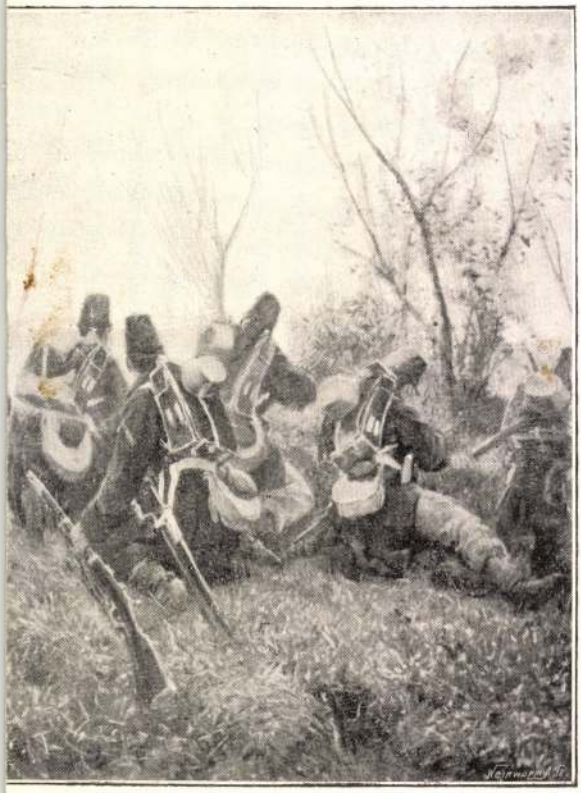

EON. Csatártűz.

Gerevich Tibor, művészettörténész, egyetemi tanár, akadémikus,
a Műemlékek Orsz. Bizottságának elnöke.

Az esztergomi Vár az ma is példaképe lehet a műemléki helyreállításnak. Esztergomban elsősorban Gerevich Tibor irányítása és Luc Kálmánnak műszaki tervei alapján a valóságot mutatták be.

Jó reggelt!

1980. II. 14. 4.25 /N./

Gerevich Tibor, egy. tan.

kapott a magy. kormánytól megbízást, h.
a fiumei meghívásnak eleget tíve, a
magyar anyagot kiválogassa.

Magyarország póraloon a fiumei nemzet-
közi kiállításon.

N. h. 932. III. 23.

Gerevich Tibor

l.

Kabay Gyula:

Gerevich T. bor avagy
Közállapotok képzőmű-
vészetünkben.,
Magyar Út.
1942. 35. sz.

7.508
69° 4.
~~150~~

750
150
6.—

Gerevich Tibor

vö.

Bíró József: Az Árpádok művészete. Gerevich Tibor könyve. Pásztortűz 1938. 592–595. l. (Képekkel.)

Gerevich Tibor

mütörténész

Corvin koszorut nyert.-Fényképét közli.

Pesti Hirlap
1935.III.15.

Gerevich Tibor egy. tanár, műtörténész

Az Emericana betlehemes kiállításának anyagát mutatta be.

N.U.942.XII.19.

MDK

Gerevich Tibor

Bevilaqua Borsody B.: A magyar Athén barokk csodái. Nemzeti Ujság 1928. jul. 29. 43.l.

Gerevich Tibor dr.

---

a Nemzeti Szalonban levő lengyel kiállítás díjkiosztó (bizottság) tagja volt.

Nemzeti Újság, 1929. jún. 2.

MDK

Gerevich Tibor, elnök és Lux Kálmán műsz.tanács.

nekik köszönhető a feltárási munka tudományos vezetése, a Szent István mauzoleum művészi kiképzése. G.T. a Müeml.Orsz.Bizottság elnöke./

Dercsényi Dezső:Szent István sírja.
Tüzér. 1940. VIII.évf. 5.sz. 242-245.l.

— **Új rablótrükk.** *Székesfehérvárról* jelenti tudósítónk: Érdekes trükkel fosztotta ki egy szélhámos *Keresztény* Béla budapesti gyógyszerész balatonakarattyai villáját. A telepen, ahol most csak az őrök tartózkodnak, megjelent egy biztos fellépésű, elegáns fiatalember és elmondotta, hogy a gyógyszerész unokaöccse, *megbízása van a villa kiürítésére*, mert a tulajdonos új berendezést küld. A kulcsokat otthon felejtette, megkérte az egyik őrt, hogy *nyomja be az ablakot*. Belülről kinyittatta az ajtót, minden berendezési tárgyat az udvarra hordatott, a könnyebb holmikat nyolc hotalmas csomagba pakoltatta és az állomáson feladta, a többi bútort az összegyült környékbeli lakosok között *szabályszerűen elárvereztette*, azután elutazott a pénzzel. Az egyik árverező azonban nem azt kapta meg, amit megvett, levelet írt a gyógyszerésznek, az meglepetten közölte, hogy *semmiféle unokaöccse nincsen, senkinek sem adott megbízást a berendezés eladására*. Azonnal a fürdőtelepre utazott. Kifosztva találta villáját. A gondos rokon *még ki is söpörtetett az őrökkel*, hogy tiszta falak közé kerüljön az új bútor. A csendőrök keresik a villarablót.

— **Kormánybiztos fogja ellenőrizni a negyvennégyórás munkahetet.** Emlékezetes győri beszédében a miniszterelnök bejelentette azt is, hogy a munkalehetőségek fokozása céljából szigorúan ellenőrizni fogják: vajjon betartják-e az új munkatörvény rendelkezéseit. Éppen ezért időszerű dr. *Mezőfi* László ügyvéd most megjelent könyve, a »Magántisztviselő, kereskedősegéd és főnöke«. Ez a kis könyv tömör összefoglalásban ismerteti a szolgálati jogviszonyt, beillesztve a legújabb törvényes szabályokat is. Közérthető és magyarázatos részletes tájékoztatót talál benne főnök és alkalmazott. A könyv ára csak nyolcvan fillér és kapható *Az Est* könyvkereskedésében.

— **Kulcsár és Huppert** öltönytisztítása utólérhetetlen, — remek vasalás!!

— **Ráblás a vonaton.** *Székesfehérvárról* jelenti tudósítónk: A sárszentmihályi vasuti állomás közelében a sinek mentén eszméletlen, váresfejű férfit találtak. A székesfehérvári Szent György-kórházba szállították. Itt megállapították, hogy koponyaalapi törést szenvedett. Nagynehezen sikerült eszméletre téríteni és elmondotta, hogy *Weisz* Imre várpalotai kereskedő, Budapestre indult, nagyobb pénzösszeget vitt magával. A vonaton a folyosón állott, egyszer csak ütést érzett a fején, elvesztette eszméletét, csak a kórházban tért magához. A jelek arra mutatnak, hogy *valaki leütötte a vonaton*, elrabolta pénzét és kilökte. A nyomozás folyik.

— **Gondos szülő** gyermekének reggelire, uzsonnára Ovomaltine-t ad.

— **Tartós szerelem.** *Londonból* jelentik: Egy 18 éves fiú és egy 18 éves lány eljegyezte egymást. Liverpoolban. Ötévi mátkaság után a szerlemesek szétváltak, mert a fiú, Herbert *Gould* nem tudott álláshoz jutni, így kénytelen volt kivándorolni Kanadába. Ez pontosan 30 év előttt történt és azóta Gould nem is járt Angliában. A szétvált jegyesek *közben megházasodtak:* az egyik Angliában, a másik Kanadában. Mind a ketten özvegységre jutottak és Herbert Gould most hazajött Angliába. Első útja *hajdani menyasszonyához vezetett*. Amikor megtudta, nogy már ismét szabad, azonnal megkérte másodszor is a kezét és az asszony igent mondott. *Harmincöt esztendő után így találtak ismét egymásra a szerelmesek* és azóta már útban is vannak Kanada felé, ahol Herbert Gouldnak kitűnően menő *zöldségnagykereskedése* van.

— **Adomány.** P. T. 10 pengőt küldött Weisz Sándornénak, Újpest.

Hashajtonak
Artin dragée. Biztos. Olcsó!

ÓBUDA SEGÉLYKIÁLTÁSA

— Az Est tudósítójától —

Bajbajutott és igazságot kereső kisegzisztenciák végső mentsvára a memorandum, amelyben sérelmeiket tárják fel az illetékesek előtt, akiktől a segítséget várják. Ilyen igazságot kereső memorandum készül már napok óta a szűk uccájú Óbuda földszintes kis házaiban, *Aquincum* környékén és a levegős, napsütötte hegyvidéken, ahol valamikor *II. Lajos király feleségének palotája* állt őrt a Duna fölött.

Holnap délután hét órakor gyűlnek össze

Óbuda, Aquincum és Ujlak őslakói,

hogy népgyűlésen tárják fel panaszaikat és *segítséget kérjenek a polgármestertől és a Közmunkák Tanácsától*. Bármerre járunk, a bontó csákánytól hangos Óbudán *csak panasszal találkozunk*. A romantikus kiskocsmákról híres — egészen külön életet élő — városrésznek *súlyos problémái vannak*.

Tabán sorsa

— Harcot indítunk Óbudáért, amelynek neve nemsokára *Árpádváros* lesz — mondja *vitéz Komárnoky* Gyula tanulmányi felügyelő, Óbuda leglelkesebb harcosa. — Nem engedjük, hogy a fővárosnak ez a területileg legnagyobb kerülete *Tabán sorsára kerüljön és az őslakosság kipusztuljon*.

A panaszokból derül ki, hogy Óbudának a nemrégiben megindult városrendezés körül vannak bajai. Óbuda belső részének szabályozása már régen megindult, de *a szabályozási terv még most sem került nyilvánosságra*. Mióta ez a szabályozási terv készül, azóta

nem adnak építési engedélyt Óbudán,

egymásután készülnek hatalmas, széles, világvárosi utak, házsorokat bontanak le, de a lebontott és kisajátított házak lakói kénytelenek Pest környékre költözni, távol munkahelyüktől és szülőföldüktől, mert az egészséges gyümölcstermő hegyvidékre — ahol gyönyörű családi ház és villanegyed fejlődhetne — *a főváros nem ad parcellázási és építési engedélyt*.

— Óbuda elveszti becsületes adófizetőinek legnagyobb részét — mondják keserű szájízzel a benszülöttek, akik szomorúan búcsúznak már hetek óta a lebontott régi otthonuktól.

— A sokáig halogatott közmunkák megindítása *a lakosság romlását sietteti és betetőzi a kerület szomorú fejlődéstörténetét* — olvassuk a memorandumban, amely felpanaszolja azt is, hogy az évtizedes építési tilalom

mesterségesen lerontotta Óbudán a telekárakat,

a kisajátító főváros és a Közmunkák Tanácsa pedig most ezeket *az irreálisan lenyomott árakat fizeti* a háztelkekért és a felépítményekért, amelyek bár öregek voltak, mégis *jövedelmeztek valamit a tulajdonosnak*.

— A kisajátításnál olyan telekrészeket is elvesznek, — mondják a polgárok — amelyek *nem szükségesek az útépítésekhez*. Az ingatlantulajdonosok pedig nem adhatják el megfelelő árért telkeiket, kényszerhelyzetben, spekulánsoknak vesztegetik azt el, — a főváros határain kívül pedig *rendezetlen települések keletkeznek* gombamódra, ahol a közbiztonság is a legminimálisabb.

Egzisztenciák pusztulása

— Óbuda, ahol eddig *nem volt adóhátralék*, menthetetlenül elszegényedik, — mondja *vitéz Komárnoky* — **mert az elköltöző népréteggel együtt minden iparos és kereskedő elveszti vevőkörét, orvos és ügyvéd pedig klientúráját.**

Negyven méter széles utak épülnek, kétoldalt római emlékekkel feldíszítve, — ezzel szemben *olcsó pénzen kisajátítják egész Óbudát*, hogy a megszerzett parcellákat drágán eladhassák spekulánsoknak, ha majd a szabályozás után építési engedélyt és adómentességet adnak.

Fájó pontja Óbudának az évtizedek óta vajudó

hídkérdés

is.

— Elvették tőlünk *törvényben biztosított hidunkat* — mondja a memorandum. — A hidat felépítették Lágymányoson, ahol azóta is forgalom nélkül szomorkodik, míg *Óbudán összekötő vonal híján megáll az élet*. 1938-ra mindenfelől beígérték végre a hidat, pedig még a hídterv elgondolása sincsen meg. Arról nem is beszélve, hogy a hídfő szabályozására sincsen komoly terv. Egyelőre elhatározták a hídfő körül egy *a Szabadság térnél kétszer nagyobb térnek a létesítését*, amely nemcsak hogy kikapcsolja a forgalomból Óbudának egyik legforgalmasabb részét, de ezt a területet közbiztonsági szempontból is veszélyessé teszi.

Panaszok és kívánságok

— Óbuda egyesületei, társadalmi szervei nevében most

memorandumban tiltakozunk a kerület elnyomorítása, összezsugorítása és tönkretétele ellen

— mondja vitéz *Komárnoky*. — Követeljük Óbuda külső területeinek szabályozását, azoknak ellátását közművekkel és az ott épülő házak számára *a legmagasabb adómentességet*. Kérjük, hogy az útépítéseknél a főváros

csak azt a területet sajátítsa ki, amire szüksége van,

a fenmaradó részt hagyja meg a tulajdonosnak. Van egy szép hegyvidéki transzverzális útunk, amely a Szépvölgyi uccából indul ki és a Perényi útig ki van építve. Kérjük, hogy *ezt az utat vezessék tovább a Tábor-, a Testvér- és a Csúcshegyen keresztül a bécsi országútig*, hogy a nyugatról érkező

idegenek ezen az úton keresztül jöjjenek Pestre,

miután *innen nyílik az egész környékről a legszebb kilátás Pestre*, a Dunára és a Margitszigetre.

— Követeljük *a téglagyárak mielőbbi kitelepítését*, mert ezek tönkreteszik az egész hegyvidék fejlődését és lehetetlenné teszik az utak építését. Elvárjuk, hogy a külső bécsi úton a Drasche-téglagyár kiásott agyaggödreit, ahová most *a főváros szemetjét* hordják, a főváros betemetteti. Ez a rothadásnak indult szemét és a szeméttelepről a vizet a Dunába vezető teljesen nyílt árok *megfertőzheti az egész fővárost*. A szeméttelep orrfacsaró büzét és a bacillusok milliárdjait *az északi szél Pest felé sodorja és kilométereken keresztül kíséri a Bécs felől érkező külföldit*. Ennek a lehetetlen állapotnak a megszüntetése nemcsak köz- és idegenforgalmi érdek, de *elsőrendű egészségügyi érdek is*.

— Követeljük végre — fejezi be *vitéz Komárnoky* — a kerületi, minden irányú modern iskolarendszernek a kiépítését, amely még az elmaradt alföldi kisvárosokból sem hiányzik, valamint követeljük a villamos és autobuszközlekedés megjavítását, mert középiskolák hiányában a belső városrészekben tanuló fiatalság jelenleg *csak életveszélyes átszállásokkal* juthat el az iskolákba.

Óbuda memoranduma már *elkészült* és pár napon belül az illetékesek előtt fekszik. Reméljük, hogy ezt az utolsó jajkiáltását ennek a becsületes, kötelességét teljesítő polgárságnak meghallják a városházán és a Közmunkák Tanácsánál és addig orvosolják ezeket a súlyos sérelmeket, amíg nem késő.

A VATIKÁNI SAJTÓKIÁLLÍTÁS KÖRÜL SZERZETT KIVÁLÓ ÉRDEMEK JUTALMAZÁSÁRA VERETETT DÍSZÉREM, amelyet Magyarországon P. Bangha Bélának, dr. Tóth Lászlónak, dr. Gerevich Tibornak és dr. Bíró Bertalannak adományozott a pápa

Újabb kedvezményes színházi előadásaink

Színházjegyirodánk (Erzsébet körút 18—20.) a hét végére újabb előadásokat szerzett meg előfizetőinknek és olvasóinknak. Így megszerezte a nagy sikerrel bemutatott és táblás házakkal adott *Hatodik emelet* című darabot a Pesti Színházban és péntek estére, *Schwarz Vera* fellépével, *Carmen* előadását a Városi Színházban.

Kapható még jegy *Fodor László* kitűnő darabjához, a *Hajnali vendég*hez a Vígszínházba, a nagyszerű *Vacsora a Ritzben*-hez a Művész Színházba, a szenzációs *Duo*-hoz a Belvárosi Színházba, a mulatságos a *Hölgy hozzám tartozik* című énekes játékhoz az Andrássy Színházba és a többi, már hirdetett előadásokhoz.

Külön megemlítjük ezenkívül *Herczeg Ferenc* példátlan népszerűségű vígjátékának, a *Kék róká*-nak előadását a Nemzeti Színház Kamara Színházában és a nagyszabású, ötletes *Harmath Imre jubileumi előadást*, amelyen összes elsőrangú művészeink lépnek fel a Városi Színházban.

Színházjegyirodánk külön telefonszáma: *143—888*.

legyen otthon vendégváró Dreher keksz

SPORT

Elmarad a budapesti jugoszláv-magyar válogatott mérkőzés

— *Az Est tudósítójától* —

A *Magyar Labdarúgók Szövetsége* kedd esti elnöki ülésén tudomásul vette,

hogy a Testnevelési Tanács az egyesületek segélyezésére 24.000 pengő kiutalását javasolja a kultuszminisztériumnak.

Az angol-magyar mérkőzés ügyével is foglalkozott a szövetség és tekintettel arra, hogy *(május 29)* az eucharisztikus világértekezlet következtében sporttilalom alá esik,

nem fogadja az angol Arsenal csapatát Budapest.

De az eucharisztikus kongresszus napjai miatt veszély fenyegeti a budapesti jugoszláv-magyar válogatott futballmérkőzést is. *Szó van arról, hogy a május 26-iki budapesti jugoszláv-magyar találkozó elmarad.* A mérkőzést talán *egy vidéki városban* rendezik, mert Budapesten az eucharisztikus kongresszusra való tekintettel a mérkőzés megrendezése akadályokba ütközik. A szövetség a március 20-iki német-magyar mérkőzés bírájának elfogadta a belga *Langénust.*

ÉRDEKES FUTBALLMECCSET JÁTSZOTTAK LONDONBAN: A HAYES CLUB NŐI CSAPATA MÉRKŐZÖTT A TWYFORD ATHLETIC FÉRFI-EGYÜTTESÉVEL
A női csapat jól tartotta magát, csak 3:2 arányban szenvedett vereséget 2:2 arányú félidő után. A képen a női csapat egyik csatára a kapu előtt küzd a gólért...

Szeged elégedetlen a futballkapitánnyal

— *Az Est tudósítójától* —

Ma reggel expresszlevelet hozott a posta szerkesztőségünkbe. Panaszkodik a Szeged futballcsapata, hogy *Dietz* Károly mellőzte az egyesületet a válogatott keret összeállításánál.

Így szól a levél:

»*A Szeged FC nem tudja mire vélni azt, hogy a válogatott keretből kifelejtették két érdemes játékosát, Pálinkást és Gyurcsót. Pálinkás a tavaszi szezónban a kapusok között a legállandóbb formát játszotta, Gyurcsó pedig többszöri válogatott szereplésével mindig dicséretet kapott.*

Ezen kívül itt van Szojka is, ez a fiatal, szédületes tehetségű, gyors, erős, jól szerelő és jól rúgó hátvédünk, aki szintén mérkőzésről mérkőzésre állandóan nagy formát játszik és a keretnél még csak szóba se került.

Jogos és indokolt a Szeged FC-nek a felzúdulása, akkor, mikor három ilyen abszolút kiváló játékosa van és ezek a válogatásnál még csak szóba sem kerülnek.«

Eddig a levél, amelynek megállapításai fedik a valóságot.

A galoppversenyek 25-én kezdődnek

Reformokat vár a közönség

A Rákosi-díjjal indul az 1938-as galoppév. A 2800 méteres klasszikus gátverseny jelképe lesz az esztendőnek: *nagy mezőnyök*, élénk élet fogja jellemezni ez évet. A díjak is megnövekedtek. (A derbyé 50.000, a Király-dijé 40.000 pengő maradt, de egy sor kisebb díj nagyobb lesz, mint tavaly.) A kedves kis megyeri pálya viszontlátása bizonyára örömet fog kelteni a lóverseny hívei között. Nem így a csúf *érkezés a vasúti állomáson.* A kiszállás még mindig kínos ügy Megyeren, fedetlen pályán, éles kövek között kell az ezernyi tömegnek botorkálnia.

Az *Urlovasok Szövetkezete* négynapos mítinggel kezdi meg az évet. Egy kellemes újítás is várja a totalizatőr híveit: a régi *kettősfogadás* újra szerepel az I. és II. futammal. A Rákosi-díj éppen ezért mingyárt *II-ik futamként* szerepel a programon. A négy versenynapot a »*Pestvidéki*« háromnapos mítingje követi. Egyszóval *hét* versenynap előzi meg Budapestet.

A két husvéti ünnepen, április 17-én és 18-án nyílnak meg a *Magyar Lovaregylet* pályájának kapui. A hagyományos *Pestmegyei Hendikep* és az *Áprilisi Nagy Hendikep*, a főfutamok a két első napon. Május 15-én — e dátum hölgyeinknek is szól — van a *Királydij*. Ezt követi június 5-én a *Bécsi Derby*, majd június 19-én a *Magyar Derby* (50.000 pengős díj).

A lóversenyév kétségtelenül nagy népszerűségre számíthat, annál is inkább, mert a Lovaregylet eddig is számos újítást vezetett be »az üzem lebonyolítása« szempontjából. Ellenben *a tempót még mindig lassúnak* találjuk. Elsősorban a totalizatőr osztalékának döcögő kiszámítása ellen sok a panasz. A közönség az *oddszokat* is kifogásolja. *Túlsok a favorit* ugyanabban a versenyben. A *hölgyek elmaradása* is feltűnő a gyönyörű budapesti pályáról. Ők is arról panaszkodnak, hogy únják a végtelen szüneteket. Pedig Európa e legszebb versenytere *idegenforgalom* szempontjából is sokat jelenthetne számunkra.

A »befutófogadás« hívei viszont azt nehezményezik, hogy *az I. helyen nincs kétpengős kassza.* (Népvándorlás indul meg minden futam előtt a II-ik helyre, míg az 5 pengős pénztárak előtt csend honol.)

A lóversenysport az egész világon fejlődésben van. Autó, repülőgép nem tiporták le a nemes lovat. Sőt. Az iram egyre gyorsul. Már mint a televíré. Csakis az övé.

F. J.

Darányi miniszterelnök távirata Mészáros Ervinhez

— *Az Est tudósítójától* —

Pár nappal ezelőtt temették el nagy részvét mellett *Mészáros* Lorántot, a békeévek híres kardvívóját, *Mészáros* Ervin örökös bajnok testvéröccsét.

Részvéttáviratok százai érkeznek Mészáros Ervinhez. A magyar politikai, társadalmi és sportvilág keresi fel a bajnokot levelekkel, táviratokkal. Tegnap *Darányi* Kálmán miniszterelnök — *aki maga is kitűnő vívó* — a következő táviratot küldte Mészáros Ervinnek:

»*Őszinte mély részvétet küldi Darányi Kálmán.*«

„A japán miniszterelnök szavait félreértették"

Tokió, március 9

A japán legfelsőbb sporthatóság vezetője a külföldi sajtó képviselői előtt kijelentette, hogy Japán minden körülmények között ragaszkodik az 1940. évi olimpiai játékok megrendezéséhez.

A miniszterelnöknek a képviselőházban tett kijelentéseit félreértették

és a képviselőházban képviselt politikai pártok csupán a nemzetközi helyzet várható alakulása tekintetében intették bizonyos óvatosságra a rendezőbizottságot. Az olimpiai játékok rendezésével kapcsolatos tervet végrehajtják, minthogy a képviselőház az azokkal kapcsolatos költségeket már megszavazta. *Tokió városa elvállalta az olimpiai falut és az úszóstadion építkezésével felmerült költségek egy nagy részének viselését.*

Talán megy

Sírnak a teniszezők, mert a *Testnevelési Tanács* csak 7000 pengő évi segélyt szavazott meg támogatásukra. A szövetség a 7000 pengős segély felemelését kérte. *A tanács a kérést elutasította.* Ma este ebben az ügyben rendkívüli elnöki bizottsági ülés tárgyal a teendőkről.

Tehát a teniszezőknél is baj van, *mert nincs pénz.* Itt is a pénztelenség zavarja a komoly sportmunkát és a fejlődés lehetőségét. Pedig ez a sportág az utóbbi években rohamlépésben fejlődött. 153 egyesület van és több mint 2000 versenyző teniszezik. Jó volna, ha a *Nagytekintetű Tanács* urai meghallgatnák a teniszsport vezetőinek kérését. Talán további *egykétezer* pengő kiutalásával elő lehetne segíteni a vidék teniszsportjának és a teniszutánpótlás további fejlődését.

DR. HAJDU JÁNOS, Magyarország párbajtőrvívóbajnoka feleségül vette dr. Kolozs Erzsébet orvosnőt.

—•—

A HUNGÁRIA B-CSAPATA — amelynek csatársorát a belegségéből felépült Cseh II. irányította — 4:1 arányban verte az Ujpest B-csapatát, az Ascher-serleg mérkőzésen.

—•—

A JUGOSZLÁV PUNDEC NYERTE a montecarlói teniszversenyt.

A KORMÁNYZÓ JENEY ISTVÁNT, a Vívószövetség alelnökét a vívósport érdekében kifejtett érdemei elismeréséül kormányfőtanácsossá nevezte ki.

—•—

ÁPRILIS 29-ÉN LESZ BERLINBEN az Amerika elleni ökölvívó válogatott mérkőzés, amelynek során két magyar ökölvívó, Bondy és Podány pályázik a válogatottságra.

70 MILLIÓ ARAB APOSTOLA
AZ ARABOK NAGY SZABADSÁGHARCÁRÓL

A világháború utáni esztendők óta állandóan Genfben él az arab világnak és egyúttal az Iszlámnak egyik legtekintélyesebb irányító tudósa és politikai előharcosa: *Chekib Arslan* emir. Szíriai ősi fejedelmi család sarja, akit az arabok *Amir-ul-Bayan, az irásművészet fejedelmének ismernek el.* Svájci működése voltaképen — emigráns tevékenység. Csupán a tekintélyét ismerték el akkor is, amikor 1936-ban a rövidéletű francia-szíriai kiegyezéskor *megválasztották az emirt a damaszkuszi arab akadémia elnökének.* El is utazott Szíriába — útja valóságos diadalút volt —, *de elnöki tisztségéről lemondott és visszatért Svájcba, tovább harcolni Szíria teljes függetlenségéért.* Chekib Arslan harcos folyóiratot szerkeszt: „*La Nation Arabe*" címmel. Újabban a lap már nem Svájcban jelenik meg. Most, hogy a németek egyiptomi előretörésével újra aktuálissá vált az arab és a mohamedán probléma, célszerűnek véljük Chekib Arslan munkáinak legfontosabb alaptételeit az E. V. olvasóival közelebbről megismertetni:

A *mohamedánság számát illetően* az európai közvélemény nagy tévedésben van. Még francia források (maga a „Le Temps" is) azt hirdetik, hogy ez a szám nem nagyobb, mint 200 millió. Chekib Arslan emir igen pontos és részletes kimutatást állított össze s a szám: *396 millió, amely jobbra, vagy balra 10—15 millióval ingadozhat.*

Az arabság számát illetően egy másik cikkében olvassuk: *Ázsiában és Afrikában az arabság száma nem kevesebb, mint 70 millió.* Hiába akarják politikusok és publicisták tagadni ezt a számot s lecsökkenteni a felére, azzal az érveléssel, *hogy a népesség fele nem tiszta arab vérű,* hanem évszázadok folyamán elarabosodott törzsek fiai. Chekib Arslan erre így felel: „Bárki arab, aki magát *nyiltan arabnak nyilvánítja, tekintet nélkül az eredetére.* Hiszen ha ilyen régi származási kérdéseket vitatnánk, akkor a bretagnei, vagy normandiai franciának azt kellene a szemébe vágni, hogy ő nem francia, hanem breton, illetve normann."

Igen érdekesen állítja össze Chekib Arslan arab nacionalista szemszögből az arab problémát:

Irak, az arab nemzet egyik legfontosabb központja, fegyvert fogott saját „szövetségese", Anglia ellen. *Ennek a felkelésnek az alapoka is a palesztinai kérdésben keresendő,* mert — Chekib Arslan szerint — egyetlen iraki sem tűrheti, *hogy Palesztinát elszakítsák az araboktól s ott zsidó államot szervezzenek, az arabság szívében.*

Egyiptom is jól tudja, hogy egy zsidó állam tőszomszédságában mennyire veszélyeztetve van saját biztonsága. „Hiszen Európában a legnagyobb országok is megelégelték már a roppant nagy zsidó befolyást és kénytelenek voltak egészen az atrocitásokig elmenni, hogy kikapcsolják azt a sehol sem kívánatos fajt. Hogyan akarják tehát, hogy az arabság — amelynek pedig a hatalma még jóval korlátoltabb, beleegyezzék abba, *hogy a szívében, hatalmas segédeszközökkel letelepítsenek egy olyan fajt, amely annyi gondot okozott már sokkal előrehaladottabb és erősebb európai országoknak?"*

Még az angol zsoldban álló néhány arab is csak arra törekedett 20 éven át, hogy a cionista politikáról radikálisan lebeszélje az angol kormányt, de — hiába. Az angolok és a zsidók állandóan illuziókban ringatták magukat az arab ellenállás lehetőségei felől. Csak amikor a mostani nagy összecsapásnak az előszelét érezték 1938-ban, akkor hívtak össze Londonban *konferenciát az arab-zsidó ellentét kiküszöbölésére. Meghívtuk Egyiptom, Saudi-Arábia, Jemen, Irak és Transjordánia képviselőit.* A kiküldöttek azonban nem voltak hajlandók *ugyanazon tárgyaló asztalhoz ülni a zsidóság képviselőivel, hanem külön-külön tárgyaltak s az angol kormány volt a két fél között a közvetítő.* Az angolok akkor úgy akarták kihúzni a kérdés méregfogát, hogy az arabság Palesztinában meghaladja a ⅔ többséget. Az arab kiküldöttek csak az esetben voltak hajlandók ehhez hozzájárulni, ha *azonnal* elismerik Palesztina teljes függetlenségét, szuverénitását és a közigazgatást is *azonnal* átadják a palesztinaiaknak. Az angoloknak a megoldási tervezete nem elégítette ki a cionista zsidók *„gigantikus álmait". Ekkor a zsidók* — írja Ch. A. — *Rooseveltheз fordultak, akinek a zsidóság*

Chekib Arslan emir a Sziria—Palesztina-i delegáció elnöke, „La Nation Arabe" főszerkesztőjének Budapesten készült felvétele

által való befolyásolása annyira közismert, hogy nem is szükséges hangoztatni. Az amerikai kormány ekkor figyelmeztette — állítólag — az angol kormányt, hogy a küszöbön álló világkonfliktusban csak abban az esetben állhat teljesen Anglia mellé, hogyha a palesztinai kérdést a zsidó igények kielégítésével oldják meg. A konferencia mégis eredmény nélkül végződött azzal, hogy a kérdést tanulmányozni fogják.

Hiába szervezték meg az angolok a leglázasabb propagandát Egyptomban, Irakban, Palesztinában, Sziriában és másutt; mégsem sikerült elfojtani az arabokban azt az igazságos érzést, hogy *a teljes arab nemzet türelmetlenül várja Anglia legyőzését* s a tengelyhatalmak hadserege maga mellett fogja találni *adott esetben az egész arabságot.*

Amikor Eden, még a balkáni hadjárat előtt, meglátogatta Törökországot, teljesen szavahihető forrásból értesülhetett arról, *hogy mihelyt a tengelyhatalmak hadserege eléri a Közel-Keletet, az arabok szabadságharca is megkezdődik.* Ezért Kairóba visszatérve, magához kérette Irak külügyminiszterét, *Taufik Szueidit* és közölte Anglia elhatározását, hogy Palesztinába Irakon át akar csapatokat szállítani, de mivel nem biztos az iraki hadsereg érzelmei felől, ezért *biztonsági intézkedésből az ország több pontját meg fogják szállni.* Az iraki külügyminiszter Eden közlését a kormány elé terjesztette, amely azt *elfogadhatatlannak nyilvánította s Taha Hasini miniszterelnök lemondott.* Irakban 9 éves király uralkodik, az államalapító Feiszal hasonló nevű unokája s helyette Abdul-Ilak herceg a régens, aki teljesíteni kívánta az angol óhajt. *Az iraki parlament azonban egyhangú határozattal azonnal megfosztotta a régensségtől és helyére más régenst (Serif Saratot) ültetett.* A lemondott kormány helyett az iraki hadsereg tábornokaival egyetértésben *Rasid Aali Kailani* volt miniszter alakított kormányt. Az angolok hiába akarják ezt államcsínynek minősíteni, amely ellentétben állt volna a népakarattal. Chekib Arslan megállapítja, *hogy Rasid Aali mögött állt a hadsereg és a nép, másképpen egy percig sem tarthatta volna kezében a hatalmat. Azt is tagadja, hogy az iraki fegyveres „felkelést" a németek szuggerálták volna. Rasid Aalinek nem volt más választása, mint a fegyveres, hősi ellenállás, amely az óriási aránytalanság ellenére is egy teljes hónapig tartott.*

Eden az angol parlamentben olyan nyilatkozatokat tett, hogy *Nagy-Britannia nem ellenezi már az arab államok szövetségét, egészen a török határtól Egyptomig, Kelet felé pedig Jemenig, föltéve, hogy az arabok egymás között egyetértést teremtenek.* Megállapította, hogy a világháború óta az arabok igen hatalmas arányokban fejlődtek és az arab intelligencia állandóan követeli az arab nemzet természetes jogait. De Eden mélységesen hallgatott az arab kérdés két fájó pontjáról: *Palesztináról és a vele összefüggő Transzjordániáról, amely angol protektorátus alatt áll.*

Sziriára vonatkozólag írja Chekib Arslan, hogy az angol zsoldban álló *Catroux* francia tábornok közölte a jelenlegi sziriai kormány vezetőjével, Khalil bey Azemmal, hogy Anglia nemcsak elismeri *Sziriának tökéletes függetlenségét,* hanem azt a jogát is, hogy más arab államokkal szövetkezzék.

„Mi sziriaiak, — írja Arslan — teljesen közömbösek vagyunk az angol-francia ellentét kérdésében, amely idegen Sziriától és a Libanontól. *Hogy Franciaország kinyilvánítja Szíria teljes függetlenségét, vagy nem, az is közömbös, mert Szíria ellenállhatatlanul megkapja ezt a függetlenséget.* S hogy Anglia is függetlennek nyilvánítja országunkat, vagy nem, mi azért ingadozás nélkül folytatjuk a harcot és sem protektorátust, sem mandátumot, sem védelmet *nem tűrünk egyetlenegy idegen állam részéről. Azt is bizonyára jól tudja Anglia, hogy Németország részéről ez a nyilatkozat már elhangzott s amíg a németek soha semmiféle sérelmet, kegyeletsértést nem követtek el az arabokkal szemben, addig a gyarmatosító hatalmaknak Ázsia és Afrika országaival való eddigi kapcsolata az egész történelem folyamán csupán a kötelességszegések és törvénysértések szövevénye volt, — hogy ne használjak ezúttal erősebb kifejezéseket".*

Végül lássuk: miképpen gondolkozik Chekib Arslan a bennünket e pillanatban ugyancsak közelebbről érintő német-orosz konfliktusról?

Németországnak és szövetségeseinek az orosz bolsevizmus ellen vívott háborúja valóságos kereszteshadjárat — írja Arslan emir —, *amelyben egész Európának és egész Ázsiának részt kell vennie.* Ámde van egy másik veszély is: a pánszlávizmus, amelyet minden orosz, akár fehér, akár vörös, egyetértően szolgál.

„1920-ban Berlinben jártam — írja —, ahol sokezer orosz menekült volt, leírhatatlan nyomorúságban. Egyszer felkeresett a régi rezsim *egyik ezredese, hogy eszmecserét folytasson a moszlim világban célszerűen megindítandó antibolseviki kampányról.* Felhívtam a figyelmét arra a tényre, hogy a *moszlimok a bolsevizmusban valóban olyan tanítást látnak,* ami ellenkezik az iszlám vallással, ámde ugyanoly sok bizalmatlanságot éreznének egy burzsoá és főleg monarchista Oroszországgal szemben, amelynek alapcélja: legyőzni és eloroszosítani minden környező népet. Vártam, hogy a beszélgetés során visszautasítja ezt a vádat vagy legalább is túlzottnak nyilvánítja. De ehelyett legnagyobb megdöbbenésemre ezt válaszolta:

— *Hát hiszen ez egészen természetes, uram. Mi oroszok száz év mulva 400 millióan leszünk. A mi világuralmunk a dolgok logikus folyamánya, mert nem lesz a világon olyan erő, amely szembe merne szállni egy 400 milliós orosz hatalommal."*

Enyilatkozat után természetesen azonnal céltalannak jelentettem ki minden további beszélgetést.

Már most mi az Iszlám álláspontja a bolsevizmussal szemben? Világos: a két tan homlokegyenest ellenkezik. *A bolsevizmus ateista, az Iszlám különösképpen vallja az egyistenhitet.* „Az Isten minden bűnt végeredményben megbocsát, *kivéve azt, ha valaki tagadja az Isten létét"* — mondja a Korán. Kétségtelen — írja Arslan —, hogy 1917-ben az oroszországi moszlimok bizonyos rokonszenvet éreztek a bolsevizmussal szemben, mert azt remélték, hogy véget ér az oroszosító cári imperializmus, de keservesen csalódtak. Ha nem is törekszenek a bolsevikok a moszlimok „elkeresztényesítésére" — lévén ők maguk is keresztényellenesek — de megfosztják nyelvüktől, hitüktől, tradicióiktól, átgyurják őket tiszta oroszokká s megszakítanak bennük minden kapcsolatot a múltjukkal. Ezért az oroszországi moszlimok fiatal nemzedéke körében már egyre hallani hangokat, hogy semmi közük sincs az Iszlámhoz és *szívettépő jelenetek* játszódnak le a családokon belül: *az idősebbek inkább öngyilkosok lesznek, mintsem, hogy éljenek abban a korban, amely megtagadja az Istent, az erkölcsöt, a családot, a szemérmet és mindendent, ami szent.* A Szovjet céltudatosan törekszik a moszlim *társadalom teljes megsemmisítésére, nehogy, mint Turkesztánban, a nagyobb moszlim tömegek veszélyesek legyenek.*

Ezért van az, hogy a mostani háborúban a szovjetnek úgyszólván minden előrevitt csapatában tömegével vannak kirgizek, kalmukok, baskirok, tehát moszlimok kitéve a német tüzérség kaszálásának. *Márpedig többszázezerre tehető azoknak az oroszországi moszlimoknak a száma, akik elesnek a harctéren egy olyan ügyért, ami nem az övék, sőt vallásilag és politikailag is a legélesebb ellentétben áll* az Iszlámmal. „Németország, amelynek hadereje a legtöbb áldozatot hozza, *hogy a világ megszabaduljon a bolsevizmus ragályától, nemcsak a német nemzetet védi, hanem az egész emberi társadalmat.* A becsületes emberek szemében mennyire Roosevelt urak magatartása, akik berántják népüket a bolsevikok oldalára harcolni. Nagy kirakatba tehetik a demokráciájuk elveit, amikor szövetkeztek saját társadalmuk s az egész emberiség ellenségével: *a véreskezű, istentagadó bolsevizmussal!* Többé nem csalhatnak meg senkit ezekkel a jelszavakkal. Milyen szégyen!..."

„Minden moszlimnak *kötelessége, — Oroszországon belül, vagy kívül a legteljesebb odaadással harcolni* a bolsevizmus ellen s Németország győzelmét kívánni, hogy ne csak az Uralon túlra hajtsa a vörös ragályt, hanem gyökerestül írtsa ki mikrobáit, mert ellenkező esetben azok a legtávolabbfekvő országokat is megmételyezik"... Így ír Chekib Arslan.

Mindenesetre érdekesnek tartottam megismertetni az olvasókkal az arab és iszlám-kérdést egy arab nacionalista politikus megvilágításában.

Dr. Medriczky Andor.

HARC A MAGYAR SZELLEM FELSZABADÍTÁSÁÉRT

Az az országos érdeklődés, amely a Jókai-hagyaték ügyében indított harcunkat kísérte, kötelességünkké teszi, hogy figyelmeztessük olvasóinkat, ez a cikksorozat az E. V. nagy akciójának csak egy láncszeme. A mostani nagy világküzdelem hallgatást parancsol a magyar publicisztikának minden belpolitikai kérdésben. A nagy külpolitikai kérdések feszegetésének sincs ma ideje. De ez az önként vállalt fegyelmezettség nem vonatkozhat arra a harcra, amelyet a magyar szellem felszabadításáért kell megvívnunk. Az öreg Jókai tragédiájának a leleplezése után sorra kell vennünk más nagy magyar szellemek életének azokat a mozzanatait, amikor idegen erők fonták körül őket, amikor a ránknehezedő idegen bilincsek le akarták húzni őket, vagy amikor hajsza indult ellenük, mert nem alkalmazkodtak. Ebben a számunkban Kaffka Margit második házasságának tragédiáját és Moszkvába csempészett hagyatékának sorsát feszegetjük, következő számainkban elmondjuk a Tormay Cecil ellen indított hajsza egyes részleteit. De foglalkozni kívánunk majd méltó formában a század évforduló legnagyobb magyar lírikusának, Ady Endrének az életével, sőt a kisebbek, a Tolnai Lajosok, az Arany Lászlók is sorra kerülnek. Kérjük olvasóinkat, támogassanak minket ezekben a harcokban nemcsak együttérzésükkel, de, mint a Jókai-ügyben tették, értékes és helytálló adatokkal is.

EGY ÉVFORDULÓRA

A magyar tudományos világ meleg ünneplésben részesíti Gerevich Tibor egyetemi tanárt hatvanadik születésnapja alkalmából. Bár az ünneplő kórusba túlságosan nagy szerepet kér magának a velünk szemben álló liberális sajtó, szívesen és örömmel ismerjük el ezen a szép évfordulón Gerevich Tibor érdemeit, különösen a művészettörténeti közvélemény kialakulása terén. Ma is nagyon-nagyon megérzik ennek az országnak műveltségén, ízlésén, szépérzékén, műtörténeti hagyománytiszteletén az a kétévszázados szakadék, az a roppant törés, melyet a török hódoltság és az utána következő háborúk okoztak. Egész közgondolkozásunkon, városaink képén, mai építkezésünkön, otthonainkon, bútorainkon, műveltségünk mai anyagi formáin is meglátszik, hogy az ország jórészén porráomlott az Árpádok, Anjouk, Hunyadiak nagy korszakának minden emléke, hogy sok városban alig maradt faragott kő, festett fa, vászon, aranyozás, ötvösmunka, amely egy ezeréves összefüggő művészeti életre, egy a nyugati országokkal méltán versenyző románstílú gotikára és reneszánszra emlékeztetne. Gerevich professzor *műtörténeti propagandája és irodalmi harcai tehát valóban sokkal többet jelentenek itt egy egyszerű egyetemi tanári szakmunkásságnál.* Az egész nemzeti közvélemény, kell, hogy hálás legyen azért, amit Gerevich professzor a románkori magyar építészeti emlékek megismertetése, a Mátyás- és Zsigmondkori magyar oltárképek és táblaképek földolgozása körül végzett. Hálásnak kell lenni azért a lelkesedésért, amivel a kassai dóm és más magyar gotikus emlékek *mestereinek magyar mivoltát újra körülhatárolja és legfőképpen azért, amit az esztergomi királyi palota föltárása körül tett.* Gerevich nélkül talán nem jutott volna bele a köztudatba az a sok részletkutatás, mely bebizonyítja, hogy a középkor magyar művészeinek, ha még német és olasz nevük van, akkor is megvolt a maguk különös magyar jellege, szóval a kora Árpádoktól kezdve volt itt egy külön magyar művészet.

De ezek mellett a komoly érdemek mellett, mint kritikai fórum, nem hallgathatjuk el ezen az évfordulón, hogy mindaz, amit Gerevich Tibor a modern magyar művészet, főleg a modern festőművészet és szobrászat támogatása és irányítása körül végzett, *már nem kelthet bennünk ilyen feltétlen lelkesedést.* Örülünk, hogy Aba-Novákoknak, ennek az igazán nagyerejű magyar díszítőművésznek akkora állami támogatást szerzett, örülünk, hogy annyi fiatal magyar tehetséget juttatott el minden klasszikus művészet örök forrásához, Itáliába. Feltétlen el kell ismernünk Gerevich érdemeit a magyar-olasz kultúrkapcsolatok létesítésénél. De sokszor túlzottnak érezzük az erőfeszítéseket, amelyekkel *a kor nagy művészeti vajudásának az egyik termékét, a trecento és quatrocento formanyelvét utánzó neoklasszikus festőiskola sokszor nagyon modoros magyarországi megnyilatkozásait annyira portálja.* Nem találjuk azonban mindig szerencsésnek a Piennálékra küldött alkotások kiválogatását. Mint ahogy sokszor erős egyoldalúságot érzünk a pályadíjak és ösztöndíjak kiosztásánál is, amikor egy bizonyos nagyon egyoldalú irány tehetséges, vagy kevésbé tehetséges képviselői mellett úgy állást foglal. *Hogy úgy mondjuk, Gerevich professzor, úgy érezzük, akkor is túlságosan művészettörténész, amikor a magyar képzőművészet mai megnyilatkozásáról* van szó. És ez önmagában nem is volna baj, *ha a nagy professzornak sok kérdésben nem volna itt is oly döntő befolyása.* Új, életerős, néhatán igen hangos világnézeti programmal tele művészek és művészeti irányok jelentkeznek ma nálunk. *Velük szemben Gerevich, a született művészettörténész, a klasszikus formák és a történeti stílusok szerelmese, nem is lehet eléggé megértő.*

Csöppet sem akarunk levonni érdemeiből, amikor a hatvanadik évfordulón megállapítjuk: milyen kár az, *hogy a modern magyar művészeti irányításnak ma nincs egy olyan nagyvonalú, lelkes, a világfi életörömével és szervező energiájával tele harcosa,* amilyen nagy irányítója ő a magyar művészettörténetnek. Milyen kár, hogy nincs egy irányító nagyság, aki a modern művészetek Gerevich területén, hasonló felkészültséggel tudna szembenállni egyoldalú művészettörténeti imperializmusával.

—h—gy

LEVÉL A FŐHADISZÁLLÁSRÓL

Egy külföldi barátunk, aki már több látogatást tett a német főhadiszálláson, hosszú levélben számol be nekünk ottani tapasztalatairól. Ugy érezzük a levél több fejezete a nyilvánosság elé kívánkozik:

„Ahány külföldi látogató csak megfordul a Führer főhadiszállásán és a reggeli órákban kihallgatást kap, mind azt tartja a legnagyobb élményének — írja az előkelő külföldi ismerősünk —, mikor megszólal a telefon és *Rommel afrikai főhadiszállása jelentkezik. ‚Guten Morgen Herr Rommel!'* kezdődik aztán a beszélgetés, mintha csak valahonnan a szomszédból diskurálnának, milyen idő van a sivatag szélén? Hogy érzik magukat a legények? Köztudomású, hogy Rommel főhadiszállása állandó mozgásban van, néha a tengerpart mellől beszél, máskor a legvadabb sivatagi homokviharból, vagy a legüdébb oázisból. Néha egy nap alatt félszáz kilométerrel változtatja helyét, néha a legvadabb tankcsata közepén a négyszögalakban felállt seregek centrumában szereli fel antennáit. *Valóban a német műszaki tudás csodája, amikor így ezer és ezer kilométerekről, egy másik földrészről olyan tisztán és közvetlenül társalognak egymással a Vezér s a legkedvesebb katonája,* mintha a reggeli teánál egymás mellett ülnének egy fotelben."

„Valóban ez a hely ma az *idegközpontja* az egész német háborúnak. Polgári műszóval élve, ez a háború csúcsszervezete. Mi a titka annak, hogy a hatalmas, többezerkilométeres arcvonal minden katonája szinte óráról-órára megkaphatja az irányítást? *Egy foglyul ejtett szovjet tiszt döntő fontosságú vallomása kihallgatásától számított 40 percen belül már a főhadiszállás hadműveleti osztályán volt* a közel 100 km-es távolság ellenére. A szükséges ellenintézkedések és parancsok még ugyanabban az órában elérték azt a szövetséges hadseregparancsnokot, kinek csapatai e parancs alapján egyik legfényesebb győzelmüket aratták!"

„Az összekötő és parancstovábbító eszközöknek oly tömege áll rendelkezésre, hogy azt még csak *elképzelni is alig lehetséges!* Egyikünk például néhány perc alatt összeköttetésbe léphetett trieszti hozzátartozóival és soha ilyen tisztán nem hallotta még a telefonban hozzátartozói hangját. A legrövidebb idő alatt akár *Murmanszkkal, Párissal, vagy Rómával érintkezésbe lehetett volna lépnünk.* És a különleges híradóeszközök alkalmazása lehetetlenné teszi a *lehallgatást.* A rádióállomások természetesen rejtjelezett szöveggel bonyolítják le a forgalmat."

„Timosenkó charkovi támadásának előestéjén a német legfőbb hadvezetőség nemcsak az ellenség támadási irányával, a szovjet-tábornagy célkitűzéseivel is tisztában volt. Pompás lehallgató és figyelő készülékeik minden ellenséges készülődésről pontos tájékozást adtak. *A szükséges ellenrendszabályok megtételére azonban alig 48 óra állott rendelkezésre:* Ennyi idő alatt kellett a többszáz kilométerre levő páncélos hadosztályokat, légi rohamezredeket és gyalogos seregtesteket a kívánt szűk térségben összpontosítani. Mikor az ellenség három hadseregének támadása megindult, a német *hadvezetőség által készített kelepce már készen* állott! A csata sorsa most már csak azon múlott, hogy észreveszi-e Timosenkó a cselvetést, vagy nem. Erre az esetre is felkészült a német hadvezetőség s *a Fieseler „Storchok" menetkészen várták az indulási parancsot.* A vezéri főhadiszálláson izgalmas órák következtek: a mult tapasztalatain okulva *tovább tör-e előre vagy a készülő kettős átkarolás hatástalanítására visszavonul-e?* A harcok és a légi felderítés az első 24 órában a döntő kérdésre még nem adhatták meg a választ; Bock vezérezredes másnapi jelentése tisztázta a helyzetet. *‚Timosenkó tovább tör előre!'* — ez volt az előre megbeszélt jel, *magasba lendültek a ‚Storchok'.* A jelentés vétele után két órával az erre az eshetőségre készenlétbe helyezett hadtestek megkezdték előnyomulásukat. *Ezzel eldőlt a charkowi csata sorsa!"*

„A háború kitörésekor sokat vitáztak azon, hogyan tarthatja kezében a legfőbb hadvezér a személyes vezetést most, hogy *a háború ilyen borzasztó nagy területekre terjed ki és a gépesítés annyira meghatványozta a csapatok helyváltoztatásának iramát.* Ez a főhadiszállás itt mindenre azonnal pompás választ ad. Az itt látható technikai berendezés megszemlélése után valóban azt mondhatja az ember: *a Führer ma ott van minden csapatnál személyesen.* Mint ő maga mondta — *három napnál tovább nem volt távol a főhadiszállástól az orosz háború kitörése óta.* De érthető is: úgy ideösszpontosították ők már a háború minden lélegzetvételét, hogy a berlini kancellária és a müncheni pártközpont vagy a berchtesgadeni irodák csodálatos híradóberendezése csak vak tapogatózás volna az ittlevőkhöz képest."

„Külön költeményt lehetne írni a mozikban is sokszor mutatott *híres Kartenstelle-ről,* a Führer főhadiszállásának *térképészeti intézetéről,* ahol ma a földgolyó minden, a háború szempontjából érdekesebb négyzetkilométeréről olyan felvilágosítást kaphatsz, aminőt sok ott lakó alig adhatna meg. *És a légelhárítás tökéletessége? ... Milyen érdekes volna, ha erről ma beszélni lehetne."*

A KÖLTŐ ANYJA

Verset evett és dalt ivott,
Mit egyszer hallott, fujta már,
dalolta, énekelte másnap,
mint örökét a kis madár,
erdőn-mezőn, mint a dalos
pacsirta és fülemile,
templomban a jányok között,
hogy csengtek a falak bele.

Nagy híre volt az eldugott
biharszéli kis faluban,
Szabó Erzsinek milyen szép
hangja és jó hallása van.
S urak jöttek a faluba
s kérték szüleitől a jányt:
ne hagyják veszni parlagon
a ritka égi adományt.

Ment volna Erzsi, anyja is már
hajlott, akármily nehezen,
tekintve a fényes jövendőt,
de apja szólt: nem engedem,
nem adom, nincsen az a kincs,
nem ér annyit a nagyvilág,
itthon marad a faluban.
Kell a mezőnek is virág ...

Otthon maradt Erzsi szegény
s asszony lett künn egy csősztanyán,
tizenhétéves s már anya:
az én ezüsthangú anyám.
Harmadik fia lettem én
s én örököltem álmait,
az ő hamu alatt parázsló,
világhódító vágyait.

Reményeim fáját az élet
földre döntötte vad, kemény
csapásokkal. Ledőlt a nagy fa,
de élek és dalolok én,
s minden dalom az én szegény
ezüsthangú anyám dala,
az ő szívének égigérő,
halhatatlan diadala.

ERDÉLYI JÓZSEF.

BESZÉLŐ KÖVEK

Ass a mélybe és megmondom, ki vagy — szól biztatón a tudós a kételkedőkhöz, a kicsinyhitűekhez, akik szegényesnek, szolgai utánzónak tartották a régi magyar művészetet. Nem jöttünk üres kézzel, hoztunk is valamit az őshazából. Első árpádházi királyaink korában már magas európai fokon virágzott művészetünk. A nemzeti királyság hatalma szerencsésen egybeesett árpádkori gazdag művelődésünkkel. Építészetben és szobrászatban a keresztény királyságtól átnevelt nemzet fogékony ereje, remek alkotókészsége lüktetett. Monumentális templomok és kolostorok épültek szerte az országban, királyi paloták díszes falai. Az ómagyarság művészi érzéke rövid idő alatt nagyot és szépet tudott alkotni. Kérded, hogy hol vannak ezek a fenséges alkotások? Mert ami van, az nem győz meg teljesen? Ass a mélybe, kicsinyhitű, s a por és agyagrétegek alól egy történelmi nemzet dicsőséges multja néz feléd. A Halotti Beszéd, a kódexek talán még nem elég meggyőzően beszélnek, de íme, az esztergomi királyi palota szárnyaló ívei a régi magyarságnak sokaktól megtagadott művészi tehetségéről vallanak. Egy gazdag virágzó korról, amely hatalmas volt. Királyi és magyar.

Mindezt abból az alkalomból írjuk, hogy a tudományos világ csöndes meghittséggel méltatja születése hatvanadik évfordulóján *Gerevich Tibornak*, a kiváló magyar műtörténész és a keresztény archeológia tanárának érdemeit. Tanítványai, immár egy egész művészettörténeti iskola, igen becses, tudományos értékű *Emlékkönyv*-vel tisztelegtek a Mester előtt. Aki nem hiába fáradozott egy életen át. Munkájának jelentősége túl emelkedik a szűkebb céhbeli körök érdeklődésén. Hogy történeti tudatunk a homályló Árpádkor iránt tisztult és megerősödött, az javarészt, sok érdemes munkatárs mellett, Gerevich Tibor nevéhez is fűződik. Művészettörténeti munkássága (»Magyarország románkori emlékei«) a nagyszabású országos feltárásokon keresztül a műemlékügy felé fordította a magyarság figyelmét. Neki köszönhetjük, hogy a közönség műemléki lelkiismerete az utóbbi években felébredt és számonkéri a mult század tévedéseit és súlyos mulasztásait egész multunkkal szemben.

Nincs még egy országa a világnak, amelynek műemlékei annyit szenvedtek volna, mint a miénk. Tatár, török pusztította, de ma már tudjuk, hogy mégse lehet mindent csupán e pusztító erők rovására írni. A helytelen restaurálásokon kívül sokat vétett a nemtörődömség és érzéketlenség is a középkori mult s az igazi művészi szempontok iránt. Tömérdek nemes stílű, régi épület esett áldozatául a mohó spekulációnak s helyükbe, bizony, legtöbbször neo-stílű, szecessziós paloták nőttek. A műemlékbizottság akkor még alig törődött ezzel, minden pusztult. Régi dicsőségünk tanuit szakadatlanul rombolta a csákány. Ipolyi Arnoldot és Henszlmann Imrét kivéve az egész mult századi műtörténetírói nemzedék, közte a régész Pulszky Ferenc és a történész Marczali Henrik is, kétségbe vonta a régi magyar művészet létezését, s munkássága kimerült az idegen hatások rejtvényfejtésében. Így aztán nem csoda, hogy elfogult külföldi írók is megkísérelték régi művészetünket idegen gyarmatként kezelni.

Elsősorban Gerevich Tiboré az érdem, hogy az újabb műtörténész-nemzedék olyan értékeket hódított vissza a magyar művészet számára, amelyeket eddig idegen népek szellemi javaiként szerettek elkönyvelni. A magyar önkicsinyléssel szemben Gerevich számtalan művében bebizonyította, hogy az európai kultúra és művészet két főformájának, a latinnak és a germánnak egyensúlyozó hatóereje jótékony mértékben szolgálta a magyar szellemiség önállóságának és sajátosságának megőrzését. Az utóbbi években történt ásatások (Esztergom, Székesfehérvár, Óbuda, Belváros) virágzó középkori magyar művészetről vallanak, amely a nagy európai áramlatok hatása és rokonvonásai között is nemzeti egyéniséget, sajátos stílusváltozásokat tudott kialakítani.

Mióta a föld kitárta ezerévesnél is idősebb kőemlékeit, a klasszikus Pannonia ókeresztény hagyatékát s később az árpádházi magyar művelődés ékes töredékeit, — magasra nőttek bennünk a századok és mélyebb gyökereit érezzük magyarságunknak is. A napfényre került veszprémi párkánydarabokkal, az esztergomi királyi palota alapfalaival és pompás oszlopfejeivel, meg a székesfehérvári szentély pilléreivel szilárdabbnak érezzük helyünket a keresztény Európában.

Ásni kezdünk és a beszédes kövekben a nemzet megleli multját és sorsa értelmét. Nem múló alakulat ez az ország, keresztlevelét nem tegnap írták. Erről vallanak a történelmi kövek, miknek tudós és művészi érzékű megfejtőit a hatvanéves Mesterrel az élen most hálás köszöntéssel ünnepli a magyarság.

Vass László

100%-OS TISZTA PAMUT- és LENÁRUK KISS ENDRÉ-nél
Gróf Tisza István-utca 16. szám

Mai berlini telefonunk
a sztalingrádi csatáról és Wavell ingó indiai pozíciójáról

Berlin, augusztus 29

(A Magyarország berlini szerkesztőségének telefonjelentése)

A *Sztalingrádért* folyó gigantikus küzdelem változatlan hevességgel tart és minden jel arra mutat, hogy *a németek, ha lassan is, de állandóan tért nyernek*. Erre vallanak egyébként azok a Moszkvából származó hírek is, amelyek szerint *a német élcsapatok a várostól északra már a Volgát is elérték*. Német hivatalos katonai helyen ezt a hírt nem cáfolták, de nem is erősítették meg.

Wavell indiai szerepe

Berlini körökben igen élénken kommentálják azokat a híreket, amelyek szerint *Churchill most már Wavell tábornokot is el akarja bocsátani*. Jól értesült és az angol kormány mindenkori hangulatát pontosan ismerő angol körökben állítólag azt beszélik, — mondják Berlinben — hogy *Churchill* nem akarja egészen egyedül *Wavell* elbocsátásáért a felelősséget vállalni. *A tábornok elbocsátására vonatkozó javaslatot azonban ő hozta magával Londonba való visszatérésekor.* Ezekre a híresztelésekre az angol kormány részéről határozott *cáfolattal* válaszolnak és ugyanekkor megcáfolták azt a híresztelést is, hogy *Wavell* helyet kap a brit háborús kabinetben.

Wavellt a hollandindiai és malakkai hadjáratok óta — vélik Berlinben — *még valóban nem verték meg*, mert hiszen *a burmai visszavonulás hálátlan feladatát közismásúlag Alexander* tábornok, a mostani kairói főparancsnok, még idejében átvette tőle. A londoni háborús kormány ennek ellenére *nincsen megelégedve* a tábornokkal. *Londonban e pillanatban nem annyira katonai, mint inkább politikai képességeit teszik bírálat tárgyává* — hangsúlyozzák berlini politikai körökben.

Wavell volt ugyanis az, aki, mint India legfőbb katonai parancsnoka, még az indiai nyílt konfliktus kitörése előtt az indiai nacionalisták és a brit kormány között megindult *egyezkedési tárgyalásokat állandóan megnehezítette, sőt végül meghiusította* azáltal, hogy mereven szembehelyezkedett minden olyan mérsékeltebb oldalról jövő kísérlettel, amely oda irányult, hogy bizonyos magasabb légvédelmi polgári állásokban és a milicia szervezetében bennszülött és az indus nép teljes bizalmát élvező személyek helyet kapjanak.

Wavell tábornok — mondják Berlinben — a személyes érintkezésben állítólag *olyan módszereket* alkalmaz, amelyek következtében *indiai körökben úgy tekintenek rá, mint annak az angol-indiai imperializmusnak megtestesítőjére*, aki a világháború előtt és utáni időkben egyaránt mit sem felejtett és mit sem tanult.

Dr. Sz. L.

A Salamon-sziget vizein és a Korall-tengeren különböző vállalkozások vannak folyamatban

Tokió, augusztus 29. *(Német TI)* Hiraide kapitány, a japán tengerészet szóvivője a második salamonszigeti csatával kapcsolatban mondott tájékoztatója után közölte, hogy pillanatnyilag a Salamon szigetek vizein, valamint a Korall tengeren különböző vállalkozások vannak folyamatban, amelyekről *adott időben tájékoztatják majd a japán népet.*

Az Egyesült Államok kormányának intézkedéseiből fel lehet ismerni, hogy az ellenség élet-halálharcot vív, fejezte be nyilatkozatát Hiraide kapitány. *(MTI)*

Kétévi börtönre ítélték báró Herczog Andrást

Báró *Herczog* András földbirtokos ellen feljelentést tett *Abdul Kadirné* született *Meziette Faima* török hercegnő, aki elmondta, hogy 1922-ben elzálogosította nagyértékű ékszereit, gyűrűit és 25 darab antik szőnyegét 2000 dollár ellenében. 1939-ben ezeket az értékeket visszakövetelte báró *Herczog* Andrástól, azonban *nem adta neki vissza.*

Több ízben tárgyalták Herczog András bárónak ezt az ügyét, amelyben a büntetőtörvényszéken *Raskó* István egyesbíró ma hozott ítéletet.

Kihallgatták a vádlottat. Tagadta bűnösségét. Kijelentette, hogy a feljelentésben foglalt semmi néven nevezendő ilyen zálogüzletről nem tud, arra emlékszik, hogy *fiatal gyerek volt, amikor néhai apja a hercegnőtől 2000 dollár értékben egy ékszert vásárolt.* Különben is a hercegnőnek semmiféle írása nincs az állítólagos zálogolási üzletről, soha tőle nem kérte. *17 évig hallgatott és most állott elő ezzel a követelésével.*

Kihallgatták a sértettet. Elmondta, hogy ezt a zálogolási üzletet *a vádlottal kötötte meg*, nem is kért róla írást és 17 éven keresztül azért nem jelentkezett az ékszerekért és ingóságokért, *mert nem volt módjában visszaváltani.*

Több tanut hallgatott ki a bíróság, majd *Dusárdy* István védő rámutatott arra, hogy a hercegnő teljesen vagyontalan, igen nehéz anyagi körülmények között élt Pesten, így tehát *el sem képzelhető, hogy hosszú éveken keresztül a közel két és félmillió pengő értéket képviselő ingóságokat ne akarta volna kiváltani* vagy pedig valamilyen formában részletekben visszaváltani. Hivatkozott arra, hogy ilyen nagy üzletnél írásbeli megállapodásnak kell lennie és a kamatokat is fixirozni kell, ez azonban nem történt meg.

A büntetőtörvényszék báró *Herczog* Andrást a bizonyítási eljárás lefolytatása után a vádbeli bűncselekményben mondta ki *bűnösnek és ezért két évi börtönre ítélte.* Az ítélet ellen a védő a bűnösség megállapítása miatt jelentett be fellebbezést.

Gróf Ciano visszaérkezett Rómába

Róma, augusztus 29. *(Magyar Távirati Iroda.)* *Ciano* gróf külügyminiszter szombaton reggel 8 óra 50 perckor budapesti útjáról visszaérkezett Rómába. Kíséretében voltak *Anfuso* budapesti olasz követ, *Fougier* tábornok légügyi államtitkár, a légi erők vezérkari főnöke, az olasz tábornoki küldöttség tagjai, Giovanni *Ansaldo*, a »Telegrafo« főszerkesztője és más olasz ujságírók.

Ciano gróf fogadására megjelent a Termini pályaudvaron *Máriássy* Zoltán kvirináli magyar követ és teljes számban a magyar követség tagjai, *Mackensen* római német nagykövet, *Pavolini* népművelésügyi miniszter, *Russo* tábornok, miniszterelnökségi államtitkár, *Polverelli* népművelésügyi államtitkár, *Ravasio*, a fasiszta párt helyettes főtitkára, valamint az olasz külügyminisztérium több magasrangú tisztviselője.

Elítélték a Csaba kulturális egyesület vezetőit

Az ügyészség vádiratot adott ki a Csaba kulturális és társadalmi sportegyesület 45 volt tagja ellen *az egyesülési szabadsággal elkövetett vétség miatt.* Mint ismeretes, a belügyminiszter az egyesületet alapszabályellenes működés miatt *feloszlatta*, a vádlottak pedig kártékony tevékenységükkel előmozdították, hogy az egyesület meg nem engedett politikai működést fejtsen ki. A büntetőjárásbíróság a 45 vádlottból *hetet talált bűnösnek, a többit felmentette. Borsódy* Géza részvénytársasági főtisztviselőt, az egyesület volt ügyvezető elnökét 500 pengő pénzbüntetésre, *Tapolyi* Ede papírgyári igazgatót 400, *Zsuffa* Miklós kereskedőt 300, *Berzi* József tisztviselőt 200, *Rajk* Endre igazgatót 200, *Nerzfeld* Ferenc tisztviselőt 200, *Gál* Csaba országgyűlési képviselőt 200 pengő pénzbüntetésre ítélték.

A felsőbíróság a *járásbíróság ítéletét helybenhagyva, azt jogerőre emelte.*

MAGYARORSZÁG KISKIRAKATA

OLCSÓ, JÓ HANGSZER
Sternberg
Rákóczi-út 60.

Megbízható szűcs
VITÉZ KÉRY GYULA
IX., RÁDAY-UTCA 14.
Bundák Szőrmék

Részletfizetésre
Bútor és Textil Ker. Rt., Liszt Ferenc-tér 6.

Márkás és amatőr **RÁDIÓT**
legelőnyösebben
VESZ—ELAD—CSERÉL
ANDRÉ ISTVÁN Dobozi-utca 21. Telefon: 144-841

Béreljen Vegyen **Vogel-csillárt**
IV., Károly-körút 28. (Városháza)
VIII., Mária Terézia-tér 1.

Élelmiszerét vigye
a szab. Markovits mérnök-féle **hűtőkofferban**
Wiesel A. Vilmos császár-út 52. Jákszekrények és óvóhelyberendezések.

IRÓGÉPET VESZEK
zálogban levőt kiváltok. Roknyák, Murányi-utca 36. szám. Telefon: 420-411.

ÖSSZES SPORTCIKKEK
SPB SPORT
SKABA ÉS PLÖKL
Budapest, IV., Váci-utca 40.

BETEGTOLÓ önhajtású kocsik. Kölcsönzés is. Kerékpárok, gyermekkocsik, SIESTA-járművek. VII., Damjanich-utca 49. Tel.: 420-656.

Perzsabundát
olcsón vehet Pletenik szűcsnél, Erzsébet-körút 29. első emelet

Erdei parcellázás
Ősfás park, villany, közkutak, betonút, közvetlen vasútállomás a telepen. Erdei strandfürdő
gyönyörű villatelkek és házhelyek, kamatmentes részletfizetésre
Felvilágosítást és a megtekintéshez díjmentes utazási utalványt adnak az irodák:
Erzsébet-körút 1. sz., II. 32. Telefon: 425-448, Attila-utca 85. Telefon: 160-565.
V., Szent István-krt 17., II. 10/a. Tel.: 113-550, IV., Veres Pálné-utca 30. Telefon: 182-169.

Mária Terézia kovácsolt vas, biedermeier, stil és modern csillárok nagy választékban. BUGYI csillárszalón. VI., Teréz-körút 17. Tel.: 121-847.

FÉRFIRUHA
rendelésre készült, sötétszürke öltöny, csikos szövetből, 167 magas alakra, eladó. Megtekinthető hétfő reggeltől Gezetovszky férfi szabónál, II., Margit-körút 36, földszint.

Becsületes, megbízható fiatalember
délelőtti elfoglaltságot
keres. Pénzbeszedő vagy bármiféle munkát vállalok. Szíves értesítést »Félnapi elfoglaltság« jeligére a kiadóba kérek.

Balatonfüred fürdőtelepen
955 □ villatelek eladó
Értekezni d. e. Bpest, Bethlen-u. 29, III. 11. Szélyes.

Szabadság-tér közelében 135 négyzetméter területű, előkelő palota földszintjén lévő lekaratnak vagy irodának alkalmas
utcai helyiség
berendezéssel bérbeadó. Érdeklődés »Magexport« jelige alatt Blocknerhez, Vilmos császár-út 33. szám.

Adjatok téliruhát a katonáknak, hogy méltók legyünk hozzájuk, akik vérükkel váltják meg a magyar népet! Bármennyi téli holmi gyülik is össze, semmi sem sok s egyetlen darab, egyetlen fonál sem vész kárba. Adjunk sokat, mert minden adomány hozzájárulás legjobb fiaink egészségének megóvásához

Az osztálysorsjáték
mai húzásának teljes jegyzéke

300.000 pengőt nyert: 39291
10.000 pengőt nyert: 75419
5000 pengőt nyert: 4811 79967
4000 pengőt nyert: 18879 25266
3000 pengőt nyert: 97155
2000 pengőt nyert: 11988 96328
1000 pengőt nyert: 1515 29055 47627 81561
800 pengőt nyert: 5491 15350 32377 36822 53619 54398 58040 76397 77767
600 pengőt nyert: 15318 20932 28206 35062 52856 64886 72528 93405
500 pengőt nyert: 1414 16962 50664 56891 59786 75626 74619 80825 88442 92822 97566
300 pengőt nyert: 5057 7301 8137 11161 13090 15504 15768 16499 17030 21089 23463 23626 25328 25239 27187 27915 31828 32777 32934 40424 40602 41817 43005 44979 45854 49168 55405 56500 61358 61893 64327 65355 65698 66669 71549 75014 77152 79246 80752 81505 81814 82347 84115 86464 87217 90590 91797 96373 96619 97113

175 pengőt nyert:

0013 048 177 178 319 389 397 434 **450** 447 525 542 578 585 601 726 735 754 852 854 856 903 915 939 944 972 **1077** 096 141 184 217 246 323 333 335 350 410 415 429 626 727 739 768 800 833 843 914 946 979 986 **2037** 064 192 238 239 345 401 429 434 511 535 649 707 735 848 925 954 961 **3013** 085 173 180 189 193 281 288 300 388 404 425 472 710 732 745 752 755 776 834 940 957 **4075** 138 149 160 252 276 315 329 388 414 528 535 556 559 571 599 610 710 733 819 852 **5008** 009 011 013 049 066 090 310 330 404 439 564 566 568 590 608 743 787 788 810 875 919 968 **6005** 015 079 118 123 134 161 164 178 179 190 289 299 328 338 376 396 475 480 530 619 697 779 940 977 **7002** 014 030 050 051 127 418 419 486 503 576 659 682 728 777 860 902 949 956 **8019** 035 076 156 286 291 314 328 425 430 437 538 556 561 597 602 677 680 770 782 963 966 997 **9077** 191 193 210 228 246 263 265 305 345 364 424 541 560 575 595 888 969 980

10014 052 067 121 208 231 267 424 527 536 579 589 604 629 752 758 867 884 913 941 960 989 990 **11016** 017 039 079 090 116 128 136 244 247 285 299 341 373 391 421 496 780 794 884 954 978 **12167** 203 247 300 310 585 429 484 477 522 535 705 852 869 943 **13013** 016 060 142 205 431 541 714 781 882 901 935 951 980 **14067** 225 303 299 404 424 465 489 495 507 551 563 595 603 638 646 673 729 733 761 770 771 802 865 900 930 935 966 982 **15011** 016 022 173 217 219 322 382 451 505 549 553 558 642 687 701 715 732 796 809 810 834 927 983 **16136** 149 194 318 464 467 470 471 479 492 508 535 545 557 639 697 753 765 814 939 949 **17087** 112 118 125 134 169 225 253 379 390 399 407 444 460 497 659 662 680 695 713 742 746 750 756 791 824 864 945 956 992 994 **18016** 022 026 110 121 289 308 331 364 370 383 472 489 510 541 559 569 579 603 671 692 888 924 943 969 **19096** 103 201 206 306 321 428 452 480 483 500 505 510 576 586 608 637 723 734 781 845 852

20060 062 070 184 175 211 261 262 289 298 357 375 380 381 402 501 526 657 686 868 872 887 903 924 970 **21006** 017 036 047 113 157 175 268 272 338 357 403 436 455 486 572 576 595 601 734 775 785 901 996 **22006** 026 044 091 101 171 204 230 258 305 337 381 410 421 436 474 609 764 809 815 890 911 924 973 **23035** 179 196 214 245 247 337 369 370 434 514 542 557 580 581 594 598 619 633 644 749 854 887 900 902 946 **24011** 040 117 144 163 307 314 358 375 401 500 563 606 627 645 800 837 902 907 935 950 952 956 989 **25018** 098 103 138 309 310 311 348 359 433 434 441 457 499 503 505 628 664 710 773 810 811 855 885 895 900 992 998 **26017** 082 092 108 135 148 225 238 297 308 338 375 439 449 490 505 573 677 692 735 889 **27049** 100 138 152 354 385 450 574 588 647 652 749 766 796 800 814 819 939 **28009** 032 053 059 100 110 111 146 158 181 323 335 375 486 502 507 509 537 614 657 640 642 653 664 676 694 744 799 805 880 926 953 978 **29087** 135 189 213 222 253 274 276 316 372 386 438 476 545 603 645 657 664 688 732 751 791 839 849 899

30009 073 136 259 277 295 361 365 404 414 468 477 697 810 876 944 978 **31009** 130 219 295 361 385 395 415 490 571 595 620 773 790 860 862 864 922 937 998 **32007** 198 282 294 372 620 628 772 853 953 979 **33039** 060 070 093 099 211 214 237 250 252 271 305 316 333 417 445 492 505 575 585 625 692 732 752 773 833 956 **34029** 052 214 245 259 294 303 364 473 526 617 631 662 690 693 696 717 758 765 807 808 819 883 835 892 930 938 **35006** 050 119 156 165 190 296 376 544 580 649 677 810 813 831 859 971 935 939 949 **36049** 052 112 116 227 330 411 539 560 612 644 701 731 849 850 984 **37024** 032 095 147 247 251 252 296 322 362 656 654 829 930 932 **38031** 096 102 104 125 129 220 221 356 357 381 649 657 723 788 845 896 923 971 **39054** 143 284 318 328 398 585 641 656 689 714 838 **40090** 113 151 396 397 467 525 544 552 577 599 619 648 733 746 750 762 783 786 817 **41028** 037 052 097 120 164 196 202 218 286 298 403 480 521 580 637 656 664 703 824 915 996 **42004** 090 125 143 160 196 197 369 431 459 575 633 634 648 755 847 910 914 946 995 998 999 **43037** 047 192 265 298 315 320 356 417 439 468 538 562 576 630 648 690 831 863 865 895 976 **44036** 045 063 139 182 253 255 431 443 488 515 589 637 653 699 787 865 871 888 926 946 961 988 **45007** 021 030 063 086 189 248 302 416 417 519 549 564 602 768 794 804 817 818 838 849 860 937 945 **46020** 038 070 131 151 156 163 256 263 264 362 409 414 515 586 711 715 719 774 918 934 **47034** 101 188 190 262 429 457 545 606 634 650 671 816 830 851 935 978 **48004** 005 089 146 156 171 197 290 319 344 380 399 415 487 492 495 510 574 654 681 690 738 791 844 879 893 958 972 **49146** 194 235 248 307 416 488 526 527 558 768 784 793 875 923 934 963 **50011** 022 042 113 128 133 147 202 406 446 471 487 509 537 564 573 644 666 690 754 771 874 901 950 **51008** 039 075 111 159 199 201 269 430 464 475 489 588 619 634 810 880 935 **52020** 099 144 198 215 256 274 303 554 413 415 445 534 624 709 750 785 814 817 985 **53012** 085 101 105 144 220 253 275 314 322 396 419 460 492 513 544 606 747 754 791 795 826 838 879 986 **54051** 089 100 105 113 183 217 241 263 372 459 446 455 477 595 613 703 729 823 846 969 983 994 **55091** 139 184 200 212 316 406 452 463 589 639 656 661 674 704 756 777 823 824 825 877 **56062** 093 157 240 350 422 551 672 692 774 873 902 920 973 **57037** 074 215 261 294 343 379 425 428 529 550 566 571 631 675 678 728 848 883 885 **58053** 056 096 161 207 223 224 278 283 301 343 390 472 721 744 764 810 921 945 **59155** 245 383 367 411 415 418 419 420 439 588 623 656 658 697 764 765 801 865 876 966

60072 081 117 218 222 263 272 279 343 387 402 476 484 593 599 606 645 675 740 799 802 866 894 912 920 963 **61024** 028 069 084 113 125 136 164 217 242 338 444 464 485 487 632 640 707 782 874 869 928 964 983 **62026** 029 088 351 491 523 631 674 759 930 938 **63023** 040 057 099 152 219 244 246 249 299 369 432 456 514 533 539 563 578 589 608 682 789 801 888 **64012** 095 173 275 276 291 314 331 455, 487 548 549 554 675 763 789 799 817 840 945 **65131** 180 193 234 272 324 398 685 721 725 766 829 875 889 900 957 **66003** 008 042 054 138 155 170 363 395 415 422 445 548 549 635 655 663 685 701 889 930 991 **67013** 031 094 148 163 168 173 210 478 543 572 597 668 738 744 857 951 954 975 **68034** 076 138 150 304 340 500 514 583 612 619 646 721 743 755 824 **69000** 094 141 171 235 426 640 679 743 765 790 801 819 961 975

70059 070 154 186 233 263 310 351 443 457 475 508 573 608 632 642 661 668 681 719 737 767 799 962 **71096** 144 154 156 230 281 307 352 383 384 388 514 542 589 710 752 812 820 845 930 979 984 **72038** 079 145 150 172 196 229 234 386 426 474 494 585 612 618 619 638 648 660 676 731 772 777 790 859 869 872 909 947 953 999 **73007** 100 212 233 256 281 306 344 475 555 575 578 596 631 777 871 878 952 957 986 **74026** 033 135 149 211 243 355 418 528 598 604 718 758 785 806 836 990 **75036** 072 081 110 158 208 283 371 422 426 440 449 505 511 541 561 576 701 731 753 754 764 815 840 887 912 915 979 **76028** 030 089 123 185 218 270 311 340 346 380 421 439 505 624 647 649 660 666 728 740 759 815 822 875 884 947 **77308** 451 520 563 610 866 880 897 998 **78068** 092 112 157 184 206 219 277 335 371 383 525 526 611 657 690 732 913 922 954 970 **79027** 044 068 105 146 265 412 459 472 489 520 544 607 614 639 677 711 830 845 866 887 900

80001 024 061 086 228 247 271 403 464 495 548 653 679 732 830 967 998 **81070** 107 127 308 337 393 441 499 581 690 724 768 905 923 **82024** 052 063 088 106 118 138 186 197 209 233 258 259 282 332 372 374 498 450 498 526 533 561 595 596 905 720 743 777 824 885 930 **83047** 071 086 112 193 206 232 250 325 378 411 528 557 589 598 677 889 898 877 916 990 **84012** 070 239 299 312 385 545 592 640 650 668 705 797 822 875 979 **85011** 066 140 146 179 192 213 255 282 308 321 408 441 448 470 477 525 584 640 682 787 837 889 898 980 961 **86018** 033 045 085 128 163 213 238 328 340 489 538 668 672 698 725 726 738 772 786 793 810 868 904 933 **87004** 147 170 258 315 318 340 354 383 477 508 545 551 564 578 635 643 799 810 851 934 986 **88025** 148 159 166 189 199 200 239 382 444 454 508 587 601 610 617 627 650 687 777 806 853 933 969 995 **89037** 112 206 256 276 395 426 522 569 599 680 703 710 747 759 792 920 997

90095 127 155 173 178 233 284 260 339 356 381 385 494 524 551 570 593 624 665 704 741 776 841 875 961 965 **91010** 185 204 315 376 406 421 494 501 584 624 664 723 737 784 995 **92006** 024 105 117 163 195 226 260 320 362 416 441 474 489 504 520 578 589 623 693 718 806 812 837 853 900 926 944 **93009** 011 058 123 202 219 220 241 242 247 278 353 354 418 479 557 583 587 639 651 766 892 942 947 983 **94064** 168 213 406 461 492 515 561 598 603 716 746 775 929 938 952 986 **95057** 104 187 330 389 391 415 423 438 445 448 455 562 600 675 697 753 799 919 925 929 977 978 980 **96063** 068 073 082 119 167 187 205 247 277 310 411 440 447 449 471 484 545 559 588 604 616 627 667 849 877 897 971 **97011** 014 058 075 121 151 206 218 239 293 294 295 308 321 510 570 668 705 739 741 754 859 980 987 **98012** 047 107 137 178 334 337 344 375 594 611 713 746 766 795 879 904 996 **99170** 175 335 342 363 416 441 484 545 559 582 612 638 696 710 774 819 833 901 927 996

Minden felelősség nélkül.

A Magyarország gyorslistáját, amely a ma kihúzott összes számokat tartalmazza, a húzásteremben összeállította a Glória Ker. Rt. osztálysorsjáték főárusító, Andrássy-út 18. Tel.: 118-999.

A húzás folytatása hétfőn, 31-én lesz.

•

A mai napon kisorsolt 300.000 pengős főnyereményt a Dörge Frigyes Bank Rt. (Budapest, Kossuth Lajos-utca 4.) ügyfelei nyerték.

Négyszázezer pengőt nyerhet
VITÉZ **DÉNES JÓZSEF**
Telefon: 777 főárusítónál SZOLNOK Csekkszámla: 7777
EGÉSZ SORSJEGY IS KAPHATÓ!

MOVE-pálya Hungária-középkörút
Aug. 30-án, vasárnap d. u. fél 6 órakor
GAMMA-UJPEST
I. o. Nemzeti Bajnoki mérkőzés, előtte fél 4 órakor
Gamma vegyes—Ujpest vegyes
barátságos mérkőzés.

MAGYARORSZÁG KISKIRAKATA

XI., Bocskay-úti építés alatt álló TÁRSASHÁZUNKBAN különböző nagyságú
öröklakás
jegyezhető. Ezenkívül egy már kész GARSZON ÖRÖKLAKÁS ELADÓ!
Terv és felvilágosítás: építési irodában, **XI., Lenke-tér 8.**

KÜLÖNLEGES
BALLON-,
eső- és viharkabát
Valenta Győző V., Nádor-utca 13

MOST alakítsa át bundáját divatosra **PILÁT** szűcsnél, IX., Ferenc-krt 32
Tökéletes szabás, javítás, megóvás.

MAJESTIC
luxuspenzió
FÜGGŐKERTJE
a FŐVÁROS CSODÁJA. Páratlan kilátás. Legnagyobb komfortú lakosztályok, Svábhegyen, a Fogas-megállónál. Nyilvános kávéház-étterem. Országos hírű konyha. T.: 16-54-16 és 16-52-86

Óvóhelyi pad 2 m-es 10.— P, asztal 2 m-es 20.— P, ajtó és ablak stb.
Eötvös-utca 1. Telefon: 425-811.

Parafatalpú cipőt szakszerűen **JAVÍT** CIPÉSZ. VIII., Sándor-utca 27. Tel.: 338-638.

Kiadó lakások
most elkészülő úribérpalotában, október 1-ére 1- és 2 szobás, valamint garszonlakások, központi melegvízszolgáltatással kiadók. Megtekinthetők: II., Ilona-utca 23., helyszínen. Érdeklődni lehet hétfőtől, d. e. 10—12-ig, d. u. 5—½8-ig. Tel.: 111-338

Sezlon, matrac összecsukható sodronyágy kárpitozva, letűzött szalmazsák 17 pengőtől készítőnél. Lesti Sándor kárpitosmester. Dob-u. 93. T.-hívó: 421-535

Bornagykereskedéshez
söntéshez vagy más életképes ker. vállal. kozásboz társulna tőkével keresztény szakember. »Ös kereskedő« jeligére a kiadóba.

ANTIK BÚTOROK
szekrények, sublódok, vitrinek, tálalók, székek, üvegcsillárok. Régiségbolt. V., Bank-utca 4. sz.

Fiatal úrileány
gimnáziumi érettségivel megfelelő elhelyezkedést keres. Szíves meghívást: »Tanusítvány 21« jeligére a kiadóba.

Csányi Jánosné névreszóló **igazolvány elveszett** Becsületes megtalálót kérem leadni, István-út 31, I. 9. Jutalom ellenében.

Tisztviselőnői állást keres
négy középiskolát végzett gép- és gyorsírni tudó keresztény, fiatal nő: »Kezdő 7701« jeligére a kiadóba.

Tankönyv szükségletét legelőnyösebben PERÉNYI LÁSZLÓ kijelölt tankönyvkereskedőnél, VIII., BÉRKOCSIS-UTCA 37. SZÁM szerezheti be.

Magános nőnél különbejáratú kis
szobát keresek belterületen telefonnal, központi fűtéssel. Jelige: »Dolgozó nő«, a kiadóba.

Tető alatt, III., Szépvölgyi-út 1/b. és V., Kresz Géza-utca 37.
társasházaink
Belső munkái készülnek elsőrendű kivitelben, 25 éves adómentesség. Közp. fűtés és melegvíz.
Öröklakások
igen előnyös feltételekkel leköthetők NÉMETH és MÉRŐ okl. mérnök építőmesterek, bej. cégnél, XI., Horthy Miklós-út 42., I. emelet 9. Telefon: 469-301.

Gyerekek Tibor

Asszonyok a német belső fronton

Berlin, november 28.

Más érkezőnek már a pályaudvaron módjában van meggyőződni a „Frauendienst" gyakoriati jelentőségéről. A német nő hősiesen tartja a belső frontot és nem riad vissza semmiféle munkától. Mosolygósarcú, szőke hordárlányok viszik a kisebb-nagyobb csomagokat, ők igazítanak útba s a női szolgálat kirendeltjei várják a katonavonatokat, ők köszöntik először az érkező hazatelepítetteket is. Tizennégyéves koruktól oktatják, nevelik a leányokat leendő hivatásukra, ez a hivatás azonban a háború alatt annyira kibővült, hogy felöleli a férfiak terrénumának legnagyobb részét is.

Organisation der N. S. Frauenschaft und des deutschen Frauenwerkes — ennek a nagy női szervezetnek a kötelékébe tartoznak a városok és falvak külön-külön megszervezett munkacsapatai. Felkerestük a nagy német női munkaszolgálati központot, ahol alapos betekintést nyerhettünk a Német Birodalom jól kiépített belső frontjába, amelynek kaonái az egyenruhás „Gretchen"-ek. Óriási térképek a falon, sok-sok apró színes lámpával. Az osztályvezetőnő magyaráz:

Egy családban 6—8 gyermek

— A családok egyre népesebbek lesznek. Ma már Németország elérte a hollandiai arányszámot: *egy családban hat-nyolc gyermek nem ritkaság, de nyilvántartunk tizennyolcgyermekes anyákat is.* Ezeket természetesen különleges elbánás, külön élelmiszerjegy-adagolás illeti meg. Kurzusokat rendezünk háziasszonyoknak, hiszen *a cselédek száma egyre kevesebb lesz s ezért szükség van fokozottabban ügyes idő-, munka- és pénzbeosztásra. Hogyan lehet kevés idő alatt raciondlisan minél többet végezni?* — ez a rövid meghatározása főtantárgyunknak.

Amikor az iránt érdeklődünk, milyen foglalkozási ágakban képezik ki a hatmilliós szervezet „utánpótlását", a felsorolások tömege zudul felénk:

— *Mindenekelőtt menyasszonyokat és asszonyokat nevelünk. Főzni, gyermeket ápolni, háztartási munkát végezni minden német asszonynak tudnia kell, még akkor is, ha mindezek elsajátítása után műegyetemre megy.* Életnagyságú babán tanulják a csecsemőápolást a menyasszonyjelöltek s *ezeknek a babáknak ugyanolyan súlyuk is van, mint a csecsemőknek.*

Bevezetnek a másik szobába, ahol bölcsők, gyermekkocsik állnak, *papírmasécsecsemőkkel, a szükséges gyermekkelengyével.* Távolabb az úgynevezett *„vándorkosarak"* tömege. Ezeket teljes felszerelésükkel együtt sokgyermekes családokhoz viszik. Olyasmi ez, mint a mi Stefánia-szövetségünk vándorkelengyéje, de ebben a kosárban *a szükséges kelengyén kívül esőrgők, faállatok, babák, képeskönyvek, különféle játékok is vannak, legfelül pedig annak a fényképe, akinek mindez köszönhető: a Führeré.*

Nincs többé Jancsi és Juliska

Az asszonyszervezet tagjai tanulnak még betegápolást, nevelést, — *még pedig olyan modern német önállóságra-nevelést, amely szerint a kétéves gyermek már felügyelet mellett egyedül fürdik és egyedül fűzi be cipőjét, a hároméves a forgalmas utcákon egyedül közlekedik,* — persze húsz lépésre észrevétlenül követi *a Kinderplegerin,* — továbbá szabás-varrást, főzést, gyermekjáték-készítést. Fontos tantárgy az anyák iskolájában és a menyasszony-képzőben, valamint kiképzett tagja, ezért dolgozik. Meg is mondják: *nem játszunk egyesületesdit, nem viselünk tisztségeket. Dolgozunk, névtelenül, a névtelen katonáért.*

A mai német női ideál nem a társaságbeli elegáns szépasszony, hanem Hanna Reitsch, *akit a Führer a másodosztályú vaskereszttel tüntetett ki, a légierők fejlesztése terén szerzett érdemeiért.*

H. K.

Csak Halász kalapot ruhát bundát viseljünk!
Magas nivó! Olcsó szabott árak!
Keresse fel divatházamat!
Halász Dezső
nőidivatháza
VIII. Rákóczi út 54.

„Magyarország történelmi, földrajzi és kulturális szükségesség"

Milánó, november 28.

Az Ambrosiano, milánói napilap egy könyvkritikával kapcsolatban részletes és terjedelmes cikket ír a magyarországi bolsevizmusról, amelytől a magyar nép természetes ereje, Horthy Miklós kormányzó vitézsége és bölcsessége szabadította meg Magyarországot. Ettől az időponttól kezdve egyenes vonalúra a magyarság útja és a magyar kormány ugyanazt a politikát folytatja, amelyet Horthy Miklós Szegeden elindított.

A cikk a továbbiakban Magarország háborús részvételével foglalkozik és ezzel kapcsolatban részletesen idézi Kállay Miklós miniszterelnök kijelentését, megállapítva

Hogyan dolgozik az ONCsA, az ország leghatalmasabb szociális szervezete

Tornácos, cseréptetős, fehérfalu kis ház, vidáman játszadozó apró magyarok, állat az istállóban, aprójószág az udvaron, kis kert gyümölcsfával és veteményekkel, rend, tisztaság, egészség: a kialakuló magyar falu képe. Az országgyülés 1939. évi megnyitásán mutatott rá Kormányzó Urunk arra, hogy *gondoskodni kell a falusi és ipari munkásságnak házhelyhez, egészséges otthonhoz való juttatásáról.* 1940 augusztus 6-án hirdették ki az országos törvénytárban az *Országos Nép- és Családvédelmi Alapról* szóló törvényt. Az azóta eltelt két év alatt hatalmas eredményeket ért el a szervezet, amelynek célja *a segélyezés helyett a leginkább támogatásra szoruló néprétegek gazdasági, erkölcsi és szellemi felemelése.* Nem az egyént, hanem a sokgyermekes családot támogatják intézményesen és módja ennek *nem a pillanatnyi inségenyhítés,* hanem anyagi eszközök biztosítása az arra érdemes családok részére, hogy munkakedvüket és képességeiket szervesen bekapcsolhassák a nemzet termelőmunkájába.

Az ONCsa a belügyminiszter kezelésében áll, végrehajtó szerve az Országos Szociális Felügyelőség és munkásai a szociális felügyelők. Az Alapról szóló törvény *felállítja a szociális szakképzettség követelményét.* Az ONCsA működése a törvényhatóságok útján bonyolódik le és feje ennek vármegyékben az alispán, városokban a polgármester. A segélyezéssel kapcsolatos gazdasági és pénzügyi teendőket a *törvényhatóságok mint megalakított közjóléti szövetkezetek végzik,* ennek elnöke a vármegye alispánja, illetve a város polgármestere, tagjai maguk a gazdák, akik két pengő névértékü üzletrészt jegyezhetnek. A szociális segítésben a társadalom és szervezeteinek közreműködése a helyi munkaközösségekben nyilvánul meg. Az ONCsA juttatásaiban az érdemes, rászoruló és sokgyermekes családok részesülnek. Olyanok, akik gazdasági talpraállásukhoz a szükséges hiteleket, kölcsönöket megszerezni nem tudják. A rászorultságot és a családi körülményeket környezettanulmányok útján a szociális gondozók állapítják meg. *Sokgyermekes család a juttatás szempontjából az, amelyben legalább négy, 18 éven aluli, gyermek van.* A rászorult család kamatmentes kölcsönt kap, amelyet általában nem pénzben, hanem természetben folyósítanak. *Bankszerü fedezet nem kell hozzá* és legnagyobbrészt hosszúlejáratúak. A kölcsönigénylési kérelmet bélyegmentes folyam dványban a vármegyei, városi közjóléti szövetkezet igazgatóságához kell címezni, tehát nem az Országos Szociális Felügyelőséghez.

Családi házak építése 30 év alatt törleszthető kamatmentes kölcsönökkel

Fontos feladata az Alapnak a családi házak építése, amelyeknél főszempontok a belső beosztásban a célszerüség és az egészségügyi követelmények, külső formájában pedig, a táj építészeti hagyományai. Gondot fordítanak arra, hogy *a falusi házak legalább 600 négyszögöles telken épüljenek és így a családok kiskerti gazdálkodást is* közjóléti szövetkezetek életük folyamán is segítik. A kaláka-rendszer is érvényrejut, mert *a családok egymást kölcsönösen támogatják* és különösen gyermekszületés esetén felváltva adnak meg minden segítségel. A közjóléti szövetkezet már meglevő házak kibővítésére, vagy elkezdett építkezések befejezésére is ad kölcsönt. A felépült

Magyar műemléki kiállítás

A Nemzeti Szalonban nagyjelentőségű kiállítás nyílt meg, mely arról számol be, hogy az elmult nyolc év alatt, amióta újjászervezödött, milyen munkát végzett a hazai műemlékek helyreállítása, megóvása és az újabb feltárások körül a *Műemlékek Országos Bizottsága*. A kiállítás a kiemelkedő példákon szemlélteti, hogy ezen a téren mi történt, a gyakorlati alkalmazásban miként érvényesültek azok a szempontok, amelyek a műemlékvédelmet az utóbbi évtizedekben Európaszerte átalakították.

A magyar multra, történelmünk hősi korszakaira, régi müveltségünkre és művészetünkre világító műemlékeket, az idők során nemcsak a háborús viharok pusztították nagyobb mértékben, mint más civilizált országokban. Ami átvészelte ezeket a viharokat, ami megmaradt épségben, vagy romjaiban: azt a közömbösség, a gondatlanság, vagy a hozzánemértő restaurálás részéről fenyegette a további kártevés. Rengeteg példa van rá, hogy ilymódon miként szenvedtek, pusztultak sokszázéves műemlékek, patinás templomok, kastélyok, hogy ódon falak festményeit például miként meszelték be, vagy vakarták le azon a címen, hogy úgyis omladoznak.

A törvényes védelmet a műemlékek ügyében hat évtizeddel ezelőtt az első műemlékvédelmi törvény hozta meg, viszont annak az úgynevezett romantikus restauráló felfogásnak, amelyet ez a korszak vallott, az volt a baja, hogy téves alapból indult ki. Nem a meglévőnek konzerválására, a hiteles forma őrzésére törekedett, hanem a képzelet alapján való újjáépítésre. Igy jöttek létre olyan restaurálások, amelyek lehettek tetszetősek, hatásosak, sőt építőművészi zsenialitást is tükrözhettek, (például a Mátyás-templom újjáépítése), de a történeti hűségtől messze járnak.

A Műemlékek Orsz. Bizottsága, főleg újjászervezése óta, azt a konkrétebb és történetibb felfogást képviseli, amely a régi mesterek alkotásaiba, helyreállítás címén nem akar semmit sem belekomponálni. Nem feltámasztani akarja azt, ami elpusztult, hanem megőrizni mindazt, ami még ép. Az előkerült maradványokon nem változtat, nem „modernizál", a történeti hitelesség, az eredeti forma tiszteletét tekinti parancsnak.

A kiállítási anyagban a kétféle, a helyes és helytelen restaurálási elveknek különbségei tanulságos módon láthatók. Felnagyított, másfélméteres fényképek, rajzok, műszaki felvételek számolnak be a Bizottság munkájáról, amelynek során olyan nagyfontosságú emlékek is napfényre kerültek a föld alól, mint az Árpádházi királyok esztergomi palotájának, a székesfehérvári királyi bazilikának, Mátyás király visegrádi palotájának, a szombathelyi Szent Quirinus-templomnak maradványai. A beszámolón túl a kiállítás egyszersmind a társadalom felé annak a szellemi kincsnek, azoknak a nagy történeti értékeknek a megbecsülését hangsúlyozza, amelyeknek a műemlékek hordozói. A kiállítást a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke, a budapesti egyetem jeles művészettörténeti professzora, Gerevich Tibor rendezte.

Vasárnap este 8-kor Pesten, hétfőn reggel vidéken
mindenütt ott van
Testvérlapunk,
Hétfő

Háborús kitüntetések, amelyek az örökösök tulajdonába mennek át

A Kormányzó úr a miniszterelnöknek a honvédelmi miniszterrel egyetértésben tett előterjesztésére elrendelte, hogy a Magyar Érdemrend, stb. alapszabályai a következő függelékkel egészíttessenek ki:

A Magyar Érdemrend stb. alapszabályának 30. pontja, mely szerint a Magyar Érdemrend jelvényei, a Magyar Koronás Aranyérem, a Magyar Koronás Ezüst- és Bronzérem, a Bátorsági Érem, a Magyar Érdemkereszt és a Magyar Érdemérem a tulajdonos elhalálozása esetén a Kabinetirodához visszajuttatandók, akként változik meg, hogy a Magyar Érdemrend jelvényei, a kormányzói „különös dicsérő elismerés" látható jelét képező Magyar Koronás Nagy Aranyérem, a kormányzói „dicsérő elismerés" látható jelét képező Magyar Koronás Ezüstérem és Magyar Koronás Bronzérem, továbbá a Magyar Érdemkereszt és a Magyar Érdemérem jelvényei, amennyiben hadiszalagon, hadidíszítménnyel, illetőleg a kardokkal hadikitüntetésként adományoztatnak, végül a Bátorsági Érem jelvénye a tulajdonos elhalálozása esetén emlékül az örökösök tulajdonába mennek át és azok birtokában maradnak.

Decemberben kezdik meg a honvédelmi munkára önként jelentkező nők toborzását

A Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezet a fővárosban decemberben kezdi meg a honvédelmi munkára önként jelentkező nők toborzását. A Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezet által megbízott hölgyek házról-házra járva, felkeresnek mindenkit és minden önkéntes jelentkező 14—70 közötti egészséges nőt nyilvántartásba veszznek, akár van elfoglaltsága, akár nincs. Azokat, akik állásban vannak, csak elfoglaltságuk megszünése esetén hivják be.

A nagyarányú toborzás előrelátható an december 9-e után kezdődik meg. A toborzó hölgyek megszervezése nagy lendülettel folyik. A nemzeti szempontból annyira fontos szervező munkában közreműködő hölgyek, akik toborzásra már előzőleg jelentkeztek, a Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezet irodájában töltik ki személyi lapjaikat, aláírják az eskümintát és igazolványt kapnak arról, hogy a jelentkezések összeírására jogosultak. Egyúttal itt látják el őket szükséges tudnivalókkal, irásbeli utasításokkal és a szükséges nyomtatványokkal.

A Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezet propaganda-osztálya ezúton is felhivja a toborzásra jelentkezett és összeirt hölgyeket, hogy a munka torlódásának elkerülése végett szíveskedjenek a címükre küldött meghivóban jelölt időpontban pontosan jelentkezni, a NÖHM propaganda-osztályán (IV., Eskü-út 6.). Igy a várakozás elkerülhető és minden jelentkező ügyét azonnal elintézik. Nagyon fontos, hogy a toborzó hölgyek jelentkezése mielőbb megtörténjék, mert igy tájékoztatásuk gyorsabban halad és a reájuk háruló hazafias munka könnyebben, akadály nélkül lesz lebonyolitható.

Kivégezték Balog Józsefet, a halálraitélt cigányt

November elején tárgyalta a pestvidéki törvényszék rögtönitélő bírósága azt a bünügyet, amelynek három vádlottját az ügyészség az elsötétités ideje alatt elkövetett sorozatos betöréssel és lopással vádolta.

A vád szerint Bia községbe törtek be, többek között a Hangya szövetkezet üzletébe és onnan nagyobb értékü élelmiszert és ruhanemüt vittek el. A rögtönitélőbíróság a vádlottak közül Balog Ferencnek és Raczkó Józsefnek ügyét a rendes bíróság elé utalta, Balog Józsefet azonban halálraitélte.

Márton Albert dr. szombaton délelőtt maga elé vezettette a halálraitélt cigányt és kihirdette előtte, hogy kegyelmi kérvényét elutasitották. Balog Józsefet ezután kiszállitották a gyüjtőfogházba. A fogház udvarán Bogár József állami itéletvégrehajtó délben 12 órakor végrehajtotta a halálos itéletet.

Gerevich Tibor

Magyar műemlék-kiállítás a Nemzeti Szalónban

A *Műemlékek Országos Bizottsága* a *Nemzeti Szalonban* kiállítást rendezett, melyen beszámolt eddigi munkájáról s 1934 óta folytatott tevékenysége igazolásául egyben tájékoztatja a közönséget a műemlékek megőrzésének és restaurálásának helyes módszereiről. A *Gerevich* Tibor egyetemi tanár, elnök által rendezett kiállítás elsősorban történeti jellegű. Műemlékeinknél természetszerűleg elsősorban a történeti szempont, a mult viharait átélt emlékek iránti kegyelet az irányadó s jó, ha ehhez hozzátársul az esztétikai értelem is. A kassai vagy kolozsvári bástyák hűséges fenntartása elsősorban a történeti emléknek s nem az esztétikai vagy művészi becsnek szól, bár természetes, hogy e komor épületeken ott van a kor ízlésének tanusága is. Ugyanekkor azonban ritka szépségek tárulnak elénk; például Visegrád várának helyes feltárása, de még inkább az esztergomi ásatások pontos, szabatos véghezvitele egészen meglepő, új adatokat és leleteket hozott középkori művészetünk fejlődéséhez. A kiállítás új módszerrel, hatalmas fotografiákkal, tervrajzokkal számol be a Műemlékek Országos Bizottságának esztergomi, visegrádi, kassai, székesfehérvári munkálatairól. Ez utóbbi helyen azonban már nem valamely régi műemlék megőrzéséről, feltárásáról volt szó, hanem valósággal új műemlék stílszerű kreálá-

Magyar Nemzet dec. 2, 10. 1942.

A méltatlanul elfelejtett nagy magyar regér
nagy tehetség visszaemlékezésein át

NORMAN COLLINS:

Egy bűnből fakadt, kénytelen házasság reg

ANTON COOLEN:

A legnagyobb élő holland író lenyűgöző r
gyilkosságról

ROBERT GRAVES:

A világhírű író híres történeti regényének ú

GIOVANNI PAPINI:

Az utóbbi évtizedek legnagyobb jelentőségű

L:

esemé

sáról, mely pár romemlék és a neo-
középkoori architektúra stílszerű
összhangjával megfelelően érzékelteti
a középkor szellemét. A kiállítás kü-
lönben tanulságokkal szolgál a helyes
és helytelen restaurálások módsze-
rére. A mult század „stílszerű" res-

taurálásai kiforgatták az épületeket
eredeti mivoltukból, ahogy folyama-
tosan épültek, fejlődtek évszázadok
során. A „restauráló" építészet saját
tudásukat és terveiket szabadjára
engedték s valósággal megsemmisítet-
ték, átalakították a tiszteletreméltó
emlékeket (l. pl. a Mátyás-templom
és környékének restaurálását). A
mostani kiállítás helyes érvekkel
győzi meg a szemlélőt a helyreállí-
tás technikájának megfelelő útjairól.

— X —

Payer Imre

A NÉMA TERPESZÁLLÁS

A rotweiler, a néma terpeszállás.
Szögletes, merev arc, üres tekintet.
Őrök, elítéltek, esőcsepergés.
Kívül: sima, magas falak, sötétség.

Kívül – semmi egyéb, lakatlan. Bent a
mosószer szaga, elvágólagos rend.
Lefojtott focizás. A börtönudvar.
„A bv.-ben az utóbbi hónapokban

csökkent a kimenő-arányszám, ellen-
súlyként volt kötelességünk a kultúr-
és sportprogramok őszi szervezése."

A görcsös fecsegés brutális csendre
ráborul? kiegészül? Fátyol, zsáner...
Kívül-belüli, szüntelen morajlás.

Gogolák Lajos

ROMEMLÉKEK (II)

Közzéteszi Nóvé Béla

1929. november végén aranybetűs, merített kartonra nyomott meghívó érkezett hozzám azzal, hogy Kornfeld Móric báró s a báróné ekkor és ekkor szívesen látnak Lendvay u. 27. számú otthonukban vacsorára – amit különben a már korábban idézett *Magyar Szemle* társas vacsorán általánosságban jelzett is volt a báró. Egy tizenkilenc éves, nagyra hivatott, nagyravágyó, karrierista ifjú sietségével és aggályosságával öltém magamra szmokingomat, küszködve a mi ifjúkorunkban még kötelező keménygallér begombolásával és a csokornyakkendő megkötésével, gondosan megvizsgálva akkor még szinte selymes arcbőrömet, hogy nem vagdaltam-e össze az állam, mint szoktam volt, kétszeresen is megfésülködtem, és széteső, puha hajzatom igyekeztem holmi brillantinszerűséggel megrögzíteni. Igen elegáns voltam, s minden velem született s a felsőbb gimnáziumi osztályokban még inkább kifejlesztett arroganciám ellenére nem tagadom, némi meghatottságot és izgalmat éreztem. Mondanom sem kell, ez a meghívás mást jelentett, mint az addigi meghívások és társasági alkalmak Budapest szegényebb-szerényebb arisztokratacsaládjainál, a magas középosztályi, hivatalnoki vagy gentry lányos házaknál – hisz ott csak a „gavallérok" egyike voltam, „társasági fiú" egy jobb házból, később persze főrendező, alelnök és bálnyitó is –, bár sosem voltam, hosszú lábam ellenére, valami szenvedélyes táncos, ezt a magam roppant államférfiúi és intellektuális fölényével eleve rangommal ellentétesnek éreztem – s ó, igazam is volt... Hová lettek, hová tűntek az idők viharai és a sors szennyes hullámai közt e derék ifjonti társaim, a többi bálkirályok, elnökök, alelnökök, diákvezérek, jogsegélyegyesületi elnökök, vitézi városmányosok, ludovikások, nyalka kis önkéntesek stb.? Ugyan ki emlékszik ma rájuk? Hiszen még én is alig-alig emlékezem – rendíthetetlenül tündöklő, roppant memóriámmal. [...]

Kornfeld báróékról közelebbit ekkor még alig is tudhattam, legfeljebb annyit, hogy a legmagasabb pénzarisztokráciához tartoznak, s hogy „a nemzet bárója" a fennálló rendszer minden jelentősebb intézményének meggátolhatatlanul tevékeny mecénása. A *Magyar Szemle*-vacsorán általában tanúsított s engem is megejtő közvetlen kedvessége, melyben nyoma sem volt a bizonyos pénzembereknél tapasztalható felfuvalkodásnak, rokonszenvessé tette őt nekem, ugyanakkor egész más típus volt, mint amelyhez én szoktam s amellyel mi, „felső középosztályi úrifiúk" otthon, társaságban, rokonságunk körében stb. találkozhattunk. Sem „arisztokratikus", sem „középosztályi" vagy „bankemberi" jelleget nem viselt magán. Lénye bájtalan, charme nélküli volt; mint jóval később Max Webert olvasva rájöttem, jellemét s modorát – persze a legmagasabb financarisztokratai értelemben – az ún. Fach- vagy Sachbeamtentum, egy csakis a dolgot magát néző, objektív, mérlegelő magatartás jellemzi. Már mondtam, hogy se így, se úgy, azaz se izr., se arisztokratai értelemben („arisztokratai jellem" – reformkori jelző) nem volt „érdekes" vagy „szép" ember; ifjúkorában, mikor még hitvalló és antikatolikus zsidó fiú volt, és verekedett a „keresztmozgalom" során a felületesen, léhán és tüntetőn „katolikus" Szent Imré-sekkel, nos, már akkor sem lehetett semmiképp sem holmi ifjú Dávid, Jonathán vagy Absolon. Mellesleg sohasem hallottam bizonybizony huszonöt évig tartó, bár felületes és egyenlőtlen ismeretségünk során a pesti magas izr. társaságban, mely engem oly szívesen látott mint „liberális", majd antináci férfiút és írót, hogy Kornfeld Móricnak valaha is „nőügyei" vagy más extraturjai lettek volna. [...]

Ó, mennyire más volt kor- és rangtársa, a Kornfeld Móric hangsúlyozott „erkölcsi komolyságát" ifjúságuktól folyvást gúnyoló, közvetlen, mindig önmagát adó, már-már önként leleplező báró Hatvany Lajos, az ő lezser iróniájával, öltözködés- és modorbeli könnyed eleganciájával! Ifjúkoruk óta heves ellenfelek voltak ők: Kornfeld Móric és Hatvany Lajos, kiről a nálam sokszor előforduló föníciai fiúkereskedelmi arcvonásokat viselő Balogh József (a kiváló rabbiképző intézeti ókeresztény irodalmi és patrisztikai főtanár, Balogh-Bloch Ármin fia) mindig is rosszallón mondotta volt, hogy kerülő úton tudomására jutott, miszerint Hatvany Lajossal igen szívélyes viszonyba kerültem, holott, mint mondá: „Atyám a Hatvanyaknál is nevelőtanár volt, s ez a Hatvany Lajos igen haszontalan fiú lévén már akkor is sok bosszúságot okozott neki." Kornfeld Móric báró mind otthonában, mind Mária Valéria úti bürójában mindig is rendkívüli szívélyességgel fogadta ifjabb látogatóit, ám azért nem szaladt eléjük pl. Lendvay utcai lakása lépcsőházában le egészen a kapuig, hogy: „Lám, jönnek a nebulók! Gyertek, fiúk! Mi újság? Mit olvastatok?" Nem, Kornfeld Móric báró sosem fogta karon ifjú barátait, mint tette azt Hatvany Lajos velem várbeli palotaházában egy hármas va-

ernyős világítást installáltatott a Kormányzó úr és fennkölt lelkű hitvese. Itt csak mellékesen említem – bár ez igen-igen lényegesnek látszik most is nekem –, hogy a magyar arisztokrácia vagy a jómódú gentry (bene possessionati) ekkor már egyáltalán nem jeleskedett az újító nemzeti irodalom pártfogásával, senki sem vette például Ady, Babits, Kosztolányi, Móricz Zsigmond, Tóth Árpád stb. köteteit... Nagynéném mesélte, hogy a liptószentmiklósi katonai kórházban 1914 és 1918 között az ún. gentry- és úrilányok (Andaházy, Andreánszky, Thuránszky, Kubinyi stb.) mekkorákat röhögtek Ady és Kosztolányi egy-egy során, s e nagy költőket és írókat oktalanul mind-mind zsidóknak tartották; avagy hogy Tomcsányi-atyafiságunk: Hermin néni és T. Martsa a Műcsarnokban közszemlére tett Rudnay-, Ferenczy-, Szőnyi- és Bernáth-képeket futurista mázolmányoknak gúnyolták stb. [...] Magam tehát igencsak lehangolt voltam, hogy a nemzet bárójának lakában nem látok a tömött polcokon semmi régibb vagy újabb szépirodalmat, költészetet vagy pláne: képzőművészeti műveket. [...] A fehér szalonhoz vezető ajtó mellett mindazonáltal megpillantottam Frazer, a híres angol etnológus The Golden Bow című monumentális művének köteteit (e nagynevű szerzőről ekkor már hallhattam valamit néprajzos népi ismerőseimtől). A báró igen büszke volt e könyvek birtokára, s én hallottam, ahogy később is dicsekedett velük például Szekfű Gyulának, Babits Mihálynak, mi több, még Ortutaynak is, mikor már ez a kártékony alak [...] feltűnt Szegedről, és ide is behatolt (gondolom, Szekfű ajánlásával). Megjegyzem pótlólag az említett Ortutay kapcsán, hogy heves pártfogója, Cs. Szabó László (akit aztán Ortutay rúgott ki a Rádióból, és késztetett – kényelmes – emigrációra) sosem nyert megtisztelő meghívást Kornfeld bárónékhoz, ahogyan Márai Sándor sem, akit a nemzet bárója „dekadensnek" és túlságosan „szegényérzékenynek"(?) tartott, mint iregszemcsei kastélyában nékem és más vendégeknek többször is mondotta, miután mi az akkor nagy hatású Márait dicsértük őszinte lelkesedéssel előtte e különféle nemzetpolitikai érdekű vacsoraestélyeken.

Ám hadd legyek igazságos. Már első meghívásom alkalmával s azután is látnom és észlelnem kellett, hogy a szalon falait borító roppant könyvtár, mely telis-tele volt méregdrága, monumentális kiadványokkal, voltaképpen csak a dekorációt szolgálja – lehet, hogy nagyrészt családi örökség volt e nagy dinasztia alapítójától, Kornfeld Zsigmondtól. Később meg kellett tudnom azt is, hogy a „nemzet bárójának" igazi szellemi műhelye s igenis naponta használt könyvtára a Mária Valéria úti ódon, empire ház egyik sötét, udvari szobájában él, fejlődik és lélegzik. Ez a ház, mint gazdaságtörténeti kiadványokból tudható, eredetileg a Weiss Manfréd és Berthold konzerv- és fegyvergyáros cég városi székhelye volt. Később megtudhattam – amihez nem is kellett sokat kíváncsiskodnom –, hogy e mindent betöltő konszern részéről Kornfeld Móric báró bízatott meg a sajtó- és propagandaügyekkel; idetartozott pl. az én ifjúságom idején a Bethlen–Szekfű-féle *Magyar Szemle* intenzív „gondozása" is, s ennek tulajdonítható, hogy a Kornfeld stb. családok bizalmasa és familiárisa, Balogh József – polgári állására nézve az említett nagy családi konszernhez tartozó Auer Gáz- és Szénkereskedelmi Rt. igazgatója – bízatott meg a Magyar Szemle Társaság főtitkári teendőivel, bár Szekfű undorában mindenkor múlhatatlan része volt [...] Egyszóval Kornfeld Móric báró a Weiss Berthold és Manfréd-féle ódon székházban ült mindig egy zöld ernyős, akkor divatjamúlt, ma újra divatos íróasztali lámpájánál, s ha éppen „felek" nem zavarták, folyvást csak olvasott („a Motzi, a rabbi" – mondogatták róla elnézően a családtagok). Olvasott pedig 1890-es és legújabb birodalmi német szocdem kiadványokat, angol labour- és konzervatív folyóiratokat, geográfiai magazinokat, újabb görög

történelmi kiadványokat (tőle hallottam például a 30-as évek végén először a jeles lipcsei görög történész, Helmuth Berve nevét). Természetesen olvasott ő magyar sajtót is, kiváltképp a keresztény lapokat *(Nemzeti Újság, Új Nemzedék, Magyar Kultúra, Katholikus Szemle)*, melyek nem állhattak volna fenn az Oltár és a Bank diszkrét egyezsége nélkül... Ám olvasott liberális bulvárlapokat is, pl. az *Esti Kurírt*, melynek javára beszerzendő segítség ügyében Rassay Károly mindenkor gr. Apponyi Györgyöt, Apponyi Alfréd szép ember fiát küldötte a bárónhoz. Olvasott továbbá a báró gondosan, naponta magyar szocdem lapokat és folyóiratokat is, főként a megszelídült *Népszavát* tüntette ki figyelmével és kedvességével, amihez Peyer Károly volt a közvetítő. [...]

Egyszóval Kornfeld Móric báró otthon inkább csak reprezentált, olvasni célirányosan a bürójába járt, s igen jó emlékezőtehetsége volt. – Hogy a báróné mit olvasott és mely írókat tüntetett ki figyelmével, azt negyedszázados ismeretségünk során alig is tudhattam meg, bár hát magam – tökéletes ifjú literary gentlemanként – vendéglátásaik során előszeretettel fitogtattam nemcsak világpolitikai, hazai vagy közép-európai ismereteimet, de irodalmi-költői olvasottságomat is. Mindhiába, sem angol, sem francia, sem német nevek és művek említése nem tett semmiféle hatást itt... Mária avagy „Puppe" bárónő ugyan később az egyetem földszinti folyosóján, Szekfű Gyula szobája előtt megtisztelt ama bizalmas közléssel, hogy Baudelaire-t, Verlaine-t és Jean Samaint olvas mostanság (ez úgy 1934–35 körül lehetett), s hogy „beleszeretett" a francia szimbolistákba. Édesanyja, Marianne báróné irodalmi érdeklődésének azonban félszeg mustrám során a könyvtárban ekkor még semmi nyomát nem lelhettem fel; később, az 1940-es években, amikor gyakoribb vendég lettem – mint jelentős ifjú antinázi, bár hát erősen „antiklerikális", liberális publicista – náluk a Lendvay utcában és az iregi kastélyban, megtudhattam, hogy Marianne báróné Stefan Zweiget kedveli, továbbá Metternich és Liewen hercegné szerelmes leveleit –, ami számomra nem volt éppen túl nagy revelációó. Hisz meg-megjelentem én ekkor már mint a *Magyar Nemzet* jeles és bátor tollú munkatársa, más nagypolgári és finánctarisztokráciai „zsidó" körökben is – melyek jobban vonzottak persze, mint az unalmas „keresztény középosztályi" zsúrok és vacsorák –, ahol általában mindenütt élénk és engem is izgató tájékozottsággal találkoztam a modern irodalom és művészet iránt. [...]

Akkori és későbbi társadalmi-gazdasági ismereteim birtokában nem mondhatom, hogy Kornfeld bárónék lakása holmi „procc" vagy „parvenü" jelleget mutatott volna, ellenkezőleg: minden gazdagság és fényűzés mellett erősen tompított eleganciájú, sokban túlságosan is „standard" lakás volt – egészen elütően rokonaik és rangtársaik otthonától. A szalonban vagy könyvtárteremben barokkos lendületű nagy kanapé foglalta el a fő helyet, körötte és másutt is hatalmas, angolos formájú, füles fotőjökkel (wing chair). A huzat iparilag előállított gobelin volt, az egész olyan benyomást tett rám, mint a nemrég még Königstädtler Kornél barátommal illegálisan látogatott Gellért Hotel szalonjai. A fotőjök s a roppant kanapé előtt, körül és mellett neobarokk szalonasztalkák álldogáltak, mintha egyenest egy bécsi vagy Budapest belvárosi bútorüzletből kerültek volna ide. Az asztalkákon finom barokk és biedermeier-klasszicista ezüstcsészékben arany- és ezüstpapírú finom „exquisit" csokoládék és cukorkák stb. [...]

Ahogy itt oldalogtam félszegen a még ismeretlen vagy félig ismert férfiak és ifjak között, észlelnem kellett, hogy a szalonban bizonyos idegesség uralkodik. Kornfeld báró tettetett nyugalommal körbejárt a roppant könyvespolcok alatt támolygó vendégei során, s hallhattam, amint Radványszky Antallal folytat mélyreható eszmecserét a katolikus és protestáns egyházi adózás jogalapjairól és modalitásairól, majd a közelem-

csora után (ti. feleségét, Lolli baronesse-t, Somogyi Béla, a mártír szocdem főszerkesztő leányát is ide számítva), mondván: „Gyere, sétáljunk egy kicsit, olyan szép este van, gyönyörködjünk e régi házakban. Látod: itt volt fogoly Kossuth, itt tanult meg angolul, s látod: a Bástyasétányon itt sétált és dühöngött magányosan Széchenyi!" és így tovább... Nem, Kornfeld Móric sosem volt szubjektív és közvetlen senkihez, bár éreztem: lelkeszíve tele volt emésztő vágyakozással, hogy leküzdje lényének hidegségét és gátlásait. Kornfeld báró „a dolgot önmagát néző", krisztianizált és magát elhivatottan nemzetfenntartó elemnek érző nagykapitalista típusa volt, elérhetetlen magasságban lebegvén nehézkesen felettünk, minden ismerősét, barátját, történelmi és nagykapitalista rangtársát okos és tanító beszélgetések közben intvén „nemzeterkölcsi" elvekre stb. [...]

Nos, e száraz és hideg téli estén beléptem a Lendvay utca 27. számú villa-bérház kapuja alá a kis előkerten át, s futó pillantást vetettem a névtáblára – [...] A lépcsőkön kettőt-hármat ugorva máris ott álltam a Kornfeld-lakás hármas (igenis hármas!) bejárata előtt, hol két egyszárnyú, fehérre lakkozott, kissé szecessziós díszítéssel ellátott előszobaajtó közt kétszárnyú üvegajtót láthattam, kockák közt üveggel, francia módra. Csengetésemre a másik, szembeni előszobaajtó nyílt ki, s egy aranysujtásos-aranygombos, aranyló válldíszekkel ékes frakkban – kissé testes, alacsony, széles vállú, kopasz, idősebb lakáj nyitott ajtót, és komolyan mondotta: „Erre tessék, kérem, alázatos szolgája." Egy kis előszobába kerültem, melyet aranyló sárgaréz foglalatú lámpa világított meg, a fogasokon már ott lógott néhány télikabát... Elvevén a bárónénak szánt három hosszú szárú, fehér rózsát, lesegítette kabátomat, majd visszaadva a csokrot, barátságos hangon biztatott: „Erre tessék, csak egyenesen." Egy hallszerű előtérbe léptem, s mindjárt észrevettem, hogy az imént említett kétszárnyú üvegajtó innét nyílik a lépcsőházba; miként azt is észre kellett vennem, hogy a bárói apartman két-három kisebb lakásból egybenyitott lakásból áll. A hallban szinte elszédültem az ott látott pompától – a falon barokk szentképekről szent szüzek és mártírok üdvözöltek, s jobbról-balról e szentképek mellett gyönyörű aranyangyalok lebegtek a zöld-bordó tapétán. [...]

Megilletődötten néztem körül, majd a lakáj átvezetett egy kis fehér Louis Seize-szalonon, mely virágoktól illatozott, s falain finom keretben empire és biedermeier urak és dámák révedeztek rangrejtetten vagy rangjukvesztetten új környezetükben. A lakáj innen is továbbtessékelt, s nevemet végül bekiáltá egy nagy tágas szalonba. Miután ekkor még szerény nevem belehangzott a nagyszalon és könyvtárterembe, a lakáj elmaradt mellőlem, amit jól is tett, mert már igencsak zsenírozott a jelenléte. E pillanatban hozzám lépett a báró, majd a báróné is, kinek a báró bemutatott, s kinek félszegen átnyújtám a rózsacsokrot. „Igazán kedves magától" – rebegte Kornfeld Móricné szül. Weiss Marianne bárónő, akiről később ennen felismerésem alapján is konstatálhattam, hogy Weiss Manfréd báró, a híres csepeli fegyver-, szerszám és gyümölcskonzervgyáros valahány leánya közül a legszebb, de legalábbis a legtűrhetőbb küllemű. Ezek után a vendéglátó főrangú pár bemutatott két kislányának, Máriának (Puppe) és Hannának (Johanna) – a család két fia, az akkor még fess, germán megjelenésű György (Gyuri vagy Burschi) és a rendkívül feketén zsidós megjelenésű Tamás (aki Burschival ellentétben igen intelligens, művelt és arrogáns volt, amúgy a dinasztia alapítójának, a nagy Kornfeld Zsigmondnak hű képmása) azon az estén még nem jött elő. Kornfeld báró ezután körbevezetett, s bemutatott a díszkötésekkel tömött monumentális könyvespolcok alatt zavartan álldogáló ifjú és középkorú vendégeinek. Emlékszem, ekkor ismertem meg Deér Józsefet és Pukánszky Bélát, továbbá báró Radvánszky Antalt (Tompuszt), akivel már futólag láttuk egymást az Országos Széchenyi Szövetség vitaestjein, amikor Kerék Mihály, kiváló agrárszakértő (A MAGYAR FÖLDKÉRDÉS szerzője) előadást tartott a szükséges földreformról, és Radvánszky barna-fehér pepita öltönyében őrjöngve ugrott fel ezt kiáltván: „Igenis, maga izgat! Maga aratósztrájkot akar!" [...] Emlékszem még a társaságból gr. Ambrózy Györgyre, aki ezen az estén tüntetően csak szürke utcai ruhában jelent meg, nem pedig szmokingban... Más ismerősre nemigen emlékszem a tucatnyi meghívott között, ami nyilván a többiek jelentéktelenségére vall – hiszen közismert kiváló emlékezőtehetségem s érzékem a „híres emberek" iránt.

Annál inkább emlékszem a nagy szalonra, amelynek széles, szecessziós szabású ablakain az 1920-as évektől a budapesti (bocsánat: izr.!) kereskedelmi és demokrata nagypolgárságnál divatba jött Richelieu-függönyök pompáztak. (Azért „Richelieu", mert a rettenetes kardinális csipkés gallérjáról vették mintájukat; bár az is biztos, hogy e divatot Blanka Spitz bécsi iparművésznő importálta Budapestre, folyvást hirdetvén magát és műveit pl. a *Színházi Élet*ben: „die neue Spitze".) A szolid keményfából – mély dió vagy kissé fényezett tölgy – alkotott könyvespolcokon, körös-körül a falak mentén hatalmas fóliánsok, angol és német lexikonok sorakoztak. Már ekkor is kíváncsi természetem volt, így hát a félszegen várakozó intellektuelek és egyetemikatedra-városmányosok között körbeoldalogtam, annál is inkább, mivel a háziak a szívélyes formalista üdvözlés után amúgy sem törődtek velem, a legifjabb és legjelentéktelenebb s valószínűleg a legfélszegebb vendéggel. Kíváncsian körbejártam hát, míg a nemzet bárója az egyházi adó kérdéseiről fontoskodott báró Radvánszky Antallal – és néztem, elvégre intellektuel voltam már akkor is, ó, a könyveket.

Nos, csalódással kellett konstatáljam, hogy sehol-sehol egy magyar remekíró, angol, német vagy francia „klasszikus"; sehol egy művészettörténeti képes album; sehol egy mű, mely a báró és báróné vagy a baronesse-ek szubjektív hajlamairól árulkodnék. S ami még inkább feltűnt, sehol az egész lakásban egyetlen modern vagy impresszionista kép! Tudnom kellett már ekkor, ifjú világfi mivoltomnál, modern művészeti és társadalmi tájékozottságomnál és ismeretségeimnél fogva, hogy az oly csodálatos, nékem akkor igenis imádatra méltó, modern művészetet éppen azok a rétegek pártfogolták és segítették sikerre hazánkban, melyekből Kornfeld báróék is eredtek. Idézhetném itt például báró Kohner Adolf nevét s az ő Bajza vagy Damjanich utcai műgyűjteményét. Ugyanígy élénken emlékszem még felsőbb gimnazista koromból, amikor anyámmal ott voltunk a híres Ernst-múzeum (Nagymező utca) vernissage-ain, pl. egy Rudnay gyűjteményes kiállításon vagy egy Csók István retrospektív kiállításon – micsoda cavalcadja volt ott a budapesti izr. nagy- és középkapitalista réteg demonstratív műbarátságának, mecénás mivoltának! A magyar festők, a budapestiek és szolnokiak például, nem élhettek volna meg e magyar zsidó nagykapitalista rétegek dekoratív és demonstratív műpártolása nélkül. Vagy itt van br. Mednyánszky László példája – tudjuk, mily züllötten és elesetten élte utolsó éveit; ám azt is, hogy a Singer és Wolfner cég, azaz Wolfner úr lelkesen pártfogolta, s hallottam, hogy az Andrássy út 16. számú ház első emeletének egy része, ahol Wolfnerék lakása volt, tele volt gyönyörű Mednyánszky-képekkel. [...]

Mindebből a budapesti nagykapitalista műbarátságból mit sem láthattam ama három helyiségben, amely most megnyílt előttem, előttünk. A könyvtárban, illetve a nagyszalonban aranysárga hangulatvilágítás borított előkelő derengésbe mindent, ám ez nem hatott meg különösképpen, hisz ilyesmi volt nálunk is, a mi kései biedermeier szalonunkban. Ez a világítás 1919–20 után jött divatba Bécsben, s még inkább az anglomániával tetszelgő Budapesten; hallottam, hogy a budai Várban is efféle sárga

ben utálkozó Ambróczy Gyurihoz lépett, és megkérdezte: „Kérlek, kedves György, hogy haladsz archeológiai olvasmányaidban?" Később megtudtam, hogy Ambróczy Gyurinak a bankszakma és a botanika mellett az archeológia a kedves stúdiuma – „hobby"-ja, ahogy ma azt oly randán mondanák, amerikai módra. Ambróczy Gyuri, aki sosem volt nagy charmeurnek mondható, kedvetlenül makogott valamit Kornfeld bárónak –, amit megtehetett családja kivételes helyzete folytán. [...]

Az izgatottság a szalonban nőttön-nőtt, s a báróné, láttam messziről, egyre idegesebben nézett gyémántokkal ékített arany karórájára, és idegesen játszott a nyakát díszítő hármas gyöngysorral. [...] Az izgatottság ellenére Kornfeld Móric báró most hozzám lépett, és megkérdezte, miféle előrehaladást tettem csehszlovák stúdiumaimban, melyekről oly kedvezőeket hallott Szekfű Gyulától és Ottlik Lászlótól. Ez őt, a bárót ti. már csak azért is érdekelné, mivel hallotta, hogy a régi Felvidék alapos ismerője lennék; s őnéki még atyja vásárolt ottan egy elárvult Illeházy- és Mednyánszky-birtokot a Vág völgyében. [...]

Eközben a már említett idősebb lakáj és két ifjabb, spencerbe bújtatott társa – egyébként teljes megvetéssel a bárók vendégei iránt – ide-oda szaladgált az előszoba, a szentképekkel, püspökbotokkal és miseruhákkal teli hall, valamint a szalon között – hol a bárónak, hol a bárónénak susogván valamit. A telefon csengése, majd a rangidős lakáj hangja is gyakran behallatszott: „Igenis, Méltóságos Uram! Azonnal átadom a Méltóságos Báró Úrnak." Mire Kornfeld Móric báró és Marianne báróné rezignáltan csak így szólt: „Hát mit csináljunk? – persze hogy várunk, hisz fontos ülése van." Ugyan kire is kellett hát várnunk ily nagy izgalmak közepette? Nem sokra rá megtudtuk, megtudtam én is: ámbár e késve érkező, vészjóslóan sötét tekintetű férfiút csak most először és soha többé nem láttam közelebbről.

Nos, akire Kornfeld bárók oly izgatottan vártak, aki miatt Marianne báróné oly idegesen pörgette gyöngyeit, s a három lakáj oly fontoskodva szaladgált közöttünk, e férfiú nem volt más, mint Imrédy Béla... Imrédy ekkor a szélesebb nyilvánosság számára még szinte teljesen ismeretlen volt, bizonyos nagykapitalista és egyházi körök azonban annál jobban ismerték. Bár én is a piaristákhoz jártam, alig is hallhattam ekkor még a gimnázium e jeles növendékéről, aki szinte csak mellékesen vett részt a nemrég alakult Piarista Diákszövetség fontoskodásaiban. A Nemzeti Bank egyik igazgatója volt, állítólag a nagy Popovics Sándor bankelnök legkiválóbb neveltje, külföldi tárgyalásain mindenkor a szegény Magyarország sikeres és verhetetlen képviselője. Később hallhattam róla izr. kultúrkörökből, melyek akkor még elragadtatással szemlélték a különben igen csekély zsidó „vegyülékű" Imrédyt – ezt akkor és még soká senki sem tudta, senki sem rótta fel neki, mert „keresztény" s emellett „liberális" híre volt! –, hogy Imrédy Béla milyen művelt és finom ember (azt hiszem – messziről –, az is volt a szerencsétlen). Beszélték például, hogy valahány külföldi útján, a tárgyalások szünetében első dolga elrohanni az illető város képtárába, ahol feledvén ebédet, vacsorát és snake-et, órákat tölt mindig áhítattal, teljes magányban a műremekek előtt. (Azt már csak később tudtam meg, hogy egy Heinrich nevezetű, megnemesített, német–magyar patríciuscsaládból származik – vasnagykereskedők voltak az elődei, cégük székháza az Üllői úton még ma is áll, szemközt az Iparművészeti Múzeummal; előnevük, gondolom, még Ferenc császár idejéből, „ómoravicai" volt. A Heinrich név magyar formája, tudjuk, az Imre; így lett a család egy népes, elmagyarosodott ágából: Imrédy... Imrédy Béla nagyapja, Imrédy honvéd őrnagy különben Kossuth Lajos elnök-kormányzó parancsőrtisztje volt és hűséges kísérője az emigrációban.)

Kornfeld Móric báró és Marianne báróné most a későn érkező vendég elé siettek,

örvendezvén, hogy oly sok dolga ellenére mégiscsak eljött. Hallottam a hallból, hogy Imrédy a maga erős hangján mentegetőzik a késés miatt, mondván, hogy a Nemzeti Bankból nem kapott taxit, s a földalattijáratok, este lévén, már igen ritkák ebben az órában. Mentegetőzött továbbá azért is, hogy nem volt ideje hazamenni és szmokingot ölteni, s csak így, utcai ruhában jöhetett. Ezután szekundáltatva a báró által, körbejárt a számára teljesen ismeretlen vendégek között, és mindannyiunknak bemutatkozott. Emlékszem, szép finom, hosszú ujjú keze volt. Tekintete rendkívül komornak és sötétnek tűnt nekem, ahogy mélyen-mélyen nézett vissza rám – e kellemetlen szempár engem, ki a korszak sok sötét, démoni alakját láttam, máig is elmoshatatlanul Gerő Ernőére emlékeztet. [...] Ahogy e cercle véget ért, már jött is György, az ifjabb lakáj spencerben, hogy jelentse: „Méltóságos báróné, méltóságos báró úr – tálalva van." A báróné kitüntetően karját nyújtá Imrédynek, s mi többiek a báró úr kíséretében megindultunk az ebédlő felé.

Mielőtt a Kornfeld-ház ebédlőjébe lépnénk s az asztalhoz telepednénk, pár szót még szólnom kell itt Imrédy Béláról. Ott vezette elegánsan, magas, vékony, hajlékony termetével az úgyszintén magas és vékony Kornfeld Marianne bárónét, Weiss Manfréd báró, a nagy fegyvergyáros legszebb leányát, s a báróné szinte megindultságot és meghatottságot mutatott, hogy a korai harmincas évek Magyarországának legkiválóbb pénzügyi géniusza, akinek a Nemzeti Bank, a katolikus egyház és a fináncoligarchia köreiben kométaszerű, tündöklő pályafutást jósoltak, megtiszteli házát oly sok gondja és baja közepette. Íme, itt vonult előttem az első és a második világháború korának két szimbolikus alakja, Kornfeld báróné született Weiss Marianne bárónő, a nagy, rejtelmes fegyver- és gépgyáros Weiss Manfréd valóban legszebb és legbájosabb leánya és a vérbe-halálba szédült, szerencsétlen Magyarország egyik legvégzetesebb démona – ám ki tudta, ki sejtette akkor még, mivé is válik ez a túlságosan is komoly Imrédy Béla!

Most, hogy e sorokat gépbe kopogom nektek, szeretett ifjú barátaim, eszembe jutott, amit valahol – régebben vagy újabban – Weiss Manfrédról olvastam, akiről 1918 előtt maga gróf Tisza István mondta, hogy korának egyik legnagyobb és leghűbb magyarja. Csakis „a dolog maga" érdekelte, hallgatag, szelíd és merengő ember volt, mármár költői lelkű nagykapitalista, ahogy őt Bródy Sándor látta. Szegény gróf Tisza István szerint – akinek 1919–20 után sokan rossz néven vették „zsidóbarátságát" és „liberalizmusát"! – az első világháborúban két magyar elem viselte magát példás hősiességgel: a magyar katona és Weiss Manfréd báró, akinek okossága és leküzdhetetlen gazdasági iniciatívája újra és újra fegyvert adott az ezeréves határokért küzdő magyar katona kezébe. (Egyébiránt ez volt gróf Bethlen István véleménye is.) S lám, most eszembe jut az is, ahogy nektek írok e messze tűnt, mélybe merült világról, hogy mint is viselkedett a szerencsétlen IV. Károly azzal a Weiss Manfréddal, akinek energiája és tehetsége valóban igen-igen nagy mértékben járult hozzá ahhoz, hogy a Monarchia és benne Magyarország már jóval előbb nem omlott össze... Már az összes vagy majdnem az összes zsidó eredetű, nagykapitalista család „baróníroztatott" hazafias érdemei (s a Szabadelvű vagy 1910 után a Munkapártnak juttatott segítsége nyomán) – ám az érdemes Weiss Manfréd még mindig csak várt és várt. Wekerle Sándor és Tisza István biztatására azután 1918 tavaszán „elkérte a baronátust" – ahogy ezt Bethlen Miklós mondotta volna 1690 után Erdélyben... Hazafias érdemei elismeréseként a kormány javasolta a főrangért fizetendő taxa elengedését; ámde IV. Károly, aki már előbb kiebrudalta a vezetésből gróf Tisza Istvánt – Magyarország és a Monarchia véghetetlen kárára! – gróf Hunyadi József főudvarmester és Zita királyné kezdeményezésére, nos, IV. Károly ezúttal is kicsinyesnek mutatkozott, visszautasítva a minisztertanács javaslatát,

hogy Weiss Manfrédnak engedje el a taxát, és ragaszkodott annak maradéktalan megfizetéséhez. Ezek után persze csodálkoztak a teljesen hülye és dezorientált, dilettáns magyar (főúri és kalandori) monarchisták-legitimisták, hogy a zsidó vagy krisztianizált nagytőke és fináncarisztokrácia egy huncut vasat sem adott a legitimista mozgalom s a király félszeg hazatérési kísérleteinek finanszírozására.

Mellesleg kissé elhamarkodott volt iménti állításom, hogy „többé nem láttam" Imrédy Bélát közelről... Dehogynem láttam – láttam őt az 1938-as Szent István-év ünnepi megnyitóján! Miként az Abbázia kávéház előtt bámészkodva láthattam fekete és színes papok végtelen sora közt Pacelli bíboros, a későbbi XII. Pius megejtően elegáns alakját is a Hősök terére vonuló processzióban; láthattam a Kormányzó úr őfőméltóságát is, sőt hallhattam a feléje áradó egyértelmű lelkesedés boldog zenéjét – a meggondolatlan revízió küszöbén... Ugyanitt láttam azután a menetben magányosan, komoran és sötéten Imrédy Béla miniszterelnök karcsú figuráját meggyszín díszmagyarjában, ahogy ment, csak ment, előreszegett fejjel, nem nézve se jobbra, se balra, nem reagálva semmiféle ünneplésre. Mert akkor és ott sok-sok reménykedés Imrédy Bélára fixálódott; s emlékszem a hozzá fűződő rendkívül kedvező várakozásra és reményteli véleményekre is, melyeket pl. Kornfeld Móric bárótól, Szekfű Gyulától, Pethő Sándortól hallhattam. (Vajon megzsarolták-e a hitleri németek Imrédyt állítólagos zsidó származásával?) Pethő Sándor egyszer dakszlikutyája társaságában való egyik Dunakorzói sétánkkor a tőle megszokott illuzionizmussal ecsetelte nékem Imrédy igazi magyar és náciellenes hivatástudatát – szokott szkeptikus kérdéseimre azt felelvén, hogy mindezt nem magától Imrédytől hallotta, hanem Imrédy soproni eredetű sógorától: Nelky Jenő rk. követ és meghatalmazott minisztertől. Tehát ezúttal is felületes illúziókban ringatták magukat a különben belvárosi kávéházi fogantatású remények és értelmezések. [...] Még azután is hallhattam, hogy Imrédy Bélából mindig valami különleges szuggesztió áradt; amerre nézett, a mosoly és életöröm megfagyott, valami jeges rémület lett úrrá a szíveken. S ez korántsem utólagos, 1945–46 utáni lélektani magyarázat; már a kortársak, akik Imrédyt akár a Nemzeti Bankban, akár a Pénzügyminisztériumban mint Gömbös pénzügyminiszterét vagy mint miniszterelnököt megélték, ezt mondták róla. Mint szónok kiáltozva, merev hangon, minden betanult volt nála, így az a beszéd is, amit a miniszterelnökség erkélyéről mondott Erdély „hazatértekor" a fáklyásmenettel felvonuló s a boldogságtól – mily rövid boldogság volt is ez! – túláradó ifjúsághoz intézve.

Nos, így vonultak most Imrédy és Kornfeld Marianne báróné egymás karján az ebédlőszálába, mi pedig, a többi vendég – valamennyien immár „történelmi személyek", magamat is beleértve! – a nyomukban Kornfeld Móric báró vezetésével. Az öreg lakáj és a két ifjabb spencerben, eleganciájukkal minden értelmiségit és bálfiút felülmúlva hűvös udvariassággal mutatták meg helyünket a terített asztalnál. Ó, Istenem!, ilyen gyönyörű, csodás, talán túlságosan is szép ebédlőt mindaddig még sose láttam, elvégre a mi osztályaink sosem emelkedtek a gazdagság és a fényűzés oly fokára, mint amilyent itt Kornfeld Móric báróék ebédlőjében tapasztalhattam. Nálunk, Budapesten szinte hontalanul és gyökértelenül tengő, bár nem „kenyértelen" és nem is „szegény" rokonságunknál, felvidéki atyafiságunknál s azoknál az erdélyieknél, akikkel kapcsolatunk volt, minden egyszerű volt, szolid, néha természetesen kopott is, részben az infláció, részben az 1917–18-as mélybe zuhanás következményeként; így joggal kápráztatott el engem is e pompa ebben az óriási ebédlőben. Mint utóbb hallhattam, nemcsak engem, de más, „jobb körökből" való ifjabb és idősb pályatársaimat is, így Szekfű Gyulát vagy Deér Józsefet, a jómódú, „keresztény" (evangélikus), nagypolgári fiút avagy az enyémhez hasonló miliőből való Genthon Istvánt, aki mint kiváló itáliai magyar ösztöndíjas mesterével és főnökével, Gerevich Tiborral a legmagasabb római és velencei arisztokratakörökbe is bemenetelt nyert. Bemenetelt és meghívást nyervén később, ifjú szabadelvű publicistaként és nagy reményű államférfi(jelölt)ként én is más, szintén nagykapitalista körökbe, mint legelőbb is Hatvany Lajoshoz és a valóban frivol és immorális hírű Hatvany Endréhez (aki a Hatvany családhoz került várbeli Erdődy-palotát lakta) vagy másokhoz is, sosem tapasztaltam a berendezés efféle pompáját, mint Kornfeld báróéknál (vagy pár évvel később közeli rokonaiknál, Chorin Ferencéknél, az Andrássy úti villában, melyben egykor Jókai lakott).

Az ebédlő ajtajait sötétbarna, bélelt bársonyfüggönyök takarták, s minden függönyre gyönyörű, hímzett miseruha vagy pluviále volt ráapplikálva. S ami engem külön is elképesztett, az az ebédlő falainak dekorációja volt! Az aranybrokát tapétán körös-körül gótikus vagy barokk szentek és madonnák szobrai csüggtek, majdnem életnagyságúak, már-már kiszorítva a vendégeket az ebédlőteremből, minden szépségükkel és bájukkal mégis nyomasztóan hatva ránk. Emlékszem Radvánszky Tompusz bámuló tót paraszt arcára, amint beléptünk az ebédlőszálába; emlékszem Deér József tágra nyílt szürke szemére; emlékszem Pukánszky Béla riadt elképedésére. Mindhárman evangélikusok voltak, és bár Luther és Melanchton mértéktartást tanúsítottak az egyházi dekorációval szemben, Karlstadt türelmetlensége és romboló dühe ellen, mégis szokatlan volt számukra, gondolom, kik valóban együtt éltek egyházukkal, hogy ódon szárnyas oltárokról vagy egzaltált barokk oltárokról leszedett szentek legyenek jelen egy tisztán társadalompolitikai érdekű étkezésnél, melynek célja csakis a reprezentáció volt, s amely semmiképp sem lett volna agapénak vagy szeretetvendégségnek nevezhető. Néhány nap múlva a Centrál kávéházban a rakoncátlan és ironikus Genthon István természetesen kikérdezett a díszvacsoráról – és én természetesen megfelelően tálalva elmondtam élményeimet, legalábbis, hogy úgy éreztem magam az ebédlőben, mintha egy laicizált templomban lettem volna. Erre Genthon elmondta a következő anekdotát: Úgy másfél évvel azelőtt – ne feledjük, most 1929 vége felé járunk, és a *Magyar Szemle* 1926–27-ben indult meg, tehát a díszvacsorák Kornfeld Móric bárónál is csak ez idő tájt kezdődtek! – az itáliai sikereit éldelő Gerevich Tibor is természetesen meghívást kapott a Lendvay utcába...

Gerevich igen mulatságos, kalandori jellegű (ál)tudós volt; nagy tudású, ám igen-igen felületes és könnyelmű, dekoratív, nagydarab férfiszépség. Megörökölte Pasteiner Gyula tanszékét; ez a jeles és komoly, bár igen maradi férfiú atyja volt ama Pasteiner Ivánnak, aki Hóman Bálint stb. barátsága és protekciója, továbbá gr. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter odahajlása révén – minden tudományos működés nélkül, csakis világfiúi eleganciával élve, a kiváló Ferenczi Zoltán (Deák Ferenc élete I–III., Petőfi-tanulmányok stb. stb.) halála után az Egyetemi Könyvtár igazgatója lett 1944-ig, amikor is rosszul választott kegyence, Mátrai László örökölte meg az elhagyott állást. Gerevich különben állandó izgalomban élt szakkollégája, a görög művészet kissé túl pontos tudósa és magyarázója, a Berlinben is igen elismert Hekler Antal miatt, aki szintén Klebelsberg kegyence, sőt felesége (ti. a nagyon polgári eredetű Klebelsbergné) által távoli rokona is volt. Gerevich különben egykor Szekfű Gyula, Kodály Zoltán és Szabó Dezső lakótársa volt a régi, Csillag utcai Eötvös-kollégiumban, majd a laza erkölcsű nemzeti múzeumi régiségtár és könyvtár tisztviselője lett – és ál-

talában többet mutatott szellemi gazdagságban, társadalmi előkelőségben és származásban annál, ami valójában volt. A kárpátaljai görög katolikus papok unokája s egy kassai és besztercebányai derék felsőbb leányiskolai igazgató fia 1919–20 után pompázó világfiként jelentkezett nagy, lobogó üstökével, amit később elhanyagolt, és nem tartott tisztán; magas, nagydarab, szinte szabályosan szép férfi volt, latinos jellegű, senki sem érezte rajta a ruszin eredetet...

Gerevich eközben a megalakult és elterpeszkedett ún. katolikus sajtó (*Központi Sajtóvállalat, Nemzeti Újság, Új Nemzedék, Képes Krónika, Új lap* stb.) munkatársaként is fennen hirdette a magyar–olasz barátság ideáját, és úgy jelentkezett, élve és visszaélve kiváló olasz nyelvtudásával, mint a Vatikán bizalmasa és felkent irodalmi-művészeti szóvivője. Mint ilyen, belevitte a „jobboldali", a „keresztény" tudatba a novecento művészetének fontosságát, megfújta a harci kürtöket a párizsi, impresszionista és „zsidó hatásokkal infiltrált" nagybányai és szolnoki művészet ellen is. Igen „klerikális" és „egyházi" volt, és szívesen térdepelt Csernoch János, majd Serédi Jusztinián hercegprímás előtt, e magyar kardinálisok bíborát éppúgy fiúi alázattal csókolva, mint Szekfű Gyula. Eközben persze nem mulasztotta el sejtetni utóbb velem is meg a bűbájosan szemtelen Brelich dall Asta fiúkkal, hogy bejáratos a római kuplerájokba, s időnként módja van csintalankodni Margherita Sarfatti asszonnyal, aki – állítólag – előbb Mussolini szeretője volt, majd életrajzírójává avanzsált; e biográfiát díszmű gyanánt adta ki épp az idő tájt a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, hogy „előadásom" a történtekkel foglalkozik.

Mindezek után a *Magyar Szemle* köréhez tartozó s a Szekfű Gyulával legintimebb összeköttetésben álló Gerevich Tibort természetesen meghívta még az első, a legmagasabb rendű garnitúrával magához Kornfeld Móric báró. Kíséretében jelen volt Genthon István is, aki az ő fanyar szellemével végigélvezte a következő pompás kultúrhistóriai és műkereskedelmi érdekű jelenetet... Kornfeld Móric báró körbevezetvén az ebédlőben a majdnem európai hírű magyar műtörténészt, akkoriban még a magyar nagyipar által buzgón vallott fasiszta kultúrpolitikai orientáció vezéralakját, és fel-felmutogatván az ebédlő falán függő fél vagy egész életnagyságú szentekre, mondotta sorra: „Kérlek, ez egy lőcsei munka. Kérlek, ez rajnai Szent Hildegárd. Kérlek, ez itt Magdeburgi Machtild a XIII. századból. Kérlek, ez itt egy salzburgi Szent Rupertus. Kérlek, ez itt egy nyugat-morvaországi Szent Vencel IV. Károly császár korából" – és így tovább, Gerevich pedig minden magyarázat után ezt felelte: „Kérlek, kedves Móric, ez sajnos hamis. Kérlek, sajnos ez is. Ne haragudj, kérlek, de ez a nő ott az attribútumok nyomán eleve nem is lehet Bingeni Hildegárd" – és nagydarab, mégis finom ívelésű keze minden mozdulatával csak legyintett, legyintett: „Sajnos, már megbocsáss, ezt alighanem mind Dél-Tirolban vagy egy salzburgi herrgottschnitzlernél gyártották – gépileg." Genthon szívélytelen közlései szerint Kornfeld Móric báró nagyokat nyelt, és szomorúan nézett ennyi elutasító szakértelem, ennyi művészettörténeti megvetés hallatán – s a végén így szólt: „Hát kérlek, nem baj. Legalább a Meller Simon jól keresett rajtam."[...]

Tehát ott voltunk most Kornfeld Móric báró monumentális és dekoratív ebédlőjében, melynek fényessége minden vendéget – származtanak bár a történelmi arisztokrácia ifjabb évjárataiból vagy az intellektualizált, magasabb középosztályból – elkésett Szekfű Gyulától, aki a hatalmasokkal és gazdagokkal szemben mindenkor takarékoskodott kritikai ítéletével, mely más esetekben oly merészen szárnyalt – kiváltképp

az elesettek hulláival fedett régi és újabb csatamezőkön! –, hogy nézzem csak a „báró urat", nemcsak hogy művelt ember, ám mily „puritán" is, mert hiszen „nem vett önmagának, családjának és utódainak palotát a Várban, mint oly sok hivalkodó pénzarisztokrata". Nékem ekkor már Hatvany Lajosra kellett gondolnom, Hatvany kétségtelenül szép házára a Bécsi kapu téren, mely eredetileg éppoly „lerobbant" régi polgárház volt, mint mellette az a másik, amit gróf Esterházy Móric vett meg, s nem csekély költséggel éppúgy lakhatóvá tett, mint Hatvany Lajos – csupa egyszerűség és mértéktartó reformkori ízlés, magyar-vidéki, úri-biedermeier, megható metszetek Pest-Budáról a múlt század 30-as, 40-es éveiből stb. Nem, Kornfeld Móric bárónak Lendvay utcai lakása egyáltalán nem volt „puritán", amint ezt szolgálati viszonyának szubaltern szédületében szegény jó Hazánk legnagyobb történetírója szenvelegte és dédelegte. [...]

Az ebédlő, amely mint mondám, laikus imateremnek is használható lett volna, valóban ragyogott. A stukkós, de nem aranyozott fehér plafonról velencei csillárok lengtek alá, s csiszolt üvegdíszeik még ihletettebben ragyogtak az asztalon, a nehéz ezüstkandeláberekben fel-fellobbanó illatos viaszgyertyák fényében. Ám e nyolcágú ezüstkandeláberek vakítóan nyugtalan fényükkel arra is alkalmasak voltak, hogy az egymással szemben ülő felek esetleges rokonszenvező társalgását lényegesen megnehezítsék. Különben is az ebédlőasztal rendkívül széles volt, nem éppen azért, hogy helyet adjon az étkek sokaságának; az étkeket a lakájok hordozták balett-táncosi ügyességgel és kecsességgel, körbekínálva; az asztalon pedig ezüstvödrökben vagy a szervizhez illő porcelánvázákban virágok illatoztak – mely csokrok úgyszintén nagyban hozzájárultak a társalgás meggátlásához. Nem emlékszem pontosan, hogy ez alkalommal mely porcelánnal terítettek; azt hiszem, nem volt sem kék hagymás meisseni, sem virágos, nemesebb karlsbadi, sem pedig bécsi Augarten; ám könnyen lehet, hogy az egész szerviz – egymaga is óriási érték! – talán régi drezdai, ún. „vieux saxe" volt. Elhelyezkedvén kellően ünnepélyes és megilletődött félszegséggel az asztalnál, öntudatlanul is szemügyre vettük, majd mindjárt kézbe is vehettük a nehéz evőeszközöket; minden kanál, kiskanál, villa, kisvilla, nagykés, kiskés stb. nyelén a bárói címer volt látható 1909-ből: egy hármas halmon kiterjesztett szárnyaival fészkelő pelikán, amint ennen vérével táplálja három fiókáját. (Katona Jenőtől jóval utóbb hallhattam magyarázatát e címerpelikánnak: „Kornfeld Móric báró tulajdon vérével táplálja a keresztény-nemzeti sajtó különféle válfajait!") A nehéz és ragyogó damasztabroszon természetesen metszett kristálypoharak álltak minden teríték mellett; s magát az abroszt aranyszövésű finom háló borította – bár sosem jöttem rá, miért is, mi célból. Minden teríték előtt jobbról-balról egy-egy szürkéskék, kínai porcelánszobrocska bájolgott. Egyszer, jóval később, Szekfű Gyulával együtt jöttünk el a báróéktól, s a langy tavaszi estében elkísértem Hazánk legnagyobb történetíróját a földalatti Bajza utcai megállójáig. „Majd csak a Vörösmarty tértől veszek taxit, úgy olcsóbb. Nem akartam a báró úrnak szólni, mert különben előhívatta volna, tudod, az Aréna úti garázsból az egyik családi autót, nem akartam háborgatni a sofőrt, aki már biztosan aluszik. Igaz is, mondd, kérlek, miért van a báróéknál az abrosz mindig leterítve azzal az aranyhálóval? – az ember szinte fél tőle, mindig megakad benne a kés meg a villa. És mondd, kérlek, te mit gondolsz, vajon mit jelentenek minden teríték előtt ezek a kínai szobrocskák? – ugye mindenki fél, hogy feldönti miattuk a sörös- meg a borospoharát?" – S miközben így motyogott a vacsorán átélt pompától megilletődve Hazánk legnagyobb történetírója, valami cinikus gúnyt láttam a szemében, s láttam a sajátos gúnymosolyt kissé érett, ám

eleve csóktalan ajka szögletén, mely úgy fityegett alá, mint „óraláncon a zsuzsu", ahogy az Szabó Dezsőnek Szeszák Gyuláról nyújtott rajzolatában, Az elsodort falu első kötetében áll. – „Mindez dekoráció, Professzor Úr, csakis dekoráció" – feleltem. „Igazán?", kérdezett vissza Szekfű, s azzal puha kezét nyújtva eltűnt a „patkány-expressz" Bajza utcai lejárójában...

Sajnos már nem emlékszem, kik is voltak ezen az első Kornfeld-házbeli díszvacsorán a szomszédaim. Arra emlékszem csak, hogy a báróné messze tőlem, jobb felé ült az asztalfőn, tőle jobbra Imrédy Béla, tőle balra a báró, s lehetséges, hogy valahogy a közelükben kaptak helyet a lutheránus felvidéki arisztokrácia jelen levő ifjú tagjai: Radvánszky Antal (Tompusz) és Ambróczy György is, kik az Igaz Hit szolgálata helyett már ekkor a Mammon felé fordították tekintetüket, s már most, húsz-huszonkét évesen és eleve komoly nagyképűségükben, az Aranyborjú imádatának kötelezték el magukat. A két szende Kornfeld-baronesse, emlékezetem szerint egymással szemben, a gyönyörű asztal hosszanti részén ült. Én azon az oldalon ültem, mely Marianne báróné bal keze felől való volt – ki is ült mellettem jobbra és balra, újra mondom, már nem emlékszem, miként arra sem, hogy ki ült az asztal közeli alsó végén. Kiderült hamarosan, hogy az asztalnak ez a tája a reményteljes, felemelkedő, ifjú történészeknek tartatott fenn; én voltam közöttük, tulajdonképp már most – bár még csak elsőéves joghallgató voltam – történésznek számíttatván a legfiatalabb. Mint ifjú „újságíró" eleve nem kerülhettem volna ide; hisz ebben az időben – tíz évvel a „keresztény nemzeti rendszer" kezdetei után! –, tehát 1929–30-ban már bőven voltak „keresztény úrifiú" újságírók például a *Nemzeti Újság*nál, az *Új Nemzedék*nél, a *Pesti Hirlap*nál, a *Budapesti Hírlap*nál; nem egy köztük „jó nevet" is hordozott; ám „újságírói", „firkászi" mivoltával úgysem tudván a „zsidókat" kiszorítani a budapesti zsurnalisztikából, egyik se kerülhetett ide. (Különben is legtöbbjük döbbenetesen félművelt vagy tehetségtelen volt, mint pl. a nemsokára egy oldalági, szegényebb Apponyi lányt feleségül vevő Béry László, ki nemrég végezte napjait Münchenben a *Free Europe* tisztelt, idős és jelentéktelen munkatársaként; ilyen volt a szlovákiai magyar úriasszonyok kedvence, Simor Miklós, aki miatt az én hajdani Borsody István barátom Eperjesen nem tudott érvényesülni; ilyen volt negyed tehetségével, csakis napihírek összeállítására alkalmasan, az álmatag Szigethy Endre, szőke kisfiús bájjal s a balatonfüredi sétány szépeként még harmincéves korában is, valami fővárosi keresztény-gazdasági párti politikus fia, és rajtuk kívül még sokan, sokan mások.)

Velem szemben két jeles ifjú férfiú foglalt helyet, akikkel már az ültetésnél bemutatkoztunk és megismerkedtünk. Az egyik Deér József volt, Hóman Bálint kegyence, az ősmagyar történelem elemzője stb. – ekkor még nem is docens, nem is ifjan szegedi egyetemi tanár. Deér igen gazdag, régi pesti patikuscsalád fia volt, ódon nagy patikájuk volt a Ráday utca elején, bérházaik a Ferenc- és Józsefvárosban, palotaszerű villájuk a Gellérthegyen, a Bakator utcában. Bátyja vezette a patikát s a családi gyógyszerüzemet, ő maga csak a tudománynak élt, nem keresett még állást, gazdag úrifiúként nyilván úgy gondolta – és joggal –, hogy csakis „felülről" érdemes pályáját kezdenie. Hóman Bálint révén, mint tőle magától csakhamar megtudtam – „Tudod, a Bálint összehozott a Klébivel" –, kapcsolatba került gr. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterrel, aki őt, Deér Józsefet ráirányítandó volt a csehszlovák ügyekre... „Tudod, kérlek, a Klébi azt mondta, hogy tanuljak meg csehül, és menjek Prágába Palackýt olvasni... Mert hát, tudod, van ugyan egy csehszlovák szakértő itt éppen a Szekfűnél, a *Magyar Szemle*nél, a Steier Lajos, de hát ez nem képzett történész, csak liberális újságíró és zsidó, hát kell valaki más is..."

Szerencsémre Deér József hamarosan abbahagyta a csehszlovák kérdés tanulmányozását és Palacký történelmének olvasását, ami persze neki is – nekem is! – oly igen rokonszenves volt protestáns és rendi tendenciája miatt. Deér József középtermetű, masszív széles vállú és széles arcú fiatalember volt, igen szellemes s irántam kitüntetően kedves; mint kiderült, ő is tagja a híres-hírhedt Centrál kávéházbeli asztalnak, barátja Genthon Istvánnak is. Azután is sokat találkoztam vele, hogy magántanár lett, bár sosem volt magánkívül – racionálisan építette egzisztenciáját, Szegedre hamarost kineveztetvén. Ekkor Kornfeld bárónék asztalánál a választékos és bőséges vacsora közben elmésen, de nem finomtalanul viccelődött „a Bálinton" és „a Gyulán", de nagyképűen „tudománytalansággal" vádolta Hazánk megmaradt „liberális" és „zsidó" történetírását. Ez utóbbin persze az elkergetett s méltatlanul megalázott Marczali Henriket kellett érteni, akitől – szintén: „persze" – Kornfeld bárónék klánjukkal egyetemben ugyancsak distancírozták magukat.

Deér József mellett ült Pukánszky Béla német irod. szakos egyet. magántanár. Kecsesen és nyávogó hangon csevegett, vékony, magas, ingatag és stabilitás nélküli férfiú volt, a goromba, de igen becsületes deutschungar politikus és főtanár, volt nemzetiségi miniszter Bleyer Jakab teremtménye. Pukánszky árva lutheránus papfiú volt, a pozsonyi evangélikus árvaházban nevelkedett, innét volt talán kissé szubaltern, alázatoskodó modora. A magyarországi német irodalomról írt már ekkor is, később is igen jeles, pozitivista, ám szellem- és társadalomtörténeti megalapozást sem nélkülöző műveket. Feleségül vette a nem szép, de igen bájos dr. Kádár Jolánt, Kádár Levente belügyminiszteri tanácsos, majd osztályfőnök leányát, aki Mályusné Császár Edith előtt a magyar színháztörténet legkiválóbb képviselője volt, s egyúttal nemzeti múzeumi főkönyvtáros. Pukánszkyné Kádár Jolán az Apponyi-féle Hungarica-gyűjtemény felügyelője volt, s e minőségében fogadott engem is a Nemzeti Múzeumban; máig is feledhetetlenek az itt töltött délelőtti csevegések számomra. Pukánszkyval a vacsora közben szintén kedvesen csevegtünk; egy Geiger nevű osztrák történeti festőről beszélt az 1850-es évekből, aki Jókai Magyar Történet-éhez készített romantikus illusztrációkat, majd azok nyomán festményeket; mondtam, hogy ezekből a sorozatokból két festmény – a Morvamezei ütközet és Zrínyi Ilona kirohanása – családom, azaz nagyatyám birtokában van, amire Pukánszky Béla megkülönböztetett figyelemmel nézett reám. Majd csevegtünk a régi, az evangélikus Felvidékről, a magyar–tót–német promiszkuitásról, melynek ő is, bizony, produktuma volt. (Pukanz-Pukanec ui. Bakabánya német és tót neve!) Pukánszky Béla egyes írásaiban, nem akarván, hogy reá megapprehendáljanak a nácik, használta a „Bakabányai" álnevet. Végig szíves, de nem intim viszonyban maradtunk a köztünk lévő kor- és rangkülönbség miatt; bár később igenis megharagudtam reá heves és igazságra törekvő, ifjúi szívemben, mert több ízben kért, főként 1938–39, vagyis azután, hogy a *Magyar Nemzet* munkatársa lettem, hogy „Lajoskám, kérlek, légy szíves, támadj meg engem az újságotokban vagy valahol másutt". – „Miért, kedves Bélám, hisz ez a könyv igen jó és tisztességes" – feleltem. (A Német polgárság magyar földön című művéről volt szó, amely a Franklin történelmi sorozatában jelent meg, címlapján a lőcsei városháza képével.) „Tudod, ha te megtámadnál a *Magyar Nemzet*ben vagy a *Korunk Szavá*ban, hát az nagyon jót tenne nekem a németeknél" – válaszolta vihogva Pukánszky Béla. Aztán természetszerűleg előbb a náci, aztán a népi demokratikus korszak heroldja lett a debreceni Tisza István Tud. Egyetem német irod. tanáraként; mellette Huss Richard nyelvész működött még ily irányban. 1944–45-ben első demokratikus rektora lett a debreceni egyetemnek, s lángoló vádbeszéd kíséreté-

ben ő volt, ki ledöntötte a felindult ifjúság élén Tisza István egyetem előtti szobrát. – Nagyon megutáltam, az utcán is kerültem, s később mondtam is sógorának, az 1948-ban állását vesztett, kiváló Kádár Leventének, Keresztes-Fischer Ferenc szociálpolitikai főtanácsadójának, hogy hát „a Béla borzasztón viselkedett". – „Sajnos, sajnos, sajnos", szomorkodott az Egyetem téren, a Véndiák presszó előtt Kádár Levente, aztán elmerült előlem ő is a nyomtalan feledésbe. [...]

A Kornfeld-féle díszvacsorán, lassanként megszokván a terített asztal minden eddigi magyar főrangú és ún. magas középosztálybeli számára oly szokatlan pompáját, megbékélvén a barokk oratóriumnak ható ebédlővel, melyben a barokk berendezés megbékélt a kései gótikával, mint ezt már számos egyházi ima- és ebédlőteremnél láthatjuk, belenyugodván, hogy egy dús egyházművészeti múzeumban vesszük magunkhoz a francia és magyar konyha legjobb receptjei szerint készült s télvíz idején spanyolhoni és itáliai zöldségekkel garnírozott vacsoránkat – a végén felülmúlhatatlan parfé következett! –, igen, mindezen entourage-ba belenyugodván mi itt az asztal végén: Deér József, Pukánszky Béla és ennenmagam egészen kedvesen elbeszélgettünk. Meg kellett hallanom és meg kellett szoknom, hogy mint is beszélgetnek és gúnyolódnak idősebb, ám még a ranglétrák alján feszengő pályatársaim, Deér és Pukánszky, protektoraikról és előremenetelüket munkáló pártfogóikról: „a Gyula", „a Bálint", „a Klébi" stb. stb. Persze, beszéltek – beszéltünk eközben „Tudományról" is. Deér József finomkodó szavakkal emelte ki Alföldi András, későbbi apósa tanácsát, hogy ti. „Minden a módszer". – Nos, ebben feltétlenül igaza volt.

A terem végül már zsongott a különben eléggé feszes és kényszeredett beszélgetéstől. Az asztalfő felől alig hallhattunk valamit abból, ahogy Imrédy Béla és Kornfeld Móric báró a messziről felkomorló nemzetközi gazdasági válságról cseréltek eszmét, s emlékezetem szerint a börze, azaz az értéktőzsde részleges megrendszabályozásának lehetőségeit latolgatták. A báróné álmodón nézett a gyertyafénybe, majd hitvesére és szelíd, szótlan leányaira tekintett, s azzal felkelt az asztaltól, Imrédy Béla kezet csókolt neki, és a báróné felé nyújtván karját, bevonultak a kis fehér szalonon át a könyvtárterem-szalonba. Itt a többi vendéggel mit sem törődve elhelyezkedtek hárman a roppant méretű kanapén, illetve füles fotőjökben, és folytatták nyilván nemzetgazdasági eszmecseréjüket. A báró csak beszélt, beszélt, s Imrédy szomorúan bólogatott, miközben a báróné kékszürke szemének sugaraival messziről igazgatta a lakájokat, kik feketét és konyakot szolgáltak fel nekünk, akik sem önmagunkkal, sem vendéglátóinkkal nem tudtunk mit kezdeni; a vacsora két ifjú főrangú vendége, Radvánszky Antal és Ambróczy György is szemmel láthatóan unatkozott.

Kevéssel ezután a könyvtárszalonban Imrédy Béla fölemelkedett roppant füles fotőjéből karcsún és szinte plafonig nyúló vékonyságával, miután György, az elegáns lakáj jelentette, hogy „a Méltóságos Úrnak a taxi előállott". E hírre természetesen a társaság is eloszlott, Imrédy Béla a lényéből eredő fennkölt hűvössséggel köszöngetett ide-oda nekünk, majd nyilván nem csekély borravalót adva diszkréten a személyzetnek, ellebegett. Minket a fehér szalon és a belső hall egyházias jellegű átjárójánál sorra elbúcsúztattak a bárónék és leányaik, mindenkinek külön-külön kifejezvén örömüket a megjelenésén. Udvariasságuk és előzékenységük mindenkire hatással volt, és eleve elkülönítette őket, akik a konzervatív értékek gondozását vállalták meggyőződésből és sznobizmusból magukra, az ún. „zsidó" finánccarisztokraták vagy inkább vezető személyiségek ekkoriban uralkodó csoportjától. Együtt mentünk a kéken-sárgán ködlő éjszakában báró Radvánszky Antallal, és mint felvidéki honfitársak, telve a felvidéki történelmi osztályok – most hulltak szét éppen, ó, Istenem! – iránti öröklött és érzelmi

odaadással és egyben nem képmutatón mutogatott szelíd patriotizmussal és patriarchalizmussal a lényéből kiforgatott tót nép iránt, beszélgettünk. Radvánszky Antal (Tompusz) rendkívül művelt fiatalembernek tetszett nekem; természetesen a pénz, a finánckapitalista és nagybirtokosi karrier érdekelte, hisz övéi lettek volna a csonka magyarországi Radvánszky- és Prónay-javak, és akárcsak Zelenka-Zselénszky Róbert gróf, ő is vezető szerepre vágyott a konzervatív-nagybirtokosi érdekképviseletekben. Ám nekem ennél is jobban imponált, ahogy ez a masszív, kis termetű, tagbaszakadt és tót parasztarcú fiatalember előadta, hogy a nemzet- és magángazdaságon túl a legnagyobb gyönyörűsége az antik görög és latin auctorok eredeti nyelvű olvasásában telik – valóban fenomenálisan idézett innen-onnan. Később, a 30-as évek végén, a 40-es évek elején Kornfeld Móric báró s a túlbuzgó Balogh József Radvánszky Tompuszt állították az általuk alapított „Klasszikus Műveltség Barátainak Egyesülete" élére. Kérlek, nézzétek meg pl. a Balogh Józseftől készített, kiváló Szent Ágoston Vallomásai I–II. fordítást, amely messze felülmúlja Vass József prelátus, volt népjóléti miniszter és Biller Irén operettdíva tragikus sorsú barátjának valamikor az 1920-as években készített, kissé érdes-darabos-népies fordítását, s amelynek Babits Mihály is dicsérettel adózott. A bal oldali címlapon ott olvashatjátok Radvánszky Antal nevét, ki ekkor már a Magyar Nemzeti Bank ifjú csodagyerek-funkcionáriusa volt, Baranyai Lipót kegyence. A Klasszikus Műveltség Barátainak Egyesülete adta ki továbbá a Szent Ágoston-kiadáshoz hasonló kiállításban Arisztotelész Nikomakhoszi ethiká-ját is Szabó Miklósnak, az Eötvös-kollégium igazgatójának egészen nobilis fordításában [...] Egy másik, dísztelenebb kiadásban ugyanezen Szabó Miklós fordításában jelent meg magyarul Arisztotelész Politiká-ja is. [...]

1929 késő őszétől 1944. márc. 17-ig – tehát kb. tizenöt éven át! – sokszor voltam meghívott Kornfeld Móric báróéknál a sok-sok jelentősebb vendég közt (én, a budapesti társas és szellemi életben mégsem egészen jelentéktelen ifjú protagonista, ám sohasem törtető stréber) mind a Lendvay utcában, mind iregi kastélyukban, ám e hosszúhosszú összeköttetés nem ment sosem a közelségig, az intimitásig. A köztünk lévő óriási vagyoni és társadalmi különbség reám is némi szemérmes és finom tartózkodást rótt, mely társadalmi finomságomat Gyöngyössy István barátom nemegyszer korholón említette, hogy ti. nem helyezek súlyt az erőteljesebb és reprezentatívabb „kiállásra". Kornfeldék részéről is ily tartózkodást éreztem és éreztek mások is a mi évjáratainkból, sőt feljebb is. Lám, Szekfű Gyula, nyilván az ő igen szenzitív, mégis eredendően szubaltern természete folytán állandó meghatódottságot érzett e pompás és fényűző lakásban; ugyanezt láthattam az önmaga lelki és szellemi szépségeit itt megmutatni egyáltalán nem tudó Babits Mihálynál is azon az egyetlen díszvacsorán, amikor ő is jelen volt. Hazánk legnagyobb történetírója egész este zavartan és gátlásosan mosolygott, és semmi lényegeset nem válaszolt a báró nyilván alapvető történet- és társadalompolitikai fejtegetéseire, melyek ezúttal a magyar falu egészségtelen élelmezési és főzési szokásainak, hagyományai megváltoztatásának szenteltettek; s Babits vékony hangon és ugyancsak zavartan vihogott, mikor Kornfeld báró nála (Babitsnál!!!) a magyar szociográfiai néprajz alaposabb művelését sürgette volna, s fotőjéből a poétát felrángatva megmutatta néki a híres kis fehér szalonba vezető átjáró mellett a polcon ékeskedő – gondolom – 35 kötetnyi Frazert (The Golden Bow), amivel Babits, persze, mit se tudott kezdeni... Mi több, Babits még azután is zavarban volt, ahogy a miseruhákkal és szentképekkel ékes előtérben keresgélte tollúval-vattával bélelt hócipőjét, nem találván hokedlit magának, hogy nekiülve fölhúzza féltett lábbelijét. Végül az öreg, bearanyozott inas hozott neki valahonnan egy barokk zsöllyét, amelyre oldalvást

leült, s ahonnét keserűen felelt Szekfű elmésségére: „Szegény Mihály, fázik, tudod, kedves báró úr (!) a mai világban", mire Babits Mihály: „Igen, Gyula, tudod, hogy fázom, és azt is, hogy mennyit fáztam, mikor 1919 őszén kidobtak, s ágyban, fűtetlen szobában fordítottam az egész Dantét. És azóta is fázom, Gyula, más okokból, de fázom." – Azután Hazánk e két nagyja együtt ment le a bejárathoz, ahol már várt rájuk a báró egyik autója, hogy hazaszállítsa őket Budára: Babitsot az Attila útra, Szekfűt a Rózsadomb tetejére, az Endrődi Sándor utcába. Nem emlékszem már rá, hogy azon az estén – ez már a 30-as évek közepén lehetett – kik is voltak még meghívottak Babitson és Szekfűn kívül, alighanem csupa nem jelentős figura, különben emlékeznék rájuk; akárcsak én, a többi nem jelentősek is halkan és megilletődötten figyeltek a nagy szalon-könyvtárterem másik oldala felé, ahol a fennkölt szellemű báróné gyöngyeivel játszva unatkozott, s ahol a báró a már említett és más beszélgetésekbe próbálta bonyolítani Hazánk e két nagyját, ámbár Babits és Szekfű gátlásaiktól megilletődve semmi olyasmit nem mondtak, ami az utókor számára érdekes lehet. Azt természetesen nem tudhatom, hogy a nemes báró valamely más társadalmi alkalommal mit idézett vendégeitől, ez esetben Babitstól és Szekfű Gyulától valami fontosat. Merthogy szokott volt idézni, az ily idézetek budapesti politikai érdekű társaságokban bizonyos jelentőséggel bírtak. Hallottam például jóval utóbb Déman úrtól, a híres Paskesz utódától, azon időből, amikor Szekfű Gyulának már sikerült eltávolítania – Kornfeld bárót szüntelen kérlelvén és megdolgozván – a fölényeskedő Balogh Józsefet a Magyar Szemle Társaság főtitkárságából, a következőt:

Az új szerkesztőségi helyiségben, a Vilmos császár út egy távolabbi részén összeült a Magyar Szemle Társaság közgyűlése, amely állott gr. Bethlen Istvánból, Szekfűből, Kornis Gyulából, Kornfeld báróból, Hegedűs Kálmánból, Puky Endréből, szóval pár fontos férfiúból, akik körül az új főtitkár, az igen mérsékelt tehetségű és szelíd Bisztray Gyula irodalomtörténész fontoskodott – mint írtam már, Szekfű nem szerette a vad és önálló szellemű fiatalembereket, csak a „szelídeket" és alázatoskodókat, kivált afféléket, mint Keresztury Dezső vagy Pongrácz Kálmán, Ember Győző stb. voltak. Nos, körben állnak az „urak", mint azt Richard Georg Plaschka, a jelenlegi bécsi postrektor mondaná gyér ejtéssel (das Herren...), és Kornfeld báró elmesél egy kellemetlen jobboldali esetet, megfelelő kommentárral. Bethlen István komolyan reánéz, s felrántja homlokára dús szemöldjeit, mondván: „...Érdekesnek látszik, kedves Móric, amit mondtál, de hát én ily emberrel még nem találkoztam..." (Közbevetőleg: Déman szerk. titkár úr jogos kommentárja nekem: „...Hát találkozik Bethlen egyáltalán emberekkel?" – ekkor ugyanis Bethlen már passzivitásba szorult, és tovább vigasztalódott gr. Széchenyi Andor Pálné szül. Szegedy-Entsch Mária bárónő szerelmével, s a Múzeum utca és Esterházy [ma Puskin] utca sarkán, az egyik Károlyi-palotában [a Hangya-szövetkezet alapítójának, gr. Károlyi Sándornak bérpalotája] lévő lakásáról alig is mozdult ki.) [...]

Pethő Sándor, a kiváló publicista, a náci- és nyilasellenes nemzeti politika e jeles és hatástalanságra kárhoztatott ideológusa (A MAGYAR CAPITOLIUMON, A MAGUNK ÚTJÁN, még előbb: VIHAROS EMBERÖLTŐ, VILÁGOSTÓL – TRIANONIG), azt hiszem, hogy Kornfeld Móric és Szekfű Gyula közvetítésével meglátogatta Bethlen Istvánt a Károlyi Sándor-féle palotában lévő magasföldszinti lakásán, s aztán sajnálkozó csodálkozásának adott hangot a Modern kávéházban, péntek délutáni asztalunknál Szekfű és szerénységem előtt, hogy Bethlen Budapestre Kolozsvárról vagy Vajda-Kamarásról felhozott-átmentett bútorai között mily egyszerűen lakik – megrokkant biedermeier székek, a 80-as évekből való kopott plüssgarnitúra, egy-két fényét vesztett Mária Terézia-szekreter stb. Persze

Pethő Sándor mint a bukott, keserves magyar legitimizmus és monarchizmus lelkes híve, bár távolról sem bértollnoka, a magyar arisztokráciánál mint politikai széplélek és sznob egész más berendezéshez volt szokva. Így például a Margit rakparti Andrássy-palotában, ifjabb gróf Andrássy Gyulánál, a történelmi Magyarország e végzetes démonánál, aki Tisza István elleni tragikus és elszánt gyűlöletében gr. Károlyi Mihályt (mint ennen vejét és mint a Tisza-ellenes oppozíció vezérét) hozta reánk. No igen, az Andrássy-szalonokban csupa brokát és bársony, antik és utánzott reneszánsz bútorok pompáztak, Rembrandt- és Vermeer-képek, festmények Tintoretto és Veronese iskolájából, mely még az idősebb Andrássy Gyula gyűjtése volt. Nem tudom, vajon Pethő, aki a dunántúli, Győr megyei emelkedő nagygazda-kisnemesi miliőből nőtt ki, járt-e Kornfeldék vagy Chorinék lakásán, nyilván igen – ám az ottani miliő nyilván nagyon is imponálhatott neki. [...]

Kornfeld báróék otthona a két háború közti Magyarország és Budapest egyik legjelentősebb, bár feltűnően magát igazán nem kellető centruma volt: nem is a pénz és a vagyon, sokkal inkább a magyar szellemi élet egyik spektruma – s ez a parcialitás igenis hangsúlyozandó! – iránti érdeklődés, sőt őszinte részvétel által... Kornfeld Móric báró nem volt „nemzetközi zsidó", ám minden hibájával és osztályelfogultságával együtt a vérbe és pusztulásba torkolló korszak egyik legkiválóbb magyarja; nélküle nem lett volna új pécsi és új szegedi egyetem, számtalan – bár persze katolikus – kiváló nívójú iskola. Nem lett volna *Magyar Szemle*, nem lettek volna a Magyar Szemle Társaság sokban jelentős kiadványai; nem lett volna a mégoly sok ellentmondást mutató legkiválóbb, legújabb kori magyar újság: a *Magyar Nemzet* és így tovább... Az, hogy én, éppen én, a magam iróniájával és rideg történetpolitikai szemléletemmel annyit foglalkozom vele, mert igenis foglalkoznom kell, jól mutatja a legkiválóbb, régibb és újabb magyarokhoz közeli jelentőségét. Nélküle nem lett volna Hóman–Szekfű-féle MAGYAR TÖRTÉNET, ez a kettős, korok határain felhőket hasogató obeliszk, két roppant tehetség, bár hát emberileg nagyon is esendő s az ifjúságnak példaként igazán nem alkalmas Hóman Bálint és Szekfű Gyula...

Mindezért, a legjobbért „a konzervatív Horthy–Bethlen-Magyarországon" a legnemesebb értelemben vett felelősség voltaképp a zsidóból jött magyaré és keresztényé, Kornfeld Móric báróé. Akkor is, azóta is sokszor kellett arra gondolnom, hogy ugyan mit is tettek a „nyugati", a csonka magyarországi gazdagnak megmaradt főurak és egyháznagyok a magyar művelődésért? Az előbb Tisza István, majd Horthy és Bethlen ellen vad és alattomos gyűlölettel teli, különben igen művelt és elmés ifjabb Andrássy Gyula pártolt ugyan egy rövid éltű folyóiratot, a finom Ambrus Zoltán szerkesztésében – ezt is *Magyar Szemlé*nek hívták! –, s aztán egy kissé bal kézzel a *Nyugat*ot is pártolta házi zsurnalisztája: Ignotus-Veigelsberg Leó kedvéért, kit rendesen ágyban fogadott déli fél kettőkor, paplanán rajztáblával, mert így jegyezte fel félálomban támadt gondolatait Tisza István ellen; de igazán, teljes lelkesedéssel csak a kezdettől alattomosan tévelygő, bár jó magyar, tiszántúli gyökérből eredő Milotay Istvánt pártolta (Milotay Nyilas István híres kálvinista püspök méltatlan unokáját, aki Móricz Zsigmond unokatestvére volt – innen a LÉGY JÓ MINDHALÁLIG!-ban a kisfiú hős: Nyilas Misi neve...), aki az *Új Nemzedék*nek, majd a *Magyarság*nak juttatott és legitimista célokra szánt szubvenciók fölötti hálájából a szalon félhomályában, a Rembrandt- és Tintoretto-képek alatt s a dúsbarna Rembrandt-szín függönyök árnyán a csekk átnyújtásakor mindég kezet csókolt bűvöletében Andrássynak – kálvinista papi ivadék a székely törzsből nyugatra elágazott monarchista grófnak! (Még Pethő Sándor is soknak találta ezt, Milotay egykori barátja...) Andrássy, aki még soká tartó busás jövedelmeiből Horthy

és Bethlen ellenében az ifjú Habsburg Ottót és Zita királynét tartotta el, ám a legitimista sajtónak juttatott összegeken kívül szinte semmit sem adott nemzeti közcélokra. Persze apósként, jó apaként Károlyi Mihályékat azért támogatta, akiket ő uszított irigy és sötét démonként az első világháborúban elhulló hazánkra; s ugyancsak ifjabb Andrássy Gyula volt az, aki a Monarchia utolsó közös külügyminiszteréként a Wilsonhoz intézett jegyzékében előbb ismerte el Ausztria és Magyarország (!!!) nevében azt a Csehszlovákiát, amely még meg sem alakult akkor, 1918. október 30–31-én... És mit adott a magyar kultúrának, a nép nevelésének és a magasabb kultúrának, tudománynak a dúsgazdag, fanyar, igen jól gazdálkodó herceg Esterházy Pál? – Példát ugyan adott arra nézve, hogyan alakíthat nagybirtokos húsáru- és gyümölcskonzervüzemeket, de nyilván fogalma sem volt Szekfű Gyuláról vagy Babits Mihályról, elzárkózottságában alig is olvasott magyar történelmi munkákat, magyar költőket, írókat vagy a tananyag minimumán kívül közjogi műveket... És vajon hol voltak az 1920–30-as években még oly gazdag Zichyek? (Gr. Zichy Györgyné szül. Hadik Erna grófnő – ki bécsi lakótársnőnk és barátnőnk volt a Gassergassén számkivetettségünk első idejében – például öntudatlanul mindenkor öntudatosan összezavarta Makkai Sándort Máraival!) És hol voltak a nagyrészt még szintén gazdag, sőt dúsgazdag Batthyányak vagy Széchenyiek akkor, amikor hazánkat és nemzetünket az 1919 utáni süllyedtségből kellett valamiképp jobb jövőhöz és öntudathoz segíteni? (Persze tudjuk: a patrióta nemzeti tudatnak – nézzük csak a reformkoriakat vagy Bethlen István, Kornfeld Móric, Szekfű Gyula ellentmondásokkal teli példáit – mindenkor csakis osztály szerint, „klassenmassig" és „pártos" formában lehet megnyilatkoznia!) Én legalábbis máig szégyenkezem a történelmi középosztálynak vagy a magasabb hivatalnoki osztálynak, velük együtt az ún. gentrynek nemzeterkölcsi és nemzetpolitikai tudatlansága és műveletlensége miatt. Már öntudatos kisfiú koromban, tizennégy-tizenhat évesen nem volt kétségem afelől, hallgatván otthon és társaságban mindenféle kúriai bírák, miniszteri tanácsosok és államtitkárok, magas rangú katonatisztek és hitveseik stb. beszélgetéseit, hogy itt más választás nem lehet számomra, mint hogy kivándoroljak ennen osztályomból, melyet méltatlannak tartottam önmagamhoz, s bizony, talán nem nagyzolás nélkül a hazához és a nemzethez is. [...]

A Úr végtelen kegyelme akkori baloldaliságomban is megóvott attól, hogy egy asztalhoz kelljen ülnöm a Lendvay utcában a katolikus főpapságtól anyagilag pártfogolt, Festetics László herceg által is fél kézzel, vonaglón segített Központi Sajtóvállalat (Honvéd utca, Pallas Nyomda) vezetőivel, akikkel különben az oly klerikális vonzalmú Szekfű Gyula is rendkívül intim volt, tehát a *Nemzeti Újság*, az *Új Nemzedék* és a *Néplap* irányítóival, úgymint a rejtélyes Marsovszky Ivorral (Szmrecsányi-rokonság), Turi Béla esztergomi kanonokkal és vezérigazgatóval, a Mindszenty-pörben elmúlt Tóth László, költői lelkű főszerkesztővel avagy a különben oly kedves Cavalliér Józseffel, az *Új Nemzedék* főnökével, aki természettudóssá képezte magát, vagy Csepela József kanonokkal a *Néplap*tól. Ezek mind jártak a Lendvay utcába, suhogtatván reverendáikat és lengetvén lila öveiket (már akik papok voltak közülük), ám ilyenkor sem engem nem hívtak meg, sem a nagy anyagi áldozattal járó kegyekbe férkőzött, ifjan még oly tehetséges Katona Jenőt vagy a tehetséget és okosságot szenvelgő Barankovits Istvánt, ki a Kormányzó Úrnál mindég befolyásos Kállay Miklós Szabolcs megyei földije és kegyence volt, s a titkon szintén nagy befolyású Erdőhegyi Lajos főispán lelki fia. Az akkori hierarchikus gondolkodás szerint, amiben az ifjúság barátját és protektorát sikerrel alakító Szekfű is osztozott, mi még túl fiatalok voltunk (ne feledjétek, kedves ifjú híveim: a korszak a gerontokrácia jegyében állt!), s eleve nem lehettünk egyenrangúak az említett nagyságokkal, akik között a valódi magyar hagyományokhoz sokban oly méltatlan szarvasmarhák is bőven találtattak.

Akárhogy is vesszük a kifelé – azaz a baloldal, a „szabadkőműves" vagy az irodalomban oly jelentős „zsidó" körök felé – konzervatív és tradicionalista Bethlen–Szekfű-féle *Magyar Szemle* és környezete szerepét, igazságosan el kell mondanunk, hogy a *Magyar Szemle*, minden merevsége ellenére, igenis „haladó" és „demokratikus" és korhatárokat, társadalmi előítéleteket fellazító szerepet töltött be, még ha Kornfeld Móric báró oly szertartásos és Szekfű oly többértelműen félénk és félszeg volt is. Ám ugyanekkor, ami engem és hasonlókat illet, akiknek nevei előzőleg már említtettek, Kornfeld Móric báró és a *Magyar Szemle* köre határokat is szabott nekünk. [...] A báró ugyan szívesen beszéltette tárgyalófeleit, ő azonban sosem árult el magáról semmit, legfeljebb haladó (?) keresztény nézeteit nyilvánította. Az előzékenységen és udvariasságon túlmenő közvetlenségről nála szó sem lehetett. Mind ő, mind Szekfű, a két háború közötti Magyarország e két igen-igen jelentős „szellemi potenciája" – hogy Jacob Burckhardt WELTGESCHICHTLICHTE BETRANCHTUNG-ban használt terminus technicusát profanizáljam – valójában hideg és elzárkozó volt; legközvetlenebb kortársaik, ifjabb barátaik és haszonleső csodálóik (így a parasztpárt étoile-ja: Kovács Imre, vagy az ifjú szoc.- és neokatolikus ideológus tehetségek: Barankovits és Katona Jenő) alig is tudtak meg róluk valami emberit, személyeset. Így volt ezzel a paleokapitalista buzgalmában túlhabzó Frey András, és tulajdonképpen így voltam vele én is; bár sok hibám, hiányosságom és nem mindig kellemes tulajdonságom mellett sosem voltam intimkedő és hivalkodó természet; általában tudatott rólam úgyszólván kezdettől, hogy Kornfeld Móric báró, majd leányai szíves ismeretségének örvendek, e hírrel azonban sem a magán-, sem a közeletben nem éltem vissza; mert hiszen lényem és szellemem szokatlan ragyogványát természettől örököltem, nem pedig Szekfű vagy – még kevésbé – Kornfeld báró kitüntető ismeretségének köszönhetém...

Lewis Carroll

HUMPTY DUMPTY KÖLTEMÉNYE

Télen, mikor fehér a rét,
Éneklem ezt a kedvedért...

Tavasszal, mikor zöld a lomb,
Dalom füledbe dúdolom.

Nyáron, mikor az ég dereng,
Talán megérted, mit jelent:

Ősszel, ha szél visz vert avart,
Vesd majd papírra ezt a dalt.

Gerevich Tibor

Gerey E r n ő, építész; szül. 1862 nov. 19-én Kassán. 1883—1885-ig a bécsi képzőművészeti akadémián Hansen Theofil és Hausenauer Károly vezetése alatt végezte tanulmányait. 1900-ban Olaszországban volt tanulmányúton. Építészeti tervekkel legelőbb az 1885-iki országos kiállításon jelent meg. G. a következő pályázatok alkalmával részesült kitüntetésekben: a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1901—2. évi építészeti nagy pályázatán színháztervével ezüstérem, a Debreczeni Takarékpénztár tervpályázatán I. díj, a budapesti ev. egyház templomának és gymnasiumának tervpályázatán megvétellel való kitüntetés, a kondorosi ev. templom tervpályázatán I. díj és kivitel, az aradi ev. templom tervpályázatán I. díj és kivitel, az újmalomsoki (Győr megye) ev. templom tervpályázatán I. díj és kivitel, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet által egy krematorium tervére kiírt nagypályázaton a miniszteriumnak ösztöndíjra ajánlva. Ezenkívül

~~Da~~ Bp. fasori ev. templ és isk. pályázat megvétel

közvetlen megbízás útján tervezte és építette az érsekújvári ev. templomot, a zalaegerszegi ev. templomot, a muraszombati és alsólendvai ev. templomot, iskolát és paplakot, s végül nehány budapesti bérházat. A kondorosi templom távlati képével a bécsi nemzetközi építészi kongresszus kiállításán (1908), négy templom tervével pedig a budapesti egyházművészeti kiállításon (1908) szerepelt.

Építő Ipar. 1902. 43. sz. (Színházi tervpályázat; képekkel.) — *Kiáll. tárgymutatók.* — *Magyar Pályázatok.* 1903. 5, 11. sz. — 1904—5. 5, 8. sz. — *Művészet.* 1904. 55, 406. l. — 1905. 126. l. — *Vállalkozók Közlönye.* 1904 decz. 21. és a művész közlése nyomán.

Gerey Ernő

Gerey Ernő

Az újmalomsoki evang. templom tervpályázatán 22 terv közül Gerey Ernő pályaműve kapta meg a 200 koronás díjat.

Művészet 1905. 126. l.

UTATÓ

ÉPÍTÉSZET

	Oldal
Csányi Károly: Az angol ház	11
Gerő Ödön: Párkány és pillér	79
Divald Kornél: A bártfai városháza	89
Myskovszky Ernő: Régi fatemplomok	119
Lyka Károly: Modern otthon	151
Spiegel Frigyes: A cinquecento építészetéről	166
O.: Czigler Győző	187
Benkó István: Körösfő	250
Benkó István: Egy-egy székely házról, faluról	324

IPARMŰVÉSZET

Külföldi krónika:

Új kiállítások Münchenben. Feuerbach, Zügel, Szómoff (Olgyai Viktor) 57. l. — Párisi művészeti krónika. Festők árfolyama. Carrière ünneplése. Carriès hagyatéka. Színes rézkarcok. Külföldi festők. A római akadémia. Rodin. (dr. Kúnfy Lajos) 59. l. — Római levél. A római magyar művészház. A nápolyi képtár ügye. Venezia újabb veszedelmei. A francia római díjak. (Lendvai Károly) 61. l. — A bécsi Szecesszió kiállítása (I-a) 63. l. — Aubrey Beardsley (I-a) 63. l. — Müncheni krónika. A művészet csődje. Kisebb kollekciók. A szecesszió tavaszi kiállítása. (Olgyai Viktor) 127. l. — Párisi művészeti krónika. Cercle-k A Bourdeley-árverés. Boucher intézménye (dr. Kúnfy Lajos) 129. l. — A római nemzetközi műkiállítás (Lendvai Károly) 130. l. — Művészek anyja (Ritoók Emma) 132. l. — Szobrászati kiállítások Bécsben Medardo Rosso. A Szecesszió szobrászati kiállítása (LK). 133. l. — Olasz krónika. A nápolyi képtár ügye. Carolus-Duran, holland metszetek és a római építőművészek fényképészeti kiállítása. Jegyzetek a velencei kiállításhoz. Nemzetközi művészeti kon

A képek lajstromát és a művész

Gerey Ernő

A kondorosi ág. hitv. evang. templom (Gerey Ernő műve). Vállalkozók Közlönye, dec. 21.

(Művészet 1905. 71. l.)

Gerey Ernő

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1903/4. évi építészeti nagypályázata (Pogány Móric, Gerey Ernő, Jónás Zsigmond művei). Magyar Pályázatok, II. 8.

(Művészet 1904. 419. l.)

vmis ced.

KÜNKBŐL:

Matracok:

ágy személyzeti matrac . . . . . 10·80
„ személyzeti matrac afrik töltéssel . . 15·—
„ afrikmatrac damaszt huzattal . . . 22·—
sezlon . . . . . 50·—

Tollpárnák:

drb tollpárna 80x60 . . . . . 12·—
„ tollpárna jobb tollal . . . . . 14·—
„ tollpárna Ia tollal . . . . . 16.—

plant készitünk már 20·— pengőtől.

oll tisztitást vállalunk.

órrel töltött matracot.

an „Propaganda“ szőrrel töltött,

90 méretben **33·- P.**

Gerey Ernő

Gerey Ernő okl. építészmérnök,
ny. máv. műsz. felügy., V. Honvéd
u. 40. 115-623

Bptávb 1940 szept.

"

tett tollat

gjelölt egységáron e levelem kéz
biztositva teherárúként vasuto
inditani.

hezését várva, vagyok

kiváló tisztelette
Ernst Cleffmann.

GEREY *Ernő*, építész, * Kassa 1862 nov. 19 A bécsi akadémián Hansen Teofilnél tanult. G. tervei alapján épültek a kondorosi, aradi, újmalomsoki, érsekújvári, zalaegerszegi, muraszombati és alsólendvai ev. templomok.

E. G. I. 375. 1

Karperecz bronsból VII. 195.

Gerey Ernő
építész
szül. 1862 nov. 19-én
Kassán.

Gerey Ernő, építész, szül. 1862 nov. 19-én Kassán, 1882 okt.-ben iratkozott be és 1885 júl.-ig az építészeti szakosztályban Hansen és Hasenauer tanítványa volt.

lásd Fleischer-Béla 44. l.

DOSZKÁR JÁNOS és FERENC

B. U. É. K.

IRODA: IV. VERESS PÁLNÉ-U. 40.
TELEFON: 117-04
IPARTELEP: IX. MÁRTON-U 3/b
TELEFON: JÓZSEF 853.

itt viszont teljes megelégedésre szolgál.

C. B. FREEMAN: Bliss classification. (LAR 196: elvi és tárgyi észrevételek a BLISS-féle osztályozási rendszerhez és a fent ismertetett cikkhez.)

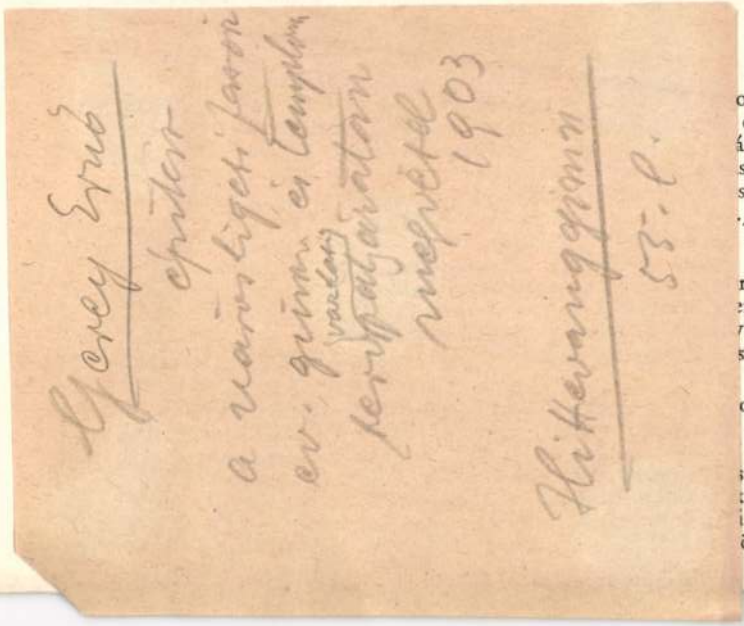

Werbekraft und
ogató kölcsönzési
olvasót a könyv-
ámára kikölcsön-
ssza ki magának.
s SCHRIEWERnek
.), hogy ez lesz
a kérdést, hogy
nagyobb töme-
rek egymáshoz a
em lehet, jelenleg
válogatást teljesen
s megmutatkozott

ossstadt. (Bü 423:
és könyv között
nemzetiszocialista
séget kíván létre-
idolgozandó terv
i könyvtár fekvé-
önyvek kötésének

buli egyetemi könyvtárnak, 4. az istambuli nyilvános könyvtárnak, 5. az izmiri egyetemi könyvtárnak. — A Törökországban régészeti ásatást végző külföldiek publikációjukból hat példányt kötelesek a török kultuszminisztérium rendelkezésére bocsátani. Ezeket a példányokat szintén könyvtárak között osztják szét.

4. Katalogizálás.

W. BAUHUIS: Einheitssystem und Zentralkatalogisierung. (ZBW 121.)

B. RANG: Zur Frage der Systematik und der Neuordnung der systematischen Kataloge. (Bü 297: a népkönyvtári szisztematikus katalógus és a központi szisztematikus katalógus felállításánál követendő szempontok.)

E. T. JERNIGAN: Authority files and official catalogs. (LJ 23.)

N. R. HARLOW: The facsimile card catalog. (LJ 251: a 35 mm-es fotografikus hasonmás térhódításával új lehetőségek nyílnak meg a cédulakatalógus kifejezőerejének növelésére. A hasonmásnak különösen a történeti atlaszok katalogizálásában van jelentősége. A cédulakatalógus egyik oldalára a címleírás kerül, a másikra pedig a címleírás tárgyát képező könyv fényképe, mely a könyvről tartalmilag is tájékoztat (pl. leolvasható róla, milyen földrajzi vagy történeti érát ölel fel a szóbanforgó [illegible]

és a nyugta az ajánlat-
ánlatok a trencséni m.
italhoz a augusztus
adandók be. A szálli-
ni m. kir. államépitészeti
ők, ugyanott az ajánlati
gvetés nyomtatványa 50

helyezni és az elismervényt az
csatolni.

Törökbecse. (Tüzifa és kőszé
litás.) A törökbecsei kir. járásbirós
ház épületének fütésére az 1910. évl
séges mintegy 30 köbm. gyertyán va
és 260 mm. elsőrendü hazai kőszén
nak biztositása, póliából

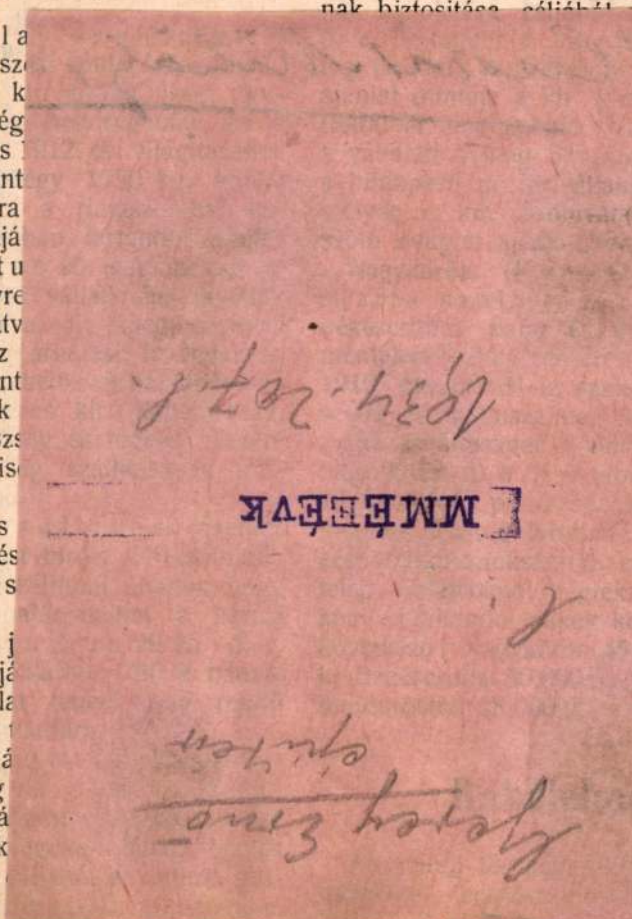

nytargyalás fog tartatni.

mészére, valamint a betegek száma
gáltatandó átadagok és élelmi

fakő szigetelő anyag, Schedt, fa-cementtetők, hideg és ny falak burkolására, könnyü fogó válaszfalak készitése, k, jégvermek, sörraktárak, borpincék szigetelése.

hermalit

tulhevitett vezetékek

szigetelésére.

Parafakő

ezelőtt: Kleine

Igazgatóság: Budapest, VIII.,

Telefon 60—33 és 67—25.

általános osztályának (Mihanovic- Az egyes munkanemekre külön-külön ajánlat. Augusztus 13-án déli az ajánlati végösszegnek 5%-a bánatnánt teendő le a zágrábi üzletvezeüjtőpénztáránál. A bánatpénzről szóló az ajánlathoz nem csatolandó.

. (Postaépület épitése Gyékéllomáson.) A máv. zágrábi üzletre versenyt hirdet a Gyékényes állotesitendő postaépület összes magasi munkáinak végrehajtására. A tervek, tés, a szerződési tervezet, az ajánlati pályázati feltételek, valamint a külön ás a máv. zágrábi üzletvezetőségének artási osztályában 5 koronáért megk. Az ajánlatok julius 31-én déli nyujtandók be a zágrábi üzletvezetőános osztályánál. Az egyes munkakülön külön is tehető ajánlat. Julius i 12 óráig az ajánlati végösszegnek natpénz gyanánt teendő le a zágrábi őség gyüjtőpénztáránál. A bánatpénzletétjegy az ajánlathoz nem csatolandó. (Utépités.) A goszpicsi m. kir. alaku fényezetlen dió valamint a részletes ajánlati felhivás a máv zési szakosztályánál (II. em. 43. a.) kap bélyeggel ellátott ajánla déli 12 óráig a fenten tandók be. Bánatpénz kek értékének 5%-a 12 óráig a máv. buc tárának teendő le.

Budapest. (Bőrár máv. igazgatósága a bő esetleg 1911. években biztositása iránt pály augusztus 11-ig pénz pedig a megelő beküldendő. A bőrárul szertárában (X., Külső ták szerint, a bőrportá szállitandók. A pályáza sz. bőrárukra vonatkoz szintén a 122291/96. s tételek a máv. anyagosztályánál (VI., Andr

Gerey Jenő tj

l

MMÉEÉvk

1914.65.l

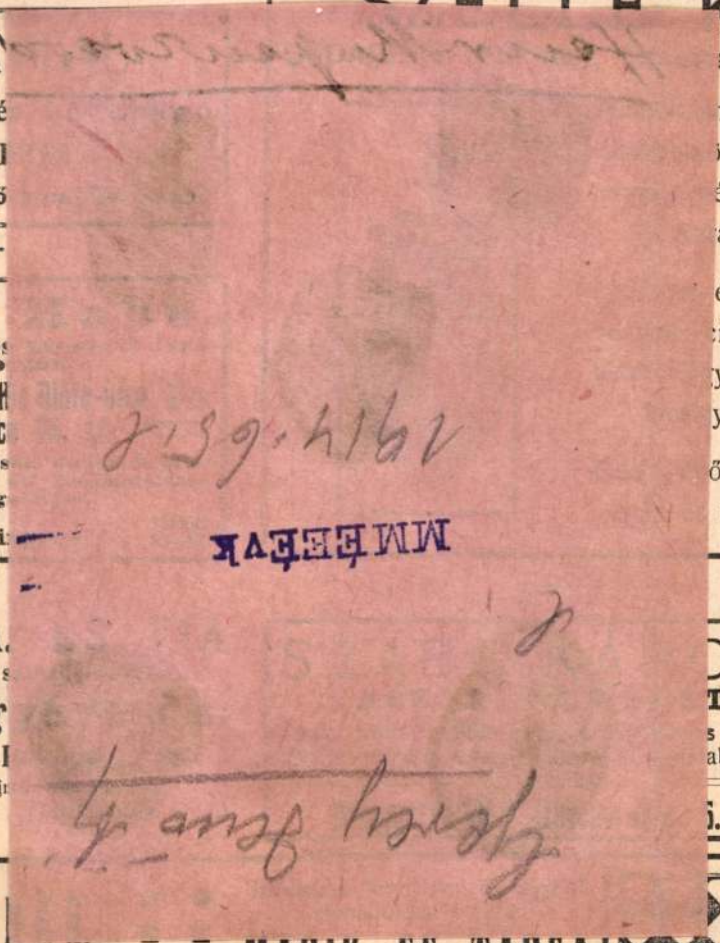

rnöki műszaki és vállalati irodája
apest, VII., Nagydiófa-utca 13. sz.
ton és vasbeton építkezések
hidak, csatornák, víztornyok, gépalapzatok,
rőművek, zsilipépítések, turbina telepek ki-
ele a modern technika vívmányainak megfelelőleg. : :
Tervezések és véleményadások.

yar Keramiai-Gyár Részv.-Társ. Budapesten
da: VIII., József-körut 14. Telefon 52—74.
mit- és téglagyár: X., Óhegy. Telefon 53—09.
Rost Ottó mérnök és a keramit feltalálója
mélyes vezetése mellett gyártott KOCSI-ÚT,
és UDVAROK burkolására kitünően elismert
ramit köveit és keramit-lapjait,
éges fali, üreges, tartány-boltozó (ravers), ék,
dlás, burkoló és sajtolt kémény-tégláit.
tra a keramit-burkolással járó munkálatok is
elvállaltatnak.
yzék és költségvetés ingyen és bérmentve.

I TÉGLA- és MÉSZÉGETŐ R. T. BUDAPEST.
zponti iroda: V., Akadémia-utca 9.
Telefon szám 74—30 és 74—31.

serépgyára szállit: géppel gyártott, tehát egyenletes, vizhatlan, fagyellent-
lfarku-, hornyolt és francia-tetőcserepet valamint
ez szükséges szegélycserepet nagy választékban. — Bármely
vasuti vagy hajóállomásra versenyképes!!
. József-müegyetem 40/1901. számu hivatalos bizonyitványa
erint ezen gyártmány fagyellenállónak bizonyult.
kotrási vállalata szállit: bárhová hajón vagy
vasuton, ugyszintén
dunakavicsot utépitéshez és betonmunkákhoz. Apró kavicsot
aszfaltgyárak részére és rostált dunahomokot.
gyára szállit: Szárazon sajtolt falburkoló disztég-
lát (Verblender), falburkoló lapokat,
lmazott „Reform“ válaszfaltéglát, vastartó-, burkoló és üre-
lát, valamint leghordképesebb falitéglát, továbbá kéménytég-
lát kerek kéményekhez.
ésköbányáiból szállit: Követ cyklopfal épitéséhez és alapozásához;
zuzott követ betonmunkákhoz és utépitéshez.
észégető-telepe termel: budai zsiros meszet.
baresgyára termel érdes dunahomokból készült
mühabarcsot.

TELEFON
KRESSA
ÉPÜLETAS
BUD
VI., Szent László

Versenytár
m

a) Épitő

Budapest. (A sof
telep villamos
viteli berende
sága a Sofronya ál
telitőtelep villamvila
dezésére versenytár
felhivás, szállitási f
lámpaelosztási kim
pedig 6 koronáért
(VI., Teréz-körut 56
ajánlat ivenként 1
letek ivenként 30
„Ajánlat a 100592/
talpfatelitőtelep vil
berendezésére“ felir
12 óráig a máv. é
osztályába (VI., T
adandó be. Az ajá
pénz gyanánt á p

ECKMAYER PÉT

Gerey Ernő ifj

épitesz

irod.

Kol 1885

IV. K. 4. f. 776 l

LX.

ÖZ.

plom.

Gerey Ernő

bpesti épitész

terverte a szolnoki ev.

templomot.

irád

Biertempl

V. P.

HELYSÉG

MEDGYES.

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Öf

KOR

XV

ŐRZÉSI HELYISÉG

ág. ev. egyház.

TULAJDONOS

MÉRET

m: 2

TÁRGY

Kehely.

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS

Aranyozott ezüst.
trébelt disszel. Magas talpa
király, szt. Katalin és ker. Szt.
alatta.

FÉNYKÉP, RAJZ

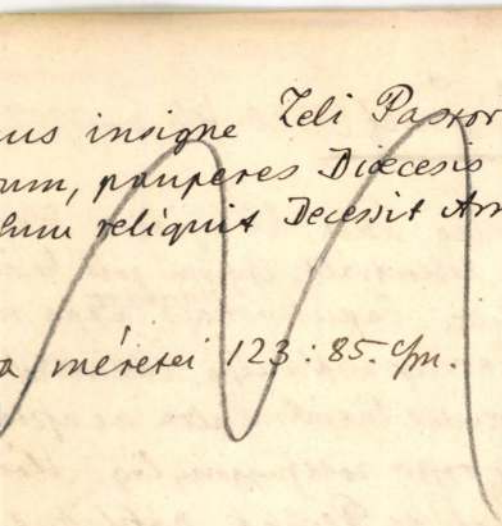

Gerey Ernő

épitész

Unicsarnok

1908. egyházmin. kiáll

92. l.

...mo insigne Zeli Pastoralis ar-
...um, pauperes Diœcesis suae, ac
...lum reliquit Decessit Anno 1852

...a mérési 123 : 85 cm.

Bajzáth József (1720. febr. 6 – 1802

Térdig, állva, kissé jobbra. Haj
bajusza leberetvált. Gyűrűs jobb kez
jára teszi. Caputiuma reverendaja s cappa
les s karinge csipke alju. Ékkövekkel
vánd rendes látjuk. Balra az aszta
mukbe rojtos zöldfüggöny lóg. Alól
Bajzáth de Pészak nobilibus
in Provincia Barsiensi Anno 1
soluta in Clericatu Stidia
niensis Cancellarius, dein
paulo post Archi Diaconus
mae de Monte Strigoniensis,
latus Tabulae Regiae Mag
tis ad Tabulam Procerum
Comitiis Aulicus Consili
Referendarius, F. Ordinis
et subinde Regni ~~Pr~~ Pro-
Status Consiliarius, ac tande
laudati Ordinis S. Stephani Co
num 25, et omnium summ
tendentium Judicio consta

Gerey Ernö

wód
z

Thieme-Becker

XIII. 449. l.

(Lyka)

EUROPA
FILM-, KÖNYV-, LAPTERJESZTŐ ÉS KÖNYVKIADÓ RT.

Budapest, V., Visegrádi-u. 36.
Telefon: 493-947.

Nem fogadta el. Refusé.

Pőzsér Józsefné úr
úrnő

hirlapbizományos

Izm!

Csinkota

Gerey Ernő

unicitéit

l.

Schoen Deák-téri

8. l.

Gerey Ernő
ápitész

1932-ben tervezte
a Wittenbergi vár-
templomra emlékez-
tető nolnaki ág.
hitv. ev. templomot.

ingd
Schef Jász
adattár 199. l.

50/
3x80

M.D.K.

Gerey Ernő, budapesti építész

tervei szerint épül a zalamegyei Alsólendva új ev. egyházának új temploma, iskolával és paplakkal. Ugyancsak ő tervezte a miskolczi ev. templom, iskola és paplak megnagyobbításával. */.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1906. XXVII. évf.

ápr. 4. sz. 7. old.

M.D.K.

Gerey Ernő, budapesti építész

már az elmult évben kidol-
gorta a zalaegerszegi ev. templom
terveit, mely idén került kivitel-
re. Legujabban ő tervezte a
Kondorosi és érsekujvári
templomokat is.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1906. XXVII. évf.
ápr. 4. sz. 7-8 old.

MDK

Gerey Ernő bpesti müépitész

ág.h.ev. tpl. terve

Templom épités Muraszombatban.

Vállalkozók Közl. 1906. márc. 14. ~~xxxxx~~ 8 l.

Tata (Komárom)

Felszabadulás utja 3. Ház, föl
körül.

(Tata V. és MV. Bp. 1952, 5 l)

M.D.K.

Gerey Ernő, lipesti építén

első díjat és megbírást nyert a kondorosi ev. ref. templom terpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.

nov. 25. sz. 7. old.

M.D.K.

Gerey Ernő, bpesti építész M.D.K.

terve nyerte el egyhangulag a görmegyei Ujmalomsokon építendő ág. ev. templomra kiírt 200 koronás díjat és a megbírást.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

febr. 22. sz. 10. old.

M.D.K.

Gerey Ernő, bpesti építész

egy megosztott első díjat nyert az aradi ág. ev templom terepályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

nov. 1. sz. 7. old.

MDK

Gerey Ernő épitész

Templomépités Zalaegerszegen. Vállalkozók Közl. 19o6.ápr.1. 8.1.

MDK

Gerey Gyula - Legány Zoltán ép.

Kerepesi uti ált. isk.

Felszabadult Bp müvészete N.Gal. 1960.

0 - 66,5 - 625158 Pátria ny.-

M.D.K.

Gerey Ernő, építész

és Szlekla Ottó körök megosztották az aradi áp. ev. templom pályázatának 1000 K-ás első díját.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

nov. 1. sz. 7. old.

Gerey Ernő

l. Kemény-Kemeny

Evang. templ.

204. 206, 207 218. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Gerey Gyula

és Legány Zoltán.

Kerepesi uti lakótelep, Általános Iskola, 1953, tervc.

A felszabadult Budapest művészete.

Kiállítás-katalógus. Budapest, 1960.

131.

Gerey Gyula

a Derepesi úti lakótelep épületeinek tervezője

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

152 l.

Gerey Gyula

a kerepesi úti lakónegyed épületeinek

tervezője

Berza László, Bernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-

pest 1973. 13351

5458

M. D. K.

GEREY Gyula építész

A Kereszti úti lakótelep egyik tervezője
(Pest.)

Gyöngyössi István: Budapest új lakó-
telepei
Magyar Építőművészet 1957. (VI.) 1-2. sz.
18. l.

M.D.K.

Gerey Ernö, Epesti épitész

tervei szerint épült
murascombati uj evan-
gélikus templomot
szept. 18-án felavatták.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

szept. 28. sz. 9. old.

.Н.Д.Н.

.ЖЖХІ .бүг .XXXI .ОІЗІ .qД .Кобяк Гвр]а

.ога .ва

MDK

Gerey Ernő épitész, krematórium-terv

Magyar Pályázatok 1904/5. Magy.Mérnök és Épitész Egylet. II.évf. 8.sz.

M.D.K.

Gerey Ernő: építész

Terve második díjat nyert a debreceni temető és épületei-re (ravatalozó + krematórium) kiírt pályázaton.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1918.évf. 16 sz.
126. old.

Gerey Ernő, építész M.D.K.

Cej palota és cej villa terveit állította ki az 1885-évi Orsz. Kiállításon

Bauzeitung für Ungarn. Bp. 1885. XIV. évf.

jul. 19. sz. 153. old.

M. D. R.

GEREY Ernő ifj. építész

Egy palota homlokzata, alaprajzzal

Egy nyaraló homlokzata

Szvák. Tárgymut. Bp. 1885. 52. l.

52.

MBK

Gerey Ernö müépitész,máv.müsz.ellenör és
Budapest
Sinkovich Dezsö mérnök,máv felügyelö,Miskolc

"Miskolc nem volt,hanem lesz" jeligéjü közös pályatervüket megvették a kitüzött 10.000. korona kitüzött megvételi árért.

/Miskolc város városszabályozási terv./

Tervpályázati eredmény.
Ép.Ip.- Ép Müv. 1921. 163.l.

M.D.K.

Gerey Ernő, építész

tervét a budapesti krematórium pályázatán nem jutalmazta a bíráló bizottság, de tervét - alternatív megoldásokkal együtt - közli az:

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1916. évf. 24. sz.
141-143. old. 1-5. ábrák.

MDK

Gerey Ernő

A budapesti krematorium-pályázat. Épitő Ipar Épitő Művészet 1916.ápr.3o.

11o.1.

M.D.K.

Jerey Ernő, építész

Krematórium pályázatra benyújtott tervét a nem-díjazott, de dicséretre méltóak között említi Ezrey.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1916. XXXVII. évf.

ápr. 5. sz. 3. old.

M.D.K.

Gerey Ernő, építész

lerve 300 koronás megvételt nyert a fatori evang. gimnázium pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.
ápr. 24. sz. 4. old.

ifj. Gerey Ernő MDK

Egy palota homlokzata
Fentinek alaprajza
Egy nyaraló homlokzata

Műcsarnok 1885. Bpi. orsz. ált. kiáll.

MDK

ifj. Gerey Ernő

Egy palota homlokzata

" " alaprajza

Egy nyaraló homlokzata

1885. orsz. kiáll. 52.l.

Művészi díj: Aradi ev. templom terre
Gerey Ernő

Művészet III. évf. 1905. 406. l.

Gerey Ernő, építész

Művészet, III., 1904. 55.

Hazai krónika.

Gerey Ernő, építész

Művészet, III., 1904.55.

Kitüntetések

MDK

Gerey Ernö, építész

Az Orsz. Lak. ép. Tanács hat all. bernazra nat csoportban jelölte ki az építészeket. Fenti az I. cs. tagja.

Az all. lakásépitö akció.
MÉM. 1925. XXV. évf. 1-3. sz. 30. l.

M.D.K.

Jerey Ernő, bpesti építész

3000 K-ás második díjat nyert a debreceni temető építkezésének pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1918. XXXVII. évf.

febr. 20. sz. 3. old.

Gerey Ernő"

a bécsi akadémián Hansen tanítványa volt.

Merányi Ferenc: A magyar építészet 1867–1967. Budapest 1970.

181

GERGÁCZ BERTA
(1956-1993)

1997. július 3-25.

FESTMÉNYEK

Gergácz Berta – Dinamikus táj (akvarell, 70x51)

Megnyitó: 1997. július 3., csütörtök 18 óra
Megnyitja: Karátson Gábor

VÍZIVÁROSI GALÉRIA 1027 Budapest II. Kapás utca 55. Telefon: 201 69 25

GERGÁCZ BERTA GERGÁCZ BERTA

Nyitvatartás: Keddtől-péntekig 13-18 óráig, szombaton 10-13 óráig

VÍZIVÁROSI GALÉRIA

Gergácz Berta
(1956-1993)

...Gergácz Berta e kiállításával mindent elmesél magáról. Talán csak a végső titkot, a folyamatos kilencévnyi haldoklást nem lehet kiolvasni a művekből. Az összhatás egy meditatív, gyakran minimálprogrammal dolgozó, főleg akvarellekben kifejeződő életmű, melynek szerves részei a repetitív zenét idéző nyolcvanas évekbeli tárgykollázsos műsorozatok. Ezek a vegyes technikájú alkotások előlegezték meg a későbbi leendő akvarellek szükszavúságát. Gergácz – a művek tanúsága szerint – tudatosan "írta be" magát a kínai tus- és vízfestéstechnikába, majd egyre kevesebb motívumot használva jutott el a létmeghatározás képben kifejezhető drámájához...

Sinkó István

...festészetében a sajátosan könnyed távolkeleti hatások ötvöződnek a gesztusfestészet európai fogalmazásmódjával. Koloritjaiban a kék, a barna, a mélylila és a zöld tónusgazdagsága dominál, az élénk vörösek, narancsok csak kiegészítőként, kompozíciós elemként villannak meg – s mindent átkarol, egységbe tömörít a fehér...

Magyar Hajnalka

...amit lehetetlen, azt kapta el: ágak ringását, zápor utáni egyszeri színfoltot, olvadást, szelet, pára ritmusát, köd alakzatát, aranyeső épp' lehullását, papírra sült kenyérillatot. A táj jel volt, a jel a lélek természetre felelő rebbenése Gergácz Berta számára: csak a legelmélyültebb kínai és japán mesterek képein vagy a német expresszionisták vonalaiban látszik ilyen kis helyen sok mozgás, dinamika, ennyire kevés eszközzel megjelenítve.
Csak ami megvan belül, az van kívül is. Képein ott a bölcsesség és a redukció: csak a természethez tartozás alaptényeiről lehet áttételek nélkül valamit elmondani. Jelbeszéd ez, mint képsorozatának címe elmondja, vagy titkos üzenet, mint ahogy egy másik, beleolvadás, átlényegülés, szellemivé válás: ennek az útnak a nyomvonala olvasható ki ebből a csöndes, az igazi nagy egyszerűsítésekről oly sokat tudó művészetből...

Budai Katalin

A Vízivárosi Galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap Képzőművészeti Szakkollégiuma,
Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
II. kerületi Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
Budapest Art-Expo Alapítvány

MDK

L. Gergely Mária, festő

Kiállítása nyílt meg a
Csepel Galériában.

—: Kulturális hírek 4.

Népszabadság, Bp. 1970. jún. 10.

Nyitvatartás: Keddtől-péntekig 13-18 óráig, szombaton 10-13 óráig

VÍZIVÁROSI GALÉRIA

Gergácz Berta
(1956-1993)

...Gergácz Berta e kiállításával mindent elmesél magáról. Talán csak a végső titkot, a folyamatos kilencévnyi haldoklást nem lehet kiolvasni a művekből. Az összhatás egy meditatív, gyakran minimálprogrammal dolgozó, főleg akvarellekben kifejeződő életmű, melynek szerves részei a repetitív zenét idéző nyolcvanas évekbeli tárgykollázsos műsorozatok. Ezek a vegyes technikájú alkotások előlegezték meg a későbbi leendő akvarellek szűkszavúságát. Gergácz – a művek tanúsága szerint – tudatosan "írta be" magát a kínai tus- és vízfestéstechnikába, majd egyre kevesebb motívumot használva jutott el a létmeghatározás képben kifejezhető drámájához...

Sinkó István

...festészetében a sajátosan könnyed távolkeleti hatások ötvöződnek a gesztusfestészet európai fogalmazásmódjával. Koloritjaiban a kék, a barna, a mélylila és a zöld tónusgazdagsága dominál, az élénk vörösek, narancsok csak kiegészítőként, kompozíciós elemként villannak meg – s mindent átkarol, egységbe tömörít a fehér...

Magyar Hajnalka

...amit lehetetlen, azt kapta el: ágak ringását, zápor utáni egyszeri színfoltot, olvadást, szelet, pára ritmusát, köd alakzatát, aranyeső épp' lehullását, papírra sült kenyérillatot. A táj jel volt, a jel a lélek természetre felelő rebbenése Gergácz Berta számára: csak a legelmélyültebb kínai és japán mesterek képein vagy a német expresszionisták vonalaiban látszik ilyen kis helyen sok mozgás, dinamika, ennyire kevés eszközzel megjelenítve.
Csak ami megvan belül, az van kívül is. Képein ott a bölcsesség és a redukció: csak a természethez tartozás alaptényeiről lehet áttételek nélkül valamit elmondani. Jelbeszéd ez, mint képsorozatának címe elmondja, vagy titkos üzenet, mint ahogy egy másik, beleolvadás, átlényegülés, szellemivé válás: ennek az útnak a nyomvonala olvasható ki ebből a csöndes, az igazi nagy egyszerűsítésekről oly sokat tudó művészetből...

Budai Katalin

Gergácz Berta

A Vízivárosi Galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap Képzőművészeti Szakkollégiuma,
Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
II. kerületi Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
Budapest Art-Expo Alapítvány

GERGÁCZ BERTA (1956-1993)

1997. július 3-25.

FESTMÉNYEK

Gergácz Berta – Dinamikus táj (akvarell, 70x51)

Megnyitó: 1997. július 3., csütörtök 18 óra
Megnyitja: Karátson Gábor

VÍZIVÁROSI GALÉRIA 1027 Budapest II. Kapás utca 55. Telefon: 201 69 25

Gergácz Berta

a Sinaide Ghi olaszországi alapítvány akvarell pályázatán rutondíjban részesült

Népszabadság, 1986. XI. 25

Gergácz Bertha festőművész

Gergácz Bertha és Kovács-Gombos Gábor fiatal soproni festő háromnapos közös tárlata hétfőn a Festőteremben önálló tárlatát megnyitotta.

Gergácz Bertának a hátsó teremben kiállított munkái nem ilyen „vaskosan" ragadják meg a valóságot. Könnyed és légiesen finom akvarelljei a ködről, tavaszról, a hóolvadásról — a gyorsan elillanó, s az életben mindig másként átélt hangulatokról vallanak. Az üdén vagy éppen komoran kavargó formákat a művésznő nem a tárgyaktól elkülönítve mutatja be. Így például az ablakok folytonosan visszatérő térben is elhelyezett rácsmotívuma, a kitekintő, sőt a befelé fürkésző tekintetet is magára vonja. Így ébreszthet a könnyed téma súlyosabb gondolatokat.

(Kuntz)

(Kuntz): Két fiatal soproni festő kiállítása.
Kisalf, 1983. okt. 20.

Gergácz Borta,
Aeszömünész

Kiállítása látható a Fernek Galériában,

Daily News,
1984. nov. 30.

Gergácz Berta

FESTŐ HÁZASPÁR, Gergácz Berta és Kovács Gombos Gábor kiállítása nyílt meg Keszthelyen, a Goldmark Károly Művelődési Központban. A Sopronban élő művész házaspár negyven alkotását mutatja be, valamennyi az utóbbi két esztendő termése.

Népszabadság, 1987. VI. 29

Gergáte Berta

Képzőművészet a Felszabadulás
pályázat tükrében

Mihely 1985/2

Gergácz Berta

grafikus

grafikáit közli

a Műhely 1987/3. száma

GERGÁCZ Berta

POGÁNY Gábor: Dunántúli táilat,
Ketedner. = Somogy, XIX. évf. 1. sz. 1991
~~96–99~~.p. 98.p.

Kaposvár, Somogy Megyei Múzeum
Somogyi ~~Megyei~~ Képtár } VII. Dunántúli Táilat

GERGÁCZ BERTA

Salamon Nándor: A siker jegyében ; 2. észak-dunántuli tárlat. = Műhely 9.évf. 2.sz. 1986 77.p.

Határesetnek tekintjük Gergácz Berta vegyes technikával készült alkotásait. Címük s az applikált búzaszemek, felkent tésztadarabok egyértelműsítették a mondanivalót (Kenyérmagok). Az ilyen, kétségtelenül érdekes – újnak persze jó akarattal sem minősíthető – kísérletek szerepe és hatása nagyjából annyira tehető, mint egy szelet kenyér életkora. Tehetséges emberről lévén szó, hadd jegyezzük meg, művészi pályát, vágyakat erre építeni nem érdemes.

Móser Zoltán ..... 8:43—49
Pomogáts Béla ..... 9:89—92
Vigh Károly ..... 8:58—66
tanulmányok
Alföldy Jenő ..... 12:86—92
Domokos Mátyás ..... 9:35—40
Fried István ..... 8:50—58
Görömbei András ..... 12:93—101
Grezsa Ferenc ..... 12:78—82
Imre László ..... 12:83—85
Joó Rudolf ..... 10:67—81
Kováts Zoltán ..... 9:75—80
Márok Tamás ..... 8:90—94
Móser Zoltán ..... 8:43—49
Sándor Iván ..... 10:11—17
Sziklay László ..... 8:80—83
Vigh Károly ..... 8:58—66
→ bevezetések; előadások
Tardi Sándor
rajzai 8:14
8:18
8:27
fotográfiái 7:38
7:49
7:56
7:59
7:96
Vekerdi László
Németh László: Életmű szilánkokban (ism) ..... 10:82—91
Cs. Szabó László: Őrzők (ism) ..... 7:75—83
versek
Ágh István ..... 8:17—18
Baka István ..... 8:4—5
Bögözi-Kádár János ..... 12:66—67
Buda Ferenc ..... 8:5—7
Döbrentei Kornél ..... 12:35—36
Fodor András ..... 12:52—53
Gergely Ágnes 10:29
Gömöri György ..... 12:56—57
Horgas Béla ..... 9:29—31
Jung Károly ..... 12:4—8
Kalász Márton ..... 11:27—28

GERGÁCZ BERTA

Patriot Kiadó
Sopron

A Soproni Múzeum és a Petőfi Színház
tisztelettel meghívja Önt
a Soproni Tavaszi Napok nyitó rendezvényére:

GERGÁCZ BERTA

festőművész

életmű kiállításának megnyitójára

1995. március 16-án, csütörtökön 17 órára

a

LÁBASHÁZBA

A megnyitón közreműködik:

Martos Gábor

A kiállítást rendezte:

Askercz Éva

Soproni
Tavaszi Napok

Lábasház Múzeum, Sopron, Orsolya tér 5.

A kiállítás megtekinthető:
1995. március 16-tól április 16-ig,
kedd kivételével naponta 9-17 óráig

A meghívó címoldalán: Üzenetek II. Akvarell, 50 x 40 cm
A meghívó hátoldalán: Aranyeső III. Vegyes technika, 10 x 10 cm

Gergácz Berta festőnő élete mint a virágoké, kibomló, perdülő s lehulló szirom - rövid, de arányosan szép volt.

Életét és festőpályáját végigtekintve a korai távozás miatt érzett szomorúságunkat felváltja valami megnyugvás. Az a megnyugvás, amelyet akkor érzünk, ha valami különösen arányos, szép dolgot figyelünk meg, ha valami különösen harmonikus tárgyat tartunk a kezünkben, vagy mélyen zendülő, szívhez szóló klasszikus zenét ha hallgatunk.

Vannak emberek, akiknek belső biztonsága olyan erős, hogy meghatározza életüknek minden cselekedetét, akik bármihez nyúlnak, bármit tesznek, bármit alkotnak, átitatják azt belső derűvel és harmóniával. Ilyennek látszik Gergácz Berta élete és festészete is.

Képein - a keresgélések rövid időszaka után - egy békés, kényes egyensúlyokra épített világ mutatkozik meg, amelyben a világ egyneműségére, a belső és külső világ gomolygó egyensúlyára figyelhetünk. Amelyben a szív és a kéz együtt mozdul, harmóniát, mozdulásában egyensúlyt keresve. Képein, melyeket a betegséggel küzdő években is ez a keresés jellemez - s amelyeket az összeszedettség, a bizalom és hit óráiban festett - soha nincs zűrzavar, disszonancia, összekuszálódott vonal. Valami mély hit sugárzik belőlük, amely a világ egységére és teljességére, örökkévalóságára figyelő ember hite.

Részlet Askercz Éva művészettörténész tanulmányából

A teljes írás a kiállítással egyidejűleg megjelenő könyvben olvasható.
A művésznő életművét méltató reprezentatív művészeti albumot
a Patriot Kiadó mutatja be a megnyitón.
A könyv a tárlaton megvásárolható, illetve megrendelhető az alábbi címen:

Patriot Kiadó
9400 Sopron, Fegyvertár u. 5. Tel.: 99/338-502

ÉS A SZÍVET MI IRÁNYÍTJA?

Gergácz Berta képeiről

GERGÁCZ Bérta

(**Egy kiállításról**) 1992. november 13-a és december 13-a között rendezték meg a szlovéniai Muraszombat Franc Novakról elnevezett kiállítótermében a tizenkettedik *Pannonia* nemzetközi képzőművészeti tárlatot. Ez az alkalom egyben jubileum is volt: éppen negyedszázada, 1967-ben indult útjára ez a vállalkozás, hogy közös fórumot és egyúttal ismerkedési lehetőséget nyújtson a szlovéniai, a horvátországi, a burgenlandi, a stájerországi, valamint a nyugat-dunántúli (azaz Győr-Sopron-, Vas-, és Zala megyei) képzőművészeknek; hogy a képek, szobrok, grafikák, textilek segítségével mutassák be mindhárom ország közönségének a műalkotásokban megtestesített *Pannon táj, pannon ember*-gondolatot. A kezdetben biennáléként, majd 1985-től triennáléként megrendezett tárlatot rendszeresen megismerheti Muraszombat, Eisenstadt (Kismarton) és Szombathely közönsége (... és más szinte senki: az eddigi tizenegy tárlatról ugyanis Magyarországon összesen húsz írás jelent meg, ezek nagyrésze azonban csak a helyi sajtóban; mindössze négy alkalommal szerezhettünk eddig tudomást országos lapokból a *Pannoniá*ról, s ezek közül is csak egyetlen egyszer egy szaklapból, a *Művészet*ből).

A tárlaton minden alkalommal díjakat is kiad a szervezőbizottság; az eddigi tizenegy Pannonián a magyar résztvevők közül többek között Hencze Tamás, Bartha László, Giczy János, Geszler Mária, Gácsi Mihály, Paizs László nyert elismerést.

Ebben az évben a *Pannonia '92* festészeti díját a három országból meghívott tizenhét művész közül *Gergácz Berta* nyerte el.

Gergácz Bertának nem ez az első díja; nyert ő már Győr-Sopron Megyei Tárlaton (kétszer is), 1986-ban a római Sinaide Ghi nemzetközi akvarellbiennálén, és megkapta a Perényi Akvarelldíjat is, s számos önálló és csoportos kiállítása volt. (... és mindezek ellenére Gergácz Berta majdnem ugyanannyira ismeretlen, mint a kiállítássorozat, ahol most újabb díjat nyert...)

(**A nőiességről és a Keletről**) Ahogy egy magyar színész(nő) szellemes és mélyenszántó mondása szerint a színészetben kétféle színésznő létezik: *női* színésznő és *férfi* színésznő, ugyanígy vagyunk hajlamosak *a* festőt eleve férfinak elképzelni. Márpedig Gergácz Berta művészete kifejezetten *női* festészet: finom, törékeny, lágy, puha, lebegő, mint egy kecsesen, mégis határozottan lendülő vékony női csukló s a vele mozduló kéz. Egy kéz – egy *női* kéz –, mely ecsetet fog. Vékony, hosszúszálú, finomszőrű ecsetet. Olyat, amilyenekkel a kínai és a japán festők és kalligráfusok dolgoznak. És a kéz is ugyanúgy lendül, mint azok a távolkeleti kezek. Nem véletlen tehát,

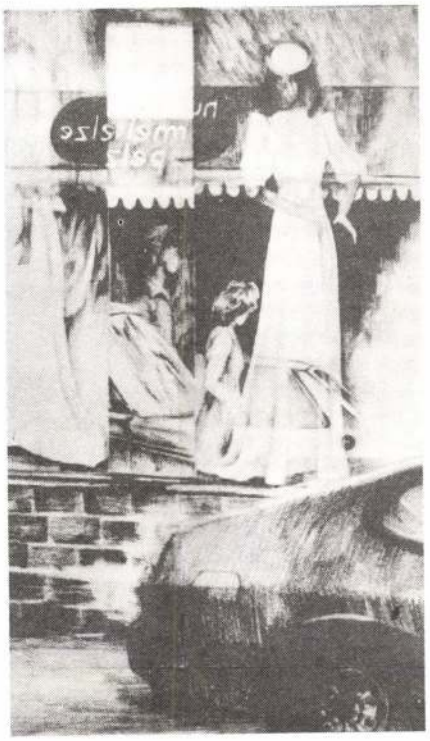

Gergácz Berta: Menyasszony

hogy az általa festett kép hasonló lesz azokéhoz. „Gergácz Berta mesteri módon uralja az akvarell-technikát; könnyedsége, az ecsetvonások finomsága, az anyag magabiztos kezelése a kínai és japán iskola értékeivel rokonítja" – írja róla a *Pannonia '92* katalógusában a magyar résztvevőket ez évben válogató Salamon Nándor.

Mint ahogy az sem véletlen, hogy Gergácz egész művészetfelfogása és -szemlélete oly közel áll a távolkeleti ember nézőpontjához, hogy nemcsak művészetét, de egész szellemiségét, életfelfogását és -módját is oly mélyen határozza meg a keleti filozófia, a szemlélődés, a befeléfordulás, a nyugalom.

(**A papírról és a kenyérről**) A keleti ember számára a papír nem ugyanaz, mint az ún. európai kultúrán nevelkedett ember számára (még akkor sem, ha az illető történetesen festő), és nemcsak azért, mert a papírt keleten *találták fel*, Európában pedig csak úgy *kapták*. A keleti ember bensőségesebb viszonyban van a papírral, mint a nyugati. (Nyilván az sem véletlen, hogy *nekik* sokkal *több féle* papírjuk van.)

1984 őszén egy egyedülálló – egyedülállóan izgalmas – kiállítás nyílt a budapesti Fészek Klubban *Kenyér* címmel; a kiállításon négy fiatal képzőművész vett részt, egyikük Gergácz Berta volt. A kiállított tárgyak *anyaga* különböző módokon megmunkált *kenyértészta* volt: voltak itt tussal festett zsemlék, versekkel teleírt kenyerek, kenyértésztából megmintázott és kisütött kenyér-fa, és így tovább. De a négy kiállító művész közül egyedül Gergácz Berta volt az, aki *papírt* sütött a kenyértésztából: áztatott papírpéppel keverte el a tésztát, elkente simára, és betolta a sütőbe. A hőtől megszilárduló tészta megkötötte a papírmasszát is, az eredmény pedig néhány sajátos, furcsa „lap" lett: ahol a papírpép volt a sűrűbb, ott egy enyhén porózus, kicsit tésztaszerű, barnás, de alapjában világos színű „papír", míg ahol a tészta volt a több, ott a lap síkjából kissé kiduzzadó, keményebb, kérges, barna „kenyér" került ki a kemencéből. Gergácz aztán ezekre az egyedi lapokra festette-applikálta a kiállításon szereplő képeit. Ezekben a munkákban tehát a szó szoros értelmében megvalósult a kenyér, azaz szép magyar szóval az *élet* és a papír, azaz a *művészet* (egyik hordozójának) tökéletesen egymásba olvadó egysége.

(És valahol ez is olyan *keleti*, egyúttal pedig valahol olyan *női* dolog, gesztus is: kenyeret *és* papírt sütni egyszerre. Hogy egy nő *süt*, mert *nő*, és hogy *papírt* süt, mert hogy *festő*. Festőnő.)

(**A szívről és az életről**) Amikor 1983-ban Gergácz Bertának és férjének az első nagyszabású közös bemutatkozó tárlata volt Sopronban, az akkori katalógusba mindketten egy-egy általuk fontosnak tartott idézetet tettek a művészetről. A Gergácz által választott szöveg – Si-tao: Hua-jü-lu IV. – így szól: „A képet a tus, a tust az ecset, az ecsetet a csukló, a csuklót pedig a szív irányítja".

Egy keleti embernek ennyi elég is művészetfilozófiának. Egy *itteni* azonban tovább kérdez; mert vajon a szívet ugyan mi irányítja?

Gergácz Berta szívét a *szeretet* és az *erő* irányítja. Az *élet*erő és az *élet*szeretet, amire most már évek óta nap mint nap egyre nagyobb szüksége van abban a harcban, amit a legyőzhetetlennek vélt betegséggel vív – hogy le tudja győzni. És legyőzi. Nap mint nap. *Életerővel* és *-szeretettel*.

Ami a szívén át irányítja a csuklóját, a csuklón át az ecsetjét, az ecsetjén át a tusát, és a tusán át a képeit.

Martos Gábor

Kell egy hely

BLUE BOX

Van a MIT. Ez a Mozgókép Innovációs Társulás és Alapítvány. Stúdióvezető: Dárday István. Van a Társulás művészeti tanácsa, ennek tagjai Dárday, Grünwalsky Ferenc, Fehér György, Wilt Pál és Szalay Györgyi. Van a Blue Bos (a volt Kinizsi mozi a Kinizsi utcában), ami egyszerre mozi, kávézó, éjszakai klub, kulturális centrum és találkozó hely. Hogy mennyire emberbarát az egész, arra legyen elég bizonyíték, hogy a Chivas Regal 220,– Ft, a nápolyi 10,– Ft, a forralt bor két decije 30,– Ft. Az intézmény vezetője Szalay Györgyi. Ő mondja a Blue Boxról:

– Az alapítvány állami dotációt kap filmkészítésre, így ez egy olyan filmgyártó stúdió, amelyik mozi is, és a saját filmjeit forgalmazza is. Például visszaszáll ránk a Kutya éji dala joga.

Pénzt termelnek a külföldi bérmunkák, és van egy reklámgrafikai kivágó gépünk is. Az éjszakai klub is jövedelmező volt, de azt elsősorban azzal a céllal indítottuk, hogy „legyen egy hely". 1989-ben a Rock Café-n kívül nemigen volt más alternatív szórakozóhely a városban. A klub aztán elég gyorsan lerobbant, kifejezetten szűk réteg szokott ide, amitől mások nem jöttek. Amikor nyitás után a Recsk-et vetíteni kezdtük, akkor három hónapig olyan teltház volt, hogy a lépcsőkön is ültek. A klubot Káldor Elemér vezette, első éjjel 365 vendégünk volt. Őt később elfoglalta filmjének forgatása (Blue Box), házon belül készültek a felvételek, így kénytelenek voltunk egyrészt a forgatási munkák, másrészt az új alkalmas személy hiába való keresése miatt kényszerpihenőt tartani, és bezárni éjjelente. Lassan-lassan újra élednünk, arra talán jó volt ez a szusszanásnyi idő, hogy átgondolhattuk, mit is akarunk itt voltaképpen. Összehozni egy ilyen centrumot kicsit a dokumentumfilm-készítéshez hasonlít. Gyúrni az anyagot, matatni körülötte, aztán kialakul.

Esténként itt biliárdozni is lehet, most már annyiba kerül nálunk is, mint máshol, mert amíg olcsóbb volt, addig rendre lopták a golyókat, törték a dákókat, a vécétartályban találtuk meg a zsetonokat, szóval közbelépett a konkurrencia.

Szombat-vasárnap délelőtt matinét tartunk nagy sikerrel, ingyen, kakaóval. A régen bevált vasárnap délutáni ifjúsági vetítésre is igény van, most indítjuk.

Folyamatosan játszunk magyar filmeket. Hogy napközben se álljon kihasználatlanul az épület, jelképes összegért (havi 400 Ft) gyerekeknek balettet és népitáncot tanítunk. Próbál itt egy pantomim csoport is, az előadásaik hetente láthatók.

Megkeresett minket a TIT Szabadegyetem, hogy sehol sem kellenek a filmsorozataik, mert kicsi, sőt néha nincs is rajtuk haszon. Mi néhányat szívesen levetítünk.

Nyáron a kertben az egyik sufnit átalakítottuk, tettünk ki egy sörcsapot és vetítőt, kellemes kerthelyiséges szabadtéri mozi lett. Színházi előadás is volt kint, egy Capek darab, telt házzal.

Az Őszi Fesztivál programjaiban egy filmösszeállítással kapcsolódunk be, *Szegénylegényektől a Lakatlan emberig* címmel. Éppen azokban a napokban történt, hogy a közeli katolikus leánygimnáziumból átjöttek megkérdezni, levetítenénk-e nekik a Szegénylegényeket.

Rendeztünk egy három napos dokumentumfilmes tanácskozást, egy Bródy-szimpóziumot, bemutattuk a Bitó Yvette-portréfilmet és kijevi barátaink segítségével bemutattuk a Csernobil a filmművészetben című összeállítást.

A Filmszemlén is jelen leszünk több produkcióval, Szőke András Citromdisznó-jával, Káldor Elemér Blue Box-ával, Dárday István Magyar töredék-évek, melyet a Sevillai Világkiállításra készített. A tízperces furcsa és érdekes filmet a szervezők gyorsan lecserélték egy turisztikai összefoglalóra. Czencz József Csoda Manilában című dokumentumfilmje is végre nyilvánosságra kerülhet, nagyon fontosnak tartjuk, hogy a drámai alkotás minél többekhez eljuthasson, minél többen tudhassák meg az igazságot a manilai „doktorokról". Bozsogi János pedig erdélyi dokumentumot készített A nyolcadik törpe címmel.

Most délután háromtól éjfélig vagyunk nyitva, támogatással sikerült egy videótékát berendeznünk, újságokat tartunk, tiszta asztalok vannak és büfé, szóval valami kávéházszerű. Az éjszakai kocsma helyett is inkább egy nyugodt, leülős helyet akarunk, persze lesz újra zene is, koncertek is, például most volt itt Török Ádám. De nem az a célunk, hogy nálunk legyen legnagyobb a hangerő.

K. Sz.

MARGÓ

Szokratész védőbeszéde

Az igazság? Ugyan már! Az okos retorika? Még az sem. Csak az előítéletek, csak a süketség. Nem megmérettetés, csak ítélet. Sietve ítélkezők, akik többé nem akarnak megíéltetni. Beszélhet bármit Szokratész, halál mondatik ki rá. A bírák helyéről figyeljük *Szokratész védőbeszéd*ét. Ahogy belépünk a Merlin Színház nézőterére, ahogy helyet foglalunk a félkörben elhelyezett dobogón, vagy ahogy az első sor előtti asztalokhoz telepszünk, érezzük, milyen feszélyező helyzetbe is kerültünk. Személyesen hozzánk szól a Szokratészt játszó Jordán Tamás, közvetlenül felénk fordul. Vizsgálgatja az arcunkat, hogy reagálunk a szavaira. Megszólít bennünket, ítéletet vár tőlünk. És hiába áll mellette igazságérzetünk, egyénenként hiába értünk vele egyet, a vészterhes ítélet mégiscsak arról az oldalról származik, ahol most épp mi tartózkodunk. Hiába kiáltanánk külön-külön: Éljen Szokratész! – kórusunkból mégis ez hangozna ki: Halál reá! Hiába érezzük sokszor úgy, helyettünk is beszél a vádlott, kénytelenek vagyunk beismerni, ránk is érvényes feddése, bennünket is céloz finom iróniája, minket is vádol halálraszántsága. Ezek vagyuk mindannyian: igazságtalanságok többségi elkövetői és egyedi elszenvedői.

Az előadás alapformájaként megismételt színházi helyzet személyes érdekeltséggel telíti a szöveget: 1992 végén is közvetlen jelenidejével hat az ie. 399-et idéző mű. Így válik benne elevenné – mindenféle aktualizálás nélkül is – mindaz, ami ma is aktuális.

Jordán Tamás Szokratésze is kopott mai öltönyben, elnyűtt aktatáskával lép elénk. De azt is látjuk rajta, sosem telepedne közénk. Pedig nincs benne indulat. Mosolyog inkább. Közben szorong is attól, ami következik. De nem ejtheti kétségbe az, amit egy életen át – örök kívülállóként – megfigyelt: a dolgok így mennek. Mindent tud, amit mi csak tudni vélünk. Bölcsességéből azonban nem nyugalom és harmónia következik, hanem megértő, de mindent átvilágító irónia. Hiszen tudja ő is, hiába beszél. Olyan idők ezek, amikor nem a személyes megrendültséggel kiküzdött érvek, nem a megszenvedett bölcsességek diadalmaskodnak. Hanem?

doris

Gergácz Berta

ÉVNEGYED

KARÁTSON GÁBOR

Wang Wei sziklája

Kedves Berta,
én nem ismerem Magát, a halál szakadéka fölött integetek Magának, de hát ez a szakadék talán nem is annyira mély, inkább völgyszakadék. Szakadék, igen, de völgy is, a völgy pedig, mint tudjuk, az élet képe inkább.

A festészet is ilyesmi, ez szakmai titok, a túlságosan élni akarók szemében túlvilág, az életuntaknak életelixír. Ezt a titkot maga nagyon jól ismerte, Berta. A festészetet, mint közvetítőt, mint harmadikat élet és halál közt, múlt és jövő között – mindig a kettő között.

Hölgyeim és Uraim, valóban ez Gergácz Berta művészetének egyik legcsodálatosabb vonása, hogy a betegség, a szenvedés és a feltartóztathatatlanul közeledő halál ellenére nem érezzük benne a halál keserű ízét. Nem mintha Gergácz Berta el akarta volna rejteni előlünk ezt a ránk vonatkozó talán legfontosabb tényt. Azt hiszem inkább, hogy oly mélységig hatolt belé, hogy úgy került onnan vissza ide hozzánk valami hírrel, hogy az kedvet csinál az élethez a képek nézőinek.

Elég csak megnézni – kicsit kívülről közelítve a dolgokhoz – ezeket a kenyérképeket, vagy a tűleveleket, vagy a füveket, vagy az erdei ködöket, hogy mennyire ott volt bennük az élet iránti mély szeretet. S ez már önmagában véve is olyan lecke egy ilyen öngyilkosságra hajlamos nemzetnek, mint a miénk, amelyet érdemes lenne megfogadni.

De persze erre azt lehetne mondani, látszólag joggal, hogy magánügy; kinek-kinek az egyéni szenvedése a festői életművekben: hogy mindez nem túl érdekes önmagában. Csak én egyrészt azt gondolom, hogy nincs ilyen magánügy, senkinek az élete nem magánügy, hanem minden élet mindenkihez tartozik: másrészt pedig hogy mindezek a dolgok Gergácz festészetében a szó szoros értelmében képzőművészeti módon jelennek meg.

És éppen ez a különös fehérség, az a furcsa és érdekes világosság, amely átjárja ezeket a képeket, egy olyan térnek a sajátja, amely egyszerre van itt meg ott, kint meg bent, bennünk is meg a másikban is, a festőben is meg a közönségben is, és mindenhol és mindenütt; és ez is a festészetnek azt az átmenő jellegét mutatja, amelyet senki sem tud a maga számára kisajátítani, s amely ilyen értelemben az emberi szabadságnak és a szellemi függetlenségnek a legfőbb jele és talán biztosítéka is.

Elhangzott Gergácz Berta kiállításának megnyitóján 1997. július 3-án a budapesti Vízivárosi Galériában.

1997/3

Mindemellett én nem szeretném az élet és a halál kettőségére kihegyezni ezt a dolgot, csak általában valamiféle kettőségre, valamiféle átmenetre és áthatolásra, amely ugyanúgy megfigyelhető ezekben a képekben, mint a bennünket emberileg talán közvetlenebbül érintő kérdések: valamiféle tér és antitérnek a megjelenése (nem tudományos értelembe véve a szót): előtt és mögött – ugye, a képfelület előtt mindig ott van a festő vagy a néző, és mögötte is mindig van valami, mindig van valami ilyen forgalom, két szoba, két szobában élünk mindig; és a két szoba, ahogy egymásba nyílik, valaki kijön, valaki bemegy, mindig történik valami az ajtóban, ebben a metszésfelületben.

Kenyérlevelek II. (100 x 70 cm, vegyes technika)

Gergácz némelyik képén a színek ezekben a fröccsenésekben és összecsapásokban jelennek meg. Olyan festői tanulság ez, amely nyilván folytatható lett volna Gergácz Berta életművében, de amelyet folytathat más is: fontos és érdekes, mert valamiféle plaszticizmusnak a lehetősége, egy újfajta, eddig talán kevéssé kihasznált módon, képernyő, amely felfogja a különböző térbeli hatásokat.

És akkor, végül is azt kérdi magától az ember – egyáltalán minden festői művel kapcsolatban is, és ezzel a mi kedves ismerős-ismeretlen festőnkkel kapcsolatban is –, hogy hol van tulajdonképpen ez az egész, amit mi festők csinálunk, és ami minden festőt minden festővel összeköt, legalábbis azokat, akiket én igazi festőknek képzelek.

El szeretnék mondani ezzel kapcsolatban egy kínai történetet, amely itt, e képek előtt idéződött fel bennem. Egyrészt azért, mert tudom is, hallottam már, meg

olvastam is, hogy Gergácz Berta mennyire szerette a kínai festészetet, ez látszik a képein, másrészt mert idevág a mese, harmadrészt pedig mert az egyik képen itt, a Kenyérlevelek II. című képen, ha az, persze, nem illusztratív mű is, csak én olvasom bele ezt a dolgot, mintha pontosan ez a régi kínai legenda volna előadva: a hegy fölött lebegő szikla.

Élt egyszer egy Wang Wei nevű festő – költő is volt, meg festő is, mind a két szakmával foglalkozott –, akit egy császári herceg megkért egyszer: van egy hegységben egy szikla, amelyet ő nagyon szeret, festené meg neki Wang Wei azt a sziklát, mert a császári herceg ritkán ért rá kimenni a hegyekbe, hiszen az állami teendők a fővároshoz kötötték. Wang Wei meg is festette ezt a sziklát egy darab selyemre, a császári herceg pedig annyira megszerette a képet, külön pavilont építtetett neki, és bokros teendői közepette, ha volt egy kis ideje, bement a pavilonba és leült eléje, nézegette a selyemre festett sziklát, és ott érezte magát az ismerős hegyekben. Míg azután egy szép napon hatalmas szélvész és eső nem kerekedett, mennydörgés, villámlás, de akkora, hogy szétroppantotta az egész pavilont. A pavilon összedőlt és kiszabadult belőle a szikla, elment. Elrepült a szikla és nem került többé elő. De amikor a romok közt kotorásztak, találtak egy darab üres selymet, csak nem volt már rajta kép.

S akkor eltelt ötven esztendő, a császári herceg már rég nem élt, amikor Koreából küldöttség érkezett a kínai császárhoz, azzal a hírrel, hogy Koreában a szent Szung-hegyre zuhant egy szikla. Akkor, nemrégiben. Hogy hol volt közben, hol, merre járt, azt nem tudjuk. Lezuhant egy szikla az égből, azon a sziklán a Wang Wei névaláírása látható, és ezért a koreai király úgy ítéli meg, hogy ez a szikla a Középbirodalom, tehát Kína tulajdona – hát csináljak valamit.

És akkor a kínai császár megbízott tudósokat, kritikusokat, művészettörténészeket: járják be Kínát, és Wang Wei még létező festményeiről másolják le a szignatúrákat és vessék egybe őket. És aztán menjen el egy küldöttség Koreába, másszon fel a szent Szung-hegyre, és nézzék meg, hogy az az aláírás hiteles-e. Így is történt, a küldöttség fölmászott a Szung-hegyre, ott megnézték a sziklát, és megállapították, hogy a sziklán a Wang Wei hiteles névaláírása látható. Ily módon tehát a szikla is hiteles szikla: a Wang Wei sziklája, a Középbirodalom sziklája. Mi történt a továbbiakban, nem tudni: föltehetőleg nem voltak olyan kicsinyesek és modernek, hogy elhozták volna a sziklát és hazavitték volna Kínába; gondolom, a szikla talán még most is ott van a szent Szung-hegyen.

Ezt a történetet, egy sor másikkal együtt, annak a hagyományos kínai piktúrának a jellemzésére szokták idézni, amely egyedülálló módon egyesítette magában az őskori mágikus művészeti szemléletet a legrafináltabb kései esztéticizmussal.

Festészet és természet és szellemvilág közt nincsenek válaszfalak. Nyilván fontos kérdés, hogy megtörtént-e tényleg a dolog, vagy nem történt meg mégsem, de mindegy lehet nekünk, hiszen a történet azt a fölszólítást hordja magában, hogy tessék mindenkinek venni a fáradságot, és fölmászni a szent Szung-hegyre, amely nyilván mindenütt megtalálható, és megkeresni azt a névaláírást, hogy ott van-e?

Hát ez lehet talán nem vigaszunk, de reménységünk, hogy valamit valahol még megtalálhatunk. Ennek jegyében kérem Önöket tisztelettel, hogy másszanak fel most erre a hegyre!

A csodákon túl

Csányi Jánossal, a Bárka Színház igazgatójával beszélgetett Vargha Zsuzsa.

Minden csoda három napig tart. Az egészen hangos csodák is. Azok, amelyekről abban a pillanatban azt gondoljuk: sohasem felejtjük el. Aztán mégis. Hajlamosak vagyunk belenyugodni a háromnapos létbe. A csodákkal már csak így van az ember.

De mi van a csodákon túl?

Három végzős főiskolásról szólt a történet akkor. Hárman – Kiss Csaba, Csányi János és Matuz János – kezdték éleszteni a színház nevű csodát itt a nyugati végeken. Aztán – nem éppen népmesei fordulattal – számukra nem hozott hepiendet ez a soproni kaland. Vagy mégis?

Kiss Csaba azóta népszerű rendező, a Győri Padlásszínházat igazgatja, televíziós műsort vezet, rendez. Csányi Matuzzal színházat alapított Budapesten Bárka néven, ott dolgoznak irigylésre méltó szellemi műhellyel a hátuk mögött. Ja, és Csányi János megrendezte bizonyos Sekszpír Vilmos darabját, ami egy júniusi éjszakáról szól. Ettől a rendezéstől volt hangos két éve az ország. Kritikusi díjakat kapott a darab, a közönség pedig azóta sem tud betelni vele.

A Győri Nyár szervezői a tavaszi Mediawawe-en már bevált félig romos Zsinagógába hívták meg júliusban a produkciót. A két előadást hisztérikus érdeklődés előzte meg. A jegyszedők ezúttal megtermett szekuritisek voltak, potyán még a légy sem repülhetett be.

Ám amelyik végül mégis bejutott valahogy, hanyatt röppenhette magát, mert rájöhetett, hogy a kétlábú földönjárók nem véletlenül vannak oda ezért a dologért. Valami csodaféle, nyitott szemmel való szentivánéji álmodás...

* * *

– Nemrég került kezembe egy tavalyi interjú Veled, amiben a következőt mondtad a Bárka kapcsán: „a Sopronban elindított színházi gondolatok a VIII. kerületben látszanak beérni..." Így van ez?

– Persze, de ez egészen pontosan úgy van, hogy azok az eszmények és az a munka, ami a soproni színház alapításakor elindult, az valójában a Bárkában teljesedhet ki.

– Hogyan emlékezel – a szakmai elismerések, a Szentivánéji hangos szakmai és közönségsikere, a népszerűség közepette – azokra a soproni időkre?

– Nagyon szívesen. Komolyan hittem abban, hogy színházat fogunk tudni ott csinálni. A színház létrejött, a vezetésről azonban az utolsó pillanatban nagy vitákkal másként döntött a város vezetése. Csakhogy a színházat valójában a közreműködésünkkel hozták létre. Ezt elismerte azon a közgyűlésen a Mikó féle csapat is. Hiszen minket bíztak meg az állandó színház előkészítésével, s hivatalosan ennek a megbízásnak az eredménye lett egy tanulmány, majd az állami támogatás a rekonstrukcióhoz és az állandó működéshez. Meg is szavazta a testület, hogy legyen színház, és ezek után döntöttek a vezetésről.

Folytatás a 2. oldalról

Harmat Pál: 4800 leütés a tudományról. Beszélő, 1995. március 2.

TISZTELT FŐSZERKESZTŐ ÚR,

Harmat Pál a tudományosság nevében fejére olvassa szerény ismertetésemnek (Beszélő, 1995. 6. sz.), hogy tudománytalanságot (vagy -ellenességet) prédikál, az ismertetés tárgyának, Nemes Líviának pedig, hogy e bűnben fetreng, ráadásul nem is olvas.

Nem kérdezem meg – ahogyan Illyéssel kapcsolatban Nemes Lívia megtette –, hogy mit kompenzál Harmat úr, csak megjegyezném a következőket.

1. Noha tudományos munkáimban magam is meglehetősen komolyan veszem a szakirodalom követését és a fontos művekre történő hivatkozást, nem ezt tartom az (úgynevezett) tudományosság egyetlen lehetséges útjának. A humán tudományokban nincs a tudományos diskurzusnak egyedül érvényes szabályrendszere. Minden elismerésem azoké, akik a tudományos írás bevett szabályait maradéktalanul betartják, de annak, aki érdekes elgondolásokat meggyőzően tud előtárni, engedtessék meg a szabálytalanság szabadsága is.

2. Nemes Lívia másként ír, mint az irodalmárok. Ezt írtam. *Nem* azt, hogy nem olvas, hanem hogy mást hagy ki, mást emel ki, mást tekint lényegesnek, mint az irodalmárok tudományos közössége.

3. Nem tudom, pszichológus körökben mennyit számít, hogy kit ki képzett ki. Nemes Lívia esetében ezt az érdekesség kedvéért közöltem, nem hoztam összefüggésbe tudományos teljesítményével.

4. Vekerdi József és Ernst Noltke esetének a tudományossághoz vajmi kevés köze van, ezt Harmat úr maga is állítja. Akkor viszont enyhén szólva is ízetlen ilyen személyekre utalni akkor, ha a tudományossággal van valami baja. Nemes Líviát velük egy napon emlegetni – elképesztő gesztus, melyet nem is tudok kommentálni.

Tisztelettel:

KÁLMÁN C. GYÖRGY ■■■

Legális squatolás
Beszélő, 1995. január 26.

„LEGÁLIS FALSOLÁS"

„false: 1. hamis, alaptalan, megtéveszt, másnak adja ki magát" – Országh László: Angol–magyar kéziszótár – Akadémia Kiadó)

A G. Á. monogrammal megjelent írásra ezúton kívánunk reagálni:

Az említett cikk számos pontatlanságot, illetve valótlanságot közöl. Kezdve a mottóul választott szótári idézet szerzőjének nevével (helyesen Országh László), amely még tekinthető sajtóhibának, ám a cikkben elősorjázó alaptalan állításokat már nem tekinthetjük véletlennek.

Ez év januárjában Szarka Zoltán újságíró telefonon interjút kért „a hajdani dicsőség nosztalgiájában élő és sokak szerint bezárásra érett FMK" vezetőjétől, Klötz Ildikótól, a Liliom utcai műhelyház ügyével kapcsolatban. Kapott. Klötz elmondta, hogy a Liliom utcai műhelyház tervéhez valóban nincs és nem is lehet köze az FMK-nak (hiszen az FMK egy kortárs művészeti klub, ha úgy tetszik találkozóhely, ahol nem műhelymunka zajlik, hanem a kortárs művészek bemutatkozása, szórakozása).

„Az FMK vezetősége persze minden követ (és ismerős képviselőt) megmozgatva kezdett védekezni a Liliom utcai centrum létrehozása ellen..." A cikket inspiráló érdekeltekkel szemben az FMK vezetősége nem ismerős képviselőket, hanem olyan alapító és jelenlegi művész tagokat keresett meg, akik kiálltak a megfelelő fórumokon a klub megszüntetése ellen. Tehát nem a Liliom utcai centrum ellen, hanem az FMK megmaradása mellett. Sőt! Az FMK a legmesszebbmenőkig támogatná egy Kortárs Művészeti Műhely tervét is azt követően, ha (!) a főváros ehhez megfelelő anyagi fedezettel rendelkezne, de semmiképpen nem egy jól működő klub rovására, mint amilyen az FMK.

Az FMK vezetője – helyesen – úgy tájékoztatta továbbá Szarka Zoltánt, hogy jelenleg a Petőfi Csarnok a megbízott kezelője a Liliom utcai épületnek – nem pedig megtalálója – a Fővárosi Közgyűlés döntésének meghozataláig. A cikkben szerepel ehhez kapcsolódó újabb valótlanság, miszerint: „a Petőfi Csarnok jelenlegi épülete visszakapná eredetileg tervezett funkcióját..." Tudomásunk szerint a Petőfi Csarnok fennállása óta az eredetileg tervezett funkciója szerint működik, soha nem állt szándékában a kortárs képzőművészet bemutatkozó fórumává válni.

Az FMK és a Petőfi Csarnok között soha nem volt „párharc", sőt a két intézmény – a Petőfi Csarnok megalakulásától kezdve – kifejezetten jó munkakapcsolatban működik együtt még akkor is, ha a két intézmény profilja teljesen különbözik egymástól.

Szarka Zoltán újságíró szándékosan valótlanságot tartalmazó közlésével és az abból fakadó téves következtetés levonásával elsősorban önmagát csapta be, másodsorban kolléganőjét, akinek a neve alatt a cikk megjelent (hacsak nem Szarka írói álneve még az illegalitásból a G. Á. monogram, amely Gosztonyi Ágnest takar), harmadsorban saját lapját, s végül, de nem utolsósorban az olvasókat.

Pedig a rendszerváltás előtti kemény években, amikor még illegalitásban működött a Beszélő, azért szerettük s terjesztettük az FMK-ban, mert makacsul ragaszkodott a hiteles tájékoztatáshoz. Úgy látszik, hogy a mostani idők nemcsak a legális squatolásnak, de a legális falsolásnak sem kedveznek igazán, mert egy ilyen nagy múltú lapban csak és kizárólag a tény lehet az igaz Beszélő!

Ui.: Legközelebb is szívesen látjuk a Beszélő újságíróját (G. Á.), csak ne ígérje meg, mint tette, hogy leadás előtt elolvashatjuk a riportot. Tudniillik úgysem hisszük el neki.

KLÖTZ ILDIKÓ (L. L.)
az FMK igazgatója
LEHEL LÁSZLÓ (K. I.)
a Petőfi Csarnok igazgatója ■■■

15. szerda

FILM

365 NAP – 365 FILM
A MEGBÉLYEGZETT ASSZONY (amerikai, 1915); KREUTZER SZONÁTA (cseh, 1926)
A MEGBÉLYEGZETT ASSZONY Cecil B. deMille töredékes melodrámája egy asszonyról, aki eladósodott férjét egy burmai playboy segítségével akarja megmenteni, ám a segítőkésznek mutatkozó férfi csúnyán becsapja az asszonyt. Az első olyan alkotás, melyet filmsikere nyomán színpadra alkalmaztak. Tolsztoj elbeszélésének adaptációja a cseh Gustav Machaty munkája.
Örökmozgó, 20.30
(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

SZIRMOK, VIRÁGOK, KOSZORÚK (1984)
„A hatalomnak azt a különleges, modern mechanizmusát, melynek fojtó légköre kafkai szorongásokat kelt, nem századunk találta ki... Lugossy László egy család sorsában tanulmányozza a láthatatlan hatalom működését...."
(Lukácsy Sándor)
Duna Tv, 20 h
Örökmozgó, 17 h
(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

TÁNCSZÍNHÁZ

AMINE
A Sámán Táncszínház vendégjátéka
Merlin Színház, 19 h (kedden is)
(Bp. V., Gerlóczy u. 4.)

RÁDIÓ

ZÚG MÁRCIUS
Ágh István, Döbrentei Kornél, Nagy Gáspár, Tóth Bálint, Utassy József versei. Szerkesztő: Kövesdy Zsuzsanna
Bartók, 17.50

Ismeretlen honvédtiszt fényképe

KÉTSÉG S REMÉNY KÖZÖTT
Nagy Dániel közvitéz levelei szüleihez
Bartók, 20.30

16. csütörtök

ZENE

HANS FAGIUS ORGONAESTJE
Műsoron: Harhmann, Bach, Hambraeus és Olsson művei
Szent Anna-plébániatemplom, 20 h
(Bp. I., Batthyány tér)

BARTÓK VONÓSNÉGYES
Bartók 3. 6. és 5. VONÓSNÉGYES-e hangzik el

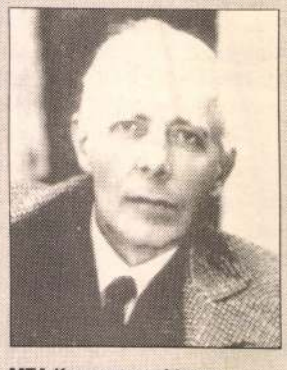

MTA Kongresszusi terem, 19.30
(Bp. I., Országház u. 28.)

BESZÉLŐ KLUB

BESZÉLŐ BALKON
A Beszélő Sakk-kávéház vendégei a BALKON c. kortárs művészeti folyóirat szerkesztői és munkatársai.
A BALKON-ra kilépők:
20.30 körül: fe Lugossy László és Szirtes János: OKKAL VAGY OK NÉLKÜL (zenei konzultáns: Szemző Tibor, közreműködik: Székely Kinga zongora, Régenhardt András ének),
21 h körül: Fülöp Zsuzsanna: DALOK
Artista Kávéház, 19.30
(Bp. V., Párizsi u. 1., az udvarban)

ÉS MÉG

ÉLŐ MELLÉKLET
Az Óbudai Társaskörben öt napilap kulturális rovata, szerzők és szerkesztők mutatkoznak be. A Magyar Nemzet estjének résztvevői: Antal Imre, Csavlek Etelka, Gulyás Dénes, Lukács Ervin, a Kodály Vonósnégyes és Devich Sándor, Vukán György, Vámos László, Bertha Bulcsu, Gyurkovics Tibor, Mészöly Dezső, Szakonyi Károly, Lázár Ervin, Vathy Zsuzsa és Juhász Judit
Óbudai Társaskör, 19 h
(Bp. III., Kiskorona u. 7.)

2000-EST
Az irodalmi és társadalmi havilap estje
Merlin Színház, 19 h
(Bp. V., Gerlóczy u. 4.)

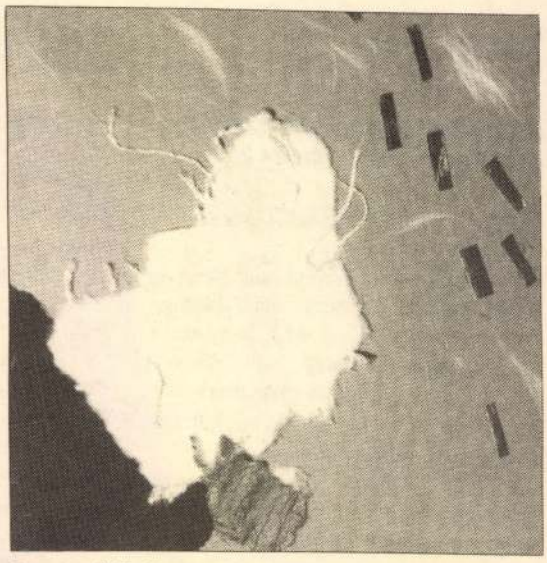

Aranyeső III. Vegyes technika

„Gergácz Berta festőnő élete mint a virágoké, kibomló, perdülő s lehulló szirom – rövid, de arányosan szép volt. Életét és festőpályáját végigtekintve a korai távozás miatt érzett szomorúságunkat felváltja valami megnyugvás. Az a megnyugvás, amelyet akkor érzünk, ha valami különösen arányos, szép dolgot figyelünk meg, ha valami különösen harmonikus tárgyat tartunk a kezünkben, vagy mélyen zendülő, szívhez szóló klasszikus zenét ha hallgatunk."
(Askercz Éva)

GERGÁCZ BERTA festőművész életmű-kiállítása

A kiállítást rendezte: Askercz Éva.
Megnyitja: Martos Gábor
Március 16., csütörtök, Lábasház Múzeum, 17 h (Sopron, Orsolya tér 5.)
A kiállítás április 16-ig tekinthető meg

A Soproni Tavaszi Napok nyitórendezvénye

Harmincéves a Les Films du Losange

A Les Films du Losange-t egy fiatal mozirajongó, Barbet Schroeder alapította 1964-ben. Itt indult Eric Rohmer, aki később maga is betársult a cégbe, amely fiatal alkotókat támogatva nemcsak a francia, hanem a német film újjászületéséhez is hozzájárult. A Francia Intézetben néhány olyan kiváló és izgalmas alkotást láthatunk, amelyeket a Les Films du Losange finanszírozott és terjesztett.

ELVETÉLT NÁSZ (1989; r.: Jean-Claude Brisseau)
MOCSKOS EGY TÖRTÉNET (1977; r.: Jean Eustache)
Március 10., péntek, 19 h

DANDIN (1985)
Március 13., hétfő, 19 h

A SÍSAPKA (1976; r.: Jean-Francois Stevenin)
Március 15., szerda, 19 h

A NIGHT HAJÓ (1978; r.: Marguerite Duras)
CÉSARÉE (1978; r.: Marguerite Duras)
Március 16., csütörtök, 19 h

Francia Intézet (Bp. I., Fő u. 17.)

TISZTELT HIRDETŐINK!

Hirdetéseiket személyesen feladhatják
Budapest II., Törökvész út 30/A
Levélcímünk: 1539 Budapest, Postafiók 785
Telefon: 326-8260, 326-8274

Hirdetésfelvevők: VIII., Blaha Lujza tér 3.
(Blaha Közönségszolgálat) 138-2369
VII., Wesselényi u. 8. (MAHIR) 342-6164

Állás

BIZTONSÁGI SZOLGÁLAT felvesz 35 év körüli, jó megjelenésű, hatósági és fegyvervizsgával rendelkező őröket. A pályázatokat fényképes önéletrajzzal várjuk a 1022 Bp., Törökvész út 30/A repecióján.

Lakás

1 MILLIÓ FT kp.-vel, Bp-i világos lakást vennék rendezett házban, lehetőleg emeleten. Megvásárolható önkormányzati is érdekel. Csak magánszemélyekkel tárgyalok. Tel.: 282-32-80, 06-20/541-090.

Ingatlan

HÉVÍZ KÖZELÉBEN ház, Budapesten Dunára néző lakás eladó. 06-30/628-482.

CSALÁDI HÁZ eladó. Elsősorban autószerelők, telephelyet keresőknek ajánlott. 3 szoba összkomfortos, felújított. Irányár: 12,8 M Ft. Tel.: egész nap 2-217-399. (Két db 1,5 szobás lakást beszámítok.)

ELADÓ Monorierdőn télen is lakható 2 szintes családi ház, minden extrával ellátva. Irányár: 4,5 millió Ft. Tel.: 261-3501.

ELADÓ Kőbányán családi ház nagy kerttel. Érdeklődni a: 291-9573 telefonszámon.

KERESEK BUDAI öröklakást. 06-30-604-714.

KÉTGENERÁCIÓS (2 szoba összkomfort + szoba, konyha), 100 m²-es családi ház eladó Bicskén gondozott kerttel, autószerelő-műhellyel, melléképületekkel. Tel.: 22/261-392.

Üdülés

BÜKFÜRDŐI üdülőszövetkezeti jog sürgősen eladó. Érd.: 66-388-128.

Utazás

KÖRUTAZÁSOK Erdélyben, Bécs-Schönbrunn, Trieszt fürdéssel, Szafari, Krakkó–Zakopane, Ópusztaszer, Velence városnézésel, Báden. Tel.: 370-0712.

Szolgáltatás

TANGOHARMONIKÁZÁST VÁLLALOK étteremben (működési engedéllyel). Tel.: 121-4691.

Oktatás

PÓTVIZSGÁRA előkészítés! Matematika, fizika, kémia. Tel.: 209-2767, 209-2768.

Jármű

TÖRÖTT, totálkáros autót vennék 1984-estől 06-30/440-110,

AUTÓJÁT karambolosan, totálkárosan megvenném. Tel.: 06-30/517-938.

TÖRÖTT, hibás gépkocsit vásárolnék. 06-30/446-918.

LADÁT, Samarát vásárolnék. Tel.: 06-60/352-840.

BMW 325 TD mélykék színű 1993-as évjáratú, 62 000 km-rel eladó. Ár megegyezés szerint! Telefon: 06-30-545-959.

Hangszer

PIANÍNÓT, ESETLEG zongorát vásárolnék. 129-8963.

2000 helyen 300 féle újság!

HÍRKER Rt.

Újságok bizományosi árusítására budapesti üzlethelyiséggel rendelkező vállalkozókat keresünk.

- BIZTOS JÖVEDELEM, KOCKÁZAT NÉLKÜL!
- MAGAS JUTALÉK!
- EGÉSZÍTSE KI VÁLASZTÉKÁT!
- KERESSEN MÉG TÖBB PÉNZT!
- MI BIZTOS PARTNEREI LESZÜNK!

Üzletkötőink készséggel állnak rendelkezésére, telefonhívását követően 24 órán belül felkeresik Önt.

Tel.: 334-1328

Társkeresés emberi hangon

HOGYAN VALASZOLHAT A HIRDETÉSEKRE?

Élőszóban és azonnal, 0–24 óráig!

06-90-344-898

Ezt a telefonszámot kell hívnia, majd megadnia az önt érdeklő hirdetés alatti szereplő postafiók-számot (Hangposta). Ekkor hallani fogja a hirdető hangos bemutatkozó üzenetét, majd telefonszámítógépünk felveszi válaszát is, amelyben személyes találkozót javasolhat, vagy megadhatja címét, telefonszámát is. (A hívás díja: 88 Ft+áfa/perc.) Figyelem! Ez a szám nem hívható a 27, 28, 63, 68-as körzetekből rádiótelefonról, sem utcai készülékről.

ANONIM ÉS INGYENES HIRDETÉSFELVÉTEL

Mindennap 8–22 óráig!

217-3404

Hívja a fenti számot, s munkatársunknak diktálja le a lapban megjelenő apróhirdetése szövegét. Ezután felmondhatja hangos üzenetét is, amellyel személyesebbé, emberközelibbé válik bemutatkozása. A hirdetésfelvétel ingyenes és anonim. A hirdetésére érkezett válaszokat a 06-90-344-898-as telefonszámon hallgathatja le a kezelőnktől hirdetése felvételekor kapott hangpostafiók-szám és titkos kód segítségével. Ez utóbbi biztosítja, hogy az Önnek érkezett válaszokhoz csak Ön férhet hozzá.

Hölgy keres urat

Tartós, korrekt kapcsolatra vágyom egy magas, 49 éves, független, rendezett anyagiakkal rendelkező férfi személyében. **Hangposta: 5823**

Telihold Olyan fiút keresek, aki elfogad olyannak amilyen vagyok, fekete félhosszú hajjal és egy-két furcsasággal. **Hangposta: 5849**

Nő 38/160/53 jól szituált, független. Keresek egy független, biztos egzisztenciával rendelkező urat, ha sikerül hosszú távra **Hangposta: 5855**

Autó előny! Független, szőke, hosszú hajú, fekete szemű, fiatalos, 56 éves, 60 kg, alacsony termetű hölgy vagyok. Férjet, társat, barátot keresek. **Hangposta: 5765**

Tavasz Bp.-i, 43 éves, csinos, elvált nő megismerkedne nagyvonalú, intelligens, nem dohányzó, jó megjelenésű férfival. **Hangposta: 5768**

Lehetőség 30-as, barna vállalkozó nő barátot keres 42-52 év között. **Hangposta: 5794**

Oroszlán 43 éves, 3 éve özvegy hölgy két felnőtt gyermekkel keresi olyan férfi partner kapcsolatát, akivel kellemesen el tudná tölteni szabadidejét. **Hangposta: 5652**

Joint venture 44 éves, diplomás, független férfi ismeretségét keresi szőkésbarna, független, diplomás nő. **Hangposta: 5060**

Üstökös 39/172, arányosan telt hölgy megismerkedne igényes úriemberrel. **Hangposta: 5666**

Trendy-lovely Feltűnően csinos, huszonéves lány keres kizárólag autóval rendelkező, szórakozni szerető, helyes, megbízható fiút szabadidős programokhoz. **Hangposta: 5612**

Fény Kincsem, ami fényes nincsen, de Te talán igazi kincsemmé válhatsz. 44/175, bp.-i, vállalkozó hölgy társát keresi. **Hangposta: 5626**

Összetartozás 49/173, karcsú, sportos, érettségizett nő kulturált, érzelemgazdag társat keres. **Hangposta: 5642**

Nem kalandot keresek 44/165/72, szemüveges, csinos, középvégzettségű hölgy barátot keres kizárólag független, magas, bp.-i, intelligens férfi személyében hosszú távra. **Hangposta: 7210**

Rád várok 23/150/62, szőke hajú, kék szemű, kisfiát egyedül nevelő hölgy keres 25-30 év között baranyai urat, akinek saját lakása van tartós kapcsolat céljából. **Hangposta: 5534**

Két szív 39 éves, enyhén mozgássérült lány megismerkedne komoly, vallásos sorstársával. **Hangposta: 5535**

Kati 164 cm, 38 éves, molett, barna nő független, megértő férfi válaszát várja tartós kapcsolat reményében. **Hangposta: 5556**

Ritmus Budapesti, 45/163/55, szőke, nagyon fiatalos üzletasszony várja intelligens, ápolt, jó megjelenésű, biztos egzisztenciájú partnerét. **Hangposta: 5344**

Adriana Ha bak jegyben születtél és 180 cm-nél magasabb vagy, és szeretnél egy komoly kapcsolatot akkor sürgősen hívjál. **Hangposta: 5521**

Fiatalos, 49 éves, filigrán, vörös hajú, zöld szemű hölgy keresi kulturált, érzelmekben gazdag társát. **Hangposta: 5349**

Ha lennél az, aki 48 éves, budapesti, független hölgy keresi korban hozzá illő, jóképű, biztos egzisztenciával rendelkező kedvesét. **Hangposta: 5524**

Szeretném megtalálni Jól szituált hölgy keres becsületes, megbízható urat 57-63 éves korig orvos személyében. **Hangposta: 5453**

Talán még nem késő 51 éves, 5 éve özvegy vagyok, szeretnék korban hozzám illő társat találni. Nagyon nehéz a magány, társra vágyom. **Hangposta: 5490**

Kell egy társ 164/58, bp.-i, 47 éves értelmiségi, rendezett életvitelű hölgy hasonló adottságú, komoly, korban hozzá illő férfi ismeretségét keresi tartós kapcsolatra. **Hangposta: 5451**

Biztonság Feltűnően szép, jó alakú lány barátot keres jómódú, gavallér, nem független vagy gyermeket egyedül nevelő, helyes, rendes férfi személyében. **Hangposta: 5422**

Lehet, hogy szép nem vagyok, de igényes. 49/162/78, független, teltkarcsú nő keresi értelmes, rendezett anyagiakkal rendelkező, hasonló adottságokkal bíró társát. **Hangposta: 5446**

Úr keres hölgyet

Oroszlán 47 éves, 168/65 elvált hölggyel megismerkedne komoly kapcsolat céljából. **Hangposta: 8007**

Boldogság 38/192/93, vörösesbarna hajú, elvált, ám de bizakodó, romantikus, vidám fiú, aki szeret táncolni keresi társát boldog családi élethez. **Hangposta: 8006**

42 éves, elvált, kissé bohém alak diplomata szívesen összekötné az életét egy 30-35 éves, legalább angolul tudó hölggyel, aki nem baj, ha csinos is. **Hangposta: 8033**

Szűz 63 éves, özvegy ember, keres egy egyszerű, független, sovány testalkatú, 55-65 év közötti hölgyet, kapcsolat illetve házasság céljából. **Hangposta: 8053**

Nyaraláshoz társat keresek. 53/170/70, független, biztos egzisztenciával rendelkező, vízimádó. **Hangposta: 8081**

Egy új esély Mikor magánnyal, keserűséggel telve nézel a világba, és hiányzik az igazi szerelem, gondolj arra, valaki vár. 23/180/70. **Hangposta: 8085**

Iker 40-es, 180 cm magas, bp.-i üzletember keresi komoly kapcsolatra 30 éves korig vékony, kifejezetten csinos barátnőjét. **Hangposta: 8093**

Annuska /302/ Szeretném megismételni a hívást, mivel technikai okok miatt leléstem. Szakmunkás, 62 éves özvegy vagyok és egyedül élek. **Hangposta: 7917**

Oroszlán jegyű, 54/168/72, bp.-i, elvált, független, sportos férfi, keresi hozzá illő társát. **Hangposta: 7934**

Álom 46/181/72 átlagos férfi, intelligens, szolid, nőies hölgy ismeretségét keresi komoly kapcsolat reményében. **Hangposta: 7950**

Mercedes 25 éves, jó megjelenésű fiatalember, diszkrét, intelligens, szexcentrikus hölgyet keres. **Hangposta: 7952**

Napsütés 38/178, nem független, bp-i férfi titkos kedvesét, szeretőjét keresi nagyon csinos hölgy személyében, 30 éves korig. **Hangposta: 7954**

Oroszlán Albérletben lakó, 47/168/65, elvált úr hozzá illő társát keresi. **Hangposta: 7715**

Észak Balaton Érzéki partnernőmet keresem 20-42 év között, esetleg hozzám költözhetsz, középkorú, független, saját házamban élő férfi vagyok. **Hangposta: 7888**

Bak 23/190/90, barna hajú, szemüveges srác 20-25 év közötti, kedves, hűséges lány jelentkezését várja tartós kapcsolat céljából. **Hangposta: 7679**

Nyugodt élet 28/180, erős testalkatú, ápolt, jó megjelenésű fiatalember komoly, tartalmas kapcsolatra keres hölgyet 35 éves korig, gyerek nem akadály. **Hangposta: 7686**

Szeretre éhes, 41 éves független férfi társát keresi. **Hangposta: 7721**

Titkos szerelem Kedves férfias, 37/182/80, jó megjelenésű, temperamentumos nem független férfi, keresi csinos nem független hölgy ismeretségét tartós kapcsoltara. **Hangposta: 7728**

Rejtőzzünk el! 54 éves, nem független férfi keresi hozzá illő kedvesét. **Hangposta: 7746**

Keresem az igazit 35/180/80, szőke, szemüveges, kék szemű úriember keresi szintén szőke, kék szemű társát 32 éves korig. Egy gyermek nem akadály. **Hangposta: 7750**

Nyugodt, vidám élet Vidám, ugyanakkor komoly, 35 éves, ápolt, önmagára adó fiatalember várja hasonló tulajdonságokkal rendelkező hölgy jelentkezését 30 éves korig. **Hangposta: 7751**

Több diplomás, szabadúszóként szívesen osztoznék alkotó-lazító napokon, lelki testi szellemi örömökben, egy fiatal, szép, kedves, diszkrét múzsával. **Hangposta: 7765**

Ha van kedved egy őszinteségen alapuló, titkos kapcsolatot kezdeni egy 30/170/85, nem független, felsőfokú végzettségű fiatalemberrel, akkor hívj. **Hangposta: 7773**

Hosszú, forró nyár 176/ 47/ 77, bp.-i úr szeretne mélto, őszinte társát keresi **Hangposta: 7778**

Vágy villamosa Ha még akarsz gyereket, nem dohányzol, pici, vékony, maximum 37 éves, bp.-i vagy, csatlakozz egy 46/172 üzletemberhez, esetleg nyaraljunk együtt. **Hangposta: 7780**

Rajt, cél, boldogság! Ha pici, nem dohányzó, független, 38 év alatti vagy egy 46/172 üzletemberrel megvalósíthatod, csak akarni kell. **Hangposta: 7779**

Talán sikerül. 45/ 181/ 90, elvált férfi vagyok, keresem azt a hölgyet akivel tartalmas és tartós kapcsolatot tudnánk közös erővel kialakítani. **Hangposta: 7775**

Vágyakozva Kedves, férfias, 36/182/80, jóképű, temperamentumos, nem független férfi keresi hasonló tulajdonságokkal rendelkező kedvesét hosszú távra barátnőnek. **Hangposta: 7520**

Kiskacsa 21 éves fiatalember szeretne hölgyekkel, vagy lányokkal megismerkedni. **Hangposta: 7559**

Alternatív

Hangpostaszámok: 7099; 5558; 5565; 6075; 6187; 6091; 6489; 6869; 5582; 6051; 5783; 5746; 5705; 5578; 5285; 5522; 5995; 6159; 6387; 6394; 6477.

Érdekli valamelyik hirdetés, de nem szeretné azonnal felfedni kilétét? A megoldás: kérjen **válasz-hangpostafiókot a 217-3404** telefonszámon! Így ha válaszol, megkérheti a hirdetőt, hogy ha üzenete felkeltette érdeklődését, ezen a hangpostafiókszámon üzenjen vissza Önnek. A találkahely így még biztonságosabb!

Ne feledje: a tartós, igazi kapcsolatok kialakításához még a találkahely is időre van szükség. Javasoljuk, hogy az első randevú étterembe, moziba, vagy hasonló nyilvános helyre beszélje meg. A Találkahelyen leadott hirdetésében nem adhatja meg teljes nevét, címét vagy telefonszámát és nem használhat mások érzékenységét esetleg sértő kifejezéseket.

©TeleMedia Kft., Tel.: 455-5060

Vágja vagy tépje ki ezt az oldalt!
Minden hangpostafiók legalább két hétig él.

GERGACZ Béla

Népszava 1992. VII. 12

és mindjárt meg is mutatta a filmfotókkal teli albumot. A katonákkal teli tömegjeleneteken is ismerős arcok mutatják magukat: a lengyel *Daniel Olbrychski*, az amerikai *Julia Ormond* és *Richard Harris*, az orosz

talatokat, amikor Szibériában katonáskodott. A többszörös európai koprodukció 27 millió dollárba kerül, és erről büszkén állította, hogy ilyen nagyszabású orosz film a Háború és béke óta nem készült.

rendezésre kerülő versenyre európai művészek mellett ezúttal a tengeren túlról is érkeznek fellépők.

A több mint húszéves múltra visszatekintő zenei programot élénk nemzetközi érdeklődés kíséri, hiszen idén közel 30 külföldi művész vesz részt a fesztiválon. A verseny első részében, a kötelező felnak be a résztvevők.

A versengésen túl remélhetőleg sor kerül fiatal tehetségek felfedezésére is, számukra a *Katona*-ikrek, *W. Lendle, T. Sasaki, P. Steidl és I. Suzuki* tart mesterkurzusokat. A fesztiválzáró koncertet augusztus 8-án az esztergomi bazilikában tartják.

Túlvilág és életelixír festményeken

Gergácz Berta sokszor kiállító, díjakkal – köztük a római akvarellbiennálé Európa-díjával, a nemzetközi Pannonia kiállítássorozat festészeti nagydíjával – elismert festő volt. Négy éve, harminchét éves korában, kilencévi súlyos betegség után halt meg. Karátson Gábor megnyitó beszéde (amelyet szerkesztett formában itt közlünk), az ő képeinek legutóbbi, posztumusz kiállításán az elmúlt héten hangzott el a Vízivárosi Galériában.

Kedves Berta,
én nem ismerem Magát, a halál szakadéka fölött integetek magának, de hát ez a szakadék talán nem is annyira mély, inkább völgyszakadék, az élet képe.

A festészet is ilyesmi, ez szakmai titok, a túlságosan élni akarók szemében túlvilág, az életuntaknak életelixír. Ezt a titkot maga nagyon jól ismerte, Berta.

Valóban ez Gergácz Berta művészetének egyik legcsodálatosabb vonása, hogy a betegség, a szenvedés és a feltartóztathatatlanul közeledő halál ellenére nem érezzük benne a halál keserű ízét. Elég csak megnézni képeit, ott van bennük az élet iránti mély szeretet. S ez már önmagában véve is lecke egy ilyen öngyilkosságra hajlamos nemzetnek, mint a miénk.

Mindemellett nem szeretném az élet és a halál kettősségére kihegyezni ezt a dolgot, csak általában valamiféle kettősségre, valamiféle átmenetre és áthatolásra, amely megfigyelhető ezeken a képeken. Előtt is, mögött is mindig van valami. Két szoba egymásba nyílik, valaki kijön, valaki bemegy, mindig történik valami az ajtóban, a metszésfelületben. Gergácz némelyik képén a színek ezekben a fröccsenésekben és összecsapásokban jelennek meg. Olyan festői tanulság ez, amely nyilván mások által is folytatható…

El szeretnék mondani ezzel kapcsolatban egy kínai történetet, amely itt, e képek előtt idéződött fel bennem. Egyrészt azért, mert hallottam, hogy Gergácz Berta mennyire szerette a kínai festészetet.

Élt egyszer egy *Wang Wei* nevű festő, akit egy császári herceg megkért egyszer, festene le egy sziklát. Kedvenc hegységében van egy szikla, amelyet nagyon szeret, festené meg neki Wang Wei azt a sziklát, mert ritkán ér rá kimenni a hegyekbe. Wang Wei meg is festette ezt a sziklát egy darab selyemre, a császári herceg pedig annyira megszerette a képet, külön pavilont építtetett neki, és ha volt egy kis ideje, bement a pavilonba, leült eléje, nézegette. Egy szép napon hatalmas szélvész kerekedett, mennydörgés, villámlás, de akkora, hogy a pavilon összedőlt és kiszabadult belőle a szikla. Elrepült, de a romok közt kotorászva találtak egy darab üres selymet, nem volt már rajta kép.

Gergácz Berta egyik műve: A boszorkány köntöse

Aztán eltelt ötven esztendő, a császári herceg már rég nem élt, amikor Koreából küldöttség érkezett a kínai császárhoz azzal a hírrel, hogy Koreában a szent Szung-hegyre zuhant egy szikla. Hogy hol volt közben, merre járt, azt nem tudjuk. Lezuhant egy szikla az égből, és azon a sziklán a Wang Wei névaláírása látható. A koreai király úgy ítéli meg, hogy ez a szikla a Középbirodalom, tehát Kína tulajdona – hát csináljanak valamit.

És akkor a kínai császár megbízott tudósokat, kritikusokat, művészettörténészeket: járják be Kínát, és Wang Wei még létező festményeiről másolják le a szignatúrákat és vessék egybe őket. És aztán menjen el egy küldöttség Koreába, másszon fel a szent Szung-hegyre, és nézzék meg, hogy az az aláírás hiteles-e. Így is történt, a küldöttség fölmászott a Szung-hegyre, ott megnézték a sziklát, és megállapították, hogy a sziklán Wang Wei hiteles névaláírása látható.

Ezt a történetet, egy sor másikkal együtt annak a hagyományos kínai piktúrának a jellemzésére szokták idézni, amely egyedülálló módon egyesítette magában az őskori mágikus művészeti szemléletet a legrafináltabb kései esztéticizmussal.

Festészet, természet és szellemvilág közt nincsenek válaszfalak. Nyilván fontos kérdés, hogy megtörtént-e a dolog vagy sem, de végül is mindegy. Tessék mindenkinek venni a fáradságot, és fölmászni a hegyre és megkeresni azt a névaláírást.

Vigaszunk, reménységünk lehet, hogy valamit valahol még megtalálhatunk.

Valachi Anna
NÉPSZAVA

Jaj a meseírónak, aki egy napon arra döbben, hogy elvesztette varázshatalmát, s a megvalósítható csodák birodalma helyett ellenséges közegnek érzékeli maga körül a világot. Hogyan hitegesse tovább széppel-jóval a gyerekeket, ha lépten-nyomon azt tapasztalja, hogy a tegnapi értékek érvényüket vesztették?

„Nézz mindig a másik szemébe / nyíltan egyenesen / szem a lélek tükre – / tanították – / tanultam. / Ne nézz a szemébe senkinek / Mert az agressziót vált ki / támadni fog, vigyázz, vigyázz – / tanítom." (Szemtan)

Sebők Éva Koronatanú című, naparany borítású verseskötete – mely a Tavan Kiadó figyelmes gesztusának köszönhetően a népszerű meseíró és műfordító hetvenedik születésnapjára jelent meg – csupa hasonló, csalódott-rezignált-tömör „tanúvallomást" tartalmaz, egy viszontagságos élet nyugtalanító tapasztalatainak tükrében.

A „per" oka és tárgya is kiolvasható érzékeny híradásából: *„Valami baj van a világgal / világ-rendbontás / – bomlás – / horror-hormon-zavar s egyebek."* (Jelzés)

S noha az egyre „magasabb sorszámú születésnapok" nyomán a józanul tervezgető elme kiábrándultan észleli mind környezetén, mind önmagán, hogy „az érzelmi napfogyatkozás tartósodott", s mind gyakrabban kapja magát azon, hogy végelszámolást végez és visszahozhatatlan dolgokról meditál: *„milyen boldog is voltam / amikor még nem tudtam, hogy / boldog vagyok"* – a meseíró tulajdonképpen elveszettnek hitt varázserejét szuggerálja magába.

Akárcsak a bajba jutott hősök a véghelyzetben elmormolt varázsigével – ő is segít magán, amikor legmélyebb kétségbeesésében a lélekerősítő, szabadító szavakba kapaszkodik. A megfogalmazás és a kimondás képessége olyan hatalom, melynek birtokában akkor is fölényben érezheti magát a szómágus, amikor önterápiára szorulva jobb híján lelki napló írására adja a fejét.

S ha a varázsló átmenetileg megtépázott egója a nyelvi játékokban tobzódva kellőképpen megerősödik, mind nagyobb örömét lelheti abban is, hogy – *Kant* után és tőle abszolút szabadon – lefektesse a „tiszta vész kritikáját" saját élete szavahihető koronatanújaként.

Mesterkurzus Majkon

MTI-információ

Hetven hazai, illetve amerikai, angol, finn, spanyol és szlovák hallgató részvételével tíznapos nemzetközi énekes-mesterkurzus zajlik az Oroszlány melletti Majkon. *Nagy Ferenc*, az Operaház karmesterének művészeti vezetésével a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárai foglalkoznak a fiatal énekesekkel, akik közül a legjobb eredményt elérők neves művészek mellett felléphetnek a július 16-i operagálán. A programhoz kapcsolódóan kiállítás nyílt *V. Barta Éva* festőművész neves énekeseket, zenészeket megörökítő, illetve opera- és balettjeleneteket ábrázoló műveiből.

GERGÁCZ Berta

M.G.:GERGÁCZ Berta 1956-1993. = Magyar Hirlap, 1993. julius 24. I. és ill.

ber írás jelszerűsége és üzenetértéke a döntő, és a közbe-közbe ékelődő szív jelképes figurája adja a lüktetést. A második táblakép motívumrendszerében az előzőek mellett megjelenik már a Máriát és gyermekét ábrázoló tradicionális szimbólum is. Ezzel mintegy tagolja is, értelmezi a kultúrkörök egymásra épülését, egymásba fonódását.

Az alkotások harmadik egységét képezik a kvázi küldeménymű-vészeti projektumok, amelyek leveleken, bélyegeken közvetítik a huszadik századi apokalipszisünkre való utalásokat. Szent Ferenc, Szent Teréz, Simone Weil — mind-mind karizmatikus egyéniségével üzen: lehetséges készülődni a felebaráti szeretet megvalósítására.

Szenes Zsuzsa kifinomult formakultúrájával úgy tudta érvényre juttatni azokat a világnézeti pluralizmus irányába mutató törekvéseket, amelyeknek megközelítése oly fontos lenne ma, hogy közben nem mondott le saját egyéniségének megjelenítéséről, kimunkálásáról sem. Tette ezt egy bölcs kártyajátékos türelmével, hiszen tudja, a sze-

Eisenmayer Tibor:

csak a létezés jele
de bepillantást n

GERGÁCZ Berta

MARTOS Gábor: És a szivet mi irányitja? : Gergácz Berta képeiről. = Magyar Napló, 1993.január 8. 46. ill.

és kétely

alkalmából

ez a

Teázóban

GERGÁCZ BERTA
(1956-1993)

1997. július 3-25.

FESTMÉNYEK

Gergácz Berta – Dinamikus táj (akvarell, 70x51)

Megnyitó: 1997. július 3., csütörtök 18 óra
Megnyitja: Karátson Gábor

VÍZIVÁROSI GALÉRIA 1027 Budapest II. Kapás utca 55. Telefon: 201 69 25

Nyitvatartás: Keddtől-péntekig 13-18 óráig, szombaton 10-13 óráig

VÍZIVÁROSI GALÉRIA

Gergácz Berta
(1956-1993)

...Gergácz Berta e kiállításával mindent elmesél magáról. Talán csak a végső titkot, a folyamatos kilencévnyi haldoklást nem lehet kiolvasni a művekből. Az összhatás egy meditatív, gyakran minimálprogrammal dolgozó, főleg akvarellekben kifejeződő életmű, melynek szerves részei a repetitív zenét idéző nyolcvanas évekbeli tárgykollázsos műsorozatok. Ezek a vegyes technikájú alkotások előlegezték meg a későbbi leendő akvarellek szűkszavúságát. Gergácz – a művek tanúsága szerint – tudatosan "írta be" magát a kínai tus- és vízfestéstechnikába, majd egyre kevesebb motívumot használva jutott el a létmeghatározás képben kifejezhető drámájához...

Sinkó István

...festészetében a sajátosan könnyed távolkeleti hatások ötvöződnek a gesztusfestészet európai fogalmazásmódjával. Koloritjaiban a kék, a barna, a mélylila és a zöld tónusgazdagsága dominál, az élénk vörösek, narancsok csak kiegészítőként, kompozíciós elemként villannak meg – s mindent átkarol, egységbe tömörít a fehér...

Magyar Hajnalka

...amit lehetetlen, azt kapta el: ágak ringását, zápor utáni egyszeri színfoltot, olvadást, szelet, pára ritmusát, köd alakzatát, aranyeső épp' lehullását, papírra sült kenyérillatot. A táj jel volt, a jel a lélek természetre felelő rebbenése Gergácz Berta számára: csak a legelmélyültebb kínai és japán mesterek képein vagy a német expresszionisták vonalaiban látszik ilyen kis helyen sok mozgás, dinamika, ennyire kevés eszközzel megjelenítve.
Csak ami megvan belül, az van kívül is. Képein ott a bölcsesség és a redukció: csak a természethez tartozás alaptényeiről lehet áttételek nélkül valamit elmondani. Jelbeszéd ez, mint képsorozatának címe elmondja, vagy titkos üzenet, mint ahogy egy másik, beleolvadás, átlényegülés, szellemivé válás: ennek az útnak a nyomvonala olvasható ki ebből a csöndes, az igazi nagy egyszerűsítésekről oly sokat tudó művészetből...

Budai Katalin

A Vízivárosi Galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap Képzőművészeti Szakkollégiuma,
Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
II. kerületi Önkormányzat Kulturális Bizottsága,
Budapest Art-Expo Alapítvány

patriot
KIADÓI, KERESKEDELMI
ÉS REKLÁM VÁLLALKOZÁS

H-9400 SOPRON, Fegyvertár u. 5. Telefon: 99/338-502

Tisztelt Szerkesztőség!

Kiadónk a Soproni Tavaszi Napok megnyitó kiállitása alkalmából 1995. március 16-ára megjelentette Gergácz Berta festőművész müvészeti albumát.

Gergácz Berta a fiatalon elhunyt festő Sopronban élt, tanitott és alkotott.

Sopron kiemelkedő egyénisége.

Szives figyelmükbe ajánlom a müvésznő kiállitását és albumát.

Sopron, 1995. március 1.

Tisztelettel:

Jászberényi Klára
ügyvezető

Gergácz Berta

GERGÁCZ BERTA festő

TANULMÁNY KÉSZÜL GERGÁCZ BERTA MŰVÉSZETÉRŐL

„Festőnő vidéken, egy kisvárosban”

Salamon Nándor művészettörténész nagyobb lélegzetű tanulmányt ír a korán elhunyt, kiváló soproni festőnőről, Gergácz Bertáról. Készülő könyvéből közöljük azt a részletet, amely a Kovács-Gombos Gábor és Martos Gábor szerkesztésében megjelent Gergácz-album értékeit méltatja.

Egyszeri csodával felérő könyv fekszik előttünk. Borítóját a gyász színe uralja. A középre elhelyezett akvarell fehérsége mégis mintha az öröklét fényességének ígéretét sugallná. A lapokon olvasható emlékezések egyike – Martos Gábor írása – keserűen veti a világ szemére, hogy „a díjakról visszhang soha”, a sok-sok cikk közül, akár egyetlen a „szaklapokban soha”. Gergácz Berta kurtára szabott életében mintha a sorsszerűség tükröződnék: „Festőnő: vidéken, egy kisvárosban”. Talán a „maradók” lelkiismeretét is békítő elégtétel, hogy halála után alig két évvel díszes, tartalmas album jelent meg életéről, festészetéről. A soproni könyvkiadás újra maradandó értéket tett kezünkbe.

Gergácz Berta számára igazságtalanul keveset engedélyezett a sors. Tanulmányai végeztével, Sopronban kezdve a pályát, másfél évtizednyi alkotóidőt nyert. Közben tanított, gyermekeknek adott életet. Művészi örökségét mégis mindnyájan kimunkáltnak, befejezett kereknek érezzük. Mesterien, hihetetlen könnyedséggel, kifejezőerővel kezelte az akvarellt. Sajátos stílust teremtett, amely konveniált korának törekvéseivel.

A megunhatatlanság bélyegét viselő kötet nem vállalja a részletező, fontoskodó monográfia szerepét. Sikeres „alkotás” maga is, amelyben a képek – az életmű legfontosabb darabjainak reprodukciói – jelentik a fő értéket. A szokásos „katalógusadatokat” követve, Askercz Éva rokonszenvező, tárgyilagos bevezetője vázolja fel az életmű jellemzőit. Különös korszakolást nem tesz lehetővé a pályakép, három fordulópontot mégis megragadhatott. A kezdeteket a természeti indítású rajztanulmányok uralják. Fokozatosan váltott át a színes grafikára, festészetre, érezve az anyagkezelés növekvő biztonságát. 1948-ban két irányba mozdult tovább. Gabonamagvakból és származékaiból applikációkat készít, a vízfestés technikában ugyanakkor a kínai–japán művészet hatása alá kerül. Egyúttal a gesztusfestészetet, a nonfiguratív képalkotás eredményeit integrálja műveibe. Végső fokon eljut a jelteremtés stádiumába. „Elegáns, könnyed lapjai” (Collovini) méltán hoznak sikereket. Még időben!

Külön érdekessége a könyvnek az idézetmontázs, méltatásokból, előszókból, megnyitókból. Mintha a szemelgetők igazolni akarnák a bevezetőnkben mondottakat. A megnyilatkozók meglepő egyöntetűséggel ismerték fel és méltatták a festőnő művészi erényeit, stílusjegyeit. Emlékezések sora zárja a szöveganyagot, amely német és angol nyelven is olvasható.

A nyomdai munka egyöntetű dicséretet érdemel. Sikerült visszaadni az akvarellek, pasztellek finom árnyalatait, színhelyességét. A képanyag belső logikáján, elrendezésén talán lehetne tűnődni. Az évszámok elhagyását, mellőzését mindenképpen hiányoljuk. A méltóságteljesen reprezentatív album szép emléket állít, és megőrzi a korán lezárult életmű értékeit. (Patriot Kiadó, 1995)

Salamon Nándor

Gergácz Berta: Boszorkány

HAJNAL LÁSZLÓ GÁBOR

„Puha szárnyakon száll a korom...”

Régen látott gyermekkori pajtásom toppant be hozzánk, és miközben nyitogatta a csomagokat, lelkendezve mesélte, hogy a portáján épített kemencében sült cipókat hozott. Idáig tartotta a meleget! – Örült, s kínálgatta a ropogós héjú, foszlós belű kenyeret, csak úgy magában. Vagy húsz esztendeje nem találkoztunk, kíváncsian kérdezgettem hát, mit csinál, hol dolgozik, elegendő-e a kereset, sikerült-e asszonyt találni, mennyi a gyerek... Felelgetett is komótosan, de már az első mondattal meglepett: „Most éppen kéményseprő vagyok, és irtóra kedvelem ezt a munkát!” Majdnem elnevettem nagam, hiszen óhatatlanul is eszembe jutott, hogy mennyit ijesztgettek hajdanán a fekete ruhás, télen-nyáron papucsban lépkedő, vidáman fütyörésző férfiakkal: „ha nem leszel jó..., ha nem csinálod azt vagy ezt...” – odaadunk a kéményseprőnek – néha az üveges tótnak – biztogattak a szorgalmatosságra szüleim, s ami azt illeti, féltem is tőlük.

A kutyaól mellé húzódva figyeltem, hogyan kapaszkodnak a tetőre, és miféle célt szolgálnak a rájuk aggatott szerszámok: stószkefe, tiplikefe, csimberling – azaz csőpucoló –, a szurok kaparására és a csahos ebek odébbzavarására egyaránt alkalmatos kiszkind, meg a golyóskötél, a koromhúzó. De sietve visszazökkentem a jelenbe, mert valóban érdekelt az ok, hogy napjainkban miért választja valaki ezt a mesterséget. „Így alakult !” – legyintett vendégem, és nem láttam értelmét a további faggatásnak. Amikor elment, majszolgatva az ízletes hazait, lexikonokat, szakkönyveket lapozgattam, hiszen a babonás „kéményseprőt látok, szerencsét találok” versikén túl semmit nem tudtam erről a mesterségről. A véletlennek köszönhetően akadt a kezembe az 1986-os Kincses Kalendárium, s abban Vincze István ismertette a múltat, kezdve onnét, hogy Budán 1689-ben tettek említést Fabriczián Péter kéményseprőről; nevezetes és módos személyként egyik alapítója volt a mai krisztinavárosi templomnak.

Háromszáz esztendővel ezelőtt már biztos jövedelmet nyújtó ipar lehetett a „füstfaragás”, és Mária Terézia idejében írták meg az első magyarországi céhlevelüket. Patrónusuknak Szent Flóriánt választották – a tűzoltókkal együtt –, s híre ment, hogy ők Fortuna kegyeltjei. Próbáltam visszaemlékezni arra, hogy a hatvanas évek elején, amikor pályát választottunk, jöttek-e iskolánkba toborzók: gyertek fiúk, bennünket ragyogóan fizetnek, és amíg tüzelni kell, reánk szükség van. Derengett valami ilyesféle, sőt a két évtizede nem látott barátom is nem egyszerű kéménykotró, inkább korszerű technikával (ipari tévével, huzatmérővel, dugulásjelző készülékkel) dolgozó szakember, a különféle energiahordozók alapos ismerője, továbbá talpig becsületes, hiszen napjainkban nem mindenkire bízzák a lakáskulcsot.

Úgy első ránézésre koszos mesterség ez, ám a látszat olykor csal. Korom persze hull reájuk, de a kabát – a koller –, a sapka – a kapin – és a szájuk elé tett kendő – a montukli –, valamint a ruha könyökére, térdére varrt bőrfoltok védik a testet, és a mindennapi fürdés kötelező. A tisztaság parancsát nem szegik meg, tudják a következményeit. A kíváncsi civil eltöprenghet azon, hogy a távfűtéses, kémények nélküli lakótelepek gyarapodásával, a széntüzelésű gyári kazánok fokozatos megszűnésével mit csinálnak majd a szerencsét hozók. Napjainkban azonban még azt mutatják a tények, hogy a hagyományos tennivalók – golyós tisztítás, ellenőrzés, a kályhától a kéményig tartó füstelvezető karbantartása – nem csökkennek.

A tűzkárok megelőzésének sarkalatos pontja, hogy rendszeresen kotorják a kormot, pincétől a padlásig vizsgálják a huzatot, miként lélegzik a lakás, a ház. És náluk senki nem babonás, vallják a kéményseprők, ám ezt kétlem, mert akik a magasban vagy a mélyben dolgoznak (például a pilóták és a bányászok), akármennyire is felvilágosultak, hiszen a véletlenek hatalmában.

Különös szakma a füstterelgetőké: nem lehet könnyelműsködniük, a kapkodás rögtön megbosszulja magát, hiszen a kuncsaftok szimatja azonnal jelzi, hogy a kémény helyett a szobába – helyiségbe – áramlik a korom és a bűz. A középkor embere már tudta, hogy ahol rendesen kotorják a kürtőket, ott nagyon ritka vendég a vörös kakas: meglehet, ezért tisztelték a fekete ruhás mestereket.

A gólyák külön is kelepeltek nékik, mert fészket nem rakhattak bárhová, ahol pattogó szikrák csapdostak, izzó korom – pernye – röpdösött, ott nem költhették fiókáikat. Régebben hozzátartoztak a falvak, városok képéhez, kalendáriumok címlapjain velük kívántattak boldog új esztendőt, de Szent Flórián legényeit fokozatosan felváltották a majdnem fedetlen testű, csak néhol feketébe burkolt leányok, akik cilinderben, manikűrözött körmökkel markolják a létrát, a csimberlinget.

A jelen gondjai mintha visszaóhajtanák a régi szép időket, amikor boldogságot jelentett a lobogó tűzhely, pipáló kémény. Most ismét időszerű lenne, hogy szerencsét hozóvá legyenek a kéményseprők és hesegessék a majd' mindent ellepő kormot, amelyik – József Attilát aposztrofálva – puha szárnyakon száll, s lerakódik, mint a guanó, keményen, vastagon...

Írók – hősök – művek megfejtése

Jules Verne: Utazás a holdba: J. T. Manson, Michel Ardan
Balzac: Goriot apó: Rastignac
H. Melville: Moby Dick: Ahab kapitány, Ishmael, Starbuck
Id. Dumas: A három testőr: d' Artagnan, Richelieau, Rochefort
Cervantes: Don Quijote: Dulcinea de Toboso, Sancho Pansa
Dickens: Copperfield Dávid: Steerforth, Pegotty
Galsworthy: Forsyte Saga: Irene Heron, Philip Borinney
Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön: Csorbóka úr, Gergő
V. Hugo: Ruy Blas: Don Caesar de Bazan
Nyomorultak: Cosette, Gavroche, Javert, Jean Valjean
László Endre: Jóholdat Szíriusz kapitány: Liuna Steff, Leonida néni, Kocsis Berci
Rostand: Cyrano de Bergerac: Roxanne
Nemere: Fantasztikus nagynéni: Németi Huba, Németi Csaba, Amália néni, Csepregi Anikó
Emile Zola: Nana: Georges Hugon, Vandenures, Muffat
Beecher-Stowe: Tamás bátya kunyhója: Miss Ophelia, Mr. Shelby
Moliere: A fösvény: Harpagon
Twain: Koldus és királyfi: Blake Andrews, Tom
John Knittel: Via Mala: Jonas Lauretz, Dr. Andreas von Richenau
James Jones: Most és mindörökké: Milt Warden, Karen Holmes, Pete Carelsen
Katona József: Bánk bán: Melinda, Petur, Biberach
Solohov: Emberi sors: Andrej Szokolov
Mág Bertalan: Egy nyomozó naplójából: Magos őrnagy, Németh, Szőke
Vörösmarty: Csongor és Tünde: Balga
Szilvási Lajos: Appassionata: Szojka, Türr főhadnagy, Zuárd atya
Cooper: Nyomkereső: Jasper, Nagy Kígyó
L. Tolsztoj: Háború és béke: Napoleon, Andrej herceg
David Fraser: A pokol tíz napja: Alf Dunn, Tom Russell
Fehér Klára: A tenger: Csaplár Ágnes, Őszi Bálint
Moldova György: A napló: Che Guevara

Lépcsős kvíz

Ebben a játékban csak akkor lehet elérni a végső megoldáshoz, ha a feladatokat fokozatosan – lépcsőzetesen – oldja meg. Első próbaként rögtön össze kellene párosítani a szereplőket – akik nem feltétlenül a főszereplők – a főcímekkel. A megmaradt szereplő nevét kihúzza az álsorból (balról jobbra, fentről lefelé), akkor a megmaradt betűket összeolvasva kialakul a hozzá kapcsolódó filmcím is. Ezt tessék beküldeni a szerkesztőség címére: **9400 Sopron, Rákóczi u. 37.**

Kellemes kikapcsolódást és filmélmény-felelevenítést kívánok: Vecsei László.

Szereplők	*Filmcímek*
Meg Ryan	**Az első lovag**
Denzel Washington	**Rob Roy**
Richard Gere	**Ha a férfi igazán szeret**
Natassja Kinsky	**Philadelphia**
Liam Neslon	**Reneszánszember**
Danny Devito	

N	V	A	T	É
A	S	G	S	S
J	E	B	E	A
K	S	I	S	N
S	É	K	G	Y

A **Blues Bagoly Könyv- és Zeneszalon** által felajánlott könyvet **Szini Gáborné** (Sopron) nyerte.

Mindszenty boldoggá avatása

A történész és teológus szakértők még az idén befejezik a Mindszenty József boldoggá avatásához szükséges anyag összeállítását, amelyet az olasz fordítás elkészülte után legkésőbb ez év március végéig eljuttatnak a Vatikánba.

Az 1975-ben elhunyt bíboros boldoggá avatásának gondolata az Egyesült Államokban merült fel. Az avatási eljárást csak a szóban forgó személy halála után 5 évvel lehet elkezdeni, ezért a Nyugaton élő katolikusok a 80-as évek elején tették meg az első lépéseket. A Mindszenti életét dokumentáló anyag és a bíborost jól ismerő tanúk vallomásainak gyűjtése sokáig tartott. 1994 tavaszán, miután a Vatikán jóváhagyását adta a magyarországi egyház, pontosabban az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye hivatalosan is felkarolta az ügyet. Az összegyűjtött dokumentumokat a Vatikánban szigorú vizsgálatnak vetik alá. A boldoggá avatáshoz legalább egy, hitelesnek elfogadott csodára is szükség van, amely bizonyítottan a Mindszenty Józsefhez intézett ima következtében történt meg. Ha úgy adódik, a boldoggá avatás után szentté avatást lehet kezdeményezni, ám ehhez már legalább két Mindszentyhez fűződő csodát kell igazolni.

Koger Katalin

HATÁRVADÁSZ SORKATONÁK

Korszerűbb technika

Az új esztendőben folytatódik a honvédség átalakítása, hetvenezer alá csökken a hadsereg létszáma, megkezdődik a haditechnika korszerűsítése. Meghatározó változás a Határőrségnél: január 1-jétől csak hivatásos katonák őrzik az államhatárokat. Nagyarányú technikai fejlesztésre is számítanak. A hadsereg korszerűsítésének részeként az idén megkezdődik a lokátorrendszerek és a légvédelmi csapatok felszerelésének megújítása.

Mint a Honvédelmi Minisztériumban elmondták: az év során döntés várható arról, hogy az ezeredfordulóra milyen típusú vadászgépeket szerez be a honvédség. Folytatódik a létszámcsökkentés: az esztendő végére 69 800 lehet a létszám, ami 11 500-al kevesebb a tavaly év véginél.

Magyar katonák több NATO-békepartnerségi gyakorlaton vesznek részt. Ezek közül is kiemelkedik a „Cooperative Chance '96" elnevezésű manőver, Szolnok környékén. A résztvevők többek között a humanitárius segítségnyújtást gyakorolják majd, feltételezett természeti katasztrófa esetére.

Január 1-jétől immár hivatásos határőrök tevékenykednek a magyar államhatáron – tudtuk meg a Határőrségen – sorkatonák csak a határvadász századokban szolgálnak.

Tavaly 22 ezer határsértőt és több mint 250 embercsempészt fogtak el. Az idén technikai fejlesztéssel is szeretnék hatékonyabbá tenni a fegyver- és kábítószercsempészek elleni küzdelmet, illetve a lopott autók felderítését. Arra is számítanak, hogy az orosz államadósság fejében több mint száz terepjáróhoz és mintegy 70–80 páncélozott járműhöz jut a Határőrség.

Az idén megkezdődik a záhonyi Tisza-híd átépítése, ezért a forgalmat a beregsurányi átkelőhöz irányítják. Kamionállomást létesítnek Gyulánál, Ártándnál és Rédicsnél, míg Nagylaknál befejeződik az építkezés. Új határátkelő nyílik a román határszakaszon Méhkeréknél, illetve a Szlovákiához közeli Ipolytarnócnál.

Korszerű okmányellenőrző gépeket kívánnak működtetni a legforgalmasabb helyeken, s a pénzügyi lehetőségek függvényében folytatják az informatikai fejlesztést, hogy a Határőrség számítógépes rendszere illeszkedjen a nyugat-európai adatbázishoz.

EGY PERC MOSOLY

Régi adomák

A csók haszontalan módi! – dörmög egy melancholikus.

Nem! – felelte vidám arcú felesége, és ha te nem tudod, mi, én röviden megfejtem. A csók két szerelmesnek pecséttel erősített záloga, záloga jövendőbeli egyesülésnek, néma, mégis a legérthetőbb hangzat, a szívnek árvize, ajándék, amelyet ahogy adnak, úgy kérnek vissza. Kölcsön, melyet rögtön meg kell adni, szívsebet enyhítő ír, a szeretetnek záporesője, cukros torta, mely a gyomrot nem terheli, kellemes harapás, mellyel jóllakni nem lehet.

◆

Egy félszemű ember megházasodott. Esküvő után behívatta inasát, aki szintén félszemű volt és így szólt: „Maradj itt Pista! Négyszemközt akarok a feleségemmel beszélni." (1837)

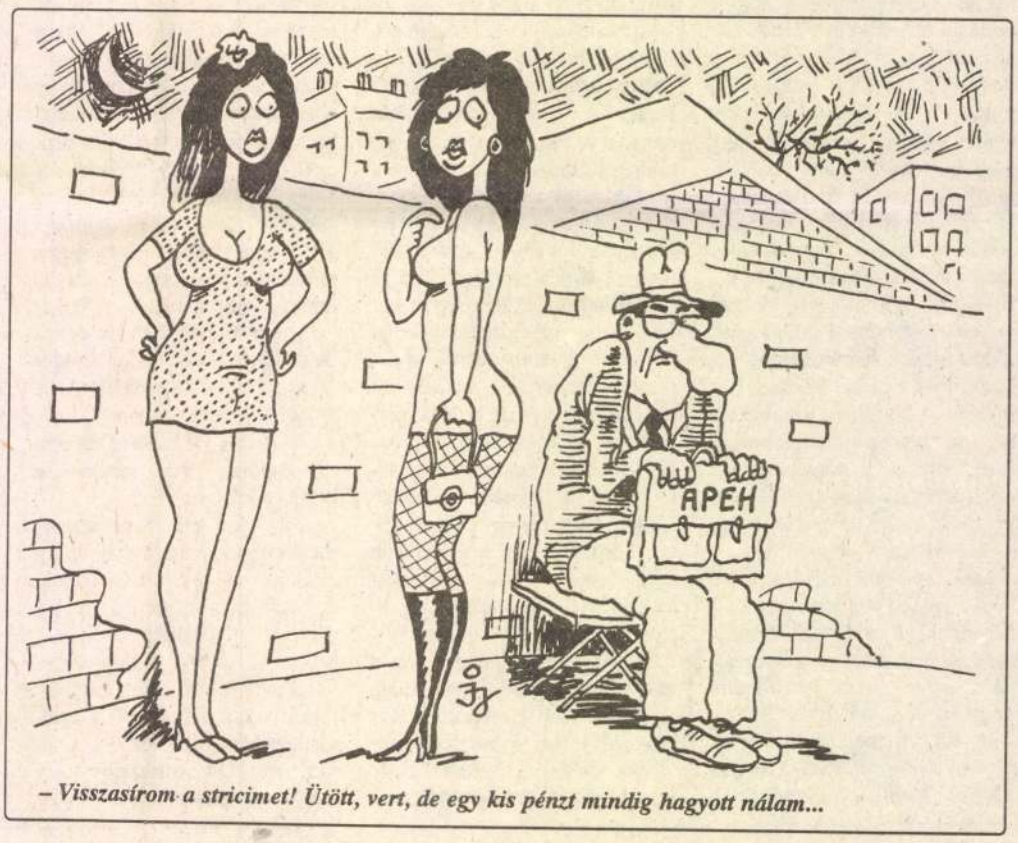

– Visszasírom a stricimet! Ütött, vert, de egy kis pénzt mindig hagyott nálam...

M.D.K.

Gerecsi Ferenc, gyöngyösi kapitány

Gyöngyösön 1755-ben 4 ft. 50 dénár összegű adókedvezményt kap. 1757-ben Haller Sámueltől 40 ft. tiszteletdíjat vesz fel. 1761-ben Gyöngyösön az Orczy fundus kerítőjaként írják össze.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old

M.D.K.

Sergeli Ferenc, gjöngjösi kápizó

1757-ben Haller Sámuel-
töl 40 ft. tiszteletdíjat kap.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old.

Gergelics László, grafikus

Ð L:Márk Gábor

Sz.J.I.:Arany -Meteor-dijak 12.

Esti Hirlap B.p.1977 ápr. 23.

Gergellaki Bertalan

lásd

Hor Bp

26, 75, l.

47. t.

43.) Pietra tombale di Bartolomeo Gergellaki 1469.
Museo Nazionale.

Gergellak. Bstvan

sirenilke

Gergel lignifaber

Brassó XVI. sz

l.

Baloghfatornyok

26 l.

A jegyzetben is.

Gergely

pesti laikus fráter
órás
a domonkosok kon-
ventben. XV. 14

l.

Levélt. Közl.

1929 20. l.

53.1.

Gergely purkamüves
(Gregorius Pwskas)
a bacsi püspökség
reszere benedett egy-
haži tized lajstro-
ma 1522

Reizner. Szeged

tört. IV. k. 124. l.

15 Április

M.D.K.

Gerely. Zsalurzsányi keresztes

1554-ben az egri várban
5 új és 3 régi kályhát készít.
1557-ben ismét oth dolgozik

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old.

Gergely

„A Délibáb humora" c. rovatban három művész illusztrál, három tréfás szöveget:
Gergő: "A kaktuszbarát" c.
" "A rövidlátó kigyóbüvölő"
Forrai: "Az előleget kérő ujságiró"
Gergely: "Nyári előkészületek az olympiászra."

Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1936. juli. 26. X. évf.
31. sz. 35. lap. augusztus 2. X. évf.
32. sz. 17. "

GERGELY, lakatos

Kőszegi kalmárszámadás 1592/93-ból
2. Ittem veth volt Zambo Ferenc lakatiartoGergelj-
tólj és Bonai Janostoli mizet adot meg az arra-
bon pro R 59 d - 276.old

HORVÁTH FERENC: Népesség-és gazdaságtörténeti adatok
a XVI.szazadból. 273.old

VASI SZEMLE, XXIII.evf. 19691. 2.szam, Szombathely

Gergely budai alsóvári cserepes

a garamszentbenedeki monostor befedésére lapott megbízást saját lévitésű cseréppel. A munka elhanyagolásából származott az adatot megőrző per.

Gerevich L.: Budapest művészete a későbbi középkorban
Budapest története II. a mohácsi vészig 302. old.
Bp. Főv. Tanács 1973

Gergely késmárki asztalos

A bártfai, lőcsei, eperjesi és késmárki stallumok nem egy mester /Gergely késmárki asztalos, vagy Johannes Mensator, vagy Langius Kristóf/, sőt nem is egy műhely, hanem egymással kapcsolatban levő önálló mesterek alkotásai.

Vadászi Erzsébet ismertetése Z. Sternegg Mária Marqueterie renaissance dans l'ancienne Hongrie c. könyvéről-

Művtört.Ért. 1969. 1. sz., p. 82.

MDK

Gergely ács /faber/

neve emlitve a győri káptalannak 1439. jan.5. kelt és Albert királyhoz intézett jelentésében, melyben a Némethbeliekről a béli kolostor kárára elkövetett vadelfogásról és erőszakoskodásról van szó.

Sörösbakonybeliapáts. 5o9 l.

Gergely, ács
(Gregorius Molnar)
1425.
BalHel 119. C

l.
Ács

BUDAPEST
42 II -9-5

Gergely, ács

(Gregorius Alch)

1522. Szeged

Balttel 121. l.

25. l.

Reizner János

Szeged Fort.

IV. Szeged 1900.

Ács

BALÁZS JENŐ
FŐVÁROSI HIRLAPTERJESZTŐ VÁLLALATA
TELEFON 17-31.
PÉCS, RÁKÓCZI ÚT 38.

Könyv és Lapterjesztő
Európai Irodalmi
Kiadóhivatalnak
Budapest.
V. Roffiumero u. 12.

S. 0500 PÉCSVÁRMEGYEI NYOMDA PÉCS

Gergely ács

(Gregorius Alch)

a bácsi püspökség
reszére beszedett eg-
háza tized lajstro-
ma 1522.
lakott a Plathea
Bondij-n.

Reizner

szeged forti-

IV. k. 118. l.

lásd Ács

45 Január

Fel

Gergely (Gergel-
lignifaber) acs
1526. Brassó
27. l
Bal Hel 121. l.

Quellen zur Geschichte
der Stadt Kronstadt.
I. k. Kronstadt, ~~[illegible]~~
1886. 645. l.

l. Acs

vállalat
Cégtulajdonos: ifj. GREIF BÉLA KALOCSA.

F.

Európa Lapterjesztő Vállalat

Budapest

V. Rothermere u. 42. III. 2.

Gergely ac.

Kassa 1604

l.

Arch. Ert.

1904. 273. 1.

M.D.K.

Gereely, ácsmester

1493-ban az egri vár állandó alkalmazottai között szerepel

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old.

Gergely, ágyúöntő. 1508-ban nyert polgárjogot Kassán.

Kemény Lajos: Magyarországi ágyú- és harangöntők. *Arch. Ért.* 1903. 217. l.

Gergely,szobrász

Szegedi művész. Érmeiből csak kevés szerepel a szegedi érem és plakett művek felsorolásában,mivel ezek lajstromát csak kis mértékben tudták a szerzők összeállitani. 154.old

Csongor Győző-T.Simon Ilona: Szegedi emlékérmek és plakettek 153.old.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. 1969-1.Szeged 1969.Szegedi Nyomda.

Gergely

ágyvőntő

1508-ban nyert

polgarjogot Kassán

l.

Arch. Ert. 1903.

217. l.

ad.l./ Jótékonycélu és egyéb adományok.
irányzaton kivül felmerült nagyobb öss
Ligának 1.ooo P, "Teleia" Egyesületnek
nek 7oo P, "Fészek" Müvészek Klubjának
Szlovákiai Magyar Házak 3.5oo P, Budap
tésére 6.ooo P, szeretetadományok csal

2o f.

ad.n./ Bérleti dijak. Több: 3.443.99 P
2.678.99 Pvel emelkedett uj helyiségek
irányzaton kivül , irodagépek bérlete
leti dij.

ad.p./ Orvosi dijak. Kevesebb: 3.25o P
rozása következtében illetményét az 1.

ad.r./ Talajkutatás. Kevesebb: 14.333

Gergely

ágyúöntő

1508-ban Kassán

L.

Szendrey-Szentiványi

558. l.

Római üvegtárgyak VI. 279 – 281

MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG
SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE
BUDAPEST, IX. RÁKOS-U. 10

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrhölgynek

BUDAPEST,

ifj. Kellner E. Bpest.

LA SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

invita la S. V. Illma ad intervenire alle

CONFERENZE

che

il Rev.

P. VITTORINO FACCHINETTI

Professore dell'Università del Sacro Cuore di Milano

terrà

sabato, 27 aprile alle ore 18
nella Sala del Museo d'Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—37.) sul tema:

DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA

(con proiezioni); e

lunedì, 29 aprile alle ore 18
nella Sala della TESz (V., Falk Miksa-utca 1) sul tema:

LA RADIO IN VOLO

LA PRESIDENZA

Gli ospiti sono graditi.

Gergely (Gregorius)
ágyvontó
XVI. n. Besterce

l. Krauser
Archiv f. s.
Landeskunde
21. k. 52. l.
60. l. (Kétszer)
61. l. (~~Kétszer~~)
háromszor

elnök

ifasiszta Frontja Vezetőségének

B u d a p e s t

Gergely, ágyúöntő. *(Gregorius Stückgiesser).* 1548—1553-ig 20 ágyút öntött Besztercze városának.

Archiv des Vereines für sieb. Landeskunde. XXI. 59. l.

Gergely, ágyúöntő *(Gregorius bixenmaster)* a XVI. század második felében Nagyszebenben. Egy alakokkal és feliratokkal diszített rézmozsara 1595-ből Petrovay Jánosné tulajdona Pozsonyban.

Petrovay János: Régi mozsár. *Arch. Ért.* 1890. 380—381. l. (képekkel).

Gergely

aranyműves

László

Közlemények Heves vármegye múltjából

I. 166. III. 200.

M. D. K.

Gergely aurifaber

1522. Szeged

Horváth Tibor Antal: Ismeretlen levéltári adatok az ötvösök történetéhez főleg a XVI–XVII. században 179. l.

Művárt. 1958. 1–2. sz.

Gergely

Kőfaragó Bástya

XV. 4

laid

Arch Ért

1912. 443

laid

I vanyit is,

nutbogy az cörzan

radva van!!

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

Gergely, paizsgyártómester

A XV.sz.-ból 1492-ből ismerjük nevét. Pesti mester volt. 208.o.

Kalmár János: A magyar huszártárcsapaizs. 195.o.

Folia Archaeologica. XIII. 1961. Bpest. Képzőműv. Alap Kiadóváll. Bp.

Gergely, pénzverő 1528-ban Kassán.

Kemény Lajos: Adatok az ötvösség és pénzverés történetéhez. *Arch. Ért.* 1903. 73. l.

Gergely , brassói festő MDK

cimereket, zászlókat, ágyukat, diszkocsit, kaput fest ki, kopjákat ~~az~~ aranyoz és

1576-ban A Szent Péter -kapu kőrfolyosójára bibliai jelenetek fest.

259.o.

Entz Géza:Művészek és mesterek az erdélyi gótikában.

KelemenEml 249-264.~~6~~ o.

Gergely, Festő

(Gregor Maler)

1461. belvárosi
lakós Sopronban.

Haži. II rész 4. kötet.
162. l.

Gergely
festő

l.

Házi: Sopron tört.
II. 4. k.
1461. 162. l.

16617/1939. szám.

B i z a [illegible] .

A Műemlékek Országos Bizottsága tek. Elnökségének,

Budapest,
IX. Hőgyes Endre-utca

Hivatalból
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Gergely diák MDKXXX

mükedvelő festő

A vizakánai falfestményeket 1522-ben Makrai Márton és Gergely diák szám-tartók festették Vincencius mesterrel.

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 282.o.

MDK

Gergely diák és Makrai Márton számtartók,festők

Ezen városi tisztviselők a vizaknai falfestményeket együtt készitették Vicencius mesterrel.

A magyarországi művészet története I. 306.1.
Bpest,1961.II.kiadás.

M.D.K.

Szeredy, egri kőműves

1555-ben dolgozik az egri várban.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 313. old.

GERGELY egri kőmüves. Egerben 1555-ben teljesitett munkája bérét kéri a királytól. /Iványi OL.Ben. res./

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Szeredy, egri kőműves

1555-ben Egerben teljesített munkája bérét kéri a királytól.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old.

Gergely

eperjési (?) pairs-
gyártó
1601.

l.

Arch. Ert.

1906. 189. l.

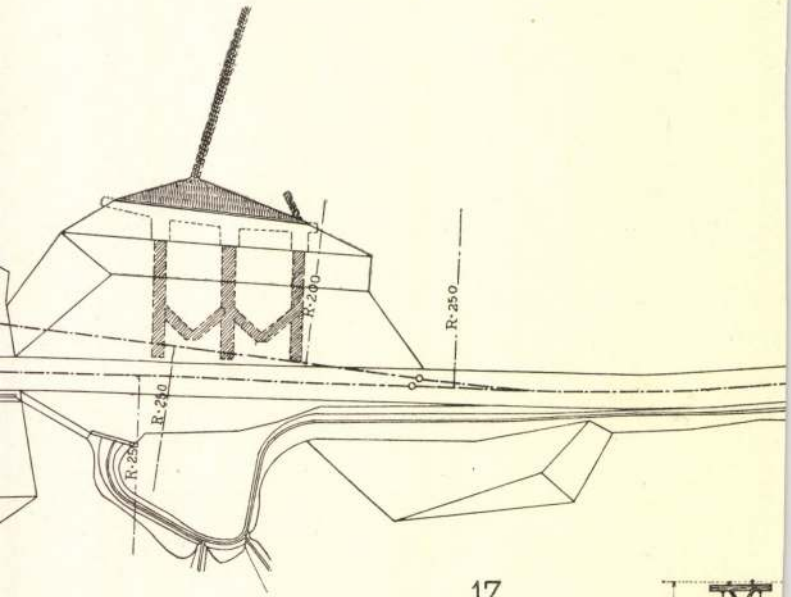

17.

A kőpillér keresztmetszete.

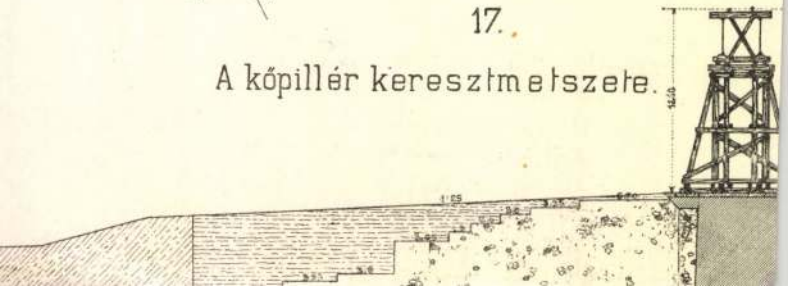

szokás fordulni.

Főorvos: Dr. JUTASSY JÓZSEF

Tájékoztató dijtalan!

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 4.

TÁRGYMUTATÓ

BUDAPEST
„A MŰTEREM" KIADÁSA
1917

Gergely
esperesi páncélgyártó
1535.

MEGHÍVÓ

a

KORVIN MÁTYÁS

MAGYAR-OLASZ EGYESÜLET

KÖZGYŰLÉSÉRE

az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—35) dísztermében folyó évi június hó 24-én, hétfőn délután 6 órakor

Gerevich Tibor
elnök

l. Arch. Ert.
1906. 189. l.

Franklin-Társulat nyomdája

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

.....

úrnak
úrnőnek

.....

Budapest

.....

Gergely

eperjési pairsgjártó

1594.

l.

Arch. Ert.

1906. 189. l.

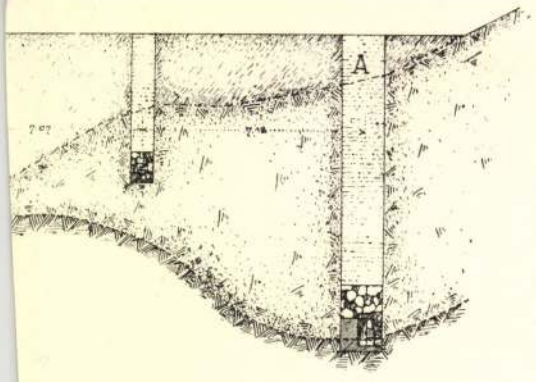

„G" szivárgó hosszmetszete.

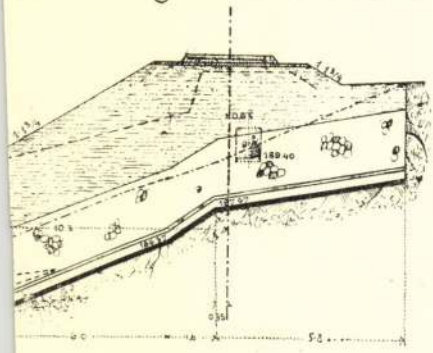

Gergely építőmester

MAGYAR MŰVÉSZET

1930. 660

Fents 1592-ben
Egerben.

lásd okv. az
idézett
helyet

H. 170 cm.

760. ERDÉLYI SZŐNYEG, piros tükréb
alapon nyolcszögü rozetták sorako
H. 276 cm.

761. SZŐNYEG, barna kis kockás tükr
alapon hullámos indadisz palmettá
H. 200 cm.

762. ÁLLATOS-SZŐNYEG, szines selye
közt állatok, keretében sötétalapon h
XIX. sz.
H. 190 cm.

763. ÖT ZSEBKENDŐ, selyem, csipkes

764. TERITŐ, piros selyem, domboru b

765. SELYEMHIMZÉS, festett selyem

766. PLUVIÁLE, nagy virágos brokát,

767. SELYEMTERITŐ, részben festve,

767/a. HÁROM SELYEMHIMZÉS, sárg
XVIII. sz.

767/b. TÖRÖK HIMZÉS, vászon alapo
H. 165. cm. XIX. sz. e. f.

767/c. PERZSA HIMZÉS, sávokban, szi

ke.
egéllyel.

l.

másik selyem és gyöngy.

eveles, meggypiros renaissance rajzzal.

pke.
rel, keretében sárga alapon rozetták és tulipánok. Kis-

présszel, szines ciprusos diszitéssel. XIX. sz. e. f.

ga alapon kék és piros ábrás rajzzal. Török, XVIII. sz.

s alapon pasztell szinezésü, kék és piros, ábrás rajzzal.

pe. Pest, 1846.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGY
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT
Telefon: 337-748, 340-726

Gergely Árpád festőművész

1984 ÁPR 2

HÉTFŐI HÍREK

1021

● *GERGELY ÁRPÁD festőművész legújabb tárlata április 7-től 21-ig tekinthető meg a II. kerületi Ságvári Művelődési Központban. A művész olajfestményein — képünkön a Remete című munkája — merész fantáziával, meggyőző jelképekre talál, s emberközpontú témáin közös nyelvet keres a maga érzelmei és gondolatai és a*

delem irányításának korszerűsítése. Erről intézkedett az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete és a Minisztertanács korábbi határozata. A témával foglalkozott a legutóbbi Hírháttér című televíziós, valamint a 168 óra rádiós műsor is.

1950 óta a szakszervezetek végezték a társadalombiztosítás irányítását. Az ellátottak körének kiszélesedése olyan továbbfejlesztést tett indokolttá, amely szerint 1984. július 1-től a társadalombiztosítási feladatokat a Minisztertanács közvetlen felügyelete alá tartozó Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság, illetve annak

Gergely Árpád, festő

L: Besseryei Odette

–: Heti ajánlat.

4.

Új Tükör. Bp. 1986. marc. 30.

XXIV/13

M.D.K.

Gergely és Borbély, építészek

terve harmadik díjat nyert az újpesti levente-otthon pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

máj. 13. sz. 5. old.

Gergely, faragó

(Gregorius Faraho)

g-nélkül!

1522 Szeged.

Balthel. 121. l.

25. l.

Reizner János

Szeged Fort.

IV. Szeged 1900.

Täth István Br

Felsőgallor

42 II 21 24

Gergely, gyöngyfűző. 1463-ban Kassán élt. *Kemény Lajos:* Hol készült a sztropkói casula? *Arch. Ért.* 1909. 219. l.

Gergely

gjöngyfűző

1460-ban Kassán

L.

Szendrey - Szentiványi

558. l.

Római üvegcsepp töredéke VI. 281.

G e r g e l y mester

kőfaragó

Bethlen Gábor 1616-ban rendelte Kolozsvárról Kisfaludon épülő udvarházához munkára

Kelemen Lajos: Erdélyi magyar templomi karzat-és mennyezetfestmények a XVII. századból

Kolozsvár, 1945.-Erd.Tud.Int

19.1.

Gergely, Farchas

(Gregorius Farchas)

a bačsi püspökség

rétsére benedett

egyházi tized laj-

stroma 1522

Reizner

Szeged tort-

IV. k. 101. l.

15 December

Gergely
pálos főnök
épitész

l

Egyházm. Lap

1883. 237. l. 240. l.

Budapest, 1903 októberhó 24 én

uak

Budapesten

26 án bátorkodtunk — az általunk
minikánus templom helyén, a nagy-
ság részére, teljesitett — házilagos
kr. 50 f.-ről szóló számlát — Nagy-
zen számla kiegyenlitése czéljából.

Gergely (II Dr (1512-18.)

pálos generális

építész

lásd ohv.

Kisbán Emil:

A magyar pálos-

rend tört.

I. R. . Bp. 1938

138, 139. l

153. l.

l. Pamer László:

Kath. Szemle. 1917

jun. 502, 503. l

Gergely, pálos

generális

építész

lásd

Pámer: Kath. Szemle

1917. jun.

502, 503. l.

lásd Balszent-

niklósi Gergely

pálos generális

alatt is.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Lejár: 1944 máju[illegible]

Dr. Szentiványi Gyula úr
úrnő

K.

Budapest

XI. Lágymányosi-u. 16.

Hivatalból
díj átalányozva.

Megr. 1944. I. 28. 6·5/m. 220/eln. 944. — Rigler rt. Budapest. 17.382.

MDK

Gergely generális, pálos épitész

Pámer László S.J: Pálosaink a müvészet terén. Katholi-
cus Szemle. XXXI.k.6.f. 1917.jun. 502, 503 l.

Gergely
Kannaöntő

lásd

Közlemények Szepes
vármegye multjából.
I. 226.

Tagtársainkhoz!

Nyomdatechnikai akadályok folytán csak most küldjük szét a tavalyi (1915) évfolyam 2–4. füzetét. Az 1916. évfolyam a rendkivüli viszonyokra való tekintettel egy füzetben egyesítve fog megjelenni, és pedig – hacsak ujabb akadályok nem jönnek közbe – még ez év folyamán.

Lőcse, 1916 szept.

A Szepesmegyei Történelmi Társulat elnöksége.

Gergely Kassai asztalos. XVI. szd.

Archaeologiai Értesítő

VIII. 1874, 45-53.

Miskovszky Viktor:

A lőcsei középkori

műemlékek.

Ø

Gergely

kassai tarchas

1555.

l.

Arch. Ert

1904. 274. l.

Hálózatbővités
Tiz éves beruházó programm
Légoltalom
Rekonstrukciós beruházások
Vizmübővitési beruházások
Értékcsökkenési tartalék terhér
János-hegyi nyom.fokozó áttelep
Elektromosmüvek gyöngyösi szén
vizkutatás

Összesen: .....

Munkabérekre az 1939. é

tünk ki, 171.219.4o Pvel kevesebb

2,417.816.- Pvel szemben. 1938.é

volt a kiadás.

Gergely

Készmárki antalos

Signaturája van
a lőcsei ut Jakab
templom 3 ülésés
XVI. századbeli
stallumán

Egyébként lásd

Magyar Művészet

1934. 114. l.

Gergely asztalos

Kassáról

(Gregor Tischler von Kassau.)

Az alábbi templomban a Középhajó északi oldalán, a negyedik pillérhez támaszkodva, van egy két soros, soronkint 3-3 ülésű szék. A hát-és a melltáblán a különféle famozaikkal kirakott nagy szorgalommal készített díszítmények: épületek, városok, várak stb vannak. A hátlap-közepén lévő felirat szerint fenti készítette.

Kompanyik Coelestin: A sz. Jakabról címzett lőcsei plébániai templom rövid leírása. Lőcse, 1891. 63. l.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társasvacsora.

Az Elnök

Gergely

késsmárki asztalos

Készítette a lőcsei
templom egy XVI.
nagyabeli három
üleres stallumát

Divald K.: Iparmu-
vészeti régiségek Felső-
magyarországon.
M. Iparmuvészet
1903. 61. l.

ménytár

A mű neme	A mappa jelzése	Megjegyzések
Jénygép		

Stephaneum nyomda r. t. Budapest.

Gergely antalos
(Gregor Tischler)
Kézsmark
1578

l.

Tischler Gergely
aldt

Konnos József	"	"	—	
Csemer Béla ifj.	"	"	—	

Szivák Péter nek pótlék a mezőlésnél napa

Irodai kiadás

nepb. 5 z Mincsh orsz. Bizottsyánál levél aja

Szóval: Háromnázhusz korom

Mátravezekéy 1915

Gergely műasztalos

lőcsei mester

lásd XV. r.

Diváld: Szepes-

vármegye művé-

szeti emlékei

III k. 42. l.

~~263~~ 2

Gödöllőnek immár egyik leg-
dekesebb látványossága.

Kérem Méltóságodat, hogy azért
szeretetteljes gondoskodásért,
mellyel a kálvária környéke
endezésének ügyét irányítani szi-
ves volt, fogadja a Műemlékek
Orsz. Bizottsága nevében kifejezett
szinte köszönetemet.

Baest 1931 jun. 30.

II nagy

Gödöllő Község
tek. Elöljáróságának.
Gödöllő.

A Műemlékek Orsz. Bizottsága
ugybányai Horthy Miklós Őfő-
méltóságának tíz éves kormány-
ósága emlékére egyebekközt hely-
állíttatta a gödöllő

Gergely, kocsikészítő
(Magister Gregorius carpentarius) 1482.
Székesfehérvár

Bal XV-XVI. műv
II. 547. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Gergely, „Kocsikészítő"

(Gregorius carpentarius)

1369.

Lajd

Sörösbakonybéli apáts

383. l.

Derecsenyi is közli

Nagy Lajosról szóló

munkában

Pteridium aquilinum kühn.

ölyvharaszt, sasharaszt

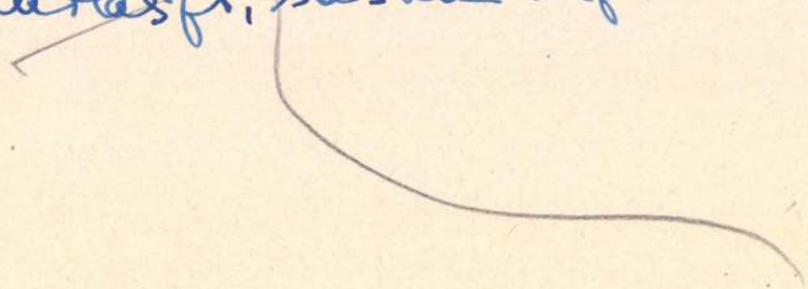

Gergely
losonci könyvtáros
1786.

l.

Magy. Könyvtár
1927. 107. l.
109. l.

Pest vármegye III. 53.

Gergely I.

A tiszalöki vízi erőmű építményét építette Nyíri I.-vel közösen.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969. 96. l.

Szent Gergely miséje

Németalföld 1450 előtt, Nürnberg

repr.

Biblia Pauperorum 1966. XVI. 7.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Gergely mester ács M.D.K.

1493-b an az egri udvaftartás állandó alkalmazottai között szerepel

Bótahy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésin 1493 és 1596 között

Az Egri Muzeum Évkönyve 1964. I. Eger- 1964. 190 .l.

.I. 190

M.D.K.

Gergely mester (asztalos)

jelzett műve az a XVI. századi lőcsei stallum (Von Kase Greg Tisle), melyet Dívald Szepes megyei monografiájában közölt

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország faszobrai

Akadémiai Kiadó, Bp.1967. 95. old.

Gergely mester MDK

Brassói festő, Törcsvár lovagterme, valamint a város és a lengyel követ részére cimeres pajzsokat diszitett,1536-ban a Szent Péter kapu körfolyosójánJudit történetét és Salamon király életének egy jelenetét /Salamon követséget küld Hyrám királyhoz a jeruzsálemi templom épitéséhez szükséges fa ügyében / festette meg. Neve irásainkban 1548-ban fordul elő utóljára.

/Irodalom 434.jegyzetben/

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.145.l.

M.D.K.

Gergely mester

1493-ban ácsmester.Évi 24 forint fizetés és ruhajá
járandóság.Az udvartartás állandó alkalmazottja.

Détshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár
épitkezésein 149? és 1596 között.I.Közl.190.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.I.Eger,1963

D.K.

Gergely mester

Acsmester. Az ostrom alatti derék munkáért a számadásban feljegyzett béren, ill. juttatáson kivül 16 forint ára kősó.

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között. I. közl. 193. o.

Az Egri Múz. Évkönyve. I. Eger, 1963

Gergely mester MDK

nevet a csikszentmihályi karzatdeszkákon olvasható rovásirásos feliraton olvassuk, amely feltehetően az egykor festett deszkák mestereit nevezi meg.

264.o.

Entz Géza: Művészek és mesterek az erdélyi gótikában.

KelemenEml. 249-264.o.

Gergely (Gregorius)

órás,
domonkosrendi laikus
testvér
a pesti dominikánus
zárdában a XV. század
végén. †

P. Böle Kornél: Pest
legrégibb kolostora. A
szent Domonkosrend
pesti letelepedésének
900 éves jubileumára
Credo Köpiratok
36-37. sz. Bp. 1930.
A1. l. B. l.

† Órákat kezitem ki-
járhatott a zárdából és
keresetét szükségleteire
fordíthatta

Lásd mégi Juanyi Béla: A Szt Domonkos-
rend római Központi levéltára. Levéltári Közl.
1929.

Szalay József

a Magyar Nemzeti Muzeum igazgatója.

[illegible] Műemlékei" I. és II. kötet.

Gergely

orgona épitő

Az esztergomi káptalan Estei Hypolit érsek-sége alatt, 1496-ban nápolyi Gergely mester által 132 forinton orgonát készíttetett.

Dankó József dr:

Történelmi műirodalmi és okmánytári részletek az esztergomi főszékeseg-ház kicstárából. Bp. 1880. 15. l.

és Arch. Ért. 1883. 23 és lásd. Kv. ll.

MDK

osgyáni Gergely kályhás két szines és két egyszerü kályhát rak a házakban és javitja a püspökét.1561-ben.

Déshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között.II.közlemény. 157.lap.

Az Egri Múzeum Évkönyve.II.Eger 1964

M.D.K.

Gergely, osgyáni hélyhás

két sinics és két egyszerű hélyhát rak az egri várban 1561-ben.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 331. old.

Gergely, ötvös (aurifusor) 1573-ban Egerben élt.

Kemény Lajos: Adatok az ötvösség történetéhez. *Arch. Ért.* 1902. 73. l.

Gergely ötvös
(Gregor Goltschmid
1508. Nagyszeben
l. (?)
Archiv des Vereins
f. sieb. Landesk.
XVI. 379. l

Ø Gergely

Ötvös

Tartozik	Követel	Tartozik	Követel	
	Kassa 1553			1
				2
	l. Arch. Ert.			3
		1912. 270. l.		4
				5
				6
				7
				8
				9
				10
				11
				12
				13
				14
				15

M. F. Ö. 1062. A. F.

	Kelet		Számla szám	Tár
1	dec.	1.	1.	Pénztár
2				Tőkének
3				Befektetett üzleti tőke
4				
5			2.	Berendezés
6				Pénztárnak
7		6.		Vásároltam berendezést
8				
9			3.	Áru
10				Pénztárnak
11		19.		200 q. almáért
12				
13			4.	Folyószámla (Szántó A
14				Árúnak
15				

Gergely, ötvös. A XVI. század elején Késmárkon működött. Neve az egykorú feljegyzésekben 1528-ban fordul elő.

Kemény Lajos: Adatok az ötvösség történetéhez. *Arch. Ért.* 1902. 72. l. — *U. az:* Műtörténeti adatok Kassa multjából. *Arch. Ért.* 1909. 433. l.

Gergely

ötvös

a XVI. század elején Kismárkon

L.

Szendrey-Szentiváneyi

1558. l.

Római agyagpohár VI. 280.

Gergely, ötvös

(Aurifaber Gergely)

ötvös

Kézsmárk 1528.

l.

Arch. Ert.

1902.72.l.

14.

MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG
SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE
BUDAPEST, IX. RÁKOS-U. 10

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrhölgynek

BUDAPEST,

ifj. Kellner E. Bpest.

LA SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

invita la S. V. Illma ad intervenire alle

CONFERENZE

che

il Rev.

P. VITTORINO FACCHINETTI

Professore dell'Università del Sacro Cuore di Milano

terrà

sabato, 27 aprile alle ore 18
nella Sala del Museo d'Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—37.) sul tema:

DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA

(con proiezioni); e

lunedì, 29 aprile alle ore 18
nella Sala della TESz (V., Falk Miksa-utca 1) sul tema:

LA RADIO IN VOLO

LA PRESIDENZA

Gli ospiti sono graditi.

Gergely, Kismárki

Magyar Nemzet

1934. 114. l.

A bethlenszentmiklósi kastély. Egykori tulajdonosa, Bethlen Miklós, a franciás műveltségű főúr, későbbi erdélyi kancellár, maga tervezte 1668–1673 között.

144.

Kassa város látképe délnyugat felől a XVII. századból. Schnitzer Lukács metszete után. A várost szúfolt házaival, azok közül kiugró egyházi épületeivel falak kerítik körül. Az ábrázolás topográfiailag bizonytalan, mint a városkép-~~[illegible]~~ metszetek javarésze.

eddig

Gergely ötvös

(Gregorius aurifaber)

1496. Eperjes.

Tham Márton eperjesi polgár kéri esküdt és fenti előtt végrendelkezik.

Iványi Béla dr.:

Eperjes sz. kir. város levéltára II. r.

Szeged, 1932. 296. l.

jogi személyek részére 12·— P-ben

kell megállapítanunk.

Bízunk abban, hogy igen tisztelt Előfizetőink, méltányolva a kényszerítő körülményeket, megértően veszik tudomásul fentieket és továbbra is hűségesen támogatják munkánkat.

Igaz tisztelettel és soproni üdvözlettel

a „Soproni Szemle"

szerkesztősége.

RÖTTIG-ROMWALTER NYOMDA R.T., SOPRON 13560

Gergely, eperjesi ötvös

1551.

láid

Ötvös Gergely

alatt

Szeged 1913 május 3.

ányi Gyula urnak hirlapiró

S z e g e d.

- - - - - - - - - - - -

Szerkesztő Ur !

ltalános fogyasztási szövetkezet -
m felkérni, hogy 175 kor.55 f. áru-
9-től járó 5 % kamatait 3 nap alatt

Gergely (Gregorius)

ötvös Szeged

1522

l. Szépművészet

1940. 75. l.

/

Gergely

beszterczei ötvös

1550..

l.

Arch. Ert.

1887. 383. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Gergely, ötvös 1550 körül Beszterczén dolgozott.

Arch. Ért. 1887. 283. l. (Az erdélyi ötvösség.) — *Kramer, Friedrich:* Bistritz um die Mitte des 16. Jahrhunderts. *Archiv* des Vereines für sieb. Landeskunde. 1887. XXI. 79. l.

Gergely, ötvös. 1552-ben Eperjesen működött.

Gergely Ödön

Kemény Lajos: Adatok az ötvösség történetéhez
Arch. Ért. 1902. 72. l.

Gergely

ötvös

1552.-ben Eperjesen

L.

Szendrey-Szentiványi

1581.

Római agyaghorsó töredéke VI. 280.

Gergely, ötvös
(Gregor)
Besztercebánya XV. 4

irod
2

Ipolyi, Arnold: Geschichte
der Stadt Neusohl. Wien
1875. 50. l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Gergely. Otvös

1480. Besztercebánya

Ipolyi: Századok
1874. 614 l.

Gergely

ötvös

1480 táján Beszterczebányán

L.

Szendrey-Szentiványi

556 l.

Római üvegpalackk töredéke

VI. ~~280~~ 281

Gergely, ötvös. 1480 táján Beszterczebányán működött.

Ipolyi Arnold: Beszterczebánya városa műveltségtörténeti vázlata. Budapest, 1874. 50. l.

Kassa

Benedeök ötvös Gergely, 17.sz.

Arch.Közl.1899. XXI. 252

Kassa

Békés ötvös Gergely, 1649

Arch.Közl.1899. XXI. 279

Gergely, ötvös

(Gregorius Auri-
faber)

Szeged 1522

Reizner

Szeged tört.

IV. k. 115. l.

5 Július

K. D. 4

Gergely (Kötvös) ötvös

1565 „Kassán Kötvös Gergelnél vagion hat öreg ezüst tal." (Homonna)

Adalékok Zemplén vm. tört. v. 313.

Horváth Tibor Antal: Ismeretlen levéltári adatok az ötvösök történetéhez főleg a XVI–XVII. században 177. l.

Művért. 1953. 1–2. sz.

M. D. K.

Gergely (Ötvös) ötvös

1569. Szalmár

Szarvári Tibor adatai: Ismeretlen levéltári adatok az ötvösök történetéhez főleg a XVI–XVII. században 179. l.
Művét. 1953. 1–2. sz.

MDK

Gergely/gregor/,ötvös
1480-1493

1480 táján már B.b.-án müködött. /Beszt.bánya/.
1490 és 1493-ban 1-1 frt. adót fizet.
/ Századok. 1874.5o.l. és Magyar Képzömüvészek Lexikona.I. 558.l./
/ 3.jegyzet "Vermerckt den Anesnith auff Sanndt Valentini tag vor vas nacht Anno domini 1490" c. fejezet a megnev. számadáskönyvben./

/legnagyobb hozzájárulás 12 frt.volt,a legkisebb 2o dénár 1490-ben.//nach Sanndt Valentini tag,..
nach Sandt Gallen tag

Mihalik Sándor: Besztercebányai ötvösök a XV-XIX.sz.-ban. Muz.és Kvt. Ért. 1918. 41-53.l.

M. D. L.

GERGELY ötvös

Beregszászi 1625. özv. Ötvös Gergelyné

Szénégető utcában laknak

Horváth Tibor tódám: Ismeretlen levéltári adatok az ötvösök történetéhez főleg a XVI–XVII. században 177. l.
Levéltári. 1953. 1-2. sz.

Gergely

pesti pajzsgyártó

1492

l. Arch. Ert.

1906. 189. l.

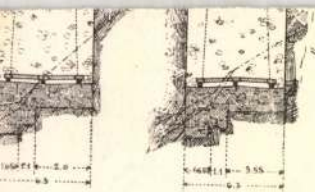

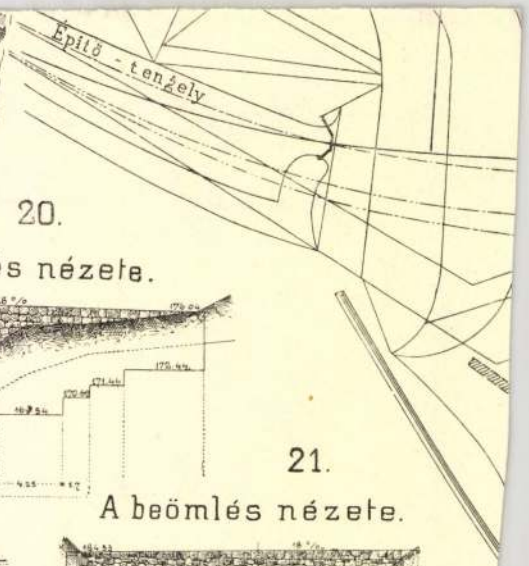

20.

A kiömlés nézete.

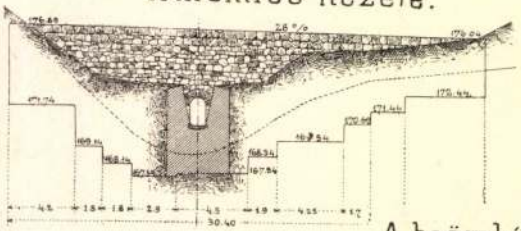

21.

A beömlés nézete.

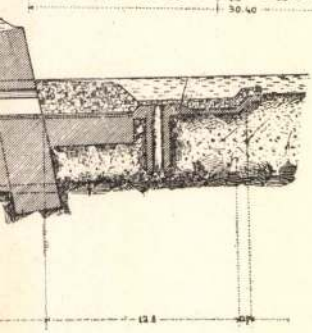

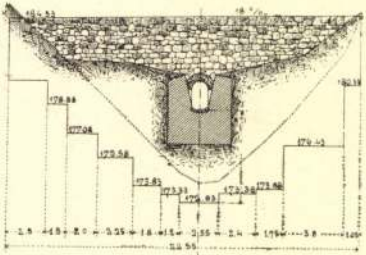

Gergely, paizsgyártó mester

1594-ből ismerjük nevét. Eperjesen dolgozott. 208.o.

Kalmár János: A magyar huszártárcsapaizs. 195.o.

Folia Archaeologica. XIII. 1961. Bpest. Képzőmüv. Alap Kiadóváll. Bp.

Gergely

képíró

(Gregorius pictor)

a XVI. század első felében Brassóban

L.

Szendrey – Szentiványi

558. l.

Római cserépedénytöredék VI. 80.

M.D.K.

Gregor (Sibenburger moler), festő

1522-1531-ig tevékeny-
kedett Schlettstadtban.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország faszobrai
Akadémiai Kiadó, Bp.1967. 96. old.

Gregorius mester

MDK.

1536-ban festette Judithot, Salamon királyt és Hiram királyt ábrázoló falfestményét, amely a Klostertorat díszítette. A városi tanács a munkáért 22 forintot fizetett. (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt. Kronstadt. 1886 – 1927. II. köt. 439)

Das Burzenland. III. köt. Brassó. 1. rész. Erich Jekelius kiad. Brassó 1928.

(eml. L. 84. old.)

Gergely, képíró *(Gregorius pictor)*, a XVI. század első felében Brassóban. Munkásságáról a brassói régi számadáskönyvek igen sok feljegyzést tartalmaznak, amelyek azért becsesek, mert alaposan tájékoztatnak arról, hogy a festők ebben az időben mit dolgoztak? Gyárfás Tihamér összeállítása után a következőkben soroljuk fel a G. mester által Brassó város részére végzett munkákat: 1535-ben egy lándzsát vett tőle a város 25 oszporáért, melyet Péter vajda egyik emberének adtak ajándékba, 1537-ben 20 frtot fizettek neki a »hosszú lándzsák« fejében. 1538-ban ötven díszkopját rendelt a város a bíró kísérete számára és erre 8 frtot kapott. Ugyanez évben még 500 egyszerűbb kopját is készített. 1542-ben Radul vajda részére vettek tőle több díszkopját 2 frt 32 oszporáért s ugyanebben az évben 50 frtot adtak neki, hogy lándzsákat készítsen a város részére. 1550-ben két kopjáért egy frtot kapott. 1534-ben egy zászlót készített a király számára, melyért 80 frtot fizettek ki neki. A következő évben az elhúnyt Mayláth János temetésére küldött egy zászlót, melyért a város 16 frtot fizetett az erdélyi vajda rendeletére. Mikor 1535-ben a városi darabontok hadba vonultak, vele javíttatták ki a hadi zászlót. 1552-ben két hadi zászlót festett Brassó, egyet pedig Prázsmár részére; az előbbiért 6 frt és 25 oszporát, az utóbbiért egy frt és $12^1/_2$ oszporát kapott. A zászlónyél végére is ő rakott gombot, amiért egy alkalommal egy frtot számított fel. 1535-ben Törcsvár lovagtermének falára kívülről négy czímeres pajzsot festett és 1541-ben is festett egyet, melyet a város ajándékul szánt valakinek. 1546-ban 20 darab czímeres pajzsot készített a lengyel

követ részére, melyért 2 frtot és kettőt Illés vajda számára, melyért 9 frtot kapott. 1538-ban két ágyút mázolt be, 1541-ben pedig ismét kettőt. A Szent Péter- és kapu-utczai kapuk mázolását szintén reá bízták. 1535-ben Törcsvárt két napórát készített; 1547-ben ő festette a kapu-utczai torony óráját 4 frtért, 1548-ban pedig 6 frtért a Szent Péter-kapu tornyának óráját. 1538-ban a király számára készült díszkocsit festette meg 70 frtért; a felhasznált arany és más festék ára 85 frt volt. Ő maga szállította a kocsit Budára s a 35 napig tartott útért 17 frt 25 oszporát számított fel a városnak. A kocsi bearanyozásánál két segesvári festő segített neki, akiknek a város 6 rőf finom posztót adott. Péter, moldvai vajda részére szintén G. festett és aranyozott egy díszkocsit, melyért 35 frtot fizetett a város. De nemcsak efféle munkákat végzett, néha művészi feladatok megoldására is nyílott alkalma. Így 1536-ban a Szent Péter-kapu körfolyosójára Judith történetét festette, továbbá Salamon király életéből azt az epizódot, midőn követséget küld Hyrám királyhoz a jeruzsálemi templom építéséhez szükséges fa ügyében. E falfestményért 22 frtot kapott. G. egyébként 1523-ban nősült s a lakodalomra jövő vidéki nemeseknek a város is küldött bort. 1532-ben centumvir-ré választották a kapu-utczai negyedben, ahol lakott.

Batthyáneum. Brassó, 1911. I. 60. l. — *Fejérpataky László:* Brassó városának régi számadáskönyvei. *Arch. Ért.* 1888. 167. l. — *Gyárfás Tihamér:* Adatok az erdélyi képírás történetéhez. *Művészet.* 1910. 181—182. l. — *Quellen* z. Gesch. d. St. Kronstadt. Rechnungen. Brassó, 1886. I. 404, 515, 614. l. — 1889. II. 281, 377, 405, 425, 426, 439, 442, 490, 542, 569, 589, 603, 605, 647. l. — 1896. III. 108, 130, 171, 180, 260, 335, 337, 423, 456, 537, 538, 565, 581. l. — *Roth, Victor:* Geschichte des deutschen Kunstgewerbes in Siebenbürgen. (Studien zur deutschen Kunstgeschichte.) Strassburg, 1908. 227. l.

Gergely

Brassai Képíró

1536

l.

Szabad Művészet

1948. 5 sz. 193-l.

los másolat hiteléül:

Ferenczy

niszteri iroda s.tiszt.

Budapest, 1929. évi december hó 5-é

A miniszter rendeletéből:

Dr. Tihamér Lajos s.k.

miniszteri osztálytanácsos.

A kiadvány hiteléül:

Jarosch

miniszteri iroda s.tiszt.

A

SZÉPMŰVÉSZET

ELŐFIZETÉSI DÍJA EGY ÉVRE 20 PENGŐ. A POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKKSZ. SZ. 37.473. KÉRJEN MUTATVÁNYSZÁMOT.

N MUTATVÁNYSZÁMOT A KIADÓ

MAGYAR EGYETEMI NYOMDÁTÓL

VIII, MŰZEUM-KRT. 6 (GÓLYAVÁR)

Száz és száz csillogó

TANGÓHARMONIKA

mesebirodalma a

MARNITZ tangóharmonika szaküzlet

VIII., József-körut 37-39

Nagy képes árjegyzék ingyen!

A világhirü Hohner-gyár összes tipusai ismét kaphatók!

észi sportdíjak

herendi

rcellánból

FORUM

MAGYAR-OLASZ SZEMLE

Gergely

festő

130. l.

Tafel V

Gergely festő
(pictor mag. Moler)

l.

R III

108, 130, 171, 180,
257, 258, 260, 335,
337, 423, 456, 537,
538, 565, 581. l.

Felsöbaracs h. n. VII. 190

frtért: „Anno 1518 datae sunt merces domino Gabrieli pictori Bistricensi pro flor. 188". (I. k. 227. l.) Ebből tehát világos, hogy Gábor mester kereskedéssel is foglalkozott, ami abban az időben éppen nem volt szokatlan dolog. A régi írásokban gyakran találunk példát arra, hogy a jómódú polgárok árúkat vesznek és adnak. Hogy milyen árúkat vett volt Gábor mester, az nincs megmondva, csak annyit tudunk meg a szűkszavú feljegyzésből, hogy adósságát több részletben törlesztette le. Azt sem mondhatjuk meg biztosan, hogy Besztercén (Erdély, Beszterce-Naszód m.) lakott-e állandóan, vagy pedig csak onnan származott Brassóba s így kapta a besztercei melléknevet.

4. Gergely képíró.

1523-ban nősült meg s a lakodalomra jövő vidéki nemeseknek a város is küld bort. (I. k. 515. l.) A kapu-utcai negyedben lakott, ahol „centumvir"-nek is megválasztották 1532-ben (II. k. 281. l.), de Ó-Brassóban is volt egy telke. (III. k. 130. l.)

Gergely mester nevével igen gyakran találkozunk a brassói régi számadáskönyvekben. A város ugyanis sokféleképen használja és többféle munkát bíz reá. E feljegyzések azért is nagyon fontosak, mert azokból azt is megtudjuk, hogy milyen munkákat végeztek általában ezen időben a képírók?

a) Kopjákat (lancea, hasta) szállít a város részére, melyeket ő fest, diszít és aranyoz, a famunkát és vasalást valószínűleg más mesteremberek végzik. Így 1535-ben egy lándsát vesz tőle a város 25 oszporáért, melyet Péter vajda egyik emberének adnak ajándékba (II. k. 405. l.); 1537-ben 20 frtot fizet neki a város „hosszú lándsák" fejében (I. k. 404. l.); 1538-ban ötven díszkopját rendel a város a biró kisérete számára, ha ünnepélyesen kell kivonulnia, erre 8 frtot kap[1] (II. k. 589. l.); 1542-ben Radul vajda számára vesznek tőle több díszkopját 2 frt 32 oszporáért (III. k. 171. l.) s ugyanebben az évben 50 frtot adnak neki, hogy készítsen lándsákat a város részére (III. k. 180. l.); 1550-ben végül két kopjáért 1 frtot kap. (III. k. 565. l.)

b) Hadizászlókat (banderium, Stantert, vexillum) javít, fest és készít ugyancsak a város megbízásából, így 1534-ben a király számára készít egyet, melyért 80 frtot kapott (II. k. 377. l.); 1535-ben az elhunyt Mayláth János temetésére küld egy másikat, melyért a város 16 frtot fizetett az erdélyi vajda Mayláth István rendeletére (II. k. 425. l.); ugyancsak ez évben kijavította a városi darabontok hadizászlóját, mikor azok a hadba vonultak (II. k. 426. l.); 1552-ben két hadizászlót fest a város, egyet pedig a prázsmáriak számára, az előbbiért

[1] A lándsákon kis zászlócskák voltak, melyeket tafotából készítettek, a lándsa végén hegyes vas volt. Ugyanezen évben még 500 egyszerűbb kopját készít. (II. k. 542. l.)

6 frt és 25 oszporát, az utóbbiért pedig 1 frt és $12^1/_2$ oszporát kapott. (III. k. 537., 538. l.) A zászlónyél végére is ő rakott gombot, mely munkáért egy alkalommal 1 frtot számított fel. (III. k. 581. l.)

c) Címeres pajzsokat (Wappen, scutum) fest, így 1535-ben Törcsvár lovagtermének falára kívülről négy darabot, e vár ugyanis Brassó tulajdona volt s még ma is az (II. k. 490. l.); 1541-ben is festett egyet, melyet a város ajándékul szánt valakinek (III. k. 108. l.); 1546-ban pedig 20 darabot készített a lengyel követ részére, melyért 2 frtot (III. k. 335. l.) és kettőt Illés vajda számára, melyért 9 frtot kapott. (III. k. 337. l.)

d) Ágyúkat fest. Így 1538-ban két ágyút (bombardas) ken be (II. k. 542. l.), 1541-ben pedig ismét kettőt, amely célra 4 font miniumot használ fel. (II. k. 647. l.)

e) Órák mutatólapjait festi meg, így 1535-ben Törcsvárt két napórát készít egészen újból (II. k. 490. l.); toronyórát fest 1547-ben a kapu-utcai kapu tornyában, ezért a munkáért 4 frtot kapott (III. k. 423. l.); 1548-ban pedig ugyanilyen feladatot végez a Sz.-Péter-kapu tornyában, amiért 6 frtot fizetnek neki. (III. k. 456. l.)

f Díszkocsit fest és aranyoz. Így 1538-ban a király számára készült díszkocsit festi meg, amely munkáért igen tekintélyes összeget, 70 frtot kap (II. k. 605. l.), a felhasznált arany- és más festék ára 85 frt volt. (II. k. 569. l.) A kocsit ő maga szállítja Budára, 35 napig tartott az út és 17 frt 25 oszporát költöttek el. A kocsi bearanyozásánál két segesvári festő segített neki, akiket a város 6 rőf finom posztóval jutalmazott. (II. k. 603. l.) Ugyancsak Gergely mester Péter, moldvai vajda részére is festett és aranyozott egy díszkocsit, mely munkáért összesen 35 frtot kapott. (III. k. 260. l.)

g) Kapukat mázol, így a Sz.-Péter- és a kapu-utcai kapukat (II. k. 442. l.), s végül

h) falfestményeket készít, így 1536-ban a Sz.-Péter-kapu körfolyosójára (ambulacrum) bibliai jeleneteket festett, még pedig Judith történetét, továbbá Salamon király életéből azt az epizódot, midőn követséget küld Hyrám királyhoz a jeruzsálemi templom építéséhez szükséges fa ügyében. E munkáért 22 frtot kapott. (II. k. 439. l.)

5. Domonkos képíró.

1512-ben képeket fest a törcsvári várkápolnában, melyért 5 frt tiszteletdíjat kap (I. k. 164. l.); 1526-ban az ágyúöntésnél segédkezik, úgy hogy az öntőformába a felírás betűit rakja be „ad locandas literas in forma pixidis conflandae“ (I. k. 641. l.); 1528-ban a városház tornyán az óralapot festi, amely munkánál fiai, Miklós és Péter is segítenek: vakolatot készítenek, miniumot kevernek, miből az következik, hogy „al fresco“ dolgozott Domonkos mester. A körök (talán állatkör, czyrkelen) kifestéséért 10 frtot kapott (II. k. 118. l.);

Dr Gyárfás Tihamér
Művészet 1910. 181–182. l.